

HOLLANTSE MERCURIUS,

Verhalende van

OORLOG en VREDE,

't Geen in en omtrent de

Vereenigde Nederlanden,

En elders in EUROPA,

In het Jaer 1679

Is voorgevallen.

Het Dertigste Deel.

TOT HAERLEM;

Gedrukt by ABRAHAM CASTELEYN, Stadts Drucker,
op de Marckt, in de Blye Druck, Anno 1680.

HOLLANDSE
MERCURIJUS

OROLOGIO of TIME

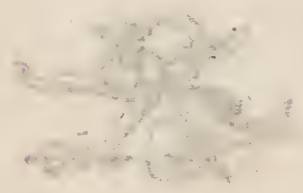
Verreijde Nederlanden

In sijnen A. D. 1679

In het Jaer 1679

is voorgedrukt

Heer D. J. de Witt

TOT HAERLEEN

Printed by ANTHONY VAN DIJK, in the Year 1679.

An den Titul-Plaet hebbe U E. dit weynige te seggen. Mercurius, de Vrede tot Nimwegen ten meeren-deel opgetoyt siende, geleydt haer verder nae het Noorden, om de bystere Buyen van Oorloghs-Onwe'er daer ins-gelijcks te doen bedaren : 't welck soo geluckelijck uytvalt, dat sy haer aengebden fiet, eer de Wape-nen rusten. Sy doet derhalven Mars, die op de Voor-gront leyt, door de sachte Banden van Cupido boeyen en knevelen : terwijl een ander Minne-God de Krijgs-Wapenen tot Flitsen en Minne-schichten versmeet, verbeeldende de Huwelijcken, die op de Vrede zijn gevolgt, voornamentlijck van den Coning van Spangie met de Dochter van den Hartogh van Orleans, die daerom boven by malkanderen afgebeelt zijn, en een weynigh leger de Huwelijcks-Ceremonien. Don Juan van Oostenrijck, die hier noch onder staet, onder-wylen stervende, werdt van veele beschreyt. En in Engelandt, dat in een bysonder Tafereel werdt afge-beelt, woelt het van Verraderyen en Doodt-straffen.

Van

Aen den LESER.

Van het Boeck self sal ick U E. niet seggen, als dat het sal trachten sijn Titul te voldoen. Blyvende den Schryver als noch versoecken, soo hy ergens gemist heeft, dat men hem sulcks gelieft aen te wysen, om het te verbeteren, en in't toekomende hem te willen dienen met die stucken, welke iemant van fraeye saecken in sijn Handen mocht krijgen, alsoo namaels meerder ruymte voor de selve verwacht.

CAROLUS DE II.
Coning van Spanjen etc.

MARIA LOUISE DORLEANS
Coninginne van Spanjen etc.

ELISABETHA BORBONIAE
Coninginne Moeder van Spanje.

DON JAN
van Oostenryck.

Het Dertigste Deel

Van den

HOLLANTSEN MERCURIUS,

Van den Jare 1679.

Onse laetst voorgaende is niet als in 't gros gesept / dat'er over de Cassatie eenige discrepantie was gevallen: Om dit wat nader te ontbouwen / dient / dat sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie / volgens de Wuthorisatie van haer Hoog Mog. / wyngenomen die van de Pro- vintien van Vrieslandt en Stadt en Lande / d'aengestelde eerste en twee- de Cassatie heeft gedaen / soo wel van de Troupen op de selve Pro- vintien als andere staende: Waer mede de voorsz. twee Pro- vintien / als men- nende het selbe / vooz soo veel hare Troupen aenging / aen haer te beho- ren / niet te vreden zijn gewoest / maer de meeste van die aengehouden / en

andere gecasseert hebben / gelijk dan wyt de onderstaende Lijst nader blyckt.

Sijn Hoogheyt heeft in d'eerste gecasseert gehad de Compagnien

Te Paert, van Dongen, Patborgh, Lijklama, Eminga, Burum, Hellemis van Welle: Twee open gelaten en gestelt aen den Heere Stadhouder van Vries- landt / met noch een open Paem / volgens de oude staet.

Te Voet, Ketel, Kykol, Bisco, Aysma, Papeley, Brandis, F. Hume, Vierffen, Daniel Krey, H. van Welle, Alexander Hume, Taco Hettinga.

Maer tegens die van Vrieslandt hebben gecasseert:

Te Paert, de Vries, van der Burgh, Appel, Coeverden, Patborgh, Lijklama, Quilo, van Hille, van Dongen.

Te Voet, Soltgaw, Hammersteyn, Dachman, Kykol, Bisco, Stoockebrant, Monter, Galema, Brandis, Frenck, Paen, Papeley.

By sijn Hoogheyt waren / van de gene die op de selve *Provincien* staen ver-
deelt / aengelaten :

Te Paert, Coeverden, Appel, Quilo, de Vries, van der Burg, Baron van Aylva.

Te Voet, Styrum, Hammersteyn, Siegers, Frenck, Bachman, Soltgaw, Mo-
lenschot, Sloop, Verwolde, Sterringa, Tamminga, Hoppers, Okkinga, Kamminga,
Walrich nu Amama, Jeltinga, Klooster, Galama, Hanja, Boelens, Paen, Stoo-
ckebrant, Vierffen, Monter, Floid. **Dzie opene Namen.**

Hier tegens hadden die van *Vrieslandt* op hare *Provincie* laten blijven van
de nieuwe *Troupen* :

Te Paert, Baron van Palsterkamp, Baron van Yffelsteyn, van Welle, Burum,
Eminga, Baron van Aylva. **En blinde Namen.**

Te Voet, Styrum, Siegers, Sloop, Sterringa, Ketel, Ammama, Okkinga, Kam-
minga, Vierffen, Molenschot, Hopper, Aysma, Hanja, Jeltinga, Verwolde.
Regen blinden.

Ayt het welcke boorz. is men sien kan dat by beyde waren gecasseert :

Te Paert, Lijklama, Patborgh, van Dongen, van Hille.

Te Voet, Kykol, Brandis, Bisco, Papeley.

En van beyde waren aengebleven :

Te Paert, Palsterkamp, Yffelsteyn, Aylva.

Te Voet, Styrum, Molenschot, Siegers, Sloop, Verwolde, Sterringa, Hoppers,
Okkinga, Camminga, Walrich nu Ammama, Jeltinga, Hanja, Lt. Vierffen.

In de tweede *Cassatie* / ten eynde van 't voorleden Jaer / was mede gelijcke
discrepantie : Sijn Hoogheyt had gecasseert :

Palsterkamp, Yffelsteyn, Aylva, Hemmema, Kolb.

Maer tegens die van *Vrieslandt* casseerden :

Burum, Eminga, van Welle, Aylva.

Houdende de 4 *Compagnien* buyten die van *Aylva* aen / en hebben sedert
de 9 blinde *Namen* verbult / en hare *Troupen* na hare *Provincie* doen komen.
Oech ober d'eerste *Cassatie* was eygentlyck de discrepantie ontstaen / waer
ober men voor had een *Besendinge* na *Vrieslandt* te doen : maer die *Provincie*
quam haer Hoog *Mag.* boorz / en sondt de Heeren *Schepper* ende *Stan-*
tius / als hare *extraordinaire* *Gedeputeerden* / na den *Hage* / welcke op den eer-
sten *October* 1678 in de *Vergaderinge* van haer Hoog *Mag.* de nabolgende
Propositie by monde hebben gedaen / en vervolgens by geschr. sic overgelevert.

Hoog Mogende Heeren.

DE Heeren Staten van Vrieslandt, onse Heeren Committenten, hebben ons gelaft u Hoog Mog. op het serieuſte te reprefenteren, dat het haer Ed. Mog. gants vreemt, onverwacht en ſmertelijck voorkomt, dat u Hoog Mog. by de jongſte Caſſatie van 's Landts Militie aen haer niet hebben gelieven te defereren dat recht, dat haer omtrent het licentiëren van dien altoos onwederſpreeckelijck heeft gecompeteert, en mits dien oock in deſe occaſie niet bediſputeert, veel min geweygert hadde behoren te werden.

Dat de diſpoſitie over de Militie in 't ſtuck van de Caſſatie een recht is immediatelijck van de Souverainiteyt dependerende, en mits dien de reſpective Bontgenoten eygen, meynen haer Ed. Mog., dat by niemant, die grondige kenniſſe van de wettige Regeringe deſer Landen heeft, in twijffel kan werden getrocken, aengeſien dit Point by de Heeren Staten van Hollandt in haer wijtluchtige Deductie van den 30 January 1651 diermaten is gejuſtificéert, dat het ſelve vervolgens als een gront-regel van Staet by alle de Geunieerde Provintien geamplecteert, en door een conſtante practijcque geconſirmeert is geworden.

En nademaël de jongſt-gecaſſeerde Militie op de voor-gedachte voet en methode by de reſpective Bontgenoten gelicht en aengenomen is, ſoo verſtaen haer Ed. Mog., dat de ſelve oock volgens de bekende Wet en Regel op gelijcke wyſe en manier gediffolveert en gelicentieert behoort te werden.

Immiers dat het ſelve ten reſpecte van de Provintie van Vrieſlant ſtant behoort te grypen; vermits de ſelve noyt van haer recht in deſen gerelacheert heeft; maer 't ſelve altoos ſorgvuldigh bewaert, invoegen als zy 't ſelve van alle memorie af heeft gehad en geexerceert, gelijk ſulckx uyt verſcheydene 's Lants Reſolutien, en namentlijck die van den 23 April 1625, 14 Maert 1647, 6 July 1672 en 20 Maert 1674 geblijckt.

Oock hebben haer Ed. Mog. geen andere gedachten gehad of u Hoog Mog. iterative Aenſchryvens over 't ſtuck van Caſſatie, met het aengeven van 't ſimpel getal der te caſſerene Compagnien, ſonder expreſſie van Namen, tenderden daer toe, dat die blote plaetſen ſouden volgens 't out recht en practijcque by de reſpective Bontgenoten werden vervult.

Zijn eenige Provintien federt van ſentiment verandert, en de goetheyt gelieven te hebben van haer Recht aen ſijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie te defereren, en de ſelve wegens haer tot de Caſſatie te authoriſeren, haer Ed. Mog. ſien dat met goede oogen aen; echter kan daer by niet werden ontkent, dat ſodanige Acte van delatie en authoriſatie involveert in ſich een Recht, dat die Bontgenoten haer ſelven preſupponeren te competeren, en dat mits dien oock aen de Provintie van Vrieſlandt met recht noch reden kan gereſuſeert werden.

Dit Recht meynen haer Ed. Mog. ſoo eſſentieel en eygen aen de Souverainiteyt van de reſpective Provintien, dat het ſelve haer niet als met goeden vryen uytgedruckte wille, of door enckele force en geweld kan aſhandig gemaect werden; ſo verre iſt van daer, dat onſe Provintie ſig door kracht of middel van een ſimpele

4
 pele Resolutie, in haer absentie genomen, daer van soude sien ontroof en ontfet.
 Want soo men die wegh inslaet, van in saecken van sodanigen consequentie en belang met pluraliteyt en overstemminge te willen procederen, soo is'er niet lichter als d'eene Provintie voor en d'andere na (hoewel wy beter van u Hoog Mog. gewoonlijcke equiteyt willen hopen en vertrouwen) van hare wettige Regten en Privilegien te ontkleden.

Te smertelijcker soude dit de Provintie van Vriesslant vallen, als die in tijts gevigileert, en hare Gedeputeerden ter Generaliteyt iterative last gegeven heeft, u Hoog Mog. uyt haren naem te verklaren, dat sy vastelijck geresolveert was omtrent de voorz. Cassatie haer recht en vryheyt te conserveren, gelijk sulckx oock uyt der selver Aenteekeninge op u Hoog Mog. Resolutie van den 4 Augusti laetstleden in formele termen blijktt.

Welcke Aenteekeninge haer Ed. Mog. verstaen, dat niet aen de Resolutie van den 4 Augusti voorz. alleen geadstringeert en gebonden, maer oock tot alle u Hoog Mog. Resolutien, op 't stuck van de Cassatie slaende, geëxteert behoort te werden; immers wil recht, reden en billickheyt, dat de selve ten minsten applicabel worde gemaect op sodanige Resolutien, die in absentie van onse Provintie genomen zijn, waer onder alsoo u Hoog Mog. bekende Resolutien van den eersten September laetstleden resorteert, dewyle het ongeluck doen juyft heeft gewilt, dat niemant van onse Gedeputeerden doenmaels ter Vergaderinge present was, soo sal daer uyt moeten volgen, dat u Hoog Mog. autorisatie tot de voorz. Cassatie, op sijne Hoogheyt by de voorz. Resolutie gebracht, soo glad, breed en ampel niet en leyt, als de selve Resolutie daer van vermeldt: en persuaderen wy ons vastelijck, dat soo het selve sijne Hoogheyt by de exhibitie indachtigh gemaect was, de selve geen andere opinie en gedachten van onse Heeren Commitenten soude hebben gehad, als men schuldig is te defereren aen goede en oprechte Vrunden en cordate Bontgenoten, die van sijn Hoogheys eerste en tedere Jaren af hare liefde en trouwe aen de selve in verscheydene occasien bysonder hebben doen blijcken, en van herten geporteert en genegen zijn daer in te continuëren: Gelijk haer Ed. Mog. oock hare Resolutie op 't poinct van Cassatie soodra niet hadden genomen, of den Heere Stadhouders van onse Provintie heeft, om het behoorlijck respect aen sijne Hoogheyt te betonen, de moeyte voor haer Ed. Mog. willen nemen van de selve Resolutie aen sijn Hoogheyt aenstonts toe te senden, en de selve daer door volkomen kennisse en informatie van saecken te geven, sulckx dat de Provintie niet anders wetende, of sy heeft in dit stuck alles gedaen wat van haer met reden kan werden gedefireert.

Tot slot, ons ondergeschreven Extraord. Gedeputeerde heeft men belast, om u Hoog Mog. uyt desselfs name gants gedienselijck en serieuselijck te verfoecken, dat de selve, als Hanthavers van 's Landts Vryheden, haer by haer out, wettigh en onwidersprekelijck recht gelieven te maintineren, en vervolgens sodanige goede voorzieninge te doen, ten eynde de Resolutie, by haer Ed. Mog. op 't stuck van Cassatie uyt krachte en in conformité van 't selve Recht genomen, stant mag komen te grypen; en dat daer door alle occasien tot onlust en verwyderinge verhoet,
 die

die wy by verhoopte ontftenteniſſe van ſulcx apprehenderen, dat daer uyt ſouden mogen ryſen, alſoo wy geen apparentie ſien, dat haer Ed. Mog. van haer wettige ſuſtenue en wel-meyninge in deſen ſullen komen te relacheren.

Aldus by monde gedaen en by geſchriſte ter Vergaderinge van haer Hoog Mog. geëxhibeert by ons onder-geſchreven, den 1 October 1678.

Geteekent,

J. de Scheppér.

H. Stantius.

Welche voorſz. Propoſitie geſtelt is in handen van de Heeren Eck en andere hare Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Militaire ſaecken: Op welchers rapport de onderſtaende Reſolutie by haer Hoog Mog. is genomen.

Extract uyt het Register der Reſolutien van de Hoog Mog.
Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Veneris den 28 October 1678.

IS gehoort het rapport van de Heeren Eck en andere haer Hoog Mog. Gedeputeerde tot de Militaire ſaecken, hebbende ingeolge en tot voldoeninge van der ſelver Reſolutie Commiſſoriael van den eerſten deſer, geviſiteert en geëxamineert de Propoſitie, ten ſelven dage by de Heeren Schepper en Stantius, extraordinaris Gedeputeerden van de Provintie van Vrieſlandt, uyt krachte van hare Credentials, geſchreven tot Leeuwaarden den 14 September laetſleden, ſtilo loci, ter Vergaderinge van haer Hoog Mog. by monde gedaen, en vervolgens in in geſchriſte overgelevert en in de Notulen van den 1 deſer Maent October breeder vermeld: Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden en verſtaen, dat de gemelte Heeren Schepper en Stantius op de voorſz. Propoſitie tot antwoord ſal werden toegevoegt, dat de fundamenten by de Heeren Staten van Vrieſlandt, of de Heeren der ſelver Gedeputeerden in deſen geleyt, namentlijck, dat de Militie, op de reſpective Provintien gerepartieert, ſoude moeten werden aengeſien als een Militie van de gemelte Provintien, en dat mits-dien de autoriteyt, om de voorſz. Militie te caſſeren, en die Caſſatie te effectuëren, ſoude zijn een Recht van de Souverainiteyt van de ſelve Provintien dependerende, niet konnen werden geadmitteert, en dat 't gunt dien aengaende by de gemeyne Bontgenoten van tijt tot tijt is verſtaen, daer mede niet alleen over een komt, maer 't ſelve gants en t'eenemaal contradiceert: Dat niemant, eenige kenniſſe van de Regeringe deſer Landen hebbende, onbekent kan weſen, dat de reſpective Geunieerde Provintien zijn Souveraine Provintien, yder in den haren in die Souverainiteyt, Vryhey, Recht en Privilegien hebbende, behoudende en excercerende, en dat noch de gemeene Unie noch iemant van de Bontgenoten niet alleen niet vermag daer op iets te attenteren of te ondernemen, maer gehouden is ſodanige attentaten en ondernemingen te helpen weeren, en de reſpective Provintien by de voorſz. Souverainiteyt, Vryhey, Rechten en Privilegien te conſerveren: maer dat het mede waer is; en in geen controverſie kan werden getrocken, dat de Geunieerde

Provintien by hare Unie en Verbintenisse, tot hare bescherminge, hebben geoordeelt aen den anderen gemeyn te moeten maecten eenige saecken, sonder de welke de voorz. bescherminge niet soo wel gedaen en geëffectueert soude konnen werden, en dat onder die Poincten oock specialijk is geweest het Poinct van de Militie, die de gesamentlijcke Bontgenoten oordeelden tot hare bescherminge te moeten employeren: Dat het indisputabel is, dat yder van de respectieve Provintien heeft een volkomen vryheyt, om te adviseren, hoe groot getal en wat Volck van Oorloge de selve meynt dat aengenomen, in dienst gehouden, en uyt den dienst ontslagen moet werden: En dat sonder een volkomene vrye bewilliginge en consent van alle en een yder van de hoog-gem. Provintien geen Krijgsvolck kan werden aengenomen of in dienst gehouden: Dat daeromme door den Capiteyn Generael van de Militie van de Unie en den Raet van State van Jaer op Jaer, of soo wanneer den opkomende noot sulckx quam te vereyffchen, zijn gedaen de Petitien tot onderhoudinge van het Volck van Oorloge, dat geoordeelt wierde tot defensie van den Lande nodigh te wesen, en dat de Heeren Staten van de respectieve Provintien daer op en daer toe hebben gedragen sodanige Consenten, en voor sodanigen tijdt als sy verstonde te behoren, sonder dat de selve buyten die voorz. bewilliginge, of voor langer als sy bewilligt hadden, in eenigen deele tot het aennemen of onderhouden van het voorz. Krijgsvolck waren of konden werden geobligeert en gehouden: Dat het mede waer is, dat soo wanneer de gemeyne Bontgenoten gemeynt hebben, dat een Capiteyn Generael over die Militie soude behoren te werden aengestelt, 't selve gedaen en geschiet is by een gemeyne en concurrente bewilliginge, sonder dat den een den anderen daer toe by overstemminge heeft geobligeert: maer dat het mede waer is, en niet gecontradiceert kan werden, dat die Militie, die alsoo niet gemeyne bewilliginge aengenomen is, den Eed aen de gemeyne Unie gedaen, haer Commissie van de gemeyne Unie ontfangen, en onder den anderen rangh gehouden heeft als eene en de selve Militie, en sonder eenig onderscheyt op wat Provintie die gerepartieert is: En soo wanneer die tot de gemeyne defensie heeft moeten werden gebruyckt, dat de selve Militie mede sonder eenig onderscheyt op wat Provintie die gerepartieert was, heeft gestaen onder de directie, het beleyt en gesag van den gemelden Capiteyn Generael van de Unie, oock in dier voegen, dat soo wanneer de Heeren Staten van de respectieve Provintien hebben verstaen eenige van de voorz. Militie te reduceren of uyt den dienst te ontslaen, de voorz. reductie en afdanckinge altoos is geschiet of door den gem. Capiteyn Generael van de Unie, of door den Raedt van State, en dat de gesamentlijcke Bontgenoten altoos hebben tegen gesproocken de Reductie of Cassatie, die eenige Provintien ondernamen in 't particulier te doen: Dat de Heeren Staten van de Provintien verstaende, dat de aengenomene Militie most werden vermindert, en niet konnende goet vinden te consenteren in het verder aenhouden van dien, selfs verstaen hebben, dat de Reductie en Afdanckinge most geschieden door de gemeyne Unie, en noyt hebben onderstaen eenige aparte of separate Reductie of Afdanckinge te doen, als soo wanneer de gemeyne Unie daer toe niet wilde resolveren, en sulckx haer beswaren

fwaren met het meerder aental van Militie, als waer inne fy hadden bewilligt, en mits-dien als men haer buyten haer consent wilde involveren in lasten, die fy niet verstonden te kunnen of moeten dragen : Dat de Heeren Staten van Vrielandt niet kunnen aenwysen hier omtrent van andere conditie te zijn als de Heeren Staten van andere Provintien, oock daer toe niet anders by-brengen, dan dat de selve, soo wanneer de Unie met gemeyne bewilliging goet gevonden heeft een Capiteyn Generael aen te stellen, hebben verklaert, sulckx te doen, onvermindert en sonder prejuditie van 't Recht, de hoog-gem. Provintie en haer Stadhouder competerende; maer dat het wederom is evident, dat de hoog-gem. Heeren Staten daer door niet hebben verstaen aen de Unie of de gemelde Capiteyn Generael te benemen een Recht, dat haer was competerende, of aen haer of haren Stadhouder te acquireren een gerechticheyt, die fy niet en hadden, maer alleen te confereren dat Recht, dat de hooggem. Provintie en haer Stadhouder competeerde; ja dat fy sodanigen Recht aen de Unie niet ontrecken, noch haer selven acquireren konden, sonder een expresse stipulatie en consent van alle de andere Provintien: kunnende in geen gedachten van iemant komen, dat de meer-hoog-gem. Provintie door de voorsz. verklaringe omtrent de Militie van de Unie een grooter of meerder recht soude hebben bekomen, of de Militie op haer gerepartieert, het ontsagh van de Unie meerder soude hebben ontrocken, als de Militie op een van de andere Provintien staende, of dat de andere Provintien aen de hoog-gem. Provintie van Vrielandt eenig meerder gesag over de voorsz. Militie soude willen hebben attribuëren: Dat het ter contrarie seer notabel is, dat soo wanneer alle de Provintien van de gantsche Nederlanden door de Pacificatie van Gent wederom by den anderen tot een Lichaem wierden gebracht en versamelt, en dat de Heeren Staten van Hollandt en Zeelandt verstonden hare Regeringe en directie over de Militie separaet te houden, 't selve in de voorsz. Pacificatie met een gemeyne bewilliging door een expres Articul is ter neder gestelt, dat sulckx na het aengaen van de Unie van Utrecht by erectie van den Lant Raet wederom door een expres Articul is bedongen, en dat het selve mede door een expres Articul is gepræcaveert, soo wanneer met den Hertog van Alençon getraecteert en gehandelt is; maer wanneer sulckx door geen expres Articul met gemeyne bewilliging is ter neder gestelt geweest, dat als-dan de hoog-gemelde Provintien van Hollandt en Zeelandt in dit stuck haer de gemeyne Unie en den Capiteyn Generael van dien hebben onderworpen, schoon de selve Provintien een particulieren Stadhouder en Capiteyn Generael waren hebbende, gelijk sulckx ten tyde van de Regeringe van de Grave van Lincester voorgevallen is; en soo wanneer haer Hoog Mog. in 't gemeyn, en de Heeren Staten van Hollandt en Zeelandt in 't particulier in groote diffentien waren gevallen met den gem. Heer Grave, en genootsaeckt geworden selfs tot defentie van haer Provintie te gebruycken den dienst van den Stadhouder en Capiteyn Generael van de hooggemelde Provintie, noyt hebben gefustineert, dat de Militie op haer Provintie gerepartieert, niet was een Militie van de Unie, en niet stont onder het gesag, directie en bevel van den gem. Grave van Lincester, als Capiteyn Generael van dien, maer alleen, dat

den

den gem. Heer Grave buyten 's Landts vertrocken zijnde, en met advys en goetduncken van haer Hoog Mog. wel ordre op de Regeringe van den Lande gestelt, doch ten selven dage die voorz. ordre buyten haer weten en bewilligingegenogfaem krachteloos gemaect, en den Staet alsoo buyten Regeringe gelaten hebbende, de hoog-gem. Heeren Staten wel vermochten haer eygen defentie te betrachten en waer te nemen: En soo wanneer daer over klachten zijn gedaen, en gefustineert geworden is, dat het selve tendeerde tot nadeel van de Unie, en het Recht den Capiteyn Generael van dien competerende, dat als-dan de meer-hooggem. Heeren Staten met een lange en geraisonneerde Deductie, continerende de gronden waer op de Regeringe van de selve Provintie was gefondeert, en wat het Recht van den Capiteyn Generael van de Unie, en van de Stadhouders in de respective Provintien was, hebben aangewesen, dat niemant haer konde verdencken, dat sy in een soo verwerden tijt haer eygen defentie betrachten, maer noyt hebben gefustineert, dat de Militie, op haer Provintie gerepartieert, het gesag van de Unie niet was onderworpen, en niet stont tot directie, beleyt en bevel van den gem. Capiteyn Generael van de Unie; ja dat sy ter contrarie hebben verklaert, dat de voorz. Militie de directie, beleyt, gehoorfaemheyten beveelen van de Unie en van den Capiteyn Generael onderworpen was: Dat haer Hoog Mog. vertrouwen, dat de meer-hoog-gem. Heeren Staten van Frieslandt uyt het gunt hier vorens verhaelt, wel fullen kunnen sien, dat de voorz. fundamenten, by haer geleyt, niet kunnen werden geadmitteert, hier fullen willen blyven inhereren een sustenue, die soo directelijck aenloopt tegens de fundamenten van de voorz. Unie, dat de selve wel wenschten de hooggem. Provintie van Frieslandt hier inne te kunnen believeen, maer dat het selve is van soo grooten consequentie, dat sy sulckx admitterende, het gantsche werck van de Militie en de defentie van den Staet in onseckerheyten souden stellen, yder van de hooggem. Provintien als-dan met de voorz. Militie, sonder kennisse van de Unie, met sijn goetvinden fullende konnen handelen: En dat de selve daer van te meer moeten affien, om dat hooggem. Provintie van Frieslandt haer Compagnien te voet, eygener autoriteyt, niet alleen met 9 Mannen heeft vermindert, en sulckx die 9 Mannen op yder Compagnie tegens de andere Provintien geprofiteert, nemaer oock noch daeren-boven een Compagnie te paert en 8 of 9 Compagnien te voet minder onderhouden heeft, als waer mede sy voor haer Quote op den Staet van Oorlog aengeflagen was, en waer in sy vrywilligh haer Consent gedragen hadde, en dat door de voorz. Afdanckinge, by de voorz. Provintie gedaen, nu wederom een Compagnie te paert en 8 a 9 te voet minder onderhouden werden, en in dienst van de Unie zijn, als de hooggem. Provintie na haer Quote en Repartitie moet hebben: En dat haer Hoog Mog. derhalven versoecken, dat de meer-hooggem. Heeren Staten de Afdanckinge, by hoog-gem. sijne Hoogheyten, in crachte van haer Hoog Mog. Resolutie, in de naem en van wegen de gemeyne Unie gedaen, effect willen forteren laten, en van de voorz. separate Afdanckinge, van soo schadelijcken consequentie, en aen de gemeyne Unie soo praëjudiciabel, willen afftaen.

Accordeert met 't voorz. Register.

S. VAN GENT, vt.

H. FAGEL.

Hier

Hier op hebben de Staten van Vrieslandt op den 7 December van 't selve Jaer by een large Resolutie / dienende vooz een Debat op de voorgaende Resolutie van haer Hoog Mog. / tegen-spreekende van point tot point 't geen in de selve was geseyt / geantwoort / besluytende eyndeling daer mede: Dat haer Hoog Mog. sich vastelijck mochten persuaderen, dat soo het verfoeck in 't point van civiliteyt bestonde, of van die nature was, dat het selve buyten prejuditie van haer Provintie van Vrieslandt konde ingewilligt werden, haer Ed. Mog. haer geluckigh souden achten de eere ende occasie ontfangen te hebben, om metter daet te mogen betonen, het groot respect en de bysondere affectie, die sy haer Hoog Mog. waren toedragende: maer dat, gemerckt het de selve hadde gelieft haer verfoeck te fonderen op eenige redenen, by welckers admiffie haer Ed. Mog. haer selfs souden moeten priveren van een Recht, 't welck hare Provintie altoos onwiderspreeckelijck hadde gehad en geüfeert, dat het haer Ed. Mog. leet was, dat sy haer door een indispenfable necessiteyt geobligeert vonden daer van af te moeten houden, &c. dan wilden niet twijffelen, of souden door haer gegeven redenen haer geconvinceert en overtuygt houden van de wettigheyt en gefondeertheyt van haer Ed. Mog. sustenue.

Maer 't was by verre van daer: Soo dat by haer Hoog Mog. nochmaels een Resolutie wierdt genomen / waer in 't geen by de Staten van Vrieslandt was geseyt / by forme van een Deductie particulierlijck wierdt wederlept: En oordeelende / dat de gemelde swarigheden souden komen wegh-genomen werden / als men met malkanderen sprack / soo resolbeerden haer Hoog Mog. op den 29 December van 't voorgaende Jaer de Heeren Paulus van Achtienhoben en Pallant te committeren / om na Vrieslandt en Stadt en Lande te gaen / ten eynde die Provintien te persuaderen / om haer by by d'andere in de vooz-gemelde Cassatie te voegen.

Deze Heeren Gedeputeerde arriveerden den 8 January tot Leeuwaerden / alwaer haer twee dagen daer na aengegeven en Audientie by den Heere Stadhouder versocht hebbende / zijn 2 Schildwachten na haer Logement gesonden / en hoort daer na een Edelman / om haer te complimenteren / met byvoeging / dat tegens elf uren met een Koets ter Audientie souden werden opgehaelt; den Heer Stadhouder haer tot aen de Koets ontmoet hebbende / en de Heeren Gedeputeerde boven gekomen zijnde / dede de Heer van Achtienhoben een breede Propositie en Deductie van redenen / dienende tot adstructie van de sustenue van haer Hoog Mog. / met betuyginge van de goede intentie / gevende daer op haer Credentiaalen over / versoekende / dat sijn Furstel. Doozl. geliefde de goetheyt te hebben van dooz sijnne conduite het daer toe te brengen / dat sy mochten geracken tot een spoedige Audientie by de Heeren Staten van Vrieslandt / en gewenschte expeditie: Maer den Heere Stadhouder antwoorde / dat de Staten van Vrieslandt niet vooz den 12. 22 February souden vergaderen / en dat de oorde van de Regeeringe niet toe en liet daer in eenige veranderinge te maekken: En alsoo de tijdt noch soo lange was / resolbeerden sy Heeren Gedeputeerde onderwijl een keer na Groeningen te doen / om te sien of het

aldaer tot een extraordinaire Convocatie van de Staten van die Provintie honden brengen; maer bonden daer tot sulckx soo wepnigh apparentie als in Vriesslandt: alwaer de Heeren soo lange verbleven tot den 12. 22 Februario/ als wanneer de meergem. Staten vergaderden/ en sy Heeren Gedeputeerde op den 13. 23 ter Audientie van haer Ed. Mog. wierden geadmittleert/ doende als doen daer de Propositie ter intentie van haer Hoog Mog. Waer op by de gemelde Heeren Staten de nabolgende Resolutie wierdt genomen.

DE Staten van Vriesslandt gehoort hebbende de Propositie by de Heeren Pau van Achtienhoven en de Baron van Pallant, uyt den naem en van wegen haer Hoog Mog. op den 13 deses in volle Vergaderinge gedaen, en vervolgens by geschreite over-gelevert, raeckende het Recht en de dispositie van de Bontgenoten over de Militie, op haer respectively gerepartieert staende, hebben na voorgaende deliberatie goet gevonden te verklaren, dat haer Ed. Mog. wel hadden gewenscht, dat haer Hoog Mog. dese hare Deputatie by dit ongelegen Winterfaysoen hadden gelieven te menageren, gemerckt de Provintie van Vriesslant soo by de iterative Propositien van de Heeren, tot dien eynde expresselijck na den Hage gecommittleert, als op gevolgde Conferentien, Deductien en Debatten, het voorz. Recht sodanigh heeft geverificeert en geadstrueert, dat sy meynen, dat d'andere Bontgenoten daer inne volkomene satisfactie hadden behoren te nemen; en doch uyt de voorz. Propositie verstaende en bevindende, dat het de selve belieft de Redenen en Bewyfen, by haer Ed. Mog. tot assertie van hare sustenue geallegeert, op nieuw te debatteren: En bevreesende aen d'eene kant, dat door het nader opereus demesseren van dien meer en meer in longeur en verwyderinge mocht werden getrocken; en aen d'andere syde apprehenderende, dat een volkomen stilswygen haer als een defect van verantwoordinge mocht werden geimputeert, hebben, om 't een en 't ander voor te komen, goet gevonden de gronden en fundamenten, waer op de geheele faeck is berustende, eens op een nieuw naeck en succinctelijck te representeren, en daer mede van de selve af te scheidten.

Het Poinct in questie consisteert dan hier inne, of de Staten Generael by pluraliteyt van Stemmen, of wel de Leden van de gemeyne Unie yder in den haren competeert een recht en d'authoriteyt, om ter executie te leggen eene Cassatie van Militie, by de gemeyne Bontgenoten gearresteert: haer Ed. Mog. sustineren het laetste om dese 3 peremptoire redenen:

1. Dat het een Recht is dat originelijck van de Souverainiteyt van de Bontgenoten dependeert.
2. Dat dese Provintie 't selve Recht altoos heeft geëxerceert en gepossideert.
3. Dat sy het selve Recht noyt heeft geabdiceert, maer altoos sorgvuldiglijck geconserveert en beschermt.

Tot adstruactie van 't eerste sullen haer Ed. Mog. alleen aentrecken de eygene Woorden van de Heeren Staten van Hollandt, vervat in der selver Deductie van den 17 Mey 1651, waer by de selve onder andere verklaren, dat het buyten contradictie is, vermits de Provintien van alle oude tyden, en namentlijck mede na
het

het aengaen van de Unie van Utrecht, yder by sig felven Souverain zijn geweest en gebleven, sonder oyt de dispositie over en omtrent de Militie te hebben gedefereert aen't gemeyne Lichaem van de Generaliteyt, dat deselve over sulcx ten opsigt van dien moeten geconfidereert worden als selver Souverain, en van den anderen absolutelijck independente Staten, van de welcke d'een over d'andre niet en heeft te disponeren, noch oock by pluraliteyt te exerceren; even gelijk in dier voegen, als 7 Souveraine Koningen, die met den anderen in een Verbont of Ligue getreden, en uyt krachte van dien gehouden soude mogen wesen tot mutuële assistentie en defentie hare respectieve Krijgsmagten te contribuëren en te laten gebruycken, welcke Koningen notoirlijck d'een over des anders Militie niet en soude compe-teren eenig recht, gelijk de selve oock niet souden vermogen by pluraliteyt van Stemmen daer over eenige de minste acte van Superioriteyt te exerceren; sulcx, als 't selve des noots zijnde met verscheyde exempelen nader souden kunnen werden geadstrueert: zijnde so na Rechten als volgens de practiquen van alle Landen meer dan bekend, dat in faken, die niet en zijn gedefereert aen eenige societeyt in't gemeyn, en die sulcx niet univertitatis zijn, maer waer van een yder een separaet gedeelte competeert, gelijk de dispositien over Provintien als Militie competeert, dan by consonante eenparige Stemmen van alle de gene die sulcx aengaet: En is remarcabel, dat hooggem. Heeren Staten van Hollant in 't slot van de selve Deductie verklaren geresolveert te zijn hare Bontgenoten in't selve Regt, mitsgaders in d'exercitie van dien, na haer uytterste vermogē te helpē voorstaen en maintenerē.

Belangende het tweede, namentlijck de possessie van 't selve Recht, haer Ed. Mog. hebben in haer debat van den 7 December laetstleden met diversche gealle-geerde exempelen betoont, dat hare Provintie 't selve van 't begin van de Unie af tot nu toe altoos heeft geëxerceert en gecontinueert: Aen welcke exempelen, indien haer Hoog Mog. geen contentement souden gelieven te nemen, tot surplus kan gevoegt werden, als 't gunt by 't Gouvernement van den Heer Stadhouder Willem Lodewijck, Grave van Nassau, hoogl. mem. is geschiet, gedurende 't welke niet kan worden ontkent, dat de Provintie van Vrieslandt sodanige volkomen dispositie over de Militie, tot haren laste staende, heeft geëxerceert, datse niet alleen particuliere Legers daer mede gevoert, hare Frontieren verseeckert, notable Forten en Vastigheden ingenomen, maer oock onder reciproque stipulatie de selve in tyden en wylen aen hare Bontgenoten als te leen gegeven, en wederom andere Militie daer tegens heeft ontfangen.

En aengaende het derde, en of schoon kort na het overlyden van hoogh-gem. Heere Stadhouder een Capiteyn Generael by de gemeyne Bontgenoten is aenge-stelt, soo is daer inne tydelijck by de Provintie van Vrieslandt niet wyders gecon- fenteert, als onder benefitie, dat sy de dispositie over hare Militie soude behouden, invoegen als sy de selve by 't Leven van meer-hooggem. Heere Stadhouder hadde gehad en geëxerceert; gelijk oock haer Ed. Mog. by 't aenstellen van sijn Hoog- heyt den tegenwoordigen Prince van Orangie, na voorgaende serieuſe deliberatie hare Gecommitteerden ter Generaliteyt hebben gelaſt in 't Register van haer Hoog Mog. de navolgende Aenteyckeninge te doen.

De aenwesende Gecommitteerde van de Provincie van Vrieslandt hebben uyt speciale last en aenschryvinge van hare Heeren Principalen ter Vergaderinge van haer Hoog Mog. verklaert in de genomen Conclusie en Resolutie van den 8 July 1672, soo veel aengaet het Capiteyn Admiraelschap Generael van den Staet der Vereenigde Provincien, als mede het geven van Patenten, Commandementen en Besettinge van de Naburige Frontieren van de voorsz. Provincien en de Provincie van Stadt en Landen, niet anders kunnen consenteren als sy hebben gedaen by het verleenen van ged. Commissien aen de Doorl. Hoog-geboren Princen van Orangie onsterffel. mem. den 23 April 1625, postprandium, en den 14 Maert 1647, oock sonder prejuditie en onvermindert het Recht van de Provincie van Vrieslandt, mitsgaders Stadhouderschap en Capiteynschap Generael van dien in 't bysonder, gelijk sulckx by de respectie Stadhouders van de selve Provincie de Hoog-geboren Heeren Willem Lodewijk, Ernst Casimier, sijn Excell. Hendrick en sijn Furstel. Doorl. Willem Frederick, respectie geboren Graven van Nassauw en Fursten des H. Roomse Rijkx, alle onsterffel. memorie, in hunne tijden tot noch geëxerceert is geworden. Het welcke Recht in 't breede is gejustificeert by de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt, in een Deductie op de groote Vergaderinge van alle de Geunieerde Provincien den 20 Mey 1651 vast gestelt ende gearresteert, en den 16 Juny daer aen volgende by de Provincien van Vrieslandt en Stadt en Landen onder sekere Anteeckeningen en reserve mede is geaprobeert.

Welcke Aenteyckeningen en Reserven den 21 Juny des selven Jaers aen de voorsz. Provincie van Vriellant en Stadt en Landen by alle Provincien ter voorsz. groote Vergaderinge (in conformité van 't Recht hier voor tot meermalen gededuceert) zijn toegestaen en geaccordeert door formele Resolutie, beginnende met de Woorden: *Op 't gemoveerde by eenige Provincien ter Vergaderinge van haer Hoog Mog.*

En sal niet een eenige Acte van overgifte of Verbintenisse kunnen werden geproduceert, waer by geblijcke, dat hare Ed. Mog. dit Recht oyt of oyt in 't faueur van iemant hebben geabdiceert of gealiëneert, gelijk d'andere Bontgenoten; daeromme oock onder soo menigvuldige geallegerde Stucken en Documenten niet een Resolutie op Articulen te berde brengen, waer by positivelijck verklaert werdt, dat de Provincie van Vrieslandt dit Recht aen 't gemeene Lichaem van de Generaliteyt soude hebben gedefereert. Te seggen, dat by de Unie van Utrecht gearresteert soude zijn, dat dese Landen als een Lichaem souden werden geregeert, en daer uyt te deriveren sodanigen gemeynmaeckinge van Militie, waer door alle relatie, die de selve Militie nevens de particuliere Bontgenoten respectivelijck is hebbende, t'eenemaal wordt gemortificeert, sijn raisonnementen ende illatien die meer swier als slot en fundament hebben, aengesien in faecken van sodanige nature het altoos practicabel is positivelijck te verklaren de Conditien waer op men wat geeft en ontfangt, en sodanige generale stellingen ordinaris weynigh plegen te gelden. Haer Ed. Mog. willen hopen en vertrouwen, dat de andere Bontgenoten haer niet qualijck sullen gelieven af te nemen, dat soo lange de selve niet nader en klaerder kómen te demonstrieren, waer en wanneer haer Ed. Mog. het Recht alhier gecontroverteert werdende, aen de Generaliteyt hebben

ben gedefereert, sy daer inne volgens ouder gewoonte en constante practique komen te continuieren, als geresolveert zijnde de Rechten en Privilegien, by haer Voor-vaders soo dier gekocht en verkregen, ongekrenckt aen hare Nakomelingen over te laten. Aldus geresolveert op 't Landtschaps Huys den 20 February 1679. Geteeckent voor Oostergoo, *J. de Schepper*, *G. van Broersma*. Voor Westergoo, *B. van Burmania*, *J. Hixenus*. Voor de Sevenwolden, *E. v. Haren*, *R. v. Vierfen*. Voor de Steden, *Fr. de Swart*, *S. Heemstra*. Onder stont,

J. JORRITSM A.

Hier op hebben gemelte Heeren Gedeputeerde haer na Groeningen begehven/ alwaer sy in de volle Vergadering van de Staten van Stad en Lande hare Propositie mede hebben gedaen/ trachtende de selve te overtuygen van 't ongehoorlijk dat sy coordeelden dat die in hare proceduren van d' onnozdelijcke Cassatie hadden: maer hebben echter niet anders geobtimeert/ als dat/ na toelwenschinge van alle prosperiteyt aen haer Hoog Mog. Regeeringe en Personen/ en bedanckinge aen gemelte Heeren Gedeputeerde van de genomen moeyten/ haer is bekent gemaect: Dat de Heeren Staten van Stadt en Lande verston den en goet gevonden hadden te inhæren de Resolutie, den 2 November te voren by haer Ed. Mog. genomen, en waer by den 24 December daer aen volgende was geperfliteert: zijnde van inhoud/ dat haer Ed. Mog. verston den de Cassatie, gelijk de aenneminge van Militie, te zijn een poinct van Souverainiteyt, 't welck haer Ed. Mog. aen niemant gedefereert, noch met andere door kracht van vereeniging gemeyn gemaect hadden; en derhalven, dat het selve, gelijk het te voren gebruyckt was, oock tot der selver dispositie soude moeten blyven, sonder daer omtrent eenige indracht of kreuck te konnen gedogen: En dat haer Ed. Mog. sodanigh Recht, haer als Souverain competerende, noyt in dispuyt, noch veel min aen haer Hoog Mog. of der Bontgenoten decisie of arbitragie konden of gedachten te submitteren, &c. Soo dat de welgemelde Heeren Gedeputeerde/ sonder iets te hebben konnen vorderen/ te rug na den Hage zijn gekeert.

Wy hebben 't boozleden Jaer seer verhart in Engelandt gelaten/ ter oorzaeck van een Conspiratie der Rooms-gesinde en Papisten/ tegens den Persoon van den Coningh en de Protestantse Religie: maer ten eynde van 't selve was noch iets anders wptgebarsten/ dat niet/ geliçt het andere/ tot de Policie betrokken wierdt/ maer in sijn self Policie en Politycque Personen aenging: Het sal den Leser noch wel indachtigh zijn/ dat Mylord Montagu wegens Engelandt na Franckryck was gesonden/ om aldaer de Vrede-handelingh boozt te setten/ sonder dat gedachten Mylord het geluck bequam van daer in te renusseren/ en inmiddels viel iets particuliers boozt/ waer ober sich gemelden Mylord schielijck te rugge na Engelandt begaf/ alwaer hy sig ober eenig ongehoegen by den Coning dacht te verantwoorden/ maer gaf geen volkomen satisfactie: onder des verhooren zijnde tot een Lit van 't Parlement/ heeft in de Vergadering van 't selve op dese tijt/ daer van wy nu sprekken/ geassisteert/ en daer in de huancuren wat hevig opgeset zijnde/ so wierden somwijlen eenige dingen/

self bryten het Parlement / geuyt / die nadenckelijck booz het Hof waren / en by gedachten Mylord alsoo mede iets geseyt zijnde 't geen ten Hove was gerappozteert / soo heeft den Coning goet gebonden sijne Brieven / die hy noch by hem hadde in sijn Logement / te doen saiseren ; 't welck wel gedaen wierdt / maer 't zy dooz onboozsichtigheyt / of dat Montagu / dit verwacht hebbende / daer sozge booz gedragen had / daer wierden alleen 3 Kistjes met Brieven gekregen en na Wicthal gebracht ; waer van den Coningh / om dat het Lagerhuys doozgaens seer stijf staet op de Privilegien en Vysheden van de Leden van 't Parlement / dooz den Heer Cancellier aen 't selve Huys dede kennisse geven / en met eene van de rebenen / die sijn Majestept hadden betwogen / om 't selve te laten doen / namentlijck / om dat geïnformteert was / dat hy (Montagu) eenige heymelijcke correspondentie met den Pauselijcken Nuntius tot Parijs soude hebben gehouden : doch na dat in 't gemelde Huys veele disputen waren gevallen / of sodanige saiseringe aen een Lit van haer moecht gedaen werden / soo seyde hy Mylord Montagu / dat de Vergaderingh sich deswegens niet en wilde ontrusten / en doock niet om self te examineren (gelijck sy scheenen te begeeren) van wat inhoud sijne Papiere mochten wesen / alsoo hy seyde / dat een vierde Kistje / waer in sijn secreetste Papiere waren / noch had verborzen / en in sijn Logement gehouden / 't welck / soo 't Huys om 't selve wilde senden / dat soude komen binden in seckere plaetse / die hy haer bekent maechte / gelijck doock by gebolge gedaen wiert ; en 't Kistje in 't Lagerhuys gebracht zijnde gebracht / most aldaer open geslagen werden / alsoo de Sleutel daer van in een van de gefaiserde Kistjes was : den Spreeker wilde alle de Papiere / die daer in waren / besien / maer Mylord Montagu seyde hem / dat twee van de voornaemste boken in lagen / zijnde die welcke waren gesonden van den Heer Grooten Thesaurier van Engelandt aen hem Montagu / doemnaels als hy in Franckrijck in Ambassade was ; d'eene / die van de grootste importantie wierdt geoordeelt / luyde als volgt.

*Brief van den Lord Thesaurier aen Mr. Montagu, des Konings
laetste Ambassadeur in Franckrijck.*

Londen den 25 Maert 1678.

M Y N H E E R.

S Edert mijn schryven aen U met Monsr. Brisban, zijn de Resolutien, voor soo veel het senden van de Instructien belangt, om noch iets aen de Coningh van Frankrijk te proponeren, gealtereert: de particulariteyten, daer in aen de fyde van de Geconfedereerde geconsenteert sal werden (en van 't welck dit een Concept is) sullen U gecommuniceert werden door den Secretaris Coventry; doch gy sult geen andere directie daer omtrent van hem hebben, als alleen daer door bequaem gemaect werden, om den pols van dien Coning of sijne Ministers te tasten, ten minsten, dat gy tegen den tijt dat gy ordre sult krijgen om aen hem Propositionen te doen, weten moogt, waer uyt de delicatessé van dit werck spruyt; 't is nootsakelijck dat

dat gy daer van geïnformeert zijt, dat uyt vrees dat het hier by het Parlement qualijck opgevat mocht werden, den Coning gene Propositionen van Vrede altoos sal willen doen, ten zy hy daer toe by de Geconfedereerde gedrongen werdt: En schoon hy door Monfr. Godolfsjn genoegsaem geïnformeert is, dat sy de Vrede verfochten op de Conditien U by den Secretaris toegefonden, wil den Raet, sijn Majesteit, hebbende dat versoek noch niet formaliter ontfangen, niet raden sijn Ambassadeurs te laten proponeren, 't gene waer toe hy noch niet volkomentlijck gemachtigt en is, om het goet te maecten: En soo wachtende na dese formele Procuratie, daer sijn Majesteit door Brieven genoegsaem geauthoriseert is om het te proponeren, sal den tijdt verloren werden om de Vrede uyt te wercken, indien dit defect niet ergens mede kan gesuppleert werden: Daeromme, en om voor te komen des Conings weder-senden na Hollandt, eer hy de intentie van Vranckrijck weet, ben ick van sijn Majesteit gelaft te laten weten, dat gy de Propositionen sult maecten, ingesloten aen de Coning van Vranckrijck, en haer te seggen, dat den Coning sal sien of die aen de syde van Spangie en Hollandt voor goet gekeurt kan krijgen, indien se by hem sullen geaccepteert werden: En in u Antwoort moet gy het selve aen den Secretaris schryven, als hebbende alleen des Conings pols getaft. Gy moet den Coning dat recht doen, dat gy hem een volkomen Antwoort van de Coning van Vranckrijck sent, en soo een, daer op sijn Majesteit sijn geruft kan stellen, daer kome van wat 'et wil. Om dese saeck met des te meerder dexteriteit te verhandelen, is den Coningh van meening dese Propositionen aen Monfr. Barillon te vertonen, maer hem geen Copie te geven, soo dat door de kracht van memorie te verwachten staet, dat hy aen sijn Meefters schryven sal: En door dit middel alleen mogen wy hopen een Antwoort op een materie van soo groote importantie te krijgen; soo kond gy by gevolge dencken wat satisfactie wy daer oock van trecken sullen, als het gebeurt. Ick twijffel niet of het sal door uwe conduite tot een spoedige uytkomst gebracht werden, welke van so groote importantie is, als de saecke self, zijnde by sijn Majesteit geen quader conditie als ongeresolveert te staen tusschen Vrede en Oorlogh. Ick vinde aen Monfr. Barillon, dat het is, gelijk eenige Plaetsen, die dependent zijn aen groote Steden, en by de Coning van Vranckrijck begeert mochten werden; maer soo hy tot de Vrede genegen is, dat gy wel sult doen volkomentlijck te weten, hoe het by hem leyt, moogt gy met recht seggen, dat gy hoopt dat hy noch op eenige singuliere Plaets (schoon het al een gefortificeerde mocht zijn) noch op eenige ongefortificeerde, die dependent is aen die, welke aen Spangie wederom moeten gegeven werden, sal blyven staen: En soder omtrent Sicilien iet mocht gemoveert werden, om in handen van de Fransse te verblyven ter tijdt toe de Vrede van Sweden geconcludeert is, hebt gy alleenlijck te seggen, dat gy niet geïnstrueert zijt daer op iet te seggen, en dat gy versceekert zijt, dat den Coningh gedaen heeft al wat hy konde, om te komen tot de uytterste Conditien daer in sy consenteren wilden; alleenlijck moet gy seggen, dat den Coning over Condé wederom gefonden heeft, niet wel vernoegt zijnde dat sy 't niet in sijn macht gelaten hebben te geven of te refuseren, na hy 't goet vont, en hoopt noch op een goet Antwoort: En, ingevalle

valle de Conditien van Vrede aengenomen werden, verwacht den Coning 6 Millioenen Livres jaerlijckx te hebben voor 3 Jaren, van de tijdt af dat de agreatie tuffchen fijn Majesteit en de Coning van Vranckrijck fal geteeckent zijn, aengefien het wel 2 of 3 Jaren fal aenlopen, eer hy kan hopen fijn Parlement in humeur te vinden om hem, na dat hy eenige Vrede met Vranckrijck fal gemaect hebben, Supplementen te geven: den Ambaffadeur alhier heeft oock die Somme toegeftaen, maer niet voor foo langen tijdt. Soo U dunckt dat de Vrede niet en fal accepteert werden, behoeft gy van het Gelt geen mentie altoos te maecken: En men moet alle mogelijcke forge dragen dese geheele Negotiatie foo secreet te houden als 't immer kan zijn, uyt vreesse van offentie by ons te geven, alsoo wy meest in 10 dagen, na dat'er iets aen de Franffe Ministers gecommuniceert is, het selve te horen komen. Ick moet U wederom repeteren, dat wat gy oock op dit subjeet aen den Secretaris schrijft (aen wien gy niet een fillabe mentie van 't Gelt moet maecken) gy alleenlijck moet spreeken als van een faeck, die gy gelooft dat sy fullen consenteren, soo 't formelijck in U macht was defen Eysch te doen. Ick bidde, informeert U in den gront wat'er van Vranckrijck te verwachten is, en verseeckert haer, dat gy gelooft dat dit de laetste reys fal zijn dat gy eenige Propofitien van Vrede meer krijgen fult, foo dese verworpen werdt, gelijk ick geloof dat het zijn fal, op dat gy foo wel U eygen mesures als den Coning daer op moogt nemen. Ick ben

Uwer Excell. seer ootmoedigen en gehoorsamen Dienaer,
Geteekent,

D A N B Y.

Dese Brief wierdt in het Lager-huys seer enbel opgenomen / te meer / om dat de selve in een tijt / soo men seide / was geschreven / dat het Parlement besigh was om den Coning te bewegen tot het declareren van den Oorlogh tegens Vranckrijck / en daer toe men oock Gelt had begeert: men resfolveerde van een Beschuldiging tegens den gemelden Thesaurier in 't Hooger-huys te brengen / om welke te ontwerpen Commissarissen wierden geordonneert / die 't selve in volgende maniere gedaen hebben.

*Articulen van Beschuldiging van hoog Verraet en andere hooge crimen
en wandelvoiren en offensiën, tegens de Grave van Danby,
Lord Hoogen Thesaurier van Engelandt.*

1. **D** At hy verraderlijck aen sich heeft getrocken de Koninckl. Macht, van te tracteren in materie van Vrede en affaires met vreemde Princen en Ambaffadeurs, gevende Instructien aen fijn Majesteits Ambaffadeurs, buyten en sonder communicatie van het selve aen de Secretarissen van Staet en de rest van fijn Majesteits Raedt, en tegens de expresse declaratie van fijn Majesteit en fijn Parlement; daer by trachtende te vernietigen en om verre te werpen de Provisien, die voordachtelijck waren gemaect by het Parlement, tot verseeckering en preservatie van fijn Majesteits Koninckrijcken en Dominien.

2. Dat

2. Dat hy verraderlijk getracht heeft om te keeren de oude en wel opgestelde forme van 't Gouvernement in dit Koninkrijk, en in plaetse van dien te introduceren een arbitraire en tyrannique manier van Gouvernement: En om sijn voornemen te beter te effectuëren, dat hy heeft voor gehad de oplichtinge van een Armee, op pretentie van Oorlog tegens den Franssen Coningh, en dan de selve te continuëren als een gedurige Armee in dit Koninkrijk: En een Armee soo op de been gebracht zijnde, en geen Oorlogh volgende, en het Parlement hebbende verstaen de selve af te betalen en af te dancken, en daer toe een grote somme Gelts geconsenteert zijnde, soo heeft hy de selve Armee doen continuëren, contrarie de geseyde Acte, en 't Gelt, gegeven tot hare afdanckinge, misbruyckt tot hare continuatie; en genomen heeft uyt sijn Majesteys Inkomsten diverse groote Sommen Gelts tot 't selve eynde; en al willens genegligeert verskertheyt te nemen van de Betaelmeesters van de geseyde Armee, als by de geseyde Acte wert vereyscht, waer by de voorz. Wet wert verydelt, en de geseyde Armee noch gecontinueert, tot groot gevaer en onnodige belastinge van sijn Majesteit en 't gantsche Koninkrijk.

3. Dat hy verraderlijk voor hebbende en desigioneerde te veraliëneren de herten en affectien van sijne Majesteys goede Onderdanen van de Koninklijke Persoon en Gouvernement, te verhinderen de Vergaderinge van 't Parlement, en sijn geheyligde Majesteit te beroven van haer heylsaem advys en raed, en daer by te altereren de constitutie van het Gouvernement van 't Koninkrijk; heeft geproposeert en genegotieert een Vrede voor den Franssen Coningh, op termen seer nadeeligh voor den Intrest van sijn Majesteit en sijn Koninkrijk; om het welcke te doen, heeft hy getracht te procureren groote Sommen Gelts van den Franssen Coningh, ten eynde hem bequaem te maecken om aen te vangen en te maintineren sijn verraderlijcke desseyne en voornemens, tot het hafarderen van sijn Majesteys Persoon en Gouvernement.

4. Dat hy Paepsgeint is, en verraderlijk heeft verborgen (na dat hy kennisse hadde) het laetste horribel en bloedig Complot en Conspiratie, gesmeet by de Papisten, tegens sijn Majesteys geheyligde Persoon en Gouvernement, en onderdruckt heeft de baerblijckelijckheyt; en verachtelijk wederproken des Conings Getuygenissen van het ontdekken van dien, in faveur van de Papery, immediatelijck aengeleyt tot destructie van des Conings geheyligde Persoon, en de omkeeringe van de Protestantse Religie.

5. Dat hy bedorven heeft des Conings Thesaurye, met uyt sijn Majesteys Exchequer te nemen verscheyde gedeelten van sijn Inkomen tot onnodige Pensioenen en secrete diensten, ter waerde van 23 1602 Ponden in 2 Jaren; en dat hy geheelijck heeft gediverteert, buyten de bekende methode en gouvernement van de Exchequer, een gants gedeelte van sijn Majesteys Inkomen tot sijn privaet gebruyck; sonder daer van eenige rekeninge te doen aen sijn Maj. in de Exchequer, contrarie tegens d'expresse Acte van 't Parlement, die 't selve geconsenteert had; en dat hy twee van sijn Majesteys Commissarissen heeft geremoveert van dat deel van Inkomen, over het weygeren van 't consenteren van sodanige onordentelijcke actien, en te avanceren Gelt op dat gedeelte van de Inkomste tot privaet gebruyck.

6. Dát hy by indirecte middelen heeft geprocureert van sijn Majesteit voor hem self verscheide confiderabele Giften en gunsten van Erf-goederen van de oude Inkomsten van de Kroon, oock contrarie van de Acten van 't Parlement.

Daer by was noch by gestelt meerder Articulen in te brengen.

Dan dese by 't selve Lager-hups geapprobeert zijnde/zijn in 't Hooger-hups gebracht / en daer by versocht / dat den meer-gem. Chesaurier upt het boozsz. Hooger-hups / alwaer mede sijne sittinge had / soude werden geset / en boozt in verseeckeringsh genomen : maer by de Lords dese Beschuldigingen gelesfen zijnde / viel groot dispuyt / of de Poincten / daer in begrepen / hoog Verract waren of niet : en hy Heer Chesaurier dede self de volgende reden tot sijn onschult.

MYN HEEREN.

Ick verhope dat gy U in geen andere verhandelingen sult inlaten, voor dat gy my de vryheyt sult hebben toegestaen, die yder van de Pairs in 't bysonder een Voor-recht is, om gehoord te werden op yder beschuldiging, die tegens hem ingebracht mocht werden, hoewel selfs van minder gewicht, als die geen die nu tegens my is opgelesfen.

Ick beken ick sou dese belastingh met een verschrickingh aengehoort hebben, indien de materie daer van waerachtig ware geweest; maer ick dancke God, ick weet mijn onnoselheyt soo groot te zijn, dat my de selve beschermt voor alle soorten van vreefe, als alleen van te leggen onder sulck een swarte Character, gelijk sou mogen geloofst werden by die gene, die mijn verweering niet konnen aenhoren, hoewel ick het vertrouwen hebbe, te dencken, dat het niet oprechtelijck geloofst is in de harten van 't grootste gedeelte van dese, die tegens my geïnformeert zijn.

Ick moet nootwendiglijck bekennen, dat ick my selve geoordeelt hebbe de minste Persoon in dit Koninckrijck, die oyt in eenig gevaer mocht zijn van over veradery te werden beschuldigt, om dat ick geen Mensch kenne die daer grooter afkeer van heeft, en die sulck een misdaed met meerder drift tegen iemant, die sig daer aen schuldig maect, sou foecken te vervolgen, als my selve; ja tot sulck een trap is mijn versocing van die misdaed geresen, dat indien ick verseeckert was, dat het liefste Kint dat ick hebbe, daer schuldigh aen ware, ick gaerne sijn Scherp-rechter sou willen zijn.

Mijn Heeren, ick weet dat dese de tijd niet en is, om een ingang tot mijn gereguleerde verschoning en defentie te maecten, om dat ick weet dat uw Heerlijckheden my eerst een Cotype van mijn belasting fullen op-leggen, en een tijd van vindicatie of beweering appoincteren; wanneer ick niet sal twijffelen 't selve te doen tot de voldocning van uw Heerlijckheden en de geheele Werelt. Ondertussen wil ick alleenlijck verlof versoecken van uw Heerlijckheden, te willen aensien, dat dese Articulen in dese Belastinge, de welcke konnen schijnen eenige veradery in sich te besluyten, hun antwoord soo vaerdigh en bereyt hebben, dat daer teer weynig dingen in begrepen zijn, die niet soo wel door verscheide andere, als door

door my ſelve, fouden konnen beantwoort werden, ja ſelfs ſommige door yder Perfoon in dit Koninckrijk.

Het eerſte, 't welck aengast het aennemē van Konincklijke Macht, bekenne ick niet te verſtaen, hebbende noyt, gedurende mijn leven, eenige dingen van groot belang gedaen, noch in binnen noch buytenlandſe ſaecken, omtrent de welke ick niet altoos ſijn Majesteys Beveelen gehad hebbe: En hoewel ick verrebē van den aldervoorſichtigſte Man te zyn in het beſorgen van mijn eygen ſecuriteyt en veyligheyt (daer miſſchien mijn groote onnoſelheyt en onſchult de oorſaeck van is) ſoo ben ick evenwel ſoo gebreeckig in gemeene voorſichtigheyt niet geweest, dat ick in de materiaelſte ſaecken ſijn Majesteys ordre en directien, onder ſijn eygene Handt, en byſonderlijck aengaende de Brieven daer men ſigh nu tegens my van dient, niet verkregen hebbe.

Het tweede oordeele ick nauwelijckx mijn beantwoordingh waerdigh, zijnde genoegſaem kenbaer, dat het Heyr niet meer door my is op de been gebracht, als door yder van de Heeren van dit Huys. En wie hy zy, die in dien ſtaet is, in de welke ick ben, moſt ſeeckerlijck een ſot of dwaes geweest zyn, iets te ſoecken het welke gebreck van Gelt moſt veroorſaecken, voornamentlijck ſulck een groote als de laſt van een Oorlogs-macht nootſaeckelijck moet voort-brengen. En aengaende een gedeelte van 't Articul, raeckende de Betaling van 't Heyr, dat is in der daed heel anders, dewijl'er van de Betaelmeester ſecuriteyt, recipiſſe en verſekering van de Somme van 400000 Ponden genomen is.

Het derde is van de ſelve nature met 't eerſte, en komt uyt het ſelve fundament en gront voort, de welke is het geen een Edelman heeft goet gevonden in 't Huys der Gemeente voor te ſtellen. Ick wil nu ſijn actien en daden niet cenſureren, en dencke dat ſy ſulckx genoegh voor ſigh ſelven ſullen doen; maer alleenlijck ſeggen, dat, hoewel ick het houde voor een van de grootſte ongevallen die een Man konnen over komen, onder ſulck een beſtaffingh van het Huys der Gemeente te ſtaen, ick evenwel noch liever wilde onder ſulck een ongeval; als onder deſſelfs omſtandigheden leggen.

Het vierde Articul is niet alleenlijck vals in alle ſijne deelen, maer het is oock onmooglijck het ſelfde voor waerachtig te konnen houden, ſonder my de grootſte ſot en ſnoodſte villain te maken die op aerden is. Want by aldien ick al capabel en bequaem tot ſulck een boosheyt was, ſoo is het evenwel ſeecker, dat hoe ſnoder en boſer eenig perſoon zy, hoe meerder de ſelve tot ſijn eygen intereſt en belang gedreven wordt; en is het mooglijck dat eenige ſaeck onder den Hemel minder met mijn intereſt en belang kan over een komen, als het vernietigen en verderven van deſen Koning? Kan ick by eenige mooglijckheyt verhopē oyt beter te zyn als ick ben, en iſt niet ſchijnbaer dat'er niet een Menſch in levenden lyve is, wiens geluck ſoo veel hangt aen de preſervatie van ſijn Perſoon als het mijne?

Mijn Heeren, ick weet dat'er geen Menſch in de Werelt is, die my aen dat gedeelte van 't Articul in ſijn hart kan ſchuldigh oordeelen, al ſprack ick daer niet een woort tegen: maer behalven dat ick ſoo verre was van dat Helſche Complot te verheelen of te verbergen, ſoo iſt notoir en kennelijck, dat ſijn Majesteyt my

daer van d'eerste berichtinge gedaen heeft, t'samen met 43 Hoofstucken van de informatie, eer ick selfs een syllabe door iemant anders daer van ontfangen had; en het is oock aengefegt aen de Bar van 't Huys der Gemeente, door hem (van de welcke ick die kennisse alleen ontfangen had) dat hy al de aenmoedinge en depeches van my had, die ick hem heb konnen geven. Behalven dat, wanneer het was ontdeekt van de syde van den Raed, heeft hy tegens eenige Klercken van den selven Raed gefegt, dat het beter ware geweest, en meer sou hebben ontdeekt geworden, indien het langer was geheym gehouden geweest: behalven dat had ick het geluck een bysonder instrument te zijn geweest in het saiseren en aenslaen van Mr. Colemans Papieren, sonder welcke sorge niet een van de selve voor den dagh sou gekomen zijn, en by gevolge de beste en materieelste blijkbaerheyt, die daer noch is van de Complotery, sou ons geheel ontbroocken hebben: En sekerlijck, dit is het eerste dat eenig Persoon was aengeklaegt, Verberger van een Complot te zijn, van wiens ontdeckinge hy een voornaem middel is geweest.

Aengaende dat gedeelte van het Articul, 't welcke segt, dat ick Paeps-gefind sou zijn, ick dancke God, dat het tegendeel aen de geheele Werelt sodanig bekend is, dat selfs eenige van die gene, die tegens my gestemt hebben, de erkennenisse van dese valsheyt van die allegatie hebben verklaert; en ick hope, dat ick, gedurende de geheele tijt van mijn leven, soo goede getuygenisse van mijn Godsdienst en leven hebbe gegeven, soo in mijn Huysgesin als door mijn dienst aen de Kerck bewesen (wanneer 't oyt in mijn macht is geweest) dat ik niet veel verantwoording tegen die bysonderheyt behoeven sal: En ick hope dat uw Heerlijckheden my mijn swackheyt fullen vergeven, in Uw te seggen, dat ick selfs een jonger Soon in het Huys der Gemeente hebbe, die ick des te liever sal hebben al mijn leven lang, om dat hy mede veroorsaect heeft, dat dat gedeelte van dat Articul tegens my is ingestelt, op dat uyt dat staeltje mocht blijcken, met wat slaghe van yver het geheele tot mijn nadeel is opgestelt.

Het vijfde Articul sal, op nader ondersoeck, blijcken al soo qualijck gegront te zijn als eenige van al de rest. En ick ben droevig, dat ick een reden te geven heb, namentlijck, dat ick in mijn tijt niet wete van het verminderen of verswacken van eenigen Schat, zijnde gekomen aen een ledigen Schatkist, en hebbe noyt gesien dat een stuyver aen sijn Majesteit is gegeven (byna in de tijt van 6 Jaren) die niet is aangewend tot bysondere gebruycken, en ten nauwsten sodanig by my employeert en aengelegt, als de Acten hebben gedirigeert en begeert, en daer is niet een van al dese aids en hulpmiddelen geweest, de welcke, in plaets van den Coning Gelt te geven, hem niet meer uyt sijn eygen Beurs gekost heeft, tot het selfde gebruyck, gelijk als blijkt uyt de ruymere uytmetinge en beslag der nieuw geboude Schepen, en soo mede in andere dingen; invoegen ick op my neme de ydelheyt en grootsheyt, te seggen, dat by de Betalinge, de welcke ick gedaen heb, van de Schepen en Zee-lieden, boven die van andere tyden, de Betalinge van het grootste gedeelte van de Schulden, die in de Exchequer gesloten waren voor mijn tijt, gedaen is door mijn eygen punctualiteyt in de cours van betalinge en andere dingen, de welcke ick bequaem ben te betonen, en ick twijffel niet of ick sal blijc-

blijcken verdienstelijck in de plaets van crimineel op dat Articul te zijn.

Wat het sesde Articul belangt, 't welck een verhael maeckt van mijn groot genot, ick kan niet lochenen dat ick een Meeſter diene, wiens goetheyt en genegentheyte veel grooter is geweest tegens my als ick verdient hebbe, en aen wie ick met al de dienſten van mijn leven geen danckbaerheyt genoegh bewyſen kan; maer wanneer de particulariteyten en byſonderheden van deſe genietingen ſullen blijcken, ſullen die bevonden worden contrarie en ſtrydig te zijn met het gene men tegens my divulgeert en verſpreyt; en dat ick in ontrent 6 Jaren tijds in deſe groote Bedieninge niet de helft genoten hebbe van dat 't welck andere in minder Bedieningen en half ſoo veel tijds genoten hebben: En uyt het examineren en onderſoecken hier van, 't welck ick wenſchte te mogen nageſien werden, ſal een materie en ſtoffe ontſtaen, om mijn onvoorsichtigheyt te beſchuldigen, als niet hebbende gedaen voor mijn Huysgeſin, 't gene ick gerechtelijck ſou hebben mogen doen; maer niets om te belaften, of mijn eer, of mijn conſcientie, of mijn getrouwe dienſt aen de Kroon.

Mijn Heeren, indien mijn gehoorſaemheyt tegens den Coning mijn misdaed niet en zy, oordeele ick, dat niets anders van deſe Articulen op my ſal konnen hechten: want mijn eygen hart vleyd my te geloven, dat ick niets heb gedaen als het geen een recht Proteſtant en een getrouw Dienaer, ſoo voor mijn Coning als voor mijn Vaderland, betaemt; ja ick ben verſeeckert, ſoo als ick dit tegenwoordigh ſprecke, dat, indien ick een Papiſt of vriend van de Franſſe ware geweest, ick nu niet beſchuldigt ſou werden: want ick hebbe reden te geloven, dat de voornaemſte informeerder van het Huys der Gemeente tot deſe Beſchuldigingh door Franſſe advyſen is geaſſiſteert en geholpen geweest: En indien die Edelman ſoo gerechtigh was om alles voor te brengen 't gene hy van my weet, als hy maliſtieuſ en quaetaerdigh is geweest in te tonen wat dienſtigh konde zijn tot misduydingen tegens my, of eerder tegens den Coning (gelijck hy in der daed is) niemant ſou my meer voorsprecken als hy ſelve, onder wiens hand ick hebbe te tonen, voor hoe groot een vyand van Vranckrijck ick te houden ben: hoe veel ick oock ſou mogen hebben genoten, ſoo ick anders ware geweest, en wat hy ſelve ſou hebben mogen genieten, om my tot het ontfangen van 't ſelve te brengen: maer ick verwondere my niet dat deſe Edelman my geen recht wil doen, daer hy niet dienſtigh oordeelt ſijn Majesteit ſulckx te doen, op wien voornamentlijck deſe ſtoffe refleſteert: alhoewel hy wel weet, gelijck als wil blijcken by ſijn eygene hant, dat de grootſte aenmaningen aen ſijn Majesteit, om Gelt van Vranckrijck te hebben, door hem ſelfs zijn gedaen, ſoo dat, indien ſijn Majesteit geltgierig ware geweest, hy geheele Steden ſou hebben konnen verkopen, gelijck of ſy ſijn eygene waren geweest, en het Gelt daer voor ſou hem ſoo heymelijck zijn thuys gekomen, als hy ſelfs had mogen begeeren: dat ſijn Majesteit met Vranckrijck Verdragh op Verdrag ſou hebben konnen maecken, indien hy had konnen verſtaen, om hem Steden over te geven; en evenwel den Coningh altoos een afkeer heeft gehad het ſlechtſte Dorp te geven, dat by de Spangiaerden en Hollanders niet was toegeſtaen. Die ſelve Edelman heeft menigmael voorgewend, hoe veel ſijn eygen be-

lang in Vranckrijck was vermindert, alleenigh om dat hy gehouden wierdt mijn Vriend te zijn. En behalven verscheyde andere instantien, die ick van sijn hand hebbe, om de quaetaerdigheyt van 't Franse Hof tegens my te tonen, hebbe ick twee Brieven het Huys der Gemeente toegesonden, de welcke tonen, hoe Mr. Ruvigny expresselijck herwaerts was gesonden, om my te ruïneren, het welck ick verseeckert ben dat sy liever souden sien als van eenigh ander Persoon in geheel Engelandt. Behalven wat dien Edelman soude konnen seggen van dat slag (indien 't hem beliefde) verhope ick, dat sijn Majesteit my verlos sal toestaen (tot mijn verdediging) te seggen in sijn tegenwoordigheyt, en in 't aenhoren van verscheydene Heeren, met de welcke d'eere hebbe gehad te sitten in de Commissie van Buytenlandse saecken ('t welcke, indien het niet waerachtig ware, sijn Majesteit my mocht houden voor de onbeschaemste en snoodse van alle Menschen, dervende sulckx voor hem verklaren) dat sedert ick d'eere hebbe gehad sijn Majest. te dienen, tot desen dag toe, ick als mijn vast gestelde mening en gevoelen altoos heb voorgestelt, dat Vrankrijk 't quaetste interest en belang was, dat sijn Majesteit sou konnen embraceren en omhelsen, en dat dat de Natie in de Werelt is, van de welcke ick gelove hy het grootste gevaer te vreesen heeft, en die beyde sijn Persoon en Regeringe onder den laegsten trap van verminderinge houden: Om welcke reden alleen (al waren daer gene andere) ick noyt sijn Majesteit raden sou sijn op hare vriendschap te vertrouwen.

Mijn Heeren, het is mijn groot geluck dat uw Heerlijckheden mijn Rechters zijn, welckers wijsheyt en gerechtigheyt soo groot zijn, dat gy beyde de waerheyt van de blijcken, wanneer die voor Uw komen, sult onderscheyden, en ondertuschen waerlijck beseffen wat de misdaden zijn, indien sy konnen bewesen worden, en niet wat naem men die geeft. Om dese oorsaek heeft dit Huys wijslijck bestelt de speciale en bysondere materie en stoffe voor sijn te hebben, ten eynde sy mogen voldoeninge erlangen, of de belastinge oock haer rechte benaminge heeft; want anders was het ydel de speciale en bysondere materie en stoffe te begeeren, ten ware om te sien of de bysondere bygebrachte materie oock zy, dat men haer noemt te zijn: gelijk als by voorbeeld, indien een Man wiert beschuldigt verraderlijck de Rivier in een Roey-boot overgevaeren te zijn; dit is een speciale materie en stoffe, en verradery genoemt, door het invloeyen van 't woort verraderlijck; evenwel souden uw Heerlijckheden niet procederen, als nemende sulckx voor een verradery. Alsoo bidde ick oock in dese saeck, soo wel ter liefde van uw Heerlijckheden, als van my selve, dat het Uw wil believen dese cautie en voorforge te gebruycken, de welcke voor al uw Heerlijckheden behoudenis en sitting in dit Huys sal nodigh zijn: want ick verfoeck uw Heerlijckheden aen te mercken en te overleggen, of sulck een President hier na sou konnen verschijnen of gaen? Wat het Huys der Gemeente in sulck een geval sou mogen doen, het is voorsaker, of sijn Majesteit mag het selfde doen by sijn Deurwachter of Attorney, en wat yder van hen magh doen tegen een Heer, dat mogen sy doen tegens veel andere (en wy hebben 't sien doen in onse dagen tegens al de Bisschoppen t'effens) was het dan niet seer precarius, en als op gunst, dat uw Heerlijckheden hun sit-
plaets

plaets hier houden, daer by yder van dese wegen soo menige van uw Heerlijckheden, als het voor een tijd mocht dienstig geacht werden uyt te weeren, alleen ter genade fouden staen van een ding datse verradery noemen, 't zy dat het sodanig zy of niet.

Waerlijck, mijn Heeren, ick heb reden te geloven, dat in 't Huys der Gemeente de materie van mijn Belasting (indien bewesen) noyt gedacht was tot de hoogte van verradery te doen klimmen, 't zy by Statuten of gemene Wetten; en ick hoop, dat uw Heerlijckheden te droevigen Voorbeelt noch in gedachtenis hebben, van verradery by ophoppingh te helpen opmaecken. Ick sou derhalven niet alleen mijn eygen onnosselheyt verongelijcken, maer oock het Recht van de Pairs, my te submitteren en onderwerpen, soo verre als te beantwoorden materie en stoffe van mishandeling of misbeettiering, als een Criminele in 't stuck van Verradery.

Mijn Heeren, ick verwondere my niet over de quaetaerdige vervolging van dese, die my willen gehouden hebben voor 't gene sy waerlijck zijn, want ick ben wel verseeckert, dat noch selfs de Fransse my houden van hun interest ende belang, noch de Papisten van hun Godsdiensst te zijn: maer het ontrufft my te vallen onder sulck een strenge censure van 't Huys der Gemeente, hoewel ick het selve niet kan beschuldigen, maer wel mijn Aenklagers, die hun op sulck een beledigende wyse hebben geïnformeert en onderrecht.

Mijn Heeren, ick sal besluynen met dese vertroostinge, dat ick in 't minste de materie en straffe van mijn belastinge niet apprehendere of duchte, onder de verseeckeringe van uw Heerlijckhedens rechtmatigheyt, en wil derhalven uw Heerlijckheden niet langer moeyelijck vallen voor dees tijt, als alleenig om te verfoecken uw directie en besluyt, of ick sal hebben te verrecken, 't welck ick aenstonts sal gehoorfamen.

Daer op vielen dan wel verschepde hebige woorden / maer de meestendeel verstonden / dat hy tot nader onderzoek in 't Huys soude blijven sessie houden / en dat so lang als noch geen Resolutie soude zijn genomen of sijn Beschuldigungen in der daet Poincten van hoog Verraet behelst den. De Brieven / hier baren gemelt / zijnde van den Lord Montagu aen Mylord Thesaurier uyt Brancrivijck geschreyben / en aen 't Lager-Huys gecommuniceert / luyden als volgt.

Eerste Brief van Mylord Montagu aen den Heer Thesaurier.

Parijs den 11 January 1678.

M Y L O R D.

I Ck hebbe de eere niet gehad om eenige Brief van u Heerlijckheyt te ontfangen in antwoord op al dese, in de welcke ick U de beste berichtinge van de saken alhier gedaen hebbe, die ick heb kunnen doen, door een Expresse, daer toe afgevaerdigt, oock konde ick niet verwachten dat sijn Majesteyt eenigh haestigh besluyt in materie van sulck een groot gewicht sou kunnen nemen.

De gelegentheyt waerom ick U dese moeyten aendoe, is om U te geven het
beste

beste licht dat ick kan, aengaende de gelegentheyt van Mr. de Ruvignys Soons Reyse na Engelant, die misfchien aldaer so haest sal zijn als desen Brief. Indien sijns Vaders Jaren't selfde fouden hebbē willen toelaten, ik gelove datse hem selfs fouden hebben gefonden, soo hebben sy nu den Zoon daer toe verkofen, die staet om sijn gebruyck te maecken van het licht en de openingen, die hem sijn Vader geven sal, oock door de Na-verbandschap, de welcke hy heeft met Melady of Mevrouw Vaughan, die sijn eygene Nicht is, en de b, sondere vriendschap, die Vader en Zoon met Mr. Willem Ruffel hebben, sal hy lichtelijck ingevoert worden in een groote onderhandeling met de gemalcontenteerde en misnoegde Leden van het Parlement, en hen kunnen inboesemen wat sy fullen dencken dienstig te zijn, om uwe mesuren en betrachtinge ten Hove tegen te gaen, indien de selve aldaer onaengenaem mochten zijn, terwijl Mr. Barillon sijn sachte en civile weg houdt.

Het dacht my mijn schuldige plicht aengaende sijn Majesteit te zijn uw Heerlijckheyt dit bericht te doen, hoewel ick dese materie niet soo seer in mijn Brief aen den Secretaris hebbe open gelegd, en daerom hope ick dat gy desen tegenwoordigen niemant als sijn Majesteit wilt laten sien. Van al't gene ick dese of andere dingen aengaende sal weten, sult gy t'allen tyden kennisse en bericht ontfangen. Sy zijn alhier in groote bekommernis, om te weten wat van 't Parlement sal geworden, en twijffelen niet te seggen, indien 't selfde wordt afgesteld voor een Maent, datse niet en twijffelen aen een Vrede.

Ick ben, met alle eerbiedigheyt, MILORD,

Uw Heerlijckheits gehoorsaemste en ootmoedigste Dienaer,

R. MONTAGU.

Tweede Brief van Mylord Montagu.

Parijs den 18 January 1678.

M Y L O R D.

S Edert dat ick mijn Brief heb opgezegelt by mijn Heer Dunbland, heb ick een by my gehad, die seer exactelijck en soo nau als mooglijck zijn is geïnformeert van veel dingen hier te Lande, en my gesegt heeft de reden van de Reyse van den Heer de Ruvigny.

Sijn voornaemste boodschap is, om den Coning te berichten, dat de Coningh van Vranckrijck verhoopte, dat hy verskert op hem mochte zijn, dat hy sig niet soude laten vervoeren door den grooten Schatmeester of Thesaurier, een staetsuchtig Man, die, om sich selven wel by het Volck te houden, hun neyginge socht te gratificeren, door het leyden van sijn Heer en Meester tot een onredelijcken Oorlogh tegen Vranckrijck. En wat het Geldt aengaet, indien hem sulckx ontbreekt, soude hy van hier krijgen wat hy begeerde.

Sijn Instructien zijn, indien dit niet houden wil, door middel van Will. Ruffel en andere van het misnoegde Volck een groote somme Gelts te geven, en alsoo uwe mesures en betrachtinge ten Hove tegen te gaen. Wanneer hy U sijns Vaders Brieven van een beveling sal geven, kunt gy niet minder als seer beleeft en vriendelijck

delijck tegens hem zijn, nademael het voornaemste gedeelte van sijn Reyse be-
staet in sulcke goede plichten te bewysen. Mijn Heer, indien ick mocht waerdig
zijn om raed te geven, die de saecken selve op sijn plaets sie, daer fou niet beter
konnen gedaen worden, als, na dat hy 2 dagen in Engelandt sal geweest zijn, dat
den Coning U ordre gaf aen Monfr. Barillon te seggen, dat hy weet, dat Ruvigny
gemeenschap en commercie met Lieden heeft, die tot de Regeringe qualijck ge-
negen zijn, en dat sijn Majesteyt bly fou zijn dat hy weder vertrock. Gy kont U
niet inbeelden hoe het hen alhier versetten fou, wanneer sy sien, dat hun kleyne
treckjes op ons geen vat hebben.

En de oude Ruvigny, die sich roemt Engelandt wel te kennen, en hebbende soo
veel Gelts gespaert, als hy (gelijck ick U voor heen gesegt heb) ordre had te geven,
heeft hen voor een maxime ingegeven, dat sy u credit en gesag moeten vermin-
deren, eer sy eenig goed in Engelandt konnen doen: maer nademael hun grootste
geschil omtrent U is, soo trouw aen u Meesters belangen en interest te zijn, soo
ben ick verseeckert, dat hy te rechtvaardig is, om toe te laten, dat sy U eenig hin-
der toebrenghen. Indien den Coning tot een Oorlog genegen is, gy weet wat U te
doen staet; indien hy na hun Gelt lustert, soo laet het uw believen zijn my te
kennen te geven wat sy bieden, en ick derve verseeckeren onsen Meester eens soo
veel te doen bekomen, want Barillon orders zijn de marckt soo laeg te stellen als
hy kan.

Ick ben, &c.

R. MONTAGU.

Maer die wierden by 't Lager-huys niet gestimeert / en scheenen de hu-
meuren aldaer te leggen / om met groote hevigheyt de saecken tegen gedachten
Heer (thesaurier te verbolghen: daer by komende / dat het selve huys gestadig
besoigneerde om de Militie te cassen / waer toe het wel Gelt wilde verschaf-
fen / doch niet in des Conings thesaurie / maer in die van de Stadt laten
brenghen / behalven noch meerder saecken / die kleyn genoeghen aen 't Hof gaben /
soo dat den Coning heeft goet gebonden het Parlement op den 9 January te
prorogueren tot den 14 February / met de volgende wenspraeck.

Mylords en Edelen.

HEt is niet buyten swarigheyt dat ick desen dagh U kome seggen, dat het is
om U te prorogeren, maer ick achte dat gy alle getuygen zijt, dat ick niet
wel gehandelt ben, waer van ick de particulariteyten U dencke te melden op
eenige bequamer tijd: middelerwyl verseeckere ick U, dat ick immediatelijck
wil treden tot de afdanckinge van de Armee, en al de Werelt laten sien, dat ick
gene intentie als ten beste van 't Koninckrijck en de verseeckertheyt van de Religie
hebbe: Ick wil insgelijckx vervolghen die van 't Complot, en alle de forge dragen,
die my mogelijck is, tot de verseeckertheyt van de Religie, en maintineringe van
dien, gelijck de selve nu is opgestelt. MYLORDS EN EDELEN, ick heb U niet
meer te seggen, maer laet het aen den Cancelier, om U te prorogeren.

't Welck die daer op alsoo gedaen heeft.

Wij zouden/terwijl het Parlement wat was geschieden/ bequame ruymte hebben/ om te spreken van die gene/ welke over 't Verraet/ in onse boozgaende gedacht/ zijn gestraft; maer alsoo wy verwachten/ soo daer van als van 't Verraet self/ noch meer licht/ als wy tot noch toe hebben ontfangen/ soo sullen wy inmiddels eene digressie na 't Noorden en Oosten doen/ alwaer de Sweedse Armee tot in Pruysen was dooz-gedrongen/en omtrent Justerburg gekomen/ eer den Heere Keurvorst van Brandenburgh op den 9 Januarij van Berlijn opzack/ hebbende sijne Croupen/bestaende in ettelijke Regimenten/ booz af gesonden/ om de Sweden weder van daer te verdrjyven: dan de selve sijne Wenmarsch vernemende/ zijn cito verder in Pruysen tot in Friedlant geruckt/ en na 't Bisdom van Ermerlandt gemarcheert/ In allen schijn als of sy den Keurvorst aen de Wijsel wilden sluiten; maer die op den 20 Januarij met sijne boozsz. Croupen de selve Rebieve gepasseert zijnde/en sy naericht behomende van eenige die de selve gesien hadden/ waer onder men meent dat den Graef Carelson mede is geweest/ en dat die haer termachtigh souden zijn/ soo heeft den Generael Horn/ na gehonden Vrijgstraet/ gerefolveert cito te rugge te trecken/ om de Rebieve Memel weder te passeren/ eer de Brandenburgers hem mochten achterhalen/ doende nu niet meer de goede ordze honden/ gelyck als in Pruysen komende hadde gedaen/ maer liet den Soldaet alles ruineren/ om het vervolgen van de Brandenburgers te swaerder te maken. Ondertuschen gebeurden 't dat den boozsz. Graef Carelson/natuurlijke Broeder van de Coning van Sweden/ die de Sweedse Armee vast volgde/ dooz een Brandenburgse Party van 13 Man onder den Coznet Wegestet/ een half mijl van Pordenburgh/ soo als hy eben sijn Maeltijt hadde gedaen/ is overhallen/ en op den 24 Januarij gevangen binnen Coningsbergen gebracht: En soo wierden hier en ginder in 't retireren al verscheide Sweden achterhaelt/ en andere ter neer gemaect: en hoe het verder met de gantsche Cocht is uytgeballen/ sal H. E. de nabolgende Wijsbe/ van den Heere Keurvorst self aen desen Staet daer over geschreven/ best konnen seggen.

Hoog Mog. Heeren, bysondere lieve Vrienden en Naburen.

D At ick u Hoog Mog. niet eerder van 't geene 't welck by dese mijne tegenwoordige expeditie gepasseert is part en hebbe gegeven, is daer door gekomen, dewyle ick tot nu toe in gedurige marsch of actie met den Vyant begrepen ben geweest; doch tegenwoordigh en kan ick niet nalaten u Hoog Mog. in gewoonlijcken vertrouwen te openbaren, dat den Alderhoogsten den Vyant strackx by mijne aenkomst in Pruysen sodanigh met vreesse en schrick heeft geslagen, dat, soo haest hy hadde vernomen, dat ick met mijne Armee den 20 Januarij over de Wijsel was gepasseert, hy sich, als hy albereyts tot in 't midden van mijn Hertogdom Pruysen was geavanceert, in alle mogelijckste spoet heeft aengevangen te rugge te trecken, onaengesien ick noch in de 20 mylen van hem af was.

Op dat ick nu hem mocht inhalen, liet ick mijne Infanterye op Sleden voortbrengen, en gaf mijnen Generael Luytenant Gartsken ordre, dat, dewyle hy den Vyant

Vyant met zijn onderhebbend Corps nader stont, hy hem met continuële Partyen soude alarmeren en ophouden, 't welck oock in diervoegen is geluckt, dat niet alleen dagelijckx seer veel Gevangenen, waer onder oock Graef Carelson selfs is geweest, ingebracht wierden, maer oock den Vyant in sijne marsch weynig konde avanceren, en genoegsaem alle nachten sich te samen moeste trecken en camperen.

Den 26 January ben ick tot Coningsbergen aengekomen, alwaer ick maer een dag hebbe geruft, en ondertuffchen de Regimenten laten avanceren, soo dat ick met de gantschē Armee den 28 tot Labiau hebbe gestaen, alwaer ick, op bekomene naricht, dat den Vyant sijnen marsch van Insterburgh na de Tilse hadde gedirigeert, en alsoo qualijck eenen dagh reyse meer van my was, een stercke Partye van Ruyters en Dragonders, in de 5000 Man, onder den Generael Luytenant Gartsken, en noch een andere van 800 Paerden en 200 Dragonders onder den Generael Major Treffenfelt hebbe gedetacheert, met ordre, den Vyant te recognosceren, den selven in den marsch op te houden, en hem alle mogelijcken afbreuck te doen.

Ick avanceerde ondertuffchen met het Voetvolck, Artillery en de refterende Ruytery den 29 tot Gilge, en den 30 tot Knickernefe, alwaer ick seeckere naricht bequam, dat den Vyant den vorigen avont tot Tilse, dat maer 3 mijlen van daer is, was aengekomen, en sich aldaer neder gestelt.

Den selven dagh geluckte het mijne uytgefondene Partye onder den Generael Major Treffenfelt sodanigh, dat hy ten selven dage den Vyant in 't Quartier heeft geënleveert, en daer in 3 Regimenten Dragonders en een te Paert t'eenemaal geslagen en geruineert, en heeft den Vyant aldaer 8 Vaendels van Dragonders, die mijn noch dien selven avont wierden geprefenteert, neffens 2 Standaerden en een Harpauck, verloren.

By aenkomende Nacht retireerde sich den Vyant van Tilse over de Memelstroom; waer op ick oock soo aenstonts opbrack, en dewyl de spraeck ging, als dat hy sijnen vorigen marsch over de Memel, voor Ay, na Courlandt, de welcke doch de rechtste en bequaemste is, soude nemen, resolveerde ick den selven voor te komen, en dirigeerde mijnen marsch na een Plaets, de Heydekraeagh genaemt.

Den selven dagh, als den 31, geraeckte voorgemelde mijnen Gen. Lt. Gartske met zijn onderhebbende Partye in den marsch aen des Vyants Arriergarde, waer by sich den Velt-Marschalck Horn selfs bevond, wierp de selve over hoop, na een hart Gevecht, en ruineerde haer totaliter, soo dat by de 1200 Man op die plaetse zijn gebleven, en by de 200 gevangen, oock daer by des Vyants meeste en beste Bagacie, neffens veele Munitie en Proviant-Wagens, zijn bekomen.

Dit verlies van den Vyant, en dewyle hy oock eenige naricht van mijne deffeynen heeft gehad, maecte hem sijnen marsch te veranderen, in diervoegen, dat hy sich daer op den volgende nacht gants ter rechterhant is ingeslagen, en zijn retirede midden door Samaiten, Littauwen en Courlant te nemen heeft voorgenomē.

Of hy nu schoon daer door verder eenen voorsprong van 5 mylen heeft bekomen, soo hebbe ick hem evenwel eenen dagh tot in Samaiten gevolgt, doch hem, dewyle hy meer liep als marcheerde, met de Infantery en Artillery niet konnen

inhalen; dienvolgens dan is het geweest, om mijne Luyden, die een marsch van meer als hondert mijlen hebben gedaen, wat te verschonen, pock dewyle den Vyant niet meer in mijne Landen, maer albereyts in 't Poolffe Gebied is geweest, niet langer met de Armee mogen volgen; dan ick hebbe evenwel mijnen Gen. Major Treffenfelt ordre gegeven den selven met 1000 Paerden na te volgen en afbreuck te doen: En verneme ick als tegenwoordigh, dat oock de Samaiten opfitten, en neffens mijne Luyden den Vyant sullen vervolgen.

Alle Gevangenen, waer onder veel Hooft-Officieren zijn, berichten eenpaerlijck, dat den Vyant gantschelijck geruineert is, dat hy geen 2000 gefonde Mannen meer heeft, en dat de Ruyters soo zijn gematteert, dat sy van de Paerden vallen en doot blyven: En is licht af te meten hoe veel den Vyant weder in Lijflant sal brengen, daer hy als noch 40 mijlen door Samaiten, Littauwen en Courlandt in dese grouwelijcke Koude, met onwil en tegenstant der Inwoonders, en seer enge en bose Wegen te marcheren heeft.

Dan ick hebbe den Alderhoogsten te bedancken, dat door sijnen bystant den Vyant, ongeacht hy sich uytgerust en in goede Quartieren geweest is, daer tegens mijne Luyden binnen 14 dagen by de 100 mijlen in dit faysoen hebben gemarcheert, in twee dagen, als ick haer maer met de Cavallery bereycken konde, is geruineert en uyt het Landt gejaegt geworden.

Dit hebbe ick u Hoog Mog. nu soo veel te liever willen aenbrengen, dewijle ick tegenwoordig wederom vrye handen hebbe, om my der gemene aengelegenheit verders met meerder nadruck te kunnen aennemen, en daer door een redelijcke Vrede te helpen bevorderen: gelijk ick dan, soo haest maer mijne Luyden eenigfints maer wat hebben uytgerust, geresolveert ben eenige Regimenten na mijne Chur-Landen wederom voort te laten marcheren. Ick verblyve

Uwer Hoog Mog. goetwillige Vruunt en Nabuur,

Geteeckent,

Kuckernese den 3. February 1679.

Frederich Wilhelm, Chur-Furst.

De Sweden leden groote schade en ongemack / en souden wepnige te recht zijn gekomen / indien de Polen en Littauwers haer niet meest stil hadden gehouden; maer nu seiden sy / dat sy noch by de 8000 Man binnen Riga te rugge hadden gebracht: Waerlijck een van de slechtste Cochten daer men van gehoozt heeft: doch de Sweden / wel eer soo boozspoedigh in den Oorlogh / nu alles tegen lopende / is alle haer doen ongeluckigh uytgeballen / hoewel de Coningh van Sweden in Schoonen noch doorgaens heeft betoont van wackere couragie en dapperheyt te zijn / die oock noch dit Jaer dooz de Vrede-handel tot Pimwegen zijn saecken / dooz behulp van Brancrjck / wonderlijck heeft herstelt: maer eer wy dat verhandelen / sullen wy noch eerst sien wat onse Ambassade in Brancrjck is bejegen.

Terwijl haer Hoog Mogende extraordinaris Ambassadeurs / de Heeren Loreel / van Odyck en van Weede / daer met allen pber arbeyden / om de algemeene

meene Vrede in Christenryck te bezonderen / en sijn Alder-Christelijckste Majesteit daer toe te bewegen / tot soo verre / dat men aldaer meende / dat men van dese kant de Geallieerde al te veel voorsz. sprack / soo is daer eenige discrepantie ontstaen oer 't Ceremonieel / dat gebruyck soude werden in de eerste Audientie / welke gedachte Ambassadeurs aldaer by den Coning souden hebben ; want of wel haer Excellentien wierdt aengedient / dat haer de selve eer soude werden bewesen / die andere Ambassadeurs / voorsz. haer daer getwoest zijnde / hadden ontfangen / soo nochtans viel geschil of 't selve was geschiet gelijk in de Potulen van de Heeren van Gent / van Beuningen en de Hubert van de Jaren 1660 / 1661 en 1662 was uytgedrucht / dat sy waren gepasseert het Pleyn van de Louvre door gedoubleerde Guardes , staende in ordre , met slaende Trommelen . 't Welck de Heeren de Bonneuil / Introduceur der Ambassadeurs / als oock mede Sr. Girault / Commis van de selve / vernieyden / dat buyten 't gebruyck was , alsoo 't eerste noyt en geschiede als voor Ambassadeurs van den Keyser of Koningen , en 't laetste niet als voor de Personen van hare Majesteiten privativelijck ; maer dat sy giften , so omtrent het selve iets was gebeurt , dat sulckx was geschiet by geval , ter occasie dat het den tijdt was geweest dat de Guardes na haer gewoonte wierden afgeloft en vernieuwt , maer niet om 't selve ter eeren van haer Hoog Mog. Ambassadeurs te laten geschieden . **Maer tegens onse Ambassadeurs** seiden / niet te begeeren als 't geen te voren was gegeven : **En exhibeerden daer toe de gehoudene Potulen / met vertoogh /** dat het notoir was dat de Guardes op 't selve Pleyn wierden gestelt , niet alleen voor de Ambassadeurs van gekroonde Hoofden , maer oock voor de Republijcke van Venetien en die van Savoyen , ja self aen die van de Switsersse Cantons , niet tegenstaende de laetste niet en wierdt vergunt haer voor den Coning te mogen decken : weshalven haer Excell. meynden , dat men haer 't selve niet en behoorde te weygeren . **Doch hier op wierdt gereplieert /** dat die eere aen de Republijcke van Venetien was gegeven voor dat haer Hoog Mog. Staet tot een Republijcke was geworden ; dat de selve eere aen de Hertogh van Savoyen was gegunt wel 40 Jaren voorheen , in een tijdt dat de Hertoginne van Savoyen Sufter was van den overleden Coningh van Vranckrijck , en dat het Rijck dien Hertog sonderling van doen hadde , om den Oorlogh tegens de Spaensse in Italien te voeren : En wat de Switsers belangde , dat die tot geen Reglement konden strecken , vermits in andere deelen veel minder wierden getraecteert als haer Hoog Mog. Ministers . **Doch bleef eyndelijck daer op rusten /** dat men d'oude gewoonte allenthalven soude observeren .

Haer Hoog Mog. daer van kennisse krijgende / hebben op den 22 Februarij geresolveert / dat hare Ambassadeurs aen Monsr. de Pomponne souden voordragen : Dat haer Hoog Mog. hebbende doen nasien 't gunt omtrent de receptie van haer Ambassadeurs aen het Hof van hoogst-ged. sijne Majesteit voorgevallen was , bevonden , dat in den Jare 1609 , seer kort na 't sluyten van den Treves tusschen de Coning van Spangie en desen Staet , Coning Hendrick de IV. van glorieuse gedachtenisse , door sijn Majesteits Ambassadeur aen haer Hoog Mog. had bekend gemaect , dat sijne Majesteit wel wilde weten , of haer intentie was te geven den

Titul van Ambassadeur aen den Heer Aerssen, die aen sijn Hof resideerde, dat indien sulckx haer intentie was, sijn Majesteyt die voor aengenaem soude houden, en hem als sodanigh recipiëren, om aen haer Hoog Mog. te betonen, dat hy haer erkende voor een Vrye en Souverainen Staet, en aen yder te doen sien de eestime die sijn Majesteyt maecte van haer Vrundschap. Dat haer Hoog Mog. in der beginne van den Jare 1610 goet gevonden hebbende de Heeren van Bredèrode, van der Mylen en van Malderen, nevens den voorn. Heer Aerssen, in een solemnele Ambassade aen hoogstgedachte sijne Majesteyt af te senden, de gem. Heeren Ambassadeurs in April van den voorsz. Jare 1610, door ordre van hoogstgedachte sijne Majesteyt onder anderen mede sodanigh zijn gerecipieert, dat sy ter Audientie gebracht werdende, zijn gepasseert tusschen de Guardes, die in ordre stonden, de Trommelen slaende. Dat den gemelten Heer van der Mylen in Juny van den selven Jare 1610 wederom als Extraordinaris Ambassadeur derwaerts gevonden zijnde, geen particuliere mentie had gemaect van de forme op de welcke hy doenmaels was gerecipieert, hoewel sulckx niet soude zijn geömitteert geweest, indien daer inne eenige veranderinge voorgevallen was, sonderling daer hy Heer van der Mylen een seer ampel rapport heeft gedaen, van het onthael dat hy hadde genoten, en van de groote affectie, die hare Majesteyten Koning Lodewijck de XIII. en de Coninginne Regente, van glorieuse gedachtenisse, desen Staet toedroegen. Dat eerst den gemelden Heer van der Mylen, als Extraordinaris, en daer na de Heer van Langerack, als Ordinaris Ambassadeur, in het Jaer 1614 aen hoogst-gedachte sijne Majesteyt gevonden zijnde, de selve Heeren mede van de voornoemde receptie geen particulier vermaen hadden gemaect, maer alleen, dat sy met de gewonelijcke eer waren ontfangen. Dat den gemelten Heer Aerssen in den Jare 1625 en 1626 in extraordinaris Ambassade aen hoogst-gedachte sijne Majesteyt gevonden zijnde, met die Ceremonie was gerecipieert, en dat hy passeerde door geredoubleerde Guardes, staende in ordre. Dat de Vyanden van desen Staet, doenmaels eenige bekoelinge in de affectie van hoogstged. sijne Majest. tegen desen Staet hebbende weten te verwecken, en den gem. Heer Aerssen verfocht hebbende sijn Audientie van affcheyt, den Substituyt van den Maistre der Ceremonien van hem op den 3 April 1626 hadde komen afvragen, in wat Ceremonien haer Hoog Mog. Ambassadeurs plachten ontfangen te werden by het leven van hoogst-gedachte sijne Majesteyt Koningh Hendrick de IV.? Dat den gemelden Heer Aerssen sulckx hebbende gedaen, en oock daer van gegeven een schriftelijcke Memorie, continerende onder andere, dat de Guardes waren geregeert in double Haye, daer op was gevolgt, dat den gemelden Heer Aerssen den 21 van de selve Maent van April was gepasseert door de Guardes, die in ordre stonden met het vliegende Vaendel en slaende Trommel. Dat in de Jaren 1628 en 1629 den gemelden Heer Aerssen en de Heer van Vosbergen wederom in extraordinaris Ambassade aen hoogst-gedachte sijne Majesteyt af gevonden zijnde, de selve in haer Verbael wel niet uytdruckelijck hadden gereferveert, dat sy met de voorsz. Ceremonie waren ontfangen; dan dat echter seecker was, dat sulckx doenmaels mede moet zijn geschiet, dewyl sy in eenigh verschil staende met de Heeren

Heeren Ambassadeurs van sijne Koninckl. Majesteyt van Denemarcken aen het Hof van hoogst-gedachte sijne Majesteyt over de Ceremonie van de eerste visite aen de gem. Heeren Deensse Ambassadeurs, het voorz. passeren door de Guardes met slaende Trommels hadden doen voordragen als een eere in de forme van Receptie, die bekent was, en die haer selfs in haer Personen was wedervaren; en dat de gemelde Heeren Deensse Ambassadeurs haer daer op oock hadden komen geven de eerste visite. Dat in het Verbael van de Heeren van Heemstede en de Knuyt, in den Jare 1634 aen hoogst-gedachte sijne Majesteyt als Extraordinaris Ambassadeurs afgesonden, wel geen particuliere mentie van die Ceremonie wiert gemaeckt, maer alleen in die gene, dat sy den rang en het respect van haer Hoog Mog. in de voorz. Ambassade hadden trachten te conserveren, en sulckx, indien in dat point eenige nieuwigheyt of veranderinge was voorgevallen, daer van wel mentie soudén hebben gemaeckt. Dat in de Jaren 1644 en 1645 eenigh verschil voorgevallen zijnde over de Rang en eerste Visite, die de Ambassadeurs van desen Staet tot Munster soudén houden en ontfangen van de Ambassadeurs van sijne Majesteyt den tegenwoordigen Coningh, haer Hoog Mog. doenmaels hadden geïnstituert, dat aen de voorn. Ambassadeurs soude mogen werden gedaen de selve Receptie, die de Ambassadeurs van Venetien tot Munster soudén genieten, dewyl haer Ambassadeurs aen 't Hof van sijne Majesteyt de selve Receptie genoten, die de Ambassadeurs van Venetien aldaer gedaen wierdt, en namentlijk, met het passeren door de Guardes en het slaen van den Trommel: En dat hoogst-gedachte sijne Majesteyt de goetheyt heeft gehad van aen haer Hoog Mog. by sijn Missive van den 4. Maert 1645 de voorn. Rang en eerste Receptie tot Munster toe te laten en te accorderen. Dat de Heeren van Gent, van Beuningen, de Hubert en Boreel gelijcke Receptie in de Jaren 1660, 1661 en 1662 hadden genoten, soo als uyt de overgesonden Extracten van haer Verbael was blijckende: En dat de gemelde Heeren van Gent, van Beuningen en de Hubert, noch in levenden Lyve zijnde, verklaren 't selve Verbael na de waerheyt te hebben opgesteld. Dat den gemelden Heer van Beuningen in den Jare 1668 in extraordinaris Ambassade aen hoogst-gedachte sijne Majesteyt gesonden zijnde, van de manier van sijn Receptie in dat point geen gewagh had gemaeckt, als alleen, dat hy seer wel was gerecipieert en onthaelt: En dat den Heer de Groot, in extraordinaire Ambassade aen 't Hof van hoogst-gedachte sijn Majesteyt gesonden in den Jare 1670, daer van mede geen particuliere mentie had gemaeckt. Dat dan de voorz. Receptie so klaer blijckende onder de Regeringe van hoogstged. hare Majesteyten Coning Hendrick de IV. en Lodewijck de XIII. van glorieuse gedachtenisse, en oock van hoogst-gedachte sijne Majesteyt, haer Hoog Mog. niet wilden vertrouwen, dat de selve sijne Majesteyt haer nu anders soude willen tracteren, als sy voorheen zijn getraecteert geweest, sonderling dewijle hy Heer Pompone had verklaert, dat sijne Majesteyt genegentheyt hadde die saecke te laten by het oude en vorige gebruyck: dat haer Hoog Mog. mede niet pretendeerde van sijne Majesteyt iets anders dan het oude gebruyck; en alsoo soudén representeren en bidden, dat de selve de goetheyt wilde hebben van haer daer by te conserveren. **Van al 't welcke/ en 't geen**
meer

meer ter materie mochte dienen / de Bescheyden aen den Heer Grave d'Avaux in den Hage / met wie ober dese sake was gesproocken / zijn oberhandigt ; gelijk oock die in 't Frans by onse Heeren Ambassadeurs zijn overgelevert : en de selve by sijn Alder-Christel. Majesteit gesien zijnde / heeft door Meuzr. de Pompone aen onse Ambassadeurs laten seggen / dat sy souden werden gerecipieert en ter Audientie geleyt op de seive maniere als voorheenen was geschiet, en sy versocht hadden.

En wierdt by den Heere Grave d'Avaux daer ober de nabolgende Memoriae aen haer Hoog Mog. op den 18 Maert overgegeven.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alder-Christel. Koning, en Plenipotentiaris tot de Vredens-Tractaten, heeft aen den Coning sijn Meester overgesonden de Actens, die u Hoog Mog. hem hebben ter hant gestelt aengaende de Receptie van hare Extraordinaire Ambassadeurs in het Hof van sijne Majesteit, mitsgaders in die van de Koningen sijne Voorfaten, en hebben de Ambassadeurs van u Hoog Mog. de gemelde Actens federt in 't Frans overhandight, waer in sijne Majesteit een lang vervolgh van de possessie, dat de Fransse en Switserse Guardes ten tyde van hare Audientie van Ceremonie in 't Geweer souden zijn, heeft gesien; doch alhoewel dit gebruyck in dese laetste tyden aen sijn Majesteit geinterrompeert gescheenen heeft, en dat het self ten opsichte van den Heer van Beuningen in 't Jaer 1667, als oock van de Heer de Groot in 't Jaer 1670 niet en is geobserveert, en dat dienvolgende sijn Majesteit niet en behoefde sich daer aen te houden; soo heeft echter de genegentheyt, die de selve tot u Hoog Mog. weder wil hervatten, hem bewogen sich na die eerste exempelen te reguleren, sonder sich aen die laetste te keeren, en heeft derhalven gelast, dat de Extraordinaire Ambassadeurs van u Hoog Mog., de welcke sich tegenwoordigh aen sijn Hof bevinden, met alle die Eere die sijn Majesteit fiet dat haer federt het Jaer 1609 door den Coning Hendrick de Groot toegestaen, en onder de Regeeringe van Coningh Louis de XIII. als mede die van sijne Majesteit gecontinueert zijn, sullen werden ontfangen. Den gem. Ambassadeur twijffelt niet of u Hoog Mog. sullen het gene 't welck sijne Majesteit haer desen aengaende tegens de laetste exempelen toestaet, insien al soo seer als een groot en oprecht merckteecken van sijne vrundtschap t'haerwaerts, als gelijk een effect van een possessie waer inne sy al van over lang souden zijn geweest.

Den opgemelden Grave d'Avaux is gepersuadeert, dat de Ambassadeurs van u Hoog Mog. haer reets kennisse sullen hebben gegeven van de condescendentie, die den Coning, tot het gene daer sy na trachteden, wel heeft willen hebben, en dat sy de selve met eene sullen hebben geïnformeert, dat d'intentie van sijn Majesteit is, dat de Garde, die alhier ten Hove is, en die 't Geweer opneemt en de Marsch slaet t'elckens als den Heere Prince van Orangie uytgaet en weder komt, de selve eere aen sijn Ambassadeur mede sal bewysen soo dick en menigmael als hy sig ter Audientie by u Hoog Mog. begeeft; doch het retardement van de Depeche des Conings, die den voorz. Ambassadeur eerst gister avont seer laet ontfangen heeft,

heeft

heeft hem belet eerder kenniffe van de gemelde intentie van sijne Majesteit aen u Hoog Mog. te geven, en haer met eenen te verskeren, dat hooggemelde sijne Majesteit sich t'allen tyden tot al het gene van hare satisfactie sal kunnen zijn, bereyten en willig sal tonen. Gedaen in den Haag den 18 Maert 1679.

Geteekent,

d' A V A U X.

Hier op is dan gevolgt / dat onse Ambassadeurs haer publycke Intrede binnen Parijs hebben gedaen / en haer eerste Audientie by de Coningh van Franckryck gehad / t welck in de navolgende maniere toeging.

Op den 18 Maert / 's morgens / hebben hare Excell. 5 van hare Karossen / waer van 3 seer schoon waren / en alle met 6 Paerden / en Trepn na Hambouillet gesonden / en zijn selfs 's namiddags incognito derwaerts gereden / alwaer by haer is gekomen den Marschal de Schomberg / den Introducteur Mr. Bonneuil en den Heer Giraut / gevolgt van eenige Franse Edelieden / met de Karossen van den Coning / Coninginne / Monsieur / Madame / Mademoiselle en van verscheide andere Princen en Princesen van 't Koninglyck Huys / nevens die van den Heer de Pomponne / yder met 6 Paerden / en hebben hare Excell. aldaer verwelkomt / seggende / ordze te hebben haer te geleiden in 't Hostel van de Extraordinaire Ambassadeurs / dat daer toe bereyt was : Waer op de Heeren Ambassadeurs beleefdelijck hebbende geantwoort / zijn sy door de voorsz. Heeren geleid in des Conings Karossen / en daer in de hooger hant gegeven : en is daer op de Intrede omtrent ten 5 uren binnen Parijs / met meerder toeloop van Menschen als ordinaire / geschiet / rydende de Karossen na het voorsz. Hostel / daer de gemelde Heeren haer Wfcheit van hare Excellencien hebben genomen : Wernigh daer na is by haer gekomen den Heer Tilladet / Capiteyn van de 100 Switsers des Conings / om haer wegens den Coning nochmaels te verwelkomen ; 't selbe geschiede oock wegens de Coninginne door den Heer de Villacerf / eerste Hofmeester van haer Majesteit / wegens Monsieur door den Heer Graver / zijnde Maistre de Garde Robbe / en wegens Madame door den Heer Gorillon / haren eersten Hofmeester. Waer na op Maendagh daer aen hare Excell. de eerste Audientie souden gehad hebben / maer als doen daer een groot Feest zijnde / is het uytgesteld tot 's anderendaegs / als wanneer de welgem. Heer Marschalck de Schomberg en de Heer Introducteur haer 's morgens ten 6 uren met de Karossen van den Coningh en Coninginne quamen af-halen / en met de selve / neffens de 5 Karossen van hare Excell. na St. Germain hebben gebracht ; alwaer gekomen zijnde / vonden sy de Guardes van den Coning te voet / soo Franse als Switsers / in de eerste Plaets gerangeert / met bligende Vaendels en slaende Crommels / en voort gereden zijnde in de tweede Plaets / waren daer de 100 Switsers van beneden tot boven aen de Trap in ordze gestelt / als wanneer hare Excell. gelept wierden in een Kamer / daer de Heeren Ambassadeurs ordinair wachten / tot dat het sijn Majesteit gelegen komt Audientie te ge-

ven: Een half uur daer na wierden sy na boven geleyt / en beteden aen de Trap door den Marquis de Rodes / Grootmeester der Ceremonien / en door Monsr. de Saintot / Ceremonie-meester / ontfangen ; boven komende / wierden sy aen de groote Zael door de Hertogh van Poailles / Capiteyn van de Guardes du Cozps / de welke aldaer boven aen de Trap / hoort na de 100 Switsers / mede gerangeert stonden / ontfangen / en wierden vervolgens in des Conings Kamer geleyt / alwaer sijn Majestejt neffens desselfs Bedde in de Ruëlle binnen een vergulde besloten Balustre op een Stoel sat : Soo haest als sijn Majestejt hare Excell. gewaer wierdt / stont de selve op / en nam den Hoed af / en na dat hoog-gemelde hare Excell. hare eerste reberentien gedaen hadden / avanceerde sijn Majestejt 2 a 3 schreden na haer toe ; doch na de tweede en derde reberentie binnen de voorsz. Balustre getreden zijnde / soo begeerde sijn Majestejt niet / dat sy spreekken souden vooz dat sy haer gedeckt hadden : den Heer Boreel boerde het woort / welke sijn Majestejt / na 't overleveren van de Credentien / heeft aengesproocken als volgt.

S I R E.

DE goede intelligentie tusschen desen Kroon en den Staet der Vereenigde Nederlanden, die omtrent een Eeuwe geduurt heeft, wesende ongeluckelijk verbroocken geweest door een droevigen Oorlog, soo is dese goede source, voor desen soo vruchtbaer in weldaden, uytgedroogt door de ellendigheden en inseparable miserien van den anderen : maer dewyle wy niet gefonden zijn aen uwe Majestejt, om aen de selve te remonstreren, hoedanig geweest zy het begin, het midden noch het eynde van desen bloedigen Oorlog, soo sullen wy met stillwygen voor-by gaen de revolutien van de selve, uwe Majestejt verseeckerende in den name van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, onse Heeren en Meesters, dat haer Hoog Mog. verblijt zijn geweest, wanneer sy in uwe Majestejt hebben gesien soo veele goede dispositien, om den Oorlogh te termineren, en de Vrede met haer te maecten, dewyle door het middel van de selve, volgens de verseeckeringe, die het uwe Majestejt belieft heeft aen haer te laten geven, haer Hoog Mog. tegenwoordigh in dien staet zijn van te mogen genieten de eere van uwe Majestejts goetwillenthey.

SIRE, onse Heeren en Meesters seer wel wetende hoe seer de Vrundschap van uwe Majestejt haer noodigh is, ende van wat importantie het voor den welstant van hare Republijck is, te hebben de eere van d'Alliantie met dese Kroon, soo sullen haer Hoog Mog. in gene voorvallende occasien mancqueren van te doen blijcken, datse de selve met groote sorgvuldigheyt soecken, en dat sy confereren een diep respect voor een soo grooten Coning.

SIRE, den Oorlog verhindert hebbende mijn Heere den Prince van Orangie, om gedurende de selve aen uwe Majestejt te kunnen bewysen sodanigen respect als sijn Hoogheyt wel soude gewenscht hebben, soo hebben wy expresse ordre van dien Prince, van uwe Majestejt te verseeckeren van het diepe respect van hoogh-gemelde sijne Hoogheyt, als mede, dat de selve niets soo dierbaer achten sal, als de

eere te mogen hebben van de goede gratien van uwe Majesteit, als zijnde desselfs ootmoedigste en gehoorfaemste Dienaer.

Door den Vrede, SIRE, die uwe Majesteit gesloten heeft met Spangie, den Staet der Vereenigde Nederlanden, den Keyser en verscheide andere Princken van 't Rijck, sal een goet gedeelte van Europa ruste vinden: maer soo lange als een sodanigh goet werck (en waer na soo seer verlangt is) niet algemeen is gemaect, soo blijft dit geluck noch onvolkomen: En hoewel onse Heeren en Meesters volkomenlijck geperstuadeert souden zijn van de sincere intentie van uwé Majesteit, waer door de selve met groote passie verlangen na de generale Vrede, soo is 't nochtans, dat haer Hoog Mog. boven alle dingen wenschen, dat de selve gants Europa mogen sien herstelt in een stilstant, een ruste en een Vrede, hebbende ons daeromme belast uwe Majesteit te versoecken, als den eenigsten Arbitr van soo een groot werck, en waerlijck waardig een Alder-Christelijcksten Coningh, van te willen doen wijcken de glorie van de Triumphen voor de ruste van soo veel Volckeren, en te willen prefereren de generale Vrede voor de hope, die de continuatie van een voordeeligen Oorlog soude konnen geven.

Waer door dan uwe Majesteit aen sich sal trecken de zegeningen van veel millioenen Zielen, de welcke tegenwoordig leggen sichten onder de harde verdruckingen van desen Oorlog, en die met haer gedurig bidden van den Hemel sullen doen neder-dalen alle zegeningen op de geheyligde Persoon van uwe Majesteit.

Wat ons aengaet, SIRE, die d'eere hebben van na het sluyten van de Vrede de eerste Afgesanten te zijn aen uwe Majesteit, het sal ons een seer groot geluck zijn indien uwe Majesteit onse Personen voor aengenaem sal houden, en dat het succes van onse Negotiatie sodanig sal zijn, dat de gantsche Werelt daer door sal bekennen, dat uwe Majesteit aen den Staet der Vereenigde Nederlanden sijn eerste Vrundschap wederom gegeven sal hebben, &c.

Maer op sijne Majesteit in termen van civilitieit heeft geantwoort / versekerende aen hare Excell. / dat altijt soude trachten te leven met den Staet van haer Hoog Mog. in goede intelligentie, en by alle occasien geven preuves van de Vrundschap, die sijne Majesteit en de vorige Koningen van Vranckrijck van tijt tot tijt aen de selve hadde getoont en bewesen.

Daer is voort met Vranckrijck seer veel te doen geweest over de achterstalige Contributien / welke sijne Alder-Christel. Majesteit van de Neperpe van den Bosch / Barompe van Brada en andere Landen / horende onder desen Staet / pretendeerde / en waer in wegens Vranckrijck verscheide mael seer ernstigh wierdt gesproocken / eben al of die met Militaire Executie souden laten vorderen / indien men de selve niet na behoren voldede: maer haer Hoog Mog. hebben soo grooten pver getoont / om de Coning van Vranckrijck satisfactie te geven / dat eyndeling aen sijn Majesteit genoegen is gedaen.

Ter occasie dat de Coningh van Engelandt / overmits de Vrede tusschen Vranckrijck en Spangie / upt de Spaensse Nederlanden sijne Troupen / die tot assistentie van de selve had gesonden / soude laten over-halen / en dat het selve

tot Oostende niet en konde geschieden / ter oorzaecke dat de Franse noch Gene in hadden / en difficulkeerden de Engelse daer te laten passeren / soo dat sijn Majesteit / met consent van desen Staet / sijne Oorlog-schepen voor Vlissingen soude senden / om aldaer in te nemen de Troupen / die van de Schelde derwaerts souden gebzacht werden / soo viel iets voor dat men niet verwacht had / namentlijck / dat den 26 Februar een Oost-Indis uptgaende Schip / genaemt het Wapen van der Goes / van Vlissingen na Oost-Indien in 't uytzeplen wesende / voor het vatten van de Gaten komende / den Scheeps-raet goet gebonden hadde niet uyt te lopen / maer wederom na de Reede van Vlissingen te keeren / doch 't selve omtrent het Vaechen van Soutelande wesende / van achter 't voorsz. Schip binnen Gaets zijn komen opzeplen 12 a 15 Fregatten van sijn Koninckl. Majesteit van Groot Brittangie / waer van het derde Fregat / genaemt de Soldado / Capiteyn Rich Trevanian / het voorsz. Oost-Indis Schip op de spide voorby lopende / een Schoot met Scherp daer op heeft gedaen / gaende door 't groote Mars-zepl / een badem boven de groote Ree / daer veel Matrosen op lagen / tot het beslaen van 't Schober-zepl / om 't selve te doen strijcken : 't welck voorvreeemt wierdt aengesien / als geschiet zijnde op de Stromen van desen Staet ; maer eyndeling heeft men bevonden / dat het sonder orde van de Koning van Groot Brittagne was geschiet / hebbende den Commandant van 't selve Engels Esquadre / Johan Wetwange / de navolgende Verklaringe op den 11 Maert daer van gegeven.

Ick onder-geschreven Johan Wetwange, Commandant van het Esquadre van sijne Majesteit van Groot Brittangie, geordonneert tot afhalinge van de Engelse Militie uyt de Spaense Nederlanden, verscheide malen aengesproocken zijnde van de Heer Jan Rademaker, in qualiteit als Bailliuw van de Wateren van den Lande en Graeffelijckheit van Zeelandt, om satisfactie te geven wegens een Canon-schot, die uyt het Fregat genaemt de Soldado, daer Capiteyn op is Rich Trevanian, met Scherp is gedaen door het groot Mars-zepl van een Oost-Indis Schip, genaemt 't Wapen van der Goes, soo als het selve onder zepl was, op den 26 February 1679, ten tyde als het voorn. Esquadre de Wielingen quam inzeplen, verklare dat de voorsz. Schoot is qualijck, onbedachtelijck en t'onrecht gedaen, en wel te weten, dat die insolentie is tegens de intentie en wille van de Coning van Groot Brittangie, alsoo sijne Majesteit niet en pretendeert, dat aen sijne Vlagge of Schepen eenige beleeftheit van strijcken van Vlaggen, of neder-laten van Mars-zepl, of diergelijcke sal werden gedaen, als in de openbare Zee; en niet binnen de Tonnen, Ondiepten, Reeden of Rivieren van dese Landen, en dat derhalven den voorn. Oost-Indisvaerder wel heeft gedaen van niet te strijcken, of eenig teecken van beleeftheit te bewysen, en dat hy Commandant van het voorsz. Esquadre sal besorgen, dat de Autheurs van dese insolente actie sullen werden gecorrigeert, als zijnde de selve met het voorsz. Fregat de Soldado over eenige dagen wederom na Engelandt vertrocken.

Actum Middelburgh den 11 Maert 1679.

Onder front, The Schot madwils made by the Soldado, was contrari the ordre, and ougt not te had bee. Geteeckent,

Johan Wetwange.

De Schoot uyt de Soldado was tegens de ordre, en had behoort niet gedaen te zijn.

Waer mede desen Staet satisfactie nam.

In January heeft sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie een Propagie na Utrecht / Gelderlandt en Over-*Uffel* gedaen / om eenige ordres op de Finantien en andere saecken van die Provincien te helpen stellen: In Utrecht wierdt gebesoigneert / om in 't toekomende alle Renten van de Capitalen / ten laste van die Provincie op Lijf- en Los-Renten genegotieert / op een Comptoir te brengen / en albaer van tijdt tot tijdt / volgens de Verschijn-dagen / te werden betaelt / en dat oock aen de Militie / staende gerepartieert tot last van de selve Provincie / voortaan op een Comptoir prompter op een egalen voet van Maent tot Maent hare Soldye soude werden voldaan / en daer toe suffisante Middelen aen de respectie Comptoiiren geaffecteert: Van de Leden van de Regeringe niet van een sentiment zijnde / is eenige tijdt gestelt / om daer ober te besoigneren / en met malkanderen te accorderen. Waer na sijn Hoogheyt na Gelderlandt is veretrocken / alwaer de Resolutien facielder zijn gevallen: En daer na in Over-*Uffel* komende / was tot Debenter eenig geschil over het bewaren van de Stadts Sleutels tusschen de Militie en Burgerpe voorgeballen / alsoo den Major van de Militie / op Brieven van den Gouverneur / volgens ordre van sijn Hoogheyt / die van de Burgerp had geepscht / om by den Gouverneur of 't Opper-hoofd van de Militie bewaert te werden / gelijk als in Frontier-Plaetsen gebruickelijck is / en alrede tot Swol en Campen wiert gepractiseert: maer hier stelde sich de Burgerp tegen / en lieten eenige dagen de Poozten meest gesloten staen / tot den 7 Februaer / als wanneer sijn Hoogheyt daer quam / en hare Gedeputeerden ober dese saecke met sijn Hoogheyt eenige malen spraken / tot dat eyndeling op den 12 dito een van de 2 Sleutels van de Kasse / waer in de Stadts Sleutels wierden bewaert / aen den Major / die de selve weder van de Magistraet quam epsschen / is laten volgen / en den volgenden dagh / zijnde den 13 / de Poozten door de Militie weder zijn open gestelt / verreckende sijn Hoogheyt voort na Swol / en vervolgens na den Hage: Alwaer de Heeren Staten van Hollandt ende West-*Vrieslandt* expres waren vergadert / en na eenige Besoignes / wiert geresolbeert tot het fortificeren van Haerden / om in tijt en wijlen Hollandt verder te konnen sluyten / gelijck men in de voorgeaende overval van de Franssen nodig hadde gebonden / en waer toe / als dit voltrocken was / noch andere Fortificatien souden werden gemaect: Den Heer Adjutant Generael Coliers is tot Gouverneur van die Plaets aengesteld.

Wij hebben aengaende de Vrede-Handel tot Nimwegen in onse laetste dagt / dat de Koning van Franckrijck door sijn Ambassadeurs hadde laten seggen /

gen dat sig niet langer aen sijne Presentatie van den 15 April verbonden wilde houden / als tot het eynde van 't selve Jaer: dit gaf oorzaeck / dat op den 29 December de Conferentien tusschen de Keyserse / Fransse en Sweedse Ambassadeurs weder zijn herbat / doch alsoo / dat yder Partij apart een Kamer op het Stadhuis van Pimwegen wierdt gegeven / en den Heer Ambassadeur Jenkins tusschen beyde / om over en weer te brengen 't geen Partijen souden goet binden: welke ordze in het begin geturbeert wierdt door de Deenisse en Brandenburgse Ambassadeurs / als die onverwacht mede by de Keyserse quamen / dewijl sy oordeelden / dat die sonder haer niet en behoorden te handelen: doch dese wierden tot haer contentement noch een andere Kamer toegestaen / waer in sy souden verblijven / en de Keyserse haer van 't gene passeerde communicatie geben; en alsoo gingen de Besoignes weder aen. Maer onder tusschen / in plaets van te avanceren / scheen alles tot meerder verwoering te lopen / alsoo de Fransse precijs bleven staen op haer ingeleverde Projecten / en speciael op 't werck van den Heere Hartogh van Lottharingen / die het laetste van de Alternativen / by de Coning van Branckrijck voorgeslagen / wel hadde aengenomen / maer siende dat de Fransse de Passagien door Lottharingen in haer Opstellingen soo breed extendeerden / dat daer door het Hartogdom van Lottharingen genoegsaem soude zijn geruineert / of immer van een gescheurt / soo soude dat garen gealtereert hebben / waer toe door sijn Minister vijf derley Voorzlagen liet voorstellen / als te weten:

1. **D** At hy soude aennemem het Tractaet van 't Jaer 1661, mits dat hem Nancy gefortificeert weder-gegeven, en de Passagie of Weg, by 't selve Tractaet gestelt, wegh-genomen soude werden.
2. Of het selve Tractaet, met Nancy gedemolieert, mits de Wegh weg-genomen, of die tot een simpele faculteyt van passagie gebracht, mits dat Marfal aen hem soude gegeven werden.
3. Of dat hy Marfal souden cederen, uytgenomen de Sout-Mijnen, om in de plaets Nancy te hebben.
4. Of dat hy soude toestaen Frans Guarnisoen binnen de Stad van Nancy voor een tijt te hebben, en het Tractaet van 1661, doch met wegneming van de Weg.
5. Of dat hy aen soude nemen de wisselinge van Nancy tegen een andere Stadt van de selve waerde: of, soo men die soo juyft niet en konde vinden, dat hem het overige met andere dingen soude werden voldaan, dan alles sonder de Wegh.

Welcke Voorzlagen den Heer Ambassadeur Jenkins wel aen de Heeren Fransse Ambassadeurs proponeerde / of / soo geen van alle by haer aenmemelijck was / dat van den Hartog ten minsten het eerste van de Alternativen van Branckrijck soude mogen aennemem: maer 't een soo wel als 't ander wierdt by de gemelde Heeren Fransse Ambassadeurs afgeslagen.

Wor der viel geen minder swarigheyt over 't werck in 't Noorden / en daer ointrent begeerde Branckrijck:

1. Volkomene herstellinge van de Westfaelſſe Tractaten, te weten, geheele ſatisfactie voor Sweden.
2. Dat den Keyſer en deſſelſs Geallieerde in 't Rijk ſouden beloven in generley manieren de Vyanden van Franckrijk en van Sweden te helpen, met expreſſe denominatie van Denemarcken, Brandenburg, Munſter, Lunenburg, &c.
3. Dat hy oock ſoude tegen gaen alle de gene die eenige hulpe aen de voorſz. Vyanden ſoude willen doen, en effectivelijck ſulckx beletten.
4. Dat den Keyſer hen in handen ſoude laten ſodanige Steden en Plaetſen, door middel van welke zy Sweden ſouden kunnen aſſiſteren. Gelijck die na maels by haer oock genoemt zijn.

Ober deſe ſaech wierdt de gantſche Maent van January getracteert / en ſelf dooz onſe Heeren Ambaſſadeurs aen het Franſſe Hof alle debboiren aengelwent / op dat de Coning van Franckrijk ſoude verwilligen / dat de Hartog van Lottharingen nochnaels byz ſoude hebben een van de 2 Alternativen te kieſen / en de Keyſer beſtaen / met ten regarde van ſijn Geallieerde in 't Noorden verklaringe en beloften te doen van Neutraliteyt / op de ſelbe voet en manier als de Coningh van Spangie en deſen Staet hadden gedaen : Maer 't eerſte wierdt gedeclineert / om dat men aen de Franſſe ſyde oordeelde / dat de Hartog van Lottharingen ſig eens hebbende verklaert op de aengeboden Alternativen / daer mede hadde geconſumeert ſijn Recht van weder te mogen veranderen / alſo anders geen eynde was te bekomen : En wat het tweede belangde / dat 'er geheel andze ſpeculatiën vielen omtrent den Keyſer / ten aenſien van de Noortſe ſaechen / alſoo 't Rijk veel meer gemeenſchap hadde met de Furſten die tegen Sweden in Oozlogh waren / en derhalven tegen den Keyſer en 't Rijk grooter precauſtiën moſten werden genomen : Zoo dat al 't gene daer konde gebordert worden / was / dat den Termijn / om de Vrede aen te nemen / gelijck Franckrijk die hadde geſtelt / nochnaels wierdt verlanght tot den 15 January : het welcke de Franſſe Ambaſſadeur aen haer Hoog Mog. in den Hage oock notificeerde.

Men handelde ondertuſſchen / als geſeyt / tot Nimwegen / en ſpecial wogens 't Noortſe weſen / mitsgaders ober de Steden en Plaetſen die de Franſſen in 't Rijk in beſettinge begeerden te houden / als namentlijck / Chastelet / Hoey / Verbiers / Alen / Duren / Linnich / Rups en Zons / als nodig om Sweden tegens ſijne Vyanden te konnen helpen / ter tijdt toe de generale Vrede ſoude konnen bekomen werden / en wierden oock diverse Projecten van d' een en d' ander voorgeſtelt / daer ober verſcherpe Expreſſen wierden geſonden / tot dat eyndeling ten eynde van de Maent January alles ſcheen te neygen tot een beſluit / alſoo de Keyſerſſe reſolbeerden de Vrede op de beſte voet als mogelijck te maecten / ſoo dat eerſt met de Franſſe Ambaſſadeurs geaccoordeert zijn / en na eenige dagen handelings inſgelijckx met de Sweedſe / inboegen de ondertepening op den 5 February is geſchiet / luydende de Tractaten aldus.

HOLLANDSE MERCURIUS
V R E D E N S - V E R B O N D,

Tusschen hare Keyserlijcke en Alder-Christelijckste Majesteyten,
Gesloten en geteekent binnen Nimwegen den 5 February, Anno 1679.

In den Name der Alderheyligste en ondeylbare Drie-eenigheyt.

HEt zy bekent aen alle en een yder, die daer aen gelegen is, of eenigfints gelegen magh wesen, hoe dat het, na dat van den aenvang deses Oorlogs over eenige jaren gevoert tusschen den Alder-Doorluchtigsten en Groot-magtigsten Vorst LEOPOLDUS, verkoren Rooms Keyser, altijt Vermeerder des Rijcx, Coning van Duytfland, Ongaryen, Bohemen, Dalmatien, Croatien, Slavonien Aerts-Hertog van Oostenrijck, Hertog van Bourgondien, Brabant, Styrien, Carinthen, Carniolen, Marckgraef van Moravien, Hertog van Luxemburg, Op- en Neder-Silefien, Wirtembergh en Tecke, Vorst van Schwaben, Graef van Habsburg, Tirol, Kyburg en Goritien, Marckgraef des Heyligen Roomssen Rijckx, Burgouw, Op- en Neder-Elfas, Laubach en Salins, &c. ter eener; en den Alder-Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst LODEWYCK de XIV. Alder-Christelijcksten Koning van Vranckrijck en van Navarre, ter andere syde, sijne geheyligde Keyserlijcke Majesteyt en sijne geheyligde Alder-Christelijckste Koninckl. Majesteyt niets hogers gewenscht hebben, als door de herstelling van een noyt verbreeckelijcke Vrede de verwoesting van soo veele Landtschappen, en het vergieten van soo veel Bloets te stuyten, eyndelijck, door de Goddelijcke goedertierenthey, is geschiet, dat door toedoen van den Alder-Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst KAREL de II., Coning van Groot Brittannien, die in dese moeyelijcke tyden des Christenrijcx tot Middelaer van yder een is aengenomen, met sijnen onsterflijcken roem en onvermoeyden vlijt voor de gemeene rust en d'algemeene Vrede sijne raedgevingen en dienften heeft aengewend, dat de t'Samenkomst tot onderhandeling van de Vrede hier tot Nymegen sou aengestelt worden; verschynende dan ter geseyde Plaets de van wederfyden wettig gestelde Extraordinaire en Gevolmachtigde Gefanten, en van wegen den Keyser de seer Eerwaardige, seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, de Heer *Johan*, Bisschop van Gurck, Vorst des H. Roomssen Rijckx, en Raedsheer van sijne geheyligde Keyserlijcke Majesteyt; nevens den Heer *François Ulrick*, des Heyligen Roomssen Rijckx Graef Khinsky tot Chimitz en Tettau, Heer in Klumetz, sijnes geheyligde Keyserl. Majesteyts geheyme Raed, Kamerheer, Konincklijck Stadhouder, Raedsheer in den Provintialen Konincklijcken Hof-Raed, Voorfitter in d'Appellen, Bestierder van het Konincklijck Hof in 't Rijck van Bohemen; en de Heer *Dierik Albet Henrik à Stratman*, sijnes Keyserl. Majesteyts Rijckx Hof-Raed: En van wegen den Alder-Christel. Coningh de seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, de Heer *Godfried*, Graef van *Destrades*, Maerschalck van Vranckrijck, Ridder der Konincklijcke Ordens, sijnes geheyligde Alder-Christelijckste Conings Onder-Coning in America, Gouverneur van de Stad en Sterckten van Duynkercken, met alle de Plaetsen onder dat Gouvernement behorende;

horende; de Heer *Charles Colbert*; Ridder, Marckgraef van Croiffy, fijnes Alder-Christel. Conings gewonelijcke Raedt in beyde fijne Raeds-Vergaderingen; en de Heer *Johan Anthony de Mesmes*, Ridder, Graef van Avaux, mede fijnes Alder-Christelijckste Konincklijcke Majesteys geheyme Raed; na het aenroepen van de Goddelijcke bystant, en de wederzijdsche Volmachts-Brieven behoerlijck uytgewisselt te hebben, door het tusschen-komen en toedoen van de seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, van den Heer *Laurens Hyde*, Knape, van den Heer *Willem Temple*, Baronet, en van den Heer *Leolin Jenkins*, Ridder, Extraordinaire en Gevolmachtigde Gefanten fijnes geheyligde Koninckl. Majesteys van Groot-Brittannien, die het Middelaers-Ampt, om d'algemeene rust te beforgen, van het Jaer 1675 tot nu toe, wyd van alle zydsche drift, getrouwelijck en wijselijck volbracht hebben, ter eeren Godts, en welstant van het Christenrijck, in wederzijdsche Wetten van Vrede en Vriendschap verdragen zijn soo als hier volgt.

1. Daer zy een Christelijcke, algemeene en geduursame Vrede, met een waerachtige en oprechte vriendschap tusschen sijne geheyligde Keyserl. Majesteit en sijne geheyligde Alder-Christelijckste Koninckl. Majesteit, der selwer Erfgenamen en Nasaten, Koninckrijcken en Landschappen, nevens alle en een yder in 't bysonder, sijnes geseyde Keyserl. Majesteits Bondgenoten, voornamentlijck de Keurvorsten, Vorsten en Staten des Duytsen Rijckx in dese Vrede vervat, met hare Erfgenamen en Nasaten ter eener; en alle en een yder der Bontgenoten sijnes geseyde Alder-Christel. Majesteits in dese Vrede vervat, met hare Erfgenamen en Nasaten, ter andere syde; en dat die soo oprechtelijck bewaert en onderhouden worde, dat sy beyde malkanders eere, nuttigheyt en voordeel bevorderen: En dat daer zy een gedurige vergeting en vergeving van alle 't gene sedert den aenvang van dese ontroeringen wederzijts vyandiglijck magh bedreven zijn, soo dat noch uyt oorfaeck of voorgeven van de selvige d'een den anderen naderhant eenige moeyelijckheyt, directelijck noch indirectelijck, door aensien van eenigh recht, of door middel van feytelijckheden, in 't Rijck of elders daer buyten, niet tegensstaende eenige Verbonden, die iets in tegendeel mochten by-brengen, sou aendoen, of doen, of laten aendoen, maer alle en elcke bysondere van wederzijden aengedane verongelijckingen, geweld, vyandschappen, schaden en onkosten, buyten insicht van allerhande Personen en saken sullen soo geheel vernietigt zijn, dat alles wat d'een van d'ander daer over sou mogen te eyfchen hebben, in eeuwigdurende vergetingh begraven zijn.

2. En dewyl de Vrede van Munster in Westphalen, op den 24 October des Jaers 1648 gesloten, een seer vaste grond van wederzijdsche vriendschap en gemeene rust maecken sal, soo sal die omtrent alle en hare bysondere deelen herstelt worden in hare voorgaende kracht en voor het toekomende behouden blyven, als of het selve Vredens-Verbond hier van woort tot woort ingevoegt gelesen wiert, ten zy voor soo veel 't selve door dit Verdrag uytdruckelijck te niet gedaen is.

3. Doch dewyl uyt kracht van de geseyde Munsterse Vrede sijne geheyligde Alder-Christel. Koninckl. Majesteit een eeuwigdurend Recht tot de Vestinge van Philipsburg nevens het Recht van bescherming verkregen heeft, en de gesey-

de Vesting door de Keyserl. Wapenen, in tegendeel 't Casteel en de Stadt van Fryburgh door de Fransse Wapenen is ingenomen, soo is wegens dese Plaetsen tusschen sijne geheyligde Keyserlijcke en Koninckl. Alder-Christel. Majesteiten in volgender voegen verdragen.

4. Sijne geheyligde Koninckl. Alder-Christel. Majesteit, soo wel voor sich, als sijne Erven en Nasaten, doet afftant en geeft voor alijt over aen sijne geheyligde Keyserl. Majesteit, sijne Erven en Nasaten, alle het Recht van bescherming, van gedurige besetting, en alles wat hy uyt kracht van de Munsterffe Vrede gehad heeft over de Vesting van Philipsburg, niets op de geseyde Vesting, en de Sterckten daer aen gevoegt, of aen dese of gene syde des Rijns gebout, van recht of vereyssing, voor sich, sijne Erven en Nasaten of het Koninckrijck van Vranckrijck behoudende, onder wat titul of deckmantel sulckx sou mogen wesen, niet tegenstaende eenigerhande Wetten, stellingen, insettingen of andere redenen daer tegens srydende, als welcke alle en yder in 't bysonder door dit Tractaet vernietigt zijn.

5. Sijne geheyligde Keyserl. Majesteit wederom, soo wel voor sich, als sijne Erven en Nasaten, en 't geheel Huys van Oostenrijck, doet afftant en geeft voor alijt aen sijne geheyligde Coningl. Alder-Christel. Majesteit, sijne Erven en Nasaten, het Casteel en de Stadt van Fryburg, met 3 Dorpen daer onder behorende, als, Lehn, Mezhausen en Kirchzart, met hare Baenderyen, gelijk sy tot de gemeenschap van de geseyde Stad Fryburg behoren, nevens alle haren Eygendom, hoog Gefag, 't Recht van Patronaetschap, opperste Heerschappy en andere Rechten in 't gemeen, die hem over het geseyde Fryburg hebben toegekomen, niets voor sich, sijne Erven en Nasaten, of het H. Roomsse Rijck van recht of vereyssing, onder wat titul of deckmantel sulckx sou mogen wesen, behoudende, niet tegenstaende eenigerhande Wetten, stellingen, insettingen of andere redenen daer tegens srydende, als welcke alle en yder in 't bysonder door dit Tractaet vernietigt zijn; behoudens nochtans der selver Stadts Voor-rechten en Vryheden, voor-heen van 't Huys van Oostenrijck verkregen; behoudens oock voor den Bisschop en de Kerck van Constants het Recht des Bisdoms, Inkomsten en andere gerechtigheden.

6. Sijne geheyligde Coningl. Alder-Christel. Majesteit sal van Brisack tot Fryburgh over de Landen sijnes geheyligde Keyserl. Majesteits en des Keyserrijckx door een gewoonlijcke Wegh (gemeenelijck Landstras genaemt) open hebben een vrye maer onbeschadigende doortocht, om daer na toe te brengen Krijgsvolck, Voorraed en alles wat tot de besetting van Fryburg nodig magh wesen, met welcke en soo dickwils dat sal van doen zijn, sonder eenigerhande belet of verhinderungh.

7. En het sal niet geoorloft zijn die Oorlogs-voorraet, tot de besetting van Fryburg nodig, op de geseyde Weg en doortocht van Brisack na Fryburg met eenige Belastingen, Tollen of Doortocht-gelden, 't zy die nieuwe of oude mogten wesen, te bewaren en te belemmeren. Daer is oock verdragen, dat de nodige Leefstocht, soo wel voor de Besettelingen als voor de Inwoonders, die uyt alderhande Plaetsen

fen van Brisgouw na Fryburg gevoert sal worden, gelijk tegenwoordig, soo oock in 't toekomende, met gene, maer andere Koopmanschappen en Goederen met geen swaerder Schattingen of Tollen belast fullen werden, als of die in eenige andere sijne Keyserl. Majesteys onderhorige Plaetsen gevoert wierden, of zelfs van de selve Keyserl. Majesteys Onderdanen betaelt mochten zijn.

8. Commissariffen, van wederfyden te noemen binnen een Jaer na 't voltrecken van de Vrede, fullen vast stellen, wat wettig gemaecte Schulden de geseyde Stadt Fryburgh toestaen te betalen.

9. Sijne Coningl. Alder-Christel. Majesteit sal besorgen ter goeder trou, sonder eenig uytstel of vertragen, dat aen sijn geheyligde Keyserl. Majesteit weder in handen geleverd worden alle en ydere schriftelijke Bescheyden, van wat aert sy mogen zijn, die in de Stadt en 't Casteel, of in de Huysen of bewaring der Raetsheeren of andere Beambten, of elders, ten tyde als Fryburg wierdt ingenomen, gevonden zijn: doch indien sodanige schriftelijke Bescheyden publijck zijn, die de geseyde Stadt Fryburg en daer onderhorige 3 Dorpen aengaen, wegens de selve fullen de voorseyde Commissariffen malkander verstaen, in wat plaets die bewaert moeten werden, soo nochtans, dat men daer uyt Authentique Copyen sal mogen lichten; soo dickwils sulckx vereyscht sal worden.

10. Het moet vry staen niet alleen voor het Capittel van Basel, gelijk mede voor alle de Leden, en yder van die in 't bysonder, onder 't Oostenrijckse Gebied en de Universteit van Fryburg, maer oock voor de Borgers en Inwoonders, van wat staet of gelegentheyd sy mogen zijn, die souden willen verhuysen, met hare woning van Fryburg elders te nemen, sijn waer na toe het hen mag believen, met hare roerende Goederen, sonder eenige verandering, verkorting of belasting, binnen een Jaer na de veltrockene Vrede te vervoeren, maer hare onroerende Goederen te verkopen, of te behouden, en door haer selven of andere te administreren. De selve macht om te behouden, te administreren of te verkopen fullen alle andere behouden, die Goederen, Inkomsten of Gerechtigheden op de geseyde Stadt Fryburg of de 3 daer onder gehorige Dorpen mogen hebben.

11. Nochtans staet sijn geheyligde Alder-Christel. Majesteit toe, het geseyde Casteelen Stadt van Fryburgh nevens de 3 daer onder gehorige Dorpen aen sijne geheyligde Keyserl. Majesteit weder over te geven, indien men over het Equivalent tot voldoeningh van sijne geheyligde Coningl. Alder-Christel. Majesteit sal konnen verdragen.

12. Nademael den Heer Hertog van Lottharingen in desen Oorlog met sijne geheyligde Keyserl. Majesteit vervoegt is, en in dit tegenwoordig Verbond heeft vervat willen worden, soo sal hy herstelt zijn voor sijn, sijne Erven en Nasaten, in de vrye en volle besitting van de Staten, Plaetsen en Goederen, welcke sijn Oom Hertog Karel in 't Jaer 1670 (wanneer sy door de Wapenen van sijn Alder-Christel. Majesteit zijn ingenomen) heeft beseten; uytgesondert nochtans de veranderingen in de volgende Articulen te verklaren.

13. De Stad Nancy met hare Baenderye (gemeenlijck Finagie genoemd) moet gedurig aen de Franse Kroon vereenigt en ingelijft blyven, soo dat de geheyligde

44
 Coningl. Alder-Christel. Majesteit en sijne Erven en Nasaten de selve mogen besitten met alle Gerechtigheden van Opper-hoogheyt, van hoogste Gefagh en Eygendom: En tot dien eynde doet de geseyde Hertog van Lottharingen, soo wel voor sig, als voor sijne Erven en Nasaten, renunciatie en afftant, en geeft over aen den hoog-gem. Alder-Christel. Coningh en sijne Erven en Nasaten, alle Gerechtigheden, sonder iets te bewaren of te behouden, van Eygendom of het hoogste Gefagh, alle Voor-rechten en Hoogheden, welke den Heer Hertog op die geseyde Stadt Nancy gehad heeft, of hebben moeten toekomen, niet tegenstaende eenige Wetten, gewoonten, stellingen, insettingen of over-een-komingen in tegendeel bevestigt, welke met affschaffende clausulen van ontreckingh door het tegenwoordigh Tractaet vernietigt zijn.

14. En op dat te vryer gememeenschap tusschen de voorseyde Stadt Nancy en de Landen onder de Franse Kroon gelegen magh onderhouden worden, en het Frans Krijgsvolk te lichter doortocht sou hebben, so sullen door Commissarissen, by den Alder-Christel. Coning en den voorseyden Hertogh te noemen, Wegen bescheyden worden, een halve Lottharingse mijl in de breete beyattende; d'eerste van St. Defir na Nancy, d'andere van Nancy na 't Elfas, de derde van de selve Stad Nancy na Vesou in 't Graeffchap van Bourgondien, de vierde ten laetsten die van Nancy na de Stadt Metz geleyden; soo nochtans, dat het aenwysen van de voorseyde Wegen niet anders geschiede, dan in 't aenwysen des Wegs op 't Jaer 1661 aen den Alder-Christel. Coningh van den voorleden Hertog Karel overgegeven, onderhouden is.

15. Alle in 't gemeen gelijk voorz. is, de aen te wysene Plaetsen, Dorpen, Vlecken, Landen, met dat onder de selvige behoort, die in de Wegen van dese halve mijl breete gelegen zijn, met alle Gerechtigheden, soo wel van Opper-hoogheyt en hoogste Gefagh, als van Eygendom, welke de voorseyde Hertog en sijne Voorfaten genoten hebben, sullen sijne geheyligde Coningl. Alder-Christel. Majesteit toekomen; soo nochtans, dat indien der geseyder Plaetsen Baenderyen of onderhorigheden buyten de breete van de halve mijl sich uytstrecken, wat over de Palen, van de Commissarissen gestelt, sal uytlopen, aen den voorseyden Hertog en sijne Erven en Nasaten, als voorheen; met alle Opper-hoogheyt, hoogste Gefagh en Eygendom sal verblyven.

16. De Stadt en Droftschap van Longwic, met alles wat daer aen en onder behoort, met alle Opper-hoogheyt, hoogste Gefagh en Eygendom sal gedurigh verblyven by den hoog-gem. Heer Alder-Christel. Coning en sijne Erven en Nasaten; en voor het toekomende sal de voorseyde Hertog en sijne Erven en Nasaten geen recht daer op te eysschen hebben: maer tot verwisseling van de geseyde Stad en Droftschap sal sijne geheyligde Koninckl. Alder-Christel. Majesteit aen den geseyden Hertog een-ander Droftschap afftaen, in een van de 3 Bisdommen, van de selve groote en waerdigheyt, waer over de selve Commissarissen ter goeder trou sullen verdragen; en 't selve alsoo afgeftaen, en aen den geseyden Hertog van den Alder-Christel. Coning overgedragen, sal so wel de selve Hertog, als sijn Erven en Nasaten gedurigh genieten, met alle Rechten van Opper-hoogheyt, hoogste Gefagh en Eygendom.

17. Zijne geheyligde Alder-Christel. Majesteit doet oock wederom afftant voor sig en de Kroon van Vranckrijck, tot vergelding van de gefeyde Stad Nancy, en geeft over aen den voorseyden Hertogh en zijne Erven en Nasaten, de Opperhoogheyt, 't hoogste Gefag en Eygendom van de Stadt Toul en der selver Voorsteden, met alle andere Gerechtigheden, insonderheyt van Patronaetschap, Voorrechten en Eygendommen, welcke de Kroon van Vranckrijck op de gefeyde Stad van Toul en der selver Voorsteden en Baenderye (in 't gemeen Finage genoemd) gehad heeft, of had behoren te hebben, soo dat de voorn. Hertog en zijne Erven en Nasaten alle de selve, sonder haer iets t'onthouden of uyt te sonderen, volkomentlijk mogen genieten, niet tegenstaende eenigerhande Wetten, gewoonten, stellingen, infettingen of over-een-komingen in tegendeel gefloten, alle welcke met de affchaffende clausulen van ontreckingen d'Alder-Christel. Coningh door dit tegenwoordih Tractaet uytdruckelijck vernietigt heeft.

18. Indien nochtans de Baenderye der Stadt van Toul kleynner en van minder waerde was als de Baenderye der Stadt Nancy, dat sal aen den Heere Hertog goet gedaen werden, soo dat de Baenderyen van beyde de Steden van gelijke groote en waerdigheyt mogen wesen.

19. d'Alder-Christel. Coning sal afftant doen, gelijk hy door het tegenwoordig Tractaet afftant doet voor altijt, van wegen sich self, Erven en Nasaten, in handen van den Paus, het recht van te noemen en voor te dragen den Biffchop van Toul, hem van den Paus Clément de IX. toegestaen, soo dat den voorseyden Hertog het vry heeft, om sulckx te verkrijgen, zijnen toevlucht tot de Apostolijcken Stoel te nemen.

20. Hier-en-boven is verdragen, dat de voorgem. Heer Hertog gene verandering in de provisien van Beneficien, welcke van de geheyligde Koninckl. Alder-Christel. Majesteit tot den dagh van dit tegenwoordig Tractaet vergeven heeft, sal vermogen in te voeren, en de gene, die daer mede voorsien zijn, moeten in de geruste Besitting van de gefeyde Beneficien verblyven, soo dat de voor-gemelde Hertog haer geensints sal kunnen ontruffen noch verhinderen, noch uyt die besitting verftoten.

21. Daer-en-boven is besloten, dat alle Twist-faken, Vonnissen en Besluyten, genomen door den Raed, Richteren of andere Beampden van zijn Konincklijke Alder-Christel. Majesteit, in geschillen en actien die ten eynde gebracht zijn, soo wel tusschen de Onderdanen des gefeyde Hertogdoms Lotharingen en Bar, als andere, ten tyde dat de gem. Staten onder de Heerschappye van den hoog-gem. Alder-Christel. Coning waren, plaets fullen hebben, en haer volkomen stant genieten en behouden, niet anders dan of d'Alder-Christel. Coning Heer en Besitter van de gemelde Landtschappen gebleven was, en sal het niet vry staen de gefeyde Vonnissen en Besluyten in twijffel te trecken, te vernietigen of de uytvoering der selver te vertragen en te beletten: Nochtans sal het Partyen wel geoorloft zijn, volgens de ordre en dispositie der Wetten en Instellingen, haren toevlucht te nemen tot de Revisie van de Acten, maer ondertusschen moeten de Vonnissen in hare kracht en vigeur blyven.

22. Terftont fullen aen den Heer Hertog weder ter hant gefteft worden d'Archiven en Schriften, die in de Schat-kamer van Nancy en van Bar, en in beyde de Kameren van Rekening of elders bewaert wierden, en weg gevoert zijn.

23. De geheyligde Keyferl. Majesteit staet toe, dat de Vorst François Egon Biffchop van Straetsburgh, en fijn Broeder Prins Wilhem Egon in Furftenberg, met haer Broeders Zoon Prins Anthony Egon in Furftenbergh, en der felver Amptlieden en Dienaren, ten vollen herstelt fullen worden in dien staet, faem, Waerdigheden, Rechten, Stemmen, Sittingen, Beneficien en Ampten, Leen-Goederen, Onder-Leenen en allodiale Goederen, nevens de aengetafte vruchten, en generalijck in alle de Goederen, welke fy voor het verlaten door occasie van desen Oorlog gefchiet, genoten hebben, of met recht hebben mogen genieten, niet tegenstaende en vernietigt zijnde allerhande Acten, Verbonden en Besluyten die hier tegen mochten ftryden. De voorseyde Prins Wilhem Egon fal terftont, na dat de Vrede wederfijts geratificeert fal zijn, in volkomene vryheyte herstelt worden. Doch alles wat van 't Capittel van Straetsburg, en andere, die Beneficien en Goederen, de voorseyde Biffchop en Princen toebehorende, geadminiftreert hebben, en van der felver gem. Beampten tegen die gefeyt, gedaen of gefchreven is, fal aen de gedurige vergeting bevolen worden, en men fal niet vermogen haer over de felve faecken eenigfints lastigh te wesen, of haer, onder wat voorgeven, moeyelijck te vallen.

24. Alle Vafallen en Geestelijcke en Wereltlijcke Onderdanen van wederfyden moeten herstelt worden, in de Eeren, Waerdigheden en Beneficien, welke fy voor het ontfaen van den Oorlog genoten, gelijk mede in alle hare Goederen, roerende en onroerende, de roerende Inkomsten en die afgeloft worden konnen, by occasie van den Oorlog verbeurt, verklaert en ingenomen, nevens de Gerechtigheden, Actien en Erfeniffen, die aen haer oock gedurende den Oorlog mogen vervallen zijn, fo nochtans, dat wegens de Vruchten en Inkomsten na de verbeurtverklaring en inneming genoten van de Goederen, Meubelen, Inkomsten en Beneficien tot den dagh toe dat de Vrede geratificeert fal zijn, niets fal geëyscht mogen worden: van gelijcken fullen oock de Schulden, Effecten, Waren en Meubelen, voor den gemelden dagh verbeurt verklaert, soo dat noch de Creditoren van gemeene Schulden, noch die sodanige Effecten en Waren in bewaring hebben genomen, en der felver Erfgenamen, of haer recht hebbende vervolgt, noch herstelling of voldoening der felver oyt vereyscht mogen worden; welke herstellingen, volgens de gefeyde forme, oock tot de gene uytgebreyt fullen worden; die ftrydende Partyen gevolgt fullen hebben, en dierhalven fullen fy door die Tractaet in de gunst van haren Vorst weder keeren, gelijk mede in hare Goederen, sodanige als die ter tijdt van 't besluyten en onderteekenen deses Tractaets fullen geweest zijn. Dese dingen fullen fo geëxecuteert worden, niet tegenstaende eenige Giften, verbeurtmakingen, bedryven, bygewefen of eyndigende Vonniffen, en die gevelt mochten zijn uyt wederspannigheyt, Partyen absent of niet gehoort zijnde, welke Vonniffen en geoordeelde faecken van geender waerde fullen zijn, en even eens gehouden worden of fy niet gevonnift en uytgesproocken waren;

waren; volle en ongekreuckte vryheyt blyvende by de gefeyde Partyen, om weder te keeren in haer Vaderlant, daer fy te voren uytgetrocken mochten wesen, en dat fy of selfs de gefeyde Goederen, Meubelen, Renten en Inkomsten mogen genieten, of elders waer het haer goet duncken mach, hare woning nemen mogen, soo als fy dat fullen verkiefen, alle gewelt gants buyten gesloten zijnde; doch indien fy elders anders willen verblyven, soo sal het haer geoorlooft zijn door Saeckverforders, die nie: verdacht mogen wesen, hare Goederen en Inkomsten te doen administreren, en de selve te genieten, uytgefondert nochtans de Beneficien, residentie vereyffende, welcke fy personelyk fullen moeten bedienen en waernemen.

25. Die saecken, over de welcke tusschen de geheyligde Keyserl. Majesteit en het Keyserriick, met den Coning en 't Rijk van Sweden, soo wel voor sich, als als voor de Hertog van Gottorp heden verdragen is, moeten in dit Tractaet vervat verstaen zijn, soo dat het tegenwoordige, als het voorsyde Keyserlijck Sweeds Tractaet voor een en het selfde te houden, en van de selve kracht en waerdigheyt zy, al of het van woort tot woort in dit Verdrach was begrepen.

26. En dewyl de gemeene rust daer aen gelegen is, dat den Oorlogh, die de geheyligde Coninckl. Alder-Christel. Majesteit en den Coning en 't Rijk Sweden met de Coning van Denemarcken, de Keurvorst van Brandenburg, de Vorsten des Huys van Lunenburgh, Biffchop van Osnabrugh en de Hertogen van Zel en Wolffenbuttel noch hebben, hoe eerder hoe liever bygeleyt worde, soo sal sijne geheyligde Keyserl. Majest. niet min by de voorsyde Vorsten, als sijne geheyligde Coninckl. Alder-Christel. Majesteit by de Coning van Sweden haren vlijt krachtig te werck leggen, dat de Vrede tusschen de voor-gemelde Machten met den eersten gevonden mach worden, en tot dien eynde fy een Stilstant van Wapenen, bequaem om den Vrede te bevorderen, terstont mogen toestaen: doch indien tegen verwachting dese bevlytingen geen gewenscht eynde mochten bereycken, soo beloven sijne Keyserl. Majesteit en Keurvorsten, Vorsten en Stenden des Keyserriickx, in dese Vrede begrepen, dat fy, den tijt van de Stilstant der Wapenen verlopen zijnde, de voorsyde Vyanden van Vranckrijck en Sweden in geenderley voegen en onder genen deckmantel, hoe die mocht wesen, directelijck noch indirectelijck, fullen helpen, of eenige verandering in dien Oorlog, te voeren aen Vranckrijck en Sweden, toebrenghen, noch lyden dat de Krijgs-Benden der voorsyde Vyanden van Vranckrijck en Sweden Winter-quartieren of Legerplaetsen buyten hare Landen in het Duytse Rijk souden nemen. Het sal sijne geheyligde Coninckl. Alder-Christel. Majesteit vry blyven alleen tot het voorsyde eynde in de volgende Plaetsen des Duytsen Rijkx Besettingen te houden, nochtans sonder de Heeren dier Plaetsen of hare Onderdanen te beschadigen, welcke Besettingen op kosten van den Alder-Christel. Coning. onderhouden fullen worden, namentlijck in de Plaetsen en Steden Chastelet, Hoey, Vervies, Aken, Duren, Linnich, Nuys en Sons, in welcke geen nieuwe Vastigheden fullen gemaect mogen worden, ten zy voor soo veel die tot verseeckerheyt der gefeyde Besettingen nodig fullen wesen, en geen redelijcke oorfaeck tot achterdocht mogen geven: Oock sal het den Alder-Christel. Coningh niet toestaen die Plaetsen

van wegen onkosten daer in gedaen, of onder eenigh ander voorgewen te behouden, maer hy fal die inruymen en weder-geven aen die, van de welcke hy de selve heeft ingenomen, soo haest als de Vrede tusschen de geseyde Partyen, voor soo veel aengaet de Landtschappen in het Duytse Rijck gelegen, gesloten en geratificeert sal zijn, of dat tot de selve te bevestigen bequamer middelen met gemeen toestemmen uytgevonden sullen wesen: En de geheyligde Coninckl. Alder-Christel Majesteit belooft wederom, de tegenwoordige Vyanden des Keyfers of des Duytsen Rijcku in gener voegen, onder wat voorwenden sulckx sou mogen zijn, directelijck of indirectelijck te helpen: het sal oock den Keyser en 't Duytse Rijck vry staen met den Alder-Christel. Coningh de bevlytingen, raedslagen en bedryven t'saem te voegen, op dat dien Oorlog oock met gemeene toestemming dies te eerder bygeleyt worde.

27. Volgens de Munsterse Vrede, op den tweeden Articul in alles bevestigt, sullen wederlijts weder over-gegeven, en de Plaetsen die weder over-gegeven moeten zijn, te goeder trouw ingeruyt worden: Tot welcken eynde ter selfder tijdt als dit Tractaet van wederlyden geratificeert sal wesen, Commissarissen genoemt sullen zijn, op dat de voorseyde inruyming en wedergeving binnen den tijt van een Maent na het ratificeren van de Vrede sonder verder uytstel volbracht magh wesen; die Plaetsen hier ondertusschen begrepen zijnde van welcke in de voorgaende Articul anders verdragen is.

28. Nadien'er van outs geschil is over 't Casteel en Hertogdom van Bouillon tusschen de Bisschop en Prins van Luyck en de Hertogen van die naem, soo is het verdragen, dat de Hertog van Bouillon in 't besit blyvende daer hy nu in is, 't selve geschil door een minnelijcke wegh of door Scheydsmannen, by Partyen binnen drie Maenden na de geratificeerde Vrede te noemen, geeyndigt sal worden, de wegh van dadelijckheyt gants buyten gesloten zijnde.

29. Met dat het Verbond van dese Vrede van de Heeren Extraordinaris Gevolmachtigde Gesanten ondertekent en gezegelt sal wesen, moet alle vyantschap ophouden: doch indien'er na 14. dagen na d'onderteeckende Vrede iets aengevangen, of door een dadelijcke wegh verandert magh zijn, dat sal met den eersten vergoed, en in den vorigen staet herstelt worden.

30. Maer het invorderen van de Contributien van d'een en van d'ander syde de Landtschappen, Landen en Plaetsen opgeleyt, die sich aen de geseyde Contributien voor de onderteeckening van dit Tractaet hebben onderworpen, sal sijnen voortgang hebben, tot de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet, en wat te dier tijdt noch schuldig sal overig zijn, sal binnen den tijdt van 4 Maenden na de Ratificatie betaelt worden: soo nochtans, dat der selver betaling na 't verwisselen van wederlijts Ratificatien met dadelijckheyt van die Plaetsen niet ingevordert magh worden, die door bequame Borgen sich sullen verbinden de verschuldigde Sommen in sodanigen Stadt, als men over een komen sal, te betalen.

31. Hoewel in den tweeden Articul van dit Tractaet genoegsaem verklaert is, dat het Vredens Verdrach van Munster in alle en yder van sijne deelen bevestigt wordt, soo is nochtans uytdruckelijck goet gevonden, dat alles wat in de saeck van het

het Montferrat by 't gefeyde Vredens-Verdrach van Munster befloten is, voorts fijne kracht en vigeur moet hebben, 't gene voor de Hertog van Savoyen daer in voorzien wordt gevonden.

32. En dewijl fijn geheyligde Keyferl. Majesteit en fijn geheyligde Coninckl. Alder-Christelijcke Majesteit de plichten en vlijt des Alder-Doorl. Conings van Groot Brittannien, die hy om de algemeene Vrede en de gemeene rust te bevorderen sonder ophouden heeft aengewend, met een danckbaer gemoed erkennen, soo heeft het haer beyde behaegt hem met eenen, nevens fijne Rijcken, in dit tegenwoordig Tractaet op alle de beste wyse met namen te vervatten.

33. Oock soo fullen de gene in dese Vrede vervat worden, die voor de uytwisseling der Ratificatien, of binnen 6 Maenden daer na van d'eene of d'ander fyde met gemeen toestemmen genoemt fullen worden.

34. Den Keyfer en den Alder-Christel. Coning staen toe, dat alle Coningen, Vorsten en Republijcken over het uytvoeren en nakomen, soo wel van alle deelen als van yder der selve in 't bysonder, die in het tegenwoordige Tractaet vervat worden, aen hooggemelde fijne geheyligde Keyferl. Majesteit en fijn geheyligde Coninckl. Alder-Christel. Majesteit hare Guarantie verleenen.

35. De Vrede in defer voegen gefloten, beloven de van beyde Partyen Extraordinaire en Gevolmachtigde Gefanten wederzijts van den Keyfer en 't Duytse Rijck, en den Alder-Christel. Coning, op de forme van beyde fyden goet gekeurt, geratificeert te fullen werden, en dat fy onfeylbaerlijck fullen te wege brengen, dat de behoorlijcke Brieven van Ratificatie binnen den tijdt van 8 Weecken, van den dagh der onderteekening te reekenen, of eerder, indien het geschieden kan, hier van wederfyden uytgewisselt worden.

36. En nademael de geheyligde Keyferl. Majesteit van de Ceurvorfsten, Vorsten en Stenden des Rijckx, uyt kracht van 't gene gefloten is op den 31 Mey des Jaers 1677, aen de Franffe Gefanten onder 't Zegel der Cancellery van Mentz behandigt, behoorlijck verfocht is geweest, dat der gefeyde Ceurvorfsten, Vorsten en Stenden des Duytzen Rijckx belang door fijn Keyferlijck Gefantschap in dese Vergadering fou doen waernemen, so hebben so wel de Keyferlijcke en Coningl. Gefanten in de voorseyde namen het tegenwoordig Vredens-Verbond, tot verseeckering en meerder kracht van alle 't gene daer in is vervat, met hare eygene Ondertekeningen en Zegelen bevestigt, en behoorlijcke Ratificatien in voegen als verdragen is, in den boven gestelden tijdt te fullen uytleveren, belooft, en dat geen protestatie of tegenspreking van de Bestiering des H. Roomssen Rijcx tegen d'onderteekening van dit Tractaet aengenomen sal worden noch kracht sal hebben.

Dit is gedaen binnen Nymegen op den vijfdien Dagh van February des Jaers onses Heeren 1679.

(L. S.) *Joannes, Bisschop en Vorst van Gure.* (L. S.) *De Marschalck Destrades.*

(L. S.) *François Ulrik, Graef Khinsky.* (L. S.) *Colbert.*

(L. S.) *T. A. Henrick Stratman.*

KEYSERLYCK EN SWEEDS VREDENS-VERBOND,

Gesloten en geteekent binnen Nimwegen den 5 February, Anno 1679.

In den Name der Alderheyligste en ondeylbare Drie-eenigheyt.

HEt zy bekend aen alle en een yder, die daer aen gelegen is, of eenigints gelegen magh wesen, hoe dat het, na dat van den aenvang deses Oorlogs over eenige jaren gevoert tusschen den Alder-Doorluchtigsten en Groot-magtigsten Vorst LEOPOLDUS, verkoren Rooms Keyser, altijd Vermeerder des Rijcx, Coning van Duytfland, Ongaryen, Bohemen, Dalmatien, Croatien, Slavonien, Aerts-Hertog van Oostenrijk, Hertog van Bourgondien, Brabant, Styrien, Carinthen, Carniolen, Marckgraef van Moravien, Hertog van Luxemburg, Op- en Neder-Silesien, Wirtembergh en Tecke, Vorst van Schwaben, Graef van Habsburg, Tirol, Kyburg en Goritien, Marckgraef des Heyligen Roomssen Rijckx, Burgouw, Op- en Neder-Elfas, Laubach en Salins, &c. ter eener; ende den seer Doorluchtigen en Grootmachtigen Vorst KAREL, Coning van Sweden, Gothen en Wenden, Grootvorst van Finlandt, Hertog van Schonen, Esthorn, Lijfland, Carelien, Bremen, Verden, Stettin, Pomeran, Cassuben en Wenden, Vorst van Rugen, Heer van Ingrien ende Wismar, als mede Paltz-Graef aen den Rijn, Hertogh van Beyeren, Gulich, Cleef ende Bergh, ter anderer zyde, sijne geheyligde Keyserlijcke Majesteyt ende sijne geheyligde Konincklijcke Sweedtsche Majesteyt niets hogers gewenscht hebben, als door de herstelling van een noyt verbreeckelijcke Vrede de verwoesting van soo veele Landtschappen, en het vergieten van soo veel Bloets te stuyten, eyndelijck, door de Goddelijcke goedertierenheyt, is geschiet, dat door toedoen van den Alder-Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst KAREL de II., Coning van Groot Britannien, die in dese moeyelijcke tyden des Christenrijcx tot Middelaer van yder een is aengenomen, met sijnen onsterflijcken roem en onvermoeyden vlijt voor de gemeene rust en d'algemeene Vrede sijne raedgevingen en dienften heeft aengewend, dat de t'Samenkomst tot onderhandeling van de Vrede hier tot Nymegen sou aengestelt worden; verschynende dan ter geseyde Plaets de van wedersyden wettig gestelde Extraordinaire en Gevolmachtigde Gesanten, en van wegen den Keyser de seer Eerwaardige, seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, de Heer *Johan*, Bisschop van Gurck, Vorst des H. Roomssen Rijckx, en Raedsheer van sijne geheyligde Keyserlijcke Majesteyt; nevens den Heer *François Ulrick*, des Heyligen Roomssen Rijckx Graef Khinsky tot Chimitz en Tettau, Heer in Klumetz, sijnes geheyligde Keyserl. Majesteyts geheyme Raed, Kamerheer, Konincklijk Stadhouder, Raedsheer in den Provintialen Konincklijcken Hof-Raed, Voorzitter in d'Appellen, Bestierder van het Konincklijk Hof in 't Rijk van Bohemen; en de Heer *Dierik Albet Henrik à Stratman*, sijnes Keyserl. Majesteyts Rijckx Hof-Raed; en van wegen de Sweedse Majesteyt de seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, de Heer *Benedictus Oxenstierna*, Graef in Korsholm en Wafsa, Vryheer in Mohrby en Lindholm, Heer in Kapuria en Kattila, sijnes geheyligde

Coningl. Majesteys en Coninckrijckx van Sweden Raedt, en President in het hooge Hof dat tot Wismar is, en Opperste Wetgever van Ingriën en Kesholm; en de Heer *Johan Paulin Olivenkrans*, Heer in Ulfhol en Hofmanstorf, sijnes geheyligde Conincklijcke Majesteys Raedtsheer der Cancellerye, Secretaris van Staet, ende Ordinaris Richter des Landts Widboens; naer het aenroepen van de Goddelijcke bystant, en de wederzijdse Volmachts-Brieven behoorlijk uytgewisselt te hebben, door het tusschen-komen en toedoen van de seer Doorluchtige en seer Voortreffelijcke Heeren, van den Heer *Laurens Hyde*, Knape, van den Heer *Willem Temple*, Baronet, en van den Heer *Leolin Jenkins*, Ridder, Extraordinaire en Gevolmachtigde Gefanten sijnes geheyligde Koninckl. Majesteys van Groot-Brittanniën, die het Middelaers-Ampt, om d'algemeene rust te besorgen, van het Jaer 1675 tot nu toe, wyd van alle zydige drift, getrouwelijck en wijsfelijck volbracht hebben, ter eeren Godts, en welstant van het Christenrijk, in wederzijdse Wetten van Vrede en Vrienschap verdragen zijn soo als hier volgt.

1. Het zy een Christelijcke, onverbreeckelijcke en gedurige Vrede, en een ware en oprechte Vrienschap tusschen sijne geheyligde Keyserl. Majesteys; het Duytse Rijck, en alle en een yder van hare Bontgenoten, Erfgenamen en Nasaten ter eener, en de geheyligde Coninckl. Majesteys en het Coninckrijck van Sweden en sijne Bontgenoten, in dese Vrede vervat, en van yder hare Erven en Nasaten ter anderer syde: dierhalven moeten terstont ophouden allerhande bedryven van vyantschap, door alle en een yders van wederzydigen Rijcken, Staten, Heerschap-pyen en Lantschappen, waer die mogen gelegen zijn, en tusschen alle en een yder der selver Onderdanen en Inwoonderen, van wat staet of gelegentheyd die mogen wesen, soo dat d'een d'ander na desen geen vyantschap of schade, in 't heymelijck noch in 't openbaer, directelijck noch indirectelijck, door de sijne of door andere sal laten aendoen, maer veel eer beyde d'een des anders nuttigheyt, eere en voordeel bevorderen, en soo dat van wederzyden een vertroude nabuurschap, en de wederzijdse verbintenis van driften en gediensstigheden van Vrede en Vrienschap moet blyven en altijd duren.

2. En op dat dit te naukeuriger besorgt worde, soo is'er verdragen, dat wederzijts een gedurige vergeting sal wesen van alles wat van den aenvang deser ontrouering, op wat plaets of wyse van d'eene of d'ander syde wederzijts vyandelijckx bedreven is, so dat noch uyt oorsaek of voorgeving van 't selve, of iets anders, d'een den anderen generhande vyantschap, moeyelijckheyt of verandering; ten aensien van Personen, Goederen, Gerechtigheden of verskertheyt, door sig of door andere, in 't heymelijck of in 't openbaer, door wyse van recht of dadelijcke wegen, in 't Duytse Rijck of ergens daer buyten (niet tegenstaende eenige voorgaende Verbonden in tegendeel streckende) sal aendoen, of doen of toelaten aengedaen worden; maer alle en in 't bysonder van d'een en d'ander syde voor den Oorlog als in den Oorlog, met Woorden, Schriften of bedryven, aengedane verongelijckingen, geweldens, vyantschappen, nadeelen, schaden, onkosten, sonder eenigh insicht van Personen of saecken, moeten soo volkomen vernietigt zijn, dat al wat uyt dien naem d'een van d'ander sou mogen te eysschen hebben, in gedurige vergeting

geting begraven zy. Dese zelfde vergeting en der felyer voordeel en werckingh fullen oock genieten alle en een ygelijck van wederzijts Vafallen en Onderdanen, foo dat het niemant tot nadeel of fchade moet wesen dese of die zyde gevolgt te hebben, waer door fy niet in haren ouden ftaet, waer in fy even voor den Oorlog geweest zijn, ten aenfien van hare Eeren en Goederen ten vollen fouden herftel worden.

3. Volgens dese gront van algemeene en onbepaelde vergeting, en op dat'er te feeckerder regel van de tegenwoordige Vrede en Vrientschap tuffchen de verdragende Partyen mach gefteft worden, foo is met wederzydfe toefemming verdragen, dat de Weftfaelfe Vrede, tot Ofenbrug op den 24 dag van October des Jaers 1648 befloten, een vafte grondvefting en algemeene Regel van dese Vrede-handeling fal wesen, foo dat die in hare voorgaende kracht herftelt, in 't toekomende onverbreeckelijck bewaert worde, en blyven, even als voor d'ontroeringen van defen tegenwoordigen Oorlog, een gerechtelijcke Inftelling en Grond-wet des Duytfen Rijckx, waer door Partyen, die hier nu verdragen, wederom aen malkander wederzijts gehouden zijn, niet tegenftaende, maer vernietigt zijnde, allerhande Acten, Belluyten, Beveelen of veranderingen door d'ontroeringen defes Oorlogs in tegendeel gedaen.

4. Maer tot grooter kracht van vrientschap en nauwer verbintenis, foo fal geen van beyden van die hier verdragen eenige Verbonden, ftrydig tegen defen Vrede, hebben, noch na defen tot eenigh Tractaet of Handeling, tot d'een of d'anders fchade of nadeel ftreckende, fijn toefemming geven, maer liever fodanige tegen gaen; noch des anders Vyanden, 't zy die voor tegenwoordige tijt Vyanden zijn, 't zy die naderhant dat mochten wesen, eenige de minfte hulp, met Krijgs-volck, Wapenen, Oorlogs-Tuyg, Schepen, Bootsvolck, of eenige faecken van Oorlog, of Gelt tot Oorlogs-onderftant, 't zy directelijck of indirectelijck, 't zy van wegen 't gemeen of fijn felven in 't byfonder, bewyfen, noch de felve met eenige Leger-plaetsen of Winter-quartieren in de Landen des Duytfen Rijckx of des Koninckrijckx van Sweden helpen of doen helpen, behoudens den Articul van Guarantie hier onder gefchreven.

5. Dewijl d'algemene ruft daer aen gelegen is, dat den Oorlog, die by fijne geheyligde Koninckl. Majesteyt en het Rijck van Sweden en deffelfs Bontgenoten met de Coning van Denemarcken, den Heer Keurvorft van Brandenburg, de Biffchop van Munfter, en de Hertogen van Bruynswijck-Lunenburg, Ofenbrug, Zel en Wolffenbutteltel noch gevoert wordt, hoe eer hoe liever fou bygeleyt zijn, foo fullen fy door beyder toedoen nevens andere hare plichten, om den Vrede te verkrijgen, feer krachtig daer by brengen; behoudens altijt tuffchen den Keyfer en 't Duytfe Rijck en den Coningh en 't Rijck van Sweden de wederzydfe verbintenis, van de Vyanden aen beyde fyden niet te helpen, in den voorgaenden Articul vafte-geftelt: Doch foo langh als'er tuffchen de voorfeyde Partyen geen Vrede gefloten is, foo fal aen de geheyligde Koninckl. Majesteyt van Sweden, in den Oorlogh tegen fijne voorfeyde Vyanden te voeren, geen het minfte belet of verhindering toegebracht worden; maer de Vrede gemaectt zijnde, fal die foon danigh

danigh in dit Tractaet verstaen worden vervat te zijn, als of die specialijck hier was ingevoegt.

6. Van wederzyden sal den vryen Handel en Koopmanschap ter Zee en te Lande weder keeren, en de Onderdanen sijnes geheyligde Keyserl. Majesteys en des Duytsen Rijckx, insonderheyt de Hanzee-Steden in 't Rijck, Landtschappen, Heerschappyen en Havenen van Sweden, en wederom de Onderdanen van Sweden in 't Duytse Rijck sullen hebben en behouden de selfde vryheyt, onbelaftheyt, Gerechtigheden, Privilegien en voordeelen, welcke sy voor dese ontroeringen des Oorlogs wederzijts genoten hebben.

7. De geheyligde Keyserl. Majesteys, wegens sijn Keyserlijcken plicht, sal den Heer Christiaan Albert, Hertog van Sleswijck en Holsteyn-Gottorp, niet min als de andere Stenden des Keyserrijckx, volgens de Wetten en Insettingen des Duytsen Rijckx, sijne bescherming laten toekomen, op dat den selven sijne Landen, in het Duytse Rijck gelegen, en de Gerechtigheden, hem toekomende, behouden mogen bewaert zijn, en sijne plichten krachtig daer toe besteden, dat oock de vordere Geschillen tusschen de Coning van Denemarcken en den voorseyden Hertog mogen bygeleyt worden.

8. Den Keyser en de Coning van Sweden staen toe, dat de Coning van Groot-Brittannien, als Middelaer, gelijk mede alle Koningen, Vorsten en Republijcken, over het volvoeren en nakomen van alle saecken, en in 't bysonder die in het tegenwoordigh Tractaet vervat zijn, aen hoog-gem. geheyligde Keyserl. Majest. en de geheyligde Koninckl. Majesteys van Sweden hare Guarantie bewysen.

9. En nadien sijne geheyligde Keyserl. Majesteys en de geheyligde Koninckl. Majesteys van Sweden de plichten en vlijt des Alder-Doorl. Coningh van Groot-Brittannien, die hy, om de algemeene Vrede en de gemeene rust te bevorderen, sonder ophouden heeft aengewend, met een danckbaer gemoed erkennen, soo heeft het haer beyde behaegt, hem met eenen, nevens sijne Rijcken, in dit tegenwoordig Tractaet op alle de beste wyse met namen te vervatten.

10. Daer-en-boven sullen de gene in dese Vrede vervat worden, die voor de uytwisseling der Ratificatien, of binnen 6 Maenden daer na, van d'eene of d'andere zyde, met gemeen toestemmen, genoemd sullen worden. Die saken mede, over welke tusschen de geheyligde Keyserl. Majesteys en den Alder-Christel. Coning verdragen is, moeten verstaen worden in dit Tractaet vervat te wesen, en gants in dier voegen gehouden zijn, als of die van woort tot woort hier ingevoegt waren.

11. De Vrede in deser voegen gesloten, beloven de Extraordinaire en Gevolmachtigde Gesanten des hoog-gem. Keyfers en des Duytsen Rijckx ter eener, en des Conings van Sweden ter anderer zyden, op de forme van beyde zyden goet gekeurt, geratificeert te sullen worden, en dat sy onfeylbaerlijk te wege sullen brengen, dat de behoerlijcke Brieven van Ratificatie binnen den tijt van 8 Weecken, van den dagh der onderteekening te reekenen, of eerder, indien het geschieden kan, hier van wederzyden uytgewisselt worden.

12. En nademaal de geheyligde Keyserl. Majesteys van de Keurvorsten, Vorsten

sten en Stenden des Rijckx, uyt kracht van 't gene gesloten is op den 31 Mey des Jaers 1677, aen de Sweedse Gefanten, onder het Zegel der Cancellery van Mentz behandigt, behoorlijck verfocht is geweest, dat der geseyde Keurvorsten, Vorsten en Stenden des Duytsen Rijcx belang door sijn Keyserl. Gesantschap in dese Vergadering sou doen waernemen, so hebben so wel de Keyserl. en Koninkl. Gefanten in de voorseyde namen het tegenwoordig Vredens-Verbond, tot verfekering en meerder kracht van alle 't gene daer in is vervat, met hare eygene Onderteeckeningen en Zegelen bevestigt, en behoorlijcke Ratificatien, in voegen als verdragen is, in den boven-gefelden tijdt, te sullen uytleveren, belooft, en dat geen protestatie of tegenspreking van de Bestiering des H. Roomssen Rijcx tegen d'ondertekening van dit Tractaet aengenomen sal worden noch kracht sal hebben.

Dit is gedaen binnen Nymegen op den vijfden Dagh van February des Jaers onses Heeren 1679.

(L. S.) *Joannes, Bisschop en Vorst van Gurc.* (L. S.) *Benedictus Oxenstiern.*

(L. S.) *François Ulrik, Graef Khinsky.* (L. S.) *Johan Paulin Olivencrans.*
(L. S.) *T. A. Henrick Stratman.*

Met dese Vrede quam t'eenemael te verpdelen een gzoote Vergaderinge/ die tot Franckfort soude werden gehouden / als waer een yder van de Keurvorsten / Vorsten en Stenden des Rijckx soude inbrengen / wat Macht yder soude konnen en willen contribuieren / om den Oorlog tegens Franckrijck met kracht boozt te setten; maer daer is / als geseyt / vermits de Vrede / niet van geballen: doch over het ratificeren en executeren van dese Tractaten is naermaels noch veel te doen geweest / waer van hier naer sal gesprooken worden / en nu maer alleen dit noch seggen / dat / eer de selve gemaecht waren / eerst de Ministers van de Vorsten van Limenburgh / en daer na de Deenisse en Brandenburgse / gesamentlijck geprotesteert hebben / als strijdig met de Verbonden / die sy seydten dat sijne Keyserlijcke Majesteit met haere Advesters hadde gemaecht / omtrent in dier voegen als te vooren tegens die van desen Staet met Franckrijck hadden gedaen: Maer naderhant heeft den een booz en d'ander na sijn Accoozt met Franckrijck en Sweden mede gemaecht; ja de hoog-gemelde Vorsten van Limenburgh / by wien wegens sijn Alder-Christel. Majesteit den Grave van Hebenach negotieerde / wel boozsiende dat toch d'overige Potentaten met Franckrijck die weeg mede souden inslaen / zijn de andere booz-gekomen / en hebben haer Accoozt ondertusschen sodanigh gebozvert / dat sy op gelijcke tijdt de Onderteeckening tot Cel hebben laten doen: maer naderhant heeft Sweden daer over swarigheyt gemoveert / om dat by haer gene geheele restitutie soude gedaen worden / gelijck uyt het Tractaet self is te sien / luydende als volgt.

TRACTAET

TRACTAET van VREDE,

Tuffchen de Koningen van VRANCKRYCK en van SWEDEN,
en het Huys van BRUYNWYCK-LUNENBURGH,
gefloten tot Cel den 5 February, Anno 1679.

In den Name Godts des Scheppers en van de Heylige Drieuldigheyt.

Alle prefente en toekömende zy kennelijck, dat alfoo fijn Alder-Christel. Majesteyt LOUIS de XIV., Koning van Vranckrijck en van Navarre, niet tegenstaende den tegenwoordigen Oorlog, altijd een seer partic uliere affectie tot hare Sereniffime Hoogheden de Heeren Hertogen GEORG WILLEM en RUDOLF AUGUSTUS, Hertogen van Bruynswijck en Lunenburg, en haer geheel Sereniffime Huys heeft geconserveert; gelijk oock hare Hooghedens gevoelens vol van respect en veneratie tot sulck een groot Monarch, nevens een uytnemende lust, om eenig deel in de vriendschap en goede gratie van sijne Majesteyt te meriteren, al soó wel als al't geen van haer tot de rust van't Rijk soude konnen dependeren, en om den Oorlog, die't selve sedert eenigen tijt heeft gedruckt, te contribuëren: En boven al, vermits sijne Alder-Christel. Majesteyt (schoon de Princen en Machten, die in Alliantie met hare Hoogheden zijn geweest, hare particuliere Tractaten separatelijck hadden gefloten) geen minder goedigheyt of favorabelder dispositie daerom tot de Heeren Hertogen laet blijcken: En volgens dit oogmerck is het dat hare Sereniffime Hoogheden met groote blijfchap en erkentenis verstaen hebbende, dat sijne Alder-Christel. Majesteyt volle Macht en Commissie aen den Heere Grave van Rebenacq, sijnen Luytenant Generael in de Provintie van Toul, en sijne Extraordinaris Envoyé en Plenipotentiaris, gegeven hadde, om van sijnen't wegen niet alleen met hare Hoogheden te tracteren en te sluyten, maer oock tot haer Accommodement met sijne Majesteyt den Coningh en de Kroon Sweden te contribuëren: En hebbende aenstonts daer aen volle Macht en Commissie aen de Heeren van Berenstorf en Heymburg, hare Ministers van Staet en Presidenten van sijne Raden van hare syde gegeven, om in Conferentie met den Heere Grave de Rebenacq te treden, en de Vredens-Conditionen met hem vast te stellen, sluyten en onderteeckenen, soo is het sulckx, dat na eene wederfydige communicatie der Volmachten, men van wederfyden wegens de volgende Vredens-Conditionen is over een gekomen.

1. Daer sal een oprechte en onverbreeckelijcke Vrede tuffchen hare Majesteyten en de Kroonen van Vranckrijck en Sweden, en hare Successeurs, en hare Hoogheden van Bruynswijck, Lunenburgh, Cel en Wolffenbuttel, en hare Successeurs en het geheele Sereniffime Huys wesen.

2. Daer sal van wederfyden een eeuwige vergetenheyt en generale amnestie van al het gene sedert het begin van den tegenwoordigen Oorlog, in wat plaets en op wat maniere't selve soude mogen zijn, voorgevallen is, wesen: En in dese Amnestie fullen, op het instantelijck versoeck van hare Hoogheden, mede expresselijck begrepen zijn alle die gene, die hare Hoogheden, gedurende den Oorlog

log, gedient hebben, in wat Employ het soude mogen wesen, niet tegenstaende sy Onderdanen of Vassalen der 2 Kroonen zijn, en insondergeyt van de Hertogdommen Bremen en Verden, of dat sy de selve voor desen gedient hebben, in voegen men geen ondersoeck tegens haer sal kunnen doen, of haer onrusten, of hare Personen of Goederen, by wege van feytelijckheyt of recht, en om wat oorfaeck of pretext het soude mogen zijn, aentaften of aenslaen.

3. Men sal alle Acten van Hostiliteyt tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt, sijne Geallieerde, en insonderheyt de Kroon Sweden, en hare Hoogheden de Heeren Hertogen, immediatelijck na d'uytwisseling der Ratificatien van het tegenwoordig Tractaet van wedersyden doen ophouden, soo haest als de Generaels en Commandanten der Troupen en Legers van wedersyden door sijn Majesteyt en hare Serenissime Hoogheden, of hare respectieve Plenipotentiarijfen daer van sullen kunnen werden gewaerschout.

4. En also 't Tractaet van Vrede, tot Munster en Osnabrugge op den 24 October 1648 gesloten, altijt het vaste fundament van de Vredē en tranquilliteyt van 't Rijk moet wesen, soo ist, dat de 2 Kroonen en hare Serenissime Hoogheden het selve noch stellen tot een regel van de gene die sy onder malkander maecken, nevens reciproque obligatie, van te contribuēren al 't gene van d'een of d'ander dependeert, om de gemelde Westfaelsse Vrede in haer volkomen vigeur te conferveren, sonder nochtans de Neutraliteyt, die het Serenissime Huys van Bruynswijk-Lunenburg in den tegenwoordigen Oorlog sal onderhouden, te prejudiciēren.

5. En om de Westfaelsse Vrede soo veel te vaster te stellen, soo ist, dat den Coningh en de Kroon Sweden consentēren en sigh verbinden, dat in 't gene de Neder-Saxissen Kreytz en sijne Staten, die in dit Tractaet van Vrede begrepen zijn, concerneert, sijn Majesteyt in de generale Vrede, die getroffen sal werden, niets sal pretenderen als de herstellinge der saecken, in dien staet daer die door de Westfaelsse Vredens-Tractaten in moeten zijn, en niets sal eyschen als 't gene sulckx conform en de Kroon, uyt krachte van 't gemelde Tractaet, toebehorende sal zijn.

6. Beloven en verbinden sigh hare Hoogheden het Hertogdom van Bremen, voor soo veel sy daer van besitten, en generalijck 't gene daer aen dependeert, sonder exceptie, aen den Coning en de Kroon Sweden weder te geven en te restituēren, soo haest als de generale Vrede sal zijn getroffen, en dat hoog-gemelde Heer Coning van Sweden sigh in staet sal oordeelen, om 't selve met sijn eygene Macht te besetten en te bewaren.

7. Beloven hare Hoogheden een exacte Neutraliteyt, gedurende den loop van desen tegenwoordigen Oorlog, te onderhouden, en de Vyanden der 2 Kroonen directelijck noch indirectelijck te assistēren.

8. Beloven hare Majesteyten van Vranckrijk en Sweden hare Troupen en Legers in of door de Landen, toebehorende hare Hoogheden of het Serenissime Huys van Bruynswijk niet sullen doen trecken of passēren: welck Huys mede van haer syde de gem. passagie niet sal toestaen soo langh als den tegenwoordigen Oorlog duurt, aen die gene die Vyanden der 2 Kroonen zijn of sullen zijn.

9. De Heeren Coningen van Vranckrijck en Sweden, op het verfoeck aen haer gedaen door hare Hoogheden, beloven de selve t'assisteren in de Guarantie, die sy hebben te geven aen de Hertogen van Meckelenburg, Saxen-Lunenburg en de Bisschop van Lubeck, de Graven van der Lippe en Swartzenburg, en de Steden van Lubeck en Hamburg, ten opfichte van de Pretentien, die de Coning van Denemarcken en de Keurvorst van Brandenburg, onder pretext van seeckere Assignatien, gedurende den Oorlog geobtineert, tegens de gemelde Princen en Staten maecten of souden kunnen maecten: En sullen hare Majesteyten hare meest-krachtigste officien employeren in de Vrede, die sy met sijn Keyserl. Majesteyt, en daer het nodigh sal zijn, sullen maken, ten eynde de gem: Assignatien t'eenmael afgeschafft, en de boven-gem. Princen en Staten om diergelijcke oorfaeck in 't toekomende niet ontruft of gemolesteert mogen werden.

10. De 2 Kroonen sullen het Serenissime Huys van Bruynswijck-Lunenburg van alle schade en prejuditie, die 't selve, ter oorfaeck en occasie van dese Vrede, onder wat pretext het wesen mag, soude mogen werden aengedaen, guaranderen, en sullen 't selve assisteren, ingevalle het van iemand mocht werden geattacqueert, 6 Weecken na de requisitie, of eerder, soo het wesen kan, met Machten die aen 't pericul, waer mede het gedreygt werdt, zijn geproportioneert.

11. Sijn Serenissime Hoogheyt den Heer Hertog ERNEST AUGUSTUS, Prins van Osnabrugge, sal voor hem en sijne Landen van dese Vrede en bovengemelde Conditien gauderen, al of hy nevens hare Serenissime Hoogheden, sijn Broeder en Neef, tot het tegenwoordige Tractaet hadde geconcurrereert, mits dat hoog-gem. sijne Serenissime Hoogheyt sijn Ratificatie tegens die van d'Alder-Christel. Coning 3 Weecken na de gedane uytwisseling tusschen den hoog-gemelde Heer Coning en hare Serenissime Hoogheden sal verschaffen.

12. Confenteren de Kroonen het verfoeck, aen haer gedaen, dat van dese Vrede en desselfs effecten sullen gauderen niet alleen 't Serenissime Huys van Bruynswijck-Lunenburg, en alle die gene die daer aen dependeren; maer oock alle de Steden van den Neder-Saxissen Kreytz (uytgenomen die gene die in een actuelen Oorlog tegens de 2 Kroonen zijn en sullen wesen) en sullen infonderheyt daer in begrepen zijn de Steden Lubeck, Bremen en Hamburg, soo wel ten aensien van hare eygene securiteyt, als van haer Handel; mits conditie nochtans, dat sy aen de Agenten en Ministers der Coningen alle veyligheyt, als voor den Oorlog, sullen toestaen, en dat de gem. Steden sig noch tot Regensburg noch elders anders tegens de vast-stelling van de Westfaelsse Vrede sullen opposeren.

13. Sijn Alder-Christel. Majesteyt belooft en verbint sig, uyt crachte van dese tegenwoordige declaratie, het aggreement van dit jegenwoordig Tractaet, met al wat daer in begrepen is, van sijne Majesteyt den Coning en de Kroon Sweden te weeg te brengen, en de Ratificatie daer van in goede en behoorlijcke forme, binnen den tijdt van 3 Maenden, of eerder, soo het wesen kan, te procureren; sulkende hare Serenissime Hoogheden niet gehouden zijn 't Landt van Bremen te restituëren, voor dat de gem. Ratificatie haer ter hant gestelt zy, waer voor hoog-gem. sijne Alder-Christel. Majesteyt garant blijft, gelijk mede van al 't gene aen

hare Sereniffime Hoogheden en het Sereniffime Huys van Bruynswijck-Lunenburg uyt krachte van dit tegenwoordige Tractaet is toegeftaen.

14. De 2 Kroonen fullen het tegenwoordige Tractaet in dat gene 't welck fy met fijn Keyferl. Majesteit en 't Rijck fullen aengaen, doen begrijpen, op dat herfelve het eygenfte effect fortere, en dat het Sereniffime Huys van Bruynswijck-Lunenburg daer in de felve securiteit vinde, al of het met fijn Keyferl. Majesteit te gelijk hadde getraeteert.

15. Het tegenwoordige Tractaet fal door fijn Alder-Chriftel. Majesteit en hare Sereniffime Hoogheden de Heeren Hertogen werden geratificeert en geaprobeert, en de Ratificatien binnen 4 Weecken (te reekenen van Dag van de Signature, of eerder, fo 't wesen kan) tot Cel in goede forme werden uytgewiffelt. Des 'oirconde hebben wy Extraordinaire Envoyé en Plenipotentiarijfen van fijn Alder-Chriftel. Majesteit en van hare Sereniffime Hoogheden van Bruynswijck-Lunenburg dese tegenwoordige, uyt krachte van onse respectieve Volmachten, onderteekent, en de Zegels van onse Wapenen daer by doen ftellen.

Gedaen tot Cel den 5 February, 1679.

Geteekent,

Rebenacq.

De Bernstorf.

De Heymburg.

SEPARATE ARTICULEN.

BEhalven d'Articulen, begrepen in het Tractaet, op heden van wegen fijn Alder-Chriftel. Majesteit en hare Sereniffime Hoogheden de Hertogen van Bruynswijck en Lunenburg, Cell en Wolffebuttel, gefloten en onderteekent, is men noch over een gekomen wegens het navolgende.

1. Sijn Majesteit den Coning en de Kroon van Sweden hebbende geconfideereert, dat het Ampt Tedinghuijen, uyt oorfaeck dat fijne dependentien met die van de Grave van Hoya feer gemengt zijn, stoffe tot gedurige difputen verfchaffen, 't welck fy contrarie vint aen hare inclinatie, van in 't toekomende een nauwe Alliantie en Vriendfchap met hare Hoogheden en het Sereniffime Huys van Bruynswijck en Lunenburg te onderhouden: En fijn Majesteit daer-en-boven in acht genomen hebbende de civile manier, die hare Hoogheden, gedurende den loop van defen Oorlog gebruykt hebben, gelijk mede het goede tractement, 't welck fy de Inwoonders van 't Lant van Bremen hebben aengedaen, heeft fijne Majesteit ter dier oorfaek fig soo veel te genegender getoont, om aen hare hooggem. Hoogheden reële teekenen en effecten van fijne goetgunftigheyt by de tegenwoordige Declaratie en Articul toe te ftanen; uyt welckers krachte dan fijne Majesteit den Coning en de Kroon Sweden voor haer, hare Erven, Successeurs en actie hebbende, aen hare hooggem. Hoogheden Hertogen en Erfgenamen ten eeuwigen dage, met alle de Souverainiteyten en Territoriale Rechten, soo Geestelijke als Wereltlijke, voor defen over de Hertogdommen van Bremen en Verden befeten, sonder eenige exceptie afftaen, cederen en transportereren het gene hier na volgt.

Eerst,

Eerft, het Provoofschap of Voogdy van Douwern, nevens de geheele streeck Landts, dieder is tusschen de Rivieren de Weser en Aller, grensende aen de Landen van het Serenissime Huys, en toebehorende het Hertogdom van Verden, met al't gene daer in begrepen is, te weten, Domeynen, Boffchagien en Inkomsten: In welck Distriët nochtas door hare Hoogheden of hare Successeurs gene Fortressen sullen werden gebout, of nieuwe Tollen opgestelt; 't welck verstaen wert behoudens de Rechten, Possessien en Eygdommen der Stadt Dellerden, Edelieden en andere particuliere, de welcke eenige Goederen in 't gemelde Distriët zijn hebbende.

Ten tweede, het Ampt van Tedinghuysen, met alle sijne Dependencien, Rechten, Domeynen, Landen, Dorpen en Limiten, in de selve staet en de selve consistentie als het selve voor desen Oorlogh door de Kroon Sweden beseten is geweest.

Ten derde, alle de Rechten, Capitalen, Renten en Possessien, 't zy in Landt of Hout, die door de Bisdommen en Capittels, en na de Westfaelssē Vrede, de Hertogdommen van Bremen en Verden, of hare Dependencien, en die gene die 't selve van haer gehouden hebben voor desen en tot den tegenwoordigen Oorlog in de Staten en Landen van de gehoorfaemheyd van hare Hoogheden, sonder eenige exceptie, hebben genoten.

Sijn Majesteyt voor sich en sijn Koninckrijk, Erfgenamen en Successeurs tot de Kroon, staet af van alle het Recht, 't welck sy, uyt kracht van de Vredens-tractaten, voor desen gemaect, op de gemelde Plaetsen, Landen en Domeynen heeft gehad en kan pretenderen, sonder iets daer van te behoüden noch te reserveeren, en dat niet tegenstaende alle Wetten, voorledene en toekomende Investituren, Costuymen en Constitutien ter contrarie, en specialijk 't gene in 't 6 Articul van het principael Tractaet geseyt werdt, waer aen, mitsgaders aen de clausulen derogatoir, by 't tegenwoordige Tractaet wel expres wert gederogeert. Sijn Maj. van Sweden beloofst daer-en-boven het hooggem. Serenissime Huys van Bruynswijk en Lunenburg tegens alle de pretentien, die eenige particuliere op de gem. Landen, Possessien, Landeryen, Rechten en Inkomsten aen het hoog-gemelde Serenissime Huys gecedeert, te indemneren en guaranderen, invoegen dat het selve in de vreedsame possessie en genot der gemelde toebehorens by wegen van recht of feytelijckheyd, of onder wat pretext het soude mogen wesen, niet en sal werden geturbeert of ontruft, niet tegenstaende alle Acten, Contracten, Donatien of andere exceptien ter contrarie geallegeert; sijn Majesteyt self belovende het consent van den Keyser en 't Rijck over alle het bovenstaende te solliciteren en te procureren: En insonderheyd sullen de 2 Kroonen krachtige officien aenwenden, ten eynde de Landen, Gerechtigheden en Inkomsten door Sweden, uyt kracht van het tegenwoordige Tractaet aen hare Hoogheden getransporteert, haer door den Keyser en het Rijck haer als allodiael, of ten minsten in qualiteyt van Feudum promiscuum, en gelijk Sweden de selve beseten heeft, gelaten werde.

2. Alhoewel in 't 6 Articul van het principael Tractaet geseyt werdt, dat hare Hoogheden restitutie sullen doen van 't gene sy in 't Landt van Bremen besitten,

So haeft als de gemelde Vrede sal zijn getroffen, en dat de Kroon Sweden sich in staet sal oordeelen om 't selve met sijne eygene Machten te besetten en te bewaren; soo i't echter sulckx, dat de 2 Coningen van Vranckrijck en Sweden in de intentie die sy hebben van hare Hoogheden te verplichten, uyt kracht van dit Articul consenteren en toestaen, dat hare hoog-gem. Hoogheden het gem. Landt van Bremen sullen mogen behouden, en 't selve nevens alle sijne ordinaire en extraordinaire Inkomsten genieten, sonder dat Sweden daer voor eenig remboursement of satisfactie sal hebben te pretenderen, als mede van 't gene sy gedurende desen Oorlogh tot 8 Maenden toe daer van getrocken hebben, te reekenen van den dagh dat de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet in handen van hare Hoogheden sal zijn gestelt; 't welck te verstaen is, ingevalle de conclusie en executie van de generale Vrede tusschen de Partyen, die jegenwoordigh in Oorlogh zijn, niet voor d'expiratie van den geseyden termijn quam te geschieden, also het meergem. Landt van Bremen als-dan sonder eenig uytstel aen de Kroon Sweden sal werden weder-gegeven.

3. Den Heer Alder-Christel. Coning willende sijne sorge tot de vastmakinge van de rust en tranquileyt van 't Rijk continuëren, en om gene middelen te versuymen, om daer toe te komen, wil wel, in consideratie van de kosten door hare Hoogheden gedaen, toestaen en beloven, gelijk hy by het tegenwoordige Articul doet, aen hare Hoogheden te doen tellen de Somme van 30000 Kroonen binnen de Stadt Hamburg, in Banck-gelt; op de selve tijdt als de restitutie van 't Landt van Bremen sal geschieden; in sulcker voegen, dat op den selven dag dat de cessie van de Plaets van Carelsburg (in conformité van 't 6 Articul alhier) sal vast-gestelt zijn, men in handen van de Heeren Hertogen of hare Commissarissen sal stellen de eerste 10000 Rijkxds., op den dagh van de restitutie van Staden noch 10000 Rijkxds., en op die van Boxtehoede de geheele rest.

4. Wyders is van wegens sijn Alder-Christel. Majesteyt toegestaen, dat ingevalle den Oorlog langer als 8 Maenden na d'uytwisseling der Ratificatien van het tegenwoordige Tractaet komt te duren, en dat dienvolgende hare Hoogheden, volgens het 2 Articul, 't Landt van Bremen aen de Coning van Sweden komende weder te geven voor dat den tegenwoordigen Oorlogh t'eenmael ten eynde gebracht zy, sijn Majesteyt als-dan aen hare Hoogheden yder Maent sal doen betalen, te reekenen van den dagh na de gedane restitutie van 't gem. Landt van Bremen, de Somme van 20000 Kroonen, binnen Hamburg, in Banck-gelt, tot de volkomene executie van de generale Vrede tusschen Partyen die tegenwoordigh in Oorlogh zijn.

5. Ingevallye ten tyde van de te doene restitutie noch eenige Achterstallen van de 2 laetste Maenden, 't zy van de Contributien, Domeynen en andere Inkomsten van 't Landt van Bremen aen hare Hoogheden refteren, sal als-dan ordre op de betalinge, mits suffisante Borgen, werden gestelt.

6. Hare Hoogheden, om d'erkentenisse die sy wegens de goedigheden, die de 2 Coningen t'haerwaerts doen blijcken, soo veel te meer te betonen, beloven aen hare Majesteyten, dat sy 't Landt van Bremen, soo lange sy 't selve in bewaringe

fullen hebben, niet alleen tegens die gene die 't selve fouden willen attacqueren, met alle hare Macht fullen beſchermen, maer oock, dat ſy hare Guarniſoenen uyt Carelsburg en de Swinger Schans fullen doen trecken, ſonder ter ſelver tijt Troupen van de Coning van Sweden daer in te ontfangen; mits conditie nochtans, dat een Sauf-conduit aen de Deenſſe en Munſterſſe Troupen, die daer binnen leggen, ſal werden toegeſtaen. Belovende boven dien hare Hoogheden ter goeder trouwe, dat ſy de Inwoonders van 't Landt van Bremen, ſoo lang als ſy in poſſeſſie daer van fullen zijn, gelijk ſy tot noch toe gedaen hebben, met moderatie fullen doen tracteren ſonder de ſelve met nieuwe Impoſitionen of Taxatien te beſware.

7. Hare Hoogheden fullen het Canon en Oorlogs-Munitien, die tegenwoordig binnen Staden, Carelsburg en Boxtehoede zijn, en Sweden toebehoort hebben, daer binnen laten leggen, uytgeſondert 3 Stucken, die hare Hoogheden fullen konnen behouden, nevens alle 't gene haer is toekomende, en dat met hare Namen of Wapenen gemerckt is, of dat hare Hoogheden in de gem. Plaetsen, van der tijt af dat ſy Meester daer van geweest zijn, daer in hebben doen brengen, 't welk hare Hoogheden aennemen en belovē ter goeder trouwe te fullen nakomē.

8. 't Sereniſſime Huys van Bruynswijck en Lunenburgh neemt aen en beloofst geen logement, paſſagie of verblijf in en door de Staten en Landen daer 't ſelve hare Quartieren in de Saxiſſe Kreytzen en Graeffchap van der Lip is hebbende, aen de Deenſſe of Brandenburgſe Troupen toe te ſtaen: En alſoo het hoog-gem. Sereniſſime Huys hare Majesteiten van Vranckrijck en van Sweden ſeer inſtantelijck gebeden heeft, de behulpſame handt hier in te bieden, gelijk mede om 't ſelve in de gem. Quartieren te maintineren, ſoo iſt, dat hare Majesteiten 't ſelve gaerne toeſtaen; conſenterende wyders, dat, om geen aenleyding aen iemant anders te geven, van gelijcken te doen, ſy hare Troupen en Legers in de gem. Quartieren niet fullen doen trecken, ten waer met bewilliging en conſent van hare Hoogheden, in welcken gevalle hare Majesteiten haer fullen doen indemneren, gelijk mede de Staten der gem. Landen, van alle verlies, koſten en ruïneringen, die de Troupen der hoog-gem. Coningen fullen konnen veroorſaken, door de welcke hare Majesteiten een ſeer naukeurige diſcipline fullen doen obſerveren, en betalen al 't gene haer ſal werden verſchaft, invoegen dat ſodanige paſſagie geenſints tot prejuditie van hare Hoogheden of der Staten, aen wie ſy haer verplicht fullen bevinden, ſal gedyen.

9. Alſoo de Heeren Hertogen de 2 Coningen ſeer inſtantelijck verſocht hebben, dat het hare Majesteiten mochte believen de Vrede aen de Biſſchop van Paderborn en Munſter op redelijcke Conditien te vergunnen, ſoo fullen hare Majesteiten regard op die interceſſie hebben, en hoog-gem. Heer Biſſchop het effect van die doen genieten, mits conditie, dat hy van zijnder zyde de nodige voorſtellen ten dien eynde doe.

10. Wyders conſentoren hare Majesteiten, op het voorbidden van hare Hoogheden, en in conſideratie van het nauwe Verwantschap, 't welck ſy met de ſelve zijn hebbende, den Heer Hertog van Holſteyn Pleun in de eere van haer goede gratie weder te ontfangen en aen te nemen, en ſal hy dienvolgende d'effecten van

de Vrede, met hare Hoogheden aengegaen, genieten; in sulcker voegen, dat in gevalle de Legers van hare Majesteyten, gedurende desen tegenwoordigen Oorlog, in 't Landt van Holsteyn quamen te trecken, hoog-gem. Heer Hertogh van Pleun, en al't gene hem toebehoort, sal werden getraecteert als Dienaer en goede Vriendt van hare Majesteyten: gelijk hare Hoogheden van hare syde beloven alle mogelijcke officien voor de belangens van gem. Heer Hertog van Holsteyn Gottorp aen te wenden en in 't werck te stellen.

11. Wyders beloven hare Majesteyten gene Vrede met hare Vyanden te maken sonder d'influytinge van het Serenissime Huys van Bruynswijck en Lunenburg, en sonder een volkomene restitutie en indemnityt van alle 't gene 't selve soude konnen verliezen, of verloren of geleden soude hebben, ingevalle 't selve met iemant, uyt oorsaeck van 't tegenwoordige Traectaet, in Oorlog quam te raken.

12. Sijn Hoogheyden den Hertog ERNEST, Prins van Osnabrugge, sal mede het effect van alle 't gene in dese tegenwoordige Separate Articulen begrepen is, genieten, op de selve manier en conditie in het 11 Articul van het principael Traectaet geëxprimeert.

13. Sijn Alder-Christel. Majesteyt wil sich verplichten, gelijk de selve by het tegenwoordige Articul doet, het aggreëment en de Ratificatie van sijn Majesteyt den Coning en de Kroon Sweden op dese Separate Articulen en der selver geheele inhoud te procureren en te weeg te brengen, mitsgaders 't gene daer in aen hare Hoogheden van Bruynswijck en Lunenburg toegestaen is, gestant te doen, en haer tot de restitutie van 't Landt van Bremen niet te verplichten, voor dat de Ratificatie van Sweden puur en simpel haer ter hant gestelt sal zijn, alles in conformité en gelijk in 't 13 Articul van 't principael Traectaet is gesegt en gestipuleert.

14. Den inhoud van de tegenwoordige Articulen sal begrepen zijn in de Vrede die de 2 Kroonen met sijn Keyserl. Majesteyt en 't Rijk fullen aengaen.

15. De tegenwoordige Separate Articulen fullen gelijcke kracht en vigueur hebben als of sy in 't principael Traectaet, op heden getroffen, waren geïnferreert, oock sal de Ratificatie op de selve tijt moeten werden aen de hant gegeven.

Gedaen tot Cell den 5 February, 1679.

REBENAC.

DE BERNSTORF.

DE HEYMBURG.

Eerste Secret Articul.

BEhalven d'Articulen, in het Traectaet van wegen sijne Alder-Christel. Majest. en hare Serenissime Hoogheden de Hertogen van Bruynswijck en Lunenburg, Cell en Wolffenbittel op heden gesloten en geteeckent, is men noch over een gekomen wegens 't gene hier na volgt.

Alsoo by het 10 Articul van het principael Traectaet is toegestaen, dat hare Majesteyten het Serenissime Huys van Bruynswijck en Lunenburg van alle schade en prejuditie, die haer, van wie 't oock is, ter oorsaeck en occasie van de Vrede, die het selve met de Kroonen heeft aengegaen, soude mogen overkomen, soo ist, dat hare Maje.

Majesteyten daer-en-boven by het tegenwoordige Articul verklaren, dat het hooggem. Huys d'effecten van die Guarantie sal genieten, insonderheyt tegens de Aenilagen die de Coning van Denemarcken en de Ceurvorst van Brandenburgh tegens't selvè souden mogen ondernemen, onder wat pretext en in wat tijdt het soude mogen zijn, voor of na de generale Vrede.

En sal dit jegenwoordige Articul diergelijcke kracht en vigeur hebben, al of het in 't principael Tractaet, op heden gesloten; was geïnseereert, en sal de Ratificatie van dien op de selve tijdt moeten werden aen de hant gegeven.

Cell den 5 February, 1679.

Tweede Secret Articul.

IS, op d'instancien van hare Hoogheden van Bruynswijck en Lunenburg, toegestaen, dat de 2 Kroonen van Vranckrijck en Sweden, in de Vrede die sy met den Keyser en 't Rijck sullen aengaen, aen alle Princen van het Serenissime Huys van Bruynswijck-Lunenburg een generale Amnestie en abolitie, aengaende al 't gene ter oorfaeck van de Winter-quartieren, Contributien, passagien van Troupen door het Rijck en andersints, gedurende desen Oolrog, voorgevallen is, sullen procureren, invoegen de gem. Princen om diergelijcke oorfaecken, 't zy voor of na de generale Vrede, by wegen van recht of feytelijckheyt, of hoedanig anders het soude mogen wesen, niet sullen mogen werden ontrufft. En sal dit Secret Articul gelijcke kracht en vigeur hebben al of het in 't principael Tractaet, op heden gesloten, was geïnseereert; oock sal de Ratificatie van dien op de selve tijt moeten werden geleverd. Gedaen tot Cell den 5 February 1679.

Over dese Tractaten is namaels noch veel te doen geweest / alsoo de Sweden oordeelden / daer by benadeelt te zijn; doch daer van hier na breeder.

De Bisschop van Munster / siende aldus den Keyser en de Vorsten van Lunenburg booz-gaen in het maecten van Vrede met Vranckrijck en Sweden / en Munst. Calbo met de Fransse Macht vast meer en meer den Rijn naderen / hebbende die al van 't begin van 't Jaer die van Ceulen groote schyck aengejaegt / epsschende notable Sommen booz haer Neutraliteyt / en de passagie door hare Stadt / en sig meester van Zons en Ruys gemaect; en wesen de sy Franssen also alrede in possessie gekomen van de Plaetsen / die sy by 't Tractaet met den Keyser bedongen hadden / dat sy / tot het in 't Hoorden mede in rust was / souden mogen inhouden / soo dat alle dagen hem over Rijn in 't Landt souden hebben komen vallen / gelyck oock dan eenige Partpen by 't vriesend We'er al over Rijn waren geweest / en eenige insolentie hadden gepleegt / soo resolueerde hy Heer Bisschop insgelyck de Vrede met syn Alder-Christel. Majesteyt en de Coning van Sweden aen te gaen / waer toe dan al een wyj tot Minwegen hebbende laten tracteren / zijn de Tractaten op den 29 Maert gesloten als hier na volgt.

TRACTAET

TRACTAET van V R E D E,

Tuffchen fijn Ader-Chriftelijckfte Majesteit en den Heer Biffchop van Paderborn en van Munster, gefloten en geteeckent tot Nimwegen den 29 Maert, Anno 1679.

K Ennelijck zy alle een ygelijck, dat alfoo de generale Vrede federt een langen tijdt herwaerts het eenigfte voorwerp van alle de daden van fijn Alder-Chriftelijckfte Majesteit is, en dat hy gedurigh te werck stelt alle de middelen die het aen Godt belijft heeft hem ter hant te stellen, om die gene, die op den 5 February laetfleden tot Nimwegen geteeckent is, op alle de Princen, die haer consent daer toe noch niet gegeven hadden, uyt te breyden, hy met blijdschap vernomen heeft, dat den Heer Biffchop van Munster en Paderborn, om het fijne van fijn kant daer toe te contribuëren, en in de goede gratien van fijne Majesteit weder te keeren (de welke van fijne fyde genegen is om alle mogelijcke teekenen van de achting en affectien, die hy altoos voor hem gehad heeft, te laten blijcken) geresolveert heeft het geluck van de Vrede voor alle andere voordeelen te stellen, en tot de herftellinge van de rust van 't Rijck, door die van de Westfaelfse Tractaten te concurreren: Derhalven soo heeft fijn Majesteit tot dien eynde gecommitteert den Heere Grave d'Estrades, Ridder van fijne Ordres, en Marschalck van Vranckrijk, en den Heer Colbert, Marquis van Croiffy, Ordinaris Raedt in fijn Raedt van Staet, om niet alleen van fijnen 't wegen met hoog-gem. Prins te tracteren en fluyten, maer oock om fijn Accommodement met den Coningh en de Kroon van Sweden te faciliteren: En hooggem. Prins Biffchop van Munster en Paderborn, hebbende mede van fijn kant gecommitteert den Heer Zurmuhlen, fijn Secreten Raedt van Staet en Onder-Cancelier van fijn Bisdom van Munster, soo hebben fy, uyt kracht van hare Volmacht, soo uyt den naem van fijne Majesteit als van hoog-gemelde Prins Biffchop de volgende Articulen en Conditien vast-geftelt, gefloten en geteeckent.

1. Hooggem. Prins Biffchop van Munster en Paderborn staet af van nu afaen van alle Engagementen, die fijn Voorfaet, so tegen fijn Alder-Chriftel. Majesteit als tegens den Coning en de Kroon Sweden aengegaen heeft, en belooft, gedurende den loop van den tegenwoordigen Oorlog, in een naukeurige Neutraliteit te blyven, sonder de Vyanden, die tegens Vranckrijk en Sweden noch in Oorlog zijn, directelijck noch indirectelijck te mogen affifteren.

2. Hooggem. Prince Biffchop verbint figh ter goeder trouwe alle de Troupen die fijn Voorfaet, 't zy in dienft van de Coning van Denemarcken of van de Keurvorst van Brandenburg, voor desen heeft gehad, of die hooggemelde Prins jegenwoordig noch kan hebben, te rugh te ontbieden, en tot dien eynde alle diligentie en instantien, die fijn Majest. van hem soude konnen begeeren, in 't werk te stellé.

3. Hooggem. Prince Biffchop belooft onverbreeckelijck t'onderhouden alle de Conditien, waer toe verbonden zijn alle de Princen en Staten van 't Rijck, die in het Vredens-tractaet, op den 5 February laetfleden tot Nimwegen getekent, begrepen zijn. Oock verbint figh fijne Alder-Chriftel. Majest. hooggem. Prince Biffchop

Biffchop van alle 't gene by het gem. Tractaet in faveur der hooggem. Princen en Staten van 't Rijk ten wederfyden is gestipuleert, te doen genieten.

4. Het Tractaet, 't welck op heden in den naem van de Coning van Sweden en van hooggem. Prince Biffchop van Munster en van Paderborn gesloten en geteekent is, sal gehouden werden in het tegenwoordige begrepen te zijn, al of het maer een Tractaet was, en sal de selve kracht hebben al of het van woort tot woort hier inne was geïnferreert.

5. Sijn Majesteit willende mede soo veel te meer tekenen van sijne genegenheit en vrientschap aen hooggem. Prince Biffchop geven, en contribuëren tot de middelen, om de securiteyt van sijn Staet vast te stellen, belooft hem aenstonts na de Ratificatie van dit tegenwoordige Tractaet de Somme van Kroonen tot Amsterdam of tot Hamburg in Banck-gelt te doen betalen.

6. Sijn Alder-Christel. Majesteit belooft insgelijckx, dat ingevalle hy genootsaect is sijne Wapenen aen geen sy den Rijn te brengen, hy de Bisdommen van Munster en Paderborn sal verschonen, en gene passagie voor sijne Troupen, sonder een onvermydelijcke nootsaeckelijckheit, daer door sal pretenderen, in welck geval hy de betalinge der nodige onkosten sal besorgen, in sulcker voegen, dat de Inwoonders gene schade, volgens de Constitutien van 't Rijk, daer door sullen komen te lyden: Oock sal sijne Majesteit gene Quartieren en Logementen voor sijne gemelde Troupen doen nemen, of eenige Contributien vorderen, en sal het selve van sijne Geallieerde, ten opsichte en tot de welstant der gem. Bisdommen, mede procureren.

7. Hooggem. Heer Alder-Christelijcksten Coning belooft noch en verbindt sijn, dat ingevalle hoogh-gemelde Prince Biffchop van Munster door iemant, wie het soude mogen wesen, ter oorsaek van het tegenwoordige Tractaet, quam te werden overvallen of ontrufft, hem met de macht van sijne Wapenen tegens alle aenval en overlafst te beschermen en behulpsaem te zijn, sonder eenige prentientien tegens hoogh-gem. Prins of desselfs Landen, ter oorsaek van de kosten, die sijn Majesteit tot dien eynde soude moeten doen, te mogen formeren.

8. Oock is over een gekomen, dat d'Abdye van Corvey en Graeffschappen van Benthem, Teckelenburg, Ritberg en de Heerlijckheit van Rhede het effect van het tegenwoordige Tractaet mede deelachtig sullen zijn.

9. Sijn Alder-Christel. Majesteit aengedaen zijnde door de yver, die hy tot de hanthavinge van de Catholijcke Apostolise en Roomse Religie altoos gehad heeft, mitsgaders door het instantelijck verfoeck van hooggem. Prince Biffchop bewogen zijnde, belooft mede sijne dringende officien by de Coning van Sweden aen te wenden, om dien Prins te persuaderen, dat hy de gem. Catholijcke Religie sal laten in die staet, soo die sal zijn soo wanneer hooggem. Prince en Biffchop van Munster de Landen, die hy van de Kroon Sweden tegenwoordig in handen heeft, sal restituëren, en sulckx in den staet als die in 't Jaer 1624 volgens de Westfaelste Tractaten in de gem. Landen is geweest.

10. Het tegenwoordige Tractaet sal door sijne Alder-Christel. Majesteit en hoog-gem. Prince Biffchop van Munster en van Paderborn werden geratificeert,

en de Ratificatien binnen 3 Weecken na de Dag van de ondertekening, of eerder, soo 't wesen kan, tot Nimwegen werden uytgewisselt. Des 'oirconde hebben wy Ambassadeurs en Plenipotentiarissen, boven gemelt, het tegenwoordige Tractaet ondertekent, en 't Zegel onser Wapenen daer by doen stellen.

Gedaen tot Nimwegen den 29 Maert, 1679.

(L. S.) *De Marechal d' Estrades.*

(L. S.) *Zurmahlen.*

(L. S.) *Colbert.*

V R E D E N S - T R A C T A E T,

Tusschen den Heer Koning van Sweden en den Heer Bisschop van Munster,
Gesloten en geteekent tot Nimwegen den 29 Maert, 1679.

In den Name der Alder-beyligste en ondeelbare Drie-vuldigheyt.

Kennelijck zy alle en een ygelijck, die het aengaet, of eenigfints aengaen mag dat alsoo den Alder-Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Prins en Heer Heer KAREL, der Sweden, Gotthen en Wenden Coning, Grootvorst van Finlant, Hertog van Schonen, Esthen, Lijflandt, Carelien, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeran, Cassuben en Wenden, Vorst van Rugen, Heer van Ingermanlandt en Wisnar, Paltzgraef aen den Rijn, Hertog van Beyeren, Gulick, Cleef en Berge, niets meer ter herten neemt als dat de Vrede, die met sijn Keyserl. Majesteyt en het Rijck op den 5 February deses Jaers tot Nimwegen gesloten is, mede op de andere Partyen, in 't 5 Articul der gemelde Vrede genomineert, magh werden uytgebreyt, en infonderheyt, dat alle beroerten in 't Rijck, en der selver oorfaken, metten aldereersten en t'eenemaal mogen werden weg-genomen: dat mede den Eerwaerdigsten en Alder-Doorluchtigsten Prins, Heer FERDINANDUS, Bisschop van Munster en Paderborn, Burg-graef tot Strombergen, Furst des H. Roomssen Rijckx, Grave tot Pyrmont en Heer tot Borculo, van sijne zyde wil doen blijcken, hoe vaerdig hy sich toont, om sich en alle sijne saecken te schicken na het Keyserl. Hooft en 't geheele Lichaem, als mede, om de strydigheden, die tusschen sijn Koninkl. Majesteyt van Sweden en den Voorfaet van sijne Furstel. Doorl. wylen den Eerwaerdigsten en Alderhoogsten Prins, Heer CHRISTOFFEL BERNARD, Bisschop van Munster, Administrateur tot Corvey, Burg-graef van Strombergh, Furst des H. Roomssen Rijckx, en Heer tot Borculo, ter occasie van de jongste beroerten ontstaen zijn; over sulckx, door de Goddelijcke Genade en de loffelijcke Mediatie van den Alder-Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Prins en Heer, Heer KAREL de II., Coning van Groot-Brittannien, is te weeg gebracht, dat de Doorl. en Excell. Heeren Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van sijn Koninkl. Majesteyt van Sweden de Heer Benedictus Oxenstierna, Grave tot Korsholm en Waza, Vryheer tot Mörby en Lindholm, Heer tot Capurien en Cattila, Rijckx-Raedt van sijne Koninckl. Majesteyt en 't Rijck Sweden, President van de Opperste Vierfchaer tot Wisnar, en Opperste Weggever van Ingermanlandt en Kexholm; en de Heer Jean Paulin Olivenkrans, Heer in

Ulfhal en Hofmansdorp, Raet in de Cancelery van sijn Koninckl. Majesteyt van Sweden, Secretaris van Staet, en Ordinaris Richter des Landts Widboens: En van wegen den Eerwaerdigsten en Alder-Doorl. Prins en Bisschop van Munster en Paderborn den Extraordinaire Envoyé en Plenipotentiaris den Heer Zurmühlen; Rechtsgeleerde, Secreten Raedt van sijne Furstel. Doorl. en Onder-Cancelier, binnen Nimwegen tot de Vredens-Tractaten by een gekomen zijn, en aldaer, na uytwisseling van hare respectieve Volmachten, over onderlinge Conditien van Vrede en Vrientschap op de volgende wyse zijn geaccordeert.

1. Daer sal wesen een Christelijcke, vaste en oprechte Vrientschap tusschen sijn Koninckl. Maj. de Coningen sijn Erfsenamen en Successeurs en 't Koninkrijk van Sweden ter eenre, en sijne Furstel. Doorl. de Bisschop van Munster en Paderborn en desselfs Successeurs ter andere syde, invoegen dat alderhande Hostiliteyten tusschen alle en ygelijke wederzijts Onderdanen en Inwoonders, van wat staet en conditie de selve mogen zijn, van stonden aen alomme sullen komen op te houden, soo dat d'een Party aen d'andere in 't toekomende gene vyantschap of schade, in 't heymelijck of in 't openbaer, directelijck noch indirectelijck, door de sijne of andere sal toebrengen, of doen toebrengen, maer ter contrarie sullen malkanders eer en voordeel, soo veel mogelijk, bevorderen, en voorts alle plichten van Vrientschap en goede Nabuurschap bewysen en onderhouden.

2. Daer sal van wederzyden wesen een eeuwige vergetelheyt en amnestie van alle 't gene door d'een of d'andere Party, op wat plaetse of op wat wyse het soude mogen zijn, tot noch toe vyandelijckx ondernomen is, soo dat d'een d'ander, ter oorfaecke van dien, of ietwes anders, gene vyantschap of ongelegentheyt, 't zy by wegen van rechte of dadelijckheyt, sal aendoen, of gedogen aengedaen te worden, maer sullen alle en ygelijke injurien, violentien, vyantschappen, nadeelen, schaden, kosten, soo voor als gedurende den Oorlog, 't zy by geschrisse, by monde of feytelijckheyt, van wederzyden aengedaen, sonder eenig aensien van Personen of saecken, sodanig zijn vernietigt, dat alle 't gene d'een Party tegens d'andere ter dier oorfaecke soude mogen pretenderen, in een eeuwige vergetelheyt sal zijn gedompelt: Oock sullen de gem. Amnestie deelachtigh zijn alle en ygelijck wederzijts Onderdanen en Vassalen, invoegen dat het niemant tot schade of nadeel sal strecken. dees of geene Party gevolgt te hebben, oock niet sal beletten dat de selve in dien staet, wegens Eer-Ampten en Goederen, soo sy voor den Oorlogh zijn geweest, ten vollen werden herstelt.

3. Werdt de Westfaelste Vrede, op den 24 October 1648 tot Osnabrugge ghelooten, voor een vast fundament ende volkomene Richtsnoer van dit Vredens-Tractaet aengenomen, soo dat de selve haer geheele en eerste vigeur in alle haer Articulen sal behouden: En sullen dien volgende wederzijts Partyen gehouden zijn alles te contribuëren wat sy tot de conservatie en hanthavinge der gem. Vrede sullen kunnen doen.

4. Sullen alle gefortificeerde of ongefortificeerde Plaetsen, en alle 't gene gedurende desen Oorlog in de Hertogdommen van Bremen en Verden, en de Landen aen sijn Koninckl. Majesteyt en 't Rijk Sweden, uyt krachte van de Westfaelste

faelfse Vrede toebehorende, door de Munsterfse Wapenen ingenomen is, en door de felve noch befet gehouden werdt, in d'alderbefte voegen mogelijkc werden gereftitueert, in fulcker voegen, dat van de tegenwoordige Fortificatien gene demolitie ofte verergeringe fal gefchieden; maer fullen de felve in die ftaet, foo als die tegenwoordigh zijn, met alle de Stucken Canon, voor defen aen fijne Koninckl. Majesteyt van Sweden toebehoort hebbende, en in de gem. Plaetsen nu zijnde, nevens alle andere Militaire Gereedfchappen en Munitien, als mede hoedanige Archives, Papieren en Befcheyden, aen de Hertogdommen van Bremen en Verden of der felfer Steden of Inwoonders fpecterende, in 't geheel daer binnen gelaten werden: En fal d'evacuatie en overleveringe der gem. Plaetsen gefchieden t'elckens en foo wanneer fijn Koninckl. Majest. fulcx na 't ratificeren van dit Tractaet fal begeeren, fullende ondertuffchen den Heer Biffchop in poffeffie daer van blyven, en de felve tegens een iegelijck befchermen; in fulcker voegen nochtans, dat gene hoftiliteyten door de fijne fal gedogen gedaen te werden, ofte eenige fchade aen de Steden, Landen of Boffchagien laten wedervaren, maer fal figh tegens foodanige Inwoonders moderatelijck dragen, en de felve met geen nieuwe en ongewone exactien bewaren, fullende echter van alle andere, foo ordinaire als extraordinaire subventien en emolumenten sonder eenig tegen-feggen of hinderniffe gauderen; met dien verftande nochtans, dat van die fackken, die tot noch toe ingevordert zijn, of tot d'inruyminge in voegen als voren fullen voor vallen, geen weder-eyffchinge plaets fal hebben.

5. Alsoo Partyen alhier voorgenomen hebben dit haer Vredens-TRACTAET met het gene 't welck met den Keyfer en het Rijk gefloten is in alles gelijkformigh te maecken, derhalven foo beloven fy van wederfyden al 't gene in 't 4 Articul van het gem. Tractaet, van wederzijts Vyanden niet te hulp te komen, is geëxpreffeert ftiptelijck na te komen, in fulcker voegen, al of het geheele Articul van woort tot woort alhier was gerepeteert: En fal dienvolgende den Heer Biffchop alle en iegelijcke Officiers en Soldaten, foo te voet als te paert, die fijn Heer Voorfaet aen de Coning van Denemarcken heeft over-gedaen, ter goeder trouwe te rug ontbieden en weder t'huys roepen.

6. En op dat hooggem. Heer Biffchop eenige vergeldinge soude genieten van het gene hy uyt krachte van dit Tractaet aengenomen heeft te fullen nakomen, als mede van de kosten, die hy foo in 't repareren als opmaecken der Fortificatien, in de Plaetsen, die hy nu fal inruymen, heeft gedaen; foo ist, dat fijn Koninckl. Majesteyt aenneemt en beloofte aen fijne Furfstel. Doorl. of delffels Successeurs, de Somme van 100000 Rijckxds. in de Banck tot Hamburg te fullen doen tellen, fullende hem ondertuffchen, tot meerder fekerheyt van dien, aen de felve en het Bisdom van Munster, tot een vast onderpant, laten het Ampt Wildhaufen, en dat vry van alle lasten van een anders Gelt, nevens alle het Recht van Superioriteyt en Territoriael, mitsgaders alle toebehoren, dependentien en Inkomften, in allen deelen gelijk het felve door de Coningen en het Rijk van Sweden is befeten, of uyt krachte van de Westfaelfse Vrede befeten heeft konnen werden, in fulcker voegen, dat hooggem. Heer Biffchop en delffels Successeurs het gem. Hypoteecq
op

op d'alderbeste wyse en recht van antichrese, sonder eenige reductie of verbintnisse van reeckenschap aen iemant te moeten doen, vry en sonder eenige hindernisse ofte onrustinge tot aen de gemelde aflossinge met de gemelde Somme van 100000 Rijcxds. sal of sullen genieten en gauderen.

7. Sullen dese Vredens-Articulen verstaen werden in het Keyferl. en Sweeds Vredens-TRACTAET begrepen te zijn, niet anders al of die specificce daer inne waren geïnferreert: En sullen door sijn Koninckl. Majesteit ter eenre, en door den hoogwaerdigen Heer Bisschop en het Dom-Capittel tot Munster. ter andere syde binnen 8 Weecken tijts, of eerder soo 't mogelijck is, werden geratificeert. Ten oirconde en tot meerder kracht van alle 't welcke so d'Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van sijne Koninckl. Majesteit, als den Extraordinaris Envoyé en Gevolmàchtigden Minister, dese Conventie met d'onderteeckening haerder Namen en hare eygene Zegelen hebben bevestigt.

Gedaen tot Nimwegen den 29 Maert 1679.

(L. S.) *Bened. Oxenstierna.*

(L. S.) *W. Zurmühlen.*

(L. S.) *J. Paulin Olivencrans.*

Nu resteerden noch de Coningh van Deneimarcen en den Heer Keurvorst van Brandenburg/ om de Vrede t'amplecteren; welckers Ministers/ gedurende de voorgaende Tractaten/ niet stil en hebben geseten/maer verincynden/ dat men moeste tracteren en handelen/ en niet op die wijse gaen/ dat men haer/ gelijk als een vast gestelde Wet/ de Articulen/ by Dancrichijck voorgeslagen/ voorgeselde/sonder daer in eenige verandering toe te laten: maer dit heeft weynig vrucht gedaen/ gelijk wy hier na sullen verhalen/ nebens 't gene noch over d'Executie van 't Tractaet met den Keyser is voorgeballen; doch also 't selve te ver in 't Jaer soude lopen/ moeten wy alvorens weer na Engelandt over stekē.

Men had sedert laetst beschept uyt Zlandt ontfangen/ dat aldaer mede een Verraet was gesmeect tegens het Leven van de Hertogh van Ormont/ Viceroy of Lord Luytvaent van dat Rijk; maer men heeft daer van niet anders vernomen/ als dat eenen Michiel Jenson/ om dat sijn Vader te voren in 't Jaer 1663 over een ander Complot was gehangen/ deswege wraeck had willen nemen tegens den gemelden Hertogh: doch leetschap van dat voornemen hebbende/ bracht het self uyt/ niet tegenstaende/ soo men seyde/ dat door eenige Roomse Geseftelijcken daer toe was aangemoedigt geweest.

Den Coningh had het Parlement op den 9 January doen prorogueren tot den veertienden February/ en alsoo men daer over in Londen wat onrust was/ dede sijn Majesteit den Lord Major en Aldermans by hem komen/ en seyde haer: dat sy over dese Prorogatie niet geombrageert souden zijn, alsoo het om gewichtige reden geschiet was, maer ondertusschen alle sorge wilden dragen, om de Gemeente in rust te houden, latende aen haer, of sy de Stadts Militie op de been wilden brengen of niet. Waer op den Lord Major antwoorde: dat sy niet bekommert waren voor de Stadt, maer voor sijn Majesteits Persoon. Doch daer

op herseyde den Coningh: dat daer omtrent alle nodige voorforge soude dragen. 't Welck dan oock aen de selve groot genoege heeft gegeven. Sijn Majesteit toonde oock intentie te hebben / om de schuldige aen de Conspiratie voort te recht te stellen / vordomerende eenige Heeren uyt sijnen Raedt / als / de Graven van Bridgewater / Essex en Anglesen / en 2 Secretarissen van Staet / en alle saechen / de Conspiratie aengaende / nader te examineren / waer toe alle dagen des morgens souden vergaderen. Sijn Majesteit liet mede vorder aenstellinge maecchen / om de Militie / die op niculx gelicht was / wanneer men met de Geallieerde het voorsiedens Jaer tegens Franckrijck meeyde in Oorloght te komen / af te dancken / gelijck oock werckelijck wierdt gedaen / waer mede groote ombragie wierdt weg-genomen / alsoo men by de ernstige genoesederen gestadigh boorgaf / dat sijn Majesteit die Militie soude gebruiken / om sich self met geweld tegens het Parlement te mantereeren. Mr. Ottes / vresende dat men hem / terwijl het Parlement geschepden was / qualijck soude tracteren / retireerde sich in 't stille / maer liet een Brieffe in sijn Wooninge / waer in hy beloofde weder vooz den dagh te komen / als 't Parlement soude suten; doch duurde soo lang niet / alsoo hoorts daer na openlijck heeft gepredickt. M^rploud Montagu meeyde hem oock soo lange buytens Landts te begeben / maer kon niet uyt geraecken / werdende tot Doubrzes aengehouden. Den Coning liet voozts aen de Rechters van sijn Recht-banck af-bzagen / of men de gevangen Lords, terwyl het Parlement geprorogueert was, te recht soude mogen stellen? Maer dese adviseerden gelijckelijck: Dat also de selve voor 't Parlement waren beklaegt, zijnde de hoogste Recht-banck van 't Rijk, dat die voor geen lager Banck konden betrocken werden. By-bzengende eenige exempel / van die eerst voor 't Parlement beschuldigt, naderhant van een lager Banck vry gesproocken, maer daer na by 't Parlement weder te recht gevordert, gevonnist en met de doot gestraft waren. Men braegde dan / of den Coning haer niet konde pardonieren? Dan sy antwoorden / dat sulckx wel konde geschieden, maer dat sy eerst haer Vonnis moesten ontfangen hebben. Den Coning dede oock horen de verantwoordinge van de Rechters / die over Irelandt / Pictiering en Grove hadden geseten / welke verklaerden / dat sy de Bewysen soo suffisant hadden gevonden, dat sy daer op na Rechten haer hadden moeten condemnieren. Maer sijn Majesteit considererende / dat alles rustede op de verklaringe van Ottes en Bedlow / die al sintz by de Partye vooz verdacht wierden gehouden / en die men op alle wijze vooz ontvoulde Menschjen trachte uyt te maechen / soo konde sijn Majesteit noch niet goet vinden de Executie te laten vooz gaen: Maer / om te betonen dat andersintz niet geneghen was de quaedwillighe vooz te staen / liet by een Proclamatie een Preme beloven / die eenen Francis Evers / Johan Gabe / Babafz / alias Sifford / en Eduard Hebison / alle Jesuyten / en dan noch een Priester Broadstract / soude komen ontdekken en aenbzengen. Daer was ondertusschen eenen Dugdale / Edelman / in Strepshire in gevangenis over een Schult van 150 Ponden / dese gaf vooz / dat hy mede eenige kennisse van 't Verraet hadde / en 't selve / op de Proclamatie des Conings / wilde

wisde beheit maecten: waer op den selven na Londen gebracht wierdt / al-
 waer op den 18 Januarij arrivēerde / en sijn Pardon verkreeg / mits dat hy
 al 't geen dat hy wisde soude openbaren: dese beschuldigde Mylord Stafford/
 al of hem die had willen gezwijcken omtrent het ombzengen des Conings / en
 bracht mede beschuldiginge tegens den Jesuyt Irelandt in / affirmerende in
 veel deelen 't geen by Otes was verstaert: Waer op dan geresolveert wierdt
 om de Executie van Gzobe en Irelandt te laten voort gaen; maer Dickering/
 die groote leetschap betoonde / wierdt / op hope van meerder ontdecking / noch
 in 't leven gelaten. De Executie van de boorz. twee geschiede op den 3 Fe-
 bruary / wordende gesleecht / gehangen en gebierendeelt: Irelandt sprack booz
 sijn sterben / gelijk men in Engelandt wel gewoon is / seer veel tot sijn onschult/
 seggende / doemaels in Staffordsshire geweest te zijn / als gepasseert was daer
 mede hy wiert beschuldigt / sig beroepende op een Mr. Jenison; maer diens
 getuygenisse was self niet geheel supber booz hem: dan 't zy daer mede soo 't
 wil / de Executie is voort gegaen: En geloof men / dat / om genoege aen de
 onrustige gemoederen te geven / veel is toegestaen. Doch siende sijn Majest. dat
 daer mede de bordere hevige proceduren van 't Parlement niet konde streem-
 men / soo heeft sijn Majesteyt geresolveert om 't selve geheel te doen scheid-
 den / dat nu in lange Jaren niet geschiet was / en een geheel nieuw Parlement in de
 plaets te beroepen / 't geen dan op den 4 February by de navolgende Procla-
 matie is beheit gemaect.

C H A R L E S R.

Alsoo het tegenwoordige Parlement al is begonnen en gehouden tot West-
 munster den achtsten dagh van Mey in 't derde Jaer van de Regeeringe van
 sijn Majest. en sedert die tijt is gecontinueert door verscheyde Prorogatiē en Ad-
 journementen, en noch onlangs is geprorogueert geweest tot den 4. 14 February
 naest; en sijn Maj. serieuuselijck considererende de verscheyde inconveniēten, die
 ontsaen van een te lange continuatie van een en 't selve Parlement, publiceert en
 verklaert dan by dese sijne Konincklijke Proclamatie, dat het is sijn wille en sijn
 Konincklijck behagen het tegenwoordige Parlement te dissolveren, gelijk het
 by dese tegenwoordige dissolveert, conform de presente Declaratie; en werden
 de Heeren Geestelijcke en Wereltlijcke, de Ridders, Stedelingen en Burgers van
 het tegenwoordige Parlement gedijsenseert en ontslagen van op den dag van den
 4. 14 February naest te vergaderen: En op dat de getrouwe Onderdanen van sijn
 Majesteyt van dit Koninckrijk mogen sien wat vertrouwen sijn Majesteyt heeft
 in hare goede affectien, en hoe seer hy wenscht en begeert het vergaderen met sijn
 Volck, en te hebben het Advys van die gene, welcke dat in 't Parlement represen-
 teren, soo belieft het aen sijn Majesteyt te verklaren door dese tegenwoordige, dat
 hy sijn Circulaire Brieven, gebruyckelijck in gelijk geval, sal doen publiceren,
 volgens de oprechte forme van de Wet, om te beroepen een nieuw Parlement;
 welck nieuw Parlement beginnien en gehouden sal werden tot Westmunster den
 6 dagh van de aenstaende Maent van Maert, verhopende sijn Majesteyt, dat als-
 dan

dan goede Wetten sullen gemaect, en goede ordres gegeven worden, met consent en advys van sijn Parlement, en die strecken sullen tot verseeckertheyt van de ware Protestantse Religie, en vredelijcke en geluckige Regeringe van dit sijn Koninckrijk. Gegeven in ons Hof tot Whitehal den 4 dagh van February 1679, en van onse Regeringe het dertigste.

Wy sullen ober d'intentie van dit doen scherden niet sprecken / als zijnde alleen een stoffe vooz politicque Verstanden / maer men achte in 't gemeen / dat het Hof verwachtte niet een nieuwo Parlement beter als met dit oude te recht te sullen raechen / dat ons het gevolg sal wijfen.

Des anderendaegs 's avonts ten 11 uren ontstont in de Midden-Temple een groote Brant / beginnende van Essex-Court / by de Inner-Temple / alwaer de rye Huisen / die de Temple maecken / verbranden: men kende niet anders vernemen / of 't was uyt onboozsichtigheyt van een Weyt ontstaen / die Duur op een Kamer vooz een Edelman stokende / de Houten daer in gesteken had, welche aen de toppen verbrant zijnde / daer uyt en op de Houte Bloer vallende / den Brant hadden gecauseret: maer men was op die tijdt soo ombzagigens ober alle dingen in Engelandt / dat men dit in het begin al mede vooz een effect van de quade desseynen opnam: de schade was veel / en wiert op een groote Somme geschat.

Den Heer Williamson heeft omtrent dese tijdt sijn Secretarisschap van Staet neer-geleyt / en is de Grave van Sunderlant in sijn plaats gelisomen.

Op den 15 February wiert Robert Green / Laurence Hil en Henry Berry te recht gestelt vooz des Conings Banck / ober het ombzengen van Sr. Edmondbury Godfrey: de getuigenissen / welche van verscheyde tegens de selve wierden ingebracht / rusten meest op die den vooz dees gemelden Prance gaf / met soo veel omstandigheden / dat het niet waerschijnlijk is soo veele te hebben versiert: hy seyde / dat hy by de Moorders / om 't desseyn te oberleggen / verscheyde mael was geweest in de Ploeg / een Mel-huis by Somersethouse: dat eenen Girald en Kellip hem hadden verleyt / en tot de Conspiratie verlocht: dat Hil / Gerald en Green den voozn. Godfrey sedert Saturdaagh / dat hy was uytgegaen / hadden nagespeurt / en vernemende dat hy na Somersethouse quam / Hil vooz aen was geleyen / en kennisse van sijn aankomst had gegeven: dat den selven hem doech had aengesproocken / en onder voorgehen van dat er een Querelle was / bewogen had hem in het Binnen-hof te volgen: dat het Green was geweest die hem had verwozgt met een tsaenigerolde Meusdoeck / en dat doen Hil / Gerald en Kellip waren ingekomen tot Greens assistentie / werpende Godfrey onder de voet / helpende hem voozt verwozgen / terwyl Berry en Prance de wacht aen de toegangen van 't Binnen-hof waer namen / en dat Green / om verseeckerder te zyn dat hy doodt was / hem de Peck had ongelozongen: dat / na de Woort was gedaen / alle dese 6 Personen het Lijck hadden gebrecht in Hils Logement: en waameer het selve uyt Somersethouse soude verboert werden / 't welck was op den volgenden Woensdag nacht / dat Prance

Prance en Gerald d'eerste waren die de Draeg-stoel/ daer in het lag/ droegen/ en van Gzeen en Kellep wierden afgeloft : dat tot Soho Hil haer met een Maert was by gekomen / daer sy het Lijck met alle kracht op leyden : dat Hil achter op had gereden / en Gzeen / Kellep en Gerald daer nebens gegaen / tot dat sy ter plaetse quamen daer het Lijck wierdt afgeworpen : en cyndelingh/ dat hier na Gerald eenige Personen tot Bobo ontmoetende/ namentlijck/ Lu- son/ Vernatti / Dethil en noch een / vzeugde was betoent ober 't gelukkig om- brengen van Godfrep. Hier by quam de getuygenisse van Mr. Bedlow / die verklaerde / dat / na den meer-gedachten Godfrep was omgebracht / hy was gekomen in Somersethurse by eenen le Faire/ een Priester /welcke hem hadde gebzacht in een Kamer / alwaer eenige Personen met een Kaers heken na een doodt Mensch/ en dat hy doe met de rest sag/ dat het den voorsz. Godfrep was. Welcke getuygenissen wierden geassisteert by den Constapel / dat hy 't Lijck hadde gebonden eben als Prance hadde verklaert dat het gelept was: Als oock by den Maert van de Bloeg/ nebens sijn Dienaer/ confirmerende de ver- schepde Vergaderingen van de Moorders in sijn Huys: Cyndelingh by de Mept van Godfrep /welcke verklaerde/ dat Gzeen en Hil aen haer Meesters Huys waren geweest/ om te vernemen waer hy was. Hier op antwoorde Hil/ dat Mr. Prance sijn eerste getuygenisse had herroepen / en dat derhalven op dese nu geen regard behoorde geslagen te werden : Maer daer tegens wierdt geseyt/ dat sijn eerste verklaringe op Cede was geweest/ en de tweede maer een los ontkennen. Grobe wilde met Getuygen beweeren / dat hy tot negen uren 's avonts was thuyt geweest/ en dat daer na niet upt den Huys hadde konnen gaen / of men soude dat hebben konnen weten : maer dit en volde de Rech- ters niet. 't Meeste was 't geen Berry boozbracht / namentlijck / een van de Sentinellen / die aen Somersethouse de Wacht had gehouden als Godfrep wierdt uptgebracht / en die verklaerde / dat hy geen Draegstoel hadde sien passeren : doch / alsoo 't seer duyster was geweest / kon men daer mede geen vast fondament op maecten. Hil wilde oock seggen / dat Prance was gepij- nigt / om dit te verklaren : maer Prance ontkende dat/ en beleed/ dat hy altyt seer beleed was gehandelt. Inboegen de Getuygenissen veel gewichtiger te- gens haer als booz haer zijnde / wierden sy schuldigh verklaert/ en vervolgens op den 27 February gecondemneert om gehangen en gebierendeelt te werden.

Robert Gzeen was een Pziman / van een Protestants Vader / maer Ca- tholijcke Moeder / geboren / die hem in de Roomsse gronden had onderwesen/ en nu 54 Jaren out / hebbende sijn Kost gewonnen met eenige klepne dienstent in de Capelle van Somersethouse te doen: Hil was geweest Knecht van den Heer Godwin/ Helmoessenier van de Coninginne / en Berry Portier van Somersethouse voorsz. ; welcke laetste noch is verschoont / op belofte van meerder te sullen openbaren/ maer d'andere zijn den 3 Maert gerecht. In de Gevangnisse waren de Siecken-troosters al verschepde mael by haer ge- weest / maer sy bleben volstandelijck ontkennen aen de Moort van gedachten Godfrep schuldigh te zijn ; gelijck sy oock tot Tpburn / onder de Galg staende/

rondelijck en met veele woorden verklaerden/ 't welck van de Kroonisse te meer geacht wierdt / om dat het slechte Personen waren / en die derhalven namaels een Geschrift tot hare defentie in 't licht hebben gegeven / sonder nochtans eenige andere saecken by te brengen/ als in 't Proces booz de Kichters was gepasseert / en eenige gevolgen daer uyt.

Den tijdt inmiddels naderende / dat het nieuwe Parlement soude sitten / en also men uyt de verkoren Leden niet als 't verbolg van 't voorgaende te gemoet sag / soo begaben hen verscheydene Heeren na Franckrijck en andere Landen: En den Coning vond raedsaem den Heer Hertog van Zorck mede self luyten 't Rijck te laten vertrecken (de waerom sal hier na uyt de Reden des Conings aen 't Parlement best kommen gesien werden): sijn Majestejt belieft de sulckx by een Dissibe aen sijn Heer Broeder te laten weten / luydende aldus.

B R O E D E R.

Ick heb U bereyts in 't lange geseyt de redenen, die my doen geloven, dat het dienstigh is voor U, dat gy U voor eenigen tijdt over Zee retireert, daer over ick wel gefacheert ben; maer gy moogt verseeckert zijn, dat gy daer niet langer sult wesen, als het absolutelijck nodig ten uwen beste en voor mijn dienst sal zijn: Ondertusschen heb ick goet gedacht U te schryven, dat ick dese complaisance van U verwacht, en dat ick wensche, dat het so dra geschiede als gy bequamelijck kond. Gy kond lichtelijck geloven de ontsteltenisse, die ick hebbe, om U dit te schryven, als hebbende niets dat my sensibelder raect, als de constante Vriendtschap, die gy altijt voor my hebt gehad: En ick geloof, dat gy soo rechtvaerdigh zijt, dat gy U verseeckert, dat noch d'absentie noch iets anders, wat het zy, niet sal. kunnen beletten, dat ick waerachtiglijck en met affectie altijt sal zijn uwen, &c

C. R.

Den Coning / om sijn genegentheyt noch meer te vertonen / dede booz het vertreck van sijn Koninckl. Hoogheyt een verklaringe in den Raedt / dat hy noyt met iemant anders was getrouwt geweest als met de tegenwoordige Coninginne / soo dat geen Wettelijcke Kinderen hadde / als hebbende by haer geene verweckt: welke Verklaringe sijn Majestejt eerst / en daer na alle die van den Raet waren / onderschreben / en wiert oock geregistreert / soo men geloofst / om daer booz wegh te nemen alle de gedachten / die in Engelandt / by het overlijden van den Coning / op iemant anders / tot de Erffnisse van de Kroon / mochte vallen / als op de Hertogh van Zorck: Welche sijn Majestejt tot Deptfort self heeft wirtgelept / gaende sijn Koninckl. Hoogheyt met sijn Gemalinne en verderen Creyn / die niet groot was / op den 13 Maert tischeep in 3 Konings Jachten: het was ongestuywig We'er en contrarie Wind / soo dat booz eerst niet van de Kiebit konde komen / en arriveerde alsoo eerst den 17 daer aen op de Mase / en verbolgens den 18 in den Hage; dan men verfont / dat d'intentie niet en was om hier te Lande te blijven: gelijck dan oock op Wydag den 24 Maert / na dat in den Hage / hoewel incognito / en daerom van den

den Staet geen uytwendig cer- bewijs hadde konnen gedaen werden/ dan dooz
 sijn Hoogheyt seer wel onthaelt was / na Brussel is veretrocken / nemende de
 weghover Rotterdam / alwaer 5 Jachten tot sijn transport vaerdig lagen :
 t verblif in den Hage was wat te langer / om dat sijn Konincklijke Hoogheyt
 eerst wilde vernemen / of sijne komst tot Brussel aengenaem soude wesen / en
 hadde derhalven een Expresse derwaerts gesonden / op wiens weder-komen
 alsdoen de Keyse heeft aengenomen / en is sijn hoogged. Koninckl. Hoogheyt met
 sijn Gemalinne aldaer gearriveert / mede als incognito / gelijk sich daer oock
 een wijl tijds soo heeft onthouden.

Het nieuwe Parlement is den 16 Maert d'eerste mael by malkanderen ge-
 komen : En / na dat de Leden de Eeden van Supremacy en Allegiance had-
 den afgelept / is den Koning in sijn Koninckl. Habit en in 't Hooger-hups ver-
 scheenen / en aldaer die van 't Lager-hups mede gekomen zijnde / heeft sijn
 Majestejt het selve aengesproochen als volgt.

Mylords en Edelen.

Ick ontmoet U hier met de ernstigste begeerte , die iemant kan hebben , om te
 vereenigen de Sinnen van alle mijne Onderdanen , beyde tot my en tot mal-
 kander , en ick besluyte , dat het uwe schult sal zijn , indien het succes niet en is vol-
 gens mijn begeerten . Ick hebbe bereyts verscheyde groote dingen tot dien eynde
 gedaen , als d'Exclusie van de Paepse Lords van hare sittinge in 't Parlement , de
 Executie van verscheyde Personen , beyde op de gront van 't Complot en de
 Moort van Sr. Edmondberry Godfrey ; en 't is blijckelijck , dat ick niet ledig ben
 in de vervolging van de ontdecking van beyde , en soo veel verder , als in soo korten
 tijdt mogelijk is geweest .

Ick hebbe soo veel van de Armee afgedanckt , als ick Gelt konde krijgen , om te
 doen , en ick ben gereed , om de rest af te dancken , soo dra als gy gerembourseert
 sult hebben , 't geen sy my gekost heeft , en gy my wilt bequaem maecten , omme
 't overige af te dancken : En boven al heb ick mijn Broeder gecommandeert hem
 van my te absenteren , ter oorfaeck , dat ick de quaetaerdigste Lieden niet wilde
 gelegentheyt geven , te seggen , dat ick alle oorfaecken niet en hadde wegh-ge-
 nommen , die gepretendeert konden werden , om my te neygen tot Paepse raedslagen .

Behalven het eynde van Eendracht , daer op ick ooge (en welcke ick wenschte
 dat soo tot de Protestanten van buyten als van binnen konde uytgebreyt worden)
 proposeerde ick by dese laetste groote trede , die ick heb gedaen , om te bemercken ,
 of de Protestantse Religie en de Vrede van het Koninckrijk alsoo trouwelijck
 beoogt wierdt by andere , als sy reelijck by my is voorgenomen : daerom , soo 't
 soo is , soo sult gy uwe tijdt employeren op de groote Belangens van de Natie , en
 niet verruckt werden , om te vorderen private Animositeyten onder de pretentie
 van de publijcke : uwe proceduren sullen stil en vreedsaem wesen tot dese goede
 eynden , die ick U hebbe gerecommandeert ; en gy sult bedwingen de bewegin-
 gen van eenige onrustige Geesten , welcke willen trachten om die om te stoten .
 Ick hope , dat'er niemant sodanig onder U sal zijn , alsoo'er niet een Mensch kan
 wesen

wesen, die niet soude sien, hoe fatael de Differenten onder ons selven zijn, gelijk oock tot dese tijdt, beyde binnen en buyten.

Ick sal in mijn debvoir niet stil sitten, om dagelijckx, wat ick kan, meer uyt te vinden, beyde van 't Complot als de Moort van Sr. Edmond Berry Godfrey, en sal de assistentie van beyde mijn Huysen in dat werck begeeren.

Ick hebbe niet nalatigh geweest, om ordre te geven, om alle de tegenwoordige Wetten tegens de Papisten in executie te stellen; en ick ben bereyt my te voegen in 't maecken van sulcke verdere Wetten, als nodig mogen zijn tot de versekereyheit van het Koninckrijck tegens de Papery.

Ick moet oock uwe assistentie begeeren van Supplementen, beyde tot afdanking van de Armee (als ick U alrede hebbe bericht) en om dat gedeelte van de Vloot te betalen, 't welck by 't Parlement maer geprovideert is geweest tot den 5. 15 Juny laetst, als oock tot de Schult van de Magalijnen, welcke veroorsaect is by de Pol-Bils, als te kort schietende tot die Somme, daer die Acte credijt toe gaf.

Ick moet U insgelijckx recommanderen de ontlastinge van die Anticipatien, die op mijn Inkomsten zijn, en welcke ick hebbe belast U voor te leggen: En ick hebbe billijcke oorsaecke, om te begeeren sulcke vermeerderinge van mijn Inkomfte self, als die egael magh maecken met mijn nodige Onkosten; maer uyt reden van dese andere Supplementen, die op dese tijdt absolutelijck nodigh zijn, ben ick te vreden een wyle langer met die swarigheyt te worstelen, verwachtende voor het tegenwoordige voor my alleen te hebben de prolongatie van de additionale Inkomsten op de Costuymen en Excijnsen; en dat gy eenige gelegentheyt wilt geven tegens het verlies, dat ick lyde door het Verbod van de Franse Wijnen en Brandewynen, welcke alleen tot mijn prejuditie keert, en tot groot voordeel van de Franffen.

Ick moet nootwendig U in de sin brengen, hoe nootsakelijck het is dese Somer een goede Macht in Zee te hebben, dewyle onse Naburen Navale preparatien maecken: En niet tegenstaende de groote swarigheden, die my drucken, soo heb ick sodanige forge gedragen, welcke, hoedanig gevaer ons mocht over komen, sal preveniëren, indien gy u gedeelte in tijts wilt toebrengen.

En ick recommandere U ernstelijck, dat sulcken constanten Onderhout voor de Vloot magh gemaect werden, als dit Koninckrijck niet alleen seecker magh stellen, maer oock formidabel; 't welck noyt kan wesen, wanneer niet genoegh over blijft, om de nodige Lasten van de Kroon te betalen.

Ick sal concluderen, gelijk ick begonnen heb, met mijn ernstige begeerten, om dit tot een heelend Parlement te hebben; en ick geve U dese verseeckering, dat ick met mijn Leven sal defenderen beyde de Protestantse Religie en de Wetten van dit Koninckrijck; en ick verwacht van U, om beschermt te werden van de calumnien, soo wel als van de gevaren van de quade Luyden, welcke trachten my en mijn Gouvernement hatelijck voor mijn Volck te maken.

En daer op verbolgde de Cancelier.

*Mijn Heeren, en ghy de Ridders, Stedelingen en Burgers van
't Huys der Gemeente.*

GY zijt hier vergadert uyt kracht van sijn Majesteys genadigste Brieven van tsamenroeping, om een Parlement te houden, zijnde de groote, wyse en machtige Raedt van dit Koninckrijk: van de wijsheyt van desen Raedt is den Coning verseeckert, dat hy het beste advys sal bekomen, en van de plicht en getrouwheyt van dese Vergadering kan hem noyt een wilvaerdige bystant ontbrecken, oock is de Coning voornemens U alle met soo veel gunst en goetheyt te ontmoeten, dat hy hoopt dit Parlement niet ten quade sal eyndigen, dan voor onse Vyanden.

Het sal misschien vrent aen eenige schijnen, dat sijn Majesteit, die een soo lange en breede bevinding van de trouw van 't laetste Parlement gehad heeft, nu in dese conjuncture van tyden soude nodig achten een nieuw te beroepen: maer den Coning heeft sulck een gelijk betrouwen in de affectien van alle sijn goede Onderdanen, dat hy voorneemt met haer alle bekend te zijn, en veele consultatien met haer te houden, en hoopt hier door eerselijck te verkrijgen een waer en recht verstant van de begeerte van sijn Volk, en dan, dat hy van haer recht verstaen wert.

De consideratien, die U nu sullen voorgelegt werden, zijn soo dringend en swaer, als noch oyt aen een Parlement geoffereert zijn, of waerlijck oyt sullen konnen gedaen werden: soo groot en surprenant zijn onse gevaeren thuyse geweest, soo formidabel zijn de apparentien van gevaer van buyten, dat de vereenigste raedslagen en de geruste en kalmste gesteltheit der gemoederen, tsamen met de vertrouwste en yverigste affectien, die een Parlement konnen tonen, absoluyt en ten hoogsten nodig geworden zijn tot onse preservatie.

't Huys waren wy genootsaecht rondom om te sien; want sijn Majesteys Konincklijck Persoon is in gevaer geweest door een Conspiratie tegen sijn geheyligt Leven, quaetaerdiglijck bedacht en vernuftig aengevoert door dese uytgesonden Priesters, Jesuyten en haer aenhang, die haer conscientie wegen verplicht achten dat uyt te wercken: En hebbende de omkeering van de ware Religie onder ons gesworen, vinden geen middel soo schijnbaer, om het uyt te voeren, dan ons in 't Hooft te wonden, en de Beschermmer des Geloofs om 't leven te brengen.

Sijn Majesteit ontbrack geen genoegsame blijk van yver voor onse Religie, sonder die getuygenis van sijn Vyanden, die hem daer voor wilden opofferen: maer het is altoos de practijck van dese Devotarissen geweest, eerst de Faem der Vorsten te vermoorden, en dan haer Personen; eerst haer verdacht te maecten by haer Volck, als of sy Papiisten favoriseerden, en dan haer om te brengen, om dat sy al te yverig Protestants zijn: En dan door alle wegen en middelen, die onse Wet Verraet noemt, maer haer Godsdienst, verdienst en Martelaerschap, pogen sy de Heerschappy en Opperhoofdigheyt van den Paus op te rechten, als of de waerdigheyt van sijn drie-dubbelde Kroon noyt genoegsaem konde geavanceert zijn, ten zy dese drie Koninckrijcken aen de selve gehecht waren, en gebracht tot dat Jock, 't welck wy noch onse Voor-vaders machtig waren te dragen.

Het onderzoek van dese Conspiratie is seer naeuw naer-gegaen, en de Heeren van den Raedt hebben soegh gedragen, om de ontdekking te vervolgen sedert het scheidt van 't Parlement, en den Coning laet het nu aen U, om 't selve te volbrengen: vorder blijk is reets uytgevonden, meer Quaetdoenders zijnder ontdeekt, eenige verseeckert, en eenige gevlucht: Rechters van Vrede zijn opgeweekt in de uytvoering van haer plicht: de wanplichtige zijn berispt en gestraft: de naerstige aengemoedigt en geassisteert in twijfelachtige gevallen door de opinien der Rechters: gaeuwe en getrouwe Bodem zijn gefonden na alle hoecken van 't Koninckrijk, daer eenige hoop was van dienst te kunnen doen: de Gevangenen-huysen selfs zijn ondersocht, om te sien, of oock eenige derwaerts gevlucht waren, om haer selfs daer te verbergen, en onder pretentie van schult de vervolging te ontgaen: en sooder eenige oorlof versocht hebben, om over Zee te gaen, die hebben moeten verseeckertheyt geven van niet na Romen te gaen, noch oock haer Kinderen te senden na eenige vremde Seminarien, om daer in opgequeekt te werden, en dan zijn sy verplicht geweest, om een Lijst van haer Huys-Dienaren op te geven, en dese Dienaren zijn mede onder Eede geëxamineert; daer is ordre in de Havens gegeven, om haer daer weder t'examinieren, en met Eeden te doen verklaren, dat sy de selfde Personen zijn die boven geëxamineert waren: Sulckx dat alle mogelijcke soegh gedragen is, dat geen Quaetdoenders vermoet mochten vry raecken. En alhoewel de Priesters selfs de Confessien van haer Leerlingen secreter houden, dan dese de Beveelen van haer Priesters, evenwel soo is'er blijk genoeg geweest, om eenige capitale Misdadigen tot de publijcke Justitie te brengen, en haer van de schult te overtuygen: Eenige van de Ver-raders zijn geëxecuteert, verscheide Priesters zijn gearresteert en gevangen, alle zijn sy haer verbergende en verschuygende in secrete hoecken, als de Zoonen der Duyfsteris. De Moorders van Sir Edmond berry Godfrey zijn gecondemneert en gedood: Eenige Papisten hebben haer selfs uyt het Koninckrijk gebannen; andere zijn gevangen, om 't weygeren van den Eed te doen, en alle worden sy vervolgt, tot overtuyging; selfs de schaemte en verwyting, welcke sulcke verfoeylijcke practijcken vergeselschappen, heeft soo veel aensichten met nieuwe en vremde confusien bedeckt, dat het een krachtig argument tot haer bekeeringe is geweest: oock is 't geen wonder, dat sy niet langer konden gloven, dat het alles Euangelic was, dat haer Priesters haer leerden, wanneer sy sagen, dat de wegh en middelen, om 't selve in te voeren, so verr' van 't Euangelisch was.

In een woordt, soo algemeen is de wanhoop, waer toe de Papisten nu gebracht zijn, dat sy geen andere hoop als dese overig hebben, dat wy misschien ons eygen saecke sullen bederven, en door al te verr' vervoert te zijn door de vreesse van Paperye, verwaerlosen de gelegentheden, die wy nu hebben, om bequame en gedurige provisien tegen de selve te maken.

En het is niet te twijffelen, dat het de Papisten oneyndig soude begunstigen in de revengie, die sy wenschen, voor dese ontdekking, indien sy ons konden door ongeneeslijcke jaloussien verdeelt sien, en de Regeering tot soodanig een trap mistrouwende, als genoegsaem was, om al die reverentie te verfwacken, waer door de

de telve befaet; want als-dan soude het Complot niet geheelijck sonder effect zijn, en dese, die sy niet konden door haer Conspiratie vernietigen, soudent sy de vernoeging hebben van te sien haer selfs ruïneren naer de ontdeckingh: Soo dat, schoon wy de desolatie, die sy over ons meenden te brengen, ontsnapt waren, soo soude evenwel niets ons konnen veyligh houden voor die destructie, welcke wy over ons selfs soudent brengen.

Maer haer verwachtingen hier van zijn alsoo ydel, als haer andere desseyne boos waren, want sijn Majesteit heeft alreeds begonnen aen haer te laten sien, met wat strengheyt hy voornemens is tegen haer te procederen: hy heeft een Wet gegeven, om alle den Edeldom van die Factie onbequaem te doen zijn, om oyt in 't Parlement te sitten: En hier niet mede vernoegt, heeft hy aen 't laetste Parlement geoffereert, en doet het op nieuw wederom aen 't tegenwoordige, om alle Wetten tegen de Papery te passeren, die fullen versocht werden, doch soo, dat die niet strecken tot vermindering van sijn eygen Voor-rechten, noch tot verandering van het neder-dalen der Kroon in de rechte Linie, als mede niet om de Successie te vernietigen. Hy heeft de Petitie van de Lords geweygert, die zedert het scheiden van 't Parlement versochten te recht gestelt te werden, en die het na soo een lange gevangenis redelijck genoegh mochten verwacht hebben; maer sijn Majesteit dacht het bequaemer, om haer te bewaren tot een publijcker recht-stelling voor 't Parlement: om welcker oorfaeck haer ondersoeck nu behoorde verhaelt te werden, want het hoogh tijdt is dat'er een eynd gemaect werdt met het gevangen houden van de Lords.

Maer het geen den Koning gelieft heeft dese morgen aen U te seggen, gaet dit alles te boven, en is alleen genoegsaem om alle dese vreesen van Paepse influentien wegh te nemen, welcke veele al te verre gekoefert hadden: want nu siet gy, dat sijn Majesteit uyt hem selfs dat geen gedaen heeft, 't welck seer swaer soude geweest hebben voor U, om van hem te eyschen, en heeft hem selve berooft van de conversatie van sijn Koninklijcke en eenigste Broeder, met hem te commanderen 't Koninkrijk te verlaten; aen welk bevel sijn Koninkl Hoogheyt een onderdanige en volkomē onderwerpinge en gehoorfaemheyt betoont heeft: dese separatie was vergeselschapt met een bovengewone droefheyt aen beyde syden: maer hy, die om uwent wille scheiden konde van sulck een Vriendt en Broeder, moogt gy U verseecken, dat nu geen andere Favoriten heeft, dan sijn Volck: Terwyl dan sijn Majesteit sich soo gereet heeft getoont om toe te staen, en eenigermaten de versoeken van 't Parlement te voorkomen, soo is 't een ellendige uytvlucht, daer onse Vyanden op betrouwen, wanneer sy hopen onse yver te sien onse discretie te boven te gaen, en dat wy selfs de ongeluckige oorfaecken soudent worden, om onse eygen raedslagen misdrechtig te maken.

Niet alleen de sorg voor den Staet, maer oock die, welcke wy behoren te hebben voor de Kerck, sal ons bewaren voor alle dwalingen van dese soorte; want gelijck'er niet is, noch oock sedert 1500 Jaren een suyverder Kerck dan onse geweest is, soo is 't alleen om de faeck van dese arme Kerck, dat den Staet soo seer is ontroert is geweest. Het is haer waerheyt en vrede, haer geschicktheyt en order

die sy arbeiden t'ondermijnen en vervolgen met soo een rustelose quaetheyt: En terwyl sy sulckx doen, so is't nodig voor ons, om onderscheyt te maecken tusschen Paepse en andere Recusanten; tusschen die, welke de gantsche Kudde soecken te versfroyen, en sulcke, die daer alleen af-dwalen. En onder de veele goede Wetten, die 't U goet sult duncken te maecken, en kan 't niet mis zijn te dencken, om een beter remedie tot het reguleren der Druck-Perffen, uyt welke dagelijckx Paepse Catechismen, Pfalters en Boecken van controversie voort sluypen: En mogelijk sal 't mede een goede vrucht van soo een Wet zijn, de scheursiecke en seditieuse Libellen te verhinderen; want seecker het is veel beter voor ons, om sodanige Wetten te maecken, die de misdaden voor komen, dan sulckē, welke alleen dienen om de misdadige te straffen.

Van dese gevaren, die wy thuis kennen, en die wy reeds een groot gedeelte zijn te boven gekomen, gelieft u consideratien na buyten te senden, en weeg de gevaren, die van daer soudē mogen komen. Wy alle sien en kennen het postuur van onse Naburen, en de generale Vrede van Europa eens gemaect zijnde, dat'er nootfaeckelijck groote Vlooten en Armeen sonder employ sullen zijn, en gereed om een occasie waer te nemen: oock is 't blijkelijck, dat eenige van onse Naburen soo bedorven zijn door den Oorlogh, dat sy'onbequaem zijn om ons eenige hulp te doen, indien wy die nodig soudē mogen hebben. En als wy daer en-boven de verdruckten staet der Protestanten buyten considereren, soo mogen wy verseeckert zijn, dat alle jammer, 't welck sy lyden, eenigermaten een verswacking is van het Protestantse Interest, en schijnt, als of het gemeent was, om een wegh te banen tot een generale uytroeying.

Dese gevaren soudē soo considerabel niet wesen, als sy zijn, indien de tegenwoordige gebreecken van de Kroon niet al te bekend waren: den Coning is niet voornemens om op dese tijdt U aen te dringen, om die alle te considereren; want gelijckerwys den Coning niet kan hopen, om in een Sessie alles te doen 't welck goet soude zijn voor sijn Volck, soo en verwacht hy oock niet van haer al wat nodig voor hem selfs soude mogen wesen, maer hoopt, dat een goet verstant tusschen hem en sijn Volck altoos sal bewaert werden door een gedurige reciprocatie van genade en gunst aen sijn syde, en plicht en genegentheyt aen de uwe.

Dat, 't welck den Coning tegenwoordigh meest druckt, is 't gebreck van die Thesaurie, welke hy heeft uytgeput, door het ingaen soo verre als hy konde, in het afdancken van sijn Armee, 't welck wel seer verre, maer niet volkomen gedaen is. Wyders de kosten van een groote Zee-Vloot, nu gereet om te werden af-betaelt, en de nootfaeckelijckheyt, om een andere dese Somer gereet te hebben, 't geen te kort quam aen de Pol-Bil, van die Som, die toegestaen was daer op te borgen, waer door dese bedrogen zijn, die Gelden op credit van die Acte gefourneert hadden, ten zy gy haer vergelding doet, samen met de continuatie van eenige additionalē Rechten van Costuym en Excijnsen: En het was ten hoogsten te wenschen, dat terwyl de Inkomst op 't best altijd te kort komt met de nodige Onkosten van 't Gouvernement, dat'er een wegh mocht gevonden werden, om dese Schulden en Anticipatien wegh te nemen, en om die vermindering van de Co-

stuyme te vervullen, die de selve veel schraelder maecken dan het te voren was.

Mijn Heeren en Edelen.

Daer zijn soo veel dingen te doen, en soo weynig tijdt tot het selve, dat'er geen oogeblick behoort verloren te gaen. De tijdt van 't Jaer is noch soo verre niet geavanceert, dat het te laet soude zijn dese Somer een Vloot in Zee te brengen, want de meefte preparatien zijn gereet, indien wy daer mede besigh zijn met de vereyschte diligentie; en daerom is het van groot gewicht aen ons alle, de tijdt wel te besteden.

De beste wegh, om dit te doen, sal zijn, alle langsame consultatien te weeren, die somtijts soo veel quaet doen als quade resolutien, en boven al sorg te dragen voor sulcke questien en debatten, die strecken om hevigheyt te verwecken, of die eenige soort van ontrusting souden mogen voort-brengen. Oock helpt geen ding ter werelt soo veel, om een saeck af te doen, als een gerufte en ordentelijke voortgang; want sy, die haestig zijn, en al haer werck gelijk ondernemen, hinderen gemeenlijck haer selfs van iets tot perfectie te brengen.

Gy hebt nu gelegentheyt om groote dingen voor den Coningh en 't Koninckrijk te doen, en het verdient u hoogste forge, om een recht gebruyck van 't selfde te maecken, want het is in de macht van een Parlement niet, een verloren gelegentheyt wederom te krijgen, of haer selfs wederom te brengen tot de selfde omstandigheden, of de selfde conditie, welke sy eens in haer macht hadde, waer te nemen.

Wilt gy de Religie 'thuys verseeckeren, en van buyten verstercken, door het vereenigen van alle de Protestanten in Europa? dit is de tijt.

Wilt gy aen de Christen Werelt den Coningh in een conditie vertonen, bequaem om dese te protegeren, die hem sullen aenhangen, of op hem betrouwen? dit is de tijdt.

Wilt gy alle onse vreesse en jalousien uytbluffchen? Wilt gy alle private moedighen ter zyde leggen, en die overgeven tot de rust van 't gemeen? dit is de tijt.

Wilt gy de gronden leggen van een durende Vrede, en de Kerck en Staet verseeckeren tegen alle toekomende machinatien van onse Vyanden? soo is dit de tijt.

Mijn Heeren en Edelen.

De tegenwoordige gedaente van saecken, en de staet, in welke wy nu zijn, werdt soo wel gekent en verstaen van buyten, dat de gantsche Werelt een groote verwachting heeft van dese resolutien, die hier sullen genomen werden. 't Gevolg van dese Raet schijnt een uytspreeck te sullen zijn van 't nootlot van de Koninckrijcken, en schijnbaer, ons te sullen brengen of tot geluck of ellende, en dat voor een lange tijdt. Wy zijn gewoon te seggen, en seggen met waerheyt, dat wanneer den Coning geseten is in 't Parlement, dat hy dan in de volheyt van sijn Majesteit en macht is, en schijnt met de klaerste glans: laet geen dampen van beneden de selve verduyfteren. Vreemde Volckeren seggen, en seggen 't met waerheyt, dat een Coning van Engeland, in conjunctie met sijn Parlement, soo groot en machtigh een Prins is, als iemant in Europa; toont haer dan 't gesicht, waer voor sy

vervaert zijn: En federt sy het voor een regel in haer Politie gestelt hebben, dat Engelandt noyt dan door sich self kan verdeftrueret werden, en dat het vergeefs is een aenflagh op die Natie te maecten, ten zy sy in groote disorder en confusie onder malkander zijn: doet dan de Eerfuchtige in tijds wanhopen, en brengt sulck een volmaectt verstant tusschen alle de deelen van dit groote Lichaem, dat'er maer een Hert en een Ziele magh wesen.

Laet ons mede al te samen bidden, dat hy, die nochmaels den Koning, Kerck en Staet miraculeuselijck verloft heeft, sijn Goddelijcke protectie gelieft te continuëren, en ons danckbare en gehoorfame herten geven: En wanneer wy dese herten aen Godt sullen opgeoffert hebben, laet ons die dan wederom offeren aen den Coning, en die neder leggen voor de voetbanck van sijn Throon: dat soo den Coning hem veylig magh sien in u raedslagen, rijck in u affectien, victorieus door u armen, en opgeheven tot soo een hoogte door u getrouheyt en couragie, dat gy de eer moogt hebben om hem de grootste Coning te maecten; en hy wederom die glorie, om U het geluckigste Volck te doen zijn.

Ick heb maer een ding meer in bevel, en dat is aen de Edelen van 't Huys der Gemeente, dat sy datelijck voortgaen tot het kieseren van een Spreecker, die sijn Majesteyt verwacht dat hem hier morgen namiddagh ten 3 uren sal gepresenteert werden.

Het Lager-huys / op de recommandatie van een Spreecker te kieseren / heeft verholgens den Heer Seymour / die Spreecker van het voorgeaende Parlement was geweest / nemine contradicente geëligeert: maer als de selve des anderendaegs in 't Hooger-huys / alwaer den Coning was / aen sijn Majesteyt wierdt gepresenteert / en dat hy Mr. Seymour seyde / dat hy van 't Lager-huys tot Spreecker was verkoren, en willigh was sijn Majesteyt met sijn uytterste macht te dienen. Soo antwoorde wel den Koning niet / maer den Cancellier seyde / dat indien sijn Majesteyt alsints soude accepteren een Persoon, by 't Lager-huys opgestelt, dat het geen groot faveur soude zijn een Spreecker verkoren te wesen; en derhalven, dat sijn Majesteyt, als wesende de beste oordeelaer van Personen en saecken, goet gevonden had te excipiëren tegens Mr. Seymour, als zijnde genoegsaem gequalificeert tot andere Diensten en Employen; en dat derhalven het Lager-huys's anderendaegs een ander Spreecker soude kieseren. Waer op de Eeden van 't Lager-huys weder in haer Huys gekomen zijnde / soo seyde Sr. John Carnly / dat hy ordre had van sijn Majesteyt, om Sr. Thomas Meers tot haer Spreecker te recommanderen, als zijnde een Persoon bedreven in de Parlements saecken, soo wel als in den dienst van den Koning. Maer daer ontfont een luyt geroep / niet, niet: en voort een woorden-strijt / hoe verre sy meynden dat de Verkiefinge van een Spreecker aen de approbatie van den Koningh gebonden was / als sommige dat maer voort een bekeftisheit stellende / en andere / dat'er in 100 Jaren geen exempel was geweest van non-approbatie / &c. En wierdt aen den Koning oock eenige reden voort-gebracht / waerom sy meynden dat men haer geen nieuwe Verkiefinge behoorde te bergen: maer sijn Majesteyt

stept antwoorde / dat het maer tijdt spillen was, en dat sy souden voort gaen met het gene aen haer bevolen was. Dan sy echter een nieuwe remonstrantie aen den Coning doende / en in haer selfs seer oneens zijnde / of sy een nieuwe Spreeker souden verkiefen of niet / soo is den Coning op den 23 Maert weder in 't Parlement gekomen / en heeft dat tot den 25 geporogueert: Als wanneer de Leden wat sachter van hinnen gelowden zijnde / eyndeling / op de aenmaninge van sijn Majest. en den Cancelier / tot een nieuwe Verkiefsinge traden / en viel alsdoen de keure op Sr. William Gregory / een Sergeant van de Wet / zijnde een goet Rechtsgeleerde / en / soo men in 't generael oordeelde / een goet Man; welke sijn Majesteit gepresenteert zijnde / wiert goet gekieurt. En hier op is het selve Huys / na 't afleggen van de voor-gemelde Eeden / als oock het onderterkenen van het Test / in de voozgaende Mercurius gementioneert / voozt getreden tot de Besoignes.

Het eerste was het werck van 't Derraet te verholgen / waer ober eenen Dr. Cong. / Dr. Gates en Mr. Bedloly voozt 't selve Lager-huys wierden ontboden / en aldaer hare Informatien gehoort zijnde / wierdt besloten / nemine contradicente, dat sy volkommen proeben hadden / dat 'er sedert eenige Jaren was gesneet een horribel en verraderlijck Complot / gedzeven by die van de Paepse Religie / om den Coning te vermoorden / en de Religie en Regeeringe te veranderen: En hier in wierdt soo grooten yber getoont / dat namaels eene van de Leden hebbende gesproocken tegens de waerheyt van 't gemelde Complot / na den Cour wierdt gesonden / daer niet als op een ootmoedig verfoeck weder upt gelaten wierdt. Het Huys ordonneerde voozt een Committé van Secretesse / om de Informatien en Bewijsen te beleggen / en de Articulen op te stellen tegen de Lords / die daer ober beschuldigt wierden / en hier toe versocht het selve de Papiere en Geschiften van sijn Majesteit / vooznaamentlijck welke belept waren sedert de Porogatie van het laetste Parlement: Waer op den Coning liet antwoorden / dat die waren overgelevert in handen van een Committé van de Lords / welke deselbe aen 't Lager-huys soude overleveren / soo dza als sy daer mede gedaen soude hebben.

Men sagh ondertusschen wel / dat het Lager-huys niet en soude stil sitten in de klachten by 't voozgaende aengevangen tegen den Heer Chesaurier / en om derhalven de swarigheyt / die daer upt mochte ontstaen / t'ontwijcken / resolbeerde de selve sijn Ampt van Chesaurier neder te leggen / en wierdt by sijn Majesteit goet gebonden 't selve Ampt te laten bedienen by Commissie by den Lord Willington / Sr. John Carnley / Sr. Eduard Tearing / Mr. Laurence Hyde en Mr. Sidney Godolphin / en als Secretaris Mr. Henry Gyn: En om te betonen dat dit niet upt ongunst geschiede / heeft sijn Majest. hem bereert met de Titel van Marquis van Camarthem / en een Pensioen van 5000 Ponden jaerlijck: doch 't is so verre van daer geweest / dat dit de hebigheyt heeft gesilt / dat voozt op den 30 Maert wierdt geresolbeert / dooz Gedeputeerde aen het Hooger-huys te doen gedencken de klachten / die het voozgaende Parlement tegen den voozsz. Chesaurier of Grave van Danby / so wy hem vooztaen

sullen noemen / als zijnde nu van sijn Thesaurierschap af / hadde ingebzacht / met versoeck / dat sy den gemelden Grabe in verseeckeringsh wilde nemen ; maer 't Hooger-hups in 't opstaen zijnde / als de Bootschap ontving / sieelde haer resolutie daer ober tot den volgenden dagh uyt / en konde als-doen tot het gevangen nemen niet resolveren / om dat den Grabe 8 dagen tijdt was vergunt / om sich te verantwoorden.

Doch het Lager-hups daer mede niet rustende / maer de saeck tegens ged. Grabe meer en meer poufferende / soo is den Koning op den eersten April in 't Parlement gekomen / en heeft het selve aengesproocken als volgt.

Mylords en Edelen.

Ick soude blyde geweest hebben te sien, dat gy een goede voortgang in de materien, daerom ick U beroepen hebbe, hadde gemaect, maer ick versta, dat uwe proceduren tegens Mylord Thesaurier U daer in hebben verhindert, soo ben ick nu gekomen, om een eynde van die affaire te maecten, en dat ick sodanigh als ick hoop dat tot uwer aller satisfactie sal wesen. Ick hebbe hem mijn Pardon gegeven onder mijn groot Zegel, voor de beroeping van 't Parlement, tot verseeckering van sijn Lijf en Goet: En of daer eenig gebreck (in 't poinct van forme of andersints) mochte begaen zijn, soo wil ick hem tienmael meer geven, indien het tot dien eynde niet volkomen noch suffisant soude wesen. Ick heb dat voor, en weygere dat noyt aen eenige van mijne Dienaers of Ministers, die hare Plaetsen wel waarnemen, als Mylord Schafsbury en de Hertogh van Buckingham wel weten. Daer by moet ick U informeren, dat in de materien, die hem raecken, verkeerde opnemingen zijn, want de Brieven waren geschreven uyt mijn ordre: En wat de verberginge van het Verraet aengaet, sulckx is onmogelijck, alsoo hy van het selve niet en wist, als 't gene hy immediatelijck van my selfs hadde. Ick heb hem ontflagen van mijn Hof en Dienst, om niet weder te keeren. De publijcke Affaires dringen hart, en derhalven recommandeer ick U daer spoedig aen te gaen.

Het Pardon lude als volgt.

KAREL de II. by der gratie Godts Coning van Engelandt, Schotlandt, Vranckrijck en Yrlandt, Beschermmer des Geloofs, &c. Aen alle die gene die dese onse Brieven toekomen, saluyt: Doen te weten, dat wy, om vericheyde goede redenen en consideratien, ons specialijck daer toe moverende, uyt onse particuliere gunst en seeckere wetenschap en beweginge hebben vergeven, quijt gescholdé en geremitteert, gelijk wy by desen voor ons en onse Erfgenamen en Successeurs pardonneren, quijt schelden en remitteren aen onsen leer beminden en getrouwen Bloet-Vrient en Raetsheer Thomas, Grave van Danby, alle en hoedanigh Verraet, hoogh Verraet, misgrepen van Verraet, Opstanden, ontdekking van Secreten, misverstande, Confederatien, verfwygingen, verfuymenissen, nalatingen, beledigingen, misdaden van kleynachting, en hoedanige andere vergrypingen en overtredingen, so door hem alleen als met hoedanige andere Persoon of

Per-

Personen, of door iemand anders, 't zy alleen of meer, door bevel, bekentmaeckinge, toestemming, toelating of volmacht van gedachte Thomas, Grave van Danby, voor den 7 February laetstleden, geadviseert, aenbevolen, geattenteert, aengevangen, geperpetreert, verswegen, bedreven of nagelaen zijn, schoon deselve of eenige van de selve onsen Persoon, of hoedanige publijcke saecken of handelingen met Uythemisse Ministers, aen ons gefonden, zijn rakende, specterende of concernerende, of dat die bestaen in het niet behoorlijk nakomen van onse Instructien en Beveelen aen de Gefanten van onsent wegen in d'Over-Zeeffe Gewesten residerende: Als oock alle en hoedanige aenkleven en dependentien van 't gene hier voren is gesegt, al schoon den selven Thomas, Grave van Danby, over het voren-gemelde of eenige deelen van dien, als Gefant, beschuldigt, aengeklaegt, overwonnen en overtuygt mochte zijn of niet, en niet tegenstaende hoedanige Beschuldigingen, Aenklagingen, Ondersoeckingen, Informatien, Overtuygingen, Vonnissen, Executien, straffen des doodts, aen den Lyve, gedecerneerde Hechtenissen, en hoedanige andere straffen of poenen voor de selve ofte iemand van haer, en alle en hoedanige klachten, eysschen, conclusien en rechtsvorderingen, die wy of onse Erfgenamen en Successeurs tegens gedachten Thomas, Grave van Danby, ter oorsaecke van het voren-genoemde of eenige deelen van dien gehad hebben, zijn hebbende of in 't toekomende sullen hebben, ofte in eenigen deele daer toe soude mogen behoren annex zijn, of in eenigerhande manieren concerneren, specteren en aengaen: Derhalven soo willen, begeereu en belasten wy by desen, dat dese onse Brieven, en dese onse Vergevinge, Pardon, Quijtscheldinge en Remissie, daer inne vervat, aengaende alle en iegelijcke saecken, als voren, vergeven, gepardonneert, geremitteert en quijt gescholden, goet, reeel en actueel na de Wet sullen zijn, en dat, gelijk hier voren gesegt, niet tegenstaende alle Verraet, hoog Verraet, misgrepen van Verraet, Opstanden, Rebelien, Wederspannigheden, Exactien, Oppressien, ontdecking van Secreten, Confederatien, Verswygingen, Versuymenissen, Nalatingen, Beledigingen, misdaden van kleynachting, en hoedanige andere Vergrypingen of Overtredingen die daer souden mogen zijn: oock onaengesien het gestatueerde in het Parlement van de Heer Richard de II. laetst Coning van Engelandt, in het 13 Jaer van desselfs Regeringe uytgegeven en geëmaneert; als mede niet tegenstaende het gestatueerde in 't Parlement van de Heer Eduard de III. laetst Coning van Engelandt, in 't 14 Jaer van desselfs Regeringe uytgegeven en geëmaneert: En e yndelijck, niet tegenstaende alle en hoedanige Statuyten, Acten of Dispositien ter contrarie. Wyders belasten en beveelen wy uyt onse vordere gratie en fav eur wel expreffelijck aen alle en iegelijck onse Rechters, Justiciers, en hoedanig^e andere, dat dese onse Brieven en generael Pardon of Vergiffenisse, en de generael Woorden, Clausulen en Sententien hier voren gemelt, in alle onse Hoven en elders, op de voordeeligste, ampelste en gunstigste wyse, en tot de meeste en bondigste ontlasting van gedachte Thomas, Grave van Danby, sullen werden geconstrueert, geëxponeert en geadjudiceert, namentlijck, aengaende de misdaden en beledigingen hier voren gemelt, volgens onse oprechte intentie, en op so voordeelige manier en for-

me, en tot alle intentien en meeningen, gelijk als of het gemelde Verraet, hoog Verraet, vergrypingen van Verraet, Misdaden, Beledigingen, Nalating en, kleyn-aching, Verlwygingen, Versuymenissen, Overtredingen, en andere faecken hier voren gemelt, by expresse, speciale en particuliere Woorden vergeven, quijt gescholden en geremitteert waeren: Ende dat dese opene Brieven van Pardon, Quijtscheldinge en Remissie, met alle 't gene daer in begrepen is, in hoedanige Hoven en voor hoedanige onse Rechters, niet tegenstaende hoedanige faecken ter contrarie, sullen werden geconfirmeert en geaprobeert. Des t'oirconde hebben wy dese onse opene Brieven hier van doen opmaecken, ick selfs Getuyge, tot Westmunster den eersten Maert, in het 31 Jaer van onse Regeeringe.

Maer op het Lager-huys aenstonts een Committé ordonneerde / om de wettelijcheyt van 't selve te examineren / en dat oordeelende daer in dit defect te leggen / dat het niet gepasseert was dooz handen van de Secretarissen van Staet / of gezegelt by 't Secrete Zegel / soo versoekt het Lager-huys andermael aen 't Hooger-huys / dat hy Grabe mocht verseeckert werden / om hem te verantwoorden: En dede by een Addres aen den Koningh representeren / waerom sy 't Pardon onwettelijck oordeelden / en de redenen / om de quade gevolgen / waerom het selve geen stant behoorde te gzyen; vernieuwende de instantien / om de Papieren / aengaende het Verraet / te hebben; en eyndeling / om sijn Majesteit te bewegen tot het wtschryben van een Bede-dagh. Het eerste wint geen gehoor / maer de twee laetste versoeken wierden toegestaen. En die van 't Hooger-huys antwoorden aen die van 't Lager-huys / dat sy die van de Swarte Staf alreede hadden gesonden na Wimbleton / en na sijn Huys in de Stadt / om hem Grabe te verseeckeren / maer dat men hem niet hadde kunnen vinden: en waerheyt was / dat meer-gemelde Grabe / siende dat de proceduren soo hoogh liepen / goet had gebonden sich te absenteren; maer dit verswaerde sijn saeck: want daer het Hooger-huys te voren had besig geweeft om een Acte te ontwerpen / waer by de selve incapabel soude verklaert werden / om opt in des Konings presentie te komen / eenige Ampten en Officien te bedienen / eenige Beneficien van de Kroon te ontfangen / en in het Hooger-huys te sitten / daer resolbeerde het selve nu / om hem wpt te bannen.

Maer dese Acte in 't Lager-huys gebracht zijnde / om hare concurrentie / was noch niet genog / alsoo men daer versont / dat er een Acte van Indaginga moeste gemaect werden / en dat hy / by non-comparitie / soude verklaert werden schuldigh aen hoog Verraet / en dat aen alle de Crimen / die hem opgelept waren / sonder dat het in de macht van den Koning soude zijn hem te pardonneren: en wiert den dagh vooz eerst genomen op den 19 April.

Den Bede-dagh wiert wptgeschreben tegens den 21 April / en had al-om duydelijche wtdruichselen van het Verraet / en dat men soude bidden vooz de verstopingen en vernietiging van dit quaet voornemen / en preserbatioe van de Protestantsche Religie / &c.

Den 11 April wiert by 't Lager-huys in 't Hooger-huys gelebert d'Acte / die

die sy tegen de Grabe van Danby hadden opgesteld / by welke hy mede soude werden gedepoorteert van sijn Adeldom ; 't geen / als te hart / by 't Hooger-hups wierdt afgesteemt / en hem tijdt tot den 25 April / om hem te komen verantwoozden / gegeven / maer soo na den 11 Mey in Engelandt wierdt gebonden / dat als-dan als overtuygt van Crimen lesæ Majestatis soude gehouden werden.

Dan 't Lager-hups daer mede niet vermoegt zijnde / en vermoedende / dat hy sich noch in Wictham onthielt / heeft by Addres aen den Koningh versocht / dat hy mochte geapprehendeert woorden. En ondertusschen was 'er tusschen beyde de Hupsen groot geschil ober de Acte / die tegen de Grabe van Danby soude werden gedresseert / waer in eyndeling het Lager-hups prevaleerde / soo dat hem alleen wat langer tijdt / namentlijck tot den eersten Mey / om hem te komen verantwoozden / wiert gegeven : 't welck dan den Grabe dede re, olberen / lieber als dooz een verdachte absenteringe sich soo sware straffen subject te maecken / sich te komen verantwoozden / of immer op sijn Bardon te staen / en heeft sig daer toe bypwillig in handen van den Deurwaerder van de Swarte Staf begeben / die 't selve aen 't Hooger-hups bekient maecte ; waer op voort gevolgt is 't geen hier na sal werden verhaelt.

De saecken van de gebangen Lords in den Cour verstimden noch dooz het aenbrengen / dat eenen Mr. Nathanael Reading hadde getracht Mr. Bedlow / eene van de Getuygen van 't meer-gemelde Complot / met Gelt te bewegen / dat sijne Getuygenisse tegen de gebangen Lords soude verlichten / en dat daer ober eenige Conferentien waren gehouden / alsoo gedachten Bedlow sig hadde vertoont / al of daer toe genegen was / maer had ondertusschen eenige Getuygen verborzen / die alles aengehoort hadden / en hoe gedachten Reading met een ontwozpen Geschryft by de Lords in den Cour was geweest / en die eenige veranderinge daer in hadden gemaeckt : waer ober den boorz. Mr. Reading is gecondemneert in een Boete van 1000 Ponden / een Jaer Gevangenis en een uur in de Pillory tot Westminster gestelt te woorden ; gelijck doech op de Maendagh na sijn condemnatie gedaen wierdt.

Ondertusschen is by de Commissarissen van 't Lager-hups de Beschuldigingen / tegen de gebangen Lords opgesteld / geapprobeert / en in 't Hooger-hups gecommuniceert zijnde / heeft het selve op den 19 April de gebangen Lords booz de Barre van 't selve Hooger-hups doen komen / uptgesendert den Lord Bellasis / die onpasseelijck aen de Sicht was / en als-doen is de gemelde Beschuldiginge haer boozgelesen / luydende als volgt.

Articulen van Beschuldiginge van hoog Verraet en andere hooge Crimen en Offentien, tegens William, Grave van Powis ; William, Vicomte Stafford ; Henry, Lord Arundel van Wardour ; William, Lord Petre, en John, Lord Bellasis, tegenwoordige Gevangens in den Tour.

DA'er voor veele voorledene Jaren is gesmeet en aengevangen een verradisch en vervloecte Conspiratie en Complot binnen dit Koninckrijck van Engelandt

gelandt en andere Plaetsen, omme te altereren, veranderen en om te keeren het oude Gouvernement en Wetten van dit Koninckrijk en Natie, en om te onderdrucken de ware Religie, die daer in is opgesteld, en om uyt te roeyen en deftrueren de Belyders van dien; welck Complot was beleyt en aengevangen in verscheyde Plaetsen en door verscheyde wegen en middelen, en by een groot getal van Personen en van allerhande qualiteyt en waerdigheyt, welcke daer in geageert en gemeynt hebben t'executeren en te voltrecken de voorz. schelmachtige en verraderlijcke desseynen en voornemens.

Dat den geseyden William, Grave van Powis; William, Vicomte Stafford; Henry, Lord Arundel van Wardour; William, Lord Petre, en John, Lord Belafis, te samen met Philips Howard, gemeenlijck genaemt den Cardinael van Nortfolck; Thomas White, alias Whitebread, gewoonlijck genaemt Provinciael van de Jesuyten in Engelandt; Richard Strange, laetste Provinciael van de Jesuyten in Engelandt; Vincent, gewoonlijck genaemt Provinciael van de Dominicanen in Engelandt; James Corker, gewoonlijck genaemt President van de Benedictynen; Sr. John Warner, alias Clare, Baronnet; William Harcourt, John Keines, Nicolaes Blundel, Pole Edward Mico, Thomas Bedingfield, alias Benifield; Bazil Langworth, Charles Peters, Richard Peters, John Conyers, Sr. George Wakeman, John Fenwick, Dominick Kelley, Fitz Gerald, Evers, Sr. Thomas Preston, William Lovell, Jesuyten; Lord Baltemore, John Carrel, John Towneley, Richard Langhorn, William Foggarty, Thomas Penny, Mattheus Medbourn, Edward Coleman, William Irelandt, John Grove, Thomas Pickering, John Smith en diverse andere Jesuyten, Priesters en Monnicken, en andere Personen, als valffe Verraders van sijn Majesteit en dit Koninckrijk, in de voorz. tijd verraderlijck hebben beraetlaegt, gehandelt en geageert tot volvoeringe van haer schelmse, pernicieuse en verraderse desseynen; en tot dien eynde schelmachtigh en verraderlijck hebben goet gevonden, geconspireert en geresolveert gevangen te nemen, af te setten en vermoorden sijn geheyligde Majesteit, en hem te beroven van sijn Konincklijke Staet, Kroon en Waerdigheyt, en dat by malicieuse en voor-bedachte woorden, schryven als andersints hebben verklaert, dat sy van dese voornemens en intentien zijn geweest.

Als mede, om dit Koninckrijk en Natie subject te maecken aen den Paus en sijn tirannicque Regeeringe.

En te saiseren en onder haer te verdeelen de Staten en Erf-Goederen van sijn Majesteits Protestantse Onderdanen.

En op te rechten en herstellen Abdyen, Kloosters en andere Conventen en Societeyten, welcke over lang by de Wetten van dit Koninckrijk zijn gesupprimeert, om haer Superstitie en Afgodery, en om aen haer te geven en herstellen de Landen en Possessien, die nu in besit zijn van sijn Majesteit en sijn Onderdanen, na de Wetten en Statuten van dit Koninckrijk.

Als oock, om te fonderen en op te rechten nieuwe Kloosters en Conventen, en af te setten en depriveren alle Protestantse Bisschoppen en andere Kerckelijcke Personen van hare Officien, Beneficien en andere Voordeelen, en dan die mid-

delen te deftruëren fijn Majefteyts Perfoon, uyt te roeyen de Proteftantfe Religie, te vernietigen de Rechten, Vryheden en Eygdommen van fijn Majefteyts goede Subjecten, om te keeren het wettige Gouvernement van dit Koninckrijk, en Subject te maken aen de Tiranny van de Stoel van Romen.

Dat de gefeyde Conspirateurs en hare Complicen en Geconfedereerde verraderlijk hebben gehad en gehouden verfcheyde Vergaderingen, tSamenkomsten en Beraedflagingen, waer in onder haer wierdt overleyt en bedacht, wat middelen fouden werden gebruyckt, en wat Perfonen en Instrumenten geëmployeert, om te vermoorden fijn Majefteyt, en dat daer in is gerefolveert dat te effectuëren door Vergif, fchieten, fteecken, of fulcke of diergelijcke wegen en middelen, en aengeboden Vergeldingen en beloften van avantagie, aen verfcheyde Perfonen; om 't felve te executeren, en gehuurt en geëmployeert zijn verfcheyde fchelmachtige Perfonen, om te gaen na Windfor en andere Plaetsen, daer fijn Majefteyt mocht refideren, om te vermoorden en om te brengen fijn Majefteyt: welcke gefeyde Perfonen, of fommige van haer, hebben aengenomen fodanige Vergeldingen, en onderftaen het nakomen van dien, als wefende actuëlijk na die Plaetsen, en ten dien eynde en voorhebbens, gegaen.

Dat de gefeyde Conspirateurs, om haer Verraders Deffeynen te meer te verftercken, hebben geraedpleegt te lichten, gelijk oock hebben geprocureert en gelicht Volck, Gelt, Paerden, Wapenen en Amunitie; en alfoo daer toe bereydfchap gemaect en getracteert en gecorrefpondeert met den Paus, fijn Cardinalen, Nuntien en Agenten, en met andere Uythemfse Ministers en Perfonen, om te lichten en te obtineren onderftant van Volck, Gelt, Wapenen en Amunitie, en daer mede te maecken, veroorfaken en verwecken Oorlog, Oproer en Tumulten in het Koninckrijk, en 't felve te invaderen met vremde Machten, en te overvallen, bemachtigen en deftruëren fijn Majefteyts Vloot, Forten, Magafijnen en ftercke Plaetsen in dit Koninckrijk; waer op de calamiteyten van den Oorlog, moorden van de onnofele Onderdanen, Mannen, Vrouwen en Kinderen, Brand, Roof, Verwoeftinge en andere gevolgelijcke miferien en ongemacken absolute-lijk fouden hebben gevolgt, tot ruïne en verwoeftinge van defe Natie.

Dat de gefeyde Conspirateurs hebben geprocureert, aengenomen en uyt-gegeven verfcheyde Instrumenten, Commiffien en Pouvoirs, gemaect en goet gekeurt by of onder den Paus en andere onwettelijcke en geïfurpeerde Authoriteyt, om te difponeren van Volck, Gelt, Wapenen en andere dingen, nodigh tot haer fchelmfse en verraderfe deffeynen; en by namen een Commiffie voor den gefeyden Henry, Lord Arundel of Wardour, om te zijn Hoog-Cancelier van Engelandt; voor den gefeyden Grave van Powis, om te zijn Lord Thefaurier van Engelandt; een ander Commiffie voor den gefeyden John, Lord Bellafis, om te zijn Generael van de Armee, die opgerecht foude werden; en voor den gefeyden William, Lord Petre, om te zijn Luytenant Generael van de felve Armee; en een Pouvoir voor den gefeyden William, Vicomte Stafford, om te zijn Betaelmeefter van de Armee.

Dat, om haer felven aen te moedigen in 't vervolgen van 't gefeyde boos Complot,

plot, Conspiratien en Verraderyen, en te beletten en verhinderen de ontdekkinge van 't selve, en haer selven te verseeckeren voor de Justitie en straf, de voorseyde Conspirateurs en Geconfedereerde hebben gebruyckt veele bose en Duyvelsche practijcken, te weten, dat sy haer Priesters de geseyde Conspirateurs den Eed van Secretesse hebben doen afnemen, te samen met het bedienen van haer Sacrament, en desgelijckx bewogen de geseyde Priesters op haer Biechten haer Absolutien te geven, op condititie, dat sy de geseyde Conspiratie souden verbergen.

En wanneer omtrent de Maent van September laetst Sr. Edmondbury Godfrey, als Vrede-Rechtrer, volgens sijn plicht van sijn Eed en Officie, had genomen eenige Examinatien en Informatien aengaende de geseyde Conspiratie en Complot, soo hebben de geseyde Conspirateurs, of eenige van haer, met advys, assistentie, raedt en instigatie van de rest, eenige Personen opgemaect en bewogen, om ettelijke dagen lagen te leggen en te vervolgen den geseyden Sr. Edmondbury Godfrey, in voornemen, om hem te vermoorden; 't welck ten laetsten by haer is verricht en geëffectueert: Over welcke geseyde schrickelijke Crimen ende offentien Robert Grey, Henry Berry en Laurence Hil federt zijn beschuldigt, en Dominick Kelley, Gerald en andere gevlucht.

Na welcke Moort, en eer het Lichaem was gevonden, en de Moort bekent, als by de Complicen van dien, soo gaven de geseyde Personen valffelijck uyt, dat hy in 't leven was en privativelijck getrouwt: En na dat het Lichaem was gevonden, verspreyden sy een vals en malitieuus rapport, dat hy sijn selfs had vermoort.

Welcke voorz. Moort was begaen, om te versmoren en supprefferen de Bewyfen, die hy had genomen, en daer hy kennisse van had, en om te discourageren en af te schricken de Magistraten en andere, om te ageren in 't vorder ontdekken van 't geseyde Complot en Conspiratie: ten welcken eynde insgelijcx den geseyden Sr. Edmondbury Godfrey, terwyl hy noch leefde, by haer, hare Complicen en Favoriten was gedreygt en gediscourageert in sijn proceduren omtrent het selve.

En uyt haer vorder boosheyt soo hebben sy schelmachtigh getracht, met veele valffe voorgevingen, de beschuldiging en schult van de voorz. schrickelijke en detestable Crimen op de Protestanten te leggen, op dat sy daer door mochten ontgaen de straffen, die sy gerechtelijck hadden verdient, en om de Protestanten een groot schandael toe te brengen, en subject de vervolging en oppressien in alle Koninkrijcken en Landen, waer de Roomse Religie is aengenomen en geprofesseert.

Alle welcke Verraderyen, Crimen en Offentien, boven gementioneert, zijn beleyt, gecommiteert, geperpétreert, verricht en gedaen by den geseyde William, Grave van Powis; William, Vicomte Stafford; Henry, Lord Arundel of Wardour; William, Lord Petre, en John, Lord Bellasis; en yder van haer en andere Conspirateurs voorz. tegen onsen Souverainen Heer den Coning, de Kroon en Waerdigheyt, en tegens de Wetten en Statuten van dit Koninckrijk.

Van alle welcke Verraderyen, Crimen en Offentien de Ridders, Stedelingen en Burgers, in 't Parlement vergadert, in de name van haer self en de Gemeente van Engelant, beschuldigen den geseyden William, Grave van Powis; William, Vicomte Stafford; Henry, Lord Arundel of Wardour; William, Lord Petre, en John, Lord Bellasis, en een yder van haer.

En de gefeyde Gemeente, by Procuratie (behoudende aen haer felven de vry-
neyt, om te exhiberen hier namaels eenige andere Beschuldigingen en Belastingen
tegens de gefeyde William, Grave van Powis; William, Vicomte Stafford;
Henry, Lord Arundel of Wardour; William, Lord Petre, en John, Lord Bellasis,
en een yder van haer, en desgelijcx om te repliceren op de Antwoorden, die sy, of
eenige van haer, fullen doen op dese premissien of eenige van die, of tegens eenige
andere Beschuldiging of Belastinge, welcke tegens haer geëxhibeert sal wer-
den, als de saecke volgens de loop en proceduren van 't Parlement dat sal v ereys-
chen) bidden, dat den gefeyde William, Grave van Powis; William, Vicomte
Stafford; Henry, Lord Arundel of Wardour; William, Lord Petre, en John,
Lord Bellasis, en een yder van haer, mogen belast werden te antwoorden op alle en
yder van de Promissien, en dat sulcke Proceduren, Examinatien, Recht-stellin-
gen en Vonnissen over haer, en yder van haer, mögen gepleegt en gebruyckt wer-
den, als wel-voegende sal zijn aen de Wet, de Justitie en de practijck van het Par-
lement.

Hier op versochten sy tot den volgenden Dingsdagh respijt om te antwoor-
den / Coppe van Beschuldigingen / en Advocaten / om haer te assisteren. De
wee eerste Poincten wierden haer by 't Hooger-huys toegestaen / maer het
aetste alleen / dat sy van Advocaten / volgens de Wetten / mochten geraden
worden / maer anders niet.

Sy verscheenen dan op den 26 April wederom voor het Hooger-huys / en
beverden hare Antwoorden in / die gecommuniceert wierden aen het Lager-
huys / en aen die van 't Comité van Secretesse gegeven: Doch alsoo den
Lord Bellasis niet mede voor 't Hooger-huys / als gesegt is / was verscheenen /
soo nam 't Lager-huys daer geen genoegen in / als sustinerende / dat sich in
Persoon in sodanigen saeck most presenteren: weshalven den 4 Mey voor de
Barre van 't Hooger-huys / eben als de voozgaende / is gebracht / en heeft al-
daer sijn Antwoort overgelevert / 't geen / nebens dat van den Lord Petre /
meer genoegen heeft gegeven / als directe antwoordende op de Beschuldigin-
gen / als dat van den Lord Stafford / Powis en Arundel / alsoo die haer alleen
met uytvluchten behielpen / soo dat haer geordonneert wierde positieve / na de
Engelsse stijl / te antwoorden; 't welck naderhant hebben gedaen. En op dat
men eenigsints sien magh wat sy tot haer verantwoordinge hebben gesegt / soo
telle hier onder dat van den Lord Petre.

Den Lord Petres Antwoort op de Beschuldiging.

Den gefeyden Lord in d'eerste plaets en voor alle andere dingen protestteert
van sijn onnosselheyt, &c.

Den gefeyden Lord submitteert met alle ootmoet hem self, begeerende boven
alle dingen de te rechtstellinge van sijn saeck by dit Eerwaardigste Huys, mits dat
hem toegelaten zy sijn oprechte defentie te doen, tot betoon van sijn onnosselheyt
van de groote en gehate Crimen, daer hy in de Beschuldiging mede belast werdt;

werdende dit verfocht, als oock om de vryheyt van te corrigeren, verbeteren en expliceren eenigh ding, dat sijn Proces betreft, 't geen aen 't Eerwaerdige Huys eenige occasie tot offentie mochte geven; 't welck hy verhoopt dat toegestaen sal werden.

Den geseyden Lord op dat gedeelte van de Beschuldiging, dat raect de volgende materie.

Dat'er sedert eenige Jaren een Conspiratie is gesmeet en aengeleyt by de Papisten, &c.

Dat den geseyden Lord William Petre, en andere Lords daer in gedacht, werdengenoemt, nevens verscheyde andere Personen, als valsse Verraders van sijn Majesteyt en 't Koninckrijk, &c. om sijn geheyligde Majesteyt gevangen te nemen, af te setten of te vermoorden en te beroven van sijn Konincklycke Staat, Kroon en Waerdighydt, &c.

En op dat gedeelte van de Beschuldiging, namentlijck, *dat sy, om te beter te voltrecken hare verraderse Deseynen, hebben beraetslaegt, om te lichten Gelt, Volck, Paerden, Wapenen, Amonitie, &c.*

Den geseyden Lord, behoudende voor hem self de vryheyt (die hy ootmoedijck bid dat hem magh gegunt werden) om hier op te antwoorden, als ontkenkende al en yder van de geseyde Crimen en Offentien, die hem te last geleyt werden, segt en representeert ootmoedig aen het Eerwaerdige Huys, dat de Belastinge van dese Crimen en Offentien, soo op hem geleyt, by de geseyde Beschuldiging, soo generael en onsecker zijn, dat hem niet mogelijck is daer op positivelijck te antwoorden, en eenige bequame en wettelijke defentie, in sijn Rechtstellinge te doen: want de geseyde Belastinge gene manier van seeckerheydt in poinct of tijt heeft, als wesende alleenigh geseyt van veele Jaren voorleden, 't welck soude konnen wesen voor 5, 10, 20, 30, of meer Jaren; waer door, alsoo den geseyden Lord hem self alsints onschuldigh kent van eenige soo verschrickelijke en detestable Crimen, als hem by de voorz. Beschuldiging zijn voorgeworpen, hem onmogelijck is, om in eenige Rechtstellinge daer over sig te kunnen geprepareer hebben, met sijn rechts en wettelijke defentie by Getuygen, om te bewyfen, dat hy absent is geweest, of in eenige andere Plaets, ten tyde van sodanige Vergaderinge of Raedplegingen, tot of om eenige van de bose Deseynen of Voornemingen, in de voorz. Beschuldiging gemelt, als in sijn te Rechtstellinge lichtelijck hem tegen geworpen soude konnen werden; want hy kan noyt by gene voorsorge of voorrigtigheydt sodanige Getuygenisse vaerdigh hebben, die hem ontschuldigen soude, wanneer hy seeckerlijck beschuldigt wierdt van eenigh Verraders Deseyn, Acte of Crime, tot eenige tijdt seeckerlijck geallegueert by de geseyde Beschuldiging, niet meer als van de Plaets van eenige Vergadering of Raedpleginge, opgestelt in de gemelde Beschuldiging, als zijnde alleenig geallegueert geweest te zijn in verscheydene Plaetsen in dit Koninckrijk van Engelandt en elders; 't welck, ter oorlaecke voren geseyt, uytterlijck soo onsecker is, dat het den geseyden Lord sijne defentie in die te Rechtstellinge beneemt: de onseckerheydt desgelijckx, van het getal van Vergaderingen en Raedplegingen tot die bose voornemens, in de Beschuldiging gementioneert, en de niet aenwysing hoe veelmalen de Lords zijn vergadert geweest, en met wie in 't particulier, beneemt hem insgelijckx alle moege-

mogelijckheyt, om zijn defentie te maecken in 't produceren van Getuygeniffen: want den gefeyden Lord, wefende t'eenemael onnofel, kan niet afnemen noch imagineren, wat Vergaderingen of Raedplegingen tot het lichten van Geldt en Volck, om een Verraders Delfeyn aen te vangen, of tot eenige andere bofe intentie of voornemen, in de gefeyde Befchuldige gedacht, fal of magh hem in zijn te Rechtftellinge tegen geworpen werden: En 't is als onmogelijck Getuygen te brengen, om te proberen alle Vergaderingen of Raedplegingen, die in zijn te Rechtftellinge tegens hem fouden mogen ingebracht werden, als een Verraderffe Vergadering of Raedpleging.

En alfo in de voorfz. Befchuldige den gem. Lord wert belaft: *dat hy Verraet heeft geopenbaert by malitieuze en voorbedachte Woorden, en op andere manieren dat gedeclareert.* Soo feyt den voorfz. Lord, dat'er noyt eenige Verraderffe gedachten in zijn Hert zijn gekomen; en derhalven kan hy niet weten, dat hy oyt by Woorden of Gefchriften foo heeft gefproocken of verklaert, welke hem nu te lafte geleyt werden als Verraet, zijnde noch Woort noch Gefchrift van alle gefpecificeert in de Befchuldige, waer uyt den Lord kan weten hoe hy zijn defentie daer tegens fal maecken, of dat dit Eerwaerdigfte Hof fal mogen oordeelen, of de gefeyde Woorden of Gefchriften in waerheyt verraders zijn of niet.

Alle welke onfeeckerheden, eminenten en apparente gevaren, wefende daer op gefurpreneert in een faeck van defe confequentie, waer in zijn Leven en Eere (dierbaerder by hem als zijn Leven, en al 't gene dat hem waerdig in de Werelt is) immediatelijck zijn geraeckt, ferieufelijck gewogen en geconfidereert zijnde by uwe Lordfchappen, foo bid hy ootmoediglijck (gelijck hem by zijn Raedt is geadvifeert) dat uwe Lordfchappen hem niet willen dringen te antwoorden op de boven gemelde hier gereciteerde Befchuldige, tot dat de felve gereduceert is tot foo completen feeckerheyt, dat den gefeyden Lord magh weten hoe daer op te antwoorden, en by gevolge zijne rechtvaerdige defentie te maecken.

Al't welke niet tegenftaende, fubmitteert hy figh onder al 't gene uwe Lordfchappen in Justitie fullen ordonneren en goet vinden. En op alle andere Crimen en Offentien, vervat, gementioneert of gefpecificeert in de voorfz. Befchuldige, fal den voorfz. Lord, protefterende van onfchult, in de groote wijsheyt en uytpraeck van dit Eerwaerdige Hof acquiefceren.

Op den voorfz. 26 April heeft den Sergeant van de Swarte Staf / den Ridder Eduard Carteret / in 't Hooger-huys bekend gemaecht / dat de Grave van Danby figh des avonts te voren had gefelt in zijne handen en bewaringe / gelijck te voren ten deele is gefeyt. Waer op't felve ozdonneerde / dat hy hem soude brengen voor de Barre van het felve Huys: alwaer hy Grave geknielt hebende / en weder opgeftaen zijnde / feyde hem den Canclicr: dat hy wierdt befchuldigt door het Lager-huys; en dat, om dat hy figh wegh gehouden had, de twee Huysen tegens hem hadden gepaffleert een Bil van Attainder, doch dat daer by echter een tijdt was gefelt, om hem te komen verantwoorden. Den Grave verexcuseerde hem / dat hy niet eerder was gecompareert; hy verfocht / dat

hy niet in den Tour soude werden gefet, maer in de bewaringe van den Sergeant der Swarte Staf gelaten: dat hy soude mogen verkieſen 4 Advocaten tot ſijn Raden, dat het gene hem te laſte mochte werden geleyt te gelijk soude werden ingebracht; en ten 4. dat ſijn Getuygen ſouden werden geadmittleert. Welck laetſte hem is toegelaaſt / de 4 Advocaten ſoude men hem ſelfs toevoegen / en is doort naer den Tour geſonden: Over 't welke het Lager- het Hoeger-lyng heeft bedanckit.

Doort hier na heeft den Koning een groote Reſolutie genomen in 't veranderen van ſijn Raedt / 't welck in de volgende wyſe is toegegaen.

Sijn Majesteit op den 30 April in ſijn Secreten Raedt / in ſijn Hof tot Michal extraordinair vergadert / gecommen zijnde / liet doort den Heer Cancellier de ſelve voorgeleſen de nabolgende Declaratie.

M Y L O R D S.

SYn Majesteit heeft U op deſen tijdt te ſamen geroepen, om aen U te communiceren eene Reſolutie, dien hy genomen heeft in een materie van groote importantie voor ſijn Kroon en Gouvernément, en welke hy wil hopen, dat tot groote ſatisfactie en voordeel van ſijne Koninkrijcken in alle affaires namaels, ſoo wel binnen als buyten, ſal ſtrecken, en derhalven twijffele niet aen uwe approbatie, hoe ſeer gy moogt ſchijnen daer in geintereſſeert te zijn.

Voor eerſt geeft ſijn Majesteit U alle danck voor den dienſt aen hem bewezen, en voor alle Advyſen, die gy hem hebt gegeven, welke meer ſoude hebben gebreyckt geworden, indien het groot getal van deſen Raedt dat niet onbequaem had gemaect, om te ſecreteren en depecheren, 't welck nodig is in ſeer veel groote Affaires: dit heeft hem gedrongen een minder getal van U te gebreycken in een uytheems Committé, en ſomtijts eenige weynige van haer (op die occaſien) in verſcheyden voorleden jaren. Hy is beſorgt over de quade Succellen, die hy in dit beſtier heeft gevonden, en ſentibel van de quade poſtuur van affaire van dien, en eenige ongeluckigé toevallen, welke groote jalouſy en misnoegen onder ſijne goede Onderdanen hebben verweckt, en daer by de Kroon en Gouvernément gelaten in te ſwacken conditie, voor de Gevaren, welke wy reden hebben van binnen en buyten te vrefen.

Deſe verhoopt ſijn Majesteit, dat voorkomen ſullen kunnen werden door de directie van wyſe en geſtadige Raden voor het toekomende, en deſe Koninkrijcken weder waffen, om ſodanigen figuur te maecken, als ſy voor deſen in de Werelt hebben gedaen, en dat ſy alants ſullen kunnen doen, ſoo onſe Eendracht en beleyt was gelijk onſe macht. Ten dien eynde heeft hy gereſolveert ter zyden te leggen het gebreyck; dat hy tot noch toe magh hebben gehad van eenige ſingulier Miniſterſchap of geheyme Advyſen, of uytheemſſe Committé tot de generale directie van Affaires, en te conſtitueren ſodanigen Secreten Raedt, als niet alleen in getal bequaem magh zijn tot de beraedflaginge en afdoeninge van alle ſaecten, ſoo Domestijque als Buytenlandſe, maer oock die verkoren zijnde uyt alle de gedeelten, waer uyt deſen Staet is gecomponeert; alderbeſt mogen zijn ge-

informeert van de ware constitutie van dien, en daer by de bequaemste, om hem in alle de Affaires en Interesten van sijn Kroon en Natie te raden. En by het volstandigh Advys van sodanigen Raedt is sijn Majesteit geresolveert na desen sijn Koninckrijcken te gouverneren, te samen met het dickmael gebruyck van sijn Grooten Raedt van 't Parlement, 't welck hy acht te wesen de oprechte oude constitutie van sijn Staten en Gouvernement.

Nu, tot te grooter waerdigheyt van desen Raedt, heeft sijn Majesteit geresolveert, dat het gedurig getal sal zijn gelimiteert tot dat van 30, en tot haer te grooter Authoriteyt, fullen daer van zijn 15 van sijn Majesteits Opper-Officiers, welke by haer Ampten Secrete Raden fullen wesen: En tot de andere 15 wil hy kiezen 10 uyt alle de Rangs van den Adel, en 5 uyt de Communs van dit Koninckrijk, wiens bekende bequaemheden, interest en estime onder de Natie haer fullen houden vry van alle suspitie van eenige misleydinge of verradinge van de trouwe Interesten van 't Koninckrijk, en consequentelijck van hem qualijck te raden.

Derhalven in de eerste plaetse, en om sorg te dragen voor de Kerck, soo wil sijn Majesteit hebben d'Aerts-Bisschop van Cantelberg en de Bisschop van Londen, die in der tijdt fullen zijn; en, om hem wel te informeren in 't gene de Wetten aengaet, den Lord Cancelier en eene van de Lords Hooft-Justiciers; voor de Vloot en Magalijnen (waer in bestaet de Hooft-sterckte en verseeckertheyt van het Koninckrijk) den Admiraal en Meester van 't Canon; voor de Thesaury, den Thesaurier en de Cancelier van de Exchequer (of soo eenige van die Ampten werden bedient by Commissie, dan sal den eersten Commissaris de plaetse waer nemen); de rest van de 15 fullen wesen den Lord Grooten Zegelbewaerder, den Meester van de Paerden, den Lord Hofmeester, den Lord Kamerling, den Stalmeester en de twee Secretarissen van Staet: En dit fullen alle de Officiers zijn van het Koninckrijk, aen welke de Waerdigheyt van Secreten Raedt sal zijn geannexeert; de andere heeft sijn Majesteit oock geresolveert, en hooft, dat hy niet qualijck heeft verkosen: daer by sijn Majesteit voor heeft te nemen sodanige Princen van sijn Bloet, als hy ter eeniger tijdt sal roepen tot sijne assistentie, zijnde hier ten Hove: Een President van den Raedt, wanneer hy sulckx nodig sal vinden, en den Secretaris van Schotland, als eene sodanige hier sal zijn, maer dese onsecker wefende, soo reeckent hy die niet by het gedurig getal van 30, dat noyt geëxcedeert sal werden.

En om de wegh te banen voor desen nieuwen Raedt, soo heeft sijn Majesteit geresolveert de oude te dissolveren, gelijk deselve dissolveert by desen, en van dese tijdt af excuseert hy U verdere verschijninge alhier, maer met sijn gerepeteerde Danckseggingen voor uwen dienst tot noch toe, en met de verseeckering van sijn satisfactie, soo verre voor U, dat niet van U gescheyden soude hebben, als om de wegh te banen voor de nieuwe constitutie, die hy acht te wesen, soo in getal als verkiesinge, de bequaemste en nodigste voor het gebruyck, dat hy voor heeft. En also de meeste van U hebben Officien in sijn dienst, en yder van U een particulier gedeelte in sijne gonst en goede opinie, so begeert hy, dat gy wilt continuëren in die te exerceren, en hem te dienen met deselve vlijt en goede affectie,

als

als gy tot noch toe hebt gedaen, en in confidentie van sijn Majesteyts genegent-
heyt tot U, en waer van gy Testamonien sult ontfangen in andere voorvallen.

Derhalven op de tegenwoordige dissolutie van desen Raedt, soo appoincteert
en beveelt sijn Majesteyt alle dese Officiers, die hy heeft genomineert, hem mor-
gen ochtend ten 9 uren alhier te verwachten als sijnen Secreten Raedt, te samen
met die andere Personen, welke hy voor heeft te maecten tot het volle getal, en
aen yder van welke hy alrede particuliere Brieven ten dien eynde heeft getekent,
en beveelt den Lord Cancelier, dat de selve voort afgesonden werden, 't welck is
de form, die hy voor heeft te gebruycken, en dat die namaels sullen geteyckent
worden in den Raedt, soo dat niets sal gedaen werden sonder Advys in de Verkie-
finge van eenig Persoon, tot een Ampt van soo groote Waerdigheyt en impor-
tantie van het Koninckrijk.

Namen van de Heeren van sijn Majesteyts Secreten Raedt.

Sijn Hoogheyt Prins Robbert.	
William, Lord Aerts-Bisschop van Cantelbergh,	out.
Heneage, Lord Finch, Lord Cancelier,	out.
Anthony, Grave van Shaftsbury, Lord President van den Raedt,	out.
Arthur, Grave van Anglesey, Lord Secreten Zegel-bewaerder,	nieuw.
Christoper, Hertog van Albemarle,	out.
James, Hertog van Monmouth, Meefter van de Paerden.	out.
Henry, Hertog van Nieukasteel,	out.
John, Hertog van Lauderdale, Secretaris van Staet, voor Schotlandt,	out.
James, Hertog van Ormont, Lord Hofmeester van de Huyshoudinge,	out.
Charles, Lord Marquis van Winchester,	nieuw.
Henry, Lord Marquis van Worcester,	out.
Henry, Grave van Arlington, Lord Kamerling van de Huyshoudinge,	out.
James, Grave van Salisbury.	out.
John, Grave van Bridgewater,	out.
Robert, Grave van Sunderlandt, eene van sijn Majesteyts principale Secretarissen van Staet,	out.
Arthur, Grave van Effex, eerste Lord Commissaris van de Thesaury,	out.
John, Grave van Bathe, Stalmeefter.	
Thomas, Lord Vicomte Falconberg,	out.
George, Lord Vicomte Halifax,	nieuw.
Henry, Lord Bisschop van Londen,	out.
John, Lord Roberts,	nieuw.
Denzill, Lord Holles,	nieuw.
William, Lord Russel,	nieuw.
William, Lord Cavendisch,	nieuw.
Henry Coventry, Esq. eene van sijn Majesteyts principale Secretarissen van Staet,	out.
Sir Francis North, Ridder, Lord Hooft-Justicier van de gemene Pleytbank,	nieuw.
Sir	Sir

Sir Henry Capel, Ridder van 't Bath, eerste Commissaris van d'Admiraliteyt,	
Sir John Ernley, Ridder, Cancelier van de Exchequer,	out.
Sir Thomas Chicheley, Ridder, Grootmeester van d'Artillery,	out.
Sir William Temple, Baronnet,	nieuw.
Eduard Seymour, Esq.	out.
Henry Powle, Esq.	nieuw.

Des anderen daegs / zijnde den eersten May / den Koning wesende gekomen in sijn Raedt / alwaer de voorsz. Heeren mede compareerden / en den Eed als Secrete Raets-heeren afgelept hebbende / hebben sy vervolgens haer plaets genomen / en heeft sijn Majestejt als-doen verklaert / dat hy voorsz had te stellen Sr. Henry Capel / Ridder van 't Bath ; Daniel Finch / Esq. ; Sr. Thomas Lee / Sr. Humphrey Winch / Sr. Thomas Meeres / 3 Baronets ; Vaughan en Hales / Esquires / tot de bedieninge van het Officie van Lord Hoogen Admirael van Engelandt : En sijn Majestejt wesende vervolgens gegaen in 't Huys van de Lords in sijn Konincklijcke Kleederen / en de Commons aldaer mede gekomen zijnde / soo heeft sijn hoogh-gedachte Majestejt haer believen ten te sprecken als volgt.

Mylords en Edelen.

Ick oordeele het te vereyffchen, dat ick U berichte, wat ick desen dagh hebbe gedaen, 't welck is, dat ick heb opgesteld een nieuwen Secreten Raet, waer van het gedurigh getal noyt van 30 sal excederen. Ick hebbe verkoren sodanige Personen, als waerdig en bequaem zijn, om my te adviseren, en ben geresolveert in alle mijne wichtige en importante affaires, benevens het Advys van mijn grooten Raedt in 't Parlement (met het welck ick seer dickmael sal raedplegen) het Advys te nemen van desen Secreten Raet. Ick konde soo grooten veranderinge niet maecten, sonder de beyde Huysen des Parlements daer van kennisse te geven: En ick begeere, dat gy U selven hartelijck wilt appliceren tot die dingen, welcke tot het beste en verseeckertheyt van het Koninckrijk nodigh zijn, en dat geen tijdt daer in verloren magh gaen.

Dit veranderen van des Conings Raedt gaf onder veele hoope / dat de Affaires vervolgens met meerder cendracht souden werden bestiert / te meer / om dat onder dese / tot Raden verhooren / Heeren waren / die men meynde / dat tot noch toe de contrarie Partye van 't Hof hadden gedzagen / en nu / als voorsz aemste Leden van des Conings Raedt / alles souden helpen bestellen soo als het beste van 't algemeen soude vereyffchen ; maer dese verwachtinge heeft eynig gebolg gehad / alsoo die Heeren / of eenige van die / namaels hebben toont niet al te wel te vrede te wesen.

Het Lager-huys is ondertusschen voorsz gevaren om de nodige ordze te stellen tot afdauchinge van de Militie / ordonnerende de Ridders Gerard en Laper / nevens de Colonellen Whitley en Birch / om de Betalinge te doen.

Daer was al ober lange tot Londen booz seer nadenschelijck opgenomen/ dat men soo dickmael Bzanden vernam/ en nu in 't begin van May wierdt een Dienstmept/ genaemt Elisabeth Arley/ daer ober gebat/ als sulckx al willens en met studie in haer Meesters Huys gedaen hebbende; sy bekende het selve/ en wees aen eenen Stubbs/ die haer daer toe soude hebben gebracht/ met belofte van 5 Ponden Sterlings: welke daer op mede gebat zijnde/ 't selve beleede/ en seyde van eenen Guifford/ een Paepse Priester/ daer toe gebracht te zijn/ uyt welke hy seyde verstaen te hebben/ dat'er noch een groot Dessen van de Roomse onder handen was/ en dat de Coning van Franckrijk daer toe soude helpen/ &c. 't Selve wierdt lichter geloofst als de waerschijnlijckheyt meriteerde/ weshalven het Lager-huys Pardon booz dese 2 Personen/ die 't selve hadden beleden/ versocht/ en dat den Coning by een Proclamatie alle Roomse 20 mijlen buyten de Stad Londen wilde doen vertrecken/ ook Guifford en andere doen appreghenderen; en eyndeling Pichering en andere Paepse Priesters/ die gebangen en gecondemneert waren/ doen executeren. De 3 eerste versoecken consenteerde den Coning/ maer 't laetste wierdt gedilapeert/ alsoo sijn Majesteit seyde/ dat alijt teer ober saecken/ die bloedstozten aengingen/ was geweest/ en dat sulcx sijn Onderdanen niet onaengenaent behoorde te zijn/ doch dat de saeck nader oberleggen soude.

Ondertusschen begonde het selve Huys te komen aen die dingen/ welke de vast-stellinge van de Kelighe belangde/ en daer onder oberleg te nemen/ om de Successie van de Kroon niet te laten vallen op een Roomse Prins/ en/ om dwydelijck te sprecken/ op den Heere Hartog van Torck/ als daer 't selve by haer meest op sag/ daer in de animositeyten toenemende/ soo sommige meynen oock uyt particuliere resentimenten/ is den Coning/ om hier in eenige moderatie te brengen/ den 9 May in 't Hooger-huys gekomen/ en 't Lager-huys daer insgelijckx comparerende/ heeft haer beyde aengesproocken als volgt.

Mylords en Edelen.

H Et Sayfoen van dit Jaer is soo verre geavanceert, dat ick het nodigh heb geacht U in gedachten te brengen 3 particuliere saecken, als 1. de vervolging van 't Verraet: 2. de Afdanckinge van de Armee; en ten 3. de voorsieninge van een Vloot tot onse gemeene securiteyt. En om U te tonen, dat terwyl gy uw gedeelten toebrengt, mijne gedachten niet qualijck geëmployeert werden, maer dat het is mijn gestadige forge, te doen alle dingen, die uwe Religie mogen preserveeren, en die verseeckeren voor 't toekomende in alle voorvallen, soo heb ick bevolen aen Mylord Cancelier, om U eenige particulariteyten voor te slaen; 't welck ick wil hopen een blick sal zijn, dat in alle dingen, die de publijcke securiteyt raecken, ick uwen yver niet sal navolgen, maer geleyden.

Daer op den Cancelier verbolgde.

My lords en ghy Ridders, Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente.

DE Konincklijcke forge, welcke sijn Majesteit heeft genomen voor de generale rust en satisfactie van alle sijne Onderdanen, is nu noch meer evident by dese nieuwe en versse instantien, welcke ick last hebbe U te ontvouwen: Sijn Majesteit heeft geconsidereert by hem self, dat het niet genoeg en is, dat uwe Religie en Vryheit verseeckert is, gedurende sijn eygen Regeeringe; maer hy gedenckt schuldigh te zijn aen sijn Volck, soo veel als hy vermagh te doen, dat dese Zegeningen mogen over-gebracht werden tot uwe posteriteit, en soo wel voor haer verseeckert, dat gene Successie in de Na-Eeuwen machtig magh zijn, om de minste alteratie te maecten. En derhalven, gelijk sijn Majesteit dickmael in dese Plaets heeft geseyt, dat hy vaerdig is, om te consenteren alle Wetten van dien aert, nochtans soo, dat de selve niet en altereren de afdalinge van de Kroon in de rechte Linie, en niet vernietigen de Successie, heeft nu bevolen dit breeder te ontvouwen. En tot dien eynde, dat het noyt magh wesen in de macht van eenigh Papist, indien de Kroon op hem valt, om te maecten eenige veranderinge, of in de Kerck of in den Staet, soo is my belast U te seggen, dat sijn Majesteit wel wil, dat'er voorsieninge gemaect werdt: Eerst, om te distingueren een Paeps van een Protestantse Successeur, en dan soo te limiteren en te omschryven de Autoriteit van een Paeps Successeur in de volgende voorvallen: Eerst, ten opsichte van de Kercke, soo is sijn Majesteit te vreden, dat'er forge werdt gedragen, dat alle Kerckelijcke en Geestelijcke Benefitien en Promotien, die by de Kroon vergeven werden, in sodanigen maniere geschiede, dat wy verseeckert mogen zijn, dat de Besitters alsints sullen zijn van de Godvruchtigste en geleertste Protestanten: En dat geen Paepse Successeur, soo lang hy soo continuert, macht sal hebben om sodanige Possesseurs te controlleren. En ten opsicht van den Staet en het Civile gedeelte van het Gouvernement, gelijk daer alrede in is voorsien, dat geen Papist kan sitten in een van de Huylen van 't Parlement, soo behaegt het oock den Coning, dat'er in voorsien werdt, dat'er noyt een Parlement magh gebreecken, als den Coning sal komen te sterven, maer dat het Parlement, als dan in wesen zijnde, onbindelijck sal mogen continuëren voor een competente tijdt; of zijnde als dan geen Parlement in wesen, dat dan het laetste Parlement, 't welck te voren was geweest, weder sal vergaderen, en sitten een competente tijdt, sonder eenige nieuwe Beroepinge of Verkiefinge. En gelijk geen Papist, volgens de Wet, eenige verseeckerde plaets sal hebben, soo is den Coning te vreden, dat'er werdt voorsien, dat geen Lords of andere van den Secreten Raedt, noch Rechters van de gemeene Wet of van de Cancellery in eenige tijt, gedurende de Regeeringe van eenig Paepse Successeur, sal werden in of afgeset, als by de Autoriteit van 't Parlement, en dat forge gedragen werde, dat niet als suyvere Protestanten mogen zijn Rechters van Vrede. Ten opsicht van de Militie, wil den Coning mede, dat geen Lord Luytenant, of Deputy Luytenant, noch genigh Officier op de Vloot, gedurende de Regeeringe van eenigh Paeps Successeur, sal aen of afgeset werden, als elck by de Autoriteit van 't Parlement, of van sulcke Personen, als het Parle-

ment sodanigen Authoriteyt sal toebetrouwen. 't Is hart een andere Verbintenisse te inventeren, om te leggen op een Paepse Successeur, geconfidereert hoe veel de Inkomst van den Successeur sal dependeren aen 't Consent van 't Parlement, en hoe onmogelijk het is Gelt te lichten sonder dat Consent: maer indien eenig ander ding de Wijsheyt van 't Parlement mocht voor-komen, 't welck noch verder soude kunnen verfekeren de Religie en Liberteyt tegen een Paepse Successeur, sonder te vernietigen het Recht van de Successie self, soo sal sijn Majesteit vaerdigh zijn om dat te consenteren. Soo sorgvuldig is den Coning voor uwe verfekerheden, en indien hy konde bedencken eenig ding meer, dat U of ontbreekt of gy wenscht, om U gelukkig te doen werden, hy wilder sijn werck van maken, om het voor U te effectuëren. Godt Almachtig continuëre lang dese gezegende Eendracht tusschen den Coning en sijn Parlement en Volck.

't Hooger-hups resolbeerde den Coning daer ober te bedancken / maer het Lager-hups heeft sulckx in twijffel getrocken / en is oock vervolgens gekomen tot het ontwerpen van een Acte tegens den Heer Hartog van Forck; hoe wtsporig die beide oordeelden / sullen wy niet verhalen / maer de selve is nebens andere saken in Engelant gedrukt / en seer gemeen alom gedibulgeert / luyden de als volgt.

Acte, raeckende den Heer Hartog van Forck.

ALfoo de Koninckrijcken van Engelandt en Yrlandt door een wonderlijcke voorsieninge Gods zedert verscheyde Jaren van de Dienstbaerheyt en Superstitien des Pausdoms verloft zijn, waer door de Koningen van hare Souveraine Authoriteyt berooft werden, daer mede, dat de selve d' Onderdanen van de getrouwigheyt, die sy aen hare wettige Souverainen schuldig zijn, ontsloeg en ontslaet, en dat henlieden, door gewaende Absolutien, van alle Eeden en alle Verbintenissen tot de getrouwigheyt vry spreekt, en de Gronden van de Christelijcke Religie, door verscheyde gevaerlijcke Superstitien en Leer-stucken, t'eene-mael vernietigt en omgeworpen heeft: Dat oock mede, niet tegenstaende de Wetten en Statuten van dit Koninckrijck, die de Papery, uyt oorsaeck van de gevaerlijcke Leere en goddelose Aenlagen van die geene, die professie daer van maecken, op den Persoon en het Leven van hare ware en wettige Souveraine Koningen en Coninginnen van dese Koninckrijcken, al over langh verfoeyt en veroordeelt hebben de Emissarissen, Priesters en andere Luyden van de Paus van Romem, tegens de bekende en publijcke Wetten van dit Koninckrijck, dagelijcx in groot getal in het selve komende, zedert verscheyde Jaren herwaerts, soo door hare Duyvelsse practijcken en intrigues, als door den raedt en assistentie van diverse uythéemse Princen en Prelaten, bekende Vyanden van dese Natie, een schrickelijcke en gruwelijcke Conspiratie hebben gesmeed en aengevangen, om de geheyligde Persoon van sijne Majesteit te vermoorden, om te brengen, de oude Regeeringe van desen Staet om te keeren, de Protestantsse Religie uyt te roeyen, en alle die gene, die daer een oprechte professie van maecken, van 't Leven te beroven: En dat sy, om dat verfoeyelijck voornemen soo veel te beter in 't

werck

werck te stellen, en de Booswichten, die het selve aengenomen hadden uyt te voeren, te meer te encourageren, Jaques, Hertog van Jorck, en presomptive Erfgenaem van dese Kroonen, troulooslyck misleyt en in de Communie van Romen gelockt hebben, mitsgaders daer toe gebracht, om in verscheyde Negotiatien met den Paus, Cardinalen en sijne Nuntien, tot voortsettinge van de Roomse Religie en Interessèn, te treden, en tot dien eynde de macht en het vermogen van de Koning van Vranckrijck, tot merckelijck gevaer van dit Koninckrijck, hebben aengeloct, op dat dese Kroonen, komende op een Paepse Successeur, en door de bystant van uytheemse Princen ondersteunt werdende, sy also in hare eerlose en verfoeyelijke voornemens souden kunnen reüfferen: En eyndelijck, gemerckt het Parlement van Engelandt, conform de Wetten van dit Koninckrijck, om wichtige en pregnante redenen, en tot welstant van 't gemeen, de Successie van de Kroon anders als de selve volgens den ordinairen loop soude geweest zijn, onlangs heeft gedisponeert en gelimiteert, nimmer soo veel oorfaeck kan hebben, om sijn Authoriteyt dien aengaende, als by dese occasie, extraordinair te gebruycken, als een Wet, vast gestelt by Authoriteyt van sijn Majesteit, volgens het Advys en Consent van de Wereltlijke, Geestelijke Heeren en de Gemeente in 't Parlement vergadert, en by Authoriteyt van 't geseyde Parlement, gelijk by desen werdt geënaecteert, dat Jaques, Hertog van Jorck, van Albanien en Ulster, notoirlijck van d'Anglicaense Kerck afgegaen zijnde, en de Roomse Religie openbaerlijck geprofesseert en aengenomen hebbende, 't welck de Geboorte en het Leven aen die Hesse en Duyvelse Conspiratie, die door de genadige voorsieninge Godts geluckigh aen den dagh gebracht is, gegeven heeft, sal werden geëxcludeert en verklaert inhabil en incapabel, gelijk hy by desen voor altoos werdt verklaert inhabil en incapabel om de Keyserlijke Kroon en Regeeringe deser Koninckrijcken, en van alle de Landen, Staten, Territorien, &c. de welke onder het Gezag van sijn Majesteit alreede zijn, of hier namaels sullen komen, te besitten, genieten, hebben, houden of ontfangen, als mede te genieten eenige Titulen, Rechten, Prærogativen en Inkomsten, jegenwoordig van de gem. Kroonen dependerende, of die daer van hier namaels sullen komen te dependeren: En dat, ingevalle sijn Majesteit sich van de gemelde Kroonen vrywilligh quam te ontslaen, of sonder Nafaten van sijn Lichaem ('t welck Godt lang beware) te sterven, de meergedachte Kroonen en Regeeringe deser Koninckrijcken, mitsgaders van alle de Landen, Staten, Territorien, &c. de welke reeds onder 't Gezag van sijn Majesteit zijn, of in 't toekomende daer onder sullen komen, als mede alle de Titulen, Rechten, Prærogativen en wettige Inkomsten der gemelde Koninckrijcken, sullen komen en neder-dalen op den Persoon, die de Successie wettelijck sal toebehoren, en die men sal weten, dat altoos een oprechte en authentijcke professie van de Protestantse Religie, gelijk de selve by de Wetten van dit Koninckrijck vast gestelt is, gedaen sal hebben, even al of gedachte Hertog van Jorck overleden was, en dat alle en ygelijcke Acte van Souveraine Macht en Authoriteyt, die den geseyden Hertogh van Jorck t'eenigen tyde soude mogen komen te doen, voor nul, en als Misdaden van gequetste Majesteit by desen publijckelijck werden

den verklaert, en als sodanig te moeten werden gestraft. En alsoo de vrede, veyligheyt en geruystigheyt van dit Koninckrijck van de nakominge van dese tegenwoordige Wet t'eenmael dependeert, soo sal over sulckx insgelijckx by de gem. Autoriteyt werden geënaecteert, dat indien iemant op eenigerhande wyse of t'eenigen tyde gedurende het Leven van sijn Majesteit (die Godt beware) of na een vrywillige ontslaninge of overlyden van hooggemelde sijne Majesteit, eenige hulp, raedt, daedt of bystant aen de gemelde Hertog van Jorck (den welcken een eeuwigen Vyant van dese Koninckrijcken en Regeeringe, t'zy binnen of buyten dit Koninckrijck is, en daer voor moet gehouden werden) komt te verleenen, of eenige correspondentie met hem houden, of oock tracht en voorneemt hem in t'een of t'ander der gemelde Koninckrijcken of eenige van der selver Territorien te doen weder komen, of gedurende het Leven van sijn Majesteit tot oprechte en wettige Successeur van hoog-gem. sijne Majesteit, of apparente en presomptive Erfgenaem der gemelde Koninckrijcken te doen uytroepen en verklaren, of na een vrywillige ontslaninge of overlyden van den tegenwoordige regerende Coning, hem tot Coning, of als een wettigh Recht tot de Kroonen en Regeeringe der gemelde Koninckrijcken van Engelandt en Yrlandt hebbende, publiceert, proclameert en verklaert, of by monde, by geschrift of gedruckte verseeckert en itaende hout, dat de gemelde Hertogh enig Recht tot de Kroon en Regeeringe deser Koninckrijcken is hebbende, en daer van door Bewysen of de Verklaringe van twee of meer geloofwaardige Getuygen werdt overtuygt, sodanigen een als misdadig aen gequetste Majesteit verklaert, en in dier voegen oock gevonnist sal werden. En alsoo in gevalle gedachte Hertog van Jorck binnen dese Koninckrijcken, of eenige Staten en Territorien van dien, weder quam, de geseyde wederkomst sware onheylen onseylbaerlijck na sich soude slepen, en onuytsprekelijcke Oorloghen, doodslagen en rampen souden veroorsaecken, de welcke ged. Hertog binnen dese Koninckrijcken, of eenige Territorien van dien, weder komende, over sulckx moet werden gepresumeert op de geseyde Koninckrijcken te willen doen komen: sal mede werden geënaecteert, gelijk oock by desen werdt geënaecteert, dat indien gedachte Hertogh in eenige der geseyde Koninckrijcken komt of weder keert, hy als een misdadige van gequetste Majesteit sal werden verklaert, gelijk hy by dese jegenwoordige verklaert werdt: En werden alderhande Personen by desen versocht en geauthoriseert, den gemelden Hertogh tot dien eynde te apprehenderen, en sijn Persoon in hechtenisse te stellen; en in cas hy of sijne Adherenten eenigh wederstant bieden, hem en haer met kracht van Wapenen te vermeesteren en gevangen te stellen.

Maer wilt men sien kan/hoe verre de d'zift daer is gegaan/hoewel s'iler by dit Onthuery tot noch toe is gebleven.

De Grave van Danbys saecht gaf aen het Parlement het meeste werck; als geseyt/ hy was den 4 Mey/ op den selven dach als den Lord Bellasis/voort Hoger-Huis verscheenen / en had aldaer sijn Desentie overgegeven tegens de Beschuldigingen/die wy al te boren hebben gestelt/stemmende daer int eenemae

mael op het Pardon des Konings / verfoeckende aen 't Voorz. Hups / dat het selve mocht aengenomen werden ; en alsoo , uyt krachte van dien , van alle de Crimen , daer hy mede beschuldigt was , gequiteert en ontslagen . Maer dit gecommuniceert zijnde aen 't Lager-hups / soo oordeelde dat het geseyde Pardon / als te horen al is geseyt / noch goet noch valide / en derhalven begeerde / dat het Hooger-hups / als Rechters / hem daer ober te recht soude stellen ; vooz-wendende / dat sulcx behoorde te geschieden vooz dat d'andere vijf Lords souden voozt-gebracht werden / als oordeelende / dat het wijzen van Bonnissen vergeefs soude zijn / indien den Coning niet een Pardon alle de selve soude konnen te niet doen : En dit wiert niet soo grooten yver gebzeven / dat den 13 Mey 't Lager-hups in 't Hooger-hups quam / en aldaer de volgende Boodschap door haren Sprecker liet doen .

M Y L O R D S .

W Y de Ridders , Stedelingen en Burgers in 't Parlement vergadert , zijn hier boven gekomen in de name van ons self , en uyt de naem van de gantsche Gemeente van Engelandt , om Justitie te begeeren tegens Thomas , Grave van Danby , welcke van haer voor u Lordschaps is beschuldigt van hoogh Verraet en diversche Crimina en Wandebvoiren , waer tegens hy staet op sijn Pardon , welck Pardon sy verstaen dat onwettelijk en nul is , en derhalven eyschen van u Lordschaps dienvolgens Justitie .

En aldus waren beyde Hupsen des Parlements van vershepden insichten ; ende resolveerde het Hooger-hups de 5 gebangen Lords op den 16 Mey te recht te stellen / latende dat aen 't Lager-hups weten / om dat het selve als-dan hare Beschuldigen tegen de selve soude doen proberen : en verfochten aen sijn Majesteyt / dat een Opper-Hofmeester of Seneschael soude willen nominieren / om soo wel in de te rechtstellinge van den voorsz. Grave / als de gemelde Lords / in 't Hooger-hups te presidieren ; maer dit behaegde 't Lager-hups mede niet / 't welck begeerde / dat / vooz men verder ging / Commissarissen soo wel van 't een als 't ander Hups te samen souden komen / om te overleggen wat methode van procederen men soude gebuycken / te meer / alsoo 't selve verneynde / dat geen Opper-Hofmeester daer toe van noden was : maer 't Hooger-hups wilde eerst tot geen Conferentie daer ober verstaen / alsoo oordeelde / dat dit een saeck was die haer alleen toe-quam : 't geen by 't Lager-hups niet al te wel opgenomen wierdt / als achtende / dat beyde de Hupsen beter corresponsentie behoorden te houden / en dat tegens de gemeene Wyanden van de Kroon ; immer liet aen 't Hooger-hups seggen / dat vooz de methode van procederen was vast gestelt / sy niet gesint waren haer vozder niet de rechtebozdering te benoeyen : waer op dan het Hooger-hups roestont / dat sy 12 Commissarissen souden stellen / om niet die van 't Lager-hups in Conferentie te treden .

In 't midden van dese debatten dede den Koningh aen 't Lager-hups door
Dr.

Mr. Dowle seggen: dat sijn Majesteyt al met den aenvang van haer Vergaderinge en sedert noch haer hadde indachtig gemaect, hoe nodig het was een Vloot van dese Somer noch in Zee te brengen: dat het Sayfoen, om te equiperen, al verre was verlopen, en de Naburen in hare preparatiën verder waren als zy: Soo dat niet konde nalaten haer te erinneren, dat doch daer forge voor wilden dragen, en te meer, om dat de Vloot uyt de Straet dagelijckx stont thuyt te komen, daer aen men seer veel ten achteren was; willende onschuldigh zijn van alle de quade gevolgen, die souden kunnen komen by gebreck van een Vloot in die tijdt in Zee te hebben, achtende dat men dese saecke om geen andere behoorde uyt te stellen.

Maer 't boozsz. Huys delayeerde echter booz 8 dagen daer ober te befoignen/ en ving weder hare boozgaende debatten aen.

De Commissarissen / soo van 't Hooger- als Lager-huys / quamen te samen / en daer wierdt by die van 't laetste swarigheyt gemaect ober de Commissie van den Opper-Hofmeester / en dat de Geestelijcke Heeren in de te rechtstellinge souden present zijn. Op 't eerste antwoorde de Lords / dat sy booz datmael alleen een Hofmeester souden hebben / sonder te meenen dat sulcx juist van noden was; en wat de Geestelijcke Heeren aenging / dat die recht hadden te blijven sitten / tot dat het op 't pronuncieren van de Sententie des doods aequaam. Op 't eerste begeerden die van 't Lager-huys / dat eenige veranderinge / ober een komende met de boozsz. verklaringe / in de Commissie van den boozsz. Hofmeester / soude werden gemaect; 't welck licht wierdt toegestaen: maer het tweede konden de Lords niet conserteren / namentlijck / dat de Geestelijcke Heeren ober den gevangen Grave en Lords niet en souden mogen sitten / en dat / als voren is gedacht / den Grave eerst soude te recht gestelt moeten werden / en daer na de Lords.

Den 26 Mey resolueerde dan het Hooger-huys met het te recht stellen van de Lords op den 6 van Juny booz te gaen: waer op de Geestelijcke Lords versochten vyfheyt van haer als dan te absenteren / mits behoudens haer recht: 't Geen het Lager-huys soo niet en verstant / als blijvende sustineren / dat de Geestelijcke niet behoegt waren te sitten ober saecken die Bloedt aengingen / en dat men de Lords niet en moest te recht stellen booz de Grave van Danby / of dat sy daer tegens niet en souden verschijnen: En gaven op den 5 Juny hare Redenen daer toe aen 't Hooger-huys ober / doende daer by een verhael van 't gene omtrent de boozsz. Conferentien was gepasseert / en luyden de Redenen aldus.

1. **N** Ademael uw Heerlijckheden. ontfangen hebben des Grave van Danbys Defensie van Pardon, met een seer lange en ongewone protestatie, waer mede hy sijn Majesteyt besmet heeft door valscie voorgevingen; als of sijn Majesteyt de Misdaden, die hem te last geleyt werden, bevolen of toegelaten hadde, en voornamentlijck de onderdruckinge en discourageringe van de ontdeckinge van 't Verraet, en 't trachten om een Arbitrair en Tirannicque wyse van Regeeringe

ringe in te voeren; 't welck dient tot een schandael voor sijn Majesteyt, strecken- de om sijn Perfoon en Regeeringe verhaet voor sijn Volck te maecken; waer te- gens de eerste en voornaemste sorge van beyde de Huysen behoorde te wesen sijn Majesteyt te vindiceren, met over den voorz. Grave justitie te doen.

2. Een Pardon op te setten tot een belet van beschuldiging, vernielt 't geheele gebruyck en effect van beschuldigingen: En soo dit stuck toegefaen wierdt, of in twijffel getrocken, soo soude het geheelijck discourageren, om eenige Beschul- diginge voor 't toekomende in te brengen: En daer door soude de voornaemste Instellinge tot behoud der Regeeringe (en by gevolge de Regeeringe selve) ver- destrueert werden. En derhalven behoort de saeck van den voorz. Graef (de welcke by gevolge alle Beschuldigingen aengaet) gedetermineert te werden, voor die van de voorz. 5 Heeren, 't welck maer haer particuliere saecke is.

En sonder veel autoriteyten van hooger outheyt op te halen, versoecken de Communs uw Heerlijkheden, om (met de selve aendacht als sy doen) op die Declaratie te mercken, de welcke die uytsteekende Vorst, Coning Carolus de I. van godzal. gedachtenisse, deswegen gemaect, heeft in sijn Antwoord op de 19 Propositionen van beyde de Parlements-Huysen, waer in hy vast stellende yder stuck van dese geregleerde Monarchie; zeyt: *den Koningh, het Hooger-huys en 't Lager-huys hebben elck bysondere Privilegien.* En onder dese, die den Coning toebe- horen, reket hy *de macht van te pardonneren.* En na de verhalinge van dese en sijn andere Voor-rechten, gaet sijn voorz. Majest. dus voort: *Wederom, dat den Prince dese hooge en gedurige Macht niet gebruycken mag tot schade van die gene, om welckers beste hy de selve heeft, en hy de naem van de publycke noot niet mag gebruycken tot voor- deel van sijn private Favoriten en Navolgers, en tot schade van sijn Volck; so wort het Lager-huys (zijnde een voortreffelijcke Behoudster van de Vryhey, &c.) alleenlijck toebetrouwt d'eerste Propositionen, aengaende het lichten van Gelt, en de Beschuldiging van die gene, de welcke tot haer eygen voordeel, hoewel opgepronckt met eenig surreptivelijck verkregen Bevel des Konings, die Wet gebroocken hebben, de welcke hy verbonden is (als hy 't weet) te beschermen, en tot welckx bescherminge sy verbonden waren hem te raden, of ten minsten hem tot het contrarie niet te dienen.* En de Heeren, zijnde de macht van te vonnissen toebetrouwt, zijn een voortreffelijck Schutsel en een Dijck tus- schen den Prince en 't Volck, om malkander by te staen tegens eenige indracht van de an- dere, en door een rechtvaardigh oordeel de Wet te onderhouden, de welcke behoort een regel voor elck van de drie te zijn, &c. Derhalven is de Macht, die wettiglijck in beyde de Huysen ingestelt is, meer dan genoegh om het geweld van tirannye voor te komen en in- toom te houden.

3. Eer voor het Huys der Gemeente is recht gedaen over dese Defensie van Pardon, magh het met recht en reden vreesen, dat de geheele Justitie van 't Ko- ninckrijck in de saeck van de vijf Heeren door diergelijcke Pardons belet en te niet gedaen sal werden.

4. Beschuldigingen zijn in kracht de stem van elck particulier Onderdaen van dit Koninckrijck, roepende tegens verdruckinge, waer door elck Litmaet van dat Lichaem gelijkelijck gequetst is: En het soude een werck van een quaet gevolg wesen

wesen, dat de algemeenheit des Volckx gelegentheyt geduriglijck fouden ontfangen, om voor 't uytterste gevaer van de Kroon bevreesd te zijn, van de welcke sy van rechts wegen bescherminge verwacht.

5. De Communs hebben Articulen van Beschuldigingte tegens den voorz. Graef ingebracht, voor eenige tegens de andere vijf Heeren, en Vonnisse op dese Articuls begeert: waer op uwe Heerlijkheden hebben gestelt, dat het Proces van den voorz. Graef soude voorgaen, voor dat van de andere 5 Heeren; maer naderhand dese order om ver gestoten zijnde: soo geeft het groote redenen van twijffel aen 't Huys der Gemeente, en verweckt een groote jaloufye in de Gemoederen der Gemeente van Engelandt, dat, als sy voor eerst met het Proces van de voorz. Heeren sullen beginnen, niet alleen de Justitie in de saeck van dese Heeren sal opgeschort werden, maer oock, dat sy noyt recht ontfangen sullen in de saeck van dese Defensie van Pardon, 't welck van soo een bederflijck gevolgh is voor het geheele Koninckrijk, en een nieuwe inventie om de openbare Justitie in 't Parlement te frustreeren.

Dese Redenen en saecken behoorlijck van uw Heerlijkheden overleyt zijnde, twijffelen de Communs niet, of uw Heerlijkheden sullen, aengaende haer Propositionen en Proceduren, satisfactie ontfangen: En sullen toestaen, dat de Communs niet behoren noch kunnen, sonder haer getrouwigheyt te verlaten, van haer voorgaende stemminge scheyden, die sy uw Heerlijkheden gecommuniceert hebben: *Dat de Geestelycke Heeren geen stem behoren te hebben in eenige proceduren tegens de Heeren in den Tour: En wanneer die materie sal vast gestelt zijn, en de methode van de proceduren geadjusteert, so sullen de Communs gereed zijn om te procederen tot de Gerecht-stellinge van de Grave van Danby (als tegens welcke sy alreede Vonnisse gevordert hebben) en vorder tot de te recht stellinge van de andere 5 Lords in den Tour.*

Maer het Hooger-huys heeft aen dese Redenen niet gecedeert/ en deswegen geresolbeert met het te recht-stellen van de vijf Lords voor de Grave van Danby op den 6 Juny / als boren gemelt / voort te gaen: maer eer wy daer toe komen/ moeten wy noch eenige andere saecken gedencken.

Het was het Lager-huys geweldigh in de wegh / dat de Hertog van Lauderdale noch in goust en Employ by den Koning bleef / om dat het meynde / dat die sijn Majesteit bysonderlijck met sijn Raedt diende / in saecken / die haer niet aengenaem waren / en alsoo heeft het selve op den 19 Mey het volgende Addres aen den Koning gepresenteert.

WY uwe Majesteits ootmoedigste en getrouwste Onderdanen in het Parlement vergadert, vindende uwe Majesteits Koninckrijcken geinvolveert in uytsteekende gevaren en swarigheden, door de boose Desseynen en pernicieuse Raedgevingen van eenige, die geweest hebben in hooge plaetsen van Bewindt en Authoriteyt by u Konincklijck Persoon, contrarie de plicht van hare plaetsen, door haer Authoriteyt en bedervende Raedgevingen, tenderende tot de omkeeringe van de Rechten, Vryheden en Eygendommen van de Onderdanen, en tot

alre-

alterering van d'opgestelde Protestantsche Religie, hebbende getracht de Hertzen van uwe getrouwe Onderdanen van u Maj. en 't Gouvernement te vervremden : onder welke wy rechte reden hebben te beschuldigen John , Hertogh van Lauderdale, als een Hooft-promoteur van sodanige Raedgevingen , en particulierlijck noch in 't arbeyden en bewercken , om jaloufyen en misverstandten te verwecken tusschen u Majesteyts Koninckrijcken Engelandt en Schotlandt , waer door hostiliteyten tusschen de Natien souden hebben kunnen volgen en ontstaen , ten waer daer in voorsien wierdt : Derhalven wy uwe Majesteyts getrouwste Onderdanen niet anders als seer sensibel met ontsteltenisse hebben kunnen beweegt zijn , van te vinden sodanigen Persoon (niet tegenstaende de gereitereerde Addressen van 't laetste Parlement) gecontinueert in uwe Raden tot defen tijdt, als de Affaires van het Koninckrijck vereyschen , dat sodanige Personen in de Employementen werden gestelt , die zijn van bekende bequaemheden , intresten en estime by de Natie, en welke buyten alle suspitie van misgrypinge of verdraeyinge van de Intrest van het Koninckrijck zijn , en die consequentelijck u Majesteyt daer in soo adviseren : Deswegen wy u Majesteyt versoecken , tot het wegh-nemen van de jaloufyen , misnoegingen en vreesse onder u goede Onderdanen , dat u Majesteyt gonstelijck magh believeen te removeren de Hertog van Lauderdale uyt uw Majesteyts Raden in u Majesteyts Koninckrijcken van Engelandt en Schotlandt, en van alle Officien en Employ van Bewind, en van u Majesteyts presentie voor altijt.

Maer daer op is niet gebolgt. En ondertusschen quam tydinge uyt Schotlande van het miserabel ombrzengen van Dr. Sharp / Herts-Bisschop van St. Andrews / 't welck geschieet was op den 13 Mey / soo als hy met sijn Karosse van een Dorp in Fife / genaemt Kennelwar / te rugge keerde na de Stadt van St. Andrews / en was gekomen tot omtrent 2 mijlen van de selve Plaets / by een kleyn Dorpje / Magus genaemt / als wanneer den Koetsier eenig Volck te Paerde / haer volgende / vernam / en derhalven vragde hy den Herts-Bisschop / of hy niet harder aen soude ryden ? Van die geen quaet duchtende / bont niet goet / dat men sich buyten noot verlegen soude tonen : maer sijn Dochter / die by hem was / uyt de Karos na dese Personen / die omtrent 10 in getal waren / kijkende / en stende dat sy Pistolen in haer Handen hadden / riep aen de Koetsier / dat hy soude aenlaen ; gelijk hy dede / en wende alle debboir aen / om het te ontrijden : maer eenen Balsour van Kinloch / hebbende een seer geswint Paert / reed de Koets voorby / op welke bergheefs eenige Schooten wierden gedaen / en komende den Koetsier oock niet raken / alsoo die de Paerden soo debe stepgeren / soo quetste hy den Postillion / die op de boorzste Paerden reed / en maecte daer mede dito Paerden onbequaem / om boort te rijden ; en ondertusschen quamen d'andere van sijn Geselschap mede tot aen de Koets / alwaer eene met een Vuur-roer op den Herts-Bisschop schoot / soo hy in de Karosse sat / terwyl d'andere hem met dese Woorden bejegende : Komt'er uyt gy snode Dogge, welke Christum en sijn Kerck hebt verraden, en ontfangt het geen gy hebt verdient door uwe boosheyt tegen de Kerck van Schotlandt. En terwyl

terwijl hy noch in de Koetsse was / doorstach hem eene met een Degen beneden de Schouder / waer op de rest hem geweldelijck uyt de Koetsse haelde : de Dochter dese mishandelinghe siende / trad mede uyt de selve / en viel voor dese Schelmen op de knien / biddende / dat sy haer Vader wilden verschonen / maer die sloegen en smeten haer / terwijl den Primaet met een seer gematigde Geest tegens haer seyde : Edellieden , ick weet niet dat ick oyt iemand van u hebbe beledigt, maer indien ja, soo wil ick het selve repareren , soo als gy self sult begeeren. Waer op sy niet anders antwoorzen / als / Gy Schelmen en Judas, Vyant van God en sijn Volck, gy sult nu de beloninghe hebben van u vyantschap tegen Gods Volck. Welcke Woorden wierden gevolgt van veele doodelijcke Wonden / en onder andere een eben boven 't Oog: hy wilde haer betonen / dat hy een Minister was / en sijn Kap afgenomen hebbende / toonde haer sijn grijse Hairen / welcke / soo sy al mede niet en wilden verschonen / dat sy hem dan ten minsten tijdt tot een Gebed wilden geven ; maer haer antwoord was / Dat Godt soo boofen Dog, als hy was, niet en soude verhoren. Hy rechte sich echter op sijn knien / niet tegenstaende sy hem Wonde op Wonde gaben / en sprack noch dese Woorden / Godt vergeef u alles. Waer mede hy neder-storte en storf ; en na dat sy hem noch verscheyde Strecken hadden gegeven / uyt bedencken dat hy noch niet volkomen doodt mochte wesen / namen sy den Eed van sijne Dienaers / dat sy aen niemant souden openbaren / wie dit gedaen hadde : waer na sy 't Lijck van dese lieten opnemen / en sy self reden te rugge na Magus / roepende / Dat Judas was gedood : En schepde daer van malkanderen.

Hier op wierdt hy den Secreten Raedt in Schotlandt een Proclamatie op den 14 Mey uytgegeven / waer in de schult van 't ombzengen met dupdelijcke woorden aen de Fanatijcken wierdt gegeven / werdende daer mede daer verstaen die Luyden / welcke haer van de publijcke Kercke affsonderen / en aparte Delt-bergaderingen hielden : maer dese ontschuldigden haer daer van / seggende / dat het alleen een actie was uyt een particulier quereel of haet geschied. Men beloofde in de voorsz. Proclamatie 10000 Marcquen / of 506 Ponden / aen die eenige van de Hantdadige acubzacht : maer door die wegh wierdt niemant bekomen.

Het Lager-hups in Engelandt heeft ondertusschen seer gearbeyt om de oberige Militie te doen af-dancken / en soude doock garen gesien hebben / dat den Koning / tot de gemeene securiteyt / de Crainebands op de been hadde doen komen : Zijnde ondertusschen soo jalours op het gene van 't Hof quam / dat sy eyndeling van eenen Barthey / Schoon-Brøeder en Secretaris van de Grabe van Danby / begeerden te weten (doende de selve daer toe voor haer komen) wat Pensioenen aen eenige Leden van 't Parlement wegens 't Hof mochten uytgedeelt zijn / eysschende hem de Registers daer toe af ; maer hy die seggende niet te konnen geven / sonder het behagen van sijn Majestejt / is in arrest genomen : En sond het Hups self na Wiltal / om de selve Registers / maer wederden geweygert ; doch ontboden eenen Steven Fox / Penningmeester ten Hobe / voor haer / dan konden met sijn seggen niet veel uyt-rechten. In 't selve Lager-hups

uys was mede al verscheyde mael gesproken tegens de vzeemde Ministers/ en dat die al te liberen toegangh tot den Koningh hadden: waer op sijn Majesteyt / om haer gerust te stellen / op den 21 Mey een Resolutie dien aengaende heeft genomen / en aen de uytheemse Ministers / om haer daer na te reguleren / bevestigden / lydende aldus.

Ordre des Konings, gearresteert in sijnen Raedt tot Withal den 21 Mey 1679.

ALsoo in de Maent July 1668 een Reglement op het stuck der Uytheemse Ministers door de Secrete Raden des Conings vast gestelt is, en gemerckt de Heeren van den gemelden Raedt bespeurt hebben, dat het geseyde Reglement een effect gehad hadde, of tot nadeel van sijn Majesteyts dienst versuymt was, soo heeft op heden den Coning, in sijnen Raedt sittende, belieft te verklaren en te ordonneren, dat het gemelde Reglement niet alleen vernieuwt, maer oock verniepert wierde als volgt.

1. Dat alle d'Ambassadeurs of andere Uytheemse Ministers, de welcke in dit Hof alrede zijn, of van tijdt tot tijt fullen komen, soo wanneer de selve Audientie aen sijn Majest. fullen verfoecken, sy het selve ten minsten 's avonts te voren aen den Grooten of Onder-Kamerling van 't Huys des Conings door den Ceremonie-Meester fullen laten weten, om den Coning daer van te informeren, en d'Orders daer op te ontvangen, om te weten, wat tijdt het sijn Majesteyt sal believen tot de gem. Audientie te stellen: en ingevalle den Grooten en Onder-Kamerling beyde afzient zijn, sal den Ceremonie-Meester de Orders van sijn Majesteyt ontvangen.

2. Dat alle Ambassadeurs of Uytheemse Ministers, voorgenomen hebbende Audientie aen sijn Majesteyt te verfoecken, des avonts voor de gem. Audientie een schriftelijcke Memorie aen een van de eerste Secretarissen van Staet van sijn Majesteyt, aengaende de saeck, die sy in de gemelde Audientie fullen voorstellen, fullen leveren.

3. Dat geen Ambassadeur of Uytheems Minister de vryheyt sal nemen ter Audientie te komen, of den Coning, over wat saeck, en op wat tijt of plaets het soude mogen wesen, te spreken, ten zy hy het vorenstaende alvorens nagekomen heeft.

4. Belast sijn Majesteyt, dat dit Reglement over al, daer de selve sich sal bevinden, sal werden nagekomen: Oock begeert en verstaet hy, dat den Ceremonie-Meester sich conform het selve sal reguleren.

Wyders heeft het sijn Majesteyt belieft de eerste Secretarissen van Staet te bevestigen, dit sijn Reglement aen de Ambassadeurs en Uytheemse Ministers, die tenwoordig aen sijn Hof zijn, of die aldaer naderhant fullen komen, in haer Appartementen te communiceren en bekend maken.

Gerekent,

ROBERT SOUTWEL.

Daer zijn noch eenige Beschuldigingen tegens Mr. Pepys / Secretaris van de Admiraliteyt / en Sr. Deane / Equipage-meester / ingebracht / eben al of die haer Bedieningen niet trouw souden waergenomen hebben; maer het is verdrietigh soo veel particulariteyten te gedencken: doch dat van meerder gewichte

gewefchte was / doordeele dit te wesen / dat het geruchte noch al continuerende / dat de Papisten met het ombrengen van den Koning voort wilden gaen / het Lager-huys gerefolveert heeft / Dat sy 't op de Papisten souden wreecken, in dien sijn Majesteit eenige violentie wierdt aengedaen: 't geen sy aen sijn Majesteit self gingen bekent maecten / met betuyginge / dat alles wilden doen waer bienen mocht tot conservatie van sijn gehepligde Persoon: waer over sijn Majesteit haer bedanckte.

Den 6 van Juny / den dagh gestelt by 't Hooger-huys / om de vijf gebangen Lords / als / de Grave van Powis / den Lord Stafford / den Lord Bellasis / den Lord Petre en den Lord Arundel of Wardour te recht te stellen / gekomen wesende / soo zijn de selve na 't Hof in Westminster-hal / tot dien eynde expres bereydt / gebracht / werdende de Bijl (als gebruyckelijck is in sodanige affaires) voor haer gedragen; maer daer gekomen zijnde / wachten eenige tijde doch alsoo die van 't Lager-huys niet en verscheenen / die als Beschuldigers souden compareren / en nu dat niet en wilden doen / om dat verstonden / dat de Grave van Darby eerst en alboren te recht moeste werden gestelt / soo heeft men niet konnen voort gaen / maer 't Hooger-huys heeft haer weder na den Cour laten brengen. En aldus de saecken tusschen beyde de Huysen tot het top-punct toe gestegen zijnde / heeft den Koning gerefolveert het Parlement te prorogueren tot den 14. 24 Augusti naest volgende; 't welck noch dien selven namiddag ten 2 uren dede met de volgende Wenspraek.

Mylords en Edelen.

Ick ben in groote hope en verwachtinge geweest, dat dese Sittinge en By-eenkomst groot goet aen 't Koninckrijk gedaen soude hebben, en dat gy eendrachtelijck soud geweest zijn, om het selfde uyt te voeren; maer, tot mijn groot leetwesen, bemercke en bevinde ick, dat daer eenige oneenigheden zijn tusschen beyde de Huysen, en ben bevreest, dat quade gevolgen daer uyt ontsaen souden, ick wete maer een dagh om het selfde te remediëren, en voor het tegenwoordige moogt gy U verseecken, dat middelertijt sal betonen oprechtigheyt en sinceriteyt van mijn zyde, gelijk ick U hier voren ontmoet hebbe: en daerom Heer Cancelier gebiede U te doen wat ick U gefegt hebbe.

Maer op den Heer Cancelier voorts seyde.

Mylords, en ghy Ridders, Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente.

Het is sijn Majesteits wille en behagen, dat dit tegenwoordige Parlement is geprorogueert of uytgestelt tot den 14. 24 Augusti naestkomende.

En is het Parlement alsoo geprorogueert.

En detijt de Gemeente sig alsints interresseerde met het doen van 't Lager-huys / die misschien verkeerde gedachten van dit prorogueren mochte hebben alsoo men seyde / dat de nieuwe Konings Raedt daer over niet en was gehoord / soo dede sijn Majesteit den Lord Major en Aldermannen by hem konnen / belastende /

astende hen alles / soo veel mogelijk / in stilte te houden / en de Placcaten tegen de Papisten soo strickt als doenelijck te executeren. Sijn Majestejt beval oock aen den Advocaet Generael / met de Proceduren tegen de Gebarrens / uptegenomen de Lords / voort te gaen. Daer waren der eenige / die over uit prorogueren vooz moeyten bezeeft waren / en dat het Parlement niet soude hebben willen scheidten / maer alles ging buyten haer gissinge stil en bezedighde / soo dat sijn Majestejt resolbeerde met de Hof houdinge na Windsoz te verrecken / en sich aldaer te dwerteren.

Maer eer sijn Majestejt noch derwaerts veretrocken was / quam op den 17 Juny met een Expresse tydinge aen het Engelsse Hof / van een Opstant in Schotlandt / welke aldus is toegegacn / en als een Vrandt van Hoy geweest / die soo haest ontblamt als weder gedempt is.

Men was over een geruyne tijdt in Schotlandt by de Presbiteriaensse en Puriteynsse Party al seer misnoegt geweest / alsoo men oordeelde in 't Point van Religie als ander sintz niet wel gehandelt te zijn / en daer over wierdt deswegens meest beschuldigt de Hartogh van Lauderdale / 't geen soo hoogh was gelopen / dat de Hertog van Hamilton en andere Grooten upt Schotlandt self aent Engelsse Hof waren komen klagen / voozgebende / dat 'et in Schotlandt sodanig gestelt was / dat 'er niet als groote onrust soude volgen / indien den Koning ged. Hartog daer niet buyten de directie van saecken stelde : 't Geen in 't begin wel sleyn gehoort vont / maer met dese tydinge eenige veranderinge gaf / immer soo verre / dat sijn Majestejt dese Heeren hoorde sprecken ; doch vont sodanigh fundament in hare reden niet / als sy wel voozgaven te zijn : En nader hant de Oproerige in Schotlandt het te quaet krijgende / soo zijn hare klachten oock vruchteloos afgelopen.

Het eerste wtbersten van van Oproer in Schotlandt is geweest / dat op den Juny een Party van omtrent 80 / andere seggen van 52 Personen / wel gevapent en te Paerde / tot Engeland is gekomen / en aldaer gepubliceert heeft het Convenant (een Geschrift in de voozgaende Engelsse Troubelen seer wel bekent) en verbrandt verscheidene Acten van het Schotse Parlement / als ene raeckende de Opperhoofdigheyt van den Koning ; een Acte / die alle andere Acten van 't Parlement vernietigde / welke souden mogen dienen tot het weder oprichten van de Schotse Kercke / gewoonlijck genaemt de Acte Feissoir ; een Acte tot oprichtinge van de Bisschoppen ; en dan een Acte / om den 29 Mey / oude stijl / als een Feest-dagh te vieren : En 't selve gedaen hebbende / affigeerde sy een Declaratie aen 't Krups van de Marcht aldaer / luytende aldus.

Declaratie van de Oproerige in Schotlandt.

Alsoo het den Heer belieft heeft sijn belang, door de getuygenis van veele getrouwe Getuygen, van den beginne aen in 't midden van dese Natie te conserveren, so hebbender oock geen Luyden in onse dagen ontbroocken, de welke aer getuygenisse by de voorgaende onder de grootste gevaren hebben gevoegt,
met

met het uytstaen van de Doodt, Bannissement, Torture, condemnatie in Boeyens en Gevangenissen, door hare wreede en ontrouwe Tegenstrevers, die de Kercke en het Rijck onses Heere Jesu Christi in dit Koninckrijk vervolgen: derhalven, alsoo wy het belang van Christus, volgens het Woort des Heeren, en de Ligue en het solemneel Convenant van dese Natie belyden en erkennen, soo trachten wy onse getuygenissen by die van dese waerdige Mannen, die ons voorgegaen zijn, te voegen, hoewel wy ons sulckx onwaardig kennen, doch hopen het waerdigh te werden gemaect, als zijnde de oprechte Ledematen van Christi Kercke in Schotland, en dat tegens al het gene tot nadeel van het belang der gemelde Kercke van den beginne der Reformatie in Schotland is gedaen, doch wel bysonderlijk zedert 't Jaer 1648 tot het Jaer 1660 tegens de volgende Actens; namentlijk,

1. Tegens de Acte van Supremacy.
2. Tegens de Declaratie, waer by het Convenant of Ligue veroordeelt werdt.
3. Tegens de Acte om de Regeeringe, in de Kercke vast gestelt, om te stoten, en het Episcopaet in te voeren, als mede de Dienaers Christi, die sich daer mede niet wilden conformeren, te verjagen, by een Acte de welke alle de Actens van 't Parlement, waer by de Regeeringe van de Kercke van Schotland, volgens het Woort Godts was vast gestelt, annuleerde en invalideerde: Als mede tegens een Acte van den Raedt, gepasseert tot Glascou, om de Acte, genaemt Rescissioir, ter executie te stellen, waer by meer als 300 Predicanten te gelijk geweldelijck en sonder eenige wettige rechtsvorderingen wierden verdreven: En eyndelijck tegens d'Acte, waer by belast werdt een jaerlijckse Feest-dagh op den 29 Mey te vieren, om Godt te dancken, dat men een geüfurpeerde Macht heeft ingevoert, en het belang van de Kerck in het Landt heeft omgestoten, 't welck het Schepsel in 't geheel verheft, om in de plaetse van onsen grooten Verlosser te werden aengebden, en de macht toeeygent die den Heer alleen toekomt, als namentlijk, Ordonnantien in sijne Kerck te maecken, en sig desselfs bestieringe bysonderlijk aenmatigen, te weten, van Feest-dagen te onderhouden, en diergelijcke andere onwettige en criminele daden door haer bedreven en gepleegt. En tot confirmatie van dese onse tegenwoordige Getuygenisse, verbranden wy op heden 29 deser Maent Mey, o. st. publijcquelijck en rechtvaerdelijck de gemelde Actens voor het Kruys der Stede gelijk sy ons Heylig Verbont of Convenant in verscheyde Steden der geliguerde en geconfedeerde Rijcken ontrouwelijck verbrant hebben: Wy vertrouwen niet dat iemant sich daer aen sal stoten, dat wy de gemelde getuygenisse niet onderteekenen, also wy, nevens onse lydende en vervolgte Broeders van de Natie, gereet zijn sulcx t'allen tyden, des noot zijnde, te doen.

Dese Declaratie hadden sy gemeynt tot Glasgow mede te affigieren / indien het geluck hadden gehad van daer meester te werden: maer haer belanginge quam haest ter ooren van de Koninckl. Regeeringe / soo dat Capiteyn Graham van Kloverhuse bericht ontfangen hebbende / dat een groot getal Volckx vergadert was in een Plaets / genaemt Roundounhill / so marcheerde hy met sijn Compagnie en een Compagnie Dragonders derwaerts / maer
 bon,

ont wel 14 a 1500 wel-gewapende Personen/ en in goede ordze/ werdende de Infantery gecommandeert by eenen Weir/ en de Caballerij by eenen Robert Hamilton/ Patton/ Balfour en Hackston/ welke 2 laetste men meynde dat mede schult aen de Moort van den Aerts-Bisschop hadden: de Oproerige vernemende/ dat Capiteyn Graham hen naderde/ sonden 2 Partijen uyt/ om niet hem te schermtuften; doch dese dreef by te rugge tot by 't gantse Gros/ geene daer op tegen hem avanceerde/ tegens 't welke by 't echter noch een mede wijs gaende hielt/ verliesende self sijn Paert onder hem/ maer eyndeling by van 't getal overmachtigt siende/ is met het verlies van sijn Cornet/ twee Regimentiers en omtrent 8 Ruyters en 20 Dragonders binnen Glascolo gerecreert, maer most sich noch dooz een Plaetse/ genaemt Strering/ heen slaen/ waer de Inwoonders haer tegens hem opposeerden/ en niet lieten passeren/ dooz dat'er 10 a 12 van de hare op de plaets waren doot gebleven. Op Maensdag den 12/ de Oproerige haer de sterckste in getal bebindende/ hadden de hardieffe Glascolo tweemaal te attacqueren; maer alle de Straten waren so wel gebarricadeert dooz Mylord Ross/ en de Soldaten/ die daer binnen waren/ geposteert/ dat sy met considerabel verlies mosten af-wijcken/ in 't welke sy van het uytvallende Guarnisoen noch verholgt/ en vry veele van de hare gevangen genomen wierden.

Sy/ echter continuerende in haer booznemen/ gaben noch dese nader Declaratie uyt.

HEt is niet onbekent voor een groot gedeelte van de Werelt, hoe gelukkig de Kercke van Schotlandt is geweest, terwyl sy genoot de Ordonnantie van Iesus Christus in haer suyerheyte en macht, van de welke wy deplorabelijck zijn berooft door de weder opstellinge van de Geestelijcken; soo is oock klaerblijckelijck, niet alleen voor onpartydige Personen, maer oock voor geprofesseerde Wyanden, met wat onvergelyckelijcke patientie en constantie het Volck Godts heeft uytgestaen alle de wreetheden en oppressien, die de Geestelijcke en Magnanten hebben konnen uytvinden en exerceren. En dat onwillig zijnde geweest iets te doen, dat geacht mocht werden voor oppositie tegens de wettelijcke Auctoriteyt, sy allang hebben gesucht onder de corruptie der Geleertheyt, verachtende de Aenbiddinge, versmadende de Ordonnantien, confinerende, gevangen settende en uytbannende hare getrouwste Ministers, in boete beslaende, confinerende, gevangen settende, pynigende en tormenterende het arme Volck, blonderende hare Huysen, en verkopende hare Personen tot vrende Plantagien; waer door een groot getal in yder hoeck van 't Lant zijn gedwongen geweest hare Woningen, Wyven en Kinderen te verlaten, en te swerven als Pelgrims, niemant daer dervende bystaen of helpen, ja met haer niet spreken op haer Dood-bedde, uyt vreesse van haer self schuldigh te maecken aen gelijcke straffe. En niet alleenlijck dat, maer dat sy oock zijn gedwongen geweest insgelijckx te bucken onder het Jock van oppressie in hare civile Intresten, Lichamelijcke Goederen, Vryheden en Staten, soo dat alle manieren van outragien over haer een lange reeckx

van verſcheyde voorleden Jaren zijn geëxerceert; particulierlijk in 't Jaer van 1678. met het fenden onder haer van een gewapende Armee van Barbariſſe Wilden, tegens alle Wetten van beleeftheit, en met op haer te leggen verſcheyde Impoſſitien en Taxen, by een geprelimineerde en voorgeweten Conventie van Staten in July 1678, om op te rechten een gewapende Macht, vertrouwt voor 't meeſte gedeelte in handen van ſcherpe Papiften, of haer Favoryten, by welke byſondere Invaſien op haer zijn gedaen, en ongelovelijcke Inſolentien tegen haer gepleegd, weſende hare Predicanten en Volck ordinairlijk by haer nagejaegt en geapprehendeert, ſoo als ſy om haer Godsdienſt in Huuſen vergadert waren: Soo dat gedwongen zijn geweest Godts Ordonnantien waer te nemen in open Velden en woefte Plaetſen, alwaer ſy echter uytgejaegt zijn en beſprongen, met vergietinge van haer Bloedt, ſoo dat ſy nootſaeckelijk wierden gedrongen haer ſelf met Wapenen in deſe Vergaderingen te defenderen, of haer t'eenemaal te ſien priveren van 't Euangelium, gepredickt by hare getrouwe Predicanten: gelijk dan op den 1. 11 dagh van Juny laetſt, weſende des Heeren Dagh, Capiteyn Graham van Cløverhuuſe; zijnde geordonneert by een Proclamatie te dooden wie hy in de Wapenen by de Velt-vergaderingen vont, en reſistentie dede, furieufelijck heeft beſprongen het Volck, dat aldaer vergadert was; en; om haer vorder te quellen, boeyde een Miniſter, met noch eenige andere, welke hy in de Huuſen dien morgen had gevonden, ſoo dat ſy gedwongen wierden op haer eygen deſentie te ſtaen; waer by het is voorgevallen, dat'er verſcheyde van beyde de zyden doodt geſlagen zijn: werdende derhalven abſolutelijck gedrongen, om de laetſte remedie te gebruycken, ten reguarde de Magiſtraten de Deur hebben geſloten voor hare Applicatien; ſoo vinden ſy haer ſelf verplicht te verklaren, dat deſe, met veele andere ſchrickelijcke Gravamina, beyde in de Kercke en Staet, zijn de ware oorſaecken van deſe hare wettige en onſchuldige Self-beſcherminge, en verklaren op 't ſolemneelſte, in de preſentie van Godt, dat de ware Redenen van hare continuatie in de Wapenen zijn oprechtelijck en ſimpelijck.

Eerſt, de deſentie en verſeekertheit van de ware Proteſtantſe Religie en Presbyteriaens Gouvernement, gefondeert op (Godts) Woort, en ſommierlijk vervat in de Belydeniſſe van 't Geloof, en opgeſtelt by de Wetten van 't Lant, waer aen den Koning, Edelen en 't Volck ſolemnelijk zijn verbonden by de Nationale ſolemnele Ligue en Conventant, tot meerder particuliere defenderinge en maintineringe van de Konincklijke Authoriteyt Chriſti over ſijn Kerck, tegens alle ſodanige Opperhoofdicheit, die de ſelve derogeert.

II. De deſentie en preſervatie van ſijn Majesteit, ſijn Perſoon en Authoriteit, tot preſervatie en beſcherminge van de ware Religie en Vrydom van 't Koninckrijk, op dat de Werelt magh getuygeniſſe dragen van haer getrouwheit, en dat ſy noch gedachten noch intentie hebben, om te vernietigen ſijn rechte Macht en Grootheit.

III. Om te obtineren een vry en ongelimiteert Parlement, en een generale Vergadering, tot redreſſeringe van hare Gravaminaes, om te voorkomen Papery, en de Geestlijcken onder haer uyt te roeyen.

Dit derhalven dan zijnde de oorſaecken, daer ſy voorkomen, en die ſy gereſolveert

veert zijn voort te staen, soo bidden sy ootmoedelijck sijn Koninckl. Majesteit, alle dingen te willen herstellen, gelijk hy die gevonden heeft, als hem Godt tot sijn Koninckrijck thuys bracht: Of soo dat niet en kan geobtaineert werden, dan nodigen sy hartelijck, smecken, versoecken en bidden, om de Ingewanden Jesu Christi, alle die met haer onder het selve Verbond zijn, te vergaderen tot defentie van de gemeene saecke en intrest. En sy versoecken hare Landts-lieden, de Machten, die van dit Koninckrijck op de been zijn, van welcke veele hare Vrienden en genegenen zijn, niet tegens haer te vechten, alsoo sy, in 't selve te doen, souden stryden tegens den Heer, wiens saecke en geschil sy verseeckert zijn, dat Hy opnemen sal, siende dat sy onder de Banierè, die de Heere der Heyrscharen is, vechten.

Des Konings Raedt in Schotlandt dede oock een Proclamatie tegen haer publiceren / en versumpde niet waer niede sy dese Oproer soude konnen stutten; doch des niet tegenstaende nam haer getal noch dagelijck toe. Daer was een Partij oock opgestaen in Tybidale / met resolutie / omme insgelijck na 't Gros van de Oproerige na 't Westen te marcheren; waer van den boorsz. Secreten Raedt kennisse krijgende / heeft den Zoon van den Lord Ross met 40 Ruypers en 100 Dragonders na Selkerk gesonden / om daer op dese te passen; sy waren omtrent 300 soo te Doet als te Paert / doch vernemende / dat de boorsz. Partij op haer afgaem / soo begonden sy te retireren / waer op de Konings haer bzuwelijck attacqueerden / en dat met sodanigen succes / dat sy gelijelijck wierden geslagen / latende 66 op de plaets / 10 gebangen / en de rest wierdt hier en ginder verstroyt.

Den Lord Luytenant Gouverneur van Dobone had soo dza geen kennisse bekomen / dat omtrent 100 Oproerige uyt Fife marcheerden na de groote Rendebous / of heeft sijn Onderdanen aenstonts te salmen gebracht / en de selve vervolgt tot wel 16 mylen door het Gebergte / erndeling achterhaelt / geslagen en 10 gebangen bekomen / onder welke eenen Hinder son was / die men seyde medeplichtigh aen de Doodt van den Herts-Bisschop te wesen / bluchtende de rest in de naest-gelegen Gebergten; waer van den Lord Elphinstoun kennisse krijgende / heeft haer met verschepte Edellieden verder vervolgt / eenige doodt gesmeten en omtrent 30 gebangen genomen / soo dat van die Partije nauwelijck eene ontquam.

De Edellieden insgelijck van Strathern / zijnde noch op een andere Partij / marcherende uyt Fife / geballen / hebben eenige van die gedood / en omtrent 40 gebangen genomen.

Immiddels wierdt de Militie en Trainbands van Edenburg / tot het getal van omtrent 4000 / op de been gebracht / voende den Ced aen den Koning / dat sy Tijfen Goet souden wagen / om de Oproerige te supprefferen.

Dese klepne Nederlagen der Oproerige konden niet verhinderen dat hare Sneebal noch dagelijck toenam / deswegen de ordinaris Militie als andere / die by tijdt van noot op de been komt / wierdt op ontboden; die van de Zuy-

der-Gedeelten wierdt geappointeert by Edenburgh / en die van 't Noorden by Sterling / om welke te commanderen de Hartog van Monmouth uyt Engelandt van den Koning was gesonden / en quam den 28 van dese Maent tot Edenburg / hebbende de gantsche Wegh over te post gereden.

Den volgenden dag begaf hy sig na de Armeec / die 12 mijlen van die Stadt tot Monhead / by Blackhoorn / lagh / en 8 van den Opant / en hebbende om eenige Provisie na Edenburg gesonden / welke hy bevont dat daer ontbrack / soo heeft hy / soo dra die aengekomen was / geresolveert tegen de Oproerige te marcheren / die achter Bothwell-Brugge / in Hamilton-Parck / gecampeert lagen / zijnde geposteert langs de Ribber / de Brugge wel gebarricadeert / en met Musquetiers beset : En alsoo begon sijn Genade op Saturdagh den eersten Julij de Marsch / Major Ogletthorp voerde de Avantgarde met 5 Troepen van Engelsse Dragonders en 100 Ruyters / gecommandeert by den Lieutenant Hume ; sijn Genade volgde met de rest van de Paerden en Dragonders / en 300 Man te voet en verdere Troepen : met het aenbreecken van den dagh quam de Avantgarde in 't gesicht van de Oproerige / welke alreede in twee partpen waren verdeelt / maer hadden geen hemisse van 't aenkomen van den Heere Hartog / als wanneer sy 't Licht van de brandende Fonten der Soldaten sagen : Major Ogletthorp wierdt gecommandeert om directelijck na de Brugge te marcheren / en sich daer booz te posteren / soo na als eenigsmits mogelijk was / alsoo men wist / dat de Oproerige de Passagie met Steenen en Hout seer difficiel hadden gemaecht / daer nochtans geen andere gelegenheyt beyde liep : den Hartogh stelde sijn Armeec in Barailje recht tegen de Ribber aen / en in 't gesicht van de Oproerige ; 't welck gedaen zijnde / begaf hy sich een mijl van daer na de Post / daer de boozs. Dragonders geordonneert waren / doch een Officier maecte hem onderweegen bekent / dat de Oproerige hadden gesonden een Versoek / getekent by Robert Hamilton, so uyt sijn eppen naem / als uyt de naem van de Conbenantse Armeec / die in Schotlandt in de Wapenen was / van inhoud zijnde : Dat sy groote oppressien hadden geleden beyde in hare Staten en Conscientien , 't welck haer had gedwongen haer toevlucht tot de Wapenen te nemen, om haer self te preserveren ; maer dat sy willig waren om die ter neer te leggen, als de saecken, in haer Declaratie opgesteld, haer toegestaen wierden. Waer op sijn Genade toestont / dat eenen Mr. Dabid Hume / een van haer Ministers / met noch een Edelman / by hem soude komen, welke doe gevraegt zijnde / Waerom sy quamen ? So antwoorde Mr. Hume / Dat sy geïnformeert waren, dat sijn Genade was een goedertieren Heer, die geen lust en had in bloedt te vergieten, en die macht hadde, om haer goet te doen. Waer op sijn Genade weder seyde / Dat hem liefft soude zijn geen bloedt te vergieten, en dat hy derhalven bereyt was te horen wat sy souden seggen. Waer op Mr. Hume boozt repliceerde / Dat alle hare begeerten waren begrepen in de Declaratie, die op haer naem was uytgegeven. En daer op noch verder gevraegt zijnde / Of hy dan meynde de Declaratie, die op haer naem gepubliceert was tot

Rugland? **Soo** antwoorde hy / Godt verhoede dat wy die voor d'onse souden aennemen, maer de gene, daer van wy spreekken, is, die laetst gedruckt is: **En** waer van hy seyde een Copen te hebben/versoeckende die te mogen lesen; 't welck gedaen zijnde/ gebuyckte sijn Genade dese Woorden / Dat sy 't voor een teken van groote goedertierentheyten en langmoedigheyt mosten reekenen, dat hy patientie hadde gehad sodanigen Libel tegen den Coningh en 't Gouvernement te horen, daer in hy niet een Articul had gevonden 't geen hy konde toestaen, en derhalven, dat hy haer een korter weg soude voorstellen, die was, dat sy aenstonts de Wapenen souden neer-leggen, en haer des Conings Genade onderwerpen, als wanneer haer des Conings Troupen niet op 't lijf souden komen. **Maer** Mr. **Hume** antwoorde / Dat is onmogelijck aen te gaen, alsoo dat niet anders was als onse Hoofden op een Block te leggen. **Maer** op sijn Genade haer dan seyde/ Dat sy haer wel beraden souden, en dat hy sijn ooghen soude slaen op de Armee des Conings, en sien, of die niet suffisant en was; om, by weygering, haer tot andere gedachten te brengen. 't **Geen** dien **Minister** doech so omtrent beantwoorde / ver-soeckende / Dat sijn Genade de Conventse Armee wilde besien, waer van yder Man was geresolveert te sterven op de plaets daer hy stont, en dat tot bescherming van 't Convent. **Maer** sijn Genade antwoorde daer niet op / als alleen / Dat een weynig minuten de waerheyt souden tonen.

Den **Coelman** / die hy **Mr. Hume** was / zijnde wat wecker van hantew / versoecht een **Stilstant** van Wapenen booz een dagh; en wanneer hem wierdt geseft / dat sulcx niet toegestaen soude werden / soo begeerde hy 't alleen booz een quartier uurs: maer sijn Genade sloeg sulcx af/ seggende/ Dat hy alijt, als sy haer wel bedacht hadden, hare Propositionen soude ontfangen, wanneer sy die by **Geschrift** souden hebben gestelt, maer dat het **Gevecht** most voort gaen. **Maer** mede hy haer liet gaen / en commandeerde / dat het **Geschut** boozt gebracht soude werden tegens de **Hoogte** van de **Brugge** : **En** terwijl preparatie wiert gemaecht om op haer los te branden / soo versochten de **Oproerige** nochmaels te sprecken.

Maer op den **Majoz** **Maine** wierdt gesonden / om te weten / wat sy begeerden / welke een **Brief** te rugge bracht / van die inhoud : Dat sy wel overleyt hadden wat haer geseft was, maer dat sy nergens toe konden verstaen, als tot het gene in hare **Declaratie** was geseft : dat sy hadden verstaen, dat sijn Genade eenige **Ordres** hadde mede gebracht, om met haer te accorderen, welke, soo hy haer wilde communiceren, souden sy daer op antwoorden.

Majoz **Maine** wierdt daer op aen haer te rugge gesonden / met bescheft / Dat men een voldoende **Antwoort** van haer verwacht had, en derhalven, dat sy best souden doen voor haer self sorge te dragen, en dat de **Officers**, die tot aen de **Brugge** waren gekomen, om bescheft te horen, haer van daer souden retireren, alsoo sijn Genade haer met een andere tael soude doen begroeten. **En** doech so oza als sy geweecken waren/ wierden de **Stucken** los-gebrant/ 't welck sy met soo wackeren **Charge** van de **Brugge** beantwoorden / dat de **Busschieters** alle van hare **Stucken** retireerden / doch quamien in 't kortte weder daer hy / en

Mr. Ogletthorp wiert geordonneert aenstonts een Retrenchement te maectien aen de kant van 't Gebergie / tot deckinge van sijn Volck: maer eer 't selve noch voltrecken was / begon den de Oproerige op het verder los-branden van de Stucken van de Brugge te wijcken / waer na sijn Genade aen den Majoz Ogletthorp beval de Brugge in possessie te nemen / doch niet verder te avancieren; hoewel eenige van sijn Volck / de Oproerige siende retireren / niet en konden weerhouden werden van die te volgen / dan de voozbluchtige / siende haer kleyn getal / keerden weeron / en deden haer retireren in de Hupsen / die by de Brugge stonden: hier op siond sijn Genade 300 Man te voet / om haer te seconderen / onder het Commando van den Lord Levison / Zoon van de Grabe van Militchgow / welke haer soo wel queten / en soo dapper op de Oproerige los-branden / dat sy nevens de Dragonders de selve dwongen weder na het Gebergte te wijcken; daer by wierden de Koningsse vervolgens gesecondert door het Regiment Guardes / en by een Croup van de Guardes / geleyt by sijn Genade self / welke soo dra de Brugge niet gepasseert waren / of d' Oproerige stelden het op lopen / doch wierden op de Heyde van Hamilton / omtrent een quartier van een mijl van daer / weder in ordre gebracht / soo dat sijn Genade met de Troupen / die alreede gepasseert waren / avancierte tot de top van 't Gebergte / en hielt daer stil / om tijdt te geven vooz de rest van de Militie / die de eerste Linie soude formieren. Ondertusschen wierden de Oproerige in Bataillje gestelt / directelijck tegens den Hartog / als wanneer de selve observeerde / dat sy haer lincker vleugel versterkten / in voornemen / om haer van het voozdeel van een holle Gront te bedienen / waerom hy sijn rechter vleugel mede dede verstercken / en commandeerde 100 Hooglanders van 't Regiment van Nihol / dat sy haer selven in de selve holle Gront souden posteren / en 5 Engelsse Compagnien Dragonders / om haer te seconderen; 't welck soo dra niet gedaen was / of d' Oproerige avancierten op die van sijn Genade aen / soo als die vast besigh was om sijn tweede Linie te formieren / des Hartogs Hooglanders hadden 't eerste Gevecht in de holle Gront / maer te ver avancierende / wierden te rugge tot by de Dragonders gedreven: En op de selve tijdt begon het Canon van den Hartog te speelen op de lincker vleugel van de Oproerige / die daer het sterckste waren / en was noch geen tweemaal los-gebrant / of hare Kuyterp sag men al bluchten / waer op sijn Genade ordonneerde aen den Majoz Ogletthorp met de Dragonders / Majoz Maine en Capiteyn Claberes met hare Compagnien te Paerde / en de Grabe van Eglinton met sijne Troupe van Volontair en / haer na te jagen / terwyl hy self met de rest van de Armees tot aen 't eynde van de Hey volgde / 't welck was omtrent een mijl ver / houdende sodantige pas / dat sijn Volck daer door in geen disordre konde werden gebracht: Ondertusschen verbolgde d' andere de Oproerige dier boegen / dat er tusschen de 7 en 800 wierden doot geslagen / en over de 1200 gebangen genomen; en was de hitte van 't Gevecht omtrent ten 1 ure al gedaen: veele van de Gebangenen waren doek / waer gelovond / onder welke van de meeste consideratie waren John Kidd en John King / beyde Predicanten / als oock eenen Mr. Car-

Carthearc / een Capiteyn te voet was gebangen / en den Lald van Carlston doodt gebleven / Ec. De Gebangens wierden na Edeburg geboert / en aldaer in verseeckering gestelt.

En aldus heeft de Hartog van Monmouth in 't korte dese Oproer gedempet en daer is van den Koning voort een Proclamatie uytgekomen tegen de Beltberggaderingen / als de Kendeboisen van Rebelle / belastende de Magistraaten / alle die sy daer omtrent bonden / te vangē en te straffen; als oock die schuldig waren aen de Moort van den Aerts-Bisschop van St. Andzelus: doch sijn Majesteit belieft de die / welke uyt een blinden pder de Hups-Convenciuē in de lage Landen / aen de Zuydt-spde van de Keviere Cap / frequenteerden / dat ten beste te houden / mits blijvende uyt Edeburgh en 2 mijlen daer buyten / als mede uyt de Heerlijcheden van Musselboroug en Dalketh / de Steden van St. Andzelus / Glasgow en Sterling / en een mijle buyten pder van de selve; doch dat niemant onder die naem byzheyt soude hebben om tot Oproer te predicken / nemaer dat alle die predicken souden / hare Namen aen den Secreten Raedt souden moeten aengeven / en dat pder Parochie maer een Predicant soude hebben / doch dat onder dese gene souden mogen wesen / die haer in dese laetste Oproer hadden gemengt. En dit also bestelt zijnde / is de Hartog van Monmouth met de lof van pder een weder na Engelandt gekeert / alwaer van den Koning niet alle teeckenen van estime en genegentheyt wierdt ontfangen.

Wisschien sal niemant / die dese geslagen Luyden in Schotlandt eenige genegentheyt toedraecht / sich belgen / dat ick haer de Naem van Oproerige in die Verhael hebbe gegeven; maer buyten dat wy ons nergens niet voordacht engagieren / om van de saecken te oordeelen / gebuyckende niet als de ordinaris benaminge / die in 't gemeen aen de Personen en 't Werck sijn gegeven / latende pder sijn gevoelen byz / soo gelieven de sodanige daer-en-boven te weten / dat soo slechten wpslag / als hare saecke heeft gehad / noyt andere Namen aen de Belepters heeft gegeven.

Den Leser gelieft ons mede te verschonen / dat wy hem soo verre / tot geheel in Schotlandt / verboert hebben / den toestant van affaires heeft dit Jaer soo veel reflexie op Engelandt en daer omtrent gehad / dat men oordeelde / dat de Geallieerde in de Tractaten met Franckrijk niet weynig hare mesures daer na hebben genomen / en derhalven hebben wy gemeynt / eer wy van 't verder voltrecken der Vredens-Tractaten in 't Noorden souden spreken / dat dit vooz af moeste gaen: Van wy hebben oock noch een weynigh van 't geen omtrent onse Quartieren is voozgeballen / alboren te seggen.

Monfr. Abraham van Dicquefort in 't begin van 't Jaer noch op de Gebangen-Poort in den Hage sittende / doch vreesende na Loubesteyn verboert te werden / heeft getragt op d'een of d'ander manier daer uyt te geraken / dat hem oock gelukt is / dooz behulp van de Dienstmept van den Civier / die hy dooz goede belofte op sijn zy heeft gekregen / so dat sy de gelegentheyt heeft waer genomen / als den voozsz. Cipier op Saturdag den 11 February was uytgegaen / terwijl sijn Hupsvrou in 't Kinder-bedde lag / om de Sleutels van de Gebangen Kamers

mers te krijgen / waer mede sy doen den ged. van Dicquefort 's abouts ontrent 5 uren van sijn Kamer en uyt de Gevangnisse heeft gelaten; welke in de open lucht komende/eenigzints stopmelde/als die niet gewoon zijnde: hy had om sijn wat te vermommen / een Paruyck opgeset / en sloeg voort de Mantel om sijn Hoofd/en sijn Knecht ging booz uyt na 't Leydse of Haerlemse Wagenbeer / en huurde aldaer een Wagen / terwyl hy vast soetjes volgde / tot by het Huys van Biederode/ alwaer hy op de Wagen trad/ en reed op Leyden / daer hy soo lang in een Herberge bleef / tot dat een andere Wagen wierdt verbaerdigt / waer mede de weegh na Utrecht heeft genomen / en van daer vervolgens na Wernhem en Rimboegen/ en soo na eenige omfwier na 't Hof van den Hartogh van Bruynsbijck en Luinenburgh tot Cel. 't Geen hem in sijne blucht groote ruymte van tydt heeft gegeven/ was / dat het in den Hage soo lang was verhoogen gebleven / eer dat men eenige kennisse daer van kreeg / want den Cipier op Saturdagh wat spade thuyts komende / en geen achterdocht hebbende/ ging gerust slapen: de Dienstmeyt/ al of er niet geschiet was/ bleef oock noch de gantsche Nacht by haer Volck / maer versocht 's anderendaegs broeg te Misse te mogen gaen / 't welck haer geconsenteert zijnde / sy ontrent ten 6 uren is uytgetreden / en een uur daer na uyt den Hage vertroocken / nemende hare weegh ober Amsterdam: den Cipier opgestaen zijnde/ en de Meyt niet thuyts wesende / quam self na de Gevangenen / en speciael na Monfr. van Dicquefort sien/ om te weten wat de selve 's middags soude willen eten; maer sijn Dochter / die de bysheyt hadde gekregen om haer Vader in de Gevangnisse te mogen dienen / had sijn Huys-Cabbaert en Bonnet met d' andere toestel diervoegen geschickt en gelept / als of haer Vader lagh en ruste / en dese seyde tegens den Cipier / dat haer Vader dien voozgaenden Nacht niet wel geslapen had / maer naderhant met sijn Klederen te Bedde was gaen leggen/ en in slaep geraecht / deswegen sy versocht / dat men hem toch wilde laten rusten: echter quam den Cipier / 't zy uyt achterdocht / of dat verlegen was wat booz Monfr. van Dicquefort soude schaffen/ wel driemaek in sijn Kamer/ tot dat het soo laet geworden was/ dat de saeck most wytersten/ en alsoo bebindende/ dat hy van Dicquefort ontblucht was/ gaf daer van aenstonts kennisse aen 't Hof van Justitie: en daer op volgden 's anderendaegs 2 Publicatien/ waer in 1000 Guldens booz Monfr. van Dicquefort / en 100 Ducatons booz de Meyt beloofd wierden/ aen die de selve weer in handen van de Justitie wisten te leveren/ maer 't was booz berde te laet: hoewel naderhant de Meyt (dat een getrouwde Vrouw was / doch van haer Man gescherden) het ongeluck heeft gehad / van dooz de selve bedrogen / in dese Landen gelept en aldaer aengebracht te werden / namentlyck tot Amsterdam / van waer voort / op het begeeren van 't Hof van Justitie / na den Hage is gebracht / aldaer geesteselt en in 't Spinhuyts gebannen / doch uyt commiseratie na eenigen tijt weder uyt gelaten. Monfr. van Dicquefort aen 't Hof van den Hartogh tot Cel/ als geseyt/ aengekamen zijnde/ is aldaer wel ontfangen/ en tot Raedtsheer / soo van sijn Secreten Raedt als van Staet/ aengenomen.

Den 29 Maert is de Gravinne van Benthem in den Hage/ als werwaerts sy met hare kinderen haer toeblycht hadde genomen/ overleden/ verfoeckende in een Testament/ twee dagen te voren by haer gemaccht/ haer Hoog Mog: en den Heere Prince van Orangie tot Hoogden ober hare nagelaten kinderen de 4 jonge Graven van Benthem/ als/ Ernestus/ Christophorus Bernardus/ Arnolbus Jodocus en Statius Philippus; welke Hoogdyschap naderhant oock aengebaert is: Sy is den 7 April in de Klooster-Kerck/ in de Keider der Koninklijke Princen van Bohemen/ bygeset.

Den Heere Henricus Casimir/ geboren Dorst tot Nassau/ Grabe tot Catzenellebogen/ Wpanden/ Dietz/ Spiegelberg/ &c. zijnde geboren den 18. 28 January 1657/ hebbende van 't Stadhouder en Capiteynschap Generael van Vrieslandt in het Jaer 1659 de Surbivance bekomen/ en na 't overlijden van sijn Heer Vader/ doe hy 7 Jaren out was/ in 't Jaer 1664 de verdere confirmatie/ soo dat tot den Ouderdom van 20 Jaren gekomen zijnde/ en den Ced op de Stadhouders ende Capiteyn Generaels Instructie hebbende gedaen/ het Gouvernement en Stadhouders Ampt en Capiteynschap Generael soude aenmaerden en bekleden; nu die Ouderdom al ruym gepasseert zijnde/ heeft de Princesse Albertina Agnes/ sijn Vrouw Moeder/ geboren Princesse van Orangie/ Dorstinne van Nassau/ &c. die sedert 't overlijden van haer Gemael den Prince Willem Frederick de Hoogdyschap over haer voorsz. Zoon hadde waer-genomen/ geresolveert de selve af te leggen/ en sich in Duytslant op haer Landt-Goederen te retireren; waer toe van de onderstaende Missive aen de Staten van Vrieslant heeft gesonden/ gelijk als die in de nabolgende Resolutie is verbat.

*Extract uyt het Resolutie-Boeck der Ed. Mog: Heeren
Staten van Vrieslandt, de Anno 1679.*

IS ter Vergaderinge geopent, gelesen en geëxamineert de Missive by haer Hoogheyt Mevrouw de Princesse van Orangien Douariere van Nassau, &c. &c. geschreven binnen Leeuwaarden, den 10 April 1679, en geadresseert aen haer Ed. Mog:, luydende van woort tot woort als volgt:

Edele Mogende Heeren.

GElijck U Ed. Mog: ons ten tyde van onse Houwelijckse Verbintenisse met wijlen den Prince van Nassau, Stadhouder deser Provintie, onse weerde Gemael, niet sonder de grootste betuyginge van een bysonderlijcke affectie, na een voorgegane aensienlijcke Besendinge aen haer Hoogheyt onse Vrouw Moeder zaliger gedachtenis, in hare Provintie hebben gelieven te recipiëren, soo hebben de selve niet nagelaten, van tijdt tot tijdt, nu seven-en-twintig Jaren lang remarcable preuves te geven van sonderlinge estime en volkomen confidentie, soo ten opfichte van onse Perfoon als gantsche Conduite, niet alleen by speciale resolutie, ons ten vollen en iterativelijck toevertrouwende de Educatie van den Prince onsen Soon, nemaer oock in alle gelegentheden requireerende onse Advysen en Consideratien, sels in en omtrent de grootste Affaires van der selver

Illustre Vergaderinge, met een grooter deference, als wy oyt fouden hebben konnen dencken, veel min begeeren; welcke ons, behalven de ingeboren fucht voor de welstant, soo van de loffelijcke Republiick in 't gemeen, als van dese soo confiderable Provincie in het bysonder, altijd tot een ipoore en prickel ge-weeft is, om, sonder iets te ontsien, gedurig, soo veel wy konden, te behertigen het geene dienftig was tot de handhavinge van de macht ende luyfter van U Ed: Mo: Vergaderinge, mitsgaders conservatie van de diergekochte Vryhey, Privile-gien, Eminentien en Gerechtigheden deser Provincie, en wel bysonder voor-ftant van de fuyvere Gereformeerde Gods-dienft, daer in wy oock, gedurende onsen Weduwlijcken Staet, ende de minderjarighey van onsen Soone, niet al-leen, maer oock tot nu toe, ons niet geheel ontbloot bevonden hebben van de Goddelijcke byftant; hebbende het geluck, van U Ed: Mo: en der felver goede Ingefetenen, te sien geëluchteert uyt de allerpreffenste ende apparenste Periculen van de werelt, met het grootfte contentement befchouwende de Vryheden en Gerechtigheden deser Provincie ongefchonden, de Leere der Waerhey fuyver, de Souveraine Macht van dit notable Lidt der Unie sonder kreuck, en onsen Soon den Stadthouder in Lichamelijcke welstant, greeet en overbodig, ten dien-ste van U Ed: Mo: Provincie, en dierbaer Vaderlant, zijnde van ons niets nage-laten, het geene wy meende te fullen konnen dienen, om onsen Soone te im-buëren van fodanige fentimenten, als van node zijn, om de Provincie te bewaren by de oude gronden en maximen van Regeeringe, en om geen ding van de we-reldt te gedogen, dat oyt het Souverain Gefach deser Provincie, of de Vryhey en Voorrechten der felver in het gemeen, of van eenig Lid in het bysonder, van iemand in de Wereldt in 't allerminfte moge werden gequetft, of gekrenckt, ten eynde dese Provincie, onder de geluckige Regeeringe van U Ed: Mo:, mogen verblijven in haer luyfter.

Om welcken alleen wy het niet langer ontydig konnen oordeelen, ons eenmael van de forge te ontlaffen, die wy tot noch toe, met goet-vinden van U Ed: Mo: uyt liefde van dese Provincie, mitsgaders alle der felver Leden en Steden, oock goede Ingefetenen in 't bysonder, gehad hebben, geresolveert zijnde, ons van hier na Duytslandt te begeven, en tot dien eynde ons van nu af aen geheelen al van de Affaires, U Ed: Mo: Provincie en respectieve Leden concernerende, te deschargeren, gelijk wy ons daer van deschargeren by desen, latende op onsen Soon de last van het volkomen Exercitie der hooge Bedieninge, met de welke het U Ed: Mo: beliest heeft van Kindsbeenen af den felven soo geneurslijck te honoreeren; daer van, gelijk wy goedgevonden hebben aen den Prefident van U Ed: Mo: Vergaderinge mondelinge kennisse te geven, soo is by ons niet min dienftigh geoordeelt, het selve by desen oock fchriftelijck aen U Ed: Mo: te be-tuygen, doch in diervoegen, dat wy niet konnen nalaten U Ed: Mo: te gelijk hertgrondelijck te bedancken voor alle liefde, eere, achtinge ende deference, die het de selve beliest heeft, van tijdt tot tijdt, voor onse Perfoon ende Conduite te hebben, ende overvloedig te doen blijcken; verfoeckende U Ed: Mo: niet min ernftig, dat de selve den Prince, onsen Soon, altijd willen doen ontmoeten

en fodayge bewyfen van Uwer Ed: Mo: Affectie, als de felve in de delatie van
 foo veel Illuftre Charges overvloedig betuygt hebben te fullen betonen.

Biddende voorts Godt Almachtig, dat fijne Goddelijcke Majesteit gelieve
 U Ed: Mo: Perfoonen ende Regeeringe, mitsgaders defe gantsche Provincie
 ende der felder Leden, ende goede Ingefetenen alle te famen, en yder in het by-
 fonder, te zegenen tot in nakomende Geflachten, met alle wenschelijcke Heyl
 ende Prosperiteyt, van Herten wenschende, dat U Ed: Mo:, gelijk van de felve
 tot noch toe, ende byfonder in de laetste Oorlog foo loffelijck, en ten exemple
 voor andere Bontgenoten, gefchiet is, altijd mogen volherden in het voorftaen
 van de gemeene Saecken van de Republijck, fteets voorhebben een ernstigh
 maintien van het dierbaer Pand der ware Gereformeerde Religie, de voor-
 naemfte ftut, gelijk van defe Provincie, foo oock van de geheele Nederland-
 fche Republijck, mitsgaders het ongefchonden bewaren van de dierbare Vry-
 heyt, forgvuldig handhaven van de Justitie, en wat voorts dienen magh tot een
 vreedfame en trouwerhertige Regeeringe, alles na de goede ende oude Gronden,
 op welke defe Provincie, ende het gantsche Nederlandt, mitsgaders na de on-
 veranderde maximes, volgens welckes de felfde van ouds af, voor de oogen van
 de gantsche Wereldt, foo geluckigh onder den Goddelijcken Zegen hebben
 gefloereert.

Eyndelijck verklarende ende obtefterende, dat onse laetste Wensch en Sucht
 tot Godt zijn fal, voor de welstant van defe gezegende Provincie, fonder door
 onse afwezentheyt, hoe verre die oock wesen mocht, in ons te fullen laten ver-
 koelen de groote liefde, affectie ende danckbare erkentenis, daer mede wy altijd
 ingenomen zijn geweest, ende blyven fullen, foo lang wy leven; ons niet min
 verseeckerende, dat U Ed: Mo: niet fullen nalaten ons toe te dragen der felder
 oude affectie ende genegentheyt, mitsgaders te houden in U Ed: Mo: altijd ver-
 leende hoede ende protectie, waer mede wy verblyven fullen,

Uwer Ed: Mogentheden Dienftwillige Dienarin

Geteeckent,

Albartina A: Orange.

Leeuwaerden den 10, 20 April, 1679.

Waer op gedelibereert en aendachtelijck gelet zijnde, dat gelijk de loffelijcke
 meriten, treffelijcke daden en finguliere groote dienften in de Krijgs-expeditien,
 felfs met gevaer van Lijf en Leven, voor het Vaderlandt gedaen by fijn Furfstel.
 Doorl. den Heere Prince Willem Frederich, Stadhouders en Capiteyn Generael
 defer Provintie, hoogl. memorie, tot geen tyde genoegfaem betracht, erwogen
 en geresognoosceert konnen werden; alfoo oock de groote forge, goede en hoog-
 wyfe en niet min geluckige conduite by hoog-gedachte hare Hoogheyt met een
 byfonder genoeg van haer Ed. Mog. gedragen en gehouden omtrent de faecken
 van defe Provintie, die op een finguliere wyfe van tijdt tot tijdt gegaudeert heeft
 van den wyfen Raedt en getrouwe Advyfen van hoog-gemelte hare Hoogheyt,
 en aldermeest in en omtrent de opfichte en Educatie van fijn Furfstel. Doorl. Prijs
 Hendrick Cafimir, den tegenwoordigen Erf-Stadhouders en Capiteyn Generael
 defer

defer Provintie, by speciale en iterative Resolutien aen haer Hoogheyt privative gedefereert, in welck alles, gelijk bysonder in gemelde Educatie, door den genadigen Zegen van Godt Almachtigh, haer Hoogheyt gekroont is geworden met de gedefireerde Successen, sulckx dat hoogh-ged. sijne Furstel. Doorl. voorfien zijnde met alle Heroicque en Furstel. Deugden, en daer door geworden een gezegt Instrument, tot conservatie van 't dierbare Vaderlant, met een bequaem is gemaekt om de voorfz. hoge Bedieningen dadelijk te kunnen bekledē en waernemē, tot maintien van de ware Gereformeerde Religie en de dier-gekochte Privilegien en Vryheden defer Landen, gelijk sulckx in de dagelijckse voorvallende Affaires en andersints reede overvloediglijk is gebleecken, en van desselfs oordeel, vigilantie en andere bekende qualiteyten voortaan niet minder, onder den selven Zegen van Godt Almachtigh, staet te verwachten: hebben haer Ed. Mog., na voorgaende serieuse deliberatie, goet gevonden te committeren, gelijk gecommitteert worden by desen de Heeren van het minder getal, om uyt den name van den Staet hare Hoogheyt, voor 't gene voor verhaelt is, hartelijck te bedancken, der selver sentimenten nader te expliceren, en in 't breede te betuygen, hoe aengenaem het geweest is, en haer Ed. Mog. toucheert, dit goede voor der selver Provintie ontfangen te hebben, daer toe allegerende de redenen, ter materie applicabel; mitsgaders over te leveren dese Resolutie, waer by haer Ed. Mog. wyders, ter contemplatie van de voorfz. treffelijcke meriten en dienften, goet gevonden hebben aen hoog-gem. hare Hoogheyt, tot een Recognitie, te defereren de Somma van gereed, en voorts jaerlijckx een Lijf-pensioen tot waer af het eerste Jaer sal ingaen met den 1 January 1679. Ende worden de Heeren Gedeputeerden gelast en geauthoriseert, van de voorfz. . . . in continant Ordonnantie te passeren, gelijk oock jaerlijckx successivelijck van het Lijf-pensioen tot soo eer de respectieve Verschijn-dagen sullen komen te exteren. Betuygende by desen oock haer Ed. Mog. altijd te sullen houden een levende geheugenisse van de ongemeene en over-groote dienften, in alle het boven-gemelde aen dese Provintie met een noyt genoegsaem geprefen Wijsheyt, Voorlichtigheyt en moderatie bewesen, daeromme in 't bysonder de tegenwoordigheyt van hoog-gemelde hare Hoogheyt in dese Provintie altijd sal aengenaem, welgevallig en niet min nuttig zijn: 't welke, gelijk haer Ed. Mog. noyt sullen nalaten op het efficacieufte te doen blijcken, soo wenschen de selve, dat de God des Hemels hare Hoogheyt en der selver Princelijcke Descendenten gelieve te bekroonen met allerley wenschelijcke welvaert en voorfpoet.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps Huys den 12 April 1679. Verteekent, voor Oostergoo, *U. Baron van Aylua, K. J. Bruynisma.* Voor Westergoo, *B. v. Barmania, R. Haarsma.* Voor de Zevenwolden, *D. B. van Scheltinga, J. Mamminga.* Voor de Steden, *Th. Stantsius, Wybrant Fockes Coycker.*

Accordeert met de principale Resolutie.

In kennisse van my,

J. JORRITSM.A.

Eer wy vorder treden tot het voltrecken van de Vrede-handel met de obe-
 rige Geallieerde / moeten wy noch vooz af seggen / dat desen Staet al vooz een
 wijl tot Algiers dooz de Commissarissen Hees en de Paz heeft doen handelen/
 om de Vrede met die van Algiers te maechen / waer toe sy lange vergeefs
 hadden aengehouden; maer op de tydinge / dat den Engelschen Admirael Sr.
 John Parboroug met een considerabel getal Schepen in 't kortz daer vooz de
 Stadt stont te komen / om die van Algiers tot het maechen van de Vrede met
 Engelandt te disponeren/ heeft den Heer Baba Hassan / Gouverneur van dat
 Rijk/ siende dat d'onse dooz alle middelen als noch trachten tot de voozsz. Vrede
 te komen / haer dooz seker vertrout Vriendt laten weten / dat hy genegen was
 met haer van alles nader te confereren / met vaste toefegginge / dat haer satis-
 factie soude gegeven werden: welke beleefde aanbiedinge sy met danck heb-
 ben aengenomen: En kozt daer na haer latende binden by den selven Heer/op
 's Conings Huys / dede sijn Ed. stercke protestatien van sijn sincere genegen-
 heyt tot de Vrede met haer Hoog Mog. / belobende alles wat in sijn macht
 was tot bevozderinge van de selve te contribuieren; maer wilde vooz af bedin-
 gen een Vereeringe van 8 Metale Stucken Geschut van 40 pont / met haer
 Affuypen en toebehoren / mitsgaders eenige Rogels en Kruyt / als wanneer
 een Vrede stont te volgen / soo als de voozsz. Commissarissen Hees en de Paz
 souden begeeren: Maer de selve bonden swarigheyt / om dit versoeck / als
 een nieuwigheyt / in te willigen; doch echter siende / dat de Regeeringe aldaer
 op 't selve stip bleef staen / en dat sonder dat niet te doen was / soo sijn sy het
 selve ingegaen: En daer op is 't navolgende Tractaet van Vrede opgemaect/
 en den 30 April binnen Algiers op 't Konings Huys / in de volle Douane / en
 in het aensien van een groote meenigte van Menschen / onder een generale ac-
 clamatie by de principaelste van de Regeeringe van Algiers / geteeckent/geze-
 gelt / en onder Henroepinge van Godts N. Naem / bevestigt; gelijk oock de
 Cepckeninge by de meergemelde Commissarissen Thomas Hees en Jacob
 de Paz / op approbatie van haer Hoog Mog. / is geschiet.

Tractaet van Vrede en van Commercie,

*Tusschen de seer Hooge en seer Machtige Heeren Staten Generael der Vereenigde
 Nederlanden, en de seer Excellente en seer Doorluchtigen Prince van Oran-
 gie, ter eenre: En de Doorluchtige Heeren Ismaël Bassa, Hadgi Machomet,
 Day, Baba Hassan, Gouverneur, Aga, de rest van de Victorieuse Militie,
 en de Grootte en Kleyne der Stadt en Koninckrijck van Algiers, ter andere
 zyde, door de vlijt ende toe-doen van de Heeren Thomas Hees en Jacob de
 Paz, Commissarissen der hoog-gemelde Heeren Staten Generael.*

I. **D**Aer is vast gestelt en besloten, dat'er in 't toekomende tusschen de seer
 Hooge en seer Machtige Heeren Staten Generael der Vereenigde Ne-
 derlanden, ende den seer Excellente en seer Doorluchtigen Prince van
 Orangie ter eenre; en de Doorl. Heeren Ismaël Bassa, Hadgi Machomed, Day,
 Baba

Baba Haffan, Gouverneur, Aga, de rest van de Victorieuse Militie, en de Grootte en Kleyne der Stadt en Koninckrijk van Algiers, ter andere zyde, een goede, vaste en onverbreeckelijcke Vrede sal zijn, de welcke haer aenvang sal nemen van den dagh dat de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet van wegen de hoog-gemelde Heeren Staten Generael in handen van de welgemelde Heeren der Stad en Koninckrijk van Algiers sal zijn gekomen ende over-gelevert, fullende alle Acten van Hostiliteyt van die tijdt af van wederfyden ophouden; werdende het tegenwoordige Tractaet door de welgemelde Heeren van Algiers van nu afaen in alle en iegelijcke sijne deelen en Articulen behoorlijck geapprobeert, geratificeert en geconfirmeert.

2. De Schepen of andere Vaertuygen der hooggem. Heeren Staten Generael, of die van hare Onderdanen en Inwoonders, soo Christenen als Joden, fullen altoos een vrye intrede binnen de Reede en Haven van Algiers, of andere Plaetsen van dat Koninckrijk, vinden, soo om aldaer op Ancker, soo lang als 't haer belieft, te blijven, als om in alle vryigheyt te negotiëren, kopen en verkopen, mits betalende 10 ten 100 voor de Rechten der Koopmanschappen die verkocht sulden werden, sonder meer, onder wat naem, titul of pretext het soude mogen wesen; doch de gene die niet verkocht fullen werden, fullen in alle vryigheyt werden te rugge gebracht en herscheept, sonder eenige Rechten of Impositien daer van te betalen, en fullen mogen vertrecken als 't haer belieft, sonder eenige ophouding of verhindeeringe: En aengaende de Waren van Contrabande, als, Kruyt, Sulfer, Yser, Deelen en alderhande Scheeps-timmerhout, Tou-werck, Pick, Teer, Roers en andere Assortementen tot den Oorlogh dienende, fullen de Inwoonders der gemelde Vereenigde Nederlanden niet gehouden zijn eenigh Recht aen die van Algiers te betalen.

3. De Schepen of Vaertuygen, soo die van de hoog-gemelde Heeren Staten Generael of van iemant van hare Onderdanen, als die van het Koninckrijk en der Inwoonders van Algiers, fullen de Zee mogen bevaren en negotiëren, sonder d'een door d'ander te werden gevisiteert, opgehouden ofte gemolesteert: Oock fullen alle Personen en Passagiers, van wat Landtschap of Natie de selve mogen zijn, met alle haer Gelt, Goederen, Koopmanschappen en Meubelen op eenige der boven-gem. Schepen bevonden werdende, t'eenemael vry zijn, en van geen van beyde werden aengehouden, berooft of eenigints beschadigt.

4. Soo wanneer de Oorlog-schepen van Algiers, of andere Vaertuygen, eenige Koopvaerdy of andere Schepen, van d'Onderdanen der hoog-gem. Heeren Staten Generael in Zee en buyten de Plaetsen van de hoog-gemelde Heeren Staten dependende, fullen ontmoeten, fullen sy hare Sloep aen Boort der gem. Schepen der Vereenigde Nederlanden mogen senden, alleen met 2 Man, de welcke in de gemelde Sloep fullen treden, behalven de Roeyers; en sal vervolgens geen meerder getal van Volck, als die 2 Mannen, in hoedanig Koopvaerdy of ander Schip, sonder permissie van den Capiteyn of Schipper, mogen over gaen, de welcke, na dat haer een Paspoort getoont sal hebben, sal de gemelde Sloep gehouden zijn aenstonts te vertrecken, en sal het gemelde Koopvaerdy-schip sijne Reyse sonder
eenige

eenige hindernisse vervolgen : En reciproquelyck , ingevallē eenigh Schip ofte Schepen van Algiers quam te ontmoeten , en den Capiteyn van eenige der gem. Schepen een behoorlyck Paspoort, door de Heeren Regenten van Algiers onder-teeckent , nevens een Certificatie van den Consul der hooggem. Heeren Staten, als-dan tot Algiers residerende, getoont sal hebben , soo sal het gem. Algiers Schip of Vaertuyg sijne Reyse vryelyck mogen vervolgen.

5. Geen Capiteyn of ander Perfoon van eenigh Algiers Schip of Vaertuyg sal geen Perfoon of Personen , wie die oock mogen zijn , uyt eenig Schip, d'Onderdanen van de Heeren Staten Generael toebehorende , mogen lichten , om elders heen te vervoeren , of doen vervoeren , en aldaer te werden geëxamineert , of onder hoedanigh pretext het soude mogen wesen ; veel min sal het haer geoorloft zijn de Torture of eenigh ander gewelt , tegens hoedanige Personen , en van wat Natie of conditie de selve mogen zijn, de welcke in eenige Schepen , d'Onderdanen van haer Hoog Mog. toebehorende , gescheept sullen wesen , onder wat pretext of voorwending het oock zy, te exerceren.

6. Ingevallē eenige Schepen of Vaertuygen der gemelde Heeren Staten Generael , of van iemant van hare Onderdanen en Inwoonders , op de Kusten van Algiers komen te stranden , sullen de gemelde Schepen met hare Gereetschappen en toebehoren, Goederen en Ladinge niet werden geconfisqueert , noch 't Volck tot Slāven gemaect, maer sullen ter contrarie alle Algiersse Onderdanen gehouden zijn haer uytterste vlijt in 't werk te stellen, om 't Volk en Goederen te bergē.

7. Sal geen Algiers Schip of Vaertuygh na Zalee , Tetuan , Thunis, Tripoli of andere Plaetsen , dat Vyanden van de Heeren Staten Generael zijn , mogen gaen, om aldaer tot het nemen van de Schepen der Onderdanen van de gem. Heeren Staten Generael te dienen.

8. Sullen geen Algiersse Schepen , 't zy groot of kleyn , omtrent de Reedens, Havenen, Steden of Plaetsen, staende onder 't Gebied der hoog-gemelde Heeren Staten Generael mogen kruysen of swerven.

9. Ingevallē eenig Schip van Zalee , Tetuan , Thunis , Tripoli , of andere Plaetsen, dat Vyanden van de hoog-gemelde Heeren Staten Generael zijn , eenig Schip of Schepen, Volck of Goederen , iemant van d'Onderdanen der hooggem. Heeren Staten toebehorende , tot Algiers of eenige andere Plaetsen van dit Koninckrijck quam op te brengen , sullen de Heeren Gouverneurs van dien niet gedogen, dat sodanig Volck, Koopmanschap of Goederen aldaer verkocht of aen de man gebracht werden.

10. Ingevallē eenige Oorlog-schepen der hoog-gem. Heeren Staten Generael binnen Algiers of eenige andere Havens of Plaetsen van dat Koninckrijck met eenige Prinzen quamen te arriveren , sullen sy de selve in alle vryigheyt aldaer mogen verkopen , of daer van na haer goetduncken disponeren , sonder door iemant te werden gemolesteert : oock sullen d'Oorlog-schepen der hoog-gemelde Heeren Staten niet gehouden zijn eenige Rechten of Gabellen te betalen , maer er contrarie , ingevallē haer eenige Mont-Munitien ontbraecken , sullen sy vryelyck, al 't gene sy van noden sullen hebben, tot prijs courant mogen kopen.

11. Soo haest als eenig Oorlog-schip van de gemelde Heeren Staten Generael voor de Reede van Algiers sal arriveren, en dat den Consul der Vereenigde Nederlanden, of den Capiteyn van 't gem. Schip, de voorn. Gouverneurs van Algiers sulckx sal hebben verwittigt, sal het selve werden gepubliceert, op dat een yder sijne Slaven beware: Doch ingevalle sulckx niet tegenstaende eenige Slaef quam te ontsnappen, of dat'er vermoeden was dat iemand ontsnapt mochte wesen, fullen de Heeren van Algiers daerom niet toelaten, dat eenige insolentie daerom tegens gedachte Consul of eenig ander Onderdaen der Vereenigde Nederlanden, als dan binnen Algiers wesende, werden gepleegt, maer fullen ter contrarie aen de Meesters van sodanigen Slaef of Slaven belasten, dat sy de selve met alle discretie van den Capiteyn of Commandeur, by wie sy haer souden mogen hebben gefalveert, afvorderen; en ingevalle ged. Officier sulckx stantvastelijck ontkende, of dat men geen volkomen kennisse daer van hadde, sal den Meester of Meesters gehouden zijn volkomen geloof aen de Woorden van ged. Officier toe te staen, sonder den Consul of Onderdanen, hier voren gemelt, daerom in eenigerhande maniere te mogen molesteren: Echter, indien het seecker was dat sodanigen Officier de waerheyt van de saeck verborg, fullen de Heeren Gouverneurs van Algiers als dan aen gedachte Consul verfoecken, daer over aen de Heeren Staten Generael te schryven, op dat satisfactie sonder uytstel aen de Meesters van sodanige Slaven gegeven werde.

12. Van den dagh dat de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet van wegen de Heeren Staten Generael aen de Heeren Gouverneurs van Algiers sal zijn overgegeven, fullen gene Onderdanen of Inwoonders der Vereenigde Nederlanden, soo Joden als Christenen, binuen de Stadt of het geheele Koninckrijk van Algiers tot geen Slaven mogen werden gemaect, onder wat pretext het soude mogen wesen: En boven dien fullen de hooggem. Heeren Staten Generael, uyt kracht van dit Vredens-Tractaet, niet gehouden zijn eenige van hare Onderdanen of Inwoonders, zijnde tegenwoordig in Slaverny, of die voor de gem. Ratificatie daer toe soude mogen komen te vervallen, los te kopen, maer sal het absoluyt aen hare vrye wille dependeren, sonder eenige limitatie of restrictie van tijt, haer medogen: heyt in 't werck te stellen, en sodanige en soo veel t'allen tyden als 't haer goet duncken sal, te verlossen, mits conditie van over den Prijs met hare Meesters, op het redelijckste doenlijck, te accorderen, sonder dat men haer sal kunnen dwingen eenige tegens haer danck te lossen, 't zy van de Slaven van de Beylecq of Galeyen, 't zy van de gene die de Heeren Bassa, Day, Gouverneur, Aga, of wie het soude mogen zijn, toebehoren; niet geraden vindende, om veele redenen, te stipuleren, dat de Meesters gehouden zijn haer Slaven, zijnde haer eygen Goed, tot den eersten Inkoop te renonciëren; als mede niet, dat de gemelde Heeren Staten gehouden souden zijn sodanige aen te nemen als men haer met geweld soude willen doen lossen, belovende de gemelde Heeren van Algiers haer autoriteyt in dese saeck te employeren, om beyde de Partyen te contenteren. Oock is wyders geaccordeert, dat alle de Slaven, zijnde Onderdanen en Inwoonders van de gemelde Heeren Staten Generael, ter occasie van hare lossinge, fullen genieten

genieten het profijt en emolument van den aflagh of vermindering der Rechten, die aen het Konincklijck Huys toekomen, gelijk oock van d'andere kosten, mits betalende so redelijcke Somme als eenige Slaven van andere Natien, ten opfichte van hare lossinge, 't zy na de gefloten Vrede, of by wegen van Aelmoeffen, gewoon zijn te betalen; wel verstaende, dat sodanige Slaven, Inwoonders der Vereenigde Nederlanden, die dit emolument fullen willen genieten, door de Commiffariffen Thomas Hees en Jacob de Paz, of eenig ander Minister van den Staet der Vereenigde Nederlanden, die na desen binnen Algiers soude mogen komen, fullen moeten werden geloft; fullende andere Slaven, Inwoonders der gemelde Provintien, die dat Voorrecht, ten opficht der gem. Rechten, niet fullen willen genieten, hare liberteyt door andere Personen, so sy te rade fullen werden, mogen procureren. Oock fullen de Commiffariffen of andere publicque Ministers, die na desen uyt den naem van de gemelde Vereenigde Nederlanden binnen Algiers fullen werden gestelt, de vryheyt en het vermogen hebben van voor haer of voor hare Secretariffen Contracten en Accoorden te doen passeren, Brieven, Patenten en andere Depeches in hare Namen te verleenen, en vorders al het gunt tot de lossinge en het vertreck der gelofte Slaven van noden sal zijn, in 't werck te stellen, sonder dat iemant, wie hy oock zy, sich daer tegen sal mogen setten, of de gelofte Slaven molefteren. Wyders fullen de gefeyde Ministers met al soo veel autoriteyt als eenige Ministers van andere Princen of Potentaten alderhande Instrumenten en Contracten, ten behoeve van andere Christene Natien, voor haer vermogen te passeren en doen passeren, en Paspoorten verleenen, sonder eenige contradictie van iemant.

13. Of het gebeurde dat eenige Onderdanen der gem. Heeren Staten Generael binnen de Stadt of eenige andere Plaets van 't Koninckrijck van Algiers quam te overlyden, fullen deffels Goederen of Penningen door de Gouverneurs, Rechters of andere Officiers van Algiers, hier boven gemelt, niet mogen werden aengelagen, of eenigfints nagespeurt, maer fullen sodanige Goederen en Penningen door den genen of die gene die den Overleden tot sijn Erfgenaem of Erfgenamen by Testament sal hebben geïnstituert, ingevalle de selve ter plaetsse van den Overleden mochten wesen, werden aenvaert: En ingevalle de Erfgenamen niet present zijn, sal den Executeur van 't Testament, door den Overleden behoorlijk geïnstituert, na dat hy een perfecten Inventaris van alle nagelaten Goederen en Penningen sal hebben gemaect, de selve sonder eenig belet in sijn bewaringe nemen, en sal besorgen dat alles in handen van de ware en wettige Erfgenamen door veylige wege gestelt werden: Doch ingevalle iemant der gefeyde Onderdanen sonder Testament quam te overlyden, sal den Consul der gemelde Vereenigde Nederlanden sodanige Goederen en Penningen onder de behoorlijcke Inventaris aenvaerden, om de selve aen de naeste Vrienden en Erfgenamen der Overleden ter hant te stellen.

14. De Koopluyden, soo Christenen als Joden, der gem. Vereenigde Nederlanden, de welcke haer binnen de Stadt en het Koninckrijck van Algiers fullen bevinden, fullen geenfints gehouden zijn Goederen tegen haer danck te kopen,

maer sal altijd tot haer keure zijn sodanige te kopen als fy fortabel fullen vinden. Oock sal geen Capiteyn of Schipper der gem. Provintien gehouden zijn eenige Goederen tegen sijn wille in te nemen, om de selve te voeren na eenige Plaetsen, daer hy niet soude willen gaen. Sal mede den Consul der gem. Provintien niet gehouden zijn eenige Schulden van een ander Onderdaen der gem. Provintien te betalen, ten ware dat ten dien oorsaecke eenige Borgtocht of Cautie by publijcke Acte gestelt wierde.

15. De Onderdanen, soo Christenen als Joden, der gemelde Heeren Staten fullen in cas van eenig Pleydoy of Proces binnen Algiers, of desselvs Territorie, niet gehouden zijn sich onder eenige andere Jurisdicctie als die van den Day en Douane te submitteren; uytgefondert nochtans indiender eenige Questien, soo Civil als Crimineel, tusschen die van de Natie alleen der gem. Vereenigde Provintien waren, in welcken gevalle fy voor geen andere Rechter als voor haer Consul fullen behoeven te compareren, de welcke alle macht sal hebben om de Differenten, soo in 't Civil als Crimineel, te termineren, als, Doodslagen, Quetsuren en andere Delicten, en te procederen volgens d'Instructie en Ordres der hooggemelde Heeren Staten Generael.

16. Ingevalle eenig Onderdaen der hooggem. Heeren Staten Generael, sich bevindende in 't Koninckrijck van Algiers, een Turck of Moor quam te beledigen, quetsen of neder slaen, en sodanige Delinquant gekregen wierde, sal hy op de selve wyse, en niet strenger als een Turck, werden gestraft, ingevalle hy diergelijke misdaden begaen hadde: doch by soo verre hy quam te ontsnappen, sal den Consul of andere Onderdanen van de gemelde Heeren Staten daerom niet mogen werden ontrufft noch gemolesteert:

17. Den gemelden Consul der Heeren Staten, binnen Algiers residerende, sal aldaer in alle vrygheyt en veyligheyt, soo van Personen als Goederen, zijn, en sal hy vermogen sijn Tolck en Makelaer te verkiesen, oock aen Boort van hoedanige Schepen in de Havenen of op de Reede ten Ancker leggende, soo menigmael als 't hem believen sal, te gaen, als oock het Koninckrijck te Landt mogen frequenteren. Oock sal hy de Christelijcke Gereformeerde Religie, sonder eenige vexatie of molestatie, 't zy met woorden of met daden, van wie het soude mogen zijn, publijckelijck mogen exerceren.

18. Is mede geaccordeert, dat niet alleen gedurende de continuatie van Vrede en Vriendtschap, maer oock in cas van eenige interruptie of rupture van die tusschen hooggem. Heeren Staten Generael en die van 't Koninckrijck van Algiers, den Consul en andere Onderdanen der hooggemelde Heeren Staten in 't geleyde Koninckrijck van Algiers wonende, namentlijk so wel in tijt van Oorlog als van Vrede, volkomen vrygheyt fullen hebben sich na haer eygen of andere Landen met sodanige Schepen, van wat Natie het zy, als 't haer goet duncken sal, te begeven, en hare Goederen, Familien en Dienaers met haer nemen, sonder dat haer daer omtrent eenige hindernisse magh werden toegebracht.

19. Sal geen Onderdaen der hooggem. Heeren Staten Generael, 't zy Jood of Christen, zijnde Passagier, of gaende en komende met sijn Bagagie van ofte na eenige

eenige Haven, mogen werden gemolesteert, schoon sodanigen Passagier in een Vyandelijck Schip van die van Algiers was: Gelijk mede een Algiersse Passagier, zijnde in een Vyandelijck Schip der hoog-gem. Heeren Staten, in sijn Persoon of Goederen, die hy in 't gemelde Schip geladen sal hebben, niet en sal mogen werden gemolesteert.

20. Soo haest als de Ratificatie van het gem. Tractaet van wegen de hooggem. Heeren Staten Generael binnen Algiers sal zijn aengekomen, en aen de voorn. Gouverneurs der geseyde Plaets over-gegeven, fullen alle Injurien en Schaden, van wederfyden geleden, in een eeuwige vergetenheyt gestelt en gedompelt zijn, en fullen alderhande Hostiliteyten en violentien van wederzyden cesserem, sulende dese Vrede in haer volkomene kracht en vigueur blyven, en voor altijt continuëren. En ingevalle sedert den dagh dat de gem. Ratificatie in handen van de gem. voornaemste Heeren van Algiers gestelt sal zijn, eenige Prinsen of schade van wederfyden quamen te geschieden, voor dat de Vrede aen een yder der Onderdanen bekend was, sal daer van een prompte satisfactie gegeven werden.

21. Ingevallye dat by inadvertentie of anders eenige contraventien in 't tegenwoordige Tractaet van wegen de hoog-gem. Heeren Staten Generael of de gem. Heeren van Algiers voorvielen, sal het selve daerom echter in sijn volle vigueur blyven, sonder dat men daerom tot rupture van de Vriendtschap en goede correspondentie sal komen, maer sal de beledigde Party een prompte reparatie van sodanige contraventie in der minne vorderen, alvorens tot de Wapenen te komen: En ingevallye sulckx by eenige particuliere Onderdanen mocht by komen, fullen sy als Infraçteurs van de Vrede, en verstoorders van de gemeene rust, sonder eenige conniventie daer over werden gestraft. Aldus geconfirmereert, geteeckent en gezeget, in presentie van Godt, den 30 April, 1679. zijnde omtrent ter halver Maen Rabia Elouel, in het Jaer 1090 van Hegira.

(L. S.) *Thomas Hees.*

(L. S.) *Jacob de Paz.*

(L. S.)

(L. S.)

(L. S.)

(L. S.)

Gedurende de booz-gedachte Onderhandeling / quamen den eersten April eenige Engelsse Schepen / troups-gewijse / in 't gesicht van Algiers. Den volgenden dag sag men 9 van de selve op de Keede ten Ancker: haer Admirael Sr. John Parboroug liet aenstonts de Witte Vlag wapen; niet te min wierden dien selven dagh 3 Fransse Vaertuygen / derwaerts aen komende / by sijn Ed. aengeshouden. Den 4 dito / omtrent den avont / quam een Engels Chaloup halber Zee Stedelwaert / met een Vrede-blagge / hebbende een goede wijl leggen wachten op de komst van een Turckse Barck: en zijn eyndelijck eenige lechte Mores / op het seggen van den Haven-meester / buyten last en kennisse van 't Konings Hups / in een gemeene Barck derwaerts gebaren / aen de welcke de Engelsse een Missibe / behelsende een beleefde aanbiedinge tot Dze-

de/ ober gaben/ om te bestellen aen de Hooge Regeeringe. Den selven dito is de Engelfse Chaloup meer als halber weegh wederom blijven leggen: den Engelfsen Colck wierdt niet antwoort op de hoopz. Missive van 't Konings Huys afgebaerdigt/ met last/ om haer mondeling te verklaren het ongenoege deser Regeeringe ober het onbyp maecken hummer Rede/ sustinerende tegens aller Volcken gebuyck te zijn/ onder een Brede-blagge byandelijcke Actien te plegen. Dien selven avont wierden de aengehoudene Daertuygen gerelaxeert. Den 7 dito zyn 2 Capiteynen sonder eenig Gevolgh aen de Moule op een seer onbequame plaets aen Landt gekomen/ tonende de Algerinen geen het alderminste wytterlijck gelaet of teecken van Brede/ ter contrarie men sagh van alle hun aenwoefende Schepen de Rode Blagge waepen: de 2 Capiteynen hadden last van hui Admirael/ om de intentie van sijn komst te verklaren/ en te be-nemen/ waer toe het aldaer soude te brengen zijn: En kregen van Baba Has-san/ na een lange en scherpe deductie van 't gepasseerde tusschen haer/ tot beschept: Dat indien het de Engelfse ernst was Vrede te maecken, dat sy dan hadden te restituëren 3 Schepen met haer toebehoren, voor den Oorlog genomen; alle hare Slaven te lossen na het goet-duncken der Patronen; 10 Metale Stucken Canon, 48 ponders, 10000 Kogels, 100 Quintalen Kruyt, en daer-en-boven noch 24 van de grootste Masten. Volgenden daegs zyn 4 Engelfse Officieren weder op het Konings Huys verscheenen/ remonstrerende/ dat den Eysch van daegs te horen al te excessif en onbillijck was/ doende daer nebens een Contra-ey-sch/ namentlijck: Restitutie van verscheide Scheeps-ladingen, kostelijcke Koopmanschappen, voor de Rupture tot Algiers onrechtmatig tot prijs gemaeckt; en voor alles, van alle de Contanten en Silver-werk, meerder als 80000 Stucken van Achten, van een Conings Kits; alle hare Slaven voor den eersten Prijs, mits dat het haer vry soude staen 8 daer van uyt te kiezen, sonder eenig Rantsoen daer voor te betalen. De Algerinen niet willende toegeben/ noch oock in 't alderminste van eenige vergoedinge van hare liant weten/ is dese Audientie bychteloos geweest/ en de Handelinghe daer mede afgebruooken: daegs daer naer is de Engelfse Vloot betrocken.

En aldus die van Algiers blibende met de Engelfsen in Oorlog/ kan men licht sien by wat occasie de expressien/ staende in de uvolgende Missive aen desen Staet/ met de Brede- Articulen/ hier voren gestelt/ gekomen/ zijn gebuyckht.

Brief van de Regeeringe van Algiers aen haer Hoog Mog.

WY Hadgi Mahomet, Day, en Baba Hassan, Gouverneur der Stadt en Koninckrijk van Algiers, wenschen van onsent wegen en uyt de naem van alle onse Victorieuse Militie, na aanbieding onser dienst, alle voorspoet aen de seer Hooge en seer Machtige Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, en aen sijn Koninckl. Hoogheyden Heere Prince van Orangie, Heeren en Gouverneurs van veele Landen en Volckeren, Kinderen Gods, Voorbeelden van alle Christene Princen, Steunfels van Jesus Geloof, en onse seer lieve en groote Vrienden: Soo Gylieden na den staet onser Gesontheyt vraegt,

soo is 't, dat het ons (Godt lof) wel staet, en is insgelijckx het Landt, waer van wy tot
 Gouverneurs gestelt zijn, en 't welck aen den Grooten Heer en sijn Koning Ismaël Bacha
 toebehoort, in goeden stant. Wy hebben tot verscheyde reysen met een seer groot ge-
 noegen van Srs. Thomas Hees en Jacob de Paz, uwe Commissarissen by ons (die wy in
 uwe confideratie hoog achten, en die sich selfs, door hare wyse conduite, soo van ons als
 van een yder binnen dese Plaets doen beminnen) vernomen, dat uw Hoog Mog. en alle
 der selver Domeynen in goeden staet waren. Het is niet lang geleden dat wel-gem. uwe
 Commissarissen ons verwittigt hebben, dat Gy-lieden een honorabele Vrede met sijn
 Majesteit van Vranckrijk gemaect ende beslooten hadde, waer by uwe Landen in
 een volkomen rust herstelt zijn, nu nergens anders als op een nieuwe vermeerdering van
 de Negotie en Zeevaert door alle de Gewesten des Werelts siende; dat ons aengename
 bydingen zijn, en congratuleren U L. daer over, al of het een geluck was, dat aen ons
 door den Hemel ware mede gedeelt. Wy weten wel, dat de vruchten van een goede
 Vrede nootfaeckelijck goet zijn, en dat den Oorlogh niet als een droevighe defolatie met
 sich brengt. Om die reden hebben wy, gelijk Gy-l. weet, een Alliantie van Vrede al
 over lang met u Hoog Mog. willen aengaen, en onse oude Vrientschap herstellen. Wy
 zijn in dat heyligh voornemen tot ons groot leetwesen door verscheyde hinderpalen op-
 gehouden, gelijk wy U L. voor desen daer van hebben verwittigt, alsoo de Vrede in de
 dispositie Godts is, en de tijt en middelen, om daer toe te komen, insgelijckx van Sijne
 Macht dependeren. Eyndelijck het geluckig moment gekomen zijnde, soo hebben wy,
 volgens onse belofte, in confideratie van de groote eer en vrientschap, die het U L. ons
 heeft belieft te betuygen, uwe gem. Commissarissen genodigt, de welcke sonder ophou-
 den en by alle wegen voor u Hoog Mog. hebben gearbeyt, om met ons te confereren en
 te tracteren, 't welck sy met groote vaerdigheyt en wackerheyt gedaen hebben, soo dat
 in een geluckig uur vergadert zijnde, wy haer al 't geen sy met billijckheyt van ons heb-
 ben kunnen eysschen, toegestaen hebben, en dat door een enckele achting en genegent-
 heyt, die wy tot uwe Zeevaert zijn hebbende, uyt oorsaeck van desselfs trouwe en op-
 rechtigheyt, die wy boven alle andere daer in bespeuren. Wy verseeckeren u Hoog Mog.
 dat wy in dese saeck ter goeder trouwe en sonder eenige argelift foecken te gaen. Onder
 dit tracteren met uwe Commissarissen zijn de Engelsse met eenige Schepen op onse Rede
 gekomen, de welcke tegen onse verwachtinge ons met veele instantien hebben aenge-
 veest, om de Vrede met haer te maecten: Wy ter contrarie hebben betuygt weynig of
 geen lust te hebben, om met haer daer over te tracteren. Het zijn Luyden sonder trouwe,
 en die haer beloften niet nakomen: sy hebben ons den Oorlog sonder oorsaeck, en son-
 der ons die alvorens aen te seggen, aengedaen: sy hebben onse Schepen genomen, en
 onse Luyden tot Slaven gemaect. Wy bespeuren in onse Victorieuse Militie, als oock
 generalijck in alle onse Inwoonders van dese Plaets, een groote af keerigheyt tot de Vre-
 de met die Natie: Ter contrarie, alle de werelt bekennt met een Hert en met een Mont,
 dat de Nederlanders goede en getrouwe Luyden zijn, die den rechten wegh gaen, heb-
 bende een af keer van alle bedrogh en ontrouw. Eyndelijck de Conferentien met uwe
 Commissarissen en de onse hebben een gewenschte uytflagh gekregen. Wy hebben ge-
 amentlijck in den vollen Diwan, in presentie van alle de werelt, en onder het Aenroepen
 van den H. Name Godts, de Vredens-Articulen behoorlijck gesloten, getekent, bezegelt
 en geconfermeert. Wy verseeckeren ons, dat u Hoog Mog. die goede occasie niet vruch-
 eloos sullen laten voor-by gaen, alsoo wy uyt baerblijckelijcke teekenen weten, dat

Gy-l. altijd getracht hebt, om met ons in een volmaecte vrientschap te leven: En derhalven bidden wy, dat u Hoog Mog. geen tijt en verliest, om ons uwe Approbatie en Ratificatie van 't gene onder ons en uwe Commissarissen getraecteert is, toe te senden. De effecten van een goede Vrede fullen tot welstant van uwe Regeeringe, soo wel als van de onse, strecken: De Onderdanen van wedersyden fullen vryelijck mogen negotiëren en ter Zee varen. Wy wenschen niet anders, als in goede correspondentie met U L. te leven, ons woort ons woort zijnde, en onse trouwe onse trouwe. Het sal U L. dan gelieven aen uwe Onderdanen toe te staen vryelijck ter Zee te mogen varen, en ons alderhande Goederen toe te brengen, om haer profijt daer mede te doen: 't geene wy van noden fullen hebben, fullen wy voor ons Gelt eyschen, gelijk wy voor dese met d'Engelssen gedaen hebben. Op d'aenkomst van uwe Ambassadeurs verstonden wy, dat sy 2 Metale Stucken Canon mede gebracht hadden, om de selve aen het Koninckl. Huys alhier te vereeren, ingevalle de Vrede gesloten wiert, 't welck ons seer aengenaem was; wy zijn aen U L. wegens die beleeftheyt, die wy niet verdient hadden, seer verplicht: oock is het een gewoonte geweest, dat onse Voorfaten, na een Vrede met Christene Potentaten aengegaen, met eenige Vereeringen beschoncken zijn: wat ons aengaet, wy soecken ons particulier voordeel niet, alsoo wy gehouden zijn alle onse sorge tot het gemeene beste te contribuëren: derhalven soo verklaren wy aen u Hoog Mog., gelijk wy dickwils aen der selver Commissarissen gedaen hebben, dat wy niets voor ons noch voor geen andere Particuliere begeeren; doch indien het uwe goede wille mocht zijn, dat na de Ratificatie van het Vredens-Tractaet van uwent wegen, het U beliefdt een seer Vereeringe van die soort, als boven is gesegt, toe te senden, en ons eenige meer Metale Stucken Canon, van grooter calibre, te laten toekomen, wy U verseeckeren, dat wy met onse geheele Militie de selve voor het alderkostelijckste Present, als geschieden kan, fullen houden, en fullen onse Successeurs U daer over ten eeuwigen dage verplicht zijn: En ingevalle in onse handen ietwes tot uwe dienst gevonden werdt, fullen de selve altijd open zijn als 't U believen sal U daer van te bedienen. Terwyl wy een favorabel en vaerdigh antwoord hier op verwachten, fullen wy uwe Commissarissen in onse protectie houden, en fullen niet toelaten dat haer het minste leet wedervare; wy leven met haer gelijk als met onse Broeders. Indien dit Tractaet U niet aen en staet ('t welck Godt verhoede) fullen wy echter met haer wel en als Vrienden handelen, alsoo wy weten, dat het uwe Ministers zijn, en dat alles niet in hare macht is, maer van uwe wille en goetvinden dependeert. Wy fullen dan de nakominge van uwe hant verwachten. Godt neme U in Sijn Heylige bewaringe. Omtrent het midden van de Maen Rabia Elouel, in het Jaer 1090 van Hegira.

Opndeling fullen wy nu herhalen 't geen verder in de Vrede-handeling / en voornamentlijk met de Potentaten in 't Roszden / is voorgeballen.

Branchrijck de Vrede met den Keyser / Spangie / de Vorsten van Lunenburg en Bisschop van Munster / soo wel als met desen Staet / gemaeckt hebbende / heeft daer op gedrongen / dat de Coning van Denemarcken en de Keurvorst van Brandenburgh sijne Propositien van den 15 April in het voorgeleden Jaer gedaen / souden aenbaerden / en by gebolge aen Sweden alles restitueren 't geen die Kroon afgenomen was: doch hoogh-gemelden Koningh noch sijn Keur-

Keurvorst. Doogl. daer toe niet konnende verstaen/ als willende ober 't selve
 videntelijck tracteren/ soo hebben de Heeren Franse Ambassadeurs op den
 6 Maert de nabolgende Declaratie tot Nimwegen gedaen.

*Declaratie van de Heeren Franse Ambassadeurs, op het subjeet van de Vrede,
 die noch tusschen de Coningen van Sweden, Denemarcken, en de
 Keurvorst van Brandenburg resteert te maecken.*

Alfoo de Propositien, die den Alder-Christel. Koning op den 15 April laetst-
 leden gedaen heeft, soo redelijck geoordeelt zijn, dat sy de Vrede in 't grootste
 gedeelte van Europa uytgewerckt hebben, soo sou'er oorfaeck geweest hebben;
 om te hopen, dat de Coningh van Denemarcken en den Heere Keurvorst van
 Brandenburg de selve, voor soo veel haer aengaet, liever souden hebben willen
 aennemen, als de volkomene herstellinge van d'algemeene rust langer op te hou-
 den, door d'onrechtmatige pretentien van eenigen inbreuck in de Tractaten, die
 selijck als het eenigste fundament daer van zijn, te brengen: doch alsoo die Prin-
 cen tot noch toe niet betuygt hebben, dat sy de gemelde Conditien wilden aenne-
 men, en dat het niet billijck soude zijn, dat de groote kosten, die sijn Alder-Chri-
 stel. Majesteit genootfaeckt is te doen, om de volkomene satisfactie van de Co-
 ning van Sweden, op de voet der gemelde Tractaten, te procureren, en een alge-
 meene Vrede in 't Christenrijck te weeg te brengen, hooggem. sijne Majesteit tot
 outere schade soude gedyen: Soo ist, dat desselfs Extraordinaire Ambassadeurs
 en den Heere Jenkins, in sijne qualiteit van Mediateur, die hy in dese Vergade-
 ing bekleet, verklaren, dat ingevalle de Coning van Denemarcken en den Heere
 Keurvorst van Brandenburg geen volkome satisfactie aen Sweden, door de her-
 tellinge der Westfaelsse en Coppenhaegse Tractaten binnen de geheele Maent
 van Maert aenstaende gegeven hebben, sijn Alder-Christel. Majesteit als-dan
 retendeert vry te zijn van nieuwe Conditien te vorderen, namentlijck, dat Lip-
 adt aen den Heere Keurvorst van Ceulen weder ter hant sal werden gestelt, en
 dat de Coning van Denemarcken en den Heere Keurvorst van Brandenburg ge-
 vonden sullen zijn de Oorlogs-kosten aen sijn Alder-Christel. Majest. te betalen.
 Gedaen tot Nimwegen den 6 Maert, 1679.

Dese Declaratie wierdt den Heer Ambassadeur Jenkins/ als Mediateur/
 in handen gestelt/ die de selve aen die van Denemarcken en Brandenburg liet
 tekenen maken. Waer op den laetste 2 dagen daer na sijn klachten by Geschyft
 den d' Ambassadeur van Spangie gedaen heeft/ seggende: Het maken van de
 particuliere Vrede d'oorfacke te zijn, dat men; sonder op justitie te sien, sijn Heer
 Meester soo harde Conditien voorstelde, en die noch dreygde te verfwaren,
 dien de selve binnen den gelimiteerden tijdt niet aengenomen wierden; eys-
 nende derhalven, dat Spangie soude presteren het Tractaet van 't Jaer 1674,
 tusschen de Coning van Spangie en den Heere Keurvorst van Brandenburg ge-
 maect, als waer by beloofd was, de laetste te dedommageren van alle schade, die
 ter oorfaecke van den Oorlogh in 't Landt van Kleef soude komen te lyden:
 ver-

verfoeckende voor sijn Meester te weten, wat daer omtrent van Spangie was te verwachten, om sijne mesures na te nemen.

Gelijck Geschyft leverden den selven Brandenburgsen Ambassadeur/ den Heer Blaspijl / oock ober aen den Keyserlijcken Afgesant / en noech een ander aen de Heeren Ambassadeurs van dese Staet; en alsoo daer in wierdt gesproocken al of men van dese kant met het maken van de Vrede met Branckrijck soude hebben aengegaen tegens de Tractaten / met sijn Keurvorstelijke Doorl. opgerecht / soo hebben haer Hoog Mog. daer op in 't bzeede doen antwoorzen/ seggende: Niet te weten dat sy, door het sluyten van de voorz. Vrede met sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, tegen of te buyten hadden gegaen de Tractaten, met sijn Keurvorstel. Doorl. opgerecht: dat de selve door de groote ongelegentheynt van hare Ingesetenen, en de onmacht, daer in sy, door 't verloop van haer welvaren, gekomen waren, geobligeert geworden zijnde de voorz. Vrede met hoogst-gedachte Majesteyt te moeten maecken, echter alles hadden gedaen wat haer mogelijk was, om die voor hare Geallieerden soo goet te verkrijgen, als eeniger mate geschieden konde. Dat sy het geluck hadden gehad, dat sijn Keurvorstel. Doorl. gedurende den Oorlog, niet alleen niet een voet Landts verloren, maer oock aensienelijke Conquesten gedaen hebbende, het niet nodig was uyt regard van sijn Keurvorstel. Doorl. eenige restitutie te bedingen. Dat hare Koninckl. Majesteyten van Vranckrijck en van Sweden ter contrarie insiterende, dat aen sijn Keurvorstel. Doorl. syde soude werden gerestitueert 't geen de selve op hoog-gedachte sijn Majesteyt van Sweden hadde geoccupeert, de selve sijn Koninckl. Majesteyt van Sweden echter met eenen niet duysterlijck dede insinuëren, genegen te zijn satisfactie aen sijn Keurvorstel. Doorl. te geven, voor de schade by de selve geleden. Dat haer Hoog Mog. soo voor als na het sluyten van de voorz. Vrede bedongen hebbende een termijn, binnen de welcke hare Geallieerden in de voorz. Vrede mede souden inkomen, sijn Keurvorstel. Doorl. geoordeelt heeft, dat het met deffels Interessen niet over een en quam, de voorz. Vrede op de voorgelagen Conditien aen te nemen. Dat haer Hoog Mog. wel leet was geweest te sien, aen eene zyde, dat in de voorz. Conditien gene versachting konde werden geobtaineert; en aen de andere zyde, dat sijn Keurvorstelijke Doorl. die onaennemelijck oordeelende, de continuatie van den Oorlog voor de voorz. Vrede verstont te prefereren: Dat de selve daer aen hebbende moeten acquiesceren, immers niet responfabel kunnen werden gemaect voor evenementen, die sijn Keurvorstel. Doorl. niet souden hebben konnen over komen, indien de selve hadde konnen verstaen de voorz. Vrede aen te nemen: En dat mits-dien haer Hoog Mog. niet konden sien, dat sijn Keurvorstel. Doorl. 'haren laste desen aengaende iets uyt de voorz. Tractaten konde eysschen: dat sy niet te min geerne alle goede officien wilden by-brengen, om sijn Keurvorstel. Doorl. daer door soo veel satisfactie te doen genieten, als aen haer eeniger mate konde werden gevergt.

Op de Declaratie van Branckrijck self antwoorde den voorz. Brandenburgsen Ambassadeur: Datterwijl hy om bescheyt aen sijn Meester hadde gesonden,

nden, voor af konde seggen, dat het aen de Brandenburgse syde niet en hadde manqueert, dat men niet tot de Vrede was gekomen, alsoo al over 2 Maenden er toe openinge aen den Heere Ambassadeur Jenkins was gedaen, maer dat veden had geweygert te handelē; verantwoordende voort al 't gene in de voorsz. declaratie tot laste van Ceur-Brandenburg wierdt geseyt / voornamentlijck weder sprekende: Dat een geheele Restitutie aen Sweden soude moeten gedaen werden, en dat het derhalven sijn Meester soude verwonderen, wanneer hooren soude, dat men noch meer van hem begeerde, indien hy het selve binnen sekere tijt niet begeerde in te gaen, als zijnde altijt tot de Vrede en een Stilstant van Wapenen, hoewel tot sijn schade, geneygt geweest.

De Heeren Fransse Ambassadeurs repliceerden daer op met een gants andere tael: Dat Sweden wel tot een Stilstant van Wapenen hadde willen verstaen, maer Denemarcken en Brandenburg niet: dat die oock tegens d'een en d'andere Vrede, speciael die met den Keyser, hadden geprotesteert; soo dat de Coning van Franckrijck, om eenmael de Vrede generael te maecken, gedrongen was geweest d'ere mesures te nemen, en de voorsz. Declaratie te laten doen, daer van de nade gevolgen konden voorkomen werden, indien men aen Sweden wilde restituēren 't geen hem volgens de Westfaelste Vrede toequam.

Hier op volgde een Duplijcq/ daer by den Brandenburgse Minister trachte te betonen: Dat niet sijn Meester, maer Sweden, de Westfaelste Vrede hadde verbroocken, en dat die derhalven daer van reparatie moste doen. Maer dit was maer woorden-strijt.

Men hadde van dit Jaer veel gesproken van een Stilstant van Wapenen/ een Treves / en wegens Denemarcken en Brandenburg / na dat de Sweeden byt Pruyssen waren gedreven / daer toe goede inclinatie getoont: maer Sweden bleven by haer oude Preliminarien / dat als-dan de byse passagie in hare Zieven en Expreffen mosten hebben van en na haer Coning: en ten anderen / de los-latinge van de Sweedse Volckeren / die op Bornholm waren strand / en sedert by de Deenen gebangen gehouden / als zijnde dat een saeck gens de gemeene trouw / en derhalven / eer sulckx herstelt was / dat men van een Vrede konde handelen.

De Fransse Croupen / gelijk te voren al gedacht is / vast verder na de zyn-kant komende / zijnde Monfr. Calvo op den 24 Maert / nebens den Anvdant de Moncean / van Pruyss met 32 Compagnien te voet en 6 te paert men bleef komen logeren / hebbende de voorsz. Croupen het Landt / mits anders genoegsaem alle de Plaetsen tusschen beyde aen de West-zyde van den zyn / geheel onder haer macht / treckende daer byt Contributien na haer welvallen / en maecten vast preparatie met een Schip-brugge tot Oordungen anderzints / om den Rijn te passeeren / en hun alsoo mede in possessie van de eurbozstel. Landen / aen die kant leggende / te stellen: waer by men hreesde t het niet soude blijven; weshalven soo by de Mediateurs als andere gearyt wierdt / om het tot een Stilstant van Wapenen te brengen: Gelyck dan indelingh de Heeren Ambassadeurs van Franckrijck op den 26 Maert ver-

verklaert hebben: Dat, op de Instantien van de Mediatie van Engelandt, uyt de naem van de Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen van de Coning van Denemarcken en de Keurvorst van Brandenburgh, als oock op de mondelinge aenhoudinge van de Keyserlijcke Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen, te eynde te confentereñ in een Stilstant van Wapenen tot den 1 Mey, om daer door tot de generale Vrede te komen, sy, so voor haer Coning, als voor haer Geallieerde, confenteerden in sodanigen Stilstant van Wapenen voor de gantsche Maent van April. Stellende de Conditien van de selve daer nebens.

Welcke Stilstant by de Sweden wierdt toegestaen / en soo wel by den Deenssen als Brandenburgsen Minister aengenomen / hoewel duydelijck ontliende / dat daerom aengehouden hadden / gelijk oock naderhant by de Fransse Ambassadeurs tot hare decharge wierdt verklaert; maer formeerden yder een apart Ontwerp van Articulen: doch het is eyndelijck geaccoordeert in voegen als volght / latende die van Brandenburg d'acceptatie doen door sijn Secretaris / terwijl een klepne Keyse moeste gaen doen / doch weder komende / approbeerde 't gene gedaen was.

Articulen en Conditien van een Stilstant van Wapenen, waer op de Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen van Vranckrijck, soo uyt de naem van sijn Alder-Christel. Majesteit, als van de Coning van Sweden, met de Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen van Denemarcken en Brandenburg over-een-gekomen zijn, als volgt.

1. **D**at'er van den eersten April aenstaende tot den eersten Mey daer aen volgende tusschen den Alder-Christel. Coning en de Coning van Sweden ter eenre, en de Coning van Denemarcken en Keurvorst van Brandenburgh ter andere zyde, sal wesen een cessatie van Actien van Hostiliteyt, soo wegens d'Attacque van Steden en Plaetsen, als wegens den Oorlog te Velde.
2. Dat van gemelde eersten April af, of ten minsten soo haest als de Generaels van het tegenwoordig Accoort sullen kunnen zijn geïnformeert, de Troupen en Legers van yder Party op de Landen, waer van een yder tegenwoordig in possessie is, sullen leven, sonder dat den een op des anders Landen sal mogen fourageren.
3. Dat van gemelde eersten April af geen nieuwe vordering van Executien, Contributien, Koeyen, Pionniers of Charroyen van wederfyden sal mogen werden gedaen, sullende geen van beyde diergelijcke vorderingen, volgens de voorvallende nootfaeckelijckheden, mogen doen, als op de Landen, waer van yder tegenwoordig in possessie is, en sonder dat d'een d'ander sal mogen verhinderen de verscheene en te quade zijnde Contributien te innen en ontfangen.
4. En by aldien, tegens alle vermoeden, daer eenige swarigheyt ten opfichte van de observatie van het tegenwoordige Accoort, in 't geheel of ten deele, ontfont, sal de selve by de Generaels of Commissarijfen, van wederzyden daer toe geauthoriseert, in der minne werden bygeleyt, sonder dat daerom het gemelde Accoort sal werden gealtereert, of dat men de wegen van geweld sal mogen ingaen.
5. De gemelde Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen sullen een Copy van het tegen-

oordige Accoort sonder eenig uytstel aen de Generaels en Commandeurs van de Troupen der Koningen en Keurvorst, hare Meesters respectie, toefenden, en beloven, uyt machte van hare Volmachten, dat het selve punctueel en ter goeder trouwe sal werden afgekomen, van den dagh af dat gedachte Generaels kennisse daer van fullen kunnen hebben. Des t'oirconde hebben wy Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiariffen voornoemt het gemelde Accoort geteekent, en de Zegels onser Wapenen daer by doen stellen, om met malkander onderling te werden uytgewisselt. Gedaen tot Nimwegen den laetsten Maert 1679.

Was ondertekent,

Den Marechal d'Estrades. (L. S.)

Colbert. (L. S.)

J. Heug. (L. S.)

W. W. Blaspiel. (L. S.)

Daer viel boven dien eenige difficulteyt over de Contributien/die de Francken souden konnen voorderen van de Kleefse Landen over Rijn en Wael/en waer voor de Hollandse en Fransse Ambassadeurs de volgende Acten passeerden.

Acte van Securiteyt voor het Landt van Kleef, gelegen aen de Oost-zyde des Rijns en Wael, gedaen door de Heeren Hollandtse en Fransse Ambassadeurs den 31 Maert 1679.

WY onder-geschreven Ambassadeurs Extraordinaris en Plenipotentiariffen van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, verklaren en testeren by desen, dat omtrent het Adjustement van een Stillstant van Wapenen tusschen de Coning van Vranckrijk ter eenre, en sijn Keurvorstel. Sereniteyt van Brandenburg ter andere zyde, eenige difficulteyten sijn hebbende opgedaen, soo ten respecte van Uytchryvinge van de Contributien in de Landen van Kleef, Oost-zyde des Rijns en over de Wael gelegen, door den Heer Calvo gedaen; als over de tegenwoordige Inquartieringe en Belastinge der Fransse Troupen in de voorseyde Landen aen de West-zyde des Rijns, als directelijck strydende tegens de solemnele Accoorden, met de Kleefse Landstanden ingegaen den 26 Augusti en den 13 December 1678. 't welck den Heer Ambassadeur van sijn Keurvorstel. Doorl. geensints en konde toestaen: En de Heeren Ambassadeurs van Vranckrijk haer niet beordert en vonden te doen stremmen: Dat, om soo goeden eylsamen werck door sodanig incident niet te doen vervallen, de Heeren Fransse Ambassadeurs tot een temperament hebben toegestaen en verklaert, dat sy sonder uytstel aen den Coning souden schryven, om sijn Majesteys sentimenten daer over te vernemen; en dat middelerwijlen geen Executien over Rijn en Wael voorsz. mogen geschieden voor den tijt van 15 Dagen, de welke souden aenvangen te lopen met den eersten deser. En ingevalle sijn Majesteit na de voorsz. 15 Dagen soude oordeelen, dat de voorsz. Contributien gevordert moeten werden, dat sy ons daer van kennis fullen geven, en noch daer-en-boven een tijt van 3 Dagen, gedurende de welke de Oppesetenen van 't voorsz. Landt fullen mogen nemen hare mesures, sodanig als sy goet vinden. En hebben de welgemelde Heeren Ambassadeurs geconsenteert, dat wy van 't gene voorsz. is van haren 't wege de genoegsame verseeckeringe souden geven mogen, en daer van doen depechen en de Acte by haer ondertekent, en aen 't eynde van desen geïnferreert.

Nous Ambassadeurs, &c.

H. VAN BEVERNING.

G. HAAREN.

Nimwegen den 31 Maert 1679.

Declaratie van de Heeren Fransse Ambassadeurs, tot de suspensie der Executien aen d'over-zyde van den Rijn en de Wael.

WY onder-geschreven Extraordinaire Ambassadeurs ende Plenipotentiarijfen van Vranckrijck consenteren, dat, op de swarigheyt, die'er ten tijde van 't onderteecken van de Stilstant van Wapenen, aengaende het invorderen der Contributien, die men van de Landen van den Heere Keurvorst van Brandenburg aen d'Over-Rijn en Wael pretendeerde, gemoveert is, hare Excell. de Heeren Ambassadeurs der Staten Generael uyt onsen name sullen beloven, dat wy met alle doenelijcke spoet aen den Coningh sullen schryven, om desselfs intentie daer over te vernemen, en dat ondertusschen gene Executien aen d'over-zy van den Rijn en Wael, gedurende den tijt van 14 Dagen, op heden te beginnen, sal geschieden, self indien sijn Majesteit oordeelt, dat de gemelde Contributien na d'expiratie der gemelde 14 Dagen moeten werden ingevordert, wy sulckx aen hare hoog-gem. Excell. sullen te kennen geven, en noch 3 Dagen tijt sullen vergunnen, gedurende de welcke de Inwoonders der gem. Landen sodanige mesures sullen kunnen nemen, als sy sullen goet vinden. Gedaen tot Nimwegen den 1 April 1679.

LE MARECHAL D'ESTRADS.
COLBERT.

En is by de Coning van Vranckrijck de vooz. Suspentie geapprobeert.

Den Brandenburgse Ambassadeur klaegden ondertusschen noch ober de groots Contributien/ die de Franssen tegen een gemaecht Accoozt van 't Land van Kleef / daer sy in gelogert waren / dagelijckx vorderden / en toonden wel / dat sijn Meester genegen was te handelen / doch op rebelijcke Conditien; gelijk dan daer toe een Ontwerp overleverte / dzingende vooz al daer op / dat men aen sijn Meester niet minder konde doen als aen de Dorsten van Lunenburg / die men eenige vergeldinge hadde toegestaen. Maer tot Nimwegen wierdt weynig meer gehandelt / ter oorzaecke / dat den Heere Keurvorst den Heere Meynderts / als Extraordinaris Envoye / al een wijl te boren na het Fransse Hof hadde gesonden / om aldaer de Rede te tracteren. En hoe de selve daer bejagent is / kan gesien werden uyt de Missie / die de Coning van Vranckrijck al den 5 Maert aen den Heere Keurvorst heeft geschrebe / luydende als volgt.

Brief van sijn Alder-Christel. Majest. aen de Keurvorst van Brandenburg.

MYN BROEDER.

DE Brieven, die den Heer Meynderts my van uwent wegen ter hant gestelt heeft, en de communicatie, die hy daer by gevoegt heeft van uwe sentimenten t' mywaerts, zijn my soo aengenaem geweest, als u Keurvorstel. Doorl. soude kunnen wenschen. Ick hebbe in de naeuwe Verbintenissen, die uwe Keurvorstel. Doorl. my heeft doen voorstellen, reële merckteecken van uwe genegentheyt tot mijne belangen met groot vermaeck gesien, en ick en kan sulckx niet beter vergelden, als met u Keurvorstel. Doorl. te verscekeren van de gesteltheyt, daer ick in ben van de selve vrientschap, die dese laetste onrusten voor een tijt afgebroocken hebben, t' uwarths te hervatten. Doch soo ick met een sonderling vernoegen vernomen hebbe, hoe seer u Keurvorstel. Doorl. genegen is

my daer toe te verplichten, om de selve noch stercker en nauwer in 't toekomende te maecten; met soo veel te meerder leetwefen heb ick gesien de verandering, die de continuatie van uwe srydigheden met Sweden daer omtrent souden kunnen by-bren-gen: Ick sal U van mijn Engagementen met die Kroon niet spreekken, want de selve zijn aen geheel Europa genoegsaem bekend, en ick hebbe mijne sentinenten dien aen-gaende aen den Heere Meynderts omstandig te kennen gegeven, doch ick sal U dit alleen seggen, dat nadien ick altoos ten hoogsten gewenscht hebbe de Vrede door het geheele Roomse Rijk te sien herstelt, het my een sonderlinge blijfschap soude wesen, indien ick de selve door uw Vergelijck met die Kroon vast gestelt sagh, en dat de selve my in vryheyt liet U alle de merckteekenen van mijn achting en genegentheyt, gelijk ick wensche te doen blijcken. En hier op bid ick Godt, dat Hy U, mijn Broeder, in Sijn Heylige en waerdige bewaringe neme. Geschreven tot St. Germain in Laye den 5 dagh Martii 1679.

Uw goeden Broeder,

L O U I S.

ARNAUT.

Maer wanneer den Heer Keurvorst vernomen had dat de Franssen uyt Gu-licker-landt in 't Landt van Kleef waren gekomen / heeft daer op een Missive aen desen Staet geschreven / alsoo garen gesien hadde / dat men van dese kant de Franssen van daer geweert soude hebben: maer de Stilstant van Wapenen was ondertusschen geaccordeert / en desen Staet bebont sich verplicht Neu-trael te blijben: de hoorz. Missive luyde aldus.

Missive van sijn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg aen de Hoog Mog.
Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Hoog Mog. Heeren, bysondere lieve Vrienden en Naburen.

Soo haest als wy hadden vernomen, dat de Fransse Troupes, die in 't Landt van Gulick hebben gelegen, in ons Landt van Kleve, aen de West-zyde van den Rijn, waren gevallen, en wy op dien selven tijt ons van hier hadden begeben, omme te redden onse Landen in Pruyssen, de welcke van wegen den bystant, die wy uw Hoog Mog. in haren hoogsten noot hebben bewesen, vyandlijck wierden geattaqueert, en in eenen desolaten staet gestelt, was dit ons eenig vertrouwen, uw Hoog Mog. souden, soo van wegen haer eygen Interest, als ten opsichte van de veelerhande Alliantien met ons opgerecht, mitsgaders door de herinnering van de extraordinaire groote beloften, de welcke sy ons ten allen tyden, selfs naer-dien de particuliere Vrede was gemaect, hebben gegeven, van ons Interest, als haer eygen, te sullen behertigen, niet onderlaten hebbē, sonder eens verfogt te zijn, sodanen Inval, door de middelen, die sy daer toe genoeg hadden, af te weeren en te beletten: Op welck vertrouwen en bystant wy ons te meer hadden verlaten, om dat wy oock, niet lang geleden, uw Hoog Mog. door onsen Kleefzen Vice-Cancelier Romswinckel, om nodige hulp en bystant seer beweeglijck hadden doen versoecken, en over sulckx niet getwijffelt, of uw Hoog Mog. souden sonder eenig

bedencken eene sodanige resolutie hebben genomen, de welke soo wel voor haer eygen seeckerheydt dienstig en nodig soude zijn, als oock met hare hooge en dierbare verseeckeringe over een komen. Maer wy hebben met de hoogste alteratie uyt uw Hoog Mog. Resolutie van den 28 Maert, nieuwe Stijl, gesien, dat dit alles niet en was geconclidereert, en onaengesien wy het gevaer en het ongeluck van uw Hoog Mog. niet anders als ons eygen gehouden, en het selve met hazard van alles wat ons Godt heeft gegeven, en met offensie van onse oude Vrienden ende Geallieerden, getrouwelijck en yverigh aengenomen hebben, wy echter daer by soo t'eenemaal hulploos zijn gelaten en afgewesen, dat wy van niemant in de Werelt, of wy schoon daer mede noyt in eenige Verbintenisse mochten zijn geweest, een soo slechte resolutie souden hebben verwacht.

Wy stellen ter zyden de oorfaecken, de welke uw Hoog Mog. hebben geallegeert, waerom sy de Vrede met Vranckrijck hebben willen ingaen: maer dit sullen sy ons niet qualijck afeemen, dat wy haer hier mede vriendelijck herinneren, dat de Verbintenissen, de welke sy met ons hebben gemaect, in soo verre Divina & humana Jura niet t'eenemaal onder de voet fullen werden getreden, haer in diervoegen verbinden, dat sy sodanigen Vrede, sonder ons alvorens daer toe te hebben verfocht, tot ons hoogste prejuditie in generhande maniere hebben kunnen ingaen, en over sulckx sodanigen eenzydigen Vrede, als uw Hoog Mog. na hare æquanimiteyt selfs sullen moeten bekennen, tegens ons niet heeft kunnen geallegeert, veel min ons de schuldige Assistentie, daer op wy ons hebben verlaten, en op welck vertrouwen wy ons in den Oorlog van uw Hoog Mog. de welke ons andersints niet en heeft geraeckt, hebben begeben, geweygert, en in allen gevalle ons onse wel-gefondeerde pretentie van schade uyt eene sodanige verweygering resulterende, benomen werden.

Voor desen, als wy eerst van de Kroon Sweden, wegens de Assistentie, soo wy uw Hoog Mog. hebben gedaen, vyandelijck waren overvallen, en ons van uw Hoog Mog. dienthalven 10000 Mannen onder anderen tot Assistentie waren versproocken, hebben wy doen ter tijdt seer gaern aen hare reden (waerom sy, van wegens de groote Macht van Vranckrijck tegens haer staende, de voorz. 10000 Mannen niet konde fendten) gedefereert, ons selfs dies te stercker aengegrepen, en daer beneffens oock niet onderlaten uw Hoog Mog. van onse eygene Militie in alles Campagnes aensienlijcke Secoursen te fendten.

Maer tegenwoordig, daer uw Hoog Mog. hare aensienlijcke Armee sonder occupatie in de Guarnisoenen hebben leggen, en ons, sonder eenige ongelegentheydt, helpen kunnen; terwylen hare Finantien daer door niet souden werden belast, dat sy ons met hare op de been hebbende Militie, die sy niet te min moeten onderhouden, tot hare eygen securiteyt secoureren, soo kunnen wy ons daer mede niet laten afzetten en betalen. En nadien wy van wegen onse aen uw Hoog Mog. bewesene oprechte vrientfchap soo veelerhande vyandlijcke overvallen en inestimable verderven moeten lyden, hoe souden wy de gene kunnen geloven, die, om den vasten bant van onse reciproque Vrientfchap te verbreken, ons willen persuaderen, dat u Hoog Mo. ons dese ten allerhoogsten schuldige hulp sullen weygeren.

Uw

Uw Hoog Mog. weten, dat noch aen onse Ministers tot Londen, alwaer het fundament van desen Vrede eerst is geleyt, noch oock tot Nimwegen, de minste ouverture hier van niet is gegeven, niet tegenstaende de selve in onsen naem hebben verklaert, dat sy mede wilden tracteren; gelijk wy ons dienvolgens oock in de Maent van Junius van het voorleden Jaer 1678 door onsen Vice-Cancelier Romswinkel by uw Hoog Mog. daer toe omstandelijck hebben aangeboden.

Uw Hoog Mog. Ministers hebben oock doorgaens daer aen, ja aen ons selven de allerhoogste verseeckeringe gegeven, dat de Pacta getrouwelijck soude werden nagekomen, en dat wy voor egeene contraventie, veel min voor eenige verlatinge, souden te vreesen hebben.

Volgens alle 't welcke wy uw Hoog Mog. hier mede dienst en vriendt-nabuurlijck verfoecken, ten eynde sy ons en haer eygen tegenwoordig pericul, mitsgaders die kostbare en getrouwe diensten, die wy haer hebben bewesen, en daer beneffens alle voorhandene, irreparabele en ten hoogsten schadelijcke consequentien willen ter herten trecken, en haer sodanigh in dese onse tegenwoordige constitutie betonen, gelijk wy daer op vast vertrouwen, en uw Hoog Mog. eygen gerustheyt, die sy immers niet weyniger by den Rijn-stroom, als in Brabant en Vlaenderen, verfoecken, sulckx vereyscht, en waer toe de dierbare Verbintenissen en Beloften, ja hare hooge reputatie, soo wel voor de tegenwoordige tijdt, als voor de toekomende posteriteyt, verbinden.

Wy willen ons daer op dies te vaster verlaten, vermits sijne Koninckl. Majest. van Engelandt tot het redden van onse Kleefze Landen t'eenmael genegen is, en niet anders verlangt, als dat uw Hoog Mog. een sodanigh algemeen voordeeligh werck met hem te gelijk aenvaerden. Uw Hoog Mog. konnen daer jegens vastelijck vertrouwen, dat wy en onse Nakomelingen sulcken weldaet altijt danckbaerlijck sullen erkennen, by alle overkomende ongelegentheden den Staet na al ons vermogen getrouwelijck aennemen, en in eene onverbreecckelijcke vriendtschap daer mede verblyven.

Maer by aldien dit alles, en de onwaerdeerlijcke schade, die wy om uw Hoog Mog. wille lyden, haer niet en soude ter herten gaen, en sy ons hulpeloos souden verlaten; en aen de discretie van onse, of veel meer hare Vyanden, terwylen wy gene, als om harent wille hebben, overgeven willen.

Soo moeten wy sulckx aenbevelen den hoogsten gerechten Richter, die Beloften en Verbonden wil gehouden hebben, en die gene, die daer tegens handelen, straffen. Wy houden ons ondertuffchen mede verplicht in sodanen onverhoopten gevalle ons en onser Nakomelingen Recht, bevoegnis en pretentie te reserveren, wegens alle hier door albereyts geledene schaden, en die ons noch verder in het toekomende soude mogen werden aengedaen.

Edoch wy hebben dat vaste toeverlaet, uw Hoog Mog. sullen ons verfoeck, als in de hoogste billijckheyt bestaende, wel overwegen, en de ruïne van haren ouden getrouwen Nabuur en Geallieerde stil sittende niet aensien, noch door eene ongeoorde procedure de rechtvaerdige wraeck van Godt over haren Staet brengen, maer ons veel meer oorfaeck geven de selve te dancken voor hare wilvaerdige

Assistentie, 't welke wy dan by alle gelegentheden geroet sullen zijn met vrient-
schap en nabuurlijke bereytwillichheit te erkennen.

Cöllen aen de Spree den 7 April 1679.

De Franssen / om hare saecken tegens den Heere Keurvorst boozt te setten
waren / gedurende den Stilstant van Wapenen / seer besigh om alle bereyde-
len te maecten / ten eynde ober Rijn te trecken / soo dra die Stilstant uyt soude
zijn / indien ondertusschen sijne Keurvorstelijcke Doozl. sijn Vrede niet en
maeckte. Monsr. Calvo was tot Oedingen gekomen / alsoo daer niet een
Schip-brugge ober Rijn soude gaen: gelijckvooch boozt een begin op den 28 April
eenige Fransse Croupen ober Rijn zijn geset / en tot Angeroozt / sonder eenige
resistentie te binden / post gebat hebben / werwaerts des anderendaegs meerder
Croupen zijn gebolgt / boozt gebende / daer een Schans te willen maecten:
En in der daet bonden de Brandenburgse haer te swack / hoewel men al bree-
hadde geroepen van de Krijgs-macht / die by haer / tot defensie van Wesel als
andere Plaetsen aen dees syde den Rijn / onder den Heer Lt. Generael Spaen
te samen was gebzacht; maer die best wetende hoe 't niet de selve gestelt was /
hadde self Boozt slagen gedaen / om de Stilstant van Wapenen te prolongeren /
daer toe de Brandenburgse Ambassadeur tot Nimwegen in 't eerst niet konde
resolveren / maer nu verneimende / dat de Franssen alreede ober Rijn waren /
is niet met den Franssen Ambassadeur den Heere Colbert van Nimwegen naer
Santen gererst / alwaer niet met den boozt. Heere Lt. Generael Spaen hebben
gesproochen: En is op den 3 Mey een verlanginge van de Stilstant van Wa-
penen boozt noch 14 dagen beraemt / doch op de navolgende Conditien.

*Articulen en Conditien van een prorogatie van Stilstant van Wapenen tus-
schen sijn Alder-Christel. Majesteyt en de Keurvorst van Brandenburg.*

Alsoo gedurende den geheelen loop van den Oorlog, waer door den Heere Keurvorst
van Brandenburg in belangens, contrarie die van sijn Alder-Christel. Majesteyt, ge-
wickelt is, sijne Keurvorstel. Doorl. echter altoos een stercke genegentheyte heeft gecon-
ferveert, om door de Vrede in d'Alliantie van hooggem. Heer Coning weder te raecken,
en dat sijn Majesteyt altoos betuygt heeft te wenschen, dat een prompt Accommodement
der Verschillen, die'er tusschen de Kroon van Sweden en hoogst-ged. Heer Keurvorst
zijn, de selve in staet konde stellen; van hem sijn eerste Vrientschap weder te geven, en
effecten van de groote achting, die hy t'allen tyden voor hem gehad heeft, te doen ge-
voelen, het gebeurt is, dat, om tot soo een Accommodement te raecken, men over een
Stilstant van Wapenen voor de geheele Maent van April is over een gekomen: de welke
niet genoegsaem geweest zijnde, om de swarigheden, die dit Vredens-TRACTAET tot noch
toe opgehouden hebben, weg te nemen, so heeft sijn Majest. om niets achter te laten van
't gene de selve soude kunnen bevorderen, Volmacht aen sijne Extraordinaire Ambassa-
deurs en Plenipotentiarissen tot het Vredens-TRACTAET tot Nimwegen gegeven, om
met den Extraörd. Ambassadeur en Plenipotentiaris van sijne Keurvorstel. Doorl. over
een prorogatie van Stilstant van Wapenen op de volgende Conditien over een te komen.

1. Dat, ingevolge van d'aenbiedingen, die den Heere Keurvorst aen sijn Alder-Chri-
stel.

1. Majesteit heeft laten doen, tot een merckteecken van de goede trouwe, waer mede met de selve wil omgaen, den Heers van Spaen, Lt. Generael en Commandant der Troupen van sijn Keurvorstel. Doorl. de Plaetsen van Wesel en Lipstadt in handen van sijn Alder-Christel. Majesteit sal stellen, om door de Commandanten en Troupen, die selve aldaer in Guarnisoen sal willen stellen, te werden bewaert, tot dat de Vrede tuschen sijn Majesteit en sijn Geallieerde ter eenre, en den Heere Keurvorst van Brandenburgh ter andere zyde, geteeckent en geratificeert sal zijn.

2. Dat de Troupen, die binnen de gemelde Plaetsen van Wesel en Lipper-Schans voor sijn Keurvorstel. Doorl. daer van dependerende, in Guarnisoen leggen, op toekomende Maendagh den 9 deser Maent daer uyt sullen trecken, en dat het Fransse Guarnisoen, welck Monfr. de Calvo daer binnen sal senden, tot het getal van 4000 Man, soo Infantery als Cavallery, door gedachte Heer Spaen ter goeder trouwe daer binnen sal werden ontfangen, om aldaer tot d'uytwisseling der Ratificatien van 't Vredens-TRACTAET, 't welck sijn Keurvorstel. Doorl. sal werden aengegaen, te verblyven.

3. Gemelde Heer Generael Spaen sal mede het Corpus van 2000 Man, soo Infantery als Cavallery, der Troupen van sijn Alder-Christel. Majesteit, die Guarnisoen binnen Lipstadt sullen houden, door een Commissaris doen geleyden, en sullen de selve tot dien ende op den 9 deser van Ordingen vertrecken, om tot Lipstad voorn. den 15 of eerder te konnen zijn, alwaer gem. Heer Spaen de selve mede sal doen ontfangen en logeren, en de Troupen, die aldaer Guarnisoen voor den Heere Keurvorst houden, ter selver tijt oen wegh-trecken.

4. Dat het aen ged. Heer Generael Spaen vry staen sal al het gene hy van noden sal hebben uyt de gem. Plaetsen te lichten, en dat'er een Inventaris sal werden gemaect van al 't gene hy aen Oorlog- en Mont-Munitien in de Magasijnen der gemelde Plaetsen, nitsgaders van alle andere Saecken, sijn Keurvorstel. Doorl. toebehorende, sal laten, om tevens d' Artillery in gelijke quantiteyt door sijn Majesteit na de Vrede te werden weder gegeven, aen die gene, aen wie den Heere Keurvorst sal belasten, dat de gem. Plaetsen werden geresitueert, 't welck sonder eenige vereringe sal geschieden.

5. Dat het mede aen d'Inwoonders der gem. Plaetsen vry sal staen, of daer in te blyven, in welck geval sy aldaer in alle veyligheyt sullen zijn, of daer uyt te trecken en mede te nemen al wat haer toebehoort.

6. En alsoo de Prorogatie van Stilstant van Wapenen, die den gem. Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris van sijn Keurvorstelijcke Doorl. instantelijck versocht heeft, om wegens de gem. Vrede, soo voor hem als voor de Coning van Denemarcken, sijn Geallieerde, te handelen, door sijn Majesteit veel langer als 't van noden is, om de selve te besluyten, bevonden is, en dat die self een geluck, daer door geheel Europa soo veer na verlangt wert, onseckerder konde maecken, soo is'er over sulckx geaccordeert, dat de Stilstant van Wapenen, die op den 31 Maert laetstleden geteeckent is, noch 14 Dagen op de selve Conditien sal duren, te beginnen op morgen den 4 deser.

7. De Troupen, die sijn Alder-Christel. Majesteit binnen Wesel en Lipstadt sal leggen, sullen de Inwoonders en Onderdanen van sijn Keurvorstel. Doorl. tot geen andere last strecken, als d'enckele Huysvesting en 't gebruyck van de Huysraet: en sal men geen Contributien, Voeragie of subsistentie van desselfs Landen over Rijn vermogé te vorderé.

8. Is mede geaccordeert, dat de Generaels, Intendanten, Commissarissen of andere Officiers sich met gene saecken van Justitie, Policy, Finantien of Kerckelijcke van het

Lant fullen bemoeyen, maer de selve in den staet, so die tegenwoordig zijn, sul len laten.

9. Sal den Handel, soo te Water als te Lant, vry wesen, sonder met eenige nieuwe Impositien te werden belast, onder wat pretext het oock soude mogen zijn. Des t'oir-conde hebben wy Ambassadeurs en Plenipotentiarijssen voorn. dese tegenwoordige Articulen geteekent, en de Zegelen onser Wapenen daer by doen stellen.

Gedaen tot Santen den 3 Mey 1679.

Was onderteekent,

(L. S.) LE MARECHAL D'ESTRADES.

(L. S.) W. BLASPIEL.

(L. S.) COLBERT.

Welcke verlanginge mede is aengenomen by den Deenssen Ambassadeur/ en zijn daer op de Verklaringen weder sijts op den 5 Mey gedaen.

Op den 8 dito zijn de Franssen vervolgens met 4000 Man binnen Wesel gekomen/ daer sy sedert soo verre tot laste van de Burgers zijn geweest/ en soo oock binnen Lipsstadt.

Onlangs daer na/ namentlijck op den 7 Mey/ gaf den Franssen Ambassadeur den Grave d'Avaux in den Hage aen haer Hoog Mog. over de onderstaende Memorie/ waer by bekent maecte / dat den Koning sijn Meester had geweygert Schencken-Schans in besettinge te nemen; de Memorie luyde als volgt.

Memorie van den Heere Grave d'Avaux aen haer Hoog Mog.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alder-Christel. Coningh, en Plenipotentiaris tot de Vredens-Tractaten, is genootsaeckt u Hoog Mog. te re-monstreren, dat al schoon hy een Resolutie van de selve van den 13 Mey 1679 bekomen heeft, houdende ontflaninge van 't gedaen Verbod van een Sententie, aengaende de Ge-interesseerde in 't Eylant van Noortstrant te leveren, het gem. Verbod echter tot noch toe niet weg-genomen is: Weshalven gedachten Ambassadeur u Hoog Mog. versoekt, dat de selve gelieven hare Resolutie ter executie te doen stellen, en permissie aen de Rechters te doen geven, hare Sententie te leveren, &c.

Den gem. Grave d'Avaux profiteert van die occasie, om aen u Hoog Mog. bekent te maecken de nieuwe merckteecken en van satisfactie, die den Coningh sijn Meester soo even aen u Hoog Mog. gegeven heeft, door de forge, die sijn Majesteyt genomen heeft, van d'ongerustigheyt, die de selve over de nabyheyt van sijne Wapenen hadden konnen scheppen, wegh te nemen: Sijn Majesteyt heeft door sijne Plenipotentiarijssen verstaen, dat den Heer Spaen haer tot een prolongatie van Treves verfocht had, als een nodige tijt voor den Heere Keurvorst van Brandenburg, om het Accommodement te termineren, 't welck hy gerefolveert was met sijn Majesteyt te sluyten, en dat hy, tot Onderpant van sijn Woort, presenteerde Schencken-schans, Wesel of Lipsstad van stonden aen in handen van de Generaels sijner Legers te stellen; doch sijn Majesteyt heeft die eerste Plaets in 't getal der geener daer hy Guarnisoen soude willen leggen, niet willen rekenen, om dat de selve al te na aen het Lant van u Hoog Mog. leyt, als oock, om dat hy geïnformeert is, dat de selve eenige particuliere pretentien daer op hebben: En derhalven is het sulckx, dat de prolongatie van Stiltant van Wapenen, die soo even gesloten, en waer by geen

mentie

entie van Schencken-schans gemaect is, oorfaeck geeft, om een vaerdig besluyt van generale Vrede te doen hopen, en geeft met eene blijck van de forge, die sijn Majesteyt de ruste van de Christenheyt in 't generael, en de belangens van u Hoog Mog. in 't particulier continueert te hebben. Geschreven in den Hage den 7 Mey 1679.

Getekent,

D'AVAUX.

Ondertusschen de Koningh van Franckrijck kennisse hebbende bekomen/ dat 2 Schepen in Zeelant waren toegerust/ welke met Brandenburgse Commissie waren uytgelopen na de Americaense Eyclanden/ soo heeft sijn Majesteyt/ die den Grave d'Estree na die Quartieren weder had gesonden/ door sijn Ambassadeur/ met die van den Heere Keurvorst van Brandenburg/ de naer volgende Acte/ tot wegneming van alle Hostiliteytē aen die kant/ laten opregtē.

Acte tusschen de Heeren Fransse en Brandenburgse Ambassadeurs, om de Hostiliteyten in America te doen cesseren.

WY Charles Colbert, Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris van sijn Alder-Christel. Majesteyt tot de Vredens-Tractaten, &c. En wy Werner Willem van Blaspiel, mede Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris van sijn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg tot het selve subject, verklaren aen alle die gene die 't behoren sal; dat soo sijn Majesteyt geïnformeert is, dat twee Particuliere onlangs een Armement in de havens van Zeelant gedaen hebben, en dat sy van daer met 2 Schepen, ten Oorlog toegerust, vertrocken zijn. om den Oorlog aen sijne Onderdanen, die in America zijn, onder de Commissie van sijne Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg aen te doen, de selve sijne Majesteyt den Heere Grave d'Estrees met een Esquadre van 14 Schepen na de gem. Eyclanden gesonden heeft, om de gem. 2 Schepen op te soecken, nemen, of in de Gront te schieten: Soo is 't, dat wy, om te beletten dat de Hostiliteyten ter Zee geen hinderissen in de dispositien, dieder zijn om de selve eerlang te Lant te doen ophouden, fullen te brengen, uyt krachte van onse Volmachten, over-een-gekomen zijn, dat door sijne Keurvorstel. Doorl. op het spoedigste ordre aen de Capiteynen der 2 gem. Fregatten sal werden nagesonden, niets tegens de Schepen of Onderdanen van sijn Majesteyt t'ondernemen: En dat op de Duplicaten van de gem. Ordre fullen werden geëxpedieert, en in handen van ons Franssen Ambassadeur gestelt, sijn Alder-Christel. Majesteyt aen gemelde Heere Grave van Estrees mede sal laten weten, dat sijn intentie is, dat hy de vryheyt aen de 2 gem. Fregatten sal laten, om over al te varen daer het haer goet duncken sal.

Des 'oirconde hebben wy de tegenwoordige Acte onderteeckent, en de Zegels onser Handen daer by doen stellen. Gedaen tot Nimwegen den 16 Mey 1679.

Was geteeckent,

COLBERT.

BLASPIEL.

Den Heere Meynderts/ Extraordinaris Envoyé van den Heere Keurvorst van Brandenburg/ ondertusschen uyt Franckrijck een heer na sijn Meester ende wesen doen/ meynde men/ dat wannec tot Nimwegen soude zijn gekomen/ gelijk in 't eerste van Mey dede/ dat met de laetste Resolutie van sijn

Keurbozstel. Doorz. het besluvt van de Brede soude mede-gezacht hebben: maer 't scheen dat dese Negotiatie in Brancrijck tot St. Germain by den Coning self most werden voltrocken/ alsoo de Heeren Fransse Ambassadeurs/ 't geen de Brandenburgse begeerde/ niet ober haer wilden nemen; soo dat den 18 Mey weder derwaerts is gerepft/ en is aldaer gehandelt met het succes dat wy hier na sullen verhalen.

Den Stilstant van Wapenen was ondertusschen noch te kort/ om dese saeck af te doen/ en Monsr. Calbo begonde vast preparatie te maken/ om met de sijne/ so dza ordze kreeg/ van de Westzjde des Rijns op te bzeken/ om ober Rijn te gaen/ terwijl den Marechal de Cregui mede soude af-sacken/ om 't Opper-Commando ober alles te boeren/ komende sijne Troupen vast dooz Lupcher-Landt. De boorz. Stilstant was oock soo dza niet ten eynde/ of de Franssen quamen soo sterck ober Rijn/ dat men haer in 't kortz ober de 20000 Man sterck oordeelde: En op den 25 Mey was Monsr. Calbo met eenige Troupen al omtrent Alma en Dozmmunt/ om de Brandenburgse Troupen/ die onder den Lt. Generael Spaen na Minden booz uyt trocken/ te volgen: gedachten Calbo quam op den 27 dito self binnen Lipstadt/ alwaer Monsr. de Souedis booz de Franssen commandeerde; doch wierdt de Marsch te langzamer booz geset/ om dat men na Monsr. de Cregui vast wachte/ die den 6 Juny booz-by Lupck passeerde/ en twee dagen daer na van sijn onder-hebbende Armeë/ bestaende in omtrent 10000 Man/ gebolgt is/ en quam op den 8 binnen Wesel; doch dese boorz. 10000 Man souden alleen dienen om d' andere Macht te verstercken/ die by de 40000 Man soude uytmaecken/ werdende hier toe byna alle de Troupen/ die hier en ginder versprept waren/ te samen getrocken/ en togen soo/ op weynige besettinge na/ alle ober Rijn/ en tegen de Brandenburgers.

Den boorz. Marechal by 't Gros van het Fransse Leger gekomen zijnde/ bestaende doenmaels uyt omtrent 20000 Man/ doch met weynig Stucken/ detacheerde de Grabe van Choiseul met 1200 Man te voet/ 500 Paerden of Dragonders/ en eenige Stucken Canon/ om te gaen attacqueren Bilefelt/ zijnde een byz groote Stadt; maer de selve stelde sich niet te weer/ maer liet de Franssen inkomen: Alleen die van 't Casteel Sparenbergh deden eenige schoten op de Franssen; 't selve Casteel is van sodanigen constitutie/ dat den Marechal niet raedsaem bont/ na dat hy 't hadde wesen recognosceren/ 't selve te attacqueren/ als zijnde oock byz wel met Volck beset/ soo dat daer mede eenigen tijdt soude hebben moeten verslijten; deswoegen/ om te beletten dat dooz 't selve Guarnisoen geen nadeel aen de Fransse Conboyen souden geschieden/ al waer in dese Cocht sy Franssen al verseyde mael considerabelijk zijn beschadigt/ voornamentlyck by die van 't Slot van Altena/ als waer van den Commandant sich seer cordaet booz sijn Heer gedragen heeft/ soo leyde hy soo veel Volck daer omtrent/ als genoeg was om het uytlopen van 't selve te beletten/ latende 't selve onder 't Commandement van Mr. de Montmont ende den Marquis de Humieres met een Detachement van 500 Man binnen Bilefelt/ en nam self sijn Hoost-quartier tot Herborde.

Den 20 op den middagh quam Mr. Rose / Veltmeester / met 6 Batailljons Infanterij by d' Armee / welke / om dat sy wat gefatigeert waren / met d' Artillerij / Wagens en Bagagie in't Leger zijn gebleven; van waer den Marschal de Crequi 's avonts ten 7 uren vertrockt / hebbende d' ordje van de Marsch geordonneert / dat de Gereformeerde Officiers en d' uytgelesenste van d' Armee voozpt marcheren souden / gelijk geschiede / en van de rest werden gevolgt / neziende de wegh na Minden. De Marche duurde tot 2 uren na middernacht / doe most de selve gestaecht werden / om dat de lincker vleugel veel verder is de rechter vleugel geavanceert was; maer wanneer nu de selve wederengevangen was / en omtrent een uur had geduurt / quamen de Gereformeerde Officiers aen een kleyn Rebiertje / waer ober sy een Guarde van Brandenburgse Croupen van omtrent 200 Ruyters gewaer wierden: Sy setten 't aenstonts ober 't gesepde Rebiertje / en de Brandenburgers haer te swack beziende / losten hare Pistolen en gingen deur / bewijl alleen gestelt waren om dwijs te brengen van de aankomst der Franssen / alsoo den Luyt. Generael Spaen / zijnde in dese tijdt by indispoost / daer omtrent een uur van daen met in Volck / 6000 Man sterck / lagh; waer op den Marschal de Crequi resolueerde sijne vooz af treckende Croupen te verstercken / en setten 't doen op een harde marsch na de Brandenburgse / ten eynde die te onderhalen / doch vonden aen yder Engte eenige Brandenburgse Dragonders / welke haer de Bagagie bedisputeerden; maer de Franse Gereformeerde Officiers drongen al voozt tot by een Dorpje / hebbende ter rechter-hant de Weser / en ter lincker een kleyn Berg / beplant met veel Bomen / alwaer 53 Comp. Brandenburgse Cavallerij of Dragonders geposteert lagen / en tamelijck wel gefortificeert / waer voozt de Franse Officiers gestut wierden / als trachtende vergeefs en met haer schade dese te doen retireeren; 't welck den Marschal de Crequi vernemende / heeft sijne vooz-Croupen noch meer versterckt / gaende als Volontairen daer ebens Mr. de Choiseul / Lt. Generael; den Marquis de Trepense / Lt. Generael; Monst. de la Rabliere / Velt-Marschalck / en den Marquis de Crequi met den Ridder de Hesse: en daer wiert aenstonts een Detachement onder den Marquis de Crequi gedaen / die daer op voozt innam een Dijk en eenige heggen / die tot achter de Posten der Brandenburgse liepen / doch 't selve geschiede niet sonder groot geweld / soo dat gedachten Marquis 2 Paerden onder hem verloor: dan de Brandenburgse / siende dat de Franssen daer niet langer te stutten waren / hebben goet gebonden het Dorpje en haer Leger te quiteren / retireerende door de Dalepe / die tusschen het Gebergte en de Stadt Minden leyt / langh zijnde omtrent anderhalve mijle / naer Minden vooz. De Franssen volgden haer kozt op de hielten / maer de Brandenburgers / torende dat sy Soldaten waren / keerden haer verschepde mael om / en stelden sich een vijl tijdt tegens de Franssen te weer / verchtende soo lang tot dat sy geen langer epl daer in konden sien / als wanneer sy echter niet en retireerden als al verchtender-wijse / en van Post tot Post / soo dat sy haer verboegen queten / dat de Franssen naderhant self hebben bekent / dat sy haer als eerlijcke Luyden hadden

den gedragen / maer de macht was te ongelijck / deswegen sy resolbeerden te wijcken onder de Contrescarpen van Minden / altoer de selve beschermt wierden dooz 't Canon van de Stadt en het dapper schieten van de Infanterp. Den Marechal de Cregui dede boozt alle de Posten / die de Plaetse van die kant konde sluyten / besetten / en verdeelde op de selve sijn Armee : en eenige Franssen waren soo stout / dat sy op een Musquetshot aen de Stadt een Hups quamen plonderen / 't welck die van binnen niet konnende lijden / sijn daer op wtgekomen / waer by het de Franse Dragonders te quaet souden gekregen hebben ; maer den Marechal dede daer op den Marquis de Cregui met de Curassiers marcheren / om de retraitte van dito Dragonders te faciliteren / en hadden die 't geluck van de Brandenburgers met schade te rug te drijven. 't Welck meer andere / die op de Franssen wtvielen / gebeurde / niet tegenstaende dat dooz 't Canon van de Stadts Wallen gescondeert wierden. Den Marechal gingh ondertusschen de Plaetse recognosceren / zijnde een groote Stadt / en Hoofst van een Bisdom / 10 mijlen langh en 10 breedt / bestaende uyt 160 Dorpen ; de Stadt legt aen deers syde van de Weser / lopende die langs hare Muuren / en hebbende sy daer ober een seer schoone Brugge ; waer ober de Croupen van den Lt. Generael Spaen / de Stadt gepasseert zijnde / marcheerden / en aen de andere syde van de Weser gingen camperen : maer den Marechal dede daer op de Weser sonderen en pylen / en de selve niet soo diep zijnde / of was licht te passeeren / soo resolbeerde den Lt. Generael Spaen sig met de sijne binnen Minden te begeben : waer op dan sijne Croupen op de Wallen en Sterckten van dito Plaets wierden gelogert / 't welck daer binnen groote verlegentheyt gaf / alsoo een yder oordeelde belegert te sullen worden / soo dat de Hartoginne van Holsteyn met eenige andere Vrouwen / daer in zijnde / versocht Paspoort / om te mogen wt-trecken / 't geen geconsenteert wer : maer de Franssen waren daer mede soo haestig niet / als met aenstonts de Bailiwen te ontbieden / om ober de Contributient accorderen : En dit is den 20 en 21 Juny gepasseert / hebbende de Franssen omtrent 200 Gebangens bekomen / waer na op den 22 hare Armee weder is opgebzoochen / en gekeert in haer voorgaende Leger tot Herborde.

Den Heere Keurvorst van Brandenburg hadde al-eer de Franse Macht so verre en waer in sijn Landt was / de nabolgende Dissive aen de Koning van Franckrijck geschreben / om het vorder intrecken te boozkomen ; maer eer den Heere Meynderts de Wyde aen 't Franse Hof konde wtwercken / is echter het voorgaende gepasseert / ja noch na 't beslupt van de Wyde de tweede Actie / die hier na sal gemelt werden : de Dissive luyde aldus.

Brief van de Keurvorst van Brandenburg aen de Coningh van Franckrijck.

MONSEIGNEUR.

H Et is onmogelijck dat uwe Majesteyt, volgens het licht van dat groote Verstant, waer mede Godt hem begaeft heeft, de gematigheyt en rechtvaerdigheyt van mijne pretentien niet licht sal begrypen, en dat de selve dus doende die

edelmoedigheyt en grootheyt van gemoet, die met hem geboren is, kracht en gewelt soude aendoen, om my tot Vredens-Conditionen, die voor my onrechtmatig en schandelijck souden wesen, te constringeren. Godt, die rechtvaerdig is, siende de gerechtigheyt van mijne saeck, hadde door het Lot der Wapenen van gants Pomeran in mijn faueur gedecideert; doch uwe Majesteit doet my het beste gedeelte daer van weder geven, die ick in sijne Handen stelle, om de rest te conserveren, 't welck seer weynig is, ten opzicht van al't gene ick, ten kosten van mijn Bloedt, en door d'ondergang van alle mijne Onderdanen, gewonnen hadde. Is het dan niet billijck, Monseigneur, dat dewyle uwe Majesteit my nootfaeckt sulcke groote en schoone Steden en soo veel Landen aen mijne Vyanden weder te geven, hy mede de Sweden verplichte my de rest te laten houden, en dat uwe Majesteit sich soo seer voor die Party, die geen recht hadde, om iets van my te vorderen, geinterresseert hebbende, hy sich oock interessere voor die gene, die recht hadde om alles aen sig te behouden, doch die het grootste gedeelte van dien alleen en opzichte van uwe Majesteit overgeeft. Ick hebbe wel verstaen, dat sijne Ministers het belang van sijne glorie hier tegen stellen, en ick weet, dat het een krachtigh beweeg-middel voor een groot Gemoed is, om niet stil te fitten; doch uwe Majesteit sal my oock toelaten de selve indachtig te maecten, dat de Gerechtigheyt de Glorie insgelijckx voortbrengt en bepaelt, en dat de selve in 't geheel aen mijne zyde zijnde, daer kans is om een grooter en vaster glorie, met het ondersteunen van een rechtvaardige en gematigde pretentie, als met het begunstigen van een die niets minder is, te verkrijgen: En waerlijck, ingevalle uwe Majesteit de redenen van de rest van gants Europa, tegens die gene die het belang van mijne Vyanden te voorschijn brengt, konde horen, ick ben wel verseeckert, dat de selve enstonts in mijn faueur soude decideren, en het oordeel der onpartydige Nakoelingen dus doende voorkomen. Doch, Monseigneur, na dat ick alles wel overvogen heb, soo kan ick wel begrijpen, dat de kans van uwe Majesteits Macht tegens de mijne te ongelijck is, en dat ik gevaer soude lopen van t'eenemael te werde verheert, door een Coning, die den last des Oorlogs tegens de grootste Machten van Europa alleen gedragen heeft, en alles soo gelukkig en roemwaerdig te boven gekomen is. Doch sal uwe Majesteit oock aen d'andere zyde sijn voordeel in de ondergang van een Prins vinden, die ten uyttersten genegen is om de selve ten dienste te staen, en de welcke, in stant blyvende, ietwes meer als de blote genegenheyt tot sijnen dienste soude kunnen by-brengen? Gewisselijck uwe Majesteit soude met mijn ondergang de eerste zijn die berouw daer over soude krijgen, alsof de selve beswaerlijck iemand in de geheele Werelt soude kunnen vinden, die met meerder oprechtigheyt, eerbiedigheyt en toegenegentheyt soude zijn, als ick,

Potsdam den 16. 26 Mey 1679.

Desselfs, &c.

De tweede Actie / hier vooren van gedacht / is boozgeballen als volght :
Den Marechal de Cregui met de sijne maer weynigh dagen in de oude Leser-plaets gerust hebbende / is den 26 Juny weder aen de Weser / tegen over Hinden / gekomen / zijnde veel stercker als te voren / alsoo nu alle sijne macht

te samen had getrocken; 't boozgeven was / om Minden self te attacqueren / doch alsoo de Stadt aen dese syde van de Riezier de Weser / daer hy Marschal met sijn Leger was / en de Brugge aen d'andere syde lagh / soo considererde hy / dat men die Stadt ober de selve gestadigh soude secoureren / en hem alsoo genoegsaem werck verschaffen / indien hy niet eerst aen die syde mede Meester was gelworden; dan hier in was die swarigheyt / dat hy de Rieziere soude moeten passeren / waer tegens de Brandenburgers onder den Luyt. Generael Spaen op de kanten geposteert lagen: hy meynde haer eerst te verbaren met sich 's morgens vroege met sijn Armeë aen de Weser te vertonen / maer siende dat de Brandenburgers stant hielden / heeft dooz de sijne ondernomen een Brugge ober de Riezier te slaen / terwyl Monsr. Calvo / hebbende by hem de Dragonders van Barbieres / de Bataillons van Humieres / Lionnois / Demandois en Loubigny / en de gantsche tweede Linie van Cavallery / wat bozder af de Rieziere liet passeren / om de Brandenburgse van ter zyden in te vallen / die t ooge meest op Monsr. de Crequi hadden / en verneimende dat met sijne Troupen vast meer en meer de Rieziere naderde / hebben sy haer in goet postuur en in ordze van een Gevecht tegen de Riezier gestelt: waer tegens Monsr. de Crequi sijne Troupen mede in ordze bracht / doch wierdt dapper benadeelt en beschadigt dooz 3 a 4 Stucken / welcke verschepde van de Fransse Cavallery deden sneubelen; en haer Granadiers hadden 't seer quaet / vermits de Brandenburgse Infanterey soo dapper op haer schoot / en dit mosten sy meer als een uur uytstaen / alsoo sy wachten op d'aenkomste van Monsr. Calvo / om dan gelijckelijck aen te vallen / maer die was dooz het Casteel Bergen / dat op sijn Wegh en in de Passagie lagh / opgehouden / alsoo daer binnen een Guarnisoen van 150 a 160 Man lagh / 't geen hy hadde willen vermeesteren / en was alreede tot aen de Doet geraecht / als wanneer ordze van Monsr. de Crequi kreeg / dat hy soude hebben boozt te marcheren / sonder sich met het gemelde Casteel op te houden / en vont juist een seer nauwe Wegh / die by de Brandenburgers ten deele verhoutwen was: En soo dra Monsr. de Crequi tydinge kreegh / dat hy begonste te naderen / dede hy sijne Troupen / namentlijck sijn Guardes / gecommandeert by Mr. de Roquefeuille / de ordinaris Guardes van Dragonders en Cavallery / een Esquadron van Curassiers die de groote Macht hadden / gecommandeert by Mr. de la Houssay / hebbende booz aen den Marquis de Crequi / de Bellefonds / de Clermont / de Chartre / de Chef boutonne en de Martron / en de Heeren van Lanson en van Chamavante / en het eerste Esquadron van den Veltmeester / gecommandeert by Mr. de Piemont / en dese alle onder Monsr. de Roppe / die de dagwacht hadde / na de Riezier trecken / om die te passeren / de Granadiers wierden langs gedachte Riezier geposteert / om haer overkomen te faciliteren; dan sy wierden echter van de Brandenburgers derboegen beschoten en begroet / dat sy in eenige confusie geraechten / waer by Monsr. de Lauriere / beroemt ober sijn beelbildige wackere Daden / geguetst wierdt en verdonck / nebens verschepde andere: doch des ongeacht de Franssen met furie haer dooz de Rieziere settende / en aen d'ober-

oberkant gekomen wesende / zijn niet eene op de Brandenburgse Kettenche-
renten aengeballen / alwaer eenige der Brandenburgse haer debvoir niet wel
kende / d'andere in verbaestheyt brachten / en alsoo in confusie geraeckten / dat
en Lt. Generael Spaen / die alle mogelijcke debvoir tot ordze en resistentie
entwende / self gebaer liep van gebangen te worden / doch ontquam 't noch
het de Ruyterij binnen Minden ; dan de Infanterij / met den Obersten Dyp-
per van Hepe / had het quaet / welke sig hier en ginder meenende te salveren /
in deele wierdt neer-gemaect / doch salbeerden haer veele door de Weser /
soo die seer laegh was / en de Stucken Canon wierden oock noch binnen
Minden gebzacht : van de Cavallerij zijn 2 Esquadrans meest gebangen / also
ie ter zyden waren gelept / om op d'aenkomste van Mr. Galbo te passen / en
aan achteren afgesneden wierden ; sy staecten / gelijk de Franssen / Witte
Delt-terckens op hare Hoeden / en meynden soo vooz Franse Troupen te pas-
ren / doch de Franssen haer kennende / wierden vervolgt tot in een Doorp / al-
daer de meeste gebangen zijn genomen. De Franssen gisten / dat van de
Brandenburgers onttrent 600 neer-gemaect en soo veel gebangen waren ;
haer tegens sy mede een goet getal van de hare hadden verloren. Sy Franssen
zijn voort met eenige Troupen na het Huys Bergen getogen / daer van den
Commandant / geen kans siende om te houden / sich op discretie heeft ober-
gegeven / en kregen de Franssen daer noch 156 Gevangens.

Hier na soude het ongetwijffelt de Stadt Minden met ernst hebben gegol-
den ; maer terwyl de Franssen haer vast in postuur stelden / om 't Beleggh te
brimeren / quam op den 4 July tydinge met een Expresse van Parijs van den
Heer Meynderts / dat op den 29 Juny aldaer de Vrede was gemaect / het
welck dan het voortgaen der Franssen heeft gestremt / inboegen sedert geen an-
dere blijft hebben aengelwent / als om considerabele Contributien wpt de Keur-
vorstelijcke Landen te trecken. Het Dredens-tractaet luyde aldus.

V R E D E N S - T R A C T A E T

tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt en de Coningh van Sweden ter eenre,
en sijn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg ter andere zyde,
Gesloten en geteekent tot St. Germain en Laye den 29 Juny, 1679.

In den Name Godts des Scheppers en van d' Alderheyligste Drie-vuldigheit.

Kennelijck zy aen alle en eenen iegelijck, dat alsoo den seer Hooge, seer
Excellenten en seer Machtigen Prince LOUIS de XIV. by der gratie Godts
Coning van Vranckrijck en van Navarre, niets soo seer gewenscht heeft, als de
algemeene rust, na soo lange en bloedige verdeeltheden, daer Europa mede gefolt
geweest, te sien herstelt, sijn Majesteyt met smert vernomen heeft, dat de laetste
tractaten, die tot Nimwegen geteekent zijn, insonderheyt met den Keyser en
het Rijck, het Vuur des Oorlogs in het Noorden niet hebben kunnen blussen, en
dat de selve genootsaeckt is geweest sijne Wapenen noch tegen de Keurvorst van
Brandenburg in 't werck te stellen : doch alsoo hy self in 't midden van dese laetste

onlusten een groote achting tot dien Prins behouden heeft, mitsgaders een oprechte genegentheyt, om hem in sijn voorgaende Alliantie weder te ontfangen, t'elckens als hy sich in staet soude stellen om daer in te raecken, soo heeft hy met nengenaemhey op-genomen de getuygenissen, die hy hem door den Heere MEYNDERS, sijnen Raedt en Minister van Staet, mitsgaders sijn Extraordinaris Envoyé by sijne Majesteyt, heeft doen voor-dragen van de groote genegentheyt, die hy heeft, van door middel van de Vrede by hem weder te treden in de selve plaets, die hy voor desen in 't getal van sijne Geallieerde gehad heeft, en hem te verplichten hem in 't toekomende de selve vriendschap weder te geven, waer van hy hem voor desen soo veele merckteekenen heeft doen blijcken: En alsoo sijn Majesteyt niets met sijne Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg als met gemeenschap van de seer Hooge, seer Excellente en seer Machtige Prins KAREL, by der gratie Godts Coning van Sweden, te doen heeft; en gemerckt hoog-gemelde sijne Keurvorstel. Doorl. hem heeft doen voor-dragen, dat hy voorgenomen had een oprechte en vaste Vrede met hoog-gem. Coning aen te gaen, soo heeft sijne Majesteyt, soo voor hem als voor de Coning van Sweden, wel willen treden tot de discussie van het tegenwoordige Vredens-TRACTAET, en heeft tot dien eynde gecommitteert den Heer ARNAUT, Ridder, Heer van Pomponne, Raedt in alle sijne Raden, en Secretaris van Staet en der Beveelen van sijne Majesteyt, om met ged. Heer MEYNDERS te tracteren en te negotiëren: de welke, na d'uytwisseling van hare Volmachten, over de volgende Verdrags-poincten zijn over-eengekomen.

1. Daer sal in 't toekomende een goede, vaste en duurzame Vrede en Vriendschap wesen tusschen den Alder-Christel. Coning, de Coning van Sweden en de Keurvorst van Brandenburg, hare Successeurs, Koninckrijcken, Landen, Staten en Onderdanen, met een volkomene wederzydige vryhey van Commerce, soo te Landt, ter Zee als andere Wateren.

2. Daer sal van gelijcken zijn een Amnestie en eeuwige vergetenhey van het gene ter wederzyden ter oorfake van den Oorlog is voorgevallen, self ten opfichte van d'Onderdanen die de verschillende Partye gevolgt hebben.

3. Sullen alle Hostiliteyten tusschen Partyen ophouden binnen 10 dagen ten langsten, na de signature van het tegenwoordige TRACTAET, of eerder, indien de notificatie daer van aen de Generaels, die de Legers van wederzyden commanderen, kan werden gedaen, sonder nochtans dat de gemelde Legers daerom uyt de Landen, daer die tegenwoordigh in leggen, sullen behoeven te trecken, maer sullen ter contrarie daer inne tot aen d'uytwisseling der Ratificatien van het tegenwoordige TRACTAET mogen leven en subsisteren.

4. En alsoo de Westfaelste Tractaten altoos moeten werden geconsidereert als het bondigste en seeckerste fundament van de Vrede en gerusthey van het Rijck, en dat sijn Alder-Christel. Majesteyt, self gedurende den Oorlog, verklaert heeft, dat sijn voornemen was de selve in haer volkomene kracht te hanthaven, dat de Coning van Sweden sich op de selve wyse heeft geuyt, en dat de Keurvorst van Brandenburgh betuygt in het selve gevoelen te zijn, soo werdt wel expresselijck by

dit Articul gestipuleert, dat de gemelde Tractaten van Munster en Ofnabrugge, het Jaer 1648 gellooten, in hare volle kracht en vigeur sullen blyven, en in het genwoordige Tractaet voor gerepeteert sullen werden gehouden, al of de selve in woort tot woort daer inne waren geïnfercert; uytgesondert nochtans de veranderingen, die daer inne door de volgende Articulen souden kunnen werden y-gebracht.

5. De Keurvorst van Brandenburg belooft by het tegenwoordige Tractaet in landen van de Coning van Sweden te herstellen al't gene hy door sijne Wapenen in Pomeran heeft ingenomen, insonderheyt de Steden Straelfont en Stettijn, en generalijck al't gene hy tegenwoordigh besit van de Staten en Landen, die by het Westfaelste Tractaet aen de Kroon Sweden in het Rijck gecedeert zijn, sonder iets daer uyt te reserveren of uyt te sonderen.

6. Doch alsoo, om een goede Nabuurschap te houden, en de onlusten, die welcke tusschen de Princen, door de al te groote nabyheyt van hare Landen en Staten ontstaen, in't toekomende voor te komen, het nodig geoordeelt is nieuwe limieten aen dat Pomeran, 't welck aen de Kroon Sweden toekomt, en dat 't welck onder het Gebied van sijne Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg is, soo is daer over op de volgende wyse gedisponeert.

7. Alle de Landen, die door de Kroon Sweden aen geen zy de Revier d'Oder sijn gepossideert, 't zy die aen de selve door de Westfaelste Tractaten gecedeert zijn, 't zy dat haer door het Reces of Tractaet van Stettijn van 't Jaer 1653 zijn toegewesen, sullen in't toekomende aen den Heere Keurvorst van Brandenburg in alle Souverainiteyt toebehoren; uytgesondert alleen de Steden Dam en Golnau met hare Dependencien, die met Namen in de gemelde Westfaelste Tractaten sijn gespecificieert.

8. Doch alsoo de Stadt Golnau en desselvs Dependencien, in de Landen, die aen den Keurvorst van Brandenburg sullen blyven, gelijk als geënclaveert zijn, en dat hy geïnstituert heeft, dat hem de selve met de rest van het Landt aen geen zy d'Oder soude werden gecedeert, soo is'er geaccordeert en over-een-gekomen, dat de gemelde Stadt Golnau met desselvs Dependencien hem door den Coning en de Kroon Sweden voor de prijs van een Somme van 50000 Kroonen, te betalen tot believen van de Coning van Sweden, in onderpant sullen werden gelaten, met expresse conditie nochtans, dat soo wanneer hoog-gemelde Coning van Sweden hem de gem. Somme van 50000 Kroonen sal doen betalen, de gem. Keurvorst gehouden sal zijn hem de gem. Stadt Golnau met sijn Dependencien weder ter hant te stellen; doch dat, gedurende den geheelen tijdt van 't geseyde Onderpant, hy op de selve wyse daer van sal gauderen, als van 't gene hem door het tegenwoordige Tractaet werdt gecedeert.

9. En alsoo by het gemelde Tractaet of Reces van Stettijn van 't Jaer 1653 de Keurvorst van Brandenburg genootsaeckt was de Tol-Rechten, die in de Haven van Colberg en andere in Pomeran, aen geen zy den Oder, die onder 't Gebied van sijne Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg bleef, geheven werden, met den Coning en Kroon Sweden te deelen, soo is over-een-gekomen, dat den Coning

en de Kroon Sweden by het tegenwoordige Tractaet renunciëre aen alle recht van deeling der Tollen, die sy, volgens het Reces of Tractaet van Stettijn, in de Havenen van Pomeran, die volgens de Westfaelisse Tractaten aen hooggemelde Keurvorst gebleven is, met sijn Keurvorstel. Doorl. in 't gemeen hadde.

10. De Coning van Sweden, so voor hem als voor sijn Erfgenamen, Successeurs, en actie hebbende, renuncieert, cedeert, quiteert en transporteert eeuwig en voor altoos by het tegenwoordige Vredens-Tractaet, uyt krachte van de voorgaende Articulen, aen den Heere Keurvorst van Brandenburgh, sijn Erfgenamen, Successeurs, en actie hebbende, alle de Rechten, Renten, Inkomsten, Jurisdictionen en Prærogativen, van wat naem en nature de selve mogen zijn, die hy gehad heeft en kan pretenderen, soo uyt krachte van de Westfaelisse Tractaten, als by Conventie, Transactien en Cessien, insonderheyte by het Tractaet of Reces van Stettijn van den Jare 1653. op de Plaetsen, Steden, Landen, Bosschagien en Domeynen, gelegen aen geen zy de Revier d'Oder, en deeling der Tol-Rechten in de Havenen van 't Keurvorstelyck Pomeran, uytgefondert alleen de Stadt Dam en desselvs Dependencien, mitsgaders die van Golnau en desselvs Dependencien, conform nochtans de dispositie die by het 8. Articul gedaen is, sonder eenige reservatie, exceptie, restrictie of retentie, en dat niet tegenstaende alle Wetten, Contracten, Conventien, Transactien, Cessien en Investituren, voorleden en toekomstende, Costuymen en Constitutien ter contrarie, waer aen en de clausulen derogatoir der derogatorien, by het tegenwoordige Tractaet wel expresselyck wert gederogeert, voor eeuwig uytfluytende alle exceptien, op wat voor Rechten, Titulen, Clausulen of pretexten de selve souden mogen zijn gefondeert.

11. Consenteert mede de Coning van Sweden, dat de Mannen, Vassalen en Onderdanen der gemelde Plaetsen, Steden en Landen, die by het tegenwoordige Tractaet aen hoog-gemelde Keurvorst van Brandenburgh gecedeert werden, van nu af aen voor altoos ontslagen zijn en blyven van de Trouwe ende Manschap, Dienst en Eed van getrouwicheyt, die sy hem souden mogen hebben gedaen, alle de gem. Onderdanen en Vassalen blyvende in 't toekomstende onder de Souverainiteyt van den Heer Keurvorst van Brandenburg, doch in de eygendom en possessie van hare Goederen, so die gene die haer door den Coning en Kroon Sweden voor de Declaratie van den tegenwoordigē Oorlog gegeven, verkogt of gealieneert zijn, als van die gene, die sy geconquesteert hebben, of die haer van haer eygen toekomen, soo roerende als onroerende, Lijf- en Los-Renten, soo ter occasie van desen Oorlog aengeslagen, als om dat sy de contrarie Party gevolgt hebben. mitsgaders van hare Rechten, Actien en Successien op haer verstorven, self sedert het begin van den Oorlogh, sonder nochtans iets te kunnen eyschen of pretenderen van de Vruchten en Inkomsten, tegenwoordigh en verscheenen, sedert het aenslaen der gem. Goederen tot den dag van de uytwisseling van de Ratificatie van de Coning van Sweden, als mede niet van de Schulden, Effecten en Meubelen, de welke ter oorsaek van den tegenwoordigen Oorlog voor den gemelden dag zijn geconfisqueert, invoegen geen Crediteur van sodanige Schulden, of geen Depositaris, Eygenaer en hare Erfgenamen, of actie hebbende, de selve sullen mogen vorderen

en, ofte restitutie, recuperatie ofte equivalent van dien pretenderen.

12. De Revier d'Oder sal, volgens de dispositie der Westfaelsse Tractaten, aen den Coningh en Kroon Sweden altoos in Souverainiteyt blyven: En sal het aen hoogh-gemelden Heere Keurvorst niet vry staen eenige Fortressen in het Landt, welck hem door het tegenwoordige Tractaet gecedeert werdt, mogen opwerpen, of eenige Plaetsen fortificeren.

13. Soo haest als d'uytwisseling der Ratificatien van sijn Alder-Christel. Majesteit met die van den Heere Keurvorst van Brandenburg sal zijn gedaen, sal sijn Majesteit sijn Leger uyt de Landen en Plaetsen van het Hartogdom van Kleef, Prinsdom van Minden, Graeffschappen van der Marck en Ravensbergh, mitsgaders alle andere Landen van hooggemelde Keurvorst, door het selve ingenomen, loen vertrecken, uytgefondert een Corpus van 1000 Paerden, die de selve in het gem. Landt sal houden, mitsgaders de Steden van Wesel en Lipstadt, die de selve tot de volkomene executie van het tegenwoordige Tractaet met de Coningh van Sweden sal inhouden; waer na, en na dat hoogst-gemelde Coning in de Landen en Plaetsen, die hem moeten werden geresitueert, sal zijn herstelt, sal de selve sijnne Troupen uyt de Plaetsen en Landen van de Keurvorst van Brandenburg loen vertrecken: doch terwijl gem. Troupen aldaer fullen verblyven, fullen de Inwoonders van de Steden Wesel en Lipstadt continuëren aen de Guarnisoenen te Courneren de selve Logementen en Huysraet, by het Tractaet van Santen gementioneert; en fullen oock de Inwoonders der Plaetsen, daer de geseyde 1000 Paerden fullen zijn gelogeert, haer de selve Huysraet en Voeragie verschaffen.

14. Doch alsoe de Coning van Sweden tegenwoordig geene Troupen in 't Rijk heeft, en dat hy insgelijckx gene daer in soude kunnen brengen binnen den tijt tot de uytwisseling der Ratificatie van 't tegenwoordige Tractaet gestipuleert, om de possessie der Plaetsen en Landen, die hem door de Keurvorst van Brandenburg moeten werden geresitueert, in sijnen naem te nemen, soo is 'er geaccordeert en over-ee-gekomen, dat aenstonts na de gemelde uytwisseling tusschen de Coning van Sweden en de Keurvorst van Brandenburg hoog-gem. Keurvorst sijnne Troupen uyt het gantsche platte Landt, 't welck by dit Tractaet aen de Coningh van Sweden weder komt, sal doen vertrecken; doch dat hy de nodige Guarnisoenen binnen de Plaetsen, die hem moeten werden geresitueert, sal laten, te weten, 1000 Man ten hoogsten binnen Straelfont, en 1000 a 1200 binnen Stettijn, en so na proportie in andere Plaetsen, die hy tegens alle de gene, die de selve souden willen attacqueren, sal beschermen, tot dat de Coning van Sweden genoegsame Troupen sal hebben afgesonden, om possessie van de gemelde Plaetsen te nemen, die hem als-dan door die van den Keurvorst sal werden gelaten, welke sich in sijnne Landen fullen retireren.

15. Het sal nochtans aen hoog-gemelde Keurvorst van Brandenburg vry staen de het Canon en Munitien van Oorlog, die hy sedert der selver inneminghe daerinnen sal hebben doen brengen, alvorens daer uyt te lichten; dan sal echter de Artillery en Oorlogs-Munitien, die aen de Kroon van Sweden hebben toebehoort, en die ten dage van het tekenen van het tegenwoordige Vredens-Tractaet

daer binnen sullen werden bevonden, gehouden zijn aldaer te laten.

16. Alsoo sijn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg groote instantien by sijn Alder-Christel. Majesteyt gedaen heeft, om ter selver tijdt den Oorlogh, die hy met de Coning van Denemarcken heeft, met wie hoog-gem. sijne Keurvorstel. Doorl. seer nauw is geallieert, te willen termineren; en gemerckt hooggemelde Coningh van Denemarcken de toegenegentheyt, die hy heeft, van in de oude Vriendtschap en Alliantie, die hy voor desen met Vranckrijck gehad heeft, weder te willen komen, heeft doen blijcken, soo verklaert sijne Majesteyt, dat hy gaerne soude sien, dat die Vrede, hoe eer hoe liever, op billijcke en redelijcke Conditien, tot de welstant en algemeene rust van 't Christenrijck, mocht werden gemaect, mits dat de selve met eene met Sweden gefloten werde, sonder de welke den Coning sig niet in staet vint om sulcx te konnē doen: en ondertusschen belooft hooggem. Keurvorst, geen Secours, directelijck noch indirectelijck, aen hooggem. Coningh van Denemarcken te geven, ingevalle den selven met Vranckrijck en Sweden noch in Oorlog bleef; en verbint sijn mede sijne Troupen t'huys te ontbieden, indien hy eenige in desselvs dienst mocht hebben.

17. Sijn Alder-Christel. Majesteyt verbint sig het aggreëment van de Coning van Sweden over dit Tractaet en desselvs geheelen inhoud, mitsgaders de Ratificatie van dien, in goede en behoorlijcke forme, binnen den tijdt van 3 Maenden, of eerder, soo het wesen kan, te reecken van den dagh van de teeckening af, te procureren, sullende ondertusschen sijne Keurvorstel. Doorl. niet eerder gehouden zijn het Sweedse Pomeran over te geven, voor en al-eer de gem. Ratificatie hem in handen geleverd zy; waer voor, als mede voor al 't geene aen hooggem. sijne Keurvorstel. Doorl. uyt krachte van dit Tractaet toegestaen is, sijn Alder-Christel. Majesteyt garant blijft.

18. De Ratificatie van sijn Alder-Christel. Majesteyt met die van hoogh-gem. Heere Keurvorst van Brandenburg sal binnen een Maent, of eerder, so het wesen kan, uytgewisselt werden, en die van de Coning van Sweden met hooggemelde Keurvorst binnen 3 Maenden, of eerder, soo het wesen kan. Des ten oirconde hebben wy ondergeschreven dese, uyt krachte van onse respectieve Volmachten, onderteeckent, en de Zegelen onser Wapenen daer by doen stellen. Gedaen tot St. German en Laye den 29 Juny 1679.

(L. S.) *Arnaut.*

(L. S.) *F. S. Meynders.*

SEPARATE ARTICULEN.

BEhalven d'Articulen in het Tractaet, op heden van wegen sijn Alder-Christel. Majesteyt en sijn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg gefloten en getekent, is noch het volgende gestipuleert.

Alsoo d'intentie van sijne Alder-Christel. Majesteyt is alle de Verschillen, de welke aenleydingh tot nieuwe oorsaecken van oneenigheyt tusschen de Rijcksvorsten soude kunnen geven, in 't geheel te doen ophouden, en gemerckt hooggem. sijne Majesteyt sijn by het Tractaet, op den 5 February deses Jaers met de Princen

Princen van het Huys van Bruynswijck en Lunenburgh geteeckent, verbonden heeft de selve by te staen in de garantie, die hy aen de Hertogen van Meckelenburg en Saxon-Lauwenburg, Bisschop van Lubeck, de Graven van der Lippe en Schwartzburg, en de Steden van Lubeck en Hamburg, ten opsichte van de prentien, die den Heere Keurvorst van Brandenburg, onder pretext van seeckere Assignatien, gedurende den Oorlog verkregen, heeft moeten geven: Soo is't, dat sijne Majesteyt, sonder aen de gem. Verbintenisse te derogeren, en wetende, dat het de intentie van den Heere Keurvorst van Brandenburg is, die saeck in der minne by te leggen, belooft sijne officien daer toe aen te wenden, om de selve tuschen Partyen by alle billijcke en redelijcke wegen te helpen af-doen.

En sal dit Separat Articul van alfulcken kracht zijn, al of't selve in het principael Tractaet, op heden gepasseert, was geïnferreert, sullende de Ratificatie van dien oock ter selver tijdt werden versorgt. Gedaen tot St. Germain en Laye den 9 Juny 1679.

(L.S.) ARNAUT.

(L.S.) F. S. MEYNDERS.

Tweede Separat Articul.

OM noch een particulierder merckteecken te geven van de genegentheyte, die sijn Majesteyt heeft, een Vrede te faciliteren, de welcke tot de herstellinge van een Coning, sijn Geallieerde, moet contribuëren, en aen de Keurvorst van Brandenburg te doen kennen het vermaeck, waer mede hy hem in sijn oude Alliantie siet weder-keeren, soo belooft sijn Majesteyt, door een enckel effect van sijn goede intentie tot de Vrede, aen hoog-gemelde Heere Keurvorst, binnen een tijdt van 2 Jaren, te doen betalen de Somme van 300000 Kroonen, om de selve eenigsints te indemneren van de kosten, die hy, gedurende desen Oorlog, gedaen heeft; welcke 300000 Kroonen by egale Termijnen van 3 tot 3 Maenden fullen werden betaelt, tot de volkomene betalinge van de geseyde Somme toe, ten eynde van de gemelde 2 Jaren, en sal de eerste betalinge 3 Maenden na de uyt-riffelinghe der Ratificatien geschieden. Gedaen tot St. Germain en Laye den 9 Juny 1679.

(L.S.) *Arnaut.*

(L.S.) *F. S. Meynders.*

De Ratificatie hier van is spoedig gevolgt/ soo van de Koning van Frankrijck als den Heere Keurvorst van Brandenburg / doch die wilde echter eenige receptie maecten over 't separat Articul / raeckende de Stadt Hamburg; naer 't geschil met de selve is hier na in der minne bygelept / en zijn de voorsz. Ratificatien op den 22 July binnen Pijnwegen gewisselt.

Ondertusschen heeft sijn Keurvorstel. Doozl. op den 11 July weder de na-olgende Missive aen desen Staet gesonden.

Brief

Brief van den Heer Keurvorst van Brandenburg aen haer Hoog Mog.

O nse vriendelijcke groetenis en welgenegenen wille te voeren, Hoog Mog. Heeren, byfondere lieve Vrunden en Naburen. By dese tegenwoordige verschrickelijcke constitutie van onse Westfaelste en uw Hoog Mog. benabuurde Landen, en daer uyt bilijcklijck ontsaene smertelijcke bevindinge, is niet licht te oordeelen, of wy mee oorfaecke hebben ons over die geene te beklagen, de welcke ons, onder het pretext van hostiliteyt, sodanig overvallen, of veel meer over die gene, om welckers wille ons dit alles overkomt, en de welcke, in plaets van de versproocken en alsoo schuldige hulpe, die soo heylig opgerechte Foedera, tegens alle Volckeren Recht, uyt de oogen hebben gestelt, daer sy even op die tijt, als de selve ons tot voortsettinge van den Oorlog op 't krachtigste hebben vermaent, en daer tegens alle bestandigheyt tot op de laetste ure verseeckert, door een gants onbillijcke eenzydige Vrede, een ongehoort exempel, ons, en te gelijk haer eygene sake t'eenemael hebben verlatē, en daer door ons alle last van den Oorlog, met het welck wy andersints, sonder dat wy onse Vrunden van de totale onderdruckinge hadden willen helpen redden, geene gemeynschap hebben gehad, opgeladen, niet anders als of het tot u Hoog Mog. consolatie konde strecken, als maer de selve, die met alle macht sijn bevytigt heeft, haer van den gantschelijcken ondergang te helpen bevryden, tot beloninge t'eenemael geruineert en onderdruckt wiert.

Wy houden het voor onnodigh u Hoog Mog. meer particulariteyten voor te stellen, wat wy wegens de aen haer gepresteerde hulpe tegenwoordig moeten uytstaen, en hoe onse Kleefze, Marckse, Ravensbergse en Mindise soo na aen hare Grensen gelegene Landen, en in conspectu van hare op de been hebbende soo statelijcke Armeen, tot op het uytterste uytgemergelt en t'eenemael gedefoleert werden, met wat voegen wy ons over de verlatinge van dien, de welcke sijn hier by billijcklijck niet anders, als of het haer sels over-quam, gedragen souden, soo seer bewaren, dewyle 't selve boven dat, 't gene onse Ministers buyten twijffel meermaels daer van, conform onsen genadigsten bevel, beweeglijck hebben voor-gestelt, oock door de algemeene tydingen haer genoegsaem sal over-gekomen zijn, en dit uyt de met ons opgerechte Alliantien, en de daer op tot meermalen gegevene hooge verseeckeringsen genoegsaem blijkt.

Wanneer het u Hoog Mog. belieft hadde ons op ons voor eenigen tijt afgegaen Schryvens, in 't welck wy tydelijck genoeg om Assistentie tegens de doenmaels gedreygde, en de daer na op gevolgde overvallinge hebben aengehouden, eenig antwoord te laten toekomen, wy op het weynigste tot onsen troost daer uyt soude gesien hebben, of haer ons om harent wille dragende ongeluck oock ter herten ging, en of wy ons eenige hulpe van haer mochten hebben te verwachten.

Wy hadden ons sulckx des te meer vertrout, dewijl u Hoog Mog. als noch in soo versse memorie is; hoe wy ons in haren noot, ja eer de selve haer noch aentrefte, in haer reguard hebben bewesen; hoe wy alles voor haer hebben opgeset en gehazardeert; hoe wy alle onse aengebodene seer advantagieuse Conditien, als wy maer stil wilden sitten, hebben afgeslagen, niet eene ons heeft konnen voor-gestelt werden, daer voor wy de Vrientschap met u Hoog Mog. niet hebben verre geprefereert: En of wel u Hoog Mog. tot dese soo vrende betuygenisse tegens ons, gelijk ons sulckx meermaels, gedurende onse Keurvorstel. Regeeringe, is wedervaren, van 't een en 't ander uyt bysonderlijcke respecten, en door geaffecteerde en qualijck gefondeerde voorstellingen mochten zijn geleyt,

eyt, en alle goede Resolutien verhindert, soo fullen de selve doch by sich selfs wel bevin-
len, dat alle't selve doch niemant anders als u Hoog Mog. iste imputeren

Wy moeten sulckx tegenwoordig aen sijn plaets laten zijn gestelt; doch en twijffelen
niet geringste niet, of u Hoog Mog. fullen, volgens der selver by-hebbende hooge verstant,
wel begripen, dat ons niet en kan aengemoedigt werden dese om harent wille tegen-
woordig lydende onestimeerlijcke schade, sonder vergoedinge daer over ons te laten toe-
comen, insonderheyt dat wy der selver en onser indemneringe, volgens alle Rechten,
van die gene, die het hadden kunnen voorkomen, en sulckx te doen schuldig zijn ge-
weest, hebben te verwachten: Invoegen dan wy tot dien eynde dit aen u Hoog Mog.
hebben willen laten aegaen, op dat sy niet in die gedachten mochten zijn, als of wy ons
hadden dese onse rechtmatige Pretentie opgeheven, of de selve die uyt de met ons getrof-
tene Alliantie ons toegewassene Obligatien verlaten, bedingen oock hier mede yverig-
heyt, dat, gelijck wy tot op den tegenwoordigen ure niet en hebben versuymt, wat tot
vervullinge van onse beloften heeft kunnen gerequireert werden, bysonderlijck dies
aengaende noch meer van ons geschiet, alsoo oock wy alle beloofde tegen-presentatien,
en by faute van dien, de vergoedinge der selver ons in dien gevalle toegekome ongele-
gentheyt te gemoet sien, en ons en onse Nakomelingen dien aengaende alle competen-
den recht willen hebben gereferveert. Vorders wenschen wy, dat den Alderhoogsten
Godt u Hoog Mog. Staet, en hare ongekreuckte conservatie, als oock onfers eygener
besten haren innerlijck verlangen, in het toekomende voor allen ongeluck en Vyand-
ijcken overal genadelijck wil bewaren, op dat sy niet eyndelijck eens tot haren hoog-
sten nadeel mogen gewaer worden, wat het sig nasleept getrouwe Vrunden te verlaten.
U Hoog Mog. verblyven wy, besluytende, tot Vruunt-Nabuurlijcke bewysinge altijs be-
eytwillig. Gegeven tot Potzdam den 1 July 1679. ouden Stijl.

Van Godes Genade *Frederick Wilhelm*, Marckgraef tot Brandenburg, des Keyserl.
Roomssen Rijckx Aerts-Kamer-Heer, en Churfurst in Pruyssen, tot Maegden-
burg, Gulick, Kleve, Berg, Stettijn, Pomeran, der Cassuben en Wenden, oock
in Silesien, tot Crossen en Jagerendorf, Hertog; Burg-graef tot Nieuburg,
Furst tot Halberstadt, Minden en Camin, Graef tot der Marck en Ravensberg,
Heer tot Ravesteyn en der Landen Lauwenburg en Butaw.

U Hoog Mog. goetwilligen Vrundt en Nabuur.

Getekent,

Frederick Wilhelm, Churfurst.

Waer op haer Hoog Mog. aldus hebben geantwoort.

*Antwoort van haer Hoog Mog. op de Brief van sijne Keurvorstelijcke
Doorluchtigheyt van Brandenburgh.*

DOORLUCHTIGSTE.

WY hebben wel ontfangen uwe Keurvorstelijcke Doorls. Schryvens van den 11 der
voorleden Maent, en daer uyt met een sonderling leetwesen vernomen de ontsel-
tenisse van uwe Keurvorstel. Doorl. over de tegenwoordige constitutie sijner Landen,
en konnen de selve wel verseecken, dat het ons niet alleen tot een groote consolatie,
maer tot een sonderlinge vreugde soude hebben gestreckt, indien het ons vermogen was
30 Deel. X geweest

geweest, of dat wy hadden kunnen sien, dat uwe Keurvorstel. Doorl. de Vrede hadde mogen maecken op de Conditien, die aen de selve favorabelder waren geweest, en dat wy die onse genegentheyt hebben getracht diematen werckstellig te maecken, dat sijne Koninckl. Majesteit van Vranckrijck niet gelaten heeft sijn misnoegen daer over tegens ons te betuygen, en dat de Heeren Ambassadeurs van sijn Koninckl. Majesteit van Sweden 't selve tegens ons hebben willen aenduyden als een infractie van de gemaeckte Vrede. Wy en sullen noyt vergeten de diensten, die uwe Keurvorstel. Doorl. aen ons in den jongst voorgaende Oorlogh heeft gedaen, als de selve de andere Furste n des Rijckx door sijn doorluchtigh exempel animeerde, om haer onsen en der gemeynen saecken aen te trecken, en hopen; dat uwe Keurvorstel. Doorl. en alle de werelt sal hebben gesien, dat wy noch het Goet van onse Ingesetenen, noch het Bloet van onse Bevelhebberen en Soldaten hebben gespaert, om onder Godes Zegen tot een goede nytkomste van dien Oorlog te geraecken: En laten aen uw Keurvorstel. Doorl. hoog-vernuftig overlegh, of wy in die onsen goeden yver van alle de gesamentlijcke Geallieerde sodanigh zijn gefecondeert geworden, als wy billijck hadden kunnen verwachten, en weten ons oock noch wel te erinnern, dat uwe Keurvorstel. Doorl. verscheyde malen de hoogh-gem. andere Geallieerde heeft aengemoedigt, om haer, de gemeene saecken ten beste, beter en meerder te evertuieren. Wy en sullen niet loochenen, dat wy siende de Spaensse Nederlanden in sodanig verval, dat alle de werelt oordeelde, dat het een miracul was, dat die niet t'eenmael door de Macht van hoogstgem. sijne Majesteit van Vranckrijck wie den overmeestert, dat wy niet capabel waren, om die, of oock ons selve, langer te guaranderen en beschermen, en dat de Ingesetenen deser Landen, door het stil-staen van hare Commercie en Navigatie, de groote verliesen, die sy daer in hadden geleden, en de sware Contributie en Oplagen, die sy nu so veel Jaren aen den anderen hadden moeten opbrengen, sodanig waren uytgeput, dat wy t'eenmael onmachtig geworden waren de lasten, daer mede wy door den Oorlog gechargeert mosten blijven, langer te kunnen dragen, hebben uytgesien na middelen, of om den Oorlog te kunnen continuieren, of om de Vrede te maecken: Dat de middelen, om den Oorlog te kunnen continuieren, soo gering en onseker geweest zijn, aen de kant van waer wy die aldermeest hadden mogen verhoppen, dat sijne Koninckl. Majesteit van Spangie selfs bewogen is geworden de Vrede te prefereren voor de continuatie van den Oorlog, schoon die Vrede aen hem soo veele Plaetsen, ja geheele Provintien moste kosten, dat wy wel gaerne anders hadden gesien, indien ons maer eenig middel, waer op men redelijcker wyse sich hadde kunnen verlaten, aen de hant gegeven was; en dat alleen is d'oorfaeck geweest, waerom wy ons hebben moeten inlaten in Conditien van Vrede, die wy anders verworpen souden hebben, en dat wy hebben moeten eyndigen een Oorlog, die onse evidente ruine met sich sleepte. Wy weten, dat uwe Keurvorstel. Doorl. het sijne seer geerne soude hebben gecontribueert, om krachtige middelen tot resistentie te helpen by-brengen, en de andere Geallieerde daer toe oock aen te moedigen, maer wy houden ons verseeckert, dat uwe Keurvorstel. Doorl. noch in gedachten gebleven sal zijn, dat de groote onkosten van den Krijg het vermogen van de selve Geallieerde seer hadde uytgeput, en dat de middelen van resistentie sonder betalinge van Subsidiën niet konden werden geëffectueert, en dat wy sodanig waren uytgeput, dat wy niet alleen meer machtig waren die te betalen, maer oock niet langer onderhouden konden dat aental van Militie, die wy tot die tijt toe op de been hadden gehad, daer de Macht van onsen Vyant door sijn Conquesten dagelijckx vermeerderde. Wy souden wel

voor onredelijke Menschen geacht moeten werden, indien wy niet seer gaerne hadden gezien, dat onse Geallieerde op een en de selve tijt hadden mogen geraecken tot een ruste, die wy sonder ons uytterste verderf niet konden ontgaen; maer wy zijn soo ongeluckig geweest, dat alle de hooge Geallieerde, hooggem. sijne Koninckl. Majesteit van Spangie alleen uytgesondert, gecmeynt hebben door de continuatie van den Oorlog tot beter en min beswaerlijcker Conditien van Vrede te sullen konnen komen, als de gene die hoog-gemelde sijne Koninckl. Majesteit van Vranckrijck voorgestelt hadde: wy hebben ons dan daer tegens noch konnen noch willen opposeren, maer al by-gebracht wat in ons vermogen was, om hooggem. sijne Koninckl. Majesteit van Vranckrijck te permoveren, dat de selve de voorz. Conditien van Vrede, sonderling ten aensien van uw Keurvorstel. Doorl., soude willen versachten: Dan die saeck is oock desperaet geworden, door dien de selve hooge Geallieerde yder afzonderlijk op sijne reddinge quam te dencken.

Wy willen dan niet hopen, Doorl. Keurvorst, dat wy de gene sullen zijn, die uw Keurvorstel. Doorl. souden verdencken, dat wy, vergetende de diensten, ons door uwe Keurvorstel. Doorl. toe-gebracht, alleen voor oogen souden hebben gehad onse eygene verlossinge, ons niet bekommerde, hoe het met onse hooge Geallieerde mocht aslopen, want wy kunnen u Keurvorstel. Doorl. wel versceekeren, dat wy, voor soo veel ons aengaet, by de gemaeckte Vrede geen beter Conditien hebben geobtaineert, als sijn Koninckl. Majesteit van Vranckrijck ons te voren meermalen hadde doen offereren, en dat wy wel volstandig souden zijn gebleven, om die te blyven dehorteren, soo lange hoog-gem. sijn Majesteit niet hadde believen met onse hooge Geallieerde mede op sortable Conditien Vrede te maecken, en alsoo den Oorlog door een gemeyn Concert te eyndigen, gelijk wy meermalen hadden gedaen, indien den uyttersten noot, als na veele obstaculien van onse onmacht, en de gants slechte apparentien die sich opdeden tot eenige verbeteringe, daer omtrent hadden geobligeert dien wegh te moeten kiezen. Wy en hebben oock daer in niet vergeten uwe Keurvorstel. Doorl. Kleefze en Marckse Landen, zijnde soo seer met de onse geënclaveert; maer wy en hebben noch in het sluyten van de voorz. Vrede noch daer na niet konnen obtineren de Neutraliteit voor de selve, schoon men ons die seer hadde doen hopen. Wy willen hopen en vertrouwen, dat de ongelucken, die ons zijn over-gekomen, niet sullen beletten de oude Vrientschap, die wy met u Keurvorstel. Doorl. altoos hebben onderhouden, en zijn ten uytterste genegen die met u Keurvorstel. Doorl. in alle oprechtigheit te cultiveren, wetende hoe seer wy daer toe door den Bant van de Religie en van Nabuurschap boven andere verbonden zijn; en sullen van onse syde geerne tonen, dat het ons niet dan seer leet soude doen, dat wy met uw Keurvorstel. Doorl. iets oneffens of onvriendelijckx souden hebben, en dat wy ter contrarie hooglijck genegen zijn de oude Vrientschap door alle middelen voort te setten.

Waer mede,

Den 18 Augusti 1679.

Doorluchtigste, &c.

Daer op tot verder antwoort is gelidmen de volgende

Missive van den Heer Keurvorst van Brandenburg aen haer Hoog Mog.

Onse vriendelijcke groetenis en welgenegen wille te vooren,

Hoog Mog. Heeren, bysondere lieve Vrienden en Naburen.

Wy hebben eyndelijck haer hoogst-verlangende Antwoort-schryven van den

den 18 Augusti, hoewel alleen op onse jongste van den 11 July, doch gene op onse eerste afgegane van den 7 April, ontfangen; veel weyniger is ons, op ons billijckmatigh begeeren, het geringste niet geantwoort, daer wy doch gants niet twijffelen willen of beyde onse Schryvens, met de daer by gevoegde motiven, wel sulllen overwogen zijn, dat u Hoog Mog. aen d'eene syde onse begeerte, van met de selve in een vaste Vriendt- en Nabuurschap te continuëren, sulllen sien, en aen d'andere zyde self voor recht en billijckmatigh erkent hebben, dat wy, wegen de in ons Schryven aengeroerde oorsaecken eenige vernoeging, en wegen de harent wegen geledene onwaerdeerlijcke schade vergoedingh bekomen moeten: Gelijck wy dan oock in 't minste niet twijffelen, of u Hoog Mog. sulllen, volgens hare loffelijcke æquanimiteyt, noch daer op bedacht zijn, en sigh alsoo de in Foedere begrepene stercke obligatien ontbinden. Doch dit uw Hoog Mog. uytgedruckte Schryven heeft, tot ons leetwesen en geen kleyne verwondering, niet anders in sigh, dan dat sy de nootwendigheyt, waerom sy tot de Vrede mosten treden, daer inne hebben gededucert. Wy willen nu sulcke oorsaecken aen een kant stellen, en ons deswegen met u Hoog Mog. niet inlaten; sy weten sigh oock seer wel te erinneren, dat wy het Vredens-werck, waerom wy de Wapens alleen aengenomen hebben, noyt tegen zijn geweest: wy zijn veel meer van u Hoog Mog. en der selver Ministers tot op de laetste uur gants en t'eenemael tot de continuatie van den Oorlogh geanimeert; doch alleen kunnen wy niet nalaten u Hoog Mog. nochmaels voor te stellen, dat de noot van haren Staet, waer mede doch den toefstant van ons Landt niet en is te vergelijken, noyt soo groot is geweest, dat u Hoog Mog. een getrouwen Vriendt en Geallieerde, die sigh alleen om harent wille in desen verderffelijcken Oorlog ingelaten heeft, sonder eenige gegevene oorsaeck van sulcken Vrede excluderen, en ons aanbieden de Vrede neven haer te gelijk te sluyten, verwerpen souden: veel minder kan eenige noot justificeren, dat op de selve tijdt, als sy wegens hare Vredens-Conditiën met de Kroon Vranckrijck eens zijn geweest, gelijk wy daer van genoegsame naricht hebben, in plaets van ons daer van te verwittigen, en te gelijk een Vredens-handeling aen te gaen, sy ons wijs gemaect hebben, dat sy haer tot de Campagne prepareerden, en een groot aental Volck na haer Armee aen den Rijn te senden, door onse Ministers hebben laten versoecken. Het kan oock van u Hoog Mog. gants niet gefustineert werden, dat Vranckrijck met ons niet te gelijk heeft willen tracteren, alsoo wy sijn Koninkl. Majesteyt van Vranckrijck dit tot hoogsten roem moeten nageven, dat niet tegenstaende alle Hostiliteyten, die wy alleen om u Hoog Mog. wille gepleegt hebben (alsoo wy met sijn Majesteyt altijt in goede vrientfchap geleeft hebben, en het minste verschil met de selve niet hebben gehad) de selve echter by soo veele occasien betuygt heeft, dat met ons in de vorige vrientfchap wilde leven. Oock kunnen onse Conditiën u Hoog Mog. daer van niet hebben afgehouden, alsoo de selve nimmermeer met ons vertrouwelijck hebben laten overleggen, waer op wy eyndelijck bestaen souden, en haer genoegsaem bekend is, dat wy doen ter tijdt beter Conditiën konden hebben, als wy tegenwoordig hebben bekomen, indien wy niet om u Hoog Mog. wille, en om de selve niet te verlaten, ons sulcke

Tractaten ontslagen hadden. 't Geene u Hoog Mog. over de Kroon Spangie klagen, gaet ons niet aen; het is echter openbaer en aen den dagh, dat niet Spangie, maer u Hoog Mog. eerst uyt den Oorlogh gescheyden zijn, en dat die Kroon soo wel als andere Geallieerde daer over heftig gedoleert heeft, en de Franffe Armeë in hare Landen met onuytspreeckelijcke kosten nogh een geruyne tijdt hebben gehad, eer sy de Vrede hebben geratificeert. En alsoo dit alles sikh in der daed soo bevint, en u Hoog Mog. in het Tractaet, met ons aengegaen, klaerlijck beloven, onse satisfactie te bevorderen, oock self bekennen, dat onse Assistentie aen haer niet onnut is geweest, en onse Landen deswegen op het uytterste geruineert zijn; en dat sy derhalven verhopentlijck sullen voornemen, ons dervoegen te vergoeden, dat wy in sulcken gevalle, gelijk wy van herten daer toe genegen zijn, oorsaeck mogen hebben den welstant van haren Staet als voren getrouwelijck te behertigen, soo verfoecken wy u Hoog Mog. hier mede dienst- vriendt- en nabuurlijck, dat sy dit alles, volgens d' affectie ons in haren Brief op nieuw verseeckert, sodanigh te overwegen, dat sy sikh tot alle billijckheyt en pressatie van 't geen waer toe sy sikh verbonden hebben, willen verklaren. En alsoo dit werck met Schryven niet wel tot een gewenscht eynde kan werden gebracht, soo stellen wy in haer believen, of niet deswegen een Conferentie tusschen onse beyderzijts Ministers soude dienen te werden gestelt; en alsoo wy dat vertrouwen hebben, sikh daer by in billijckheyt sullen laten vinden, soo verseeckeren wy de selve oock van onse zyde, dat wy den Boog niet te hoog sullen spannen, maer ons ter contrarie ons tot beter onderhoud van geduursame vriendtschap sodanigh daer by sullen dragen, dat u Hoog Mog. ons de getuygenisse sullen geven, dat wy by dit werck niet meer als een redelijcke en ons beloofde schadeloosheyt soecken, waer mede wy op een ander tijdt bequaem mogen zijn, by 't een of 't ander voorval, de selve aengename dienst en vriendtschap te bewysen, waer toe wy 't allen tijden bereyt en genegen blyven. Gegeven tot Porzdam den 24 Augusti 1679.

Van Godes Genade *Frederick Wilhelm*, Marckgraef tot Brandenburg, de Keyserl. Roomssen Rijckx Aerts-Kamer-Heer, en Churfurst in Pruyssen; tot Maegdenburg, Gulick, Kleve, Berg, Stettijn, Pomeran, der Cassuben en Wenden, oock in Silesien, tot Crossen en Jagerendorf, Hertog; Burg-graef tot Nieubirg, Furst tot Halberstadt, Minden en Camin, Graef tot der Marck en Ravensberg, Heer tot Ravelsteyn en der Landen Lauwenburg en Butaw.

Uw Hoog Mog. goetwilligen Vrundt en Nabuur,

Geteeckent,

Frederick Wilhelm, Churfurst.

Maer op haer Hoog Mog. namaels/om alle verwijderingen door te komen/ geresolveert hebben den Heer van Amerongen aen sijn Keurvorstsel. Doozi. te enden/ met wat success sullen hier na gedencken.

De Vrede-handel/als boren verhaelt/was so verre gebozdert/dat'er niet als de Koning van Denemarcken aen ontbrack/die hoort hier na mede de Vrede met

Danckrijck en Sweden heeft aengenomen: maer eer wy dat verhalen/ moeten wy den toestand en 't gepasseerde van dit Jaer in 't Noorden verder ophalen.

De Bisschop van Munster arbejdende al in 't begin van 't Jaer / om de Vrede met Danckrijck / die wy nu al gemelt hebben / te maecten / ontbood de Auxiliaire Troupen / die sijn Doozsaet na Denemarcken gesonden had. t'huys: maer de meeste haer fortuyn best by Denemarcken meynende te vinden / begaben haer aldaer in dienst: Doch hier ober is sedert tusschen Denemarcken en Munster eenigh misnoegen geweest / alsoo den laetste self dooz sijn Gesanten na sijn begeeren niet te recht konde geraecken / en des te minder / om dat de Kroon Denemarcken genoegsaem kilaer begonde te sien / dat de Franse Wapenen hem en Ceur-Brandenburgh te samen op 't lijf souden komen / en derhalven sozge moste dzagen / vooz soo veel doonlijck was / dat van Dolek en wat meer tot defensie van noden was / moecht voozsien zijn. Men sprack in Denemarcken gock geweldigly van een groote Vloot in Zee te vzenge / werdende de Lijste daer van met den Druck gedibulgeert; maer daer van is op verre na so veel niet gevallen / als het voozgeven was. Ondertusschen sprack en dibulgeerde men alom van vzeemde Gesichten / soo bechtende Blooten als Armeen / die omtrent de Sont in de Lucht waren gesien / maer tot noch toe heeft men geen verbolg daer van vernomen.

In Sweden was men oock dapper doende / om met so veel Macht als haer mogelijck was tegens de tijdt vooz den dagh te komen: doch die Kroon heeft sijn saecken geheel herstelt / niet dooz de Wapenen / maer dooz de vziendtschap van Danckrijck. Men heeft echter niet anders als met grooten lof van den jongen Koning gesproocken / die by alle voozballen sijn moed en couragie heeft doen blijcken: En in een Siechte / die in 't eynde van Maert schielijck kreeg / sijn Godsbzucht / gelijk wy het navolgende Verhael te sien is.

Hoogh-gedachte Koning van Sweden wierdt op den 30 Maert aengetast van een hevige Koozts / die van dagh tot dagh toenam / tot den 3 April / als wanneer men niet machtig was om sijne Siechte / gelijk men tot die tijdt toe gedaen had / langer te verbergen: sijn Majestejt voelde sich seer benambot aen 't Hert / en te Bedde gegaen zijnde / wierdt van een hevige Koozts aengetast / daer by groote hitte en hart kloppen was / soo dat den Coning self aen sijn weder-opkomen twijfelende / ja veel eer de doodt verwachtende / heeft de Absolutie en het H. Nachtmael met groote devotie ontfangen / en sond daer na om sijn premier Minister / welke hy nevens sijn Bedde neer-sitten liet / en septe doe tegens hem: Dat hy merckte dat hy soude sterven, doch eer hy de Werelt verlaten soude, hem had willen bedancken voor de moeyten en arbeyt, die hy sijnent wegen had genomen; dat hy nu in geen staet en was om fulcx te vergelden, maer dat hy God de Heere bad, dat die 't selve beliefte te doen. Waer na hy hem eenige saecken van de Coninginne beval: En ondertusschen alle sijne Generaels en Officiers vooz sijn Bedde gekomen zijnde / soo danckte sijn Majestejt haer vooz alle hare getrouwe diensten / seggende: Wel te gedencken, wat gevaer sy in verscheyde occasien voor hem uygestaen hadden. Hy bedanckte oock alle sijne

sijne Hof-bedienden/seggende : Hem niet meer leet te zijn, als dat hy haer niet en konde vergeldē. **Hy bad om verschoning**/indien hy iemant beledigt had, verfoeckende, dat men hem 't selve wilde vergeven, en niet gedencken, alsoo hy een Mensch als sy, en deswegen oock sijne swackheden subjeet was, dan dat hy noyt daer toe eenige intentie hadde gehad. **En wanneer de Sieckte noch vermeerderde/seyde hy / wijsende op syn Bozst** : Dese Vyant, die daer wroet, is wreeder en groufamer als alle andere, die ick tot noch toe gehad hebbe. **Hy bad Godt / dat die sijner wilde ontfermen**, beveelende aen de selve sijn Koninckrijck; **Wederhalende dickmael dese Woorden** : Ach gy arme Sweden! hoe ellendig sult gy werden, indien u Godt niet in Sijn bescherminge neemt? **En betreurde seer / dat hy haer in den Krijg most laten**, maer liet yder bedencken, of hy wel anders hadde kunnen doen, als hy had gedaen, maer dat sijn vermogen te swack was geweest. **Als sijn Majestept verschepdene sag weenen/seyde hy tot haer** : Waerom maect gy u bedroeft? Ick ben niet te beklagen, alsoo een Kint van onsen eeuwigen Vader ben. Ick hebbe noyt eenige Personen qualijck gewilt. Ick heb mijn trouw en geloof aen mijne Geallieerde gehouden, en mijn Woort aen mijn Onderdanen; oock heb ick niet dat my wroegt. Ick hebbe mijn Onderdanen hertelijck gelieft. Ick hebbe mijn willig voor haer welvaert gewaegt. Sy souden misschien een wyser Coningh kunnen gehad hebben, maer nimmer die haer meer bemint heeft. **Als hy sich erimerde / dat het de ordinaris tijt van bidden was / soo versoecht hy de Omstanders** : Dat sy die tijdt wel wilden waarnemen, en alle voor hem bidden, alsoo hy dat nimmer meer van doen hadde gehad. **Maer op een Gebed wierdt gedaen**; en daer op sprack hy seer grootmoedigh van de Doodt / en betuygde vooz de selve niet te vreesen: maer alsoo men oordeelde / dat hy sig niet te veel spreucken verswaerde / soo gingen meest alle de Omstanders weg / doch hy riep haer wederom / en beval haer : Dat sy hem sonder pracht souden begraven; wenschende dat men hem mocht begraven gelijk hy geleeft had. **En daer op gaf hy haer alle de Hant te kussen / en nam sijn afschept / t geen hy tegens een pder met seer beweegelijke redenen dede**: maer eenige uren daer na begon hy hart te sweeten / 't welck twee uren lang duurde / en daer mede verminderde de pijn aen 't Hert der voegen / dat hy 11 uren lang na malkander sloop: waer na de Kroozts sodanigh afnam / dat die van tijdt tot tijdt verminderde / soo dat sijn Majestept in 't korte geheel van de selve wiert genesen / en daer mede Sweden van een ongebal bevrjyt / dat men acht vooz dat Rijck seer ongelukkig geweest soude zijn.

Men sag in Denemarcken vast meer en meer naderen het ontweer / dat met de continuatie van den Oorlogh dat Rijck had te verwachten / en derhalben wierdt den toelagh gemaect / om met soo veel Schepen van Oorlog / als men soude konnen by een brengen / de Sont te beschermen: en aen d'andere kant de Militie na Holsteyn te voeren / om de Franse Macht / wanneer aen de Elbe wilde komen / aldaer te stutten / terwijl men tegen de Sweden in Schoonen alleen defensibe soude ageeren / werdende ondertusschen goede couragie van die kant getoont; en in Denemarcken een Penningh geslagen / daer op d'ene

d'ene zyde Coppenhage stont / en op d'andere een Piramide / bestreden van beyde de zyden met Hagel / Regen en Onwe'er / en met dese Woorden : Nec vi, nec metu. Doch of 't selve op de Stadt Coppenhage of dese toestand most toegestaan werden / kan men niet seggen ; maer dit wel / dat sijn Koninckl. Majesteijt van Denemarcken gelijk als den Heere Keurvorst van Brandenburg ten uytterste sijne couragie betoont heeft : Sijn Majesteijt quam self in Maer tot Gluckstadt / en stelde voor eerst eenige ordze aen de Elbe.

In Schoonen diergden de Sweden wel op te trecken / maer sy soo wel als de Deenen trachten het aen die kant tot een Handeling te brengen / als doordelende de laetste / dat licht daer beter Conditien als in Franckrijck souden te bezingen zijn / vernits aldaer niet te tracteren was / als met de restitutie van alles voor Sweden : Den Heer de Feuquieres / Franssen Ambassadeur / zijnde doormaels in Schoonen by de Coning van Sweden / dede tot de Vredehandeling de opening aen de Cancelier van Denemarcken / welke 't selve aen sijn Meester communicerende / is een t Samenkomst in Schoonen tot Lunden in de Kerck aengesteld / en wegens Denemarcken gedeputeert den Heere Graue Anton / den Vysheer Jens Juël en den Hof-raedt Bierman ; en wegens Sweden de Heeren Guldenstern en Joël Okrenstadt : waer op den Heer Zeestadt en den Heer Sperling / Gouverneur van Malnuyen / tot Lunden voorsz. te samen zijn gekomen / en hebben van wederzyden ordze bevaemt / hoe de geseyde t Samenkomst soude gehouden werden.

Den Marechal de Crequi tegens den Heere Keurvorst van Brandenburg nu niet meer hebbende te doen / heeft sijne Troupen van Minden doen retireeren / en sich tegens Denemarcken gewent / nemende daer toe sijn marsch door het Lunenburgse en Munsterse na het Oldenburgse : 4000 Man onder den Generael Lt. de Sourdis quamen voor aen tot Steur / waer op dito Gen. Lt. een Brieffe aen de Magistraet van Bremen sont / om de selve alle ombzagic te ontnemen : Gelijk oock die Stadt aen de Franssen permitteerde / dat sy aldaer alles / 't geen sy van noden mochten hebben / souden komen kooppen / waer na seer veel daer binnen quamen / dan sy ruckten voort na Oldenburg.

Den voorsz. Marechal ondertusschen alle de Troupen niet nodigh hebbende / sondt eenige weder te rugge na Wesel / en onder 't selve den Marquis de Resle met het Regiment van Condé te voet / 't welck den 9 Julij voor Doztmout aengekomen zijnde / en aen die Magistraet een Order tot d'Inquartiering van Monst. de Crequi gepresenteert hebbende / so heeft ged. Magistraet sich op hare Keijserlijcke Saubegarde beroepen / en de gemelde Inlogering afgeslagen / doch eyndelijck aengenomen d'Officiers in de Stadt te laten / en de Soldaten in 't Graeffschap te logeren : 't welck echter gedachte Marquis niet heeft willen accepteren / maer heeft / volgens sijn Orde / absoluut in de Stadt willen zijn : meergemelde Magistraet hier op 2 van de hare na Monst. de Crequi gesonden / en de Stadts Poozten ondertusschen toegesloten / als oock de Burgers in de Wapenen doen komen hebbende / om sich tegens alle gewelt te defenderen / tot dat hare Gedeputeerde souden zijn weder gekomen / soo zijn

de Franssen daer dooz onberduldig geworden/ hebben eenig Hout te samen gezacht/ en 't selve aen de eerste Doozt gelept en aengestecken/ de welke daer dooz verbzant geworden is: en naderhant hebben sy verder willen avancereu/ in de binneste Doozt mede aensteecken/ waer tegens de Burgers sich echter verstellt hebben; doch alsoo haer van de Magistraet verboden was niet ten eersten te schieten/ soo hebben sy boven van de Doozt met Steenen gewoopen/ en enige Franssen getroffen; waer dooz gedachte Marquis sodanigh verbittert wierdt/ dat hy beval op de Burgers te schieten/ gelijk sy oock eene Salvo deden/ waer op de Burgers mede antwoorden/ en 5 a 6 Franssen neder leyden; t welck echter noch meer verbittering onder haer veroorzaeckte/ soo dat ged. Marquis aenstonts na Monsr. de la Preseliere/ die binnen Anna leyde/ iemant vond/ de welke daer op niet alleen sijne Bolckeren/ maer oock alle die gene die in 't Gzaesschap lagen/ belaste sich terstont vooz Doztmund te verhoegen/ gelijk dan oock van Lipstadt 7 Stucken Canon derwaerts geboert wierden/ om de Plaets alsoo met geweld te attacqueren/ en wierdt tot dien eynde op den 10 Julij een Batery daer vooz verbaerdigt: Al 't welke de Burgers niet achteden/ maer resolbeerden sig tot den laetsten Man te defenderen/ in sulcker woegen/ dat de Magistraet daer tegens van veraccorderen spzeckende/ sy daer ober soo onwilligh wierden/ dat sy den Burgermeester uyt de Stadt wilden setten; doch de Magistraet kreeg haer eyndelijck soo verre/ dat sy noch dien about begonden te accorderen/ en zijn 's anderendaegs bzoeg de Franssen daer in getrocken/ als wanneer sy de Burgers aenstonts ontwapent en naderhant deel Geldt af-gedwongen hebben/ eer sy de selve Stadt/ die veel Jaren van Inlogeringe was vyz geweest/ weder hebben verlaten.

Die van 't Gzaesschap Oldenburg bzeesende ondertusschen van de Franssen qualijck getraceert te werden/ hebben 124000 Rijckdaelders moeten belobed vooz de Brandtschattinge/ behalven 24000 Rijckrds. die den Grabe Anthod dooz sijn particulier most geven/ en dit boven de dagelijckse last/ die noch seer noogh liep.

De Sweden van hare kant/ om de Deenen/ ten minste tot dibersie/ werck te verschaffen/ hadden weder haer best gedaen ont een Bloot in Zee te bzenen/ naer sy sijn niet geluckiger ter Zee als in voozgaende Jaren geweest/ gelijk uyt het verbolg sal blijcken.

De Deense Bloot onder den Admirael Generael Lt. Juël/ soo lang noch geen Krijgs-bloot uyt Branckrijck te bzeesen had/ sig na de Oost-Zee en tegen de Sweden wendende/ lagh den 3 Julij onder Boynholm ten Ancker/ hebzende eenige Schepen na Calmar gesonden/ om de Sweedsse Bloot/ die daer doennaels lagh/ in Zee te locken/ gelijk oock gebeurde/ doch sonder dat de Deense Schepen konden achterhalen/ en kreeg alsoo tydinge/ dat dito Bloot doozt-doozt-oost van haer af in Zee was: waer op de Deenen aenstonts daer na toe sijn geset/ en hebben op den 4 Julij eenige Brandelijcke Schepen in 't geigt gekregen/ waerom sy haer in eenige ordze rangeerden/ doch de harde Wint/ in die meest Oostelijck zijnde/ belette dat sy niet konden ophomen/ en de Sweden

den/ soo 't scheen/ sochten alleen deur te gaen. De Windt was seer variabel / en liep op den 5. Noozdt-west/ als wanneer de Deensse Vloot Oost-Noozt-Oost dize quartier van een mijl van haer af was: waer op sy 't dan op de Sweden aensetteden / den Deenssen Vice-Admirael Spaen booz aen; maer de Windt was soo hart uyt het Noozden/ dat sy niet als de achterste Schepen konden bezeplen/ waer op den gedachten Spaen/ soo dza hy dichte by was gekomen/ sijn Canon liet los-branden / 't geen 't Sweedse Schip de Linckx der voegen trof/ dat het begoft te krenzen; 't welck gemerckt zijnde by de Sweden/ quamen 8 a 9 andze Sweetse Oorlog-schepē/ om dit te seconderen/ waerom dito Spaen/ als zijnde met sijn Seconde den Capiteyn Schinckel alleen/ dit Schip booz een wijl tijdt moste verlaten: Dan de geheels Deensse Vloot daer op na de Sweden wendende / soo zijn de boozsz. 8 a 9 Sweedse Schepen boozt gereet-reert/ latende meer-gedachten Spaen het boozsz. Schip/ zijnde noch nieu / en op-hebbende 54 Stucken / veroveren. De rest van de Sweedse Vloot socht/ als geseyt / maer te escapperen / waer toe haer de Windt wel diende / soo dat den volgenden Dacht aen de Zuyder-kant van 't Eylant Eulandt quam/ en vervolgens haer binnen de Scheeren salveerde; alwaer de Deenen haer vergeefs sochten te vervolgen / oock wilde de Windt niet dienen / om eenige Branders daer binnen te senden; echter bleef de Deensse Vloot daer omtrent krupffen/ eben al of van intentie was te landen/ of anders de Sweetse binnen de Haven te attacqueren/ waerom de Coning van Sweden eenige Lant-Militie na Calmar most senden/ en bleef daer dooz steechen de desseynen/ die men seyde van de Sweedse kant te hebben/ om Elsenburg en Lantskroon te attacqueren.

De Fransse Troupen bleven vast sswerben aen dees syde de Weser / sonder die te passeren / 't zy om dat de Lünenburgse en Munsterse Volckeren het Stift Bremen meest in besettinge hadden / of / 't geen waerschijnlijkst is/ dat sy wachten op 't beslyt van de Vrede tusschen de Noozder Kroonen; 't welck eyndeling tot Fontainebleau op den 2 Septemb. dooz den Heer Meyerkroon/ die de Coning van Denemarcken mede na Vranckrijck had gesonden/ eerst is gesloten/ in forme hier na volgende.

TRACTAET van VREDE,

Tusschen de Seren. Koningen van Vranckrijck, Sweden en Denemarcken.

In den Naem van de Alderheyligste en ondeelbare Drieëenigheyt.

KEnnelijck sy aen alle en eenen ygelijck, dien 't behoort, dat also de oorfaken van d'oude Vriendschap tusschen Vranckrijck en Sweden den Alderdoort-en Machtigsten Prince LOUIS de XIV., Coning van Vranckrijck en van Navarre, in den Oorlog tusschen de Noorder Kroonen gewickelt hebbe; en gemerckt den hoogstgem. Coning (aenagesien de Vrede by-na door gantsch Europa nieuwelijcx heritelt is) niets soo seer ter herten neemt, als 't Vier, 't welck in de geseyde Landen meer en meer aengroeyde, eerlang te sien gebluft: Dewyl mede hoogstgem. Coning, in den tijt, als den Oorlog het hevigste brande, mercktekenen van

van de sonderlinge genegentheyt, die hy tot den Alderdoorl: en Machtigften Prins CHRISTIAEN de V., Coning van Denemarcken, Noorwegen, der Gotten en Wenden, Hartog van Sleeswijck, Holsteyn, Stormar en Ditmarffen, Grave van Oldenburg en Delmerhorft, is hebbende, wil geven; en also hy met groot vermaeck van den Ed: Heer HENNIGUE MEYERKROON, Raedt en Envoyé Extraordinaris van den Coningh van Denemarcken, verstaen heeft, dat hoogstged. Coning van Denemarcken na die Vrede seer vierig verlangde, en dat hy alle mogelijke middelen soude aenwenden, om de Banden van Vriendschap en oude Alliantie, die door den laetsten Oorlog voor een tijdt afgebroocken is, te herstellen: Gemerckt mede de belangens van den Alder-Christel: Coningh, gedurende desen tegenwoordigen Oorlog, van die van den Alder-Doorl: en Machtigften Prins CAREL de XI., Coning van Sweden, der Gotten en Wenden, Souverainen Prins van Finlant, Hartog van Schonen, Este, Lijflant, Carelen, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeran, Cassuben en Wenden, Prins van Rugen, Heer van Ingermanlant en Wismar, Paltsgraef aen den Rijn, Hartog van Beyeren, Glick, Cleef en Bergen, niet en konnen werden gescheyden; en door dien den welgem. Envoyé Extraordinaris van Denemarcken heeft geprotesteert, dat den Coning van Denemarcken niets soo seer wenste, als een goede, vaste en duurzame Vrede tusschen den Coning van Sweden en hem te sien: Soo is 't, dat den Alder-Christel: Coning, soo in den naem van den Coning van Sweden, als in sijn eygene, om d'Eendracht te herstellen, en de Vrede aen 't geheele Christenrijck weder te geven, aengenomen heeft, over de Vredens-Conditiën, met den Coningh van Denemarcken te tracteren; tot welcken eynde hy genomineert en gecommittéert heeft den Doorluchtigen Heer SIMON ARNAUT, Ridder, Heer van Pomponne, Raet in sijn Secreten Raet, sijnen Secretaris van Staet en sijnere Beveelen, om die saeck met de welgem. Envoyé van den Coningh van Denemarcken te verhandelen, en tot een gelukkig eynde te brengen, de welcke de nodige orders en authorityt ontfangen hebbende, waer van d'Originelen van wederzyde uytgewisselt, en de Copyen van woort tot woort aen 't eynde van d'Instructie van dit Tractaet zijn geinfereert, soo zijn sy, wegens de volgende Vredens-Articulen, over-een gekomen.

1. Dat tusschen de hoogstgem. Coningen en hare Erfgenamen, Successeurs, Coningrijcken, Staten, Provintien, Heerlijckheden en hare Onderdanen, soote Water als te Lant, en in wat Plaets het soude mogen wesen, sal zijn een vaste en duurzame Vrede, en een oprechte vereeniging, die onverbreeckelijck, en ter goeder trouwe, sal werden onderhouden: Dat de hoogstgem. Coningen, yder om 't seerst, sullen arbeyden, om malkanders voordeel en welstant te procureren: Dat'er een generale Amnestie, en een eeuwige vergetelheyt, van alles sal zijn, wat'er soo voor als na den Oorlogh, en ter oorfaecke van dien, op wat Plaets het soude mogen wesen, gepasseert is, en wat Acte van Hostiliteyt, dat'er gepleegt mag zijn; 't welck mede plaets sal hebben ten aensien van d'Onderdanen, die sig tot d'een of d'ander Party begeben hebben, invoeegen het niet geoorloft sal zijn, onder wat pretext het soude mogen wesen, 't zy by wege van feytelijckheyt of van

Rechten, de selve om geenderhande oorfaecken te molefteren ofte te ontruften.

2. Derhalven fullen de Liguen, ofte Verbonden, die door d'een of d'ander Coning tot hare prejudicie en nadeel souden mogen gemaectt zijn, t'eenemael afwefen: En fullen hoogftgem. Coningen in 't toekomende geen Tractaten konnen maecken, 't welck d'een of d'ander Party foudē mogen nadeelig of hinderlijck zijn.

3. Alle Actien van Hofliliteyten fullen binnen den tijt van twee Weecken, te reekenen van den dagh van het teeckenen van dit Tractaet, foo te Water als te Lant ophouden, uytgefondert alleen in Noorwegen, alwaer de selve binnen twee Weecken, of eerder, foo het tegenwoordig Tractaet ter kenniffe van de Generaels der Legers komt, mede fullen cefseeren: En indien eenige Franffe Troupen op den Deenffen Bodem lagen, fullen de selve, binnen den tijt van 10 dagen, daer uyt moeten trecken, te reekenen van den dagh van het teeckenen van het tegenwoordige Tractaet, na welcken tijdt men geen meerder Contributien fal mogen vorderen.

4. En also den Alder-Christel: Coning altoos verklaert heeft, dat hy de Vrede niet anders als op de voet van de Tractaten van Rotschild, Coppenhage en Munfter foudē konnen ingaen, foo is 't, dat den Coningh van Denemarcken sigh die Propofitie, in faveur van de gemeene Ruft, en in confideratie van de Alder-Christel: Coning, wel laet gevallen; weshalven dan over-een gekomen is, dat de gem. Tractaten van Rotschild, Coppenhage en Munfter, mitsgaders alle de Articulen van 't Tractaet van Coppenhage concernerende, in hare vorige kracht fullen werden herftelt, en dat de selve fullen werden gehouden, al of van woort tot woort in dit tegenwoordig Tractaet waren geinfereert en gerepeteert.

5. Den Coning van Denemarcken belooft, uyt krachte van dit tegenwoordig Tractaet, aen den Coningh van Sweden weder te geven foo alle de Plaetsen, die hy, gedurende desen tegenwoordigen Oorlog, genomen heeft, als die gene, die voor of na 't teeckenen van dit Tractaet verovert zijn, te weten, Lantskroon, Elfenburg, Marftrant, Wismar, met de Eylanden van Rugen en Gotlant, en hare Dependentien, en generalijck alle het Landt, 't welck by de Tractaten van Rotschild, Coppenhage en Munfter gecedeert is, of die voor de selve aen Sweden toebehoorden.

6. Den Coning van Sweden belooft van sijne zyde alle het Landt, 't welck hy voor of na het teeckenen van 't tegenwoordig Tractaet door sijne Wapenen heeft geconquesteert, weder te geven.

7. En also den Coningh van Denemarcken remonftreert, dat de Privilegien en Exemptien, die aen de Sweedse Schepen in d'Ooft-Zee toegestaen zijn, occasie aen eenige abuysen tegens den fin der gem. Tractaten gegeven hebben: En dewyl den Alder-Christel: Coning genoegsaem bewust is, dat d'intentie van den Coning van Sweden niet en is, dat sijne Onderdanen of andere sig van het pretext der gem. Privilegien en Exemptien fullen bedienen, omme de Rechten van den Coning van Denemarcken te quetsen ofte te verbreecken, ofte des selfs Inkom-

ften te verkorten; soo is'er over-een gekomen, dat den Coningh van Sweden eenige Commiffarifen binnen 3 Maenden, na d'uytwiffeling der Ratificatien van 't tegenwoordige Tractaet, fal nomineeren, de welke, nevens die van den Coning van Denemarcken, ter gedefineerde plaetse fullen by-een komen, alwaer men de Verfchillen, die ter dier oorfaecke ontftaen zijn, in prefentie van den Gedeputeerden van den Alder-Christel: Coningh, fal termineeren, in fulcker voegen nochtans, dat alle de Privilegien en Exemptien, die by de gem. Tractaten aen Sweden in d'Ooft-Zee toegeftaen zijn, in haer volle kracht en vigore fullen blyven, en dat d'abyffen, die de Rechten van den Coning van Denemarcken, tegens den inhoud en den rechten fin der gem. Tractaten, fouden konnen violeeren, en des selfs Inkomften verkorten, ter goeder trouwen fullen werden verholpen.

8. Daer is mede over-een gekomen, dat de Steden, Forten en Kasteelen, de welke, volgens dit tegenwoordige Tractaet, moeten werden weder-gegeven, hem fullen werden ter handt gefteft in den ftaet, soo als die ten dage van het teekenen van 't tegenwoordige Tractaet fullen werden bevonden; en aengaende den tijdt, binnen de welke fulcx fal moeten gefchieden, fal het ten opfichte van de Steden en Kasteelen Elfenburg, Lantskroon, en generalijck alle de Plaetsen, die tegenwoordig in Schoonen, Bleeckingen, Hallant, onder de Macht van den Coning van Denemarcken zijn, mitsgaders Carelsburg en de Swinger-Schans, binnen twee Weecken, Wismar en 't Eylandt Rugen binnen 3 Weecken, en Marstrand en Gotlant binnen 4 Weecken, na d'uytwiffeling der Ratificatie van 't tegenwoordige Tractaet moeten wesen.

9. Het fal ondertuffchen den Coningh van Denemarcken vry ftaen alle de Oorlogs-Munitien en Artillery, die hy in de gem. Steden, Plaetsen en Eylanden heeft doen brengen, voor den gefeyden tijdt van daer te doen weg voeren, mits nochtans, dat hy 't Gefchut en Munitien, die ten tyde van 't innemen der felver aen Sweden toebehoort hebben, mitsgaders die geene, die ten dage van het teekenen van 't tegenwoordige Tractaet daer binnen fullen werden gevonden, aldaer fal laten: Doch of 't gebeurde, dat een gedeelte van d'Artillery daer binnen mancqueerde, en dat het getal der Stucken minder was, als de helft van die geene, die ten tyden van 't innemen der gefeyde Plaetsen aldaer waren, soo fal den Coningh van Denemarcken alleen gehouden zijn de helft van de gem. Artillery, die alvorens aen Sweden toebehoorde, weder te geven.

10. De Onderdanen der hoogftgem. Coningen, van wat qualiteyt en conditie de felve mogen zijn, fullen aenftonts, na d'uytwiffeling der Ratificatien van het gem. Tractaet, in alle hare Goederen, roerende en onroerende, en Inkomften, van wat foort de felve fouden mogen zijn, die haer, ter occasie van den tegenwoordigen Oorlog, ontnomen en geconfisqueert zijn, mitsgaders alle hare Rechten, Actien, Successien, ofte Erffeniffen, die haer, gedurende defen Oorlog, te beurt zijn gevallen, werden herfteft, in voegen de felve uyt haer eygene authoriteyt, en fonder eenig regard op de Confiscatien, Ingagementen en Donatien,

alvorens gedaen, in 't besit der gem. Goederen weder fullen mogen treden, sonder nochtans de Vruchten en Inkomsten, zedert de gem. Confiscation ontfangen, te mogen vorderen: 't Welck sal werden geobserveert, ten opfichte van d'Onderdanen der hoogstgem. Coningen, soo Geestelijcke als Wereltlijcke, mitsgaders van alle andere, die dienst by d'een of d'ander van hare Majesteyten fullen genomen hebben, als mede ten aensien van de Goederen, roerende en onroerende, die in Sweden en andere Provintien by de Tractaten van Rotschild en Coppenhage zijn geconcedeert, en volgens den Inhout van 't tegenwoordige Tractaet moeten werden weder gegeven: Aen alle welcke, en een yder van haer, gelijk mede aen hare Erfgenamen, en actie hebbende, het recht sal werden gedaen van te besitten, genieten, verkopen en aliëneren, nevens de Rechten en Privilegien, die sy voor den tegenwoordigen Oorlog genoten, in sulcker voegen, dat niemant eenige schade ofte nadeel sal overkomen, om dat hy d'een of d'andere Par ty gevolgt heeft, en fullen de selve daer-en-boven in alle hare Ampten en Goederen, gelijk sy die voor den Oorlog besaten, werden herstelt, niet tegenstaende hoedanige Proceffen, Sententien en Arresten tegens haer of hare Vrienden of Magen uytgewesen, om dat sy beschuldigt waren dat sy de contrarie Party hadden willen volgen. Het sal haer mede geoorloft zijn hare Woonplaets na haer welgevallen te mogen veranderen, sonder dat men daerom iets van haer sal mogen vorderen, soo dat soo wanneer sy eens electie van Domicilie fullen gedaen hebben, sy gehouden fullen zijn den Eed van getrouwicheyt aen den Coningh, in wiens Landen sy woonachtig zijn, onverbreeckelijck te onderhouden, sonder eenigh regard te hebben op de Goederen, die sy in de Landen van een ander Prins souden mogen besitten, welcke Goederen sy fullen genieten volgens de Privilegien en het Recht die de natuurlijcke Inwoonders en Onderdanen der gemelde Provintien zijn hebbende.

11. Alle de Privilegien, vryheyt van ageren en alle Rechten, van wat natuur of aert de selve mogen zijn, die de Onderdanen der 2 Coningen in 't een of 't ander Koninckrijck voor den Oorlog genoten, fullen haer in haer volle kracht werden geconserveert, al of de selve in 't bysonder in dit Tractaet waren gespecificeert, soo dat haer recht en billijckheyt sonder eenigh uytstel sal wedervaren: 't welck mede plaets sal hebben en geobserveert sal werden ten opfichte van die gene, die sig in dienst van d'een of d'andre Party, gedurende desen Oorlog, begeven hebben.

12. Also het Graeffschap van Rexingen, met alle sijne Rechten en Inkomsten 't welck voor desen aen den Grave Alefelt van Langelant en Rexingen, Grooten Cancelier van Denemarcken, toe-quam, ter occasie van desen Oorlog is geconfisqueert, en aen de Domeynen van den Alder-Christel. Coning weder vereenigt, soo is 't, dat hoogst-gem. Coning consenteert, dat het gemelde Graeffschap met alle sijne toebehoren, Rechten, Dependencien en Inkomsten, als mede alle Privilegien, vryheyt van ageren en alle Prærogativen, die hy voor de Declaratie van den Oorlog genoot, aen de welgem. Grave fullen werden weder-gegeven.

13. Alle de Gevangens van Oorlog, van wat conditie en qualiteyt de selve mogen zijn, fullen van wederzyden aenstonts, sonder rantsoen, in vryheyt werden herstelt;

herftelt; dan fullen echter hare verteerde Mont-kosten na billijckheyt moeten betalen, mitsgaders het Gelt, dat fy fouden mogen geleent hebben, weder-geven. Oock fal aen die gene, die Dienft by d'een of d'ander der ftrydende Partyen gehad hebben, vry ftaten te blyven wonen daer de felve tegenwoordigh zijn, mits conditie nochtans, dat fy haer dien aengaende binnen 3 Maenden na d'uytwiffeling der Ratificatiën van het tegenwoordige Tractaet fullen moeten verklaren.

14. De Coningen, Princen, Republijcken en Staten, de welcke voor de gem. uytwiffeling; of wel 6 Maenden te voren, door ftrydende Partyen gekoren zijn, fullen in het tegenwoordige Tractaet, soo het haer goet dünckt, werden begrepen.

15. Den Alder-Christ el. Coning beloofft en verbint figh de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet, in goede en behoorlijcke formē, binnen 3 Maenden na de teeckening, en eerder, soo 't mogelijk is, van de Coning van Sweden te procureren: En fal de Coning van Denemarcken niet gehouden zijn de Sweetse Steden, Provintien en Eylanden voor de uytwiffeling van de gemelde Ratificatiën te reffituēren.

16. Noch beloofft en verbint figh hoogft-gem. Alder-Christel. Coning d'uytwiffeling van de Ratificatie van het gem. Tractaet binnen 6 Weecken, en eerder, soo 't mogelijk is, aen de Coningh van Denemarcken ter hant te ftellen: waer tegens hoogft-gem. Coning van Denemarcken oock van fijne fyde beloofft fijne Ratificatie met die van de Coning van Sweden (die de Coning van Vranckrijck in het voorgaende Articul beloofft binnen 3 Maenden, of eerder, soo 't mogelijk is, te procureren) uyt te wiffelen. Gedaen tot Fontainebleau den 2 Septemb. 1679.

Was ontertceekent,

(L. S.) ARNAULD.

(L. S.) MEYERKROON.

Separate Articulen.

Alfoo het t'eenemaal van het algemeen interefft is, dat de redenen, materie een oorfaaken der Verschillen en diffentien, die tuffchen de Furften en Stenden van 't Roomffe Rijk ontfaen zijn, t'eenemaal weg-genomen werden: En gemerckt den Alder-Christel. Coning, uyt krachte van de Tractaten, op den 5 February defes Jaers met de Hartogen van Bruynswijck en Lunenburg van Cel aengegaen, haer fijne protectie en fecours felhuldigh is in de belofte van garantie, die hy aen de Hartogen van Meckelenburgh en Saxen-Lauwenburg, Biffchop van Lubeck, Graven van der Lippe en Swartzenburgh, en de Steden van Hamburg en Lubeck gedaen heeft, ter oorfaecke van de Pretentien, die de Coning van Denemarcken tegens de hooggem. Hartogen, Graven en Steden, door eenige omftandigheden uyt den tegenwoordigen Oorlog gefproten, is hebbende, of foude mogen hebbe: Soo is't, dat den hoog-gem. Alder-Christel. Coning figh vastelijck verbeeldende, dat de Coning van Denemarcken wel fal mogen lyden, dat die faeck in der minne bygeleyt werde, om de boven-gemelde Alliantie met het Huys van Bruynswijck niet te verbreecken, fijne uytterfte vlijt fal aanwenden, ten cynde het verfehil in alle billijckheyt en rechtmatigheyt afgedaen werde: En fal d'uytwiffelingh van de Ratificatie van dit Articul binnen 6 Weecken na de teeckening gefchieden.

Gedaen tot Fontainebleau den 2 September 1679.

En

II. En also de Hartog van Sleeswijk, Holsteyn-Gottorp den Alder-Christel. Koning seer instantelijck versocht heeft sijne krachtige officien tot deffels herstellinge, volgens de Rotfschildse, Coppenhaegse en Munstersse Tractaten, te willen aenwenden: En gemerckt hoog-gem. Hartogh genoegsaem betuygt heeft, dat hy niets soo seer ter herten nam, als hoe eer hoe liever in de gunst en vrientschap van de Koning van Denemarcken weder te raeccken: Soo is't, dat den Koning, om merckteekenen te geven van het verlanen, 't welck hy heeft, van een eynde van den Oorlog te sien, op het verfoeck en in confideratie van den Alder-Christel. Koning, heeft geconsenteert, gelijk hy uyt krachte van het tegenwoordige Articul toestuet en consenteert, dat hoog-gem. Hartogh in sijne Domeynen, Provintien, Steden en Plaetsen, in den staet soo als die tegenwoordigh zijn, mitsgaders in de Souverainiteyt, die hem uyt krachte van de Rotfschildse en Coppenhaegse Tractaten toekomt, sal werden herstelt, invoegen dat al het gene vervolgens gedaen is, self wat Tractaet het oock soude mogen wesen, hem geensints nadeelig sal zijn; fullende oversulckx alle en iegelijcke Articulen der Rotfschildse, Coppenhaegse en Munstersse Tractaten, hier voren gemelt, ten opfichte van hoog-gem. Hartogh, in alle hare kracht en vigore werden geobserveert, al of de selve van woort tot woort in het tegenwoordige Tractaet waren geïnserceert.

En alsoo de Unie en Conventie van Erffenisse, die in die tijdt tusschen het Koninckl. Huys en dat van Holsteyn Gottorp gemaect zijn, by de voor-gem. Tractaten werden geconfirmeert, soo is'er over-een-gekomen, dat de gem. Unie en Conventie van Erffenisse in hare kracht en volkomene vigore fullen subsisteren, en dat de selve van wederzyden soo naukeurighlijck en getrouwelijck fullen werden geobserveert, dat men onder generhande pretexten ietswes daer tegen sal mogen doen.

Eyndelijck sal de herstellinge van hoog-gem. Hartogh van Holsteyn-Gottorp binnen 2 Weecken na d'uyt-wisselingh van de Ratification van dit Accoort geschieden, welke uytwisseling binnen 6 Weken na het tekenen van 't selve Accoort sal werden gedaen.

Gedaen tot Fontainebleau den 2 September 1679. Was ondertekent,

(L. S.) Arnauld.

(L. S.) Meyerkroon.

Den Courier / die hier van tydinge na Denemarcken en Sweden bracht / gaf in 't passeren tot Hamburg daer van kennisse aen de Hertog van Holsteyn-Gottorp / als die / volgens het gemelde / weder in sijn stant herstelt wierdt.

En om de Noorder Tractaten niet eenemaal vruchteloos te laten / die op den 1 July tot Lunden in Schoonen voorsz. / in 't by-zijn van den Franssen Ambassadeur Monsr. de Feuquieres / waren aengehangen / soo is eerst een Stilstant van Wapenen / en daer na de het nabolgende Tractaet tot confirmatie van 't voorgaende gesloten.

VREDENS - ARTICULEN,

Tusschen de Comingen van Denemarcken en van Sweden, geslooten ende onderteeckent tot Lunden in Schoonen den 26 September 1679.

Kond en kennelijck zy hier mede een ygelijck, die het eenigsints soude mogen aengaen, dat alsoo voor ettelijcke jaren een hoog-schadelijcken en verderffe-

derffelijcken Oorlogs-vlam in de Christenheyt aengefteken is, de welcke geheel Europa heeft overstroomt, en sig voornamentlijk door het H. Roomffe Rijk, en desselfs Naburige Coningrijcken en Landen, verspreyt heeft, soo dat oock den Grootmachtigsten Furst en Heer, Heer CHRISTIAEN de V., Coning van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotten, &c. Hartogh tot Sleeswijck, Holsteyn, Stormar en Ditmarsen, Graef van Oldenburg en Delmerhorst, &c. Als oock den Grootmachtigsten Furst en Heer, Heer KAREL, der Sweden, Gotten en Wenden Coning, Groot-Vorst in Finlandt, Hartog in Schonen, Esten, Lijflandt, Carelen, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeran, der Cassuben en Wenden, Furst tot Rugen, Heer over Ingermanlant en Wismar, als oock Paltsgraef aen den Rijn, in Beyeran, Hartog tot Gulick, Kleef en Bergen, &c. vermogens d'Assistentie, die sy beyderzyds gehouden zijn geweest aen hare Geallieerdens te geven, mede daer in gewickelt zijn, en eyndeling in een openbaren, harden en bloedigen Oorlog tegens malkander zijn geraeckt; den Grootmachtigsten Furst en Heer, Heer KAREL de II., Coning van Groot-Brittagne, &c. uyt een roemwaerdige intentie, soo door Brieven, als des selfs hier toe afgefondene Ministers, sig hoogstloffelijck bemoeyt heeft, ten eynde sulck een bloedigen Oorlog geëyndigt, de strydende Partyen vergeleucken, en tusschen haer een bestendige Vrede en goede Vriendschap weder gebracht en opgerecht werden moge: Welcke hooge sorgvuldigheyt gedachte Coningl: Majesteyt soo veel te liever en te nadenkelijker voortgeset heeft, na dat hy de goede intentie van alle de Partyen, die by desen Oorlog zijn geïnteresseert, genoegsaem verspeurt hadde, oock van de selve verkregen, dat sy hare Gefanten en Gevolmachtigde Ambassadeurs en Commissarisen gesamentlijk na Nimwegen gesonden hebben, alwaer men van sulck een Vrede te handelen een aenvangh gemaeckt heeft, alwaer oock dat Werck, door Goddelijcke bystant, en gedachte Coningl: Majesteyts daer nevens gevoegde Mediatie, soo verre gebracht is, dat het meesten-deel der strydende Partyen aldaer vereenigt zijn: En of men wel gehoopt hadde, dat den Oorlog tusschen beyde de Coningl: Majesteyten van Denemarcken en Sweden aldaer oock met eenen bygeleyt, en een algemeene Vrede en Ruste in de plaets opgerecht soude geworden zijn, soo heeft het selve echter daer ter plaetse sijn voortgang niet gehad; maer hebben hooggem. strydende Partyen, (na dat op sijn Coningl. Majest: van Sweden, Geconfedereerden en Geallieerden, den Grootmachtigsten Furst en Heer, Heer LODEWYCK de XIV., Alder-Christel: Coning in Vranckrijck en Navarre, door sijn ordinaris Staets Raedt, Generael Lt: van des selfs Armeen, en Gouverneur van Verdun, oock Extraordinaris Ambassadeur aen 't Sweedse Hof, den Hoog-wel-geboren Heer, Heer Isaac de Pas, Marquis de Feuquieres, den welcken sig, om een gewenst Vredens-flot, op 't hoogste bemoeyt heeft, gegevene aenleyding en vlytige bevordering) sig eyndeling daer toe soo veel meer laten vinden, dat hare Coningl: Majesteyten beyderzyds voor goet en nuttelijck aengesien hebben de Handeling tusschen haer na Lunden, in Schonen, te transporteren, op dat de selve aen een soo na-by zijnde, en gelijk als in 't gesicht beyder Coningen gelegene Plaets, des te eerder tot een goeden uytflag mochte gedyen:

Als wanneer op den selven tijdt den Doorl: Furst en Heer, Heer JOHAN GEORG de II., Hartog tot Saxen, Gulick, Kleef en Bergen, des H. Roomssen Rijcks Aerts-Marschalck en Ceurvorst, Lantgraef in Duringen, Marckgraef tot Meysen, oock Opper- en Neder-Lausnits, Burchgraef tot Maegdenburg, Graef van der Marck en Ravensberg, Heer tot Ravesteyn, &c. uyt een Christelijcke en hoogstlofwaardige intentie, tot bevordering van dit heylzaem Werck, na aenleyding der beyderzyds Coningl: Majesteyten en Ceurvorstel: Doorlts: na Aenverwant- en Bloedvriendschap, sijne Mediatie Partyen aangeboden heeft, de welcke oock in der bestervoegen is geaccepteert, en daer op van hare Coningl: Majesteyten een seeckeren tijdt en dagh tot de Samen-komst is verordineert: Na dat dan hoogstgem. sijne Coningl: Majesteyt van Denemarcken, onten aldergenadigsten Coning en Heers, Wy ondergeschreven en daer toe verordineerde Extraordinaire Ambassadeurs en Gevolmachtigde Commissarisen, Anthon, Graef des H. Roomssen Rijcks, Vryheer van Altenburg, Edelen Heer tot Varell, Kniphausen en Darwart, Ridder, hoogstgem. sijne Coningl: Majesteyts Geheymen Raedt en Stadhouder in de Graeffschappen Oldenburg en Delmerhorst, &c. Jens Juël, Vryheer op Juling, Heer tot Noregard, Ridder, sijn Coningl: Majests: Geheymen Staets- en Cancelery-Raedt, Assessor in 't Hoogste Gericht, en Vice-President in 't Commercie-Collegie, &c. en Conraed Bierman, op Buskernds-gaart, sijn Coningl: Majesteyts Staets-Justitie- en Cancelery-Raedt, oock Geheymen Staets-Secretaris, &c. met sijn Coningl: Majesteyt van Swedens hier toe verordineerde Ambassadeurs en Gevolmachtigde Commissarisen, den respectie Hoog- en Wel-geboren Heer, Heer Johan Guldenstierna, Vryheer tot Lunt-holm, Heer tot Stacket, Biorckesfund en Hailleryd, &c. sijn Coningl: Majesteyts en des Rijcks Swedens Raedt, Cancelery-Raedt en Lag-man over Narre, Finne, Layfagú; als mede den Heer Frantz Joël Ornsted, Heer tot Sbrattorp, Kruffen-hof en Hofgaart, sijn Coningl: Majests: Cancelery-Raet en Staets-Secretaris, &c. by malkander gekomen waren, en na uytgewisselde behoerlijcke Volmachten, vermogens de loffelijcke ongespaerde moeyte en vlytige Negotiatie van hoogged. sijne Ceurvorstel: Doorl: van Saxens Geheymen Raedt en Kamer-Heer, oock tot dese Vrede-handeling verordineerde Afgesant, den Wel-geboren Heer, Heer Nicolai, des H. Roomssen Rijcks Edelen Panner- en Vryheer van Gersdorf, op Barnts, Bresnig, Hennesdorf, Rackel en Hauswalde, &c. verscheyde Conferentien hier in Lunden daer over gehouden, en 't Werck soo verre gebracht, dat aen des selfs goede uytflag niet meer te twijffelen is geweest. Onaengefien nu middelertijdt sulcke Vredens-Conditiën door een andere Negotiatie in Vranckrijck op den 23 Augusti en 7 September deses lopende Jaers afgehandelt en onderteeckent zijn, de welcke oock sijn Koninckl: Majesteyt van Denemarcken, na dat alle sijne Geallieerden sig uyt den Oorlog getogen, en bereyts voor sig haren Vrede gemaect hadden, soo wel ten aensien des Alder-Christel: Conings, als oock der nu opgerechte Alliantie, en daer uyt spruytende goet vertrouwen, also geap-probeert en aengenomen heeft; soo hebben echter op het Bevel van hare Koningl: Majesteyten, onse Aldergenadigste Koningen en Heeren, Wy sodanige

in Vranckrijck geflotene Vredens-Conditiën nochmaels voorgenomen, en deelve met beyderzydswille, eenstemming en goetvinden, op de navolgende wyfe wyder verklaert en vervat.

1. Daer fal in 't toekomende tuffchen beyde de Koningl: Majesteyten, der selver Erfgenamen, Navolgers, Koningrijcken, Provintien, Landen, Staten en Onderdanen, een onwederroepelijcke, steets durende eeuwige Vrede zijn en blyven, soo dat den bloedigen Oorlog, die tot noch toe geweest is, als mede alle yandschap, soo te Water als te Lant, t'eenemael weg-genomen, en alle strydigeden, misverftanden, wederwilligheden en tweedracht, afgeschafft en geëyndigt sijn; en daer tegens fal een goede, vertroude, oprechte vriendschap, eenigheyt en Nabuurschap ingegaen, bevestigt en opgerecht zijn, en steets onderhouden werden, soo dat een yder van sijn zyde sig bemoeyen fal alle mis-slagen, en oer uyt ontsaende twisten, by te leggen: Oock fullen sy, ingevalle eenig schadelijck voornemen ofte aenslag tegens d'een of d'ander Persoon, Staet, Landtste Onderdanen, ontdeekt mochte werden, malkander sulcx openbaren, schamen en verderf afwenden, en na mogelijckheyt d'een des anders voordeel en beste, so als sijn eygene, willig en gaerne bevorderen.

2. Tot meerder verstercking van sodanige vertroude vereeniging, en om alle oer te geene, waer door de voorgaende on-eenigheyt weder verweckt soude konnen werden, t'eenemael uyt te roeyen, is geaccordeert en besloten, dat alle het geene, voor en gedurende den Oorlog, tot schade en nadeel van d'een of d'ander Party geschiet is, in eeuwigheyt niet meer gedacht sal werden, noch oock d'een of d'ander Party sig deswegen self, ofte door andere, heymelijck of opentlijck, direct of indirect, onder wat pretext het oock soude mogen wesen, wreecken, maer alles, als of het noyt geschiet was, in eeuwig vergetelheyt gestelt sijn en blyven sal; tot welcken eynde oock alle Schriften, die in dese onvredens-tijdt van een Party tot des anders kleynachting gepubliceert geworden sijn, weg-genomen, afgeschafft, verboden en alsints doot sijn fullen: Oock fullen alle Onderdanen, die sig, gedurende den Oorlog, op de Vyandelijcke zyde begeven hebben, de voorsz. Amnestie gauderen, soo dat na desen niemant, onder wat pretext het oock soude mogen wesen, het sy by wegen van Rechten, ofte defacto, en met geweld, eenig nadeel ofte schade hier over toegevoegt sal werden, nochte eenige nieuwe onderpecking, tot iemants prejuditie, om dieswille voorgenomen werden sal.

3. Tot dien eynde fullen alle Verbintenissen, die van een der gemelde Koningen tot schade en prejuditie van den ander opgerecht sijn, van nu af aen ophouden en afgeschafft sijn, en fullen hare Majesteyten wyder geen Tractaet of Alliantie ingaen, die d'een of d'ander Party tot schade sal strecken: Oock sal alle Handel en Wandel tuffchen beyde Koningl: Majesteyten hare Rijcken, Landen, Provintien en Staten, in 't toekomende in vryen loop onverhindert gelaten werden.

4. En also sijn Koningl: Majesteyt van Denemarcken, uyt begeerte tot d'algemeene Rust, in den Vrede met sijn Koningl: Majesteyt van Sweden, na den Inhoud der Rotschildse, Coppenhaegse en Westphaelisse Tractaten, gewilligt heeft,

foo fullen de selve Tractaten , met alle de Instrumenten , tot dat van Coppenhage behorende, in alle en ygelijck hare Articulen by hare voorgaende kracht en vigeur trouwelijk verblyven , niet anders al of de selve in dit tegenwoordig Tractaet uytdruckelijck gerepeteert en daer inne van woort tot woort geinsereert waren.

5. En also in het 5 en 6 Articul van 't Tractaet , op den 23 Augusti en 2 September in Vranckrijck opgerecht , besproocken is , dat alle de Landen en Steden , die beyde de Koningl: Majesteyten malkander in desen Oorlog afgenomen hebben , gerestitueert fullen werden , soo wil men sulcx in alles nakomen , soo dat hare Koninckl: Majesteyten de Steden , Vestingen , Landen en Plaetsen , die sy voor den Oorlog ingehad hebben , oock aen hare Majesteyten , volgens de Rot-schildse , Coppenhaegse en Westphaelsse Vredens-Tractaten , van rechtswegen toebehoren , en van d'een of d'ander van hare Majesteytens Onderdanen in desen Oorlog geoccupeert en ingenomen zijn , gerestitueert fullen werden.

6. Oock is versproocken , dat de Steden , Plaetsen en Vestingen , die men aen de Kroon Sweden weder in te ruymen heeft , in den staet soo de selve tegenwoordigh zijn , gerestitueert fullen werden ; en sal de restitutie der gem. Steden , Eylanden en Provintien , met alle de daer toe behorende Plaetsen , en soo als het in 't gem. Tractaet afgesproocken is , op de navolgende tijt volgen : als namentlijk Elfenburg sal op den 18 October gerestitueert werden , Lantskroon den 20 , het Lant Rugen den 22 , Marstrand , Uddewalt , met 't Bahusische Leen , als oock Gotlandt , Karelsburgh en de Swinger-Schans , altemael op den 31 der selver Maent, als wanneer de Deensse Guarnisoenen , die de gem. Vestingen in hebben , afmarcheren , en de selve , op de boven-ge seyde termijnen , aen de Sweedse hief toe verordineerde en Gevolmachtigde Commandanten in besetting fullen inruymen : Oock fullen d'Officiers van wederzyden goede Krijgs-tucht en opficht over hare Soldaten houden , op dat geen insolentien gepleegt werden , tot welken eynde van beyde zyden Commissarisen gestelt fullen werden , om toe te sien , dat de Burgers in de Steden , nochte de Landt-luyden , van geen van beyde de Partyen overlafst geschieden : Ingevallye mede d'inruyminge en restitutie der Plaetsen , daer de Guarnisoenen te Lande niet afgevoert konnen werden , wegens We'er en Wint , niet soo stip op de bestemde tijdt en dagen gepresteert konden werden , soo sal echter sulcx geensints verhinderen de gem. Vestingen en Landen aen de gene , die aenkomen kan , over te geven , oock d'inruymingh daerom niet te minder haren voortgangh hebben , al of 't selve op den daer toe bestemden dagh geschiet was : Ingevallye het oock gebeurde , dat 't Krijgsvolck , 't welck de gem. Landen en Vestingen weder sal besetten , voor den gestelden termijn aenquam , of dat d'afmarcherende , wegens 't Water , sich over den tijdt mosten ophouden , soo fullen soo wel die gene , die op de dagen van d'Evacuatie aenkomen , als oock d'afstreckende , tot dat sy te Water voort-zeylen können , beyde van den Landen met nodig onderhoud voorfien werden.

7. Wat aengaet de Stucken in de Vestingen , die gerestitueert fullen werden , also de selve ten deele verloren , en ten deele weg-gevoert , en andere in de plaets gebracht zijn , fullen die gene , die tegenwoordig in yder Plaets zijn , aldaer gela-

ten werden; doch het sal aen sijn Koningl: Majesteyt van Denemarcken vry staen 10 Stucken uyt yder Plaets weg te voeren, mits dat d'overige aldaer gelaten werden: En also de Landen en Steden, de welcke, vermogens dit Vredens-TRACTAET, voor den tijd, in 't Fransse ACCOORT gestipuleert, geëvacueert fullen werden, echter de bewilligde Contributien, tot den termijn van restitutie, in 't gem. Fransse VERDRAG versproocken, betalen fullen, als namentlijk Lantskroon, Elfenburg, Karelsburg en de Swinger-Schans, tot den 29 November, Wismar en 't Eylant Rugen den 6, Gotlandt, Uddewalt en Marstrand, met t Bahuser-Leen, den 13 ft. vet. Soo is'er afgesproocken, dat sijn Koninckl: Majesteyt van Denemarcken ondertusschen de Stadt Wismar, tot volkomene Betalinge der gem. Contributien, tot onderpant sal behouden; doch soo haest als de selve Contributien betaelt, of seeckere en genoegsame cautie deswegen gestelt sal zijn, beloofst hoog-gem. sijn Koninckl: Majesteyt van Denemarcken de gem. Stadt Wismar aen sijn Koninckl: Majesteyt van Sweden, volgens 't ACCOORT in Vranckrijck gesloten, sonder eenige weygering of uytstel, te restituëren, en daer op geen verdere voorwending of pretentie te maecten.

8. Also oock sijn Koninckl: Majesteyt van Denemarcken te kennen gegeven is, dat de Privilegien en Vryheden, die de Sweedse Schepen in de Sont en op de Belt toegestaen zijn, oorsaeck tot alderhande misbruyck geven, 't welck nochtans den inhoud en meening der voor-gem. TRACTATEN allenthalven contrarieert, oock sijn Koninckl. Majesteyt van Swedens intentie niet en is, dat sijn Onderdanen of andere sodanige vryheden, onder pretext van sulcke Privilegien, tot nadeel van sijn Koninckl. Majesteyt van Denemarcken, misbruycken fullen, soo is, om toekomende beter richtigheys wille, veraccordeert, dat hoogst-gem. Koninckl. Majest. van Sweden op den 22 February des toekomende Jaers eenige Commissarissen sal af-zenden, de welcke met die van sijn Koninckl. Majesteyt van Denemarcken, daer toe gestelt, op een Plaets, door beyde Partyen daer toe bestemt, te samen fullen komen, en aldaer, in 't by-zijn van de Minister van de Coning van Vrankrijck, daer toe gedeputeert, de hier over ontstane srydigheden in der minne oprechtelijck fullen by-leggen; doch mits conditie, dat de Privilegien en Vryheden, die aen de Sweedse Schepen, uyt krachte van de meermaels ged. TRACTATEN in de Sont en op de Belt toe-komen, in hare volle vigeur blyven, en alleen het misbruyck, tot prejuditie en schade van sijn Koninckl. Majesteyt van Denemarcken en deffels Inkomen, contrarie d'intentie der gem. TRACTATEN, weg-genomen en afgeschafft sal werden.

9. Also mede over sijne Koninckl. Majesteyt van Denemarcken op de groote Schauenburgse Prebende in Hamburg toeftaende gerechtigheyt eenige questie ontstaen is, soo verblijft het daer mede by de dispositie die sijn Koninckl. Majest. daer over gemaect heeft, fullende echter, wat het overige aengaet, een yder sijn recht daer aen behouden.

10. Also wyders sijn Koninckl. Majesteyt van Denemarcken, vermogens een Cessie, een vordering en Hypotheecq op Kruyszant heeft, soo is versproocken, dat sijn Koninckl. Majesteyt van Sweden sodanig Capitael, nevens de verscheene

Interessen, gelijk het in Duytslandt gebruyckelijck is, in Hamburg richtigh betalen sal: En sal hoog-gem. sijn Koninckl. Majesteyt van Denemarcken het gem. Eylandt in possessie behouden, tot dat alles ten vollen vergenoegt en betaelt is, waer na het selve aen sijn Koninckl. Majesteyt van Sweden, sonder eenige verdere pretentie, weder sal af-treden, oock middelertijt geen Schans of Vesting daer op laten maecken, maer alleen de Inkomsten daer van genieten, de welcke naderhand tegens d'Interessen afgerekent fullen werden.

11. Ingevalle oock d'een of d'ander van hare Koninckl. Majesteyten het daer voor hielt, dat het, volgens d'expresse meening en inhoud der voorgaende Tractaten, met de Grensen tusschen Sweden en Noorwegen noch gene richtigheyt had, soo sal, op begeeren van d'een of d'ander van hoogh-gem. hare Koninckl. Majesteyten, daer over ondersoeking geschieden, en Commissarissen binnen 6 Maenden hier naest-volgende gestelt werden, de welcke den inhoud van het gemelde Tractaet ondersoeken, en richtige afdeeling en scheidung maken fullen.

12. Alle Brieven, Documenten en Schriften, wat naem de selve oock mogen hebben, 't zy de selve de Justitie, Militie of's Landts Inkomsten betreffen, Recht en Heerlijckheden, die hare Koninckl. Majesteyten sijn in hare veroverde Landen en Vestingen meester gemaect hebben, fullen alle te samen, oock wat van de Pomerse Archives by de Bornholmsse stranding over-gebleven en gefalveert is, oprechtelijck werden weder-gegeven.

13. Sullen alle d'Onderdanen der hoogst-gem. Coningen, van wat staet of qualiteyt de selve mogen zijn, aenstonts na d'uytwisseling van de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet in alle hare Goederen, roerende en onroerende, mitsgaders de Inkomsten, wat naem de selve oock mogen hebben, en door dese Oorlog genomen of geconfisqueert zijn, nevens de Rechten, Gerechtigheden en Successien, die haer gedurende den Oorlog toegekomen hebben, werden gerestitueert, soo dat sy de gem. Goederen, niet tegenstaende de Confiscatie, die daer over is gegaen, versetting of weg-geving van de selve, uyt eygene macht in possessie fullen mogen nemen; mits conditie nochtans, dat sy niets wegens de Inkomsten, na de gem. Confiscatie uyt de gemelde Goederen genoten, te vorderen fullen hebben. Dit selve moet mede van alle Onderdanen der hoogst-gemelde Coningen, soo Geestelijcke als Wereltlijcke, de welcke by d'een of d'ander in Oorlogs-dienst zijn geweest, of die Eygdommen, en roerende of onroerende Goederen, soo in Sweden als in de Provintien, de welcke by de Rotchildse en Coppenhaegse Tractaten afgetreden, en volgens het tegenwoordige gerestitueert moeten werden, zijn besittende, verstaen werden; welcke alle en een yder, als oock der selver Erfgenamen en Successieurs, volkomen macht fullen hebben, om dese hare Goederen te besitten, en met alle hare Regten en Privilegien, gelijk sy de selve voor den Oorlog gehad hebben, te genieten, gebruycken of veralieneren, so dat het niemant tot schade of nadeel strecken sal, dat hy sijn aen dees of gene Party begeben heeft, en dat hy niet deswegen in den voorgaenden staet, gelijk hy voor den Oorlog is geweest, soo in sijn Eer als Goederen, 'teenmael sal werden herstelt, niet tegenstaende alle Processen, Sententien en Oordeelen, die tegens haer

of hare Ouders of aengehylikte uytgesproken mochten zijn, om dat sy de Vyandelijke Party effectivelijk aengehangen hebben, of sulks te hebben gedaen beschuldigt geworden zijn. Oock sal het haer vry staen ter plaetse, daer sy tegenwoordig zijn, te mogen blyven, of elders heen te trecken, soo dat sy-lieden deswegen in 't minste niet en sul len werden gemolesteert; doch soo wanneer sy eens domicilie sul len gekoren hebben, sul len sy bloot alleen dien Coning, in welkers Landen sy sig neder-gefet hebben, met Eed en plicht verbonden zijn, niet tegenstaende sy in des anders Landen Goederen besitten, welker aengaende sy alle der selver Vryheden en Gerechtigheden als andere Inwoonders en Onderdanen der gem. Landen genieten sul len.

14. Alle Vorderingen en Gerechtigheden, van wat nature en eygenschap de selve souden mogen wesen, de welcke beyder Koninckl. Majesteyts Onderdanen voor desen Oorlog, soo by de Coningen self als by andere, gehad hebben, blyven in hare volle kracht, gelijck als of yder insonderheyt hier uytdruckelijck genoemt was; soo dat die gene, die by hare Koninckl. Majesteyten richtige Vorderingen hebben, binnen 2 Jaren tijds betaelt sul len werden; en de welcke een Rechtsproces uyt te voeren hebben, aen die sal binnen Jaer en Dag recht en billijckheyt wedervaren, en dat in Sweden voor de Koninckl. Revisie, van die gene, voor welke dese saecken moeten dienen, doch in Denemarcken voor het Hoogste Gericht, tot finale uytspreeck toe, en sal d'Executie na d'uytgesproockene Sententie binnen Jaer en Dagh effectivelijk volgen: 't welck oock van die gene verstaen werdt, de welke sich, gedurende den Oorlog, in dienst van d'een of d'ander der strydende Partyen begeveu hebben.

15. Alle Gevangens, van wat Staet of Natie de selve mogen zijn, sul len aenstonts na de Ratificatie van beyde Partyen, sonder Rantsoen, losgelaten werden, mits nochtans, dat sy het gene door haer ter plaetse daer sy geweest zijn, verteert of ontleent is, sul len betalen of weder-geven: van gelijcken sal alvorens het gene yder Party aen d'ander wegens Rantsoen, volgens het oppegerechte Cartel, schuldig gebleven is, geliquideert en betaelt werden: Oock indien iemant van de Gevangens dienst onder d'andere Armee genomen hadde, en ter plaetse, daer hy tegenwoordigh is, wilde verblyven, sal hem sulckx t'eenemael vry staen, doch mits conditie, dat hy sich binnen 3 Maenden na d'uytwisselingh der Ratificatie sal verklaren: Tot welcken eynde oock beyde Coningen in hare Rijcken en Landen van alle Predick-stoelen publiceren en afkondigen sul len laten, dat niemant by Lijf- en Levens-straffe sich onderstaen sal iemant op te houden of hinderlijck te zijn, maer veel meer een yder te bevorderen, dat hy hoe eer hoe beter tot sijn vorige vryheyt weder magh geraken.

16. Oock sul len in dit Tractaet alle Coningen, Fursten, Prov. ntien en Staten, die yder Party 6 Maenden na gedane uytwisseling der Ratificatien sal believen te nomineren, mede begrepen en ingesloten zijn.

17. En op dat alle gewenschte vertrouwelijckheyt, oprechte Nabuurschap en oekomende goede correspondentie, tot beyder Partyen interest, des te beter moe-
te werden vast-gestelt, soo is geaccordeert en besproken, dat tusschen beyde Ko-
ninck-

nincklijke Majesteyten metten alder-eersten een nader Verbont sal werden opgerecht.

18. De voor-geschreve Articulen fullen binnen 14 dagen, of eerder, soo het mogelijk is, geratificèert werden.

Gedaen tot Lunden den 26 September 1679.

Was geseekent,

(L. S.) A. G. H. ALDENBURG.

(L. S.) J. GULDENSTIerna.

(L. S.) G. JUEL.

(L. S.) F. J. OERENSTEDT.

(L. S.) BIERMAN.

Welck Tractaet / volgens het 17 Articul / lozt daer na gebolgt is van een Defensive Alliantie tusschen beyde de Doorder Kroonen / van inhoud zijnde als hier onder te sien is.

DEFENSIVE ALLIANTIE,

Tusschen de Coningen van Denemarcken en van Sweden, geslooten tot Lunden in Schoonen den 7 October, Anno 1679.

ALsoo door den Alderhoogstens mildrijcke Zegen den bloedigen Oorlog, die eenige Jaren herwaerts tusschen den Doorluchtigen, Grootmachtigen Furst en Heer, Heer CHRISTIAEN de V., Coning van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotten, Hartog tot Sleswijck, Holsteyn, Stormar en Ditmartien, Graef tot Oldenburg en Delmerhorst, ter eenre: En den Doorluchtigen, Grootmachtigen Furst en Heer, Heer KAREL, der Sweden, Gotten en Wenden Coning, Grootvorst tot Finlandt, Hartog in Schoonen, Esten, Lijflandt, Carelien, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeran, der Cassuben en Wenden, Furst tot Rugen, Heer over Ingermanlandt en Wismar, oock Paltzgraef aen den Rijn, in Beyeran, Hartog tot Gulick, Kleef en Bergen, en de Kroon Sweden, ter andere zyde, geweest, nu weg-genomen, en in de plaetse een bestendige eeuwig-durende Vrede tot haerder Rijcken, Provintien, Landen en Steden, Onderdanen en Inwoonders seeckerheyt en welvaert, opgerecht is, de welke soo veel meer bevestigt en tot algemeen nut bevordert werden kan, soo wanneer beyde Coningen en hare Rijcken, vermogens een groote vertrouwelijckheyt en vriendtschap, sich met malkander verbinden: Soo hebben hare Koninckl. Majesteyten, om de vrucht en nut die uyt sulcke mutuële goede vertrouwelijckheyt en vriendtschap aen hare Rijcken, Landen en Onderdanen toewassen konde, te bereycken, nodig geacht hebben sich in een nadere Alliantie in te laten; en sijne Koninckl. Majesteyt tot Denemarcken, Noorwegen, &c. onsen aldergenadigsten Coning en Heer, deswegen ons sijne Extraordinaire Ambassadeurs en Gevolmachtigde Commissarissen, Heer Anton, Graef des H. Roomssen Rijckx, Vryheer van Aldenburg, Edelen Heer tot Varel, Kniphuysen en Doortvaert, Ridder, hoogstgem. sijn Koninckl. Majesteyts geheymen Raedt en Stadhouder over de Graefschappen Oldenburg en Delmerhorst; Heer Jens Juël, Vryheer van Juling, Heer tot Woorgaart, Ridder, sijn

zijn Koninckl. Majesteyts geheyme Staets- en Cancelery-Raedt, Assessor in 't Hoogste Gericht en Vice-Président in 't Commercie-Collegie; en Coenraed Bierman, Erfgeheten op Bufterudsgaard, zijn Koninckl. Majesteyts Staets-Justitie- en Cancelery-Raedt, oock geheyme Staets-Secretaris, verordineert, vermogens ons daer toe verleende aldergenadigste Volmacht, om het op-gemelde werck voort te setten: weshalven wy dan oock met hoogstged. zijn Koninckl. Majesteyt van Swedens daer toe aengestelde Extraordinaire Ambassadeurs en Gevolmachtigde Commissarissen, de Hoog-welgeborene en Welgeborene Heeren, Heer Johan Guldenstern, Vryheer tot Lundholm, Heer tot Stacket, Biorkefund en Hellerid, zijn Koninckl. Majesteyts en des Kroon Sweden Rijckx- en Cancelery-Raedt, als oock Landt-Rechter over Noorden Finnelug-fogn; en Heer Frans Joël Oernsted, Heer tot Skottorp, Krusenhof en Hofgaard, Cancelery-Raedt en Staets-Secretaris, alhier tot Lunden in Schonen te famen getreden, en tot hoogst-gemelde beyder Majesteyten hare Rijcken, Landen, Provintien, Dienaers, Onderdanen, Regalien, Hoogheden en Gerechtigheden, hanthaving en bescherming, ons op de volgende wyse met malkander vergeleken.

1. Is besproocken, dat beyde Coningen sich op 't hoogste sullen bevlytigen een des anders nut en voordeel te bevorderen, soo dat beyde hare Majesteyten alle Verbintenissen en Accoorden, die tot des een en des anders hinder en schade, of zy voor of gedurende den Oorlogh, opgerecht souden mogen zijn, hier mede weg-nemen en annulleren. Sy beloven mede aen malkander na dese gene nieuwe Verbintenissen in te gaen, en veel minder ietwes, direct of indirect, op wat wyse het oock soude mogen wesen, voor te nemen, 't welck tot hare Koninckl. Majesteytens Rijcken en Onderdanen, die sy tegenwoordig hebben en besitten, of hare Hoogheyd, Gerechtigheden, Commerciën en Inkomsten, schade en kleynachting soude mogen strecken, maer veel meer, indien iemand sich sulckx soude moeren onderwinden, het selve, volgens inhoud van dit Verbond, met macht te helpen afwenden.

2. Ingevalle eenig Potentaet, niemant uytgefondert, wie hy oock mochte zijn, sich onderstont op eenigerley wyse, 't zy met Wapens of Heyr-Legers, een vyandelijcke Inval te doen, of oock hare Koninckl. Majesteytens Rijcken, Furstendommen, Graeffchappen, Heerschappyen, Landen, Commerciën, of eenige naerder Gerechtigheden eenig onrecht of geweld toe te voegen, of anders eenige schade toebrengen, soo verbinden sich beyde Coningen, dat sy malkander de hant sullen bieden, en op volgende wyse te hulpe komen.

3. Den Coning, welckers Rijcken, Provintien en Landen, waer de selve souden mogen gelegen zijn, niets daer van uytgefondert, vyandelijck aengegrepen, ofte der selver Commercie en Gerechtigheden verzwackt en gekrenckt sullen werden, sal gehouden zijn sulcx in tijts te kennen te geven, en soo haest als den anderen Coning naricht daer van gekregen sal hebben, sal hy gehouden zijn, binnen 2 Maenden, of oock eerder, soo 't mogelijk is, na gedane aensoecking en notificatie, op eygene kosten den ander te assisteren.

4. Als de te hulp-roeping geschiet, sal den te hulp geroepene binnen den gemelden

melden tijt 2000 Man te paert en 4000 te voet fenden, welcke Manschap in Regimenten sal verdeelt werden, en yder Regiment, sonder d'Officiers, in 1000 gemeene bestaen: Dit getal sal den te hulp geroepene gedurig gereet hebben, en in 't gem. cas, sonder tegensprecken ofte aenfoeck, laten volgen; 't en ware dat dat den geenen, die de hulp versoect, sig met minder wilde vergenoegen, 't welk hem dan in tijts sal werden bekent gemaect.

5. Van de Velt-Artillery, en daer toebehorende Munitien, sal den te hulp geroepene soo veel als van noden is fenden, en fullen 1000 Man, in 2 Bataillons verdeelt, en yder Bataillon met 2 Velt-stucken voorsien werden, 't welck also na het getal der Manschap sal werden geproportioneert; doch 't grof Geschut, 't zy om eenige Vesting daer mede te beschieten, ofte in 't Velt te voeren, sal den geenen verschaffen, die de hulp versoect, en dat in sodanigen staet en getal, als de noot vereyffchen sal.

6. Van gelijcken sal den te hulp geroepene, na gedane aenfoeck, 10 Oorlog-schepen verschaffen, waer onder de 3 grootste van 90 tot 60, de 3 middelste van 60 tot 40, en de 4 kleynste van 40 tot 24 stucken gemonteert sullen zijn. Boven dien sal de Vloot met de nodige Proviand-schepen, kleyn Vaertuyg, en 2 Brantschepen, voorsien zijn: 't Welck also te verstaen is, dat een yder wel 3 Schepen met 90, 3 met 60 en 4 met 40 stucken uytgerust kan fenden; dan sal echter soo aenstonts daer toe niet gehouden zijn, maer sal verstaen werden dit Tractaet te hebben genoeg gedaen, soo wanneer de 3 grootste over de 60, de 3 middelste over de 40 en de 3 kleynste over de 24 Stucken, mitsgaders soo veel Manschap, als hier onder in 't 7 Articul gemelt werdt, sullen voeren.

7. De 3 grootste Schepen, waer van yder over de 60 Stucken sal voeren, sullen met 1050 Man, de 3 middelste, waer van yder over de 40 sal voeren, met 700, en de 4 laetste, waer van yder over de 24 sal voeren, met 800 beset werden, soo dat de gantsche Somme, sonder d'Officiers, in de 2550 Man, met Matrosen en Soldaten, sal bedragen, doch daer onder niet gereeckent 't Volck, 't welck tot de Brant-schepen en kleynder Vaertuygen vereyft werdt.

8. Ingevalle nu den geenen, die de hulp versoect met 't voorgemelde Secours te Water en te Lant, niet geholpen was, sal den geenen, die de hulpe geeft, gehouden zijn 't selve met Volck en Schepen te verdubbelen, en binnen 3 Maenden op sijne eygene kosten aen den geenen, die de hulp versoect, toe te fenden.

9. Ingevalle mede den geenen, die de hulp versoect, van sijne Vyanden soo hart aengegrepen wierdt, dat hy noch grooter hulp van noden hadde, soo sullen beyde de Coningen, door voor aegaende Tractaten, met malkander overleggen, op wat wyse den Vyandt wederstant kan geschieden, en als dan na gelegenthey van faecken met alle Macht, een yder voor sig, mede ageren, en sodanigen diversie in 's Vyants Landt maecken, en den Oorlog continueren, tot dat hy tot een bestendige Vrede gebracht werde, en den geenen, die de hulpe verfocht heeft, sijne volkomene satisfactie komt te erlangen: Oock sal geen Stilstant, noch eenige Vrede, sonder beyder Coningen inwilliging en volkomene satisfactie, voorgelene schade en aengewende onkosten, over lang of kort met den Vyant getraceert of gefloten werden.

10. Dit Secours fal door den Generael of Admiraal van den Hulp-gever gecommandeert werden, den welcken macht fal hebben, om de Jurisdicctie t'exerceren, in sulcker voegen, dat soo iemant van sijn Volck eenige Misdaden komt te begaen, den schuldigen na des Hulp-gevers eygene Krijg- en Zee-Articulen gestraft fal werden.

11. Het sy dat den Coningh self in 't Leger, of in de Vloot present is, ofte ook den Generael of Admiraal, aen wie sulcx toebetrouwt is, soo fal hy 't abfoluyt Commando soo wel over sijn eygene als over d'Auxiliaire Volckeren en Schepen voeren, en fal mede de volle directie over 't gantsche Krijgswerck hebben, 't welck hy na gelegentheynt van saecken fal bestieren.

12. Soo wanneer over een Krijgs-Expeditie fal werden gedelibereert, soo fal den Generael of Admiraal soo veel Officiers van den Hulp-gever als van sijn eygene na proportie tot den Krijgs-Raedt beroepen, waer inne den Generael, die t'Secours krijgt, altijd fal presideren, en d'andere hare Plaetsen en Stemmen na hare Chargies sullen hebben.

13. d'Executie in voorvallende Krijgs-saecken, soo wanneer den Coning, die den hulp verfoeckt, niet Persoonlijck by d'Armee is, fal altijd met de meeste Stemmen by der handt genomen werden; doch soo hy Persoonlijck present is, fal de decisie aen hem blyven, en zijn hare Majestejten aen de meeste Stemmen niet verbonden.

14. Het onderhoud tot dit Secours, soo te Water als te Landt, fal den Hulp-gever self verschaffen; des fal den Hulp-krijger het Voeder, Servies en Broot, sonder Betaling, en soo veel als sijn eygene Soldaten genieten, en na sijn eygen Onderhouds-Ordonnantien in sijn eygene Landen, uytkeren; doch 't Zee-volck fal in 't geheel tot laste van den Hulp-gever zijn.

15. d'Auxiliaire Schepen en Landt-Militie sullen niet langer in 't Jaer als des Conings, die sy tot hulpe geschickt werden, zijn eygen Volck en Schepen tegens den Vyandt gebruyckt werden; doch soo 't laet in 't Jaer aenliep, fal den geen, die de selve begeert, haer Quartier, Broot, Voeragie en Servies, gelijk aen sijn eygene verschaffen, en soo wanneer sy na Huys sullen werden gesonden na gelegentheynt, 't zy met Schepen en nodige Proviant, of soo sy te Lande reysen, met nodig Broot, Voeragie en Servies, onderwegen voorsien: En fal 't gem. Secours alle Jaren, soo den Oorlog soo lang duurt, van den te hulp geroepene self gerecruceert, en in de volgende Campagne by tijts, en dat voor 't eynde van Mey, aen den Hulp-verfoecker sonder fout, soo hy 't begeert, toegesonden, en onder geenderhande pretext weder afgevordert werden, ten ware, dat den Hulp-gever in sijn eygene Landen wierdt geattacqueert en overvallen, 't welck hy dan gehouden fal sijn aen den Hulp-verfoecker by tijts te laten weten, of dat sy met malkander konden accorderen, dat hy aen d'ander zyde aen den Vyant een diversie soude maken.

16. Als nu 't Heyr-Leger in 's Vyants Landt tot actie komt, fal 't onderhoud, soo voor d'Officiers, als Gemeene, uyt 's Vyants Landt genomen werden; en van gelijken sal het met de Quartieren gaen, die aldaer werden uytgedeelt: Doch ongevalle in 's Vyants Landt geen onderhoud voor handen was, fal yder Coning sijn eygen Volck onderhoud verschaffen.

17. Dese Landt-Militie en Auxiliaire Vloot sal over al in Zee- en Velt-flagen en andere toevallen sodanig gerangeert werden, dat sy te famen blyven, en soo veel mogelijk is van hare eygene Officiers gecommandeert werden: Insonderheyt sullen de Schepen in een Esquadron verblyven, en van hare eygene Officiers tegen den Vyant aengevoert werden: En indien men, 't zy door vervolging des Vyants of door een diversie, eenige Vyandelijcke Plaetsen quam te veroveren, sullen de selve na proportie van 't Bystant dat den Hulp-gever gesonden heeft, beset, en den Hulp-verfoecker insonderheyt satisfactie daer over verschaft werden: doch ingevalle des Hulp-verfoeckers eygene Landt by dese occasie ingenomen wierdt, of oock van sijne Gerechtigheden en Pretentien, die door dese te famen-gevoegde Wapenen gemaintineert werden, weder-gekrege en gecupereert konden werden, sal het selve den Hulp-verfoecker alleen, sonder eenig tegen-seggen, toebehoren en by hem verblyven. De hooge en lage Gevangens, veel of weynig Artillery, of wat het anders wesen kan, sal beyde de Coningen ten beste komen: doch wat de gemeene uytgesondenē Partyen aen Buyt krijgen en inbrengen, sal haer alleen toebehoren. Oock sullen de Contributien, die uyt des Vyants Landt geheven werden, onder beyde Partyen, na proportie der Troupen die by der hant zijn, gedeelt werden.

18. Met het begroeten ter Zee sal het by de voorgaende daer over gemaecte Over-een-komsten verblyven, so dat de Schepen malkander alleen met schieten, sonder eenig Zeyl te laten vallen, eer sullen bewysen, mits conditie nochtans, dat d'Auxiliaire Vloot de eerste Schoten sal doen.

19. Het sal een yder vry staen sich van malkanders Havens te bedienen, aldaer sijne Schepen te repareren, die van den Vyant of het quaet We'er eenige schade geleden sullen hebben, als oock het gene wat tot des Volckx en Schepen nodigh onderhoud en reparatie van noden sal zijn, in te kopen, mits dat de Officiers sodanige order sullen hebben te stellen, dat het gemelde inlopen geen argwaen soude mogen komen te veroorsaecken: En sullen derhalven de gem. Officiers gehouden zijn goede Krijgs-tucht, en met de Commandanten goede vruntchap te onderhouden, op dat alles met hare wetenschap en communicatie moge verricht werden. En dewyl het den Hulp-gever toestaet den Hulp-verfoecker op de voorgeroerde wyse getrouwelijck te helpen, en met hem voor een Man te staen, soo sal hy oock sijne Havens voor de Vaert en allerhande Commercie van des Hulp-verfoeckers Vyanden gesloten houden, en de selve na alle mogelijkckheit, soo hy best kan, incommoderen en beschadigen.

20. Dese Verbintenis sal 10 Jaren duren, waer na het een yder vry sal staen de selve te verlangen of niet; doch sullen beyde Coningen of hare Successeurs, die hier toe met gelijcke kracht verbonden zijn, een Jaer eer de Alliantie ten eynde loopt, om verdere continuatie laten handelen, op dat een half Jaer voor dat de selve komt te eyndigen, wat seeckers gesloten magh zijn.

21. In dese Alliantie sal niemant buyten die gene daer beyde de Coningen mede te vreden zijn, werden ingesloten.

22. De Ratificatien hier over sullen binnen 14 dagen, of, soo 't mogelijk is, eerder,

eerder, uytgewiffelt werden. Gedaen tot Lunden den 7 October, Anno 1679.

Was geteekent,

(L. S.) A. G. V. Aldenburg.

(L. S.) J. Guldenstierna.

(L. S.) J. Juël.

(L. S.) F. J. Oerenstedt.

(L. S.) C. Bierman.

En om dese Vant noch vaster te binden / is een Hudwelijck gefloten tusschen de Koning van Sweden en de Suster van de Koning van Denemarcken; dan alsoo 't selve van dit Jaer niet volcrocken is / sullen wy hier mede het Doorden laten rusten / en noch sien wat met die van Hamburg is gepasseert.

De meeste Deense Macht / bestaende uyt een considerabel Leger / onder tusschen aen d' Elbe geboert zijnde / onder boorgeben van de Franssen aldaer te willen stutten / gaf al van 't aenbegin geen klepne jalouysie aen die van Hamburg / en nu de Vrede tusschen de Noorder Kroonen gefloten was / vermeerderde die noch merckelijck / kommende haer niet gerust stellen / dat den Heer Velt-Marschalck Wedel by Braeckenburg een Schans had laten maecten / daer men alleen / om sich te exerceren / een gebootste Attacque op soude doen / alsoo men ondertusschen de Militie aen de Elbe hield / en die eer vermeerderde als verminderde. Men had binnen de Stadt eerst wat Doetvolck aengemen / en nu resolbeerde men noch eenige Ruyterij te lichten / oock kuyten de Steen-Poozt eenige Sterchte te maecten; boven 't welke de Hartogh van Cel / als Kreptz-Oberste / noch 3 of meer duyfent Man aenbood / om tot hare defensie te dienen / sendende den Obersten Mel daer binnen / om het Opper-Commando waer te nemen. Men belaste voort binnen de Stadt / dat alle Dzeemdelingen / die daer binuen waren / mosten dienst nemen of vertrecken.

De Koning van Denemarcken quam self met den Velt-Marschalck Wedel de Stadt van Hamburg van verre besichtigen / even al of men voort had die te attacqueren: oock kreeg men tydinge van ettelijcke Deense Oorlogschepen / die op de Elbe waren gekomen / en vervolgens de Hamburgse en andere Schepen tot Geluckstadt aenhielden; 't welck dan die van de Stadt helwoog eenige Personen aen sijn Koninckl. Majestejt / die sich meest tot Pinnenberg ophielt / te senden / om te weten / wat men van haer begeerde / hebbende den Heere Lincke / ordinaris Deenssen Resident / daer toe de aenlepdinge gegeven; aen dese dede sijn Majestejt het nabolgende proponeren.

Propositie, die den Deenssen Heer Cancelier, Rijckx-Marschalck en Fagermeester, in des Schouts Huys tot Pinnenberg, op den 6 October 1679. de Heeren Hamburgse Gedeputeerde, namentlijck, den Burgermeester Schultz, Syndico Schreyning, de Raetsheeren Schaffshuysen en Wordenhoven, en Secretaris Schroder, heeft voorgelouden.

Et sal de Heeren Gedeputeerde, sonder wijtlopijge erinnering, genoegsaem bekend zijn, met wat Verbintenisse en nexu de Stadt Hamburg, als op de Holsteynse Gront en Bodem leggende, aen 't Hartogdom van Holsteyn van veele 100 Jaren herwaerts on-

veranderlijk verbonden en vast is geweest, en dat sy, volgens hare onderdanigste plichtschuldigheid, altijd de respectieve Graven en Hartogen van Holsteyn de homagiale Eed en Hulde ongeweygert heeft gedaen: En of wel van den Keyserl. Fiscael daer in eenige oppositie is gedaen, ook door een ongegront en gants onrechtvaerdig oordeel sulcke hooge Regalia en Gerechtigheden in twijffel heeft willen trekken, soo is dan noch, na dat de Revisie van sodanig oordeel was begeert en verkregen, de sake daer door in voorgaende stant gebleven: En heeft de Stadt van Hamburg Anno 1621. by het Steynburgse Vergelijck, sich verbonden en aenspraeckelijck gemaect hare van outsher verbondene plicht des niet te min na te komen, en hare navolgende Successeurs aen de Regeeringe van het Hartogdom Holsteyn de gewoonelijcke Erf-huldinge te doen. Of nu soo wel sijn Koninckl. Majesteyts Heer Vader, glorieuser gedachtenisse, als oock sijn tegenwoordige regeerende Koninckl. Majesteyt van Denemarcken en Noorwegen tot verscheide malen, soo wel by de deswegen aengestelde Conferentien als t'Samenkomsten, gelijk oock onder de hant, dese hare plicht veelvuldigh heeft laten erinneren, en de vervulling van die allergenadigst begeert, oock sich daer aen gelegen laten zijn, om door voorstelling van haer eygen daer onder verfeerende hooge interesse en verseeckertheyt haer in der minne daer toe te brengen; soo heeft het selve tot noch toe soo weynig willen gaen, dat niet alleen de Stadt Hamburg van hare gedachte aengeboorne en self erkende en versprokene plichtschuldigheid (onder 't een en 't ander nietwaerdig en tot dese saecke niet behorende pretext en voorwenden) heeft gesocht sich te ontslaen, maer oock door violeringe van sijn Koninckl. Majesteyts respect, hooge Regalien, in en buyten de Stadt, oock andere openbare genoegsame vyandelijcke machinatien, gelijk alle in specie, als het de tijt vereyschte, bewesen soude konnen werden, dervoegen beledigt, dat hoogst-gedachte sijn Koninckl. Majesteyt, sonder prejuditie van sijn hoog Konincklijck respect en reputatie, en de hare hebbende Gerechtigheden, sulcke onverantwoordelijcke en genoegsame schimpelijcke bejegeningen niet langer met gedult heeft konnen aensien, of daer in ledig staen, dewyle hy met de gemaecte Vrede weder in rust is gekomen, en niet meer en wenscht, als eens voor al alle aenleydinge tot verdere onrust en strydigheden in de Nabuurschap uyt de wegh te ruymen, oock dese met de Stadt Hamburg hebbende misverstant en disputen in der minne te assopiëren, en de saecke in sodanigen stant te fetten, dat die tot noch toe ten alle tyde gefoverde diffidentie gantschelijck weg-genomen, en in plaetse van dien die van outstusschen sijn Koninckl. Majesteyts hoogl. Voor-Vaderen en de Stadt van Hamburg respectieve onderhoudene allergenadigste bienveulliance en onderdanigste devotie gereftabileert, en alle daer uyt ontstane besorgde onheylen by tijds voorgekomen moge werden. Derhalven dan sijn Koninckl. Majesteyt sijn alhier aenwesende Ministers aldergenadigst heeft aenbevolen, aen de Heeren Hamburgse Gedeputeerde sijn Koninckl. Majesteyts aldergenadigste meyninge en intentie behoorlijck te openen, en eene cathagoricque Resolutie en Verklaringe van de Stadt Hamburg te begeeren.

1. Of zy, in gevolge van hare van veel honderd Jaren aengeboorne en door het Steynburgse Verdrag expresse geconfirmeerde plichtschuldigheid, sijn Koninckl. Majesteyt, als regeerende Hartogh van Holsteyn, de gewoonelijcke Erf-huldinge willen doen.

2. Wegens hare veelvuldige Beschimpingen en Insolentien behoorlijcke en vereyschte satisfactie.

Oock ten 3. in 't toe komende, wegens presteringe en bewysinge van hare schuldige plicht en nalatinge van alle hare tot noch toe gepleegde veelvuldige Exorbitantien en Contraventien der oude Verbonden, genoegsame seeckerheit wil geven.

Dewyle nu dese sijne Koninckl. Majesteyts Postulata en dat oude herkomen, van veele hondert Jaren gebruyckelijck, en door veele Acten bekrachtigt, gelijk oock niet minder sijn Koninckl. Majesteyts hoogloffel. Voor-Vaderen en de Stadt Hamburg opgerichte Verbonden, en oock op de self-spreekende billijckheyten is gegrent; alsoo verhoopt oock hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt, dat de Stadt Hamburg hier onder haer eygen welvaert en seeckerheyten sal confidereren, en rypelijck sal overwegen, dat wanneer sy, door presteeringe van haer aengeboorne plicht, sy sijne Koninckl. Majesteyts Hulde en Genade sijn eenmael waerdigh gemaect en van verseeckert hebben, sy daer door niet alleen die tot noch toe gehad hebbende ombragie, mistrouwen ende die daer uyt ontstaende veelvuldige onkosten en gevaren fullen eviteren en wegh-nemen kunnen, maer oock eene bestandige nadruckelijcke protectie, hulpe en seeckerheyten erlangen en verkrijgen fullen: Gelijk dan hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt sijn hier mede verklaert en belooft, dat soo wanneer de meer-gem. Stadt Hamburg haer hier in na't oogwit en billijckheyten schicken sal, hy niet alleen niets tegens hare van outs hergebrachte Privilegien sal pretenderen, nemaer veel meer hare fleur en toeneminge mogelijcker wyse door alle bedenckelijcke middelen vorderen, haer oock tegens alle en een yder krachtelijck te maintenireren, en haer onder des met sulcke Koninckl. Genade en Hulde willen bejegenen, dat de gantsche Werelt, en bysonderlijck de Stadt Hamburg, daer uyt sal bekennen, dat sijn Koninckl. Majesteyt het noch getrouwelijck met haer meent, en hare interessens hare eygene genegen is waer te nemen. Maer soo men aen de syde van de Stadt Hamburg sulcke sijne Koninckl. Majesteyts allergenadigste wel-gemeynde Verklaringe en toefeggen geen geloof wil geven, en in hare tot noch toe bespeurde opiniairteyten en onverantwoordelijcke tegenstrydige conduiten verblyven soude, soo wil sijne Koninckl. Majesteyt, als welcke niets als het geene sijne hoogloffel. Voor-Vaderen van veele hondert Jaren her heeft gecompeteert, en anders de hoogste billijckheyten vereyscht, soeckt, hier mede voor Godt en de gantsche eerbare werelt solemniter geprotesteert hebben, dat hy aen alle de ongelucken, ruine van veel duysent Familien, oock vergieting van soo veel onschuldig Bloet, en mede andere onheylen, die ongetwijffelt daer uyt ontstaen fullen, alle sinten onschuldig wil zijn, en de verantwoordinge deses die geene, welcke door hare onbevoegde halfsterrigheyten, particuliere passie en interest daer toe aenleydinge geven, billijck tot hare laste laten; gelijk dan de ervaringe sedert eenige Jaren herwaerts dickmael heeft betoont, in wat onhelpbare schade en ongeluck, ja uytterste ruine, veele in en buyten het Roomse Rijck gelegene Steden door sodanige ongerechte en onbesonnen tegenstrevigheyten zijn geraeckt, en dat ten deele de selve niet alleen hare Vryheyten, Neeringe en Welvaren hebben verloren, maer oock door Brant, versincking, ruining der Havens en andere ongeluckige Krijgs-toevallen gantschelijck geruineert, en alsoo tot op de Gront gedefoleert en verwoest zijn geworden.

Alsoo nu sijne Koninckl. Majesteyt, na hare aengeboorne clementie en goedigheyten, wenscht, dat het de Stadt Hamburg tot sodanige extremiteyten niet en laet komen, maer veel meer hoog-gedachte sijne Koninckl. Majesteyt aenleydinge en oorfaeck mocht geven, die anders tot haer dragende bysonderlijcke Koninckl. Hulde en Genade in der daet te bewyfen, alsoo verhoopt oock sijn Koninckl. Majesteyt, dat men sijn aen de zyde van de Stadt Hamburg sodanigh sal verklaren, als het de billijckheyten en hare eygene thans hoogst-pericliterende welvaert vereyscht: Gelijk dan sijn Koninckl. Majesteyt haer sluytelijck cathagoris Antwoort hier op voort verwacht, en werden de Heeren Geedepu- teerde met de Koninckl. Genade begunstigt.

Hier

Hier tegens wiert wegens die van Hamburg in't particulier veel gesept: Als dat hare Stad van alle outheyt immediatelijck aen 't Duytse Keyserrijk had behoort, en zedert 1473 tot alle Rijckx-Vergaderingen was beroepen. Dat in 't Jaer 1510 in de Rijckx-Vergadering tot Augsburg, by Keyser Maximiliaen de I., by 't Konincklijcke en Hartoglijcke Holiteynse Huys wel getracht was daer tegens te gaen, maer by de gantsche Vergaderinge hare Stadt, als voren, was verklaert voor sodanigh, die immediatelijck van het Rijck dependeerde; doch soo iemand sich by die uytspreeck gegraveert mochte vinden, dat die sijne saeck voor de Keyserl. Kamer verder konde vervolgen: Gelijck oock voor de Kamer van Spiers was geschiet, doch by Sententie de eerste Verklaringe geconfirmieert. Dat daer tegens wel 2 redenen wierden by-gebracht, als 1. dat dese Sententie in Revisie was getrocken, en ten tweede, het Verdrag van Steynburg: maer op 't eerste wierdt gesept, dat het daer niet aengenomen was, noch in diervoegen, om 't effect te beletten, niet aengenomen konde werden, als strydende tegen de Rijckx-Constitutien. En op het tweede, dat in 't Steynburgse Contract niet anders was beloofd, als de faken in eene stant te laten, so lang 't werck van de Revisie niet ten eynde was, en noch meer omstandigheden daer omtrent. Maer het was met woorden nu niet te effenen/ also men so veel redenen/ als eerst gedacht/ van d'andere syde meynde te hebben: waer by de Coning van Denemarcken een considerabele Armee op de been had/ en daer mede tot by de Wallen van de Stadt Hamburg was gekomen/ als oock een notabel aental van Oorlog-schepen op d' Elbe had laten komen/ waer door de Scheepsbaert van Hamburg gants verhsindert wierdt: En also den uytflag van 't donderend Metael doorgaens seer onseker is/ so oordeelde veele/ dat het Hamburg best soude zijn dese sake te accommoderen/ en/ waer 't mogelijk/ met een Somme Gelt de swarighept te verschuyben.

Men oordeelde dat de Coning van Denemarcken van sijne zyde insgelijck reden had/ om het tot een Accoord te laten komen/ gemerckat verscheydene Potentaten en Gzooten mede in 't spel begonden te komen/ gelijk wy vervolgens sullen seggen.

Die van Hamburg toonden ondertusschen klepne genegenthept/ om op de drie vooz-geflagten Poincten de geëpschte satisfactie te geben: En deswegen de Deense Macht meer en meer de Stadt is genadert/ soo dat men de Troupen en ander Krijgs-tuyg van de Wallen konde sien/ en 't scheen al of het alle dagen tot hostile Actien soude hebben uytgebarsten; maer de Gesanten van Cel en Hanover gingen eerst tusschen beyde/ om de saecken te accommoderen/ dewijl sich die eerst aen de maintainen van de Stadt gelegen lieten zijn/ en daer na kreeg Monfr. de Rebenacq/ Minister van Franckrijk/ mede ordze van sijn Konings Mediatie tot een Verdrag aen de Coning van Denemarcken vooz te slaen/ om de Differenten te helpen byleggen/ welcke dienvolgens ging presenteren: maer sijn Majestept stelde het aenbaerden uyt/ tot dat men sien soude wat uytflagh de Tractaten/ die nu de Afgesanten van Cel en Hanover onder handen hadde/ souden krijgen; waer by komende de Keyserlijcke Inhibitoire Brieven aen de Stadt/ dat de selbe niet soude ober-geben aengaende hare Ge-
recht-

rechtigheden/ soo heeft sig sijne hoogst-gedachte Majesteit eyndeling laten bezwogen tot een Accoozt/ luydende als volgt.

INTERIMS-RECES

Tusschen sijn Konincklycke Majesteit van Denemarcken en de Stadt Hamburg, geslooten den 11 November, Anno 1679.

Kennelijck zy, dat alsoo den Doorluchtigsten, Grootmachtigsten Coning en Heer, Heer CHRISTIAEN de V., Coning van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotten, Hartog tot Sleswijck, Holsteyn, Stormar en Ditmarsen, Graef tot Oldenburg en Delmerhorst, &c. na de nu ter tijt door Godts Genade gevolgde algemeene Vrede allergenadigst nodig bevonden is, dat te gelijk de van sijn Koninckl. Majesteits allerloffelijckste Voor-Vaderen op de Stadt Hamburg genotene, en op de verstaemde Jura en Præventiones, in specie der Huldings-halven, by dese conjuncture te gelijk afgedaen en op een gewissen voet geset mochten werden: Tot welcken eynde dan voor allerhoogst-gedachte sijn Koninckl. Majesteit de Gedeputeerde van Burgermeesteren en Raet der Stadt Hamburg laetst op den 26 September alhier tot Pinnenbergh door sijn hoogst-aentienelijck geheyme Raden en Ministers een in 3 Poincten bestaende Propositione, en deswegen by de Stadt verscheyde erinneringen en ernstelijcke aenmaningen doen laten, dat alsoo aller-hoogst-gem. sijn Koninckl. Majesteit, in consideratie van den Doorluchtigsten, Grootmachtigsten Coning en Heer LOUIS de XIV., Alder-Christel. Coning van Vranckrijck en van Navarre; oock des Doorluchtigsten Furst en Heer, Heer FREDERICK WILHELM, Marckgraef tot Brandenburg, des H. Roomssen Rijckx Ertz-Kamerling en Keurvorst, Hartog tot Maegdenburg, in Pruyssen, Gulick, Kleef, Bergen, Stettijn, Pomeran, der Cassuben en Wenden, oock in Silesien tot Crossen en Jagerendorf, Burg-graef tot Neurenburgh, Furst tot Halberstadt, Minden en Cammin, Graef tot der Marck en Ravensberg, Heer tot Ravesteyn en de Landen Lauwenburg en Butaw, &c. En de Doorl. Fursten en Heeren, Heer GEORG WILHELM, Heer JOHAN FREDERICK, Heer RUDOLF AUGUSTUS, Hertogen tot Bruynswijck en Lunenburg, hier onder aengewende officien, en mede verspeurde Submissie der Burgermeesteren en Raet, oock gemeene Burgerfchap der Stadt Hamburg, de tegen de selve opgenomene ongenade laten vallen, de Wapenen, de Stadt aengedreygt, te rugge en van de selve afgetogen, en de navolgende Poincten allergenadigst toegestaen heeft.

1. Voor eerst sal hoogst-gemelde sijn Koninckl. Majesteit alle sijn hebbende Jura en Pretentien, als oock de Stadt Hamburg hare Gerechtigheden en Jura tot een nader, 't zy minnelijcke afhandeling of gerechtelijcke scheidung des Homagial-poincten en andere strydigheden, ongekreuckt en ongeschonden behouden, in sulcker voegen, dat aen de selve by het tegenwoordig Interims-Reces in genen deele geprejudicieert noch in 't minste gederogeert sal zijn. Waer by sijn Koninckl. Majesteit sijn oock allergenadigst verklaert, dat hy de Stadt by de Neutraliteyt en hare Commercie, oock oude Rechten, Privilegien en Vryheden geruust en ongekreuckt sal laten.

2. Hier tegens hebben Burgermeesteren en Raedt, oock de Burgerfchap der Stadt Hamburg, met onderdanigste en danckbare aenneming van sodanige allergenadigste Konincklycke aanbiedinge, vastelijck toegeleyt en verklaert, dat sy van haer zyde aen sijn Koninckl. Majesteit, in onderdanigste behoorlijcke devotie toegedaen zijn en blyven,

deffelfs beste bevorderen, en schade, foo veel aen haer is, afwenden, en by fijn Koninckl. Majesteit behoorlijck houden, en vorders figh alsints willen laten aengelegen zijn, figh fijn Koninckl. Majesteits Genade waerdig te maecten, waer tegens oock fijn Majesteit de Stadt hare behoorlijcke Koninckl. Genade toegefeyt heeft.

3. De selve verklaren figh verder en ten derde, tot des te meerder betuyging harer onderdanigste devotie tegen fijn Koninckl. Majesteit, de selve door een Deputatie uyt haer midden fulcke hare onderdanigste intentie in hare en der gantscher Burgerfchaps naem, na de deswegen beraemde en hier by gevoegde Formulier, self demoedig voor te houden en te verklaren.

4. Alsoo fijn Koninckl. Majesteit door de Heeren Hartogen van Lunenburgh F. F. F. D. D. D. figh foo verre heeft laten bewegen, dat hy de onwil en ongenade, tegen de Stadt opgenomen, heeft laten vallen, foo hebben Burgermeesteren en Raedt voorn. beloofst aen de selve, tot onderdanigste erkenenis, binnen 2 Jaren na dato, te rekenen in 5 Termijnen, 220000 Rijckxdaelders in baren Gelt te doen betalen; in fulcker voegen, dat aenstonts na de Koninckl. Ratificatie 70000 Rijckxds., half in Specie en half in Kroonen; en 6 Maenden daer na, namentlijck den eersten Mey 1680., 40000 Rijckxds. in Deensse Kroonen; en weder 6 Maenden daer na 40000 Rijckxds. in Kroonen; en dan noch weder in 6 Maenden 40000 Rijckxds. in Kroonen; en de rest, als 30000 Rijckxds. 6 Maenden daer na, oock in Deensse Kroonen, afgedragen sal werden: mits conditie, dat daer tegen alle van fijn Koninckl. Majesteit tegen de Stadt, oock de met de Stadt Lubeck in communie beseten werdende 4 Landen gepretendeerde Vordingen t'eenmael wegh-genomen en afgedaen, alle des Stadts, oock deffelfs Burgers en Inwoonders, aengehoudene en gearresteerde Schepen, Waren en Effecten, en dat op de Elve, aenstonts na de Ratificatie en Approbatie, en wyders foo haest de deswegen nodige Beveelen sullen kunnen inkomen, gerelaxeert en gerestitueert werden.

5. Is fijn Koninckl. Majesteits aldergenadigste believe dit Interims-Reces binnen 8 dagen allergenadigst te approberen, en daer over fijn Koninckl. Ratificatie allergenadigst te extraderen: waer tegens Burgermeesteren, Raedt en Burgerfchap der Stadt gehouden sullen zijn het selve insgelijckx binnen den gemelden tijdt te confirmeren, en in alles getrouwelijck na te komen.

Des ten oirconde hebben de onder-geschreven Koninckl. Ministers en Stadts Gedeputeerde, tot de volgende Ratificatie en der Stadt en gesamentlijcke Burgerfchaps confirmatie, dit Interims-Reces eygenhandig ondertekent en met hare Zegels bekrachtigt.

Aldus gedaen tot Pinnenberg den 11 November 1679.

De Aenspraek/ welke die van Hamburg aen de Coning van Denemarcken souden doen / luyde als volgt.

Doorluchtigste, Grootmachtigste Coning, genadigste Heer.

Alfoo uwe Koninckl. Majesteit, door Godts genade, in dese sijne Furstendommen, en vervolgens omtrent de Stadt Hamburg geluckigh aengekomen is, en aen deffelfs Gedeputeerden seeckere Propositie, in 3 Poincten bestaende, heeft laten doen, oock hare Resolutie daer over begeert; en gemerckt aengaende het eerste Poinct, het selve tegenwoordig, vermits de kortheyt des tijts en andere redenen, sijne volkomene afdoeninge aist heeft kunnen erlangen, en uwe Koninckl. Majesteit figh over fulckx genadigst heeft

heeft laten gevallen het selve tot een andere, 't zy minnelijcke af handeling of gerechtelijke scheidung, uyt te stellen, en ondertusschen sijn ongenade, tegens dese Stadt opgenomen, te laten vallen, oock deswegen in een gewisse Interims-Reces genadigst te bewilligen, dat soo wel sijne als des Sadts Gerechtigheden en Pretentien ongekreuckt en ongegeschonden sullen werden behouden: Soo is't, dat Burgermeesteren en Raedts Geleputeerde in hare en der gesamentlijcke Burgerschaps naem voor uwe Koninckl. Majesteyt verschijnen, en beloven het gemelde Interims-Reces in alle sijne Poincten en Clauulen getrouwelijck na te komen, en insonderheyt uwe Koninckl. Majesteyt met onderdanigste behoorlijcke devotie toegedaen te zijn, om deffels beste te bevorderen, en schade en nadeel, soo veel als aen de Stadt is, af te wenden, en 't by sijn Koninckl. Majesteyt effendig te houden, oock wyders alle het gene, dat in het Interims-Reces begrepen is, volkomentlijk te achtervolgen, mits dat de Stadt by de Neutraliteyt en hare Commercie, oock rechte Privilegien en Vryheden, geruust en ongekreuckt blyven en gelaten werde.

't Welcke op den 12 November tot Pinnenbergh by den Heer Syndicus Schreyning / uyt de naem van de Stadt / is berricht / werdende de gesamentlijcke Stadts Gesanten aldaer uyt de naem van den Coningh / dooz den Heer Speckhaen / Hofmeester / treffelijck getracteert.

Hier mede raechte de onrust van die Stadt meerendeel te eyndigen / verreckende de Deensse Croupen gevolgelijck vast na haer Quartieren / en van tijdt tot tijdt quiterende de Landen van de Hartogh van Holsteyn-Gottorp. Daer daer was nog een andze swarigheyt geweest met de Heer Keurvorst van Brandenburg ober een Assignatie van Inquartieringe / die sijn Keurvorstel. Dooz. op die Stadt had ontfangen / en daer ober seer veel te doen is geweest / verdevende dooz de Brandenburgse Kapers verscherpde Hamburgse Schepen genomen / en na de Oost-Zee gebzacht: soo dat die van Hamburg / wanneer de Deensse Armee haer quam naderen / die saeck hebben afgemaect met 25000 Rijckdts. / en is ober de genomen Schepen en Goederen namaels oock een Accoozt in minderinge van de voorsz. Somme gemaecht.

Wy zijn van de Vrede / gemaecht tusschen den Keyser / Franckrijck en Sweden / afgescheyden soo als die op den 5 February getepkent was / en dat verscherpde Dozsten daer tegens hadden geprotesteert / die echter hozt daer na de Vrede hadden gemaecht; sedert hebben wy gesien / dat die van den Heere Keurvorst van Brandenburg en daer na van de Coningh van Denemarcken mede gevolgt is.

Daer was in de selve Vrede met den Keyser niet afgedaen de Geschillen / die tusschen hoog-gedachte sijn Keyserl. Majesteyt en de Coning van Franckrijck waren / Over de 10 vereenigde Steden en Adel van Elfas, immediatelijck relevabel van 't Keyserrijck, en de Vassalen van de 3 Bisdommen Metz, Toul en Verdun; van 't Bisdom van Basel; van de Abdyen van Munster en Luderem; van de Stadt Straetsburg, en andere. So hadden de Heeren Keyserl. Ambassadeurs dooz de Cepkening een Declaratie gedaen: Dat die Poincten aen de Arbiters souden werden gerenvoyeert, over welcke men te voren was veraccordeert. En gedencke dit te meer daerom / alsoo dit gantsche Jaer in der Elfas en na die

Quartieren byna niet anders is gepasseert / als dat de Franffen sig in possessie van de voorsz. Steden hebben gestelt / en alle die aen de 3 Bisdommen honden getrocken werden / derwaerts geciteert.

Ten reguarde van de Kroon Sweden deden de selve Keyserl. Ambassadeurs mede een Declaratie / soo ten reguarde van de Princen die noch in Oorlogh bleven / en gedacht in 't 3. Articul : Dat sijn Keyserl. Majesteyt niet en verstant met dit Articul, dat hy of 't Keyserrijck de geseyde Princen tot het herstellen van de Westfaelste en Osnabrugse Vrede soude moeten obligeren : En dat de Poincten van de Tol van Warnemund, en de Rechten van de Hartogen van Meckelenburg, mitsgaders van de Stadt Bremen, niet en waren afgedaen, om dat de Sweedse Ambassadeurs hadden geprotesteert, daer omtrent geen ordre te hebben kunnen krijgen door 't obstacul van de Posten, so dat de selve daerom uytgestelt wierden.

Den Pauselijcken Nuntius Bevilagua / sich noemende Patriarch van Alexandrien / dede ondertusschen een Protestatie tegens de voorsz. Vrede : Om dat tot Fondament van de selve geleyt was de Westfaelste Vrede, als oordeelende die tot nadeel van de Roomse Religie te zijn, en dat sich daerom oock, sedert dat sulckx verstaen hadde, hadde geabsenteert van alle Negotiatien, en oock niet willen present wesen in de Teyckening, om self geen schijn te geven van de voorsz. Westfaelste Vrede te willen confirmeren : En dat nu dese Protestatie dede, op dat sijn stilswygen niet mochte schijnen die noch geconsenteert te hebben : halende oock ten dien eynde op de Protestatien, voor dees by de Pauselijcke Nuntien daer tegens gedaen, voegende nu de sijne daer nevens, soo 't scheen om te reserveren de Kercken en Geestelijcke Goederen, daer over by de selve Vrede, tot nadeel van de Roomse Kercke, was gedisponeert. En alsoo siet men / dat / of by Geestelijck of Wereltlijck / het ordinaris geschil uyt het Goedt ontstaet / en daerom konde den Paus dese Vrede niet consenteren / die de selve anders voorsz. seer nut en dienstig moeste oortheelen.

Die van 't Capittel van Luyck protesteerden oock tegens het 28 Articul / raeckende het Hartogdom van Bouillon / seggende : Daer toe geen consent gegeven te hebben. Gelyck mede de Keurvorst van Ceulen over de selve saecke gelyck Protest liet doen / maer 't heeft in de saecke geen veranderinge gebracht.

De Keyserl. Ambassadeurs hebben de navolgende Lijste van de Dorsten / die in de voorsz. Vrede gemcludeert souden werden / overgegeven.

Lijste van de geene die van wegen sijn Keyserl. Majesteyt in het Tractaet van den Keyser met Vranckrijck moeten werden begrepen.

G Esien by het 33 Articul van het Vredens-Tractaet, onlangs alhier gesloten, dat het vast gestelt is, dat die geene, die daer inne moeten werden begrepen, door d'een en d'ander Party binnen den gestelden tijdt fullen werden genomineert. Van wegen den Keyser werden genomineert en begrepen voornamentlijck den Geallieerde van sijn geheyligde Keyserl. Majesteyt, te weten, den Catholijcken Coning, de Keurvorsten en Princen van 't H. Roomse Rijk, en de andere

andere Stenden, daer onder begrepen den vryen Adel, immediatelijck van het Rijk dependerende, en de Hanzee-Steden: En infonderheyte werden daer in begrepen de Keurvorsten van Mentz, Trier en Ceulen, met hare Aerts-Bisdommen en Bisdommen; de Keurvorsten van Saxon en Paltz; de Aerts-Bisschop van Saltzburg, de Grootmeester van de Duytse Ordre, de Bisschoppen van Bamberg en Wirtzburg, de Bisschop van Aichstadt, Bisdome van Straetsburg, de Bisschoppen van Constantz, Augsborg en Basel; de Princen Palatijn van Nieuburg, van Tweebrugge en van Veldents; alle de Hartogen van Saxon, de Marquisen van Culmbach en Asbach, de Hartog van Meckelenburg, Swerin en Guffrow; alle de Hartogen van Wirtemberg, alle de Landtgraven van Hessen, alle de Marquisen van Baden, de Hartog van Neder-Saxon, de Prins van Anhalt, de Princen en Graven van Nassauw, de Prins van Oost-Vriesslandt, de Prins van Swartzenburgh, den Prins Lixheym, d'Abdyen van Murbach en Luderenne, de Graven van Hanau, Waldeck, Benthem, Teckelenburg, Lippe, Kroonenberg; alle de Vrye en Hanzee-Steden van het Rijk, Ceulen, Aken, Straetsburg, Lubeck, Worms, Spiers, Franckfort, Bremen, Neurenburg, Ulm, Hamburg en andere, met hare Provintien, Territorien, Gerechtigheden en Toebehoren, Vassalen en Onderdanen: Item, den Coning en 't Koninckrijk van Polen, den Czaar van Moscovien, de Hartog van Lottharingen (by aldien hy daer in wil begrepen zijn) alle de Princen en Republijcken van Italiën, en de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, de Republijcken der Switfers en Grifons, als mede de Prins van Sevenbergen. Gedaen tot Nimwegen den 8 February 1679.

Was getekent,

Jan, Bisschop en Prins van Gurck.

T. A. Henrick Straetman.

En in een andere Lijst van de Keyserlijcke Ambassadeurs/ op den 16 April overgelevert/ wierden daer by genoemd: De Keurvorst van Beyeren, de Hartog van Savoyen, de Hartogen van Holsteyn en Pleun, de Prince van Aremberg, de Prins van Salms, de Abten en Abdyen van Etables, Corvey, Werden, S^c. Cornelis-Klooster, en alle Prelaten, immediatelijck van het Rijk releverende; als mede alderhande Ampten en Commanderyen van de Duytse Ordre, waer de selve souden mogen gelegen zijn; oock alle de Ampten en Commanderyen van de Ordre van St. Jan van Jerusalem, die in Duytslandt zijn; d'Abdissen van Esten en Elte, de Graven van Manderscheyd en Ritberg, Tremonne, vrye Rijckx-Stadt Dortmund; alle de Princen en Republijcken van Italiën, en alle andere Vassalen van den Keyser en het Rijk, die in Italiën zijn, met hare Koninckrijcken, Provintien, Territorien, Gerechtigheden en Toebehoren, Vassalen en Onderdanen.

De meeste swarigheyt wierdt gebonden over 't geene de Hartogh van Lottharingen raechte/ als die men twijffelde of 't selve soude willen aennemen/ en derhalven verklaerden de Franse Ambassadeurs op den 26 Maert: Dat indien den selven Hartog niet te gelijk en ratificeerde, enckel soo 't Tractaet lagh, dat dan de Coningh van Vranckrijk soude ontslagen zijn van de Conditien, die sijn Majesteit in April 1658 ten sijne reguarde hadde gepresenteert, en sodanige

Conditien mogen stellen, als goet soude vinden. Waer op den 12 April/ en naderhant nochmaels den 18 daer aen/ de Keyserl. Ambassadeurs verklaerden: Dat sy dan oock ongehouden wilden zijn aen 't geene ten reguarde van gedachten Hartog in de Tractaten was gestipuleert.

Dit heeft eenige dagen de wisselinghe van de Ratificatien opgehouden / wessende de Fransse eer tot Rimbwegen aengekomen als de Keyserse / zijnde daer toe eerst van noden het goetbinden van de Rijkx-Vergadering/ die doemnaels tot Regensburgh te samen was / en de voozsz. Vrede op den 23 Maert heeft geapprobeert / niet tegenstaende dat sy vernieynden: Dat in de verhandelinge van de selve niet alsints na de Rijkx-Constitutien was gegaen, en dat de Conditien oock wel beter mochten geweest hebben. Maer de forme van Handelinghe/ daer men in de geseyde Vergaderinge mede besig was geweest/ soude soo langsaem hebben gevallen / dat 'er niet van te verhoppen was. De Veden baden bozder sijn Keyserl. Majestept: Dat voort sijn Vaderlijcke forge wilde besteden, om de Vrede met de overige Vorsten des Rijkcx, die noch in Oorlog waren, te bevorderen. En alsoo heeft sijn Keyserlijcke Majestept sijne Ratificatie op den 29 Maert geteekent / daer die van de Coningh van Franckrijk den 26 Februaer al onderschreven was / en die van Sweden den 3 Maert / en zijn alle de Ratificatien op den 29 April tot Rimbwegen tegens malkanderen gewisselt.

Daegs daer na heeft den President Canon / Minister en Plenipotentiarius van de Hartogh van Lottharingen / een Protest overgelevert / waer by verklaerde: Dat alsoo de Conditien, die sijn Meester aengingen, onaennemelijk voor de selve waren, dat hy derhalven daer tegens protesteerde; en dat het geene van het 12 tot het 22 Articul in de Vredens-Tractaten was gestipuleert, hem niet aenging, noch eenige prejuditie konde geven.

Daer is ondertusschen noch seer veel moepten geweest ober d' Executie van 't Tractaet/ de Keyserse willende/ Dat de Fransse eerst souden voorgaen, en de Plaetsen en Landen quiteren, die haer by 't selve niet gecedeert waren. En weder de Fransse/ Dat de Keyserse haer in de Erf-Landen souden retireren. Werdende wederzijts redenen van 't gesustineerde gegeven. Maer eyndeling zijn Parteyen op den 17 July daer ober geaccoordeert / in maniere als hier na volgt.

Tractaet van Executie van de Vrede,

Tusschen hare Keyserlijcke en Alder-Christelijckste Majesteyten.

In den Naem van de Alderheyligste en ondeelbare Drieëenigheyt.

Kennelijck zy alle en eenen iegelijk die 't behoren sal of magh, dat alsoo in het 27 Articul van het Vredens-Tractaet, op den 5 February laetstleden alhier gesloten, gemelt is, dat men Commissarissen van wederzyden soude nomineren, om over de Restitutie en Evacuatie der Plaetsen, de welcke volgens de Westfaelsse Vrede moeten werden gerestitueert, met malkander te accorderen: En gemerckt sijn Keyserl. Majesteit door de Keurvorsten, Princen en Rijkx-Stenden verfocht is sijne Troupen uyt het Rijk in sijne Rijkken en Erf-Landen te

doen vertrecken: dat mede om die reden van wegen sijn Keyserl. Majesteyt den Eerwaerdigsten en Alder-Doorl. en Excell. Heeren, de Heer Johan, Bisschop van Gurck, Furst des H. Roomsen Rijckx, en Raedt van Staet van sijn Keyserl. Majesteyt; en de Heer Theodorus Althetus Henricus van Straetman, Raedt van sijn Keyserl. Majesteyt in sijn Keyserlijcke Hof-Raedt: En van wegen sijn Alder-Christel. Majesteyt den seer Doorl. en Excell. Heeren Charles Colbert, Ridder, Marquis de Croissy, Ordinaris Raedt van de Raden van hoog-gem. sijne Majest. alle Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen, de welcke tot het voloyen en sluyten van de Vrede hebben gecontribueert, met de Volmachten voortien zijn: Soo is tusschen de gemelde Commissarijfen van hare Keyserlijcke en Alder-Christel. Majesteyten, wegens de Restitutie en Evacuatie van de Plaetsen, en niet te rug ontbieden der gem. Troupen, op de volgende wyse over-een-gekomen.

1. Den Keyser sal sijne Legers en Troupen uyt alle de Provintien van 't Rijck, die welcke volgens het Erf-Recht aen het Huys van Oostenrijck niet toebehoren, niet den alder-eersten doen vertrecken, als namentlijk, uyt de Swabisse en Franck-isse Kreytzen, als mede uyt de Keurvorstel. Kreytz van den Rijn en Opper-Rijn, mitsgaders uyt de Steden en Vestingen van Bon, Straetsburg, Offenbrugh, Hoogberg, Landau, Kroon-Weyssenburg, die daer in gelegen zijn, en generalijck uyt alle de Plaetsen, de welcke noch door de Munsterisse Vrede noch door die van Nimwegen aen sijn Keyserl. Majesteyt toebehoren; invoegen dat de gemelde Troupen voor den 10 Augusti, sonder eenig langer uytstel, in Bohemen en andre erf-Landen sullen moeten zijn.

2. Den Alder-Christel. Coningh sal van gelijcken sijne Legers en Troupen niet den alder-eersten uyt alle de Rijckx-Landen ter goeder trouwe te rugh ontbieden, en namentlijk, uyt d'Aerts-Bisdommen van Mentz, Trier, Ceulen, Palts, Luyccker-landt, Gulicker-landt, en de Steden en Vestingen daer inne gelegen; als mede uyt gants Brisgow, en alle Plaetsen die aen 't Huys van Oostenrijck, volgens de Westfaelisse Vrede, toebehoren, uytgefondert het Casteel en Stadt van Fryburg met de 3 Dorpen van Lehn, Bezenhausen en Kirchzart, als zijnde aen Vranckrijck gecedeert, en generalijck van alle andere Plaetsen, de welcke noch door het Munsterisse Tractaet noch door de Nimweegse Vrede aen sijn Alder-Christel. Majest. toebehoren; invoegen de gemelde Troupen voor den 10 Augusti, sonder eenig langer uytstel, in 't Coningrijk van Vranckrijck sullen moeten zijn: doch wat betraefft de 8 Plaetsen, waer van in het 26 Articul van 't Vredens-Tractaet werdt vermeldt, sal het geene in 't gemelde Articul is geconvenieert, ter goeder trouwe werden nagekomen.

3. Oock sullen boven dien binnen de gem. termijn werden gerestitueert alle de gene die volgens het 24 Articul van de Vrede, alhier gesloten, uyt krachte van Amnestie, moeten werden weder-gegeven, en die het noch niet en zijn.

4. In het tegenwoordige Tractaet sullen alle de Plaetsen en Gerechtigheden begrepen werden gehouden, schoon de selve daer inne niet en zijn gespecificeert, en die men gehouden is te restituëren, in wat plaets de selve souden mogen gelegen zijn: En soder na den verscheenen termijn noch eenige mochten zijn, die

die noch niet gerestitueert of geëvacueert waren, soo sal men de selve aenstonts, op het verfoeck van de geïnterresseerde Party, ter goeder trouwe evacuëren en restituëren in den staet soo als die ten tyde van't sluyten en tekenen van de Vrede zijn geweest, of wel 14 dagen na de gemelde onderteekening, met de Archives, Documenten en andere saecken, als mede het Geschut, 't welck ten tyde van het innemen van dien, van de tekening of 14 dagen daer in fullen zijn geweest.

5. Wat aengaet de Landen, Gemenschappen en Plaetsen, die de Contributien van de Vrede betaelt hebben, en noch Achterstallen schuldigh zijn, is men over-een-gekomen, dat daer van een redelijcke Liquidatie voor den 10 Augusti tusschen de Intendanten of Commissarissen ter eenre, en de Gedeputeerde der Princen of Staten der Plaetsen ter andere zyde, voor den 10 Augusti sal geschieden, en dat de Landen en Gemeenschappen, die het selve niet schuldigh zijn, of die volgens het 30 Articul van het Vredens-TRACTAET, alhier gesloten, goede en suffisante cautie of Gyselaers voor de rest gestelt hebben, voor de Gemeenschappen die daer toe gehouden zijn, en 't selve echter weygeren, daer toe niet fullen mogen werden geconstringeert, schoon de selve van een Provincie zijn, of ten ware dat sy in solidum daer toe verbonden waren: Doch de Landen, Gemeenschappen en Plaetsen, die de gem. Verbintnisse fullen contraveniëren, fullen by Militaire Executie mogen werden geconstringeert by conditie te betalen, en soo veel als mogelijk sal zijn met autoriteyt van de Regeeringe van de schuldige Provincie; mits conditie nochtans, dat de Gemeenschappen alleen, de welke de Contributien weygeren, of de Provincien die in solidum verbonden zijn, fullen werden geëxecuteert, sonder iemant anders te molesteren; en dat sodanig getal Soldaten, als men tot d'Executie nodig oordeelen sal, tot d'Executie sal werden gebruyckt, de welke aenstonts na dat de Betalinge sal zijn geschiet, of de Cautie of Gyselaers gegeven, fullen werden te rug ontboden.

6. Men sal eerlang Commissarissen van wederzyden nomineren, de welke het geconvenieerde in de 8 en 9 Articulen aen het TRACTAET, aengaende de Schulden, Archives en andere Documenten, in de Stadt Fryburg gevonden; ter executie fullen stellen.

De Commissarissen van wederzyden respectivelijck, soo van den Keyser en het Rijk, als van den Alder-Christel. Coning, beloven, dat dese Conventie, de welke tot de Vredens-Executie gemaect is, onverbreeckelijck sal werden geobserveert, en dat d'Executie der gem. Articulen, de welke binnen de gementioneerde tijdt door ordre van hare Keyserlijcke en Alder-Christel. Majesteyten volgen sal, soo veel sal gelden als de Ratificatie van beyde de Partyen, soo dat tot een volkomen nakominge van de Vrede geen andere uytwisseling van Ratificatie van noden sal zijn. t'Oirconde, en tot meerder kracht, hebben wy Commissarissen van den Keyser en van den Coning, dit TRACTAET onderteekent, en 't Zegel harer Wapenen daer by gestelt. Gedaen tot Nimwegen den 17 July 1679.

Was getekent,

(L. S.) *Jan, Bisschop en Prins van Gurck.*

(L. S.) *Colbert.*

(L. S.) *T. A. Henrick Straetman.*

Du reſteerde niet meer tot Nimwegen / om de Vrede generael te maechen / die tuſſchen Spangie en Sweden / ende een Vredens- en Commercietractaet tuſſchen 't ſelbe Rijk van Sweden en deſen Staet / 't welck al een tijd onder handen was geweest ; en van deſe kant was getracht met die Kroon eljk met Vranckrijk te ſluiten / maer de Sweetſe Ambaſſadeurs maechten de ſwarigheyt om 't ſelbe te doen / vermits ſy geen precijſe ordres / door belet an de paſſagie / die Denemarchen niet en wilde vergunnen / van haren Coning konden bekomen : maer over de Vrede met Spangie hoefde wepnigh handelt te werden / alſoo Spangie en Sweden ſeer klepne gemeenſchap niet malkanderen hebben ; boven dien was de Coning van Spangie begeperet 't Tractaet met ſijn Keyſer. Majestejt geſloten / geljk als Sweden van Vranckrijk / inboegen dat'er niet van noden was als een Declaratie van de Vrede op te ſtellen / die ſoo tot Madrid en Buxfel als tot Stockholm en Riga ude werden gepubliceert / waer toe den Heere Jenkins / als Mediateur / een voorſlag aen de Sweden / en de Keyſerſſe Ambaſſadeurs aen die van Spanje deden : En zijn Partijen eyndeling te ſamen geacordeert de Publicatie ten in volgende maniere / geljk oock namaels gedaen is : het Formulier in 't ſelbe luyde aldus.

*Formulier van de Declaratie van de Vrede, gedaen
tuſſchen Spangie en Sweden.*

KAREL, by der gratie Godts Coning van Spangie, &c. Allen den genen, &c. Alſoo de Declaratie van Oorlogh zedert eenige Jaren tuſſchen ons en den Grootmchtigſten Koning, den Heer KAREL, &c. Coning van Sweden, &c. voorgevallen, tegenwoordigh reeckent werdt als of'er geen geweest en hadde, en inſonderheyt zedert den dagh dat wy geconſenteert hebben, dat hoog-gemelde Coning van Sweden in de Vrede, tot Nimwegen geſloten, en zedert geratificeert, ſoude werden begrepen, geljk hy oock in der daed daer inne begrepen en geinſereert is. En reciproquelijck, zedert dat hoog-gemelde Coning heeft geconſenteert, dat wy in de Vrede, onlangs met den Keyſer en het Rijk van Nimwegen gemaect en geſloten, en vervolgens geratificeert, ſoude werden begrepen, geljk wy in der daed weten daer inne begrepen en geinſereert geweest te zijn.

Wyders, alſoo den Doorluchtigſten en Grootmchtigſten Prins en Heer KAREL de II. Coning van Groot-Brittangie, &c. als Mediateur tuſſchen ons en hoog-gem. Coning van Sweden aengenomen, geljk hy ſulckx oock is tuſſchen alle de Princen, die in deſen oorlog zijn geintereſſeert, na dat hy ſijne forge en vlijt verſcheyde Jaren achter een aenwendt heeft, om het Chriſten Europa tot Vrede te brengen, op heden ongemeene pogingen als Mediateur in 't werck ſtelt, om de laetſte hant aen de Vrede tuſſchen ons en hoog-gem. Coning van Sweden ten fine en conluſie, daer inne gemelt, te leggen : En dien wy geraden en ſelf nodig geoordeelt hebben, aen alle die geene die 't behoort van wederzyden, te doen weten, dat de oude Vrede en Vrientſchap tuſſchen ons en de Coning van Sweden jegenwoordig herſtelt en t'cenemael geconfirmceert is.

Na dat wy verſceekert zijn, dat de bewegende oorſaek van die Vrede en Vrientſchap, welke namaels vernieuwt en overvloediger geconfirmceert moet werden, en die door hoog-gemelde Coning Mediateur is geproponeert, aen hoog-gem. Coning van Sweden

foo wel als aen ons wel-gevalt, en dat men door toe-doen van den Mediateur van den in-
houdt deser Declaratie en Conclufie, mitsgaders van de Plaetsen en Dagen dat men de Pu-
blicatie daer van bequamelijck kan doen, over-een-gekomen is.

Soo besfluyten, ordonneren en verklarē wy, dat de Christelijcke, oprechte en sincere
Vrede, tusschen ons en hooggem. Coning van Sweden en sijn Koninckrijck, en respecti-
velijck tusschen onse Erven en Successeurs, onse Koninckrijcken, Provintien en Do-
meynen, soo volk omentlijck vernieuwt, herstelt en geconfermeert is, als of'er noyt Oor-
logh of Hostiliteyten tusschen ons of onse Onderdanen en hoog-gemelde Coning en sijn
Onderdanen geweest was, en willen en belasten, dat de gemelde Vrede vast, onverbreec-
kelijck en eeuwig-durende sal zijn.

Item belasten en beveelen wy absolutelijck aen alle onse Onderdanen, Vassalen en In-
woonders, van wat conditie de selve mogen zijn, dat'er geen meerder hostiliteyten, haet
of vyantschap tusschen haer en de Onderdanen, Vassalen en Inwoonders van den Coning
en Koninckrijck van Sweden sal wesen.

Ingelijckx casseren en revoceren wy, uyt krachtē deses, alderhande Represalien, en
self alle Commissien van Marsch en Contra-marsch, de welcke tegens d'Onderdanen en
Inwoonders van hoogst-gem. Coning van Sweden, voor of na den Oorlog, souden mo-
gen gegeven zijn.

Gelijck wy mede verklaren, dat al het gene, op wat plaets en op wat wyse het soude
mogen wesen, 't zy voor of na den Oorlog, ondernomen is, mitsgaders alle Actien en
Processen, die daer uyt ontstaen zijn, of noch souden mogen ontstaen, uyt krachtē deses
t'eenemacl afgeschafft en gedempt sullen zijn, in sulcker voegen, dat niemant uyt oor-
saeck van de voorgaende Hostiliteyten, of onder hoedanig ander pretext het soude mogen
wesen, eenig overlast, 't zy by wegen van rechten of van feytelijckheyt, aen d'Onderda-
nen van hoog-gem. Coning van Sweden, 't zy in hare Personen of Goederen, tegens hare
securiteyt of Privilegien, sal mogen plegen, of gedogen gepleegt te werden.

En of het gebeurde dat eenigh Schip, Goederen of Koopmanschappen aen d'Onderda-
nen van hoog-gemelde Coning van Sweden zedert den 17 September, zijnde den Dagh
als wanneer men gestipuleert heeft, in hoedanig gedeelte des Werelts het soude mogen
zijn, ter Zee afgenomen waren, en dat de gemelde Goederen noch in handen van onse
Onderdanen mochten zijn, soo willen en belasten wy, dat alle en iegelijck de gemelde
Goederen aen de Eygenaers, sonder exceptie en uytstel, in den selven staet en soo volko-
men als de selve ten tyde van 't nemen zijn geweest, sullen werden geresitueert.

Eyndelijck belasten en beveelen wy aen alle Commandanten van onse Steden, Plaetsen
en Wapenen, gelijck mede aen onse Magistraten en Officiers, en generalijck aen alle de
geene die ons getrouwigheyt en gehoorfaemheyt schuldig zijn, de Orders, hier boven
gegeven, stiptelijck na te komen en in 't werck te stellen, mitsgaders aen d'andere te doen
nakomen, op poene van onse indignatie. Des t'ouconde hebben wy dese met ons eygene
Hant onderteeckent, en met ons Konincklijck Zegel doen zegelen, om vervolgenste
werden gepubliceert. In den Jare der Genade 1679.

In het Tractaet tusschen Sweden en desen Staet was eenige swarigheyt
gemaecht / soo ober de byzheyt in de Commercie en Navigatie / als ober de
restitutie van de Schepen / by de Sweden genomen; maer eyndeling is alles
afgedaen tot Rimbwegen / en op den 12 October deses Jaers soo wel het Trac-
taet

taet van Vrede als **Commercie** getepchent: doch de Ratificatien zijn terwijl ick dit schryfde/ booz soo veel men naricht heeft/ noch niet gewiffelt/ maer staet alle dagen te geschieden: de beyde Tractaten zijn van desen inhoud.

VREDENS - TRACTAET

Tusschen de Coning van Sweden en de Heeren Staten Generael,

Gemacckt en geslooten tot Nimwegen den 12° October des Jaers 1679.

In den Naem van d' Alderheyligste en ondeelbare Drieuuldigheyt.

Allen den genen die 't behoort of behoren sal kunnen, zy kennelijk, dat alsoo het vuur des Oorlogs, 't welck over Europa verspreyt is, mede ingewickelt heeft den Alder-Doorl. en Grootmachtigsten Prins en Heer, Heer **KAREL**, Coning van Sweden, der Gotten en Wenden, Grootvorst van Finlandt, Hartog van Schoonen, Esten, Lijflandt, Carelien, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeran, Cassuben en Wenden, Prins van Rugen, Heer van Ingermanlandt, en Paltzgraef aen den Rijn, Hartog van Beyeren, Gulick, Kleef en Bergen, en de Hooge en Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, de welcke (hoewel Vyanden gedurende desen Oorlog) echter altoos behouden hebben een oprechte genegentheyt, om elckander haer eerste vrientfchap weder te geven, en een volkomene vryheyt van de Commercie en Navigatie voor hare Onderdanen te continuëren: Waer door eyndelijck gebeurt is, dat die goede dispositien, gesecondeert door de krachtige officien en de Mediatie van den Alder-Doorl. en Grootmachtigsten Prins **KAREL** de II. Coning van Groot-Brittangie, alle de Princen, die in desen tegenwoordigen Oorlog zijn geïntereffteert; soo verre gebracht hebben, dat de selve hebben geconsenteert, dat Nimwegen tot een Plaets van Vrede-handeling soude werden gekoren: Om waer toe te komen, sijn Koninckl. Majesteit van Sweden tot sijne Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen heeft genomineert hare Excell. de Heeren **Benedictus Oxenstierna**, Grave van Korsholm en Waza, Vryheer van Mohrby en Lindholm, Heer van Kapuria en Kattila, Raedt des Conings, President van d'Opperste Vierfchaer, en Intendant van de Justitie in Ingermanlandt en Kexholm; en **Jan Paulin Olivenkrans**, Heer van Ulfhal en Hofmanstorp, Raedt van de Cancelery, Secretaris van Staet, en Ordinaris Rechter van het Territorium van Widboe: En de hooggem. Heeren Staten Generael hare Excell. de Heeren **Hieronimus van Beverningh**, Heer van Teylingen, Curateur van d'Universiteyt tot Leyden, voor desen Raedt en Thesaurier Generael der Vereenigde Nederlanden; en **Willem van Haren**, Grietman van de Bilt, en Gedeputeerden in hare Vergaderinge van wegen de Staten van Hollandt en Vrieslandt: welcke Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen behoorlijck onderrecht zijnde van de goede intentien van hare Meesters, na een wederzydige communicatie der Volmachten, ter eeren Godes en van 't gantsche Christenrijck wegens de Conditien van Vrede en Vrientfchap over-een-gekomen zijn als volgt.

I. Daer sal in 't toekomende tusschen sijn Sweedse Majesteit en sijne Succesfeurs

feurs Coningen van Sweden en het gemelde Koninckrijck, mitsgaders deffels Domeynen en Provintien, binnen of buyten 't Rijck gelegen, ter eenre, en de Hoog Mog. Heeren de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere zyde, een oprechte, onverbreeckelijcke en eeuwige Vrede wesen, en sullen vervolgens ophouden en achter-blyven alle Acten van Hostiliteyt, hoedanigh die souden mogen zijn, tusschen hoog-gem. Heer Coning en de hoog-gem. Heeren Staten, soo te Water als te Landt, in alle hare Koninckrijcken, Landen, Staten, Provintien en Heerlijckheden, en voor alle hare Onderdanen en Inwoonders, van wat qualiteyt of conditie de selve mogen zijn, sonder exceptie van Plaetsen of Personen.

2. Daer sal van wederzyden wesen een eeuwige vergetenheyt of Amnestie van al 't geene voor desen gedaen is, in wat maniere en op wat plaetse de Hostiliteyten souden mogen gepleegt zijn, in sulcker voegen, dat wegen ietwes van diergelijcke saecken, of onder hoedanig ander pretext het soude mogen wesen, aen d'een of d'ander eenige Acte van Hostiliteyt of overlast, 't zy by wegen van rechten of van feytelijckheit, sal werden aengedaen, of gedogen aengedaen te werden, en dat alle en iegelijck Onderdaen van beyde Partyen de selve Amnestie sullen genieten.

3. Daer sal voortaan tusschen hoogh-gem. Heer Coning en de hoogh-gemelde Heeren Staten Generael een waere, oprechte, getrouwe ende wederzydige Vriendtschap en goede Correspondentie, soo te Water als te Landt, in en over alles wesen, soo dat d'een Party niet en sal gedogen dat aen d'andere, directelijck of indirectelijck, door sig of door andere, eenige schade of overlast aengedaen werde. En sal geen Alliantie contrarie dese Vrede met des anders Vyanden mogen aengaen, of door sigh of andere ietwes doen, 't welck aen de welstant van den Staet soude prejudiciëren, maer sal daer tegen d'een des anders voordeel, eere en voorspoet by alle mogelijcke middelen en by alle voorvallen en gelegentheden, soo veel als mogelijck is, trachten te bevorderen en te procureren.

4. En om de gem. Vriendtschap soo veel te meer te bevestigen en te vermeerderen, sal men de Tractaten de welcke in de Jaren 1640, 1645, 1656 en 1667 tusschen hoog-gem. sijne Majesteyt en de Staten Generael gemaect zijn, vernieuwen, in sulcker voegen, dat de selve in hare eerste kracht en vigeur sullen werden herstelt, uytgefondert het gene de Commercie en Navigatie aengaet, waer over men in 't bysonder in dit tegenwoordige over-een-gekomen is.

5. Sal geen van de contracterende Partyen tot prejuditie van den anderen geen Verbont, Tractaet of Negotiatie aengaen, maer sal sigh van diergelijcke saecken onthouden, en gehouden zijn al het gene de selve van eenige quade practijcken, die tegens d'andere soude mogen werden ondernomen, sal komen te verstaen; getrouwelijck te ontdekken en te kennen geven.

6. De Gevangens sullen van wederzyden sonder Rantsoen werden los gelaten.

7. Hoogh-gem. sijne Majesteyt belooft en presenteert de Pretentien der Hollandse Inwoonders voor een iegelijck van haer in 't geheel te voldoen; en sal tot dien eynde aenstonts na de Ratificatie Commissarissen nomineren, om de gem. Pretentien t'examineren, in sulcker voegen, dat die gene die liquide en evident sullen

allen wesen, geen ander exame onderworpen sullen zijn; mits conditie, dat de selve gehouden sullen zijn binnen den tijdt van 7 Weecken met de Eygenters, of die hebbende, over de middelen, om de gem. Pretentien promptelijck te volvoeren, te accorderen: doch aengaende die gene, die soo liquide niet en sullen zijn, sullen de gem. Commissarissen gehouden zijn binnen 3 of 4 Maenden te liquideren, te reecken van den dagh van de Commissie, de Revisie daer van te doen, de Reeckeninge te examineren, en die van yder Somme, daer geen meerder swaigheyt in sal sstecken, met de Eygenaers der gem. Pretentien te effenen en sluyen. Wyders sal den Minister van hooggemelde Heeren Staten Generael, residende in 't Hof van Sweden, by de gem. Liquidatie en Conventie van wegen de gem. Inwoonders der Vereenigde Nederlanden mogen assisteren, sullende al het gene met die precautien van wederzyden gedaen en gesloten sal zijn, sijn effect onder eenige exceptie of uytstel sorteren. Oock sal hoog-gem. sijne Majesteyt te verge brengen, dat de Onderdanen van de Heeren Staten Generael, de welcke by ewesen Vonnis sullen kunnen bewysen, dat haer ietwes van de Onderdanen van sijne Majesteyt komt, aenstonts na de Ratificatie van dit Tractaet sullen werden geholpen, in sulcker voegen, dat de executie van de geadjusteerde saeck 2 Maenden na de eerste reys dat de selve sal zijn verfocht, t'eenemaal nagekomen en ter executie gestelt sal zijn.

8. En alsoo sijn Majesteyt en de Heeren Staten Generael de krachtige officien, die de Coning van Groot-Brittangie door sijnen goeden raedt en advys, tot welstant van de gemeene saeck, heeft gecontribueert, danckelijck erkennen, soo is'er van wederzyden geaccordeert, dat hooggem. Coning met alle sijne Koninckrijcken in dit Tractaet, in de beste forme doenlijck, sal zijn begrepen, en dat om de nakominge van het gem. Tractaet door een speciale guarantie van sijnent wegen so veel te meer te verskeren.

9. Oock sullen van wegen hooggem. Coning van Sweden den Alder-Christel. Coning en de Hartog van Holsteyn-Gottorp in dit tegenwoordige Vredens-Tractaet werden begrepen, mitsgaders den Keyser en de Keurvorsten van 't Rijck, en daer nevens alle en iegelijcke Princen en Staten, die in de Vrede, die met haer gemaect is, begrepen zijn; en wyders de Hanzee-Steden, en insonderheyt Lubeck en Hamburg; als mede eyndelijck (soo sy willen) den Coning en de Republijck van Polen, en alle andere Coningen, Princen, Staten, Steden en particuliere Personen, aen wie sijn Majesteyt, op het verfoeck hem dien aengaende binnen den tijdt van 6 Maenden door de selve te doeu, van sijnent wegen toestaen sal in dit Tractaet te werden begrepen.

10. En van wegen de Heeren Staten Generael, den Keyser, den Alder-Christel. Coning, de Keurvorsten van Mentz, Trier, Brandenburg, de Hartog van Lotharingen, de Bisschop van Paderborn en Munster, de Hartog van Nieuburg, de Hartogen van Bruynswijck-Lunenburg, Osinabrugge, Cell, Wolffenbittel, en alle andere Coningen, Keurvorsten en Princen met de Staten Generael geallieert, die welcke in dit tegenwoordige Vredens-Tractaet, met de Coning van Sweden gesloten, sullen willen begrepen zijn; gelijk mede de Republijck der Switsers

en hare Geallieerde, de Furst van Oost-Vrielandt, de Steden Lubeck, Bremen en Embden, en alle andere Staten, Steden en particuliere Personen, aen wie de Heeren Staten Generael, op het verfoeck 't welck haer dien aengaende binnen de tijdt van 6 Maenden sal werden gedaen.

II. Het tegenwoordige Tractaet sal door hooggem. Heer Coning en de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden werden geratificeert en geaprobeert, en sullen de Brieven van Ratificatie van d'een en d'ander in goede en behoorlijcke forme, binnen den tijdt van 6 Weecken, of eerder, soo het wesen kan, te reekenen van den dagh van de teekening, tot Stockholm werden overgelevert, en van wederzyden behoorlijck uytgewiffelt: Oock sal de Publicatie van dese Vrede, na de distantie der Plaetsen, in alle de Landen, Toebehoren en Dependencien van d'een en d'ander met den alder-eerften geschieden, en sal sijn volkomen effect in en over alles zedert den dagh van de Signature hebben.

Des ten oirconde hebben wy gemelde Ambassadeurs van sijne Majeesteit en de Heeren Staten Generael, uyt krachte van onse respectieve Volmachten, dese met onse Handen onderteekent, en de Signetten onser Wapenen daer by doen stellen.

Tot Nimwegen den 2. 12 October 1679.

Was getekent,

(L. S.) *Benedictus Oxenstierna.* (L. S.) *Hieronimus van Beverning.*
(L. S.) *J. Paulin Olivenkrans.* (L. S.) *Willem van Haren.*

SEPARATE ARTICULEN tot het VREDENS-TRACTAET.

Alfoo de vryheyt van de Navigatie en Commercie tusschen sijn Sweedse Majeesteit en de Hooge en Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden by een particulier Accoort, selfs gedurende den Oorlogh (dien nu door Godts genade gelukkig is ter neder geleyt) gefloten, vast gestelt is; en door dien het gem. Accoort soo naukeurig niet heeft konnen werden nagekomen, of 't lot van den gem. Oorlog heeft wel eenige schade wegens de Schepen en Koopmanschappen, die van wederzyden genomen zijn, na sijn gelaten, 't welck bilijcklijck en spoedig behoorde te werden gerepareert: Derhalven soo zijn d'Ambassadeurs van d'een en d'ander over-een-gekomen, dat de Schepen en Goederen die alfoo genomen en opgebracht zijn, met den alder-eerften, soo 't mogelijk is, sullen werden gerestitueert, of soo niet, dat men de rechte waerdy van dien met het ordinaris Interest binnen den tijdt van 2 of 3 Maenden, te reekenen van den Dagh van de Ratificatie, in gereeden Gelde sal betalen.

2. En alfoo de hoog-gem. Heeren Staten Generael expresselijck versocht hebben, dat de 7 volgende Schepen fouden werden gerestitueert, namentlijck, de Mouthaen, de Buys, de Hoop, de St. Jacob, de Witte Roos, de Boodschap Maria en 't Nieuwe Heeren-Logement, waer van de 3 eerste door Kapers, met Sweedse Commissie varende, genomen, en by Sententie aen de Nemers toegewesen, en de 4 andere door ordre van Vrankrijck veroverd en tot Calmar opgebracht zijn, alwaer de selve ontfangen en tot profijt van de Franffe verkocht zijn: Soo is men dien

dien aengaende over-een-gekomen, dat zijn Sweedse Majesteit, op het verfoeck van die gene die daer by zijn geinteresseert, de Sententien, over de 3 eerste Schepen gegaen, in zijn Raedt sal doen komen, en dat men de selve sal revideren, met last, om recht op de Bewyfen en Instructien, die men op nieuw binnen den tijdt van 2 Maenden, te reekenen van den Dag van het verfoeck door de Eyschers gedaen, sal produceren, na behoren te doen: En aengaende de 4 andere, alsoo de saeck soo klaer niet en leyt, of men heeft oorsaek om daer aen te twijffelen, soo heeft men goet gevonden, dat Different aen andere Rechters te stellen, om daer over op nieuw na haer beste kennisse recht te spreeken. Derhalven is men geacordeert, dat binnen den tijdt van 7 Weecken, te reekenen van den Dag van de Ratificatie van dit Tractaet, een of meer Arbiters, soo van wegen sijne gemelde Majesteit als van de Heeren Staten Generael, fullen werden genomineert, welke Arbiters, na Partyen gehoort te hebben, forge fullen dragen, om een eynde van de saeck binnen 2 Maenden, te reekenen van den Dag van de Nominatie, 't zy in der minne of by forme van Rechten, te maecten, in sulcker voegen, dat het gene op een van beyde dese wyfen sal zijn gesloten, sijn effect sonder eenige reserve of aytitel sal forteren.

En fullen dese Separate Articulen de selve kracht en vigeur hebben al of de selve in het Tractaet self waren geïnserceert, en fullen oock op de selve wyse, tijdt en plaetse werden geratificeert. Des ten oirconde en tot meerder seeckerheyt hebben d'Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van d'een en d'ander de tegenwoordige Separate Articulen ondertekent, en met de Cachetten van hare Wapenen bezegelt. Tot Nimwegen den 2. 12 October 1679.

Was getekent

(L. S.) *Benedictus Oxenstierna.* (L. S.) *Hieronimus van Beverning.*
 (L. S.) *J. Paulin Olivenkrans.* (L. S.) *Willem van Haren.*

Tractaet van Commerce, Navigatie en Marine,

Gemaect en gesloten tot Nimwegen den 12 October 1679, tusschen d' Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van sijn Sweedse Majesteit ter eenre, en de Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere zyde.

ZY kennelijck allen en een ygelijck dien 't behoort of sal kunnen behoren, dat tusschen den Alder-Doorl. en Grootmagtigsten Prins en Heer, Heer KAREL, Coning der Sweden, Gotten en Wenden, Grootvorst van Finlandt, Esten, Lijfand, Carelen, Bremen, Verden en Stettijn, van Pomeran, Cassuben en Wenden, Prins van Rugen, Heer van Ingermanlandt en Wismar, Paltzgraef aen den Rijn, Hartog van Beyeran, Gulick, Kleef en Bergen, en de Kinderen en Successeurs van sijn Koninckl. Majesteit en 't Koninckrijck Sweden, en hare Provintien en Domeynen, gelegen binnen of buyten 't Rijck, ter eenre: en de Hooge en Mogende Heeren de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere

dere zyde, een oprechte en eeuwig-durende Vrede op heden gemaect en geteekent is, en dat een ware en getrouwe Vriendtschap tusschen henlieden herstelt is, alle Haet en Vyandschap, ter oorfaecke van het gene tot noch toe is voorgevallen, van wederzyden verbannen zijnde; in sulcker voegen, dat een yder van haer voortaan gehouden sal zijn des anders belang, eere en welftant, soo veel in hen is, te bevorderen: weshalven sijn Koninckl. Majesteyt seer ter herten nemende de gefeyde Vrede en Vriendtschap te bevestigen, en de Heeren Staten Generael meenende, dat sulckx niet veyliger kan geschieden, als met de wederzijts Onderdanen, door de vryheyt van Commercie en Reglementen, de welcke den Handel tusschen haer, soo te Water als te Landt, onderhouden, te vereenigen, op dat dien uytterlijcken en wederzydigen Handel soude mogen dienen om de knoop en vereeniging van hare Gemoederen te vermeerderen, soo hebben sy vast gestelt, om wegens de gemelde nodige Reglementen over een te komen, om de Negotie en Navigatie gesamentlijck te onderhouden: En heeft d'een en d'ander Party in die consideratie aen hare Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarijfen tot dit Vredens-TRACTAET belast, te weten, van sijn Koninckl. Majesteyt van Sweden aen hare Excell. de Heeren Benedictus Oxenstierna, Grave van Korsholm en Waza, Vryheer van Mörby en Lindholm, Heer van Kapurien en Katila, Raedt van sijne geheyligde Koninckl. Majesteyt, President in de Groote Vierfchaer van Wismar, en Opperste Wetgever van Ingermanlandt en Kexholm; en aen de Heer Jan Paulin Olivenkrans, Heer van Ulfhal en Hofmanstorp, Raet van sijn geheyligde Koninckl. Majesteyt, Secretaris van de Cancelery en Staet, Ordinaris Rechter van 't Landtschap van Widboe: En van wegen de Heeren Staten Generael aen hare Excell. de Heeren Hieronimus van Beverning, Heer van Teylingen, Curateur van d'Universiteyt tot Leyden, voor desen Raedt en Thesaurier Generael der Vereenigde Nederlanden; en aen Willem van Haren, Grietman van de Bild, Gedeputeerden ter Generaliteyt van wegen de Heeren Staten van Hollandt en Vriesslandt: de welcke, na dat sy hare Volmachten van wederzyden hadden gecommuniceert, en aengaende de Navigatie en Commercie met malkander gecconfereert, eendrachtelijck over de volgende Articulen zijn over-een-gekomen.

1. Dat het fundament en grontvest van dit TRACTAET sal zijn een volkomen vryheyt in 't stuck van de Negotie en Navigatie door alle Koninckrijcken, Staten, Domeynen en Provintien, die sijn geheyligde Koninckl. Majesteyt van Sweden en de Hooge en Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden in Europa besitten, en dat ten opsichte van alderhande Koopmanschappen, voor soo veel als dese onderlinge en absolute vryheyt in de volgende Articulen niet gelimiteert noch bepaelt zijn.

2. En op dat de Commercie en Vriendtschap na desen veyligh en vry van hindernisse en molest tusschen d'Onderdanen en Inwoonders der hooggem. Partyen magh zijn, is'er besseloten en vast-gestelt, dat ingevalle daer eenigh misverstant, rupture of interruptie van Vriendtschap tusschen sijn Koninckl. Majesteyt, het Koninckrijk Sweden en hoog-gem. Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ('t welck Godt verhoede) quam voor te vallen, sal het 9 Maenden na de gefeyde

eyde Rupture aen de gemelde Onderdanen en Inwoonders van wederzyden vry taen sig met hare Goederen en Middelen te begeven daer het haer goet duncken sal, als mede hare roerende en onroerende Goederen met een volkomen vryheyt te verkopen en te veraliëneren, sonder dat men hare Personon of Goederen gedurende dien geheelen tijdt sal mogen arresteren of bekommeren.

3. Dat de Onderdanen en Inwoonders van hoogh-gem. sijne Majesteit en de hoogh-gem. Staten Generael voortaan gene violentien of Hostiliteyten, te Water of te Lant, op de Rivieren, Reeden of foete Wateren, onder wat pretext het soude mogen wesen, tegens malkander fullen plegen; in sulcker voegen, dat d'Onderdanen van sijn Koninckl. Majesteit gene Commissien of Instructien tot particuliere Armatures, of Brieven van Repressalien der Princen en Staten, dat Vyanden van haer Hoog Mog. zijn, fullen mogen nemen, noch oock de gem. Inwoonders of Onderdanen van de Heeren Staten Generael, uyt krachte van sodanige Commissien of Brieven van Repressalien, beschadigen of hinderen, of daer mede in Zee lopen, op poene van als Zee-Rovers te werden vervolgt en gestraft; 't welck mede door d'Onderdanen der Vereenigde Nederlanden, ten opfichte van sijne Majesteits Onderdanen, reciproquelijck sal werden geobserveert. En fullen tot dien eynde t'elckens, als sulckx van wederzyden in de Landen van sijne Majesteit en de Vereenigde Nederlanden reforterende, sal werden verfocht, seer expresse en precise Placcaten werden gepubliceert en vernieuwt, inhoudende Verbod van sijn van sodanige Commissien of Brieven van Repressalien in eenigerhande wyse te bedienen, op de boven-genoemde poene, de welcke strengelijck tegen de Contraventeurs sal werden in 't werck gestelt, behalven de volkomene en geheele restitutie, waer aen sy-luyden omtrent die gene die sy eenige schade fullen hebben toegebracht, fullen gehouden zijn.

4. Alle Brieven van Repressalien die voor desen, om hoedanige oorfaeck fouden mogen zijn verleent, fullen voor nul werden verklaert, en sal geen van de selve door een der geseyde Geallieerde, tot nadeel van des anders Onderdanen, na desen mogen werden uytgegeven, ten ware alleen in cas van een notoire verweygering van Justitie, de welcke niet voor bewesen sal werden gehouden, voor en al eer het Request van die gene, die de gem. Repressalien versoeckt, aen den Minister, die van den Staet, tegens welckers Onderdanen de selve verfocht werden, in loco bevint, sal sijn gecommuniceert, op dat hy sijn binnen den tijt van 4 Maenden, of oock wel eer, soo 't mogelijk is, sijn wegens 't contrarie kan informeren, of het behoorlijck recht te procureren.

5. Sullen mede de particuliere Onderdanen van sijne Majesteit in geen Actie of Arrest aengaende hare Personon of Goederen wegens ietwes dat sijn Majesteit soude mogen schuldig zijn, mogen werden gestelt; gelijk mede niet de particuliere Onderdanen van haer Hoog Mog. wegens publijcke Schulden van de gem. Heeren Staten.

6. De Onderdanen en Inwoonders van sijn Majesteit en van haer Hoog Mog. fullen met malkander in alle goede Vriendtschap en Correspondentie leven, confereren en frequenteren: Oock fullen de vryheyt van Commercie en van Navigatie

vigatie in Europa en alle de Limiten van elckanders Landen onderling gauderen, en dat van alderhande Goederen en Koopmanschappen, welckers Commercie en Transport niet generalijck aen alle, soo Onderdanen als Vreemdelingen, by de Wetten en Ordonnantien van wederzijts Staten verboden is.

7. En fullen tot dien eynde d'Onderdanen van sijne Majesteit, en die van de Heeren Staten Generael, de Landen, Steden, Havenen, Plaetsen en Rivieren van d'een en d'ander Staet met hare Schepen en Coopmanschappen vry en onbeschroomt mogen frequenteren, alderhande Goederen, waer van den in-uyt- en vervoer, uyt krachte van 't voorgaende Articul, niet verboden sal zijn, derwaerts brengen en verhandelen, sonder dat de gem. wederzydige Vryheyt door eenige Privilegie, Oÿtroy ofte bysondere Vergunninge, sal mogen werden afgesneden, bepaelt of andersints gealtereert, en sonder dat het aen d'een of d'ander geoorloft sal zijn eenige Vrydommen, Gunsten, vrywillige Giften ofte andere Voordelen aen hare Onderdanen boven die van d'andere te vergunnen ofte toe te staen; alles nochtans behoudens de Rechten en Privilegien der Steden en Havenen: En fullen dienshalven alderhande beswaernissen en ongelijkheden, die by Constitutie, Resolutie ofte gewoonte, zedert 't Jaer 1656, om die wederzydige vryheyt in te binden ofte te besnoeyen, bevonden fullen werden ingevoert te zijn, gantschelijk ophouden: En insonderheyt sal het aen d'Onderdanen van haer Hoog Mog.; die sig onder 't Gebiet van sijn Coningl: Majesteit van Sweden fullen bevinden, 't allen tyden en op alle uren geoorloft zijn Zout, Hop, Haring en alderhande Waren in Kelders of Packhuysen te mogen houden, en de selve te koop veylen, mits dat d'Onderdanen van wederzyden gehouden fullen zijn de Tollen en Belastingen, in-uyt-gaende en andere Rechten, die door sijn Coningl: Majesteit of de Heeren Staten Generael, yder in sijne Landen en Steden, opgestelt zijn, of noch opgestelt souden mogen werden; stiptelijck te betalen: En op dat de gem. Betalinge van wederzyde voortaan op een vasten voet soude mogen geschieden, soo is'er belloten en vast gestelt, dat de gem. Onderdanen van wederzyden niet gehouden fullen zijn grooter of andere Rechten, Belastingen, Gabellen, of hoedanige Impositien op der selver Personen, Goederen, Coopmanschappen, Schepen ofte Vrachten, 't zy in 't inkomen of uytgaen, ofte met eenige distinctie van Munt, directelijck noch indirectelijck, onder wat naem, titul of pretext het soude mogen wesen, in 't toekomende te betalen, als die gene, die door de eygene en natuurlijcke Onderdanen van d'een en d'ander fullen werden betaelt. Sal mede aen geen van beyde de Partyen geoorloft zijn eenige Beneficien, Immuniteyten, vrywillige Giften of Prerogativen, tot nadeel van dese wederzydige vryheyt en van d'Onderdanen van d'ander Staet, aen sijne Onderdanen te vergunnen: En fullen tot dien eynde ophouden alle ende ygelijcke Tollen en Belastingen, die zedert 't Jaer 1656 tot Rigga, Revel en andere Depentien van Sweden in de Oost-Zee op de Hollandse Schepen, schoon de selve geen Lading in hadden, en daer de Sweedse Schepen vry van waren, zijn opgestelt: En also by de Tol-Ordonnantie van den achtsten December 1645 eenige ongelijckheyt op de Schepen met Goederen geladen, met onderscheyt tusschen de Sweedse Oorlog- en Koopvaerdy-en d'uytheemse Schepen

pen te maecken, in Sweden ingevoerd is, soo is men over-een gekomen, dat voortaan in Esten, Lijflant, Ingermanlant, de Pomerse en Meckelenburgse Havenen, mitsgaders alle de Landen en Steden onder sijn Coningl: Majesteit behorende, of die na desen daer onder sullen komen, (uytgefondert alleen de Coningrijcken van Sweden en Finlant) geen onderscheit meer tusschen de Schepen van sijn Coningl: Majests. Onderdanen en d'Inwoonders der Vereenigde Nederlande meer sal zijn; in sulcker voegen, dat geene Inwoonders der Vereenigde Nederlanden gehouden sullen zijn eenige andere of grooter Rechten voor de Goederen of Coopmanschappen, die sy met hare Schepen op den Sweedse Bodem voeren, of van daer weder mede nemen, als de eygene en natuurlijke Onderdanen van Sweden, te betalen. En aengaende 't Coningrijk van Sweden en 't Groot-Hartogdom van Finlant, sal 't onderscheit tusschen de gem. Schepen, ten opsichte van de Betalinge der Tollen voor de Goederen en Coopmanschappen, subsisteren en sodanig zijn, als is mede brengende de Taxatie, die in den Jare 1668 is gedrukt en gepubliceert, uytgefondert alleen dese 5 soorten van Goederen, namentlijk, het Hout, 't Graen, Pick, Teer en Assche, omtrent welckers verhandeling men, ten opsichte van de Coopvaerdyschepen, den inhoud van de Taxatie van 't Jaer 1659 in acht sal nemen; in sulcker voegen, dat men geensints daer op sal sien, of de Goederen aen d'Onderdanen van sijn Majesteit of van de Heeren Staten Generael toebehoren, also 't gem. onderscheit alleen in de Schepen sal bestaen: oock sal 't selve niet verder als de gem. Taxatien, te weten op de 5 soorten van Goederen, hier voren gemelt, boven de Tax van 't Jaer 1659, en op alle de rest, boven de Tax van 't Jaer 1668, mogen werden geëxtendeert: En ingevalle zedert die tijdt eenige nieuwe Belastingen op de gem. Schepen of Goederen mochten zijn gestelt, of hier namaels gestelt wierden, soo sal men sodanige gelijkheyt daer omtrent observeren, dat het gem. onderscheit daer door noyt grooter sal mogen werden, en dat alle de veranderingen, de welcke ten opsichte van de Goederen en Koopmanschappen sullen werden gedaen, tusschen de Sweden en de Vereenigde Nederlanders egael sullen zijn. En op dat blijcken moge, hoe veel yder voor sijne Goederen en Koopmanschappen, namentlijk, die geene, die hy soo na Sweden en Finlant, als andere Sweedse Provintien, en de Landen van haer Hoog Mog: sal voeren, of van daer weder mede nemen, volgens 't gem. onderscheit der Schepen, sal moeten betalen, en op dat men de Taxatie en Impositie, die yder saeck schuldig is, soude mogen weten, soo sal sijn Majesteit en de Heeren Staten Generael sorge dragen van wederzyden Placcaten te doen drucken, waer by een yder, 't gene men voor hoedanige Koopmanschap in 't bysonder schuldig is te betalen, sal kunnen sien. En aengaende de Oorlog-schepen, sullen die geene voor sodanig gehouden werden, die 24 Stucken sullen ophebben, en die op de maniere van de Oorlog-schepen, die gelijk getal van Geschut voeren, gemaect zijn, als mede welckers Canon van de groote en gewicht, in de Oorlog-schepen gebruyckelijck, sullen zijn. Oock is wyders geaccordeert en als een generale Regel vast gestelt, dat d'Onderdanen van sijne Majesteit ten minsten de selve Privilegien, Vryheden, Immuniteyten en Concessien, ten opsichte van alle Rechten, aengaende de

Tollen en Belastingen, Personen, Goederen, Schepen, Betalingen der Passagien, Navigatie en Commercie, in alle Plaetsen en Landen, onder haer Hoog Mog: behorende, sullen genieten, en dat haer in 't toekomende de selve gunst en faveur in alles en over alles, als aen de beste uytheemse Vrienden toegestaen werdt, sal wedervaren.

8. De Oorlog-schepen van d'een en d'ander sullen de Reden, Havenen en Rivieren altoos vry en open vinden, om aldaer te mogen inlopen, en soo langten Ancker blyven, als haer nodig sal zijn, mits conditie nochtans van die vryheyt met discretie te gebruycken, en door een al te lang of geaffecteert verblijf of andersints geen oorfaeck van jaloufy aen de Gouverneurs der gem. Plaetsen en Havenen te geven; aen wie de Capiteynen der gem. Schepen de oorfaeck van haer aankomst en verblijf sullen bekend maecken.

9. De Oorlog-schepen van sijne Majesteit en der Heeren Staten Generael, mitsgaders van hare Onderdanen, die ten Oorlog sullen zijn toegerust, sullen de Prinzen, die sy op hare Vyanden sullen hebben gedaen, daer 't haer gelieft, in alle veyligheyt mogen opbrengen, sonder aen eenige Rechten, 'tzy van de Heeren Admiraelen, of eenige andere, gehouden te zijn; sonder mede, dat de gem. Schepen ofte Prinzen in 't inkomen van sijne Majesteits of haer Hoog Mog: Havenen sullen mogen werden aengehaelt of aengeslagen, of dat d'Officiers der Plaetsen kennisse van de validiteit der gem. Prinzen sullen mogen nemen, maer sullen de selve ter contrarie in alle vryheyt mogen uytgaen, en na de Plaetsen, in de Commissien gemelt, gevoert werden, waer van de Capiteynen der gem. Oorlog-schepen gehouden sullen zijn te doen blijcken: Doch ter contrarie sal geen toevlucht ofte Vertreck-plaets in hare Havens mogen werden gegeven aen die geene, die eenige Prinzen op d'Onderdanen van sijne Majesteit of der Heeren Staten Generael sullen hebben gedaen; en indien de selve by Noot-we'er ofte Storm daer in gelopen zijn, sal men haer hoe eerder mogelijck van daer doen vertrecken; uytgefondert nochtans de Schepen van wederzyden, aen wie de voorgaende Alliantien den ingang in de wederzyds Havenen toegestaen hadden.

10. Ingevalle de Onderdanen of Inwoonders der Vereenigde Nederlanden, de Rechten en Prerogativen van Sweden gaderende, in de Koninckrijcken en Provintien van sijne Majesteit sonder Kinderen of Erfgenamen, ofsonder een Executeur van hare uyterste Willete hebben genomineert, quamen te overlyden, sullen de Magistraten der Plaetsen, daer de selve overleden sullen zijn, gehouden wesen Register van hare Goederen, Geldt en In-schulden te houden, als mede hare Schuld-Boecken met hare Brieven en Documenten, door een Notaris en sijne Getuygen onderteekent, te bewaren, en aenstonts na de doot van den Overleden kennisse daer van tot 2 verscheyde malen toe aen de Magistraet van de Stadt of Plaets, alwaer den Overleden sijn Domicilie hield en Recht van Burger-schap hadde, te geven, ten eynde de selve de nootfaeckelijckheyt van d'Erffnisse, hem in 't Koninckrijck van Sweden en desselvs Provintien te beurte gevallen, te komen aenvaerden, aen den wettigen Erfgenaem bekend maecke, te reekenen van den dagh af dat hy sodanig overlyden sal hebben vernomen: 't welck hy aenstonts

ftonts aen de Magiftraet van die Stadt fal moeten laten weten : alwaer binnen den beftemden tijdt aenkomende , en na dat hy met goede en ontwijffelbare Bewyfen van de Magiftraet van de Plaets, daer den Overleden fijn residentie hiel , eer hy fig na Sweden begaf , fal hebben doen blijcken, dat hy den rechten Erfgenaem is , fal hy de gem. Successie of Erffeniſſe mogen aenvaerden : In fulcker voegen noch- tans , dat indien den Overleden een Burger of Onderdaen van fijn Majesteit was, den Erfgenaem gehouden fal zijn 't gewonelyck Recht (mits dat'et selve niet bo- ven het derdepart van de Erffeniſſe fal bedragen) aen de Stad daer den Overleden, eer hy fijne Goederen buyten de Stadt en het Koninckrijck vervoert, of aldaer verhandelt hadde, gestorven is, te betalen ; waer mede dan alle Rechten, die fijne Majesteit en desselvs Koninckrijck van sodanige Erffeniſſen plegen te trecken, fullen ophouden en vernietigt zijn. En ingevalle den Overleden alleen een Fac- toor of Commis van iemand van d'Onderdanen of Inwoonders van de Heeren Staten Generael mochte zijn, fal de Magiftraet van de Plaets, daer den selven Overleden is, van gelijcken gehouden zijn daer van kennisse met twee ordinaire Posten aen de Magiftraet van de Stadt, alwaer den overleden Factoor hadde be- kent gemaect, dat den Eygenaer van de Goederen, die hy verhandelde, fijn resi- dentie hielt, te geven, of mits dat men 't selve door de Boecken of Papieren van den Overleden of andere Befcheyden kome te vernemen, invoegen dat men den rechten Eygenaer soude mogen laten weten, hoe nootfaeckelijck dat het is dat hy fijne Goederen en Effecten kome na hem nemen, en order daer op stelle : En in- gevalle hy perfoonlijck of door Gevolmachtigde figh derwaerts komt te begeven, na dat hy met goede en vaste Befcheyden fal hebben getoont, dat hy den rechten Eygenaer is van de Goederen, die na de doot van gem. Factoor gevonden zijn, soo fal het hem geoorloft zijn alle fijn Effecten te vorderen, verhandelen, of de selve sonder eenigh verlies of schade mede nemen. En fullen d'Onderdanen van fijne Majesteit de selve Rechten en Privilegien in de Staten der Vereenigde Pro- vintien genieten, soo ten opfichte van de Successie die haer aldaer mogen te beurte vallen, als van de Goederen en Koopmanschappen, die men aen de Commisen toebetrouwt heeft : fullende insgelijcx de Magiftraten van de Plaets, daer den Ey- genaer of fijn Factoor overleden fal zijn, gehouden wesen met twee distincte Brieven aen de Magiftraet van de Plaets, daer d'Erfgenamen of Eygenaer hare re- sidentie houden, te laten weten, dat het voor haer nootfaeckelijck is, 't gene ten Huyſe van den Factoor gevonden is, na haer te gaen nemen, 't welck fy sonder eenige hindernisse, volgens de Wetten en Costuymen van 't Landt, fullen mo- gen doen, en waer aen hy gehouden fal zijn de stercke hant te bieden.

II. Soo wanneer de geladene Schepen van een der Geallieerden voor-by des anders Kuften komen te zeylen, of by Storm of andersints in des selfs Redens of Havenen in te lopen, fullen fy daerom niet gehouden zijn hare Goederen, of een gedeelte van dien, aldaer te lossen ofte te verhandelen, of oock eenige Rechten te betalen, als op die tijdt dat fy de selve aldaer vrywillig fullen ontladen : En fal het echter met toestemminge van Officiers van d'Admiraliteit geoorloft zijn sode- nige quantiteit van de gem. Goederen te betalen en verkopen, als van noden fal

zijn om het Schip te calefateren en victuaileren, in welck geval de geheele Ladinge van 't gem. Schip de betalinge van de Rechten niet subject sal zijn, maer alleen dat gedeelte 't welck ontladen en verkocht wesen sal.

12. De Schippers, hare Stuurlyuden, Officiers, Soldaten, Matrosen en andere Zee-Luyden, oock de Schepen self met hare Ladinge, fullen uyt kracht van een generale of particuliere ordre, van wie het soude mogen zijn, of om wat oorfaeck of occasie het oock zy, niet mogen werden aengeslagen of vast gehouden: Oock sal generalijck niets met geweld aen de wederzijts Onderdanen werden afgenomen of afgeperst, maer sal alles gerechtelijck en deugdelijck moeten werden betaelt: Waer onder echter niet verstaen werden begrepen te zijn de Arresten of Saiffementen, door ordre en autoriteyt van 't Gerecht en by d'ordinaire wegen wegens deugdelijcke Schulden of Delicten gedaen, welcken aengaende by forme van Rechten, volgens d'ordinaire Rechtsvordering, sal werden geprocedeert.

13. Alle d'Onderdanen en Inwoonders van Sweden en der Vereenigde Provintien fullen met hare Schepen in alle veyligheyt en vryheyt mogen varen en met hare Goederen handelen, sonder onderscheyt te maken wie dat d'Eygenaers van de selve souden mogen zijn, van hare Havenen, Koninckrijcken en Provintien, en self van de Havenen en Koninckrijcken van andere Staten en Princen na de Plaetsen van die gene die reets verklaerde Vyanden soo van Sweden als van de Vereenigde Provintien zijn, of die het soude konnen werden. Oock fullen de selve Onderdanen en Inwoonders met de selve veyligheyt en vryheyt met hare Schepen mogen varen en met hare Goederen handelen, sonder onderscheyt van wie der selver Eygenaers souden mogen zijn, van de Plaetsen, Havenen en Reeden van die gene die Vyanden van beyde de Partyen of van een van beyde in 't bysonder zijn, sonder tegenseggen of hindernisse, van wie het soude mogen wesen, niet alleen a droiture van de gem. Vyandelijcke Plaetsen na een Neutrale, maer oock van d'een Vyandelijcke Plaets na d'andere, 't zy dat de selve onder Jurisdicctie van een of verscheyde Souverainen soude mogen gelegen zijn. En generalijck sal het aen de gem. Onderdanen en Inwoonders vry staen hare Waren en Koopmanschappen aen Neutrale Schepen van een Vyandelijcke Plaets na een Neutrale, of van een Neutrale na een Vyandelijcke, of eyndelijck van een Vyandelijcke na een Vyandelijcke gaende, te betrouwen en in handen te stellen, sonder onderscheyt te maken of die Plaetsen onder de Jurisdicctie van een of van verscheyde Princen zijn.

14. Sal die vryheyt van Zee te bouwen en handelen sich tot alderhande Koopmanschappen extenderen, uytgefondert alleen die gene die in 't naeste Articul volgen, en onder de naem van Contrabande fullen werden aangewesen.

15. Onder dese gemelde naem van Contrabande of verbodene Goederen werden alleen begrepen de Wapenen, als, Musquetten, Geschut met hare Wissers en anders daer toe behorende, Vuurwercken, Kruyt, Lont, Canon-kogels, Hellebaerden, Piecken, halve Piecken, Bylen, Mortiers, Petarden, Granaten, Forkerstocken, Bandeliers, Salpeter, Pistolen, Musquet-kogels, Stormhoeden, Harnassen, Degens met hare Draegbanden, en diergelijcke slag van Wapenen, mitsgaders wat tot uytruffing van een Paert van noden is, Pistool-holsters en alderhande Oorlogs-Instrumenten.

16. Doch onder de gem. verbodene Goederen sullen dese volgende saecken eenfints werden begrepen, als namentlijk, Tarwe, Garst en alderhande Graen of Moes-kruyden, Olie, Wijn, allerley Zout, en generalijck alle Eetwaren die tot onderhout des Menschens Leven nodig zijn, als mede niet het Yfer, Koper, Mel en al't gene dat tot den aanbouw van Schepen van noden is, als namentlijk, Hennip, Zeyldoeck, Pick, Teer, Masten, Balcken, Kromhouten, Deelen, Kaelen, Anckers, Dreggen, noch eenige andere Koopmanschappen, de welcke geen vorm tot een Landt- of Zee-Oorlogh gekregen hebben, en veel minder die gene die reets tot eenig ander gebruyck zijn toegestelt of vervaerdigt, de welcke onder de vrye Goederen sullen werden gereeckent, gelijk mede hoedanige andere Goederen en Koopmanschappen de welcke in 't voorgaende Articul niet en zijn mentioneert; in sulcker voegen, dat de selve door de wederzijts Onderdanen van de Vyandelijcke Plaetsen (uytgefondert alleen die gene die belegert, berent of omsingelt souden mogen zijn) in alle vryheyt sullen mogen werden getransportert.

17. En op dat de bovenstaende saecken soo veel te naukeuriger souden mogen werden nagekomen en ter executie gestelt, soo is geacordeert, dat de Schepen en schuyten met hare ingeladene Goederen, aen sijne Majesteys Onderdanen toebehorende, de welcke in eenige Zee-Havens van de Heeren Staten Generael ingelopen zijn, en van daer na Vyandelijcke Plaetsen sullen willen gaen, alleen gehouden sullen zijn aen d'Officiers der Plaetsen, daer sy van daen varen, te toonen hare Paspoorten, inhoudende de specificatie van hare Ladinge, met het gewoonlijck en erkende Merck en Zegel van de Magistraet of Officiers in de Plaetsen, daer sy eerst van daen gevaren zijn, daer toe gestelt, met d'expressie van de Plaets waerwaerts sy gedestineert zijn, en dat in de gewonelijcke en aen yder Plaets eygene forme: Na welcke exhibitie der Paspoorten in de geseyde forme sy-lieden niet meer sullen mogen werden gemolesteert, gevisteert of in hare Reyse onder geerhande pretexten opgehouden.

18. So wanneer de Schepen der Onderdanen en Inwoonders van sijn Koninkl. Majesteit van Sweden aen eenige Plaetsen van haer Hoog Mog. Gebied aengekomen sullen zijn, en ingevalle de selve in gene Havenen willen lopen, of daer inne gelopen zijnde, hare Ladinge of Koopmanschappen verkopen of verhandelen, sullen de selve niet gehouden zijn eenige opening van hare Ladinge te geven, en waer de selve suspect waren van eenige verbodene Goederen aen de Vyanden van haer Hoog Mog. te willen brengen.

19. En in cas van de gemelde notoire suspitie, sullen de gem. Sweedse Onderdanen en Inwoonders gehouden zijn hare Paspoorten in de Havenen op de voorgeseyde gemelde wyse te vertonen.

20. En ingevalle de gemelde Sweedse Schepen die van haer Hoog Mog. of van particuliere Armateurs, hare Onderdanen, 't zy op de Kust of in volle Zee, komen ontmoeten, soo sullen de selve, om alle onheyl voor te komen, buyten schoot van 't Canon blyven, en een Chaloup, alleen met 3 Man, aen boort van de Sweedse Onderdanen of Inwoonders senden, aen de welcke de Paspoorten door de Schipper

per van 't gem. Sweedse Schip, invoegen als in de voorgaende Articulen is gefegt, als mede de Zee-Brieven, na de forme achter in dit Tractaet gestelt, geconcipieert, fullen werden vertoont; waer door, namentlijk uyt het Paspoort van sijne Ladinge, en uyt de Zee-Brieven van sijne Woonplaets in Sweden, mitsgaders van de Naem van de Schipper en het Schip, soude mogen blijcken, op dat men door dese twee middelen soude konnen kennen of'er eenige verbodene Koopmanschappen in zijn, als mede de qualiteyt van ged. Schipper en Schip daer uyt vernemen: aen welke Paspoorten en Zee-Brieven volkomen geloof sal werden toegestaen, te meer, alsoo van wegen sijn Koninckl. Majesteit en de Heeren Staten Generael gecontrafigneerde Certificatien fullen werden verleent, op dat men de validiteyt van dien soo veel te beter soude kennen, en de selve niet vervalst souden werden.

21. En ingevalle men eenige van de gem. verbodene Koopmanschappen in de Schepen der Sweedse Onderdanen, na Vyandelijcke Plaetsen van haer Hoog Mog. gaende, quam te vinden, fullen de selve ontladen en voor d'Admiraliteyten der Vereenigde Nederlanden aengeklaegt en geconfisqueert werden, mits nochtans, dat de vrye Goederen, die daer in zijn, daerom niet aenspraeckelijck of confiscabel fullen wesen.

22. Wyders is geaccordeert, dat al't gene door de gem. Sweedse Onderdanen en Inwoonders in de Schepen, dat Vyanden van haer Hoog Mog. zijn, bevonden sal werden te zijn geladen, schoon dat'et gene verboden Goederen waren, met alle d'andere die in 't gem. Schip fullen werden geconfisqueert, en ter contrarie vry verklaert en gerelaxeert al het gene in de Schepen van d'Onderdanen van sijn Koninckl. Majesteit sal zijn geladen, schoon der selver Ladinge of een gedeelte van dien de Vyanden van haer Hoog Mog. toequam, uytgefondert de verbodene Goederen, welke aengaende het gene in de voorgaende Articulen is gefegt, in acht sal werden genomen. En is wyders, tot meerder elucidatie van dit Articul, over-eer-gekomen, dat ingevalle beyde de Partyen, of een van die, in Oorlog quam te raeken, de Goederen echter van d'Onderdanen van d'ander Party, die in de Schepen van een derde, de welke Vyant van beyde of van een van twee geworden is, geenfints fullen werden geconfisqueert, onder die schijn of pretext, dat de selve in een Vyandelijck Schip geladen of gevonden zijn: En sal dit niet alleen werden geobserveert indien de gem. Goederen voor de verklaringe van den Oorlog waren geladen, maer oock ingevalle sulckx na de selve geschiet was, mits dat het binnen de volgende tijdt of termijnen in 't werck was gestelt, namentlijk, indien de gem. Goederen in eenige Plaets of Haven van de Oost- of Noordt-Zee, tusschen de Soundings en Ter Neuse, binnen 6 Weecken na sodanige Declaratie waren geladen; van 2 Maenden tusschen dito Soundings en het Nauw van Gibraltar; van 10 Weecken in de Middellandse Zee tot de Linie Æquinoctial; en eyndelingh van 8 Maenden aen geen zy de gem. Linie, in wat Plaets van de Werelt het soude mogen zijn: Soo dat de Goederen van d'Onderdanen van sijn Koninckl. Majesteit van Sweden, die in hoedanig Schip of Vaertuyg, toebehorende de Vyanden van haer Hoog Mog. binnen den gem. tijdt en termijn genomen of bevonden fullen werden, onder pretext dat het Vyandelijcke Schepen zijn, niet fullen mogen werden

den geconfisqueert, maer ter contrarie sonder uytstel aen d'Eygenaers gereftitueert, of ten waer dat dito Goederen na de gem. tijt en termijn waren geladen; mits conditie nochtans, dat men geene Contrabande-Goederen (schoon de selve om de gem. oorfaeck geen confiscatie subject zijn) na gene Vyandelijcke Plaetsen sal mogen brengen: En gelijk nu aengaende de Schepen en Goederen is gestipuleert, dat de vrye Schepen oock de Goederen sullen vry maecken, soo is oock vervolgens geacordeert de gem. Vryheyt op de Personen, die in een vry Schip zijn, te extenderen, in dier voegen, dat schoon de selve Vyanden van beyde de Partyen of een van die mochten wesen, deselve echter uyt 't gem. Vry-Schip niet sullen mogen werden gelicht, ten waer sy-lieden Soldaten en in actuëlen dienst van de Vyanden waren.

23. Sullen d'Onderdanen en Inwoonders van haer Hoog Mog: de selve Rechten, Vryheyt en Exemptie in hare Navigatie en Commercie, soo in de Havenen en op de Kusten, als in volle Zee, de Landen van sijne Majesteit reciproquelijck gauderen, als hier voren gesegt is, dat des selfs Onderdanen, ten oplichte van haer Hoog Mog: en in volle Zee gaudeerden: En sal dese wederzydige egaliteyt in alles van beyde zyden werden verstaen, alwaer 't self dat haer Hoog Mog: naderhant Vriendschap ofte Neutraliteyt met eenig Coning, Prins of Staet hadden, die in Oorlog met sijne Majesteit ofte het Koningrijk van Sweden souden mogen komen; en sullen beyde Partyen de selve Conditiën en Limitatiën genieten, die in de voorgaende Articulen zijn geëxprimeert.

24. En op dat d'Onderdanen en Inwoonders van de Heeren Staten Generael soo veel te beter souden werden verseeckert en versorgt, dat haer geen leet ter werelt door d'Oorlog-schepen van sijn Coningl: Majesteit sal wedervaren, soo sal 't selve aen alle de Capiteynen der Coningl: Schepen, mitsgaders aen alle en ygelijck Onderdaen van sijne Majesteit, wel expresselijck werden verboden, op poene van arbitrale correctie, en vergoedinge en restitutie van alles, onder verbant van hare Personen en Goederen, 't welck oock aen de zyde van haer Hoog Mog: also sal werden nagekomen.

25. Om de selve oorfaeck sullen alle Capiteynen van particuliere Capers, eer sy hare Commissiën ontfangen, suffisante en solidaire Cautie, ter Somme van 15000 Guldens, of 6000 Rijcxds. voor een competenten Rechter stellen, dat sy alle schade, die sy of haer Volck tegens dit Tractaet en Placcaten van sijn Sweedse Majesteit, de welcke, uyt krachte van des selfs inhoud, sullen werden gepubliceert, souden mogen komen te veroorsaecken, in solidum sullen vergoeden, op poene van revocatie en cassatie van hare Commissiën, 't welck mede van de zyde van haer Hoog Mog: sal werden geobserveert.

26. In gevalle eenige Capiteynen, van d'een of d'ander van beyde de Partyen, een Schip met verbodene Goederen, als voren gesegt, quam t'achterhalen, sal hy daerom de Luycken van 't selve niet mogen verzegelen, of de Kisten, Kassen, Paken of Vaten openen, aen stucken slaen, of 't minste gedeelte daer uyt nemen, vervoeren, verwisselen, ofte op hoedanige andere wyse, vervremden of soeck maecken, voor dat de gantsche Ladinge van dien, in presentie van d'Officiers ter

Admiraliteyt, aen Landt gebracht en pertinent opgeschreven fal zijn : Doch in gevalle niet alles, maer een gedeelte van de Ladinge alleen in verbodene ofte Contrabande-Goederen bestont, en dat den Capiteyn van 't Schip, daer de selve in zijn, aen den Nemer presenteerde, die goetwillig over te leveren, soo fal in dat cas ged. Nemer den selven niet dwingen, om na d'een of d'ander Haven, die hem best aen staet, met hem te gaen; maer ter contrarie aenstonts los laten, en sijne reyse niet langer ophouden.

27. Also sijn Coningl: Majesteit van Sweden genegen is d'Onderdanen van haer Hoog Mog: gelijk sijne eygene in alle sijne Landen te begunstigen, soo fal hy sodanige nodige en krachtige voorsieninge doen, dat over de genomene Schepen seer goet recht door onverdachte en ongeïntereffeerde Rechters gedaen werde: Als mede wel ernstelijck belasten, dat de reets gewesene en in 't toekomende noch te wysene Sententien, volgens der selver inhoud, behoorlijck ter executie gestelt werden, en haer effect forteren.

28. In gevalle d'Ambassadeurs of andere publicque Ministers van haer Hoog Mog:, aen 't Hof van sijne Majesteit residerende, over d'onrechtvaardigheyt der uytgesproockene Sententien quamen te klagen, fal sijne Majesteit de selve in sijnen Raedt doen oversien en ondersoecken, om te sien of de Conditien, in dit Tractaet gestelt, na behoren zijn geobserveert, en fal oock besorgen, dat daer inne voorsien, en aen yder Klager goet Recht binnen 3 Maenden gedaen werde; sullende ondertuffchen de Goederen, in questie voor of na de Sententie, gedurende de revisie, niet als met consent van de Geïntereffeerden mogen verkocht ofte geloft werden, om also alle schade en onheyl voor te komen.

29. So wanneer een Sententie in een Proces tusschen de Nemers der Prinsen ter eenre, en de Reclamanten ter andere zyde, in faveur van iemand van desen laetste fal zijn gewesen, soo fal de gem. Sententie, na behoorlijcke Cautie, door den selven gegeven, niettegenstaende het Appel van den Nemer, ter executie werden gestelt, 't welck echter geen plaets fal hebben, soo wanneer de Sententie tegens de Reclamanten fal zijn: En fal al het geene, soo in dit als in de voorgaende Articulen, van een prompt en goet Recht aen d'Onderdanen en Inwoonders van haer Hoog Mog:, omtrent de Prinsen, door die van sijne Majesteit gedaen, te laten wedervaren, is gesegt, fal 't selve oock van de zyde van haer Hoog Mog: omtrent de Prinsen, door de haren genomen, werden geobserveert.

30. Het fal aen sijne Majesteit en haer Hoog Mog: t'allen tyden vry staen, soo veel Oorlog- en Koopvaerdy-schepen in malkanders Gebiet te laten maecken en bevrachten, als haer goet duncken fal, mitsgaders alderhande Oorlogs-Munitien aldaer in te kopen; en sullen de selve besorgen, dat den inkoop en levering der gem. Schepen, Goederen en Munitien, tot een behoorlijcke Prijs en ter goeder trouwe geschiede, mits conditie nochtans, dat sodanige vryheyt aen d'een of des anders Vyanden, dat Aggresseurs zijn, niet en fal werden vergunt.

31. In gevalle eenige Oorlog- of Koopvaerdy-schepen door Onwe'er of ander Ongeluck tegens eenige Klippen of Rotzen omtrent de Kusten van d'een of d'ander van beyde de Partyen wierden gesmeten en aen stucken geflagen, soo fal al

al't gene van de gem. Schepen, en der selver toebehoren, mitsgaders Goederen en Koopmanschappen, gebergt sal zijn, of't provenu van dien aen de reclamende Eygenaers, ofte der selver Factoren, of Commisen, binnen Jaer en dag, sonder eenige forme van Proces, werden geresitueert, mits alleenlijck d'onkosten, in 't bergen van de selve gevallen, volgens Accoort met de Bergers gemaect, betalende; En anders sal sijn Majesteit en haer Hoog Mog: besorgen, dat hare Onderdanen, die aen sodanige onmenschelijckheyt schuldig bevonden fullen werden, strengelijck werden gestraft.

32. Sijn Majesteit en haer Hoog Mog: fullen gene Zee-Rovers ter werelt in hare Havens gedogen; of oock toestaen, dat iemant van hare Onderdanen ofte Inwoonders de selve ontfangen, maer ter contrarie fullen die doen opfoecken, nemen, na verdienste straffen; en uyt hare Havens verdryven, oock de Schepen en Goederen, door de selve genomen, die noch in wesen zijn, aen de rechte Eygenaers aenstonts en sonder eenige forme van Proces ofte kosten doen restitueren.

33. Het sal aen beyderzyds Onderdanen en Inwoonders onder elkanders Gebiet vry staen Advocaten, Procureurs, Notarissen en Solliciteurs, sodanig als 't haer goet dunckt, te gebruycken, en sal werden besorgt, dat de gewesene Sententien 2 Maenden na hare uytspraeck ter volkomene executie fullen werden gestelt, tot welcken eynde de selve door d'ordinaire Rechters, soo sulcx van noden is, en de gem. Rechters daer toe verfocht werden, fullen werden gecommitteert: Oock sal 't haer geoorloft zijn Schult-Boecken van hare Negotien in hare Residentie-plaetsen te houden, mitsgaders Brieven, in sodanigen Tael, als 't haer belieft, sonder eenig ondersoek ofte molestatie, te wisselen.

34. Het sal mede aen sijn Coningl: Majesteit en haer Hoog Mog: vry staen, tot gerijf van hare Onderdanen, Nationale Consuls in malkanders Koopsteden aen te stellen, de welcke die Rechten, Vryheden en Immunityten fullen genieten, die haer van Amptswegen toekomen; fullende echter naderhant over de Plaetsen, daer de selve fullen residieren, werden gehandelt.

35. Sijn Majesteit en haer Hoog Mog: fullen niet gedogen, dat de Schepen, ofte Goederen van hare Onderdanen, door die van andere Potentaten in hare eygene Havenen werden genomen, maer fullen ter contrarie alles aenwenden, om sulcx te beletten, en de schade, door de selve aengebracht, te doen vergoeden.

36. En of't gebeurde dat by inadvertentie of anders eenige contraventie door sijn Koninckl. Majesteit en deffels Successeurs of haer Hoog Mog. wierden gepleegt, sal daerom de vrientdschap en goede eenighiet niet aenstonts werden verbroecken, maer sal dit Traetaet in sijn volle kracht en vigeur blyven, en sal vergoedinge van de contraventie werden besorgt: en indien d'Onderdanen van d'een of d'ander Party in schult bevonden werden; fullen de selve alleen strengelijck werden gestraft.

37. Dit Traetaet van Commercie en Navigatie sal duren 24 Jaren na de teeckening deses, en fullen de Ratificatien van wederzyden in goede forme binnen 3 Maenden na de Dagh van d'onderteeckening, of eerder, soo 't mogelijk is, werden verthoont. Ten oirconde deses en tot meerder kracht van 't bovenstaende,

foo hebben d'Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiariffen, uyt krachte van hare Volmachten, dese Articulen van onderlinge Commercie en Navigatie met hare eygene Handen en Zegels ondertekent en bevestigt.

Tot Nimwegen den 2. 12. October 1679.

Was getekent,

(L. S.) *Benedictus Oxenstierna.* (L. S.) *Hieronimus van Beverning.*
(L. S.) *J. Paulin Olivvenkrans.* (L. S.) *Willem van Haren.*

SEPARAET ARTICUL

By het Tractaet van Commercie, Navigatie en Marine.

Alfoo by het 7. Articul van het Tractaet van Commercie een Clausul is geïnferceert, dat de wederzijts Onderdanen en Inwoonders de selve Privilegien en Vryheden in elckanders Plaetsen en Landen, aengaende alle Rechten, Tollen en Belastingen, de Commercie en Navigatie concernerende, sullen genieten, als de beste uytheemse Vrienden gauderen, of in 't toekomende sullen gauderen: En echter gemerckt van wegen de Heeren Staten Generael niet en is gerenuncieert aen de Belastinge, waer mede de Goederen of Schepen, die door de Zont of de Belt gaen en keeren, meerder beswaert werden als die geene die na andere Gedeelten des Werelts zeulen, en van daer weder-komen: Soo ist, dat by dit Articul over sulckx is verklaert en geacordeert, dat aengaende het afschaffen van de gem. Belastinge eerlang nadere Conferentien in den Haag sullen werden aengestelt, ten eynde dit Geschil noch voor den eersten Mey 1681 af te doen, en op dat sijne Koninckl. Majesteyt geen prejuditie hier uyt soude lyden, dat de gem. Belastinge, uyt krachte van de boven-gemelde wederzydige Clausulen van 't genieten der Privilegien van de beste Vrienden, voor als nu niet de facto weg-genomen is. En of het echter, buyten vermoeden, quam te gebeuren, dat de gem. Belastinge binnen den geseyden dag niet wegh-genomen wiert, soo sal in dit cas de gemelde Clausule van de beste Vrienden hare kracht en vigeur sonder eenige verdere Conferentie komen te verliefen, al of de selve in 't gem. Articul noyt was geïnferceert.

Alfoo mede in 't gemelde 7. Articul noch een ander Clausule gestelt is, dat alderhande lasten en ongelijckheden, de welcke tot vermindering of bepalinge van de geseyde wederzydige vryheyt na het Jaer 1656 by Placcaet of gewoonte bevonden sullen werden ingevoert te zijn, sullen moeten ophouden: En gemerckt de Heeren Staten Generael versocht hebben, dat de gemelde cassatie en abolitie tot het Jaer 1640, ten minsten in de Provincien, Landen en Plaetsen die onder 't Gebied van 't Koninckrijk van Sweden gelegen zijn: En nadien d'Extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiariffen van sijne Koninckl. Majesteyt het selve, by manquement van ordre, dit versoek van haer Hoog Mog. geweyget hebben in te willigen, soo is eyndelijck geacordeert, dat over dit stuck mede nadere Conferentien en Besoignes sullen werden gehouden, en dat het selve insgelijckx voor den 1. Mey 1681 sal werden afgedaen.

En sal dit Separat Articul van alfulcken kracht en vigeur zijn, al of het in 't Tractaet van Commercie self was geïnferceert, en sal oock op de selve wyse, tijt en plaets werden geratificeert. Des ten oirconde en tot meerder kracht hebben d'Extraordinaire Ambassadeurs

deurs en Plenipotentiariffen van d'een en d'ander dit tegenwoordige Separat Articul onderteekent, en met de Cachetten van hare Wapenen bezegelt.

Tot Nimwegen den 2. 12 October 1679.

Was getcken:

(L. S.) *Benedictus Oxenstierna.* (L. S.) *Hieronimus van Beverning.*
(L. S.) *J. Paulin Olivenkrans.* (L. S.) *Willem van Haren.*

De Formulieren van de Zee-Vrieven en gecontrasigneerde Certificatien wierden wel mede achter de Tractaten geboegt/ maer alsoo de Sweedse Ambassadeurs dien aengaende niet genoeghsaem meynden geïnstrueert te zijn/ wierdt een particuliere Acte daer by geboegt/ dat van de selve een Vrevisie met den eersten tot Stockholm soude geschieden/ om die behoorlijk t'appropiëren na 't gebuyck van de twee Natien/ waerom wy van de selve hier uytgelaten hebben.

Daer werdt hier oock geen gewagh gemaecht van secker Reglement/ op den 30 Juny van dit Jaer tot Nimwegen gesloten en geteekent by de Ministers van sijn Keurvorstel. Dooz. van Brandenburgh en die van haer Hoog Mog./ volgens 't welcke Schencken-Schans in handen van desen Staet soude overgelevert werden/ en dat vermits het selve in dat Jaer tot geen effect is gekomen/ als zijnde geene saecke die nootsaeckelijck aen de Vrede-handel dependeert.

En aldus is de generale Vrede in Europa/ dooz de Goddelijcke goetheyt en Mediatie van de Koning van Engelandt/ die desen Staet deswegen oock particulierlijck heeft doen bedancken/ gelukkig herstelt: En waer te wenschen dat de selve Vrede in de Herten der Contractanten vierboegen ingedrukt was/ dat de selve langer Jaren mochte duren als het ordinairlijck gebeurt.

Mer wy Nimwegen noch verlaten/ daer wy boorzaen weynigh van sullen hebben te seggen/ moeten wy de nabolgende Lijste van Mediateurs/ Ambassadeurs/ Plenipotentiariffen en Ministers/ die aldaer geweest zijn/ noch mede deelen.

*Lijste van de Namen der Mediateurs, Ambassadeurs en Ministers,
die op de Vrede-Handelinge tot Nimwegen geweest zijn.*

Wegens Engelandt, als Mediateurs.

DE Heer Jan Berkley, Baron van Stratton, Pair van Engelandt.
De Heer Laurens Hyde, Schiltknaep, Grootmeester van de Guarderobbe.
De Heer Willem Temple, Baronnet.
De Heer Leolin Jenkins, Ridder, Doctor in de Rechten, Luytenant Generael en President van 't Hof van d'Admiraliteyt van Engelandt en Yrlant, Meester van 't Hof der Prærogativen van Cantelberg, en Lit van 't Parlement.

Wegens den Paus.

De Heer Aloisius Bevilaqua, Patriarch van Alexandrien, Luytenant-Auditeur van de Rota

van Romen, Domesticque en Familiare Prelaet van den Paus Innocentius de XI. en
sijn Extraordinaire Nuntius en Mediateur.

Wegens den Keyser.

De Heer Jan, Bisschop van Gurck, Prins van 't H. Roomsse Rijk, en Raedt van Staet van
sijn Keyserlijcke Majesteit.

De Heer Francois Ulric, Grave Kinsky van Chunitz en Tettau, Heer van Clumentz, Raet
van Staet van sijn Keyserl. Majesteit, Edelman van sijn Kamer, Grootmeester van sijn
Huys, Luytenant en President van d' Appellatiën van 't Koninckrijk Bohemen.

De Heer Theodorus Althetius Henricus van Straetman, Raet van sijn Keyserl. Majesteits
Hof-Raet.

Wegens Vrankrijk.

Den Heer Grave d'Estrades, Marechal van Vrankrijk en Ridder van d'Ordre des Conings.
De Heer Charles Colbert, Ridder, Marquis van Croissy, Ordinaris Raedt in de Raden
des Conings.

De Heer de Mesmes, Ridder, Grave d'Avaux, Raet in de Raden des Conings.

Wegens Spangie.

De Heer Pablo Spinola Doria, Marquis de los Balbafes de Seste, Heer van Zinoza, Cal-
nezetta en Pontecuron, Raet in de Raet van Staet en Grooten Protonotaris in de Raet
van Italien.

De Heer Don Gaspar de Thebes en Cordoua Tello en Gusman, Grave van Venafuzza,
Marquis de la Fuente, Heer van Lorena en 't Huys d'Arucas der Eylanden van Guada-
lupa en Mataliona, Perpetuële Meester van de Victorie, Perpetuële Majoor en Grooten
Schryver der Stadt Seviliën, Edelman van de Kamer van sijn Cathol. Majesteit, in sijn
Souverainen Raet van Oorlog, en sijn Generael van d'Artillery.

De Heer Don Pedro de Ronquillo, Raet in de Raden van Castiliën en d'Indiën.

De Heer Don Jan Baptist Christijn, Ridder, Raet in d'Opperste Raedt van Vlaenderen
by de Persoon van sijn Cathol. Majesteit, en van de Secreten en Raedt van Staet der
Nederlânden.

Wegens Denemarcken.

De Heer Anthon, Graef des H. Roomsse Rijkx, Vryheer van Aldenburg, Edelen Heer
tot Varel, Kniphuysen en Doorewaert, Ridder, sijn Koninckl. Majesteits geheymen
Raet en Stadhouder over de Graeffschappen Oldenburg en Delmerhorst.

De Heer Justus Heug, Ridder van d'Ordre van Dannebroque, Raet van Staet en van de
Hooghe Justitie van sijn Majesteit van Denemarcken, &c. Heer van Foulifstorf.

De Heer Simon van Petcum, Lant-Drost van Delmerhorst, Raet van de Cancellerye en
Extraordinaris Gedeputeerde van sijn Koninckl. Majesteit van Denemarcken, &c.

Wegens Sweden.

De Heer Benedictus Oxenstierna, Grave van Korsholm en Waza, Vryheer van Mörby en
Lindholm, Heer van Kapuria en Kattila, Raet des Conings, President van d'Opperste
Vierschaer, en Intendant van de Justitie in Ingermanlant en Kexholm.

De Heer Jan Paulin Olivenkrans, Heer van Ulthal en Hofmanstorp, Raet van de Cance-
lery, Secretaris van Staet en Ordinaris Rechter van het Territorium van Widboe.

Wegens de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

De Heer Hieronimus van Beverning, Heer van Teylingen, Curateur van d'Univerfiteit
tot Leyden, voor desen Raet en Thesaurier Generael der Vereenigde Nederlanden.

De Heer Willem van Nassau, Heer van Odijck, Cortgene, &c. Eerste Edele, en representerende den Adel in de Vergaderinge der Staten van Zeelant.

De Heer Willem van Haren, Grietman van de Bilt; Gedeputeerden in de Vergaderinge van haer Hoog Mog. van wegen de Staten van Hollant, Zeelant en Vrielandt.

Wegens de Keurvorst van Brandenburg.

De Heer Laurens Christoffel van Somnitz, Minister van Staet van sijn Keurvorstel. Doorl. en sijn Cancelier en Kamerling Heriditair in Pomeran.

De Heer Werner Willem van Blaspeyl, Minister van Staet van sijn Keurvorstel. Doorl. en sijn Secreten Raet in de Regeeringe der Finantien van 't Hartogdom Kleef en Graefschap van der Marck.

Wegens de Keurvorsten van Mentz en Trier.

De Heer Baron van der Leyen.

Wegens de Keurvorst van Ceulen.

De Heer Nesselraet. En als Bisschop van Luyck, de Heeren de Charneux en van der Veken.

Wegens Ceur Paltz, de Heer Spanheym.

Van de Hartog van Savoyen, den Grave Provana.

Van de Hartog van Lottharingen, de Heer Canon.

Van de Hartogen van Lunenburg, Cel en Wolffenbuttelt, de Heeren Muller en Schultz.

Van de Hartog van Hanover, de Heeren Villers en Block.

Van de Prince van Osnabrugge, de Heer Baron Plate.

Van de Bisschop van Munster, de Heer Zurmeulen.

Van de Hartog van Nieuwburg, de Baron van Hoogkercken en Monfr. Caspars.

Van de Hartog van Holsteyn-Gottorp, de Heeren Ulken, Widerkop en Rachelius.

Van de Hartog van Meckelenburg-Gustraw, Monfr. Reuter.

Van de Hartog van Meckelenburg-Smerin, Monfr. Bessel.

Van de Landgraef van Hessen-Cassel, Monfr. Dootzem.

Van de Bisschop van Straetsburg, Monfr. Ducker.

Wegens de Hanzee-Steden.

Van de Stadt Bremen, Monfr. Eden en Monfr. Zobel.

Hamburg, Monfr. Meurer en Monfr. Schaffshuysen.

Lubeck, Monfr. Balman.

Wegens de Stadt Aken: Monfr. Wilre en Monfr. Messem.

Van de Stadt Ceulen, Monfr. Huygen. *En noch eenige andere.*

Omtrent de Executie van soo veel Tractaten is noch seer veel te doen geweest: de Keyserse en Fransse Ambassadeurs hadden daer toe een Executie-tractaet gemaect/ gelijk hier voren is gemelt/ en dienbolgende zijn de Keyserlijke Croupen/ hoewel schoorvoetende/ en na dat daer over al verschepde klachten tot Regensburg aen de Rijckr-Vergadering waren ingezacht/ na Eger gemarcheert. Den 7 Augusti wierdt Bon by de Keyserse gegueteert/ en by de Ceur-Ceulse weder beset: Hvt Straetsburggh trocken de Keyserse by gedeelten/ soo dat den 11 dito daer alle wpt waren.

De Lottharingse Croupen zijn meest in de Keyserlijke Dienst overgegaen/ alsoo de Franssen haer anders als Dyanden dreygden te verholgen.

De Hartog van Lottharingen hadde noch 2 Plaetsen of Casteelen onder sijn macht / als Homburg en Bitsch / beyde van considerable sterckte / omtrent de Saar ; Homburg / dat 7 uren van Saarbuzck legt / is wel het considerabelste / als leggende meest op een Rotz / en was met Ceur-Crierse Croupen beset / welke den Marechal de Humieres / die derwaerts met ettelijke Croupen wierdt gecommandeert / begeerde daer upt te hebben / indien den Heere Keurvorst geen meerder onheyl ober sijn Landen wilde halen : En terwyl antwoort verwachtte / naderde hy vast het Casteel / en was op den 15 September soo na gekomen / dat den Commandant liet waerschouwen van 't gebaer daer hy in was / van met soo kleyn Guarnisoen sodanigen Plaets te willen besunderen / dreygende hem hart / indien hy onderstont te schieten ; dan hy en begeerde niet als enckel uytstel / tot dat beschept van den Heere Keurvorst hadde : En terwyl dus in onseckerheyt was / drongen sy soo hart toe / dat hy Commandant resolveerde te capituleren / als wel konnende afnemen / dat sijn Meester om de Besettinge van een Plaets geen nieuwe moepelijckheyt begeerde.

Bitsch volgde het selve exempel / en heeft sich op 't eerste presenteren der Franssen aen de selve ober-gegeven.

De Hartogh van Lottharingen heeft dit booz een harde saeck opgenomen / maer heeft echter tot noch toe geen beter Accoozt met Franckrijck konnen bekomen.

De Franssen hebben / volgens het Executie-TRACTAET / mede de Plaetsen en Landen / die haer volgens de TRACTATEN niet gecedeert en waren / uytgenomen de 8 Steden hier beneden / en doen der Elzas / geguiteert / maer soo niet / of hebben ober al de achterstallige Contributien seer scherp gebordert / en in der Elzas hebben sy haer in stercker postuur gebracht als te voren / met het fortificeren van Schleitstad en Humingen / dat tot een nieuwe Stadt aen de kant van Basal by haer is opgebouwt / en begunstigt met veele Vysheden / om Volck derwaerts te locken. Dozder hebben sy in der Elzas de nabolgende Ced gebordert.

WY sweeren en beloven voor Godt, sijn Alder-Christelijckste Majesteit, onsen Alder-genadigsten Heer en Souverainen Protector, getrouw te zijn; als oock sijn Excellentie den hoog-geboren Heer Josepho de Ponto, Vryheer van Monclar, sijn alder-hoogst-gedachte Konincklijke Majesteits Generale Luytenant en Oppersten Commandant in der Elzas, voor onsen rechtmatigen geconstitueerden Oversten Lantvoogt te erkennen, en gehoorsaem te zijn in alle goede en behoerlijcke dingen. Soo waerlijck helpe ons Godt.

Da dat de Vrede met Brandenburg en Denemarcken was gemaect / zijn sy oock geheel van ober Rijn weder te rugge gekeert / quiterende den 4 October Lipstadt / maer Wesel hebben sy tot het volgende Jaer ingehouden / om dat sy alvoorens de restitutie van de Plaetsen in Pomeran aen Sweden wilden sien. De Croupen / die onder den Marechal de Cregui waren gekomen / zijn weder door Gullicher-landt na huys gekeert ; sy hebben oock Aken en de Plaetsen in Gu-

Gullcher-landt verlaten / doch soo niet / of hebben die naderhant in 't passeren al weder lastig gevallen.

Op het publiceren van de Bredde tot Weenen / op den 14 Mey / is Prins Willem van Furstenberg los gelaten en ter Keysersl. Audientie geadmittteert : hy gaf oock de visite aen Monst. Obizi / die hem tot Ceulen had gebangen genomen : En is van den Engelschen Minister Shelton / die om sijne verlossinge aen 't Keysersl. Hof had aengehouden / wpt voorgeaende kennisse vergeselschapt tot Franckfort / komende den 5 July tot Ceulen / alwaer de Bisschop van Straetsburg / sijn Broeder / die aldaer van Parijs was gearriveert / mede bont : dan is onlangs daer na selfs na Parijs getogen / alwaer met alle teekenen van estime hy den Coning van Franckrijck is ontfangen.

Den 8 Juny is de Keysersinne in de Kraem gekomen van een Princesse / in de sesde Maent van haer swanger zijn ; dan alsoo de selve seer teer was / is sy na 't ontfangen van den Doop overleden.

De Pest begonde vast meer en meer tot Weenen te ontstecken / soo dat sijn Keysersl. Majestejt op den 24 Augusti met sijn gantsche Hof na Praeg is vertrocken. Hoe ondertusschen de Pest aldaer van dit Jaer heeft gewoed / daer van veel vertellingen in het onsecker gedaen zijn / is perfectst te sien wpt de nabolgende Lijst der Dooden / die in yder Maent tot het eynde van November aldaer zijn gewceft.

In January	410 Dooden.
February	359
Maert	3797
April	4963
Mey	5727
Juny	6557
July	7507
Augusti	4517
September	16774
October	6475
November, tot den 27,	2402
t'Saem in de Stadt	59488
In alle Voor-steden	30470
In d'oude en nieuwe Lazaretten	50560
In 't geheel	140518 Dooden.

De Keurbozst van Beyeren is den 29 Mey in sijn Casteel van Schlessheim / een mijl van Munchen / overleden / hebbende volgens sijn ordinair wel gegeten / en in 't minste geene teekenen van indispositie getoont / dan hy sich niet wel bedoelende / retireerde sich in sijn Cabinet / alwaer een van sijn Dolck hy hem komende / aen de selve sepde / dat hy sich bysonder qualijck bevont / belastende hem voort sijn Biechbader en Medicijn te halen ; maer hy konde sigg

noch van d'een noch van d'ander bedienen / alsoo overballeu wierdt van een Appoplexie / die hem dien dagh wegh nam / sonder dat hy weder tot sijn verstant quam: hy was geboren tot München den 21 October 1636 / en genaemt Ferdinand Maria Francois Ignatius Walsang: hy wert beschreeden voer een goetaerdig Prins / die 't geluck heeft gehad van in desen laetsten Oorlog Neutrael te blyben: hy is getrouwt den 22 January 1652 met Adelaïda van Saboyen / Dochter van Christina van Brancrick en van Victor Amadeus / Vader van Duc de Saboyen / en Groot-vader van den tegenwoordigen: hy heeft nagelaten 2 Zoonen en 2 Dochters / als / Maximiliaen Maria / geboren den 11 July 1662 / en Joseph Clemens / geboren 1671; Maria Anna Victoria / geboren den 28 November 1660 / en Yolanda Beatrix / geboren 1673: Sijn outste Zoon Maximiliaen Maria is hem gesuccedeert / doch volgens de goude Bulle most Prins Maximiliaen Philippus Jeronimus / sijn Oom / eenigste Broeder van sijn Vader / sijn Voogt zyn / tot dat hy 18 Jaren out sal wesen. De Koning van Brancrick heeft dese jongen Keurvorst noch van dat Jaer laten voorslaen een Huwelijck / en is dat van sijn outste Suster Maria Anna Victoria van dit tegenwoordig Jaer gevolgt met de Heer den Dauphijn / daer van wy hier na sullen hebben te spreekken; maer op dat van den Heere Keurvorst te resolveren is uptgestelt tot dat mondigh soude zyn.

De Doodt heeft bysonder getroffen de Keurvorsten van Mentz / zijnde in 7 Jaren 4 gestorven / en dat meest van Appoplexien: den geene die nu den 12 April tot Mentz wiert gehuldigt was Karel Hendrick van Metternich Beplstepn / een Heer wel geestmeert / en goet voer 't Keyserrijck / maer hy wierdt op den 26 September in 't Casteel van Affschaffenburgh mede overballeu van een Appoplexie / daer hy vervolgens van gestorven is: Sijne Begravenisse is byz prachtigh geweest / dan echter niet byten 't geen in diergelijcke saecken plagh te geschieden.

Den 7 van November wierdt vast gestelt tot de Electie van een nieuwen Keurvorst / welke men verhaelt deser boegen toegegaen te zyn: daer waren 2 Competiteurs / welke die Waerdigheyt pretendeerden / waer van den eersten 13 en d'andere 11 Stemmen van de 24 / die d' Electie doen / hadden / en alsoo de laetste siende dat hy te kort soude schieten / resolbeerde / op 't advijs van sijn Vrienden / een uyt de contrarte party te kieser / om die met sijn 11 Stemmen tot Keurvorst te maekken / alsoo die licht noch eene tot hem soude krijgen / om daer mede een Electie te doen die hem danck soude geweten werden / en sijn Competiteur daer byten stellen; en hier toe dan verhoor hy den Heer Anselmus Franciscus Fredericus van Ingelheim / Werts-Priester van Mentz en Gouverneur van Erfort: welke 't selve geproponeert zijnde / en aldus hem voer komende daer hy so niet om gedacht had / echter oordeelende / dat de fortun niet te herwoerpen was / als die soo schoon quam / resolbeerde de selve te accepteren / en alsoo wierdt hy van de voorsz. 11 Stemmen / met die hy noch daer hy konde brengen / tot Keurvorst verhooren. Den Prince Willem van Furstenbergh was ont dese Electie uyt Brancrick tot Franckfort gekomen / en

en men meynde van die kant met de voorsz. 13 Stemmen vast te gaen / maer sulckx wierdt belet op de wijze als boven is gemelt : daer werdt te meer werck van dit Keurvoorszchap gemaecht / om dat het selve het Vicarischap op den Rijcksdagh heeft / en alsoo saecken die nodig oordeelt te berde kan brengen / en daer aen den Keyser en Brancckrijck sich beyde plachten gelegen te laten zijn / om daer toe een Personagie na haer sin te bekomen.

Den Prince Ferdinand van Furstenberg / Bisschop van Paderborn / al by 't leven van den voorgaende tot Coadjuteur of seckeren Successieur van de Bisschop van Munster verkoren / en na diens overlijden self tot die Qualiteyt gekomen zijnde / heeft op den 13 November seer prachtig sijne Intrede binnen sijn Hoofst-stadt Munster gedaen : hy quam van Wolbeecke / gebolgt van sijn Hofgesin en veel Cavaliers van Paderborn / een uur buyten de Stadt wierdt hy ontmoet van den Adel van 't Landt / en vervolgens van de Capitulairen / Prelaten van 't Capittel en door de Afgesanten van de Geestelijcke Princen ; en na dese haer Complimenten hadden afgeleyt / soo wiert de weg na de Poort van St. Ludger genomen / en daer geschiede de Intrede in dese ordze : Eerst quam den Postmeester van Paderborn / met sijn Postiljon voor hem ; daer na de Fourier van 't Hof / de Muplen met gebozdruerde Deck-kleden ; 2 Compagnien Dragonders / 't Regiment van de Garde te voet / 1000 Man sterck / onder den Colonel de Baron van Plettenburgh / die self te voet voor het selve ging ; 't Regiment van de Guardes te paert / van 500 Man / onder den Colonel Goseus ; de Hant-Paerden van den Adel / Ridders van 't Hof en Capitulairen haer Dienaers in 3 Esquadrons ; de Stalmeester van sijn Furstel. Doozl. / gebolgt van 12 Hant-Paerden ; den Adel van Munster-landt / in seer goede ordze ; een Ketel-Trom en 10 Trompetters / den Adel van 't Hof / den Grooten Stalmeester en andere van sijn Furstel. Doozl. / den Baron Ferdinand van Furstenberg / den Grabe Johan Wolf van Bentheim Teckelenburg / 12 Dienaers te voet van sijn Furstel. Doozl. : waer op doen volgde den Heere Bisschop van Munster self / sittende op een Turckx Paert / omringt van 12 Hellebardiers en 14 Heyducken ; de Capitulairen van Munster te paerde volgden na den Prince / voor de ordinaris Compagnie van de Gardes / die de Casacken van de Lebzze van sijn Furst. Doozl. aenhadden / sterck 100 Ruyters ; een ledige Karosse van den Prince / met groen Felp van buyten en binnen / en met verheven Gout gebozdruurt / en van 6 schoone grijs hairige Paerden getrocken ; daer na quam een Karosse met de Afgesanten van Trier / de Hertx-Bisschop van Saltzburg / de Grootmeester van de Duypse Ordze en de Abt van Fulda ; voorts twee Karossen / waer van in d'eene saten de Prelaten van 't Capittel van Munster / en in d'andere de Raedtsheeren van Staet / en noch omtrent 40 andere Karossen met andere Officiers / soo van het Hof als 't Landt ; 8 Bagagie-wagens / 2 Regimenten te paerde / pder van 500 Man / en de Burgerpe stont in de Wapenen gerangeert / waer door de gantsche Intrede geschiede / tot voor aen 't Hof / regens ober den Dom : En sijn Furstel. Doozl. aldaer afgetreden zijnde van sijn Paert / en gegaen wesende in

de Capelle van St. Michiel / dede aldaer het Bisschoppelijcke Kleed aen / en wierdt gedient en geleyd in Processie dooz de Religieusen / de Clerge en 't Capittel tot na de Cathedrale Kerck / alwaer / na dat hy de Gebeden en ordinaris Ceremonien gedaen hadde / en den Ced en Hulde van 't Capittel ontfangen / soo wierdt het Te Deum gesongen met een dubbeld Choor-Musijck / onder het geluyt van de Trompetten / drie-dubbelde losbandinge van het Canon / en drie salboos van de Caballerij en Infanterij: Waer na sijn Furstel. Dooz. na sijn Hof in Processie is gekeert / en heeft aldaer het gantsche Geselschap treffelijck getracteert 3 dagen / dat de Ceremonien duurden / na den anderen: Op den tweeden dag dede den Adel van Munster-landt den Ced aen den Heer Bisschop / waer na sijn Furstel. Dooz. in een Misse assisteerde / en na de middag den Ced van de Magistraet en de Stadt Munster ontfing / en ten derden dage begaf sijn Furstel. Dooz. sich op 't Casteel / om te besichtigen het Duurwerck / 't geen den Colonel van d' Artillerij Cozbeij aldaer met verscheyde Machines en Figuren hadde doen verbaerdigen / en in 't aenstecken seer goet succes dede.

De Vrede / tusschen Brankrijck en Spangie gesloten / schein in 't eerst traeglijck geexecuteert te sullen werden / staende aen Brankrijck / schoon seer veel by de Tractaten had bedongen / echter noch notabele Plaetsen te quiteren / 't geen echter met trappen is gebolgt: als met het begin van 't Jaer St. Leeu / dat het eerste aen Spangie is geresitueert: En den 12 Januarj is Monfr. de Montal uyt Charleroy / en in tegendeel Don Antonio Francisco de Sermiento / als Gouverneur wegens Spangie / met eenige Troupen uyt Bergen / daer weder binnen getrocken: Gelijck op den 17 dito Aeth by de Marquis de Pancre wierdt gequiteert / en aen den Baron de Feu overgegeven; en op den 22 Audenaerde insgelijck gequiteert.

Maer met Gent wilde het soo wel niet boozt / de Franssen boz werden daer noch groote Sommen van de Inwoonders / en seiden niet te konnen vertrekken / soo lang haer Magasijnen van daer niet konden verboert werden / 't geen dooz het toegesloten Water niet wel konde geschieden: inboegen Don Antonio d'Almourto / Lt. Generael van d' Artillerij / vergeefs van den Heer Hartog van Villa Hermosa daer omtrent wierdt gesonden / om de Stadt uyt handen der Franssen te ontfangen. Ondertusschen kregen sy Franssen dooz harde drepgementen de 281000 Gulden / die sy van de Burgery tot den 27 Januarj vooz het gantsche Guarnison noch pretendeerden: waer by zedert noch al nieuwe Opsschen wierden gevoegt / konnende sy dooz aanbiedinge van Wagens als andersints niet geperstadeert werden om de Stadt te verlaten vooz den eersten Maert / als wanneer het suyst een Jaer was / dat sy eerst daer vooz quamen: den Franssen Gouverneur Monfr. de Montbron haelde den nieuwen Spaenssen Gouverneur Don Francisco d'Almourto voozsz. self binnen / en heeft die geleyd na 't Casteel / alwaer aen hem het Commando overgegeven hebbende / gesamentlijck na de Wydvags-Marcht zijn gereden / vervolgens na de

de Graen-Marckt/ en soo na de Kroonrijckse-Doort/ allwaer sy van malkander afscheyt hebben genomen: de Franse Militie was omtrent 8000 Man sterck/ en marcheerde vast vooz aen/ gebende aen de Spaense d'een Post vooz en de ander na ober; en soo is Gent weder in handen van de Spaense gekomen/ en Kroonrijck op den 7 Maert daer aen volgende.

De Coningh van Spangie inmiddels tot sijn Mannelijcke Jaren gekomen zijnde/ heeft sijn gedachten laten gaen tot een Huwelijck/ daer in den Raedt in Spangie van geen eenderley gevoelen was: men had bereyts gesproocken van een Huwelijck met de Dochter van den Keyser/ maer 't selve wierdt om consideratien gestaecht/ oock oordeelden veele/ dat het met d'interest van Don Jan van Oostenrijck niet wel ober een quam/ die in dat Hof het vooz naemste gesagh hadde/ en soude die/ na men sprack/ meer geinclineert hebben tot een Huwelijck met d'Infante van Portu-gael: van 't zy om de Brede met Branc-rijck te vaster te maecten/ of dat het wylt d'inclinatie van den Coning self vooz quam/ daer is een Huwelijck geformeert tusschen sijn Majestept en de Vooz-Dochter van de Hartog van Orleans/ verwecht by de Suster van de Coning van Engelandt/ in deser voegen; sijn hoogh-gedachte Majestept waren verscheydene Afbeeldingen van haer Persoon overgesonden/ met seer lofbare getuygenissen van haer beballijckheyt en wyltsteckende deugden/ daer onder wylt bloncken goetheyt van humeur en bequaem verstant/ weshalben goet gevonden wierdt Don Paul Spinola Doria/ Marquis de los Balbases/ nu laetst eersten Spaense Ambassadeur op de Brede-handel tot Rimbwegen (allwaer de luster van de Spaense Kroon en de Rijckdom van de West-Indien met seer klare blijcken hadde vertoont) na Parijs in Ambassade te senden/ om alles nader te onderstaen/ en als-dan het versoeck wylt Konincklijke ordze te doen: hy arriveerde dan op den 26 April tot Parijs/ en bequam vooz een private Audientie by den Coning/ daer in hy onder andere seyde: Dat, gedenckende sijn gelucken, onder een van de grootste reeckende, dat hy van sijn Heer en Meester was gevonden tot sodanigen Employ by soo grooten Coningh. Hy wierdt seer wel ontfangen/ en aen hem al 't geene vertoont 't welck de Grootheyt van 't Franse Hof konde bewijfen. Dan ondertusschen ordze tot het versoeck van 't Huwelijck ontfangende/ heeft sijn Excell. in een particuliere Audientie by den Coning tot St. Germain/ op den 10 Mey/ Madamoiselle voozsz. vooz sijn Meester ten Huwelijck versocht: Waer op den Coningh antwoorde: Dat de saecke van gewicht was, en dat die overwegen soude. Hier na keerde den Ambassadeur te rugge na Parijs/ allwaer den 11 Juny sijne publijcque Intrede seer treffelijck dede/ en had 2 dagen daer na sijne publijcque Audientie by den Coningh tot St. Germain: En eyndeling den 2 Julij gaf sijn Majestept/ na dat met Monsieur en Madame daer van had gesproocken/ sijn consent tot het begeerde Huwelijck. Den Ambassadeur depecheerde daer op een Expreffe na Madrid/ om den Coning sijn Meester de tydinge/ die hy soo ernstig desireerde/ te brengen. De Coning van Brancrijck sont oock vooz ordze aen sijn Ambassadeur tot Rome/ om de Dispensatie van den Paus/

wegens de Namaegschap / te verkrijgen; gelijk als den Marquis de los Balbafes op de selve tijdt schreef aen den Marquis de Tiche / Ambassadeur van de Kroon Spangie tot Rome / om sich nebens die van Brancrijk te voegen: den Paus stont die aenstonts toe: En alsoo die Consenten alijt werden gestelt in handen van de Brupdegoms party / soo gaf hy die aen den Marquis de Tiche / welke de selve ober-sond aen den Marquis de los Balbafes. Den 30 Julij kreeg de Coning van Spangie tydinge / dat sijn Alder-Christel. Majestejt hem het Huwelyck met Mademoiselle hadde toegestaen: En alsoo het nootwendig was dat iemand haer trouwde in sijn Naem / soo sond hy een Procuratie in blanco / en versocht / dat de Coning van Brancrijk die wilde verbullen met de Naem van die hy self begeerde. En inmiddels wierden tot Madrid 3 dagen / of eer avonden / groote vreugde aengerecht. De Cancellier van Brancrijk / den Marechal Hartog van Dillerop / Sr. Colbert / Minister en Secretaris van Staet / en Sr. de Pomponne / Minister en Secretaris van Staet / hebben met de Ambassadeur van Spangie de Huwelyck-Articles gedresseert / en teckenden die gesamentlyck op den 11 Julij. Den 10 Augusti had den gemelden Marquis de los Balbafes publijcke Audientie by de Coning van Brancrijk / en gaf aen sijn Majestejt ober de Procuratie van den Coningh sijn Meester / met de Dispensatie van den Paus: den Coningh nomineerde aenstonts de Prince van Conti / om Mademoiselle in de Naem van de Coning van Spangie te trouwen; gelijk als den Prince en Princesse van Harcourt / om de nieuwe Coninginne van Spangie tot de Pireneen te geleiden / en aen de Marechalle de Clerembaut / omme haer te dienen voor Staet-Dochter / en de Dochter van de Marechal de Grancey voor Dame d'Autour / tot dat sy by haer Hys-Dienaers soude zyn gekomen / welke op haer op de Frontieren souden wachten.

Weynig dagen daer na resolbeerde de Coning van Brancrijk / dat op den 31 Augusti tot Fontainebleau de groote Ceremonien tot het Huwelyck souden geschieden: sijn Majestejt bertroch daer toe den 26 met de Coninginne / den Heere den Dauphijn / Monsieur / Madame en Mademoiselle / en arriveerden daer ten 6 uren 's avonts. Den 28 bracht den Heer Secretaris Pomponne de Procuratie van de Coningh van Spangie aen de Prince van Conti / en de Dispensatie aen de Cardinael van Bouillon / welke als Groten Helmwezenier van Brancrijk het Huwelyck soude verrichten.

Den 30 Augusti / daegs voor 't Huwelyck / hield men de Ceremonien van d'Onder-trouw: Mademoiselle communiceerde / en ging ten 5 uren 's avonts by de Coninginne / werwaerts haer alle de Princen van 't Konincklyck Hys insgelijck begaven. Ten 6 uren quam Sr. de Saintot / Meester der Ceremonien / aen de Coninginne adverteren / dat den Coning in sijn Bertroch was / soo dat het tijdt was om Mademoiselle derwaerts te geleiden: Waer op sich de Coninginne / geconduiseert door de Hartog de la Dieville / haer Ridder van Cere / en de Marquis de Hautefort / sijn eerste Schildknaep / derwaerts liet leyden; haer volgde Madame / gevolgt van de Grabe van Daillac / haer Rid-

der van Cere/ en door de Marquis van Bizien/ haer eerste Schiltmaep; hier na quam Mademoiselle/ geleyd door den Heer den Dauphijn/ die haer de rechter-hant gaf/ en Monsieur de lincker: sy hadde een met Silber bewerchte Mantel aen/ die 6 Ellen lang was/ werdende gedragen door Mademoiselle de Valois/ haer Suster; Mademoiselle d'Orleans/ Madame de Groot-Hartoginne van Costanen en Madame de Guise/ alle 3 af dalende van Hendrick de Grote/ quamen daer na/ en wierden gevolgt van de Mademoiselles van Blois/ van Nantes en de Hartoginne van Verneuil: de Coninginne bond den Coning in sijn groot Cabinet/ op een Estrade/ zijde versek van de Prince van Roche Sur-Von/ van de Grabe van Vermandois/ van de Hartog van Maine en de Hartog van Verneuil/ hebbende achter hem een Arm-stoel/ en door hem een Tacffel/ waer op een Inct-kroocher stond: de Coninginne sette sich aen sijn lincker-hant/ hebbende mede een Arm-stoel achter haer/ en de Princen en Princessen/ die haer volgden/ traden mede op d' Estrade/ en voegden haer aen de rechter- en lincker-hant van den Coning/ in forme van een halve Circul: Ken de rechter-hant van den Coning waren den Heer den Dauphijn/ Madame/ Mademoiselle de Valois/ Madame de Groot-Hartoginne van Costanen/ den Prince de la Roche Sur-Von/ Mademoiselle de Blois/ Mademoiselle van Nantes en de Hartogh van Verneuil; en aen de lincker-hant van de Coninginne/ Monsieur/ Mademoiselle/ Mademoiselle d'Orleans/ Madame de Guise/ de Grabe van Vermandois/ de Hartog van Maine en de Hartoginne van Verneuil. Ondertusschen was de Ridder van Lotcharingen/ vergeselschapt van de Marquis van Rhodes/ Grootmeester der Ceremonien/ en van Sr. de Bonneuil/ Introduecteur der Ambassadeurs/ met de Karossen van den Coningh gaen ophalen den Marquis de los Balbases/ die in 't Hof van Cheval blanc logeerde/ en hebbende met hem het gantsche Hof doorgereden/ alwaer een Compagnie van Fransse Guardes te paert was/ en eene van Switserse Guardes/ so gelejde hy hem by de Prince van Conti/ welke hant ober-end staende ontfing/ en niet meer als 2 treden te gemoet trad: den Ambassadeur bad hem/ dat sy gesamentlyck souden gaen na den Coning/ om de Onder-trouwe te doen; waer op de Prince van Conti eerst uyt-trad/ en gingen by de Trappen du Fer à Cheval sitten in de Karosse van den Coningh/ redent door het Hof der Fonteynen/ en traden af aen de Fonteyn van Sphinx/ alwaer de 100 Switsers van den Coning gerangeert en Hape op de Trappen stonden/ en wierden ontfangen aen de Poort van de Zale van de Tijf-wachten door de Hartog van Luxemburg/ als Capiteyn van de selbe Guardes/ welke haer gelejde in 't Cabinet van den Coning/ daer de Prince van Conti in-trad/ hebbende den Ambassadeur van Spangie aen sijn rechter- en de Ridder van Lotcharingen aen sijn lincker-hant: ged. Prince van Conti ging sijn plaets nemen tusschen Madame de Groot-Hartoginne en de Prince van Roche Sur-Von/ den Ambassadeur naderde na den Coning/ om hem een Compliment uyt de naem van de Coningh van Spangie te doen; hy deckte sich in 't sprecken/ 't welck alle de Princen van 't Konincklycke Hups en de Ridder van Lotcharingen

ringen insgelijck deden. Wanneer nu de Samenling op de Estrade trad / soo quam de Cancellier van Franckrijck daer mede op / en sette sich achter den Coningh / ter rechter-hant van de Arm-stoel / en verbeogden haer noch verschepde groote Edellieden op de Estrade achter den Coningh : den Ambassadeur een Compliment aen den Coning gedaen hebbende / trad te rugge tot op de kant van de Estrade / recht tegen ober den Coningh / en bleef daer met de Ridder van Lottharingen / welke aen sijn lincker-hant stont ; als wanneer den Heer de Pompone na de Taeffel avanceerde / en na dat den Coning en Coninginne waren geseten op hare Arm-stoelen / las hy ober-luyd het begin van het Contract ; maer noch nauwelijck had hy een gedeelte van de Qualiteyten van de Coning van Spangie gelesen / of sijn Majesteit seyde / 't Is genoeg, en teyckende het Contract ; de Coninginne / den Heere den Dauphijn / de Princen en Princeessen van 't Konincklijke Hups teyckende onder die van den Coning op eene reeck / en daer na teyckende den Ambassadeur alleenig aen d'andere kant. 't Welck gedaen zijnde / is de Cardinael van Bouillon in sijn Pontificale Kleederen toegerust / en gevolght van de Bisschoppen van Alet en van den Abt van St. Luc / Melnoessenters van den Coningh / van Water de la Chaise / Biechtvader van den Coning / en van eenige andere Geestelijcke / gekomen in de Capelle van den Coning / alwaer gingh neder-sitten in de Arm-stoel / die men op de Estrade / recht tegen ober sijn Majesteit / hadde gestelt : Mademoiselle / geleyd hy den Heer den Dauphijn en Monsieur / naderde / en de Prince van Conti sich gestelt hebbende aen haer rechter-hand / presenteerde de Dispensacie van Rom en de Procuratie van de Coningh van Spangie aen den Cardinael / die gevolglijck de Ceremonien van de Onder-trouwen dede : hy vragde aen de Prince van Conti / Of hy beloofde, in de naem van KAREL de II., Coning van Spangie, de tegenwoordige MARIA LOUISE VAN ORLEANS te nemen voor sijn Vrouw ? En de Prince van Conti hebbende een diepe reberentie aen den Coning gedaen / eben al of sijn consent daer toe versocht / antwoorde daer op / Ja, gelijk ook Mademoiselle dede / wanneer den Cardinael haer vragde / Of sy de Coning van Spangie tot haer Man wilde nemen ? En niet alleen tegens sijn Majest. maer oock tegen de Coninginne / Monsieur en Madame bewees sy een seer diepe reberentie. De Onder-trouwen daer op geschiet zijnde / retireerde sich den Cardinael / de Prince van Conti / bergeselschapt van den Ambassadeur van Spangie / keerde in sijn Kamer / en boort betroock een yder na sijn eegen Verblif-plaetsen / terwyl alle bereydselen boort verbaerdigt warden tot het Huwelijck selfs tegen des anderendaegs.

De groote of anders de schoone Capelle van 't Casteel was verhooren tot de Plaets van de Ceremonie / staende aldaer het hooge Altaer recht tegens ober de groote Deur / waer op een groot Krups en 6 kostelijcke Kandelaers waren gestelt / en zijnde aen yder kant 8 Capellen : Daer was een Doetgang voor de Cardinael de Bouillon gemaect / 't welck van beyde de syden van 't Altaer liep tot binnen de twee eerste Capellen : In de Tribune / die boven de groote Boort is / waren Amphitheatrum's voor de Musicijns geordonneert / en van de

de boorz. Deure tot aen den Nutaer / in de openinge van alle de Capellen wa-
ren Balcons booz Luyden van qualiteyt / die geen Sessie in de Ceremonie
hadden: in 't midden van de Capelle was een Stellagie / hebbende boven een
hoog Verhemefel / daer men met 3 Crappen op-trad / hebbende na de kant
van 't Nutaer een Knielbanck / waer boven oock een Dais was gehangen van
Violet Fulp / bezaept met Goude Bloemen: de Stellagie was gedeckt met
een Persiaens Tapijt / Gout in de gront / en daer boven lagh een Doet-kleed
van Paers Fulp / insgelijck met Bloemen bezaept / 't welck de Knielbanck
en ontrent de helft van de Stellagie bedeckte: alle de Balcons waren oock
met Persiaensse Tapijten / doozwozocht met Gout / behangen: by den Nutaer /
aen de kant van 't Epistre / had men 3 Bancken booz de Clerge / en lager / in 't
naderen na 't hooge Verhemefel / 3 andere booz den Raedt; aen d'andere kant
warendt 3 booz de Ambassadeurs en 3 booz de Secretarissen van Staet / en
aen beyde de syden langst de Muren eene booz de Ridder van de Orde; en
alle dese Bancken waren beleyt met Violet Fulp / verciert met Goude Bloe-
men. Van 's morgens af had de Hartog van Luxemburg / Capiteyn van de
Lijf-wachten / sijne Guardes op alle de Toegangen na de boorz. Capelle ge-
set / om alle confusie booz te komen. Ten 10 uren quam de Cancelier van
Franckrijck / gekleed in sijn Satijne Violette Rock / geboert met rood Schar-
laecken / gebolgt van de Raedtsheeren van Staet en de Meesters der Reque-
sten / met hare swarte Satijne Rocken en vierkante Mutsen / en wierdt in de
Nem-stoel sonder rugge / die men booz hem had bereyd / geplaeft / en sijn Staf-
dragers booz sijn Doeten op de Knien / houdende hare Staffen ober epude tot
den Coning aldaer soude gekomen zyn: Op de selve tijdt quam daer mede de
Grave van Morsteyn / Extraordinaris Ambassadeur van Polen; Sr. Ca-
bord / Extraordinaris Enbopé van Portugael; den Resident van Mantoua;
hier na den Marquis de Segnelap / de Marquis van Chateaufort en den
Heer Secretaris Pomponne: dese volgden de Hertz-Bisschoppen en Bisschop-
pen / boozt de Hartoginne van Osnabrugge / de Princesse haer Dochter / de
Hartoginne van Neuchelenburg / de Marquise de los Balbases / den Prince
Frederick Augustus van Saren-Epfenach / den Prince Augustus Willem
van Wolfenbittel / den Prince Willem van Furstenberg / den Duc de Pa-
strana (die booz Extraordinaris Ambassadeur uyt Spangie was gekomen /
en eenige Geschencken aen de nieuwe Coninginne overgebracht hebbende / also
sijne publijcke Intrede noch niet gedaen hadde / verscheen hier als incognito)
de Raugrave Charles Louis / Zoon van den Heer Keurvorst Palatijn; den
Ridder Lubomirskij / Grooten Venzich van de Kroon Polen / en alle Mini-
sters der Protestantse Princen wierden geplaeft volgens haer Rang in de Bal-
cons; maer Sr. Saville / Extraordinaris Enbopé van Engellant / retireerde
eer de Misse wierdt begonnen. Ten 11 uren / den Coning zijnde in 't Cabinet
van de Coninginne / met alle die hem souden versellen in de Capelle / belaste dat
men mede derwaerts soude marcheren: de Ridder van de Orde van den
H. Geest / hebbende booz haer 4 Herauten / den Koning der Wapenen / haer

Heraut en den President de Mesmes / Grootmeester van de Ceremonien van
 d'Orde / gingen voor aen / twee en twee / in 't swart gekleed / met haer Ordes
 ober de Mantel : de Hartogh van Crussol / welke de Cer-tepchenen van de
 Coningh van Spangie soude dragen / marcheerde achter de Ridders van de
 Orde / sijn kleed was kostelijck met Paerlen en Diamanten verciert ; hem
 volgden den Grooten Prieur van Branchrijck / met de Hartog van Vendosme
 sijn Broeder : de Ambassadeur van Spangie quam daer na / hebbende aen
 sijn rechter-hand de Grabe van Bionne / Grooten Schiltknaep van Branch-
 rijck / en aen sijn lincker-hand Sr. de Bonneuil / die hem hadden verselt by de
 Prince van Conti / wanneer de selve was gaen halen / om hem weder na den
 Koning te geleiden / gelijk de voozgaende dagh : dese volgden de Hartog van
 Verneuil / den Duc de Maine / de Grabe van Vermandois / de Prince de la
 Roche Sur-Pon; en de Prince van Conti / aenhebbende een Mantel en klede-
 ren verciert met beele Paerlen en Diamanten / quam eben voor den Koning /
 hebbende sijn Majest. voor hem 2 Deurwachters met hare vergulde Staffen /
 en noch nader den Marquis de Cilladet / Capiteyn van de 100 Switsers van
 de Garde / en achter hem de Hartog van Luxemburg / Capiteyn van de Tijf-
 wachten / welke aen sijn rechter syde had de Hartog van Gesnes / eerste Edel-
 man van de Kamer / en aen sijn lincker de Prince van Marsillac : den Koning
 wierdt gevolgt van de Koninginne / geleid van de Hartog van Dieuville / haer
 Ridder van Cere / en door de Marquis van Hautefort / haren eersten Schilt-
 knaep ; haer Mantel was van 9 Ellen lang / en wierdt van de Hartoginne
 van Richelieu / haer Dame van Cere / gedragen : hier na quam Mademoi-
 selle / die in luster en pracht noch boven d'andere scheen upt te stecken / en
 wierdt geleid door den Heer den Dauphijn (welcke achter hem hadde de Har-
 togh van Montausier / sijn eerste Edelman van sijn Kamer) en door Monsieur /
 welke achter hem hadde de Ridder van Chastillon / Capiteyn van sijn Guar-
 dis ; haer sleepende Mantel was 6 Ellen lang / en wierdt gedragen van Ma-
 demoiselle van Orleans aen de rechter-hand / door Madame de Groot-Har-
 toginne van Toscanen aen de lincker / en het uptterste door Madame de Guise ;
 de voozsz. Mantel was Violet fluwel / met Herminen en Kantten van drie-
 vingers van de selve / en aen yder kant 3 reecken van Goude Lelien / boort het
 eynde met gelijcke Bloemen bezaept / haer Kock en andere kledingen waren
 mede van Violet fluwel / en besprept al-om met Goude Lelien / self de
 Schoenen die sy aen hadde / en droeg een Goude Kroon op 't Hoofst / die boven
 krupswijs met halbe Circulen van Diamanten wierdt gesloten ; dese drie
 Princessen hadden oock yder een Mantel met een Sleep / werdende die van de
 eerste gedragen by de Grabe van Escars / de tweede door de Grabe van Sainte
 Mesme / en de derde door den Ridder de Maillay : haer volgde Madame / ge-
 leyt by de Grabe van Baillac en de Marquis van Bion / en wiert haer Sleep
 gedragen by de Marechalle Hartoginne van Pleffis : daer op quam Made-
 moiselle de Valois (nu Mademoiselle) geleid van den Marquis d'Effiat / en
 haer Sleep wierdt gedragen door de Grabe van Flamarin : hier na quam
 Made-

Mademoiselle de Blois/gelepd door de Grave van St. Geran/en haer Sleep
gedragen door den Marquis de Bzieligneur: doen Mademoiselle de Nantes/
gelepd by de Marquis van Dangeau/ haer Sleep gedragen door de Ridder
van Soyecourt; en Madame de Hartoginne van Verneuil/ gelepd van de
Marquis van St. Herac/en haer Sleep gedragen by de Grave van Merilly:
voorts quamen de Hartoginnen en Dames van 't Hof/ alle op het prachtigste
toegefelt/ sonder dat nochtans iemand als den Koning/ Koninginne/ den Heer
den Dauphijn en haer Koninkl. Hoogheden/ Gout of Silber op haer Klederen
hadden/ want de Mantels van de Princesen wierden onder de Klederen niet
gereekent. Dese Konincklijke Compagnie passeerde door een Galderpe/
welcke loopt tot binnen 't Hof van 't Hsere Paert/ van waer men af-treedt
door een groote Trap by 't Fer à Cheval/waer langs in 2 reken de Lijf-wach-
ten/ de 100 Switfers en de Lijf-schutten van den Grooten Provoost stonden/
terwijl de Fransse en Switserse Bataillons de Macht hielden met ontbou-
wen Daendels en slaende Crommels. Hare Majesteften in de voorsz. Capelle
komende/ hebben haer na de boven-gemelde Stellagie begeben/ alwaer haer
plaets namen by de Knielbanck/ hebbende yder achter haer een Kussen met
een Arm-stoel/ Mademoiselle stelde sich tusschen beyde hare Majesteften/
doch een weynig verder van de Knielbanck; den Heer den Dauphijn en Mon-
sieur gaben haer gedurigh de Hant/ gelijk oock die continneerden welcke haer
Sleep droegen: Madame nam haer plaets achter de Koninginne/ en Made-
moiselle de Valois achter den Koning/ dan wat meer achterwaerts als Ma-
dame: hier achter quam de Prince van Conti en de Prince de la Roche Sur-
Mon/ haer stellende achter Madame en Mademoiselle de Valois; en achter
haer quamen de Grave van Vermandois en de Hartog du Maine/ hebbende
aen d'eene syde Mademoiselle de Blois en aen d'andere syde die van Nantes/
en vorder de Hartog en Hartoginne van Verneuil/ en vervolgens alle de Har-
toginnen en Grooten/ die na den Koning in de Capelle gekomen waren/ wel-
ke yder haer plaets hadden: En aldus alles in ordze zijnde/ is den Cardinael
de Bouillon ynt de Sacristie getreden/ aen-hebbende de Ornamenten van de
Capelle des Konings/ voor hem gaende de Geestelijcken die hem souden die-
nen/ en de Bisschop van Tulle voor Diaken van Cere/ en de Bisschop van
Sees voor sijn Onder-Diaken van Cere/ verselden hem: hy ontrent het
Wutaer gekomen zijnde/ salueerde die/ en daer na den Koning en Koninginne/
en ging doe neer-sitten op een Arm-stoel/ die op de Crappen van den Wutaer
stont/ en sijn Assistenten in 2 andere: waer op hare Majesteften na 't Wutaer
af-traden/ derwaerts den Heer den Dauphijn en Monsiur mede Mademoi-
selle gelelden/ tot dicht by den Cardinael/ latende als-doen haer Handen log/
en den Marquis de los Balbases/ die gestadig verselt was van de Grave van
Brienne/ bracht den Heere Prince van Conti aen de voet van 't Wutaer/ en de
selbe sich ter rechter-hant van Mademoiselle gestelt hebbende/ begonde den
Cardinael de Hukwelijckx-Ceremonien: den Marquis de los Balbases had
aen de Princen in een Becken gepresenteert 30 Goude Stucken en een Ring/
Gg 2 gesmeed

gesmeed van Gout en Silber / welke by den Cardinael gezegent zijnde / soo stact de Prince van Conti den Ring aen de Ring van de linker Handt van Mademoiselle / en gaf haer de 30 Gout-stucken op Trouw van 't Huwelijck met de Koning van Spangie : waer op weder den Cardinael de voorsz. Drogen aen d'een en d'ander / als in de Onder-trouw / hebbende gedaen / en sy weder alsoo geam. woort / soo is de Huwelijck-Zegen daer op gevolgt. En dit alsoo verricht zijnde / wierdt de nieuwe Koninginne dooz den Heer den Dauphijn en Monsieur weder op 't hooge Verhemelsel geleyd / en nam haer plaets dooz de Knielbanck / tusschen den Koning en Koninginne / alwaer dooz haer mede een Arm-stoel wierdt geset : den Heer den Dauphijn stelde hem achter haer / en vervolgens hare Koninklijke Hoogheden en d'andere Grooten en Dames / die 3 reberentien op 't weder-komen van de nieuwe Koninginne deden / als eene aen haer en twee andere aen den Koning en Koninginne. Den Cardinael / inmiddels sijn Cardinaels-Hoed gecquiteert hebbende / heeft een Casubel genomen / en quam de Koninginne van Spangie / den Koning en Koninginne met het Wy-water besproepen : daer na begon sy de Misse / en liec ondertusschen aen de voorsz. nieuwe Koninginne / als oock aen den Koning en Koninginne / 't Evangelie kussen : hier op de nieuwe Coningin met statie weder na 't Altaer geleyd zijnde / kuste aldaer de Bagge / die den Cardinael aen de Dinger had / en daer op presenteerde sy een brandende Was-haers / daer 20 Goude Stucken aen hingen / aen sijn Eminentie / keerende weder gelijck sy gekomen was op 't hooge Verhemelsel ; 't selve dede de Prince van Conti in den Naem van de Koningh van Spangie : Waer na den Cardinael de Misse voort verholgde / veranderende tweemaal van Mijter ; en eyndeling trad de nieuwe Koninginne nochsmaels na den Altaer / alwaer op de Trappen twee Kussens lagen / op welke eene sy en op d'andere de Prince van Conti gingen knielen / als wanneer de Bisschop van Orleans van d'een ende de Abt van Liorme van d'andze kant een Decksel boven de Hoofden van haer beyde hield / waer op den Cardinael eenige Gebeden dede / daer na het Decksel wiert weg genomen / maer sy beyde bleven op haer knien leggen tot het eynde van de Misse / als wanneer de Bisschop van Orleans en die van Sees haer de Vrede gaven te kussen / en na de Benedictie gaf haer den Cardinael het Wy-water / keerende als-doen weder na hare plaetsen. En soude daer mede de Ceremonie geeyndigt hebben / maer daer wierdt noch by geboegt / dat den Cardinael het Evangelie weder-gebzacht zijnde / dat opende / en 't selve aen den Koning presenteerde / om de Vrede met Spangie daer op te besweeren : den Marquis de los Balbases naderde / om Getuygen van dese laetste Actie te wesen : den Heer Cancelier kilom op het hooge Verhemelsel / en wierdt gevolgt van Monfr. de Pompone ; die den Ced van de Vrede ober leyd las / welke den Koning ratificeerde met hysde stemme / en sulckx confirmeerde met het aenraecken van het Evangelie-Boeck : gelijck als op de selve tijdt de Koningh van Spangies den selven Ced tot Madrid heeft gedaen in presentie van den Marquis de Villars / Extraordinaris Ambassadeur van Franckryck. Hier op wierdt het ordinaris

dinaris Register-Boeck van de Huwelijcken eerst aen Monfr. de Pomponne en door die aen den Koning gepresenteert / met een Penne / om te teyckenen de getuygenisse / gelijk sijn Majestept vervolgens dede / en oock de Koninginne / den Dauphijn / Monsieur en Madame / en oock self de nieuwe Koninginne en de Prince van Conti : En wierdt dit alles getermineert met een Te Deum Laudamus, waer onder oock de Trompetten en Ketel-trommels toerden gehoozt : 't welck geeyndigt zijnde / is een yder te rugge geciert gelijk hy gekomen was. Van dien avont wierdt noch / tot vermaeck van de nieuwe Koninginne / by de Italiaenisse Comedianten een Comedie vertoont / en daer na een kostelijck Vuurwerck aengesteecten. Sy at dien avont in 't Apartement van de Koninginne / sittende tusschen den Koning en Koninginne : En daer na geretireert zijnde in 't Apartement van de Koninginne Moeder / quam de Major van de Guardes uyt oorde van den Koningh haer vragen na 't Woorz / 't welck aen de sijne soude geben / en vernemende / dat men gewend was de Naem van eenig Heylig of diergelijcke daer toe gebuycken / soo antwoorde sy haerdiglijck / Karel, zijnde de Naem van de Koning van Spangie.

De tydinge van het voltrocken Huwelijck was in weynigh dagen tot Maerdyd / allwaer men aenstonts alle teekenen van vzeugde heeft bewesen : maer een Stieren-gebecht / een bysonder blijck van vzeugde in Spangie / dat alreede aengesteld was / most blijven steken door de Doot van Don Juan van Oostenrijck / die den 17 September / na een Sieckte van 23 dagen / te overlijden quam : hy hadde vzeiederhande Kooztsen te gelijk / daer van sommige gereguleert waren / en andere niet / doch die 't begryp van de Medicijns te boden gtingen ; somwijlen scheen hy op sijn wytterste te zijn / en weynigh daer na liet hy noch wackere kracht en sterckte blijcken / soo dat men verscherpde mael groote hoope had tot sijne weder-genesinge / waer toe alle bedenckelijcke Remedien wierden gebuyckt / maer sonder effect : hy had dickmael van sijn selven gelsagen / self noch daegs booz sijn sterben meer als 6 geheele uren / soo dat men oordeelde dat hy doodt was / en men verhalven alle preparatie begonde te maeken om hem te balsemen / als wanmoer hy als uyt een diepen slaep weder tot sijn selven quam / en begeerde eenig Doedsel / waer na noch wel 24 uren leefde / maer storf echter des anderendaegs na de middagh / op den selven Dagh en Maent dat sijn Heer Vader Koning Philips de IV. in 't selbe Paleys was overleden / 14 Jaeren te voren : hy was een Prince van middelbare groote / wel gemaeckt van Persoon / en van Wesen beballig en regulier / swarte en levende Oogen / sijn Hair was mede swart en lang / maer begonde al te grijsen ; sijn maniere van leven seer beballig / en trock wonderlijck de Herten en genegentheden tot sich : hy preez seer de eygen-aerdigheyt / gelijk hy self in sijn Persoon en Aledinge trachte te betonen : sijn Geest stack boven die van sijn Lantaert in delicateffen uyt ; schreef en sprack seer wel 5 verscherpde Talen / en verstont er noch meer : hy had sich geoeffent in de Schilder-konst / Gout- en Silber-smedery en Chimie / geberseert in de Historien / en sig voornamentlijck vermaeckende met de Mathematica : maer wanneer in 't Belwint van de

Affaires quam/ most hy dat alles laten varen / doch was boven al seer deboot: hy was seer bedreven in alle Affaires van de Spaensse Monarchie; hy had Vicaris Generael van Italien geweest / en also had hy recht alle de Dicerong te commanderen: 't Gouvernement van de Spaensse Nederlanden was hem in eygendom gegeven: de Koninkrijcken van Arragon en Catalogne hadden hem vooz Dicerop aengenomen: hy was Capiteyn Generael van alle Zeeen van Spangie / Grooten Vizeur van de Oryze van St. Jan van Jerusalem/ en boven dien was hy nu Premier Minister: hy was den eenigsten Prince die in de Staten van de Koningh van Spangie den Titul van Hoogheyt voerde: hy was 50 Jaren out als hy storf / en hadde geen Testament gemaecht / maer den Cardinael de Poztocarrero / de Werts-Bisschop van Toledo / de Hartogh van Alba / de President van Castillien en de Biechtvader van den Koning waren by hem genommeert om de saecken na sijn doot te reguleren / gelijk als hy self anders soude gedaen hebben: hy wiert 24 uren op 't Bed van Parade gelept / in de selve klederen / soo men segt / daer mede hy anders de nieuwe Koninginne meynde te gaen ontmoeten; dan is daer na in een Lode Kiste gelept en na het Escurael geboert / alwaer hy by de Princen van 't Koninkl. Huys is begraven.

De nieuwe Koninginne van Spangie ontfing ondertusschen alle Recreatien / geluckwenschingen van de vreemde Ministers / van alle de Hoben en van wie van eenige qualiteyt was / soo veel / dat het verdrietigh soude zyn alles te verhalen: sy quam nochmaels binnen Parijs / alwaer men soo veel spel om haer te onthalen aenrechte / als of sy daer noyt meer geweest was. Sy vertroock den 20 September van Fontainebleau / nemende met seer groote betweegnisse en teekenen van affectie haer afscheyt van den Koningh / Coninginne en het gauntsche Hof / haer afscheyt in een Plaetse genaemt la Chapelle a la Reyne, twee mijlen van Fontainebleau / werdende soo verre uytgeley gedaen. Sy nam haer wegh onder 't gelepde van de Prince van Harcourt en Madame sijn Huysvrouw na Orleans / met een treffelijche Suite / daer onder 4 kostelijche Karossen waren: doch vertroock met haer den Spaenssen Ambassadeur de Marquis de los Balbases / zijnde de Hartog van Pastrana 2 dagen te voren te post vooz uyt gereden. Ondertusschen in alle Steden / die sy passeerde / wiert haer groote eere bewesen: Monsieur en Madame verselden haer tot Orleans / tot den 23 / wanneer Madame weer na Fontainebleau keerde / maer Monsieur verselde haer tot Amboise / alwaer mede sijn afscheyt nam. Sy quam den 30 tot Poitiers / daer na tot Bordeaux / alwaer haer groote eer aengedaen wiert / en op den 9 October tot St. Jan de Luz / d'uytterste Plaetse van Franckrijck / alwaer sy tot den 3 November bleef / vermits de Spaensse Minister van de Prince van Harcourt verenschte een Douboir van sijn Koningh / om de Coninginne over te leveren / eben gelijk als de Marquis van Astorgas / die daer toe van de Koning van Spangie was gesonden / eene hadde om haer te ontfangen / en alsoo most daer ober na 't Fransse Hof geschreven werden / en daer op het gemelde Douboir gekomen zijnde / wiert geresolbeert op den 3 voorsz. de overleveringe te doen. Haer Majesteit dede haer Middag-mael wat vroeger als

als ordinair / soo dat een uur na de middag / onder 't los-branden van 't Canon / van St. Jan de Luz vertrock / en quam in een Huys dat op de kant van de Rivier van Bidassa erpres tot de Overleveringe van Hout was gemaect / hebbende een Zale / een Kamer en een Cabinet buyten het Werck / alle kostelijck gemeubleert / en van buyten heerlijck vergult en beschildert : de Coninginne daer gekomen zijnde / begaf haer binnen het Cabinet / en na dat sy haer Konincklijck toegereed had / quam sy in de Zale / en at een weynigh van een prachtige Collatie / die Monstr. de Chalange aldaer vooz haer geprepareert had : van daer begaf sy haer na de Kamer / die met rood Damast geboort en met Goude en Silbere Galon behangen was ; daer was een Verhemelsel van de selve Stoffe / en daer onder een verhebenheyt met een Arm-stoel / daer op de Coninginne soo dra niet geseten was / of de Prince van Harcourt stelde sich aen haer rechter en Madame de Princesse van Harcourt aen haer lincker zyde / en achter haer was Monstr. de Repaire / welke de Lijf-wachten van den Koning / die haer tot daer toe hadden verselt / getoecommandeert had : Mar. de Saintot ging daer op hemisse geben aen de Marquis van Astorga ober de Brugge / die van de Zael ober 't Water na een kleyn Eylantje / dat Branchrijck noch toebehoort / was gemaect / zijnde de Guardes in verschepte kleyne Esquadrons verdeelt op dat Eylantje / aen 't eynde van 't welke den boorz. Marquis was in een kostelijck Schip / verbaerdigt om de Coninginne ober te brengen : hy hadde soo dra geen beschept dat de Coninginne na hem wachte / of trad te Lande / hebbende vooz hem 60 Personen in Lebze / Pages en Doetknechten / alle op 't Spaens gekleed / behalven 20 Edellieden / die hem verselden / en so als hy in de Kamer trad / deed hy een diepe reberentie / en de Coninginne naderende / een thoeede / kussende haer de Hant / en sig ober-eynde berheffende / deckte sich aenstonts / 't geen de Prince van Harcourt daer op mede dede ; hy complimenteerde haer Majesteit uyt de naem van den Koning en Coninginne Moeder van Spangie / en gaf van hare Majesteiten van haer 2 Brieven ober / na dat hy die aen sijn Doozhooft / Aengesicht en vooz sijn Hert gedrukt had : de Coninginne betuygde wel te vrede te zijn dat de Koning van Spangie hem tot hare conduite had verkoren : daer na dede den Marquis een Compliment aen de Prince van Harcourt / aen welke hy sepde : Dat hy daer gekomen was uyt de naem van den Koning sijn Meester, om de Coninginne te ontfangen. En de Prince antwoorde na sijn tegen-compliment : Dat hy gekomen was om haer over te leveren : wenschende, dat hare Majesteit mochte dienen tot een Pant van Vriendtschap. En na een Compliment van den Marquis aen de Princesse van Harcourt / las Monstr. de Chateaufneuf / Raedt in 't Parlement van Parijs / de Acten van Overleveringe.

Acte van overleveringe van de Coninginne van Spangie.

WY Pierre Antoine de Castagnere, Ridder, Heer Baron van Chateaufneuf, Raedt des Konings in alle sijne Raden, en in sijn Parlement van Parijs, van wegen de seer Hooge, seer Machtige en seer Excellenten Koning LOUIS de XIV. van die Naem, by
der

der gratie Godts Koning van Vranckrijck en Navarre, certificeren alle den gene die het behoren sal, dat tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt en sijn Cathol. Majesteyt KAREL de II. van die Naem, is geaccordeert, dat na de celebratie van 't Huwelijck, gedaen tot Fontainebleau den 31 Augusti 1679, voor sijn Cathol. Majesteyt met haer Koninckl. Hoogheyt MARIA LOUISA, Dochter van hare Koninckl. Hoogheden PHILIPPE DE FRANCE, eenigste Broeder des Konings, en HENRIETTA ANNA VAN ENGELANDT, de Coninginne van Spangie door den seer Excellenten Heer sijne Hoogheyt de Prince van Harcourt tot op de Frontieren van sijn Koninckrijck soude werden vergeselschap, en door des Konings Officiers gedient en opgepast. En na dat sy gekomen was in 't Huys 't welck door ordre van den Koning, op de Landen van sijn Jurisdictie, by dat van Martino, tegen over de Pas van Behobie, gemaect is, soo heeft sijn Excellentie Don Antonio Pedro Alvares Gomes, Marquis van Astorga, Raedt van Staet van sijn Cathol. Majesteyt en Grootmeester van 't Huys van de Coninginne van Spangie, sijn mede in het selve Huys begeben, alwaer d'uytwisseling der Volmachten, waer mede den seer Excell. Heer en sijne Hoogheyt de Prince van Harcourt en den Marquis d'Astorga van wegen hare Alder-Christel. en Cathol. Majesteyten voorsien waren, geschiet is, en de gewoonlijcke Ceremonien van wederzyden gehouden zijn: Alwaer mede ged. Marquis d'Astorga, na de behoorlijcke Submissien in diergelijcke gelegentheden, aengenomen heeft de Coninginne van Spangie te versellen en op te passen, tot dat de selve by den Cathol. Koning sal gekomen zijn. En aldus is de Ceremonie van d'overleveringe van de Coninginne van Spangie op den 3 November 1679 geschiet, en hebben wy getekent.

Daer tegens Don Alonso Carnero / Secretaris van Staet van Spangie / de Aete van de Recepte las / luydende aldus.

Spaensse Aete van de Receptie.

Ick Don Alonso Carnero, Ridder van d'Ordre van St. Jacob, van de Raedt en Secretaris van Staet en van Oorlog in de Nederlanden van den seer Hoogen, seer Excellenten en seer Machtigen Cathol. Koning Don CARLOS de II., by der gratie Godts Koning van Castilien, &c. onsen Heer, die Godt lange en geluckige Jaren beware en verheffe, certificere en betuyge, op dat het vooreen iegelijck kennelijck en openbaer soude zijn, dat also tusschen de Cathol. Majesteyt van den Koning onsen Heer, en van den seer Hoogen, seer Excellenten en seer Machtigen Alder-Christel. Koning LOUIS de XIV. van Vranckrijck, dat na de celebratie van d'aldergeluckigste Trouw-dagh van den Konigh onsen Heere met de Serenissime Princeesse MARIA LOUISA, Dochter van den Serenissime Prince Hartog van Orleans, en van Madame HENRIETTA ANNA VAN ENGELANDT, Nichte van sijn Alder-Christel. Majesteyt, en op heden Coninginne van Spangie, onse Vrouwe, voor reeckening van sijn Alder-Christel. Majesteyt tot op de Grensen van Spangie soude werden geleyt en opgepast: Welcke volgende het Huwelijck voltrocken zijnde, gelijk het selve in der daedt op den 31 Augusti deses Jaers tot Fontainebleau voltrocken is, en haer Majesteyt gekomen zijnde in het Huys, 't welck door ordre van den Alder-Christel. Koning by dat van Martino, tegen over de Pas van Beobia is opgemaect, zijnde gedient en opgepast door den Heere Prince van Harcourt, de welcke Volmacht van sijn Alder-Christel. Majesteyt in handen heeft, om d'overlevering van haer Koninckl. Persoon te doen: En alsoo den seer Excell. Heer Don Antonio Pedro Alvares Gomes d'Avila, Oforio en Tolde,

Toledo, Marquis van Velada en Astorga, &c. van den Raet van Staet van sijne Majesteit, en Opper-Hofmeester van de Coninginne onse Vrouwe, de behoerlijcke Volmacht van den Koning onsen Heer heeft, om haer Majesteit te ontfangen, en uyt desselvs Koninckl. Naem gekomen is, om dese Plechtpleginge waer te nemen, soo heeft hy, na de behoerlijcke Submissien, in diergelijcke gelegentheden en overleveringen van Koninckl. Personen gebruyckelijck, aengenomen de Majesteit van de Coninginne onse Vrouwe, ter plaetsē daer den Koning onsen Heer sich sal bevinden, in nakominge van desselvs Koninckl. Ordres, op te passē en te geleyden: waer mede dan de geleyde Overlevering volbracht is, en het geaccordeerde dien aengaende tusschen hare Catholijcke en Alder-Christelijckste Majesteiten nagekomen, atterende by alle het vorenstaende, &c.

Den Marquis d' Astorga presenteerde daer op aen hare Majesteit 2 Me-nins en eenige andere Personen van qualiteit / die / met de rechter Kanie op de Herde / haer de Hant kuste: de Bisschop van Pampelone / doch niet geknielt / dede het selve: waer na de Coninginne opstont / boegende den Marquis sich aen haer rechter-hant / gaende een Menin aen de lincker / daer sy op leunde: de Hartoginne van Terranova quam haer ter halber wege van de Brugge te gemoet / en kuste / met de Staet-Dochters die haer verselden / de Hant van de Coninginne: Mr. de Repaire gaf daer op aen gedachte Hartoginne ober de Sleep van hare Maj. te dragen / t geen hy so verre gedaen had: haer Maj. trad dan in 't geseyde Schip / waer in een Kamer rondom met Glasen was / heb-bende alleen Dames by haer; 2 Barcken / in yder van welke 12 Bootsge-sellen waren / trocken het Schip / daer in de Coninginne was / voort: 't welck soo dra niet en begonde te drijven / of de Spaensse Kuypert dede een salvo / en de gantsche Artillerij van Fontarabia wierdt verscheyde mael los-gebrant. De Coninginne te Lande tredende als 't al about begonde te worden / vout al-daer haer Lijf-Karosse / Littier en Draeg-stoel / met veel Volck in Lebzey-klederen; sy ging sitten in de voorsz. Draeg-stoel / werdende gelicht van 20 Voet-Dienaers met lange Was-Kaerssen; vooz haer marcheerden een deel Switsers / en quam dien about tot Iron / alwaer in de Kerckie het Te Deum wierdt gesungen / en dien about vooz d' eerste mael op sijn Spaens opgedist / doch aen haer gelaten / uyt ordze des Konings / om te doen wat haer belieef de / en te ageren als Souberaine. Daer ontstont eenigh geschil tusschen den Mar-quis d' Astorga en de Hartogh van Ossuna / wie 't toequam de Coninginne te geleyden / maer d' eerste wierdt daer by gecontinueert. Den 5 November vertroock haer Majesteit van Iron na Vittoria / en ontfingh onderwegen ty-dinge / dat den Koningh tot Burgos opgehouden was dooz een Verkoutheyt. Den 11 quam sy tot Vittoria / alwaer sy 't eerste Spaens Kleed aendede / en een Present van de Coninginne Moeder ontfing / waerdig 10000 Kroonen / zijnde 2 Oor-Pendants met langwerpige Paerlen. Sy vertroock van daer na Burgos / alwaer den Koningh soude binden; maer ondertusschen quam beschept / dat sijn Majesteit tot Quintana Palla / een kleyn Dorpje / 3 mijlen van Burgos voorsz. / by haer soude komen / om aldaer het Huwelijck dooz een tweede Benedictie als incognito te confirmeren en consumeren: sy arriveer-

de daer den 18 November 's avonts / en des anderendaegs / als den Koning aldaer gekome was / quam de Prince van Harcourt en de Marquis de Villars / Franssen Ambassadeur / zijnde die de Coninginne tegen-gereeden / in 't uyt-treden van de Karosse sijn Majestept verwelkomen ; maer sy hadden qualijck tijdt om hare reberentie te doen / alsoo sijn Majestept meer verlangde om de Coninginne te sien / die hem verwachtte in een Wintichambze : den Coning had by hem de Hartog van Medina Celi / de Conestable van Castillien / de Hartog van Ucedo / &c. Wanneer hy in de Wintichambze quam poogde de Coninginne hem verscheyde mael de Handen kussen / maer hy wilde sulck niet toelaten ; hy groete haer op de Spaensse wijsse / dat is sonder kussen / en sy deden wederzijts een Compliment / daer de Marquis van Villars den Colck van was / en daer na presenteerde sijn Majestept aen de Coninginne de Grooten / die hy mede gebzacht hadde. De Ceremonie van de Confirmatie des Hulweelijckx volgde daer op / weynigh verschillende van 't geene in de Onder-fronck tot Fontainebleau was geschiet : men hong om den Koning en ober de Coninginne een witte Bant met Minne-stricken / en een wit Floers met Silbere Franje ober de Schouderen van den Coning en ober 't Hoofst van de Coninginne ; de Patriarch van Indien / alsoo de Bisschop van Burgos indispoost was / dede de Ceremonie ; welke soo dra niet gedaen was / of / na de ontfangen Complimenten van de Fransse Heeren / gingen den Coningh en Coninginne alleen in een Kamer / alwaer hy de 2 uren in particulere Conbersatie bleven / waer na sy dien dag t'samen in 't publijck aten / en verbolgens na Burgos reden / alwaer dien nacht t'samen stiepen : en de Coninginne 's anderendaegs na buyten de Stad in een Convent gaende / dede van daer haer Intrede binnen gedachte Stadt / sittende te Paert / en gekleed op het Spaens ; 3 Grandes van Spangie marcheerden vooz haer / en achter die de Marquis d'Alstozga / en na de Coninginne / die onder een Verhemfessel reet / quam Madame de Terranova en Madame de Mozzare / sittende op Muplen / en verbolgens alle de Dames. Den naesten dag dede de Prince van Harcourt / die / sedert de Coninginne hadde overgelevert / als Extraordinaris Ambassadeur ageerde / sijn publijcke Intrede / en had publijcke Audientie / en hoort daer aen die van sijn afschept. Hare Majestepten Speelen vermaecht / tot dat haer van daer na Buen Retiro begaben / van waer in 't volgende Jaer een prachtige Intrede binnen Madzid hebben gedaen.

In Vranckrijck heeft van dit Jaer een Chambze Ardente tegen Turcken / die andere souden hebben vergeven / aengevangen : dan alsoo 't selve werck noch niet ten eynde is gelopen / en dat men niet en weet wat eygentlijck van de saecke zy / soo sullen wy in de naeste Mercurius daer van spreekken / zijnde ondertusschen een saeck die men in Vranckrijck vooz desen niet gehoozt heeft.

Laetst / doe wy van de Engelsse en Schotse Affaires gewag maechten / hebben wy verhaelt / hoe de Schotse Oproerige zijn gedempt ; maer met het Ver-raet / in Engelandt ontdeckt / was het noch niet ten eynde / gelijk 't op heden noch

noch niet en is: wy sullen derhalven maer eenboudiglyck verhalen 't geen ver-
der in dit Jaer dien aengaende is gepasseert.

Daer waren onder andere tot Londen in de Gevangnisse geset eenen Tho-
mas White/ alias Whitebread/ Provinciael van de Jesuyten in Engelandt;
William Harcourt/ den gepretendeerden Rector van Londen; John Fen-
wick/ Procurator van de Jesuyten in Engelandt; John Gaben/ alias Gaben;
Anthony Turner en James Cozker/ welke den 23 Juny te recht wierden
gestelt vooz de Bar van de Rechtbanck in de Old-Baily: Cozker gaf een Pe-
titie in/ dat hy noch niet vaerdigh was met sijne desentie/ en versocht derhal-
ven/ dat hy tot de naeste Dierschaer mocht sitten: Doch wierdt geseyt/ dat hy
echter soude moeten verschijnen/ en de Beschuldinge aenhoren/ om als-dan
te seggen wat Getuygen hy van noden hadde.

't Gros van de geseyde Beschuldinge bestont hier in: dat sy op den 24 April
1678 in een Vergadering binnen Londen waren geweest/ waer in getonspi-
reert was/om Oproer en Rebelye te verwoecken/ den Koning met sijn Onder-
danen te massacreren/ en 't Goubernement en Religie te veranderen; waer
hy noch speciael wierdt geseyt/ dat als-doen bestemt was Gzobe en Pickering
te gebruycken tot het ombrengen van den Koning/ en so niet/4 andze Schelmé.

Sy ontkenden alle gelijckelijck hier aen schuldigh te wesen/ en Whitebread
bracht vooz hem in/ dat hy in December te voren deswoegen beschuldigt/ daer
ober te recht hadde gestaen en byz gekent was: maer men vont sulckx in de
Registers niet. Fenwick seyde het selve/ en kreeg oock gelijck antwoort: En
hier op wierden de Getuygen ingebracht: Dr. Gates was d'eerste/ die onder
andere dingen getuygen gaf van de voozsz. Vergaderinge/ den 24 April/ oude
stijl/ in de Herberge van 't Witte Paert gehouden/ en dat hy den ged. White-
bread self den Ced op het Mis-boeck van d'andere hadde sien nemen: dat hy
geauthoriseert was Militaire Commissien te tekenen; en Sr. George Wa-
keman geweygert hebbende den Koning vooz 10000 Ponden te vergeben/ ge-
proponeert had/om noch 5000 meer te presenteren. Dugdale getuygden tegen
de selve verscheyde dingen/maer al meest van gelijcke natuur/daer Bedloto het
sijne noch by boegde. Tegen Fenwick wierden mede verklaert verscheyde saken
die de Conspiratie aengingen/ als dat met Instructie van Whitebread was
ober-gekomen/ om nieuwe aanbiedinge aen Wakeman te doen/ ten eynde die
te persuaderen tot het vergeben van den Koningh: dat den 21 Augusti/ oude
stijl/ hy Fenwick was geweest daer 't Gelt wiert getelt om den Koning om te
brengen: dat hy kennisse had van 't Derraet tegen de Hartog van Ormont/ &c.
Tegen Harcourt wiert mede getuygt/ dat hy in de groote Raet geweest was en
getekent had/ met verscheyde omstandigheden/ en speciael/ dat van hem Brie-
ven waren gebonden/ waer in hy/ eer 't ruchtbaer was/ de Doot van Edmund-
bury had geschreven. Aengaende Gaban/ dat die insgelijck 't geresolveerde had
getekent/ en verscheyde Raetplegingen bygewoont. Gelijck oock tegen Turner.

Hier tegens sochten de Beschuldigde de getuygenissen invalide te maecken
vooz Tegen-getuygen/ welke sy van St. Omer ontboden hadden/ wesende

jonge Personen/ in haer Schoolen aldaer opgevoed / welcke verklaerden / dat Dr. Gates / die de meeste getuygenissen tegen haer had gegeven / op den 24 April / als de booz-gem. Raedtpleginge in de Herberge van 't Witte Paert sou gehouden zijn / tot St. Omer was geweest / soo dat hy onbequaem was om te getuygen 't geen op de selbe tijdt binnen Londen soude gepasseert zijn / ja dat hy tot in 't midden van Juny aldaer was geweest / en sy met hem dagelijcx hadden omgegaen / hebbende hem niet boven 2 Nachten in alles gemist. Maer hier tegens quamen Sr. Richard Barker / Mr. Walker en Mr. Smith / Studen- ten / met noch eenige andere / welcke gelyckelijck verklaerden / dat sy Dr. Gates in die tijdt / namentlijck in 't eynde van April en begin van May / tot Londen hadden gesien en gesproocken. Booz de rest trachten de Beschuldigde haer Alibi te betonen / en dat d'eene hier en d'ander daer huypen Londen was ge- weest / als de meergemelde Vergaderinge was gehouden : maer haer Getuy- gen waren van de selbe slaghe als die van St. Omer waren gekomen ; van sy meynden / dat / die tegens haer gebuyckit wierden / noch van veel minder geloof waren / en trachten oock te betonen / dat'er in de Beschuldigingen ver- scheyde contradictien waren. Doch / na dat Parteyen waren gehoozt / zijn de Stucken aen 12 Geswoorne overgegeven ; welcke de Getuygenissen over en we'er hebbende geëxamineert / de Gebangens schuldig aen Hoog Verraet heb- ben verklaert : Doch het besluyt wierdt by het Hof tot des anderendaegs uyt- gestelt.

Den volgenden morgen wierdt den Advocaet Langhorn mede booz de Bar gebzacht / als mede schuldig aen 't Verraet / om den Koning om te bzingen / en de Regeeringe van Kerck en Staet te veranderen / en dat hy / om daer toe bzeemde hulp te bekomen / na Romen en St. Omer had geschreven / en bozder Secreten Raedt was geweest en Commissien had ontfangen / 't welck Dug- dale / Prance en Gates tegens hem met veele omstandigheden getuygden : maer hy ontkenden 't / en gaf booz / dat sy Geldt booz dese hare Getuygenissen hadden ontfangen : 't welck sy Getuygen verklaerden ontkwaer te wesen. En hier op de 5 gebangen Jesuyten mede booz de Bar gebzacht zijnde / heeft men / haer te geballe / de Getuygen booz haer noch eens geëxamineert / maer die ble- ven soo stip by de Woorden van haer Verklaringen / dat sy op eenige Wragen van andere Maenden niet en scheenen te konnen antwoorden / seggende / dat sy alleen waren gekomen om de getuygenisse van de Maenden van April en May te geben / so dat men oordeelde te sien / dat sy alleen getuygden volgens seckere Instructie. Waer op men de Gebangens permitteerde booz haer self te spre- ken : dan die niet nieuws boozt-bzingende / zijn alle gecondemneert gesleept / gehangen en gebierendeelt te werden : 't welck op den 30 Juny / uytgenomen aen den Advocaet Langhorn / dat uytgesteld wierdt / aen de 5 Jesuyten / Whi- tebread / Harcourt / Fenwick / Gaben en Turner / is geërecuteert / werdende van Newgate na Tyburn / volgens haer Sententie / op Sleden geboert / al- waer sy booz haer sterben noch de nabolgende Redenen hebben gedaen.

De laetste Reden van Thomas Whitebread.

Ick gis dat'er al verwacht is dat ick iets spreucken soude aengaende de saeck, om de welcke ick gecondemneert en hier gebracht ben, om de Executie te lyden. Ten is niet minder als het aenspannen en toeleggen op sijn Majesteys doot en verandering van het Gouvernement van de Kerck en den Staet. Gy alle weet, of behoort te weten, dat ick nu heb te verschijnen voor het Aengesicht van den Almogenden Godt, en met alle inbeeldelijcke seeckerheyt en evidentie te verwachten heb een finael oordeel over al de gedachten, woorden en wercken van mijn geheele Leven.

Soo dat ick nu in geen ander gelegentheyt ben, dan om waerheyt te spreucken, daerom verklaer ick in Sijn Alderheyligste presentie, en als ick hoope genade te verkrijgen van Sijne Goddelijcke Majesteit, voor U die hier tegenwoordig zijt, en voor de geheele Werelt, dat ick uyt dese Werelt ga, soo onnosel, en soo vry van eenige smet van dese dingen, die my opgeleyt zijn in dese saeck, als ick in de Werelt quam van mijn Moeders Lichaem. En dit doe ick, renunciërende van mijn Hert alle manieren van Pardons, Absolutien of Dispensatien voor het sweeren, als de gelegentheyt of interest magh vereyffchen, 't welck sommige belieft heeft ons op te leggen, als een werck van onse Leere en practijck: maer het is een ding, soo onrechtvaardig, dat ick geloof, als ick altijd gedaen heb, dat geen Macht op Aerden my kan machtig maken, noch niemant anders, om sulckx te doen.

Raeckende die, die my seer valschelijck beschuldigt hebben (gelijck als de tijt, of hier in de Werelt, of hier na, sal openbaer maecken) ick vergeef't haer van herten, en bid aen Godt, dat Hy haer Sijn Heylige Genade wil geven, dat sy mogen berouw krijgen van hare onrechtvaardige Proceduren tegen my, anders sullen sy op 't besluyt vinden, dat sy haer selven meer quaet gedaen hebben, als ick van haer geleden hebbe, 't welck nochtans al veel geweest is.

Ick bid Godt, dat hy sijn Majesteit wil zegenen, beyde tydelijck en eeuwig, het welck mijn dagelijckse Gebeden voor hem zijn geweest: en dit is al het quaet dat ick oyt tegen hem heb gedacht of gemeent. En ick verklare, in 't gesicht van mijnen Godt, met dese mijnen laetsten adem, dat ick noyt geleert, noch noyt geloofft heb, noch kan, als een Catholijck geloven, dat het wettelijck is, op eenige gelegentheyt, op wat pretensie dat het oock soude mogen zijn, te betrachten, of toe te leggen op de doot van sijn Majesteit, of eenige schade aen sijn Perfoon: maer ter contrarie, dat men alle is gehouden te gehoorfamen, te beschermen, te behouden sijn geheyligde Perfoon, na sijn uytterste vermogen.

En ik verklaer daer en boven, dat dit de ware en eenvoudige sin is van mijn Ziele, in 't aensien van die de verborgentheden mijns herten kent, en als ick hope sijn gebenedijde aengesicht te sien, sonder eenige dubbelsinnigheyt, of innerlijcke behoudinge.

Dit is al dat ick te seggen heb, aengaende de saeck van mijn condemnatie. Al wat my nu reesteert te doen, is om mijn Ziel te beveelen in de handen van mijnen gebenedijden Verlosser, door wiens verdienste en Lijden alleen, ick hoop zaligh te worden.

Laetste Reden van Willem Harcourt.

DE Woorden van stervende Personen hebben altijd geacht geweest van de grootste autoriteyt te zijn, om datse dan waren gesproken wanneer sy kort daer na souden geciteert worden voor de hooge Vierschaer van God Almachtigh. Dit geeft mijn hoop, dat op de mijne oock magh gesien worden als op fulcke: daerom verklaer ick hier, in de tegenwoordigheyt van den Almachtigen Godt, 't geheele Hemelsche Hof, en dese ontallijcke Vergaderinge, dat als ick oyt hoopre (door de Verdiensten en 't Lyden van mijnen soeten Saligmaker Jesus Christus) op een eeuwigen zegen, ick soo onnosel ben als een ongeborn Kint, van eenigh ding dat my opgeleyt is, rakende de saeck daer ick hierom sterven moet.

En ick renunciëre geheelijck, en betuyge een affchrick te hebben van die verfoeyelijcke en valsse Leere, die ons opgeleyt wordt, als dat wy konnen vryheyt hebben, om valsche Eeden te doen, of eenige andere sonde, om onse saeck te bevorderen, zijnde expres tegen de Leere van St. Paulus, seggende: *Men sal geen quaet doen, op dat'er goet afmagh komen.* En daerom houden wy 't in alle gelegentheden voor onwettelijck, om te dooden of te vermoorden eenig Persoon, wie't oock wesen magh, veel meer onsen wettigen Coning, die nu regeert, wiens Persoon en tydelijcke heerschappy wy gereet zijn te beschermen met ons Lijf en Goet, tegen alle die haer daer tegen mogen opsetten, wie't oock soude mogen zijn; niemant uytgefondert.

Ick vergeef 't hen alle die mijn doot bevordert hebben, en bid voor hen ootmoediglijck om vergiffenis van Godt Almachtig: oock bid ick de geheele Werelt om vergiffenisse. Ick bid Godt, dat hy sijn Majesteit wil zegenen, en verleene hem een voorspoedige Regeering; en 't selfde aen sijn Konincklijcke Gemalin, de beste der Coninginnen. Ick bid ootmoedig om de Gebeden van alle dese die van de Roomse Kercke zijn, indien'er eenige fulcke tegenwoordig zijn.

Laetste Reden van Anthony Turner.

ZYnde nu, goede Vrienden, gekomen seer na aen mijn end, en gewaerschouwt door een straffe Doodt, om te verschijnen voor de Vierschare Godts, om daer reeckening te geven aen den rechtveerdigen Rechter, van alle mijn gedachten, woorden en wercken. Ick ben van conscientie-wegen gehouden my self dese Justitie aen te doen, om op Eede te verklaren mijne onnoselheyt van dese gruwelijcke daet van verradery, waer mede ick valschelijck beschuldigt worde. Ick acht het een schuldige plicht (die ick schuldig ben tot de Christelijcke Liefde) te verklaren aen de Werelt, voor mijn doot, al dat ick weet: aengaende dit point van de Catholijcken, met de welcke ick verkeert heb, zedert de eerste roep van 't Complot, wenschende uyt 't diepste van mijn Hert, dat de geheele waerheyt hier van mag openbaer werden, op dat d'onnoselheyt mag suyver bevonden werden, tot glorie van Godt, en tot Vrede en welstant van den Koning en het Landt. Aengaende mijn self, ick roepe Godt tot getuygen, dat ick noyt van mijn geheel leven was, of geweest hebbe, in eenige vergaderinge of by-een-komste der Jesuyten, in de welcke eenige Eed van secretesse, by mijn, of eenige van die, om te be-

sluyten

fluyten eenig Complot tegens de geheyligde Perfoon van ſijn Majesteit, noch hebbe noyt tegenwoordig geweest in eenige vergaderinge van haer, in de welcke eenige voorſtellinge was gedaen, of geresolveert, of geteekent, by mijn, of eenige van haer, om weg te nemen het leven van onsen rechten Souverain. Een ſteck van ſulcken natuur, dat indien ick hadde tegenwoordig geweest in eenige ſulcke by-een-komſten, of conſultaties, ick verbonden hadde geweest door de Wet van Godt, de Regels van mijn Religie (en ſoude door Gods genade dien-volgens gedaen hebben) t'ontdecken ſulcken vervloecten duyvelſe Verradery aen de civile Magiſtraet, ten eynde ſy na haer verdienſten mochten geſtraft werden.

Goede Vrienden, 't is ſoo ver van daer, dat ick in September laetſt ſoude hebben geweest in eenige conſultatie der Jeſuyten tot Tixal, in Mr. Ewers-kamer, dat ick verklare voor God, en als ick hoop zalig te werden, dat ick niet eens dat gehele Jaer tot Tixal geweest ben, in Mylord Aſtons Huys.

't Is waer, ick was in de Congregatie van de Jeſuyten, gehouden op den 24 April, een Jaer voorleden, maer in die by-een-komſte (ſoo waer als ick hoop zaligh te werden) handelden wy daer van geen affairen van Staet, maer alleen omtrent de affairen van onſe Provintie, 't welck ordinaris van ons gedaen werdt alle 3 Jaren, en dat over de geheele Werelt, ſonder nochtan hier door offenſie te geven aen de wereltlijcke Princen.

Goede Vrienden, ick ben ſoo vry van deſe Verradery, daer ick mede beſchuldigt wert, als een ongeboren Kint, en zijnde onnoſel, heb ick mijn ſelfs noyt beſchuldigt in de confeſſie van eenig ding, daer ick mede belaſt werde, 't welck ſeekerlijck (indien ick mijne conſcientie had beſmet gevonden met iets van deſe natuur) ick mijn ſelven niet ſoo vry en vrank, gelijk als ick gedaen heb, ſou hebben geſtelt voor de ſeer honorabele geheymen Raet des Conings.

Aengaende de Catholijcken, met de welcke ick verkeert heb, zedert d'eerſte roep van dit Complot, ick proteſteer voor d'Almogende God, met de woorden van een ſtervend Man, dat ick noyt eenige van die, 't zy Prieſter, of Leeke, hoorde expreſſeeren of uytſpreecken tot mijn, eenige de minſte kennis van een Complot, dat alſdan ſoude geſmeet werden onder de Catholijcken tegens ſijn Coningl: Majesteit, tot voortgang van de Catholijcke Religie.

ICK ſterf een Rooms Catholijck, en verſoecke ootmoedig de gebeden van alſulcke, voor een geluckige paſſagie na een beter leven: Ick heb van die Religie geweest meer als dertig Jaren, en nu danck ick Godt met een uytterſte danckbaerheit, dat hy my geroepen heeft door ſijn heylige gratie tot de kenniſſe en belijdeniſſe van deſe waerheit, niet-tegenſtaende het vooroordeel van mijn voorgaende opvoedinge.

God, door ſijn oneyndelijke goetheit, zegene den Koning, en de gehele Koningl: Familie, en verleene ſijn Majesteit een voorſpoedige Regeeringe alhier, en een Kroon van glorie hier namaels. God, door ſijn genade, vergeve alle die, de welcke my valſchelijck beſchuldigt hebben, of eenig deel gehad hebben in mijn doot, ick vergeve het haer uyt de gront of 't diepſte van mijn Hert, gelijk als ick ſelf vergiffenis verwacht van de hand Gods.

G E B E D.

O God, de welke my geschapen hebt tot een boven natuurlijck end, om u hier in dit leven door uwe Goddelijcke gratie te dienen, en U hier namaels te genieten in glorie, gelieft te vergunnen, door de Verdienste van de Passie uwes bitter Lijdens en Doodts; dat wanneer dit verganckelijcke Leven sal geeyndigt zijn, dat ick niet magh manqueren te genieten in volle blijdschap en vreugt, U, mijn laetste end en opperste Goed: ootmoedigh bid ick om vergiffenis voor alle de Sonden, die ick misdaen heb tegen U Goddelijcke Majesteit, van den eersten oorspronck dat ick begon reden te gebruycken, tot desen laetsten oogeblick toe; Ick ben hertelijck bedroeft uyt de gront van mijn Hert, dat ick U oyt vertoornt heb, die een soo goede, machtige, wijse en soo een rechtveerdige Godt zijt, en ick make een propoost, met de hulpe van U Goddelijcke bystant, U, mijn Godt, die ick bemin boven alle dingen, noyt wederom te vergrammen. O soete Jesu, die sulck een pijnelijcke en schandelijcke Doodt aen het Hout des Kruys geleden hebt voor onse zaligmaeckinge, eygent toe, ick bid U, aen my de Verdiensten van U Heylige Passie en bitter Lijden, op dat ick, door de Verdiensten van dit Heylig Lijden, U mijn Lijden magh opofferen, het welck ick voor mijn Sonden rechtveerdiglijck lijde. O mijn liefste Saligmaecker en Verlosser, ick dancke U oneyndelijck voor alle het gene Gy belieft hebt voor my te willen doen gedurende de geheele loop van mijn Leven; en nu, in de ure mijns Doors, my versterckt hebbende met een vast Geloof, van al het gene Gy geopenbaert hebt, en daer-en-boven met een vaste hoop van Uwen eeuwigen zegen, smijt ick my selven in de Armen van Uwe Goddelijcke Genade, welke Armen uytgestreckt waren aen het Hout des Kruys, voor mijne zaligheyt. Soete Jesus ontfangt mijnen Geest.

Laetste Reden van Jan Garvon.

WAerde lieve Landtslyden. Ick ben nu gekomen tot de laetste actie der sterflijckheit, tot de ure mijns Doodts, een ure de welke is den Horifont tuschen de tijdt en de eeuwigheyt: een ure, welke my moet of tot een Ster maken, om eeuwiglijck in het Koninckrijk hier boven te lichten; of een die in alle eeuwigheyt onder in de Hel met alle verdoemde Zielen moet branden: Een uur, in welke, indien ick sincerlijck handel, en met een hertelijcke droefheyt mijne misdaden beken, ick hopen magh op behoudenis; maer indien ick die valscheelijck verloochen, ick heb niet anders te verwachten als de eeuwige verdoemenis: En daerom wat ick seggen sal in dese groote ure, hoop ick dat gy sult geloven.

En nu sweer ick solemnelijck, protestere en betuyge voor al dat heyligh is, in Hemel en op Aerde, en als ick hope Godts Aengesicht in heerlijkheyt te sien, dat ick soo onnossel ben als het ongeboren Kint, van al dese verraderlijcke misdaden, de welke Mr. Oates en Mr. Dugdale tegen my gesworen hebben in mijn verantwoordinge, en om welckers wil de Sententie des Doodts was uytgesproken tegen my, daegs na mijne verantwoordinge.

En op dat gy moogt verseeckert wesen, dat 't gene ick segge de waerheyt is, soo protesteer en sweer ick op de selve manier als ick hope Godts Aengesicht in heerlijkheyt te aenschouwen, dat ick in 't gene wat ick tot u spreek, geen gebruyck en

en maeck van eenige dubbelfinnigheyt, of innerlijcke behoudinge, of materiële uytſpreckinge, of eenige andere wegen om de waerheyt te verduyſteren; noch gebruyck ick eenige diſpenſatie van den Paus, of iemand anders, of eenige Eed van ſecreetheyt, of eenige abſolutie op mijn bekentenis, of uyt eenige bekentenis om de waerheyt te verſaecten; maer ick ſpreek in de eenvoudige ſin, die de Woorden verſvatten: En indien ick op andere manieren ſpreek, om de waerheyt te verkleynen, te verduyſteren, of te verſaecten, ick wensch dan met mijn Ziel, dat Godt my magh uytſluyten uyt ſijn Hemelſſe glorie, en verdoemen my tot de aldernederigſte plaets des Helſſen Vuurs. Soo veel voor dat poinct.

Ten tweede nu, lieve Landts-luyden, ick beken en verſchulde my ſelfs aen de geheele Werelt, dat ick een Rooms Catholijck ben, en een Prieſter, en een van die ſoort van Prieſters, die gy Jeſuyten noemt.

En nu, om datſe ſoo valſſelijck beticht zijn van de Leere van Konings-moort, ſoo dunckt het mijn ſchuldige plicht te zijn, om voor uw te proteſteren met mijn laetſte ſtervende Woorden, dat noch in 't particulier, noch de Jeſuyten in 't generael, houden van ſulcke opinien, maer geheelijck haten en verfoeyen de ſelve: En ick verſeker uw, dat onder de groote hoop van Autheuren, die onder de Jeſuyten van Philoſophie, Theologie of Caſus, of eenige Sermoenen zijn, na mijn beſte weté niet een en is die de Leere van Koning-moort toefteemt, of deſe ſtelling hout, dat het wettelijck is voor een particulier of privaet Perſoon een Coning te dooden, ſchoon hy een Ketter, Heyden of Tiran is: Ick ſeg, daer is niet een Jeſuyt die dit houd, uytgenomen Mariana, een Spaenſſe Jeſuyt, en hy en deſendeert het niet abſolut, maer voorbeeldings wyſe, waerom ſijn Boeck wederom is ingeroepen, en die opinien verworpen en veroordeelt.

En is het niet een vuyl ding, dat om de haefdigheyt van een eenig Man (dewyl oock al de reſt tegen hem roepen en 't contrarie houden) een geheele Religieuſe Ordre ſoude gevonnifſt werden? Maer ick heb nu geen tijd om die ſaeck in 't breede uyt te leggen, en daerom referere ick uw alleen tot een Koninkl. Autheur, ick meen de wyſe en victorieuſe Coningh Hendrick de IV. van Vranckrijck, de Koninkl. Groot-vader van onſe tegenwoordige genadige Coning, de welke in een publijqque Oratie, die hy ſelfs pronuncieerde in deſentie van de Jeſuyten, onder anderen verklaerde, dat hy heel wel vernoegt was met de Leere der Jeſuyten, raeckende de Coningen, als gelovende het te zijn conform met de Leere van de beſte Leraers van de Kerck.

Maer waerom verhael ick de getuygenis van een particulier Prins, dewyl de geheele Catholijcke Werelt is der Jeſuyten Advocaet? Want voornamentlijck Duytſlandt, Vranckrijck, Italien, Spangie en Vlaenderen betrouwen haer de opvoedinge van haer Jeugt, en in een groote maet, ſy betrouwen haer eygen Zielen van hun geregeert te weſen door de bedieninge der Sacramenten.

En kunt gy uw inbeelden, dat ſoo veele groote Coningen en Princen, en ſoo veele wyſe Staten ſulckx ſouden doen of toelaten, dat dit in haer Koninckrijcken gedaen wierdt, indien de Jeſuyten Mannen waren van ſulcke verdoemde opinien, alſt ſy nu hier in Engelandt voor gehouden werden?

Ten derden, lieve Landts-luyden, ick betuyge, dat, gelijk als ick noyt in mijn leven heb getracht of gefocht de afzetting noch de doot van den Coningh; soo begeere ick nu van herten van Godt, dat Hy hem verleene een geruste en voorspoedige Regeering op Aerden, en een eeuwigdurende Kroon in den Hemel.

Gelijk als mede voor de Rechters en de Jurats, en al die gene, die eenigfints rakende waren in mijn onderfoeck, beschuldiging of veroordeeling, ick verfoeck ootmoedig van Godt haer tydelijcke en eeuwige voorspoet en welvaren: En rakende Mr. Oates en Mr. Dugdale, de welcke (ick roep Godt tot getuyge) my door valffe Eeden tot dit ontydig eynde gebracht hebben, ick vergeef her haer van herten, dewyl Godt my gebied sulckx te doen; en ick bid van Godt, door fijn oneyndige genade, dat Hy haer wil geven waerachtige droefheyt en berou in dese Werelt, op dat fy mogen bequaem zijn, om de eeuwige zaligheyt te genieten in de toekomende. En soo hebbende mijn fchuldige plicht aen my selfs afgeleyt, en de onnofelheyt van mijn Ordre en haer Leere, aen mijn Naeften en de Werelt, ick heb anders niet meer te doen, mijn groote Godt, als mijn selfs te werpen in de Armen van uwe Genade, soo vaftelijck als ick oordeel mijn selfs ben, soo feecker als ick gelove dat Gy een Goddelijck Wefen zijt, en drie Goddelijcke Perfonen, en dat de tweede Perfoon in de Godheyt Mensch wierdt, om my te verlossen: soo geloof ick oock, dat Gy een eeuwige Vergelder van het goed, en een Kaftyder van het quaet zijt. Ten laetften, ick geloof alles dat Gy geopenbaert hebt, om Uwe oneyndige Waerheyt: Ick hoop op U boven alle dingen, om Uwe oneyndige getrouwheyt; en ick bemin U boven alle dingen, om Uwe oneyndige fchoonheyt en goetheyt: En ick ben hertelijck bedroeft, dat ick oyt soo grooten Godt vertoorn heb: van gantscher herten ben ick te vreden, om een fchandelijcke Doodt te lyden, om der liefde wille van U mijnen lieven Jefu, aengeliën Gy voor my een fchandelijcken Doodt hebt gelieven te lyden.

Laetste Reden van Jan Fenwick.

Goede Vrienden, ick maeck staet, dat gy iets verwacht dat ick foudē feggen, aengaende de misdaden daer ick om gecondemneert ben, en dat ick of mijn fouten bekennen of mijn onnofelheyt verdedigen fal: daerom verklaer ick voor Godt en de geheele Werelt, en neem Godt tot getuyge, dat wat ick fpreek is de waerheyt, dat ick soo onnofel ben aen 't geen my opgeleyt is, van de Samensweering des Conings Doodt, en 't bevlytigen om de Regeeringe om te keeren, en een vreemde Macht in te brengen, als het Kint dat noch ongeboren is, en dat ick daer niets af en weet, als wat ick gehoord heb van Mr. Oates en fijn Gefellen, en wat originelijck van haer komt.

En aengaende wat men feyt, en wat men gemeenlijck geloof van de Roomffe Catholijcken, dat men haer niet geloven noch betrouwen mag, om dat fy Difpenfatie hebben voor de Leugen, valffe Eeden, Koning-moorden, en andere van de aldergrootste misdaden, ick renunciëre mits defen geheelijck alfulcke Pardons en Difpenfatien, en verklare mede, dat het is een boos-aerdige en vervloecte lafter, gefmeten op die, de welcke van herten en zielen haten en verfoeyen alfulcke bofe
en.

en verdoemde practijcken. En op 't woort van een stervende Man, en als ick hoop op de Genade van de Handt Gods, voor wien ick haestelijck moet verschijnen, en reeckening geven van al mijn doen; ick verklare wederom, dat wat ick gefeyt heb, is waerachtigh: En ick hoop, dat de Christelijcke liefde uw niet sal dencken laten, dat door de laetste daed van mijn leven, ick mijn Ziel soude wegh werpen, door 't opgeven van mijn laetsten Adem met een verdoemelijcke Leugē.

Hier tegen zijn in Engelandt verschepde Boeckjes uytgekomen / om te bewijzen / dat de Jesuyten / volgens hare Zonden / sodanigh wel konden sprecken / en echter nochtans aen de saecken schuldig zijn: Maer de Roomse in tegendeel hebben van dese Jesuyten gesproocken als van Martelaers: zijnde de Execucie alsoo volbracht / gelijk geseyt is.

De Hartog van Monmouth / na het dempen van de Oproerige Schotten / quam den 20 van July tot Londen / werdende met het luden van de Kloeken verwelkomt / en begaf sig voort na Hamptoncourt / als wanneer sijn Majestejt met sijn Raedt vergadert zijnde / resolveerde het nieuwe Parlement weder te dissolveren / en een ander tegen den 17 October te beroepen / waer toe de nabolgende Proclamatie is gedaen.

CHARLES R.

Also het tegenwoordige Parlement, begonnen en gehouden tot Westminster den 6. 16. dagh van de Maent Maert voorleden, laetst is geprorogueert geworden tot den 14. 24. van Augusti naest: Soo heeft sijne Majestejt, wesende geresolveert met sijn Volck te vergaderen, ende hare Advysen te nemen in verscheyde Parlamenten, goet gevonden het tegenwoordige te dissolveren, gelijk by dese sijne Coningl: Proclamatie casseert en dissolveert het geseyde Parlement: En de Heeren Geestelijcke en Wereltlijcke, Ridders, Stedelingen en Burgers werden door dese tegenwoordige ontslagen en gedispenseert van op den geseyden 14. 24. Augusti te vergaderen. Sijn Majestejt belieft gunstelijck oock te doen weten aen alle sijne beminde Onderdanen, dat hy ordre gegeven heeft aen den Heer Cancellier van Engelandt te expediëren circulaire Brieven, in goede en behoorlijke forme van de Wet, om te beroepen een nieuw Parlement, 't welck sal beginnen en gehouden werden tot Westminster, op Dingsdag den 7. 17. van de Maent October toekomende.

Den Advocaet Richard Langhorn had soo lange hope gegeven / dat hy noch groote dingen soude ontdekken / waerom sijn Execucie was uytgesteld: maer hy by sijn onschult volhardende / is eyndeling op den 20 July mede geexecuteert tot Tyburn / voerende ontrent gelijcke reden als de Jesuyten / en betouende mede groote resolutie tegen de Doodt te hebben / volgens d' Engelse stijl.

Den 28 July is den Ridder Makentian / Doctor Medicinæ van de Coninginne / oock te recht gestelt / werdende beschuldigt / dat den Koning soude hebben willen vergeben / en daer voor soude genieten 15000 Ponden / daer van hy bereyts 5000 soude hebben ontfangen / en dat hy / tot een verder vergeldinge van 't selve / het generale Doctoreschap van de Armee hadde aengenomen en

ontfangen van den Provinciael der Jesuyten: dit verklaerden tegen hem Dr. Oates en Mr. Bedlob / met diverse omstandigheden. Maer Wakeman seyde hem Oates niet te kennen; en den Klerck Sr. Philips Floyd sprack voer den Gebangen. Cozier / Kunnley en Marschal / die te gelijk te recht zijn gebordert / wierden over gelijke saecken beschuldigt: Maer de Geswoorne na dat sy de Bewijsen hadden geexamineert / oordeelden die niet suffisant / om dese schuldigh te verklaren: waer over Dr. Oates sich bysonder misnoegt vertoonde / voornamentlyck tegen den Opper-rechter Scrogs / over 't welcke namaels groot spel is geweest / maer niemant heeft kommen bewijsen / dat hy sich niet eerlijck had gedragen / soo dat alle sijne Parteyen vervolgens hebben moeten swijgen.

Den 30 Augusti zijn de Princesse Anna en Isabella vertrocken van Londen / om haer Vader de Hertog van York tot Brussel te gaen besoeken.

Den Koning quam daegs daer na van het divertissement van de Jacht tot Windsor / alwaer sich was wesen vermaecken / doch bebont sich niet wel te passe / soo men meende van een Verkoutheit; doch alsoo den volgenden nacht wel stiep en sweete / berhoopte men / dat het daer mede soude overgegaen hebben / maer dien nacht daer na weder ongemackelijcker rustende / en self tot haecken komende / wierdt den volgenden morgen gelaten; dat in 't begin wel eenige veranderinge scheen te geben / maer sijn Majest. wierdt kortz daer na van een seer hevige anderendaegse Koozts of Certiaen (soo de meeste Doctoren oordeelden / want daer waren wel 10 a 12 Doctoren / die over sijn Majest. gingen) aengetast / met bysondere sweetinge / daer door hooggem. sijn Maj. sig sodanig vers wackert bebont / dat aen de Doctoren seyde / dat op middelen / om de Koozts te stutten / mosten bedacht zijn: waer op sy geresolveert hebben den Koning seckerere soort van Pilletjes / daer onder de bekende China China gemeengt was / in te geben / en waer op het sebende Acces / waer in de selve Kooztsen meest termineren / is achter-gebleven. Den Heer Hertog van York / tot Brussel zijnde / en van dese Indispositie van sijn Heer Broeder tydinge krijgende / is cito op Vrydag den 8 September van daer vertrocken / verselt alleen met 5 a 6 Personen / en heeft sijn wegh over Kijffel na Calais genomen / alwaer op Saturdag tegens den about aenquam / en sich wat uytgerust hebbende / is des Sondags namiddags ten 2 uren over-gestecken in een Waerting na Doubres / maer heeft door contrarie Windt 18 uren in die klepne passagie moeten toebrenghen; doch tot Doubres gearriveert zijnde / is sijn Koninckl. Hoogheyt van daer te post na Londen vertrocken / alwaer in den about quam te arriveren: En op St. James 2 uren gerust hebbende / is den 12 dito des morgens tot Windsor by den Koning aengekomen; welke over sijne komste / als die niet verwacht hebbende / wat gesurpreneert scheen / zijnde noch by sijn Bedde: sijn Koninckl. Hoogheyt sich op sijn Knien burgende / seyde: Dat hy geïnformeert zijnde van de Sieckte van den Coning, sijn Broeder, hy sich niet had konnen onthouden van hem te komen sien, schoon sonder en buyten des Conings ordre, maer dat hy sijn Majesteyt verseeckerde, dat hy geen ander desleyn en had,

en dat soude blyven of weder vertrecken, soo als sijn Majesteit hem soude ordonneren. Waer op den Koning hem uyt sijn Bedde opheffende/ den Hartog omhelsde/ sonder iets op sijn Woorden te antwoorden. Maer men luyde de Kloctken van de Capelle van 't Casteel van Windsor/ tot teecken van vzeugde. En sedert is den Koning van tijdt tot tijdt meer en meer gebetert / en tot sijne volkomen gesontheyt gekomen.

Maer daer was ondertusschen in de Siekte van sijn Majesteit iets voorgeballen / daer ober de Hartog van Monmouth in sijn disozatie is geraecht / soo dat sijn Majest. den 21 Septemb. hem sijn Ampt van Generael van de Militie in Engelandt en Schotlandt heeft ontnomen / en boort belast uyt het Rijck te vertrecken : 't welck dock gevolgt wierdt daegs eer den Heer Hartogh van Fozck weder van daer vertroock / 't geen was op den 5 October / werdende van veel uytgeley gedaen / en arriveerde op den 6 op de Mase / en boort in den Hage / van waer verbolgens na Utrecht is vertroocken / om sich aldaer te onthouden; men had anders geseyt / dat na Keenen soude hebben gegaen / om op 't Huys van de Coninginne van Bohemen te logeren / dan is niet gevolgt / maer is daer na tot Amsterdam en op andere Plaetsen geweest.

De Heer Hartog van Fozck vertroock daegs na de Hartog van Monmouth / namentlijk op den 6 October / mede van Londen / werdende van meer Grooten uytgeley gedaen: sijn Koninckl. Hoogheyt is boort geluckigh tot Brussel gearriveert / dan van daer met sijn Gemalinne en 2 Dochters na den Hage verreyt / en aldaer mede niet lang verbleven / hoewel men in 't begin daer van anders had gesproocken / maer vertroock / volgens beschept uyt Engelandt van den Koning / den 19 October weder uyt den Hage met sijn hooggemelde Gemalinne en 2 Dochters / en is met de Sachten / die den Koning boort haer had gesonden / na Engelandt overgesteken / alwaer den 22 October is gearriveert / met inentie / om na Schotlandt te gaen resideren / gelijk dock daer na derwaerts is verreyt : maer de inclinatie waren alreede so veel verandert / dat sulcx niet van noden soude zijn geweest / ja terwyl dit schrybe / verneme / dat self eenige Provincien sijn Majesteit in 't volgende Jaer ober dit weder thuys ontbieden van sijn Heer Broeder bysonderlijk hebben bedanct.

't Is niet wel te seggen wat arbeit en vlijt gestadigh by d'een en d'ander is aengewend / om alle soorten van ombragie te scheppen en geben / 't zy dat'er oorzacken toe zijn geweest of niet ; want in sommige Landen heeft men geoordeelt / dat aen het Derraet in Engelandt wel veel waerheyt was / maer dat die occasie was opgevat by Heeren die haer interest niet wel met dat van 't Hof ober een quam : Immer daer is op veel Plaetsen seer gearbeit om Parlements-Heeren tot het nieuwe Parlement tegens d'inclinatie van 't Hof te krijgen.

Sijn Majesteit dede ondertusschen by Proclamatie 4 Personen / als Capit. Taballvan / Kerney en Thomas Brazal / Prse Edellieden / en Jaques Wilson / als aengebracht / dat sy souden aengenomen hebben sijn Majesteit het Leven te benemen / en vermits sy haer absenteerden / tegens den 30 October boort

des Konings Banck dagen/ met verbod eenige van de selve te huysbesten of te verbergen/ op poene van Hoog Verraet te begaen/ en niet belofte van een Premie van 100 Ponden / vooz die eene van de selve soude aenbrengen / oock Par- don vooz eene van de selve/ welke d'andere soude ontdecken

De Hartogh van Buckingham geraeckte ondertusschen / alsoo sich met de Verliesinge van nieuwe Leden van 't Parlement wat te veel gemoept had/ mede in disgratie / soo dat ordze wierdt gegeven hem te appreghenderen / maer hy absenteerde sich. En kortz daer na / namentlijck den 24 October / is de Grabe van Schaffsbury sijn Presidents- plaets in den Raedt ontnomen / en geheel uyt den Raedt geset.

Het nieuwe Parlement soude op den 27 October vergadert hebben / maer sijn Majesteit vont goet / soo men gist/ soo ober eenige buyten als binnen-affai- res / het selve te prorogueren tot den 9 November ; en de saeckien als- dan niet beter gedisponeert zijnde / dat te verlangen tot den 5 February in 't volgende Jaer : 't welck oock alsoo geschiet is.

Partyen / vooz en tegens het Verraet / die in Engelandt waren / arbeypden seer tegens mallianderen aen. Dugdals / die seer vecke van 't Verraet had aengebracht / trachte men te perswaderen alles te herroepen : maer hy bracht sulckx aen/ en de schuldige zijn daer ober gestraft.

Daer wierdt oock een nieuw Dessenyn ontdeckt / om de schult van 't eerste op de hals van de Presbyterianen te werpen : dit wierdt ontdeckt dooz eenen Dangerfield / die in d'eerste aenhang daer ober wierdt vast geset / en soude aldus aengeleyt zijn geweest : men soude eenige Papiereu / behelsende een versiert Dessenyn of Verraet van de Presbyterianen / met de Nammen van hare Hoofden en Officiers/ met hare Commissien/ &c. in verscheyde huysen en Logementen van die Party sien te krijgen / en dan de selve pogen te over- vallen met een ondersoek/ om uyt de selve Geschyften / nebens eenige uytge- maeckte Getuygen / haer dien klad op 't lijf te werpen : Dit had den voozsz. Dangerfield/ die daer toe met groote Persoren soude hebben gecorrespondeert/ eerst trachten te practiseren tegens eenen Colonel Mansel / logerende in een huys in Westminster/ daer hy mede sijn logijs hebbende gekregen/ in een Ka- mer van den Colonel / sodanige Brieven neerlepde / en haelde doe 2 Officiers van het Costum- huys / onder voozgeven / dat den Colonel iets gesnooken had / dan hy konde aentoyssen ; en in het soeckien van dese op sijn Kamer / serde hy de voozsz. Brieven gebonden te hebben / die de voozsz. Officiers / alsoo niet anders ontdecken / mede wanten ; maer den Colonel daer kennisse van krij- gende/ heeft die weder geeyfche/ ineynende dat het sijne Papiereu waren/ doch die bekinnende de sijne niet te wesen / heeft het Werk Dangerfield opgestre- den / en wierdt soo veel schijn van waerheyt gebonden / dat hy Dangerfield daer ober gebangen is geset : En op sijn Bekentnisse en Verklaringe wierde den Grabe van Castelmaine en andere gebangen geset ; bekinnende meer ged. Dangerfield vooz sijn openbaringen sijn Pardon : En Sr. William Waller/ pberig in 't vervolgen der Roornisse / kreeg hy een Roornis Doodtwijf / Cellier ge-

genaemt / in een Meel-Tobbe verborzen / veele Papieren / waer in het boozz. Dessen insgelijck ontworpen was. Voeder is noch de Ladp Polwis / als hier aen mede schuldig / gevangen geset.

Dangerfield behende oock / dat hy de Graef van Schafsbury hadde vermenyt om te brengen / dat daer toe al in sijn Huys was geweest / maer tot sijn vooznemen niet had konnen komen.

Daer was oock een aenflagh gemaecht / om Dr. Gates en Mr. Bedlota t'eenemael in discredyt te brengen / hier toe soude men de selve met eenige sware Crimen beschuldigen : gelijk dan eenen Thomas Knox / te voren geweest zijnde Dienaer van de Grave van Danby / en eenen John Lane / te samen met eenen William Osburn / hadden geconcipteert / en hem Gates van Sodomie beschuldigt / zijnde gedachten Lane / die 't selve verhaelde dat met soude hebben willen doen / een Dienaer van gedachten Gates geweest : maer de Beschuldiging ten deele dooz de openbaringe / die den boozz. Dangerfield dede / vals bevonden zijnde / is daer ober met Knox vast geset / en gecondemneert in de Pillory te staen / en in 100 Ponden boete. Osborn is het ontblucht / doch naderhant gekregen / en onder Bozgtocht weder outslagen.

Sr. William Waller heeft men oock verschepte lagen gelept / ten minsten om hem te affronteren / maer is echter niet van gevallen.

Op den 27 November heeft men dese wtsporigheyt tot Londen gesien : men soude de Geboortendag van de Coninginne Elisabeth vier en 't welck eenige Personen met een extraordinaire Triumph hebben willen doen gedencken / en daer toe de nabolgende Statie laten aenrechten : vooz aen gingen ses Wijpers / in rode Hemdt-rocken / en doe een Belman / klinkende met een Bel / seggende : Gedenckt den Rechter Godfrey. Achter welke volgde het nagemaechte doode Lijck van Sr. Godfrey self / in sijn ordinair Habijt / met de Gasse / daer mede hy was vermoort / by sijn Neck / Bloetblacken aen sijn Bozst en daer omtrent / en witte Hantschoenen aen sijn Hant / voeder geheel bleeck en doots van Wesen / rijdende op een wit Paert / en achter hem een van de Moozders / om hem te stutten / dat hy niet en soude vallen : Achter die quam een Prieester / diens Kleed gebozdurt was met Doodts-hoofden en Beenderen / wydelede Aflaten / vooz die de Protestanten vermoorden / en roemende dat vooz een heerlijck werck : Item / een Prieester alleen / in 't swart / met een lang Silber Krups ; vooz 4 Carmeliter Monnicken / in witte en swarte Kleedren ; 4 Graecwe-Monnicken / in haer eppen Gewaed ; doen 10 Jesuyten / met hare bloedige Daggen / en achter haer verschepte Musijck-instrumenten ; noch 4 Bisschoppen / in Purper / met witte Linne-Moutwen / yder met een Gout Krups op de Bozst ; item / 4 Bisschoppen / met Goude Rijters op ; en na dese 6 Cardinalen / met Scharlaecken-Hoeken en rode Mutsen ; waer achter quam den boozmaegsten Doctoz van den Paus / met Jesuyts-Boeder in d'eene / en een Urinael in d'andere Hant ; doe 2 Prieesters / in witte Chooz-Kleden ; en eyndelingh den Paus / op een verheben Coneel / vertonende een Zetel van Staet / en gedeckt met Scharlaecken / en de Stoel heerlijck met Gout

Gout geborduurt / met Krupffen aen sijn Voeten / op een Kuffen van Staerz en 2 Jongens (in witte Chooz-kleden / met witte Zyde Baniëren / beschildert met rode Krupffen en bloedige gehepligde Daggen / tot het moozden van Ketterste Coningen en Princen) saten aen yder zyde van den Paus / die een kostelijcke Scharlaken Kock aen hadde / geboort met witte Ermijnen / en vercieret met Goude en Silbere Streepen / met een dziedubbelde Kroon op 't Hoofst / en een rijcke Ketting van Gout en kostelijcke Steenen omtrent sijn Hals / met Corale Kettingen / St. Pieters Sleutels / en ander Gupchel-werck / op de rug ; den Dupbel / als sijn Geheymen Raedt / stont achter hem / en instrueerde hem / hoe hy sijn Majesteit van kant soude helpen / een Protestants Complot practiseren / en de Stad Londen weder in bzant steken : dese Processie marcheerde also 's abonts ten 5 uren van Morefields na de Bis hops-gate / en beneden Houndsditch na Algate / en van daer dooz Leadenhal-stract / Coznhil en Cheapside na Tempel-bar / met meer als 1000 Fackelen en Coortzen / onder den toeloop van seer veel Menschen : En alsoo daer gekomen zijnde / was een groot Duur bereydt aen 't eynde van Chancery-lane / recht tegens over Temple-gate / en na dat een uur of soo doozgebracht was met Duurwercken en andere Sibertiffementen / soo wierdt den Paus / op een gegeven teycken / in 't Duur gewoopen / alwaer hy quam te verbranden / kommende alle sijn aanbiedingen van Pardons en Benedicctien niet helpen / en wierdt doen oock van den Dupbel verlaten : 't Welck alsoo volbracht is / onder 't luyden van de Blocken den gantschen dag / en 't aensteecken van seer veel Duuren in de voornaemste Straten. Tot Lewis / in Suffex / was op den 15 November een spectacul aengericht / zijnde dit niet geheel ongelijck. Maer dese dingen / als aenleydinge tot Berdeerte gevende / wierden niet wel opgenomen.

De Hartog van Downmouth heeft onder tusschen geresolbeert / om weder na Engelandt te keeren : men meynde in 't eerste / dat sulcx geschiedt wylt orde van den Koning ; maer op den 7 December tot Londen arriberende / sont hy een Bries aen sijn Majesteit / waer in te kennen gaf : Dat hy geïnformiert zijnde , dat men hem daer groote en sware saken te last leyde , hy sig genootfaecht hadde gevonden , om sijn Eer te defenderen , derwaerts te komen , en sijn Majesteit te verantwoorden. Maer den Coningh was daer over verwondert / en liet den Hartog seggen : Dat hy niet en wist dat hy van eenige misdaden wiert beschuldigt , maer dat van hem niet en hadde verwacht , dat hy tegens sijn ordre en interest van sijn Rijck soude bebben overgekomen , en dat hy derhalven aenstonts soude vertrecken ; en sijn niet vervorderen in Withal in sijn Appartement te komen. Den Hartog in de Nacht ten 2 uren tot Londen gearribeert / en dat aengeseyt zijnde / antwoorde : Dat hy altijd des Konings Beveelen gehoorfaem was geweest , doch nu niet weder uyt het Rijck konde gaen , maer sijn Majesteit bad , dat hy hem in den Tour wilde laten setten , en hem gerechtelijck verantwoorden , of hy schuldigh was of niet. Het Volck tot Londen was over sijne komste soo verblijd / dat sy ongemeen veel Druyde-buren aenstaecten / de Blocken luyde / en alle teekenen van Druyde behoesen / oock veele hem quammen verwelkomen :

komen: maer wanneer vernomen wierdt/ dat hy tegen begeeren van den Coning was gekomen/ begonde sulckx te strekken/ en noch meer/ wanneer hem daer op alle sijne verdere Ampten wierden ontnomen/ werdende 't eerste Capiteynschap van de Guarde geconfereert op de Hartogh van Albemarle; het Gubernement van Hul en Luytenantschap van 't West-gedeelte van Northshire is gegeven aen de Grave van Mulgrave/en 't Jagermeesterschap van Engelant aen de Grave van Plymouth/ blijvende alleen onbergeven het Groot-Statmeesterschap: En dat is de vrucht van dit wederkeeren geweest/ hebbende den Hartog/ ter oorzaecke van sijn Zoon/ de Graef van Doncaster/ die sieck was en te overlijden quam/ wel in Whitehal geweest/ maer is daer na gelast weder van daer te vertrecken/ gelijk hem oock sedert als een particulier omtrent Londen heeft onthouden.

Deele in Engelandt sagen niet garen/ dat het vergaderen van 't Parlement soo van tijdt tot tijdt wierdt uytgesteld/ soo dat self 10 Pairs het navolgende Request aen den Koning hebben gepresenteert.

S I R E. Wy komen ons selven hier werpen aen uw' Majesteyts Voeten, zijnde 10 van de Pairs van uw' Koninckrijk van Engelandt, en in onse eygen Namen, en in den name van verscheide andere onse mede-Pairs, smecken wy ootmoedighlyck, dat uw' Majesteyt considereren wil het groot gevaer, daer uw' Konincklijke Perfoon in is, nevens de Protestantse Religie, en het Gouvernement van dese uwe Natien: En wy bidden ootmoedighlyck, dat in een tijdt, waer in de selve soo hooglijck zijn geinterresseert, uw' Majesteyt wil effectuëlijck gebruycken uwen Grooten Raedt het Parlement. **S I R E,** uyt de diepste gront van plicht en gehoorfaemheyd tot uwe Majesteyt, presenteren wy voor ons ootmoedigh Advys en ernstig verfoeck, dat het Parlement magh sitten op den geappointeerden tijt, en dat het uw' Majesteyt magh believen daer van publijcke kennisse en verseeckering te geven, op dat de Sinnen van uwe Onderdanen mogen bedaren, en de vreesse weg-genomen werden.

Welck Addres is overgegeven uyt de naem en ordze van de 10 Pairs/ hier onder gemelt/ en van geen meer Personen onderteekent/ om dat een Statuut in 't Jaer 1661 was gemaeckt/ dat gene Petitiën van meer als van 10 Personen mochten onderteyckent werden/ te weten: Kent, Huntingdon, Bedford, Clare, Stamford, Schafsbury, Say en Seal, Eure, Nort en Grey, Chandos, Grey, Howard, Herbert, Rockingham, Townshend, Holles, Delamer. En is persoonlijck gepresenteert aen sijn Majesteyt by de navolgende 5 Graven en 4 Barons: Huntingdon, Clare, Stamford, Schafsbury, North en Grey, Chandos, Grey, Howard, Herbert. Waer by den Grave van Bedford sich mede soude hebben geboegt/ indien door een onberwachte Indispositie niet en waer verhindert. Het wierdt overgegeven by de Grave van Huntingdon/ uyt den name van de boven-gemelde Lords/ en sy wierden geintroduceert by sijn Majesteyt door den Prince Robbert: en was 't antwoort van den Koning: Dat hy wilde overleggen 't gene sy hadden voorgestelt; maer dat hy hertelijck wenschte, dat al

't Volk so sorgvuldig was voor 't beste en ruste van de Natie, als hy altijd soude zijn. Maer sijn Majesteyt heeft in tegendeel het 'Parlement van den 5 February tot den 21 November daer aen volgende doen prorogueren/ met de navolgende Proclamatie.

CHARLES. R.

Also het Parlement tot den 5 February aenstaende was geprorogueert, soo hebben wy, om verscheyde importante redenen, geraden geoordeelt ende geresolveert het selve voor noch langer tijt, namentlijk tot den 21 van de toekomende Maent November, te prorogeren; En derhalven laten wy by dese onse Coninglijcke Proclamatie weten, publiceren en verklaren, dat het Parlement van den 5 February, boven gemelt, tot den geseyden 21 November sal werden geprorogeert, waer van soo de Geestelijcke als Wereltlijcke Heeren, Ridders, Burgers, Poorters, en alle andere, die 't behoren sal, kennisse by desen sullen nemen, en hare saecken daer na aenstellen, haer inits dien wel expresselijck aenduydende, dat wy haer, ofte iemand van haer, tegens gedachten 5 February alhier niet en verwachten, uytgefondert die gene, die in de Steden van Londen en Westminster of daer omtrent zijnde, sig op den dag van de gemelde Prorogatie (gelijck sulcx in diergelijcke voorvallen is gebruyckelijck) ter Vergader-plaets souden kunnen laten vinden. Gegeven in ons Hof tot Withal, den 21 December 1679. en van onse Regeringe het 31ste.

En vernemende / dat het formeren van Requesten van alle kanten wierdt lebendig gemaect / heeft daer op den Lord Major en Aldermans van Londen doen belasten / daer tegens te waechen / om de rust / soo veel mogelijk / te conserveren / en een formeel Placcaet daer tegens laten publiceren / luydende aldus

CHARLES. R.

Also den Koningh geïnformeert is, dat verscheyde qualijck geintentioneerde Luyden in differente Plaetsen van dit Koningrijk Requesten trachten op te maecken, om onder apparente pretexten, de welcke tot de welstant van het gemeene best schijnen te strecken, aen sijn Majesteyt te werden gepresenteert, tot welcken eynde sy luyden te wege brengen, dat de selve door een merckelijck getal van sijne Majesteyts Onderdanen werden ondertekent, welcke manieren van doen tegens de gemene en bekende Wetten van dit Koningrijk directelijck zijn srydende, en tenderende om misnoegen, mitsgaders Oproer en Rebelle onder 't Volk te verwecken: weshalven sijn Majesteyt, confidererende de quade gevolgen, die daer uyt souden kunnen ontslaen, indien diergelijcke Procedures ongestraft bleven, als oock om voor te komen, dat eenige van sijne goede Onderdanen onder sulcke plaufibele pretexten hier inne mede niet en werden betrocken, ofte onverhoets en onwetende geinduceert, om de Wetten in eenige van de bovengemelde omstandigheden te verbreecken, soo is 't, dat het aen sijn Majesteyt, volgens het advys van sijnen Secreten Raet, heeft belieft by dese sijne Coninglijcke Proclamatie te verklaren ende te laten weten, dat hy by desen aen alle en een yder van sijne goede en getrouwe Onderdanen, van wat qualiteyt en conditie de selve souden mogen zijn, wel expresselijck verbiedt sig voortaan te verstuuten van diergelijcke signaturen self te doen, ofte van andere te procureren, ofte oock sig op eenigerhande wyse met het minste Request van die natuur, om aen sijn Majesteyt te werden gepresenteert, te bemoeyen, op

poene van d'uytterste rigeur, die de Wet in diergelijck voorval soude konnen in 't werck stellen, te incurreren. Beveelt wyders sijne Majesteit aen alle Magistraten en Officiers, die 't behoren sal, nauwe forge te dragen, dat sodanige Delinquanten tegens de Wetten na hare verdiensten mogen werden vervolgt en geftraft. Gegeven in ons Hof tot Withal, den 22 dag der Maent December 1679. en van onse Regeringe het 31ste.

Doch wat hier op is gevolgt/ hopen wy in 't naeste Jaer te verhalen.

Dit Jaer heeft desen Staet gehad den Heer van Beuningen tot haer Extraordinaris Ambassadeur in Engelant / maer die had al lang versocht thuss te komen: weshalven den Heer van Leyden van Leeuwen / volgens de Resolutie van den 5 Mey / nochmaels wierdt versocht vooz 3 a 4 Maenden derwaerts te gaen / gelijk oock gedaen heeft / vertreckende daer toe den 30 Mey upt dese Landen/en arriberende den 4 Juny tot Londen/alwaer den Heer van Beuningen noch bond / doch die kortst daer na repatrieerde / en in den Hage gekomen zijnde/ heeft op den 19 dito rappoort gedaen.

Wy sullen Engelandt nu van dit Jaer laten blijven / en weder na huss keeren: Alwaer haer Hoog Mog. by voorgeballene occasie geremarqueert hebbende de diversitepten en 't onderschept / dat in de Credentialen of Commissien by de Heeren Staten van de respectibe Provincien / vooz desen verleent aen de Heeren der selver Gedeputeerden / die in de Vergaderinge van haer Hoog Mo. verschenen was/waer toe de 30 Mey 1671 verscherpde nieuwe Formulieren waren opgesteld/ om gelijckelijck daer na de voorsz. Credentialen en Commissien te richten / gelijk die van Hollandt / Zeelandt en Over-Flssel alreede hadden gedaen/goet gebonden hebben / dat de voorsz. Formulieren aen de noch oberige Provincien mede soude werden gesonden/om daer upt insgelijck een te verkiefen / op dat alsoo met gelijcke Creditiven mochten voorszien werden.

Den 1 Juny hebben haer Hoog Mog. / alsoo nu Wyde met Wyanchrijck hadden/geordonneert/dat de Belastinge van 1 Stuyver op yder Pont Fransse Siroop / als mede de Placcaten / daer by de Fransse Manufacturen belast werden hoger als in den Jare 1664/ souden komen te cesser en op te houden.

Den 7 Juny quam adbijs upt Wyanchrijck / dat op de Ruine van 't Casteel van Orangie / gedurende den jongsten Oorlogh / wesende een Crucifix gestelt / het selve in February van dit Jaer by nacht / dooz onbekende Menschen / om verre geworpen was: dat daer ober dooz de Bisschop van Orangie (voozby gaende den Souverain) hevige klachten waren gekomen aen het Hof van Wyanchrijck / en dat die soo beele geopereert hadden / dat den Koning belaste aen sijn Intendant in Provence / den voornoemden Bisschop van Orangie te assisteren met de stercke hant / en met soo veel Militie / als hy nodig soude oozdcelen / om het neergeworpen Krups te doen herstellen. En niet tegenstaende by eenige particuliere Luyden / omme meerder moepten vooz te komen / het voorsz. Krups wederom was opgerecht / dat hoogst-ged. sijne Majesteit daer mede geen contentement hadde genomen / maer by expresse nader last gegeven had aen den voorn. Intendant / om daer-en-boben noch een ander Krups el-

ders in de Stadt van Orangie op te rechten / met Ceremonien: en dat sulcke geschiet was / zijnde die van de Magistraet gendootsaecht geworden 't selve te moeten aensien en bywoonen. Over 't welke haer Hoog Mog. naderhand hebben doen klagen en redzes versocht / maer daer is geen verandering op gevolgt.

Den 22 April te voren was op 't Request van de Kooplieden en Geinteregefeerde in den Handel op Moscobien / by Placcaet van haer Hoog Mog. geordonneert / dat voortaan alle Schepen deser Landen / op Moscobien handelende / alle Jaren / gelijk voorsz. desen en van outs / pprecise op den 1 September / oude stijl / van de Rebiere van Archangel souden moeten vertrecken / op poene van 6000 Guldens / niet alleen by dese Inboonders / maer oock by de Hamburgers en andere te verbeuren / die na de voorsz. tijdt van Archangel souden afvaren / en alhier binnen dese Landen inkomen: dan hebben haer Hoog Mog. op den 19 Juny verklaert / dat het voorsz. Placcaet geen plaetse sal hebben ten reguarde van de Schepen / die jaerlijck van hier mede na Moscobien varen / en van daer niet na Hollandt of beneden de Straet van Gibraltar / maer na de voorsz. Straet en na Italien haer cours nemen.

Den 26 Julij notificeerde den Graue van Bentheim tot Teckelenburg / by Missive van den 30 Juny / aen haer Hoog Mog. / dat hy hem andermael in den Huwdelijcken Staet hadde begeben met de Furstinne Vrouwe Charlotta / Weduwe Hartoginne van Saren / Ec. geboren Landt-gravinne tot Hessen.

Den volgenden dag is by haer Hoog Mog. sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie versocht / omme voorsz. de eerste mael sodanige ordze in de Keijzeringe / Politie en het Kerckelijcke / binnen de Stadt van Maestricht en de Landen van Ober-Mase te stellen / als hoog-gem. sijne Hoogheyt ten meesten dienste van de selve soude oordeelen te behoren: Gelyck sijn hoog-gem. Hoogheyt kozt daer na heeft gedaen.

Ondertusschen waren haer Hoog Mog. aengesocht door den Resident van der Deecken / wegens de Prince van Lupck / om de herstellinge van den hoog-gemelden Prince in sijne Regalien en Gerechtigheden / en de Lupckise Magistraet binnen de selve Stadt: 't Welck / gelijk als te voren tot die van de Tsuypten / by desen Staet is geconsenteert / als noyt gedachten geweest zijnde / teinant sijn Gerechtigheden aldaer te ontnemen. Maer de restitutie van Hasselt en Maespeck / beyde gedurende den laetsten Oorlogh in possessie genomen / heeft soo niet konnen goet-gebonden werden; want hoewel men niet van instantie was die te willen behouden / soo nochtans versocht men te voren satis factie van den Heere Keurvorst van Ceulen / Prince van Lupck / over eenige pretentien te ontfangen / eer men die Plaetsen evacueerde / presenterende desen Staet daer over dooz Commissarissen te handelen.

Maer 't gene van meerder gewicht magh geoordeelt werden / was / dat den Spaenssen Extraordinaris Envoyé / Don Emanuel de Uira / al eben na de gesloten Drede sustineerde / dat Maestricht in handen van de Spaenssen most overgelebert werden / daer over verschepde Memorien heeft overgelebert / en waer op den 5 Augusti deses Jaers het volgende Antwoort heeft bekomen.

ISgehoort het rapport van de Heeren Schimmelpenning, van der Oye, en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de Buytenlandse saken, hebbende, in gevolge en tot voldoeninge van der selver respectieve Resolutien Commissoriael van den 3 October 1678, den 18 Maert, en 19 April laetstleden, gevifiteert en ge-examineert de Memorialen van den Heer Don Manuel Francisco de Lira, Extra-ordinaris Envoyé van den Coning van Spangien, alle rakende d'overlevering van de Stadt Maestricht aen sijn Majesteit, breder in de Notulen van den 3 October, 18 Maert en 19 April vermeld: Waer op gedelibereert en ingenomen zijnde de consideratien en't hoogwijs advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, is, in conformité van dien, goet gevonden en verstaen, dat aen den gem. Heer de Lira tot Antwoort sal werden toegevoegt, dat haer Hoog Mog: altoos in goede gedachtenisse fullen houden de trouwhertige hulpe en assistentie, die de selve van hoogstged. sijn Majesteit in haer ongelegentheyten hebben genoten, en soo veel haer mogelijk is trachten te conserveren des selfs vriendschap; dat sy geloven, dat sy, gedurende den geheelen loop van den voorgaenden Oorlog, seer goede preuven hebben gegeven, dat sy d'interessen van hoogstged. sijn Majesteit soo hoog als haer eygen interessen hebben geconsidereert, en niet minder yver getoont, om des selfs Landen en Luyden te beschermen en defenderen, als sy voor haer eygen behoudenis hadden kunnen doen, en dat d'ongelucken, die het Godt Almachtig belieft heeft over de gemeene saecke te laten gaen, oorsaek zijn, dat haren goeden yver niet heeft gehad die successen, die men onder sijnen zegen daer van hadde mogen verwachten; dat het Tractaet van den Jare 1673. noch by haer is in goede geheugenis, en dat het 18 Articul van 't selve Tractaet mede-brenghet een belofte van de Stadt Maestricht aen hoogstged. sijn Majesteit te fullen cederen; dan dat haer Hoog Mog: versoecken, dat hoogstged. sijn Majesteit de goetheit wil hebben van te considereren, dat het 12 Articul van 't voorsz. Tractaet insgelijcx uytdruckelijck mede-brenghet een belofte, van dat het Tractaet van Vrede en Vriendschap, tusschen hoogstged. sijn Majesteit en haer Hoog Mog: gesloten tot Munster, in den Jare 1648, en de conventien daer op gevolgt, in alle hare Poincten en Articulen souden werden geobserveert; en dat hoogstged. sijn Majesteit en haer Hoog Mog: , en der selver Ingezetenen ten wederzyden, souden jouïsseren en genieten van alles wat daer by was geconvenieert en gereguleert, soewel voor soo veel die 't publijck, als voor soo veel die 't particulier concerneerden; dat het oock evident is, dat by het 45 Articul van 't voorsz. Tractaet van Munster expreffelijck is geconditioneert, dat voor een gedeelte van 't voorsz. Tractaet gehouden en als sodanig geëxecuteert souden werden de conventien tusschen hoogstged. sijn Majesteit en sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, Frederick Hendrick, hoogloffel: memorie, den 8 January en 27 December 1647 gemaekt, medebrenghende onder anderen, dat boven de Partyen, daer van in 't voorsz. Tractaet van Vrede wierdt gesproocken, aen sijn Hoogheyt tot voldoening van sijn prætenfien souden volgen het Landt en de Heerlijckheyt van Montfoort; en dat sijn Majesteit daer by soude voegen soo veel Landen, dat de suyvere Inkomsten

van dien jaerlijcx fouden monteren op een Somme van 32000 Guldens: dat sijne Majesteit daer-en-boven soude befragen, dat het Graeffschap van Meurs soude werden toegevoegt soo veel Lande, dat de Inkomsten van dien daer door 10000 Guldens hooger als te vooren fouden komen te monteren; ende dat het voorz. Graeffschap voorts door sijne Keyserlijcke Majesteit tot een Hertogdom ge-erigeert, en van 't Rijck te leen gehouden soude werden: dat het voorz. Graeffschap van Montfoort onder sijn Hoogheits directie eerst is gekomen met den Jare 1654. ende dat de Jaerlijckse Inkomsten van 't voorz. Graeffschap van Montfoort van die tijdt noyt meer dan 20000 Guldens hebben gerendeert, en dat de melioratie van de voorz. 10000 Guldens van 't voorz. Graeffschap Meurs is gebleven onvoldaen: dat by de voorz. Conventien van den Jare 1647. vast gestelt zijnde, dat sijne Hoogheyt soude blyven behouden het Marquisaet van Bergen, tegens eenige Landen in 't voorz. Tractaet ge-exprimeert, daer over op den 12 October des Jaers 1651. is gemaect een naerder Conventie, by de welcke hoogstgedachte sijne Majesteit aen sijn Hoogheyt latende de voorz. Landen, die aen sijne Majesteit tegens het voorz. Marquisaet fouden werden gecedeert, aen deselve daer-en-boven beloofte een Somme van 500000 Guldens, en noch een Rente van 80000 Guldens jaerlijcks losbaer, den Penningh 20: dat sijne Majesteit daer by niet alleen heeft verklaert, dat alle de verseeckerheden, die hoggem. sijn Hoogheyt dien-aengaende was hebbende, fouden blyven in haer volle kracht en waerde; maer by speciale Assignatie noch daer-en-boven daer toe heeft geobligeert desselfs Goederen, Domeynen, Aydes en Revenuen in 't Hertogdom Brabant, en 't Graeffschap van Vlaenderen; en voors gehypothequeert alle desselfs Goederen en Domeynen, om daer op te hebben recours in cas van conventie: dat op de voorz. 500000 Guldens noch is onbetaelt gebleven de Somme van 220000 Gulden, en dat de voorz. Jaerlijckse Renten van 80000 Guldens insgelijcks onbetaelt gebleven is, uytgenomen dat sedert eenigen korten tijdt herwaerts eenige Penningen daer op zijn voldaan: dat volgens het 24, 25, 26, 27 en 28ste Articulen van 't voorz. Tractaet tot Munster geslooten, aen sijn Hoogheyt hebbende moeten werden gerestitueert desselfs Goederen in Bourgondien gelegen, sulcks ten opsichte van verscheyde Goederen niet alleen niet en is geschiedt, maer dat sijne Majesteit, of desselfs Pachters van de Saulueries in Bourgondien, uyt de Boffchen, sijn Hoogheyt toe-komende, hebben getrocken 5000 Guldens Jaerlijcks, Frans Geldt, ende dat de voorz. Saulueries verpacht zijn geworden voor een Somme van 250000 Guldens Jaerlijcks, mede Frans Geldt, en dat in deselve 250000 Guldens Jaerlijcks aen sijn Hoogheyt een seftendeel heeft gecompeteert, zijnde genaemt Le fixte d'Auxerre, 't welck hoogstged. sijn Majesteit onder sich heeft blyven behouden: Dat aen haer Hoogheyt de Vrouwe Princesse Douariere van Orange, in krachte van de voorz. conventien van den 8 January en 27 December des voorz. Jaers 1647., heeft moeten werden gegeven de Heerlijckheit van Turnhout, en daer by soo veel Landen, dat het suyver Inkomen van dien soude monteren tot 12000 Guldens Jaerlijcks; dat de voorz. Inkomsten noyt hoger dan tot 8000 Guldens Jaerlijcks hebben bedragen, en dat het

het Landt van Turnhout daer-en-boven van den Jare 1658. heeft betaelt een Somme van 30000 Guldens, daer van het tot noch toe niet is gerembourseert; dat boven de effective restitutie der voorz. Goederen, selfs het verbeteren van eenige van dien, ende het vermeederen van de Inkomsten van eenige van deselve, de Somme van Penningen, die hoog-gemelte sijn Hoogheyt over de voorz. Non-præstatie te vorderen heeft, het Capitael van de voorz. Rente van 80000 Guldens Jaerlijcks daer in mede gecompæhendeert, komt te bedragen 7 Milhoenen 732392 Guldens. Dat hoogst-gedachte sijn Majesteit buyten bedencken uyt de memorie niet en sal zijn gegaen, dat haer Hoog Mog. seer veel instantien menigte van Jaren aen den anderen hebben gedaen, ten eynde hoog-gem. sijne Hoogheyt van 't voorz. achterwefen soude mogen werden voldaan, en niet kunnen nalaten haer te bedancken van de goede officien, die den gemelten Heer de Lira ten voorz. eynde heeft aengewent, maer dat daer op seer weynig effecten zijn gevolght, niet alleen in dese calamiteuse Oorlog--tyden, maer oock voor date van dien, en soo wanneer hoogst-gedachte sijn Majesteit was in een seer volkomen rust en vrede; dat desen Staet aen hoogst-gem. sijn Hoogheyt soo veel Obligatien hebbende, voor de diensten, die deselve den Lande in soo veel occasien heeft gedaen, en verplicht zijnde, desselfs Interessen als haer eygen intrest te consideren, haer in desen vinden in een groote verlegentheyt, door dien sy aen d'eene zyde sien, dat hoogst-ged. sijne Majesteit de Cessie van Maestricht voorn. vordert, uyt krachte van een Tractaet, en aen d'andere zyde, 't welck dat selve Tractaet oock vast-stelt, dat de geene, die in krachte van 't voorz. Munsterse Tractaet iet hebben te vorderen, mede sullen werden voldaan, en dat hoog-gem. sijn Hoogheyt de voorz. voldoeninge niet heeft genooten, en dat oock hoogst-gedachte sijne Majesteit voor die voldoeninge heeft gehypothequeert desselfs Goederen ende Domeynen, en specialijck geaffecteert, dewelcke in Brabant en Vlaenderen gelegen zijn; want indien hoogst-ged. sijne Majesteit, uyt krachte van een Tractaet, met reden kan vorderen de voorz. Cessie van Maestricht, so kan hoog-gem. sijn Hoogheyt uyt dat selve Tractaet niet alleen de voorz. Voldoeninge van gelijcken vorderen, maer oock voor al met recht insisteren, dat aen sijn Majesteit niet magh volgen een Domeyn, gelegen in Brabant, soo langh hy niet is voldaan, om dat het aen sijne Hoogheyt voor de voorz. Voldoeninge is geaffecteert en gehypothequeert; en dat haer Hoog Mog. daerom wenschen, dat hoogst-ged. sijn Majesteit de goetheyt wil hebben, van haer uyt dat voorz. labyrint te degageren, in het welck sy haer niet door haer faute en toe-doen, maer door de voorz. wan-betalinge vindenge-engageert; ende dat hoogst-ged. sijne Majesteit derhalven met hoog-gem. sijn Hoogheyt wil convenieren en verdragen over de voorz. Voldoeninge. Dat haer Hoog Mog. haer daer-en-boven genootsaect vinden te representeren, dat de Collegien ter Admiraliteit over Equipagies, gedurende desen tegenwoordigen Oorlogh gedaen, aen hoogst-ged. sijne Majesteit seer notabele somme van Penningen ten achteren zijn, en specialijck ter saecken van Equipagies, die hoogst-ged. sijne Majesteit hier te Lande selfs heeft doen bevorderen; dat het voorz. Tractaet van den voorz. Jare 1673

de voldoeninge van dien wel niet reguleert, maer oock niet heeft kunnen reguleren, ten oplichte defelve Equipagies eerst langh daer naer, niet alleen met believen, maer voor verre de confiderabelste gedeelten, op de instantie van hoogstgedachte sijn Majesteit zijn gedaen; en dat sijne Majesteit nae sijn groote equiteit wel sal kunnen considereren, dat het met de Justitie niet soude over-een-komen, dat aen d'eene zyde voldaan wierdt 't gunt hoogstged. sijne Majesteit vordert, en dat aen d'andere zyde de gemelte Collegien geen betalinge van 't voorz. achterwefen souden consequeren, sonderlinge daer defelve Collegien door de voorz. Equipagies niet alleen in groote achterheyt zijn geraeckt, maer oock gekomen tot soo grooten verval, dat defelve onmachtigh souden zijn de saecken, haer aenbevoelen, te kunnen doen, indien de voorz. Voldoeninge langer soude werden uytgesteld en gediffereert.

Hier op heeft den voorz. Extraordinaris Envoyé weder dese onderstaende Memorie overgegeven.

NA tien Maenden, dat den ondergetekende Extraordinaris Gesant van Spangien ge-eyft heeft van U Hoog Mog:, met meerder rechtvaerdigheyt dan gevolg, de dadelijcke vervulling van de vrywillige aanbieding, die U Hoog Mog: deden aen sijn Majesteit van de Stadt Maestricht, met alle des selfs dependentien, door het 18 Articul van 't Tractaet van Alliantie, gefloten in den Haag den 30 Augusti des Jaers 1673; en na de publijcque en particuliere vervolgingen, die hy daer over gedaen heeft, soo wel door sijn mondelinge redenen by de voornaemste Ministers van den Staet, als door sijn Memorien, gedirigeert aen U Hoog Mog: den 3 October van 't voorgaende Jaer, den 18 Maert, den 17 April en den 19 Mey van 't tegenwoordige, en door Brieven, die hy daer over geschreven heeft aen den Heer Pensionaris Generael, insonderheyt den 28 April en den 6 Mey.

D'eerste authentijcke tyding, die den voorn. Extraordinaris Gesant in al die tijd van d'intentie van U Hoog Mog: gekregen heeft, is geweest den 9 van de tegenwoordige Maent Augusti, dat men hem ter hant gestelt heeft de Resolutie van U Ho: Mo:, genomen den 5, sonder dat in dese tien Maenden men hem oyt eenige Conferentie versocht of gegeven heeft, of eenig discours met hem gehouden van de kant van den Staet, om met gemene bewilliging en wederzijdse verklaringen een materie van soo grooten gevolg te dirigeren, gelijk het de manier en gewoonte is selfs in geringer saken, dan de tegenwoordige.

Waer door het te sien is, dat desen Handel geenfints over een komt met de gene, die U Ho: Mo: voortijts gebruyckten tegens de Ministers van den Koning in 't generael, en tegens den Persoon van den ged. Extraordinaris Gesant in sijn particulier, wanneer hy in alles handelde door sijn yver en sorg wegens de bespreken, en self wegens de conservatie van den Staet, daer Spangien, sonder tegen spreken, de krachtigste en eerste oorspronck van geweest is, door groote hulpmiddelen en vrywillige assistentien, die men niet vereyfschen of sig beloven konde, uyt kracht van eenig Tractaet, dewijlse geweest zijn voor 't Verbond van den Jare 1673.

Maer gelijk den Staet in 't generael haer behoudenis en herstellinge, door middel

del van den Oorlog, ſchuldig is aen ſoo veele Princen en Potentaten, die ſig daer ingewickelt hebben, om haer te bevryden, heeft een yder ſijn deel daer aen te pre- tenderen, en men wil ſig van onſe kant daer niets van aenmatigen, als 't geen zy ons ſchuldig is, ſonder nadeel van eens anders glory.

Maer boven dat ſtaet het ons vry U Ho: Mo: te doen gedencken, op wat gene- reuſe manier men van onſe kant tegens U Ho: Mo: gehandelt heeft.

Andere Geallieerde Machten van den Staet zijn met een grooter yver en feer loffelijke inſichten in haer Interesteſten getreden door den weg van Subſidien; Wy hebben niet alleenlijck noyt geſtipuleert, of noyt gedacht, daer eenig voordeel van te trecken; maer in tegendeel hebben wy, van 't begin van den Oorlog, voor U Ho: Mo: betaelt Millioenen van contant Gelt, en geliquideert voor de helft der Wervingen en Subſidien van vremde Legers. Deſen Handel is van onſe kant onderſcheyden van die van U Ho: Mo:, de welke overwonnen zijnde door de gene- reuſe manier, op welke wy ons hals over hoofd aen hun zyde begeven hebben, na dat wy in alle de Poincten van ons Tractaet van den Jare 1673. over een geko- men waren, uyt hun eygene beweging (gelijck een later blijk van hun erkentenis) de Stadt Maeftricht aen ſijn Majesteit aanboden. De Heeren Gedeputeerden, die doenmaels d'Alliantie met den voorn. Extraordinaris Gefant maeckten, zijn ge- trouwe Getuygen, dat, zy hem in Minute overgelevert hebbende het Project van 't Articul van Maeftricht met de Carte blanche, om dat te corrigeren, en daer by te voegen alle de circumſtantien, expreſſien en particulariteyten, die bequaem en nodig mochten zijn, om hem te verſekeren van de getrouwe vervulling van een aanbieding, die ſy wel twintig mael repeteerden ter goeder trouwe gedaen te zijn, den ged. Extraordinaris Gefant noyt de Hant of Pen daer aen heeft willen ſteken, en hem antwoorde, dat, het geen manier zijnde, dat men een Juweel, 't geen men vrywillig aen iemand vereert, ten naeuften onderſoeckt, of dat men een gegeven Paert in de Mont ſiet, hy niet en wilde examineren de Termen, door welcken U Ho: Mo: deſe belofte deden, dewyl ſy hem van hun kant daer van met ſoo veel ſe- kerheyt verſekerden, dat men geen plaets ter werelt liet, om aen de nakoming te twijffelen, na ſoo veel geëxaggererde herhalingen van oprechtheyt, en van on- feylbaerheyt van hun aanbieding.

Toeſtaende dan met billijckheyt ter glory der Geallieerde Machten van den Staet alles, dat zy tot des ſelfs herſtelling door 't Succes van hun Wapenen gecon- tributeert hebben, is 't echter onfeylbaer, dat, ſonder de Vrede van Engelant, den Staet beſweecken ſoude hebben, en dat U Ho: Mo: dit groote Werck alleen aen Spangien ſchuldig zijn, ſonder de participatie, van wien 't oock ſoude mogen zijn, in geheel Europa, hebbende ſijn Majesteit van Brittangie de goetheyt gehad, van dit Hooft-werck te defereren alleen aen de dienſten van Spangien, en aen de tus- ſchen-ſprecking alleen van onſen Ambassadeur, die 't Inſtrument en den volko- mene Plenipotentiaris daer van was, in den naem van U Ho: Mo:, die daer niets van obtineren konden in de By-een-komſt tot Keulen, door alle de middelen en getrouwe en geſtadige beſorgingen van hun Miniſters op die Vergadering, waer van den ondertekende Extraordinaris Gefant een onwederleggelijck Getuygen

is, gelijk als by alles tegenwoordig geweest zijnde, en de minste omftandigheden van 't voorleden noch indachtig zijnde, om die te vergelijken met het tegenwoordige, en met den inhoud van 't eerste poinct van U Ho: Mo: Resolutie, het geen infonderheyt betreft de danckbaerheyt, met de welke U Ho: Mo: door hun formele expressien verseeckeren, altijd met estime indachtig te fullen zijn, 't geen sijn Majesteyt voor hen in hun onderdruckigen gedaen heeft, en dat zy daer blijken van fullen pogen te geven in alles, dat in hun macht sal wesen, en Maestricht sulcx zijnde, werpt sig de suppositie van U Ho: Mo: door de daed selfs om ver.

In de genoemde Resolutie van U Ho: Mo: van den 5 deser Maent volgt een Combinatie, die geheel srydig is tegens ons Haegse Tractaet van den Jare 1673, en tegens dat van Munster van den Jare 1648, srydende tegens het 18 Articul van 't eerste, ten opsichte van den afftant van Maestricht, en tegens het 48 Articul van 't tweede, ten opsichte der particuliere over-een-komingen, ten voordeele van mijn Heere den Prince van Orangie en Mevrouw de Princeffe Douariere, van den 8 January en den 27 December 1647, en noch tegens de Articulen 24, 25, 26 en 27, van 't voornoemde Tractaet van Munster, wegens de Goederen van Sijn Hoogheyt in Bourgondien.

En na de Deductie, die U Ho: Mo: maken van ses capitale Poincten deser Pretentien, met een seer naukeurige rekening van allerley schaden en interesten, befluyten zy in hun boven-gem. Resolutie, dat, boven de effectieve restitutie van alle de voorn. Goederen, en de melioratie van eeniger Inkomsten, den Prince van Orangie noch te pretenderen heeft, voor de gefeyde non-prestatie daer in begrepen, de Renten van 24000 Guldens, 7 Millioenen, seven hondert dertigh en twee duysent drie hondert twee-en-t'negentigh Ponden.

Wat aengaet het gros der Pretentien van den Heere Prince van Orangie, men heeft noyt ontkent de Schult van 't geen dat hem rechtvaardig toe sal komen, en men heeft grootē Sommen op goede rekening daer van voldaan; maer wat belangt de naukeurigheyt, met welke men daer de interesten oprekent, 't is onmogelijk, dat den ondertekende Extraordinaris Gefant daer tegenwoordig op soude können antwoorden, met genoegsaem fundament, vermits, na 8 Jaren, die hy by U Ho: Mo: geresideert heeft, de eerste en eenigste Documenten, die hy daer oyt van gesien heeft, die geenē zijn, die men hem ter hant gestelt heeft den 9 van dese Maent, met de Resolutie van U Ho: Mo: van den 5; hoewel hy verscheydene malen uyt sijn eygene beweging den Heere Prince van Orange, en den Pensionaris Generael Fagel, daer over aengesproocken heeft, versoeckende van hen een Deductie (die men hem echter noyt gegeven heeft) van de gem. Pretentien, om de selve t'examineren, en een naukeuriger verhoog daer van aen sijn Majesteyt te können doen, om die materie op sodanigen voet te brengen, tot welke de Ministers (die de selve maer in 't gros aen 't Hof gesolliciteert hebben) by gebreck van procuratie van commissie, of autoriteyt, noyt gekomen zijn: sulckx dat alle de versuymen niet aen die kant zijn, daer men ze stelt.

U Ho: Mo: voegen daer by, dat het niet buyten gedencken van sijn Majesteyt: sal zijn, dat U Ho: Mo: van tijt tot tijt instantien gedaen hebben, dat den Heere Prince

ce van Orange van zijn achterstallen voldaan mocht werden, niet alleen in dese elendige Jaren van Oorlog, maer zelfs in de voorgaende van Vrede en rust des Rijk.

Voor de diensten, die men aen 't Hof gedaen heeft, gedurende den Oorlog, en gedurende de ongelucken, die wy ons op den hals gehaelt hebben in den tijdt van een minderjarigheyt, om den Staet op onse kosten te verlossen uyt de ruine, daerse in gedompelt lagh, hebben de instantien van U Hoog Mog. aen al de werelt seer weynig met hun gewoonlijke billickheyt over-een-komende gescheenen; want, om veel redenen en argumenten, die men hier over soude konnen by-brengen, voorby te gaen, sal het genoeg zijn alleen maer te considereren, ingeval Spangie toenmaels aen den Heere Prince van Orangie de Millioenen gegeven had, welcke het voor U Hoog Mog. in Subsidien en Subsistentie van vreemde Troupen uytgekeert heeft, of U Hoog Mog. tegenwoordigh te alleguëren souden hebben de combinatie der Tractaten van den Jare 1673 met dat van den Jare 1648; en of, den Prince van Orangie betaelt zijnde van zijn pretentien, met de Sommen, die wy geappliceert hebben tot herstelling van den Staet, U Hoog Mog. sich daer nu beter over bevinden souden: Sulckx dat U Hoog Mog. aen een kant latende de weldaet, en geen ander gewag makende dan van de Schult, nergens op uyt zijn, dan om 't geen, dat men te pretenderen heeft, te eysschen, en vergeten 't geen, dat sy ontfangen hebben.

Wat aengaet de voorgaende Instantien, gedaen aen 't Hof door d'Ambassadeurs en Ministers van U Hoog Mog. in Spangie, en de Brieven, die U Hoog Mog. van tijdt tot tijdt aen den Coning geschreven hebben, wegens de pretentien van den Heere Prince van Orangie, daer staet een distinctie in te maken voor de gene die dat niet en weten, waer van echter den ondertekende Extraordinaire Gesant niet gelaten heeft de voornaemste Ministers van den Staet mondeling te onderrechten en te informeren: 't Is dan sulckx, dat het seker is, dat men van wegen u Ho. Mo: op verscheydene tyden eenige Brieven aen zijn Majesteit geschreven heeft wegens de pretentien van den Heere Prince van Orangie, en U Ho. Mog. Ambassadeurs hebben daer oock in de Audientien van gesproken, voor soo veel 't gemeen aengaet, en voor soo veel men toen ter tijdt hier alleenlijck dese voldoening in schijn aen zijn Hoogheyt wilde geven; maer in der daet wast 'er gants anders mee gelegen, want men verklaerde in 't particulier, en in 't geheym aen de Ministers van Staet, dat U Hoog Mog. sich aen de saken van den Heere Prince van Orangie soo veel niet gelegen lieten zijn, als hun Brieven, of de Vertogen in de Gehoor-kamer door hun Ambassadeur, wel betuygden. Waer dese strydende ordres en contradictien van daen quamen, sullen U Hoog Mog. wel weten of ondersoecken konnen, en sy sullen daer uyt bespeuren, dat, hebbende den Staet selve lang geweest aen de kant van non-prestatie, het door onse schult alleen niet en is, dat dese Schult by ons met een soo lang versuym is aengesien geweest, dewyl de voorgaende impressien mondeling aen onse Ministers aen 't Hof van wegen U Ho. Mo. gegeven, den oorspronck daer van geweest zijn, dewyl men niet anders dan een volkomen geloof aen een Ambassadeur kan geven, die men weet de geheymen van zijn Meesters te hebben, en die ter selve tijt door particuliere advertentien en gereserveerde

discourssen de diensten der Brieven en publijcke Audientien om ver stoot.

Deze circumstantie werdt echter niet by-gebracht om de Schult, voor so ver sy gerechtigt is, te impugneren, maer wel om te verfwacken de reden van klachte, en de fundamenten van U Hoog Mog. Resolutie van den 5 defer Maent, om hen te doen sien, dat de interesten van de non prestatie (die men soo naukeurig in rekening brengt, voor 't grootste gedeelte in faveur van den Heere Prince van Orange) ten laste van den Staet behoorden te zijn, dewyl den Staet selve lange Jaren, door de diensten en insinuatien, die men daer uyt den naem van U Hoog Mog. tegens sijn interesten gedaen heeft, by ons den hinderpael geweest is der betalinge van sijn Hoogheyt.

Het by-gebrachte point en de ged. Resolutie van U Hoog Mog., rakende de verbintenissen, die sy hebben aen den Heere Prince van Orangie, voor de diensten, die hy in so veel Rencon:res gedaen heeft, is een particulariteyt, waer in men met veel estime en conformiteyt over-een komt: En men heeft van onse kant daer genoegsaem dadelijcke blijcken van begonnen te geven, en genoegsaem immediatelijck voor de ongelucken, van de welcke noch de Vrede, die U Ho. Mo. besloten (met uytfluytinge van alle hunne Geallieerden) noch het yverig en dapper beleyd van sijn Hoogheyt ons heeft konnen bevryden; want na het verlies en afftant der Landen, die wy voor de rust van den Staet hebben moeten op-offeren (de generale rampen onse particuliere erkentenis jegens den Heere Prince van Orangie niet uytwissende) verklaerde den voor. Gefant aen U Hoog Mog. en aen sijn Hoogheyt, in de Maent van February, dat, op afrekening van sijn pretentien, sijn Majesteit vast had doen configneren 100000 Guldens op yder Retour der Galjoenen uyt Indiën, en 50000 Guldens van Renten alle Jaren op de promptste en offenste Tollen en Domainen van Nederlandt.

Defen handel, billijck en genoegsaem genereus voor den tijt en voor de tegenwoordige constitutie der gemeene saecken, sou de rechtmatige Lieden hebben kunnen doen geloven, dat U Hoog Mog. sig in hun gem. Resolutie gewacht souden hebben van dat wrevelige point der groote bekommering, waer in sy sig seggen te vinden, te raken, siende aen d'eene kant, dat sijn Majesteit, uyt kracht van 't Tractaet des Jaers 1673, 't afftaen van Maestricht presseert, en aen d'andere kant, dat dit selve Tractaet dat van den Jare 1648 ondersteunt voor de genen die iets te pretenderen fullen hebben, en dat, de Domainen van Brabant en Vlaenderen beswaert zijnde voor de Schulden van den Heere Prince van Orangie, so sijn Majest. met reden, uyt krachte van het eene Tractaet, de overlevering van Maestricht eyschen kan, sijn Hoogheyt, uyt krachte van het ander, insisteren kan, dat men aen sijn Majesteit geen Domaine, in Brabant gelegen, sal laten volgen, soo lang hy niet betaelt is.

Dit zijn de formele Woorden van U Ho. Mo. Resolutie, waer van de substantie uytgedrukt moetende werden door eenig woort, 't geen de rechte sin van de essentiële berekening kan doen verstaen, genaemt wert, Repressalie.

Indien wy, toen wy in 't begin van den Oorlogh de Sleutels in handen, en de voornaemste Frontier-plaetsen van den Staet, alleenlijck met onse Troupen beset zijnde,

zijnde, volkomentlijk in onse macht hadden, op den selven voet met U Ho: Mo. gehandelt hadden, mogelijk fouden sy sich wel gewacht hebben tegenwoordig so te handelen, en ons eerst den les en 't schadelijk exempel te geven, van sig, wanneer men kan, van een retorsie, en van een avantagie, 't geen men besit, te dienen.

Sekerlijk, men sou toen van onse kant al so krachtige redenen hebben konnen alleguëren, als U Hoog Mog. tegenwoordig voortbrengen, en gefondeert op het selve Tractaet van Munster, dat den gront van hun Resolutie is, en noch fouden sy ons voor de genotene weldaden geen ondanckbaerheit te verwyten hebben, dewyl U Ho: Mog. ons'er toen ter tijt noch geen gedaen hadden: En tegenwoordig konnen U Hoog Mog. niet lochenen of ontkennen, 't geen zy in 't publijck dickwils bekent hebben, dat sy het grootste gedeelte van hun behoudenis aen sijn Majesteit verschuldigt zijn, gelijk hier boven bewesen is.

't Is op de selve Arttculen, en met de selve gerechticheit, steunende op 't Tractaet van Munster, dat wy Repressalien fouden hebben konnen maken op de Hollandse Plaetsen van Brabant en Vlaenderen, om de groote Goederen, die U Hoog Mog. onder sig houden van den Heere Grave van Egmond, welcke men 30 Jaren sonder eenig succes vervolgt heeft, hebbende noyt uyt U Hoog Mog. een enckel cathogoris antwoord van bekenenis, noch oock selfs van weygering, konnen trekken: want door 't eene moften U Hoog Mog. gedepossideert werden van 't geen sy van den Heer Grave van Egmond besitten, en door 't ander sou men al te bot hebben doen sien 't ongelijck, dat men hem doet, en 't geen men met een stilswygen, daer niet veel voorbeelden van zijn, heeft willen bewimpelen; want ten minsten heeft men by ons, op de instantien, welcke U Hoog Mog. gedaen hebben, wegens de pretentien van den Heere Prince van Orangie, beleefdelyck geantwoort, en men heeft'er van tijt tot tijt altyt iets uytgetrocken.

Den voorn. Extraordinaris Gefant roert de differentie niet, die'er is in de selve natuur der 2 Schulden, zijnde d'eene een Goet van Erffenis en Successie, en d'andere een belofte, daer men de handen aen stack ten beste van de Vrede en de gemeene rust.

Noch heeft men van onse kant gefuspandeert den voortgang der Processen en van 't Recht van den Huyse van Isenguen tegens den Heere Prince van Orangie, tot welckers volvoering sijn Majesteit tegenwoordig de Orders geven sal, die hy goet sal vinden, in vergelding dat U Ho. Mo. door hun Resolutie van Maestricht disponeren.

Daer is noch een groote menigte van Goederen, Landeryen en Pretentien van de Onderdanen van sijn Majesteit, die hen hadden wederom moeten gegeven werden, volgens den inhoud van 't selve Tractaet van Munster, waer van men de restitutie noyt heeft konnen obtineren, om dat Onderdanen van den Staet de selve besitten: de Processen daer van, hier ten Hove hangende, geven daer blyck van; waer in te sien is, dat men gene Vonnissen heeft konnen obtineren, en soo men'er eenige van uytgesproken heeft, de meesten hoop der selver heeft het aen executie en vervulling ontbroken.

Men sal van onse kant voor de schade en interesten van alle dese non-prestatien

een al ſoo nauwkeurige Rekening opſtellen, als die gene is, die U Hoog Mog. by hun Reſolutie voegen wegens d'Achterſtallen der Schulden van den Heer Prince van Orangie: En den ged. Extraordinaris Gefant heeft geloofd U Ho. Mog. daer van te moeten verlichten, of ten minſten daer aen te doen gedencken, op dat ſy conſidereren mogen, of wy op deſe redenen (en noch andere, die hy voorby gaet) met recht niet ſouden hebben kunnen en mogen de Plaetſen van den Staet, die wy in Brabant en Vlaenderen in hadden, te pande houden, indien men ſigh oyt ingebeelt had, dat U Hoog Mog. ſodanig met ons handelen ſouden, na de erkentenis, die ſy aen ſijn Majesteit betuygt hebben voor de machtige hulp, de vrywillige koſten, en de groote verlieſen, die men gedaen heeft, om hen te behouden.

Het laetſte poinct van de voorn. Reſolutie van U Hoog Mog. is noch daer-en-boven een reden, die ſy te berde brengen, om reſpreſalie van Maeftricht te maken ter ſaecke van d'Achterſtallen, die men aen de Collegien der Admiraliteyten van den Staet ſchuldig is, die echter van ons niet te pretenderen hebben voor de reſt der Zee-toeruſtingen, dan die van de Baltiſche Zee van den Jare 1677, en de Reſtanten der gener, die gedeſtineert waren na Meſſina, onder het Commando van wylen den Heer de Ruyter en den Heer Evertſz., alle de andere Equipagien, op gemeene koſten gedaen, van onſe kant t'eenemaal betaelt zijnde, en de Collegien met den voorn. Extraordinaris Gefant over-een-gekomen op de reſten en op de Hypotheecquen, die ſijn Majesteit in vaſte conſignatie heeft doen toewyſen voor rembourſement en volkomene ſatisfactie der Admiraliteyten.

Op dit poinct heeft den gem. Extraordinaris Gefant niets by te voegen, dewyl men de Schult niet en bediſputeert, noch oock de Betaling der Collegien, die met de beloofde naukeurigheyt geſchieden ſal, wanneer U Ho. Mo. ter goeder trouwe ſullen nagekomen hebben 't geen ſy hier voren aengeboden hebben.

Want, ſo U Hoog Mog. tegenwoordig Maeftricht te pant houden tot dat men betaelt heeft 't geen men van ons pretendeert, wie ſal ons borg ſtaen voor U Ho. Mog., dat ſy ons de voorn. Plaets met ſijn Dependencien ſullen overleveren, wanneer men ons Gelt ſal ontfangen hebben, ſonder ons daer na we'er eenige andere bekommring van retorie, gelijk deſe is, te verwecken? Welcke, ſoo men de weldaden, die daer voorgegaen hebben, conſidereert, geen redelijck oordeel oyt ſoude kunnen te gemoet ſien, latende een ſoo manifelt exempel aen de Werelt, van op verſcheydene en later pretencien de hant te leggen op een Plaets, die van te voren vry willig gepreſenteert is gelijk een Juweel, en gelijk een eenig gedenckteken van U Hoog Mog. danckbaerheit, die vereeuwt ſal zijn door hun Reſolutie in de Hiſtorien, wanneer men daer leſen ſal, dat een Gift tot pant van een Schult is ingehouden geworden.

Men moet echter komen tot de groote ſchaden, die wy daer door ontfangen, en tot het weynige nut, dat U Hoog Mog. daer uyt ſullen te trecken hebben, om te doen ſien, dat hun Reſolutie het oogwit der wercking, die ſy ſigh daer in voorſtellen, ontbreect; want eyndelijck in de onverbreeckelijcke Unie van onſe gemeene intereſten ſouden de dienſten van de vrientſchap en goede correſpondentie in waerheyt veel eerlijcker en nutter weſen, dan die van kracht en gewelt.

Maeftricht

Maestricht is een Plaets, afgescheyden van de Frontieren van den Staet, en besloten tusschen de Hartogdommen van Brabant, Gelderlandt, Limburgh, en de Domainen van andere Princen des Rijckx: de Troupen van den Staet konnen daer niet komen, dan door een anders Landt: de Mont- en Krijgs-behoefte, die men daer te brengen heeft, moeten hun passagie aen onse Tol-huysen betalen, met meer andere inconvenienten, die geensints nut of dienstig voor den Staet zijn.

De stercke Plaetsen dienen in tyden van Oorlog, of om de Frontieren, sose daer dicht by zijn, te bevryden, of, soo sy daer van afgelegen zijn, om de Vyanden op te houden, te incommoderen en te stutten: men hoeft niet ver te gaen, om te weten, dat U Hoog Mog., toen sijn Alder-Christel. Majesteit hen attacqueerde, geen van dese voordeelen daer van getrocken heeft; men liet Maestricht aen een kant (onnut om sijn ver afgelegentheyd) sonder eenige stoot of verandering te krijgen in den marsch, om in 't hert van dit Landt door te dringen: U Ho. Mog. hielden daer ledig 10000 Mannen, en een meenigte van Wercktuÿgen, Kruyt, Canon en andere voorbereydsefen, door welcke men de overwinning van so veel Plaetsen beswaerlijcker en veel dierder soude hebben konnen maken: Sulckx dat in tyden van Oorlog Maestricht hen van weynig belang is, en in tyden van Vrede seer ten laste.

In tegendeel is dese Plaets ons seer wel gelegen en dienstigh: Sy is besloten in onse Domainen; sy geeft de hant en hecht gelijk als aen malkander de communicatiën de Provintien van Brabant, Limburg en Gelderlandt; sy is oock een Poort na Duytslandt; sy vereenigt met haer Jurisdictie de Landen, die wy over Maes hebben; sy dect en bevryt ons voor d'invasien van die kant, en eyndelijck 't is een stuck, 't geen door haer gelegentheyd en door haer natuur geweldigerhant van onse Domainen schijnt afgescheurt te wesen.

Op dese suppositien was de vrywillige aanbieding, die U Ho: Mo: uyt hun eygene beweging ons daer van deden, door het 18 Articul van 't Tractaet van den Jaere 1673, van sulck een estime en van een soo groote satisfactie voor sijn Majesteit, dat, aen een zyde latende d'inwendige sterckte en d'accidentele waerde van de Plaets, en alle des selfs dependentien ('t geen echter voor ons voor een weergalose Interest is) de verplichtende manier, waer op U Ho: Mo: mondeling door de Heeren hunne Gedeputeerden dese aanbieding deden, noch aen den voorn. Extraordinaris Gesant in onse mening soo seer verhoogde de circumstantien van de estime en de waerde van dit Juweel, dat, sonder 't selve van sijn merite te defrauderen, sijn Majesteit door sijn Koninglijcke genereusheyd het selve meer als veel Millioenen estimeert, gelijk den ged. Extraordinaris Gesant sulcx menigmalen aen de Ministers van desen Staet verklaert heeft, waer uyt U Ho: Mo: bespeuren konnen d'egaliteyt en de gerechtigheyd, met welcke men van die tijt af de betuygingen van danckbaerheyd, die sy verdient hebben, aen hun beleeftheyd gegeven heeft, tot op den dag van hun contrarie Resolutie.

Dit zijn de redenen, die den voorn. Extraordinaris Gesant van Spangien op de ged. Resolutie van U Ho: Mo: door dese Memorie tegenwoordig in te brengen heeft, sonder sig tot andere argumenten in te laten, of de selve ampelder te deduceren,

ceren , gelijk hy wel soude kunnen doen , in geval 't geen , dat hy allegueert , meerder protestatien en blijcken van noden had , als 't simpel verhael en gedachtenis van 't geen dat tusschen ons gepasseert is ; sulcx dat hem nu niet meer en resteert , dan de conclusie te maecken , om op die van U Ho: Mo: t'antwoorden.

En ten defen opfichte verklaert den voorn. Extraordinaris Gefant , op de voorgaende stellingen en de beweeg-redenen , daer in gementioneert , aen U Ho: Mo: uyt den Koningl: Naem en van wegen sijn Majesteit , dat , soo lang U Ho: Mo: de Stadt Maestricht met alle des selfs dependentien onder sig houden sullen , de Pretentien van den Heere Prince van Orange , d'achterstallen der Zee-toerustinghen , die men aen d'Admiraliteyten schuldig is , en allerley andere Schulden of Leeninghen , voor sijn Majest: geannulleert sullen blyven , met alle soorten van Interesten , en dat , U Ho: Mo: in hun handen hebbende een Pant , 't geen in sijn essentie en in onse estime veel meer Millioenen waerd is , als 't geen men van ons pretendeert , U Ho: Mo: schuldig blyven aen de Crediteurs alle de Sommen , die sy van Spangien te eysschen hebben , en aen de last van den Staet , de plicht en verbintenis van hen te voldoen.

Daer-en-boven verklaert den voorn. Extraordinaris Gefant noch , dat , van den dag af , dat U Ho: Mo: met hun Troupen possessie van de Stadt Maestricht genomen hebben , tot den dag , dat sy ons , volgens den inhoud van hun aenbieding , de dadelijke afftant en overlevering sullen doen , d'Interesten der Sommen , die men van Spangien te pretenderen heeft , t'eenmael voor ons ophouden , en tot last van den Staet blyven , om de selve aen de Crediteurs te betalen , tot dat sy tegens ons weer in hun recht treden , wegens de Capitalen der principale Pretentien , wanneer Maestricht ons weer overgelevert sal zyn.

En gelijk voor de rest , sonder infractie of prejuditie der Alliantien , en der onverbreeckelijcke Unie van de gemene Interesten , U Ho: Mo: door den daed van hun Resolutie supponeren , dat men sodanig handelen kan , en echter goede Vrienden blyven ; kan den voorn. Extraordinaris Gefant U Ho: Mo: voor tegenwoordig niet informeren wegens het geen , dat hy niet en weet , wat sijn Majesteit sal believen te resolveren of te ordonneren op de Hollantse Effecten in Spangien , in wisseling der repesaille van Maestricht ; want den ged. Extraordinaris Gefant weet noch niet , of sijn Majesteit op dit Poinct sijn Koninglijcke goetheit , of sijn gerechticheit en recht gebruycken sal.

Gedaen in den Haag , den 15 Augusti 1679.

Geteeckent

DE LIRA.

Maer op haer Hoog Mog. hebben geantwoort als hier onder is te sien.

Martis den 3 October 1679.

IS gehoort het Rapport van de Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Ge-
deputeerde tot de Buytenlandse saken , hebbende , in gevolge en tot voldoeninge van
der selver Resolutie Commissoriael van 30 September laetstleden , geviseert en ge-
examineert het Provinciael Advys van de Heeren Staten van Hollant en West-Vriesslant , tegen-

tegenwoordig Staetsgewyfe vergadert, op't Memoriael den 16 Augusti aen haer Ho: Mo: overgegeven by ofte van wegen den Heer D. Francisco Manuel de Lira, extraordinaris Envoyé van den Coning van Spangien, houdende een wytlopig Antwoort op de Resolutie by haer Ho: Mo: den 5 Augusti laetstleden genomen, op 't Subject van de Cessie en overleveringe der Stadt Maestricht, door de gem. Heer de Lira gevordert, in gevolge van 't Tractaet tusschen sijn Majesteyt en desen Staet In den Jare 1673 opgerecht, sustinerende gem. Heer de Lira, dat de voorfsz. Cessie van de voorfsz. Stadt niet langer behoorde te werden getardeert, en verklarende, dat so lange haer Ho: Mo: de voorfsz. Stad Maestricht met hare dependentien souden blyven retineren, het achterwesen van sijn Hoogheyd den Heere Prince van Orangien en van de Collegien ter Admiraliteyt deser Landen, breder in de voorfsz. haer Ho: Mo: Resolutie van den 5 Augusti laetstleden vermeldt, en alle andere soorten van Schulden, ten laste van hoogstged. sijn Majesteyt lopende, by den selven t'sijnen regarde gehouden wierden voor gecasseert, geannullert en geëxtingueert, met alle soorten van Interesten, en dat haer Ho: Mo. schuldig en redevabel waren aen de Crediteuren het Capitael en d'Interessen van dien te betalen, sonder te konnen weten, wat hoogstged. sijn Majesteyt soude goetvinden te resolveren, ten aensien van d'Effecten, die d'Ingesetenen deser Landen in Spangien uytstaende hebben, en ten regarde van de Representalien, dieten opzicht van de voorfsz. Stadt van Maestricht allier ondernomen wierden: Waer op gedelibereert zijnde, is goet-gevonden en verstaen, dat op 't voorfsz. Memoriael sal werden geantwoort, dat haer Ho: Mo: daer uyt bevinden, dat de gem. Heer de Lira beklaegt, dat de selve in min danckbare geheugcnisse soude hebben de diensten, die hoogstged. sijn Majesteyt aen desen Staet heeft gedaen: Dat de selve sustineert, dat de Schult, by hooggem. sijn Hoogheyd gevordert, van een ander nature soude wesen, als het gunt by hoogstged. sijn Majesteyt werdt geëyst; dat men deser zyds oock in gebreecke soude blyven te voldoen, 't geene waer toe men in krachte van de gemaecte Tractaten was geobligeert, en dat het in allen gevalle noch met de Vrientschap conveniëren, noch met de Justitie over-een te brengen soude zijn; dat haer Ho: Mo: de voorfsz. Cessie souden verweygeren, om dat de voldoeninge van de Schulden, in de voorfsz. haer Antwoort vervat, wierde gediffereert tot beter gelegentheyd, en dat de gem. Heer de Lira daer uyt besluyt, dat hoogstged. sijn Majesteyt die en alle andere Schulden t'sijnen regarde soude houden voor geëxtingueert, en overwysen tot laste van desen Staet, so lang die de voorfsz. Cessie bleef difficulteren, en dat d'Interessen der voorfsz. Schulden souden lopen van den dag af, dat sy in gebreke gebleven waren de voorfsz. Cessie te doen, en daer op moeten seggen, dat sy nimmermeer en sullen vergeten in een danckbare memorie te houden de hulpe, die hoogstged. sijn Majesteyt aen haer in haer ongelegentheyd toegebracht heeft, dan dat sy dat betrouwen hebben op de goetheyt en rechtvaardigheyd van de selve sijne Majesteyt, dat die geperfuadeert sal zijn, dat sy aen haer zyde niet hebben gemanqueert, om met d'uytterste belastinge van hare Onderdanen, ten beste van sijne Landen en Luyden, alles toe te brengen wat van trouhertige Vrienden en Bontgenoten konde werden geëyst; en dat sy de Militie, die sy in dienst hadden, soo wel in de Campagnes als tot besettinge van de Steden van sijn Majesteyt, hebben laten gebruycken even als of die aen haer selfs hadde toebehoort, en dat het wel te wenschen waer geweest, dat sijn Majesteyts saecken hadden mogen toelaten, dat de selve meerder Militie in sijn eygen dienst hebbende, in de Nederlanden hadde mogen employeren, want dat den Oorlog in sodanigen gevalle aen haer minder lastig soude zijn geweest, en dat, menschelijcker-wyfe

geproocken, sodanige ongelucken de gemeene saken niet en souden zijn ontmoet, als nu wel gebeurt is: Dat het waer is, dat hoogstged. sijn Majesteyt in den jongsten Oorlog seer groote onheylen zijn overgekomen; maer dat haer Ho: Mo: niet konnen geloven, dat men haer de schult daer van soude willen toeschryven, en dat het verlies van hoogstged. sijn Majesteyt, is een seer slechte consolatie voor haer, die 't geerne hadden geprevenieert: Dat het aen al de Werelt niet dan al te bekend is, dat den Oorlog, die sijn Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck haer jongst heeft aengedaen, sijn principalen oorsprong daer uyt heeft gehad, dat haer Ho: Mo: haer soo seer interessieerden in de conservatie van de Spaensse Monarchie; dat hoogstged. sijn Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck daer inne misnoegen schepte, en dat de saken tusschen hoogstged. sijn Majesteyt en haer daer door tot verwyderinge zijn geraeckt, en dat het niet te twijffelen is, of de Spaensse Nederlanden souden voor hoogstged. sijn Koninckl: Majesteyt van Spangien verloren zijn geweest, soo haest desen Staet tot haer ondergang gekomen was, en dat mitsdien de hulpe en assistentie, die sy van hoogstged. sijn Majesteyt hebben genoten, soo wel reflexie heeft gehad op de conservaie van des selfs eygene Landen, als op die van desen Staet, en dat de devoiren, die by hoogstged. sijn Majesteyt zijn gedaen, om den Oorlog tusschen sijn Koninckl: Majesteyt van Groot Brittagne en haer te doen eyndigen, daer toe in der daet veel hebben gecontribueert; maer dat de generale aversie voor den Oorlog, en de groote inclinatie tot de Vrede met desen Staet, die doenmaels was in Engelandt, de principaelste bewegingen daer toe hebben gemaect: Dat de Hulp-Troupen van de meeste Hooge Geallieerden veel meer hebben gescreckt, om aen hoogstged. sijn Majesteyt als om aen desen Staet dienst te doen, haer Ho: Mo:, als die Alliantien zijn gemaect, al meest ontlast zijnde van de Militie van sijn Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck, en de selve doen ter tijdt niet meer occuperende als de Stadt van Maestricht: dat haer Ho: Mo: dit niet allegueren, om daer door minder te estimeren de preuen van negentheyte, die sy van hoogstged. sijn Majesteyt hebben ontfangen, maer alleen, om dat in 't voorz. Memoriael schijnt gepresuponeert te werden, dat den Staet in den jongsten Oorlog voor sijn Majesteyt niets soude hebben gedaen, maer wel oorsaek zijn van alle de calamiteyten, die den selven Oorlog met sig heeft gesleept, 't welck waerlijck in haer, die haer soo seer boven haer vermogen, meest ten dienste van hoogstged. sijn Majesteyt hebben geëvertueert en beswaert, niet anders dan een grote ongenuchte kan verwecken.

Wat aengaet de voorz. Schult, die hooggem. sijn Hoogheyte vordert, dat de selve in comparatie van de voorz. Cessie, by hoogstged. sijn Majesteyt geëyft, niet alleen niet min favorabel moet werden aengesien, maer veel meer faveur meriteert, want de selve Schult sijn fondament heeft op een Tractaet van een Vrede, die hoogstged. sijn Majesteyt seer tot sijn genoegen in den Jare 1648. met desen Staet gesloten heeft: Dat aen alle de Werelt kennelijck is, wat groote Pretentien de Voor-Ouderen van sijn Hoogheyte, tot laste van sijn Majesteyt, hadden, en wat Acten en Verbintenissen daer-en-boven by de Staten van Brabant en Vlaenderen, in de Jaren 1583 en 1584, 't haren behoefte waren gepasseert, en dat het geene, dat de selve by 't voorz. Tractaet van Vrede voor alle die Pretentien hebben geconsenteert, in comparatie, van 't geene sy nagegeven hebben, niet te vergelijken is, als seer lichtelijck soude konnen werden aengewesen, en dat men daerom ongelijck heeft, dat men de voorz. Schult soude willen doen aensien als een gratuiteyt, die men hadde gedaen, om de voorz. Vrede te faciliteren, daer voren hooggem. sijn Hoogheyte en des selfs Voor-Ouderen die noyt aengesien hebben. Dat de Schult in sijn nature:

naturē soo liquide is, dat die oock by de voorfz. Memorie niet eens gecontesteert en werdt, en dat haer Ho: Mo: vertrouwen, dat de begrotinge van de achterheyt van dien met soo veel moderatie is opgesteld als men in rechtsinnigheyt soude kunnen desidereren: Dat de selve Schult nu by de 30 Jaren aen den anderen is gevordert, en dat op het eene Tractaet, dat gemaect is, soo weynig is gevolgt als op 't andere, en wat instantien haer Ho: Mo: hebben gedaen, en hoe ernstig sy oock daer in zijn geweest, dat echter alles is gebleven buyten en sonder eenige vrucht: Ende of wel in 't voorfz. Memoriael wert gesegt, dat eenige van hare Ministers die voorfz. instantien soudē hebben doen confidereren, als of de selve niet recht gemeent waren geweest, dat sy wel kunnen verklaren daer van noyt eenige de minste kennisse gehad, of daer toe eenige de aldergeringste orders of aenleydinge gegeven te hebben, hoewel als sulcx al waer soude mogen zijn, dat haer Ho: Mo: immers niet kunnen noch moeten geloven, dat dan noch echter de voorfz. Schult daerom niet te min deugdelijck, en de voorfz. voldoeninge min nootsakelijck geweest soude zijn, den yver of slappigheyt van den Staet niet konnende goet of quaet maken, of veranderen de nature van een Schult, welckers voldoeninge by de voorfz. Tractaten was beloofst en gereguleert: Dat het voorfz. Memoriael daer en tegen de voorfz. Cessie confidereert als een pure gratuiteyt, gesproten uyt een genegentheyt van den Staet, om sijn Majesteyt dienst te doen, sonder dat de selve sijn Majesteyt enig recht of pretentie tot laste van haer Ho: Mo: hadde: Dat het noch maer seer weynig tijt geleden is, dat hoogstged. sijn Majesteyt de voorfz. Cessie heeft kunnen begeren; dat de selve die noch noyt hebben geweygert, maer alleen geïnlisteert, dat sy soudē mogen werden gelibereert van een embarras, daer in sy haer vonden, niet door haer Schult, maer door een particulier Tractaet, by hoog-ged. sijn Majest. met hoog-gem. sijn Hoogheyt gemaect, daer by die Majesteyt aen de selve sijn Hoogheyt speciael verbint sijn Goederen en Domeynen, in Brabant gelegen, konnende immers met geen reden werden gefustineert, dat sy haer soudē moeten ontdoen van een Hypoteek, by sijn Majesteyt aen hoog-gem. sijn Hoogheyt speciael gegeven, so lange niet is voldaan de Schult, daer voor de voorfz. Hypoteeck verbonden is: En wat belangt de Schulden van de respectie Admiraliteyten, dat het onnodig is de deugdelijckheyt van dien te justificeren, dewyl den gemelden Heer de Lira die by 't voorfz. Memoriael mede erkent: Dat haer Ho. Mo: niet weten, dat de Tractaten, in den Jare 1648. en zedert met sijn Majesteyt gemaect, by haer niet soudē zijn voldaan en nagckomen, of dat sy soudē besitten of behouden eenige Goederen hoog-ged. sijn Majesteyt of des selfs Onderdanen toebehorende: Dat gem. Heer de Lira daer van oock geen exempelen allegeert, als alleen van den Heer Grave van Egmont, en dat de Pretentien van de gem. Heer Grave niet alleen nimmermeer sijn erkent, maer dat de selve oock soo ongefondeert zijn, dat sy haer wel versceekert houden, dat hy Heer Grave dien aengaende in Justitie noyt icts sal obtineren, en dat hy mitsdien oock de voorfz. Goederen by wegen van rechten niet heeft gereclameert, veel min, dat hem daer inne eenig het minste belet soude zijn gedaen; dat ter contrarie aen d'Ingesetenen van desen Staet, niet alleen zedert de voorfz. Tractaten, maer oock self noch gedurende den jongsten Oorlog, door de Commissie-vaerders van Biscayen en Oostende, meer schade is toegebracht, als sy van de Franffe Commissie-vaerders hebben geleden, sonder dat op alle hare klachten, hoe rechtvaardig die oock zijn geweest, eenige favorabele dispositie is gevolgt, of effect gesorteert heeft, en dat de Proceduren, die tegens hoog-gem. sijn Hoogheyt zijn ondernomen, in de saecke van de Gravinne van Isenguien, soo uytstekend on-

rechtvaerdig zijn geweest, dat de principale Aenleyders van dien, met eene Rechters zijnde geweest, die noch in haer materie noch in haer forme immermeer hebben of sullen kunnen verdedigen: Dat haer Ho: Mo: niet kunnen begrypen, dat sijn Majest sig immers met reden soude kunnen beklagen, over hare Proceduren in dese sake, ofte die confidereren als een Repressaille: Dat eygentlijk dan eerst by Repressailles wert geprocedeert, soo wanneer de Personen of Goederen van de gene, die niet schuldig zijn, werden aengetaft en aengehouden voor de Schulden van een ander; dat sulcx alhier niet alleen niet en geschiet, maer dat haer Ho: Mo: aen hoog-ged. sijn Majesteyt alleen discretelijk hebben geïnfinueert, dat sy niet sagen, hoe sy haer met recht en prejudicie van hoog-gem. sijn Hoogheyd souden kunnen ontdoen van een Hypoteek, dat sijn Majesteyt by een speciale verbintenisse aen hoog-gem. sijn Hoogheyd hadde geconstitueert, en dat sy daerom wensden, dat hoog-ged. sijn Majesteyt eenig middel mocht vinden, om haer uyt die verlegentheyd te helpen, sonderling daer 't selve Tractaet van den Jare 1673, uyt kracht van 't welck sijn Majesteyt de voorsz. Cessie vorderde, oock aen hoog gem. sijn Hoogheyd recht gaf, om de voldoening van sijn achterwesen, en van de verbintenisse tusschen hoog-ged. sijn Majesteyt en hem gemaect, te eyschen, en dat mitsdien aen wederzyden uyt een en het selve Tractaet gepretendeert werdende, dat de Stadt van Maestricht behoorde te werden gecedeert aen sijn Majesteyt, en dat die behoorde te werden gereteneert, tot dat sijn Majesteyt hadde voldaan de Schult, daer voren die gehypotequeert was, de Justitie immers evidentelijck vereyste de voldoeninge, soo wel van d'een als van d'ander, en dat men oock aen haer Ho: Mo: niet konde verweygeren de Betalinge van de Schulden van de gem. Collegien ter Admiraliteyt, op speciael versoek van sijn Majest. gecontracteert, en solemnelijk beloof, als men van haer vorderde de voldoeninge, van 't gunt daer toe sy haer verbonden hadden: Dat in 't voorsz. Memoriael wel gesproken wert van beloften en verfekering van voldoeninge, soo wel ten regarde van hoog-gem. sijn Hoogheyd, als de gem. Collegien ter Admiraliteyt; dan dat het met recht aen niemant te vergen is van sijn Hypoteeck af te treden, tegens een simpele belofte van voldoeninge, sonderling daer diergelijke beloften by speciale Tractaten, al over de 30 Jaren geleden, zijn gedaen, en zedert gerenoveert, en daer op de beloften niets ter werelt is gevolgt; en dat ten behoeve van de Collegien ter Admiraliteyt zijn overgemaect Wissel-Brieven en gegeven Assignatien, daer uyt sy echter niets hebben geconsequereert: Dat sy niet kunnen begrypen, wat comparatie daer kan zijn tusschen het retineren van de voorsz. Stadt van Maestricht, gefondeert op een solemnele erkennisse van Schult, en een speciale verbintenisse van sijn Majesteyt daer op gevolgt, en het retineren van de Steden van desen Staet, met de Militie van sijn Majesteyt beset geweest zijnde, op de welke sijn Majesteyt niets hadde te pretenderen, en die den Staet voor haer Schulden aen niemant hadde geëngageert, en dat de goede trouwe van haer Ho: Mo: in dat point immers soo seer heeft geëxupereert, soo wanneer sy met hare Militie beset hebbende, genoegsaem alle, immers meest alle de principaelste Steden van sijn Majesteyt in des selfs Nederlanden, geen swarigheyd hebben gemaect die t'evacuëren, met de selve goede trouwe, als sy haer Militie daer in hadden gebracht, hoewel de voorsz. Schulden tot laste van sijn Majest: lopen, en dat die sijn Landen, en specialijck de Domeynen van Brabant en Vlaenderen, voor de voldoeninge van dien verbonden hadde; dat haer Ho: Mo: seer hoog estimerende de eere van sijn Majesteyts vriendschap, gaerne een mael dese oneffenheden souden sien vergeleken, die andersints geschapen staen, t'elckens oorsaeck en aenley-

leydinge tot verwydering te fullen geven; en daerom nochmaels seer vriendelijck verfoecken, dat hoog-ged. sijn Majesteit ordre wil geven, om over de voldoeninge van de voorz. Schulden, soo aen hoog-gem. sijn Hoogheit, de gem. Collegien ter Adinraliteit, als aen andere, die sijn Majesteit heeft aengenomen te betalen, order te stellen, en dat de selve haer seer gaerne fullen bemoeien en intercederen, ten eynde de voorz. sake, tot wederzyds billijck contentement, mag werden gevonden en ingeschickt, al te groten gevoelen hebbende van sijn Majesteits rechtvaerdigheyt en billijckheyt, dan dat de selve de voorz. voldoeninge soude willen afwysen, en desen Staet ten laste leggen, enkelijck en alleen, om dat sy difficulteren af te treden van haer onderpant, voor dat de voorz. Schulden souden zijn voldoen, daer sijn Majesteit dat voorz. onderpant selfs heeft believen te stellen.

Den Heer Extraordinaris Envoye de Utra had hoor dese Antwoort aen den Staet mede bekent gemaect/ dat hy ordze nyt Spangien ontfangen hadde / om aldaer de Plaets van Secretaris van Staet te komen bekleden / verfoeckende daer toe sijne Audientie van Affcheyt te mogen bekomen; 't welck dan op den 21 Aug. heeft gehad/ daer in/na een Residentie van 8 Jaren/ in seer beleefde Termen sijn affcheyt heeft genomen/ en met eene bekent gemaect/ dat den Coningh sijn Meester tot sijnen Successeur hadde genomineert den Heer Don Balthazar de Fuen Major/ om de goede Vrientschap en corespondentie met desen Staet te onderhouden; waer op met geen minder beleefde Woorden van affectie en toegenegentheyt is beantwoort; en is daer op den 22 dito nae Zabant vertroocken / om sich verder nae Spangien te begeben: maer bermits sijn vertreck / is het laetste Antwoort van haer Hoog Mog. aen den Heer Belmonte/ Resident van Spangien/ overgelevert/ die sedert pro interim in den Hage heeft waergenomen.

Den Heer Sidney / Extraordinaris Envoye van de Coningh van Groot Brittanien / in 't begin van Augusto in den Hage aengekomen zijnde / heeft op den 14 dito een Brief van sijn Majesteit / geschreben tot Whitehal den 29 Juny te booren / houdende creditijf op den gemelden Heer Sidney / om in qualiteit als Extraordinaris Envoye alhier te residieren / overgegeven: waer op haer Hoog Mog. verklaerden den Persoon van den gemelden Heer Sidney haer aengenaem te zijn / en dien volgens den selven Audientie ofte Commissarissen souden verleenen / als hy sulchs soude komen te verfoecken.

Daegs daer nae quam noch een nader Missive van de Coningh van Groot Brittanien / geschreben tot Windsor den 11 Julij / waer by sijn Majesteit bekent maecte / dat goet gebonden hadde / den Heer Ridder Temple / sijn Extraordinaris Ambassadeur aen desen Staet / te revoceren / om deselve te employeren in sijnen Raedt: daer was oock mede overgekomen een Brief self van hem Heer Temple / waer by sijn affcheyt van haer Hoog Mog. nam / bedanckende deselve van alle Civiliteyten.

Den 17 daer aen had den Heer Sidney sijn eerste Audientie by haer Hoog Mog. / werdende boven gehaelt met de tweede Karosse van Staet / dan sijne Reden bestont alleen in een complimentaire Propositie / waer op in Termen

van beleefcheyt soo weder geantwoort is. Doch hier nae is'er veel te seggen geweest over de Doozslagen van nader Alliantien / soo met de Coningh van Groot Brittanien als met de Coningh van Franckrijck; maer dat niet ten eynde geloopen zijnde met dit Jaer / sullen daer van hier na vieder sprecken en alleen dit seggen / dat den voozsz. Heer Sidney den 6 November een heer is wesen doen na huys / en op den 2 December weder hier gekomen.

Op de Memorie van den Resident Lente / versoekende annullatie van secker verleent Mandement van Arrest op de Meubelen en de Bagagie van den Heer Deenssen Ambassadeur Heugh / is't selve niet alleen geconsenteert / nemaer daer-en-boven by Waerschouwinge aen de Ingesetenen deser Landen bekent gemaecht / dat haer Hoog Mog. verstaen / dat de Persoonen / Doemestijcken / ofte Goederen van uptheemisse Ambassadeurs of Ministers / hier te Lande komende / residerende / ofte passerende / en eenige Schulden contracterende / noch op haer aenkomste / noch gedurende haer verblijf / noch op haer vertreck / konnen werden gearresteert / gedetineert ofte aengehouden / self vooz geene Schulden / die sy hier te Lande mochten hebben gemaecht; waerschouwende derhalven een yder van de voozsz. Ingesetenen / dat sy haer in hare onderhandelingen met de voozsz. uptheemisse Ministers daer na souden hebben te reguleren.

Den Heer Jenkins / Ambassadeur van Engelandt / van Airmwegen te rugge keerende / heeft omtrent Lillo / soo als een heer nae Brussel deede / om den Heer Hartog van Jorck aldaer te begroeten / mede een onbeleefde bejegeninge ontfangen / waer ober haer Ho. Mo. haer misnoegen hebben veroont.

Tot Sluys is eenige moeyten geweest met eenen Jacobus Koelman / die Predicant aldaer geweest was / doch wyt geseyt; maer alsoo deselve vooz is vertrocken / is daer omtrent niet meer gepasseert; zijnde oock een particuliere actie / die wy meer souden binden / indien deselve alle souden ophalen.

Alleen hebbe noch dit te gedencken / dat tot Leyden eenen Adriaen Beberlant / een Student / ont-27 Jaren / geboortigh van Middelburgh / vooz den Hoof-Officier en Promoter van de Academie aldaer / gedetineert zijnde in de Studenten-Kamer / beschuldigt is ober het upgegeven van't Boeck / getituleert: I Hadriani Beverlandi de peccato originali. Als mede: Tractatum de stolata Virginitatis jure. En dat daer-en-boven noch hadde ingestelt; Boeckken: de Prostibulis Veterum: als zijnde vol van Goddeloose Stellingen en mishandelingen van de Heylige Schryffuur: begerende dat hy daer ober vooz al de Werelt soude moeten verklaren / dat sijn Stellingen waren Peterodot / erroneus / en t'eenemaek delvierende van den Text en Sin van de H. Bladeren / en daerom deselve moest herroepen / Godt en de Justitie om Vergiffnisse bidden: vooz dat de voozsz. Boeckken publijckelijck souden werden verbrandt / en den Gedetineerden gebannen of geconsenteert / en in een Boete gecondemneert: waer tegens hy Beberlant een Request aen den Hobe van Hollandt hadde doen presenteren; maer de Heeren Rector en Rectors van de Universiteyt oordeelden eenparigh / dat sijn saecken privatelijck spectoer-

den/ ad forum Academicum, als zijnde daer van een Tit: daer toe den selven
 sich echter niet gewilligh toonde, maer evenwel is gecondemneert / dat het
 geene booz gemelt is soude moeten doen/ namentlijck / dat hy soude verklaren/
 dat sijn Boecken waren gebult met heteroxe en erroneuse Stellingen/ en der-
 halven die weder-riep / met belofte onder solemnele Eede / van noyt soodanige
 meer te sullen componeren: vorder in een Boete van 100 Silbere Ducatons/
 sijn Naem geroyeert te werden uyt de Rolle der Studenten/ en gebannen
 vuyten de Ambersiteyt en de Landen van Hollandt en West- Vrieslandt booz
 altijd, en heeft den Gecondemneerde, de Verklaringe onder solemnele Eede
 in de Bierschare gedaen.

Ten eynde van 't Jaer ontfongen haer Hoog Mog. Vrieten van den Heer
 Hynsius/ Gouverneur van Suriname/ verfoeckende prempt Secours/ also
 't selve die Colonie/ welke gedurig van de Indianen gequelt was met sware
 Invasien/ destruerende de Plantagien en dodende de Menschen/ nodig vereyste.
 Maer uyt Oost- Indien/ daer den Heer van Goens/ na 't overlijden van den
 Heer Maetsuycker/ het Generaelschap beklede / hebben d'onse beter tijding
 ontfangen/ als namentlijck: dat secker Heyden op Java/ genaemt Croenaj-
 aja/ Hooft zijnde der Madureesse Rebellen / den Keyser van dat Rijk geheel
 uyt sijn Zetel hebbende geschopt / die bekomen / en sijn Hooft met de selfs
 Kroon herciert/ den jonckkeyser dooz hulp van d'onse t'eenemael herstelt was/
 als hebbende den Croenajaja / die in de aensienelijcke Stadt Candlera was
 geblycht / niet tegenstaende alle tegenweer / aengetast / vermeestert / hem
 doen blychsten/ en de Kroon weder bekomen/ waer mede den jongen Keyser op
 nieuwt wiert gekroont.

Van boozname Personen van consideratie / die van dit Jaer zijn gestorven/
 hebben wy al ten deele gedacht/ dan de volgende zijn noch daer by te voegen.

Op Dingsdagh den 19 Juny is den Heer Wolpherd van Brederoode tot
 Dianen/ na eenige dagen siechte en verswackinge/ overleden / zijnde de laetste
 van het Mannelijck Oir: Sijne Begravenisse is geweest als volgt.

Dingsdagh den 15 Augusti / 's abonts ten 7 uren / de gantsche Burgerpe
 van Dianen / op het Casteel aldaer / in de Wapenen gekomen zijnde / soo is de
 selve Burgerpe / doen het duyfster gelwozden was / met Crommelen met Rou-
 overtrocken / en sleepende Geweer / van 't Casteel na de Kerck gemarcheert/
 gelicht dooz 24 Flambeauwen: daer op volgden alle de Domestijeguen / met
 12 Flambeauwen: doen 't Lijck / overdeckt met een lang Laeckens Kleed/
 en daer boven over een groot swart Fluwel Kleed / waer over 8 Wapenen
 van Brederoode met Gout waren geboorduurt; 't Lijck wierdt geleyd dooz sijn
 Excells. Hofmeester / en de 4 Hoecken van 't boorz. Fluwel Kleed gedra-
 gen dooz 4 Drossaerden van sijn Excells. Landen; aen de zyden van 't Lijck
 gingen 8 Edelheden/ die 't Lakens Kleed droegen / alle gelicht dooz 24 Flam-
 beauwen: daer aen volgden de Bloedverwanten en andere Genoden / alle
 mede gelicht dooz een groote quantiteyt Flambeauwen: alle de Hupsen van de
 Stadt waren gelicht met Lantaernen en Kaerffen. 't Lijck in de Kerck / en
 aldaer

aldaer in de Tombe van de Familie neder-geset zijnde / soo heeft de Giffier van de Kamer van Justitie van Vianen een koper e Plaet / daer de Wapenen van het Huys van Brederode op gegrabcert stonden / met eenige Inscriptien daer op / van een Hou-Kleed affgenomen (welcke Plaet gedurende de Begravenisse verkeert en met de punt om hoog hing) en na Wenspraecke aen d'Omstanders gesegt dese Woorden: Alsoo het Godt Almachtigh gelieft heeft op den 19 Juny 1679 tot sig te nemen onsen genadigen Heere Wolpherd van Brederode, wettig gedescendeert en geboren uyt de Graven van Hollandt, Vryheer van Vianen, Ameyde, &c. Erf-Burggraef van Utrecht, &c. zijnde de laetste wettige Mans-Oir van het Doorl. Geslacht van Brederode, het welcke door het vooriz. affterven t'eenmael geeyndigt is: En op dat niemant t'eenigen tyde sikh dese Wapenen, Naem of Geslachte aen en marige, toe-eygene of reclamere, soo hebbe ick, met behoorlijck respect, de selve in desen Grave, in uw Ed. aller tegenwoordigheyt, neder-geleyt, ad perpetuam rei memoriam. Waer mede dese Ceremonie is geeyndigt. Sedert hebben eenige Luyden willen boozgeven / dat sy van 't selve Geslacht waren / maer en hebben geen klaer bewijs konnen by brengen.

Den Heer Velt-Marschalck Paul Wirtz van Hamburg / alwaer veel te doen is geweest ober de Erffenisse van sijne Goederen / doch na 't selve was afgedaen / en gedachte Goederen waren gegeven in handen van den Voogt van sijn nagelaten Dochtertje / tot Amsterdam gebracht zijnde / is aldaer op den 24 October begraven met de navolgende Statie: Eerst quam de Soldatesque / met de Trompen neerwaerts en sspende Piecken / onder den Heer Capit. Geelvinck: voozt 14 Wensprekers / met lange Mantels: 18 Stads Boden: een Ketel-Crommel te Paerde: 4 Stads Trompetters te Paerde: 't Paert in Houw / met de Wapens van de Baronny van Onholm: de Standaert van de Baronny van Onholm: de 4 Quartieren / elck bysonder gedragen: 't groote Wapen van den Velt-Marschalck: den Standaert met het Debijs: de Sporen: de Hantschoenen: de Degen: 't Helmet: de Wapen-Hock: 't Paert van Batailje / met de Wapens van den Overledene: den Standaert met het Wapen: een Man in 't Curas te Paert: het Lijck / getrocken dooz 4 Paerden / alle in den Houw / en met Wapens behangen / zijnde de Kist gestelt onder een Fluweel Verhemelsel / welckers Kleed opgehouden wierdt van 4 Landt-Capiteynen / 2 groote Wanen waren gerecht op de Wagen daer 't Lijck op stont: Hier op volgden de Magistraten na haer rang / nebens andere Collegien: de Burgery / &c. Dese Statie ging van de Oude Schans / de Snoeckjes-brug ober / de Hoog-sraet dooz / de Klebeniers-burgwal langs / vooz by 't Dolhuys en de Rommer-huyzen / de Doele-sraet in / vooz by de Kie-guliers-Toren / dooz de Kalber-sraet / ober den Dam / de Warmoes-sraet in / en so in de Oude Kerck; maer de lofbare Deugden van dien braven Man zijn onverstorven gebleven in de memorie van alle Menschen.

Den 20 December is overleden tot Bergendael / by Klebe / den Heere Prince Johan Mauritz van Nassau / Velt-Marschalck van dese Landen / Gouverneur van Kleefs-landt vooz den Heere Keurvorst van Bran-

denburgh/ &c. out omtrent 80 Jaeren/ zijnde een Heer die bysonder geroemt is
 ober sijn beleefde en minnelijcke ommeegang/ en kennisse in veele Konsten en
 Inbentien.

In 't begin van 't Jaer/ namentlijck den 5 February/ is den beroemden
 Poëet Joost van de Vondel tot Amsterdam gestorven: hy was geboren tot
 Ceulen den 17 November 1587/ maer tot Amsterdam opgeboed/ en getrouwt
 aen seer goede Geslachten: sijn Wercken/ die boben alle andere uytstecken/
 sijn wereltkundig/ en te meer te verwonderen/ om dat hy in 't eene Maro/ in
 't ander Horatius/ en wat by andere heerlijck is gedaen/ wonderlijck heeft na-
 gebolgt; ja dat sommige hier en daer apart hadden/ heeft hy gelijk als in een
 bondel gehad: derhalven de Nederlandtse Dichtkunst eeuwiggh aen hem ver-
 plicht sal blijven.

Op 't eynde van 't Jaer quam hier onberwacht de tydinge/ dat den Hartog
 van Hanover/ terwoyl sijn Gemalinne de Hartoginne na Branckrijck was/
 geresolueert hebbende na Venetien te gaen/ om den Vasten-abont aldaer te
 passeren/ en alreede gekomen zijnde tot Augsburg/ aldaer plotselijck was sieck
 geworden/ soo dat een Dienaer/ by hem uytgesonden zijnde/ en te rugge ko-
 mende/ hem op het Bedde bond leggen/ en des nachts tusschen den 27 en 28
 December aldaer was overleden: sijn Lichaem wierdt aenstonts geopent/ en
 de Chirurgijns konden geen andere oorzake van sijn Doodt vinden/ als twee
 Uytwassen van Blesse dichtte by de Longe/ die van langerhant toegenomen
 wesende/ eyndeling met een slaggh hem alle bequaemheyt/ om Adem te halen/
 hebben benomen; en alsoo is hy genoegsaem doodt gebonden/ nalatende den
 naem van een wacker Prins/ die sijn genegentheyt tegen 't Huys van Bruns-
 wijck en Lunenburg boben d'andere Broeders tegens Branckrijck verschep-
 demael heeft laten blijcken: Sijn Broeder/ de Bisschop van Snabrugge/
 die hem mede na Venetien meynde te volgen/ sijn oberlijden verstaende/ en sijn
 Erfgenaem moetende zijn/ als sterbende sonder Mannelijcke Erven na te la-
 ten (welcke nochtans alleen de Landt-Goederen konden erven) maer wel drie
 Dochters/ van 9/ 8 en 7 Jaeren/ welke met haer Moeder doenmaels in
 Branckrijck waren/ soo is die schielijck te rugge gekeert/ en heeft sich in de
 possessie van de Regeeringe tot Hanover gestelt.

Wp souden met dit oberlijden eyndigen: maer den Leser sal misschien ver-
 wondert zijn/ waerom wy van Italien/ vooz desen het hooft van Europa/ ja
 by-na van de gantsche Werelt/ soo wepnigh gewaggh maecten: maer den
 Paus schijnt een liefhebber van ruste en reformatie der Zeden te zijn/ sonder
 een groote Personagie in de Werelt te willen speelen/ latende quantiteyt van
 Cardinaels-plaetsen open/ 't zy om desselfs Inkomsten te trecken/ of om
 met een slaggh een geheel Esquadre Volante na sijn sin te formieren; en heeft
 alsoo wepnig stoffe van gedencken vooz de Nakomelingen tot noch toe gegeven.
 En d'andere Italiaensse Princen en Staten gelijcken genoegsaem in een stille
 rust versoncken/ die vooz haer te wenschen waer/ dat langh mocht dueren;
 Venetien/ met den Turcksen Krijgh nu niet belast zijnde/ heeft maer besig-

heyt omtrent haer selven gehad; inboegen dat in geheel Italien niet gedenck-
waerdigh is voorgeballen.

Behalven dit sou'd' men noch eenigh Verhael van de Actien der Poolen en
Muscoviters tegens de Circcken / en die tegens haer / mogen verwachten
maer de Bescheyden daer van zijn soo onsecker en wepnigh te samen hare
gende / dat niet waerdigh oordele den Leser daer mede op te houden; maer
affsheyt neme tot het aenslaende Jaer / als wanneer misschien van sommige
saecken particulierder als nu sal komen gemelt worden.

E Y N D E.

R E G I S T E R.

A.

Ambassadeurs in Vrankrijck geschild over 't Ceremoniel, 29. Resolutie van haer Hoog Mog. daer omtrent, *ibid.* Afgedaen, en Memorie daer over gepresenteert by den Grave d'Avaux aen haer Ho: Mog: 32. Intrede van onse Ambassadeurs tot Parijs, 33. Haer Propositie, 34. 't Werck van de Contributien, 35.

B.

Beverlant tot Leyden over sijn Schriften in Boeten gecondemneert, 278. Bericht uyt Oost-Indien, 279. Bon gestitueert, 223.

C.

Cassatië; discrepantië daer over met die van Vrieslant en Groeningen, 1. Gedeputeerden daer over na den Hage, 2. Propositie van de selve: Antwoort van haer Ho: Mo: 5. Antwoort van die van Vrieslant: en wederleyd by haer Hoog Mog.: en Befendinge van de Heeren Pauw van Achtienhoven en Palant daer over na Vrieslant en Stadt en Landen: arriveert tot Leeuwaerden; doen een keer na Groeningen, 9. Antwoort van die van Vrieslant, 10. Van die van Groeningen, 13.

Keurvorst van Beyeren sterft, 225. Item, die van Mentz, 226. Nieuwe Electie tot Mentz, *ibid.*

Keurvorst van Brandenburg drieft de Sweden nyt Pruyssen, sijn Brief daer over aen haer Hoog Mog., 26. Andere Brief van de selve aen desen Staet 141. Nader Brief van de selve haer Hoog Mog. 160. Antwoort van haer Hoog Mog. 161. Nader Brief van den Keurvorst, 163. De Heer van Amerongen aen de selve gesonden, 165.

Coning van Vrankrijck schrijft aen de Keurvorst van Brandenburg, 140. Antwoort van de Keurvorst aen de Coning van Vrankrijck, 150. Coning van Sweden sieck, 166.

D.

Don Juan van Oostenrijck sterft, 237.

E.

Engelandt in onrust: 't Werck van den Heer Thesaurier, 13. Brief van den selven aen Montagu, 14. Beschuldiging tegens hem, 16. Verantwoordingh van den Thesaurier, 18. Brief van Montagu aen den Thesaurier, 23. Tweede Brief, 24. 't Parlement prorogueert, 25. Verraet in Yrlandt, 69. Dugdale getuygt mede van 't Verraet, 70. Grove en Irelandt geëxecuteert, 71. 't Parlement gedissolveert en een heel nieu beroepen, *ibid.*

N n 2

Brant tot Londen, 72. De Heer Williamfon ontslaet sijn van sijn Secretarisschap, *ibid.* Green, Hil en Berry te recht gestelt, *ibid.* Gecondemneert, en de twee eerste geëxecuteert, 73. Brief van den Koning aen de Hartog van Jorck, en sijn vertreck, 74. Des Konings Aenspraeck in 't nieuwe Parlement, 75. Van den Cancelier, 77. Moeyten over den Spreecker, 82. 't Parlement gaet voort tegen 't Verraet, 83. En tegen den Thesaurier, *ibid.* Aenspraeck van den Koning daer over aen 't Parlement, en Pardon van den Thesaurier, 84. Verworpen by 't Parlement, 86. Den Thesaurier, die men wilde gevangen nemen, afsenteert sijn, *ibid.* Beschuldiging van de gevangen Lords, 87. Antwoorden van de selve, 91. Den Thesaurier stelt sig selfs in handen van de Sergeant van de swarte Staf, 93. Den Koning verandert sijn Raedt, 94. Parlement over saecken van Religie besigh, 98. Aenspraeck daer over van den Koning en de Cancelier, *ibid.* Acte, raeckende de Hartog van Jorck, ontworpen, doch daer by gebleven, 100. 't Lager-huys eyscht Justitie tegen den Thesaurier, 103. Geschild over 't rechtstellen van dese en d'anderè Lords; *ibid.* Redenen van 't Lager-huys, 104. Adress tegens de Hartog van Lauderdale, 106. Den Aerts-Bisschop van St. Andrews in Schotlandt omgebracht, 107. Ordre omtrent de Uyt-heemse Ministers, 109. De gevangen Lords te recht gestelt; maer 't Lager-huys niet comparerende, is 't Parlement prorogueert, 111. Oproerige in Schotlandt, en haer Declaratie, *ibid.* Nader Declaratie, 113. Monmouth na Schotlandt, 116. Handeling met de Oproerige, *ibid.* Hare Nederlaeg, 118. 5 Jesuyten te Londen te recht gestelt, 243. Gecondemneert nevens Langhorn, 244. Hare laetste Redenen, 245. 't Nieuwe Parlement werdt gedissolveert, 251. Langhorn geëxecuteert, en Wakeman te recht gestelt, *ibid.* Doch ontslagen, 252. De Coningh werdt sieck, en de Hartog van Jorck komt by sijn Majest. *ibid.* Monmouth in disgratie, en vertreckt uyt Engelandt, 253. Hartogh van Jorck vertreckt oock, en komt weder, *ibid.* Hartog van Buckingham in disgratie, 254. Schafsbury sijn Presidents-plaets ontnomen, *ibid.* Desseyn tegen de Presbyterianen ontdeckt, *ibid.* Geboorten-dagh van de Coninginne Elisabeth geviert, 255. Monmouth komt weder in Engelandt, 256. Adress van de Pairs, 257. het Parlement prorogueert, 258. Proclamatie tegen de Requesten, *ibid.*

Gevoet

REGISTER.

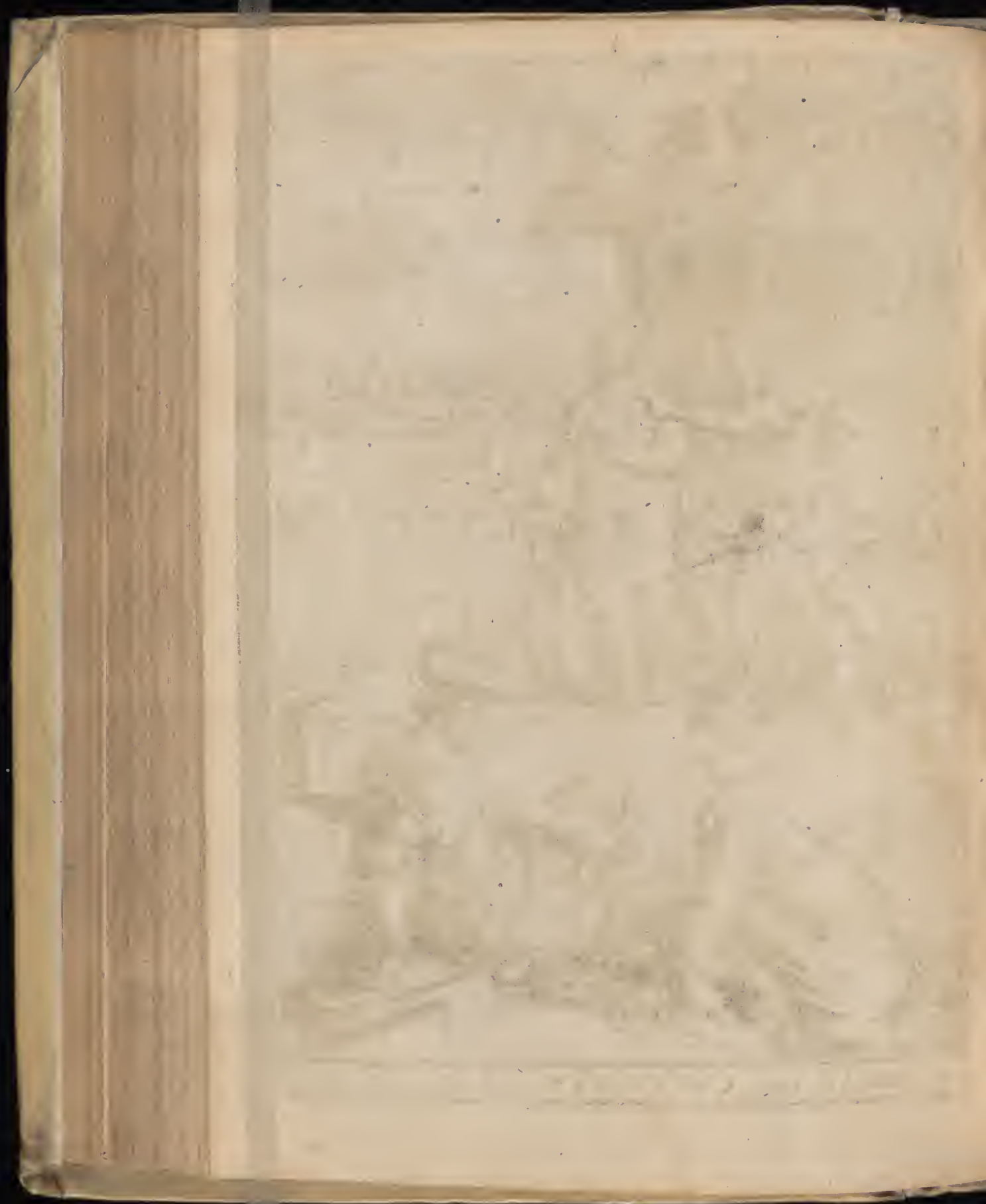
G.
 Gevegt tussen de Deensse en Sweedse Vloot, 169.
 Gravinne van Benthem sterft, 121.
 H.
 Hamburg van de Deensse Macht genadert, en Propositie aen die van de Stadt, 189. Handeling, 192. Interims-Reces tusschen de Coning van Denemarcken en Hamburg, 193. Vergelijckt sich oock met Brandenburg, 195.
 Hartog van Hanover sterft, 281.
 Heer van Brederode sterft en wert begravē, 279.
 Heynsius schrijft van Suriname, 279.
 Sijn Hoogheijts Reyse na Utrecht, Gelderland en Over-Yffel, 37.
 Homburgh en Bitsch by de Franssen ingenomen, 224. De Franssen in der Elsas, *ibid.* En quiteren Lipstadt, *ibid.*
 Huwelijck van de Koningh van Spangie met de Dochter van de Hartogh van Orleans, 229. Ceremonien van de Onder-Trouw, 230. Van de Trouw selfs, 232. Vertreck van de nieuwe Coninginne van Fontainebleau, 238. Acten van Overlevering en Receptie, 239, 240. De Coninginne komt tot Quintana Palla, 241. Daer 't Huwelijck geconsumeert werdt, 242.
 I.
 Intocht van de Bisschop van Munster binnen die Stadt, 227.
 K.
 Keyserinne in de Kraem, 225.
 M.
 Maestricht, de Regeringe herstelt, 260. De Lira presenteert Memorien daer over, *ibid.* Antwoort van haer Hoog Mog. 261. Nader Memorie van de Lira, 264. En Antwoort van desen Staet, 172. De Lira vertreckt, 277.
 Moeyte tot Orangie, 259.
 O.
 Ordonnantie op de Moscövis-vaerders, 260.
 Ordre op 't niet-arresteren der vreemde Ambassadeurs noch hare Goederen, 278.
 P.
 Paul Wirtz begraven, 280.
 Pest tot Weenen, en Lijst van de Dooden, 225.
 Plaetsen van de Franssen aen Spangie gerestitueert, 228.
 Princesse Albertina Agnes van Nassauw neemt affcheyt van de Staten van Vrieslandt, 121. Brieven Resolutie daer op, *ibid.*
 Prins Willem van Furstenberg ontslagen, 225.
 Prins Johan Mauritz sterft, 280.
 S.
 Sidney, Engelschen Extraord. Envoyé, komt in den Hage, 277. Temple wert thuys geroepē, *ib.*

T.
 Traetaet van Vrede tusschen Vranckrijck en Sweden en 't Huys van Bruynswijk-Lunenburg, 55.
 Traetaet van Vrede ende Commerce tusschen haer Hoog Mog. en die van Algiers, 125. Het gepasseerde met de Engelse aldaer, 131. Brief van die van Algiers aen haer Hoog Mog. 131.
 V.
 Vondel sterft, 281.
 Voorval met een uytlopend Oost-Indis Schip, en Verklaringe daer over van den Engelschen Commandant, 36.
 Vrede-handel tot Nimwegen, 37. Geschil over de Hartog van Lottharingen, 38. Item over 't Werck in 't Noorden, *ibid.* Traetaet tusschen den Keyser en Vranckrijck, 40. Met Sweden, 50. Traetaet van Munster met Vranckrijck, 64. Met Sweden, 66. Declaratie van de Franse Ambassadeurs over de nog te maken Vrede met Denemarcken en Brandenburg, 135. Eenige klachten en antwoort van den Brandenburgse Minister daer op, 136. Stilstant van Wapenen, 138. Aete voor het Landt van Kleef, 139. Calvo nadert den Rijn, 144. Prorogatie van den Stilstant, *ibid.* De Franssen komen binnen Wesel en Lipstadt, 146. Memorie van d'Avaux wegens Schencken-schans, *ibid.* Aete over de Hostiliteyten in America, 147. De Franssen trecken over Rijn, 148. Vervolgen de Brandenburgse, 149. Eenige Gevechten tusschen beyde, *ibid.* De Franssen voor Minden, 150. Nader Gevegt tusschen de Franssen en Brandenburgers, 151. Vredens-Traetaet tusschen Vranckrijck, Sweden en Brandenburg, 153. De Franssen trecken tegen Denemarckē, 168. Dortmund ingenomen, *ibid.* Oldenburg gebrantschat, 169. Traetaet van Vrede tusschen Vranckrijck, Sweden en Denemarcken, 170. Nader Traetaet tusschen Denemarcken en Sweden, 176. Defensive Alliantie tusschen de selve, 184. Nader Handeling tusschen de Keyserse en Franssen, 195. Verklaringe van den Pausselijcken Nuntius, 196. Lijste van de gene die van den Keyser in 't Traetaet werden begrepen, 196, 197. Traetaet van Executie, 198. Vrede tusschen Spangie en Sweden, 201. Vredens-Traetaet tusschen Sweden en desen Staet, 203. Traetaet van Commerce, 207. Lijste van de Ministers tot Nimwegen geweest, 221.
 W.
 Wicquefort uyt de Gevangenis ontcomen, 119.

Eynde van het Register.

BIJ ABRAHAM CASTELEYN tot Haerlem .A. 1688

HOLLANDSE
MERCURIUS,

Verhalende de voornaemste

SAECKEN van STAET,

En andere

VOORVALLEN,

Die, in en omtrent de

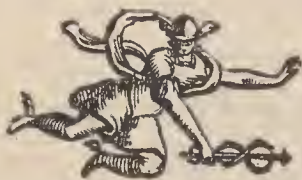
Vereenigde Nederlanden,

En elders,

In het Jaer 1680,

Zijn geschiedt.

Het Een-en-dertigste Deel.

TOT HAERLEM,

Gedrukt by *Abraham Casteleyn*, Stadts Drucker, op de
Marckt, in de Blye Druck, Anno 1681.

Gunstige Leser.

Y hopen, dat de stoffe, die wy

U hier voor dit Jaer opdissen, niet min aen-
genaem sal zijn, als die van de vorige Jaren;
want al schoon Mars, tot noch toe ge-
boeyt, sijn woede in dier voegen niet in 't

werck heeft kunnen stellen, gelijk als of hy op den
Throon sat, en in 't hart van 't Christenrijck ('t geen, vol-
gens de reden en gegeven Wetten en Voorbeelden van
haer Heyland, altijd in rust en vrede behoorde te blyven)
heerschte, soo moeten wy echter seggen, dat hy sich niet
teenemael geruyst heeft kunnen houden, maer sijn Ban-
den op verscheyde plaetsen getracht af te schudden, hoe-
wel hy tot sijn oogmerck niet heeft kunnen geraecken.

De Titul-Plaet wijst aen, hoe Mercurius op 't Parlement
van Engelandt speculeert, als waer aen hy oordeelt, dat
het heyl van Europa legt: terwyl de Liefde-Godt en de
Vrede de Huwelijcken van den Daufijn van Vranckrijck
met de Princeffe van Beyeren, en van de Koningh van
Sweden met de Princeffe van Denemarcken aenwysen,
in hope, dat de Liefde, die sijn Banden daer vast heght,
oock de Vrede in de Herten der Vorsten sal planten. Van
een andere kant siet men de Tijd, die 't beloop en de

ver-

verandering der Werelt aenwijst; hier beschouwt men de Doot met sijn Sickels en Toortsen, die een over-groot getal Menschen; door de besmettelijcke Sieckte, in Duytsland aensteect en weg maeyt; en ginder vertonen sikh de Aertbevingen in Spangie en China, die gantsche Steden omkeeren, en veel ellendige Menschen maecken, zijnde alle Straffen, die door de Sonden voortspruyten. Boven dien fiet men oock de Comeet-Sterre, de welke geen minder ongeluck schijnt te beloven; doch wy willen hopen, dat de goedertierenthey Godts soo groot sal wesen, dat alle de gedreygde Straffen van ons afgeweert fullen werden, en wy in rust en vrede voortaan mogen blyven leven.

Het Een-en-dertigste Deel

Van den

HOLLANTSEN MERCURIUS,

Van den Jare 1680.

De Koning van Spangie

was ten eynde van het voorsz. Jaer met sijn nieuw-getrouwde Koninginne in sijn vermaschelijck Speelhuyjs Buon Retiro / niet verre van Madrid / gekomen / af-wachtende / dat de Breydselen tot een prachtige Intocht binnen Madrid voorsz. souden vaerdig zijn : welke dan eyndeling op den 13 van Januarij van dit Jaer 1680 / niet tegenstaende het duyster We'er was / is geschiet / zijnde alle Toegangen na de groote Straet / die naer Buon Retiro strecht / afgesloten / en verboden / dat daer geene Karossen

mochten binnen komen : Eerst was een Cere-Poozt op-gerecht / waer in de Statue van de nieuwe Koninginne was / ende verciert met veelerhande Festons / staende eben vooz de voornaemste Hptgangh van Buon Retiro / daer dooz de passagie naer Madrid / tot de voorsz. groote Straet / genomen wierdt / zijnde de selve in forme van een Galderpe toegestelt / aen beyde de syden met seer schoone Nischen voorszien / waer in de Kijcken / die de Koning van Spangie besit / met hare Wapenen wierden vertoont ; dese waren met vaste Colommen aen malkanderen gehecht / waer op groote vergulde Statuen stonden / aenbiedende in d'eene Hant de Kroonen / en in d'andere Hant houdende enige Inscriptien / speclende op de voorsz. Kijcken : de Galderpe eyndigde daer d'eerste Cere-Poozt aen de voorsz. Straet was opgerecht / welke upstekende kostelijck was / en gekroont van St. Louys en St. Ferdinand / hebbende de Justitie en Schoonheyt aen haer syden / en in 't midden de Kijckie / en dese Statuen / veel grooter als het leven zijnde / waren verselt van veele schoone Schilderpen / in de voornaemste van welke men de Stadt Madrid in de gedaente van een Godinne sagh / hebbende ten weder syden 2 van de eerste

Helden/ die haer geregeert hebben/ en aen haer Doeten de Bloet Maucanaves.
 4 Statuen/ die de Overbloet/ de Voorzichtigheit/ Obon/ Fondeerder van
 Madzid/ en sijn Moeder Mantues vertoonden/ waren gestelt op de groote Pi-
 laren/ die als van Jaspis scheenen: Aen den Ingang van dese Cere-Poo-
 stonden 4 Nimpfen/ met Bloemen in de Handt/ die sy baerdig hielden/ om op
 d'aenkomste van de Koningin uyt te werpen. De bozdere Cere-poozten waren
 sodanig geplactst/ dat soo dya men van d'eene scherpe/ men d'andere al begon-
 te sien. De tweede was verciert met de Konincklijke Kraedt/ die van de In-
 guisitie/ van Indien/ van den Kraedt van State/ van Arragon/ Italien/
 Vlaenderen/ en andere/ vertoont by groote vergulde Beelden/ en boven alle
 dese stact de Justitie uyt: Een weynigh lager was de Gulde Ceulw/ met de
 Wet en de Vergeldinge aen d'eene/ en de Bescherminge en Straffe aen de
 andere syde: den Tempel van de Godt de Crouto was het booznacmste sub-
 ject van de Schilderpe/ de Getrouwhoyt en de Cere openden de Poozten/ en
 men sagh daer uyt komen de Blijdschap/ die de Koninginne quam ontfangen.
 Ter zijden van dese Cere-Poozt was een Schilderpe/ vertonende het ontfan-
 gen van de Koninginne van Saba dooz Salomon: men sag Debora aen haer
 lincker-handt de Wetten geben aen haer Volck: het gedeelte van dese Cere-
 Poozt/ die na de Poozte del Sol genaemt stretchte/ hadde noch verscheyde
 Ornamenten/ en van diversche kanten sagh men in een aengenaeme stant
 Aftrea/ Ceres/ de Deugt/ de Gendzacht/ de Verseeckertheit/ het Leven/ de
 Aerde/ de Tijd/ de Bredde/ de Tranquilliteyt/ de Rust/ de Grootshert/ de Li-
 beraliteyt met Themis op een Colonne/ daer by diversche Schilderpen
 stonden; een verdoonde Eneas/ als hy ter Hellen wilde dalen/ waer in men
 sagh Cerberus/ aen de Poozt vast gehouden by een Sibille: in een ander wa-
 ren de Elizeesse Helden afgebeelt/ alwaer Anchises aen sijn Zoon sijne Afko-
 melingen vertoonde/ en oberal was het verbult met Heroglifice Verbeel-
 gen. Ten midden van de Wegh der derde Cere-Poozt wierdt men opgehou-
 den dooz een aengename Thyyn/ die de Paters van Franciscus de Paulo booz
 hare Kerck hadden doen verbaerdigen/ waer in men een schoon Parterre met
 een Water-bal/ quantiteyt Gzotten en witte Marmere Beelden in een byfor-
 dere goede ordze/ beschouwde. De derde Cere-Poozt besloeg het midden van
 de Plaets del Sol/ wesende gemaeckt in forme van een Tempel/ en ten opsicht
 van de bzave actien van de Heros/ die sy vertoonde/ had men haer die van de
 Glorie mogen noemen: dese ontbzack het weder niet aen schoone Schilderpen
 en een groot getal van Statuen/ maer haer meeste schoonheyt bestont in see-
 here soozt van Riechen/ in forme van een Obael getrocken/ daer in sag men het
 Geloof/ de Hoop en de Liefde; 't Geloof was in 't midden/ houdende een
 Crucefix in d'eene en een Palm in d'andere Handt/ hebbende aen haer syde
 Carolus de W. en Carolus Magnus/ d'eerste haer aenbiedende een goude We-
 relt/ en d'andere houdende een Boeck en Degen in sijn Handen/ de Culbanden/
 Standaerden met halve Manen/ d'Alcoran/ Zabels en andere Bupt lagen

onder de Doeten van d'een en d'ander: ter linker-zyde van't Geloof vertoonde
 haer den Koning Don Ferdinand en Donna Isabella / sittende op 2 We-
 relden: de Religie had men geplacet op den Top van dese Tempel / sy hadde
 het Hependom en Ketteryen aen haer Doeten / en was verselt van de Heiligen
 Melchiades / St. Damasco / St. Helena en Constantijn: op de 4 Hoeken
 saten te Paerde de Patroon van Spangie St. Jacob / die van Duyslant St.
 Leopoldus / die van Brancrijk St. Denijs / en die van Engelandt St. Ge-
 orge. Ick ga boozby de Schilderpen aen alle de Facien / en de Statuen die op
 de Colommen waren gestelt / maeckende de verdeelingen van dese Machine;
 het onderste ontfing den tosgang van 4 Straten. Eenige treden van daer wa-
 ren verscheyde Nischen / verbult met diverse Figuren / vertonende Korven
 met alderhande Fruyt; daer boven stonden 5 Schilderpen / en boven alle een
 waer in de Koninginne op de Karre van Aurora haer vertoonde / de Faem
 stont op de kant / en rondom een groot getal van Wapenen / die sy aen de Liefde
 met een schrandere Beschrybinge opofferde: En alle dese Vercleringen wier-
 den verheerlijckt door een Trap / die boven't boozste van de Kerck van St.
 Philippus streckte. Men d'andere syde / na't Quartier van de Sontwerckers /
 waren niet als Hoofst-wercken van haer Konst / als Vellen en Hupden die
 opgeset waren / en verscheyde / ja meest alle / Gedierten vertoonden / als / Lup-
 paerden / Cygers / Beeren / Et. In't midden hielden 2 Leeuwen de Wapens
 van Spangie en Brancrijk / en een ander offerde een Kroon aen de Koningin;
 de Wapenen der Stadt stonden booz aen / en wierden door 2 Leeuwen gedra-
 gen. Men quam van daer onder een andere Cere-Poozt / welke die was van
 de Poozt van Guadalajara / en scheen van gehouwen Steen; om hoog was
 de Werelt / met de Majesteit daer op / omringt met Engelen en Zegen-teer-
 kens; Jupiter / Mars / Mercurius en Venus waren op de 4 Hoeken ge-
 placet / en tegens haer over vier Bergen / daer op vier Dieren saten / repre-
 senterende't Paert Europa / de Leeuw Africa / den Olifant Asia / en het Ka-
 meel Amertca: Onder dese Cere-Poozt / in de Zy-Nischen / waren 2 Sirenen /
 en op haer Hoofden 2 Cupidoos / die de Betoveringe en de Liefde verbeelden;
 een Gonde Bant dede het Lichaem van dese Cere-Poozt slonckeren: de Son
 presenteerde sich daer op sijn Wagen / soeckende na Aurora / die daer over ist
 een andere Karre sich verblijft vertoonde over't ontmoeten van de Son. In
 't scheyden van daer trad men in de Straet van de Silversmeden; de Figuren
 van de Sterckte en Justitie waren't begin van hare vercleringe / daer de Ma-
 tigheid en Doorszichtigheyt tegen over stonden / en aen beyde de syden / als in
 twee Galderpen / daer op diverse Engelen van louter Silber pronckten / seer
 kostelijck Silberwerck / vertonende al't geene booz't alderprachtigste konde
 aengeschoot worden: men sag verscheyde Schilden / en in yder van de selbe
 Letteren van Kobijnen / Paerlen / Esmerauden en Diamanten / die t'saem ge-
 voegt zijnde / deden lesen Carolo Segundo en Maria Louyse: de Wapenen van
 Brancrijk en Spangie slonckerden met geen minder rijckelijckheyt van

4
 Diamanten in andere Schilden / werdende dit Werck meer als op 8 Millio-
 nen geschat. De Plaets of Marckt van de Stadt / daer men vervolgens op
 quam / was toegeftelt als een Amphiteater : de Daden van Hercules ver-
 den de Schilderpen / die men aldaer sagh / met seer kostelijck Lof-werck / daer
 onder eenige Engelen / die de Kroonen aen hare Majesteften presenteerden
 de Afbeeldingen van den Koning en Koninginne stonden in 't midden / en een
 Hercules geknielt bood haer aen den Hupd van een Leentw / terwijl in d'andere
 Handt sijn Knodse hield / speelende op de Ketterpen of Ongelovighydt / die
 Spangie in de nieuwe Werelt verdestruereert soude hebben. De laetste Cere-
 Poozt / genaemt die van St. Maria / was omtrent 2 treden van daer / in 't
 midden van de Pooz-gevel van 't Paleys van de Coninginne Moeder / waer
 boven men Apollo / speelende op een Harp / en omringt van de 9 Mnsen / die alle
 Schilden als Sonnen hadden / sag / men las in alle de Paem van de Koninginne
 beneden Apollo was Hymen / gekroont met Bloemen / en daer tegens aen de
 Godinne de Nemradinge / op 't Hoofst hebbende een Goude Kroon / houdende
 een van Mirte in d'eene en de Staf van Mercurius in d'andere Handt : ver-
 scheidde Beelden / gestelt in seer goede ordze / verselden diverse Schilderpen /
 waer van de voornaemste vertoonden d' Afbeeldingen van den Koning en Ko-
 ninginne / alle beyde te Paert / en de rest eenige Fabulen / staende op de Intrede.
 Dese gewasseert zijnde / quam men op de Plaets van 't Paleys / die een nieuwe
 heerlijkheit ontfingh dooz het presenteren van de voornaemste Rebieren van
 Spangie / met Figuren / leenende op hare grootte Water-kruycken / en bekroont
 met Riet en Lis / welcke in Latijnse en Spaense Daersen de aanbiedinge
 van de selve aen de Koninginne quamen doen : daer waren oock 2 Casteelen
 met Duurwercken en 2 Triumph-Chiesen met Musicanten. Het Paleys
 self was behangen met de Capijten van de Kroon / die sich te heerlijcker ver-
 toonden om de beelbuldige Balcons / die aldaer zijn.

Den Dagh tot de Intrede aengevangen zijnde / hebben de Heeren van de
 Stadt haer ten half-tienen upt haer Vergaderinge begeben / in hare Klederen
 van Ceremonie / zijnde met Gout gebozdmurde Roeken en klepne geplopede
 Hoeden / bedeckt met Pluymen / sittende pder op een schoon Paert / twee en
 twee nebens malkanderen / en zijn alsoo gereden dooz alle de Cere-Poozten / en
 stelden haer ter spde van de eerste / alwaer een bequame ruymte was gelaten
 om de Sleutelen aen de Koninginne te presenteren / en haer onder een Verhe-
 melsel te ontfangen. Ten 10 uren quam den Koning / die na Buon Retiro was
 gegaen / met de Coninginne Moeder te rugge / sittende hare Majesteften in
 een Karosse / die open was / passerende dooz alle de selve Cere-Poozten heen /
 en traden upt by de Gravinne van Ognate / alwaer sy de Koninginne sagten
 passeren / wiens Intrede op de volgende wijze geschiede.

6 Trompetters / gekleed in 't Wit en Rood / met de Ketel-trommels van de
 Stadt / reden booz de Alcalde van 't Hof / geseten op schoone Paerden / gedeckt
 met swarte Fulpe Deck-kleden : de Ridders van verscheidene Orderen van
 Span-

Spangie / als / van St. Jacob / Calatrava en Alcantara / volgden dese / een pder aenhebbende het Habijt van sijn Orde / niet hare Mantels / t'eenemaal met Gout geboorduurt / en hare Hoeden boozsien met Pluymen: In de selbe orde / dan met meerder rijckelijchheit / quamen daer na de Getituleerde van Castillien en d' Officiers van 't Hups des Konings / sy hadden alle witte Laersfen aen / en hier onder waren het meestendeel van de Grandes van Spangie / welke boozsien waren van al 't geene Italien en Catalonien van prachtigh Bozduurwerck had konnen verschaffen ; hare Hoeden waren boozsien met Diamanten / gemengt met Paerden van groote waerde ; hare Paerden waren uytmuntende / en een pder van haer had een Croup van Lacheyen / in Kleedingen soo heerlijck als haer Meesters / booz haer / ja sommige waren dier boegen met Platen van Silber beladen / dat sy booz Schilden mochten gedient hebben. De Capiteyn van de Guardes / booz sijn Compagnie / wierdt gebolgt van de Stalmesters van de Coningin / waer op haer Maj. self / sittende op een scho on Paert van Andalusien / quam / werdende dat van den Marquis de Villamaine / hare eerste Stalmester / met den Coom gelepd ; men konde de Stoffe van haer Kleed / dooz het rijcke Bozduurwerck / niet wel bekennen ; sy hadde een Hoed / met Pluymen verciert / op / en die dooz de Paerle / de Percegrina genaemt / wierden gesloten ; dese Paerle is in forme van een Peer / en om haer groote van ontwaerdeerlijcke waerde geschat : de Koninginne hadde oock de groote Diamant van den Koning aen / welke / ten opsichte van haer groote en volmaecte schoonheit / men estimeert de eenigste des Werelts te wesen: En hier by stack de Koninginne met haer aengeboren bevallighheit noch boven alle de kostelijchheden / die sy aen had / uyt / met een vriendelijck gelaet verstrickende de Herten van de gantsche toehuychende Gemeente / die haer sagh passeren: En alsoo gekomen zijnde aen de Cerc-Doort / welke die van Prado was / soo bond sy daer den Marquis van Ugena / Corregidor van Madrid / en de Regidors / die haer de Sleutels presenteerden / met een prachtig Verhemelsel / het welck van de booznaemste onder haer gedragen wierdt / d'andere volgden te voet: Achter de Koninginne / huyten 't Verhemelsel / quam de Hartoginne van Terranova / in een Weduws Habijt / als oock Donna Laura de Alagon / Garda Mayor / sittende op Muplen: En na desen volgden 5 Staet-dochters van de Koninginne / meest gedeckt van Gesteente / en wierden gelepd pder van twee Edellieden / welke nevens haer Paerden gingen: de Garde van de Lancien sloot dese Marsch: de Karosse van de Koninginne / stonkerende van Gout / volgde noch / met den Marquis d' Astorza / welke sieck zijnde / sich in dese Ceremonie niet had konnen vinden. Haer Majestejt gekomen zijnde booz 't Paleys van de Grabinne van Ognate / hield daer een wepnig stille / en begroete den Koning en Coninginne Moeder ; sy trad af tot St. Maria / alwaer den Cardinael Portocarrero / Aerts-Bisschop van Toledo / haer verwachte / en het Wy-Water presenteerde / gelepdende haer boozt binnen de Kercke / daer het Te Deum wierdt gesongen ; 't welck gedaen zijnde / trad weder uyt / en op

haer Paert/rydende na 't Konincklijckie Paleys/ waer toe haer de voorsz. mel-
de Chieſes met Muscanten quamen versellen/ en een heerlijck Musijck lieten
hooren: Den Koning en Coninginne Moeder ontfongen haer aldaer/ helpen-
de d'eerste haer van 't Paert klimmen/ en de laetste/ haer by de Pant vattende/
geleyde haer in 't Apartement/ dat vooz haer bereydt was. 's Avonts wierden
de Konst- en Dzeugde-vuuren aengestecken/ en alle de Balcons met Lichten
voorzien/ 't geen noch 2 avonden daer na geschiede. 's Anderendaegs was den
Koning met de Coninginne in de Capelle/ alwaer weder het Te Deum wierdt
gesongen: En na de middag reden hare Majesteypen in een Triumf-Wagen
dooz alle de selve Percierselen en Cere-Boorten/ die als- noch stonden/ na onse
liebe Vrouwe van Atocha/ werwaerts sy van alle de Grooten in de Karossen
wierden gevolgt; die haer macht en vermogen by dese occasie lieten blijcken/
hebbende somnige in de 9 Dagen/ dat dese Ffeest duurde/ 9 nieuwe Libzen
aen haer Volck gegeven. In 't wederkeeren van onse liebe Vrouwe van Ato-
cha voorsz./ also het inmiddels dypster geworzen was/ wierden dooz de Stra-
ten aen de Vensters ober-al Was-Kaerffen opgesteken/ dat noch aldermeest
in de Balcons van de Groote Plaets wierdt gedaen/ en seer groote lust gaf.
Hier na heeft haer Majesteyp noch verscheyde Dibertiffementen/ nebens de
Complimenten van de vzeemde Ambassadeurs en andere Grooten ontfangen.
In 't begin/ doe haer Majesteyp de Coninginne eerst in 't Gebied van Spangie
was overgaen/ sprack men in Dzanckrijck seer slecht van haer onthael/ dat
sy onderwegen had ontfangen; maer dese Intrede heeft men daer namaels
self heerlijck geoozdeelt.

Terwijl Spangie dus haer vzeugde ober 't verkrijgen van een nieuwe Co-
ninginne vertoonde/ heeft men in Dzanckrijck de Banden doen vlechtien tot
een ander Hulwelijck: den Heere den Dauphijn was/ onder veele lofbare Oef-
feningen/ tot sijn Mannelijcke Jaren gekomen/ zijnde den 2 Nov. 1661 geboren/
weshalven den Koning/ om hem een Dauphine te verschaffen/ de gedachten
op de Princesse van Beperen heeft geworpen/ en Monsi. de Colbert/ die tot
Rijnwegen Ambassadeur was geweest/ daer ober na Munchen heeft geson-
den; welke oock het geluck heeft gehad/ van 't selve Hulwelijck daer te ver-
handelen en te sluyten. Doch ondertusschen wierdt veel gesproocken/ om niet
den Keurvozt self een Hulwelijck met een Fransse Dame te maecten: maer
't zy dat de inclinatie van sijn Ceurfurstel. Doozl. daer toe niet en streckte/ of
dat sijne Interests geoozdeelt wierden meer een Duytse Princesse te erffchen/
of erndeling/ dat sijn Oom/ Prins Maximilaen/ die 't bewint van affair en in
handen had/ liever so hoogwichtigen saek wilde wytstellen tot den Keurvozt self
mondig was/ en 't Bewint van sijn saken self soude hebben/ als zijnde nu haer
aenstaende/ so is daer op geen besluyp genomen; hoewel in Duytslant wiert ge-
sept/ dat verscheyde favorable Conditien wegens Dzanckrijck aen den Keurvozt
waren gepresenteert: maer 't Hulwelijck van de Princesse/ sijn outste Suster/ ge-
naemt

naemt Anna Maria Victoria, out 19 Jaeren/als geboren den 28 Novemb. 1660/is egter voortgegaen/en de Hartog van Crequi verkore/om de Presenten aen haer te brengen; waer toe hy den 13 Januarj van Parijs verrocken zijnde/den 20 tot Munchen arriveerde/alwaer de Presenten aen de Princesse self presenteerde: En daer op geschiede den 28 Januarj 's avonts de Trouw / na dat het Huwelijck-Contract te voren was geteyckent/en na Franckrijck gesonden.

De Dagen vooz 't Huwelijck wierden toegebracht met allerhande vermaeckelijckheden / hoewel om de korte tijdt soo veel niet kon gedaen worden als anders de genegentheyt wel was: daer wierden Comcedien en 't Opera vertoont/ een Carrousel gehouden / Bals en Danffen aengesteld / en vooz al 't geen tot vermaeck en vrolijkheyt mocht dienen / tot dat de Ceremonie van de Trouw geschiede / waer toe de groote Zale van 't Verblijf van de Princesse was verbaerdigt/ zijnde behangen met schoone Tapijten / vertonende de Wercken van Hercules: de selve was 150 treden lang / en 80 breed / daer in aen het hooge eynde een Stellagie was opgerecht / lang 20 en breed 15 voeten/ en daer boven een Verhemefsel van rood Pulp/ geboorduurt met Gout en Silver/ waer mede oock de Stellagie / daer op de Ceremonie geschiede / bedeckt was: Aen d'andere syde / aen 't lage eynde / was een Amphiteater opgerecht vooz de Muzicanten: En alle de Grooten van 't Hof quamen dien dagh soo kostelijck als sy konden vooz den dagh: het was avont / en daer waren in de Zael 80 schoone Christalijne Kroonen.

De Princesse was gekleed in een Coerustinge/ welcke sy cryps van Parijs had laten komen/ 't was gemaect van een kostelijcke silbere Moore-stof/hebbende een seer lange Sleep/en na achteren twee Overhangsels of Mantels van Goude Point d'Espagne; haer Tabbaert was noch met andere Spaensse Goude Kantten voozsen / en alles met so veel rijckelijckheyt/ als men had konnen bekomen; waer by wytbloncken de Presenten / die Monst. de Crequi aen haer had gebracht / zijnde een Gestel van Diamanten / op meer als 200000 Kroonen geschat/ bestaende in een Haeck van vooren / met 2 Oor-Pendantsen/ in forme van Perren/ Haeckken en Arm-banden / en de Haeckken en Knopen die de Rocken sloten.

Den Heere Keurvorst / haer Broeder / die den Bijndegom / op een Volmacht / presenteerde / was gekleed met een Mantel / die in de gront t'eeneinael Gout was / van Couleur de Feu / en bereiert met verheben Goude Bloemen/ vijf reecken Spaensse Kantten bedeckten byna de gantsche Mantel / die gepiqueert van de voorsz. Couleur was: de Stoffe van sijn Dambais kon men vooz de oberbloedige Kantten niet wel bekennen; hy had een glinsterende Hoedband van Diamanten op.

't Gantsche Hof quam al by tijds in de voorsz. Plaetse / alwaer de Baron van Rechberg / Grooten Kamerling / sodanige ordze hadde gestelt / dat alles sonder confusie toeging. De 3 Compagnien Trawanten van sijn Hoogheyt bewaerden de Poozten / en stonden in 2 reecken / tot vooz 't Verblijf van de Prins-

Princede. De Ambassadeurs der vzenide Princen quamen eerst / en voer alle Mr. de Crequi en Monsr. Colbert / als dooz wiens bestier het Pubvelijck gesloten was: haer volgde den Envoyé van den Keyser / Tacowitz / en den Envoyé van de Hartog van Savoyen.

De tijdt van de Ceremonie gekomen zijnde / ging den Heere Keurvorst en den Prince Maximiliaen / vergeselschap van de vzenide Ministers en 't gantsche Hof / de Princede uyt haer Kamer halen / en gelepde haer in de groote Zale / alwaer soo dya niet gekomen was / of men hoorde een Musijck van Stemmen en Instrumenten / van Trompetten en Ketel-trommels / terwyl sy met groote statie gebracht wierdt op de Stellagie / waer op de vzenide Ministers de twee Princen volgden / den Keurvorst bleef aen de syde van de Princede: voer de Stellagie was een Balustrade gestelt / die de selve besloot / en daer op geset wierden den jongen Hartog / Broeder van den Heere Keurvorst / out 9 Jaren / de jonge Hartoginne / sijn Suster / out 7 Jaren / en Madame de Princede Maximiliaen / haer Moepe. Op de Stellagie / die 2 Trappen hoog was / hopen maer van ter zyden optreden. De Coadjuteur van Frisingen / in Bischoffpelijsche Klederen / dede vervolgens de Gebeden / en daer na de ordinair Ceremonien / die de Koomisse in 't trouwen zijn gewent te plegen; dan 't geen wat particuliers scheen / was / dat terwyl hy de essentiële Woorden van de Trou sprack / hy de Handen van den Keurvorst en de Princede met sijn Stoele te samen bond.

De Ceremonie / onder welcke yder ober eynde hadde gestaen / voltrocken zijnde / soo wierdt nu Madame de Dausijne dooz de 2 Princen te rugge na haer Kamer gelepde / en ontfing aldaer de Complimenten van alle de Ministers en van 't gantsche Beyerse Hof: de Hartogh van Crequi repchte haer doen een Brieft van den Heere den Dausijn toe / welke hem belast was niet ober te geben voer den Trouw geschiedt was. Hier op volgde een Abontmael / en daer by 't lopen van verscheyde Fonteynen van Wijn: Madame de Dausijne / den Heere Keurvorst / den Prince Maximiliaen / en de Princede sijn Vrouw saten alleen aen Tafel / en wierden van de Edelieden gediend: En hier na sag men een konstig Duurwerck aensteken / 't welck als een Vierkant was gemaeckt / verdeelt dooz verscheyde Specien van Parterres; aen de 4 Hoeken stonden Hercules / belechtende de Hydza; een Neptunus / omringt van Dolfijns; een Pallas / en noch een andere Godesse: de Parterres waren verbult met Bloem-Potten / en voornamentlijsch veel daer Lelien in stonden: verscheyde Figuren vercierden de kanten / en onder andere sagh men Jupiter met sijn Blixem / Juno op haer Karre / van Pauwen voortgetogen / en voer dit alles een Triumf-Wagen / getrocken van ses Paerden / daer Apollof op sat / en quam by Neptunus met sijn Dolfijns; maer de Duurwercken waren noch veel fraeyer als al 't uytwendige / dese wierden aengesteken dooz de Pubvelijck-Godinne / voerende de Wapenen van Monsieur en Madame de Dausijne / welke aenstonts in volle blam wierden-gesien: 't Duur ging voort / en men sagh

sagh de Dauphijns / de Welfen en Leeuwen aengaen / en met eene begon de Godinne mede te branden / blieger de verscheyde brandende Herten en Liefde-Goodjes / geheel van Vuur / wylt laer om hoog : En terwijl dat dit geschiede / sagh men Apollo oock dooz 't Vuur onsumeren / en daer by self de Stralen der Son / dooz Vuur afgebeelt : Hercu is wierdt in de Lucht vertoont / geheel in 't Vuur / gelijk als hy op de Herde was gestelt : daer wierden seer veel Vuur-pijlen aen alle kanten opgeschoten : En eyndeling sagh men alles gelijk in brandt / en daer mede eyndigde desen dagh.

Monst. Colbert is voort weder te rugge getogen / om het Secretarisschap van de Duytsenlandse saecken in Franckrijk waer te nemen / als waer toe al ober 2 Maenden was verhooren.

Hier na heeft men aen 't Beyerse Hof het Italiaense Opera vertoont / het Carroufel gehouden / en diergelijke divertissementen meer / die te lang souden zijn om hier te verhalen / en dienden maer om de tijdt te consumeren tot het verreck van Madame de Dauphine / 't welck eyndeling wierdt gereguleert op den 5 Februario. Den Grooten Kamerling hadde alle nodige ordze op de Weg gestelt / op dat op de Keyse niet en mocht mancqueren / en dat tot Benfeld toe / als zijnde de Plaetse daer de Koning van Franckrijk ordze hadde gestelt om haer te ontfangen. Den Marquis d'Arancour / Generael van de Caballerij / eerste Capiteyn van de Guardes / soude haer met sijn Compagnie tot op de Frontieren geleiden / waer by den Marquis d'Espinchel met de helft van sijn Compagnie sig oock boegen soude : den Marquis de Beauveau / Raedtsheer van Staet / die Gouverneur van sijn Keurvorstel. Dooz. is geweest / soude met 6 Edelieden van de Kamer en veele andere Officiers haer versellen / en booz al soude de Gzabinne van Porcia / haer Gouvernante / met vijf Staet-Dogters met haer gaen: de Baron van Kerkberg was belast haer tot Schletstad by te blijven / gelijk oock Monst. de Cregui / om te sien dat sy op de Landen van Franckrijk soude zijn gearrbeert. En alsoo wierdt de Keyse gesamentlijk op den 5 Februario van Munchen aengevangen / waer by den Heere Keurvorst sich met het gantsche Hof boegde / zijnde het gebolgh van Karossen / Wagens en Paerden seer groot : men ruste de eerste nacht tot Bzoue / een Burgt / 7 uren van Munchen / en 's anderendaegs tot Augsburg : 't Hof volgde tot Freyberg / als de uytterste Frontier van den Keurvorst / die self met den Hartog Maximiliaen tot Augsburg quam / doch de laetste keerde weder te rugge na Munchen. De Magistraet van Augsburg verstaende / dat de Dauphine begonde te naderen / sond haer op 't begin van haer Limijten Gedeputeerden te ontmoet / hebbende by haer een Compagnie Rupters / en verscheyde van de Boggers / van welke sy / onder 't lichten van Fackels / met 6 Karossen binnen de Stadt wierdt geleid / alwaer den Heere Keurvorst een weynig te voren incognito was gekomen : het Geschut wierdt verscheyde mael los gebrant ; sy passeerde dooz een dubbelde reechte van Doetbolck / dat in de Wapenen stont /

en trad af vooz het Huys van den Grave Prigger / dat men vooz haer Logement had geprepareert : de Magistraet quam haer aldaer complimenteeren en de ordinaris Presenten van Wijn en Bis presenteren : De Coninginne Douariere van Polen / Gemaelinne van Hartog Karel van Lottharingen / de Hartog van Neukoburgh gaven haer den volgenden dagh de visite. Sy doenmaels publijck / en ging het Stadthuys met eenige Kercken na den eken besien : sy vertroock den volgenden dagh / met de selve Cerbewijfingen als sy ingehaelt was. Den Heere Keurvorst bleef by haer tot Alin toe / en nam daer sijn afscheyt van haer. Sy vertroock vorder op Tubingen / in 't Hartegdom van Wirtemberg / en wierdt daer ober-al getracteert tot koste van 't Land / en verselt van Hartog Frederick Karel / die daer Administrateur van is / en haer tot op de Frontieren was wesen ontfangen. Sy vertroock voozt op Oberkirck / en arriveerde den 20 tot Straetsburg / alwaer sy van de Magistraet die 6 a 700 Ruyters by haer hadde / wierdt ontfangen aen de kant van de Brugge van Kinsac / en complimenteerde haer aldaer : sy sat doe op een kleyne Koets / maer komende aen de Kijn-brugge / trad sy ober in haer eppen Karos / die van 6 schoone swarte Paerden getrocken wierdt / en daer mede langs een reeckx van Wolck / dat in de Wapenen stont / gekomen zijnde in 't Logement / dat vooz haer bereyd was / soo wierdt aen haer gepresenteert een Koestertje van Filigrane / aerdig gemaect / met een seer kostelijcke Goude Boot / daer in een schoone Goude Medalie / waer op de Stadt Straetsburg met hare Wapenen was gemaect : 't Beschut wierdt / na dat sy daer binnen was / volgens haer begeeren / eerst afgeschoten : sy ontfing aldaer de Complimenten van de naburige Princen / en vertroock den volgenden dag op de selve manier gelijck sy daer ingekomen was : Een quartier uurs van daer ontmoete sy 100 Lijf-wachten van den Koningh / gecommandeert dooz Mr. de Brusac ; en wat verder vertoonde sig Mr. de Monclar als Hooft van 500 Ruyters of Dragonders / getrocken upt diverse Plaetsen in der Elzas / die haer voozt tot Friesenheim gelepde : maer alsoo men daer geen genoegsame spatie vond / om haer te tracteren / wierdt een groote Schuur uptgekoren / die men met rijcke Tapijten behong / en dechte de Grondt met schoon Damast / op welke wijze men in min als 2 uren een gants Apartement formeerde / daer Vensters en alles in waren / met een groote Zael vooz de Guardes. Hier omtrent bejegende sy alle de vooznaemste van de welke de Koningh van Franckrijck tot haer Huyshoudinge hadde geordonneert ; Monfr. en Madame de Richelieu / als de principaelste zijnde / wierden aen haer dooz Monfr. de Crequi gepresenteert / die met eene sijn Credentiael overgaf ; en soo verbolgens quam d'eene vooz en d'andere na haer salueren / en sy wierdt verbolgens dooz een reeckx van hare nieuwe Huysgenoten / sittende in de Zale die vooz de Guardes was geprepareert / gelep in 't Verblif dat vooz haer verbaerdigt was / allwaer sy verbolgens de Complimenten van haer alle ontfing / bekommende alle de gonst van 't ouderste van haer

haer Kleet te kuffen; de Staet-vochters hadden de eere van de Doorgang te hebben / gelijk oock Madame de Monchebzeuce / haer Gouvernante / en soo in ordze / d'een na d'andere / tonende sy aen yder soo minnelijcken gelaet / en gebende soo beleefde woorzen / dat verscheyden by Missive haer groot genoezen aen 't Fransse Hof te kennen gaben. Hier na ontfing sy d'eerste Opdissinge van de Franssen / die seer pachtig na de Plaets was / doch men hadde daer toe alles wat delicaet was van Lyons na Schledstadt laten brengen / niet alleen van Faisanten / Patrysen en andere Spijzen / maer oock van schoone Bloemen / Tubervusen / Narcissen en Jonquilles. Het eerste Tractement was nauwelijckx geepndigt / of de Presenten / die den Koning booz die van hare Suite had gesonden / wierden alle uytgebeelt / bestaende in heele Edele Gesteenten en Kostelijcheden / maer boven dit alles wierdt in Gelt gegeven :

Aen de Compagnie Guardes	6000 gul.	die van de Stalle	6000
Aen den Marechal van de selve	500	de Kamer-Knecht	1500
Voor de lichte Paerden	3000	den eersten Fourier	900
Aen den Marechal van de selve	500	den tweeden	600
vee Kamer-Vrouwen	6000	van de Voeragie	600
Voor 8 Lagies en haer Gouverneur	5500	Villat	600
de Controlleur	3000	den Cappellaen	600
Postoliny	3000	de Kamer-Jongen	600
den Medicijn	3000	een Duytse Dienstmeyt	600
de Officers	12000		
		t'Samen	54500 Guld.

Dese Gelden wierden alle getelt by Mr. Barthelot / welke haer seyde / dat soo daer eenigh quaet Geldt onder was / dat hy 't selve soude laten vergoeden. Madame de Dauphine / horende dat sulckx aengenaem soude wesen aen den Koning / gaf byna alle de Klederen / die sy uyt Beyeren mede-gebracht had / wegh / behoudende weynig / als 't geen dat sy self aen had : En alsoo is sy van hare Duytse Dames gescheyden / en boozt na Bensfeld gereden / alwaer sy dien abont sloop ; en den volgenden dagh arriveerde sy tot Schledstad / alwaer / terwijl 't Guarnisoen in de Wapenen stont / van de Magistraet wierdt ontfangen / die haer de Stadts Sleutels presenteerde : En van daer is sy boozt veretrocken na St. Die / Raon en Luneville op Nancy / alwaer sy van den Commandeur Colbert / onder 't losbzanden van 't Canon en in de Wapenen staen van wel 105 Compagnien te voet / wierdt ontfangen / en vervolgens alle mogelijke eerbewijsingen aengedaen : Terwijl den Koningh en den Heer den Dauphijn vast naderden / om haer te ontfangen.

Sijn Majestejt was den 26 February van St. Germain veretrocken / zijnde de Coninginne met den Heere den Dauphijn by hem in de Karosse / nevens Madame de Guise en de Hartoginne van Crequi ; sy aten tot Bourget / maer den Koning ging / na sijn gewoonte / niet uyt sijn Karosse om te eten / werdende

van de Officiers / daer hy sat / gediend : 't Mael gehouden zijnde / stegen den Koning en den Dauphijn beyde te Paert / en diberteerden haer met de Craepe en Exter-Jacht / 't welck duurde tot dat sy tot Dammartin quamen / alwaer sijn Majestejt dien nacht sloop. 's Anderendaegs / zijnde den 27 Februarij / at sijn Majestejt tot Ranteuil / en ging slapen tot Villiers Costeretz / alwaer Monsieur en Madame alles hadden geprepareert / om haer te onthalen / weshalven aldaer 3 dagen souden blijven. 's Anderendaegs ging sijn Majestejt op de Harten-Jacht / en 's avonts quam de Hartog van Crequi daer aen / met beschejt / dat hy de Dauphine tot Schledstadt hadde gelaten : Weshalven / na dat sich het Hof eenige dagen aldaer hadde vermaeckit / sijn Majestejt sich op den 2 Maert weder op reys heeft begeben / om de Dauphine te gaen ontfangen / en quam dien avont tot Soissons / den 3 tot Fismes / den 4 tot Rheyms / en den 5 tot Chalons.

Inmiddels was Madame de Dauphine den 2 Maert al tot Toul gekomen / den 4 tot Bar / en den 5 tot Sermaise / alwaer de Hartog van Crimouille / die daer toe gesonden was / wiert gecomplimenteert. Den 6 arriveerde sy in 't Caesteel van Begnicourt / alwaer de Hartog van Crequi haer op niet quam complimenteren. Sy vertrock van daer op Vitry / doch onderwegen quam Mr. de Bisac / Major van de Garde / haer seggen / dat den Koning haer vast tegen quam : Gelyck oock sijn Majestejt op de middag al tot Vitry was gekomen / alwaer maer een quartier uurs met de Maeltijdt gependteert hebbende / de Dauphine tot 2 mijlen bujten die Plaets ging ontmoeten / alwaer de Bisschop van Condom bericht gaf / dat Madame de Dauphine aenquam ; gelyck men oock aenstonts hare Karosse sagh verschijnen : En de Grave van Ligneville / Edelman van de Keurbojst van Beperen / welke haer soo verre verselt had / haer kennisse gevende / dat den Koning geen 100 treden van daer was / soo wilde sy self de Portier van haer Karosse openen / om uyt te treden / maer 't sy dat sy een woepnig gealtereert was / of dat die te veel klemde / eer sy die open konde krijgen was den Koning al uyt sijn Karosse / en wanneer sy mede uytgetreden was quam den Koning eenige treden na haer toe / en sy desgelyck : de Grondt of Wegh was buyl / soo dat sy een Beeren-huyt liet neerwerpen / om daer op te knielen / en den Koningh alsoo te bejegenen ; maer sijn Majestejt wederhield haer / omhelsde en kuste haer tweemaal / seggende : Mijn Dochter / ick hebbe meer ongedult gehad / om u te sien / als ick kan uytdrucken. Daer by voegende : Dat hy groote blijdschap hadde / dat sy in goede gesontheyt overgekomen was / als hebbende gevreeft / dat de lange Wegh en 't quaet Saysoen haer meer geincommodeert soude hebben. Waer op dese Princeesse antwoorde : Dat sy geen minder ongedult hadde gehad / om de eer te hebben van sijn Majestejt te sien / en dat sy alsins sodanige obligatie had / dat sy niet konde nalaten in een soo glorieusen dagh / als die was / eenig leet te gevoelen / om dat sy wel voorzag de weynig middelen / die sy oyt soude hebben / om ware teeckenen van erkentnisse / gepropor-

tionneert na de weldaden van sijn Majesteit, te toonen. Den Koning had wepnig volck by hem/ als die daer by mosten wesen/ also 't selve expres hadde begeert/ en alsoo was den Heere den Dauphijn de naeste daer by/ welke sijn Majesteit haer presenteerde/ seggende / Madame, siet daer u Man. Waer op een compliment wierdt gedaen / en vervolgens vertoonde sijn Majesteit aen haer Monsieur / en sonder daer meerder woorden te maecten / seyde sijn Majesteit : Laet ons in de Karosse gaen sitten, alwaer wy met meer commoditeit t'samen sullen kunnen spreucken. Den Koning / als Vader / ging vooz en gaf haer de Handt / om in de Karosse te treden / terwijl den Heere den Dauphijn haer van d'andere kant hielp : den Koning ging nebens haer sitten / Monsieur daer ober / tusschen Madame de Richelieu en Madame de Rochefort / den Heer den Dauphijn in 't Portier / nebens Madame de Dauphine / en Madame de Maintenon in 't andere Portier : Sy quamen 's avonts ten 4 a 5 uren tot Ditzp / allwaer vooz 't Logijs van den Koning af-traden / en bonden aldaer de meeste Heeren / die sijn Majesteit niet goet hadde gebonden tot het ontfangen mede te nemen : den Koning gelepde haer self dooz sijn Verhlijf in dat geene 't welck vooz haer berepde was / maer hier omtrent was den toeloop van 't Hof / van groote en klepne / soo groot / dat het nauwelijckr upt te drucken is : sijn Majesteit begeerde met de Princessse een wepnig alleen te spreucken / en gingen alsoo te samen in een kleyn Cabinet / daer den Heer den Dauphijn daer na mede by quam / als oock Monsieur ; en terwijl het Avontmael wierdt berepde / quamen alle de Princen / Hartogen / Marschalcken van Franckrijck en andere Officiers van de Kroon haer salueren en kussen / volgens haer rang / de andere Heeren kusten het onderste van haer Rook ; sy stont vooz de Princen en Hartogen op / en dede Stoelen / die men bouwen kan / aen de Princen van den Bloede geben / als oock aen de Cardinalen ; aen den Heere Prince van Condé seyde sy speciael : Dat sy hem kende door sijn groote Actien, door sijn gewonnen Batailles en veroverde Steden. De Maeltijdt wierdt gedaen aen een Caessel / daer den Koning aen 't midden sat / Madame de Dauphine aen sijn rechter-hand / en daer nebens den Heere den Dauphijn / waer aen Monsieur volgde : behalven dese Caessel waren noch d이버sche andere vooz de Heeren en Officiers : En na dat het Mael was geepndigt / trad men in de Kamer van de Dauphine / daer na een quartier uurs pder weder upt ging / uptgenomen den Koning en den Dauphijn / die wel 3 quartier-uurs daer in bleven / terwijl Madame de Dauphine haer ontkleede en te Bedde ging ; doch sijn Majesteit liet epndeling de twee nieuwogetrouwde te samen / tot 's anderendaegs den 7 / als wanneer den Koning Madame de Dauphine in de Misse gelepde / en van daer in de Karosse tredende met den Heer den Dauphijn / de Wegh nam na Chalons : onderwogen / tot Sepe / at den Koning met den Heere den Dauphijn en Madame de Dauphine nebens Monsieur in de Karosse : En hier quam de Coninginne van Chalons Madame de Dauphine ontfangen ; sy (Madame) wilde weder knielen / maer

haer Majestejt belette sulckx / so wel als den Koning had gedaen / en omhelsde en kuste haer verschepde mael / waer na sy haer noemde en presenteerde de Princesse van den Bloede / met welcke een hoort compliment afgelept zijnde / ging den Koning / met die in sijn Karosse waren geweest / sitten in die van de Coninginne / komende noch dien avont tot Chalons / alwaer / na de Complimenten van de Magistraet waren ontfangen / dooz den Cardinael de Bouillon de tweede Trouw geschiede / hebbende alboren gezegent 13 Gout-stucken en een Ring van Gout en Silber dooz een / en byeg doen oberlypd: Louys, Dauphijn van Vranckrijck, en neemt gy niet Maria Anna Christina Victoria van Beyerren, alhier present, voor uwe Vrouwe? En gy Maria Anna Christina Victoria van Beyerren, neemt gy niet Louys, Dauphijn van Vranckrijck, voor uwe Man? Waer op sy beyde Ja antwoorden / en den Cardinael de Gout-stucken met den Ring gaf aen den Heere den Dauphijn / die de selve aen de Vinger van Madame de Dauphine stact / en de Gout-stucken haer op Trouw oberleverde: Waer na aenstonts de Zegening wierdt gedaen / en vervolgens een prachtige Maeltijt gehouden / 't Geschut van de Stadt los-gebzandt en een konstig Vuutwerck aengestecken: En 's anderendaegs waren sy gesamentlijck in de Misse / die den Cardinael van Bouillon celebzeerde; de Kercke was seer kostelijck met de Capijten van de Kroon van boven tot beneden behangen / en den Antaer verciert met het Silberwerck van des Conings Capelle: Madame van daer te rugge en weder in haer Kamer gekomen zijnde / vond 20 Kozfjes / gebult met Presenten / meestendeel verciert met Gesteenten / welckers kostelijckhejt genoegsaem te kennen gaben / dat die niet als van den Koning quamen / waer van sy die van Gesteenten waren / meest aen haer Staet-dochters updeelde. Des namiddags deden de boornaemste Officiers van haer Hups aen haer den Eed. Den 9 ging 't garsche Hof sich divertireren na een Hups van plaisir / toekomende de Bisschop van Chalons. Den 10 verrock 't Hof na Rhipins / en den Heer den Dauphijn met de Dauphine na St. Kemp. Den 11 siep het gantse Hof tot Pismes / en 's anderendaegs tot Soissons / van waer den 13 weder verrock na Villers Costeretz / alwaer dien dagh noch een Italiaensse Comedie wierdt vertoont / gelijk oock den volgenden dagh / na dat men sich met de Jacht vermaecht hadde / dat op den 15 en 16 noch gecontinueert wierdt. Den 17 quam 't Hof tot Dammartin / en den 18 tot St. Germain / daer Madame de Dauphine vervolgens de Complimenten van die van Parijs en andere Grooten heeft ontfangen: En daer zijn sedert haer alle divertissementen en vermaeckelijckheden aengedaen / die men konde bedencken / als zijnde een Dame die in Vranckrijck met groote estime van een yder is geëert. En dit is het tweede groote Huwelijck / dat op de generale Brede is gevolgt. Wy hebben noch van een derde te spreken.

Boozledene Jaer / niet alleen na / maer oock booz 't sluyten van de Brede / had

had men al een wijl tijds gediscoureert van een apparent Hulwelijck tusschen de Koning van Sweden en de Princesse Ulrica Eleonora, Suster van de Koning van Denemarcken / van welke seer veel lof bare deugden gesegt werden ; maer na de Brede getroffen was / is 't selve / gelijk als tot een Zegel van Vriendtschap / tusschen de 2 Hoorder Koningen geaccordeert : Waer op / na verschepte Galanterpen / die tusschen de 2 Verloofde passeerden / met het senden van Geschencken als andersins / den Heer Guldenstern / als Sweedsen Ambassadeur / op den 25 Februario tot Coppenhage is gekomen / om het vertreck van de Koninckl. Brijdt te bevoorden / dan hield sig booz eerst incognito / bekommende echter private Audientie by de Koninckl. Moeder en Koninckl. Brijdt ; die eenige dagen van een Certiaen aengetast werdende / daer dooz het hooggemelde Vertreck wat uytgesteld most werden. Ondertusschen dede op den 13 April den boozsz. Sweedsen Ambassadeur sijn publycke Intrede / welcke by prachtig in volgender wijze toeging.

Booz aen quamen alle de Karossen van de booznaemste Ministers / pder met ses Paerden / zijnde geprecedeert dooz den Hof-Marschalck : daer na volgden die van den Koning / Coninginne / Prins / en bozder 't Konincklijcke Hups : Hier na hooggemelde Ambassadeur / in een rode Fluwele en kostelijck beslagen Koninckl. Kaross : doen de Stalmeeester van sijn Excell. : En achter hem 9 paer Handt-Paerden / 3 Sweedse Karossen / pder met 6 Paerden / en acht Sweedse Lackepen : Na de selve quam des Ambassadeurs Hooft-Kaross / met 12 Lackepen / doch niemant daer in : Daer na volgden 20 Caballiers te Paert / met alle toebehoren / op 't prachtigste toegemaect : En achter de selve een Cavalier met geele Klederen en Pluymen / gevolgt van 6 Pagies / mede alle te Paert : Eyndelijck 24 Guardes / met blaeuw Mantels / waer op booz en achter een Goude Sterre stond.

Sijn Excell. bequam daer na op den 15 sijn publycke Audientie / soo by haer Koninckl. Majestepten / de Koninckl. Weduwe / als by haer Hoogheyt de Princesse self / aen wie hy uyt de naem van sijn Koning een Boot met een Diamanten / geschat op 30000 Rijckdaelders / presenteerde.

De Klederen en andere Bereydselen booz de Brijdt / in Franckrijck gekocht / inmiddels tot Coppenhage aengekomen zijnde / begonde men bereydschap tot het vertreck te maecten : Terwijl echter allerhande vermaeckelijckheden tot Coppenhage aengesteld wierden / daer onder een bysonder schoon Carrousel / daer van den Koning 't eene Esquadron / en Prins Geozg het ander / onder verbloemde Nammen / boerde.

Den 3 Mey wierden de geteekende Doozwaerden in de Koninckl. Kaedtkamer gewisselt : En daer op nam den Sweedsen Ambassadeur den 7 sijn afscheyt / en vertrock booz af ; waer na de Princesse in 't korte volgde.

Hare Koninckl. Hoogheyt quam den 13 dito met beyde de Coninginnen en de Furstin van Holstern-Gottoz van Fredericksburg tot Elsenour / en wierdt

de selve den volgenden dagh door hooggemelde Coninginnen en Furstinne op de Brugge / die met rood Laecken beleyd was / tot in de Galeje / die haer na Elsenburg soude overboeren / de welke mede met rood Laecken en anders ongemeen kostelijck geciert was / gebzacht / met haer nemende de booznoemde Furstinne : soo als de gemelde Galeje van de Bruggh afftack / gaf de selve de Deensse Leus upt 3 Cartouwen / waer op van de Vesting Kroonenburg drie mael 27 Canon-schoten / en tusschen yder van de selve een salvo van Musquetten gedaen wierdt : de Burgery was in 't volle Geweer / en waren boven dien 3 Bataillons te voet en een Regiment te paert / oock lieten haer de Trompetten lustig hooren : Na 't gemelde losbranden / 't welck een half uur duurde / begoff het Esquadze van 12 Oorlog-schepen / dat in de Zont lagh / mede te canonnieren / 't welck soo lang duurde tot dat de Galeje aen de Brugge tot Elsenburg overgekomen was / alwaer van de Coninginne Moeder van Sweden seer vriendelijck ontfangen wierdt ; doch de Furstinne van Holstern-Gottorp nam aldaer haer afscheyt / en keerde weder na Elsenburg. De gesamentlijcke Stenden / bestaende in den Adel / Geestelijckheyt en de Magistraten upt de Steden / stonden met blooten Hoofde / om haer Hoogheyt op te wachten en te verwelkomen / 't welck door den Heer Rijckx-Raedt Orenstern upt de naem van de eerste / den Bisschop upt de naem van de tweede / en de President van Landtskroon voor de derde / geschiede : Na dat dit gedaen was / losten de Sweden van 't Slot Elsenburgh en aen de Brugge in 2 salvoos te samen 80 Stucken / waer op men tweemaal upt Musquetten salvo schoot : Werden de haer Koninckl. Hoogheyt door hooggemelde Coninginne Moeder treffelijck getracteert. Op haer vertreck van Elsenburg / 't welck den 14 / des namiddags ten 2 uret / geschiede / wierden weder gelijcke Salvoos van Canon en Musquetten gedaen. Den Heer Graef Anthon en den Heer Baron Jens Juël verselden haer Hoogheyt als Koninckl. Deensse Extraord. Ambassadeurs / en bleven by de selve tot Helmstadt toe. De nabolgende Nacht sloop sy tot Schellingen / van waer eerst den 16 vertrock / en quam omtrent den middagh aen een Adelijck Hof / toekomende den Heer Oernstedt (welcke Ambassadeur by de Noordse Tractaten tot Lunden was geweest) genaemt Schotterup / alwaer de Koning van Sweden in Jagers Habijt in 't korte mede aenquam / en haer Koninckl. Hoogheyt / sijn Bruyt / verwelkomde / latende voort aen de Koninckl. Deensse Ambassadeurs / welke noch tot Skummeslef waren / sijn aenkomst bekent maechen door den Heer van Oernstedt / en een Kamer-heer benebenteren / en verholgens door den Heer Velt-Marschal den Baron van Aschenberg en andere Caballiers met de Koninckl. Lijf-Karosse ter Audientie ophalen. Den Heer Baron Jens Juël dede sijne Propositie in de Deensse Tale / en den Baron Johan Gyldestern antwoorde in 't Sweeds ; maer den Koning gaf den Graef Anthon persoonelijck in de Duytsche Tale antwoort. Van daer wierden sy Heeren Ambassadeurs na de Koninckl. Vrouwe Moeder

gebracht in wiens naem den Heere Oernsted haer in 't Duysch op haer Complimenten antwoorde. Inmiddels wierdt een Vertreck tot het Konincklijke Bpleger verbaerdigt / kledende den Coning sich in een gants met Silber besickt kled / aendoende diergelijck in Mantel / en opsettende een swarte Hood / daer witte Pluymen van afwaepden. In 't selve Vertreck / aen 't eynde / was een kostelijcken Hemel gemaeckt / daer onder 2 groote Leen-stoelen of Zetels / met Spde omtoegen / gestelt waren / beyde vooz hare Koninckl. Majesteyten / en ter zyden noch drie andere / als eene vooz de Vrouwe Moeder en twee vooz de Konincklijke Deensse Afgesanten. Den Coningh quam in de voozsz. Kleding ten 9 uren 's abonts vooz een van de voozsz. Leen-Stoelen staen / waer op de Ketel-Trommels geslagen en Trompetten geblasen wierden / onder 't welke de Koninckl. Bruyd / geleyd van den Graue Anthon ter rechter en den Baron Juël ter linckerhant / seer prachtig na den Coning wiert gebracht ; vooz aen gingh den Graue Bent Orenstern / met een silbere Staf in de Handt / nemende by dese occasie de Rijck-Marschalckx plaets waer ; den Sleep van haer Koninckl. Hooghepts Kock wierdt van 5 Adelijcke Dames gedragen ; waer na de Koninckl. Vrouwe Weduwe volgde / vooz welke ging den Baron Johan Guldernstern : Na dat de Heeren Deensse Ambassadeurs de Koninckl. Bruyd by den Coning hadden ijcstelt / quam den Generael Major Schonleben / den Generael Major den Baron Wachmeester / den Kamer-heer Guldernstern en noch een vierde met een Hemel / die sy droegen en ober hare Majesteyten heen boerden / houdende de selve soo lang tot de Trouw geschiedt was : den gedefigneerden Bisschop van Gotlandt / Heer Hagenspiegel / trad daer by / en dede een Hulwelijck-Predicatie in de Sweetse Spzaeck / en hervolgens geschiede de Trouw / die uytgekondigt wiert vooz 't geluyd van Ketel-trommels en Trompetten / en de Edellieden quamen eerst Schotels met Confituren en daer na kostelijcken Danc aen hare Koninckl. Majesteyten / als oock aen de Heeren Ambassadeurs / presenteren / waer na in 't korte de Nieuw-getrouwde scheidten / en tsamen te Bedde gingen. Den 7 ontfingen hare Majesteyten de Complimenten van de Heeren Deensse Ambassadeurs / en reysden den 8 na Helmstadt ; alwaer den 11 den Heere Graue Anthon sijn Affscheyt-Audientie bequam / en met des Konings Afbeeldsel / omset met Diamanten / en met een Assignatie van 1000 Schippont koper / wierdt beschoncken ; gelijck oock den Heer Marschal en den Koninckl. Secretaris geregaleert wierden. Des anderendaegs 's morgens is den Coning na Gottenburg en de Coninginne met de Coninginne Moeder na Stockholm ver trocken.

Aldus zijn 3 groote Hulwelijcken / tusschen Spangie en Zancckrijck / Zancckrijck en Beperen / en Sweden en Denemarcken / op de Nimwoegse Vrede gebolgt : De Coning van Zancckrijck heeft dat van den Heere den Dauphijn aen desen Staet met de nabolgende Missive bekent gemaeckt.

Seer lieve groote Vrienden, Geallieerde en Geconfedereerde.

DE particuliere affectie, die wy voor uwe Republike hebben, en de verscheyde getuygenissen, die gy ons van de uwe hebt gegeven, en laet ons niet twijfelen, dat gy geen deel soud nemen aen alle de voorvallen, die onsen Staet gebueren, soo hebben wy geloofst, dat gy wel te vrede soud zijn uyt ons self te verstaen het besluyt van 't Huwelijck van onsen outsten Zoon den Dauphijn met de Princeffe Maria Anna Christina van Beyeren, daer van de Articulen op den 30 van de voorledene Maent zijn geteyckent. De Deugt, de Godvruchtigheyt en d'andere groote qualiteyten, welke sijn in die Princeffe overvloedigh vertonen, heeft ons tot die keure doen resolveren: En wy hopen, dat, Godt zegenende dese Alliantie, Princen sullen geboren werden, aen wie wy voor principale Instructie sullen geven, voor u alle de estime en consideratie te hebben, die gy meriteert. En de tegenwoordige tot geen ander eynde wesende, sullen wy die niet langer maecten, als om Godt te bidden, dat Hy u neme, seer lieve groote Vrienden, Geallieerde en Geconfedereerde, in Sijn Heylige en waerde beicherminge. Geschreven tot St. Germain en Laye den 19 dag van January 1680.

Uwen goeden Vriendt, Geallieerde en Geconfedereerde,

Was geteekent,

L O U Y S.

En lager,

C O L B E R T.

Sedert de Tractaten van Vrede tot Nimwegen tusschen Franckrijk en desen Staet/ en namaels oock met Spangie / in 't Jaer 1678 gesloten waren heeft men al verscheyde mael gesproocken gehad / alsoo Engelandt als Guarandeur van de selve wierdt geconfedereert / om een Tractaet van Quacantie daer ober op te rechten / waer op in 't boozledene Jaer van Engelandt self volgens het 5 Articul van 't Tractaet van Alliantie / in 't boozs. Jaer / den 26 July / vooz 't aengaen van de Vrede / tusschen sijn Majesteit van Groot Brittanien en desen Staet opgerecht / was geurceert. Doch onderusschen was onsen Heer Ambassadeur Boreel / in Franckrijk zijnde / wegens 't Hof voozgekomen / dat men daer verwondert was / dat het meer als een Jaer geleden zijnde / dat de Vrede tusschen de Koning van Franckrijk en de Heeren Staten zijnde gemaect / geene de minste genegentheit wiert bespeurt / noch oock eenige opening gedaen / om een nader Defensive Alliantie met sijn Majesteit te maecten / als werdende aldaer gedoordeelt / dat sulckx veel dienstiger en securder vooz ons soude wesen als eenighe andere Alliantie / daer men in Franckrijk seyde van gehoort te hebben / dat ober gehandelt wiert / alsoo desen Staet / in nader Alliantie met Franckrijk tredende / verscheyde aenstotelijche bejegeningen / onlangs ontfangen / niet subject soude zijn / &c. En dat alsoo het selve

selve beter soude zijn als indifferent te blijven: werdende van verscheyde booz-
deelige Conditien/die te bedingen souden zijn/gespzoocken/doch daer toe men
van dese syde aensoeck soude hebben moeten doen. Waer op alleen gebolgh
zijnde ernstige betuygingen/van met sijn Alder-Christel. Majestejt in alle
bertroutode vrientdschap te blijven leven/met verseeckering/dat niets soude
gedaen werden tegens de Tractaten/met Franckrijck oppgerecht/soo heeft
den Heer Franssen Ambassadeur/hier in den Hage residerende/op den 8 Ja-
nuary de nabolgende Memorie aen haer Hoog Mog. overgegeven.

*Memorie van den Heere Grave d' Avaux, overgelevert aen
haer Hoog Mog. den 8 January 1680.*

DEN Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alder-Christel.
Koning, hebbende sedert de gemaecte Vrede tot het herstellen van 't oude
goet verstant tusschen den Koning sijn Meester en u Hoog Mog., 't welck door
den Oorlog was gealtereert, gedurig gearbeyt, hadde verwacht, dat u Hoog Mog.
haer van self souden hebben begeven om de vrientdschap van sijn Majestejt aen te
soecken, en de banden van eenigheyt, die de laetste ontroerenissen verbroocken
hadden, stercker als oyt met de selve weder in een te strengelen; te meer,
alsoo hy wel wist dat u Hoog Mogende door hare Ambassadeurs self kennisse
hebben bekomen van de goede intentien van den Koning sijn Meester, en dat sy
door de selve volkomentlijk verwittigt zijn, dat sijn Majestejt, de welcke in 't
midden der voordeelen, die hy door sijne Wapenen verkregen hadde, sijn voor-
naemste roem hadde gestelt in het doen van alle de vrywillige aanbiedingen, die
de Vrede souden kunnen voort-brengen, nu de selve een volkomen rust geniet,
noch wel te vreden was sulcke voorflagen te voorschijn te brengen, die de gemelde
Vrede noch soo veel te vaster souden kunnen maecken, en dat hy aen u Hoog Mo:
noch wel sulcke versekeringen wegens de Nederlanden wilde geven, dat de selve
geen meerder ongerustheyt dien aengaende konden hebben.

Alhoewel de kennisse van dit alles u Hoog Mog. hadde behoren gerufft te stellen,
wegens de goede dispositien daer sijn Majestejt in was, om de oude Verbonden,
die desen Staet wel eer met de selve gehad heeft, weder aen te gaen, en dat ged.
Ambassadeur verwacht hadde, dat sy dit tegenwoordig Verbont met vreugde sou-
den aenvaerden; echter, alsoo hy gesien heeft dat'er veel tijdt verlopen was, son-
der dat het scheen dat u Hoog Mog. bedacht waren het goet vertrouwen, 't welck
sy op de vrientdschap van den Koning sijn Meester behoorden gestelt te hebben,
te doen blijcken, soo heeft hy geacht van sijn plicht te zijn de gevoelens van sijn
Majestejt tot u Hoog Mog. mitsgaders de begeerte, die de selve hadde, om wegens
die van u Hoog Mog. tegens hem onderrecht te zijn, nader te openbaren.

Den gemelden Ambassadeur heeft verstaen, dat men het gene hy dien aengaen-
de gesegt hadde, naukeurighjck hadde gerapporteert; doch alsoo hy van de gene-
genheyt en erkentnisse, die u Hoog Mog. tot den Koning sijn Meester zijn heb-

bende, volkomentlijk onderrecht is, soo heeft hy beducht geweest, dat de selve op het vertrouwen, 't welck gemeenelijck uyt d'oprechtigheyt van sodanige gevoelens ontstaet, soo seer souden steunen, dat sy daer door souden nalatig blyven de blijcken, die sijn Majesteit tegenwoordig van haer verwacht, daer van te geven. En alsoo hy sijn Majesteit van dit alles verwittigt heeft, soo heeft hy nu nieuwe en nauwgefette orders van de selve ontfangen, om aen u Hoog Mog. te vertonen, dat de selve eyndelijck eenmael wenscht wegens de gevoelens, die de selve t'hemwaerts zijn hebbende, klaerlijck onderrecht te zijn; en dit met soo veel te meer reden, dat na het gene daer nu voorgevallen is, hy niet langer soude kunnen twijffelen, of u Hoog Mog. souden geheel andere gedachten hebben, als sijn op het aldernaeste met de selve te vereenigen, ingevalle men langer uytstelde een eynde van dit Verbont te maecten, door dien de selve haer vastelijck inbeeld, dat een langer uytstel in desen niet anders als een heufche weygering soude wesen, dewyl het niet billijck is, dat na dat men een soo volkomene kennisse van desselfs gevoelens van soo overlangh gehad heeft, hy van gelijcken van de uwe niet klaerlijck onderrecht soude wesen, en dat hy sodanige verzekeringen van uw vriendschap niet soude hebben, als hy u van de sijne wel wil geven.

Den geseyden Ambassadeur vint sijn genootsaeckt dese Memorie aen u Hoog Mog. te presenteren, en daer nevens te versoeken, een ernstige reflexie op dese saeck te maecten, mitsgaders op de goede dispositien, daer sijn Majesteit tegenwoordig in is, om de oude genegentheyt, die de selve uwe Republijck is toedragende, door nauwer banden van eenigheyt en het oprechten van een Defensive Alliantie vast te stellen, op dat sijn Majesteit wegens der selver gevoelens eerlang moge werden onderricht, en dat hy sijne saecken in 't toekomende moge schickken na het gene u Hoog Mog. hem tegenwoordig sullen mede deelen.

Was getekent,

Gedaen in den Haag den 6 January 1680.

D'AVAUX.

Maer op den Heere Sidney / Extraordinaris Envoyé van de Coning van Groot-Brittagne / daegs daer na de onderstaende Memorie heeft overgelevert.

Memorie van den Heere Sidney, Extraordinaris Envoyé van de Coning van Groot-Brittagne, overgelevert aen haer Hoog Mog. den 9 January 1680.

Den ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van de Coning van Groot-Brittagne twijffelt niet of u Hoog Mog. sullen door den Ambassadeur, die de selve by sijn Majesteit zijn hebbende, wel geïnformeert zijn met wat verwondering en ontsteltenisse de selve d'instantien, die den Alder-Christel. Coning, om in een Defensive Alliantie met desen Staet te treden, laet doen, vernomen heeft: En alsoo den Ambassadeur van hoog-gem. sijn Alder-Christel. Majesteit de selve by de Memorie, die hy op gisteren aen u Hoog Mog. presenteerde, seer sterck reitereert, soo ist, dat den gem. Envoyé niet en kan onderlaten door expresse ordre van den

den Koning ſijn Meefter aen de ſelve te vertonen , dat ſijn Majefteyt die Alliantie niet anders kan confidereren als een Ligue die tegens de ſelve ſoude werden aengegaen, na dat u Hoog Mog. ſwarigheyt gemaect hebben een Acte van Guarantie van de Vrede, die tot Nimwegen geſloten is, te paſſeeren, ſchoon de ſelve by twee ſolemnele Tractaten van den 10 January en 26 July des Jaers 1678 daer toe gehouden waren.

Dat den Koning ſijn Meefter niet en kan begrijpen , dat die Alliantie geen ander oogmerck als die van d'eenigſte beſcherminge van Vranckrijck of van deſen Staet ſoude hebben , dewyl ſijn Alder-Chriſtel. Majefteyt ſigh in een diepe Vrede bevint, en van de Princen ſijne Naburen niets ter werelt te vreeſen heeft : dat over ſulckx ſodanig een Verbont geen ander oogwit in ſigh kan hebben, als om aen den Alder-Chriſtel. Koning te faciliteren de middelen, om ſijn gevoelen te tonen over het ongenoegen , 't welck hem door d'afgeſonderde Vrede , die den Koning ſijn Meefter in den Jare 1674. met deſen Staet gemaect heeft, veroorſaeckt is, mitsgaders over den yver , die ſijn Majefteyt betoont heeft, om aen u Hoog Mog. en der ſelver Geallieerden een voordeeliger Vrede, als die tot Nimwegen geſloten is, te willen procureren, als oock om dat hy die Vrede aengeboden heeft te guaranderen.

Indien u Hoog Mog. reflecteren op de Declaratie, die den Alder-Chriſtel. Koning aen uwe Ambaſſadeurs gedaen heeft , namentlijk, dat hy die Guarantie van de Vrede confidereerde als een Ligue, die tegens hem ſoude zijn aengegaen, ſchoon de ſelve door ſijn Plenipotentiariſſen en de uwe tot Nimwegen ſolemnelijck was geſtipuleert, ſoo ſullen de gevoelens van den Koning ſijn Meefter by deſe gelegentheyten aen u Hoog Mog. niet vreemt voorkomen : Oock kan ſijn Majefteyt van ſijne zyde ſigh niet inbeelden , dat u Hoog Mog., de welcke altoos betuygt hebben in een goede en nauwe eenigheyt met de ſelve te willen leven , ſigh in een Alliantie, die ſijne belangens ſoo tegen is, ſouden willen inlaten ; oock waer aen u Hoog Mog. geensins gehouden zijn , en de welcke de eenigheyt ſekerlijck ſoude verbreken, en ſijn Majefteyt ſouden verplichten andere meſures te nemen.

Was getekent,

Gedaen in den Hage den 9 January 1680.

SIDNEY.

Deſe is gevolgt van een nader Memorie van den Franſſen Ambaſſadeur op den 12 van de ſelbe Maent.

Schoon den Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambaſſadeur van den Alder-Chriſtel. Koning, aen u Hoog Mog. by ſijn Memorie van den 6 deſer d'intentie van den Koning ſijn Meefter, omtrent d'Alliantie tuſſchen ſijn Majefteyt en deſen Staet voorgelt, heeft bekend gemaect, ſoo kan hy echter niet onderlaten de precife orders van ſijn Majefteyt na te komen, de welcke hem wel expreſſelijck beveelt aen u Hoog Mog. te verklaren, dat hy ſeer verwondert is te verſtaen, dat men bedacht was om het beſluyt van ſijn Verbond tot op een ander tijd uyt te ſtellen :

len: dat sonder de natuurlijcke order der faecken eenigh geweld aen te doen, sijn Majesteit mocht en behoorde te verwachten, dat u Hoog Mog. een solemnele Ambassade aen de selve souden hebben afgesonden, om dese gunst van hem te versoecken, en insonderheyt na dat hy de Vrede met haer gemaect heeft, en dat hy haer soo veele versceckeringen, soo met woorden als met daden, gegeven heeft, dat hy haer sijn vriendtschap oprechtelijck en ter goeder trouwe weder gaf, en dat hy oock op haer versocht, dat sy haer in de selve over-een-komsten, die sy altoos met de Koningen sijne Voorfaten en met sijn Majesteit gehad hebben, weder souden begeben.

Dat zedert het oprichten van uwe Republijck, tot noch toe, u Hoog Mog. by de Koningen sijn Voorfaten, en self by sijn Majesteit, altoos sterck aengehouden hebben, om de continuatie van haer Alliantie, mitsgaders blijcken van haer bescherminge van haer te versoecken: dat u Hoog Mog. altoos krachtelijck door de selve bygestaen zijn, en dat uwe Legers tot het Jaer 1648 gedurigh met die van sijn Majesteit zijn gevoegt geweest, en gesamentlijck geageert hebben.

Dat zedert die tijdt u Hoog Mog. haer aenfoeck tot het vernieuwen van dat oude Verbond dickwils hervat hebben, en dat de selve in 't Jaer 1662 eyndelijck een solemnele Ambassade na sijn Majesteit tot het selve eynde hebben gesonden, gelijk het gem. Verbond doen ter tijdt vernieuwt en getekent wierdt.

Dat het selve geensins streckt, om, met wie het soude mogen wesen, tot een rupture te komen, of om de Staten aen eenige moeyelijckheyt met iemand ter werelt te helpen, maer alleenlijck om de Vrede door gants Europa soo veel te vaster te maecken, 't welck tegenwoordigh de eenigste sorge van sijn Majesteit is; te meer, alsoo u Hoog Mog. diergelijcke Defensive Alliantie met verscheyde Koningen en Staten hebbende, het in de gedachten van sijn Majesteit niet konde komen, dat nadien hy haer sijn vriendtschap soo oprechtelijck hadde wedergegeven, als hy gegeven heeft, het vernieuwen van de selve eenige swarigheyt konde ontmoeten, en dat de selve egter fiet, dat 2 Maenden met gedurige aenfoeckingen verspilt zijn, sonder dat men voor als noch tot eenige decisive Resolutie gekomen is.

Dat sijn Majesteit sich niet konde inbeelden, dat de Declaratie van de Koning van Engelandt eenigh effect op de gemoederen van u Hoog Mog. soude hebben kunnen doen, dewyl het Verbond, door Engelandt aengeboden, niet als al te klaerlijck offensijf tegen sijn Majesteit was; en dat daer tegens dit, 't welck tegenwoordig door de selve voorgesteld werdt, noyt eenig quaet effect tegens de Koning van Engelandt kan voortbrengen, namentlijck, indien hy sich in Vrede wil houden, en de Staten sonder eenige nootfaeckelijckheyt, gelijk hy in 't Jaer 1665 gedaen heeft, niet en komt aen te vallen, alsoo sijn Majesteit in sulcken gevalle gehouden soude zijn de selve by te springen, gelijk hy oock in dat Jaer heeft gedaen.

Doch aengaende het Verbond, 't welck sijn Majesteit voorstelt, 't selve is van sulck een aert, dat het niet anders als goet, en noyt eenig quaet aen iemand ter werelt kan doen.

Wyders soo is de Declaratie van de Koning van Engelandt tegens d'Alliantie van zijn Majesteit nergens na soo krachtigh als die hooggem. Prins in 't Jaer 1662 aen zijn Majesteit gedaen heeft, om het Verbond, 't welck de selve doen maels met u Hoog Mog. aenging, op te houden; en insonderheyt om de guarantie van hare Visschery, die hy gedurig van voornemen was te verstoren, te verhinderen; En alsoo zijn Majesteit in sulck een wichtige gelegentheit, als dese voor de Staten was, echter daer mede voort voer; soo verwacht hy oock met reden van haer, dat sy geen acht op soo een ongegronde Declaratie fullen slaen; en eyndelijck, dat na dat zijn Majesteit zijn vrienttschap oprechtelijck en ter goeder trouwe aen u Hoog Mog. wedergegeven, en self niet het toestaen van de Tarif van 't Jaer 1664. (die seer voordeeligh voor haren Handel is) dadelijcke blijcken daer van laten wedervaren heeft, en daer hy alleen het vernieuwen van 't Tractaet van het Jaer 1662. ('t welck alleen defensief is, en niet die gene die u Hoog Mog. met andere Vorsten en Staten zijn hebbende, geen ander verschil heeft, als dat het selve veel voordeeler door de guarantie van hare Visschery voor haer is) van haer versoect, zijn Majesteit over sulckx aen ged. Ambassadeur belast heeft u Hoog Mog. te verklaren, dat ingevalle de selve langer uytstelden dese vernieuwinge van Verbond toe te staen, sy daer door onwederspreeckelijck fouden doen blijcken, dat het haer voornemen niet en is, om sich met zijn Majesteit soo oprechtelijck, als hy van zijn syde doet, weder te begeven in die vertrouwde vrienttschap; die altoos oorsaeck van de sterckte en vastigheyt van uwe Republijck, mitsgaders van de vrygheyt en aenwas van uwen Handel en Mogentheit is geweest; en dat gelijck zijn Majesteit in sulcken geval geen langer staet op u Hoog Mog. soude konnen maecten, om een vaste en verseeckerde Vrede te houden, als tot dat sy haer op een wyse, beter over een komende met de ongenegentheit, die sy tot de selve doen blijcken, eiders hadden verfort, dat sy oock dienvolgende verseeckert mosten zijn, dat zijn Majesteit sijne saecken na de selve voet sal schicken, en dat hy ondertusschen zijn uytterste macht in 't werck sal stellen; om den Handel van zijn Onderdanen, met alle desselfs aenkleven, soo veel als eenigsins mogelijck is, voort te setten. Zijn Majesteit heeft dese zijn meening niet de selve woorden aen de Ambassadeurs van u Hoog Mog. bekent gemaect, en daer by doen aenseggen, dat na dat hy haer de selve soo klaer en nauwkeurig voor ogen gestelt hadde, hy gaerne soude sien, dat sy u Hoog Mog. daer van verwittigde, en dat hy een positief en decisief Antwoort binnen 14 dagen daer op verfocht; na welcke tijdt den geseyde Ambassadeur ordre had geen aensoeck meer dien aengaende te doen; alsoo zijn Majesteit als dan geresolveert was zijn saken te schicken volgens dat de selve door u Ho. Mo. alhier bejgent was.

Was getekent;

D'AVAUX.

Gedaen in den Hage den 12 Januarij 1680.

Maer op den 22 daer aen noch dese Memorie heeft ingegeven.

Den

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alder-Christel. Koning, zijnde door den Koning sijn Meester wegens de Declaratien, die sijn Majest. aen d'Ambassadeurs van u Hoog Mog. nu onlangs heeft gedaen, geïnformeert, heeft gedacht, dat hy niet een moment mocht uytstellen, om d'ordres, die hy ontfangen heeft, van u Hoog Mog. reeckenschap daer van te doen, ter executie te stellen.

Sijn Majesteyt, de welcke sijn intentie door den Heer Colbert sedert den 3 deser aen de Heeren u Hoog Mog. Ambassadeurs te kennen gegeven hadde, heeft de selve noch krachtiger willen maecten, met de selve aen u Hoog Mog. self uyt te leggen: En hebbende tot dien eynde uwe Ambassadeurs op den 15 deser ter Audientie op ontboden, soo heeft hy haer geconfirmeert al 't geen den Heer Colbert haer van sijnent wegen reets verklaert hadde: En alsoo den geseyde Fransien Ambassadeur sulckx by sijn Memorie van den 12 deser aen u Hoog Mog. heeft bekend gemaect, soo sal hy 't selve alhier niet weder ophalen, dan sal hem alleen genoeghen haer te seggen, dat sijn Majesteyt by 't gene in sijn geseyde Memorie gemelt is, heeft gevoegt, dat na dat hy sijn voorgaende vriendtschap aen de Staten weder-gegeven hadde, en haer soo menigmael hadde doen kennen, soo met het gene in 't fluyten van de Vrede voorgevallen is, als met alle publijcke demonstratien, die sijn Majesteyt haer sedert die tijdt gedaen heeft van de oprechte genegenheit, die de selve hadde, om de oude banden van eenigheyt, en de Alliantie, die hy wel eer met haer heeft gehad, te hervatten, hy verwondert was te sien, dat u Hoog Mog. soo veel uytstel in een saeck, de welcke door een groote menigte van redenen immers haer so voordeelich als aen sijn Majest. self was, gestadich toebraegte.

Dat de diligentie, die u Hoog Mog. in 't Jaer 1662 gedaen hebben, om d'Alliantie, die doenmaels gemaect wierdt, met sijn Majesteyt te vernieuwen, geen rapport en hadde met het geene tegenwoordich in 't werck gestelt werdt, en dat sijn Majesteyt niet en wist waer uyt sulck een merckelijck verschil ontstont: dat hy sich niet konde inbeelden dat u Hoog Mog. die selve Alliantie met hem niet en soude willen aengaen, doch dat by aldien sulckx niet haest en quam te eyndigen met het besluyt van 't Tractaet, 't welck hy haer hadde doen voorstellen, sijn Majesteyt sich swaerlijck soude konnen onthouden anders te geloven, of de Staten mosten van gevoelen verandert zijn; in welck geval hy sich niet konde dispenseren van sodanige mesures te nemen, als hy tot welstant van sijn Koninckrijk geraden soude oordeelen, te nemen: dat sijn Majesteyt de Heeren uwe Ambassadeurs hadde ontboden, om haer sijne gevoelens self te verklaren, en dat hy wenschte, dat sy die aen u Hoog Mog. met een Expressen, die sijn Majesteyt geresolveert hadde aen sijn Ambassadeur by u Hoog Mog. te senden, lieten weten; en dat sijn intentie zijnde dien aengaende een decisive Resolutie der Staten te hebben, hy gaerne soude sien, dat sy aen Hoog Mog. verwittigden het gene hy haer soo bondich hadde bekend gemaect.

De Ambassadeurs van u Hoog Mog. hadden aen sijn Majesteyt beloofst 't gene de

de selve van haer versocht, na te komen; doch hooggem. sijn Majesteit, soo als de Courier op sijn vertreck stont, op nieuw van 't geen hier omging verwittigt zijnde, soo liet hy hooggem. Heeren Ambassadeurs 's anderendaegs, zijnde den 16 deser, weder by hem komen, om met haer voor de tweedemaal te sprecken, als wanneer tegen haer seyde, dat haer niet genoegsaem konde uytdrucken hoe seer hy verwondert was dat men sich in Hollandt, aengaende het voorstel van sijn Verbond, soo seldsaem droeg: dat de verseeckering, die den Heer Pensionaris Fagel tegen sijn Ambassadeur gesegt hadde, dat de Staten aen sijn Majesteit aanboden, sich in geen Verbond in te laten, 't welck de vrientdschap, door de Vrede vast-gestelt, in eenigen deele soude konnen benadeelen, de selve geensins konde voldoen: dat hy aen den gefeyden Ambassadeur belaste de selve te verwerpen, en de Gedeputeerden der Staten daer over te sprecken, en sijn intentien, die haer self wel had willen te kennen geven, publijck te maecten; welcke intentien hier in bestaen, dat sijn Majesteit aen den gefeyden Ambassadeur belast na 't besluyt van die saeck noch een wijl tijdts te wachten; en dat hy niet en begeerde, dat sijn Ambassadeur dien aengaende een woort meerder soude sprecken, of eenige Acte ter werelt aennemen; en dat u Hoog Mog. dienvolgende souden moeten afwachten, dat sijn Majesteit sich in alle de Alliantien, die hem tot de welstant van sijn Koninckrijk sullen werden voorgestelt, sal inlaten, en dat hy vlytig sal aenvaerden alle de middelen, die hem alle dagen werden voorgestelt, om den Handel van sijn Onderdanen met voordeel voort te setten: dat sijn Maj. u Ho. Mo. met sijn gramschap niet en heeft gedreygt, doch dat mogelijk de oorsaek van misnoegen, die hy tegen haer hadde, haer meerder nadeel souden aenbrengen, als de dreygementen, die anders haer met hare gramschap dede: dat sijn Majesteit u Hoog Mog. Ambassadeurs belaste u Hoog Mog. te informeren van 't gene hy tegens haer seyde, en dat sy souden acht slaen de meening daer van niet te veranderen, gelijk in ietwes wichtigs, dat haer over 8 dagen gefeyt, en 't welck sijn Majesteit aen Monfr. Colbert belast hadde haer aenstonts te kennen te geven, geschiet was.

Ingevolge van die Audientie spraecken u Hoog Mog. Ambassadeurs met den Heer Colbert, den welcke tegen haer seyde, dat den Koning seer verwondert was, dat geheel Hollandt vol was van de hoop, die sy met haer Brieven gegeven hadden, namentlijck, dat sijn Majesteit van de nakominge van de Vrede niet en soude afstaen, en dat door 't niet aengaen van d'Alliantie met hem, sy met ietwes in haren Handel te lyden souden vry zijn: dat de sin van 't gene hy haer van wegen sijn Majesteit gefeyt hadde, door hem niet wel voorgedragen, en alhier noch erger verstaen was, en dat sy alleenlijck souden considereren, dat het gene sedert 8 of 10 Jaeren voorgevallen is, min aensienlijcke beginselen hadde gehad, als de rechtvaerdige oorsaken van misnoegen, die sijn Majesteit over de conduite der Staten hadde.

Was geteckent,

D'AVAUX.

Gedaen in den Hage den 22 January 1680.

Doch daer op heeft den Heere Sidney weder geantwoort.

DEn ondergeschreyen Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteyt van Groot-Brittagne siende by de Memorie, die den Franssen Ambassadeur op gisteren aen u Hoog Mog. heeft gepresenteert, dat hy seer stercke instantien continueert om u Ho. Mo. tot de Defensive Alliantie, haer door den Alder-Christel. Koning over eenigen tijdt voorgestelt, te induceren; soo is't, dat hy sich door nieuwe ordres van sijn Koning genootsaect vind de instantien, die hy by sijn Memorie van den 9 defer aen u Hoog Mog. gedaen heeft, te vernieuwen, op dat de selve sich in een sodanig Tractaet niet souden inlaten, 't welck den Koning sijn Meester niet anders soude kunnen aensien, dan als een Verbintenisse tegen sijn Majesteyt aengegaen; de welcke niet voor heeft eenige dreygementen in 't werck te stellen, gelijk de Memorien van den Ambassadeur van den Alder-Christel. Koningh daer vol van zijn; schoon mogelijk den Koningh sijn Meester meerder reden heeft daer over te klagen, dat u Hoog Mog. de Acte van Garantie, daer sy nochtans by twee soo solemnele Tractaten toe gehouden zijn, tot noch toe niet en hebben aengegaen: doch alsoo sijn Majesteyt niet ter werelt meer als de welstant van dese Republijck ter herten neemt, soo sal de selve haer oock niets opdringen 't welck met hare belangens niet in 't geheel sal over-een komen.

Den Koning sijn Meester wil mede hopen, dat, na soo veele verseeckeringen van sijn vriendtschap, en aanbiedinge van hulp in al't geene daer soude kunnen voorvallen, die hy u Ambassadeur, die sich aen sijn Hof onthout, gedaen heeft, en daer van hy sonder twijffel u Hoog Mog. in 't lange sal hebben geïnformeert, sy geen Alliantie fullen willen aengaen, die hy niet anders soude kunnen aensien, als tegen hem opgerecht, en dat d' instantien van den Alder-Christel. Koning, schoon seer sterck en dringende voor een vrye Republijck, niet machtig fullen wesen, om u Hoog Mog. van hare oprechte belangens af te houden, mitsgaders van de vriendtschap en nauwen bant van eenigheyt, die tusschen sijn Majesteyt en desen Staet opgerecht is, en dat in een tijdt en gelegentheyt, dat hy haer sulcke wesentlicke mercktekenen daer van betoont, en dewyl u Hoog Mog. sijn Majesteyt versieker hebben, dat sy de selve van hare syde fullen continuëren en doen aengroeyen.

Was getekent,

Gedaen in den Hage den 23 January 1680.

SIDNEY.

Dese Memorien onder 't Gemeen in dese Landen ruchtbaer werdende / gaben veel stoffe van discours, dat vermeerderd wierdt dooz diverse blaude Boeckjes, welke van d' eene en d' andere kant uptgegeven wierden.

Die sustineerden / dat het aengaen van de Defensive Alliantie met Brantel-rijck ons dienstig was / stelden booz eerst: dat desen Staet niet neutrael konde bliiven / om dat sich in de Maent Maert 1678 al een Defensive Alliantie met Enzelandt aengegaen had / volgens welke de Contractanten gehouden wa-

ren binnen 2 Maenden te hreeken nevens de welke eerst van beyde geattac-
queert wierdt / en eer de 2 Maenden om waren / Engelandt desen Staet met
10000 Man en 20 Schepen van Oorlogh / en weder desen Staet Engelandt
met 6000 Man en gelijcke 20 Schepen van Oorlog had te assisteren : En dat
men dit met de Koning van Engelandt ingegaen hebbende / 't selve niet en be-
hoorde te weygeren aen de Koningh van Brancrjck / sonder dat de Koningh
van Engelandt sulckx qualijck konde nemen / alsoo als-dan gelijck met die van
Brancrjck wierdt gestelt : dat wy in 't Jaer 1674 Vrede met Engelandt
gemaect hebbende / in 't Jaer 1678 de voorsz. Alliantie met de selve hadden
gesloten : dat wy in 't Jaer 1678 voorsz. met Brancrjck Vrede hadden ge-
maect / maer sedert geen Defensive Alliantie met hem opgerecht / daer noch-
tans Brancrjck niet anders begeerde als de Defensive Alliantie / in 't Jaer
1662 met desen Staet / in het allerflorisantste van haer stant / gesloten / en die
van de Franse kant geoordeelt wierdt veel voozdeeliger vooz desen Staet te
leggen / als die met Engelandt : daer by te considereren was / dat in Engelandt
grootte oneenigheden waren / en dat derhalben weynig vertrouwen op de Assi-
stentie van daer kon gemaeckt werden : dat Brancrjck byna noyt machtiger
als nu was / en derhalben daer op vast mocht gebouwt werden / en desen Staet
sich verseecken konde van tegens alle Machten beschermt te sullen werden /
dewijl Brancrjck niet ons van noden hadde / maer in tegendeel Brancrjck
alleen ons tegen de gantsche Werelt konde mainteneren : met noch andere re-
denen / te lang om hier te verhalen.

Die tot de Engelsse kant neyden / stelden vooz eerst : dat wy Engelandts
conduite de laetste Vrede hadden danck te weten ; en dat wy self / volgens twee
Tractaten / gehouden waren sodanige nader Alliantie met Engelandt aen te
gaen / die 't selve niet om sijnent wil behoefde te doen / als ons noch geene andere
hulp van Europa van noden hebbende / zijnde een Eylandt / dat machtigh is
tegens yder te bestaen / maer dat het alleen was om ons te guaranderen tegen
de grootte macht van Brancrjck / die reets soo veel van de Spaense Neder-
landen weggenomen hebbende / machtigh was geworden om in 't koort de rest
insgelijck onder sijn gewelt te brengen / en dat daer mede desen Staet als ten
prope vooz Brancrjck soude zijn gestelt : dat alle Beloften en Alliantien met
Brancrjck ons niet konden verseecken / dewijl wy enckel ter discretie sou-
den staen van die gene / welke de macht had ons te ruineren / als hy wilde ; en
dat wy derhalben onse securiteyt in de vriendschap van Engelandt / dooz hier
aengaan van nader Alliantien / moesten soecken / te meer / om de gemeene interest
in de Religie / dewijl men sedert eenige tijd gesien had / hoe gretig de Groonissen
toelepden / om de Protestanten ober-al te verdrucken / en / indien mogelijck / te
extirperen : En eyndeling / dat dit Brancrjck niet en konde choqueren / also
by Engelandt niet anders wierdt gesocht als de maintainue van de Tractaten /
die de selve Kroon onlangs met desen Staet en Spangie had aengegaen.

Maer die geene / welke het interest van dese Landen best vernemen te weten / oordeelden / dat / dewyl wy upt een swaren Oorlog waren gekomen en weynig heyl upt boozgaende Engagementen hadden getrocken / oock niet in 't sin hadden om nieuwe moeyten met iemant aen te bangen / maer de Wyde met Vranckryck en Engelandt heylighlyck te observeren / en alles te onderhouden en aen te wenden wat tot de vrientdschap met beyde de Koningen soude dienen / dat ons best was alle nadere Verbintenissen te declineren ; gelijk dan oock dien uytflag de saecke heeft genomen.

De verscheydentheyt van gevoelens omtrent dese saeck is self by de respective Provincien geweest : haer Ed. Groot Mog. de Heeren Staten van Hollandt / daer ober vergadert geweest zijnde / hebben voor haer Provinciael Advijs ter Generaliteyt ingezicht : Dat aen den Heere Grave d' Avaux in de beste en krachtigste forme en op de civielste maniere behoorden te werden verklaert dat haer Hoog Mog. oprechtelyck zijn en fullen blyven genegen te houden, en meer en meer t'acquireren d'eere van sijn Majesteys vrientdschap, mitsgaders preciselyck en religieuselyck t'observeren de Tractaten met hoogst-ged. sijn Majesteit opgerecht : dat sy noch ter tijdt in geen staet zijn de bewuste Alliantie defensif in te gaen, en dat hoogst-ged. haer Hoog Mog. geen gedachten hebben haer van sijn Majesteys vrientdschap t'esloigneren ; ter contrarie, dat die selve alsins sodanige conduite fullen nemen en houden, als sijn Majesteit van sijn goede en oprechte Vrienden soude mogen verwachten. Ende daer benevens, dat aen den Heere Sidney, Extraordinaris Envoyé van sijn Koninckl. Majesteit van Groot-Brittagne in de beste en krachtigste forme en op de civielste en beleefste maniere behoorden te werden te gemoet gevoert haer Hoog Mog. sincere genegenheyt, om te behouden en meer en meer t'acquireren d'eere van sijn Majesteys vrientdschap, der selver oprechte intentie van religieuselyck t'observeren de Tractaten met hoogst-ged. sijn Majesteit aengegaen, mitsgaders haer Hoog Mog. volstandige meyninge van eegene Engagementen te fullen maken, de welke met de oprechte vrientdschap niet souden over-een komen.

Maer de Heeren Staten van Stadt Groeningen en Ommelanden waren van ander sentiment / volgens haer Resolutie van den 30 January / oude stijl / namentlyck : Dat de voormaels gemaecte Tractaten met hoogst-gedachte sijn Koninckl. Majesteit van Vranckryck den Staet hebben toegebracht veel importante advantagies, daer ter contrarie door de rupture van die Alliantie en vrientdschap de selve zijn overgekomen verscheyde desastres : dat den Geunieerde Staet geen swarigheyt hebbende gemaect een Alliantie Defensif met verscheyde andere Potentaten, specialijck met sijn Koninckl. Majesteit van Groot-Brittagne, in te gaen, diergelijck Engagement aen meer-hoogst-ged. sijn Koninckl. Majesteit van Vranckryck niet behoorde te werden gerefuseert, bysonderlijck dewijl eertijds, wanneer de Geunieerde Provincien niet minder florissant waren als tegenwoordig, meer-hoogst-ged. sijn Koninckl. Majesteit door de Bontgenoten tot het in-

ingaeu van een Alliantie Defensief is aengefocht, gelijk die den 27 April is gesloten geworden: En nadien de Missive van meer-hoogstged. sijn Koninckl. Majest. van Vranckrijk, in dato den 18 Mey 1678 (waer op de Heeren Staten accepteerden de Conditien van Vrede) was steunende op het fundament, van dat meer-hoogstged. sijn Koninckl. Majesteyt met hoogstged. Heeren Staten d'oude Alliantie gedachte te vernieuwen, gelijk die voormaels tusschen de Kroon Vranckrijk en desen Staet gemaect, en nu by meer-hoogstged. sijn Koninckl. Majest. wederom begeert, en aen de Geunieerde Provincien wiert geoffereert: daerom en om andere pressante redenen de Heeren Staten van Stadt en Landen hadden verstaen, goet gevonden en geresolveert, dat desen Staet niet behoorde te declineren, maer foccken aen te gaen met de Koning van Vranckrijk sodanige Defensive Alliantie, als met het interest en securiteyt van dese Republijcke soude geoordeelt werden in dese conjuncture van tyden meest gecompasseert te wesen en over een te komen, aengesien de selve geen swarigheyt had gemaect ook sodane Alliancien met het Rijk van Engelandt en andere Potentaten te sluyten ende aen te gaen. Waer by die van Vrieslandt sig op den 24 Februarij mede hebben geboegt.

Maer echter is 't by het Advijs van die van Hollandt gebleven / en aen de hooggemelde Koningen daer van in seer civile termen kennisse gegeven.

By 't eerste Project van de Koning van Vranckrijk tot de Vrede voorge-slagen / was onder andere ter keure van de Kroon Spangie gestelt / of Charlemont aen Vranckrijk wilde cederen / of Dinant by wisselinge doen bekomen: En by 't Tractaet van Vrede tusschen beyde Kroonen / tot Nimwegen den 17 September 1678 geteekent / had Spangie Charlemont gekoren / edoch sig daer by verbonden den Bisschop en het Capittel van Luyck te persnaderen tot het cederen van Dinant / benebens het consent van den Keyser en 't Rijk binnen een Jaer na de Ratificatie van de Vrede / die doenmaels tusschen den Keyser en de Koning van Vranckrijk stont gemaect te werden / upt te wercken / gelijk oock op den 5 Februarij in 't volgende Jaer tot Nimwegen gedachte Vrede gesloten en geteekent wierdt / en de Ratificatien op den 29 April tegenmalkanderen gewisselt / breeder te sien in de voozgaende Mercurien: van ondertusschen by Spangie niet veel zijnde gedaen / om de voozsz. Cessie te bevoederen / soo heeft de Koning van Vranckrijk de Grabe van Monbrun in Februarij deses Jaers gesonden aen Duc de Villa Hermosa / om die te erinneren / dat de tijdt begonde te naderen / dat Dinant aen Vranckrijk soude moeten gecedeert / of Charlemont ingerupmt werden; 't welck aen de Spaensse by eenige ontseltemisse causeerde / soo dat den voozsz. Duc daer ober een Expresse na 't Spaensse Hof sond / om de resolutie desweges te vernemen / en den Grabe d'Archinto als Extraordinaris Afgesant na de Keurvorst van Ceulen / als Prince en Bisschop van Luyck / schickte / om te sien of de selve soude konnen persnaderen tot het afftaen van Dinant met iets daer vooz te geben; maer

vont daer groote oppositie / zijnde de Bisschop van Straetsburg daer present en boven dien sond de Koning van Brancrijk derwaerts noch een nieuwen Enbopé / den Graue de la Popon / daer by quam den Cardinael de Bouillon tot Luyck / als Proost van 't Capittel / inboegen alle deboiren / by de Spaensse om Omant gedaen / vruchteloos afstiepen / kommende den Heer Keurvorst te geene verklaringe brengen. Den Duc de Villa Hermosa trachte onder tusschen tijdt te winnen / en wende booz / dat den tijdt most genomen werden een Jaer / niet na de Ceekening / maer na de Wisseling van de Ratificatien / dat omtrent 2 Maenden soude verschilt hebben / waer toe de boozspraeck / soo van de Coning van Engelandt als desen Staet verfocht ; maer 't was vergeefs ; Monsr. Colbert / die nu Marquis de Croissy genaemt werdt / zijnde Secretaris van Staet in plaets van Monsr. de Pomponne geworden / self geweest zijnde tot Rijnwegen op de Vrede-handelinge / verhaelde / wat blijft aengewend was / om wel vast te stellen / dat de Spaensse / na een Jaer tijdt gegaen te zijn / die saeck niet verder souden wilstellen / en derhalven sijn Meester daer niet en soude van af wijcken : den Engelschen en onse Ambassadeur konden in een Audientie oock niet meer wilstellen ; soo dat den boozsz. Hartog van Villa Hermosa / die ondertusschen beschepdt wylt Spangie had gekregen / 't welck men eerst seyde soo te leggen / dat hy alle deboiren soude aenwenden / om de Plaetsen te behouden : doch naderhant / dat men om de selbe sig in geen nieuwe bezoulleries soude inwickelen / heeft op een nader sommatie van de Graue van Monbronzon eyndeling verklaert / gelijk oock den Spaenssen Ambassadeur de Hartog van Giobenazzo tot Parijs / dat de Coning van Spangie gesint was de Vredens-TRACTATEN / tot Rijnwegen gesloten / niet alleen religieuselijck te onderhouden / maer oock alles wylt de wegh te nemen 't geen de vrientfchap eenighs soude konnen troubleren / en derhalven geresolueert had Charlemont ten eynde van Februarj aen Brancrijk oher te geben / versoeckende Paspoorten om het Geschut en Amonitie af te voeren / 't geen by de Franssen geconsenteert wierdt ; die ondertusschen onder Monsr. d'Hermineres een groote Macht by Doornick te samen hadden gebracht / om / by weygering van 't overleveren van Charlemont / aenstonts op de Spaensse Landen te gaen logeren ; 't welck van de meeste dwang heeft gedaen : En is alsoo die Plaetsen op den 27 dito aen de Franssen onder Monsr. de Monbronzon overgegeven.

Na het maecten van de Vrede tusschen Brancrijk / Sweden en Oer-Brandenburg heeft het seer gesuecht niet het inruymen van de Plaetsen / die de een van d'andere in besit hadden : de Franssen verlieten alles / wyltgenomen Mesel / 't geen sy niet en begeerden oher te geben / booz de Keurvorst van Brandenburg de Plaetsen / aen Sweden belooft / in der daed hadde verlaten en overgegeven : den 20 November 1679 dan wierdt eerst ingeruymt Straelont / daer de Burgery oock ontwoapent wierdt / en vervolgens de Penemunde Schjans /

Schans/Wolgast/ Greypswalde/ Anklam/ Wollin en Demmin / en op den 13 December Stettijn met den Dam / soo dat men doen voort de inruyminge van Wesel insgelijck verwachtte / maer 't selve is nech verwoijt tot den 24 February van dit lopende Jaer / ter oorsaeck van de achterstallige Contributtien / welke de Franssen vooz haer vertreck begeerden voldoen te hebben : sy ontfingen deswegen in omtrent 10 dagen 250000 Rijkxdaelders / boven het geene sy alreede hadden getrocken / soo dat / na 't voozgeven / sy de 400000 Rijkxdaelders in Connen gepackt / mede na Brankrijck hebben geboert. Den Heer Generael Luytenant en Vpheer Spaen was eenige dagen te vooren tot Wesel gekomen / om den Vpbrock met den Franssen Gouverneur / den Chevalier de Sourdis / te reguleren. Den 22 hebben sy Franssen haer Stucken en meeste Bagage vooz uyt over t'ijn gesonden. Den 23 treck de Cavalierij in goede ordre uyt / en wierdt op den 24 van de Infanterij gevolgt. De Brandenburgse Croupen quamen den self en dagh daer binnen / tot groote blijtschap van de Inwoonders. De Franssen zijn vervolgens te rugge getrocken / en hebben voort alle de Plaetsen tusschen Rijn en Maes / in 't Kleefs- Ceuls- en Gulicker landt verlaten / marcherende vooz Luycker-landt tot la Chaisnee over de Nase na St. Dinant / dat sy hebben ingehouden / maer 't Gros van de Croupen is verder na hups gekeert.

Den Heere Kcurvoost van Brandenburg heeft / na 't overlijden van Prins Johan Maurits van Nassau / sijn Zoon de Ceur-Prince geconferereert het Stadhouderchap over het Hartogdom Kleef / het Furstendoor Minden en de Graeffschappen van der Marck en Ravensbergh ; en den Heer Generael Lt. den Vpheer Spaen voornoemt President zijnde gemaeckt van alle Landen en Collegien der Regeeringe / waer in Prins Johan Maurits Stadhouder was geweest / was in die qualiteyt / eben vooz 't overgaen van Wesel / in 't selve Landt over-al ontfangen.

De Lijck-statie van den meergemelden Heer Prins Johan Maurits is op den 6 Maert tot Bergendael / by Kleef / sonder veele Ceremonien / volgens sijn begeeren in sijn Leben / gehouden / en het Doostelijcke doode Corpus in een schoone Combe / van Iseren Platen gegoten / en de welke sijn Doostel. Dooz. by desselfs Leben in de voozs. Plaets Bergendael hadde laten oprechten / op de navolgende manier geset : Eerst gingen de Doostel. Bediendens / hooge en lage / paer en paer / met lange Krouw-Mantels / vooz het Doostel. Lijck : daer op volgde een Cavalier / als Hof-Mareschal / met een swarte Staf in de Hant : daer na het Doostel. Lijck / gedragen van 20 jonge Personen / zijnde alle van de vooznaemste uyt Kleef / houdende 8 voozname jonge Edelluyden van 't Landt het swarte groote Fluweele Kleed / over de Kist leggende / waer op het Ridderlijck Johanniter Ordens Krups van wit Satijn / de groote van de Kist / was : daer na volgde wederom een ander Cavalier / mede als Mareschal / met een swarte Staf : en daer op sijn Excell. de Persoon van den Heere Generael Lt. Vpheer

Bypbeer van Spaen alleen / representerende de Persoon van den Heere Prins
 Wilhem Maurits van Passau / sijn Hebe / hebbende aen beyde syden 2 Ra-
 ken : daer na volgde het Keurvoorstel. Collegie van de Regeeringen en corps /
 Adelijck en Geleerde / en yder in sijn ordze / paer en paer : daer na het Keur-
 vorstel. Collegie van de Justitie mede en corps in hare ordze / werdende by dese
 twee voorsz. Collegien vooz aen dooz der selver Bedellen een Scepter gebra-
 gen / met swart Floers oibetrocken : daer op volgde het Collegie van de Ka-
 mer der Finantien / en voorsz de geheele Magistraet der Stadt Aleef / Predi-
 kanten en Geestelijcken / en andere Heeren meer / sulck dat een seer groot Ge-
 volgh was / en duysenden van Spectateurs. Het voorsz. Voorstel. Tjick aldus
 aen de voorn. Tombe komende / wierdt de Kist / die met swart Fluweel van
 buyten bekleed was / van de Waer genomen / en in de voorsz. Tombe geset / hee-
 rende van daer de voorn. Heeren ordentlijck wederom / en aen 't Hups komen-
 de / wierden dooz de selve dooz de voorn. 2 Mareeschallen in een dobbelde rang
 gestelt / alwaer de Heer Johan Adolphi / als Secretaris van hooggemelde sijn
 Voostel. Dooz. eenige Jaren geweest / en in 't midden van de voorsz. 2 Mare-
 schallen geplaceert zijnde / uyt den naem en van wegens hooggedachte Prins
 Wilhem Maurits van Passau een korte doch nerbeuse Aenspraecke / bestaende
 in Danchseggingen en exprestien van de loffelijcke Regeeringe / die sijn Voostel.
 Dooz. als Keurvoorstel. Stadthouder in de 30 Jaren ober die Landen
 geboert hadde / distinctelijck dede : waer op de voorn. Heeren in 't Hups tre-
 dende / zyn aldaer met een magnifique Collatie van Confituren geregaleert ;
 en is alsoo dese Ceremonie geeyndigt.

Doozleden Jaer had de Koning van Franckrijck een bysondere Rechtbank
 ober de Vergiftigers / als een Chambrze Ardente / doen oprichten / 't welck in
 't begin seer bzeemt scheen / alsoo men van sodanige saecken / namentlijck / dat
 de Mannen haer Vrouwen / de Vrouwen haer Mannen / en de Kinderen haer
 Ouders / om aen de Erffnisse te komen / soude vergeven / seer weynigh in
 Franckrijck had gehoort : maer na dat het doen van * Madame de Brinvil-
 liers

* Madame de Brinwilliers, anders Maria Margrieta d'Aubray, getrouwt zijnde aen den Marquis
 de Brinwilliers, geraeckte met eenen Sante Croix, een Persoon diens Afkomst men nauwelijck
 kende, en Goederen gering waren, maer die by den Marquis in 't Fransse Leger was gesien, en by
 die occasie thys gekomen zijnde, by hem eenige aengang maecte, in sodanigen gemeenen om-
 gang, dat Monfr. d'Aubray, haer Vader, zijnde Luytenant Civil, alle middelen aangewend heb-
 bende, om de selve te verbreecken, eyndeling sijn toevlucht tot den Koning heeft genomen, en een
 Lettre de Cachet verkregen, volgens welke den voorsz. Galant in de Bastille wierdt geset, alwet
 kennisse kreeg met een Italiaen, genaemt Exili, 't welck een Konstenaer van Vergif was, soo dat die
 aen hem de wetenschap leerde, daer hy na eenige tijdt van gevangenis segh van dacht te dienen,
 want was uytnemende over dit affront verstoort, 't geen echter geen veranderinge in d'een noch
 d'ander hebbende gebracht, wesende in lufft meest onversfettelijck, soo heeft hy, wanneer weder by
 Madame de Brinwilliers gekomen was, dan geheel secreet, soo dat niemant van de Vrienden daer
 wist, besloten sig tegen de Vader en Broeders te wreecken, en daer door hare Goederen op ged. de
 Brinwilliers te doen vallen; welck eerste geluckte, maer 't laetste niet gevolgt is; want den Vader,
 Luytenant Civil, in 't Jaer 1667 na Offemont, dat hem toequam, gaende, om eenige saecken met

kers / diens Proees in 't selve Rijck soo veel geruchts heeft gemaecht / dat hy na tot kennisse van al de werelt was gekomen / is sulckx soo gemeen geworden / dat men 't Vergif / dat daer toe wierdt ingegeven / de Naem van 't Poeder de la Succession had toegeëpment / 't zy dan dat het gebuyck so veel was / of dat het ten minsten tot een gemeen gesegh ware gekomen : maer 't gantsche Werck is te luytruchtiger geworden / om dat seer voortreffelijke Personen daer over verdacht zijn geraecht : Alles is tot noch toe niet publyck geworden / maer het

31 Deel.

E

gene

sijn Pachters te effenen , wierdt van Madame de Brinvilliers vergeselschap , en hem een Bonillon gepresenteert , waer in sy soo veel Vergif had gemengt , dat hy, sijne affaires niet hebbende konnen voltrecken , door het veelvuldig braecken , te rugge keerde , en kort daer na storf , sonder dat men alsdoen noch eenige quade gedachten had : maer Sante Croix daer mede noch niet veruoegt , arbejde voort , om de Broeders oock om te brengen , en beleyde hier toe met Madame de Brinvilliers , dat sijnen Dienaer en Vertroude , genaemt la Chauffee , in dienst van Monfr. d'Aubray , den Raetshoer , wierdt aengenomen , werdende by de selve Lacquey , sonder dat die wist , dat hy Dienaer van Sante Croix was geweest , en veel min van dit voornemen : dese Lacquey dan , daer toe onderwefen van Sante Croix , meynde sijn Heers Broeder (zijnde doen Luyt. Civil , en etende by sijn Broeder) met een Drinck-glas te vergeven , maer hy proefde de quade smaeck , en seyde tegen den Raetshoer : Wat is dit , wil u Knecht my vergeven ? Die oock sijn Mont aen 't Glas setrende , proefde , dat den Dranck niet goet en was ; maer la Chauffee verontschuldigde sich , dat 'er iemant in Huys was die een Dranck had ingenomen , en dat het apparent uyt dat Glas was geweest ; nemende alsdoen het desleyn geen voortgang : dat hem in 't Jaer 1670 tot Villequay beter geluckte , als hebbende aldaer het Fenijn in een Tourt gemengt , daer beyde de Broeders van aem , doch den Luytenant Civil alsnoch niet geheel herstelt van 't eerste Fenijn , overleed eerst daer van , dan den Raetshoer wederstont het een weynig langer , maer storf oock kort daer na , sonder dat op la Chauffee noch de minste suspitie viel , soo dat hem sijn Heer noch met een Legaet van 100 Kroonen bedacht had . Sante Croix ondertusschen sig hebbende bemoeyt met het bereyden van 't Fenijn , scheen door de lucht sodanig geraecht te zijn , dat hy weynig dagen daer na mede overleed , sonder dat sijn Vrienden daer kennisse van kregen , voor dat sijn Goedt verzegelt was : la Chauffee sijn voordeel hier by denckende te doen , komt in oppositie , en eyscht eenig Geldt , die hy seyde aen hem (Sante Croix) te bewaren had gegeven , met noch eenige Geschriften daer by ; 't welck d'aenleydinge tot sijn verder onheyl heeft gegeven . Ondertusschen was niemant soo seer verlegen als Madame de Brinvilliers , om een Kasje , waer in het Vergif verborgen , en onder de gezegelde Goederen van Sante Croix was , te bekomen , 't geen sy van den Commissaris , die de Zegeling had bygewoont , op alle manieren socht te krijgen : dan haer hart aendringen gaf suspitie , soo dat geresolveert wierdt het selve te openen , eer 't overgelevert wierdt ; 't welck geschiedende , vond men eerst een Briefje daer in , waer by Sante Croix versocht , dat het selve Kasje , met het gene daer in was , aen Madame de Brinvilliers , als haer toebehorende , mocht werden bestelt , of , soo sy voor hem overleden was , dat men 't , sonder verder te openen , soude verbranden ; en was geteeckent , Sante Croix . En daer op verder alles nagesocht werdende , kreeg men Pacquetten met Sublimaet-Glasen , Potten met Opium en ander boos Tuyg : maer Madame de Brinvilliers , sonder dat openen af te wachten , maeckte sig alvorens deur , en vluchte geheel tot buyten Vranckrijck . La Chauffee was ondertusschen soo onvoorsichtig , dat hy verscheyde Redenen uyt sijn Mont liet gaen , daer over hy verdacht geworden zijnde , wierdt vast gehouden , overtuygt , en gecondemneert levendig verbrandt te werden ; gelijk gedaen wierdt : Madame de Brinvilliers wierdt met eene gedoemt , om onthooft te werden ; sy vluchte na Engelandt en Duytslandt , maer tot Luyck bekent geworden zijnde , heeft den Koning een Exempt om haer gesonden , welke by haer een gezegelt Kasje met Vergif en andere saecken , en voornamentlijk een Geschrift , waer in sy veel van haer vuyle actien by forme van een confessie hadde geschreven : waer over sy naderhand geëxamineert zijnde , seyde , dat sy doenmaels buyten haer Sinnen was geweest ; en wierdt dapper voor haer gepleyt : maer sy wierdt echter in 't Jaer van 1676 by Arrest van 't Parlement van Parijs gecondemneert , na de Amende honorabel , op de Geve onthooft , en haer Lichaem verbrant te werden ; gelijk oock vervolgens is geschiet .

gene daer ruchtbaer van is / is dit : Eenem la Voisine / een Doedwijf (zijnde veeltijds Menschen die haer in veel saecken mengen) was nevens eenem la Sage / verdacht over 't vergiftigen / gebangen genomen / 't Doedwijf hadde vooz Waersegger en hy vooz Waersegger gespeelt / en daer by soude de eerste honderden van Kinderen / in onecht gewonnen / gesmoort / ja / om het uytkomen te beletten / tot Pulver verbrand hebben / en daer-en-boven her vooz. Voeder de la Succession aen diverse Personen hebben gegeven ; dan of sulck so breed is geweest / kan men niet verseecken / maer dat sy schuldig aen groote crimen moet geweest zijn / heeft het verbolg geleert / om dat daer ober namaels waerlijck is gestraft : dese nu / als sy geen hoop meer vooz haer selven had / beschuldigde / om tijdt te winnen / veel groote Dames en Heeren / die de Kamer besloot daer ober te doen vangen : maer daer van aldooren kennisse aen den Koning tot Parijs gegeven hebbende / had sijn Majesteit de goetheit van eenige te waerschouwen / waer onder oock was de Grabiine van Soissons / dat sy / soo sy schuldig was / soude deurgaen ; waer op sy haer noch op den selven dagh / met de Grabiine van Alluy / haer goede Vriendinne / deur maecte / gaende met omtrent 20 Personen vooz na Brussel / derwaerts van 2 van hare Kinderen gebolgt wierdt. 's Anderendaegs liet sijn Majesteit de Hartog van Luxemburgh tot St. Germain mede waerschouwen / dat de Kamer tegens hem en sijn Schoon-suster de Princesse d'Angry had gedecreteert : waer op hy de Koning in 't komen upt de Misse waernam / om sijn belieben te verstaen ; maer sijn Majesteit seyde hem niet anders / als / soo hy schuldig was / dat hy soude deurgaen / of anders sich verantwoorden : daer op hy alleen antwoorde / dat / alsoo hy Godt goffenseert had / dat hy meriteerde gestraft te werden. Doch bleeck / dat hy sich aen de saecken van 't vergeben niet schuldigh oordeelde / want liet sich self / upt ordze des Konings / gebangen binnen de Bastille brengen / nevens sijn Schoon-suster de Princesse van Angry. De te rechtganginge van de Kamer waren vorder tegens de Hartog van Vendosme / de Hartoginne van Bouillon / de Marechalle de la Ferte / &c. maer daer van met wetens gene schuldig zijn gebonden.

Den 29 Januarij quam de Hartoginne van Bouillon na 't Arsenal / om van de Kamer onderzragt te werden / zijnde verselt met een Sleep van meer als 20 Karossen / soo van 't Hups van Bouillon als dat van Elben / en hare Verwanten : de Hartoginne binnen getreden zijnde / verklaerde / dat sy haer in geene hechtenis ober haer erkende / dewijl sy / als Vrouw van een Hartog en Pair / niet te recht konde gebordert werden / als vooz het Parlement en de vijf Kamers / te samen vergadert / maer dat sy / om den Koning genoeg te geven / aldaer was gekomen. Haer protestatie wierdt geregistreert / en daer na onderzragt ober saecken / die van geen gebolg zijn geweest / alsoo sy haer bequamelijck daer vooz konde redden : Onder andere soude haer afgebragt zijn : Of sy niet was geweest by la Voisin , met intentie , om haer Man de Hartogh van Bouillon

Bouillon te vergeven? Daer op sy antwoorde: Dat sy by la Voisin was geweest, maer met die intentie niet: dat den Ridder van Vendosme, den Marquis de Ruvigny en andere hebbende getraecteert, den ged. Ridder haer hadde geseft, dat'er eene, genaemt la Sage, was, welcke logeerde by den bewuste la Voisin, en dat hem die voor een Waerfegger uytgaf; waer op haer Man en sy, met den Ridder van Vendosme en Monfr. de Ruvigny, by forme van divertissement, den selve la Sage waren gaen vinden, en sy die 3 dingen had gevraegt: eerst, of de Hartog van Beaufort (daer men alsdoen in Vranckrijck van sprack al of hy noch leefde) doot was? Wat haer Broeder, de Hartog van Nevers, doenmaels tot Romen dede? En wat het poinct was om te winnen in 't Spel van Hocque? Welcke Vragen ged. la Sage haer by geschrift hebbende doen opstellen, seyde, dat haer 's anderendaegs bescheft soude laten toekomen, gelijk hy hadde gedaen; maer dat sijn Antwoort was geweest, dat sijn Sibillen waren achter-gebleven. Apt alle 't welcke niet gebonden zijnde/ daer op de Kamer iets te seggen had/ is sy weder ontslagen: maer alsoo naderhant schersgewijse van den Koning had gesproocken/ wierdt sy na Perac gerelegueert. En soo is 't oock met de andere Gedaegden meerendeel gegaen/ namentlijck/ dat als de Beschuldigen ondersocht wierden/ seer woernig waerheyt wierdt gebonden: Doch de Grabinne van Soissons/ sich geabsenteert en na Brussel begeben hebbende/ had aldaer in 't begin seer veel te lijden/ alsoo 't gemeen Volck haer booz een Cobenaerster aensagh/ 't geen dat echter haest verdween/ sy wierdt dooz ordre van den Koning 3 dagen na mallander ingedaeght/ maer sy bleef tot Brussel/ trachtende haer echter in gunst van den Koning by Supplicatien te herstellen; dan/ terwijl dit schrybe/ leefte sy met goede reputatie onder de Grooten tot Brussel. Daer wierden noch dwerfche Lupden van geringe conditie gebangen; maer het bleeck/ dat la Voisin alleen veele aenzacht/ gelijk boven geseft is/ om tijdt booz haer self te winnen: het welck by den Koning gemerckt zijnde/ alsoo Lupden beschuldigt wierden die sy noyt gesien hadde/ soo heeft de selve geresolbeert met haer een eynde te maeken: En hier op is gebolgt/ dat sy by de Kamer is gecondemneert/ om eerst te doen de Amende honorable/ en dan eerst met een gloepend Iser doozstecken/ haer Handt afgehouden/ en verbolgens geheel lebendig verbrandt te werden/ 't welck op den 22 Februarij is volboert/ zijnde doe noch soo stout/ dat/ komende op de Plaets van de straffe/ en den Scherprechter aensende/ vraegde: Of 't hem wel heugde, dat hy by haer om Vergif was geweest? Meynende wel licht daer dooz de Executie te troubleren; maer haer Biechtvader seyde haer/ dat sy op 't behoud van haer Ziele soude dencken; met Woorden die haer daer toe konden aenmanen/ waer dooz sy wat aendachtiger geworden zijnde/ een misfabel eynde van hare vuple actien heeft bekomen.

Wie meer aen 't vergeven al schuldig zijn gebonden/ daer van is ons 't recht te bescheft tot noch toe niet toegelomen; dan niet tegenstaende in 't begin seer veel tot laste van de Hartog van Luxemburg wierdt gesproocken/ en derhalven

seer nauw befloten gehouden / soo heeft men echter naderhand bebonden / dat het gantsche Werck van niet veel belang moet geweest zijn / en soude de resolutie / om de selve in verseeckering te nemen / gekomen zijn door seker vals Boortoir / 't welck eenen Bonard / die te voren sijn Soliciteur van Proecessen was geweest / uyt sijn Naem had gebuycht : maer desen / nebens eenen Botot / die een Dienaer van den Hartog was geweest / gevangen genomen en overwonnen van dat in sulck geval des Hartogs Handt nageschreeven had / is koven de Amende honorable voor Hofre Dame / tot Parijs gecondemneert voor altydt op de Galepen te sitten / en Botot voor 9 Jaeren.

Na dit gedaen was / heeft de Kamer in 't korte een eynde van 't Proces van den Hartog gemaect / en is de selve op den 12 Maert vry verklaert : waer van aen den Koning aenstonts kennisse wierdt gegeven / om dat hy sonder permiffie van sijn Majesteit niet uyt de Bastille mocht gelaten werden ; 't geen hem haest verkreeg / maer wierdt geordonneert na Champagne / in sijn Hartogdom Picque / te vertrecken / soo dat buyten de bedieninge van sijn voorgeaende Chargien is gebleven.

Engelandt is ondertusschen het Coneel van onrust / daer al de werelt het nog op geslagen had / gebleven : Wy hebben in de laetste Mercurius gesien de woelerij en niet Requesten tot het sitten van 't Parlement / en de Proclamatie die daer tegen gepubliceert was. Daer was oock een Vergadering van Heeren uyt den Raedt aengestelt / om ordze tegen de Papijsten te stellen : die door de Dede-Rechters van Middelfer en Westminster / self in Somersethouse en tot St. James / ondersoek liet doen / of daer eenige Papijsten mochten wesen / ja self moesten de uptheemisse Ministers een Lijst van hare Dienaers opgeven / op dat gene andere daer onder souden schuylen. En den Koning / om sijn ernst tegens de Papijsten te vertonen / heeft de navolgende Proclamatie tegens het begin van 't Jaer doen publiceren.

CHARLES R.

DEn Koning met groote smerte gevoelende , dat de Papery sedert eenige Jaeren herwaerts in dit Koningrijck hoe langer hoe meer toeneemt , om dat men in gebreecke blijft de goede Wetten , die tot dempingh van deselve gemaect zijn , ter executie te stellen , het welck de stoutigheyt aen de Jesuyten en Priesters gegeven heeft in groot getal van over Zee in dit Eylandt te komen , dewelcke , nevens andere , de schadelijckste en verfoeyelijckste Leer-stucken van die Religie opentlijck geleert en gepredickt hebbende , en soo doende verscheyde goede Onderdanen van sijn Majesteit geperfuadeert ende daer toe gebracht , omme de Geboorsaemheydt , die sy hem schuldigh zijn , af te treden , oock haer met den Paus en Roomse Stoel weder te versoenen ; ende niet-tegenstaende de goede Wetten , die der gemaect zijn , om de gemelde disordres voor te komen , hebben echter

de Papisten gecontinueert hare Kinderen ende Magen na de vreemde Landen te fenden, om in de Roomffe Religie te werden opgebracht: En fijn Majesteyt vrefende, dat door fulck een ftoute en fchadelijcke practijcke ofte gewoonte, die tot noch toe niet na behooren geftraft is, verfcheyde van fijne goede Onderdanen onkundigh van de gemelde Wetten fouden zijn, foo heeft defelve geraden geoordeelt de voornaemfte en ftrengfte Wetten, by defe fijne Coninglijcke Proclamatie, en volgens het Advys van fijn Secreten Raedt, te doen publiceren ende afkondigen, foo om voor te komen, dat fijne Onderdanen door geen onkunde misleyt werden, om de gemelde mislagen te begaen, als om alderhande Perfoonen, dewelcke kenniffe fullen hebben, dat fulcks gefchiedt is, aenleyding te geven ende te animeren, om haer volgens de Wet te vervolgen; zijnde derhalven de fubstantie der gemelde Wetten als volgt:

By een Acte van het vijfde Jaer van Elizabeth, Capit. 1. is het als een Wet vast gefteft en beraemt, dat het fchryven, drucken, predicken, leeren ofte feggen, als oock de Jurisdicctie ofte Macht van den Biffchop van Romen, of deffelfs Stoelte publiceren, befchermen of voorftaen, gelijk die dingen voor defen in dit Koningrijck gereclameert of geufurpeert zijn, ofte dat Gefagh, Voorrecht of Jurisdicctie aen de gemelde Roomffe Stoel, of aen eenigen Biffchop van defelve in 't toekomende toe te fchryven, ofte iemand daer toe helpen, by- of onderftant doen, voor de eerfte reys voor Premunire, en de tweede voor hoogh Verraet gehouden werdt.

In het 27fte Jaer van Elizabeth, Cap. 2. is verklaert en verftaen, dat het ontfangen, in Huys nemen, helpen, by- of onderftant doen aen eenig Jefuyt, Miffionaris, Priester, Diaken, Monnick of Religieus, door eenig Gefagh, Macht of Jurisdicctie van de Roomffe Stoel fpruytende, of by defelve gepretendeert, gemaect ofte gecreëert, 't zy dat foodanige Perfoonen op vrye voeten of buyten hechteniffe zijn, foo is het, dat de Luyden, die fulcks doen, en wetende dat fy foodanig zijn, aen Rebelle of Felonie fchuldig gehouden werden, fonder een beneficie van Clerge.

Het is mede een Misdact van hoogh Verraet, by het 23fte Statuyt van Elizabeth, Cap. 1. eenige Onderdanen van fijne Majesteyt tot de Roomffe Religie te brengen, om defelve daer door van de natuurlijcke Gehoorfaemheyt, die fy aen den Coningh fchuldig zijn, af te trecken; en is het mede een Misdact van hoogh Verraet van figh alfoo daer toe te laten brengen: oock zijn alle die geene, dewelcke ietwes contribuieren, om die Luyden alfoo aen te locken, of die defelve in hare Huysen herbergen en verfwygen, na dat fy weten, dat fy alfoo misleyt zijn, aen misgreep van Verraet fchuldigh, dat is te feggen, dat fy kenniffe van 't Verraet gehad, en 't felve niet geopenbaert hebben.

By een Statuyt 3 Jacobus, Cap. 4. is het een Misdact van hoogh Verraet d'Abfolutie in 't werck te ftellen, of eenigh Onderdaen van fijne Majesteyt van dit Koningrijck van Engelandt te abfolveren, perfuaderen, aen locken, met den Paus of

de Roomſſe Stoel weder verſoenen, of hem tot het belooven van Gehoorſaem-
 heyt aen eenigh Gefag van de Roomſſe ſpruytende, of aen hoedanig Prins, Staet,
 of Macht het ſoude mogen weſen, te brengen, het zy dat ſulcks op Zee, over Zee,
 of in eenige Plaets van de Staten en Koningrijken van ſijn Majesteit komt te
 geſchieden.

Oock werdt by het gemelde Statuyt voor hoog Verraet gehouden, dat men ſigh
 vrywillig laet abſolveren, aenlocken, weder verſoenen, of Gehoorſaemheyt aen
 hoedanigh diergelijck gepretendeert Gefag, Prins, Staet, Macht ofte Porentaet
 het ſoude mogen weſen, belooft, ofte diergelijcke Delinquanten met raet of daet
 aſſiſteert, byſtaet, de behulpſame hant biet, onderhout ofte ophout.

Werdt mede voor hoog Verraet geimputeert aen hoedanigen Perſoon, onder
 de gehoorſaemheyt des Conings ſtaende, het gaen, ſenden, ofte doen ſenden van
 eenigh Kint of ander Perſoon van ſijne Majesteits Staten nae eenige over Zeeſſe
 plaets, om deſelve aen de Gehoorſaemheyt, die ſy aen den Koning ſchuldig zijn,
 te ontrecken, en in 't een of het ander Prioorschap, Abdy, Klooster, Convent,
 Paepſe Univerſiteyt, Collegie ofte School, Huys van Jeſuyten, Prieſters of eenigh
 ander particulier Paeps Huys te beſteden, om aldaer door d'een of d'ander Jeſuyt,
 Miſſionaris, Monnick, Religieus, of hoedanigh ander Papift het ſoude mogen we-
 ſen in de Paepſe Religie, om profeſſie daer van te maecten, te werden onderwe-
 ſen ofte geſterckt.

Als mede door hoedanigen Perſoon het ſoude mogen weſen, eenige Somme
 ofte Sommen Geldts, ofte iets anders tot onderhout ofte ſubſiſtentie van een Kint,
 of hoedanig ander Perſoon, dewelcke, als vooren, ſoude gegaen of gefonden zijn,
 of die noch gaen ſoude, of gefonden, opgebracht of onderweſen werden, te ſenden
 ofte doen ſenden, het zy dat ſulcks ſoude mogen weſen onder pretext ofte voor-
 wensel van medogenthey, goetgunſtigheyt ofte Aelmis, om het een of 't ander
 Prioorschap, Abdy, Klooster, Convent, Collegie, School of eenigh ander Geeſte-
 lijck Huys eenig by- of onderſtant te doen.

Werdende alle ſoodanige Delinquanten, dewelcke van 't boven-ſtaende over-
 tuyght werden, voor inhabel verklaert, om ſigh van eenige Actie, Billet, Klachte
 ofte Informatie in Rechten te komen bedienen, ofte eenig Proces, in hoedanigh
 Hof van Juſtitie het ſoude mogen weſen, te kunnen vervolgen, als oock door hoe-
 danige Compagnie te werden gedeputeert, ofte tot Executeurs of Adminiſtrateurs
 van niemants Goederen aengeſtelt: mogen oock geene Legaten wegh maecten
 ofte ontfangen, en verbeuren daer-en-boven alle hare Goederen, roerende en
 onroerende, Landen, Pachthoven, Erffeniſſen, Rentén, Jaerlijckſe Inkomſten,
 Ampten en andere Rechtén, haer Leyen lang gedurende, gelijk by een Statuyt
 van Karel de I. in het derde Jaer van ſijne Regeringe, Cap. 2. werdt vaſt geſtelt.

En op dat de getrouwe Onderdanen van ſijne Majesteit van de geſeyde Wetten,
 en alle die geene die tot demping van de Papery gemaect zijn, ſoo veel te beter
 mogen werden onderrecht, ingevalle deſelye aen de gedruckte Statuyten niet wel
 kunnen

konnen komen, of deselve niet wel uytleggen, fullen sy met de Rechters van sijn Majesteyt, Vrede-Rechters of andere Magistraten te rade gaen, aen wie by desen wel expresselijck belast werdt deselve, op wat tijdt het soude mogen wesen, te onderwyfen en onderrechten, alsoo sijn Majesteyt geresolveert is, alle de gemelde Wetten strengelijck te doen in 't werck stellen en nakomen.

Oock belast sijne Majesteyt by desen aen alle en een iegelijck van sijne Onderdanen, dat ingevalle iemant, by hoedanigh Discours ofte Dispuyt het soude mogen wesen, het Gesagh ofte Jurisdicctie van den Paus soude willen staende houden ofte voor spreucken, ofte iemant van sijne gemelde Onderdanen tot de Paepse Religie misleyden ofte brengen, of soo sy iemant aen de boven-gemelde Misdaden, ofte eenige overtredingen of misgrepen tegen de Wetten, tot dempinge van de Papery gemaect, schuldigh kennen, is het sulcks, dat sijn Majesteyt haer belast deselve aenstonts aen d'een of d'ander Magistraet aen te brengen, op dat tegens de Delinquanten werde geprocedeert, en dat deselve na verdiensten gestraft mogen werden.

En om die gene, die sich hier in haren schuldigen plicht fullen quijten, soo veel te meer daer inne te animeren, sal sijn Majesteyt Macht aen de Rechters van alle sijne Hoven van Westmunster by sijn Brieven onder het Secret Zegel opdragen, om alle Personon, de welcke tegens de gemelde of andere Wetten, tot dempinge van de Papery gemaect, fullen aengaen, te belonen gelijk sy te rade fullen werden: En fullen de gemelde Beloningen genomen werden op de Confiscatien, de welcke in diergelijcke saecken tot profijt van sijn Majesteyt fullen voorvallen, behalven het gene door de gemelde Wetten voor die gene, die de gem. Delinquanten fullen aenbrengen, reets toegeleyt is. Gegeven in ons Hof tot Withal den 31ste dagh der Maent December 1679, en van onse Regeeringe het 31ste.

Den Lord Major en Hoofden van de Stadts Militie bebal sijn Majesteyt daer-en-boven de Wetten tegen de Papisten ter executie te stellen / en daer nevens / dat behoorlijcke sozge tegens alle Tumulten en Ouproer souden dragen: Gelyck oock besloten wierdt 4 Compagnien Trainbands in plaets van 2 alle nachten te doen waken.

't Werck van de Petition stont ondertusschen niet stil; maer daer 't alles op aenquam / was / of den Gemeene Raedt en Regeeringe van de Stadt Londen sich voor of tegens de Petition soude verklaren: Waer op den 30^{en} January de voorsz. Gemeene Raedt te samen quam / en is in de selve gebentileert 3 dingen / eerst / of het noodwendig was dat het Parlement soude sitten; 't welck wierdt verstaen van ja: Ten 2. / of het geoorloft was daer ober Petition aen den Koning te presenteren; 't geen insgelijck mede wierdt verstaen: En ten 3. / of men doenmaels dan eene Petition daer toe soude overleveren; 't welck van 88 tegen 86 Stemmen wierdt geaffirmeert / maer daer by komende de Stemmen van de Aldermans / van welcke 14 tegen / en 6 alleen voor de Petition waren /

soo zijn de meeste Stemmen tegens de Petitiën gevallen / en daer mede is het gantsche werck van de Petitiën in duypgen geraecht ; want of eenige daer mede in verscheyde Provincien noch al wilden voortgaen / gelijk oock ettelijcke die quamen presenteren / maer slechte bejegening kregen / soo hebben in tegendeel dibernsche Tegen-Petitiën ingestelt / dienende tot verklaringe / dat het maechten van Petitiën by haer vooz oproerig wierdt gehouden / en dat sy daer geen deel noch part in hadden : doch hier over is namaels / doe 't Parlement quam te sitten / veel te doen geweest / alsoo 't selve van ander verstant / en vooz de Petitiën was.

Dr. Oates en Bedlow hadden den Opper-Rechter Scrogs beschuldigt / dat hy in 't te recht stellen van den Dr. Wakeman niet wel hadde gehandelt : maer den selven Scrogs heeft sich den 30 Januarij / doen de saken soo liepen / die voegen verantwoort / dat t'eenmael byz verklaert is.

Wat sentiment den Koning over 't sitten van 't Parlement hadde / heeft sijn Majestejt in een Aenspraeck aen 't selve op den 5 Februario / als wanneer / om verder geprorogeert te werden / most te samen komen / betoont / luydende aldus.

MYLORDS EN EDELEN.

WAnneer ick in den Raedt mijn intentie , om 't Parlement uyt te stellen , voor soo lange tijdt als in November , verklaerde , soo geschiede dat niet sonder wel te hebben gewogen en geconfidereert de gronden en redenen , die my daer toe induceerden , en kan ick niet bewogen werden door eenige sake , die zedert is voorgevallen (voor soo veel als de Affaires binnen 't Koninckrijk aengaen) om te veranderen , of leetschap te hebben van die Resolutie , maer ben veel meer daer in geconfirmeert en bevestigt ; maer dit geseyt hebbende , moet ick u met eene seggen , dat , considererende het tegenwoordige gevaer , 't welck eenige van onse Naburen Geallieerde dreygt , in wiens interest en versekertheyt wy soo nauw zijn geraecht , soo soude het van seer quade consequentie kunnen zijn een Prorogatie te maecken voor soo langen tijdt , welcke ten minsten soude discourageren onse Vrienden , die op ons steunen : Om dese reden alleen soo vinde goet u een dagh tot uwe weder Vergadering in April te stellen . En hebbende alsoo u laten sien mijn forge voor u in relatie van de buyten-affaires , soo moet ick voer u observeren , dat de uytsporigheden en jaloufyen van binnen van sodanige nature zijn , en soo gesteygert en toegenomen , door de malitie en industrie van quade Lieders , dat ick onweeglijck van opinie ben , dat een langer interval van 't Parlement absolutelijck nootfakelijck sal zijn , tot bedaring en bevrediging van de Luyden haer gedachten , ingevolge van 't welcke ick beducht ben , dat de aldereygenste Remedien sonder vrucht sullen zijn , sonder de assistentie van een langer tijdt : Ick heb derhalven geresolveert , dat van den dagh , waer op gy sult vergaderen , in April , een verder prorogatie sal zijn , 't en waer de conditie van onse Geallieerde buyten , als-dan onse immediate assistentie vereyste . En nu , Mylord Cancelier , doet als ik u heb bevolen .

En hier op seyde de selve.

Mylords, en ghy Ridders, Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente.

Sijn Majesteyts Konincklijcke wil en believen is, dat dit Parlement sal zijn geprorogeeert tot Donderdag den 15. 25 April naestkomende; en dienvolgende is 't Parlement geprorogeeert tot den selven 15. 25 April, als geseyt.

Daer geschieden hier en ginder veele particuliere actien / doch of de selve eenige relatien op het generale Werck hadden / kan men niet wel seggen; soo is 'er een luyt gerucht ontstaen / van dat men 't Huys van eenen Mr. Delanoy / in 't Zuidwerck / soude getracht hebben in brandt te steecken / om een grooter daer upt te doen spruyten / waer ober eenige Personen / nebens de Meyt / Margriet Klarch genaemt / zijn vast geset.

Cot Bristol hadden eenige Cimmerluyden / 50 a 60 sterck / mede een groot spel op de Jaer-marcht aengerecht / alsoo sy eene / hoor af gaende met een Wyl van rood hout / daer een Leuw op stont / volgden / terwijl een ander de Trompet blies / 't welck veel volck te samen bracht / sonder dat men heeft konnen weten met wat intentie / gelijk self den vooznaemste daer van / gevangen zijnde / seer weynig wist te seggen / en derhalven na een reprimende weder wierdt ontslagen.

Den Heer Coventry heeft omtrent die tijdt sijn Secretarijschap van Staet gequiteert / en is den Heer Neoline Jenkins / die Ambassadeur op de Rijnweegse Vredens-Tractaten is geweest / in de selve Bedieninge gesuccedeert.

Den Koningh sond den Heer Southwel na den Heere Keurvorst van Brandenburg / den Heer Bodwin na Denemarcken / en den Heer Warwick na Sweden / om de luyten-affaires.

Tusschen den 26 en 27 February was 'er weder een Brandt tot Londen: maer 't is daer soo dickmael te doen geweest / dat men die sal daer laten / sonder nochtans te besluyten of die dooz beleyd of ongeluck zijn ontstaen.

Middelertwyl continueerde de woelery ober 't bewuste Complot: Eenent Mr. Christiaan / gewesen Hofmeester van de Graef van Danby / dooz eenent Higge beschuldigt / dat sich mede tot verandering van 't Gouvernement had laten bewegen / wierdt den 14 Maert vooz den Raedt gehoozt, maer alsoo de Informatien te dupster waren / weder op Vozgtocht los gelaten. 't Selve gebeurde kortz daer aen oock aen eenen Sr. Thomas Gascoigne / die dooz Laurence Malobray en Mr. Balron aengebracht / dat hy na des Konings Leben had gestaen / en de Daepse in Forckshire / alwaer hy woonachtig was / met Gelt en raedt daer toe gestijft / sich vooz des Konings Banck soo wel wist te verantwoozden / dat / al schoon de Getuygen vast op haer stuck bleben staen / de Geswoozne van die Provincie hem onschuldig aen hoog Verraet verklaerden / waer op hy oock aenstonts van den Raedt is vry gesproocken: men behond a

leen / dat hy / als Roomsgesind / de Jesuyten en andere Geestelijken in verschepde saken had geassisteert / sonder eenig deel aen 't Verraet te hebben : hier mede verdween de hoop van veele / die groot licht uyt sijn Bekentenis meenden geschept te hebben ; hoewel de verbittering tegens de Paepse daer door niet en streemde / also eenen Price en Sasboroug / die Dugdale met Gelt hadden meenen om te kopen / om sijn Getuygenis wegens 't Complot te dixerteren / ontrent de selve tijdt daer van wierden overwonnen en schuldig bevonden.

Het mistrouwen was te meer / om dat in 't begin van Apzil een groot getal Apprentices / hebbende een Klock-gieter / Thomas Alford genaemt / tot haer Capiteyn / tot Londen op de been geraachten ; sy droegen door al de Straten van de Stadt een Tafereel / waer in de Romp van 't oude Parlement stont afgebeeld / in meeninge / om 't selve na de omboering te verbzanden / gelijk men byna alle Jaren tot Londen gewoon is den Paus te doen ; maer 't selve door Sr. William Waller in 't begin gestuyt / en de voornaemste Welhamels gebangen zijnde / had die voortgang niet / gelijk menigte haer ingebeelt hadden / al schoon sommige beducht waren / dat dese Croup / door de Roomse geassisteert / een quaet deffeyn hadde vooz-gehad : maer na dat de Gebangene waren ge-examineert / en alles ten nausten ondersocht / bevond men niet anders / als dat 't selve maer uyt een bliinde dzift was geschied : doch op dat het selve naderhant geen aenleydinge tot iets diergelijckx soude geven / dede den Lord Major / met advijs van de Aldermans / het volgende Placcaet publiceren.

Alsoo het blijkt uyt verscheyde Examinatien , gedaen voor my en andere van sijn Majesteys Vrede-Rechters , dat daer zijn geweest verscheyde aenwendingen en overleggingen , opmakende eenige Apprentices en andere , om haer te begeven in een detestable combinatie , tot bose voornemens tegens de rust en goede Regeringe van dese Stadt , zijnde bereyts verscheyde van de Complicen daer over in bewaringe , om haer na de Wet te verantwoorden : En voorfiende de dangereuse en bedroefde consequentien , beyde voor de Religie en de Vrede , in de circumstantien daer wy nu in zijn , dat gedebaucheerde en oproerige Vergaderingen souden kunnen gemaect werden door beleyt en arglistigheyt van desseyn-hebbende Papisten , en van andere Personen , die qualijck tot de Regeringe genegen zijn , en 't getal van ontallijcke Personen , daer de Voor-fteden van dese Stadt mede vervult zijn , welcke haer voordeel souden mogen soecken met het voortsetten van debauches en onwettelijcke Vergaderingen , tot slimmer voornemens als de Apprentices wel meynen : Soo werdt , om te voorkomen en te preveniëren eenige van sodanige quade deffeynen en boosheden , die daer uyt mochten volgen , en om te beletten alle ongelucken , daer d'Apprentices en andere onvoorsichtiglijck in souden kunnen vallen , en tot preservatie van de Vrede , Eere en goet Gouvernement van dese Stadt , met advys van mijne Broederen d'Aldermans , in sijn Majestyts name , stricteelijck bevolen en belast alle Meesters van Familien , dat sy wel sullen

fullen acht slaen en forge dragen, dat d'Apprentices en Dienaers strictelijck onder haer commando blyven, en dat sy haer waerschouwen en vermanen tegens alle sodanige Combinatien, gedebauch ende Vergaderingen en proceduren, specialijck op Sondag en Feest-dagen, dat door hare goede voorforge, en haer te houden tot hare respectieve plichten, alle onbequame en onwettelijke Vergaderingen mogen voorgekomen werden, welcke in alle tyden van ongeluckige consequentien zijn geweest, en grootelijckx tot oneere Godts, schandael van de Protestantse Religie, en 't goet Gouvernement van de Stadt. Gelijck oock werdt bevolen en belast aen alle Constapels en Schouten, forge te dragen, dat de Burger-wachten dagelijckx werden gehouden, en in volkomen proportie, na de Wet van dien, en by eenig defect daer van, 't selve aen my bekent te maken, op dat effectuële forge magh gedragen werden tot redres van eenig defect of abuys daer in: En ick recommandere verder aen de forge van de Aldermans, Deputees, of gemeene Raedtslieden, een yder in sijn Wijck, dat zy somwyle met eenige Burgers haer Geburen, soo als sy goet fullen vinden, de Ronde willen doen, om te sien of de Wachten wel gehouden werden, en hare respectieve plichten waer nemen; en werdt oock aen hare forge gerecommandeert, dat dit spoediglijck magh gecommuniceert werden aen alle de Inwoonders in hare respectieve Wijcken. Gegeven tot Guildhal, Londen den 30 Maert, of 9 April.

Sijn Majestejt dede daer-en-boven noch/ tot weering van alle Oproer / den 17 April het volgende Placcaet publiceren.

OM d'oproerige disordres, die na desen, onder pretext van by een te komen om publijcke Vreugde-vuren en Vuurwercken aen te steecken, souden konnen voorvallen, voor te komen, als mede om te verhinderen de quade voornemens van eenige Luyden, die qualijck tot de Regeeringe zijn geintentioneert, en die sich gemeenlijck van dusdanige gelegentheden bedienen, om van de geseyde By-eenkomen plaetsen van onlust en oproer te maecken, is op heden door sijn Majestejt in sijn Raedt belast, dat geen Persoon of Personen, van wat qualiteyt of conditie de selve mogen zijn, sich fullen verstitouten eenige Vreugde-vuuren of andere publijcke Vuurwercken tegen den 8 Juny naestkomende, als wanneer den Dagh van de Geboorte en miraculeuse en geluckige Herstellinge van sijn Majestejt werdt geviert, of oock op hoedanig ander Feest-dagh oftijdt te maken of doen maecken, sonder alvorens een expresse permissie van sijn Majestejt of sijnen Raedt daer toe verkregen te hebben, of ten zy sulckx hun door den Heer Major der Stadt Londen, of door de onderscheydelijcke Vrede-Rechters, yder in sijn Wijck, aenbevolen was, op poene van des Konings ongenade, en volgens d'uytterste strengigheyt der Wetten te werden vervolgt. Oock wert een yder belast kennisse van dit tegenwoordige Bevel te nemen, alsoo 't selve anders op haer pericul en risico sal wesen.

FRANÇOIS GUYN.

Omtrent de selve tijt sprack men tot Londen/ dat aen de Grabe van Schafsbury dooz eenige Personē een bozder en geheele ontdecking van 't Complot was gedaen; waer ober oock den Raedt des Konings/ na dat het selve haer dooz geseyden Grabe was gerappozteert/ een Comité van den President Roberts de Graven van Essex/ Bridgewater en ged. Grabe van Schafsbury ondonneerde/ om van 't selve een nader ondersoek te doen; doch wat by de selve daer in is uytgebonden/ heeft men tot noch niet volkomen kommen vernemen inboegen wy 't selve booz dees tijdt sullen laten berusten.

Men des Konings Raedt wierdt mede dooz eenen Fitzgerald een Verraet 't welck in Irlandt voorgenomen was/ ontdeckt; maer dewijl 't selve eerst naderhant in 't licht is gekomen/ sullen wy daer van op sijn tijdt sprecken.

Dr. William Waller/ een van de Brede-Rechters/ die soo pberig de Protestantse saeck tegens de Roomse had voozgestaen/ wierdt dooz oorde van sijn Majestejt sijn Commissie ontnomen/ om dat hy den bewusten Higgin, daer van wy hier booz geseyt hebben/ die dooz den Raedt in Gatehouse was gevangen geset/ uyt sijn eygen authoritejt daer uyt had laten halen/ en in een Herberge tegens andere geconfronteert: Dit gaf aen de Protestanten achterdenden/ of daer onder iets anders mocht schuylen/ maer daer is tot nog toe niet op gevolgt.

Kortz daer aen gebeurde een andere actie aen den Brede-Rechter Mr. Arnold/ die by den Temple tot Londen op den avont dooz 3 onbekende Personen wierdt aengerand/ en 12 a 13 steecken met Degens gegeven; dit geschiede/ om dat hy mede een pberigh Verfolger der Roomse was geweest/ en een seetker Prieester/ Evans genaemt/ dooz sijn beleyd gevangen/ en naderhant gehangen was geworden/ want in d'Attacque riepen sy hem toe: Gy Hont, bid nu Godt voor de Ziele van Capiteyn Evans. Doch op 't gerucht eenig Volck aenkomende/ mosten sy hem weder verlaten/ en haer selfs salveren: Gemelde Mr. Arnold wierdt korte tijdt daer na weder van sijn Wonden genesen/ en eenige Personen/ daer men suspitie op had/ gevangen genomen/ onder welke mede een was/ die men in den Cour onder de Dienaers van den Lord Polwis had gebonden; maer dese/ een Nederlander zijnde/ gaf soo veel bewijs van sijn onschult/ dat hy weder vry gestelt wierdt. Den Koning/ hier van geïnformeert/ liet aenstonts 100 Ponden beloven aen die gene/ die een van de Hantdadige soldaeden kommen aenwijzen: Gelijck eenige tijdt daer na John Giles uyt het Graefschap van Monmouth wiert gehaelt/ en na dat daer aen schuldigh gebonden was/ gecondemneert/ om dziemael in de Pillory te staen.

Dit gaf een groote verbittering onder de Protestanten dooz het geheele Koninkrijck/ sig inbeeldende of de Roomse daer mede booz hadden alle de Brede-Rechters van die Bedieningen af te schickien/ en alsoo het ondersoek van het Complot te stremmen; de welke noch te meer aenwies/ om dat 'er een gerucht liep/ dat men Dugdale en andere/ die men met beloften niet had kommen ontfetten/ met Vergif van 't Leben had willen beroven: waer by noch quam dat de

de Hartog van Buckingham door eenen Philip le Mar / met wie hy het selve soude gepleegt hebben / van Sodomie beschuldigt wierdt / maer dewyl dit alleen wpt partyfchap wierdt gedebiteert / viel die saeck t'eenmael in dupgen / alsoo sijn Beschuldigers / die daer toe bekenden omgekecht te zyn / met in de Pillory te staen / wierden gestraft.

Terwyl naechte de tijdt van het sitten van 't Parlement / waer na beele al verlangt hadden / maer sijn Majestejt den 15 Wyzil in sijn Raedt komende / maechte hun bekent / dat hy voorsz. men had 't selve vooz een klepne tijdt te prorogueren / namentlijck tot den 17. 27 Mey daer aen volgende / t welck / wan- heer beyde Husen t'samen gekomen waren / haer door den Cancelier met de volgende Woorden wierdt aengediend.

Mylords, en ghy Ridders, Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente.

Uyt krachte van de Commissie, die u voorgelesen is, soo is 't sijn Majestejts behagen, dat dit Parlement sal geprorogueert werden tot den 27 van Mey naest, en dienvolgende werdt het Parlement tot die tijdt geprorogueert.

Den Heer Hartog van Jorck sigt sedert laest in Schotlandt hebbende onthouden / kreeg in February van sijn Majestejt ordze / om sig weder na Londen te begeven : Waer op gemelden Heer Hartogh den Schotsen Raedt te samen hebbende geroepen / haer tot afscheyt te kennengaf : Dat niets dan sijn Majestejts Ordres hem van haer konde doen scheidten, als van wien hy sulcke groote eerbiedigheden hadde ontfangen, dat hy niet soude nalaten, om sijn Majestejt een goede indruck van een getrouwe Adeldom en beter Natie te geven, als sommige in Engelandt hem soudent ver-tonen. Waer op gem. Raedt hem hartelijck bedanckte vooz sijn Konincklijcke tegenwoordighejt / met aanbiedinge van haer Personen / Koetsen / Ec. om hem over Landt te geleypden : Maer dewyl sijn Majestejt eenige Sachten tot sijn transport gesonden had / deden sy eenige Schepen daer by / om sijn Bagagie daer in te laden. En heeft daer na degemelde Raedt / doen den Hartog in 't Jaer weder in Schotlandt quam / om haer goeden yber tot de Koninckl. Familie te betonen / de volgende Missive aen sijn Majest. gesonden.

S I R E.

W Y hebben reden om te gelooven, dat de rechtmatige bevelen van uwe Majestejt nimmer fullen werden nagelaten door onbillijckheyt, of geretardeert door sloffigheyt van dit uwe Majestejts outste Koningrijck, zijnde volkomentlijck overtuygt, dat niets van ons werdt gerequireert, als dat wy ons selven door de beste middelen mogen preserveren tegens soo schrickelijck gevaer, als ons dreygt, van deselve beginselen die ons in vorige tijden hebben geruineert; soo dat uwe Onderdanen genootsaeckt zyn te bekennen, dat niets haer geluck kan verminderen als ongelovigheyt en ondanckbaerheyt, en spenderende uwe Majestejt

voor onse bescherminge al de Inkomsten, die deselve treckt uyt dit Koningrijck, toont deselve niet van ons te begeeren, als dat wy letten op ons eygen intrest, en dat de selve uwe Maj. niet by ons wint, als de sorge om ons te regeren na ons eygen genoegen. De eerbiedigheyt en toegenegentheyt, die wy alhier in uwe Majesteys Onderdanen bespeuren voor uw Broeder den Heer Hertog van Sorck, verseecken ons, dat ons niet ontbreekt, als de occasie, om voor de Koninglijcke Familie te wagen ons Lijf en Goedt, welke beyde soo seccuur door u Majesteyt zijn gestelt, en gelijcke onse estime voor sijn Koningl. Hoogheyt dagelijks vermeerderde by sijn aanwefen alhier, soo bedancken wy uw Majesteyt hartelijck, voor dat deselve weder herwaerts heeft gelieven te senden, en alsoo te secureren de wettige Spruyte van die Koninglijcke Familie, welke is de eenige Securiteyt en Glorie van dit Koningrijck, op welke de minste Invasie soo groote invitatie soude geven tot alle insolentie, dat niet minder dan een Burgerlijcken Oorlog soude te verwachten zijn: want verstandige en geinteresseerde Lieden, zijnde gemiscontenteert of Factieus, souden altoos onder het een of 't ander pretext het Lichaem van u Volck maecten het Loon van haer Gierigheyt, en de Roof van haer Ambitie, en maken alsoo een divisie, niet alleen tusschen dese Koningrijcken, maer oock in yder van deselve. En waerom sal yder een geen Koningh willen zijn, indien de wettige Successeur eens uytgeslooten werdt, en wat sal men vast stellen, indien wy dit fundament verliefen. En daer benevens dancken wy hertelijck uw Majesteyt, dat deselve herwaerts heeft gelieven te senden sijn Koningl. Broeder, die een exemplare getuyge sal kunnen zijn van onse getrouwigheyt, en occasie, om aen de Werelt te toonen, dat geene Jaloufyen in 't toekomende ons sullen diverteren van onse plicht tot de Koninglijcke Linie, die onse Voorouders soo veele Eeuwen hebben gemaintineert. En twijffelen wy niet, of uw Majesteyt sal in 't korte sien de goede effecten tot uwen dienst van sijn aanwefen alhier, en sullen wy in alle gelegentheyt sijn Koninglijcke Hoogheyt met alle gehoorzaamheyt assisteren. Was getekent

<i>Roths Cancelier,</i>	<i>Winton,</i>	<i>Carthness,</i>	<i>George M. Kenzih,</i>
<i>Alex. St. And.</i>	<i>Linlighthon,</i>	<i>Lorn,</i>	<i>Rich Martland,</i>
<i>Athol,</i>	<i>Porth,</i>	<i>Fo. Edm.</i>	<i>Fo. Houlis,</i>
<i>Douglas,</i>	<i>Strathmore,</i>	<i>Ross,</i>	<i>And. Ramsay,</i>
<i>Montrose,</i>	<i>Roxburg,</i>	<i>Fa. Dalrymple,</i>	<i>Fo. Warcup,</i>
<i>Glencairn,</i>	<i>Balcarras,</i>	<i>Ch. Martland,</i>	<i>George Gordon,</i>
		<i>Th. Murray,</i>	<i>Fo. Dramond,</i>

Den Heer Hertog van t'scheep gestapt / quam den 22 February tot Londen / en wierdt op sijn aankomst door het Geschut van den Tour / en van sijn Majesteit verwelkomt; welck Compliment den Lord Major en Aldermand van Londen een dagh a twee daer na mede quamen afleggen / en sijn Koninglijcke Hoogheyt de Handen kussen: de welke oock kort daer aen de Hertoginne van Modena

Modena/ sijn Gemalins Moeder/die alsdoen tot Londen was gekomen/ging
 verwelkomen.

Eer wy Engelandt verlaten / moeten wy dit noch seggen / datter al booz
 eenige tijdt by sommige was gedibulgeert geweest / dat sijn Majestept zich met
 de Moeder van den Hertogh van Monmouth in een solemneel Huwelijck had
 verbonden gehad : 't selve gaf nu soo grooten roep in dat Rijck / dat 'al-om ge-
 spargeert wierdt / al of den Bisschop van Durham in een swarte Doos de
 Getuygenissen daer van soude hebben / maer die / daer ober ten Hobe geboz-
 dert / seyde hier van niets te weten : uaderhant wilden sommige onrustige
 Geesten noch / dat de Graven van St. Albaens en van Machelstelt kennisse
 van dese saech hadden ; doch deselve booz des Konings Raedt ontboden zijnde/
 verklaerden / dat sulcks onwaer was ; inboegen sijn Majestept / om dierge-
 lijcke wptstropfelen te verhinderen / en oock om aen yder het contrarie te doen
 blijcken / de volgende Proclamatie liet wptgeven.

CHARLES R.

WY hebben kennisse moeten nemen van de groote vlijt en boosheyt, waer
 mede eenige Luyden van een oproerige en rustelose geest al-om verspreyt
 hebben een vals en schandaleus rapport, van een Huwelijck, of Contract van Hu-
 welijck, dat gesupposeert werdt geweest en gemaect te zijn tusschen ons en eenen
 Mrs. Walters, alias Barlow, nu overleden, Moeder van den tegenwoordigen Har-
 tog van Monmouth, trachtende daer mede de gedachten van onse lieve Onderdan-
 en te vervullen met twijffel en vreesse, en, soo 't mogelijck was, te verdeelen in
 Partytschappen en Factien, en, voor soo veel in haer is, in questie te trecken het
 klaer en ontwijffelbaer Recht van onse ware en wettige Erfgenamen en Succes-
 seurs tot de Kroon : Derhalven hebben wy ons geobligeert gevonden aen onse
 lieve Onderdanen te laten sien, hoe verre wy (uyt forge voor haer en hare posteriteyt)
 alrede zijn gegaen, om voor te komen de quade consequentien, die soo een
 dangereus en boos rapport in de toekomende tyden tegens de vrede van onse Ko-
 ninckrijcken souden mogen hebben.

In January laetst was het 12 Maenden, dat wy de navolgende Declaratie, geschre-
 ven met ons eygen Hant, in de volgende Woorden hebben gedaen.

EEn vals en boos rapport, listelijck by sommige, die noch Vrienden van my
 noch de Hartog van Monmouth zijn, verspreyt wesende, al of ick oyt met
 sijn Moeder soude hebben verbonden of getrouwt geweest : En of ick wel verse-
 kert was, dat dese ydele Vertellinge geen effect in dese Eeuwe kan hebben, noch-
 tans heb ick het mijnen plicht geoordeelt, ten opsicht van de ware Successie van
 dese Kroon, en dat de toekomende Eeuwen niet eenig pretext van de disturbatie
 op dat fundament, of eenig ander van diergelijcke nature, mochten hebben, hier
 mede in de presentie van Godt Almachtig te verklaren, dat ick nimmer getrouwt
 ben geweest, of my met eenig Vrou-menich, wie 't mochte wesen, hebbe verbonden

den, als met mijn Vrouw de Koninginne Catharina, met welcke ick nu getrouwen. Tot getuygenisse van dien ondertekene dit met mijn eygen Hant, tot Whitehal den 6. 16 van January 1679.

CHARLES R.

Welcke Declaratie wierdt gedaen in presentie van W. Cant. H. Finch, C. H. Coventry. J. Williamson.

Om welcke Declaratie te verstercken, hebben wy in de volgende Maert (het welck was voorledene Maert over 12 Maenden) noch een publijcker Declaratie in onsen Secreten Raedt gedaen, insgelijckx met onse eygen Hant onderschreven, en hebbende begeert, dat daer van een oprechte aentekening in onse Raets Boeck soude gedaen werden, hebben wy die ondertekent, en begeert, dat de Lords, die doe in den Raedt waren, de selve insgelijckx fouden ondertekenen: En wy ordonneerden, dat het Origineel soude gesloten werden in de Raedts Kist, waer in de selve noch leght: En is den inhoud van 't selve in 't Raedt-Boeck in de volgende Woorden.

*In 't Hof tot Whitehal den 30 Maert (9 April) 1679, present
Sijn Koninckl. Majesteyts Doorl. Persoon, den Lord
Cancelier, den Lord Thesaurier, &c.*

Sijn Majesteyt heeft desen dag belieft te beveelen, dat de navolgende Declaratie soude werden gestelt in 't Raedt-Boeck, zijnde geheel geschreven en ondertekent met sijn Majesteyts eygen Hant, op een Papier, dat sijn Majesteyt desen dagh heeft overgegeven, om in de Raedt-Kist gesloten te werden, te weten:

OM weg te nemen eenig dispuyt, dat in 't toekomende soude kunnen ontsaen, rakende de Successie van de Kroon, soo verklare ick in de presentie van Godt Almachtig, dat ick noch gemaect hebbe eenig Contract van Huwelijck, noch getrouwt ben geweest met eenig Vrouw-mensch, wie het soude mogen wesen, als met mijn tegenwoordige Vrouw, Koninginne Catharina, nu levende.

Whitehal den 30ste dag van Maert 1679. oude Stijl,

CHARLES R.

Sijn Majesteyt beval ons, die present waren in 't maecken en teyckenen van dese Declaratie, 't selve te getuygen. Finch C., Danby, Lauderdale, Worcester, Offery, Arlington, Sunderlandt, Clarendon, Effex, Bathe, Craven, Aylesbury, H. Londen, N. Durham, W. Maynard, G. Carteret.

In April laetst vonden wy niet alleenig 't selve gerucht weder te herleven, maer foodanig versterckt met nieuwe byvoegingen, waer toe uytgestroyt wierdt, dat er noch een Geschrift in wesen was, en onlangs aen verscheyde Persoonen getoont, waer by het voorsz. Huwelijck, of ten minste Verbont (alsoo 't rapport verscheyde was) soude blijcken, en dat er noch verscheyde Lords en andere in 't leven fouden zijn, welcke voorgegeven wierdt, dat by het geseyde Huwelijck present fouden

den zijn geweest; en of wy wel weten, dat gene van die dingen waerachtigh konnen zijn (als zijnde niet soo ongefondeert en vals, als dat'er eenig sodanig Huwelijck of Verbond tusschen ons en de geseyde Mrs. Walters, alias Barlow, soude wesen) soo nochtans hebben wy voor ons doen roepen en in den Raedt ondervragen sodanige Lords en andere Personen; als het gemeen geruchte voorgaf, dat present fouden zijn geweest in het gepretendeerde Huwelijck, of eenige kennisse daer van, of van 't geseyde Geschrift, hebben: En alsoo het blijkt aen onsen gantsen Raedt, uyt het horen van de geseyde Lords en andere Personen, op verscheyde Interrogation, en uyt hare ontkenninge, dat sy present zijn geweest by eenig sodanig Huwelijck, of eenige saeck daer van te weten, of oock van sodanigh Geschrift; dat het voorgeven en verspreyen van sodanigh rapport, soo qualijck t'samen hangende in verscheyde deelen, is 't effect van een diepe boosheyt van eenige weynige, en van losse en ydele discoursen van andere: Soo heeft het ons goet gedacht noch ter tijt te vereytschen, dat wy onse boven-verhaelde Declaratie meer publijck maken, en de selve ordonneren (gelijck als wy op heden mits desen doen, met advys van onsen Secreten Raedt) voort te doen drucken en publiceren. En wy roepen by dese occasie Godt Almachtigh tot Getuyge, en verklare op het Geloof van een Christen, en 't Woort van een Koning, dat'er noyt eenig Huwelijck, of Contract van Huwelijck, aengegaen noch gemaect is tusschen ons en de geseyde Mrs. Walters, alias Barlow, de Hartogh van Monmouths Moeder, noch tusschen ons of eenigh Vrouw-mensch, wie 't oock magh wesen, alleen geëxcipieert onse Konincklijcke Gemalinne Catharina, die nu is. En wy begeeren en beveelen hier by aen alle onse Onderdanen en Subjecten, wie het wesen maect, dat sy niet en sullen onderstaen uyt te geven of te publiceren eenigh dingh tegens den teneur van dese onse Declaratie, op poene, dat tegens haer geprocedeert sal werden met de meeste strengheyt en rigeur van de Wet. Gegeven tot Withal den 2. 12 dagh van Juny, in 't 32de Jaer van onse Regeeringe.

By schepen ober na Franckrijck; alwaer het gantsche Hof sig prepareerde tot een Reyse na de Nederlandse Conquesten / sijn Majestept de selve al in het begin van 't Jaer boorgenomen hebbende / begaf sig den 13 July op reys / verselt van de Koninginne / den Daufijn / de Daufine (die alle met den Koning in een Karosse saten) en vorder van de Hartog van Orleans / sijn Gemalinne en de grootste Princen van Franckrijck: de Guardes / gelijck anders gebruycelijck is / wierden thuss gelaten / en de Musquetaires mede genomen / de welke / nebens de andere Croupen van sijn Majestepts Huys / door de Hartog van Noailles wierden gecommandeert. Den 14 na dat hare Majestepten 's nachts tot Beaumont sur Oise geslapen hadden / quamen sy tot Cillard haer Middagmael houden in de Karosse / gelijck den Koning / om tijt te winnen / altijt liet doen / op die Plaetsen / daer hy niets te verrichten had; 't selve kon gemakelijck geschieden / dewijl de Karossen ruym en wijd genoeg daer toe geprepareert

waren / en de Officiers van den Koning en Koninginne elck eenmael des daegs de voorzieninge mosten doen. 's Abonts quamen hare Majestepten tot Beauvais / daer sy / schoon den Koning booz sijn vertreck al geordonneert had / dat niemant eenige kosten tot sijn receptie soude doen / van den Bisschop en Graef van Beauvais / en de gesamentlijke Inwoonders / de stig wierden gerecipieert. Den 15 aten hare Majestepten in 't Doorp Oudeuil / en sliepen 's abonts tot Poidis (een Prinsdom / toebehorende de Hartog van Crequi) sijn Majestept en den Daufijn hadden echter dien about het dibertissement van de Jacht genomen: En de Prince van Conty / nebens andere Grooten / was 's middags op het Casteel van Crebecour doorz. Mr. de Marebille te de stig getraceert. Den 16 's middags aten sy tot Calaminoy / en quamen 's abonts t' Abbeville / daer de Hartog van Charost / Luytenant des Konings van Picardpen / haer Majestepten buyten de Poort ging ontfangen / en binnen de Stadt conduiseren: het Hof bleef hier den 17 / terwijl sijn Majestept met den Daufijn wederom het dibertissement van de Jacht namen / en de Coninginne met de andere Dames de Hoofst-kercken gingen besien. Den 18 van daer vertreckende / aten sy tot Bernay / en quamen 's abonts tot Montreuil. Den 19 hielden sy het Middagmael tot Neuschastel / daer de Hartog van Aumont / Gouverneur van 't Boulonois / met al den Adel van 't Landt / hare Majestepten quam ontfangen: des abonts sliepen sy tot Boulogne ; hier ging den Koning aenstonts de Fortificatien besichtigen / en employeerde daer aen de rest van den dagh. Den 20 / na dat sijn Majestept tot Wimille had gegeten / steegh hy te Waert / en reed na de Haven van Ambleteuse / 2 mijlen van Boulogne / om desselfs situatie te besien ; Messrs. de Seignelay en de Combe waren al voozheen derwaerts gesonden / om van dese / als oock van de Haven van Wiffan / noch 2 mijlen van daer / inspectie te nemen : maer sijn Majestept dese alle bepde bestende / bebond / dat die van Ambleteuse dat meerder voozdeel had / dat 'et d' eenigste Plaets in 't Canael aen de kant van Franckrijck was / daer men met een Hoorden Windt kon vryzeplen / behalvens dat sy al soo goet als de Keede van Dupnkercken was / en meer Water had ; hoewel andere meenden / dat die van Wiffan / die Feius Portus was / welcke tot de oberbaert van Julius Caesar in Brittagne had gedient / en maer 5 mijlen distantie van dat Rijck was ; doch sijn Majestept die van Ambleteuse voozdeeler oordeelende / beval / dat men die Haven soude bequaem maecken.

Terwijl den Koningh langs dese Kust na Calais reed / hoorde men aen den Oever schieten ; waer op eenige Guardes du Cozps en Musquettaires toelapende / 't selve van een Engelfse Detache / welke een Barch vervolgde / om daer de ingeladene Wol vut te nemen / bebonden te komen ; 't gantsche Hof schoot daer op na den Oever / waer onder den Daufijn d' eerste was / en na dat den Capiteyn van de Detache was vast-gehouden / wierdt hy vooz den Koning gebracht / die / doen hem de saeck was aengedient / aen de Hartog van Aumont
bragde /

vraagde: Wat hy met hem gedaen soude hebben, indien hy daer niet present was geweest? Waer op gem. Hartog tot antwoort gaf: Dat sijne Kusten inviolable schuyplaetsen waren, dat men daer niemant ongestraft konde attacqueren, en dat hy sich niet soude hebben kunnen dispensereren van die gene met de Doodt te straffen, welcke de stoutheyt gehad hadde om dit Recht van vryheyt te violeren; maer dat de schuldige de eer hebbende van voor sijn Majesteit te verschijnen, het nu aen de selve stont, om sijn Vonnis uyt te spreecken Doch den Koning gaf hem echter/ doot sijn gewoonlijke goetheyt/ pardon.

Sijn Majesteit sijn wegh na Calais vervolgende / ging ebenwel noch eerst het nieuwe Fort Nieulay besichtigen / en vond de Wercken so wel geavanceert / dat hy daer in een seer goet genoegen nam. Terwijl sijn Majesteit met den Daufijn langs de kust na Calais quam / had de Coninginne met de andere Dames de groote Wegh opgenomen / en was'er noch eerder als den Koningh / inboegen haer Majesteit / tot haer divertissement / de Haven ging besien / en met eenige Chaloupen een vierendeel uurs haer op Zee vermaecken. Den 21 besag sijn Majesteit de Fortificatien tot Calais / en nam oock de visite van ses Compagnien Switsers / van 't Regiment van Phifer. Den 22 ging den Koning 't Fort Nieulay weder besichtigen / en daer na met de Coninginne en de boornaemste Grooten de Fortificatien van Calais na de Zee kant / alwaer men / doot het helder We'er / 't Casteel van Doubzes en d' Engelse Dupnen seer distinctelijck konde sien. De Coninginne en den Daufijn regaleerden hier ter plaets seer destigh 12 klepne Jongetjes / die op 't slaen van de Crommel een Orlogs-Ballet doot haer dansten / en verscheyde aerdige dingen met den Degen deden. Doot dat het Hof van hier verrock / sond sijn Majesteit den Marquis d'Angeau na Engellant / om den Koning aldaer te complimenteren. Den 23 sijn Majesteit van Calais vertrekkende / at 's middags 't Ardzes / alwaer hy de Fortificatien besichtigde / en quam 's avonts tot St. Omer; hier wierdt sijn Majesteit van 't Guarnisoen / dat in de Wapenen stont / ingehaelt / en met groote vreugde van de Inwoonders / die haer Souberain doen eerst sagen / ontfangen: de Poozten waren met dziederhande soort van Taken behangen / en de Straten niet alleen met Bloemen bestropt / maer oock in de Lucht hongen van 't een tot het ander eynde der Hupsen Stricken vol Bloemen / behalvens dat men noch uyt de Densters alderhande Lichten en Vreugde-buuren vertoonde. Den Koning hier met het besichtigen der Fortificatien tot den 25 dootgebracht hebbende / trock den selven dagh na Aire / en besagh daer mede / gelijk oock van 't Fort Francois / de Fortificatien en 't Guarnisoen. Een half miyl van d'eerste Plaets lagh een Croup van 5000 Man / onder den Ridder de Sourdis / bestaende uyt de Regimenten van Koningsmarck / Dibans / Billeroy / Quincy / de Lumbzes en Rose / waer van sijn Majesteit doot de Rebutie ging doen / en de selve / soo alse in Bataille gerangeert stonden / Compagnie doot Compagnie besagh: de goede gestalte / daer sich dese Troupen in bevonden / bewoog den

Koning/ om die tot op drie quartiers aen St. Omer te laten avanceren / op dat de Coninginne en d'andere Dames het vermaeck / van de selve te sien / mede souden hebben / gelijk geschiede. Den 26 vertröck het Hof van St. Omer / en at tot Monguebour : Gevelingen hier een half mijl van daen leggende / wierd in passant van sijn Majestept besichtigt / de welke met den geheelen Trepn des avonts ten 8 uren tot Dupnkercken quam : Tegens des selfs aenkomst had Mr. de Seignelay / op ordze van den Koning / een deftig Oorlog-schip / gecommandeert door den Ridder de Lery / op de Kreede van Dupnkercken doen komen / op dat sijn Majestept met het geheele Hof het vermaeck van 't selve te besien / soude genieten : dit was nu den 23 aldaer gearrubeert / en ondertusschen alle preparatien gemaecht / om sijn Majestept daer op te ontfangen : het soude te verdzietigh en te lang vallen / om alle particularitepten van de Kledingen der Officiers / Bootsgezellen en Soldaten van dit Schip te verhalen / soo veel is'er af / dat den Koning / om 't selve op 't magnificgste aen sijn Hof te vertoonen / de Soldaten en Matroosen selfs met kostelijcke Lakense-Klederen / met Gout en Silber gebozdruert / had laten voorszien. Sijn Majestept met alle bedenckelijcke eer van den Marschalck d' Estrades tot Dupnkercken ingehaelt / wierdt 's avonts op het Stadthups deftigh getracteert / alwaer onder 't eten den Ridder de Lery mede ingquam ; den Koning hem siende / seyde met een aengenaem gelact : Heer Ridder, gy sult de eerste Capiteyn van mijn Koninckrijk wesen, die my een Oorlog-schip heeft laten sien, morgen sal ick ten dien eynde aen uw Boort komen. Den 27 kregen de Graef van Orfort en den Colonel Churchill / die van de Koning van Engellant en Duc de York gesonden waren / om sijn Majestept te complimenteren / Audientie ; gelijk oock den Marguis van Margnies / die van de Hartog van Villa Hermosa afgebaerdigt was. Den selven dagh alles verbaerdigt zijnde / om sijn Majestept op dit Schip / genaemt d' Entrepnant / te ontfangen / trad den Koning in een Galjoet / dat van voor en achter bergult / en t'eenemael op het kostelijckste opgesmuct was / went in plaets van de Couwen gebuyckte men Spde Carmosijne en Coude Kroozden : sooras als die van 't Schip sijn Majestept sagen aenkomen / stelde den Ridder de Lery weder op sijn post / met de Wapens ter aerde ; en doen den Koning sich daer aen vast hechte / wierdt een kostelijcke opgepronckte Ladder om laag gelaten / om mede op te komen / gelijk sijn Majestept / verselt van den Dauffijn en andere Grootten / dede / en van den Ridder boven ontfangen wierdt : den Koning / daer in zijnde / besagh alles op het naukeurigste / selfs tot Kruyt en Foot inclups / en bzaegde t'elckens aen den Ridder / die hem ober-al geleyde / waer toe elck van noden was / de welke hem daer in goede satisfactie dede : sijn Majestept dus alles beneden gessen hebbende / quam weder boven / en beval / dat de Matroosen hare Exercitie van de Zeplen soude vertonen / en de Soldaten verbolgens oock van de Wapenen / 't welck beyde met groot genoeghen gedaen wierdt : den Ridder sijn Soldaten en Matroosen toen op een nieuwo in ordze rangerende / stelde sig in

in postuur/om het a boorden af te wijzen/ 't welck met bysondere gaulwe actien/ als een Spiegel-gevecht/ volboert wierdt: den Koning meergeb. Ridder met de Degen in de Dypst heen en meer siende draben/ seyde aen den Daufijn: Siet gy wel hoe den Ridder ageert? Hy heeft sich in diergelijcke occasien wel gevonden (maer toen was het geen spel) daer hy sig met glorie heeft uytgeholpen. Sijn Majesteit commandeerde vervolgens/ dat men de Exercitie van 't Canon soude beginnen; 't welck met soo groote satisfactie van den Koning geschiede/ dat hy beloofde gemelde Ridder by gelegentheyt te sullen favoriseren. Sijn Majesteit dus alles besichtigt hebbende/ keerde/ na derdehalf uur verblijf / te rug na Dwykercken: Waer op de Coninginne met de andere Dames 's namiddags ten 3 uren het gem. Schip mede gingen besien/ doch vooz haer was een Brugh van 't Landt tot op het Schip gemaeckt / op dat sy te gemakelijcker daer in souden konnen komen: de selve Exercitien/ die vooz den Koning waren geschiedt / wierden mede vooz haer gedaen / soo dat sy / na 3 uren verblijf / met groot genoeghen na de Stadt keerden. Den selven namiddagh besag sijn Majesteit de Fortificatien van Dwykercken / voozamentlijck na de kant van de Haven/ om 't welck noch te verbeteren / 2 nieuwe Wercken wierden begonnen. Den 28 dede sijn Majesteit de Rebut van 't Guarnison / bestaende uyt vijf Fransse en 2 Switserse Batalions/ en besag vervolgens de Citadelle. Den 29 begaf den Koning sich weder op het Schip / en nam sijn vermaeck / om al de vorige Exercitien / doch in confusie / en als of sy aen den Wyant waren / weder aen te sien; doch het geestigste was / dat de Matrosen / op het a boorden / d'een een Zabel / en d'ander een Bijn / Pertuisaen / Hellebaert / Degen / Musquetten of Pistool namen / en soo toeliepen / waer in sijn Majesteit sich volkomen vernoegt toonde / te meer / dewyl hy 't Scheeps-bolck/ na gedane Exercitie / de Maeltijt sagh houden: Na 3 uren verblijf trad hy weer in sijn Galjoot / om een Gevecht tusschen 2 Fregatten/ die daer toe al gereed lagen / te sien / het eene was l'Adroit genaemt / gecommandeert dooz Monsr. de Pannetier / en gemonteert met 36 Stucken / en 't ander de Serpent / gecommandeert dooz Monsr. Albert / en gemonteert met 30 Stucken: sijn Majesteit nam den Ridder de Terp in sijn Galjoot / om het Roer te bestieren; en de Coninginne / die met de Dames in een ander Galjoot / niet min kostelijck / was ghestapt / gebuyckte den Capiteyn Mr. de Selingue / om haer Roer te bestieren: het teken tot den Anbal gegeven zijnde / soo lichte l'Adroit het Ancker / en poogde de Wint te winnen; 't andere deed niet min/ dan ontfing vooz de geheele Laeg/ de welke hy echter niet lang schuldig bleef/ maer betaelde l'Adroit met gelijcke munt; sy quamen eenige malen tot op een Pistool-schot aen malkander/ wecken weder af / en wonnen en verloron de Wint / doch na dat het selve omtrent een uur geduurt had/ keerde den Koning weder na de Stad/ en daer mede hielt alles op. Sijn Majesteit/ om te betonen hoe aengenaem hem al dese Exercitien geweest hadden/ dede de volgende Vereeringen aen 't Scheepsbolck uytdeelen.

12000 Ponden aen den Ridder de Lery,
 2000 Ponden aen den tweeden Capiteyn,
 1000 Ponden aen yder van de 4 Luytenants,
 600 Ponden aen yder van de Vendrichs,
 300 Ponden aen den Schipppeer,
 100 Ponden aen yder Garde van de Marine,
 4000 Ponden aen de Soldaten en Matroosen,
 100 Ponden aen den Aelmoessenier,

Den Dauphijn en andere Gzooten distribueerden dock verschepte Vereeringhen onder 't Scheepsvolck / soo dat het selbe niet min over dese Giften / als hare Majesteften over hare Exercitien / veruoegt waren. Den 30ste / na dat sijn Majesteft de Engelsse Afgesanten haer afscheft gegeven / en yder met een Boot / met Diamanten omset / vereert hadde / vertroock hy langhs de groot Wegh van Dupnkercken nae Yperen (in passant het Fort Louys / het Fort Francois en Bergen Wynox besichtigende / in welke laetste Plaets hy oock de Keue van 't Guarnisoen deede) en quam des avonts ten 5 urn aldaer: Hier wierdt sijn Majesteft van den Marschalck de Hunteres / Gouverneur Generael van Vlaenderen / en van den Marquis de la Trousse / Gouverneur van de Stadt / deftig ingehaelt; de Inwoonders betoonden op desselfs aenkomst allerhande Dzeughde-teekenen / hy kans op de wyse als die van St. Omer; doch dat hadden sy meer / dat sy verschepte Piramiden hadden opgerecht. Den Koning hier den 31 overbzengende met het besien der Fortificatien en de Keue van 't Guarnisoen / troock den eersten Augusti met het geheele Hof weder van daer / at 's middags tot Gelewe / en quam 's avonts tot Biffel / hebbende echter in passant Warneton en Meenen mede besichtigt: de Magistraet leyde op desselfs aenkomst hare Complimenten af / en 't Guarnisoen conduiseerde sijn Majesteft binnen de Stadt: op d'Esplanade van de Citadelle stonden doemmaels 3 Regimenten / namentlyck / dat van den Dauphijn van de Fuzeliers / en van Magalotti / in Batailje / welke den Dauphijn aenstonts ging besien / en zich met de halve Pieck in de Handt aen 't hooft van sijn Regiment stelde / om den Coning / die zich verwoerts had begeven / te begroeten / gelijk gem. Hints met een singuliere gratie en Oorlogs-gelaet dede. De Burgers hadden hier ter Plaetse geen minder preparatie gemaect als ergens elders / om sijn Majesteft t'ontfangen / want behalven de mindere dinggen / was'er een seckere Machine / die de Keusen-strijt verbeelde / en reckerke op de Oorlogen des Conings hadde / opgerecht; het soude te langh vallen al de particulariteften daer van te verhalen; alleen sullen wy seggen / dat de selve met alle sijne betekeningen / tot groot genoegen van 't Hof / door 't Duur weter vertoont en verteert / wptgenomen de Pedestael. Sijn Majesteft den 2 de Fortificatien besichtigt hebbende / vertroock den 3 van daer / at tot Pont a Treuil / en

en quam 's avonts tot Dooznick / daer hy van den Graef van Montbrun wiert ontfangen; dien avont besagh hy noch de Fortificatien / en deede de Rebeue van 't Guarnison; doch vertroock den 5 weder van daer nae Valencijn. Om trent een uur van Condé lagen 8 Regimenten Ruyters onder Monfr. de Montbrun / waer onder des Dauphijns en des Hartoghs van Orleans Regimenten waren / welke op 't aemaderen van den Coning zich yder aen 't hooft van de hare stelden / en hem begroeten: Sijn Majestejt de Rebeue hier vangedaen hebbende / verbozderde sijn weegh ober Condé / daer hy de Fortificatien besag / en quam 's avonts tot Valencijn / alwaer hy van de Gouverneur Graef Bardi-Magalotti wierdt ingehaelt: de Inwoonders waren hier mede in de weer / en hadden een Machine van Hercules / reflecterende op sijn Majestejt / opgerecht / dewelcke eben gelijk die tot Rijffel wierdt vertoont. Den 6 kreeg hier den Heer van Zuplesteyn / die wegens haer Hoog Mog. was afgesonden / om sijn Majestejt te complimenteren / Audientie; en den selven dagh ging den Coning met den Dauphijn de nieuwe Fortificatien van dese Plaets besichtigen. Den 7 deede sijn Majestejt een keer na Guesnop / en vertroock den 8 ober Bouchain / daer mede de Fortificatien besag / na Camerijck / alwaer 's avonts aenquam / werdende door Mr. de Cézan / die Gouverneur was / deftig ontfangen. Den Coning de Citadelle en Fortificatien besien hebbende / toogh den 9 van daer / at te Quiévy / en sloop te Landrechies. Den 10 at sijn Majestejt in d' Abdij van Marolles / en quam 's avonts tot Wesnes / alwaer hy 't Garnison en de Fortificatien besag. Den 12 vertroock 't Hof van daer / at tot Beaufort / en sloop tot Maubeuge / en den 13 tot Thuin. Den 14 at den Coning tot Castillon / en sloop tot Philippeville: hier vertoefde sijn Majestejt twee dagen / en deede onderwijl een keertje nae Charlemont. Den 17 quam den Coning tot Rocroy / en den 18 tot Charleville: hier bleef 't Hof den 19 / en sijn Majestejt ging ondertusschen Mezieres besien. Den 20 quam hy tot Sedan / en den 21 tot Stenay. Hier lagh een Corps Dragonders van 14 Regimenten / waer van sijn Majestejt de Rebeue deede / en toen ober Liesse / Villers Cotrets en Panteuil te rug na Versailles keerde / daer 't geheele Hof den 30 deser aenquam.

Dese Reyse des Konings / daer sommige al bzeemde inbeeldingen van hadden gehad / liep aldus met vermaeckelijckheyt deur; en 't is gelooffelijck / dat die meest aengebange was / om de Dauphine / die kortst te voren eerst in Brankrijck was gekomen / de heerlijckheyt van sijn Majestejts Koninckrijck / en sijn onlangs geconquesteerde Plaetsen te laten sien / vermits van 't gantsche Jaer van de Franssen aen die kant niet met de Wapenen is ondernomen.

Mer wy tot iets anders ober stappen / moeten wy dit noch aenroeren / dat er sedert eenige tijdt tusschen de Koning van Brankrijck en den Paus eenig verschil ober sommige Kerckelijcke Beneficien in 't Koninckrijck van Brankrijck / die Regalien genoemt wierden / is ontstaen geweest / 't welck zelfs soo ver is gekomen / dat den Paus / sulckx niet willende toestaen / daer ober seer scherpe

Brieven aen sijn Majesteyt van Vranckrijk heeft geschreven / en onder andere de volgende / de welke / vermits die wel meest gedachte twist inhoud / wy nodig geacht hebben den Leser mede te deelen.

*Paus INNOCENTIUS de XI. aen onse waerdste Zoon LOUIS,
Alder-Christelijckste Koning van Vranckrijk.*

WAERDSTE ZOON IN CHRISTO.

WY hebben in 2 Brieven overvloedelijck en klaerlijck aen uwe Majesteyt getoont, selfs met d'eenparige getuygenis van byna alle de Schryvers van Vranckrijk, en oock uyt de Schriften van uw Konincklijcke Cancelerye, dat het Decreet, 't welck gy, nu 7 Jaren geleden, uytgegeven hebt, door 't welck gy beveelt, dat die gewoonte van de Vruchten der vacante Kercken te bewaren, die men Regalia noemt, oock tot die Kercken uytgestreckt sal werden, de welke dese last noyt onderworpen zijn geweest, nadeelig voor de vryheyte van de Kerck is, en srydig tegen alle Goddelijcke en Menschelijcke Rechten, en vreemt van de zeden en het voorbeeld uwer Voor-Ouderen: In welke Brieven wy, volgens de plicht van ons Harderlijck Ampt, en om de vaderlijcke forge, die wy uw eeuwige zaligheyte toedragen, ernstelijck van u verfocht hebben, dat gy dit Decreet self, en voort d'andere handelingen, tegens de Rechten en de vryheden der Kercken srydig, soud doen vernietigen en afschaffen. Dese saeck is van soo grootē waerde, en ons gevoelen van de billijckheyte en grootmoedigheyte van uw Konincklijck gemoed sodanigh, dat wy sekerlijck vertrouwden, dat uw Majesteyt, voort alles in sijn voorgaende stant herstellende, ons hart, van wyder bekommernissen in soo groot een saeck, en door soo veel andere in de beforing van de Catholijcke Kerck afgetrocken, soude verlossen. Maer na verloop van soo veel Maenden, die wy, om onse langmoedigheyte te tonen, sedert onse laetste Brief hebben laten voorby gaen, hebben wy tot noch toe geen antwoord daer op bekomen, en geen vrucht daer af gesien; ja wy bemercken klaerlijck uyt de Brieven en redenen van veel aen ons, dat alles dagelijckx erger word, en dat onder de deckmantel van dusdanige Regalia, de Collatien der Beneficien, en de Canonijcke Institutien verhindert, d'Authoriteyt der Bischoppen vertreden, de Kerckelijcke discipline en ordening geturbeert, en eyndelijck, dat een nieuwe practijck, tegen d'oude practijck van de Kerck, en tegen de Goddelijcke Instelling srydig, door de oneerlijcke winst, niet heymelijck, maer onbeschroomdelijck ingevoert worden. Wy verhalen hier niet (om geen verkeerps werck te doen) hoe veel ergernissen en klachten, en hoe veel swarigheden voor de Geestelijckheyte in Vranckrijk daer uyt spruyten; hoe veel gevaerlijckheden, en hoe veel stormen door diergelijcke voorbeelden d'algemeene Kerck boven 't hoofd hangen; wat schande dit voor uw naem en eer is; wat smet dit in uw Conscientie indruckt; want wy hebben dat in de voorgaende Brieven genoeg aengewesen. Sy blijcken uyt sich selven. Onse oprechte liefde tot uw, en tot dit

heer-

heerlijck Koninckrijck, de welcke gants vaderlijck is, lijd nochtans niet, dat wy in sulck een groot ongelijck, dat de Goddelijcke Eer aengedaen werdt, en in so groot gevaer voor u self, eeuwig swyge. Maer wy worden weér, door een innerlijke genegentheyt des harten, en door d'Ingewanden van Jesus Christus, gedwongen uw Majesteit te bidden en te smecken, dat hy, gedachtig aen de selfde Christus tot de Oversten der Kerck, *die u hoort, hoort my*, liever na ons, die aen u tot een Vader, en tot een seer lieve Vader verstrecken, en die u het ware en heylsame raden, wilt luyfteren, dan na de Zoonen der mistrouwen, die 't Aertse smaken, en die door raden, die in de schijn nut, maer waerlijck schadelijck zijn, de grondvesten van dit vermaert Koninckrijck, op d'eerbiedigheyt der gewyde dingen, op d'authoriteyt van de Kerck, en tot verdediging der Rechten gevest, omrucken, de welcke waerlijck, soo sy de geenen willen wesen, die hun waerdigheyt en plicht, en uw sonderlinge goedertierentheyt tegens hen vereyscht, eerder d'oprechtigheyt en getrouwigheyt der gener behoorden na te volgen, de welcke eertijds in gelijcke plaets gestelt, gelijck men verhaelt, en onlangs in de Schriften der Fransse Kerck bygebracht is, somtijts in gelijck voorval met een vrymoedige stem de Koningen uw Voor-Vaders vermaent hebben, wat sy aen Godt belooft hadden, en met welcke plechtelijke eer, toen sy, om het Roer van 't Rijck in handen te nemen, met de gewyde Olie gesalft wierden, te weten, dat sy uyt alle hun vermogen, en met alle naerftigheyt tot sijn Goddelijcke heerlijckheyt souden dienen, en altijd vaerdig en bereyd wesen, om hun Bloedt en Leven tot versekering der Rechten en Vryheyt van sijn Heylige Kerck te storten; en dat sy fullen overwegen, dat het Leven der Menschen vlot en vluchtig is, insonderheyt dat van de Koningen en Vorsten, die, als sy voor Godts streng Oordeel geroepen fullen worden, daer sonder Lijf-wachters, en sonder geselschap, en sonder eenige blijcken van Konincklijcke of Vorstelijcke Waerdigheyt, of beschutting van vermogen, blood en ongewapend, fullen komen, om reekening van hun geheel voorgaend Leven te geven; namentlijck, voor een Rechter, die een ondersoeker der Harten, en voor de welcke niets verborgen is, by de welcke geen verkiesing van Personen plaets heeft, die macht heeft, om in de Hel te werpen; daer de Machtigen sware pijn fullen lyden.

Ja in de voorgaende Eeuw ontbrack'er in Vranckrijck geen Bisschop, die, in een groote Vergadering van andere Bisschoppen en voornaemste van 't Hof, by Koning Hendrick de III. van die Naem, in een byna gelijck voorval de saeck van de Fransse Geestelijckheyt in handen nemende. tot den Koning seyde: *dat men waergenomen had, dat'er noyt Konincklijck Hooft in Vranckrijck was ontbroocken, dan als de Koningen de Nominatien tot Beneficien, die niet aen hen behoorden, aen sich hadden begonnen te trecken.* Van de welcke den Heyligen Louis, hooger verheven door de eer van sijn Christelijcke nedrigheyt, dan door de hoogheyt van sijn Konincklijcke Waerdigheyt, in dier voegen een af keer heeft gehad, dat hy van selfs oock de gene, die door de Pauselijcke authoriteyt hem aengeboden wierden, had verworpen. Dese Apostolise vryheyt van te sprecken wierd eertijds, ja selfs tot aen onse tyden,

ernstelijck by de ordening der Biffchoppen behouden, die niets vreesden, en niets hoopten, dan van Godt. Dit was niet alleenlijck door de Koningen geoorloft, maer sy geboden oock, dat men de vermaningen der Biffchoppen in dier voegen fou aennemen, dat de Biffchoppen selven het lof, dat sy verdienden, en een gewenschte uytgang van hun saeck hebben verkregen. En dieshalven bleef d'ordinantie van 't Oecumenisch Concilie van Lions soo langh ongeschonden en onverwaggelijck: Invoegen dat eenige Koningen van Vranckrijck door een gemeen Decreet de gene boos en goddeloos hebben genoemt, die besig waren met de Regalia door eenige middel tot de Kercken, die daer toe niet gewend waren, uyt te breyden, gelijk in uw Jaer-Boecken geschreven word gevonden.

Dese kranckheyt van de tegenwoordige tijdt valt ons soo veel te lastiger, om dat wy weten, dat uw Majesteyt, onder de vercieringen van een Konincklijck gemoed, niets doorluchtiger stelt, dan d'yver der Godvruchtigheyt, en de betrachtning van de Goddelijcke Eer, om de welcke gy onlangs soo Godvruchtige en soo heylsamen Decreten hebt uytgegeven, en heden, met de Synagogen en Kercken der Ketters te verwoesten, soo veel uytwerckt, tot soo groote lof van uw Naem, en met blijdschap van alle de goede, dat het schijnt, dat'er in den Hemel geen minder Zuylen van beschutte en voortgeplante Godtsdienst voor uw opprecht werden, als wy verhoppen, dat gy van verwonne Barbarise Volcken op Aerden sult nalaten. Gy hebt nochtans naerstiglijck toe te sien, dat het geen, 't welck van uw rechte Handt, dat is van uw ingeboren Godvruchtigheyt, gebouwt is, niet door uw lincke Handt, dat is door de losse en onrechtvaerdige raden van de sodanige verwoest werdt, die de duyternis licht, en het licht duyternis noemen; dewyl wy door de Godspraek van den Apostel vermaent worden, dat de geen, die in een misdoed, aen alle schuldig is. By dese gelijkheyt hebben'er geen gebreck van eenige geweest, en daer souden noch meer uyt onse Broeders zijn, dappere Mannen, en Yveraers van de Goddelijcke Wet, en van de vryheyt der Kerck, die dese seer sware saeck, aen geheel Vranckrijck, ja aen d'algemeene Kerck gemeen, met gelijcke stantvastigheyt en geest by uw Majesteyt souden verdedigen: maer die door sekere vrees, de welke aen hen gerecht en verschoonlijck schijnt, en die wy nochtans ydel, en niet alleenlijck voor het Biffchoppelijck Ampt, maer oock voor de grootmoedigheyt en billijckheyt onwaardig oordeelen, weêrhouden worden, en swijgen, en onder tusschen verwachten, dat onse ootmoedigheyt van uw zoonlijcke eerbiedigheyt tot dese Heylige Stoel sal verwerven, dat sy niet van uw Konincklijcke Gerechtigheyt, hoewel aen hun Kercken verplicht, darren eysschen. Erken dieshalven in dese onse Brieven hun aller rechtvaerdige droefheyt en Gebeden, ja de wil van God self, met onse Mont u aansprekende, en ernstelijck vermanende, dat gy het voorgedachte Decreet, en al 't geen 't welck by die gelegentheyt tot noch toe tegen de Vryheyt en Rechten van de Kerck gedaen en bedreven is; gantschelijck sult doen veranderen en verbeteren. Andersins vreesen wy grootelijckx, dat gy eens in de ramp sult vallen, die wy in onse andere Brieven u aengesegt hebben, en nu ten

tweede en derde mael aenseggen, doch met onwil, soo veel het gevoel van onse liefde tot u aengast; maer dewyl Godt ons innerlijcker vermaent, soo seggen wy u de straf van de hemelsche gramschap aen. Wy sullen voortaan dese saeck niet langer door Brieven aenporren, noch achteloos zijn in de hulpmiddelen aen te wenden, die tot de macht behoren, de welke Goddelijck aen ons is gegeven, en die wy in sulck een sware en gevaerliche sieckte, niet sonder het swaerste misdrijf van 't Apostolisch Ampt, kunnen nalaten. Wy sullen echter hier om voor geen ongemack of gevaer vreesen, en geen storm, hoe swaer ende schrickelijck hy oock is, schromen, want hier toe zijn wy geroepen. Wy houden onse Ziel oock niet kostelijcker, dan ons, die wel verstaen, dat wy niet alleenlijck met een sterck, maer oock gelijkmoedig gemoed, om de gerechticheyt, de verdruckingen moeten aennemen, in de welke, en in 't Kruys van onsen Heer Jesus Christus, men sig moet betrouwen. Wy handelen Godts saeck, en trachten niet na 't geen dat het onse, maer dat Jesus Christus is. Gy sult voortaan met hem, niet met ons, te doen hebben; met hem, tegen de welke geen wijsheyt, geen raedt en geen macht is. Wy met planten en besproeyen de deelen van ons Ampt, gelijk behoorlijck is, afgedaen hebbende, sullen verwachten, dat Godt aenwas aen 't werck sal geven, van de welke wy, met ernstige Gebeden, niet nalaten sullen te bidden, dat het hem belieft aen u, en aen dese onse vermaningen, kracht en sterckte in te storten, en het gemoed van uw Majesteyt tot heylsamen dingen te wenden, daer door gy oock sult kunnen te weeg brengen, dat gy ons verblyd, dat uw saken dagelijckx voorspoediger voortgang hebben, en dat de Volcken, onder uw Heerschappy staende, in een eeuwige en seer goede vrede bloeyen. Wy deelen u seer vriendelijck d' Apostolise zegening mee. Gegeven tot Romem den 28 December 1679.

Sedert zijn'er noch andere Brieven gewisselt / waer in vder sustineerde / dat hy gelijk hadde; doch daer ontbraecken'er geene aen beyde kanten / die dese saeck sochten te stijben: de Geestelijckheyt selfs / die veeltijts een gemeene lijn trecht / was in Franckrijck verdeelt / sommige oordeelende / dat het den Koning toequam / om die Beneficien aen hem te trecken / en andere weder niet; onder welke laetste de Bisschop van Camiers / door andere daer in gestijft / een seer harde vberaer booz den Paus was / maer die in 't laetst van dit Jaer gestorven / en een ander door den Koning in sijn plaets genomineert zijnde / waer ober oock veel moeyte is geweest / soo dacht men aen 't Fransse Hof de meeste swarigheiden daer mede overwornen te hebben / te meer / om dat den Koning in 't laetst van 't Jaer den Cardinael d'Estrees na Romem sond / om daer met den Paus selfs dese saeck te verhandelen / de welke / dewyl hy noch niet en is afgedaen / wy tot sijn tijdt sullen laten rusten.

Zedert de Franssen het Casteel van Lupck in 't Jaer 1676 hadden laten opspringen / en daer door de Burgerpe aldaer goede gelegontheyt gegeven / om

de macht van haren Bisschop / zijnde de Keurvorst van Ceulen / in 't verkiezen van de Magistraet / als anders / groote afbreuck te doen (gelijck als veele daer al lang gewenscht hadden / doch ebenwel dooz 't Casteel / 't geen in 't Jaer 1649 tot groot verdriet van sommige / is gebouwt / wederhouden waren) soo is er zedert die tijdt tusschen hoogh-gemelde Keurvorst en de Burgerpe aldaer een groote twist ontstaen / dewijl dese laetste de Verkiezing van haer Burgermeesteren en Magistraet / volgens de forme van 't Jaer 1603 en 1631 presentendeerde te mogen doen : Daer in tegendeel den Keurvorst oordeelde / dat het Reglement van 't Jaer 1649 gevolgt most werden : En is dese saeck selfs soo verre gekomen / dat hoogged. Heer Keurvorst / pretenderende daer in grootelijck beledigt te zijn / doch / als een goedertieren Vorst / niet met de Wapenen (gelijck als sommige meenden / dat hy daer toe genoegsame gelegentheytt hadde) wylende ondernemen / sijn klachten aen 't Keyserl. Hof heeft gedaen / en daer de saecke soo verre gedirigeert / dat de Keyserl. Commissie (gelijck de Burgerpe van Luyck mede hadde begeert) in April deses Jaers na Luyck is afgesonden / als den Leser in de volgende Stucken sal kunnen sien.

In den Raedt van Luyck, in de groote Zale, den 18 Juny 1680. specialijck vergadert op de vordering van Sr. de Broeck, Keyserl. Notaris, door 's verzoek van den geheymen Raedt van sijn Serenissime Hooghheyt.

DEn selven Notaris de Broeck (gelijck ons heeft geseyt) versocht zijnde van den geheymen Raedt van sijn Serenissime Hooghheyt, heeft ons gepresenteert en geïnfinueert de besloten en bezegelde Brieven, onder 't Zegel van sijn Keyserlijcke Majesteit, die wy ontfangen hebben met het respect en de eerbiedigheyt, die wy aen hooggedachte sijn Majesteit schuldig zijn : En na dat wy de selve Brief hadden geopent, en daer in gesien, dat den inhoud was, om de forme van 't Reglement of de Reformatie van 't Jaer 1649 te observeren, op de toekomende Verkiezing van de Magistraet; soo hebben wy (aengemerckt d'importantie van de saeck) onse Resolutie tot d'eerste gelegentheytt uytgestelt.

Door ordre van den Raedt,

G. D U S A R T.

In de Vergadering van de Heeren tegenwoordige Burgermeesteren en oude Raden, benevens de Heeren Meesters ende oude Raden der Stadt Luyck, gehouden in de groote Zale den eersten July 1680.

Gelefen zijnde de 2 Resolutien van den Keyserl. Raedt van den 18 April 1680. benevens de Brief van sijn Keyserl. Majesteit, in dato van den 15 dito, mitsgaders de Commissie van sijn ged. Majesteit, van den selven dagh, voor de Keurvorst van Trier, en de Heeren van de Magistraet van Aken : Soo is geresolveert, om

om die te laten overfetten, te drucken en te distribuëren aen de 32 goede Ambachten, om daer op haer Resolutie over de gewichtigheyt van dese faeck te hebben.

Door Ordonnantie van de geseyde Heeren,

G. DUSART.

Welcke Keyserlijke Commissie aldus luyde.

1. **D**at'er een nader Schryvens aen de Stadt soude gedaen werden, om de Verkiefinge volgens de Reforme van 't Jaer 1649 te doen, met bedreyging, dat soo die anders gedaen wierdt, die soude vernietigt, en andere remedie in de plaets gebruyckt werden.

2. Dat'er last aen de Keurvorst van Trier en aen de Stadt van Aken gegeven wierdt, om de Stadt Luyck op hare swarigheden te horen, en daer remedien toe te soecken.

Was getekent,

Christoffel Bever.

De Keyserl. Missive aen de Stadt bestont in de volgende Woorden.

Leopoldus, door Godts genade verkoren Rooms Keyser, semper Augustus.

EERWAERDIGE, LIEVE, GETROUWE.

HEt is ons breedelijck door uwe Antwoorden vertoont, in dato van den 4 Augusti van 't voorleden Jaer, dat het Volck van dese Stadt seer genegen is, om hare swarigheden te remediëren, dat onse Keyserl. Commissie, hier bevorens daer toe gedestineert, nu de generale Vrede gesloten is, daer ten eersten quam; en dat niet tegensstaende, tot verachting van ons expres gebod, de selve Verkiefinge van de Magistraet, volgens d'oude form heeft gedaen, en dat met fulck een eendragt van gemoederen (of wel eer hartneckigheyt) dat het U L. dacht, dat de nieuwe forme daer niet konde geintroduceert werden, sonder de omkeeringe van de geheele Stadt en desselfs Rechten. Waerlijck, wy hebben dit laetste met fulck een ongenoegen en swaer gevoelen van gemoed verstaen, als het selve openbaer heeft doen sien hare onverbreeckelijcke hartneckigheyt, de verachting van onse Keyserl. Beveelen, en de usurpatie van de Rechten van uwen Prince, die door de Keyserl. Macht en Authoreyten van over soo veel Jaren door een gedurige observantie daer in is geconfirmeert en geaffirmeert; welck Attentaet nu niet alleen behoorde vernietigt te werden, maer oock door de Wapenen gestraft, met de hulp van 't gantsche Rijck, op de Boeten, die tegens diergelijcke ongehoorsame Inbreeckers zijn gestelt. Evenwel; gelijk als wy en uwe ged. Eerwaerdige en Serenissime Prins tot uw en al 't Volck van Luyck met soo een vaderlijcke liefde en sincere affectie zijn ingenomen; dat, om die wel te leyden, wy gewilliglijk alle de sachtste middelen voor de hartste willen prefereren: Soe is 't, op dat gy 't klaerlijcker soud bekennen; en lichtlijcker

tot u schuldige gehoorfaemheyt en onderdanigheyt komē, en u daer toe keeren, dat wy goet gevonden hebben, om de swarigheden van 't Volck te erkennen, en daer in te remediëren, onse gewenschte Commissie te depecheren, gelijk wy die goetwillig op heden affenden met Brieven aen den Eerwaerdigen Keurvorst van Trier, en aen onse Keyserl. Stad en Hof van Aken, op dat sy sig daer in met vlijt en kracht employeren; maer ten eynde dat gemelde Commissie mocht plaets grypen, en dat men'er 't succes en geruyst effect van magh verwachten, blyvende by onse vorige Ordonnantien, soo beveelen en ordonneren wy nochmaels serieuselijck en strict, dat, latende de Reforme van 't Jaer 1649 in sijn staet, en die tot uwe nieuwigheden geruustelijck is onderhouden, gy uw en 't Volck sijn in de toekomende Verkiefsinge van Burgermeesters en Magistraet sodanig draegt, dat die sonder eenige beroering, volgens 't Reglement van de geseyde Reformatie, mag geschieden; want soo men anders doet, en volgens de oude forme, soo verklaren wy niet alleen door dese tegenwoordige voor nul en gecasseert de Verkiefsinge en Verkorens, maer wy sullen oock andere remedien tegens de ongehoorsame in 't werck moeten stellen, waer van wy uw wel hebben willen waerschouwen. Vorder behouden wy voor uw en uwe Stadt onse gunst en Keyserlijcke protectie. Gegeven in ons Konincklijck Paleys van Praeg den 15 April 1680. van ons Roomsse Rijk het 22, van Ongaryen het 25, en van Bohemen het 24. Was getekent,

LEOPOLDUS:

En lager,

vt. LEOPOLD WILHELM, Graef van Koningsgek.

En veel lager,

Door eygen gebod van sijn Keyserl. Majesteit, CHRISTOPHER BEVER.

Op de rug was 't Keyserl. Zegel in rood Was, en de Superscriptie was; Aen onse Eerwaerdige en aen 't H. Rijk getrouwe en lieve, de Magistraet van de Stadt Luyck.

De Commissie aen de Keurvorst van Trier en de Magistraet van Wien bestont in de volgende Woorden.

LEOPOLDUS, &c.

Eerwaerdige Prince Keurvorst, en seer lieve Neve; en Eerwaerdige, getrouwe, onse lieve.

WY geloven, dat aen uwe Ld. en ulieden oock niet onbekent zijn de swarigheden, die 't Volck van Luyck zedert eenige Jaren soo hart drucken, niet alleen onder hun, maer oock principalijck met den Prince, Ministers en Bisschoppelijcke Officiers, in dier voegen, dat het selve ons niet alleen instantelijck heeft gebeden, dat wy onse Keyserl. Commissie daer ter plaetse wilden senden, om hare swarigheden te remediëren, en de Stadt in rust te stellen, maer dat sy oock nu de Magistraet, volgens de oude forme, hadden beginnen te verkiesen, achter wegen latende

latende het nieuwste gebruyck ('t welck sy in 't Jaer 1649 met de Eerwaardige en Serenissime Keurvorst van Ceulen, haer tegenwoordige Bisschop, en onsen overleden Eerwaardige Heer Vader, hoogl. gedachtenis, hebben geconfirmceert) en dat sy met der daed daer in noch dencken te continuëren, tegens onse Keyserlijke vermaningen en Beveelen, gelijk uwer Ld. en gyliden uyt de bygevoegde Schriften speciaelder uw sult kunnen informeren, en het voornamentlijk sien uyt de Brieven, die de Magistraet van de Stadt aen ons heeft geschreven, en die wy haer weder hebben gefonden, dat, om het Volck in haer behoerlijcke getrouwheyt en onderdanigheyt tot haer Prince te doen continuëren, het de voornaemste en eenigste sachte remedie schein, dat onse Commissie aldaer aenquam, en dat'er geen adresse, autoriteyt en neerftigheyt in mancqueerde, op dat de saecken vervolgens so gestelt wierden, dat de swarigheden van 't Volk mochten geremedieert, en alles van wederzyden door een sincere intelligentie in sijn eerste rust gestelt werden: En dewyl, om dit werck aen te vaerden, niemant nader gevonden wierdt, die, om de Nabuurschap, min suspect, aengener en genegender tot de Vrede was, als uwer Ld. en U L., soo hebben wy U L. door dese tegenwoordige daer toe verkoren, met soo veel te grooter vertrouwen, als wy weten, hoe genegen U L. zijt, om ons dienst en gehoorzaamheyt te bewysen. Derhalven versoecken wy met goetwilligheyt uwer Ld., en wy beveelen U L. goedertierentlijk, dat gy door uw Afgefondenen tot Luyck (die soo veel autoriteyt, als ondervinding en behendigheyt hebben) een geheele kennis van den staet van dese Stadt met haer Prince, en de swarigheden van 't Volck wilt nemen, en dat sy daer op willen betrachten, om de saken, na dat de billijckheyt en reden sulckx vereyscht, te remediëren, ten eynde, dat de rust van dese Frontier-Stadt, gelijk de publijcke stant van 't Rijck sulckx vordert, weder magh in sijn effect gebracht werden; dewyl, wegen 't geen dat behoerlijck en nootsaeckelijck aen dese onse Keyserl. Commissie is, wy uwer Ld. en aen U L. alle macht en gelegentheyt, gelijk of wy 't selfs waren, geven. Vorder geven wy goetwilliglijk aen uwer Ld. de genegentheyt van onse goetheyt, en aen U L. onse Keyserlijke gunst. Gegeven tot Praeg den 15 April 1680.

Het Opschrift was.

Copie van de Keyserlijke Commissie aen den Eerwaardigen Keurvorst van Trier en de Stadt Aken, om de swarigheden van 't Volck van Luyck te remediëren. Gegeven tot Praeg den 15 April 1680.

Maer die van Luyck sich na dit Reglement van 't Jaer 1649 niet willende of konnende gedragen/ te meer/ dewijl de 32 Ambachten daer in mosten adviseeren/ hebben daer op de volgende Resolutie genomen.

In

*In de Vergaderinge van de Heereu nieuwe Burgermeesteren en oude Raden,
en van de Heeren Meesters en Commissarissen van de Stad Luyck,
specialijck vergadert door Goris Bodet, onsen Bode, gebou-
den in de groote Zale den 11 July 1680.*

Geresumeert zijnde 't Reces van de 32 goede Ambachten, en haer Resolutien en redenen, daer in begrepen, t eenemael gelesën, soo hebben wy gevonden, dat sy eendrachtelijck geresolveert hebben, om sich in de toekomende Verkiefinge van de Magistraet met de Reglementen van 't Jaer 1603 en 1631, mitsgaders met de observantie en maintenuë van de Rechten, Privilegien en Vryheden van de Stadt, in dit regard, te confirmeren, en dat sy ons verfochten, dat wy aen sijn Keyserlijcke Majesteit de redenen wilden presenteren, die haer in haer respectieve stemminge daer toe bewogen en gedrongen hadden; en van gelijcken, dat wy onder andere wilden schryven, om hem, uyt de naem van de Burgerye, te versoecken, dat hy, volgens sijn goedertierenthey, niet voor qualijck wilde opnemen de bovengenoemde Resolutien, aengemerckt de onmogelijckheit en strydigheit, die gevonden wierdt tusschen de observantie van de Reformatie van 't Jaer 1649, en de Executie van 't Mandement en de Commissie, die door hoogged. sijn Majesteit aen de Keurvorst van Trier en de Magistraet van Aken was gegeven, om de swarigheden van 't Volck te hooren en te remediëren: En dewyl de bovengenoemde Reformatie, soo die geobserveert wierdt, een notoire ruine van alle de Rechten, Privilegien en Vryheden van de Stadt en de 32 Ambachten soude zijn, soo hebben wy eendrachtig verklaert, en verklaren, dat wy ons met haer bovengenoemde Resolutie conformeren: Gelijck oock de tegenwoordige Heeren Meesters en Commissarissen daer op verklaert hebben, en verklaren, dat sy by hare Resolutie, den 6 Juny 1676 genomen, verblyven. Versoekkende vorder, dat de Heeren Burgermeesteren hare oorfaken en andere redenen ten eersten aen sijn Keyserl. Majesteit willen representeren. Ordonnerende dieshalven, dat de Stemmingen van de 32 goede Ambachten met het Reces van ged. Heeren Meesters en Commissarissen fullen geregistreert werden, &c.

*Door Ordonnantie van de geseyde Heeren,
G. DUSART.*

De Resolutie van de Heeren Meesters en Commissarissen / in 't Jaer 1676 genomen / bestont in de volgende Woorden.

*In de Vergaderinge van de Meesters en Commissarissen van de Stadt
Luyck, gehouden in haer Kamer den 6 Juny 1676.*

Gesien hebbende 't Reces van de pluraliteyt van de 32 goede Ambachten, waer by haer verfocht werdt, om sig uyt te drucken over de ondergehaelde Woorden in haer Reces van den 13 Mey laetst, om daer door te weten, wat sy verftonden

door

door de Woorden van *de goede unie 't Gouvernement van de Stadt*. Soo hebben sy wel willen verklaren, gelijk sy verklaren door dese tegenwoordige, dat haer intention gedurigh geweest hebben, en noch zijn, om den Eed, die sy op haer admiffie gedaen hebben, inviolabel te observeren, en 't Regiment van Hinsberg, de Vryheden en gemaeckte Vrede, gelijk oock 't Reglement van 't Jaer 1603 en 1631, benevens de Vrede van 't Jaer 1640 en 1649 te behouden, om met de Burgerye, tot maintenue van de selve wel te willen corresponderen, ten eynde het goet Regiment, Gouvernement, Unie en rust van de Stadt te bewaren, gelijk sy in een gedrukt Boeckje, *Vindiciae Libertatis* genaemt, en andere Stucken, die in de groote Griffie beruften, hebben doen blijcken. Verfoeckende derhalven de Heeren Burgermeesters en de Heeren van 't Doorl. Capittel van de Cathedrale, dat sy gesamentlijk met de Stadt tegens sijn Sereniffime Hoogheyt, onsen Prince, tot een goede, ware en sincere unie willen ageren. Ordonnerende derhalven aen onse Bode, Cotype van dit tegenwoordige aen de 32 goede Ambachten te willen geven.

Door Ordonnantie van de Sitting,

ANT. ROLANDI.

In de Vrede / die tusschen sijn Keyserl. Majestejt en de Koning van Brankrijck laetst tot Nimwegen is gesloten / waren de Geschillen ober de 10 Steden van der Elzas / &c. en de Dependencien van dien / welke de Ministers van sijn Keyserl. Majestejt aen Arbiters hadden gerenoveert (gelijk in de voorgeaende *Mercurius* is geseyt) noch open gebleven; doch de Franffen / na 't schijnt / daer na niet willende wachten / hadden al in 't voorgeleden Jaer de meeste Plaetsen / die sy oordeelden / dat haer daer upt toequamen / in besitting genomen / en de Heeren / die toe in possessie daer van waren / na Brisach of Metz gedagvaert / om het Recht / 't geen Brankrijck daer op te pretenderen had / aldaer te verstaen / en oock de Huldiging / gelijk als aen Souberainen toekomt / te doen: doch gemelde Heeren eerst daer ober aen de Rijckx-Vergaderinge tot Regensburg gedoleert hebbende / vermits verschepde van de selve Standen van het Rijck waren / doch daer niet veel konnende opdoen / alsoo men van de 3de des Rijckx 't selve met geweld niet konde stutten / soo hebben de meeste wel genootsaecht geweest / om niet t'eenmael van haer Landen gepribeert te werden / gelijk de Franffen andersins dregden / haer Gedeputeerde na Brisach en Metz te senden; sommige om de Huldiging te doen / en andere om te vernemen of sy geen uptstel en verlichtenis aldaer konden krijgen; doch Brankrijck op de voorgegemelde 2 Plaetsen een Justitie-Kamer opgesteld hebbende / om ober dese saecken volkomen te oordeelen / soo heeft de Kamer van Brisach de volgende Sententie in Maert toegens dit werck uptgegeven.

Het Gevolmachtigde vrye Raets-besluit van der Elzas, gehouden tot Brisach, wegens de Koninckl. Souverainiteyt en possessie van het Neder-Elzas, den 22 Maert des Jaers 1680.

LOUIS, door Gods genade Koning van Vranckrijk en Navarre.

Onsen Opper-Voogt of Bevelhebber over dese vereyschte nootsakelijckheyt, gelijk oock den Procureur Generael in onsen Raedt van der Elzas, mitsgaders den Commissaris, door ons laetste Besluit daer toe gedeputeert, over de geschiede Executie in onse Cancellerye, van den 2 January, ter eenre; en de gedeputeerde Beschermers van de onrechtmatigē Inhebbers en Besitters van de Steden, Vlecken, Dorpen, Ampten, Proostdyen en Heerschappyen van 't Neder-Elzas, gelijk oock de Koninckl. Landt-Voogdy Hagenauw, Proostdy en 't Capittel van de Stad en 't Sticht Weyssenburg, van den 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 en 25 January, ter andere zyde. In dier qualiteyt heeft de Voorspraeck van den Grootmeester van de Duytse Ordre, genaemt Scherer, welke sig als Commandeur, 't Graeffschap Weyssenburg, als behorende aen gemelde Duytse Ordre, heeft aengematigt, voorgegeven; dat het kleynē moeyte was, de hem toegedeelde en geassigneerde Donatie te defenderen, en alsoo alleen wel wilde betonen, dat geseyde Orden het Dorp Reitsfelt, met het Slot, de Proostdy, Lieden, Onderdanen, Rechten en Gerechtigheden besat door de verkryging, die de selve Ordre had uytgewerckt by Emmerick, Graef van Leiningen, in 't Jaer 1571, van welke tijdt de meergem. Ordre in rust en vredelijcke possessie daer van is geweest, en waer door die oock tot een Vorst en Stamt des Rijckx is erkent, soo wel door de Westfaelfse als Nimweegse Vrede.

Tribait, Opper-Gemachtigde van Vorst Karel Gustavus, Marckgraef van Baden Durlach, segt, dat hy 't Ampt Kutzenhuysen, en de daer toe behorende Dorpen, namentlijk, Ober-Sufenhuysen, Neder-Sufenhuysen, Merckweyler, Hofschon en Matzthal, door Donatie van de Koning van Sweden van 't Jaer 1656 besit, en versoect uytstel, om daer van sijn meeninge te geven.

Beaufire, Opperste Voorspraeck van de Hartog van Tweebrugge, heeft geseyt, dat hy niet anders voort te brengen hadde, als den Raed te bidden, dat de selve hem een behoorlijcke tijdt wil geven, om sijn Doorl. Hartogh en de Koning van Sweden hier van te berichten, als de vermoedelijcke Erfgenaem deser Landen; en door den Hartog daer toe geassigneert, om daer van een vol Antwoort te konnen geven.

De genoemde Scherer voor Prins Leopold Hendrick, Paltzgraef tot Veldenz, heeft weder voortgebracht, dat hy in de possessie sijnor Landen gemainteneert en gehanthaeft behoorde te werden, wyl hy 't selve al voor 100 Jaren had beseten, het welck meer als tijdt genoegh was, om sijn bewys en defentie te verdedigen, wyl 't selve noch onderstut is, dat hy door de Westfaelfse Vrede als een Lit des Rijckx erkent.

Jooft, voor de Grave van Sekkingen, als eygen Heer van 't Ampt Hochburgh, be-

bestaende in 3 Dorpen, verklaert, dat hy bereyt is ons in alles, 't geen ons beliest, en wy beveelen, te gehoorsamen; doch versoect deswegen, dat wy willen betrachten, dat hy 't geseyde Landt van sijn Voor-Vaders heeft bekomen, en dat hy 't selve een seer lange tijdt wel en rechtmatig heeft beseten.

Gedachte Beautire, voor Vrouw Elifabeth, Gravin van Brahe, getrouwt aen Prins Adolf van Sweden, heeft geseyt, dat sy soude verschijnen, en niet contesteren, maer een genoegsame uytstel begeerde, om gem. Hartog haer Gemael van dese involging bericht te doen.

Opgem. Scherer, voor Johan Casimir, Graef tot Leyningen en Haxburg, President van de Kamer tot Spiers, heeft voorgegeven, dat het swaer is slechte dingen te contesteren, sonder kennis van de contestatie sijner Principael, welke over veel 100 Jaren het Slot Valckenburg en de daer onder gehorende Plaetsen in possessie heeft gehad, waer toe hy den Keurvorst Palatijn tot bewys roept, wiens bevel, dat hy van ged. Assignatie bericht kan doen, hy verwacht, op dat hy sijn Heer niet direct mag prejudiciëren.

Ged. Tribaut, voor Heer Antonius Africanus, gevorderde Abt en Bevelhebber van d'Abdy Stirtzelbrun, heeft van sich gegeven, dat hy in dier qualité een onverdeelt Heer is, maer de Heer van Turckheim, wegens 't Dorp Dambach, overdehelt; dat den Titul sijner Abdy door den voorgaenden Oorlog was verloren, en dat hem derhalven onmogelijk was eenige voorstelling te doen; doch hy had echter uyt de gedachtenissen van eenige in acht genomen, dat het ges. halve deel van 't gem. Dorp Dambach door de Heer van Etterdorf aen de voorn. Abdy was geschoncken.

Doch Favier, onsen generale Voorspraeck, heeft daer op geseyt, dat in de Westfaelste Vrede, tusschen en met onse Gevolmachtigden en de Keyserle en Rijckx Gedeputeerde den 24 October 1648 gesloten, den Keyser en 't Rijck aen ons hebben afgetreden en getransporteert alle Rechten der Souverainiteyt, Eygendom, Besittingen, Heerschappyen en Gerechtigheden, die geseyde Keyser, 't Rijck en 't Huys Oostenrijck heeft gehad aen de Stadt Brisach, het Landtgraeffschap van Opper- en Neder-Elfas, Suntgau, en d'Opper-Voogdy der Keyserl. Steden in de gem. Provintien, namentlijk, Hagenauw, Colmar, Schledstadt, Weyffenburg, Landau, Oberenheim, Roszheim, Munster in 't Dal, St. Grégorius, Keyfersberg, Turckheim, en alle Plaetsen en Dorpen, die daer toe behoren, Lieden, Vassalen en Onderdanen (met alle Jurisdic tie en volle geweld) om dese Landen, Steden, Standen, Voogdyen, Heerschappyen, hare Rechten, en sulcke Generalien, gelijk sy mogen zijn, in 't gemeen, te genieten, en aen onse Kroon ten eeuwigen dage te zijn ingelijft, met uytdruckelijcke Keyserl. en Rijckx Verklaring, gelijk oock van d'Aerts-Hartog van Inspruck, Ferdinand Carolus, dat die Plaetsen, Overigheden, Beamp ten en Onderdanen der geseyde Landen, Steden en Heerschappyen ontslagen waren van de Dienstbaerheyt, Huldiging en Diensten, daer toe is tot dese Afhandeling verplicht, dienstbaer en verbonden geweest zijn, die met eenen

onder onse dienstbaerheit, gehoorfaemheit en trouwe, als een Eygendom, aen onse Souverainiteyt stellende; daer benevens in eygendom overgevende alle Dominien, Standen, Voogdyschappen en andere Rechten, met expresse renuntiatie van de zyde des Keyfers, des Rijckx en ged. Aerts-Hartogh Ferdinandus Carolus, soo wel voor haer als voor de hare, ten eeuwigen dage, van alle Rechten en Aenspraeck, die sy toenmaels daer aen hadden gehad: gelijk sy dan oock, uyt kracht van haer Decreet, de Constitutiones van haer Voor-Vaders affschaffen, en die tegens de Keyserl. Capitulatie afftaen, als welcke de Aliënatiën van de Rijckx Goederen en hare Rechten verbieden, welcke renuntiatien ten overvloet, en tot te grooter verseeckering op den naesten Rijckxdagh souden geconfirmeert werden, benevens 't gene dat de aftredinge van de geseyde Landen, of de Steden en Standen, die uyt de Rijckx. Matricul gedaen souden werden, konde verhinderen; en is 't selve Tractaet den 5 February 1679 tot Nimwegen bekrachtigt geworden.

Dit, 't welck grondelijck is voorgestelt, is sonder difficulteyt, dat alle Steden, Vlecken en Dorpen in het Neder-Elfas, en die gene die van de Koninkl. Voogdy Hagenau afdalen; en tot de selve behoren, gelijk oock die van 't Stucht Weyssenburg, onder ons volle en vrye gewelt zijn, en dat al de gene, die de selve sig aenmatigen en besitten of genieten, sikh van de selve onthouden, en aen onse possessie overlaten sullen. Van dit getal zijn de Ampten Berg-Zabern, Anweyler, Landeck, Berckheim, Madeburg, Guttenberg, Gosweyler, Germersheim, Hagebach, Lauterburg, Jockenheim, Seltz, Berbenstein, Schleptenbach, Wegelburn, Remweg, Kleburg, Falckenburg, St. Remy, Schoneck, Gerbensheim, de Dorpen Rocklebach, Alt-Aubenheim, Willenheim, Grevestein, Minckweyler, Rotabelt, Gokoffstein, Hergenweyer, Merleinha, Lutsteyn, Belcken, Leifzgeim, Zibeldingen, Brun, Namseim, Rebisteller, Rolixheim, Enumarfeim, &c.

En, om onse pretentie te rechtvaerdigen, soo is genoeg te merken, dat het meeste deel der Steden en Dorpen, oorspronckelijck tot de Koninkl. Abdy Weyssenburg, d'Ordre van St. Benedictus toebehoort heeft, welke gesticht is in 't Jaer 623 van Coning Dagobert, en naderhant gefeculariseert en geformeert in een Collegiale Kerck door de goude Bulle van Paus Alexander, in de Maent April 1496 't Andere is gelegen in 't Neder-Elfas, en ons overgegeven; invoegen sig veele, ja de meeste Vorsten in de Nabuurschap, hebben geaccommodeert, door een klaer. Recht van de behoorlijckheit, tot nadeel van dese Abdy, wiens Goederen in de natuur inaliënabel zijn, en den Keyser, die sikh daer de Heerschappy heeft voorbehouden, en waer van alle de ged. Goederen afdalen, gelijk oock die in 't Neder-Elfas leggen, niet sonder contestatie gelaten konnen werden. Door dese Koninkl. stichtinge en fondatie is het Gebied van d'Abdy gemarqueert en gedefigneert, en de selve streckt sikh uyt tot op het Dorp Gofzweyler en de Vloet Quich: Ingeelijckx heeft sy oock een wyde omtreck, wyl de Stadt Baden, en de meeste Steden en Dorpen deser Jurisdicctie daer onder begrepen zijn.

In 't Jaer 1282 heeft den Paltzgraefaen den Rijn, Lodewijck, d'Abdy Weyssenburg

burg weder bekomen, in tegenwoordigheyt van den Roomffen Coning Rudolf, mer alle de Leenen in 't gemeen, welcke de Besitters van 't Neder-Elfas te ontfaugen hebben.

In de Jaren 1291, 1318, 1339, 1367, 1388 en 1398 is de Paltzgraef Hartog van Beyeren tot Abt tot Weyffenburg ingelijft, van de Heerschappye Schauffen, door 't afftaen van Hamont, Graef van Tweebrugge, Heer van Birchs, en den Marckgraef van Baden van 't Slot Gutzingen, van Durlach, de Stadt Kuppenheim, het Dorp Oberndorfen and ere over den Rijn, dicht by Durlach, door den selven Abt.

In de Jaren 1345, 1350, 1370 en 1390 namen de Graven van Leiningen van de gefeyde Abdy in leen de Dorpen Wisen, Grinstad, Abfelsheim, Kircklem, Obersheim, Hangenheim en Herkirckheim.

In 't Jaer 1394 investeerde d'Abt van Weyffenburg de Graven van Nassauwto het derdedeel van 't Dorp Wetzhoven.

In den Jare 1504 heeft den Keurvorft Palatijn aen den doen anwesende Prooft Weyffenburg weder overgegeven, voor 't Slot Berckensteyn, behorende aen 't Stiff.

En in 't Jaer 1523 voor de Dorpen Altenstadt, Carstadt, Sellyeba en Swickhuyfen, welcke van gelijcken van 't Sticht Weyffenburg afdalen.

Twee Jaren daer na heeft den selven Ceurvorft, die 't Opper-Ampt Hagenauw tot onderpant had gehad, van den Prooft en 't Capittel Weyffenburg de Dorpen Schlecktenbach en Babenthal gekregen.

In 't Jaer 1519 is de Hartog van Tweebrugge van 't Capittel tot Weyffenburgh, in 't Ampt Kleburg, en de daer toe behorende 5 Dorpen, namentlijk, Roth, Kleburg, Steinfeltz, Oberhuysen en Hoffenbuenburen, welcke in 't Sticht zijn gelegen, geïnvesteert.

In 't Jaer 1371 accordeerde en vergeleec sikh Carolus de IV. met Albertus en Leopoldus, Hartogen van Oostenrijck, wegens de Rijckx- en Landt-Voogdy in der Elfas, met de Vorstendommen, Bisdommen, Abdyen, Prioryen, Kloofsters, Graeffschappen, Vryheerschappen, Heerschappyen, Stenden en Ridderschappen, Prooftdyen, Steden, Dorpen en Vlecken, Liedden, Onderdanen, en de gantsche Jurisdicte, gelegen in de selve Landt-Voogdy, met het jure Patronatus over de Abdyen en Kloofsters.

In 't Jaer 1408 heeft den Paltzgraef Robert, toen hy tot Rooms Keyser wierdt gemaect, dese Landt-Voogdy gegeven aen Lodewijck de IV., sijn outste Zoon, om de selve, gedurende sijn Leven, te genieten, mits dat hy jaerlijckx 2000 Guldens van den Rijn soude bekomen: En dese Prins en sijn Nakomelingen hebben 't selve 148 jaer beseten, of ongevaer tot 1558, toen Ferdinandus de I. als Rooms Keyser, van sijn Broeder Carolus Quintus het weder uyt handen van den Keurvorft Palatijn liet trecken, welcke in anderhalf hondert Jaren harer possessie niet nalieten, om sikh wegens de behoorlijcke Stucken, tot de Landt-Voogdy behorende, te accomoderen.

En in 't Jaer 1440 gaf Fredericus, toen Rooms Coning, aen Lodewijck, Palts-

graef en Hartog van Beyeren, de macht, welcke de Landt-Voogdy Hagenauw tot Onderpant behield, om te accorderen wegens de invoeringe van de vacante Leenen in de Landt-Voogdy van 't Neder-Elfas, sigh echter de hooge Leenen en Waerdigheden voorbehoudende, als, Vorstendommen, Graef en Vryheerschappen, Heerschappyen en Sloten, van 't Rijck dependende, soo gelijk het in de Landt-Voogdy van 't Neder-Elfas was gelegen.

In 't Jaer 1480, els'er strydigheden ontstaen waren tusschen de Stadt Weyffenburg en de Prooft van Hartzsteyn van 't Graeffschap Hagenauw, wegens het Ampt Kleeburg, wierdt dit selve Ampt de Stadt Weyffenburg toegedeelt, door 't Arrest van de Graef van Sultz, Keyserl. Kamer-President tot Rothweyl.

In 't Jaer 1518 accordeerde Keyser Maximilianus wegens de Stad Weyffenburg en bewilligde haer de Dorpen Schetal, Zeebach, Altenstap, Schwickhnyfen en Warschbach, met beding van de Superioriteyt over de Landt-Voogdy: En in het Jaer 1521 bevestigde Keyser Carolus Quintus dese saeck.

In 't Jaer 1398 declareerde Wenceslaus, Rooms Coning, door sijn Patenten, dat de Dorpen van 't Sticht wegens Rijckx Schulden niet verpant konden werden, den Landt-Voogt tot Hagenau bevelende, haer te protegeren en defenderen.

In 't Jaer 1414 hielden de Steden Hagenau, Colmar, Schledstadt, Weyffenburg, Oberenheim, Keyfersburg, Mulhuysen, Turckheim, Munster, Rosheim en Seltz eenige afreeckeninge met malkander wegens de Somme van 25000 Guldens, welcke sy van den Roomssen Coning Sigismundus opgenomen hadden, om de selve uyt handen van den Paltzgraef los te krijgen, aen wie zy voor de gem. Somme gealieneert en verfet waren.

In de Jaren 1504, 1531, 1544, 1558, 1566, 1605, 1615 en 1620 gaven Maximilianus, Rooms Coning, Lodewijck en Frederick, Paltzgraven, Opper-Amptmannen tot Hagenau, den Keyser Ferdinandus, Maximilianus, Fredericus en Leopoldus, Aerts-Hartogen van Oostenrijck, van gelijcken Opper-Amptmannen, Reverfalien van dese Landt-Voogdy, door welck het blijktt, dat het Sticht Weyffenburg van de Coninglijke Landt-Voogdy Hagenau dependeert, met alle de Rechten en Jurisdictionen.

In 't Jaer 1570 declareerde Keyser Maximilianus door sijn Patenten, dat de Steden Weyffenburg en Landau in 't Neder-Elfas gelegen waren, en bysonderlijk, dat de Stadt Landau door de Quich van de Paltz was gefepareert, met confirmatie van andere Patenten van de Jaren 1479 en 1566.

In 't Jaer 1451 deden de Dorpen van 't Ampt Weyffenburg haer Eed in handen van den Keurvorst Palatijn, doenmaels Opper-Amptman tot Hagenau. En in 't Jaer 1629 leyden de Inwoonders der gem. Dorpen andermael haer Eed af aen den Grave van Sporck, 't geen in gelijcke qualiteyt is geweest onder de Hartogen van Oostenrijck.

In 't Jaer 1592, als de twisten waren ontstaen tusschen den Cardinael van Lo-raine en de Vorsten van 't Huys Brandenburgh wegens 't Bisdom Straetsburgh, in welcke

welcke de Luterſſe een Biſſchop van haer Geloof wilden verkieſen, ſond Keyſer Rudolphus Commiſſie aen de Hartog van Ooſtenrijck Ferdinandus, ſijn Neve, dat hy, of in Perſoon of door Gedeputeerde, de Verkieſing van een nieuwen Biſchop ſoude bywonen, en ondertuſſchen de Plaetſen, die onder 't gem. Biſdom behoren, ſequeſtreren, om den Eed van getrouheyt van hen te ontfangen.

In de Jaren 1506, 1545 en 1567 verpande Keyſer Maximilianus aen de Biſſchop van Spiers de Stadt Wiel en 't Ampt Odenheim voor een Somme van 5000 Florijnen: Uyt d'Obligatie is te ſien, dat de Landen op de zyde van d'Abdy Weyſſenburg Leenen zijn van 't Graefſchap Hanau, Fleckenſteyn en Leiningen, en d'andere van 't Huys Ooſtenrijck.

In de Jaren 1379 en 1409 gaven Wenceſlaus en Robrecht, Roomſſe Coningen, aen de Kenrvorſten, welcke 't Ampt Hagenau in pant hadden, de macht, om tot haren beſte de Landen en Heerſchappyen van 't Neder-Elſas van de Verpandingen te ontledigen, wyl die gealiëneert en van andere gebruyckt waren, namentlijk, de Sloten en Veſtingen Guttenberg, Falckenburg, de Dorpen Darembach, Rechtenbach, Otterbach, Menenſelck, de Vlecken Freckenſel, Konel, Immenoder, Kloift, Dierbach, Meſem, Wideham, Hasbach, Schwergen, Nuris, Wilgerweiſem, Soſeſtheim, Whindel, Hafzbach, Wickelwichemt, en andere, met haer toebehooren, welcke door 't Rijck aen de Graef van Leiningen verpant waren, met proteſtatie van den Abt tot Weiſſemburgh en 't Huys Ooſtenrijck tegens de geſeyde Aliënatien en Verpandingen.

In de Jaren 1531, 1564 en 1570 erkenden de Ampten Wantzenauw, het Graefſchap Tweebrugge, d'Abdy en 't Convent Orisheim, de Canonicken tot St. Pieter van Straetsburg, d'Ontfanger Generael en d'Abdy van Stitzelbrun, de Lant-Voogdy Hagenauw voor de Koninckl. Opper-macht.

In 't Jaer 1630 liet d'Aerts-Hartog Leopoldus van Ooſtenrijck door ſijn Patenten, tot Ynsbruck gegeven, d'Ampmannen en Beampten van d'Ampten Gernersheim en Seltz weten, dat de Keurvorſt Palatijn ged. Ampten alleen pantswyſe in heeft; haer beveelende alle Vaſſalen daer toe te verplichten, om te verſchijnen, en de Inveſtiture van hem of ſijne Beampten aen te nemen.

Uyt alle deſe Stucken, daer van de Originalia in onſe Archiven zijn, is lichtelijk de ſtabilering van onſe Rechten en billijcke pretentien over deſe Ampten af te nemen, wyl zy notoirlijk van 't Neder-Elſas zijn, gelijk oock de Konincklijke Landt-Voogdy Hagenau, en ingevolge van dien onſe Souverainiteyt over de ſelve ſtreckt. De geallegerde poſſeſſie van die gene, die ſigh de ſelve tot noch toe tot haer beſit hebben aengematigt, is niet conſiderabel, noch eenigen Titul genoegſaem, om diete behouden. De Keyſerl. Conſtitutien zijn expreſ alhier, welcke alle Aliënatien der Goederen en Kercken verbieden; gelijk oock 't Weſtfaelſſe Tractaet met daydelijcke termen luyd, dat gene Obligatie geallegeert ſal werden, en dat yder in dat Recht ſal mogen treden, 't welck den Keyſer, 't Rijck en 't Huys Ooſtenrijck (die haer Rechten hebben gecedeert) overgeeft: men kan van ons

oock

oock gene præscriptie pretenderen, of men kan die tegens den Keyfer, 't Rijk en 't Huys Oostenrijk wederleggen.

Daer uyt volgt nu, dat de geschiede possessien, die men niet kan bedencken, en voor soo veel 100 Jaren zijn aengetrocken, door de vermoedelijke Beschermers onser Rechten de minste vrees verwecken kunnen, en zijn, om sich daer in niet op te houden, geen verder Remonstrantien van noden: Soo sullen oock die gene, welcke daer tegens contesteren mochten, geen wyder uytstel desireren, om hare rechtmatige Tituls en aensien te bewyfen, welcke, soo sy oock van de grootste ouderdom waren, sig oock geen beter oorfaeck van haer conservatie tegens onse Souverainiteyt kunnen aenmatigen. Derhalven is'er niet meer overig, als door onsen Raedt van der Elfas te openbaren en verklaren, dat de Ampten, Proosdyen, Steden, Dorpen en Vleeken van 't Neder-Elfas, de Koninckl. Landt-Voogdy van Hagenau, en de Proosdy, Capittel en 't Sticht Weyffenburg onder onse Souverainiteyt behoren; verbiedende de Ampt-Luyden, Schult-Eyffchers en Inwoonders der ged. Plaetsen, dat sy in 't toekomende geen ander Macht als ons erkennen; en ingevalle sy aen andere Jurisdictione appelleren, en ons Bevel te rug stellen, sullen sy sonder vertoef ons den Eed van haer trouwe presteren: En, tot een kenteecken onser Souverainiteyt, sullen de Poorten en Ingangen der Steden met onse Wapens beset werden, gelijk oock de Auditoria en gemeene Huysen der geseyde Ampten.

Den inhoud en onderhouding sal in onse Verkonding-kamer na Parijs ingelevert, gelesen, gepubliceert en geregistreert, en in de Ampten, Proosdyen en andere Jurisdictionen van 't Neder-Elfas, de Landt-Voogdy en 't Sticht Weyffsburgh in 't gemeen gedeclareert werden. En soo de gene, die tot noch toe gerechtige Landen onbehoorlijk hebben aengematigt, niet alle waren beroepen, en noch niet verscheenen, soo geven wy aen onsen wysen Raedt genoegsame tijdt, om de selve aen haer te verleenen, op dat de Beschermers en Pretendenten tijdt hebben, om hare Titulen, door welcke sy dese Landen en haer Voordeelen hebben genoten, te exhiberen.

't Gedachte ons Raedt-besluit, 't geen de Remonstrantien van Scherer, Joost, Beaufire en Tribout eenigfins in acht heeft genomen, en haer hadde gerapporteert, dat zy haer Tituls, uyt kracht van de welcke zy het Dominium en 't Voordeel der Ampten Guttenberg, Gutzenhuysen, Berg-Zabern, Damweiler, Golsweiler, Wogelburg, Orburg, Kleburg, Falckenburg, en 't Dorp Recklembach, 't halve deel van 't Dorp Dambach, 't Slot en Dorp Riedfeltz hebben genoten, souden exhiberen in 6 Maenden, verklaert en heeft verklaert, dat geseyde Ampten, Dorpen en Sloten aen de Koninckl. Landt-Voogdy Hagenauw, als een Dependentie van 't Sticht Weyffenburg en onse Souverainiteyt van 't Neder-Elfas behoort, met bevel aen alle Inwoonders der geseyde Plaetsen, om ons in 't toekomende alleen voor haren Souverainen Monarch te erkennen, en hun dit verbod opleggende, dat sy sich aen geen andere Jurisdictione souden houden, als aen de gene, die van onsen Elffassischen Raedt afdaelt; doch soo sy ander bevel willen respecteren, sullen sy ons sonder ver-

vertoef, den Eed van getrouwey presteren. En, tot een kenteecken van onse volle en vrye macht, sullen wy aen alle Hooft-Poorten en Ingangen der Steden, Audientie en gemeene Raetshuysen van 't ged. Gebied onse Wapenen seiten: En dit Raetbesluit sal in onse Verkonding-kamer tot Parijs geleyt, gelesen en gepubliceert, en in de genoemde Ampten en Landt-Voogdyen geregistreert, oock alle Ampt-Luyden, Schult-Eyffchers en Beampten met sonderbare vlijt voorgehouden werden; en dese sullen oock in anderhalf Maent d'eerste van alle d'Inwoonders der gedachte Plaetsen haer onderdanige gehoorfaemheyt betoonen, op dat de onrechtmatige Aenmatigers der Ampten Seltz, Landeck, Belickam, 't Slor en Ampt Madeburg, Germersheim, Hagenbach, 't Ampt en Slor Schoneck, Jogenheim, Berbelsheim, Schlecktenbach, Tan en St. Remigii, de Steden Ebenheim en Littenheim, en de 4 Dorpen der Voogdy Reichshoven, 't halve deel van 't Dorp Dambach, en oock d'andere Ampten en Dependencien goede acht hebben. Desen Raedt is besloten en wordt uytgegeven tegens onse onrechtmatige Aenmatigers en Besitters, en insgelijckx aen de gene, die noch niet verscheenen zijn, geopenbaert, nadien onse Opperste Raedtsflor vast sult houden, 't selve schuldiger wyse executeren, en na dese klare Woorden, forme en inhoud op 't uytterste nakomen; om 't welck te doen wy u de macht geven. Gegeven tot Brisach, in onsen Elsassisen Raedt, den 22 Maert 1680. en in 't Jaer onser Regeeringe 37. Getekent,

BOURDELET.

Het Parlement tot Metz heeft oock de volgende Sententie in de saeck van den Paltzgraef van Veldentz uytgesproken.

Extract uyt het Register der Koninckl. gestabileerde Kamer tot Metz.

Tusschen den Deecken, Canonnicken en 't Capittel van de Dom-Kerck tot Verdun, soo wel voor haer, als de gene, die de vacante Plaetsen exerceren, de Klagers en Voorspraken van 't Geschrift van den 28 December, den 26 January deses Jaers oversien, ingevolge van de Declaratie van sijn Majesteit, en de welcke den 15 January in sijn Register-kamer is overgegeven, en de Requesten van den 8 deser Maent April, ter eenre; en Vorst Leopold Lodewijck, Paltzgraef aen den Rijn, Hartog van Beyeren, Graef van Veldentz, Beschermer, ter andere zyde. Dewyl de instantien tusschen ged. Partyen, nevens het finael verfoeck, uyt de Kamer zijn afgevaerdigt, en van desselfs Huys en eygen Persoon Johan George Chapaut, Voogt en Besitter van 't ged. Veldentz, is aengenomen, en hem opgelegd, om aen sijn geinteresseerden Heer te ontbieden, dat hy den eersten Maert soude verschijnen, om den Titul, uyt welckers kracht hy 't Recht der genietinge van 't Lant Veldentz, benevens de Schutzgerechtigheyt van 't Hof Moulin en haer Dependencien

pretendeert, te exhiberen, of, soo sulckx niet geschiede, dat hy dan sien soude, dat sy aen ged. Kercke tot Verdun souden toegedeelt werden, als 't welcke bevoegt en gerechtig is, om het over-oude Dominium weder te verkrijgen, met restitutie van alle Voordeelen en Vruchten (die hy in der tijdt van sijn onrechtmatigh besit heeft genoten) en oock de gedane uytgave: So is gelesen 't Request van ged. Vorst inhoudende sijn declaratie en offerten wegens de wedergeving van 't Slot Veldentz, sijn Schuts-gerechtigheyt, 't Hof Moulin en Dependientien, na de Acten en Verplichtingen, die door hem, als sijn Voor-Vaders, daer over zijn gegaen.

Gelijck oock in tegendeel de Schriften van 't Capittel tot Verdun, wegens de Declaratie, betreffende sijn Majesteit, oversien zijnde, soo is ged. Vorst gecondemneert, om de wederlevering te doen, en in 8 dagen sijn Trouwe en Huldiging af te leggen, oock sulckx selfs te bekennen, en sijn Recht af te staen, of dat hy, by gebreke van dien, op den bestemden dach soude bevinden, dat sijn Leenen met de Dependientien verbeurt verklaert, en de Klagers geintesteert souden werden, voor sodanigen Persoon, als sijn Majesteit, tot nut en beste van 't Capittel, daer in sal gelieven te stellen.

In 't Investituur-schryven van den Keyser Frederick van 't Jaer 1156, in faueur van den Bisschop Albert tot Verdun, wegens sijn Kercke, van 't Marckgraeffschap en andere Leenen en Rechten, daer van dependerende, en namentlijck, 't Slot Veldentz, sijn Schuts-gerechtigheyt, 't Gerecht van 't Hof Moulin, en sijn Dependientien, Wolforsweiler, Bemdula, 't Hof St. Medard, met sijn Onderdanen, Schuts-Rechten en Inkomsten: En in andere Investituur-Brieven en Confirmatien van de Navolgers des Bisdoms van ged. Kerck Verdun, door de Keyfers Maximilianus, Carolus Quintus, Ferdinandus de I. en Rudolphus de II. van de Jaren 1502, 1531, 1545, 1548, 1565, 1566 en 1582, is het genoemde Slot Veldentz, 't Hof Moulin en St. Medard, Wolforsweiler, Bemdula, met haer Gerechtigheden, Advocatien en Dependientien specificé genoemd; gelijk oock de weder-overlevering, geschiet in 't Jaer 1220, door Gerlach, Graef tot Veldentz, ingevolge van de Accoorts-formulieren, die gesloten zijn met Johan, Bisschop tot Verdun, in tegenwoordigheyt van Theodoricus, Aerts-Bisschop van Trier, waer door onder andere saecken het oock daer heen gebracht wierdt, dat ged. Bisschop tot Verdun in sijn Bisdome, na sijn wille, 't Slot Veldentz kon aentreden, sijn Goederen en Luyden derwaerts senden, en aldaer Hof houden; oock soude in Krijgsgeval ged. Gerlach gehouden wesen, om 't Slot Veldentz, met alle de Munitie tot desselvs verdediging, in sijn handen weder te leveren, en hy en sijne Successeurs in alderhande gelegentheden hem dienstig zijn, en sich als een Verbondene betonen: Insgelijckx soude hy hem voor sijn deel de Gelt-kassen en andere Inkomsten laten genieten, welcke aen het Bisdome behoren, en in 't gantsche Landt, 't geen hy in sijn bewaring had, den Eed van getrouwheyt laten afleggen; doch soo sulckx mocht komen te mancueren, onderworp hy sich aen dit Gebod: En de Vassalen en Onderdanen, die met gelta-dige Wachten in dese Landt-Voogdy beswaert waren, verplichten sich met Eede, hem,

hem, te weten den Biffchop, niet als een genoegfame byftant in alles te geven; di: Accoort heeft Gerlach met fijn Navolger Johannes geconfermeert, en naderhant op Bartholomeus-dag in 't Jaer 1235 de Acten vervaerdigt.

Andere Overleveringen zijn gefchied door Hendrick, Graef van Veldentz, in 't Jaer 1583. van Leobald de Coufance, Biffchop van Verdun, door welcke gedachte Hendrick bekent, dat hy aen gem. Biffchop van Verdun 't Leen fchuldig is, benevens het Slot Veldentz, 't Hof Mulhufeim, Bomholder, Wolforsweiler, 't Hof St. Medard, met haer Pertinentien en Rechten, die hy in 't felve Bifdom befat; gelijk oock 't Slot Lutreck, aen St. Medard grenfende, welcke hy in 't Jaer 1509 weder heeft ontfangen, en aen hem, foo wel door de gefeyde Canonicken als de voorgem. Princen zijn gebracht geworden, en gegeven door Alexander, Paltzgraef, Hartog van Beyeren, van 't meergem. Slot Veldentz, 't Hof Moulin, Wolforsweiler, Bomholder, St. Medards Hof, met haer Vergaderingen, Advocatien en Pertinentien, mitsgaders alle de Goederen, die hy foude hebben en hield van de Kerck en de Biffchop van Verdun. Andere diergelycke overleveringen zijn in 't Jaer 1653 gedaen door den Paltzgraef, en tot fijn productie daer by gevoegt. Het Befluit van 't Hof van 't Parlement tot Metz van den 9 February 1662. uytgegeven op het Request van ged. Vorft Leopoldus, door 't welcke hy van 't gefeyde Hof een fefmaendigen uytftel verfoeckt, wegens het openftaen van 't gem. Bifdom, luyd, dat hy fchuldig is, om de Trouw en Huldiging weder te prefteren.

En dit is een nieuwe productie van gem. Paltzgraef, welcke het Befluit van den Procureur Generael genoegfaem wederftaet, en met kenniffe is. De Kamer heeft bevolen, en beveelt noch aen gem. Paltzgraef, dat hy in de tijdt van een Maent, van defe dagh af, perfoonlijk de beduyding van ons Raedts-befluit fal aennemen; en dit fal gefchieden in de plaets van een Leen-ontfanging in 't Parlement, de Graven-Kamer tot Metz, met opening van alle de Regalien des Bifdoms Verdun, om de behoorlijcke wederleveringe wegens 't Slot en Graeffchap Veldentz, gelijk oock van 't Hof Moulin, Bomholder, Wolforsweiler, 't Hof St. Medard, waer aen 't Slot Lutreck behoort, met hare Schutz-gerechtigheden, Rechten en Heerfchappyen, te doen, mitsgaders mede van Multensheim, met alle fijn Jurisdiction en Dependientien, behorende aen fijn Majesteit door het Munfterffe Tractaet, 't geen tot Nimwegen is geconfermeert, en welcke oock aen ged. Paltzgrave, en alle andere Befitters van 't gem. Graeffchap en Leenen, uytdruckelijcke inhibitie en verbod heeft gedaen, van geen andere als den Coning voor haren Souverain te erkennen, of een ander Jus superioritatis voor te wenden, noch oock geen andere Uytpraeck te volgen, als die gene, welcke door 't Parlement van Metz is gefchied, op ftraffe van de verbreking der Konincklijke Wetten en Ordonnantien in fijn Koninckrijk.

Dit tegenwoordige Raedts-befluit fal in de Gerechts-Plaetsen der ged. Leenen geregiftreert, en na 't eyndigen van 't Gebed op de Sondagen in de Kercken van 't Graeffchap en fijn Leenen gepubliceert, oock op de gewoonlijcke Plaetsen geaffi-

geert werden, op dat niemant geen ignorantie soude pretenderen. Gegeven in de Koninckl. Kamer tot Metz den 22 April 1680,

Gecollationeert en getekent,

OUDART.

Uyt dese bobensstaende Sententien kan den Leser oordecelen op wat recht sijn Majestejt van Brancckrijck sig de Souberainitejt deser Landen aenmatigde: Wy sullen nu de redenen / die sommige daer tegens hebben vooztgebracht / niet stellen / vermits de selve klacrljck in de Missive / die 't Duytse Rjck aen den Koning daer ober heeft gesonden / en die hier na sal volgen / uytgezucht staen; soo veel is'er af / dat Brancckrijck in 't begin van Mey / op dese laetste Sententie de Landen van de Paltzgraef van Welfents in possessie heeft doen nemen (de wijl ged. Paltzgraef sich daer aen niet wilde onderwerpen) en sijn Wapenen op alle Plaetsen laten oprechten. De Landen in 't Neder-Elzas / gelijck oock de Doypen / die onder Straetsburg behoorden / wierden mede dooz de Franssen / volgens de eerste Sententie / in besit genomen / of de Heeren der selve quamen tot Brisach de Souberainitejt erkennen / en de Huldiging doen / om van meerder swarighejt bevrijt te wesen / dewijl sy wel sagen / dat het Rjck haer niet konde helpen: En dus wierdt Brancckrijck / sonder groote moeyte / meester van soo veel Plaetsen en Dependencien / als'er van 't Neder-Elzas en de 3 Bisdommen / Metz / Coul en Verdun / af-daelden; sommige van de Besitters hadden haer klachten daer ober aen den Koning tot Parijs selfs wel laten doen / doch waren afgewesen / en na dese 2 Justitie-Kamers gecenbopeert / die de meeste als Rechters en Partpen oorздеelende / niet hadden willen / en oock / om dat sy Standen van 't Rjck waren / niet konden erkennen.

Sommige Plaetsen van de Keurbozst van Crier en van den Keurbozst Palatijn waren mede onder dese Dependencien / en specialijck van de laetste Falckenburg en de Bailluagie van Germersheim / alwaer den Franssen Stadts-boogt / genaemt Pape d'Espel / in 't midden van Mey in diversche Stedjes een Arrest van den Souberainen Raedt tot Brisach had laten aenslaen / dat de Col-Wapens van Keur-Palts afgebroocken / en Fransse in de plaets scuden geset werden: dit bleef hier noch niet by / dewijl gemelde Stadts-boogt ober al liet voozgeven / dat sy niet meer Cur-Paltz maer Fransse Onderdanen waren / en dat sy aen den Keurbozst Palatijn niet meec behoefden te betalen / nebens meer andere dingen van die natuur: Inboegen hooggem. Heer Keurbozst / hier ober gestoozt / en oorздеelende / dat het onredelijck was / dat men hem een Plaets / die van lange tijden dooz sijn Booz-Ounders beseten was / wilde afhandig maecten / of andersins constriingeren / om het Een van Brancckrijck te ontfangen / den Baron van Eck / die tot Parijs vooz sijn Extraordis. Embore residerde / ordze font / om met sijn Majestejt selfs nader hier ober te spreken / dewijl sy op sijn vorige Memorien wegens die saeck noch niet opgedaen hadde; ge-

gedachte Baron kreeg derhalven den 26 Mey by den Coning Audientie / en leverde hem 2 Memorien en een Brief van den Keurvorst, benevens een Brief van recommandatie van de Administrateur van Beieren / ende / en verzoekt: Dat, gelijk hy al verscheyde Remonstrantien wegens de Bailluagie van Germersheim hadde gedaen, doch daer op hy tot noch toe geen Resolutie had bekomen, sijn Majesteit de nodige middelen, volgens de Rechtvaardigheyt en de Vredens-tractaten, daer toe wilde besorgen, en hem een favorabele Resolutie laten toekomen. **Den Coning antwoorde daer op:** Dat hy daer aen soude gedencken, en dat hy hem antwoord op sijn Memorien soude doen hebben: dat hy oock de twee, die hy hem over gaf, soude nasien, en dat hy sich ten dien eynde maer by Monsr. Colbert de Croissy had te verwoegen. **Genelde Envoyé eenige dagen daer na ged.** **Monsr. Colbert daer op aansprekende / kreeg van den selven tot antwoordt:** Dat hy hem geen andere kon geven, als die hy van te voren al gehad hadde, en die hy hem nu soude erhalen, betaende daer in: dat den Koningh sijn Meester niet anders begeerde, als 't geen dat eertijts aen der Elzas had behoort, en hem rechtvaardigh toequam, vermits het door de Munsterse, en vervolgens door de Nimwegse Vrede, aen hem was toegestaan: dat hy selfs mede tot Nimwegen geweest zijnde, om over de Vrede te handelen, sich selfs klaerlijck genoeg daer over uytgedrukt hadde, en dat men hem toen daer in niets had tegen geworpen; doch soo sijn Keyserl. Majesteit of desselfs Plenipotentiarissen daer eenige saecken hadden toegestaan tot prejuditie van de Keurvorsten en Standen van 't Rijck, gelijk hy wel sag, soo moften sy dat op haer nemen: dat het Poinct van de afftant van der Elzas met desselfs Dependentien voor de Fransse Kroon een van de principaelste saecken was geweest, daer de Vrede op ruste; en dat, dewyl de Plenipotentiarissen van den Keyser daer verscheyde mael exceptien in hadden willen brengen, men al op het point, van de Vrede te verbreecken, was geweest, alsoo 't selve wel 6 Weecken had geduurt, doch dat men eyndelijck was geacordeert, en dat men 't geheele Elzas met sijn Rechten en Dependentien aen Vranckrijck had gecedeert: dat yder Prins en Stant van 't Rijck daer een Minister had gehad, die het konden betuygen, maer dat niemant daer tegens had geseyt. **Den ged. Envoyé antwoorde daer wel weer op / en verdedigde het contrarie / met verzoek:** Dat hy 't selve aen sijn Majesteit wilde remonstreren, op dat hy aen den Keurvorst sijn Meester een beter Antwoort konde geven, en dat by Geschrifte: **Doch Monsr. Colbert de Croissy erhaelde wederom:** Dat hy hem most seggen, dat den Keurvorst sich niet wel adresseerde, soo hy dese saeck aen 't Hof wilde laten afdoen, wyl het sijn saeck niet en was, en dat hy daer oock niet en soude intreden, wyl den Koningh daer toe 2 Kamers tot Brisach en Merz had opgesteld, om aen sijn Geburen te betuygen, dat hy niemant ongelijck wilde doen: En soo iemant dacht, dat hem eenig onrecht geschiede, soo kon men daer over 't selve oordeelen: dat men vrome Luyden daer toe had verkoren: dat dese Kamers een wydlustige verlichting soude geven, en van alles oordeelen, 't gene tot noch toe was bygebracht, raeckende de Bailluagie van Germers-

heim, en oock Falckenburgh: Verseeckerende boven alles, dat soo des Coninghs Amptenaers niet hadden gevonden en konden bewyfen, dat Germersheim aen der Elfas dependeerde, sy't selve niet gepretendeert souden hebben: dat den Coning daer niets als de Souverainiteyt begeerde, en dat, gelijk het een Domeyne was, het konde blyven gelijk het geweest hadde: dat het haer gewoonte niet en was, om Antwoort by Geschrift te geven: dat hy hem niet en seyde, als't geen sijn Majesteit hem belast hadde, en dat hy oock geloofde, dat sijn Keurvorstel. Doorl. het selve soo soude aennemen, gelijk hy Envoyé't selve soude rescriberen. **Over de stoute Woorden / die den Franffen Stadts-voogt Pape d'Espel had gesproken tegens sijn Keurvorstel. Doozl. / gelijk oock van't oprupen van desselfs Onderdanen / dat sy haer Keurvorst niet meer hoefden te erkennen / antwoorde Monfr. Colbert:** Dat hy'er geen kennis af had, en dat hy't selve oock niet meer geloofde, als dat het door ordre van sijn Majesteit soude wesen.

Eenen Bzetton / die voor Agent wegens gemelde Heer Keurvorst tot Parijs was / schreef oock den 15 Juny de volgende Dissibe over dese saech.

Extract wyt een Brief van Monfr. Bretton, wyt Parijs den 15 Juny 1680.

MR. Wolf is hier seer wel te pas gekomen met de Brief van Monfr. den Admistrateur van Beyeren, en de Memorien, vermits den Heer Envoyé een particuliere Audientie by den Coning soude hebben; doch hoewel hy soo wel van pas is gekomen, soo kan ick echter niet sien, dat onse saecken seer avanceren; maer het slimste dat ick daer in vinde, is, dat ick niet kan sien; dat'er eenige apparentie is, om ons satisfactie op onse klachten te geven, wyl men die niet eens wil examineren, noch antwoorden op eenige van onse Memorien, 't zy in fulcke generale en twijffelachtige termen, dat men niet kan seggen, dat men't oor ergens toe leenen wil, soo schijnt men hier gefint, om bedeckt te spreucken: men segt alleen, dat den Coning geen anders Goet en wil; maer dat hy sig gerechtig oordeelt, om sijn van't geen dat het Tractaet van Westfalen hem heeft toegestaen, te verseeckeren; doch soo hy 30 Jaren versuymt mocht hebben, om't selve in te nemen, dat dit daerom geen gevolg konde hebben, dat die gene, die't selve beseten hadden, het met recht hadden gedaen: men wil echter hier geen verschil daer over maecken, wyl dat aen de Kamer van Brisach behoort, die daer toe kennisse en gerechtigheyt heeft, en dat het derhalven onnodig is, dat men hier daer over eenige Remonstrantien wil doen. Wat belangt de intercessie van Vorsten, men segt vlack wyt, dat, als het des Conings Recht aengaet, men die niet kan aennemen, en dat al't gene sy kunnen schryven, over sijn Majesteits gepretendeerde Rechten niet kan prevaleren. Mr. Heug, Ambassadeur van Denemarcken, heeft my geseyt, dat Monfr. de Croissy sijn ten naesten by op die wyse tegens hem had geëxplicqueert: En den Heer Envoyé van Trier heeft my dese middag verhaelt, dat hy in de toekomende Weeck noch sijn laetste Memorie sal overleveren, wyl hy'er al verscheyde heeft gepresenteert, daer op men hem geen schriftelijck Antwoort heeft gegeven, en

en als doen begrypen, dat so hy'er een by Geschrift begeerde, men met dit verfoeck soude lacchen. Men heeft op de eygenite wyse met de Baron van Eck op al de Memorien, die hy overgelevert heeft, gehandelt, en 't selve antwoord gegeven, als hy antwoord by Geschrift verfocht.

De saeck van dese Dependencien had sulcken sleep na sich / dat Engelandt sich daer mede liet aengelegen-zijn / gelijk upt de navolgende Memorie van den Engelschen Envoyé tot Parijs gesien kan werden.

Copie van de Memorie, gepresenteert door den Extraordinaris Envoyé van de Coning van Engelandt, Monfr. Savile, aen den Alder-Christel. Coning, den 27 Juny 1680.

S I R E.

DEn Extraordinaris Envoyé van de Coning van Groot-Brittagne representeert door ordre van den Coning sijn Meester aen uwe Majesteit, dat hy sig geobli-geert vind door de Banden van Vriendtschap en Bloedtverwantschap, die'er tus-schen den Coning sijn Meester en den Heer Keurvorst Palatijn, een van de eerste Princen van sijn Koninckl. Bloedt, zijn, sich te bedienen van sijn goede officien by uwe Majesteit, in faveur van hoogged. sijn Keurvorstel Doorl., als wiens Lan-den door de al te rigoureuse Executie van de Ordres, die de Officiers van uwe Ma-jesteit seyden te hebben, uytsteekend hebben geleden, al schoon men door alle exempelen, die men van sijn gerechticheit en goetheit heeft gesien, reden heeft om te geloven, dat de gefeyde Officiers sich niet in de palen van uwe Majesteits ordre hebben gehouden, wylhaer pretencien zijn geklommen, om sich van de Plaetsen, die door het Keurvorstelijcke Huys zedert veele Eeuwen zijn beseten, en die door de Westphaelisse Vrede, daer uwe Majesteit Guarand van is, zijn geconfermeert, te saiseren, invoegen men sich selfs van d'Ordres van haer Pro-recteur bediend, om haer te beroven. Over dese oorfaeck is het, SIRE, dat den Coningh mijn Meester een hulpmiddel van de gerechticheit van uwe Majesteit verwacht, de welcke de saecke tot de gront geëxamineert hebbende, niet en sal be-vinden, dat sijn gewoonlijcke billijckheit door de practijcken, die sijn Officiers in dese gelegentheit gebruyckt hebben, is geobserveert geworden. Gedaen tot Fon-tainebleau den 27 Juny 1680.

S A V I L E.

Maer noch gemelde Gesant / noch andere / die in dese saecke intercedeerden / hebben iets konnen uprechten / wijs Branchrijck op sijn gepretendeert Recht bleef staen / en boven dien de machtigste in de Wapenen was.

Ger wy noch verder voort gaen / moeten wy dit noch hier inlassen / dat de Franssen sedert de laetste Vrede al haer Contributtien / die sy in 't Rijk preten-deer-

deerden / niet bekomen hadden / dewijl de Landtuyden dooz 't bederf van den
voorzgaenden Oorzlogh alles niet gelijk konden opbrengen : den Keurvorst Pa-
latijn had wel een Accoozt met haer gesloten / om 't selve op Termynen te beta-
len / doch dewijl de Franffe Intendantsen sich / op eenige pretexten / daer aen
niet wilden houden / schreef den Keurvorst Palatijn daer ober aen den Mar-
quis de Louvois de volgende Missive.

*Missive van den Keurvorst Palatijn aen den Heer Marquis de
Louvois, uyt Heydelberg van den 15 Juny.*

M Y N H E E R.

Gedurende uwe absentie van 't Hof heeft mijn Envoyé, de Baron van Eck, in
de Audientie, die hy laetst by sijn Majesteyt heeft gehad, de eer genoten, om
hem een Memorie van mijn syde over te geven, belangende de gedanc Afreecke-
ninge tot Pfaltzburgh tusschen Sr. de la Goupilliere en mijn gedeputeerde Com-
missarissen over d'Achterstalligheden van de Contributien, die van mijn Landen
gepretendeert worden, door 't welcke geremonstreert zijnde, dat de lichtung van
Gelt in een geruineert Lant niet so gemackelijck konde gaen, en dat men sig der-
halven aen de Betalingen by Maenden niet konde verplichten, en trachtende des-
wegen te verkrijgen, dat mijn Onderdanen van de tijdt van 6 Maenden mochten
profiteren, 't welck tot in de Maent van November loopt, soo heeft sijn Majesteyt
de goetheyt gehad, om haer 't selve te accorderen, in conformité van de Resolutie,
die gy my door mijn Envoyé hebt laten geven; dat sy oock door gewichtige rede-
nen, in de ged. Memorie geallegeert, bevrijt wierden van de Cautien, die men in
de Landen des Conings vereyichte, en dat sy eyndelijck konden genieten 't effect,
't geen door sijn Majesteyt aen ged. Sr. de Goupilliere was gegeven. Maer dewyl,
niet tegenstaende al dese hoop, door sijn Majesteyt gegeven, mijn Envoyé daer op
geen Resolutie heeft konnen krijgen, en dat ter contrarie Sr. de la Goupilliere,
door sijn Brief van den 6 Juny aen mijn gedeputeerde Commissarissen dreygin-
gen gebruyckt, seggende, dat hy niet wilde verantwoorden 't geen haer mocht over
komen, soo mijn Onderdanen den 15 van dese lopende Maent niet tot betalinge
komen, en dat op dese wyse mijn Onderdanen de tijdt van 6 Maenden, die sijn
Majesteyt haer heeft geaccordeert, niet konnen genieten, om de betalinge te doen,
de welcke sonder die tijdt onmogelijck niet kan geschieden.

Soo ben ick genootsaeckt, mijn Heer, om u moeyelijck te vallen, door de re-
commandatie, die ick u doe van dese saeck, u verfoeckende, dat gy de goetheyt wilt
hebben, om door U goede officien by sijn Majesteyt soo veel uyt te wercken, dat
mijn Onderdanen de geseyde Termijn mogen genieten, welcke haer is geaccor-
deert, en dat men te vreden is, dat men de Sommen op reeckening af-betaelt, soo
ras als men kan, mits dat alles in de tijdt van 6 Maenden afgedaen werdt, dewyl de
Afreekening tot Pfaltzburgh, maer door een enckeld respect van sijn Majesteyt is ge-

gefchiedt, en van my niet geratificeert, gelijk als mijn gedeputeerde Commissarissen op hare vertreck van Pfaltzburg tegens Monfr. de la Goupilliere hebben gefeyt, als op conditie, dat men my een fuffisante Termijn tot de Bétalinge soude toestaen; dat d'Officiers van sijn Majesteyt in 't Neder-Elfas en de Landt-Voogdy van Hagenau in 't lichten der Sommen geen verhindering fouden brengen, en dat men my authentique Quitantien soude verschaffen, tot verseeckertheyt, dat men voortaan van mijn Landen niet meer soude begeeren, 't welck al soo gerechtigh is, als dat men andersins mijn Onderdanen soude willen dringen, om ged. Contributien te betalen, en sich van de Vrede tot Nimwegen dienen, daer men, tegens de Westfaëlffe Vrede, die door de Nimweegse geconfirmeert is, my door geweld de hooge Bailluagie van Germersheim ontnemt, en dat men alsoo de Vredens-Tractaten maer wil uytleggen in die saecken daer sy voordeeligh aen Vranckrijck konnen wesen; en in de rest verwerpen, die voordeelig aen andere, door de restitutie en confirmatie van haer oude Privilegien zijn.

Ick heb dit vertrouwen, mijn Heer, in uwe vriendtschap, daer gy my te voren van hebt gelieven te verseeckeren, dat gy de goetheyt sult nemen, om het alles te overwegen, en aen sijn Majesteyt te vertonen, gelijk oock om een favorable Resolutie daer op voor my te verkrijgen. U versoekende evenwel, dat gy aen Sr. de la Goupilliere en aen andere Officiers van den Coning ordre wilt geven, dat sy my door een verhaeste Executie in 't lichten van de vastgestelde Sommen niet willen verhinderen, welckers repartitie ick hebbe geordonneert.

Gy sult oock noch wel gedachtig wesen, soo 't u belieft, van de belofte, die gy my door een van uwe Brieven hebt gedaen, dat, als d' Afreekening tot Nancy soude geschiedt en vastgesteld zijn, gy oock ordre soud geven, om te arbeiden aen de Afreekening van de Contributien, die 't Bisdum Metz, 't Landt Messin en andere Plaetsen, die geaccordeert zijn, aen Lautern schuldig zijn: Gy hebt het toen verschoven tot d' Afreekeninge van Philipsburg, en my door mijn Envoyé verskert, dat, als die afgedaen soude wesen, gy de ged. ordre soud geven: Sr. de la Goupilliere heeft mijn gedeputeerde Commissarissen op d' Afreekeninge tot Pfaltzburgh verseeckert, dat, soo ras als die Afreekening gedaen soude wesen, de gefeyde ordre soude komen.

Derhalven versoek ick U, mijn Heer, dat gy die ordre ten eersten wilt afzenden, op dat ick van mijn kant 't effect van U belofte mede magh genieten, volgens de dispositie van 't Nimweegse Tractaet; die d' Officiers van sijn Majesteyt rechtvaerdig hebben geoordeelt in d' Afrekehingen van deffelfs Staet. Ick ben, &c.

Den Generael Monclar / die vooz Vranckrijck in dese Quartieren het Oper-Gebied boerde / middelerwijl voozt varende / om sijn Konings Præsentien ter executie te stellen / had de Ingesetenen van de Bailluagie van Germersheim mede gedwongen / om de Koning van Vranckrijck te hulldigen; doch vermits het Casteel Falckenburgh met eenige Soldaten van Keur-Paltz was beset /

set/ en hy in 't eerst met geweld daer op niet wilde laten tenteren / soo bedacht hy een ander middel / en deed eenige van sijn Troupen in 't Ampt Nieustadt / dat Keur-Paltz mede toebehoorde / logeren / en daer Oggersheim en Bachenheim innemen / om hoogged. Keurvorst daer dooz te dwingen het gemelde Casteel goetwilligh aen hem ober te geven: maer dese sulckx al te onredelijck doozde- lende / schreef den 19 Juny aen ged. Monclar: Dat hy met sijn Executie soo lang stil soude staen, tot dat hy bescheyt van den Keyser en 't Rijk, als van wien hy dit Casteel in Leen hadde, soude bekomen hebben, &c. Doch ged. Generael Monclar sulckx affsaende / schreef daegs daer na aen gem. Heer Keurvorst: Dat hy 't selve niet konde doen, en dat hy, soo hem 't Casteel niet ingeruymt wiert, noch Volck in 't Ampt Alzey soude logeren, &c. Den Keurvorst 't selve echter niet willende doen / booz dat hy het boozged. bescheyt hadde / soo heeft den gem. Generael Monclar in 't begin van July dit Casteel aengetast / en alsoo 't maer met 40 Man beset was / lichtelijck verobert / sendende het Guarnisoen na Manheim; alwaer den Commandant / om dat sijn plicht niet wel had waergenomen / onthooft is geworden.

Delwyl ober dit Werck van Falckenburg veel te seggen is geweest / hebben wy 't niet onraetsaem geoozdeelt / om de redenen / dooz welke dit Casteel aen de Paltz behoorde / en die van de Keurvorstelijcke syde zyn uptgegeven / hier in te lassen / bestaende in 't volgende.

H Et Casteel van Falckenburg, met sijn Dependencien, gelijk het klaerlijck door de Documenten, die daer van gevonden worden, kan bewesen werden, is in 't Jaer 1330 door het Keurvorstel. Huys verkregen, gelijk als een Engagemment van 't Rijk, op een befwaerde Titul. Vervolgens is 't gekomen in handen van de Graven van Linange, van de welke den Prins Palatijn Robert het in 't Jaer 1379 tot sijn profijt heeft verkocht, met toestemminge van den Keyser Wenceslaus: En 't selve Jaer heeft hy de helft op Mannelijck Oir verkocht aen den Graef Emich van Linange; doch d'andere helft is door 't Keurvorstel. Huys vervolgens gecedeert aen de Paltzgraef van Tweebrugge, waer van de Graven van Linange Hartenburgh van tijdt tot tijdt de gefeyde helft hebben geïnvesteert: En den Heer Graef Jan Casimir van Linange, tegenwoordig President van de Keyserl. Kamer, heeft het Leen noch tot op desen huydigen dach. Behalven dit Recht van Eygen- dom, behoort noch aen 't Keurvorstel. Huys in 't Casteel Falckenburg d'eeuwige opening, ten allen tyden, volgens de originele Brieven van Cessie in 'tgenerael van 't Jaer 1399. Dit Recht op 't Casteel van Falckenburgh en sijn Dependencien is door 't Keurvorstel. Huys sonder eenige contradictie beleten, tot aen den Oorlogh van Duytslandt: En den Heer Keurvorst Palatijn, tegenwoordig regerende, is zedert de Westfaelsse Vrede daer in weder herstelt, als een saeck, die van de Neder-Paltz afdaelt, sonder dat'er iets tegens gefeyt is, 't zy door 't Compromis, door den Alder-Christel. Coning tot Regensburg geaprobeert, of andersins: derhal-
ven

ven is zijn Keurvorstel. Doorl. in den laetsten Oorlog met Vranckrijck geobligeert geweest, soo tot de seeckerheyt van zijn Landen als Geburen, en tot de conservatie van de Rechten van Eygendom, om in 't gemelde Casteel een Guarnisoen van de Troupen, die hy gelicht had, te leggen, doch evenwel met consent van zijn Doorl. van Tweebrugge, als Toestemmer, en volgens de macht, die de Leen-Rechten hem gaven. Maer nu zijn zedert eenige Maenden wegens Vranckrijck eenige Pretentien op 't gem. Casteel geformeert, daer toe bybrengende, dat het van der Elfas aen de Landt-Voogdy Hagenauw dependeert, niet tegenstaende dat het aen dees zyde van de Queich leyt, en derhalven niet onder de Limiten van der Elfas, die nu gepretendeert wordt, is; en den Baron de Monclar, Lt. Generael van den Alder-Christel. Coning, de Evacuatie daer van begeert hebbende van zijn Keurvorstel. Doorl., niet tegenstaende de Remonstrantien, die hem daer tegens gedaen zijn, van 't oude Recht van 't Keurvorstel. Huys, soo heeft hy 't verscheyde mael laten sommeren, dan met belofte van recompensie aen den Commandant, en dan met dreygingen, dat hy den Commandant en 't Guarnisoen soude laten ophangen, en eyndelijck effectivelijck geblocqueert: hier op heeft hy aen zijn Keurvorstel. Doorl. een Brief sonder datum geschreven, die hem den 4 Juny wierdt gebracht, door de welcke hy d'Evacuatie van dit Casteel, uyt zijn Conings naem, begeerde, daer by voegende, dat, in cas van weygeringe, hy ordre had, om zijn Majesteyts Troupen in zijn Keurvorstel. Doorls. Landen te logeren, om haer subsistentie van zijn Onderdanen te trecken, en haer oock daer te laten, tot dat het Guarnisoen uyt Falckenburg getrocken was.

Maer men kan van zijn Keurvorstel. Doorl. tegens den Eed, die hy aen den Keyser en 't Rijck heeft gedaen, niet eysschen, dat hy eenige van zijn Plaetsen en Rechten, die hy van haer in Leen heeft, sal cederen, gelijk oock van andere Keurvorsten en Standen van 't Rijck, op de enckele pretentien, die wegens Vranckrijck nu op nieu zijn geformeert, en selfs gedurende de Vrede, sonder dat zijn Keyserl. Majesteyt, de Rijckx-Vergadering tot Regensburg en de Mediateurs van de Westfaelste en Nimweegse Vrede daer van zijn geïnformeert geweest, en of haer intentie was, om aen Vranckrijck een soo considerabel gedeelte van Landen en Rechten van zijn Keurvorstel. Doorl., die nu door zijn Alder-Christel. Majesteyt gepretendeert worden, met Falckenburg en zijn Dependencien te cederen, en dat onder de naem van der Elfas, niet tegenstaende dat dese Rechten en Landen voor den Duytsen Oorlog, waer in zijn Keurvorstel. Doorl. is geresitueert door de Westfaelste Vrede, en veel Eeuwen van te vooren, niet van der Elfas hebben gedependeert, maer openbaerlijck van de Neder-Paltz, gemerckt voornamentlijck, dat wegens Vranckrijck al de Plaetsen van 't Rijck, die hy door de Nimweegse Vrede geobligeert is om te evacuëren, noch niet zijn ingeruymt; sonder te sprecken van zijn andere contraventien van 't ged. Tractaet, op de welcke men noch geen satisfactie heeft gehad. Boven dien is 't licht te oordeelen, in wat staet de Keurvorsten en naburige Staten gebracht sullen zijn, soo men door simpele begeerten, dreygingen

en executien van de selve moet cederen, sonder decisie van een wettelijke Rechter, sijn Rechten, Regalien, Landen en Onderdanen, die haer Voor-Ouders van een ongedenckelijke tijdt hebben beseten. Sijn Keurvorstel. Doorl. heeft de ongerechtigheyt van dese pretentie genoegsaem aen 't Fransse Hof door sijn Brieven geremonstreert, welcke hy aldaer door een expresse Post heeft gesonden, gelijk oock aen den Lt. Generael [de Monclar] den 15 Juny, van wien hy oock begeert heeft tijdt te hebben, om aen den Keyser, 't Rijk en de Mediateurs van de Westfaelste en Nimweegse Vrede daer over te schryven; dewyl noch den Alder-Christel. Coningh, noch de gestabileerde Kamer tot Brisach met geen reden kunnen pretenderen, dat sy alleen de Uytleggers van de Vrede zijn, voornamentlijk in die saecken, daer sy als Partyen moeten aengesien werden, alsoo dese explicatie aen alle de handelende Partyen, en die de Vrede raecken, behoort, te weten, aen den Keyser, 't Rijk, de Kroon Sweden en de Mediateurs; behalvens dat, volgens de maximen, die de Sententie van Brisach in hout, niet een Stant van 't Rijk gevonden werden, die 't sijne, volgens 't Vredens-tractaet, gerust kan besitten, 't zy in de Kerckelijke of Werelike Rechten. Maer alle dese Remonstrantien en gerechte redenen hebben by den Lt. Generael, den Baron de Monclar, geen plaets gevonden, die, sonder een gunstiger resolutie, die men van 't Hof verwachtte, den 7 Juny in 't Ampt Nieuwstadt van sijn Keurvorstel. Doorl. 6 Esquadrons van sijn Troupen heeft gesonden, welcke sich daer op haer eygen autoriteyt hebben geloogert, en de Landen door haer exactien en andere violente proceduren tot de gront geruineert, &c.

Alle dese proceduren mishagden Duytslandt in 't generael / wijl men daer oordeelde / dat / soo Duytslandt al enig recht had / 't selve dooz Arbiters behoort te werden afgedaen / en niet dooz dese Kamers van Brisach en Metz; doch vermits Duytslandt niet gewelt daer in niet konde verhindert werden / was de naeste raedt / om sulckx met vriendschap te doen: Inboegen sijn Keiserl. Majestejt / die daer over groote klachten had ontfangen / de Graue van Mansfelt na de Koningh van Duytslandt deputeerde / om met de selve mondelingh hier af te spreken / en reparatie te versoeken; gelijk van hooggem. Graue in 't begin van September tot Parijs is gearriveert / en aldaer / soo met sijn Majestejt als desselfs Ministers / verscheyde Conferentien heeft gehouden / gelijk oock de nabolgende Missive van 't Rijk / en een ander van den Keiser / ten dien eynde overgelevert; doch van desselfs berichtinge sullen wy eerst op sijn tijdt spreken.

Op de Rijkx-Vergadering tot Regensburgh / daer men lang had gediscuteert op wat voet men dit werck soude draepen / wierdt mede geresolveert / om 't selve dooz minnelijke wegen af te doen / en ten dien eynde 2 Brieven / als een aen de Koning van Engelandt / en een ander aen de Koning van Duytslandt / of te schriken / om de saken by te leggen: de Brieven luyden als volgt.

Missive

Missive aen de Koning van Engelandt.

Alder-doorluchtigste Grootmachtigste Coning, genadigste Heer.

HEt H. Roomse Rijk erkent de Vrede, die uw Konincklijke Majesteit door deffels bemiddeling, tot Nimwegen in Gelderlandt, aen de Christenheit heeft herstelt, met een soo danckbaer gemoed, dat het selve, al schoon die op seer harde en sware Conditien is aengenomen, tot noch niets daer in heeft overtreden, op dat de selve in alle sijn Articulen en Clausulen trouwelijk gehouden en voltrocken mocht werden, en sulcken onvermoeyde vlijt, moeyte en raedslagen van uwe Majesteit, tot weder-verkryging van de Vrede, sal onsterffelijk blyven, met vast vertrouwen op den Alder-Christel. Coning, dat sijn Majesteit even op de selve wyse onfeylbaerlijck sal handelen.

Wy twijffelen echter niet, of U Konincklijke Majesteit sal bereyts van andere verstaen hebben, hoe vyandlijck en ongerechtig sig de Koninckl. Franse Bedienden, soo wel Civile als die van Oorlogh, contrarie de geseyde Nimweegse Vrede (die de Westsaelfse bekrachtigt) tegens de Keurvorsten en Standen des Rijckx, en der selver Landen en Territorien, tot dato hebben betoont, diervoegen, dat buyten den blooten en schijnbaren naem des Vredes, vorder niet overig schijnt te zijn. Derhalven hebben wy, vermits de beswaerde Standen by dese Rijckx-Vergadering, om hulpmiddelen hebben aengesocht, het onse schuldige plicht geoordeelt aen den Alder-Christelijcksten Coning de gantsche saeck door de Missive, die hier nevens gaet, behoorlijck te vertonen.

Maer al schoon wy van 't rechtvaerdige en billijcke gemoed van den Alder-Christel. Coning niet anders kunnen verhoppen, als dat sijn Koninckl. Majesteit aen onse redenen en begeerten plaets sal geven, soo hebben wy echter nodig geacht, om U Koninckl. Majesteit, als op wiens autoriteit en guarantee ged. Nimweegse Vrede gegront is, in de naem van Keurvorsten en Standen des Rijckx, van 't gene dat op een ongewone en vyandlijke wyse gepleegt wert (als zijnde de aengenomen Mediateur en Middelaer van beyde zyden) naricht te geven, en de selve te versoeken, dat hy, na sijn Koninckl. yver, die hy altijt tot de gemeene rust heeft betoont, het gene, dat, tot nadeel van de ged. gemeene rust, op de voorgeseyde manier werdt begaen, aen den Alder-Christel. Coning wil voorstellen, en deffels gemoed, door de interpositie van sijn goede officien, daer toe brengen, dat de handelingen en violentien, tegens de Vrede, opgehouden, en 't geen nu op nieuw is gepleegt, weder in vorige stant geset magh werden, en grooter onheylen verhoed; gelijk oock, dat de opgekomenen strydigheden, of door een minnelijcke compositie, of door de lang geordonneerde Arbiters, of door een andere wegh van rechten, ter neder geleyt mogen werden: En dewyl sulckx met de billijckheit en het algemeen Verdragh over een komt, soo sal U Koninckl. Majesteit door sulcken wyse (dewyl hem daer niet weynig aen gelegen is, dat het Verbond onverbreeckelijck wert gehouden) een saeck doen, die aen Godt en de Christenheit aengenam

sal wesen, en hem selfs roem toebrenghen, en de welck oock de Keurvorsten en Standen van 't Rijck voor een groote goetwilligheyt fullen opnemen, en die met alle hare officien weder trachten te verdienen.

Vorders beveelen wy U Koninckl. Majesteit in de Goddelijcke protectie, en wenschen den selven een geluckige Regeeringe. Gegeven tot Regensburg by de Rijckx-Vergadering den 27 July 1680.

U Koninckl. Majesteits onderdanigste

De aldaer vergaderde Raden, Bootschappers ende Gesanten van de Churfursten en Standen van 't H. Roomse Rijck.

Missive aen de Koning van Vranckrijck.

Alder-doorluchtigste, Grootmachtigste, Alder-Christelijckste Coning, genadigste Heer.

H Et gaet nu in het 32ste Jaer, dat aen Duytflandt de Vrede is gegeven, en 't is niet onbekent, wat voor groote moeyte dat het gekost heeft, en hoe swaer het met de Conditien, om U Koninckl. Majesteit vergenoeging te geven, is afgelopen, tot dat men eyndelijck is geacordeert, dat, behalvens de 3 Bisdommen, Metz, Toul en Verdun, en der selver Territorien en Districten, oock een seecker gedeelte van der Elfas, aen U Majesteit souden overgegeven werden, op dat de geseyde Vrede en Vriendtschap tusschen de vredemaeckende Partyen toenmaels te meer bekrachtigt mocht werden, en de algemeene seeckerheyt te beter succederen soude,

Maer gelijk beyde vredemaeckende Partyen het by 't gene, dat geacordeert was, veel Jaren daer na hebben laten berusten, en U Koninckl. Majesteits Ministers niet anders hebben gevordert, als een nieuwen Eed van Huldiging van de 10 Rijckx-Steden, die in der Elfas zijn gelegen (de welcke echter door de Vrede niet gecedeert waren) gelijk oock van ettelijcke Rijckx-Standen, die van ged. Bisdommen eenige Leenen hadden, 't welck echter naderhant aen seeckere Scheytsluyden, die van beyde kanten daer toe verkosen souden werden, is verwesen, en wat den Eed der Steden belangt, dat die soude gedeceideert werden.

Soo is evenwel na de Vrede, die onlangs tot Nimwegen gesloten en geratificeert is, tegens alle hoop en verwachting, heel iets anders begeert, en van de Recht-Bancken, die U Koninckl. Majesteit tot Metz en Brisach heeft aengesteld, een opper en absolut Recht (over alle de Rijckx-Standen, en haer Territorien, die in der Elfas zijn gelegen) door de uytgesproockene Sententien geëyst, en derhalven een Eed van Huldiging van haer afgevordert; de Onderdanen zijn oock van haer plicht, die sy aen haer rechtmatige Heeren hadden gedaen, vry gesproocken, met een nieuwen Eed aen U Koninckl. Majesteit verbonden, en met geweld en op

Oorlogs-gewyse gedwongen, om de selve te doen, en de Contributien op te brengen; alles contrarie den uytdruckelijcken inhoud van de Nimweegse Vredens-Tractaten § *Contributionem verò*, &c. 3. Ja het is met de saecken nu soo verre gekomen, dat onder 't selve pretext een groot gedeelte van de Heerschappyen van den Keurvorst Palatijn, met haer Rechten en Dependientien; gelijk oock de Provintien van den Hoogwaardigen Bisschop van Spiers, de Prooft van Weyssenburg, en de overige Heeren Paltzgraven aen den Rijn, aen geen fyde van den Rijn gelegen, van Franse Soldaten onlangs gewapenderhandt zijn ingenomen; en onder andere van hoogged. Heer Bisschop van Spiers het Slot Madenburg, 't welck tegens soo een onverdachte vyandlijcke aenval niet voorsien en was, met groote dreygingen is afgedrongen: 't Slot Falckenburg even op de selve wyse ten overgave gevordert; doch sijn Keurvorstel. Doorl. sulckx met alle gevoegsaemheyde weygerende, soo is 't ged. Slot met veel grooter geweld, als daer men in tijdt van Vrede sijn op voorsien had, aengetast, en met het Geschut veroverd: men heeft oock de Heerschappyen, Steden, Sloten, Dorpen en andere van sijn Keurvorstel. Doorl. vyandlijck getraecteert, de Onderdanen geplondert, en tot in de gront geruïneert. Byna op de selve wyse hebben U Koninckl. Majesteys Soldaten onlangs de Fortressen Homburgh en Bitsch ingenomen, ongeacht dat de selve van sijn Keyserl. Majesteit en 't Rijck aen de Hoogwaardige Keurvorsten van Mentz en Trier, als Scheyds-Rechters, toevertrouwt waren. Sy hebben oock op nieuw eerst het Slot Oberstein, onder seer harde dreygingen, tot overgave gevordert, en daer na oock met geweld bemachtigt, daer het Eygendom en 't Recht van Oeffeninge over het gem. Slot en Stadt al voor 500 Jaren aen 't Aerts-Sticht Trier heeft gehoort, en het Metzise niet onderworpen is geweest. Vorders zijn oock aen de Moefel, daer men wegens der Elsas of de afgestane Bisdommen geen pretext kan hebben, de 3 Steden Fumay, Feppin en Reven, die voor veel 100 Jaren aen de Keurvorst van Trier, als Administrateur tot Brun, toebehoort hebben, op een geweldige wyse ('t welck een ongehoorde saeck is) aengetast, en de Inwoonders gedwongen, om den Eed aen U Koninckl. Majesteit te doen.

Doch dewyl sulcke onlydelijcke exactien directelijck tegens de Westfaelste Vrede (die onlangs door de Nimweegse is bekrachtigt) sryden, en dat het boven dien aen de Keurvorsten en Standen van 't Roomse Rijck oock seer bedenckelijck valt, dat de bovengemelde Rechtbancken sijn eenige Superioriteyt over de Standen des Rijckx en der selver Territorien willen aenmatigen, soo hebben wy geoordeelt, dat het onse plicht was, om de gantsche saeck voor U Koninckl. Majesteit te brengen, en de redenen of beschapenheyde van de saeck in 't korte te verklaren.

Want het is bekend, dat in den onlangs gesloten Vrede tot Nimwegen van beyde zyden is geaccordeert, dat de Westfaelste Vrede de grondvest van beyderzijts goede vrientfchap en d'algemeene rust soude zijn, en dat de selve in alle en een yder van sijn vorige kracht weder geset soude worden: En gelijk nu, uyt kracht van dit Verdrag, alles op desen gront soude beruften, gelijk het dan in der daed daer op beruft.

beruſt, ſoo kan niet meer, als 't geen daer in verſproocken is, gevordert werden; want daer kan geen andere aſſtant van Territorien en Gerechtigheden, als de gene, die tot Munſter in Weſtfalen is geſchiet, en tot Nimwegen bekrachtigt geworden, door eenig publiſch Schriſt bewezen worden.

Het is oock uyt U Majesteys bewaerde Schryven en andere Documenten klaer te ſien, dat hy ſigh by de Weſtfaelſſe Traſtaten en andere Plaetſen dickwils en opentlijck heeft laten vernemen, dat hem nergens meer aen gelegen was, als dat de Sanden van 't Rijck by hare Vryheyt ende Immuniteyts-Rechten onverhindert mochten blyven, en in de ſelve weder geſet worden.

Boven dien betuygt het Weſtfaelſſe Vrede-Inſtrument § *primo quo* 70. dat behalven de ged. Biſdommen en der ſelver Diſtricten vorders niet afgetreden en is, en dat de meening der Vredemakers niet anders geweest en zy, als dat het overgelatene Gebied en de volkomene Jurisdicſtie ſoo verre haer kracht hebben ſoude, als het Diſtrict van deſe Biſdommen doenmaels was, en niet, dat het onder de ſchijn van 't Kercken-gebied, 't geen noyt afgetreden is, of eenig ander pretext, over die ged. Diſtricten en haer Territorien, veel min over die Leenen, welke de Rijckx-Standen, voor de Duytſe onruſt, voor deſen ietwes van ged. Biſdommen erkent mochten hebben, ſoude geëxtendeert werden.

't Is oock blijckelijck, dat door de Ceſſie van het Landtgraefſchap geenſins het gantſche Elſas is afgetreden geworden, ja dat oock ſelfs geen van de Vredemakers oyt een ſoo onverantwoordelijcke overgave in de ſin is gekomen; want gelijk aldaer § *Tertio Imperator* 43. 't geen U Majesteit in der Elſas is afgetreden, met name genoemt werdt, namentlijck, de Stadt Briſach, 't Landtgraefſchap in 't Opper- en Neder-Elſas (niet het gantſche Elſas) het Zuntgau, en de Landt-Voogdy over de in der Elſas gelegene 10 Rijckx-Steden (maer niet de 10 Rijckx-Steden ſelfs) en alle Dorpen en andere Gerechtigheden, die tot de geſeyde Landt-Voogdy (niet tot der Elſas of de gem. Steden) behoorden; gelijk men klaer bewyſen kan, dat het Elſas van 't Landt-Graefſchap en de Landt-Voogdy altijd is onderſcheyden geworden, ſoo is 't oock door 't navolgende ſpeciale Articul, namentlijck § *Tenetur Rex Chriſtianiſſimus*, &c. met voordacht vergeleeken en afgeſproocken, wat door deſe Ceſſie van 't Landt-Graefſchap en Landt-Voogdy uytgenomen ſoude werden, namentlijck, dat U Koninckl. Majesteit ſchuldigh en verbonden ſoude zijn niet alleen de Biſſchoppen van Straetsburgh en Baſel; nevens de Stadt Straetsburg, maer oock de overige Standen, die aen 't Roomſſe Rijck ſubject waren, in de beyde Elſas; d' Abten van Murbach en Ludern, d' Abdiffe van Andlau, Munſter in St. Gregorien-Dal, de Paltzgraef van Lutzelſtein, de Graven en Vryheeren van Hanau, Fleckenſtein, Oberſtein, en den Adel van 't gantſche Elſas, gelijk oock de meerged. 10 Rijckx-Steden, die tot de Landt-Voogdy van Hagenau behoren, in haer vryheyt en immuniteyt wegens het Roomſſe Rijck, gelijk ſy die tot noch toe genoten, ongekrenckt te laten: Invoegen dat hy geen Superioriteyt over de ſelve kan pretenderen, maer ſigh met de Rechten laten vergenoegen, die 't Doorl.
Huys

Huys van Oostenrijck heeft gehad, en door de meer-genoemde Vredens-Tractaten aen uwe Koninckl. Majesteit zijn afgetreden geworden.

Dit nu aldus gelegen zijnde, soo sal met geen grondt bewest n kunnen werden, dat 'et gantse Elfas is afgetreden; want wat was't van noden geweest den Heer Bisschop van Straetsburg, gelijk oock de 10 Rijckx-Steden in der Elfas, en andere Standen, in 't selve District gelegen, na inhoud der Westfaelsse Vrede, in haer vorige Vryheit, Immedieteyt, Rechten en Regalien volkomentlijk te stellen, de Franse Soldaten uyt hare Plaetsen, die sy gedurende den Oorlog hadden ingenomen, af te voeren, en de selve aen de Standen, om die met haer eygen Bessettingen te bewaren, over te laten? Waer toe soude her oock nodig geweest zijn, dat men de vrye doortocht voor de Franse Volckeren, de Neutraliteyt der Stadt Zabern, de demolitie van de Vesting Benfelden, en diergelijcke in faveur van Vranckrijck met namen had bedongen, soo de beyde Elfas aen de selve waren afgetreden? En wat was het eyndelijck van noden geweest soo sorgvuldigh over de immedieteyt van ged. Standen te accorderen, soo 't gene, dat nu gedaen werdt, geoorloft was geweest? Maer genomen, dat voor een of twee-hondert Jaren het een en het ander tot de Plaetsen of Rechten, die aen de Kroon Vranckrijck door de Westfaelsse Vrede gecedeert zijn (daer van men echter niet sekens kan weten) gehoort mocht hebben, soo kan daer uyt geen gevolg genomen werden, dat sulckx ten tyde van de gesloten Vrede (dewyl doen ter tijdt een ander die besat) aen de selve noch gehoort heeft, wyl niets anders is afgestaen, als 't gene het Doorl. Huys van Oostenrijck ter selver tijdt in besit heeft gehad. Vorders soo kunnen oock onder eenige naem van de Dependencien de Standen des Rijckx en desselvs onmiddellbare Leden niet verstaen, en veel minder aen een ander overgelaten worden, wyl de Rijckx Standen van andere Standen geensins op sulcken wyse dependeren, maer een yder voor sich selfs is. Het soude oock noch een grooter onredelijckheit zijn, dat men de Standen, die van een ondenckelijcke tijdt en over veel 100 Jaren in een geruust besit van haer Heerschappyen en Goederen hebben geweest, wilde dwingen haer Titulen, tegens alle recht, te bewysen; want op sulcken wyse soude niemant van sijn Eygendom en 't besit sijnner Goederen verseeckert kunnen zijn. Hier by komt noch, dat alle die Heerschappyen en Plaetsen, welcke, onder den Titul der Dependencien en Territorien van der Elfas, cf de Landt-Voogdy Hagenau, den Keurvorst Palatijn en den Heer Bisschop van Spiers, onder pretext van de Weyssenburgse Dependencien en 't soo genoemde Mandaet, zijn afgenomen, en met dreygingen en gewapender handt veroverd, noch oock de Proostdy Weyssenburg selfs, in der Elfas gelegen, noyt voor een stuck van 't selve zijn gehouden; 't welck onder andere uyt het bovengenoemde § *Teneatur Rex Christianissimus*, &c. klaerlijck bewesen kan worden, als alwaer de meeste Leden van de beyde Elfas, als Standen des Rijckx, van het afgestane Landt-graefschap onderscheyden, en niet alleen met Namen de Heerschappyen en Districten genoemt werden, maer de Paltz en de Proostdy Weyssenburg, als niet tot het Elfas behorende, daer gants en geheel uytgelaten werden:

den: oock betuygt den Text van 't Instrumentum Pacis, dat men wegens de weder inruyming der Heerschappyen en Gerechtigheden van de Paltz, het Bisdom Spiers en de Proostdy Weyssenburg heel anders is geaccordeert.

Want wat de Paltz belangt, soo is in den Text § *Deinde ut inferior*, &c. 14. over een gekomen, dat de selve gants en geheel, met alle en yder Geestelijcke en Werelijcke Goederen, Rechten en Toebehoren, gelijk de Keurvorsten en Paltzgraven de selve voor den Boheemssen Oorlog hadden beseten en ingehad, volkomenlijck weder ingeruymt soude werden, 't welck oock van de overige Heeren Paltzgraven aen den Rijn in de Osnabrugse Vrede, §. §. *Principes* 20, 21, 22, met namen te vinden is, namentlijck, dat gedachte Paltzgraven in alle Heerschappyen, Waerdigheden en Gerechtigheden, en bysonderlijck den Heer Leopold Lodewijck in 't Graeffchap Veldentz, aen de Moefel, soo wel in 't Geestelijck als Werelijck, tegens alle attentaten, in dien stant als 't sijn Heer Vader in 't Jaer 1624. had gehad, weder ingefet soude worden. Even 't selve is oock wegens de Graven van Hanau, Nassauw, Leiningen, Dachsburg, de vrye Rijckx-Ridderschap en andere Rijckx-Standen in 't bovengenoemde Tractaet §. *Comitibus Nassau Sarapontanis* 30 *et seqq.* uytdruckelijck bedongen. Dat oock diergelijck wegens het Bisdom Spiers en de Proostdy Weyssenburgh in dat §. *Rex tamen prater*, &c. is geaccordeert, blijkt uyt de Formulieren van 't Verdrag selfs; want gelijk U Koninckl. Majesteit, uytgenomen de bescherming, besetting en de Pas na de Vesting Philipsburg anders alle pretentien met uytdruckelijcke woorden benemen, soo ordonneren sy klaerlijck, met algemeene toestemmende woorden, dat alle en yder, 't geen in het Bisdom en het aen hem geincorporeerde Kerck-gebied (gelijk als dat van Weyssenburg voor ettelijke 100 Jaren een is) aen den Bisschop en 't Capittel toebehoort hadde, of mochte toebehoren, aen den selven voortaan ongekrenckt en ongemoeyt soude verblyven; 't welck door de Westfaelste en Nimweegse Vrede geensins is verandert, of in een ander verstant verdrayt kan worden.

En op dat men wegens dese intentie en geen andere van de vredemaeckende Partyen verseeckert mocht zijn, soo is de selve, met bewilliging van 't gantse Rijk en alle de Standen van 't selve, nevens een schriftelijcke en opentlijcke verklaring uyt haer aller naem, aen U Koninckl. Majesteit den 28 September in 't Jaer 1648 door schryvens behoorlijck overgesonden geworden, dewyl wy ons, nevens het Instrumentum Pacis, op de geloofbare Prothocollen en algemeene Handelingen beroepen.

Uwe Koninckl. Majesteits Ministers hebben dit Vergelijck oock noyt tegen gesproocken, maer 't selve over 30 Jaren eerder voor goet gekeurt, noch behalvens den boven-genoemden bereyts geordonneerden Eed, en de pretentien der Bisdommen, welke al voor lang tot een minnelijcke compositie aen sekere Scheytslynden zijn verwesen geworden, vorders niet begeert; ja wat noch meer is, soo heeft U Koninckl. Majesteit in sijn afgesonden Antwoort-schryvens van den 18 September 1665 aen het H. Roomse Rijk sich niet alleen verklaert, dat hy sijn

Minifters en Amptluyden in der Elfas soude aenbeveelen, dat fy figh in al haer doen en handelingen fodayig fouden dragen, dat het Rijck geen oorfaeck mochte hebben, om figh deswegen te beklagen; maer U Koninckl. Majesteyt heeft oock door de Evacuatie en reftitutie na de Westfaelfse Vrede en 't Neurenburgse Executions-reces overvloedig betuygt, dat hy van de nu befwaerde Standen des Rijckx niet diergelijckx, als nu is gefchiedt, heeft begeert; 't welck oock boven die in de Nimweegse Vrede §. *Juxta Pacem*, &c. 27. niet alleen wederhaelt, maer gock daer in geaccordeert werdt, dat ingevolge van de Munsterse Vrede, die hier in alle deelen werdt geconfirmieert, alle Plaetsen weder afgetreden en ter goeder trouwe inge-ruymt fouden werden; gelijk oock, dat tot dien eynde, wanneer de Vrede geratificeert wierdt, op gelijke tijdt Commissariffen genoemt fouden werden, 't welck echter aen de fyde van U Koninckl. Majesteyt tot noch toe niet is gefchiet.

Evenwel willen de Koninckl. Recht-bancken tot Metz en Brifach, voor welke de onmiddellbare Standen des Rijckx doch gants en geheel niet behoren, en oock te gelijk Rechters en Klagers zijn, met uytfluyting van d'andere Compacifcenten, fultineren, dat alles, wat, na haer meening, voor ettelijcke 100 Jaren aen de ged. Bisdommen, gelijk oock aen 't Opper- en Neder-Elfas, de Landt-Voogdy van Hagenau en de Prooftdy van Weyffenburg behoort heeft, aen U Koninckl. Majesteyt is overgelaten geworden, en sulckx derhalven mocht gefchieden.

Doch dewyl dit bloote voorgeven gants geen grond of bewys heeft, en dat de Vrede felfs (waer in te vinden is, dat die meergenoemde Bisdommen met haer Diftricten, en het Landt-Graeffchap in der Elfas, met de Voogdy Hagenauw, doch niet boven de Diftricten, en oock niet het gantse Elfas, zijn afgetreden geworden) 't felve oogfchijnlijk wederfpreeckt, foó ftellen wy 't aen 't oordeel van U Koninckl. Majesteyt en gants Europa, of dit voorgeven van de Recht-bancken plaats kan hebben, en of men onder sulcken pretext de Landen en Territorien der Keurvorften en Standen en andere onmiddellbare Rijckx-Leden en hare Diftricten op eenmael te gelijk aen figh kan trecken; 't geen wy, dewyl de befchapentheyte van de gemeene Handelingen sulckx niet toe en laet, niet en kunnen verftaen.

Vorder beklagen figh de Heeren Paltzgraven van Tweebrugge en Veldentz, gelijk oock de Graven van Naffau, Hanauw en de Rijngraven, dat fy van den Heer Biffchop van Metz, tegens d'uytdruckelijcke Articulen van de Westfaelfse Vrede, in Kerckelijcke faecken hier en daer geturbeert werden. Insgelijckx beklagen figh ten hoogften haer Doorl. den Heer Marckgraef van Baden en de Heeren Hartogen van Wirtembergh, gelijk oock de Graven van Mompelgard, de Vorft van Salm; en veele andere meer, dat hun hare Landen met de Dependencien van U Koninckl. Majesteyts Soldaten, tegens den openbaren inhoud van de Westfaelfse en Osnabrugse Vrede, onthouden, en veel Heerschappyen op een onbevoeglijke wyfe ontrocken werden, welckers weder-inruyming, als oock, dat fy in 't befitt van hare Landen en Immedieteyten, na den inhoud van 't Instrumentum Pacis §. *Principis quoque Wurtembergici*, &c. 25. Item, §. *Rheingravi*, &c. 35. geruft mogen

gelaten werden, sy ten hoogsten verfoecken, en op het instantigste bidden.

Derhalven hebben wy 't nodig geacht dese soo gewichtige en sware klachten van de meergenoemde Standen van 't Rijk voor andere, welcke alfins uyt veel Rijkx Landen in groot getal gehoort werden, als een faeck, die 't gantsche H. Roomffe Rijk aengaet, wat wydlopijger voor te dragen, en welcke wy liever nagelaten wilden hebben, soo de nootwendigheyt van de algemeene rust en Vrede, gelijk oock de billijkheyt van de faeck sulckx niet vereyft en hadde.

Dewyl wy nu van U Koninckl. Majests. recht en billijkliedend gemoed het best vertrouwen, en niet wel te geloven is, dat de selve soo veel en menigerley handelingen van sijn Ministers en Amptlyuden, die tegens de Vrede stryden, voor goet sal keuren, en vorder toelaten, soo verfoecken wy de selve behoorlijck en op het alderinstantelijckst, dat U Koninckl. Majesteit aldergenadigst gelieft, de strydheden (die voor desen wegens de Leenen, soo tot de afgestane Bisdommen behoren, zyn ontsaen, gelijk oock wegens de Rijkx-Steden, die de Landt-Voogdy van Hagenau erkennen) tot een vriendelijcke compositie en aen de uytpraeck van de Scheyts-luyden, die op desen Rijkxdagh al lang zyn gestelt, te verwijfen, en de overige Keurvorsten en Standen van 't H. Roomffe Rijk, sy leggen daer sy willen, haer verworvene Vryheyt en de Rechten van Immedieteyt in 't toekomende gerust en ongeturbeert te laten genieten; gelijk oock de beswaerde, of die van hare Heerschappye ontfet zyn, beyde in 't Geestelijck en Wereldlijck, in haer overige Rechten weder te herstellen, en alle de handelingen van hare Civile en Militaire Bedienden, die tegen de Vrede stryden, te verbieden, om hier door te betonen, dat U Majesteit; na den eygen sin van deffels hoogroemlijcke verklaring, genegen is de Vrede in 't H. Roomffe Rijk onbeschadigt te conserveren, en te gelijk aen onse rechtmatige begeerten plaets te geven.

Gelijk nu dit alles met de algemeene rust en het publijcke vertrouwen, gelijk oock met de Vrede-handelingen en U Majesteits dickwils erhaelde sincere betuygingen allerwegen over een komt, soo sal oock de vlytige observatie van 't selve tot U Majesteits onsterffelijcke roem gedyen, aen wie wy vorders alle geluck en heyl wenschen, en ons selve recommanderen.

Op de Rijkx-Vergadering tot Regensburg den 27 July 1680.

U Koninckl. Majesteits onderdanigste

*De aldaer vergaderde Raden, Bootschappers ende
Gesanten van de Churfursten en Standen van
't H. Roomffe Rijk.*

Enigen tijdt daer na heeft de Koningh van Brancrjck op desen Brief de
volgende Antwoort geschreven.

Antwoort-schryven van den Alder-Christel. Koning aen de
Rijckx-Vergadering tot Regensburg.

Seer lieve en groote Bontgenoten, &c.

HEt Schryven, 't welck gy den 27 July afgevaerdigt hebt, wegens 't gene, dat onse Amptenaers, om ons de Plaetsen, die ons toebehoren, in te doen ruymen, ter hant hebben genomen, hebben wy wel bekomen; doch wy konnen den inhoud aen niemant anders toeschryven, als aen de kleyne forgvuldigheyt van die gene, welcke gy by de Vredens-Tractaten tot Nimwegen hebt bestelt, om U reeckenschap te geven van de voornaemste swarigheden, daer over men in dese Vergadering soo langen tijdt heeft gehandelt, en de welcke eyndelijck door de Vredens-Tractaten, die van U voor goet zijn gekeurt, soo gelukkig zijn geëyndigt. Het is maer alleenlijck tot dien eynde geschiedt, dat wy van onse zyde die begeeren te conserveren, en te bewysen, dat alle de Plaetsen en Territorien, die onse Amptenaers op ons bevel in besit hebben genomen, soo rechtmatig aen onse Kroon behoren, dat men onder de naem van de Rijckx-Standen daer aen in 't minste niet kan twijffelen, sonder de eere, welcke sy altijt gaerne en ten uyttersten tot een onverbreeckelijcke onderhouding van hare Verbonden en beloften hebben gedirigeert, en, sonder verbreecking van 't geloof, de alderheerlijckste en heyligste overeenkoming, die oyt d'algemeene rust konde verseeckeren, onderhouden. 't Is sonder twijffel, dat dewyl het Rijck alle de Landen en Territorien, die wy besitten, ons openbaerlijck overgegeven en ingeruymt heeft, wy ons daerom, onder 't pretext van seeckere voorlagen van compositie (die wy noch liever als den Oorlogh fouden aennemen, als ons Recht al niet te wederspreecken was) het geringste van het aldaer aengetogene nadeel niet konnen inbeelden; en wy geloven, dat onse vreedsaemheyt tot op dese tijdt gedient heeft tot onderhouding van 't goede verstant, 't geen wy altijt forgvuldig met Duytslandt hebben onderhouden. Uwe Gevolmachtigden hebben, soo wel mondelijck als schriftelijck, in de Vergadering tot Nimwegen 2 dingen begeert, welcke streecten, om onse grootste voordeelen, door de Münsterse Vrede vercregen, en de naefte middelen, om die te behouden, te vernietigen; eensdeels noemden sy alle Steden en Plaetsen, die sy onse hooge Souverainiteyt meenden te onttrecken, en andersdeels vernieuwden sy de selve minnelijcke compositie; doch soo veel te onnutter, als dat men toen niet anders bekommert was, als de differenten, welcke de selve konden ontruffigen, door een Vrede uyt de wegh te nemen.

Dit echter ongeacht, soo hebben sy noch by de 6 Weecken, gedurende die Vergadering, tegens onse Gefanten op die 2 Poincten sterck gedrongen, en is van de een en d'andere kant niet nagelaten geworden van alle 't gene dat voor en tegens onse begeerte konde ingebracht worden, ja sodanig, dat de nieuwe, doch sonder

gront, op de baen gebrachte beswaernissen van uwe Gevolmachtigden, wel eenige lust, om den Oorlog in 't Rijk te onderhouden, die wy begeerden te eyndigen, hadden kunnen verwecken, indien niet de Bedienaers en Afgesanten van die Vorsten, welcke toen het meeste leiden, eyndelijck van de gene, die gy tot dit gewichtig werck hadde geordonneert; na een kleyne contestatie hadden verkregen, dat sy niet langer, sonder een gevaerlijck verlies, sulckx aen onse Kroon konden onttrekken, als waer toe de gerechticheyt haer oock verbond.

Niemant kan dieshalven oordeelen, dat de wederzijts bewilligde aftreding de oorfaecke is, wyl de Vrede, daer over Europa sich tegenwoordigh verheugt, daer op is gesloten.

Sulckx bracht oock de groote goetheyt te weeg, dat aen Spangie soo veel aensienelijcke Plaetsen, als waer in 't voornaemste nut van onse winst bestont, zijn ingeruymt geworden; en dat wy oock op goede trouwe en gelove alle 't gene, dat in onse naem ten besten van de Standen des Rijckx, soo wel door 't Tractaet van den 5 February 1679, als door 't Executions-Tractaet van den 7 July, is geacordeert, in der daed hebben geëxecuteert.

Wy hebben niet alleen uyt de Keurvorstendommen en Landen, die in 't Verdragh zijn genoemt, en door onse Armeë ingenomen waren, onse Volckeren afgevoert, maer wy hebben oock, toen wy noch niet recht van de Vrede van onse Bontgenoten verseeckert waren, alle de Plaetsen en Landen, die wy tot deffels hulpbetongen hadden, in een volle en gantsche vryheyt gelaten. Derhalven konnen wy niet geloven, daer alles, 't geen ons toestont, soo volkomentlijck is vervult geworden, dat gy het voorgeven verder gehoor sult geven, waer van men sich by de Nimweegse Vrede soo lang heeft bedient, en 't welck, als door de Vrede ter neêrgeleyt, sonder deffels onrustiging niet weder op de baen gebracht kan werden. Wy beelden ons hier tegens in, dat gy, tot gelijkformigheyt van uwer zyde van onse altijt oprechte meening, die gene een stilswygen wilt opleggen, die de Bant van vriendschap en intelligentie, welcke tot Nimwegen van alle voor goet is gekeurt, door hare klachten willen verbreecken. Doch indien echter, behalvens de Steden en Plaetsen, die wy na den inhoud van de Munsterse Vrede hebben verklaert ons toe te behoren, eenige Vorst of Stant gevonden wierdt, die meende, dat hem andere, op de welcke wy geen rechtmatige pretentie hadden, ontnomen waren, soo willen wy ons liever tot een Revisie van 't gene onse Bevelhebbers uytgesproken hebben, inlaten, als dat wy onse Naburen aen haer Vrede souden willen verhinderen, op dat sy onse billijckheyt mogen roemen.

Wy konnen oock niet anders seggen, als dat ons gedult, 't welck wy over de hoogmoet der gene hebben, die Uw wegens onse voornemens andere inbeeldingen willen geven, en sich op alle wysen tegens ons aenstellen, een meer dan overtuigde proeve van de goede neyging is, die wy tot hanthaving van de rust, die gy geniet, hebben, en waer toe wy altijt ons best sullen doen. Boven dien bidden wy Godt, dat

dat Hy Uw, teer lieve en groote Bontgenoten, in Sijn heylige bewaringe wil nemen. Geschreven tot Versailles den 10 October 1680.

LOUIS.

COLBERT.

Het Opschrift was :

Aen onse groote Vrienden en Bontgenoten, de Keurvorsten, Vorsten en Standen van 't Rijk, vergadert tot Regensburgh, of by der selver absentie aen hare Afgesanten.

Door dese handelingen der Franssen/ en dat sy sich selfs de macht aenmatigden/ om dese Dependencien aen haer te trecken / begonden sommige politicque Verstanden in Duytslandt sich in te beelden / dat Franckrijk nu voor den Daufijn na 't Roomis Koningschap stont / te meer / om dat sy sich verseeckert hielden/ dat die Kroon sulckx al van ober lang 't Huys van Oostenrijk had getracht te ontfetten/ als zijnde het boornaemste fondament van de grootheyt van dat Huys / en de ondersteuninge van de Spaensse Monarchie: waer by komende / dat Franckrijk nu tot die hoogte was gesteggert / dat het niemant behoefde te ontsien/ soo wierdt het selve te meer aengenomen; ja men sag selfs in de Maent Juny ober-al eenige Conditien sweben/ waer op sijn Majesteit het boorn. Roomis Koningschap boorn sijn Zoon soude begeeren: Wy sullen nu niet disputeren/ of de selve soo in der daed van die kant zijn opgesteld geweest of niet/ dewijl'er tot noch toe geen gebolgh van is gekomen; soo veel is'er af / dat de selve al by veele een groote indruick kregen / en vreedde speculacien verweecten/ inboegen wy / om den Leser te voldoen/ de selve hier sullen inboegen.

Conditien, waer op sijn Alder-Christel. Majesteit den Daufijn tot Roomssen Coningh soude willen voorlaen.

1. **S** Al de tegenwoordige Keyserl. Capitulatie in alle deelen en clausulen aengenomen en besworen werden.
2. Sal sijn Keyserl. Majesteit omtrent de Regeeringe en dispositie geensins geprejudicieert, noch van de minste Inkomsten gefrustreert, maer t'allen tyden als een Vader van den toekomende Roomsse Coning geëert en gerespecteert werden.
3. Sullen de jongst veroverde Landen van Bourgondien, Lottharinge, het Opper- en Onder-Elzas, en de Vestingen van Metz, Toul en Verdun met het Roomsse Rijk wederom geincorporeert, en de Frontieren van 't selve Rijk soo ver uytgeset werden, gelijk sy van outs geweest zijn: Daer-en-boven sullen dese Landen en Plaetsen haer Contingent in 't toekomende aen 't Rijk wederom contribuëren, en de Judicature van 't Kamer-Gerecht van Spiers subject zijn.
4. Sal Fryburgh voort na de Verkiefinge van den Roomssen Coningh aen sijn Keyserl. Majesteit wederom ter hant gestelt werden, met alle d' Artillery, Ammunitionie en Provysie die daer in is.
5. Sal

5. Sal, sonder toedoen en sonder belastinge van 't Roomse Rijk, onder den toekomenden Roomse Coning in Ongaryen, tegens den Erf-Vyant, een Armeë van 6000 Man, met behoorlijke Artillery en vordere nootsakelijckheden, onderhouden, en in actie soo lang gecontinueert werden, tot het selve Koninckrijk (door Godts bystant) wederom volkomen veroverd sal zijn; waer door het Rijk wederom met een suffisante Voormuur tegens den Erf-Vyant sal verseeckert, en de Landt-palen van 't Christenrijk tot onder Belgrade of Griekx-Weyssenburg uytgeset worden, gelijk sy voor heen geweest zijn.

6. Sullen by dien Oorlog alle Doortochten schadeloos gedaen werden, en sullen de Recruten, van tijt tot tijt volgende, alles met baren Gelde betaelt werden, op dat het Rijk daer by geen nadeel kome te lyden.

7. En op dat de Duytse Natie van de glorie van 't veroverde Ongaryen niet t'eenemael uytgesloten werde, soo sal de selve, nevens de Keyserl. Erf-Landen, niet meer gehouden zijn tot dien Oorlogh by te brengen als een Leger van 16000 Man, met alle de toebehoren, onder 't Commando van een Rijckx-Vorft, mits haer vry staende 't selve Leger na believen te vergrooten.

8. De Duytse Officiers en Soldaten sullen in de Fransse Armeë na merite geavanceert werden, en sal onder die beyde Natien geen onderscheyt noch voortocht zijn.

9. De Plaetsen, die men in Ongaryen sal komen te veroveren, sullen den Keyser voort ter hant gestelt werden, en hem en sijn posteriteyt erffelijck verblyven, en ten dien eynde oock met sijn eygen en Rijckx Volckeren beset werden.

10. En op dat den Turck te meer verswackt, hem sijn Handel afgesneden, en de Middellandse Zee voor hem onbruycbaer gemaect werde, soo wil sijn Alder-Christel. Majesteyt continuëlijk een machtige Zee-Vloot voor de Dardanellen houden, en alsoo den Erf-Vyant te Water en te Landt beoorlogen.

11. En op dat het Roomse Rijk in 't toekomende aen dappere en gequalificeerde Luyden geen gebreck mochte lyden, soo wil sijn Alder-Christel. Majesteyt op eygen kosten in Duytslandt twee heerlijke Academien fonderen, waer in den Duytsen Adel, sonder onderscheyt van Religie, wel opgetrocken, en soo wel in de Studien als in alderhande Ridderlijke Exercitien kan onderwesen werden.

12. Sal sijn Alder-Christel. Majesteyt voor sich, voor den Daufijn en voor alle sijn Successeurs in eeuwigheyt renuntiëren hunne pretentien op de Landen, die voor desen door Karel de Grootte en desselfs Nasaten beseten zijn, en tot het Koninckrijk Aufrasiën of Oost-Vranckrijk behoort hebben, en de tegenwoordige Besitters daer by confirmeren.

13. En alsoo sijn Alder-Christel. Majesteyt een vast vertrouwen heeft, dat sich niemant van de Rijckx-Stenden tegens dese sijne goede meeninge en Voorslagen, waer door geheel Christenrijk in rust en seeckerheyt, en 't Roomse Rijk in sijn vorige welstant kan herstelt werden, sal opiniater toonen, en dat het den Keyser oock niet onaengenaem sal zijn, dat hy sijn overige Jaren in de hoogste autoriteyt en

en respect, en in een volstandige en gewenschte rust eyndigen, mitsgaders sijn hoogst-roemwaardige Devotie onbelet afwachten moge, soo soude ter contrarie een refuys van dien voor hoogst-ged. sijn Koninckl. Majesteit en deffels eenigen Heer Zoon tot een schimp verstrecken.

Op de Rijckx-Vergadering tot Regensburgh had oock den Heer Heurboyst van Brandenburg eenige vergoedinge voor sijn schade / die hy in den laetsten Oorlog had geleden / laten versoeken; doch dewijl men daer oordeelde / dat / soo men 't selve inwilligde / meer andere Rijckx-Standen het selve souden pretenderen / is tot noch toe daer op niets gebolgt.

Wegens de Munt was in 't Rijck al over lang veel te doen geweest / alsoo de quade onder de goede ober-al inkroop; en vermits dit in 't eynde een verbal most voort-brengen / hadden die Standen / welke een goede valeur van haer Munt hadden / 't selve op de Rijckx-Vergadering gebracht / en versoecht / dat de quade Munt of afgeset / of tot minder waerde mocht aengenomen werden: het selve wierdt aldaer wel ter herten genomen / doch wat langsaem / soo dat de Standen / die daer eenigh belang aen hadden / een Vergadering daer ober tot Franckfort aenstelden.

Het Keyserl. Hof / 't geen het voorszeden Jaer / om de Pest / van Weenen tot Praegh was gekomen / was nu in Mey / om dat de selve Quale op de laetste Plaets mede ontstecken was / van daer weder na Lintz vertrocken; doch eer wy verder daer van handelen / sullen wy eerst noch iets seggen van den Kamer-Präsident / de Grabe van Sinzendorf / de welke de administratie van de Finantien gehad hebbende / beschuldigt wierdt / daer merckelijck in gefraudert te hebben / en bestonden de Beschuldigingen in de volgende saken.

N Amentlijck, dat hy de Kamer had versuymt, en sijn voordeel meer als dat van den Keyser gefocht: Dat hy de Krijgs-Afreeckening met de Erf-landen zedert veele Jaren niet had voorgenomen, en dat hy het Restant van d'oude Reeckening, 't welck al eenige Millioenen bedroeg, niet en hadde ingebracht: dat hy de Kamer-Officien met al te groote beneficien had vergeven, en de Hooft-saecken niet in den vollen Raedt, maer somtijts met weynig of geen Raden tegens sijn Instructie afgehandelt, gelijk uyt de schriftelijcke Relatien breeder konde gevonden werden.

In specie had hy ged. Grave een oude Hencklife Hof-Schuldt van 47000 Guld. Capitael en 170000 Guldens Interest; item, een Handlife van 30000 Guld. Capitael en 70000 Guld. Interest, en dan noch een Jorgerise Schult onbehoorlijck aen sijn gebracht, en sijn Keyserl. Majesteit de nootwendige omstandigheden niet geopent, andere Relatien verfiert, Schriften weg-gedaen en Appendices gemaekt; oock een Altheimise Schult van 80000 Guldens, een Himmelbordise van 91000 Guldens voor sijn Keyserl. Majesteit ingekocht, en in reeckening gebracht; doch

hebbende aen de Partyen niet meer als aen d'eene 58000 Guldens en aen d'andere 85000 Guldens betaelt, en 't overige voor sich behouden.

Vorder had hy de Hop-Maest van Over-Ens, welke jaerlijckx 15000 Guldens bedraeght, verswegen, en sich selfs geappropriert: Ende in 't Jaer 1677, in plaets van de extraordinaire, van de ordinaire Middelen 170000 Guldens weggenomen, en sich selfs betaelt, waer door toenmaels het gemeene best 't meeste had geleden, alsoo, door gebreck van Gelt, de Krijgs-operatien bleven steken.

In d'aflossing van de Furstendommen Oppelen en Ratibor had hy van de Franse Ministers een groote Vereering bedongen, al te groote intelligentie gehouden, de Secreten van de Handeling geopent, en sijn Keyserl. Majesteyts Persoon selfs met woorden bespot. Met de Koopluyden voor Juweelen en andere uytgenomen Waren tot al te hoogen prijs gehandelt, en daer tegens groote Vereeringen van haer genomen; welke schade, soo veel men toen konde calculeren, aen Capitael en uytgerekende Interessens, 1970000 Guldens bedraegt.

Het onderfoeck, in 't Jaer 1671 tegens hem aengefelt, had hy door omkoping om ver gestoten, en van sijn Keyserl. Majesteyt een Billet gepractiseert, waer door hy sijn quade Handelingen mocht rechtvaardigen. Tot betaling van oude Hof-Schulden, Giften en Pensioenen had hy, om sijn eygen interest, soo liberael geraden, dat sijn Keyserl. Majesteyt sedert sijn glorieuse Regeeringe tot op dato veel Millioenen, en meest van ordinaire Middelen, daer andersins de extraordinaire maer toe gebruyckt wierden, hadde betaelt.

Hem wierden tot Lintz / waer hy in 't Huys van de Grabe van Positz gevangen was geset / daer op Rechters toegeboegt / welke de saecken oversien en geëxamineert hebbende / den 18 October / met toestemminge van sijn Keyserl. Majesteyt / verklaerden.

D At hy begaen hadde crimina falsi, concussionis, furti, peculatus, perjurii, reptundarum, neglecti & malè administrati officii, en dat hy deswegen, mits den Fiscael na gelegentheydt der saecken sijn Recht wierdt gereserveert, van al sijn Chargien ontsiet, en op een seeckere Plaets, die sijn Keyserl. Majesteyt soude noemen, soude gebannen zijn; mitsgaders, dat hy 1970000 Guldens aen sijn Keyserl. Majesteyt soude moeten uytkeeren.

Deze Sententie / al schoon gemelde Kamer-Präsident eenige versachtinge daer in versocht / is soo vervolgens uytgeboert / en verschepte van sijn Goederen tot profijt van sijn Keyserl. Majesteyt aengeslagen.

Terwijl sijn Keyserl. Majesteyt noch tot Praeg was / begonden eenige Boerheemse Boeren / die / na 't schein / door de Edelluyden van dat Koninkrijk wat hart gehandelt waren / te rebolteren / en 't platte Landt te overlopen; doch sijn Keyserl. Majesteyt / apprezenderende dat dit wel eenig gebolgh mocht menen / soo 't selve niet in tijds gestilt en wierdt / liet haer van d'eene kant berisf-

fenis aanbieden / soo sy sich gerust hielden / en weder in hun Plaetsen begaben / en van de andere kant eenige Regimenten Wolckx tegens haer marcheren / om / soo sy hartneekigh bleven / 't selve met geweld te stillen : het laetste had de beste voortgang / want niet datter eenige Partpen van de Boeren / die toch in den Oorlogh geen erbarentheyt hadden / geslagen / en de boornaemste Belhamels hier en daer gestraft waren / verliep de rest ; en quam dus dit Koninckrijck weder in rust / 't welck daer andersins grooter onheylen had konnen verwecken.

De Pest was / gelijck wy geseyt hebben / mede tot Praeg ontsteecken / en eerst onder de Joden begonnen / 't welck boozt spruytende / vervolgens in d' Oude en Nieuwe Stadt quam / en aldaer een groote menigte Menschen weg nam ; doch dewijl daer van verschepte dingen zijn gespargeert / sullen wy een Lijst van de Dooden van 2 a 3 Weecken hier in hoegen / op dat den Leser daer van / en van de rest / kan oordeelen / wijl dese Quale aldaer tot laet in het Jaer heeft geduurt.

Van den 22 tot den 29 Juny.

In de Oude Stadt,	128
In de Nieuwe Stadt,	438
Aen de Kleyne Zyde,	60

t'Samen 614.

Van den 29 Juny tot den 6 July.

In de Oude Stadt,	81
In de Nieuwe Stadt,	354
Aen de Kleyne Zyde,	65

t'Samen 498.

Van den 6 tot den 13 July.

In de Oude Stadt,	93
In de Nieuwe Stadt,	382
Aen de Kleyne Zyde,	70

t'Samen 545.

Sommige reeckenden / datter dit gantsche Jaer wel omtrent 30000 Menschen in de gemelde Stadt gestorven waren.

Dese Quale was niet alleen hier / maer oock in verschepte andere Plaetsen van Duytslandt verspreet / en onder andere tot Dzesden en Leppzigh ; van welke eerste Plaets men een Lijst sag upthomen van de volgende Dooden.

Van den 18 Maert tot den 19 Mey	86	Van den 25 tot den 31 dito,	324
Van den 30 Mey tot den 12 Juny	83	Van den 1 Augusti tot den 7 dito,	287
Van den 13 Juny tot den 19 dito	106	Van den 8 tot den 14 dito,	307
Van den 20 tot den 26 dito	136	Van den 15 tot den 21 dito,	281
Van den 27 dito tot den 3 July,	210	Van den 22 tot den 28 dito,	289
Van den 4 tot den 10 dito,	227	Van den 29 dito tot den 4 Septemb.	300
Van den 11 tot den 17 dito,	225	Van den 5 tot den 11 dito,	304
Van den 18 tot den 24 dito,	268	Van den 12 tot den 18 dito,	240

In alles 3739 Personen.

Doch andere reeckenden / datter 4227 Personen in die tijdt waren gestorben / en daer aen is te sien / dat de Lijsten niet tozrect hebben geweest / immers het is secker / datter veele Menschen dooz dese Siechte zijn weggenomen.

Van Leppzig / daer alle communicatie verboden was / en de Wegen gestoot / sag men de volgende Lijst.

Van den 7 Sondag na Trinitat.	tot den 26 July	47 Personen.
8 Sondag	tot den 1 Augusti,	39
9 Sondag	tot den 8 dito,	57
10 Sondag	tot den 15 dito,	62
11 Sondag	tot den 22 dito,	88
12 Sondag	tot den 29 dito,	133
13 Sondag	tot den 5 September,	172
14 Sondag	tot den 12 dito,	180
15 Sondag	tot den 19 dito,	205
16 Sondag	tot den 25 dito,	201
17 Sondag	tot den 2 October,	210
18 Sondag	tot den 9 dito,	238
19 Sondag	tot den 16 dito,	208
20 Sondag	tot den 23 dito,	226

Samen 2066 Personen.

Men reeckende hier / dat tot in 't laetst van 't Jaer omtrent 3000 Menschen waren gestorben; doch 't is secker / dat toenmaels die Quale in alle de voorsz. Plaetsen vooz 't meerendeel heeft opgehouden.

Terwijl wy nu van Dooden spreekken / sullen wy voortgaen met het Verhael van de Begravenis van den overleden Hartog van Hanover / die wy in de laetste Mercurius hebben gesegt / dat tot Augsburg was overleden / en die nu van daer tot Hanover was gebracht; 't selve geschiede met de volgende Statie.

Daegs te voren sagh men het Castrum doloris met de Kist / die van koper en met Bloemen berguit was / hebbende een driedubbeld Decksel / en onder staende op 4 silbere Knoppen; vooz en achter waren Engelsse Bozst-beelden / met wygehepde vleugelen / en daer boven een Doodts-Hoofst / met 2 dwars leggende Beenderen; aen yder zyde stonden 2 groote ronde gedreven Platen / met het Furstelijck Wapen en het Opschrift: Ex dulcio gloria. Boven op lag een Kruys met een Doodts-Hoofst / en de Beenderen; dit alles was van Silber / en waren aen de Kist oock noch eenige Lof-wercken en silbere sieraden: de Kist was 9 voet lang / en 3 voet en 7 duym dick. De Cravanten hadden swarts klederen met Mantels / en Helbaerden met Daep overtrocken / doch het Wef was vergult: de Guarde te Voet en te Paert had van gelijcken Koutw' kleden / en most die te Paert niet als swarte Paerden hebben. Het Lijck wierdt van Herrenhuysen / zijnde een Lusthuys / een quartier murs tupten Hanover / afgehaelt /

haelt / onder de volgende bygeleydingh : Eerst quam een Piqueur te paerde; toen een Paucker / 2 Trompetters (die haer Trompetten 't geluyd van Schalmejen hadden gegeven) een Overste Lt. te paert in 't Harnas / een Luytenant mede in 't Harnas / en een gantsche Compagnie Curassiers / zijnde een deftig en welgemonteert Volk: daer op volgde een Trompetter met een gantsche Compagnie Curassiers / een Paucker / 2 Trompetters en de Lijf-Guarde / die alle in den Rouw gekleed en met witte Paerden boorzien waren: toen quam 3 Personen met Stocken / waer aen een gulde Schilt was / daer in / behalvens een swarte en goude Lauwer-tack / I. F. stont: dese wierden gevolgt van 3 andere / met hooge swarte Kruyssen / en de Scholiers van de oude en nieuwe Stadt / singende Luterse Psalmen: hier op vertoonden sig de Doop-Predikers / Stadts-Predickers ende Super-Intendent: Vervolgens quam drie Hof-Marschalcken met Stocken / mede I. F. geteekent / en gelepden de Gedeputeerde van de Stadt: toen volgden weder 3 Hof-Marschalcken / die de Ridderchap gelepden / en 3 andere / die de Professors van Helmstad conduiseerden: daer op vertoonden sich de Prelaten / en quam'er toen een met een Stock / die de Osnabrugse Standen boorzien / en vervolgens weder een andere / die de Hof-Jonckers gelepde: toen volgden weder 3 Hof-Marschalcken / 6 Trompetters te voet / een Paucker / welke van 2 Mannen wierdt gedragen / 6 Trompetters en een Heraut / van onder en boven met de Dozstelijcke Wapens behangen: hier op quam een swart Daendel / met een gedeelte van 't Dozstelijck Wapen / en daer na een Paert met Baep overtrocken / dat het selve gedeelte van 't Wapen booz sijn Boorzhoof en aen beyde syden des Lijfs ahangend hadde / en van 2 Personen gelepdt wierdt: na 't selve Paert volgden noch 10 andere / tot al de Wapenen van sijn Dozstel. Dooz. op Daendelen en Paerden gerepresenteert waren: Toen vertoonde sich andermael een Heraut / van achter en booz met guldene Leentwen behangen: daer op volgde een Paert / 't selve als boven representerende / een Heraut / een Daen / en weder een Paert / die 't Wapen van een wit Paert droeg: vervolgens quam 2 Herauten met de volle Wapenen / een Daen / en weder een Paert / hebbende mede de Dozstel. Wapenen: toen vertoonde sich een Daen / daer op een Standaert was / en het Ceremonie-Paert / gants wit / en aen 't Hoofst kostelijck verciert: achter het selve hing op een Kruys een groot Bos witte Vederen / en boven op sat een Cavalier in een vergult Harnas / hebbende mede een groot Bos Vederen op het Hoofst; nebens hem gingen 2 Cravanten / en de Kou-Daen / en daer op quam 't Kouw-Paert: dit volgde een Cavalier / met het Swaert / en een andere met de Fuisiel. Wapenen / upt Hout gestreden: toen vertoonde sich den Vice-Cancelier / met het Zegel op een Samijte Kuffen / en den Lt. Generael Pudewitz met de Kroon / seer rijckelijck met Diamanten en Paerlen beset / verselt met 2 Cravanten op beyde syden: haer volgden 3 Hof-Marschalcken / drie Overste Jagermeesters / 2 Pages met witte brandende fackels / en een He-

raut / hebbende op sijn Stock een Kroon / uyt de welke een wit Paert sprong / en zijnde met 2 Cravanten geaccompagneert : hier op quam 't Hoog-Dozstel. Lijck op een Wagen / getrocken van Paerden / die niet swart Sammijt behangen waren ; 't Lijck en de Wagen was mede met swart Sammijt / waer op de Dozstelijcke Wapenen wel 18 mael wierden gerepresenteert ; den Hemel was seer kostelijck en rijck / en wierdt dooz 8 Obersten gedragen ; 8 Generalen hielden de Slippen van 't Sammijte Kleed ober de Kist / en daer nevens gingen 50 Officiers met Helbaerden : hier op quam den Heer Bisschop van Osnabrugge / nu Hartog van Hanover / met een groot gebolg van Adel / Hof- en Kammer-Jonckers / Cravanten / &c. Hem volgden de 2 Princen / met een tamelijck groot gebolg : toen 3 Hof-Marschalcken / een groote menigte Amptlieden / en al de oberige Furstel. Bedienden : Eyndelijck quam noch een Pauker / 2 Trompetters / een Compagnie Ruyters en eenige Bedienden ; en wiert het Lijck alsoo in de Slot-Kerck gebracht.

De Huldiging van den nieuwen Hartog / zijnde de Bisschop van Osnabrugge / is daer op in October geschiedt / met de volgende Ceremonien : Den 22 der selver Maent verboegde sich den meeste Adel van 't Landt op het Slot / in een groote Zale / en swoer daer den Ced van getrouwheyt / waer op den Vice-Cancelier Hugo een schoone Reden deden : hier op sette men sich aen Caessel / daer de boornaemste Adel by den Hartog en de 2 outste Princen sat / doch d'andere wierden aen 15 bysondere Caessels geboegt. Daegs daer aen trock de Burgerij hooch op / en 't Slot hooch by / met bliegende Vaendels en slaende Crommels / en stelde sig ten 10 uren / aen beyde zyden van 't Slot tot de Hoof-Kerck / in volle Geweer : de Ridder-schap ging hooch aen / gevolgt van den Adel / en des Hartogs Karosse / die rondom met Pagien / Cravanten en de Lijf-Guarde / zijnde alle met blooten hoofde / omringt was / tot dat sy in de Kerck quamen / alwaer den Heer Hartog sich onder een roode Sammijten Hemel / met goude en silbere Franje verciert / op een hooge Stoel stelde / hebbende de twee outste Princen en den Hof-Adel aen de rechter / en de Landt-Ridder-schap ter linker handt : Na 't Musijck wierdt dooz den Hof-Predicher een schoon Sermoen gedaen / op wat wyse de Onderdanen sich tegens haer Dozst souden dragen : daer op begaf men sich na het Raedthuys / daer de Magistrat en de Burger-schap den Hartog aen de Deur wachten / en hem op de groote Zale tot een Stoel / hebbende een roode Sammijten Hemel / met goude en silbere Franje verciert / gelepden / sittende de 2 outste Princen aen beyde zyden : hier deden de Burgermeesteren en Raedt en de boornaemste van de Burger-schap / na dat den Syndicus een schoone Reden had gedaen / den Ced van getrouwheyt : dit verricht zijnde / soo liet sig den Hartog op een Galderij aen de Gemeente sien / die daer op met het opstecken harer Vingens swoeren. Onbetruffen wierden de Stucken gelost / en quam den Heer Hartog met diergelijcke Ceremonien weder op 't Slot / alwaer de gantsche Raedt de Hartoginne / Princessen en vier jonge

jonge Prinsen quam complimenteren / en vervolgens een stuck Silberwerck vereeren: de Magistraet tracteerde de Bozstelijcke Personen daer na op het Raedthuys / alwaer sy deftig onthaelt / en met Herpaucken / Trompetten en 't lossen van 't Geschut vereert wierden. 's Anderendaegs tracteerde den Hartog weder den Adel / Magistraet en eenige van de voornaemste Burgers; doch den dagh daer aen quam de Ridderchap haer Vereeringen brengen / namentlijck / voor den Hartog 30000 Rijckdaelders (doch die vereerde de selve aenstonts aen sijn Edelluyden) voor de Hartogin 10000 Rijckdaelders / en vervolgens aen de Prinsen en Princesen mede haer deel / soo dat 't selve op 60000 Rijckds. beliep: En hier mede was dese Ceremonie geeyndigt.

Schoon wy nu van 't verhalen van Dooden wat zijn afgedaelt / soo dunckt ons echter nodig / dat wy daer weder van spreken: de Keurbozst van Saren / Johan Georg de II. / die al sedert eenige tijdt een groot ongemack in de Mont hadde gehad / en sich om de Pest tot Dresden / zijnde sijn Hooft-Stadt / op sijn Slot Frenckenstein / tot Freyburg / begeben / storf aldaer den eersten Septem-ber / 's avonts ten 7 uren / nalatende een goede renommé: sijn Zoon en Successeur / Hartog Johan Georg de III. / hier van verkondschapt / begaf sich aenstonts van Gozlitz na Bautzen / en aenbaerde daer de Regeeringe; doch dede eenige tijdt daer na een groote Reformatie onder de Amptluyden / die van de meeste voor goet wierdt gekeurt.

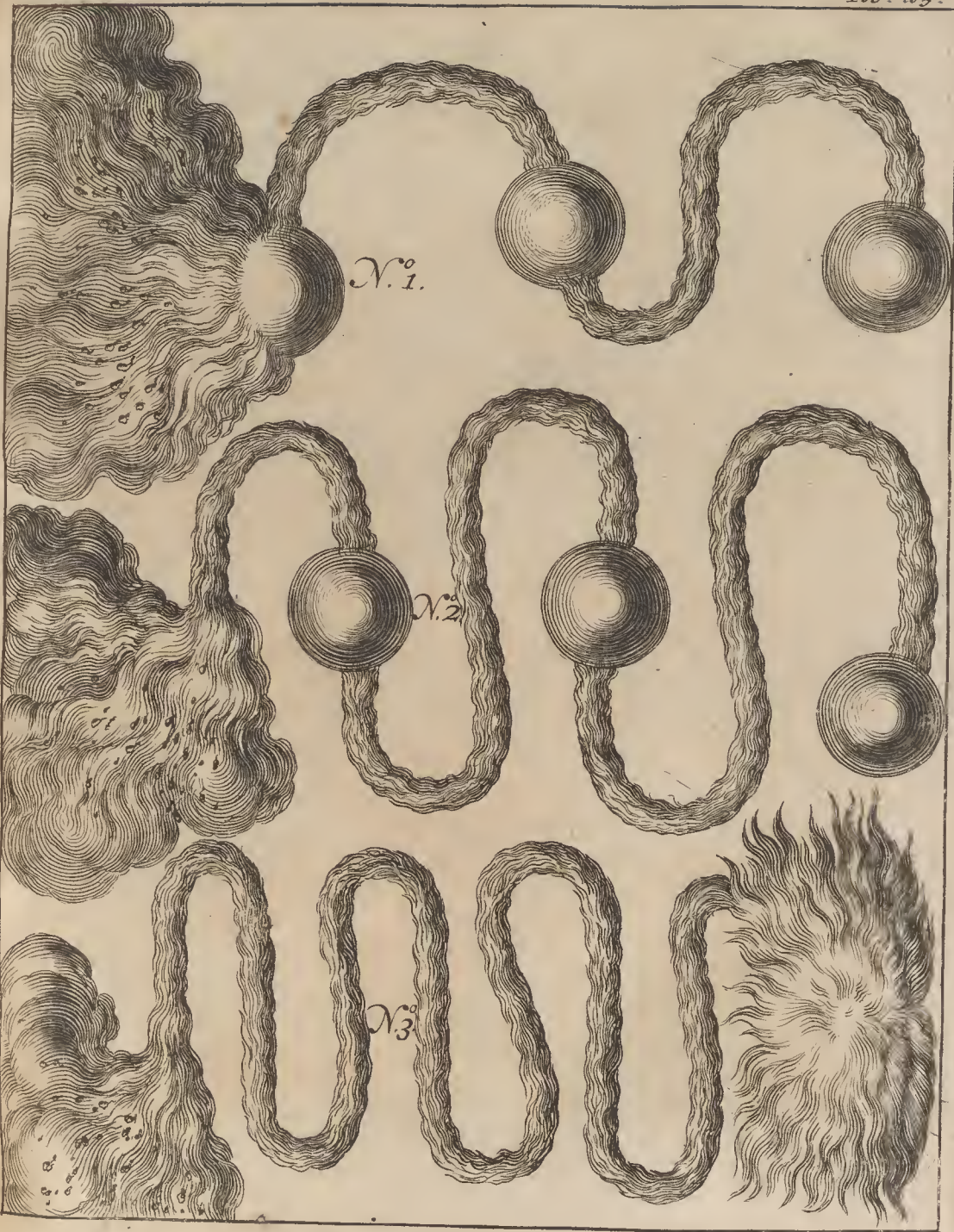
De Tijck-statie van den overleden Keurbozst geschiede met de volgende Ceremonien den 20 October: Eerst quamen 6 Adelijcke Marschalcken. 2. Een Persoon met het Krups. 3. Den Predicker / die het Sermonen had gedaen. 4. 11 Andere. 5. De Keurbozstel. Kamer-Dienaers / Lackepen / Chirurgijn / Apotheker en Tijf-knechten. 6. De Pagien. 7. De Opper-Hof-Marschalck met de Staf / en 2 Officiers sonder Staf. 8. De Kamer-Heeren en Kamer-Tonckers van 't Landt. 9. De Opperste Bouwmeester. 10. Het Keurbozstelijck Tijck; 't selve wierdt op een Proceffe-Wagen gevoert / en getrocken van 8 Rouw-Paerden / hebbende aen 't Hooft kleyne / maer aen beyde yden groote Keurbozstel. Wapenen: het Tijck lagh in een Tinne Kist / onbedekt / en op swart Sammijt / waer van de 4 Slippen door 4 van de voornaemste Cavaliers wierden gedragen; een Hemel / van swart Sammijt daer over / wierdt door 8 Cavaliers opgehouden; nevens het Tijck gingen 8 Cavaliers aen yder yde / met brandende Was-haerffen: den Overste Gattersbep en de Capiteyn Lt. Birzbium quamen voor aen / met omgekeerde Pertuisanen / die met Floers beset waren / benevens 16 Cravanten in den Rouw / met lange Mantels en omgekeert Gelwee / en noch 12 Ambachts-luyden mede met lange Mantels / en aen yder yde 6 / soo datter 82 Personen by 't Tijck waren. 11. De geheymne Kamer- en Hof-Raden / den Tijf-Medicus / de geheymne Secretarissen en Kamerlingen. 12. 2 Personen sonder Staf. 13. De Doctors / Secretarissen / Ampt- Raedts- en Gerechts-Personen / Quartier-meesters.

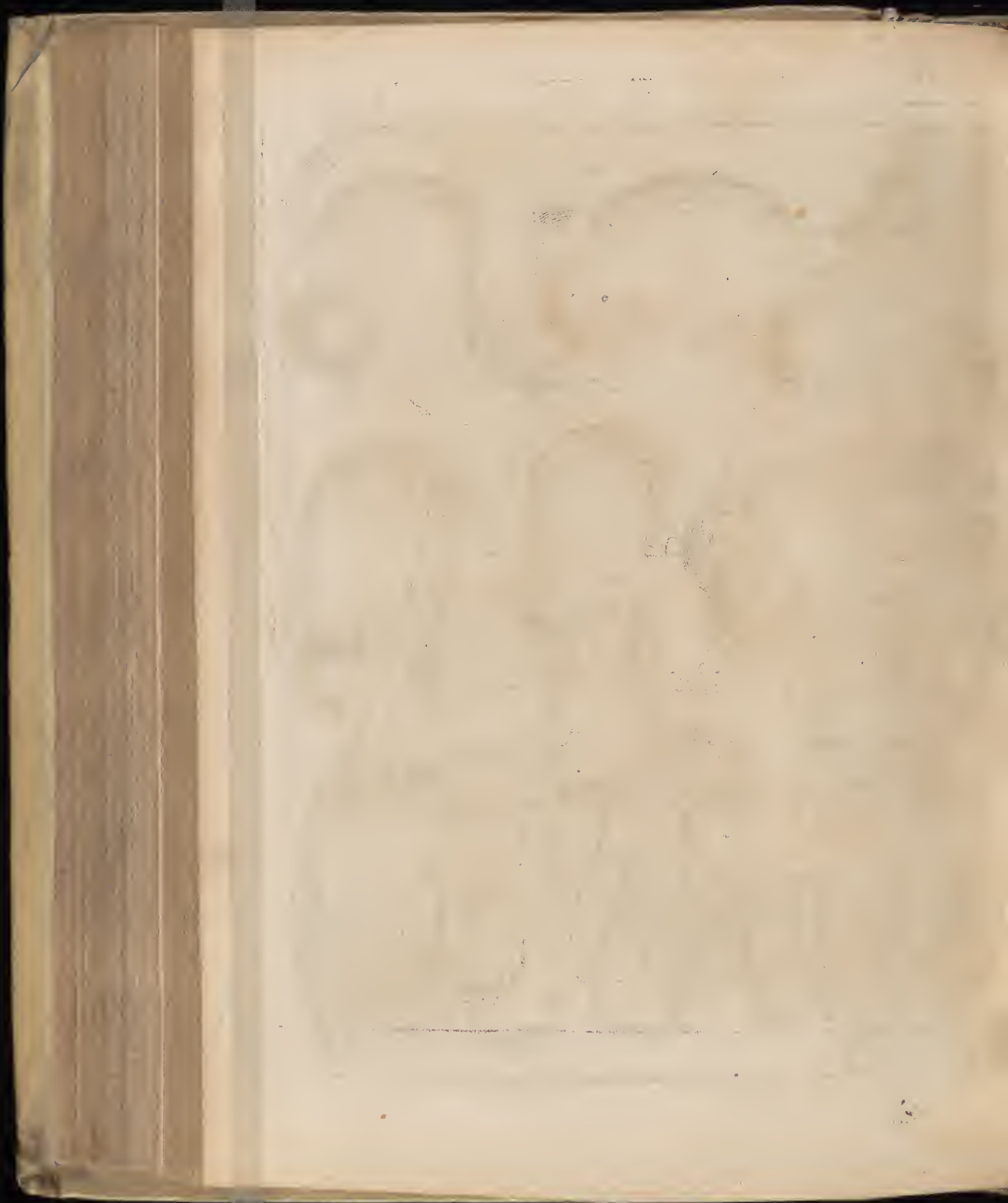
sters en Burgers. 14. De Jonckmanschap. 15. Een Heyder / die boerde
 16. De gemeene Hof-Dienaers / en daer op ten 17. de Burgerpe. Gedurende
 de Processie (welcke met meer als 800 Fackels geschiede) wachten de Bur-
 gerpe en de Jonckmanschap tot aen de Dom-kerck / alle met lange Kout-
 Mantels: den Hemel / daer 8 groote sijnere Platen aen waren / en seer upt-
 schitterden / bleef vooz de Kerck staen / doch 't Lijck wierdt onder het Castrum
 doloris in de Kerck gevoert / waer op wel 2000 witte Was-kaerffen branden:
 Na verscheyde Ceremonien wierd de Lijck-Predicatie dooz den Hof-Prediker
 gedaen / en de Zegen uptgesproocken / waer na het Keurvoorstelijck Lijck in de
 Keurvoorstel. Begraef-plaets wierdt gelept.

Den Keurvoorst Palatijn / Karel Lodewijck, die in Europa de renommé had
 van een Voost van soo goet belept te zijn / als 'er weynig gebonden wierden / wiert
 in 't begin van September tot Manheim van eenige onpaffelijckheyt oberbal-
 len; en al schoon hy in 't eerst eenige Genees-middelen daer tegens gebuyckte /
 soo wierdt hy echter den 7 van een groote Koozts aengetast / die hem dede be-
 sluyten / om van Lucht te veranderen / en na Heydelberg te vertrecken / gelijk
 hy oock den 8 dede / en sich 's morgens ten 7 uren in een Arm-stoel derwaerts
 liet dzagen; doch hy was nauwelijck een half uur van Manheim / of kreegh
 een Hartbang / de welke wat ober zijnde / soo trad hy upt de Stoel / en ging sich
 wat in 't Gas vertreden / om dat de Lucht goet was; waer na weder gaende
 sitten / maer t'elckens dooz Bestuyemenissen aengetast werdende / die tot 4 a 5
 uren duurden / soo wierdt hy daer dooz sodanigh oberballen / dat omtrent dien
 tijdt in een Doop / Edingen genaemt / daer de Rosbaer op Straet neder was
 geset / quam te overljden / en den Geest gaf / in sijn Ouderdom van 62 Jaren:
 hy wierdt aenstonts gebalsemt / en na Manheim gebracht / om dat sijn Zoon /
 de Keur-Prins / toen in Engelandt was; de welke hier van verkontschaft /
 weder van daer vertroock / en den 15 October tot Heydelberg aengquam / alwaer
 hy eenige dagen daer na de Huldigingh / soo van de Stadt als 't Guarnisoen /
 ontfing / en den 25 dito / 's avonts ten 7 uren / sijn Vaders Lichaem in de Hoof-
 Kerck / onder 't gelepde van een groot getal Adel / liet begraven / werdende des
 anderendaegs daer ober een Lijck-Predicatie gedaen.

Gemelde Heer Keurvoost / al ober eenige tijdt tot Fredericksburg een Kerck /
 de Heylige Gendracht genaemt / hebbende laten bouwen / had die vooz sijn
 doot / namentlijck den 7 July / doen inloep / eerst dooz een Gereformeerde
 Predikant / toen dooz een Luters Minister / en ten laetsten oock dooz een Roomse
 Priester; 't welck aen sommige enig bedencken had gegeven / als of gemelde
 Heer Keurvoost iets daer mede in 't sin had / doch 't is gebleeken / dat et selve
 maer is geweest / gelijk de Naem van de Kerck uptwees / om te betonen / dat
 gemelde Heer Keurvoost de Gendracht / soo wel onder de Geestelijcke als We-
 relelijcke / socht / dewyl hy Godzalig in de Gereformeerde Religie is ontslapen.

Wy kommen niet voozhy gaen hier in te lassen / dat den Graef Montecuculi /
 dien

dien erbaren en ouden Weltheer/ die so veel diensten vooz de Keysers en 't Rijk hadde gedaen/ en die de renommé had/ datter weynig Velt-heeren hem in 't oorzichtigheyt konden overwegen / den 17 October tot Amtz is gestorven / en vervolgens met eenige Statie ter aerde bestelt.

Den 2 Juny zijn in 't Noorden/ en voornamentlyck omtrent Lubeck/ eenige verschickelijcke Meteora gesien / van 's nachts ten 2 tot 4 uren ; het waren gelijk eenige Vuur-ballen / die gestadigh eenig Vuur uytgaven / en seide de Schildwacht / dat men 3 van die na den andere hadde gesien / zijnde aldaer de nabolgende Afbeeldinge daer van gemaect : maer alle ongemeene dingen zijn verschickelijck / en voornamentlyck die aen den Hemel sich vertonen / om dat de groote Godt aldaer alles soo voorsichtig heeft gereguleert / dat 'er byna noyt bupten eenige gewoonlijke Blixemen en Donder-slagen / dat anders al 't andere in verbaerlijckheyt overtreffen soude / iets uyt sijn orde geschiedt / en self dese Meteora twijfelt men niet / of komen uyt natuurlijke oorzaecken ; maer om dat de Stoffe / waer uyt die gegeneereert werden/ weynig gelegentheyt vint/ om het tot een Corps te formieren / soo beurt het seer selden / dat men die siet : men heeft echter ober eenige Jaren / by klaren dagh / een viergelijcke gesien/ doch 't selve was niet slangs-gewyse / maer rechtzaets ; of nu de Stoffe / of iets anders / gelijk men in 't Buskruyt siet / daer in iets doet / kan men niet seggen / alsoo het ons niet gepermitteert is de dingen van naby en in hare parade te besien.

Den 22 Juny is binnen Straelsont (eben al of die Stadt tot de gront most gedestruereert werden / na dat omtrent 200 Huysen aldaer op nieu van den voozgaenden Bzandt/ daer dooz sy haer aen de Keurvorst van Bzandenburg mosten overgeven / weder opgebouwt waren) op nieu een groote Bzandt ontstaen/ waer dooz omtrent soo veel van de oude Huysen zijn in d'affe geraeckit / als de nieuw aengebouwde konden besaen : De specificatie daer van wierdt gemaect als volgt.

In de Francke-straet, alwaer de Brandt aenging.	In de Munnicke-straet :
8 Huysen, 10 Winckels en 6 Kelders.	9 Huysen, 3 Winckels en een Kelder.
In de Visscher-straet :	In de Kehrde-straet :
7 Winckels.	1 Huys, 9 Winckels en 4 Kelders.
In de blauwe Toorn-straet :	In de Molen-straet :
16 Winckels en een Kelder.	6 Huysen, 29 Winckels en 30 Kelders.
Aen de Muur, 10 Winckels.	In de Breed-smede-straet :
Aen de oude Marckt :	6 Huysen, 10 Winckels en 8 Kelders.
7 Huysen.	In de swarte Gang :
In de Rustenburger-straet :	3 Winckels en 2 Kelders.
8 Huysen, 6 Winckels en een Kelder.	In de Visscher-straet :
Somma 50 capitale Huysen, 114 Winckels en 66 Woon-Kelders.	4 Huysen, 11 Winckels en 8 Kelders.
31 Deel.	O

Het Tractaet tusschen Branckrijck / Denemarcken en Sweden / dat in 't
 boozleden Jaer is getroffen / was nu t'eenemael ten effecte gebracht / behalven
 dat Denemarcken booz de betalinge van de Gelden de Stadt Wismar noch in
 ostagie had gehouden : de Sweden hadden wel getracht dese Gelden by mal-
 kander te bzingen / en aen Denemarcken te fourneren / doch konden 't selve niet
 eer doen booz in 't laetste van 't Jaer / als wanneer sy de Somme by een kre-
 gen / en aen de Deenen assigneerden : hier op volgde de Evacuatie van gemelde
 Stadt / waer toe de Sweden eenige Volckeren onder den Graef Konings-
 march upt het Sticht Bremen en Pomeran by malkander versamelt hadden /
 en die tot by Wismar deden marcheren ; 't selve geschiede in de volgende ma-
 nier : den 3 December 's morgens gaven de Deenen op de Marchit upt drie
 Strucken de leus / waer op een salvo upt het Geschut rondom de Wallen volg-
 de : hier op quam de Soldatesque op de Marchit by malkander / de welke van
 de Burgerfchap afgeloft wierdt : Cyndelijck gaven de Deenen op de Marchit
 noehmaels een driedubbelde salvo / en marcheerden in goede orde na de We-
 ster-Poozt / alwaer haer Waertuigen waren / na dat de Officiers en Soldaten
 haer afschept van de Burgers / en dese van haer / met goet contentement en in
 alle civilitiept / genomen hadden : daer na wierd de groote Kloek noch een uur
 lang geluyd / waer op d'oberige Burgerfchap / die niet in de Wapenen was / op
 het Stadhups vergaderde / daer den Heer Graef Koningsmarch sig by boeg-
 de ; den Raedt bracht den selve in een aparte Kamer / alwaer sy malkanderen
 complimenteerden : daer op traden sy tot de gemeene Burgerfchap / die van de
 Heer Burgermeester Scheffel met een korte Reden aengesproken wierdt : En
 vervolgens las de Stadts Secretaris aen de Burgers den Ced booz / die sy
 oock te samen naspraecten / en de boozgen. Burgermeester het vivat Rex Caro-
 lus oberluyd nariepen. Dit gedaen zijnde / wierdt sijn Excell. in 't Raedthung
 ter Caessel gebracht / aen de welke oock eenige boozname Personen van sijn
 Suite / nebens den gantschen Raed / gingen aensitten : En bozders allerhande
 bzeugde betwefen zijnde / is sijn Excell. weder van daer vertrocken. De Swe-
 den trocken vervolgens binnen de Stadt / en namen daer van posseffie.

Er wy weder in Engelandt komen / sullen wy Schotlandt aendoen ; hier
 waren diverse Geesten / die in 't boozleden Jaer in hare Opreeren gestuyt
 waren / noch ongerust / en setten sich / schoon sy niet verre boden de 100 sterck
 waren / met geweld tegens de Koninckl. Regeeringe : 3 van de booznaemste /
 als / Camron / Sursden en Hall / alias Donnell / de andere oprupende / verooz-
 saechten / dat'er dooz 21 Personen aen 't Krups tot Sanchar een Declaratie
 wierdt aengeplacht / waer in sy protesteerden : Dat sy ontkenden, dat Karel
 Stuart, die voor eenige Jaren op de Throon van Groot-Brittagne had gefeten, of
 (na haer seggen) getirannifeert, eenig Recht, Titul of pretentie op de Kroon van
 Schotlandt of desselfs Regeering hadde, maer dat ter contrarie, door sijn valsheden,
 al

al van over veele Jaren van 't selve vervallen was, als hebbende het Verbond tus-
schen Godt en sijn Kerck verbroomen, mitsgaders door de usurpatie van deffels
Kroon en Konincklijke Prerogativen, &c. Maer den Raedt van Schotlandt
hier op waeckende / kreegh Hal en noch een ander tot Queensferry gebangen/
alwaer sy 't bobenstaende en noch andere dingen in sijn Dalles bonden; inboe-
gen hooggedachte Raedt den Heer Bruce d' Charles-Hal met 30 Paerden en 50
Dragonders uytsond / om Camron / die sich by d' andere onthield / mede op te
soecken / gelijk hy den eersten Augusti dede / en de selve met kleyne moeyten op
de volgende wyse aentaste en sloegh; want hy / ordze gekregen hebbende na de
kant van Cumlok te marcheren / bond die gene / welke hy vooz uyt gesonden
hadde / om de Rebellen op te soecken / omtrent 3 mijlen van Moorhirk; 't welck
hy verstaen hebbende / hadde hy een tweede Partyt afgebaerdigt / om de selve
aen te tasten / terwyl hy met de heele Partyt soude aenkomen: dan ged. Rebel-
len sulckx vermerckende / begaben sich aenstonts in een Moeras / soo dat hy
met sijn Caballery daer niet by konnende / sijn Ruyters en Dragonders in Ba-
taille stelde / en een gedeelte van sijn Dragonders van de Paerden hebbende doet
assitten / belaste haer gestadig op de Ruytery der Oproerige te schieten / soo dese
een Partyt Infantery tot haer hulp gesonden hadden: Ondertusschen quamen
sy met de rest van hare Troupen te voorschijn; waer op ged. Bruce sijn verdere
Ruyters en Dragonders mede hebbende doen assittē / d' Oproerige / die 100 Man
te voet en 40 te paert sterk waren / daer mede aenbiel / de welke haer een quartier
uur lang seer dapper weerden / en wilden geen Quartier geben noch nemen / dog
siende / dat er ober de 26 van hare Ruyters doodt / en veele gequetst waren / be-
halven die gene die men reets gebangen hadde / zijnde de rest het met de vlucht
ontkomen / soo begonden sy te depnsen. Onder de Dooden wierdt dien Cam-
ron / die wel het meest onder haer gepredicht had / gebonden / en wierdt sijn Hoofst
en Handen afgesneden / als mede het Hoofst van eenen Foutweller / die d' Infan-
tery der gem. Rebellen commandeerde / welke 2 Hoofden tot Edenburg wier-
den gebracht / om daer mede na het welgevallen van den Raedt te doen. Den
Heer Bruce had van sijn kant maer 2 Man verlooren / 4 doodelyck / en 7 of 8
andere licht gequetst. Men vond veele Papieren in Camrons Sacken / die
aen den Raedt overgelevert wierden. Onder de Gebangens was mede eenen
David Harton van Athillet / zijnde een van de Moordenaers van wijlen den
Aerts-Bisschop van St. Andries / den welcken op den derden daer aen op de
volgende wyse binnen Edenburg wierdt gebracht: hy wierdt door den Scherp-
rechtter met sijn Livzey-klederen aen de Water-Boort ontfangen / en door den
selven op een seer mager Paert / met het Aengesicht na de Staert / geset; sijn
Doeten waren onder des Paerts Buxck / en sijn Handen achter de Rug gebon-
den: den Scherprechtter sijn Muts op het Hoofst hebbende / gelepde hem aldus
na binnen / en droeg met eenen het Hoofst van Camron op de Puht van een Hel-
lebaert. Daer waren noch 3 andere Gebangens te voet aen een lange Hsere
Bout.

Bout vast gemaect / die men bloots Hoofst tot in de Hamer banden Raedt
 bracht. De Heeren van den Secreten Raed van sijn Majesteit onderbragden
 David Harton wegens verscheyde particulariteyten wegens de Moort van
 welgemelden Aerts-Bisschop; doch hy gaf daer op tot beschept: Dat hy niet
 gehouden was haer te antwoorden, of sich selfs te beschuldigen. **Gebraegt zijnde:**
 Of hy des Conings Gefag erkende? **Antwoorde hy:** Dat soo wanneer d'Opper-
 macht het belang van Godt niet en erkende, en sijn macht, met sig tegen Christus
 te kanten, wilde vast maecken, men sich niet langer aen de selve hoorde te onder-
 werpen; en dat hy seer vreesde, dat de Macht en 't Gefag des Conings van dien aert
 was. **Verder gebraegt zijnde:** Of hy meende, dat het ombrengen van den Aerts-
 Bisschop een Moort was? **Antwoorde hy:** Van gevoelen te zijn, dat het daer voor
 niet moft gehouden werden. **Gebraegt zijnde:** Of hy het nieuwe Convenant,
 't welcke eenen Cargil, een van haer Predikers, tot Queensferry afgenomen was,
 voor goet keurde? **Antwoorde hy:** Ja, en dat hy gaerne wilde weten, wat men
 daer tegens in te brengen hadde. **Noch gebraegt zijnde:** Of hy in vryheyt zijnde,
 en iemant van de Raden van den Secreten Raedt des Conings konnende om het
 leven brengen, sulckx niet en soude doen, gelijk hy den Aerts-Bisschop gedaen
 hadde? **Gaf hy tot beschept:** Dat hy niet gehouden was op die Vraag te antwoor-
 den. **Den Heer Cancellier hem hier op hebbende gesept:** Dat soo hy niet klaer-
 der op d'omstandigheden van des Aerts-Bisschops Moort wilde antwoorden, men
 hem aenstonts op de Pijnbanck soude brengen. **Soo seyde hy daer op:** Dat sy dus
 doende hare wreetheden en onmenschelijkheden, tegens Godts Volck in 't werck
 gestelt, maer souden vermeerderen. **Den welgem. Heer Cancellier hem hier op**
verscheyde andere vragen hebbende gedaen / en hart gezongen / om daer op te
antwoorden / soo wepgerde hy sulckx te doen; doch hoort daer na seyde hy: Dat
 soo men hem wilde vergunnen te mogen spreekken, hy antwoorden soude. **Het**
welck hem toegestaen zijnde / soo dede hy een klepne lieden / en seyde: Dat hy
 aldaer als een Gevangen van Christus was, en om dat hy sig sijn saeck en belangens
 aengetrocken hadde: dat de Party van Jesus met het Bloedt van verscheyde Perfo-
 nen, die onlangs in dat Koninckrijk geleden hadden, bezegelt was, en dat hy alle
 de getuygenissen, die sy gegeven hadden, voor goet aennam. **Enige Heeren van**
den Raedt hem hier op hebbende gebraegt: Wat hem dacht van dat Articul van
 de Geloofs-Belydenisse, die hy voor goet keurde, houdende, dat de ongetrouwig-
 heyt en het verschil van Godtsdienst de Rechten van de Magistraet niet en konnen
 wegnemen? **Soo antwoorde hy:** Dat het gemelde Articul door het solemneel
 Verbond en Convenant, de welcke die van sijn Gesintheyt verplichte den Koning
 alleenlijck, voor soo veel hy de Godtsdienst hanthaeft, voor haer opperste Heer
 te erkennen, nader uytgeleyt wierdt. **En na dat hem alle dit bovenstaende in den**
vollen Raedt voorgelesen was / soo bekende hy alles / tot de minste omstandig-
heden toe / doch hy wepgerde te tekenen, waer op den Cancellier / dooz ordze van
den Raet / vooz hem tekenende / en wiert hy verbolgens na de Gebangenis gebraegt.

De Koning van Engelandt wierdt in 't laetst van May door een Koorts en Sincking aengetast / doch na dat hy van Dr. Dickenson eenig Cordiael-Water en Poeder / gelijk oock omtrent 60 Pilletjes China Chinæ had ingenomen / geraechte sijn Majestejt weder daer van verlost / tot groote bzeugde van de Protestanten in dat Koninckrijk / als de welke aen hoogged. sijn Majestejts gesontheyt seer gelegen was ; gelijk den Lord Major van Londen eenige dagen daer na selfs aen sijn Majestejt quam verklaren.

Men woelde in Engelandt noch al tegens malkander wegens het sitten van 't Parlement ; wy hebben laetst gesejt / dat in 't begin van 't Jaer verschejde Petittien soo booz als tegen waren ingelebert : 't selve wierdt nu weder tegens het sitten van 't Parlement herbat ; als wanneer sommige haer pver booz sijn Majestejts Persoon en desselvs Familie willende betonen / de volgende Declaratien wegens 't selve lieten uytgaen.

Aen den Koning.

De getrouwe Onderdanen van uwe Majestejt, de Vrede-Rechters ende Groot-Geswoorne van 't Graeffschap Nortfolck, te Paeffchen vergadert zijnde, om de publijcke Sittingen te houden, hebben in haer Naem, en in de Naem van de voornaemste Burgers en Inwoonders van 't geseyde Graeffschap, geresolveert, om aen uwe Majestejt de volgende Declaratie te presenteren. 1680.

S I R E.

WY kunnen niet nalaten, om onse plicht tegens Godt en uwe Majestejt te voldoen ; te verklaren, dat wy 'teenemaal verfoeyen en disapproberen alle oproerige Requesten, die uwe Majestejt mochten obligeren, om dingen te doen, die hy geresolveert heeft niet te laten geschieden. Wy weten, dat uwe Majestejt groote dingen voor dit Koninckrijk heeft gedaen, en dat gy altijd een seer groote sorg hebt gehad, om onse Rechten en Vryheyt te conserveren.

Wy bedancken u Majestejt oock soo seer als wy kunnen, dat gy de Protestantse Religie, door de Wetten van 't Koninckrijk opgerecht, soo stantvastelijck en couragieuselijck hebt voorgestaen en gemaintineert, het Pausdom soo vigourefelijck onderdruckt, en betuygt de weynige genegentheyt, die gy hebt voor alle de gene, die de Engelsse Kerck abandonneren.

Wy begroeten uwe Majestejt uyt al ons hart over de geluckige wederkomst van sijn Koninckl. Hoogheyd, uw Doorl. Broeder, by Uw. En wy verklaren eendrachtelijck ; dat wy de Persoon van uwe Majestejt, uwe Erfgenamen en wettige Successieurs met onse Levens en Goederen sullen beschermen ; oock dat wy in alle gelegentheden sullen doen blijcken, dat wy zijn

Uw Majestejts onderdanigste en getrouste Dienaers ;

Getekent door

De Vrede-Rechters en de Groot-Geswoorne
van 't geseyde Graeffschap.

Aen den Koning.

S I R E.

W Y, de ootmoedigste en getrouwste Onderdanen van uw Majesteit, de Major, Griffier, Schepenen en andere Leden van uwe oude Stadt, genaemt Lijn-regis of Konings-lijn, in 't Graeffchap van Nortfolck, soo in onse naem, als in die van de voornaemste Burgers en Inwoonders van de geseide Plaets, werpen ons in alle ootmoedigheid voor de Voeten van uwe Majesteit, en erkennen met submissie de groote weldaden, die wy en andere Onderdanen van uw Majesteit door uw gelukkig Gouvernement en wys beleyd genieten.

En wy bedancken particulierlijck uw Majesteit seer ootmoedig, dat gy so Godvruchtig en couragieuslijck de Protestantsche Religie, door de Wetten van dit Koninckrijk in de Engelsche Kerck opgerecht, hebt voorgestaen en gemaintineert: dat gy soo vastelijck de Koninckl. Rechten van uwe Kroon tegens de insolente Requesten, die U gepresenteert zijn, hebt geconserveert, en dat gy eyndelijck uw Onderdanen in haer wettige Vryheden en Eygdommen hebt geprotegeert.

Wy dancken Godt met alle onse Zielen over de geluckige wederkomst van de Hartog van Jorck, uw Doorl. Broeder, by uw Koninckl. Persoon: En wy verklaren van gantscher herten, dat wy uw geheyligt Persoon, uw Erfgenamen, en uw wettelijcke Successeurs in alle uwe rechtvaerdige en billijcke Rechten en in de hare sullen beschermen.

*S I R E, uw Majesteits alder-onderdanigste en
getrouwste Onderdanen,*

Ondertekent door

De Major, Griffier, Schepenen en de Leden
van den Raedt van de Stadt Lijn-regis.

Aen den Koning.

Dese ootmoedige Declaratie van de getrouwe Onderdanen van uwe Majesteit, den Major, Sherifs, Burgers en Inwoonders van uwe Stadt van Norwich, vergadert in den Raedt, is geresolveert den derden dagh van de Maent van Mey in 't Jaer 1680, en gezegelt met het Zegel van gedachte Stadt.

S I R E.

H Et is met groote blydschap, dat wy alle gelegentheden, die voorkomen, om uwe Majesteit van onse getrouwheit te verseeckeren, omvatten, en dat wy hem oock konnen bedancken over de gunsten en genaden, die hy van tijdt tot tijdt aen onse Stadt heeft gelieven te geven. Wy dancken Godt uyt het diepste van onse Harten, dat Hy uw Majesteit heeft bewaert onder al de gevaerlijcke Aenslagen en de ontrouwe Samensweeringen, die tegens uw Koninckl. Persoon en gelukkig Gouvernement zijn ondernomen. Wy disadvoüeren t'eenemaal, en verklaren, dat

dat wy disadvoïeren alle foorten van oproerige Requesten, die aen uw Majesteyt, egens uw Koninckl. Prerogativen, zijn geprefenteert. Wy bedancken uw Majesteyt oock ootmoediglijk, dat gy ons in onse Rechten en Vryheyt hebt gemaintineert, gelijk mede over de stantvastige resolutie, met de welcke gy gestadig de Protestantse Religie, so als die door de Wetten van uw Koninckrijck is opgerecht, hebt gemaintineert: En eyndelijck, dat gy hebt ondersteunt en geëncourageert de executie van de Wetten, die tegens de Tegenstrevers en Vyanden van de Engelfse Kerck zijn gemaect.

Wy verheugen ons, en wy begroeten uw Majesteyt over de geluckige wederkomst van sijn Koninckl. Hooghey, uw Doorl. Broeder. Wy verklaren alle eendrachtelijck, dat wy willen maintineren en beschermen de Perfoon en het Gouvernement van uwe Majesteyt, gelijk oock uwe Erfgenamen, en wettige Succesfeurs, met alle onse krachten en macht. Wy sullen volharden in 't bidden voor de Gesontheyt en 't Leven van uwe Majesteyt, en voor de voorspoedigheyt van sijn Rijck; en wy sullen altijd bereyt wesen, om te betonen, dat wy zijn

Uw Majesteyts alder-onderdanigste en getrouste Onderdanen,
Getekent door

Den Major, Schepens en andere Leden van
den Raedt van de Stadt Norwich.

De ootmoedige Declaratie van de Grootte Geswoorne, in haer Sittinge tot Preston, voor 't Graeffchap van Lancaster, den eersten Mey, in 't 32te Jaer van sijn Majesteyts Regeeringe.

Aen den Koning.

S I R E.

W Y, uwe Majesteyts ootmoedigste en getrouwste Onderdanen, de Grootte Geswoorne van 't Graeffchap en Palatinat Lancaster, in de Sitting, die den eersten Mey 1680 tot Preston is gehouden, versoecken ootmoedelijck permissie van uwe Majesteyt, om hem te verklaren, dat wy disapproberen alle foorten van Addressen en Requesten, die aen uw Majesteyt zijn geprefenteert, niet tegenstaende de laetste Proclamatie, die gy hebt laten publiceren, om 't selve te verbieden; en dat wy een affchrick hebben en renuntiëren aen alle foorten van Verbintenissen, die door uwe Majesteyt niet en zijn gecommandeert.

Wy verheugen ons uyt al ons hert, dat uw Doorl. Broeder herroepen is: En wy bidden Godt alle dagen, dat het hem believe uwe Majesteyt in gesontheyt te confereren, en hem een lang en geluckig Leven te geven: dat hy de Protestantse Religie wil laten bloeyen, en de Vrede aen dit Koninckrijck geven, en dat uw wettelijke posteriteyt vredelijck de Kroon mag genieten: Wy protesteren, dat wy altijd

ge-

gereet sullen zijn, om onse Levens en Goederen te hazarderen voor de wettige Successeurs en Erfgenamen van uwe Majesteit.

De ootmoedigste, onderdanigste en getrouwste Onderdanen, de Vrede-Rechters, hebben dese tegenwoordige Declaratie met blijfchap en genegentheyd getekent.

Getekent oock door de geseyde Groot-Gefwoorne.

Anderen arbeiden weder daer tegens/ en trachten met Petitiën het sitten van 't Parlement te verkrijgen; doch sijn Majesteit liet het selve / 't geen tot den 27 Mey was geadjourneert/ tot den 11 July prorogueren.

Den Viconte Stafford/ een van de Heeren / die in den Tour saten / het onderwijl verdzietende / dat hy soo lang most sitten / versocht booz des Konings Banck tot Westminster / dat hy op cautie en borgtocht sijn vryheyt mocht hebben: doch de Rechters gaven hem tot antwoordt / dat / gelijk als hy dooz het Lager-huys was beschuldigt / en dooz 't Hooger-huys gebangen genomen / sy daer van geen kennisse mochten nemen.

In tegendeel wierden eenige andere / die mede ober 't bewuste Complot verdacht waren / vry gesproocken / gelijk als de Grabe van Castlemaine (die eerst dooz de Geswoorne van Middelfer van hoogh Verraet was aengeklaegt) de Grabinne van Bolwis / Sr. Robert Dapton en Mr. Beddingfield.

Gelijk de humeuren der Engelsse verscheyde waren / en d'een het vry spreken / en d'ander het beschuldigen booz goet heurde / soo sag men bykans overal veel Pasquillen / 't zy op 't Gouvernement of dese en gene / booz den dagh komen / inboegen sijn Majesteit / om 't selve te verhinderen / de volgende Declaratie liet uytgeven.

C H A R L E S R.

DE wyl het van een groot gewicht voor den Staet is, dat alle Nouvelles, die gedruckt en aen 't Volck gemeen gemaect werden, waerachtigh zijn, of ten minsten op goede intelligentien gefondeert, soo wel de gene die de Buytenlandse saecken raecken, als het Koninckrijk, op dat de gemoederen van de Onderdanen des Konings niet getroubleert of bedrogen mogen werden door leugenen of ydele en valsche rapporten, die men eygentlijk maer inventeert, om 't Gouvernement te schandaliseren, of andere dingen, die alsoo quaet en indirect zijn, daer mede uyt te wercken. En alsoo zedert eenige tijdt verscheyde qualijck geintentioneerde Personen haer werck van het drucken en publiceren van nieuwe Libellen hebben gemaect, sonder eenige permiffie of autoriteyt, en door de selve, tegens de Wetten, aen de Onderdanen van sijn Majesteit allerhande belachelijcke en quaetaerdige tydingen, die sy by een konden versamelen of inventeren, hebben gedebiteert, weickers continuatie in korten tijdt de Vrede van 't Koninckrijk konaende pre-ju-

judiciëren en in gevaer stellen, gelijk als al de Rechters van sijn Majesteyt eendrachtelijck hebben verklaert; soo heeft den Coning, considerende, dat soo een licentieus gebruyck, zijnde contrarie aen de Wetten, groote quaden souden konnen veroorsaecten, soo men in tijds daer in niet en voorfiet, goet gevonden, met advys van sijn Secreten Raedt, om door dese sijn Koninckl. Proclamatie wel expreffelijck te verbieden aen alle Personen, van wat qualiteyt of conditie sy mogen zijn, om eenige Gazetten, hoedanig die zijn, of eenige Libellen te drucken, die niet door d'Authoriteyt van sijn Majesteyt geprivilegeert zijn: En op dat alle Delinquanten 't gevaer en pericul souden weten, daer sy sullen in komen, indien sy daer tegens contraveniëren, en dat sy mogen ophouden met het drucken en publiceren van sodanige Nouvelles, soo belieft het sijn Majesteyt, om door dese tegenwoordige te declareren, dat men tegens haer met de grootste hardigheyt en na rigeur der Wetten sal procederen: En ten desen effecte beveelt en commandeert sijn Majesteyt door dese tegenwoordige aen alle sijn Rechters, Vrede-Rechters, en aen alle sijn andere Officiers en Bedienaers van de Justitie, dat sy sorg sullen dragen, dat tegens de gene, die hier in sullen mancqueren, magh geprocedeert werden, en zy, volgens 't gene dat sy verdient hebben, mogen gestraft werden.

De tijdt van 't sitten van 't Parlement ondertusschen genaeckende / soo verwachten vele / dat het selve soude vergadert hebben / maer den Coning stelde het weder tot den eersten Augusti uyt / tot groot verdriet van die gene / die 't gaerne anders gesien hadden / gelijk dan de Stadt Londen het navolgende Request daer toe oberleberde.

Ootmoedige Petitie aen des Konings Doorluchtigste Majesteyt van de Burgers der Stadt Londen, vergadert op den 4 July, in 't 32de Jaer van sijn Majesteyts Regeeringe, so voor haer self als de rest van de Burgers der selver Stadt.

VErtonen ootmoedelijck, dat wy, uw Majesteyts getrouwste en gehoorfaemste Onderdanen, seer gevoelig zijnde van de veelvuldige en groote gevaren, daer in u Majesteyts Persoon, de Protestantse Religie en uwe Protestantse Onderdanen nu zijn, uyt reden van de laetste verschrickelijcke en Helffe Complottery en Conspiratie, u Majesteyt ootmoedigst versoecken, met een ootmoedige, getrouwe en gehoorfame affectie tot u Majesteyts geheyligde Persoon en Gouvernement, en met een ware intentie en regard tot onse Religie, Vryheden en Eygendommen, dat het Parlement, beroepen by u Majesteyts gratieuse Geschriften, om tsaem te komen en te vergaderen den 17. 27 October voorleden, en dat nu geprorogueert is tot den 1. 11 July, gepermitteert mag werden, om te sitten en te ageren, tot dat de Justitie effectuelijk mag zijn gedaen over alle de gefeyde Paepse Conspirateurs, en voorfieninge gemaect tot verskering van uw Koninckl. Persoon, met de Religie, Leven en Vryheden van uw Protestantse Onderdanen, en uwe Petitioneer-

ders (gelijck als sy verplicht zijn) sullen altijd bidden voor u Majesteyts langh en voorspoedig Leven en Regeeringe.

De Grabe van Schafsbury / met eenige Geswoorne van Middelfex / verzocht 't selve mede wel / maer wierdt door de Rechters afgewesen / alsoo andere daer tegens protesteerden ; ja de hevigheyt van haerlypden was soo groot / dat sy het nabolgende Geschryft van Beschuldiging tegens de Hartogh van Jorck voor de Geswoorne van Middelfex instelden.

Redenen van Beschuldiging tegens de Hartogh van Jorck, gepresenteert aen de Grootte Geswoorne van Middelfex, op Saturdag den 26 Juny des Jaers 1680, door de onder-geschreven.

1. **A**Ls men in het 25te Jaer van de Regeeringe van Karel de II. een Acte had gemaect, om alle Paepse Recufanten uyt alle Officien en Plaetsen van de Generaliteyt te setten, soo leyde de Hartog van Jorck verscheyde hooge Officien af, als, dat van Hoog-Admirael van Engelandt, Generael van alle sijn Majesteyts Wapenen, soo te Water als te Landt, en Gouverneur van de 5 Zee-Havens, en verscheyde andere; daer mede te kennen gevende de straffe na de Wetten, tegens de Papiſten geëmaneert, onderworpen te zijn.

2. In 't 30te Jaer van Karel de II., wanneer een Acte gemaect was, om alle Papiſten onbequaem te maecten, van eenige Cessie in beyde de Huysen des Parlements te hebben; en alsoo in die Acte geïnſereert was een provisie, dat het niet soude extenderen op den Persoon van de Hartog van Jorck, om hem daer door sijn Recht van Cessie in 't Huys van de Lords te bewaren; zoo weygerde hy te doen de Eeden, die de Protestantse Pairs zijn gehouden te doen, om voor gesuspecteerde Papiſt niet te passeren.

3. Dat sijn Majesteyt, in sijn Oratie van den 6 Maert in 't 31te Jaer van sijn Regeering, na reden gevende aen sijn Parlement, seyde, sijn Broeder versonden te hebben buytens Landts, om geen Personen reden te geven van te seggen, dat hy niet alles, wat hem eenige influëntie tot de Paepse raedtslagen konde geven, en hadde weg genomen.

4. Datter verscheyde Brieven in beyde de Huysen gelesen zijn, als mede by de Secrete Gecommitteerde van de selve, van verscheyde Cardinalen en andere van Romen, als mede van verscheyde Paepse Bisschoppen en Paepse Agenten in andere Gewesten, die altemael te kennen geven de groote harmonie tusschen den Hartog en den Paus, en hoe den Paus hem niet en konde onthouden van vreugde te weenen, lesende des Hartogs Brief, en wat een groote satisfactie het was hem soo verre geavanceert te sien in de Catholijke Religie; en dat hem den Paus eenige Brevets, Gebeden, Acten, Indulgentien en veel andere dingen had toegesonden.

5. Dat het geheele Huys der Gemeente hem verklaert heeft een Papiſt te zijn in haer Resolutie van Sondag April 1679, daer op resolverende, nemine contradicente,

cente, dat de Hartog van Jorck was een Papist, en de hoope, om soo tot de Kroon te komen, de groote contentantie en encouragement gegeven hadde tot de tegenwoordige Conspiratie en Paepse desseyneyn tegen den Koningh en de Protestantse Religie.

Maer dese Paepse Conspiratie en desseyneyn zijn blijckende by de Declaratie van beyde de Huysen des Parlements, Maert 25, 1679. geresolveert, nemine contradicente, by de Heeren, soo Geestelijcke als Wereltlijcke, en Gemeente; by een vergadert, dat sy verklaren volkomen voldaan te zijn van de preuve dien aengaende, dicterende, dat'er is geweest voor eenige Jaren geleden een schrickelijck Verraet, gesmeed en opgenomen by die van de Paepse Religie, om sijn Majesteys geheylige Persoon te vermoorden, de Protestantse Religie om verre te werpen, gelijk mede de goede en welgeconditioneerde Wetten en Regering van de Koninkrijckē.

Dat benevens alle dese proeven in verscheyde andere evident blijktt, dat hy sich nu lange Jaren van de publijcke Kerck en Godsdienst heeft geabsenteert. Dit zijn de redenen, die ons doen geloven, dat de Hartog van Jorck een Papist is.

Was ondertekent,

<i>Huntington.</i>	<i>L. Cavendish.</i>	<i>Sr. Gilbert Gerard Bar</i>
<i>Schafsbury.</i>	<i>L. Brandon.</i>	<i>Sr. Eduard Steengerloon.</i>
<i>Gray van Marck.</i>	<i>Thomas Marton.</i>	<i>Lt. Schebath.</i>
<i>L. Russel.</i>	<i>Sr. Will. Cnoper Lea.</i>	<i>Sr. Henry Calverly.</i>
	<i>Sr. Schroop Hauw.</i>	
	<i>Toon Thin.</i>	
	<i>W. Forester.</i>	
	<i>J. Henchart.</i>	

Dit nam echter geen voortgang / dewijl ged. Geswoorne het af-wesen / in boegen eenige van de boornaemste drijvers 't selve noch voor de Brede-Richters wilden brengen / maer daer kregen sy mede geen gehoor.

Die van het Graeffschap Devon gaben in tegendeel de volgende Declaratie uyt.

Declaratie van de Grootte Geswoorne van 't Graeffschap Devon, in haer Sitting van Exeter, in de naem van 't gantse Graeffschap.

ZYnde gevoeliglyck geraeckt door de gedurige efforten van seeckere seditieuse Personen, die in de gemoederen des Volckx jaloufyen en misnoegingen tegen het Gouvernement brengen; en die selfs als den Coning (welcke Godt lang in gesontheyt bewaert) doen affronteren door Requeften, die sy hem tot het sitten van 't Parlement presenteren: En dese faecken zijnde een violatie sonder exempel van haer plicht, na dat sijn Majesteit sijn Declaratie heeft uytgegeven, om de selve Requeften te beletten.

Soo protefteren wy, de Grootte Gefwoorne, voor 't gantse Lichaem van 't Graefschap Devon, solemnelijk tegens sodanigen handel, en erkennen seer ootmoediglijk en met danckbaerheyt de groote forgen, die sijn Maj. voor ons neemt, met sulck een ontrouwen handel te overhalen, als welcke tot omkeeringe van de fundamentale Wetten, de Religie en 't Gouvernement van het Koninckrijk streckt, 't geen daer door niet als in ruine, confusie en disordre gebracht kan werden, gelijk als het, dat noch niet lang geleden is, heeft geweest. Derhalven, op dat wy souden doen sien, dat wy geen minder yver voor de geheyligde Persoon van sijn Majesteit en de Vrede van sijn Landen (die nootfaeckelijck door sodanige oproerige practijcken in gevaer zijn) hebben, als de andere getrouwe Graeffschappen van dit Koninckrijk, hebben wy geloofft, dat het onse plicht was, om dese tegenwoordige Verklaringe van onse getrouwheyt tegens sijn Majesteit, en van onse submissie en gehoorsaemheyt tot de Wetten, te doen.

Getekent door de Grootte Gefwoorne.

Doch al schoon alle de Petitiën meest wierden afgetoesen / en door een Proclamatie waren verboden / soo sag men echter hier en daer te Landelwaert noch eenige / die haer Rechters diergelycke Petitiën opzongen.

Het Parlement wierdt ondertusschen weder van den eersten Augusti tot den 2 September geprorogueert / inboegen de Leden meest te Landelwaert verdrochen; want van gemelde tijdt wierdt het selve nochmaels tot den 31 October uytgesteld / als wanneer sijn Majesteit beloofde / dat het selve ongetwijffelt soude sitten / en wierdt de navolgende Declaratie daer van gedaen.

C H A R L E S R.

Also het tegenwoordige Parlement gecontinueert is by diversche Prorogatiën, en nu geprorogueert is tot den 31 October, sijn Majesteit nu hebbende geresolveert, om gewichtige consideratiën, soo van binnen als van buyten, dat het Parlement alsdan sal vergaderen en sitten; so doet derhalven sijn Majesteit, ten eynde dat de Geestelijcke en Wereltlijcke Lords, de Ridders, Stedelingen en die van het Landt daer van kennisse mochten hebben en verschijnen, by dese Konincklijke Proclamatie publiceren en verklaren, dat het Parlement alsdan sal vergaderen en sitten, en begeert mits desen de presentie van alle en een yder van haer; en dat sy dan voor hem sullen verschijnen. Gegeven in ons Casteel van Windfor, den 5 dag van September 1680. in 't 32ste Jaer van onse Regeeringe.

Den Grabe d'Offerp / Zoon van de Hartog van Ormont / en een Heer van deffige qualiteyten / overleed den 9 deser tot Londen / na eenige dagen siechte; men hebond / dat in sijn Hoofst een groote quantiteyt Bloedt en Water was gelopen / doch sijn Maeg / Hart / Leber en Long waren niet veel beschadigt.

Ondertusschen continueerde het ondersoek van 't bewuste Complot: eene Ma:

Madame Tempest en Juffr. Bristwiche/al schoon sy tot Jozck van hoog Ver-
raet waren veroordeelt / wierden tot Londen weder by verklaert : doch in te-
gendeel secker Broedwif / Mrs. Celliers genaemt / die al in 't Vooz-jaer ge-
vangen was / doch naderhant ontslagen / en nu een Verdediging (om dat sy de
Getuygenis van Dr. Oates had getracht invalide te maechen) vooz haer had
laten dzucken / die seer aenstotelijck wierdt geoordeelt / schuldig verklaert / en
gecondemneert / om dziemael in de Billory te staen / en 1000 Ponden te beta-
len / eer sy uyt de Gevangenissen konde komen.

Men hoorde onderwijl / dat den bekenden Bedlow / die soo veel van 't Ver-
raet ontdeckt had / in 't begin van September tot Bristol was overleden : dit
gaf aen de Protestanten achterdencken / als of de Kroomse hem vooz het een of
't ander middel mochten van kant geholpen hebben / om de Getuygen (gelijck
wel meer geschiedt was) van de andere daer mede invalide te maechen ; doch
de geenzydige oordeelden / dat hy sich niet rijden te seer vermoeyt had gehad /
't geen oock waerschijnlijck is / om dat hy 100 mijlen op een dagh te post gere-
den / en daer op te veel gedroncken had : twee dagen vooz sijn doot ontbood hy
den Grooten Rechter North by hem / die toen tot Bristol was / vooz de welke
gemelde Bedlow by Eede onderteeckende en confirmeerde 't geene hy van te
voren had ontdeckt ; inboegen daer mede de geruchten verdwoneen / die de
Kroomse uytgestroopt hadden / dat hy alle sijn Bekentenissen had herroepen.

De Hartog van Monmouth / die sig sedert laetst tot Londen had onthouden /
ging van daer te Landwaert / en wierdt tot Exeter en op andere Plaetsen def-
tig ontfangen / doch keerde weder van daer na Londen.

De Protestanten verbitterden te meer op de Kroomse / om dat het geruchte
liep / dat eenen Simpson Congue / Zoon van Dr. Congue / omgekocht was /
om de Getuygenis van Dr. Oates onbzuchtbaer te maechen ; 't selve soude op
dese wijze toeg. gaen hebben : Simpson Congue voozsz. soude hebben geswo-
ren / dat Dr. Oates / in een slechten staet zijnde / met Dr. Congue sijn Vader
soude hebben geresolbeert / om haer fortuyn te maechen / dat sy een Paeps Ver-
raet souden ontdecken / als het beste Expedient daer toe zijnde ; waer op Dr.
Congue hem hadde versocht / dat hy te rugh na St. Omer soude willen gaen /
om aldaer eenige omstandigheden op te nemen / waer van sy haer souden kunnen
dienen ; 't welck hy soude hebben gedaen / en te rugge keerende / souden sy te
samen het Deseyn van 't ontdecken van 't voozsz. Verraet gesmeed hebben / en
dese Betuyginge soude alsoo van een Zoon tegen sijn eygen Vader geschied heb-
ben / op dat die te meer credijt soude vinden / ja men soude de Vader self hebben
aengebracht / en die soude alsdan gebangen zijn gebozden met een Geschrijft in
sijn Sack / waer in hy al het Secret van 't Verraet soude hebben geschreven /
om alsoo het eerste Verraet invalide te maken. Gemelde Congue wierdt daer
over gebangen genomen / en beklapte daer Roger d' Estrange / Mrs. Celliers /
Mr. Shoc / Mr. Elmes / Mr. en Mrs. Lane / en meer andere ; doch dewijl

de saeck noch niet is uptgewesen / sullen wy 't selve tot die tijdt laten beruften.

Tot Londen was in September een nieuwe Lord Mayor / Patience Warrh genaemt / en 2 Sherifs / Mr. Bethel en Mr. Cornisch / verkoren / de welke behindende / dat sommige Geswoorne sig in alle gelegentheden lieten gebruiken / en / om dat sy arm waren / sich na de wil van de Rechters compozerden / ordonneerden / dat haer een Lijst van vrome Luyden soude opgegeven werden / om andere daer wyt te verkiezen / 't geen oock geschiede.

Den Hartogh van Lauderdale verliet in October sijn Secretarisschap van Staet in Schotland / 't welck daer op aen den Graef Murray wiert gegeven.

Detwijl de tijdt van het sitten van 't Parlement weder begon aen te komen / wierdt de volgende Proclamatie tegens de Papisten uptgegeven.

CHARLES R.

Also de Papisten (niet tegenstaende verscheyde Acten van 't Parlement sulckx contrarie zijnde) haer verftouten tegenwoordig in groot getal binnen de Steden van Londen en Westmunster te komen, onder pretext, dat de Konincklijke Proclamatie van sijn Majesteit, in dato den 13 December laetfleden, waer by haer gelaft was sich voor 6 Maenden buyten de gefeyde Steden te begēven, verscheenen is; soo heeft het den Coningh belieft de gefeyde Proclamatie weder levendigh te maecken en te vernieuwen: weshalven dan sijne Majesteit by dese sijne Konincklijke Proclamatie aen alle Papisten, en alle Personen die daer voor gehouden werden, mitsgaders die zedert 6 Maenden herwaerts sodanig geweest zijn, wel expreselijck belaft en beveelt, de gemelde Steden van Londen en Westmunster, mitsgaders alle andere Plaetsen 10 mijlen in 't ronde, aenstonts te ruymen, en sich niet vervorderen binnen den tijdt van 6 Maenden, te reeckenen van dato deses af, onder wat pretext het oock soude mogen wesen, daer weder in te komen. En op dat de gefeyde Papisten, of iemant van haer, onder pretext van eenige vergunninge of toestaninge van haer of hem door iemant van de Heeren of andere Raden van den Secreten Raedt des Conings bewilligt, sich hier tegens niet en souden mogen komen te vergrypen. Soo is 't, dat sijne Majesteit by desen verklaert, dat de selve alle sodanige vergunningen of toestaningen, door eenige van de Heeren of andere Raden van sijnen Secreten Raet voor desen bewilligt, heeft doen intrecken. Wyders belaft en beveelt sijn Majesteit by desen aen alle en iegelijck sijn Vrede-Rechters, Connestabels en andere sijne Beampten en Gerechts-Bediende, wonende binnen de gemelde Steden, of eenige van dien, of 10 mijlen in 't ronde, dat sy een nauw onderfoeck na de gem. Papisten sullen hebben te doen, en tegen alle en iegelijck van de selve, de welke binnen de gefeyde Steden van Londen en Westmunster, of 10 mijlen in 't ronde, binnen de gem. 6 Maenden sullen werden bevonden, volgens d'uytterste rigeur te procederen, niet tegenstaende hoedanige andere Statuyten ter contrarie zijnde. Doch hier onder werden niet verstaen begrepen te zijn sodanige Persoon of Personen, de welke voor desen de Paepse Religie heb-
bende

bende gevolgt, sich in 't geheel en na de Wetten volgens de Protestantsse hebben geconformeert, als mede niet die gene, die sich na desen sedert den tijdt van hare conformiteyt volgens de selve als na behoren sullen komen te conformeren. Gegeven in ons Hof tot Newmarket den 14 October 1680. en het 32de van onse Regeeringe.

Maer veel Papisten sich echter daer aen niet gedragende / maer in Londen komende / soo beloofde sijn Majestejt den 23 October in sijn Raedt aen alle Predikanten / Ouderlingen en Diaconen / dat die gene / die eenig Papist aen Sr. Burton konde aenbrengen / de helft van de 100 Ponden Sterlings soude genieten.

Dewijl ondertusschen het sitten van 't Parlement genaechte / reesteerde niets meer / als te overwegen / of den Heer Hartog van York / als tegen wien men wist / dat het laetste Parlement sich seer hevig had getoont / tot Londen soude blijven of niet: doch daer ober in des Konings Raedt gedeliberereert zijnde / daer de Stenimen verscheyde waren / soo vond sijn Majestejt selfs goet / dat gem. Heer Hartog weder na Schotlandt soude vertrecken; gelijk doech den 30 October geschiede / werdende van sijn Majestejt tot Woolwich vergeselschapt / alwaer den ged. Heer Hartogh aen Boort van Capiteyn Whetwang gestapt zijnde / sijn Reys na Schotlandt verborzderde.

Al schoon dat den Ridder Carew / gelijk wy in onse voorszgaende Mercurius hebben geseyt / t'eenemaal was verboden / om de oude Pretentien van Represalien tegens haer Hoog Mog. te gebuycken / soo had hy echter weder op menwos een Scheepje laten toetakhelen / om sijn guarant daer mede te halen; doch het selve dooz den Ambassadeur van desen Staet ontdeckt / wierdt wel booz die tijd verhsindert / maer echter naderhant weder uytgerust; inwoegen sijn Majestejt / wannier den gem. Heer Ambassadeur daer kilachtig ober was geballen / de volgende Proclamatie liet uytgeven.

Alfoo Sr. George Carew Brieven van Represalien heeft verkregen tegens de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, om seeckere pretentien, die den Ridder Willem Courten en andere tegens ged. Staten hadden, te voldoen, tot welcke pretentien ged. Sr. Carew recht hadde, doch die nu dooz de Vrede tusschen sijn Majestejt en ged. Staten t'eenemaal zijn geaboleert en vernietigt, dewyl alle Brieven van Represalien door 't selve Tractaet zijn te niet gedaen en herroepen; en dat oock den Coning zedert de gefeyde Brieven van Represalien heeft herroepen en opgeschort, op dat niemant en soude bedrogen worden onder het pretext van die hier voormaels aen ged. George Carew zijn geaccordeert, en gevaer loopt, om na de Wét als een Piraet vervolgt te werden, soo verklaert sijn Majestejt door dese sijn Proclamatie, dat ged. George Carew tegenwoordig geen Authoriteyt, Macht of Commissie heeft, om te equiperen of in Zee te brengen eenig Schip, hoedanig 't selve.

't selve soude mogen wesen, uyt kracht van eenige Brieven van Reprefalien, en dat alle de gene, die de stouthcyt sullen hebben, om hem eenig Schip te helpen equiperen, of dienen, onder pretext van een diergelijcke gepretendeerde autoriteyt, als Piraten vervolgt, en volgens de uytterste rigeur der Wetten geoordeelt sullen werden.

Evenwel is een Scheepje van gem. Carlew in Zee geraecht / doch het ver-
volg daer van op sijn tijdt.

Terwijl wy nu in Engelandt zijn / kommen wy niet nalaten om een seker booz-
deel / dat eenige Engelfse Schepen in de Stract op de Turcken hebben verkre-
gen / hier by te boegen: den 7 April ontmoete het Schip de Citroen-boom van
Algiers / gemonteert met 32 Stucken Canon en 368 Mannen / daer onder 62
Christenen / 4 Engelfse Schepen / als / Capiteyn Munden / Carbeth / Wp-
bourne en Boot / doch alsoo het de 2 eerste ontsnapte / soo wierdt het echter dooz
de laetste soo nauw beset / dat het 3 uren van Arzilla most stranden; de meeste
Turcken verbroncken / doch 34 kregen de Engelfse gebangen / en verlossen 58
Christenen. De Engelfse sich daer op verdeelende / soo ontdeckte vooggemelde
Capiteyn Carbeth den 11 van de selve Maent / omtrent 10 mijlen van de Punt
van de Rota / 4 Schepen / die met boozwind / volle Zeplen en Engelfse Dlag-
gen op hen asquamen / doch doen sy noch een uur van hem af waren / reichten sy
haer Turckse Standaert op: Capiteyn Carbeth prepareerde sich echter tot
het Gevecht / terwijl de Turcken hem omringelden / maer die siende dat het
een Oozlog-schip was / keerden haer Zeplen / en namen de wegh na 't Oosten;
Capiteyn Carbeth jaegde haer wel een groot uur na / doch kon haer echter niet
achterhalen / alsoo hy met 2 Koopbaerdycrs belemmert was: 's anderendaegs
quam Cap. Pijn op de Hampshire hem te hulp / inboegen sy doen 10 uren met
den ander bochten / in welck Gevecht het Algiers Schip de Calabash / ge-
monteert met 28 Stucken / soo wierdt gehavent / dat het Engelfse Schip de
Abontuur / op 't Gevecht aankomende / 't selve lichtelijck wegnam: de 3 an-
dere namen de vlucht; doch den Vice-Admirael Herbert / doen tot Tanger
leggende / en op 't schieten sig mede derwaerts begebende / jaegde haer soo verre
na / dat het Schip d' Orangie-boom / zijnde noch nieuw / in de grondt wierdt ge-
schoten / waer na d' Engelfse weder na Tanger keerden.

De Moren hadden ter selver tijdt Tanger / als een Plaets die haer seer in de
wegh lagh / met 8000 Man belegert; sy begonden sich eerst tegens de Forten
Charles en Henriette / in welck eerste de Capiteynus Crelawny en St Jan
commandeerden / en in 't laetste Luptenant Wilson / te retrencheren / en adban-
ceerden daer mede soo verre / al schoon sy van 't Engelfse Canon seer geincom-
modeert wierden / dat sy den 21 April een ruwe Wenbal op 't Fort Henriette de-
den; sy hadden groote stucken Hout by de Wallen gebracht / en daer op een
groote menigte Fascinen geworpen / om bedecht te zijn / terwijl sy ged. Wallen
trach-

trachten te ruineren/ om die te laten springen: desen Wenbal duurde tot de middag/ doch d'Engelſſe defendeerden ſich met Handt-Granaden ſoo wel/ dat de Mooren al met eenig verlies moſten af-wijcken: Wilſon haer vertreckt ſiende/ liet 5 a 6 Soldaten met Hoorden af/ om haer Paſſinen en Houtwerck in de brandt te ſteken/ terwyl hy tot haer ſchick 2 Hoofden van Mooren op een Dieck liet ſtellen: doch ged. Mooren ſiende/ dat ſy daer mede niet konden uptrechten/ brachten den 8 Mey 2 Stuckjes Canon/ d'een van 3 en d'ander van 6 pont/ daer dooz/ waer mede ſy dien dagh het gemelde Fort Henriette binning beſchoten/ en een Bres maecten; die van binnen ſulckx ſiende/ en merckende/ dat ſy om deſe Bres/ en oock om het mineren/ het gem. Fort niet wel ſouden konnen houden/ adberteerden aen het Fort Charles haer noot: de Grabe van Anchequien/ toen Gouverneur van Tanger/ liet de Krijgs-raed daer op vergaderen/ alwaer men oordeelde/ dat het onmogelijck was/ om dit Fort te bewaren/ en men vondt goet/ alſoo men dooz teekens met de Mooren te ſpraech konde komen/ dat men haer dit Fort soude aanbieden/ mits conditie/ dat ſy de geen/ die daer in waren/ na Tanger ſouden laten komen: d'Alcaide van Alcazar/ die ober de Mooren commandeerde/ wilde 't ſelbe niet toeſtaen/ maer beloofde hun alleen het Leben/ en dat men haer naderhandt soude los kopen. Den 12 daer aen deed Cap. St. Jan dooz een t Spreck-Trompet aen die van binnen teken/ dat de Mooren met 3 verſchepde Mijnen/ die aen 't Hoorden en Hoordt-Doſten van 't Fort waren/ ſoo hart naderden/ dat het onmogelijck was/ om het Fort te beſchermen/ verſoekende met een eenig ſecours/ om hem in ſijn retraitte te ſaboriſeren/ alſoo ſy beſloten hadden 't Fort te laten ſpringen/ en met de Degen in de Duiſt dwars dooz de Dyanden heen te dringen: men reſolbeerde derhalben binnen Tanger/ dat men 't ſelbe den 14/ s morgens ten 7 uren/ soude doen/ op deſe wiſſe: daer soude een corps van 426 Man/ in 5 partjen/ uptrecken/ om de Mooren in haer Linien ſelfs te beſoeken: d'Avantgarde soude beſtaen upt 72 Man/ en gecommandeert werden dooz Capiteyn Humes/ 't Corps de Batailje dooz Major Bopnton/ Capiteyns Jan Giles/ George Winſelld en Cly; en het corps de Reſerbe dooz Capiteyns Moncreife en Barber: twee andere klepne Partjen/ onder Capiteyns Leſte en St. Cleſke/ ſouden mede uptgaen. De ſaech aldus zijnde beſtemt/ en de tijdt gekomen/ om 't ſelbe upt te voeren/ ſoo trock het Guarniſoen van 't Fort Charles/ na dat ſy 12 groote Stucken Canon/ die daer waren/ vernagelt/ de Hogels en Wapens vernielt/ en de Munitie en 't Buſkruyt in de Contra-mine geworpen hadden/ om 't Fort te doen opbliegen/ met groote couragie en in goede ordze tot aen de Trencheen der Dyanden/ den Capiteyn St. Jan marcheerde aen 't hooft van d'Avantgarde/ onderſteunt zijnde van een partj Muſquettiers en Granadiers/ en Capiteyn

† Deſe forme van Trompetten, by de Engellſſen en Franſſen in gebruyck gebracht zijnde, is een nieuwe inventie, waer mede men door forme van een Trompet meer als een quartier uurs en verder, als 't ſtil We'er is, kan laten horen 't geen men begeert.

Crelawny conduifcerde d'Arrierguarde: sy deden de Moren uyt de eerfte en
 tweede Trenchee vertrecken/en maekten een grote moort onder haer, sy quamen
 vervolgens aen de derde Trenchee/die 12 voet diep was/ en seer quaet om ober
 te komen/ soo dat d'Engelste malkander mosten helpen: Capiteyn St. Jean
 was een van de eerfte/ die daer ober quam/ en was soo ras daer niet uyt/ of
 bleef staen/ om de geen/die hem volgden/ te helpen/ doch hy wiert in de Schon-
 der gequetst: Luytenant Clause en Daendrich Roberts/ die het Vuur in't
 Bushruyt wierp/ om't Fort te laten springen/ toen't Guarisoen by de eerfte
 Linie was/ quamen met Sr. St. Jan en 44 Soldaten daer uyt/ en retireer-
 den sich in Bataillie na de kant van de Stadt: Capiteyn Humes/ die de booz-
 ste Partye commandeerde/ rescontreerde haer aen d'eerste Linie/ en gelepde
 haer met groote boozsichtigheyt en couragie; hy front seer defstigh verscheyde
 Menballen van de Boozste Ruyterp uyt/ die een passagie dooz de Bzeffen ge-
 pent had/welcke in de Linien van communicatie der Engelste waren gemacht/
 en haer seer dienstigh hadden geweest: dit Gebecht geeyndigt zijnde/ en Sr.
 Humes sich na't Corps der Bataillie retirerende/ wierdt dooz een van de booz-
 naemste Officiers der Moren in sijn Arrierguarde gechargeert/ en in eenige
 disordze gebracht; maer't Paert van de selve ter neder ballende/ soo doode een
 Engels Edelman dese Booz/ en gaf daer mede tijdt aen Capiteyn Humes/ om
 te retireren/'t geen hy oock in goede ordze dede. De Moren kregen in haer die-
 pe Trencheen 14 Engelste van't Fort gebangen/ en 26 wierden'er gedood;
 Capiteyn Crelawny was onder de laetste/ en wierdt om sijn dapperheyt seer
 beklaegt. 15 Mannen/ van die uyt de Stadt getrocken waren/ wierden mede
 gedood/en verscheyde andere gequetst/ daer onder de Capiteyns Humes/Mon-
 creife/ Elp en Lt. Bayly/ doch de laetste doodelijck. Terwijl dat dit soo booz-
 viel/ had den Vice-Admirael Herbert sich met de Chaloupen mede na Landt
 begeven/ om een dibersie aen de Moren te geben/ en om 13 Soldaten/ die in
 een Redout by't Fort Whiely lagen/ te helpen/ doch een kon sich maer salve-
 ren/ en d'andere mosten sich overgeben/ want de Moren waren aen die kant al
 by sterck. Drie of vier uren na dese Bataillie liet den Altaide aen die van bin-
 nen weten/ dat sy bypelijck haer Dooden mochten begraven/ 't geen oock's an-
 derendaegs gedaen wierdt. Het Fort Henriette most sich den 13 mede overge-
 ven/ en daer op advanceerden de Moren na d'andere Forten/ waer in de sterck-
 heyt van de Stadt gelegen was/ alsoo die anders maer een oude Muur/ sonder
 eenige Fortificatien/ had: 't welck d'Engelste wel wetende/ soo maekten sy
 daer op een Stilstant booz 4 Maenden met de Moren/ op dat sy sig ondertussen
 van alle noordrust uyt Engelandt konden boozsien: de Moren deden het te gewil-
 liger/ om dat de Hitte aengquam/ en sy sich als-doen in't Delt niet konden hou-
 den: in gemelde Stilstant wierdt een seckere Plaets af bepaelt/ hoe verre de
 Engelsten haer Dee souden konnen weyden.

De tydinge van't verlies van dit Fort in Engelandt. komende/ soo liet sijn

Majestejt aenstonts 600 Man te voet en 400 Ruyters na Portsminpen ver-
trecken / om aldaer onder 't Commando van den Grabe van Mulgrabe naer
Canger te gaen / en de Plaets te secoureren / gelijk oock geschiede ; hoewel'er
al ordre gegeven was / om dit Secours te contramanderen / soo ras men hoorde /
dat'er een Stilstant was gemaect / maer de selve quam een wepnig te laet / de-
wijl / gelijk geseyt is / dese Volckeren al waren vertroocken.

Dit Secours / waer mede verscheyde jonge Engelsse Heeren als Volontai-
ren / en om sich in den Oorlog te ceffenen / waren vertroocken / was echter niet
te vergeefs / want de Grabe van Inchequin / die Gouverneur was / quam niet
alleen van daer / om de toestant van gemelde Plaets aen sijn Majestejt te repre-
senteren / maer oock selfs de Grabe van Mulgrabe / en wierdt den toestant toen
sodanig geoordeelt / dat gemelde sijn Majestejt resolbeerde / om noch meerder
Troupen / en tot het getal van 5000 Man / waer van de meeste noch gelwooben
souden werden / derwaerts te senden.

De Muren hielden gem. Stilstant by wel / doch de Engelsse ebenwel haer
gestelde Limiten / van het Dee te weyden / te buyten gaende / soo namen sy een
gedeelte van 't selve wegh ; waer ober aen den Alcaide geklaeght zijnde / soo
antwoorde de selve / dat het in sijn absentie geschiedt was / en dat hy 't nu niet
konde doen wedergeven / alsoo sijn Onderdanen 't selve mochten nemen / doch
dat hy in 't toekomende haer wat verder Limiten toestont.

Terwijl wy nu soo verre tot in de Middellandse Zee zijn / sullen wy ons me-
de eens na 't Eylandt Malta begeben : Den Grootmeester van het gem. Ey-
landt / Nicolaes Cotoner genaemt / van geboorte een Majorhijn / en die in 't
Jaer 1663 in plaets van sijn Broeder Rafael Cotoner tot dese Waerdighejdt
was gekomen / oberleed aldaer den 29 April / in 't bywesen van de meeste Rid-
ders / die toen op het Eylandt waren / de welke hy kortz vooz sijn doot op de
volgende wyse in 't Italiaens had aengesproocken : Dat hy wel vernoegt was,
om haer bewysen te geven van 't gene dat de Menschen zijn, met haer de staet, daer
het Godt hem in belieft had te brengen, te laten sien : dat hy, missende de hoop,
om van sijn Sieckte op te komen, haer tot vrede en eenigheyt vermaende, en haer
de Bediening, die sy hem hadden toevertrouwt, weder ter handt stelde, verfoec-
kende, dat sy uyt de hare iemant souden verkiesen, die sy 't alderwaerdigste daer toe
oordeelden, en die jong genoeg was, om dit groote Ampt te konnen uytvoeren en
lang bedienen : dat hy verfocht, dat sy 't hem wilden vergeven, soo hy al de gun-
sten, die sy van hem begeert hadden, niet en hadde toegestaen, dewyl sijn gerech-
tigheyt en conscientie sich alleen hadden geopposeert tegens 't voornemen, dat hy
hadde gehad, om haer in alles te vernoegen ; en dat hy soude geloven, dat sy ver-
noegt van hem waren, soo sy hem met haer Gebeden bystonden. Soo ras als hy
doot was / wierden sijn Zegels verbroomen / en men committerde een Re-
gent / die de selve was / welke den oberleeden Grootmeester by sijn leven daer toe
had

had genomineert. Den eersten Mey wierdt het Lichaem in de Kerck van St. Jan ter aerde gebracht; en den dagh daer aen trad men tot de Verkiefing van een nieuwe Grootmeester / want indien 't selve niet op dien dagh was geschied / soude den Paus de macht hebben gehad / om iemand in dat Ampt te stellen: doch / eer wy verder gaen / sullen wy dit noch booz af seggen / dat in gem. Ordre 8 Natien zijn / die den Grootmeester kiesfen / namentlijck / Provence / Auberigne / Franckrijck / Italien / Arragon / Engelandt / Duytslandt en Castilien / welke pder 3 Personen nomineren of verkiefen / die de Electie doen; maer alsoo'er tegenwoordigh geen Ridders booz Engelandt zijn / soo kiesfen d'andere 21 dize Personen wpt de rest booz dese Natie: Inwoegen de gantsche Vergaderinge by malckander gekomen zijnde / soo wierden de selve verkosfen / namentlijck / booz Provence / Mrs. de Chabzillan / de Casault en le Bailly de Caumont: booz Auberigne / Mrs. de Lourdouë / du Fay de Gerlande en de Gemettes: booz Franckrijck / Mrs. de Wignancourt / d'Humières en Cany: booz Italien / Mrs. Spinola / Caraffa en Tomellini: booz Arragon / Mrs. de Galdiano / de Percillos en de Moir: booz Duytslandt / Mrs. de Freirat / Wratiflaus en Helberbelt; en booz Castilien / Mrs. de Bzandau / Cozrea en Arias: van dese 21 waren'er 10 booz Mr. de Wignancourt / en 11 booz Mr. de Caraffa / soo dat sy / by een zijnde / Mrs. Coreta / de Villages en Fimenes booz Engelandt kosen / en daer booz de Stemmen van de laetste versterckten: dese 24 composeerden het groot Conclabe / welke het klepne Conclabe mede gelijck als verkiefen / want sy stellen 3 Ridders / die noch andere 13 daer by nemen / te weten 2 booz pder Natie; de 3 / die sy verkosfen / waren Mrs. Sanchez / Cocco en Bataille; dese 3 noemden tot de 13 andere Mrs. Muños / Gravine / de Bayer / de la Fare / de Brillane / de Lignerat / de Lomieu / de Freyrtat / Herbersteyn / Carnero / Gongora / de Medicis en Spinola: hier op geschiede de Verkiefing ten twee uren na de middag / en wierdt Don Gregorio Caraffa / Napolitaen / Groot-Princoz van la Rochere in Calabzien / met eenderhande Stemmen daer toe verkosfen; hy is 65 Jaeren out / Broeder van den Cardinael Caraffa / en de 72ste Grootmeester van de Instellinge van die Ordre / hebbende oock goede dienst aen de Christenheyt gedaen / alsoo hy in 't Jaer 1656 de Venetianen in de Zee-slagh tegens de Turcken heeft geholpen / en toen 14 Galepen en 2 Galeassen van de selve herobert.

In 't Tractaet van Vrede tusschen Spangie en Franckrijck was gearcozdeert / dat wegens de Verschillen over de Limiten wederzijts Commissarissen tot Kortrijck te samen souden komen / om 't selve te adjusteren; 't selve was wel in 't voozleden Jaer geschiet / na dat het al lang getrainneert had / doch de Franse Commissarissen brachten daer / behalvens andere / een nieuwe pretentie booz den dagh / namentlijck / dat Spangie / alvorens dat sy verder wilden handelen / den Titul van Hartog van Bourgondien soude afftaen: 't welck van de Spaen-

se / als een saeck van groote consequentie / opgenomen werdende / niet gedece-
deert konde werden / vooz dat men daer advijs in Spangie van sond en weder
hreeg: maer dewyl boben dien de Fransse pretentien seer hoog liepen / en de
Spaensse sich daer niet wel aen gedragen konden / liep dese saeck by lang aen/
t welck de Fransse / wa 't schijnt / mede verbijetende / soo gaf een van haer Com-
missarissen tot Keiztrijck den 3 Mey een Declaratie aen de Spaensse ober/
waer in hy verklaerde / dat indien de Spaensse vooz den 15 July geen Pouvoir
of Volmacht toonden / waer in den Titel van Hertog van Bourgondien was
uytgeschrypt / sy van gedachte Conferentien souden moeten vertrecken. De
Spaensse hier over verstelt / en te meer / om dat Franckrijck verschepte van
haer Plaetsen en Dorpen / onder pretext van Dependencien / niet alleen dreeg-
de te overballen / maer soek hadde wegh-genomen / sochten ober-al heul en
bystant / doch de meeste was by desen Staet / als aen wien dese Barriere van de
Spaensse Nederlanden de meeste verseeckertheit en bepligheyt gaf: den Heer
Spaenssen Extraordinaris Envoyé de Fuen Major / die met het begin van 't
Jaer in plaets van Don Emanuel de Uira in den Hage was gekomen / gaf ten
dien eynde den 24 Mey de volgende Memorie over.

*Memorie van den Heer Fuen Major, Envoyé Extraordinaris van sijn
Cathol. Majesteyt, gepresenteert aen de Heeren Staten Generael der
Vereenigde Nederlanden, den 24 Mey des Jaers 1680.*

Gelijck den ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van Spangie door de Re-
solutie, die uw Hoog Mog. den 16 Mey 1680 genomen hebben, bekend is de
ongemeene ongerustheyt, die uw Hoog Mog. causeert de maniere, met de welke
den Alder-Christel. Koning den Koning mijn Meester handelt, door de dringen-
de en nieuwe pretentien, en dewyl in de Siekten de ware kenniffe van 't gevaer
voor het meerendeel de krachtigste Remedie is, want men gebruyckt als-dan de
nootsaeckelijcke en behoorlijcke middelen, soo heeft den onder-geschreven Ex-
traordinaris Envoyé (op dat uw Hoog Mog. sig niet laten inwickelen in de vonden
van de gene, die haer willen doen geloven, dat'er niets te vreesen is, en dat uw Hoog
Mog. daer door niet en komen in een staet sonder uytvlucht) het sijn plicht geoor-
deelt, om aen uw Hoog Mog. met meerder onverschillentheyt, als sy meenen, te
doen sien, dat de Barriere, die uw Hoog Mog. voorstelden te setten door de Vrede
tusschen den Koningh mijn Meester en den Alder-Christel. Koningh, om desen
Staet voor sijn uytterste ruine te bedecken, waer sy sich weynigh tijds te voren toe
gebracht sagh, niet meer en subsisteert, dewyl den Alder-Christel. Koning, niet
tegenstaende dat hy aen uw Hoog Mog. aenbood, die niet alleen te formeren, maer
oock voor altijt vast te stellen, die in al sijn uytbreyingen over stapt.

Den Alder-Christel. Koningh behoud noch recht tegens over de Poorten van
de Stadt Nieuwpoort, op het Territorium van ged. Stadt (dat hem niet en is gece-
deert) het Sas, daer 't Veer-schip van Yperen sijn Goederen lost.

Door 't onder Water fetten van Condé laet men de Dorpen van Bornfart, alle de Velden en 't grootste gedeelte van de Landen van de Dorpen d'Harchies, Purau, Thifeuilles, Henfinée, Feuilles, Sarte, en een goet gedeelte van Poinerent, die alle onder de gehoorfaemhey van den Koning mijn Meester zijn, mede onder lopen en bederven; daer ter contrarie den Alder-Christel. Koning met geweld heeft geobligeert, om de Wateren uyt de Velden rondom Nieuwpoort, die niet als aen den Koning mijn Meester behoren, te trecken.

Den Alder-Christel. Koning heeft sig oock meester gemaeckt van de Stadt van Chevres, tusschen Aeth en Mons, jagende het Guarnisoen, dat van den Koning mijn Meester daer in lag, daer uyt. Van gelijcken heeft hy die van Renaix bemachtigt, sig toewysende de Rechten van de 4 Leden van Vlaenderen, en andere middelen, die men daer af treckt, en ontfangt wegens de Staten van Vlaenderen, in de Burgt van Renaix en sijn Dependencien, en in de Dorpen van Rufeny, Hanuly, Oroist, Berard, Cormond, Souches, Mayenne, Neufeglise, Eilcho, Mareb, Canet en Seglesen, leggende tusschen de Vloet van Marib en Ronne: hy wijft sig mede toe de Rechten en Imposten op de Vuur- en Haert-steden, en andere dingen, die hy van de Stadt Chevres en sijn Dependencien treckt.

Vranckrijck heeft sig oock gesaifeert van Antoing, ontbiedende de Boeren van de Dorpen van Zerfontaine, Terimont, Perselles, le Val en Anderla, om den Eed van getrouwighey te doen.

Men heeft met geweld uyt de Steden van Achimont en Chivet het Guarnisoen, dat den Koning mijn Meester in die 2 Plaetsen had, gejaegt.

Den Alder-Christel. Koning, door de dreygingen, die hy gedaen heeft, om met een Corps Cavallery in de Provintie van Luxemburg te vallen, soo men niet dadelijk de Casteelen van Presche, Rouffy en Putelange evacueerde, heeft daer door genootsaecht, om hem die te leveren, en dat onder pretext, dat het Dependencien van de Stadt Rodemacheren waren; tot de welcke hy oock geen recht en heeft, 't en zy die van 't geweld, door de welcke hy die heeft ingenomen.

Onder pretext van de Dependencien van Rodemacheren heeft den Alder-Christel. Koning oock violentelijck den Eed van getrouwhey van de Spaenise Onderdanen van Esparnage doen afvorderen.

Den Alder-Christel. Koning heeft sig oock verseeckert van 4. Walsche Dekensschappen in de Provintie van Luxemburg, te weten, Longvion, Yvoy, Juvigny en le Bang de Banziell: gelijk hy sig oock meester heeft gemaeckt van Virton en Ninal, en de Casteelen van Remich en Gravenmacheren, dwingende d'Inwoonders van Vireuil, Walesant, Hainies, de 2 Schaeps-stallen van Mefail, St. Blaise en andere, die hy segt, dat Dependencien van Charlemont zijn, en d'Abdy van St. Gerard, om hem den Eed te doen: In dier voegen, dat van de Zee af tot de Mase (waer den Alder-Christel. Koningh Dinant noch behoud, invoegen dat het gene geseyt is in verwisseling, 't een of 't ander beduyd, dewyl zedert den dagh dat sijn Wapenen in Charlemont zijn gekomen, intreckende de voorgeschreven tijdt in 't

Tractaet van Vrede, den Alder-Christel. Koning Dinant most evacuëren) daer niet een Plaets is in de Barriere, die niet en is overtreden.

De Officiers van den Alder-Christel. Koning stellen dagelijckx Bureaux tot aen de Contrescarpen van de Steden, die aen den Koning mijn Meester behoren, en beletten, dat men de Koninckl. Rechten, die men gewoon is te geven, betaelt.

Den Alder-Christel. Koningh eygent sich oock toe de Bosschen tot Mari mont, Nieppe, Holital en Mainnal, en doet dat van Beaumont af kappen tot de Fortificatien van Maubeuge.

Soo men confidereert, dat de stercke Plaetsen voor Bolwercken van de Barriere dienen, en dat, soo lang als sy in haer geheel blyven, de Barriere in haer kracht is, soo moet men oock considereren, wat bescherming de Bolwercken kunnen hebben (als de gelegentheynt mocht voorkomen) wanneer de Voorwercken geruïneert en gesappeert zijn op soo veel Plaetsen. De inbreucken en zijn geen werckelijcke inbreucken, die men kan verhelpen, maer inbreucken van een geheele en onherstelbare ruijne; want behalvens dat de stercke Plaetsen sonder het plattè Landt niet konnen subsisteren, soo konnen de Provintien van Nederlandt, die Subsidien hadden geaccordeert tot het onderhout van één Armeë, geproportioneert na de Domainen, die aen den Koning mijn Meester in Nederlandt zijn overgebleven, sig vindende d'een met de helft, en d'ander sonder een voet Landts (dewyl sy meenden haer Landen geheel te hebben) de Subsidien, die sy beloofd hebben, niet voldoen; waer by selfs oock mancqueren de Revenuen van den Koning mijn Meester in Nederlandt, welcke mede geappliqueert waren tot de subsistentie van de geseyde Armeë, dewyl den Alder-Christel. Koning den ontfang van de Koninckl. Rechten belet, en sijn Onderdanen gene betalen aen de Bureaux van den Koning mijn Meester: Invoegen dat de mesures, die tot de formatie en subsistentie van een Armeë genomen waren, onvruchtbaer en sonder effect blyven, dewyl ter selver tijdt het Guarnisoen en de Barriere mancqueert.

Den Extraordinaris Envoyé van Spangie bied uw Hoog Mog. aen, om haer door geschrift te laten sien, of by monde te doen verstaen, de gerechticheyt van den Koning mijn Meester, 'tzy door authenticque of verificatoire Documenten, of door gefondeerde redenen, dat al 't gene dat den Alder-Christel Koning voor Dependencien wil doen passeren; 't selve niet en is, en dat hy geen recht heeft op eenige vrye Landen; oock dat de Bureaux (waer uyt men de Officiers van den Koning mijn Meester heeft gejaegt, of wel die gene, waer aen de Franffe Onderdanen de Rechten niet en wilden betalen) altijt hebben opgerecht geweest met Jurisdicctie en op eygen Landt, en dat het derhalven die gene zijn, waer van 't 16 Articul van 't Tractaet van Nimwegen niet en spreeckt.

Soo den Alder-Christel. Koning niet door een waer geweld soude ageren, maer door minnelijcke middelen, volgens het Tractaet van Vrede, so soude de Barriere (sodanig als de selve is) die hy aen uw Hoog Mog. heeft geboden, sich in een heel verscheyde staet bevinden; want de justificatoire Documenten, die men tegens
de

de pretentien van den Alder-Christel. Koning soude konnen exhiberen, verfecken genoegsaem ons Proces: maer dewyl hy door de wegh van geweld ageert, en dat hy, tegens alle practijck, in een de selve tijdt Rechter en Party is, sich makende Besitter door geweld, en sich toewysende 't gene hy selfs begeert, sonder dat men het heeft gedecideert door de wegen, die in 't Tractaet van Vrede zijn gestipuleert, soo sal de Werelt eer verwondert wesen over de executie, als geimbucert over de oorfaeck.

Tot noch toe heeft den Alder-Christel. Koningh door het obstacul van de pretentie, die door sijn Commissarissen tot Kortrijck is bygebracht, dat de gene van den Koning mijn Meester een Volmacht sonder den Titul van Hartog van Bourgondien soudent exhiberen, de loop van een Conferentie gestremt, die opgerecht was, uyt kracht van het 15 Articul van de Vrede van Nimwegen, om door minnelijcke wegen de differenten, die uyt de executie soudent konnen spruyten, af te doen, en niet om nieuwheden in te brengen, die noyt zijn aengeroert: maer tegenwoordig vernoegt hy sich niet met ged. Conferentie op te houden, maer hy wil oock met kracht de Commissarissen van den Coning mijn Meester obligeren, om voor den 15 van de aenstaende Maent July een Volmacht sonder den Titul van Hartogh van Bourgondien te vertonen; 't welck tegens alle gewoonten en exempelen is, dat men de Partye, met de welcke men eenige saecken sal afhandelen, wil dwingen, om Instrumenten voor den dagh te brengen, die hem prejudiciëren, dewyl de gefeyde Instrumenten niet gemeens hebben met het gene daer dispuyt over is, noch oock met de Plaets, waer men daer over twist.

Gelijck de Declaratie, die de Commissarissen van den Alder-Christel. Coning den 3 Mey aen de Commissarissen van den Coning mijn Meester, over d'afstant van den Titul van Hartog van Bourgondien in haer Volmachten, hebben gedaen, een groot gedeelte van de ongerustheyt maect, die uw Hoog Mog. door haer Resolutie van den 16 Mey hebben betuygt.

Soo voegt den Extraordinaris Envoyé van Spangie in sijn Memorie een Cope van de gefeyde Declaratie, niet om uw Hoog Mog. door sijn Aenteekeningen te laten sien de gerechticheyt van den Coning mijn Meester, 't oogwit en de gevolgen van dese nieuwe pretentie, die hy expresselijck bewaert tegens de tijdt, dat uw Hoog Mog. de selve sullen begeeren te verstaen, 't zy in geschrift of by monde, maer alleen op dat uw Hoog Mog. soo veel reflexie soudent willen maecten op het geen ged. Declaratie wil uytdrukken, als 't gene die uytdrukt.

Op dese Beschryving, die den Envoyé Extraordinaris aen uw Hoog Mog. doet (waer aen hy echter reserveert, om by te voegen al 't geen, dat in desen regarde kan passeren, en waer van hy noch geen kennis heeft) van den staet, waer in de Barriere van Nederlandt is, zijnde niet alleen gedefineert en te niet gemaect in het materiële door soo veel Landen, als Vrankrijck daer van heeft ontledigt, maer oock door de verderffelijcke gevolgen, om het plan en de mate te verbreccken, die gemaect en genomen zijn, om een Armee, die daer tot Guarnisoen soude dienen, te

te formeren en onderhouden; soo sal de groote voorfichtigheyt van uw Hoog Mog. figh daer na kunnen reguleren tot haer uytterfte veyligheyt: want indien de geen, die aengeboden heeft om dese Barriere te formeren, en voor altijt vast te stellen, en uw Hoog Mog.; die de Vrede op dese Conditien hebben aengenomen, de Barriere voor de veyligheyt van uw Hoog Mog. nootfakelijck hebben geoordeelt, soo laet men overwegen, indien dese Barriere niet meer en subsisteert, of 'er eenig punct van veyligheyt sal zijn: En dewyl de Resolutie, die uw Hoog Mog. in dit regard sullen nemen, de genomene remedie moet zijn, soo versoeckt en vereyscht den Extraordinaris Envoyé van Spangie aen uw Hoog Mog.; dat sy hem daer van communicatie willen geven.

DE FUEN MAJOR.

Gedaen in den Hage den 24 Mey 1680.

*Aentekeningen op de gedachte
Memorie.**Declaratie, gementioneert in de
vorige Memorie.*

(1) Hier is de Sententie gepronun-
tieert door Monfr. den Baron de Wor-
den tegens sijn eygen Declaratie, want
den Titul van Hartog van Bourgondien,
waer van geen contestatie op de Vre-
de van Nimwegen ofte elders is ge-
weeft; heeft niets gemeen met de in-
stellinge van de Conferentien tot
Kortrijk.

WY Michiel Ange, Baron van Wor-
den en Commissaris van sijn Alder-
Christel. Majesteit (1) op de Conferentie tot
het reglement van de Limiten, in executie van
het Tractaet van Nimwegen, ons hebbende
begeven, in absentie van Sr. Michiel Pel-
letier, Raedtsheer van den Coning in sijn
Raedt van Staten, en Commissaris van sijn
Majesteit op 't Stadhuis van de Stad Kort-
rijk, de ordinaris Plaets van onse Verga-
deringen, alwaer figh oock bevonden heb-
ben de Heeren Commissarissen van sijn
Catholijcke Majesteit, so hebben wy haer
geseyt, dat op de opening van de Confe-
rentie, die den 20 December 1679 is ge-
schiedt, in de welcke sy aen ons haer Vol-
macht communiceerden, wy haer hadden
gedecclareert, dat sijn Catholijcke Majesteit
(2) daer in aengenomen hebbende den Titul
van Hartog van Bourgondien, wy met haer
in die materie niet konden treden over de
executie van 't geseyde Tractaet, voor dat
sy ons hadden geëxhibeert een andere Vol-
macht, in authentique forme, waer in geen
mentie van dese qualiteit wiert gemaect;
welcke Verklaring wy hebben gereitereert

31 Decl.

R

(3) Op

(3) Op dese redenen en oorfaecken sal den Extraordinaris Envoyé van Spangie u Ho. Mo. voldoen, t'elckens als sy die sullen begeeren te horen.

(4) De Commissarissen van den Cathol. Coningh hebben daer op niet geantwoort in forme, om dat haer Commissien en Volmachten niet ten reguarde van dese pretentien waren voorsien.

(5) Men laet considereren wat den Alder-Christel. Coningh magh geloven, dat hem noch uyt krachte van de Nimweegse Vrede toekomt, dewyl hy van al't gene hy pretendeert, reets possessie door geweld heeft genomen.

(6) De geen, die de Institutie op de Conferentie tot Kortrijck wil te niet doen, is de gene, die het Tractaet van Nimwegen niet wil executeren.

(7) Op de wyse als de geseyde Commissarissen van Vranckrijck van't begin op de Conferentie van Kortrijck hebben geweest, sonder met die van Spangie te willen tracteren, is even veel of sy sig retireerden.

(8) Hier op magh men wel groote reflexien maecken, want sijn Alder-Christel. Majesteit betuyght, dat hy noch groote pretentien heeft, in welckers faveur (wat dat men hem oock magh condescenderen) hy macht sal gebruycken, gelijk tegenwoordig; en indien, na dat hy sig meester heeft gemaect van't grootste gedeelte van't Landt, 't geen aen sijn Cathol. Majesteit door de Vrede van Nimwegen is over-gebleven, hy geloof, dat'er noch iets is't geen hem toebehoort, so is't mijschien (indien niet de rest) de Dependencien, die hy van de rest sal formeren.

door ons Geschrift van den 12 January laetstleden; (3) *de redenen en oorsaken waerom ged. Titul moet afgesneden werden, waer aen ged. Heeren Commissarissen van sijn Cathol. Majesteit (4) niet voldaan hebben,* hebben wy haer woordelijck den 13 February laetst gedeclareert, ingevolge van de ordre, die wy van sijn Majesteit hadden ontfangen, dat, indien in een behoorlijcke tijdt, en die nootfaeckelijck was, om antwoort van 't Hof tot Madrid te ontfangen, sy ons geen Volmacht van den Cathol. Coning exhibeerden, waer in dese qualiteyt wierd gesupprimeert, (5) *sijn Majesteit ordre aen sijn Officiers en Generaels soude geven, om sig in sijn naem in possessie te stelle van 't gene hy geloofde, dat hem uyt krachte van de Vrede van Nimwegen toequam;* doch niet tegenstaende dese Declaratie, bykans over 3 Maenden is gedaen, en gedachte Heeren Commissarissen van sijn Cathol. Majesteit ged. Declaratie niet gebracht hebben (6) *en sijn Majesteit niet begeerende, dat d'executie van 't ged. Tractaet langer gediffereert werd,* soo hebben wy gedeclareert aen de geseyde Heeren Commissarissen van sijn Cathol. Majesteit, volgens de ordre, die wy daer over van sijn Majesteit ontfangen hebben, dat soo sy ons den 15 July aenstaende geen Volmacht van den Cathol. Coning vertonen in forme authentique, waer in den Titul van Hartog van Bourgondien is gesupprimeert (7) *sijn ged. Majesteit ons sal ordonneren van de Conferentie te vertrecken,* (8) *en sich door de wegen, die hy bequaemst oordeelt, in possessie stellen van al't gene dat hy meent hem toe te behooren, in executie van het Tractaet van Nimwegen.* Sijn Majesteit accordeert dit nieuw uytstel, 't geen sufficient genoeg is, om gedachte verbeterde Volmacht te krijgen: doch 't selve alsdan (9) De

(9) De rupture van de Conferentien kan niet geimputeert werden, als aen de gene, die vertrecken fullen, of niet willen handelen, mits possessie met geweld nemende van 't geen men in der minne soude afdoen, in executie van 't Vredens-Tractaet van Nimwegen.

niet gebracht zijnde, (9) *soo sal men de rupture van de Conferentien, en 'i geen vervolgens kangebeuren, niet toemeren, als aen de ongerechtige weygering, om sijn Majesteit te voldoen, wegens de suppressie van gedagte qualiteyt. Gedae tot Kortrijck den 3 Mey 1680. Was getekent,*

M. A. de Worden.

Dan de Spaensse syde sagh men noch de navolgende Memorie van de contrabentien/ die Wyankrijck in 't Tractaet van Vrede had begaen/ booz den dag komen/ de welcke in de vorige van den Heer Fuen Major niet en stonden.

Memorie van de contraventien, die in de Memorie, door den Heer Don Balthazar de Fuen Mayor, aen de Heeren Staten Generael den 24 Mey 1680 overgegeven, niet gementioneert zijn.

Voor eerst wordt in sijn Memorie niet verhaelt, dat de Franssen gediffereert hebben de restitutie der Steden en Landen, diese na de verwisseling van de Ratificatie immediatelijck overleveren souden, volgens het gestipuleerde in het vierde, vyfde en achtste Articul van de Vrede, en hebben onder diverse pretexten de Evacuatie uytgesteld, nu ingevende, dat de Revieren bevroren waren, en dan, dat'er geen volkomen Borge voor de Schult van de Contributien gestelt was, hoewel hun het Charroy tot vervoeren van haer Ammunitien gepresenteert geweest is, dat oock na de restitutie der Plaetsen geschiede; en volgens het 7 Articul van de Vrede, en tot voldoening van de Contributien is hun soo veel satisfactie gepresenteert; als de redelijckheyt mede bracht.

Daer wordt oock niet gemelt, datse uyt de Landen en Steden Secours en Subsidien geëxigeert hebben, hunne Troupen derd'half Maenden, na het teecken van de Vrede, daer in onderhouden hebbende.

Datse daer-en-boven tot recreute 800 Guldens voor yder Compagnie hebben doen betalen.

En alle dese onkosten bedragen meer als 50000 Guldens daegs; dese extorsien niet alleen in de geconquesteerde Landen gedaen hebbende, maer oock in 't Lant van Aelst, Waes, Gramont, en generalijck op alle de platte Landen, die hun Subsidien met de Stadt van Gent plachten te betalen.

Daer wordt oock geen mentie gemaect, dat de Franssen oorfaeck geweest hebbende (door hunne executie) dat de Inwoonders van diversche Landt-huysen hun Goederen en Huysen verlaten hebben, als niet konnende resisteren sodanig rigeur, noch aen soo'exorbitante verginge voldoen, soo hebbense de Quotes, van die hun geretireert hadden, doen suppleren door de gene, die'er gebleven zijn, niet tegenstaende in 't vijfde en achtste Articul van de Vrede geconvenieert is, dat de Plaet-

fen en Landen, diefe wederom fouden restituëren, in gener manieren befchadigt fouden werden.

Het is buyten exempel met wat rigeur de Franffen, belangende de Contributien en Repreffalien, geprocedeert hebben, geen staet maeckende van de moderatien, diefe toegestaen hebben; noch van de gedane beloften en conventien, noch van 't recht en reden, dat aen onse kant is, hebbende fijn Majesteys Onderfaten, tot al het gene de Franffe Intendenten in de fin quam, gedwongen; welckers rigeur foo ver gekomen is, datse diverse Plaetsen geobligeert hebben voor de tweede reys hun Quote te betalen, om dat de Quitantien verloren waren, niet tegenstaende de vorige betalinge uyt de pofterieuren deden blijcken, dat evenwel niet helpen mocht, en noch eens moften voldoen.

Zijnde het vervolg van de Contributien tot den 16 October 1678 toe, door het 18 Articul van de Vrede vastgesteld, foo hebben de Franffen die niet tegenstaende voor noch 2 Maenden meer geëxtendeert.

In de Memorie staet wel, dat de Franffen die van Hesperange tot den Eed van getrouwigheyt aen fijn Alder-Christel. Majesteyt gedwongen hebben, en dat die Koningh niet permitteert, dat fijn Onderfaten de Koninckl. Rechten in de Tolhuysen van fijn Majesteyt betalen; maer daer wordt niet gefeyt, dat de Franffe Minifters de Koninckl. Rechten van fijn Majesteyt tot Hesperange hebben willen verpachten, en niemant gevonden hebbende diefe aennemem wilde, hebben den ouden Pachter geordonneert de Rechten tot beneficie van Vranckrijck in te vorderen. Oock hebben se aen den Heere Prince van Chimay laten weten, datse niet permitteren fouden, dat van fijn Majesteys wegen de Quotes van de Provintien (over de Plaetsen van die van Luxemburgh, die aen Vranckrijck den Eed gedaen hebben) gereparieert fouden worden, en by sodanig geval fouden se d'Onderdanen van fijn Majesteyt obligeren tweemaal foo veel als'er gevraegt wierdt te betalen aen de gene, die den Eed aen de Koning van Vranckrijck gedaen hadden.

Sy hebben hun meester van Ravelle gemaect, gelegen in de Provintie van Luxemburg, en noch van 17 Plaetsen, die onder de felve Jurisdicctie zijn, de Magistraet en Schepenen gevangen genomen, hun door dese rigeuren obligerende den Eed van getrouwigheyt te doen.

Sy hebben oock het Landt-huys van Rock ingenomen, staende onder 't Prinsdom Chimay, benevens de Stedekens van Fumay en Ravijn, gelegen op de Mase.

De vexatien, foo den Adel is lydende in hunne Goederen, diefe in 't gecedeerde Landt besitten, is kenbaer genoeg, benevens de schade, diefe in haer Boffen gedaen hebben, en datse hun, gelijk oock de andere Onderfaten van fijn Majesteyt, den verkoop van hare Goederen verboden hebben: datse al het verachterde van hunne Renten confisqueren: datse een Placcaet hebben doen publiceren, waer by sy sich hebben geadjudiceert alle het lopende van Renten sedert Maert Anno 1679, daer nochtans, volgens de 21 en 22 Articulen van de Vrede, d'een en d'ander Onderfaten na de Publicatie der felve in 't genieten van hunne Goederen reciproquelyk komen

komen fouden, en daer-en-boven verminderenfe hun noch den ontfang van hunne Renten, ordonnerende door een Placcaet van den 5 September 1679, dat in de 3 eerfte Jaren niet meer als 6 Maenden, yder Jaer, aen de Onderfaten van fijn Majesteyt noch aen eenige Vreemdelingen betaelt worde.

Den Marquis van Montgon figh in de Maent van November 1678 met eenige Troupen in 't Landt van Gulich vindende, heeft de Provintie van Gelderlandt tot onderhout en defenfiē van fijn Troupen, Granen, Fourage, Geldt, Palliffaden en Werckluyden gevegt, niet tegenftaende dat de Vrede getekent, en den tijdt tot de verwiffeling van de Ratificatie door fijn Alder-Christel. Majest. geprorogeert was.

Zijnde aen den Chevallier de Sourdis gepermitteert geweest fijn Troupen te doen retireren door de Provintien van Gelder en Luxemburg, uyt confideratie van de Heeren Staten Generael en de Keurvorft van Brandenburg, om de Landen van desen Prins van het lange en kostelijck verblyf (dat de Franffen daer in gedaen hebben) te bevryden, gelijk oock oock aen de Heeren Staten Generael het achterdenkē en precautie van fo dangereufe buurschap te benemē, heeft hy in 't transport der felve de Wet der Volkerē en der Hoptaliteyt geviolēert, hem op de kosten van 't Landt onderhoudende, en aen de Onderfaten van fijne Majesteyt tot Wils en Buhrdorf geordonneert, datfe hem Bruggen over de Roer beforgen fouden.

De Franffen hebben de Landen van fijn Majesteyt (die onder de inondatie van de nieuwe Fortificatien voor die felve Stadt zijn) doen contribuēren.

Sy hebben de Gouverneur van Kortrijck oock gedreygt, dat by aldien hy geen loops genoeg aen 't Water gaf, 't welk hun (om in de Gronden van de nieuwe Fortificatien van Meenen te wercken) belette, datfe met Troupen in de Casteleny van Kortrijck vallen fouden, en dat de Graef van Montbron al ordre had, om fulckx te executeren.

Sijn Alder-Christel. Majesteyt heeft alle de Goederen, die den Abt van Dunes tot Brugge onder de Franffe Jurisdictie had, hem afgenomen, en die aen een Monnick, die tot Fournes woonde, geattribueert, om een ander Abdye te maken; soo dat de wettelijcke Abt met fijn Religieufen tot de uytterste noot gereduceert is.

Die felve Koning heeft den Abt, die door fijn Majesteyt in de Abdy van Hanon gestelt was, doen de Stadt en Casteleny van Bouchain noch onder hem hoorde, niet willen admitteren.

Sy hebben de Abt van Aumont tot Parijs geroepen; en 't Klooster tot inlegering gebruyckt, om dat hy (als een Lit van de Provintie van Henegouwen) tot Mons in de Staten gecompateert was, want de Franffen pretenderen, dat die onder de Praevoofty van Maubeuge moet wesen, schoon sy het niet en is.

En den Intendant Faultier heett de Abten van Floref en Wafon voor diverse mael geciteert den Eed aen Vranckrijck te doen, niet tegenftaende dat dese 2 Abdyen onverbreeckelijck behoren aen de Jurisdictie en bekende Heerschappye van fijn Majesteyt; gelijk oock andere Plaetsen, gelegen tusschen de Sambre en de Maes, de welcke hy gedwongen heeft tot den Eed van getrouwigheyt.

De Franssen hebben, ter oorsake van een Sententie tegens de Heer van Odignies, in den Raedt van Mons gegeven, een Arrest geinterponeert op de Goederen van sijn Majesteys Onderfaten, in Vranckrijck gelegen.

Sy hebben Oorlogs-volck afgesonden, om den Burgermeester of Schepen van Zeveren gevangen te nemen, om dat tot Agimont door den Raed van Vlaenderen een Boer civilijck gevangen was genomen, die sig voor een Fransman uytgaf.

En boven alle dese gementioneerde contraventien, en de gene die de geseyde Memorie zijn inhoudende, heeft den Intendant Faultier tot Ermeton gene Tolmeesters willen admitteren, en gesonden, om die gevangen te nemen: hy heeft den Ontfanger Moreau tot Charlemont gevanckelijck gehouden: hy heeft gedreygt te branden, die refugie aen de Officieren van de Tol-huysen van sijn Majesteit mochten geven, de selve verklarende voor Dieven en perturbateurs van de gemeene rust, en heeft een yder ordre gegeven, om die in arrest te nemen, en als Misdadige na de Gevangenis van Charlemont te brengen: hy heeft oock verboden, dat het gene sijn Majesteit over het District van Agimont hebben moet (en de Plaetsen daer hy den Eed van getrouwicheyt van genomen heeft) niet betaelt worden, als tot den 27 February laetsleden, als wanneer de Fransse Wapens in Charlemont gekomen zijn; en daer by noch limiterende, dat by aldien de Schuldnaers weygeren vrywilligh te betalen, men by hem om de nodige Depêches sal hebben te komen.

Desen Staet / daer men de rust en de continuatie van de Vrede pberig socht / heeft getracht dese swarigheyt / door haer intercessie / weg te nemen / gelijk dan / by een Resolutie van den 3 Juny / de Heeren Boreel en Dijkvelt / Ambassadeurs van haer Hoog Mog. in Vranckrijck / wierden gelast / om by den Alder-Christel. Koning soo veel uyt te wercken / dat de saeck tot geen verwoording mocht komen: Gemelde Heeren Ambassadeurs hadden daer op toen / en naderhant noch / by hoogged. sijn Majesteit Audientie / doch konden niets uyt-rechten / als dat'er een prolongatie van de tijdt tot den 15 Augusti / en ingevolge van dien / tot den 15 September / wierdt toegestaen.

Sommige sullen licht verwondert wesen / dat de Spaensse sich sedert de tijdt van de Vrede niet beter in postuur hadden gestelt / om in sulcken gelegentheit in desentie te wesen / doch het gebreck aen Geldt; want of schoon den Harrogh van Dilla Hermosa in 't hoorleden Jaer wel een Project had opgesteld / om de Militie in de Nederlanden prompt te doen betalen en op de been te houden / so ging 't selve door de vorige oorsaeck weder te niet: het gem. Project / 't welck seer dienstig voor de Spaensse Nederlanden geweest soude hebben / sullen wy / om den Leser te boldoen / mede hier inlassen.

SYn Excell. door de successen en inconvenienten van den voorgaenden Oorlog geobserveert hebbende, dat men geëxcuseert kan worden in dese Nederlanden gedurigh een considerabel Leger te onderhouden, om de selve Landen onder sijn Ma-

Majesteyts gehoorfaemheyt te manteneren, heeft hem gemoveert sulckx aen dat Hof voor te dragen, so haest de Vrede gesloten was, en de Plaetsen door de Franssen, volgens de Handelinghe tot Nimwegen, weder overgegeven waren, en hebbende daer op alvorens de Generaels en Ministers alhier diverse reysen doen vergaderen, om over die materie te discourerē, en de beste middel en deffeyn daer toe te vindē.

Soo is geoordeelt, dat dit Leger ten minsten moet bestaen in 35000 Voetknechten en 5500 Paerden.

Dat de Ruytery geformeert soude werden van Regimenten van 6 Compagnien, yder van 30 Hoofden, en de Tercios van gelijcken van 6 Compagnien, van 25 yder een, boven de gereformeerde Officers; met insicht, dat by aldien een Oorlogh daer op quam, de selve tot 50 souden gerecruteert werden, om alsoo een Lichaem van 10000 Paerden te hebben.

Belangende de Infantery, dat de Duytse Regimenten souden gerecruteert werden tot 1200 Man toe, en de Tercios van Walen tot 500, en de andere Natien na proportie, omse tot het gemelde getal van 35000 te brengen.

En alsoo dese Recrute veel belopen soude, en in dese tegenwoordige schaersheyt geen middel was, om de Officers te anticiperen, gelijk het in dese Landen altijt in gebruyck is geweest, soo schijnt het beste expedient te wesen met de gem. Officers een Accoort te maken, waer by sy hun obligeerden hunne respectieve Lichamen op het gem. getal te brengen, mits hun de betalinge van die tijdt af assignerende, gelijk ofse die volbracht hadden, onder conditie, datse die voorfsz. gerecruteerde Lichamen binnen een gelimiteerde tijdt souden laten monstren, te weten, de Ruytery binnen 12 Maenden, de Infantery van Walen binnen 6, en de Hoogduytse binnen 7 Maenden.

Ter selver tijdt is'er een overslag gemaect wat de betalinge van 't voorfsz. Leger soude bedragen, daer in begrepen de Generaels en Ministers, het Munitie-Broodt, de Voeragie en andere nodigheden, en men heeft bevonden, dat'er in alles konde voorzien werden, mits dat'er uyt Spangie een Secours van 5 of 600000 Escudos overgesonden wierdt, om de Plaetsen in postuur te stellen, en die van Geschut en Gereetschappen te voorzien, en oock van diversche engagementen te ontlasten, die gedurende den Oorlogh gecontracteert waren; en dat daer-en-boven, tot onderhout van 't voorfsz. Leger, alle Maenden promptelijck remises wierden gedaen tot de Somme van 100000 Escudos, beginnende van den 1 July 1679.

Dese Propositie is sijn Majesteyt toegesonden, die oock gelieft heeft de selve te approberen, en te ordonneren, dat men in deffelfs executie wercken soude, met belofte, dat hy ordonneren soude de voorfsz. remises promptelijck te doen.

Sijn Excell. heeft het werck begonnen, en geordonneert hebbende een beraetslaginge te houden met de 12 Walffe Colonels, eenige Hoogduytse, en d'Officers van de Ruytery.

In conformité van hun gem. beraetslaginge zijnder eenige Maenden betaelt, de remises verwachtende, soo dat de Walen hunne Recrutes volbracht hebben, en
het

het Volck met de Wapens en nieuwe Klederen voorfien, in goeden ftaet overgelevert, na dat hun de beloofde betalinge geaffigneert was.

En eenige Hoog-duytfchers hebben oock het meestendeel van hunne betalinge ontfangen, sommige meer en andere minder, volgens de Provincien daerfe in Guarnifoen waren, en het Verdrag met de felve gemaect.

Sijn Excell. heeft de grootfte krachten mogelijk gedaen, om dese faeck te maintaineren, soo veel tot dat hy van de Provintien de betalinge by anticipatie van den Termijn van hun Subfidien verkregen heeft, de Koninckl. Effecten door diverse Wervingen en negotiatie van Penningen engagerende, met hoop van de voorfz. Remifes te bekomen, en om fijn Majest. tijd te geven van de felve te kunnen fenden, en een fo voordeelig Project tot fijn Koninckl. dienft niet te laten verdwijnen.

Maer alfoo de voorfz. Remifes ge mancqueert hebben, heeft men het deffeyn tot geen executie kunnen brengen.

En alfo 't niet genoeg is Troupen op de been te brengen, fo'er ter felfer tijd niet voorfien wordt tot hare fubfiftentie, is te vreefen, dat soo de voorfz. Remifen noch iets uytgeftelt wordt, de Tercios op de voorfz. quade ftaet fullen komen, waer mede dan de Penningen, daer toe geemployeert, onnut en verloren fullen wesen, onmogelijck zijnde de betalinge vorders te continuëren sonder Remifes, want de Anticipatien (die, gelijk gefeyt, nootfakelijck waren te negotiëren) een groot deel van hun Fonds geëvacueert hebben.

Niet tegenftaende nochtans het dilay en mancquement, dat'er tot noch toe geweest is, soo fijn Majesteyt soude gelieven te ordonneren de voorfz. Remifes te doen, en dese Landen met 10000 Escudos yder Maent te fecoureren, beginnende van den eerften deser Maent Juny, en alle Maenden d'eene na d'andere punctuëlijk met de remife van dit secours continuërende, sonder eenige fout noch uytftel, is'er noch kans tot remedie; en soude het meergem. Leger tegens't begin van de naefte Campagne kunnen opgerecht werden.

Sijn Excell. oordeelt feer dienftig te zijn in fijn Koninckl. confideratie te ftellen de nootfakelijckhey van 't onderhouden van 't voorfz. Leger, de convenientien, die uyt dit soo confiderabel en important deffeyn te volgen ftaen, en het weynige, fo'er gewacht wordt, om fulckx te volbrengen.

In 't geheele Spaensse Nederlandt was het noch te flimmer / toen men hoorde / dat de Hartog van Villa Hermosa / als fijn tijdt uytgedient hebbende / fijn demiffie in Spangie had verfocht en verkregen / wijl het Volck aldaer wetende / dat'er een nieuwe Gouverneur fal komen / niets extraordinaris in soo een gelegenthey wil contribuëren; en ten desen infichte kon hoog-ged. Hartog niets van Brussel en Antwerpen bekomen / al schoon hy op de laetste Plaets selfs quam (dewijl die kilaegden / dat men dooz de hooge Conbopen en Licenten al haer Heering en welbaert had benomen) en derhalven kon het niet anders wesen / of daer moest een groot verloop in de Krijgs-saken komen. Men meende

de eerst/ dat de Hartog van Gulick/ die met de Hertoginne van Oostenrijk/ Suster van den Keyser / was getrouwt / aldaer tot Gouverneur soude aengesteld werden; doch de Koningh van Spangie verkooz eyndelingh Don Alexander Farnese/ Prins van Parma/ daer toe; dese/ zijnde een jonger Broeder van de Hartogh van Parma/ wiens Dooz-Vader in de Spaensse Nederlanden groote dingen had uytgewerckt/ had in Spangie mede een groote estime van couragie en belept verkregen / en men hoopte daer / dat dooz sijn toeficht de saken in Nederlandt geredzesseert souden konnen werden: doch ged. Prins wel wetende/ dat sonder Geldt aldaer niet te doen was/ verkreeg/ dat hem 600000 Escus op sijn komst geremitteert / en de andere nodige Subsidien van 100000 Escus's maents op sijn tijdt betaelt souden werden / hoewel het echter soo bestipt niet is nagevolgt.

De Spaensse ondertusschen haer streng met andere willende vast stellen/ sooging Don Pedro de Ronquillo/ die lang tot Brussel na Geldt gewacht had / na Engelandt / alwaer men doozgaens goede inclinatie toonde / om de Spaensse Nederlanden te helpen maintineren; maer men kon echter niet anders binden / of men was daer niet gesint verder te gaen/ als desen Staet/ gelijk uyt de nevensgaende Instructie oock is te sien.

Copie van een Brief van de Grave van Sunderlandt aen Monfr. de Savile, Extraordinaris Envoyé van de Koningh van Groot-Brittagne tot Parijs, in dato van den 20 Mey des Jaers 1680.

DEn Koning geïnformeert werdende van verscheide Plaetsen van de Pretentien, die de Franssen geconformeert en op de been gebracht hebben in Vlaenderen en Duytslandt, uyt krachte van de welcke sy dagelijckx, onder pretext van Dependencien, eenige Plaetsen bemachtigen, procederende, in cas van weygering, met Militaire executie, en sigh gevolgelijck ter selver tijdt maeckende Rechters en Partyen: En sijn Majesteyt bevindende, dat de Staten Generael over dese proceduren seer gealarmeert zijn, als de welcke sy considereren, als van een dangereuse consequentie van de Vrede, en dat sy, om dese reden, aen haer Ambassadeurs tot Parijs hebben geordonneert, om sigh te informeren van alle pretentien, die de Franssen op het Spaens Nederlandt en in Duytslandt hebben, om daer advys van te geven, en de Spaensse Minister tot Parijs te ondersteunen en te seconderen in al sijn klachten, die hy wegens de handelingen der Franssen in Vlaenderen sal doen, sooged. Ambassadeurs die wel gefondeert vinden.

Soo heeft sijne Majesteyt my geordonneert, om U te vertonen, dat gy U by de Heeren Ambassadeurs van Hollandt sult informeren van het geene sy reets in dese affaire hebben gedaen, op dat ghy het selve mooght doen voortaan met concert met haer gaet, en oock met haer raedtlevens; mitsgaders, dat ghy mede op de eygenste maniere procedeeert, als gy sult bevinden, dat sy door ordre van haer Meesters doen: Ghy sult oock aen den Koningh en deffels Ministers te kennen

geven, dat het empressement, 't geen sijn Majesteit heeft, dat'er niet voorvalt 't geen de Vrede van de Christenheit kan breecken, hem heeft veroorsaect, om U sijn ordres daer op te geven, dewijl die niet meer en wenscht, als de preservatie van de rust van Europa; en derhalven soude sijn Majesteit seer onvernoegt wesen, dat'er eenige gelegentheyt quam uyt spruyten, die de selve konde troubleren, en de geheele Werelt weder in Oorlog brengen, 't geen anders onvermydelijck soude wesen, indien hy op eenige Plaets, daer 't oock mocht wesen, 't selve voornam.

Sijn Majesteit heeft my oock belast, om U te laten weten, dat hy absoluyt nootfaeckelijck oordeelt, dat gy in Vranckrijck blijft, tot soo lang dat hy fiet, wat mesuren den Alder-Christel. Koning dese Somer sal nemen; en derhalven is het, dat gy van daer tot nader ordre niet moogt vertrecken.

Hier uyt nammen sommige af / dat Engelandt als noch geen gedachten had / om met Vranckrijck in rupture te treden / alsoo men aldaer wel wist / dat het onse gelegentheyt niet en was / om ons te engageren tegens een macht / die ons verre boven 't hooft was gewassen / en daer men selfs noch geen groote staet konde maecken wat van Engelandt komen soude; 't welck men oock geloofst / dat de oorzaeck is geweest / dat de Besendinge van sijn Majesteit van Engelandt in Duytslandt niet na wensch reussceerden.

Evenwel toonde men sich in Engelandt wel genegen / gelijk wy geseyt hebben / om de Spaensse Nederlanden te helpen beschermen / want Don Pedro Ronquillo aldaer gekomen zijnde / bond meer facilitiept / om tot het Spaensse oogwit te komen / als veele hadden gedacht: hy hadde noch maer Commissie van Duc de Villa Hermosa / om een boorzlagh van een Defensive Alliantie te doen / doch bond echter aldaer sulcken inclinatie / dat ged. Alliantie op den 17 Juny al was geteekent / en het maer op de approbatie van 't Parlement aenquam.

Ondertusschen genaechte de tijdt van den 15 July / waer in de Spaensse assistant van den Titul van Bourgondien moesten doen / inboegen den Heer de Fuen Masor den 26 Juny ten dien eynde weder de volgende Memorie aen desen Staet overgaf.

Memorie, overgelevert door den Extraordinaris Envoyé van Spangie, aen de Heeren Staten Generael, in den Hage den 26 Juny 1680.

DEn ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van Spangie siende het deel, dat uw Hoog Mog. nemen in al 't geen dat de Interesten van den Koningh sijn Meester raect, vind sich geobligeert, om uw Hoog Mog. te bedancken; maer dewyl den tijdt van den 15 der Maent July soo na aenstaende is, verfoeckt hy aen uw Hoog Mog.; dat sy in haer officien willen continuëren, om de inconvenienten, die daer uyt souden kunnen resulteren, voor te komen, indien den Alder-Christel. Koning persisteert, om te achtervolgen de Declaratie, die sijn Commissaris

op de Conferentie tot Kortrijck tot het Reglement van de Limiten, den 3 van de Maent Mey heeft gedaen, ten reguarde om de Commissariffen van den Koning zijn Meester te obligeren van een Pouvoir sonder den Titul van Hartog van Bourgondien te tonen: Den Extraordinaris Envoyé van Spangie is te meer geperfuadeert, dat uw Hoog Mog. in haer goede en loffelijcke intentien fullen reüfferen, dewyl hy sig niet anders kan inbeelden, of den Alder-Christel. Koning is qualijck geïnformeert geweest van de Rechten, die men hem heeft te kennen gegeven, dat hy wegens dese nieuwe pretentie heeft, dewyl de selve op het Tractaet van Nimwegen, in consequentie van de cessie van 't Franche Comté, niet gefondeert kan zijn, want dit Graeffschap heeft noyt iets gemeens gehad met het Hartogdom van Bourgondien, en de Pouvoir, van de Vrede van Nimwegen, gelijk oock tot desselfs Ratificatie en 't Huwelijck van den Koning zijn Meester, hebben alle den Titul van Hartog van Bourgondien, sonder dat'er oyt eenige difficulteyt of contestatie is gemaect, om die toe te laten: En op dat uw Hoog Mog. te beter souden kunnen begrijpen, dat men aen den Alder-Christel. Coning exempelen van kracht en gevolgh heeft voortgebracht, soo versoect den Envoyé Extraordinaris van Spangie aen uw Hoog Mog., om de hier by gevoegde Articulen van de Vredens-tractaten, zedert dat van Madrid, tot het gene van Nimwegen, te willen lesen, waer door uw Hoog Mo. fullen kunnen sien, dat wel verre van dat den Koning zijn Meester, of de Koningen zijn Prædeceffeurs, van hoogloffel. memorie, van het Hartogdom Bourgondien souden gecedeert en gerenunciëert hebben, sy in alle Tractaten voor haer hebben behouden, in 't eene expresselijck, en 't ander correlatijvelijck, de Rechten, Actien, Pretentien en Tituls van 't Hartogdom van Bourgondien; invoegen den Extraordinaris Envoyé van Spangie instantelijck versoect aen uw Hoog Mog., dat sy hem de Resolutie, die sy op dese Memorie fullen nemen, gelieven te communiceren.

Was getekent,

DE FUEN MAJOR.

Tractaet van Vrede, gemaect in de Stadt Madrid in 't Jaer 1526. tusschen Karel de V. Keyser, en François de I. Koning van Vranckrijck.

III. ARTICUL.

I Tem, tot de grooter veyligheyt en vastigheyt van de selve Vrede, en om te eerder te komen tot de vryheyt en loslating van geseyde Heer Alder-Christel. Koning, is getraecteert, geaccordeert en besloten, dat, om uyt te roeyen en by te leggen de oude questie van 't Hartogdom van Bourgondien en andere deelen, die den overleden Hartog Karel van Bourgondien hadde, en besat tot zijn overlyden, en waer van Madame Maria, zijn Dochter, Grootmoeder van den ged. Keyser, het besit hielt; doch dewyl ged. Heer Keyser pretendeert, dat sonder eenige rechtvaardige oorfaeck hem 't selve is ontnomen door den overleden Koningh Louys de XI. hoewel ged. Heer Alder-Christel. Coning het contrarie sustineert, soo sal

echter gefeyde Koning gehouden zijn, om in de tijdt van 6 Weecken; te rekenen van den dagh van zijn loslating, en dat hy weder in zijn Koninckrijk sal gekomen zijn, weder te geven, restituëren en effectivelijck te stellen in de macht van den Keyser, of zijn Gecommitteerde en Gedeputeerde, die daer toe geordonneert sullen werden, het gefeyde Hartogdom van Bourgondien met het Graeffchap van Carolois, de Heerschappyen van Moyers en Castelchinon, dependerende aen 't gefeyde Hartogdom, het Burggraeffchap van Auxonne, de Jurisdicctie van St. Laurens, zijnde en dependerende van 't vrye Graeffchap van Bourgondien, en al 't gene dat van outs of plagh te wesen een Leen, Jurisdicctie of toebehoorte van 't gefeyde Hartogdom en Burggraeffchap, en dit suyverlijck, vryelijck, eeuwiglijck en voor altijd, tot profijt van ged. Heer Keyser, zijn Erfgenamen, Successeurs, en die daer recht toe hebben, soo Mans- als Vrouws-Personen, in alle Souverainteyt, Præminentie en bevrydingh van de Kroon Vranckrijck, sonder eenigē laeck voor gem. Kroon te behouden, maer 't gefeyde Hartogdom Bourgondien met de andre deelen en voorgeseyde Toebehoorten sal t'eenmael en eeuwiglijck bevrijt, gescheyden en afgeslooten blyven van ged. Kroon Vranckrijck; invoegen dat den gefeyden Heer Alder-Christel. Coning uyt zijn sekere wetenschap en volle macht, voor hem en alle zijn Erfgenamen en Successeurs, sal gehouden zijn, om sich in de veyligste en voldoenste manier, die men kan uytvinden, te ontslaen van alle en elcke Rechten, die hy en zijn ged. Successeurs van de gefeyde Kroon van Vranckrijck soude mogen pretenderen op het selfde Hartogdom van Bourgondien, en de bovengeseyde deelen, maeckende daer van sodanigen affcheyding van de gefeyde Kroon Vranckrijck, dat den gefeyden Alder-Christel. Coning, zijn Erfgenamen en Successeurs daer noyt geen questie over sullen kunnen maecken, of eenig possessoir, petitoir of eenig ander recht van Regalien, Souverainteyt of Jurisdicctie pretenderen, met expresse derogatie van alle en yder incorporatien en unien, die hier voormaels van de voorged. deelen aen de Kroon Vranckrijck zijn gedaen, gelijk oock van alle Ordonnantien, Giften, de Salique Wet, en alle andere Wetten, Constitutien, Statuten, Ordonnantien of Coustumen, die hier aen contrarie zijn, en gedane of ingevoerde beloften door den gefeyden Alder-Christel. Coning of zijn Predecesseurs de Koningen van Vranckrijck; alle de welcke ged. Heer Alder-Christel. Coning met de selve autoriteyt, sekere wetenschap en volle macht tegenwoordig derogeert, afftaende voor hem en zijn Successeurs de macht, om oyt het contrarie te kunnen doen of intenteren, door wat weg het soude mogen wesen, direct of indirect, al schoon sommige recht souden pretenderen, tegens eenige derogative clausulen, daer van men echter alhier nader invoeging en uytdrucking sal doen.

*Tractaet van Vrede, gemaect in de Stadt Camerijck in 't Jaer 1529, tus-
schen Karel de V. de Keyser, en François de I. Koning van Franckrijck.*

II. ARTICUL.

I Tem, is oock expreffelijk gehandelt, dat het gefeyde Tractaet van Madrid in
fijn kracht en vigore fal blyven, en ongekreuckt geobferveert werden tuffchen
de gefeyde Heeren Keyfer en Coning, haer Erfgenamen, Successeurs, en die daer
recht toe hebben, in eeuwigheyt, sonder eenige vernieuwinge, of daer in te veran-
deren of derogeren, uytgenomen het 3 en 4 Articul, en het 11 en 14, die mentie
maecken van de Graeffchappen d'Auxerrois, Masconnois en Bar fur Seine, en
andere Articulen, die verandert en vernieuwt fullen worden door het tegenwoor-
dig Tractaet, in de forme en maniere als hier tegenwoordig volgt; te weten, in 't
geen beraecht het Hartogdom Bourgondien, Auxerrois, Masconnois, Bar fur Seine,
t Burggraeffchap van Auxonne, en de Jurisdicctie van St. Laurens, waer van de re-
stitutie is geaccordeert en beloofd door 't gefeyde Tractaet van Madrid, soo beloofd
ged. Heer Keyfer, dat hy, ten aensien en gunst van 't ged. Tractaet, fal zijn en bly-
ven in de Actien en Rechten, die hem voor en gedurende den tijdt van het selve
Tractaet competeerden en toebehoorden, om die door een minnelijcke en gerechte-
lige wegh te vervolgen: En fullen de gefeyde Rechten en Actien expres en geheel
aen hem, zijn Erfgenamen, Successeurs, en die daer recht toe hebben, verblyven,
niet tegenstaende eenige prescriptie of langheyt van tijdt, die men daer tegens kan
allegueren, soo aen de gefeyde Heeren Koningen, als de hare: En, niet tegenstaen-
de 't selve, fal de Rente van 1000 Weenffe Guldens, door den gefeyden Heer Al-
der-Christel. Coning op de Zout-marckt van Salins, wegens het gefeyde Hartog-
dom van Bourgondien gepretendeert, eeuwiglijck vernietigt en afgedaen blyven,
sonder dat Madame d'Aerts-Hartoginne, tegenwoordig Gravin van Bourgondien
en Vrouwe van Salins, haer Erfgenamen, of succederende Heeren en Vrouwen
van de gefeyde Steden, gehouden fullen wesen aen ged. Heer Coning, zijn Erfge-
namen of eenige Successeurs iets van ged. Rente te betalen, of eenige Achterstal-
ligheden der selver, noch dat sy gehouden fullen zijn om eenige erkentenis te ge-
ven of andere plichten af te leggen: doch fullen de Kooplieden en andere van 't
Hartogdom Bourgondien, op de ged. Zout-marckt van Salins iets opdoende, om
't selve in 't ged. Hartogdom te brengen, gehouden zijn 't ged. Zout contant te be-
talen, of ten minsten in 't opdoen, en eer dat sy 't uyt Salins halen, voor de Officiers
van ged. Zout-marckt behoorlijcke cautie in 't gem. Graeffschap te stellen tot de
betaling van 't selve Zout, om de Officiers te contenteren; en 't meergem. Zout
fal gefourneert werden na de Conventien, die alreets gemaect zijn, of noch ge-
maect fullen worden.

*Tractaet van Vrede, gemaect tot Crespy en Laonnois, in 't Jaer 1544. tus-
schen Karel de V. Keyser, en François de I. Koning van Vranckrijk.*

XII. ARTICUL.

EN eyndelijck, om weg te nemen, te beletten en af te snyden alle oorfaecken, gelegtheden, middelen en suspicien van twist en tweedracht tusschen haer geseyde Majesteys Erfgenenamen en Successeurs, en alle questien en pretentien uyt te doen, soo hebben ged. Heeren Keyser en Coning (sonder evenwel de Tractaten, die voormaels tusschen haer en haer Voor-Vaders zijn gepasseert, te derogeren en prejudiciëren, of daer eenige vernieuwinge in te maken, als alleen in 't gene waer van hier anders gedisponeert sal werden, maer sy fullen blyven in haer geheel en inviolabelijck, in sulcken kracht en macht als reden en recht is) gedaen, en doen de Macht- en Bevel-hebbers, in haer naem, de hier in gevoegde renuntiatien, namentlijck, dat den geseyde Heer Alder-Christel. Coning, soo in sijn naem, als voor en in de naem van sijn ged. Kinderen, Erfgenenamen en eenige Successeurs heeft gerenuntieert, gequiteert en getransporteert voor altoos en eeuwiglijck, tot profijt van ged. Heer Keyser, sijn Erfgenenamen, Successeurs, en die daer toe recht hebben, alle Rechten, Actien, Querellen of Pretentien, die ged. Heer Alder-Christel. Coning, of sijn Erfgenenamen en Successeurs, hebben en pretenderen, en konnen hebben en pretenderen, uyt welcke oorfaeck of reden dat het oock magh zijn, op eenige Koninckrijcken, Staten, Landen en Heerlijkheden, die tegenwoordig door ged. Heer Keyser, of in sijn naem, mediatelijck of immediatelijck werden beseten, en specialijck al 't recht 't welck ged. Heer Alder-Christel. Coning en sijn Voorfaten, Koningen van Vranckrijk, hebben gehad en gepretendeert, en 't geen sy noch pretenderen op de Koninckrijcken van de Kroon Arragon, zijnde de selve hier in vereenigt, begrepen en dependerende, gelijk of sy alle alhier gespecificceert waren, en selfs dat van Napels, soo in Eygendom, Pensioenen, Possessien, en de Achterstalligheden van ged. Pensioenen, als andersins, in wat manier het oock soude mogen wesen, 't zy uyt krachte van de Investituren van de H. Apostolise Stoel, aen sijn Voorfaten of aen hem gedaen, of door de Tractaten, die tusschen de Voorfaten van ged. Heer Keyser en Alder-Christel. Coning zijn gemaect, selfs de gene tusschen den Cathol. Coning, Grootvader van ged. Heer Keyser, en Coning Louis de XII. gelijk oock het Tractaet van Noyon, gemaect tusschen ged. Heer Keyser en Coning, soo wegens het principale recht van 't geseyde Koninckrijk, als voor geseyde Pensioenen en Achterstalligheden, die door den geseyden Alder-Christel. Coningh zijn gepretendeert uyt kracht van geseyde Tractaten, of andersins, hoedanig 't selve oock soude mogen wesen.

XXI. ARTICUL.

En wat belangt ged. Heer Keyser, die heeft van gelijcken voor hem, sijn Erfgenenamen en Successeurs gerenuntieert, gequiteert en getransporteert, gelijk sijn Machthebbers renuntieren, quiteren en transporterem eeuwiglijck en voor altoos, tot

tot profijt van ged. Heer Coning, ſijn Erfgenamen, Succeffeurs, en die daer recht toe hebben, alle en yder Rechten, Actien, Querellen of Pretentien, die ged. Heer Keyfer en ſijn Voorſaten hebben gehad en gepretendeert, of tegenwoordig kunnen pretenderen, uyt wat oorſaek of reden het oock magh weſen, voor hem, ſijn Erfgenamen en eenige Succeffeurs, op de Staten, Landen en Heerlijkheden van ged. Heer Alder-Chriſtel. Coningh, tegenwoordiglijk door hem en in ſijn naem gehouden en beſeten werdende, mediatelijck of immediatelijck, behalven het Hartogdom van Bourgondien, 't Burggraefſchap van Auxonne, en de Jurisdicctie van St. Laurens, Maſconnois, Auxerrois en Bar ſur Seine, waer van hier naderhant byſonder ſal geſproocken werden: En ſpecialijck renuntieert ged. ſijn Keyſerl. Majesteit alle 't gene hy pretendeert op de Steden en Caſtellanyen van Peronne, Montdidier en Roze, in de Graeffſchappen van Boulonnois, Guinnes en Pontlieu, gelijk oock op de Steden en Heerlijkheden, die op de Revier de Somme aen d'een en d'andere zyde leggen, 't zy wegens de Titul van Engagement, of anderſins Leenen, Vaſſaelfchappen, Rechten van Patronagie en Nominatie van vacante Officien en Beneficien, Pachten en Impoſten, benevens alle andere Rechten, Actien en Querellen, die ged. Heer Keyfer ſoude kunnen hebben en pretenderen tegens gedachte Heer Coning op de dingen, die door hem beſeten werden, 't zy ter oorſaecke van ſijn Kroon van Spangie, of andere Querellen van ſijn Huys van Bourgondien, ſoo uyt kracht van 't Tractaet van Arras, als de Tractaten van Conflans, Peronne en andere ingevolge van dien: Wel verſtaende nochtans, dat door de Renunciatie, Donatie, Ceffie en Transport van de Homagien, Jurisdicctien en Toebehoorten, en ſodanig recht als ged. Heer Keyfer hadde, ter oorſaek van ſijn ged. Graeffſchap Artois, in 't Graeffſchap van Guines, niet begrepen ſullen zijn de Landen, Heerlijkheden en Caſtellenyen van Tournehem, Andrevick, Bredenarde, haer Toebehoorten en Dependencien, en alle 't gene dat een Patrimonie van 't Graeffſchap Artois is, 't geen den Keyfer tegenwoordig in ſijn naem in 't ged. Graeffſchap beſit, of voor 't begin van den laetſten Oorlogh heeft beſeten; ſy zijn en ſullen bevrijt blijven voor altijd van de Jurisdicctie, 't Reſſort en Souverainiteit van ged. Heer Alder-Chriſtel. Coning en ſijn Succeffeurs de Coningen van Vranckrijck, gelijk oock van deſſelſ Officiers.

XXVIII. ARTICUL.

En in faveur van de geſeyde Vrede, en tot het effect, volbrenginge en ob-N. B. ſervantie van de ſelve, en volgens den inhoud van 't tegenwoordige Tractaet, en met de reſervatie hier na genoemt, ſoo quiteert en renuntieert ſijn Keyſerl. Majesteit het Recht en de Actie, die hy pretendeert in 't Hartogdom van Bourgondien, 't Burggraefſchap van Auxonne en de Jurisdicctie van St. Laurens, Auxerrois, Maſconnois en Bar ſur Seine, met haer Toebehoorten, voor en tot profijt van geſeyde Heer Coning, mijn Heer den Dauphijn, ſijn Zoon, en ſijn Succeffeurs, Coningen van Vranckrijck: En hy ſal deſe renuntiatie laten ratificeren door den ſeer Hoogen, Excellenten en Machtigen

Prince:

Don Philippus, Prince van Spangie, eenige Zoon van zijn Keyserl. Majest. in de tijdt van 4 Maenden.

XXIX. ARTICUL.

En om dese Vrede te stercken, en een vaste en onverbreeckelijcke Vriendschap tusschen haer ged. Majesteyten, en haer Kinderen en Erfgenamen, op te rechten, hebben de geseyde Machthebbers van geseyde Heeren Keyser en Coningh gehandelt en geaccordeert, handelen en accorderen het Huwelyck tusschen den seer Hoogen en Excellenten Prince Karel, Hartog van Orleans, tweede Zoon van ged. Heer Alder-Christel. Coning, en de seer Hooge en Excellente Princeesse Madame Maria, Princeesse Infante en outste Dochter van geseyde zijn Keyserl. Majesteyt, of met de seer Hooge en Excellente Princeesse de tweede Dochter van den Coning der Romeynen, Ongaryen, Bohemen, Aerts-Hartog van Oostenrijck, &c. alternatovelijck en na de keur van ged. Heer Keyser, 't welcke hy sal doen en verklaren in de tijdt van 4 Maenden, te rekenen van den dagh van de tekening van het ged. Tractaet, sijn sterck makende voor ged. Heer Coning sijn Broeder, in 't gene dat het Huwelyck van sijn Dochter belangt.

XXX. ARTICUL.

En ingevalle ged. sijn Keyserl. Majesteyt toestaet en aen ged. Heer van Orleans de Princeesse sijn Dochter geeft, sal hy hem in Huwelyck toewyfen, afftaen en overdragen de Hartogdommen van Brabant, Gelderlandt, Luxemburg en Limburg; de Graeffschappen van Vlaenderen, Hollandt, Zeelandt, Henegouwen, Artois, Namen, Zutphen, Vrieslandt, Utrecht, Over-Yffel, Groeningen, en generalijck alle en yder Landen, die den Heer Keyser aen die kant toebehoren, gelijk oock de Graeffschappen van Bourgondien, Charolois, met al haer Toebehoorten en Dependencien, om daer van door de ged. Vrouwe Princeesse, sonder eenige misterie, met sijn autoriteyt, in een volkomen genieting te treden, soo ras sijn Keyserl. Majesteyt overleden sal zijn, en die vreedelijck te houden en besitten voor altoos, door haer en de Erfgenamen en Successeurs, die van 't Huwelyck van geseyde Heer van Orleans en haer voort komen.

XXXIV. ARTICUL.

N. B. Dit is de reser- En indien (dat Godt verhoede) ged. Vrouwe Princeesse mocht komen *vatie, die* te sterven, sonder Kinderen van dit Huwelyck na te laten, sal ged. Heer *in het 28* van Orleans in soo een geval gehouden zijn te desisteren en af te staen *Articul is* van ged. Nederlanden: In welcke gelegentheynt hem echter gereserveert *uyt ge-* sal blyven de geseyde querelle en pretentie in het geseyde Hartogdom en *drukt, dog* Staet van Milaen en 't Graeffchap van Aft, en hy sal blyven in sodanige *de selve is* actie, als de geseyde Heer Coning voor hem en sijn ged. Kinderen pre- *niet nage-* tendeert voor dese tegenwoordige renuntiatie: En in dit geval blijft oock *volgt, wyl* aen sijn Keyserl. Majesteyt gereserveert d'Authoriteyt en 't Recht, 't geen *'t Huwe-* hy tegenwoordigh heeft, en dat het H. Rijck kan hebben op de geseyde *lyck niet* Staet van Milaen, en de dispositie van deselve, soo uyt kracht van de *gesloten is geweest.* Hoog-

Hoogheden, Constitutien en Preëminentien van 't geseyde Rijk, als door de Tractaten, gepasseert tusschen sijn ged. Keyserl. Majesteyt en ged. Heer Coningh, volgens en voor soo veel als sy met recht en reden daer op pretentie fullen hebben. En in 't selve geval blijft oock aen sijn ged. Keyserl. Majesteyt en de sijne gereferveert het Recht en den Titul die hy pretendeert in 't geseyde Hartogdom Bourgondien, Burggraefschap van Auxonne, de Jurisdicctie van St. Laurens, Auxerrois, Masconnois en Bar sur Seine, benevens haer Toebehoorten, gelijk boven is gementioneert.

Tractaet van Vrede, gemaeckt tot Chasteau en Cambresis, in 't Jaer 1559. tusschen Philippus de II., Koningh van Spangie, ende Henrick de II., Koning van Franckrijk.

I. ARTICUL.

TEn eersten (sonder evenwel eenigfins de voorgaende Tractaten, gemaeckt tusschen haer Voor-Vaders, te derogeren, die in sodanige kracht en vigeur fullen blyven, als sy waren voor den Oorlog, begonnen tusschen Keyser Karel de V. en den Alder-Christel. Coning in 't Jaer 1551, en sedert gecontinueert tusschen de geseyde Cathol. en Alder-Christel. Coningen, sonder eenige alteratie, ten ware in dit tegenwoordigh Tractaet anders wierdt gedisponeert) is over-een-gekomen en geaccordeert, dat'er tusschen de geseyde Heeren Coningen, de Heeren haer Kinderen, Erfgenamen en Successeurs, haer Koninckrijcken, Landen en Onderdanen, een goede, veylige en vaste Vrede, Confederatie en gedurige Alliantie en Vriendschap sal zijn; sy fullen malkander als Broeders beminnen, besorgende met al haer macht het Goet, de Eer en reputatie van den ander, en, soo veel als sy kunnen, malkanders schade vermyden; sy fullen niemant helpen of gunstig wesen tot prejuditie van den ander; en van nu voortaan fullen alle vyantschappen ophouden, vergetende alle faecken, die voor defen qualijck zijn gepasseert, hoedanig die oock mogen zijn, welcke geaboleert en vernietigt blyven, sonder dat iemant daer over eenig resentiment sal mogen tonen. Renuntiërende door dit Tractaet van alle practijcken en intelligentien, die, hoedanig het oock mocht wesen, aen d'andere schadelijck souden mogen zijn, met belofte van niets te doen 't geen tot prejuditie van de andere konde strecken.

Tractaet van Vrede, gemaeckt in 't Jaer 1598. tusschen Philippus de II., Koning van Spangie, en Hendrick de IV. Koning van Franckrijk.

I. ARTICUL.

Erstelijck, is over-een-gekomen en geaccordeert, dat het Tractaet van Vrede sal gesloten en gerefolveert blyven tusschen de ged. Heeren Coningen Philippus de II. en Hendrick de IV., in conformité en met approbatie van d'Articulen,

len, staende in 't Tractaet van Vrede, 't geen in 't Jaer 1559 tot Chasteau en Cambresis is gemaect tusschen den ged. Heer Cathol. Coningh en den seer hoogen overledene, van hoogloffel. memorie, Hendrick de II., Coning van Vranckrijck, en hebben de geseyde Gedeputeerden in ged. naem 't ged. Tractaet op nieuws geconfirmeert, en in alle sijn deelen geapproveert, gelijk als of het hier van woort tot woort was geïnseereert, en sonder iets in 't selve of 't vorige, die alle in haer geheel sullen blyven, te vernieuwen, ten zy het gene dat door 't tegenwoordige Tractaet expres werdt uytgeschrap.

XXI. ARTICUL.

En sullen aen ged. Heer Cathol. Coning van Spangie en aen de Serenissime Infante, sijn outste Dochter, haer Successeurs, en die daer recht toe hebben, gereferveert sijn alle Rechten, Actien en pretentien, die sy sullen verstaen, dat haer toebehoren ter oorsake van de geseyde Koninckrijcken, Landen en Heerschappyen, of ergens elders, om wat oorsaek dat het oock soude mogen wesen, van de welke door haer of haer Voorfaten niet expresselijk is gerenuntieert, om daer over door minnelijcke wegen, of de weg van recht, maer niet door de Wapenen, te handelen.

*Tractaet van Vrede in 't Eylandt van Faissans in 't Jaer 1659. tusschen
Philippus de IV., Koning van Spangie, en Louis de XIV.
Coningh van Vranckrijck.*

LXXXIX. ARTICUL.

DAer is wel expresselijk over-een-gekomen en gearresteert tusschen de geseyde Plenipotentiariissen, dat de reservatien in 't 21 en 22 Articul van 't Tractaet van Vervins haer vol en geheel effect sullen hebben, sonder dat men eenige explicatie tegens haer ware sin sal mogen uydrucken: En ingevolge van dien sullen aen den Cathol. Coning van Spangie, sijn Successeurs, en die daer recht toe hebben, gereserveert blyven, niet tegenstaende eenige prescriptie of langheyt van tijdt, die men daer tegens soude kunnen allegueren, alle Rechten, Actien en pretentien, die hy verstaet, dat hem toebehoren, wegens de geseyde Koninckrijcken, Landen en Heerlijckheden, of andersins, om wat oorsaek dat het oock magh sijn, van de welke door hem of de Coningen sijn Voorfaten niet expresselijk gecedeert sal sijn, om daer over door minnelijcke wegen, of de wegen van recht, maer niet door de Wapenen, te handelen.

*Articulen van Vrede tusschen de Croonen van Vranckrijck en Spangie,
gestoten den 2 Mey 1668. tot Aken.*

VIII. ARTICUL.

DAer is mede verdragen, geaccordeert en gedeclareert, dat van het Tractaet van de Pirineen by desen niets sal werden gerevoceert, behoudelijck het gene aengaet het Rijck Portugael; met het welke sijn Cathol. Majestejt zedert Vrede heeft

heeft gemaect, en voor soo veel anders soude zijn gedisponeert by desen, door het cederen van de Plaetsen boven gemelt, sonder dat Partyen verkregen sullen hebben eenig nieuw Recht, of eenige prejuditie sullen kunnen lyden, aen haer respective pretentien in die saecken, waer van geen expresse mentie is gemaect by dit tegenwoordige Tractaet.

Tractaet van Vrede tusschen Spangie en Vrankrijck, gesloten tot Nimwegen den 17 September 1679.

XXVI. ARTICUL.

IS mede geaccordeert, over-een-gekomen en verklaert, dat men niets en hout voor gerevoceert van den inhouden van 't Tractaet van de Pirineen, uytgenomē alleenlijk 'tgeen concerneert Portugael, met de welcke den Cathol. Coning tegenwoordig in Vrede is, noch oock niet van 't Tractaet van Aken, als voor soo veel alleenlijck daer van anders is gedisponeert by dese tegenwoordige, door 't cederen van die Plaetsen, hier vorens genoemt, sonder dat Partyen eenig nieuw recht verkregen hebben, noch oock eenige prejuditie sullen komen te lyden over hare respective pretentien, in alle die dingen, daer van by dit tegenwoordige Tractaet geen expresse mentie gemaect is, en by gevolge alle 't gene gestipuleert is by het voorz. Tractaet van de Pirineen, rakende 't Interest van mijn Heer den Hartogh van Savoyen, en de Dote van de Doorl. Vrouwe Weduwe Infante Catharina, sal werden geobserveert, sonder dat dese particuliere expressie sal kunnen hinderen noch prejudiciēren aen de generale stipulatie, gedaen by 't tegenwoordige Articul van d'Executie van de voorz. Tractaten van de Pirineen en van Aken.

Doch al schoon de Spaensse niet noch soo veel redenen haer saeck hadden willen justificeren / soo wilden de Franssen van hare pretentien echter niet afstaen; en derhalven was Spangie wel genootsaecht / alsoo 't selve niet boozsien tot den Oorlog was / aen Vrankrijck te cederen / gelijk den ondergeschreeven Envoyé van Spangie sulckx den 10 September door het navolgende aen haer Hoog Mog. bekent maecte.

DEn onder-geschreven Envoyé Extraordinaris van Spangie maect aen uw Hoog Mog. deelachtig, dat den Coning sijn Meester, ingevolge van de groote consideratie, die hy altijt heeft gehad voor de gevoelens en begeerten van uw Hoog Mog., sodanigen Volmacht aen sijn Commissarissen tot Kortrijck heeft gesonden, als uw Hoog Mog. hebben gewenscht en van hem atgeëyscht. Gedaen in den Hage den 10 September 1680.

Was getekent,

De Fuen Major.

Maer een ander boozval / 't welcke kortx daer aen geschiede / ontstelde de Spaensse noch meer / want de Keurboozst van Brandenburg al zedert eenige

tijd tot Madrid en Brussel om d' Achterstalligheden van de Subsidien/ die hem in den laetsten Oorlogh beloofst waren/ hebbende aengehouden/ had/ om de schaersheyt van Gelt/ niets-konnen bekomen/ soo dat hy nu eenige Oorlog-schepen in Pomeren had laten toerusten/ om by wegen van repzesalien tegens Spangie te ageren: de selve vaerdig geraeckt/ uytgelopen en in de Noord-Zee gekomen zijnde/ begaven sig eerst op Schoonevelt/ vooz de Kust van Zeelant/ doch van daer weder vertreckende/ soo namen sy den 18 September op de Reede van Oostende een rijk Spaens Konings Schip weg/ genaemt Karel de II. alsoo verschepte Koopluyden haer Goederen daer in hadden gedaen/ om de selve te bepliger te konnen over krijgen; doch het was noch een geluck vooz den Hartog van Villa Hermosa/ dat sijn Bagagie/ die gedestineert was/ om daer in mede overgescheept te werden/ vooz eenige inconuenienten verhindert was gelwozden/ om toen ter tijdt tot Oostende te wesen. De Spaensse/ gelijk geseyt is/ hier over ontstelt/ en te meer/ om dat sy dachten/ dat gem. Schepen oock desseyn hadden/ om de Prins van Parma/ die in September in de Coruina was tscheep gegaen/ om sijn Gouvernement van de Spaensse Nederlanden aen te vaerden/ wegh te nemen/ deden daer op dadelijck haer klachten in Engelandt en by desen Staet/ waer toe den Spaenssen Envoyé den 21 September de volgende Memorie aen haer Hoog Mog. overleverde.

Door een Expressen, die den Extraordinaris Envoyé van Spangie van Brussel heeft ontfangen, werdt hy geïnformeert, dat den 18 deser Maent, 'savonts. 8 Oorlog-schepen een van den Coning mijn Meester, genaemt Karel de II.; het geen op de Reede van Oostende ten Ancker lag, om met d'eerste goede Wint, als Convoyer, na Cadix te vertrecken, hebben angetast en weggenomen: En gelijk soo veel Landen, die den Coning mijn Meester heeft opgeoffert, om de Vrède aen de Christenheyt te geven, en de stappen, die hy gedaen heeft, om die te conservèren, trachtende door alle middelen, die mogelijk zijn, te onderhouden een sincere vaste vriendschap en goede intelligentie met alle Princen en Potentaten van Europa, aen den ondergeschreven Extraordinaris Envoyé van Spangie reden geven, om niet te weten aen wien hy sulcken hostiliteyt sal toemeten; soo verfoeckt en bid hy seer instantelijck aen uw Hoog Mog.; dat de selve met al haer yver willen ondersoeken, aen wie dese Schepen toebehoren, en die niet alleen willen doen arresteren in alle Havens van desen Staet, daer de gefeyde Oorlog-schepen; die de ged. hostiliteyten hebben gedaen, sullen inkomen, maer oock ordonneren, om de selve aen te tasten door die van desen Staet, waer de selve gevonden mochten werden, als waer toe uw Hoog Mog. sich geobligeert hebben door de Tractaten en Alliantien, die sy met den Coning mijn Meester hebben, en door haer billijkheyt, indien dese hostiliteyt begaen is onder pretext van sich te doen betalen van eenige Achterstalligheden van Subsidien, dewyl al dese soorten van Schulden door den Coning mijn Meester niet en zijn gecontracteert, als tot defentie en herstellingh
van

van desen Staet : En indien uw Hoog Mog. niet die betoning doen , die een sulcken onderneming vereyft , sullen sy geëxposeert zijn , om diergelijcke te lyden wegens de Subsidien , die sy noch ten achteren zijn ; en derhalven hoopt den Extraordinaris Envoyé van Spangie, dat uw Hoog Mog. met al haer macht sullen helpen arbeiden tot de reparatie en satisfactie , die den Coning sijn Meester , wegens een hostiliteyt , tegens alle recht en gewoonte begaen , kan begeeren , en dat uw Hoog Mog. ordre sullen stellen , om sulcke overvallingen in 't toekomende voor te komen , in een tijd , dat den Coning sijn Meester niets en spaert , om de Nederlanden in staet van defentie te stellen , soo in consideratie van uw Hoog Mog. Interesten , als van sijn eygen : En den Extraordinaris Envoyé van Spangie verloeckt aen uw Hoog Mog. , dat sy hem haer Resolutie willen bekend maken. Gedâen in den Hage den 21 September 1680. Getekent,

De Fuen Major.

Sijn Majestejt van Engelandt liet datelijck eenige Oorlog-schepen uyt sijn Havens vertrecken / om gemelden Prince te waerschouwen / en dock in salvo te brengen / indien ged. Brandenburgse Schepen iets op hem hadden willen tenteren : En by desen Staet wierdt mede geresolbeert / om eenige Oorlog-schepen in Zee te brengen ; doch dewyl men op sulckx niet verdachte had geweest / liep 't selve noch eenige tijdt aen / alsoo de Admiralteyten soo gereet daer mede niet waren.

Desen Staet overwegende / dat het selve van een quaet gebolg soude können wesen / liet datelijck haer Mediatie in Spangie door den Ambassadeur Heemskerck (die in Mey al verhozen was / om voor Ambassadeur derwaerts te gaen / en sich dock ten dien eynde hoort daer na derwaerts begeben had) aanbieden : Gem. Ambassadeur dese ordze ontfangen hebbende / sprack daer over mede met den Heer Engelsfen Envoyé Godzick / en wierdt tusschen haer beyden besloten een Memorie ten dien eynde aen de Coning van Spangie over te ledren ; die van den Heer Heemskerck bestont in de volgende Woorden.

S I R E.

D En ondergeschreven Ambassadeur van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden heeft ordre , om aen uw Majestejt te vertonen het deplaisir, dat haer Hoog Mog. hebben gehad in het verstaen, dat den Heer Keurvorst van Brandenburg , uyt kracht van eenige achterstallige Subsidien , die sijn Keurvorstel. Doorl. had te pretenderen van uwe Majestejt , heeft doen attacqueren en met kracht wegnemen een Oorlog-schip van uw Majestejt , dat op de Reede van Oostende lagh : En dewyl dese procedure een rechtvaerdig vreefen geeft van dangereuser gevolgen , soo men in tijdt de humeuren van d'een en d'ander niet verslacht ; soo vind sich den gefeyden Ambassadeur belast , om aen uw Majestejt , uyt de naem van sijn Heeren en Meesters, alle minnelijcke middelen van Mediatie aen

te bieden, om ter neder te leggen en wegh te nemen 't geen gelegentheynt mocht geven, om de Vriendtschap, die geluckelijck tusschen uw Majesteyt en sijn Keurvorstel. Doorl. is opgerecht, te troubleren.

En op dat haer Hoog Mog. een favorabel succes van dit haer voornemen mogen hebben, verhoppen sy, dat uw Majesteyt ter selver tijdt sal besluyten, om satisfactie aen sijn ged. Keurvorstel. Doorl. te geven in 't regard van de Subsidien, ten minsten tot het Jaer 1676 incluys; gelijk als van d'andere zyde haer Hoog Mog. niet sullen mancqueren by ged. Heer Keurvorst van Brandenburg te insisteren, dat het genomen Schip, met deffels Ladinge, mag gereftitueert werden.

Den Heer Engelsfen Envoyé leverde de volgende Memorie daer toe ober.

S I R E.

DEn ondergeschreven Extraordinaris Envoyé van de Coning van Groot-Britagne feyt, dat, in conformité van de gerepeteerde ordres, die hy van den Coning sijn Meeftter heeft, om de meeste kracht en forge in alle voorvallen in te spannen en aen te wenden, niet alleen tot maintien van de univèrsele rust en vrede in Europa, maer oock alle sijn industrie t'employeren voor 't gené mag concerneren uw Majesteyts bysondere interefft en dienst in de tegenwoordige tijdt en concurrentie, dat door een seecker Esquadre van Schepen omtrent Oostende een Fregat, uw Majesteyt toebehorende, aengetaft en veroverd is.

Soo verfoeckt hy ootmoedelijck, op 't fundament van dese generale motiven, alsoo hy tot noch toe geen speciael bevel of ordre van den Coning sijn Meeftter daer over bekomen heeft, dat de selve so goeden vertrouwen gelieve te hebben van sijn Koninckl. vriendschap en deffels yver, tot de volkomen welstant en glorie van uw Majesteyt, dat uw Maj. op dit voorval sodanige resolutie niet gelieve te nemen, die souden kunnen beletten, dat de goede officien van sijn Majest. soo veel te wege mogen brengen, als sijn yver tot de gemeene tranquilityt en rust van 't Christendom hem ongetwijffelt bewegen sal te interponeren (niet sonder hoop van een goet succes) die mogelijck binnen weynig dagen aen de Koninckl. consideratie van uw Majesteyt sullen voorgestelt werden. Getekent,

Madrid den 13 October 1680.

Don Henrique Goodrick.

Den Ambassadeur van desen Staet met de Hartog van Medina Cell en den Conincstabel van Castilien noch in 't particulier daer ober spreekende / soo was gem. Hartog in 't eerst byz hebig tegens de saeck / en de geen / die daer ordze toe gegeven hadden: doch ged. Heer Ambassadeur hem daer op te gemoet boerende / dat de saeck nu geschiet zynde / alleen op middelen gedacht moften werden / om die wegh te nemen / alsoo anders noch meer swarigheden daer uyt stonden te spruyten / &c. soo betoonde ged. Heer Hartog sich wat beter / en recommandeerde / dat den Ambassadeur den Koning daer ober selfs soude spreken / gelijk wel

wel geschiede: doch Spangie kon echter tot geen Mediatie verstaen/ ten zy het Schip weder gerestitueert wierdt.

En dewijl / gelijk wy meer gesegt hebben / haer Hoog Mog. intentie maer alleen streckte / om de rust en Vrede van Europa te pferberen / soo gaben haer Hoog Mog. mede last aen de Heer van Amerongen / die aen 't Hof van de Keurvorst van Brandenburg resideerde / om alle minnelijcke officien ten dien eynde aldaer oock upt te wercken / en derhalven leverde ged. Heer de volgende Memorie over.

Doorl. Ceurvorst, genadigste Heer.

DEn Heer Fuen Mayor, Extraordinaris Envoyé van de Coning van Spangie, heeft op den 21 der voorleden Maent, stilo novo, aen de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden een Memoriael overgelevert, en vervolgens den 23 daer aen in 't breede in der selver Vergaderinge by monde geduceert, dat op den 18 dito daer bevoren 7 of 8 Oorlog-schepen van uw Keurvorstel. Doorl. omtrent den avont zijn komen zeylen op de Reede van Oostende, onder schijn van vrundschap, met Hollandse Vlaggen, en als of sy die Stadt wilden aendoen, voorgevende van Amsterdam te komen, de welcke 't Ancker werpende dicht by een Schip van sijn Koninckl Majesteyt van Spangie, genaemt Carolus Secundus, hebben sy aenstonts 't selve geabordeert, geëmpoort, en (soo sijn Wel-Ed. voorgeeft) met 2 van uw Keurvorstel. Doorls. voorz. Schepen oostwaerts na Coppenhage of Coningsbergen doen verzeylen, blyvende de rest op de hoogte van Nieuwpoort in Zee kruysen: En als den Gouverneur van de voorn. Stadt aen het Esquadre hadde gesonden, om te vernemen de oorfaeck van so vyandelijcke actie, was hem van 't Opper-hoofd der selve geantwoort, dat sulckx geschiede, om uw Keurvorstel. Doorl. te doen betalen van d'achterfallige Subsidien, die de Coning van Spangie aen de selve verschuldigt was, en dat sy, om dese redenen, aldaer den Prince van Parma verwachten, en niet alleen ordre hadden, om weg te nemen de Schepen van den Coning sijn Meester, en desselfs Onderdanen, maer oock der selver Koopmanschappen, die sy in Schepen van andere Princen en Potentaten souden konnen attrapperen: 't welcke (volgens voorgeven van opgem. Heer Extraordinaris Envoyé) zijnde een saecke van geweld en rupture tusschen hoogstged. sijn Koninckl. Majesteyt en sijn Keurvorstel. Doorl.; versoect de selve de executie en het accomplissement van 't Tractaet tusschen sijn Konincklijcke Majesteyt van Spangie en haer Hoog Mog. den 30 Augusti 1673 opgerecht, breeder in de voorz. sijn Memorie en mondelinge Propositie geduceert.

Weshalven sijn den onderschreven Extraordinaris Envoyé by Missive en Resolutie van haer Hoog Mog. van den 24 September laetstleden gelast en geordent vind uw Keurvorstel. Doorl. op 't respectueuste voor te dragen, en met een zedige vrymoedighyeyt te representeren, dat het wegh-nemen van 't voorz. Schip op de Reede van Oostende haer Hoog Mog. heeft gesurprenneert, die haer geensins hadden

den kunnen imagineren, dat uw Keurvorstel. Doorl. na sijn hoog-beroemde wijs-
 heyt, voorsichtigheyt en equiteyt soude hebben kunnen resolveren tot soo groote
 en esclattante feytelijckheden, sonder eenige voorgaende denunciatie, dat over
 sulckx de Heeren sijn hooge Principalen seer duchten en bevreesen, dat de voorz.
 feytelijckheden van grooter gevolg fullen werden, indien uw Keurvorstel. Doorl.
 de goetheyt niet belieft te hebben van die te doen cefferen: versoeckende daerom
 gants vrund en nabuurlijck, dat de selve Heeren, hoe eer hoe liever, sodanige ordre
 wil geven en stellen, dat gene diergelijcke feytelijckheden meer ter hant genomen
 werden, oock het weggenomen Schip met alle sijn ingeladen Goederen (particu-
 liere toebehorende) onbeschadigt te doen restituieren, en de saecke der voorz. ach-
 terstallige Subsidien, soo uw Keurvorstelijcke Doorl. tot laste van de Coning van
 Spangie heeft te pretenderen, in der minne te laten af handelen, ten welcke sijn
 haer Hoog Mog. aennemem het hare te contribuieren, op dat uw Keurvorstelijcke
 Doorl. billijckmatige satisfactie magh bekomen, oock aanbieden en presenteren
 hare Mediatie, om d'ontstane onlusten, ter oorfaecke van 't gene voorz. te helpen
 uyt de wegh leggen en affopieren, en waer op hy Extraordinaris Envoyé spoedige
 en favorable Resolutie sal te gemoet sien. Was getekent,

*Godert, Baron van Reede, Vryheer
 tot Amerongen.*

Tot Berlijn den 4 October 1680.

De Antwoort van den Heer Keurvorst bestont in de volgende Woorden.

SYn Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg, &c. onsen genadigsten Keurvorst
 en Heer, is met alle omstandigheden onderdanigst voorgedragen 't gene haer
 Hoog Mog. de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden aen het Keurvorstel.
 Hof sijn tot noch toe ophoudende Extraordinaris Envoyé, de Vryheer van Ame-
 rongen, op haer Hoog Mog. speciaal bevel, den 4 October, nieuwe stijl, wegens de
 Schepen van hoogstged. sijn Keurvorstel. Doorl. den 18 September by Oostende
 aen sijn genomen hebbende het Koninckl. Spaensse Oorlog-schip, in een schrifte-
 lijk Memoriael overgegeven en geproponeert heeft, namentlijk, dat den Koninckl.
 Spaensse Extraordinaris Envoyé Fuen Mayor by haer Hoog Mog. sijn niet alleen
 schriftelijck, maer oock mondelijck, over dese by Oostende gepasseerde actie be-
 klaegt heeft, en dat daer nevens gem. Keurvorstel. Schepen waren geordonneert,
 niet alleen de Koninckl. Spaensse en der selver Onderdanen Schepen, maer oock
 der selver Koopmanschappen en Goederen, de welcke sy in andere Potentaten en
 Princen Schepen souden aentreffen, wegh te nemen, haer Hoog Mog. mochten
 het Tractaet, 't welck tusschen sijn Koninckl. Majesteit van Spangie en den Staet
 den 30 Augusti 1673 opperecht, tot executie te brengen, alwaer het gene, 't welck
 van sijn Keurvorstel. Doorl. Schepen is aengevangen, een saecke van geweld en
 rupture is; dienvolgens dan, en dewyl dit werck haer Hoog Mog. surprenneert,
 en van groote consequentie schijnt, wanneer sijn Keurvorstel. Doorl. niet soude
 aflaten;

afaten, daerom verfochten haer Hoog Mog. fijn Keurvorftel. Doorl. vrund en nabuurlijck, dat de felve wilde believen ordre te ftellen, ten eynde diergelijcke niet verder gefchiede, en dat het genomen Schip, nevens alle de ingeladen Goederen, de welcke particulieren toebehoorden, onbeschadigt wederom werde gegeven; maer dat de faecke aen figh felfs, wegens d'achterftallige Subfidien, de welcke fijn Keurvorftel. Doorl. van fijn Koninckl. Majesteyt van Spangie te vorderen heeft, in der minne afgehandelt worde, alwaer dan haer Hoog Mog. aen figh nemen het hare in dier voegen te contribuëren, dat hoogftged. fijn Keurvorftel. Doorl. biljckmatige fatisfactie moge bekomen van gelijcken, op dat de geheele fake en de daer uyt eenigfins ontftaende onluft volkomentlijck bygeleyt en opgeheven mogte werden, wilden haer Hoog Mog. hare Mediatie aengeboden en geprefenteert hebben: Gelijck nu alle 't gene, waer over figh den Heer Fuen Mayor by den Staet beswaert, niemant anders als fijn Koninckl. Majesteyt van Spangie en deffelfs Ministers veroorfaecken, fijn Keurvorftel. Doorl. oock noyt het tegenwoordig middel van Rechten foudé by de hant genomen hebben, wanneer van de Spaenffe tot nu toe oock maer een sekere en vafte hoop ware gemaect en gegeven geworden, maer als die Schult der Subfidien in figh felfs liquide en oprecht, op een uytftellende Verbinteniffe, *Pacta publica*, en opgegeven Koninckl. Woort, is gefondeert, en fijn Keurvorftel. Doorl., by ontftenteniſſe en onthoudinge der Subfidien, de felve uyt het fijne niet alleen eenmaels heeft moeten hergeven en verſchieten, en by fijn Koninckl. Maj. en deffelfs Ministers niet geen gedachten, na Maenden en veele Jaren folliciterens, iets vruchtbaarlijckx heeft kunnen helpen, maer men heeft hem van d'eene Plaets tot d'andere te vergeefs geremitteert, met Wiſfels en Affignatien, de welcke niet geaccepteert en fonder effect zijn geweest, afgewefen, in der daed en waarheyt niet anders gefocht, als fijn Keurvorftel. Doorl. van den eenen tijdt tot den anderen op te houden, en die faeck by figh felfs te traineren; doch is fijn Keurvorftel. Doorl. en deffelfs Staet diergelijcke omleydinge en tergiverſatie langer te lyden ongelegen gevallen: Daer-en-boven, dat het is een faeck van groote confequentie, dat men Potentaten en Princen, om de felve mede in een faeck te trecken, veel beloofte, doch daer na, en wanneer door der ſelver redelijcke Affiftentie en Godts goedertierentheyt 't werck figh wederom verandert, ſoo trouwelijcke geprefteerde vrundſchap vergeet, 't gene beloofte is, te rugge treckt, en de Bondverwanten alleen blood den Vyand, en de ſchade over den hals wil trecken en laten, ſoo heeft fijn Keurvorftel Doorl. dit alles niet alleen door eygen Gefantschap aen het Koninckl. Spaenffe Hof en tot Bruffel laten remonſtreren, maer oock door menigvuldige ſchryvens reïtereren, en eyndelijck en daer boven alles niet te obtinieren is geweest, aen beyde ſyden deſe duydelijcke verklaringe laten doen, dat de felve dan by ſodanige gefchapentheyt der faecke en omftandigheden, en daer niets te doen was, als nu geneceſſiteert en gedrongen wierdt op andere toegelatene en gebruyckelijcke middelen tegens fijn wille te gedencken, waer door hy fijn betalinge en ſatisfactie konde erlangen, waer toe hem dan der Volckeren en alle andere

Rechten by dese jegenwoordige conjuncture geen streckelijcker en bequamer aen de Hand gegeven zijn, als dat de selve van sijn Schepen op die maniere en wyse, gelijk geschiedt is, most bedienen, de welcke doch geenlins geordonneert zijn geweest uyt andere Potentaten en Princen Schepen de Koninckl. Spaensse Ondernemen hare Goederen te nemen, maer sijn blood alleen aen de Konincklijcke en andere Spaensse Schepen en Goederen te houden, en sulckx alles by soo verre haer de defentie niet en werde afgedrongen, sonder geweld en offensie: Invoegen dan sijn Keurvorstel. Doorl. by dese faeck de geringste intentie, voornemen of wil niet hadde iemant, veel minder sijn Koninckl. Majesteit van Spangie, te beledigen, of de selve tegens recht en met sijn wil iets contrarie te doen; gelijk de selve dan bereyt en willig is, soo haest de selve sijn satisfactie, 't zy door aennemelijke betalings-middelen, of door sijn Schepen, sal hebben bekomen, alle verdere diergelijke actien ter Zee in te trecken, en verders niet te begeeren noch te pretenderen, gelijk sijn Keurvorstel. Doorl. sulckx alles met meerder circumstantien aen sijn Koninckl. Majesteit van Spangie selfs geschreven heeft: de selve en twijfelt oock niet, maer heeft veel meer dat vast en secker vertrouwen, dat yder een dat afgedrongen, doch rechtelijck en niet ongewoonlijck middel, in sodanige gelegentheden sal goet keuren en approberen, oock 't selve daer omtrent alle goede bevoorringes bewysen; gelijk dan de selve met bysondere danckbaerheit erkent, dat uw Hoog Mog. sijn uyt Vrund-Nabuurlijcke affectie presenteren het hare te contribuëren, ten eynde sijn Keurvorstel. Doorl. sijn billijckmatige satisfactie moge bekomen; oock daer-en-boven, als het nodigh is, hare Mediatie aanbieden en presenteren. Nademael nu de meer-hooggem. sijn Keurvorstel. Doorl. buyten sijn voornemen tot genes Menschen offensie sal strecken, soo sal sijn Keurvorstelijcke Doorl., soo haest de selve tot sijn satisfactie effective sal gekomen zijn, niets meer pretenderen, maer soo haest sijn Schepen, soo wel alle andere actien, in dese faeck itil staen, oock alle 't gene, dat sijn Schepen van de Spaensse Schepen en Goederen hebben bekomen, sonder verder versuym en volkomentlijck te laten restituëren.

't Welck meer-hoogstged. sijn Keurvorstel. Doorl. haer Hoog Mog. Extraordinaris Envoyé, den Vryheer van Amerongen, op sijn overgegeven Memoriael tot Resolutie te verleenen, genadigst heeft aenbevolen. Gedaen tot Cölln aen de Spree den 28 September 1680. Was getekent,

Fredrick Wilhelm, Churfurst.

Daer benebens wierdt oock aen gemelde Heer van Amerongen de volgende Brief door den Secretaris Fuchs/ voor de Koning van Spangie/ gegeven.

Schrijvens van de Keurvorst van Brandenburg aen de Coning van Spangie.

DOORLUCHTIGSTE.

DEwyl het geen, dat onlangs in de Zee, by Oostende, tusschen uw Koninckl. Majesteits en onse Schepen gebeurt is, met een verkeerde interpretatie aen uw

uw Koninckl. Majesteit overgebracht kan werden, soo kunnen wy niet nalaten, of wy moeten 't geen (dat wy nu geheele 5 Jaren lang aen uw Koninckl. Majesteit hebben doen vertonen, soo door een groot getal van onse Ministers tot Madrid en Brussel, aen de selve, en aen de Gouverneurs van de Nederlanden) de selve weder in gedachten brengen, op dat hy daer door de grootste en rechtvaerdigste oorfaecken, die de saeck daer toe gebracht hebben, sien kan. Uw Koninckl. Majesteit weet wat tusschen de selve en ons heyliglijck gesloten en over-een-gekomen is, en dat wy van onse kant 't selve met geen minder oprechtigheyt geheelijck en buyten onse obligatie met onse en onser grootste schade hebben vervult; van welckers herhaling wy, met voorbedachten raedt, niet willen spreucken, dewyl niet alleen de werelt dese dingen niet alleen bekend zijn, maer dewyl oock uw Koninckl. Majesteit in alle sijn Brieven en Antwoorden, aen ons en d'onse geschreven, betuygt heeft, dat hy geheelijck van ons voldaan is, en dat hy niets meer van ons begeert: maer wy weten niet, hoe dat het is gekomen, dat in tegendeel niets van dat gene, 't welck den inhout en trouwe van de Verbonden met een openbare dispositie vereyfchten, aen ons gepresteert is; want niet alleen dat Subsidie-Gelt, 't welck in 't Contract beloofd is, is noch soo onvoldaan, dat'er noch wel 2 Millioenen Gouts te betalen zijn, maer oock in de Vrede, de welcke uw Koninckl. Majesteit met den doen ter tijdt algemeene Vyandt gesloten heeft, is niet om ons, noch de gene, de welcke, om de gemeene saeck, tegens 2 seer machtige Coningen met seer groot vertrouwen, en met niet minder schade van ons, den Oorlog hebben gevoert, gedacht; maer de geheele werelt heeft ons eerder, niet sonder verwondering, van alle hulp berooft en verlaten gesien, ja gedrongen, om dat gene, 't welck Godt en de gerechtigheyt gegeven had, te restitueren. Vergeefs hebben wy op de getrouwheyt van de Contracten, 't welck het heyligste onder de Menschen moet zijn, gesteunt; ja het behaegde uw Koninckl. Majesteit en onse andere Geallieerden, voor de welcke wy soo menigmael ons Leven, Bloed, Krachten en Goederen verspilt hadden, dat sy onstot een Offer, gelijk als voor het weder-krijgen van haer welvaren, souden offeren. Hoe hart dit geval ons geweest heeft, laten wy uw Koninckl. Majesteit oordeelen; nochtans hebben wy tot noch toe geen klachten gemaekt, en wy hebben anders niet gedaen, als de gene, de welcke Schipbreuk lyden, die, de Plancken los zijnde, arbeyden, om ten minsten eenige van de Goederen, als sy 't Schip niet kunnen behouden, de woedende Zee t'ontrucken; in dier voegen soecken wy, pericul lydende, en geen winst doende, ons altijd van schade te vermyden: En wy begeeren niet meer, als dat het schuldig Gelt ons betaelt werdt, en een oprechte waerdeering van de geleden schade geschiedt, als kennende niet billicker gevonden werden, so men de rechte dispositie van 't Tractaet of de naekte gerechtigheyt wil aensien. Maer hoe langsaem en voorsichtig wy in 't eyssen op die manier zijn geweest, kan niemant beter als uw Koninckl. Majesteit en sijn Ministers bekend zijn: wy stellen het aen uw Koninckl. Majesteits kennisse, hoe menigmael wy in 5 Jaren, en daer boven, uw Koninckl. Majesteit door onse Afge-

fondene over dese faeck vermoeyt hebben, en hoe oprechtelijck wy hem, als wy niet konden krijgen, hebben doen verklaren, dat wy, hoewel onwillig, en daer tegens stryden, door de overvloedigheyt van onse klachten, gedwongen wierden, om andere middelen uyt te vinden, door de welcke onse rechtmatigste begeertens voldaan konden werden; 't selve hebben wy aen de Gouverneurs van Nederlandt, tot de welcke wy dickmaels uyt Spangie, gelijk uyt Nederlandt na Spangie, als een kaetsfende Bal, gefonden zijn, doen representeren, oock voor weynig dagen door onsen Minister, den Vryheer van Spaen, tot Brussel, maer vergeefs: En onse Ambassadeurs, noch Brieven uyt Spangie en Nederlant, hebben niet anders mede gebracht, als onnutte woorden, maer uyt de welcke genoegsaem bleeck, dat ons niet geprefteert soude werden, noch dat'er geen hoop meer overig was. Maer dewyl die schade, de welcke wy door dese laetste Oorlog, en om de assistentie, aen uw Koninkl. Maj. gedaen, hebben geleden, noch in ons en onse Onderdanen Ingewanden drukt, soo hebben wy niet anders kunnen doen, als op alle redenen te dencken, om dat te remediëren; en dewyl uw Koninkl. Majest. hier op der Aerde voor geen Rechtbanck kan geroepen werden, hebben wy 't gene gedaen, dat in sulcken geval een particuliere, sijn faecken voorstaende, geoorloft is, de welcke de Goederen van den Debiteur kan aentasten, en soo lang houden, tot dat men hem voldoet: derhalven hebben wy oock onse Schepen gelast, om de Spaensse Schepen en Waren, buyten vyandlijcke actie, als daer sy door geweld, dat haer eerst aengedaen wierd, toe gedrongen werden, soo lang te houden, tot dat oock ons in alle redenen voldaan is: maer soo ver is'er af, dat uw Koninckl. Majesteyt sich daer door gequetst kan houden, dat hy 't liever mag erkennen (achtende de faeck t'eenemaal buyten effect) voor een remedie, die wy aenwenden voor een Vriendt, en door de publijcke gerechticheyt; want wy vervolgen ende vindiceren altijd op een civile manier dat gene, dat onse is, en van een ander tegen recht gehouden wert. Vorder hebben wy voorgenomen een vaste Vriendschap en ongeschonden Recht van Nabuurschap met uw Koninckl. Majesteyt te houden: en indien uw Koninckl. Majesteyt 't selve met die patientie en voorfichtigheyt doet, als hy kan, so twijffelen wy geenfins, of hy, overvloediglijck de gerechticheyt van onse faeck siende, sal aen onse rechtmatigste begeerte met billijcke reden voldoen, 't welck indien geschiedt, soo fullen wy noch besorgen, dat de aengehouden Schepen en Goederen gerestitueert, en alles in die staet wederom gebracht sal werden, als Vrienden en Naburige Princen betaemt: met welcke hoop wy aengedaen zijnde, soo bidden wy God, dat Hy uw Koninckl. Majesteyt seer lang in goede gefontheyt wil bewaren. Gegeven in ons Casteel Cölln aen de Spree, den 22 September 1680.

En dewijl oock gedachten by de West-Indische Compagnie deser Landen waren / dat gemelde Brandenburgse Schepen / die nae 't nemen van 't voorgedachte Schip nae West-Indien waren gezejlt / eenige Commerciën op de kust van Guinea souden soecken te doen / 't welck maer alleen aen gemelde Com-

Compagnie / met uytfluytinge van alle andere / toekomt / soo had ged. Heer Envoye last / om daer mede ober te spreken ; doch den Keurvorst verstaerde gants geen meeninge daer omtrent te hebben / en dat sijn Schepen tot andere saecken daer souden geëmployeert werden ; en aldus is dese saeck / sonder meer berwydering / of dat'er iets naders in gedaen is / dit gantsche Jaer gebleven.

Ondertusschen quam den Prince van Parma in 't midden van October tot Ostende / nae dat in Zee door eenige Engelsse Fregatten was gewaerschoot / en oock in Engelandt aen Landt getreden. Sijn Doozsaet den Hertogh van Villa Hermosa (die / vooz sijn vertreck uyt de Spaensse Nederlanden / tot Brussel en op andere Plaetsen de ordinaire en extraordinaire Imposten had gesocht te bekomen / en waer ober op d'eerste Plaets al eenig gewelt van Ploudering / &c. dewijl de Gemeente daer toe niet wilde consenteren / had geweest) van sijn komst verwitticht / quam hem tot omtrent Gent te gemoet / en verwelkomde hem daer / van waer hy / als hem het Commando en de Bestiering overgegeven hebbende / door Vranckrijck nae Spangien vertrock. Gemelde Prince / in gebolge van dien / in 't Gubernement tredende / vout de saecken soodanig niet / als hy wel in Spangien gewenscht had ; en dewijl een Siechte / die men oordeelde / dat uyt het stinckende Water / dat hy Scheep genutticht had / sproot / daer hy quam / is het gantsche Jaer geen Reformatie in de saecken van de Spaensse Nederlanden geschiedt.

Wegens de saecken van de Conferentien tot Kortrijck / die men nu meende / dat / met de afftaut van de Spaensse wegens den Citul van Bourgondien / mede souden voortgaen / is niets gebolght / alsoo den Franssen Commissaris de Pelletier meest gedurig absent was , inwoegen de Spaensse / dewijl Vranckrijck zich ondertusschen van meest al de Plaetsen / die het onder sijn Dependencien reekende / meester maecte / door haer Envoye de Heer Fuen Mayoz in November de volgende Maent aen haer Hoog Mog. lieten overgeven.

DE verscheyde difficulteyten , die de Commissarissen van den Coning van Vranckrijck tot Kortrijck hebben op de baen gebracht, om de beginselen van de Conferentien op te houden , zijn aen uw Hoog Mog. en de gantsche Werelt soo bekend , dat men die niet behoef te verhalen ; want na dat ged. Conferentie most beginnen , is de principale Commissaris van de Coning van Vranckrijck niet verschenen , soo dat men in sulcke importante saecken tot de gemeene rust heel weynig of niet advanceert , en men siet daer door , dat'er geen lust aen de Fransse syde is , om daer over op minnelijcke wegen te handelen , volgens de dispositie van de Vrede van Nimwegen ; maer 't geen noch het wonderlijckste is , is dat den Alder-Christelijcksten Coning , altijd gepretexeert hebbende , dat hy sig bediende en soude bedienen met geweld , om possessie te nemen van 't geen hy seyde , dat hem toebehoorde , indien de Conferentie tot Kortrijck niet soude beginnen , zich tegenwoordig , terwijl de gefeyde Conferentie in attitude is , om wederzijdts Pre-

tentien op 't minnelijckst af te doen, van het selve gewelt bedient, gelijk als hy noch leest heeft gedaen, latende de Inwoonders van Virton en St. Mard citeren, dat sy in de tijd van 40 dagen den Eedt van Getrouwigheyt aen Vranckrijck sullen doen. Het is een soo openbaren inbreeking van de Vrede tot Nimwegen, en een saeck soo contrarie aen de Justitie, en 't gemeene gebruyck, om met gewelt te ageren, terwijl men door minnelijcke wegen kan en moet handelen, dat den ondergeschreven Envoyé extraordinaris van Spangie sig geobligeert vint, om seer instantelijck te bidden en te versoecken aen uw Hoog Mog., dat sy de nootfakelijcke remedie willen applicueren tot een saeck, die haer van soo na by raect, en waer aen sy so geïntereßeert zijn. Gedaen in den Hage, den 27 Novemb. 1680.

Getekent.

De Fuen Mayor.

Maer de saeck is echter 't gantsche Jaer blijven traineren/sonder dat'er iets in gebordert is.

Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie / voorgenomen hebbende een Voyagie na den Heer Hartogh van Bruynswijck en Lunenburgh tot Cell te doen / had sich den 16 September / na dat sulckr alborens aen haer Hoog Mog. had laten bekend maecten / die hem oock geluck op de Rease wenschten / upt den Hage over Soestdijck derwaerts begeben / en quam nen 22 dito tot Cell / alwaer hy Persoonlijck door den Hartog wierdt ingehaelt / die verselt was met alle sijn Guardes du Corps / een Regiment Dragonders en 22 Karossen / yder met ses Paerden / met de welke hy hooggem. sijn Hoogheyt te gemoet reed / den selven met alle toegenegene teechenen verwelkomde / in sijn Karosse ontfing / en al om de hooger Handt gaf ; aldus wierdt sijn Hoog Mog. / onder 't losbanden van 't Canon / 't blasen van Trompetten en 't slaen van Crapaucken / binnen Cell gelept / en met alderhande divertissementen deftig onthaelt. Den 24 dito verrock sijn Hoogheyt met hooggem. Heer Hartog na Hanover / om daer aen dien Voyst mede de visite te geven / gelijk onder een deftige inhalinge / daer 't Guarnisoen in de Wapenen stont / geschiede ; doch keerde / na gehouden Maeltijt / weder na Cell / en van daer na Ebsdorf / om aldaer het vermaeck van de Harte-jacht te nemen / gelijk aldaer / gedurende eenige dagen / gedaen wierdt. Men meende / dat de Heer voyst van Brandenburg sich op dese komst na Maegdenburgh soude begeben hebben / om met sijn Hoogheyt aldaer te spreeken ; doch dewyl die 't selve / om eenige inconvenienten / niet raedsaem vond / verrock hooggem. sijn Hoogheyt den 13 October van Hanover selfs naer Potsdam / alwaer sijn Heer voystel. Dooz. sich onthield / en quam daer den 17 dito / werdende van hooggem. Heer voyst een stuck weegs in 't gemoet gereden / en aldus ingehaelt : Erst quam 't Lijf-Regiment te Paert / een Ketel-trommer / 16 Hof- en Velt-Trompetters / in gecharreerde Libzey / en de Caballiers van 't Hof wel gemon-

monteert : hier op volgde sijn Keurvorstel. Doorl. met sijn Hoogheyt in een vergulde Chiese ; doen 24 Pages in gechamarreerde Livrey ; daer op quam men 2 Karossen / daer den Keur-Prins en de andere aenwesende Vorstel. Personen in saten : daer na veel Karossen / Chiesen / 6 Trompetters en de Garde der Crauwanten van 't Slot / nevens 2 Compagnien van de Lijf-Guarde te voet : 's avonts wierdt sijn Hoogheyt van den Keurvorst deftig getraecteert uyt vergult Silver. Den 22 daer aen arriveerde sijn Hoogheyt tot Berlijn / alwaer hy de Kust-kamer / 't Arsenael en andere dingen besagh ; oock liet den Keurvorst hem de wercking van eenige Bomben en Dinn-kogels besien : doch gem. sijn Hoogheyt keerde dien avont noch weder na Potsdam / en trock den 24 van daer na Hanover / alwaer hy den 24 dito arriveerde / en deftig wierdt onthact / doch begaf sich / na dat daer noch eenige dagen had gebleven / weder na Hollandt / en quam den 11 November weder in den Hage / alwaer hooggem. sijn Hoogheyt van alle Collegien / ober sijn geluckige wederkomsst / wierd begroet.

De Keurvorst van Ceulen bleef dit Jaer noch al volharden / om door sijn Resident van der Weecken by haer Hoog Mog. om d' Evacuatie van Hasselt en Masseyck aen te houden : doch gelijck haer Hoog Mog. altijt hadden verklaert / soo verklaerden sy als noch / dat sy niet gesint waren gem. Plaetsen te behouden / maer die te restituëren / soo ras sy satisfactie op hare pretentien / wogens d' achterstallige Contributien in 't Sticht Ceulen / en de Sommen / die de Steden Deventer en Swol ober brandtschattinge hadden moeten betalen / souden hebben ontfangen : doch hoogh-ged. Heer Keurvorst sustinerende / dat hem de gem. Plaetsen eerst behoorden ingerupmt te werden / heeft mede by de Rijckx-Vergadering tot Regensburg en sijn Keyserl. Majestejt instantien gedaen / dat sy hem daer in behulpigh by haer Hoog Mog. souden willen zijn : Gelijck den Keyserl. Resident / den Heer Cramprecht / daer toe Commissie ontfangen hebbende / den 16 Mey aen haer Hoog Mog. ten dien eynde een Memoriael heeft overgelevert ; waer op aen gem. Keyserl. en Keurvorstel. Residenten Cramprecht en van der Weecken tot antwoort wierdt gegeven : Dat haer Hoog Mog. haer genegentheyt genoegsaem hadden doen blijcken, om gem. Plaetsen te evacueren door haer aanbiedinge, om de pretentien, die sy tot last van sijn Keurvorstel. Doorl. hadden, door wederzijts Commissarissen af te doen, of die anders aen Arbiters te submitteren ; doch dat de selve nu noch, tot een teecken van haer sonderlinge genegentheyt, om eenmael van dese saecken in der minne af te wesen, verklaerden te vreden te zijn aen gem. Arbiters, de welcke tot het termineren van de voorsz. differeerden souden werden geëligeert, voor af te verblyven en te termineren, of d' Evacuatie van de voorsz. Steden Hasselt, Masseyck en Hornes behoorde te geschieden, voor en al-eer de voorsz. minnelijcke Conferentie over de voorsz. pretentien sal werden gehouden, dan of de minnelijcke Conferentie en 't Verbliff en de Uytpraeck, die by ontstentnisse van dien mosten volgen, eerst behoorden voort te gaen, en sulckx, of en hoe verre de voorsz. Evacuatie behoort te blyven

geaccrocheert aen de voorz. minnelijcke Conferentie en het Verblijf en de Uyt-
spraeck, die soude moeten volgen, in cas de voorz. minnelijcke Conferentie
vruchteloos quam af te lopen, en dat dit alles was 't geen met eenig recht van haer
Hoog Mog. gevergt konde werden. En aldus is dese sacck 't gantse Jaer in dese
staet gebleven.

Wegens het inboeren van een 60^r Penningh door hoogged. Heer Keurvorst
van Ceulen op de Goederen / die langs de Riebijer de Maes quamen / is mede
seer veel te doen geweest / sonder dat 'er echter een volkomen uytflagh van is ge-
komen.

Dit Jaer hebben haer Hoog Mog. de Heer van Citters verkooren tot Am-
bassadeur ordinaris van desen Staet aen 't Hof van de Coning van Engeland/
in plaets van den Heer van Leeuwen à Leyda / en is gem. Heer in die qualiteyt
doch derwaerts verrocken.

In gelijcke qualiteyt is mede de Heer van Starrenburgh aengenomen / om
wegens desen Staet aen 't Hof van de Coningh van Franckrijck te resideren :
doch gem. Heer aldaer aengekomen zijnde / ontmoete eenige difficulteyt over het
Ceremonieel / dewijl de Franssen niet verstonden / dat hy met de Guardes in
Bataillie gerangeert / en slaende Crommels / gelijk aen onse Extraordinaris
Ambassadeurs was geschiedt / ter Audientie ontfangen soude werden : doch
gem. Ambassadeur aen haer Hoog Mog. daer ober schrijvende / soo oordeelden
die / dat sulckx hem soo wel als d' Extraordinaris Ambassadeurs toequam / te
meer / alsoo d' Ambassadeurs van Venetien en Sabopen sulckx genoten / en dat
het doock een out gebruik booz d' Ambassadeurs van desen Staet was geweest.

Tusschen Denemarcken en desen Staet is mede eenige moeyte geweest ober
een Deens Scheepje / genaemt de Coznelta / 't geen door de Belwinthebbers
van de West-Indise Compagnie / alsoo het op de kust van Guinea quam han-
delen / was geconfisqueert ; doch 't selve is van dit Jaer noch niet afgedaen.

Den Staet van Oorlog was in dit Jaer bykans op de selve voet als van het
voorzedene Jaer opgesteld / als dat 'er eenige veranderinge in sommige Posten
wierdt gemaect.

Daer was mede een Doozslag gedaen / om 36 nieuwe Schepen / van 80 / 70 /
60 en 50 Stucken te bouwen / in de tijdt van 2 Jaren / 't geen alle Jaren een
Millioen en 45000 Guldens soude komen te bedragen ; en wierdt 't selve van
eenige Probitiengeapprobeert.

In 't laetst van April is een stoute Actie binnen 's Hertogenbosch by de Papi-
sten voorgeballen / in 't professien van een jonge Dochter tot een Klop of Quessel /
dewijl de Stadhouder en de Dienaers van de korte Stock in haer Ampt / het
geen sy daer onttrent mosten waernemen / om 't selve te beletten / en de Kerck /
daer dese Professie geschiede / te verstoren / feptelijck door een groot getal Offi-
ciers en Soldaten wierden verhindert ; inboegen haer Hoog Mog. aenstonts
oorde aen den Hoog-Schout Haesfelt sonden / om den Paep Wassenberg / die 't
selve

selve had bedient / te appreghenderen / gem. Kerck booz 't Landt aen te slaen / en tegens de Burgers / die daer mede handdadig aen waren geweest / sijn actie te institueren : de Militairen / welcke sich daer by gebragt hadden / wierden oock gearresteert ; en ingeolge van dien wierdt den gem. Paep Wassenbergh gebannen / en andere in Geltboeten gecondemneert.

In 't Sticht Utrecht was den 27 April een andere actie geschied / wyl eenen Jacob Louis Picker / die gebannen was / sich ver stout hebbende / om met de Weduwe Gravinne van der Rath / en eenige andere / met Roers en Geweer / in 't Doop Linschoten weder te komen / dooz den Onder-Marschalck wierdt gelast / om sich gebangen te geven / doch hy sich daer tegens opposerende / soo wierdt aenstonts dooz desselvs Geselschap geschoten / waer dooz een van sijn Assistenten doodt ter aerde viel ; den boozn. Picker batte onderwyl den Onder-Marschalck by 't Hair / en schoot hem met een Pistool dooz 't Hoofst doodt ; een ander van sijn Dienaers wierdt met groote Hagel oock in de Borst geschooten / als mede den Bode van 't Doop / die noch een klepne Quetsuur met een Degen kreeg ; waer op sy haer retireerden : Doch den Hove Provintiael van Utrecht hier van bericht / stelden 1000 Guldens op yder van de gene / die daer by was geweest / en wierdt de Gravinne Weduwe van der Rath naderhant gekregen.

Op Woensdag abont / zijnde den 24 Julij / is tot Heusden een groot or geluck geschiedt / dewyl de Blixem / met Donner vermengt / na dat het dien boozmid-dagh by hart gewaeyt had / aldaer in de Kruyt-Toren sloeg / inboegen den selven Toren wierdt aengesteeken / en dooz de slag van 't Buskruyt het Casteel dede opbliegen / blijvende niet anders staen / als een Gebouw / 't geen des Gravinns Apartement genaemt wierdt : de Bugh / Bomen en Hoben wierden gants om verre gewoopen / en al wat rondom het Casteel was t'eenemaels geruineert / soo dat d'eene Steen op d'andere niet en bleef : de Hobenters Vrouw wierdt stuck-gewijse van onder de Ruinen gehaelt / en de Vrouw / die op het Casteel woonde / sich op het Onwe'er willende bergen / wierdt dooz een Balck / die de Armen van beyde haer Kinders stucken sloegh / te rugh gehouden : de Schildwacht op de Wal wierdt met sijn Schilder-hupsje / en 't Roer in de Hant / doodt in een Kruyl gebonden. In verscheyde Hupsen sag men 5 a 6 Doodden / daer onder sommige swart verbrandt : Ettelijke wierden noch half levendig en seer gewondt ypt de Nerde gegraven / doch stozben meest naderhant : Eenige saten op de omgewoopen Hoopen half doodt van schrick / en dozsten niet ypt haer Hupsen halen / ypt breeg / dat de Muuren en Balcken haer souden overstelpen. De gantsche Slijck-straet / die by 't Casteel was / is weg-genomen / en zijn daer oock de meeste Dooden gebonden. In een Hups lagh een Vrouw met een half-jarig Kint in de Schoot doodt / gelyck oock een Man / met een ander Kint tusschen de Beenen / doch 't selve kiert noch levend daer ypt gehaelt. Een Vrouw / die een Koe melchte / was de Burch op en de Cong ypt de Mont gerten. Dit is alles omtrent het Casteel geschiedt / doch de Stadt was oock aen

Vensters / Daken / Tichelen en Gevels beschadicht. Indien de slag na de Stad was gevallen / soude noch meer schade geschiet zijn / doch de meeste Steenen zijn na de Zuidzyde van de Stadt ober de Wal geworpen / en lagh het daer soo vol / dat men niet groote moeyte daer ober most gaen. 70000 Pont Bus kruyt en eenige 1000 Granaten waren in den Toeren / soo dat de selve een verbaerlijcke slagh gaf.

Den 24 September is 't omtrent Gorcum gebeurt / dat de Pachters van Leeuwen en Kozt / met 2 andere / komende van Woerum met een Schuyt / hebben ontmoet een Backer en een Molenaer / met een Schuyt met 8 a 10 Sacken Meel / komende van de Dalemse Molen / die gesloochen waren / waer ober de Pachters die aenjaelden / maer den Molenaer is buyten bootz gesprongen en ontswommen / dat den Backer wel mede poogde te doen / maer wierdt by de Pachters achterhaelt / die hem na Gorcum willende brengen / is hy nochmaels uyt de Schuyt gesprongen / en aen den Dijk geswommen / stellende het op 't loopen / maer van den boorz. Kozt gevolgt zijnde / die op den Dijk / en hy aen de beneden-kant / liep / soo wierd hy gestut door een Hups / de Swaen genaemt / waer op sich weder te Water begaf / maer vermoeyt zijnde / en op 't Hooft geslagen van de Pachters / wierdt hy te swack / en scheen te sullen verdyncken ; 't welck een Schipper / daer omtrent zijnde / stende / wilde hem helpen / maer den Pachter meynende / dat het maer gemaeckt spel was / deed met dreygen van een lang Roer / dat hy hadde / den Schipper stil houden / waer door den Backer verdronck. Op den 25 dito / als 't Verpachtinge binnen Gorcum was / bleef het noch al vzedig / maer 't Lijck / om te beschouwen / wat lang zijnde blijven leggen / en vast Volck / meest Vrouwen en Jongens / op den 26 tsamen troppende / zijn gelopen na 't Hups van dito Kozt / daer sy de Glasen inwierpen ; doch de Magistraet ordze stellende / dat de selve in de Gevangenisse wierdt gehaelt / is 't Volck van dit afgewecken / maer gelopen na dat van van Leeuwen / die sich rustigh te weer stelde / sich posterende in de Deur van 't Hups ; maer terwyl daer 't Volck af-weerde / wierdt geboodschapt / dat sy van achteren begonden te ageren / soo dat sig daer na toe begaf / dan de hoop te sterck bindende / is deur-gegaen : ondertusschen wierden sijn Glasen uytgeworpen / en eenige Soldaten / by 't Graeuw komende / zijn in 't Hups gedrongen / alwaer sy de Sp-kamer geplondert hebben : waer van in den Hage tydinge komende / hebben de Heeren Gecommitteerde Raden aenstonts 400 Mannen te voet en eenige Compagnien Ruyters van de Gardes derwaerts gesonden / welke met haer / en met dito van Leeuwen / op den 29 dito daer binnen zijn gekomen : maer wat moeyte aengewend wierdt / men kon geen Attestatien krijgen tegen die 't Hups hadden geplondert / maer wel tegens de Pachters / soo dat seer wepnig daer in konde gedaen werden.

Na dat de Brede tusschen die van Algiers en desen Staet was gemaeckt / gelijk wy in ons voozgaende Deel hebben gesept / hadden haer Hoog Mog. de Ra-

Ratificatie al in 't voorszeden Jaer door af gesonden / om soo alle Hostiliteyten te
 doen ophouden / terwijl de Presenten van 't Canon verbaerdigt wierden / om
 mede derwaerts geboert te werden: En hadden haer Hoog Mog. eenen Ja-
 cobus Collins tot Consul Generael derwaerts aengestelt / om de Interesten
 van onse Natie aldaer waer te nemen / terwijl de Commissarissen Thomas
 Hees en Jacob de Paz na de Ratificatie weder herwaerts stonden te komen:
 doch in Januarij quam van gem. Commissarissen bericht / dat de Regeeringe
 aldaer de Vrede niet wilde aenbaerden / vooz dat het Geschut tot Algiers was
 gekomen: waer op haer Hoog Mog. resolbeerden / dat het selve met den Con-
 sul Collins in een van 's Lands Oorzog-schepen derwaerts geboert soude wer-
 den / en dat / so'er ondertusschen eenige Schepen door die van Algiers genomen
 mochten wesen (gelijck wel van 3 a 4 geschiede) dat sy die souden soecken we-
 derom te krijgen. Gemelde Consul Collins daer op met het Schip Middel-
 burg / Commandeur Karel van der Putten / en 't Schip de Prins van Portu-
 gael / benebens het bewuste Canon / vertroocken zijnde / quam den 22 April op
 de Kreede van Algiers / daer men over de komst van dese Schepen en Presenten
 groote blijdschap betoonde / met het lossen van 't Canon / soo van 't Casteel / in de
 Stadt / als mede van de Schepen / die aldaer lagen / werdende in sodanige wijze
 gesalueert / als noch oyt aen eenige Christenen is geschiedt: Als de Presenten
 aen Landt gebzacht waren / wierdt het Canon gelost / en de Vrede by de gantse
 Douane geconfirmieert / by 't welke present waren den Commissaris Jacob
 de Paz / den Heer Dr. Hees / den Schout-by-Nacht Karel van der Putten /
 en den Commandeur van 't Schip de Prins van Portugael / aen alle de welcke
 in de Douane een Zetel wierdt gegeven / welke Cere noyt aen de Christenen
 aldaer is bewesen: splieden deden wel groote instantien tot restitutie der Sche-
 pen / Goederen en Volck / genomen en opgebzacht / sedert dat de Ratificatie van
 haer Hoog Mog. tot Algiers was gepresenteert / maer konden niet obtineren:
 sy deden daer na een tweede instantie / om maer het Volck / dat in die tijdt tot
 Slaven gemaecht was / te mogen byz hebben / doch konden niets verwerben:
 maer de Douane protesteerde van te willen blijven by den Text van de gesloten
 Vrede / seggende / dat de selve soude ingaen / soo haest de beloofde Presenten tot
 Algiers souden zijn gekomen; dat sy oock dese eeuwiglijck wilden onderhou-
 den / sonder die eenigstins te violeren. Als de Vrede in dier voegen gepub'iceert
 was / wierdt het Geschut gelost van 't Casteel / upt de Stadt / van de Schepen /
 tot Algiers horende / als mede van de Schepen / die daer gekomen waren / de
 Trompetten geblasen / en voozts andere Vreugde-teeckenen bewesen: De
 Douane bereerde daer op verscheyde kostelijke Presenten aen haer Hoog Mo-
 die in 't Schip van den Schout-by-Nacht Karel van der Putten gedaen wier-
 den / bestaende in 3 Charpen om 't Lijf / 3 Kroers met haer toebehoren / rijcke-
 lijck met Gout ingeleyt en geborduurrt; 3 Zabels / mede upttermaten kostelijck
 gewerckt; 2 van de schoonste Paerden / die daer te Lande gebonden wierden;

een Strups-vogel / 2 Leuten en meer andere vremdigheden. Hier op ver-
trocken de gem. Oorlog-schepen met meerged. Commissarissen Jacob de Paz
en Thomas Hees weder na Livorno; en den Consul Collius schreef aen haer
Hoog Mog. wegens de ommegangh van die van Algiers de volgende Brief/
welcke wy hier sullen inlassen / om te betonen / dat sy in veel dingen de Christe-
nen beschamen.

Extract uyt een Brief, geschreven by den Consul Tollius, den 4 Mey 1680.

IN dien ick nu buyten 't voorschrift van mijn Ampt mocht gaen, soude ick met
gunstige permissie van uw Hoog Mog. gaerne dese weynige remarques van de
Algeriner aert en ommegang hier byvoegen, namentlijck, dat ick in veele van
haer meer trouwhertigheyt, eerlijckheyt en beleeftheyt bespeurt hebbe, als in de
meeste Christen Natien. Men gebruyckt hier een Gebed in plaets van Eed, die
sy meenen, dat niet licht vaerdig gedaen, veel weyniger gebroocken magh werden.
Men weet hier van geen kuyperyen, noch factien in de Regeeringe, die alle Repu-
blijcken ruïneren, maer men observeert de rang van ouderdom in elck Employ,
en klimt men van d'eerste of laegste trappen successivelijck in alle Eer-Ampten;
soo dat een gemeen Soldaet selfs Koningh van Algiers kan werden; oordeelende,
dat het beter is een bequaem Persoon tot Eer-Ampten by gevalle verheven te
sien, als de Republijck door twist en tweedracht te verscheuren. Men estimeert
hier niemant om sijn Goed, maer om sijn goede qualiteyten, hoe groote Ravens
en hoe gierig sy ook mogen zijn; en sy vertrouwen malkander alles op haer woort,
uytgefondert haer Wyven en Kinders. Bedriegeryen heeft men niet te verwach-
ten, als van Joden en Tagarins. Dronckenschap is'er een gruwel, en werdt niet ge-
pleegt als by weynig Renegaden. Zedigheyt en respect voor sijn meerder is ver-
wonderlijck, waer van dit tot een proef diend, dat'er in 't lefen der Vrederis-Arti-
culen voor eenige 1000 Toehoorders geen 't minste gerissel, 'k swyge geraes, ge-
hoort wierdt; en d'Overheden en d'Ouders werden van haer Onderdanen en Kin-
ders met een Kus op de Knie en Handt begroet, waer van d'een en d'ander met de
benaminge van Vaders veeltijts geëert werden, zijnde Baba soo veel als Abbâ, of
Vader. De stilswygentheyt is'er soo seecker, dat schier een yder by de Conferen-
tien geadmitteert werdt, sonder eenige vrees, dat'er iets tot nadeel van 't gemeen
aen andere Natien, veel min Vyanden, sal ontdeckt werden. De Paga van de Sol-
daten geschiedt van 2 tot 2 Maenden, sonder eenige Solliciteurs, in 's Konings
Huys, en daer mede werden alle bedriegeryen geweert; 't getal is ten meesten tijd
18000 Man, waer van de Gagie alle Jaren accresseert, soo dat die 't langst gedient
heeft, de hoogste Soldy treckt. Hier tegens hebben sy oock hare swackheden, die
ick niet sal ophalen, om dat het beter is sijn het goede voor te stellen, als swackhe-
den te bevytigen. Hier mede eyndigende, &c.

Algiers den 4 Mey 1680.

Doctj

Doch gem. Consul Collins echter met die van Algiers niet komende accoz-
deren / soo schreef de Regeeringe in 't begin van July een Brief aen haer Hoog
Mog. / met versoek / dat sy den selven wilden te rug roepen / en een ander in
sijn plaetse stellen; en committeerde meer-gemelde Regeeringe eenen Louis
d'Azvedo tot haren Resident alhier; 't welck by haer Hoog Mog. wierdt toe-
gestaen: Jacob de Paz / die tot L'iborno was geboren / wierdt weder by pro-
visie gecommitteert / om in desselvs plaetse derwaeris te gaen; en hebben haer
Hoog Mog. naderhant eenen Harel Alexander van Berck daer toe gekosen.

Op het versoek van de Gouverneur van Suriname / Hepsius / namen
haer Hoog Mog. voer / om 150 Man derwaerts te senden / en gemelde Colonie
daer door in staet te houden / gelijk oock geschiede; doch onder wijl was ged.
Gouverneur / na eenige dagen siechte / aldaer gestorven.

Yt Oost-Indien heeft men dit Jaer met de Schepen / die onse Compagnie
van daer heeft bekomen / tydinge gekregen / dat den Rebel Cromiaya / daer
van wy in de voorgaende Mercurius hebben geseyt / door ons Volck op een
Hoogte beset zijnde / door sijn eygen Broeder was gedood / gelijk oock noch een
jonger Broeder van den selven / die in sijn plaets wilde treden / waer door nu al-
les aldaer gestilt was. Men kreeg oock tydinge van een groote Aertbevinge in
China / gelijk yt de volgende Brief van Batavia is te sien / die wy / om den
Lefer te voldoen / hier sullen inlassen.

Verhael van d' Aertbevinge in China.

Op den 28 dagh van de sevende Maent; 't welck is den 23 Augusti 1679, om-
trent ten 10 uren voormiddags, is in de Keyserl. Hooft-Stadt Pequing, mits-
gaders d'omleggende Plaetsen, voorgevallen een schrickelijcke Aertbevinge, waer
door binnen en buyten de Stadt meest alle de Huysen nedergestort zijn, en onder
de selve veel Menschen, waer door eenige zijn gewond, en andere door een schric-
kelijcke doot omgekomen, welckers getal men tot op heden niet heeft kunnen
uytvinden: 2 Hoofden van seeckere Gedierten, uyt Kalck en Aerde gecomp-
seert, die boven op de Poort van 't Keyserl. Paleys seer vast en onbeweeglijk ston-
den, zijn mede door de kracht der geseyde Aertbevinge ingevallen. Binnen den
omtreck van 't Paleys zijn alle Gebouwen, de Huysen van Staet en Policye, mits-
gaders alle de Wooningen der groote Mandarijns, met der selver geheele Fami-
lien, ter neder gestort. Den Keyser heeft aen de groote Mandarijns, die over de
vijf deelen der Stadt Pequing het Gesag hebben, belast en aenbevolen, dat sy sels
van alles souden vernemen, en het voorgevallene hem bekend maecken, bysonder-
lijck op wat wyse en maniere men d'arme en nootdrustige Menschen soude kon-
nen te hulp komen: welcke, na dat sy alles doorsien, en ten opsicht van 't getal der
arme Menschen reeckening gemaect hadden, hebben aen sijn Keyserl. Majesteyt
gerapporteert, dat soo wanneer een ygelijck 2 a 3 Schuyten Silver (welcke Schuyt
yder 10 Rijkxdaelders komt te bedragen) gegeven wierden, sulckx wel bestaen

konde: doch zijn Majesteit 't selve voor te weynig oordeelende, belaste, dat men uyt de Keyserl. Schat-Kamer 100000 Schuyten Silver soude lichten, mitsgaders de selve na vereysch der presente noot en gelegentheit verdeelen. Van den eerste tot de 2 achter-een-volgende en verdere dagen heeft sich d'Aerde dagelijckx vijf ja sevenmael komen te bewegen, doch niet met sodanige kracht, als wel op d'eerste geschiedt was, waer over de gemoederen der Menschen en Pequingse Burgery seer wierden verflagen, soo dat niemant in de vervallen Huysen heeft willen blijven wonen: de Soldaten, Mannen en Vrouwen waren hier over meest bedrukt, om dat sy niet hadden waer van te leven; by daeg lagen sy in de groote hitte der Son, en 's nachts onder den kouden Hemel; met ongelooflijcke smerten en ongemacken den tijdt doorbrengende. Den Keyser seer bekomert over de schade en neerlage, die in de naestgelegen Plaetsen door d'Aertbevinge mocht geschiedt zijn, heeft een der groote Mandarijns, Samoho genaemt, sericuselijck aenbevolen, dat van al het toegedragene inspectie soude nemen; die, om 's Keyfers bevel te gehoorsamen, bericht dede, dat op den 23 Augusti in de Stadt Tongsiu (die een dag reysens van Pequing leyt) na dat den Hemel met donckere en duystere Wolcken overtrocken was, en d'Aerde sich buyten gemeen quam te ontroeren, alle Keyserl. Magasijnen, de oude en nieuwe Muren van de Stadt, met verlies van veel Menschen, onder de voet quamen te vallen, ja dat van 10 Gedeelten der Stadt maer een onbeschadigt overgebleven was; welckers bedroefde staet van alle Menschen beklaegt wierd: den Bevelhebber over de Keyserl. Magasijnen aldaer, van d'Aertbevinge vry geraeckt zijnde, is terstont tot Pequing na den Keyser gereden, met bekentmaeckinge, dat alle de mindere Gefaghebbers en Dienaers van de Magasijnen, door de gedurige Aertbevinge ter neder geslagen, in vreesse waeren, dat het overige van Rijs en verdere Provisie, door practijck van eenige Schelmen en Dieven, stont wegh-gesleept te werden: doch zijn Keyserl. Majesteit heeft daegs daer aen 1600 Soldaten na de gem. Stadt Tongsiu gefonden, om goede opsicht over de Magasijnen te nemen. Men heeft oock aen den Keyser bekent gemaect, dat de principaelste Gefaghebber over de Schepen aldaer (wiens Huys door d'Aertbevingh uyt de gront omgekeert wierdt) door desselfs invallen is komen te versmoren. De Keyserl. Rentmeester, op seeckere dagh de Keyserlijcke Schatkamer visiterende, hoorde, dat eenige Mandarijns, door een schriftelijck Vertoog, aen den Keyser bekent maecten wilden, dat'er by dag en nacht in seeckere Huysen Silver gedragen wierdt, 't welck bevonden zijnde, dat het gestolen was, soo zijn de Handdadigers terstont gevat, en is 't selve aen den Keyser bekent gemaect, die na de waerheit van de saeck heeft laten vernemen. Zijn Keyserl. Majesteit alle de onheylen, soo wel binnen als buyten de Stadt voorgevallen, considererende, heeft desselfs principaelste Mandarijns in de volgende manier aengesproken.

V An den beginne af, dat de Koninckrijcken en Heerschappyen haer oorspronck gekregen hebben, tot dese tegenwoordigen tijdt toe, heeft de ervarentheit geleert, dat de

Regeerders der Rijcken, die rechtvaardige Wetten gaven, en haere Beveelen na reden en billykheyt hebben doen uytvoeren, den Hemel altijd genegen en toegedaen is geweest, ja datse overvloet van alles hebben gehad, in een gedurige Vrede geleest, en door geen Oorlogen of andere rampen zijn beroert geworden; maer wanneer sy den Hemel, door haer bose daden, getergt hebben, soo was 't gevolgelyck, dat door der selver vernielinge den toren des Hemels wederom most gesilt worden. Wy hebben onlangs de groote kracht van een ongehoorde Aertbeving gevoelt, die ons ongetwijffelt den toorn des Hemels, door onse Sonden vergramt, heeft verkondigt. Ick beken, dat ick, mijn Mandarijns, en verdere Onderfaten; daer toe oorsaeck gegeven hebben, want mijn Regenten, soo wel omtrent my, als elders, liegen al te samen, verdraeyen mijn loffelijcke Beveelen, volgen binnen en buiten 's Hof's de quaetste manier des levens, zijn begeerig na winsten en rijkdommen, en smeden alle practijcken, om te bedriegen, ick verswijge andere gruwelijcke lasteren, die sodanig geweest zijn, dat den Hemel, tot wraeck aengedreven, de Aerde bewogen heeft, om soo veel Steden en Menschen te vernielen. Wat is'er dan overig, als dat ick en alle Onderdanen deses Rijckx, met het verlaten van't vorige quade leven, een beter leven aenvange: daerom verfoey ick in U E. tegenwoordigheyt mijn eygene begane fouten, en verwachtte van U E. en de verdere Regenten, dat gy my met suyvere trouwe en een oprecht gemoed, sonder aensien van vreesse, alle mijne ongerechtige en boose Daden wilt openbaren, op dat wy de Toorn des Hemels door een beter leven mogen komen te versetten.

Wat Christen sou dit kunnen verbeteren? En is't niet grootelijckx te vreesen, dat de Heydenen tegens veel Naem-Christenen ten Jongsten Dage fullen opstaen, en haer veroordeelen.

Dese grootē Keyser (die sijns gelijcke in de Werelt niet heeft) is door de gedurige overlast, welcke hy van de afgevallen Chinesen, die ons van 't kostelijck Eylandt Formosa wel eer berooft hebben, lijd, bewogen geworden 2 voortreffelijcke Gefanten herwaerts te senden, om onse hulp te Water tegens haer te verfoecken; en zijn die Gefanten in onse Buurt gelogeert, 't welck my gelegentheyt geeft, om haer (voor ons vreesde) manier van leven te sien, en my van haer Lant wat nader te informeren.

Aen een andere Oort, namentlijck, aen de Kust van Cormandel, is door een schrickelijck Onweêr de Zee-foo ver Landwaert ingedreven, dat ontelbare Menschen en Beesten verdroncken zijn, behalvens de kostelijcke Koopmanschappen, Dorpen en Steden, die hier door vernielt zijn. Dese Vloet is oock op Jafnapatnam gevoelt, en heeft daer mede merckelijcke schade gedaen aen de Fortificatien, Beesten en Landen, maer van Menschen zijnder weynig gesneuvelt.

Soo slaet Godt aen d'eenē zy, en aen d'ander zy zegent Hy weêr; want voor weynig dagen is'er tyding gekomen, dat den Oorlog, nu eenige Jaren na den ander door de Ed. Compagnie op d'Ooft-Kust van Java gevoert, ten eynde liep, en den Rebel Trouniaya, die al dat spel geroockent had, gesneuvelt is; 't welck ons doet verhopen, dat de Levensmiddelen, die nu in dese Volckrijcke Stadt seer dier zijn,

ons

ons overvloedlijcker van die kant, welcke als de Spijs-kamer is, sullen toegebracht werden, 't welck in dese flechte tijdt den gemeene Man groote verlichtenis sal toebrengen. Hier mede, by gebreck van verdere gediensfijge stoffe, afbreckende, sal ick U E. beveelen in de bewaring van de getrouwe en Almachtige Godt, bidde Sijn Majesteit, dat Hy Sijn zegeningen over U E. gelieve te vermenigvulgen na Ziel en Lichaem, tot zaligheyt.

Terwijl wy nu van Wertbevingh spreekken / sullen wy mede gedencken de gene / die in Spangie / en bysonder tot Mallaga / is boozgefallen ; doch eer wy echter daer van handelen / moeten wy verhalen de overbloeyingen van Water / die aldaer zijn geweest.

Gants Spangie is dit Jaer met sulcken Droogte geplaegt geweest / dat niet alleen de Putten / Fonteynen en Rivieren uyt droogden / maer oock den Oogst bedorf / soo dat verscheyde Luyden en Beesten / by gebreck van Water / zijn vergaen. En tegens den Herfst ontstonden sulcke Tempeesten en Wertbevingen / dat verscheyde Plaetsen daer noch het gevoelen van hebben. Met het begin van September was'er schier doozgaens Vonder en Blixem / soo dat verscheyde Luyden daer van geraecht wierden. Den Hagel viel oock soo sterck in Pardo (een Lusthuys van de Koningen van Spangie) en daer omtrent / dat het de grootste Bomen om ver smeet / en soo veel Vogels en Beesten doode / dat niet alleen het Velt / maer oock de Rivier de Mancanarez / daer van bedeckt was : 't selve deed oock groote schade in 't Doorp van Foncarral : d'oude Brug van Aranda de Duero wierdt dooz de Wateren van de Rivier de Caegh / die overbloeyde / weggenomen / de welcke oock groote schade aen Aranjuez dede / alsoo het veel Menschen / Beesten / Bomen / Bruggen en Huysen mede sleepte. Diergelijcke schaden waren in meest al de Plaetsen van 't Koninckrijk / en verzoncken selfs daer dooz in een kleyne Doorp 40 Menschen : doch het meeste geschiede den 26 September tot Madrid / waer het Water sodanig over bloeyde / dat het selve in de Thuyne van de ongeschoeyde Augustijnen quam / en daer de Muiren om ver wierp. Het quam oock in de schoone Thuyne van de Gravinne van Ognate / en storte sich ver volgens in Huys / waer de lage Huysing / die met bzade Schilderyen en kostelijcke Meubelen was boozsien / heel bedorven wierdt : de Stallen / met een naburig Huys / wierden geruineert : En dese Stroom / om sich een passagie te maecten / nam 50 voet van een stercke steene Muur wegh / en liep alsoo in de Rivier van Prado : dese Rivier / zijnde een van de kleyfste van Spangie / s'wool dooz d'overbloeying van 't Water en de Regen sodanig op / dat het dese Muur bykans heel wegh nam / nevens 4 Wsere kroosters / en 't Krups van Via Saera : het woep de Brugh / die booz Buen Retiro loopt / om / en bzack een steene Banck in 't midden dooz. De selve Beek quam oock in de Thuyne van Postre Dame d'Atocha / na dat het de Muiren ongestort hadde / en liep self in 't Hospitaal Generael / alwaer het een steene

Boog met sich sleepte. Den 27 daer aen duurde ged. oberbloeping noch / met
 Sonder en Blixem / soo dat de Chuyuen door 't Water van Mancanarez wier-
 den geruineert / en de schoone Brug van Toledo / bestaende uyt 60 Bogen/
 weggenomen. Den 28 swol de Beek van Prado / door het Water / dat uyt de
 Bergen quam / sodanig op / dat het Delt rondom onder Water racchte : de Ko-
 ning van Spangie / die met de Coninginne dien morgen na Postre Dame d'A-
 tocha was gegaen / bond op sijn wederkeer het Prado vol Water / en al schoon
 een Karos kortz te boren daer door was omgestort / soo voerde men echter/
 dat die van sijn Majestept wel konde passeren ; de selve wierdt derhalben na de
 Brug van d'ongeschoepde Augustijnen gelept / maer daer omtrent gekomen
 zijnde / wierden de Muplen omgegopt / en schoon sy haer tweemaal oprichten/
 echter t'elckens weder neergestort / inboegen gemelde Karos noch met groote
 moeyte te rugh getrocken wierdt / en haer Majestepten na Buen Retiro mosten
 retireren.

Wp komen weder tot Mallaga / welke Stadt in 't Koninckrijk van Gra-
 nade / aen de Middellandse Zee / en 25 mijlen van de Straet / is gelegen ; de
 selve is groot / rijck en wel bevolckt : hier boelde men 's Woensdags den 9 Oc-
 tober een groote Aertbevinge / met soo hevige stoten / dat pder daer van ver-
 schyckit wierdt / doch de selve duurde niet langh : de Zee wierdt daer door soo
 beweegt / dat de Dissen van alle kanten uyt het Water sprongen / en de Sche-
 pen / die in de Haven waren / wierden wel 20 boeten verset / soo dat de Boots-
 gefellen niet anders dachten / of sy souden vergaen. De Haven en de Muuren/
 die aen de selve 3de zijn / wierden met haer Bolwercken / Corens en Fortifica-
 tien om ver geworpen. Van de 4 Parochien / daer de Stadt in bestaet / en daer
 in 4284 Hupsen zijn / wierden 1057 t'eenemaal vernielt / en 1259 sodanig aen-
 getast / dat sy herbouwt mosten werden / alsoo sy onbewoonbaer waren. Ver-
 schepde Kercken en kostelijke Paleysen boelden mede d'uytwercking van dese
 Aertbeving : 15 Kloosters van Nonnicken en Nonnen zijn vernielt / en booz-
 namentlijck dat van St. Francois / daer niet een Steen op den ander is geble-
 ven / en daer 14 Personen gedood en gequetst wierden. 4 Hospitelen / een Col-
 legie / het Bisschoppelijck Hups / dat van Don Diego d'Argote met sijn Coren/
 dat van Don Jean de Torres / dat van Don Diego de Cordoua / en een schoon
 Hups van de Cathedrale Kerck / wierden mede om ver gesmeten : dese schoone
 Kerck / die in 't Jaer 1521 vergroot en verbeterd is / beweegde verschepde mael
 op sijn 2 zijden / sonder beschadigt te werden. In de groote Dooz-stadt van los
 Perchelez zijn 225 Hupsen ter neer geworpen / en een groote party van d'In-
 woonders onder de Ruinen begraven geworden / soo dat met de Stadt 1282
 Hupsen zijn geruineert. Soo ras d'Aertbeving ophield / ging den Bisschop
 met de Geestelijckhept / op de Roomse wijze / na de Cathedrale Kerck / alwaer
 het Sacrament ten toon wierdt gestelt / de Mis gecelebreert / en Godt aenge-
 roepen / om sijn Genade af te bidden. Verschepde Inwoonders vertroochen sig

oock te Landwaert / vreesende nochtiraels van een Aertbeving aengetast te werden. Konddom Mallaga schudden en storten noch veel Hupsen ter neder. De Aerde opende sich op verschepte Plaetsen / en wierp soo overbloedig Water upt / dat het de Kebier deed opswellen en overlopen. Verschepte Hupsen in de Dozpen wierden of geschud of ter neer gesmeten. Tot Pizarra / een Burgt / 4 mijl van Mallaga / bestaende upt 24 Hupsen / wierden 15 daer van gerumeert / eenig Gebergte verset / en verschepte Menschen en Beesten weggenomen. Tot Alhabzin de la Cozré / 2 uren van Mallaga / opende sich de Muur 4 voeten breed / en quam daer na weder tsamen. De Colon men van Jaspis in de selve Kerck wierden van haer Pedestalen genomen / en weder daer op geset. Tot Competa / 6 uren van de Stadt / bleef van de Kerck niet ober als den Teber-nakel en een Crucifix : het Kloekhuys steunde maer alleen op een overblijfsel van een Muur / en de groote Kloek was op verschepte plaetsen gesleten. Tot Aloizana wierden 40 Hupsen ter neder geworpen ; gelijck getal in de Stadt Cartama / en soo veel tot Coin / en in alle dese Plaetsen wierden veel Personen gedood. Tot Groot-Alhabzin was de Kerck met 140 Hupsen vernielt ; 53 waren onbequaem om te wonen / en d'andere hadden sich alle beweegt. In de Stadt Mijaz / 5 uren van Mallaga / zijn 37 Hupsen ter neder gesmeten / en 15 Personen in de 2 laetste Plaetsen doodt gebleven. In de Stadt van Benal-Madéna is de Kerck om ver gevallen / en alle de Hupsen wierden onbewoonbaer gemaect. In de Stadt van Veles-Mallaga opende sich d'Aerde / en deed de Kebier / die daer dicht by loopt / opswellen / soo dat het Water sich 10 Piecken hoog boven sommige Hupsen wierp / en met desselvs val een groot getal daer van te grondt storte. Tot Alora wierden mede verschepte Hupsen ter neder geworpen / en beschadigde al d'andere / en bysonder het Klooster van St. Francois. Alle de Kercken van Granade zijn mede geschud / en daer was selfs een Capel in de Kerck van la Merce ter neer gevallen / soo dat het daer omtrent een droebig boorzval booz d'Ingesetenen was.

In 't begin van July gebeurden 't aen 't Hof tot Lissabon / dat een gebzaden Hoer / dat eerst aen den Prince en de Coninginne was gebzacht / en vervolgens aen de Princesse Infante / doch niet gegeten werdende / by een van d'Officiers / de Tacffel dienende / aen sijn Vrouw wierdt gesonden / welke 't selve soo d'ra niet gegeten hadde / of viel van qualijckte om ver / soo dat het gerucht sich aenstonts versprepde / dat men d' Infante had willen vergeven ; doch na nauwer ondersoek wierdt bevonden / dat de Vrouw een Colijck had gekregen / welke cesserende / het gerucht oock versprepde / te meer noch / om dat men het ond / dat d' Infante self daer van geproeft had / sonder eenig leet geboelt te hebben.

Een ander boorzval verstelde de Portugijsen niet min / want al hoorleden daer een Pulvelijck gesloten zijnde tusschen de Hartog van Schopen en d' Infante van Portugael / soo was bestemt / dat den Marquis de Dronero wegens gem.

gem. Hartog na Liffabon soude komen / om d' Onder-trouw in desselfs naem met d' Infante te doen ; en ten dien eynde had oock sijn Majestejt van Brackrijck een Oorlog-schip / 't geen door den Ridder de Lerp gecommandeert wiert / geseineert / om ged. Marquis na Liffabon ober te halen : maer 't gem. Oorlog-schip / sonder dat het den Marquis noch in had / voer aen de Riebt van Liffabon komende / wierdt hem 2 Portugijse Schepen ontmoet / die hy wilde doen strejcken / maer d' andere sulckx wapperende / soo brande hy ten eersten daer op in / en dreef haer op de blucht ; doch 't gerucht hier van tot Liffabon komende / soo wierdt het Volck soo ontfelt / dat sy de Franssen te lijf wilden / en oock al eenige aentasten ; maer den Prince Regent van bezadigder gemoed / en wel wetende / dat hem aen de vrientchap van Brackrijck veel gelegen was / stutte de vordere seftelijchheyt / soo dat noch alles in der minne afstiep.

Brackrijck was in het Ja-jaer seer niet Krooztsen gequelt / waer van niet alleen de gemeene / maer oock de Grooten wierden aengetast / en daer onder den Dausijn / Dausine / Prins van Condé en andere / soo dat men al voer haer dood begon te vreesen : den Prins van Condé gebuyckte de Remedie van een Engelsse Docto / die sich aldaer bevond / en Calborh was genaemt / en wierdt na eenige tijdt daer door genesen : de Dausine / als het hartste niet aengetast / geraeckte die mede quijt / maer den Dausijn had meerder gebaer / en dewijl aen sijn Persoon veel gelegen was / alsoo de Successie van de Kroon daer in bestont / soo wilde sijn Majestejt de Remedie van den Engelschen Docto mede wel gebuycken / doch wilde eerst weten van wat substantie de selve was / 't geen gem. Docto wapperende / vermits hy oordeelde / dat sijn Konst dan gemeen soude wesen / ten sy hem 50000 Kroonen daer voer wierden gegeven / soo dacht hoogged. sijn Majestejt desen epschal te exorbitant / inboegen na eenige deliberatie goet gebonden wierdt / dat men de Remedie van eenen Philips / die Discipul van desen Docto had geweest / soude gebuycken ; de selve wierdt wel goet gebonden voer eenige tijdt / dewijl den Dausijn de Kroozts daer mede quijt geraeckte / maer die gaf hem echter geen volkomen bevydingh / inboegen den voorn. Engelschen Docto weder daer ober gehaelt wierdt / en sijn misflagh bemerkende / bywillig aanbod / om de substantie te seggen / gelijk oock geschiede ; en alsoo men de selve van goede stof oordeelde / nam den Heer Dausijn dese Remedie in / en wierdt t'eenemaal daer voer van de Kroozts verlost / alhoewel het noch al eenige tijdt aenliep eer hy sijn volkomen gesontheyt weder kreegh : Gemelde Docto wierdt van sijn Majestejt met een vrabe Vereering hier ober beschoncken / en alle Jaeren 2000 Kroonen Pensioen toegelept.

In 't laetst van October is tot Ceulen een sonderling boozbal uptgebarsten / wijl de Magistraet en Gemeente op haer Burgermeesters onbernoeght (om dat sy meenden / dat die haer in de bedieninge van de Stadt niet trouwelijck

gedragen/ op onbehoorlijke wijsen na Cec-Ampten gestaen / de Gemeente be-
 rooft / en onbehoorlijke Geschencken ontfangen hadden) de selve reckereningh
 van alles wilden af-vordere : doch dewijl dit soo wat in de mont van yder liep/
 kreeg d'eene Burgermeester / Wolfskeel genaemt / gelegentheyt / om het in
 Berghs-landt t'ontsnappen/ doch de 2 andere/ genaemt Kroonenburg en Krebs/
 of sich niet schuldig oordeelende / of niet denckende/ dat men op die wijze tegens
 haer soude procederen/ bleven binnen Ceulen / inboegen sy / benebens meer an-
 dere Beampden / die men daer oock annex aen oordeelde / gevangen genomen
 wierden : de Magistraet versocht wel aen de Hartogh van Rientburg / dat
 haer gem. Wolfskeel mocht overgelevert werden / maer die sloeg het plat af/
 inboegen hy in December / op confiscatie van sijn Goederen / met Crommel-
 slagh wierdt ingeroepen / doch niet comparerende / soo wierden sijn Goederen
 aengetast / en sijn Hups / 't geen men wel het schoonste binnen Ceulen oordeelde/
 aen den Pausselijcken Puntius verhuurt. Sijn Keyserl. Majestejt hier van
 bericht / schreef aen de Stadt / dat sy met haer procederen soo lang stil souden
 staen / tot dat den Graue van Ottingen aldaer soude gekomen zijn / om sig ober
 de disordres te informeren / en de saecken te helpen accomoderen : gem. Graue
 quam oock ten dien eynde aldaer in 't midden van December / en wierdt door
 eenige Gedeputeerden van de Magistraet en Gemeente besocht / die hem vooz-
 hielden / dat het geen tegens de ged. Gevangens ondernomen wiert / niet ypt op-
 roer of quade genegentheyt van 't Volk geschiede / maer alleen om de Geltmid-
 delen na te sien / dewijl men / al schoon in 10 Jaer meer als opt te voren gecon-
 tributeert was / de Stadts Kas ledig vond / en dat sy daerom alleen maer reet-
 kenningh hadden begeert ; oock dat men menigbuldige blijcken van haer quade
 administratie vond / en dat sijn Keyserl. Majestejt seer qualijck geïnformeert
 most wesen / soo hy de Mediatie / op 't versoeck der schuldige / wilde aennemem ;
 verklarende vorders / dat sy hem in die gelegentheyt niet konden admitteren.
 Inboegen ged. Graue / siende dat hy daer niet konde opdoen / na eenige dagen
 verblijf vertrock : En onderwijl arbejde de Magistraet aen 't opmaecken van
 de Sententie tegens den gebluchten Burgermeester Wolfskeel / die echter niet
 vooz 't naeste Jaer yptgesproken wierdt.

De Keurvorstinne van Brandenburg verlost den 29 September van een
 jonge Princesse / die sonder groote pracht gedoopt wierdt.

De Coninginne van Denemarcken gelag mede den 5 November / 's moz-
 gens ten half 3 uren / van een jonge Prins / die / gedoopt werdende / Carolus
 wierdt genaemt.

In tegendeel storf in 't begin van November Graef Anthony van Olden-
 burg / zijnde een Natuurlijke Zoon van den overleden Graef / en die van sijn
 Majestejt van Denemarcken / wanneer 't Graeffschap aen den selven hy Erf-
 fenisse verviel / aldaer tot Stadhouder was gestelt.

Na dat het Koninklijk tusschen de Koning van Sweden en de Princesse van Denemarcken was gecelebreert / gelijk laetst is geseyt / wierdt tegens October een Rijcksdagh uytgeschreven / om 't Rijck Sweden weder in sijn vorige postuur te stellen / dewijl het dooz den laetsten Oorlog seer in Gelt-middelen en Macht was vermindert : de selve wierdt den 15 October begomen / na dat sijn Majesteit met de Stenden den Godtsdienst in de Kerck van 't Slot alvorens bygewoont hadde / als wanneer den Super-Intendent uyt Parwa / Heer Dr. Burry / de Predicatie dede / en de heift van 't 9 vers van het 16 Capittel van 't tweede Boeck der Chronicken uytleyde. Apt de Kerck begaben sich de Stenden na de Rijckx Zael / en den Koningh volgde haer met 16 Raden : soo als sijn Majesteit sich booz sijn Choon geset had / dede den Heer Graef Bengt Oxenstierna d' Menspzaeck in desselfs naem aen de geseyde Stenden : En na dat sulckx gedaen was / wierden de Propositionen dooz den Heer Cancellery-Raet Hooghuyfen opgelesen / die in de 4 volgende Poincten bestonden.

1. **D** At alsoo het Rijck tegenwoordig met den lieven Vrede gezegent was, hoe men de selve en des Rijckx seeckerheyt door Alliantien van buyten best soude behouden.
2. Het oprichten van een considerable Oorlogs-Vloot, met alles wat daer toe vereyscht en van noden was.
3. Het verstercken der Lant-Militie, om de Frontieren daer mede te voorsien.
4. Eenige middelen te beraetslagen, om 't Rijck uyt de swarigheden, daer het selve tegenwoordig in stack, te redden en te helpen.

Na dat dese Poincten afgelesen waren / dede den Landt-Marschal / Heer Nicolas Flemming / een Gratie aen sijn Majesteit uyt de naem van de Ridderchap / den Aerts-Bisschop booz de Geestelijchheyt / den Burgermeester Tegener booz de Burgery / en eyndelijck een Boer booz de Boeren. En wierd / na beele debatten / en dat de Burgery en Boeren hebig gestaen hadden / om de Goederen / die by Donatien van de Kroon verbzeemt waren / daer weder aen te hechten / den 2 December gem. Rijcksdagh geeyndigt / en een Besluyt vast gestelt / daer van wy / om dat het te groot loopt / alleen de substantie / gelijk als volgt / hier sullen inboegen.

NA bedancking aen sijn Koninckl. Majesteit over de gesloten Vrede, stonden sy toe (te weten, de Ridderschap en Adel) dat de Scheeps-Vloot, die in den laetsten Oorlog veel schade had geleden, op de voet van 't Jaer 1664 herbout soude werden in de tijdt van 2 Jaren, doch dat die van Calmar, Lehn en Blekingen, daer veel Eecken-Hout lagh, alleen souden gehouden wesen, om het gem. Hout op de behoorlijcke Plaetsen te voeren. Tot weder-oprechting van d' Armee bewilligde de Ridderschap, dat 3 Uytchryvingen op haer Boeren souden gedaen werden, 2 in 't Jaer 1681 en 1682, en de derde, soo het de nood vereyschte, in 't Jaer 1683,

en dat van 18 Huysen of Hoven, tegens 10 Kroonen elck Huys, een Soldaer soude onderhouden werden in de 2 eerste Jaren, maer in 't derde van elcke 20 Huysen; waer buyten noch gehouden wierden de Adel-huysen en andere, die sedert het Jaer 1638 niet geschat waren: doch dat wegens de Factoryen, Jagers-Stant, &c. daer misbruyck in geweest had, wierdt aen sijn Koninckl. Majesteit gelaten, om daer een getal Manschap op te houden: En wat de onderhouding der Bootslyden belangde, die soude op d'oude voet geschieden. Den Adel bewilligde, dat sy alle Jaren van yder Hof 5 Rijckxds. tegens Michiels-dagh souden geven, te reeckenen 3 Rijckxds. kopere Munt tegens een van silvere Munt; en soo iemant de selve Hoven in pant mocht aennemen, soude die gehouden zijn, om dit Gelt op te brengen; hier van waren echter haer Adelijcke Hoven, en die sedert het Jaer 1638 niet geschat waren, bevrijd: private Personen, aen wie eenige Goederen verpant waren, souden de vijfde Penning van Interest moeten geven. Van Scheeps-parten, &c. soude de tiende Penning moeten komen; en die gene, die iets in desen Tax verswegen, souden 2 Jaer Interesse moeten verliefen. Vorder wierdt geconsenteert, dat alle Graeffschappen en Heerlijckheden, die voor of na't Jaer 1604 waren uytgegeven, 't zy allodiael of feudael, met het aenstaende Jaer 1681 weder aen den Koning gerestitueert souden moeten werden, en dat de selve als van te vooren de eygendom souden behouden; en mosten alle Konings Hoven, Adel Hoven, &c. met de Renten van 1655 tot 1681 werden gereduceert. Oock wierden alle Besluit-Goederen in Sweden, Finlandt en d'Inlandtse Provintien, die over de 600 Rijckxds. aen silvere Munt bedroegen, aen den Koningh toegewesen, doch daer onder verbleef aen de Ridderschap en Adel; en soo iemant, die eenige daer boven had, de selve wilde weder inkopen, wierdt het vry gelaten, doch van Graeffschappen en Heerlijckheden soude afgeslagen zijn. De vryheden van Imposten op de gene, die over de 600 Rijckxds. hadden, wierden aen sijn Konincklijke Majesteit mede afgestaen; doch aen den selven oock gelaten, om arme Officiers, die haer Goederen mosten overgeven, te begifigen; gelijk oock met een verfoeck, en dat de koop van Koninckl. Goederen, die van de Koningen selfs was geschiedt, mocht geconserviert werden, en dat de Goederen, die met contant Gelt gekocht waren zedert het Jaer 1655, aen haer Besitters mochten blyven, dewyl voor die tijt de selve genoeg uytgevorst waren, &c. Den Koning wierdt oock versocht, dat hy 't Rijckx-besluit van Anno 1655 ten eersten in 't werck wilde stellen. De Geestelijcke Goederen in Lijflandt, die Anno 1655 in twijffel getrocken waren, wierden aen sijn Majesteit oock toegewesen: In Estlandt van gelijcken, als mede in Ingermanlandt, behalvens de Capitulatiën en Leen-Rechten, &c. van Koning Gustavus A^o. 1623. De Geestelijcke Goederen in Bremen en Verden, en de Tafel-Goederen in Pomeran, Rugen en Meckelenburg mosten den Koning oock gereduceert werden; gelijk oock in Schoonen, Hallandt, Blekingen, Bahus en Sempterlandt de Donative Goederen: hier by wierdt gemelt, dat gem. Goederen noyt weder van de Kroon souden mogen afgetrocken werden; en dat dit d'eenige en laefte

Reductie was, die de Standen fouden toestaen. De Geestelijcken consenteerden oock in 't vijfde van d'Inkomsten van haer Gewaffen, doch mits conditie, dat sy het daer in of in koper Geldt fouden mogen betalen. De Pastoren ten platten Lande beloofden van 64 Hoven in 't Jaer 1681 en 1682 yder Jaer 6 Tonnen Koorn te geven, mits conditie, dat sy voor yder Ton 9 Marck silver mochten opbrengen; doch, indien het de gelegentheyt mede bracht, fouden sy daer van verschoont blyven. Van 64 Man foude tot de Scheeps-Vloot in 't Jaer 1681 drie Marck silver, en 1682 de helft, zijnde anderhalve Rijckxdaelder, gegeven werden. Den tiende Penningh foude oock van d'Intersten van vruchtbare Capitalen betaelt werden. De Burgerfchap, boven dat die een gedeelte van haer Accijnfen atfont, bewilligde oock tot de Scheeps-Vloot en Soldatesque, 't geen de selve in 't Jaer 1674 had toegestaen, gelijk mede het tiende en vijfde van d'Intersten van Scheepsparien, &c. en vruchtbare Capitalen. Van Eygendoms Inkomsten foude mede de vijfde Penningh betaelt werden. De Boeren bewilligden noch voor de Scheeps-Vloot in 't Jaer 1681 en 1682 voor 't eerste Jaer 2 Rijckxd. en voor 't tweede een Rijckxd. van yder Hooft, en tot de Soldatesque in 3 Jaren yder Jaer de tiende Man.

Da den geëyndigden Rijckrdagh wierdt besloten / dat de Coninginne haer Intrede binnen Stockholm foude doen / en gekroont werden / gelijk oock op de volgende wyse geschiede.

Haer Koninckl. Majestejt quam den 4 December / ten 2 uren 's namiddags / niet een groot gebolgh / als in proccessie / in Stockholm / en dat in de volgende ordze: Eerstelijck reed een Marichalck vooruyt / daer na volgden 250 welgemonteerde Cravanten / d'Officiers in geborduurde Klederen, en de Garde te voet / bestaende in 12 Compagnien / alle met nieuwe Klederen en Paendels: hier op quam 't Koninckl. Regiment te paert / 1000 man sterck / met Holders en Harnas gemonteert: toen vertoonde sich de Ridderfchap te paert / alle met geborduurde Klederen en Schabzacken / seer kostelijck verciert / soo dat alles van Gout en Silber blonck: daer op volgde de Velt-Marschalck en Generallitejt / en eenige Karossen / schoon opgesmuckt / met kostelijcke Paerden / daer de Rijckr. Raden en Bedienden in saten / tusschen welke de schoone Karos van hare Majestejt / met Gout geborduurt / en van 6 schoone Paerden / Isabelle-couleur / getrocken / welckers Deck-kleden en Tuymen niet anders als met Gout en Edele Gesteenten geborduurt waren / quam, rondom haer Majestejts Karos gingen 24 Cravanten / alle in schoone Goude en Silber geborduurde Klederen / en daer achter volgden 8 Pagien met Mantels / alle met Silbere en Goude Gallon beset: Toen vertoonden sich noch 2 vergulde ledige Karossen van de Coninginne / niet 6 Paerden / en daer na 2 andere / met haer Staet-Luffers: daer op quamen 2 Compagnien jonge welgemonteerde Burgers te Paert. Wanneer sy booz 't Mees- of Kinder-hups in de Stadt quamen / stonden daer alle Kinderden op een gemaechts Galderp / half geel en half

half blauw gekleed / welcke op haer Majestepts aenkomst begonden te singen: Hoe schoon licht ons de Morgen-Ster, &c. De Burgerſchap ſtont over-al daer haer ged. Majestept paffeerde aen beyde zyden in de Wapenen / en ſy toog door 2 Eeren-Poortzen / d'eene op de Noord-Brugh en d'andere wat dichtter aen 't Slot oppgerecht zijnde. Ter halber wege ſtont haer Majestept ſtil/en commandeerde den Marſchalck Wiſſchenbergh / dat de Burgerſchap voozby haer ſoude pafferen / 't geen oock geſchiede / en namen de ſelbe daer na in haer vorige ordze weder poſt/als wanneer ſy weder voozby haer paffeerde. Met deſe Ceremonie op 't Slot gekomen zijnde/wierdt uyt alle de Stucken een generael falbo gegeven / te weten / van 't Slot 24 / dat men de 3 Kroonen noemt / van den Brunckenberg 18 / van de Scheepsholm 50 / Zupderholm 14 / en Zupder-fluys 16 ; daer na dede de Guarde te voet een falbo uyt Muſquetten / gelijk oock de Cravanten te paerde uyt haer Carabijnen en Piſtolen ; dit wierdt van de Burgerſ te paert nagevolgt / en vervolgens oock van de Burgerſ te voet : de gantsche Nacht was de Stadt vol vzeugt / alle Hupfen waren met Lantaerns / des Konings en Coningins Wapens behangen / en de Torens ſtaecken af / als of ſy vol Vuur ſtonden / ſulcken glans gaben de Lantaerns en Fackels ; kortom deſe Intocht geſchiede ſeer magnific en heerlijck. 's Anderendaegs den 5 geſchiede de Krooning : de Weg van 't Slot tot in de groote Kerck van St. Nicolaes en 't Nutaer was met rood Taken behangen / waer ober beyde haer Majestepten 's middags ten 12 uren in volle proceſſie en Konincklijke Klederen na ged. Kerck gingen ; den Koning ging vooz / met de Kroon op 't Hooft / hebbende een wit kleed aen / en daer ober een roode Sammijte Koninckl. Mantel / die met Hermelijnen geboert was ; 2 Kamer-Jonckers droegen de Sleep / en ober ſyn Majestept wierdt een Hemel van wit Silber-doeck door 4 Kamer-Jonckers gedragen : haer Majestept de Coninginne was oock in witte Klederen / en met een roode Sammijte Mantel / met witte Hermelijnen geboert / omhangen / en ober haer wierdt mede een witte Hemel van 4 Kamer-Jonckers gehouden / doch de Sleep droegen 4 Kamer-Jonckvrouwen : den Koning preſenteerde ſich in ſyn Habijt vooz het Nutaer / en wierdt / na een gehouden heerlijck Muſijck / de Coningin oock by den Nutaer gebracht / alwaer van d' Werts-Biſſchop van Uſſal het Sermoen tot de Krooninge wierdt gedaen / en van den ſelven omtrent 2 uren de Coninginne de Kroon op 't Hooft geſet / en haer de Scepter en Appel in de Handt gegeven : dit geſchiedt zijnde / ſoo wierdt het ſelbe met een ſeer heerlijck Muſijck / Paucken- en Trompetten-geſchal bekendt gemaect ; waer op als in een oogenblich van het Slot / Brunckenbergh / Scheepsholm / Zupder-fluys en Zupder-ſchans 't Canon geloſt wierdt / en van de Guarde te paert / de Cravanten / de Burgerſchap / de 12 Vaendels te voet / en ober de 1000 Man Ruyterſ een generale falbo geſchiede. Hier na wierden beyde hare Majestepten / in haer Koninckl. Klederen / en met de Kroon op 't Hooft / in de vorige ordze weder uyt de Kerck in 't Slot gebracht / alwaer
de

de Koninckl. Maeltijt gehouden / veel Silber Gelt uytgeworpen / en verschepte Fonteynen van roode en witte Wijn uytgestort wierden / werdende alles met een heerlijck Duurwerck besloten. Daer waren wel verschepte Spreucken hieren daer ter eeren van den Koningh en Coninginne opgerecht / doch om de hoortheit gaen wy die voorby.

Sijn Czaarffe Majestejt van Moscobien nam dit Jaer de resolutie / om sig in den Hutwelijcken Staet te begeben / en dede ten dien eynde alle de deftigste Maegden van sijn Rijck opsoecken / onder de welcke hy eene vond / die hem best behaegde / genaemt Ophimia Routefski, Nicht van Simon Ivanowitz Sabarofski; inboegen dat dit Hutwelijck in Augusti wierdt gecelebreert.

In 't laetst van 't Jaer is tot Koningsbergen mede een Hutwelijck gecelebreert tusschen Prins Lodewijck van Brandenburg / tweede Zoon van den Heer Keurvorst van Brandenburg / en de Princesse Radvivil, zijnde een seer rijcke Princesse uyt Littawen / en wierdt het selve met alle bedenckelijcke pracht en ceremonien voltrocken.

Wy keeren weder na Engelandt / als het Coneel / daer pder de oogen op geslagen had. Wy hebben laetst geseyt / dat het selve tegens den 31 October by een was geroepen / en als dan soude vergaderen / 't welck oock geschiede / want sijn Majestejt quam dien dagh in 't Hooger-hups / en na dat hy 't Lager-hups mede aldaer had beroepen / dede hy aen 't selve de volgende Harangue / die in een Papier / alsoo de selve by lang was / was opgesteld.

Mylords en Edelen.

DE verschepte Prorogation, die ick hebbe gedaen, hebben seer voordeelig voor onse Nabuuren geweest, en seer dienstig voor my, alsoo ick de tijt heb geëmployeert tot het maecten en voltrecken van een Alliantie met de Kroon van Spangie, ingevolge van die, welcke ick hadde met de Staten van de Geunieerde Provincien, en sy insgelijckx hadden met Spangie, bestaende in een mutuële verbintnisse tot secours en defentie. Ick hebbe alle de redenen van de Werelt te geloven, dat het gene, 't welck soo seer begeert was by de voorgaende Parlementen, nootfakelijck seer aengenaem voor uw moet zijn; alhoewel sommige wel konden gewenscht hebben, dat dese mesures eerder hadden genomen geweest; doch niet een Mensch kan met reden dencken, dat het nu noch te laet is, want die, welcke dese Alliantien begeeren te maecten, en welcke die begeeren te breecken, van een ander opinie zijn. En soo dese zijn de beste mesures, die genomen souden kunnen werden, tot de verseeckertheit van Engelandt, en de rust van 't Christendom, soo kunnen sy niet feylen in haer oogwit te bereycken, en de selve noch verder uyt te breyden en voort te setten, ten waer onse verdeeltheden van binnen onse vriendschap van buyten van minder consideratie quamen te maken. Om dit, soo veel

mogelijck, te voorkomen, soo vind ick goet aen uw te vernieuwen alle de verfeekeringen, die begeert konnen werden, dat niet van mijne zyde fal gebreecken, om uw volkomen satisfactie te geven, 't geen gy kond wenschen, tot de verfekertheit van de Protestantse Religie, welke ick volkomen ben ger'esolveert te maintineren tegens alle de Conspiratien van onse Vyanden, en met uw te concurreren in eenige nieuwe remedien, welke voorgeslagen fullen mogen werden, 'en bestaen met de preserveringe van de Successie van de Kroon, in de oprechte en wettelijcke loop van de nederdalende Linie: En ingevolge van dien, soo recommandeer ick uw de verdere Examinatie van 't Complot te vervolgen, met een strict en onzydig onderfoeck. Ick achte mijn self niet seecker, noch oock uw, tot dat die saeck afgedaen zy, en derhalven sal nodig zijn, dat de Lords in den Tour spoedigh te recht werden gestelt, op dat Justitie magh gedaen werden. 't Is niet van noden, dat ick uw segge, in wat gevaer de Stadt Tanger is, en van wat gewicht het is, die voor ons te preserveren. Ick hebbe, tot een machtige last en onkosten, een seer confidabel Secours derwaerts gefonden; maer om genoeghsaem soo grooten Macht te maintineren, als dien Oorlog sal vereyfschen, en de nieuwe Wercken en Fortificatien te maecken, sonder welke die Plaetse niet lang sal konnen gehouden werden, werdt soo grooten Som vereyscht, dat sonder uwe hulp 't selve niet aen te vangen is: derhalven legge ick de saeck voor uw open, en versoecke uw Advys en Assistentie. Maer dat ick estimeer boven alle de Schatten in de Werelt, en dat my grooter sterckte en reputatie fal geven, soo wel thuyt als buyten, als eenige Schat kan doen, is een perfecte Eendracht onder ons selven. Niets als dat kan 't Koninkrijck herstellen tot die sterckte en kracht, als 't selve schijnt verloren te hebben, en ons verheffen tot die confideratie, welke Engelandt gewoonlijck heeft gehad. Alle de Oogen van Europa zijn op dese Vergadering geslagen, en dencken, dat haer eygen geluck of ellende, soo wel als 't onse, daer aen dependeert. Indien wy soo ongeluckigh souden wesen, dat wy in sodanigen misverstant onder ons selven souden vervallen, als onse vriendtschap onseecker soude maecken, om op te vertrouwen, soo sal 't geen wonder zijn, dat onse Naburen nieuwe Resolutien fullen nemen, en misschien sulcke, als fatael voor ons souden konnen wesen. Laten wy derhalven forge dragen, dat wy onse Vyanden niet begunstigen, en onse Vrienden discourageren met eenige ontydige disputen. Indien sulckx komt te gebeuren, soo sal de Werelt sien, dat het mijne faut niet is, want ick hebbe gedaen alles wat voor my mogelijck was te doen, uw in vrede te houden, terwyl ick leve, en uw soo te laten, als ick sterve; maer van soo grooten voorsichtigheyt en soo goede affectie als de uwe kan ick niet van dien aert vreesen, maer ick vertrouwe op uw alle, dat gy uw uytterste debvoiren in dit Parlement sult aenwenden tot een goede en geluckige conclusie.

Den Cancellier seyde daer op/ dat het Lager-huys een Spreecker soude konnen verkiezen; gelijk oock aenstonts gebaen wiert/ en is/ op de voorslag van

Wylord Ruffel / eenen Mr. Williams verhoren / de welke dien namiddagh noch van sijn Majestejt wierdt geapprobeert. 't Lager-huys procedeerde dadelijck tot het doen van de Test onder hunlieden ; maer het Hooger-huys des Konings Harangue in acht nemende / delibereerden tot het opstellen van een Addres aen sijn Majestejt / waer hy al de gene / die binnen 2 Maenden nader ontdecking van 't Complot souden doen / pardon souden bekomen : 't selve wierdt mede in 't Lager-huys gesonden ; maer alsoo men daer oordeelde / dat dit al te ampel was / en dat oock de Lords in den Tour sig daer mede souden kunnen behelpen / soo begeerde 't gem. Huys / dat'er in geïnflueert soude werden / dat het Pardon alleen hoor die gene soude zijn / die on:deckingh tot satisfactie van het Huys deden / en die reets niet waren beschuldigt en gebangen geset : maer alsoo dit weder al te strickt was / wierdt op den 7 November de volgende Addresse wegens die materie aen den Koning overgelevert.

Met believen van uw Majestejt.

WY uw Majestejts gehoorzaamste en getrouwste Onderdanen, de Communs, in 't Parlement vergadert, seer yverig zijnde voor de preservatie van de Protestantse Religie, uw Majestejts geheyligde Perfoon en Gouvernement, en gesolveert zijnde te vervolgen, met een scherp en onzydig ondersoek, het vervloecht Paeps Verraet, 't welck ontdeckt is by de 2 laetste Parlementen, en 't welck gevoert en aengevangen is by machtige en rustelose practijcken en machinatien, specialijck gedurende het laetste Reces van 't Parlement, waer door verscheyde Personen afgeschrickt en moedeloos gemaect zijn, om te verklaren 't gene sy daer van weten: Soo verfoecken wy uw Majestejt ootmoediglijck, dat, tot securiteyt van sodanige Personen, welke willig zijn om bewys te geven, of vordere satisfactoire ontdeckinge, raeckende 't selve, aen dit Huys te doen, het uw Majestejt magh believen uw Koninckl. Proclamatie uyt te laten gaen, verseeckerende alle de geseyde Personen van uw gratieus Pardon, indien sy sodanige Bewysen geven, of ontdeckinge doen.

Sijn Majestejt gaf haer een gunstig antwoort / en betuygde / dat hy haer in 't ontdecken van het Verraet wilde helpen / gevende oock ten dien eynde 2 dagen daer aen de volgende Proclamatie uyt.

C H A R L E S R.

Alfoo wy door een Konincklijke sorge aengedaen werden, om de ware Protestantse Religie vastelijck te verseeckeren, en onse getrouwe Onderdanen dien aengaende volkomene satisfactie te geven. Soo is't, dat wy, om de schrickelijcke en verfoeyelijcke Paepse Conspiratie soo veel te krachtiger te ontdecken, en alle die gene, die eenige kennisse daer van hebben, soo veel te meer te animeren, om 't gene sy dien aengaende mochten weten, te komen ontdecken, geraden gevonden hebben dese Koninckl. Proclamatie te doen publiceren, waer by wy onse

Genade en Pardon beloven en verseeckeren aen alle die gene, de welcke binnen 2 Maenden na dato deses eenige informatie en getuygenisse aengaende de gemelde Paepse Conspiratie sullen komen te geven. Aldus gedaen in ons Hof tot Withal den 9 November 1680, en van onse Regeeringe het 32ste.

Dangerfield / zijnde een van de Getuygen van 't Complot / was ondertusschen in 't Lager-huys ontboden / terwijl men daer over de staet van de Partie handelde / om een breeder bericht van verscheyde dingen te geven: hy bracht derhalven daer eenige Beschuldigingen tegens de Hartog van York / de Graef van Anglesey / de Graef van Peterboroug / den Opper-Rechter Scrogs en Sr. Robert Hayton in / doch die van de laetste wierden 't waerst opgenomen / alsoo hy eenige tijdt daer na door den Spreeker / Mr. Williams / uyt het Lager-huys wierdt geset. En ondertusschen quam den Secretaris van den Portugijssen Ambassadeur / genaemt Don Francisco Ferrea in / en verklaerde / dat gemelde Ambassadeur hem 50000 Ponden beloost had / soo hy de Grabe van Schaftsbury / Gates / Bedlow en Dugdale wilde dooden; dat hy het selve al vooz eenige Maenden aen de Grabe van Clarendon had bekent gemaakt; en dat hy / vooz en na Wakemans Justitie / de Colck tusschen gem. Ambassadeur en den Opper-Justicier Scrogs was geweest: Doch of het selve soo breed is geweest / is twyffelachtigh / alsoo 't Lager-huys niet verder in die saeck gedaen heeft / als alleen een Pardon vooz gem. Dangerfield / Don Francisco Ferrea en andere / die mede nader Getuygen tegens het Complot inbrachten / by sijn Majestejt versocht / 't welck haer oock wierdt toegestaen.

Den Opper-Rechter North wierdt mede ingeroepen / om de Getuygenissen van Bedlow over te geven; doch seggende / dat hy die aen den Raedt had overgegeven / soo wierden de selve van daer gehaelt / en vooz 't Lager-huys gelesen.

Ondertusschen wierdt by 't Lager-huys mede ondersoek gedaen wegens het presenteren van Petitiën aen sijn Majestejt tot het sitten van 't Parlement; en dewijl sy 't selve een ontwojffelbaer Recht van de Onderdanen van het Koninkrijk oordeelden / verklaerden sy / dat de gene / die aen den Koning hadden voozgedragen / dat sulck oproerig was / de Privilegien van 't Vaderlandt hadden verhozt of herraden / en banden derhalven eenige / die sich daer tegens hadden gekant / uyt haer Vergaderinge.

't Gemelde Lager-huys voer daer op boozt tegens de Roomse / en leverde ten dien eynde aen sijn Majestejt het volgende Addres over.

WY uwe Majestejts gehoorsaemste en onderdanigste Subjecten, de Commons in 't Parlement vergadert, erkennen met danckbare herten uw Majestejts voorgaende Declaratien van vasthouding aen de Protestantse Religie, tot preservatie en protectie van dien; en hebt daer van uwe verdere verklaringe in uw gracieuse Aenspraeck aen beyde de Huysen van 't Parlement in 't openen van 't sel-

ve gedaen, by welke uw Majesteyt ons beliefd te commanderen, strictelijck te vervolgen het schrickelijck Paeps Verraet, sonder 't welke (wy gedragen ons aen uw Majesteyts oordeel) dat noyt uw Persoon, noch Gouvernement, noch Protestantse Onderdanen behouden kunnen wesen, als zijnde een gedeelte van de Roomse Religie of Papery, waer het te bekomen is, alle Protestanten, beyde den Prince en 't Volck, te extirperen: 't Welck heeft gecauseert in de Regeeringe van uw Konincklijke Voor-Vaders, sedert de Reformatie, de groote voorforge, van haer Onderdanen te verbinden tegens het weder-keeren onder het Pauselijcke Jock, tot die Eeden, waer by sy sweeren de Getrouwheyt aen haeren Prince. En alsoo nu de Oogen van alle de Protestantse Koninckrijcken ende Staten op ons geslagen zijn, en sien op uw Majesteyt, als het Konincklijke Hooft van soo veel Protestantse Landen, ende niet anders kan gehoopt werden, als een geluckige volkomen verseeckerings van onse Religie van binnen, ende dat uwe Majesteyt magh strecken tot de meeste protectie van die, van welke wy mogen verwachten een mutuële Assistentie, als zijnde gevallen in 't selve gemeen gevaer; soo verseeckeren wy uw Majesteyt ootmoedelijck, dat wy alsins bereyt sullen zijn uw Majesteyts Persoon en Gouvernement te preserveren, en te ondersteunen de Protestantse Religie, soo wel binnen als buyten: En versoecken ootmoedelijck uw Majesteyt, dat gene Personen wilt estimeren, welke ons voor uw Majesteyt anders sullen vertonen, als zijnde die, welke tweedracht tusschen den Koning en sijn Volck begeeren, en te vernietigen het vergaderen en sitten van Parlementen, en dat dese Paepse Deseynen mochten succederen, welke sy wel weten, dat andersins niet en kunnen gelucken, en 't geen sy noch onkennelijcker evident hebben gemaect in het interval van 't Parlement, met het continuëren van alle hare onvergelykelijcke devoiren, tot vervolg van haer vervloeckste en booste Deseyn, om haer eygen boose Crimen over te brengen op soo veele van uw Majesteyts getrouwste Protestantse Onderdanen, soo wel Edelen als andere, hopende daer mede dese te destrüeren, welke met de grootste sucht en oprechtigheyt hebben getracht haer te ontdekken en te vervolgen.

Waer op den Koning antwoorde.

Ick dancke uw, Edellieden, over de forge voor de Protestantse Religie: daer sal niet mancqueren van mijn zyde, om die te preserveren, so wel binnen als buytē.

En dewijl de hebigheyt tegens de Hartog van Jozck daer op weder te berde quam / alsoo die voor een Papis geoordeelt wierdt / resolbeerde het Lager-huy den 12 November: Dat alle de Conspiratien van de Paepse tegens den Staet gefondeert waren, om dat gem. Hartog Rooms was, en dat sy hoopten, dat hy tot de Kroon soude succederen. En daer op wierdt ordze gegeven / dat een Bil soude opgestelt werden / om den selven te seclunderen / gelijk oock geschiede / en wierdt daer toe het volgende geconcipteert.

Alſoo het bekend is, dat Jacob, Hartog van Jorck, ſigh van de Proteſtantſe Religie heeft laten vervoeren, en de Paepſe Religie aengenomen, 't welck niet alleen een groote couragie aen de Papiſten heeft gegeven, om te ondernemen een Hels en ſchrickelijck Verraet, tot verdelging van ſijn Majesteys geheyligde Perſoon en Regeering, maer oock om uyt te roeyen de ware Proteſtantſe Religie, ingevalle de geſeyde Jacob, Hartog van Jorck, quam te ſuccederen in de Koninckl. Kroon van ſijn Majesteys Koninckrijcken en Dominien, ſoo is niet manifeſter, als dat met de ſelve een ongeluckige veranderinge van Religie in deſe Koninckrijcken ſoude volgen: En, om 't ſelve te keeren en te weeren, is beſloten en geſolveert, met conſent en toeſtaen van ſijn Koninckl. Majesteyt, by en met conſent van de Geestelijcke en Wereldlijcke Heeren, compoſerende het Hooger-huys, en 't Huys der Gemeente, in dit tegenwoordig Parlement by een vergadert, en by der ſelver gefamentlijcke Authoriteyt, vaſt geſtelt en geſolveert, dat den geſeyden Jacob, Hartog van Jorck, ſal zijn, en by dit tegenwoordig Parlement is en blijft ge-excludeert, en voor altijt onbequaem gemaect, om te erven, te beſitten of genieten de Imperiale Kroon van dit Koninckrijk en van Yrlandt, en der ſelver Dominien en onderhorige Landen, en om te hebben of te genieten eenige Dominie, Macht, Jurisdic tie of Authoriteyt in de ſelve Koninckrijcken of Dominien, of in eenige onderhorige Landen van dien. En is vorders by deſe onſe Acte gearreſteert en by d' Authoriteyt van de ſelve als voorſz., dat ingevalle de voorſeyde Jacob, Hartog van Jorck, ſoude mogen hier namaels komen te pretenderen, t'ondernemen of te eyſſchen, om te poſſideren, te genieten of op ſigh te nemen, om te oeffnen of gebruycken eenige Heerſchappy, Macht of Gefagh en Jurisdic tie in de geſeyde Koninckrijcken of Dominien, of in eenige van de ſelve in 't particulier, in qualiteyt van Coning of Oppermacht ſtaet, dat in ſulcken gevalle de geſeyde Jacob, Hartog van Jorck, voor ſodanige onderneminge, in 't particulier of generael, ſal toegerekent en geoordeelt werden begaen te hebben en ſchuldig te zijn aen hoogh Verraet, en daer voor ſal verbeuren de boeten, ſtraffen en poenen, daer toe ſtaende. Vorders ſoo eenig Perſoon of Perſonen, wie en hoedanig de ſelve oock ſoude mogen wefen, en ſig by den voorſz. Hartog van Jorck voegen, om de ſelve te helpen pretenderen, toe te matigen of te attenteren, om den geſeyden Jacob, Hartog van Jorck, in de poſſeſſie of exercitie van eenige Koninckl Macht of Authoriteyt in de Koninckrijcken of Dominien voorſz., of ſal komen by geſchriſte, predikinge of advys, publiceren en ondernemen of verklaren, dat den voorn. Jacob, Hartogh van Jorck, te hebben eenig Recht, Titul of Authoriteyt tot het Officie van Coning of Opper-Magiſtraet van de Koninckrijcken en Dominien voorſz., dat alle ſodanige in 't generael, en elck in 't particulier van ſodanige Perſonen, ſulckx doende of ondernemende, daer voor ſal geacht, geëſtimeert en geoordeelt worden ſchuldig te zijn aen hoogh Verraet, en daer voor ſal verbeuren de breucken, boeten en poenen als voorſz. is.

Is vorders by d' Authoriteyt voorſz. en mits deſen gearreſteert, dat den geſeyde Jacob,

Jacob, Hartog van Jorck, niet en sal t'eeniger tijdt van en na den 15 deser Maent November 1680 vermogen weder te keeren in eenige van de selve Koninkrijcken of Dominien, en sulckx geschiedende, dat als-dan den geseyden Jacob, Hartog van Jorck, sal geoordeelt en gereeckent worden te hebben begaen hoogh Verraet, en daer voor sal onderworpen wesen en moeten lyden de straffe, boete en poene, daer toe staende. En of het quam te gebeuren, dat eenig Persoon of Personen, wie de selve oock souden mogen wesen, den voorn. Jacob, Hartog van Jorck, quame te helpen, om de voorz. wederkeeringe van den selven Jacob, Hartog van Jorck, te helpen faciliteren, dat in sodanigen gelegentheyt yder van de selve in 't particulier, en alle in 't geneael, sal geoordeelt schuldigh en vervallen te zijn in hoogh Verraet. Daer benevens is noch by de selve hooge Authoriteyt, als voorz. is, gearresteert, dat den selven Jacob, Hartog van Jorck, of eenige andere Persoon of Personen, wie de selve oock souden mogen wesen, en bevonden zijnde aen eenige van de selve bovenschreve Attentaten en Actien van hoogh Verraet, noyt of nimmermeer sullen mogen genieten eenige beneficie van Pardon, ten zy by solemnele Acte van 't Parlement, met particuliere expressie van hare Namen, en dat geen nole prosequi of borgtocht voor 't Proces of Gewysde, of eenigerhande beneficie sullen mogen of kunnen genieten, of tot het selve geadmitteert werden, noch oock niet genieten onder de hand, by verdrag of dissimulatie eenige faveur of gratie, na mede-aenwysinghe van de Mede-complicen in 't gene voorz. en vervat is in dese Acte. Vorders is mede gearresteert en verklaert, gelijk wy mits desen arresteren en verklaren, dat dese onse Acte sal zijn en blyven een vaste Wet voor alle Magistraten, Officieren en Onderdanen in de Koninckrijcken en Dominien voorz., gelijk de selve hier nevens werden gelaft en versocht, te apprehenderen en verseeckeren den gem. Jacob, Hartog van Jorck, of eenige met hem komende, om hem te beschermen in sijn voornemen; en ingevalle van resistentie, sodanig dat sy souden moeten vechten, om hem gevangen te krijgen, om de selve of eenige Persoon of Personen met force moeten subdiceren, voor alle welcke actie en doeninge den genen, die den voorz. Jacob, Hartog van Jorck, komen te attacqueren, werden geoordeelt wel gedaen te hebben, in conformité van dese Acte vervat, sullen blyven beschermt, beschut, bewaert en geindemneert van alle schaden. Vorders is mede gearresteert en verklaert, dat alle 't gene vervat en geconstitueert is in dese Acte, om te achten, te estimeren of te imputeren of toe te rekenen onbequaem te zijn, of onbequaem en inhabil te maecken of verklaren tot het onterven en frustreren van de Koninckl. Kroon van Engelandt en de Dominien voorz., dan den Persoon van Jacob, Hartog van Jorck, alleen.

En ingevalle den voorz. Jacob, Hartog van Jorck, quame te overleven den Persoon van sijn tegenwoordige Majesteyt, en de Hoirs van sijn Majesteyts Lichaem, soo sal de geseyde Koninckl. Kroon vervallen en descenderen op, en gepossideert werden by sodanige Persoon of Personen successivelijck, gedurende het leven van den voorz. Jacob, Hartog van Jorck, als soude toekomen 't Recht van Erffenisse

van

van de selve, even en alleens of den gefeyde Jacob, Hartog van Jorck, ware natuurlijck doodt geweest, en al schoon in dese Acte iets soude mogen schijnen tegen dese te contradiceren, sal 't echter stant grypen.

Vorders is verklaert ende gearresteert, gelijk verklaert werdt mits desen, dat, gedurende het leven van de Hartogh van Jorck, dese onse jegenwoordige Acte sal gegeven, belast en geordonneert werden, dat de selve alle Gerechts-dagen en generale Sittings van Rechters van Vrede in de Koninckrijcken en Dominien voerseft, opentlijck sal gelesen werden in alle Cathedrale en Parochiale Kercken en Capellen in de voorsefte Koninckrijcken, Dominien, &c. by de respectieve Personen en Bedienden, als vicaire Curaten en Voorlesers. En daer benevens werdt hier mede versocht, dat immediate na de gedane Godsdienst in de namiddagh, dat dese onse Acte alsdan sal gelesen werden tweemaal in 't Jaer, namentlijck, op den 25 December en Paes-dagh, gedurende het leven van den gefeyden Jacob, Hartog van Jorck.

Dese Acte/ na dat hy driemaal gelesen was/ en dat het Lager-hups hem den Titul had gegeven : Een Acte tot veyligheyt van de Protestantsse Religie, met het onbequaem maecten van Jacob, Hartog van Jorck, om de Keyserl. Kroon van Engelandt en Yrlandt, met de Dominien en Territorien daer onder behorende, te erven; wierdt na 't Hooger-hups gesonden/ om desselvs approbatie daer over te hebben: de Lords Russel / Capel en Montague / gevolgt van een groot getal van d'andere Heeren / brachten de selve aldaer: doch 't Hooger-hups twiffelde / of sy die behoorde aen te nemen / om te lesen / of niet; doch 't selve wierdt echter goet gebonden: En na dat die gelesen was/ in presentie van den Koning/ vond men 63 Stemmen/ daer onder de Bisschoppen/ tegens de Acte/ en alleen 30 booz / soo dat de selve dooz meerderheyt van Stemmen wierdt verwoorpen en afgewesen/ en 't Lager-hups van haer booznemen daer in ontfet.

De hevigheyt tegens de Roomse verminderde daer dooz echter niet / want een van de Lords in 't Parlement deed de volgende Reden tegens eenen Roger l'Esrange/ die booz Paeps geïnputeert was / en daer van wy booz desen meer gesegt hebben/ in 't volle Parlement.

Mijne Heeren.

M Eenigvuldig zijn de Deseeynen van de Papiſten geweest, om dese arme Natie van de Protestantsse Religie tot de Stoel van Romen over te brengen, en dat by alle mogelijcke ondermijningen die bedacht konden werden, gedurende het Reces van 't Parlement, self mer den haet van het vervloecte Deseeyn te werpen op de onnosselheyt van sijn Majesteys getrouwste Onderdanen. Wy hebben alrede een proef van die Comploteryen in Yrlandt gehad, en bevinden, dat hier ontallijcke Yren dagelijckx aenkomen, van welcke wy nu in overlegh hebben de Petitie van Mylord Dunbarton, een groot Romanist, om hier te blyven, allude-
rende

rende daer in met seeckere redenen, die na mijn opinie meer dienen, om hem te doen vertrecken. Ick kan niet dencken, dat sijn Majesteyt noch sijn Koninckrijk genoegsaem bewaert is, soo wy niet verlost zijn van dat Yrffe Vee, benevens alle andere Papisten; want ick worde gedrongen te seggen, dat wat sy oock mogen pretenderen, daer is niet eene of heeft een destructieve Gront, maer by gebreck van macht konnen sy dat niet in 't werck stellen. Ick soude niet een Paepse Vrouw begeeren, die hier soude blyven, ja soo veel niet als een Paepse Dogg, of Paepse Teef, of een Paepse Kat, die soude konnen blaffen of mauwen tegen den Coning. Wy zijn in een Laberinth van Willen, en moeten sorgvuldig ons bevlytigen, om daer uyt te geraocken, en 't grootste gevaer van alle legt in 't conniveren van Protestanten, welcke, niet tegenstaende de veelvuldige Bewysen van 't Verraet, naerstig zijn geweest om des Conings Getuygen uyt te lacchen, en haer selven Paepse Slaven te maecten; en sodanig eene is Roger l'Esrange, die hem nu soeck maect, wefende een van de grootste Boeven op der Aerde, &c. En derhalven is mijn verfoeck, dat hy buyten alle Employ mag werden gestelt.

Sijn Majesteyt had / om de boben-genoemde Acte tegen de Hartogh van Torck voer te komen / dooz den Secretaris Jenkins de volgende Boodschap aen 't Lager-huys gesonden.

C H A R L E S R.

S Yn Majesteyt begeert dat dit Huys, soo wel tot satisfactie van sijn Volck, als hem self, sulcke materien expedieert, die voor haer dependeren, raeckende de Papery en 't Complot: En wil hebben, dat sy verseeckert blyven, dat alle remedien, die sy aen sijn Majesteyt tot dese eynden mogen presenteren, ontfangen sullen werden; mits dat het sulcke zijn, die met de preservatie van de Succesie van de Kroon in sijn behoerlycke en wettelycke loop van Descendentie bestaen.

Dog daer op was gedelibeert en in oberleg genomen / dat men sijn Majesteyt van de gronden / waer op 't Lager-huys procedeerde / soude informeren: doch dewyl dit so wat aenliep / en den Koning wel merkte / dat 't Lager-huys met de Acte tegens de Hartog van Torck sodanig besigh was / dat het Tanger vergat / liet hy den 25 November dooz den Secretaris Jenkins haer nochmaels de volgende Boodschap brengen.

C H A R L E S R.

S Yn Majesteyt in de Aenspraeck, die hy gedaen heeft in 'de openinge van dese Sessie, versocht het Advys en Assistentie van sijn Parlement, ten aensien van Tanger; de conditie en importantie van die Plaets obligeren sijn Majesteyt, om dit Huys weder in gedachten te brengen, dat hy hem op de selfde verlaet, om die Plaets te ondersteunen, sonder 't welck de selfde niet veel langer kan werdeu be-

waert : sijn Majesteyt derhalven recommandeert seer ernstelijck Tanger op nieu in de nodige en spoedige consideratie en forge van dit Huys.

Maer op het Lager-huys den 27 resolbeerde / dat'er een Addres voor den Koning wegens de saech soude opgesteld werden / gelijk geschiede / en wierde 't selve den 29 aen sijn Majest. overgelevert / bestaende in de volgende Woorden.

Mag het believen aen uw meest uytmuntende Majesteyt.

WY uw Majesteyts meest gehoorfame en getrouwe Onderdanen, de Gemeente in het Parlement vergadert, hebbende met alle schuldige opmerckinge in onse serieuze consideratie genomen uw Majesteyts laetste Boodschap, raeckende Tanger, kunnen niet anders de conditie van het selde aensien, gelijk uw Majesteyt de selfde ons heeft gelieven te representeren in uw laetste Boodschap (na soo menivuldige Schatten uytgegeven te hebben, om 't selfde dienstig en bequaem te maecken) niet alleen, als een ongeluck meer, dat overkomt aen de geaffligerde Staet van uw Majesteyts getrouwe en onderdanige Onderdanen, maer oock als een gevolg van de selfde Raedt en Desseynen, die uw Majesteyts Persoon, Kroon en Koninckrijcken heeft gebracht in dese groote en over 't hoofd hangenne swarigheden, van de welke wy desen dagh overstroomt zijn: En wy zijn te minder gesurprenneert te horen de nootsaeckelijckheit van Tanger, als wy overdencken, dat sedert het een gedeelte van uw Majesteyts Dominien is geworden, het menigmael is geweest onder 't Gebied van Paepse Gouverneurs (particulierlijck oock eenige tijdt van een beschuldigt Heer, nu gevangen in den Tour, over het verfoeylijck en schrickelijck Paepse Verraet) dat de Recruyten, derwaerts gefonden, voor het meeste gedeelte hebben bestaen in Paepse Officiers en Soldaten, en dat de Yrffe Papisten onder de Soldaten van dat Guarnisoen, de Personen zijn geweest, die meest zijn gefavoriseert en geëncourageert.

Rakende dat gedeelte van uw Majesteyts Boodschap, welck verklaert uw Majesteyts vertrouwen op dit Huys, in bystant te doen aen Tanger, en de recommandatie van 't selfde in onse spoedige forge, geven wy met alle ootmoedigheyt en reverentie dit Antwoort: dat schoon genomen wy in behoerlijcke tijdt en order niet fullen nalaten, dat van onse plicht is, tot preservatie van alle gedeelten van uw Majesteyts Dominien, en voortsettinge van de prosperiteyt en bloeyende Staet van dit uw Koninckrijck, echter op desen tijdt, als wanneer een sware Wolck, die dit Landt lang gedreygt heeft, gereed is om uyt te breecken op onse Hoofden, in een storm van ruine en confusie ons in te laten in eenige verdere consideratie over dese materie, specialijck tot eenige resolutie in 't selfde te komen, voor dat wy effective verseeckert zijn, van de over 't hoofd hangende en seer apparente periculen, opkomende van de macht van Paepse Personen en raedt, wy niet anders kunnen begrypen, als dat dat niet bestaen kan, of met de plicht, die wy aen uw Majesteyt schuldig zijn, of met het vertrouwen, op ons gestelt, by die gene de welke wy representeren.

Het

Het is uw Majesteit niet onbekent hoe onophoudelijk de aenwendingen, en hoe stout de voornemens van de Paepse party zedert veel Jaren herwaerts hebben geweest, niet alleen in dit, maer oock in andere van uw Majesteits Koninckrijcken, om in te voeren de Paepse, en uytterlijk uyt te roeyen de ware Protestantse Religie. De menigvuldige moeyten, by hun aengewend, tot uytvoeringe van dit haer desleyn (geassisteert met de Verradery van meynedige Protestanten) hebben soo wonderlijcken succes gehad, dat het voor ons een materie van verwonderingh is, dat wy alleen konnen toeschryven aen een over-al tegenwoordige Voorzienigheyt, dat uw Majesteits Regeeringe tot noch over ons continueert, en dat wy tegenwoordig vergadert zijn, om ons te beraden over middelen van onse bewaring. Dese bloedige en onrustige Party, niet te vreden met de groote vryheyt, die sy een lange tijdt genoten heeft, om haer Religie privatelijk onder haer selven te mogen oeffenen; gelijke vryheyt voor haer Personen en Goederen te genieten met uw Majesteits Protestantse Onderdanen; en van een voordeel boven die te hebben, in geëxcuseert te wesen van lastige Officien en Bedieningen, hebben soo verre geprevaleert, als te vinden tolerantie van een opentlijk en toegestane practijck van haer Superstitie en Idolatrie, sonder tegensprecken, in verscheyde deelen van dit Koninckrijk: groote swermen van Priesters en Jesuyten zijn herwaerts overgevlogen, en hebben dagelijckx hier haer Jurisdictie geoeffent, en continueel getracht de Conscientie van uw Majesteits Onderdanen te verkeerren: sy hebben middelen gevonden, om haer tegenstanders in disgratie te brengen, en so sy Rechters waren, Rechters van Vrede, of eenige andere Magistraets-Ampten bedienenden, hebben sy hun Commissie weten te doen intrecken, en (in verachtinge van de bekende Wetten van 't Landt) hebben sy het aengelegt op alderhande Volck, van wat rang of qualiteyt sy mogen zijn, en hebben verscheyde overgewonnen tot haer Religie, enige om opentlijk die te belyden, andere om secretelijk de selfde aen te nemen, na dat het meest met de dienst van de selfde over een quam.

Daer na hebben sy gelegentheyt gevonden, om influentie te hebben in saecken van Staet en Regeeringe, en daer door die te ruineren, de welcke sy niet konden corrumperen. De continuatie of prorogatie van de Parlementen zijn geaccommodeert geweest, om te dienen de voornemens van die Party. Het Geldt, dat van uw Volck gelicht was, om uw Majesteits extraordinaire occasien te suppleren, was door het prevaleren van Paepse raedt geëmployeert, om Oorlogen te maken tegen een Protestantse Staet, en om voort te setten en vermeerderen de schrickelijcke Macht van den Franssen Coning, schoon met waerschijnlijk pericul van dese en alle andere Protestantse Landen. Groote menigte van uw Majesteits Onderdanen waren gefonden en gecontinueert in de dienst van dien Coning, niet tegenstaende het oogenschijnlijk nadeel van uw Majesteits Koninckrijcken, d'Adressen van het Parlement en uw Majesteits gratieuze Proclamatien, daer tegens strydig. Wy konnen ons niet wederhouden te seggen, hoe dat in 't begin van de selfde Oorlogen selfs de Ministers van Engelandt waren gemaect Instrumenten, om aen te

nemen een Verfoeck, onder andere van den Franffen Coning, tot beyorderinge van de Vrede met-hun, dat sy fouden toelaten de publijcke oefening van de Rooms Catholijcke Religie in de Nederlandfe Provintien, verdeelende aldaer de Kercken, en onderhoudende de Roomffe Priesters uyt des gemeene Lants Inkomften.

En herwaerts over, wanneer uw Majesteyt, by Advys van uw Secrete Raedt, of uw beyde de Huysen des Parlements, gelaſte te executeren de Wetten tegens de Papiften, ſelfs daer van wonnen ſy ſeer veel voor haer Party, dewyl den Angel van die Wetten gedraeyt wierdt, om de diffentiërende Proteſtanten daer mede te ſteken, en de Papiften alſoo op een onbedachte maniere ſcappeerden. De Acte van 't Parlement, belaſtende de proef te nemen van alle Perſonen, geadmitteert tot publijcke Officien, welke ſijn inſicht hadde tegens de Papiften, in eenige Bediening komende, had ſoo weynig effect, dat of door diſpenſatie, tot Romen geobtineert, ſy haer ſelfs die proef onderwierpen, en ſoo ſelfs haer Officien behielden; of die in haer plaets quamen, waren ſelfs ſoo favorabel voor het ſelfde intereſt, dat de Papery eer grond heeft gewonnen als verloren by die Acte.

Maer op dat het werck, dat ſy voor handen handen, te haeftiger en met meer kracht ſijn voortgang ſoude gewinnen, nam op 't laeſt een Paeps Secretaris (ſedert om ſijn Verradery geëxecuteert) op hem, om aen te ſtellen en onderhouden correfpondentie tot Romen (particulierlijck met een geboren Onderdaen van uw Majesteyt, verheven tot de Waerdigheyt van Cardinael) en in de Hoven van andere uytheemſſe Princen (om haer eygen manier van ſpreecken te gebruycken) tot onderbrenging van die peſtilentiale Kettery, de welke ſo lang gedomineert heeft over dit Noorder Gedeelte van de Werelt: dat is, om de Proteſtantſe Religie uyt Engelandt uyt te roeyen, en daer door de wegh te banen, om 't ſelfde des te mackelijcker te doen in andere Proteſtantſe Landen.

Om dit groote werck te doen (gelijck Mr. Coleman dat ſoo belieſde te noemen) waren de Jeſuyten (de periculeuſte van alle Paepſe Orders voor de Levens en Staten van Princen) verdeelt yder in haer Diſtrict in dit Koninckrijck, en hielden gemeene raed met die van de ſelfde Ordre in alle naburige Landen: Uyt deſe raed en correfpondentie is voortgekomen dat verfoeylijcke en Helfſe Verraet, door de goede Voorſienigheyt van Godt Almachtig, in 't licht gebracht ruym 2 Jaren geleden, maer echter ons noch dreygende, in de welke de Verraders, ongeduldig van langer uytſtel, rekenende het verlangen van 't Leven van uw geheyligde Majesteyt (de welke Godt lang beware) als het grootſte obſtacul in de wegh van de volbrenging van haer deſſeynen, en hebbende in haer geſicht een bekeerde Prins, die immediaet ſoude ſuccederen op den Throon van deſe Koninckrijcken, hebben geſolveert om haer werck te beginnen met het vermoorden van uw Majesteyt, het ſelfde voort te ſetten met gewapende Macht, tot deſtructie van uw Majesteyts Proteſtantſe Onderdanen in Engelandt, om uyt te voeren een tweede Maſſacre in Yrlandt, en ſoo met gemack te geraecken tot de onderdrucking van onſe Religie, en omkeeringe van de Regeeringe.

Als dese vervloecte Conspiratie of t'Samenfweeringe begon aen den dagh te komen, begonnen sy die pot te decken met die Barbarise Moort van een Rechter van de Vrede, begaen in een van uw Majesteys eygen Paleysen, de welcke dien aengaende eenige Examinatie hadde gedaen.

In 't midden van dese verruckinge en vreesse passeerden Paepse Officiers, om de Machten te gebieden, de Monsteringen by speciale Ordres (subreptive verkregen van uw Majestejt) maer gecontrafigneert by een Secretaris van Staet, sonder oyt te doen de proef of Test, voorgeschreven by de voor-aengeroerde Acte van 't Parlement. Op de selve manier wierden meer dan 50 nieuwe Commissien gegeven omtrent de selve tijdt aen bekende Papiſten, behalven een groot getal desperate Paepse Officiers, schoon buyten dienst, echter onderhouden op halve Gagie. Wanneer in 't laetste Parlement het Huys der Gemeente gereed was, om voor haer wettige Rechter te brengen de voornaemste t'Samenfweerders in dit Verraet, was dat Parlement eerst geprorogueert, en daer na gediffolveert: de tijdt tusschen het beroepen en sitten van dit Parlement was soo lang, dat sy nu hoop hebben, dat alle haer Schelmstucken fullen bedeckt zijn, en bequame tijdt en voordeel gewonnen hebben, om die met meer effect in 't werck te stellen.

Men heeft gesocht, om Getuygen te corrumperen, en niet alleen beloften van vergeldinge, maer de gunst van uw Majesteys Broeder waren de motiven, die haer hier toe aenmoedigden. Verscheyde van de meest-confiderabelste van uw Majests. Onderdanen zijn valschelijck belast met Schelmstucken van de hoogste natuur, welcke belastinge men soude ondersteunen met subominatie en meyneedigheyt, op dat sy mochten geruimeert werden by forme van Justitie en Wetten.

Voor de groote Geswooren Rechters van Middelfex, de saecke ter Rolle gepresenteert wesende tegens uw Majesteys Broeder de Hartog van Jorck (onder wiens vleugels alle d'andere schuylen) waren de groote Geswooren Rechters op een ongehoorde onwettige manier, en sonder exempel, afgeset van haer Chargie, en dat met soo grooten haest en vreesse, dat sy op die presentatie souden voort gaen, dat sy voorgekomen wierden om over te leveren verscheyde andere Beschuldigingen, by hun op die tijdt gevonden tegens andere Papiſte Recufanteñ. Om dat weeckelijck een Papier voor den dag quam, genaemt: *Wekelijcke nieuwe Tydingen van Romem*; 't welck de Papery (gelijck sulckx meriteert) 't Volck belachelijck voorstelt, was een nieuwe en arbitrare Regel van het Hof, gemaect in 't Hof van 's Coninghs Banck (eer gelijkende na de Star-chamber, als een Hof van Wetten) dat de selfde in 't toekomende niet soude gedrukt werden, by wie 't soude mogen wesen.

Wy erkennen uw Majesteys genade en forge in 't voortsetten van verscheyde Proclamatien, zedert d'ontdeckinge van 't Verraet, om de Papiſten te bannen uyt dese groote Stadt, en de Plaetsen daer uw Majesteys Hof en Parlement resideert; maer wy moeten uw Majestejt, tot ons hantseer, onderdaniglijck informeren, dat, onaengesien alle die prohibitiën, een groot getal van haer, en van die gene, die de alder-dangereufte zijn; tot schrick van uw Majesteys Protestantse Onderdanen,

hier dagelijckx komen en verblyven. Onder dese en andere bedroefde effecten en baerblijckelijckheden van 't prevaleren van het Pausdom en desselfs aenhang vonden wy, dat uw Majesteyts getrouwe Gemeente in dit uw Majesteyts benaude Koninkrijk en andere Gedeelten van uw Heerschappy belast was, als wy vergaderden.

En daerom hebben wy laetst, uyt onse plicht van gehoorfaemheynt tot uw Majesteyt, onse yver tot onse Religie, onse trouw tot ons Land, en onse forge voor onse Nakomelingen, na voorgaende rype deliberatie voorgesteld een remedie voor dat groot quaet, sonder 't welke (ons bedunckens) alle andere onnut en sonder vrucht sullen zijn; en (gelijck bedriegelijcke verseeckeringe tegens seeckere periculen) eer uw Majesteyts Persoon sullen exponeren voor 't grootste hazard, en 't Volck, mitsgaders al wat haer waert is, als Menschen of Christenen, tot de uytterste ruine en destructie. Wy hebben dese gelegentheynt waer genomen, om uw Majesteyts Konincklijcke tegenwoordigheynt te naderen, om onderdaniglijck voor uw Majesteyts groot oordeel ende genadige consideratien neder te leggen dit schrickelijck desseyn, van 't invoeren van de Papery, en als nootsaeckelijcke gevolgen van het selve, alle andere calamiteyten in uw Majesteyts Koninckrijcken.

En soo na dit alles de private ingevinge van de subtile Complicen van die Party, en dat desseyn noch soo veel soude vermogen, of om te eluderen, of heel en al te niet te doen de getrouwe diensten van ons, uw Gemeente, tot een geluckige herstellinge van dit Koninckrijk, soo sullen wy, tot onse versterckinge, noch overig houden, *dat wy ons selven hebben bevrijd van de schult van dat Bloedt, en de desolatiën, die daer op schijnen te sullen volgen.* Maer onse eenige hoop, naest Godt, is in uw geheyligde Majesteyt, dat wy by uw wijsheynt mogen met effect bewaert zijn voor Papery, en al het quaet dat daer uyt soude kunnen volgen, en dat geen Persoon, als van bekende trouw voor uw Majesteyt, en sincere affectie tot de Protestantse Religie, moge gestelt werden in eenig Employ, 't zy Burgerlijck, 't zy Militair: dat, dewyl wy Geld geven sullen, om Tanger te assisteren, wy verseeckert mogen zijn, dat wy niet onse Paepse Tegenstryders verstercken, noch meer pericul op ons eygen hals halen. Welck verfoeck van uw getrouwe Gemeente, soo 't uw Majesteyt genadig gelieft toe te staen, sullen wy niet alleen gereed zijn, om uw Majesteyt te assisteren in 't beschermen van Tanger, maer oock doen alles wat anders oyt in onse macht sal zijn, om uw Majesteyt bequaem te maecken tot protectie van de Protestantse Religie en Interest, soo wel hier als buyten, en om tegen te staen en af te weeren de ondernemingen van uw Majesteyts en des Koninckrijckx Vyanden.

Ger wy verder gaen/konnen wy niet nalaten te seggen/dat den 27 Novemb. tot Londen den Paus weder /volgens gewoonte /wterdt herbzand /welchers Spot-ceremonien wy hier / om de bzeemdigheyt / sullen inlassen : Voor aen quam den Capiteyn van de Paepse Garde te paert : die volgden de Wachten / met rode Kappen / Kleden en Stocken / om plaets te maecken voor het gantse Gevolg : Na dese quam een Man met een Bel / roepende met een luyde
en

en klagende stemme: Gedenckt den Rechter Godfrey. En na desen het doode Lijck/ representerende dito Godfrey/ geboert werdende te paert/ en hebbende een Jesuyt van achter/ met een bloedige Dooch in sijn Handt: op welck boozspel een Banier van 2 wierdt gedragen/ waer in aen d'eene yde gerepresenteert wierdt de Jesuytse Cabale tot Wildhuyse/ alle hangende aen een Galg/ en aen d'andere yde het Broedwif Celliers/ met een bloedige Blaes/ en alle d'andere die 't Presbyteriaensse Verraet hadden gestneed, als Protestanten in Masquerade: Hier na quam het eerste Spel/ zijnde een Meel-Cobbe/ waer op het boozsz. Broedwif leunde/ staende aen d'eene kant/ en aen d'andze kant een in 't swart/ bloots Hoofst/ speelende op een Dool; achter dese stonden de Figuren van 4 Protestanten in Masquerade; en na dit Batement een Affchricker der Pettiten te paerde/ met sijn Aengesicht na de Staert/ en op sijn Rugge dese Inscriptie: Dit is een Affchricker. En noch een ander na desen/ met dese Inscriptie: Wy Protestanten in Masquerade helpen de Papery. In 't tweede Spel wierden vertoont 4 Franciscaner Monnicken/ in haer eygen Kledingen/ waer van twee waren Capucynen in hare grauwe Kocken/ met een Koozt om hare Middels/ en d'andere 2 waren Minoriten/ insgelijck in hare Dacht. In 't derde Spel vertoonden sig 2 Augustiner Monnicken/ in swarte Klederen/ met een Ledere Goddel/ en 2 Dominicanen of Preeckheeren. In 't vierde quamen 4 Jesuyten in 't swart: In 't vijfde 2 Bisschoppen/ en achter haer 2 Paepse Bisschoppen in haer Pontificalibus: In 't sesde sag men 2 Patriarchen met Kruppen/ en 2 Cardinalen in 't rood Scharlaecken/ die gevolgt wierden van den Meester der Ceremonien van den Paus/ met een driedubbeld Krups/ uptdeelende Bullen/ Pardons en Indulgentien/ roepende overluyd: Hier kond gy Zaligheyt voor Geldt krijgen. In 't sevende Spel quam den Paus/ als den Antichrist/ aenhebbende Scharlaecken Klederen/ geboert met Hermijnen/ en gedeckt met goude en silbere Kroozden/ ophebbende een driedubbelde Kroon/ waer op geschreven stond/ Mysterie, en 2 Sleutels in sijn Hand; 2 Swaerden stonden aen sijn rechter-hand/ vertonende sijn Excommunicatie en Wereltlyck Gebied ober de Koningen en Princen/ leggende/ om 't selve te bewijfen/ diberffe Kroonen en Scepters aen sijn Voeten/ en 2 Pagies met Standaerden stonden nebens hem. In 't achtste Spel quam Donna Olympia en de Hobelingen/ met dese Inscriptie: De ordinaire Courtisanen. In 't negende was een geheele Rechtbanck van de Inquisitie oppgerecht/ sittende een Bisschop/ als Inquisiteur Generael op een Rechts-Zetel/ geassisteert van diberffe andere Monnicken/ en een arme Martelaer booz hem/ gebonden zijnde aen een Pael/ met Tackebossen rondom hem/ om hem te verbzanden/ en een Sanbenite Kap/ beschildert met Dupbels/ op sijn Hoofst/ rondom stonden alderhande Instrumenten/ om te pijnigen en woedtheyt te plegen. Dese Processie gingh van White Chappel-Bar./ dooz Bisschops-Gate/ Cornhil/ Cheapside/ Ludgate tot Temple-Bar./ alwaer gekomen zijnde booz de Beeltenisse van Coninginne
 Eli.

Elisabeth/ soo ontving den Paus aldaer sijn Ssententie/ en wiert boozt gebzacht booz die van Koning Karel de II. / alwaer ten vuure gedoemt zijnde / tot Afse wierdt verbrand.

Daer waren onder tusschen wel particuliere Actien in 't Parlement voorgevallen / en onder andere / dat de Griffier van Londen / George Jeffries / om dat hy de Petitiën van 't sitten van 't Parlement tegen gegaen had / by 't Lager-huys wierdt verklaert / daer mede verraden te hebben de Rechten van de Onderdanen / en dat men soude versoeken / om hem van alle sijn Bedieningen af te setten ; gelijk oock geschiede : En wiert Mr. Creby in sijn plaats gestelt.

Daer was oock mede iets tegens de Grave van Hallifax ingebzacht / en leverde het Parlement het volgende Addres ten dien eynde aen sijn Majest. ober.

Ootmoedig Request van 't Lager-huys aen den Koning , om George, Grave van Hallifax, van sijn presentie en Raden te removeren.

WY uwe Majesteyts getrouwste en gehoorfaemste Onderdanen , vergadert in dit tegenwoordige Parlement , feer gevoelig zijnde van de menigvuldige gevaren en ongelucken , die aen uw Koninckrijk veroorsaect zijn , door de dissolvinge van het laetste Parlement , waer door de Papiſten dapper aengemoedigt zijn , om haer Helſſe en vervloecte Conſpiratien tegens uw Koninckl. Perſoon en Gouvernement en de Proteſtantſe Religie , ſoo als de ſelve onder ons opgerecht zijn , en veel gelegentheden hebben gehad , om valſſe en malitieuſe Complotteryen tegens het Leven en Eere van verſcheyde van uw getronwe Proteſtantſe Onderdanen , te ſmeden . En hebbende rechte reden te geloven , dat de geſeyde diſſolvinge is te weeg gebracht door de euvele en pernicieuſe Raden van George , Grave van Hallifax , ſoo verſoeken wy ootmoediglijk uw Majesteyt tot het wegnemen van occaſien van onluſt en jaloſyfe tusschen uw Majesteyt en uw getrouwe Communs ; en dat wy met te grooter genegentheyt mogen procederen tot het perfectioneren van de materien , die nu onder handen zijn , welke tenderen tot de verſekertheyt en eere van uw geheyligde Perſoon en Gouvernement , en tot preſerveringe van de ware Proteſtantſe Religie , beyde voor ons ſelven en onſe poſteriteyt , dat uw gunſtelijk magh believen den geſeyden George, Grave van Hallifax , te removeren van uwe presentie en Raden voor altijt.

Daer op sijn Majesteyt het volgende tot Antwoort gaf.

C H A R L E S R.

SYN Majesteyt hebbende ontfangen het Addres van dit Huys , relaterende tot de Grave van Hallifax , heeft goet gevonden die te antwoorden : dat hy 't ſelve Addres oordeelt verſcheyde exceptien ſubject te zijn ; maer groote begeerte hebbende alle mogelijcke goet verſtant met dit Huys te preſerveren , ſoo heeft hy goet gevonden het treden tot de particulariteyten te declineren , om te ſchuwen alle occaſien

casien van dispuyt: derhalven vind hy goet haer te seggen, dat hy de gronden in 't Addres van dit Huys niet en vind, die lufftant fouden wesen, om hem te induceren tot het removeren van de Grave van Hallifax; maer hy verseeckert haer met eene, dat wanneer oyt dit Huys in een behoorlijke en reguliere cours bewysen sal eenige Crimen, of tegen den gefeyden Grave, of eenig ander Perfoon, die nu is of namaels sal zijn van sijn Raden, dat hy 't sal laten rusten op haer eygen wettelijke defentie, sonder sig daer tusschen te stellen, om haer te protecteren.

Men resolbeerde mede / om tegens de Lords in den Cour te procederen / en boornamentlijck tegen den Vicomte Stafford, op de informatie / die eenen Turberville aengaende sijn saecken gegeven had / doch 't selve sullen wy na malkander af handelen.

Berschejde dingen van weynig gewicht / en die geen reflexie op dese Affaires hebben / gaen wy boozhy / als te verdrietig / uytgenomen een Bil / die opgesteld was / om een Acte / die in 't 35te Jaer van de Regeeringe van de Coninginne Elisabeth was gemaect / te vernietigen / alsoo die naderhant eenige twist heeft gegeven: de selve passeerde wel in 't Lager-huys / en wierd in 't Hooger-huys gesonden / daer die mede niet verwozpen wierdt / doch de selve quam echter tot geen effect.

Hi versteert noch te seggen / dat eenen Edward Seymour / zijnde Thesaurier van de Vloot / verdacht gehouden werdende / als of hy de Penningen / welke het Parlement booz desen tot onderhout van de selve had geassigneert / tot andere gebruycken had geëmployeert / mede booz 't tegenwoordige Parlement is beschuldigt; en in sijn reguard de volgende Articulen zijn opgesteld.

Articulen van Beschuldiging tegens Sr. Edward Seymour, Esq., eene van sijn Majesteyts Eerwaerdigste Secreten Raedt, Thesaurier van sijn Majesteyts Vloot, en eene van de Leden van 't Huys der Gemeente, in 't Parlement vergadert.

TEn eersten, alsoo de Somme van 584978 Ponden, 2 Schellingen en 2 Pencen. was gelicht by een Acte van 't Parlement, tot het spoedig bouwen van 30 Oorlog-schepen, en daer by geappropriert tot het gefeyde gebruyck: by welke Acte het particulierlijck was gedirigeert, dat den Thesaurier van de Vloot al 't Geldt, dat hem uyt krachte van de gefeyde Acte wierdt betaelt, afgescheyden 'en apart soude houden van alle ander Geldt, en dat soude uytgeven en betalen op ordre van de voornaemste Officiers en Commissarissen van de Vloot, van 3 of meer van de selve: voort mentionerende en expresserende, dat het was voor de bouwing, tot de Stucken, het Want en andere Equipagie van de gefeyde 30 Schepen van Oorlog, en tot geen ander gebruyck, intentie of voornemen, hoedanigh het oock mocht wesen; soo heeft den gefeyden Edward Seymour in of omtrent het Jaer 1677, we-

fende Thesaurier van de Vloot, contrarie de gefeyde Acte, en contrarie de plicht van fijn Officie, geleent de Somme van 90000 Pont, tegens 8 per cent, zijnde een gedeelte van de Somme, gelicht by de voorfz. Acte, wefende doenmaels in fijn handen, voor en tot onderhoud en continuatie van de Armee, die doen opgelicht was, na fodanigen tijdt als by een Acte van 't Parlement de gemelde Armee had behoren afgedanckt geweest te zijn; waer door ged. twee onderscheyden Acten vruchteloos wierden gemaect, en de gefeyde Armee gecontinueert en op de been gehouden, tot groote ontftelteniffe, hazard en gevaer van de vrede en verfeekert- heyt van het Koninckrijk: En de Natie wierdt namaels op nieuws belaft met het lichten en betalen van de Somme van 200000 Ponden, tot de afdanckinge van de felve Armee.

Ten tweede, alsoo een Acte van 't Parlement was gepasseert tot het lichten van Geldt by Hooft-geldt, om fijn Majesteyt bequaem te maecten in een actuëlen Oorlog te treden tegen den Franffen Koning, en 't Geldt, gelicht uyt kracht van de gefeyde Acte, daer by was toegeëygent tot 't felve gebruyck, en tot rembourfement van fodanige Perfonen, als die aen fijn Majesteyt fouden fourneren eenige Sommen Gelt, of eenige nodige Voorraet ten dienste voorfz. En alsoo sekere Oosterffe Kooplieden door fijn Majesteyts Officiers waren verfocht te fourneren ende ver- fchaffen groote quantiteyt van Voorraet voor de Vloot, en dat fy, als tot een aen- moedinge tot het felve, wierden verfeekert, dat de Somme van 40000 Ponden, zijnde een gedeelte van de Gelden, gelicht op de voorfz. Acte, in die tijt actuëlijk was in handen van den gefeyden Edward Seymour, dat hy erkende foo te wesen, en belooft, dat de felve Somme soude betaelt werden aen de voorfz. Kooplieden voor een gedeelte van de fatisfactie der gefeyde Voorraet, welcke fy fourneerden op 't credijt van de voorfz. affirmatie en aenneminge: Soo heeft den ged. Edward Seymour omtrent het Jaer van 1678 uytgegeven en betaelt de voorfz. Somme aen de gene, die Victualie voor de Vloot verfchaften by maniere van avance, en voor de Provifien, die doen noch niet geleverd waren, contrarie de ware intentie en meeninge van de gefeyde Acte, alsoo de felve, by de voorsieninge van de felve Acte, betaelt most werden aen de Oosterffe Kooplieden, die fijn Majesteyt hadden ge- leverd Vlas, Hennip en andere Nootwendigheden tot den felden dienste: Over welck gedacht bedrogh en injustitie de gefeyde Kooplieden in 't laetste Parlemerit hebben geklaegt.

Ten derde, dat den gefeyden Edward Seymour, wefende Thesaurier van de Vloot, en doen al hebbende een Salaris van 3000 Ponden 'sjaers, alleen voor het felve, gedurende den tijdt dat hy Sprecker was van 't laetste lange Parlement, heeft ontfangen uyt het Geldt, geappoincteert tot secreete dienst, jaerlijckx de Somme van 3000 Ponden, over en boven fijn gefeyde Salaris, 't welck vervolgens aen hem is beraelt, foo wel gedurende de tuffchen-komften, als het fitten van 't Parlement, en particulierlijck gedurende de Prorogatie van 15 Maenden.

Ten vierde, dat hy in of omtrent het 18 Jaer van fijn Majesteyts Regeeringe; en ge-

gedurende den Orlogh met de Staten Generael der Geunieerde Nederlanden, hy, den gefeyden Edward Seymour, wefende doen eene van de Commiffariffen over de Prijs-Goederen, fraudentelijck, onwettelijck, en in misleydinge van fijn Majesteyt, heeft doen ontladen seeckere Prijsen, genomen van de Onderdanen van de gefeyde Staten, sonder eenige ordre of autoriteyt tot het felve, en de Goederen en Ladinge van 't felve Schip in Huys laten brengen en opfluyten, buyten de presentie van een Magafijn-bewaerder, oock namaels de felve doen verkopen, preterenderende, dat die alleen bestont in Muscovade Suycker, en heeft de felve als sodanig fijn Majesteyt in reeckening gebracht, daer nochtans 't felve Schip was geladen met Conchenilje en Indigo, zijnde kostelijcke Koopmanfchappen, van groote waerde.

't Lager-Huys / dese Articulen nastiende / oordeelde / dat die wel opgesteld waren / soo dat gem. Seymour in 't Huys ontboden zijnde / de felve booz hem wieden opgelesen; doch hy versocht daer van Coppe / om te antwoorden / en deed / na dat hem de felve was toegestaen / de volgende Reden aen 't Parlement.

Reden van Mr. Edward Seymour.

Ick erkenne het faveur en de gerechticheyt van 't Huys, dat het my een Cotype van de geexhibeerde Articulen, en tijd om te antwoorden, heeft gegeven. Om als een Criminele te verschijnen, is hart, maer het is noch best voor dit Huys, voor die gene, die fijn onnoselheyt wil betonen, en offenseurs straffen. Daer is gefegt, dat ick Paeps genegen ben, en in Paepse raedslagen, om Parlemen ten te difsolveren; doch ick kan niet geloven, dat ick billijck van dese Luyden gehoort ben, of iets als ydelheyt van my is gevallen, want de felve komt aen mijn saeck niet te pas. Ick ben van een Familie afgedaelt, die belang in de Reformatie heeft: mijn eerste trap was, om een Lit van dit Eerwaerdige Huys te zijn, en toen tot de Stoel te komen, welke ick noyt en socht, alsoo het mijn practijck niet en was. In dat Parlement kan ick niet seggen, dat ick aen fouten of questien onderworpen was, want ick gaf het Huys sulcken satisfactie, dat de questie in debat viel; en wanneer het debath in 't Huys der Heeren omtrent de originele Jurisdictione oprees, soo was de Stoel in dat gedeelte niet stil en lydende (al schoon ick geen arbitrair Man was, want den Koningh was op den Throon) dewyl, toen sy my lieten weten, een Bil staende om beneden gebracht te werden, dat ick my voor de Bar van 't Huys der Heeren soude voegen, en den Koning verstoort was, ick seyde, dat ick my door wilde Paerden liever uyt de Stoel wilde laten rucken, als dat ick het Recht van 't Huys soude overgeven. Daer was een Bil in Mr. Colemans Papieren gevonden; dese passeerden de Lords, en soo Eer of Loon over my geprævaleert konden hebben, soo had het al een Acte geweest, en ick soude een Present, dat my van de Stadt Londen gefonden was, gehad hebben; maer ick wilde geen indirecte wegh gebruycken, om mijn fortuyn te doen steygeren. Toen het Complot was ontdeckt, was'er niets gebreck in de Stoel, om my 't felve, daer ick toe gerecommandeert

was by 't laetste Parlement, aen te raden, door een Persoon, die niemant flattèert. Ick was mede van 't Committé tegens de Paepse Lords, en die tegens my waren, vonden, dat ick maer een kleyne Vriend van de Papery was. Hoe 't Parlement was gedissolveer weet ick niet, maer ick adviseerde tot een ander. Hoe soo dickwils Prorogationen zijn geschied, weet ick mede niet, dewyl ick al die tijdt te Landewaert was: En hoe sijn Koninckl. Hoogheyt te rugh geroepen wierd, is my onbekent; doch zijnde weggefonden, dacht ick, dat het weynig goet met het Parlement, om daer op te speculeren en speelen, soude doen; want een vry Man, die niet schuldig is, wegh te senden, is een grooter crimen, als ick heb te verantwoorden; dewyl ick denck, dat het in niemants macht is, om den Koning en 't Parlement te separeren, als dependerende daer aen soo veel van binnen als buyten.

Ick heb het ongeluck, om onder 't mishagen van sommige te vallen; dien ick moet belyden, dat ick geen groote vriendschap voor Luyden heb, welcke de triple Ligue willen breecken, en d'Exchequer opsluyten, en 't is mijn fout niet deel in haer raetflagen te hebben.

Maer ick sal, soo veel in my is, trachten, om 't Recht van de Kroon, t'samen met het Recht van 't Parlement en 't Volck, te preservieren. Ick sal my niet affcheyden van de Kerck, gelijk als die door de Wetten is opgerecht; en ick submittere my aen 't oordeel van dit Eerwaerdige Huys.

Wy souden dit nu wel boozt afhandelen / maer alsoo sijn defentie tot in het naeste Jaer aenloopt / en wy niet gaerne buyten ons besteck souden gaen / sullen wy 't tot die tijdt uytstellen.

Al schoon het Hooger-huys de Wil tot de Seclusie van de Hartog van York hadde afgewesen / so delibereerde het echter tot de securiteyt van de Protestantsche Religie / en adviseerde / dat er geen Krijgsmacht / sonder boozgaende consent van 't Parlement / op de been gebzacht soude mogen werden / of dat men sich daer tegens wettelijck soude mogen opposeren: dat by 't overlijden van den Koning 't Parlement / dat alsdan in wesen was / 6 Maenden soude blijven sitten; of so'er geen was / 't boozgaende Parlement door een Committé de saecken soude laten af-doen. 't Lager-huys was mede wel daer toe genegen / doch stemden tot een Bede-dagh / 't welck de Lords toestonden / en derhalven wierdt het nabolgende Addres aen den Koning daer toe overgegeven.

WY uwe Majesteyts gehoorfaemste en getrouwste Onderdanen, de Geestelijke en Werclijcke Lords en Communs, in dit tegenwoordige Parlement vergadert, seer gevoelig zijnde van de bedroefde en jammerlijcke conditie van dit uw Majesteyts Koninckrijk, voornamentlijck veroorsaect door de Goddelose en schrickelijcke Conspiratien van een Paepse Party, die niet alleen t'saem geswooren en voorgehad heeft de destructie van uw Majesteyts Koninckl. Persoon, maer oock de gantsche omkeeringe van 't Gouvernement en de ware Religie, die onder

ons opgestelt is; en vindende de selve vervloecte machinatien by haer in 't stille obstinatelijck vervolght, soo door gefomenteerde verdeeltheden onder uw Majesteys getrouwe Protestantse Onderdanen, als alle andere boose tegenstrevingen, niet tegenstaende de menigvuldige ontdeckingen, die door Godts groote genade en wonderlijcke voorsienigheyt onlangs in 't licht zijn gebracht: alle welcke strenge oordeelen over ons welverdienlijck hangen, om onse veelvuldige en sware Sonden, en, na Menschelijcke reden, niet anders kunnen voorkomen werden, als door de particuliere zegeningen van Godt op de Raedplegingen en overleggingen van uwen grooten Raedt, nu vergadert in 't Parlement: Soo versoecken wy ootmoediglijck uw Majesteyt, dat by uw Koninckl. Proclamatie een solemnelen Dagh magh gestelt werden, waer in wy, soo self, als alle andere uw Majesteys getrouwe Onderdanen, ons met vasten en bidden mogen trachten met Godt Almachtigh te versoenen, en met ootmoedige en sondrouwige Herten te bidden, dat hy door Sijn Macht en Goetheyt wil diverteren dese oordeelen, vernietigen de bose raedslagen en verdichtselen van onse Vyanden, vereenigen de Herten van uw getrouwe Protestantse Onderdanen, continuëren Sijn Genade en 't licht van Sijn Godsdienst voor ons en onse Nakomelingen, en voornamentlijck schencken Sijn overvloedige zegeningen over uw geheyligde Majesteyt en dit tegenwoordige Parlement; dat onse raedplegingen en debvoiren mogen produceren een verseeckertheyt en voorspoet voor uw Majesteyt en uw Volck.

Sijn Majesteyt accordeerde haer 't selve / en liet den 12 December de volgende Bede-dagh upschrijven.

C H A R L E S R.

DE Geestelijcke en Wereltlijcke Heeren, en de Gemeente, in 't Parlement vergadert zijnde, hebben ons door haer Addres kennis gegeven, dat sy gevoeliglijck zijn geraeckt, wegens de droevige en beklagelijcke staet, waer in dit Koninckrijck is gebracht; door de godlose en verschrickelijcke Conspiratien van een Paepse Party, die niet alleen na 't verderf van onse Koninckl. Persoon heeft geconspireert, maer oock na de geheele ruine van 't Gouvernement en de ware Religie, welke onder ons is opgerecht: dat de selve Party noch hartneckigh continueert in dese vervloecte machinatien, so in 't voeden van verdeeltheden tusschen onse getrouwe Protestantse Onderdanen, als in 't boosaerdiglijck en valschelijck inventeren van 't gene sy konnen, niet tegenstaende alle de ontdeckingen, die geschied zijn, en die door Godts Barmhertigheyt en Sijn wonderlijcke Voorsienigheyt zedert die tijdt in 't licht zijn gebracht geweest. Doch alle dese vervaerlijcke oordeelen, die wy hebben verdiend, en die wy door de menigte en enormiteyt van onse Sonden op ons hebben getrocken, na Menschelijck oordeel niet van ons afgeweert konnende werden, indien Godt niet een bysondere Zegeninge stort op de deliberatien en de effecten van onsen Grooten Raedt het Parlement, tegen-

woordigh vergadert zijnde, soo hebben de Heeren Geestelijcke en Wereltlijcke en de Gemeente van dit tegenwoordigh Parlement ons seer ootmoediglijck verfocht, dat wy een Dagh souden willen noemen, op de welcke wy en alle onse getrouwe Onderdanen door vasten en bidden ons souden trachten met God de Heer te versoenen, en Sijn Macht en Goetheyt met boetvaerdige en gebogen Herten af te bidden, op dat het Hem liefde dese Oordeelen van ons Hooft af te weeren, en de quade raedslagen en ondernemingen van onse Vyanden te vernietigen, de Herten van onse getrouwe Protestantse Onderdanen te vereenigen, en Sijn Barmhertigheyt en 't Licht van Sijn Euangelie, soo voor ons als onse Nakomelingen, te continuëren; gelijk oock particulierlijck, dat Hy overvloediglijck Sijn Zegeningen op ons en dit tegenwoordig Parlement wilde storten, op dat onse deliberatien en effecten de eer, veyligheyt en prosperiteyt van ons en ons Volck, die wy daer van verwachten, mogen voortbrengen: Invoegen wy haer gewilliglijck dit verfoeck hebben toegestaen; en derhalven is het, dat wy door dese tegenwoordige Koninckl. Proclamatie commanderen, dat'er generalijck en opentlijck een Vasten-dagh in ons geheele Koninckrijk, op de wyse als hier na voorgechreven en geordonneert werden sal, sal gehouden werden, op dat wy en ons Volck Godt bidden voor de eynden die hier boven gedacht zijn: En op dat dese Godvruchtige plicht in een en selve tijdt en dagh door 't gantsche Koninckrijk mag geschieden, soo laten wy weten, en verklaren door dese tegenwoordige, aen alle onse geliefde Onderdanen, dat dese Vasten-dagh religieuselijck geobserveert en gecelebreert sal werden den 2 January in 't gantsche Koninckrijk van Engelandt, Prinsdom van Wallis, en tot Berwijck op de Tweed, op welcke Dagh wy haer beveelen en belasten die te observeren en celebreren. En gelijk wy wenschen, dat dese oeffening met alle billijcke welvoegentheyt en eendrachtigheyt geschiede, soo hebben wy, met het advys van onse Eerwaardige Bisschoppen, geordonneert, om te laten drucken en publiceren een forme van Goddelijcke Dienst, soo als wy van noden geoordeelt hebben, en van de welke men sich dien Dagh sal bedienen in alle Kercken en Capellen van de geseyde Praetsen, welke forme wy aen onse Bisschoppen belast hebben, om die te distribuëren. Derhalven belasten en beveelen wy wel expreffelijck door dese tegenwoordige aen alle onse Onderdanen, om religieuselijck en behoorlijck al't gene, als boven is, te observeren, voor soo veel als sy Gods Genade soecken, en Sijn Gramschap en Toorn van dese Natie gaerne afgevoert wilden hebben; op poene van in de straffe te vervallen, die wy gerechtelijck konnen stellen op degene, die een soo Godsdienstige plicht sullen verachten of versuymen. Gegeven in ons Hof tot Withal den 12 December 1680, en van ons Rijck het 32ste.

Het Hooger-hups dede daegs daer aen tegens de Papisten noch het volgende Placcaet afkondigen.

Veneris 13 December.

Door de Geestelijcke en Wereltlijcke Heeren, in 't Parlement vergadert, is geordonneert en gecommandeert aen alle Papiſten, ſoo Pairs als andere, die tegenwoordig in of omtrent de Stadt Londen en Weſtmunſter zijn, datelijck daer uyt te vertrecken, op poene van de hartſte ſtraffingen, die de Wet op haer kan ſtellen, te lopen, om dat ſy deſe tegenwoordige Ordre niet gehoorsaemt hebben.

Daer boven is geordonneert, dat men deſe tegenwoordige Ordre datelijck ſal laten drucken en publiceren, op dat yder, die het raekt, kennis daer van mag nemen.

JO. BROWN, *Klerck van 't Parlement.*

Doch terwyl het Parlement ſich dus met particuliere ſaecken ophield / en dat van de ſaek van *Tanger* of de *Alliantien* niet gerept wierdt / quam ſijn *Majesteit* den 25 *December* in 't *Hooger-huys* / en dede / na dat het *Lager-huys* mede ontboden had / aldaer de volgende *Wenspraek*.

Mylords en Edelen.

MEt de openinge van dit Parlement maecte ick uw bekend de *Alliantien*, die ick hadde gemaect met *Spangie* en *Hollandt*, als de beste *meſures*, die genomen kunnen zijn tot beveylinge van *Engelandt* en de *ruſt* van *Chriſtenrijk*. Ick verhaelde uw oock, dat indien onſe *vrindſchap* onveylig ſoude werden, om op te vertrouwen, ſoo ſoude het niet te verwonderen zijn, dat onſe *Naburen* ſouden beginnen nieuwe *Reſolutien* te nemen, en miſſchien oock ſodanige, die voor ons fatael ſouden zijn. Ick moet ſeggen, dat onſe *Geallieerden* niet anders kunnen doen, dan ſien hoe weynig dat'er gedaen is ſedert de vergadering, tot encouragement van haer vertrouwen op ons: En ick vinde by haer, dat, ten zy wy vereenigt zijn thuys, om onſe *Alliantien* gangbaer te maecten by haer, het niet mogelijk en ſal zijn om haer te verhinderen na eenige andere haer toevlucht te nemen, om ſodanige nieuwe *Vrindſchappen* te maecten, die niet wel kunnen beſtaen met onſe *ruſt*. *Conſidereert*, dat een verſuym van deſe gelegenheyt noyt te repareren is. Ick leyde uw oock naecktelijck voor 't gene raeckte de ſtaet en conditie van *Tanger*: Ick moet uw nu wederom verhalen, dat ſoo die *Plaets* waardigh geacht magh worden, om te houden, ſoo moet ghy ſodanige *conſideratie* daer omtrent nemen, dat het ſpoedig werdt geaſſiſteert; zijnde onmogelijck voor my 't ſelve te peſerveren, weſende de *Onkosten* ſeer verre boven mijn macht. Ick beloofde uw de volkomenſte *voldoeninge* die uwe *Herten* konden weſchen tot de verſekeringe van de *Proteſtantſe Religie*, en met uw te gaen tot alle *remedien*, die konden beſtaen met de behoudinge van de *Succeſſie* van de *Kroon* in haer behoerlijcke en wettige loop van *nederdalinge*; ick doe nu wederom, met de ſelve *reſervatie*, vernieuwinge van die beloften aen uw. Aldus gereed zijnde aen mijn ſyde, om alles te doen dat met reden van my verwacht kan werden, ſoo ſal 't my lief zijn van uw te weten, ſo haeft het mogelijk is, hoe verre ick van u ſal geaſſiſteert werden, en wat uw begeerte van my is.

't Ja:

't Lagerhups resolbeerde daer op/dat 'et des Konings Aenspraeck in oberleg soude nemen/en gaf den 31 December 't volgende Addres daer op tot antwoort.

Met believen van uwe alder-uytstekenste Majesteyt.

WY uwe Majesteyts alder-verplichtste Onderdanen, de Gemeente, vergadert in dit tegenwoordige Parlement, hebben in onse ernstige overweginge genomen uw Majesteyts genadige Aenspraeck, aen beyde de Huysen des Parlements op den 15 deser gedaen; en erkennen met alle danckbaer gevoelen van getrouwe Onderdanen, en oprechte Protestanten, uw Majesteyts groote goetheyt aen ons, over het vernieuwen van uwe verseeckeringen, die 't uw gelieft heeft ons te geven van uwe gereedheyte, om met ons over een te komen in eenige middelen, tot beveyliging der Protestantse Religie, en uw genadigh versoeck, om van ons te verstaen, wat wy begeeren van uw Majesteyt. Maer wy konnen niet als met hertelijcke droefheyte aenmercken, dat nevens dese Princelijcke aanbiedingen, men uw Majesteyt heeft aengeraden (doch welcke geheyme Vyanden van uw Majesteyt en uw Volck is ons onbekent) om'er een Reserve aen te voegen; dewelcke, indien men daer op blijft staen, en op 't gene, daer het alleen op kan toegepast worden, so sal het al uw Majesteyts andere genadige genegentheden van geen waerde of voordeel voor ons maecten. Het heeft uw Majesteyt beliet in deser voegen te bepalen uwe beloften van over-een-kominge, in de middelen, die'er voorgeslagen sullen worden, dat sy souden mogen bestaen, behoudens de Successie van de Kroon, in sijn rechte en wettige loop van afdalinge. Wy onderrichten uw Majesteyt ootmoediglijk, dat wy noyt hebben getracht na eenige interruptie van die afdalinge, als alleen de afdalinge op de Persoon van de Hertogh van Jorck, die door de boose wercktuigen der Roomse Kerck openbaerlijk verkeert is tot hare Religie. En wy geven uw Majesteyt ootmoedig te kennen, als een uytvloet van onse wel overwogen gedachten en raedtplegingen, dat voor soo veel de Papisten haer hoop noch continueert, dat een Prince van die Religie sal succederen op de Troon van dese Koninckrijcken, soo kan het uyerlijck niet bestaen met het welvaren van uw Majesteyts Persoon, behoudenis der Protestantse Religie, en 't geluck, vrede en welvaren van uw Majesteyts Protestantse Onderdanen. Dat uw Majesteyts geheylighe Leven is in een gedurig gevaer, onder het uytzicht van een Paeps Successeur, is sonne-klaer, niet alleen wegens de Grondregels van dese Devotarissen der Roomse Kercke, welcke toestemmen, dat een Ketters Prince (soo noemen sy alle Protestantse Princen) geëxcommuniceert en uytgefeyt door den Paus, magh werden verdelgt en om hals gebracht; maer oock wegens de getuygenissen in 't vervolg van dit schrickelijck Paeps Verraet, tegens verscheyde Verraders alrede gegeven, die ondernomen hebben dese vervloecte Grondregels in 't werck te stellen tegens uwe Majesteyt.

Uyt de verwachtinge van dese Successie is het getal der Papisten in dese weynig Jaren soo seer aangewassen binnen uw Majesteyts Gebied, en soo menigh overyft ge-

geworden, om de ware Protestantse Religie te verlaten, op dat sy gereet mochten zijn onder de gunste van een Paeps Prince, soo dra hy mochte komen tot de besitting van de Kroon. Ende dewijl dese verwachtinge blijft dueren, veel meer andere sullen in gevaer raecken van te werden omgeset.

Dit is het dat de Papisten van dit Koninckrijk heeft moedig gemaect, aengeruckt en t'samengeswooren door Priesteren en Jesuyten, om een gemeene Beurs te maecten, haer van Wapenen te voorsien, haer aengegeven by vreemde Vorsten, haer hulp te versoecken, om de Papery op onse halsen te leggen; en dit alles geduerende uwe Majesteyts Regering, en terwijl uw Majesteyts Gouvernement en Wetten onse bescherming waren.

Het streckt tot uw Majesteyts glorie en waer belang, te zijn het Hoofd en Beschermmer van alle Protestanten, soo wel buyten als hier. Maer indien dese hope blijft, wat Alliantien konnen'er gemaect worden tot voordeel van de Protestantse Religie en belang, dive ertrouwen souden konnen geven aen uw Majesteyts Geallieerden, om haer soo krachtelijck te voegen met uw Majesteyt, als de stant van dat belang in de Werelt tegenwoordig vereyscht, terwijl sy dit Protestants Koninckrijk in soo veel gevaer sien van een Paeps Successeur, by wien tegenwoordig al haer raet en daer licht werdt bespot, gelijk tot hier toe is geschiedt, en by wien (indien hy sal komen te succederen) sy mogen verfekert zijn van hare ruine.

Wy hebben dan ootmoediglijk uw Majesteyt voorgehouden sommige van die groote Gevaren en Ellenden, die oogenschijnlijk versellen de verwachtinge van een Paeps Successeur. De sekere en onuytsprekelijcke rampen, die'er op sullen volgen over uw Majesteyts Protestantse Onderdanen, en hare Nakomelingen, zijn ontelbaer, indien sodanig een Prince tot de Erffnisse sal komen.

Onse Religie, die nu soo gevaerlijk werdt geschut, sal dan gants werden ter aerde geworpen; niets kan'er overblyven, of sal'er gevonden worden, diese sal behoeden en beschermen.

De executie der oude Wetten sal ophouden, en het sal ydel zijn, om op eenige nieuwe te hoopen: de allerheyligste Verbintenissen van Contracten en beloften, (indien'er noch eenige sullen gegeven werden) die geoordeelt werden te strecken tegen het Roomse belang, sullen geschonden werden; zijnde onwederspreeckelijck, niet alleen volgens bewijsen en ondervindingen van buyten, maer volgens de bedroefdeervarentheyt, die dese Natie in diergelijcke gelegentheden heeft besuurt.

Onder de Regeringe van sulck een Prince sal den Paus als Opperste werden erkent (hoewel de Onderdanen van dit Koninckrijk het tegendeel hebben geswooren) en alle saecken, 't zy Geestelijcke, of dat nae Geestelijck sweemt, onder sijn heerschappye werden gebracht.

De Levens, Vryheden en standen van al sulcke Protestanten, die haer Zielen en Religie waerdiger achten dan haer werelts belang, sullen geoordeelt worden verbeurt te zijn.

By dit alles mogen wy voegen, dat het blijkt in d'ontdecking van 't Verraet, dat'er vræemde Princen zijn aengesocht, om de hulpende hand te bieden, met de Hartog van Jorck te verskeren van de Kroon, met bewys-redenen van haer groote fucht, om het Pausdom op te rechten, en de Protestanten uyt te roeyen (die sy Keters noemen) uyt haer Gebied; en dit wil by gevolg sijn voltrecking hebben.

Vorder bidden wy uw Majesteyt met sijn groote wijsheyt t'overwegen, dat, ingevalle de Koninckl. Kroon van dit Protestantse Koninckrijk soude afdalen op de Hartog van Jorck, de tegenstant, die'er mogelijk sal geschieden tegens sijn besittinge, niet alleen de verdere afdalinge van de Koninckl. Linie in gevaer sal stellen, maer de Monarchie self.

Om dese redenen zijn wy alder-onderdanigste Versoekers by uw Majesteyt, dat het uw Majesteyt, in een tedere erberminge over uw arme Protestantse Onderdanen, genadiglijk magh gelieven af te staen van die reserve in uw Aenspraeck: En soo wanneer een Bil Parlements-gewyse uw Majesteyt sal werden overhandigt, om de Hartog van Jorck onbequaem te maken tot de Erffnisse der Kroon, uw Majest. sijn Koninckl. toestemminge daer toe gelieve te geven, en, om nootwendiglijk 't selve te verstercken en te behoeden, dat het uw Majesteyt van gelijke genadiglijk gelieve toe te staen een Acte, waer by uw Majesteyts Protestantse Onderdanen werden machtig gemaect, om haer selven te vereenigen, tot bescherming van uw Majesteyts Perloon, de Protestantse Religie en verskertheyt uwer Koninkrijcken.

Wy zijn gedwongen, om ootmoediglijk dit van uw Majesteyt te versoeken, als een absolute nootfakelijckheyt voor een veylige en vreedfame genietinge onser Religie. Sonder dit alles zijn d'Alliantien van Engelandt van geender waarde, noch het Volck aengemoedigt, om iets tot uw Majesteyts dienst toe te brengen.

Aengaende de verdere middelen tot behoudenis van onse Religie en Eyendom, soo versoeken wy uw Majesteyt ootmoediglijk, dat van nu voortaan sulcke Personen mogen Rechters zijn in 't Koninckrijk van Engelandt en 't Gebied van Wallis, dat Mannen zijn van bekende bequaemheyt, oprechtigheyt en toegenegentheyt tot de Protestantse Religie, en dat sy haer Ampten en Loon mogen behouden, so lang sy haer wel dragen. Dat ook (also verscheyde Gedeputeerde Luytenanten en Rechters van Vrede, bequame gaven hebbende tot die Bedieningen, nu saets zijn verplaetst, en andere in haer stede geset, zijnde Liedèn van arbitraire Grondregels, en ophouders van Papen en Papery) sulcke allethlijk mogen voeren 't Ampt van Lord Luytenant, de welcke Personen van bekende oprechtigheyt en toegenegentheyt tot de Protestantse Religie zijn: dat oock de Gedeputeerde Luytenanten en Rechters van Vrede sodanige qualiteyten mogen hebben, en daeren-boven Mannen van bequaemheyt, Staten en belang in haer Vaderland zijn.

Dat niemant tot eenige Militaire Ampten of Bedieningen op uw Majesteyts Vloot werde gebruyckt, als Mannen van bekende ervarentheyt, couragie en toegenegentheyt tot de Protestantse Religie.

Dit ootmoedig versoeck verkregen hebbende, soo fullen wy aen onse zyde ge-
reed

reed zijn, om uw Majesteit in 't behouden van Tanger by te staen, en uw Majesteits Vloot in sulck een staet te stellen, datse machtig sal zijn uw Majesteits Souverainiteit der Zeen te bewaren, en de Natie te beschermen.

Indien uw Majesteit heeft of sal maecken eenige nootsakelijcke Alliantien tot bescherming der Protestantsche Religie, en belang en verseeckertheit van dit Koninckrijk, dit Huys sal gereed zijn, om uw Majesteit tot het onderhoud der selve te assisteren en by te staen.

Wy en hopen niet, dat, op dit ons ootmoedigh Antwoort op uw Majesteits genadige Aenspraeck, daer eenige hofse Instrumenten sullen zijn ('t zy wie 't oock soude mogen wesen) die machtig sullen zijn, om uw Majesteits achtige van de getrouwheit en genegentheyt, die wy uw Majesteits dienst toedragen, te verminderen; maer dat uw Majesteit in sijn Koninckl. Boesem altijd gelieve te behouden dat gunstige gevoelen van ons, sijn getrouwe Gemeente, dat die andere goede Bills, die wy nu in overweging hebben, strecken tot dat groote eynde, dat wy hier vooren hebben vermelt: dat van gelijcke alle Wetten, tot nut en troost voor uw Volck, die van tijdt tot tijdt overhandigt sullen werden, om'er uw Majesteits Koninckl. toestemminge op te hebben, mogen by uw Majesteit aengenomen werden.

En dewijl wy nu daer mede dit Jaer uyt hebben / sullen wy het vervolgh tot het naeste Jaer laten berusten.

Wy hebben hier vooz gesegt / dat het Parlement had geresolueert / om tegens de gebangen Lords / en voornamentlijck Stafford / te procederen: Ten dien eynde had het Lager-huys by den Koningh laten versoeken / dat hun alle de Papieren / &c. raeckende het Complot / die de Kercken van den Raedt in bewaring hadden / mochten ter handt gestelt werden / gelijk oock wierdt toegesemt en geschiede: En daer op wierdt den 10 December een aenbangh daer mede gemaecht: 't Lager-huys / als de Beschuldigers / verscheen als een Committé vooz 't Hooger-huys / om daer mede het disput te ontgaen van bloodts Hoofds te moeten staen / en 't Hooger-huys alleen / als een Huys van Heeren / sonder de Bisschoppen / om eenige disputen te mijden omtrent de formaliteiten van het appointeren van een Lord Hoogen Steward of Hofmeester vooz den Koningh / als waer toe nu den Lord Cancelier / haer Spreeker / verkoren wierdt: doch / eer wy vooztgaen / sullen wy verklaren / wat het Ampt van Steward in heeft.

Den Lord Hoogen Steward was vooz desen de tweede Persoon van Staet: dit Noozt beteckende in de Cael der oude Saren Luptenant / dewijl hy gelijk als Onder-Koning of Lupt. Generael van 't Koninckrijk was; maer dewijl sijn macht seer excessijf was / wierdt dit Ampt in 't Jaer 1271 / op 't eynde van 't Rijck van Hendrick de III. / gesupprimeert: Zedert die tijdt hebben de Koningen van Engelandt sich vernoeght / om 't selve alleen in de Donnissen van Paris en groote Ceremonien te laten representeren / gelijk de Hartog van Or-

mont in de Kroonings van sijn Majestejt met dese Waerdighejt was voorszien. Den Grooten Steward draegt tot betuyging van sijn Ampt/ een witte Stock/ die hy in 't openbaer breecht / als de Functie / waerom hy met dien Titul is be- kent geweest / afgedaen is.

Den Lord Stafford van voorz de Bar gebracht zijnde / soo dede gem. Lord Steward een seape Reden / en seyde tegens den Gevangen: Dat hy van hoogh Verraet wierdt beschuldigt. Doch hy antwoorde: dat hy hem wilde verantwoor- den, als niet schuldigh. Waer op den Sergeant Maynard/ Sr. Francis Win- nington en Mr. Creby/ als Commissarissen van 't Lager-hups/succesffvelijk produceerden de Getuygen / om te bewyisen / dat er een Verraet in 't generael was; en daer na dat hy Lord Stafford voorz sijn particulier daer aen schuldigh was/ te weten: Dat hy was present geweest in een Raedspleging tot Tixal, alwaer hy hadde gepresenteert 500 Ponden, om 't selve uyt te voeren, en dat het was de eenigste wegh, om Engelandt tot de Roomse Religie te brengen: dat hy in July 1678 verscheyde Brieven aen de Jesuyten had gesonden, met de Naem van Lord Howard, en niet van Stafford, en dat hy toen Betaels-Heer van d'Armee was ge- maect: dat Fenwick hem had geseyt, dat den Koning most weggenomen wer- den, en sy groote assistentie van Vranckrijck hadden te verwachten. Mr. Smith/ een Getuygen/ ingeroepen zijnde / seyde: Dat verscheyde Priesters hem hadden verhaelt, dat de Paepse Religie soude ingevoert werden, en dat haer t'Samenspan- ninge sterck was: dat den Cardinael Barbarini aen hem had verseeckert, dat sy verscheyde Grooten van Adel tot haer party hadden getrocken: dat eenige van de Brieven waren gevonden in de bewaringe van den Lord Stafford; en dat die hadde geseyt, dat den Koning een goet Heer was, maer dat hy in de wegh was, en daerom van kant most. Den Lord Hoogen Steward vzaegde Smith: Of hy een Pro- testant was? Waer op hy antwoorde: Dat hy nu een Protestant was, maer dat hy omtrent 't Jaer 1671 Papist was geweest. Hier na berichte Mr. Dugdale 't Hof: Dat verscheyde Lords, Priesters en Edellieden hadden desseyn gehad, om den Ko- ning te dooden, en Geld en Wapenen tegens die tijd vaerdigh hadden, en dat hy Brieven by hem hadde, om sulcx te bewyisen. Den Lord Stafford vzaegde hem: Wat Sommen waren gegeven? Mr. Dugdale antwoorde: Dat hy had gehoort van groote Sommen. Dr. Oates ingeroepen zijnde/ seyde: dat als aen Coleman de dissolveringe van 't lange Parlement was gewaygert; sy meer als oyt hadden ge- tracht den Koning om te brengen. Mr. Denis seyde: Dat hy in Spangie was geweest; en Dr. Oates kendē, voor wien hy een Brief aen een Aerts-Bisschop had gebracht; verklarende verder een Dominicaner Monnick te wesen, en dat Plun- ket in Yrland seer diep in 't Verraet was geëngageert. Waer mede 't Hof doen- maels scheyde tot 's anderendaegs 'smorgens. Den volgenden dagh de Pro- clamatie in Westminsters-Hal gedaen zijnde / en den Lord Steward hebben- de den Gevangen verwitticht / dat desen tijdt gestelt was tot sijn verantwoor- ding/ soo seyde Sr. William Jones: Dat hy Turbervils Affidavit hadde mede ge-

gebracht, 't welck sijn Lordschap konde gebruycken. Maer hy Lord Stafford versocht/ dat hy sijn eygen methode soude mogen volgen; en wierp Turberbille verscheyde Questien booz: Waer na hy begeerde te weten/ volgens wat Statut dat hy wierdt beschuldigt. Den Lord Steward antwoorde: Volgens de Statut van Eduard de III., en soo hy eenige objectien daer tegens hadde, dat die van 't Hof souden gehoort werden. Dan hy moveerde aen Dugdale verscheyde Questien/ waer op den selven exactelijck antwoorde: Waer na hy (Stafford) noch eenige Woorden hebbende gebuycht/ versocht: Dat dese Getuygen mochten weg-gaen, alsoo de sijne daer gekomen waren. Maer den Lord Steward antwoorde: dat d'eenen tegen d'ander mosten geconfronteert werden. Hier op quam Thomas Boney en andere van sijn Getuygen booz den dagh/ die eerst tegens Dugdale wierden geëxamineert/ en daer na tegen Dr. Oates geconfronteert/ die als-doen een pertinent verhael dede/ hoe den Lord Stafford de Commissie in Juny had ontfangen/ en produceerde een Copp van sijn Depositie; waer over veele woorden vielen/ en hy Lord Stafford sprack veel tegen 't Lagerhuys/ dog vallende weder op Dugdale/las sijn Depositie/by de Richters van 't Landt aen den Raedt gesonden: hy vzaegde Turberbille/ of hy sijn Verhael van stuck tot stuck wilde goet doen? Hy antwoorde/ Ja. Waer op 2 Personen affirmeerden: dat sy met Mylord Stafford in Vranckrijck hadden geweest, maer noyt Turberville hadden gesien. En soo scheyden de Heeren tot den 13/ als wanneer den Lord Steward den Gebangen boozhield/ 't geen tot die tijdt tot sijn defentie tegens des Konings Getuygen hadde gesept: en doen quam den Lord Powis Bottelier binnen/ en getuygde: Dat hy meer als 40 mael in Turbervilles compagnie was geweest; die aen hem hadde gefeyt, dat hy niet en geloofde, dat den Lord Powis of eenige van de gevangen Lords in den Tour in 't Verraet geëngaageert waren, en dat hy (Turberville) niet van 't Verraet wist; daer by voegende, dat'er nu geen Handel goet was, als het Aenbrengen. Den Lord Stafford vzaegde Oates/ of hy Rooms was? Daer op den ander antwoorde/ dat hy soude goet maecken 't geen sijn Getuygenis inhield, en niet anders. En soo vielen oock eenige woorden met Turberbille. Sr. William Jones produceerde het Boeck van den Raedt/ of den Gebangen sich daer van wilde dienen, die aen Dr. Oates versocht/ dat hy hem een van de Brieven wilde vertonen. Waer op den ander antwoorde/ dat hy meynde een van sijn Brieven te hebben, maer dat het niet seecker wist. 't Welck den Lord in hevige Woorden dede wytbersten/ seggende: Dat Oates geen Christen, maer een Duyvel en een Fielt was, appellerende aen 't Lagerhuys, aen Godt en de Menschen, en dat hy God bad, dat hy (Oates) voor sijn eynde noch leetschap mocht hebben: Hem boozwerpende/ dat hy arm was, en dat door dese wegh sijn fortuyn socht te maken. Doch Oates repliceerde/ dat hy voor sijn Verhael en een gevangen Jesuyt 350 Ponden hadde gehad, maer dat hy die al gespenseert had. En alsoo den Lord Stafford booznamentlijck insteerte/ dat Dugdale een Schelm was, diens geselschap hy altijt gemijd had: Soo

wiert William Hampson ingeroepen/welcke seyde/ dat hy tot den Lord Ashtons den Lord Stafford en Dugdale dickmael te samen had gesien. 't Selbe getuygde noch een ander. In tegendeel verklaerde eenen Mr. Bosth / dat hy kende Robinson (een Getuygen van den Lord Stafford) dat het was een Persoon van leugenachtigh en gedebaucheert Leven: 't Welck den Lord Mansfield affirmeerde. En soo verklaerden verscheyde tegen d'andere Getuygen van den Lord Stafford; ja eenen Simon Hits seyde/ dat de Hofmeester van den Lord Bellasis hem 700 Ponden had aengeboden, om Dugdale te verraden, en tegens hem te sweeren. En hier op scheyde 't Hof tot den 14.

Doch op dien dagh weder vergadert zijnde / seyde den Lord Hoogen Steward tegens Stafford: Wy zijn nu hier, om te horen wat gy voor uw selfs hebt te seggen. Den Lord Stafford antwoorde: Dat hy noch 3 materiale Getuygenissen had, meer als hy de voorgaende avont had genoemd. Waer op Sr. William Jones seyde: Dat soo de Getuygen ter saecke iets souden seggen, dat men haer dan mocht horen, maer soo 't alleen een repetitie soude wesen, dat het maer meer tijdt soude wegnemen, en dat'er bereyts 5 dagen gespenseert waren; doch dat hy de Getuygen soude noemen, en de saecken, die sy souden seggen, dat men dan daer niet tegen soude wesen. Waer op den Lord Stafford sijn 3 Getuygen noemde / om de Getuygen invalide te maechen. Mr. Dale wierdt ingeroepen / en gebraegt / of Dugdale hem Geld had geboden, om te sweeren? Hy seyde / Neen. Den Lord Steward verbolgde: hebt gy oock gehoort, dat hy 't aen iemant anders heeft gedaen? Hy seyde / Neen. Den Lord Stafford seyde verder: Dat hy was bericht, dat'er een saeck, de Wet aengaende, was, en verfocht, dat sijn Raedt daer in mocht sprecken: Hy maechte vervolgens eenige exceptien ober 't gene was geseyt den 20 en 21 September / lesende alles uyt een Papier. Hy appelleerde aen de Lordschappen en de gantsche Werelt / of'er oyt een Wet was geweest, om de Gevangens te houden van 't eene Parlement tot het ander: Ten 2, dat'er geen Hofs Acte was geallegueert, maer alleen geseyt waer mede hy beschuldigt was: Ten 3, dat het geen rechte Getuygen waren, alsoo om Geld wilden sweeren: En ten 4, dat sy wel een generael Verraet hadden bewesen, maer niet wat hy gedaen had. Verder ballende op een Persoon uyt Staffordsshire / seyde: Dat die een actief Man was tegens den Koningh, en malitieuus tegens het Gouvernement, soo als men te Landewaert seyde. Sr. William Jones antwoorde daer op: Da: hy alleinig sprack uyt horen seggen, maer dat men iemant soude brengen, die uyt ware kennisse sprack. En doen verklaerde een van de Lords / dat het een eerlijck Man was. Den Lord Hoogen Steward braegde aen die van 't Lagerhups de Beklaginge manieerden: Of sy vaerdigh waren, om over de Poincten, volgens de Wetten, te argumenteren? Sr. Jones seyde / Ja, soo hare Lordschappen dat nodig oordeelden. Van de Lords keerden na haer Hups / om te overleggen / of men den Lord Stafford soude toestaen sijn Raedt te laten sprecken / en de Poincten te bepleeten. Den 16 / na dat de Proclamatie tot stilswijgen wag

was geshied/ vzaegde den Lord Hoogen Steward aen Stafford; Wat hy vorder tot sijn eygen defentie had te seggen? Waer op hy eenige Papiereu voor den dagh haelde/ en die met een gants flauwe Stemme las; vervolgens/ gelijk hy meer gedaen hadde/ appelleerde hy tot de Lords en de Commons/ protesterende van sijn onschult. In de Papiereu waren de selve Poincten/ aengaende de Wet/ welke by hem des Saterdagse te voren waren bygebracht/ particulierlijk/ dat men hem gedurende 3 Parlemen ten had beschuldigt, en niet te recht gestelt. 't Hof sijne redenen hebbende gehoozt/ keerde weder na Hups/ om de selbe te bedebatteren: dit duurde langh/ doch eyndeligh wierdt goet gevonden/ dat men een eynde soude maecten: En alsoo quam het Lager-hups den 17 voor het Hooger-hups/ en begeerde recht tegens den meergeseyden Lord Stafford: Waer na ten waels uren een complete Vergaderinge van het Hof zijnde/ soo sprack den Lord Steward haer in deser voegen aen: Mylords, gy behoort groote forge te dragen in uw oordeel te geven over de saecken raeckende William, Vicomte Stafford, die nu voor de Barr staet beschuldigt, alsoo de oogen van de gantse Natie op uw zyn geslagen, en de Rechters van 't Landt hare opinie omtrent de selve hebben gegeven. Als doen wierden de Stemmen geuyt/ namentlijck/ of hy Vicomte schuldig was aen hoog Verraet of niet/ en waren 54 van ja/ en 32 van neen: 't welck gedaen zijnde/ hebben de Lords en de Commons haer weder na haer eygen Hupsen begeben; van waer de Lords noch maels geheert zijnde in 't Hof/ heeft den Lord Steward de Sententie gepro- nuncieert/ gelijk als volgt.

Mylord Vicomte Stafford.

H Et gene dat uw Lordship heeft gesegt in 't Arrest van Sententie, is by de Lords gevonden, genomen hebbende behoorlijcke consideratie, te zyn van geen belangh: 't is geen wesentlijck gedeelte van 't Examen, dat de Gevangene sijn Hand voor de Banck soude opstecken; in alle de Registers vind men niet, dat et geschied is: 't Eenigste gebruyck is alleenlijck, om 't Hof aen te wyfen wie den Gevangen is; en als dat blijkt, dan procedeert het Hof dickwils tegens hem, al weygert hy sijn Hand voor de Banck op te stecken; en daerom de nalatigheyt van die Ceremonie in dese saeck, is geen wettige exceptie, als alle de Rechters ver- klaert hebben.

Belangende de provisos in de Statute, gemaect in 't 13 Jaer van dese Konings Regeeringe, haer Lordships vinden't in geen manier geapliceert in dese saek, voor so veel de proceduren tegens uw Lordship niet gegrond zyn op dese Statute, maer op de 25 Statute van Eduard de III. En al hadden de proceduren gegrond geweest op de laetste Statute; d' Articulen daer in konden uw Lordship geen dienst gedaen hebben.

Mijn werck daerom, dat noch te doen staet, is heel treurig, want ick hebbe als- noch noyt de Sententie des Doodts op iemant gegeven, en ben geheel bedroeft, dat ick met uw Lordship moet beginnen.

Wie

Wie soude gedacht hebben, dat een Persoon van uw qualiteyt, van soo noble extractie, soo considerabel gegoed, gezegent door de fortuynen, die soo veel heeft uytgestaen in de laetste tyden, soo geinterresseert in de preservatie van 't Gouvernement, soo veel geobligeert aen de moderatie van de selve, en persoonlyck soo verobligeert aenden Koningh en sijn Royale Vader, voor haer particuliere gratie voor uw, oyt sich selfs engageren soud in soo Duyvelsse Conspiratie, als toete leggen den Koning te vergeven, den Staet te ruïneren, 't omkeeren van de Religie, en, soo veel als in uw lagh, de destructie van alle de Zielen en Lichamen in de drie Natien.

De Beschuldiging van 't Huys der Gemeente begrijpt geen minder Crimen, en van dese Crimen hebben haer Lordships uw schuldig gevonden.

Dat'er geweest is een generale desperate Conspiratie van de Papisten, en dat de Doot van den Koning continuëlyck is geweest een van de principaelste oogmerken der Conspirateurs, is nu baerblykelyck, sonder dat iemant daer aen kan twijffelē.

Wat was de meening van alle die Tractaten, welcke gedivulgeert wierden omtrent 2 Jaren geleden, tegen den Eed van Allegiance, in sulck een tijdt, wanneer geen Mensch van sodanige controversie droomde? Wat was de meening van Vaders Conyers Sermoen op dit subjeet, dan alleenlyck, dat daer was een demonstratie van yver, soo sy het noemden, voorgenomen tegen 's Konings Persoon; dan de scrupelen, resulterende uyt den Eed, verhinderde het eenigfins.

Tot wat eynde waren alle de Correspondentien met Uytlanders? Het collecteren van Geld by de Vaders, soo uyt als thuis? Wat was de meening haer selven te gouverneren en schicken na d' Advysen van Parijs en St. Omer? En hoe fullen wy den Brief uyt Yrland uytleggen? verfekerende de Vaders hier, dat alles daer insgelijckx paraet was, soo dra als de slag gegeven soude zijn.

Twijffelt nu iemant hoe Londen verbrant quam, of door wat middel den Rechter Godfrey viel? Is 't niet blykelyck by dese instantie? En dit is den dollen yver van sommige grootgaende Papisten, en resolveren, niets sal nagelaten werden tot advancement van de Roomse saeck, al soude het by Vuur en Swaert zijn.

Mylord, soo als het Complot in 't generael onwederspreeckelyck is, soo is uw Lordships deel al te blykelyck. Wat gy tot Parijs dede, en continneerde te doen tot Tixal in Staffordshire, bewijst een opgenomen intentie tegen den Koning: En wat gy tot Londen seyde van *honest will*, bewijst, dat gy kennisse had van de Conspiratie tegens 'het Leven des Konings, dat hier voortgeset wierd. In dit alles was een groot gedeelte van malitie; want uw Lordship op een tijdt noemden den Koning een Hereticq en Verrader Gods; en op een ander tijt lasterde gy den Koning, om dat hy sijn gratie t'onrecht bestede, recompenferende Verraders en Rebellen.

En dus siet gy, dat daer de wyse Man van voorseyde, op uw gekomen is: *Vloecht niet den Koning, neen niet in uw Herte, want de Vogelen in de Lucht sullen het openbaren, en al dat Vleugelen heeft sal de saeck ontdecken.*

Drie dingen wil ick uw Lordships consideratie recommanderen. Ten eersten,

uw Lordship fiet hoe het Godt belijft heeft uw foo ver te laten aen uw felven, dat gy gevallen zijt in de Strick en Put, en in die selve Put, die gy voor andere delfde. Confidereert daerom, dat God Almachtig noyt eenig Mensch verliet, ten zy hy hem eerft verliet.

Ten anderen, denckt wat beter daer van, als gy tot noch toe ge'aen hebt, wat voor een slag van Religie dat het is, in de welck de blinde giften mogelijk zijn geweest, om u te leyden in so groote ruïne en destructie, als uw nu over 't hooft hangt.

Ten laetsten, bidde ick uw Lordship te confidereren, dat ware Bekeeringe noyt te laet komt: Een devoot penitential leetwefen, gevoegt met een ootmoedige en openhertige confessie, is van groot vermogen en wercking, beyde met Godt en de Menschen.

Daer zijn eenige kortelings geweest, welcke weygerden Godt de Eer te geven wegens Sijn Rechtvaerdigheyt, in 't bekennen van hare Crimen, daer over sy gecondemneert waren, de welcke onderrecht waren te geloven, dat het een doodelijcke sonde was die Crimen in 't publijck te bekennen, van welcke sy in 't heymelijck geabsolveert zijn; en foo hebben sy niet gederft God de Eer te geven, dat sy andersins gedaen souden hebben.

God verhoede dat uw Lordship op formalisatien soude staen. God verhoede, dat uw Lordship gevonden soude werden onder het getal van die arme en bedrogen Zielen, welck het eerft, dat haer ontwind, de dood selve is.

Lichtelijck dat uw Lordship niet veel estimeert de Gebeden van die gene, welke gy lang onderricht zijt te misnoemen Hereticqs; dan of gy 't doet of niet, ick ben om uw Lordship te verseeckeren, dat alle de Lords hier, en die uw gecondemneert hebben, noyt fullen ophouden voor uw te bidden, op dat het eynde van uw leven Christelijck en Godvruchtigh magh wesen, hoe Tragedieus 't selve oock is, om uw derwaerts te brengen.

En nu Mylord, dit is de laetste mael dat ick uw Mylord noemen kan, want de naeste Woorden, dien ick spreken sal, uw fullen beschuldigen.

De Sententie van de Wet is, en dit Hof approveert het.

Dat gy gaet na de plaets waer gy van daer quam; van daer moet gy gesleept worden op een Horde ter plaetse van de Executie: Als gy daer gekomen zijt, moet gy opgehangen werden aen de Neck, maer niet tot dat gy dood zijt, want gy moet levendigh afgeruckt werden; uw Mannelijckheyt moet afgesneden werden; uw Ingewant uytgeruckt, en voor uw Aengesicht in 't Vuur geworpen; dan moet uw Hooft van uw Lichaem gescheyden worden, en uw Lichaem in vier quartieren gedeelt, en dese zijn ter dispositie van den Koning.

God Almachtig zy uw Ziel genadig.

Daer op brack den Lord Steward sijn witte Stock/en den Gebangen wiert weder na sijn plaets gebracht. Sijn Majestejt liet sich eyndelijck bewegen/ om hem alleen te laten onthoofden / en wierdt den dagh daer toe op den 8 Ja-
 31 Deel. D d nuarp

nuary 1681 vast-gesteld. Ondertusschen den een en d'ander by gem. Tozd komende/ soo wierdt van sijn Vrienden 't Hooger-huys aengediend / dat hy gereet was om 't gene dat hy van 't Complot wist / te ontdekken: Inboegen hy daer voor gebracht zijnde / met de Cranen in d'Oogen de volgende Woorden sprack.

WY hebben lang in hoop geweest van te sien verandering in Religie, dan hebben groote swarigheden daer in ontmoet. Ick ging nevens andere na Breda by den Koning, en presenteerde hem 100000 Ponden wegens de Roomse, soo hy wilde wegnemen de poenale Wetten, tegens haerlieden gemaect. Dat, na dat den Koningh in 't Rijck gekomen was, den Lord Oxford in 't Huys proponeerde het nemen van de Eeden van Allegiance en Supremacy, 't welck niet door en wilde. Mylord Bristol proponeerde een nieuwen Eed, welcke my in 't eerste wel geviel; maer daer na disapproveerde. Na dese bracht een ander een andere Bil in, waer tegens den Heer Cancelier Hyde sich opseerde, en seyde, indien 't selve passeerde, soo mocht den Koningh een Paepse Priester Bisschop van Londen maken. Ick offereerde eenige Propositionen aen Mylord Cancelier in sijn Huys tot Kensington, en 3 a 4 malen aen een ander: En om 't lange Parlement te dissolveren, daer van sprack ick tegens Mylord den welcken seyde, niet te twijffelen, of daer soude groote advantagie zijn, indien den Koning in 't leven bleef, en de poenale Wetten afgedaen konden werden, dan soud'er hope zijn tot het stabileren van onse Religie. Verder protesteerde hy van 't Complot niet meer te weten.

Maer 't Hooger-huys oordeelende / dat sulck niet genoegh was / sond hem weder na den Cour: Inboegen dat hy op den 8 January / tusschen 11 en 12 uren 's morgens / op een Schabot op Colerhill wierdt onthooft; doch dede echter voor sijn doot de volgende Wenssprack aen 't Volck.

De laetste Worden van William Howard, Vicomte Stafford.

BY toelating van Godt Almachtigh ben ick desen dach alhier gebracht, om den Doot te sterven, als of ick schuldig was aen hoog Verraet. Ick protestere waerlijck in de tegenwoordigheyt van den Eeuwigen, Almachtigen en Alwetenden Godt, op mijn Ziele Zaligheyt, dat ick daer van soo onschuldig ben, als eenigh Man kan wesen, en dat ick de minste gedachten niet gehad hebbe tot die misdaden, waer mede ick beswaert werde.

Ick bekenne, dat het is een singuliere gratie van de Heylige Drie-eenigheyt, van my soo veel tijdt te geven, om my te bereyden voor de Eeuwigheyt: Ick hebbe so goeden gebruyck van die genade niet gemaect, als ick wel behoort hadde, ten deele veroorsaect, om dat mijn gedachten soo niet hebbe gerecolligeert, als wel gedaen konde hebben; oock om dat niet alleen mijn Vrienden, maer oock mijn Vrouw en Kinderen voor eenige dagen verboden is my te mogen sien, als alleen in presentie van een van mijn Wachters: dit heeft my groote moeyelijckheyt ver-

oorfaeckt, maer hope dat Godt, door Sijn grondelose Barmhertigheyt, my mijne onvolmaecktheyt sal vergeven, en mijn goede meninge aennemem.

In de tijdt van mijn gevangenis heb ick menigmael overdacht, wat doch de grond-oorfaeck van mijn Beschuldiging mocht zijn, om dat ick by my selven geen schult konde vinden, ja geen gedachten daer toe gehad hadde, en ick kan niet geloven dat het op eenige andere grond is, als dat ick Papist ben. Ick heb geen redenen van beschaemt te zijn over mijn Religie, want het raect niet anders als de ware aanbidding van God, gehoorfaemheynt tot den Koning, en behoerlijcke onderwerpinge van de tydelijcke Wetten van den Koning: En ick onderwerpe my aen alle d'Articulen des Geloofs, die in de Cathol. Kerck geleert en gelooft werden, gelovende dat die meest over een komen met Gods Woort: En vermits het soo menigmael is tegen gesproocken, dat de Kerck sustineert, dat Souveraine Princen, by den Paus geëxcommuniceert, by hare Onderdanen mogen werden afgeset of vermoort, soo is my, aengaende het vermoorden van Princen, geleert, als een Point van 't Geloof in de Cathol. Religie, dat sodanige Leere, van Koningen te vermoorden, is een Duyvelsse Leere, gruwelijck en vervloect, contrarie Gods Wet, van de Natuur en van de Natien; ick vervloecte en verlochene die van herten. En aengaende de Leere van Koningen af te setten, is contrarie de fundamentele Wetten van dit Koninckrijk, injurieux aen de hooge Macht, en consequentelijck soude sulckx in my zijn, of in iemant anders van des Konings Onderdanen, Godloos en verdoemelijck. Ick geloof en belyde, dat daer is een God, een Zaligmaker, en een Heylige Cathol. Kerck, van de welcke (door de genade en goetheyt Gods) ick sterf als een Lidmaet.

Tot mijn groot en hertelijck berouw en leetwefen heb ick mijn Godt op menigherhande wyse vertoornt door groote Sonden, maer dancke Sijn Majesteyt ootmoediglijck, dat het door dese dingen niet en is, waer mede ick beschuldigt werde.

Alle de Leden van yder Huys hebben de vryheyt, om aldaer te proponeren wat sy oordeelen dienstig te zijn voor 't Rijk; soo heb ick oock geproponereert wat my goet dacht; 't Huys is den oordeelder, of het bequaem of onbequaem is: En ick vermeene noyt eenig ding voortgebracht te hebben, dat daer voor onbequaem is geoordeelt, of tegens de Wetten en Coustumen van 't Parlement; want indien ick sulckx gedaen had, soo souden de Lords (gelijck sy vermochten) my op d'een of de ander wyse gestraft hebben; sulckx dat ick daer in voor God niet schuldig ben.

Men spreekt heel veel van Indulgentien, Dispensatien, Vergiffenis aen Moordenaers, Rebellen, Leugenaers, Meynedigers, en die diergelijcke dingen gedaen hebben, gegeven te zijn by de Kerck; maer ick belyde by desen, in de tegenwoordigheyt Gods, dat ick noyt geleert hebbe, noch gelooft, noch gepractiseert eenige van alle die dingen, maer altoos gesustineert het contrarie; en dit spreek ick sonder eenige æquicovatie of reservatie. En voorseecker, indien ick schuldig was, ick voor my selven, of dat ick iemant wist of kende, die schuldig was, wie het oock mocht zijn, aen eenige van sodanige misdaden, als waer mede ick beschuldigt werde,

de, soo soude ick niet alleen de grootste Geck van de Werelt zijn, maer een puur dol Mensch, en soo ondeugend als iemant van dese, die my nu soo valschelijck beschuldigt hebben, en schuldig zijn aen mijn eygen dood, 't welck een seer sware en hatelijcke sonde is. En alhoewel ick onlangs gebracht wierde voor de Bar van de Lords, soo heb ick echter groote redenen te geloven, dat ick voor d'eerste reyse gebracht ben geweest, om op de proef te stellen, op het vertrouwen, dat, om mijn Leven te salveren, ick een groote ontdekking soude geven; en secker, ick soude soo gedaen hebben, indien ick eenige kennisse van eenig quaet desseyn gehad hadde, of van eenig onwettig Complot, sonder eenige exceptie: maer indien ick 1000 Lichamen had, soo woude die liever alle verliezen, als my selven of iemant anders valschelijck te beschuldigen; en soo ick van eenig Verraet geweten had, en op dese manier sulckx ontkende, als ick nu doe op mijn Zaligheyt, soo soude ick geen hoop hebben van zalig te werden, 't welck ick echter nu hebbe door de Verdiensten van Jesus Christus.

Ick bidde dat Godt sijn Majesteyt wil zegenen, die mijn wettige Koningh en Souverain is, die ick, volgens de Goddelijcke en Menschelijcke Wetten, gehouden was te obediëren: En ick ben verseeckert, dat geen Machten op der Aerde my wettelijk kunnen toestaen, of aen iemant anders, van mijn hand tegens den Koning op te lichten, noch tegens sijn wettige Authoriteyt; en houde het daer voor, dat de constitutie van 't Gouvernement van dit Koninckrijk, d'eenigste wegh is om in vrede en rust te blyven, dat God lang wil laten continuëren.

Ick houde een Moort voor een horrible saeck; en hebbe altoos soo gedaen; en belyde ernstelijck, dat indien ick my selve in dese tijdt konde bevryden, en oprechten sodanigen Religie als ick wilde, en wat voor Regeringe ick wilde, en my selven soo groot maecken als ick wenschte, en dat door de dood van iemant van die Gefellen, die door haer vals sweeren veroorsaecht hebben, dat ick op dese plaets gekomen ben, daer ick nu sta; soo seer haet ick de Moordery en oorfaeck te zijn van eens Menschen dood, hoe veel te minder soude ick willen oorfaeck zijn van de dood van mijn Koning, dien ick acht te wesen soo goedertieren Koning, als oyt voor desen alhier, of in eenige Landen bevonden is, en onder wiens Regeringe het Volck haer vryheyt genieten kan, sodanig als ergens een Volck gedaen heeft: En soo Godt gelieft hem in 't leven te laten, en voorspoet te geven, soo ick altoos gewenscht en gebeden hebbe, soo verseecker ick my, dat hy en alle sijn Rijcken soo voorspoedig sullen zijn als oyt eenig Volck geweest is, dat ick God bidde te willen geven.

Ick bidde ootmoedig om vergiffenis aen den Almachtigen en Alderbarmhertigsten Godt van alle de groote Sonden, die ick oyt of oyt tegens sijn H. Majesteyt gedaen hebbe. Ick weet, dat hy niet en begeert de dood van een Sondaer, maer dat hy sig bekeere en leve. In welck vertrouwen ick hope, als wetende, dat Hy noyt een gebroken hert sal verachten. En hoewel ick sulcke verbryfeling in mijn hert noyt gevoelt hebbe, als ick wel wenschte; so hebbe doch 't selve soo veel ick kan, en twijffel niet of God sal de goede wille aennemen. Ick

Ick verfoecke, dat alle 't Volck my wil vergeven alle 't ongelijck, dat ick haer mocht gedaen hebben in eenige faecken, 't zy willens of onwetende; en ick vergeve van herten een iegelijck, die my verongelijckt heeft; vergeve oock van gelijcken dese Meynedigers, die my hier toe gebracht hebben, door haer vals sweerē.

Ick verclare nu op mi, u Dood en Zaligheyt, dat ick noyt een eenigh woort gesproocken hebbe, noch tegens Oates noch Turberville, noch hebbe haer noyt met kennis gesien, als by mijn Examinatie; en aengaende Dugdale, ick hebbe noyt van eenige dingen met hem gesproocken, als van een Voetknecht, en was dan noyt alleen met hem: Alle de straffen, die ick haer wensche, is, dat sy berouw mogen hebben, en bekennen liet quaet en ongelijck, dat sy my gedaen hebben, en dan sal blijcken hoe onschuldigh ick ben; God vergeeft het haer. Ick vertrouw, dat het Godt believen sal de waerheyt in 't korte aen 't licht te brengen, op dat gy en al de werelt moogt sien wat ongelijck my gedaen is.

Ick vertrouwe, dat ick hebbe doen blijcken, dat ick een Conscientie hebbe, want soo ick'er geen hadde, so soude ick seeckerlijck mijn leven gefalveert hebben, van my selven schuldigh te erkennen; want ick soude mijn Conscientie qualijck handelen, door dien ick my selven soude werpen in de eeuwige duysternis, door het stantvastig ontkennen in de uure van mijn dood, geen kennis te hebben van 't geen waer mede ick beschuldigt ben.

Soo veel hebbe ick geseyt, om mijn Conscientie te bevryden, en neem het op mijn Zaligheyt, dat al wat ick hebbe waerachtig is.

Ick sal maer weynig van mijn Examen seggen, en of 't alles geschied is volgens de bekende Wetten, daer van kan ick, als te grooten Party zijnde, niet veel seggen; soo niet, God vergeef het haer, die daer oorfaeck van zijn.

Mijn Rechters waren alle eerlijcke Luyden, die oock alle soo seer verbonden waren, om na recht en gerechtigheyt te oordeelen, als of sy waren onder Eede over 't gene wettig bewesen was, en niet anders te stemmen, als sodanig sy in haer Conscientien gevoelden en overtuyght waren; en soo iemant van haer anders gedaen heeft, God wil het haer vergeven, gelijk ick van herten doe.

Ick sal eyndigen met een hertelijck Gebed voor de welstant van sijn Majesteit, dat hy magh genieten alle prosperiteyt en heyl, in dit en in 't toekomende leven, en sijn Volck regeeren na Gods Wetten en Instellingen, en dat het Volck gevoelig magh zijn over de zegeningen, die God Almachtigh haer soo miraculeuselijck gegeven heeft, en haren Koning gehoorsamen, volgens haer plicht. Ick bidde Godt om vergiffenis, met een ve nedert hert, over alle mijne Sonden, die ick tegens Sijn Heylige Majesteit gedaen hebbe, verhopende door de Verdiensten en Dood van Jesus Christus de eeuwige geluckzaligheyt te verkrijgen, in wiens Handen ick mijn Ziel beveele, vergiffenis biddende aen een iegelijck, die ick misdaen hebbe, en vergevende van herten die my verongelijckt hebben.

Ick bidde, dat Godt niet en wil wreecken mijn onnosel Bloed aen dese Natie, noch aen die geen die daer oorfaeck van zijn. Ick affirmere met mijn laetste adem

mijn onschult, en verhope, dat de Almachtige, Alsiende en Rechtvaerdige Godt my daer na richten sal.

De selve was door een Jesuyt voor hem opgemaakt / en las hy die uyt een Papier. Doch al schoon uyt de geheele Rechevoording sijn schult bleeck / soo wilden de Roomse echter niet toestaan / dat hy wegens die saken culpabel was / maer oordeelden hem eer als een / die voor 't Roomse Geloof had geleden.

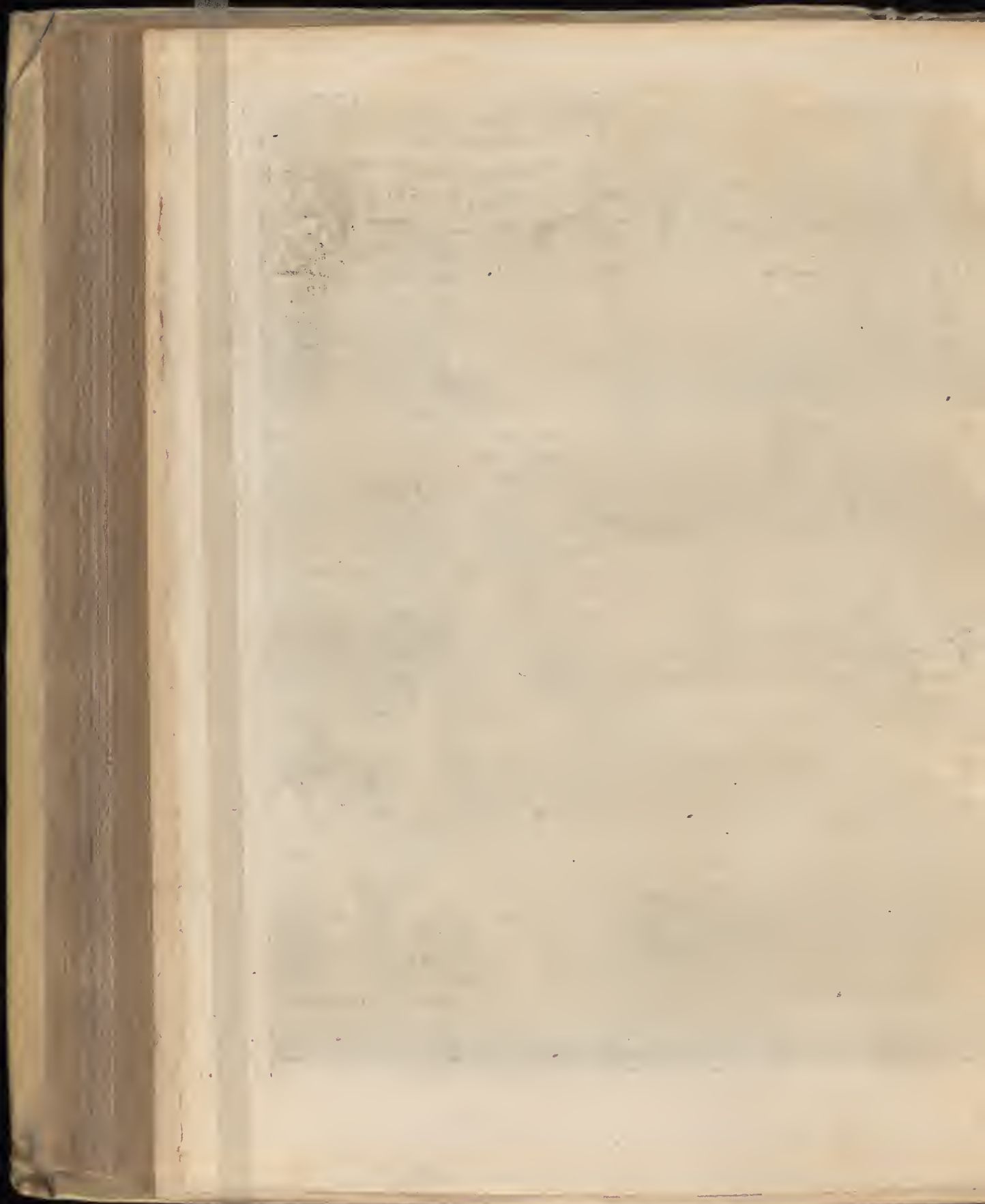
Wy hadden gedacht dit Jaer van Schotlandt niet meer te spreucken / doch wy konnen echter niet laten om aen te roeren / dat den 21 December eenen Jacob Stein / Archibald Steward en Jan Potter tot Edenburg / om de bewuste oproerigheden / zijn opgehangen.

Iemant sal licht verwondert zijn / dat wy tot noch van 't Verraet in Irlandt niet meer hebben gerept ; doch dewijl die saeck eerst ten principale in 't naeste Jaer by 't Lager-huys is ondersocht / sullen wy voor dees tijdt daer niet meerder van spreucken.

Wy hebben laetst van Canger geseyt / dat'er een Stilstant tusschen die Stadt en de Mooren was gemaakt ; doch alsoo de selve den 25 September expireerde / sond den Alcaide van Alcazar eenen Hamet aen d'Engelsse / om haer daer van te verkwittigen / en begon weder byandtschap tegens haer te plegen. Eenige dagen gingen'er deur / dat de Mooren niet anders en deden / als sig van eenige Posten te verseeckeren op de Gronden van de Forten Pole en Mouth : maer d'Engelsse bemerkende / dat de Mooren haer daer wat te dicht lagen / besloten een Aytval te doen / om hun van daer te verjagen / en een Retrenchement aldacr op te werpen ; daer toe wierden 4 Bataillons Infanterij en eenige Caballery gecommandeert / welke soo wel haer plicht waer namen / dat d'Engelsse Aeynders dit dien dagh noch soo verre gereed kregen / dat'er 500 Man in handen logeren / en wierdt het selve toen onder 't Commando van den Lt. Colonel Sackville gelaten. Den eersten October deden d'Engelsken een andere Aytval / gelijk oock den dagh daer aen / en voltopden toen niet alleen haer Wercken / maer verjaegden de Mooren oock uyt sommige van haer Linien : doch alsoo dit maer alleen geschied was / om het Retrenchement op te maken / wierden de selve weder verlaten ; en daer op namen de Mooren gemelde Linien weder in besit : verscheyde Engelsse Heeren en Volontairen / en daer onder de Grabe van Plemmynen en den Lord Mordant / queten sich hier seer deftig. Maer de Mooren / hier ober verstoort / brachten daer op noch meer Volk voor de Plaets / soo dat d'Engelsken niet alleen geen Aytballen meer doerden ondernemen / maer oock van haer seer eng ingesloten wierden : sy begonden daer op dit Retrenchement / dat op 't Fort Pole lag / te ondermijnen ; doch den Engelsken Gouverneur / Sr. Palmes Fairborn / haer Wercken willende besichtigen / wierdt sodanig door een Kogel getroffen / dat daer van quam te overlijden. Den Lt. Colonel Sackville kreeg toen 't Gebied in handen ; en dese bemerk-

Locus Cometæ Arminii
1680 & 1681.

kende / dat sonder dit Trenchement de Stadt verloren was / besloot daer op weder een Aftval te laten doen : de selve geschiede oock den 6 November / met 1500 Man te voet en 300 te paert / waer onder sich 200 Spaensse Ruyters bevonden / die hoort te horen tot hulp van de Plaets gekomen waren : gemelde Spaensse met de Bootsgezellen hadden de Dooztocht ; doch al schoon men by nacht uittrock / kregen de Moren daer de weet van / en dewyl sy by de 20000 Man sterck waren / pasten sy ober-al wel op : het Gebegt was dieshalven ruw en bloedig ; doch na dat het selve omtrent 6 uren geduurt had / en d' Engelsen bevonden / dat sy brabe Soldaten waren / moesten de Moren uyt haer Linien wijcken / en wierden meer als een uur van d' andere verbolgt : van haer sneubelden'er wel by de 2000 / en van d' Engelsen 300 / welke 4 Stucken Geschut en 5 Daendels kregen. Dit was waerlijck een groote Victorie voer d' Engelsen / want sy slechten niet alleen alle de Trenchen van de Moren / maer nootsaachten haer oock / om op goede Condicien een Stilstant met haer te maken / gelijk op de volgende Condicien geschiede.

1. DE liberteyt te hebben van onse vorige tyden, om Vee en Schapen te mogen weyden, en so die Gront niet seer bequaem is, so sullen wy de Velden van Out Tanger mogen gebruycken, mit's betalende eenige kleynigheden aen de Moren, om na de selve te sien; en sal den Capiteyn van 't Velt sich obligeren, om te versorgen, dat het selve getal van Beesten wederom kome, dat aen iemant van sijn Guardes geleverd sal zijn.

2. Met des voorz. Capiteyns Tekens de vryheyt te hebben van 't Velt en Land tot de jacht en ander vermaeck, als mede om Brandhout te kappen.

3. De Plaets Maendelijck met 100 stuckx Beesten, 200 Schapen en soo veel Gevogelte te voorsien, als sy goet vinden of van doen sullen hebben, alles voor een redelijcke prijs; oock de vryheyt te hebben, om langs den Oever te visschen, soo wyd als Out Tanger is.

4. Vryheyt om uyt te graven soo veel Steenen als nodigh sullen zijn ten dienste van de Moulie; en dit alles voor de Somme van 100 Stucken sijn Laken, 120 Tonnen Baskruyt, en 200 Canon-Kogels en Sloten aen de selve te geven. Sullende de Vrede duuren voor den tijdt van soo veel Jaren als 't den Gouverneur belieft; en als den Koning een Ambassadeur send, soo sal het t'eenemaal in sijn keur staen, om de Vrede te continuëren of den Oorlog aen te gaen.

Het verwondering en verschicking van gants Europa vertoonde sich in 't laetste van dit Jaer een geweldige Comeet-Sterre : wy sullen nu niet bedisputeren of de selve uyt natuurlijke oorzaken voort komen / gelijk sommige willen / of dat het bysondere Roeden van Godt de Heere zijn / gelijk het algemeen gevoelen is ; soo veel is'er echter af / dat men den meesten tijdt heeft gesien / wanneer sich sulcke Tecchenen vertoonden / dat daer op of Water-wood / dieren Tijdt / Pest / Oorlog / Brand / Wertbeving / verandering van Regeering /

of doodt van groote Heeren is gevolgt. Ged. Staert-sterre vertoonde sig eerst den 26 November / en wierdt toen tot Straetsburgh het albergrootste gesien / staende 4 Graden van de Spica Virginis en 2 Graden van de Ecliptica / tegen 't Zuiden. Den 28 ditto sagh men die oock tot Dresden / tusschen de Coelbus en de Spica Virginis / doch de Staert was / om de menigte Wolcken / niet heel wel te onderscheyden. Den 29 verliet hy wat / soo dat men toen sijn Staert op 36 Graden kon coordeelen. Den 30 vertoonde hy sig 's morgens ten 5 uren / in 't Zuid-Oost ten Oosten / oock in Hollandt / staende 6 Graden ober den Horizont / in 21 Graden van de Wage / en 3 en een half van de Spica Virginis ; sijn streck hield hy als-doen na 't Zuidelijck America / na de Eplanden tusschen Oost-Indien en Africa / en na de stille Zee tusschen Asia en America.

Na dien tijdt was hy voor 14 a 16 dagen wegh / en het is gelooffelijck / dat hy dat Gedeelte heeft omgelopen / wyl men op den 21 December / 's avonts ten 5 uren / eerst in 't Westen een helder Licht / als een Staert / sagh ; 't welck allengskens hooger komende / soo vertoonde sich den 26 December / wyl het als-doen seer bequaem We'er daer toe was / een soo lange Staert / dat men na de observatien / die daer van gedaen zijn / oordeelde / dat hy het vijfde deel van het Firmament in had / want hy was 68 Graden lang / en elke Graed werdt op 1000 mijlen gereekent : de Sterre / die onder was / was niet grooter als een gemeene vaste Sterre / soo dat men de selve in 't eerst nauw konde sien : sijn Staert / wiens begin van de Sterre omtrent den Horizont stond / streckte sich van 't Zuid-Westen na 't Noord-Oosten / en besloegh byna de hoogste top van de Lucht : de Staert was klaer / doch bleek / soo dat men de vaste Sterren / die daer onder waren / wel konde beschouwen / hoewel de Mathematici oordeelden / dat de selve als een Oven stond / die Vlammen uptgaf : Omtrent ses uren 's avonts quam hy gemeenlijck op / doch verdween ten 10 of 11 uren des nachts : de Sterre stond als-doen van de heldere Sterre in de Tier 46 Graden / van de Staert van de Swaen 50 Graden / en van de Hals van 't Paert Pegasus 55 Graden / doch de Staert streckte sig opwaerts na Cassiopeia / nabens 't Hert van den Adelaer / en de Zuidelijcke Vleugel van de Swaen ; hy roerde de spide van den Dolfijn / en sijn hoogste spits of uytterste eynde quam tot aen de hoeck van Andromeda. Drie dagen gingen'er toen we'er voorhy / sonder dat men iets van beduyden konde sien / maer den eersten January vertoonde hy sich weder 11 Graden 15 Minuten van 't Hert des Adelaers / 39 Graden van de Tier / en oock soo veel van de Hals van Pegasus / soo dat hy doemmaels wel 11 Graden verlopen was ; sijn Staert was echter weynig vermindert / maer bestont noch wel upt 67 en een halve Graed / omtrent de Cassiopeia. 's Andendaegs vertoonde hy sich wel we'er / maer was toen 5 Graden meer verlopen. Om de donckere Lucht konde men hem toen in 3 dagen niet sien ; maer den 7 was hy weder 24 Graden van sijn vorige plaets gewoecken / en bevond sich toen tusschen de Hals en de lincker Voet van Pegasus / in den 8 Graed van

van den Dolsijn / zijnde 50 Graden 40 Minuten van de Tier / 32 en een halve Graed van de Staert van de Swaen / en 27 Graden 15 Minuten van 't Hoofd van Andromeda : de Staert was veel helderder als van te voren / doch die was toen alleen op 56 Graden / omtrent de lincker Voet van Andromeda / en de middelste Ster van Cassiopeia / tot aen 't Hoofd van Perseus : En vervolgens is hy hoe langer hoe meer vermindert / soo dat men ten eynde van January hem in Hollandt niet meer konde sien / hoewel hy noch tot in 't laetst van February in sommige Plaetsen van Duytslandt / Denemarckan / Sweden / Polen en Moscobiën sig heeft vertoont : En is remarcabel / dat er byna niet een Plaets in Europa heeft geweest / of gemelde Comeet-Sterre is aldaer gesien / en wel bysonderlyck in Italien / Spangie / Portugael / Engelandt / Brantkrjck / Nederlandt / Duytslandt / Denemarcken / Sweden / Polen en Moscobiën :
 Wy sullen hier noch een Observatie van dese Comeet-Sterre / die tot Byffel is gehouden / inlassen / dewijl die wy correct is / en wy voornamentlyck de Afbeeldinge van de Plaet daer na hebben laten maken.

Opmerckinge op de beweginge van de Comeet-Sterre, gesien in de Faren 1680 en 1681, op 51 Graden, Noorder breete, en langte 20 Graden 30 Minuten.

DEn 15 November 's morgens, de Zon aen 't uytterste Teecken van Leo wesende, heeft sig de Comeet-Sterre voor eerst met seer kleyne Stralen laten sien.

Den 20 dito is hy gesien onder den lincker Voet van Leo, dicht by de Schael, 'samen treckende op 165 Graden, omtrent het beginsel van de Maegt, daer Mars die ontmoet, haer verwe zijnde licht grauw, tusschen beyde duyfter.

Den 26 was hy tusschen de Sterren van de Rave en de Koorn-Air van de Maegt, hebbende sijn wesen en Stralen klaer-schijnende.

Den 29 is hy bevonden gekomen te zijn Noordelijcker, sijn Lichaem en Stralen wesende geheel verlicht.

Den 30 in rechte linie met de Koorn-Air van de Maegt, omtrent de 24ste Graet van de Weeg-schael.

Den 1 December was sijn verwe silverachtig, sijn Stralen schietende na 't Ecliptica, omtrent d'Air van de Maegt en de 4 Sterren, zijnde sijn couleur even als de hare.

Den 4 schein sijn Lichaem wit te zijn, gelijk als berooekt en besmeurt, en was geplaeft op de Sterre van de vyfde groote, de welcke in 't drayen van de Muyl van Scorpio zijn.

De Comeet, omtrent het Solstitium Hiemale de Son gepasseert zijnde, is gesien omtrent den avont, sijn Stralen schietende van een wonderlijcke langte en breete, en is bemerkct als volgt.

Den 27 December wierdt hy gesien aen de rechter zyde van Antinous, 21 Graden van Capricorno, Noorder breete omtrent 17 Graden, sijn Staert eyndigende aen de Zuyder Voet van de Swaen, lang 50 Graden, of 750 Duytse mijlen na de Aerde, sijn grootste breete zijnde van 5 Graden of 75 Duytse mijlen.

Den 30 was hy in de tiende Graed van Aquarius, 16 Graden van d'Ecliptica, treckende na 't Noorden.

Den 1 January 1681 was hy in de 15 Graed van Aquarius, hebbende omtrent soo veel breete.

Den 3 in de 21 Graed van 't selve Teken, met 21 Graden Noordelijcker breete.

Den 8, ten 6 uren 's avonts, vertoonde sig de Ster van de Comeet so groot als die van d'eerste groote, maer duyfterder, wefende in de rechte linie met d'eerste van den Vleugel Pegafus, gefegt Marchab, fijn Staert gaende door Scheat, en was gestelt op 12 Graden van Pisces, omtrent 27 Graden Noorder breete.

Den 9 was hy in de 16 Graed van 't selve Teken, met de selve breete.

Den 10 als voren, in de 21ste Graed.

Den 13 in de derde Graed van Aries, Noorder breete 27 Graden 30 Minuten, fijn Staert wefende van 41 Graden, zijnde 615 Duytse mijlen.

Den 14 was hy in de sesde Graed van 't selve Teken, hebbende 27 Graden Noordelijcker breete.

Den 15, 's avonts ten 11 uren, eclipserde hy 't Hooft van Andromeda, 't welck is in de 9 Graed 52 Minuten van Aries, en 25 Graden 42 Minuten Noorder breete, soo als fijn langte en breete doen was.

Den 17 was hy in de 14 Graed van Aries, op 24 Graden Noorder breete.

Den 18 was hy vereenigt aen de klaerfte Sterre van de lincker Schouder van Andromeda, zijnde als doen in den 17 Graed 24 Minuten van Aries, hebbende Noorder breete 24 Graden 20 Minuten, fijn Staert eyndigende aen de Voet van Andromeda, hebbende fijn verwegelijckformig aen de witheyt van den Melkweg.

Den 20 was hy omtrent 21 Graden in Aries, met 23 Graden Noorder breete, fijn schijnfel kleynder en wat duyfter, en fijn Staert groot omtrent 18 Graden.

Den 23 vertoonde sig de Sterre als van de vierde groote, in rechte linie met den Triangel Deltoton, fijn Staert eyndigende tuffchen den Basis Trianguli en de Voet van Andromeda, en was van 14 Graden, hy kon zijn omtrent 27 Graden in Aries, op 22 Graden Noorder breete.

Den 24 was hy omtrent 28 Graden 30 Minuten in Aries, met byna de selfde breete. Na desen Nacht heeft men hem niet meer gefien, wefende bedeckt en verduyftert door mistachtig Weêr.

Den 5 February, als men daer op lette, vertoonde hy sig als een Ster van de sesde groote, maer niet wel om te beoogen; hy was in de rechte linie met het Oosten in Basis Trianguli, fijn Staert aen de rechter Voet van Perfeus, en was gestelt in de 10 Graed 30 Minuten van den Stier, 17 Graden Noorder breete.

Den 6 wierdt hy bevonden omtrent den elfde Graed van de Stier, met de selfde breete: En van doen af is hy onfichtbaer by ons geweest.

Wat uytwerckfelen dese Comeet sal voort-brengen / is onbekent / hoewel beele bysondere inbeeldingen daer van hebben; doch wy meenen / dat de tijdt / die

die alles aentwijst / in 't verbolg van dese Jaer-Boecken overbloedige stoffe sal
verschaffen / om die te verhalen.

Dat wy van Italien niet en sprecken / sal sommige wonderlijk schijnen ;
maer ons dunckt / dat 'er soo wepnig van belang aldaer is gepasseert / dat wy de
Penne daerom niet behoeven aen te vaerden / dewijl den Paus met de andere
Italiaense Prinsen sich in een stille en diepe rust houden.

Van Moscobien en Poolen soudn eenige andere mede wel iets begeeren /
maer alsoo daer soo wepnig van gewicht is voorgeballen / dat het de moeyte niet
waert en is / om daer een woort van te reppen / sullen wy dit Jaer-Boeck be-
sluyten / en hopen / dat Godt de Heer de raedslagen aldaer en elders sodanig sal
dirigeren / dat de selve tot het beste van Christenryck in 't generael sullen wesen:
Daer mede wy van den gunstigen Leser / alsoo wy voor dit Jaer nu onse loop
volbracht hebben / afschept nemen.

E Y N D E.

R E G I S T E R.

A.

Actie van de Roomse binnen's Hartogenbos, 160
Actie in 't Stift Utrecht, 161
Aertbeving in China, 165
_____ tot Mallaga, 169

Articulen van Beschuldiging tegens den Grave van Sinzendorf, Kamer-Prefident aen 't Keyserl. Hof, 97. Sententie tegens den selven, 98.

B.

Begraeffnisse van de Hartogh van Hannover, 100
Brand tot Straelfont, 105

C.

Ceulen set eenige van haer Burgermeesters af, 171
Charlemont door de Spaenssen aen de Franssen overgegeven, 29
Chambre Ardente in Vranckrijck tegen het vergiftigen, 32. Hare verrichtingen in het executeren van sommige daer over, 33.
Comeet-Sterre vertoont sich in gantsch Europa, 215. Hare observantien, 216 en vervolgens.
Czaar van Moscovien trouwt, 177

D.

De Heer van Citters tot Ambassadeur na Engelandt by haer Hoog Mog. verkoren, 160
De Heer van Sterrenberg in diergelijcke qualiteyt na Vranckrijck gesonden, 160
Differenten aldaer over het ceremonieel, ibid.
Droogte en overvloeying van Water in Spangie, 168

E.

Engelandt: wegens de Papery in onrust, 36

Proclamatie van den Koning daer tegens, ibid. Beraedflaginge van den Raedt van Londen over 't inleveren der Petitien, 39. Die het ongerijmt oordeelt, 40. Den Opper-Rechter Scrogs vry verklaert, ibid. Proclamatie van den Koning wegens het sitten van 't Parlement, ibid. Oproer tot Bristol, 41. Den Heer Jenkins tot het Secretariffchap van Staet verkoren, ibid. De Heeren Southwel en Bodmin na Brandenburgh en Denemarcken gesonden, ibid. Brant tot Londen, ibid. Een Mr. Christiaen te recht gestelt, gelijk oock Sr. Thomas Gascoigne, ibid. Oproer tot Londen, 42. Placcaet daer tegens, ibid. Ander Placcaet, 43. William Waller sijn Commissie ontnomen, 44. Den Vrede-Rechter Arnold aengetast ende gequetst, ibid. Hartog van Buckingham van Sodomie beschuldigt, 45. 't Parlement uytgesteld, ibid. Hartog van Jorck komt uyt Schotlandt in Engelandt, ibid. Missive van den Schotten Raedt aen den Koning, ibid. Proclamatie wegens de Hartogh van Monmouth, 47. Oproer in Schotlandt, 106. Werdt gedempt, 107. De Koningh van Engelandt door een Koorts aengetast, dog weder daer van verlost, 109. Declaratie van verscheyde Steden in Engelandt tegens de Petitien, ibid. 110, 111. Stafford versoect op Borgtocht uyt sijn Gevangenis ontslagen te zijn, maer 't werdt afgewesen, 112. Eenige wegens het Complot vry gesproocken, ibid. Proclamatie tegens het drucken van Pasquillen, 113. Petitie

R E G I S T E R.

titie van die van Londen ^{door t'rog^e.} ib.
 Beschuldiging tegens de Hartogh van
 Jorck ingestelt, 114. Declaratie van
 't Graefschap Devon, 115. 't Parle-
 ment nochmaels uytgestelt, en Pro-
 clamatie van den Koning, 116. De
 Grave van Offery sterft, ibid. Noch
 eenige van 't Complot vry verklaert,
 doch 't Vroedwyf Celliers gecondem-
 neert, 117. Bedlow overleden, ibid.
 Verraet tegens Dr. Oates, ibid. Een
 nieuwen Lord Major en Sherifs tot
 Londen verkoren, 118. Hartog van
 Lauderdale verlaet sijn Ampt in
 Schotlandt, ibid. Proclamatie tegens
 de Papiften, ibid. Præmien op haer
 Lijf geset, 119. De Hartog van Jorck
 vertreckt weder uyt Engelandt, ibid.
 Proclamatie tegens den Ridder. Car-
 rew, ibid. Victorie der Engelffen op
 de Rovers van Algiers, 120. Tanger
 belegert, ibid. Brave Actien van de
 Engelffen, 121. Een Stilftant voor 4
 Maenden gesloten, 122. Assistentie
 nagem. Plaets uyt Engelandt gefon-
 den, 123. Verscheyde Actien na het
 uytgaen van de Stilftant voorgeval-
 len, 214. Vrede gesloten, 215.

Evacuatie van Wismar, 106

F.

Franffen vertrecken uyt Wesel, na dat
 de Keurvorft van Brandenburgh sijn
 geconquesteerde Plaetsen aen Swe-
 den had overgegeven, 31

Frans Oorlog-schip tast twee Portugysse
 Schepen aen, 171

G.

Graef Montecuculi, des Keyfers Velt-
 heer, sterft, 105

Graef Anthoni van Oldenburg sterft, 172

Grootmeester van Malta sterft, 123

Een ander in sijn plaets verkoren, 124

H.

Huwelijck van den Daunsijn van Frank-
 rijk met de Princesse van Beyeren
 gesloten, 6. De Onder-Trouw werdt
 verricht, 8. Vordere Ceremonien en
 haer vertreck na Vranckrijk, 9. Trout
 met den Daufijn tot Chalons, 14.
 Schryvens van den Koning daer over
 aen haer Hoog Mog., 18.

Huwelijck gesloten tusschen de Koning
 van Sweden en de Princesse van De-
 nemarcken, 15. Haer vertreck naer
 Schoonen, 16. Trouwt met de Ko-
 ning van Sweden, 17.

Huldighingh van de Biffchop van Ofna-
 brugge tot Hartog van Hanover, 102

I.

Intocht van de Coning van Spangie met
 de Coningin tot Madrid, 1. &c.

Intocht van de Coninginne van Sweden
 binnen Stockholm, 175. Werdt ge-
 kroont, 176.

K.

Keur-Prins van Brandenburgh tot Stad-
 houder over Kleef, &c. gemaect, 31

Keurvorft van Brandenburgh versoect
 tot Regensburgh vergoeding van sijn
 geleden schade, 97

Keurvorft van Saxen sterft, 103. Dessels
 Lijck-statie, ibid.

Keurvorft Palatijn sterft, 104. En werd
 begraven, ibid. Een nieuwe Kerck
 van den selven oppgericht, en de Ce-
 remonien daer omtrent, ibid.

Keur-Brandenburghse Schepen nemen
 een Spaens Conings Schip, 148. Me-
 morie van den Spaenssen Ambassa-
 deur daer over aen haer Ho: Mo: ibid.
 Defen Staet bied de Mediatie in Span-
 gie en by den Keurvorft aen, 149.

Me-

REGISTER.

Memorie vā d'Ambassadeur van den Engelsſen Envoyé Godrick, en ſwarigheden daer omtrent, *ibid.* Memorie van de Heer van Amerongé aen de Keurvorſt, 151. Antwoort van de ſelve, 152. Brief van de Keurvorſt aen de Koning van Spangie, 154.

Keurvorſt van Ceulen verſoect d'Evacuatie van Haſſelt en Maſeyck, 159. Antwoort van haer Hoog Mog. daer op, *ibid.* Stelt den 60^{ſt}. Penning op de Goederen die de Maes af komen, 160. Keurvorſtinne van Brandenburg komt vā een jonge Princes in de kraem, 172. Koninginne van Denemarcken geleght van een jonge Prins, 172. Koortſen regneren in Vrankrijk, 171. Kruyt-Toren tot Heusden door den Blixem opgevlogen, 161.

L.

Lijck-ftatie van Prins Johan Maúritz van Naſſauw, 31. Liſſabon ontroert, 170.

M.

Memorie van den Franſſen Ambassadeur, den Grave d'Avaux, aen haer Hoog Mog., tot het ſluyten van een Defenſive Alliantie met Vrankrijk, 19. Memorie van den Engelsſen Envoyé Sidney daer tegens, 20. Nader Memorie van den Grave d'Avaux, 21. Een andre van géni. Grave op 't ſelve ſubject, 24. Nader Memorie van den Heer Sidney, 26. Reflexien over de ſelve Alliantien, 27. Advyſen van de Provintien daer over, 28. En werdt verſtaen by de Neutraliteyt te blyven, 29. Meteora of Vuur-Ballen omtrent Lubek geſien, 105.

O.

Ongemack tot Gorcum, 162. Onderſtant na Suriname gefonden, 165. Oproer van eenige Boere in Bohemé, 98. Parlement van Engelandt ſit, 177. Des Konings Aenſpraeck, *ibid.* Spreker verkoren, 179. Addres van 't Parlement, tot het geven van Pardon voor die nader ontdekking van het Verraet doen, *ibid.* Proclamatie dien aengaende van den Coning, *ibid.* Beſchuldiging tegens eenige Heeren ingebracht, 180. Addres tegens de Roomſſe, *ibid.* Bil by 't Lager-huys opgeſtelt, tot het ſecluderen van de Hartog van Jorck van de Kroon, 182. Werdt in het Hooger-huys verworpen, 184. Reden tegens eenen Roger l'Eſtrange, *ibid.* Boodſchap van den Coning aen 't Lager-huys, 185. Nader Boodſchap, *ibid.* Addres van 't Lager-huys aen den Coningh, 186. Den Paus tot Londen verbrand, 190. De Griffier van Londen afgeſet, 192. Addres tegens den Grave van Hallifax, *ibid.* Des Coninghs Antwoort daer op, *ibid.* Bil opgeſtelt tot het vernietigen van een Acte van Coningin Elifabeth, 193. Beſchuldiging tegens Edward Seymour, *ibid.* Zijn Rieden daer tegens, 195. Addres tot een Bede-dag, 196. Proclamatie van de ſelve, 197. Reſolutie van 't Hooger-huys tegens de Roomſſe, 199. Aenſpraeck van den Coningh aen het Parlement, *ibid.* Antwoort van het Lager-huys daer op, 200. Proceduren tegens Stafford, 203. Werd beſchuldigt, *ibid.* Debatten voor het Gérecht, 204. Sententie doorden Lord Ste.

R E G I S T E R.

Steward tegens hem gepronuntieert, 207. Zijn bekentenis van het Complot, 210. Werd onthoofd, *ibid.* Zijn laetste Woorden, *ibid.*
 Pest tot Praeg, 99. Lijst van de Dooden aldaer, *ibid.*
 Pest tot Dresden, en Lijst van de Dooden aldaer, *ibid.*
 Pest tot Leypzig, 100. Lijst van de Dooden aldaer, *ibid.*
 Prins Lodewijck van Brandenburg trout met de Princesse Radzivil, 177

Q

Questie tusschen Denemarcken en haer Ho. Mog. over 't Schip Cornelia, 160

R

Ratificatie van de Vrede met die van Algiers, en den Consul Tollius derwaerts gefonden, 163. Publicatie van de gem. Vrede, *ibid.* Presenten van de Douane aen haer Hoog Mog. *ibid.* Missive van den Consul Tollius, 164. Die echter thuys komt, en een ander werdt in sijn plaats gefonden, 165.
 Reyse van de Koningh van Vranckrijck na Nederlandt, 49. Bilschtigt eenige Havens, 50. Voorval by Calais, *ibid.* Komt over Calais, St. Omer en Arien tot Duynkercken, 52. Besiet het Schip d'Entreprenant, en 't Gevegt van twee Fregatten, 53. Vereering daer over gedaen, 54. Keert over Yperen, Doornick, Valencijs en Rijsiel weder na Parijs, 55.
 Reyse van sijn Hoogheyt den Heer Prins van Orangie na de Vorsté van Bruynswijck, Lunenburg en Hanover, en de Keurvorst van Brandenburg, 158. desselfs te rugkomst. 159.
 Rijckxdagh in Sweden begonnen, 173. Besluyt van de selve, *ibid.*

S.

Strydigheden tusschen de Spaenssen en Franssen wegens de Limiten, en den Titul van Hartog vā Bourgondien, 124. Memorie van den Spaenssen Ambassadeur daer over aen haer Ho. Mo. 125. Declaratie van den Baron de Worden, en Aentekeningen daer op, 129. Memorie van meer contraventien, 131. Intercessie van desen Staet by Vranckrijck, en uytstel van tijdt, 134. Project om de Spaensse Nederlanden weder in staet te brengen, *ibid.* Staet van gem. Nederlanden, 136. Prins van Parma tot Gouverneur gekoo- ren, 137. Brief van de Graef van Sunderlandt aen den Engelschen Envoyé Savillé in Vranckrijck, *ibid.* Alliantie tusschen Engelandt en Spangie gesloten, 138. Memorie van den Spaensse Ambassadeur aen haer Hoog Mo. *ib.* Andere Memorie van gem. Ambassadeur, waer in Spangie den Titul van Hartog van Bourgondien afftaet, 147. Prins van Parma komt in Nederlant, en aenvaert de Regéeringe, 157. Memorie van den Spaenssen Ambassadeur aen haer Hoog Mogende over de Conferentien tot Kortrijck, *ibid.*

T.

Twist tusschen de Coning van Vranckrijck en den Paus over de Kerckelijke Beneficien, 55. Brief van den Paus aen den Coning, 56. Den Cardinael d'Estrées ten dien eynde na Romem gefonden, 59.
 Twist tusschen de Keurvorst van Ceu- len, als Prince van Luyck, met de Stad Luyck, 60. Keyserl. Commissie daer over, 61. Item desselfs Missive, *ibid.* Commissie aen de Keurvorst van

R E G I S T E R.

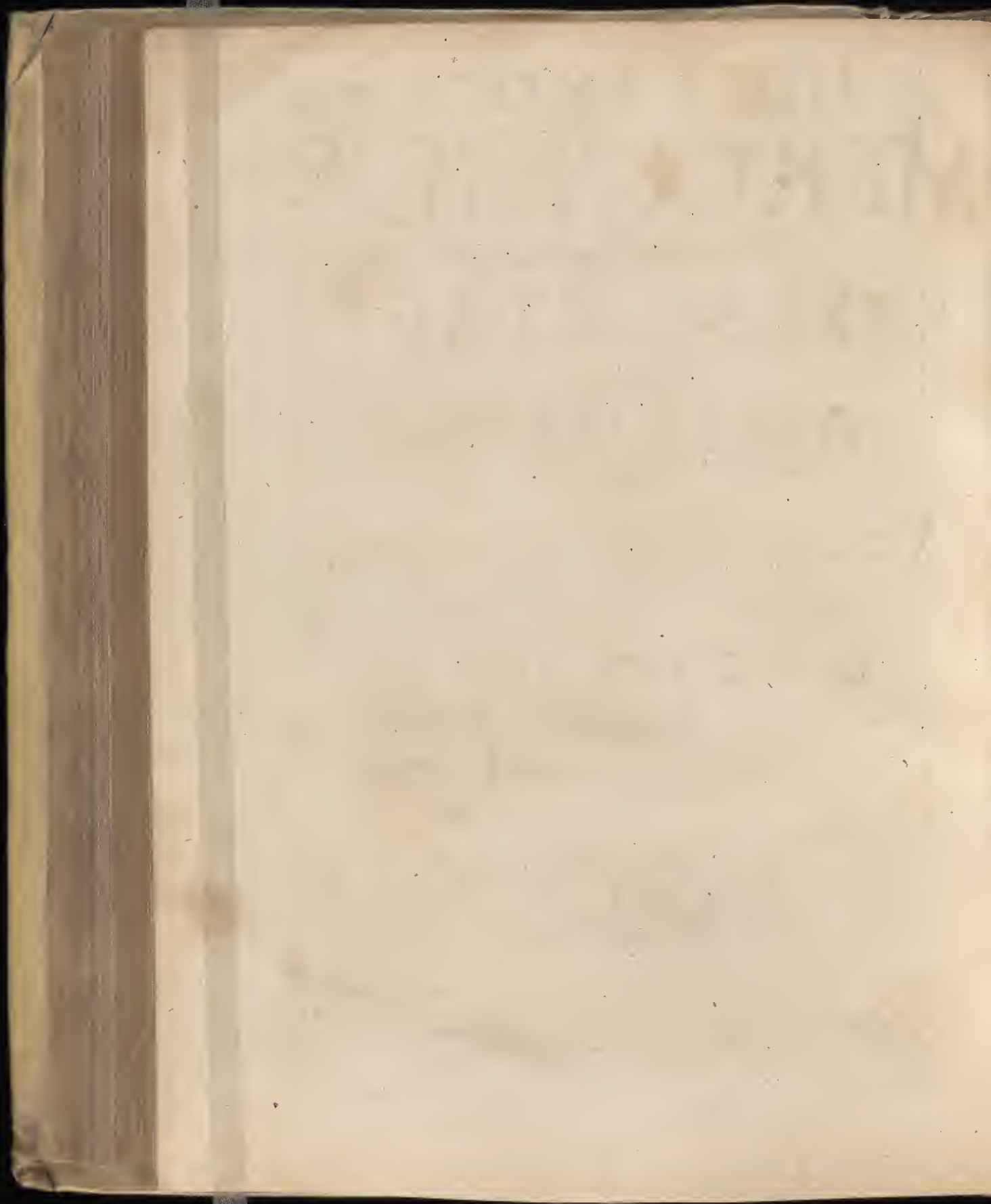
van Trier en de Magistraet van Aken, 62. Resolutien van de Burgermeesters van Luyck, 64.
 Twist over de Munt in Duytslandt, 97
 V.
 Voorflag om eenige nieuwe Schepen in Hollandt te bouwen, 169
 Vranckrijk matigt sich de Souverainiteyt over het Neder-Elfas aen, 65.
 Sententie van de Kamer tot Brisac, 66
 Sententie van de Kamer tot Mets, 73.
 't Ged. Neder-Elfas in possessie genomen, 76. Gelijk oock eenige Plaetsen van de Keurvorsten van Trier en Palatijn, ibid. Klachten van den Gefant van den Keurvorst Palatijn aen de Coningh van Vranckrijk, en Antwoort daer op, 77. Missive

van eenen Monfr. de Bretton, 78. Intercessie van den Engelschen Gefant Saville, en Memorie van den selve, 79
 Missive van den Keurvorst Palatijn aen den Marquis de Louvois, wegens de Contributien, 80. De Franssen nemen ondertuffchen de Plaetsen van den Keurvorst Palatijn in, 82. Verklaringe wegens 't Casteel van Valckenburg, ibid. Den Keyser send den Grave van Mansfelt nae Parijs, om daer over te klagen, 84. Brief van de Rijckx-Vergaderingh tot Regensburg aen de Koning van Engelant, 85
 Item aen de Koningh van Vranckrijk, 93. Conditien om den Daufijn Rooms Koning te maken, 95.

Eynde van het Register.

HOLLANDSE
MERCURIUS,

Verhalende de voornaemste

SAKEN van STAET,

En andere

VOORVALLEN,

Die, in en omtrent de

Vereenigde Nederlanden,

En elders in EUROPA,

In het Jaer 1681,

Zijn geschiet.

Het Twee-en-Dertigste Deel.

TOT HAERLEM,
Gedruckt by ABRAHAM CASTELEYN, Stadts-Drucker, op
de Marckt, in de Blye Druck. Anno 1682.

THE
MERCANTILE

YARNEY & SONS

VOIRRY VETRIE

1700

1700

In the year 1700

By the Honorable

Printed by J. B. ...

Gunstige Lezer.

DE veranderlijkheyt der Wereldse saken verschaft gedurig stoffe aen de nieuwsgierige Lezer, om de wijze bestiering van den Almogenden God met verwondering en eerbiedigheyt te beschouwen: Want indien men de voorvallen, die 't voorleden Jaer zijn gebeurt, met opmercking wil aensien, sal men moeten bekennen, dat de goedertierentheyts Gods het Christenrijk van veele onheylen, die het scheen te willen overstolpen, heeft bevryt, en uytgewerckt, dat de Swaerden, die al gescherpt scheenen, om weder een nieu Oorlogs-Vuur te ontsteken, in de Scheden zijn gebleven: Invoegen het niet dan al te klaer blijkt, 't geen het oude Spreeck-woort segt, dat de Mensch de dingen wel voorneemt, maer dat God de Heere die na sijn Wijsheyt, en tot het best der Stervelingen, bestiert. Veel Woorden of Voorbeelden te gebruycken, om dese waerheyt te bewysen, souden onnut zijn, also de saken selfs daer van de getuygenis moeten geven; en derhalven sullen wy U E: , gunstigen Lezer, niet lang met dese Voorreden ophouden, dewyl 't Jaer-Boeck selfs daer van kennisse sal kunnen doen, maer alleen noch seggen, dat wy hopen, bidden en wenschen, dat God de Heere het Christen-

stenrijck, als het uytmenenste Deel van de gantse Werelt,
in Vrede gelieve te laten blyven.

Wy sullen verder aen den Lezer versoecken, dat soo'er
ergens in eenige dingen mochte gemist zijn, vermits
niemant onfeylbaer is, en dat sulcx oock door de verschey-
dentheyt van de Rapporten, die men van de meeste sa-
ken bekومت, seer licht soude kunnen geschieden, (hoe-
wel op alles seer nau regard genomen werdt, om het na
de naeste waerheyt te stellen) dat hy't selve beliest aen te
wijsen, op dat het by gelegentheyt verbeterd soude kon-
nen werden.

R E G I S T E R.

A.

- A**ctie tusschen de Spaenssen en Portugijsen in America, 141.
Actie tusschen de Franssen en Tripoleesen by Scio, 144.
Actie by Livorno, tusschen onse Schepen en de Fransse Galeyen voorgevallen, 247. Memorie van den Heere Grave d'Avaux daer over, 247. Antwoordt van haer Hoogh Mog:, 248. Nader Memorie, ibid. Weder Antwoort, ibid.
Actie van eenige Fransse Dragonders in den Haege, 249. Memorien van den Grave d'Avaux daer op, 250. Antwoordt van haer Hoog Mog:, 251. Memorie van gem. Grave aen de Staten van Hollandt, 252. Antwoordt van gem. Staten daer op, 254.
 Antwoort van de Rijcx-Vergaderinge tot Regensburg aen den Koning van Vrankrijk. 68.

B.

- B**randenburgse Schepen komen uyt West-Indien hier voor 't Land, 58. Memorien van den Spaenssen Ambassadeur dien-aengaende, 59. Memorie van den Brandenburgsen Envoyé Dieft, ibid. Versoek van haer Hoog Mog: aen den Heer Ceurvorst van Brandenburg, 62. Antwoordt daer op, ibid. Rescontre tusschen eenige Brandenburghse en Spaensse Schepen, 236.

C.

- C**arew neemt een Hollandts Scheepje, 15. Klagten van onse Ambassadeurs daer tegens; Waer op de Rovers te Recht gestelt werden, ibid. Placcaet van den Koning tegens diergelijcke Roveren, ibid.
Cazal door de Franssen in besittingh genomen, 153.
Conferentien tot Kortrijk traineren, 57. Memorie van den Grave d'Avaux daer over, 58. Declaratie van den Procureur van den Alder-Christel: Koning tot Kortrijk, 164. Antwoort van den Procureur van den Cathol: Koningh, 165. Replique van de Franssen daer tegens, 171. Weder-Antwoort van de Spaenssen, 188. Nader Antwoort van de Franssen, 213.

D.

- D**eclaratie in Vrankrijk tegens de Gereformeerde, 164. Placcaet van den Koning van Engeland, wegens de vluchtende Protestanten, 148. Presentatie van den Hartog van Ormond, 150.
Differenten tusschen den Ceurvorst van Keulen en die van Luyck, 64. Den Keurvorst sent eenig Volck by Luyck, 65. Missive van Luyck, ibid.

Differenten tot Ceulen, 67. Verscheyde Burgermeesters werden afgeset, 68. Den Keyser daer tegens, ibid.

Differenten tusschen den Vorst van Oost-Vriesland en de Stranden, 110. Seker Project tot het onderhouden van eenig Volck, ibid.

F.

- F**itzharys in Engeland gevangen genomen, 119. Wert door 't Lager-Huys beschuldigt, ibid. Twist tusschen 't Hoger- en 't Lager-Huys, wegens die saeck, 27. Fitzharys te Recht gesteld, 38. Pleydoyen wegens sijne saeck, 39, 8c. Hy wert ter doot gecondemneert, 43. Aenspraeck voor sijn dood, 44. Sijn Geschrift aen Dr. Hawkins, ibid.
Franssen pretenderen Virton en St. Amand, 52. Memorie van den Spaenssen Ambassadeur in Engeland daer tegens, ibid. Vallen in 't Lant van Luxemburgh, 56. Versoek van den Spaenssen Ambassad. tot Parijs, ibid. Antwoort van den Koning, ibid. Zy pretenderen 't Graeffschap Chiney, 63. 't Welck haer na veel moeyten ingeruymt wert, ibid. Blocqueren Luxemburgh, 187. Actie omtrent Luxemburg, waer op de Franssen een Inval in Vlaenderen doen, 212.

G.

- G**evegt tusschen een Frans en Engels Schip, 140. Grave van Schafsbury gevangen genomen, 113. Te Recht gesteld, 137. Vry-gesproken, 138.

H.

- H**andeling tusschen den Keyser en Malcontenten in Ongaryen, 194. Land-dag tot Edenburg, in Ongaryen, ibid. Des Keyfers Intrede, 95. Propositionen op gem. Landdag, ibid. Een nieuwe Palatiyn verkoren, ibid. Antwoort van den Teckely, 't Hoof van de Malcontenten, 96. Weder-Antwoort van den Keyser, ibid. Propositie van den Sweedsen Envoyé Oxenstern, ibid. Den Teckely treckt met sijn Volck op, en neemt 't Stedeken Brusz in, 99. Mandaet van den Turken Keyser, ibid. Zevenbergers, Moldavers en Wallachers komen by den Teckely, en nemen Bezermin en Calo in, 100. Eyndiging van den Land-dag tot Edenburg, en beslayt van de selve, ibid. Krooning van de Keyserinne, 102.

K.

- K**eyser en Keurvorst van Beyeren komen by-een, 93.
Keurvorsten van Saxon en Brandenburg komen by-een, 104.
Keurvorst van Brandenburg werdt tot Maegdenburg en Hal gehuldigt, 105.
Koningin van Swede gelegd van een Princes, 108.

Lijst

R E G I S T E R.

L.

Lijst van de Dooden tot Maegdenburg, 109.

M.

Mamora door de Mooren ingenomen, 144.

Marcus d'Aviano, Capucijn, komt in Brabant en Duytslant, 64. Doch vertreckt weder na Italien, *ibid.*

Memoriael van de Heeren van Beuningen en Citters aen den Koning van Engeland, 238.

Antwoord daer op, 139.

Memorie van den Grave d'Avaux aen haer Hoog Mog:, 240. Antwoord daer op, 241. Nader Memorie, *ibid.* Weder-Antwoord, 242.

Andre Memorie, 243. Antwoord daer op, 244.

Missive van den Koningh van Engelandt aen de Rijkx-Vergadering tot Regensburg, 86.

Moeyten tusschen den Prins van Parma en de Stad Brussel, 't welk noch bygeleyt wert, 62.

Moeyten tusschen d'onse en Portugijsen, 142.

N.

Nieuwe Cardinalen verkoren, 145.

O.

Olivier Plunket in Engelandt te Recht gestelt, 49.

Wort schuldig verklaert, 50. En ge-executeert, 51.

Oproer van de Studenten in Schotland, 15.

P.

't Parlement van Engeland, vergadert zijnde, heeft verscheyde Deliberatien: Den Koning laet haer antwoord geven op haer laetste Address, 3. 't Parlement Antwoord daer op weder, 4. Beschuldiging tegens den Opper-Rechter Scrogs, 5. doch hy werd in 't Hoger-Huys ontslagen, *ibid.* Gevoelen van 't Lagerhuys wegens die saeck, 6. Antwoord van Edward Seymour, op sijn laetste Beschuldiging, *ibid.* Getuygenissen wegens 't Complot in Yrlant, *ibid.* 't Parlement geprorogueert, *ibid.* Request van de Stadt Londen aen den Koning, 10. 't Parlement werd met een Proclamatie gedissolveert, en een nieu tot Oxford beroepen, *ibid.* Aenspraek van den Grave van Essex aen sijn Majesteit, *ibid.* Verfoek van verscheyde Pairs in Engeland, 12. Antwoord en weygering van den Koning, 14. De Graven van Salisbury, Sunderlant en Essex uyt des Konings Raed gefet, *ibid.* Verkiefing van de nieuwe Leden tot 't Parlement in Londen, 16. Solemniteyt daer omtrent gepasseert, *ibid.* De Leden van Londen komen mede tot Oxford, 21. 't Parlement vergadert, *ibid.* Aenspraek van den Koning, *ibid.* Mr. Williams weder tot Spreecker verkoren: Solemniteyten daer omtrent, 23. Bootschap van 't Lagerhuys in 't Hogerhuys over seker Acte, *ibid.* Verklaring van Mr. Brown daer

over, 26. Verfoeck van 't Lagerhuys tegens den Grave van Danby, &c. *ibid.* 't Parlement weder gedissolveert, 27. Expedient in plaets van de Bil van Seclusie, 28. Sijn Majesteits verklaringe over dit dissolveren aen alle sijn Onderdanen, *ibid.* Address van 't Graeffschap Oxford wegens 't selve, 33. Gevoelens en Request van de Stadt Londen ten dien eynde, 35. Antwoord van den Koning, *ibid.*

Parlement in Schotland beroepen, 51. Vergadert, 122. Brief van den Koning aen 't selve, *ibid.* Reden van de Hartog van Jork, 123. Antwoord op des Konings Missive, 124. Eenige Acten ontworpen en opgemaect, 125. Acte tegens de Conventiculen, 126. Acte tegens de Papisten en Fanatijcken, 127. Den Eed, 130. Lijst van al de opgemaecte Actens, en scheidung van 't Parlement, 131. Eenige Heeren opposerer sig tegens den Eed, 132. Den Grave d'Argyle gevangen geset, en te Recht gestelt, *ibid.* Sijn Reden aen de Rechteren, *ibid.* Wordt schuldig verklaert, maer ontvlucht, 135.

Princesse Isabella, Dochter van den Hartog van Jorck, sterft, 51.

R.

Rescontre omtrent Fontarabia, tusschen de Spaenssen en Franssen, 143.

Reyse van sijn Hoogheyden den Heere Prince van Orangie na Engeland, 113.

Rijkx-Vergadering tot Regensburg kiest Frankfort tot een Handel-Plaets, en haer Gedeputeerden, 88. Volmacht van de selve, 89. Instructie, 90. Voorslag van den Keyser aen gem. Vergadering, om een Armee op de been te brengen, 91. Welke geconsenteert wert, 92. Getal van 't Volk, *ibid.* De Plenipotentiarsen van al de Parteyen komē te Frankfort, 162.

S.

Samenkomst tusschen sijn Hoogheyden den Heere Prince van Orangie met den Hartog van Zell op den Hummeling, 107.

Samenkomst tot Piermont, 108.

Staet van Europa in 't generael, 1.

Steven Colledge in Engelandt te Recht gestelt, en ter doot gecondemneert, 114. Sijn laetste Redenen, *ibid.*

Straetsburg door de Franssen ingenomen, 156. Articulen van 't Accoord, *ibid.* Den Koning van Vranckrijk treckt derwaerts, 159. Wort tot Straetsburg treffelijck ontfangen, 160. Komt weder tot Parijs, 162. Memorie van den Grave d'Avaux aen haer Hoog Mog: over 't innemen van Straetsburg, 163.

T.

Twist tusschen 't Roomsse en Fransse Hof, 146.

Eynde van het Register.

Het Twee-en-dertigste Deel

Van den

HOLLANDSEN MERCURIUS,

Van den Jare 1681.

De pretentien / die Franck-
rijck op de Spaensse Nederlanden en in
Duyslandt sedert eenige tijdt had gefoz-
meert / hadden niet alleen aen de meeste
Potentaten en Vorsten van Europa / die
sedert de Nijlweegse Vrede een beplige
rust meenden te genieten / een groote be-
kommering / maer oock vreesse verweckt ;
een bekommering / om dat men in twijffel
was / of de Spaenssen en Duysen die sou-
den willen inwilligen / en dat / ingevalle
van neen / een nieuwen Oorlog te verwach-
ten was / wijl Franckrijck niet geen tem-
peramenten te vrede wilde zijn ; en een
vreesse / dat / soo de gemelde pretentien aen
Franckrijck al wierden ingewilligt / die

Kroon / nu ten top van glorie gesteygert / sich daer mede niet soude bergenoeg-
gen / maer van de eene pretentie op de andere vallen / ende / ingevolge van
dien / yder Vorst in vreesse stellen / dat sijn Landen daer onder begrepen souden
zijn. Den Keyser / als 't Hoofd van 't Duysche Rijck / schein wel genegen / om
daer in te voorszien / en had oock ten dien eynde sijn Gesant / den Graue van
Mansfelt / gelijk in onse voorgaende Mercurius is gesegt / na Parijs geson-
den / om alles dooz minnelijcke wegen af te doen / doch de selve konde niet an-
ders uytwercken / als dat Franckrijck toestont / dat 'er eenige Conferentien tus-
schen eenige van desselfs Gedeputeerden en die van den Keyser en 't Rijck sou-
den gehouden werden / om sijn Recht tot diergelijcken Handeling te bewijfen /
soo dat 'er van die syde geen verlichting quam ; en wat de gelegentheyt beraeck-
te / om sulckx niet gewelt af te weeren / soo was hooggen. Keyser geensins in
staet / om 't selve uyt te wercken / want behalvens dat de meeste Rijckx-Vor-
sten / waer onder sig echter sommige bevonden / die dese progressen van Franck-

2
 rijck met verdziet aensagen / niet eens waren / soo was den Keyser oock belem-
 mert met de Malcontenten in Ongarpen / die / dooz de Turcken gestijft / hem
 werck genoeg verschaften / om sich niet lichtelijck in andere saecken te vermien-
 gen. Spangie had wel groote interest / om sich hier tegens te opposeren /
 maer alsoo die Kroon dooz de boozgaende Oozloger seer was uytgemergelt / en
 buyten postuur / om de macht van Franckrijck alleen te verwachten / oordeelde
 men het daer beter / Franckrijck iets in te willigen / als meerder te verliezen.
 De Hoorder Kroonen / noch geen belang booz haer selfs in dese saeck hebbende /
 hielden sich stil / ebenwel met die boozsoz / dat sy sich tegens alle boozval gewa-
 pent hielden. En desen Staet / daer men de rust socht / die men met de laetste
 Bzede eerst so vers had bekomen / en daer men wel wist / dat Franckrijck verre te
 machtig booz ons was geworden / wilde sig niet als dooz minnelijke wegen daer
 in engageren / gelijk dan op die boet / hoewel te vergeefs / by de Koning van
 Franckrijck verscheyde aenhoudingen waren gedaen. Maer Engelandt / als
 Guarandeur van de laetst gemaecte Bzede zijnde / daer gants Europa van
 verwachte / dat het sig tegens dese proceduren gestelt soude hebben / was te veel
 met domesticque saecken belemmert / om de affaires van buyten een andere
 cours te doen nemen / gelijk wy vervolgens sullen verhalen.

Sedert het Lager-hups haer laetste Addres aen den Koningh / tot exclusie
 van de Hartog van Torck / hadde gepresenteert / had het selve alleen besigh ge-
 weest / om eenige particuliere saecken af te doen / en booznamelijck de Getuy-
 genissen tegens de Paepse Lords in den Cour op te secken. Men delibereerde
 oock / om een Acte op te stellen / tot het bannen van de Papijsten uyt het Gebied
 van den Koning / gelijk oock geschiede / en wierdt de selve tweemaal gelezen.
 Daer wierdt oock een Acte ontworpen / om meerder byzheyt booz de Ponce-
 formisten te hebben / en de selve aen 't Hooger-hups gesonden , maer geen van
 beyde zijn tot effect gekomen.

Terwijl het Lager-hups nu vast verwachte / dat het een Antwoort op haer
 laetste Addres soude bekomen / liep'er een gerucht in Londen (doch van wie
 dat het uytgestroyt was / konde men niet uytvorschen) dat veel van de booz-
 naemste Leden van 't gemelde Lager-hups met het Hof heimelijck hadden ge-
 handelt (sommige / om considerable Ampten te hebben / en andere / om haer
 Vrienden booz te helpen) om de saecken in 't selve Hups sedanig te dirigeren /
 dat aen den Koningh een considerable somme Geldis soude toegestaen werden /
 om een Vloot in Zee te brengen / en sijn Geallieerden daer mede te helpen ; hoe-
 wel 't selve wepnig schijn van waerheyt hadde / om dat het Lager-hups / sonder
 een favorabel Antwoort op haer Addres / tot het consenteren van Geldt niet
 wilde komen / soo waren echter eenige Leden daer ober niet wel te bzeden / in-
 boegen / om dit t'eenemaal onwaer te maecken / eenparig wierdt vast gestelt /
 dat de gene / die enig Ampt van 't Hof / buyten kennis van 't Hups / soude aen-
 nemen / aenstonts daer uyt gestoten soude werden / om alsoo niet alleen de eer-
 sucht van sommige in toom te houden / maer oock / om 't ged. Hups daer booz
 buy-

buyten eenig interest / als 't welbaren van 't Rijk / te stellen. Daer boven oordeemde 't selve Huys / dat men alle de proceduren tegens de Leden van 't lange Parlement / die loon voer eenige gedane diensten hadden getrocken / soude voer den dag brengen / en toonde sig seer hevig tegens saken van diergelijcke natuur.

Ondertusschen had den Koningh over 't laetste Addres gedeliberceert / doch oordeelende / dat het al te hevig tegens de Hartog van Jorck was opgesteld / liet haer doer den Heer Temple den 13 January daer op het volgende Antwoort toekomen.

Syn Majesteit heeft het Addres van dit Huys met soo goede genegenheit , als kan gewenscht werden , ontfangen , om over een te komen met uwe redelijcke begeertens ; dan 't selve lesende , heeft hy hem bedroeft , dat de gedachten soo gehegt zijn aen de Bil van Exclusie , en dat men sustineert , dat alle andere middelen , tot suppressie van de Papyer , niet machtig genoeg zijn : Sijn Majesteit continueert in sijn opinie tegens die Bil , volgens het oordeel van 't Huys van de Lords , die de selve verwerpen ; daerom dunckt hem , dat'er niet anders voor hem tot antwoord van 't Addres van dit Huys manqueert te seggen , als aen uw te recomanderen op alle andere middelen , tot preservatie van de Protestantse Religie , bedacht te zijn , als wanneer gyliden geen reden sult hebben te twijffelen , of hy sal in alles met uw daer in concurreren , t'elckens als de selve hem Parlements-gewyse sullen werden geprefenteert : En hy versoect , dat gy de tegenwoordige toestand van dit Koninckrijk , so wel als de staet van 't Christenrijk , in sodaniger voegen , als hem machtig kan maken , om Tanager te bewaren , d'Alliantien van buyten te verfekeren , en de Vrede en Rechten van dit Koninckrijk vast te stellen , wilt considereren .

Op dese Antwoort vielen in 't Huys van de Gemeente veele debatten : de pberigste voer de Protestantse Religie sustineerden / dat haer niets voer de Papyer konde bewaren / als dese Acte van Seclusie / en oordeelden / dat eenige Ministers sijn Majesteit in dese saech quade raedt gaben / die sy derhalven wilden noteren : Andere seyden / dat de Moren liever meester van Tanager / en de Franffen van Vlaenderen mochten werden / als dat den Paus ober Engelandt soude heerschen / dewijl een Spaens Prince en Protestantse Onderdanen noyt konden ober een komen / en dat dieshalven Engelandt in soo een geval verloren most gaen / of in een Bloedbad raecken / &c. Spndelijck quam de opinie van 't gem. Huys / met eenparige Stemmen / daer op uyt / en wierdt geresolveert : Dat het de opinie van 't Huys was , dat'er geen securiteyt en was voor de Protestantse Religie , vor des Konings Leven , noch voor het gestabileerde Gouvernement van 't Rijk , sonder dat de Bil passeerde , die de Hartogh van Jorck disheriditeerde van de Konincklijcke Kroonen van Engelandt en Yrland , en de Landen en Heerschappyen , daer van dependende ; en dat op eenig ander middel te vertrouwen , buyten de voorz. Bil , niet alleen insuffisant was , maer dangereus : dat daerom , schoon sijn Majesteit hadde verklaert , gereet te zijn , om alle andere middelen toe te staen , tot de preservatie van de Protestantse Religie , het Huys verklaerde , dat soo

4
 lang, als benevens de selve niet en soude wesen gepasseert de Bil, om de Hartog van Jorck uyt te fluyten, het niet en konde geven aen sijn Majesteyt eenig Supplement van Geld, sonder pericul van sijn Persoon, het uyterste hazard van de Protestantse Religie, en ontrouw te zijn aen die gene, die haer tot Leden van 't Parlement hadden gekoren. **Doozts verklaerden sp/** dat alle de Personen, die sijn Majesteyt hadden geadviseert, om in sijn laetste Antwoort te blyven persisteren by de opinie, die hy had opgevat tegens de Bil, die de Hartog van Jorck excludeerde, aen den Koning hadden gegeven een seer pernicieusen raedt, dat sy voorsetters waren van 't Pausdom, en Vyanden van den Koning en 't Koninckrijk: En dat sy van opinie waren, dat den Marquis van Worchefter, den Grave Hallifax, den Graef van Clarendon, den Grave van Feversham en den Heer Laurence Hyde onder die gene sich bevonden, die den Koning daer toe hadden geraten. **Versoekende daerom**, dat den Marquis van Worchefter uyt des Konings presentie en Raedt, en uyt alle sijne Officien van eer en profijt, voor altoos mochte werden gefet: dat den Grave van Feversham van alle Militaire Officien en Commandementen, en van alle andere publijcke Bedieningen, soude werden ontbloot, en sig van de presentie van sijn Majesteyt soude hebben te onthouden; en dat den Heer Hyde des Konings Raedt en presentie soude werden verboden, en hem sijn Chargie, als eerste Commissaris van de Thesaury, benomen. **Dooder/** dat alle de gene, die hier namaels den Koning fouden leenen, of aenleydinge geven, om te konnen leenen of opnemen eenigh Geldt op de Verbintenissen van des Konings Revenuen, spruytende uyt de Coustuymen der Accijnsen, of het Haertstede-geldt, geoordeelt fouden werden te hinderen het sitten van een Parlement, en daer over aen 't Parlement responsabel wesen. Dat oock alle de gene, die fouden komen te kopen eenige Renten of Anticipatie op eenig deel van des Konings Revenuen, van gelijcken geoordeelt fouden werden te verhinderen de sittinge van 't Parlement, ende daer over responsabel wesen. **Doozts resolbeerden sp/** nemine contradicente: Dat alle die gene, die sijn Majesteyt fouden raden 't Parlement te prorogueren of te dissolveren, met een andere intentie, als om 't selve te habiliteren tot het passeren van de Bil tegens den Hartog van Jorck, Verraders van 't Koninckrijk en de Protestantse Religie, en voortsetters van d'Interesten van Vranckrijk, en Pensionarissen van die Kroon waren. **'t Ged. Lager-huys liet mede de Stadt van Londen solemnelijck bedancken/** voor haer bekende getrouwheyt tot den Koning, en hare groote forge en yver voor de securiteyt van sijn Majesteyts Persoon en de Protestantse Religie. **En verklaerde:** Dat het de opinie van haer Huys was, dat de Stadt van Londen in 't Jaer 1666 door de Papisten was verbrand, met intentie, om die Religie in te voeren. **En doozts/** dat, soo de Commissarissen van de Coustuymen eenige de minste conniventie gebruyckten, dat tegens de Wet wierden ingevoerd eenige Franse Manufacturen of Gewassen, sy sulckx fouden hebben te verantwoorden voor 't Parlement, en gereeckent werden te verraden het vertrouwen, dat men op haer gestelt had. **Sp verklaerden noch/** dat het haer opinie was, dat het was geschiedt door toedoen van de Hartog van Jorck, dat de Hartog van Monmouth was gestelt
 buy.

buyten de exercitie van alle sijne Employen en Officien; en dat men den Koning soude verfoecken, dat hy aen de Hartogh van Monmouth alle de selve wilde doen restituëren.

Terwijl dese saeck aldus in 't Lager-huys verhandelt wierdt / had het selve oock een Beschuldiging tegens den Opper-Rechter Scrogs / al schoon hy booz desen vyz verklaert was / in 't Hooger-huys gebracht / bestaende in dese Articulen.

1. **D** At hy groote devoiren tot verandering van de Wetten, 't invoeren van Papery en een arbitraire Macht aengewend had.
2. Dat hy de groote Vergadering der Geworene had doen scheidyden, eer dat de Bil tot dien eynde aen haerlieden was gepresenteert; door welcke onwettige scheidyng de Justitie ten hoogsten beledigt was.
3. Dat hy, nevens andere Rechters, aen Hendrick Car en eenige andere het drucken der Wekelijcke Advys-Brieven verboden had, krenckende alsoo 't Recht der Onderdanen, en sig self gelijk als een absolute macht toeëygenende.
4. Dat hy verscheyde Luyden, die tegens de Papisten waren, in boetens beslagen, en sich seer hart tegens de Protestanten getoont had.
5. Dat hy dickwils geweygert had Borgtocht op te nemen in faken, daer men borge voor stellen mocht, contrarie het recht van 't Volck.
6. Dat hy verscheyde Decreten in differente saecken na sijn eygen welgevallen had verleent:
7. Dat niet tegenstaende hy verscheyde Luyden, die van 't Complot beschuldigt wierden, geëxamineert en gevonnist had, echter de Getuygen, die daer tegens verklaerden, had verworpen, en getracht het Complot te styven.
8. Dat hy door sijn ongeregelt leven en godlose discourssen Godt en den Koning onteert had, schande brengende op de publijcke Justitie, waer door hy meyn-eedig was.

't Lager-huys soude hem wel gaerne in den Cour hebben willen laten brengen / doch 't Hooger-huys wilde daer toe niet verstaen / gelijk oock niet tot het ontnemen van sijn Commissie; echter ordonneerde 't selve / dat hy booz 20000 Jacobussen borg soude stellen / gelijk hy dede / en de Graef van Middelfer en den Lord Hatton sich booz die Somme instelden; maer hy wierdt van de defentie ontslagen / tot groot ongenoegen van 't Lager-huys / als waer van sommige Leiden de volgende redenen wegens sijn Beschuldiging hadden gehad.

Sr. Thomas Meers sprack in deser voegen: Godlose misdaden mogen by het Parlement Verraet genoemd werden; yder weet, dat een Acte van 't Parlement het soo sal maecken; dan wat Verraet is, kan niemant seggen: de Rechters selfs hebben macht in eenige saecken te gaen boven 't geen in de Statuten niet is gedeclareert: sal yder een niet oordeelen, dat soo iemand voorneemt beyde de Huyfen te ruïneren, dat het soo quaet is, als een Schelling te besnoeyen? Wat straffe verdiend de misdaed van een Verrader? Dit Huys magh beschuldigen, en de Lords

mogen daer van oordeelen. Gelyck 1000 Man in de Wapenen zijn, om een Omheyning of Affluyting te ruineren, soo werdt sulckx voor een Executie opgenomen, maer geen Verraet. Een Acte van 't Parlement verobligeert of verbint geen Parlement, ten zy het 25ste Statuyt van Eduard de III. Het seyt niet wat Rechters mogen doen in Hoog Verraet, alles is geconfisqueert voor den Koning; en, in materie van Rebelle, aen den Heer tegen wie was gerebelleert.

Desen geëyndigt hebbende / sprack Sr. Thomas Lee / als volgt: Het 25ste Statut van Eduard de III. verobligeert geen Parlement: grooter misdaden, dan die de Statuten verklaren, mogen by 't Parlement voor Hoog Verraet werden opgenomen: Soud gy approberen het afdancken van een Jury te zijn een saeck, om de Wetten te vernietigen? Dan zijn de rest van de Rechters schuldig; de Bisschoppen zijn een gedeelte van de Rechters: doch soo gy hem van Verraet beschuldigt, soo neemt gy het van haer, en hy werdt in bewaringe genomen van Parlement tot Parlement.

Daer na sprack Sr. Francis Winnington op dese wyse: Belangende het uytleggen van 't Verraet by 't Parlement, nemende dat voor geapprobeert, dat geen Man tegen spreekt, hoort de particuliere Articulen, leest die, soo dan eenig Heer twijffelt, hy kan sijn objectie maken.

Hier op seyde Sr. Thomas Weers: Dat het eerste Articul geen Verraet by de Wet en was, en indien de volgende Articulen de saeck mentioneerden, dan wilde hy geen verklaring hebben of het Verraet grooter gemaekt, als 't selve in der daed was.

Daer na een ander Heer aldus sprack: Ick oordeel hem niet bequaem te zijn voor sodanige plaets, om dat hy noyt was: Ick ben niet tot het benemen van een Mans Leven in een misgreep, die hy niet dacht capitael of doodelyk te zijn: Neemt dat gy hebt een gedeclareerde Macht, sult gy dan een Man veroordeelen, voor dat gy de misdaed verklaert te zijn Verraet? Wilt gy de Rechters macht geven, wanneer het Parlement niet fit, te verklaren wat Verraet is? Sy zijn niet altyt Luyden van dat begrip: 't Is slimmer een Man te betichten en laten beruften, dan uyt het Leven te rucken: 't Is waer, dit sou de Man dienen, dan 't soude quaet zijn voor ons en onse posteriteyt.

Desen geëyndigt hebbende / sprack Sr. Francois Winnington weder als volgt: De meeste laetste Argumenten gaen tegens gedeclareert Verraet, het 25ste Statut van Eduard de III. tot Eduard de IV., en soo Eduard de VI. en Koninginne Maria, de 3 laetste Statuten reduceren tot de 25ste van Eduard de III., doen was 'er menig Verraet bekend, dan 't wederhield de Rechters van straffen; van wat 'er soo niet gedeclareert was: Geen voorbeelt van beschuldighingh is 'er by haer in Westminster-hal geweest; dan eenige objecteren, gy kunt het niet seggen Verraet te zijn, indien het Felony te voren was; dat tegens het Gouvernement gaet, is klaer Verraet: Den Lord Zegel-bewaerder wierd Anno 1640 beschuldigt; daer is veel meer tegens dese Man te seggen. Herberths Collection 33 en 34, den Rechter Kerby gaf sijn opinie gerechtelyck omtrent het Schip-Geldt, en soo voorquam hy de

Jury:

Jury: de Rechters moeten gaen secundum Legem, sy hebben des Koning Eed te bewaren, 23 Eduard III. Fregit malitiose & rebellavit: Ick vrees geen Parlement, maer wel een Arbitrair Rechter; ja een Mensch soude soo seer niet te vreesen hebben, om gehangen te werden, door condemnatie van beyde de Huysen.

Opndelijck sprack Mr. Hambden op de volgende wyse: De affectie van het Volck te vervreemden, werdt Verraet genoemt, en niet Felony: Is'er eenig pericul voor 't Parlement het Verraet te noemen, hoe komen wy dan aen de groote Ministers? Indien wy geen gedeclareerde Macht hadden; indien Rechters Wetten willen maken en breken, sullen sy niet by de Wetten geoordeelt werden?

Echter leyde hy eenigen tijdt daer na sijn Ampt van Opper-Rechter af / om dat hy sommige Advocaten difficulteyt wierdt gemaecht / om / terwijl hy vooz 't Lager-huys beschuldigt was / vooz hem te pleypen; en wierdt desselfs Ampt toen aen Sr. Pemberton / tot een groot genoeg van de gantsche Engelse Partie / gegeven.

Wy hebben in onse laetste Mercurius gesegt / dat den Heer Eduard Seymour mede vooz 't Lager-huys was beschuldigt / en sijn Antwoort daer op soude inbringen: de selve gaf hy omtrent gemelde tijdt mede over / bestaende in de volgende Woorden.

OP het eerste Articul: Dat hy, Thefaurier van d'Oorlog-schepen zijnde, het Geldt, gementioneert in 't vierde Articul, en by een Acte van 't Parlement, tot den Aenbouw van 40 Schepen, gelicht, bedragende een Somme van 498251 Ponden, 2 Schellingen, 10 Pens, en geen meer, ontfangen had, alle 't welcke hy verklaert tot het gebruyck, waer toe 't selve by de Acte van 't Parlement was geordonneert, besteet te hebben, gelijk hy bereyt was sulcx aen 't Huys by sijn Rekening te demonstreren: En dat hy wyders geen 90000 Ponden, of eenige andere Somme van 't Gelt, 't welk by dese Acte gelicht is, aen iemant ter werelt gesonden heeft.

Op het tweede: Dat het waer was, dat hy 40000 Ponden, in 't tweede Articul van sijn Beschuldiging gementioneert, en uyt krachte van de geseyde Acte gelicht, ten tyde van het tracteren tusschen de Commissarissen van de Vloot en d'Oosterse Koopluyden, in sijn handen had gehad; dan ontkent, dat hy oyt aen de voorsz. Koopluyden beloofd heeft de geseyde 40000 Ponden, of eenig gedeelte van dien, te betalen: Dat hy mede, eer dat de gem. Koopluyden hem de Bils van de Commissarissen van de Vloot, om te betalen, toebrachten, de geseyde 40000 Ponden, uyt krachte van eenige ordres op hem geassigneert, tot gebruyck, en volgens directie van de voorsz. Acte, betaelt hadde.

Op het derde: Dat hy Spreker van 't Huys der Gemeente was geweest, eer hy Thefaurier van de Vloot was, en tot maintainue van de digniteyt van Spreecker, het sijn Majesteyt had belieft hem een jaerlijckx Tractement van 3000 Ponden toe te leggen; welcke Somme, om de kosten en moeyte van de Exchequer voor te komen, uyt de Penningen, tot de secrete Diensten geordonneert, wierdt betaelt, bekennde de selve soo ten tyde van de prorogatie, als van 't sitten van 't Parlement, ontfangen te hebben.

Op

Op het vierde: Dat alle desaken, daer in begrepen, soo generael en onseecker waren, dat hy geen particuliere antwoord daer op konde geven; dan hy was verfeert, dat hy in geen saeck als een Commissaris van de Pryslen alleen had geageert, maer gesamentlijck met andere, volgens d'Instructie, en dat hy noyt sodanige fraude of bedrog, als in 't voorfz. Articul werdt gemelt, gopleegt had; sigh echter alles aengaende de confideratie van 't Huys gedragende.

Maer dewyl het Parlement kortz daer na geadjourneert ende gediffolbeert wierdt / is daer verders niet van gebolgt; en heeft geseyde Seymour eenige tijdt daer na sijn Ampt van Chesaurier van de Bloot geresigneert / 't welck daer op aen den M'plozd Falcklandt / zijnde een Heer van groote verdiensten / wierdt gegeven.

Wy hebben laetst mede iets geseyt van een Complot / dat in Ylandt was gesmeed: 't Lager-huys daer over gedelibereert hebbende / o'zdonneerden den 16 January / dat de Setupgen / zijnde eenen Macnamarra / Dash en Maurice Fitzgerald / vooz haer souden komen / alwaer Macnamarra verklaerde.

D At de Graef van Tyrone een Commissie had ontfangen, en dat William Bradley, Esq., een Luyt. Colonel soude wesen: Dat den Graef dese Informateur sijn Naem had geregistreert in de Lijst van d'Officiers, seggende, dat'er byna niet een Provintie in 't Koninckrijck was, waer sy geen Soldaten en Officiers wisten te werven. Dat d'Opper-Officiers te samen quamen, om den Aenleyder van dit Werck t'informeren, wat sy gedaen hadden, en dat de Stadt Lymrick 't eerste soude geattacqueert werden. Dat oock den Graef tegens den Depofant seyde, dat hy na huys soude gaen, en sigh soo dra vaerdig maken, als mogelijk was. Dat'er een Bulle van Romen gekomen was aen een Aerts-Bisschop, waer op de Priesters tamen quamen, ende een Predicatie gedaen wierd, en haer geseght, waerom sulckx geschiede: dat mede de Priesters van yder Parochie het op hare Belydenissen soudn seggen; oock mosten sy alle sweeren, 't selve aen niemant te divulgeren, op poene van doodelijcke Sonde. Dat alle de Landen der Monnicken, die de Protestanten haer nu onthielden, haer geresitueert soudn werden. Dat Engeland geinvadeert soude werden. Dat de Graef van Anglesey en verscheyde andere groote Personagien voor haer waren, en dat sy niet soudn sitten, om de voortgang te verhinderen. Dat de Graef van Anglesey soo veel Vrienden in beyde de Koninckrijcken hadde, dat hy niet vreesde, dat iets tot sijn laste soude gelegd werden.

Mr. Dash verklaerde het volgende: Dat de Priesters (na dat sy hem tot secreteffe hadden vermaent en doen sweeren) hem geseyt hadden, dat den Koning, tot Breda zijnde, haer had beloofd restitutie van hare Staten, Goederen en Religie; en alsoo hy 't selve niet en had nagekomen, dat sy daerom 't Engelsse Jock wilden afwerpen, en haer Landen en Religie self weder sien te krijgen en te herstellen. Dat de Koning van Vranckrijck haer met Volck en Wapenen soude assisteren. Dat sy dickwils t'samen quamen, drinckende de gesontheit van de Hartog van Jorck, wen-

wenshende een goet succes in haer voornemens. Dat de Koning van Vranckrijck doen sijn Volck niet konde missen, om dat den Keyser en andere Potentaten in de Wapenen waren, dan dat by in een korte tijdt gereed soude zijn. Vorders, dat soo hy Deposant in gebreecke bleef, om 't Desseyn voort te setten, hy voor eeuwich verdoemd soude zijn.

Maurice Fitzgerald seyde: Dat'er op sekeren tijd een groote t'Samenkomst van verscheyde Lords en Paepse Bisschoppen had geweest: dat de Koningh van Vranckrijck haer met 20000 Man, en Geweer voor diergelijck getal, soude assisteren, welck Geweer by yder Priester in sijn Parochie soude werden aengenomen: Dat'er verscheyde voorname Officiers genoemt wierden; en was geresolveert een generale Massacre van alle d'Engelsse in een Nacht, op het landen van Fransse Macht, aen te stellen. Dat'er een Commissie was gebracht, om 20000 Man te lichten. Dat sy gesworen hadden malkander getrouw te zijn, en tot het uytterste by te staen. Dat'er reets eenig Buskruyt was gearriveert: En dat, so hy Deposant dit alles bekent maecte; sijn gantsse Familie, sonder genade, soude werden vermoort.

Dit gaf aen het Lager-hups te meerder animositeyt tegens het Complot/ en om de Bil van de Seclusie voort te setten; want op sulcken getuygenis twijfelde byna niemant van de Leden aen de saeck / en oordeelden / dat de hoop van Successie voort de Hartog van York aen de Papisten te meer aenleydinge gaf/ om haer desseynen voort te setten / te meer / alsoo sommige Ministers 't Complot niet veel van beduyden achteden; en daerom resolbeerde het gem. Lager-hups/dese saek in 't Hooger-hups te brengen/en die daer verder voort te dzingen.

Maer den Koning / siende dat de saecken in 't Lager-hups soo hebig liepen/ en dat het / tot voortsiening van Tanger en andere saken / sonder dat de Bil van Seclusie toegestaen wierdt / niets wilde doen / resolbeerde eyndelijck het Parlement te prorogueren / gelijk hy sulckx in sijn Raedt bekent maecte; en daer op wierdt den 20 January / door den Cancelier / 't Parlement tot den 30 dito geprorogueert / na dat sijn Majesteit 3 Bills had gepasseert / d'eene / om alle doode Lichamen in Wolle / en niet in Linnen / te begraven; de tweede / om den inboer van eenig Hs Bee in Engelandt te beletten; en de derde / rakende eenige verandering in Pubwelijckse Doozwaerden: 't selve wierdt wel met applausdissentment van 't Lager-hups aengehoort / alsoo het daer door weder bequaem gemaect wierdt / om de Bil van Seclusie op het tapijt te brengen; doch veele vertrouwden / dat het selve op een volkomen dissolutie soude uytkomen; en ten desen opsichte wonden veele haer uytterste deboiren aen / om sijn Majesteit te bewegen / dat het Parlement op den bestemden tijdt weder mocht vergaderen; waer onder den Lord Mayor en Aldermans van Londen / uyt de naem van den gemeenen Raet dier Stadt / geen de minste waren / vermits sy den 23 January een Petitie aen sijn Majesteit overleberden / en daer in eerselijck protesteerden: Van de getrouwigheyt der Stadt Londen tot sijn Majesteits Persoon. Verder betuygende: Hoe seer haer ter herten ging de swarigheden en ongevallen, die over

de gantsche Natie hongen, en in 't bysonder over sijn Majesteit, ten aensien van 't groot gevaer van sijn Majesteits Persoon, de Protestantse Religie, en sijn Majesteits welgestabileert Gouvernement, door de lang-gecontinueerde Hellsse en vervloekte desseyenen van 't Pausdom, en andere hare Aenhangers; en dat also geen andere weg kenden onder den Hemel, so veylig en krachtig, tot bescherming van sijn Majesteits Persoon, Protestantse Religie en Gouvernement, als het spoedig sitten van dit sijn Parlement, sy daerom sijn Majesteit verfochten, dit alles te willen overwegen, en vervolgens dit Parlement weder op den gestelden tijdt sessie te doen hebben, en laten continuëren, soo lang tot dat sy en de gantsche Natie in fekerheit souden gebracht zijn tegens het Pausdom en arbitraire Macht, en weg-genomen alle de gedreygde swarigheden, die haer begonden te drucken, waer mede sy anders t'eenmael souden moeten vergaen. **Doch sijn Majesteit antwoorde daer op:** Dat hy niet twijffelde, of oyt getwijffelt hadde van de getrouwigheyt van de Stadt van Londen, maer dat hy most seggen, dat sy, Lord Mayor of Aldermans, by haer selven, of op aenradinge van andere, niet en behoorden t'ondernemen sodanige saken, die tot haer Policy niet en behoorden. **En sijn Majesteit sig hier op omkeerende / ging heen / sonder haer verder te hooren.**

Hier uyt was wel af te nemen / dat sijn Majesteit wegens de proceduren van 't Parlement niet wel vernsegt was / gelijk ook bleek; want den 28 January in sijn Raedt komende / maechte aldaer bekent: Dat hy, sig seer geërgert vindende door de exorbitante Votes van sijn Parlement, en niet konnende te gemoet sien, dat van 't selve eenige betere beraedslagingen te verwachten waren, om geen verder tijd te verliezen, goet gevonden hadde dit Parlement by eën Proclamatie te dissolveren, en een nieuw te beroepen binnen de Stad Oxford, 't welck den 31 Maert sessie soude nemen. **De Proclamatie / die daer van geschiede / bestont in de volgende Woorden.**

C H A R L E S R.

Alsoo het tegenwoordige Parlement, 't welck tegen den 27 der Maent October des Jaers 1679 tot Westminster was beroepen, en door verscheyde Prorogation tot den 31 October laetstleden gecontinueert zijnde, tot Donderdagh den 30 deser Maent January was geprorogeert, des Konings seer Excellente Majesteit zijnde geresolveert sijn Volck te vergaderen, en desselfs advys in frequente Parliementen te hebben, heeft goet gevonden, dit tegenwoordige Parlement te dissolveren, gelijk hy 't selve by dese sijn Koninckl. Proclamatie, en conform de selve, dissolveert; soo dat de Geestelijcke en Wereltlijcke Heeren, Edelen, Burgers en Poorters in 't selve van hare By-een-komst tegens ged. 30 deser Maent January by desen werden ontlast: En is het sijn Majesteits genadigh goetvinden aen alle sijne getrouwe Onderdanen bekent te maken, dat hy den Lord Cancelier van Engeland heeft belast Brieven in behoorlijcke forme, na de Wet, tot het beroepen van een nieuw Parlement, uyt te geven, 't welck sal beginnen gehouden te werden tot Oxford den 31ste Maert toekomende. Gedaen in ons Hof tot Withal den 28 January, in 't 32ste Jaer van onse Regeeringe. God beware den Koning.

Gelijck dese Dissolutie een yder niet alleen bzeemt boozquam / maer oock een bekommering berweckte / dat / delwijl alles / 't geen tot boozdeel van de gemeene saeck konde dienen / by 't Parlement onafgedaen was gebleven / veele daer uyt haer boozdeel soudē soecken / soo liet sijn Majestejt daer tegens aen de Ambassadurs van haer Hoog Mog. verseecken : Dat hy voor hadde sijne Alliantien , met haer gemaect , punctuëlijk te onderhouden en gestant te doen , en de rust van het Christenrijk met allen yver te behertigen : dat , alhoewel hy nu genootsaecht was geweest dit laetste Parlement te dissolveren , hy een nieuw had doen beroepen tegen den eersten April , 't geen hy effectivelijck tot Oxford soude doen sitten , sonder 't selve langer te prorogueren ; en dat hy hoopte alsdan soo plausiblen voorflagh te sullen doen , dat de differenten tusschen hem en sijn Parlement soudē kunnen werden gevonden. **Diergelijcke verklaringe wierdt mede aen de Grave van Chun / Keyserl. Minister tot Londen / gegeven / met versoeck / dat hy aen den Keyser sulckx wilde te kennen geven.**

Veel boozname Engelse Heeren sagen oock ongaerne / dat het nieuwe Parlement tot Oxford soude vergaderen / en resolbeerden derhalven een Request op te stellen / om sijn Majestejt 't selve af te raden : dit bestont in de volgende Woorden ; en dede den Grave van Essex ten dien eynde dese Aenspraeck.

Aenspraeck van de Graef van Essex , op het overgeven van 't Versoeck-
Schrift aen de Koning van Engelandt , den 25 January 1681.

• Gelieft het uw Majestejt ?

DE Lords , hier tegenwoordig , te gelijk met verscheyde andere Pairs van het Koninckrijk , kennis nemende , dat uw Majestejt door uw jonghste Proclamatie een voornemen verklaert heeft , van een Parlement tot Oxford te roepen : En bemerckende uyt de Historien en Gedenck-schriften , hoe ongeluckigh veele sulckē Vergaderingen zijn geweest , als sy tot Plaetsen zijn beroepen , verre afgelegen van uwe Hooft-Stad ; gelijk als in 't bysonder de t'Samenkomst , ten tyde van Hendrick de II. tot Clarendon , 3 verscheyde Parlementen tot Oxford , ten tyde van Hendrick de III. , en 't Parlement , gehouden tot Coventry , ten tyde van Hendrick de VI. , met verscheyde andere , de welcke fatael en doodlijck zijn geweest voor die Koningen , en achtervolgt zijn geworden met groote rampen over 't Koninckrijk : En lettende op de tegenwoordige constitutie van saecken , de veelvuldige jalousyen en misnoegtheden , die onder 't Volck zijn , soo hebben wy groote oorsaeck om te vreesen , dat de gevolgen van 't sitten van een Parlement tot Oxford al soo fatael en doodlijck mochten zijn voor uw Majestejt , en voor de Natie , als die andere voornoemde geweest hebben voor de Koningen , die doen heerschten : En daerom oordeelen wy , dat wy het voor God , voor uw Majestejt , of voor 't Volck niet kunnen verantwoorden , indien wy , zijnde Pairs van 't Koninckrijk , op soo een gewichtigen gelegentheyt , ons Advys niet ootmoedelijck aanboden aen uw Majestejt , op dat , indien 't mogelijk is , uwe Majestejt mochte bewogen werden,

om dese (foo wy 't begripen) ontydige Resolutie te veranderen: de gronden en redenen van ons gevoelen zijn bevat in dit ons Versoeck-Schrift, 't welck wy ootmoedelijck aen uwe Majesteit presenteren.

Het ootmoedigh Versoeck en Raedt van de onderschrevene Heeren, zijnde Pairs van 't Koninckrijk.

Aen des Konings Voortreffelijckste Majesteit.

Geven ootmoediglijck te kennen,

DAt, aengesien het uw Majesteit gelieft heeft, door verscheide Aenspraecten en Aenkondigingen, aen uwe Huysen des Parlements recht wel voor oogen te stellen de periculen, welcke uw Majesteits Persoon en 't heele Koninckrijk dreygden, wegens de snode en bose Complotteryen der Papiſten, en al te schielijcken aenwas van een Uytlandse Macht, tegens welcke geen hinderinge of remedie konde verfort werden, ten ware het geschiede door een Parlement, en door een vereniging van alle de Protestantse Onderdanen van uw Majesteit, in een gevoelen en interest.

En dewyl den Heer Cancelier, in opvolging van uw Majesteits Bevel, meer in 't breede vertoon heeft, dat de voorseyde periculen al soo groot zijn, als wy die in 't midden van onse vreesse konden verbeelden, en soo naderende en dringende, dat onse Vryheden, Religie, Levens, en 't heele Koninckrijk gewisselijck souden verloren zijn, indien'er niet een spoedige voorforge tegen gemaeckt wierd.

En overmits uw Majesteit op den 21 April 1679 tot uwen Raed geroepen hebt veele Eerwaardige en destige Personen, en aen haer en aen uw geheel Koninckrijk verklaert hebt, dat uw Majesteit, gevoelig zijnde van de quade vruchten van alles te doen alleen sonder raed, of door private raedgevingen, of met raed van buytenlandse Gecommitteerden, tot de generale bestiering van uwe affaires, voor het toekomende alles woud refereren en brengen tot dien raed; en dat uw Majesteit geresolveert was hier na, door 't gestadig advys van de selve, gesamentlijck met het dickwylig gebruyck van uwen grooten Raed des Parlements, uwe Koninckrijcken te regeeren, so begosten wy te hopen, dat wy een eynde van onse elendē souden sien.

Maer, tot onse onuytspreeckelijcke smert en droefheyt, bevonden wy ras, dat onse verwachtingen gefruſtreert en te leur gestelt waren, dewyl 't Parlement, doen zijnde, wierd geprorogeert en gedissolveert, eer het konde ten vollen uytwercken, 't geen tot onse redding en verseeckering beoogt en voorgenomen was. En hoewel daer op een ander Parlement geroepen wierd, soo wietd dat evenwel door veel prorogatiën uytgestelt tot den 21 October laetstleden: En niet tegenstaende het uw Majesteit doen wederom geliefde te erkennen, dat uw Persoon noch het Koninckrijk veyligh konde zijn, voor dat de saeck van 't Verraed ter dege was doorfocht, soo wierd het doch, buyten verwachting, geprorogeert tot den tienden dagh van dese Maent, eer daer eenige genoegsame ordre in konde gestelt werden; en soo wierden alle haer rechte en Godzalige pogingen, om de Natie te behouden, omgestoten; de goede Bills (ingestelde Schriften) die sy met arbeyd hadden bereyt,

om

om alle uwe Protestantse Onderdanen te vereenigen, tot niet gebracht; de ontdekking van 't Yrffe Verraed gesmoort; de Getuygen de moed benomen, de welke in grooten getale inquamen, om meer ten vollen te verklaren het Verraed, beyde van Engeland en Yrland; de buytenlandse Koninckrijcken en Staten, de welke, door een geluckige samenvoeging met ons, de Franse Macht mochten inbinden, wierden de couragie benomen, oock tot sulcken wanhoop, van haer selven te kunnen verseeckeren tegens de toenemende grootheyd van dien Monarch, dat wy vreesen, datse daer door mochten aengeleyd werden, om nieuwe resolutien te nemen, en misschien sulcke, die doodlijck voor ons mogen zijn; de sterckte en kloeckmoedigheyd van onse Vyanden binnen en buyten 's Lands groeyden aen; en wy selfs wierden gelaten in 't uytterste gevaer, van ons Land in d'uytterste desolatie en ruine gebracht te sien.

In dese groote extremiteyten en uyttersten hadden wy, onder God, niets om ons te troosten, dan de hoop, van dat uw Majesteit, bewogen door het sichten van uw verloren-gaende Volck, 't Parlement woude hebben laten t'samen-komen op den dag, tot den welcken het geprorogeert was, en dat haer proceduren niet verder souden hebben afgebroocken geweest, ten eynde, datse de Natie mochten behouden; maer dat heeft oock gemist, als wy hoorden, dat uw Majesteit, door de private aenradingen van eenige bose Menschen, begunstigers van 't Pausdom, vorderaers van de Franse desseyne, en vyanden van uw Majesteit en 't Koninckrijck (sonder den raed, en, gelijk wy goede reden hebben, om te geloven, tegen 't gevoelen van uwen geheymen Raed) is bewogen geworden, om 't Parlement te dissolveren, en een ander te beroepen, dat samen komen soude tot Oxford, waer noch de Lords noch de Gemeente kunnen veylig zijn, maer dagelijckx in gevaer sullen zijn van de Swaerden van de Papiſten en van haer Adherenten, van welke alreeds veele zijn ingekropen in de Guarden van uwe Majesteit; de vryheyd van sprecken, volgens haer Conscientien, sal daer door gebroocken werden, en de validiteyt en kracht van alle haer Acten en proceduren, in die vryheyd bestaende, sal disputabel gelaten worden: d'engte van de Plaets laet geenſins toe sulcken confluentie of toeloop van Menschen, als'er nu volgt by yder Parlement: de Getuygen, die nodig zijn, om blijk en bewys te geven tegens de Paepse Lords, tegens sulcke Rechters, of andere, die 't Huys der Gemeente alreeds beschuldigt heeft, of geresolveert had te beschuldigen, kunnen de kosten niet dragen van derwaerts te gaen, noch oock haer selven vertrouwen onder de bescherming van een Parlement, 't welck selfs blijkelijck is onder de macht van de Guardes en Soldaten.

Al't voorgaende wel opgemerckt zijnde, soo is't, dat wy, uwe Majesteits Supplianten, uyt een recht afgrysen van sulcken gevaerlijcken en verderffelijcken raed (welcke d'Authours niet hebben derven erkennen voor de hare) en uyt de schrickelijcke beſeffens en vreesse van de swarigheden en elenden, die daer op mochten volgen, dit maecken tot onse seer ootmoedige Béde en Raed, dat het Parlement niet magh sitten in een Plaets, waer het niet machtig sal zijn, om met die vryheyd te handelen, de welke nodig en wesentlijck is, om aen haer Acten en Proceduren

die Authoriteyt te geven, welcke sy behoren te hebben onder 't Volck, en welcke sy altijd gehad hebben, ten ware ingebonden ende vermindert door eenige vreesse op haer (waer van geen exempelen ontbreecken): En dat het uw Majesteyt genadiglijk mocht gelieven te ordonneren, dat het sitte tot Westmunster, zijnde dat de ordinaire plaets, en waer sy met veyligheyt en vryheyt mogen raedplegen en ageren. En uwe Supplianten sullen altijd blyven, &c.

<i>Monmouth.</i>	<i>Salisbury.</i>	<i>Shaftesbury.</i>	<i>Pagitt.</i>
<i>Kent.</i>	<i>Clare.</i>	<i>Mordant.</i>	<i>Howard.</i>
<i>Huntington.</i>	<i>Stamford.</i>	<i>Eure.</i>	<i>Herbert.</i>
<i>Bedford.</i>	<i>Essex.</i>	<i>Gray.</i>	<i>De la Mere.</i>

Den Grabe van Esser dede het woort seer ernstigh; doch den Koningh antwoorde daer op: Dat hy dit Verfoeck, van 16 Lords onderteeckent, wel sag, maer dat hy, alvorens de Resolutie te nemen, daer over met meer als 30 andere gesproken had, die alle van contrarie opinie waren. En wees 't selve alsoo af.

Even na de Dissolutie van dit Parlement versocht den Grabe van Salisbury van sijn plaets in des Konings Raedt ontslagen te wesen / om sich op sijn Landt-Goederen te retireren; 't welck hem oock wierdt toegestaen.

In tegendeel wierdt den Grabe van Sunderlant sijn Secretaris-Ampt van Staet / en sijn plaetse in des Konings Raed / benomen; gelijk oock den Grabe van Esser en Sr. William Temple uyt den selven Raed wierden geset: wiens plaetsen weder verbult wierden met de Graven van Oxfozd / Chesterfield en Ailesbury; en kreeg den Grabe van Conway / zijnde een Vrs Heer / het Secretarijschap van Staet.

Wy konnen niet nalaten hier by te voegen / dat den Ridder Dapton / die het voorszeden Jaer uyt het Lager-hups was geset / oordeelende / dat den Spzeker / Mr. Williams / 't selve in al te harde termen had gedaen / den selven daer ober in Duël eyschte: maer den Koning hier van verwittigt / liet hem in den Tower brengen; doch hy wierdt echter / onder Bozgocht / kortst daer na weder uytgelaten / en in Mey gants by gestelt.

Terwijl nu 't Parlement was gedissolbeert / dede den Koning een groote Reformatie in sijn Hof houdinge / en wierd de helft van sijn eygen Caessel / en woort alle d'andere / tot die van de Staet-Insfrouwen van de Koninginne incluyt / afgeschast: men gaf oock woort / dat de Koninginne 30000 Ponden Sterlings / zijnde de helft van 't gene / dat haer jaerlijck door Huwelijckse Doorwaerden was toegestaen / woort eenige Jaren aen den Koningh had geremitteert: En oordeelden sommige daer uyt / dat den Koning / dewijl 't Parlement geen Geldt had willen consenteren / dese menagie in 't werck stelde / om sig in alle gelegentheyt te beter in postuur te konnen houden.

De Studenten in 't Collegie tot Edenburg in Schootland / door eenige oproerige Luyden opgeroeyt / boegden sich in 't begin van February by eenige

Apprentices / en staecken / na sommige dreygementen / het Proboost-hups aldaer in brandt; sy hadden / om sich te onderscheyden / blauwe Linten op hare Hoeden gesteecken: doch den Raedt des Konings daer van verwittigt / liet dadelijck het School van 't selve Collegie toefluyten / en ordonneerde / dat yder Student 15 mijlen uyt de Stadt sich soude moeten begeben / of bozgtocht vooz sijn goet compositement stellen: doch dese saeck wierdt naderhant bemiddelt / en de School weder open gestelt.

Den bekenden Carew / waer van vooz desen meermaels mentie is gemaekt / had / gelijck laetst geseyt is / een Scheepje in Zee gekregen / om daer mede op de Onderdanen van desen Staet by forme van Represalien te ageren: 't selve nam aen 't Eylant Wicht een Rotterdams Scheepje / met Wijn geladen / wegh / sette het Volk aen Landt / en stach daer aenstonts mede in Zee; doch de Windt contrarie zijnde / en den Schipper aen den Gouverneur daer ober klagende / soo wierdt hem de behulpelijcke handt geboden / en de Kober's nageset / met sodanigen geluck / dat sy die vermeersterden / 't Scheepje hernamen / en de Kober's tot Colwes brachten. Den Ambassadeur van desen Staet hier van bericht / klaegde aenstonts daer ober aen den Koning / die beloofde ober 't selve Justitie te sullen doen; en wierden ten dien eynde de selve / zijnde 8 in 't getal / geboept na Londen gebracht / en aldaer vooz de Admiralliteyt geëxamineert: doch als men meende / dat sy / als Zee-Kober's / met de Doodt souden gestraft werden / verklaerden de klepne Jurys haer onschuldig aen Zee-Kobery te wesen / soo dat sy dooz de groote Jurys / volgens de Wetten van Engelandt / wierden by-geproochten en los gelaten: Echter wierdt bypheyte gegeven / om tegen Carew / haer Menleyder / te procederen; maer alsoo men het in dit Rijck vooz een marine hout / dat jemant / aen Land zijnde / geen Zee-Kobery kan begaen / kon men niet als in een Civil Proces tegens hem treden; hem wierd derhalven gelast / alsoo hy eenige harde Woorden gebuycht had / dat hy Bozge vooz 700 Ponden Sterlings soude moeten stellen / dat hy tegens de naeste Termijn soude compareren / om 't selve te verantwoorden. Ondertusschen verseeckerde sijn Majestejt / dat tegens hem sodanig soude werden geprocedeert / dat het hem onmogelijck soude wesen / om booztaen iets tegens de Hollandse Schepen t'ondernemen / gelijck oock geschiede / want den Koning gebood eenige tijdt daer na aen alle sijn Admiralen / Vice-Admiralen / Capiteynen / en onder-hebbende Zee-Officiers / dat sy nauw reguard op alle Schepen / die sy ontmoeteden / en die sy vermoededen / dat sich van de Commissie van gem. Carew souden willen bedienen / nemen souden / de selve visiteren / en / na bevinding / vermeersteren en opsenden. Daer wierdt oock aen alle Gouverneurs in Indiën / en andere Oornemen van sijn Majestejt / een diergelijcke ordze gesonden / en aen 's Konings Ministers tot Parijs en Brussel belast / dat sy na haer uytterste vermogen souden beletten / dat aldaer sodanige Equipage wierdt ondernomen / maer dat sy souden soecken uyt te wercken / dat d' Onderwinders gebat / en haer hun Commissie af handig wierdt gemaecht. Dit geschiede meest / om dat den gem. Carew

rekw een Scheepje tot Houaen liet wtruffen / om daer mede weder op d' Onderdanen van desen Staet te gaen roben ; doch men heeft niet gehoozt / dat 't selve uytgelopen is : En daer op is 't verder daer by gebleven / werdende het genomen Scheepje / dat de Liefde genaemt was / doch weder vry gegeven.

Terwijl wy nu met Zee-saecten besigh zijn / sullen wy hier inlassen / dat een Oorlogh-schip van desen Staet / behorende onder 't Collegie ter Admiraliteyt van Zeelandt / en geboert by Capiteyn van Krupningen / in de Spaense Zee / soo als 't na hups keerde / een Leck gekregen hebbende / een mijl van Dartmouth / eer 't in Engelandt konde raken / te gronde is gegaen ; 't selve had veel Silber in / waer van noch een gedeelte / en al 't Volck / wierdt gebergt : En stont sijn Majesteit van Engelandt / op 't versoek van haer Hoog Mog. Ambassadeur / toe / dat men 't gesoncken Canon en Silber weder mocht vissen.

Ondertusschen waren de Brieven / tot het verkiesen van nieuwe Leden / tot het aenstaende Parlement tot Oxford / ober-al uytgeschreven : de Stadt Londen den 14 February daer op in Guildhal vergadert zijnde / en den Lord Mayor en de Aldermans / benebens eenige 1000 Burgers / present zijnde / soo las een van de Secundaries / zijnde soo veel als Onder-Sherif / een Bries overlups / en sprack vervolgens in deser voegen.

E D E L L Y D E N .

Onse laetste By-een-komsten alhier , wegens saecten van dese nature , zijn soovers in onse gedachten , dat ick het niet nodig oordeele , om uw de methode van uwe proceduren alhier in gedachten te brengen ; voornamentlijk , dewyl uw eendrachtigheyt daer toe sodanigh is , dat gy die lichtelijck en gemeensaem uytvoert , daer dickwils de selve aen andere moeyelijck en verdrietig vallen.

Evenwel verplicht my het devoir van mijn plaets , om uw bekend te maecten , dat den Koning door dit Geschrift , 't welck ick nu gelesen hebbe , met advys en toestemming van sijn Raedt , belieft heeft aen de Sherifs van Londen , die by uw verkofen zijn , te belasten , dat , soo wel onder uw Zegels , als de hare , 4 van de morderaetste en bequaemste Burgers uytgesocht souden werden , om by hem en de Pairs en Prelaten van dit Koninckrijck , in sijn Stad van Oxford , den 1 April aenstaende , te vergaderen , en aldaer te debatteren en verhandelen sulcke gewichtige materien , als men dan bequaem sal vinden , om tot veyligheyt van sijn Majesteits geheyligde Persoon , en de staet en securiteyt van 't Koninckrijck en de Protestantse Religie voor den dagh te brengen.

Ick twijffel niet , of yder discreet Engelsman is gevoeligh van de groote Privilegien en avantagien , die d'Onderdanen van dit Koninckrijck genieten en behoren te genieten door een Parlements-gewys Gouvernement , alsoo den Koning hier by (met reverentie spreek ick 't selve) sijn eygen handen gelieft te binden (gelijck als hy doet) om niet eenen penning Geldts uyt uw Sacken , buyten uw eygen consent (dat is , Edelluyden , van die gene , die uw representeren) te nemen of eysschen ; want aen haer voorsichtigheyt en beleyt laet gy de sorg van uw selven en uw Familien

lien, van uw Religie, Levens, Vryheden, ende al't gene dat uw lief en waerd is.

De wyl dan uw vertrouwen op haer soo groot moet wesen, als uw gants Corps is, soo moet gy nootfakelijck adviferen tot het verkiesen van salcke, die bequaem, en ten vollen tot soo een Handeling gequalificeert fullen wesen.

Nu, Edelluyden, om uw de forge, moeyte, lasten, stantvastigheyt, oprechtigheyt en oppassing van dese waerde Edelluyden, die uw in de 2 laetste Parlementen hebben gediend, op te halen, soude onnootsaeckelijck zijn, dewyl gy 't wel weet; 't soude ook de palen van mijn plicht te buyten gaen, dat ick uw soude recommanderen, die weder te verkiesen, of eenige andere bequame Burgers uyticken en uw voorstellen, soo in dese Eerwaerdige Banck, of onder uw selven: En daerom sal ick van beyde swygen, en uw aen uw vrye, indifferente en ontegenspreeckelijcke verkiefinge laten, met wensching, dat gy met uw Nominatie voortgaet.

Hier op dede den Schiltknaep Hendrich Cornish/zijnde een van de Sherifs/ een korte Oratie / behelsende / dat hy laetst op den Lord Mayor had gewacht / om sijn Lordschaps believen te weten / wie hy wilde nomineren tot een van de vier Burgers / die in 't aenstaende Parlement souden dienen / doch dat gemelde Lord Mayor 't selve had geweygert / en versocht / dat de Hal die wilde nomineren; gelijk oock / dat de laetste Leden / zijnde hzabe Luyden / en trouwe Protestanten / van hem aen haer respect en nominatie gelaten wierden.

Ingebolge van dien procedeerde het Hof tot de Verkiefing / en 't Volck / dat seer talrijck was / schreeuwde / dat het niemant als de 4 laetste Leden wilde hebben; maer sommige andere / oordeelende dat men andere behoorde te nomineren / om dat de Electie te byper soude schijnen / stelden verscheide Aldermans op: doch 't selve hielp niet / want de Verkiefing viel eendrachtig op de 4 laetste Leden; 't welck de Sherifs siende / verklaerden / dat de selve daer toe waren gekosen / namentlijck / Sr. Robert Clayton / Thomas Pilkington / Thomas Player en Sr. William Love.

De Verkiefinge geschiedt zijnde / soo presenteerde de Hal een Geschrift aen de Sherifs / inhoudende een Addres aen de 4 Leden / 't welck gelesen / en met een generale toestemming aengenomen wiert / in de volgende Woorden bestont.

Aen den Eerwaerdigen Sr. Robert Clayton, Ridder; Thomas Pilkington, Alderman; Sr. Thomas Player, Ridder, en Willem Love, laetste, en nu op nieuw gekooren Leden van het Parlement voor dese Eerwaerdige Stadt Londen.

WY de Burgers van dese Stadt, zijnde in de gemeene Hal vergaderr, hebben ondervonden de groote en menigvuldige diensten van uwlieden, die ons in de 2 laetste Parlementen hebben gerepresenteert, door uw getrouwe en onberispelijcke devoiren, om de gront van 't schrickelijck en Hels Paeps Complot te ondersoeken en te ontdecken; gelijk oock, om sijn Majesteys Koninckl. Persoon, de

Protestantse Religie, en 't wel-opgerechte Gouvernement van dit Koninckrijk te prefereren; om de by-een-komst en 't sitten van verscheyde Parlementen veyligh te maecken; om de ongetwijffelde Rechten van de Petition te verseeckeren; om de gene, die dese Rechten wilden verraden, te straffen; om een geluckige en lang-gewenschte Unie tusschen alle sijn Majesteys Onderdanen te verwecken; om de 35te Statute van Koningin Elisabeth en de Corporations-Acte te vernietigen; en voornamentlijk, wegens de progressen, die gemaect zijn tot exclusie van alle Paepse Successeurs, en bysonderlijk van *Jacob, Hartog van Forek*, die de Gemeente van Engeland in de 2. laetste Parlementen hebben gedeclareert ('t welck ons seer gevoelick valt) voor de principaelste oorsaeck van al de ruinen en miserien, die dese Koninckrijcken in 't generael, en dese Stadt in 't bysonder, over 't hoeft hangen. Om alle welcke saecken, en andere, wegens uw stantvastige en getrouwe handeling van onse affairen in 't Parlement, wy uw hartelijck bedancken, als zijnde in waerlijck vertrouwen verseeckert, dat gy tot het toestaen van geen Geldt sult komen, ten zy gy ons effectuëlijck tegens de Papery en Arbitraire Macht veyligh gemaect hebt; resolverende derhalven, tot voortsettinge van de selve eynden, uw met onse Levens en Goederen by te staen.

Gemelde Hal leverde daer op noch een ander Geschrift ober aen de Sheriffs/ behelsende de Dancksegging / die sy aen de Pairs / welke de Petitie aen den Koning / wegens 't sitten van 't Parlement tot Oxfozd / overgelevert hadden / gaben / bestaende in de volgende Woorden.

*Aen de Eerwaerdige Slingsby Bethel en Hendrick Cornish, Esquires,
Sheriffs van de Stadt Londen en Middelfex.*

WY de Burgers van de geseyde Stadt, in de gemeene Hal vergadert zijnde, hebben gelesen ende naerstiglijck overfien de laetste Petitie en 't advys van verscheyde Edele Pairs van dit Koninckrijk aen sijn Majesteit, welke Raedgevingen wy ootmoediglijck oordeelen, dat in dese ongeluckige conjuncturen ten hoogsten van noden zijn, en tenderen tot veyligheyt van dese Koninckrijcken. En derhalven verfoecken wy seer ernstig, dat gy, in de name van dees gemeene Hal, uw by den seer Eerwaerdigen Grave van Essex wilt begeven, en, door hem, aen de rest van dese Edele Pairs de aengename Dankseggingen van dese Vergadering afleggen.

Dit gelesen / en met een generale acclamatie toegestaen zijnde / soo beloofden de Sheriffs aen haer Lordschappen de Danckseggingen van de gemeene Hal / ingebolge van haer Request / af te leggen.

Hier op aen *Sr. Robert Clayton* aengediend zijnde / dat men verwachtte / dat hy iets aen de gemeene Hal soude seggen / soo stont hy op / *Sr. Thomas Plaper* en den Alderman *Pilkington* present zijnde / en sprach als volgt.

E D E L L U Y D E N.

Ick ben verseeckert, dat yder van ons, op wien gy desen dagh soo grooten ver-
trouwen gestelt en gecontinueert hebt, seer gevoeligh van de eer is, die gy ons
hebt gedaen. Ick kan uw oock verseeckeren voor yder van ons, buyten eenig ge-
vaer, dat gelijk als wy onse uytterste best hebben gedaen, en het redelijck oordeel-
den, om alle dese goede eynden, die gy begeerde, te verkrijgen, wy (met Gods hulp)
daer by fullen continuëren. En ick en twijffel niet, of yder van ons, die geresolveert
is Protestants te blyven, sal trachten, om t'samen gereconcilieert te blyven; onse
goede Godt, die ons tot noch soo wonderlijck heeft geholpen, hoop ick, dat Sijn
Zegen tot het werck van desen dag sal geven, gelijk oock tot de getrouwe en ern-
stige plichten van die groote Vergadering, waer gy ons tegenwoordig send, in hope,
dat in dese tijdt een weg tot een geluckige verlossinge, en wegneming van alle onse
vreesen gevonden sal werden; 't welck God geve.

Dit geëyndigt / en met een generale toeyuching aengenomen zijnde / schiepde
het Hof.

De Verkiefsingen van de andere Leden tot het Parlement geschieden meest
alle op de selve voert / en wierden / dat remarcabel is / weynig andere Leden / als
die in 't laetste Parlement geseten hadden / verkoren, waer dooz / en oock wegens
haer Instructien / veele vertrouwden / dat'er weynigh in 't aenstaende Parle-
ment soude uptgerecht werden.

Terwijl den Koning / de Hptheemse Ambassadeurs en de Leden sig nu vast
prepareerden / om na Orford te gaen / wierdt'er seer onberwacht een nieuwe
Conspiratie ontdeckt: Eenem Fitz-harrs / zijnde een Hys Edelman / en in de
kroonse Religie opgeboed / die in dienst van den Keyser in Ongarpen was ge-
weest / en naderhant een Compagnie Infanterij onder 't Regiment van Ha-
milton had bekomen / doch als 't selve afgedanckit wierdt / sich weder in Enge-
landt had begeben / vermengde sich mede in de saecken van 't Complot; hy een
schijstelijck Pasquil by hem hebbende / 't welck men seyde / dat hem wegens
den Franffen Ambassadeur / dooz desselvs Biechtvader / was ter handen gestelt /
trachte eenen Mr. Eberard / aen wien hy 't selve bertoonde / onder belofte van
40 Ginnings contant / en een verder Pensioen / aen te locken / om 't selve te laten
drucken en dibulgeren / onder voorgeven / om daer dooz / soo veel doenlijck / de
dissidentie tusschen den Koning en sijn Parlement te vermeerderen: het gem.
Pasquil / na men seyde / was in seer scherpe termen opgesteld / en onder andere /
dat het seeckerheyt genoeg voor de Patrie was / om den Heer Hartog van Jozck
en alle Paepse Successeurs van de Kroon te secluderen / maer dat'er meerder
pericul was in een soo Paepse Possedeur / als den Koning / en dat men derhal-
ven sich van den selven most trachten te ontslaen: doch gemelde Eberard hem
eenighsins gelatende sijn versoek te fullen accorderen / alleenlijck begeeren-
de een uur of twee tijdt tot sijn beraed / liet onderwijlen in sijn Kamer bedekte-
lijck

lijck komen eenen William Waller en Smit / de welke / na dat den boozsz. Fitz-Harys nader instantien had gedaen / en verhaelt 't gene boven geseyt is / booz den dagh quamen / hem overtuygden / het Pasquil by hem bonden / en hem in Pelwgate gevangen lieten setten. Sijn Majestept hier van verkwittigt / en oordeelende de saeck van groot gewicht / liet hem naderhant in den Cour setten / alwaer hy / in veele dingen weyffelende / nu dese en dan gene beschuldigde / het welck men meent oock de oorzaeck geweest te zijn / dat het Parlement naderhant sijn saeck ter herten nam ; doch in 't vervolg daer van breeder.

De tijd tot het sitten van 't Parlement tot Orford onderusschen naderende / soo vertroock den Koning en Koninginne den 21 Maert van Londen derwaerts / en quamen t'samen / na dat Windsor noch eerst besien hadden / hoorts daer aen ter selver plaetse. Monfr. Gregoire / Opper-Sherif van die Probintie / begaf sich aenstonts na de Frontieren / om aldaer de komste van hare Majestepten af te wachten : En Mplozd Norris / Gouverneur van Orford / vertroock na Wheatley / 5 mijlen van gem. Stadt / om haer Majestepten aldaer te rescontren ; hy had een groot getal Adel met sich / en 't was remarcabel / dat alle / behalvens de siecke en afwesende upt die Probintie / hem by die gelegentheyt vergeselschaptten / tonende alsoo alle de Edelluyden haer stantvastig in de getrouweheyt tegens haer Oberheyt / en respect tegens den Koning : gem. Gouverneur stelde al dese Adel in Batailje / in een rechte Linie / en maecte een Esquadron van omtrent 150 Cavaliers : hy formeerde de lincher Vleugel van 2 Compagnien Caballerij van die Probintie / waer van 't eene dooz Sr. Henry Bertie / Broeder van den Mplozd Norris / en 't ander dooz den Ridder Thomas Spencer / de welke upt een seer Illustre en Edele Familie van dat Landt gesprooten was / gecommandeert wierdt : bozders plaetse hy in de rechter Vleugel de Dienaers van de Edelluyden / met al de Handt-Paerden. Den Gouverneur stelde sich tot Getuygen van de Edelluyden / gedurende het passeren van hare Majestepten / en toonde haer sijn debboiz dooz de gewoonlijke Greetinge / de welke gebolgt wierdt van 't geroep en toespyching van al den Adel en Cavaliers. Mplozd Norris verselde haer Majestepten van Whateley tot Orford / en reed gedurigh by de Karosse van den Koning / gebolgt werdende van den Adel / Dienaers en Handt-Paerden / alles in goede orde. By de Poort van de Stadt wierden hare Majestepten ontmoet dooz Sr. Wolwele / Mayoz / Griffier / Schepens / Raets-heeren en andere Officiers van de Stadt / gekleed met hare Klederen van Ceremonie / de welke sy met gewoonlijke Cerbelwysingen ontfingen. Mr. Crooke / den Recorder / sprack tegens sijn Majestept / en den Mayoz gaf de ordinaire Presenten aen hare Majestepten / upt den naem van gem. Stadt ; hy presenteerde onder anderen aen den Koning de Knods / de welke hy ter stont daer na weder kreeg / en droeg de selve booz hare Majestepten tot de Poort van 't Collegie van Christus / alwaer den Koning / gedurende sijn verblif in die Stadt / logeerde. Den Bisschop / gebolgt van de Canonnicken van de Cathedrale Kerck / ontfingh sijn Majestept in den Ingangh van 't Col.

Collegie/ en dede vooz hem een Harangue in 't Latijn / de welke hy al knielen-
de spzack. 's Anderendaegs gingen Sr. Hamilton / Vice-Cancelier van de
Univerfiteyt en Probooft van 't Collegie van de Koninginne / bergefelſchapt
van d'andere Leeraers en Profefſoren / ſoo van de Theologie / Medicijne / als
andere Wetenfchappen / van 2 Leeraers in de Rechten / en d'Orateur van de
Univerfiteyt / na de Kerck van St. Maria / van waer ſp in ſeer goede ordze qua-
men in 't Collegie van Chriſtus / om haer devoiz aen ſijn Majestejt / de welke
van een groot getal Heeren en andere Perſonen van qualitejt geaccompagneert
was / te tonen. Den Vice-Cancelier leyde de Preſenten van de Academie vooz
de Doeten van ſijn Majestejt: den Orateur dede een ſeer frape Reden aen den
Koning in 't Latijn / en aen de Koninginne in 't Engels / en den Vice-Cancelier
en al de Leeraers / die hem bergefelſchapten / lagen op haer knien / ſoo lang den
Orateur de Harangue ſpzaek ; en daer op keerden de ſelbe weder te rug / na
dat ſp van ſijn Majestejt vooz haer moeyten bedanckt waren.

Den 27 van de ſelbe Maent vertroocken oock de Leden / die vooz Londen ver-
horen waren / na Oxford / gebolgt van eenige 100 pberige Menſchen / die haer
derwaerts bergelſchapten / van de welke eenige / om haer pber tot de Pro-
teſtante Kreligte wpt te drucken / blanwe Linten op haer Hoed hadden / daer de
Woorden van / geen Slaverny, geen Papery, in gefigureert waren.

't Parlement dan den 31 Maert t'ſamen gekomen zijnde / ſoo quam ſijn Ma-
jestejt in ſijn Koninckl. Kleederen / en de Kroon op 't Hoof / en dede de volgende
Wenſpzaeck aen 't ſelbe.

Mylords en Edelen.

DE onwettelijke proceduren van 't laetſte Huys der Gemeente zijn de oor-
ſaek geweest van mijn ſcheyding met het laetſte Parlement, dewyl dat ick,
die ſelf noyt een Arbitrair Gouvernement wil gebruycken, 't ſelve noyt in andere
wil gedogen. Ick ben niet gefint, om particulariteyten daer van te melden, ver-
mits ick genegen ben, om fouten te vergeven; maer al die gene, die met bedaert-
heyte willen overwegen, wat aanbiedingen ick voor defen gedaen, en wat verſec-
keringen ick aen 't laetſte Parlement vernieuwt heb; hoe ick haer niet meer heb
gerecommandeert, als d'Alliantien, die ick gemaect had tot de prefervatie van de
generale Vrede in 't Chriſtenrijck, en de Examinatie van 't Paepſe Complot, en
hoe ick haer Advys en Aſſiſtentie, belangende de bewaring van Tanger, heb be-
geert; en die dan ſijn gedachten wil ſlaen op de vreemde en onbequame Antwoor-
den, die op ſulcke Propoſitien zijn gegeven, door Luyden, die t'ſamen geroepen
waren, om daer over te beraedſlagen, ſal ſigh mogelijck meer verwonderen, dat
ick ſoo lang gedult gehad hebbe, als dat ick ten laetſten haer proceduren moede
geworden ben. Ick heb het nodig geoordeelt, om ſoo veel tot uw te ſeggen, dat my
geen nieuwe occaſie gegeven magh werden, om de laetſte miſſlagen meer te ge-
dencken; dit is t'eenemaal mijn intereſt, en 't ſal mijn ſorg ſoo wel als de uwe zijn,
om de Vryheyte van den Onderdaen te prefereren, dewyl de Kroon noyt veyligh

kan zijn, als die in gevaer is. En ick wilde uw van gelijcken wel overreed hebben, dat noch uw Vryheden noch Eygdommen lang kunnen subsisteren, als de rechtvaerdige Rechten ende Prærogativen van de Kroon geïnvaideert zijn, of dat de Eer van 't Gouvernement vernedert, of in disreputatie gebracht werdt. Ick laet uw door het soo vaerdig beroepen van dit Parlement sien, dat geen ongeregelheden in Parlemen ten mijn liefde tot haer sullen benemen; en door dese middelen bied ick uw een andere gelegenthey t aen, om in onse securiteyt alhier te voor sien, mits gevende dese gesteltheyt en protectie aen onse Naburen en Geallieerden, die gy wel kond weten, dat sy van ons verwachten, en die sy op dese stont seer nodig van doen hebben, en dat ick ter selver tijd een meerder blick mag betonen, dat ick aen mijn syde niet versuymt en hebbe, om die generale satisfactie en securiteyt te geven, welcke, door Gods zegen, verwacht magh werden, soo gy aen uwe syde bequame dispositien daer toe bybren gt; en dat de rechtvaerdige sorge, die gy voor de Religie behoort te hebben, in sulcke onnodige vreesen niet magh ingewickelt werden, dat als een verandering van de fondatien van 't Gouvernement daer door magh gepretendeert werden. Ick hoop, dat het exempel van het quade succes van vorige hevigheden uw tot een beter getempertheyt sal disponeren, en dat gy uw tegens het gene dat gepasseert is, niet soo seer sult in laten, als wel overwegen, wat in dese conjuncture het beste gedaen diend te werden. De vordere vervolging van 't Complot, 't ondersoeck van de Lords in den Tour, 't versorgen van de spoediger overtuyginge der Recusanten, en (soo het practicabel is) het quijt maecken van al die party, die eenige autoriteyt en interest by haer heeft, zijn dingen, hoewel van de hoogste importantie, die qualijck van noden zijn, om uw te recom manderen, dewyl sy soo sichtbaer aen yders consideratie, en soo nootsaeckelijck aen onse securiteyt zijn. Maer 't is echter nodig, dat ick van uw begeere, dat gy een eenig expedient tegens de Papery soo swaer niet wilt opvatten, om daer door als te besluyten, dat alle andere sonder effect zijn; en dat gy onder alle uwe sorg en voor de Religie wilt gedencken, dat, buyten de veyligheyt en waerdigheyt van de Monarchy, noch Religie noch Eygendom kan gepreferveert werden. Wat ick voor desen en soo dickwils wegens de Successie heb verklaert, daer kan ick noch niet van afftaen; doch om alle redelijcke vreesen, die mochten ontstaen uyt de mogelijkckheyt, dat een Paeps Successeur tot de Kroon soude komen, weg te nemen, soo sal ick bereyt zijn, so'er middelen gevonden kunnen werden, dat in sulcken geval d' Administratie van 't Gouvernement in Protestantsen handen kan blyven, om na sulck een expedient te luysteren, waer door de Religie behouden, en de Monarchy niet ter neer geworpen kan werden. Derhalven moet ick uw ernstelijck recom manderen, om voor de Religie en 't Gouvernement t'samen sorge te dragen, met reguard op 't een en 't ander, dewyl sy malkander ondersteunen: En laet ons thuy s vereenigt zijn, op dat wy de estime en consideratie, die wy van buyten gewoon zijn te hebben, mogen verkrijgen. Ick besluyt met dit eene advys aen uw, dat de regulen en maten van al uw stemmingen volgens de bekende en gestabileerde Wetten van het Landt mogen zijn, waer van men noch kan noch behoorde te scheiden of te verande-

anderen, als door een Acte van 't Parlement; en ick magh te redelijcker begeeren, dat gy de Wetten van 't Lant tot uw richtsnoer neemt, om dat ick geresolveert ben, dat de selve de mijne sullen zijn.

Het Parlement trad aenstonts tot de verkiefsinge van een Spreeker / en wiert met eenparige Stemmen Sr. William Williams / die in 't vorige Parlement mede Spreeker was geweest / tot dat Ampt verhooren; inboegen hy aenstonts de volgende Oratie aen 't Parlement dede.

*Reden van Sr. William Williams, Spreecker van 't Lager-huys,
wegens sijn Verkiefsinge.*

M Y N H E E R E N.

H Et soude onnodig wesen, om uw van mijn onbequaemheyt te spreekken, en daer door te betonen, dat ick niet bequaem ben, om uw in 't Ampt, daer gy my mede hebt believen te vereeren, te dienen, dewyl d'eendrachtige stem van 't Huys, die my tot dese plaets roept, my alle excuse beneemt, en verbind, om uw te gehoorsamen, voornamentlijck daer de gene, die gy kiest, om gem. Plaets te vervullen, daer toe bequaem geoordeelt moet werden. Ick geloof oock, dat het voorbeeld van de Provincien, die door de verkiefsing van de selve Leden, voor soo veel als 't mogelijk geweest is, dit Parlement gelijkformig aen 't andere hebben willen maecken, uw heeft ingewickelt, om my te verkiesen. 't Is niet van noden, dat ick uw versceekere van de stantvastigheyt, getrouwheyt en vigilantie, waer mede ick voorgenomen heb dit Ampt te volvoeren, dewyl de erkenenis, die ick wegens de eer, welcke ick heden met een generale toestemming van uw ontfang, een versceekering van mijn goede conduite kan zijn. De getrouwheyt, die ick God, mijn Religie en mijn party schuldig ben, verplichten my, om te doen en te lyden al't gene, dat by Menschen in diergelijcke gelegentheyt gedaen en geleden kan werden.

't Is geen tijt om te spreken, maer om wel te doen, en wilt het my derhalven niet qualijck afnemen, dat ick uw versoecke, dat, volgens d'ordre, die in een Parlement moet geobserveert wesen, uw deliberatien en proceduren regelmatig en sonder sucht zijn, en dat gy mijn manier van handelen in 't goede wilt nemen.

Ick hoop uw te doen blijcken, dat ick gedisponeert ben om alles, 't geen ick het liefst hebbe, te wagen tot dienst van 't Lager-huys.

*Gem. Spreeker's anderendaegs aen den Koning gepresenteert wordende/
deed aldaer de volgende Reden.*

Reden van den Spreecker van 't Lager-huys aen den Koning.

S I R E.

DE Ridder, Stedelingen en Burgers, tegenwoordig in 't Parlement vergadert zijnde, hebbende gedelibereert over de Verkiefsinge van een Spreeker, volgens:

gens de getrouwheyt, die fy aen de Personen, welcke fy representeren, schuldig zijn, en volgens d'ordre van uw Majesteyt, hebben my eendrachtig daer toe verkooren, om aen uw Majesteyt en 't publijck te betonen, dat fy niet gaerne veranderen, vermits ick de eer heb gehad, om uw Majesteyt en de Gemeente, in dese qualiteyt, in 't laetste Parlement te dienen.

Ick neem de vryheyt, om my, door haer ordre, voor de tweedemaal aen uw Majesteyt te vertonen, met een gantsche submissie, om desselfs begeerte te verstaen. Ick kan uw Majesteyt verseeckeren, dat ick kom met een Hert, dat t'eenemaal getrouw is voor uw geheyligt Persoon, en met een vaste resolutie, om noyt van de ware interesten van 't Gouvernement, soo als 't selve in dit Koninkrijck opgerecht is, te sचेyden.

Den Cancelier antwoorde/ door des Konings ordre/ daer op als volgt.

Heer Spreecker, want ick heb ordre U alsoo te noemen, sijn Majesteyt is vernoegt over de keur, die 't Lager-huys van uw Persoon gedaen heeft; hy keurt dese verkiefsing voor goet, en neemt U aen en erkent U voor Spreecker.

Gem. Spreecker dede daer op noch de volgende Reden aen den Koning.

S I R E.

DE qualiteyt van Onderdaen van uw Majesteyt te zijn, verplicht ons, om hem getrouw te wesen; maer de bysondere gunst, die ick in 't laetste Parlement van de selve heb ontfangen, en de eer, die hy my doet, met daer in te continuëren, voegt by dese getrouwheyt een nieuwe plicht van gehoorfaemheyt en submissie. Ick bevind my in de eerste en gewichtigste plaets van 't Lager-huys, maer die oock soo gevaerlijck als hoog is. Daer is een groote stoutigheyt en resolutie van noden, om sijn daer in te maintineren, doch mijn voornemen is, om my van dit Ampt met een geheele oprechtigheyt te acquiteren, als zijnde het veyligste en beste beleyt, dat ick kan houden. Ick fondere 't selve op dese maxime, dat den dienst van uw Majesteyt en die van 't Lager-huys, zijnde een en de selve, niet meer van mal-kander gescheyden kunnen wesen, als sijn Scepter en de Kroon.

Men diend het Koninckrijck in 't besorgen van de veyligheyt van uw geheyligt Persoon, en de conservatie van de Protestantse Religie, in 't ondersteunen van 't Gouvernement van uw Majesteyt, in 't maintineren van de Wetten, en in 't bewaren van de oude constitutien van 't Parlement; hier in bestaet het gemeene en onscheydelijcke interest en veyligheyt van uw Majesteyt en sijn Volck.

Hier toe ben ick genegen mijn sorgen en vernuft te gebruycken; en dit is oock 't gene, dat alle vrome Luyden wenschen, en dat fy door haer goede raed trachten te verkrijgen: maer op dat den grooten Raed van uw Majesteyt, tegenwoordigh in 't Parlement vergadert zijnde, dit gelukkig werck soude mogen voltoeyen, yersoeck ick ootmoedelijck, uyt de naem van 't Lager-huys, aen uw Majesteyt, dat hy de volgende saken wil consenteren.

1. Dat wy en onse Domestijcken in onse Personen vry fullen zijn van alle soorten van Arresten en andere Actien.

2. Dat

2. Dat wy een gantsche vryheydt, om te spreekken, in onse deliberatien mogen hebben.

3. En dat, soo de stoffe het mochte vereyffchen, wy een vrye toegang by uw Majesteit mogen hebben.

Ick sal hier, met permiffie van uw Majesteit, een ootmoedig verfoeck voor my selfs byvoegen, namentlijck, dat al 't gene, 't welck ick door swackheyt of onwetenheyt qualijck soude mogen seggen of doen, niet tot nadeel van 't Lager-huys magh gedyen, en dat mijn beleyt door uw Majesteit gunstighlijck uytgeleyt mag werden.

Hier mede geëpndigt hebbende / soo antwoorde den Cancelier / dooz ordze van den Koning / daer op.

HEEER SPREECKER. Den Koning accordeert vryelijck en t'eenmael de verfoecken, die gy aen sijn Majesteit hebt gedaen, en sulckx op de ampelste wyse, als 't Lager-huys oyt gehad heeft. Den Koning is wel verseeckert, dat het Huys, volgens haer voorsichtigheyt, 't selve seer wel in gebruyck sal stellen. Het bysondere verfoeck, dat gy aen sijn Majesteit gedaen hebt, is hem soo veel t' aengenamer geweest, om dat hy gelooft, dat gy soo wel sorg sult dragen, om d'abuysen te myden, gelijk hy bereyd is, om de laetste te vergeven.

Tegenwoordig, Heer Sprecker, dese omstandigheden afgedaen zijnde, begeert den Koning, dat gy voort afdoet 't geen'er noch resteert, voor dat gy in de materie tredt, ten eynde de tijdt, die ons kostelijcker als oyt behoorde te wesen, te sparen. Sijn Majesteit hoopt, dat dit Parlement een gelukkig besluyt sal hebben. Godt geleyde en zegene uwe deliberatien, op dat het selve magh geschieden.

Dese saeck afgedaen zijnde / soo ging'er noch een dagh a twee dooz met het doen van de Eeden; waer na 't Lager-huys / tot de affaires tredende / wel beschepe de particuliere saken ter handt nam / doch aenstonts weder viel op d' Acte van Seclusie van den Hartog van Torck. Boven dien wierdt oock te berde gebracht / waerom de Acte / tot vernietinge van de 35te Statut van Koninginne Elisabeth / die in 't laetste Parlement dooz 't Lager-huys in 't Hooger-huys gesonden was / om geperfectioneert te werden / aldaer was blijven leggen; en dewijl dit by 't Lager-huys swaer opgenomen wierdt / wierdt Sr. William Jones met de volgende Boodschap in 't Hooger-huys gesonden.

MY LORDS.

DE Gemeente, in 't laetste Parlement vergadert zijnde, een Bil geprepareert hebbende tot vernietinge van de Acte van 't 35te van Koninginne Elisabeth, sond die aen uw Lordschappen, om de selve te approberen; en uw Lordschappen beliefdien die te passeren met een weynig verandering: dit Huys consenteerde dat, en sond het wederom aen uw Lordschappen, met byvoeginge, dat de Gemeente daer in over-een quam: En derhalven is dese Bil in 't Huys van uw Lordschappen blijven leggen, om sijn Majesteits consent daer op te hebben; doch ter contrarie

(tegens alle verwachting en gebruyckelijke observantie in 't Parlement) bevind de Gemeente, dat het noyt aen sijn Majesteit is gepresenteert, om desselfs consent te hebben: Invoegen wy, bevindende het een saeck van seer quaden gevolge, en dangereus voor 't Gouvernement, te zijn, dese Conferentie met uw Lordschappen hebben verfocht, en dat'er eenige Gecommitteerde uyt het Huys van uw Lordschappen by de Gecommitteerde van 't Huys der Gemeente gevoegt mogen werden, om te inquireren wegens 't versuym van dese Bil, en om uyt te vinden, wie aen het crimen schuldig is, om sodanige Delinquanten haer verdiende straffen te geven.

De Klerck van 't Hooger-huys / zijnde eenen Mr. Bzobon / ondertusschen beschuldigt werdende / dat hy gem. Acte had opgehouden / wierd booz de Lords ontboden / en aldaer afgebozert / om wat reden sulckx geschiedt was; inboegen hy / booz de Balie knielende / verklaerde / dat hem verboden was die over te leveren: doch de Lords resolbeerden daer toen niet verder op / maer stelden de saeck eenige dagen uyt.

't Lager-huys onderwijl mede vernemende / dat den Grave van Danby hy Petitie aen 't Hooger-huys versocht had / om uyt sijn detentie onder bozgticht ontslagen te wesen / resolbeerde in tegendeel booz een Boodschap aen 't Hooger-huys te erinneren / dat sy / hem booz 't gem. Huys van verscheyde crimina beschuldigt hebbende / derhalven versochten een korte en precise tijdt / dat sijn Proces mocht werden aengevangen.

De saek van Fitz-harps / daer van hier booz geseyt is / dat hy in den Cour geset was / ter selver tijt mede op 't tapijt komende / so resolbeerde 't Lager-huys / meenende booz hem veel particulariteyten van 't Paepse Verraet uyt te binden / hem booz 't Hooger-huys van hoog Verraet te beschuldigen / te meer / also de pberigste onder haer oordeelden / dat sy dese saecken uyt handen van den Procureur Generael des Konings mosten krijgen / als waer sy vreesden / dat alles soude verdupstert werden. Gem. Fitz-harps was hier over seer wel te vreden / en hoopte daer booz / of sijn Pardon te bekomen / of de saek in longueur te houden: doch 't Hof / dit apprehenderende / en stellende boven dien aen sijn voorgelaten niet veel geloof / gelijk hy oock nu dese en dan weder gene beschuldigde (als hier na in sijn laetste Reden sal blijcken) had dit wel gaerne anders gesien: evenwel ging 't Lager-huys met die saeck boozt / en versocht aen 't Hooger-huys / dat op hare aenklacht sijn Proces booz haer / als 't Hooge en Souveraine Hof van Engelandt / soude werden ondernomen en volboert / en dat sy by tijds de Articulen van sijn Beschuldiging souden in-bzengen: Maer de Lords oordeelende / dat dese saek booz oorde des Konings afgedaen / en op de aenklachte van den Procureur Generael van sijn Majesteit alleen gedeceideert most werden / verwierpen dit verzoek: 't Welck het Lager-huys / als sich daer toe behoegt oordeelende / tot sulcken hevigheyt dede verballen / dat sy wegens die saek het volgende resolbeerden.

Sabbathi den 5 April, na de middagh.

Geresolveert, dat het is een ontwijffelbaer Recht van de Gemeente, in 't Parlement vergadert, om voor de Lords in 't Parlement eenige Pair of gemeene te beschuldigen wegens Verraed, of eenige andere crimen van overtreding; en dat de weygering van de Lords, om in 't Parlement op soo een Beschuldiging te procederen, is een ontzegging van Justitie, en een violatie van de Constitutien van het Parlement.

Geresolveert, dat in de saeck van Edward Fitz-harys, die by de Gemeente beschuldigt is geweest van hoog Verraed voor de Lords, met een Declaratie, dat sy in een behoorlijcke tijd d'Articulen tegens hem souden inbrengen: waer op de Lords resolveerden, dat tegens ged. Fitz-harys, volgens de loop van de gemeene Wet, en tegenwoordig niet door de wegh van Beschuldiging soude geprocedeert werden, is een weygering van Justitie, en een violatie van de Constitutien van 't Parlement, gelijk oock een beletsel van de vorder ontdecking van 't Paepse Complot, en van een groot gevaer aen sijn Majesteys Perfoon en de Protestantse Religie.

Geresolveert, dat het procederen voor een lager Hof, tegens Edward Fitz-harys, of eenig ander Perfoon, zijnde onder een Beschuldiging in 't Parlement wegens het selve Crimen, met de welke hy of sy beschuldigt zijn, is een hooge breuck van de Privilegie van 't Parlement.

Het Lager-hups was te hebigier, om dat dese Bil/niet by eenparigheyt/maer met meerderheyt van stemmen/ in 't Hooger-hups was verwoorpen / ende de discreperende Leden daer tegens geprotesteert hadden; en dat boven dien de Bisschoppen / die ober Bloedsaecten niet konden sitten / mede haer stemmen daer toe hadden gegeven; 't welck 't Lager-hups oordeelde/ dat sy in dese saeck/ als zijnde de Preliminaria van een Bloedsaeck/ mede niet konden doen. Doch sijn Majestejt/ siende tot wat een hebigheyt al dese saecten liepen/ en dat er niet goets van te verwachten was/ also 't Hooger-hups tegens dese proceduren oock verbittert wierdt; te meer/ om dat het Lager-hups hadde geresolveert een Bil op te maecten / tot het bannissement van alle considerable Papisten upt Engelandt/ en vervolgens oock vernieuwt hare Bil / die in 't voorgaende Parlement tegens den Hartog van Torck/ tot seclusie van de Successie van de Kroon/ was genomen / soo resolveerde hooggemelde sijn Majestejt/ dit Parlement weder te dissolveren; gelijk hy oock den 7 April/ 's morgens ten 10 uren/ dede / en also aenstonts weder na Londen verrock.

Hier mede scheidde oock dit Parlement vrychteloos / al schoon sommige gehoopt en gewenscht hadden / dat het selve wat vrychtbaerlijck voor het interest van gants Europa soude uptgerecht hebben; te meer / om dat men een Expedient in Druck sach uptkomen / op wat wijze de Protestantse Religie onder een Paeps Successieur (dewijl sijn Majestejt doch niet konde toestaen / om de Koninckl. Linie van de Kroon te laten upsluyten) soude konnen geconserveert

werden: van wat kant het selve uytgegaen is / weet men niet / doch 't is zeker / dat het nu in 't Parlement geproponeert is; wy sullen / om den Leser te voldoen / 't selve hier inlassen / doch konnen echter niet verseeckeren / of daer een beel te defererem zy: de Woorden luyden als volgt.

Articulen van 't Expedient, voorgelagen in plaetse van de vorige Bil, tot uytfluytinge van den Hartog van Jorck.

1. **D** At den Hartog van Jorck, gedurende sijn Leven, 500 mijlen uyt Engeland, Schotland en Yrland, en de Dominien en Territorien, die daer onder behoren, gebannen sal wesen.
2. Dat het geheele Gouvernement, soo Geestelijck als Wereltlijck, by 't overlyden van den Koning, in een Regent sal gestabileert werden, voor soo lang als den Hartog van Jorck leven sal.
3. Dat de Regent wesen sal de Princesse van Orangie, of, ingeval dat sy mocht komen te sterven sonder Nakomelingen, of met Nakomelingen in minderjarigheyt, de Lady Anna.
4. Dat, indien den Hartog een Zoon mocht hebben, die Protestants opgevoed was, de geseyde Princesse als-dan respectivelijck sullen succederen in 't Regentschap, gedurende de minderjarigheyt van sulck een Zoon, en niet langer; als 't welke een ongeneeslijcke absurditeyt in de vorige Bil van Exclusie heeft ontmoet.
5. Dat de Regent den Privé Raed sal noemen, en dat die door 't Parlement geapprobeert sal werden, of niet, soo het veyligst in 't opmaecken van dese daer toe streckende Acte geoordeelt sal werden.
6. Dat niet tegenstaende dese Koninckrijcken (ten respecte van de Koninckl. Familie, en de Monarchy self) door den geseyden Regent mogen gegouverneert werden in den name van JACOB de II. &c. soo sullen nochtans door dese voorgenomene Acte voor strafwaardigh verklaert werden de gene, die om sijnt wil de Wapenen aennemen, of een Commissie daer toe aenvaerden, die door den ged. Regent niet geteekent, of door een wettige Authoriteyt, welke van of onder sulcken Regent is gederiveert, toegestaen is: gelijk oock die gene, welke willen sustineren, dat de onthouding van ged. Naem, in dit geval, de verkleyningen, die by dese Acte zijn opgestelt, sullen suyveren, of de kracht daer van bespotten.
7. Dat aenstonts Commissarissen aen den Prins en Princesse van Orangie gevonden sullen werden, om haer de Eeden af te nemen, dat sy de executie van dese Acte op haer willen nemen; en dat haer Eeden alhier geregistreert sullen werden.
8. Dat alle Officiers, Civil en Militair, aenstonts den Eed sullen doen, om dese Acte te observeren, en soo alle andere van tijd tot tijd, gelijk als in de Acte voor de Test.
9. Dat het sijn Majesteit genadiglijck mocht gelieven een Parlement in Schotland te beroepen, met bevel, dat de ged. Acte aldaer mede soude gepasseert werden; gelijk oock, dat het in Yrland mocht geschieden, so 't van noden geoordeelt wiert.

10. Dat, ingeval gem. Hartóg sal komen in eenige van dese Koninckrijcken, hy, ipso facto, t'eenemaal geëxcludeert soude werden, en onderworpen wesen het geen in de vorige Bil was ter neder gestelt: Gelijk oock, dat de Souverainiteyt aenstonts in 't geheel op den Regent soude komen; wanneer hy sich in eenige van dese Koninckrijcken soude begeven.

11. Dat alle considerabele Papisten by name gebannen fullen werden.

12. Dat haer bedrieglijcke verleydingen te niet gedaen fullen werden.

13. Dat haer Kinderen in de Protestantsse Religie fullen opgevoed werden.

Door dese middelen fullen dese 3 Koninckrijcken vereenigt zijn tot bescherminge van de Protestantsse Religie, sijn Majesteyts Persoon en Gouvernement, en een veylige grond geleyt van een effectuële Ligué met Holland, en vervolgens met de rest van 't Christenrijk, in tegenstellingh van de aenwassende grootheyt van Vranckrijk.

Met het scheidten van 't Parlement gaf sijn Majesteyt aen de Hocheernisse Ministers/ en bysonderlijck aen de Ambassadeur van haer Hoog Mog./ te kennen: Dat hy, om de inmoderate proceduren van sijn Parlement, waer van niet goets met allen te hopen was, genootsaeckt was geweest 't selve soo kort te dissolveren, in hope en verwachtinge, dat, de hevigste humeuren onder haer, door den tijd, wat bedaert zijnde, sy de reden in toekomende meerder plaets fouden geven. *Wonders verseeckerende*: Dat hy d'Alliantie, met sijne Geallieerde aengegaen, heyliglijk soude observeren, en de rust en eenigheyt in Europa trachten te conferyeren.

Sijn Majesteyt liet oock kortz daer na de volgende Declaratie uptgaen / om aen alle sijn Onderdanen te betonen de redenen / waerom hy de 2 laetste Parle-
menten had gedissolbeert.

*Sijn Majesteyts Declaratie aen alle sijne beminde Onderdanen, rakende
de oorsaeken en redenen, die hem gemoeveert hebben de
twee laetste Parlementen te dissolveren.*

HEt is met uytnemende droefheyt, dat wy genootsaeckt zijn geweest de 2 laetste Parlementen te dissolveren, sonder eenige meerder beneficie voor ons Volck, door der selver roeping: maer hebbende ons gedeelt daer in gedaen, met haer soo meenige gelegentheden te geven van haer welwefen te besorgen, soo kan niet rechtvaardelijck aen ons geimputeert werden; dat het succes onse verwachting niet heeft voldaan.

Wy konnen ter deser tijdt niet meer als notitie nemen van de particuliere oorsaken van onse disatisfactie, welke wy met het begin van 't laetste Parlement aen haer sorg recommandeerden, om die weg te nemen; en wy verwachteden, dat wy geen nieuwe oorsaek fouden gehad hebben, om de selve te gedencken.

Wy openden het laetste Parlement, 't geen tot Westmunster gehouden wierd, met een gracieuse expressie, van onse goede Onderdanen satisfactie te geven, en
D 3. haer

36
 haer tegens alle haer rechtvaerdige vreesen te verseeckeren, gelijk als de wichtige consideratie, soo van 't preserveren van de opgerechte Religie, en de Vryheyten en Eygdommen van onse Onderdanen van binnen; als van 't ondersteunen van onse Nabuuren en Geallieerden van buyten, ons Hart daer toe konde bewegen, of mogelijk van ons eyfchen.

En wy verklaren solemnelijk, dat wy van intentie waren, voor soo verre als het selve met het ware goet van 't Gouvernement had konnen bestaen, 't selve noch met eenigh ding te vermeerderen, 't welck aen ons tot dese eynden soude hebben voorgestelt geworden.

Wy begeerden van haer de onderstant van d'Alliantien, die wy gemaect hadden tot de preservatie van de generale Vrede in de Christenheyten: Wy recommandeerden aen haer de vorder Examinatie van 't Complot: Wy verfochten haer advys en assistentie, beraeckende de preservatie van Tanger: Wy boden aen, om te concurreren in eenige remediën, die voorgestelt konden werden tot de securiteyt van de Protestantse Religie, als sy konden bestaen met de preservatie van de Successie van de Kroon in sijn behoortlike en wettelijke loop van Descendentie; doch in alle de selve hebben wy onbevoeglijke wederkeeringen van 't Huys der Gemeente ontmoet; Addressen, in de manier van Remonstrantien, eerder als Antwoorden; Arbitraire Ordres, om onse Onderdanen in bewaring te stellen wegens materien, die geen relatie tot de Privilegien van 't Parlement hebben; vreemde onwettelijke Stemmingen, verklarende verscheyde Eminente Personen, buyten ordre of wettelijk Proces, eenige verhoring van haer defentie, of soo veel als eenig bewys tegens haer aengeboden te hebben, Vyanden van den Koning en het Koninckrijk te zijn.

Behalvens dese proceduren stemden sy op den 17 January laetst, als volgt.

Geresolveert: Dat yder, die sal leenen, of oorsaek sal zijn, dat'er geleent sal werden door den wegh van avance, eenig Geldt op de Inkomsten van des Konings Revenue, spruytende door de Costuymen en Excijnsen of Haertstede Geldt, sal geoordeelt werden de Sitting van 't Parlement te verhinderen, en sal oock voor 't selve in 't Parlement verantwoordelijk zijn.

Geresolveert: Dat yder, die sal kopen eenige Impost van Anticipatie op eenig deel van des Konings Revenue, of yder, die sal betalen eenige sodanige Impost, hier na op te rechten, sal geoordeelt werden de Sitting van 't Parlement te verhinderen, en sal oock voor 't selve in 't Parlement verantwoordelijk zijn.

Welcke Stemmingen, in plaets van ons assistentie te geven, om onse Geallieerden te ondersteunen, of ons bequaem te maecten, om Tanger te preserveren, eertendeerden, om ons te ontwapenen van ergens met onse eygen Revenue of credit te contribuëren; niet alleen ons exposerende aen alle gevaren, die mochten voorvallen, soo van binnen als buyten, maer trachtende oock, om ons te priveren van de mogelijkheid, om 't Gouvernement te ondersteunen, en ons te brengen tot een onmachtiger conditie, als d'alderminste van onse Onderdanen.

En op den 20 van de selve Maent passeerden sy een andere Vote, in dese Woor-
 den.

Geresolveert: Dat het de opinie van dit Huys is, dat de prosecutie van de verschil-
 lende Protestanten, op de poenale Wetten, ten desen tijde beswaerlijk voor de Onderda-
 nen, verswacking van 't Protestantse Interest, encouragement voor de Papery, en dange-
 reus voor de Vrede van 't Koninckrijk is.

Door welcke Vote, buyten eenig regard van de opgerechte Wetten, sy aenna-
 men de macht, om de Acten van 't Parlement te suspenderen, dewyl onse Rechters
 en Bedienaers van Justitie noyt kunnen noch behoren, in reverentie van de Votes
 van yder of de 2 Huyfen, de Eeden te breken, die sy gedaen hebben tot de behoor-
 lijcke en onzydige Executie van de Wetten, 't welck men by experientie heeft be-
 vonden, dat de beste onderstant heeft geweest, soo van 't Protestants Interest, als de
 Vrede van 't Koninckrijk.

Dit zijn sommige van de onwettelijke proceduren van 't Huys der Gemeente,
 't geen ons oock de gelegentheyt heeft gegeven van onse scheidinge met dat Parle-
 ment.

Wy hadden dit soo ras niet gedissolveert, of wy veroorsaecten, dat'er een ander
 dadelijk tot Oxford soude vergaderen: met de opening van 't welcke wy nootfa-
 kelijk achten haer te waerschouwen van de fouten van 't vorige, met hope, dat wy
 de selve ongelucken soudon voorkomen; en wy eyschten van haer, dat sy de Wet-
 ten van 't Land tot haer Regul soudon nemen, gelijk als wy geresolveert waren, en
 resolveerden, dat die de onse soudon zijn. Vorder voegden wy daer by, dat wy van
 't gene, dat wy voormaels en soo dickmaels hadden gedeclareert, wegens de Suc-
 cessie, niet konden afftaen: maer, om alle redelijke vreesen, die mochten spruy-
 ten uyt de mogelijckheyt van een Paeps Successeur tot de Kroon, wegh te nemen,
 dat wy gereed waren, so'er middelen gevonden konden werden, dat in sulck een
 geval d'Administratie van 't Gouvernement in Protestantse handen mocht bly-
 ven, na eenig Expedient te luysteren, door 't welck de opgerechte Religie gepre-
 serveert, en de Monarchy niet vernietigt mochte werden.

Maer, tegens onse aanbiedingen en verwachtingen, sagen wy, dat men geen Ex-
 pedient wilde ondernemen, als een geheele Exclusie, 't welck wy soo dickmaels
 hadden verklaert een poinct te zijn, 't geen in ons Konincklijk oordeel ons soo na,
 soo wel in onse Eer, Gerechtigheyt, als Conscientie, beraeckte, dat wy daer noyt in
 soudon consenteren kunnen. In 't kort, wy konnen na de bedroefde experientie,
 die wy hebben gehad van de laetste Burgerlijke Oorlogen, die onse Vader, van
 hoogloffel. memorie, hebben vermoort, en de Monarchy geruineert, in geen Wet
 toestaan, die een andere onnatuurlijcken Oorlog soude oprechten, of ten minsten
 het nootfakelijk maken, om een vaste macht te maintenir tot preservatie van 't
 Gouvernement en 't Koninckrijk.

En wy hebben reden, om te geloven, door 't gene dat in 't laetste Parlement tot
 Westmunster is gepasseert, dat, soo wy al konden gebracht werden, om ons consent
 tot een Bil van Exclusie te geven, de intentie daer mede noch niet stil gestaen sou-
 de hebben, maer verder willen passeren, en eenige andere groote en importante
 veranderingen, gelijk als tegenwoordig, ondernemen.

De saeck van Fitz-harys, die door 't Huys der Gemeente was beschuldigt van hoog Verraed, en door 't Huys van de Lords gerefereert aen de ordinaris cours van de Wet, is in een oogenblick tot sulck een extremiteyt gekomen, door de Stemmen, die de Gemeente den 5 April laetst paffeerden, dat daer geen mogelijkheyt van een Reconciliatie overgelaten was.

De Votes zijn dese.

Sabbathi den 5 April, na de middag.

Geresolveert: Dat het is een ontwijffelbaer Recht van de Gemeente, in 't Parlement vergadert, om voor de Lords in 't Parlement eenige Pair of gemeene te beschuldigen wegens Verraet, of eenige andere crimen van overtreding: En dat de weygering van de Lords, om in 't Parlement op soo een Beschuldiging te procederen, is een ontseggung van Justitie, en een violatie van de Constitutien van 't Parlement.

Geresolveert: Dat in de saeck van Edward Fitz-harys, die by de Gemeente beschuldigt is geweest van hoog Verraet voor de Lords, met een Declaratie, dat sy in een behoerlycke tydt de Articulen tegens hem souden inbrengen: waer op de Lords resolveerden, dat tegens de geseyde Fitz-harys, volgens de loop van de gemeene Wet, en tegenwoordigh niet door de wegh van Beschuldiging, soude geprocedeert werden, is een weygering van Justitie, en een violatie van de Constitutien van 't Parlement, gelijk oock een beletsel van de vorder ontdekking van 't Paepse Complot, en van een groot gevaer aen sijn Majesteyts Persoon en de Protestantse Religie.

Geresolveert: Dat het procederen voor eenig lager Hof, tegens Edward Fitz-harys, of eenigh ander Persoon, zynde onder een Beschuldiging in 't Parlement wegens het selve Crimen, met de welcke hy of sy schuldig zijn, is een hooge breuck van de Privilegie van 't Parlement.

Het was een extrême gevoelige materie voor ons, te vinden, dat men een Beschuldiging gebruyckte, om een Recht te dilayeren, 't geen wy hadden gedirigeert tegens een geprofesseert Papist, belast zijnde met Verraderyen van een extraordinaire natuur tegens ons: En seeckerlijck, 't Huys der Heeren deed recht, met te weygeren na sulcke proceduren te horen.

Maer wanneer yder van de Huysen soo verre is getransporteert, als te stemmen, dat de proceduren van d'andere zijn een ontseggung van de Justitie, een violatie van de Constitutie van 't Parlement, en een gevaer aen ons Persoon en de Protestantse Religie, sonder eerst Conferentien te hebben gehad, om te examineren op wat gronden sulcke proceduren gemaect zijn, en hoe verre sy gejustificeert kunnen werden, soo stelt het beyde de Huysen uyt de bequaemheyt, om eenige saecken te famen af te doen, en gevolgelijck is het de grootste violatie van de Constitutie van 't Parlement.

Dit was de oorsaek; want elcke dagh continuërende, om nieuwe instantien van vordere hevigheyt en gramschap tusschen de 2 Huysen voort te brengen, tot ontrieving van alle publijcke eynden, voor welke sy beroepen waren, soo hebben wy 't nodig geacht, om dit Parlement mede te eyndigen.

Maer niet tegenstaende al 't selve, soo behoeft de ongerustige quaestaerdigheyt van

van bofe Menfchen (die arbeiden, om ons Volck te vergiftigen, sommige uyt dwaesheyte van haer oude geliefde Republijckx-beginfelen; en andere uyt gramfchap, dat fy figh gefrufteert vinden in haer particuliere defleynen, die fy hadden tot de voltreckinge van haer eygen ambitie en grootheyt) aen geen van onfe goede Onderdanen te perfuaderen, dat wy gefint zijn 't gebruyck van Parlemen ten ter zyde te leggen; want wy verklaren vaftelijck, dat geen ongeregeltheden in Parlemen ten onfe liefde tot de Parlemen ten fal wegh-nemen, als de welcke wy aenfien voor de befte methode, om de ongetempertheden van 't Koninckrijk te genefen, en de eenige middelen, om de Monarchy te preferveren in dat gevoeglijck credijt en refpect, als van binnen en buyten behoorlijck is.

En ter defer oorfaecke zijn wy geresolveert, om, met Gods hulp, verfcheyde Parlemen ten te hebben, en foo wel in als buyten 't Parlement onfe uytterfte devoir te gebruycken, om de Papyery uyt te roeyen, gelijk oock, om alle befwaerniffen van onfe goede Onderdanen te redrefieren, en in alles, volgens de Werten van 't Koninckrijk, te regeeren.

En wy hopen, dat een kleyne tijd d'oogen van onfe Onderdanen foo verre fal openen, dat onfe naefte Vergadering van een Parlement alle die vaft-ftellingh en Vrede fal perfecteren, als bevonden fal werden, dat of in de Kerck of in de Staet gebreeckt.

Tot het welck, gelijk wy onfe uytterfte devoiren fullen gebruycken, foo verferen wy ons felvs, dat wy daer in fullen geaffifteert werden door de wettelijckheyte en goede affectie van alle de gene, die fullen confidereren de opkomst en voortgang van de laefte Troubelen en confufien, en begeerig zijn, om haer Land van een weder inftorting te bevryden.

En wie kan niet gedencken, dat Religie, Vryheyte en Eygendom alle verloren en weg zijn, als de Monarchy is afgefchut, en noyt weder kan herleven, voor dat de felve herftelt was. Gegeven in ons Hof tot Withal den 18 dag van April 1681.

De bodenftaende Declaratie van den Koningh wierdt in alle de Kercken van Engelandt afgelefen/en van veele met een groote toefpuching aengenomen; gelijk sulchs oock kortz daer aen bleeck/ alsoo veele Plaetsen in Engelandt dooz publijcke Adzrefsen den Koning daer ober lieten bedancken; maer alsoo defelbe al te groot fouden loopen/om die hier in te laffen/ fullen wy alleen die van 't Graeffchap Oxford hier op-ftellen/ waer dooz den Lefer kan oordeelen hoedanigh de andere zijn geweest/ dewijl sy meest alle van een inhoudt waren.

't Ootmoedig Addres van de aldergetrouwste Onderdanen van uwre Majesteit, de Groote Jurys van 't Graeffchap Oxford.

SIRE;

Wy, de aldergehoorfaemste en getrouwste Onderdanen van uw Majesteit, de ondergefchrevene Groote Jurys, tegenwoordigh vergadert in de Sittingen van 't Graeffchap Oxford, hebbende in 't midden van ons de favorable Declaratie

van uw Majesteit hooren afkondigen, en wenschende te doen blijcken, voor soo veel als ons mogelijk is, de erkennisse, die Wy, en 't gantsche Graeffschap, 't welck wy representeren, van uw onvergelykelijcke goetheyt en condescentie hebben, dat gy wel wilt voldoen aen alle de redelijcke apprehentien, die eenige van uwe goede Onderdanen mochten hebben: En derhalven om oock te toonen, dat wy geensints approberen, maer in tegendeel vervloecken alle soorten van beginfelen, practijcken of desseynen der Papisten, Rebellen, Factionisten, Fanatijcken, of Republicanen, komen wy in onse naem, en van wegen 't gantsche Graeffschap, onse ootmoedige en sincerste bedanckingen aen uw Majesteit, wegens dese Declaratie en alle andere gunsten, die wy van hem, onder sijn gerechtig en goet Gouvernement, sedert sijn geluckige herstellinge, ontfangen hebben, geven: En bysonderlijck noch van de moeyte, die uwe Majesteit heeft genomen, en de efforten, die hy heeft gedaen, om het Pausdom uyt te roeyen, en de Protestantse Religie, gelijk die door de Wetten is opgerecht, te versekeren en maintineren: Het welck, benevens de beloften, die uw Majesteit gedaen heeft, om dickwils Parlementen te beroepen, en in alle saecken volgens de Wetten te regeren, ons alle de versekeringen geeft, die wy souden kunnen wenschen, om de grootste Vryheydt en de beste Religie tegenieten, die eenig Volck des Werelts kan hebben. En gelijk wy niet en twijffelen, of uw Majesteit, volgens sijn Konincklijcke wijsheydt, sal forge dragen, om de Wetten cordaet te laten uytvoeren, ten eynde alle de geene, die de gemoederen van uw goede Onderdanen trachten te vergiftigen, en 't Gouvernement van de Kerck en Staet te ontruften, te discourageren, supprimeren en straffen, soo sullen wy oock altijd bereyt zijn om uw Majesteit te seconderen en assisteren, sels met gevaer van onse Levens en Goederen, die wy altijd gaerne sullen opsetten, gelijk onse plicht en conscientie ons daer toe obligeert, om uw Majesteits geheyligde Persoon, en uw rechtvaardige Rechten en Prærogativen, en de Protestantse Religie, soo als die door de Wetten is opgestelt, tegens alle oppositie te beschermen. En wy bidden God uyt al ons hert, dat hy dagelijks meer en meer de Vyanden van uw Majesteits geheyligde Persoon, uw Majesteits Gouvernement, en van de Protestantse Religie, wil ontdekken, en haer de straffe geven, die sy verdienen: gelijk oock uwen Throon op de Vrede en voorspoet stabileren; en dat uw Majesteit noyt geen wettige Erfgenaem gebreekt, om daer op tot het eynde des Werelts te sitten.

Wy de geswoorne Grootte Jurys presenteren uyt de naem van 't gantsche Graeffschap dit ootmoedigh Addres aen uw Majesteit, 't welck uyt het gevoelen en de erkenneis, die wy wegens uw Konincklijcke gunsten hebben, spruyt: En wy verfoecken in de naem van 't gantsche Corps aen Mylord Norreys, Gouverneur van dit Graeffschap; dat hy aenstonts sijn Majesteit wil gaen opwachten, om hem 't geseyde Addres te presenteren, en sulcke Persoonen mede nemen, die hy sal gelieven te verkiefen. In getuygenis van 't welke wy de geswoorne Grootte Jurys dit hebben onderteeckent. Gedaen in de Generale Sittingen, die in de Stadt Oxford

Oxford wegens 't geseyde Graeffschap zijn gehouden op Dingsdag na H. Drievuldigheid, in 't Jaer 1681. en van uw Majesteys geluckige Regeeringe het 33.

Tot Londen / daer de gemoederen seer verdeelt waren / quamen wel eenige Edelluyden en Burgers by den Lord Major en Aldermans / om haer te ver- soecken / dat sy een diergelyck Address aen den Koning wilden presenteren / maer de partye / die anders gesint was / veel stercker zijnde / hier van verwittigt; quam aensonts te samen / en resolbeerde aen den gem. Lord Major te ver- soecken / dat 'er een gemeene Raedt vergadert mocht werden / om een Request aen den Koning op te stellen / dat 'er niet alleen een Parlement beroepen mocht werden / maer dat 't selve oock soo lange soude sitten / tot dat het Paepse Com- plot tot de gront ontdeckt soude zijn / de Verraders gestraft / en de Zabaminaes van 't Volk geredresseert / als 't welck sy oordeelden dat niet anders als door 't sit- ten van een Parlement konde geschieden / &c. Den Lord Major poogde haer wel met goede woorzen daer van te daverteren / doch konde niet anders uyt- wercken / als dat een gemeene Raedt daer ober vergadert soude werden.

Die van Middelfer stelden bykans een en 't selve Request op / doch boegden daer noch by / dat men haer Leden van 't laetste Parlement / en die Heeren / wel- ke in 't Hooger-huys tegens het rejecteren van de Bil wegens Fitts-harps ge- protesteert hadden / soude bedancken.

Doch die van 't Luytenantschap van gem. Stadt / zijnde soo veel als de Burger-Krijgs-raedt / die meest uyt alle de Compagnien van dese Stadt ge- composeert is / toonden sich van een ander gevoelen / en stelden een bysonder Address op / waer by sy sijn Majesteit voor sijn gratuite Declaratie bedankten : die van Southwarck / zijnde aen de overzijde van de Teems / boegden sich daer by.

Ebenwel gingen die van Londen met haer particulier Request voort / want de gemeene Raedt aldaer vergadert geweest zijnde / soo wierdt na een groot Debat verstaen / dat men 't selve aen sijn Majesteit soude presenteren / alshoon den Secretaris Jenkins eenige dagen te voozen / uyt ordze van den Koning / in ged. Raedt had geassisteert / om sulcken Request te verhinderen : Den Lord Major dan / sulcks te Hamptoncourt / daer sijn Majesteit met sijn Raedt sich doen bevondt / overleverende / seyde / dat het selve het verzoek van de gantsche Stadt van Londen was ; doch die van 't Luytenantschap en Southwarck seyden het contrarie / en dat sy een bysonder Address hadden / inboegen sijn Ma- jesteit / na dat beyde de Requesten had gelesen / door den Cancellier dit volgende Antwoortliet geben.

S Yn Majesteit ; hebbende geconfidereert de verscheide Addressen , die aen hem geprefeert zijn geweest , heeft my belast de volgende Antwoorden daer op te geven. Eerstelijck , om aen de Commissarissen van het Luytenantschap te laten weten , dat sijn Majesteit het Address , dat sy hebben overgegeven , seer wel heeft

ontfangen en geapprobeert, en denckt, dat den yver, door dewelcke fy haer getrouwheydt en goede genegentheden tot fijn Pérfoon en Gouvernement hebben uytgedrukt, een bequaem ftuck van haer plicht en dienft ter defer tijt is; in voegen hy hun hertelijck daer over laet bedancken. De Edelluyden van de Bourg van Southwarck laet fijn Majesteyt niet alleen hertelijck bedancken, maer hy verklaert, dat hy feer wel met de form van haer Addres te vreden is, en denckt, dat fy op de waerachtigfte en feeckerfte Gronden, die 'er kunnen zijn, procederen, wanneer fy voor een maxime stellen, dat geftadige getrouwheydt de eenige grondtlegginge van een ware geluckigheyt is. Ick moet het u oock alle beyde verfeeckeren, dat fijn Majesteyt altijd een gratieufe gedenckeniffe van uw goede dienften fal behouden; en dat gy ongetwijffelt de effecten daer van fult vinden; indien gy u tot faveur van fijn Majesteyt fult appliceren. Maer wat het ander Addres belangt, dat van inhoudt is: *De ootmoedige Petitie van den Lord Major, Aldermans en Gemeente van de Stadt Londen, in den Gemeenen Raedt vergadert, &c.* waer in een groot onderscheyt met de andere Adreffes is, foo zijn my veel dingen daer van belaft te seggen.

Den Koningh had verwacht, dat een Petitie, die van den Major, Aldermans en Gemeenen Raedt van de Stadt Londen fcheen te komen, fulcke materien alleert foude ingehouden hebben, die particulierlijck de Stadt concerneerden; of dacht ten minften, dat hy daer in eenige behoorlijcke erkenteniffe van fijn continuele forg, in 't preferveren en voortfetten van uw Koophandel, en 't favoriferen van uw Liberteyten en Vrydommen, foude gevonden hebben; maer, contrarie fijn verwachting, en (gelijck hy gelooft) uw Plicht, hy vindt defe Petitie voorfien met materien van Staet en 't Gouvernement; 't welck geen faecken en zijn, die aen u behooren, maer buyten u zijn; en foo dit sonder berifping foude pafferen, foo heeft de minfte Corporatie, ja het minfte Dorp in Engelandt, foo veel recht, om fich met defe materien te bemoeyen, als gy hebt. Het eenige eynde en gebruyck van den Gemeenen Raedt in Londen is voor de faecken van Londen: Gy zijt de Gemeenen Raedt van de Natie niet, en nochtans draegt gy u felven in dier voegen, als of gy die waert. Maer den Koningh fiet op defe Petitie niet, als of die met een algemeen confent van den Gemeenen Raedt voort quam; want hy is wel geïnformeert, dat die door een inconfiderable Majoriteyt is gepaffeert, dewijl 14 Stemmen in het geheel en tegens de fin van den Lord Major uyt het Hof van de Aldermans zijn vertrocken; doch fijn Majesteyt heeft een groote eftime en liefde wegens de difcretie en eerlijckheyt van de geene, die daer af gefcheyden zijn: en hy fiet op de reft; als de geene, die door eenige quade Luyden misleyt zijn, welke een confufie in de Stadt foecken te maecken, dewelcke fy elders niet kunnen beginnen. Den Koningh gelooft niet, dat de materie van defe Petitie wel by u is overwogen, dewijl hy foo veel prefumptien en fouten daer in vindt: Het verfoeckt het by-een-roepen van een Parlement, op een tijdt, als den Koning alreets heeft verklaert aen alle de Werelt; dat 'er verfcheyde Parlementen fullen zijn; en in dier voegen fchijnt het te twijffelen aen die verfeeckeringen, waer over alle goede

göede Onderdanen fijn Majesteit bedanckt hebben: Het verfoeckt een continuatie van dat Parlement, tot dat al hare Saecken afgedaen fullen wesen, en in dier voegen geeft het een inbreuck aen de hoogste trouwe, die in den Koningh is gelogert, als aen wien het appoincteren van de tijden en stonden alleen belangt: Het berooft den Koningh van de gantsche eer van fijn genade en goetheyt, in 't beroepen van een Parlement, dewijl gy maect, dat het een effect van uw importuniteyt schijnt te zijn: soo dat niets in de gantsche Werelt meer contrarie tot de ingebeelde eynden van dit Addres kan zijn, als het Addres self. Behalven dit alles neemt den Koningh oock kennisse van een andere expressie in uw Addres, waer in gy pretendeert seer getroubleert te wesen; dat 'er onlangs seekere Pamphletten zijn uytgekomen, die seer oneerlijck van de Procedures van de twee laetste Parlementen spreekken: den Koningh soude seer verblijt hebben geweest, dat gy gementioneert had, wat Pamphletten gy meende, want andersints mocht de Werelt sich voorstellen, dat gy een secrete meeningh had in dese generale expressie, en sulcken meening, als geen eerlijck Man of goet Onderdaen sich soude derven toe-eygenen. Den Koning soude van gelijcken seer verblijt geweest hebben, dat gy oock van sulcke andere Pamphletten notitie had genomen, die fijn Majesteits Persoon en Gouvernement diffameren; en al de orders en constitutien van Kerck en Staet aentasten. Maer het schijnt, dat uw curieusheydt seer groot heeft geweest; om na eenige soort van Pamphletten te kijken; maer uw naerftigheydt is oock kleyn geweest, om na de rest te sien, en de seditieuse te straffen. Doch niet-tegenstaende al het selve, is den Koning van opinie, dat 'er waerlijck weynige onder u zijn, die dese berisping verdienen; hy is niet alleenlijck een Confident van de affectien van de Stadt in 't generael, als wetende, dat noyt Prince oyt beter van fijn Volck is gedient; maer hy gelooft oock, dat de grootste part van 't Hof van de Aldermans en den Gemeenen Raedt, soo sy alle present hadden geweest, sich seer ernstelijck tot fijn dienst begeven souden hebben. Derhalven, soo iemandt onder uw is, die verdeeling soeckt te maecten, soo hoopt hy, dat gy die sult aenteeckenen en uytwerpen, en dat gy sult studeren, om gerust te wesen, en uw saecken te doen; want den Koningh heeft fijn hert op dese Stadt geset, om haer al het goet te doen, dat hy kan; en de vrede van fijn Gouvernement kan uwe voorspoedigheyt alleen voortbrengen. Eyndelijck recommandeert den Koning dit aen uw, en eyscht van uw, dat gy een effectuele sorg neemt, dat 'er geen soort van beroeringe of disordre onder u ontstaet.

Sijn Majesteit oock niet wel vernoegt zijnde over den Ridder Clapton / die 't boozleden Jaer Lord Major was geweest / en nu een Lidt van de twee laetste Parlementen booz Londen / ontnain hem fijn Commissie van 't Collonelschap van een van de Regimenten der Stadt Londen / en gaf het selve weder aen eenen Sr. James Smidt; den Lt. Collonel Gastoni wierdt mede afgeset / en Mr. Baker weder in fijn plaets verhozen.

Alfchoon nu het Parlement tot Oxford gediffolbeert was / soo wiert echter

met de saeck van Fitz-harys voort-gebaren: Den Procurael Generael des Konings liet ten dien eynde de Getuygen / zijnde eenen William Waller en Smidt / tegens Fitz-harys voort den Raedt ontbieden / om haer depositien in presentie van den Gebangen mondeling gestant te doen; doch alsoo by deselve / wegens het Verbodt van het Lager-huys in 't laetste Parlement / enige scrupel was / om den selven Fitz-harys voort enig Lager-hof als 't Hooger-huys te beschuldigen / begaven sy sich eerst uyt Londen / om alle ongemack / die daer uyt mochte spruyten / te ontgaen; doch daer tegens wierdt geresolveert / dat sy weder op nieuws souden ontboden werden / of de straffen onderworpen zijn / die tegens de onwillige Getuygen was gedecreteert; boven dien was noch als tot een Expedient uptgebonden / dat die Heeren / voort wien de ged. Getuygen hare verklaringe hadden gegeven / by noncomparitie / tegens den selven Fitz-harys souden werden geëmployeert: Doch dese Getuygen / hier van bericht / beloofden tegens den noodigen tijdt te sullen verschijnen. De ordinaris Justitie / oordeelende dat dese saeck van te grooten importantie voort haer was / en dat die voort een hooger Hof afgedaen most werden / verwees deselve na des Konings Banck / daer het aengenomen wierdt / en den dag van den 9 Mey vast gestelt om sijn beschuldiging in te brengen: De Grand Jurys van Middelsex wierden daegs te vooren voort den Rechter Jones beëdigt / alsoo den Opper-rechter en andere uyt de Vier-schaer waren gegaen; daer op wierdt een van de Jurys geroepen / om de Beschuldiging van Fitz-harys te ontfangen / en de Getuygen te sien sweeren; en vervolgens den Ridder William Waller / dewelcke voort sijn beëdiging tegens den Rechter seyde / dat het Lager-huys gem. Fitz-harys beschuldigt had, en versocht te weten, of het voor hem veyligh soude zijn, om tegens hem te compareren; waer op den Fiscael Generael antwoorde: dat hy daer toe verobligeert was, alsoo hy aen den Koning beloofd had, te sullen compareren; en dat 'er derhalven pericul voor hem in was, soo hy daer van in gebreecke bleef. Daer na deede de Broeder van Sr. Edmondbury Godfrey / zijnde eerste Commissaris van de Examinatie / een Apologie voort sich selven / behelsende / dat het een saeck van gewicht was, en dat hy sich noch noyt in dat Ampt had bevonden, versoekende derhalven het Advys van den Rechter; doch die weygerde sijn opinie te seggen / als in de volle Banck. Den 3. versocht den Grand Jury den Opper-rechter weder / dat hy / nevens d'andere Rechters / sijn opinie / aengaende de Acte tegens Fitz-harys / soude seggen; en daer op wierdt de Beschuldiging van 't Lager-huys gelesen: den Opper-rechter seyde haer daer op / dat sy op de Beschuldiging van het Lager-huys geen reguard mosten nemen: maer dat sy, zijnde als onder Eed; een Acte, volgens de evidentie van de saeck, behoorden te vinden, wyl het Lager-huys haer niet konde bevryden, soo het Feyt geprobeert wierdt: gem. Heer seyde haer verder / dat al de Rechters geresolveert hadden, dat sijn Proces gemaect soude mogen werden: inboegen den Jury haer bedanckte / en versocht / dat Fitz-harys onder een Habeas Corpus voor de Balie mochte komen, om geëxamineert te werden, voor dat sijn

zijn Proces gemaect wiert, over de Moort van Edmundbury Godfrey, en dat het Gerecht hem foodanige Vragen soude afvragen, als den Rechter Godfreys Broeder dienstig soude vinden te behooren.

Dit haer toegestaen zijnde / en gem. Grand Jurys aen 't Hof van des Konings Banck genotificeert hebbende / dat sy de Beschuldiging van Fitz-harps vooz goet hadden gekeurt / soo wierdt gem. Fitz-harps den 10. daer aen / dooz twee ryen Musquetiers / te Water uyt den Towz vooz de Banck gebracht / alwaer seer lamenteerde / dat hy soo streng in hechtenisse bewaert was geweest / dat niets van zijn Beschuldiging in 't Parlement / noch van de dissolutie van 't selve / geweten had: Doen hy nu gecommandeert wierdt gehooz op sijn accusatie te geven / soo versocht hem sijn Vrouw / die sich ten dien eynde by hem gestelt had / dat hy sich ten eersten tegens de Jurisdicctie of Authoziteyt van de Recht-Banck soude opposeren / en sy gaf hem daer op een Schrif in 't Latijn / comprehenderende de redenen tegens desselvs Authoziteyt; maer het selve wierdt geweygert te accepteren / ter oorzaeck / dat het niet onder teeckent was; doch hy seyde / dat het hem niet geweten konde werden, alsoo hy in sijn Gevangenis noch Pen, noch Inct had gehad; en versocht bozder tot Advocaten te mogen hebben den Ridder Jones / Mr. Williams / (Spreecker in de twee voozgaende Parleimenten) Sr. George Treby / Sr. Francis Warrington / alle Leden van 't Parlement / Mr. Pollexson en Mr. Wallop / dewelcke hem wierden toegestaen / als oock permissie / om de Poincten van sijn Pleydoy aen den Procureur Generael ober te leveren / en geordonneert den 14. daer aen weder te compareren / en sijn Pleydoyen / dooz sijn Advocaten onderteeckent / te presenteren. Ser gem. Fitz-harps van vooz de Baly vertroock / proponeerde en versocht hy / dat de Graven van Salisbury, Essex, den Lord Hoogen Justicier Pemberton, beyde de Sherifs van Londen, nevens den Lord Major, hem mochten toegefonden werden, om van hem te ontfangen de ontdeckinge of relatie, die hy soude geven, aengaende de bewuste Conspiratie, als oock raeckende de Moort van Sr Edmondbury Godfrey: maer het wierdt afgeslagen / onder voozgeven dat hy wegens dese sacck alles geseyt hadde / 't geen hy te seggen hadde. Gem. Fitz-harps den 14. dan weder vooz de Banck gebracht zijnde / soo trachten sijn Advocaten te bewijsen / dat de Beschuldiging van 't Lager-huys; al-schoon het in 't Hooger-huys gerechteert was, voor goet gehouden most werden; doch des Konings Advocaten sust in eerden daer tegens / dat sy daer van suffisant bewijs uyt de Registers mosten brengen, ('t geen sy niet en hadden) of de Jurisdicctie van dat Hof erkennen; doch na veele redenen ober en weer wierdt de pleptingh tot den 17 uytgesteld / als wanneer de Advocaten van gem. Fitz-harps / en vooznammentlijck Sr. Francis Warrington / daer toe veel passagien uyt de Engelste Juristen by-brengeude / trachten te betoonen / dat het gem. Hof sijn Rechters niet konde zijn, allegerende daer toe principael dese 3 Puncten.

1. Dat de Gemeente in 't Parlement het gantsche Volck van Engelandt representeerde, en dat ingevolge van dien al de Communs, in haer Beschuldiging deel hebbende, noch Rechters, noch Jurys konden zijn.

2. Ver-

2. Vergelceek hy de Beschuldiging by een Appel, en dat hy voor de informatie door den Koningh gehooft moft werden, alfoo, volgens de Statute van 't derde Jaer van Koningh Henrick de VII., den Koningh in ftuck van Moort tot geen Beschuldiging kon treden, voor dat een Jaer en dagh tot een Appel geaccordeert was.

3. Dat de queftie was, indien Fitz-harys, wiens Proces nu alhier gemaect wierdt, wierdt vrygesproocken, of het een fuffifant Pleydoy foud wesen, foo de Lords hem wegens defelve faeck wederom reeckenschap quamen af te eyfchen; 't welck, indien fulcks al konde gefchieden, tegens de Engelffe Wetten foud wesen, alfoo dat een Perfoon twee-mael in gevaer van fijn leven foud stellen over eene misdaet, daer het 't Geboorte-recht van een Engelsman was, dat hy fich over een faeck maer eens behoorde te verantwoorden.

Daer vielen noch wel meerder redenen over en weder / alfoo het Pleydoy 4 uren duurde / maer de Rechters / na 't fchijnt noch niet wel komende ooben-komen / om haer geboelen te wytten / felden de faeck weder tot den 23 wpt; als wanneer den Gebangen / fich felfs onfchuldigh oordeelende / tijdt verfocht te mogen hebben / om fijn Getuygen te doen komen / en fich tot fijn Proces te prepareren; 't welck hem oock / na eenige contestatie onder de Rechters / wierdt toegestaen / en hem tijdt tot den 19 Juny vergunt.

De Broeder van den vermoorden Sr. Edmondbury Godfrey verfocht echter kortz daer aen / dat Fitz-harys / wegens de Moort van fijn Broeder / mocht onderfocht worden / alfoo hy oordeelde dat hy groote kennis daer van had; 't selve wierdt hem toegestaen / en den Gebangen den 26 Mey voor des Konings Banck gebracht; daer rees eerst noch eenige queftie / of hy in het particulier / of in 't volle Hof / geexamneert foud werden / doch het laetste wierdt door 't Hof van Justitie doorgedrongen; hy dan / wegens dese faeck aengeperft om fich te wytten / verklaerde onder Eede; dat eenen du Puis, zijnde Barbier van den Hertogh van Jorck, daer mede handtdadigh aen was: en dat ged. du Puis vijftien dagen voor de Moort van Sr. Edmondbury Godfrey hem hadde gefeyt, dat'er een Raedt tot Windfor gehouden stont te werden, om fich op een seeckeren dagh van hem te ontflaen; dat hy (Fitz-harys) op den felven dagh en uur, als dese Beraetflagingh gehouden wierdt, aen de Kamer-Deur had gestaen, en dat den Hertogh van Jorck, den Grave van Danby, lefte Threfaurier, den Pater Benningfield en du Puis daer present waren geweest; doch wat haer discours was, konde hy niet hooren, als alleen dat du Puis hem feyde, dat'er doen beflooten wierdt, dat den Ridder Godfrey vermoort foud werden; en dat hy den Lord Danby, in 't afgaen van de Trappen, hoorde seggen, dat hy een Tragœdie aen Godfrey wilde laten fpeelen. Eenige tijdt daer na feyde hem du Puis van een andere Beraetflagingh / die in 't Paleys van St. Jaems / wegens het gefeyde Dreffeyn / gehouden stont te werden; alwaer defelve Perfoonen fich bevonden / gelijk oock den Pater Chriftoffel / Biecht-vader van de Koninginne / dewelcke verklaerde / dat gem. Koninginne te vreden was, dat de Executie te Somersfeth gefchiede. Hoeder getuygde hy / dat op den felven Saturdag / als de Moort begaen wiert / desen

desen Ridder in een Ordinaris by St. Clement at / in 't geselschap van ver-
 scheyde Secstelijcken / die hem in de praet hielden / tot dat het laet was ; en den
 selven nacht / als gem. Moort geschiede / seyde hem du Puis / dat men Godfrey
 ergens gebracht had , van waer hy niet weder soude komen. Daer-en-boven had-
 den hem de Paters Kelly en Hayes gesegt / dat Godfrey van Ketterye overwon-
 nen was , en daerom als een Ketter most sterven. Gem. Fitz-harps verders sijn
 gedanen Ced bevestigende / seyde op niculws / dat den Ridder John Arundel , en
 den Ridder Beeling , de eene Kamerling , en de andere Secretaris van de Konin-
 ginne zijnde , mede in desen Raedt hadden geweest. De Broeder van Edmond-
 bury Godfrey dit gehoozt hebbende / versocht dat 'er een Beschuldiging tegens
 den Grave van Danby over dese saeck ingezocht mocht werden ; en de Ju-
 ryp / uytgegaen zijnde / gaven niet alleen een Beschuldiging tegens ged. Gra-
 ve / maer oock tegens du Puis / aen 't Hof van Justitie ober , 't welck wel ooz-
 deelde / dat dese saeck booz 't Hooger-hups gebracht most werden : maer alsoo/
 gelijk wy naderhandt sullen seggen / Fitz-harps al dese dingen hier na weder-
 riep / is 'er by veele geen geloof aen gegeven.

Terwijl wy nu met de Moort van Sr. Edmondbury Godfrey besigh sijn /
 moeten wy dit noch seggen / dat de Paepse in Engelandt / trachtende dooz alle
 wegen / de geheele ontdeckinge van 't Complot te stremmen / een seckere
 M op-maecten / om een ander rappoort van de Moort van den selven Ridder
 Godfrey te doen ; dese / sich aen des Konings Raedt geadresseert hebbende /
 gaf booz / dat gem. Sr. Edmondbury Godfrey sich selfs had verhangen , en dat sijn
 eygen Broeder , op dat sijn Goederen niet geconfisqueert souden wesen , de Degen
 door sijn Lijf gestoocken hadde , en , van sijn Knecht geholpen , hem op de plaets
 had gebracht , daer hy gevonden was. De Koningh / hier van verwittigt zijnde /
 quam aenstonts in den Raedt / om dese Getupgenis mede op te nemen / doch na
 alles wel ondersocht was / vondt men een Brief by hem / die aen Mrs. Celliers /
 waer van booz desen meer geseyt is / en die nu in Pelwgate gebangen sat / ge-
 schreven was / waer in hy haer bekent maecte / dat de saeck na haer instructien
 wel was uytgevallen , dat den Raedt het selve geloofde , en dat hy verfocht nieuwe
 instructien te mogen hebben , om de saeck verder te perfectioneren : inboegen den
 Raedt hier ober misnoegt / hem in de Gebangenis liet brengen.

Ter wy verder gaen met het Proces van Fitz-harps / moeten wy hier oock
 in-laffen / dat den Grave van Danby / die het verdoot soo lang in den Towz
 te moeten blijven / aen des Konings Recht-banck / booz dat dese getupgenis van
 Fitz-harps tegens hem geschiedt was / versocht had / om op Borge te mogen
 uytgaen : hy quam ten dien eynde den 24 Mey booz des Konings Recht-banck
 in een Karosse / opgewacht dooz den Luytenant en diversche Bewaerders van
 den Towz / alwaer Mr. Saunders / Mr. Wallop / Mr. Pollexson / Mr. Holt
 en den Sergeant Strode yder in 't bysonder allegeerden / waerom dat hy op
 Borgtocht los gelaten most werden : Mr. Saunders sustineerde / dat sijn saeck
 voor dat Hof nu blijckelijcker was als van te vooren , alsoo van alle de Parlemen-
 ten ,

die sedert geweest waren, sich geene in wesen bevonden; doch het Hof antwoorde daer weder op / dat de Rechters haer opinie in 't interval van 't Parlement hadden geüyt, en geoordeelt, dat hy op Borgtocht niet los gelaten konde werden, alsoo 'er een beschuldighingh van Hoogh Verraedt in 't Parlement tegens hem was: Gemelde Graef seyde daer op / dat het hem verwonderde, dat de Rechters haer opinie, wegens sijn los-latingh op Borgtocht, hadden geüyt, alsoo hy sulcks noyt verfocht had, maer wel, dat hy op sijn Landt-Goederen in Surrey mocht gaen, om lucht te scheppen. Mr. Wallop verklaerde doen / dat hy de Authoriteyt van het Parlement niet wilde bedisputeren, noch hare Procedures; maer seyde vocht / dat, terwijl 'er noch geen Vonnisse was gevelt, de vryheydt aen 's Menschens leven het naeste was; daer toe by-bzengende Darnell / welke segt / dat geen Engels Onderdaen gevangen gehouden konde werden, of de Wet moft hem tot sijn Examen brengen of vry stellen; want gevangen voor al sijn leven te zijn, konde qualijck op Slaven gelegd werden. Daer op repliceerde den Lord Opper-Rechter aen Mr. Wallop / dat hy hem maer een Argument soude geven / waer by de Authoriteyt van dat Hof kon vast gestelt werden / beloobende / dat hy dan daer na soude lusteren / en verklarende / dat, al belaste den Koningh iets tegen de Wet te doen, hy 't selve niet soude mogen uytvoeren: Mr. Wallop allegeerde doen / dat sy uyt medogentheyd en compassie iets om sijn gesontheyd behoorden te doen; doch den Opper-Rechter seyde weder / dat sy dat wel alle beyde hadden, maer dat sy echter tegens de Wet niet konden doen: Den Graef bzacht doen in / dat hy, alleen om sijn gesontheyd te verkrijgen, verfocht Borg te mogen stellen; voorgebende / dat sijn saeck van een geheel andere natuur, als die van den Vicomte Stafford, was, alsoo 'er in 't Parlement dispuyt was, of men sijn Crimen Verraedt moft noemen of niet: Maer eyndelijck seyde den Lord Opper-Rechter / dat men sijn saeck in de naeste Sittingh in consideratie soude nemen, soo hy sulcks begeerde; inboegen hy weder na den Lord wierdt gebracht.

Den ged. Graef van Danby kortz daer aen oock verstaende / dat hy wegens de Moort van Sr. Edmondbury Godfrey van Fitz-harps beschuldigt was / verfocht daer ober te recht gestelt te mogen werden / doch 't Hof wilde daer niet na lusteren.

Fitz-harps wierdt eenige dagen daer na door den Opper-Rechter Pemberton geëxamineert / dewelcke van hem wegens de Brandt van Londen / het vermoorden van Godfrey / en de Conspiratie tegens het Leven van den Koningh iets naders socht te krijgen / doch hy seyde / dat, indien men een Pardon voor hem, en noch twee andere, in blanco, voor andere Persoonen, van den Koningh konde verkrijgen, dat hy dan alles soude te kennen geven; soo dat gem. Opper-Rechter niet anders van hem konde krijgen / als dat hy noch bekende / dat de Hertoginne van Portsmouth den Koningh in eenig drincken soude willen vergeven hebben, en dat den Grave van Petersburg, en Mylords Arundel en Powis mede in dit desseyen waren; doch verder wilde hy sich sonder Pardon niet uytbrucken. 't Gerucht liep in dien tijt dat den Graef van Schaftsbury en eenige andere

andere Heeren seer op sijn Pardon insisterden / op dat hy een volle ontdeckingh van 't Complot mocht doen / doch den Koningh wilde daer echter niet toe verstaen / alsoo hy oordeelde / dat gem. Fitz-harps sulcks niet verdiende; en 't is secker / dat hy naderhandt alle dese sijn bekentenissen heeft te rug geroepen.

De tijdt ondertusschen naderende / dat Fitz-harps weder te recht gestelt soude werden / soo verkooz 't Hooge Hof van Justitie selver de Jurys / 't geen anders de Sherifs van Londen gewoon waren te doen / soo men meende / om dat deselve aen geen Partyschappen subject souden wesen. De Vrouwe van Fitz-harps versocht in tegendeel / dat haer Man Pen, Inckt en Papier gegeven mocht werden; dat sy met hem mocht spreekken, en dat de Getuygen voor hem geciteert mochten werden, namentlijck / de Hertoginne van Portsmouth, den Graef van Petersburg, den Graef van Sunderlandt, de Gravinne van Somerseth, Madames Wal en Gael, Staet-Juffers, Mr. Cowlen, Secretaris van den Lord Chambellan, en noch negen andere. De twee eerste Puncten wierden wel toegestaen / maer de leste verwozpen: doch 't selve heeft hem echter niet konnen salveren; want hy den 9 Junij booz des Konings Banck gebracht werdende / soo getuygden Mrs. Everad Waller en Smith / dat hy 't Libel, daer van voor desen gesegt is; aen den eersten had vertoont; inboegen de Jurys / blijcken genoege siende / hem booz schuldig verklaerden / en de Rechters het Vonnisse streecken / dat hy Hoog Verraedt had begaen. De Vrouwe van Fitz-harps sulcks ter oozen gekomen zijnde / en soeckende haer Man te salveren / versocht aenstonts aen den Koning / dat sy haer Man mocht spreekken / maer 't selve haer geweygert werdende / soo stropde sy daer op over al uyt / dat niet haer Man, maer den Lord Howard, die sich een van de meeste yveraers voor de Protestanten altijd had getoont, den Aetheur van dit Libel was; den Koningh hier van verwittigt / en Fitz-harps dooz den Cancelier en Mr. Seymour daer over geëxamineert zijnde / en toestemmende 't geen sijn Vrouwe had geseyt / soo wierdt gem. Lord Howard den 21. daer aen / soo als hy in sijn Karos na hups quam gereden / gefatseert / en gebancelijck in den Toloz gebracht / alsoo hy daer tegens seer protesteerde.

Dese Beschuldigingh stremde echter niet het uytspreekken van de Sententie tegens Fitz-harps; want het Hof den 25 Junij hy een gekomen zijnde / soo wierdt gem. Fitz-harps afgebragt / wat hy noch voor hem selfs te seggen had; hy antwoorde daer wel op / dat het best voor den Koning soude zijn, dat sijn Vonnis uytgestelt wiert, tot dat hy sijn Getuygenis tegens den Lord Howard volbracht had: doch den Opper-Justicier gaf hem doen te kennen / dat 'er geen Rechtbanck was, daer hy meer konde appelleren, alsoo den Koning, door sijn Procureur, Vonnis tegens hem begeerde: en daer op hem sijn trouweloosheydt boozhoudende / om de gantsche Engelsse Natie in een bloedbad te helpen / bebal hem / dat hy Godt soude bidden, dat die deernis met sijn ziel hadde, alsoo 'er geen Pardon voor hem te verwachten was. Dervolgens wierdt sijn Sententie uytgespoocken / dat hy gesleept, gehangen en gevierendeelt soude werden. Fitz-harps echter begeerigh om in 't leven te blijven / versocht daer op aen des Konings

Raed/ dat sijn Vonnis in een Gevangenis of Bannissement mochte verandert worden, presenterende in sulcken gebal niet alleen meer dingen te seggen / maer oock die geene te noemen / welcke hem hadden berlept / om de Koninginne en den Hertogh van Nozck te beschuldigen; doch 't selve wierdt echter afgewesen.

Nozts daer op volghde de Executie / zijnde den 11. July: hy was uyt den Towr eerst weder in Newgate gebracht; van waer hy na Coburne / zijnde de plaets van de executie / op een Sledde wierdt gevoert. Een Dr. Hawkins / die Medicant van den Towr was / bevondt sich als doen by hem / alsoo hy van deselve / geduerende sijn Gevangenis / seer was verstercht / en oock doen noch wierdt vertroost. So als hy op de Plaets was / vzaegde hy aen Cap. Richardson / zijnde de Bewaerder van Newgate / of de Sherifs, die daer tegenwoordigh waren, ordre hadden om van sijn Lichaem te disponeren; en wierdt hem geantwoordt van Ja: Waer op den Sherif Bethel toe-tredende / hem vzaegde wat hy noch meer te seggen had / doch hy seyde daer op: dat hy aen Dr. Hawkins een Geschrift, 't geen hy in de Gevangenis in sijn presentie gestelt en geteekent had, hadde overgegeven, en dat daer alles in begrepen was, 't geen hy konde seggen. Een Dr. Martin / die sich by de Sherifs bevondt / versocht hem dat hy soude verklaren / of hy Protestants of Rooms storf, doch hy antwoorde daer op / dat hy dat uyt het selve Geschrift soude kunnen sien, en dat hy hoopte, dat yder daer over vergenoegt soude zijn. Den Doctoer herhaelde doen weer / dat hy beter soude doen, dat hy 't selfs seyde, en dat het geen schande voor hem was Protestants te sterven: maer Fitz-harps bleef by sijn voorige seggen / en dede daer op aen het Volck de volgende Menspraek.

Goede Luyden: Dese schandelijcke soort van Doodt is my moeylijcker als de Doodt selfs: sulcken Veroordeeling, als dese, kunnen mijn Sonden gerechtelijck op my brengen, en ick submittere my ootmoedelijck daer onder: maer wat het Crimen belangt; waer voor dat ick nu sterfe, ick neem Godt tot Getuyge, dat ick niet verder in 't Libel geconcerneert ben geweest, als om aen den Koningh te ontdecken wat practijcken van die soort tegens hem zijn geweest; ick ben wel tot dien eynde geëmployeert, doch de geene, die my geëmployeert hebben, hebben op mijn Examen geweygert my recht te doen. En ick roep Godt tot Getuyge, dat ick mijn Leven noyt een Penning van den Koning gehad hebbe, of eenig aenfoeck, om sulcken dienst te doen. En wat belangt de Getuygen, die tegens my geswooren hebben, ick verclare nu solemneel op mijn Doodt, dat ick den Franssen Ambassadeur, sedert het begin of 't uytbreecken van 't Complot, noyt gesien, of ommegangh met hem gehad heb: En aengaende sijn Biechtvader, ick heb in mijn Leven noch directelijck noch indirectelijck met hem gehandelt, al schoon Sr. William Waller en de rest het contrarie valschelijck hebben geswooren. En hoe over-een-komende dat het is, dat den ged. Franssen Ambassadeur my 3000 Kroonen gegeven soude hebben, om dat Libel te schrijven, laet ick aen de Werelt oordeelen. 't Geen ick vorder soude verklaren, heb ick aen Dr. Hawkins

kins gelaten. Ick vergeef 't aen de Werelt, en hoop, dat Godt het my sal vergeven. Ick verfoeck de Gebeden van alle goede Luyden, dat ick geluckigh na de andere Werelt mach gaen.

De Sherifs begeerden wel dat Dr. Hawkins dit Geschrift aen haer soude over geben / maer hy wilde haer niet als een Coppe daer van laten toe-komen; en Fitz-harys/ daer op de Muts booz de oogen treckende / wierdt volgens sijn Bonnis geëxecuteert/ doch de Quartieren zijn aen sijn Dzienden gegeven. Het Geschrift dat hy aen Dr. Hawkins had gegeven / en 't welck naderhand te Londen is gedrukt/ bestont in de volgende woorden.

De Belijdenis van Edward Fitz-harys, Esq.; geschreven met sijn eygen Handt, en overgelevert aen Dr. Hawkins, Predicant in den Tower, den 11 July 1681.

Ick ondergeschreven Edward Fitz-harys, verklare, dat zijnde van Hoog Ver-raedt beschuldigt, om dat ick getracht soude hebben den Koningh van den Throon te helpen, ick oock daer over als schuldig gecondemneert ben, en dat men de Sententie des Doodts over my uytgesproocken heeft. En derhalven doe ick in tegenwoordigheyt van Godt, aen Doctor François Hawkins, Capellaen van den Tower van Londen, de volgende verklaringe, vrywillig sonder bedwangh, en sonder eenige hoop om mijn leven te salveren, en als een Mensch, die bereyt is om te sterven, ten eynde mijn geweten tegens Godt te ontlasten, en een grooter vernoegingh aen 't Gemeen te geven. Ick verklare, dat mijn Religie in 't generael diegene is, die in de vier eerste generale Concilien is onderwescn, en dat, voornamentlijck, mijn Geloof het waerachtigh Geloof der Christenen is, 't welck de drie Symbolen van de Apostelen, den H. Athanasius en Nicée, inhouden. Ick sterf een Lidt en in de Communie van de H. Catholijcke Kerck van Jesus Christus, hopende door de eenige Verdiensten van sijn Lijden barmhertigheyt te bekomen. Ick belijde en verklare, wegens de misdaden, om dewelcke ick sterf, dat ick geen deel in het Pasquil, dat by my gevonden is, hebbe, als voor soo veel, als ick geëmployeert ben geweest, om aen den Koningh de Pasquillen en Beschuldigingen, die tegens hem gemaect wierden, te kennen te geven. Het was alleenig met dit voornemen, en sonder eenig ander opsicht, dat ick mijn best dede om een Coppe van dit Pasquil te hebben, 't geen ick oock eyndelijck kreeg van Mr. Everard, alles met sijn eygen Handt geschreven zijnde. Ick bracht het aen Mademoiselle Wall, als door wiens behulp ick dese soort van dingen aen den Koning liet brengen. Ick seyde haer, dat ick een saeck van groote importantie aen den Koningh had te communiceren; doch sy antwoorde my, dat, vermits Mylord Sunderlant niet meer in Employ was, men geen gelt voor dese secrete dienst soude hebben; sy rade my echter, dat ick my aen den Lord Clarendon, of aen Monfr. Hyde soude adresseren; maer ick wierdt gearresteert voor dat ick by haer te spraeck konde komen,

komen. Wat de saeck van 't Pasquil belangt, dat ick in handen van Mr. Everard liet, als om hem te verseecken, dat ick hem niet en soude verraden, ick had het selve van Mylord Howard gekregen. En wat het Geldt belangt, dat ick van den Koning ontfinch, was, om dat ick een Pasquil, geintituleert: *De Koningh ontmaskert*, en de Articulen tegens de Hertoginne van Portsmouth, had aengebracht; en ick neem Godt tot Getuyge, dat ick noyt een duyts, uyt gunst, van den Koning gekregen heb.

Boven dien belijde en verklare ick, dat Mylord Howard my deelachtig maecte van 't voornemen, om sig van den Koning te verseecken, hem in de Stadt te brengen, en hem als in Gevangenis te houden, tot soo lange als hy de Autheurs van dese ondernemingh satisfactie gegeven soude hebben. My en Haines wierdt dese aenslag medegedeelt; en wy vergaderden verscheyde mael over dit subjeet met Mylord Howard, die, om ons te encourageren, ons verseeckerde, dat men de uytdeelingh van de Landen, die aen de Protestanten in Yrlandt waren gegeven, te niet soude doen, dat men de revenuën, die by die van de Bisschoppen gevoegt waren, de gratificatien, en de Goederen, die van de Catholijcken geconfisqueert waren, soude aenvaerden, en die onder de geene, welcke van de Party waren, soude verdeelen.

Ick verklare en belijde, dat terwijl ick te Newgate was, de Sherifs Bethel en Cornish by my quamen met een teken van Mylord Howard, 't geen my deed bekennen, dat sy sich van sijnt wegen by my voegden; sy brachten my de Hoofden van de Beschuldiging, die sy van Everard hadden ontfangen, door dewelcke men my opleyde, dat ick een Emiffaris van 't Hof of een Jorkist was, en door den Koningh geëngageert, om het Pasquil in de Huysen van de Protestanten te verspreyden.

Maer ick verklaer op mijn Doodt, dat ick dese intentie niet en hadde, en dat ick oock geen kennisse van eenige diergelijcke saeck hadde. De Sherifs seyden my oock, dat ick binnen 3 of 4 dagen soude veroordeelt werden, en dat het Volck my in Justitie soude vervolgen; dat het Parlement een Beschuldigingh tegens my soude formeeren, en dat my niets het leven konde behouden, als de ontdeckingh van 't Paepse Complot. Ingevolge van dien encourageerden my de Sherifs seer wegens Mylord Howard, en seyden daer-en-boven, dat, indien ick verklaerde dat de conspiratie streckte, om de Cathol. Religie te introduceren, of dat ick iemand kon vinden, die de Koninginne of sijn Koninckl. Hoogheyt beschuldigde, of die iets waerschijnlijkcs inventeerde, om de gemeene opinie wegens 't Complot te confirmeren, het Parlement my in de Goederen van mijn Vader soude herstellen, en oock soude doen restituieren de vruchten daer van, sedert de herstellinge van sijn Majesteit.

My dan vindende in de staet, daer ick in was, in Newgate, met de Boeyen aen de Beenen, sonder Geldt, en sonder Vrienden, siende dat mijn Huysvrouwe ten eersten in de Kraem most, mijn Kinderen ellendigh waren, en noch ellendiger na mijn Doodt souden worden; en eyndelijck geen middel wetende, om mijn Leven te salveren, als met te doen het geene dat men van my begeerde, soo nam

ick

ick het aen, doch niet door eenige Ambitie, maer alleenlijck, om mijn leven te falveren. De Sherifs brachten my de instructien, die sy seyden, dat door de Heeren en Communs, die dien dagh vergadert waren, om in mijn faveur een Address aen den Koningh te presenteren, soo ick, volgens dese Instructien, getuygde, gegeven waren. Sy noemden Mylord Schaftsbury en eenige andere, om my de voordeelen te toonen, die ick van dese Getuygenis soude kunnen genieten.

Ick stelde dan een Historie op, raeckende de Conspiratie, dewelcke niemandt en konde schaden, en die oock veel rapport tot de generale saecken, welcke van alle de Werelt bekend waren, hadde. De Heer Cornish seyde my, dat men dese saken, al sedert 2 Jaren, langs de Straten geroepen had; doch ik seyde, dat ik 'er niet meer van konde seggen; invoegen hy my antwoorde, dat hy om mijnent wil seer bedroeft was, maer dat hy geloofde, dat, indien ick wilde, ick meer daer van soude kunnen seggen.

Vervolgens porde hy my hart aen, dat ick op yder van de Hooft-stucken soude antwoorden, en seyde, dat, soo ick niet antwoorde, als hy begeerde, dat 'er geen middel was om my het leven te falveren. Dese Hooft-stucken, die ick most bevestigen, waren de geene, die in de Getuygenis voor de Heeren Robert Clayton en George Treby zijn begrepen, (behalvens veel andere, die ick doen niet en seyde) rakende de Koninginne, sijn Koninckl. Hoogheydt en den Grave van Danby, en verklarende daer by, dat Mylords Hallifax, Hyde, Clarendon, Feversham, de Heer Seymour en andere, Loon-treckeren van Vranckrijck waren; gelijk oock dat men de Vloot wilde verbranden, en de Forten en Gouvernementen in handen der Papisten stellen; dat de Conspiratie van de Meel-Tobbe, en die van de Apprentices, waer was; en dat het Libel tegens de Hertoginne van Portsmouth een Franse intentie was, om de Protestanten te ruineren. Dese Hooft-Puncten, en veel andere, wierden my door de Sherifs gebracht.

Ick belijde verder en verclare, dat, de Heeren Robert Clayton en George Treby gekomen zijnde om my te examineren, den Heer Clayton my vraegde, wat dat ick konde seggen wegens de Moort van den Ridder Godfrey; en dat ick antwoorde, dat ick 'er iets van konde seggen; hy herhaelde daer op, dat ick misschien getroubleert mocht wesen, en dat ick mijn adem wat soude halen. Al 't geene dat ick wegens P. Patrick heb geseyt, is my afgeperst, en niet waer. Den Heer George Treby bleef omtrent drie uren by my, en porde my hardt aen, om wegens de Moordt van den Heer Godfrey te spreucken. Hy seyde my, dat, soo ick niet iets wegens dese Moordt getuygde, de rest my niets soude helpen. En hier op ontdekke ick hem iets dat ick van andere had verstaen. Hy vraegde my, of ick niet meer konde seggen; doch ick antwoorde hem, is het niet genoeg om my het Leven te falveren? Ben ick geen Schelm genoeg, dat ick seg 't geen dat ick seg? Den Griffier daer op, by Gods Wonden sweerende, herhaelde: Wat hebt gy oyt anders als een Schelm geweest? doch gem. Griffier, daer op vorder tredende tot het Examen van de Hooft-stucken, seyde my, dat dit alles my niet konde helpen, soo ick mede niet wegens 't Libel sprack, 't welck een streeck van 't Hof was; dat het

niet

niet voor niet en was, dat men my soo dickwils by de Hertoginne van Portsmouth gezien had; en dat den Lord Schaftsbury had gefegt, dat ick beter van de affaires wift als iemandt. Den Heer Treby begeerde oock, dat ick soude getuygen wegens de deliberatie, die te St. Jaems gehouden wiert, tot het vermoorden van den Heer Godfrey; dat den Hertogh met de Lords Bellasis, Arundel en Powis sich aldaer bevonden hadden. Gy hebt haer na St. Jaems sien gaen, seyde hy tegens my; sonder twijffel waren sy daer; het is nootsaeckelijck dat gy het segt, dewijl wy oock Getuygen hebben, die 't selve met Eede fullen bevestigen.

Vorder verclare en belijde ick, dat al 't geene dat ick tegens de Koninginne en den Hertogh van Jorck, wegens de Moort van den Ridder Godfrey, gefegt hebbe, my is ingeftoocken. Ick verclare verder, wegens 't geene dat ick tegens den Grave van Danby heb getuygt, raeckende de dreygende Woorden, die hy seyde, dat ick deselve gehoord heb, na mijn beste geheugen, maer dat ick niet en heb geweten wie die raecten. Aengaende het geene, dat Sr. du Puy my gefegt heeft, raeckende gem. Grave van Danby, soo geloof ick, dat 't selve door animositeyt was; doch 't geen ick tegens hem gefegt heb, is maer alleen geweest om mijn Proces, tot het sitten van een Parlement, uyt te stellen; sy waren te begeeriger, om den Grave van Danby met de Moordt van Godfrey te beschuldigen, om dat de Misdaedt van Moort in sijn Pardon niet was begrepen. Ick ben seer ongemackelijck over 't gene, dat ick tegens de Koninginne, sijn Koninckl. Hoogheyd en den Grave van Danby heb gefegt, en ick bidde Godt, dat hy my 't ongelijck, dat ick haer gedaen hebbe, wil vergeven, haer mede met eene om vergiffenis uyt al mijn hert biddende.

Ick verklaer en protesteer daer-en-boven, dat ick dese mijne Declaratie in oprechtigheyd doe, als iemandt, die gereet is, om te sterven, en niet met voornemen, om my 't leven te salveren. Ick neem Godt en alle de Engelen tot Getuygen der Waerheyd; en soo ick die niet en seg, begeer ick, dat den Almachtigen Godt geen barmhertigheyd aen my bewijst.

Ick verklaer en protesteer verder, als bereyt om te sterven, aen Jacob Walmesly. Eduard Pattel en aen Maria Walmesly, dat ick dese Belijdenisse en Verklaringe aen Dr. Hawkins, heb gedaen vryelijck en gewillig, sonder dat hy my eenige belofte, of oock eenige hoope van des Konings wegen, heeft gegeven, om my 't leven te salveren, soo ick dese Verklaringe wilde doen. Ick protesteer oock, dat ick hem te vooren te kennen heb gegeven, dat 'er dingen van de grootste importantie, tot het wel-wesen van den Koning en 't Koninckrijk, in-stonden.

Ick bedanck uyt al mijn hert den selven Doctor over sijn Gebeden, raden en charitable dienften, die hy my heeft bewesen; en ick bidde Godt, dat hy hem al-tijdt wil zegenen. Ick vergeef het aen alle de Wereldt, en ick wensch, dat al de Werelt 't my oock vergeeft, en dat Godt deernis met mijn Ziel hebbe.

EDWARD FITS-HARTS.

Dese Belydenis is dooz Sr. Fitz-harys den 11. July/ tusschen 7 en 8 uren
's morgens/ geschtet/ in presentie van de onder-geschreven Personen.

Jacob Walmesly.

Eduard Pattel.

Maria Walmesly.

Ick verclare door dit Geschrift, dat Sr. Fitz-harys, voor dat hy dese redenen heeft
beginnen te schryven, dickwils door my verseeckert is, dat, voor soo veel als ick
het konde weten, daer geen hoop meer van sijn leven voor hem was, wat dat hy
oock mochte seggen; en dat hy oock geen hoop van sijn zaligheyt moeste hebben,
soo hy eenige saeck seyde, die hy wist dat niet waer en was. Hy wierdt daer van ge-
voeliglijck geraeckt, en volkomentlijck overwonnen, soo dat hy dit bovenstaende
Geschrift begon te schrijven; en dewijl ick hem op yder Punct van gewicht waer-
schouwde, dat hy niet soude seggen, als 't geen exact en waer was; soo knielde hy
van tijd tot tijd, en protesteerde solemneel, dat alle het geene dat hy schreef, waer
was. Dit verklaer ick op nieuws op 't Christelijck Geloove, en op 't Woordt van
een Predikant van 't Euangelie.

Geteckent

FRANCOIS HAWKINS.

En hier mede nam dese saeck een eynde / waer uyt den gunstigen Leser ge-
noegsaem sal konnen sien / hoe variabel dat hy in sijn Getuygenissen is geweest.
Op den selven dagh als Fitz-harys geexecuteert wierdt / wierdt mede eenen
Olivier Plunket / die men den titulairen Primaet van Irlandt noemde / ter
executie gestelt. Wy hebben hier vooz van een Verraedt in Irlandt gerept/
't welck aen 't Parlement gebracht was; doch niet desselfs Dissolutie wierden
die dingen aen des Konings Recht-Banck verwesen / alwaer de saken van de
Graaven d'Anglesey en Tyrone / van den Secretaris John Davis / en den
Quartier-meester Ely weder na Irlandt wierden gerenboeert / alschoon deselve
zich daer tegens opposeerden / doch Plunket geordonneert / om sijn Getuygen
uyt Irlandt te laten halen / en sich vooz gem. Recht-Banck te verantwoorden:
dit geschiede op deselve tijd als de saecken van Fitz-harys daer mede wierden
verhandelt; doch gelijck eenige sulcks niet wel mochten lijden / soo waren van
te booren de twee vooznaemste Getuygen / zijnde eenen Macnamara en He-
thington van eenen seeckeren Arthur beschuldigt / dat sy dese Beschuldigingh
maer geinbenteert hadden / maer desselfs bedrog aen den dag komende / soo wiert
hy na Petigate gesonden: en daer op 6 à 7 Getuygen ten selven dage tegens
hem haer Verklarungen gebende / soo wierdt van 3 bewesen / dat 'er een Com-
plot in 't generael was; de andere toen in 't particulier getuygende / soo ver-
klaerde een: Dat eene Durfey het Ampt van Titulairen Primaet op 't sterven van
den Ouden had gefocht te bekomen, doch dat hy Plunket, onder belofte van de

Papery in Yrlandt te brengen, door een vreemder Macht daer in gedrongen was, en dat hy gefeyt had, dat gem. Durfey geen kennis had om in soo een gelegentheytt 't gemeene goet te besorgen; gelijk oock dat hy vreemt Geldt in 't Landt had laten brengen, om Wapenen en Ammonitie over Zee te koopen; en de Haven van Carlingfort voor de beste geoordeelt, om een Fransse Macht aldaer te doen landen. Een ander seyde, dat hy in 't Jaer 1677. aen den Cardinael Bouillon hulp voor de Catholijcken in Yrlandt hadt versocht, en geschreven, dat het hem verwonderde, dat den Koning van Vranckrijck Oorlog met den Koning van Spangien had, daer sulcke Kettters dicht by hem lagen, en daer hy nu advantagie op konde hebben. De selve getuygde noch, dat korts daer aen een by-een-komst tot Carn in Yrlandt was geweest, daer gem. Plunket sig by bevondt, en waer in beraetslaegt was, om de Officiers van de laetste Rebellye met Geldt om te koopen; gelijk oock dat hy in 't Veldt was geweest, toen des Paus Commissie, om gem. Plunket tot het Primaetschap van Yrlandt te verkiefen, was gelezen, en dat hy verscheyde Persoonen kende, die daer op na Parijs waren vertrocken, met Commissien van Collonels, Capiteynen, &c. om een Catholijcke Armeey in Yrlandt op te rechten. Twee van haer swoeren oock, dat de Bisschop Tiril en andere, ten Huysse van den Vicaris Generael Brady, een Eed, tot het voortsetten van het Complot, hadden gepasseert. Een ander getuygde, dat hy met Bisschop Tiril, in sijn wederkomst van Romen, was geweest by den Gouverneur van Bretanje, welcke hem een Copy van de Beloften van Plunket toonde: gelijk oock dat hy eenen Noal, Plunkets Pagie, eenige mijlen van Romen had ontmoet, met Brieven van den selven aen de Propogande Fidei, &c.

Gemelde Plunket stont te meer verstelt / om dat hy onder dese Getuygens 4 Priesters sag / die de Kroonse Religie beleden / en dagelijks Miss deden; soo dat hy niet anders konde in-bringen / als dat sijn Getuygen / die hy nyt Yrlandt had ontboden / noch niet overgekomen waren: de Jurys daer present zijnde / en sijn desentie te swack oordeelende / gingen met malkander uyt / doch quamen na een quartier weder binnen / en verklaerden doen gem. Plunket booz schuldigh. Ingevolge van dien wierdt den 25 Juny mede het Bonnis tegens hem uytgesproochen / dat hy gesleept / gehangen / en gebierendeelt soude werden; de Klerck van de Kroon las hem de oorzacken daer van booz / doch hy seyde op het selve: Dat het sijn ongeluck was, dat hy ergens anders als in Yrlandt was te recht gestelt, alsoo de Jurys daer beter kennisse van sijn saecken hadden; dat sijn Getuygen, die nu by Coventry gekomen waren, souden kunnen verklaren, dat hy de Persoonen, die tegens hem getuygt hadden, door haer quaet leven alleen van haer dienst afgeset hadde; dat sy dit maer alleen deden, om dat hy den Titulairen Primaet van Yrlandt was, doch dat hy echter geen autoriteyt buyten sijn eygen Provincie, zijnde Ulster, gebruyckte; even gelijk den Aerts-Bisschop van Cantenburg sijn met die van Jorck niet bemoeide; dat hy voor Godt betuygde, dat hy geen Correspondentie met Vranckrijck had gehouden, en sijn Religie niet met geweld willen voort-setten; dat de geene, die de Haven van Carlingford kenden, het

het voor belachelijk fouden oordeelen, om daer de Franffen te ontfchepen, alfoo de Rivier vol Rotzen was; en om haer met 70000 Man te affifteren, dat fijn Provintie aen Mannen, Vrouwen en Kinderen foo fterck niet en was; dat de Priesters, in plaets van Geldt te geven; felvs van de Roomfe aldaer moften onderhouden werden; en dat de Getuygen tegens hem maer afvallige waren, die alderhande Religie fouden acnnemen. **Den Opper-Justicier repliteerde daer op:** Dat hy 5 Weecken tijdt had gehad om fijn Getuygen te doen over-komen, alfoo fijn Proces in Engelandt moft afgedaen werden; dat de Getuygeniffen tegens hem, felvs van Perfoonen van fijn Religie, klaer gebleken waren; en dat fijn Ampt van Primaet wel geen Verraedt was, doch dat hy een trouwloofse saeck hadde begaen. **Vervolgens seyde gem. Opper-Justicier /** dat de Grondtvesten van fijn Religie affchouwelijk waren, alfoo die toestonden, daer de Heydenen felvs van fchrickten, dat men Verraedt tegens Koningen mocht begaen, &c. **Hy vermaende hem verder /** dat hy fijn Misdact soude belijden, en prefenteerde een Protestants Theologant by hem te fenden: doch den ander sloegh het af / en seyde / dat 'er in Newgate noch 2 à 3 van fijn Vrienden facen, die hem wel fouden affifteren. **Plunket dan / weder na Pelogate gefonden / wierdt den 11 Julij / nevens Fitzharris / op een Slede van daer geboert / en na Cyburne gebzacht / alwaer hy geexecuteert is / sonder veel tegens de Omftaenders te seggen / als dat hy fijn onfchult staende hielt.**

De Princesse Isabella / Dochter van den Hertogh van Torck / overleed den 12 Maert te St. Jaems tot Withal / en wierdt eenige dagen daer na in de Capelle van Koningh Henrich de VII. ter aerde gebzacht.

Alfchoon het Parlement in Engelandt was gediffolbeert / soo liet den Koningh een Ordre uyt gaen / dat 'er tegens den 8 Augusti een Parlement in Schotlandt soude beroepen werden / alwaer den Hertogh van Torck als Lord Hoogen Commissaris soude presideren.

Er wyl noch uyt Engelandt fcheyden / fullen wy hier in-laffen / dat de Engelffen Gouverneur van Tanger / zijnde eenen Collonel Sackville / federt dat de Stilftant van ses Maenden met de Moozen gemaeckt was / den Collonel Kircke met eenige Suite aen den Keyfer van Marocco hadde gefonden / om dese Stilftant vooz meerder tijdt te verlengen; deselve / by gem. Keyfer gekomen zijnde / wierdt met seer groote teeckenen van vriendfchap ontfangen / en ftede fijn Commissie vooz / met byboeginge / dat eenen Ridder Tefle wegens fijn Majestejt van Groot Byzittanjen op wegh was / om eenige Gefchencken te brengen / en dese Bzede te confirmeren: 't selve wierdt met groot genoege van gem. Keyfer van Marocco opgenomen / en de Bzede vooz noch 4 Jaer verlengt; waer op gem. Collonel Kircke weder te rugh na Tanger heerde / oit hier van aen den ged. Ridder Tefle kennis te geven / welke eenige tijt daer na by meer-gem. Keyfer quam / en dese verlenging van tijt aen-nam.

Hyt Engelandt komen wy in de Spaensse Nederlanden: hier was men by geal-

gealtereert / dat de Franssen niet alleen Birton en St. Ward (gelijk in de laetste Mercurius gesegt is) pzetendeerden / maer dat sy oock de Fortificatien / welke de Spaensse aen Boubignes deden / met geweld verhinderden : Den Prince van Parma / sulchs als een onbetamelijcke saeck oordeelende / liet aen verschepde Hoben daer ober klagen / en gaf ten dien eynde den Spaenssen Ambassadeur / die te Londen resideerde / aen den Koning van Engelandt dit volgende Memoziael over.

Memorie van den Spaenssen Ambassadeur, over gegeven aen den Koningh van Groot Brittannien.

S I R E;

DOn Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, segt, dat hy door een Memorie, welke hy den 29 December St. N. aen uwe Majesteyt gepresenteert heeft, heeft aangewesen de infractien en Verbondt-breucken, welke den Alder-Christelijcksten Koningh gedaen heeft, sedert de Vrede van Nimwegen, van de Maendt September af; na dat over 't verschil omtrent den Titul van Hertogh van Bourgondien geaccordeert was, 't welck bygebracht wierdt tot een voorwendfel; om de Conferentie tot Kortrijck op te schorten, volgens den 15^{den} Artijckel van dat Tractaet, ten eynde dat men mocht op een vriendelijcke wijze adjusteren en ter neder leggen alle de palen, pretentien, en verschillen van de twee Kroonen, de welke uyt dat Tractaet souden ontstaen. En het geliefde uwe Majesteyt, door uw Konincklijcke Order van den 6 January St. N. te gelasten aen uwen Extraordinairen Envoyé tot Parijs, dat hy in 't werck soude stellen, 't geen in de genoemde Memorie bevat was. Met de laetste Post kreeg den voorn. Ambassadeur brieven van den 11. defes loopende Maendts van den Marquis de la Fuente, die Ambassadeur tot Parijs is, waer in hy hem bekend maect de klachten, die hy gedaen had aen den Alder-Christelijcksten Koning, omtrent de excessen, infractien, uytsporigheden en inbreucken, dewelcke begaen zijn tegens de Inwoonders van Fuentarabia, en in de Nederlanden; en bysonder over een Boodtschap en Woordt, 't welck de Gouverneur van Doornick foudt aen den Prins van Parma, pretenderende, en begeerende, dat niet eene Pallissade soude gestelt werden aen Bovigny. ('t welck buyten alle tegen-spreecken is geweest een afgesonderde staet, en bevat in 't Landt van Namen). Na veele geweldige betwistingen, was het Antwoort van den Alder-Christelijcksten Koning: *Dat hy niet en twijffelde, of den Catholijcken Koning soude aen sijn Gecommitteerde Order geven tot Fuentarabia, om in het Tractaet voort te gaen, latende elcke party in de besitting, die sy tegenwoordigh hebben (als of een geweldige Ufurpatie, onder de Borgh-tocht van 't goede Geloof van de Conferentie, in eene dagh konde beslooten worden te zijn een dadelijcke besitting:)* *Dat hy, aengaende 't geen siet op de Nederlanden, sich niet kon onthouden, van besittingh te nemen, van 't geen hy oordeelt hem toe te komen, volgens 't geen hy sal verklaren in de Conferentie tot Cortrijck.*

Als

Als den Marquis de la Fuente op dit niet min geweldig, als onbetamelijck antwoord, gebruyckende de kracht van de ontwijffelbare gerechtigheyden en Reden, welke de Koningh mijn Meester heeft, eyndelijck seyde, dat hy die verklaring niet en ontfing, en dat hy niet wift, hoe die aen sijn Catholijcke Majesteit mede te deelen, en dat hy hem badt, dat hy wilde resolveren te doen, 't geen recht was, soo wiert dit seggen aldus beantwoort, *dat hy'er zoude op letten*; En ter selver tijt heeft sijn Alder-Christelijckste Majesteit ordre gegeven aen sijn Troupen, om te marcheeren in de Spaensche Nederlanden, om te verhinderen het fortificeren van Bovigny.

Dese procedure gaet alle palen te buyten, ende kan niet redelijck verdragen werden: want de Alder-Christelijckste Koning wil, door gewelt van Wapenen, Richter zijn, en gebieden in de Jurisdictien van de Catholijcke Koning, hinderende hem daer door een Plaets te fortificeren, die sijn eygene is, daer het aen beyde Partyen toegeftaen is, door den Articul van Nimwegen, sulcks te doen; en daer de Fransse Koning self den selven Articul gebruyckt heeft, ten eynde, dat hy den loop der Wateren mocht stoppen, op dat zy het fortificeren van sijn Steden niet mochten hinderen, gelijk het in 't bysonder geschiet is tot Meenen, doende de Rivier de Lisse lager brengen, op datse te lichter souden fortificeren de Stad, een Plaets zijnde, die geheel open lag, en die de Fransse Koning versterckt, en veel meer uytbreyd in wijde, dan zy te vooren was; Soo dat, *SIRE*, dit geen inbreucken maer een verklaerden Oorlogh zijn; dewyl de Desseynen van den Franssen Koning openbaer zijn, dat zy voor hebben Luxemburg te belegeren, en datse van daer na Namen willen gaen, also de daed van 't verhinderen van de Fortificatie van Bovigny ('t welck is aen de Maes, by-na recht tegen over Dinant) het klaer en buyten twijffel stelt; insonderheyte aengesien de Alder-Christelijcksten Koning sig in besitting gestelt heeft van alle de Steden, die aen de Rivier de Maes zijn, van Charlemont af; en van het meeste deel van het Territoir en Jurisdictie, tusschen die Rivier en de Sambre, in dier voegen, datse by na al 't Land van Namen, soo wel als dat van Luxemburgh, gekregen hebben; en daer door zijn die twee Provintien sonder Communicatie met elkander.

Door dese Inbreucken, en klare beginfels van Oorlogh, begeeft sig den ondergeschreven Ambassadeur tot Uw Majesteit, als Middelaer, op dat gy, 't geen veraccordeert was door de Vrede van Nimwegen, doet onderhouden, en als een Geallieerde, dat gy het woudt beschermen, en 't gewelt van Vranckrijck tegenstaen, alsoo uwe Majesteit door de Tractaten tot het eene en tot het andere verbonden is; In aenmerking waer van hy niet kan nalaten te seggen, dat, hoewel de Frontieren van Spangien aen de kant van Cantabrien en Catalonien besprongen werden, en de Domeynen en Jurisdictien van Italien, door het Tractaet van Cassal tusschen den Franssen Koning en den Hartog van Mantoua, in blijkelijck gevaer zijn, en de Indiëns niet minder, alwaer den Graef d'Estree met een Esquadre Schepen is, (alle welke zijnde Landen, de welke de grootste macht van de Spaensse Monarchie uytmaken) sijn Koninglijcke Majesteit des niet

tegenstaende dese sijne gróotste Interesten gestelt heeft achter de beschermingh van dat kleyntjen, 't welck hem over-blijft in de Nederlanden, hoewel het een groot deel van de Jurisdicctie verkleynt is, (waer van de Franffen sich met geweld in besitting hebben gestelt, sedert de Vrede van Nimwegen) 't welck is de eenige oorfaeck geweest, dat wy dat Landt niet in beter postuur hebben konnen stellen; want alle onrechtvaerdige Usurpatie en besit-neming van de Franffen heeft de Mesures, die wy genomen hadden, gebroocken, en ons gedrongen, om andere te foecken; En daerom heeft sijn Majesteit alreeds considererabile Sommen na Vlaenderen gesonden, en heeft den Prins van Parma daer van tot Gouverneur gestelt, als een beproeft Soldaet, en een, die Vice-Roy is geweest van verscheide Koninckrijcken, om daer door dese Onderdanen soo doende aen te moedigen, en op dat sy geregeert souden worden door een Na-neef, en van deselve Naem van Alexander Farnese, wien sy met soo veel liefde eerbiedigen.

Dit alles, *Sire*, is geschiedt op hoop, dat de vereeniging en het interest van Engelandt met Spangien, wederzijds goede effecten souden toebrengen tot beyde Kroonen: want geen goet Engels-man kan twijffelen, of, indien 'er geen tegenstant geschiedt tegen de groote macht van Vranckrijck, 't kan niet anders wesen, dan datse in weynigh dagen sich in besitting sullen stellen van de Nederlanden, en dat de Staten Generael sich sullen onderwerpen, van wegen d'onmogelijckheydt van dien Mächtigen te wederstaen, en daer na sal uw Majesteit en Engelandt de eerste zijn, in dit quaedt te mercken, het welcke te remedieren als-dan sal onmogelijk zijn: en tegenwoordig is niets capabel, om dese quaden te onderdrukken, dan de Macht van Engelandt, zijnde te deser tijdt de eenige in Europa, dewelcke den vloedt van Vranckrijck kan in-binden.

De verschillen, die tegenwoordigh in Engelandt zijn, geven gelegentheydt tot dese stoute ondernemingen van de Franse Koning, en sy moedigen hem aen in 't continueren van sijn breede deffeynen, zijnde in 't geheel alreets soo blijckelijck, dat 'er geen klaer-siende verstant is, of 't sal de selve beseffen. Alle de Princen en Machten van Europa, als mede sijn Alder-Christelijckste Majesteit, zijn in verwachtingh van dit Parlement, en van 't Accoort van Engelandt; de Eerste, om haer Mesures te nemen, in opsicht van 't Jock af te schudden, 't welck sy na apparentie staen onderworpen te worden: En de Alder-Christelijckste Koning heeft oock voor een tijdt sijn Eer-zucht ingebonden, en voor tegenwoordigh moedigt hem niets aen, om sich aen die Eer-zucht over te geven, dan de verschillen, die hy hier siet uytbreecken, latende verluuden, soo wel binnen als buyten dit Koninckrijck; Dat hy verseeckert is, datse niet sullen ter neder gelegd worden, en dat hy ondertusschen mach op-maecken de overwinningh van de Nederlanden, dewelcke zijn de voornaemste Sleutels van de Algemeene Monarchie; en de eerste deur, die hy daer mede sal openen, sal zijn die van Engelandt, sonder meer moeyte, dan alleen door de verschillen staende te houden, met groote beloften, en met kleyne kosten; en wat hy meest tot sijn voordeel sal bevinden, sal eerst van hem aengetast worden.

Dat

Dat dese oneenigheydt is de voornaemste moetgevingh van het Deseyn en de ondernemingen van den Alder-Christelijcksten Koningh in de Nederlanden, is baerblijckelijck; en daer zijn soo groote preuven van dese waerheydt, dat het blindtheydt is, deselve niet te sien: En den Ambassadeur sal uw Majesteit alleen een jongst bewijs te kennen geven, 't welck 't selve blijckelijck maeckt, en dat is; Dat sijn Alder-Christelijckste Majesteit, siende dat den Keyser considerabel Volk werft, gelijk mede den Ceurvorst van Saxon, en de andere Vorsten van 't Keyserrijk, en dat de Ceurvorsten van Beyeren en Brandenburg verklaert hebben, datse sijn Procedures, tegen het Keyserrijk en tegen de Vorsten desselvs, niet willen dulden, en datse met al haer Macht die willen tegen staen, sijn Alder-Christelijcke Majesteit, na soo veel vinnige Antwoorden, die hy selfs gegeven heeft, en oock sijn Ministers, aen alle de Vorsten van Duytslandt, nu den Extraordinairen Envoyé van den Keyser geantwoort heeft: Dat hy toestemt in een Conferentie te ordineren in een van de Keyserlijcke Steden, om te decideren en uyt te leggen de twijffelachtige Poincten van de Vredens-Articulen van Nimwegen, aengaende de Besitringen genomen in der Elzas, en dat soo ras als de Gecommitteerden te samen gekomen zijn, de Kamer van Metz sal ophouden van hare Procedures, en van allerley Nieuwigheydt, en dat sy de Persoon, die voor den Hertogh van Lotharingen sal handelen, sullen hooren. En hoewel het blijckelijck is, dat het oogmerck hier van is, de gemoederen soo wel van den Keyser als van de andere geïnteresseerde Vorsten in slaep te wiegen, en om den yver van haer preparatien, die sy voor haer bescherming maecken, te doen verslappen; soo is 't oock bekend, dat dit is, om te veyliger te handelen tegen de Nederlanden: Want ter selver tijt, als hy aanbiedt, op te schorten de ondernemingen in 't Keyserrijk, gaet hy voort, in sich in besittingh te stellen van al het Spaensche open Landt, uytvoerende daden van openbaren Oorlog, door 't hinderen der Fortificatie van Bovigny, 't welk even soo veel is, als te blocqueren Luxemburgh en Namen; soo dat het blijckelijck is, dat, indien hy de verschillen van Engelandt sag neder-gelegt, en 't selve vereenigt tot sijn eygene bescherming (want dat moet gereeckent worden de Beschermingh van de Spaensse Monarchie, en in 't byzonder die van de Nederlanden) het onseylbaer en seecker is, dat hy sijn desseynen soude matigen, en sijn Resolutien bepalen, gelijk het blijkt dat hy doet in Duytslandt, siende dat de Keyser, en het geheele Lichaem van 't Keyserrijk sich vereenigen tot desselvs bescherming.

Den Ambassadeur weet seer wel, dat de beroering van dit Koningrijk groot is, en dat de Pretentien schijnen verre van een te zijn; maer hy is droevig, en het doet sijn herte bloeden, te sien, dat 'er geen weg geopent is tot een vereeniging; en gelijk 'er in menschelijcke saecken niets onmogelijck is, soo groeyt sijn smerte, siende dat 'er niets voort gegaen is, om dese hitten te blusschen: indien Engelandt niet alsoo seer als de Nederlanden ware gedreygt met verderf, door de verhoogingh van de Franssen, soo mochten de Pretentien en Rechten opgevolgt worden tot het uytterste Poinct: maer dewijl het deselve Fortuyn loopt met de

Monarchie van Spanjen, overmits Vlaenderen is een bolwerk van Engeland; en Spanjen en de Indiëns den schat van deffels Rijkdommen, en de voornaemsterkte van deffels Koophandel, boven alle plaatsfen, waar deze Natie handelt, daarom laat het niet toe, dat haar interest aangemerkt worde, als vreemt, en dat de zwarigheden, waar-in alle nu zijn ingewikkelt, zouden op de zelve wijze gestilt worden, gelijk geschieden zoude kunnen in een verzeekerde ruste; Zoo dat den Ambassadeur zich belooft, dat, op aanmerking van deze Redenen, en van dat Vrankrijk te dezer tijdt een kanker is, die tot in het herte van Engelandt in gaat, alle gronden van verschillen zullen ophouden, en dat Engelandt met zijn eygen verderf, de rest van het Christendom niet en zal inwikkelen in het zelve lot.

Daarom bidt den Ambassadeur uw Majesteit, dat gy als Middelaer, of als Geallieerde, u zelve krachtdaadiglijk wilde inlaten, om 't verlies van de Nederlanden, en by gevolge van al de rest, voor te komen, hoopende van uw Majesteits groote voorzichtigheid, dat gy de krachtigste middelen zult verkiezen tot dat Eynde, en tot de bevesting van de ruste van Europa.

Den Spaenschen Ambassadeur / den Marquis de la Fuentes / welke aen 't Franse Hof resideerde / viel hier ober oock klachtigh aen den Koningh van Vrankrijk selfs / doch kreegh geen ander antwoort / als dat sijn Majesteit het palissaderen van Boubines niet soude konnen aensien / dewijl de selve Plaets te dicht by Dinant was gelegen: Inboegen de Spaense / om meerder ongemack hoor te komen / dewijl men van de Franse kant dreygde de platte Landen anders met eenigh volck te beleggen / de Fortificatien aen Boubines staechten / en oock naderhant de Plaets aen de Franschen overgaben.

Dit nam echter de Franse pretentien in 't Lant van Luxemburgh niet weg / want daer zy eerst Virton en St. Marb hadden begeert / zoo quamen zy daer op noch Remich / Gzevenmarcheren / Arlon en Chinye pretenderen / onder pretext / dat het dependentien van Metz en Verdun waren, doch alsoo de Spaense tot assistant van de selve niet konden resolveren / en dese saeck na de Conferentie tot Kortrijk vertoesen / daer de Franschen oordeelden / dat gemelde Plaetsen / en voornamentlijk Virton en Arlon / haer toequamen / zoo trock den Grabe van Bissy den 9. Maert met 1200 Ruyters en Dragonders / op ordze van sijn Majesteit van Vrankrijk / in 't Lant van Luxemburgh / en sommeerde die van Virton / om haer ober te geven / maer alsoo den Spaenschen Commandant zeyde / dat hy tot sulcks geen ordze had / trock gemelte Grabe de Bissy weder te rugh / doch maecte zich daer op Meester van Archimont / Arlon en 30. Dorpen / die daer onder behoorden / alwaer hy sijn Croupen dede logeren / so men geloofde / om de Spaense daer door te nootsaken / om Virton / 't welck op bezre na soo veel niet waert was / als Archimont en gedachte Dorpen / aen haer af te staen; en in der daet men was aen 't Hof te Brussel daer ober soo gealarmeert / dat men aenstonts den Grabe van Padro na Engelandt

lant / en Don Antonio d'Agourto na den Hage sond / om daer niet alleen over dese proceduren der Franssen te klagen / maer oock om assistentie te versoeken; doch dewijl Engelandt en desen Staet niet wel anders als door minnelijcke interpositie in dese saeck konden gaen / wierden aen den Engelschen Emboré en den Ambassadeur van desen Staet te Parijs ordres gesonden / om den Koningh van Brancrjck te bewegen / dat sulchs op de Conferentie tot Kortrijck mochte afgedaen werden; maer zy konden niet meerder uytwercken als den Spaenssen Ambassadeur / die om 't selve mede aengehouden had; inboegen de Spaenssen / geen andere uytkomst siende / en wel wetende / dat zy te swack waren / om de Franse met geweld daer uyt te drijven / eyndelijck moesten resolveren / om Virton aen haer af te staen / gelijk den Prince van Parma in 't begin van April ten dien eynde aen den Gouverneur van Virton de noodige ordres af-sont.

Den Spaenssen Ambassadeur te Parijs / hier van bericht / gaf sulchs aenstonts aen sijn Majestejt van Brancrjck te kennen / en versoecht by een schriftelijcke Memorie:

1. Dat het sijn Majestejt geliefde sijne Troupen uyt Luxemburgh te revoceeren, aengesien den Prins van Parma ordre hadde gegeven, dat het Spaensche Guarnisoen uyt Virton soude vertrecken.
2. Dat sijne Majestejt sig over sijne verdere pretensien zoude gelieven te verklaren, op dat men daer naer sijne Mésures zoude kunnen nemen.
3. Dat sijne Commissarissen zoude willen prefigeeren, wanneer de Conferentien een begin zouden nemen, op dat men aldaer weder-zijts pretensien in der minne mochte examineren, ende in gevolge van de Tractaten, tot Nimwegen aengegaen, deselve determineeren.

Sijn Majestejt gaf hier op aen gemelte Heer Ambassadeur tot Antwoort:

Dat sijne Troupen uyt Luxenburgh zoude revoceeren, zoo drae den Prins van Parma ordre hadde gegeven, tot het evacuëren van Virton, doch wat aengingh om sich te expliqueren over sijne verdere pretentien, dat sich daer over niet verklaren konde, dewijle niet en wiste van wat natuere ofte conditie alle sijne pretentien waeren; dat daer omtrent sich zoude gedraegen na de tijdt en gelegentheyd, als van deselve zoude kunnen kennisse krijgen, ende eyndelijck wat aengingh de Conferentien tot Kortrijck, dat deselve nu haest een begin zouden hebben.

Dese Conferentien tot Kortrijck waren langh blijven traineren; en alsoo Monsr. Pelletier / een van de Fransse Gedeputeerden / in langh sich aldaer niet bevonden had / en de Spaensse als doen over wederzijds Pretentien niet konden handelen / was haer Gedeputeerde / Monsr. Christijn / mede een keer na Brussel gaen doen; inboegen de Spaensse de schult van dese langdurigheyt

aen de Franssen gaben; doch den Grave d'Avaux leverde ten dien eynde de volgende Memorie aen haer Hoog Mog.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christel: Majesteit, oordeelt het sijn plicht te wesen, om Uw Hoog Mog: te informeren, dat den Koning, sijn Meester, aen den Ambassadeur van Spangien Audientie gegeven hebbende, de selve aen sijn Majesteit de verklaring, die Uw Ho: Mog: reets aen gedachte Ambassadeur hebben gedaen, heeft geconfirmeert, namentlijck, dat den Prins van Parma geresolveert was, om Virton in handen van sijn Majesteit te stellen; invoegen de selve de forgen, die Uw Hoog Mog. in dese gelegentheit, tot maintenue van de Vrede, genomen hebben, voor seer aengenaem hout. Gedachte Heer Ambassadeur vint sijn echter verplicht, om aen Uw te seggen, dat het advys, dat men aen Uw Hoog Mog: gegeven heeft, dat Monfr. Christijn tot Kortrijck is, met de informatien, die men sijn Majest: daer van gegeven heeft, niet over-een komt; dewyl het seecker is, dat desen Minister den 10 April daer niet meer geweest, maer eenige dagen van te voren vertrocken is, alshoon men aen Uw Hoog Mog: hadde betuygt, dat hy daer gedurigh soude blyven. Ondertusschen kan gedachte Ambassadeur aen Uw Ho: Mo: verseeckeren, dat sijn Majesteit geconsenteert heeft, dat de Conferentien tot Kortrijck op een bestemde tijt fullen voort gaen, en dat deselve den 12 Mey aenstaende sal wesen; waer van gedachte Ambassadeur geoordeelt heeft, dat hy Uw Hoog Mog. advertissement behoorde te geven.

De Franssen hielden dooz dese Cessie van Virton van haer Hostiliteyten in Luxemburg wel op; doch bleven echter / onder de een en de andere pretexten / in die Provintie leggen / soo dat den Spaenssen Ambassadeur op nienbos in Engelandt daer ober klaegde.

Een andere saeck mishagde de Spaenssen oock / namentlijck / dat de Brandenburgse Fregatten / die 't boozleden Jaer 't Schip de Carolus Secundus van booz Oostende weg-genomen hadden / en doen na West-Indien waren gezept / alwaer zy twee Schepen / doch van klepne waerde / genomen hadden / in Mey weder van daer booz de Kusten van dit Landt quamen / om niet alleen de Spaensse Schepen aen te halen / maer oock de Goederen van Spaensse Onderdanen / die in andere Schepen gebonden wierden / daer wyt te lichten; gelijk zy van oock eenige Schepen van desen Staet visiteerden / en niet wel tracteerden; ten welken eynde den Spaenssen Ambassadeur de volgende Memorialen aen haer Hoog Mog: overgaf.

*Memorien van den Heer Don Fuen Mayor, Envoyé Extraordinaris
van sijn Catholijcke Majesteit.*

DRie Fregatten van Oorlog van den Heer Ceurvorst van Brandenburg bevinden sig tegenwoordig voor den ingang van de Maze, en besoecken alle Schepen,

pen, die daer willen in komen, onder pretext, dat zy willen sien, of'er oock eenige Goederen, die aen de Spaensse behoren, in zijn; invoegen den ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van Spangien sulckx aen Uw Hoog Mog: bekennt maectt, op dat Uw Hoog Mog: de nodige ordres, waer toe zy door 't Traact, 't welck zy met den Koning, sijn Meester, hebben, geobligeert zijn, daer in stellen; te meer, dewyl den Koning van Engelandt daer in genereuselijck aen Uw Hoog Mog: de weg getoont heeft, ten reguarde van den Gouverneur en andere Officiers van Jamaica. Gedaen in den Hage den 16 Mey, 1681.

Was geteeckent

F U E N M A Y O R.

WEgens de Roveryen en Insultes, die de Fregatten van den Heer Ceurvorst van Brandenburg in de Havenen en op de Kusten van desen Staet exerceren, gelijk als ick Uw Hoog Mog: sulckx door mijn laetste Memorie bekennt gemaectt heb, vint ick my verplicht, om noch te seggen, dat de geseyde Fregatten een Schip van Oostende, Capiteyn Pieter Winnart, gaende met Plancken en andere Lading, aen de Onderdanen deser Staet behorende, van Rotterdam na Nicupoort, hebben genomen, en de selve Prijs na Texel gebracht; doch, na dat zy daer 4 dagen in 't Nieuwe Diep gelegen hadden, heeft gem. Capiteyn Pieter Winnart met den Brandenburgsen Commandant voor een Somme Geldts moeten accorderen, gelijk het blijkt door de Brief, die den Commissaris Knijf den 15 deser aen de West-Indische Compagnie tot Amsterdam heeft geschreven. Capiteyn Anthony Portugijs, komende met sijn Schip van Cadix, heeft oock verklaert, dat hy door gedachte Fregatten van den Heer Ceurvorst van Brandenburg in sijn Reys is geabordeert, en afgevergt, om aen haer boort te komen; 't geen hy echter geweygert had, doch sig daer toe genootsaeckt siende, soo had hy eenen Pedro del Rey, die als een Passagier in sijn Schip was, derwaerts gefonden, van de welke den Brandenburgsen Commandant eenige onderrichtinge, wegens de Schepen de Salamander en Porto St. Maria, die mede van daer quamen, verfocht; als seggende, dat hy daer op wachte, om het Geschut, dat zy in hadden, (om de Spaensse Schepen, die tot Amsterdam gebout wierden, te bemannen) daer uyt te nemen; evenwel, na dat hy 't gemelde Schip genootsaeckt had, om hem eenige Ververffing te geven, had hy 't selve laten gaen. 't Gerucht loopt van gelijcken, dat gedachte Fregatten een Hollands Schip, uyt Vranckrijck komende, hebben berooft; en dat'er oock eenige Snauwen van Koningsbergen vertroocken zijn, om herwaerts te komen roven, van de welke de meeste Capiteynen Onderdanen van desen Staet zijn, als Jan Lacher, Lodewijck Visscher en Michiel Tesmaer. Ick kan geensints geloven, dat Uw Hoog Mog:, in prejuditie van haer eer, obligatien en interesten, sullen willen roelaten, dat haer Havens gevioleert, haer Geallieerden geinsulteert, en haer Commerciën getroubleert sullen werden;

en derhalven hoop ick, dat (reflectie maeckende op de Hoof-Pilaren van een Staet, die professie maect, om wel gegouverneert te werden) Uw Hoog Mog: aénstonts de nodige ordres sullen geven, om de Zee van dese soorten van Rovers of Vyanden te suyveren, en haer laetste Placaten exactelijck te doen observeren, als door de welcke Uw Hoog Mog: alle haer Onderdanen, die in dienst van vremde Princen waren, verboden hebben, aldaer dienst te nemen; gelijk oock, dat Uw Hoog Mog. beveelen sullen laten afaen, dat men in geen Havens van desen Staet de Fregatten van den Heer Ceurvorst van Brandenburgh sal ontfangen, gelijk als men in Texel en Zeelandt heeft gedaen, als dienende also de Havenen van Uw Hoog Mog:, tot schande van de geheele Werelt, voor een toevlucht en schuytplaets voor die geene, welcke op de Onderdanen van een Koningh, haer Geallieerde, Prijzen maecken, maer dat men, indien gedachte Fregatten daer in komen, de selve arresteert; want indien Uw Hoog Mog: sulcke rechtvaerdige versoecken, die op de Tractaten, welcke zy met den Koning, mijn Meester, hebben, zijn gegrontvest, niet toestaen, en haer eer en betamelijckheyt versuymen, soo kan 't selve niet als verkeerde impressien voor de gemeene welstant causeren, niet alleen in 't gemoet van den Koning, mijn Meester, maer oock in dat van al de geene, die op de Actien van Uw Hoog Mog: oogmerck nemen. Gedaen in den Hage den 21 Mey 1681.

Geteekent

F U E N M A Y O R.

De boozsieninge / die gedachten Ambassadeur in sijn eerste Memorie segt / dat den Koningh van Engelandt wegens den Gouverneur en Officiers tot Jamaica gedaen had / bestont hier in / dat sijn hoog-gedachte Majestejt / verstaen hebbende / dat gemelde Brandenburgse Schepen aen Jamaica waren gekomen / en booz haer genomen Spaensse Prijzen aldaer Dictualie hadden gekocht / den Lt: Generael Morgan van daer t'huys geroepen / en den Ridder Finch weder in des selfs plaets derwaerts gesonden had / om sijn ongenoege daer ober te betonen : Den Hartogh van Grafton wierdt kortz daer aen oock tot Gouverneur Generael van dat Eplandt gemaect / met express bevel / dat aldaer / noch aen de Barbados / of eenige andere van sijn Majestejts Domenien / geen Verberffingh aen de Brandenburgse Schepen gegeven soude werden.

Den Cene-Brandenburgsen Envoyé Diest / van dese Memorien onderrichting hebbende / gaf daer tegens 't volgende aen haer Hoog Mog: ober.

DEn ondergeschreven Envoyé van sijn Churfurstelijcke Doorluchtigheyt van Brandenburgh verstaet, dat den Heer Fuen Mayor, Extraordinaris Envoyé van sijne Koninglijcke Majestejt van Spangien, door differente Memorien Uw Hoog Mog: soeckt in te wickelen in de differenten en de verschillen, tusschen
hoogst-

hoogstgedachte sijn Koninglijcke Majesteyt ende sijn Churfurstelijcke Doorluchtigheyt ontstaen; hy vertrouwt daer-en-tegens, dat Uw Hoog Mog: deselve ende meerder reflexie sullen willen believe te nemen op d'onderlinge Vriendschappen ende Alliantien tusschen sijn Churfurstelijcke Doorluchtigheyt ende desen Staet, op het verbant, dat daer uyt is spruytende, ende op de Justitie van de saecke, waer op de Represalien, die sijn Churfurstelijcke Doorluchtigheyt tegens hoogstgedachte Majesteyt buyten eenige Hostiliteyt genootsaecht is te gebruycken, gegront zijn; ende hy versoect, dat Uw Hoog Mog: sulcke ende diergelijcke Doleantien en ongefondeerde Eyschen van sig af mogen wyten, ten alderminsten met alle nadere Resolutien sodanige na hare equanimitieyt te supercederen, tot dat hy ondergeschreven Envoyé, die daer over aen sijn Churfurstelijcke Doorluchtigheyt, sijn genadigen Heer, heeft Rapport gedaen, nader ordre ende instructie mag ontfangen hebben. Gedaen in 's Gravenhage den 22 Mey 1681.

Geteekent

Fred. Willem van Diest.

Haer Hoog Mog: echter 't een en 't ander hebbende overwoogen / besloten / door den Heer van Amerongen / als haer Envoyé aen den Heere Ceurvorst van Brandenburg / in civile Termen te versoeken / dat, dewyl zy genegen waren, om in een goede correspondentie en intelligentie met den selven te leven, gemelde Heere Ceurvorst ordres aen sijn Fregatten wilde geven, om de Schepen van desen Staet, als waer door de Commercie t'eenmael getroubleert soude werden, niet te visiteren; gelijk oock, dat hy sig van andere middelen soude willen bedienen, om sich van de Spaensse kant satisfactie te doen geven, op dat de Onderdanen van desen Staet niet geincommodeert, of haer Hoog Mog: geneceffiteert souden wesen, om sodanige ordre te stellen, als de saecken vereyichten, dewyl zy niet konden toelaten, dat de vrye Commercie van haer Onderdanen verhindert soude werden.

Den Heer van Amerongen sulckx aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt bekendt gemaect hebbende / gelijck oock al van te vooren was geschiet / soo beliefde gem. Heer Ceurvorst daer op te antwoerden: Dat de voorz. Actie nochmael t'eenmael hadde gedisadvouert, en die geene soude doen corrigeren ende straffen, dewelcke de selve tegens sijne ordre hadden ondernomen; ende dat hy Heere van Amerongen haer Hoog Mog: andermael konde verseeckeren, dat in 't toekomende daer in voorsien soude werden; dat geensints sijne intentie was haer Hoog Mog: , of anderer Princen, met de welcke hy in Tractaet ofte Vrundschap stonde, commercierende Schepen te incommoderen: invoegen haer Ho: Mo: sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt daer over lieten bedancken; en 't selve is oock van sodanigen effect geweest / dat gedachte Brandenburgse Fregatten daer op na de Oost-Zee vertroocken / en de Snaeuwen / en andere Schepen / die weder van daer gekomen waren / sich na den Oceaen begaben / waer van hier na meerder.

Eer wy met de Franſſe Pretentien in de Nederlanden verder voortgaen/
 moeten wy hier in laſſen / dat den Prince van Parma / die nu Gouverneur van
 de Nederlanden was / gelijk in de laeſte Mercurius geſeggt is / in 't begin
 van 't Jaer het conſent van de Staten van Brabant / tot lichtinge van eenige
 gewichtige Sommen Gelds / hadde ge-eyſcht / om / ſoo voorgegeven wiert/
 het Krijgsvolck daer mede te betalen; maer also de Steden Antwerpen en
 Bruſſel ober 't een en 't ander misnoegt waren / wilde de Gemeente van die
 Plaetsen daer in niet conſenteren / alſchoon zy eenige Weecken daer ober ber-
 gadert hadden geweest; ja 't liep ſoo verre / dat den Prince van Parma / ooz-
 deelende / dat de Koningl: Nuthoziteyt daer dooz inbreuckt leed / van voortne-
 men wiert / om ſijn reſſentiment daer ober te toonen / gelijk hy dan ten dien
 eynde den 23 Maert de Ration / of Ambachten / zijnde de Gemeente tot Bruſ-
 ſel / welke op 't Stadhuys aldaer vergadert waren / en geen conſent van ſijn
 eyſch wilden geben / van 't ſelbe dede vertrecken / en ordonneerde / dat de drie
 Collaterale Raden / als die van den Staet / van den Privé Raet en de Finan-
 tien / tegens den 1. April uyt Bruſſel ſoude vertrecken / en na Mechelen gaen/
 om daer haer Sit-plaets te houden / also hy ſich ſelf met ſijn Hof aldaer wilde
 ter neder ſlaen. Hy gaf ter ſelber tijd bebel aen den Raed van Brabant / dat die
 hare reſidentie in de Stadt Leuven ſoude houden / en de Staten van Brabant
 de hare tot Vilvoorden; dit klonck die van Bruſſel hreemt in de ooren / alſoo
 men daer wel wiſt / dat het vertreck van 't Hof de ruine van die Stadt ſoude
 weſen / ſoo dat de Magiſtraet / om ſulckx te voorkomen / daer op met de Ra-
 tien aenſtonts Vergadering aenleede / om aen den Prince van Parma voldoe-
 ninge te geben / doch 't ſelbe gingh ſoo wat ſchoorvoetende heen / ſoo dat gem.
 Prince van Parma / doen de tijdt bykans verſtorecken was / ſijn Bagagie en
 Karren op Wagens deede laden / om die nae Mechelen te laten brengen; de
 Magiſtraet ſulckx merckende / verſocht / dat dit noch uytgeſtelt mocht wer-
 den / tot ſoo lange / dat de Gemeente / de ſaecken beter oberwegende / aen gem.
 Prins voldoeninge gaf; ſulckx wiert dooz den ſelven wel aengenomen / doch op
 conditie / dat de Stadt tot haer Guarniſoen 2000 Man te Voet / en 500 Ruy-
 ters / ſoude onderhouden / op dat hy altyt van haer verſeekert mocht weſen;
 dit wilde echter niet voort / en bleven 4 Ration / of Gilden / die haer conſent
 daer toe gedragen hadden / tegens de 5 / die niet conſenteren wilden / lang de-
 batteren / tot dat eyndelijck de Magiſtraet / geen uytkomſt fiende / haer liet
 ſcheyden. Den Prince van Parma nam het geconſenteerde van de 4 Ration
 echter aen / als oordeelende / dat ſulckx genoeg was / en bleef daer op met het
 gantsche Hof tot Bruſſel / te meer / deloof Antwerpen / en eenige andere Plaets-
 ſen / kortz daer aen mede in eenige Sommen Gelds conſenteerden.

't Was geen wonder / vermits de ſaecken in de Spaenſſe Nederlanden by
 verwart ſtor den / dat de Franſſen haer voordeel daer by ſochten; want met de
 ceſſie van Birton niet vergenoegt zijnde / ſoo pretendeerden zy oock 't Graef-
 ſchap van Chiney / met des ſelfs Dependencien; eenige van haer Troupen/
 die

die noch in Luxemburgh gebleven waren / hielden sich wel stil / maer 't selve duurde niet lang / alsoo zy sig op dese pretentie van Chinye inbeerden / en in de Provintie van Hannen eenige exactionen bedreven. De Spaensse in tegendeel scheenen niet gesint / om 't selve af te staen / en hadden gaerne gesien / dat alles op de Conferentie tot Kortrijck / die den 12 Mey begonnen was / verhandelt soude werden ; maer daer geschieden niets als eenige Complimenten en Tractamenten / soo dat de Spaenssen daer over weder in 't Engelsse Hof en by desen Staet gingen klagen. Onsen Ambassadeur in Engelandt presenteerde omtrent de selve tijdt aen den Koning van Engelandt de slechte staet van 't Spaens Nederlandt wel / maer alsoo de Domestique saecken als-doen daer noch in geen gewenschte staet waren / konde sijn Majestejt sich nergens in engageren ; doch verklaerde ebenwel / dat hy ober de handeling van de Kamer van Metz seer geboelig was / en dat hy konde verseecken / dat hy aen Monsr. Saville / sijn Envoyé in 't Fransse Hof / ordze soude geven / om van sijnen 't wegen aen den Koningh van Brancrijck te seggen / dat / soo'er geen ordze gestelt wierdt / dat ged. Kamer van haer onrechtbaerdige en onbehoorlijke proceduren afftont / hy andere middelen ter handt soude nemen / om de Orde in Europa te conserveren.

Deele hadden wel hoope / dat sulckx de Franssen van haer doornemen soude doen afftaen / maer 't heeft / als gebleecken is / niet mogen helpen / want Brancrijck in sijn pretentie op 't Graeffschap Chinye / waer toe aen de Spaensse een korten tijdt / namentlijck tot den 15 Juny / gestelt was / om 't selve te cederen / blyvende persisteren / ende de Spaensse niet gesint schijnende / om sulckx af te staen / soo wierden op de Frontieren van Vlaenderen verscheyde Fransse Troupen geboert / als een kleyn Leger / onder den Marschalck de Monthzon / tot Pont d'Espierres / en een ander / onder den Ridder de Sourdis / tot Meenen / met bedrepinge / dat de selve in Vlaenderen souden vallen / indien Chinye / met des selfs Dependencien / niet afgestaen wierdt ; ebenwel quam den Heer Courcelles / Lt: van Doornick / in 't midden van Julij tot Brussel / om d'Evacuatie van Chinye te versoeken ; de Spaensse wilden echter daer niet wel aen / maer alsoo zy niet gewelt niet konden uptwercken / mosten zy eyndelijck toegeven / en resolbeerden Chinye aen Brancrijck af te staen / op dat de Fransse Troupen in Vlaenderen niet souden komen ; dese ordze wierdt den 9 Augusti gegeven / en trocken de Franssen doen wel niet in Vlaenderen / maer dwongen echter de Landt-Luyden van de Castellane van Kortrijck en Andenaerde / dat zy eenig Gelt en onderhout aen haer mosten op-brengen ; doch die in Luxemburg waren / en Chinye beset hadden / quamen hoe langs hoe naeder aen de Hooft-Stadt aldaer / en hielden de selve als geblocqueert.

Ter wy upt Zabandt scheidten moeten wy noch iets aenroeren van seecker Capneijn / genaemt Marcus d'Aviano ; dese was in Italien / als waer sijn Geboorte-plaets was / en elders booz een Persoon van groote godbzuchtigheyt vermaert ; en 't han dock wel wesen / dat hy 't selve was / maer verscheyde

blinde

blinde Menschen / onder de Roomse / schreven hem noch grooter eygenschap toe / namentlyck / dat hy Siecken / Krancken / Blinde / Kreupelen en Lamme / met alleen sijn Zegeninge over haer uyt te sprecken / konde gesont doen werden ; hoewel 't selve naderhant contrarie geblecken is ; want hy / zijnde door den Hartog van Nerschoot en Nremberg / Gouverneur van Henegouwen / die in Juny in een seer groote Siechte gevallen was / uyt Brancherijck / alwaer hy sich doen bebont / versocht na Brabant te willen komen / om hem noch voor sijn dood te sprecken / soo nam hy 't selve aen / en begaf sig aenstonts derwaerts ; maer alschoon de Roomse in 't begin ober al boozgaven / dat desen Capucijn hem genesen had / soo sag men in 't hoort wel anders / want hy stoz / tot droef heyt van al sijn Vrienden / in 't laetst van Juny : dit benamt echter 't geloof van de Roomse niet / dat hy diergelijcke Sieckens konde genesen / want sig van Bergen in Henegouwen na Brussel en andere Plaetsen daer omtrent begeben hebbende / soo was de toeloop van 't Volck / om hem te sien / en sijn Zegeningh te ontfangen / soo groot / dat hy sig dickwils uyt het gedrangh niet konde bergen ; ebenwel maecte hy niemant van de geene / die daer gebreckelijck quamen / gezont / hoewel beele / door aendringing van dese en geene / boozgaven / dat zy van haer Qualen genesen waren ; doch den Aerts-Bisschop van Mechelen was wijser / want die / sulcx niet gelovende / liet in de publijcke Kercken af-roepen / dat alle de geene / die van hem genesen waren / zich souden by hem komen aengeben ; doch niemant / gelijck oock niemant geholpen was / quam te boozschijn. Gedachte Capucijn verbrock epndelijck ober Denlo / Roermonde en Aken / (daer de blinde Menschen oock van alle kanten toe bloeyden / om sijn gepretendeerde Miraculen te sien / doch daer hy seer slecht voer / also hy niemant konde helpen / en tot Roermonde van de Stelagie / die voor hem opgerecht was / om 't Volck de Zegening te geven / viel / en een Been beseerde) na Ceulen / van waer hy soo allengskens door Duyslant na Italien te rug keerde / doch met weynig eer / also de Duysen / Franssen en Italianen sulcken geloof aen sijne Miraculen niet en gaven / als de Brabanders wel hadden gedaen.

De Differenten / die tusschen den Ceurbozst van Ceulen / als Prince van Luyck / en de Stad van die naem / waren ontstaen / gelijck top in de voorige Mercurius hebben aengeruert / waren tot noch bykans in een staet gebleven / sonder dat 'er van d'eene of d'andere kant iets van beduyden was gepasseert / als dat gem. Ceurbozst in sijn Plaetsen aen de Maze een 60. Penningh op de Koopmanschappen / die van en na Luyck gingen / had gestelt / tot groot verdriet van de Luyckenaers / en alle de geene / die daer intrest in hadden ; maer dewijl 't selve die van Luyck / de welke haer Cancellier na Ceulen gesonden hadden / om ober een Accommodement te handelen / ebenwel niet konde persuaderen / om den Ceurbozst meerder boldeninge te geven / als zy te boozen hadden gepresenteert / dede gemelde Ceurbozst in Maert eenige Troupen uyt Hildesheim en andere Plaetsen trecken / om die na Luyck te senden / en de

Inwoonders daer dooz wat vreesachtiger te maecten; de selve quamen wel rontom de Stadt de meeste kleyne Plaetsen in-nemen / en onder andere oock Bifée / maer de Burgerpe bekreunde sich daer niet aen / en liet in tegendeel in Mey / dooz een gedeelte van haer Guarriſoen / Bifée / daer 400 Man in lag / weder hernemen. Dit gaf groote verbitteringe tuffchen beyden / te meer / om dat die van Luyck de volgende Brieſ aen alle de Steden in 't Land van Luyck afgefonden hadden.

*Coppe van de Brieven, die aen de Burgermeesteren, Gefwoornen
en Raden van de Steden van Luyck en 't Graeffchap
van Looz gefonden zijn.*

M Y N H E E R E N.

W Y ſullen U de oude Alliantie en vereeniging defer Hooft-Stadt met alle de andere goede Steden van 't Land van Luyck en 't Graeffchap Looz, en de onderlinge obligatien, die zy tot haer gemeene conſervatie en maintenu van haer Rechten, Privilegien, Vrydommen en Liberteyten hebben, niet weder in gedachten brengen, dewyl U ſulckx ongetwijffelt bekend moet zijn, maer wy ſullen U alleen ſeggen, dat de oppreſſie van deſe ſelve Hooft-Stadt, door het onderdrucken van haer oude Wetten, en door 't invoeren van nieuwe, van ſulcken verderffelijcken conſequentie is geweest, dat eenige Miniſters van deſen Staet gemeent hebben, dat zy na haer eygen ſin daer van konden diſponeren, en ſulckx met meerder vryheyt als van haer eygen Erſgoet, en dat, na dat zy een absolute dominatie, gedurende de ruſt, hadden verkregen, om daer het byſonder geluck van haer Huysen op te bouwen, zy, gedurende den Oorlogh, niet geſchroomt hebben, om, ſonder eenige deſentie, de gantsche Jurisdicctie van uw Steden, Kaſteelen, Burgten en Landen aen de Machten, die zy geoordeelt hebben, dat haer niet ongelegen quamen, om haer voordeelen te bekomen, te abandonneren; alſchoon men ſulckx, door een exacte obſervantie van de Neutraliteyt, op dewelke men met haer geaccordeert was, had konnen voorkomen; 't ſelve is U oock ſeer wel bekend, alſo gy daer van noch de ſchade gevoelt; maer 't zy dat men deſe defordres, verlieſen en ruinen aen de ambitie, gierigheyt en quaetaerdigheyt der Luyden, gelijk als wy ſulckx wel weten, wil imputeren, of dat men anderſints de effecten en toevallen aen de fataliteyt der Provintien wil toefchryven, gelijk de Luyden, die weynigh kennis van ſaecken hebben, gelooven, ſoo behoorden noch behoren geen van deſe Conſideratien U tegenwoordig te beletten, om, gedurende de Vrede, heylſamer en beter meſures te nemen, ten eynde het overblijffel voor Schip-breuck te behoeden, als 'er, gedurende het Tempeeft, gevolgt zijn. Op dit fundament, mijn Heeren, zijn wy geperſuadeert geweest, dat in de Lantdagh in de Stadt St. Truyen, die, op pretext van middelen uyt te vinden, tot ſatisfactie van de Crediteuren van 't Land, gehouden is, de Advyſen en Reſolutien van uw Gedeputeerden ſeer goede Effecten daer in gebracht ſouden hebben, en

dat, onse rechtvaardige klachten voorftellende, omdat wy daer niet geroepen waren, gelijk als voor 't gemeene beft seer nut ware geweest, wy echter genegen waren, om onse Quote te contribuëren, tot afdoeninge van de gemeene Schulden, mits dat de 32 Ambachten sulckx approbeerden, als van outs, en volgens onse Concordantien; 't welk wy oock door onse Brieven aen die van dese Vergadering hebben bekend gemaect; maer, in plaets van wel ontfangen te werden, hebben wy met verwondering verstaen, dat de quaetaerdigheyt van eenige Gebannen deser Stadt, en andere bekende Vyanden van de selve, als presenterende de Gedeputeerde van den derden Staet, te samen met de andere Officiers en Ministers van sijn Serenissime Hoogheyt, onsen Bisschop en Prince, (als waer uyt het meestendeel van de twee andere Staten bestaet) heeft konnen beletten, dat onse gedachte Brieven in dese Vergaderingh niet gelesen zijn. (te meer, om dat men daer weynig tijdt te voren de moeyte genomen had, om daer andere te ontfangen en te lesen, onder de naem van ged. sijn Serenissime Hoogheyt, de welcke wy in tijd en plaets sullen betonen in te houden een gedeelte van de misdaden van eenige van sijn Ministers, en voor de rest een Schimp-schrift, 't welck soo verre van de waerheyt af is, als het injurieux aen onse Magistraet, en aen 't Volck van dese Stad, is) En na dat gy dit stuck wel ondersocht sult hebben, sult gy lichtelijk konnen begrypen, dat men dit nergens anders op toegeleyt heeft, als om ons te beschulgen, sonder te willen toestaen, dat wy ons beschermen en rechtvaardigen: Uwe Gedeputeerden sullen U, sonder twijffel, geïnformeert hebben, op wat wyse men de Stadt van Verviers, door inlogering van vreemde Troupen, heeft willen onderdrucken, en dat mijn Heer den Baron de la Fosse, Groot-Cancelier, en den Heer van Linden, Gouverneur van Franchimont, hebben derven staende houden, dat gemelde Troupen door die van Verviers selfs aldaer geroepen waren; de Magistraet heeft echter daer op een geheele andere getuygenis gegeven. Dese violentien en exactien, soo wel als de andere, die door 't Lant, tot ruïne van de arme Inwoonders, gecontinueert werden, behoren U te kennen te geven, dat het oogwit maer alleen streckt tot een absolute heerschappye, tegens de fundamentele Wetten van desen Staet; doch soo gy U daer aen wilt onderwerpen, en dese desordres, als voor heen, sonder tegenstrevenslyden; soo meenen wy niet, dat wy door Wetten van conscientie of policie verplicht zijn, om U exempel te volgen: Wy bidden U echter, dat gy op de opstellingen der Imposten, waer toe gy U kont laten bewegen, regard wilt nemen, dat de constitutien van 't Rijck niet en werden geviolert, tot schade en misnoegen der Geburen; en dat gy die niet te mild of overvloedig consenteert, maer in tegendeel rekening van den vorigen tijd eyscht: En dewyl wy niet geloven, dat U macht sig uytstreckt, om de Inwoonders van dese Stadt, Vryheyt en Banlieu, tegens haer wil, den inhoud van de publijcke Vrede, de Wetten van den Staet, en onse oude Accoorden en Conventien, met Imposten te beswaren; soo verhoppen wy; dat gy 't oprichten van Bureaux in U Stadt sult verbieden, op dat wy niet verplicht souden zijn, om soodanige mesures te nemen, als het recht en de reden, tot de conservatie van onse

onse Rechten, soude konnen toelaten; waer op wy Antwoort verwachtende,
sullen blyven,

MYN HEEREN,

Vw seer genegene Dienaers en Vrienden

De Burgermeesteten, Gesworens en Raed
van de Edele Stad van Luyck.

Door Ordonnantie van gedachte Heeren

Luyck den 25 Mey 1681.

G. DUSART.

Den Ceurbozst hier ober seer te onbzedden zijnde / dede noch meer Volckeren
na 't Landt van Luyck marcheren / welke met die van de Stadt verscheyde
sehermusselen hadden / welke wy om haer kleyne impoztantie / booz-by gaen.
Maer den Keyser / die dese saech seer ter herten nam / en vreesde / dat dit wel
eenig ongemack in 't Rijck mochte geben / daer andere zich van bedienen sou-
den / te meer / om dat sommige onder de handt in Franckrijck om assi-
stentie aenhielben / sond een Heer van sijn Raden / genaemt Iodocus / na Ceu-
len / om de saech by te leggen; dese quam den 9 Juny aldaer / en vertroock / na
dat hy den Ceurbozst van Ceulen gesproocken hadde / den 19 der selver Maent
na Luyck / om de Regeeringh aldaer (die selvs eenige Gedeputeerden aen den
Ceurbozst had gesonden) tot een Accomodement te disponeren / doch tot Aken
indispoost geraeckende / quam niet booz den 2 July tot Luyck / alwaer hy de
Gemoederen der Regeering wel tot een Accoozt genegen bond / maer op con-
ditie / dat men haer de oude forme van Regeering soude laten; doch also gem.
Commissaris daer niet in konde treden / sonder den Ceurbozst van Ceulen daer
ober te spzecken / vertroock hy weder na Ceulen / alwaer naderhant de Gede-
puteerden van Luyck mede verscheenen / om dooz tusschen-spraeck van gem.
Commissaris / den Bisschop van Straetsburgh en Prins Willelm van Fur-
stenberg / die nu daer weder gekomen waren / dese saech af te doen; doch also'er
van dit Jaer noch niets van gebolgt is / sullen wy dese handeling hier mede la-
ten berusten.

De Differenten / die tusschen de Magistraet en de Gemeente en Burger-
meesteten tot Ceulen uptgeborsten waren / gelyck wy boozheen geseyt hebben /
dooz den Grabe van Ottingen niet hebbende konnen bygeleyt werden / soo con-
demneerde gem. Magistraet den ontbluchten Burgermeester Wolfskeel in een
vierboudige Amende / van 't geen hy van het Stads-Gelt en de Materialen
hadde gediberteert / en in een drieboudige Boete / van 't geen hy 't Volck had
afgeperst / en de Geschencken / die hy van 't selve genoten had; hy wiert wy-
ders / als een Meyneedige / van alle sijn Ampten en Waerdigheden berooft.
Boven dien wierdt hy in February noch in een Boete van 8000 Gout-Gul-
dens verwesen / om dat hy de Stad Ceulen / dooz sijn onachtsaemheyt / groote
schade

schade gedaen soude hebben. Den Burgermeester Kroonenburgh / hier dooz lichttelijck komende begripen / dewijl de Gemeente soo tegens dese Burgermeesters geëmpoort was / dat het niet veel beter met hem soude afloopen / liet twee Requesten / als 't een aen de Magistraet / en 't andere aen de Burgerpe / presenteren / waer by hy aenbood alle sijn Bedieningen te resigneren / en sijn Schulden te betalen / indien men hem wilde in rust laten leven / doch 't selve wiert t'eenemael afgeslagen / en in tegendeel sijn Sententie uytgesproocken / zijnde de selve omtrent van een inhoud / als die van Wolfskeel ; maer ('t zy / dat hy zig hier dooz in sijn eer geraecht boelde / en dienvolgens groote hartzeer sette / of dat het uyt andere oorzaken boort-quam) hy kreegh kortz daer aen een Apoplexie / die hem in April in 't Graf sleepte. Den derden Burgermeester Krebs voer niet beter / want in 't laetst van April wiert sijn Sententie mede uytgesproken / op de voet als de andere : Doch gem. Burgermeesters hier ober onberoegt / gingen daer op by sijn Keyserk. Majestejt (die aen de Stadt wel belast had met dese proceduren stil te staen) klagen / en verkhregen / dat zy gem. Stadt tot Spiers in Proces mochten trecken ; doch die van Ceulen / meenende / dat zy niet buyten reden gedaen hadden / besloten naderhant eenige Gedeputeerden na Weenen te senden / om haer saek te rechtvaardigen ; en ondertusschen wierden de Sententien tegens de minder Bedienden aldaer / die men oordeelde / dat aen de malversatien mede annex geweest waren / uytgesproocken / en de meeste van haer Ampten afgeset / en in seckeren Boeten gecondemneert ; waer mede het als-doen wat stil wierdt / alsoo men naderhandt weynig meer daer van heeft vernomen.

Wy komen tot den Rijckr-dagh van Regensburg : hier had men lang gedeberereert / wat Antwoort dat men aen den Koningh van Franckrijck / op de laetste Missive / van den 10 October / soude geben / en wierdt eyndelijck het volgende ter neder gestelt / en met toestemming van sijn Keyserk. Majestejt / aen gemelde Koningh afgesonden.

*Doorluchtigste, Grootmachtigste, Alder-Christelijckste
Koningh, genadigste Heer.*

WY hebben uw Koningl. Majestejts Antwoort-Schrijvens, uyt het Kasteel van Verfailles, van den 10 der voorledene Maent October, met behoorlijcke eerbiedigheyt ontfangen, en daer uyt gesien, dat 'er eenige zijn, die uw Koningl. Majestejt dese ongegronde meening willen inblasen, als of alles, 't geen door de Officiers van uw Koningl. Majestejt met kracht en Oorlogs-gewelt ingenomen is, van 't Rijck door den Westphaelssen Vrede aen de Kroon Franckrijck uytdruckelijck was afgetreden, en 't selve in 't Traetaet van Nimwegen, na dat de Keyserl. Afgesanten de voornaemste Poincten hadden gedebatteert, eyndelijck was toegegeven of overgegeven.

Het is echter soo verre van daer, en valsch, dat wy van het rechtvaardig en billijck

lijck gemoet van uw Koningl: Majesteit vertrouwen, dat hy, volgens sijn glorieuse Naem, dure beloften, en de rust van 't Christendom, sulcke Luyden niet soude geloofd hebben, indien hy van de eygentlijcke en ware geschapentheit der saecken te recht onderwefen was geweest. Want wat voor eerst de Westphaelsse Vrede belangt, soo konde uw Koningl: Majesteit, als 't hem belieft hadde, op het geen, dat wy in ons Schrijven van den 27 der voorleden Maent July wijtlopig hebben aengeroert, reflectie te nemen, lichtelijck verstaen hebben, dat het soo verre van daer was, dat aen de Kroon Vranckrijck iets van 't geen, 't welck die tegenwoordigh in 't Rijck in-neemt, afgetreden soude zijn, dat veel meer het meeste gedeelte van 't geen, dat men aen Vranckrijck heeft afgetreden, uytdruckelijck en met namen in 't Vredens-Instrument is uytgenomen, vermits het aen de Heeren, die het ontrocken was, uyt kracht van den selven Vrede, om dat uw Koninglijke Majesteit daer op soo sterck heeft gedrongen, weder is ingeruyt: aen 't Rijck is, uyt kracht van 't Neurenburgse Executions-reces, oock veel weder gegeven, en alles, tot op dese laetste onrusten, in haer staet ongekreuckt gelaten; ja die Standen, over de welcke sijn Koningl: Majesteit sijn nu de Souverainiteit aenmatigt, zijn dertigh en meer Jaren na de Westphaelsse Vrede, sonder inbreuck, tot de Rijckx-dagen beroepen geworden, in de welcke zy, in tegenwoordigheit en sonder tegensprecken van uw Koningl: Majesteits Gevolmachtigden, hare Stemmen en Sit-plaets hebben gehad, en also alle de Rechten van Immedieteyt genoten; zy hebben tot des Rijckx onkosten hare Lasten opgebracht, en in Processen geen andere Rechtbanck, als die van 't Rijck, erkent; ja uw Koningl: Majesteit heeft met haer altijt, als onmiddellbare Standen des Rijckx, gehandelt, Verbonden gemaect, en in 't Westphaelsse Vredens-Instrument een vrye door-tocht door 't Elzas voor sijne Soldaten, en de demolitie van de Vesting Benfelden, in 't Elzas, benevens de Neutraliteit der Stad Zabern, bedongen; en als U Koningl: Majesteit in 't Jaer 1651. den Heer Graef van Harcourt tot Opper-Voogt van Haguenaw heeft gestelt, heeft hy aen den selven schriftelijck [volgens de Bylage, Num. 1.] betuygt, dat alleen 't Landgraeffschap in der Elzas, nevens de Schutz-gerechtigheit over de 10 Rijckx-Steden, die in der Elzas leggen, afgetreden was; en dat hy de voorged. Steden niet voor Onderdanen, maer Rijckx-Standen, soude houden, en aen hun hare Immedieteyten laten; Als in het Jaer 1661, soo langen tijdt na de Westphaelsse Vrede, wegens de meerged. 10 vereenigde Rijckx-Steden, (niet ter oorsaecke van haer Immedieteyten, maer alleen over de formule van den Eed, die, ten opsichte van de Landvoogdy van Haguenau, gedaen soude werden) een nieuwe Questie ontstont, heeft uw Koningl: Majesteit, door sijn tweede Landvoogt, den Hartogh Mazarini, in presentie van de Koningl: Commissarisen, door een solemnele Eed, [volgens de Bylage, Num. 2.] beloofd, dat hy de ged. Rijckx-Steden, tegens alle onbillickheit en geweld, soude beschutten, en by alle hare Rechten van Immedieteyt en Privilegien, tegens het Roomsse Rijck, handhaven, oock noyt geen inbreuck daer in soude doen, gelijk sulckx uyt de besworen Reverfalien [onder Num. 3.] klaerder blijkt: Als in 't Jaer daer

na van de Kamer tot Metz, en de Vasalen der 3 Bisdommen, Metz, Thoul en Verdun, welke voor desen onmiddellbare onderworpen Vasalen van 't Rijck zijn geweest, een Proces ontstaen was, zijn beyde Partyen niet alleen, door bemiddeling van sijn Keyserl: Majesteit en 't Rijck, aen eenige Scheyts-luyden, die van beyde zyden verkofen wierden, gewesen, de welke 't selve oock ten deele afdeden, maer uw Koningl: Majesteit heeft oock, door des selfs Gevolmachtigde, Robert van Gravel, op desen Rijckx-dag, den 23, 13 September 1667. gelijk als tot een aenvang van dit Arbitrii, of vrywillig Scheyds-gerecht, (na luyd der Acten) hooglijck betuygt, dat het sijn meening niet en was, dat den Eed van getrouweyheit, die hy, uyt kracht van de afgetreden Landvoogdy van Haguenaw aen hem, van de meerged. Steden begeerde, alsof uytgeleyt wiert, dat hier door haer Immedieteyt, 't geen voor haer in 't Munsterse Tractaet uytdruckelijck gereferveert was, op eenigerley maniere geprejudicieert soude werden. Derhalven kan sijn niemant, sonder uw Koningl: Majesteits rechtvaardig en billijck gemoet te benadeelen, inbeelden, dat uw Koningl: Majesteit tegenwoordigh soo wel dese Steden, als de andere Standen in der Elzas, die van 't Landgraeffschap in der Elzas, 't welk aen de Kroon Vranckrijk afgetreden is geworden, t'eenmael onderscheyden zijn, en in de overgave, in het Vredens-Instrument, met name sijn uytgenomen, nevens meer andere onmiddellbare Standen des Rijckx, ja oock die geene, welke, door de Westphael'se Vrede, en 't Neurenburg'se Executions-reces, in haer Landen en Rechten duydelijck zijn herstelt, op pretext, van dese selve Vrede, sijn wil toe-eygenen.

Even soo wanckelbaer is oock de tweede gront, welke van de Vrede-Handeling tot Nimwegen genomen wert; want, gelijk uyt de Actens van de selve bekend is, dat uw Koningl: Majesteit, tot weder-oprechting van de Vrede met het Rijck, niet anders, als de onderhouding van de Westphael'se Vrede, begeert, soo hout oock het selve Vredens-Instrument in, dat, behalvens de verwisselingh van de Stadt Fryburg tegens Philipsburg, andersints de Westphael'se Vrede bekrachtigt werdt.

Het is ons echter niet onbekent, dat van de Gezanten van sijn Keyserl: Majesteit oock van uw Koningl: Majesteit, meer Articulen zijn voor den dag gebracht, als 'er namaels in 't Vredens-Instrument sijn gestelt, op welckers pretext uw Koningl: Majesteit sijn meest schijnt te grontvesten, en daer uyt een soo enorme Cessie te verkrijgen; doch de uytlatingh deser Articulen moet niet als een renunciatie of afftant gehouden werden, alschoon uw Koningl: Majesteit eenigē der selver, die van sijn Afgezanten voorgedragen zijn, hoewel zy in 't Vredens-Instrument niet staen, met der daet heeft laten voltrecken. Behalvens, dat de Keyserl: Gezanten het 8. Articul van haer project, waer by de als-doen genoemde stuydigheden weder aen 't voor-defen aengenomen Arbitrium verwesen souden werden, niet eer, of op een andere wyse, uytgelaten hebben, als tot dat uw Koningl: Majesteits Gezanten, welke doen voorgaven, dat zy van dit Arbitrium geen kennis noch bevel hadden, door de Engelfse Mediateurs [volgens het Protocol-

tocol-Extract, onder Num. 4.] uytdruckelijck lieten verklaren, dat door uw Koningl: Majesteyt niet nieus gesocht wiert, noch eenig ander Recht, als volgens de Westphaelste Vrede was verkregen, tegens de Standen en Plaetsen, die in 't ged. Articul genoemt wierden, wiert gepretendeert; en dewyl dit nu tot een gront, om de Vrede tot Nimwegen te sluyten, wiert voor uyt geproponceert, soo kon dit Articul wel uytgelaten werden; doch, op dat'er geen indruck gegeven soude werden, dat door dese uytlatting eenige renunciatie, of afftant van Rechten, konde volgen, soo hebben de Keyserl: Gezanten, voor 't onderschryven van dese Vrede, in tegenwoordigheyt der Mediateuren, en uw Koningl: Majesteyts Gefanten selfs, soo wel mondelijck als schriftelijck, en tot overvloet door een protestatie, uytdruckelijck bedongen, en oock aenstonts van uw Koningl: Majesteyts Gefanten, na de Ratificatie der Vrede, uyt de naem van 't Rijck, begeert, dat de Plaetsen, die in 't genoemde Articul genaemt wierden, geresitueert en ingeruymt souden werden, gelijk uyt de Acten blijckt, en het nevens-gaende Verhael van de gantsche Verhandeling, [onder Num. 5.] meerder te kennen geeft, soo dat men niet sien kan, uyt wat voor een gront, wegens 't uytlaten van 't ged. Articul, een soo over-groote Cessie, van soo veele en hooge Standen, werdt geëycht: 't Is oock seecker, dat in 't Vredens-Instrument daer van de minste Letter niet te vinden is; en vermits in alle Rechten bekend is, dat het geene, 't welck voor 't Accoord, en als de saeck noch in sijn geheel staet, tusschen Partyen gesproocken en verhandelt werdt, voor ongesproocken en ongehandelt gehouden moet werden, en derhalven niet daer uyt, of uyt eenige voorgegane Handelingen, maer alleen uyt den inhoud van 't Vredens-Instrument, 't geene in 't selve besloten is, bewesen moet werden, soo is niet meer als billick, dat men sijn toevlucht daer toe neemt; want van sijn Keyserl: Majesteyt en 't Rijck, gelijk oock van uw Koningl: Majesteyt, zijn niet anders als de Vredens-Tractaten, gelijk die in de Exemplaren van de Ratificatie van woort tot woort zijn gestelt, geratificeert. Alsoo nu in 't sluyten van de Vrede tot Nimwegen de Westphaelste in alle en yder Poincten, behalvens in 't geene, dat door de Nimweegse uytdruckelijck wedersproocken wert, is bevestigt, soo moet de saeck nootfaeckelijck daer op uytkomen, dat een van beyden bewesen werdt, namentlijck, dat of in den Westphaelsten Vrede sulcken Cessie, die men sig aenmatigt, is geschiet, of dat; soo veel dese Cessie betreft, de Westphaelste Vrede door die van Nimwegen uytdruckelijck iets benomen is; doch dewijl echter in ons Schrijvens, van den 27 July laetstleden, aen uw Koningl: Majesteyt, (diens inhoud wy in alles hier weder herhalen) gelijk oock in dese, sooklaer als de Son, bewesen wert, dat het Rijck niet het geringste van diergelijcke natuur in de Westphaelste Vrede aen de Kroon Vranckrijk heeft afgestaen, en dat in 't gantsche Nimweegse Vredens-Instrument de minste Letter van diergelijcke Cessie niet te vinden is, veel minder, dat de Westphaelste Vrede in dit stuck iets benomen soude zijn, also aldaer, in 't 27 Articul, met uytdruckelijcke Woorden, gerepeteert wert, dat, uyt kracht van de Westphaelste Vrede, welke in yder Poinct, in 't tweede Articul, bekrachtigt wert, alles ter goeder trouwe van beyde zyden.

zyden gereftitueert en geëvacueert soude werden, ja dat oock den Heer Biffchop van Straetsburg, zijnde een uyt de onmiddellbare Rijckx-Standen in der Elzas, die uw Koningl: Majesteyt onder fijn Vrienden en Bondgenoten rekende, op fijn instantig aenhouden, in fijn vorige ftant, Rechten, Sitplaats, Stemme, en alle andere dingen, die hy voor fijn afletting genoten had, is herftelt, soo volgt daer uyt, dat oock de andere, die in dese felve Vrede, met woorden en in der daet, begrepen zijn, een gelijkmatige Refolutie, Immedieteyt en Rechten behoren te genieten; invoegen het blijkt, dat uw Koningl: Majesteyt, wegens de gem. gepretendeerde Cessie of Afftant, als welcke noch in de Westfaelfse, noch Nimweegse Vrede, begrepen is, en derhalven geen gront heeft, een feer quade informatie heeft gehad. Wy kunnen noch veel minder begrijpen, dat, tot betoning van ged. Cessie of Afftant, in 't aengeroerde Schryvens van uw Koningl: Majesteyt, de Ratificatie van fijn Keyserl: Majesteyt en 't Rijck aengetogen werdt, also in 't Rijckx-befluyt, en in de Keyserl: Ratificatie, die sig uytdruckelijck daer op beroepen, en aen uw Koningl: Majesteyts Gezanten overgegeven zijn, de boven-ged. protestatie en referatie van de Keyserl: Gezanten is gerepeteert.

Evenwel geeft uw Koningl: Majesteyt, in fijn Schrijven, den Keyser en 't Rijck niet onbillijck de eer en roem, dat zy de Vrede, soo als die geratificeert geworden is, oprecht en vast hebben gehouden; vermits'er dan niemant gevonden is, die aen haer trou en goet geloof, tot waerneming van de felve, of aen haer gewilligheyt, tot des selfs voltrecking, eenig manquement heeft gehad, soo souden oock de klachten, die voor desen en nu noch in 't Rijck zijn ontftaen, indien fulckx door uw Koningl: Majesteyts Ministers mede waergenomen was geweest, geen plaats gevonden hebben: 't geen uw Koningl: Majesteyt vorder tot de revisie van 't geen, 't welck van sijne Commissariffen tegens de beswaerde Standen van 't Rijck uytgesproocken, en met gewapender hant ingenomen is, aanbied, verftaen wy niet in fulcker voegen, dat uw Koningl: Majesteyts wil en meening is, dat hy de Standen des Rijckx voor fijn Rechtbancken, als dewelcke over de selve, gelijk als bekend is, geene Jurisdicctie hebben, weder wil beroepen, of sig te gelijk Rechter en Klager maecten, en de verklaring en uytlegging van 't Westphaelfse Vredens-Instrument, met uytfluyting van andere, die daer annex aen zijn, tegens den Vrede selfs, sig alleen wil toefchryven, maer dat, volgens de rechte billijckheyt en gerechtigheyt van uw Majesteyt, de ftrijdigheden (gelijk onder verschillende Partyen gebruyckelijck is, en aen uw Koningl: Majesteyt voor desen oock heeft belieft) aen de rechte Scheyts-luyden gewesen fullen werden, en dat ondertuffchen de beswaerde Standen in 't besit van hare Immedieteyt, Vryheyt en Rechten, waer van zy met geweld berooft zijn geworden, voor alles, gelijk recht en billijck is, herftelt fullen werden. Indien nu uw Koningl: Majesteyt dit gefint is te doen, gelijk wy van des selfs gerechtigheyt, en soo dickwils gegeven betuygingen, verhopem, sal fijn Keyserl: Majesteyt, (na wiens fin en meening dit opgestelt is) nevens het Rijck en de geïntereffeerde Standen, de aengebodene Conditie te liever aennemem, om dat wy weten, dat haer niet aengenamer noch liever zy, als een bestandige onder-

houding des Vredens, en een oprechte Vriendſchap met uw Koningl: Majesteit, de welke, indien de gront weg-genomen mocht wesen, niet lang soude kunnen beſtaen, en mogen oock ſoo veele en machtige Leden des ſelfs, ſonder bederving van 't gantsche Lichaem, daer niet afgeſneden werden.

Derhalven verſoecken wy uw Koningl: Majesteit nochmaels behoorlijk en op 't alderinſtantigſte, dat hy, na ſijn rechtvaardig en billijck gemoet, en ſoo veel erhaelde conteſtation, met achterlating van alle geweldadigheden, niet alleen de ſtrydigheden, welke voor deſen voor 't toegeſtane Arbitrium verhandelt zijn, weder aldaer wil verwyſen, maer oock de gegraveerde Standen in 't beſit van hare Immedieteyt, Vryheyten en Rechten, die zy tot noch (deſe tegenwoordige turbatie en inbreuk uytgenomen zijnde) genoten hebben, voor alle dingen wil herſtellen, en ſigh van alle gewelden, gelijk oock van 't opbouwen der Veſtingen, op des Rijckx Gront en Bodem, en alle andere nieuwigheden, onthouden; mitsgaders de Weſtphaelſſe en Nimweegſe Vrede in hare waarde ongekrencckt laten, en dat, indien hy noch op andere Standen des Rijckx, die in 't Arbitrium niet begrepen zijn, eenige pretentie mocht hebben, hy 't ſelve alles (mits dat eerst de Geturbeerde in haer vorige ſtant geſet werden) door een gelijkmatige wegh van Rechten, of het Arbitrium, binnen een beſtemde tijt, wil laten afdoen, door 't welke uw Koningl: Majesteit aen Godt de Heere niet behaeglijcker, aen ſijn Naem niet roemlijcker, en aen de gantsche Chriſtenheyten niet aengenamers kan doen. Vorders beveelen wy uw Koningl: Majesteit in de beſcherminge Godes, en wenschen den ſelven, uyt gront onſes herten, een geluckige Regeering.

Vw Alder-Chriſtelijckſte Majesteits

Onderdanigſte

*De vergaderde Raden, Bootschappers en Gezanten
van de Ceurvorſten en Standen van 't H. Roomsche Rijck.*

Regensburg den 7 February 1681.

't Opschrift was:

*Aen den Doorluchtigſten, Grootmachtigſten Heer, Heer Lodewijck de XIII.
Koning van Franckrijck en Navarre, onſen Genadigſten Heer.*

BYLAGEN.

[Num. I.]

*Copie van de Brief van den Alder-Chriſtelijckſten Koning aen de Heeren
van de Magiſtraet en Senateurs van de Rijckx-Stad*

Seer lieve en goede Vrienden. Door het Tractaet van Vrede, 't welck geluckig met het Rijck gefloten is, het Landgraeffchap van der Elzas, met de pro-
32 Deel. tectie

tectie van de 10 Keyserl: Steden, aen ons gecedeert zijnde, soo hebben wy met het Gouvernement van 't ged. Land, en de Bailluagie van Haguenaw, onsen seer lieven en welbeminden Neef Hendrick van Lottharingen, Grave van Harcourt, Groot-Schiltknaep van Vranckrijck, voorsien, als een Persoon, die seer capabel is, om de saken daer omtrent na behoren waer te nemen: Wy hebben U dit door desen Brief wel willen te kennen geven, om dat gy geen swarigheyt soud maken, om hem in die qualiteyt te ontfangen, en hem de selve eeren en deferentien te geven, die gy aen den Aerts-Hartog van Oostenrijck hebt gedaen, doen hy 't Gebied in der Elzas had, onder de Authoriteyt van den Keyser: Wy verseeckeren ons, dat gy een goede Correspondentie met onsen Neef zult onderhouden, als aen de welcke wy ordre hebben gegeven, om U in uw oude Privilegien en Immuniteyten te conferveren. Wy bidden God, seer lieve en goede Vrienden, dat hy U in sijn heylige bewaringe wil nemen. Gedaen tot Parijs, den 27 September 1680.

Geteeckent

LOUYS.

En lager

De Lomenie.

[Num. 2.]

Eed van den Hartogh Mazzerini als Groot-Bailliuw.

WY sweeren in de Naem van den Koningh van Vranckrijck en Navarre, en voor ons in 't particulier, gelijk als Groot-Bailliu, dat wy t'eenemaelfsullen observeren, 't geen onse Reverfael-Brieven, die wy seer wel verstaen hebben, inhouden, gelijk als van outs; Soo waerlijck helpt ons Godt, en alle sijn Heyligen.

[Num. 3.]

WY Armand Carel, &c. verklaren, dat, het aen den Koning beliest hebende, om ons met het Ampt van Groot-Bailliu, of Opper-Landvoogt, van de Provinciale Bailluagie van Hagenaw te voorsien, ten eynde de selve te houden, besitten, exercerceren en genieten, met de eeren, preëminentien, emolumenten, &c. gelijk als de voorgaende Groot-Bailliuwen, en bysonderlijck de Paltz-Graven aen den Rijn en de Aerts-Hartogen van Oostenrijck, hebben gehad, wy den corpolen Eed hebben afgeleyt, om te maintineren, gelijk wy door dese tegenwoordige beloven te protegeren en beschermen, op 't beste, als ons mogelijk sal zijn, als Groot-Bailliu, de eerlijcke Provoosten, Burgermeesteren, Raden en Recht-bancken van de Keyserl: Stadt van behorende tot de Provinciale Bailluagie van Haguenaw, tegens alle onrecht, violentien en infractien van haer Rechten, met toefegging, dat wy haer niet sullen troubleren in haer Immuniteyten omtrent het Rijck, Vryheden, oude Costumen, Brieven van Gratie en Privilegie, en alle andere, die zy voor desen hebben bekomen, of noch in 't toekomende souden kunnen krijgen, indien zy aen de Rechten van den Koning, die door 't Tractaet van Munster zijn afgestaen, niet prejudiciabel zijn, &c.

Extract

[Num. 4.]

Extract uit het Protocol van de Nimweeghse Vrede-Handelinge van de Keyserlijke Gezanten, den 30 December, Anno 1678.

DE Heeren Franse Ambassadeurs hebben door den Heer Mediateur Jenkings op 't achtste Articul van 't Keyserlijck project geantwoort : Dat Vranckrijk in dese Plaetsen geen nieuw Recht pretendeert, maer dat hier met het verkregen Recht, by 't Munsterse Tractaet, te vreden is, en dat dit Articul, als men hier dit fundament van de Vrede, (tot Nimwegen) door Gods genade staende gesloten werden, sal maken, gepresupponeert werdt, overtollig te zijn.

[Num. 5.]

Verbael van de Keyserlijke Ambassadeurs, die tot Nimwegen geweest zijn, over de Vrede-Handelinge aldaer.

Doorluchtigste Keyser, Koning en Heer, Aldergenadigste Heer.

NA dat het uw Keyserlijke Majesteyt belieft heeft het Antwoord van den Alder-Christelijcksten Koningh, den 10 October laetstleden aen de Rijckx-Vergadering tot Regensburg geschreven, ten dien eynde ons te communiceren, op dat wy, tot sijn en de Staten van 't Rijck, meerder informatie souden vertoonen dat geene, dat de Nimweegse Acten en onse Handeling daer in berispen, soo verblijden wy ons bysonderlijk over die vryheyt en glorie, die uw Keyserl: Majesteyts Ministers voornamentlijk altijt overgebleven is, dat zy te gelijk U behagen, en de waerheyt spreecken kunnen.

Dit is by-na 't kort begriip van 't Antwoord van den Alder-Christel: Koningh, dat hem door de Westphaelisse Vrede van 't Rijck wel duydelijck gecedeert is alle dat gene, dat van Vranckrijk in 't Rijck geoccupeert was, en dat, niet-tegenstaende dat van ons, onder pretext van een voor desen aengenaem Arbiterschap, eenige voorname Hooft-stucken van de selve gedebateert en lang hier en daer geventileert zijn geweest, eyndelijck evenwel, soo om de gerechticheyt van de saeck, als om de instantien van de Ministers van de Princen van 't Rijck, die de periculen van een grooter quaet door den Oorlogh nader gekomen waren, dat alles van ons afgestaen was; en dat daer door, na dat voornamentlijk door die afstandt de Vrede verkregen, en men door de Vredens-Wetten van Vranckrijk volkomentlijck voldaan was, het te minder met een goede trouwe over-een soude komen, daer alle Nimweegse Acten van 't Rijck geapprobeert zijn; indien men die geene, die de Verschillen, door de Vrede begraven, niet sonder convulsie van deselve, weder soecken op te halen, eenig plaets of gehoor verleende. Vorders, indien eenige Princen of Staten van 't Rijck geloven, dat haer iets anders ontnomen is, als dat door de Westphaelisse Vrede en wettige handeling van Vranckrijk altijt gevindicteert is, dat men als-dan de oversiening van dat geene, dat door de Koninglijcke Commissarisen gepronuncieert is, niet moet weygeren; 't welck alles, niettegen-

staende het op onware presuppooften en beginfelen geheelick steunt, soo moeten wy echter niet anders van den Alder-Christel: Koningh dencken, als dat deselve dese dingen, om de glorie van sijn Naem, de heyligheyt van 't publijk Verbond, en de rust van de Christen Werelt, sekerlijck niet doen soude, indien hy van dit alles, en de waerheyt van de saeck self, ten vollen geïnformeert was.

Want voor eerst; wat de Munsterse Vrede aengaet, gelijk in 't Instrument van de selve van §. *Primo quod supremum Dominium* tot §. *Teneatur Rex Christianissimus*, speciael en klaer geëxpresseert is, wat Vrankrijck door de selve eyndelijk is gecedeert, soo kan niemant twijffelen, dat sodanige Cessie, tot iets anders, daer in niet uytgedrukt, door eenig Recht geëxtendeert kan werden.

Maer soo ver is 't er van daen, dat die Cessie, of de Vasallen van de 3 Bisdommen van Metz, Toul en Verdun, dewelcke buyten haer district immediatelijck aen 't Rijck subject zijn, of 't geheele Elzas begrepen heeft, dat deselve veel eer tot de Bisdommen en der selver district expres gelimiteert is, ja self in 't gemelde Vredens-Instrument niet alleen de meeste van haer Vasallen, door toestemming van Vranckrijck, in die staet, daer sy voor den Oorlogh in geweest waren, door verscheyde Articulen sig gerestitueert vinden, maer oock dat, behalven de Domeynen en Rechten in der Elzas, van 't Doorluchtige Huys van Oostenrijck aen Vranckrijck gecedeert, alle de andere Staten en Domeynen in beyder Elzas, immediatelijck aen 't Roomse Rijck subject, §. *Teneatur Rex Christianissimus*, van de Cessie klaer en met namen geëxcipieert zijn, met die expresse Wet, dat zy in die Vryheyt en possessie van Immedieteyt wegens 't Roomse Rijck, dewelcke zy wel eer genoten, van Vrankrijck gelaten souden werden, als die geen meer Koningl: superioriteyt op haer pretendeerde, maer met die Rechten, die aen 't Huys van Oostenrijck specteerden, en aen Vranckrijck gecedeert wierden, te vreden most zijn. Dese soo expresse Limitatie van de Cessie is also sekerlijck openbaer, als'er eenige plaets of gedaente van Vranckrijck overigh kan zijn, dat men de Staten, immediatelijck aen 't Roomse Rijck subject, waer over men soo expres geaccordeert is, dat men haer in haer Immedieteyt wegens het Rijck en in haer Vryheyt soude laten, en noyt over haer eenige Koningl: Macht gebruycken, nu eyndelijk van 't Roomse Rijck soeckt af te scheuren: Want waerom soude van den Keyser en 't Rijck, tot conservatie en Immedieteyt wegens 't Rijck, voor deselve soo sorgvuldig gesorgt zijn, indien zy door 't gem. Traetaet van 't Rijck onder 't Franse Recht ende Gebiedt gebracht waren? Waerom soude door kracht van die selve Vrede verscheyde Steden, Kasteelen en Sterckten, die Vranckrijck nu weder in-neemt, wel eer van hem gerestitueert en verlaten zijn geweest, indien dit alles door deselve Vrede aen Vranckrijck getransfereert was? Waerom eyndelijk soude Vranckrijck de demolitie van de Fortificatien van Benfelden, de Neutraliteyt van de Stadt Zabern, de vrye Doortocht van sijn Volck, en andere diergelijcke saecken, met soo veel voorsichtigheyt gestipuleert hebben, indien den geheelen Elzas aen hem gecedeert was?

Niets contrarieert oock de dispositie van 't selve §. *Teneatur Rex Christianissimus*,
en

en op 't eynde daer by gevoegt de Clausula : *Ita tamen*, Want met het bovenste §. *Primo quod supremum Dominium*, en 't volgende is het Landgraeffschap van der Elzas en Zundgauw, te gelijk met de Bailluage van Hagenauw, gelijk het feer Doorl: Huys van Oostenrijck dat beseten had, van den Keyser, 't Rijck, en het Huys van Oostenrijck aen Vranckrijck gecedeert, met dit onderscheyt evenwel, dat al dat geene, dat het Huys van Oostenrijck van den Keyser en 't Rijck, door 't Recht van 't Vafalschap en subjectie, erkent had, met het hoogste en directe Gebied aen Vranckrijck getransmitteert soude werden. Niet onnut voorwaer §. *Teneatur Rex Christianissimus*, waer door Vranckrijck gelaft wiert met die Rechten, die tot het Huys van Oostenrijck specteerden, geheelijck te vreden te zijn, waer by dese Clausul gevoegt is, dat, namentlijck door dese Declaratie, niet soude verstaen werden iets ontrocken te zijn van dat Recht van 't opperste Gebied, 't welck den Keyser en 't Rijck op de Oostenrijckse Domeynen, aen Vranckrijck gecedeert, en niet aen 't Huys van Oostenrijck, toequam, en aen Vranckrijck door een hoger Paragraeph getransfereert was.

Den Alder-Christel: Koningh heeft beloofd 't geceffeerde van 't Huys van Oostenrijck met 3 Millioenen, Tours-Geldt, op eenigerley manier te compenseren, en te gelijk twee derden deelen van 't vreemt Geldt van de Kamer van Einshesheim op sich te recipiëren, in welck alles ten minsten eenige mentie van de refterende Staten en de Domeynen, die de Leenen van de drie gecedeerde Bisdømmen erkennen, indien der selver Domeynen te gelijk met het Landtgraeffschap van der Elzas en de geseyde drie Bisdømmen afgestaen waren, gemaect soude zijn; noch men moet oock niet meenen, dat dese alle, voornamentlijck sonder eenige compensatie of mentie van haer, in soo een wonderlijcke vervremdinge, stillwijgent toegestaen souden zijn, of dat men in het Accoort maecten, sulckx de Fortuyn en Conditie van soo veel immediete Rijckx-Staten, geacht soude hebben.

Daer by komt voornamentlijck, dat de Ambassadeurs en Gezanten, soo van U Keyserl: Majesteyt als 't Rijck, tot de Westphaelste Tractaten, niet alleen dickwils, in presentie van de Mediateurs, so aen de Franffe als Sweedse Ambassadeurs, maer oock uyt de naem van dit geheele Rijck, om alle ambiguiteyt weg te nemen, op den 29 Septēber 1648, St. N. (en dien-volgens oock voor dat de Vrede ondertekent was) door een Brief aen den Alder-Christel: Koning geschreven, en door een onveranderlijcke Declaratie (gelijck zy die noemden) solemnelijck geprotesteert hebben, dat noch het Keyserlijcke Ambassaetschap, noch zy, door de Cessie van het Landgraeffschap van der Elzas, te gelijk met Zundgauw en de Bailluage van Hagenau, nevens de drie Bisdømmen en der selver Districten, meer Recht aen Vranckrijck transfereren konden noch wilden, als 't geene het Doorl: Huys van Oostenrijck wel eer toe-gekomen had, en 't geen de Biffchoppen in de voorseyde Bisdømmen beseten hadden: Want het kan niet bestaen, dat door haer Bisdømmen van haer ontnomen kan werden dat geene, dat zy niet door ontfanging, noch door ontleeninge, maer door haer Recht behouden.

Met dese meening is de Vrede geslooten, en anders is'er niet van de Accoord-makers verstaen, gelijk uyt het Neurenbergs Executions-TRACTAET van de Munsterffe Vrede klaerlijk blijkt, dat van Vranckrijck, door kracht van de executie van de gem. Vrede, de meeste Plaetsen in der Elzas, ja self van de 10 vereenigde Elzasse Steden, behalven de twee Hagenau en Landau, alle de andere, die hy nu occupeer, als met namen, Gersmersheim, Madeburg, Alzey, Dachstein, Mompelgard, &c. aen 't Rijck gerestitueert zijn.

Het is al te frivoool, 't welck wy onlangs verstaen hebben, dat van eenige Franse Ministers hier tegens ingebracht wert, namentlijk, dat Vranckrijck op die tijdt, als men over de executie van de Westphaelffe Vrede gehandelt heeft, meest door civile Tweedracht geturbeert is geweest: De oprechtigheyt van de Verbonden moet voorwaer grooter zijn, als datze door sulcke gefochte Redenen verfwackt werde: 't Neurenbergs Reces is soo wel van sijn Alder-Christel: Majesteyt geratificeert, als de Munsterffe Vrede self; en gelijk Vranckrijck niet begeerde, dat hem, het geene hy hier door verkregen had, uyt dien hoofde, dat het Rijck, ten tijde van de Handeling en gesloten Westphaelffe Vrede, door inwendige Tweedracht gefepareert was, ontrocken soude werden, also is 't voorwaer oock onnut, dat, tot bespotting van 't Neurenbergs Executions-Reces van de Nimweegse Vrede, de Burgerlijke Oorlogen van Vranckrijck voorgewent werden.

En voorwaer Vranckrijck heeft niets van dat geene, dat hy nu op een nieu invadeert en occupeer, door de Westphaelffe Vrede voor desen gepretendeert, ja hy heeft self met die selve Staten van 't Rijck, die hy nu tot Subjectie en Homagie dwingt, oock na de geslooten Munsterffe Vrede, bereyts dertigh en meer Jaren gehandelt, en de selve zijn, sonder dat haer oyt die possessie benomen is, tot de Rijckx-Vergaderingen geroepen, en hebben in de selve altijdt, in presentie van den Franssen Plenipotentiaris, sonder dat hy daer iets tegen seyde, het Recht van Stemming en Sittinge genooten, in de Rijckx-Collecte gecontribueert, en in Twist-saecten geen als des Rijckx-Rechtbancken erkent; en als in 't Jaer 1661, zijnde soo veel Jaren na de Westphaelffe Vrede, door de 10 vereenigde Elzasse Steden, niet over de staet van de Immediteyt, maer alleen over de form van den Eed, wegens de Bailluage van Hagenau, te doen, en daer na 't volgende Jaer op 't Stadhuys van Metz door de Vasallen van de drie boven-gem. Bisdommen, aen 't Rijck immediatelijk subject, eenig Verschil gmoveert wierdt, soo is 't selve niet alleen door tusschen-komen van den Keyser en 't Rijck aen Arbiters, uyt het selve Rijck van beyde zyden geëligeert, geremitteert en van haer ten deele gecedeert, maer den Alder-Christel: Koning heeft oock self in 't begin van dat Arbiterschap door sijn Plenipotentiaris, den Heer de Gravel, in de volle Rijckx-Vergadering tot Regensburg den 23 September 1667, St N., verklaert, dat het sijn Koningl: Majesteyts intentie niet was, dat den Eed van getrouwigheyt, dewelcke hy door kracht van de Bailluage van Hagenau, aen hem gecedeert, van de gemelde Steden exigeert, soo geëxpliceert werde, dat dat oock tot de Immediteyt, dewelcke door 't Munsterffe Tractaet die Steden wel expres behouden hadden, geëx-

tendeert soude werden; En dat den Hr. de Gravel ook vorders selver, door de naektheit van de saek overtuygt, verstandelijk erkent heeft, want dat'er geen andere Domeynen onder de Cessie van 't Landtgraeffschap van der Elzas konnen verstaen werden, als die het Huys van Oostenrijck gehad heeft, is uyt sijn meening aen sijn Koning, den 25 Augusti 1661 overgesonden, en onlangs onder andere Registers van hem tot Trier gevonden, klaer te sien.

Maer het wonderlijkste van allen is, dat oock die Staten van 't Rijck, die niet alleen door toestemming maer oock suffragatie van de Franssen, met namen en expres door de Westphael'sse Vrede, in haer Domeynen en territoriale Rechten, de welcke zy voor den Oorlogh genoten hebben, gerestituert zijn, de selve alle, en self van die geene, die noch de Leenen van de Bisdommen erkennen, noch in der Elzas gelegen zijn, nu van de gem. Franssen, onder pretext van de selve Vrede, ontnomen werden: Als by exempel den Doorl. Ceurvorst Palatijn, den Bisschop van Spiers, te gelijk met de Praefecturen van Weyssenheym, aen hem al eenige Eeuwen geincorporeert zijnde, de geincorporeerde Abdy van Prume, de Graven van de Paltz, Tweebrugge, en Veldens, de Marck-Graven van Baden, den Hartog van Wurtemberg, Mompelgard, de Prins van Salms, en de andere Rhijn-Graven, de Graven van Nassauw, Hanauw, Lechningauw, Zaarburg, en meer andere, welcke alle de Westphael'sse Vrede in die staet, waer in zy voor den Oorlog geweest waren, met uytgedruckte Paragraphen, doch voornamentlijk door suffragatie van Vranckrijck, herstelt heeft, en de welcke hy alle het selve, onder pretext van de gem. Vrede, weder ontnemt. 't Welck van ons breder, als onse Institutie specteerde, en meest om die oorfaek gerepeteert en geduceert is, 't geen oock uyt de Tabellen van de Nimweegse Vrede blijkt, dat daer de Munster'sse niet anders als woordelijk, alleen de commutatie van Fryburgh met Philipsburg geëxcipieert, geïnsereert was, in alles en elck bysonder voornamentlijk geconfirmeert en gedemonstreert is, dat het daer soo ver af is, dat door de Munster'sse Vrede aen Vranckrijck iets van dat geene, dat hy nu onlangs geïnvadeert heeft, gecedeert is; dat het meeste van 't gecedeerde, veel met namen uytgefondert, die Heeren, die hy nu 't selve ontnemt, als doen door kracht van de selve Vrede van Vranckrijck gerestituert, veele van Vranckrijck self, door kracht van de executie van de selve Vrede, aen 't Rijck wedergegeven, en alles, tot de laetste mouvementen van 't Rijck, geconserveert is; en by gevolg is 't seer evident, dat het ydel is, dat men nu eyndelijk, om 't selve van 't Rijck weder af te scheuren, hulp en pretext van de Nimweegse Tractaten neemt.

Want gelijk van de Franse Ambassadeurs, (als de Acten op der selver Propositionen den 3 Maert 1677, en 15 April respectie 1678, ons door de Mediateurs gecommuniceert, om op alle manier de restitutie van de Westphael'sse Vrede met het Rijck staende gerestableert te werden, sonder eenige andere Declaratie of Immutatie van de selve, als ons de keur van Fryburg of Philipsburgh overgelaten soude werden, getuygen,) verfocht, en niet anders in de geproponeerde Vredens- Articulen van den 24 November 1678 geïnsereert is, soo is daer na de Vrede sonder iets anders aengegaen en gesloten.

Wy

Wy loochenen niet, dat van ons soo wel, als van de Fransse Ambassadeurs, in de projecten, den 24 November en 6 December 1678, respectie aen de Mediateurs geëxhibeert, meer Articulen geproponeert zijn, als daer na in 't Vredens-Instrument geïnscreeert zijn, maer geen van beyde de Partyen heeft doen gedacht, dat die emissie daer na als een Renunciatie geacht soude werden, gelijk Vranckrijck het 3 Articul van 't gem. sijn project, en eenige andere by gedane, die hy den 15 December 1678 geëxhibeert heeft, sustineert te zijn, want alhoewel geen van deselve daer na in 't Vredens-Instrument geïnscreeert zijn, soo zijn zy echter door haer eygen Authoriteyt en kracht geëxecuteert.

En voorwaer daer werdt veel gehandelt, dat niet geperfecteert wert, en het selve is by alle Volckeren gebruyckelijck, en expres door de Mediateurs, tusschen ons en de Fransse Ambassadeurs, gelijk de Protocol klaer toont, geaccordeert, dat het geene door Handelaers voor de volkomen perfectie geseyt was, voor niet geseyt, en dat gedaen was, voor niet gedaen soude geacht werden.

Wy hadden in ons project onder anderen geïnscreeert het Articul, om de Controverfien tot een aengenaem Arbiterschap te voren te remitteren, aen de reden en gerepeteerde contestation van den Alder-Christel: Koning door een van de Ceurvorfien, soo in het Hof van Uw Keyserl: Majesteit, als in de publijke Rijckx-Vergaderingen tot Regensburg conform; 't welck wy niet anders of niet eer 't selve geomitteert hebben, voor dat de Fransse Gezanten, dewelcke bereyts al geseyt hadden, over sulx niet geïnformiert en geïnstrueert te zijn, door de Mediatie van Engelant, den 30 December 1678, expres verklaert hadden, dat haer Koning geen ander of meer Recht op die Staten of Plaetsen, die in 't achtste Articul van ons project geëxpresteert zijn, pretenderen soude, als dat hy door de Munsterse Vrede verkregen had, en derhalven dit Articul konde uytgelaten werden, als men dit, om een fundament van de Nimweegse Vrede te maken, præsupponeerde.

Niemant heeft voorwaer in dien tijt gedacht, dat, door de emissie van dat Articul, ons project, van 't renoveren van de Arbitratie en 't Recht daer door, door de Partyen gesocht, gerenuncieert soude werden, veel min, dat soo veel en verscheyde im mediate Staten en Landen, Territorien en Rechten, door de Westphaelsse Vrede, en daer na altijd in 't geheel van 't Rijk soo forgvuldig geconterveert, met een slag aen Vranckrijck getransfereert souden werden: Wy hebben voorwaer die gedachten noch macht gehad, noch wy zijn soo milt niet voor een ander met ons self te vergeten, dat wy dat geene, dat van de Fransse Ambassadeurs noyt is geëyscht, gelijk oock uyt de voorseyde Acten blijkt, sonder ordre van Uw Keyserl: Majesteit, sonder voorweten van 't Rijk, en sonder Consent van de geïnteresserte Staten, vrywillig souden afgestaen hebben.

De Fransse Ambassadeurs souden voorwaer niet genegligeert hebben, indien de uytlating van het bovenstaende, of oock een ander Articul, in plaets van Renunciatie, gehouden of geaccepteert was, om ten minsten eenig teecken van sodanige Renunciatie, in het Vredens-Instrument, over te laten, in te voegen, also in 't selve geforgt is voor een seer nauwe en nette expressie van veel geringer faken,

ja zelf van de minste woorden, want het soude immers onnut zijn, soo lang en soo sorgvuldig over een seecker Formulier van Accoort te handelen, indien men, als 't selve volbracht was, tot de eerste projecten van beyde de zyden, en verscheyde onder het handelen over en weer geproponeerde of geomitteerde saecken, de meesten tijdt onseecker, komen moest: En voorwaer dat niet, maer de Vredens-Tabellen self, die van Uw Keyserl: Majesteit en 't Rijck, gelijk oock mede van den Alder-Christel: Koning, door de exemplaren van Ratificatie hier en daer geïntereert en geratificeert zijn, zijn voor de nakomeling, die alle het andere niet weet, tot een Verbont en Regel: maer nu, also door het tweede Articul van het Instrument van de Nimweegse Vrede-handeling simpelick de Munsterse Vrede in alles, in 't geheel en elck bysonder, geconfermeert is, als daer deselve wel expres ('t welck wel genoteert moet werden) door het Instrument van de Nimweegse Vrede vermindert is, soo werdt echter diergelijcke vermindering of verandering, hoedanig deselve zy, over dat geene, daer de Questie over is, in 't geheele Instrument van de Nimweegse Vrede niet also geëxpresseert gevonden, gelijk nader in 't 27 Articul van 't selve wederom met klare Woorden alleenlijck herhaelt wert, dat wegens de Westphaelse Vrede, in alles in 't tweede Articul geconfermeert, van beyde kanten alles ter goeder trouwe gerestitueert en geëvacueert moest werden, so is 't openbaer genoeg, dat daer van geen andere Desistentie, Renunciatie of Cessie, hoedanig de selve zy; voornamentlijck van sulck een enorme, niet gedacht is, maer, op dat'er geen twijffelachtigheyt mocht overig zijn, soo hebben wy mee expresse woorden aen de Fransse Ambassadeurs, en op de beschreve Handelingen van de Ambassadeurs, twee dagen voor de Vrede ondertekent was, solemnelijck geprotesteert, dat door de boven-gem. omiffie van dat Articul, in ons project tot renovatie van de Arbitratie geïntereert, in 't minste niet van de Rechten van 't Rijck vermindert, maer veel eer, dat de selve in de Munsterse Vrede, op het eenige steunsel van de Nimweegse gefondeert zijnde, geïntereert en geconferveert sullen werden.

Deze protestatie self (met welke de Vrede gesloten en ondertekent is, na dat desen in de Declaratie van 't Rijck, door dewelcke Uw Keyserl: Majesteit van de Staten van 't Rijck versocht is, uyt sijn en des Rijckx naem de Vrede te ratificeren, niet alleen met expresse Woorden gerepeteert is, maer oock de Ratificatie van Uw Keyserl: Majesteit, daer na gevolgt, sig verder hier aen refereert; welke te gelijk met die van de Fransse Ambassadeurs door ons den 19 April 1679 overgegeven is, en met een Exemplaar van de Ratificatie van sijn Alder-Christel: Koningl: Majesteit) doet aen ons bliken, dat op dit Fondament de uytlating van dit of een ander Articul, als een Renunciatie of schadelijcke afftant, kan gehouden werden.

Hier by komt, dat de designatie, van 't gene Vranckrijck cederen moest, den 12 Juny 1679, van ons aen de Fransse Ambassadeurs geëxhibeert, klaerlijck toont; dat'er geen intentie geweest is, dat dat geene door de Vrede aen Vranckrijck gecedeert soude werden, dat even door ons expres door kracht van de Vrede geëyscht was. En alhoewel in het Executions-Reces dit alles niet specialijck geïntereert is;

daerom, om dat de Franſſe Ambaffadeurs ſeyden van alles ſoo ſpecialijk niet geïnformeert te zijn, ſoo is'er echter expreſſe geaccordeert, dat van Vranckrijk aen 't Rijk generael alles gereſtitueert moſt werden, dat hem door de Munſterſſe en Nimweegſe Vrede niet toe-quam, na dat bereyts van te vooren door beyderzyds Mediatien een expreſſe reſervatie gemaect was, dat wy van de geſeyde geſpecificeerde deſignatie, van 't gene gereſtitueert moſt werden, ſoo weynig deſiſteerden, dat wy begeerden, dat het Kasteel van Waſſenheym, tot de Stad Straetsburg horende, daer by gevoegt ſoude werden.

Soo ver is 't daer van daen, dat de Franſſe Ambaffadeurs iets hier tegen geſeyt hebben, dat ſy in 't nu meermael gem. Executions-reces eerſte Articul, onder die Plaeſfen van 't Rijk, uyt de welke geſtipuleert is, dat Uw Keyferlijke Majesteit ſijn Troupen ſoude doen vertrecken, twee ſelf uyt de vereenigde Rijckx-Steden in der Elzas, namentlijk, Landauw en Kroon-Weiſſenberg, expreſſe gereceneert hebben, en derhalven oock erkent, dat de ſelve aen 't Rijk toebehoorden; ja zy hebben oock den Biſſchop van Straetsburg, over welckers Territorien de ſuperioriteit Vranckrijk ſig nu niet minder als over die van andere Staten van der Elzas aenmatigt, door het Nimweegſe Tractaet, niet als een Onderdaen van Vranckrijk, maer als een Vriendt en Geconſedereerde, de welke, als een immediete Prins des Rijckx, te gelijk met de Sitting en Stemming in 't Rijk, oock het Recht van alliëren toe-quam, op den 23 Auguſti 1677 door beyderzyds Mediatie verklaert, en daer door hebben zy, op dat des ſelfs Miniſter tot de Vredens-Tractaten onder de Geconſedereerde van Vranckrijk geadmitteert mochte werden, ſeer inſtantelijck verſocht; en daer na is oock in de Vrede ſelf veraccordeert, dat de ged. Biſſchop van Straetsburg, te gelijk met ſijn Broeder en Neef, in haer oude Staten, Rechten, Seſſien, Stemmingen, Leen-Goederen en Onder-Leen-Goederen, en alle anderen, hoedanige deſelve mogen zijn, de welke zy voor de verlatting genoten hadden, niettegenſtaende, maer gequiteert zijnde alle Acten, Contracten en Decreten, die daer tegen genomen mochten zijn geweest, volkomentlijk gereſtitueert ſouden werden.

En daer door hebben de Koningl: Judicia van de Kroon van Vranckrijk, over dit en alle het andere, 't welke het ſelve beſloten had met een vercierde ſchijn van 't Recht van Metz en Briſac toe te ſchrijven, beter geacht het gepretendeerde Fondament van haer Sententien op de Weſtphaelſſe als op de Nimweegſe Vrede, of aen ons geïmputeerde Renunciatie, te doen ſteunen, niettegenſtaende het laetſte meerder als het eerſte moet behouden werden.

Vorders het geen in de Brieven van den Alder-Chriſtel: Koning gevoegt werdt, dat wy tot die Renunciatie door de inſtantien van de Miniſters van de Princen van 't Rijk, dewelcke de periculen van den Oorlog wat meerder gedrongen hadden, voornamentlijk gepermovereert zijn geweest, ſteunt voorwaer op geen grooter Fondament als de Renunciatie ſelf, want geen van de Princen of haer Miniſters, hoewel zy de Vrede ſochten, hebben, onder de naem en pretext van Vrede, begeert een Oorlog, voor alle anderen ſchadelijk aen 't Rijk, en wy, indien zy 't
al

al verfocht hadden, wisten wel, dat ons geen andere Beveelen, als die van Uw Keyserl: Majesteit, tot nut van 't geheele Rijk gedirigeert, in 't Tractaet tot een Regel en richtsnoer geproponeert waren.

Wy roeren nu niet aen het geene in het eynde van de Brief van den Alder-Christel: Koning, om een oversiening toe te staen, gevoegt werdt, want het Rijk, noch de immediate Staten van 't selve, zijn soo slecht niet, dat zy meer de Jurisdicctie van die geene, die de Alder-Christel: Koningh tot sodanige revisie deputeren soude, als die van Metz en Brisac toe souden staen, of dat zy van dese favorabelder Pronunciatie als van de andere sig beloven konnen, want zy sullen beyde boven alle reden even veel in 't decideren van de saeck voor haer Heer doen.

Eyndelijck kan voor een Fondament, na soo veel en soo groote Contraventien van de Staten van 't Rijk, (aen den Alder-Christel: Koning klaerlijck geproponeert, en van de kant van Vranckrijk bedreven, daer in de Brief van sijn Koningl: Majesteit geaffirmeert wert, dat al de Vredens-Tractaten van de kant van Vranckrijk in alles voldaan zijn,) voorwaer niets meer verthoont werden, als waer op dat steunt dat wy in 't selve berispen.

Welckers contrarie, nadien 't uyt het voortgebrachte ende Registers van onse Relatien van Nimwegen gesonden, en door de Vredens-Tabellen self, als mede door de evidentie van de saeck en de Handelingen, openbaer is, soo zijn wy te vreden, dat wy het bevel van Uw Keyserl: Majesteit voldaan hebben, en wy laten het overige, om de swarigheyt van de saeck te verminderen, met recht aen de Staten van 't Rijk, en voor de rest, dat noch overig is, bevelen wy ons met de submissie, devotie en dienst, in der eeuwigheyt aen Uw Keyserl: Majesteit.

Uw Keyserlijke en Koninglijke Majesteit.

't Geen in dese Missive werdt geseyt / dat den Koningh van Vranckrijk aanbieding hadde gedaen / om dese Differenten dooz eenige Gedeputeerden / van wederzijden te noemen / af te doen / bestont hier in / dat den Grabe van Mansvelt / Ambassadeur van sijn Keyserl: Majesteit tot Parijs / na lange aenhoudingen / wegens dese saeck / had verkiregen / dat 'er eenige Conferentien ober dese pretentien gehouden souden werden / gelijk sulckx uyt de nabolgende Propositie / die den Keyserl: Commissaris op de Rijckx-Vergadering tot Regensburg dede / en die wy hier in lassen / om de saeck ten vollen uyt te drucken / blycht :

DEn Hoog-aensienlijken principalen Commissaris, den Hoogwaerdigen Vorst en Heer, Heer Marquard, Bischop, &c. Gevolmachtigde van sijn Roomsse Keyserl: Majesteit, onsen aldergenadigsten Keyser en Heer, tot de tegenwoordige Rijckx-dag, kan aen de voorreffelijcke Raden, Boetschappers en Gesanten van de Ceurvorfsten, Vorfsten en Standen, die alhier vergadert zijn, niet onthouden, dat sijn alder-hoogst-ged. Keyserl: Majesteit van den Heer Grave van Mans-

velt, fijn Gefant aen 't Koningl: Fransfe Hof, onder dato van den 8 en 11 van de voorleden Maent January, advys heeft gekregen, dat hy in fijn laetste private Audientie, over de Contraventien van de Vrede, van den Koningh van Vranckrijk een verklaringe hadde gekregen, en dat den 7 der felfer Maent den Heer Minifter Colbert de Croiffy, die tot de uytheemffe faecken gedeputeert is, hem had gefeyt, dat fijn Koningl: Majesteyt op het voorgebrachte in de laetste Audientie een fonderlinge reflectie hadde gemaect, en dat hy niet meer ter herten nam, als een oprechte Vründ en Nabuurschap aen fijn Keyferl: Majesteyt met der daet te betuygen, tot welckers verfeeckering hy Koning overbodig was eenige Gedeputeerden te noemen, en de felve in een van de Steden van 't Roomffe Rijk, 't ware dan Spiers, Wormbs, Mentz of Franckfort, soo als men met malkander beft soude kunnen accorderen, te fenden, als de welcke Volmacht fouden hebben, om met die van den Keyfer over alle de overgeblevene ftrydigheden te handelen en accorderen. En als hy Heer Grave van Mansfelt hier op vraegde, of dese Deputatie alleen op de Grensfcheyding van 't Brisgauw ('t geen ter felfer Plaets met kleyne moeyten konde gefchieden) aengefien was, of dat aldaer de Rijkx-Standen en Steden, die in der Elzas gelegen zijn, gelijk oock de Gravamina van de gepretendeerde Leen-Luyden, onder de Bisdommen Metz, Toul en Verdun, afgehandelt fouden werden, soo heeft gem. Minifter daer op geantwoort, dat het de meening van fijn Koning was, om de Nimweegse Vrede aldaer in alle Puncten op een vafte voet te stellen, en tot een beftandige rust te brengen: doch wanneer meerged. Heer Grave van Mansfelt hier op verders feyde, dat hy geenfints twijffelde, of des Konings intentie was ten dien eynde mede, dat de nodige Preliminaria tot fulcke Tractaten fouden vervult werden; dat de voorn. Standen en Leen-Luyden van haer opgedrongen Eed ontflogen; en dat aen de twee opgerichte Kamers van Reunion, &c. tot Brisack en Metz, en alle andere Civile en Militaire Officiers, alle Acten van Heerschappye, en andere dadelijckheden, verboden fouden werden, soo heeft ged. Minifter Colbert daer op geantwoort, dat hy dien-aengaende geen bevel hadde, doch daer over fig soude verklaren; en als hy Heer Grave van Mansfelt hem daer op verder de billijckheyte van dese fijne begeerte voorftelde, heeft gem. Minifter gefeyt, dat hy van meeninge was, dat den Koning daer over geen bedencken soude nemen, om aen beyde de voorged. Kamers te beveelen, dat zy van den dag van dese t'Samenkomst, tot het eynde der felfer, met haer reünie fouden ophouden.

Verders bericht hy Heer Grave nochmaels, van den 11 der felfer Maent, dat meergem. Minifter hem op de boven-gefeyde Vragen (na dat hy die aen fijn Koning voor gehouden had) in des felfs Naem wederom had verklaert, namentlijk, dat, voor soo veel als de aengebodene verklaring belangde, fijn Koningl: Majest: in dese meening bleef; dat 1. de felve in een van de boven-genoemde Steden gehouden, en daer alle de overgebleven ftrydigheden, en die na de Nimweegse Vrede ontfaen waren, ge-esplaneert fouden werden; 2. dat in het opfchorten en nalaten van den gedanen Eed fijn Koningl: Majesteyt niet konde bewilligen, also hy meen-

meende, dat sulcx uyt rechtswegen aen hem was geschiet; doch dat hy ten 3. overbodig was, om, van den eersten dag deser Vergadering, alles by beyde Kameren tot Brisac en Metz in de staet, daer het in was, te laten blyven, en met alderhande nieuwe reünien, soo als die de naem mochten hebben, op te houden; 4. dat het oock aen sijn Keyserl. Majesteit soude staen, om sig hier over ten eersten te determineren, en dat hy Heer Grave hem van 't getal der Gevolmachtigden en de Plaets en tijdt soude instruëren, of dat hy selfs, wegens de geen, die derwaerts gesonden soude werden, met Monfr. Colbert de Croissy soude mogen handelen; en ten 5. dat de Koningl. Gedeputeerden, die bevel souden ontfangen, dat zy niets by haer souden ophouden, in 2 a 3 Maenden, wegens dese saeck, tot beyderzyds genoegen, souden kunnen voortkomen.

Vermits nu uyt het selve schijnt te blijcken, als of sijn Koningl. Majesteit van Vranckrijck, wegens de bevestiging van de Vrede, met sijn Keyserl. Majesteit nader wilde accorderen, soo neemt de selve echter in achting, dat in dit gewichtige werck het H. Roomse Rijck en Duytse Natie, so wel in 't generael als particulier, en de Ceurvorsten en Standen, wegens haer eygen Landt en Onderdanen, voornamentlijk zijn geïnteresseert; en derhalven heeft sijn Keyserl. Majesteit my aenbevolen, om dese aanbieding van sijn Koningl. Majesteit van Vranckrijck aen de Ceurvorsten, Vorsten en Standen ten dien eynde voor te dragen, op dat zy niet alleen haer gedachten over dese aengebodene versameling soude laten gaen, maer oock beraetslagen, wie in foodanigen geval daer toe gecommitteert soude werden; gelijk oock waer, wanneer, en op wat wyse dese saeck aengegaen en volvoert soude kunnen werden, ten eynde sijn Keyserl. Majesteit daer in verders konde voorsien, en aen sijn Gezant aen 't Fransse Hof ordres affenden, waer na hy sig in dese saeck konde schicken, &c. Regensburg den 3 February 1681.

Geteekent.

(L.S.)

MARQUARD.

Mer over dese saeck noch een uytspraeck geschiede / bleven de Fransse Troupen in der Elzas de Plaetsen / die zy daer in bezit hadden / fortificeren / en met Dolck gedurig verstercken / soo dat veele meenden / dat de Franssen door dese presentatie maer alleen tijdt sochten te winnen / om zich daer te Lande in goet postuur te stellen / en dan op 't onboozstent het Rijck eenige afbzeuck te doen / terwyl men over 't ander soude delibereren; doch men heeft echter gesien / dat Vranckrijck in 't Dooz-Jaer aldaer niets heeft ondernomen / als alleen / dat men van die kant eenige pretentien op Creutznach en andere Plaetsen maectten / welcke (also den Ceurvorst Palatijn / die Creutznach toequam / 't selve niet wilde obeerghen) van geen gebolg zijn geweest.

Door dat wy verder met dese Fransse presentatie van Handeling voortgaen / moeten wy den Bries / die den Koningh van Engelant al in 't voozleden Jaer aen de Rijckx-Vergadering tot Regensburg / tot Antwoort op de gene / die aen hem

hem den 27 July gesonden was / hier in lassen; de selve bestondt in de volgende Woorden.

Brief van den Koningh van Engelandt aen de Rijckx-Vergaderinge tot Regensburgh.

Aen de Doorluchtigste, Hoogwaerdigste en Hoog-Geboorne Heeren Ceurvorsten, Vorsten en Standen des H. Roomssen Rijckx, en der selver Raden, Bootschappers en Gesanten, die tegenwoordig op den Rijckx-dag tot Regensburgh vergadert zijn, onse respectieve lieve Vrienden en Bontgenoten, zalut:

DOORLUCHTIGSTE, &c.

U We Missive van den 27 July laetstleden, die gy van den Rijckx-dagh tot Regensburg aen ons hebt gesonden, en in de welcke gy te kennen geeft, dat het H. Roomse Rijck onse Mediatie in danck heeft aengenomen, en derhalven voor nodig geacht heeft, ons vriendelijck te bedancken, dewyl door de Vrede van Nimwegen de Algemeene rust (daer wy doen ten hoogsten na trachteden, en ons altijd sullen laten aengelegen zijn) in Europa weder opgerecht is geworden, is ons seer lief en aengenaem geweest: Wy verstaen echter seer ongaerne, dat over de selve Vrede veele misverstanden niet lang hier na ontsaen zijn, en noch dagelijcx ontsaen, 't welck ons te meerder ter herten gaet, om dat wy vernemen, dat men sig op sommige Plaetsen van geweld niet heeft onthouden, maer daer in voortgegaen is, daer ons ten vollen is bekennt, dat van dit Tractaet (waer door de Westphaelste Vrede weder vernieuwt en bekrachtigt werdt) niets kan afgegaen werden, ten zy de Bezitters in haer Recht werden benadeelt, en de Limiten, die door den Westphaelste Vrede gestelt zijn, overhoopgeworpen werden; waer uyt dan onwederspreeckelijck moet volgen, dat hier door een gedurige twist en strijt door 't gantse Roomse Rijck soude ontsaen.

Dewyl het dan, in dese gelegentheyte van saken, aen V. Ld: voor goet geoordeelt is, om onse dienst te gebruyken, en ons daer toe uyt de naem van 't gantse Roomse Rijck te versoecken, soo nemen wy dit versoeck gaerne en gewillig aen, en sullen alle vlijt aenwenden, dat aen ons, tot volvoering van een soo billijck en behoorlijk versoeck, niets ontbreeckt, vermits tusschen ons en onse Koningl: Voorvaderen altijd een seer nauwe Vriendschap met het H. Roomse Rijck onderhouden is geworden, vermits wy met de meeste Ceurvorsten en Standen in een bysonder Verwandschap staen, en oock eensdeels door Bloede, en anderdeels door Swagerschap, en oude Verbonden, die met ons Koningl: Huys gemaect zijn, gelijk oock door eenderley Belydenis des Geloofs van sommige, doch van alle in 't generael door een Algemeene bant, daer toe genegen zijn: want gelijk een yder daer aen gelegen is, dat de Algemeene, en nu tegenwoordigh opgerichte Vrede, door een nieuwe tweedracht niet gekrenckt, noch door de inbreuck van de Nimweegse Vrede, als waer door de laetste Oorlogen en oneenigheden zijn bygeleyt,

geleyt, en de Westphaelfse Vrede vernieut is geworden, benadeelt mag werden, soo sullen wy niet alleen hier toe, maer oock tot de Garantie van de Vrede, die tusschen het Rijck en de Kroon Vranckrijck gesloten is, indien wy behoorlijck daer toe verfocht werden, ons devoir aenwenden; dewyl wy ons altijdt sullen applicueren, om met also grooten yver, als wy tot vereeniging der Partyen, waer in wy ons tot een Middelaer hebben laten gebruycken, hebben aengewent, de Vrede, die nu gesloten is, te behouden en handhaven.

Wat vorders onse intercessie by onsen lieven Broeder den Alder-Christel: Koning belangt, soo hebben wy de selve bereyts voor den Ceurvorst Palatijn, onsen seer lieven Neve, (doen hy noch leefde) wegens eenige beswaringen, waer over hy aen ons klaegde, met behoorlijcken ernst in 't werck gestelt; en wy sullen oock, als de saeck verfocht werdt, sulckx met de beswaringen en Gravamina van andere Ceurvorsten en Standen, dewelke in een bysonder Verhael, in 't afgegane Schrijvens van U Ld: vermelt werden, mede waer nemen; doch op dat wy onse moeyte op een sekerder en duydelijcker kennisse van de particuliere saken, als men door blote vertellingen, en schriftelijke berichten, die de saeck soo nau niet verhalen, kan hebben, mogen grondvesten, zijn wy gesint een ervaren en bequaem Persoon aen eenige Ceur- en Vorsten, en voornamentlijck de gene, die sig wegens de Fransse Pretentien, over de Grensen, (welcke voor desen misschien niet genoeg gelimiteert zijn) meest beswaert vinden, af te senden, op dat die sig van de eygentlijke beschapentheyte der saecken vlytig sal informeren, en ons van den oorsprong en toestant der strydigheden aen den Rijn een volkomen bericht geven, gelijk oock bequame middelen en wegen voorlaen, hoedanigh de selve op het gevoeglijckste kunnen bygeleyt werden, invoegen ons daer door gelegentheyte gegeven sal werden, om onse dienst met te grooter nadruck en voortgang (gelijk wy verhoppen) aen te wenden. Ondertusschen hebben wy 't bericht der beswaringen en U Ld: Schrijvens sonder vertoef aen onsen Afgesant aen 't Fransse Hof over gesonden, en aen den selven ernstiglijck bevolen, dat hy sulckx uyt onsen Naem niet alleen in 't generael, maer oock yder in 't bysonder, gelijk de waerde van 't selve vereyschte, aldaer soude brengen. Vorders hebben wy vast voorgenomen, om 't H. Roomse Rijck in dese saeck te hulp te komen, en voornamentlijck daerom, om dat wy ons soo veel jaren voor een Mediateur, die van alle Partyen gekooren was, hebben laten gebruycken, en ons, tot geving van de Garantie, soo veel te schuldiger kennen, om dat men in de Nimweegse Vrede op onse Nabuurschap, goede Vriendschap, en begeerte tot de Algemeene Vrede, een bysonder opsicht heeft gehad, dewyl daer in is geaccordeert, dat het aen alle Koningen, Vorsten en Republijcken, tot voltrekking en bevesting van alle de Puncten, die in 't Tractaet tusschen den Keyser en Vranckrijck staen uytgedrukt, vry stont, om die te guaranderen. Wy oordeelen, dat het oock onse plicht is tegens den Almachtigen Godt, tegens de Naburige Potentaten, en onse eygen Onderdanen selfs, dat wy den Vrede tusschen 't Rijck en de Kroon Vranckrijck, soo veel als in ons is, beschutten en handhaven, dewyl op dese Vrede soo wel de Westphaelfse Vrede-handeling

deling als de rust, die Europa tegenwoordig geniet, sig daer op, als op haer gront-vest, steunt, in dier voegen, dat wanneer de selve gekrenckt wiert, oock nootwendig de rust der Naburen door een nieuwen Oorlog omgeschut en in 't hoogste ge-vaer gefet soude werden.

Eyndelijck bidden wy den Almachtigen Godt, uyt de grond van ons hart, dat hy sijn Zegen en Genade tot uwe raedslagen en voornemens, tot bescherming van den Alderdoorluchtigsten en Grootmachtigsten Keyser, tot welvaert van 't H. Roomse Rijck; en tot rust van de gantsche Christenheyt, wil geven.

Uw Ld:

Respective lieve Neef en goede Vriend

CAROLUS REX.

L. Jenkins.

De Persoon / die sijn Koningl: Majestejt hier noemt / dat de saecken van de Fransse Pretentien aen den Rijn-Stroom soude op-nemen / was den Ridder Bertie / de welcke / in 't Dooz-Jaer by-kans in alle de Hoven van de Duytse Doozsten gewoest hebbende / in de Sommer / met de Informatien / die hy daer van had konnen bekomen / weder na Engelandt vertroock; doch het effect / dat veele daer van verwacht hadden / is dit Jaer niet gevolgt.

De aanbieding van Branckrijck / om over de boozn. strijdigheden in de Steden Mentz / Spiers / Worms of Franchfort te traeteren / wiert niet alleen by den Keyser / maer oock 't Rijck aengenomen / soo dat men daer aenstonts begon te resolveren / wat Standen booz het Rijck hare Gedeputeerden derwaerts souden senden; eyndelijck wiert goet gebonden / dat het wegens het Ceur-bozstel: Collegie / Ceur-Mentz en Saren; booz 't Bozstel: Collegie / Oostenrijck / Bambergh / Beperen / Paltzlautern / Saren-Mepmar en Brunswijck / en booz de Steden / Ceulen en Regensburg / souden sijn / om haer Gedeputeerden derwaerts te senden: den Keyser verhoor tot sijn Gesanten den Grabe van Rasenberg en den Heer Straetman; en den Koning van Branckrijck de Heeren St. Romain en Harlay; daer was in 't begin wel eenige twist in wat Stadt gem. Conferentien gehouden souden werden / maer eyndelijck wiert Franchfort verhooren; men had wel gemeent / dat gem. Gesanten daer al in Juny gekomen souden hebben / maer wegens eenige tusschen-komende saken was het by later / waer van op sijn tijt meerder: Onder tusschen wiert booz de Rijckx-Gedeputeerden de volgende Volmacht uyt-geschreven.

RYCKX - VOLMACHT.

N Adien des H. R. Rijckx Chur-Fursten en Stenden voor raedsaem bevonden hebben, uyt het midden van haer te verkiesen, welcke die tot bylegginge der

der met de Kroon Vranckrijk swevende differenten, en tot vast-stellinge des Westphaelste en Nimweegse Vredens beraemde minnelijcke Conferentie, van Rijckx-wegen souden by-wonen, en des selfs Interessen waer-nemen, ende daer op in alle drie de Rijckx-Collegien, en specialijck uyt het Chur-Furstel: Chur-Mentz en Chur-Saxen, uyt het Furstel: Oostenrijk, Bamberg, Beyeren, Paltzlautern, Saxen-Weymar en Brunswig, maer uyt het Rijckx-Stedische beyde des H. Rijckx-Stenden Ceulen en Regensburg, daer toe geëligeert en genaemt. zijn. Soo werdt aen deselve van Rijckx-wegen ten sine voorz., uyt kracht deses, volkomen magt gegeven, ten eynde zy hare Gedeputeerden met suffisante Volmacht op den bestemden dag na Franckfurt tot de gem. Tractaten mogen affenden, om aldaer, nevens de hoogaensienlijke Keyserl: Heeren Plenipotentiariissen, te verschijnen, en, conform haer Instructie, het gene te helpen beraetslagen, tracteren en verrichten, wat tot afftellinge aller den Vreden-Instrumenten te wederlopende feytelikheden dienen, en tot bevorderinge der gegraveerde immediate Rijckx-Stenden ende Leden verlangde satisfactie en restitutie, oock gemeyne welvaert en ruste des Vaderlants, gedyen mag. Wat nu met de Kroon Vranckrijk door de selve t'samen, nevens het hoogstged. Keyserl: Gesantschap, sal afgehandelt, gesloten en verricht werden, sulcx sal van de overige gesamentlijcke Rijckx-Stenden binnen seeckeren bestemden tijdt geratificeert, aengenomen en onverbrekelijck gehouden, oock de Gedeputeerde Stenden des Rijckx deswegen geïndemniseert werden. *Signatum Regenspurg, den 1681.*

(L. S.)

*Chur-Furstelijcke Mentzische Cancelerye.**Der Heeren Rijckx-Gedeputeerden Volmacht voor hare Gesanten.*

WY van Gods genade N. N. bekennen hier mede, nadien wy nevens andere Heeren Chur-Fursten, Fursten en Stenden, na den inhoud des op den 29 Maert jongstheen getroffen Rijckx-besluysts, tot die tusschen sijn Keyserl: Majesteyt, onsen aldergenadigsten Heere, ende het Rijck aen d'een, ende sijn Koningl: Majesteyt in Vranckrijk aen d'ander zyde, tot minnelijcke afdoeninge der tegens de Westphaelste en Nimweegse Vredens-Tractaten ontstane beswaerden na Franckfurt verlegde Conferentie, van Rijckx-wegen verordineert en gekosen geworden zijn, oock ons ter eere en besten van deselve daer toe willig verklaert en aangeboden hebben ymant, die in onse Naem en aen onse Plaetse de voorz. Tractaten mede by-woonde, af te senden. Soo geven wy N. N. hier mede volkomen macht, dat de selve van onsentwegen by ged. Conferentie verschijnen, en nevens andere Gesanten, volgens byleggende Instructie, al't gene tracteren, handelen en sluyten helpen sullen, wat tot afftellinge der Rijckx-Stenden, en anderer Leden Gravamina, als oock tot restitutie en satisfactie der gedeposeerde, en anders oock tot conservatie van een bestandige Vrede ende des Rijckx tranquilliteyt en welvaert, gedyen en strecken kan. Wat n. i. dese onse Gesanten alto doen,

handelen en fluyten fullen, dat beloven wy in allen-aengenaem en fy fchadeloos te houden.

I N S T R U C T I E.

OF wel de Roomffe Keyferl: Majestejt, oock Chur-Furften, Furften en Stenden des H. Rijckx fig niets meer laten aengelegen zijn, als dat den met groote bloedstortingē soo dier en moeylijk tot Munster en Osnabrug verworvene en tot Nimwegen jongstbevestigde Duytse Vrede in alle sijne Clausulen oprecht en onverbrekelijck gehouden werde, hebbende door des selfs nauwe observantie en ongesuymde voltreckinge tot dato altoos getracht niemant binnen of buyten het Rijck, tot verweckinge nieuwer onruste, de minste oorfaeck te geven, soo heeft men doch uyt die by de tegenwoordige Rijckx-Vergaderinge ingekomene ende ad dictaturam publicam voor en nagecommuniceerde hoogstbeweeglijke Memorialien en anders vernemen moeten, in wat manier, soo wel de gesamentlijcke in den Over- als Neder-Elzas fig bevindende Rijckx-Stenden en Leden, van der Kroon Vranckrijck Krijgs- en Civil-Bediende veelvoudig beswaert, en nu van het hare heel ontbloot, t'effens van des Rijckx Immedietejt afgehouden en het selve ontrocken willen werden; maer alsoo nu dese tegens de Westphaelisse en Nimweegse Vredens-Tractaten lopende Gravamina van sijn Keyserl: Majestejt, mitsgaders de gesamentlijke Chur-Fursten, Fursten en Stenden des H. Rijckx, aen sijn Koningl: Majestejt in Vranckrijck, so wel door besendinge mondelijck, als oock door afgelatene Schrijven, uytvoerlijck en grondelijck voorgestelt, en daer op, om de voorz. Gravamina uyt de weeg te ruymen, een minnelijcke t'Samenkomst en Conferentie in des H. Rijckx-Stad Franckfurt beliest en aengestelt is, oock deselve van Chur-Mentz, Chur-Saxen, Oostenrijck, Bamberg, Beyeren, Palzlautern, Saxen-Weymar en Brunswig, als mede de beyde Rijckx-Steden Ceulen en Regensburg, is overgenomen geworden, soo draegt men tot de selve het vaste goede vertrouwen, dat sy al't gene, wat tot des Rijckx eere en besten dienen kan, wel fullen waarnemen, oock hare tot sulcke Handelingē affendende Minister en Bedienden daer heen instrueren, dat deselve, by openinge der Conferentie en Propositie, als mede der Handelingē besluyt, verschijnen, en wanneer het anders, met het Koningl: Franffe Gefantschap in pleno te tracteren, nodig zijn mochte, der selver Conferentien, nevens de Keyserl: Heeren Plenipotentiarijssen, gesamentlijken bywonen fullen: maer betreffende den modum tractandi inter se in corpore en in een Kamer aenstellen, en, na aenleydinge des byleggende en veraccordeerde Schematis, hare Sessiones ordentlijcken nemen, oock aen haer zyde al't gene bydragen fullen, wat tot conservatie des Vredens, en afstellinge der opgedachte en andere meerder bereyts bekende, of noch verder van de Stenden selfs by dese Conferentie aenbrengende, ende tot dese materie gehoorende Gravamina, als niet minder der Rijckx-Stenden ende Leden betamende restitutie en satisfactie, eenigfints contribuieren kan. Ten welcken eynde dan de selve bysonder dat geene wel fullen hebben waer te nemen, wat in de opgerechte Westphaelisse en Nimweegse Vredens-

Vredens-Instrumenten in het met de pacifiserende Kroonen Anno 1650. tot Nurenbergh gemaecten Executions-Reces, in die alhier-gehoudene Compromis-Handelinge, in het den 9 Febr. 1680. gedicteerde en daer op aen sijn Keyserl: Majesteit overgegeven Rijckx-goetachten, ende eyndelijck in die aen ged. Kroon Vranckrijck van Rijckxwegen onlangs daer over verhandelde Rijckx-Actis, onthouden is; ten eynde alles, wat tot conservatie des Vredens, en tot der beswaerde Rijckx-Stenden restitutie en satisfactie by-dragen en helpen kan, mogelijkst bevordert werden moge. En dewyl sijn Keyserl: Majesteit sig voorheen aldergenadigst daer heen verklaert heeft, dat des selfs hoog-aensienlijcke Keyserl: Heeren Plenipotentiariissen niets tracteren noch sluyten sullen, 't zy selve te voren met de Rijckx-Deputatie rijpelijk overleyt, en wat te handelen en te doen zy met der selver voorweten en consent belieft wordt, en dien-volgens oock wat met allerzyds goetvinden gesloten wordt, van de Rijckx-Deputatie mede onderschreven werden sal, soo sullen de Heeren Gedeputeerde in desen en in de rest van selfs weten, de verdere nootdrift, oock hoe na, en na de saken in 't een en 't ander sig aenlaten, aen de Rijckx-Vergadering tydelijk en omstandelijcken, om der gerequireerde verdere Instructie ende Ratificatie, te willen berichten.

Alle de Gedeputeerden prepareerden zig middelerwijl / om derwaerts te gaen; doch wy sullen haer nu laten berusten / en met de veraetslagingen / die op meergem. Rijckx-dag verder gehouden wierden / voortgaen.

Gelijck men aen de zijde van 't Rijck gaerne alles in der minne had afgedaen gesien / soo was men oock beducht / dat / by een snixre uytflag / de saecken noch erger souden lopen; inwoegen den Keyser en de meeste Stenden inclineerden / om een Armee op de been te houden; ten welcken eynde sijn Keyserl: Majesteit / als Hoofd van 't Rijck / sulcx aen meergem. Vergadering liet proponeeren / en met een de nabolgende Poincten voorstellen.

1. Dat het aental van 't Volck, 't welck het Rijck op de been soude brengen, om sig daer van tegen alle Aggresseurs te bedienen, soude genoemt werden.
2. Dat men soude stipuleren hoe veel yder Creytz daer toe soude opbrengen.
3. Dat men tot des selfs onderhout een gemeene Kasse soude oprechten.
4. Hoe veel yder Creytz daer toe soude contribuëren.
5. Dat de Krijgslieden niet uyt de gemeene, maer uyt de Kasse van yder Creytz souden betaelt werden.
6. Dat de Wervingen, om geen ongeoeffent Volck te hebben, niet door de Creytzen souden begonnen werden; maer ten
7. Dat de Volckeren door de Standen, die bereyts Krijgslieden in dienst hadden, tot kosten van yder Creytz, overgelaten souden werden.

Hier ober vielen veele Debatten onder de Leden; niet dat de meeste niet genegen waren / om een Armee wegens 't Rijck op te brengen / maer ober 't getal

van de Volckeren / die men soude lichten / en wegens de Poincten / die men in sodanigen gebal / tot dienst van 't algemeene Rijck / soude vast-stellen / also 'er veele waren / die dese en geene boozslagen niet aensonden ; eyndelijck wierdt echter het getal / alschoon sommige het op 60000 Man gehad wilden hebben / op 40000 Man gestelt / en dat het selve / volgens de onder-staende Lijst / gerepartitieert soude werden.

Repartitie van de 40000 Man.

	te Paert	te Voet
Ceur-Rijnffe	600	2707
Over-Saxiffe	1322	2707
Oostenrijckse	2522	5507
Bourgondisse	1321	2708
Franckisse	980	1902
Beyersse	800	1494
Zwabiffe	1321	2707
Over-Rijnffe	491	2853
Westphaelffe	1321	2708
Neder-Saxiffe	1322	2707
	<hr/>	<hr/>
	12000	28000

N. B. Onder welke Ruytery oock 2000 Dragonders moeten verstaen werden.

Daer zijn naderhant noch wel groote deliberatien / ober de boozslagen van de Inquartieringe / betalingh der Soldaten / en 't oprechten van de Rijck- en Creytz-Kassen / geweest ; maer also sulcx het gantsche Jaer niet afgebaen is / en beele Standen geen Instructien daer toe hadden / (waer door oock tot noch geen effect van dese Rijck-Armeer is gevolgt) sullen wy daer mede ophouden / en alleen maer seggen / dat den Heere Grabe van Waldeck / die Velt-Marschalck in dienst van desen Staet is / tot Generalen Velt-Marschalck ober dese Armeer van 't Rijck wierdt verhozen.

Den Keyser / gelijk booz desen gesept is / sijn Hof nu tot Lintz houdende / bezon met dit Booz-Jaer staet te maecten / om na Weenen te vertrecken / also de Pest daer t'eenmael ophielt ; doch eer hy echter derwaerts ging / wiert besloten / dat 'er een by-een-komst / tusschen hem en den Ceurvoost van Beperen / tot Out-Oetingen / of anders Postre Dame van Oeting gesept / gehouden soude werden ; veele wilden / dat het selve soude zijn / om ober de conserbatie van 't Duytse Rijck te spreucken / doch dewijl 'er niets van openbaer geworzen is / sullen wy alleen de Ceremonien / die omtrent die by-een-komst gehouden zijn / hier in lassen.

Den

Den Keyser quam op Dinsdag den 7 Maert / 's abonts ten 6 uren / tot Hof-
 stre Dame van Oeting : op den selven tijdt was den Ceurbozst van Beperen/
 nebens Hartog Maximiliaen en des selfs Gemalinne / op een kleyn Kasteel/
 een uur van daer / gekomen. 's Anderendaegs / ten 11 uren vooz de middag/
 begaben zy zich na Oetingen / en sond den Ceurbozst / 's namiddags ten 3 uren/
 sijn grooten Kamerlingh aen den Keyser / om hem sijn aenkomst bekent te ma-
 ken / en te vernemen / op wat tijdt dat hy hem soude konnen besoecken; gem.
 grooten Kamerlingh bleef seer langh by den Keyser; doch terwijl hy daer was
 quam den Grabe van Walssteyn / Edelman van de Kamer van den Keyser / het
 Compliment van wegens den selven aen den Ceurbozst afleggen : kortz daer
 aen quam daer oock den Grabe Bar / Intendant van de Posten in de Erf lan-
 den / om sulcx wegens de Keyserinne mede te doen. Den grooten Kamerling
 quam eyndelijck weder / en was den tijt / om den Keyser te besoecken / tusschen
 4 a 5 uren bestemt; den Ceurbozst begaf zig daer op in de Karos / die heel ver-
 gult was / en van 6 Paerden wiert getrocken / derwaerts / onder 't gelepde
 van sijn gantsche Hof-houdinge te boet; in 't uytstappen van de Karos wiert
 hy dooz den Grabe van Dietrichstein ontfangen / en buyten de Doort van een
 kleyne Passagie dooz den Keyser self; van daer quamen zy in de Antichambre/
 als de Plaets van de Audientie / dewelcke omtrent een quartier uurs duurde;
 den Ceurbozst doen weder afgezacht werdende / gelijk hy opgelept was/
 ging oock de Visite aen de Keyserinne geben / die hem aen de Deur van haer
 Kamer ontfing. Den Ceurbozst ten 7 uren weder by den Keyser gekomen
 zijnde / soo gingen zy beyde na de Capelle / om de Litaniën te hozen: den Har-
 togh Maximiliaen quam eerst / doen den Ceurbozst / en daer op den Keyser/
 Keyserinne / en de Gemalinne van den Hartog Maximiliaen; in 't uytgaen
 van de Capelle gingen zy alle by den Keyser eten / gelijk zy oock daegs daer
 aen / zijnde Sondag / deden: in 't wasschen van de Handen / gaf den Ceurbozst
 het Serbet aen den Keyser / en Hartog Maximiliaen aen de Keyserinne / waer
 op zy haer aen Tafel setteden; den Keyser en Keyserinne gezeten zijnde / soo
 deed ged. Keyser een teken / eerst aen den Ceurbozst / en doen aen Hartog Ma-
 ximiliaen / om mede te gaen sitten; den Ceurbozst kreegh een Arm-stoel / en
 wierdt aen 't eynde van de Tafel / na de zyde van den Keyser / geplacert / en Har-
 togh Maximiliaen recht daer ober / aen de andere kant; de Keyserinne dede daer
 op des selfs Gemalinne aen sijn zijde sitten; doch zy hadden geen Arm-stoelen:
 Wanneer den Ceurbozst de Gesontheyt van den Keyser dronck / stont hy ober
 eynde / gelijk oock wanneer den Keyser die bescheyt dede; En doen de Tafel op-
 genomen wierdt / stont gem. Ceurbozst op / nam een Serbette uyt de Handt
 van een Dame / en presenteerde die aen den Keyser / om sijn Handen af te dro-
 gen / gelijk oock Hartog Maximiliaen aen de Keyserinne dede. Op gemelde
 Sondag / ten 4 uren na de middag / ging den Keyser aen den Ceurbozst de Visite
 geben; hy quam mede in een Karosse van 6 Paerden / en onder 't gelepde van
 sijn Hof-houding te boet; den Ceurbozst ontfongh hem aen het Doortier van de

Karosse/ en gelejde hem verder; doch/ alshoon hy in die gelegentheit gedurig
 vooz-aen had gegaen/ soo bleef hy aen de Deur van sijn Kamer staen/ om den
 Keyser daer in te laten treden/ en hy quam daer docht niet in/ vooz dat den Key-
 ser/ wel 5 a 6 stappen gedaen hebbende/ hem teekende/ dat hy mede soude
 komen; doch eer hy intrad/ deed hy een groote reberentie. Na dese Visite
 quamen de voozmaenste Heeren van 't Keyserl: Hof/ de een na de andere/ aen
 den Ceurvoost de Visite geven: 's Maendags 's morgens/ ten 9 uren/ quam
 den Ceurvoost weder hy den Keyser/ en wierdt doen van de selve met een De-
 gen/ rondom met Diamanten beset/ en ter waerde van 2 a 3000 Ceus/ ver-
 eert/ en Hartog Maximiliaen met een Bagge van Diamanten: De Keyse-
 rinne gaf 2 Brazelotten aen de Gemalinne van Hartog Maximiliaen: En na
 dat zy doen alle de Misse waren gaen hoozen/ stapten de Keyser en Keyserinne
 in een Karos/ en vertroocken na Lintz/ en den Ceurvoost/ met sijn Gebolgh/
 na Munchen.

Terwijl den Keyser noch tot Lintz was/ wiert van een Accoozt met de On-
 garise Malcontenten/ (welcke in onse voozige Mercurii gewag gemaecht
 is) gehandelt/ dewijl de selve/ om dat zy zig onder de Turckise protectie bege-
 ven hadden/ van de Keyseresse niet ten onder gebracht konden werden: men in-
 clineerde van de Keyseresse zyde hier te meer toe/ om dat men daer door hoopte
 de handen ruymmer/ tot pzeservatie van 't Rijck/ te hebben/ en de Turcken niet
 op den hals te krijgen. Eenen Bisschop Sebestini en de Gedeputeerden van
 gemelde Malcontenten quamen daer op een Keys na Lintz doen/ om met den
 Keyser ober sulcx te spzeeken/ gelijk zy oock deden/ en niet alleen uytwerck-
 ten/ dat er een Stilstant van Wapenen wierdt gestooten/ maer dat oock een
 Land-dagh tot Edenburg/ in Ongarpen/ waer alle Sabamitaes afgedaen
 souden konnen werden/ in Mey gehouden soude werden. Dit wiert oock soo
 achtervolgt; want den Keyser/ in April van Lintz weder tot Weenen geko-
 men zijnde/ begaf zig in Mey ober Luxemburgh en Pieu stad na Edenburgh/
 om daer gem. Land-dagh door sijn pzesentie te faciliteren; sijn Intrede aldaer
 geschiede den 22 der selver Maent/ op de volgende wijze:

1. Den Keyserl: Oversten Hof-Quartiermeester, met veele Hand-Paerden.
2. Den Grave Zezzi met sijn Compagnie.
3. Den Heere Grave Antoni Palfi met sijn Compagnie.
4. Den Grave Feranz Esterhafi Compagnie.
5. Heer Grave Tratzkowitz 3 Compagnien.
6. Heer Grave Paul Esterhafi 4 Compagnien.
7. Heer Grave Budian 4 Compagnien; bestaende dese Ongerffe Compagnien,
 met al hare Edellieden, in 4000 Man, prachtig, met Gout en Juweelen, gekleet.
8. De Keyserlijcke Inspanners.
9. Alle voorname Heeren en Cavaliers, Duytse en Ongerffe Pagien, Officiers
 te Paert, Trompetters, Schalmeyen. en Ketel-Trommen.

10. De

10. De Keyserl: Sadel-knechts, Onder-Beryder en Hand-Paerden, waer onder twee, die Sadel, Toom en Stijg-beugels met Gout en Gesteenten aen hadden.
11. Twaelf Hof-Trompetters, met de Herpauckers.
12. De Ongerffe Heeren Stenden, Hof-Cavaliers en Kamer-Raden.
13. De Keyserlijke geheyme Raden, met het hooge Hof, en de voornaemste Lands-Ampten van 't Ongerffe Rijk.
14. Den Oversten Stalmeeſter te Paert.
15. Zijne Keyserl: Majesteit te Paert, welckers Sadel met kostelijke Diamanten en Smaragden was beset, ter waerde van 100000 Rijcxdaelders.
16. Hare Majesteit de Keyserinne in een Draeg-stoel, nevens welcke de Trauwanten waren gerangeert.
17. Hare Majesteits Oversten Hofmeeſter, den Furst van Dietrichsteyn.
18. De Keyserlijke Edel-luyden.
19. De Trompetters en Herpaucken van de Avantgarde.
20. De Keyserlijke Lijf-Compagnie.
21. De Keyserlijke Lijf-Karosse ledig.
22. Het Hoog-Adelijcke Vrouwen-timmer, in hare gewoonlijke Wagens.
23. De Duytsche Curassiers, en 2000 Ruyters.

De Ongarise Magnaten / of Grooten / verscheenen op desen Land-dagh met seer groote pracht / also sommige wel een Suite van 5 a 600 Persoonen by haer hadden. De Propositie / die den Keyser op gem. Land-dagh dede / bestont in dese Pointen :

1. Om te delibereren op wat wyse men de Malcontenten in rust soude konnen brengen.
2. Also het nodig was, om de Grensen met meer Volck te besetten, hoedanig men 't selve soude konnen doen, gelijk oock Proviant en Munitie derwaerts brengen, en de geruïneerde Plaetsen weder opbouwen.
3. Hoe men best de gewoonlijke Gratuiten soude konnen intrecken.
4. Op wat wyse men de Turcken wegens de Roveryen soude bejegenen.
5. Hoedanig men het tegenwoordige Recht soude vast stellen.

De Ongarise Standen dzongen ten eersten daer op aen / dat'er een nieuwen Palatijn / welck Ampt den Bisschop van Szan eenige tijdt had bedient / en 't selve niet gaerne wilde afstaen / om dat hy 't gebied soo wel in 't Wereltlijck als Geestelijck hadde / mocht verhoesen werden; inboegen sijn Keyserl: Majesteit / om haer in die saeck voldoening te geben / na dat gem. Bisschop van Szan 't selve met een schoone Gratie / op de aenradinge van andere / had afgestaen / den Grave Esterhasi tot Palatijn van Ongarpen verhoor: Hier op wiert doorz ged. Palatijn een Courier aen den Grave Tockely / die 't Hooft van de Malcontenten was / gesonden / om sijn Gedeputeerden niet alleen op den Land-

Land-dagh te senden / maer docht de Szabaminaes aldaer te laten afdoen ; doch gem. Tschely / zig wat verre met de Turcken geëngageert hebbende / sond gem. Courier met een Missive weder te rug / waer in hy vooz gaf : Dat hy hoopte, dat de Stenden de faecken der Malcontenten ter harten fouden nemen, also de selve bereyt waren de Wapenen neder te leggen, en sich onder de gehoorfaemheynt van sijn Keyserl: Majesteit weder in te stellen, onder de volgende Poincten, namentlyck :

1. Dat de Ongerse Vryheynt, volgens het Diploma Regium, dat is de Rijckx-Capitulatie, op nieuw vast-gefelt soude werden.

2. Dat dienvolgende de Vryheynt van de Euangelisse Religie in alle sijn deelen, soo die voor desen was geweest, met het gene daer aen dependeert, soude werden herstelt en verseeckert.

3. Dat den Tribut, die sy aen de Turcken hadden beloof, van wegen het Rijck soude werden betaelt.

Gemelde Missive aen sijn Keyserlycke Majesteit door de Stenden gesonden zijnde / soo antwoorde die op 't eerste Articul : Dat sy, en niet sijn Majesteit, tegens het Diploma Regium gedaen, en het selve verbroocken hadden. Op het tweede : Dat de vrye Religie uyt sijn Majesteits vrye vergunninge, en niet uyt eenige verbintenisse, was toegefaen : En op het derde : Dat dien Eysch exorbitant en crimineel was, en, behoudens sijn Majesteits eer, niet konde ingewilligt werden.

Gelijck als dese Propositionen sijn Keyserl: Majesteit seer tegens de bozst stenden / soo was gem. Graue Tschely aen de andere zijde seer in de weer / om zig met de Turcken en den Dozst van Zevenbergen te verbinden ; want doen den Stilstant van Wapenen geëndigt was / wilde den Tschely na geen prolongatie meer hoozen / maer boegde sijn Macht by gem. Turcken en Zevenbergers / en viel soo in Ongarpen ; doch eer wy verder boozt-gaen / moeten wy hier in lassen / dat den Graef Gabziel Oxenstern / Sweedse Embasé / die na 't Keyserlycke Hof gedestineert was / in July tot Edenburg quam / en aldaer de volgende Propositie / soo wel wegens de Affaires van 't Rijck / als meergem. Malcontenten / ober gaf.

Propositie van den Sweedse Plenipotentiaris Oxenstern aen sijn Keyserlycke Majesteit.

Alderdoorluchtigste, Grootmachtigste en onverwinnelykste Roomse Keyser.
Hoedanig sijn Koningl: Majesteit van Sweden, mijn genadigsten Koning en Heer, tegens uw Keyserl: Majesteit en 't gantsche H. Roomse Rijck gesint is, en hoe veel hy sig daer aen gelegen laet zijn, dat het gene, 't welck tot de rust en seeckerheynt van 't Rijck behoort of dienen kan, beyordert werde, betuygen de merck-

merck-tekenen, welke aen yder openbaer zijn; en welckers verklaring overvloedigh soude wesen, vermits die geen bewyfen van noden hebben, door de groote nuttigheyt, die'er uyt gesproten is. Evenwel nadien het sig laet aensien, al of op nieus een donckere Wolck soude oprijfen, die tot het vorige Oorlogs-onweder, 't welck eerst in 't korte gestilt is, soude konnen uytbreken, soo heeft sijn Koningl: Majesteit, na sijn forgvuldigheyt en liefde, die hy tot de algemeene welvaert en rust heeft, voor hoog-nodig geacht het toetschijnende gevaer by tijts voor te komen, eer het selve met onvergoedelijcke schade grooter werdt, en het Roomse Rijk in het vorige droevigh ongemack wederom gestort werdt. Ingevolge van dien heeft sijn Koningl: Majesteit voor raedsaem gevonden sijn genegene wille, niet eygentlijck aen de meeste Rijckx-Standen, maer bysonderlijck aen uw Keyserl: Majesteit, als 't Opper-Hoofd van 't selve, soo wel schriftelijck als mondeling, door my, als sijn Gevolmachtigde Afgesant, te kennen te geven, gelijk oock de oprechte meening van sijn Gemoet voor te dragen, welke in alles daer in bestaet, dat men voor de gemeene welvaert, met vereenige van yders raedslagen, soude dragen: dat men de Westphaelste Vrede, als waer op de rust van 't Rijk voornamentlijck gegront is, en de welke soo een overgrootte moeyte en vergieting van soo veel Christen Bloets gekost heeft, ongekreuckt soude onderhouden, en alle gelegentheden en occasien, om de selve in te breecken, tijdelijck en allefints afgesneden souden werden.

Gelijck uw Keyserl: Majesteit oock genoegsaem heeft laten blijcken, dat hem dese voorslag van sijn Koningl: Majesteit lief en aengenaem was, soo soude het oock seer troostelijck zijn, indien uw Keyserl: Majesteit genadiglijck geliefde sijn Resolutien, wegens 't wegnemen van de onrusten hier te Lande, aen sijn Keyserl: Majesteit mede te openen, en soude oock niet te twijffelen zijn, of de vereeniging van beyderzijds raedslagen soude een gewenste uytgang krijgen: En door dese gelegentheit verhoop ick, dat my geoorloft sal zijn, om, in gevolge van het aldergenadigst gegeven bevel van sijn Koningl: Majesteit, aen uw Keyserl: Majesteit, met een behoorlijke reiteratie, weder in gedachten te brengen, 't geene den selven aen sijn Keyserl: Majesteit op verscheyde tijden, soo door Missiven, als bysonderlijck door des selds extraordinaris Afgesant den Heer Graef Oxenstern, wegens de Euangelise, die in Ongaryen en de andere Keyserl: Erflanden wonen, heeft laten voordragen. En dewyl dese arme onderdruckte Luyden tegenwoordig grooter hope als noch oyt schijnen te hebben, om uw Keyserl: Majesteits Genade en goetheit te genieten, soo soude ick aen sijn Koningl: Majesteit, mijn aldergenadigste Heer, een seer aengename bootschap brengen, ten opsichte van soo veele Onderdruckten, indien ick hem sulcx konde verskeren, en te meer, indien de selve in de stant, gelijk zy wenschen, en met haer begeerte over-een komt, weder geset wierden, vermits daer door aen uw Keyserl: Majesteit, als aen wiens geluck en ongeluck, welvaert en qualijckvaert, sijn Koningl: Majesteit een groot gedeelte meent te hebben, seer veel goets soude toewassen. Want behalven dat het Koningrijck van Ongaryen, 't welck tot noch de eenige bescherming en Voormuur

van de Christenheyt is geweest, en in 't grootste gevaer gestaan heeft, weder voor een Regel aen de groote Turkse Macht, gelijk voor desen, soude kunnen strecken, dewyl soo veel duysent dappere Krijgs-lyden des selfs Grensen beschutten, en sijn Keyserl: Majesteys Armeen merckelijck verstercken souden, soo souden oock die gene, welke, wegens de vervolging van de Religie in Ongaryen, en de andere Erflanden, tot noch andere gedient hebben, sijn weder in dienst van sijn Keyserl: Majesteit, als haer oprechte natuurlijcke Erf-Heer, gewillig laten gebruycken. Boven dien mag men oock wel dencken, dat op sulcken wyse het getal van de Onderdanen en Inwoonders seer groot soude werden, 't welck niet te onrecht voor de ware gront van een groote Macht en Rijkdom te houden is; doch dese en andere nuttigheden, die daer uyt souden kunnen ontsaen, wil ick liever met stilswijgen voor-by gaen, als uw Keyserl: Majesteit met een ootmoedig verhael van 't gene, dat hem eenig verdriet mocht geven, op te houden; om 't welcke te verhoeden, ick maer alleen dat geene in 't korte sal aenroeren, 't welck my gemackelijck is, om klaer en duydelijck te bewysen; namentlijck, dat de voortplanting van 't Catholijck Geloof veel meer door sachte als harde middelen voortgaet: Want gelijk het werck van onse bekeering niet in ons geweld en macht staet, maer nootfakelijck door de genade en hulpe van den H. Geest moet geschieden, soo is niet t'onrecht te besorgen, dat sig weynig van die middelen, waer door zy de Eeuwige Zaligheyt soecken te bekomen, door dreygingen, dwang, of martelaryen sullen laten afstrecken, te meer, dewyl een Christen sijn vlijt behoort aen te wenden, om liever Have en Goet, Lijf en Leven, in de waegschael te stellen, als aen sijn Ziele schade te lyden. En dewyl sijn Godt de Heere alleen de heerschappye over de Conscientien voorbehouden heeft, soo is het geen wonder, dat men hem meer als de Menschen vreeft. Vorders betuygt oock de ervaring in 't gemeen, dat diergelijcke geweldadige veranderingen in de Religie, waer deselve oock geschiet zijn, noyt een gewenschte voortgang of uytgang gehad hebben, gelijk sulcx de Historien klaerlijck betuygen, en wy aen Vranckrijk een seer vers Exempel hebben, wat voor groote en onverfettelijcke schade uyt diergelijcke Reformatie ontsaet. Indien nu een sulcke geluckige verwisseling en verandering te bekomen mochte zijn, soo was het te wenschen, dat sulcx ten eersten, en sonder vertoeven, aen uw Keyserl: Majesteys Euangelise Onderdanen weder-voer, het welck, gelijk als het aen uw Keyserl: Majesteit en 't gantsche Roomsse Rijck seer nut en voordeelich soude zijn, oock aen sijn Koningl: Majesteit van Sweden, mijn aldergenadigste Heer, en aen alle andere Euangelise en Protestantse Koningen en Standen, niet minder soude behagen.

Waer op uw Keyserl. Majests. genadigste en wilvaerdigste verklaring verwachtende, en my aen uw Keyserl: Majests. aengeboorne Keyserl: goetheit onderdanigst recommanderende, blyve,

Uw Keyserl: Majesteys onderdanigste Dienaer en Knecht

GABRIEL OXENSTERN.

De Sweedse niet alleen / maer oock andere Vorsten / lieten by sijn Keyserl: Majestejt vooz dese Ongarise Malcontenten intercederen ; en 't schein / dat alles ten naesten-by wel afgelopen soude hebben / indien men van beyde kanten iets had willen toe-geven : Van de Keyserl: zijde wiert niet de Geestelijken daer over wel beraetslaegt / maer also die mede haer interest in 't een en 't ander hadden / ging de saeck seer langsaem voort ; want terwijl de Standen tot Edenburgh niet malkanderen raedleefden / en 't een en 't ander expedient voorszoeogen / troock den Grabe Teckely sijn Volck / 't welck uyt 12000 Man bestont / na dat den Stilstant van Wapenen uytgegaen was / by-ten / en viel met eenige Troupen van de selve vooz het Stedeken Buzs / het geen by de Berg-Steden / in Ongarpen / legt ; 't gem. Stedeken / als niet weerbaer / wiert lichtelijck ingenomen / en de besetting / die'er in lag / of gedood of gebangen genomen ; doch gem. Teckely zich daer niet lang derbende vertrouwen / om dat den Grabe Capzara met eenige Keyserl: Volckeren dicht daer by lag / en op sijn bewegingen paste / troock / na dat hy de Plaets uyt had laten plonderen / weder te rug / en bleef op de Turcken en Zevenbergers / die hem tot Secours belooft waren / wachten ; dit wierdt van de Keyseresse te meer geappreheendeert / om dat men / also men de Turcken niet gaern in dit werck gewilthelt sagh / het volgende Maendaet van den Turcksen Keyser sag uyt-komen.

Mandaet van den Turcksen Keyser.

NAdemael de Ongerer, dewelcke den Keyser van de Nazareensche Natie tot haeren Heer hebben aengenomen gehad, van hun eygen Vaderlandt en Kaesteelen door de Duytschen zijn berooft geworden, en daerom hun toevlucht tot onse genadigste protectie genomen hebben ; Soo is 't, dat wy, ter contemplatie van der selver langdurigen ende erbermelijcken toestant, op hun veelvoudig bidden en smeecken, ons eyndelijck in genade hebben gevallen laten, haer van 't Duytsche Jock te bevryden ; om welke reden wy, als onsen getrouwen, dit ons voornemen door den Bassa Caput en den Aga Starra bekent maken, met expres bevel, dat gy Uw ten spoedigsten sult hebben vaerdig te maken, om met de geheele Macht van Zevenbergen (de welcke door die van Wallachien, ende den Bassa van Silistrien, mitsgaders door 13000 Janitsaren en 20000 Ruyters, sonder eenig uytstel sal versterckt werden,) het Ongarische Volck van hun Vyanden te redden, want wy aen haer, om de trouwe, die zy ons zedert betuygt en wy ten genoegen aen haer gemerckt hebben, onse Keyserlijcke Genade en bescherminge belooft hebben. Wy beveelen Uw derhalven nochmaels, dat gy het minste niet versuymen en zult, 't welck tot uytvoeringe van onse goede intentie soude kunnen strecken, op dat het voorsz. verdruckte Volck, door den bystant des Almogenden en hoogsten Godts, uyt het Jock der onbarmhertige en onrechtveerdige Duytschen, hoe eer hoe liever verlost werde. Ondertusschen zult gy aen onse groote Ottomannische Macht van tijdt tot tijdt berichten, wat gy in desen

zult gedaen hebben, en wat'er passeeren sal, en Uw daer-en-boven wel wachten van iets te doen, 't welck onse onvergelykelijke mogentheynt mocht nadeelig zijn.

Den Vorst van Zevenbergen/ Michaël Wasti/ hier dooz aengemoedigt / en gecommandeert / bracht aenstonts sijn Volckeren te samen / en conjungeerde zich daer op / nevens de Turcken en de andere Volckeren / als Wallachers en Moldabers / met den Tschelyp ; doch eer hy echter tegens Ongaryen iets uytboerde / gaf hy een Mandat uyt / waer by hy verklaerde / dat hy sulckx maer alleen dede, om de Euangelise in Ongaryen van haer verdruckinge te verlossen, en niet, om tot schade van 't Christenryck te ageren. Dese Machten / dus te samen geboegt / trocken aenstonts booz 't Stedeken Bezermin / 't welck zy oock in-namen / also de Ongaren niet wilden vechten : doch van hier booz Cabo gerucht / alwaer een bzaef Casteel was / soo konden zy niet meer als de Stad bemachtigen ; inboegen dit gantsche Leger / 't geen eenige wel op 50000 Manschatteden / met groote schande weder most afstrecken / en in een groot getal smolt / soo dooz de laetheyt van 't Jaer / als dat den Keyserffen Generael Capzara / die zich gestadig in sijn boozdeel gehouden had / met Partypen gedurigh eenige afbreuck aen 't selbe dede ; en daer mede gingh de brees / dese men booz soo een machtigh Leger gehad hadde / booz dit Jaer ober aen die kant ; hoewel de Partypen somtijts noch tegens malkander uyt-gingen / en goede Buyt haelden.

Op den Landt-dagh tot Edeburgh (alwaer verscheyde Standen / dooz de lanckheyt van de Vergaderingh / al gebreck aen Gelt hadden beginnen te krijgen / doch 't welck dooz den Keyser / dooz 't geven van eenige Sommen / gemedieert was geworden) had men ondertusschen gedelibereert / om alle de zwaerigheden van de Standen / waer onder 't Poinct van de Religie wel 't booznaemste was / af te doen : Wy sullen de disputen en strydigheden / die daer boozvielen / booz-by gaen / en alleen seggen / dat / na dat veele Geschyften van wederzyden gepasseert / en aen den ander overgegeven waren / den Land-dag eyndelijck den 24 November is ge-eyndigt / op de volgende Doozwaarden wegens de Religie / als de welke de meeste scribbeling had gegeven.

1. Dat het Weensse Accoort in alle stucken, en bysonder in 't eerste Articul, rakende beyde de Religien, herhaelt en bekrachtigt sal werden.
2. Mag een yder, van wat staet dat hy oock zy, ja selfs de Besetting en Onderdanen van de Frontier-Plaetsen, by de Religie, die hy tegenwoordig belijft, onverhindert blyven : Men sal oock in 't straffen der misdaden geen onderscheyt in de Religie maecken.
3. Sullen de gene, die van de Augsburgse en Switserffe Confessie zijn, tot geen Ceremonien, die tegens haer Religie stryden, genootsaecht werden, mits dat aen de Gemeente daer door oock geen argernis gegeven wert.
4. 't Recht, 't welck de Catholijcke en Protestantsse Land-Heeren hebben, ter plaetse

plaetse daer de Rooms-Catholijcke of Protestantse Religie in swang gaet, sal niets weg-genomen, of opgeschort werden. Indien'er echter eenige Plaetsen zijn, die onder Heeren van beyde Religien in gelijcke deelen behoren, soo sal het daer met de Religie en Kercken gelaten werden, als men het tegenwoordig vint.

5. Op die Plaetsen, daer de vryheyt van Religie vergunt wert, sullen geen Priesters, of Kercklijcke Bedienaers, wegens de Religie gedreygt, verdreven of af-geset werden.

6. Men sal oock geen Kercken met geweld wegh nemen.

7. Ter oorfaccke van de algemeene rust, en om alle strijdigheden voor te komen, sullen de Kercken, met de daer toe behorende Inkomsten, die van 't begin van 't Jaer 1670 tot nu weg-genomen zijn, aen hare Besitters blyven.

8. De Bondtgenooten van de Augsburgse Confessie tot Presburgh sullen op hare Kosten op een bequame Plaets in de Voor-Stad, die haer van sijn Keyserl: en Koningl: Majesteit aengewesen sal werden, een Kerck mogen bouwen.

9. De Stadt Edenburg sal by de oeffening van haer tegenwoordige Religie on-verhindert mogen blyven.

10. De overige Vry-Steden in Ongaryen, aen dees en geen zyde van den Donaw, als Trentschin, Kremnitz en Nieufof, gelijck oock die in Opper-Ongaryen, als Leutsch, Eperies, Caschau, Nagibania en Bars, sullen van sijn Keyserl: Majesteit oock bequame Plaetsen aengewesen werden, om daer op Kercken te bouwen.

11. In de Graeffchappen van de Augsburgse en Switserse Confessie sal het als volgt gehouden werden, namentlijk, de Luterse sullen tot Demolk en Semecon, en de Gereformeerde tot Selsko, in 't Graeffchap Castriferri, hare Kercken hebben. Desgelijckx sullen de Luterse in 't Graeffchap Edenburg, tot Hatosalva en Nemesker; in 't Presburgse, tot Kizses en Pasta Fedemes; in 't Nihise, tot Nitra Zendia Kely; in Strassa, aen de Waeg; in 't Parchise, tot Simeni en Szeleffen; in 't Golienise, tot Ostrologzo en Garrnszeus; in 't Turovise, tot Nupzal en Iwankafalva; in 't Liptouse, tot Hibæ en Nagipolugga; in 't Arvenise, tot Felsko Rubing en Forpacz, of tot Batifalpa; in 't Sarosienise, tot Eczerpeklyen en Tarza; doch die van de Switserse Confessie, tot Torffelmez en Balpataka, een Kercke mogen hebben. Wat de overige belangt, als de Saludienise, Vesprinse, Jaurise, Tarnenise, Gomorrise, Abaniwarise, Ungenise, Pengenise, Barlockise, Neugardise, Tzolnosische, Hereise, Pestise, Perilise, Szabolecise, Zatmarise, Semblinise, Vogolsise en Hortenise Graeffchappen, so sullen de Kercken, die zy tegenwoordig gebruycken, blyven staen. Verder mogen oock tegens de Grensen van 't Rijk, en in 't Generalat tegens Canisa, in de Steden Egerzeg en Zentgrot; in 't Autemontanise Generalat, tot Leve Carpone, tot Putnock, Duod, Zenoheo en Tockay; en aen geen zyde van den Teys, tot Calo en Zathmar; voor de gem. Bondgenoten van de Religie Kercken gebout werden.

12. Aen de Magnaten en Edelluyden van gem. Religie werdt oock toegefaen, dat zy in hare Slooten en Wooningen Bedehuyfen en Capellen mogen oprichten.

13. De Rooms-Catholijcken sullen over-al de vrye exercitie van haer Religie behouden.

14. Indien voortaan eenige srydigheden in de Religie mochten ontstaen, sullen de selve door een Koningh: uytspreeck, en niet door de Wapenen, afgedaen werden.

15. Niemant sal oock op hooge straffen dese of geene van de Bondgenoten der Religie mogen beschimpen of lasteren.

Behalvens dese Poincten (welcke veel van de Euangelise tegens de bozstfreden / om dat zy oordeelden / dat haer meerder Kercken vergunt behoorden geworzen te hebben) waren 'er noch meerder Articulen / tot de welbaert van 't Ongarise Rijk / en tot allerzijds genoegen / afgedaen; doch wy sullen die / om de kortsheyts wil / vooz-by gaen / en alleen seggen / dat de restitutie van de Goederen / die vooz desen van de Ongarise Heeren / als den Graue Zerini en andere / (waer op de Standen seer hart gedrongen hadden) geconfisqueert waren / dooz sijn Keyserl: Majestejt toegestaen wiert / soo dat gem. Land-dagh een vol effect soude gehad hebben / indien den Tschely sich daer aen had willen gedragen / maer die wilde sulckx niet aen-nemen / ende liet een Stilstant van Wapenen voozstellen / gelijk aen hem oock toegestaen wiert.

Op gem. Land-dag was oock beraemt / dat de Keyserinne als Koninginne van Ongarpen tot Edenburg gekroont soude werden; ten dien eynde wierden de Grauen Zitz en Erdey na Presburg gesonden / om de Kroon / en 't geen meer daer aen dependeerde / als 't welck aldaer bewaert wiert / af te halen; gelijk zy onder 't gelepyde van een groot Conboy deden / en op de volgende manier die tot Edenburgh binnen brachten.

1. Twee Trompetters.
2. Den Luytenant Colonel van 't Regiment van Palfi, met twee Compagnien Cavallery en een Compagnie Hussaren.
3. Vijf Hand-Paerden van den Palatijn, seer kostelijck opgetoyt.
4. Twaelf Ongaerffe Handt-Paerden, met Trompetten, Cymbalen en Basuynen.
5. Een Compagnie Ongaerffe Edelen.
6. De Gedeputeerde van de Vergaderingh te Paerd.
7. Een meenigte van Duytse en Ongaerffe Cavallerye van Edellieden te Paert, vergeselschap aen de Rechter-hant van den Baenderheer uyt Croatien, en de aen de Lincker-hand van den Grave van Drascovitz.
8. Een Keyserl: Karos met root Floers, in de welcke de Kroon was, en waer binnen de Keyserl: Commissarissen, den Grave Agostino van Wolfteyn, den Generael de Graef van Capliers, den Graef Steffan Zitz en Christopher Erdey, als Koningl: Bewaerders van de Kroon, saten: aen beyde de zyden van de Karos gingen de Koningl: Heyducken van de Kroon en de Musquetiers.

9. De halve Compagnie van de Keyserl: Schutters.
10. Drie Compagnien Curassiers van 't Regiment van Palfi.
11. Verscheyde Karossen met 6 Paerden van de Ongaerffe en Duytsche Magnaten.

De Krooningh geschiede daer op den 9 December ter selver Plaetse / op de volgende wijze : Den Keyser begaf zich eerst met sijn Stoet / en Kamer- of Hups-rijck-kroon / in sijn Keyserlijck-habijt / na de Kerck der P. Franciscanen / alwaer hy aen de Deur van de selve dooz de Ongerffe Geestelijckheyt ontfangen / en met Wy-water besprenget wierdt ; doen volgde de Stoet van de Keyserinne / en quam den Graef Johan Oraskowich / in plaets van den Land-Hofmeester / met de Staf voor af ; daer op vertoonden zich de 2 Kroonbewaerders / als de Graven Steben Zichii en Christoffel Erdedp ; en de Magnaten / die de Coninghl: Cleynodien op roode Sammijte Kussens droegen / als Graef Allieskazit het Silbere Krups / den Grave Nicolaes van Oraskowich de Rijck-Appel / den Graef Nicolaes Erdedp de Scepter / en den Palatijn van Ongarpen de Kroon. Doen volgde de Keyserinne / die dooz haer Opperste Hofmeester / den Vorst van Diederichsteyn / by de Hant wiert gelept / en wierdt des selfs lang-slepende Rock / die met Silber en kostelijcke Steenen en Paerlen verciert was / van de Opper-Hofmeesterin / de Gravin van Rappach / gedragen ; vervolgens quamen oock de Gemalin van den Palatijn en de andere Hof-Dames. In de Inkomst van de Kerck wierdt de Keyserinne dooz de Bisschoppen / als die van Colozza en Neutra / ontfangen / en tot den Troon gelept. Ondertusschen nam sijn Keyserl: Majestejt sijn Sitplaets aen de zijde van 't Euangelium / en daer op boegde de Keyserinne zich oock op hare Troon in 't midden van 't Choor / tegens ober 't hoogh Altaer. Achter dese Troon waren de Gemalin van den Palatijn / de Opper-Hofmeesterin en Hof-Dames / in hare toebereyde Stoelen. Ter lincker zijde van de Troon der Keyserinne bebonden zich de Ongarise Magnaten / die de Cleynodien / welke dooz de Bisschoppen haer afgemen / en op 't Altaer geset waren / gedragen hadden. Voor de Troon van de Keyserinne was een Silber Tafeltje / waer op de Hups-kroon / die bedeckt in de Kerck geboert was / geset wiert. Hier op wiert het Euangelium gelesen / na welckers epndiging sijn Keyserl: Majestejt / met de Kroon op 't Hooft / Scepter en Rijck-Appel in de Handen / zich na het Altaer verboegde / en de Keyserinne aen de gewijde Nerts-Bisschoppen tot de Krooning presenteerde. Sijn Keyserlijcke Majestejt daer op weder in sijn Troon gegaen zijnde / soo quam de Keyserinne met de Bisschoppen voor het Altaer ; hier knielde zy op de laegste Trap / en onderwijl kuste den Nerts-Bisschop van Gran het Krups aen 't epnde. Den Nerts-Bisschop van Colozza knielde aen de rechter zijde / en de Keyserinne boog zich ober twee Kussens / die met Gout en Silber geborduurt waren / nederwaerts / tot soo langh / als de Litanie van alle de Hepligen uytgesproocken was ;

was; doch als de selve was ge-eyndigt / en de Keysferinne zich opgerecht hadde / quam den Nerts-Bisschop / en Zalfde haer / na eenige Kedenen / aen de rechter Arm / tot ober den Elleboogh / en in de Neck tusschen beyde Schou- ders / in welke gelegentheit hy oock gedurig eenige Gebeden deede: de Zal- ving gedaen zijnde / soo begaf de Keysferinne zich met de Bisschoppen / haer Opper-Hofmeesterin / de Gemalin van den Palatijn / en twee Hof-Dames / in de Sacristey / om zich te laten afdzogen: Gem. Keysferinne weder daer uyt gekomen zijnde / knielde nochmaels voor het Altaer / inboegen den Pala- tijn de Koninglijke Kroon van het Altaer nam / en die aenden Nerts-Bis- schop van Gran over gaf / welke de selve op de rechter Schouder van de Keys- ferinne sette / doch aenstonts daer weder af nam / en op den Altaer lejde; daer op trat den Bisschop van Neutra / als Ongarise Cancellier / om dat den Bis- schop van Beszpin om eenige Siechte sulckx niet konde waer-nemen / met de Hups-Kroon toe / en stelde de selve de Keysferinne op 't Hoofst; hy gaf'er oock de Scepter in de rechte en de Rijckx-Appel in de lincker Handt / onder 't doen van eenige Gebeden. Daer op wierdt de Keysferinne weder in haer Croon gelept / en deede den Nerts-Bisschop op nieuw eenige Gebeden. Der- volgens wierdt het Te Deum Laudamus gesongen / en een charge van 480 Man met Musquetten gedaen / gelijk oock het Geschut van de Wallen gelost. Dit geschiet zijnde / nam den Grabe Johan Daskowich / in plaets van den Ongarisen Land-Hofmeester / den Scepter en Rijckx-Appel uyt Handen van de Keysferinne / en gafse de gene ober / die de selve eerst hadden gedragen. Daer op ging gem. Keysferinne / onder 't gelejde der Bisschoppen / voor het Altaer ten Offer / lejde een curieus gemaeckt Gout-stuck in een Silbere Schael / en begaf zich doen weder na haer Croon; de Hups-Kroon wierdt haer Maje- steit by het Offer en de Communie door den Bisschop van Neutra afgeno- men / en aen den Voest van Siederichsteyn / om te houden / gegeven / dewel- ke na de Ceremonie die aen gem. Bisschop weder leverde / om de selve de Keys- ferinne op te setten. Meer-gem. Bisschop bracht haer Majesteit tot de Com- munie / dewelke den Nerts-Bisschop van Gran aen haer gaf / en wierdt de Hups-Kroon haer als doen weder opgeset. De Ceremonie dus geeyndigt zijnde / soo heerde men in de ordze / als men gekomen was / te rug / en wiert het Geschut doen nochmaels afgelost / en de Ongarise Dames tot de Hand-kus toe-gelaten. Aen de Tafel gegaen zijnde / soo wiert door sijn Keysferl. Maje- steit belast / dat al het Geschut op de eerste Bronck nochmaels soude los ge- brandt werden / gelijk oock geschiede / en daer mede dese Actie na wensch eyndigde.

Wy komen weder lager in 't Rijck affacken. Tusschen de Ceurboosten van Saren en Brandenburg was een e'samen-komst besloten / en dat den eersten ten dien eynde de laetste zelfs tot Berlijn soude komen besoecken / gelijk oock den 19 February geschiede: gem. Ceurboost wiert aldaer treffelijck ingehaelt / en heerlijck getracteert / soo dat veel meenden / dat het om een Alliantie te sluyten soude wesen / maer men heeft daer van geen gevolg gessen / alsoo ge- melde

mede Heere Ceurborst van Saren eenige dagen daer na weder na sijn Landt betroock.

In Juny vertroock den Heere Ceurborst van Brandenburg na de Stadt Maegdenburgh / om zich aldaer te laten huldigen / en quam den 7 der selver Maent aldaer ; hy dede sijn Intrede als volgt : Eerst quamen twee Compagnien Dragonders van 't Lijf-Regiment / vooz de welke 6 Schalmeyers reden. 2. De Ceurborstel: Crabanten / vooz welke 8 Trompetters en een Herpaucker waren. 3. De Ceurborstel: Ceur-Princel: en Borstel: Hant-Paerden / 60 sterck / met schoone Chabzacquen. 4. Alle de Ceurborstel: Hof-Cavallerie en voozname Officiers / ober de welke den Heer Opper-Marschalck / den Vry-Heer van Canitz / het Gebied boerde / vooz haer reden 12 Trompetters en een Herpaucker. 5. Sijn Ceur-Princel: Doork: / Marchgraef Lodewijck / Prins Philip / de Prins van Saren Mersenburg / en den Borst van Anhalt. 6. De Ceurborstel: Chaise / waer in den Ceurborst / nebens des selfs Gemalinne / sat / vooz de welke de Magistraet van Maegdenburg met blooten Hoofde ging. 7. De Ceurborstel: / Ceur-Princel: / Prince en Borstel: Pagien / 60 sterck / die de Hofmeester van gem. Pagien geleyde. 8. Een Ceurborstel: Koetsse / waer in de Gemalinne van den Ceur-Prins en de March-Gravinne waren. 9. Noeh 30 Koetsen en Chésen / daer in de Ministers en eenige Hof-Dames saten. 10. Item 20 Calcffen / daer in de Hof-Bedienden waren. Op den Intocht wierden de Stucken dziemael om de Stadt los gebraut / en stont de Borgerpe en 't Guarnisoen in de Wapenen / welke oock de behoorlycke Salvo deden. Den 9. daer aen wierdt den Ceurborst op de Markt / vooz 't Stadhuys / op een Theater / met flutweel bekleet / en sittende in een gebozdruurde Arm-Stoel / met veele Ceremonien gehuldigt / en met een Collatie in 't Stadhuys / onder 't los-bzanden van 't Geschut / getracteert : hy vertroock een dagh a twee daer na van daer / om tot Hal mede de Huldigingh te ontfangen / dewyl men daer groote preparatien tot het selve gedaen had / gelijck als volgt :

Eerst stonden aen de Leppziger-Poozt 6 Raeds-Heeren / Ec. die sijn Ceurborstel: Doozl: de Stads-Sleutels souden overgeven / met een korte doch cierslycke Oratie / en als den Ceurborst die ontfangen had / met ontgedekten Hoofde souden vooz uyt gaen. 2. Van dese buytenste tot de binnenste Poozt stonden Meepengeplant. 3. De jonge Burgerchap in 't Geweer / tot aen 't Raedhuys gerangeert. 4. Vooz 't Raedhuys stont den Raedt / het Ministerium / Schepenen / Oudsten en Gezwooznen. 5. De Heeren des Val-Gerichts. 6. Doctoren en Licentiaten in hare Mantelen. 7. Nenden gouden Ring een Compagnie Borgers. 8. Van daer tot aen Stephani Huys 2 Compagnien. 9. Was een kostelycke Ceren-Poozt opgerecht / daer in zich alderhande Musicale Instrumenten lieten hoozen ; en op de Markt stonden 4 Adelaers / uyt welke 3 uren langh roode en witte Wijn liep. Den Ceurborst den 12 Juny by 't Dorp Trotte / dicht by die Stad / gekomen zijnde / begaf zich 's namiddags

ten 2 uren/ nebens sijn Gemalinne/ in een met Gout en Silber gestichte Chaise. Den Ceur-Prins/ de Prinsen Lodewijck en Philips/ den Vorst van Anhalt/ en alle andere hooge Generaels en Staets- Personen/ saten te Paerde. Een wepnig van 't Dozp Trotte vont sijn Ceurbozstel: Doorz: staen de Maegdenburgse Edelen te Paert/ geboert by den Regadier Generael Rauchaupt/ nebens omtrent 50 Karossen in ordze gestelt/ waer in saten de Heeren Gedeputeerden/ die in name van de Stenden (doorz den Domheer van Marschal) sijn Ceurbozstel: Doorz: met een geleerde Oratie verwoellekomden: dit ge-eyndigt zijnde/ ging de marsch recht na de Stad/ den Adel en de Gedeputeerden boozupt; die van Hal/welke in't Velt stonden met hare nieuwe Danen/haer van den Ceurbozst toegesonden (staende op d'eene zijde een Adelaer/ met dese inscriptie: Vivat Fridericus Wilhelmus Elector; en op d'ander zijde een brandend Hart/ met Deo & Electori nostro) maectten/ als van outs gebuyckelijck/ het begin van den Intocht/ marcherende 600 Man sterck booz af. 2. Volgde den Adel met haer Gebolg. 3. De 50 Karossen met Gedeputeerde Heeren. 4. Den Obersten Brant/ met 2 Compagnien Dragonders van de Ceurbozstel: Lijf-Guarde. 5. Den Oberste Wangenheym/ met een Compagnie Cravanten/ en de Hant-Paerden/ die met de Herpauckers/ Trompetters/ &c. waren gekleet met een Silber gechamereerde Librepe. 6. Volgde noch een Compagnie als boven. 7. Ceurbozstel: Hant-Paerden/ met kostelijke Chabaracquen. 8. De Hofmeester/Pagies/&c. 9. De grote Silbere Herpauk en 18 Trompetters/ alle in Silbere gestichte Librepe. 10. De Ceurbozstel: Geheyme Raed en Hof-Marschal den Baron van Camitz/ en nebens hem den Generael Krijgs-Commissaris Gromkou/ als Chers van de Hof-stoet. 11. De Kamer- en Hof-Jonckers. 12. De Obersten en Kamerheeren. 13. De Heeren Generaels en Geheyme Raden. 14. Den Velt-Marschal Bozflingh/ den Hof-Kamer-Präsident van Gladebeek/ en den Hofmeester van de Ceurbozstin. 15. Den Ceur-Prins met sijne Heeren Gezueders/ den Vorst van Anhalt en den Prins van Nersburg/ Obersten van 't Lijf-Regiment te Paerde. 16. Sijn Ceurbozstel: Doorz: en desselfs Gemalinne/ in de boozs. Chaise/ getrocken van 6 Paerden/ nebens welke gingen 36 Lacquepen/ 34 Cravanten/ en achter 6 Pagies. 17. De Ceur-Princes en de Marck-Gravin in de Lijf-Koets. 18. Noch 8 Lijf-Koetsen ledig. 19. De Hofmeesterin met 4 Koetsen vol Hof-Dames. 20. Noch eenige andere Koetsen met Dames/ en 6 Ceurbozst: Chaises. 21. Een Croup Dragonders. Apt 24 Stucken/ en van de in Wapenen staende Militie en Bozgerpe/ wierden 3 Salvoos gedaen. Den 14 dito wierdt sijn Ceurbozstel: Doorz: eerst doorz die van het Dom-Capittel en de Stenden boven op 't Kasteel/ en daer na doorz de Magistraet en de Bozgerpe van die van Hal publijckelijck op de Marck/ booz het Raedhuys/ als Erf-Vorst van dat Landt/ gehuldigt en beëdigd. Hooggem. Heer Ceurbozst tracteerde haer alle des middags op 't Slot seer heerlijck/ welker's getal/ met de Dienaers/ wiert begroot op meer dan 2000 Personen/ geseten

seten aen 120 Taessels; onder de selve bevonden zich 13 Doostelijke Personen. Daegs daer aen diverteerde men zich met een Bael/daer by haer meer als 100 Personen van qualiteyt bevonden; en daer op vertroock den Ceurboest met sijn gantsche Hof weder van daer na Piermont / alwaer een t' Samenkomst van eenige groote Personagien was aengesteld; doch eer wy daer van sprecken/ moeten wy iets anders aenroeren.

Also den Hartog van Zell sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien in 't voorszeden Jaer/terwijl hy tot Zell was/hadde genodigt/om tegens de Voor-Somer 't vermaeck van de Jacht op den Hummeling by hem te komen nemen / was sijn hooggem. Hoogheyt in April upt den Hage derwaerts vertroocken: Deele namen hier upt speculatie / als of daer wel iets van eenige Alliantien gehandelt mocht werden / te meer / om dat men seyde/ dat den Hartog van Hanover en andere Doosten daer mede souden komen / en dat oock eenige voorzagen / als of zich een Fransse Gezant ter selber Plaetse soude laten binden; maer men heeft gesien / dat het selve alleen is geweest / om het divertissement van de Jacht te nemen / gelijk sulckx oock blijkt upt de Missive / die sijn Hoogheyt op sijn vertreock aen haer Hoog Mog: liet overleveren / bestaende in de volgende Woorden.

Missive van sijn Hoogheyt aen haer Hoog Mog.

HOOG MOG: HEEREN.

Soo als wy in den voorleden Jare ons waren bevindende by den Heer Hartogh van Zell, zijn wy door den selven verfocht geweest, om tegens de jegenwoordige Voor-Somer ons te willen laten vinden in het Quartier van den Hummeling, omme met ende beneffens gemelde Heer Hartogh te nemen het divertissement van de Jacht, ende hebben wy geoordeelt sulcx te konnen geschieden buyten prejuditie van den dienst der Lande, particulierlijck om reden, dat het Quartier voorsz. niet boven de 4 Mijlen is afgelegten van de Frontieren van den Staet, hebben wy gemelde Heer Hartogh sulckx niet willen weygeren, en zijn derhalven van intentie ons derwaerts te begeven op overmorgen; waer op wy hebben geoordeelt onse plicht te zijn Uw Hoogh Mog: by desen kennisse te geven, en de selve tot geenen anderen eynde dienende, sullen die hier mede eyndigen; Waer mede, &c. Dieren den 17 April 1681.

G. P. d'ORANGE.

Sijn Hoogheyt nevens den Boest van Zell en de Princen van Hanover quammen aldaer te samen / maer niet den Hartogh / also die dooz eenige affaires belet hadde gekregen/doch na dat 30 eenige Weken aldaer het vermaeck van de Jacht genomen hadden / schepden 30 in 't laetst van Mey van den anderen / en quam hoog-gem. sijn Hoogheyt den 2 Juny weder in den Hage.

Na 't eyndigen van dese t' Samenkomst / was weder een andere tot Piermont bestemt / alwaer hooggem. Hartog van Zell niet alleen / maer oock den Ceurbozst van Brandenburg / den Hartog van Hanover / de Koninginne WEDULWE en regeerende Koninginne van Denemarcken / de Ceurbozstimmen van Saren en de Paltz / en Prins Georze souden verschijnen / gelijk oock geschiede ; want na dat den Ceurbozst van Brandenburg de Huldiging tot Hal hadde ontfangen / begaf hy zich derwaerts : de andere Bozsten quamen mede aldaer ; in 't eerste ontstont wel eenige difficulteet / over 't geven van de Visites / tusschen den Ceurbozst van Brandenburg en den Bozst van Zell / maer 't selve wiert bygelept / soo dat dese Hooge Personagien / die upt 17 Koninkl: Ceuren Bozstelijke Personen bestonden / malkanderen treffelijck tracteerden / doch men heeft niet gehoozt / dat 'er iets van eenige Alltancien / gelijk als sommige wilden / gesloten is ; in tegendeel vertroocken de meeste in 't midden van July van daer na huys ; doch de Bozsten van Hanover en Zell geledden de Koninginne WEDULWE en regeerende Koninginne van Denemarcken na haer Residentie-plaetsen / alwaer zy haer treffelijck tracteerden / en in 't Na-jaer weder na Denemarcken convopeerden.

Den Koning van Denemarcken / die met sijn Koninginne in Oldenburg gekomen was / doch by dese t' Samenkomst niet en quam / gelijk sommige gemeent hadden / was ondertusschen bezig geweest / om een Vesting in Oldenburg aen de Bloet Jade te laten bouwen / waer toe de Soldaten / die met hem getrocken waren / mede geëmployeert wierden ; doch na dat de selve ontwozpen was / vertroock hy weder na Coppenhage.

De Koninginne van Sweden gelag den 6 July van een jonge Princes / die 's anderendaegs door de Koninginne Moeder ten Doop gehouden / en Hedwig Eleonora genaemt wiert.

In 't Rijk van Sweden heeft men dit Jaer seer bezig geweest / om de groote Commissie / door dewelke verschepde Goederen (die voor desen door de Grootten by Gisten of andersints getrocken waren /) weder aen de Kroon mosten komen / voort te setten / en hebben in die gelegentheyt verschepde van de vooz naemste van dat Rijk considerabele Sommen moeten wpt-keeren.

Den Koningh van Sweden zich in 't laetst van dit Jaer op de Jacht tot Koningsohr / zijnde een Plaets dicht by Stockholm / begeven hebbende / kreeg het ongeluck / dat hy sijn eene Been verstupchte / en hoewel 't selve aenstonts door de beste Medicijns gecureert wierdt / heeft hy echter tot het Vooz-jaer sijn Kamer moeten houden / eer hy zich weder ergens dozt begeven.

Gelijk de Pest het voozleden Jaer tot Leppzig / Dresden / Praeg en andere Plaetsen hadde geregeert / doch met het Vooz-Jaer opgehouden was / soo wierden van dese Somer daer omtrent weder andere besmet / als Cysteben / (alwaer den vermaerden Martin Luther geboren is) Halberstad en Maegdenburg : men heeft van de twee eerste Plaetsen geen pertinente Lijst van de Personen / die 'er in dese gelegentheyt gestorven zijn / konnen bekomen / hoewel men

van de eerste Plaets wel van 10000 Menschen zeyde / maer van de laetste is de volgende Lijst in 't licht gegeven / waer uyt den Lezer van de andere sal konnen oordeelen.

Lijst der Dooden tot Maegdenburg.

	Militie.	Oude Stadt Maegdenb.	Nieumarckt.	Collegie Stifft S. S. Pet. en Pauli.	
In Juny	36	21			
In July	84	211	2		12
Augusti	50	575	26		50
Septemb.	59	849	51		28
October.	43	747	33		10
Novemb.	28	306	10		2
Decemb.	20	212	11		
	Klooster St. Agniet.	Nieuwe Stad Maegdenb.	St. Michiel, anders Zuydenb. genaemt.	Siecken-Hof.	
In Juny			82		
In July			192	24	
Augusti	9		213	55	
Septemb.	41		59	25	11
October	10		8	2	
Novemb.	1		7		
Decemb.					

Somma in 't geheel 4224

Daer onder zijn geweest :

5 Conſtapels.	2 Peſt-Medici.	175 Weduwen.
5 Onder-Officiers.	12 Peſt-Chirurgi.	268 Jong Gefellen.
130 Soldaten.	387 Burgers.	362 Jonge Dochters.
5 Raeds-heeren.	210 Schut-bewaerders en Dagloonders.	641 Kinderen.
2 Advocaten.	612 Vrouwen.	117 Knechten.
3 Peſt Prieſters.		228 Meyden.

Somma 4224

Wy komen niet nalaten / om hier in te laſſen / dat zig in Augusti een groote meeningte Sprinckhanen omtrent Franckfort aen den Oder hebben vertoont : de ſelbe waren van vierderley ſoort / waer van de meeste grooter als een kleyne Vogel waren ; zy bedeckten de Lucht als met een zwarte Wolck / en verdeelden zich in 3 Partpen / waer van d'eene zich na de Nieuwe Marck / d'andere na Katzbach en Beſchau / en de derde na 't Zulchiſe begaben ; zy vloegen ten eerſten in het Kroon en Gewas / en aten 't ſelbe in een oogenblich op ; men meende / dat hier iets ſonderlings uyt ſoude volgen / maer men heeft tot noch daer van in die Quartieren niets vernomen.

De wijl wy ons dicht by Polen bevinden / ſullen wy dat Rijk eens aendoen. Tegens den 21 Januarij was tot Warſchouw een Rijkx-dag uytgeſchreven / om ober de Rijkx-saechen te delibereren ; ten welcken eynde den Koningh en de Standen zich derwaerts begaben ; maer daer vielen ſoo veel ſtrijdigheden voor / ſoo ober 't Huwelijck van de Princeſſe Kadzibil met den Marck-graef van Brandenburgh / als ober een Oorlogh met de Turcken en Tractaet met

de Moscoviters / dat gemelde Rijkx-dagh in May vruchteloos eyndigde / en niets geresolbeert wierdt; en geloofst men / dat dit meest geschiede / om dat de Moscoviters selfs Vrede met de Turcken gemaecht hadden.

Tusschen de Princesse Douariere van Oost-Vrielandt en de Standen van 't gem. Landschap waren al zedert eenigen tijdt verscheyde Differenten ontstaen / voornamentlijk wegens de Administratie der gemeene Middelen / het gebuyck van 't Zegel / en 't prorogueren der Landt-dagen; inboegen beyde Partypen al in 't Voor-jaer by haer Hoog Mog: in den Hage door Gedeputeerden aensoeck quamen doen / dat de selve dese Differenten in der minne souden gelieven te doen assopieren. Verscheyde uytheemse Ministers / als van den Keyser / Brandenburg / Lunenburg en andere / interesseerden zich mede in dese saeck / en sochten upt te wercken / dat de selve ter decisie van sijn Keyserl: Majesteit / als 't Opper-Hoofst van 't Rijk / waer van Oost-Vrielandt een Mede-Lid was / soude gestelt werden; maer haer Hoog Mog: / oordeelende / dat zy meer als 90 Jaer het recht / selfs met toestemming van den Keyser / gehad hadden / om de Differenten / die aldaer voorbielen / te decideren / konden daer toe niet resolveren / en maechten sulckx aen gedachte Ministers bekent; hier op wierden eenige Gedeputeerden door haer verkoren / om gem. Differenten te assopieren: de selve waren wel verscheyde mael met de Gedeputeerden van weder-zijden daer ober in Conferentie / maer konden niet tot het gewenste oogwit komen / also elck op sijn Recht bleef staen; en dewijl dese saeck also bleef tarderen / (gelijck zy oock van 't gantsche Jaer noch niet afgedaen is) en den Staet van Oost-Vrielandt verepschte / dat'er eenig Volck tot defentie van dat Landt geworven soude werden / om by alle gelegentheyt het selve hoor oberval en inquantiering te beuyden / wiert echter door gem. Gedeputeerden een Project opgesteld / op wat doet het selve soude konnen geschieden / en bestont dat in de volgende Poincten:

1. **D**at tot defentie van Oost-Vrielandt soude behoren aengenomen te werden een sufficient aental van Militie, boven de 300 Man, die nu in de Stad Embden leggen.
2. Dat het voorz. Volck sal werden gebruyckt tot bescherminge van Oost-Vrielandt, en dienvolgende geleyt in de Frontier-Plaetsen, of daer de noot het sal vereytschen.
3. Dat het selve Volck, soo Officieren als Soldaten, fullen doen den Eed aen den Lands-Heer, of sijne Gecommitteerden, op het Formulier, gelijck als in den Jare 1672.
4. Ende fullen de Stenden iemandt mogen committeren, om present te zijn, soo wanneer den voorz. Eed sal werden afgenomen, sonder dat den Eed selfs aen iemand anders, als aen den Land-Heer, of sijne Gecommitteerden, sal werden gepresteert.

5. Dat

5. Dat het voorfz. Volck fal moeten obedieren en respecteren de Patenten, die haer by of van wegen den Landt-Heer fullen werden gegeven, soo nochtans dat den felven Lands-Heer, of sijne Gecommitteerden, het selve Volck niet fullen mogen gebruycken tegens de Verdragen en Accoorden, of tot iemants oppreffie, en dat fy oock binnen befloten Steden niet fullen mogen werden gebracht, anders dan met bewilliging van de Magiftraet van de felve Steden, en binnen de Plaetfen en Forten, die aldaer met haer Hoog Mog: Guarnifoen zijn befet, oock met bewilling van haer Hoog Mog.

6. Dat de voorfz. Volckeren fullen werden voorfien van Wapenen, en de Magazijnen van Amunicien van Oorlog en Proviande, alles tot laften van de Stenden.

7. Dat de Fortificatie-Wercken, soo haest doenlijck, gerepareert en onderhouden fullen werden, mede tot lafte van de Stenden; en dat tot dien eynde oculaire inspectie van de felve Fortificatie-Wercken door Gecommitteerden van hare Furfstel: Doorl: en van den Stenden fal werden genomen.

8. Dat de Betalinge van de voorfz. Volckeren, de Besteedinge van de voorfz. Wercken, mitsgaders den inkoop van de voorfz. Ammunitie en Proviande, fal werden gedaen door het Collegie der Adminiftrateuren, en by de felve werden betaelt.

9. Dat tot onderhout van 't voorfz. Volck, mitsgaders Amunitie, Proviande en Fortificatie-Wercken, by allen en een ygelijck indiftinctelijck en sonder eenige exemptie van iemant fal moeten werden gecontribueert.

10. Dat de Officieren over de voorfz. Militie fullen werden aengeftelt by hare Furfstel: Doorl:, in den Naem van den Lands-Heer, en dat daer inne by de felve of den Lands-Heer felfs, by vacature van dien, op gelijcker wijfe fal werden gecontinueert, des dat op de voorfz. aen te stellen Perfonen by de Stenden met reden niets fal vallen te reprocheeren.

11. Dat het Commandement Militair over de Frontier-Plaetfen, als Stickhuyfen, en de onderhorige Forten, fal werden beftelt by den Lands-Heer, op Perfonen, die de Stenden met reden niet onaengenaem zijn, des dat fy Commandanten mede fullen hebben te doen den Eed hier voren gemelt: Dat de voorfz. Volckeren fullen blyven in dienst voor den tijdt van twee Jaren, en dat omtrent de difcontinuatie of Caffatie van dien fal werden gehandelt op den felven voet als Anno 1672 is gehandelt geweest met het Volck, dat doen wiert aengenomen.

12. Dat dese Volckeren oock fullen mogen werden gebruyckt tot defentie van Efens, Stedesdorf en Witmont.

13. Dat de Actien en Delicten, by de Officieren begaen, fullen werden gejudiceert en beftraft, volgens de Ordre en Wetten van Ooft-Vrieflant.

14. Dat de Monfteringe deser Volckeren tot allen tijden mede fal mogen werden gedaen by Commiffariffen van de Stenden, of door ordinaris Gedeputeerden en Adminiftrateuren.

15. Dat hare Furfstel: Doorl: fal doen aen-nemen een Compagnie, tot bewaringe der Heerlijckheden van Efens, van 150 Koppen, en die onderhouden.

16. Dat

16. Dat die Compagnie mede sal moeten werden gebruyckt tot defentie van Oost-Vriesslant, in cas van noot.

17. En soo wanneer die in Oost-Vriesslant sal werden gebruyckt, dat die dan oock sal moeten doen den Eed, hier vooren gementioneert; in het bywefen van ymandt, by de Stenden daer toe gecommiteert.

18. Dat dit Accoort niet sal prejudiciëren aen het Recht van d'een of d'ander van de Partyen in 't generael of in 't particulier, noch aen de sustenue van den Lands-Heer, van dat de Stenden moeten betalen de ordinairisse Besettingen, en van de Land-Stenden van dat den Lands-Heer die self moet bekostigen.

19. Dat haer Hoog Mog: dese Conventie, ende yder Articul van dien, fullen guaranderen.

De Gedeputeerden van de Stenden konden / na het schein / daer niet toe resfolberen / alschoon zy daerom sterck wierden aengemaent; en vermits haer Land-dagh kortst na die tijdt weder een aenhang nam / en zy zich daer by mosten laten binden / begaben zy zich upt den Hage derwaerts / soo dat die saeck doen weder als opgeschort bleef; behalven dat den Keyserl: Minister / gelijk oock die van den Ceurvoest van Brandenburg / in 't laetst van 't Jaer noch door Memorien versochten / dat de saecken in Oost-Vriesslant in de staet / daer zy in waren / door haer Hoog Mog: gelaten mochten werden.

Wegens het Drost-Ampt van Drenthe is dit Jaer eenig different geweest / also den Stadhouder van Vriesslant en de Staten van dat Landschap / op het overlijden van den Heer van Ruyven / een seecker Edelman / genaemt Melevelt / dat Ampt hadden gegeven; daer in tegendeel haer Hoog Mog: als oordeelende / dat haer sulckx roequam / den Heer van Pallant daer toe hadden verhooren. Gem. Heer van Pallant vertroock daer op wel na Coeverden / om possessie van dit Drost-Ampt te nemen / maer konde echter op het platte Landt niet te recht raecken / alsoo gem. Heer van Melevelt daer al in possessie was / en door den Heer Stadhouder van Vriesslant wierdt gemaintineert / inboegen dese saeck noch lang is blijven traineren.

Vermits de Rivieren den Neder-Rijn en Assel seer ondiep waren gelowden / hebben haer Hoog Mog: in April boozgenomen / om de selve weder te laten verdiepen en verbeteren / ten welcken eynde eenige Gedeputeerden derwaerts wierden gesonden / om inspectie van de selve te nemen.

Oock wierden eenige Heeren Gedeputeerden na de Ommer-Schans afgebaerdigt / om zig wegens de Marassen / die droog begonden te worden / te in-formeren / op wat wijze men de selve onder Water soude konnen houden.

Wegens de Conboyen en Licenten / op de in en uptgaende Goederen in Hollandt en Zeelandt / is dit Jaer met de Admiraltiepten veel te doen geweest / also eenige Steden gaerne verlichting daer in hadden gesien: daer is wel puerig gebefoigneert geweest / om een nieuwe Lijst op te maecten / maer daer van is tot noch geen uytflagh gekomen.

In 't laetst van July heeft sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien/ also dooz den Koning van Engelandt daer toe versocht was/ een keer na Engelandt gedaen; ten dien eynde verbrock hy uyt den Hage na den Briel/ daer een Koninkl. Jacht vooz hem was aengekomen/ en quam daer mede den 2. Augusti tot Marigate aen Landt/ van waer hy voozt over Wihal na Wind/or/ daer den Koningh zich bevont/ ging; hy wierdt van sijn Majestept en 't gantsche Hof treffelijck ontfangen/ en had verscheyde Conferentien met hogged. sijn Majestept/ daer de vooznaemste Ministers/ als de Grave van Hallifax/ de Lords Heyde/ Seymour en Conway/ present waren; doch na dat hogged. sijn Hoogheyt daer eenige dagen had verbleven/ en zich somtijts met de Jacht vermaecht/ verbrock hy den 15 dito weder na Hollandt/ en quam den 18 daer aen in den Hage. De geruchten liepen doen wel/ dat'er tusschen sijn Majestept van Engelandt en hoggem. sijn Hoogheyt wegens den staet van de Spacnisse Nederlanden gesproocken was/ en op wat wijze die best geconserveert soude konnen werden; maer echter heeft men daer van geen uytslag gestien.

Wy hebben laetst van de Executien van Fitz-harris en Olivier Plunket/ en het gebangen nemen van den Lord Howard/ gesegt. 't Zedert dat het selve geschiet was/ wiert den Grave van Schaftsburp/ die men altijd vooz een groot pveraer der Protestanten gehouden had/ dooz 4 a 5 Vren vooz den Raed van Hoogh Verraet beschuldigt/ soo dat/ wanneer sijn Majestept van Engeland den 11 July in sijn Raed tot Wihal quam/ een ordze wiert uytgegeven/ om sijn Persoon te saiseren; alle de Raden ondertekenden het selve/ behalven den Prince Robbert/ den President den Grave van Radnor en den Lord Falconbridge/ dewelcke oordeelden/ dat gem. Grave al te goet Protestants was/ om sulcke dingen/ waer mede hy beschuldigt wiert/ te begaen: Ehenwel ging de ordze voozt/ soo dat den Bode en de Gardes/ die bebel gekregen hadden/ om hem te saiseren/ na sijn Logement gingen; zy vonden gemelde Grave noch te Bed/ doch als zy zepden/ dat zy ordze hadden/ om hem aenstonts vooz den Raed te bzingen/ soo toonde hy zig daer toe gewillig/ en liet een Karos vooz hem verbaerdigen: Ondertusschen wierden twee Kassettes met Brieven dooz een Bode gezegelt/ en na den Koning gebzacht: Gem. Grave vooz den Koning komende/ soo zepde sijn Majestept tegens hem: Mylord; Ick had my altijd ingebeelt, dat gy een goet Dienaer en een getrouw Onderdaen van my was; maer uw beleyt en daden komen met de gevoelens, die ick van U gehad hebbe, niet overeen. Daer zijn soo veel Personen, die my verseeckeren, dat zy 'teenmael tegens mijn dienst zijn, dat ick genootsaect ben geweest, om U te laten halen, op dat ick daer van de waerheyt mocht weten. Hy antwoorde daer op sonder eenige alteratie/ en/ protesterende wegens sijn onnosselheyt/ septe onder anderen; dat hy noyt geloof soude hebben, dat den Raed hem voor een Sot geacht had, want indien hy al eenige conspiratie in 't sin hadde gehad, dat hy meer als sot geweest soude hebben, om zich op dese Yrffe Papisten te vertrouwen; en daer op/ zich na

den Koningh keerende / verboigde; dese Luyden en zijn 't niet SIRE, (op de Getuygen wijsende) die dese saeck fullen uytwercken. Ebenwel wierdt hy na den Cour geordonneert; waer op hy wederom zeyde: Dat indien men dese sotheyt van hem geloofde, men hem beter in het Dolhuys mocht brengen; sulckx verschoonde hem echter niet / want hy wierdt in den Cour gebangen gebracht / alwaer hy in 't eerst van verschepde Heeren van qualiteyt wierdt besocht. Hy en den Lord Howard versochten eenige dagen daer aen wel op Bortocht te mogen uytgaen / maer sulckx wierdt afgeslagen.

Men had tot Londen mede behalven eene Mr. Whitaker en Mr. Rous / eene Steben Colledge / die vooz desen een Schrijn-wercker was geweest / en de naem had van de Protestantse Schrijnwercker / gebangen geset / om dat die eenige verraderlijke Woorden / ter wijl het Parlement tot Oxfozd sat / tegens den Koning gesproocken soude hebben: Mr. Dugdale / Mr. Smith / Mr. Haines / Mr. Fitzgerald en Macnamarra getuygden sulckx tegens hem / wanneer hy in July tot Londen te recht gestelt wiert; maer de Jurys van Widdelfer / die dooz de Sherifs van Londen verhoren waren / daer hy geroepen zijnde / om haer goet binden in te brengen / oordeelden hem wegens dese beschuldiging vooz onschuldig / inboegen hy tot Londen by wiert gesproocken: maer het Hof daer geen genoegen in nemende / om dat de Getuygen 't selve tegens hem staende hielden / soo wiert geordonneert / dat hy na Oxfozt gevoert soude werden / om vooz de Jurys aldaer mede te werden geexamineert / bermits de saeck / daer mede hy beschuldigt wiert / soo wel ter selver Plaetse als tot Londen was voozgefallen; inboegen hy den 23 Augusti derwaerts gebracht / en een Advocaet Generael mede daer na toegesonden wierdt. Den 26 dito wiert hy aldaer te recht gestelt / alwaer Dugdale / Smith / Curberville en andere verklarerden / dat gem. Colledge de verraderlijke Woorden tegens den Koningh gesproocken had / hoewel Dr. Oates en veele andere tot sijn voordeel getuygnisse gaben; sulckx mocht echter niet helpen / want de Jurys hem vooz schuldig verklarende / soo wierdt sijn Sententie vooz de Rechters gebelt / en hy gecondemneert / om gehangen en gebierendeelt te werden: sijn Executie wierdt tegens den 10. September vast-gestelt / als waanneer hy op de Plaets van de Executie gebracht / en also gerecht wiert; doch hy dede eerst de volgende Aenspraeck aen 't Volck / om sijn onschult te betonen.

LAETSTE REDENEN

*Van Steven Colledge, uytgesproocken voor 't Kasteel van Oxford,
op den 10 September, 1681.*

DE Hoog-Bailjuw vraegde Mr. Colledge; Daer werd begeert, om aen de Werelt contentement te geven, dat gy woud seggen, van wat oordeel gy zijt in het stuck van Religie, nademaal gy u selven hebt beleden een Protestant te zijn?

Col.

Colledge antwoorde aldus:

Waerd Volck, waerde Proteftanten, en lieve Lands-lieden.

Ick ben beschuldigt, en met getuygen overwonnen, wegens Verraet; De Wetten veroordeelen my tot dese doot, en hier kom ick gewillig, om my de felvé te onderwerpen: Ick bidde God, dat hy alle die Personen vergeve, die'er een hand in hadden: Ick verklare voor U L.; wat oock van my is gefeyt geworden, dat ick noyt een Papift was, noch oyt tot de Papiftery genegen; zy hebben my verongelijckt; Ick ben altijd een Proteftant geweest; Ick ben een Proteftant geboren; So heb ick geleeft, en foo fal ick door Gods genade fterven een lid van de Kerck van Engelant, na de beste Reformatie van de Kerck, waer door weg genomen is alle Afgodery, alle superfitie, en alles dat strijdig is tegen het Euangelium van onse gezegende Heer en Zaligmaker. Ick verklare, dat ick noyt van mijn leven in eenige Paepfen dienst, gebeden, of devotien geweest ben, dan alleen eens, omtrent zeventien of achteen Jaren geleden, na mijn beste geheugenis; Ick was doen eens uyt curieusheyd op een Namiddag in St. Jacobs Kapel, de Kapelle van de Koninginne in de St. Jacobs Kerk: Buyten die tijt heb ick noyt eenige Paepfen Dienst gehoort, of iets van de Kerk van Romen de Miffe, gebeden, of iets anders, publijk of privaet.

Ick weet gy lieden verwacht, dat ick iets soude seggen aengaende 't geen, waer voor ick nu moet fterven. My is te lafte gelegd, als ick gevangen en voor den Raed gebracht was, doen seyden tegen my eenige van den Raed, de Secretaris, en mijn Heer-Killing-worth en Mr. Seymour: Dat eenige met eede besworen hadden, dat ick schuldig was aen Verraet; Waerlijck ick wierdt ontzet, als zy fulckx zeyden: Want boven alle dingen in de Werelt dacht ick my soo vry van Verraet, als eenig Mensch. Ick vragde haer of eenig levendig Mensch de stoutigheyd had, van tegen my te zweeren, als schuldig aen Verraet? Zy zeyden ja, verscheydene, drie of vier, na mijn onthout. Doen zeyden zy my, dat tegen my gezworeen was, dat ick voornemens was, den Koning uyt Whithall te stoten, en hem te handelen, gelijk zijn Vader gehandelt was, of diergelijke woorden, den Plompaert sijn Vader, of eenige diergelijcke tael. Ick loochende het doen, en nu loochene ick het, daer ick ga fterven: Ick heb noyt van mijn dagen in eenigerley complottery besigh geweest, noch op d'een noch op d'andere wyze: Ick heb noyt eenige fulcke Persoonen gekent, en tot noch toe heb ick noyt daer over met niemant samenspraeck gehouden: Ick ken geen Complot in de Werelt, dan het Paepse Complot, en een yder kan daer van soo wel kennis hebben als ick. Indien ick fulcken deffeyn gehad had, gelijk dese Menschen tegen my besworen hebben, van sijn Majesteyt overvallen te hebben, of tot Londen, of in dese Plaets tot Oxford, siet ick roep Godt tot getuyge, daer ick hier ben een stervend Man, en verklare op mijn Zaligheyd, dat ick geen Mensch op den Aerdbodem kenne, die met my woude gestaen hebben, en laet nu de geheele Werelt oordeelen, hoe waerschijnlijk het zy, dat ick selfs alleen fulcken saeck soude gedaen hebben.

Dugdale heeft besworen, dat ick tegen hem Verraet of verraderlijcke Woorden gesproocken heb in het Coffi-huys, en in de Barbiers-Winckel by den Engel; hy konde geen bewijs geven, van my ergens elders gesien te hebben; Maer het is vals,

en het heeft geen de minste waerschijnlijkheyt, dat ick Verraet tegen hem gesproken heb; Ick beken, ick was in sijn geselschap in het Coffi-huys en in die Barbiers-Winckel, eer ick uyt de Stadt ging, maer daer konde geen Samenpraeck tusschen ons zijn: Want hy schreef aen 't een eynd van de Kamer, en at een stuck Broods, en ick stack een Pijp Taback op aen het ander eynd, en dronk die, tot dat de Heer Thomas Player en de Heer Rob: Clayton tot my quamen, en wy gingen dien avondt uyt de Stadt na het Huys van mijn Heer Lovelace, gaende te Paert sitten, reden wy uyt de Stadt met de andere.

Wat my aengaet, ick kan mijn getuygen niet optellen; Ick was in de vrendste omstandigheden, daer oyt eenig Mensch in was; Ick wiert in den Tour soo nauw gevangen gehouden, dat ick geen conversatie konde hebben met iemant; hoewel ick wel wiste, dat de Paepse Heeren alle dagen aldaer die gelegentheyt hadden; maer ick konde dat niet verkrijgen: Ick konde niet weten noch seggen, wat getuygen tegen my souden zweeren, noch wat zy tegen my souden zweeren; Want ick konde geen Cotype krijgen van de Beschuldiging, en door geen mogelijk middel konde ick eenige preparatie maecken, om my te verdedigen, gelijk ick behoorde gedaen te hebben, en na de Wet mocht gedaen hebben; my wierdt geen vryheyt vergunt, om iets te doen, dat verclare ick als een stervend Man.

En belangende 't geen Dugdale, Smith, Turberville en Heyns tegen my gezworen hebben, zy bezwooren sulcken Verraet, 't welck niemant dan een uytfinige aen eenigh Mensch soude toebetrouwt hebben, en allermint soude men het aen Papiſten toebetrouwt hebben; daer een ygelijk van haer ingewickelt is geweest in Complotteryen en Verraderyen onder haer eygen party, en dat onder de grootste obligatien en verbintenissen, namentlijck, datse soudén verdoemt werden, indien zy het verborgen hielden, en datse soudén verdoemt werden, indien zy het openbaerden. Indien dese Mannen de saecken van haer eygen party niet secreet houden, hoe konde ick haer dan vertrouwen? Ick roepe hier op God tot getuyge; en ick bekenne vryelijck, dat ick mijn Godt menigmael met tranen heb gebeden, dat hy my mocht bekent maken, indien ick 't eeniger tijt met eenig woordt in desen overtreden had. Maer waerlijck ick heb niet het minste deel geweten, van 't geen zy tegen my gezworen hebben, tot die tijt toe, dat ick het voor de Vierschaer hoorde tegen my zweeren. Mijn Heeren, dit is seer hard, maer dit is de waarheyt.

Oock zijn 'er een groote meenigte van andere vrende geruchten, die ick gehoort heb, zedert ick gevangen ben geweest; als namentlijck, dat ick een middel soude geweest hebben, om de Gravin van Rochester te bekeeren tot het Pausdom, door eenen Thomson, een Priester, tot haer te brengen: waerlijck al wat my daer in aengaet, was, dat ick over 15 of 16 Jaren logeerde ten huysen van Colonel Vernon, dewelcke aen Mevrouw Brooks trouwde; 't gantsche Huysgesin was Paeps, de Brooks waren Papiſten, en aldaer was desen Thomson, en ick oordeele hem een Priester te zijn in 't Huys, hoewel ick hem noyt sag in een Paepse Godsdienst, hoewel ick daer een half Jaer langh was. Maer komende daer na tot mijn Heer

Rochefters Huys, wegens iets dat ick voor hem en voor verfcheyde andere Perfonen van qualiteyt te doen had, soo ontbood hy my op een namiddag van de Parochie in Adderhurry, fijn Vrouw en hy ftaende by malkander, en hy vraegde my, of mijn Paert'huys was, ick woude, feyde hy, dat gy defen Brief tot Mr. Thompfon bracht, indien gy het defe namiddagh doen kond; Ick antwoorde ja mijn Heer, ick kan het wel doen, om u te dienen; Soo nam ick een Brief van fijn hand, en oock een van fijn Vrouw (foo my geheugt, en hy te kennen gaf) gezegelt met fijn eygen zegel, en ick brachtfe tot Thompfon, en gaffe hem; en hy feyde my, dat hy mijn Heer woud komen opwachten; want het was wegens eenige Landeryen, waer op mijn Heer wilde Gelt lichten, wegens eenige gelegtheden. En dit is al de waerheyt van defe ergernis.

Daer werdt oock gefegt, dat ick verfcheyde Jaren een Priefter in mijn Huys had, namentlijk Serjeant, die uyt Hollandt quam, om te verfpieden. Omtrent 10. Jaren geleden quam defelve Man tot my, maer hy was my vreemt; hy quam tot my onder de Naem van Doctor Smith, een Medecijn-meefter; en daer was een Apotheker in de Old-Baily, en een Laken-bereyder, wonende tot Ludgate; defe quamen met hem, en brachten hem daer, en hy nam een Kamer, en hy logeerde daer een Jaer, of drie vierendeel Jaers, onder de naem van Doctor Smith; Dit is de waerheyt daer van, en niet anders; dit is het onthael van Serjeant.

Soo mede dat ick tot Oxford quam, was uyt mijn vrye wil. De Parlaments-heeren van het laefte Parlament tot Westmunfter, en verfcheyde Heeren, hielden r'famen middagmael, den dag voor dat zy faten; Op de laefte Sessie van 't Parlament tot Westmunfter ontboden zy my na de Herberg in de Son, achter de Beurs, en als ick quam, waren de Hartog van Monmouth en verfcheyde Heeren by-een, en ick geloof over de 100. Parlaments-Heeren, van het Huys der Gemeente. Den Hartog van Monmouth riep my tot fig, en feyde, dat hy een goet gerucht van my gehoord had, en dat ick een eerlijck Man was, en een die men mocht vertrouwen, en zy wiften niet, of niet wel, waer haer Vyanden, de Papiften, eenig deffeyn mochten hebben, om haer te handelen, gelijk zy een deffeyn hadden in de tijd van Koning Jacobus, door Bus-poeder, of door eenig ander middel; en den Hartog met verfcheyde Heeren, en andere van 't Gemeene Huys, verfochten my, dat ick mijn uyterfte beft soude doen, om alle plaetsen, die zy fufpecteerden, te doorfoecken, 't welck ick deede, en daer van daen, foo ick meyne, kreeg ick de naem onder 't Volck van de Proteftantfe Schrijnwercker, om datfe my boven iemant in Engelant opleyden, dat werck te doen.

Defelve Heyns, een van de gene, die tegen my fworen, had aen my en verfcheyde andere ontdeckt, (foo hy feyde) aengaende Maknamar, en fijn Broeder, en Ivy, die nu alle van een ander humeur zijn; Dat het Parlament tot Oxford soude omgebracht werden, en dat'er een deffeyn was, om mijn Heer Shafsbury te vermoorden door Fitzgerald, en fijn Party; en dat zy trachteten Macnamar tot hem over te brengen, en dat hy feyde, dan soude het wel met hem zijn, en 't soude niet lang aenloopen, of zy fouden Shafsburijs leven hebben; En hy verklaerde dat by Eede

aen den Heer George Treby, gelijk ick daer na hoorde; want ick was niet by hem, als het gefworen wierdt. Ick wensch aen 't Huys der Gemeente soo seer 't goede als aen mijn selven; en ick verftont niet anders, of als ick het Parlement diende, soo diende ick oock sijn Majesteit; laetse ellendig zijn, die het onderscheyt maken tusschen haer; voor mijn part ick maeckte noyt een onderscheyt.

Ick quam tot Oxford met mijn Heer Howard (dien ick voor een seer eerlijck waerdigh Edelman aensie) en met mijn Heer Clare, mijn Heer Paget, en mijn Heer Huntingdon; en Capiteyn Brown en Don Lowis waren in mijn geselschap, en quamen met ons, als Vrienden van mijn Heer Howard. Brown, geloof ick, heb ick 2 of 3 Maenden gekent; maer Lowis sag ick noyt voor op dien dag; zy seyden, zy quamen met mijn Heer Howard. Ick neem God tot getuyge, dat ick noyt een Schelling, of iets anders ontfangen heb, om een desseyn voort te setten; en al was het om mijn leven nu te behouden, ick kan niemant in de Werelt beschuldigen van wegen eenig desseyn tegen de Regeering, of tegen sijn Majesteit, of tegen iemant anders; God is mijn getuyge.

Aengaende de Wapenen, die ick of andere hadden, die waren tot onse eygene bescherming, ingevalle de Papisten iets mochten tegen ons ondernemen, by wegen van een Massacre, of een Aenval, of Rebellie, op dat wy gereed fouden zijn, om ons selven te beschermen; God is mijn getuyge, dit is al dat ick weet; indien dit een Complot is, soo ben ick'er in, en niet in eenig ander: maer noyt wist ick van eenig getal, of van tijden bestemt, om samen te komen: maer wy seyden tegen malkander, dat de Papisten een desseyn tegen de Protestanten hadden, en dat wy gereet waren, soo zy quamen op te staen, maer dan fouden zy haer onderneming eerst op ons beginnen; dit seyden wy als wy samen quamen, gelijk ick oock een Man was, die met veele converseerde; dit was mijn werck, en is het werck van elck goed Onderdaen, die de Wetten van sijn Landt en van sijn Koningh lief heeft. Want Engelant kan noyt hopen gelukkig te zijn onder dese Bloetdorftige Menschen; welcker Religie is bloed en moord, van 't welck ick van gantscher herten een grouwel en afkeer heb, en soo lang ick geweten heb wat Religie was, heb ick een afgrijfen gehad van de Kerck van Romen, als verderffelijk, en tot verbreking van menschelijcke Societeiten, en van alle Regeering.

Ick bidde God, dat gy lieden alle te samen u mocht vereenigen als Protestanten, tegen dese gemeene Vyant: Ick ben van dat gevoelen, en ick gelove, dat ick also seker vermoort ben door de handen der Papisten, als de Heer Edmondbury Godfrey was, hoewel de saeck niet gesien is. Die Getuygen zijn gewisselijck gehuurdde Liedden; en ick bid God Almachtigh, dat hy hare Zielen genadig zy, en haer vergeve, en haer of door sijn oordeelen of door sijn weldaden te rechte bringe, op dat zy niet meer onnosel bloed vergieten. Daer is niemant van de geene die ick kenne, die my oyt in mijn leven iets heeft horen seggen of doen van Verraet. Dit is, 'k mach niet seggen het eerste, maer by-na het twintigste verfiende Complot, dat zy hebben willen leggen op de Natie, om 't Volck te bedriegen, en haer eygen verdoemlijck Complot te bedecken; ick oordeele, dat zy nu seftien of seventien

ventien mael sulx verfiert hebben. Ick bid God, dat mijn bloed het laetste mocht zijn. Ja ick bidde God, dat hy beware ieder mans leven, en alle de Protestanten in Engelandt, van de hand van dese bloedige Papisten, door middel van welck ick dese dood sterfe, en indien zy op dese wijze voortgaen, ick hoop, de goede God sal ieder mans oogen openen, om het te sien, eer zy het voelen. En ick bid U L: indien gy eenige liefde tot uw Koning, tot uw Lant, en tot de Protestanten hebt, vereenigt U L: te samen, soo gy Protestanten zijt. Ick bidde God, dat de gene, die de Naem van Protestanten waardig zijn, hoe zy oock genaemt werden, 'tzy vershillende van de gemeene Kerck, 'tzy Liederen van de gemeene Kerck van Engelandt, sijn als Mannen, als Christenen, mochten vereenigen tegen de gemeene Vyand, de welcke noch d'eene noch d'andere zyde sal sparen, maer U L: als twee Kruycken tegen malkander sal slaen; en die laetst staet, sullen zy sekerlijck vernielen, soo zy konnen. Dit is mijn gevoelen; en God is mijn getuyge, ick spreek na mijn Conscientie.

Ick weet niet, Heer Bailjuw, of ick iets anders te seggen heb of niet. Wy hebben een goede God; en ick bid een iegelijk, die my heden hoort (want wy leven in een sondige Eeuw, en elck van uw staet het toe te bedencken, dat het niet lang kan aenlopen, of alle, die my in dese staet sien, sullen in het stof moeten nederleggen, en in een eeuwige staet komen, 'tzy van genade 'tzy van straffe; Godt weet het) ick bid U L: in Gods Naem, dewyl hy is een God van Barmhertigheyt, een Godt van Verdraegsaemheyt en Langmoedigheyt, dat gy uw Sonden af breeckt door bekeering, en dat gy een goede God dienet, die uw Vriend eyndelijck moet zijn, of anders zijt gy voor eeuwigh verloren. O Godt! wat voor ondanckbare Wigheten zijn wy: die een Godt van sulcke oneyndige barmhertigheyt en goetheyt hebben, die ons ons leven, onse gesontheit, en duyfent weldaden alle dag geeft; en wy als een ondanckbaer Volck, niet waardigh de Naem van Menschen of Christenen, leven een ongebonden leven, in debauches, sweeren, in boosheyt, en God weet in hoe-veel quaden.

Ick bidde Godt, dat ick tot desen dage een middel in Gods hant mag zijn, om eenige Zielen tot hem over te brengen. Ick bid, gedenckt wat ick segge. Waerlijck ick weet niet wat te seggen, soo vreemt ben ick gehandelt, zedert ick gevangen ben geweest; ick ben gebracht van d'een verdrucking tot d'ander, soo dat mijn Lichaem is uytgeteert, en mijn Memorie en Verstant is verre na so wel niet als te voren; Ick kan niet gedencken, wat ick meer te seggen heb, dan dat de Heere Jesus Christus mijn Vaderlandt wilde zegenen, en 't selve bewaren voor de Papery; en dat hy in genade sijn Majesteit zegene; Goede God zijt hem genadig; maeckt hem een Instrument in uw handt, om sijn Protestantsse Onderdanen te beschermen; Heere, bewaert hem genadiglijck voor sijn Vyanden; Goede God, zegent dit Volck; Goede Heer, behoud hier voor ons, en voor onse nakomelingen, het Euangelium Jesu Christi, uw Euangelium, in sijn suyverheyt, soo lang Son en Maen duurt; Zijt alle uwe Knechten genadig, al uw Volck, dat haer vertrouwen op U zet; Goede Heer, verlost haer van de handen harer Vyanden; laet haer le-

ven.

ven, Lichaem en Ziel al te samen kostelijck zijn in uw oogten. O genadige God, set een hinderblock tegen die allergodloofte t'lamensweeringen van Uwe en deses Volckx Vyanden, de Papisten; laet niet meer Protestants Bloed vergoten werden, dan alleen dit mijn Bloed, dat bid ick U, ô mijn Godt; O Heere, siet op my; ô Heere, zegent my; ô goede Godt, neemt my in uwe zalige tegenwoordigheyt, om mijn eenige Saligmaker en Verlosser Jesus Christus, op wien ick alleen mijn vertrouwen ter zaligheyt sette; Op U, ô God, vertrouw ick, gy rechtveerdige Richter van Hemel en Aerde: Alle Papistery, alle quijscheldingen, alle Pausen en Priesters, alle Dispensatien verwerpe ick, en ick wil uyt de werelt niet gaen met een leugen in mijn mond. In de oprechtigheyt van mijn herte verklaer ick wederom, dat 't geen ick tegen U L: gefegt heb, is na mijn beste kennis het rechte gevoelen van mijn Ziel, soo als ick wensche, dat God my genadig zy. Goede Liedten, ick versoecke uwe gebeden, soo lang ick hier ben; En nu bid ick U L: noch eens, dat een iegelijck, die my heden hoort, aen de Eeuwighet dencke; De Heere bekeere uwe herten en zielen, indien gy godlooslijck tot noch toe geleest hebt; De Heere bekeere U in genade, soo gy lieden een godloos leven leeft, en hy toone U L: uw gevaer: want ick dacht al soo weynig hier toe te komen, als iemand die my heden hoort; en ick dancké Godt, ick heb het niet meer verdient van de handen der Menschen, dan het Kind, dat aen sijn Moeders borst zuigt, ick danck'er mijn Godt voor. Ick moet dit seggen, ick heb een Sondaer tegen mijn God geweest, en hy heeft my genade geleert, van de tijd af, dat ick een gevangen ben geweest; ick danck mijn Godt voor een Gevangen-huys; ick loove mijnen Godt voor verdruckingen; ick loove mijn Godt, dat ick oyt in hechtenis ben geweest: want noyt kendé ick mijn selven, voor dat hy my uyt de Wereld genomen had; Daerom gy lieden, die uw vryheden, tijt, en kostelijke gelegentheden hebt, zijt wacker, en gaet wercken voor God, en voor uw Zielen, elck een van U.

Doen sprack hy van sijn Soon: *Waer is mijn lieve Kind!*

Doen seyde de Heer Hoog-Bailjuw: Ick deede een versoeck op u, en gy geeft my een onvolkomen Antwoort; gy seydet, dat gy waert van de best Gereformeerde Kerck in de werelt, namentlijck van de Kerck van Engeland, na de beste Reformatie; ick versoecke, tot contentement van de Werelt, dat gy verklaert, welcke die Kerck is, de Presbyteriaensche, of de Independentische, of de gemeene Kerk van Engelandt, of welcke?

•*Colledge antwoorde*: goede Heer Bailjuw, om u voldoening te geven. Twintig Jaren en meer was ick onder de Presbyteriaensche Bediening, tot dat sijn Majesteyt herstelt wiert; doen conformeerde ick my selven met de gemeene Kerck van Engelandt, als die herstelt was; en soo heb ick gebleven tot de tijd, dat ick sag, dat men de Nonconformisten vervolgte, en onbehoorlijcke dingen dede in haer Vergader-plaetsen. Doen ging ick onder haer, om te weten, wat soort van Volck zy waren, en ick neeme God tot getuyge, zedert die tijd heb ick de Vergaderingen der Presbyteriaenen dickwils bygewoont, andere seer selden; oock heb ick veel ge-gaen in de Publijcke Kerck; Dr. Tillotson hoorde ick geen drie Weken te voren, dat

dat ick gevangen wiert; ick hoorde also dickwils in de Publijcke Kerck preeken, als by de Nonconformisten, en noyt heb ick eenig vooroordeel gehad tegen iemand van beyde, God is mijn getuyge: maer altyt heb ick hertelijck begeert, datse mochten vereenigen, en malkander lief hebben, en Vrienden zijn; en ick had tegen geen mensch eenig vooroordeel; en waerlijck ick vreesse, dat het niet en is ten goede van de Natie, dat'er sulcke verbitteringen tusschen haer souden zijn; 't mishaegde my, dat sommige van de Kerck van Engelant prediken, dat de Presbyterianen slimmer zijn dan de Papiſten; Godt weet, dat 't geen ick spreek, ick vryelijck uyt mijn herte spreek: ick heb'er veele onder haer gevonden, die waerlijck Godt vreesen, en soo heb ick'er oock gevonden van alle de andere, die in mijn geselschap zijn gekomen, mannen die sonder eenigerley desseyn zijn, dan om God te dienen, sijn Majesteit te dienen, en haer vryheden en eygendommen te behouden, mannen, die ick seecker weet, dat van geen quaed leven zijn; Ick vond onder de Nonconformisten niet sulcken slag van Volck, of immers weynige, waer van men uytroept.

Tegens sijn Soon, kussende hem meermael met grote genegentheyt, seyde hy: *Lieve Kind vaert wel: De Heere zy u genadig.* Doen sprekende tot het Volk, seyde hy: *goede Liedē, laet my u Gebeden tot God Almachtig hebben, om mijn Ziel t'ontfangē.*

En doe bad hy, en soo haest hy gedaen had, sprack hy het navolgende.

De Heere zy mijn Vyanden genadig; en ick bid uw goede Liedē, wie gy oock zijt, en soo wie ick in de Werelt verongelijck heb, vergeeft my; ick verfoeck een iegelijck, wie ick oock met woorden of daden misdaen heb, datse het my vergeven, en ick vergeve van gantscher ziele aen de gene, die my hebben verongelijck, ja al het ongelijck datse my gedaen hebben. En ick bid God Almachtig, dat hy het die arme Wighen vergeve, die haer eygen Zielen weg geworpen, of immers in gevaer gestelt hebben, om dit mijn Lichaem te verderven; ick bidde God, datse een gesichte van haer Sonden mogen krijgen, en datse barmhertigheyt by hem mochten vinden. Laet mijn bloed spreken de gerechtigheyt van mijn saeck.

Ick heb gedaen, en Godt zy U L: alle genadig.

Tegen Mr. Crosthwait seyde hy: *Mijn Heer, doet doch mijn gebiedenis aen Dr. Hall en aen Dr. Reynall, en danck haer voor haer vriendelijckheyt, aen my betwefen.* *Mijn Heer, ick danck oock uw voor uw vriendelijckheyt: De Heere zegene U L: alle: Heer Hoog-Bailjuw: God zy met uw; God zy met V L: alle, goede Liedē.*

Den Scherp-rechter Ketch versocht vergifnis van hem, en hy seyde: *Ick vergeve uw; de Heere zy mijn Ziele genadig.*

Sijn Executie was sacht / also hy t'eenemaal doot was / eer hy afgesneden wiert; en wierden sijn Quartieren en Hooft na Londen verboert.

Dr. Oates / die tot noch toe sijn Logement in Wihal hadde gehouden / en tot Orfozt tot doozdeel van Colledge gesproocken had / quam omtrent de selbe tijdt / dat gem. Colledge geexecuteert wierdt / in disgratie van den Koningh / soo dat hem belast wiert / dat hy uyt Wihal soude vertrecken.

Enen Mr. Wilmore / die 't Hoofst van de Groote Jurij's / welke Colledge tot Londen vyzgesproken hadden / was geweest / wiert op dien dag / als gem. Colledge na Oxfort gesonden wiert / dooz een Bode of Deurwaerder in sijn Hups / in de Cour-straet / in bewaring genomen / om dat men hem beschuldigde / dat hy mede eenige verraderlijke Wozden had gesproken; hy socht zich in 't eerst wel daer tegens te stellen / onder boozgeven / dat men de Burgers haer Wziblegien ontnam / en riep sijn Geburen tot hulp / maer niemant quam te boozschijn / soo dat hy in een Karos wiert gesmeten / en tot Hamptoncourt / daer sijn Majestept zig doen bebont / booz den Raed gebzacht / van wien hy na den Cour wierdt gesonden.

Enen Lord Blancp / zijnde een Ir / die men mede wegens Hoog Verraet tot Londen gebangen had geset / wierdt den 2 September booz den Raedt tot Wicthal geëxamineert / doch de selve / bevindende / dat sijn Beschuldigers met een quaetaerdighept omgingen / en dat zy hem lets te last wilden leggen / 't geen hy zedert 5 a 6 Jaer in Irland gesegt had / stelde hem weder vyz.

Enen Miles Stapleton / die in Wozckshire wegens Hoog Verraet gebangen was geset / wierdt dooz de Grand Jurij's aldaer mede vyz gekent en los gelaten.

Wy hebben laetst gesegt / dat'er een Parlement in Schotlant tegens den 7. Augusti was beroepen / doch eer wy daer toe treden / moeten wy seggen / dat sommige Personen in dat Rijk / alshoon haer Factie zedert 2 a 3 Jaren daer soo veel als gedempt was / zich met de Bisschoppelijche Regeeringh noch niet konden of wilden bergenoegen / maer zich daer absolut tegen stelden / en ingevolge van dien de Koning's Wuthoritept verwierpen: Enen Carghil / Singt / Boog en andere / wel de booznaemste aenblasers daer van zijnde / wierden dieshalven by de kop gebat / en / na oertupginge van haer misdaden / ter doot veroordeelt / soo dat zy oock ingevolge van dien zijn geëxecuteert.

Den Hartog van Forck / tot Lord Hogen Commissaris booz het Parlement in Schotlant verhoren zijnde / tracteerde op den 6 Augusti alle de Leden / waer uyt het selve bestaen soude / seer magnificq; doch den Grabe van Grothes / die als Grooten Cancelier in 't selve soude wesen / stozfeenige dagen van te booren / inboegen den Grabe van Nchol in sijn plaetse wiert verhoren. De Leden gingen daer op in een schoone Cavalcade den 7. dito na de Plaets van haer Vergaderingh binnen Edenburgh / allwaer / na dat den Bisschop van die Plaets den Eed gedaen / en den Hartog van Forck op den Croon gekomen was / des Konings Commissie en de Bzief / die hy aen het Parlement geschreven had / gelezen wierdt; de selve was ten naesten by van desen inhoud: Dat sijn Majestept, alijt een bysondere genegentheyt tot sijn out Koningrijk Schotlandt, also 't selve gedurig met stantvastigheyt en respect aen de Koninglijcke Familie geattacheert was geweest, gehad hebbende, niet en twijffelde, of de Leden souden met yver en in 't korte al 't gene, dat haer tot sijn dienst wiert voorgestelt, also sulcx van 't geluck sijner Onderdanen onscheydelijk was, consenteren; dat hy van haer voorsichtige
raed-

raedslagen verwachtte, also'er in de Engelsse Kerck eerst Scheuringen, en daer uyt naderhand Revolten waren ontsaen, dat zy veylige remedien daer tegens souden nemen, om den loop van sodanige quaden te stuyten; Dat hy met de nootsaekelijcke voorsoeg hoopte, dat het Gouvernement, soo als het volgens de Wetten in de Kerck en Staet opgerecht was, door de behoerlijcke gehoorsaemheyt, die men hem schuldig was, in sijn geheel soude blyven, en al sijn Volck in volkomen rust geconserveert werden; dat hy, om tot dese eynden te komen, en om door haer advys Wetten op te rechten, dewelcke hy zedert het laetste Parlement nodig tot de Administratie der Justitie geoordeelt had, haer hadde laten by-een komen; dat hy, om haer een bysonder teecken van sijn goede wille te betonen, den Hartog van Albanien en Jorck, sijn Broeder, had verkoren, om sijn Commissaris in haer Vergadering te zijn, gelijk als iemand, die hy wist, dat seer genegen tot haer intrest was, en aen wien zy alderhande respect, gedurende sijn lang verblijf in Schotlant, hadden betoont, te meer, also sulx aen den selve middel hadde gegeven, om de grondige staet van saecken van dit oude Koningrijck te weten. **Den Hartog van Jorck deede daer op een andere Reden / en zeyde / na dat hy zig seer bergenoegt betoont hadde / dat den Konigh hem dit Hooge Commissaris-schap opgelept had; Dat sijn Majest. te meer verskert was, dat dese Vergadering tot sijn gehele vergenoeging en die van sijn getrouwe Onderdanen soude eyndigen, om dat hy, gedurende sijn lang verblijf by haer, de Gemoederen t'eenmael tot alle het geene, dat sijn Majesteyts dienst raecte, gedisponeert had gevonden: Dat den Koning, wiens gunstige Brief zy nu verstaen hadden, aen hem bevolen had, om haer te verscekeren, dat hy inviolabelijck de Protestantse Religie in dit oude Koningrijck, soo als die door de Wetten opgestelt was, soude maintineren; dat hy oock het Gouvernement van de Kerck door de Aerts-Bisschoppen en Bisschoppen, wiens Personen hy in sijn Koninkl. Protectie nam, soude beschermen; dat hy haer recommandeerde, om te ondersoecken, door wat middelen men de Conventiculen, als waer uyt soo schrickelijcke en uytsporige opinien quamen, die niet als droevige gevolgen na sig souden kunnen slepen, best konde supprimeeren; dat hy haer uyt de naem van sijn Majesteyt verklaerde, dat des selfs intentie noch was, gelijk als die oock altijd was geweest, dat de Wetten haer ordinaire cours tot de veyligheyt der Goederen en Rechten van sijn Onderdanen souden hebben; dat hy sich tegens alles soude stellen, dat haer niet gevoeglijck was; dat hy hoopte, dat zy geen minder getrouheyt als haer Voor-Ouders souden hebben, om sijn Koninkl. Prerogativen met kracht te beschermen, also hy verklaerde, dat het recht van sijn Kroon sijn natuurlijcke en wettige Erfgenamen beraeckte; en dat, de inclinatie die hy hadde, om tot haer voordeelen iets te contribuëren, sijn Majesteyt bewogen hebbende, om hem het Ampt, dat hy nu hadde, te vertrouwen, hy haer wel soude laten blijcken, hoe geïnteresseert hy in 't welwesen van 't Koningrijck was.**

Soo haest als dese reden gedaen was / wierden de Eeden den Sed afgenoemen / en eenige Heeren / die men Articul-Heeren noemt / om dat zy alle de

Propositien moeten doen / verhooren ; deselve bestonden uyt 8 Bisschoppen / 8 Heeren / 8 Ridderen en 8 Burgers : 's Wonts wierden zy door den Hartog van York treffelijck getracteert.

's Anderendaegs / als het Parlement weder vergadert was / wiert een Antwoort op des Konings Missive opgesteld / en na Londen afgesonden / zijnde 't selve van desen inhoud : Dat zy aen sijn Majesteyts andere Koningrijcken en aen alle de Werelt hoopten te doen blijcken , dat haer Leven en Goederen niet beter besteeet konden wesen , als om de wettige Rechten en rechtvaardige Prerogativen van sijn Majesteyts Kroon te maintineren , dat men daer in de minste inbreuck niet konde doen , sonder de fundamentele Wetten van 't oude Koningrijk van Schotlandt om verre te stoten ; dat hoewel het waer was , dat verscheyde Personen het Gouvernement aldaer hadden getroubleert , haer maximen soo uytsporrig , en van soo weynig Volck van aensien ondersteunt waren , dat zy hoopten , dat de misdaden van de schuldige niet aen 't Koningrijk geimputeert souden warden ; dat degeene , die tegenwoordig het Parlement presenteerden , sorg souden dragen , om suffisante remedien op te soecken , ten eynde dese desordres te doen ophouden ; dat zy met een groote vernoeging sagen , dat sijn Majesteyt sig yverig interesseerde , om de Protestantsche Religie te conserveren ; dat zy hem ootmoedig bedanckten , dat hy haer hadde laten by-een roepen , om gesamentlijck wegens sijn interesten , en die van sijn out Koningrijk , welke zy onscheydelijck van malkander oordeelden , te delibereren ; dat , de behouding van de Rechten van de Monarchie absolut nootsaeckelijck voor haer Vryheden en Goederen zijnde , zy haer getrouheyt en respect souden doen blijcken , mits door vaste Wetten verklarende , dat zy van goeder herten en met submissie de rechtvaardige Prerogativen van sijn Koninkl: Kroon in de natuurlijcke ordre van de Successie erkennen ; dat zy in de Resolutie , om noyt van haer devoir omtrent de Koninkl: Familie en de wettige Erfgenamen en Successeurs van sijn Majesteyt af te wijcken , vast souden blijven ; dat zy hem ootmoedelijck bedanckten , wegens de eer , die hy aen sijn Koningrijk van Schotland had willen doen , met sijn Koninkl: Broeder tot sijn Hoogen Commissaris in dit Parlement te nomineren ; dat dese Character , bedient door de Soon van een van haer oude Monarchen , die haer soo lang en soo gelukkig had gegouverneert , aen haer haer natuurlijcke plicht voor oogen stelde ; en dat , desen Prince , wiens Qualiteyten hem geen minder roem als sijn Geboorte gaven , seer wel van haer saecken geïnformeert zijnde , en groote sorge daer omtrent nemende , sijn Majesteyt met recht van een Parlement , 't geen door een Commissaris van sulcken verdienste bestiert wierdt , al 't geene , dat nodig geoordeelt wierdt , om sijn Koninkl: Authoriteyt vast te setten , en de wettige Rechten van sijn Successeurs te conserveren , mocht verwachten.

De Articul-Heeren / die / gelijk als wy geseyt hebben / verhooren waren / stelden daer op booz eerst 3 Actens op ; als 1. Om al de Rechten en Prerogativen van de Kroon en de Successie te erkennen. 2. Om voor 5 Jaer de Imposten , tot onderhoud van de Troupen , die op de been waren , te continuëren ; en 3. om de

de Proteſtante Religie vaſt te ſetten. De eerſte en laetſte van gem. Actens wierden ten eerſten toegestaan / alſoo 't Parlement zich ſelfs daer toe genegen toonde; en beſtonden de Actens / nae dat die opgemaect waren / in de volgende Woorden:

Acte, om alle de Actens, die voor deſen gemaect en gepaſſeert zijn, tot weyligheyt van de Proteſtante Religie, te ratificeren.

Edenburgh den 23 Auguſti.

DEN Koning; onſen Souverainen Heer, ratificeert en approveert, met advys en toefstemmingh van de Staten van 't Parlement, alle ſoorten van Wetten, Acten en Statuten, gemaect en gepaſſeert door Koning Jacob ſijn Grootvader, en door den overleden Koning ſijn Vader, hoogloffel: memorie; gelijk oock die door eenig Parlement, zedert de Regeering van ſijn Majesteit, zijn gemaect of gepaſſeert, tot de oprechting en verſekering van de vryheyt van Gods ware Kerck en de Proteſtante Religie, gelijk deſelve in 't Koningrijck werd beleden; mitsgaders alle Acten tegens het Pausdom. Sijn Majesteit ordonneert daer-en-boven, dat alle de gefeyde Actens in haer geheele kracht en vigeur fullen blyven, en ter executie geſtelt werden, volgens de intentie en teneur van deſelve, gelijk als of die byſonderlijk hier in geïnſereert en geſpecificeert waren.

Acte, om het Recht van de Succesſie tot de Keyſerlijke Kroon van Schotlandt te erkennen en verſeekeren.

Tot Edenburg den 23 Auguſti.

DE Staten van 't Parlement (conſidererende, dat de Koningen van dit Koningrijck, haer macht alleen van God houdende, in een directe Linie tot de Kroon ſuccederen, volgens de bekende trappen van Naefſteſchap van 't Bloed, welke door geen Acte of Statuut, hoedanig die oock mag weſen, konnen verbroken, geſuſpenderd of gedetourneert werden; en dat men oock de gefeyde Succesſie niet kan ondernemen te veranderen of detourneren, ſonder de Inwoonders van dit Koningrijck in meyneedigheyt en Rebellie te ſlepen, of ſonder die te expoſeren aen alle de doodelijke en ſchrickelijke gevolgen van een Burgerlijcken Oorlogh, en derhalven gevoeliglijk geraeckt zijnde wegens haer plicht,) erkennen, ſtaen toe en verklaren, dat het Recht tot de Keyſerl: Kroon van dit Koningrijck door Erf-Recht en de nature der Monarchie, gelijk oock door de fundamentele en onveranderlijke Wetten van 't Koningrijck, in een Lineale Succesſie; en volgens de naefſteſtaenheyt van 't Bloed, is overgedragen en gedevelopeert: gelijk oock, dat den Koning of Koninginne, actuëlijk regeerende, komende te ſterven, de Onderdanen van dit Koningrijck door de Wetten, haer plicht, en haer Eed van getrouweheyt geobligiert zijn, om aen de naefte en immediate wettige Erfgenaem, tzy van 't Mannelijck of Vrouwelijck Geſlacht, aen dewelcke het Recht en d'Ad-

ministratie van 't Gouvernement is gedevolveert, te gehoorsamen; en dat noch differentie van Religie, noch Wetten, noch Acten van 't Parlement, die gemaectt zijn, of noch gemaectt sullen werden, 't Recht van de Successie van de Lineale afdalinge tot de Kroon van de naefte en wettige Erfgenaem, volgens de geseyde trappen, sal kunnen veranderen of detourneren, gelijk oock haer niet onthouden of beletten van de geheele vrye en actuële Administratie van 't Gouvernement, volgens de Wetten van 't Koningrijk. Hierom ist, dat onsen Souverainen Heer, met advys en toestemming van de geseyde Staten van 't Parlement, verklaert, dat alle de Onderdanen van dit Koningrijk hoog Verraet sullen begaen, die door Geschriften, Woorden, of iets anders, hoedanig het oock mag zijn, sullen trachten het geseyde Recht van de Successie te veranderen, suspenderen of detourneren, of de naefte en wettige Erfgenaem van de immediate, actuële, geheele en vrye Administratie van 't Gouvernement, conform aen de Wetten van 't Rijk, uyt te sluyten; en alle de geene, die aen sodanige attentaten, desseyne en ondernemingen schuldig bevonden sullen werden, sullen de straffen van hoog Verraet ontfangen.

Tegens het houden van Conventiculen der Nonconformisten wierdt mede de volgende Acte vast-gesteld.

Een Acte tot Securiteyt van de Vrede in 't Koningrijk.

O Nsen Souverainen Heer en de Staten van 't Parlement ratificeren en approberen alle Wetten en Acten van 't Parlement, die tot securiteyt van 't Gouvernement en de Kerck, als die nu door de Wet is gestabileert, gemaectt zijn: En tot de vordere securiteyt van de Vrede van Kerck en Staet, gelijk die gestabileert is, ordonneren en statueren sy hier benevens, dat de Namen van alle Personen, (zijnde Huurlingen of Dienaers, die verklickt zijn, en op den Eed van den Aenbrenger calomny sullen begaen hebben, schuldig gehouden sullen werden, dat sy Velt-Conventiculen hebben gehouden, of eenige Predikers verborgen, die geëxcommuniceert, gebannen of voorvluchtig verklaert wierden,) met de Sententie, welke door een Rechter binnen 3 Maenden sal uytgesproocken werden, aen de Meester gebracht sal werden; 't zy oock dat de Delinquant een Dienaer is, of van den Erfgenaem en Huysbeer, daer hy woont, een Huurling of Schaepherder: gem. Meester of Erfgenaem sal een Maent na de geseyde intimatie gehouden zijn, of de Geltoete van den Delinquant te betalen, so'er Goederen genoeg zijn waer uyt hy sijn Renten weder kan trecken, of soo'er geen genoeg zijn, hem met sijn Familie uyt sijn Landt of Huys stoten, soo 't Huurlingen of Schaepherders zijn, (en soo 't een Dienaer is, uyt sijn dienst) of hem aen de Justitie overleveren; nochtans met desen verstande, dat het Pasquil, waer op de geseyde Sententie gepronuncieert sal werden, speciael sal wesen, als gevonden ter selver plaetse, of daer omtrent, daer men eenige Velt-Conventiculen heeft gehouden; gelijk oock de tijdt, te weten, op een sekeren Dag van sulck een Week, of d'eene of d'andere Dag van die Week.

Sijn

Sijn Majesteyt declareert oock, met advys en consent van sijn Staten van 't Parlement, dat in dit geval het aen de Eygenaers vry sal staen, om haer Huurlingen van haer Land of uyt haer Huysen te doen gaen, ten wat tyde van 't Jaer het oock mocht wesen, en sulcx buyten eenige Waerschouwing, Proces, &c. alshoon gem. Huurders noch lang huur daer aen mochten hebben, welcke by desen wert geannulleert, en de Meesters en Eygenaers geauthoriseert, om soo veel van de Goederen en andere dingen van de gefeyde Huurlingen, Schaepherders en Dienaers te houden, als meerged. Huurling het laetste Jaer hem schuldig is, mitsgaders dat hy hem de Geltboete sal mogen aftrecken. Sijn Majesteyt verklaert oock met het voorsz. consent, dat indien iemand eenige van die Dienaers, Huurlingen of Schaepherders, die soo weg-gejaegt zijn, weder sal aennemen of onderhouden, deselve 3 Jaren Loon aen de Meester, die hem heeft laten gaen, sal moeten betalen, gelijk oock 3 Jaren huur aen den Eygenaer, die ged. Huurling en Schaepherder heeft weg-gefounden; mitsgaders sal ged. Perfoon, die de selve herstelt sal hebben, 100 Ponden Schots aen den Koning moeten geven. Daer is oock hier nevens geordonneert en gestatueert, dat de Boeten, die by vorige Wetten op de Velt-Conventiculen zijn gestelt, nu dubbelt sullen moeten werden betaelt, also yder Perfoon door dese Acte tweemaal meer schuldig sal zijn, als by de vorige Wetten, uytgenomen de Burgers van de Koningl: Burgten, Regaliteyten en Baronnyen, dewelcke, behalvens de verbeurte van de vorige Boeten wegens de Velt-Conventiculen, in 't toekomende haer Burgerfchap en Vryheyd sullen verliefen, en uyt de Steden, daer sy wonen, gebannen werden. En op dat alle de Wetten tegens de Conventiculen te beter ter executie mogen werden gestelt, wert hier by gedeclareert, dat sijn Majesteyt wettelijk sal mogen verkiefen Gedeputeerden van Sherifs, Vrede-Rechters of andere Commissarissen, om de Conventiculhouders, en de gene, die aen onbequame Huwelijken, Dopingen en andere dingen schuldig bevonden sullen werden, te straffen.

En tegens de Papisten en Fanatijcken het volgende.

Acte, om de Protestantse Religie te verseecken, tegens de Papisten en Fanatijcken.

DEN Koning, onsen Souverainen Heer, en de Staten van 't Parlement, considerende, dat alshoon door veele goede en gefonde Wetten, die door den Koning sijn Grootvader, den Koning sijn Vader, hoogloffel: memorie, en door hem selfs, in dit Parlement en andere, zedert sijne geluckige herstellinge op den Throon, gemaect zijn, de Protestantse Religie forgvuldiglijk tegens de Papisten en Fanatijcken is verfekert en opgerecht, so is 't evenwel, dat de oproerige Tegen-partijders van onse Religie niet op en houden, om haer Fouten te verspreyden, en de Onderdanen van sijn Majesteyt te verleyden, haer treckende van haer Plicht tegens God, en van haer Getrouwheyd tegens sijn Vicegerent, trachtende de oppegrechte Religie te renverseren, met haer Superstitien en Bedriegeryen in dese
Kerck

Kerck en dit Koningrijk te introduceren : en wetende oock , dat niets meer het getal en stoutigheyt der Papiften en andere Scheurmaeckers , Nonconformiften , kan vermeederen , als het nalaten van de goede Wetten , die tegens haer gemaect zijn , ter executie te stellen ; gelijk oock met haer de hoop te benemen , om in publijcke Chargien en Employen te komen. Sijn Majesteyt , derhalven genegen zijnde door een ware en getrouwe yver , om de ware Proteftantse Religie , gelijk de Belijdeniffe des Geloofs inhoud , die in 't eerste Parlement onder 't Rijck van Koning Jacobus de VI. is geënregistreert , en welck gefondeert is op Godes geschreven Woort , en conform aen 't selve , te maintineren en conserveren , ordonneert en commandeert , met Advys en toestemming van de Staten van sijn Parlement , aen alle sijne Officiers , Rechters en Magistraten , om de Wetten rigourefelijck in volle en geheele executie te stellen , volgens den teneur van de Acten van 't Parlement , die hier in hebben voorsien , tegens de Papery , de Papiften , de Priesters , de Jesuyten , en tegens alle Personen van hoedanige andere Order als 't soude mogen wesen in de Paepse Kerck , principael tegens de Doenders en Bedienaers van de Mis , tegens de Verkopers en Uytstroyers van verboden Boecken , en tegens de Verbergers van Paepse Priesters en geëxcommuniceerde Papiften : gelijk oock tegens alle de Fanatijcken , die sig van de Kerck der Natie separeren ; tegens alle dat Volck , dat in bysondere Huyfen predickt , of in Conventiculen vergadert op het Velt ; tegens die gene , die ontfangen en herbergen de geëxcommuniceerde Predikers ; tegens de ongereguleerde Dopingen , Huwelijcken en Ordonnantien , en eyndelijck tegens alle andere schismatijcke disorders. En op dat men noch klaerder de sorg , die sijn Majesteyt neemt , soude mogen sien , om dese Wetten tegens dese Vyanden van de Proteftantse Religie te doen executeren , soo ordonneert en gebied hy met het boven-gem. Advys en Consent , dat de Predikers van yder Parochie aen hare Biffchoppen sullen hebben over te leveren alle Jaren , in de Maent van October , ware en complete Lijsten van alle Papiften , en van alle de gene , die sig Schismatijcq van den Goddelijcken Dienst , die publijckelijck in haer Parochien geschiet , sullen af-houden ; welcke Lijsten van haer ondertekent sullen moeten wesen. De Biffchoppen sullen een Af-schrift van ged. Lijsten , van haer ondertekent , aen de Sherifs , Provoosten , Bailliuwen van de Koningl: Burgten en Regaliteyten , en aen de Magistraten van de andere Burgten moeten geven , op dat de Rechters , volgens de Wetten , tegens de geseyde Nonconformiften en Papiften procederen. Door dese tegenwoordige wert van gelijcken geordonneert aen de Sherifs en aen de voorsz. Magistraten , om alle Jaren , in de Maent van December , aen den Privé Raed van sijn Majesteyt rekening te geven van haer Procedures tegens dese Fanatijcken , of sy sullen andersints daer voor aanspraeckelijck zijn. En op dat den Raed te beter mag onderricht werden van de naerstigheyt , die door de Sherifs , de Bailliuwen van de Regaliteyten , en door andere boven-gem. Magistraten sullen zijn gedaen , soo sullen de Biffchoppen van yder Diocefe aen de Griffiers van de Privé Raed dubbelde Lijsten van de Papiften en Fanatijcken fenden , door welcke dubbelde Copyen men de naerstigheyt der Sherifs en

en andere Rechters sal kunnen nassien en examineren. En om aen de Papisten en Fanatijcken alle hoop, die sy mochten hebben, om in publijcke Ampten of Employen te komen, te benemen, soo wert by desen geordonneert en gestatueert, dat alle Personen, besittende publijcke Ampten, Civile, Militaire of Ecclesiastijcque den Eed sullen presteren, voornamelijck alle de Gedeputeerden in 't Parlement, en die deselve verkiefen, alle Raedsheeren van den Raed van Staten, alle de Heeren van de Sittingsen, de Leden of Officiers van de Exchequer, de Heeren van de Judicature, alle de Leden van de Hoven van Justitie, alle de Officiers van de Kroon en den Staet, alle de Aerts-Bisschoppen en Bisschoppen, alle de Predicanten en Bedienaers van 't Euangelium, alle Personen van dit Koningrijk, die tot Commissarissen van de Limiten zijn verkosen, of noch verkosen sullen werden, alle de Leden, die wegens de saecken van de Kerck in Commissie zijn, alle Sherifs, Provoosten, Koningl: Bailliuwen, Vrede-Rechters en Officiers van de Munte, alle Commissarissen, haer Gedeputeerden, Commisen en Fiscalen, alle Advocaten en Procureurs van de ged. Hoven, alle Klercken van 't kleyne Zegel, alle openbare Notarissen, en alle andere Personen, die tot schryven werden geemployeert: Lyon Heraut van Wapenen: alle Herauten, Vervolgers en Boden: alle Collecteurs, Onder-Collecteurs en Pachters van de Douane, en des Konings Excijnsen: alle Magistraten en Deeckens der Steden: alle Raedsheeren en Griffiers van de Koningl: Burgten en Regaliteyten: alle Dekens van de Ambachten, en alle Dekens van ged. Burgten: alle Meesters en Doctoren van de Univerfiteyten, Collegien, of Scholen, alle Capellanen van Familien, alle Onderwyfers van Kinderen: alle Officiers en Soldaten van Legers, Forten of andere; en eyndelijck alle Personen, die in eenige publijcke Charge, Officie of Employ, hoedanig die oock souden mogen wesen, in dit Koningrijk sullen zijn, sullen opentlijck den Eed moeten doen; en die ondertekenen, te weten: de Aerts-Bisschoppen, de Commandeurs en Chef van Krijgsmacht, de Officiers van de Kroon en van den Staet, en de Raedsheeren sullen het voor den Secreten Raed doen: alle de Heeren van de Sittingsen, alle de Leden van 't Collegie van de Justitie, en alle de gene, die daer aen horen, voor de Rechters van de Sittingsen: alle de Heeren van de Justitie, en die aen dat Hof dependeren, voor 't Hof van Justitie: alle de Heeren en andere Leden van den Exequer voor den Exequer: alle de Bisschoppen voor d' Aerts-Bisschoppen: alle Geestelijke, Commissarissen, Meesters en Doctoren van Univerfiteyten en Scholen, alle Capellanen en Onderwyfers voor de Bisschoppen van de Diocesen, daer sy wonen: alle de Sherifs, Provoosten, Koningl: Bailliuwen en van de Regaliteyten, en die daer aen dependeren, voor hare Hoven: alle Provoosten, Bailliuwen en andere Officiers, van de ordinaire Burgten voor den Raedt van hare Plaetsen: alle de Collecteurs en Pachters van de Douane en andere Inkomsten van den Koning voor den Exchequer: de Commissarissen van de Limiten voor den Privé Raed: alle Vrede-Rechters voor haer Vergaderingen: alle Officiers van de Munt voor haer Generael: alle de Soldaten voor haer Officiers: Lyon voor den Privé Raed des Konings; en de Herauten, Volgers en de Boden van Wapenen voor Lyon. Sijn Ma-

jesteyt ordonneert en statueert oock met het boven-gem. Advys en Consent, dat alle de gene, die tegenwoordig eenige Chargien besitten, den Eed in eenige van de boven-genoemde Hoven fullen doen en ondertekenen, gelijk als boven gesegt is, tusschen desen tijt en den eersten January aenstaende; 't geen in de ged. Hoven sal werden geregistreert, en d'Extracten, gerekent van deselve Griffiers, fullen aen den Privé Raed des Konings werden gebracht, tusschen dese tijt en den eersten Maert 1682 aenstaende; en vervolgens oock in alle andere Hoven, waer van sy Rechters of Leden zijn, de eerste mael dat sy daer Sit-plaets fullen nemen, of Justitie doen. Den Koning ordonneert, dat alle de gene, die hier namaels eenige publijcke Chargien of Employen fullen krijgen, genootsaeckt fullen zijn, eer dat sy daer van in besit komen, of 't selve exerceren, den Eed te moeten doen en ondertchryven, gelijk gesegt is, op dat het in de Hoven, daer 't van noden is, mag geregistreert, en 40 dagen daer na aen den Privé Raed des Konings gebracht werden: En indien eenige Persoonen de stoutigheyt mochten hebben, om in dit Koningrijk eenige van de gedachte Chargien of Employen te bedienen (de Broeders en Sonen van den Koning daer van geëxcepteert zijnde) eer dat sy den geseyden Eed hebben gepresteert en ondertekent, op dat die in de Hoven, daer 't behoort, souden konnen geënregistreert werden, soo fullen sy incapabel werden verklaert, om namaels eenige publijcke Charge te bekleden, en boven dien met het verlies van hare Meubelen en Emolumenten gestraft werden, waer van de eene helft sal gaen aen den Aenbrenger, en de andere helft aen den Koning. Sijn Majesteyt met het bovengedachte Advys recommandeert aen sijn Privé Raed, om dese Acte rigoureuselijck en t'eenemael ter executie te stellen.

Boven dien wierdt oock een Eed / dien men den Test noemde / opgesteld / welke yder soude moeten doen / bestaende in dese Woorden.

De teneur van den Eed, die van alle Personen genomen sal werden.

ICk A B. sweer solemnelijck, in presentie van den eeuwigen Godt, dien ick als Rechter en Getuyge van mijn sincere intentie in desen Eed aenroep, dat ick bekennē en belijde de ware Protestantse Religie, soo als de Geloofs-belijdenis inhoudt, die in 't eerste Parlement van Koning Jacobus de VI. is vast-gestelt, en dat ick gelove, dat de selve is gefondeert op het geschreven Gods Woort. Ick belove en sweere, dat ick alle de dagen mijns levens daer in sal blyven, en mijn Kinderen daer in trachten op te voeden. Ick sal oock noyt consenteren tot eenige veranderinge of alteratie, die hier aen contrary soude mogen zijn, of met de Protestantse Religie of de Belijdenis des Geloofs niet over-een komen; En tot getuygen van mijn gehoorsaemheyt aen mijn aldergenadigsten Souverain Carel de II. soo affirmeere ick en sweer ick, door desen solemneelen Eed, dat sijn Koningl. Majesteyt de eenige Opper-Gouverneur van dit Koningrijk is, soo wel over alle Personen, als in alle saken, zy zijn Geestelijck of Wereltlijck; en dat geen uytheems Prince,
Per-

Perfoon, Paus, Prelaet, Staet of Potentaet heeft, of behoort te hebben, eenige Jurisdicctie, Macht, Superioriteyt, Præ-eminentie of Authoriteyt, 't zy Geestelijck of Werellick, binnen dit Koningrijk: En derhalven renunciere en sta ick af van alle uytheemse Jurisdicctien, Machten, Superioriteyten en Authoriteyten, en belove, dat ick van nu voortaan sal gelove houden aen sijn Koningl: Majesteit, sijn Erfgenamen en wettige Successors, gelijk oock met mijn macht assisteren en defenderen alle Rechten, Jurisdicctien, Prerogativen, Privilegien, Præ-eminentien en Authoriteyten, die aen sijn Koningl: Majesteit, sijn Erfgenamen en wettige Successors behoren. Ick affirmere en sweer noch vorders door desen solemnele Eed, dat ick het onwettelijk oordeel voor een Onderdaen, op de pretentie van Reformatie, of eenig ander pretext, in Convenanten of Liges te treden, of te beroepen, by-een komen of vergaderen in eenige Raedslagen, By-een-komsten of Vergaderingen, om te handelen, consulteren of determineren over eenige saecken van staet, 't zy Geestelijck of Werellick, buyten sijn Majesteits speciael Gebod, of dat iemand daer toe expres verlos had; gelijk oock Wapenen tegens den Koning, en de geen, die Commissie van hem hebben, op te nemen. Ick belove, dat ick noyt sodanig de Wapenen sal aenvaerden, noch in sulcke Convenanten of Vergaderingen komen; en dat ick geen obligatie in 't Nationaal Conventant, of de solemnele Ligue en 't Conventant, (gemeenlijk soo genaemt) of in eenige andere dingen hebbe, waer door men soude trachten eenige verandering of alteratie in 't Gouvernement, 't zy in Kerck of Staet, soo als dat nu door de Wetten van 't Koningrijk is opgerecht, te brengen. Ick belove en sweer, dat ick met mijn uytterste macht sijn Majesteits Jurisdicctie, als voorseyt is, in der waerheyt tegens alle sal defenderen, assisteren en maintaineren; en deselve nimmermeer verminderen, gelijk ick 't selve by Godt sal verantwoorden. Eyndelijck affirmere en sweere ick, dat desen solemnele Eed in een vollen sin en meening van woorden is geschiet, buyten eenige Equivocatie, mentale reservatie, of eenige manier van evasie, hoedanig deselve oock soude mogen wesen; en dat ick oock niet sal ontfangen of gebruycken eenige dispensatie van eenige Creatuur.

Soo waerlijck helpe my Godt.

En dewijl hier door de meeste zwaarigheden weg-genomen waren / wierden de andere saecken licht ingewilligt / gelijk als het continueren van de Imposten tot de op de been zijnde Militie / en andere saecken / die tot voordeel van 't Koningrijk waren / soo dat / wanneer de selve in volkomen perfectie waren gebracht / het Parlement in Schotlandt den 25 September schiepde / en tot den 11 Maert 1682. gepproqueert wierdt / na dat het in de volgende Acten geconsenteert hadde.

1. Tot herhaling van alle de Acten, raeckende de Religie.
2. Tot verseeckering van de Successie.

¶ 2

3. Tot

3. Tot Supplimenten voor 5 Jaren, beginnende van 't Jaer 1683, van 35000 Ponden in 't Jaer.
4. Tot Getuygens, om de Getuygenissen te onderteecken.
5. Tot preservatie van de Vrede van het Koningrijk, tegens de Velt-Conventiculen.
6. Tot securiteyt van de Religie, door de Test, &c.
7. Tot wegneming van de Somer-Sessien.
8. Tot het geven van den Excijns, voor 5 Jaren, aen den Successeur, na des Conings doot.
9. Tot vernietiging van de protectie.
10. Tot het afstaen van Huwelijckx-Goedt.
11. Tot het geven van Registers, soo wel in de Steden, als Graeffchappen.
12. Tot het wegnemen van de Eeden van d'Advocaten.
13. Tot het onbequaem maecken van de Rechters, soofy van 't Geslacht van eenige Party zijn.
14. Tot het verbieden van vreemde Manufacturen.
15. Tot het reguleren van de onkosten in 't Trouwen, Doopen en begraven van Dooden.
16. Tot het maecken van Moorderyen tot Verraet.
17. Tot verlichting van 't verkopen van Goederen van Bancqueroutiers.
18. Tot verseeckering van de Jurisdicctie van de Admiraliteyt.

Deze Acten waren wel aldaer gepasseert / maer 't schijnt / dat eenige groote Heeren noch geen volkomen genoegen in eenige hebben gehad / also eenen Lord Belhaven / dat een groot Heer in dat Rijk was / een explicatie van de Acte wegens de Protestantse Religie willende doen / eenige Discourssen / die daer tegens streden / hadde gebuycht / waer ober hy oock gebangen wierdt geset; doch naderhant sijn mis-slagh bemerkende / is hy / op belofte van zich voortaan na gem. Acte te dragen / weder in vryheyt gestelt.

Het gebeurde mede / dat den Grave van Argyle / een van de boornaemste Heeren in dat Rijk / om dat hy zich daer tegens opposeerde / en een bysondere explicatie van den Ced wilde doen / gebangen wiert genomen. Men beschuldigde hem oock / dat hy in een secker Libel de Acte van den Ced / &c. seer hadde overgehaelt / soo dat sijn Recht-dagh tegens den 22 December wiert vast-gesteld / en hy toen ter examien gebracht: Hy / sijn beschuldiging gehoozt hebbende / socht in de volgende Wenspraech aen de Rechters sijn onschuilt te betonen.

Reden van den Grave d'Argyle.

Mylord Opper-Rechter en andere Heeren van de Justitie.

Ick oordeele, dat het 't ongetwijffelde Voorrecht van de minste Onderdaen is, om sijn eygen woorden in de beste sin te expliceren.

Want

Want wanneer de Luyden in een quade naem zijn, soo kan de misftelling van woorden, die in haer felven niet quaet zijn, alleenlijck tot een prefumptie en aggravatie, en niet tot een Crimen genomen werden.

Doch het is also wonderlijck bygebracht, als onmogelijck voor iemant, die my kent, te geloven, dat ick iets anders in 't fin soude hebben, als dat eerlijck en fatsoenlijck, en volgens de beginselen der Religie en getrouwheyt is, hoewel ick mijn felven in alles niet hebbe uytgedruckt.

Mijn Heer, ick verfoeck, dat gy niet ongemacklijck zijt, dat ick U een weynig ophoude, om U dit te seggen. Ick heb van mijn jeugt ten vollen in dienst van sijn Majesteyt geweest, en ben daer in, volgens mijn macht, stantvastig gebleven, speciael in de tijden van swarigheyt; ick heb my noyt in 't Intrest van eenige Party gegeven, die tegens sijn Majesteyts Authoriteyt was, maer heb nu dese 30 Jaren sijn Majesteyt gedient, sonder dat de selve sich oyt ongemackelijck over my getoont heeft.

Soo haest als ick uyt de Scholen en Collegien gekomen was, ging ick na Vrankrijk en Italien in 't begin van 't Jaer 1647 reysen, en continueerde daer in tot het laetste van 't Jaer 1649.

Mijn eerste bedrijf in de Werelt was, dat ick sijn Majesteyt als Colonel van sijn Garde te Voet diende; en hoewel ten dien tyde alle de Commissien by het als doen zijnde Parlement uytgedeelt wierden, soo wilde ick echter niet dienen sonder een Commissie van sijn Majesteyt, en heb ick de selve van die tijdt noch by my bewaert.

Na het ongeluck tot Worcester, heb ick in de Wapenen voor sijn Majesteyt continueert; wanneer Schotlant, door de Usurpateurs selfs, in 't Jaer 1652 was overlopen, was ick met sommige van mijn Vrienden in de Wapenen, en deede doen al eenige afbreuck aen haer, met het innemen van verscheyde Kasteelen, die zy in Argijleshire met Guarnisoen hadden beset, also ick wel 300 van de hare als doen doode of gevangen nam. Hier na voegde ick my by die geene, die Commissie van sijn Majesteyt hadden, en hielt het tot het laetste uyt, tot dat den Grave van Middelton, sijn Majesteyts Lt: Generael, aen my ordre gaf, om te capituleren; 't welck ick oock deede, sonder eenig ander Engagement met de Rebellen, als dat ick vredig mochte leven; by mijn Capitulatie maecte ick noch by uyt wisselinge verscheyde Gevangens vry, waer van Mylord Granard, die doen op 't Kasteel van Edenburg gevangen sat, een is geweest.

Is het noch niet wel bekend, dat ick door de Usurpateurs gevangen genomen ben, also zy soo jalours over my waren, dat zy my, tegens haer trouwe, vast setten, en van de een na de andere Gevangenis brachten, tot sijn Majesteyts geluckige herstellinge; en dat alleenlijck, om dat ick haer niet wilde dienen, alhoewel er noch geen Eed wierdt afgeeyft.

Ick erken met alle danckbaerheyt sijn Majesteyts goedertierentheyt en Koningl: Gunsten tot mywaerts, doen ick in 't Jaer 1662 voor het Parlement vervolgt wierdt; sijn Majesteyt geliefde het doen niet, om my op een schandelijcke, maer

wel op een civile wijs daer by te laten komen, waer op ick oock te post quam, en my selfs een dagh voor de tijdt vertoonde, en hebbende doen aen sijn Majesteyt wegens mijn getrouheyt satisfactie gedaen, soo hoefde ick niet meer met Advocaten te pleyten; dewyl hooggem. sijn Majesteyt niet alleen my geliefde te pardonneren, en in mijn Staten en Goederen te herstellen, maer oock in sijn dienst, in de voornaemste Judicaturen van dit Koningrijk, te employeren, en soo veel gunsten te doen, als ick oyt verdient had, of konde verdienen; doch ick hoop, dat sijn Majesteyt alsints gevonden sal hebben, dat ick getrouw en danckbaer ben geweest, en gereet, om al te gene, dat ick heb, of magh hebben, in sijn dienst te besteden; ick hoop oock, dat hy noyt gehad heeft, of noyt sal hebben, eenigh berouw over't gene, dat hy my gedaen heeft; indien ick nu in de vier misdaden, die men my op-leyt, schuldigh was, soo soude ick my selfs voor een groote Vileyn houden.

Tot vervolg van't verhael van mijn leven: In het Jaer 1666, wanneer de Rebelye uytgebroken was, doch op de Rotzen van Pentlant bedwongen wiert, heb ick doen, op het eenige Advertissement van den Bisschop van St. Andrews, sonder eenige Commissie van den Raed of Generael te hebben, also de Wegen gesloten waren, niet by de 2000 Man by malkander gebracht, en die door een Edelman aen den Generael Dalyel laten aanbieden, indien de Rebelye noch niet gelukkig was gestilt? en wanneer ick my by hem voegde, tot groote schrick van mijn Naburen, die oproerig in de Wapenen waren, en Commissien in't publijck en privaet hadden, heb ick doen niet alles met een groote getrouheyt voor sijn Majesteyt gedirigeert, en uytgewerckt, 't geen met een behoorlijke moderatie gecommandeert wierdt? 't welck ick selfs door mijn Vyanden, en door andere ontwijffelbare betoningen, kan bewysen.

Laet my noch een weynigh Woorden sprecken: Betoonde ick in dit tegenwoordige Parlement mijn genegentheyt niet, om sijn Majesteyt en de Koningl: Familie te dienen, met rigoureuselijck de Successie van de Kroon in de wettelijke Linie voort te setten, en sorgh te dragen, dat dit in de Commissien van de Graeffschappen en Burgten, waer in ick geïnteresseert was, geëxpressieert soude werden? heb ick niet tot het aanbieden van Supplimenten voor sijn Majesteyt en sijn Successeur geweest? heb ick niet toegestemt, om de Landheeren te verbinden voor haer Huurders vast te staen, hoewel ick daer in seer geïnteresseert was? en heb ick niet alsints mijn Onderdanen in gehoorzaamheyt tot sijn Majesteyt gehouden?

Ick seg dit alles niet, om my te verhoevaerdigen wegens iets, dat ick self gedaen heb, dewyl ick sulckx uyt Eer en Plicht aen sijn Majesteyt schuldigh ben geweest, maer of ick na dit alles op geen andere gront, als wegens woorden, die ick in een absolute onnosselheyt geseyt mocht hebben, sonder het minste voornemen, als alleen om mijn Conscientie te ontlasten, en die geensints van soo een quaden sin zijn, als uyt het Libel getrocken wert, noch verder getroubleert sal werden; wat verseeckering kan dan yemant van de grootste qualiteyt, trouwe of onnosselheyt heb-

hebben, dat hy in securiteyt is, voornamentlijck, als hy overweegt, dat'er soo veel scrupelen, gelijk yder weet, voor den dagh zijn gekomen, niet alleen by veele van de Orthodoxe Geestelijckheyt, maer selfs by geheele Presbyterien, Synoden, en sommige Bisschoppen, welcke oock van foodanigen consideratie zijn geoordeelt, dat een voornaem Bisschop de moeyte genomen heeft, om een Tractaet, ('t welck in den Raed gelesen en te drucken is gegeven, en waer van my mede een Cope ter hant gekomen is) te schryven, in 't welcke sulcke expressien staen, dat men die in een slimmer sin soude kunnen uytdrukken, als het gene is, daer mede ick belast werdt. Heb ick mijn yver tot allen eynde van de Test niet betoond? Hoe kan men sig dan inbeelden, dat ick een quaet Desseyn in 't geen, dat ick gesegt hebbe, hebbe gehad? Indien ick een ding, dat ter contrarie was, in mijn gantsche leven gedaen had, 't welck ick hope, dat niet bevonden sal werden, soo kon men nochtans pretenderen, dat een faeck konde verschoont werden; maer alsoo'er nu maer questie over de mistelling der Woorden is, en dat men daer uyt eenige ingebeelde inclinatie soude kunnen nemen, die seer contrarie aen mijn oogmerck en desseyne zijn, niet alleen wegens mijn sin, maer oock mijn beginselen, interest en plicht, soo wil ick hopen, dat Mylord Advocaet sal dencken, dat hy te verre in dit Proces heeft gegaen, en segge opentlijck uyt, gelijk hy wel weet, dat het waer is, door de ommegang, die hy met my soo in 't publijk als privaet gehad heeft, dat ick noyt een Papist of Fanatijck hebbe geweest, maer een recht getrouw Persoon in mijn beginselen en practijck.

't Horen van dit Libel soude my het meest van alle de ongemacken van mijn leven troubleren, indien mijn onnosselheyt my daer in niet te hulpe quam, en dat ick niet hoopte, dat ick voor dese Edele en publijcke Toehoorders van dese en andere calumnien ontlast soude werden.

Ick laet mijn defentie aen de Personen, die voor my pleyten; zy weten mijn onnosselheyt, en hoe ongefondeert dat het Libel is. Ick sal alleenlijck seggen, dat, gelijk ick mijn meeste tijdt in dienst en lyden voor sijn Majesteit doorgebracht hebbe, ick geresolveert ben, wat uytkomst dit Proces oock mag hebben, soo lang als ick leve, getrouw aen sijn Majesteit te zijn. En 't zy dat ick openbaer of afgefondert leve, soo sal nochtans mijn Hooft, mijn Hart en mijn Hand noyt in gebreecke blyven, om sijn Majesteit dienst te doen; 't zy oock, dat ick leve, 't zy dat ick sterve, ick sal Godt Almachtig bidden, dat hy sijn Majesteit met een lang, gelukkig en voorspoedig Rijck zegene, en dat de Successeurs van sijn Majesteit in de wettelijcke Linie Monarchen over alle sijn Majesteits Dominiën mogen blyven, en Beschermers van de ware, eerste, Christelijcke en Apostolijcke Catholijcke Protestantse Religie zijn, soo lang als de Son en Maen staet.

Ebenwel wiert hy door de Rechters schuldig verklaert / en op 't Kasteel van Edenburgh gebangen gehouden; maer hy/ daer niet veel sin in hebbende/ ontquam het eenige dagen daer na in een vermomt Kleet / sonder dat het openbaer geworpen is / waer hy zich heeft begeven: Men stelde wel vast / dat hy des
 Ho-

Konings Pardon bekomen soude hebben / maer hy heeft zich / na het schijnt / daer op niet derben betrouwen.

Wy sullen upt Schotlandt schepden / en weder in Engelandt komen / alwaer men / zedert het gebangen nemen van den Graue van Schaftsburp en de andere Heeren / alle blijft aenwende / om de verdere Lupden / die aen haer saeck mede vast mochten wesen / upt te binden ; doch men heeft niet gehoozt / dat pemandt meer daer mede beschuldigt is geworden / als eenen Mr. Wilson / die Secretaris van gem. Graue was geweest / en in October daer ober oock gebangen wierdt geset ; Gemelde Graue van Schaftsburp en de andere Heeren versochten eenige mael wel / dat men haer onder Bozgtocht wilde uplaten / of te recht stellen / van konden sulckx niet eer als vooz December obtineren / wannecr zy oock vooz des Konings Banck te recht wierden gestelt ; doch eer wy sulckx verhalen / sullen wy iets anders seggen.

Wy hebben hier vozen mentie gemaecht / dat eenen Mr. Kouse / zijnde vooz dese Secretaris van eenen Sr. Thomas Blaper geweest / in den Cour gebangen was geset / om dat hy mede eenige verraderlijke Woorden gesproken soude hebben / maer also deselve nu al eenigen tijdt daer geseten hadde / en versocht / dat hy te recht gestelt mocht werden / wiert sulckx toegestaen / en hy den 28 October upt den Cour na Newgate gebzacht / also hy in de Oldbaly / zijnde de Recht-plaets van de Stadt Londen / te recht gestelt soude werden ; Doen hy daer gebzacht wierdt / waren alle de Rechters present / en quamen de Getuppen tegens hem mede te voorszijn / de welcke / tot beter vergenoegen van 't Volck / in 't open Hof wierden gehoozt : Sy waren 8 in 't getal / van welke de eerste / Mr. Wyathe / een Edelman was / die 500 Ponden jaerlijckx Inkomen had / en de tweede / zijnde Mr. Corbin / een Persoon van een goet leven en reputatie / de welcke beyde noch noyt in criminele saecken getupgt hadden : Sy verklaerden by Eede / dat de gesepde Kouse omtrent de tijdt / dat den Koningh na Oxfozd gingh / in een Discours gesegt had : Ick gelove , dat dese Byeen-komst tot Oxfozd niet langh sal duren , want dese frequente Prorogation en Dissolutien sullen den Koningh niet helpen , also wy geresolveert zijn , soo hy met het Parlement niet wil accorderen , dat wy hem daer toe sullen forceren , en dienen , als sijn Vader gediend is geweest : Doch daer op gesepz zijnde / dat de Kroon van Engelandt den Koningh soo wel toebehoorde / als hem sijn Erf-Goet van sijn Vooz-Ouders / also die op hem afgedaelt was / soo soude hy weder geantwoozt hebben : Neen , den Koning heeft sijn Eed van de Krooning gebroocken , en sijn Kroon verbeurt , soo dat hy geen meer recht heeft , om te regeeren , als gy hebt. Daer op quamen d' andere Getuppen vooz den dag / als Mrs. Macnamarra / Mr. Smith / Mr. Curberville / Mr. Denis / Mr. Heynes en Mrs. Heynes / die alle by Eede verklaerden / dat hy gesegt had , dat den Koning een Papist en Paeps genegen was , en dat zy hem te niet wilden doen : Verder / dat hy Geldt collecteerde , en dat zy Geldt van hem genoten hadden : dat twee Jurys in 't Hof daer toe hadden gecontribueert : dat hy by den Grave van Schaftsburp ,
Tho-

Thomas Player, &c. was geëmployeert, om de Getuygen te examineren, en dat hy fulcke, die tegens den Koning, Koninginne, &c. wilden sweeren, soude betalen, maer d'andere laten yaren. Hennes getuygde noch daer boven / dat hy een Verhael booz hem had opgemaecht / in 't welke hy soude zweeren / dat vele groote Personagien aen de Brandt van Londen en de Dood van Sr. Edmondbury Godfrey schuldig waren; 't welck Smith verklaerde / dat hy gesien had. De Jurys hadden de byzheyt / om de Getuygen alderhande Vragen te doen / doch niet privatelijck / soo dat dese saeck van 's morgens tot 3 uren in den namiddag duurde; als wanneer de Jurys uytgaende / en ten 7 uren weder komende / gemelde Housse booz onschuldig verklaerden. 't Hof hier over gesturpeneert / bracqde haer / wat reden dat sy hadden / om sulcken Bil in te brengen / daer sulcken blyckelijcken getuygenis lag / als noch oyt geschiet was / met byvoeginge / dat soo zy eenige saecken van de Wet niet wel en verstonden / 't Hof haer gaerne soude willen helpen; doch zy antwoorde den daer op / dat / soo zy aen eenige saecken van de Wet getwyffelt hadden / zy wel haer advys versocht souden hebben / en dat zy volgens haer Conscientien hadden gedaen. Gem. Housse wiert daer op wel weder in de Gevangenis gebzacht / maer eenigen tijt daer na op Bzocht ontflagen / en naderhant geheel byzgestelt.

Dit byzspreecken van Monsr. Housse gaf aen de Protestanten in Engelandt t groote hoop / dat de saeck van den Grabe van Schaftsburp en de andere Heeren niet slimmer soude aflopen; te meer / om dat zy dooz de ordinaire Rechters / en niet dooz extraordinaire / gelijk men eerst geseyt hadde / te recht gestelt souden werden / en de Sherifs van Londen de Grand Jurys tot dese saeck mosten verkiesen: Ingevolge dan van een Commissie van Oyer en Terminer / welke in Engelandt wert uytgegeven / als eenige boozname Gevangens ter Rechtbanck moeten komen / wierdt den 4 December bestemt / om den Grabe van Schaftsburp ter examinatie te stellen; de Grand Jurys ten dien eynde in de Oldbalp / zijnde des Stadts Rechtbanck / gekomen zijnde / wierden den Ced afgenomen; daer op wierdt oock aen haer de Beschuldiging / die men tegens gem. Grabe had / overgelevert en opgelesen. Woorders wierdt noch een Geschrift booz den dag gebzacht / inhoudende verscheyde Dessenpen tegens sijn Majestepts Persoon en het Gubernement / gelijk oock een soort van een Ced van een solemneel Convenant / welke hy die geene / die daer in wilden komen / gedaen soude werden; eenen Mr. Guin / Klerck van den Raed / zwoer / dat hy dat in des Graben Cabinet had gebonden / en dat hy den 16 Julij laest 't selve in sijn Koffer had opgezegelt. Sr. Yponel Jenkins en Mr. Blackwaite getuygden daer op / dat dit het selve Geschrift was / dat zy te voren gesien hadden / dat uyt des Graben Koffer was gekomen, doch na dat de Jurys haer objectien tegens de Getuygen / die in 't open Hof geëramineert wierden / hadden gemaecht / wiert eenen Mr. John Booth alleen ingeroepen / en den Ced afgenomen / also men de andere daer niet by wilde laten komen: hy getuygde / dat hy, door middel van Capiteyn Wilkinson, acces by den Grave had gehad, een

weynig voor 't sitten van 't Parlement tot Oxford, en dat die hem gefeyt hadde, dat na hy de verkiefingen van de Leden aen-fag, het selve op de Bil van Exclufie, het vernietigen van 't 35te van Koningin Elizabeth, en het inbrengen van een Bil, tot vereeniging van de Nonconformiften, soude ftaen; en dat'er, also hy wel wift, dat den Koning fulckx niet soude toeflach, geresolveert was, om hem daer toe te dwingen, vermits meeft alle de Leden gewapent aldaer fouden komen; oock dat hy selfs 50 Edelluyden, die hy verklaerde, dat door Capiteyn Wilkinfon gecommandeert fouden werden, daer soude brengen, &c. De andere Getuygens waren John Smith/ Edward Jby/ Edward Turbervil/ Bryan Haines/ John Macnamarra/ Dennis Macnamarra en Bernard Dennis/ die getuygden/ dat den Grave dickwils verraderlijcke Deffeynen aen haer hadde mede gedeelt, tenderende tot verftoringe van fijn Majefteyt, en om het Koningrijck tot een Republijck te brengen; ten welcken eynde verfcheyde Perfonen oock de Wapenen fouden aennemen, also 't Volck aen haer zyde was; dat men dan de Lords, die hy mentioneerde, dat fijn Majefteyt qualijck raden, soude weg-doen: dat, indien fulcke middelen niet gebruyckt wierden, de Papery niet geéviteert soude konnen werden, en dat het aen 't Volck van Engelandt ftont, om haer Vryheden waer te nemen; gelijk oock, dat fijn Majefteyt, als Koningh Richard de Tweede, die gelijcke Mefures genomen had, mocht tegen gegaen werden. Verder wiert gezwooren/ dat gem. Grave gezept had/ dat den Hartogh van Buckingham Baron van Rofs behoorde te wesen, en alsoo goeden Titul tot de Kroon had, als iemand van de Descendenten der Stuarts. Doen de Getuygen geëxamineert waren/ gingen de Jurij's uyt/ om de faecken te overwegen; doch quamen in 't hozt weder te rug/ om die een booz een te onderfoecken; gelijk zy oock/ na dat het Hof fulckx toegestaen had/ deden/ en weynig onderfchept in haer seggen vonden; 't selve gedaen zijnde/ verfochten gem. Jurij's/ dat zy het Statut-Boeck mochten hebben/ om het 35te van Edward de Derde/ en het 13de van den regeerenden Koning/ na te fien/ 't welck haer geaccoordeert wiert; en daer op noch anderhalf uur t'samen gedelibereert hebbende/ quamen zy weder in/ en brachten de Bil van Ignoramus; dat is te seggen/ onfchuldigh; waer op/ also veel groote Heeren daer by waren/ die men booz fijn Vrienden oordeelde/ als de Graven van Effex en Kent/ den Lord Cavendish en andere/ fulcken luyden geroep en gefchreeuw van vzeugt onder het Volck ontfont/ dat de Getuygen/ bzeefende qualijck getracteert te fullen werden/ met een Guarde Soldaten na huys gebzacht moften werden.

Dit was niet alleen van sodanigen gebolg/ dat gem. Grave konde los-gelaten werden/ maer dat oock de andere Heeren/ als de Lords Howard/ Wilmore en Whitaker/ als om faecken van een natuur gebangen zijnde/ onder Borztocht ontfagen konden werden; gelijk oock hozt's daer na gefchiede/ alsoo zy onder een Habeas Corpus en op Borztocht in vryheyt geraechten: De Borzen booz den Grave waren den Lord Rushel/ Sr. William Coper/ Mr. Montague en Mr. Charlton; booz dem Lord Howard de Graven van Kent en

en Clare / den Lord Herbert van Cherbury / en den Lord Grey van Warck ;
 vooz Mr. Wilmore Mr. Samuel Rawlings / Mr. Alexander Hosea / Mr.
 Nicolas Gleyon en Mr. Poby ; en die vooz Mr. Withaker Mr. Zacharias
 Bouzne / John Jekel / Samuel Smit en Thomas Michx ; deselve wierden
 alle geaccepteert / en waren zy pder in 3000 Ponden Sterlings verbonden.
 Mr. Wilson / zijnde Dienaer van den Grave van Schaftsbury / wiert doen me-
 de los-gelaten / en verhoos hy eenen Anthony Bzemmidge / Mr. Hunt en Ga-
 bzil Pap tot sijne Borgen ; dit geschiede / om dat zy tegens de naeste Recht-
 dagh weder moesten verschijnen / of 'er noch iets tegens haer ingezacht wiert ;
 maer daer is naderhant niet meer tot haer last gekomen / soo dat zy t'eenemael
 in vryheyt zijn geraecht.

Den Grave van Tyrone / die al eenige tijdt gevangen gezeten had / en sulckx
 verdroot / was wel op sijn versoek op Bortocht los-gelaten / maer also nader-
 hant bevonden wiert / dat hy dooz het Parlement was beschuldigt / wiert hy
 weder in bewaringe genomen.

Daer waren noch wel de eene of de andere Personen van aensien / ober eeni-
 ge nadenckelijcke Moozden / die zy gesproocken souden hebben / vooz des Ko-
 nings Recht-keere geroepen / gelijk oock eenige Druckers / ober 't drucken
 en dibulgeren van valsche Nouvelles / of Pasquillen / maer de selve zijn alle
 met of sonder Gelt-boete / of op Bortocht / vry geraecht / soo dat wy / om dat
 wy meerder saken te verhandelen hebben / daer van niets sullen aenroeren.

Men had / zedert het scheidten van het laetste Parlement tot Orfozt / de Plac-
 caten / die vooz desen tegens de Dissenters en Nonconformisten / (zijnde Luy-
 den / die in haer Gods-dienst met de Engelsse Kerck niet over-een komen) ge-
 maecht waren / voort-gezet / dewijl dooz Actens van Parlementen alle byson-
 dere Vergaderingen of Conventiculen / buyten de publijcke Kerck / op hooge
 Ponen wel verboden waren geweest / doch oock somtijts weder met oogluyc-
 king toegestaen / doch nu wiert daer by de Officiers des Konings soo op gebi-
 gileert / dat 'er verschepte verstoot / en de Luyden also genootsaecht wierden /
 om in de publijcke Kerck te komen.

Op den Dag van Koninginne Elizabeth / die men zedert eenige Jaren ge-
 woon is geweest tot Londen te bieren / met het verbranden van den Paus /
 wiert ten dien eynde weder de volgende Spot-Processie gehouden. Eerst
 quam den Ridder Edmondbury Godfrey op die wijze / als sijn Lichaem tot
 Primrose-Hil vermoort gebonden wiert ; doen volgde de Willory op een Ge-
 bouw / 't welck van Paerden wiert getrocken / en daer op stonden 3 Personen
 in Vrs Gewaet / waer van op de eene geschreeven was : Ick ben een Suborner,
 en op de andere : Wy zijn gesuborneert : Daer op quam een gantsche Stoet
 van Duyvels / Munnicken en Jesuyten / in de bysondere Kledingh van hare
 Orders / achter aen : Des Paus Herault / seer net opgeschickit / vertoonde sich
 daer by / hebbende een Kock aen / daer gedruckte Papiere opstonden / gein-
 tituleert : Observators en Heraclitus : De mysterieuse Hoer van Babel volgde

in een Sleede daer aen / en zat den Paus in sijn Kleedingh daer by / werdende van eenige Paerden voort-getrocken : hy had een Pluymstrijcker / genaemt Colwzer / vooz hem / een Obseruator in sijn Mont / een Pen in sijn Oor / een Bedel aen sijne zijde / en een Besem aen sijne Staert : aen d'eene zijde van den Paus stont oock een zwart mager Karel / met een bloote Dagge in de Handt / en een Mans Hart daer op/onder dese inscriptie ; Ick ben een Aengrijper : Aen d'andere zijde was oock een ander groot Persoon / mede met een Dagge / en dese inscriptie ; Ick ben 't oock : En met dese Ceremonien wierdt gem. Paus na Smitfield gebzacht / en aldaer verhzant.

Also den Heer Sidney / Extraordinaris Enboye van den Koning van Engelandt by haer Hoog Mog: / Generael van de Engelsse Troupen / die in dienst van desen Staet waren / was gemaecht / verhoor sijn Majestejt van Engelandt in 't laetst van 't Jaer den Heer Chudleigh / om by haer Hoog Mog: met deselve Character van Enboye te komen residieren ; en wiert den Heer Skelton oock genomineert / om als Enboye na de Dorsten van 't Duytse Rijk / en als Resident na de Stadt Hamburggh te gaen.

Tusschen een Engels Fregat / de Parel genaemt / en een Frans Koopvaardy-schip / met 16 Stucken en 70 Man / het welck van G. Kant quam / en mallianderen omtrent het Canael in Zee ontmoeteden / was in September een scherp Gevecht / also 't laetste / niet willende strijcken / en van 't eerste met een Schot daer op bejegent zijnde / met de geheele Aegh los-brande / en daer dooz 3 Man van de Engelsse doode ; 't gem. Gevecht duurde wel 5 uren / doch de Engelsse Fregatten de Guernsey en Meermin op 't geschiet afkomende / soo mosten de Franssen zich met verlies van 10 Dooden overgeven / en wierden tot Pleywurden opgebzacht. Veele hadden hier op wel gedachten / dat daer dooz meerder moeyten tusschen Engelandt en Branchrijk souden ontstaen ; maer den Capiteyn van 't gem. Fransse Schip / dooz een Request aen den Koningh van Engelandt representerende / dat hy qualijck had gedaen / en dat hy niet gemangueert soude hebben / om sijn Koningl: Vlagge te respecteren / indien hem onderwegen niet gerapporteert was geworden / dat er Oozlogh tusschen de twee Natien was / wiert dooz sijn Majestejt weder ontslagen en vrygegeven / te meer / om dat den Franssen Ambassadeur / Monsr. de Barillon / sulckx mede te kennen hadde gegeven.

Wy konnen niet vooz-by gaen / om hier in te lassen / dat een seecker Persoon in Irlandt / genaemt William Smit / welke aldaer al eenige Jaeren gebanggen gezeten hadde / dooz een openbare Getuygenis tot Dublijn liet bevestigen / dat eenen St. Laurence / zijnde een Paeps Priester / hem hadde aengelweest / soo dooz groote beloften / als zware Eeden / om iets vooz de Roomse saeck upt te voeren ; namentlijck / om dooz 't ontbieden van sommige Predicanten / als Dr. Tack / en Harris / anders geseyt Harrison / by hem / al of hy eenige scrupel in sijn Conscientie wegens de Religie had / eenig vermoeden tegens haer te verwecken / en dan een Presbiteriaens Complot / 't welck dese Predicanten tegens

tegens 't Gouvernement ondernomen souden hebben / tegens haer te ontdekken : ged. Laurence soude hem verder onderrichting gegeven hebben / waer mede hy haer soude beschuldigen / namentlyck / dat zy verraderlycke Woorden tegens sijn Majestejt gesproocken hadden / en 't Gouvernement sochten om te keeren / waer toe haer eenige voozname Pairs in Engelandt / die hy noemde / en den Hartog van Monmouth en den Graef van Schaftsbury waren / souden helpen. Gem. Priester St. Laurence wiert daer op wel gebangen geset / om dit nader te onderzoeken / maer men heeft van dit Jaer niet konnen hooren / dat er iets meer in dese saeck ontdeekt is geworden.

De Engelfse Oorlogh-schepen / die in de Straet / of in het Paely van de Straet kruypen / deden dit Jaer veel quact aen de Algierse Roovers / also zy wel 20 Schepen van de selve namen of ruineerden / daer onder beele van haer kloekste waren.

Daer was al in 't voozleden Jaer een Actie tusschen de Spaenssen en Portugijssen in America ontstaen / dewelcke die twee Kroonen bykans dreygde in den Oorlog te helpen : Den Spaenssen Gouverneur op Buenos Ayres verstaende / dat de Portugijssen op het Eylant St. Gabriel / 't welck dicht daer by is / een Fort aen 't vaste Landt sochten op te werpen / ('t welck hy oordeelde / dat zy niet mochten doen / also' er noch dispuyt was / wie of het Eylant selfs toequam) begaf zich met eenigh Volck / en daer onder veel Inboozlingen van 't Landt / derwaerts / overviel gem. Portugijssen / die meest alle doot-geflagen wierden / en nam het bezit van 't gem. Eylant. Dese tijdinge in Portugael komende / soo was men daer soo verbittert op de Spaenssen / dat men met den Degen daer van rebengie scheen te willen halen / en wierden selfs de meeste Croupen / soo Cavallerij als Infanterij / van de Zee-kant en uyt Lissabon na de Frontieren van Spangien / als Evora en Elvas / onder den Hartog van Cadabal / gefonden ; inboegen alles tot een verwijderingh zich liet aensien ; dese eerste dzift nam echter eenige tijdt daer na wat af / alsoo de Spaensse zich na de kant van Portugael niet alleen in postuur begon den te stellen / maer oock zich tot een Accommodement seer genegen toonden / en te meer / om dat het Spaensse Hof tot dese Actie geen de minste ordze hadde gegeven. Den Portugijssen Ambassadeur / die zich tot Madrid bevondt / daer op ordze bekomen hebbende / om hier over reparatie te eysschen / dede sulck wel / en versocht / dat het selve binnen 20 dagen mocht geschieden / maer de Spaenssen resolbeerden den Hartog van Giovenazzo na Lissabon te senden / om daer met den Prince Regent over dese saeck te spreeken ; gemelde Hartog vertroock in 't laetst van Maert uyt Madrid derwaerts / en wierdt tot Lissabon niet alleen treffelijck ontfangen / maer oock Commissarisen toegevoegt / om mede te tracteren. Dese Handeling was wel wat difficiel om af te doen / alsoo de Portugijssen hart op haer pretentien bleven staen / te meer / om dat haer van andere assistentie wierdt aengeboden / maer gemelde Hartogh bracht de saeck echter soo verre /

dat albaer op de naervolgende Poincten een provisioneel Actoort getroffen wierdt.

1. Sal het Eylandt aen de Portugijfen werden gereftitueert met de Gevangens, het Canon, en al't gene, dat haer in dese gelegentheyt afgenomen is.
2. Dat de Portugijfen daer geen Steene Fortrefse, noch die uyt andere Materialen beftaet, maer alleen een Aerde-Parapet fullen mogen bouwen, om haer Canon en de Huysen en Baracquen van het Guarnifoen te bedecken.
3. Dat de Spangiaerden, als van te voren, in't ged. Eylandt op de Jacht fullen mogen gaen, daer Hout affnyden, en Kolen branden.
4. Dat de Portugijfen vryelijck tot Buenos Aires fullen mogen gaen, om daer alle haer nodigheden te kopen, en goede correspondentie met de Inwoonders te onderhouden.
5. Dat den Gouverneur van Buenos Aires, wegens't geen dat hy gedaen heeft, geftraft fal werden.
6. Dat alle Spaensse Schepen in't ged. Eylandt fullen mogen komen, en daer foet Water in-nemen.
7. Dat de Portugijfen geen Koophandel aldaer, tot prejuditie van de Spaensse Onderdanen, fullen mogen oprechten.
8. Dat men Commiffarifen fal noemen, om binnen twee Maenden te decideren over de eygendom van dit Eylandt, en dat, indien men in de ged. tijdt niet kan accorderen, de faeck ter arbitrage van den Paus fal werden gestelt, die het selve dan fal decideren, en oock uytleggen de Bulle van Paus Alexander VI., rakende de verdeelingen van de West-Indien.

De Commiffarifen / die hier toe verkoren fouden werden / wierden van wederzijden wel genoemt / maer echter is dese faeck dit gantsche Jaer soo blijven steecken / sonder dat iets naders daer in is gedaen.

Kortz te vooren / dat dese faeck was boorgeballen / was een andere moeyte tusschen eenige Oorlog-schepen van haer Hoog Mog: en de Portugijfen ontstaen / en scheen deselve faeck meerder vertwijderingh gegeven te fullen hebben / indien haer Hoog Mog: Resident Wolfsfen daer niet met boozsichtigheyt in hadde boozsien; de faeck was als volgt: Verscheyde Portugijfen hadden uyt baldadigheyt de Sloep-Koeyers van de Capiteynen Pieterfon en Taelman / die daer met haer Oorlog-schepen lagen / met Degens en werpen van Steenen soo hevig aengeballe / dat daer door in't kort een hevig Gevecht quam te volgen / inwoegen den Schout van dat Quartier met sijne Dienaers zich derwaerts spoeyde / om dit werck te stuyten / doch de Koeyers / siende soo veel meer Dolck op haer aenkomen / sonder dat zy / vermits het duyster was / konden onderkennen / of het die van de Justitie waren / of andere / resolbeerden na hare Sloepen en aen Boort van de Oorlog-schepen te retireren: maer ondertusschen was in dese Schermutseling / doch onwetende / een Onder-Schout

in 't Hooft gequetst / 'twelck den Hoog-Schout soo hoog op-nam / dat hy resoi-
veerde met eenige gemonteerde Warcken de Sloep-Roeyers te vervolgen / ge-
lijck hy dede / en de Boot van Capiteyn Pieterfon / en de Sloep van Capiteyn
Caelman / nam ; het Volck / dat daer in was / wiert geboeyt aen Handen en
Voeten / en soo in de Gebangemisse gebracht : Gemelde Capiteynen / hier ober
onvernoegt / namen noch dien selven Pacht niet alleen haer afgenomen Boot
en Sloep wederom / maer kregen oock dibersche Portugijssen uyt verscheide
passerende Warcken gebangen. Den Heer Wolfsfen / hier van bericht / begaf
zich aenstonts by den Prince Regent / en bracht te weeg / dat de Matrosen / met
al het geene / dat zy gehad hadden / ontslagen souden werden / en dat men de
Portugijssen mede op byse voeten soude stellen / gelijk geschiede / en daer mede
wiert alle verder ongemack geweert.

Terwijl wy ons in Portugael bevinden / moeten wy hier inlassen / dat de
Onder-trouwa van 't Huwelijck / 't welck tusschen den Hartogh van Savoyen
en de Infante van Portugael al ober een Jaer a twee gesloten was / den 25
Maert tot Lissabon wierdt gecelebreert ; den Marquis de Bronero was ten
dien eynde wegens gem. Hartog na Lissabon gesonden / en volbracht het selve
in de Naem van meer-gem. Hartog.

Tusschen Spangien en Franckrijck scheen dees tijdt oock noch meerder
verwijderingh te sullen ontsaen ; want de Spaensse in Fontarabia / welke
Plaets aen d'ene zijde van de Rivier Bidassoa legt / oordecende / dat haer de
Dis-bangst met groote Warcken op die Rivier alleen toequam / hadden met de
Franssen van Andaye / dat aen de oberzijde van gem. Rivier is / de welke de
Limiten van Spangien en Franckrijck aldaer scheid / lang daer ober in dis-
puyt geweest / maer den Koningh van Franckrijck / dese Privilegie vooz sijn
Onderdanen willende handhaven / sond haer in Mey een Vaertuygh toe ; die
van Andaye sulckx vernemende / sonden eenige van de hare derwaerts / om
haer vooz Lootsen te dienen / doch de selve quamen niet weder ; eenige tijt daer
na quam het Scheepje / daer zy mede gegaen waren / vooz Fontarabia dzy-
ben / met 3 doode Menschen daer op / inboegen die van Fontarabia die van
Andaye toerteypen / of zy daer oock kennis aen hadden ; dese haer Zee-Lupden
kennende / visiteerden aenstonts haer doode Lichamen / en bevonden / dat de
selve meest doodt-geslagen of doodt-gestoocken waren geweest ; inboegen zy
meenden / dat sulcx dooz die van Fontarabia was geschiet / te meer / om dat
hozts daer aen noch 8 andere tot 11 / als zijnde soo beele op het Vaertuyg ge-
weest / quamen aendziben / alle eenige Lit-tekenen hebbende ; die van Fon-
tarabia onckenden wel daer vants te weten / maer sijn Majesteit van Franck-
rijck / dese saeck ter herten nemende / liet daer ober reparatie aen sijn Majest:
van Spangien versdecken / doch konde niet veel obtineren / dewijl die van
Fontarabia bleven persisteren / dat zy van dese saeck niets wisten / en is nader-
hant daerom noch al veel te doen geweest.

't Ging de Spaenssen in Barbaryen mede niet na wensch / want de Moren
aldaer /

aldaer / lang geloert hebbende / om haer eenig boorddeel af te sien / namen in 't
 Boor-jaer Mamora / terwyl een gedeelte van de Muur ingesloot was / met ver-
 raffing in. Zy poogden Tarache mede wel te krijgen / en sonden ten dien en-
 de een Brief aen den Gouverneur / om zich aen haer ober te geven / of dat zy
 hem anders met 30000 Man souden komen belegeren / maer deselve wilde daer
 niet na lusteren / en zy hadden oock de moet niet / om hem met geweld aen te
 tasten / soo dat die Plaets onaengevochten bleef : 't Geluckte haer echter boor
 Ozan / dat zy den Gouverneur / den Marquis Van Algatba / met 150.
 Soldaten in een Embuscade lochten / en de meeste dood-sloegen / waer onder
 oock gem. Marquis was / of gevangen namen.

Terwyl wy ons in de Middellandse Zee vinden / sullen wy in 't kort aenroe-
 ren / dat den Koningh van Brancrijck / met die van Tripoli in Oorlog zijnde /
 een Esquadre Oorlog-schepen / onder Monsr. du Quesne / had doen wprusten /
 om gem. Tripolisen daer mede te Water af brenck te doen ; gem. Monsr. du
 Quesne / in de Somer daer mede in Zee gesteken zijnde / kromste soo lang / dat
 hy 7 Tripoleesse Corsairen in 't gezicht kreeg / en deselve aenstonts verbolgde ;
 hy konde haer echter niet achterhalen / boor dat hy by Morea quain / als wan-
 neer deselve stende / dat zy 't niet konden ontkomen / in de Haven van Scio lie-
 pen / en aldaer onder 't Gescht van een Fortres gingen leggen / om van hem
 bezijt te wesen ; maer gem. Monsr. du Quesne / op haer tofettende / alschoon
 den Gouverneur van dese Fortresse aen hem liet weten / dat zy onder protectie
 van den Grooten Heer waren / liet / doen hy dicht genoeg gekomen was / op
 haer los-bzanden : den Gouverneur gaf mede vuur / doch sulckx mocht wey-
 nigh helpen / alsoo de Tripolisen soo gehavent wierden / en boornamentlijck 3
 van de hare / die bykans in de Groot lagen / dat zy tot dicht onder de Fortresse
 mosten lopen ; self was een Bastion van gem. Fortresse byna omber geschoten.
 Den boorn. Monsr. du Quesne hielt gem. Roovers daer op beset / op dat zy hem
 niet souden ontsnappen ; maer dese tijdinge tot Constantinopolen komende / soo
 was men in 't eerst daer ober seer ontstelt / en wilde men de Franssen te lijf ;
 doch den Franssen Ambassadeur aldaer / vertoonende / dat dit niet tegens de
 Otromanise Poorte was geschiet / maer alleen tegens gem. Roovers / die sijn
 Meesters Schepen namen / en dat men haer der halven geen schuyl-plaets in
 de Havens van den Grooten Heer behoorde te geven / soo wierden de Gemoe-
 deren by wat bezadigt ; inboegen den Turckisen Capiteyn Bassa selfs ordre
 kreegh / om met 48 Galeyen na Scio te vertrecken / en aldaer de Drede tus-
 schen de Franssen en Tripolisen wpt te wercken ; 't selve liep wel wat aen / maer
 echter wiert eenigen tijdt daer na den Drede noch getroffen / en de Tripolisen /
 die daer bezet waren / bysheyt gegeven / om haer weer te calefateren.

Die van Algiers hadden ondertusschen den Oorlog aen de Franssen gedecla-
 reert / en namen verschepde Schepen van die Natie / alsoo men daer op niet
 verdacht was / wegh.

Wy hadden wel gemeent ons na Brancrijck te begeven / maer wy sullen
 echter

echter eerst Italien aendoen. Den Paus/die zedert sijn verkiefsinge geen Cardinaelen hadde gemaecht / maer 't getal van die gestorven waren / tot 26 laten lopen / kreeg den 1. September eenige inspiratie / na het schein / om 16 nieuwe te verkiefsen ; de selve waren de volgende Personen :

1. Jan Baptiste Spinola , Genouees , out 67 Jaren , zijnde Gouverneur van Rommen , en Secretaris van de Congregatie der Reguliers.
2. Anthonio Pignatelli , Napolitaen , out 66 Jaren , zijnde Bisschop van Lecce , en Kamer-meeester van den Paus.
3. Stephano Brancaccio , Napolitaen , out 64 Jaren .
4. Stephano Agoftini , out 65 Jaren , uyt den Kerckelijcken Staet van geboorte , Aerts-Bisschop van Heracleé , en Dataris van den Paus.
5. Franciscus Bonvifi , Lucois , out 63 Jaren , Aerts-Bisschop van Tessalonica , en Nuntius tot Weenen.
6. Savo Mellini , Romeyn , out 37 Jaren , Aerts-Bisschop van Cefarée , en Nuntius in Spangien .
7. Frederico Visconti , Milanois , out 63 Jaren , Auditeur van de Rota , en Aerts-Bisschop van Milaen .
8. Marco Gallio , van Come , in 't Hertogdom Milaen van geboorte , out 69 Jaren , Bisschop van Rimini , en Vicegérent van Rommen .
9. Flaminio del Taya , Sienois , out 80 Jaren , Auditeur van de Rota , en Correcteur van de Penitentien .
10. Raimond Capizucchi , Romeyn , out 69 Jaren , Meeester van 't Paleys .
11. Jan Baptiste de Luca , Napolitaen , out 64 Jaren , Auditeur van den Paus .
12. Laurens Brancati , van Laurea in Calabrien van geboorte , out 64 Jaren , Professor in de Theologia , en Bibliothecaris van 't Vaticaan .
13. Urbano Sacchetti , Florentijn , out 44 Jaren , Auditeur van de Apostolise Kamer .
14. Jan Franciscus Ginetti , Romeyn , out 60 Jaren , Treforier van de Apostolise Kamer .
15. Benedictus Pamphilio , Romeyn , out 28 Jaren , Groot Prioor van Rommen .
16. Michiel Ange Ricci , out 65 Jaren , Secretaris van de Congregatie der Indulgentien .

De 10 andere Cardinaels-plaetsen bleben noch open / alsoo den Paus die / na het schein / niet had willen vergeben / om dat de Kroonen / die anders mede eenige van de hare daer onder soecken te hebben / niet souden oordeelen / dat zy daer buyten gestoten waren . De Cardinalen Taya en Ricci bleben lang de Cardinaels-hoed wepgeren / en versochten verschepde mael aen den Paus / dat hy andere daer mede wilde begiftigen / doch konden sulcx niet uytwercken / soo dat zy genootsaecht waren / die eyndeling mede aen te nemen .

Wy hadden gemeent Italien van dit Jaer daer mede te laten varen / alsoo

daer in niets meer van gewicht is booz-geballen; doch wy sullen echter noch aenroeren / dat de Provintie Mondobi / in Sabopen / geen Impost van 't Zout willende betalen / in 't Door-jaer was gerebelleert; doch den Hartogh van Sabopen / eenige Troupen derwaerts gesonden hebbende / deed de Oproerige na een klepne Schermutsel niet alleen verstoppen / maer oock een Citadelle aldaer bouwen / om haer soo altijt in toom te konnen houden.

Wy hebben in de vorige Mercurius gesept / dat'er tusschen den Koning van Franckrijck en den Paus een grooten twist ober de Regalien in des selfs Koninkrijck ontstaen was / en dat den Cardinael d'Estrees na Rommen was vertrocken / om dese saeckten by te leggen; gemelde Cardinael was met het begin van 't Jaer daer wel gearriveert / maer konde by den Paus niets uytwercken / alsoo die op sijn Recht vast bleef staen; in-tegendeel wierdt in Franckrijck de Geestelijckheyt wel 2 a 3 mael beroepen / om haer oordeel te geven / wat Recht sijn Majesteit van Franckrijck daer omtrent hadde; de meeste quamen wel ober-een / dat dese Regalien den Koningh met recht toebehoorden / maer also den Paus / gelijk gesept is / niets wilde toegeven / is dese saeck het gantsche Jaer onafgedaen gebleven.

Terwijl men in Franckrijck dus met het Roomse Hof overhoop lagh / arbeypde de Geestelijckheyt aldaer seer pberig / om de Gereformeerde / die in dat Koninkrijck waren / tot de Roomse Religie te locken / 't zy door giften / gaben of anders; maer also dit van soo grooten effect niet en was / (hoewel veele losse Luyden zig daer door hadden laten bewegen) / soo poogden zy oock door andere middelen / die somnige booz geweldtdaedige souden konnen oordeelen / de Gemoederen aen te tasten: zy werchten dat by den Koningh uyt / dat de Kinderen der Gereformeerde / als zy 7 Jaer out waren / zich tot de Roomse Religie souden mogen begeven / gelijk uyt de volgende Declaratie van sijn Majesteit van Franckrijck blycht.

Declaratie van den Koningh van Franckrijck, gegeven tot Versailles den 17 Juny 1681. en geregistreert in 't Parlement den 8 July daer aen volgende.

L O U I S door Godes genade Koningh van Franckrijck en Navarre, aen alle die dese tegenwoordige sullen sien en leesen; Salut.

DE groote Successen, welcke het Godt heeft gelieft te geven aen de Geestelijke Oeffeningen, en andere redelijke middelen, die wy in 't werck gestelt hebben, tot bekeeringe onser Onderdanen van de Gereformeerde Religie, ons aenmoedigende te seconderen, of de behulpfame handt te bieden, de gevoeligheyt, die God geeft aen een groot getal onser voornoemde Onderdanen, te erkennen de Dwalinge, daer inne zy gebooren zijn, wy souden geresolveert hebben de verminderinge van onse Declaratie van den 1. February des Jaers 1669. by de welcke de Kinderen der voornoemde Religie in eenige manieren souden uytgesloten

sloten zijn haer te bekeeren tot de Catholijcke, Apostolijcke en Roomsche Religie, van den Ouderdom van 7 Jaren, in dewelke sy capabel zijn met reden te kiezen in eene materie van soo grooten gewichte, als die van hare zaligheyt, tot den Ouderdom van 14 Jaren voor de Soonen, en tot twaelf Jaren voor de Dochters, alhoewel het Edict van Nantes en andere, gegeven tot voordeel van de Gereformeerde Religie, van diergelijcke dispositie niet en zijn, waer toe nodigh zijnde om te voorsien: Uyt die oorsaecken en andere Consideratien, ons daer toe moverende; Wy hebben gefegt en verklaert, seggen en verklaren by dese presente, door onse handt getekent, Wy willen en het is ons believen, dat het aen onse Onderdanen van de Gereformeerde Religie, soo Soonen als Dochters, zijnde gekomen tot de Ouderdom van 7 Jaren, vry sal staen t'aenvaerden de Catholijcke Roomse Religie; dat sy tot dien eynde fullen aengenomen werden, affweeringe doende van de Gereformeerde Religie, sonder dat haer Ouders of andere Vrienden haer eenige hinder fullen mogen doen, onder wat pretext het oock soude mogen zijn; verminderende tot dien effecte, soo veel als nodig zy, onse voornoemde Declaratie van den eersten February 1669. Verder is ons begeeren, dat de Kinderen, die haer fullen bekeert hebben na den Ouderdom van 7 Jaren, genieten fullen de krachte van onse Declaratie van den 14 October 1665. En gelijckelijck, dat het sal zijn in haer keur, na haer Bekeeringe, weder te keeren tot hare Ouders, om opgevoed en onderhouden te werden, of fullen haer elders mogen vertrecken, en ten dien eynde begeeren Pensioen, geproportioneert na haer staet en vermogen; welck Pensioen de voorsz. Ouders fullen gehouden zijn aen hare Kinders te betalen alle vierendeel Jaers; in cas van weygeringe is ons begeeren, dat zy daer toe fullen gedwongen werden, door alle wegen en redelijcke plicht. En also wy verstaen hebben, dat veele onser voorn. Onderdanen van de Gereformeerde Religie haer Kinderen na andere Landen gefonden hebben, om aldaer op-gevoed te mogen werden, in de welcke sy Maximes (of Grondregels) konnen nemen, tegens den Staet en getrouwheyt, welcke zy ons van hare geboorte schuldigh zijn; Wy beveelen haer wel expreffelijck haer sonder eenig uytstel te doen wederkeeren, op boete aen die gene, welke erfelijke als andere Goederen besitten, dat men haer sal ontnemen of onthouden het inkomen van hare Goederen, het eerste Jaer in sijn geheel, en vervolgende den tijdt, die zy haer fullen laten verblyven in vreemde Landen, de helft van haer Inkomen. En ten aensien van de geene, welke geen vaste Goederen besitten, fullen gehouden zijn hare Kinderen te herroepen, op de boete, welke geoordeelt sal werden na proportie van hare Goederen of vermogen: En fullende genootsaeckt zijn te betalen het Inkomen en Boete van dien yder Jaer, tot dat zy hare Kinderen fullen hebben doen wederkeeren. Verbiedende aen onse Onderdanen van de Gereformeerde Religie hare Kinderen voortaan te mogen senden in vreemde Landen, tot hare opvoedinge, voor dat zy fullen bereyckt hebben den Ouderdom van 16 Jaren, op boete als hier boven verklaert, sonder onse uytdruckelijcke toelatinge.

Wy geven bevel aen onse lieve en beminde Raeds-Heeren en andere, welke

Majesteit te presenteren, op dat de nootfaeckelijke ordres daer op gegeven mogen werden.

Philippe Lloyd.

Den Viceroy van Irlandt / den Hartogh van Ormond / liet mede het volgende uytgeven / om haer derwaerts te trecken.

Presentatie van den Hartog van Ormond, gedaen aen de vervolgte Protestanten of Gereformeerde.

Gelijck de Vervolginge, onder de welcke de Gereformeerde suchten in soo veele Plaetsen, haer niet doet als vluchten van d'eene Plaets na d'andere, na de schickinge van de wijsheyt selfs; Soo staet het oock de verplichtinge en liefde van die gene van hare Broederen toe, de welcke alrede van de Vervolginge bevryt zijn, te betonen aen die arme bedruckten een Vlucht-plaetse, en selfs die aen haer licht te maecken, soo veel het mogelijk is, tegens het voornemen van de verdruckinge.

Dit Landschap, wiens uytstreckinge ledig genoeg is, en wiens Land oock seer goet is, om t'ontfangen en t'onderhouden tweemaal meer Inwoonders alffer zijn; wiens situatie seer bequaem is voor de Commercie, en het Climaet seer getempert, en alwaer alle saecken, nootwendig tot het leven, soo wonderbaerlijck overvloedigen, dat men eeniger wijze kan seggen, dat het een vloeyende Aerde is van Melk en Honigh; Soo een Landt kan haer wel een goede Vertreck-plaetse zijn, en soo veel te beter, dat, zijnde hun soo naby gelegen, zy daer lichtelijck en met weynige kosten kunnen heen komen. En sonder twijffel, dat het niet anders is, als de onwetentheyte van alle dese saecken, de welcke te lang souden zijn van stuck tot stuck te beschrijven, die hun soude kunnen beletten te vluchten in een soo goet Landt, alwaer men in soo groote vryheyt, en onder soo een voortreffelijck Gouvernement en soo sachte Wetten is, alwaer zy sich moeten verfekeren gunstelijck ontfangen te werden, en daer zy sich oock lichtelijck kunnen neder setten.

Men kan niet beter gedisponeert zijn, om hun een goet onthael te doen, als onder 't Gouvernement van sijn Excellentie Mijn Heer den Hartog van Ormond, wiens godvruchtigheyt en yver tot de Gereformeerde Religie soo bekend is. En of men daer oock geen vaste proeve van en hadde, die dat getuygen in de instellinge van de Fransse Kercke van Dublin, dewelcke een uytwercksel is van sijn voortreffelijcke liefde, soo soude men doch moeten toestaen en belijden, dat dit Memoriael, aengesteld door sijn bevel, om alhier de Vremdelingen der Gereformeerde Kercke aen te moedigen, om sich te komen in dit Rijck neder te stellen, daer van een onverwinnelijck bewijs is, en een schoone ingang voor die gene, die kunnen verlangen, dat men haer de middelen daer toe licht make.

't Is alijt seer moeyelijck aen die gene, die niet en hebben, om sich wel neder te setten: en hoe goet en vruchtbaer het Land is, soo kan men daer soo wel van honger

rigeuren en hardigheden, welcke men, ter oorfaeck van haer Religie, tegens haer pleegt, gedrongen sullen zijn haer Vaderlant te verlaten, en wenschen, om sig onder de Koningl: Protectie van sijn Majesteyt te begeven, om een vrye Exercitie van gedachte Religie te genieten: derhalven heeft het sijn Majesteyt oock beliest te verklaren, dat hy aen alle en een yder van de gedachte bedruckte Protestanten, die herwaerts sullen komen vluchten, en alhier willen blyven, Brieven van Naturalisatie, die onder 't Groot Zegel van Engeland zijn gepasseert, sal toestaen, sonder eenige kosten voor 't selve te betalen, gelijk oock d'andere Privilegien en Immuniteyten tot de vrye Exercitie van haer Commerce, Konsten en Ambachten, voor soo verre als de Wetten van 't Koningrijck sullen kunnen toelaten. Sijn Majesteyt sal daer-en-boven aen sijn Parlement, d'eerste mael dat'er weder een sal vergaderen, recommanderen, dat het een Acte wil passeren, om generalijck alle de gene, die sig om de gedachte oorfaecken in dit Koningrijck retireren, te naturaliseren, en de Vryheden en Liberteyten, die haer door sijn Majesteyt zijn toegeftaen, noch wyder uyt te breyden, gelijk als het vereyscht en nootsaeckelijck bevonden sal werden. En, om haer noch meer aen te moedigen, staet sijn Majest: haer toe, dat zy niet meer aen de Rechten, van wat saeck het oock zy, sullen betalen, als sijn eygen Onderdanen, en dat zy oock alle de Privilegien en Immuniteyten, om haer Kinderen in de Scholen en Collegien te introduceren, sullen genieten, als alle d'Onderdanen van sijn Majesteyt generalijck hebben.

Daer-en-boven ordonneert sijn Majesteyt, en door dese tegenwoordige werdt aen alle Militaire en Civile Officiers geordonneert, om alle de bedruckte Protestanten, die in de Havenen van dit Koningrijck sullen komen, eerlijck t'ontfangen, haer Paspoorten voor niet toe te staen, en haer alle soorten van secours en assistentie te verleenen, om na de Plaetsen, daer zy sig sullen begeven, te vertrecken. De Heeren Commissarijssen van de Thefaury des Konings sullen ordre geven aen de Commissarijssen van sijn Douanen, dat zy de geseyde Protestanten vryelijck laten passeeren met haer Meubelen, Reystuyg, van wat waerde die oock mogen wesen, Instrumenten en andere dingen, behorende tot haer Commerce, Konsten en Ambachten, en generalijck alle 't geen haer toebehoort, en dat volgens de Wetten in dit Koningrijck magh gebracht werden, sonder iets van haer daer voor te exigeren. En om de gedachte Protestanten, die in nood zijn, te secoureren, helpen en encourageren, heeft sijn Majesteyt geordonneert, dat'er een Ordonnantie soude gepubliceert werden in sijn gantsche Koningrijck van Engeland, Prinsdom van Walles, en Stadt van Berwick, om Aelmoessen van alle mildadige en goedertierne Luyden te versamelen, tot foulagement van gedachte Protestanten, die 't selve van nooden sullen mogen hebben. Ende op dat gemelde Protestanten, zijnde Vreemdelingen, met haer aenkomst mogen weten, aen wie dat zy sich hebben te adresseren, om haer nood en begeerte aen sijn Majesteyt te presenteren, heeft het sijn Majesteyt beliest d'Aerts-Bisschop van Cantelbergh, of de Bisschop van Londen, of een van de twee te noemen, om alle Requesten en begeerten van de gedachte Protestanten te ontfangen, en die aen sijn

derhouden: maer als zy daer den dienst van d'Engelsse Kerck willen hebben, soodanigh als de Fransse Kerck van Dublin, sal men tot het geseyde onderhoud behulplaem zijn.

En om dat die saeck moet in stilte bestiert werden, en dat men sig moet elders begeven, heymelijcker wijs, soo kan men sijne Goederen te voren weg senden, en in goede handen stellen, waer van men directie sal geven, op't advys dat men sal krijgen, om sich daer na geheymelijck in de Eylanden of Havens te retireren, die sijn Koningl: Majesteyt toehoren; en als daer een considerabel getal sal zijn, sal sijn Excellentie, op't advys, dat men daer van hebben sal, maken, dat men haer eenige Schepen sal toefenden, om haer over te voeren, en selfs Convoy toe te stieren, soo't nodigh is.

Siet hier't geen daer men ordre toe heeft, om tegenwoordig te adviseren, by't welcke men alleen sal voegen dese drie dingen; 't eene, dat men niet en twijfelt, of de andere Heeren fullen volgen, als't nodig sal zijn het genereus en medogent Exempel van sijn Excellentie, wijl een van de Heeren, wiens Land by-na in't midden van de Provintie leyt, heeft doen distribuëren gedruckte Briefjens, door dewelcke, om de Gereformeerde, die daer fullen komen wonen, aen te wackeren, hy verklaert, dat hy, aen alle die gene, die daer fullen willen komen, en plaets nemen, om'er te bouwen, en vruchten te doen, sal Land geven voor 21 Jaren, of voor't leven van 3 Personen, sonder eenige Renten de seven eerste Jaren te betalen, en de refterende Jaren te betalen soo een gemodereerde Renten, als men dan sal over-een komen of accorderen, na de groote des Lands, dat men nemen sal, waer in hy hun verseeckert goede aenmoedinge te geven.

't Ander is, dat het sal nodig zijn, dat die, dewelcke fullen komen haer te samen vervoegen, om sig neder te slaen, het als by kleyne troupen doen, op dat zy sig kunnen helpen, en malkanderen maintineren, en te lichter met de Ingeboornen niet te doen hebben.

En't laetste is, dat het bequamer soude lijcken de Engelsse Liturgie aen te nemen, gelijk de Fransse Kerck van Dublin heeft gedaen, nademael dat (boven dat het de selfde saecke in den grond is, en dat alle het verschil bestaet in de forme, en maniere, en in weynige indifferente saecken) het een middel is, om beter te versekereren het onderhoud van hare Predikanten, om beter de goedwilligheyt der Heeren te verkrijgen, en om te vaster de eenigheyt te onderhouden, die altijd een schoone saeck is, en waerdig aen ware Christenen.

Vorders sal men arbeyden, om te beter noch de saecken te considereren, die hun fullen kunnen aenmoedigen, en om een soo seer exact voorwerp te maken, als mogelijk sal zijn, op dat een yder klaer soude kunnen sien in sijne Resolutie, die hy nemen sal, en op dat men sig niet en bedriegt in sijne mesures of voornemen; en om die mesures beter te nemen, soo soude men moeten een Lijste sturen van de gene, die fullen willen komen: men vraegt hare Namen niet, maer haer getal, qualiteyt, familie, goederen, en hare vacatie, van't geen zy kunnen, of willen doen, dewyl dat omtrent de Informatie, die men daer van hebben soude, men

ger sterven als elders. Maer 't is niet moeyelijck voor de geenen, die Goederen hebben, of goede Ambachten weten, of aen die het beyde hebben, sig daer wel neder te setten. 't En is niet, dat de Armen daer niet kunnen leven met de Rijken, soo wel als in alle andere Landen, want zy willen by hare armoede geen quade menage of traegheyt vervoegen.

Maer ten opficht van die, dewelcke hebben, of weten, waer van zy subsisteren kunnen, is hun het heele Landt open, en zy mogen vryelijck over al hare woonplaetse nemen, 't zy in de Steden, 't zy op 't Land, na dat zy best fullen vinden. En daer en is geen twijffel, dat zy niet wel fullen ontfangen werden van 't Gereformeerde Volck, en gefavoriseert door de protectie van de Gereformeerde Heeren der Plaetsen daer zy sig fullen willen nederslaen; En sijn Excellentie heeft de goetheyt van hun te verseecken van de sijne, en dat over-al, soo langh hy Vice-Koningh sal zijn.

En hy wil daer van wel verfekeren, en op een particuliere wyse, als eygen Heer der Plaetsen, die gene, die sig fullen vast nederstellen in sijne Steden en Landeryen, waer van men hier alleen sal seggen, dat zy gelegen zijn op Rivieren, die 't Zeewaert inloopen. Dat de Landeryen goet zijn voor alle Voeragie, en bequaem tot alle soorten van Arbeyt, dat men daer kan instellen de Manufacturen van Wol, Hennip, Vlas en andere, en dat de Materialen, om te bouwen, daer by der hant zijn.

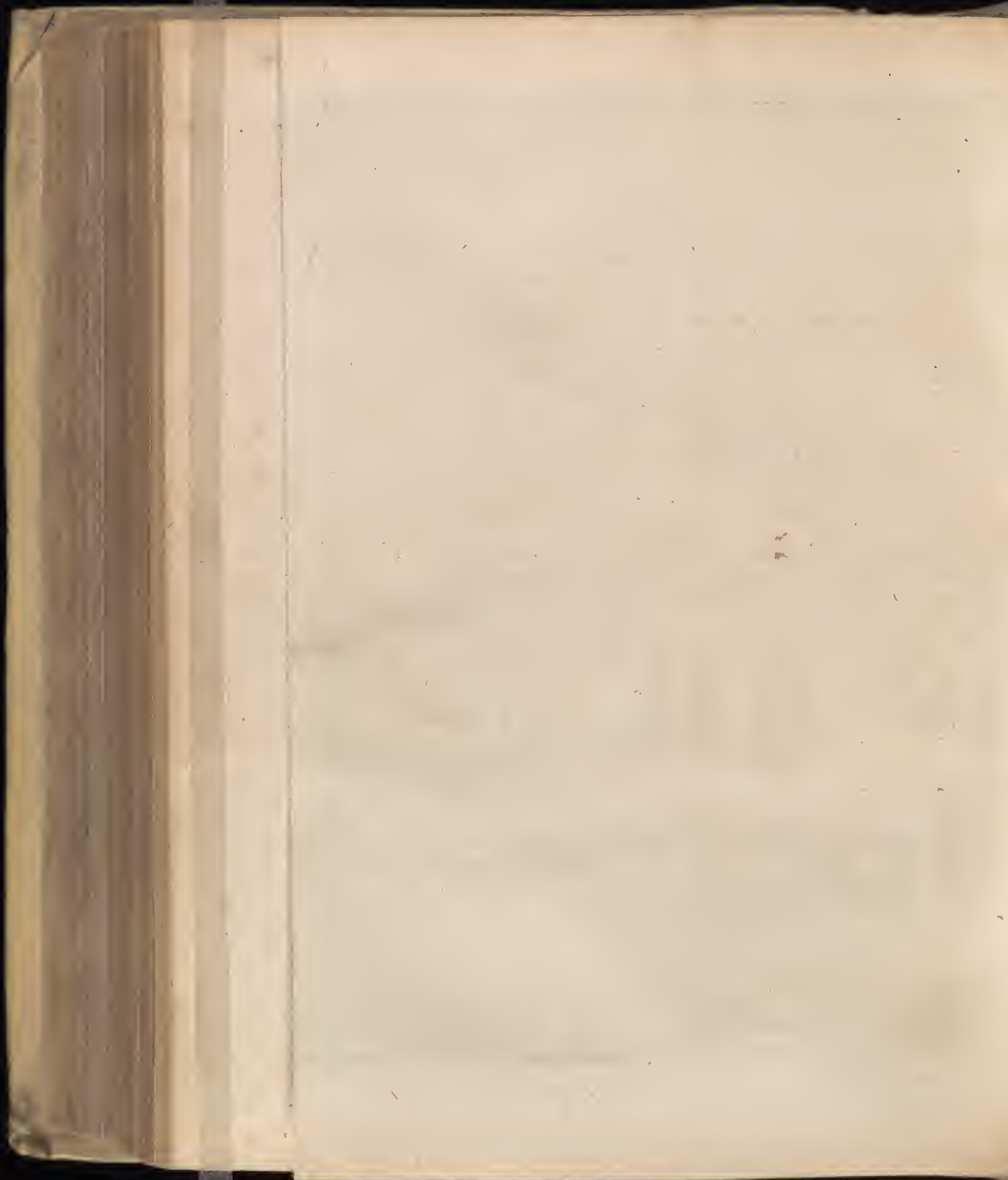
In dit cas seyt sijn Excellentie, dat die, de welcke fullen willen in sijne Steden wonen, niet en moeten hopen, dat men hun heele opgeboude Huysen soude voor niet geven; maer dat men hun sal befragen of doen bouwen bequame Woonplaetsen tot hare Ambachten, die men haer soo goede koop sal geven, als 't mogelijck sal zijn: En men salse voor niet goede Aerde ofte Gront geven, uytgenomen een kleyne erkentnisse, als van eenige Stuyvers voor 't Mergen, daer zy op fullen kunnen bouwen en cultiveren: En men salse haer voor 't leven van drie Personen geven, die zy na haer believen fullen verkopen hebben; op conditie, dat, soo een van de drie komt te failleren, fullen zy daer een andere kunnen in de plaets stellen, soo zy maer een Jaer Renten betalen.

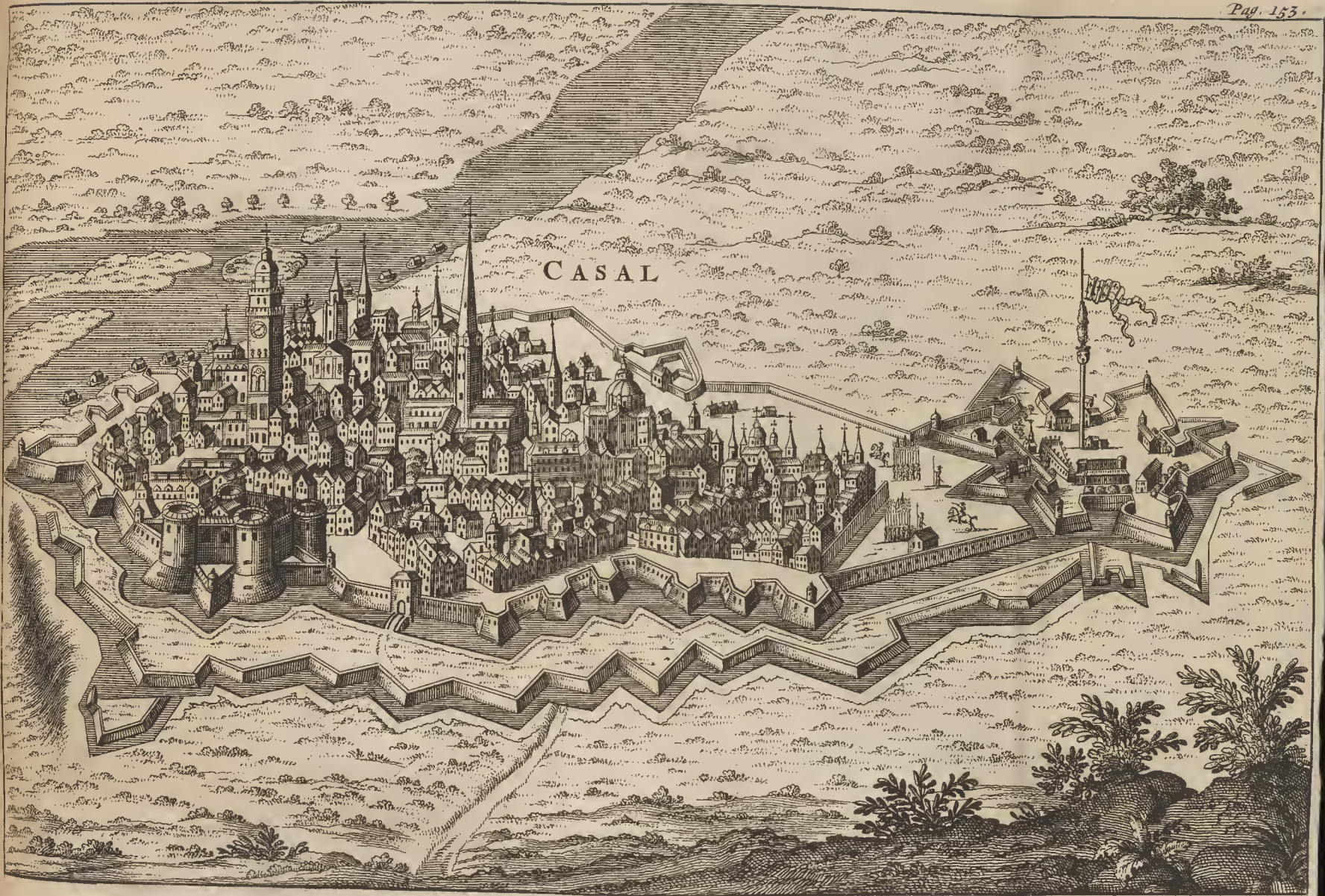
Soo dat Personen zijn, die Gelt hebben, soo wil sijn Excellentie wel sorg dragen, om haer te doen geven 10 ten 100 van Interest, en oock toefien, dat hun Gelt seker beleyt zy, (tot dat zy 't selve kunnen op Land, of Huysen, of Commercie, employeren) en sodanig, dat zy 't kunnen wederom trecken, soo dra zy 't fullen willen op een andere manier gebruycken: En sijn Excellentie sal 't oock wel doen tot de Somme van 50000 Rijckxdaelders.

En om haer te verfekeren, en hunne Erfgenamen, van 't Goed en de Effecten, die zy fullen kunnen hebben, of van de acquistie, die zy fullen kunnen doen, tot dat zy kunnen genaturaliseert zijn, na de Wetten des Lands, soo sal men middelen vinden, om haer sekerlijck te doen genieten alle de Privilegien der Burgers, door Brieven, die men hun geven sal, en weynig fullen kosten.

Ten opfichte van de Religie, soo zy willen hare eygen dienst houden, sal 't haer toegestaan werden; maer dan fullen zy verplicht zijn hare Predikanten selfs t'on-

der--

ſche Nachht gemarcheert hadden / den 30 September vooz de Citadelle van Cazal / alwaer de gantsche Troup in bataillie wiert geſtelt. Monſr. de Bouſſiers liet daer op aenſtoncs aen die van binnen ſijn aankomſt weten / en vragten / of zy gereet waren / om hem t'ontfangen ; daer op wiert wel geantwoort van ja / maer dat men eerſt een Doozt moſt open maken / dat noch wat aen ſoude lopen / inboegen hy dooz ſijn Dragonders daer aen mede liet arbejden ; eyndelijck raechten deſelbe 's middags kilaer / en trock Monſr. de Bouſſiers doen met twee Regimenten Dragonders in de Citadelle ; 't Guarniſoen van binnen / zijnde 6 Compagnien Italiaenſſe Doetknechten / en 600 Man ſterck / ſtonc in de Wapenen / doch begaf zig met ſijn inkomſt na de Stad / en liet gemelde Citadelle aen de Franſſe. Die van de Stadt quamen Monſr. de Bouſſiers aenſtoncs complimenteren / en tracteerden hem drie dagen langh ſeer treffelijck. Den 1 October quam Monſr. de Catinat met de reſt van de Ruyterij / Infanterij en Bagagie mede vooz Cazal / en deede naderhant de Infanterij daer in trecken / alſoo hy Gouverneur van de Citadelle was gemaecht / Mr. de l'Isle Lt. des Konings / en Monſr. de Coudray Major. De Ruyterij trock eenige dagen daer na onder Monſr. de Bouſſiers te rug na Pignarol / en alſo wiert Vranckrijck / ſonder verlies van een Menſch / Meester van ſoo een conſiderable Plaets.

Met † Straetsburg ging het byna alſo gemakelijck / maer in 't volboeren van die Entreprife wierdt meerder ſecreteſſe gebuyſcht : Want daer men vooz Cazal al lang gebreeft hadde / en dat de alderpolitieſte de oberlevering van de Citadelle aldaer haſt ſelden / ſoo waren de minſte gedachten op Straetsburg / te meer / om dat men van geen groote moubementen van Troupen in die Geveſten hoorde / en dat oock geen Meel / gelijk nootſakelijck tot onderhout van Legers moet geſchieden / daer omtrent gemalen wiert ; doch Monſr. de Louvois / die altijt de ſaken ſeer naeu oberlegt / had in beyde voozſien. In Lottharingen / Bourgondien en het Elzas lagen ſoo veel Troupen / onder pretext van aen de Fortificatien der Plaetsen aldaer te arbejden / dat de Franſſen / in de tijt van twee mael 24 uren / een tamelijck Cozps d'Armee by malkander konden krijgen / ſonder haer Guarniſoenen bloot te laten / en verhalben konde daer weynig of geen achterdocht op vallen / om dat deſelbe de geheele Sommer aldaer gelegen hadden / ſonder zich eenigſints te moveren ; ja ſelfs / wanneer al eenige Trou-

† Straetsburg is een ſeer oude en vermaerde Stad ; men weet echter niet vaſt wanneer die gebout is, hoewel ſommige ſeggen, dat het al lang voor Chriſti Geboorte is geſchied ; haer Naem is van ons Argentiaa geweest, en werdt by veele oock noch ſoo genoemt ; eenige willen, dat het Straetsburg genaemt wert door de veele Wegen, die daer na toe gaen, dewyl men uyt Vranckrijck, Switſerlant, Nederlant, en andere gedeelten van Duytſlant, als door een Weg, derwaerts wert geleyt : de Rivieren de Ill en Preutz lopen daer door, en komt oock een Arm van den Rijn aen de Stad, waer door men van daer over-al met Schepen kan komen ; het leyt op den vruchtbaerſten Bodem van Duytſlant, en is met ſchoone Gebouwen, waer onder de Hoof-Kerck het voornaemſte is, voozſien. Daer zijn 9 Poorten, als de Joden, Viſſer, Nieuwe, Metzger, Spital, Elsberter, Witte, Kronenburger en Steenſtraetſe Poort. De Fortificatien zijn ſeer treffelijck. Daer leyt oock een Brug over den Rijn, die aen de andere zyde met een Fort bewaert werdt. De Stad is in een nieuwe en oude verdeelt, en maken die twee ſamen in den omtreck omtrent 3 Franſſe Mijlen.

te beter fouden oordeelen van de Plaetsen, die haer fouden bequaem zijn, om hun recht daer na toe te begeven.

Tot besluyt verlangten men, dat men proffijt doet met dese occasie en soo een goede Vertreck-plaetse, en men wenscht, dat Godt het voornemen daer van wil zegenen en het licht en gunstig maecken.

In Hollandt en andere Plaetsen wiert mede eenige bydom aen de Vluchtelingen gepresenteert / soo dat de selve soo hier en daer versprept zijn.

't Fransse Hof had zich ondertusschen dese Somer meest tot St. Germain/ Versailles of Fontainebleau vermaeckit; waer dooz aen de meeste alle achterdocht benomen wiert/ dat'er van die kant van dit Jaer iets verricht soude werden/ en te meer / om dat het selve zich prepareerde / om tegens de Herfst na Chambord te gaen; maer gants onberwacht verfont men van twee groote Entreprisen/ als't bezetten van de Citadelle van Casal/in't Montferrat/dooz de Fransse Croupen/ en het innemen van Straetsburgh/ in Duytslandt; wy sullen van't eerste beginnen.

Daer was al zedert een Jaer of twee tusschen den Koning van Franckrijck en den Hartog van Mantoua/ als aen wien † Casal toebehoorde/ eenige onderhandelingge geweest/om de Citadelle booz een sekere Somme Gelds aen Franckrijck over te leveren: men riep wel/dat het Accoozt doen al gesloten was/maer daer quam geen gebolg van/ mogelijk om dat den Keyser / die pretendeerde/ dat dit een Leen van de Keyserinne Weduwe Eleonora was / eenige verhindeering daer in bracht; maer die saeck tot dus lang getrotteert hebbende / sonder dat men eygentlyck wist / hoe dat het daer mede stondt / soo sagh men nu in't laetst van September daer van den upslag. In de Somer waren al verscheyde Fransse Croupen na het Dauphiné en Pignarol gesonden / om die tot dese gelegentheyte te gebruycken / soo dat / wanneer de Hartoginne van Sabopen de Passagie had toegestaen/ en den Marquis de Boufflers/ die gemelde Croupen soude commanderen / daer by gekomen was / wiert alles tot Pignarol vaerdig gemaect / om na Casal te trecken: Monsr. de Boufflers nam 's Nachts booz den 28 September met 20 Esquadrans Ruyters / en 4 Regimenten Dragonders / de voortocht / latende de resterende Caballerij / Infanterij en Bagagie / onder 't gebied van Monsr. de Catinat / volgen: Gemelde voortocht passeerde noch booz de aenkomst van den dagh de Rivier de Po / over de Bruggh van Carignan / en hielt doen 4 uren stil / als wanneer / na dat een Esquadron Ruyters aen de Bruggh gelaten was / om Mr. de Catinat met de Infanterij af te wachten / de Marsch weder voort-ging; zy passeerden booz-by Ast / en bleven des nachts tot Paolo; van daer quamen zy tot Montcalbe / en / na dat zy de gantsche

† Casal is de Hoofst. Stadt van 't Montferrat, en legt in een feer wijd Pleyn aen de Po; aen 't Oosten paelt het aen Valence, in den Staet van Milaen; aen 't Westen leyt een Heuvel van 7 a 800 treden, die in 't Zuyden tot aen Auximian loopt; en aen 't Noorden streckt het zig na Canavais, zijnde een gedeelte van 't Montferrat; 't is een vry stercke en wel-gelegen Stadt, en een bequame Passagie na Italien.

STRAETSBOURG

sien waren; die van Straetsburg / hier over ontstelt / lieten aenstonts aen gemelde Baron daer over klagen / maer die seyde / dat die van binnen eerst op hem geschoten hadden / en dat hy oock oydze hadde / om sulcx te doen / inboegen de Straetsburgers sulcx aenstonts aen sijn Keysert: Majestejt bekennt maechten / en sijn raed en hulp versochten; maer sulcx quam wepnig te pas / want Monsr. de Monclar kochts daer na met de Troupen / die hy soo in 't kozt by malkander had konnen krijgen / en die men meende / dat ruym 12000 Man sterck konden wesen / hoewel andere die wel op 30000 Man begrooteden / mede booz de Stad gekomen zijnde / liet haer aenstonts van wegens den Koning somneren / om zig over te geven / met bekenntmakinge / dat Monsr. de Loubois in 't kozt soude komen / en dat / soo zy eenige resistentie wilden doen / zy als Wyanden van sijn Majestejt getracteert souden werden; die van binnen versochten daer op / dat zy tot de komst van Monsr. de Loubois mochten wachten / 't welck Monsr. de Monclar haer toestont. Ondertusschen was men in de Stadt in oberweging / wat men best in dese saeck soude doen / en wiert van de meeste boozgestelt / dat / in dien men zich al wilde defenderen / men zich eyndelijck noch soude moeten overgeven / also'er ten eersten geen ontset booz handen was / en den Koningh selfs verwacht wiert / en boven dien / dat de Macht in de Stad so groot niet en was / om een lange Belegering uyt te houden; inboegen besloten wierdt / om zich op de beste Conditien / die men soude konnen bekomen / over te geven. Monsr. de Loubois was derhalven soo dya niet in het Leger gekomen / of daer wierden eenige Bedeputeerden aen hem gesonden / om te horen / wat den Koningh begeerde; zy kregen tot antwoort / dat / also sijn Majestejt recht op haer Stadt hadde / zy Frans Guarnisoen souden in-nemen / of dat den Koning haer als Wyanden soude handelen: Zy versochten daer op tijdt tot des anderen daegs / welke haer oock gegunt wierdt; doch als het bestemde uur verstrecken was / en zy noch niet weder quamen / liet Monsr. de Loubois haer weder somneren; de gene / die daer toe afgesonden was / ontmoete haer onderweg / en quam dieshalven met haer te rug; zy verseeckerden doen aen gem. Monsr. de Loubois / dat de Stad genegen was zich aen den Koning over te geven / mits behoudende haer Privilegien / en wierden daer op de volgende Conditien geaccoordeert.

A R T I C U L E N,

Geproponeert door den Schout, Burgermeesteren en Magistraet
van de Stadt Straetsburg, op den 30 September 1681.

WY *Francois Michiel le Tellier*, Marquis van Louvois, Secretaris van Staet en van sijn Majestejts Bevelen, en *Joseph de Ponts*, Baron van Montelar, Lieutenant Generael van des Konings Armeen, commanderende voor sijn Majestejt in der Elfas, hebben uyt kracht van het vermogen, ons door sijn Majestejt toegestaen, om de Stadt Straetsburg onder sijn gehoorlaemheyte te ontfangen,

Trouwen by malkander getrocken wierden/ had het de naem/ dat zy na 't Dauphiné souden gaen/om Casal te bezetten. Het Meel was tot of omtrent Parijs selfs gemalen/ en op dat men niet soude weten/ dat 'er Meel na het Elzas gesonden wiert/ wiert het selve in groote Kassen gedaen/ en door Parijs gesleept/ onder de naem van Musquetten en Oorloggs-Immunitie/ die men na des Konings Plaetsen in der Elzas sond/ om de Magazijnen daer mede te voorszien; dit was nu wel beschickt/ maer daer ontbrack noch een saeck/ namentlijck/ dat Monfr. de Loubois selfs sonder eenige achterdocht soude konnen vertrecken; sulcx wiert mede gebonden/ want terwyl gem. Loubois op den dag van sijn vertreck/ zijnde den 25 September/ op 2 a 3 Plaetsen beloofd had ter Middagmael te komen/ en dat hy oock selfs by andere gesegt had op de Nacht te sulden zijn/ had niemant eenige achterdocht van sijn Voyagie/ als wanneer hy al verre vooz upt was/ en de saecken by-na beschickt had/ te meer/ om dat de Posten en Couriers eenige dagen door sijn ordrze opgehouden wierden: den Koning/ sulcx wel wetende/ verklaerde den 27 dito opentlijck aen het gantsche Hof/ dat hy den 30 dito soude vertrecken, en na het Elzas gaen, om daer den Eed van getrouwigheyt, die de Inwoonders van de Stad Straetsburg, in conformité van de Tractaten van Munster en Nimwegen, hem schuldigh waren, te ontfangen. Dit was den eppensten dagh/ als men voozgegeven had/ dat sijn Majestejt na Chambozd soude vertrecken/ en waren oock alle de gene/ die van 't Hof dependeerden/ om dit Dessenyn te bedecken/ derwaerts ontboden; maer dit viel nu gants anders upt/ want den Koning den 30/ gelijk geseyt is/ met den Dauphijn en Monsieur van Fontaine-bleau vertreckende/ nam de wegh van Vitry le Francois/ alwaer hy den 3 Octob. quam/ en verfont/ dat Straetsburgh zich al hadde overgegeven; inboegen hy daer de Koninginne/ de Dauphijne en Madame besloot af te wachten: Wy sullen haer daer laten blijven/ en ondertusschen besien/ hoe de saecken vooz Straetsburg gingen.

Monfr. de Loubois/ gelijk geseyt is/ vooz upt zijnde/ sond aenstonts ordrze na Fryburg/ dat de Regimenten van Picardpen en 't Koninglijcke van daer na 't Dauphiné souden gaen/ maer de selve waren soo haest tot Brisack niet gekomen/ of de Poozten wierden gesloten/ en 300 Man van pder genomen; van 't Regiment van Orleans/ dat binnen die Plaets lag/ wiert sulcx mede gedaen/ en kregen deselve doen bevel/ om onder 't commando van Monfr. de la Sitar- die na Straetsburg te vertrecken/ en zig by den Baron d'Asfeld/ zijnde Colonel van de Dragonders/ te voegen. Men Monfr. de Chamilly/ die binnen Fryburg Gouverneur was/ wiert ter selver tijdt ordrze gesonden/ om den 28 de Bataillons van Artois/ la Ferte en la Fère na 't Leger vooz Straetsburgh/ onder gem. Baron d'Asfeld/ te senden; de selve quamen den 28 's morgens wel by hem/ maer gem. Baron had 's nachts te voren met 3 Regimenten Dragonders/ als dat van den Koning/ van Pinconelle/ en van hem self/ de Forten vooz Straetsburg/ aen dees en geen zijde van den Rijn/ met wepnig verlies vermeestert/ also die van binnen daer niet op verdacht/ en oock slecht vooz-

Geaccordeert, uyt-
gefondeert 't Kanon,
Munitie van Oorlogh,
en Wapenen der pu-
blique Magazijnen,
welcke in de macht der
Officiers van sijn Ma-
jesteit sullen wesen; en
wat de Wapenen be-
langt, die de Particu-
lieren toebehooren, de
selve sullen op 't Stadhuys in een Zael gebracht werden, waer van de Magistraet de Sleutel sal hebben.

Geaccordeert.

Geaccordeert.

Geaccordeert.

Geaccordeert.

Geaccordeert.

Sijn Majesteit accordeert oock aen de Stadt, dat alle d'In-
komsten, Rechten, Tollen en de Commercie, met het Tol-
huys, in alle vryheyt en genieting geconserveert sullen zijn,
gelijk zy deselve tot nu toe gehad hebben, met de vrye dispo-
sitie van de Penning-Toren, en de Munt, der Magazijnen,
Geschut, Munitien, Wapenen, soo die in 't Wapenhuys,
als op de Wallen, en in de Huysen der Burgers te vinden zijn,
de dispositie der Koorn-Solders, Wijnen, Hout, Koolen,
Smeer, &c. mitsgaders der Klocken, gelijk oock der Ar-
chiven, Documenten en Papieren, van wat natuur die
oock mogen zijn.

oock mogen zijn.
sal hebben.

V I.

De gantsche Burgery sal vry wesen van alle Contributien,
en andere Betalingen, latende sijn Majesteit alle ordinaire
en extraordinaire Impositien aen de Stadt, tot des selfs con-
servatie.

V II.

Sijn Majesteit sal aen de Stad en Inwoonders van Straets-
burg de vrye genieting laten van den Rijn-brug, van alle hun
Steden, Vlecken, Dorpen, Hoven en Landeryen, welke
hun toe-behooren; en oock aen de Stadt de gunst doen van
haer Respijt-Brieven tegens haer Crediteurs, soo binnen als
buyten 't Rijk, te verleen.

V III.

Sijn Majesteit staet oock Amnestie toe van al het gepas-
seerde, soo aen 't Gemeen, als aen alle de Particulieren, son-
der eenige exceptie, en sal daer in doen begrijpen den Prins
Palatijn van Veldents, den Graef van Nassau, den Resi-
dent van sijn Keyserlijcke Majesteit, alle de Gods-huysen,
't Broeder-hof, met haer Officieren, Huysen en toebehoorte.

I X.

't Sal de Stad vry staen Baracken te doen bouwen, om de
Troupen, die'er in Guarnisoen sullen wesen, daer in te logeré.

X.

Des Konings Troupen sullen op heden den 30 Septem-
ber 1681. ten 4 uren na de middag in de Stad komen.

Actum t' Illkerck, den 30 September 1681.

Was geteckent

De Louvois. Joseph de Ponts, Baron van Monclar. Jan Foris van Zendlits, Schild-
knecht en Schout. Dominicus Dietrick. Johan Leonard Froreisen. Johan Philip
Schmit. Daniel Rinkshoffer. Jonas Storr. Jan Fouchims Frants. Christ. Gunzer.
Aldus

fangen, dese onderstaende Apostillen gestelt, waer af wy de Ratificatie van sijn Majesteit belooven te fourneren, ende tusschen nu en thien dagen aen de Magistraet van Straetsburg ter hant te stellen.

I.

De Stadt Straetsburg, volgens 't exempel van mijn Heer den Bisschop van Straetsburg, den Graef van Hanau, Heer van Flekkensteyn, en den Adel van 't Neder-Elzas, erkent sijn Alder-Christelijckste Majesteit voor haer Souverainen Heer en Beschermer.

Den Koning neemt de Stadt en alle haer Dependencien in sijn Koninglijcke bescherming.

II.

Sijn Majesteit sal alle d'oude Privilegien, Rechten, Statuten en Costumen van de Stadt Straetsburg, soo Ecclesiastique als Politique, bevestigen, conform het Westphaelste Vredens-TRACTAET, door dat van Nimwegen geconfirmereert.

Geaccordeert.

III.

Sijn Majesteit sal de vrye oeffening van de Religie laten, soo als die geweest is zedert den Jare 1624. tot tegenwoordig toe, met alle de Kercken en Schoolen, en niet toestaen, aen wien 't oock soude mogen zijn, daer eenige pretentien op te maken, noch oock op de Kerckelijke Goederen, Conditien en Consenten, namentlijk d'Abdy van St. Steven, 't Capittel van St. Thomas, St. Marcus, St. Wilhelmus, Allerheyligen, en alle d'andere Kercken, hier in begrepen en niet begrepen; maer deselve in eeuwigheyt voor de Stad en haer Inwoonders conserveren.

Geaccordeert, om alles te genieten wat de Kerckelijke Goederen betreft, volgens den inhoud van 't Munsterste Tractaet, uytgesondert de Kerck van Onse Lievervrou, die aen de Catholyken ingeruymt sal werden; vindende

sijn Majesteit echter goet, dat zy sig van de Klocken der geseyde Kercke, tot alle de hier voormaels gepleegde gebruycken, sullen mogen bedienen, behalven alleen tot ter Predicatie te luyen.

IV.

Sijn Majesteit sal de Magistraet in de tegenwoordige staet laten, met alle haer Rechten en vrye Verkiefsinge van hun Collegien, namentlijk 't Collegie van Dartien, Vijftien, Een-en-twintig, Groote en Kleyne Raed, der Schepenen, der Officiers van de Stad en Cancelery, der Ecclesiastique Conventen; en d'Universiteyt met alle haer Doctoren, Professoren en Studenten, en van wat qualiteyt zy oock mogen wesen; de Gildens en Ambachten; altemael gelijk zy sig tegenwoordig bevinden, met de civile en criminele Jurisdictione.

Geaccordeert, uytgesondert dat men in saecken, die boven de duysent Fransse Ponden belooopen, aen den Raed van Brisack sal kunnen appelleren, sonder dat echter 't Appel d'executie des Vonnis, 't geen door de Magistraet gegeven sal wesen, suspenderen sal, indien de saeck niet

Fransse Ponden beloopt.

dat oock alle navolgende Koningen, door de vernieuwinge van 't selve Verbondt met de gemeene Eedgenoten, de continuatie van sodanige Vrundschap genadiglijk te kennen gegeven hebben, gelijk 't selve dan oock door uwe Majesteit voor des selfs Heer Soon, den Heer Dauphijn, geschiet is, aen wien wy oock t'eenemaal genegen zijn onse voorz. plichten vorders te betonen; Waer tegen wy hopen en bidden, dat uwe Majesteit in hare Koninglijke affectie en aldergenadigste welgewogentheit tot onse Eedgenoten en Staet, (die met Vranckrijck soo lang bevrund is geweest, en daer mede noch effectuëlijk verbonden is) mitsgaders tot elcken Canton in 't bysonder, en tot onse nabuurlijke Bondgenoten, bestendig wil volharden, en sig ons Interest, Rust en Welvaert in 't toekomende aldergenadigst aengelegen en aengenaem laten zijn: Hier op bidden wy den Almachtigen God van grond onses herten, dat Hy uwe Majesteit, Kroon en Scepter, als mede het geheele Koninglijke Huys, in een gestadige fleur wil onderhouden, en met alle selfs gewenste Hemelsche Zeegeningen bezaligen.

Sijn Majesteit ontfongh haer met een groote genegentheit / en na dat hy aen haer alle de Handt hadde gegeven / zeyde hy: Dat hem het Gezantschap van sijne alderlieffste Eed- en Bondgenoten lief en aengenaem was; dat hy oock geerne vernam, dat zy begerig waren in soo ouden Vrundschap met Vranckrijck te volharden, en de onderlinge Tractaten trouwelijk te onderhouden, mitsgaders dat zy hunne schuldige plichten getrouwelijk wilden nakomen, waer tegens hy haer aen sijne zyde sijne Koninglijke welgewogentheit tot het generale Bondgenootschap altijd wilde betoonen, en niet nalaten de onderlinge Tractaten van gelijken te onderhouden, sullende haer by alle voorvallen sijne aldergenadigste meyninge betoonen, en hoe meer hy na de Frontieren van Switserlandt soude mogen komen te naderen, soo veel te meer occasie hy soude hebben, haer de tekenen van sijne Vrienschap t'elckens te kennen te geven. Meer-gedachte Gedeputeerden van de Cantons wierden vervolgens oock dooz eenige Heeren ter Audientie van de Koninginne / den Dauphijn en Dauphijne / en andere Princen van den Bloede / gebracht / waer na zy / met eenig Belt bereert zynde / weder na Mulhuyfen vertrocken. Den 20. ging den Koning Humingen bezien / in welke gelegentheit die van Bazel / als maer twee Canon-schoten van daer leggende / haer Geschut los-branden / doch quam den selven dagh weder tot Ensisheim; den 21. quam sijn Majesteit tot Colmar / en den 22. tot Benfelden / alwaer den Bisschop van Straetsburg by hem quam: Gem. Bisschop was den 20. in de Stadt Straetsburg gekomen / en had aldaer de Hoofst-Kerck weder ingeluyd / doch nu quam hy van daer / om den Koningh derwaerts te geleyden; den 23. quamen eyndelijck haer Majesteiten selfs tot Straetsburg / en wierden buyten de Poort dooz den Marquis de Chamilly / die tot Gouverneur van die Stad gestelt was / ontfangen; de Magistrat vertoonde zig daer oock en corps / en wiert dooz gem. Marquis aen den Koning gepresenteert / aen wien zy oock amstonts de Sleutels overgaven / en haer sub-

Albus wiert het Accoozt gefloten / en daer van adhijs aen den Koning gefonden; de welcke de Koninginne en 't gantsche Hof tot Vitry le Francois afgewacht hebbende / den 6 deser van daer vertroock / om Straetsburg te gaen bezichtigen / na dat hy de meeste Troupen / die met hem gekomen waren / weder na hare Quartieren hadde gefonden. Den 7. quamen haer Majestepten tot Void; den 8. tot Germinag; den 9. tot Bapon; den 10. tot Kambervillers; den 12. tot St. Die; den 13. tot St. Marie aux Mines / en den 14. tot Sledstad / alwaer de Magistraet van Straetsburg haer submissie aen den Koning quam afleggen; Zp lagen op hare knien / en verskerden aen sijn Majest: dat zp sijn ootmoedigste en onderdanigste Dienaers waren: Den Koning ontving haer seer gunstig / en confirmeerde al 't geene / dat Mr. de Loubois aen haer toegestaen had. Den 15. quamen haer Majestepten tot Brisack; den 17. tot Fryburgh / en den 18. tot Ensisheim / alwaer 30 Ambassadeurs van de 13 Switserse Cantons sijn Majestept quamen complimenteren: Zp wierden dooz den Marschalck de Bellefonds en den Marquis d'Angeau / uyt den Naem van den Koning / mede gecompimenteert / en treffelijck getracteert: Den 19. quamen den Grabe d'Armagnac en Monsr. de Bonneuil haer in de Karossen van den Koningh halen / en wierden zp doen ter Audientie gelept; hare Propositie / die zp deden / bestont in de volgende Woorden.

Propositie, die de Gedeputeerden van de 13 Cantons op den 19 October tot Eynsheim aen den Koning van Vranckrijck hebben gedaen.

ALDERDOORLUCHTIGSTE, &c.

NAdemael onser aller Opper-Heeren, de Regenten van de 13 loffelijcke Cantons, en der selver Bondgenoten, vernomen hadden, dat uwe Koningl: Majestept zich in sijne Landen van d'Elzas, de welcke aen ons grensen, bevont, hebben deselve, uyt affectie tot d'onderlinge Alliantien, geoordeelt hare schuldigheid te zijn, dat zy ons tot uwe Majestept affonden, ten eynde, om de selve met hoogst-betamelijck respect te verwelkomen: Wy betuygen dan alle, uyt den Naem van onse respectieve Heeren Principalen, hunne bysondere hertelijcke vreugde, over uwe Majestepts geluckige aenkomst in de Landen by soo Edelen gefontheyt, waer van wy uwe Majestept een langdurige continuatie van herten toewenschen, en presenteren, met het hoogste respect, onser bereydwillicste diensten na vermogen, met verskeringe, dat wy de Vrundschap, die voor meer als 230 Jaren tusschen Vranckrijck en Switserlant een begin genomen heeft, om desen tijdt noch in soo hoogen achttinge houden, als van onse Voor-Vaderen geschiet is; En vermits dese Vrundschap namaels door den oprechten Eeuwigen Vrede bestandigh gemaect, (en niet lang daer na door een nieuwe Alliantie met uwe Majestept aengegaen) insgelijckx bekrachtigt is geworden, soo hebben onse Voor-Vaders, als oock wy in onse tijden, de plichten, daer toe zy en wy verbonden waren, in alle oprechtigheyt en in dier voegen waergenomen en gepresteert, dat

Terwijl sijn Majesteit noch tot Straetsburg was / waren daer verscheyde groote Heeren uit het Duytse Rijk gekomen / om den Koning te sien / soo dat het daer een nieuwe Werelt schein ; maer sijn Majest. / daer op alles ordze gestelt hebbende / vertroock met de Koninginne en 't Hof den 27. van daer / en quam tot Zabern ; den 28. tot Salsburg ; den 29. tot Vic / den 30. tot Foisvillage / den 31. tot Pont a Mousson / den 2. November tot Metz / den 3. tot Buzonville / den 4. tot Zaarburg / den 5. tot Thionville / den 6. tot Longwy / den 7. tot Stenay / den 8. tot Bayne / den 9. tot Rhétel / den 10. tot Reims / den 12. tot Fismes / den 13. tot Soissons / den 14. tot Villers Cottrets / den 15. tot Dammartin / en den 16. tot St. Germain. In de heen Reys van 't Hof na der Elzas was het den gantschen tijdt seer moy Weder geweest / maer in de weerom-komst regenachtig / soo dat verscheyde Wegen seer quaet waren / te gebuycken / 't welck doech oorzaeck was / dat veele Dames seer vermoept van de Reys te rugh quamen.

Dit onverwacht in-nemen van Straetsburg verweckte een groote jaloufpe en vrees in 't Duytse Rijk / en bysonderlijck onder de Standen / die het naest daer omtrent lagen / als duchtende / dat zy / als onmachtigh / om de Franse Macht te kunnen resisteren / mede aenstoot souden liyden : Maer daer is echter niets van gebolgt / alsoo de Franse Troupen na de in-nemingh weder na haer Quartieren wierden gesonden. Veele oordeelden / dat dit als een Vrede-breyck soude genomen werden / en dat de Conferentien / die tot Franckfort gehouden stonden te werden / nu 't eenemael te niet souden zijn ; doch het gebolg heeft anders getoont / want de Franse Ambassadeurs / Mars. de St. Romain en Harlay / in Augusto uit Parijs vertroocken zijnde / hielden zich wel eenige tijdt in Duytslant op / om dat'er eenige Questie / (over de Inhalinge / die zy / tot Franckfort komende / pretendeerden te genieten / en dat zy deselve eer wilden aengedaen zijn / als men aen de Keyserse soude geven) was ontfstaen / maer quamen echter / wanneer gem. Questie afgedaen was / in 't laest van October in stilte binnen Franckfort : de Keyserse Ambassadeurs / als den Grave van Rosenburg en den Heer Straetman / begaven zich eenige dagen daer na mede aldaer / werdende van de Rijkx-Gedeputeerden naderhand gebolgt / soo dat alle de Gezanten compleet waren ; doch met de komst van gem. Rijkx-Gedeputeerden ontstondt tusschen de selve en de Keyserse Gezanten eenigh verschil over den Rangh / Tituls en de Legitimatie / soo dat het noch tot in 't andere Jaer aenliep / eer dit afgedaen wiert ; 't welck de Franse Ambassadeurs verbietende / een Propositie deed overleveren / waer op alle verschillen / wegens de Dependencien / die nu in questie waren / afgedaen souden konnen werden : maer also hier in het gantsche Jaer niet gedaen is / sullen wy dit laten berusten / en alleen noch seggen / wat redenen / gelijck de Fransien booz-gaben / sijn Alder-Christel. Majesteit bewogen hadden / om Straetsburg in te nemen ; de selve kan men uit de volgende Memorie / die den Franssen Ambassadeur / den Heer Grave d'Abaux / aen haer Hoog Mog. overgelevert heeft / sien.

missie deden. Den Koning en Koninginne begaben zig na 't Hofstel van Dourlach / dat booz haer geprepareert was : Ondertusschen wierden 265 Stucken Kanon / die op de Wallen stonden / los-gebrandt : het Guarnisoen stont in een dubbelen Rang / tot aen 't Hofstel van Dourlach / en deed / wanneer sijn Majest: daer gekomen was / een Charge. Den selven dag ging den Koning / nebens den Dauphijn / Monsieur / en meer andere Heeren / de Bupten-wercken / 't Rijn-Fort en Keyler-Schans / gelijk oock de Plaets / waer men een Citadelle ging maken / te Paert bezichtigen ; doen sijn Majestept weder in de Stad quam / wierden de Stucken noehmaels los-gebrandt. Den 24. gingen beyde haer Majestepten de Masse in de Hoofst-Kerck hooren / en wierdt doen het Te Deum Laudamus , onder 't geluyt van Crommelen en Trompetten / gezongen : Den Bisschop van Straetsburgh / die een kostelijcke Mijter met Gesteenten op 't Hoofst hadde / en van noch 7 gemijterde Abten verselt was / ontfing den Koning aen 't Portael / en complimenteerde hem met de volgende Woorden :

TEgenwoordig, S I R E , my door uw Koningl: Handen in possessie van dese Kerck siende , waer uyt het geweld van de Ketterste Predikers my en mijn Voorgangers soo lang heeft uytseloten , soo mag ick met reden , na het voorbeeld van den Ouden Simeon , seggen ; dat ick voortaan het eyndé van mijn dagen in rust sal afwachten , en dat ick , wanneer het God believen sal my tot hem te roepen , dese Werelt met groote troost sal kunnen verlaten .

Dese doorluchtige Kerck , S I R E , is sonder twijffel een gedeelte van sijn oprechting aen uw wijdvermaerde Voorgangers , Clovis en Dagobert , schuldig , dewyl de eene de eerste Steen van dit kostelijcke Vat heeft geleyt , en de andere het tot een Bisdom opgerecht , het selve met veel Landen en Inkomsten begiftigende , maer uw Majestept , door 't gene , dat hy heden gedaen heeft , maeckt sig noch op een glorieuser wyse daer van als een nieuwe Fondateur .

S I R E , Ick soude wel wenschen , dat ick welsprekentheyt genoeg hadde , om U de groote blijdschap uyt te drucken , die ick en mijn Capittel , waer van een gedeelte hier tegenwoordigh is , gevoelen , over 't voordeel , dat dese groote daed , waerlijck de godvruchtigheyt van een Alder-Christel: Koning waerdig , sal voortbrengen , soo tot Godts eer , als de reputatie van uw Majestept , maer alsoo my woorden en vloeyentheyt ontbreken , om my in dese Tael uyt te drucken , ben ick gedwongen , S I R E , om in onse herten duyfsent gevoelens van respect , erken-tenis , tederheyt , indien ick het derf seggen , en eerbiedigheyt voor de doorluchtige Persoon van uwe Majestept te belluyten , en hem simpelijck te versukeren , dat wy noyt en sullen af laten , als sijn onderdanigste en getrouste Dienaers en Onderdanen , om gedurigh in dit selve Huys Gods , alwaer hy de ware Gods-dienst komt te herstellen , onse Gebeden na den Hemel te senden , op dat het aen sijn Goddelijcke Majestept belieft , S I R E , U met voorspoedigheden en Zegeningen op te hoopen .

geweest soude hebben, voortaan tot een lichter middel sal verstrecken, om de Vrede te conserveren, dewijl de submissie van ged. Stadt Straetsburg onder de gehoorzaamheit van sijn Majesteit de desseyne van die gene, welke sig van een soo considerable Post meenden te dienen, om den Oorlog te beginnen, te niet doet; Vorders is'er oock weynig reden, om te geloven, dat de Vorsten des Rijckx, die sulcken eclaircissement hebben, de rust, die Europa tegenwoordig geniet, sullen willen troubleren, om aen sijn Majesteit de Rechten, die hem toe-komen, die hy besit, en die hy door alle middelen, die hem God in handen gegeven heeft, geresolveert is te bewaren, te bedisputeren.

Evenwel dewyl de Ministers van 't Huys van Oostenrijck het gantse Rijck hebben getracht te allarmeren, onder voorgeven, dat sijn Majesteit van voornemen was, om sijn Wapenen aen de overzyde van den Rijn te voeren, soo kan gem. Ambassadeur Uw Hoog Mog: wel verskeren, dat sijn Majesteit sulcke sincere voornemens heeft, om de rust in Europa te maintenireren, en dat het soo verre van daer is, dat hy sijn Wapenen aen geen zyde van den Rijn soude willen brengen, dat hy in tegendeel t'eenmael gedisponeert is, om van tegenwoordig af te consenteren in 't demoliëren van de Fortificatien van Fryburg, en aen den Keyser dese Plaets, zijnde de Hooft-Stad van 't Brisgauw, te restituëren, op conditie, dat den Keyser van gelijcken de Fortificatien van Philipsburg sal doen raseren, en dese Burgt met des selfs dependentien aen den Bisschop van Spiers weder geven, invoegen dat het door dit middel niet als aen den Keyser sal staen, om van wederzyden alle subjecten van ongerustigheyt en mistrouwen te doen cessereren, in 't toekomende alle occasien van een vernieuwing des Oorlogs weg te nemen, en voor altoos een volkomen correspondentie tusschen Vranckrijck en het Rijck vast te stellen. Gedaen in den Hage den 8 October 1681.

Was geteekent

Den Grave d' Avaux.

Op komen weder tot de Spaensse Nederlanden. De Franssen aldaer Chiney bekomen hebbende / gelijk laetst gesegt is / hielden zich daer mede niet vergenoegt / maer bragten haer Pretentien / die zy op d' Oudenburg van Gent / 't Lant van Aelst / &c. zedert eenigen tijt gemaect hadden / booz den dag; doch dewijl zy wel konden oordeelen / dat het overgeven van dese Plaetsen niet alleen aen de Spaenssen / als de communicatie tusschen haer vaste Steden benemende / maer oock aen andere onsmakelijck soude zijn / lieten de Fransse Commissarissen tot Kroonrijck de volgende Declaratie aen de Spaensse overgeven / waer by zy presenteerden een Equivalent daer booz te nemen.

Declaratie van den Procureur van den Alder-Christel: Koning.

DEn Procureur van den Alder-Christel: Koningh verklaert, dat, hoewel sijn Majesteit Recht heeft, om alle de Castellanyen, Steden, Burgten, Dorpen en andere

DEn Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koning, gelooft het sijn plicht te wesen, om aen Uw Hoog Mog: te kennen te geven, dat den Koningh sijn Meeſter (ten vollen geïnformeert zijnde, dat de gene, die haer voordeel by troublen soecken te vinden, haer best deden, om de Inwoonders van de Stad Straetsburg de principaelste Autheurs van de desordres, die zy in 't Rijk wilden verwecken, te maken; dat zy ten dien eynde aen die van de Stadt te kennen gaven, dat het Hof tot Weenen geen toestemming tot de Conferentien tot Franckfort had gegeven, als om te beter het desseyn, 't welck het hadde, om den Oorlog te vernieuwen, soo dra als den Keyser sijn Wervingen voltrocken soude hebben, te bedecken; en dat de Stad Straetsburg de Troupen, die het Huys van Oostenrijk daer in wilde brengen, om sijn Legers in der Elzas, met al het voordeel, dat dese Post hem konde geven, te voeren, soude ingenomen hebben) nodig geoordeelt heeft, om dese desordres, die door de executie van dit desseyn in 't Rijk souden kunnen ontstaen, met so veel te meer naerstigheyt voor te komen, om dat hy geadvertteert was, dat d'intrigues en verleydingen van den Baron de Mercy, nevens de aanbiedingen en beloften, die hy en de andere Commissarissen van den Keyser van wegens sijn Keyserl: Majest: aen de Inwoonders deser Stadt deden, soo groote impressien op de lichtgelovige en woelende Gemoederen hadden verweckt, dat zy t'eenemaal genegen waren, om de Oostenrijckse Troupen in te nemen, en dat den Prince Karel van Lotharingen sig prepareerde, om die gene, die onder sijn Commandement stonden, daer in te doen trecken.

Invoegen sijn Majesteit, siende dat den Oorlog onvermijdelijck was, indien hy met een uytstekende naerstigheyt en een groote secreteſse de quade Desseynen van de gene, die sig van soo een considerable Post wilden versikeren, tot prejuditie van de Rechten, die de Kroon van Vrankrijk door de Tractaten van Munster en Nimwegen op 't gantse Opper- en Neder-Elzas, en bygevolge van dien op Straetsburg, die de Hooft-Stat daer van is, heeft verkregen, niet voor-quam, soo heeft hy sig genootsaeckt gevonden, om sig selds derwaerts te begeven, en den Eed van getrouwigheyt, die men hem schuldig is, te ontfangen, uyt vreesse, dat een langer gedult hem eenig nadeel mocht toe-brengen.

En dewyl Monfr. den Marquis de Louvois, die sijn Majesteit voor af gefonden had, heeft laten weten, dat sijn Troupen met sulcken naerstigheyt hadden gemar-cheert, dat zy den 28 September de Redoute, die de Brug bewaert, hadden bemagtigt, en dat zy also de Keyserl: Troupen waren voor-gekomen, die ordre hadden, om sig daer van te saiseren: dat die van Straetsburg ter selver tijdt hadden betuygt, dat zy bereyt waren, om sig aen de gehoorſaemheyt, die zy aen sijn Majesteit schuldig waren, te onderwerpen, en dat zy de Troupen, die hy tot haer defentie nodig soude oordeelen, gaerne souden in-nemen, soo heeft sijn Majesteit aenstonts alle de gene, die tot defentie van Straetsburg niet nodig zijn, in haer Quartieren te rug gefonden, en sal nu met kleyne dag-reysen derwaerts gaen, om de Plaets te besichtigen, en te ordonneren alle het gene, dat tot desselfs veyligheyt van noden is.

Dus is 'er reden, om te verhoppen, dat het gene, 't welck een occasie van Oorlog geweest

guſti 1681. door de welcke hy ſtaende hout, dat den Alder-Chriſtel: Koningh Recht heeft, om den Oudenburg van Gent, ſijn Appartenentien, Dependientien en toebehoorten, de Stad en Caſtellanye van Aelſt, ſijn Appartenentien, Dependientien en toebehoorten, de Stad van Grammont, Renaix, de Stad van Ninove, Rudershove, 't Lant van Beveren, het Ambacht van Affenede, 't Ambacht van Bouchaut, Weert, Heertbrugge, Opdorp, Moortſelle, St. Amand, 't Landt van Bornhem, en 't Lant van Flobecq en Leſſines, te pretenderen, ſoo om dat hy die met de Wapenen ſoude verkregen hebben, dat hy die effectivelijck hadde beſeten, en daer alle Rechten van Souverainiteyt en Jurisdictie geëxerceert, als om dat de reſtitutie daer van door de Articulen van de Ceſſien, die 't Tractaet van Nimwegen in-hout, niet en was geſtipuleert, en dat de geſeyde Plaetſen niet voor Apparténentien, Dependientien en toebehoorten van eenige van die geene, die door 't ged. Tractaet zijn gecedeert, genomen konden werden, en nochtans dat den Alder-Chriſtel: Koning ſijn Troupen van daer wel hebbende willen doen retireren, om dat hem bekend was, dat de ſituatie van deſe Plaetſen ſodanigh lag, dat hy die niet konde houden, ſonder de communicatie van de Plaetſen van ſijn Cathol: Majesteit te ruïneren, hy gaerne ſoude horen na de Propoſitionen van Verwiffelinge, die door de Heeren Commiſſariffen van Spangien, in conformiteyt van 't 14. Articul van 't Tractaet van Vrede, tot Nimwegen geſlooten, gedaen ſouden werden, en ſigh met een redelijck Equivalent contenteren, geeft tot Antwoort:

Dat alle de voorn. Plaetſen open en buyten defentie zijn, gelijk zy oock, gedurende den gantschen Oorlog, geweest hebben.

Dat diergelijcke Plaetſen, volgens het Recht der Volckeren, en de gebruyckelijke maxime in de voorgaende Oorlogen, door invaſie en violentie van de Vyantlijcke Troupen, niet van Meester veranderen, ten minſten ſoo langh als zy niet beſloten zijn, en in ſtaet van defentie gebracht, of wel door een Tractaet gecedeert:

Dat Vranckrijck door 't Tractaet van Aken de ceſſie van de Plaetſen en Forten, daer in geſpecificeert, met haer Dependientien verkregen hebbende, gepretendeert heeft, gedurende den laetſten Oorlog, dat eenige Stadt geconqueſteert hebbende, alle ſijn Dependientien aen hem, in conſequentie van deſe Conqueſte, moſten toe-behoren.

Dat die Kroon op dit Fondament oock heeft willen ſuſtineren, dat den Alder-Chriſtel: Koning, door de verovering van de Stad Gent, de ged. Caſtellanye van Oudenburg, de Steden en Caſtellanyen van Aelſt en Grammont, de Stadt van Ninove, 't Lant van Bornhem, de Plaetſen van Weert, Heertsbrugge, Moortſelle, St. Amand, 't Lant van Beveren, en de Ambachten van Affenede en Bouchaut, als dependerende en makende een gedeelte van 't Lit van die Stad, onder ſijn gehoorſaemheyte gebracht ſoude hebben.

En hoewel de maxime van het conquēſteren van opene Plaetſen, onder den Titul van Dependientien, openlijck van wegen ſijn Cathol: Majesteit wedersproken is, ſelfs door Placcaten, die weynig Maenden, voor dat die Stadt ingenomen wiert,

andere Plaetsen, die in dese tegenwoordige Declaratie zijn gementioneert, met haer appanentien, dependentien en toebehoorten te pretenderen, soo om dat hy die door de Wapenen heeft verkregen, dat hy die effectivelijck heeft bezeten, en dat hy daer alle Rechten van Souverainiteyt en Jurisdictie heeft geëxerceert, als om dat de restitutie door de Articulen van de Cessien, die het Tractaet van Nimwegen in-houden, niet en is gestipuleert, en dat de ged. Plaetsen oock niet genomen kunnen werden voor appanentien, dependentien of toebehoorten van eenige van de gene, die door 't ged. Tractaet zijn gecedeert, gelijk door authentique Tituls bewesen sal werden: Nochtans sijn ged. Majesteit sijn Troupen daer uyt wel hebbende willen doen retireren, dewyl hy wel wist, dat de situatie van dese Plaetsen sodanig lag, dat hy die niet konde houden, sonder ruine van de communicatie der Plaetsen, die onder den Cathol. Koning sijn, soo sal hy echter gaerne horen na de Propositien van Verwisseling, die door de Heeren Commissarissen van Spangien, volgens het 14 Articul van 't Vredens-Tractaet, tot Nimwegen gesloten, gedaen sullen werden, en sig met een redelijck Equivalent laten vergeoegen. Overgegeven den 4 Augusti 1681.

Geteekent

F A V I E R.

Declaratie van de Castellanyen, Steden, Burgten, Dorpen en andere Plaetsen; die den Alder-Christel. Koning door sijn Wapenen heeft geconquesteert, en die aen sijn Majesteit toebehoren, als zijnde niet in de Articulen van de Cessien, die het Tractaet van Vrede, tot Nimwegen gesloten, inhoud, begrepen.

OUDENBURG van GENT, met alle sijn Appanentien, Dependentien en toebehoorten.

De Stadt en Castellanye van AELST, oock met sijn Appanentien, Dependentien en toebehoorten.

De Stad van GRAMMONT.

RENAIX.

De Stadt van NINOVE.

RUDERSHOVE.

't Lant van B E V E R E N.

't Ambacht van A S S E N E D E.

't Ambacht van B O U C H A U T.

W E E R T.

H E E R T B R U G G E.

O P D O R P.

M O O R T S E L L E.

St. A M A N D.

't Lant van B O R N H E M.

't Lant van F L O B E C Q en L E S S I N E S.

Maer de Spaensse / voordeende dat dese Pretentien ongefondeert waren / sochten sulckx door 't volgende Antwoort aen de Franssen te bewijzen.

Antwoort van den Procureur van sijn Catholijcke Majesteit.

D En Procureur van sijn Cathol. Majesteit, hebbende gesien de Declaratie van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, overgelevert den 4. Augusti.

van de Vyantlijke Partyen, het weg-nemen der Comptoiren en Commifien, die in de Burgten en Dorpen van 't platte Landt opgerecht waren, de generale Pachters van de Domainen van de Stadt en Dependentien van Gent hadden belet, om de Rechten te genieten van de Bieren, 't Gemaal, 't Slachten, de Koeyen, Schapen, Paerden, en 4 Ponden per Vat; Item de Imposten van de Wijnen, Zout, gezoute Vis en andere, gemeenlijk genaemt Rechten van de 4 Leden van Vlaenderen, hy haer ingevolge van dien de Schattingen wegens ged. Rechten fent.

Een ander Mandement van fijn Gefubdelegueerde Sr. Breant, in dato van den 28 October 1678. ter oorfake van 't wegnemen der Vruchten in de gefeyde Plaetsen door de Eygenaers of Pachthouders, zijnde Onderdanen van fijn Cathol: Majesteit, ongeacht de gepretendeerde confiscatie en de ordres, die aen de Luyden van de Wet gefonden zijn; als de welcke hy gewilt heeft, dat fulckx fouden verantwoorden.

Invoegen dat gelijk als Vranckrijck van geen wettelijke poffessie, om figh de Souverainiteyt van ged. Pluetsen, gedurende den Oorlog, aen te matigen, heeft konnen prevaleren, foo veel te minder kan hy figh daer van dienen, als de Vrede gefloten is, alfo die yder in fijn oude Rechten ftelt, uytgenomen in 't geene daer over men anders geaccordeert is.

Om dit Poinct te doen blijcken, moet men op de hier by-gevoegde Propofitien, die door den Alder-Christel: Koningh in April 1678. , om ged. Vredete maken, gedaen zijn, reflectie nemen.

Want daer in heeft hy fig met naem geëngageert, om Gent, met alle fijne Dependentien, te reftituëren.

En dewyl men niet min in de reftitutie als in de verkrijging moet hebben, foo volgt klaerblijckelijk, dat als den Alder-Christel: Koning de ged. Plaetsen, onder den Titul van Dependentien van Gent, verkregen soude hebben, de felve door gem. Titul aen fijn Cathol: Majesteit weder gegeven moeten werden.

Dat den gefeyden Alder-Christ: Koning fig in dit regard feer klaer heeft geëxplicqueert, als hy fegt, dat door dit middel een Frontier in Nederland opgerecht soude werden, die capabel was, om de Barriere te formeren, die Engelant, Hollant, en de Naburige Staten foo important tot haer fekerheyt oordeelden, ten regarde, dat de gefeyde Barriere, met toestemming van de Commiffariffen van den Alder-Christel: Koningh felfs, niet soude konnen fubfifteren, indien hy de ged. Plaetsen behouden soude hebben, alfoo die de felve op alle wyfe, en felfs tot de Plaetsen en Forten van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, affneden.

Want de Ambachten van Affenede en Bouchaut zijn dicht by 't Sas van Gent, en het Land van Beveren legt niet alleen by Antwerpen, maer oock by Callo.

Sonder dat men feggen kan, dat dit de Pretentie van 't Equivalent niet soude beletten.

Dewyl het niet door Vranckrijck geftipuleert, noch door Spangien beloofd is, en dat het oock niet waerschijnlijk is, dat den Alder-Christel: Koning in de Cessie, die hy in verwiffelinge van de gefeyde Barriere begeert heeft, waer mede hy fich heeft

wiert, in den Raed van Vlaenderen zijn gepubliceert, en voornamentlijk door dat van den 11 September, van 't Jaer 1677. 't welck men exhibeert.

Dat men oock in geenderhande manieren heeft willen toelaten, dat de geseyde Plaetsen aen de Stadt Gent souden dependeren, schoon dat zy een gedeelte van 't Lit van Gent, in 't stück van d'Imposten en Subsidien, uytmaeckten.

Soo heeft Vranckrijk echter gepersifteert, dat hy die onder dien Titul heeft gekregen; en heeft sig oock alleen daer van bedient, tot de publicatie van de Vrede en d'Évacuatie van ged. Stadt, in alle de Acten van Jurisdicctie en Superioriteyt, die hy pretendeerde te mogen exerceren, gelijk het blijkt in 't 4. Articul van de Capitulatie der Stadt Gent, ondertekent van den Alder-Christel: Koning, door de ordres, die hy, ingevolge van de ged. Capitulatie, en alle gepubliceerde Mandementen, tot Executie van gem. ordres, heeft laten geven, soo door den Intendant Pelletier, Commissaris van ged. Koning in dese Conferentie, en den Heer van Breant, sijn Gesubdelegueerde in 't Intendantschap van Gent en desselfs Dependencien, als den Grave van Montbron, Gouverneur van Gent, wegens den Alder-Christel: Koning, en Monfr. den Marechalck d'Humieres, Gouverneur Generael van ged. Koning in 't geconquesteerde Vlaenderen.

En alhoewel het onnodig schijnt, na soo veel publijcke Acten, die het notoir maken, bewyfen by te brengen, so exhibeert echter den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt, om dit te rechtvaardigen, de ged. Capitulatie van Gent, nevens verscheyde van de ged. Mandementen, die successivelyck wegens den Alder-Christel: Koning zijn gepubliceert, en hy soude noch veele andere, in cas van noot, daer by kunnen voegen.

En om te tonen, dat Vranckrijk geen ware en vredige posseffie van de gedachte Plaetsen heeft kunnen krijgen, exhibeert hy 't Placcaet van sijn Cathol: Majesteyt, in dato den 7. Mey 1678. door dewelcke aen de Magistraten van de boven-gem. Plaetsen geordonneert wert, om promptelyck specificatien, en pertinente Lijsten van de Goederen en Effecten, die de Fransse Onderdanen toebehoorden, of onder die heerschappye woonden, te formeren, en deselve binnen 15 dagen, na de publicatie, in handen van de Ontfangers, die door ged. sijn Majesteyt tot den ontfang van de Imposten en Subsidien van ged. Plaetsen gestelt waren, te brengen.

Een ander Placcaet van den 7 Mey, door 't welcke hy aen alle de Inwoonders van de geseyde Plaetsen belast, om haer toevlucht in de saeck van Justitie aen sijn Raed van Vlaenderen tot Brugge te nemen.

En de Declaratie van sijn Intendant van Vlaenderen, die deselve Maent opgemaect en gepubliceert is, door de welcke yder Dorp in 't particulier werdt geauthoriseert, om weder te verpachten en laten collecteren in haer districte de lopende Middelen, die in Vlaenderen gebruyckelyck zijn, mits dat zy promptelyck een geproportioneerde Somme daer voor souden furneren.

Hy exhibeert daer-en-boven het Mandement van den Intendant le Pelletier, Commissaris van den Alder-Christel: Koning, in dato van den 27 Augusti 1678. door dewelcke hy verklaert, dat, also de conjuncture des Oorlogs, het uytlopen

Volck beleyt, als fullende aen Spangien toekomen, om de selve alfoo te dringen tot het betalen van de Contributien, die hy pretendeerde, dat men hem schuldigh was.

En na dat hy haer door de groote bedervingen, die hy daer gedaen heeft, gelijk oock in alle andere Plaetsen, die hy most restituëren, genootsaeckt had, om al te geven 't geen hy begeerde.

Soo heeft den Alder-Christel: Koning, op de selve tijd als hy Gent heeft doen evacuëren, oock sijn Troupen van gem. Plaetsen doen retireren, om daer van het vrye besit aen sijn Cathol: Majesteyt te laten, sonder begeert of gesproocken te hebben van een Equivalent, gelijk geschiet soude zijn, indiën den Alder-Christel: Koning daer eenig Recht gepretendeert had.

Het kan dan aen den Procureur van den Alder-Christel: Koningh niet helpen, dat hy tegenwoordig allegueert, dat de geseyde Plaetsen geen Dependencien van Gent zijn, vermits de Acten van Jurisdicctie, die Vranckrijck daer gedurende den Oorlog heeft willen exerceren, niet als op dien Titul gefondeert zijn.

En dat volgens de Regulen van de Rechten de oorfaeck of Titul van sijn possessie niet verandert magh werden, voornamentlijk, na dat men sig daer van absolut heeft ontslagen.

't Is oock aen te mercken, dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning in de Lijst gestelt heeft, Lessines en Flobecq, als op de welcke Vranckrijck, gedurende den Oorlog, geen Acte van Jurisdicctie of Souverainiteyt heeft gepretendeert te exerceren.

En dat men daer van gelijcken heeft geïntereert Rudershove, en de Stadt van Renaix, hoewel den Alder-Christel: Koning daer op mede geen Recht van possessie kan pretenderen.

Den Procureur van den Cathol: Koningh neemt niet te min de toestemming van den geseyden Procureur van den Alder-Christel: Koningh aen, namentlijk, dat de ged. Stad en andere Plaetsen, die in de ged. Lijst uytgedrukt zijn, aen sijn Cathol: Majesteyt moeten blyven, om de geseyde Barriere niet af te snijden, en de communicatie van de Plaetsen van sijn gehoorsaemheyt te breken.

En dewyl men niet tegenstaende dese toestemmingh sich noch van geweld in 't geseyde Renaix bedient, om sijn Cathol: Majesteyt daer in sijn Souverainiteyt te troubleren, soo eyscht hy, dat men de ged. wegen van geweld doet ophouden, en dat sijn Cathol: Majesteyt in 't vrye besit van deselve Souverainiteyt wert gelaten.

En wat belangt het Equivalent, dat in conformité van 't 14. Articul van het Traetaet van Vrede werdt geëyscht, soo segt hy, dat, gelijk als 't ged. Articul niet spreeckt als van enclaves, die aen een van de Koningen in de Limiten van de Heerschappye van de andere behoren, soo kan sulckx klaerlijk niet geappliqueert werden op die Plaetsen, waer van nu gehandelt werdt.

Aengesien men hier boven nu getoont heeft, dat Vranckrijck, ter goeder trouwe handelende, volgens de belofte, die in 't Traetaet van Vrede gedaen is, op geen derhande wyse geen Recht van Souverainiteyt, Eygendom of Possessie daer op weder kan eyschen.

heeft beloofd te contenteren, 't zy in nature of in Equivalent, een gedeelte van de selve Barriere, waer voor de cessie most geschieden, heeft willen begrijpen.

Dat dit engagement en dese uytdruckingh oock dient, om te toonen, dat ged. Alder-Christel: Koningh geen intentie gehad heeft, om eenigh Recht op de ged. Plaetsen te houden of reserveren, doen hy begeert heeft, dat Spangien hem de Plaetsen, die daer in uytgedrukt zijn, soude cederen, met daer by dese clausul te voegen: *In een woort alle de Plaetsen en Landen, die hy tegenwoordig besit, uytgenomen die geene, die hy wel wil weder-geven.*

Want om niet te herhalen, dat onder de geene, die hy wel wilde wedergeven, hy met namen de Stadt en Citadelle van Gent en alle desselfs Dependentien heeft geëxpresseert, en dat Vranckrijk geen possessie, die van waerde was, op de ged. Plaetsen heeft gehad.

Soo is het oock de waerheyt, dat Spangien die clausul noyt heeft willen toestaen, op dat die geen dubbelfinnigheyt soude verwecken, of aen Vranckrijk oorsaeck geven, om eenige pretentie te formeren, en daer op heeft men oock geruyst geweest.

Want het blijktt door de Acte van aenneming van de ged. Propositien, die den Heer Hartog van Villa Hermosa den 3 Juny 1678., op de instantien van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, heeft gedaen, dat deselve clausul daer in niet alleen is gerejecteert, maer dat de ged. Acte oock te niet gedaen is door de volgende conditie: *Wel te verstaen, dat alle de Conquesten, die den Alder-Christel: Koning soude mogen gedaen hebben, in wat Plaets des Werelts het soude mogen zijn, in de Landen en Domeynen van den Koning, sijn Meeßer, en die in de ged. Propositie niet en zijn uytgedrukt, aen sijn ged. Cathol: Majesteyt oock geresitueert sullen werden.*

Dat dese Propositien en aenneming tot een Basis en Fondament, op de welcke het Tractaet van Nimwegen heeft gedraeyt, hebben gedient.

En dat de Heeren Ambassadeurs van den Alder-Christel: Koning, daer voortgebracht hebbende een Project van een Tractaet, in 't welck zy de ged. clausul hadden geïnserceert, gelijk als die in de boven-gefeyde Propositien was opgestelt, en men door 't 6 Articul van 't gefeyde Project, 't welck men exhibeert, kan sien.

Soo is het door de Heeren Ambassadeurs van sijn Cathol: Majesteyt tegen-gesproocken, met sodanigen effect, dat men geresolveert heeft 't selve door te halen, gelijk het blijktt door 't 11. Articul van 't Tractaet, 't welck gesloten en gearresteert is, in 't welck men alle de Plaetsen en Landen, die aen den Alder-Koning mosten blyven, heeft uytgedrukt, sonder de ged. clausul daer by te voegen.

En dat men in tegendeel een generael Articul daer voor heeft gestelt, *om van wederzijden alle de Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen en Posten, die de Wapenen van de eene of de andere Kroon hadden of mochten hebben geoccupeert, tot aen den dagh van de Publicatie van de Vrede, in wat Plaets des Werelts zy gelegen mochten zijn, te restituëren;* gelijk men door 't 7. Articul van 't ged. Tractaet kan sien.

Dat sulckx oock soo is verstaen, niet alleen in de Negotiatie en Conclusie van 't gefeyde Tractaet, maer oock in des selfs Executie.

Want Vranckrijk heeft na de Publicatie van de Vrede de gefeyde Plaetsen met

Alder-Christel: Majesteit, die in de Landen onder zijn gehoorsaemheit resideren, heeft doen confisqueren; en dat eyndelijck zijn Alder-Christel: Majesteit in dit Lant, zedert het geconquesteert is, tot aen de Vrede alle Rechten van Souverainiteit heeft geëxerceert, die hy in alle andere Plaetsen, die van outs onder zijn gehoorsaemheit zijn gekomen, of die hy sonder tegen-spreken door kracht van zijn Wapenen, gedurende den Oorlog, heeft verkregen, geniet.

Men kan niet in twijffel trecken, dat een Conquest, door een Souverain met loutere macht en in een rechtvaerdigen Oorlog gedaen, geen wettige Titul geeft; de gerechticheit daer van is gefondeert op heylige Texten, en soo wel door 't natuurlijcke Recht, als het Recht der Volckeren, bekend. Men oordeelt, dat het onnut soude wesen, om dese maxime met Autoriteyten te bewysen, dewyl alle Autheurs, die van de Policye geschreven hebben, van dit sentiment zijn.

Indien een Conquest een wettige Titul in de Persoon van een Souverain is, die gerechtelijck den Oorlog aen zijn Vyant doet, soo is het noch veel meer in de Persoon van die gene, die een offensiven Oorlog tegens staet, tegens een Vyant, die hem daer toe heeft geprovoqueert, en met rijpen raed geattacqueert, gelijk Spangien in 't regard van Vranckrijck heeft gedaen, sonder eenige van de Formaliteyten, die een offensiven Oorlog gerechtig kunnen maken, te observeren, als die niet hebbende gedeclareert, maer door Acten van hostiliteit begonnen.

Men kan dan niet twijffelen, of den Alder-Christel: Koning heeft de Conquesten, die hy gedurende den Oorlog gedaen heeft, rechtvaerdig gekregen, en een onwederfprekelijcke Titul; om alle de Plaetsen, die in de Declaratie van den 4. Augusti laetst begrepen zijn, te pretenderen, als die door zijn Wapenen hebbende verkregen, en daer van geen restitutie aen zijn Cathol: Majesteit door het Tractaet van Vrede, dat tot Nimwegen gesloten is, willen doen. Alschoon de Plaetsen, waer van gehandelt wert, open, en sonder defentie zijn, soo volgt daer uyt niet, dat den Alder-Christel: Koning die niet heeft kunnen verkrijgen. Men staet wel toe, dat fulcx door een simpele invasie of overval van Troupen, gelijk een passage of campement van een Armee is, niet kan geschieden, maer zijn Alder-Christel: Majesteit heeft die geoccupeert, behouden en beseten door zijn eygen forces en macht, en hy heeft daer, gedurende een gants Jaer, alle soorten van Jurisdicctie en Souverainiteit geëxerceert. Het Recht der Volckeren laet egael en sonder onderscheit aen den Overwinnaer al 't gene, dat hy van zijn Vyant kan krijgen, Meubelen, Immeubelen, ja selfs Personen, 't platte Landt en gefortificeerde Steden; 't eenige onderscheit dat'er is, is, dat men grooter macht moet hebben, om sig van een gefortificeerde Plaets te verskeren, als meester van 't platte Land te maken, en dat'er in-tegendeel een grooter macht van noden is, om sig in de possessie van een Castellanye of Provintie in zijn geheele omtreck te maintineren; 't is daerom niet genoeg, dat de Overwinnaer schrick in 't Land van zijn Vyand kan brengen, om hem daer uyt te jagen, en sig in zijn plaets te doen erkennen, maer hy moet oock in staet wesen, om het te maintineren onder zijn gehoorsaemheit, en aen zijn Vyand de middelen te benemen, om het met openbaer geweld weder te bekomen. Eyndelijck, volgens het

Soo beweert hy oock, dat de Heeren Commissarisen van sijn Cathol. Majest: geen oorfaeck hebben, om een Uytwisseling of Equivalent te proponeren, en dat, gelijk als het niet als op een abusive voorstelling is geëyft, gelijk hier boven getoont is, hy reden heeft, om te geloven, dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning niet meer op dese faeck sal staen.

Overgegeven aen Monsr. Favier, Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteyt, den 1. September 1681.

Geteeckent

De Malingreau.

Terwijl de Franssen hier op haer Antwoort formeerden / om haer Recht op gedachte Plaetsen te bewijzen / quamen zy noch met een nieuwen Episch vooz den dagh / namentlijk / dat de Scheyen / die tot Rijssel / Doornick en andere geconquesteerde Plaetsen t'huys hoorzen / dooz Gent en andere Spaensse Steden souden mogen baren / en albaer Lading in-nemen; 't selve vont in 't eerst wel eenig obstacul / maer de Spaensse staptten dit eyndeling ober / en stonden het aen de Franssen toe / soo dat dit daer mede upt de weeg geleyt was. De Antwoort / die de Franssen op het boven-staende ober-gaven / bestont in de volgende Woorden.

Redenen van den Procureur van den Alder-Christel: Koningh, waer mede hy sijn Majesteyts Recht op de Castellanyen van Aelst, &c. tracht te bewijzen.

DEn Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteyt, antwoordende op de beweeringen, die hem door den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt den 1. deser, tegens de Declaratie, door hem den 4. Augusti laetst overgegeven, ter hant zijn gestelt, segt, dat den Alder-Christel: Koning sig, door kracht van sijn Wapenen en 't Recht van Conquest, van alle de Landen, die in de ged. Declaratie begrepen zijn, heeft meester gemaect.

Dat sijn Alder-Christel: Majesteyt daer alle de Rechten van Souverainiteyt heeft geëxerceert, zedert de Maent Maert 1678., tot de consummatie van 't Tractaet van Vrede, tot Nimwegen gefloten; dat hy den Eed van getrouwicheyt van den Adel en Gemeentens, en generalijck van alle de Inwoonders der Landen, waer van gehandelt wert, heeft ontfangen; dat hy daer tot sijn voordeel heeft opgenomen d'Imposten, lopende Middelen, en generalijck alle de ordinaire en extraordinaire Op-lagen, en alle de Feudale en Leen-Rechten; dat alle de Ordonnantien, rakende de generale Policie, Finantien en 't Gouvernement, daer onder sijn autoriteyt zijn uytgegeven; dat de Justitie in sijn Naem daer geadministreert is geworden; dat hy tot sijn profijt de Goederen, leggende in de omtreck van de Landen, waer over gehandelt werdt, en behorende aen de Onderdanen van sijn

Plaetsen, die hem door 't 5. Articul van dit Tractaet zijn gecedeert, heeft; doch het poinct is om te weten, of de Plaetsen, die in de Declaratie, welke den 4. Augusti door den Procureur van den Alder-Christel: Koningh overgelevert is, zijn gespecificeert, Dependentien van Gent of niet zijn.

Om aen den Procureur van den Koning van Spangien de moeyte te sparen, om op te foecken, onder wat Titul den Alder-Christel: Koning de Dependentien van 't Lit van Gent, waer van gehandelt wert, heeft beseten, soo sal men het hem wel verklaren.

Sijn Alder-Christel: Majesteyt pretendeert niet, dat hy door de eenige verovering van Gent de Plaetsen, die in de Declaratie van den 4. Augusti zijn gementioneert, onder sijn gehoorsaemheyt heeft gebracht, en heeft zich daer van de besitting oock niet geattribueert als Dependentien van de Stadt of zelfs van 't Lit van Gent; indien hy die als Dependentien van 't Lid van Gent hadde beseten, soude hy oock 't platte Land van Dendermonde, dat een gedeelte van dit Lid is, hebben kunnen pretenderen, maer hy heeft niet gepretendeert als de Landen, die hy effectivelijck door sijn Victorieuse Wapenen heeft geoccupeert, waer van hy zich in possessie heeft gestelt, en welke hy, onder 't faveur van het Conquest van de Stad Gent, heeft beseten, in de welke hy gedurigh een suffisant Corps Troupen, om zich in de possessie te maintineren, heeft gehouden, niet alleen van de Stadt, maer oock van alle Plaetsen van 't platte Land, die in de Declaratie van de 4. Augusti zijn gementioneert, en welke Spangien met openbaer geweld noyt heeft ondernomen noch kunnen ondernemen, om weder te bekomen; soo dat men kan seggen, dat de besitting van den Koning wettelijck, vast en gedurig is geweest, sonder dat het Placcaet van den Koning van Spangien van den 11. September 1677. eerst geteekent, waer uyt den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt avantage meent te trecken, daer in eenige verandering heeft kunnen brengen, also de Placcaten een swack middel zijn, om de Conquesten tegens te spreken; want indien het waer is, dat de possessien met der daet zijn, soo is het niet door geschriften, dat men die behoud, of dat men daer in komt, als men die door de Wapenen heeft verloren.

De Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteyt neemt de Declaratie, die door den Procureur van den Koning van Spangien gedaen is, tot sijn voordeel, namentlijck, dat men van wegen sijn Cathol: Majesteyt noyt heeft willen toestaen, dat de Plaetsen, waer van gehandelt werd, Dependentien van de Stad Gent souden wesen; waer uyt men besluyt, dat zy in de cessie van de Stadt Gent en sijn Dependentien, volgens het 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, niet begrepen zijn.

Het is licht te oordeelen door de wyse, die men verklaert, onder wat Titul den Alder-Christel: Koning de Plaetsen, waer van gehandelt wert, heeft beseten, en dat hy die noyt heeft gepretendeert te possederen als Dependentien van de Stadt Gent; doch soo sijn Alder-Christel: Majesteyt door sijn Apostille op 't 4. Articul van de Capitulatie van die Stad, heeft uytgedrukt, dat de reductie van Gent de Plaetsen, waer van gehandelt wert, onder sijn gehoorsaemheyt stelde, soo is het alleenlijck, om dat hy daer van de besitting kreeg en behielt, onder 't faveur van het Conquest

het sentiment van de meeste Autheurs, soo is'er een vaste en gedurige possessie van noden, *agri firma possessio*, en door dit middel krijgt een Overwinnaer sonder twijffel een Territorium, een Landt en Onderdanen, onder den Titul van een Conquest.

Daer door is't, dat de Romeynen sig meester van 't platte Land maecten, dat zy door haer Wapenen gewonnen hadden; en daer is oock geen ander middel, om het Recht van den Overwinner te vernietigen, en daer weder in te komen, als om den Besitter met openbare macht, in de loop van den selven Oorlog, daer uyt te jagen, of hem door een Vredens-Tractaet te nootfaecken, om de restitutie daer van te doen.

Men heeft sodanig erkent, dat het Conquest aen den Besitter een wettelijcke Titul en Recht gaf, niet alleen op de Plaetsen, die hy hadde geconquesteert, maer oock op het platte Land, dat hy door sijn Wapenen geoccupeert had, dat men in de laetste Tractaten van Vrede van de Pirineen, van Aken en van Nimwegen te vreden geweest is, om aen den Alder-Christel: Koning de Souverainiteyt van een partye der Landen, die hy geconquesteert had, te attribuëren, met te seggen, dat hy die besat, en dat hy die effectivelijck soude genieten. 't Welck doet blijcken, dat men niet en twijffelde, of de possessie van 't platte Land, in 't welke sijn Alder-Christel: Majesteyt onder den Titul van Conquest was, was wettigh.

Maer hoe soude Spangien dese maximen kunnen tegen-spreecken? heeft men het daer selfs niet bekend, niet alleen ten regarde van 't platte Land, dependende van gefortificeerde Plaetsen, maer oock ten regarde van 't platte Land, dat absolut independent was, als stipulerende door 't 5. Articul van 't Tractaet van d'Executie, waer van gehandelt wert, de restitutie van de Landen van Waes en Overmase, alle beyde independent, en met geen stercke Plaetsen voorzien? is dat niet bekennen, dat den Alder-Christel: Koning die wettelijck door sijn Wapenen hadde verkregen, en dat hy 'er reelijck en effectivelijck in possessie was, dewyl Spangien gelooft heeft, dat hy daer eerder niet weder konde in-komen, ten zy door een precijse en expresse stipulatie.

Men kan oock niet in twijffel trecken, of den Alder-Christel: Koning heeft een vaste en gedurige possessie van alle de Plaetsen, die van 't Lit van Gent, waer van gehandelt werdt, dependeren, gehad. Volgens de maxime van het Recht is de de possessie met vastter daet, en dit sal met soo veel Actens betoont werden, dat die niet betwist kan werden.

De Procureur van sijn Cathol: Majesteyt tracht door verscheyde Articulen van sijn Antwoort te betonen, onder wat Titul sijn Alder-Christel: Majesteyt de Plaetsen, waer van nu gehandelt wert, heeft beseten; hy treckt het Tractaet van Aken aen, om te bewylen, dat hy die niet kan pretenderen, als onder den Titul van Dependencien der Stadt Gênt. 't Is waer, dat Vranckrijck, volgens het Tractaet van Aken, heeft gepretendeert, dat de Steden, die hem gecedeert waren, hem met alle haer Dependencien toe-quamen: hy pretendeert noch de eygen saeck, volgens het Tractaet van Nimwegen, en staet toe, dat Spangien de eygen pretentie op de

de Provintie van Vlaenderen verbiet, om sig ergens elders, in materie van Justitie, te begeven, als voor den gepretendeerden Raed van Vlaenderen, die tot Brugge was opgerecht. Het is publijck en notoir, dat dese Ordonnantie geen effect gehad heeft, also den waren Raed van Vlaenderen, die van outs tot Gent opgerecht geweest is, gecontinueert heeft, om de Justitie, in de Naem van sijn Alder-Christel: Majesteit, te exerceren, en die aen sijn Onderdanen van de Plaetsen, dependende van 't Lid van Gent, waer van nu gehandelt wert, te geven; gelijk als men het selve soude konnen bewysen door een groot getal Sententien, en kan de validiteyt van deselve niet betwift werden, volgens het 9. Articul van het Tractaet van Nimwegen, 't welck mede brengt, dat alle de Procedures, Vonnissen en Arresten, die door de Rechters en andere Officiers van sijn Alder-Christel: Majesteit, die in de Steden, welke door dit Tractaet gecedeert wierden, gestelt waren, gegeven zijn, plaets souden hebben; en haer vol en geheel effect forteren.

Daer-en-boven sal de Procureur van den Alder-Christel: Koning een Brief van Sr. Blondel, Intendant van Vlaenderen onder de Heerschappye van Spangien, gedateert uyt Brugge den 10 Juny 1678, en geadresseert aen Monfr. Pelletier, voor den dagh brengen, dewelcke in formele Termen inhoud, dat de intentie van den Koning, sijn Meester, is, dat die van den Raed van Vlaenderen, tot Brugge opgerecht, geen Jurisdicctie op d'Oudenburg meer souden exerceren; 't welk bewijst, dat de Officiers van den Koning van Spangien selfs niet in twijffel getrocken hebben, of sijn Alder-Christel: Majesteit was waerlijck en wettig in possessie van den Oudenburg van Gent.

Men kan het oock voor een ydele en chimerique verbeelding houden, 't gene Sr. Blondel en de andere Officiers van den Koning van Spangien hebben gedaen, om de genieting van de lopende Middelen in de Plaetsen, waer over men nu overhoop leyt, voor haer te conserveren. 't Is waer, dat den Heer Hartog van Villa Hermosa, Gouverneur Generael van de Nederlanden onder de Heerschappye van den Koning van Spangien, den 12. April ordre aen de Officiers van den Oudenburg van Gent gefonden heeft, om zich den 18. van deselve Maent na Brussel te begeven, ten eynde zy by de toewysinge van de Pachten der lopende Middelen, die in haer District opgenomen wierden, souden assisteren; dat hy selfs oock Placcaten ter dier oorfaeck aen haer heeft gefonden.

En dat hy oock andere heeft laten publiceren, wegens de toewysinge van deselve Pachten van de Castellanye van Aelst, die den 13. April most geschieden, en van veel andere Plaetsen, waer van nu gehandelt wert, tegens den 18. der selver Maent; maer men heeft niet gehoort, dat'er een groote toeloop van Aennemers in de Plaetsen, daer dese toewysingen mosten geschieden, is geweest; en men geloofst niet, dat de opbrenging van dese Rechten den Ontfang van de Reeckeningen der Ontfangers, die door den Koning van Spangien gestelt zijn, seer heeft vermeerdert.

In tegendeel deselve Pachten wegens den Alder-Christel: Koning door een Ordonnantie van Monfr. Pelletier van den 31 Maert 1678. in de Stad Gent en alle de Plaetsen van de Dependencien van 't Lid van Gent aengeflagen zijnde, soo is de

queft van Gent, en door middel van een machtig Corps Troupen, 't welck hy daer gedurig tot aen de Vrede heeft onderhouden.

Wat de Ordres en Mandamenten belangt, waer uyt den Procureur van den Koning van Spangien voordeel pretendeert te trecken, soo fal den Procureur van zijn Alder-Christel: Majesteyt, behalvens de gene, die hy voortbrengt, hem'er wel soo veele verschaffen, als hy fal willen hebben, in de welcke Monfr. Pelletier en de andere, die deselve geëxpedieert hebben, de Plaetsen, waer aen zy geaddressseert waren, hebben aengetekent, somtijts door haer particuliere dependentie, als by exempel seggende, soo een Dorp van den Oudenburg van Gent, van de Castellanye van Aelst, of van 't Land van Waes, en dan door een algemeener betekeninge, en met de terme van dependentie van 't Lid van Gent, doch men geloof niet, dat de Procureur van zijn Cathol: Majesteyt daer uyt eenige advantagie kan trecken.

En soo al sels die gene, welke dese Ordres en Mandementen onder de Authoriteyt van den Koning hebben geëxpedieert, daer in eenige terme of betekeninge geïntereert hadden, waer uyt den Procureur van zijn Cathol: Majesteyt kon doen blijcken, dat zy geloof hebben, dat de Plaetsen, waer van gehandelt wert, van Gent dependeerden, soo sou het niet te verwonderen zijn, dat zy geen kennis van de nature deser Plaetsen, en al 't geen dat men van haer independentie bevonden heeft, hadden gehad.

't Is reeds gesegt, dat simpele Placcaten niet bequaem zijn, om 't effect van een Conquest, dat in een rechtvaardigen Oorlog gedaen is, te beletten; doch soo den Procureur van den Cathol: Koningh Recht wil hebben door dese soort van Titulen, soo wil den Procureur van zijn Alder-Christ: Majest: daer in wel bewilligen.

Hy bekent dan, datter den 5 Mey 1678 een Placcaet uyt de Naem van den Koningh van Spangien gepubliceert is, om de confiscatie tot profijt van zijn Cathol: Majesteyt, in de Plaetsen van 't platte Land van 't Lid van Gent, op te rechten, maer hy geloof niet, dat den Procureur van den Koningh van Spangien kan bewyfen, dat dit Placcaet geëxecuteert is, of dat zijn Cathol: Majesteyt daer van eenig profijt getrocken heeft.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning brengt in tegendeel de Ordonnantie van Monfr. Pelletier van den 20. Maert 1678., tot oprechting van de confiscatie, tot profijt van den Koningh zijn Meeftter, in de selve Plaetsen, voor den dagh; welke Ordonnantie oock sijn geheele executie heeft gehad, alsoo de Regeerders der Dorpen haer declaratien van de Goederen, die de confiscatie onderworpen waren, aen 't Comptoir, dat ten dien eynde tot Gent opgerecht was, gebracht, en die schuldig waren, in handen van den genaemden Crochard, Commis van den ontfang der Confiscatien, betaelt hebben, gelijk kan blijcken door de Rekening, die hy aen Monfr. Pelletier heeft overgegeven, soo dat het Placcaet van den Koning van Spangien van den 5 Mey maer een ydele en chimerique verbeelding is van 't gene, dat effectivelijck en reël van wegens Vranckrijck is geëxecuteert.

Soo is het oock met de Ordonnantie van den Koningh van Spangien van den 7. Mey 1678., door de welcke hy aen alle sijn Onderdanen van 't platte Land van de

dictie van 't Lid van Gent, maer in 't gantsche district van Monfr. Pelletier gepraetiseert.

Men geloof, dat al 't geene, dat tot noch gesegt is, en de stucken, die voor den dag gebracht sullen werden, genoegsaem betonen de rechtvaerdige possessie van den Koning, en ingevolge van dien de pretentie van de Eygendom en Souverainiteyt der Plaetsen, die nu in questie zijn, gedurende den Oorlog. Men behoef maer te sien, of den Koning van Spangien de eygendom door de dispositie van 't Tractaet van Vrede, 't geen tot Nimwegen gesloten is, heeft kunnen weder krijgen.

De Vrede berooft den Overwinnaer van de vruchten en voordeelén van sijn overwinninge niet; zy doet niet als des selfs loop stremmen, en staet het Recht van Conquest niet af, ten zy in die passagien, daer de Tractaten precijs de restitutie ordonneren. Den Overwinner heeft geen andere Titul van noden als van sijn Conquest, om sig te maintineren in 't gene, dat hy door sijn Wapenen heeft gekregen, daer in tegendeel de Overwonnene een particuliere conventie moet maken, om door de Vrede weder in de Landen, waer van hy door den Oorlog berooft is, te komen.

Men bekent, dat door de Propositien van de Vrede, soo wel als door 't 5. Articul van het Tractaet van Nimwegen, den Alder-Christel: Koningh sijn verbonden heeft, om de Stad Gent met deffels Dependencien over te geven, maer nu moet men weten waer in die bestaen; men heeft alreets bewesen, en men sal in 't vervolg noch meerder tonen, dat de Plaetsen, gementioneert in de Declaratie van den 4. Augusti, niet onder dese Termen van Dependencien van Gent begrepen kunnen werden; en de Propositie, die den Procureur van den Koning van Spangien voor den dag brengt, dat men niet minder in de restitutie als in de verkrijging moet hebben, is maer een enckele arglistigheyt; also het Conquest of de verkrijging met geweld en de restitutie met recht is, en sig preciselijck na de Termen en dispositie der Tractaten moet reguleren, als na welckx sluyten geen preliminaire en preparatoire Propositien meer gelden.

Evenwel indien men sig al wilde houden aen de Conditien van de Vrede, die door den Alder-Christel: Koning sijn geproponeert, soo is de pretentie, waer van nu gehandelt wert, daer gants niet tegen, noch altereert in geenderhande manieren dese Barriere, die Engelant, Hollant, en de naburige Staten soo important tot haer seeckerheyt hebben geloof te wesen; want het en is het platte Land niet, dat dese Barriere formeert; het zijn de stercke Plaetsen, die door de Conditien, waer van gehandelt wert, uytgedrukt zijn; den Alder-Christel: Koningh pretendeert 'er geene, en altereert by gevolge in geenderleye wyse dese Barriere; en in alle geval het Equivalent, dat hy presenteert aen te nemen in sodanige van de Landen van den Koningh van Spangien, als sijn Cathol: Majesteit na de wel-gelegentheyt van Vranckrijck sal willen geven, maintineert en bevestigt genoegsaem dese Barriere.

't Is waer, dat dit Equivalent niet formeel door Vranckrijck is gestipuleert, of door Spangien beloof: sijn Alder-Christel: Majesteit pretendeert het oock niet
van

toewyſinge daer van publiſck in de groote Zael van 't Stadhuys van Gent den 15. April daer aen volgende geſchiet, met ſulcken toeloop van Aennemers en ſucces, dat, ondancckx den Oorlog en verandering van ſtaet, die eenige alteratie in de Commercie konde brengen, de Pachten tot 660000 Guld. jaerlijcx wierden gebracht, gelijk blijkt door de toewyſinge van den 15. April, en door 't Tractaet; dat vervolgens gemaect wierdt, in conformité van 't welke de Pacters t'eenemaal de Prijs van die aenneming, ſoo lang zy die beſeten hebben, hebben betaelt, volgens het extract van de Rekening, die door Monfr. Francois Daniel le Comte van den Ontfang der Domeynen en Impoſten van de nieuwe Conqueſten, gedurende de Jaren 1678. en 1679., is overgegeven; 't welck de ware en actüele poſſeſſie en de volle beſitting, die den Koning van alle de Plaetsen, dependerende van 't Lid van Gent, 't welck men hem nu tegenwoordig betwift, heeft gehad, doet blijcken.

Men kan niet ſien wat voordeel dat den Procureur van ſijn Cathol: Majest: pre-tendeert te trekken uyt het Mandement van Monfr. Pelletier van den 27. Auguſti 1678., door dewelcke hy, om de herſtelling van de lopende Middelen te verlichten, een Impoſt, in de forme van een Schatting, ſtelt op de Dorpen van het platte Lant, niet dependerende van Gent, gelijk den Procureur van ſijn Cathol: Majest: ſegt, maer wel van de Dependentien van 't Lid van Gent, gelijk hy door 't leſen van deſe Ordonnantie toont. 't Is waer, dat Monfr. Pelletier tot redenen van deſe Schatting de uytlopen van de Vyandlijke Partyen, en 't weg-nemen van de Comptoiren en Commiſen, die op 't platte Land geſtelt waren, citeert. Ondertuſſchen weet den Procureur van ſijn Cathol: Majesteyt wel in ſijn conſcientie, dat, gedurende 't gantsche Jaer 1678, de Partyen van de Troupen van den Koning ſijn Meester geenſints de Landen, die door ſijn Alder-Chriſtel: Majesteyt geoccupeert waren, hebben geïnfeſteert, om niet te ſeggen, dat zy'er ſelfs geen voet in hebben gehad; en in der daet zy konden niet, dewyl, volgens de diſpoſitie van 't 5. Articul van 't Tractaet van Trier, den 19 Auguſti geſloten, dat iſte ſeggen 8 dagen voor de date van deſe Ordonnantie, de Partyen noch Detachementen van de Guarniſoenen niet meer op de Landen van de een en de ander mochten lopen, maer moſten blyven, en ſigh houden in de Jurisdictie van de Landen, die onder de Heerſchappye van de twee Kroonen waren; dus ſiet men, dat deſe Ordonnantie geen ander oogmerck heeft gehad, als om de herſtelling van de lopende Middelen te faciliteren, welke de apparentien van de Vrede en d'aenſtaende reſtitutie van Gent ſeer beſwaerlijck ſouden maecken, en het ſucces van deſe ſchatting betoont klaerlijck de volle en geheele beſitting van de Domeynen der Plaetsen, waer van gehandelt werdt.

't Mandement van Sr. Breant van den 28 October is niet voordeeliger voor den Procureur van den Koning van Spangien, dewyl die in tegendeel de precautien, die men met goet ſucces genomen heeft, betoont, om de confiscatie tot profijt van den Alder-Chriſtel: Koningh te doen gelden; en het expedient, om de Regeerders reſponſabel te maken, voor 't weg-nemen der vruchten, 't geen dieflijck door de Eygenaers of haer Emiſſaires konde geſchieden, is niet alleen in de Juris-

Doch indien men noch ouder Titulen wil hebben, om dese independentie te bewyfen, soo sullen de Historien en Chartres van 't Land daer van feer authentijke geven; onder andere het Tractaet van Gavre, gemaect tusschen Philippus de Goede, Hartog van Bourgondien, en de Gentenaers in 't Jaer 1453, mede brengende in formele Termen; dat, *belangende de Steden en Castellanyen van Kortrijck, Audenaerde, Biervliet, Dendermonde, Aelst, en de Landen en Distrieten van Waes, en de 4 Ambachten, den Hartog Philippus begeert, dat die altijt en in alle geval vry en exempt van de Macht, Authoriteyt en Castellanyen van Gent sullen blyven, door redenen, van hem daer toe geallegueert.*

Het Tractaet van Vrede, gemaect door tusschen-spraeck van Karel de VIII. Koning van Vranckrijck 1485, tusschen Maximiliaen, Rooms Koningh, den Aerts-Hartog sijn Soon, en de Staten van Vlaenderen, mede brengende, dat de *Steden en Castellanyen van Kortrijck, Audenaerde, Biervliet, Dendermonde, Aelst, 't Landt van Waes en de 4 Ambachten, waer van geen finale en absolute Declaratie door 't Tractaet van Gavre is gemaect, gehouden en geregeert sullen werden in sulcken vrydom en exemptie van die van Gent, als zy zedert het Tractaet van Gavre zyn geweest, tot aen de dood van den Hartog Karel, alshoorn'er door die van Gent zedert contrarie gedaen en ondernomen was.*

De Antwoort van de Fiscalen van Keyser Karel de V. tegens die van de Stadt Gent in 't Jaer 1539, waer in zy haer onder andere dingen beschuldigen, Articul 59 en 60; dat zy zig *Hoofden en Opperste van de Castellanyen van Gent hadden geintituleert tegens de dispositie van de Tractaten van Gavre en Cadzant, door de welcke alle de Macht en Authoriteyt, die zy op dese Castellanyen pretendeerden, haer benomen was.*

En eyndelijck dese fameuse Ordonnantie van Karel de V. van 't Jaer 1540., genaemt de Caroline, die de Graven van Vlaenderen en de Inwoonders van Gent sweeren te observeren en onderhouden, volgens de formule van den Eed, die de Prince en 't Volck onderling doen op alle veranderingen van een Souverain, welke Articul 75. mede brengt: *dat die van Gent noch hebben noch voortaan sullen hebben Jurisdictie, Authoriteyt, Pre-eminentie of Superioriteyt op den Oudenburg, de Steden en Castellanyen van Kortrijck, Audenaerde, Dendermonde, Aelst, Grammont, Ninove, de 4 Ambachten en 't Landt van Waes, en generalijck alle het geene, dat men gewoon was te noemen de Castellanyen en Quartieren van Gent, dewelcke zyn en in eeuwigheyt sullen blyven gesepareert en afgetrocken van die van Gent, sonder toevlucht tot haer te nemen, of dat zy die sullen tot haer mogen beroepen of trecken, 't zy in 't stuck van Imposten of anders.*

Emanuel Zuyero in sijn Historie van Nederlant, 2. stuck 380. blad, segt, ter oorsake van de bevredinge der troublen van Gent: *dat'er geordonneert wiert, dat de Steden en Distrieten van Audenaerde, Kortrijck, Aelst, Waes, de 4 Ambachten, Biervliet en Dendermonde vry en exempt van alle Authoriteyt en Jurisdictie van die van Gent souden blyven.*

Men geloof niet, dat na dit alles den Procureur van den Koning van Spangien sal

van den Cathol: Koning te hebben, en heeft dit Expedient niet doen voorstellen, als om sijn goede intentien te tonen tot de conservatie van de Vrede, tot onderhouding van dese soo begeerde Barriere, en tot faciliteyt van de Commercie en Communicatie van de Plaetsen van sijn Cathol: Majesteyt.

Men wil dan wel, om met het gene, dat den Procureur van sijn Cathol: Majest: begeert, over-een te komen, sig houden aen 't geene preciselijck is gestipuleert; dus hangt het aen den Koning van Spangien, om te bewysen, dat van sijnen 't wegen in 't Tractaet van Nimwegen gestipuleert is geworden de restitutie van de Castellanye van Aelst, van den Oudenburg van Gent, en van d'andere Plaetsen, die in de Declaratie van den 4 Augusti zijn gementioneert.

Want indien het waer is, gelijk men gelooft volkomen bewesen te hebben, dat den Alder-Christel: Koning wettelijck door 't Recht des Oorlogs de Plaetsen, daer van gehandelt werd, bekomen heeft, en dat hy daer van waerlijck in besitting is geweest, soo is het seker, dat, die niet gecedeert hebbende door het Tractaet van Nimwegen, maer in tegendeel verklaert, door de Conditien van de Vrede, die hy voorgestelt heeft, dat sijn intentie was, om alle de Plaetsen en Landen te behouden, waer van hy in possessie was, uytgenomen 't geen hy wel wilde weder-geven, sijn Alder-Christel: Majesteyt gepretendeert heeft voor hem te behouden, 't geen hy tegenwoordig eyscht.

Men moet dan op het poinct komen, en bewysen, dat de Plaetsen, waer van gehandelt werd, in de Cessien, die 't Tractaet van Nimwegen mede brengen, niet begrepen zijn onder de term van Dependencien van Gent.

Men soude sig kunnen vergenoegen met het geene, dat den Procureur van den Koning van Spangien door dit Geschrift selfs seyt, dat men van wegens Spangien in geenderhande maniere hadde willen toelaten, dat de Plaetsen, waer van gehandelt werd, Dependencien van de Stad Gent souden wesen, schoon dat zy een Partye van 't Lid van Gent, in 't stuck van de Imposten en Subsidien, maeckten; en 't 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen mede brengende, dat den Alder-Christ: Koning aen sijn Cathol: Majesteyt de Stad en Citadelle van Gent met alle sijn Dependencien cedeert, soo blijkt door de bekentenis selfs van den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt, dat de Plaetsen, waer van gehandelt werd, in dese Cessie niet en zijn begrepen.

Maer men heeft de confessie van den Procureur van den Koning van Spangien niet van noden, also sijn Cathol: Majesteyt sig selfs formeel heeft geexpliqueert van dese independentie, door sijn Ordonnantie van den 30 Maert 1678, verbiedende daer in aen de Magistraten, Officiers en Inwoonders van d'Oudenburg van Gent, van de 2 Steden en 't Land van Aelst, van het Land van Waes, van de Stad Ninove, van Renaix, van 't Land van Bornhem, en van de Ambachten van Assenede en Bouchaut, eenige andere Souverain als sijn Cathol: Majesteyt te erkennen, of aen 't Mandement van Monfr. Pelletier van den 20 der selver Maent te gehoor-samen, vermits alle dese Plaetsen (soo luyden de eygen Woorden van de Ordonnantie) *verscheyden en independent van de Stadt Gent zijn.*

Juny, waer van al gesproken is geweest, antwoorde; *dat dese Schatting sodanigen contributie was, als van andere Quartieren, die in sijn district moften contribuieren.*

Hy voegt daer by, 't geen reeds van de selve Brief gesegt is, *dat de intentie van den Koning sijn Meester was, dat die van den Raed van Vlaenderen, opgerecht tot Brugge, geen Jurisdicte meer op den Oudenburg van Gent souden exerceren.*

Daer is niets, dat de gerechtige en wettige possessie van den Alder-Christel: Koningh meer doet blijcken als dit Mandement en dese Brief; want men exigeert geen contributie van sijn eygen Onderdanen, en van een Land, dat men vryelijk besit; en de intentie van sijn Cathol: Majesteyt soude niet geweest hebben, om den Oudenburg van Gent van de Jurisdicte van den gepretendeerden Raed van Vlaenderen, die hy tot Brugge had opgerecht, te bevryden, indien hy geoordeelt had, dat dit Land noch onder sijn Heerschappye was.

Men geloofst door al 't gene, dat tot noch gesegt is, genoegsaem de gerechtige en ware possessie van den Alder-Christel: Koning, en de independentie van alle de gecontesteerde Plaetsen, bewesen te hebben, waer uyt volgt, dat zy niet genomen konnen werden begrepen te zijn in de cessie van 't 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, alwaer maer mentie gemaect werdt van de Stadt en Citadelle van Gent met sijn Dependencien en 't Land van Waes.

Dit Land selfs is niet meer independent van de Stadt van Gent als den Oudenburg, de Castellanye van Aelst, en de Ambachten van Affenede en Bouchaut; soo dat, indien men pretendeert, dat dese Plaetsen onder de terme van Dependencien van Gent genomen moeten werden, men niet twijffelen moet, of 't Landt van Waes is daer onder mede begrepen, of indien men geoordeelt heeft, dat 'er een eygentlijcke en bysondere expressie van dit Land van noden was, soo kan men niet ontkennen, of men most het met meerder reden oock voor de Castellanye van Aelst gedaen hebben, 't welck buyten vergelijcking veel considerabelder is, soo door sijn omtreck, als door 't getal van de Steden, Burgten en Dorpen, die daer in zijn, en te meer, om dat het, aen de Landen van Vranckrijck palende, veel beter gelegen is voor den Alder-Christel: Koning, als 't Land van Waes, 't welck daer verre af legt, en door de Schelde daer van is gesepareert; soo dat men volgens de ordinaire maxime kan seggen, dat de uytdruyking of insluuyting van 't Land van Waes, in 't 5. Articul van 't Tractaet, de uytsluuyting van al 't gene, dat daer in niet begrepen is, mede brengt.

Men staet toe, dat de Plaetsen, waer van gehandelt wert, in 't 11. Articul, behelvende de Cessien, die aen den Alder-Christel: Koning door sijn Cathol: Majesteyt gedaen werden, niet meer begrepen zijn, als in dat van de Cessien of Restitutien, die aen den Koning van Spangien door sijn Alder-Christ: Maj: gedaen souden worden; maer het is vast, dat, sijn Cathol: Majesteyt van de eygendom en Souverainiteyt deser Landen door het Conquest en de possessie van sijn Alder-Christ: Majest: berooft zijnde, het aen den selven stont, om daer van formelijck de restitutie tot sijn profijt te stipuleren, als hebbende geen titul om daer weder in te komen, daer in tegendeel sijn Alder-Christel: Majesteyt in titul en possessie gefondeert was, om die te behouden.

sal konnen sustineren, dat de Plaetsen, waer van gehandelt werd, genomen moeten werden in de Cessie, welke het 5. Articul van 't Traetaet van Nimwegen mede brengt, onder de naem van Dependencien van de Stad Gent begrepen te zijn.

Wat belangt de possessie van Vranckrijk, die de Procureur van sijn Cath: Majest: in twijffel schijnt te trecken, soo geloofst men die genoegsaem in 't Antwoort op de vorige Articulen getoont te hebben. Men kan echter by 't geene geseyt is, noch voegen; dat den Alder-Christel: Koning niets heeft vergeten van al 't geene, dat sijn besitting kon doen blijcken; en in der daet van den 20 Maert, weynig dagen na de Reductie van de Stad van Gent, heeft Monfr. Pelletier, door ordre van sijn Alder-Christel: Majesteyt, over-al een Ordonnantie laten publiceren en aenplacken, verbiedende daer in aen de Magistraten, Bailliuwen, Schepenen, Borgermeesters, Regeerders en Officiers van d'Oudenburg van Gent, van de Stad en Castellanye van Aelst, en generalijck van alle de Plaetsen, die in de Declaratie van den Procureur des Konings van den 4. Augusti zijn gementioneert, om in 't toekomende eenige Ordres of Mandementen van wegens de Ministers en Officiers van den Cathol: Koningh te ontfangen, van harent wegen tot eenigh bedwang te acquiesceren en aen haer iets te betalen, soo voor de achterstallen van 't voorledene als 't toekomende, onder den titul van Aydes, Subsidien, Imposten of andere schult.

't Is waer, dat de Spaensse Ministers den 30. der selver Maent een Ordonnantie ter contrarie van wegens sijn Cathol: Majesteyt deden publiceren, verbiedende te defereren aen de gene, die wegens sijn Alder-Christel: Majesteyt was gepubliceert; maer dit onderscheyt was'er tusschen dese 2 Ordonnantien, dat de gene, die wegens sijn Alder-Christel: Majesteyt was gepubliceert, punctueel in alle sijne Poincten wiert geëxecuteert, en dat de andere nergens toe diende, als om de onmacht van sijn Cathol: Majesteyt te tonen; waer uyt licht te oordeelen is, wie van de twee Koningen effectivelijk in possessie van 't platte Land, waer van nu gehandelt wert, en de ware Souverain daer van was:

Den 18 July daer aen volgende liet Monfr. Pelletier noch een andere Ordonnantie door ordre van den Koning publiceren, verbiedende daer in aen alle Onderdanen van sijn Majesteyt, soo van de Stad Gent, als van d'Oudenburg, van de Castellanye van Aelst, van 't Land van Waes, en andere Dependencien van 't Lid van Gent; om in de Steden en Landen van Spangien, Holland, of elders in Vyands Land, sonder Paspoorten van den Koning, te gaen: Welcke Ordonnantie toont, gelijk geseyt is, dat'er geen Acte van Jurisdicctie en Souverainiteyt is geweest, die den Alder-Christel: Koningh niet met effect heeft geëxerceert in al de Plaetsen, daer van gehandelt werdt.

Alle de Ministers en Officiers van sijn Cathol: Majesteyt waren selfs sodanigh geper-suadeert van de rechtvaerdige possessie, in de welke den Alder-Christel: Koning was, dat Sr. de Blondel den 16 April een Mandement van 30750 Gl. op den Oudenburg van Gent sond, en dewyl het niet en bleeck, door de Woorden van dit Mandement, onder wat titul ged. Sr. Blondel desen Eysch dede, so liet hem Monfr. Pellitier de explicatie daer van af-vragen; invoegen hy door sijn Brief van den 10.

delijck ten zijn geen Posten van sulcken natuur, die men presumeren kan dat de Plenipotentiariffen in 't 7. Articul hebben verstaen, als 't welck geen Landen, Castellanyen of Generaliteyten beraeckt, maer wel particuliere Plaetsen.

Men staet echter toe, dat'er geen apparentie is, dat men in een Tractaet, soo lang door Personen van de grootste kennis geconcerteert zijnde, een onnodig Articul soude geïntereert hebben, en men pretendeert oock niet, dat sulckx soo is; in tegendeel is licht te oordelen door de termen, in de welcke het opgesteld is, hoedanig de intentie van de Plenipotentiariffen, die het geformeert hebben, is geweest.

Daer konden door de Wapenen van de een of de ander van de 2 Koningen, 't zy in Nederland, op de Frontieren van Spangien, in America of elders, zedert het Tractaet van de Treves van den 19. Augusti 1678. eenige Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen of Posten geoccupeert zijn geweest, daer de Plenipotentiariffen geen kennis af hadden, en die volgens de dispositie van dit Tractaet, geconfirmeert door 't 2. Articul van dat van Nimwegen, geresitueert moesten zijn. Men kon selfs oock van wederzyden na de ondertekening van 't Tractaet tot aen de Ratificatie iets geoccupeert hebben; en 't is sonder twijffel door dit insicht, dat men 't 7. Articul van 't Tractaet van Nimwegen heeft geformeert; in der daet daer zijn diergelijcke, of die daer bykans mede over-een-komen, by-na in alle de Tractaten van Vrede; en de termen, in de welcke dit Articul is opgesteld, tonen genoegsaem, dat men sulcx niet als van onsekere Conquesten, waer van de Plenipotentiariffen geen kennis hadden, moet verstaen; het hout in, dat den Alder-Christel: Koning alle de Steden, Plaetsen, &c. die sijn Wapenen hebben of souden mogen hebben geoccupeert, tot aen den dag van de Publicatie van de Vrede, in wat Plaets van de Werelt zy mochten leggen, soude doen restituëren. Dese termen betekenen de onsekerheyt van de natuur der Conquesten, van de tijd, op de welcke die geschiet mochten zijn, en van de Plaetsen, waer die gelegen waren.

Maer wat onsekerheyt dat'er oock in dese expressien is, soo is het seker, dat het van geen Conquesten, die in Nederlant gedaen zijn, kan verstaen werden, dewyl'er door den Koning voor of na het sluyten van de Treves geen Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen of Posten zijn geconquesteert, waer van de Plenipotentiariffen geen kennis hadden, en waer van geen expresse mentie in de Articulen van de Cessien en Restitutien van 't Tractaet van Nimwegen is gemaect.

En eyndelijck in dit Articul is geen mentie van 't platte Land gemaect, en in gevolge van dien, kunnen de gecontesteerde Plaetsen niet genomen werden daer onder begrepen te zijn.

En indien den Alder-Christel: Koning sijn Troupen aldaer heeft doen logeren, zedert het sluyten van het Tractaet tot aen de Ratificatie, soo kan men niet sien, dat den Procureur van sijn Cathol: Majest: daer uyt kan trecken, dat sijn Alder-Christ: Majesteyt dese Plaetsen niet geconfidereert heeft, als moetende aen hem toebehooren, dewyl ter contrarie, volgens het 9. Articul van 't Tractaet van Treves, den 19. Augusti gesloten, en geconfirmeert door 't 2. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, de Troupen van yder Kroon op de Landen en Territorien, die zy doen in besit

De Procureur van zijn Alder-Christel: Majesteit gelooft, dat het onnut soude zijn, om op alle de inductien te antwoorden, die den Procureur van den Cathol: Koning pretendeert te trecken van de acceptatie, die door den Heer Hartog van Villa Hermosa gedaen is van de Conditien van de Vrede, geproponeert door den Alder-Christel: Koning, en van de Projecten van Tractaten, die reciproquelijck door de Plenipotentiarissen van de 2 Kroonen gedresseert zijn geweest. Men handelt niet meer, om conjecturen op de insichten en intentien, die Spangien in de loop van dese Negotiatie gehad mag hebben, te maken, en het raect den Alder-Christel: Koning niet, om in dese ondersoeckingen te treden, maer het staet aen zijn Cathol: Majest:, om na te sien, of zijn Ministers zijn intentien hebben gevolgt, en sig met dese Acte van acceptatie van den Heer Hartog van Villa Hermosa geconformeert, als welke, volgens de termen van den Procureur van den Koning van Spangien, haer als een basis en modelle most dienen; het is de plicht van de Plenipotentiarissen, om rekening aen den Koning haer Meeester te geven van 't geene zy hebben gestelt of vergeten te stellen in haer Tractaet; maer de Commissarissen tot het Reglement van de Limiten en zijn niet gestelt, als om de swarigheden, die in de executie van 't Tractaet voorvallen, te reguleren, aen welckers termen zy gehouden zijn vast te blyven, en die te considereren als een Wet, die zy moeten volgen.

Daer en resteert geen andere uytvlucht aen den Procureur van zijn Cath: Majest: als om te seggen, dat de Plaetsen, waer van gehandelt wert, genomen moeten werden begrepen te zijn in de generale en reciproque restitutie, volgens 't 7. Articul van 't Tractaet van Nimwegen; maer behalvens dat'er geen apparentie is, dat men, na met namen in 't 5. Articul de Landen van Waes en Overmase uytgedrukt te hebben, onder een generale en reciproque clausul soude verstaen hebben te begrijpen de Castellanye van Aelst, den Oudenburg van Gent, de Ambachten van Assenede en Bouchaut, en alle andere Plaetsen, in de declaratie van den 4. Augusti begrepen, sonder vergelijking veel importanter in haer omtreck en situatie zijnde als 't Land van Waes, soo kan men oock seggen, dat het 7. Articul in sulcke generale termen is opgestelt, dat, gelijk men gemeenlijck segt, men in 't te veel bewyfen niets bewijft; dit Articul begrijpt niet, om dat het te veel begrijpt; want zijnde gestelt achter de Cessien, die door den Alder-Christel: Koning gedaen zijn; en gaende voor die, welke de Koning van Spangien aen den Alder-Christel: Koning doet, soo soude het ten minsten van dese generale en mutuële restitutie moeten uytsonderen dat gene, 't welck yder van de twee Koningen, door de voorgaende en navolgende Articulen, cedeert.

Maer hoe breed dat men oock het 7. Articul nemen mag, onder wat naem kan men pretenderen, dat de Plaetsen, waer van gehandelt wert, daer onder zijn begrepen? dit Articul spreeckt van de Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen en Posten; de Plaetsen, waer van gehandelt wert, zijn, om eygentlijck te spreken, geen Steden, also zy alle open zijn; ten zijn geen Plaetsen noch Forten; ten zijn geen Kasteelen, hoewel'er in de omtreck van dit gantsse platte Landt verscheide zijn; en eyn-
delijck

voegt; soo dat men niet en kan twijffelen, of den Procureur van *sijn Alder-Christ: Majesteyt* heeft reden gehad, om die in *sijn Declaratie* van den 4. Augusti laetst te begrijpen; en te meer, om dat *sijn ged. Majesteyt* noch andere Rechten op de Stad van *Renaix* kan hebben.

Den Procureur van *sijn Alder-Christ: Majesteyt* pretendeert niet te herroepen, 't gene hy door *sijn Declaratie* van den 4. Augusti, waer van den Procureur van *sijn Cathol: Majest:* voordeel pretendeert te trecken, voor den dag heeft gebracht; maer gelijk hy dese toestemming niet gedaen heeft als onder de *Conditien*, die dese *Acte* mede-brengen, soo kan den Procureur van *sijn Cathol: Majest:* die niet verdeelen, om een gedeelte daer van aen te nemen, en het andere te verwerpen.

De maniere, op de welke de Procureur van *sijn Cathol: Majesteyt* de *Propositie* van 't *Equivalent*, in de *Declaratie* van den Procureur van *sijn Alder-Christ: Majest:* van den 4. Augusti laetst begrepen, handelt, verbint hem, om aen hem te verklaren, dat hy niet en pretendeert in *questie* te leggen, of, in *executie* van 't 14. *Articul* van 't *Tractaet* van *Nimwegen*, 't welk mede brengt, *dat men verwisseling van de Plaetsen, die de Commercie van de Plaetsen van een selve Heerschappye beletten, sal doen*, de Landen, waer van gehandelt wert, uytgewisselt moeten werden of niet, also *sijn Alder-Christel: Majesteyt* te vreden is, die te besitten soo als zy zijn, sonder het *Equivalent* te pretenderen, en dit expedient niet heeft laten proponeren, als om *sijn goede intentien* tot de *conservatie* van de *Vrede*, tot de *maintenue* van de *Barriere*; en tot *bevordering* van de *Commercie* en *Communicatie* van de *Plaetsen* onder de *Heerschappye* van *Spangien*, te betuygen; maer dewyl den Procureur van den *Cathol: Koning* poogt af te slaen, om dese *Propositie* te accepteren, als *prejudiciabel* aen den *Koning* *sijn Meester*, soo soude *sijn Alder-Christel: Majesteyt* *Recht* hebben, om de *aenbieding*, die hy in de *Declaratie* van den 4. Augusti laetst gedaen heeft, *absolut* te herroepen, en in den *Eysch* van de *Plaetsen*, die hem toebehoren, te *persisteren*; evenwel verklaert den Procureur van den *Alder-Christ: Koning* in de *Naem* van *sijn Majesteyt*, dat hy noch wel 6 *Weecken* tijdt aen de *Heeren Commissarissen* van *Spangien* wil geven, gedurende dewelke hy de *Propositien*, die hem van een redelijck en hem welgelegen *Equivalent*, in 't gene dat den *Koningh* van *Spangien* noch in *Nederland* resteert, of op de *Frontieren* van *Navarre* of in *Catalonien*, gedaen fullen werden, sal horen, maer dat, indien de *Spaensse Commissarissen* geen voordeel van dese *aenbieding* in die tijd doen, *sijn Alder-Christel: Majesteyt* het *Equivalent* niet meer sal accepteren, maer sig houden aen den *Eysch* van de *Plaetsen*, die hem toebehoren, en die in de *Declaratie* van den 4. Augusti laetst zijn gementioneert.

Evenwel gelijk de *intentie* van den *Alder-Christel: Koning* gedurig is, om de *Barriere*, die hy ter begeerte van de gene, die in de *conservatie* van de *Spaensse Nederlanden* deel nemen, wel heeft willen *accorderen*, te *conserveren*, soo verklaert den Procureur des *Konings*, uyt de *Naem* van *sijn Majesteyt*, dat, ingeval den *Koning* van *Spangien* hem liever de *besitting* van de *gecontesteerde Landen* en *Plaetsen* wil laten, als hem het *Equivalent* geven, hy sig wel wil *engageren*, om
geen

besit hadden, mosten blyven, sonder malkanders Territorien te soufageren; also kan men seggen, dat het Logement van de Troupen van den Alder-Christel: Koning, in de gecontesteerde Landen, een Acte van besit en eygendom is.

Den Alder-Christel: Koning heeft noyt geloofd, dat men tegens hem voordeel behoorde te trecken over de moderatie, die hem bewogen heeft, om sijn Troupen uyt een Land te trecken; 't welck hy soo wettiglyck besat, en 't welck hy met recht had kunnen blyven possederen. Sijn Alder-Christ: Majest: heeft sodanig maer gehandelt in 't vertrouwen, dat de Gedeputeerde Commissarissen tot het Reglement van de Limiten, ingevolge van 't 15. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, immediatelijck na de Ratificatie souden vergaderen; dat zy alle de differenten, die in de executie van dit Tractaet souden kunnen ontstaen, souden reguleren, en dat hy also vrediglyck de gecontesteerde Plaetsen, met toestemminge van de Spaenisse Commissarissen selfs, weynig Maenden, na dat hy sijn Troupen daer uyt getrocken had, soude besitten.

En in der daet wie soude alle de incidenten, die wegens Spangien in de Preliminarien van dese Commissie zijn geformeert, en die daer van de voortgang soo lang hebben belet, gelijk oock de vrucht, die men daer van verwachtte, opgehouden, kunnen hebben voorsien.

Men heeft in dese Antwoort nu ten vollen gesegt, onder wat titul den Alder-Christel: Koning de Plaetsen, waer van gehandelt werd, heeft beseten: Het is seker, dat den Koning van Spangien die niet kan pretenderen, uyt kracht van 't Tractaet van Nimwegen, als onder den titul van Dependencien van Gent; dus bewezen hebbende de independentie van alle dese Plaetsen door onwederleggelijcke tituls, soo geloofd men met fundament het recht van sijn Alder-Christel: Majesteit getoont, en absolut de pretentie van sijn Cathol: Majest: vernietigt te hebben.

Den Alder-Christel: Koning pretendeert den titul van sijn possessie, sodanig als die in sijn antwoorden is getoont, niet te veranderen; het soude echter tegens de regulen en maximen van 't Recht niet aengegaen wesen, om nieuwe middelen op tituls, die men onlangs heeft bekomen, te gebruycken.

Flobecq en Lessines zijn Landen van Vlaenderen, in de welke sijn Alder-Christ: Majesteit sijn Troupen, gelijk in alle de andere Plaetsen, waer van gehandelt wert, heeft uytgebreyt. En waerlijck het is notoir, dat het Land van Flobecq en Lessines, nevens deffels Dependencien, een gedeelte van 't geassigneerde Quartier van 't Koningl: Regiment Ruyters van Piedmont was, tot des selfs subsistentie; dus heeft den Procureur van den Alder-Christel: Koning reden gehad, om dese Plaetsen in sijn Declaratie van den 4. Augusti laetst te begrypen.

Den Alder-Christel: Koning heeft Rudershove en Renaix, gelijk alle de andere Plaetsen van 't platte Lant, waer van gehandelt wert, geoccupeert. Sijn Majesteit heeft daer alle de Rechten van Jurisdiccie en Souverainiteit geëxerceert; hy heeft daer de Aydes en lopende Middelen, gelijk over-al, doen lichten; en dese twee Plaetsen zijn in alle de Staten van de Imposten en Repartitien, die door Monfr. Pelletier gedaen zijn, begrepen, waer van men hier oock de Extracten by

tentien te delibereren: de Politijcken meenden / dat zy de Stadt Luxemburg daer vooz wel gehad souden willen hebben / en dat zy die ten dien eynde soo geblocqueert hielden / maer de Spaensse waren niet gesint / om die / of oock iets anders / vooz dese pretentien / die zy ongefondeert hielden / te geben / te meer / om dat'er expresse ordres uyt Spangien gekomen waren / om niet een voet Land meer aen Franckrijck te cederen / soo dat veele vreesden / dat de Franssen na die tijdt weder in de Spaensse Landen souden komen vallen / en waerlijck de apparentien daer toe scheenen seer groot / also gem. Franssen in 't laetst van October na de kant van Vlaenderen verscheyde Troupen by een vrachten / en de roep ober-al ging / dat zy in Vlaenderen souden trecken / en daer blyben leggen / tot dat zy satisfactie op haer pretentien hadden: De Spaensse waren hier vooz mede beducht / inboegen den Prins van Parma de meeste Kuyperpe en eenig Doet-volck uyt Gelderlandt en Brabant na de kant van Brussel dede komen / met intentie / om zich daer tegens te opposeren; selfs was al ordze gestelt / om / indien de Franssen iets ondernamen / de Sluyfen by Brugge en Ostende / en tusschen Mechelen en Brussel / door te steecken / en 't Land onder Water te doen lopen; maer daer is niet van gebolgt / dewijl de Fransse in 't begin van Nobember weder na haer Guarnisonen trocken / en de Spaensse also occasie gaben / om van gelijcken te doen; sommige wilden / dat sulckx op instantie van den Koningh van Engelandt geschiede / en andere weder om andere oorzsaechen / doch men heeft daer van geen recht beschept gehad: En daer op gaben de Spaensse op de laetste Antwoort van de Fransse tot Krotrijck weder het volgende ober / om haer saeck met redenen te bewijfen:

*Redenen, door de welcke den Procureur van sijn Cathol: Majesteit de
Antwoort van den Procureur van den Alder-Christel:
Koningh wederlegt.*

DEn Procureur van sijn Cathol: Majesteit de replijcque van den Procureur van den Alder-Christel: Koningh gesien hebbende, op 't subject van 't gepretendeert Equivalent voor de Plaetsen, uytgedrukt in sijn Declaratie van den 4. Augusti laetst, segt, dat hy accepteert, dat den Procureur van den Alder-Christ: Koning bekent in het 6. Articul; dat de Plaetsen in questie open en sonder defentie zijn, en dat den Alder-Christel: Koning die door een simpele invasie, geweld of campement van sijn Troupen niet heeft kunnen krijgen, maer dat, om een diergelijke verkrijging te hebben, het volgens de meeste Autheurs van noden is, een gedurige en vaste possessie: *Agri firma possessio.*

Men kan niet twijffelen of den Procureur van den Alder-Christel: Koning, die sig op dese Autheurs beroept, heeft wel gesien, wat zy onder de naem van een *vaste possessie* verstaen, en dat haer gevoelen mede brengt, dat open Plaetsen niet genomen moeten werden verover't te zijn, wanneer men sig door kracht van Wapenen daer heeft geposteert; want hoewel het waer is, dat men ondertusschen daer

van

geen Stadt, Post of Kasteel in 't gantsche Land, gementioneert in de Declaratie van den 4. Augusti laetst, te fortificeren, en dat hy sig sal vergenoegen die te besitten in de staet, als zy zijn, en in de eygen omtreck als den Koning van Spangien die tegenwoordig possedeert.

Maer gelijk als het niet recht soude wesen, dat door het doen van den Koning van Spangien, en door de verwylingen, die sijn Ministers zedert de Ratificatie van het Vredens-TRACTAET, tot Nimwegen gesloten, hebben gebruykt, den Alder-Christel: Koning van 't besit van soo veel Landen, soo considerabel door haer omtreck, en door de Rechten, die daer tot profijt van den Souverain ontfangen werden, wiert gepriveert, soo besluyt den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteit, dat het aen de Heeren Commissarissen gelieft, in het uytspreecken van den Eysch in questie, aen den Koning sijn Meester de schadeloos-houding van soo een lange non-possessie te willen toe-wyfen, soo voor het gepasseerde, als tot de tijd, dat hy in possessie van 't Land, waer van gehandelt werd, word gestelt, of een redelijck en wel-gelegen Equivalent daer voor krijgt, indien het in de tijd van 6 Weken, volgens dese Declaratie, werd aangeboden.

Overgegeven den 22 September 1681.

Terwijl dese Geschriften soo tegens malkander tot Koztrijck gewisselt wierden / hielden de Franssen de Stadt Luxemburg als geblocqueert / soo dat daer binnen alles gebreck wiert. De Spaenssen hadden wel gaerne een Conbop daer in willen bzingen / maer alsoo de Wegen door de Franssen beset waren / dorpfden of wilden zy sulckx niet ondernemen / om aen gem. Franssen geen redden van offensie te geben; vermits'er eventwel Geldt binnen die Plaets verepscht wiert / om het Guarnison te betalen / sont den Heer Prince van Parma 150000 Guldens met 25 Dragonders / die 't Gelt achter op haer Paerden hadden / derwaerts / en quamen de selve noch gelukkig binnen gem. Stadt: Den Prince van Chimay / die Gouverneur van Luxemburg was / onderwijl behouden hebbende / dat'er niet veel Bouragie voor de Kuyterpe was / en dat hy'er oock geen konde bekomen / alsoo de Franssen aen de Landt-Luyden verboden hadden / daer iets in te bzingen / liet gem. Kuyterpe / als de Regimenten van Holsteyn / Chaubiré en de Cozcy / benebens de vyve Compagnie van Metternich / upt de Stadt na Zabant vertrecken / om daer van ontlast te wesen. Ondertusschen quamen de Franssen hoe langer hoe dichter aen gem. Stadt / en maecten zich in die Provintie / gelijk oock in die van Nammen / Meester van verscheyde Dorpen / die zy onder haer Jurisdicctie dordeelden; de Spaensse betoonden zig hier ober wel onvernoegt / en biefen by de Fransse klachtig / maer konden niet uptwercken / soo dat zy het mosten laten blyven / gelijk het was.

Terwijl genaectre de tijt vast / dat de 6 Weeken expireerden / die de Franssen aen de Spaenssen gegeven hadden / om ober het Equivalent voor haer Pre-

steau, alwaer haer Machten niet alleen die van den Alder-Christel: Koning hebben gebalanceert, maer oock het voordeel op deselve gehad, niet suffisant zijn geweest, om de possessie aen sijn Cathol: Majesteit te conserveren, en dat de Stad Gent met het Guarnisoen daer in genoeg geweest is, om het aen den Alder-Christel: Koning te attribuëren, oock niet tegenstaende dat sijn Wapenen daer niet geweest zijn, en dat het veel lichter is, om de possessie te behouden als die te verkrijgen.

De gerechticheit van een Conqueste, die niet gedaen is, kan niet op die van de Wapenen gefondeert werden, en alsof soude den Procureur van den Alder-Christ: Koning sig wel hebben kunnen ontslaen, om Articul 4. van sijn Antwoort te seggen, dat Vranckrijck een offensive Oorlog tegens Spangien soude hebben uytgestaen, als de welcke hem hadde geprovoqueert, en met voorbedachten raed aengetaft; sonder eenige van die Formaliteyten geobserveert te hebben, welcke een offensiven Oorlog rechtvaardig kunnen maecten, als hebbende die niet gedeclareert, en door Acten van Hostiliteit begonnen.

Want indien het na het Tractaet van Vrede toegelaten was, om in dese materie te treden, soo soude men daer op kunnen antwoorden, dat in tegendeel den Oorlogh door Vranckrijck was begonnen; dat de selve door kracht in de Landen van sijn Cathol: Majesteit was gekomen, om sig daer van tegens de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, sijn Geconfedereerden, te bedienen, en dat de Troupen van den Alder-Christel: Koning daer in soo veel vyandschap hebben bedreven, dat men eyndelijck genootsaeckt is geweest gewelt met gewelt tegen te staen, niet in 't verkondigen van den Oorlog, maer in 't verklaren, dat'er Oorlog tusschen de twee Kroonen was.

Maer 't is geen tijd meer, om in dese ondersoeking te komen, na dat men door 't Tractaet van Vrede is geaccordeert, dat alle oorfaken van vyandschap en misverstant voor altoos uytgedooft en vernietigt souden zijn, en dat al 't gene, dat ter oorfake van ged. Oorlogh was gedaen, in een eeuwig vergeten gestelt soude werden, sonder van de eene of de andere kant directelijck of indirectelijck eenig ondersoek door Justitie of andersints, onder wat pretext dat het oock soude mogen wesen, daer van te mogen doen.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koningh soude oock in sijn 20. en 21. Articul de Placcaten van sijn Cathol: Majesteit, om sig de Souverainiteit en possessie der geseyde Plaetsen te conserveren, wel beter als een ydele en chimerique verbeelding, van 't geen reëlijck door Vranckrijck geëxecuteert soude zijn geweest, hebben mogen handelen, doch den Procureur van sijn Cathol: Majesteit en wil dit exempel niet volgen in 't regard van de Placcaten van den Alder-Christel: Koning, noch selfs dese woorden herhalen tegens de Ordonnantien en Mandementen van des selfs Ministers.

't Is seker, dat, waer de Wapenen van de twee Partyen, gedurende den Oorlogh, kunnen komen, men van wederzyden sodanige Mandementen en Ordres kan maken, als men oordeelt te behoren, en haer sodanigen naem geven, als men wil, sonder dat men daer om de natuur van de Plaetsen of de Realiteit van de faken

in

van in poffessie is, soo is het niet genoeg tot dat effect, waer van gehandelt werdt, maer daer moet een vaste poffessie zijn, dewelcke niet verkregen word, als na dat men die heeft besloten, in staet van defentie gestelt, en met nodige Ammunitie voorsien, op dat een andere Heerschappye geen macht heeft, om daer opentlijck in te komen, ten zy dat hy die forceert.

Men kan dan niet seggen, dat ged. Plaetsen door den Alder-Christel: Koningh zijn geconquesteert, vermits zy niet besloten, noch in staet van defentie gebracht zijn geweest; en dat selfs de Troupen van ged. Koning, gedurende den gantschen Oorlog, daer niet geposteert noch gelogeert zijn geweest, soo dat niets aen Span- gien en desselfs Troupen belet heeft, om daer alle acces, die het begeerde, te nemen.

En dat, indien de Wapenen van den Alder-Christel: Koning, onder 't faveur van de Stad Gent, daer in hebben konnen komen, soo hebben 't die van sijn Cathol: Majest: konnen doen, en gedaen met meerder gemack, door middel van de Ste- den Brussel, Antwerpen, Dendermonde en andere Plaetsen en Steden, die hem in 't Gebuurschap en omtreck van ged. Plaetsen toebehoren.

De Steden van Aelst, Grandmont en Ninove zijn respectivelijck nader aen de Stad Brussel, of ten minsten in een egale distantie met de Stad Gent.

De Stadt Aelst is in 't Gebuurschap van Dendermonde, en niet meer als twee kleyne Mijlen van daer, daer deselve wel 5 groote Mijlen van de Stad Gent leyt.

Moorsele legt niet alleen in 't Land van Dendermonde, maer dependeert oock van die Stad, in 't stuck van Jurisdicctie en anders, en desselfs Inwoonders zijn oock verbonden, om sig daer met haer Wapenen te begeven, en tot desselfs defensie te komen, als zy ontboden werden, gelijk oock die van St. Amand.

't Landt van Beveren streckt sich uyt tot aen de Poorten van Antwerpen en de Fortresse Liefkens-hoeck, behorende aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, en is voorsien met de Forten St. Maria en de Parel, waer van niet een door de Franse Wapenen gewonnen is.

Men heeft altijd acces gehad en konnen hebben van de Plaetsen van sijn Cathol: Majesteyt tot de Ambachten van Affenede en Bouchaut, en zy leggen aen 't Sas van Gent en de Philippines, zijnde twee considerabe Fortressen, behorende aen hoog- gem. Heeren Staten Generael.

't Land van Bornhem, onder 't welck oock het Gehucht Opdorp begrepen is, is door de Predeceffeurs van sijn Cathol: Majest:, gesamentlijck met de Stad Meche- len en die van Grandmont, gekocht, om 't samen als een inseparabel Leen van 't Graeffschap Vlaenderen gehouden te werden; het leyt tusschen ged. Stad Meche- len, Dendermonde, Antwerpen en Brussel: En sijn Cathol: Majesteyt heeft daer oock twee Fortressen, als 't Kasteel van den Heer en de Marguerite, waer in ge- durig Spaens Guarnisoen is geweest.

En sal men dan seggen, dat alle dese Steden en Fortressen, selfs de gene, die in 't Territorium, waer van gehandelt wert, leggen, met de Troupen van sijn Cath: Maj: en sijn Geconfedereerden, die in 't Spaens Nederlandt zijn geweest tot na de Stil- stant van Wapenen, gearresteert, ingevolge van de Velt-flag van St. Denijs en Ca-

Stilftant van Wapenen gefchiet, van die tijdt, dat dese Ordonnantie is gedepecheert, te willen verftaen.

Zy kan het gemak, om ged. Middelen te krijgen, niet tot doelwit gehad hebben, dewyl die niet ten dien eynde tendeerde, maer wel om de Gemeentens tot een gepretendeerde Schatting te nootfaken, vermits men niet had ontfangen, en men niet meer konde ontfangen, en fulckx door dwangh van Wapenen en Militaire Executie.

De apparentien van de Vrede en de aenftaende reftitutie van Gent fouden het herftellen van ged. Middelen niet fwaer hebben kunnen maken, indien Vranckrijck geloof had, dat de bovengem. Plaetsen aen hem door de Vrede moften blyven, niet tegenftaende de reftitutie van Gent, vermits in tegendeel fulckx het lichter gemaect foude hebben, en dus heeft dese fwarigheyt niet kunnen voortkomen, als om dat Vranckrijck wel wift, dat zy aen fijn Cathol: Majesteit moften behooren.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning bekent, en het blijkt door de Ordonnantien, gepubliceert van wegen fijn Cathol: Majesteit, dat hy de gedachte Middelen heeft lafen verpachten, maer hy segt, dat hy niet en gelooft, dat het provenu van dese Pachten de Koffers van fijn ged. Cathol: Majesteit veel heeft vermeerdert, 't welck te uytsporiger is, om dat het daer niet aen en leyt, om te weten; wie het meest of minft ontfangen heeft, maer wie het met rechtvaardiger titul heeft gedaen.

Men kan niet ontkennen, dat fijn Cathol: Majesteit niet in ftat geweest is, om fig van de ged. Plaetsen te doen betalen, 't geen hy haer opgeleyt had, dewyl fijn Souverainiteit daer is erkent geweest, en dat hy boven dien daer oock een gedurige intrede foo door fijn Officiers als Wapenen heeft gehad.

Daer zijn oock verfcheyde van dese Plaetsen, als Lessines en Flobecq, daer fijn Cathol: Majesteit alleen de Aydes en lopende Middelen heeft ontfangen, sonder dat Vranckrijck heeft begeert of gepretendeert eenige faeck wegens dit ftuck.

Men wil wel geloven, dat, fprekende in 't generael, Vranckrijck fijn Koffers, door de Imposten en Exactien, die over-al gedaen zijn, beter heeft gevult, en dat Spangien moderater heeft gehandelt, ten regarde van de Plaetsen, die door de felve Imposten en Exactien onderdruckt waren; maer het onderfcheyt van dit beleyt kan doen diftinguëren, wie van de twee Machten als een ware Souverain heeft geageert, en de Inwoonders van ged. Plaetsen, als fijn Onderdanen, geconfidereert.

Men kan defelve faeck van de Confiscatien, waer van Vranckrijck fig heeft willen bedienen, seggen, dewyl die oock door de Placcaten van fijn Cathol: Majesteit zijn weder-fproocken, met verbod, om daer aen te defereren, en dat in tegendeel fijn ged. Majesteit daer de Goederen, behorende aen de Fransse Onderdanen, heeft geconfisqueert.

Dat'er onder die Plaetsen zijn, gelijk als Flobecq en Lessines, waer de Mandementen van Vranckrijck tot ged. Confiscatien niet zijn gefonden geweest, en
waer

in sig zelfs verandert, en dat also al 't gene door Spangien gedaen is, reële Acten zijn, om sijn possessie en Souverainiteyt te continuëren, daer al het gene, dat Vranckrijk ter contrarie heeft gedaen, niet als in Acten van Hostiliteyt bestaet, die gedurende den Oorlog gedaen, doch onder een andere naem vermomt zijn.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning beweert eerst, dat ged. Koning den Eed van getrouwigheydt van den Adel, Gemeentens en generalijck van alle d'Inwoonders van de Landen, waer van gehandelt werdt, soude ontfangen hebben, maer hy brengt'er geen bewys van.

In tegendeel is het waer, dat de Hoofden, Magistraten en Collegien, representerende de Gemeentens van de geseyde Plaetsen, stantvastelijck geweygert hebben ged. Eed te doen, niet tegenstaende de dreygementen van de Fransse Ministers, en dat zy in de verbintenis van die, welke zy aen sijn Cathol: Majest: hadden gedaen, gebleven zijn, gelijk door de hier bygevoegde stucken bewesen wert.

Hy pretendeert, dat den Alder-Christel: Koning aldaer de Aydes, Imposten en Leen-Rechten, onder den Titul van Souverain soude hebben gelicht, maer wat profijt kan hy daer van trecken, daer hy moet toestaen, dat desen Titul door sijn Cathol: Majesteyt en door de Ordonnantien en Placcaten, van sijnen 't wegen gepubliceert, altijd tegen-gesproken is?

Dat andersints, de Contributien volgens de opbrenging van de Aydes geregeleert zijnde, dese Namen licht onder een gemengt hebben kunnen werden, en dat men niettemin sig van wegen sijn Cathol: Majest: daer tegens heeft geopposeert, invoegen dat die geene, aen wien Vranckrijk de lopende Middelen en andere Rechten van Vlaenderen hadde verpacht, door 't uyt-lopen van de Spaensse Partyen, en 't weg-nemen van de Comptoiren, ten dien eynde opgerecht, belet zijn geweest, die t'ontfangen, soo datse daer van niet voldaan hebben kunnen werden, als door middel van de Schattingen op de Gemeentens, en bedreyging van Militaire Executië, in cas van in gebreke te blyven, gelijk het blijkt door de Mandementen en Ordonnantien, die den Procureur van den Cathol: Koning met sijn verantwoordingen, en de geene, die hy noch by dit Geschrift voegt, heeft exhibeert.

Dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning dan niet meer en segt, gelijk hy Articul 26. doet, dat de geseyde Ordonnantien, en namelijck die van den 27. Augusti 1678. niet gediend hebben, als om het herstellen van ged. Middelen te faciliteren, als welcke de apparentie van de Vrede en de restitutie van de Stadt Gent seer swaer moesten maken, en dat de Spaensse Partyen de Landen, door Vrankrijk geoccupeert, niet geïnvesteert souden hebben, gelijk oock niet kunnen doen ten tijde van de ged. Ordonnantie, ten regarde dat de Treves eenige dagen te voren was gearresteert.

Want het is een gebreck van redenering te willen onder-stellen, dat de Landen, waer van gehandelt werdt, door Vranckrijk zijn geoccupeert, sulcx is in questie, en werdt genoemt *petitio principii*.

Het is noch een andere, het geene van de voorleden tijdt is gesegt, en voor de
Stil-

en daer aen is soo veel minder reden om te twijffelen, om dat genoemde Magistraten en Gemeentens in den Eed van getrouwigheydt, die sy aen Spangien gedaen hadden, zijn gebleven; dat ged. Magistraten door sijn Cathol: Majest: zijn gecontinueert, en dat, alwaer eenige verandering is geweest, als tot Grandmont en Ninove, sulcks wegens sijn ged. Cathol: Majest: door den Prince van Vaudemont is gedaen.

Dat de Jurisdicctie en Souverainiteyt van sijn ged: Majest: over al erkent is geweest, gelijk oock sijn privé Raden, sijn Grooten Raedt van Mechelen en die van Vlaenderen tot Brugge; dat men een geheele deferentie voor haer Ordres heeft gehad; dat men de Mandamenten, die haer immediatelijck, of door de wegh van ged. Raedt van Brugge gefonden zijn, heeft gepubliceert; en dat de Inwoonders van ged. Plaetsen daer in materie van Appel, gelijk oock in ged. Grooten Raed, hebben gepleyt.

En hoewel de Raeds-Heeren, die te Gent gebleven zijn, eenige Proceffen van de gene, welcke voor de verovering van ged. Stadt onder haer handen waren, mogen behouden en geoordeelt, en oock circulaire Brieven aen de Regeerders gefonden hebben, om haer bekend te maken, dat sy onder haer District mosten blijven, soo heeft men aen gem. Brieven niet gedefereert, en hebben de Inwoonders van de ges. Plaetsen haer toevlucht in de gelegentheden van de opperste Jurisdicctie, in materie van Appel en andersints, aen gem. Grooten Raed en aen die van Brugge genomen; en oock veele onder haer, die voor de Raeds-Heeren, welcke tot Gent bleven, geroepen waren, hebben sich liever 't Recht willen laten ontfeggen, dan een andere Souverainiteyt als die van sijn Cathol: Majesteyt te erkennen, of aen sijne ordres niet te defereren, als door de welcke het haer verboden was, om voor de ged. Raeds-Heeren van Gent te pleyten, gelijk het blijkt door de stucken, die den Procureur van sijn Cathol: Majest: hier by voegt.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koningh maect een groote gront op de Brief, die den Intendant Blondel den 10 Juny 1678 aen Mr. Pelletier heeft geschreven, door de welcke hy geseyt soude hebben, dat hy de Imposten, die hy op den Oudenburg van Gent geleyt had, voor een Contributie nam, en dat de intentie van sijn Cathol: Majesteyt was, dat die van sijn Raed tot Brugge geen Jurisdicctie op den ged. Oudenburg meer souden exerceren, en hy pretendeert, dat'er niets is, dat de gerechtigheyt van sijn pretentien op de gecontesteerde Plaetsen beter kan bewysen, daer in tegendeel, wanneer men hem geen Brieven van particuliere, maer formele Mandementen en Ordonnantien van gequalificeerde Fransse Ministers, gemaect en gepubliceert door ordre van den Alder-Christel: Koning, voor den dagh brengt, hy geloofft sig daer van te kunnen ontslaen, met te seggen, dat zy de waerheyt en realiteyt van de daet niet hebben kunnen benadeelen, welke de gene, die deselve afgesonden hebben, licht niet geweten konden hebben.

Niet-tegenstaende oock, dat de ged. Mandementen met rijpe deliberatie en uyt eygen mouvement zijn gemaect, en dat de ged. Brief door dreygingen van harde represalien op 't Vrye van Brugge is geëxtorqueert, onder pretext, dat de Souveraini-

waer de selve Confiscatien privatelijck wegens sijn gedachte Cathol: Majesteit zijn gedaen.

Daer zijn'er oock andere, als Grandmont en Ninove, daer dese Mandementen zijn gesupprimeert; mede zijn'er, waer van geen vervolg is geschiet, als na de Publicatie van de Vrede, en in de tijd van de Evacuatie van dese Plaetsen, tot last van de Generaliteit, gelijk tot Bornhem is gedaen.

Daer werden'er oock gevonden, waer de Magistraten en Collegien de Declaratien, die door de ged. Mandementen voorgeschreven waren, niet hebben willen senden, gelijk tot Aelst is geschiet, en in 't generael hebben zy geen effect gehad als door geweld en dreygementen, tegens het welck men sig echter soo sterck van wegens sijn Cathol: Majesteit heeft geopposeert, dat de Commis, onder wiens bestiering der Goederen men die wegens den Alder-Christel: Koning heeft willen confiscueren, belet geworden is, die te genieten, door 't effect, dat aen de contrarie Placcaten van sijn Cathol: Majest: gegeven is, door 't weg-nemen en vervoeren van de Vruchten en den Oogst, 't welck door d'Eygenaers en Pachthouders van de Heerschappye van Spangien is geschiet, sonder de Pachten en Inkomen betaelt te hebben, ongeacht de oppositien en diligentien van ged. Commis, invoegen dat op sijn klachten Monfr. Pelletier, Commissaris van den Alder-Christel: Koning in dese Conferentie, door sijn Mandement van den 27 Juny 1678. aen de Regeerders geordonneert heeft, om sig tegens dit weg-nemen te opposeren, of ten zy dat de ged. Eygenaers en Pachthouders bewesen, dat zy ged. Inkomen hadden betaelt, op peene van daer over in haer eygen en privé naem responsabel te zijn.

En dewyl dese bedreyging niet genoeg is geweest, om die te doen executeren, soo heeft Sr. Breant, Gesubdelegueerde van den Heer Intendant voorn. in 't district van Gent en des sels Dependencien, het Mandement van de Maent October 1678, 't welck den Procureur van sijn Cathol: Majest: by sijn verweeringen heeft gevoegt, uytgegeven, door 't welke aen de Gemeentens van ged. Plaetsen geordonneert werd, om voor de ged. Eygenaers of Pachthouders te betalen, op peene van Militaire Executie.

De Procureur van den Alder-Christ: Koning segt noch, dat alle de Ordonnantien, rakende de generale Policye van de Finantien en 't Gouvernement, onder de Authoriteit van ged. Koningh zijn uytgegeven, daer ter contrarie de Placcaten en Mandementen van sijn Cathol: Majesteit daer gepubliceert en ontfangen zijn, soo wel als het verbod, om aen de Fransse Edicten, door dewelcke zy pretendeerden de Rechten van Souverainiteit sig aen te matigen, te defereren, en dat dese Edicten, ten minsten de meeste part, door de Regeerders, aen wien zy gesonden waren, zijn gesupprimeert.

Daer-en-boven allegueert hy noch, dat de Justitie der geseyde Plaetsen in de Naem van den Alder-Christel: Koning geadministreert is geworden, alshoon hy daer van het minste bewys niet heeft konnen geven, en dat het notoir en publijck is, dat'er geen vernieuwinge in dit regard is geschiet, invoegen de administratie van de selve Justitie onder d'Authoriteit van sijn Cathol: Majest: is gecontinueert;

houden, gelijk men tot dien tijd had gedaen; als'er noch geen dependentie of bant van de geconquesteerde Steden was, hoedanig die oock mocht wesen, die sig sterck genoeg bevont, om de Souverainiteyt op 't platte Land uyt te strecken, alwaer de oude en natuurlijcke Heerschappye acces kon hebben, om de ged. Souverainiteyt voor sig te behouden, en dat het ged. Land geconfidereert most werden, als een afgefondert en separaet Corps, door de reductie van de ged. Steden onder een andere macht, verwachtende den uytgang des Oorlogs, gedurende de welke de effecten van dese dependentie mosten ophouden.

Want, gelijk door de ged. Propositionen en acceptatie Gent en sijne Dependencien aen sijn Cathol: Majesteit weder-gegeven mosten werden, soo was'er geen different in de Realiteyt, 't zy dat men aen de ged. Imposten de naem van Aydes of Contributie gaf; en dat men 't platte Land van ged. Oudenburgh confidereerde als subject aen sijn Cathol: Majesteit, of geconquesteert door Vranckrijck, onder den Titul van de Dependencien van Gent, dewyl het aen sijn Cathol: Majest: op de een of de andere wyse most toebehoren.

Hier tegens kan niet doen, dat Keyser Karel de V. , na de reductie van Gent, verklaert soude hebben, door sijn fameuse constitutie, genaemt de Caroline, dat die van de ged. Stadt geen meer Jurisdicctie, Authoriteyt, Preëminentie of Superioriteyt op den ged. Oudenburg souden hebben.

Want om niet te seggen, dat wanneer die van Aelst deselve Caroline voortgebracht hebben, zijnde immediatelijck na de veroveringh van Gent, om aen de Franse Ministers te kennen te geven, dat zy niet genomen konden werden geconquesteert te zijn onder den Titul van Dependencie, soo hebben ged. Ministers echter 't contrarie gefustineert, en de ged. constitutie gerejecteert als een oude Ordonnantie, daer men sig niet meer van most dienen.

Men kan oock van dese Caroline geen andere saeck trecken als de separatie van ged. Oudenburg van de Jurisdicctie en Authoriteyt van de Magistraet der selver Stad, die daer over wilde prevaleren, selfs tegens sijn Souverain.

Daer zijn weynig of geen Castellanyen, die haer Collegien en Authoriteyten niet gefepareert van die van de Steden hebben, onder welke zy voor dependencien genomen werden; en daer zijn weynig Steden, waer geen onderscheydene Jurisdicctien gevonden werden, die onder d'een of d'ander niet en staen.

En sal men seggen, om daer van considerabelder leden te maken, en dat zy daer soo wel haer Jurisdicctien en Administratie exerceren, als die van de Magistraet, dat zy geen dependencien van deselve Stadt zijn, of dat de gene, die daer Souverain van is, die onder sijn macht niet en heeft?

Of hoe kan men het seggen ten regarde van de ged. Castellanye van den Oudenburg, vermits ged. Oudenburg in 't midden van Gent is gelegen; dat veel van des selfs Straten daer uyt bestaen, gelijk oock de Citadelle en het roode Fort, en dat die daer heeft en van outs heeft gehad de fitting en exercitie van sijn Jurisdicctie, invoegen dat die daer aen soo naeu is verbonden, dat die daer van niet gefepareert kan werden, ten zy men het lichaem bederft, en een nieu van eenige stucken van 't platte Land, die van 't Hooft affnydende, formeert.

rainiteyt van den ged. Oudenburg door den Alder-Christ: Koning door het Conquest van de Stad Gent bekomen soude zijn, gelijk als het in expresse termen door de Brieven van Monfr. Pelletier is gesegt, dewelcke dan oock oorfaeck aen die van den ged. Intendant Blondel hebben gegeven.

En indien men al soude mogen onderstellen, dat dese Brieven de macht souden hebben, die den Procureur van den Alder-Christel: Koningh soude mogen wenschen, soo is het blijkelyck, dat men geen goede inductie kan maken van een bysondere faeck met een algemeene, of die sich verder als dat uytstreckt, 't welck in 't gene, dat men gebruyckt, om deselve inductie te maken, begrepen is; en derhalven de onderscheydene conduite, ten regarde van een particuliere Plaets, moet eer tot een bewijs van de distinctie, die men daer van niet al de andere maect, waer niet diergelijcx gesegt is, en waer t'eenmael het tegendeel is gedaen, dienen.

't Is niet swaer, om reden van dit onderscheyt te geven, indien men reflectie maect op 't gene, dat den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt noch door sijn beweeringen heeft gesegt, dat in de voorgaende Oorlogen, en met namen voor de Tractaten van de Pyrineen, men niet verstaen heeft, dat men door de verovering van een Stadt sig eygenaer van het platte Land, alchoon het waerlijck van de selve Stadt dependeerde, heeft gemaect.

Dat Vranckrijck echter in de laetsten Oorlogh een contrarie maxime heeft gepretendeert te introduceren, en selfs alle de Plaetsen, die in de Aydes en Subsidien met de geconquesteerde Plaetsen contribueerden, voor Dependencien te doen passeren.

Dese maxime is door Spangien tegengesproken; gelijk oock de Dependencien van de gecontesteerde Plaetsen, alleenlijck gefondeert op dese contributie, aen de welcke zy onderworpen geweest souden hebben, als makende een partye van 't District en Quartier van de Stad of 't Lit van Gent.

Het meestendeel van de ged. Plaetsen dependeren sekerlijck van 't Lit van Gent, in het stuck van de Aydes, maer daer is'er geen, die sig tot binnen de Stad van Gent uytstreckt, of die sijn Territorium niet separaet heeft, gelijk oock sijn Jurisdicctie, en de ordinaire sitting van hare Vergaderingen, uytgenomen de eenige Castellanye van Oudenburg, die sijn sitting in de ged. Stad heeft, en een groote uytbreyding in des selfs omvang; zy exerceert daer haer Jurisdicctie, zy heeft daer haer Gevangnissen, en al het gene, dat tot dese oeffening nodig is; de Citadelle van de Stad van Gent selfs is op sijn gront gebout, gelijk oock het roode Fort, waer van Vranckrijck sijn heeft meester gemaect na de veroveringh van ged. Stadt; en daer is selfs een expres Articul in de capitulatie van Gent, tot onderhout van de Officiers van den Oudenburg.

Daer waren dan redenen genoeg, om de ged. Castellanye van den Oudenburg onderscheydelijck van alle d'andere gecontesteerde Plaetsen te considereren, voornamentlijck ten tyde van de ged. Brief, dewyl de Conditien, die door den Alder-Christ: Koning tot de Vrede voorgestelt zijn, reeds van wegen sijn Cathol: Majest: waren geaccepteert, invoegen'er geen oorfaeck was, om sig ten dien regarde op te

't Quartier van Gent ſtreckt ſigh uyt tot in 't Landt van Waes, 't welck oock dat van Beveren begrijpt, in 't Land van Bornhem, 't welck van ſijn Cathol: Majest: als Grave van Vlaenderen afdaelt, en onder 't diſtrict van de legale Kamer, opgerecht in de gefeyde Stadt van Gent, gelijk oock 't gefeyde Land van Beveren is, aen de Stadt van Renaix, onderworpen aen 't ſelve diſtrict, aen de Steden Ninove, Grandmont, Aelft en ſijn Caſtellanye, aen den Oudenburg en andere Plaetſen, die geroepen werden, en ſig moeten begeven op 't Stadhuys van de Stad Gent, om de Propolitie van wegens ſijn Cathol: Majest: in 't ſtuck van de Aydes en Subſidien aen te horen, en vervolgens haer advys weder in die Stadt te brengen, de welcke alleen het Recht heeft, om de ged. Aydes en Subſidien te accorderen, alſo de gefeyde Caſtellanyen en andere Plaetſen van 't ſelve Quartier geen decifive Stem hebben, maer verplicht zijn, om ſig aen het conſent van die Stad te houden, alſchoon haer advyſen contrarie mochten zijn; zy moeten oock hare Quote tot Gent aen den Commis, door de ged. Stadt aldaer geſtelt, betalen, invoegen dat'er in dit regard een formele dependentie is.

't Is waer, dat men in de executie van vorige Tractaten gedifputeert heeft, of deſe dependentie ſuffiſant gehouden kon werden, om de Souverainiteyt daer van te bekomen, maer Vranckrijck heeft in executie van het Tractaet van Aken geſuſtineert, dat daer van geen queſtie was, wanneer eenige Stadt met alle ſijn Dependencien wiert gecedeert, alſoo de geen, die alles ſegt, niets uytfluyt, en dat hy alſoo oock die, welke daer ter oorſaek van de Aydes en Subſidien is, daer onder begrijpen.

Die Kroon heeft oock uyt dien hoofde een groote omtreck Lands geoccupeert, en de Commiſſariffen van den Alder-Chriſtel: Koning in de Conferentie tot Rijsſel hebben geſtemt, dat het aen den Alder-Chriſtel: Koning moſt blyven, alſchoon men had doen blijcken, dat het ged. Land een andere en ſtercker dependentie van de Plaetſen van ſijn Cathol: Majest: hadde, te weten, die van de Jurisdicctie, gelijk het blijkt door de advyſen, die door de Commiſſariffen van de 2 Kroonen op de ſelve Conferentie zijn overgelevert.

Deſe maxime is oock van wegens den ged. Alder-Chriſtel: Koning in executie van de laetſte Vrede gevolgt, en oock ſoo verre uytgereckt, dat Vranckrijck ſigh meeſter van Watervliet heeft gemaect, op dit eenige Fondament, dat het ſijn Quote in de Aydes met de Stad Yperen betaelde, alſchoon het anders niet is noch oyt is geweest van 't Quartier en Lit van Yperen, van waer het verre af is, en in de Landen, die in 't Quartier van 't Vrye van Brugge door de Zee ondergelopen zijn, legt, zijnde deſe betaling maer proviſioneel geſchiet op het verſoek van die van gem. Plaets, om de difficulteyten, die zy met het gem. Vrye van Brugge hadden.

Het is dan ontwijffelbaer, of de Caſtellanyen en andere gecontesteerde Plaetſen moeten onder de woorden van alle de dependentien van Gent verſtaen werden begrepen te zijn, dewyl het den Alder-Chriſtel: Koning is, die ſig daer van in de Conditien, die hy tot het Tractaet van Vrede heeft voorgelt, heeft gedient, in 't welke zy oock van ſijnent wegen zijn geinſereert, ſoo dat zy niet hebben konnen
noch

En indiën den Procureur van den Alder-Christel: Koning reflexie wil maken op al 't gene, dat gecedeert, wedergecedeert, of voor dependentie gehouden is in de executie van 't laetste Tractaet van Vrede, van Aken en de Pyrineen, soo sal hy'er niet een vinden, die beter bevestigt is, en soo stercken bant heeft, als'er tuschen den Oudenburg en de Stad Gent is.

Hy sal oock bekennen het weynige geloof, dat men moet geven aen de Memorien, die men hem geeft, om desselfs independentie en die van de andere Plaetsen, welke in questie zijn, te betonen, vermits zy die op het Tractaet van Gavre, en dat van 't Jaer 1485, hebben willen grondvesten, hoewel het blijkt door de extracten, die hy daer van heeft overgegeven, dat de ged. Tractaten niet van den Oudenburg spreekken, en oock niets van de andere Plaetsen disponeren, 't geen hem eenig voordeel soude kunnen geven.

Den Procureur van sijn Cathol: Majest: wil niet te min wel bekennen, dat ged. Plaetsen geen gelijcke bant met de Stad van Gent hebben, als den ged. Oudenburg heeft, en dat de Castellanye van Aelst en de 4. Ambachten van de groote macht en autoriteyt, die deselve van te voren daer heeft gepretendeert, zijn bevrijt, gelijk oock dat die van de Stad Gent haer in 't stuck van de Aydes en andersints niet mogen beroepen, maer dat dese beroeping door ordre van den Prince moet geschieden; en dat men alsoo altijd van de zyde van sijn Cathol: Majesteyt geoordeelt heeft, dat den Alder-Christel: Koning die onder den titul van dependentien niet had kunnen bekomen, hoewel men dat in tijd van Oorlogh soude kunnen geconfideereert hebben, maer sulcx en belet niet, dat zy geen ware dependentien zijn in de fin, als dit woort door Vranckrijck is genomen.

En den Procureur van den Alder-Christel: Koning sal daer van lichtelijck overreed werden, indien hy maer de moeyte wil nemen om te reflecteren op het geen dat publijckelijck bekend is, te weten, dat men in gants Vlaenderen distinctie maect van de particuliere lasten der Steden en andere Plaetsen, die men *Binnen-Kosten* noemt, en in de omtreck van haer Limiten alleen opgenomen werden, daer in tegendeel de publijcke Lasten, tot betalinge van de Aydes en Subsidien, generalijck door gants Vlaenderen, volgens de overdrachten van de selve Provincie, werden gelicht.

Wat de eerste belangt, men heeft de Stadt van Gent de macht en autoriteyt, die zy uyt eygen hoofde op de Castellanyen en Landen van haer Quartier, om sig in alle vryheyt daer van te bedienen, pretendeerde, afgenomen, also den Prince sulckx niet wilde toelaten, maer het en is soo niet met de publijcke Lasten, Aydes en Subsidien, die sijn Majesteyt, in gevolge van sijn convocatoire Brieven, ten dien eynde van de Staten van Vlaenderen eyscht.

Gefeyde Staten bestaen privatelijck uyt de Geestelijcken en 4. Leden, te weten van de Stadt Gent, van Brugge, en sijn Vrye, en van de Stadt Yperen, daer tegenwoordig afgesneden, dewyl het door 't Tractaet van Nimwegen aen Vranckrijck is gecedeert; en de Castellanyen, en 't gantsche platte Land in de Quartieren der gefeyde Steden, zijn haer Subalternen.

felve Plaetsen onder sijn gehoorsaemheyf stelde, gelijk den Procureur van den Alder-Christel: Koningh bekennt, maer dat sulckx is geschiet in 't accorderen aen die van de ged. Stad van 't 4. Articul, inhoudende dese woorden: *dat de ged. Stadt Gent en de Magistraten van deselve, als d'eerste Staet van de Provintie van Vlaenderen, gemaintineert souden werden, en de selve Privilegiën, Rechten, Authoriteyten en Administratie op alle de Steden, Landen en Castellanyen, behorende onder haer district, en die onder de Heerschappye van sijn Alder-Christel: Majest: zyn, gelijk als zy voor 't Jaer 1667 hebben gehad, sullen hebben.*

't Is op dit Fondament, dat de Raedsheeren, die in ged. Stadt gebleven zyn, aen ged. Plaetsen hebben laten bekennt maken, volgens de intentie van den Alder-Christel: Koning, dat zy door de verovering van de Stad Gent onder haer ressort gebleven waren, gelijk het blijkt door de Circulaire-Brieven van den 22 April 1678., die hier by-gevoegt zyn.

En dat men door alle de ordres van de ged. Alder-Christel: Koningh, en door alle de Mandementen, die van sijnentwegen uytgefonden zyn, 't zy door sijn Generaels en Militaire Officiers, Intendanten en andere civile Officiers, noyt een andere Tirul heeft gebruyckt als die van de ged. veroveringe en dependentien van Gent, gelijk het ten vollen bewesen werd door veelderhande Ordonnantien en Mandementen, die den Procureur van den Cathol: Koningh by sijn beweringen heeft gevoegt, en gelijk het noch nader blijkt door de stucken, die men met dit geschrift exhibeert, sonder dat den Procureur van den Alder-Christel: Koningh een ter contrarie heeft konnen voort-brengen, of de minste oplossing geven van de gene, die van wegens sijn Cathol: Majesteit geëxhibeert zyn.

Hy segt in 't 16. Articul, dat Monfr. Pelletier en andere, de ged. Mandementen geëxpedieert hebbende, de gecontesteerde Plaetsen dan door de generale termen van de dependentien van 't Lit van Gent, en dan door haer particuliere dependentien, hebben aangewesen, gelijk sodanigen Dorp van d'Oudenburg van Gent, of van de Castellanye van Aelt, maer wat kan men daer mede by-brengen, als dat, wanneer men van bysondere Dorpen, die Subaltern aen de ged. Castellanyen zyn, heeft gesproken, men die door haer immediate dependentie heeft aangewesen, en dat, wanneer men generalijk van het Corps der ged. Castellanyen heeft gesegt, men die als dependentien van 't Lit van Gent heeft gehandelt, volgens de sustenue en intentie van den Procureur van den Cathol: Koning.

Hy wil in 't 26. Articul tusschen de dependentien van Gent en de dependentien van 't Lit van Gent onderscheyt maecken, alschoon men in de Mandementen van Vranckrijck sig indifferent van de eene en de andere expressien heeft bedient, gelijk het blijkt door de exhibitien, die gedaen zyn, en de gene, die hier by noch gedaen sullen werden.

En dat'er in der daet geene distinctie tusschen de dependentien van Gent en die van 't Lit van Gent is, dewyl het de Stadt van Gent selfs is, die dit Lit maect en representeert, en met die naem is gequalificeert, gelijk het notoir is, en 't welck den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft konnen weten door de ged.

noch oock niet kunnen in een andere fin genomen werden, als in die, welke door Vranckrijck, die de selve heeft voort-gebracht, aen de selve woorden gegeven is.

Waer in men oock soo veel minder swarigheyt sal vinden, daer dese woorden, *van alle sijn Dependencien*, op een omtreck, die uyt verscheyde particuliere Dependencien t'samen gestelt is, moeten sien, en alsoo niet anders verstaen kunnen werden als van sijn Quartier, en van alle de Partyen van sijn Lit, dewyl ged. Stadt geene andere en heeft, in de welke de geseyde woorden geverifieert kunnen werden.

Men heeft oock doen blijcken, dat Vranckrijck noyt gepretendeert heeft die geconquesteert te hebben als onder den titul van dependencien, en men heeft het door de stucken, die geëxhibeert zijn, soo evident betoont, dat men qualijck kan begrijpen, waerom den Procureur van den Alder-Christel: Koning daer de hant niet toe gegeven heeft, en dat hy sig soo heeft gepynigt, om de fin van ged. stucken anders uyt te leggen, hoewel hy echter geen andere redelijcke explicatie daer aen heeft kunnen geven.

Hy bekent in 't 15. Articul, dat den Alder-Christel: Koning in sijn Capitulatie heeft uytgedrukt, dat de Reductie van Gent de Plaetsen, waer van gehandelt wert, onder sijn gehoorsaemheyt stelde, om dat, segt hy, hy de possessie daer van, onder 't faveur van 't Conquest van Gent, en door middel van een Corps Troupen, het welck hy daer onderhouden heeft, soude hebben verkregen en behouden.

Het is qualijck te begrijpen wat hy precijfelijk met dese woorden verstaet, onder 't faveur van het Conquest van Gent, en met een Corps Troupen, 't welck hy daer onderhouden heeft, want soo hy wil seggen, dat'er een separate verkrijging, en independent van het ged. Conquest geweest is, en dat die niet gedient heeft, als om dit te faciliteren, soo is sijn uytdruking niet conform aen den Text noch aen de gesteltenis van de saeck.

Men soude oock selfs de schijnbaerheden daer van niet kunnen goet maken, en indien den Procureur van den Alder-Christel: Koning sulcx pretendeert te doen, soo laet hy de tijd, op de welke de ged. verkrijging gedaen is, en de Troupen, die men ten dien eynde heeft doen marcheren, aenwysen; doch indien hy geen andere tijt weet te seggen, als die van de Reductie van Gent, noch andere Troupen te designeren, als die gene, van welke Vranckrijck sig heeft gedient, om sig van die Stadt meester te maken, of die hy daer in Guarnisoen gehouden heeft, die het minste effort niet gedaen, noch oock geen last hebben gehad, om sich daer van meester te maecten, en die selfs niet geposteert of gelogeert zijn geweest in gem. Plaetsen, ten zy na de Stilstant van Wapenen, soo laet hem bekennen, dat Vranckrijck sich niet heeft gefondeert noch kunnen fonderen, als op de eenige verovering van Gent, en dat dese Plaetsen deffels dependencien waren.

Den Alder-Christel: Koning heeft sig in dit regard in de ged. Capitulatie door soo klare termen uytgedrukt, dat zy de minste dubbelfinnigheyt niet kunnen lijdē; dewyl hy niet alleen heeft gesegt, dat de veroveringh van de Stadt Gent de selve

Waer uyt volgt, dat Vranckrijck, alleen gepretendeert hebbende de ged. Plaetsen onder den titul van dependentien geconquesteert te hebben, geobligeert is, om die aen sijn Cathol: Majesteit weder te geven; zy konnen in de verkrijging niet begrepen werden, als zy niet in de restitutie begrepen zijn.

Het heeft aen den Procureur van den Alder-Christel: Koning belieft dit argument voor arglistigheyt te noemen, in 't 30 Articul van sijn replique, om dat, volgens sijn redenering, het Conquest of de Acquisitie met geweld, en de restitutie met recht soude zijn, hoewel 't geweld en het recht nootzakelijck in de verkrijging t'samen moeten gaen, soo wel als in de restitutie, hebbende den Oorlog soo wel sijn Wetten als de Vrede.

De restitutie, die in gevolge van de Vrede moet geschieden, is soo veel te gunstiger, om dat die met de natuurlijcke billijckheyt meerder over-een komt, om yder in 't geen hem toegekomen heeft, weder te doen komen; en dese billikheyt heeft altijd van soo grooten gewicht gescheenen, dat Accurse en veel andere Auteurs, die hem gevolgt hebben, het daer voor hebben gehouden, dat de Landen, geoccupeert in den Oorlogh, door de Vrede weder herstelt moften werden, hoewel daer van niet gesproocken wierd, mits dat'er geen conventie ter contrarie en was: *Etiam in Agris postliminium esse.*

Men wil niet ontkennen, dat de contrarie opinie, die den Procureur van den Alder-Christel: Koning staende hout, om sijn saeck goet te maken, oock sijn Authoriteyten niet en heeft, maer indien men reflexie op de vorige Tractaten van Vrede wil maken, en voornamelijck op die, welcke tusschen de 2 Kroonen zijn gemaect, soo sal men licht gepersuadeert zijn, dat men meer regard op de billikheyt, die in 't eerste gevoelen heerft, heeft gehad, 't zy in 't weder-given van al 't gene, dat veroverd was geweest, 't zy in 't accorderen van de Cessien der Conquesten, die men wilde behouden, waer van altijd een expresse mentie in de ged. Tractaten is gemaect; en tot overvloet heeft men daer in oock een generale clausul van de restitutie geïnferreert, uytgenomen van 't gene, dat men met namen had gereferveert.

Men heeft selfs in dit laetste geval te kennen gegeven, dat de intentie van de twee Koningen niet en was, om eenige Plaetsen te behouden, die zy door den eenigen titul van Conqueste hadden geoccupeert, wanneer die door een voorig recht niet wiert staende gehouden, tot soo verre, dat de cessien, gedaen door 't Tractaet van de Pirineen, in 't 34 Articul gefondeert zijn geweest op de langwyligheden en swarigheden, die men ontmoet soude hebben, indien men tot ondersoeking van verscheyde Rechten en Pretentien der ged. Koningen was gekomen; en dat sulckx het goet, dat de gantsche Christenheyt van de Vrede most ontfangen en afwachten, soude hebben konnen doen tarderen.

't Is daer tegens niet strydig, dat men sig in 't ged. Tractaet, en de gene, die zedert zijn gemaect, ten regarde van 't gene men wilde behouden, gedient heeft van de Woorden: *Sal blijven behouden, en effectivelijck genieten*, dewyl dese conventie een ware cessie inhoud, en dat dese Woorden, *Sal blijven behouden*, op 't geene siet, waer

Capitulatie, door dewelcke zy hare Rechten, Authoriteyten en Administratie op de ged. Plaetsen, als eerste Lit of Staet van Vlaenderen, referveren.

Hy segt noch daer-en-boven, dat indien den Alder-Christel: Koningh niet als den Titul van de dependentien van 't Lit van Gent hadde geconfidereert, hy oock de Castellanye van Dendermonde gepretendeert soude hebben, maer hoe kan sulcx gesegt worden, dewyl ged. Castellanye van de immediate dependentie is, en sijn Sit-plaets in ged. Stadt Dendermonde heeft, zijnde een van de stercke Plaetsen van 't Spaens Nederlant.

Hy allegueert eyndelijck, dat het niet te verwonderen soude wesen, soo Monfr. Pelletier en andere, die de Mandamenten van Vranckrijck hebben geëxpedieert, de nature van de Plaetsen, waer van gehandelt werd, niet geweten hadden, gelijk oock al 't geen, dat men van haer independentie pretendeert te weten gekomen te zijn, hoewel de verovering van Gent haer alle de nodige middelen heeft verschafft, om daer van tot de gront geïnformeert te werden, en ged. Ministers soo groote kennis en sulcken yver tot haer dienst hebben, dat men haer ongelijk soude doen met te vermoeden, dat zy geen kennis van 't geen hadden, 't welcke alle de gene, die maer de minste kennis van de publijcke saken hebben, weten.

Voegt daer by, dat den Titul van Dependentien van de ged. Plaetsen niet alleen door den Alder-Christel: Koningh en des selfs Ministers is gereclameert, maer oock door de Magistraet van Gent, en de Raedsheeren, die daer gebleven zijn, die een perfecte kennis van de ged. Plaetsen hadden.

En indien sulcx al niet soude mogen wesen, en dat'er een algemeene onwetentheynt mocht wesen van 't gene, dat van alle bekent moft wesen, soo kan dese onwetentheynt niet dierien, als om te meer te doen blijcken, dat Vranckrijck niet kan pretenderen dese Plaetsen anders gekregen te hebben als dependentien van Gent, om dat hy van de independentie niet geïnformeert is geweest, dewelcke hy alleen na de evacuatie te weten gekomen soude zijn.

Invoegen hy sig aen dese titul van dependentie moet houden, ten zy hy de oorfake van sijn besitting wil veranderen, 't welck de regulen van de Justitie geensints toe-laten, voornamelijck als men sig niet en fondeert als op de selve possessie, en dat men die niet mēer heeft, gelijk als in 't geschrift van de defentien is gesegt.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning verklaert, dat sijn intentie niet en is, om dese veranderinge te maken, en sulcx niet doende, soo moet hy bekennen, dat hy van alle andere titul is ontbloot, dewyl die de eenige is, die gereclameert is geworden.

Hy voegt daer niet te min by, dat de ged. verandering noch door nieuwe middelen soude kunnen geschieden, om sijn Recht staende te houden, maer sulcx is noyt gesegt, en kan oock niet gesegt werden van een possessie van den voorleden tijdt, en die men niet meer heeft, dewyl die dependeert van 't doen en de intentie van de gene, die besit, en dat het onmogelijck is, dat men eenige Plaets van een Hooft heeft geoccupeert, waer van men sich niet heeft bedient, en waer van men geen kennis, gedurende dese occupatie, heeft gehad.

welcke, verre daer van zijnde, om van dese advantagie gepriveert te werden, hy een veel grooter soude hebben, niet alleen tot aen Brussel, maer oock aen de Steden van Antwerpen, Mechelen, Dendermonde en andere, gelegen in het hart van de Spaensse Nederlanden.

En de soo begeerde Barriere, die den Alder-Christel: Koning aen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden door de conditien van haer Vrede heeft toegestaen, selfs oock om haer te kennen te geven de satisfactie, die hy haer gaf, door 't geen hy aen Spangien accordeerde, soude in haer begin vernietigt zijn geworden, dewyl de ged. Plaetsen die van alle kanten door-lopen, selfs tot aen de Plaetsen van de ged. Vereenigde Provintien, soo van de zyde van Brabant als van Vlaenderen.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning had daer mede behoren overeen te komen, als hy segt in 't 68. Articul van sijn Replijcq, dat het tot mainteneu van dese Barriere was, dat ged. Koning had doen proponeren, dat men hem van wegens sijn Cathol: Majesteit daer voor een Equivalent soude geven, hoewel hy in 't 30. Articul heeft willen staende houden, dat het platte Land de Barriere niet maecte, maer de vaste Steden, uytgedrukt door de Propositie van den Alder-Christel: Koning, in de welcke die altijd konde bestaan.

De Steden kunnen niet bestaan sonder het platte Land, en de vaste Plaetsen, die door Vranckrijck weder-gegeven zijn, moeten, volgens de geseyde Conditien van de Vrede, de Barriere ondersteunen, maer haer ver afgelegentheyte kan niet toelaten, dat zy alleen de Barriere formeren, als wiens wesentlijckheyte in een naeuwe en volmaecte bant van alle sijne Partyen bestaet; en wanneer de ged. Plaetsen aen Vranckrijck al souden behoren, en dat alsoo sijne Souverainiteyt op verscheyde Plaetsen aen die van ged. Staten Generael gehecht soude wesen, soo soudert niets tusschen dese twee Machten zijn; soo dat het de gemene sin choqueert, dat'er, niet-tegenstaende 't selve, een ware Barriere tusschen de selve twee Machten soude wesen; en dat men aen de ged. Staten de satisfactie gegeven soude hebben, die zy hebben begeert.

Wanneer den Alder-Christel: Koning sig geëngageert heeft, om de geseyde Steden weder te geven, en met namen die van Gent, heeft hy gesegt, dat hy 't met alle sijn dependentien dede, en men heeft, gelijk als hier boven meer gesegt is, dese woorden in geen andere sin kunnen nemen, als die door Vranckrijck genomen zijn, welcke sig daer van bedient heeft.

En indien'er selfs al eenige twijffeling of dubbelsinnigheyte mocht overgebleven zijn, soo is 't seker, dat de interpretatie tegens die geen gedaen most werden, welcke de Conditien van de Vrede heeft voorgeschreven, en welcke klaerder had kunnen spreekken.

Maer 't is niet van noden, om sijn toevlucht tot interpretatien te nemen, na dat men sich in dit regard door de Acte van acceptatie heeft geëxplicqueert, soo dat'er de minste twijffel niet kan over-blyven.

Want men is niet te vreden geweest met te weten 't geen Vranckrijck onder de
naem.

waer van men sigh reeds had meester gemaect, en 't welck men door de Vrede wilde behouden, om 't selve met sijn dependentien, door middel van ged. conventie, te genieten.

Men heeft te minder reden, om daer aen te twijffelen, ten regarde van 't Tractaet van Nimweg en, mits den Alder-Christel: Koning positivelijck heeft begeert, door de geproponeerde Conditien tot de Vrede, dat Spangien hem een cessie van de Plaetsen, die hy wilde behouden, soude doen; en dus kan hy niet in recht zijn, om de Plaetsen, waer van gehandelt wert, te pretenderen, also men hem daer van geenige cessie heeft gedaen of willen doen.

Den Alder-Christel: Koning heeft geprevalleert van de Belegering en verovering van Gent, gedaen den 10 Maert 1678, om de Wetten van Vrede den 9 April daer aen volgende voor te schrijven; daer in wert geseft, dat Engelant, Hollant, en de Naburige Staten van Vlaenderen hadden begeert, dat'er een Frontiere in Nederlant aen de Kroon Spangie soude blyven, welcke zy soo important tot haer rust oordeelden, en dat den Alder-Christel: Koning, door tusschen-spraeck van den Koning van Groot-Brittangien, de middelen wel had willen toestaen, om die op te rechten, gelijk oock, dat hy sig daer over reeds aen dien Vorst had uytgedrukt, invoegen dat dit engagement en explicatie omtrent op de selve tijdt van het Conqueste van Gent, of immediatelijck daer na moet geschiet zijn.

Den Alder-Christ: Koning heeft daer in aengeboden, om aen sijn Cathol: Majesteit de Plaetsen, die daer in uytgedrukt zijn, te restituëren, en onder andere Gent met alle sijn dependentien, welcke clausul niet geappliqueert kan werden, als op de gecontesteerde Plaetsen, die een partye van sijn distriect uyt-maken, waer van in 't 4. Articul van sijn Capitulatie is geseft, en die (gelijck het daer door den ged. Koningh is uytgedrukt) onder sijn gehoorfaemheyte gekomen souden zijn door de veroveringe van de ged. Stadt.

In gevolge van dien heeft hy begeert, dat Spangien in verwisseling aen hem soude cederen de Plaetsen daer in uytgedrukt, de welcke, na een onverdeellijcke expressie, alle onder de generale clausul zijn begrepen; in een woort alle de Plaetsen en Landen, waer van hy in possessie was, uytgenomen de gene, die hy verklaert heeft, wel te willen weder-geven.

Hy segt, dat in dese maniere de Frontieren van Spangien in Nederlant voortaan souden beginnen van de Zee aen de Maze, Nieupoort, Dixmuyden, Kortrijk, Audenaerde, Aeth, Mons, Charleroy en Namen, 't welck niet geseft soude kunnen werden, indien Vranckrijck soo een groote omtreck van Landen aen geen zyde van de meeste der selver Steden soude hebben.

Den Alder-Christel: Koning segt eyndelijck, dat dese Barriere, op de welcke men soo langen tijt heeft geïnsteert, door Plaetsen soude onderstut werden, waer van hem de Fortificatien Milloenen hadden gekost, en die hem souden priveren van de advantage, die hy tot noch toe gehad had, om sulcke dichte en importante Posten tot aen de Stadt Brussel te hebben; 't welck wederom niet kan accorderen met de pretentien op de Plaetsen, waer van gehandelt werd; door middel van de

Recht kan hebben, om eenige Plaets meer als die gene, die in 't selve Tractaet zijn gespecificceert, te pretenderen, dewyl de generale pretentie, gefondeert op de possessie, die hy door sijn Wapenen bekomen soude hebben, voorgestelt zijnde, verworpen is, en dat indien hy sig daer van wilde bedienen, het eer aen sijn Plenipotentiariffen soude staen, om sig daer over te verantwoorden, om dat zy toegelaten hebben, dat dese clausul wiert doorgeschrapt, inconformité van de ged. Acte van Acceptatie, volgens de welcke alle de Conquesten, die in de ged. Proposition niet uytgedrukt zijn, aen sijn Cathol: Majesteyt gerestitueert mosten werden.

En dat zy daer-en-boven daer in hebben laten infereren verscheyde dispositien, die contrarie en incompatibel met de ged. Pretentien zijn, soo door de expressie van de Dependencien van de Plaetsen, die aen sijn Cathol: Majesteyt wedergegeven mosten werden, als door dese vermeerderde clausul van 't 7. Artic. „ Den ged. „ Alder-Christel: Koning sal oock aen den ged. Cathol: Koning restituëren alle de „ Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen of Posten, die sijn Wapenen fouden hebben, „ of fouden mogen hebben geoccupeert tot de Publicatie van de Vrede.

De oploffingen, die den Procureur van den Alder-Christel: Koning daer over heeft getracht te geven, zijn soo weynig schijnbaer, dat zy de kracht van dit Articul noch ampelder maken.

Hy pretendeert, dat de Plaetsen, waer van gehandelt wert, met namen uytgedrukt mosten zijn, gelijk het Lant van Overmaze, en dat van Waes, waer van daer in mentie is gemaect, aengesien selfs dat zy veel importanter door haer omtreck en situatie waren, maer hy en confidereert niet, dat het ged. Lant van Overmaze achter de Stad en 't Hartogdom van Limburg is gestelt, en dat het in 't selve Hartogdom, het Graeffschap en 't Lant van Fauquemont, Daelhem en Rolducq bestaet, verdeelt zijnde tusschen sijn Cathol: Majesteyt en de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, en dat dit Lant van Overmaze wel een particuliere expressie verdiende, om het te onderscheyden van dat, 't welck aen de Staten Generael door 't 8. Articul van haer Vrede is gecedeert, gelijk oock dat in alle geval de expressien, waer van men sig ten sijnen regarde en van 't Lant van Waes heeft bedient, het Recht van sijn Cathol: Majesteyt te meer verstercken, en hem gants niet verswacken of schaden in 't geen hem elders moet toebehoren.

Hy en confidereert oock niet, dat dit argument met meer reden tegens hem selfs getrocken kan werden, mits Vranckrijck in 't selve Tractaet heeft doen infereren Wervick, Warneton op de Lye, Poperinge, Bailleul, Cassel, Bavay en Maubeuge, en dat voor de enclaves een expresse mentie is gemaect van de Landen, Burgten en Dorpen, leggende in de Provoosdyen, die aen Vranckrijck over de Sambre zijn gecedeert, en van de Dorpen van de Roede van Meenen, zijnde dicht by Kortrijk, welcke seeckerlijck en sonder vergelijcking van minder consequentie zijn als de Plaetsen, waer van gehandelt wert.

Invoegen dat volgens sijn redenering niet gehouden kan werden, dat Vranckrijck daer eenig Recht heeft willen houden, dewyl hy die niet heeft laten uytdrukken, en dat hy sig geëngageert heeft, om aen sijn Cathol: Majesteyt niet alleen de Plaetsen, daer

naem van Dependencien verftont, en dat hy betuygt had fig met de Plaetsen, waer van hy de cefsie begeert, en die hy door een generale en particuliere expreffie uytgedrukt hadde, te vergenoegen, maer men heeft noch nader precautie willen nemen, op dat in de generale niet meer begrepen soude werden, als ftucx-gewyfe uytgedrukt was, modererende de ged. Acte door defe clauful: *Wel te verftaen, dat alle de Conquesten, die den Alder-Chriftel: Koningh soude hebben, of soude mogen hebben gedaen, in wat Plaets van de Werelt, in de Staten en Dominien van fijn Cathol: Majest:, en die niet en zyn uytgedrukt in de ged. Propofitien, oock aen fijn ged. Majesteyt weder gereftitueert fullen moeten werden.*

Soo dat ten vollen blijktt, dat de intentie van de Partyen niet geweest kan hebben, dat de Plaetsen in queftie aen den Alder-Chrift: Koning fouden toebehoren, alfchoon men mocht onderftellen, dat zy alle een gedeelte van fijn Conquesten hadden gemaect, aengesien dat zy in de ged. Propofitien niet en zyn uytgedrukt.

De ontslaging, waer van den Procureur van den Alder-Chrift: Koning fig in 't 53. Articul pretendeert te dienen, waer hy segt, dat men fig in dese Conferentie niet moet attacheren, als aen de Termen van 't Tractaet, sonder op de infichten en intentien, die Spangien in de loop van de Negotiatie gehad mag hebben, te letten, en dat des selfs Plenipotentiariffen fig aen fijn Cathol: Majest: mogen verantwoorden, over 't geen zy gestelt of vergeten hebben, is van geen confideratie.

Ten regarde, dat het wefentlijke van de Tractaten principael bestaet in de overeen-komft en de wil van de twee Partyen, en dat als'er gehandelt wert van haer fin. en executie, daer niet gemeenlijcker geprefenteert en wert, als de onderfoeking van 't gefchrift en de wil, en dat men voor eerst regard moet nemen, op 't geen men heeft willen doen.

Invoegen dat, indien'er eenige twijffel in de woorden van 't Tractaet van Nimegen mocht wesen, soo fouden zy haer interpretatie door de ged. Propofitien, en de Acte van Acceptatie moeten ontfangen, als die hebben moeten wesen, en oock effectivelijck gevolgt zyn in 't Tractaet van Vrede, gedresseert door de Heeren Plenipotentiariffen van de twee Kroonen.

En die van fijn Cathol: Majesteyt konnen fig daer over soo veel te beter verantwoorden, om dat zy fig daer aen ftantvastig hebben geattacheert, invoegen zy oock niet hebben willen toelaten eenige clauful, die de minfte dubbelfinnigheyt soude mogen verwecken.

Want als de Heeren Plenipotentiariffen van den Alder-Chriftel: Koning, na een particuliere betekening van de Plaetsen, die aen Vranckrijck gecedeert moften werden, figh oock van de generale expreffie wilden bedienen, daer by voegende defe clauful: *Engeneralijck al het Land, waer van den Alder-Chriftel: Koningh in poffessie is, uytgenomen 'tgeene hy geobligeert is, om weder te geven;* soo hebben zy fig met sodanigen effect daer tegens geoppofeert, dat men geaccordeert is, om defe clauful uyt 't Tractaet te laten, gelijk den Procureur van den Cathol: Koning meer heeft gefeyt, en door fijn beweeringen bewijft.

Dit behoorde alleen genoeg te wesen, om te doen blijcken, dat Vranckrijck geen.

het argument van den Alder-Christel: Koning te geven, soo soude men met dat van sijn Cathol: Majesteit moeten over-een komen, dat ged. Steden en platte Landen, om datse open en sonder defentie zijn, geduerende den Oorlogh, niet hebben konnen geconquesteert werden; en dat sy aldus altijd onder de Souverainiteit van sijn Cathol: Majesteit zijn gebleven.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koningh seght ergens, dat men sich ceniglijk vast moet houden aen de termen van het Tractaet; en hy wil alhier treden in de insicht en intentie van de H. Plenipotentiarisen, die na sijn seggen voor Conquesten souden aengesien hebben; waer van sy noch geen kennis hadden: en dat dit woort; *in wat Plaets van de Wereldt*, onsekerheyt soude uytdrucken.

Indien de ged. Plenipotentiarisen dese insicht hadden gehad, sy souden niet vergeten hebben mentie daer van te maecten; het Articul is generael en sonder distinctie, soo dat de Procureur van den Alder-Christel: Koning daer in geen limitatie kan geven.

Daer kan oock een onsekerheyt in de Conquesten, gedaen in Nederlant, wesen, soo wel als in de andere Plaetsen van de Wereldt; en de gepretendeerde Conqueste van de gecontesteerde Plaetsen kan voor 't meeste voor een onseker Conqueste genomen werden, door redenen, die in 't breede in 't begin van dit Geschrift zijn voor den dagh gebracht, soo dat 'er geen twijffel kan over blijven, of de ged. Plaetsen moeten daer onder begrepen werden, volgens de eygen redenering van den Procureur van den Alder-Christel: Koning.

Eyndelijck, 't is aenmerckens waerdigh, dat ged. Procureur in 't 57 Articul bekent, dat'er diergelijcke, of daer omtrent by-komende Articulen, bykans in alle Tractaten van Vrede zijn; 't welck genoegh te kennen geeft, dat de ware intentie van de H. Plenipotentiarisen is geweest, om de sin van voorige Tractaten te volgen; dat is, om van weder-zijden te restitueren al't geene dat veroverd was, uytgenomen 't geene men met namen had gereserveert.

En daer was soo veel te minder swarigheyt ten desen reguarde in 't Tractaet van Nimwegen, om dat het gedresseert is geweest, gelijk van te vooren is gesegt, op de Conditien van de Vrede, die zijn door den Alder-Christel: Koning geproponeert, en de acceptatie, van wegens sijn Cathol: Majesteit gedaen, waer in men sich seer prijs daer op heeft geëxplicueert.

Men heeft door 't Geschrift van de beweeringen getoont, dat Vranckrijck het also heeft verstaen, wanneer hy, onder 't prætext van 't Retardement van de Ratificatie van Spangien, alle de Plaetsen, die aen sijn Cathol: Majesteit herstelt moften werden, met Volck heeft belegt; en dat in dit logeren alle de Plaetsen, waer van gehandelt wert, begrepen zijn geweest.

Dit is noch veel klaerder gebleken na de uytwisseling van de Ratificatie, in gevolge van dewelcke de Vrede daer is gepubliceert door ordre van sijn Cathol: Majest: in 't gesicht van de Troupen, die Vranckrijck daer heeft doen blijven, om de Spaerffe Onderdanen te dwingen tot het betalen van de rest der excessive Con-
tributien, op de wijze als hy heeft gewilt; en na dat hy Satisfactie op dit punct had
gekre-

daer in gefpecificeert, met fijn Dependentien weder te geven, sonder iets te refereren of behouden, maer oock generalijck alle de Conqueften, die hy foude mogen gemaect hebben tot aen de Publicatie van de Vrede.

't Is een doling te seggen, gelijk den Procureur van den Alder-Christel Koning doet, dat het ged. 7. Articul al te veel foude bewyfen, om dat het, zijnde gefelt achter de ceffien, door den Alder-Christ: Koning gedaen, en gaende voor die, die aen hem door fijn Cathol: Majesteyt gefchiet zijn, ten minften dat gene, 't welck yder van de twee Koningen aen den ander cedeert, door vorige en nagaende Articulen, moft uytfluyten, want dese uytfluyting is fuffifantelijck begrepen in de felve Articulen, dewyl'er niets foo bekend is, als dat de particuliere difpofitien de generale, die maer plaets voor 't overtollige moeten hebben, uytwiffchen, en dat de ged. uytfluyting oock met naem in de vorige Tractaten is uytgedruckt, aen de welke dat van Nimwegen relatif is.

Het en fal niet fwaer wesen, om reden te geven, waerom het ged. Articul achter de Ceffien, gedaen door den Alder-Christel: Koning, is gefet, indien men remarqueert, dat Vranckrijck een particuliere en generale ceffie van 't gene, waer van hy in poffeffie was, had begeert, en dat Spangien de generale niet wilde geven, maer in tegendeel door fijn Acte van Acceptatie verklaert, dat al het gene, dat niet uytgedruckt was, weder aen fijn Cathol: Majesteyt gereftitueert foude moeten werden, foo dat men niet beter heeft konnen doen, als om het ged. Articul achter 't gene, dat den Alder-Christel: Koning foude moeten reftituëren, te ftellen, om in dit regard de intentie van de twee Kroonen, in conformité van de ged. Acte van Acceptatie, te tonen.

Men kan niet begrijpen wat den Procureur van den Alder-Christel: Koningh pretendeert in de Articulen 55. en 59., als hy segt, dat de Plaetsen in queftie in 't 7. Articul niet begrepen fouden zijn, dewyl, om eygentlijck te fpreken, het geen Steden fouden wesen, als zijnde alle open; dat het oock geen Plaetsen, Forten, noch Kasteelen fouden zijn, alhoewel'er verfcheyde op het gantfe platte Lant verfpreyt waren, noch oock felfs Posten, waer van men kan prefumeren, dat men in 't ged. Articul heeft willen fpreecken, welke niet als particuliere Plaetsen concernerden, en geen Castellanyen, Generaliteyten of platte Landen, waer van daer geen mentie foude zijn gemaect.

De Steden van Ninove, Aelft, Grandmont en andere zijn Steden, hoewel zy niet gefortificeert en zijn, en den Procureur van den Alder-Christel: Koningh heeft die door fijn eyfch foo gequalificeert; de Kasteelen, op het gepretendeerde Lant verfpreyt, maken daer van een partye; de Generaliteyten zijn niet gecompofeert, als uyt particuliere Plaetsen, en de uytdrukking van alle de Steden, Forten, Kasteelen en Plaetsen is foo algemeen, dat'er geen imaginable Plaets is, die niet onder de een of de andere van dese namen begrepen is.

Soo dat het onmogelijck is, om te prefumeren, dat zy fig niet tot de gecontesteerde Plaetsen fouden uytftrecken, indien defelve Plaetsen door de Wapenen verkregen zijn geweest of hebben konnen verkregen werden; en om eenige kracht aen

het:

Commissariffen van sijn Cathol: Majesteit, sonder dat hy soude hebben kunnen voorfien de incidenten, die wegens Spangien op de preliminarien zijn geformeert.

Want men heeft elders al getoont, dat'er niet een incident op 't stuck van de ged. preliminarien, 't welck door sijn Cathol: Majest: geproponeert geweest is, is voorgevallen, en dat alle de gene, waer mede de Acten van de Conferentie bekleet zijn geweest, door Vranckrijck op de baen zijn gebracht, op dat hy sig ondertusschen te vryer van de wegen van geweld soude kunnen bedienen, waer van men de reïntegratie heeft begeert.

Men kan dit vertreck oock niet attribuëren aen 't effect van eenige complaisantie, dewyl de conduite, waer van sig de Fransse Ministers na 't sluyten van de Vrede hebben bedient, niet als al te wel toont, dat zy'er gene voor de Landen en Onderdanen van sijn Cathol: Majesteit hebben..

En men heeft noyt gehoord, dat men de Plaetsen soude weder-given, die men met recht soude mogen behouden, voornamelijck, als dit Recht niet gefondeert is als op de possessie, om daer in naderhand door examinatie weder te komen.

Soo dat men reden heeft, om te geloven, dat den Alder-Christel: Koning, van alles geïnformeert zijnde, niet en sal goetvinden, dat eenige woelende Gemoederen hem tegens sijn eygen glorie willen engageren, om soo weynig gefondeerde pretentien staende te houden, gelijk als die gene, die van sijnen t'wegen op de ged. Plaetsen werden gereclameert, dewyl men door overtuygende redenen heeft bewesen, dat zy noyt geconquesteert zijn geweest; dat'er onder dit getal zijn, als Lessines en Flobecq, daer den Alder-Christel: Koning noyt eenige Acte van Souverainiteit heeft geëxerceert of gepretendeert; dat'er oock andere gevonden werden, als Bornhem en Beveren, die door de Forten van sijn Cathol: Majest:, welke noyt gewonnen zijn geweest, zijn onderstut, en dat in 't generael sijn Cathol: Majest. gedurigh gecontinueert heeft, om sijn Souverainiteit in alle de gecontesteerde Plaetsen te exerceren, en men sigh van sijnentwegen heeft opposeert tegens al 't gene, dat Vranckrijck ter contrarie heeft gepretendeert, uytgenomen van d'Oudenburg alleen, om redenen hier boven geseyt.

Dat de ged. Oudenburg maect een gedeelte en inseparabel is van de Stad Gent, die den Alder-Christel: Koning sig verbonden heeft aen sijn Cathol: Majest: met alle sijn Dependencien te restituëren, invoegen'er een formele contradictie is tusschen dit engagement, en de behouding van de Souverainiteit en Jurisdictie binnen des selfs Muren, ter oorfake van ged. Oudenburg.

Dat Lessines en Flobecq van 't immediaet ressort van den Grooten Raed van Mechelen zijn, en de Aydes en Subsidien tot Mons betalen; dat Moorfelle dependeert van de Stad van Dendermonde, gelijk oock St. Amand; dat Opdorp is van 't Land van Bornhem, hoewel dese twee Plaetsen; als vrye Landen, haer Imposten tot Brussel betalen, tot het onderhoud van de Compagnie Gardes van den Prince; dat Beveren een partye van 't Land van Waes maect; dat het ged. Beveren, Renaix en Bornhem van 't district van de Legale Kamer van Vlaenderen, opgerecht tot Gent, zijn; en dat dese Plaetsen, gelijk oock alle de andere, die door den

gekregen, heeft hy de ged. Plaetsen geëvacueert, om de vrye genieting daer van aen sijn Cathol: Majest: te laten, in de welke de selve ook zedert die tijd is gebleven.

Vranckrijck heeft oock de Inwoonders van ged. Plaetsen als Onderdanen van sijn Cathol: Majesteyt gehandelt, doende die, in de inkomst en uytgang van de Landen van sijn Heerschappye, de Rechten, die op de Goederen van gem. Onderdanen gestelt waren, betalen: niet tegenstaende dat hy voor deselve Evacuatie geïnformeert is geweest door de gene, die sig noch niet stil konnen houden, van de Redenen, die hy konde hebben, om die te behouden; dewelcke in die tijd voor sulcke visioenen, sonder apparentie van fundament, wierden gehouden, gelijk zy het oock in der daet zijn, dat Vranckrijck het door de ged. evacuatie, gedaen sonder eenige difficulteyt en sonder de minste protestatie of reserve van eenig Recht op de ged. Plaetsen, 't zy in nature, 't zy in equivalent, heeft doen blijcken.

't Kan niet helpen, dat Articul 60 gesegt wert, dat het ged. logeren tot aen de uytwisseling van de Ratificatien, voor een Acte van possessie genomen moet werden, ten regarde, dat door 't 9. Articul van de Stilstant van Wapenen, geconfirmereert door 't tweede van 't Tractaet van Nimwegen, de Troupen van yder Kroon op de Jurisdictien en Landen, waer van zy in possessie waren, mosten leven, sonder de Landen van malkander te fourageren.

Want om met stilswijgen voor-by te gaen, gelijk al de Werelt weet, dat dese conventie, die religieuselyck behoorde geobserveert geweest te zijn, door Vrankrijck niet onderhouden is geweest, als de welke dit logement op Plaetsen, op de welke hy geen het minste Recht konde pretenderen, heeft uytgebreyt, als tot Lessines en Flobecq; dat dit logement twee en een halve Maent na de uytwisseling der Ratificatien heeft geduurt, en dat hy zedert noch verscheyde mael de Onderdanen van sijn Cathol: Majesteyt met Volck heeft beleyt en gefourageert, om sig van veel Plaetsen en Territorien door middelen, die door 't ged. Tractaet van Vrede verboden waren, meester te maken, en dat hy echter oock geen nieu Recht heeft konnen verkrijgen door al 't gene, dat hy na de Stilstant van Wapenen heeft ondernomen.

Soo wert geensints in 't Poinct van de Restitutie, waer in wy zijn, gehandelt, of den Alder-Christel: Koning gepretendeert heeft in possessie van de ged. Plaetsen te wesen, en of hy die door dese logementen heeft willen continuëren, aengesien men dat sonder nadeel van de waerheyt moet onderstellen, om te tonen, dat zy oock in dit geval gerestitueert mosten werden, gelijk hier voren bewesen is.

't Komt niet minder te onpas met te seggen, dat men geen voordeel uyt de moderatie van den Alder-Christel: Koning behoorde te trecken, als welke hem hadde gebracht, om sijn Troupen uyt de Landen, waer van hy in besit was, te doen retireren, en dat hy sodanig had gehandelt in 't vertrouwen, dat de differenten, die in de executie van 't Tractaet van Vrede konden ontstaen, door de Heeren Commissarissen, die immediatelijck na de Ratificatie stonden te vergaderen, gereguleert souden werden, en dat hy also weynig tijds, na dat hy sijne Troupen daer uyt getrocken soude hebben, de selve soude genieten, met toestemming zelfs van de

der-zyden te kiefen, te onderwerpen, in conformité van 't 110. Articul van 't Tractaet van de Pyrineen, geconfermeert door 't 26. Articul van dat van Nimwegen, in 't gene, dat daer anders niet in gedifponeert is, 't welck alles is, dat Vranckrijk billick kan pretenderen.

Overgegeven den 5 November 1681.

Geteeckent

De Maleingreau.

Kort na dat dit Geschift aen de Franssen was overgelevert / welke daer op weder een Antwoort beloofden te geven / hadden de Franssen / die omtrent Luxemburgh lagen / 30 Paerden / die de Spaenssen in 't Doop Strassen gesonden hadden / om 't Koorn van daer te halen / weg-genomen; den Prince van Chimay liet die wel weder eyschen / maer konde niet op-doen / soo dat hy den 23 November 100 Ruyters en 50 Dragonders na het Doop Bertrange / daer omtrent 200 Franssen lagen / sond / om te sien / of zy gem. Paerden niet weder souden konnen bekomen; de Spaensse seggen / dat zy / daer gekomen zijnde / aenstonts door de Franssen gechargeert wierden / doch de Franssen sustineren het tegendeel / en geven voor / dat de Spaensse haer eerst aentasteden; 't zy dan hoe 't zy / zy raecten tegens malkander in Gevecht / maer met sulck een ongeluck door de Franssen / dat zy met verlies van 20 Dooden en 30 Gequetsten / en achterlatingh van 100 Paerden / de vlucht mosten nemen; van de Spaensse wierden 7 gedood en eenige gequetst / en brachten zy de verdoerde Paerden binnen Luxemburgh. Den Prince van Chimay liet daer op aenstonts aen den Marquis de Lambert / die de Franse Troupen voor Luxemburgh commandeerde / presenteren / dat hy de Paerden soude wedergeven / indien men die / welke de Franssen tot Strassen genomen hadden / restitueerde; doch de Franssen wilden daer toe niet verstaen: In tegendeel trock den Marschalck d'Humieres / die Gouverneur van Vlaenderen voor den Koning van Vranckrijk was / eenig Volck by-een / en viel daer mede / als hy Represalien wegens dese Acte / in de Castellanje van Kortrijk en 't Bysse van Brugge / nemende daer veel Beesten weg / en oock eenige Ostagiers mede. Den Prince van Parma / hier van bericht / sond wel aenstonts den Prince van Vaudemont met de Ruyterpe en Dragonders / die men in der pl by malkander hadde konnen krijgen / derwaerts / om de Franssen dit te beletten / maer de selve waren al voor sijn aankomst vertrocken / soo dat hy onverrichter saecken weder te rug most keeren. Gem. Prince van Parma schickte daer op den Leger-meester Sarmento na ged. Marschalck d'Humieres / om te weten / of dese invasie door orde van den Koning van Vranckrijk was geschiet of niet / en indien van ja / daer over te protesteren / doch sulck mocht de Spaensse weynig helpen / also ged. Marschalck mede wegens de Spaensse Actien protesteerde. Den Gouverneur van Nieupoort / vreesende / dat de Franssen door dese invasie

den Procureur van den Alder-Christel: Koning gecontesteert werden, uytgenomen Lessines, Flobecq, St. Amând en Opdorp, die haer Subsidien respectivelijck tot Brussel en Mons betalen, een partye van 't Lid van Gent maken, en een ware dependentie van dese Stadt hebben, in de sin als dit woort door Vranckrijk is genomen.

Dat den Alder-Christel: Koning noyt oock gepretendeert heeft, die geconquesteert te hebben, als onder desen Titul, en dat zy also in alle geval zijn begrepen in de restitutie, aen de welcke hy door 't Tractaet van Vrede geobligeert is, als door 't welke hy belooft heeft Gent en alle sijn dependentien weder te geven, gelijk oock alle de Plaetsen, geoccupeert door sijn Wapenen, tot aen de publicatie van de Vrede.

Dat sulcx also in de preliminarien van de Vrede, in de gantse cours van sijn Negotiatie, in het Tractaet sels en in sijn executie is verstaen geworden.

En dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning oock door sijn Replique heeft bekend, dat den eysch van de selve Plaetsen met de vryheyt van de Commercie en de communicatie van de Plaetsen van 't Spaens Nederland niet konde over-een komen, gelijk oock niet met de oprechting van de Barriere en 't Tractaet van de Vrede, gelijk men door 't 68. Articul van sijn Replique kan sien, alwaer hy segt, dat het tot maintainue van dese Barriere, en tot conservatie van de Vrede soude zijn, dat hy tot een Expedient heeft geproponeert, daer voor een Equivalent te geven.

Hier werd nu gehandelt van de executie van de selve Vrede, die de 2 Koningen hebben beloofd en gesworen inviolabel te onderhouden; sijn Cath: Majest: heeft sulcx gedaen, en tracht daer in te continueren; dese Conferentie is opgerecht tot des sels maintainue, en de verwisseling van den eysch van 't Equivalent in dat van de selve Plaetsen, die den Procureur van den Alder-Christel: Koning wil doen, kan niet aengenomen werden, om dat die van alle Fondamenten ontbloot is, en sels contrarie aen de onderhouding van de selve Vrede.

't Is oock tegens de ordre, dat hy aen 't eynde van sijn Replique aen de Heeren Commissarisen van sijn Cathol: Majesteyt de Termijn van 6 Weken voorschrijft, om 't ged. Equivalent te proponeren, met een verklaring, dat die niet na die tijdt aengenomen sal werden, en dat den Alder-Christel: Koning sig aen den eysch van de gedachte Plaetsen sal houden, ten regarde, dat'er geen reden is, om tot een diergelijcke Propositie te komen, als waer in aen de saeck in nature geen Recht is, en dat het ten minsten te vroeg is, om het te doen of te willen, dat de voorz. tijdt sijn loop heeft, voor dat men daer van kennis heeft.

Den Procureur van den Cathol: Koningh stelt sich in alles aen 't oordeel van de Heeren Commissarisen van de twee Kroonen, en hy versiekert sig van haer Justitie en billickheyt, dat zy sullen moeten toestaen, dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning sijn eysschen ontseyt moeten werden.

En in geval de Heeren Commissarisen daer in niet accorderen, soo presenteert den Procureur van den Cathol: Koning sig aen de decisie van de Arbiters, van we-

Wapenen geoccupeert, soude het niet geheel kunnen hebben, indien 'er by geval eenig Huys te verre af stont, om onder de Fortificatien gerekent te werden. Den Alder-Christel: Koningh had de Landen van Waes en Overmaze niet gefortificeert, en evenwel heeft men soo wel erkent, dat hy door 't Conquest, dat hy daer van gedaen had, daer wettelijck in Possessie was, dat Spangien sich verplicht geloofd heeft, om daer van formeel de Restitutie te stipuleren, door 't 5 Articul van 't Tractaet van Nimwegen.

't Is bewesen dat den Alder-Christel: Koning een soo gerechtige, vaste en geduerige Possessie van alle de gecontesteerde Plaetsen heeft gehad, dat hy die vrediglijck heeft beseten, sonder dat de Troupen van den Koning van Spangien daer in voedt hebben gehad, of ondernomen dese Besittingh, geduerende een Jaer, (zijnde zedert het Conquest van Gent tot aen de evacuatie deser Plaets) te troublen. Men wist wel dat sijn Cathol: Majesteit veel importante Plaetsen dicht by de gecontesteerde Plaetsen had, maer die geene, aen welke de bewaring was bevolen, geloofden dat het genoegh gedaen was die te conserveren, en hebben derhalven den Alder-Christel: Koningh in de besitting van sijn Conquesten niet ondernomen te troublen; de Machten waren toen oock soo ongelijck, dat het niet te verwonderen is, dat sijn Alder-Christel: Majesteit beter in staet was, om die van verre te maintineren en te behouden, als sijn Vyanden om hem daer in te ontruften, hoewel sy seer dicht daer by lagen.

6.

Moortsele en St. Amand zijn in de Overdracht van Dendermonde niet begrepen, maer wel apart gequoteert, als vrye en independente Landen; en men siet niet waer door den Procureur van den Cathol: Koning die van 't Landt van Dendermonde soude kunnen doen dependeren; want wanneer de Inwoonders van dese twee Plaetsen verplicht souden zijn, om sich met haer Wapenen na Dendermonde te begeven, tot defentie van die Plaets, soo soude het ten hooghten niet meer als een feudale Dienstbaerheydt zijn, die door 't Gebuurschap over-een quam, maer geen Dependentie, die in alle geval door 't Conquest geceffeert soude zijn, als 't welck volgens de woorden van den Koning van Spangien, de Leden van 't Hooft separeert.

7. en 8.

Men staet toe, dat het Land van Beveren tot Antwerpen, en de Forten van Liefkens-hoeck, St. Maria en de Parel, behorende aen de Staten Generael, sich uytstreckt, en dat de Ambachten van Affenede en Bouchaut dicht by 't Sas van Gent en de Filippijnes leggen, maer de Forten van St. Marie en de Parel waren absolut geabandonneert; de nabuurschap van de andere heeft noyt belet, dat den Alder-Christel: Koning in dese Landen alle de Rechten van Souverainiteit sonder eenige troubel niet geëxerceert heeft; en men heeft noyt verstaen, dat den Koningh van Spangien Procuratie aen de Staten Generael gegeven heeft, om de possessie daer van in sijn naem te behouden.

't Gehucht

inbasie doek een dессeyn op Nieuwoort hadden / had de Sluysen open geset / en 't Land onder Water laten lopen / waer door de Franssen / also eenige van haer Landen mede onder-geraecht waren / nieuwe stof bonden / om daer over by de Spaenssen satisfactie te eyschen.

Ondertusschen hadden de Franssen weder haer Antwoort op het bovenstaende Geschrift van de Spaenssen gemaect / en bestont het selve in de volgende Woorden :

Aentekeningen van Sr. Favier, Procureur van den Alder-Christel: Koning, tot Antwoort op 't Geschrift van den 5 November 1681. van Sr. de Malingreau, Procureur van den Koning van Spangien.

DE Procureur van den Alder-Christel: Koningh, antwoordende op de Dupliquen van den Procureur van den Koningh van Spangien, overgelevert den 5 Novemb: laetst, seght, dat het door de maniere, waer van hy van de Repliquen, overgelevert den 22 Sept. spreeckt, schijnt, dat sy niet anders als 't Equivalent beraken; evenwel heeft den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteit geen mentie daer van gemaect, als om dat die van sijn Cathol: Majest: door sijn Antwoort op den Eysch of Declaratie van den 4 Augusti laetst, dit Expedient, 't welck door den Procureur van den Alder-Christel: Koningh voorgestelt was; heeft verworpen. Maer dewijl dit Equivalent in de tijdt, als sulcks in de Repliquen van den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteit was gestelt, niet is aengeboden, soo is daer over geen meerder Quæstie; en het soude onnut zijn dat men 't soude aanbieden.

Ter selver tijdt als den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft bekend, dat de Plaetsen, gepretendeert door den Koningh sijn Meester, open en sonder defentie zijn, en dat sy door een simpele invasie of campement van Troupen niet hebben kunnen verkregen worden, heeft hy onwederleggelijck bewesen, dat sijn Alder-Christel: Majesteit de Possessie daer van heeft bekomen en behouden door alle de wegen, die hem die wettelijck konden over-dragen; dus siet men niet wat advantage de Procureur van den Cathol: Koningh door dese toe-stemming pretendeert te trecken.

2. 3. 4. en 5.

Wat ondersoek den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft mogen doen van de Autheurs, die over dese materie gehandelt hebben, soo heeft hy 'er noch geen gesien, die segt, dat men een open Plaets door de Wapenen en onder den titul van Conquest niet konde verkrijgen, als met die te verstercken, en in staet van defentie te brengen; uyt dese Maxime souden vreemde absurditeyten volgen, als volgens de welke men de besitting van een Plaets door de Wapenen niet soude kunnen verkrijgen, ten zy men die in de Natuur veranderde; de verovering van een Stadt soude de besitting van de Voor-steden niet bekomen, in dien die niet gefortificeert waren; en selds de Fortificatie van een Plaets, door de

trocken heeft, bewesen; het sal niet swaerder zijn, om de gerechtigheyt van den Oorlog, in de welcke dit Conquest gedaen is, te tonen, en men geloof, dat men in dese ondersoeking kan treden, sonder tegens 't Articul van 't Tractaet van Nimwegen aen te gaen; 't welck inhoudt, *dat al 't geene gedurende den Oorlog gepasseert is, in een eeuwig vergeten sal blyven.* Aengesien dan dat den Procureur van den Koning van Spangien aen den Alder-Christel: Koning imputeert, dat hy door geweld in de Landen van sijn Cathol: Majesteyt gekomen is, en dat hy daer Acten van hostiliteyt bedreven heeft, soo laet het hem niet qualijck nemen, dat men hem in gedachten brengt, dat, wanneer sijn Alder-Christel: Majesteyt sijn Troupen over de Spaense Landen, in de opening van de eerste en tweede Campagne tegens Hollandt, heeft doen passeren, deselve daer met sulcken ordre hebben geleeft, dat 'er geen klachten gekomen zijn, of deselve zijn op staende voet gerepareert; en de Onderdanen van Spangien hebben gewenscht, dat de Troupen van den Koningh, haer Mecster, deselve discipline in haer eygen Landt observeerden; de respectueuse Complimenten, die de Gouverneur Generael van de Nederlanden, onder de Heerschappye van Spangien, aen sijn Alder-Christel: Majesteyt wegens den Koningh sijn Mecster in dese gelegentheydt heeft laten doen, zijn overtuygende bewijfen, dat hy hem niet als een Vyand confidereerde, en dat hy de passage van sijn Majesteyt door de Spaense Landen voor geen Acte van hostiliteyt op nam.

Maer op wat voor een wijze heeft den Alder-Christel: Koning de conduite van den Koningh van Spangien in sijn regard moeten confidereren, siende alle de Troupen van sijn Cathol: Majesteyt, gecommandeert door de Generaels van sijn Legers, de belegering van Charleroy formeren in de Maend December, in 't Jaer 1672. en uyt Brussel de Equipagie van de Artillerye, de Munitie en nodige Vivres tot die Entreprise halen, meer als 6 Maenden voor 't sluyten van 't Tractaet van Alliantie tusschen den Koningh van Spangien en de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, 't welck niet als in de Maend van Augusti in 't Jaer 1673 geschiede, door 't 13 Articul van 't welcke sijn Cathol: Majesteyt sich obligeert, *om in een openbaren Oorlog te treden op de eerste instantie, die door de Staten Generael aen den Gouverneur Generael van de Spaense Nederlanden gedaen sal werden; dewelcke voor af alle sijn Machten tegens den Alder-Christel: Koningh sal gebruycken, en selfs den Oorlogh beginnen, voor dat de Ratificatie van 't Tractaet uyt Spangien gekomen zy.* Alschoon dit Tractaet niet gedateert is voor den 30 Augusti, soo weet men echter wel, dat den Grave de Monterey door een particulier Tractaet van den 9 der selver Maend in alle dese Engagementen is getreden. Kan dan den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt na dit alles noch klagen, dat die van sijn Alder-Christel: Majesteyt heeft gefeght, dat Spangien met voor-bedachten raedt Vranckrijck heeft geattacqueert, en sonder eenige Formaliteyten, die een offensiven Oorlog rechtvaardigh kunnen maken, geobserveert te hebben?

14. en 15.

't Is de teêrheyt wel verre getrocken, dat men quaedt vindt, dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning de Placcaten van sijn Cathol: Majesteyt, die de Mini-

9.

't Gehucht Oudorp is noyt in de overdracht van 't Lant van Bornhem begrepen; het werd apart gequotifeert als een vry Land; de verkrijging, die de Procureur van den Koning van Spangien pretendeert, dat zijn Cathol: Majesteit van 't Land van Bornhem heeft gedaen, of de verkoping, die zedert daer van aen een particulier Heer is geschiet, beletten niet dat zijn Alder-Christel: Majesteit daer van de Souverainiteit niet heeft verkregen, onder den Titul van Conquest; men heeft noyt horen seggen, dat'er Guarnisoen in 't Kasteel van Bornhem lag, en men soude het oock niet geleden hebben; wat belangt 't Fort van Marguerite den Alder-Christ: Koning pretendeert dat niet, en den Procureur van zijn Majesteit heeft het oock in zijn eysch van den 4. Augusti niet begrepen.

10.

Waerom soude men niet seggen, dat alle dese Steden en Forten niet hebben kunnen beletten, dat den Alder-Christel: Koning de gecontesteerde Plaetsen, die daer dicht by leggen, niet effectivelijck heeft beseten, dewyl het vast en blijckelijk is, dat alle dese gepretendeerde obstaculen zijn Majesteit niet belet hebben, om dese Plaetsen vryelijck te besitten, daer alle Rechten van Souverainiteit te exerceren, daer de Aydes te ontfangen, daer de lopende Middelen op te nemen, en in een woort, daer van alle de profijten en avantagien, die den Koning van Spangien in qualiteit van Souverain daer van ontfong, voor dat hy daer van door 't Conquest, 't welck den Alder-Christel: Koning daer van gedaen heeft, wiert berooft, te trecken.

Op de wyse als den Procureur van zijn Cathol: Majesteit van de Troupen van den Koning van Spangien en zijn Geallieerden spreeckt, soude men seggen, dat dese Armee in staet was, om alles te ondernemen, en dat die meester van 't Velt in Nederland was, evenwel heeft gants Europa als doen anders daer van geoordeelt, en de wyse, op de welcke de Vrede gemaect is, bewyft genoegsaem aen wat zyde de avantage was.

En waerlijck de Armee van den Koning van Spangien en zijn Geconfedereerden heeft die oyt na Vlaenderen genadert, en heeft die in staet geweest, om den Alder-Christel: Koning in de possessie van 't gene, dat hy in 't Lit van Gent geconquesteert had, te troubleren.

Men bekent, dat het lichter is de possessie te behouden als te verkrijgen; aldus zijn Alder-Christel: Majesteit door zijn victorieuse Wapenen alle de Plaetsen, die hem tegenwoordig gecontesteert werden, verkregen hebbende, soo heeft hy geen moeyte gehad, om sig daer door deselve macht te maintineren; maer gelijk het swaerder is, om in de possessie van een Land te komen, dat men verloren heeft, als sig daer te maintineren, soo is 't geen wonder, dat den Koning van Spangien de Plaetsen, waer van hy gedepossedeert is geweest, niet heeft kunnen wederkrijgen.

11. 12. en 13.

De waarheyt en realiteit van 't Conquest van de gecontesteerde Plaetsen is ten vollen door de vaste advantagien, die zijn Alder-Christel: Majesteit daer uyt getrocken

fangen hadden, niet te buyten te gaen, en zy hebben die oock in der daet van poinct tot poinct geëxecuteert.

18. 19. 20. 21. 22. 23. en 24.

Indien men niet als de Aydes in de gecontesteerde Landen had gelicht, soo soude den Procureur van den Koning van Spangien mogen seggen, dat men de contributie onder een favorabelder naem had willen vermommen, maer wat kan hy seggen tegens de lichtung van de lopende Middelen en alle de Leen-Rechten? wat voordeel kan hy trecken, dat een partye van dese Rechten by forme van schatting gelicht zijn geweest? wat is'er aengelegen of men die van Particulieren of Gemeentens ontfangt; d'eene deser Middelen is die hatelijcker als de andere? in tegendeel is die van de schatting foeter en gunstiger, dewyl die aen de schuldige een partye van de onkosten en vexatien, die de vervolgingen van de Pachters of haer Commisen causeren, bespaert; eyndelijck dit middel, om de opkomsten te faciliteren, is in Vranckrijck gemeen, en den Procureur van den Koning van Spangien weet wel, dat de Ministers van de Finantien van Brussel het soodanigh voor goet gekeurt hebben, dat zy het in practijck hebben willen brengen; hoe menigmael hebben zy sig oock wel bedient met het dreygement van Militaire Executie in de Mandementen, die zy na de Plaetsen onder de Heerschappye van den Koning haer Meester hebben gefonden, selfs oock na die gene, welke tegenwoordig gecontesteert werden; men vint daer van het bewijs in 't 6. stuck van de 16te Quote, en in de vijfde van de 22ste Quote van de Productie van den Procureur van den Koning van Spangien; hoe kan hy dan bewysen, dat het gebruyck van de Schattingen en de bedreyging van de Militaire Executie bewysen zijn van 't kleine Recht, dat Vranckrijck op de gecontesteerde Landen heeft. Monfr. Pelletier kon die in de Maent Augusti, wanneer hy de Ordonnantie tot de Schatting uytgaf, weten, wat de conditien van de Vrede souden zijn, en welke Plaetsen door den Koning sijn Meester behouden of aen den Koning van Spangien door 't Tractaet van Nimwegen gecedeert souden werden, als 't welcke niet voor 't eynde van de Maent September gesloten is geweest?

Men weet niet wat voor seker kan passeren, indien den Procureur van den Koning van Spangien de Propositie, dat de Landen, waer van gehandelt werd, door Vranckrijck sijn geoccupeert geweest, voor een onderstelling en een petitie van 't begin handelt; alle de Acten van Souverainiteyt, die hy daer heeft geëxerceert, en alle de voordeelen, die hy daer uyt getrocken heeft, behoorden na het schijnt dese twijffel wegh te nemen, en den Procureur van sijn Cathol: Majesteit van de waarheyt te overtuygen.

25 en 26.

Ondertuffchen segt hy noch, dat het niet en raecht, om te weten, wie 't meest of minst ontfangen heeft, maer wie het met rechtvaardiger titul heeft gedaen, en dat men niet ontkennen kan, of sijn Cathol: Majesteit heeft in staet geweest, om van dese Plaetsen, 't geen dat hy haer opleyde, te ontfangen; men geloof, dat men het formeel kan ontkennen, sonder de waarheyt te quetsen, en den Koning van

Minifters van Bruffel in eenige van de gecontesteerde Plaetsen heymelijck hebben doen verspreyden, voor een ydele en chimerique verbeelding handelt, van 't gene door Vranckrijck reëlijck is geëxecuteert. Den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteyt weet het respect wel, dat hy aen sijn Cathol: Majesteyt schuldig is; hy gelooft niet, dat hy daer van afwijckt, als hy toont, dat de Ordonnantien, die hy in de Plaetsen, welcke niet meer onder sijn gehoorfaemheyten waren, gefonden heeft, daer niet en zijn geëxecuteert, en hy sal niet klagen, dat men de Ordonnantien van sijn Alder-Christel: Majesteyt van gelijcken handelt, indien men 'er eenige kan vinden, die 't selve lot hebben gehad, 't welck men niet gelooft.

Hy soude meer Recht hebben, om te klagen, dat den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt voor Acten van Hostiliteyt neemt het herstellen van de Aydes, lopende Middelen, en alle andere Rechten, die van tijdt tot tijdt in de gecontesteerde Landen zijn gelicht, het verpachten van de Domeynen, en in een woort alle de gerechtigte Acten en de wettigste exercitie van alle de Rechten van Souverainiteyt.

16 en 17.

Den Procureur van den Alder-Christ: Koning bekent, dat hy aen sijn Replijcken het bewijs van 't doen van den Eed van getrouwheyten, die aen den Koning sijn Meester door de Edelen, Gemeentens en Inwoonders van de gecontesteerde Landen is gedaen, niet heeft gevoegt, also hy sig niet ingebeelt had, dat den Procureur van den Cathol: Koningh niet soude over-een-komen met soo een publijcke en openbare saeck; evenwel, om hem te vergenoegen, sal hy sulcke overtuygende bewyfen by dit Geschrift voegen, dat hem wegens dit poinct geen twijffel meer overblyven sal; selfs was het oock notoir en publijck in het Landt, dat dit doen van den Eed niet toestemming van den Hartog van Villa Hermosa, Gouverneur Generael van de Nederlanden voor den Koning van Spangien, was geschiet, en ingevolge van 't consent by Geschrift, dat hy daer van aen de Gemeentens, welcke met hem daer over beraetslaegt hebben, had gegeven; het schijnt mede, dat men daer toe geen ander bewijs van noden heeft als de submissie en prompte gehoorfaemheyten, met de welcke alle de ordres van den Alder-Christel: Koningh in dit Land, in de materie van de Policye en Finantie, zijn geëxecuteert geweest, niet-tegenstaende de tegen-spreeckingen, die Spangien daer in pretendeert bygebracht te hebben, gelijk bewesen werdt door 3 van de Stucken, die den Procureur van den Cathol: Koningh, selfs in de 30te Quote van sijn Productie, voor den dagh brengt, door de welcke het blijktt, dat de Magiftraten en Regeerders, gedelibereert hebbende of zy souden gehoorsamen aen 't Mandement van Monfr. Pelletier van den 20 Maert, waer by haer verboden wiert, om in 't toekomende eenige ordres van wegens de Officiers en Minifters van den Cathol: Koning te ontfangen, of daer op te acquiesceren, op peene van als rebellerende Onderdanen gehandelt te werden, of oock aen de Ordonnantie van den Koning van Spangien van den 30 der selver Maent, die haer verbood om aen dit Mandement te defereren, hebben geresolveert, om de ordres, die zy van wegens den Alder-Christel: Koning ont-

van den Cathol: Koning over dit subjeet segt, dat hy seer qualijck van de saeck geïnformeert is; hy pretendeert, dat de Mandementen, die in de naem van sijn Alder-Christ: Majesteit tot de Confiscatien gedaen zijn, tot Grammont en Ninove zijn gesupprimeert; dat de Magistraet van Aelst geen declaratie heeft gefurneert; dat'er niet van Bornhem is ontfangen als wegens de Generaliteit, ten tijde van de Evacuatie van Gent; en dat eyndelijck de Confiscatien geen effect tot profijt van Vranckrijck hebben gehad, door de oppositien, die door de Placcaten van sijn Cathol: Majesteit daer in zijn gebracht, als de welcke Monfr. Pelletier en Sr. Breant, sijn Gesubdelegueerde, verplicht hebben, om Ordonnantien te maken, ten eynde de Regeerders verantwoordelijck wegens't weg-nemen der Vruchten, 't welck door de Eygenaers of haer Pachthouders geschiede, te maken.

Evenwel sal den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteit door originele Declaratien, die aen 't Comptoir van de Confiscatien tot Gent door de Magistraten van Aelst, Grammont, Ninove, door de Regeerders van Bornhem, en generalijck van alle de gecontesteerde Steden, Burgten en Dorpen zijn gebracht, bewijfen, dat verre van daer, dat het Mandement van Monfr. Pelletier van den 20 Maert 1678. in 't meerendeel van dese Plaetsen gesupprimeert is geweest, het selve daer is ontfangen, gepubliceert, en van poinct tot poinct geëxecuteert, en dat de Confiscatien daer soo wel opgerecht zijn geweest, dat, niet tegenstaende de conjuncture van den tijd en de swarigheden, die men natuurlijck in dese soorten van oprechtingen vind, voornamelijck in de conjuncture van de verandering van Staet, deselve 49327 Gl: hebben opgebracht, gelijk men sal bewijfen met vertoning van de Rekening, die daer van stuckx-gewijs overgegeven is, gelijk oock met de Registers en Journalen van den Ontfanger; en om den Procureur van den Koning van Spangien te disabuseren van 't geene men hem wegens Bornhem heeft te kennen gegeven, sal men hem toonen, dat'er 3291 Guld: 10 Patars, in meer als 60 kleyne Partyen van de Eygenaers, Pachters en Besitters van de Goederen, die in die Plaets de confiscatie subjeet waren, zijn ontfangen, volgens de Declaratien, die door de Regeerders daer van gegeven zijn.

Wat belangt de Mandementen van Monfr. Pelletier en Sr. Breant, sijn Gesubdelegueerde, om 't weg-nemen van de vruchten van de geconfisqueerde Goederen, 't welck door de Eygenaers of haer Emiffarisen dieflijck konde geschieden, te beletten, den Procureur van den Alder-Christel: Koningh heeft door sijn Repliquen geantwoort, dat dese voorsorg niet alleen genomen was ten regarde van de gecontesteerde Plaetsen, maer dat Monfr. Pelletier oock in de gantse omtreck van sijn Distriect sodanig had gehandelt, om de Confiscatien te verfekeren.

34.

Men gelooft, dat al 't gene, 't welck tot noch is gesegt, soo in dit Geschrift, als in de Repliquen, overgelevert den 22 September, en in de Productie, die daer by is gevoegt, genoegsaem bewijft, 't geen door den Procureur van den Alder-Christ: Koning is voortgebracht, namelijck, dat alle de Ordonnantien, rakende de generale Policye, de Finantien en 't Gouvernement, onder de autoriteit van sijn Alder-Christel:

van Spangien te offenserē; indien hy sig had kunnen doen betalen, hy sou het sonder twijffel gedaen hebben, en men weet wel, dat de staet van saken van sijn Cathol: Majesteit in de Nederlanden hem niet toe en liet, om de opkomsten van sijn wettelijcke Rechten te versuymen; ondertusschen geloof men te kunnen seggen, dat, soo lang als den Koning van Vranckrijck in possessie van de gecontesteerde Landen is geweest, den Koning van Spangien daer niets heeft ontfangen onder den Titul van Aydes, lopende Middelen en Leen-Rechten, en dat Vranckrijck in tegendeel daer t'eenemaal dese Rechten heeft ontfangen.

27.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning, den inhoud van dit Articul geexamineert hebbende, en bevonden, dat den Koning sijn Meester in der daet de selve Jurisdicte, in materie van Justitie, Politie en Finantien, in de omtreck van 't Land van Flobecq en Lessines niet heeft geëxerceert, als in alle de andere gecontesteerde Landen, alshoon hy in der daet Recht gehad hadde, om sulcx te doen, staet toe, dat hy desisteert van dit Land, en dat hy wenscht, dat dit sijn voorbeeld den Procureur van sijn Cathol: Majesteit mocht bewegen, om met also goeden trouwe te handelen.

28.

Den Procureur van sijn Alder-Christel: Majesteit wilde sig wel dispenserē, om op dese Plaets en de gantsche cours van dit Geschrift 't geene, dat reeds in het vorige gesegt is, te herhalen, maer de gedurige repetitien, die den Procureur van sijn Cathol: Majesteit in sijn Duplicquen gebruyckt, engageren hem tegens sijn inclinatie daer toe:

Daer is reeds gesegt, dat 'et niet en raecte, om te weten, wie van de twee Koningen het meeste heeft ontfangen, wyl het seecker is, dat de herstelling van alle de ordinaire Rechten tot profijt van Vranckrijck is geschiet, en dat sijn Cathol: Majesteit in tegendeel niets ontfangen heeft: Ondertusschen geeft de conduite, die hy ten regarde van sijn Onderdanen in de volle Vrede hout, geen reden om te presumeren, dat het door eenig gemoet van moderatie is, en om de Inwoonders van de gecontesteerde Plaetsen te sparen, dat hy sig van 't lichten der Rechten aldaer heeft onthouden. Vranckrijck heeft daer geen exactien gedaen; het heeft maer de selve Rechten genomen, die Spangien van alle tijden in de selve Plaetsen heeft gelicht; en alshoon dat het in een Land van Conquest, en in een tijd van Oorlog, is geweest, heeft het daer sodanig gehandelt, dat het gaerne de keur van de Heerschappyen aen 't Volck souden willen stellen.

29. 30. 31. 32. en 33.

Den Procureur van sijn Cathol: Majesteit pretendeert noch advantage te trecken uyt het obstacul, dat de Ministers van den Koning sijn Meester, tot het oprechten van de Confiscatien, wegens de kant van Vranckrijck, in de gecontesteerde Plaetsen hebben willen by-brengen, maer hy neemt geen regard, dat dese ydele obstaculen en onnutte tegen-spreekingē het Recht van den Alder-Christel: Koning, in plaets van te vernietigen, bewysen; het blijkt in al't geen, dat den Procureur

der weten van de Officiers van den Alder-Christel: Koning, die het niet geleden fouden hebben) soo is fulcks in de Naem van den Koning van Spangien niet geweest, maer in die van den Prince van Vaudemont, in qualiteyt, dat hy in dese Landen geëngageert was.

38. 39. en 40.

Den Procureur van den Alder-Christ: Koningh gelooft sich niet bedrogen te hebben in de Inductie, die hy tot advantagie van den Koning sijn Meester van de Brief van St. Blondel van den 10 Juny 1678. geadresseert aen Mr. Pelletier, treckt; 't schijnt door de termen van dese Brief, dat die in de Naem van den Koning van Spanje is geschreven, en daerom kan men niet twijffelen, of fulcx is door resolutie van den Raed van Staet geschiet, dewijl de Copyen van die van Monfr. Pelletier, die daer toe aenleydinge hebben gegeven, uyt de Origineele, welke in de Secretarye van Staet tot Brussel werden bewaert, zijn getrocken, gelijk men sien kan door de eerste Quote van de Productie, die by de Duplique van den Procureur van Spangien gevoegt is. Den Heer Blondel heeft door dese Brief soo wel erkent, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt in wettige en ware Besitting van den Oudenburg van Gent was, dat hy verklaert heeft, dat de Koning van Spangien Contributien daer van pretendeerde te trecken, en dat hy aen de Officiers van den Raedt van Brugge hadde verboden, om eenige Jurisdicctie op dit Landt te exerceren; het is seker, wat oock den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt magh seggen, dat, belangende de Stadt Gent, den Oudenburg van deselve Nature is, als de Castellanye van Aelst, de Ambachten van Affenede en Bouchaut, en als de rest van de gecontesteerde Plaetsen, vermits de Caroline alle dese Plaetsen t'samen begrijpt, en die alle gelijckelijck vry van de Jurisdicctie, autoriteyt en superioriteyt van de Stadt Gent verklaert; dus, indien Sr. Blondel, door ordre van den Koningh sijn Meester of des sels Ministers, bekend heeft, dat den Alder-Christel: Koningh waerlijck en wettiglijck in Possessie van den Oudenburg van Gent was, soo kan men niet ontkennen, of sijn Alder-Christ: Majesteyt heeft het selve Recht op de Castellanye van Aelst, de Ambachten van Affenede en Bouchaut, en alle de andere gecontesteerde Plaetsen.

Men gelooft niet dat den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt dat ongelijck aen den Koning sijn Meester, en aen de Officiers, die in sijn Naem ageren, soude willen doen, met te seggen, dat dese Brief van Sr. Blondel door dreygementen is geëxtorqueert, vermits Monfr. Pelletier hem simpelijck de verklaringh van de Impost, die hy op den Oudenburg van Gent stelde, (op dewelcke sijn Cathol: Majesteyt geen meer Jurisdicctie konde hebben) afeyfchte. Maer wat vergelijckijng pretendeert den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt, van dese Brief van Sr. Blondel, met de Mandamenten van de Officiers van den Alder-Christ: Koning te maken? Brengt hy'er een by, door dewelcke sy bekend hebben, dat den Koning haer Meester geen Jurisdicctie op de gecontesteerde Plaetsen hadde?

41. tot het 53. daer in begrepen.

Met wat Applicatie dat den Procureur van den Alder-Christel: Koningh het

Christel: Majesteyt zijn uytgegeven, in de gantse omtreck van de gecontesteerde Plaetsen, en dat, in plaets van aldaer gesupprimeert te wesen, de selve aldaer zijn ontfangen, gepubliceert, aengeplackt, en religieuselijck onderhouden, gelijk als men bewijst ten regarde van de geene, die de Confiscatien beraken, alchoon dese stof van sig selfs hatelijck is.

In tegendeel zijn de Placcaten van den Cathol: Koning in geene van dese Plaetsen gepubliceert, noch geaffigeert, zedert de Authoriteyt van den Alder-Christ: Koning daer is erkent, en deselve zijn daer oock niet als heymelijck gebracht.

35. 36. en 37.

't Sal den Procureur van den Alder-Christ: Koning niet swaer vallen, om door incontestable bewijsen te bewijsen, dat het Recht in alle dese Plaetsen uyt de Naem van den Koningh sijn Meester is gegeven; hy soude die wel by sijn Repliquen gevoegt hebben, indien hy had konnen voorsien, dat men een saeck, die openbaer en notoir is, had willen betwisten; en waer van den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt de waerheyt kan weten, door 't besien van de Registers van de raporten van den Raedt van Vlaenderen, waer van hy een Extract voor den dagh sal brengen, door 't welke het blijktt, dat 'er in desen Raedt, zedert het Conquest van Gent, tot aen de Evacuatie dier Plaets, veele Processen tusschen de Gemeentens, en bysondere Inwoonders van de gecontesteerde Plaetsen zijn gedecideert, niet alleen van de geene, die voor de verandering van Staet onder handen waren, en die toen voor den Raedt hingen, maer oock een quantiteyt van andere, die zedert het Conquest van Gent onder handen genomen zijn; men sal oock door Extracten van den Souverainen Raedt van Doornick bewijsen, dat geduerende dien tijdt verscheyde Appellen van de Sententien van den Raedt van Vlaenderen aldaer zijn gekomen.

Dus siet men niet op wat Fondament den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt kan seggen, dat de Onderdanen van de gecontesteerde Plaetsen in 't Verbondt van den Eed van getrouwheydt, die sy aen den Koningh sijn Meester gedaen hadden, zijn gebleven, dewijl sy die in tegendeel aen Vrankrijck hebben gedaen, immedielijck na de verandering van Staet; dat sy de Ordres van den Alder-Christel: Koning hebben ontfangen, en daer aen in alle soorten van Materien gedefereert; dat selfs de principale Wetten, voornamelijck die van 't Landt van Waes, uyt de Naem van sijn Majesteyt, en door de Commissarisen, die hy daer toe heeft genoemt, zijn vernieuwt; dat de Commissie tot vernieuwingh van de Magistraet van Aelst is afgesonden, en dat, indien die niet uytgevoert is, sulcks alleen is geschiedt, om dat de Commissarisen, genomineert door sijn Alder-Christel: Majesteyt, elders ten dienste van sijn Majesteyt besigh waren; dat de rekeningen van 't Landt van Waes, en den Oudenburg van Gent, zijn besorgt, volgens de Commissie, die daer van door Monfr. Pelletier is gegeven, sonder dat 'er iets diergelijcks van wegens sijn Cathol: Majesteyt is gedaen. En indien de Magistraten van Grammont en Ninove, geduerende die tijd, zijn vernieuwt, gelijk den Procureur van den Cathol: Koning pretendeert, ('t welck oock niet kan geschiedt zijn, als son-

dien was de expresse stipulatie van den Oudenburg van Gent, de Castellanye van Aelst, en de andere gecontesteerde Plaetsen niet min nootsakelijck voor den Koning van Spangien, om de possessie daer van weder te bekomen, als die van 't Lant van Waes.

54.

Het Tractaet van Gavre en de andere Tituls, door den Procureur van den Alder-Christel: Koning voor den dagh gebracht, tenderen niet alleen, om de independentie van den Oudenburg van de Stadt Gent te bewijsen, maer oock die van alle de gecontesteerde Plaetsen; hy staet toe, dat het Tractaet van Gavre van 't Jaer 1453. en dat van 1485. niet van den Oudenburg van Gent spreken, maer zy spreken van Aelst, van 't Lant van Waes, en d'Ambachten van Assenede en Bouchaut, waer van zy de independentie bewijsen; en het sal aen den Procureur van den Alder-Christel: Koning genoeg zijn, om dat van den Oudenburg van Gent te bewysen, dat hy in de Caroline van 1540. en in de Ordonnantie van den Koning van Spanjen van den 30 Maert 1678 is begrepen; het welck de verchste, authenticqste en de onwederprekelijckste Tituls zijn.

55.

Den Procureur van den Alder-Christ: Koning, het 55. Articul van de Dupliiquen van den Procureur van sijn Cathol: Majesteit wel geëxamineert hebbende, kan daer anders niet uythalen, als dat hy besluyt, dat den Alder-Christ: Koningh de gecontesteerde Plaetsen onder den Titul van Dependencien van de Stadt Gent niet heeft konnen krijgen, noch besitten, maer dat niet te min sijn Majesteit die onder dien Titul moet restituëren; men laet overwegen wat oordeel dat men van dit besluyt moet maken.

56. 57. 58. en 59.

't Iste verwonderen, dat na de Tituls, die met de Replique van den Procureur van den Alder-Christel: Koningh overgelevert zijn, waer van oock eenige op de vorige Articulen te pas zijn gebracht, den Procureur van sijn Cathol: Majesteit noch pretendeert te bewysen, dat de gecontesteerde Plaetsen dependant van de Stadt Gent zijn. Men weet het onderscheyt, dat'er tusschen de Binnen-kosten, of quade kosten, en de publijcke Lasten, als die van de Aydes, is; maer men sustineert, dat den Oudenburg van Gent, de Castellanye van Aelst, en alle de andere gecontesteerde Plaetsen, niet meer van de Stad Gent, in 't stuck van de Aydes, als in 't stuck van de Binnen-kosten, of quade kosten, dependeren. De Caroline van 1540 decideert dit formelijck door 't 75 Articul, 't welck mede brengt; *Dat die van Gent niet en hebben noch voortaan sullen hebben eenige Jurisdictione, Authoriteit, Præ-eminentie noch Superioriteit op den Oudenburg, de Steden en Castellanyen van Kortrijck, Oudenaerde, Dendermonde, Aelst, Grammont, Ninove, de 4. Ambachten en 't Land van Waes, en generalijck op alle 't geene, dat men gewoonlijck noemde de Castellanyen en 't Quartier van Gent, de welke zijn, en in der eeuwigheyt sullen blijven gesepareert en afgetrocken van de geseyde Stadt van Gent, sonder toevlucht tot haer te hebben, of dat zy die by haer sullen mogen roepen of ontbieden, 't zy in 't stuck van de*
Aydes

41 Articul van de Dupliquen van den Procureur van zijn Cathol: Majesteyt, en de volgende, tot het 53. daer onder begrepen, heeft gelezen, soo bekend hy, dat hy moeyte heeft om zijn redeneringh te volgen, en die te begrijpen; hy gelooft evenwel, dat, om sich voor de Inductie, die men tegens hem, wegens de termen van de Brief van Sr. Blondel, kan trecken, bedeckt te houden, hy wil bewijfen, dat men onderscheydt tusschen den Oudenburg van Gent en de Castellanye van Aelst, de Ambachten van Assenède en Bouchaut, en de andere gecontesteerde Plaetsen, die van de Stadt Gent niet dependeren, moet maecken, daer den Oudenburg effectivelijck daer van dependeert.

Maer behalvens dat den Oudenburg geen gedeelte van de Stadt Gent maect; want soo de Officiers van dese Castellanye haer Sit-plaets in de Stadt hebben, soo is 't in geen Plaets, dependerende van de Magistraet, maer wel in 't Casteel, behoorende aen den Koningh, en dat de Castellanye van den Oudenburgh separaet van de Stadt Gent geoordeelt kan worden, sonder die te bederven, soo is het seker, dat de Caroline formelijck de Independentie van den Oudenburgh met de Stadt Gent bewijft; den Koning van Spangien toont het noch krachtiger, indien 't kan geschieden, door zijn Ordonnantie van den 30 Maert 1678. verbiedende daer in aen de Magistraten en Officiers van den Oudenburg van Gent, van de Stadt van Aelst, en de andere gecontesteerde Plaetsen, om geen andere Souverain, als de Cathol: Koning te erkennen, of aen de Mandamenten van Monfr. Pelletier van den 20 der selver Maend, te gehoorfamen, vermits alle dese Plaetsen distinct en independent van de Stadt Gent zijn.

Hoe kan den Procureur van den Cathol: Koningh, tegens de dispositie van de Caroline, en tegens soo formeele en verffe Declaratie van den Koning zijn Meester, trachten te bewijfen, dat den Oudenburgh van de Stadt Gent dependeert? maer indien men sulcks al op zijn woordt soude geloven, in praëjuditie van soo veel authentique Tituls, wat voordeel kan hy daer uyt trecken, dewijl hy soo menigmael in zijn beweeringen, en oock selfs in zijn Dupliquen, dese Maxime stelt, dat, door de verovering van een Stad, den Overwinnaer sich geen Meester van het platte Landt, dat daer van dependeert, maect; dus of den Oudenburg van de Stadt Gent dependeert, of dat hy'er niet van en dependeert, den Alder-Christel: Koning, die de selve waerlijck beseten heeft, als Sr. Blondel door zijn Brief van den 10: Juny 1678. heeft bekend, en als den Procureur van den Cathol: Koning door zijn duplicquen het bekend, heeft die niet gepossedeert als een dependentie van de Stad Gent; hy kan die dan niet anders beseten hebben als 't Lant van Waes, de Castellanye van Aelst en de andere gecontesteerde Plaetsen.

Men kan niet ontkennen, of den Koning van Spangien heeft geoordeelt, dat den Alder-Christel: Koning effectivelijck het Land van Waes besat, alsof zijn Cathol: Majesteyt door 't Tractaet van Nimwegen daer van de restitutie heeft bedongen; zijn Alder-Christel: Majesteyt heeft in de Castellanye van Aelst en in de andere gecontesteerde Plaetsen de selve Rechten geëxerceert, die hy in 't Landt van Waes exerceerde; hy heeft dan egael de eene en de andere beseten, en in gevolge van
dien

de Castellanye van Yperen sal handelen, in welckers Lijste hy dit pretendeert te begrijpen.

63. en 64.

't Is waer, dat door 't 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen den Alder-Christel: Koningh aen den Koningh van Spangien de Stadt Gent en sijn Dependention heeft gecedeert; maer hoe kan sijn Cathol: Majesteyt onder desen titul de gecontesteerde Plaetsen pretenderen, welckers independentie soo wel bewesen en getoont is door soo authentijcke bewysen; den Procureur van sijn Cathol: Majest: wil, dat dese woorden, *Alle sijn Dependention*, op een uytbreyding, van verschede Dependention t'samen gestelt, slaen; maer men gelooft niet, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt, om dat hy door 't 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen aen den Koning van Spangien de Stadt Gent met alle sijn Dependention heeft gecedeert, verplicht is, om daer by te voegen, indien dese Stadt 'er gene heeft, maer zy heeft 'er, onder de welcke men kan rekenen sijn Voor-Stadt, la Muyde, en de Ritgrackt, die sig meer als een half uur van de Stadt uytbreyt.

65. tot 78 daer onder begrepen.

Het schijnt hoe meer dat den Procureur van den Alder-Christel: Koningh evident bewijst, dat de gecontesteerde Plaetsen niet van de Stadt Gent dependeren, hoe meer den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt tracht te betonen, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt die niet als dependention van gem. Plaets heeft aengesien, en dat hy die niet als onder dien Titul heeft beseten; men gelooft ten vollen door de Repliquen het tegendeel bewesen te hebben, maer indien sulcx al was, indien den Alder-Christel: Koning alle de gecontesteerde Plaetsen als Dependention van de Stadt Gent hadde beseten, indien alle de Officiers van sijn Majesteyt, die van den Raed van Vlaenderen, de Magistraet van Gent, en alle de gene, die als doen onder de gehoorfaemhey van den Alder-Christel: Koning waren, geperfuadeert geweest souden zijn van dese dependention; en indien zy het door haer Ordres en Mandementen, gelijk zy niet gedaen hebben, hadden uytgedruckt, soude dit de natuur van dese Plaetsen konnen veranderen, aen haer independentie prejudiceren, en de formeele dispositie van de Caroline vernietigen?

Het raect derhalven niet, om te examineren onder wat titul den Alder-Christ: Koningh dese Plaetsen beseten heeft, of wat opinie die geene, welcke onder sijn ordres zijn geweest, daer van hebben gehad, sijn Alder-Christel: Majest: kan die beseten hebben, en sijn Officiers konnen daer sijn ordres hebben geëxecuteert, sonder reflectie op haer dependention of independentie te maken; het is genoegh, dat sijn Majesteyt die reëlijck en effectivelijck heeft beseten, en dat zy reëlijck en effectivelijck independent van Gent zijn; daer is niet meer van noden, om te befluyten, dat zy niet in 't 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen begrepen konnen zijn onder de naem van Dependention van die Stadt.

Indien 'er evenwel aen den Procureur van den Koning van Spangien noch eenige twijffel over mocht blyven, over de tijt en de wyse, wanneer den Alder-Christ: Koningh de gecontesteerde Plaetsen heeft bekomen, hoewel den Procureur van sijn

sijn

Aydes of anders : kan men seggen , dat de Landen en Castellanyen , waer van gehandelt werdt , Subalternen van de Stadt Gent zijn : de Caroline decideert het contrarie , dat die van Gent niet hebben , noch sullen hebben eenige *Jurisdiclie* , *Authoriteyt* , *Præ-eminentie* noch *Superioriteyt* , op de ged. Plaetsen , 't zy in 't stuck van de Aydes of anders.

Hoewel de Leden , waer uyt de Staten van Vlaenderen bestaen , haer naem van de Steden van Gent , Brugge en Yperen nemen , die de confiderabelste van dese Provintie zijn , soo zijn het echter dese Steden niet , waer uyt de Staten bestaen , maer wel de Geestelijcken , de Magistraaten van dese Steden , en die , welcke de directie van de saken van de Castellanyen , die yder Lit uyt-maken , hebben ; alle dese te samen representeren de Staten van de Provintie.

't Is waer , dat alle de Partyen , waer uyt het Lit van Gent bestaet , op 't Stadhuys van de Stadt Gent te samen komen , maer men kan daer uyt geen Superioriteyt trecken , want het is de Magistraet van Gent niet , die de Vergadering beroept ; dese convocatie geschiet door de Brieven , die den Raed van Vlaenderen , volgens de ordre van den Koning , schrijft ; alle de Castellanyen , vergadert zijnde , delibereren op de Propositie , die gedaen is , en brengen haer advys aen de Stad Gent , maer het is niet waer , dat die alleen het Recht heeft , om de Aydes toe te stemmen , dat die een decisive stem met uytfluyting van de Castellanyen heeft , en dat zy gehouden zijn sig aen haer consent te houden ; de Stad Gent heeft geen meer Recht , om op de Propositie van de Aydes te decideren , als die van Aelst of Grammont ; maer na de particuliere deliberatien brengen de Geestelijcke en de 4 Leden , die vergadert zijn , het advys van elck Lit , waer van men de Resolutie formeert , invoegen het de Stadt van Gent niet en is , die decideert , maer wel de 4 Leden of het Corps van de Staten van de Provintie.

En indien de Castellanyen , waer uyt het Lit van Gent bestaet , haer Quote van de Aydes aen den Commis , die tot Gent gestelt is , brengen , soo is het niet als om 't gemak en de lichtigheyt van den Ontfang ; in der waerheyt of wel de Magistraet van Gent de Commis of Ontfanger stelt , soo heeft die echter geen meer authoriteyt op hem als de Magistraet van Aelst , derhalven moet het voor seecker passereren , dat den Procureur van den Koningh van Spangien uyt defen hoofde geen Dependentie tusschen de Stadt van Gent en de gecontesteerde Plaetsen kan stellen.

60. en 61.

Na dat de independentie van de gecontesteerde Plaetsen soo wel is bewesen , mag den Procureur van den Alder-Christ: Koning sig wel dispenseren , om op de redeneringen , die die van sijn Cathol: Majesteit in de volgende Articulen doet , op de kracht en uytbreiding van de termen van dependentien , waer van men sig in de laetste Vredens-Tractaten heeft bedient , te antwoorden.

62.

Wat Watervliet belangt , soo sal den Procureur van den Alder-Christel: Koning 't Recht van den Koning sijn meester op dese Plaets aenwijzen , wanneer men van

op dit Recht des Oorlogs, dat den Alder-Christel: Koningh sijn pretentie op de gecontesteerde Plaetsen fondeert; het soude sonder twijffel gemackelijck aen den Koningh van Spangien vallen, dat hy konde treden *Jure possliminis*, in alle de Plaetsen, die sijn Alder-Christel: Majesteyt door kracht van sijn Wapenen heeft verkregen, maer het is lang geleden, dat dese wijze is vernietigt, en de Souverainen de Possessie van haer Landen, die sy door den Oorlog verloren hebben, niet weder verkrijgen, als door de Wapenen in de handt, of, gelijk de Procureur van sijn Cathol: Majesteyt seer wel seght, door expresse Ceffien; vermits dan in 't Tractaet van Nimwegen gene Oudenburgh van Gent, Castellanye van Aelst, of de andere gecontesteerde Plaetsen gevonden werden, is het rechtvaerdig, volgens het recht des Oorlogs, en de Wetten van de Vrede, dat dese Plaetsen aen sijn Alder-Christel: Majesteyt blijven.

88.

De enckele lesing van de Conditien van de Vrede, door sijn Alder-Christ: Majesteyt voor-gestelt, toont, dat de intentie van sijn Majesteyt is geweest, om alle 't gene te behouden, 't welck hy in besit hadde, en dat hy met namen niet en ceederde; derhalven indien Spangien pretendeert de gecontesteerde Plaetsen, soo moet hy, volgens de Maximen van den Procureur van sijn Cathol: Maj: bewijfen, dat hem die expres zijn gecedeert.

89.

Vermits den Procureur van den Cathol: Koningh bekent, dat den Alder-Christel: Koning de Wetten van de Vrede heeft voor-geschreven, soo soude het recht wesen, dat men sijn Majesteyt wegens de decisie van dit Different geloofde, alsoo sijn pretentien soo wettig en soo wel gefondeert zijn.

90.

Men heeft hier voor uyt-gedruckt wat de natuerlijcke en ware Dependencien van Gent zijn, welke den Koning aen sijn Cathol: Majesteyt niet en pretendeert te bedisputeren.

91. 92. en 93.

Hy pretendeert oock de Barriere niet te breken, noch te altereren, als dewelcke men als het fundament en de veyligheyt van de Vrede heeft aengefien; het is reeds in de Replique geseght, dat het platte Landt een swacke Barriere soude zijn, en weynigh bequaem om de nabuerige Staten te verfekeren; de ware en vaste zijn de Plaetsen, die door de propositien van de Vrede aengewesen zijn; derhalven blijft die geduerigh in sijn geheel, soo lang als den Koning van Spangien in de possessie van dese Plaetsen, en 't platte Landt, dat daer aen dependeert, blijft; de natuere lijt niet, dat men tusschen twee Staten Limiten of een Barriere kan oprechten, die een rechte linie maeckt, soo dat het platte Landt van de een niet in 't platte Landt van de ander komt; 't geen dat sijn Alder-Christel: Majesteyt pretendeert, geeft hem geen soo verre geavanceerde Post, dat hy sich daer van kan bedienen; sijn Majesteyt heeft oock wel willen verklaren, dat hy 'er geen soude fortificeren in alle de gecontesteerde Plaetsen; en den Procureur van den Alder-Christel: Koning

zijn Alder-Christel: Majesteyt sulckx door zijn Repliquen genoegsaem geloofst uytgedruckt te hebben, soo wil hy hem daer in noch wel verlichten.

Den Alder-Christel: Koning, de Stad Gent hebbende geconquesteert, daer in een Guarnisoen geleyt, daer uyt men een Corps d'Armee konde formeren, den Heer Marschalck d'Humieres met een considerabel Corps Cavallerye voor de Poorten van dese Stadt gecampeert gelaten, en niet siende, dat'er in de Provintie van Vlaenderen eenige Troupen waren, die hem 't hoofd konden bieden, of belletten sijn Conquesten uyt te breyden, soo heeft sijn Majesteyt aen sijn Generaels en Officiers, die de directie van de saken van Vlaenderen hadden, geordonneert, om in sijn naem possessie van 't gantsche platte Land van 't Lit van Gent te nemen; in executie van dese ordre heeft Monsr. Pelletier den 20 van de Maent van Maert een Ordonnantie uytgegeven, verbiedende aen alle d'Inwoonders van den Oudenburg van Gent, van de Castellanye van Aelst, van 't Land van Waes, van de Ambachten van Assenede en Bouchaut, en generalijk van alle de gecontesteerde Plaetsen, om geen andere Souverain te erkennen als den Alder-Christel: Koning, en in 't toekomende eenige ordres van den Koning van Spangien, sijn Ministers of sijn Officiers te ontfangen. Dese Ordonnantie is ontfangen, gepubliceert, aengeplackt en over-al religieuselijck onderhouden geweest; de Inwoonders van dese Plaetsen hebben den Eed van getrouweyten aen sijn Alder-Christ: Majest: gedaen; zy hebben hem de Aydes, lopende Middelen, en al 't gene, dat zy aen haer Souverain gewoon waren te betalen, betaelt; zy hebben sijn Officiers erkent, en aen alle de ordres, die zy van der selver wegen gekregen hebben, gehoorfaemt; de Goederen, behorende aen de Onderdanen van Spangien, en in dese Plaetsen gelegen, zijn tot profijt van den Alder-Christ: Koning geconfisqueert geworden, volgens de Declaratien, die daer van door alle de Magistraten der Steden en Regeerders van de Burgten en Dorpen gefourneert zijn. Wat twijffel kan'er dan overblyven, dat dit Land voor den Alder-Christel: Koning niet is verkregen, en onder sijn gehoorfaemheyten gebracht? dit is alles geschiet, gelijk den Procureur van den Alder-Christ: Koning het door sijne Repliquen, onder 't faveur van 't Conquest van Gent, heeft uytgedruckt, sonder dat het van noden was, om in alle dese Plaetsen Troupen te senden, also niemant eenige tegenweer bood, of die te fortificeren, om de besitting daer van te verfekeren, also de Vyanden van den Alder-Christel: Koningh niet in staet waren, om hem daer in te troubleren.

79. 80. 81. en 82.

Derhalven is de verkrijging en de besitting van dese Plaetsen de ware titul van sijn Alder-Christel: Majesteyt, sonder dat het van noden is toevlucht te nemen tot haer dependentie of independentie; dat men dan niet meer segge, dat den Alder-Christel: Koningh, die niet beseten hebbende als onder den Titul van dependentien van Gent, die, volgens het 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, onder den selven Titul moet restituëren.

83. 84. 85. 86. en 87.

Men staet toe, dat den Oorlog soo wel sijn Rechten heeft als de Vrede; en het is

dienste en capaciteyt van de Ministers, waer van den Koning van Spangien sich in de handeling van Nimwegen heeft bedient, om te twijffelen, dat sijn Cath: Maj: niet seer vernoegt over haer yver tot sijn dienst, en over de conduite, die sy in de gantse loop deser handeling hebben gehouden, soude wesen; maer hy geloof, sonder haer ongelijck te doen, dat den Koning, sijn Meeſter, niet min vernoegt over de Plenipotentiariſen, die in sijn Naem geageert hebben, moet wesen; en indien sijn Cathol: Majesteit bevint, dat 'er tot sijn voordeelen, en satisfactie, niet meer by 't Tractaet was te voegen, soo bevint sijn Alder-Christel: Majesteit oock, dat 'er niet een clausul is, die hy daer af-gesneden soude willen hebben.

106. 107. en 108.

Want het 7. Articul, gefondelijck en in sijn ware sin verstaen zijnde, geeft geen præjuditie aen den Alder-Christel: Koning, en den Procureur van sijn Majesteit heeft reden gehad, om staende te houden, dat het van noden was, indien den Koningh van Spangien eenig voordeel daer uyt soude kunnen trecken, dat de gecontesteerde Plaetten met namen daer in uytgedrukt wierden, gelijk met het Landt van Waes en dat van Overmase in 't 5 Articul gedaen is. Niets betoont beter dese waerheydt, als de swacke redenen, die den Procureur van sijn Cathol: Maj: by brengt, en die hy pretendeert, dat aenleyding hebben gegeven tot de uytdrucking van 't Landt van Overmase; want wegens 't Landt van Waes brengt hy 'er geen by.

Hy segt, dat men genootsaeckt is geweest, om met namen 't Landt van Overmase uyt te drucken, ter oorſake, dat het verdeelt is tusschen den Koningh van Spangien en de Staten Generael der Vereenigde Provintien; maer hy neemt geen regard, dat, wanneer dit Tractaet gesloten is, de Staten Generael reeds in Possessie waren van 't gene haer toe-quam, uyt kracht van 't Tractaet, den 10 Augusti tusschen Vranckrijck en Hollant gesloten; gelijk oock dat in 't 25 Articul van 't Tractaet tusschen Vranckrijck en Spangien, waer van 't Landt van Overmase gesproken wort, geen mentie wort gemaect, dat het tusschen Spangien en Hollant verdeelt soude werden.

109.

Vorder den Procureur van sijn Alder-Christel: Majest: en apprehendeert niet, dat men tegens den Koning, sijn Meeſter, de Maximen, die hy ten desen reguarde by brengt, soude kunnen retorqueren; het Conquest en de Possessie zijn suffisante Tituls, om de pretentie van den Alder-Christel: Koning op de gecontesteerde Plaetsen te autoriseren; maer den Cathol: Koning, zijnde van deselve Plaetsen berooft, had een expresse en formele Titul van noden, om daer van de Eygendom weder te bekomen; derhalven kan 't gebreck van de uytdruckingh deser Plaetsen, in 't Tractaet van Nimwegen, niet als aen hem alleen schaden.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning staet toe, dat het 7 Articul de Quæstie, waer van gehandelt werdt, soude decideren, indien het die termen inhielt, die den Procureur van den Cathol: Koning daer ter neder stelt, en na sijn wijze, in 't 110 Articul van sijn Dupliquen, compoſeert, waer hy segt, dat Vranckrijck

ning heeft ordre, om by dese Declaratie te voegen, dat de Plaetsen van de Heerschappye van Spangien of van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, die dicht by de gecontesteerde Landen leggen, de vryheyt fullen hebben, om de Vivres, die haer nootfakelijck is, daer uyt te halen, mits die betalende; derhalven hoe dicht dat dese Landen by de Landen van Hollandt mogen leggen, soo verskert sijn Majesteit sich dat dit Gebuurschap haer niet sal allarmeren; want behalvens dat sijn goetwilligheydt voor haer een veyliger garantie als de Barriere moet wesen, soo sal 'er oock een quantiteyt stercke Plaetsen en Rivieren tusschen de laetste Plaetsen van sijn Heerschappye, en de eerste van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, wesen.

94. en 95.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft volgens de waerheydt en de natuer der saken gesproken, als hy door 't 30 Articul van sijn Repliquen heeft gesegt, dat het platte Lant de Barriere kan maken noch breken; en hy heeft sich na de opinie en voorsiening van Spangien geschickt, die betuyght te vresen dat dese Barriere gebroken of ten minsten gealtereert mochte worden, door de possessie van de gecontesteerde Plaetsen, als hy segt in 't 68 Articul van deselve Repliquen, dat het tot maintainue van deselve Barriere was, dat den Koningh, sijn Meester, voor-gestelt had, om een Equivalent voor de gecontesteerde Plaetsen te ontfangen.

96: tot 103. daer onder begrepen.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning bevindt niet, dat 'er dubbelsinnigheyt, ambiguiteyt of iets onderworpen is, tot uytleggingh in 't Tractaet van Nimwegen; het en stont niet aen den Koning, sijn Meester, om sich klaerlijcker op de gepretendeerde restitutie van de gecontesteerde Plaetsen uyt te drucken; het stont aen de Spaensse Ministers, om haer precautie daer op te nemen; sy pretenderen dat sy het door de Acte van acceptatie van de Propositionen van de Vrede hebben gedaen; maer behalven dat, wanneer een Tractaet is gesloten, men daer van niet door de preliminarien moet oordeelen, en dat 'er geen Quæstie is als om de termen te examineren, die aen de gene, welcke last tot de executie hebben, tot een Wet moeten dienen, indien men in de gedachten van de gene, die gehandelt hebben, wil treden, in haer intentien dringen, en by conjecturen argumenteren, waerom pretendeert den Procureur van sijn Cathol: Majesteit dat de acceptatie van den Koningh, sijn Meester, moet prevaleren boven de Conditien, die door sijn Alder-Christel: Maj: zijn voor-gestelt; indien het waer is, gelijk hy in 't 89 Articul van sijn Dupliquen segt, dat den Alder-Christel: Koning de Wetten van de Vrede heeft voor-geschreven, soo moet hy sich houden aen de Conditien, die hy voor-geschreven heeft, in dewelcke hy formelijck heeft uytgedrukt, dat sijn intentie was, om al 't gene te behouden, dat hy geconquesteert had, en waer van hy in Possessie was, uytgenomen de Plaetsen, die hy aanbodt weder te geven.

104. en 105.

Den Procureur van den Alder-Christel: Coning is te seer over-reed van de verdienste

ben op 't fluyten van 't Tractaet; derhalven kan dit Articul niet geappliqueert worden op de Conquesten, die door den Alder-Christel: Koningh in de Nederlanden zijn gedaen, alsoo het de Plenipotentiarisen tot Nimwegen te minder onbekent konde zijn, alsoo 'er geen was gedaen, noch oock gedaen konde werden zedert het Tractaet van Treves, gesloten den 19 Augusti, volgens 't welcke alle Acten van hostiliteyt moften ophouden; de Plenipotentiarisen konde doen de staet van de Conquesten niet onbewuft zijn, en in gevolge van dien kan dit Articul niet verstaen werden als van de gene, die in Landen, ver van Nimwegen gelegen, gedaen mochten zijn, of selfs in eenige andere partyen des Wereldts, dewelcke wel onseker geweest konden zijn, maer niet die van de gecontesteerde Landen, welcke den Alder-Christel: Koning in 't gesicht en met weten van 't geheele Nederlandt heeft beseten, zedert de Reductie van Gent onder sijn gehoorsaemheydt.

121. tot 124. *daer onder begrepen.*

Den Procureur van den Alder-Christel: Koningh gelooft sich niet bedrogen te hebben, als hy staende hout, gelijk hy door sijn Replique gedaen heeft, dat, volgens het 9 Articul van 't Tractaet van Treves, in de Maend van Augusti 1678. gesloten tusschen de twee Koningen, het logement van de Troupen van den Koning, sijn Meester, in de gecontesteerde Plaetsen veel eer voor een Acte van befitting, en een bewijs van sijn Eygendom, moet passeren, als voor een betuyging, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt als doen geen recht meer op ged. Plaetsen pretendeerde; den Procureur van sijn Cathol: Majesteyt moet oock geen voordeel daer uyt trecken, om dat den Alder-Christel: Koningh sijn Troupen uyt deselve Plaetsen heeft getrocken, dewijl het seker is, dat, na de sluyting van de Vrede, sijn Majesteyt geen Troupen in de open Plaetsen van 't platte Landt van sijn Heerschappye in de Nederlanden heeft gelegd.

Daes is reeds gesegt dat den Alder-Christel: Koning niets van de gecontesteerde Plaetsen heeft getrocken, als 't geen hy wettiglijk mocht ontfangen, en indien 'er onder den titul van contributie yets gelicht is, soo sal men bewijfen, dat het voor de achterstalligheden, die in 't conquereren schuldigh gebleven en vervallen waren, is geweest; 't is waer dat men op de Comptoiren, van wegens sijn Majesteyt oppgerecht, de Rechten van den inkomst en uytvoer van de Koopmanschappen, die de Inwoonders der selver Plaetsen doen in komen en uytvoeren, licht, alsoo het Recht en de voorsichtigheydt begeeren, dat men soodanigh handelt, soo lang als sijn Cathol: Majesteyt daer van in Possessie sal zijn.

Vorder, de Procureur van den Alder-Christel: Koning stelt het aen de H. Commissarissen, om te oordeelen of de pretentie van den Koning, sijn Meester, voor een visioen moet passeren, of dat 'er oyt een wettiger, beter gefondeert en beter bewesen is geweest.

125 en 126.

Hy sal sich hier niet op houden met te antwoorden op 't geen dat den Procureur van den Cathol: Koning segt van de Logementen van Troupen, fourageringen van 't platte Landt, en van de gepretendeerde Attentaten na de publicatie van de Vrede;

rijck sich heeft geëngageert, om aen den Koning, sijn Meester, weder te geven, niet alleen de Plaetsen, gespecificceert in 't Tractaet, met haer Dependientien, sonder iets te reserveren of behouden, maer oock generalijck alle de Conquesten, die hy tot aen de Publicatie van de Vrede gedaen soude mogen hebben.

't Is waer dat het 5 Articul van 't Tractaet mede brengt, dat den Alder-Christel: Koning de Plaetsen, die daer in sijn gementioneert, met haer Appartenentien, Dependientien en toe-behoorten sal weder geven, sonder iets te reserveren of behouden; maer het is licht om te sien, dat dese termen, *sonder daer iets te reserveren of behouden*, moeten verstaen werden van de Appartenentien en Dependientien van de gecedeerde Plaetsen, en niet generalijck van alle de Conquesten des Konings, gelijk den Procureur van sijn Cathol: Majesteit dit wil insinueren.

't 7 Articul segt oock, dat den Alder-Christel: Koning aen den Cathol: Koning sal doen restitueren alle de Steden, Plaetsen, Forten, Casteelen en Posten, die sijn Wapenen hebben of konnen occuperen tot aen den dagh van de Publicatie van de Vrede, 't geen veel minder uytbreydingh heeft, gelijk als of dit Articul mede bracht (gelijk als den Procureur van den Cathol: Koning het te verstaen geeft) dat den Alder-Christel: Koning sal doen restitueren generalijck aile de Conquesten, die hy soude hebben konnen doen tot aen de Publicatie van de Vrede; want dese termen, en generalijck alle de Conquesten, souden sonder twijffel de gecontesteerde Plaetsen begrijpen, in plaets dat men niet kan seggen, dat sulcke geheele Generaliteyten, als de Castellanye van Aelst, den Oudenburg van Gent, en de Ambachten van Assenede en Bouchaut, onder de termen van Steden, Plaetsen, Forten, Casteelen en Posten begrepen souden zijn.

111. 112. 113. 114. en 115.

Den Procureur van den Alder-Christel: Koning neemt tot sijn voordeel, 't geen die van sijn Cathol: Majesteit in 't 110 Articul van sijn Duplicquen seght, dat de particuliere Dispositien de generale uytshrabben; waer uyt hy besluyt, dat het particuliere beding van de restitutie van 't Landt van Overmase, en dat van Waes, de pretentie van de generale restitutie van alle de gecontesteerde Plaetsen uytfluyt; deselve konnen wel geconquesteert, geoccupeert en beseten zijn geweest door sijn Alder-Christel: Maj.; sonder dat daer uyt volgt, dat sy genomen moeten worden gerestitueert te zijn onder de naem van Steden, Plaetsen, Forten, Casteelen of Posten, gelijk den Procureur van den Cathol. Koningh pretendeert, door 't 115 Articul van sijn Duplicquen.

116. 117. 118. 119. en 120.

Indien den Procureur van sijn Cathol: Majesteit pretendeert voordeel te trekken van 't gene dat den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft gesegt, dat 'er in vele Tractaten diergelijcke Articulen, als 't 7 van dat van Nimwegen zijn, soo moet hy oock niet quaedt vinden, dat men van 't effect van dit Articul oordeelt na die gene, welcke in andere Tractaten gevonden worden, alwaer men baerblijckelijck siet, dat dese generale restitutien niet verstaen werden als van onsekere Conquesten, en waer van de Plenipotentiarijssen geen kennisse hebben.

van zijn Cathol: Majesteit heeft doen confisqueren; hy twijfelt niet of Spangien heeft dit besit met tegenheyt aengesien, en soude wel gewilt hebben, dat het in Staet was geweest, om dit te beletten; maer het heeft het niet kunnen doen, of ten minsten heeft men geen troubel of eenige oppositie van sijnent wegen vernomen.

Men heeft ten vollen bewesen, dat de gecontesteerde plaetsen geen dependentien van de Stadt Gent zijn, en dat het onder desen tijtul niet en is, dat den Alder-Christel: Koning die heeft beseten; men bekent dat het waerlijck dependentien van 't Lit van Gent zijn; maer het zijn de dependentien van 't Lit van Gent niet, die door 't 5. Art: van Tractaet van Nimwegen zijn gecedeert, 't is de Stadt van Gent met sijne dependentien; men heeft getoont waer in die bestaen, en om 't eenemaal het recht van den Alder-Christel: Koning te fonderen, is het genoeg dat men seght, dat geen van de gecontesteerde plaetsen met name en expresselijck door 't Tractaet van Nimwegen is gecedeert.

Den Oudenburg selfs is niet meer dependent van de Stadt van Gent als de Castellanye van Aelst en 't Lant van Waes; in tegendeel is die formelijck bevrijt van de Jurisdicctie en superioriteyt van die Stad door de Caroline van 't Jaer 1540. Indien 'er eenige dependentien van den Oudenburg in de Stadt Gent beslooten zijn, soo sal zijn Alder-Christel: Majesteit niet weygeren, om daer over in verwisseling te handelen, in gevolge van 't 14. Art. van 't Tractaet van Nimwegen.

Men heeft reden om niet te weten dat de Landen van Bornhem en Beveren door Forten, toebehoorende aen zijn Cathol: Majest: , zijn ondersteunt geweest, vermits de Guarnisoenen van dese Forten noyt eenige obstacul aen de vredige besittinge van dese plaetsen hebben bygebracht, als waer zijn Alder-Christel: Majesteit de Acten van Souverainiteyt en Jurisdicctie heeft geëxerceert, en alle foorten van Rechten sonder contradictie gelicht, gelijk in de rest van zijn Conquesten; men gelooft selfs niet dat 'er in de gantse omtreck van 't Landt van Beveren een Fort is, behorende aen zijn Cathol: Majesteit, waer in gedurende den Oorlog Guarnisoen heeft gelegen; dit Landt is verscheyde en gesepareert van het Landt van Waes; het heeft zijn overdracht bysonder, en het werdt in de Vergaderingen van de vier Leden van Vlaenderen, door bysondere Brieven van den Raed van Vlaenderen, geroepen.

Wat het Land van Bornhem belangt, men staet toe, dat het Fort Margriet daer aen legt; 't selve heeft echter niet belet, of den Koning heeft daer alle zijn Rechten geëxerceert.

Opdorp dependeert niet van 't Landt van Beveren, en is in de overdracht van dat Lant niet begrepen; in tegendeel is 't een vry Lant, betalende sijn Aydes apart.

't Is van gelijcken met Moortzele, 't welck in geenderhande wyse van Dendermonde dependeert; en indien selfs alle dese Plaetsen van de Legale Kamer van Vlaenderen souden releveren, soo brengt sulckx geen dependentie mede, die de Rechten des Konings souden können benadeelen, dewyl een gedeelte van de Conquesten van sijn Alder-Christel: Majesteit in Vlaenderen onder 't district van dese Kamer zijn.

Wat

Vrede; hy heeft daer over reeds zijn klachten door veelderhande acten gedaen, op de welke de Procureur van den Ald: Koning heeft geantwoort, en sich geenga-geert, om in 't gevolg van zijn Commissie te doen blijcken, dat den Koning zijn Meester niet als zijn Rechten heeft geexerceert; daer zijn oock geen overtuygen-der bewijfen van noden als de lijdtsaemhey en moderatie, met de welke zijn Majesteyt tot noch toe heeft gewacht, dat men hem recht van zijn pretentie op plaetsen van soo grooten uytbreyingh, van sodanigen gewicht, en die hem soo wel gelegen zijn als dese, waer van men handelt, soude doen.

127. 128. 129.

't Is licht te oordeelen wie van de twee Koningen het meeste interefft heeft tot de decisie van dit different, en wie by gevolge getracht heeft 't Reglement van de Limiten te tarderen, en 't effect van de Commissie te suspenderen.

't Is waer dat, zedert de opening van de Conferentien, Spanjen geen Incident heeft geformeert, maer zy heeft aenleyding tot alle de geene, die geformeert zijn, gegeven, door 't gebreck van de machten der Commissarisen en van den Procureur van zijn Cathol: Majesteyt, in de welke zy oock getracht heeft Tijtuls aen te nemen, die zy niet konde twijffelen, of Vranckrijck soude die niet toe-
staen; gelijk het die oock met sulcken recht en reden heeft gedaen, dat den Ko-ning van Spangien genootsaect is geweest daer van te desisteren; en zedert dat de H. Commissarisen en den Procureur van zijn Cathol: Majest: Machten in goede forme voor den dagh hebben gebracht, soo hebben de Commissarisen van zijn Alder-Christel: Majesteyt niet opgehouden om haer aen te dringen, en van haer kant alle mogelijke neerstighey te doen, om het effect van haer Commissie te verhaefsten.

130. tot 135. daer onder begrepen.

Men wil gelooven, dat den Procureur van zijn Cathol: Majesteyt dese passagie van welsprekentheyt soude gesupprimeert hebben, gelijk hy in 't 130. Art. van zijn duplicque gebruyckt, seggende; *dat hy hoopt dat den Alder-Christel: Koning, zijnde van alles geïnformeert, niet sal voor goet keuren, dat eenige woelende gemoederen hem willen tegens zijn eygen glorie engageren, om soo weynig gefondeerde pretentien staende te houden*; indien hy reflexie hadde gemaekt, dat zijn Alder-Christel: Ma-
jesteyt met foodanigen yver zijn saken waerneemt, dat hy alles weet, dat hy alles siet, en dat hy van alles na zijn eygen verlichtingen oordeelt, invoegen dat hy be-
ter van zijn recht en van 't fundament van zijn pretentie is onderricht, als die gee-
ne selfs, die de selve in zijn naem staende houden, en derhalven oordeelt hy, dat het zijn glorie, het wel wesen van zijn Staet, en het intrest van zijn Onderdanen
raeckt, om die staende te houden.

Hy weet wel dat hy zedert het Conquest van Gent alle de geconquesteerde
plaetsen vreediglijk heeft beseten, dat hy daer alle acten van Souverainiteyt en
Jurisdictie heeft geexerceert; dat hy daer alle de Leenrechten heeft ontfangen, en
dat hy daer oock selfs tot zijn profijt de goederen, behorende aen de Onderdanen

De Spaenssen gaven haer Antwoort daer op wel weder over / maer also sulckx eerst in 't naeste Jaer geschiede / sullen wy die laten berusten / en alleen noch maer seggen / dat de Spaenssen haer saeck met kracht van redenen mosten goet maecten / alsoo de affaires in de Nederlanden in een by slechte staet stonden / om zich niet gewelt tegens de Franssen te opposeren. Men had daer wel getracht deselve in beter postuur te stellen / soo dooz 't aennemen van meerder Volckeren / als dooz 't afschaffen van verscheyde Bedieningen / die men in de Raden van Brabant / Gelderland en Vlaenderen supprimeerde / maer dat kon echter niet veel by-bringen / alsoo de geene / die 't Volck souden werben / haer getal op de bestemde tijt niet compleet stonden krijgen / en daer-en-boven noch veel verloop van haer nieu-gewozvene Manschay subject waren / soo dat het redres / dat men onder 't Gouvernement van den Prins van Parma verwacht had / niets van beduyden is geweest.

Wy hadden gemeent de Spaensse Nederlanden vooz dit Jaer te laten varen / maer wy moeten hier noch in-laffen / dat / also eenen Jacob Louis Picher / waer van wy in de vorige Mercurius mentie hebben gemaect / dat eenige byten-sporige exactien in de Proovintie van Utrecht hadde bedreven / tot Gent gebangen was gekregen / haer Hoog Mog: by den Prince van Parma soo veel uytgewerckt hadden / dat hy in handen van den Fiscael van Utrecht gelevert soude werden; gem. Fiscael ten dien eynde tot Gent gekomen zijnde / soo wiert meer-gem. Picher den 13 October 's avonts ten 9 uren uyt het Graeven-Kasteel / daer hy gebangen sat / in een Koets na een Schip / van Utrecht ten dien eynde gekomen / gebracht; doch gem. Koets wiert onderwegen dooz 30 a 40 gewapende Personen met Degens in de Wuyf overbalken / en den Gebangen daer uyt-gehaelt / de welcke zich aenstonts op de Vis-Marckt onder een van de Bancken wel socht te verbergen / maer hy wiert daer dooz een Jongen ontdeckt / en vooz de tweede mael weder in de Koets gebracht; dit verhinderde echter niet / dat'er aenstonts weder 50 a 60 gewapende Personen quamen / die hem als te voren ontfetteden / inboegen hy 't in een naewt Straetse ontquam / daer 3 a 4 Uytgangen waren / te meer / om dat eenige Wjven met Hack-Messen in 't selve Straetse stonden / die de Vervolgers lang ophielden. De Spaenssen setteden wel eenig Gelt op sijn Lijf / maer hy is zedert niet weder te voorschijn gekomen.

Wy hebben hier vooz gesegt / dat'er eenige Brandenburgse Schepen uyt de Oost-Zee na den Oceaen ver trocken waren; de selve bleven onttrent de Caep St. Vincent kruysen / om op de Spaensse Silbere Bloot te passen; inboegen de Spaensse / beducht dat zy wel een roof daer van souden mogen krijgen / in Galicien een Bloot van 12 kloecke Oorlogh-Schepen toerusteden / om haer van daer te verjagen; deselve raechte in September vaerdig / en onder het gebied van den Marquis de Villafiel in Zee; als wanneer zy eenige dagen daer na maikander ontmoetende / in Gevecht geraechten / gelijk uyt de volgende Brieven van de Brandenburgsen Commandant blijkt.

Wat Flobecq en Lessines belangt, den Procureur van den Alder-Christel: Koning heeft verklaert, dat hy van sijn pretentie op dit Land defisteerde, hoewel'er geen schijnbare en voornamte middelen ontbreken, om die staende te houden.

Indien Spangien oordeelt, dat de besitting van dese Plaetsen bequaem is, om de communicatie van sijn Plaetsen te breken, soo is't in des selfs macht geweest, om dit inconvenient te remedieren, met het accepteren van 't expedient van 't Equivalent, door Vranckrijck voorgesteld, in de tijdt, die door de repliques, den 22 September overgelevert, gelimiteert is.

136.

Men weet niet op wat fundament den Procureur van sijn Cathol: Majesteit dese vast-stelling van den Term voor een irreguliere procedure wil doen passeren, gelijk oock voor een Attentaet op de Authoriteit van de Heeren Commissarissen, dewyl't seer gewoon is, als men vrywillig een aanbieding doet, die men aen sijn Partye voordeeliger gelooft te wesen, om een Term vast te stellen, in de welke gem. Partye gehouden is, om die aen te nemen, want na de expiratie van de selve kan hy daer uyt geen meer voordeel trecken.

Den Alder-Christ: Koning is niet min genegen als sijn Cathol: Majest:, om het Tractaet van Nim wegen te executeren, en de Vrede tusschen de twee Kronen te maintineren, maer sijn Alder-Christel: Majest: is niet geresolveert, die op kosten van soo een considerable partye van sijn Conquesten te kopen.

137.

Den Procureur van den Alder-Christ: Koning gelooft de Rechten van den Koning sijn Meester op soo vaste en incontestable gronden onderstut te hebben, dat hoe gewichtig dit different oock mag wesen, hy de decisie daer van absolut aen de oprechtigheyt en kennis van de Heeren Commissarissen van de twee Kronen stelt; maer gelijk het niet billijk soude zijn, dat den Procureur van sijn Cath: Majest: de vryheyt soude hebben, om het door Geschriften sondè eynde en sonder maten eeuwich te maecken, terwyl den Koning sijn Meester sig maintineert in de onbehoorlijke possessie van alle de gecontesteerde Plaetsen, soo versoekt hy aen de Heeren Commissarissen, dat zy over dit different in de tijdt van 15 of 20 dagen ten langsten willen pronuncieren; gedurende welke tijdt hy den Procureur van den Koning van Spangien roept, om de saeck van sijnent wegen in staet te brengen.

En dewyl hy heeft vergeten of versuymt om te antwoorden op den Eysch, die den Procureur van sijn Alder-Christ: Majesteit door het leste Articul van sijn Geschrift, den 22 September laetst overgelevert, heeft gedaen, wegens de schadelooshouding, die men aen den Koning sijn Meester voor soo een lange en nadeelige non-possessie van de gecontesteerde Landen, schuldig is, soo beroept hy hem, indien't hem goet dunckt, om desen Eysch te beweeren, in de selve Term, waer na hy versoekt, dat de Heeren Commissarissen daer op willen pronuncieren.

Overgelevert den 12 December 1681.

Aen den Koningh van Groot-Brittannien.

DE ondergeschreven Ambassadeur en Envoyé extraordinaris van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien, de eer hebbende gehad om sijn Majesteit te onderhouden, volgens de expresse ordres van haer Meesters, wegens de tegenwoordige staet van Saken, en aen sijn Majesteit medegedeelt hebbende de groote ongerustigheden, die de vreemde nieuwigheden, (welcke begaen zijn, en daegelijcks begaen werden, tot præjuditie van de Vrede en de gemeene rust) aen haer Hoog Mog: gaven, als zijnde haer voornaemste oogmerck om deselve te helpen conserveren; soo lang als het haer mogelijk sal zijn, en hebbende noch daer-en-boven aen sijn Majesteit gerepresenteert, dat de ged. Heeren Staten niet en twijffelen, of sijn Majesteit heeft het selve oogmerck, en is met reden over 't gemeene gevaer gevoelig, soo hebben sy haer last gegeven, om sijn Majesteit ootmoedig en instantelijck te versoecken, dat hy haer sijn goede en wijse Advysen wil geven, en selfs, of door de Heeren sijn Ministers, in ondersoek en concert treden, tot de bequaemste præcautien en remedien, om de publijcke rust te verfekeren, voor dewelcke sijn Majesteit soo veel moeyte en sorg genomen heeft, om die aen Europa, door de laetste Tractaten van Vrede, die hy bemiddelt heeft, te besorgen; en sijn Majesteit, eer hy in dese importante materie quam, versocht hebbende, om van te voren desentimenten van de ged. Heeren Staten te weten, soo hebben ged. Ambassadeur en Envoyé hem de Guarantie, laetst tusschen den Koning van Sweden en haer Hoog Mog: gesloten, mede gedeelt, benevens de voornaemste consideratien, die haer daer toe gebracht hebben, gelijk oock de nootfakelijckheit die 'er is, dat sijn Majesteit daer in ten eersten mede komt, om het oogmerck te verkrijgen, dat men sich heeft voor-gestelt; stellende ter selver tijdt in sijn Konincklijke consideratie, hoe onmogelijk dat het is, om eenig goed effect te verwachten van al 't gene, dat men mag voor-stellen en arresteren tot de gemeene sekerheit, indien sijn Majesteit sich daer in niet doet considereren, respecteren, en redouteren met sijn krachtigste Macht, en Koningl: Authoriteit, om rigourefelijck sijn Landen, en die van sijn Vrienden, in cas van noot, te beschermen; de ged. Ambassadeur en Envoyé vernieuwen door dese Memorien deselve representatien en instantien, en versoecken sijn Majesteit seer ootmoediglijck, dat het hem belieft een favorable en prompte resolutie wegens de ged. Guarantie te nemen; en indien 'er circumstantien zijn, die een meerder verklaringh vereyfschen, dat sy die mogen verstaen, ofuyt sijn Koningl: mondt, of door de Heeren Commissarissen, die men sijn Majesteit versoeckt, dat hy wil ordonneren, om te confereren over 't gene, dat het beste en nodigste in een soo gevaerlijcke en dringende conjuncture sal wesen.

Sijn Majesteit boegde Haer de Heeren Grave van Halifax / den Dicomte van Holwelworth / den Grave van Conway / en den Secretaris Jenkins / als

Ick berichte hier mede in der haest, dat wy over 3 dagen een scherpe Rescontre hebben gehad, also wy de Spaensse Armade, uyt Galicien komende, hebben aengetroffen, en, vermits wy meenden, dat het de Gallioenen waren, met onse 4 Schepen geattacqueert. De Spaensse Armade bestont in 12 groote Oorlog-Schepen en 2 Branders, doch als ick dit gewaer wierd, socht ick met mijn 4 Fregatten van haer af te wenden, gelijk oock na een Gevecht van twee uren geschiede, inwoegen ick met mijn Fregatten hier weder gelukkig in Lagos ben ingelopen, en binnen weynig dagen weder in Zee meen te gaen. Ick heb in alles 10 Man verlooren, en 30 Gequetsten. Actum op 't Schip de Frederick Wilhelm, den 2 October.

Thomas Aldersen.

In dit Gevecht geschiede weynig schade van beyde zijden / doch de Spaensse hadden dat boozdeel / dat zy de Brandenburgers in Portugaet dwongen in te lopen / terwyl de Silbere Bloot ondertusschen beplig binnen konde geraken.

De Progressen / die Brancrijck in Duytsland hadde gedaen / en de Pretentien / die nu op de Plaetsen in de Spaensse Nederlanden / waer van wy hier booz gesegt hebben / wegens gem. Kroon geformeert wierden / gaben aen de gantsche Werelt een groote ongerustigheyt / also yder vreesde / dat dooz dese saecken wel meerder verwoydinge mocht komen te ontsaen / en dat als-dan het Oorlogs-buur / dat noch soo kortz en met soo groote moeyte geblust was / op nieuws weder soude ontfoncken; desen Staet / welke niets anders als de rust en de conservatie van de Brede socht / dacht het derhalben nodig / om met de Kroon Sweden (met de welke in 't Dooz-Jaer het laetste Tractaet van Brede dooz eenighe op-gekomen difficulteften eerst was geratificeert) een Alliantie van Guarantie / tot enderhouding van de Munsterse en Nimweegse Brede / te maecken / en geluckte dit soo wel / dat gem. Alliantie in 't kortz wiert gefloten; en dewyl den Koningh van Engelandt Guarandeur van de laetste Nimweegse Brede was / en derhalben de conservatie van de selve ter harten ging / resolveerden haer Hoog Mog: den Heer van Beuningen na Engelandt te senden / om sijn Majestept den staet van saecken booz te houden / en in dese Alliantie van Guarantie met Sweden te nodigen: Gem. Heer van Beuningen den 15 October van Maesland-slups t'scheep gegaen zijnde / quam den 18 dito tot Londen / en begaf zich aenfronts by haer Hoog Mog: Ambassadeur den Heer Citters / om met den selven eerst wegens dese affaires te delibereeren. Sijn Majestept / als-doen tot Niemmarkt zijnde / quam eenige dagen daer na tot Londen / als wanneer gem. Heeren Citters en van Beuningen by hoog-ged. sijn Majestept een particuliere Audientie hadden / en haer saecken booz-stelden / inwoegen den Koningh haer verfocht / dat zy 't selve in Geschrift souden brengen; gelijk zy deden / en 't volgende overleberden.

inne mede begrepen te zijn, alsoo deselve wel aengenaem behoort te zijn alle 't geen deselve aen komt van een soo goede hand, en ten verfoecke van sulcken goede Geallieerde; Dat het seer verre van sijn Majesteyt is van eenige tegenstellinge te maken, van sijn mesures te nemen met den Koning van Sweden en met de Staten, maer dat deselve wel soude wenschen dat een project van een Guarantie, die voornamentlijk het oog heeft op de ruste van Duytland, sijn begin genomen hadde van de Princen van 't Duytse Rijk, omme dan daer nae daer toete nodigen die andere Princen en Staten, die niet tegenstaende in eeniger maniere oock deelachtigh souden zijn in 't perijckel dat Duytlandt is dreygende, daer by sijn geintresseert, ten minsten door de consequentien die noch wat verre ende onseker zijn.

Dat uyt dese consideratie sijn Majesteyt heeft geoordeelt, dat het redelijk is dat die gene, die de meeste geintresseert zijn, oock de eerste behooren te wesen, tot het nemen van sodanige mesures, als tot hunne Conservatie nodig zijn; en daeromme soo verklaert sijne Majesteyt, dat soo haest den Keyser, den Koning van Denemarcken, en de considerabelste Princen van 't Duytse Rijk haer selve in die Acte van Guarantie, die men haer nu offereert, fullen hebben ingelaten, dat als dan sijn Majesteyt sal gereedt wesen haer selven daer mede in te laten; En om de sterkste ende onwederprekelijkste preuve te geven van de sinceriteyt van sijne intentien; So verklaert sijn Majesteyt, dat ingevalle het gebeurde, dat men voort ging met pretentien by wegen van feytelijkheid in de Spaensse Nederlanden, of dat men sig in possessie in eenigerley wijze van eenige Plaetsen van importantie, in de selve Landen gelegen, stelde, dat sijn Majesteyt aenstonts resolveren sal, om in sodanigen voorval sijn Parlement te convoceren, ten eynde omme te beter in staet te zijn van te kunnen uytwercken het geen geoordeelt soude werden nodig te zijn tot assistentie van sijne Geallieerdens. Gedaen tot Whithall den 7 November 1681.

Gem. Heeren Citters en van Beumingen hadden naderhant noch niet meer-ged. Commissarisen eenige Conferentien/ maer men heeft niets gehoord/ dat'er iets naders in dese saeck van dit Jaer is gedaen.

Den Franssen Ambassadeur den Heer Grave d'Avaux / in den Hage / na alle schijn oortheelende / dat dese Acte van Guarantie tegens sijn Konings interest was / had zich daer op aen den Heer van Werckendam / zijnde doen President van haer Hoog Mog: Vergaderinge / geaddresseert / om die sijns Konings sentimenten daer over bekent te maken / en gaf in een Memorie / die hy den 30 September aen haer Hoog Mog: overleverte / en die van meer andere saecken handelde / sulckx te hemmen / onder de volgende Woorden : Ged. Grave d'Avaux gelooft by dese Memorie noch te moeten voegen, dat hy de voorleden Weeck ten Huysse van den Heer van Werckendam is geweest, om hem ten vollen de sentimenten van den Koningh sijn Meester te kennen te geven, over 't geen tegenwoordig in de Provintien gehandelt wert, en dewyl hy aen den Heer van

als Commissarissen toe / met de welke zy verscheyde Conferentien hadden; En kregen zy eyndeling het volgende Antwoort op de bovenstaende Memorie :

Antwoort van den Koningh.

DEn Koningh op den 26 October laetst-voor-leden van de Heeren van Citters Ambassadeur en van Beuningen, Extraordinaris Envoyé van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, ontfangen hebbende een Memorie, waer van den inhouden aenteekent de apprehensie, die Hoogst-gemelte Staten Generael hadden, dat den algemeenen Vrede soude mogen werden verbroken, en alreeds gemaect en gesloten hadden een ligue van Guarantie met den Koning van Sweden, dewelcke gemelte Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé aen sijn Majesteit hebben gecommuniceert, met instantien ten eynde sijn Majesteit welbehagelijck mochte zijn omme sich daer mede in te laten, als wesende sulcks het krachtigste middel omme de gemeene ruste te verseeckeren, ende den Vrede te stabileren op een fundament, veel vasten en duursamer als men niet te verhoppen hadde sonder een nader verbintenis van de geintresseerde Princen ende Staten; en de gemelte Ambassadeur en Envoyé Extraordinaris de voorz. Memorie en Guarantie geaccompagneert hebbende met redenen die deselve nodigh achten omme sijn Majesteit te bewegen, van daer toe sijn consent te geven. Soo heeft den Koningh deselve Propositien voor seer aengenaem gehouden; ende omme aen deselve te betuygen de dispositie, omme aen te hooren de representatien, ende sich in te laten in het sentiment van soo considerable Geallieerden, voor dewelcke hy soo groote genegentheydt heeft, gaf sijn Majesteit aenstonts ordre, ende nomineerde Commissarissen, omme met den gemelden Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé te tracteren, op alle den inhouden en substantie, begrepen in de voorz. Memorie, en daer van rapport in sijnen Raedt te doen, na de gehoudene Conferentien, over dit subject nodig.

Ingevolge van 't welke hebben gemelte Commissarissen Conferentien gehouden met de voorz. Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé, en gehoort hebbende alle het geen deselve hebben geallegeert tot bekrachting van de Instantien, by deselve gedaen van de sijde van hunne Meesters, soo hebben de voorz. Commissarissen rapport gedaen in den Rade, alwaer de sake in deliberatie genomen zijnde, heeft sijn Majesteit de navolgende Resolutie genomen, te weten: Dat men aen gemelten Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé soude kennisse geven, dat sijn Majesteit van gevoelen is, dat sijn Geallieerden van haer behooren te verwachten de conservatie van den Vrede, nademaal dat sijn Majesteit daer toe hebbende gearbeydt, gelijk gedaen heeft, seer bedroeft soude zijn de vruchten daer van te verliezen, door de incidenten die daer over souden konnen kómen, door nalatigheydt van de nodige precautien, waer door sulcks hadde konnen werden gepreventieert; Dat aengaende de Guarantie, die den Koning van Sweden en de Staten Generael alrede gesloten hebben, sijn Majesteit de presentatie aennam, omme daer
inne

Doch haer Hoog Mog: / oordeelende / dat dese dingen per Geschrift breder
 uptgedrukt behoorden te werden / namen daer op den 11. Oct. de volgende Reso-
 lutie / die aen gem. Heer Ambassadeur docht ter Handen wiert gestelt / bestaen-
 de in dese Woorden : Dat aen den gem. Heer Graef d'Avaux tot Antwoort soude
 werden toegevoegt , dat haer Ho: Mo: al van over seer veel Jaren genootsaeckt wa-
 ren geweest vast te stellen van op gene saken van importantie eenige Resolutie te
 nemen op Propositionen , die alleene mondeling by de Heeren Uytheemse Mini-
 sters wierden gedaen aen de Heeren der selver Gedeputeerden , op dat zy meenig-
 mael hadden ondervonden , dat alles op sodanige mondelinge Conferentien soo
 pertinentelijck niet was , of immers voorgegeven wierde , gededuceert en gerap-
 porteert te zijn , als het voorgedragen was , en dat de twee saecken , d'eene raken-
 de den toestant van sijn Majesteyts Pretentien , gemoveert op verscheide Plaetsen,
 gelegen in de Spaensse Nederlanden , en 't gunt deselve sijne Majesteyt gefint sou-
 de zijn daer omtrent te doen , en d'andere de Conventie , die voorgegeven wierd,
 dat haer Hoog Mog: met andere Princen tot offensie van sijn Majest: souden wil-
 len aengaen , beyde , soo den gem. Heer Grave d'Avaux in de voorz. Conferentie
 selfs heeft gelieven te seggen , zijn van groote importantie : Dat haer Hoog Mog:
 derhalven versochten , dat de Heer Grave d'Avaux die wilde vervatten in Geschrif-
 te , op dat zy hare deliberatien daer over , na de importantie van dien , op vaste fon-
 damenten en niet op discoursen , die gerapporteert en misschien qualijck verstaen
 of gerapporteert souden kunnen zijn , rijpelijk mochten laten gaen , en hoogged.
 sijne Majest: doen toekomen een Antwoort , dat sekerlijk soude tonen het groote
 respect , dat zy hadden voor d'eer van sijn Majesteyts vriendschap , en om die te
 mogen conserveren , en meer en meer doen aengroeyen , en dat zy noyt iets an-
 ders in den sin hadden gehad of noch hadden , dan de Vrede , die na sijn Majests.
 eygen Voorschrift was gemaekt , te helpen conserveren en voor te komen alle occa-
 sionen tot nieuwe onrusten en beroerten , die den hoogstged. Koning soo opentlijck
 betuygde , dat aen sijn Majest: seer leet souden zijn , en die deselve daerom door
 alle wegen en middelen wilde prevenieren , en dat quaetaerdige Menschen haer
 met het grootste onrecht van de Werelt by sijn Majest: sochten verdacht te maken ,
 als of zy gefint souden zijn het Oorlogs-Vuur wederom te beginnen , en haer daer
 toe met andere Koningen en Princen te verbinden , daer zy nochtans sinceerlijck-
 ken konden betuygen , dat met niemant ter Werelt eenige Conventien hadden
 gemaekt of souden willen maecken , die aen sijn Majesteyt billicke redenen van
 offensien souden kunnen geven , of de gemaekte Vrede altereren ; Ende dat zy
 achten , dat de grootste veyligheyt van de goede Ingesetenen van desen Staet con-
 sisteerde in de eere van hoogged. sijn Majesteyts vriendschap , en in de conserva-
 tie van de voorz. Vrede , en dat daerom hare gedachten altoos voornamentlijck
 hadden gegaen , en noch gingen , om die twee goede oogmercken te mogen bereycken.
 Gedachte Grave d'Avaux gaf daer op den 8 November de volgen-
 de Memorie over.

van Werckendam heeft betuygt, dat hy hem, in qualiteyt van President van de Staten Generael, quam besoecken, op dat hy aen de Vergadering rapport soude doen van 't geen hy hem seyde, en 't welck de Heer van Werckendam hem beloofde te doen, soo beruft sich den ged. Ambassadeur t'eenemaal op 't Woort van den Heer van Werckendam, en hy hoopt, dat, dese saeck, rakende generalijck alle de Staten, en niet als moeyelijcke gevolgen konnende hebben, den Heer van Werckendam sich niet vergenoegt sal hebben, om fulcx aen eenige te seggen, maer dat hy 't oock aen Uw Hoog Mog: betuygt sal hebben; invoegen ged. Ambassadeur haer versoekt, dat zy daer op serieuze reflectien willen maecten, gelijk de importantie van dese saeck 't selve vereyscht, en waer van 't gevolg seeckerlijck de rust van de Staten Generael soude troubleren. **Haer Hoog Mog: gaben daer op den 1. October aen gem. Ambassadeur tot Antwoort:** Dat haer Hoog Mog: al van seer veel Jaren hadden moeten resolveren geen deliberatien te houden ofte aen te stellen, over discoursen, die in saecken van gewichte en importantie souden mogen vallen tusschen eenige Heeren Uythemisse Ministers en eenige Heeren Gedeputeerden van hare Vergaderinge, of den President van dien, om dat men meenigmael bevonden had, dat men den anderen in die discoursen dickmaels niet al te wel verstaen ofte begrepen hadde: Dat haer Hoog Mog: derhalven versochten, dat indien den gemelden Heer Grave d'Avaux iets aen haer Hoog Mog: voor te dragen had, dat deselve soude mogen oordeelen van gewichte ofte importantie, dat hy Heer Grave het selve by Geschifte wilde vervatten: Ende dat haer Hoog Mog: niet en souden laten te antwoorden in sodanige termen, die meest souden over een komen aen d'eene zyde met de genegentheyt en het respect dat zy altoos hadden gehad, en altoos souden behouden voor d'eere van sijn Majesteys Vrundschap, en om die niet alleen te conserveren, maer oock doen vermeerderen, en aen d'andere zyde met de liberteyt en vryheyt, daer in zy door Gods genadigen Zegen tot noch toe waren geweest, en met de rust en veyligheyt, die zy sonder iemands rechtvaerdige redenen van offensie te geven, gehouden waren soo veel mogelijk aen de Ingesetenen van desen Staet te brengen. **Aen gem. Heer Ambassadeur wierden daer op eenige Gedeputeerden toegeboegt/aen de welke hy sijns Konings sentimenten mondeling mede reitereerde; en de volgende Memorie obergaf.**

DEn Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koningh, aen de Heeren Gedeputeerden van Uw Hoog Mog: utgedruckt hebbende, 't geene hy reeds in een Memorie wegens Straetsburgh had betuygt, en haer oock een ampele kennis van de sentimenten van den Koningh sijn Meester hebbende gegeven, soo wegens 't gene, dat de Spaensse Nederlanden raecht, als wegens 't gene, dat men segt, dat tegenwoordig in Vve Provincien werdt gehandelt, soo hoopt hy, dat Vve Hoog Mog:, zijnde volkomenlijck van 't gevolg deser saecken onderricht, de reflectien, die de voorwerpen, welke zy souden mogen hebben, verdienen, daer op willen maecten. Gedaen in den Hage, den 10 October 1681.

Den Grave d'AVAUX.

Haer Hoog Mog: namen den II. dito daer op de naebolgende Resolutie.

*Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren
Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.*

Martis den II November 1681.

ISgehoort het rapport van de Heeren Verbolt en andere hare Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buyten-landse Saken; hebbende, ingevolge en tot voldoeninge van hare Resolutie Commissoriael van den 8 deser, gevisiteert ende geëxamineert de Memorie by den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Koningl: Majesteyt van Vranckrijck, ten selven dage aen haer Hoog Mog: overgegeven, ende in de Notulen ten voorz. dage van woordt tot woordt geïnferreert: waer op gedelibereert en ingenomen zijnde het hoog-wijs Advijs van sijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien, is in conformiteyt van dien goet gevonden en verstaen, den gem. Heer Ambassadeur op de voorz. sijn Memorie tot Antwoort toe te voegen, dat haer Hoog Mog: seer gesurprenneert zijn uyt het voorz. Memoriael te vernemen, dat 'er een geruchte soude zijn, dat sy onder 't specieus prætext van te conserveren de Rust van Europa, souden hebben gemaect een Acte van Ligue Garantie of Affociatie, dewelcke, verre van de Vrede in Europa te conserveren, de Rust van dien buyten twijffel soude verstoren, ter oorsaeck van de Mesures, die sijn Majesteyt genootsaecht soude wesen daer tegens te nemen, en dat hy Heere Grave d'Avaux de Gedeputeerden van haer Hoog Mog: al te wel had geïnformeert van de sentimenten van sijne Majesteyt, ten reguarde van een foodanig Tractaet, om niet te geloven, dat deselve wel geapprehendeert souden hebben de facheuse Gevolgen, die foodanige engagementen na haer souden trecken, dewijl hem, Heere Grave d'Avaux, niet onbekent kan zijn, dat, als deselve aen eenige Heeren Gedeputeerden van haer Hoog Mog: alleen mondeling had voor-gedragen, dat hy Heere Grave d'Avaux wierde geïnformeert, dat sy stonden te treden in een Conventie, die aen sijn Majesteyt redenen van offensie soude geven, haer Hoog Mog: by haer Resolutie soo wel van den 1. als 11. October hem Heere Grave d'Avaux hebben verfocht, in geschrift te willen geven, wat deselve mondeling had voor-gedragen, met verfekeringe, dat sy daer op sonderling souden geven een Antwoort, 't welk meest soude over-een-komen aen d'eene zyde met de genegentheyt en het respect, dat zy altijt hebben gehad, en altoos sullen behouden voor de eer van sijn Majesteyts vriendschap, en om die niet alleen te conserveren, maer oock vermeerderen, en aen de andere sijde met de Liberteyt en Vryheyt, daer in sy door Godes genadigen zegen tot noch toe zijn geweest, en met de rust en veyligheyt, die sy, sonder iemant rechtvaerdige redenen en offensie te doen vatten, gehouden zijn, soo veel mogelijck, aen de Ingefetenen van dese Staet te besorgen, en dat sy met niemant ter Wereldt eenige Conventie hadden gemaect, of souden willen maecten, die aen sijn Majesteyt billijcke redenen van offensie souden kunnen geven; dat sy oock nu wederom sincerelijck ende op-
rech-

Memorie van den Heer Grave d'Avaux.

Alschoon't gerucht generalijck is verspreyt, dat Uw Hoog Mog: een Acte, 't zy van een Ligue van Guarantie of Associatie, souden hebben gesloten, onder't specieuse pretext van de rust van Europa te conserveren, soo kan den Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christel: Majesteit geen geloof aen sodanigen gerucht geven, of zich persuaderen, dat het al het fundament, 't welke de gemeene roep daer aen geeft, heeft.

Hy heeft te meerder reden, om in dit gevoelen te wesen, om dat hy weet, dat Uw Hoog Mog: te grooten eclaircissement hebben, om diergelijcke stappen te doen, dewelcke, in plaets van de Vrede in Europa te maintenirer, sonder twijffel daer van de rust souden troubleren, door de mesuren, die sijn Majesteit verplicht soude wesen te nemen, en hy heeft reeds de Gedeputeerden van Uw Hoog Mog: al te wel geïnformeert van de sentimenten van den Koning sijn Meeſter, ten regarde van een diergelijck Tractaet, om niet te geloven, dat zy 't eenemaal de moeyelijcke gevolgen souden weten, die dese engagementen na zich souden slepen.

Evenwel heeft den Koning sijn Meeſter hem belast, om van wegens sijn Majesteit aen Uw Hoog Mog: te verklaren, dat gelyck sijn affectie tot haer noyt de minste interruptie geleden soude hebben, indien men haer van te voren niet in engagementen, directelijck contrarie de Interessen van sijn Majesteit hadde geslept, en welke de ruine van de Republiq souden hebben kunnen causeren, indien sijn Majesteit voor sijn ressentiment de glorie, van aengants Europa de Vrede te geven, niet had geprefereert, soo wil hy noch wel aen Uw Hoog Mog: waerschouwen, dat diergelijcke Engagements, in de welke zy tegenwoordigh souden treden, niet als gevolgen van de selve natuur souden kunnen hebben, en dat de conduite, die men tegenwoordigh hout, Uw Hoog Mog: in een nieuwen Oorlogh soude werpen, die mogelijck veel schadelijcker als de voorgaende soude wesen.

Dit is het 't welck aen sijn Majesteit doet geloven, dat Uw Hoog Mog:, die door de experientie, van't geene dat gepasseert is, weten, hoe doodelijck de gevolgen van diergelijcke Lignes zijn, dese ongelucken sullen vermijden door de Resolutien, die zy sullen nemen, en waer van sijn Majesteit wenscht ten eersten geïnformeert te werden, om te weten, of hy Uw in't toekomende voor sijn Vrienden sal considereren, of als Personen, die gedurig gereet zijn, om de Partyen, die sijn Intresten 't meest tegen gaen, te omhelſen.

Derhalven versoect den ged. Ambassadeur, dat Uw Hoog Mog: hem te kennen willen geven, wat hy aen den Koning sijn Meeſter daer op sal laten weten; hy hoopt, dat zy hem sullen confirmeren in de gevoelens, daer hy in is, en dat Uw Hoog Mog: hem geen plaets sullen geven, om aen sijn Majesteit te kennen te geven, dat zy in seer quade dispositien ten sijnen regarde zijn. Gedaen in den Hage den 8 Novemb. 1681.

Was geteeckent

d'AVAUX.

H 2

Haer

werden, dat haer Hoog Mog: verdacht fouden zijn te embrasseren die Partyen, die meest fouden zijn geoppofeert aen sijn Majesteyts intrest; gelijk sy oock niet kunnen geloven, dat het sijn Majesteyt wel-gevallig soude wesen, dat men deselve soude willen doen passeren voor een Koning, die voor sijn Majesteyts Vyanden soude houden die Princen en Staten, die haer fouden willen verbinden, om te conserveren de voorz. Vrede, en dat sy derhalven t'eenemael geperfuadeert zijn, dat sijne Majesteyt de voorz. Conditien gesien hebbende, daer uyt sal bespeuren de oprechtigheyt van haer Conduite; en dat het soo verre van daer is, dat sy fouden willen treden in Engagementen, die directelijck fouden strijden tegen sijn Majesteyts Intresten, dat sy daer door klaerlijck bewijfen, in deselve Intresten met sijne Majesteyt, te weten de conservatie van de voorz. Vrede, te conspireren, dewijl sijn Majesteyt opentlijck verklaert, niet anders voor te hebben, dan de Vrede en Rust van Europa te willen maintineren. En dat haer Hoog Mog: derhalven als noch sincerelijcken en oprechtelijcken kunnen en moeten verklaren, en sijne Majesteyt versekereren, dat sy altoos gehad hebben en fullen hebben het uytterste respect voor de eere van sijn Majesteyts vriendschap; dat sy geen ander Engagement hebben gemaect, dan de voorz. Conventie alleen, tenderende, om de gemaecte Vrede te conserveren: en dat de Conservatie van dien, en de behoudingh van de Vryheyt van de goede Ingesetenen deser Landen, het eenigste is, dat sy voor ooggen hebben, en dat sy niet kunnen of willen geloven, dat soo goeden, soo Christelijcken, en soo nootfakelijcken voornemen by sijn Majesteyt soude werden aengesien, als geoppofeert tegens sijn Majesteyts Intresten, maer dat zy veel meer vertrouwen, dat hoogst-ged. sijn Majesteyt haer daer in sal prijsen en aensien, soo als zy in der waerheyt zijn, voor sijn Majesteyts seer goede en gediensstige Vrienden, en die voor de eer van die vriendschap hebben soo veel respect als sijn Majesteyt eyschen kan. En sal Copye van 't voorz. Memoriael en Extract van haer Hoog Mog: Resolutie gefonden werden aen de Heeren Citters en van Beuningen, haer Hoog Mog: respectieve Ambassadeurs en Extraordinaris Envoyés aen sijn Koningl: Majest: van Groot Brittannien, als mede aen de Heeren Moering en van Amerongen; haer respectieve Extraordinaris Envoyés aen sijn Koningl: Majesteyt van Denemarcken en sijn Ceurvorstel: Doorl: van Brandenburgh, om te strecken tot der selver narichtinge, ende haer daer van te dienen sulcx en daer 't behoort.

Men heeft van dese saeck naderhandt niet veel meer gehoozt / soo dat het schijnt / dat sijn Majesteyt van Branchrijck daer mede volbaen gewest is.

Gem. Grave d'Albaur had den 30 Sept. een and're Memorie overgelevert / om over een Actie / die tusschen d'onse en Fransse in de Middellantsche Zee by Liborno voorgefallen was / te klagen: den Grave van Sprum / convoyerende met noch een ander Oorlog-schip onse koopvaerdy-Bloot na Surina / lag op de Reede van Liborno / soo als den Hartog van Mortemar den 4 September met 10 Fransse Galeyen de Haven albaer meende in te lopen; gem. Hartogh
pretent-

rechtelijck kunnen verklaren, dat sy de eere van sijn Majesteyts vriendtschap hoog achten, en wel weten, dat de Ingesetenen deser Landen daer in een groot gedeelte van haer rust en veyligheyt kunnen vinden, en dat sy daerom aen haer sijde geerne sullen contribuieren, dat van goede en getrouwe Vrienden kan werden verwacht en vereyscht, om die vriendtschap te doen aengroeyen en vermeerderen, dat sy tot haer groot leetwesen noch wel gevoelen de ongelucken, daer in den laetsten Oorlogh haer heeft gebracht, en dat de overblijffelen van dien noch vele Jaren de Memorie daer van sullen doen leven, maer dat die ongelucken en Calamiteyten in haer niet hebben uytgewist het respect, dat sy altoos voor sijne Majesteyt hebben gehad, en dat het haer gestreckt heeft tot een groot contentement, als sijne Majesteyt haer heeft willen verskeren van de eere van sijn genegentheyt, dat sy mede seer sincerlijck en oprechtelijck kunnen verklaren, dat sy niet weten, dat sy eenige engagementen hebben gemaect, die directelijck souden contrarieren aen het Intrest van sijn Majesteyt, en dat sy daerom ten uyttersten verwondert zijn te vernemen, dat die of die conduite, die sy tegenwoordig souden houden, haer wederom soude trecken tot een Oorlog, die haer misschien immers soo veel schade soude toe-brengen, als de voorgaende, dat sy van de goedtheyt en rechtvaerdigheyt van hoogst-ged. sijne Majesteyt niet kunnen verwachten, dat deselve voor Offensie soude opnemen, dat sy, die sijn Majesteyt de eere doet voor een vrye Staet te kennen, niet souden mogen maecken Alliantien, ende foodanige, dewelcke eeniglijck dienen, om haer en de goede Ingesetenen deser Landen te conserveren by haer Vryheyt, by haer Religie en by de Vrede, die God de Heere Almachtig haer gegeven heeft; want dat sy dan souden werden ontbloot en gepriveert van dat gene, 't welck een van de voornaemste gedeelten van een vrye Staet is, en 't geen voornamentlijck aen de Regenten is aenbevolen, als een van de principaelste gedeelten van hare plichten, en dat het in haer gedachten niet komen kan, dat sijne Majesteyt haer soude toe brengen eenige ongemacken, om dat sy die plicht meynen te betrachten, sonder aen sijn Majesteyt eenige Offensie te geven. Dat sy aen sijn Majesteyt noch kunnen noch oock willen verbergen, dat sy met sijne Koningl: Majesteyt van Sweden op den 10. October *na den 10. October* hebben gemaect een Conventie; die puur ende alleen gaet, om de Vrede van Nimwegen en Westphalen te conserveren, dan dat die Conventie seer klaer doet sien de sinceriteyt, die in haer Conduite is, dewijl deselve Conventie alleen dat oogmerck heeft, dat die Vrede, daer van sijn Koningl: Majesteyt van Vranckrijck de Conditien selfs voorgeschreven heeft, magh blijven geconserveert, en sal strecken tot dat selve eynde, dat sijn Majesteyt verklaert, en over al doet verklaren sijn principaelste oogmerck te wesen; dat sy derhalven geen swarigheyt sullen maken, Copie van de voorfsz. Conventie aen de gem. Heer Graved' Avaux, indien hy sulcks begeert, ter handen te stellen; wel wetende, dat deselve daer in niets ter Wereldt sal vinden, dat by iemant ter Wereldt uytgeduyt sal kunnen werden tot eenige schijn van engagement, die tegens hoogst-ged. sijn Majesteyt van Vranckrijck soude zijn, of daer uyt de minste Illatie soude kunnen getrocken werden,

Haer Hoog Mog: gaben daer op tot Antwoort aen gem. Grave : Dat haer Hoog Mog: hem Heer Ambassadeur wel wilden verseeckeren, dat zy noyt souden mancuieren, noch oock niet lijden, dat die geene, die in hare Dienst zijn, mancuieren aen het respect ende d'eere, die sijn Majesteyt toequam, dan dat de voorz. saecke haer seer vreemt en onverwacht voorkomende, zy daer in voor eerst niet anders hadden kunnen doen, dan ten spoedigsten te vorderen de Informatien, die zy nodig hadden, om van 't voornoemde voorval te kunnen oordeelen, en wat den voornoemden Grave van Styrum soude mogen hebben gemovent, om sodanige klachten te veroorsaeken. *Den de Admiraliteyt tot Amsterdam wiert gem. Memorie gesonden / op dat zy haer bericht en informatie daer van souden geven; en aen den Consul van desen Staet tot Liborno wiert geschreven / dat hy aen haer Hoog Mog: kennisse / van 't geene aldaer tusschen gem. Hartog van Mortemar en den Grave van Styrum was voorgeballen / sonder eenig tijdt versuym soude senden. Den Heer Grave d'Avaux gaf daer op den 6 November weder de volgende Memorie over.*

DEn Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koningh, aen Uw Hoog Mog: hebbende geklaegt door een Memorie, die hy haer den 1. van de Maent October heeft overgegeven, van 't manquement van respect, 't welck den Grave van Styrum voor de Koningl: Standaert van de Galeyen des Konings, sijn Meester, heeft gehad, en haer daer van de straf hebbende verfocht, soo heeft hy tot Antwoort van Uw Hoog Mog: bekomen, dat zy ten eersten ordre souden stellen, om daer van de Informatien te hebben, en dewyl de tijd, die verlopen is, meer als genoeg is, om alle de nodige Informatien wegens dese saeck te hebben gehad, soo heeft den ged. Ambassadeur nodig geoordeelt, om sijn instantien te vernieuwen, te meer, om dat hy nieuwe ordres van den Koning, sijn Meester, ontfangen heeft, om sulckx te doen; sijn Majesteyt seer verwondert zijnde te sien, dat zy noch geene sodanige Resolutie, als hy sich wegens dit manquement van respect van den ged. Grave van Styrum tegens de Koningl: Standaert van sijn Majesteyt moet beloven, hebben genomen. Gedae in den Hage den 6 November 1681.

Geteeckent

Den Grave d'Avaux.

Gemelde Ambassadeur wiert daer op tot Antwoort gegeven : Dat haer Hoog Mog: van den voorz. Grave van Styrum, die van d'eene Plaetse nae d'andere convoyeert, en sulcx op geen eene Plaetse blijft, noch geen informatie van het voorz. toeval hadden kunnen hebben, en dat zy oock niet waren geïnformiert wat in de Middellandse Zee geobserveert is geweest, onder het poinct van het salut, sonderling tusschen de Oorlog-schepen en Galeyen; dat zy evenwel, sonder van dat gebruyck verdere informatie te willen afwachten, van nu af die ordre souden stellen, en sodanige voorsieninge doen, dat de Officieren ter Zee, van defen

pretenderende / dat den Grave des Konings Vlag moſte begroeten / en ſiende dat ſulcx niet gedaen wierdt / ſond ſijn Major aen ged. Grave / om hem ſulcx af te bergen ; maer die daer toe ten eerſten niet konnende reſolveren / mogetijck oozdeelende / dat ſulcx bukten ſijn ordre was / ſoo ſcheen het tot een groot Gebecht te ſullen uptgeborſten hebben / alſoo de Franſſen de Windt ſochten te winnen ; ebenwel wederdt de ſaech by-gelept / en begroete gem. Grave van Styrum de Koningl: Standaert met 9 Schooten. De Memorie / die den Heer Grave d'Abaux ten dien eynde overleverde / beſtondt in de nabolgende Woorden :

DEn Grave d'Avaux, Ambaffadeur Extraordinaris van den Alder-Chriſtel: Koning, heeft van den Koningh ſijn Meeſter ordre gekregen, om aen Uw Hoog Mog: te kennen te geven, dat den Heer Hartog van Mortemar, zijnde den 4 September gereet, om met 10 Galeyen, die hy commandeert, en op de welke de Koningl: Standaert was opgerecht, in de Haven van Livorno te lopen, bemerkct heeft, dat'er onder 25 Schepen, die op de Reede lagen, 10 Hollanders waren, als 8 Koopvaerdy- en 2 Oorlogh-ſchepen, waer van een de Vlagge van Contre-Admirael voerde; en dewyl deſe Schepen hem niet begroeteden, ſoo heeft hy den Major aen den Grave van Styrum, die haer commandeerde, gefonden, om hem te vragen, of hy de Standaert van de Franſſe Hooft-Galeye niet en kende, en waerom hy die niet begroete? Waer op hy antwoorde: Dat hy die wel kende, maer dat hy die niet wilde begroeten, en, als den geſeyden Major daer op bleef inſiſteren, erhaelde ged. Grave, dat hy ſijn reſolutie hadde genomen, voor dat de Galeyen gearriveert waren, en dat hy die niet ſoude begroeten.

De Heer van Mortemar, wat verre van de ged. Schepen af zijnde, kon de Wint van haer niet krijgen, als op 't eynde van den dagh, invoegen hy 't tot 's anderen-daegs moſt uytſtellen, om haer aen te taſten.

Gedurende dien tijdt, den Gouverneur van die Stadt geïnformeert zijnde van de weygeringe, die ged. Grave van Styrum deede, om de Koningl: Standaert te begroeten, en van de gevolgen, die dit na ſig ſouden ſlepen, ſond den Capiteyn van de Haven, om hem 't weynig Recht, dat hy hadde, te repreſenteren; Waer op ged. Grave, na veele difficulteyten, eyndelijck den Standaert met negen Schoten begroete.

Den Koningh heeft wel expreſſelijck aen den ged. Ambaffadeur bevolen, om aen Uw Hoog Mog: de ſtraf van dit mancquement van reſpect aen den Koningl: Standaert, op een vreemde Reede, en in 't geſicht van alle Natien, te verſoecken, en den ged. Ambaffadeur en twijfelt niet, of Uw Hoog Mog: ſullen die ſodanig ordonneren, als een Actie, die niet als tegens haer ordre en intentie gedaen kan zijn, verdient, &c. Gedaen in den Hage den 30 Septemb. 1681.

Geteekent

d' A V A U X.

Haer

seggen, dat de ged. Officier en Dragonders niets tegens desen Staet hebben ondernomen, noch oock voornemen gehad, om iets te ondernemen; en dat eenige Perfoonen, die yverig tot den dienst van sijn Majesteit zijn, haer na Amsterdam hebben gebracht, kan sonder twijffel niet geweest hebben als tegens een Onderdaen van den Koning, sijn Meester, die aen verscheide Attentaten schuldigh is, en met Crimes van sulcken natuere belast, dat hy geen Protectie behoorde te vinden, by wat Prince dat het oock was, wanneer hy selfs Vyandt van sijne Majesteit mocht wesen. Derhalven de saeck van foodanigen importantie zijnde, soo verfoeckt en insisteert den ged. Ambassadeur instantelijk by uw' Hoog Mog: dat sy de voortgang van de Justitie tegens dese Perfoonen willen doen ophouden, niet twijffelende, of sy sullen door de kennis, die sy van dese saeck sullen kunnen krijgen, sulcke sentimenten en resolutien nemen, als den ged. Ambassadeur reden heeft om te verwachten. Gedaen in den Hage den 6 Decemb. 1681.

Geteekent

Den Grave d'Avaux.

Alfschoon den Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koningh, reden heeft om te geloven, dat uw' Hoog Mog: op de Memorie, die hy op gisteren aen haer presenteerde, wel sullen hebben willen doen cessereren de vervolgingen, die tegens een Luytenant en eenige Dragonders van sijn Majesteit zijn gedaen, soo gelooft hy sich evenwel verplicht, dewijl hy door uw' Hoog Mog: daer van niets verstaen heeft, om aen haer deselve instantien te reitereren, en haer nochmaels te verfoeken dese reflexie te maken, dat, indien desen Officier en Dragonders sonder ordre hebben geageert, den ged. Ambassadeur die niet sal reclameren, maer indien sy ordres hebben, gelijk sy hebben verklaert, dat sy hebben, (den ged. Ambassadeur daer door geperfuadeert zijnde, dat dit Volck in dit geval geen ander Crimen heeft, als dat van de ordres van sijn Majesteit uytgevoert te hebben) en uw Hoog Mog: souden lijden, dat men tegens haer voortging, soo kan 't niet anders genomen werden, als dat men sijn Majesteit attacqueert: En vermits ged. Ambassadeur niet gelooft, dat uw Hoog Mog: sich opentlijk tegens den Koningh, sijn Meester, soude willen verklaren, soo verfoeckt hy haer, dat sy daer mede willen supercederen, tot soo lange, dat hy volkomentlijcker van dese saeck geïnformeert kan wesen; dit kan niet langer als 6 Dagen aen lopen, na dewelcke ged. Ambassadeur een volmaeckter kennisse van dese saeck aen uw' Hoog Mog: gegeven hebbende, soo sullen sy de resolutien, die sy behoortlijck achten, kunnen nemen. En tot die tijdt reclameert hy de ged. Luytenant en dese Dragonders, als Onderdanen van den Koning, sijn Meester, die tegens den Staet niet hebben ondernomen, noch voornemen gehad, om iets te ondernemen, en die niets hebben gedaen, als aen 't gene dat haer bevolen is, te gehoorfamen. Gedaen in den Hage, den 7 Dec. 1681.

Geteekent

Den Grave d'Avaux.

En

desen Staet, den Koningl: Standaert van sijn Majesteit souden hebben te saluëren, en het behoorlijk respect te doen, en ingevalle zy bevonden, dat den gem. Grave van Styrum eenigzints had gepeccet tegens 't gunt oock voor desen aldaer was gebruyckt geweest, en sulckx had gemanqueert in het respect, dat men aen de Standaert van sijne Majesteit aldaer plagh te geven, zy den voornoemden Grave van Styrum souden corrigeren, tot sijn Majesteits eygen satisfactie. Van dese Resolutie wiert oock een Extract aen de Admiraliteyten gesonden / om te strecken tot der selver narichtinge / en haer daer na te reguleren / en te doen reguleren alle de geene / die het mocht aengaen / en ten dien eynde de Officieren ter Zee wel expresselijck te lasten en te injungeren den Koninglijcken Standaert van sijn Majesteit van Vranckrijck te saluëren / en het behoorlijk respect te doen en te bewijzen. En daer mede is in dese saeck van dit Jaer niet verder gedaen.

Meer-geb. Ambassadeur d'Avaux maecte den 28 November haer Hoog Mog: oock by Memorie bekend / dat / also die van Algiers den Oorlog aen de Franssen hadden aengedaen / den Koning sijn Meester gezint was een Esquadre van sijn Schepen in Zee te senden / om die Roovers over-al aen te tasten / en met het sluyten van de Haven van Algiers het uyt-lopen te beletten; waershouwende desen Staet / dat sijn Majesteit daer benebens ordre hadde gegeven / om alle Hollandse Schepen / die met Waren van Contrabande derwaerts gingen / aen te tasten; en wierdt hier van aen de Collegien ter Admiraliteit informatie gesonden / op dat sulckx tot haer naricht soude dienen.

In 't begin van December viel'er een saeck van seer breemde natuur hier te Lande vooz; namentlijck / dat / een seker Frans Luytenant en 9 Dragonders van het Guarnison van Uperen last gekregen hebbende / om een secker Persoon / bekend met de Naem van Grabe van Sardam / of St. Paul / die Burger tot Amsterdam was ge worden / van daer te lichten / en na Vranckrijck te voeren / zich herwaerts hadden begeben / om dit haer dessem uyt te voeren; zy waren ten dien eynde reets tot Rotterdam gekomen / doch haer booznemen ontdeekt zijnde / soo wierden zy alle gefaiseert / en na den Hage gevangen gebzacht. Den Franssen Ambassadeur / den Heer Grabe d'Avaux / hier van kennisse bekomen hebbende / leverde daer op aenstonts aen haer Hoog Mog: de volgende Memorien ober.

Memorien van den Heer Grave d'Avaux.

Den Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koning, verstaen hebbende, dat een Luytenant en 9 Dragonders van de Troupen van sijn Majesteit, die tot Rotterdam na gelegentheyt wacheden, om na Vranckrijck te vertrecken, daer zijn gearresteert, in dese plaets gebracht, en in handen van de Justitie gestelt, soo heeft hy 't sijn plicht geloofd te wesen, om te

zijn, dat sy niet fouden behooren te vinden Protectie by eenigh Prins, wie die gock soude mogen wesen, selfs die al Vyandt van sijn Majesteyt soude zijn; dat sy dien aengaende tot niemandts kennisse beter kunnen appelleren, als tot die van hem Heer Ambassadeur; dewijle deselve buyten twijffel noch wel in memorie sal hebben, dat sijn Majesteyt, hebbende doen reclameren een Persoon, die beschuldicht wierde van te zijn een Vergiftiger, geen swaerigheydt is gemaect geweest, om die Persoon te doen apprehenderen, en aen sijn Majesteyt over te leveren; en dat sy noyt sullen manqueren by alle gelegentheden preuves te geven van het respect, estime en affectie, die sy altoos hebben gehad, en hebben sullen voor sijn Majesteyt. Dan dat het haer ten hooghsten bedroeft, dat sy sien, en uyt de voorsz. Memorien bevinden, dat sijn Majesteyt voor haer soo weynig Consideratie beliest te hebben, dat deselve door de gemelde Heer Ambassadeur opentlijck avoueert en bekent maect, dat sijn Majesteyt Ordres heeft gegeven, om uyt een van de principaelste Steden van een van dese Provintien, met gewelt en gewapenderhandt, te doen vervoeren een Persoon, die van over vele Jaren is geweest een Burger en Ingeseten van deselve Stadt, sonder dat sijn Majesteyt over die Persoon of sijn Comportementen aen den Staet immermeer heeft doen klagen, en dat hy Heer Ambassadeur die voorsz. Ondernemers, op allegatie van de voorn. Ordres, aen de Procedueren van d'ordinaire Justitie wil ontrecken; dat haer Hoog Mog: laten aen het eygen hoog-wijse oordeel en overlegh van sijne Majesteyt, van wat consequentie het soude zijn voor de Rust en Veyligheyd van alle Princen en Staten, indien Vreemden, in het Land van een ander Prins of Staet, saecken van diergelijcke nature, soo vryelijck en sonder vrees, fouden mogen ondernemen, en haer aen de Cours van de ordinaris Justitie ontrecken, met te allegueren of te toonen, dat sy daer toe order van een ander Uytheems Prins hadden ontfangen. Dat het voorsz. Feyt voor-gevallen zijnde in de Provintie van Hollandt en West-Vriesland, en de voorsz. Proceduren begonnen en voortgefet werdende op de wijse en maniere in saecken van gelijcke nature gebruyckelijck, haer Hoog Mog: de Cours van Justitie in die Provintie niet konnen weder-houden, maer dat hy Heer Grave d'Avaux hem daer over soude konnen adresseren aen de Heeren Staten van hoog-gedachte Provintie. En is dese Resolutie staende Vergaderinge geresumeert, &c.

Accordeert met het voorsz. Register.

Gem. Heer Franssen Ambassadeur dan aen de Heeren Staten van Holland en West-Vrieslandt geaddresseert zijnde / quam met eenige Gecommitteerden van haer Ed: Groot Mog: daer ober in Conferentie / en leverde meer-gem. Heer Ambassadeur doen de volgende Memorie over :

DEn Grave d'Avaux, Ambassadeur Extraordinaris van den Alder-Christel: Koning, door de Resolutie van de Heeren Staten Generael van den 7 deser Maent gesien hebbende, dat de saeck, over de welcke hy haer Memorien gegeven hadde,

EN den gefeyden Ambaffadeur, de eer hebbende gehad, van in conferentie te zijn met de Heeren Gedeputeerden van de Staten Generael, soo voeght hy noch by de boven-ftaende Memorie, dat hy ordre had om de ged. Luytenant en Dragonders van wegens den Koning, fijn Meefter, te reclameren, als hebbende ordres van fijn Majesteit gehad, die het toeftaet en verklaert, dat fy niet gedaen hebben, als aen fijn beveelen te gehoorsamen. Gedaen in den Hage den 7 December 1681.

Geteekent

Den Grave d'Avaux.

Haer Hoog Mog: hier over gedelibereert hebbende / namen daer op de volgende Resolutie:

*Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog:
Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.*

Dominica den 7. December 1681.

DEn Heer Schimmelpenning, van der Oye, en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerdens tot de Buytenlandse Saecten, hebben ter Vergaderinge voorgedragen ende bekend gemaect, dat den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambaffadeur van den Koning van Vranckrijck, door den Heere Sevenaer, ter Vergaderinge prefiderende, aen de gem. Heeren Gedeputeerden op gisteren hadde ter hand gefelt seecker Memoriael, rakende de alhier gearresteerde ende gevangen Dragonders, tenderende, ten eynde haer Hoog Mog: geliefden te doen ceffeeren de Procedures van Justitie, by den Hove van Hollandt tegens de selve geintenteert, volgende het voorfz. Memoriael aen 't eynde defes sub Num. 1. geinfereert; dat zy Heeren Gedeputeerden op huyden op 't voorgaende subject in Conferentie waren geweest met den gem. Heere Grave d'Avaux, en dat de selve hem omtrent die faecke nader ende breder hebbende geëxpliceert, aen de gem. Heeren Gedeputeerden hadde overgegeven een nader Memorie, volgende hier na sub Num. 2. geinfereert; dat de Heeren Gedeputeerden, op alles gehoord ende ingenomen hebbende de Consideratien ende het hoogwijs Advijs van fijn Hoogheyt, nodig geoordeelt hadden, neffens exhibitie van de voorfz. Memorien, noch defen avond van alles omftandig Rapport te doen ter Vergadering van haer Hoog Mog:; Waer op gedelibereert zijnde, is in Conferentie van 't hoogwijs Advijs van hooggem. fijn Hoogheyt goet-gevonden ende verftaen, dat den gem. Heere Grave d'Avaux tot Antwoort fal werden toegevoegt, dat haer Hoog Mog: over den inhoud van de voorfz. Memorien ten aller uytterften zijn gefuprenneert, dat zy nimmermeer eenige gedachten gehad, veel min eenige d'allerminfte demonstratie gedaen hebben, van te willen protegeeren Perfoonen, fchuldig aen verscheyden Attentaten, ende befwaert mer Misdaden, die van eene sodanige nature

T i 2

zijn,

schuldigste des Werelds-waren, en datse aen een Vorst behoorden, voor wien de Heeren Staten minder consideratien hadden, als zy voor sijn Majesteyt betuygen te hebben, oorfaeck soude hebben, om sig te beloven, dat men hem een diegelyck verfoeck niet soude weygeren. Gedaen in den Hage, den 9 Decemb. 1681.

Was geteekent

Den Grave d' Avaux.

Haer Ed: Groot Mog: namen daer op weder de onderstaende Resolutie:

*Resolutie van haer Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van
Hollandt ende West-Vrielandt.*

Mercurii den 10 December 1681.

DE Heer Raed-Pensionaris Fagel heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat de Heeren haer Ed: Groot Mog: Gecommitteerden, ingevolge en tot voldoeninge van der selver Resolutie Commifforiael van den 9. deser Maent December, in Conferentie waren geweest met den Heere Grave d' Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Koningl: Majesteyt van Vranckrijk aen desen Staet, over het subject van de Gevangenen, en de Proceduren by den President en Raden van den Hove tegens de selve geëntameert, en wat voorts in de voorfz. Conferentie op het voorfz. subject was voorgevallen en gepasseert: Ende heeft wyders hy Raed-Pensionaris gedaen Lecture van de Memorie, by den gem. Heere Grave d' Avaux aen de gem. Heeren haer Ed: Groot Mog: Gecommitteerden overgegeven. Waer op gedelibereert zijnde, is goet-gevonden en verstaen, dat aen den gem. Heer Grave d' Avaux tot Antwoort sal werden gegeven, dat haer Ed: Groot Mog: over de voorfz. saecke seer rijpelyck en aendachtig hebbende gedelibereert, niet hebben willen of zyn rondelyck te verklaren, dat deselve altoos hebben gehad en hebben sullen de uytterste averfie van die geene, die eenige toeleg souden willen maecken op de Personen van Koningen en Princen, en om die te brengen in gevaer van haer Leven. Dat zy sodanigen boosen voornemen in den hoogsten graet verfoeyen en detesteren, en niet weten, dat zy immermeer aen eenige sodanige de geringste protectie hebben gegeven, en oock noyt geven sullen. Dat het haer ten uytterste leet doet uyt de voorfz. Memorie van den Heere Grave d' Avaux te sien, dat sijn Majesteyt ordre heeft gegeven, om in het midden van de Vrede, door gewapende Soldaten, met geweld in een van de binnenste Steden van dese Provintie te saiseren en te vervoeren een Persoon, eenige Jaren Burger en Inwoonder van die Stadt geweest zijnde, en dat hoogstged. sijn Majesteyt hem Heere Grave d' Avaux heeft gelaft sulckx opentlijck t'advouëren, bekent te maken en de voorfz. Gevangenen daer op te reclameren, sonder dat sijn Majesteyt immermeer aen den Staet, of aen dese Provintie, over de comportementen van die voorn. Persoon heeft doen klagen, daer zy niet weten hoogstged. sijn Majesteyt daer toe eenige oorfake gegeven te hebben, en daer zy, soo wanneer de selve sijn Majesteyt in andere gelegentheden over sodanige Personen heeft geklaegt, zy sijn Majesteyt daer omtrent hebben belieft.

Dat

hadde, dat de competentie daer van aen de Heeren Staten van de Provintie van Hollandt en West-Vrielandt is, en dat alsoo de kennisse daer van aen haer is gevoyeert, soo heeft hy 't sijn plicht geloof te wesen, om haer wegens eenige Puncten, die het door de antwoordt van de Heeren Staten Generael, van den 7 deser Maendt, niet geheelijck schijnt geweest te hebben, te verlichten. Wat desen particulier beraeckt, die verscheyde Crimes heeft begaen, gelijk den ged. Ambassadeur sich daer over door een Memorie niet kan uytdrukken, soo sal hy 't echter gaerne doen in een Conferentie met de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt en West-Vrielandt. Hy kan evenwel verskeren, dat wat goede wil de Heeren Staten Generael betuygen om haer Protectie aen Personē, die schuldigh tegens sijn Majesteyt zijn, niet te accorderen, soo is het nochtans waer, dat de Heer van Beuningen, Burgermeester van de Stadt Amsterdam, dese, waer van gehandelt wert, geweygert heeft, en dat het voorbeelt, door de Heeren Staten Generael geallegeert, wegens dien Vergiftiger, waer van de Heeren van de Provintie van Hollandt het weg-voeren hebben toe-gestaen, in dese gelegentheydt door ged. Heer van Beuningen in 't tegendeel is geallegeert, als een saeck, die men qualijck gedaen soude hebben met te accorderen; en hy sal selfs niet kunnen ontkennen, dat, vervolgens den ged. Ambassadeur, die hem versocht dese saeck secreet te houden, zijnde komen besoecken, hy hem antwoorde, dat hy daer van niet hadde gesproken als aen een Gedeputeerde, die de Stadt Amsterdam als doen in de Gecommitteerde Raden hadde, op dat, indien ged. Ambassadeur daer van quam te spreken, hy de gevoelens van de Heeren van Amsterdam konde te kennen geven, en sich daer tegens opposerē. Men kan daer door oordeelen, of'er na dit alles voor de ged. Ambassadeur voorsichtigheyt in stack, om dese schuldige te versoecken, te meer, om dat het hem in gedachten komt, dat, wanneer hy den Vergiftiger versocht, hy eerst begon, om by de Heeren van Amsterdam te verkrijgen, dat men hem soude arresteren, en vervolgens by de Heeren van de Provintie van Hollandt, dat hy wegh gevoert soude werden; hem derhalven geweygert zijnde, om dese te doen arresteren, en de Ordres gegeven zijnde, om te beletten, dat het door de Staten van Hollandt en West-Vrielandt toe-gestaen wierdt, soo heeft hy niet geloof dese saeck te moeten vervolgen.

• Wat nu de saeck van de Gevangens belangt, soo gedraegt sich den ged. Ambassadeur aen 't geen, dat hy in de twee Memorien; gepresenteert aen de Heeren Staten Generael, gestelt heeft, de welke aen de Heeren Staten van Hollandt wel fullen gecommuniceert zijn, en reclameert den ged. Officier en Dragonders, tot soo lange, dat hy andere ordre van den Koning sijn Meeftter heeft ontfangen; hy vertoont oock ten dien eynde aen de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrielandt, dat, gelijk dese saeck van seer groote consequentie is, die wel verdient, dat men deselve met gemack tot de gront examineert; en om selfs met een volmaeckter kennis daer van te oordeelen, versoeckt hy haer instantelijck, dat zy alle de Procedures van 't Hof van Hollandt willen doen opschorten; 't welck den ged. Ambassadeur te meer moet verhopē, vermits hy, indien dese Gevangens al de

Majesteit van Vranckrijk seer groot ongelijck souden doen, indien zy in de persuasie quamen, dat sijn Majesteit een sodanige maxime soude willen stabilieren, en dat zy aen de hoogwijse Consideratien van deselve sijne Majest: gaerne fullen laten het overleg van wat consequentien het vast-stellen van diergelijcke maximes souden zijn: Ende dat zy niet konnen of laten te moeten seggen, dat zy de selve maxime noyt souden konnen admitteren; dat zy van herten wensten sijn Majest: te mogen believen, maer dat d'importantie van de voorz. saecke de rust en veyligheyt, die zy aen hare Ingeheten moeten procureren, en de plichten, daer mede zy aen de voorz. Ingeheten verbonden zijn, haer absolutelijck wederhouden, om het voorz. verfoeck te konnen accorderen, en daerom de voorz. saeck fullen en moeten laten aen't beleyd van de voorz. ordinaire Justitie, konnende sijn Majest: seer sincerlijck versekereren, dat zy altoos fullen hebben soo veel respect voor sijn Majests. Persoon, als deselve van niemant soude konnen vorderen en begeren, en in alle andere saken te fullen tonen soo veel condescendence en complaisance, als sijn Majest: van eerlijcke en getrouwe Vrienden sal konnen eyschen.

Daer op wierden de Proceduren tegens gem. Gevangens voort-gezet / en de selve den 12 December ter Rolle gebracht / alwaer den Luptenant wierdt verwesen / om onthalf te werden / en de Dragonders / om 10 Jaer in het Kasp-Hups te sitten; ten desen eynde was booz den gem. Luptenant al een Kist / met zwart Laken oberdeckt / op 't Schavot gebracht; doch na dat alle haer Sententien gelesen waren / wierden zy gepardonneert.

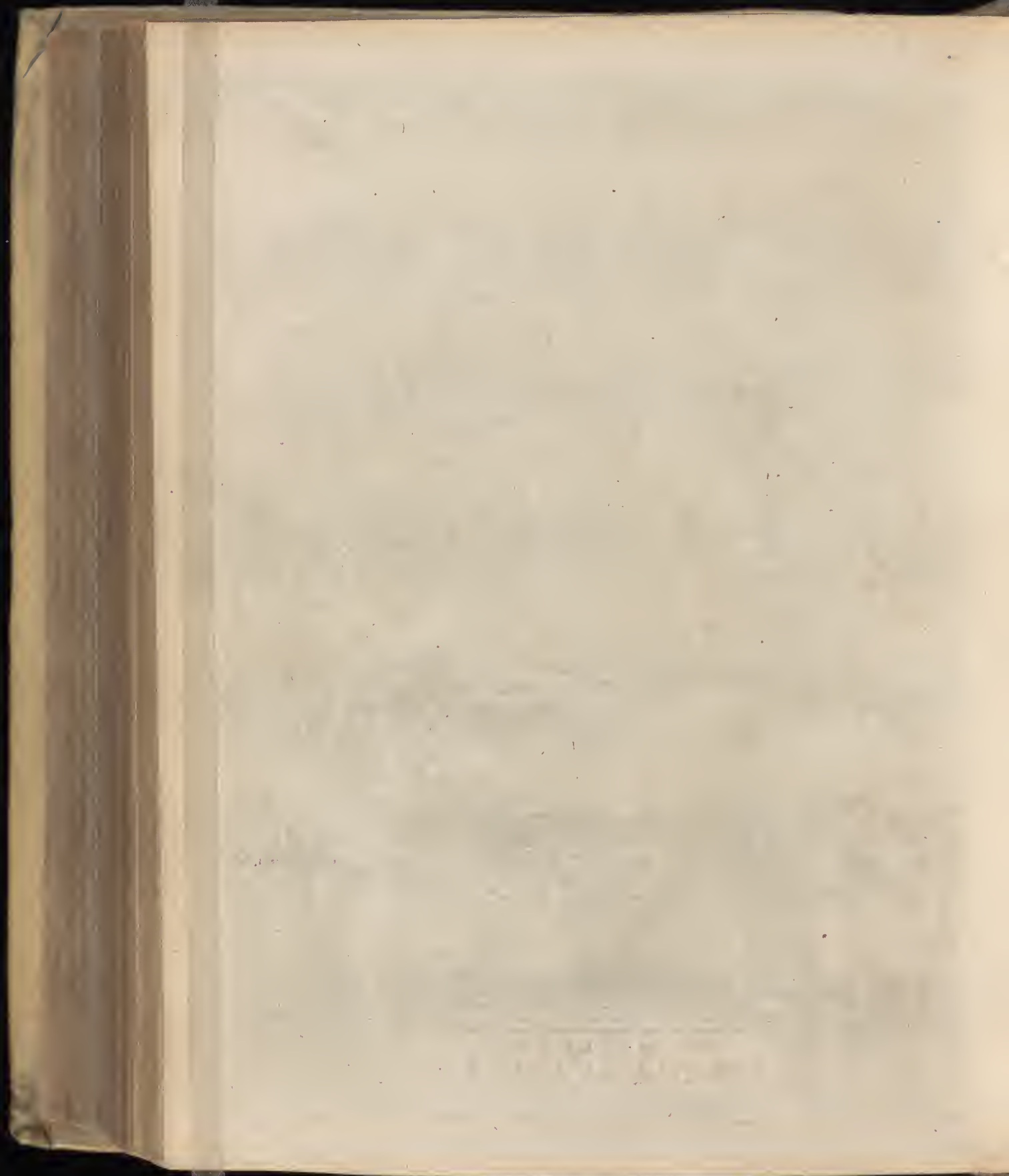
Daer was ober een Jaer 2 a 3 al een Project van een Tractaet met de Ceurborst van Brandenburg ontwoypen / om de Fortresse Schencken-schans aen desen Staet ober te leveren / maer 't selve is niet ten effecte gekomen booz de Maent Augusti van dit Jaer / als wanneer gem. Fortresse / na dat de zwarigheden / die sulcx opgehouden hadden / met de Ceurb: Ministers afgedaen waren / in handen van den Heere Kupper / Gedeput. van den Raed van Staten / wierd overgelevert; en wierden daer by provisie ingeleyt de Compagnien van de Capiteynen Lintelo / de Rolle / Baar en Culpeper; sock heeft men naderhant aen gem. Fortresse / als zijnde een van de considerabelste van desen Staet / eenige Wercken gemaect / op dat die in goet postuur van defentie by alle occasie soude komen zijn.

Wy souden van particuliere saecken van desen en gene noch wel wat hebben konnen seggen / maer alsoo die geen reflexie op de algemeene / welke 't welwesen van Euroya beraken / hebben / en bele sock te lang souden vallen / hebben wy die booz-by gegaen / om den Leser daer mede niet moeyelijck te zijn; en vermits wy nu fullen af-breecken / willen wy vertrouwen / dat het naeste Jaer mede wy goede stoffe sal verschaffen / om de curieusheyt van den gunstigen Leser te vol-doen.

C U R I U S

NOTA: Op Pag. 245. Lin. 30. staet 30 October, leest 30 September Oude, of 10 October Nieuwe stjl.

Dat de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam, door haer Ed. Groot Mog. ondervraegt zijnde van het gunt den gem. Heer Grave d'Avaux segt t'haren reguarde gepasseert te zijn, sinceerlijck hebben verklaert, dat de Heeren Burgermeesteren ende Regeerders der voorfz. Stadt versocht zijnde te doen vangen en overleveren een Persoon, die geseyt wierde aen verscheyde sware Misdaden schuldig te wesen, sonder dat die Persoon wierde genaemt, het verfoeck van de voorfz. apprehentie en overleveringe hebben geren voyeert aen dese Vergaderinge, met byvoeginge, dat zy op haer beurte haer advys aldaer souden uytten. Dat den Heere Burgermeester van Beuningen aen haer heeft gerapporteert sulckx oock te hebben bekent gemaect aen die geene, die van wegen den gem. Heere Grave d'Avaux t'voorfsz. verfoeck hadden gedaen, en dat zy ondervraegt hebbende den geen en, die van wegen deselve Stadt in het Collegie van de Gecommitteerde Raden was gecommitteert, uyt hem hebben vernomen, dat den Heer van Beuningen aen hem niet anders hadde geseyt, dan dat, ingevalle eenigh verfoeck van apprehentie of overleveringe van iemand soude mogen werden gedaen, hy Heer Gecommitteerde in sulcken gevalle soude besorgen, dat daer op sonder convocatie van dese Vergaderinge niet soude mogen werden gedisponeert. Dat haer Ed. Groot Mog. omtrent de voorfsz. Gevangenen niet anders konnen doen, als d'ordinaris Justitie van het Land hare Proceduren te laten voltrecken tegens de voorfsz. Gevangenen, en daer in Recht te spreken, en Sententie te wijfen, soo als zy in goeden Gemoe den na Rechten en in Justitie sullen bevinden te behoren, maer dat zy de cours van de Justitie niet konnen stremmen, om dat of by de voorfsz. Gevangenen soude mogen werden geseyt of bewesen, of om dat hy Heer Ambassadeur verklaert, dat zy het voorfsz. Feyt souden hebben gedaen op ordre en last van sijne Majesteit, veel min toestaen, dat hy Heer Ambassadeur de voorfsz. Gevangenen daerom soude mogen reclameren, en de Justitie tegens haer doen cesseren. Dat zy niet geloven, dat by iemand soude konnen werden gesustineert, dat Personen, die ondernemen de publike Rust en Veyligheyt van d'Ingesetenen en Onderdanen van een anders Land publiquelijck te breken, met het vangen en vervoeren van sodanige Ingesetenen, of op andere diergelijcke wyse, daer over in dat Land, daer zy het voorfsz. Attentaet hebben gepleegt, of willen plegen, door den ordinaris Rechter niet souden konnen werden gestraft, soo wanneer zy souden konnen toonen daer toe door een Uytheems Prins geauthoriseert te zijn, of door een Uytheems Prins gereclameert werden; dewyle een sodanige sustenue d'Onderdanen en Ingesetenen van alle Koningen, Princen en Staten souden stellen buyten de Protectie van hare Hooge Overigheyt in haer eygen Land, en haer en hare Hooge Overigheyt brengen onder de Macht en het Gebied van een Vreemde, die in haer Land niets t'ordonneren of te disponeren heeft. Dat haer Ed. Groot Mog., die maxime admitterende, hare Onderdanen ende Ingesetenen souden exponeren aen het goetduncken van alle Uytheemse Machten, dewyle de autoriteyt en dat gesag aen een toegelaten werdende, aen andere oock niet soude konnen werden geweygert, op gelijcke voet te procederen: Dat zy meenen, dat zy aen hoogstged. sijn Koningl:

TOT HAERLEM
BY ABRAHAM CASTELYN

HOTEL MANSION
MERCANTILE

242 N. 2nd St.

PHILA. PA.

Very much improved

in the last year

1882

The Hotel-Mansion

Philadelphia

...

HOLLANDSE
MERCURIUS,

Verhalende de voornaemste

SAKEN van STAET

EN

OORLOG,

Die, in en omtrent de

Vereenigde Nederlanden,

En elders in EUROPA,

In het Jaer 1682,

Zijn geschiedt.

Het Drie-en-Dertigste Deel.

TOT HAERLEM,
Gedruckt by ABRAHAM CASTELEYN, Stadts-Drucker, op
de Marckt, in de Blye Druck. Anno 1683.

daerom aen den Koningh Crœsus seer wel, dat hy sich niet geluckigh voor sijn doot soude achten; en waerlijck dien Koningh, alschoon tot soo hoogen top van rijckdom gestegen, dat hy waende, dat niemant hem eenigh nadeel soude kunnen doen, bevondt het naderhandt maer al te wel, toen hy, door Cyrus overwonnen, op de Houthoop, om verbrand te werden, gebracht wierdt. Veel andere Koningen en Vorsten hebben 't selve bevonden, en daer door voorbeelden gegeven, dat de geen, die op de hoogste trap van glorie meent te zijn, daer 't alderlichtste van valt.

Wy souden dit soo wijdt niet uytgebreyt hebben, ten ware dat alle de dingen, die in de vorige tijden zijn geschiedt, in dese hedendaegse als vernieuwt werden, of ten naesten by gelijkformig daer aen zijn. Men heeft, gelijk als van oudts; zedert eenige tijden gesien, dat Koningen en Koninckrijcken haer opkomst en nedergangh hebben gehad, en dat de geene, die eerst seer ontzachlijck waren, ja tot soo verre, dat yder daer voor vreesde en beefde, nu in haer wiecken seer gekort zijn, daer andere in tegendeel, die toen als in 't onderpit waren, nu weder tot den hoogsten top van macht en gesag zijn gestegen, en de gantsche Werelt by na als doen zitteren en beven; doch dit is 't beloop des Werelts; 't selve heeft van 't begin soodanigh geweest, en sal oock op diergelijcke wijze tot het eynde dueren, soo dat 'er t'elckens genoegsame stof voor de nieuwsgierige, wegens de veranderlijckheit der Wereltse saecken, sal voor-vallen.

Wy sullen den gunstigen Leser met dese Inleydingh niet langh op-houden, alsoo hy in dit Jaer-Boeck selfs de veranderingh in Europa van 't voorleden Jaer sal kunnen beschouwen, en sien, hoedanigh de Al-wijse Bestiering van den Grooten Godt, tot het wel-wesen van de Christenheydt, in de voornaemste saecken is geweest.

Het

INLEIDING.

Gunstige LEZER;

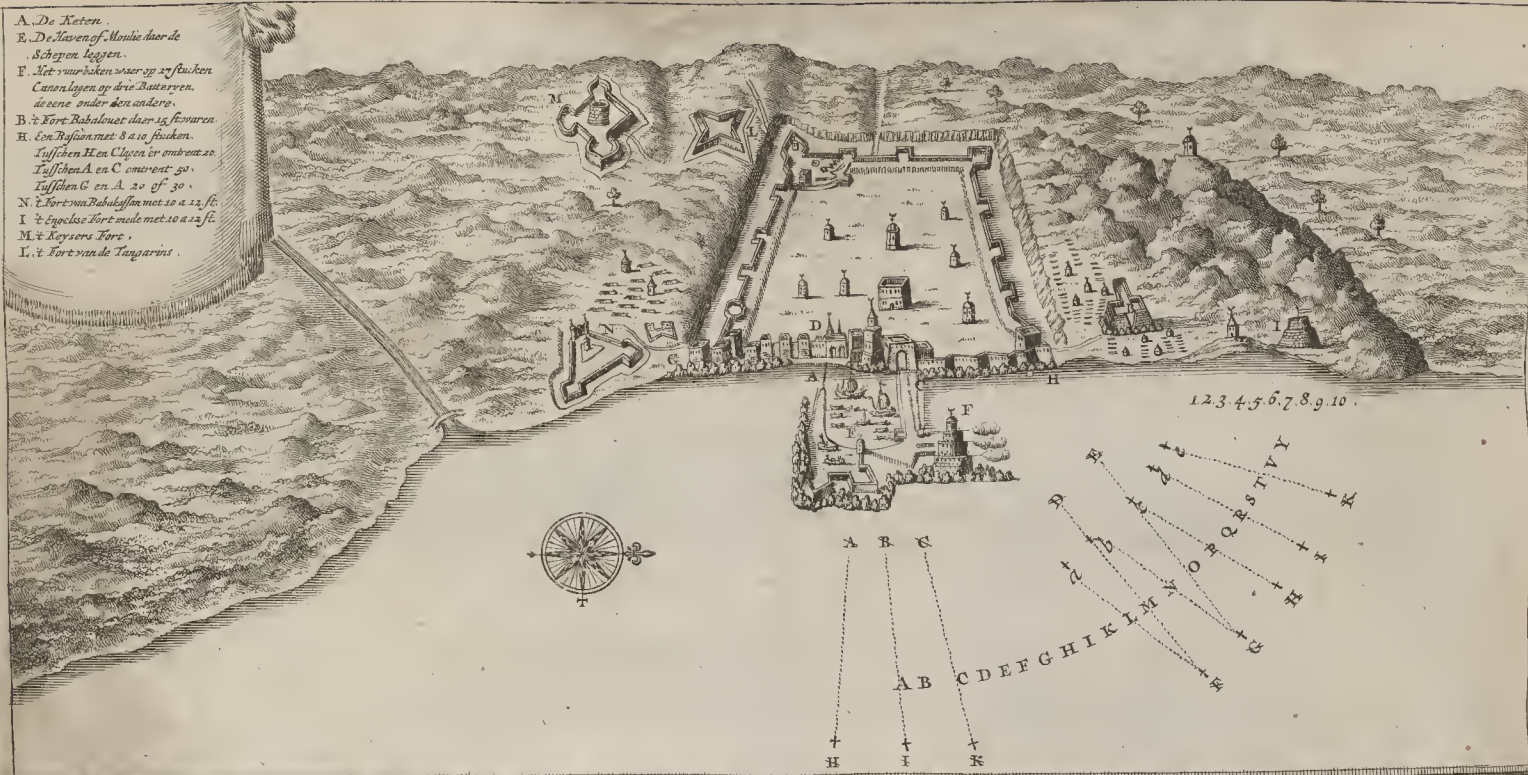

Eecker oudt Schrijver segt seer wel, dat de tijden, en wy (Menschen) in deselve veranderen; sulcks blijkt niet alleen uyt alle oude History-schrijvers, soo Griecken als Romeynen, maer oock de hedendaegse, en voornamentlijck uyt onse Jaer-Boecken, als welcke nu zedert in de 30 Jaren herwaerts alle de wisselvalligheden der Wereltse fa-

ken hebben ten toon gestelt; men behoeft sich hier over echter niet veel te verwonderen, want by verandering bestaet de Werelt, en de Mensch daer in; nu lacht de een, die van te voren treurde, en dan treurt den ander, die eerst lachte; sulks met veel voorbeelden te bewijzen, achten wy onnoodig, alsoo yder Mensch dit by sich selfs en in sijn eygen saecken genoeg kan ondervinden; doch dit moeten wy noch alleenlijck hier by voegen, dat dit ons tot een leer strekt, om niet al te moedig en hovaerdig op onse eygen macht en sterckte te steunen, als of wy niet ingetoomt soudē kunnen werden, want dien Al-wijsen God, die aen de Menschen palen gestelt heeft, wederstaet de Hovaerdigen en opgeblasene van herten, gelijk als aen de Koningen van Babel, Nabuchodonosor en Belzazar, is geschiedt, en verheft weder de nederige. De geene, die staet, segt het Spreek-woordt, siet toe, dat hy niet en valle, maer dat gebeurt alveeltijds, alsoo de Mensch, brosch van sich selven, lichtelijck rot het een of het ander over slaet, en daer door sijn bederf uytwerckt. Den wijzen Solon seyde

A. De Ketten.
 E. De Haven of Moule daer de Schepen leggen.
 F. Met vier haken waer op 27 stukken Canon liggen op drie Basterren, die eene onder den andere.
 B. 2 Fort Babalouet daer 12 schwaren.
 H. Een Bastion met 8 a 10 stukken.
 Tusschen H en C liegen er ontrent 20.
 Tusschen A en C ontrent 50.
 Tusschen G en A. 20 of 30.
 N. 2 Fort van Babalouet met 10 a 12 ft.
 I. 2 Engelsche Fort met 10 a 12 ft.
 M. 2 Keyers Fort.
 L. 2 Fort van de Tangarins.

12345678910

Derste Orde om te vernemen de Schepen, Galeeren en Gallooten te
 attaqueren; de Galeeren zyn de tegens over de Schepen die zy op voor den geplaeest

Schepen.	Galeeren.	Schepen.	Galeeren.
A. L'Amable.	B. la Grande.	R. Les Galloots la Bombardie.	S. la S. Louis.
C. le Cheval Marin.	D. la Eclair.	T. 2 Galloot la Foudroyante.	V. la Parone.
E. L'Esperance.	F. la Fleur delis.	Y. 2 Galloot la Draculente.	Z. la Reine.
G. le Vigilant.	H. la Fortie.	1. De Prudent.	2. L'Amourne.
I. le Vigilant.	K. la Sirene.	3. de Laurier.	4. la Malade.
L. Les Galloots la Monarchie.	M. la Couronne.	5. L'Indien.	6. la Valeur.
N. Les Galloots la Cruelle.	O. la Reale.	7. L'Espole.	8. la Barthe.
P. le S. Esprit.	Q. L'Invincible.	9. L'Esle.	

De Schepen en Galeeren die op de plaats met 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. zyn getekent souden het Fort van Babalouet, aengemerckt met B. en dat van de Engelsche, aengemerckt met I. attaqueren.

Tweede Orde om te vernemen de eerste mael met
 de Gallooten was om Bomben in Algiers te werpen

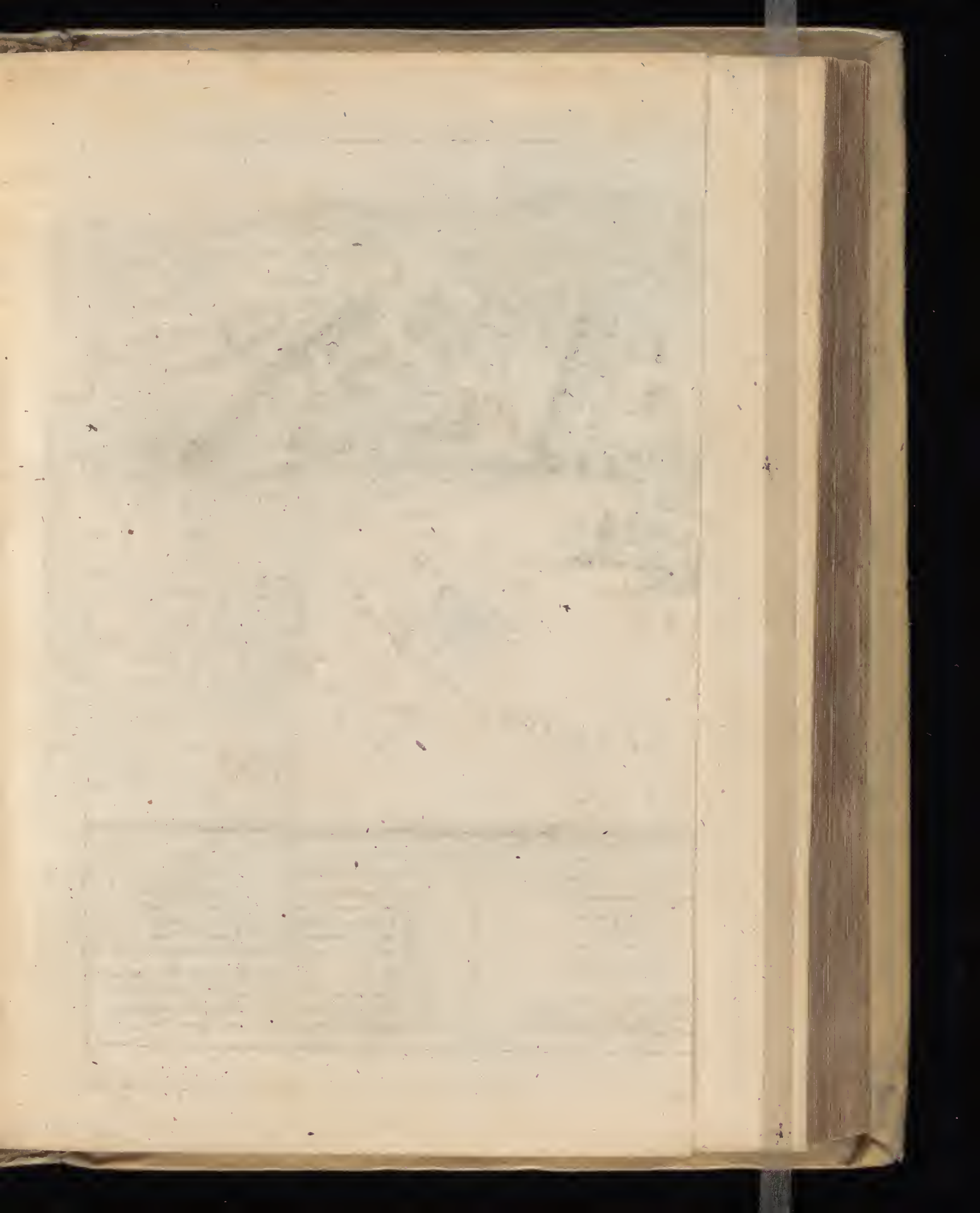
Namen van de Gallooten.	Namen van de Schepen.
1. la Bombardie.	f. le Laurier.
2. la Foudroyante.	g. L'Esle.
3. la Cruelle.	h. le Vigilant.
4. la Monarchie.	i. le Vaillant.
5. la Brillante.	k. le Prudent.

Men moet aen merken, dat men zich in de eerste, en tweede Orde meerder na de Voor kant plaatsen, om alle de G'schut schoten vande zuyt kant overruubar te maken.

Derde Orde om te vernemen de Gallooten om
 Laetste maelen Bomben in Algiers hebben geworpen

A. la Cruelle Prancy.	H. le Vigilant de Tourville.
B. la Monarchie Cocton.	I. le Prudent de Lezy.
C. la Bombardie de Conde.	K. le Laurier Feron.
D. la Foudroyante des Heritiers.	L. le Laurier.
E. la Brillante, Bouffier.	M. l'Esle de Bellisle.

De redenen, waer om men meerder aen de zuyt kant quam, al schoon men daer harder aeng'stoot hadde te wden, zyn om dat de Schepen H. I. K. de welker lickers niet sel waren op een seer quade Grout lagen.

- A. De Ketten.
- E. De Haven of Moulie daer de Schepen leggen.
- F. Niet waarbaken waer op 27 stukken Canon lagen op drie Batterijen, die ene onder den andere.
- B. 4 Fort Babaloquet daer 12 fusten.
- H. 680 Russen met 8 a 10 stukken Tusschen Een Cluys en omrent 20 Tusschen A en C omrent 50 Tusschen G en A. 20 of 30.
- N. 4 Fort van Babaloffan met 10 a 12 ft.
- I. 4 Engelsche Fort mede met 10 a 12 ft.
- M. 4 Keyzers Fort.
- V. 4 Fort van de Tangarins.

Eerste Orde om te van. 11 iers d'or Schepen, Galejen en Galeoten te attacqueren, de Galeren zynde tegens over de Schepen die zy opvoerden geplaatst.

Schepen.	Galejen.	Schepen.	Galejen.
A. l'Amable.	B. la Grande.	R. Het Galoot la Bombarde.	S. la S. Louis.
C. le Cheval Marin.	D. la Pierre.	T. 4 Galoot la Foudroyante.	V. la Patronne.
E. l'Assuree.	F. la Fleur de la.	Y. 4 Galoot la Drushante.	2. la Reine.
G. le Vigilant.	H. la Fortie.	1. De Prudent.	4. l'Amazonne.
I. le Vaillant.	K. la Sirene.	3. de Laurier.	6. la Madone.
L. Het Galoot la Menacante.	M. la Couronne.	7. l'Indien.	8. la Voleur.
N. Het Galoot la Cruelle.	O. la Reale.	7. l'Esprit.	10. la Hardie.
P. le S. Esprit.	Q. l'Invincible.	9. l'Esle.	

De Schepen en Galejen die op de plaats met 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. zyn getekent souden het Fort van Babaloquet, aengemerckt met B. en dat van de Engelsche, aengemerckt met I. attacqueren.

Tweede Orde op de welcke men de eerste maal met de Galeoten was om Bomben in de vijers te werpen.

Namen van de Galeoten.	Namen van de Schepen.
a. la Bombarde.	f. le Laurier.
b. la Koubroyante.	g. l'Estrole.
c. la Cruelle.	h. le Vigilant.
d. la Menacante.	i. le Vaillant.
e. la Brillante.	k. le Prudent.

Men moet aen merken, dat men zich in de eerste, en tweede Orde meerder na de Noort kant placetie, om alle de Gesicht schoten vande zuyt kant overruybaer te maken.

Derde Orde, inde welke de Galeoten de drie laetste malen Bomben in de vijers hebben geworpen.

A. la Cruelle Pomety.	H. le Vigilant de Courville.
B. la Menacante, Goetion.	I. le Vaillant de Beaulieu.
C. la Bombarde de Combe.	K. le Prudent de Leroy.
D. la Koubroyante des Herbiers.	L. le Laurier Peron.
E. la Brillante, Beaufort.	M. l'Estrole de Bellisle.

De redenen, waer om men meerder aen de zuyt kant quam, al schoon men daer harder aenstoot hadde te wyden, zyn om dat de Schepen H. I. K. de welcker, luckers niet sel waren, op een seer quade Gront lagen.

Het Drie-en-dertigste Deel

Van den

Hollantsen Mercurius,

Van den Jare 1682.

Ermits de ondervindingh

zedert eenige 100 Jaren geleert heeft / dat dese Nederlanden / en voornamentlijk die Provincien / welke aen de Zee / of lopende Rivieren / leggen / als hebbende veel laeg Landt / by harde Storm-Winden / door het Element van 't Water / zijn onder-gebloept / en niet alleen groote schade hebben geleden / maer oock diekwijs veele Dorpen / Hupsen en Landen zijn wegh gespoelt / gelijk sulckx by de oude Histoy-schijvers genoegsaem na te sien is / soo heeft men naderhandt de Landen / die aen 't Water gelegen waren / met bequame Dijken versorgt / om daer door het woeden van dit Element in toom te

konnen houden ; doch dat de selve / by oberharde Storm-winden / en 't oplopen van de Zee / niet altijd het overbloeyen van Plaetsen en Landen hebben konnen weder-houden / geven de voorbeelden / die nu al verscheyde malen zijn gesien / en 't geene / dat noch met het begin van dit Jaer is gebeurt / genoegsaem te kennen.

De Winter zette zich vry zacht in / soo dat'er weynigh of geen Doyst was / doch sulckx belette echter niet / dat de Winden haer rigeur betoonden ; want de Noord-Noord-Weste-Windt / op Maendagh den 26 Januarj deses Jaers seer fel op-blazende / dreef het Zee-Water tegens de Dijken van de Zeelwse Erlanden en de Vlaemse Kusten op / soo dat het selve niet alleen ober gemelde Dijken liep / maer oock door de groote kracht deser Wint verscheyde Stucken daer van wegh nam / en aen andere groote Gaten maechte / waer door daer omtrent alles onder Water gezet / en veel Goederen bedorven en weg gedreven

wierden. Het Eplandt van Walcheren leed in dese gelegentheyt een seer groote aenstoot / alsoo het Water tot Vlissingen dooz de Hammekens-poozt met een groote vaert quam in-storten / en het lage eynde van die Stadt onder Water zette / in welke gelegentheyt veel Lupden nauelijck tijdt hadden / om haer leven te bergen / want het Water stont op sommige Plaetsen tot aen de Lupben van de Hupsen ; veele salbeerden zig echter met Boten ; en wil men / dat / met het vallen van 't Water / een seckere Boot op de Lupffel van een Hups is blijven staen : De Molen by 't Princen-Hups schockte heen en weer / soo dat die op een zijde geraeckte : Een stuck Muurs / by seckere Plaets / de Logenaer genaemt / waer op eenigh Beschut stont / storte om-ver : De Kercken waren van 't woeden van dit Element mede niet bebyjt / want in de Oude-Kerk nam het de Stoelen en Bancken weg / en stortede aldaer oock eenige Graven in / soo dat verschepde Doot-kisten wegh dzeven. Tot Middelburgh liep het Water oock in meenigte Kelders / en bedozf aldaer veele koopmanschappen ; maer 't meeste gebaer / dat dit Eplandt over 't hooft hing / was 't dooz-breecken van den West-Cappelsen Dijk / welke men dooz sijn dichte en sterckte geoozdeelt soude hebben / dat niet alleen 't gewelt der Zee-baren / maer oock 't fel byspesen der Storm-winden / soude dooz-staen hebben ; maer het bleek / dat de Menschelijcke vernuftigheyt tegens de Goddelijcke schicking hier niets vermocht / want dien Dijk brack aen de Zuyd-zijde van West-Cappel / alwaer een laegte in den Dupn / ten eynde van dese Dijk / was / dooz / en maecte een Gat van omtrent 20 Roeden breet / sonder dat de Regeeringe van Walcheren / als meenende / dat gem. Dijk geen noot hadde / daer iets van vermoede ; sulckx verozsaecte ten eersten een groot geschrey en alarm onder de Inwoonders / wijsen zig verlozen achteden ; maer gelyck het gemeenlijck gaet / als men siet / dat het gebaer algemeen is / dat yder zig tracht te reddden / soo was het hier mede / alsoo aenstonts allerhande hulp-middelen dooz meer-gemelde Regeeringe van Walcheren derwaerts geozdonneert wierden / om dit Gat te stoppen ; men begon dan op Wagens veele Sparren / Deelen / Zeplen / Peper-sacken / Rijs / en andere Materialen / derwaerts te brengen / waer mede men een Warm trachte te maecten / om de Dupnen weder aen malkander te hechten / doch also de Bloet op nieuws aengquam / eer die voltoyt was / schockte het Zee-water weder daer in / en wiert oock van noch een Bloet gebolgt / eer men een toe-damminge / als de naeste raet / om het Water buyten te houden / konde maecten ; men ahepde aen dese toe-damminge met sulcken yber / dat die wel stant hield / maer 't Water / noch in sijn volle kracht / quam met de vierde Bloet sodanig tegens den Zuydwaertsten Dupn aenstorten / dat het een groote en hooge Dupn wegh nam / en een tamelijcke diepte in 't Zant maecte ; ebenwel viel men strackx weder aen 't werck / om dit Gat te stoppen / so dat het selve al toe-gedamt was / eer dat het Water van de vijfde Bloet sijn poging deed / om daer dooz te breecken ; en was sulckx oock met sodanigen succes / dat het Water buyten gehouden / en 't boozn. Eplandt Walcheren doen buyten gebaer was ; alleen waren som-

sommige na-gelegene Strucken Lants onder gebloeyt. In Zuyd-Bevelant/ zijnde mede een van de Zeeuwse Eplanden / en waer in de Stad Goes leght/ is het Water oock ober de Dijken met een groot gewelt gekomen / en heeft daer in het Doorp Valckenis by-na alle de Hupsen gerasert; Weert en Crabbendijck stonden gelijk een Zee / en tot Tolsend en Pieuland / als mede in andere Polders / liep het Water tot aen de Solders van de Hupsen: 't Dient niet vergeten alhier een secker boozbal in te lassen / 't welck in de Polder van Tolsend' is geschiedt / namentlyck / dat seckere Hupsbader / soeckende met sijn outste kindt / 't welck hem als een Klits aen sijn Lijf hong / het gewelt van 't Water te ontbluchten / soo haest van dit woedend Element wierd overballen / dat hy 't selve / wilde hy zig bergen / van sijn Lijf most schudden / ten prop van 't Water overgeven / en booz sijn oogen sien verdincken; terwijl sijn zwangere Vrouw en sijn jongste kindt / nebens eenige Geburen / die op de Solder van 't Hups geblycht waren / met het gemelde Hups om-ber storten / en alle verdroncken. In Noort-Bevelant / en 't Lant van Ter Cholen / was 't Water mede ingebozst / en by-na 't gantse Landt van Schouwen / daer Zierickzee in legt / onder Water geraecht; booz de selve Stadt bzaecken de twee Habendijken door / soo dat aenstonts een Polder van 17000 Gemeten Lands onder Water geraeckte. Tot Brouwers-Haben spoelden twee Buggen binnen die Plaets wegh; en liepen bozder noch onder Water de Polders Brunisse / Oosterlandt / St. Jans-Land / de Sas-Polder / Bettewaerde / 't Zuyder-Pieul-Landt / en de Zuyd-hoek / waer door geen klepne schade geschiede; gelijk sulckx npt de volgende Lijst van de onder-gelopene Polders / welke geheel correct is / nader gesien sal kommen werden:

Lijste van de ondergelopene

LANDEN ende POLDERS,

In Zuyd-Bevelant.

S Turmezand.	Boone-Polder en Ruyg-Polder.
Buren- of Schaeps-Polder.	Suyd-Polder van Baerlandt.
Meulen-Polder.	Everinge.
Out Tolsende.	Water-vliets-Polder.
Nieu Tolsende.	d'Ooft-Polder van den Heer Arents-
Nieuw-Lande.	Kercke.
3 Polders in Crabbendijck.	Leeuwerck, of Calis-Polder.
d'Ooft-Polder aldaer.	Nieuwer-Kercke.
Valckenisse en Waerde.	Nieuw St. Joos-Landt.

De Dijken van de Breewatering' en Goese-Polder zijn ongemeen beschadigt, maer echter het Land is behouden en droog gebleven.

In Noort-Bevelant.

Wiffen-Kercke bedijkt Anno 1652, en is den Dijck tegens het Bocke-gat bedroefdelijk doorgebroken. 's Gravenhoek en de Laye-plate Polder. d'Inlaegh.

Ouweleck.

Catzen-Polder.

Campens-Nieuwland.

Nieuw 's Gravenhoecks-Polder:

Alteklyen, by Catz, is onder Water-gelopen, doch van't self door de Sluys weder droog geworden, en den Dijck geheel gebleven.

Den Dijck van 't Out Noort-Bevelant (daer de Dorpen Colijnsplate en Catz in leggen) is wel op duyfent plaetsen overftroomt; doch is (God zy dank) met Seylen, Rijs, &c. noch behouden.

In Wolphaersdijk.

Wester- of Nieu-Landse-Polder.

Den Dijck van het Oude Landt is seer geschonden, ja op verscheyde plaetsen genoegsaem doorgeweest, dan door Gods genade noch behouden.

In Walcheren

Is een kleyne Polder by den Haeck ingelopen, en 't gantsche Eyland is aen de Suyd-zyde van West-Cappel door een laegte in den Duyn, alwaer den Dijck eyndigt, genoegsaem doorgebroken geweest, doch is door alle mogelijke vlijt met Rijs als anders noch behouden.

In 't Land van Ter Tholen.

De Polder van de 1500 Gemeten. Schakerloo.

Rafernye.

Deurloo.

Den Broeck.

't Rooland.

Vryberge.

Out Voffemaer.

Nieu Voffemaer, met de Landen van de Heninge en de Heere-Polder.

Philippi-Land.

Sufanna-Polder, aen 't St. Anna-Landt.

Steenbergen, aen Alteren.

De Beyemoer.

In 't Land van Zierickzee.

't Land van Schouwen op twee plaetsen bedroefdelijk doorgebroken, als aen d'Oost-zyde, by de Lever-huyfen, tegen over Kaesje Wateren, en aen de Noordt-zyde, dicht onder Brouwers-haven, en voorts alle de Polders, die om Schouwen en Brouwershaven leggen, zijn ingelopen.

Heer Jans-Landt.

't Ooster-Land, en alle annexe Polders.

't Nieuwe-Landt.

Bettewaerde, met alle de Polders: Als oock Duyvelant, en alle d'omleggende Landen zijn ingelopen. Soo dat by-na de drie vierde Parten van het gantsche Land van Zierickzee door dese Vloedt zijn onder Water gelopen.

Dicht by het Oosters-Hooft is een seer sware Bresse, die by-na niet en is te herstellen, en die noch dagelijckx vergroot, waer aen by-na het behoud van gants Zierickzee hangt.

Bommenede en Bloys, nevens alle de Polders omtrent Dijck-water, tot Schudde-beurs toe, zijn onder-gelopen, behorende onder Hollant.

Van een andere kant had men noch dese nabolgende **Lijst van het Land van Zierickzee.**

Het Landt van Schouwen is op twee Plaetsen, soo aen de Oost-zyde, by de Lever-huysen, tegen over Kaesje Wateren; als aen de Noort-zyde, dicht onder Brouwers-haven, en voorts alle de Polders, die rondom Brouwers-haven en Schouwen leggen, in-gelopen.

De Haert is overgelopen, dan niet door. Moermont onder water.

Bommenee ingelopen.

Bloys, en alle de Polders omtrent Dijkwater, tot Schudde-beurs toe, ingelopen.

St. Jans-Landt ingelopen.

Oost-Duyvelandt ingelopen.

De Sant-dijck door.

Oost-Landt, en alle de andere Polders, ingelopen.

De Zuydt-hoeck aen de Oost-havendijck ingelopen.

Dicht by 't Oostersche Hooft een sware Bresse.

Sas-Polder ingelopen.

St. Nieu-Landt ingelopen.

Bettewaerde ingelopen, te gesamentlijck 27 a 28 Polders, soo groot als kleyn.

Oock was omtrent het halve Landt van Ter Tholen ingelopen.

Stavenisse en het St. Anna-Landt niet ingelopen.

Philippi-Landt meest al over-gespoelt.

Willem-Stad eenigfints over-gespoelt.

Sonnemaer.

Dreyschor.

Noortgouwe. } dese zijn behouden.

De 4 Bannen.

't Goutse Veer.

't Geheelé Landt van Schouwen en Duyvelandt, en omleggende Landen, ingelopen.

De ellende / wegens het verdincken van Menschen en Beesten in dit gebal / is onbeschryffelijck; doch het was Zeelant niet alleen / die dese straf gevoelde / maer oock een gedeelte van Hollandt; Rotterdam leed bynten Dijkx mede veel schade van 't hooge Water / en wierden albaer in de Kelders veele Koopmanschappen bedorven; den Bziel ging niet by / en omtrent Doordrecht stont het als blanck van Water; Willemstad leed mede eenige schade / en in 't Eylandt Ooltgens-plate bloeyden de volgende Polders onder:

Onder-gevloeyde Polders in 't Eylandt Ooltgens-Plate.

't Oude Landt.

De Galanthe.

Den Bommel.

De Noordt-Polder.

De Wey-Polder.

Kleyne Polder.

Kruys-Polder.

Moolen-Polder.

Den Uytflag van den Bommel.

Het besomerdijckte

Rietvelt.

Na de Brabantse kant / omtrent Antwerpen / drong het Water mede sterck aen / doch den Hustruwoelsen Dijk / hoewel het Water op verschepte plaats

en daer over liep / en wel 6 Doeten van de Krupn van gemelde Dijk weg ge-
 noomen had / is noch blijven staen ; de Polders stonden echter meest onder Wa-
 ter : de quaetste invallen waren aen 't Schapen- en May Maertens-Gat /
 niet verre van Wilmerdonck / doch de Breucken aldaer wierden noch met
 grooten pber en geweld tegen gehouden en gestopt. Men verhaelt een wonder-
 lijck voorval / dat omtrent het stoppen van dese Breucken geschiedt soude zijn /
 namentlijck / dat / als de gene / die daer aen werckten / (als moettende het slaen
 van 't Water meest met haer Ruggen afweeren /) moede waren / en / dooz
 manquement van eten en dzincken flaeuvertigh zijnde / daer upt meenden te
 schepden / iemant van dese Werckers iets op het Water na hem toe sag drij-
 ven / en 't selve op-biste ; dit was een Steene Bouteille / die wel toegestopt was /
 en waer in omtrent drie Pinten Brandewijn waren / en vermits de selve noch
 niet half vol was / had die gemakelijck kunnen drijven ; met dese Dranck haer
 hart weder gesterckt hebbende / togen zy op nieu aen 't Werck / soo dat zy dien
 Dijk tegens 't geweld van 't Water t'eenemaal daer dooz bewaerden / en ver-
 dere ongemacken dooz quamen. Over den Dijk van Ferdinandus-Polder /
 en den Houwer / onder de Vesten van Antwerpen / was het Water mede ober
 gekomen / doch deed aldaer weynig schade. Den Dijk van Bozderen / daer
 onder de Polders van Bozderen / Ettenhoeven / Mupsbroeck / Ekeren en
 Wilmerdonck / was met twee Grondt-Gaten dooz-gehoocken / waer dooz
 aldaer veel Lants onder liep. De Couwestepnse Dijk / daer onder de Pol-
 ders van Lillo / Stabroeck / Santblijet en Beerendrecht / brack tusschen de
 Cruys-Schans en Bozderffen-Dijk dooz / gelijk oock de Dijk van Offen-
 drecht / en geschieden in die gelegentheyt groote schade aen het Fort Frederik-
 Hendrick. De Polder van Hoboken / aen de Zuid-zyde van Antwerpen / liep
 onder / gelijk oock beele Landen na de kant van Lier en Mechelen. In de
 Dijk van Rupsbroeck / by Willebroeck / is mede een groot Gat gekomen /
 doch 't selve sette echter niet veel Landen onder Water. De Polder van Boz-
 gerwaert / met de Dorpen Swijndrecht / Melsen en Beberen / geraeckten
 van gelijcken onder Water ; mitsgaders de Polders van Basel / Kupelmon-
 de / en het meeste gedeelte van 't Landt van Maes ; en de Polders van Callo /
 Kieldrecht / van den Doel / St. Anna / Ketennisse / en het Lups / bracken
 mede dooz / soo dat in dat Gewest een groote ellende is geweest / en veel Men-
 schen en Beesten zijn verdroncken ; oock heeft men verschepe Lupden / die
 met Neusdoerken als andersints Zeyn deeden / met Schepen en Booten van
 Hupsen en Boomen / die rondom in het Water stonden / gehaelt. Omtrent
 Hulst / Axel / der Neusen / 's Sas van Gent / en Slups in Vlaenderen / was
 alles ondergelopen / tot Brugge en Ostende toe ; en brack oock een seckere
 Dijk omtrent het Sas van Gent / die men den Trigel noemde / dooz : De
 volgende Lijst sal de Polders / die aldaer onderbloeyden / aenwijsen.

Lijst van Sluys, Lapschuere, Axel, Hulst en Lillo.

Sluys in Vlaenderen.

E Lizabeths Polder.
 Barabaraas Polder.
 Nieuw-Vliedt.
 Groote St. Anna Polder.
 Kleyne St. Anna Polder.
 De Tien Hondert.
 Swarte Polder.
 Groot Wilpen.
 Kleyn Wilpen.
 Sand Polder.
 Cornelia Polder.
 Oud Breefande.
 Nieuw Breezande.
 Hendrickx Polder.
 Van Nispen Polder.
 De Polder Benoorden.
 De Polder Bewesten-reede.
 Maurits Polder.
 Clara Polder.

Geheel Lapschuere.

Middelburg in Vlaenderen, met al de
 omleggende Polders.
 St. Anna, tusschen het groot en kleyn
 Pas, tot voor de Poorten van Brugge
 in Vlaenderen.

Axel en Neusen.

Saendijcke.
 St. Lippens Polder.
 Noord Polder van Neusen.
 Triniteyt.
 Groote en kleyne Soute.
 Anna Polder.
 Vlooswijck.
 Sluys Polder.
 Willems-Kercke Polder.

Loven Polder.
 Nieuw Westen-rijck.
 Goesche Polder.
 Put Polder.
 Egelantier.
 Noord Polder van Axel.
 Visschers Polder.
 Cappelle Polder.

By Hulst.

De Polder van Namen.
 Kruys Polder. Offins.
 Kloosterlande.
 Oude en Nieuwe Grauwe.
 Lanswierde.
 Hage Polder.
 Nevens noch eenige and're Polderkens.
 St. Jans Steene.
 Klijnge Polder.
 Oud en Nieuw Kieldrecht.
 Konings Polder.
 Saftijnge.
 St. Anna Polder.
 Callo. Ketenis.
 De Paerde-Schoore.
 Melfen Polder.
 Borger Weert.
 Auftruweel.
 Nevens noch veele onbekende Polders.

By Lillo.

De Polder by Lillo.
 Het Noordlandt.
 De Oude en Nieuwe Doel.
 Tluys.
 Paerde Schor.
 Klooster Sande.
 De Polder van Namen.
 Stabroeck.

In dit overlopen der Wateren zijn veele Menschen gestrevelt / en een onbeschryffelijck getal Beesten / also de meeste Menschen gendeg te doen hadden / om haer ergen Lijf te bergen / en zich niet konden bemoeven / om iets mede te nemen. De Steden Brugge / Ostende / en Nieuwpoort / wierden ter selver tijdt dooz 't hooge Water mede aengetast / maer het en deede daer geen andere schade / als dat de Landen rondsom daer onder bloeyden / welcke by de Sommer weder sonder hinder droog geraeckten. Tot Ceulen / Franckfort / Hamburgh / Bremen / en andere Plaetsen / heeft men ter selver tijdt oock seer hoogh Water gehad / waer dooz verscheyde Kelders met Koopmanschappen onder bloeyden / maer anders heeft men geen bysondere schade geleden.

Gelijck dooz dit onderlopen van het Water veel Dijken dooz-gebroochen / of schadeloos geraeckt waren / soo hebben de voornaemste Geinteresserde van de Landen / die onder-gebloeyt waren / soo haest als het Water weder afgelopen was / gem. Dijken doen repareren / en is sulckx oock soo wel gelucht / dat de meeste met de Sommer weder in goede stant zijn geraeckt / om by harde Windt de Landen albaer booz het Water te bebjyden: Doch wegens de Cragel / zijnde een soort van een Dijk / die by 't Sas van Gent dooz-gebroochen was / is eenig dispuyt tusschen haer Hoogh Mog: / alsoo 't Sas onder de Generaliteyt behoort / en de Stadt Gent geweest / als sustinerende yder / dat den anderen gemelde Cragel op sijn kosten weder most laten hermaken; maer alsoo hoogh-gemelde haer Hoogh Mog: met veele redenen oordeelden / dat het die van Gent voornoemt toe-quam / om sulckx te doen / zijn daer over met den Spaenssen Envoyé Monfr. de Fuen Mayor / en eenige Gedeputeerden / die de Stad Gent gecommitteert hadde / in den Hage verscheyde Conferentien gehouden; en sal men yders gepretendeert Recht best uyt de nabolgende Resolutie / die haer Hoogh Mog: den 10 Juny van dit Jaer daer over namen / konnen sien.

Veneris den 10 Juny 1682.

DE Heeren Schimmelpenningh, van der Oye, en andere haer Hoogh Mog: Gedeputeerdens tot de Saecken van Vlaenderen, hebben, nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten, mitsgaders met den Commissaris Hulft, het aenbrengen van de alhier aenwesende Heeren Gecommitteerden van de Stad van Gent gehoort, daer over met de selve, als mede met Don Balthazar de Fuen Mayor, Extraordinaris Envoyé van den Koningh van Spangien, geconfereert, en ter Vergaderinge gerapporteert, dat in de voorsz. Conferentien ten wederzyden waren geallegeert de volgende Positiven.

Positiven van de Heeren Gedeputeerden van Gent.

I.

Dat door 't cederen van de Souverainiteyt met eenen aen haer Hoogh Mog: is overgedragen de Proprieteyt.

Dat

I I.

Dat haer Hoog Mog: zijn geweest in poffessie van te percipieren alle de genotten, selfs de Chijnsen op de Landen en Huysen.

I I I.

Dat de doorbraecke is geoccafioneert door 't removeren van St. Antonius-dijck, ende dat derhalven haer Hoog Mog: verobligeert zijn, die schade te repareren.

Contra-Positiuen in name ende van wegen haer Hoog Mog.

D At op den 26 Mey 1547 by Keyfer Karel, in qualiteyt als Grave van Vlaenderen, aen de Stad van Gent, op der selver versoeck, ende infonderheyt tot haren profijte, is verleent Octroy, omme te mogen graven een Vaert tot sekeren Land-dijck, met Authorisatie, omme, tot verval van de onkosten, gedurende den tijd van Jaren, te mogen ontfangen eenige Imposten, tot laste van de Koopmanschappen, mitsgaders van de Schepen en Schuyten, de voorfz. Vaert hanterende, boven ende behalven het profijt van de Visscherye voor altydt, onder seeckere Recognitie-Chijns.

Dat naderhant, ter plaetse ofte buyten de voorfz. Dijck, gemaect is het Sas van Gent, en vervolgens het selve gefortificeert.

Dat het voorfz. Sas door de Macht van Wapenen der Vereenigde Nederlanden is geoccupeert, ende by Tractaet van Vrede gecedeert, ende sulcx aen haer Hoog Mog: overgegaen alle het Recht, 't geene den Koningh daer in ende omme heeft gecompeteert.

Dat by 't Accoort van Limijtscheydinge in Vlaenderen onder allen is verdragen, dat de separatie van de Souverainiteyt geen prejuditie soude geven aen de Heeren Vasallen, de welcke door de selve van Meesters quamen te veranderen, maer dat die ten wederzyden by hare Rechten souden werden gemaintineert, in gevolge van hare Titulen, Documenten ende Poffessien.

Dat dienvolgende die van Gent, ten opfichte van de geoctroyeerde Vaert, moeten werden geconfidereert te hebben gelijcke Relatie tot haer Hoog Mog: binnen de Limiten van der selver Souverainiteyt, als haer Ed: daer bevorens gehad hebben tot den Koningh alleen.

Ende dat, gelijck den Koningh niet verstaen kan werden geobligeert te zijn, uyt den hoofde van des selfs Souverainiteyt, tot het onderhouden ofte reparatie van den Trangel, haer Hoogh Mog: insgelijckx daer toe in het minste niet en zijn verplicht.

I I.

Dat die van Gent, tot op den dagh van heden, altydt zijn geweest in paisible poffessie van te genieten het effect van 't Octroy, aen haer verleent, ende namentlijck ten opfichte van de Gabellen op de Schepen, de voorfz. Vaert hanterende, als mede ten reguarde van de Vissery ende Grasfingen.

Dat daer tegens by die van Gent voorgemelt zijn gesupporteert, selfs onder het

reffort van haer Hoog Mog: , alle de onkosten van reparatie, oock soo wanneer eenige breuck daer in was gevallen.

Dat aen d'andere zyde haer Hoog Mog: in 't minste geen Gabellen hebben gecpercipieert, ofte ontfangen eenigh Recht op de voorfz. Vaert, contrarie ofte in prejuditie van 't meergemelde Octroy.

Dat inſgelijckx door Authoriteyt van haer Hoog Mog: noyt aengematigt is geweest eenig Recht tot de Viſſerye ofte Graſinge in en langs de gem. Vaert.

Dat mede in Name ende van wegen haer Hoog Mog: , ſelfs onder haer reſſort, noyt eenig onderhoud ofte reparatie aen den Tragel is gedaen.

Dat, ingevalle geſuſtineert mochte werden het opkomen van de Gabellen zedert eenige tijt te zijn vermindert, ſulckx in geen en deelen geïmputeert kan werden aen haer Hoog Mog: , welckers Recht van Souverainiteyt gefondeert is op incontestable Titulen van Oorlogh, Tractaet van Vrede, ende nader Conventie, maer ſoude dienaengaende adreſſe moeten gedaen werden aen den Koningh van Spangien.

Dat de Chijsen op de Landeryen, gelegen langs den Tragel, niet zijn ontfangen door den Ontfanger van wegen haer Hoog Mog: , maer altijd betaelt aen de Heeren Schepenen van de Keure binnen Gent, ofte wel hun Geauthoriſeerden.

I I I.

Dat den Dijck van St. Anthonius is door-geſteecken in den Jare 1678., gedurende den Oorlogh, ten beſte en tot ſecuriteyt van wederzijds Staten, omme de vordere invaſie van den gemeenen Vyandt, ſoo veel als mogelijk was, te beletten.

Dat den voorn. Dijck daer bevoorens is gelegd veel jaren naer 't maken van den Tragel, in quaëſtie; ende dat mitsdien, met het door-ſteecken van deſelve, die van Gent, ter reguarde van den Tragel, van geen erger Conditie zijn geworden, als die waren originelijck ten tijde, doen deſelve by Octroy wierden gecharcheert met de Reparatiën van dien, inſonderheyt geconſidereert, dat, alvooren 't occuperen van 't Sas van Gent, den Graef Jans-dijck was door-geſteecken.

Dat met geen fundament geſuſtineert kan werden, de Breucken in de meergemelde Tragel geauſeert te zijn door haer Hoogh Mog., immers met geen apparentie van redenen beweert, dat de ſchade als een *damnum injuria datum* ſoude moeten gerepareert werden by haer Hoogh Mog.; ende hebben daer neffens mede overgelevert het Verbael, gehouden by den gem. Commiſſaris Hulft, in de Conferentien tot Gent; dat de Heeren Gedeputeerden van ſijn Koninckl. Majeſteyt, ende hunne Geadjungeerde, uyt de Heeren van de Keure van de Stadt van Gent, met de Stucken daer toe ſpecterende, mitſgaders de Poincten van Conſideratie, reſulterende uyt het rapport, by den Commiſſaris Hulft gedaen.

Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verſtaen, dat de gemelde Gedeputeerden van de Stadt van Gent tot antwoordt ſal werden toegevoegt, ende Schepenen van de Keure der Stadt Gent aengeſchreven, dat hare Hoogh Mog., om redenen in de voorfz. Poſitiven, in de naem ende van wegen haer Hoogh Mog,

Mog. geallegueert, seeckerlijck verwachten, dat de gem. Schepenen van de Keur der Stadt Gent ten spoedigsten (sonder verder tijdt-versuym) de noodige Ordres fullen stellen, ende soodanige voorsieninge doen, ten eynde de schade ende Gatē van den Tragel van de Gentse Vaert tot hare kosten mogen werden gerepareert, sonder des te doen langer in gebreecke te blijven, op dat hare Hoogh Mog., by onverhoopte ontstentēnisse van dien, niet en werden geneecessiteert daer tegens soodanige voorsieninge te doen, als deselve, tot securiteyt van het Sas van Gent, met den gevolge ende aenkleven van dien, fullen vinden te behooren: ende werden gem. Heeren Gecommitteerden uyt den gem. Raedt van Staten mitsdefen verfocht ende gecommitteert, om, van 't geene voorsz. is, kennisse ende communicatie te geven aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, ende met deselve te overleggen, door wat wegen ende middelen de gem. Schepenen van de Keure van Gent, by onverwachte naerkominge van 't geen voorsz. is, best ende bequaemst daer toe souden kunnen werden geobligeert, ende daer van alhier ter Vergaderinge rapport te doen.

En was geteyckent,

W. DE NASSAU,

Accordeert met 't voorsz. Register,

H. F A G E L.

Dese saeck is echter noch blijven traineren / sonder dat die tot in 't lest van 't Jaer afgedaen heeft konnen werden.

Zedert dat het eerste Bladt gedrukt is / hebben wy noch een nader informatie van sommige particulariteyten van de schade / omtrent Rotterdam en andere Plaetsen voorgeballen / gekregen / waer van wy alleen / alsoo 't niet recht op sijn plaets gestelt kan worden / het gebaer / daer de Dijk omtrent Rotterdam in geweest is / dooz dien aen't behoudt van deselve seer veel gelegen legt / noodigh geoordeelt hebben om hier in te boegen.

Omtrent twee en een half uur van Rotterdam / by Koztenoordt / tusschen de eerste Plaets en Ter-Goude / na de kant van het Dorp Capelle / quam het Water tegens den Dijk soodanigh aenstorten / dat in gem. Dijk / dooz 't overbloeyen van deselve / twee Gatē / pder omtrent van 50 à 60 Voeten breedt / geraeckten ; doch tusschen beyde bleef echter een kleyn stukje van 16 à 20 Voeten staen : de Boeren / hier omtrent woonende / daer dooz seer verbaest zijnde / liepen aenstonts na een Schip / dat daer omtrent ten Ancker lagh / en haelden / hoewel tegens danck van den Schipper / al het Tou-werck / dat dienst konde doen / daer af / en gingen met twee kleyn-schepen / die sy daer omtrent gebonden hadden / na de over-zijde van den Iffel / in de Krimpen-Waert / daer sy om dyp groote Boomen / welke aen den Oever stonden / een Kabel / die aen pder Schuyt mede vast was / sloegen / (welcke Kabels men kozt oft lang konde laten loopen / soo als men wilde / en dooz de meenigte van Menschen / die sich daer

bebonden/ bestert wierden) en soo vervolgens sich na het kleprie stukke Dijk/ dat tusschen beyde staet/ begaben / pder met Couwen om 't Lijf gebonden/ om/ indien 't gem. stukke Dijk wegh-gespoelt mocht hebben / sich echter te konnen bergen ; in dese gestalte dan hier zijnde / soo deden sy de boozn. Klep-sche-pen/ die men ondertusschen met Steen en Klep geladen had / in de Gaten sincken / 't welck met sulcken succes geschiede / dat de meeste in-bloedt daer door wierdt gestut ; men bracht daer op aenstonts soo veel Palen als van nooden waren/ aen de Doet van den Dijk / en wierdt deselve toen met Ancker-Balken geslooten / en verders soo veel hulp-middelen van Zepelen als andersints toegebracht / dat men eyndelingh al dit gebaer te boben quam / en de Gaten/ sonder groote schade / stopte ; echter zijn aldaer voor de Inbrucken twee Wel-len gevallen/ die 24 à 26 Doet diep zijn. En het Schip/ 't welck men sijn Couwerck afgenomen had / geraeckte naderhandt noch seer miraculeus binnen Doordrecht.

Wy hebben in de voorgaende Mercurius gesegt / dat tusschen de Spaenssen en Franssen tot Kortrijk / wegens de Pretentien / die Brancrijk op het Landt van Aelst / &c. geformeert had / wierdt gehandelt / en dat de Franssen ondertusschen de Stadt Luxemburg naevo geblocqueert hielden / en niet daer in wilden laten komen ; 't selve gaf niet alleen aen de naburige Vorsten een groote jalousie / maer veroorzaekte selfs / dat de Spaense/ als beducht dat die Stadt sich ten laetsten upt gebreck van het een of het ander soude moeten overgeben / door haren Ambassadeur den Marquis de Fuentes tot Parijs by sijn Majesteit van Brancrijk lieten aenhouden / dat de vyse Commercie met gem. Plaets weder open gestelt mocht werden ; doch den selven konde sulcks niet upt-wercken/ en kreegh het volgende Antwoordt :

DEn Koningh de Memorie, die den Heer Marquis de Fuentes, Ambassadeur extraordinaris van den Catholijcken Koningh by sijn Majesteit, den 4. deser over-gegeven heeft, verstaen hebbende, heeft daer op wel willen Antwoorden, als volgt :

Eerftelijck, dat, aengaende de Vrye Commercie, die den Ambassadeur voor de Stad Luxemburg versoekt, sijne Majesteit sulcx toestaen sal, so ras als den Prince van Parma satisfactie doet over de Rovery van dat Guarnisoen, gedaen in de Landen van sijn Majesteit ; en dat hoogh-ged. sijn Majesteit een geproportioneerde satisfactie, wegens de Rechten, die aen sijn Kroon behooren, gedeclareert door sijn Commissarissen tot Kortrijk, verkregen sal hebben, te weten, den Oudenburgh van Gent, met alle sijn Dependencien, &c., de Stadt en Castelenye van Aelst, &c.

2. Dat de Moort, door die van dat Guarnisoen aen eenige Troupen van sijn Majesteit, in een van de Plaetsen van sijn Dominien, gepleegt, niet beter konde gewroken worden, als met het wegh-voeren van eenige Bailliuwen, als andere

Officiers van den Catholijcken Koningh, die haer vryheyt sullen weder-krijgen, soo haest sy sullen betaelt hebben de kosten en schade, die 't Guarnisoen van Luxemburgh veroorsaect heeft, volgens de arbitragie van sijn Majesteit, die het selve gevonden heeft, alleen om de rust en Vrede in Europa te houden, daer hy dat Guarnisoen anders getraecteert soude hebben.

3. Dat men sig niet verwondert, dat dien Ambassadeur segt, dat men valsche Suppositien maectt, nopende de Moort van die van Fontarabien aen die van Andaya gepleegt, om dat het soo vuyl is, dat andere Natien daer over grouwelen en geërgert zijn, soo lang men fiet, dat den Catholijcken Koningh daer over geen satisfactie doet: maer dat sy noch continueren in hare Hostiliteyten, als willende sijne Majesteit tot sijne rechtvaerdige wraeck aenprickelen.

Ten laetsten, van't saiseren eeniger Landen, waer over den Ambassadeur klaegt, dat men dat moet attribuëren aen de onrechtvaerdigheydt, die aen de Prins van Espinoy en Ifenguien gedaen werdt, ende aen de weygering, die de Officiers van den Catholijcken Koningh doen tot præjuditie van 't Tractaet, refuserende de vrye Passagie aen de Onderdanen van sijn Majesteit binnen Gent, soo dat het staet aen den Catholijcken Koningh alle dese klachten, die in de Memorie van ged. Heer Marquis de Fuentes begrepen was, te doen cesseren; en soo dra sal men geen satisfactie aen sijn Majesteit, welcke hy oock verwacht, gegeven hebben, of sijn Majesteit sal niet alleen aen de Spaensse Onderdanen alles laten genieten wat haer toekomt, maer oock noch nieuwe teeckenen geven van sijn genegentheyd, om de Vrede met de Kroon Spangien te maintineren. Gedaen tot St. Germain en Laye den 14 January 1682.

Geteekent

L O U I S,

En lager,

C O L B E R T.

Spangien dan / aen die kant niet kommende op doen / liet echter de saeck niet stercken / maer by sijn Majesteit van Engelandt en desen Staet aenhouden / dat die de Assistentie / in de laetst gemaecte Tractaten gestipuleert / souden willen geven; doch hoogh-gem. sijn Majesteit en desen Staet / aen de conservatie van de Spaensse Nederlanden seer veel gelegen leggende / oordeelden 't best / om door haer Ambassadeurs aen 't Fransse Hof sich door minnelijcke wegen daer in te interponeren / gelijk sy dan oock lieten doen / en aen haer Gesanten aldaer Ordres souden / om ten dien eynde een Memozie gesamentlijck aen sijn Majesteit van Brancrijk ober te leveren / en Audientie te versoeken; 't selve wierdt door gem. Gesanten wel in 't werck gestelt / doch den Koningh van Brancrijk wilde haer gesamentlijck geen Audientie / maer aen yder wel een separate Audientie geven / soo dat gem. Gesanten (noch geen last daer toe

hebbende) die niet konden aenemen: den Engelsfen Gesant den Heer Saville sondt daer op aenstonts een expresse Courier aen den Koningh/ sijn Meester / om te weten hoe hy sich in dese saeck soude hebben te gedragen / en quam deselve weder met bescheyt / dat hy de Memozie / die hy met den Ambassadeur van desen Staet anders gelijkelijck over-gegeven soude hebben / separatelijck soude over-leveren / gelijk oock geschiede ; werdende kortst daer na / zijnde den 28. January / dooz onsen Ambassadeur daer in mede gevolgt. De Memozie / die sy eerst souden over-gegeven hebben / gelijk sy die oock mutatis mutandis over-gaben / bestont in de volgende Woorden.

Aen den Alder-Christelijcksten Koningh.

DE ondergeschreven Ministers van den Koningh van Groot Brittannien en de Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden hebben expresse ordre ontfangen, om aen U Majesteit te vertoonen, dat den Koningh van Spangien, uyt kracht van de Tractaten, met sijn Majesteit van Groot Brittannien en de ged. Staten gemaect, tot een onderlinge defentie van haer Staten, Provintien, Steden, Plaetsen en Rechten, haer met seer krachtige instantien (gelijck de by-gevoegde Memorien uyt-wijfen) heeft laten versoecken, dat sy den Inhoudt van gemelde Tractaten ter executie souden willen stellen, fonderende dit verfoeck op de infractie van de Nimweegse Vrede; invoegen U Majesteit daer door van de indispensable nootsaeckelijckheit kan oordeelen, waer in sy sich bevinden, om aen de ged. instantien van den Catholijcken Koningh toe te stemmen, indien sy soo ongeluckigh souden zijn, dat sy van U Majesteit geen nalatingh van de Proceduren, die aen ged. sijn Catholijcke Majesteit een rechtvaardigh subject van klachten geven, konden bekomen.

't Is seecker, SIRE, dat de Werelt buyten maten geallarmeert is wegens de Proceduren van de geene, die door sijn Ordres pretenderen te ageren tegens de Onderdanen van sijn Catholijcke Majesteit in verscheide Plaetsen, en op diverse pretexten, voornamentlijck in de Provintie van Luxemburgh, en tegens der selver Hooft-Stadt, dewelcke zedert eenige Maenden op foodanigen wijze is beflooten, dat Plaetsen, formeelijck geblocqueert, niet rigoureuser beflooten kunnen wesen, alshoon men professie maect, om de Vrede te observeren.

Met reden heeft men noch krachtiger het gevolg van een soo extraordinaire Procedure te vreesen, alsoo onse ged. Meesters van tijt tot tijt, op de sollicitatie van den Catholijcken Koningh, seer pressante Officien en Representatien hebben gedaen, sonder dat deselve echter tot noch van eenige vrucht zijn geweest, of dat sy eenige verlichtingh in de Rigeurs, waer van de geene, die de Troupen van uwe Majesteit in de Provintie van Luxemburgh commanderen, zich bedient hebben, om de Commercie met die Stadt t'eenemaal te beletten, hebben kunnen obtineren.

De ondergeschrevene kunnen uwe Majesteit in alle sinceriteit verseecken, dat

dat ged. Koningh van Groot Brittannien, en de ged. Heeren Staten Generael, geen ander oogwit in de Officien, die sy op de instantien van den Koningh van Spangien doen, hebben, als om de Vrede te conserveren, welcke door de laetste Tractaten opgerecht is; gelijk oock om door een nootfaeckelijcke voorfieningh de rust in Europa te bevestigen, en te beletten, dat het selve niet weder in de miserien van den Oorlogh, waer uyt het pas even verloft is, komt te vallen.

Sy en twijffelen niet, of uwe Majesteit sal door deselve Consideratien geraeckt zijn, en de Vrede, soo wel tot foulagement van sijn Volck, als de rust van sijn Geburen, wel willen conserveren. En aengesien den ged. Koningh van Groot Brittannien, en de gedachte Heeren Staten in een volkomene dispositie zijn, om de Vriendtschap en goede Correspondentie met uwe Majesteit, door alle mogelijcke middelen, te cultiveren, soo konnen sy sich niet onthouden om te hopen, of hy sal na de instantien, die sy nu van harent wegen doen, luyfteren; en, behalvens de gevoelens van rechtvaerdigheydt, die de bewegingen aen alle de Actien der Princen behoort te geven, sich door't aensien van de miserien, die den Oorlogh na sich slepen, laten bewegen; gelijk oock dat hy sich de bedroefde staet, waer in de Christenheydt door een nieuwe Rupture gewickelt sal wesen, voor oogen sal stellen:

Uwe Majesteit sal als dan de roem hebben, van dese Quaden boven gekomen te zijn, welckers enckele-gedachten alle de herten van de geene, die't minst onderworpen zijn om verschrickt te worden, van vreesse doen kloppen, sonder dat hem sulcks eenige extraordinaire moeyte sal kosten.

Men versoect alleenlijk, dat uwe Majesteit aen sijn Krijgs-Officiers ordre wil senden, om sich van alle geweldt-dadigheden te onthouden, en geen poogingen te doen, die met reden voor Contraventien van den Vrede gehouden mogen werden; en particulier, wegens't geene dat de Stadt Luxemburg beraeckt, dat hy aen sijn Commandanten expres wil ordonneren, dat de Commercie en vrye toegangh aldaer weder herstelt werdt, of dat men ten minsten een geheele vryheyte aen de Onderdanen van den Koning van Spangien wil geven, om daer in te komen, en daer alderhande Soorten van Waeren, Provifien en Munitien, 't zy dat sy die uyt haer Landen of van elders brengen, in te voeren.

De ged. Ministers wenschen de Antwoort van uwe Majesteit op dit Subject te hebben, en hoopen, dat't selve soodanig zal zijn, dat daer door alle subject van klachten aen den Catholijcken Koningh, als waer door hy tegenwoordigh de Assistentie van sijn Geallieerde versoect, benomen sal werden; en dat den Koning van Groot Brittannien en ged. Heeren Staten het vergenoegen fullen hebben, om twee Saecken, die haer soo lief zijn, te konnen conserveren, namentlijk, de genietingh van de Vrede, en de Vriendtschap van sijn Majesteit.

Den Engelschen Minister en die van desen Staet kregen daer op eenige dagen daer na Antwoordt/ en bermits deselve meest van een Inhoudt was/ sullen wy die/ welke aen den Minister van desen Staet gegeven wiert/ hier in-laffen.

Ant-

Antwoordt van den Alder-Christelijcksten Koningh.

DEn Koningh heeft de Memorie, die hem door den Heer van Starrenbergh, Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenighde Provintien gegeven is, gesien, en dewijl hy betuygt, uyt de Naem van sijn Meesters, dat hem niets liever is, als de onderhoudingh van de Vrede, en de continuatie van een goede intelligentie met sijn Majesteit, soo sal hy licht kunnen erkennen, indien hy op alle 't geene, dat zedert het Tractaet van Nimwegen is gebeurt, eenige reflectie maect, dat hy deselve Sentimenten heeft, en dat den Catholijcken Koningh in tegendeel noyt intentie heeft gehad, om dit Tractaet te executeren, en sijn Majesteit alle de voordeelen, die het hem geeft, te laten genieten. Het lange retardement, 't welck van sijnen 't wegen by gebracht is, om de uytwisseling van de Ratificatien te doen, deed sijn Majesteit genoegh voorsien, dat desselvs Ministers by de grootste Partye van de Staten van Europa alle haer poogingen souden doen, om de Rust, die dit Tractaet daer opgerecht had, te troubleren; oock hebben sy zedert hartneckigh gedisputeert wegens de minste Dependentie van de Plaetsen en Landen, die sy sonder eenige reserve genootsaeckt waren te cederen; en geen bequaem pretext aen haer quaet geloof wetende te geven, soo hebben sy de gantsche Werelt door haer geschreeuw meenen te verdooven, tracterende, als een violentie en contraventie van de Vrede, de rechtvaerdige Besittingh, die sijn Majesteit selfs met haer consent van de Plaetsen, die hem toebehooren, heeft genomen, en waer van sy de Besittingh oock niet konden verlaten, sonder openbaer te laten sien, dat haer ware ooghwit maer alleen streckte, om krachtige Ligues te maecten, ten eynde den Oorlogh weder te beginnen.

En dit is het, dat haer tegenwoordigh nootsaeckt, (alsoo haer geen andere materie van contestatie, tot de volle executie van 't Tractaet van Nimwegen, resteert, als 't geene, dat sy tegens de Rechten van sijn Majesteit op de Castellanye van Aelit, den Oudenburgh van Gent, de Ambachten van Affenede en Bouchaut, en alle de andere Plaetsen, waer over de Commissarissen van sijn Majesteit sich tot Cortrijck hebben uytgedrukt, hebben geformeert, en dat sy wel sien, dat, als dese saeck afgedaen is, sy van alle andere occasien tot den Oorlogh versteecken sullen zijn, en dat de publijcke tranquilliteit daer door voor altijd verseeckert sal wesen) om alle haer intrigues en alderpressantste instantien te vernieuwen, om haer Geburen in haer intrest te brengen, en te beletten, dat door de rechtvaerdige satisfactie, die sijn Majesteit eyscht, de rust van Europa niet foodanigh bevestigt soude werden, dat haer geen occasie, om die te troubleren, soude over blijven.

Evenwel, alshoon sy zedert het sluyten van de Vrede niets hebben nagelaten, om Vyanden aen sijn Majesteit te verwecken, en sijn goede intentien aen sijn Geburen suspect te maken, soo heeft nochtans haer quade wil, die niet als door haer swackheyt wederhouden is, niet bequaem geweest, om sijn Majesteit van het desseyn, 't welck hy altijd gehadt heeft, om de Vrede door alle middelen, die

Godt

Godt de Heere hem in handen heeft gegeven, te maintineren, afte wenden. En ten defen aensien is het, dat, hoe rechtvaardigh zijn Rechten op de Plaetsen, hier boven gefegt, zijn, zijn Majesteyt evenwel (om aen de Princen en Staten, die eenigh intrest in de conservatie, van 't geene aen den Koningh van Spangien in de Nederlanden moet toebehooren, nemen, geen reden te geven van te gelooven, dat hy die Steden wil bemachtigen, die daer van de Barriere maken) wel zijn woordt aen den Koningh van Groot Brittanien heeft willen overgeven, dat hy geen possessie van de ged. Steden en Plaetsen, die hem toebehooren, soude nemen: maer, gelijk hy oock niet en moet versuymen, om sulcke considerable Rechten, welcke soo rechtvaardigh aen zijn Kroon verkregen zijn, als de geene, die hy op ged. Plaetsen heeft, te bekomen; soo heeft hy geoordeelt niets te kunnen doen, dat minder ombragie aen zijn Geburen soude kunnen geven, en dat bequamer was, om Spangien te bewegen, om hem satisfactie te geven, als het Guarnisoen van Luxemburgh tot sulck een point te brengen; dat zijn Majesteyt het *Æquivalent*, voor zijn rechtvaardige Begeertens, bekomen soude hebben. Evenwel verklaert hy, dat hy geen pretentie op die Stadt en heeft, en dat hy bereyt is, die in een volle vryheyt te laten, soo ras als hy van een redelijcke satisfactie verseeckert zal zijn, dewelcke hy oock selfs, 't zy in Navarre, Biscaeyen of Catalonien presenteert te nemen, om soo alle achterdocht, die men konde hebben, dat hy alleen zijn Limiten in de Nederlanden socht uyt te breyden, weg te nemen.

Dus is 'er niet lichter aen de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden als tot dat oogmerck te komen, 't welck sy voorstellen, namentlijk, de onderhoudingh van de Vrede, dewijl zijn Majesteyt van sijent wegen alle middelen, die men redelijck kan begeeren, daer toe contribuerende, en niet willende, 't zy om wat reden dat het oock soude mogen wesen, tegens het Tractaet contravenieren, soo scheelt 'er niet meerder aen, als om de Spangiaerden te obligeren, om van harent wegen daer in te voldoen, en alle de differenten, welcke noch overgebleven mochten zijn, wegh te nemen, 't zy in 't overgeven aen zijn Majesteyt van het geene dat hem behoort, of door een verwisselinge, die na proportie is. Gedaen tot St. Germain en Laye den 3. February 1682.

Geteeckent

LOUIS,

En lager,

COLBERT.

De Spaensse waren ober dit Antwoordt gants niet bergenoeght / inboegen den Heer Don Puen Mayoꝝ den 11 February daer op de volgende Memozie aen haer Hoogh Mog. ober gaf.

Memorie van den Heer Don Fuen Mayor.

DE Antwoordt, die van wegens den Alder-Christelijcksten Koningh den 3. deser Maendt op de Memorie, welke den Heer Starrenbergh, door ordre van uw Hoog Mog. hem gepresenteert heeft, gegeven is, niet anders inhoudende als een affirmative van't geene al soo langen tijdt door de stoutheydt van de Fransse Ministers gemeen gemaect is, en van dat het welke uw Hoog Mog. bewogen heeft, om tot soo een positive Declaratie, die de nootfaeckelijckheydt haer genootfaeckt heeft te doen, te komen;

Soo verfoeckt en bid Don Balthazar de Fuen Mayor, Envoyé extraordinaris van Spangien, wederom seer instantelijck aen uw Hoogh Mog., uyt de Naem van den Koningh mijn Meester, dat sy een prompte executie aen het Tractaet van de Defensive Alliantie, dat uw Hoogh Mog. met hem hebben, willen geven; uw Hoog Mog. sich daer toe niet alleen verplicht vindende uyt kracht van't ged. Tractaet, maer oock uyt kracht van de Declaratie, die nu soo publijck by yder is, welke uw Hoog Mog. aen den Alder-Christel. Koningh komen te doen, sonder dat echter 't een of het ander verandert behoort te werden door de konstige stilswijgentheydt van de Franssen, welke nu niet van een Æquivalent in de Nederlanden, maer wel in Navarre, Biscaeyen of Catalonien spreecken, aengesien dat het niet wegens de wel-geleghentheydt van de plaets van't Æquivalent, maer wegens de onrechtvaerdigheydt van de gepretendeerde Grondt van't Capitael en andere Violentien die door Vranckrijck begaen zijn, is, dat uwe Hoog Mog. haer laetste instantie en Declaratie aen den Alder-Christel. Koningh hebben gegront-vest; en niet hebbende verkregen als een absolute weygeringh en een qualijck-gedraeyde af-seggingh, soo mach Don Balthazar de Fuen Mayor, na dit laetste overwas van Justificatie, wel verhoopen, dat uw Hoog Mog. hem de 8000. Man, die hy uyt kracht van haer Tractaet eyscht, fullen toestaen, selfs sonder sich aen eenigh nader Advys of Resolutie van den Koningh van Groot Britannien te gedragen; niet ter oorsaecke dat Don Balthazar de Fuen Mayor twijffelt, dat de een en de andere haer Konincklijck Woordt, en aen de intresten van haer Koninckrijck, niet souden voldoen, maer om het quade exempel, dat aen alle gemaecte Tractaten, en die noch te maken zijn, soude komen, te vermijden, indien haer executie van die geene, die in gem. Tractaten zijn, soude dependeren; gelijk oock ter oorsaecke van de distantie van de plaets, welke in een faeck, waer in de tijdt seer kostelijck is, ongemeen te overwegen zy; en op dat uw Hoogh Mog. haer rechte mesures mogen nemen, soo vindt ick het seer wel à propos om aen uw Hoogh Mog. in 't generael te verklaren, 't geen ick onlangs aen den Heer van Sevenaer verklaert heb, toen my deselve van wegen de Staten van de Provincie van Vrielandt (waer van hy een Gedeputeerde is) quam vragen, of'er geen dispositie tot een Accommodement tusschen Spangien en Vranckrijck, mits een Æquivalent in Navarre, Biscaeyen of Catalonien gevende, was; my seggende, dat het
niet

niet als aen ons en hingh, om uyt dese saeck te geraecken, even eens als de Antwoordt van den Alder-Christel. Koningh spreeckt; doch daer op heb ick hem verklaert, gelijk ick tegenwoordigh aen uw Hoog Mog. verklaer, dat men van wegens den Koningh mijn Meeſter noyt na diergelijcke Propositien sal hooren, alsoo 'er geen recht op het Principael en is, en dat den Heer Prins van Parma geresolveert is, om de Ordres, die den Koningh hem heeft gegeven, namentlijck, om alles te hazarden, ten eynde 't verlies van Luxemburgh te prævenieren of repareren, selfs soo uw Hoog Mog. ons al niet wilden assisteren, te executeren: En in dese vaste suppositie behooren uw Hoog Mog. te considereren, 'of 'er meerder gevaer voor desen Staet is, dat sy ons de vereyschte Assistentie van 8000. Man geeft, sonder van andere Assistentien verseeckert te zijn, of dat sy ons laet ageren, sonder van uw Hoog Mog. geassisteert te wesen. Derhalven bid ick seer instantelijck uw Hoog Mog., om my een prompte en positive Resolutie te willen geven, op dat den Heere Prince van Parma sich daer na kan disponeren, om de Ordres van den Koningh te executeren.

Uw Hoog Mog. sullen door 't hier by-gevoeghde Gedruckte de onbestantheit van de Antwoordt van den Alder-Christel. Koningh konnen sien, alſchoon men sulcke Mathematicque Demonſtrationen, of sulcke stercke Redenen niet had behoeven te hebben, om die om verre te werpen, alsoo deselve sich van selfs, door soo veel abusive Suppositien en Contrarieteyten, waer uyt deselve t'saem gestelt is, te niet maect; want wat plaets hebben de Spaensse Commissarissen tot Cortrijk gehad, om hartneckighlijck tot op de minste Dependentie te disputeren, wanneer Vranckrijck met geweldt al 't geene dat hy van te vooren geusurpeert heeft, heeft ingenomen, om sulcks te begeeren; en wat consent hebben de Spaensse daer toe gegeven, aengesien sy hebben geprotesteert, en noch protesteren tegens het geene, dat men haer afgenomen heeft: en wat Lignes hebben sy gemaect, als die Defensif zijn, en die tot de conservatie van de Vrede tenderen; en soo sy niet en zijn wederhouden als door haer swackheydt, als de geene die niet en soecken als den Oorlogh te vernieuwen, en dat den Koningh van Vranckrijck beloofft heeft, dat hy de Steden die hem toebehooren, en welcke de Barriere maecten, niet wil vermeesteren, waerom bloqueert hy dan een Stadt, op dewelke hy heeft verklaert, en verklaert, dat hy geene pretentie heeft, alſchoon deselve mede de Barriere maect? Gedaen in den Hage den 11. February 1682.

Geteekent

Don Balthazar de Fuen Mayor.

Den Franssen Ambassadeur / den Grave d'Alboux / gaf in tegendeel aen haer Hoog Mog. de volgende Memozie wegens dese saeck over.

*Memorie, door den Grave d'Avaux, extraordinaris Ambassadeur van
sijn Alder-Christel. Majesteit, aen haer Hoog Mog. overgelevert.*

GElijck den Grave d'Avaux, Ambassadeur extraordinaris van den Alder-Christelijcksten Koningh, volkomen geïnformeert is, dat den Koningh sijn Meester niet meer en wenscht als de Vrede, die de gantsche Christenheydt geniet, te conserveren, en dat hy sich oock inbeeldt, dat uw Hoogh Mog. met de begeerte van sijn Majesteit over-een-komen, heeft hy gelooft niets dat beter te pas quam, te kunnen doen, als haer noch particulierder de Propositien, die Monfr. de Barillon aen den Koningh van Engelandt gedaen heeft, om alle de Differenten, die de rust van de Nederlanden souden kunnen troubleren, te termineren, bekent te maken.

En door dese oorfaeck is het, dat hy, een Conferentie met de Heeren Gedeputeerden van uw Hoog Mog. hebbende gehad, sich sal vergenoegen; om by dese tegenwoordige Memorie, en by alle het geene, dat hy haer ampelder heeft geseght, als hy hier kan stellen, de Cope van de Memorie van Monfr. Barillon te voegen, in dewelcke uwe Hoogh Mog. sullen kunnen sien, dat sijn Majesteit twee groote Obstaculen, die de eenige zijn, welke door de geene, die 't meest betuygt hebben, dat sy wenschten, dat de Vrede bevestigt soude blijven, geallegeert zijn, wegh neemt. Ged. Ambassadeur heeft te meer reden om te gelooven, dat uw Hoogh Mog. dese Obstaculen met blijdschap wegh genomen sullen sien, alsoo hy sich ingebeelt heeft, dat deselve de eenige waren, die haer, in 't onderfoecken van de middelen, waer door de Vrede te vaster opgerecht konde werden, bekommert hebben; en derhalven is hy geperfuadeert, dat uw Hoogh Mog. sullen opmercken, dat, ten tijde als den Spaenssen Envoye sijn instantien doet, die niet anders kunnen strecken, als om den Oorlogh weder te ontsoncken; ged. Ambassadeur haer niets voorstelt als middelen, om de Vrede te bevestigen; en derhalven verhoopt hy, dat uw Hoogh Mog., volgens haer gewoone Voorlichtigheydt, op de tegenwoordige Conjuncture serieuze reflectien maeckende, Resolutien sullen nemen, die conform zijn aen de begeerte, die sy altijd tot de conservatie en bevestigingh van de Vrede betuygt hebben. Gedaen, &c.

Geteeckent

Den Grave d'Avaux.

De Memorie / waer van hier boden geseght werdt / dat den Heer Barillon / tot een nieuwe Propositie / in Engelandt gedaen had / bestont in de volgende Woorden.

Pro-

Propositie, door Monsr. Barillon, Ambassadeur Extraordinaris van sijn Alder-Christel. Majesteit, aen den Koning van Engelandt gedaen.

S I R E:

DEn ondergeschreven Ambassadeur van Vranckrijck heeft Ordre van den Koningh sijn Meester ontfangen, om aen uwe Majesteit te doen weten, dat, hoewel de Commissarissen van sijn Majesteit, op de Conferentien tot Cortrijck, het recht van de Pretentien, die sijn Majesteit, ingevolge van 't Tractaet van Nimwegen, op den Oudenburgh van Gendt, met alle sijn Appartenentien, Dependientien en toebehoorten, de Stadt en 't Casteel van Aelst, met diergelijcke Dependientien, de Stadt van Grammont, Renaix, de Stadt van Ninove, Rundershove, 't Landt van Beveren, het Ambacht van Assenede, het Ambacht van Bouchaut, Weert, Heerbrugge, Opdorp, Moortfelle, St. Amand, 't Landt van Bornhem, 't Landt van Flobecq en Lessines, heeft, klaerlijck hebben betoont; zoo wil echter sijn Majesteit, om de sincere begeerte te betuygen, die hy heeft, om de Vrede te maintenir, en alle het geene, dat deselve soude kunnen troubleren, voor te komen, niet alleen van alle de Rechten, die hem, ingevolge van 't Tractaet van Nimwegen, op de boven-gementioneerde Steden en Plaetsen toekomen, wel renuntieren, maer oock in 't generael van alle andere Pretentien, hoedanige die mochten wesen, en sonder eenige exceptie, die sijn Majesteit op alle andere Steden, Plaetsen en Landen, waer van de Spaensse Kroon tegenwoordigh in possessie is, mocht hebben, mits dat den Cathol. Koningh hem binnen drie Maenden, voor alle uytstel, de possessie en genieting, soo van de Stad Luxemburg, (waer van sijn Majesteit consenteert dat de Fortificatien gedemolieert sullen werden) als van de Dorpen en Gehuchten, die den Cathol. Koningh aldaer noch besit, drie uren in 't ronde van ged. Stadt Luxemburgh, sal overgeven; en consenteert sijn Majesteit, dat van dese Conditien een Tractaet gemaect sal werden, waer van uw Majesteit en de Staten Generael van de Vereenigde Provintien Guarandeurs sullen mogen zijn. Gedaen tot Londen den 4. February 1682.

Geteekent

B A R I L L O N.

Desen Staet / die de Rust en Vrede beminde / soude wel gaerne gesien hebben / dat de Spaensse en Franssen r'samen hadden kommen accorderen; doch sulcks nu niet zijnde / soo resolbeerden haer Hoog Mog. hier op by sijn Majesteit van Engelandt te laten aenhouden / dat die de saecken op 't beste soude willen sien te accommoderen / of andersints een Parlement beroepen; 't laetste bondt by den Koningh geen ingressie / doch 't eerste wel; inboegen den selven aen sijn Enboye / den Heere Chudley / die in February hier te Lande aen quam /

last gaf / om over dese saecten met haer Hoogh Mog. te handelen / gelijck oock geschiede ; en gaf gem. Envoyé daer op eerst de volgende Credentialen over.

Hoogh Mogende Heeren , onse goede Vrienden , Geallieerden en Geconfedereerden :

WY en twijffelen niet , of gantsch Europa sal van den waren yver , die wy tot des selfs Ruft betuygt hebben , verseeckert zijn , en de Applicatie , die wy bygebracht hebben , om die te verkrijgen , sal daer van gestadig een onwidersprekelyck bewijs wesen ; maer het soude niet genoegh zijn , dat wy onse Officien tot het établissemēt van dese Vrede hadden gebruyckt , indien wy , door de continuatie van onse sorgen , niet en trachteden om die te maintineren op onwagge-lijcke Fondamenten.

Ten desen aensien is het , Hooge en Mogende Heeren , dat wy gedurig Ministers by Uw hebben gehouden , om ter plaetse , daer het van nooden soude zijn , onse sentimenten tot het Gemeene-best te representeren , en met Uw te conveniēren over de beste Middelen , om aen onse Landen de Vriendtschap en onderlinge Vertrouwelijckheydt , die haer soo nootsaeckelijck is , te conserveren : ten selfen eynde is het , dat wy den Heere Chudley hebben verkoren , om in qualiteyt van onsen extraordinaris Envoyé by Uw te resideren ; Wy senden Uw den selfen oock als een Persoon , die ons niet alleen ontwijffelbare preuven van sijn getrouwheydt in onsen dienst heeft gegeven , maer die mede een bysondere kennis in de affairen van Europa , door de Employen , die hy in de Mediatie van de laetste Vrede bekomen heeft , heeft verkregen . Wy verfoecken Uw dan , dat gy hem in die Qualiteyt wilt ontfangen , dat gy hem favorabelijck wilt hooren , en aen hem een volkomen geloof geven in al 't geene dat hy sal doen , en van onsen 't wegen proponeren , voornamentlijck wanneer hy U sal informeren van onse sincere intentien tot het advancement van onse gemeene Interesten , door alle middelen , die het bequaemst bevonden sullen werden . Derhalven , Hoogh Mog. Heeren , beveelen wy Uw in de heylige protectie van God . Geschreven in ons Hof tot Withal den 13 November 1681.

Geteeckent

CHARLES R.

En lager

C O N W A Y :

Hoogh Mog. Heeren :

DOOR de Geloofs-Brieven , die in handen van uw Hoog Mog. zijn gestelt , sullen deselve sien , met wat sorg den Koning van Groot Brittannien , mijn Meester,

ster, sich geduerigh tot de conservatie van de Rust en 't gemeene Wel-wesen heeft geïnteresseert. Ter deser oorsaeck is het, dat hy my de Eer heeft gedaen, om my by Uw, als sijn Envoyé Extraordinaris, te laten resideren, op dat hy door mijn middel van tijdt tot tijdt geadverteert soude kunnen werden van alle het geene, dat uw Hoogh Mog. tot het best van 't gemeene Interest noodig souden oordeelen. En vermits den Koningh wel weet, dat in de tegenwoordige Conjuncture een geheele en volmaeckte Vertrouwelijckheyt absolut tusschen sijn Majesteit en uw Hoog Mog. nootfakelijck is, en dat selfs de seeckerheydt van de een en de andere Natie daer van dependeert, soo heeft hy my gecommandeert, om Uw te verferken van sijn vaste Resolutie, niet alleen om in de Alliantien, die reeds tusschen sijn Majesteit en haer Hoog Mog. zijn, te persisteren, maer oock met Uw in noch naeuwer mesures te treden. Wat my belangt, mijn Heeren, ick bid uw Hoog Mog. om te willen gelooven, dat ick noyt sal mancqueren in alle het geene, dat van my kan dependeren, om dese Vriendtschap en onderlinge Vertrouwelijckheyt te bevestigen en te doen aenwassen; en ick sal my seer gelukkig oordeelen, indien ick maer de minste saeck tot het beste en de dienst van uw Hoog Mog. kan contribuëren, als zijnde geperfuadeert, dat, dienende desen Staet, ick oock aen den dienst van den Koningh, mijn Meeester, niet sal mancqueren.

En wegens de Memorie van Monsr. Barillon 't volgende:

Memorie van Monsr. Chudley, Envoyé Extraordinaris van den Koning van Groot Brittanien by de Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provintien.

DEn ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van den Koningh van Groot Brittanien vindt sich verplicht om aen uw Hoog Mog. te representeren, dat sijn Majesteit het Extract van uw Hoog Mog. Resolutie, op het subject van een Memorie, gepresenteert door Sr. Barillon, Ambassadeur van den Alder-Christel. Koningh aen sijn Majesteit, ontfangen hebbende, aen ged. Extraordinaris Envoyé geordonneert heeft, om dese Antwoordt daer op te geven. Dat, hoewel de ged. Memorie eygentlijck den Koningh van Spangien raect, het geene dat daer in vervat is, evenwel het Interest van sijn Majesteit en uw Hoog Mog. geëstimert moet werden; en daerom is het, dat hy wenscht van uw Hoog Mog. te weten, of de Aenbiedingen, die in de ged. Memorie en in de Antwoordt, die aen sijn Majesteits Minister in Vranckrijck gegeven is, geen fundament, om van een Accommodement te handelen, souden kunnen zijn; voornamentlijck, indien, geduerende het Tractaet, den Alder-Christel. Koningh sich obligeert, om soddanigen Quantiteyt van Vivres in de Stadt van Luxemburgh te laten komen, dat deselve kan weder-houden, dat gem. Stadt niet in handen van den Alder-Christel. Koningh kan vallen; 't welck sijn Majesteit oock soo redelijck vindt, dat

dat hy gelooft, dat men het niet behoort te weygeren. Dat fijn Majesteit niet in de Sentimenten van uw Hoog Mog. kan treden, dat de Beroepingh van een Parlement de eenige middel soude zijn, om de Vrede en Rust van de Christenheyt te conserveren; doch dat, sonder in 't onderfoeck van dese saeck verder voort te gaen, hy 't aen de confideratie van uw Hoog Mog. recommandeert, of sy, volgens haer wijs Advys, oordeelen, dat Engelandt en de Vereenigde Provintien in staet zijn, om door een Oorlogh de Stadt van Luxemburgh voor de Spangiaerden te verseeckeren, of advantageufer Conditien te krijgen als die geene, die men door een Tractaet hoopt te bekomen, en of alle de Assistentien, die men door middel van een Parlement soude mogen verwachten, tijds genoegh kunnen komen, om de Effecten, die men sich voorfelt, te genieten. Dat, na dat alle dese reflectien rijpelyck overwogen sullen zijn, sijn Majesteit niet en gelooft, dat 'er twijffel over sal blijven, dat Hy en uw Hoog Mog., wiens Interesten soo naeuw vereenigt zijn, niet gesamentlyck en treden in alle de mesures, die nootsaeckelyck geoordeelt sullen werden in de Conjunction van haer gemeene Affairen. Gedaen in den Hage den 3 Maert 1682.

Dese Memozie en aanbiedingh schein by hare Hoogh Mog. aengenaem te zijn en ingressie te vinden; want den Franffen Ambassadeur / den Heere Grahe d'Avaux / in eenige Conferentien / die hy met de Gedeputeerden van haer Hoogh Mog. in den Hage hieldt / eerst mondelingh sijn Konings intentie gewyt / en deselve naderhandt in Geschrift overgelevert hebbende / soo namen hare Hoogh Mog. daer op de volgende Resolutie / waer uyt men den grooten epher en liefde / die hoog-gem. hare Hoogh Mog. tot het beste van de Christenheyt hadden / genoegh sal kunnen bespeuren.

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Lunæ den 23. Maert 1682.

IS gehoord het Rapport van de Heeren Verbolt en andere haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Buytenlandsche Saecken, hebbende, ingevolge en tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 24. February laetstleden, gevifiteert ende geëxamineert de Propositie, welcke den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Koninckl. Majesteit van Vranckrijk, eerst mondelinge aen de Heeren van Werckendam, ende andere haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Buytenlandsche Saecken, ten voorfz. dage wijdtlopig hadde gededucert, ende vervolgens by Geschrifte aen deselve overgelevert, breeder in de Notulen van den 24. der voorfz. Maendt February gementioneert; waer op gedelibereert ende ingenomen zijnde de Confideratien ende 't hoog wijs Advys van sijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangie, is in conformité van dien

dien goet gevonden ende verstaen, dat aen den gem. Heere Grave d'Avaux tot Antwoordt op de voorfz. Propofitie fal werden toegevoegt: Dat hare Hoog Mog. voor defen meenigmael hebben verklaert, ende als noch finceerlijck verklaren, dat haer niets foo feer ter herten gaet, dan de confervatie van de Ruffte ende Vrede van Europa, ende dat haer niets foo leet foudede doen, dan dat defelve wederom van nieuws foudede werden getroubleert of geftoort; dat hare Hoog Mog. derhalven feer geern alle goede Officien ende Debvoiren willen en fullen aenwenden, om fijn Koninckl. Majesteyt van Spangien te helpen permoveren, om over alle de Differenten, dietuffchen de twee Kroonen uytftaende zijn, te komen in minnelijcke Onderhandelinghe, en die door een equitabel Accommodement uyt de weeg te leggen en t'aflopiëren; dan nademael door al de voorfz. minnelijcke Onderhandelinghe de ruffte in Europa noch niet foudede werden geaffeureert, fo lange de Differenten tuffchen fijn Keyferl. Majesteyt en de Princen van Duytflandt ter eenre, ende hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck ter andere zijde, noch open fttaande, mede niet en zijn geafflopieert ende uyt de weeg geleyt; en dat oock het Accommodement tuffchen hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Vrankrijck ende hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Spangien miffchien t'eerder foudede konnen werden gevonden, indien de voorfz. Differenten alle te gelijk konden werden bygeleyt: Dat hare Hoogh Mog. derhalven van die opinie ende meyninghe zijn, dat de voorfz. Onderhandelinghe foudede behooren te wesen generael, met aenbiedinge dat defelve, om hare vredelieventheydt te toonen, haer geerne, nevens fijn Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien, ten uytterften fullen bemoeyen, de voorfz. Differenten te helpen afflopiëren ende byleggen, ende daer over ten dien eynde oock met hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien in nader overlegh geerne fullen treden, ende dat defelve van de vredelieventheydt, die hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien en hare Hoog Mog. hebben, die vafte hoope en verwachtinghe hebben, dat defelve fijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck haer, tot het bevorderen van t'voorfsz. Accommodement, wel fal willen bequamen ende capabel maecten; ende dat fy, reflectie maeckende op het geene den Heere Chudley, extraordinaris Envoyé van fijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien, dien-aengaende by des selfs Memorie den 3. deser loopende Maendt aen haer Hoog Mog. geprefenteert, heeft gedeclareert, ende defelve fijn Koninckl. Majesteyt selfs oock aen haer Hoog Mog. Ministers in Engelandt meenigmael heeft betuygt, feer gediensftig foudeden verfoecken, dat hoogft-ged. fijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck believe toe te ftaen ende te permitteren, dat, geduerende de voorfsz. Negotiatie, volkomen openinghe ende vryheyt aen hoogft-ged. fijn Koninckl. Majesteyt mach werden gegeven, om binnen de Sadt Luxemburgh alle foorten van Behoeften ende nootwendigheden te mogen doen brengen. Dat hare Hoogh Mog. van de groote equiteyt ende bilckheydt van hoogft-ged. fijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck niet anders konnen verwachten, dewijle hoogft-gem. fijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, by des selfs Declaratie van den 3. February laetstleden,

positivelijck heeft believen te verklaren, dat sijn Majesteyt geene pretentie op de voorz. Stadt Luxemburgh is hebbende, dat deselve het Guarnisoen van die Plaetse alleen heeft doen benauwen, om hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt van Spangien t'obligeren satisfactie aen deselve sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck te geven, ende dat sijne Majesteyt te vreden is, die Plaetse te laten in een volkomen liberteyt, soo haest deselve maer sal wesen verseeckert van een raisonnable satisfactie, ende dat het misschien niet alleen naer het oordeel van hare Hoogh Mog., maer oock van hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt van Groot Brittanien, ten uyttersten redelijck, ja nootsaeckelijck is, dat hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt, geduerende dat by de voorz. Negotiatie sal werden gehandelt over het Accommodement van de Differenten, tusschen de twee Kroonen ontstaen, door de Blocquade ofte Uythongeringe niet mach werden ontrocken of weerloos gemaect een Plaets, daer op hoogst-ged. sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck niets pretendeert, ende door welckers occupatie de voorz. Negotiatie ofte Onderhandeling by haer selven t'eenmael soude komen te corrüeren ende vervallen. Dat sy versoecken hier op ten spoedigsten te mogen vernemen eene goede ende favorable Resolutie van hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, op dat sy haer daer door soo veel te bequamer ende capabelder mogen vinden, om alle de voorz. Differenten door eene minnelijcke wegh van Accommodement te kunnen helpen affopiëren.

Was geparaphreert

ADRIAEN BOON, vt.

Lager stont,

Accordeert met het voorz. Register,

Ende was geteekent

H. F A G E L.

De Spaenssen hadden in tegendeel liever gesten / dat men sich hier op een andere wijze met haer tegens Vranckrijck hadde geëngageert / en de 8000 Man / die sy / upt kracht van de Tractaten / tot Assistentie versochten / toegestaen; als waer toe niet alleen den Spaenssen Emboyé den Heer Don Fuen Napor noch verschepte Memozien oberleberde / maer den Prince van Parma / Gouverneur van de Spaensse Nederlanden / sondt oock den Heer Don Anthonio d'Agourto expres in den Hage / om noch krachtiger instantien by haer Hoog Mog. te doen / ten eynde de bewuste 8000 Man ten eersten gesonden mocht werden; doch hoog-gem. hare Hoog Mog. liever door alle minnelijcke wegen / en sonder aen sijn Majesteyt van Vranckrijck aenstoot te geven / dese

dese saech soeckende af te doen/ gaben aen den Heer Don Fuen Mayor/ op sijn ingeleverde Memozien/ ten dien eynde 't volgende Antwoordt.

Extract uyt het Register van de Resolutien van haer Hoog Mog. de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien.

Maendagh den 23 Maert 1682.

O Verwogen zijnde het Rapport van den Heere Verbolt en andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Uythemse Saecken, die, ingevolge van haer Hoog Mog. Resolutien van den 11. en en 24. February laetst, en van den 5. deser Maendt, de Memorien van den Heer Don Balthazar de Fuen Mayor, Envoyé extraordinaris van sijn Cathol. Majesteyt, ter selver dagen aen haer Hoogh Mog. geprefenteert, en in de Acten van ged. dagen breeder gementioneert, hebben ge-examineert, soo is na deliberatie, in conformiteyt van het Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien, goet gevonden en gearresteert, om aen ged. Heer Don Balthazar de Fuen Mayor te antwoorden, dat haer Hoogh Mog. aen sijn Cathol. Majesteyt het Secours van 8000 Man toestaen; maer alsoo het 3. en 4. Articul van 't Tractaet, tusschen sijn Majesteyt en desen Staet in 't Jaer 1673. gesloten, expres mede brengt: *Dat, ingevalle een van de twee Geallieerden geattacqueert of getroubleert wierdt in de possessie of besittingh van eenige van sijn Staten, Steden, Plaetsen, Rechten of Immuniteyten, en dat dese Attacque of Trouble door een openbaren Oorlogh gevolgt wierdt, de Geallieerden al haer debvoiren, die mogelijk waren, souden doen, om dese Troublen of Hostiliteyten door een billijk Accommodement te doen cesteren;* en dat derhalven hare Hoog Mog. voor een vast fundament stellen, dat sijn Majesteyt, volgens 't ged. Tractaet, geobligeert sal zijn, om over alle de Differenten, die tusschen de twee Kroonen zijn, in Conferentie te treden, ten eynde die door een Accommodement te termineren; soo wilden hare Hoog Mog. (sonder tijdt-verlies) alle bedenckelijcke Debvoiren daer toe by den Alder-Christel. Koning aen-wenden, en bysonder om hem te persuaderen, dat hy soude willen toestaen, dat, geduerende den tijdt, dat men over dit Accommodement soude tracteren, aen de Stadt Luxemburgh vryheyt gegeven soude werden, om daer binnen alderhande Soorten van noodige dingen te brengen; verklarende, dat, ingevalle sijn Alder-Christel. Majesteyt soude weygeren, om in Conferentie over 't ged. Accommodement te treden, of, indien de ged. Negotiatie sonder succes was, niet-tegenstaende dat sijn Cathol. Majesteyt sijn inclinatie door alle redelijcke en tolerable middelen betuygt had, en dat sijn Alder-Christel. Majesteyt niet goet konde vinden, om aen sijn Cathol. Majesteyt een volle vryheydt te geven, om binnen de ged. Stadt Luxemburg, geduerende ged. Negotiatie, alle Soorten van nootsakelijcke dingen te laten brengen, sy als dan, by een onverhoopt gebreck van een van dese Poincten, aenstoonts aen sijn Cathol. Majesteyt het ged. Secours van 8000 Mannen souden laten toekomen.

Terwijl dat dese saecken soo tusschen beyde stonden / en dat sijn Majestejt van Franckrijck de Stadt Luxemburg hoe langer hoe nauwer / en met meerder Troupen / onder 't commando van den Marschalck de Crequi / liet blocqueren / waer dooz veele beducht waren / dat gem. Stadt formeel belegeret soude werden / en dat daer dooz het Vuur des Oozlogs weder ontftecken soude zijn / hoorde men seer onberwacht / en als byten hoop / dat sijn Majestejt van Franckrijck geresolveert hadde / om die Blocquade op te breecken : en gaf den Heer Grabe d'Abaux sulcks in 't laetst van Maert aen haer Hoogh Mog. te kennen / onder de volgende Woorden : Dat den Alder-Christel. Koningh, sijn Heer en Meester, bericht ontfangen hebbende door den Marquis de Seppeville, sijn extraordinaris Envoyé tot Weenen, van de aenkomst van een Expressen, afgefunden door den Envoyé van den Keyser tot Constantinopolen, omme aen sijn Keyserl. Majestejt bekent te maecken, dat hy in de Ministers van den Grooten Heer niet sagh eenige dispositie, om te vernieuwen de Treves, om welcke hy langen tijdt aengehouden had; ende sijn Alder-Christel. Majestejt, niet alleen in die tydinge geconfirmeert zijnde door een Expressen, afgefunden van den Heer de Guillerages, sijn Ambassadeur tot Constantinopolen, maer daer boven noch, dat den Grooten Heer in de aenstaende Lente-tijdt soude zijn aen het Hooft van sijne Troupes, om Hongaryen aen te tasten, sijn Majestejt niet gewilt heeft, dat de Bewegingen, die in Nederlandt gemaect werden, om te vorderen de rechtmatigheit van sijn Gerechtigheden, die hy geacquireert heeft, aen die Princen, dewelcke het meeste belangh hebben, van sich te stellen tegen de Invasien van de Turcken, souden benemen de middelen, omme alle hare krachten in 't Werck te stellen tegens den algemeenen Vyandt, waerom dan sijn Majestejt, om eenmael te termineren alle de affaires van Nederlandt, aen den Marechal de Crequi geordonneert had, de Blocquade van Luxemburg t'eenmael op te breecken, ende die Stadt te laten in een volle vryheydt; ende sijn Majestejt had aen de Uytspraeck van den Koningh van Groot Brittanien gestelt het Æquivalent, het welck hem door Spangien gegeven most werden, om daer mede af te staen van alle sijne rechtmatige Pretentien, soo dat sijn Majestejt aen hoog-gem. Koning van Groot Brittanien stelde alle de andere Differenten, dewelcke tusschem Hem en de Kroon van Spangien noch mochten overig zijn, en hadde daerom sijn Majestejt goet-gevonden sijn Commissarissen van de Conferentie tot Cortrijck t'huys te roepen.

Men verstant de intentien van sijn Alder-Christel. Majestejt noch nader dooz de volgende Brieven / die den Marquis de Louvois aen den Heer de Croissy sondt / en die den Koningh selfs aen den Marschalck de Crequi / om gem. Blocquade op te breecken / depeescheerde.

*Copje van de Brief van Monfr. de Louvois aen Monfr. de Croissy,
geschreven den 22. Maert 1682.*

GY sult hier by-gevoeght vinden de Copje van de Depeche aen den Heer Marschalck de Crequi, welcke den Koningh my geordonneert heeft om aen
u te

ute fenden, als volgens welckers Uytvoeringh alle faecken aen de kant van de Frontieren van de Nederlanden, die onder de gehoorsaemhey van de Spangiaerden staen, in den selven staet moeten blijven, als die den 4. February laetst waren, dat is te seggen, dat yder in de possessie van 't geen, dat hy op dien dagh besat, sal blijven, uytgenomen 't geene dat van de intentien van sijn Majesteit in de ged. Depesches aen den Heer Marechal de Crequi, rakende de Stadt en 't Provoostschap van Luxemburgh, uytgedrukt staet, als welck Provoostschap geëvacueert sal werden, en de Dorpen, waer uyt het selve bestaet, gelijk oock de Stadt selfs de vryhey van de Commercie genieten, gelijk als in 't 16. Articul van 't Tractaet van Nimwegen vermeld is. En dewijl door het middel, als hier boven gesegt is, niets meer op de Conferentien tot Cortrijck valt te negotieren, alsoo yder Staet sal blijven in de possessie van 't geene dat hy besit, en dat alle soorten van Pretentien aen de Arbitragie van den Koningh van Engelandt zijn gestelt, soo ordonneert sijn Majesteit aen sijn Commissarissen tot Cortrijck, dat sy van daer sullen vertrecken, na dat sy de Spaensse Commissarissen van de Resolutie, die sijn Majesteit genomen heeft, geïnformeert sullen hebben.

Daer refteren noch twee affaires, welke eenige Troubel in Vlaenderen konden geven. 't Eene is 't saisissement, dat aen de Goederen van de Onderdanen van den Cathol. Koningh, leggende in de Landen onder de Heerschappye van den Koningh, ter oorlaecke van 't onrecht dat de Spangiaerden aen den Prins van Iseguen hebben gedaen, is geschiedt; de prejuditie, die den Gouverneur van Nieuwpoort aen de Onderdanen van den Koningh heeft gecauseert, latende, geduerende de Vrede, de zoute Wateren over haer Landen loopen, alsoo 't 10. Articul van 't Tractaet van Nimwegen expreffelijck inhoudt; *Dat, niet-tegenstaende de gedane Cessie van sijn Majesteit van de Sluysen van Nieuwpoort, de uytvloeyingh van de Waeren van de Castellanye van Veurne, in deselve forme en maniere als van te voren gepractiseert is, door ged. Sluysen gecontinueert sal werden;* de weygeringh, die de Spangiaerts doen, om aen Monfr. l'Islebonne een considerable Rente, die sy hem schuldigh zijn, te betalen; en des Konings Onderdanen van de Passagie door de Stadt Gent, door de Vredens-Tractaten gestipuleert, te laten jouïssieren, benevens meer andere onrechtvaardigheden, die door de Spaensse Ministers aen des Konings Onderdanen, waer van ick u oock een Memorie sal furneren, gepleegt zijn. En 't andere is de detentie tot Camerijck van verscheyde Bailliuwen en Inwoonders van 't Vrye van Brugge en de Castellanye van Cortrijck, welke door den Ridder de Sourdis weg zijn gehaelt, en tot Camerijck gehouden, tot de actuele Betalingh van 50000 en soo veel 1000 Ponden, die sy van de Somme, welke den Koningh heeft gefixeert, tot schadeloos-houdingh van 't geene dat tot Bertrange gepasseert is, noch schuldigh zijn; welke Gevangens sijn Majesteit echter in Vryheydt sal laten stellen, sonder dat sy yets van de ged. 50000 Ponden betalen, en oock de gefaïseerde Goederen, wegens de oorsaken hier boven gemelt, weder vry geven, soo ras als hy verstaen sal, dat de Spangiaerden gecontenteert hebben, dat alle dese Difficulteyten door den Koningh van Engelandt geoordeelt sullen

werden, en dat die Sententie kan pronuntieren wegens alle de Saecken, die tot het faiffissement van ged. Goederen reden hebben gegeven.

Den Koningh heeft oock van gelijcken ter Arbitragie van den Koningh van Engelandt het different, dat tusschen de Inwoonders van Andaya en die van Fontarabien is, wegens 't gebruyck van de Rivier van Bidassoa, gestelt; sijn Majesteit houdt tot Ayen 50 à 60 Inwoonders van Fontarabie of de nabuerige Plaetsen tot Gevangens, en vindt goedt, dat Monfr. Barillon aen den Koning van Engelandt belooft, dat hy die in vryheyt sal doen stellen, soo ras als 15 of 20 Inwoonders van Andaya of de nabuerige Dorpen, die de Spangiaerden wegens defelve saeck gevangen houden, door haer in vryheyt gestelt sullen wesen.

Copie van de Brief van den Koning aen den Heer Maerschalck de Crequi van den 22. Maert 1682.

MYN NEEF:

Ick ben door den Marquis de Seppeville geïnformeert, dat 'er een Courier tot Weenen, gedepescheert van de Keyserl. Envoyé tot Constantinopolen, is gearriveert, om hem te kennen te geven, dat hy geen dispositie by de Ministers van den Grooten Heer, tot het vernieuwen van den Treves, gelijk als hy lang gesolliciteert hadde, vondt. Dese tydinge is aen my door een Expressen, die van de morgen met Brieven van den Heer Guilleragues, mijn Ambassadeur tot Constantinopolen, gekomen is, geconfirmeert; door dewelcke hy my verseeckert, dat alle de Troupen van 't Ottomannisse Rijck in Marsch na den Donau zijn, en dat den Grooten Heer voor aen 't Hoofd van defelve, in 't aenstaende Voor-jaer, Ongaryen sal attacqueren. En dewijl ick niet gaerne soude willen, dat de geene, die sich tegens de invasie van den Turck moeten opposeren, my souden verwijten, dat alle de Mouvements, die in de Nederlanden gedaen werden, om de rechtvaardige Rechten, die ick daer heb, te doen stant grijpen, haer buyten staet souden stellen, om met succes tot de defentie van de Christenheydt te waecken, soo ben ick van Resolutie geworden, om de Affaires van de Nederlanden op een stoot te termineren, en het Æquivalent, dat my, voor de renuntiatie van de wettige Pretentien, begrepen in den Eysch, welcke door mijn Procureur, den 4. Augusty laetst, op de Conferentien tot Cortrijck is gedaen, toe-komt, ter Arbitragie van den Koningh van Engelandt te stellen; waer door nu de Redenen, die my verplicht hadden om U te ordonneren, dat gy soude beletten, dat 'er geen Troupen, Vivres of Oorlogs-Ammunitien in de Stadt van Luxemburgh quamen, op-houdende, soo sendt ick aen U desen Brief, om U te laten weten, dat mijn intentie is, dat, soo ras als gy die ontfangen sult hebben, gy een Officier aen die geene, die in de Stadt Luxemburg commandeert, sult senden, om hem te adverteren van de Resolutie, die ick genomen heb, om alle de Differenten tusschen My en den Cathol. Koning ter decisie van den Koning van Engelandt te stellen; en van de Ordre, die gy van my hebt, om mijn Troupen uyt de Plaetsen, die Sr. de Bissy uytgevorscht heeft, dat

dat van 't Provoostschap van Luxemburg dependeerden, toen hy in de voorleden Somer possessie van 't Graeffschap van Chinay en des selfs Dependencien genomen heeft, te trecken; gelijk oock van de last, die ick wensch, dat gy aen den Marquis de Lambert geeft, om, sonder difficulteyt, alle soort van Vivres en Oorlogs-Amunitie, die van de andere Plaetsen onder de Heerschappye van Spangien sullen komen, om in Luxemburgh gebracht te werden, daer in te laten passeren; mitsgaders alle de andere Waeren, mits betalende mijn Rechten, die de Inwoonders van de Stadt Luxemburgh en de Dorpen, die van 't Provoostschap dependeren, in de Landen onder mijn gehoorsaemheyt sullen koopen, of, komende van vremde Landen, daer door brengen, alles conform het 16. Articul van 't Tractaet van Nimwegen. Gy sult de geene, die gy aen den ged. Gouverneur van Luxemburg sult senden, oock belasten, om daer by te voegen, dat, als den Gouverneur van de Spaensse Nederlanden het Guarnisoen van Luxemburgh sal willen veranderen, ged. Sr. de Lambert ordre sal hebben, om wegens de Logementen, die de gedachte Troupen op de Landen van mijn Gehoorsaemheydt, gaende en komende van Limburgh na Luxemburgh, en van Luxemburgh na Limburgh sullen moeten hebben, te conveniëren, en haer alles te laten fourneren, mits dat sy de Vivres en Voeragie, die sy tot haer subsistentie van nooden hebben, sullen betalen. Waer na ick wensch, dat gy in der daedt de Troupen, die gy commandeert, laet optrecken, en haer ordres geeft, om sich na de Plaetsen, in de by-gevoegde Rolle gementioneert, te begeven, gelijk oock dat gy, na haer volle van-een-scheydinge, uyt het Landt, daer gy nu zijt, vertreckt om weder by my te komen.

Deele quam dit op-breecken van de Blocquade van Luxemburgh breekt dooz; sommige presen den pber van sijn Alder-Christel. Majestejt / dat hy de Brede socht te maintineren / en daer toe soo grooten aenleydingh gaf / meenende dat doozts alles dooz de wijse directie van sijn Majestejt van Groot Brittanien / als die Neutrael was / en daerom de saken onpartijdig soude oordeelen / afgedaen soude konnen werden; doch andere / die na de Spaensse kant hielden / sustineerden in tegendeel / dat den Turcksen Oorlogh tegens den Keyser maeren preterit was / waer dooz Oranckrijck / om sijn Glorie te behouden / en geen meerder Opanden te berwecken / als met fondament en op soo een voet sich van dese saeck / waer in hy sich anders by bezre geëngageert had / om die te laten steecken / met eer konde ontslaen; doch wy sullen de geboelens hier over laten baren / alsoo de saeck sulcks in 't eynde selfs sal moeten uyt-wijzen / en sien wat ondertusschen in de Conferentie tot Coztrijck / die nu dooz de Franssen doch afgebroken wierdt / is gepasseert.

Wy hebben in de laetste Mercurius geseght / dat de Spaenssen op het laetste Antwoordt van de Franssen weder een Antwoordt formeerden; 't selve gaben sy den 29. January deses Jaers aen de Franssen over / en bestondt in de volgende Woorden.

Ant-

Antwoordt van den Procureur van den Cathol. Koningh, op de Conferentie tot Cortrijck, op de Aenteeningen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, o vergelevert den 12 December 1681.

DEn Procureur van sijn Cathol. Majesteit, 't Geschrifte van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, aen 't welcke hy den Titul van Aenteeningen geeft, tot Antwoordt op het Geschrift, door den Procureur van sijn gedachte Cathol. Majesteit den 5. November laetst over-gelevert, gesien hebbende, seght:

Dat de Replicquen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh geen ander opsicht gehad kunnen hebben, als op het *Æquivalent* van de Plaetsen, waer van gehandelt werdt, welcke alleenlijck door sijn Declaratie van den 4. Augusty werden begeert, en door den Procureur van sijn Cathol. Majesteit geconsteert; en dat sijn nieuwe Besluyten, die hy door de eysschen van de Plaetsen selfs heeft willen nemen, gelijk oock wegens de gepretendeerde schadelooshoudingh, ter oorfaeck van de niet-besittinge, voor geen Replicquen genomen kunnen werden.

Dese Eyschen zijn oock niet gedaen geweest als conditionelijck en met veel onbehoorlijckheden, 't welck men oock selfs aen 't oordeel van de Heeren Commissarissen stelt; doch dit niet-tegenstaende is daer op geantwoordt, en den Procureur van sijn Cathol. Majesteit heeft soo weynigh swarigheyt gemaect, om over dit Poinct in de saeck te treden, dat hy in tegendeel door alle sijne Schriften heeft doen sien, dat men dit *Æquivalent* niet schuldigh was, alsoo Vranckrijck geen recht op de ged. Plaetsen in nature had.

't Eerste Argument, waer van hy sich bedient heeft, is daer op gefondeert, dat sy geduerende den Oorlogh niet geconquesteert geweest konden zijn, om dat sy open en sonder defentie waren.

Den ²Procureur van den Alder-Christel. Koningh komt in die saeck daer mede wel over een, maer hy segt, dat, wat ondersoeck hy van de Autheurs, die over dese Materie geschreven hebben, hadde gedaen, hy 'er niet en heeft gesien, die geseght heeft, dat men geen opene Plaetsen door de Wapenen, en onder den titul van Conquesten, 't en zy dat men die gefortificeert heeft, en in staet van defentie brengh, kan verkrijgen.

Indien men had kunnen voorsien, dat, na het gene, dat hy door sijn Replicquen voor den dagh gebracht heeft, dit ondersoeck noch te doen stont, soo soude men gaerne dese moeyte voor hem bespaert hebben.

Daer is geen bekender Auteur, die oyt meerder de Rechten van den Oorlogh en Vrede heeft door-grondt als Hugo de Groot, in het Tractaet, 't welck hy daer van gemaect, en aen den overleden Koningh van Vranckrijck Louis de XIII. opgedragen heeft, die het in expresse Termen l. 3. c. 6. n. 4. segt; en hy ondersteunt

steunt het oock met veel Redenen, Authoriteyten en Exempelen, als hy door dese Woorden besluyt; *Daer is dan geen opene Plaets, die geoordeelt kan werden geconquesteert te zijn, 't en zy dat die met durable Fortificatien beslooten is, soo dat de andere Partye daer geen vry acces kan hebben, 't en zy dat hy die heeft gefortificeert: Is ergo demum ager capitus censebitur, qui mansuris munitionibus ita includitur, ut nisi in expugnatis parti alteri palam aditus non sit.*

Men heeft in de voorige Oorlogen, geduerende dewelcke dese maxime geobserveert is geweest, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh mede niet kan ontkennen, de vreemde absurditeyten, die daer uyt mosten volgen, niet gehoort; en die geene, welke hy wegens de Voor-Steden en Huyfen, staende onder de Fortificatien van een Stadt, voor den dagh heeft willen brengen, komen alsoo weynig met het afbeeldtsel, dat hy daer van heeft willen geven, over een, als met de Situatie van de geconquesteerde Plaetsen.

De Voor-Steden en Huyfen, die de Fortificatien kunnen incommoderen, worden gemeenelijck, in cas van een Belegeringe, gedemolieert, en hoewel die, geduerende dat sy onder haer natuurlijke Heerschappye behooren, als een partye van de Stadt geconfidereert souden kunnen werden, soo kunnen sy oock door den Oorlogh met minder moeyte daer afgetrocken werden, als een Kasteel, Citadelle of verscheydene partyen van een selve Plaets, die egalijck zijn gefortificeert.

Men heeft geen andere hulp van nooden als het natuurlijke licht, om te weten, dat men niet en kan seggen, dat men Plaetsen geconquesteert heeft, daer de oude Heerschappye geduerig acces kan hebben, gelijk als Spangien het heeft gehad van de Plaetsen, waer van gehandelt wert, sonder dat de Franse Troupen in staet hebben geweest, om haer sulcks te beletten.

En hoe souden sy 't oock hebben kunnen doen, aengesien de Brieven van Monfr. le Péllétier, aen den Intendant Blondel in de Maendt Juny 1678. geschreven, ter oorsaecke van den Impost, die hy op den Oudenburgh, behoorende aen de Stadt Gent, gestelt had, doen blijcken, dat het Guarnisoen, aldaer onderhouden, hoe sterck dat het oock geweest mach zijn, deselve niet heeft weten te bevrijden, en dat men geen ander middel heeft gevonden, om sich daer tegens te opposeren, als door dreygingen van scherpe Represalien op het Vrye van Brugge.

Gelijck oock dat alle de Franse Armeen selfs de Landen, die onder sijn Heerschappye waren, behalvens de geconquesteerde Plaetsen, niet hebben kunnen garantireren, als de Castellanyen van Veurne, Audenaerde, Cortrijck en andere, die aen Spangien, geduerende den gantschen cours van den Oorlogh, contributie betaelt hebben.

Want indien de Wapenen van sijn Cathol. Majesteyt sich in ged. Castellanye van Cortrijck, gelegen tusschen dese Stadt, die van Rijffel, Audenaerde en Gent, hebben kunnen doen gehoorsamen, hoe kan men pretenderen, dat sy 't selve oock in de geconquesteerde Plaetsen niet hebben kunnen doen, om de possessie daer van aen haer te conserveren, aengesien ged. sijn Majesteyt een quantiteyt van Steden en sterke Plaetsen omtrent ged. Plaetsen en in der selver Territorium hadde, en dat

defelve sich omtrent de Steden van Dendermonde, Brussel, Mechelen en tot aen de Poorten van Antwerpen uytbreyden, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft moeten bekennen?

De Forten van St. Maria en de Paerl, in 't Landt van Beveren, behooren niet aen de Staten Generael van de Vereenigde Provintien, gelijk als door den Procureur van den Alder-Christel. Koning gesegt is, maer aen sijn Cathol. Majesteit, die daer geduerigh Guarnisoen heeft gehouden, en tot sijn voordeel de Rechten van 't in-komen en uyt-gaen doen lichten, den gantschen Oorlogh geduerende, gelijk als sulcks bewesen werdt door de Dupliquen, en de Stucken, die noch hier by gevoegt sullen werden.

't Is publijck en notoir, dat 'er geduerigh Spaens Guarnisoen in 't Casteel van Bornhem is geweest, en de Bewijsen, die men daer van heeft gefurneert, sullen mede door Stucken, die by dit Geschrift overgegeven werden, werden gerefinceert.

De Allegatien in tegendeel van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh ontdekken meer en meer de weynige oprechtigheyt van de geene, die hem in dese Materie sulcke informatien geven, en daer is niet ellendiger als 't geene dat sy hem daer by hebben doen voegen, namentlijk dat, indien men sulcks hadde geweten, men het niet geleden soude hebben; waer uyt evidentelijck volgt, dat het soo verre daer van daen is, dat Vranckrijck 't ged. Landt door sijn Wapenen soude hebben verkregen, dat het niet alleen des selfs gesteltheit niet en weet, maer oock niet en kan sprecken van de Forten, die daer in aen sijn Cathol. Majesteit behooren.

De Procureur van den Alder-Christel. Koning staet toe, dat ged. sijn Majesteit het Fort Margarite aldaer hadt, maer waer toe kan de Antwoordt, die hy daer oeffeert, dat hy 't selve niet pretendeert, dienen, aengesien sulcks niet en werdt gesegt of mentie daer van gemaect, als om 't rechte wit te geraken, dat Spangien daer geduerig acces heeft kunnen hebben, ten reguarde dat men, geduerende den gantschen Oorlogh, de Fortressen, dienende tot des selfs defentie, heeft gemaintineert, en dat het oock niet kan wesen, dat Vranckrijck heeft geconquesteert, of kunnen conquesteren 't ged. Landt, sonder die gewonnen te hebben?

Hy bekent van gelijcken, dat het Landt van Beveren paelt aen de Plaetsen van de Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provintien, namentlijk aen 't Fort Liefkens-hoeck, gelijk oock de Ambachten van Assenede en Bouchaut aen 't Sas van Gent en de Philippine, en hy geloofst oock, dat hy sich daer van sal kunnen ontslaen, met te seggen, dat het niet en blijkt, dat sijn Cathol. Majesteit aen ged. Staten Procuratie gegeven heeft, om de possessie daer van in sijn Naem te behouden, hoewel men getoont heeft, dat de Plaetsen van ged. sijn Majesteit tot dese uytvoeringh suffisant zijn geweest, en dat 'er niets van die van de Staten gesproken is, als om het obstacul, dat de Fransse Troupen oock aen die kant ontmoet souden hebben, indien sy sich daer hadden willen stabileren, 't welck sy echter noyt ondernomen hebben, te doen begrijpen.

Vranck-

Vranckrijck was in Oorlogh tegen zijn Cathol. Majesteyt soo wel als tegen ged. Staten, welckè geen minder intrest hadden, om dit établissement aldaer te beletten, sonder dat 'er een andere Procuratie van noden was; en indien 't selve al noot-fakelijck geweest mocht hebben, soo behoefde 'er geen andere te zijn, als die van de mutuelle Alliantie, tot een onderlinge defentie.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh wil selfs, dat dese Alliantie krachtigh genoegh geweest is, om aen Spangien den Oorlogh, die 'er tusschen de twee Kroonen is geweest, te imputeren, hoewel men door de Duplicquen heeft getoont, dat het ondersoek in dese materie onnut was, en dat het selfs na het Tractaet van Vrede niet kan geschieden; doch indien daer over quæste konde wesen, soo soude de conduite van de Auxiliaire Spaensse Troupen in 't eerste beleggh van Charleroy, door den Prince van Orangie voor ged. Plaets gebracht, en alle het geene, dat wegens zijn Cathol. Majesteyt gedaen is, soo veel te lichter te verantwoorden zijn, daer den Procureur van den Alder-Christel. Koningh niet heeft kunnen ontkennen, dat Vranckrijck eerst met zijn Armeen in 't Landt van gedachte zijn Majesteyt is gekomen, aldaer blijvende, en zijn Onderdanen ruinerende.

't Oordeel dat men van desen Oorlogh heeft gemaect, kan men niet beter erkennen, als door 't Engagement, 't welck de voornaemste Machten van Europa gelooft hebben met zijn ged. Majesteyt en de ged. Staten Generael der Vereenigde Nederlanden te moeten aengaen; en men gelooft niet, dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh haer alle van onrechtvaerdigheyt wil beschuldigen, 't welck oock niet en kan geschieden sonder sich t'eenemaal van de Reden en gemeene sin te vervreemden, want daer is geen stercker Argument, als de conformiteyt van de Sentimenten van 't meestendeel der Natien.

Hy en kan oock het minste subject niet hebben, om sich wegens dit Poinct te opiniatieren, ten eynde zijn gepretendeerde Conquesten te ondersteunen, na dat demonstrativelijck is aengewesen, dat de Plaetsen in quæstie niet en zijn noch niet kunnen door de Fransse Wapenen geconquesteert zijn geweest, alsoo sy, geduerende den gantschen Oorlogh, daer niet geposteert of gelogeert zijn geweest.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koning wil voordeel trecken, om dat den Marschalck d'Humieres eenige tijdt voor de Poorten van Gent, na dat die Stadt veroverd was, gecampeert heeft gelegen, maer wat grondt kan hy daer op maecken, alsoo hy heeft moeten bekennen, dat de Campementen op de Plaetsen selfs tot dit effect niet genoeg en zijn?

Hy steunt verder op de ordres van 't nemen van possessie, dieniet en blijcken, en die niet zijn noch kunnen hebben geëxecuteert geweest.

Hy pretendeert door zijn Replicquen, dat de Placcaten en Ordonnantien van Spangien swacke Middelen zijn geweest, om die voor haer te conserveren, en dat de Fransse Mandementen in krachtige Middelen hebben bestaen, om die haer toe teeygenen, niet-tegenstaende, dat hy heeft moeten toestaen, dat het lichter is de possessie te behouden als te verkrijgen.

't Nemen van poffeffie wil een voorgaende Titul uytdrucken, en alle de Fondamenten van Vranckrijck zijn eeniglijck gefondeert op een gepretendeerde vorige Conqueste, die in consequentie van de Stadt Gent is gemaect, dewelcke op de gecontesteerde Plaetsen, gelijk als hier voor geseght is, niet uytgedruckt kan werden.

Men heeft ten vollen bewesen, dat sijn Cathol. Majesteyt deselve noyt heeft verlaten; dat sijn Placcaten aldaer ontfangen zijn geworden; dat de Magistraten en Luyden van de Wet wegens sijn kant vernieuwt ofte verandert zijn; dat sy geduerigh in den Eedt, die sy aen Spangien hadden gedaen, zijn gebleven; dat de Justitie aldaer in sijn Naem gegeven is; dat de Raden van sijn Cathol. Majesteyt daer in cas van Appel en andersints erkent zijn geweest, en in een woordt, dat men daer een geheele gehoorfacmheydt voor de Ordres van ged. sijn Majesteyt heeft gehad, en dat 'er niets daer van voor de Franffe Mandementen is geweest, als voor soo veel, dat men niet heeft konnen beletten, dat deselve quamen in de Plaetsen, die het meest voor de uytloopen ten prooy lagen, op dat de selve van de hostiliteyten, waer mede men haer dreygde, bevrijt souden wesen.

Alle de Magistraten en Luyden van de Wet, soo wel de geene, die tegenwoordigh dienen, als welcke geduerende den laetsten Oorlogh gedient hebben, hebben sulcks door de Stucken, die overgelevert zijn, soo formeel verklaert, en betuygt, gelijk als sy tot noch een inviolable Verbintenis aen sijn Cathol. Majesteyt, als aen haer Souverain, betuygen, dat den Procureur van den Catholijcken Koningh de faeck gewonnen behoorde te geven, als hy seght, dat hy sich wel aen de sentimenten van 't Volck, op de Keur van de Heerschappye, wil gedragen.

Indien de ged. Volckeren sich al onder Vranckrijck hadden willen begeven, soo souden sy het niet konnen doen, want de Formulen van dese soorten van Submissie, die de Romeynen ons hebben nagelaten, houden den Eysch in, die men in de eerste instantie doet, indien de Volckeren, die dat wilden doen, vry of aen sich selfs waren.

De Plaetsen, waer van gehandelt werdt, hadden sijn Cathol. Majesteyt tot haer Souverain, gelijk als sy die noch tegenwoordigh hebben, en het en was in haer macht niet om sich aen een ander te geven, en hebben deselve oock noyt daer op gedacht.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh pretendeert, dat sy alle den Eed van getrouwigheyt aen Vranckrijck gedaen souden hebben, en hy segt, dat hy dat door sijn Duplicquen bewijst, hoewel hy sulcx geensints heeft gedaen, ten minsten van 't geene dat de Hoofden, Magistraten en Collegien, representerende de Generaliteyt van deselve Plaetsen, beraect.

Men wil wel gelooven, dat eenige Particulieren geforceert of verleyt mogen zijn, om den selven Eed te doen, maer dewijl sy niet ontlagen waren van de geene, die sy aen sijn Majesteyt hadden gedaen, soo kan die niet geconfidereert werden, dan als een faeck, die met kracht afgeperst is.

En wat'er oock van zy, dese loort van handelingh van eenige weynige Particulieren kan tot het effect van't geen, van't welck men handelt, niet dienen, en den Procureur van den Alder-Christel. Koningh betuygt, dat hy daer van overwonnen is, door de ydele efforten, waer van hy sich bedient heeft, om staende te houden, dat de Eeden oock door de Generaliteyt van ged. Plaetsen gedaen souden zijn, aengesien dat sijn Bewijsen strecken op de eenige Attestatie van den Grave van Monbron, die verklaert, dat hy deselve van de Inwoonders van de Steden van Gent, Aelst, Ninove en Grammont, van't platte Landt, en de Castellanyen en Dependencien van Aelst, den Oudenburgh van Gent, 't Landt van Waes en de Ambachten van Affenede en Bouchaut heeft ontfangen, te weten van de Geestelijcken door de Opperste van haer Gemeenschappen, van de Edelen in Persoonen, en van de Steden, Burgten en Dorpen door der selver Gedeputeerden.

De Procureur van den Alder-Christel. Koningh is van te goeder trouwe, om niet te bekennen, dat men sich daer in van soo veel ontalijcke expressien van Inwoonders heeft bedient, dat die in de gecontesteerde Plaetsen niet bekrachtigt konden worden, als door het respectieve rapport in den Eed van de particulieren, waer van hier boven gesproocken is, en dat daer in geen mentie van de Stadt van Gent en 't Landt van Waes, die niet gecontesteert werden, wert gemaect, als om de Steden, Burgten en Dorpen daer in te begripen.

Het is soo weynig waer, dat de Generaliteyten van de Plaetsen, waer van gehandelt werdt, in dit Engagement souden hebben getreden, dat ged. Eed door die van de Castellanye van den Oudenburgh, die haer sit-plaets in de Stadt Gent hadden, en die van't Landt van Beveren niet en is gedaen, hoewel zy van't Landt van Waes dependeren.

Het Extract van haer Resolutien, waer van de Procureur van den Alder-Christelijcksten Koning sich wil bedienen, betuygt, dat den Procureur van sijn Catholijcke Majesteit, die hem deselve gefourneert heeft, hem niet als Waerheden, sonder vermommingh, heeft voor-gestelt, en indien den Procureur van den Alder-Christel. Koningh met deselve soetheydt wil ageren, verre daer van daen, dat'er een prompte gehoorzaamheydt op de Ordres van Vranckrijck daer in geïntereert soude zijn, soo sal hy moeten bekennen, dat sy daer toe niet hebben willen komen, als voor soo veel als sy daer toe geforceert zijn geweest.

De Placcaten, die den Hertogh van Villa Hermosa in de Naem van sijn Catholijcke Majesteit heeft laten publiceren tegens de Attentaten van de Franssen op desselfs Souverainiteit, doen genoegh blijcken, hoe qualijck men het consent, 't welck hy, na het seggen van ged. Procureur van den Alder-Christelijcksten Koning, wegens dese Soorten van Eeden, soude gegeven hebben, sich heeft geïmagineert.

Daer is in tegendeel bewesen, dat, wel verre, dat hy die heeft willen toelaten; hy't Collegie, representerende de Steden van Aelst en Grammont met hare Castellanyen, in een Plaets van seeckerheydt heeft doen retireren, op dat het daer niet geforceert soude werden.

Het ged. Collegie bestaet uyt de Burgermeester en eerste Schepen van de Stadt Aelst, uyt de Burgermeester en eerste Schepen van Grammont, en van de Bailliuwen van de 5 Verges, die dit commande gehoorsaem zijn geweest; hebbende ten dien eynde haer verblijf tot Brussel gehouden, waer sy oock den gantschen tijt van den Oorlogh zijn gebleven.

Men kan dan niet seggen, dat dese Generaliteyt dien Eed gedaen heeft, niet meer als die van de andere gecontesteerde Plaetsen. Men soude oock selfs sulcks met de eygenste lichtigheydt, als het voort-gebracht werdt, hebben kunnen ont-kennen, maer men is nu vry verder gekomen, en men heeft Authentique Acten van dese Generaliteyten gefourneert, door de welcke deselve verklaren, dat sy geen andere Souverainiteyt hebben gemaect of erkent, als die van sijn Catholijcke Majesteyt.

Men heeft tegenwoordigh door de Duplicquen getoont, dat de naem van Aydes, of Pachten, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh aen de Imposten, die Vranckrijck aldaer opgesteld heeft, wil geven, daer mede niet overeen-komen, en sulcks is soo veel te sekerder, om dat 'er geen voorgaende Eysch of Consent is geweest, om die te lichten, gelijk oock geene Vergaderinge of Beroepinge wegens den Alder-Christel. Koningh, maer alleen eene wegens sijn Cathol. Majesteyt, gelijk sulcks bewesen wordt door de Stucken die aen de Duplicquen van den Procureur van sijn ged. Majesteyt gevoegt zijn.

En hoe soude Vranckrijck dese Beroepinge oock gedaen kunnen hebben, alsoo sijn gepretendeerde Souverainiteyt daer niet en is erkent, en dat, gelijk als gesegt werdt, de Burgermeesteren, eerste Schepenen en Bailliuwen, representerende de Generaliteyt van de Steden van Aelst en Grammont, en de gantsche omtreck van der selver Castellanyen, die het grootste gedeelte van de gecontesteerde Plaetsen begrijpen, sich elders en uyt de Plaets van haer ordinaire residentie hadden getireert.

Men heeft klaerlijck bewesen, dat Vranckrijck daer de loopende Middelen in nature niet heeft kunnen ontfangen, door 't belet dat de Spaensse Wapenen daer hebben gebracht, en door 't wegh-nemen van de Comptoiren, die men ten dien eynde heeft willen stabileren; doch soo Vranckrijck sich door Schattingen en Militaire Executie heeft laten betalen, wat kan men daer van seggen, alsoo 't aen niemandt onbekent is; dat opene Plaetsen, waer de Wapenen van de twee Kroonen kunnen komen, aen de Imposten, die van wederzijds gedaen worden, subject zijn, alsoo, gelijk als door de Duplicquen gesegt is, het van de eene kant maer Effecten van Hostiliteyt zijn, en van de andere kant waerlijcke Actien van Souverainiteyt.

De moderatie, waer van sijn Cathol. Majesteyt sich in dit regard heeft bedient, is seeckerlijck een teeken van de consideratie, die hy voorged. Plaetsen, als sijn Onderdanen, gehadt heeft, aengesien deselve door de exactien van Vranckrijck foodanigh wierden gedrukt, dat sy onmogelijck daer aen niet konden voldoen, invoegen een goede partye daer van geobligeert is geweest om te verloopen, en
sijn

fijn ged. Majesteit, na het sluyten van de Vrede, de Contributien, die haer door Vranckrijck afgeëyscht wierden, en van dewelcke het voldaan wilde zijn, voor dat de Evacuatie van de Plaetsen, die het aen zijn Cathol. Majesteit moft herstellen, geschiede, voor haer heeft betaelt.

De Troupen van den Alder-Christel. Koningh waren in die tijdt op de gecon-
tefteerde Plaetsen gelogeert, en Spangien en soude geen reden gehadt hebben, om
ged. Contributien voor haer te betalen, of Vranckrijck, om daer over met zijn
Cathol. Majesteit te handelen, en de betaling van sijntent wegen daer van te ont-
fangen, indien de een en de andere Kroon niet gemeent had, dat sy aen zijn ged.
Majesteit moften behooren.

Men verfoeckt aen den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, dat hy
een serieuse reflectie daer op wil maken, en men verseeckert, dat, als hy 't selve
doet, hy overreed sal zijn, dat zijn Pretentien op ged. Plaetsen alsoo ongefondeert
zijn, als die hy wegens Lessines en Flobecq voor den dagh heeft gebracht, en dat
hy daer van sal defisteren, gelijk als hy ten haren reguarde heeft gedaen, 't welck
den Procureur van zijn Cathol. Majesteit oock door desen accepteert.

't Is niet te verwonderen, dat Vranckrijck, geduerende den Oorlogh, de Goe-
deren van de Onderdanen van zijn Majesteit, in de Landen, daer hy acces
konde hebben, na de Violentien, die zijn Troupen, boven alle 't geene dat in de
voorgaende Oorlogen geschiedt is, hebben gedaen, heeft gepretendeert te con-
fisqueren, en daer in na de Confiscatien, waer van het sich noch in volle Vrede
bedient, volhardt, soo wel als in andere Attentaten op de Souverainiteit van zijn
Cathol. Majesteit, soo door 't invallen in zijn Landt gewapender handt, door
't wegh-nemen van zijn Onderdanen, door 't logeren van zijn Troupen, door 't exi-
geren van Voeragie, als door alle andere soorten van geweld.

Maer daer moeten andere Fondamenten zijn, om de Souverainiteit te stabile-
ren, en indien die alleen aen dit stuck soude hangen, soo soude den Procureur van
den Alder-Christel. Koningh geen-advantagie daer uyt kunnen pretenderen, alsoo
de Gemeenschappen daer aen niet hebben willen defereren; dat sy soo langh als
sy hebben gekonnen, geweygert hebben, om de Declaratien, die ten dien eynde
begeert wierden, te geven: dat onder de geene, die den Procureur van den Alder-
Christel. Koningh geëxhibeert heeft, eenige zijn, die geen datum van de tijdt, op
dewelcke die zijn gegeven, hebben; dat 'er andere zijn, die de tijdt van de over-
leveringe niet in-houden; dat de Declaratien, die daer van mentie maecken, voor
't meerendeel na de Propositien en Acceptatie van de Vrede zijn gegeven, en dat
'er oock eenige zijn, waer van den datum later is als de Opschorting van Wapenen,
en het Besluit van ged. Vrede, den 16. September 1678. tot Nimwegen gear-
resteert.

Dat van Bornhem onder andere heeft den datum van den 27. van deselve
Maendt, en 't weynige dat Vranckrijck aldaer van Particulieren heeft konnen ex-
torqueren, bevestigt hoe verre dat 'et over al differeert van dese prompte gehoor-
saemheydt, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh geduerigh by-
brengh,

brengh, alſchoon hy van 't contrarie door de Certificatien van de Gemeenſchap-
pen, waer van gehandelt werdt, door ſijn eygen Exhibitien, en de Mandementen
van de Franſſe Intendanten, die wegens dit ſubject zijn gedaen, overreed behoor-
de te weſen.

Daer in werdt geſegt, dat, niet-tegenſtaende de gepretendeerde Confiscatie en
Ordonnantie aen de Luyden van de Wet gedaen, om niet toe te laten, dat de
Spaenſſe Eygenaers en Pachters de Vruchten en den Oogſt fouden wegh-nemen,
daer aen niet gedefereert ſoude zijn; en daer en is niet ongegronder als de Ant-
woordt van den Procureur van den Alder-Chriſtel. Koningh, dat deſe Mandementen
alleenlijk die wegh-voeringen raecten, die door ged. Eygenaers of haer
Emiſſariffen dieſlijk mochten geſchieden.

Ged. Mandementen houden niets diergelijcks in, en brengen 't contrarie mede
alſoo daer in gedeclareert werdt, dat ged. Luyden van de Wet daer voor in haer
eygen en privé naem fouden reſponſabel zijn, om dat ſy ſulcks niet gehoorſaemt
hadden, en dat ſy effectivelijk oock wegens deſe ſaeck met een groote Impoſt be-
ſwaert zijn geweest, 't welck niet geſchiedt ſoude hebben, indien het niet in haer
macht was geweest, om ſulcks te beletten.

De Adminiſtratie van de Juſtitie is ſeekerlijk een van de grootſte Bloemen,
die het eſſentieelſte aen een Kroon zijn, en die werdt oock niet door de Subalter-
nen geëxerceert, als uyt kracht van de Macht, die haer daer toe van den Souverain
gegeven is.

Men heeft reeds bewezen, dat in de gecontesteerde Plaetſen ged. Juſtitie vaſte-
lijk wegens ſijn Cathol. Majesteit, geduerende den gantschen loop van den Oor-
logh, is gegeven, ſonder dat den Procureur van den Alder-Chriſtel. Koningh een
eenige Acte ter contrarie heeft weten in te brengen.

Men heeft bewezen, dat de Magiſtraten daer privativelijk zijn geſtabileert,
gecontinueert en vernieuwt geweest door ſijn Majesteit, en het ſoude maer tijdt-
verlies weſen, om te antwoorden op 't geene den Alder-Chriſtel. Koningh daer
tegens by brengh, namentlijk, dat in eenige van ged. Plaetſen deſe veranderingen
geſchiedt fouden zijn niet in de naem van ſijn Cathol. Majesteit, maer door
den Prince van Vaudemont, als een particulier Heer, en daer in geëngageert, aen-
geſien ged. Prince een van de gequalificeerde van de gantsche Nederlanden is, dat
hy was, gelijk als hy oock noch is, in een actuële dienſt van ſijn Majesteit, en dat
hy hielt en noch houdt, als geëngageert, de Heerlijkheden, waer van gehandelt
werdt, waer uyt volgt, dat hy in dit regard niet heeft kunnen doen, als in de naem
van ged. ſijn Majesteit, en dat de gepretendeerde Confiscatien van Vranckrijk
daer alſoo weynigh zijn geconſidereert, dat de Heeren van 't Spaens Nederlandt
aldaer haer Rechten hebben gecontinueert te exerceren, en dat de Volckeren haer
oock ſelfs in 't ſtabileren van de Magiſtraten hebben erkent.

Den Procureur van den Alder-Chriſtel. Koningh heeft moeten bekennen, dat
in de gecontesteerde Plaetſen de Magiſtraten niet door Vranckrijk zijn verandert
geweest, doch hy meent die ſaeck goet te maecten, met te ſeggen, dat 'er 4. Com-
miſ-

missariffen verkoren waren, om het te doen, en dat sy het oock effectivelyck in 't Landt van Waes hebben gedaen, maer dat sulcks in ged. Plaetsen niet volvoert was, om dat sy elders iets te doen hadden.

Indien dese saeck alleenlijck van haer tijdt gedependeert had, soo was die te important, om deselve te versuymen; het blijkt door ged. Commissie, dat 2 Commissariffen geauthoriseert waren, in cas van absentie of eenigh wettelijck belet van de twee andere, en men konde oock noch andere in haer plaetse stellen.

't Is oock niet waerschijnelijck, dat het ged. belet geduerende den gantschen Oorlogh geweest is, en, soo men de waerheyt wil advoueren, sal men moeten bekennen, dat sulcks alleen voort-gekomen is, om dat ged. Plaetsen, die geen andere Souverain als sijn Cathol. Majesteit erkennen, door sijn Wapenen en nabuerige Steden ondersteunt waren, soo dat gem. Commissariffen geloofd hebben, dat sy met geen sekerheyt aldaer konden komen.

Daer heeft haer oock selfs een Corps Troupen ontbroken, om haer in 't Landt van Waes overhoops te begeven, waer uyt sy oock aenstonts zijn vertrocken, sonder verder te komen.

De Franse Wapenen waren elders geëmployeert, en soo 'er tot Gent al Troupen hadden geweest, waer van dese Commissariffen sich bedient konden hebben, om daer een keer te doen, soo wisten sy wel, dat die niet suffisant genoeg waren, om eenigh effect te hebben, soo dat sy 't oock noyt hebben ondernomen.

En soo men al soude willen onderstellen, dat het alleenlijck van haer gepretendeerde Occupatie heeft gedependeert, wat kan 'er van een gedachte, die men bekent dat noyt geëxecuteert is, volgen, vermits 'er niet en is geweest of heeft kunnen wesen eenige andere Justitie als die van sijn Cathol. Majesteit, alsoo 'er geen andere Magistraten zijn geweest als die geene, die hy daer heeft gestelt, noch andere Macht als die, welke haer van sijnent wegen is gegeven.

Dit soo zijnde, gelijk als het oock sonder tegen-spreken foodanigh is, wie en siet niet, dat men in een Materie van Appel sich aen de Opper-Rechters van de selve Souverainiteit heeft moeten adresseren, gelijk oock geschiedt is door de toevlucht, die men tot den Raedt van Vlaenderen, tot Brugge opgerecht, heeft genomen, gelijk oock tot den Privé Raedt van sijn Cathol. Majesteit, en aen sijn Grooten Raedt tot Mechelen, gelijk den Procureur van ged. sijn Majesteit sulcks door de Stucken, die met sijn Duplicquen zijn over-gelevert, heeft bewesen, en noch nader door de geene, die by dit Geschrift gevoegt fullen werden, bewijst.

De pooging, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh ter contrarie heeft willen doen door de Aenwijfingen van de Sententien, welke door de Raeds-heeren, die tot Gent gebleven waren, uytgesproken zijn, confirmeert het geene dat voor desen gesegt is, dat dese Sententien voor 't meerendeel gegeven zijn op de Stucken, die sy voor de Veroveringh van de Stadt Gent gefaifeert hebben, en die sy aen de Raeds-heeren van sijn Cathol. Majesteit, ter deser oorfaeck in de Stadt Brugge aengestelt, hebben geweygert, en dat meer is, soo zijn het oock

noch maer contumaciële Sententien van de Taxatien van de Onkosten, Salariffen en andere Ordonnantien van weynigh consequentie op de Vervolging van de Inwoonders van de Franffe Heerschappy, als waer toe dese Aenwijfingen gebracht konnen geweest zijn, gelijk het blijkt door de Declaratie van de Commissariffen van den Raedt van Vlaenderen, gedaen op de Affirmatie van de Procureurs, die in de saecken, waer dese Sententien zijn gegeven, hebben gediend, dat de ged. Commissariffen het by yder Proces, waer van in de twee Lijften van de Procureur van den Alder-Christel. Koningh gesproken werdt, in Margine hebben laten setten.

De Oppositie, die door de Inwoonders van de gecontesteerde Plaetsen is gedaen, waer van in de ged. Declaratie mentie gemaect werdt, en de gepretendeerde Contumacie, die sy liever op haer hals hebben willen halen, als sich daer vertoonen, betuygen genoegsaem, dat sy haer daer aen niet hebben willen onderwerpen, soo wel de Hoofden als Magistraten en Collegien van de Castellanyen en Gemeenschappen der geseyde Plaetsen, die na geen hooger Justitie toevlucht genomen hebben, als die van sijn Cathol. Majesteyt.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh behoort daer van overwonnen te zijn, niet alleen door de onwederleggelijcke Bewijsen, die door die van sijn Cathol. Majesteyt voortgebracht zijn, maer oock door sijn eygene Exhibitien, en voornamentlijk door die van la Cotte B. n. 6.

't Is een Acte van de Raedts-heeren van Vlaenderen, gedateert tot Gent van den 17. Juny 1678. welcke gedaen is op de Propositie van den Raedts-heer en President op de Rolle van deselve Maendt, inhoudende dese Termen.

Den 17. Juny 1678. wierdt aen't Hof door den Raedts-heer d'Hane, als Commissariffen, op de Rolle deser Maendt, geremonstreert, dat'er dagelijks Debatten en Differenten souden ontstaen tusschen de Partyen, indien men die liet appelleren en verder procederen in saecken, raeckende de Inwoonders van de Castellanyen van den Oudenburgh, Steden ende Landen van Aelst en Grammont, 't Landt van Waes met sijn respectieve Appendemien en Dependencien, de Ambachten van Assenede en Bouchaut; en is daer op geresolveert, dat diergelijcke Saecken op de Rolle geappelleert en voortgesetsullen werden na de Retro-acten.

Is dit dan een Bewijs van die prompte gehoorzaamheyt, welcke 't Volck, waer van gehandelt werdt, voor de Franffe Ordres, ten reguarde van des selfs gepretendeerde Souverainiteyt en Jurisdicctie, na het veroveren van de Stadt Gent, in de Maendt van Maert in 't selve Jaer, soude hebben betuygt? of is het in tegendeel geen Bewijs, dat ged. Volckeren die niet hebben willen erkennen, en aen de Mandementen en Edicten, die van wegens den Alder-Christel. Koning gedaen zijn, niet meer willen defereren als aen de Circulaire Brieven wegens dit subject, die door de Raedts-heeren van Gent geschreven zijn?

Daer is niemant die daer aen kan twijffelen, aengesien dese Raedts-heeren selfs verklaert hebben, dat sy daer dagelijcke Oppositien hebben ontmoet, ja mede, dat na half Juny, als wanneer de Fondamenten van de Vrede gelegt wierden

den, door de Acceptatie van de Propositien, door den Alder-Christel: Koningh gedaen, welcke oock na de Stilstant van Wapenen, den 9. Augusty daer-aenvolgende gearresteert, is gevolgt, sy, zedert het fluyten van de selve Vrede, op den 16. September tot Nimwegen geteekent, in deliberatie hebben gelegt, of sy fouden laten appelleren en verder Procederen in de saken van de Inwoonders der ged. Plaetsen.

En schoon dat 'er nu al in deselve Acte gesegt wordt, dat dese Saecken geappelleert en voortgeset fouden werden, soo is sulcks echter maer een ydele trachting, soo wagens de circumstantien, hier boven gesegt, als dat geseyde Resolutie doet gelooven, dat dese Resolutie tegens de intentie van de Inwoonders is genomen, die daer niet op hebben willen tzeylgaen, gelijk ten vollen werdt bewesen.

De Cotype van ged. Acte, door den Procureur van den Alder-Christel. Koningh geëxhibeert, is maer alleen tegens een kleyne enckelde Minute gecollationeert, 't welck doet blijcken, of dat dese Resolutie niet gedepescheert is geweest, of dat, indien sulcks al geschiedt is, ged. Raedts-heeren wel geoordeelt hebben, dat sy geen meer effect daer van moesten verwachten als van de Circulaire Brieven, die sy eenige Maenden te vooren hadden uyt-geschreven, want het werdt niet bevonden, dat dese Ordonnantie geënregistreert is geweest, of op de Rolle gepubliceert, of sels binnen de Stadt Gent bekent gemaect, en veel minder in de Plaetsen, waer van gehandelt werdt.

Men kan daer uyt oordeelen, wat van de verdere Appellatien voor den Raedt van Doornick (welcke den Procureur van den Alder-Christel. Koning segt, dat geïntenteert zijn geweest van de Sententien van de Raedts-heeren van Gent, volgens de Registers van dien Raedt) geweest is, hoewel dat, wanneer hy tot de Bewijsen is gekomen, hy sich daer van soo onvoorfsien heeft gevonden, dat hy toevlucht heeft moeten nemen tot de Appellatie van een Sententie, die ten profsjte van den Raedsheer Suck is gegeven, op Stucken, die voor de veroveringe van Gent zijn overgelevert geworden; doch deselve kan notoirlijk tot sijn intentie niet dienen, alsoo den ged. Suck een van de Raedts-heeren van Vlaenderen is, die sich tot Brugge hebben geretireert, om daer onder de gehoorfaemheydt van sijn Cathol. Majesteit te blijven, invoegen hy noyt de Fransse Rechters heeft erkent of kunnen erkennen, vermits hy sich in 't Recht voor haer niet konde presenteren, geduerende den Oorlogh, of eenige Vervolginge, 't zy als Eyfcher of Verweerder, doen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft sich seeckerlijck bedrogen in de Inductie, die hy van de Brief van Sr. Blondel van den 10. Juny 1678., ter oorsaecke van de Castellanye van den Oudenburgh, heeft willen doen, en hy bedrieght sich oock niet minder in 't geene, dat hy door sijn Triplicque allegueert, dat men niet behoorde te twijffelen, of deselve was door ordre van sijn Cathol. Majesteit, en door middel van sijn Raedt van Staet, geschreven, vermits de Brieven van Monfr. le Pelletier, (die aen die van den Intendant Blondel hier toe reden hebben gegeven) in de Secretarye van ged. Raedt beruft fouden hebben.

Indien de ged. Brieven daer al zijn, soo volgh't er echter niet uyt, dat die daer, geduerende den gantschen Oorlogh, hebben geweest, en de waerheyt is, dat men die aldaer niet heeft laten komen als na de Exhibitie van de geene van gedachte Blondel, gevoeght by de Replicquen van de Procureur van den Alder-Christel. Koningh.

De Inwoonders van 't platte Landt van den Oudenburgh hadden contrarie Ordres van sijn Cathol. Majesteit, door middel van ged. Raedt van Staten afgesonden, gelijk oock alle de andere gecontesteerde Plaetsen; en de Inwoonders van dese Plaetsen hebben soo wel voor als na ged. Brieven daer aen gedefereert, behoevende men hier toe geen ander Bewijs, als 't geene den Procureur van den Alder-Christel. Koning selfs over-gelevert heeft, door de Exhibitie van de Acte van ged. Raedts-heeren, die tot Gent gebleven zijn; van den 17. Juny 1678. waer oock noch gesproocken werdt van de geene van ged. Oudenburgh, en datse haer Jurisdictione niet wilden erkennen, soo dat sy in twijffel hebben gestelt, of men haer most laten appelleren of haer Saecken voort-setten, niet-tegenstaende dat Vranckrijck gepretendeert had, dat sy hem onder den Titul van Dependencie toe-quamen, en in-gevolge van de verovering van Gent; 't selve is oock geseght door de Circulaire Brieven van ged. Raedts-heeren, waer van hier voor gesegt werdt, en heeft Monfr. Pelletier het zelfs oock door 't geene, dat oorsaeck tot de Antwoordt van ged. Blondel gegeven heeft, beweert.

Men heeft maer 't gesicht op dese Brieven te slaen, om daer van overreed te wesen, gelijk oock van de dreygingen, waer van men sich ten dien eynde heeft bedient; maer 't is al te lang sich met een Poinct besig houden, voornamentlijk na het geene door de Duplicquen geseght wordt, en het is tijdt om tot die van de Dependencien te komen, als waer toe geseyde Brieven ons schijnen te geleyden.

Men heeft tegenwoordigh al getoont, dat onder de gecontesteerde Plaetsen Moortsele en St. Amand aen sijn Cathol. Majesteit behooren, als Grave van Dendermonde; dat sy een partye van dat Landt maecten, en dat sy soo een naeuwe bandt met de Stadt Dendermonde hebben, dat sy daer van niet alleenlijk in 't stuck van de Justitie dependeren, maer dat sy oock verplicht zijn, om haer daer in de Wapenen te begeben, om tot des selfs defentie te komen, als sy daer geroepen werden.

De Antwoordt van de Procureur van den Alder-Christelijcksten Koningh, dat het vrye Landen souden zijn, en dat de ged. Obligatie voor een feudale dienstbaerheit genomen behoorde te werden, is te minder apparent, om dat de Rechten van Feudaliteit, die van de Souverainiteit niet weder-streven, welke klaerlijck door de Stucken, aen de Duplicque gevoegt, opgerecht is.

De Vryheden, die haer in consideratie van andere Engagementen toegestaen zijn, gelijk oock aen die van Opdorp, zijn mede effecten van deselve Souverainiteit, en soo veel scheelt het, dat men daer uyt kan beslyuten, dat sy geen partye van de Landen, waer van sy genieting hebben, maken, dat men sulcks in tegendeel moet onderstellen, voor dat dese exemptie plaets mach hebben.

Daer

Daer is bewezen, dat het Landt van Beveren een gedeelte van dat van Waes maeckt, en de Stucken, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh ter contrarie heeft willen by-brengen, werden t'eenemaal door de Bewijsen, die door den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt, en door de geene; welcke noch by dit Geschrift gevoegt fullen werden, geëxhibeert zijn, vernietigt.

Men heeft niet kunnen ontkennen, dat Børnhem en Grammont aen Mechelen zijn vereenight, en in een selve Leen van sijn Cathol. Majesteyt, als Grave van Vlaenderen, gehouden, gelijk oock de feudale Dependencie van 't ged. Beveren en de Stadt van Renaix van sijn Legale Kamer, tot Gent opgerecht; en indien 'er onder de Plaetsen, die aen Vranckrijck gecedeert zijn, eenige gevonden werden; die aen 't selve Ressort onderhoorigh zijn, soo is 't blijckelijck, dat men daer uyt geen Argument kan trecken ten reguarde van de Plaetsen, waer van geene cessie gedaen is.

De Oudenburgh van Gent maeckt een partye van dese Stadt, om dat het Casteel, daer het opgerecht is, van de Domaine van sijn Cathol. Majesteyt is, en dat het niet van die van de Magistraet dependeert; en men kan het contrarie oock niet sustineren, sonder ter selver tijdt te seggen, dat de Koninckl. Huysen en andere Plaetsen, die aen de ordinaire Jurisdicte van de Steden niet onderhoorigh zijn, gelijk als over al bevonden wort, geen partye daer vante maecken, schoon dat sy effectivelijck in de omkring en in 't hart van deselve souden mogen leggen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft betuygt daer van gepersuadeert te zijn, als hy op het eynde van sijn Triplicquen seght, dat, soo 'er eenige Dependencie van den Oudenburgh in de Stadt van Gent beslooten is, den Alder-Christel. Koningh niet en sal weygeren, om daer over by verwisseling te handelen, in conformité van 't 14. Articul van 't Tractaet van Nimwegen.

Men dient sich hier een weynigh in dese Plaets op te houden, om voor eerst te considereren, dat de Pretentien van Vranckrijck soo weynig apparent zijn, dat, om die te ondersteunen, het in 't recht wil wesen, om die binnen de Stadt Gent uyt te breyden, directelijck tegens het Tractaet en de restitutie, die gestipuleert en geëxecuteert is geweest.

Ten tweeden, dat het, na dat 'er geseght is, dat het geen Æquivalent meer wilde hebben, pretendeert daer toe te komen, ten reguarde van de Dependencien van den Oudenburgh, in ged. Stadt gesitueert zijnde, welcke het wel heeft bekent, dat het in natuere niet konde pretenderen.

Ten derden, dat het ged. 14. Articul niet en fiet als op de Dorpen en opene Plaetsen van een Heerschappye, die ingelast ofte na aen den anderen zijn; en kan sulcks oock tot geen Steden geapliceert worden, voornamentlijck tot de geene, die geresitueert zijn, en oock geresitueert mosten werden, met alle hare Dependencien, ingevolge van 't geseyde Tractaet.

En eyndelijck, dat 'er niet alleen Dependencien van den Oudenburgh in de Stadt Gent zijn, maer dat den Oudenburgh selfs daer in is, even als het Hoof-Collegie van de Castellanye, die daer in haer Jurisdicte exerceert, en dat het

een extreme omkeeringh van Ordre soude zijn, dat men die van 't platte Landt wilde doen dependeren, gelijk oock dat, in plaets dat de Leden haer Hoofd moeten volgen, dit hier door sijn Leden tot dat effect geconfringeert soude zijn, om Spangien te obligeren daer over te tracteren, om het weder te koopen, en door dit middel van sijn Corps af te trecken.

Maer laten wy noch verder komen, om te toonen, dat ged. Castellanye een ware Dependentie van de Stadt en de Magistraet van Gent heeft in 't stuck van de Aydes en Subsidien, gelijk oock de Steden en Castellanyen van Aelst, Grammont, Ninoven, Renaix en alle de andere gecontesteerde Plaetsen, uytgenomen de vrye Landen, waer van hier boven gesegt is.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft gepretendeert, dat sy door 't Tractaet van Gavre daer van gesepareert souden zijn; doch 't selve disponeert niets in dit regard, gelijk het door de eygene Extracten, die hy daer van gefurneert heeft, blijkt.

Daer en is dan geen meer quaestie als over de Caroline, die door de Franse Ministers verworpen is, wanneer die van de Castellanye van Aelst sich daer van hebben willen bedienen; die bewijst wel, gelijk als door de Duplicquen is geseght, haer separatie en distinctie met die van Gent wegens de Jurisdictie, Authoriteyt, Præ-eminentie en Superioriteyt, waer van sy sich selfs tegens haer Souverain hebben willen bedienen, maer daer in werdt niets gesegt van de Aydes en Subsidien, behalvens dat sy ged. Plaetsen tot dit subject niet souden kunnen beroepen, om dat sulcks niet als van den Prince most dependeren, als aen wien alleen behoort, om aen de Volckeren de noodigheden van den Staet te proponeren, en de noodige Middelen te eysschen, om daer toe te komen; 't selve bestaet niet om de Dependentie om te stooten, maer die tot een wettelijck gebruyck te brengen, 't welk niet beter geëxplicqueert kan worden als door dese Woorden, geciteert door den Procureur van den Alder-Christel. Koning: *Die van Gent hebben niet, noch sullen oock niet hebben de Jurisdictie, Authoriteyt, &c.*

Het blijkt door deselve Caroline, dat daer in geen veranderinge is gemaect, ten reguarde van de kracht en uytbreyingh van de Accoorden, die door de Staten van Vlaenderen, behoorlijck vergadert zijnde, geschieden, en dat de Stadt van Gent geduerigh is gebleven, gelijk als die van te vooren was, den eersten Staet of Lit van dese Provintie, en dat ged. Plaetsen altijd Subalterne daer aen zijn geweest, gelijk als sy 't noch tegenwoordigh zijn, met de Sub-ordinatie, die sy van alle tijden gehad hebben.

Daer en is niet swacker als 't geen den Procureur van den Alder-Christel. Koningh daer tegens heeft willen objecteren, dat het geen Steden zijn, die den Staet composeren, maer de Geestelijcken en de Magistraten van ged. Steden, aengesien de gantsche Wereldt weet, dat de Magistraten niet en doen, noch oock niet kunnen doen in dit subject, als uyt de naem van haer Gemeentens, en dat de geene, die het publijcke Recht van Vlaenderen kennen, daer-en-boven weten, dat het Corps van de Stadt Gent door die van haer Collace werdt gerepresenteert, welc-

welcke de Aydes en Subsidien toestaet, en door haer Accoordt niet alleen de Inwoonders deser Stadt, maer oock deffels gantsche Quartier, 't welck daer de naem van heeft, obligeert, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh sulcks heeft moeten toestaen.

Hy heeft oock moeten bekennen, dat de Castellanyen en andere gecontesteerde Plaetsen sich op der selver Stadthuys moeten begeven, om de Propositionen, die daer wegens sijn Cathol. Majesteit geschieden, te hooren, en dat sy daer op haer advys moeten geven, 't welck in effect alle het geene is, dat de Dorpen van deselve Castellanyen, ten reguarde van haer Hooft-Collegie doen, waer onder sy als Subalterne gehouden werden.

De Dependentie, die de Castellanyen van haer Hooft-Steden hebben, passeert veel verder, alsoo ged. Castellanyen maer een consultative Stem hebben, daer de ged. Geestelijcke en Steden, die 't Corps van den Staet uyt maecten, een decisive Stem besitten, en alleen in 't Recht zijn, om de ged. Aydes en Subsidien te consenteren, soo wel voor haer als voor alle de geene van haer Quartieren, alshoon die daer in niet geconsenteert hebben, gelijk als 't notoir en breedelijck door de Duplicquen is uytgedrukt.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh staet toe, dat die van de gecontesteerde Plaetsen haer Aydes en Subsidien binnen de Stadt Gent moeten brengen in handen van den Commis, die door deselve Stadt gestelt is, en hy pretendeert sulcks te attribuëren aen de gemakelijckheit en lichtigheit van den Ontfangh, alshoon het maer een effect van der selver Sub-ordinatie is.

De Aydes worden aen de Princen toegestaen, en van yder Castellanye en particuliere Plaets na sijn Quote, volgens het Transport; de Plaetsen, waer van gehandelt werdt, zijn voor 't meerendeel veel nader aen Dendermonde, Antwerpen en Brussel; en het soude oock lichter voor sijn Cathol. Majesteit vallen, om die immediatelijck door sijn Ontfangers te laten ophalen, als die door de Ontfangsten van de Commisen van de Steden te laten passeren, indien sulcks met het etablissement van den Staer en de Dependentie, die de Quartieren en Subalterne Leden van de Steden en principale Leden, waer uyt het zamen gestelt is, hebben, accordeerde.

Sy is selfs soo krachtigh, dat, wel verre dat die van Aelst en andere Subalterne Plaetsen van Gent soo veel macht op de Commis van de Recepten van de Aydes voor haer gantsche Quartier souden hebben als de Magistraet van Gent, sy in tegendeel geene daer op en hebben, en dat sy selfs in haer eygen ressort geen kennisse hebben van de Materien, raeckende de Aydes en Subsidien, dewelcke privativeelijck aen ged. Magistraet behooren.

Daer is niets klaer-blijckelijcker in Vlaenderen; en op dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh eenmael van de contrarie impressien, die men hem heeft willen geven, gedesabuseert mach zijn, als dewelcke hem hebben doen seggen, dat het niet waer was, 't geen den Procureur van sijn Cathol. Majesteit op dit subject had geallegeert, vermits men hem de ware geschapentheit van gedachte

Staten niet bekent had gemaect, soo heeft men hem daer van wel willen informeren door de Declaratie van de Schepenen van de twee Bans van de Stadt van Gent, die hier by gevoegt sal werden, en welcke van desen inhoudt is.

Wy Schepenen van de twee Bans van de Stadt van Gent doen te weten en verseeckeren voor de waerheyt, dat het Landt van Waes, de Stadt en 't Landt van Aelst, de Castellanye van den Oudenburgh en andere Plaetsen, begrepen onder de naem van 't Quartier van Gent, effectivelijck Subalterne en Dependent van de selve Stadt zijn, in 't stuck van de Aydes en Subsidien, en dat derhalven de Gedeputeerden van ged. Plaetsen van alle tijden by een komen, en op 't Stadt-huys van deselve Stadt vergaderen, om daer de Propositie, die van wegen sijn Majesteyt geschiedt, aen te hooren, van waer sy rapport aen haer Collegien en Magistraten doen, welcke ingevolge van dien haer Advijfen daer op senden; doch deselve obligeren die van de Collace, representerende het Corps van dese Stadt van Gent, geensints, en maecten oock geen decisive Stem uyt, maer alleen consultative Stemmen, daer in tegendeel de eenige Resolutie van die van de Collace decisive is, en niet alleen de Stadt van Gent obligeert, maer oock alle de andere gedachte Plaetsen van 't Quartier van die Stadt, in voegen dat sy gedwongen zijn, om sich na 't sentiment en consent vanded. Collace te conformeren, 't zy dat haer Advysen en Consultative Stemmen daer mede over een komen of niet, en dat sels ged. Subalternen voor ons in Justitie betrocken konnen werden, in 't regard van alle de Quaestien, uyt de opgestelde Rechten rijfende, wegens de Betalinge van ged. Aydes en Subsidien, met uytstuytinge van alle andere Rechtbancken, in de eerste instantie.

De Inductie, die men hier van gedaen heeft, is seer klaer, en vertoont de weynige oorfaeck, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh kan hebben, om over de Repetitien van die van den Cathol. Koningh te klagen, aengesien dat, niet-tegenstaende alles 't geene wegens dit subject gefegt is, noch is te begrijpen, hoedanigh men wil sustineren, dat de gecontesteerde Plaetsen door den Alder-Christelijcksten Koningh niet ingenomen zijn, en dat deselve echter onder den Titul van Dependentie aen sijn Cathol. Majest. geresitueert behooren te werden.

De geene, die 't eerste beginsel van de Redeneringh kennen, weten het onderscheyt, 't geen 'er tusschen een t'saem-gestelde sin, en een sin, die verdeelt moet werden, gelijk oock tusschen een principael sustenu, een conditioneel, of gefub-ordineerde, is.

Den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt heeft gesustineert, gelijk hy tegenwoordigh noch sustineert, dat de gecontesteerde Plaetsen niet geconquesteert zijn geweest, en dat de veroveringe van Gent sich niet tot op het platte Landt heeft konnen uytbreyden, als waer sijn Majesteyt en sijn Wapenen, geduerende den gantschen Oorlogh, acces hebben gehad, en dat oock de ged. Plaetsen van de ged. Stadt niet dependent zijn geweest tot het effect, waer van gehandelt werdt, soo om dat haer Sub-ordinatie in 't stuck van de Aydes en Subsidien niet over-eenkomt met die van de ordinaire Justitie, als dat in allen gevalle de ged. Plaetsen van de geseyde Stadt, door des sels Reductie onder de Fransse Heerschappye, afgetrocken geweest hebben.

Daer

Daer is het principale gefustineerde, gefondeert op de Reden en Oorloghs-regulen, en de Maximen, die door de een en de andere Kroon tot op het Tractaet van de Pirineen geobserveert zijn geweest.

Hy heeft vervolgens gefegt, dat, hoewel men soude onderstellen, dat Vranckrijk die onder den Titul van Dependentie van de Stadt Gent verkregen soude hebben, waer van het sich t'eenemaal heeft bedient, om sich de Souverainiteyt daer van te attribuëren, geduerende den gantschen tijdt, dat het de ged. Stadt heeft geoccupeert, het niet kan wesen, dat die in de verkrijgingh gecomprenheert souden zijn, als sy 't oock in de restitutie niet en waren, soo dat selfs in dese onderstellingh den Procureur van den Alder-Christel. Koningh in sijn Eyschen niet aengenomen soude kunnen werden, dewijl 't niet geoorloft is om te pretenderen 't geene men door de eygen Titul van de gepretendeerde verkrijginge genootsaecht soude zijn te restituëren.

't Is blijkelyck, dat dese Propositie, in de ordre als die gestelt is, de eerste niet te niet doet, en het soude een quade opinie van andere Menschen zijn, dat men die tot een diergelijcke impressie capabel oordeelde, om haer soo vervolgens in gedachten te brengen, wat oordeel dat men van dese conclusie moet maken.

Dit is 't evenwel dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh door sijn Triplicquen heeft gepretendeert, gelijk oock door het Sommarium van de Middelen, op dewelcke hy sijn pretentien fondeert, en die hy publijck heeft gemaect, om deselve te debiteren, dat daer uyt soude volgen, dat de Plaetsen in quæstie niet geconquesteert geweest souden hebben, en dat sy 't effectivelyck geweest souden zijn; dat sy dependent en independent van Gent waren, en dat sijn Cathol. Majesteit sich geenfints geduerigh in de possessie van deselve Plaetsen gemaintineert soude hebben, en dat, dit niet-tegenstaende, hy soude pretenderen, dat den Alder-Christel. Koningh hem die most restituëren.

Daer en is niets soo verbeeldelyck als dese soorten van Contradictien, ten regarde van de Propositien van den Procureur van den Cathol. Koningh; al de Werelt weet, dat men niet en affirmeert 't geene men maer onderstelt, om daer door een andere waarheyt in dese onderstellingh in te brengen, en daer wert niets gebruyckelijcker in de Schoolen, Palleyfen en in de ordinaris Discourssen der Menschen vertoont als dit.

De Eyschen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh geven genoeg te kennen, dat die van sijn Cathol. Majesteit niet en pretendeert, noch oock niet en kan pretenderen de restitutie van de gecontesteerde Plaetsen, waer van ged. sijn Majesteit in een volle possessie is; en alle 't geene dat hy gefegt heeft, streckt niet als om sulcks te affimeren, en van alle kanten te doen kennen de onrechtvaardigheyt van sijn Eyschen door sijn Defentien, die hy buyten reden tegens de ware Contradictie heeft voort-gebracht, als in dewelcke den Procureur van den Alder-Christelijcksten Koningh te kort moet vallen om sijn pretentien te sustineren.

Vranckrijk is daer in mede tot op het Tractaet van de Pirineen over-een-gelcomen,

komen, dat de Conquesten van de Steden sich niet tot op het platte Landt uytbreyden, hoewel het door de maxime, in 't begin van dit Geschrift opgestelt, daer van dependent was, en alshoon dat het aen hem niet toegelaten is geweest, om 't geen, dat het Recht der Volckeren beraeckte, te veranderen, soo heeft 't selve sulcks evenwel in de leste Oorlogen gepretendeert te doen, en voornamentlijk in 't geene, dat door het Tractaet van Nimwegen is getermineert, geduerende dewelcke het sich de gecontesteerde Plaetsen, onder den Tiul van Dependencien van Gent, heeft willen attribuëren.

Men heeft altijd gehouden, dat de Dependencie in 't stuck van de Aydes en Subsidien niet genoegh was om daer door 't Recht uyt desen hoofde te verkrijgen, indien die van de ordinaire Justitie daer niet by en quam, als welke men oordeelde dat die, ingevolge van 't Tractaet van de Pirineen, most over-treffen; maer Vranckrijck heeft gepretendeert, in consequentie van dat van Aken, dat het door-gangh most vinden, dat een Plaets met alle sijn Dependencien wierdt gecedeert, alshoon het Recht niet als in die van de Feudaliteyt, of ged. Aydes en Subsidien bestont, hoewel sulcks niet gefondeert kan wesen als op de eenige betalingh, die daer gedaen wierdt.

Vranckrijck heeft sels uyt desen hoofde groote Landen in verscheydene Pro-vintien, Castellanyen en Provoostschappen geoccupeert, en des sels Commissarissen, waer onder sich oock Monfr. le Pelletier heeft bevonden, welke noch Commissaris in dese Conferentie is, hebben die aen den Alder-Christel. Koning toegeëygent, gelijk als in de Duplicque geseyt werdt, en door 't Advys van ged. Commissarissen, hier by gevoegt zijnde, werdt bewesen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft sulcks niet konnen ont-kennen, en hy heeft sich vergenoegt, om door sijn Triplicquen daer op te seggen, dat hy sich konde dispenser, om op de kracht en uytbreyingh van dese naem van Dependencie, waer van men sich in 't leste Tractaet van Vrede heeft bedient, te antwoorden.

Wat kan men anders van dese stilswijgentheyt seggen, als een waerheyt sonder antwoordt, en dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh de Depen-dencien op de vaste maximen van Justitie niet wil reguleren, maer op de welgevalligheyt van Vranckrijck, op dat die sulcks souden zijn of niet en zijn, na dat het voor haer nut was.

Door de Duplicque is geseght, dat Vranckrijck sich oock uyt desen hoofde van veele Plaetsen, in consequentie van 't Tractaet van Nimwegen, heeft gefaifeert, als van de Stadt Roulers en andere Plaetsen, en dat het sich oock Watervliet heeft willen attribuëren, hoewel dat het van 't Quartier van 't Vrye van Brugge is, en aldaer sijn Aydes en Subsidien moet betalen, onder 't eenige pretext, dat aen 't selve om de opgekome ne swarigheden toegelaten is, om deselve provisionelijck tot Yperen te brengen.

't Argument, 't welck men daer uyt heeft getrocken, is soo overredent, dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh seer kort in sijn Antwoorden gebleven

ven is, die hy segt dat hy doen sal, als van de Castellanye van de Stadt Yperen gesproocken sal werden, alschoon tegenwoordigh daer van gehandelt behoorde te werden, te meer, om dat het ged. Argument dese saeck beraeckt, gelijk die oock ongetwijffelt doet, aengesien de natuurlijcke billickheydt wil, dat men sich aen 't selve Recht onderwerpt, waer van men sich bedient heeft, en waer van men sich actuëlijck bedient.

En daer is oock geene de minste apparentie, dat Vranckrijck, sijn Dependencien tot op het Poinct, waer van men konit te seggen, uytgebreyt hebbende, kan staende houden, dat de gecontesteerde Plaetsen niet van de Stadt van Gent souden kunnen dependeren, aengesien dat sy daer niet alleen haer Quote in de Aydes en Subsidien moeten betalen, maer dat sy 't oock met een volkomen Sub-ordinatie doen, en dat in veele van de ges. Plaetsen noch Dependencien van de Feudaliteyt van de Legale Kamer, aldaer opgerecht, en noch veel andere stercker invloeyen, soo van de gedachte Stadt, waer van den Oudenburgh een gedeelte is, als van de andere Plaetsen en Fortressen van sijn Catholijcke Majesteit, gelijk als hier boven gesegt is.

Daer-en-boven is noch door incontestable Bewijsen bewesen, dat Vranckrijck noyt gepretendeert heeft de ged. Plaetsen, geduerende den gantschen lesten Oorlogh, verkregen te hebben, als door den eenigen Titul van de Dependencie van Gent, en het is niets geseght, dat, indien den Alder-Christel. Koningh van alle dese gecontesteerde Plaetsen gejuüiffeert soude hebben, gelijk als van de Dependencien van deselve Stadt, indien alle sijn Officiers, die van den Raed van Vlaenderen, de Magistraet van Gent, en alle de geene, die toen onder sijn gehoorfaemheydt waren, van dese Dependencie geperfuadeert souden geweest zijn, sulcks de nature van dese Plaetsen niet soude hebben kunnen veranderen.

Hier werdt niet gehandelt van een enckeld geloof, of van de nature van deselve Plaetsen, maer van den Titul van de verkrijging, dewelcke soodanig zijnde, gelijk als men komt te seggen, soo volgt ongetwijffelt daer uyt, of dat Vranckrijck die noyt en heeft verkregen, of indien hy sulcks gedaen heeft, dat die weder door den selven Titul aen sijn Cathol. Majesteit geresitueert hebben moeten zijn.

't Is derhalven onnoodigh te allegueren, dat de ged. Conqueste gedaen geweest soude kunnen hebben, sonder op haer Dependencie of Independencie te reflecteren, aengesien men niet alleen getoont heeft, dat dese reflectie gedaen geweest is, maer oock dat den Alder-Christel. Koningh en sijn Officiers sich positivelijck en eenighlijck hebben gefondeert op de Dependencien, die dese Plaetsen van de Stadt Gent hadden.

Vranckrijck heeft deselve reflectie gemaect, en oock moeten maken, toen 'er gehandelt is van de restitutie van de ged. Stadt, 't welck hy belooft heeft te doen met alle sijn Dependencien.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koning komt daer mede over een, dat dese woorden een uytbreydingh, gecomponeert uyt verscheyde Dependencien, moeten maken, en hy pretendeert, dat die in des sels Banlieu, le Muyde en le Rit-

graecht bevestiget kunnen werden, hoewel dat Gent geen Banlieu heeft; dat le Muyde in haer Bolwercken is beslooten, en een gedeelte aen ged. Ritgraecht maect, dewelcke, soo om dat hy binnen en buyten de Bolwercken is gelegen, een en 't selve Corps met die van de Stadt maect, soo dat alle des selfs Inwoonders haer Ordonnantien en Politicque Wetten zijn onderworpen, gelijk oock aen de betalinge van alle Lasten, tot personele Inlogeringen incluys; en dat sy alle de Rechten van Burgerfchap en andere Privilegien, aen die van ged. Stadt toegeftaen, genieten, soo dat de ged. Ritgraecht noyt en is geweest, noch oyt gehouden of gereputeert geweest kan zijn voor een Dependentie van Gent, maer wel voor een gedeelte van sijn Corps, gelijk als bewesen wordt door de Declaratie van de Schepenen van de twee Bancken van deselve Stadt, die hier bygevoegt fal werden; waer door 't Argument van den Procureur van sijn Cathol. Majesteit, gefondeert op 't geene, dat Gent noyt andere Dependenties heeft gehad, als dat van sijn Quartier en Lit, 't welck al de gecontesteerde Plaetsen begrijpt, in sijn volle vigeur blijft.

't Is even al eens met alle 't geene dat gesegt is van 't Tractaet van Nimwegen, en van de Inductien, die den Procureur van sijn Cathol. Majesteit van de nature van dese Tractaten heeft gegeven, gelijk oock van de Conditien van de Vrede; die door den Alder-Christel. Koningh zijn geproponeert, van de Acceptatie, die den Hertogh van Villa Hermosa van wegens sijn ged. Majesteit daer van heeft gedaen, van den gantschen loop van der selver Negotiatien, van 't Tractaet selfs, en van 't geene na des selfs sluyten en in de executie voorgevallen is.

't Is de nature van de Vrede, om yder de possessie van 't geene hem toekomt te laten genieten, en selfs hem te herstellen in 't geene waer van hem de Vrede had afgesneden, 't en zy dat 'er een contrarie conventie is.

Dese maxime is op die wijs gevonden, wanneer de Plaetsen, die van Vranckrijk geoccupeert waren, weder gegeven wierden, als in 't Tractaet van Vervins en andere.

En waerom soude sulcks oock niet zijn in 't regard van de geene, die Vranckrijk, geduerende den lesten Oorlogh van Spangien, pretendeert ingenomen te hebben.

Of zedert wanneer is het dat dese wijze geboleert kan zijn, dewijl deselve in alle de voorige Tractaten, tusschen de twee Kroonen gemaect, nagevolgt is, dat men daer in altoos heeft gehouden, dat den eenigen Titul van Conquest, die andersints niet ondersteunt was, soo weynigh doorgangh kon vinden, om daer van na de Vrede de possessie te behouden, dat de twee Kroonen aen sich met namen hebben gereserveert; *de Rechten, Actien en Pretentien, die sy verstonden, dat haer ter oorsaecke van haer Koninckrijcken, Landen en Heerlijckheden of andersints toequamen, om welcke oorsaecke dat het oock was, van dewelcke door haer of haer Prædecesseurs niet expresselijck gerenuntieert soude zijn geweest, om daer eenigh vervolgh, 't zy door de weg van 't Recht of andersints, op te doen, gelijk het blijkt door 't 21. en 22. Art. van 't ged. Tract. van Vervins, geconfirmeert door 't 89. Art. van 't Tract. van de Piri-neen.*

En

En men is oock door dat van Aken, Articul 6, over-een-gekomen, om alle de Plaetsen, Castellanyen en Posten, die de Wapenen van de een of de andere Kroon, tot op den dagh van de Publicatie van de Vrede, in wat Plaets dat het mocht zijn, hadden geoccupeert, of mochten geoccupeert hebben, te restitueren, uytgenomen de Plaetsen en Forten, die door 't gedachte Tractaet aen den Alder-Christelyksten Koningh moesten verblijven.

't Ontwerp, dat Vranckrijck tot de Vrede van Nimwegen met Spangien en de Heeren Staten van de Vereenigde Provintien, door de Conditien, die hy heeft voorgestelt, gemaect heeft, is principael gefondeert op dat geene, dat Engelandt, Hollandt en de nabuerige Staten van Vlaenderen begeert hadden, dat'er aen sijn Cathol. Majesteyt een Frontier in de Nederlanden soude blijven, die capabel was om dese Barriere, die sy soo important tot haer veyligheyt oordeelden, te formeren.

Den Alder-Christel. Koningh heeft gesegt, dat hy die soude accorderen, en hy heeft de Limiten gedesigneert, welcke geenlints met de Pretentien van sijn Procureur kunnen t'zamen gaen, gelijk klaerlijck door de Duplicquen bewesen wert, en als oock blijkt op 't eenige gesicht van de afgebeelde Kaert, die aen dit Geschrift gevoegt is.

Men sal daer in ten eersten de groote uytbreydingh van deselve Plaetsen over dese Limiten, tot aen de Plaetsen van de Heeren Staten van de Vereenighde Provtien, bemercken.

Men sal daer 't Landt van Bornhem sien, leggende midden in de Spaensse Landen, 't welck Vranckrijck noyt gepetendeert heeft verkregen te hebben, alsoo men daer niet alleen geen acces kan hebben, sonder die te passeren.

Men sal daer van gelijcken dat van Beveren en de Ambachten van Affenede en Bouchaut, beslooten door 't Landt van sijn Cathol. Majesteyt, en dat van de ged. Staten der Vereenigde Provintien, sien, soo dat men daer niet kan inkomen, als over de een en de andere Heerschappye.

En men sal bemercken, dat alle de andere Plaetsen, waer van gehandelt werdt, niet alleen van de Plaetsen van sijn ged. Majesteyt zijn omringt, uytgenomen een kleyn streckje Landts, maer dat die oock de Steden van Nieupoort, Dixmuyden, Cortrijck en Audenaerde, die voor Frontieren uytgedrukt zijn, benevens de Steden Oostende en Brugge, met haer Landen en Castellanyen, van de rest van 't Spaens Nederlandt af-snijden, en dat sy de Stadt Gent van alle kant besluyten, soo dat het onmogelijck is om de voet daer in te setten, sonder die door te trecken.

De Antwoordt van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, dat dese Steden souden kunnen subsisteren sonder de gecontesteerde Plaetsen, door de vryheydt, die sy souden hebben, van Vivres voor haer Geldt daer uyt te kunnen trecken, betuygt wel, dat hy pretendeert aen sijn Cathol. Majesteyt maer een Souverainiteyt precaire te laten, en dat, wanneer Vranckrijck begeerte kreeg, om hem de inkomst te beletten, of de handelinghe van ged. Vivres te verbieden, onder pre-

texten, die hem noyt mancqueren, gelijk hy actuëlijk wil doen in de Landen, die hy omtrent Luxemburgh heeft geoccupeert, ged. Steden van selfs in zijn macht souden moeten vallen.

Dit en is niet 't geen men heeft willen doen; en het is oock niet mogelijk dat 't selve kan t'zamen gaen met de tusschen-communicatie van de Plaetsen van 't Spaens Nederlandt, welcke nootfaeckelijck is om de ged. Barriere te formeren, even als met zijn maintien en met de conservatie van de Vrede, gelijk den Procureur van den Alder-Christel. Koningh fulcks door het 68. Articul van zijn Replicquen heeft moeten bekennen.

Men hoeft niet als 't ged. Articul te oversien om overreed te wesen, dat dese toestemmingh niet gedaen is geweest, gelijk als hy door zijn Triplicquen seght, ten eynde sich na den sin van den Procureur van den Cathol. Koningh te voegen, aengesien dese selve toestemminge sich rapporteert aen 't Expedient van 't Æquivalent, waer van den ged. Procureur van den Alder-Christel. Koningh last heeft gehad, om het op dit subject voor te stellen, gelijk als hy oock effectivelijck door zijn Declaratie van den 4. Augusty doet, als wanneer die van zijn Catholijcke Majesteit daer van noch niet en hadden gesproocken noch konnen spreekken, soo dat het niet als aen de kracht van de waarheyt geattribueert kan werden.

Defelve blijkt dickwils als men de meeste pooging doet om die te bestrijden, en die heeft sich noch ontdeckt, als sy hem heeft doen seggen, dat de Staten van de Vereenigde Provintien sich door de nabuurschap van Vranckrijck niet behoorden te allarmeren, en dat de goetwilligheyt van den Alder-Christel. Koningh haer een stercker Garand als de Barriere most wesen.

't Spaens Nederlandt en andere Machten, die aen Vranckrijck nabuerigh zijn, weten wat dit Gebuurschap haer kost, en Engelandt, Hollandt en de andere nabuerige Staten van Vlaenderen hebben wel geoordeelt, dat dese goetwilligheyt noch beter door 't middel van ged. Barriere, die sy soo important tot haer veyligheyt geoordeelt hebben, en welcke Vranckrijck haer soo solemnelijck heeft toegestaen, bevestigt soude werden.

Den Alder-Christel. Koningh heeft door de Conditien van de Vrede begeert, dat zijn Cathol. Majesteit hem de Conquesten, daer in uytgedruckt, soude cederen, sonder mentie van de gecontesteerde Plaetsen te maken, dewelcke te eerder dienden uytgedruckt geweest te zijn, indien Vranckrijck daer op eenigh recht gepretendeert had, ten reguarde dat Spangien, door de redenen hier boven bygebracht, altijd heeft gefustineert, dat ged. Plaetsen niet en waren geconquesteert, noch het oock niet geweest konden hebben.

Sy konnen oock niet genomen gecomprehendeert geweest te hebben onder de generale clausule van alle 't geene, waer van Vranckrijck in possessie was, alsoo men getoont heeft, dat het daer van geen ware possessie heeft gehad, en soo het die al hadde gehadt, dat het niet als onder den Titul van Dependentie van Gent, welke het sich geëngageert heeft, om aen zijn Cathol. Majesteit te herstellen, geweest is:

Ged. generale Clausul begrijpt maer in een woordt 't geen stuckswijs geseght is, en Spangien heeft sich daer van oock willen præcautioneren door sijn Acte van Acceptatie, waer in het sich daer over met dese woorden heeft uytgedrukt: *Wil te verstaen dat alle de Conquesten, die den Alder-Christel. Koningh soude hebben, of mocht hebben gedaen in eenige Plaets des Werelts in de Staten en Domainen van sijn Cathol. Majesteit, en die in de ged. Propositionen niet en zijn uytgedrukt, aen sijn ged. Majesteit oock gerestitueert souden moeten werden.*

Men kan heel licht antwoorden op de begeerte van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, waerom dese Acceptatie voor de geproponeerde Condi-tien van den Alder-Christel. Koningh moet gaen, alsoo een yder weet, dat de Sti-pulatiën haer kracht uyt de Acceptatiën moeten ontfangen, en dat die sonder dat geen effect hebben.

Daer wert wegens de fin van ged. generale Clausul gehandelt, en Spangien heeft die verklaert, op dewelcke het deselve verstont, en waer op het die alleen wilde aennemen: Vranckrijck heeft sich daer mede vergenoegt, en men is over-een-ge-komen om de Vrede op dit fundament te sluyten, invoegen deselve aen geen ande-re interpretatie onderworpen kan wesen.

Sulcks werdt door den gantschen loop van de Negotiatie van deselve Vrede ge-confirmeert, tot soo verre, dat bewesen is, dat de Plenipotentiarissen van Vranck-rijck, dese Clausul in haer Project willende in-laffen, door die van sijn Cathol. Majesteit daer in niet alleen zijn weder sproken, maer dat men oock geaccordeert is om die uyt het Tractaet te laten, op dat het geen dubbelfinnigheyt soude kon-nen causeren.

't Ged. Tractaet is den 16. September 1678. tot Nimwegen gearresteert en ge-slotten, en Vranckrijck heeft weder sorg gedragen, om alle de Conquesten, die aen hem moesten blijven, daer in te doen laffen, selfs tot de minste partyen, als War-vick, Warneton, &c., welke niet in vergelijking kunnen komen met de gecon-questeerde Plaetsen, waer van niet gesproken is.

Het heeft aen Spangien, volgens het 5. en 6. Articul, de Plaetsen, die het hem most herstellen, gecedeert, sonder iets te excepteren of reserveren, en onder ande-re, *Gent met alle sijn Dependentiën*, invoegen dat, soo die Plaetsen geconquesteert zijn geweest, deselve onder de naem van Dependentië daer onder begrepen die-nen te werden.

't Is Vranckrijck, die gesproocken heeft, en soo men sich daer aen moet rappor-teren, wegens 't geene dat het geseght heeft, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh wil, soo moet men die voor Dependentiën houden, aen-gesien dat sy 't effectivelijck zijn in de fin, die het aen dese naem geeft, en 't welck sijn Commissarissen voor haer Advys, over-gegeven in executie van 't Tractaet van Aken, hebben verklaert, dat den Alder-Christel. Koningh die voor foodanige heeft gehouden door sijn Capitulatie van Gent, gelijk oock alle sijn Officiers en Ministers door de Mandementen, die van sijnt wegen zijn gepubliceert, na-mentlijck, dat de gepretendeerde Conqueste niet gefondeert geweest is als op desen
Titul,

Titul, en dat de Stadt van Gent geen andere Dependencien heeft, waer toe dit woordt gerapporteert kan werden, gelijk als hier boven gefegt is.

Vranckrijck heeft daer in niet alleen Gent en de andere Plaetsen, daer in uytgedrukt, gecedeert, nevens der selver Dependencien, sonder daer in yets te reserveeren of behouden, maer oock generalijck alle de Conquesten, die 't selve soude mogen hebben gedaen tot op de Publicatie van de Vrede, gelijk als door de Duplicquen is gefegt, en 't welck door 't 7. Articul van 't selve Tractaet werdt bewesen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh staet door sijn Triplicquen toe, dat dit Articul de Quæstie soude decideren, als het in dese termen opgestelt was; hoewel men door de eenige lesingh van de 5, 6 en 7. Articulen overreed behoorde te zijn, dat sulcks daer in in substantië is gefegt, aengesien dat in de twee eerste gesproken werdt van de Cessie van de Plaetsen daer in gespecificeert, op die maniere, als men komt te seggen, en dat het 7. Articul, 't welck door een uytbreydender Clausul aen de voorige gebonden is, dese eygen Woorden in-houdt: *Den Alder-Christel. Koningh sal oock aen den ged. Cathol. Koningh doen restitueren alle de Steden, Plaetsen, Forten, Kasteelen of Posten, die sijn Wapenen tot aen de Publicatie van de Vrede hebben of mochten hebben geoccupeert.*

Men kan geen generaelder expressie vinden, en men heeft genoegh getoont, dat het maer een woorden-strijdt is, als men segt, dat 'er niet een van dese Woorden in 't particulier is, 't welck met de Generaliteyten van de Landen of Castellanyen over een komt.

Men weet wel dat de particuliere saecken niet generael zijn, en dat het afbeeldsel, die de reden door een soort van afreckingh daer van formeert, daer van seer verschilt; maer men weet oock van gelijcken, dat men geen distinctie in de realiteyt heeft, dewelcke niet en subsisteert als in de onverdeelde, en, ten reguarde van ged. Castellanyen en Landen, in de Steden, Plaetsen en Kasteelen, die deselve composeren.

't Ged. 7. Articul is niet gebonden aen onseckere Conquesten, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh pretendeert; en de voorige Tractaten, waer van hy sich wil bedienen, om aen 't selve dese uytlegging te geven, bewijzen t'eenemaal 't contrarie, gelijk als hier boven gefegt is.

En of men al soude onderstellen, dat dese Clausul niet en reguardeerde als onseckere Conquesten, wat consequentie soude men daer uyt kunnen trecken, na dat men getoont heeft, dat, indien de ged. Plaetsen bekend waren, haer Conqueste 't geensints was, alsoo Spangien altijd gehanthaeft heeft, dat die niet en is geschiedt of heeft konnen geschieden, en alsoo kon 'er geen reden wesen om de restitutie te begeeren; en indien de pretentien, die Vranckrijck heeft willen formeren tegens de aengenomene en geobserveerde maximen, geduerende de voorgaende Oorlogen, hebben konnen doen twijffelen, of die geconquesteert waren of geweest konden hebben, soo kon Spangien sich daer voor niet beter verseeckeren, als door de Woorden van 't gedachte 7. Articul: *Gedachte Alder-Christelijcksten*

*Koningh sal oock alle Plaetsen, &c. die sijn Wapenen hebben of konnen hebben geoccu-
peert, restitueren.*

Het Argument, dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft wil-
len trecken van de expressie, die men van 't Landt van Waes en Over-Maze ge-
daen soude hebben, en dat hy door sijn Replicquen soo meenigmael repeteert, kan
oock tot sijn intentie niet dienen.

Men heeft reeds vertoont, waerom het Landt van Over-Maze dese expressie
scheen te vereyffchen in de tijdt dat men het Tractaet van Nimwegen heeft geslo-
ten, als wanneer de Vrede met de Heeren Staten Generael der Vereenighde Pro-
vintien niet geëxecuteert konde werden, aengesien deselve niet alse enige dagen
daer na geratificeert is, en den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft
sels andere redenen, ten reguarde van 't Landt van Waes gefurneert, welke
met die van 't Landt van Over-Maze van gelijcken over-een-komen.

Vranckrijck, gelijk als hy segt, had de Magistraten van 't ged. Landt van Waes
vernieuwt; het hadde sels gedisponeert van 't Ampt van Groot Bailliuw, 't welck
vacant geworden was; het had daer sijne Officiers, die aen sijn dienst geëngageert
waren, gelijk als mede in 't ged. Landt van Over-Maze, soodanigh dat 'er meer-
der reden was, om hier van mentie te maecten, als van de andere gecontesteerde
Plaetsen, waer niet diergelijcks is gedaen.

Daer is reeds gefeght, dat dese præcautie in alle gelegentheyt niet heeft
konnen dienen, alsom het Recht van sijn Majesteyt, in 't regard van ged. Lan-
den, te bevestigen, en niet om 't geene, dat hy op de Plaetsen, waer van gehandelt
werdt, heeft, te verswacken, 't welck oock elders gefustineert is.

En de retorsie, die men van dit Argument tegens den Procureur van den Alder-
Christel. Koningh heeft gedaen, is te wettelijcker, om dat Vranckrijck heeft ge-
oordeelt Cessien van sijn Conquesten, tot op de Plaetsen van de minste importan-
tie, te moeten hebben, en dat men sels in 't ged. Tractaet Dorpen, die geëncla-
reert of nabuerig van des anders Heerschappye waren, heeft geïnfereert, om die te
verwisselen, sonder een woordt van de ged. geconquesteerde Plaetsen te reppen,
welcke van een soo groote consequentie zijn, dat in haer conservatie die van de
rest van 't Spaens Nederlandt gehandelt werdt.

Laten wy tegenwoordigh sien, wat na 't besluyt van 't ged. Tractaet van Nim-
wegen, en in des sels executie, gedaen is.

Al de Werelt weet, en het blijktt oock door de Stucken, die door den Procu-
reur van sijn Cathol. Majesteyt geëxhibeert zijn, dat Vranckrijck sich eerst heeft
bedient van 't pretext van 't retardement van de Ratificatien van de Vrede aen de
zijde van Spangien, om de Landen, die aen ged. sijn Majesteyt mosten herstelt
worden, met onlijdelijcke Logementen, waer van sy noch tegenwoordig 't gevoel
hebben, te onderdrukken.

En gelijk het pretendeerde noch eenigh recht op de gecontesteerde Plaetsen,
in gevolge van de veroveringe van Gent, verkregen te hebben, en dat het wel wist,
dat dat door 't Tractaet van de Vrede vernietigt most worden, soo heeft hy echter

aldaer sijn Logementen uytgebreydt, gelijk oock op Lessines en Flobecq, die incontestabel aen sijn Cathol. Majesteit, gelijk als den Procureur van den Alder-Christelijcksten Koningh sulcks door sijn Triplicquen heeft moeten bekennen, behooren.

En Vranckrijck heeft daer sijn Troupen doen subsisteren tot aen de uytwisseling van de Ratificatie en Publicatie van de Vrede, welcke in die Plaetsen van wegens sijn Cathol. Majesteit, in 't gesicht van deselve Troupen, gelijk als door de Duplicquen gesegt en bewesen is, is gedaen.

En hoewel dat daer door het pretext, waer van men sich gedient had om die daer te doen logeren, quam cesseren, soo heeft het echter een ander gevonden, gefondeert op de resten van de Contributien, om die daer te doen blijven, doch in der daedt om Spangien te obligeren, om daer over voor ged. Landen en Plaetsen, als een partye van sijn Heerschappye sullende zijn, te handelen, en voor de geene, die in de onmogelijkheid waren, om daer toe te furneren, te betalen, gelijk als geseght is, waer van Monsr. le Pelletier, Commissaris van den Alder-Christelijcksten Koningh, ten vollen geïnformeert moet wesen, aengesien het ged. Tractaet met sijn Participatie is geslooten, en dat hy selfs 't Geldt wegens sijn Cathol. Majesteit heeft ontfangen, gelijk als door de Quitantie, welcke hy daer van gegeven heeft, bewesen wordt.

Vranckrijck, hebbende door middel van dit Tractaet bekomen alle de satisfactie dat het begeerde, heeft eyndeligh de Plaetsen, die het aen sijn Cathol. Majesteit most herstellen, geëvacueert; en ter selver tijdt, als hy sijne Troupen uyt Gent dede trecken, heeft hy de geene, die in de gecontesteerde Steden lagen, oock doen retireren, om de vrye genietingh aen ged. sijn Majesteit daer van te laten, in dewelcke deselve oock zedert die tijdt is gebleven, met een soo volkomen erkennisse van sijn Souverainiteit, als de Inwoonders in de Landen van Vranckrijck, als Onderdanen van ged. sijn Majesteit, werden getraecteert, en heeft men haer, gelijk als men noch tegenwoordigh doet, alle de Rechten van inkomen en uytgaen, welcke daer ter selver oorfaecke gelicht werden, doen betalen, gelijk als den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft moeten bekennen.

Sulcks is selfs gedaen sonder de minste protestatie of reserve van eenigh Recht, en de gedachte, die den Procureur van den Alder-Christel. Koning voort gebracht soude hebben, dat Vranckrijck de possessie hadde geabandonneert, om daer door de wegh van sijn Eyschen in te komen, is soo tegenstrevigh aen de goede sin, dat hy niet gelooft heeft, die door sijn Triplicquen te moeten ondersteunen.

Den ged. Procureur van den Alder-Christel. Koningh staet tegenwoordig toe, dat Spangien geen incident zedert de openinge van de Conferentie heeft geformeert, maer hy sustineert, dat het plaets aen de geene, die door Vranckrijck geformeert hebben geweest, heeft gegeven, door de defectueusiteyten van sijn Procuratien, alchoon de geene, die van sijnent wegen in 't begin van ged. Conferentie geëxhibeert zijn, t'eenmael conform zijn geweest aen de voortgebrachte en aengenomene Procuratien in de Executie van 't Tractaet van de Pirineen en
Aken,

Aken, selfs aen de geene, die men voor sufficient geoordeelt heeft om dat van Nimwegen te fluyten, van welckers Executie nu gehandelt werdt.

Soo dat het waer is, dat 'er geen andere incidenten zijn geweest, als de geene, die wegens Vranckrijck selfs zijn voor den dagh gebracht, om sich ondertusschen te vryer van de wegen van geweld te kunnen bedienen, als waer van gesproken is, en die boven alles door die van de Justitie herstelt behooren te werden.

De omwegen, waer van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh sich heeft bedient en noch bedient, om niet in dese materie te treden, doen genoegh blijcken, dat men niet als prætexten foeckt, om daer over geen reden aen sijn Cathol. Majesteyt te doen; en sijn pretentien op de gecontesteerde Plaetsen, die hy met grooten yver schijnt te willen voortsetten, kunnen geen ander doelwit hebben, vermits de gantsche Werelt kan erkennen, door 't geen dat van de een en de andere kant gefeght is, dat 'er geene apparentie is, om het te kunnen ondersteunen, van wat zijde dat men daer op oock wil kijken.

Den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt heeft sich daer over reeds gerapporteert aen 't oordeel van de Heeren Commissarissen, gelijk als hy noch doet, soo in 't regard van de Eyschen op de gecontesteerde Plaetsen, als van de gepretendeerde schadeloos-houdingh van de niet-besittingh, met een gantsch vertrouwen, dat sy sullen toe-staen, dat ged. Procureur van den Alder-Christel. Koningh daer in niet aengenomen mach werden, en met een iterative aanbiedingh, om sich aen de decisie van Arbiters te setten, in cas dat sy daer in niet kunnen over een komen, 't welck hy echter niet en gelooft te moeten afwachten; na dat hy de Rechten van sijn Cathol. Majesteyt soo krachtiglijk heeft gestabileert, en de Fondamenten, op dewelcke den Procureur van den Alder-Christel. Koningh sijn Pretentien heeft willen appuyeren, vernietigt.

Overgegeven den 29 January 1682.

De Franssen gaben het volgende den 17 February weder daer tegens aen de Spaenssen over.

Opmerckingen op 't Geschrift van den Procureur van den Cathol. Koningh, den 29 January 1682. overgelevert.

DEn Procureur van den Alder-Christel. Koningh, antwoordende op het Geschrift van den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt, overgelevert den 29 January 1682. seght, dat hy sich wel voorgestelt had, om by sijn Geschrift van den 12 December en den Inventaris van de Bewijsen, die hy daer by hadde gevoegt, te blijven, als door dewelcke hy oordeelde sufficientelijck het Recht van den Koningh sijn Meester op de gecontesteerde Plaetsen gestabileert en bewesen te hebben, en dat die daer van volkomentlijk hadde gejoüiffeert, en dat hy daer alle de Acten van Souverainiteyt en Jurisdicctie, die een ware en nutte possessie uytdrucken, hadde geëxerceert.

Doch hy fiet met verwonderingh dat den Procureur van zijn Catholijcke Majesteyt al het geene, dat hy tot noch heeft gefeght, wegens den Eysch van den 4. Augusty, wederlegt; dat hy ten hoogsten alle het geene, dat ten vollen door de Geschriften en Bewijfen van den Procureur van zijn Alder-Christel. Majesteyt bewesen is, ontkent, en dat hy als vaste en incontestable Waerheden niet alleen twijffelachtige Poincten voortbrengt, maer oock sulcke, die absolut door al 't geene, dat tot noch van wegens den Procureur van den Alder-Christel. Koning geschreven en voort-gebracht is, vernietigt zijn.

Hy gaet noch verder, en den vollen toom aen zijn Politie gevende, soo gaet hy op veele plaetsen de palen van zijn Commissie te buyten, en schijnt minder te schrijven, om de Rechten van den Koningh zijn Meester te ondersteunen voor de Heeren Commissarissen, als om gants Europa tegens zijn Alder-Christel. Majesteyt door zijn qualijck gefondeerde investiyen te animeren.

't Oogwit van dese conduite is licht te begrijpen, en te oordeelen, dat hy soodanigh maer handelt, om den Procureur van den Alder-Christel. Koningh in nieuwe discussien te engagéren, welcke aen ontallijcke Geschriften plaets souden geven, en de contestatie eeuwich maken, geduerende dewelcke den Koningh van Spangien seer groote advantagien treckt door de onbehoorlijcke genieting van de gecontesteerde Plaetsen.

Derhalven wil sich den Procureur van den Alder-Christel. Koningh niet engagéren, om exactelijck op yder Articul van dit Geschrift te antwoorden; hy neemt alleen maer voor om op de Poincten, die het minste door-grondt zijn, de reflectien te maken, die hy indispenfabel nootfaeckelijck tot de bescherminge van de intresten van den Koningh zijn Meester sal oordeelen.

Art. 5.

Hy geloofde, dat men van wederzijden de Quæstie, raeckende de maniere om opene Plaetsen door Oorlogs-recht, en onder den Titul van Conqueste, te verkrijgen, hadde uytgevorst, en dat Spangien selfs had erkent, dat dese soorten van Plaetsen geconquesteert kunnen geweest zijn, als stipulerende door 't Tractaet van Nimwegen de restitutie van de Landen van Waes en Over-Maze, die van dese nature zijn.

't Is van Grotius selfs, dat den Procureur van den Alder-Christel. Koningh 't geen, dat hy in zijn Replicquen voortgebracht heeft, heeft ontleent, namentlijck dat, om opene Plaetsen te verkrijgen, men een vaste en geduerige possessie moet hebben; indien desen Autheur segt, dat dese Plaetsen met durable Fortificatien beslooten moeten zijn, om voor geconquesteert gehouden te werden, soo blijkt het, door 't vervolg van deselve Passagie, dat hy dese præcautie niet en begeert, als om het acces van dese Plaetsen aen de Vyanden te beletten: *Ut nisi his expugnatis parti alteri palam aditus non sit*; derhalven is 't onnoodigh om opene Plaetsen te fortificeren, waer van men sich meester heeft gemaect, wanneer men genoegsame Machten en Troupen heeft, om aen de Vyandt te beletten daer publijckelijck in te komen, en haer Jurisdictie aldaer te exerceren. En indien de Authori-
teyt

teyt van een Autheur, soo nieuw als Grotius, voor een decisie konde pafferen, soo soude men seecker konnen seggen, dat sijn sentiment, wel verstaen zijnde, niet contrarie aen de maximen, die door den Procureur van den Alder-Christel. Koningh opgerecht zijn, is.

9.

Want het is vast dat de Troupen van den Koningh van Spangien noyt een vry acces in de gecontesteerde Landen hebben gehad, om dat de Officiers van sijn Cathol. Majesteyt daer niet *palam* publijckelijck, en in 't gesicht en met weten van die van den Alder-Christel. Koningh, hebben konnen in-trecken, om daer eenige Acte van Jurisdicctie te exerceren.

10. en 11.

Indien men al soude toestaen, dat sy daer Contributien geëxigeert konnen hebben, gelijk als den Heer Blondel, Intendant van 't Spaens Vlaenderen, getenteert heeft om op den Oudenburgh van Gent te doen, soo weet men, dat, om Contributien te exigéren, het genoeg is, om een Mandement of een partye van 3 à 4000 Man te senden, om een enckelde tentative van Executie te doen, in plaets dat, om sich in de possessie van een Landt, 't welck een machtige Vyandt disputeert, te maintineren, men daer met Troupen moet in-trecken, daer blijven, daer de Rechten ontfangen, daer dagelijks en geduerigh sijn Authoriteyt doen erkennen, en in een woordt alles doen wat den Alder-Christel. Koningh in de gecontesteerde Landen heeft gedaen, 't welck den Koningh van Spangien noyt heeft konnen doen.

12. 13. 14. en 15.

Maer hoe soude hy het in de Castellanye van Aelst, in den Oudenburgh van Gent en de andere gecontesteerde Plaetsen gedaen hebben, vermits hy sulcks in de Landen van Bornhem en Beveren, waer den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt pretendeert, dat den Koningh sijn Meester geduerigh de Guarnisoenen onderhouden heeft, niet heeft konnen doen; men weet oock niet, of 'er al eenige, gelijk als hy 't met 'er daedt sustineert, in 't Kasteel van Bornhem, 't Fort St. Marguerite en in dat van St. Marie en de Parel zijn geweest; doch 't is seker, dat dese Guarnisoenen niet belet hebben, dat den Alder-Christelijcksten Koningh alle de Rechten van Souverainiteyt in dese twee kleyne Landen heeft geëxerceert; het is mede publijck kenbaer, dat den Grave van Bornhem den Eed van Getrouwheyte in handen van den Heer van Montbron heeft afgelegd, en de Bewijsen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh zijn met overreedende Bewijsen van de exercitie van de Jurisdicctie, en van 't recouvreren van de Aydes, loopende Middelen, Leen-Rechten en revenüen van de Goederen, op de Spaensse Onderdanen geconfisqueert, sels die van den Hertogh van Arembergh, Heer van Beveren, gelegen in dat Landt, vervult, soo dat het moet wesen, dat de Guarnisoenen, die men pretendeert dat in dese Forten onderhouden zijn, den Koningh haer Meester seer qualijck hebben gedient, alsoo sy in soo groote stulte geleeft hebben, dat men niet geweten soude hebben, dat 'er eenige geweest hadden, indien

den Procureur van den Cathol. Koningh sulcks door sijn Geschriften niet hadde gedeclareert; indien dese onwetentheit deernis verdient, gelijk hy het segt, soo laet men hem oordeelen, wat het object van sijn compassie moet wesen, wegens Spangien, die daer sijn Troupen soo onnut heeft onderhouden, of wegens Vrankrijck, die dese Landen soo vredighlijck beseten heeft, dat hy niet wist dat daer Vyandts Guarnisoen was.

Derhalven al het geene, dat den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt soude kunnen pretenderen, soude zijn, dat den Koningh sijn Meester in de possessie van dese Forten, die sijn Troupen soo wel voor hem bewaert hebben, gebleven soude zijn, welcke, om eygentlijck te spreken, niet anders en zijn als Posten, die om de loop van de Rivier te bewaren, zijn gebouwt.

22.

Hy soude begeeren, dat, om de Conqueste van de gecontesteerde Plaetsen te bewijzen, den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteyt de ordres van den Koningh sijn Meester voort-bracht, uyt kracht van dewelcke sijn Officiers possessie daer van genomen hebben; dese formaliteyt soude essentieel nootsaeckelijck zijn voor die geene, die met een Benefitie was voorzien, om sijn possessie te justificeren; maer de Ordres en Instructien, die de Souverainen aen de Generaels van hare Armeen of aen de Officiers, die in haer Naem in haer Conquesten ageren, geven, en zijn geen Stucken, die men ordinaris in Justificatie voort-brengh: men sal oock niet presumeren, dat soo veel Rechten van Souverainiteyt geëxerceert zijn geweest, en dat soo veel nutte Rechten in de Naem van den Alder-Christel. Koningh gelicht zijn, sonder expresse ordre van sijn Majesteyt, en sijn Procureur heeft reden gehad, om een groote differentie tusschen de Ordonnantien en de Mandementen te maken, die in de gecontesteerde Landen door ordre van Vrankrijck zijn gepubliceert, of die geene, die daer heymelijck wegens Spangien gevonden zijn geweest, aengesien de eerste punctueel zijn geobserveert, en de andere niet.

25.

Dese Waerheit is voortgebracht door soo veel Stucken van Bewijzen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, dat men sich verwondert, dat den Procureur van den Cathol. Koningh met soo grooten vertrouwen kan seggen, dat den Koningh sijn Meester *geduerigh in possessie van de gecontesteerde Plaetsen is gebleven; dat men daer in een geheele Submissie heeft gehad voor sijn Ordres, en dat 'er geene voor de Mandementen van Vrankrijck is geweest.*

26. 27. en 28.

Nen pretendeert niet, dat de Volckeren deser Landen sich vrywilligh hebben overgegeven, volgens de gepractiseerde Formulen in 't Roomse Rijck, maer men pretendeert dat sy geconquesteert zijn geweest, en dat, ingevolge van 't Conquest, sy den Conquerant voor haer ware Souverain hebben erkent.

29. tot en het 38. daer onder begrepen.

De Submissie, met dewelcke sijn Ordres aldaer geëxecuteert zijn geweest, soude alleen

alleen een genoegsame preuve van 't prestéren van getrouwheyt zijn, aengesien de Souverainen desen Eed niet eyffchen, als om dese Submissie en gehoorfaemheydt aen haer begeertens te stabileren; maer behalvens dit generael Bewijs, waer mede den Procureur van den Alder-Christel. Koningh sich soude konnen vergenoegen; behalvens de Declaratie, in 't getuygenis van den Heer Graef van Montbron, in wiens handen dese Eeden zijn gepresteert, en wiens geloof niet in twijffel getrocken mach werden; vervat; behalvens de Acten van 't prestéren van den Eed van getrouwigheydt van veele Particulieren, die, in consequentie daer van, vrylatingh van de Confiscatie van haer Goederen hebben gekregen; behalvens die van de Abten van Ename, van St. Adriaen de Grammont en van Dronghene, die dese plicht in de naem van haer Gemeenschappen hebben afgelegd; en behalvens 't Bewijs dat men uyt de Productien selfs van den Procureur van den Cathol. Koningh heeft getrocken, dat de Gemeenschap van Beveren desen Eed heeft afgelegd.

23.
Sinc
van de
Cotte.
25.

Soo brengt den Procureur van den Alder-Christel. Koningh oock het Origineel van de Acte van 't prestéren van den Eed van getrouwheyt van een Schepen van de Stadt Renaix, in de naem van dese Gemeenschap, voor den dagh, en hy voegt daer de deliberatie van de Magistraet by, uyt kracht van dewelcke desen Schepen sich tot dien eynde na Gent heeft getransporteert; indien sijn Alder-Christel. Majesteyt in possessie van de andere gecontesteerde Plaetsen, soo wel als van Renaix, was, soo soude sijn Procureur deselve lichtigheyt hebben, om de prestatie van den Eed van getrouwheydt van alle de Gemeenschappen te justificeren; want waerom souden die van Renaix meer als de andere gehoorfaemt hebben, en derhalven is 't Bewijs van de prestatie van den Eed van getrouwheyt, door dit Gemeenschap gedaen, een voor-oordeel voor alle de andere.

Men weet niet op wat fundament den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt pretendeert, dat het Certificat van Monfr. de Montbron aen de eenige Eed van Particulieren is gerestringeert; men behoeft niet meer als 't selve te lesen, om 't contrarie te bewijsen, en men sal daer in sien, dat hy van de Steden, namentlijck die van Gent, Aelst, Grammont en Ninoven heeft ontfangen.

Want te seggen, dat de Magistraet van Aelst sich na Brussel heeft geretireert door ordre van den Hertog van Villa Hermosa, om niet aen de Ordonnantien van den Alder-Christel. Koningh te gehoorfamen, en den Eed van getrouwheydt niet af te leggen; behalvens noch dat dese retraitte alleen een overredend Bewijs is, dat de Authoriteyt van sijn Alder-Christel. Majesteyt soo wel tot Aelst was gestabileert, dat men daer niet konde blijven, sonder sich daer aen te onderwerpen, soo brengt den Procureur van ged. sijn Majesteyt de Declaratie van de Goederen, die aen de Confiscatie subject waren, en binnen Aelst gesitueert, voor den dagh, welke, in consequentie van de Ordonnantie van Monfr. le Pelletier van den 20 Maert 1678. overgelevert is uyt de naem van den Burgermeester en Schepenen van dese Stadt, en van den Griffier onderteeckent, in dewelcke selfs de Magistraet, soo in-violabel geattacheert aen de Intresten van haer ouden Souverain, om de eygen Termen van den Procureur van den Koningh van Spangien te gebruycken, niet ver-

vergeten heeft de Goederen te stellen, die een gedeelte van de Domainen van zijn Cathol. Majesteyt uyt-maken.

Maer hoe kan den Procureur van den Cathol. Koningh t'samen binden 't geen hy van de retraitte van de Magistraet van Aelst na Brussel voort-brengh, met het geene dat hy in de Quotte L. van zijn Productie, op het 19. van de voortgebrachte Vonnissen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh, seght, dat den Bailliu van Aelst zijn Residentie tot Gent, geduerende 't gantsche Jaer 1678, heeft gehouden. 't Is oock van een publijcke kennisse, dat de Heer van Boulaer, Hooft-plaets van een van de vijf Roeden van de Castellanye van Aelst, en den Bailliu van de Roede van Gavre, geduerende den selven tijdt haer Residentie tot Gent hebben gehouden.

En wat belangt de Getuygenissen van de Steden, Burgermeesteren en Schepenen van de Burgten en Dorpen, die den Procureur van den Cathol. Koningh voor den dagh heeft gebracht, om te bewijfen, dat sy den Eed van getrouwigheydt aen den Alder-Christel. Koningh niet en hadden gedaen, en dat, wel verre van zijn Ordres te executeren, sy de Ordonnantien en Mandamenten, die sy van sijnent wegen hadden ontfangen, hadden gesupprimeert, soo heeft den Procureur van zijn Alder-Christel. Majesteyt die van valsheydt overreed, voortbrengende Declaratien in een goede forme, dat alle dese selve Magistraten, Burgermeesteren en Schepenen van de Gemeenschappen, sonder een uytgefondert, sich aen 't Comptoir van de Confiscatien, tot Gent opgerecht, hebben gerapporteert.

39. en 40.

Den Procureur van den Cathol. Koningh pretendeert, dat den Alder-Christel. Koningh geen Aydes in de gecontesteerde Landen heeft ontfangen, om dat 'er geen beroepingh van den Staet van Vlaenderen is geweest, noch eenigen Eyfch gedaen, geduerende dat zijn Alder-Christel. Majesteyt in possessie van dese Landen geweest is; dese Formaliteyten souden onnut geweest hebben, aengesien de Ayde, in de naem van alle dese Plaetsen, in de Maendt van November van 't Jaer 1677. voor 't Jaer 1678., was geaccordeert, en dat den Alder-Christel. Koningh, komende door de Conqueste in de Rechten van den Koningh van Spangien, voor bequaem geoordeelt heeft, om sich aen dit Accoort te houden op de voet als de Aydes in alle dese Plaetsen betaelt zijn geweest; men heeft geen nieuwe Eyfch in de Maendt van November 1678. gedaen, alsoo, de Vrede als doen gemaect, doch noch niet geratificeert noch geëxecuteert zijnde, men geen Corps van Staet van 't geen den Alder-Christel. Koningh in Vlaenderen besat, konde formeren, om dat een gedeelte aenstonts weder-gegeven moft werden, en 't andere aen zijn Majesteyt blijven; selfs na 't Tractaet van Aken heeft men geen Eyfchen van Aydes aen de Castellanyen van Cortrijck en Audenaerde, noch aen eenige andere Plaetsen van Vlaenderen, onder de gehoorfaemheydt van den Koningh, gedaen, alsoo die op een vaste voet 't geene betaelden, waer van men in de voorige Jaren van 't Conquest over een gekomen was.

^{41.}
 Vranckrijck heeft doen de Aydes op defelve voet en gelijcke maniere, als Spangien die van alle tijden ontfangen had, van de gecontesteerde Plaetsen gekregen; het heeft selfs de loopende Middelen ontfangen, door sekere wijze, die in Vranckrijck gebruyckelijck, en selfs door Spangien geapprobeert is, gelijk als in de 18, 19 en volgende Articulen van 't voorgaende Geschrift geseght werdt.

^{42. 43. en 44.}
 Wel verre dat den Procureur van den Koningh van Spangien daer in boven wil leggen, om dat Vranckrijck, voor dat hy sijn Troupen uyt de gecontesteerde Plaetsen retireerde, seeckerheydt heeft willen hebben voor de betalingh van de restanten van de Aydes en loopende Middelen, tot op den dagh van de Evacuatie van dese Plaetsen, soo is dese Procedure een onseylbaer bewijs van de Conqueste en possessie van den Alder-Christel. Koningh, want den Koningh van Spangien soude sijn Authoriteyt, om dese Sommen te doen betalen, niet geinterponeert hebben, indien hy niet erkent had, dat men die wettelijck schuldigh was.

Vorders behoeft den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt niet by te brengen, dat sy van de Penningen van den Koning sijn Meester zijn betaelt, alsoo men weet dat dese Sommen door de Bancquiers van Antwerpen en Gent zijn opgebracht, welcke oock haer seeckerheydt op de Staten van Vlaenderen hebben genomen, en sich wel van Capitael en Intrest doen betalen, wetende de Castellanye van Aelst en andere Plaetsen wel, wat sulcks haer kost.

^{45. tot 49. daer onder begrepen.}

Den Procureur van den Koningh van Spangien, die in alle sijn voorige Geschriften hadde ontkent, dat Vranckrijck de Confiscatien genooten had, is tegenwoordigh van meeningh geworden, om te seggen, ten eynde een vryer uytbreydingh aen sijn bestraffingh te geven, dat het niet te verwonderen is, dat het dit Recht gepretendeert heeft te gebruycken, na de Violentien, die sijn Troupen hebben begaen; het is in der daedt soo natuurlijk voor een Souverain, om de Goederen van sijn Vyanden, die in de uytbreyding van de Landen van sijn Heerschappye leggen, te confisqueren, dat men niet vreemt moet vinden, dat den Alder-Christel. Koningh dit Recht in de gecontesteerde Plaetsen heeft gebruyckt; den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt sal in 't gevolgh bekennen, dat het geen hy nu met de naem van Violentien en wegen van Gewelt qualificeert, niet minder wettelijck en wel gefondeert is als dese Confiscatie, welcke hy genootsaecht is toe te stemmen; maer 't en raect den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteyt niet, om in dese ondersoeckingen te treden, en hy konde aen den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt wel seggen, dat het hem seer qualijck voeghde, om sich in dese saeck over daden, die sijn Commissie niet raecten, uyt te breyden, terwijl de Ministers van den Koningh sijn Meester immediatelijck met den Alder-Christel. Koningh handelen; doch den Procureur van sijn Majesteyt, sich besluytende in de saeck, waer van gehandelt werdt, vernoegt sich niet te seggen, dat hy sijn Confiscatie met 2 à 300 Actens in goede forme bewijst, als welcke door de effective

Confiscatie en de Betalingh van de Inkomsten van de geconfisqueerde Goederen haer effect hebben gehad.

50. tot en het 69. daer onder begrepen.

Indien den Procureur van den Alder-Christel. Koningh de exercitie van de Jurisdictie door een soo groot getal Stucken niet bewijft, soo brengt hy'er ten minsten meer als hondert in de Quottes B, C, D, E, F, van sijn tweede Productie, en den Procureur van sijn Cathol. Majesteit soude reden geven, om te vermoeden, dat hy niet eens de moeyte genomen heeft, om die te examineren, seggende oock affirmatiewijck, gelijk als hy't segt in 't 51. Articul van sijn Geschrift, dat *geduerende den gantschen loop van den Oorlogh de Justitie stantvastelijck in degecontesteerde Plaetsen wegens sijn Cathol. Majesteit is gegeven, sonder dat den Procureur van den Alder-Christelijcksten Koningh een eenige Acte ter contrarie heeft konnen bybrengen.*

Den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteit soude vry wat meerder recht hebben, om sich van dese termen te bedienen, alsoo die van sijn Cathol. Majesteit in der daedt niet eene Sententie, door den Raedt van Brugge onder de Inwoonders van de gecontesteerde Plaetsen gegeven, voor den dagh brengt, daer in tegendeel die van den Alder-Christel. Koningh meer als 60 Sententien, in den Raedt van Vlaenderen, residerende tot Gent, gegeven tusschen de Particulieren en Gemeenschappen van deselve Plaetsen, geduerende dat sijn Alder-Christel. Majesteit daer van in possessie is geweest, vertoont; en den Procureur van den Cathol. Koningh wederstreeft dese Sententien niet, als door de simpele Certificatien van de Procureurs van den Raedt, tot Brugge opgerecht.

Indien den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteit, gelijk als hy, de Registers van de Rapporten van den Raedt van Vlaenderen in sijn dispositie konde hebben, soo soude hy wel willen goet doen, dat hy hem Sententien van foodanigen nature als hy begeerde, soude geven, en in foodanigen getal, als hy soude willen; de Officiers van dien Raedt zijn niet onnut gebleven, want sy hebben gestadigh aen de Administratie van de Justitie, zedert de veroveringe van Gent, tot aen de Evacuatie van deselve Plaets, gearbeyt; en't is oock seecker, dat de Stadt alleen haer geen genoegsame Processen konde verschaffen; derhalven kan men niet meer twijffelen, of sy hebben'er mede een groot getal tusschen de Inwoonders van 't platte Landt gedecideert.

Het kan wel zijn, dat eenige de Jurisdictie van desen Raedt hebben trachten te verminderen, want van twee Partyen, die pleyten, is'er ordinaris een, die vlucht en de Sententie soeckt te vermijden; men twijffelt oock niet, dat eenige Gierigaerts sich van 't pretext van dese gepretendeerde incompetentie hebben willen bedienen; en dese oorfaeck is't, die den Raedt van Vlaenderen heeft geobligeert, om 't Reglement, door de Acte van den 17. Juny 1678. bygebracht, te maecken, welckers waerheyt genoegh sal zijn, om den Procureur van den Cathol. Koningh te overreden wegens 't weynige, dat hy daer in schijnt te twijffelen.

Den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteit soude vry wat meerder reden heb-

hebben, om over de gepretendeerde continuatie van de Magistraet van Aelst, door den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt by gebracht, te klagen, want de vernieuwinge, en by gevolge de continuatie van de Magistraten van Vlaenderen, geschiedt niet door den Gouverneur Generael van de Nederlanden, maer door de ordinaire Commissarissen, tot vernieuwingh van de Wetten, door commissie van den Koningh van Spangien, opgesteld, invoegen dat, indien dese alteratie van sijn ordinaire forme niet aen de waerheydt van de daadt doet twijffelen, soo is het ten minsten een onwederleggelijck bewijs, dat Spangien soo wel wist, dat Vranckrijck in possessie van de Stadt Aelst was, dat de ordinaire Commissarissen tot het vernieuwen van de Wet niet hebben derven ondernemen, om daer haer functie te exerceren, en welcke, om daer in te suppleren, den Gouverneur Generael van de Spaensse Nederlanden tot Brussel heeft doen expediëren, tot sulcken eynde als met reden dese gepretendeerde continuatie is.

De Commissarissen, door den Alder-Christel. Koningh gestelt, tot het vernieuwen van de Wetten van de gecontesteerde Plaetsen, hebben op foodanigen manier niet gehandelt; sy hebben sich in 't Landt van Waes begeven, niet met een Corps Troupen, gelijk als den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt wil, maer met foodanigen escorte, als de welvoegentheyt vereyschte, dat een Perfoon van die Character, als den Heer Grave van Montbron, Lieut. Generael van des Konings Armeen, met sich, geduerende den Oorlogh, nam; en dese plechtigheyt geschiede niet overhoops, maer met alle de formaliteyten, die men daer gewent was te observeren, behalvens, dat het niets aen 't Collegie van 't Landt van Waes, noch aen de geene, die daer in Bedieningen geset wierden, koste.

De Commissarissen van den Alder-Christel. Koningh souden geen meer difficulteyt of oppositie in 't vernieuwen van de Magistraet van Aelst gevonden hebben, indien haer occupatie haer toegelaten hadden, om daer te blijven, maer indien de saeck in haer regard niet gedaen geweest is, soo kan men echter seggen, dat het in 't regard van den Koningh haer Meester is geschiedt, door de expeditie van sijn Patent-brieven, in forme van een Commissie, gezegelt met het Groot Zegel; en het is secker, dat de Magistraten, die door de Fransse Commissarissen gestabileert geweest souden hebben, met meer yver en exactitude de ordres van den Alder-Christel. Koningh en sijn Officiers souden hebben geëxecuteert, als de geene hebben gedaen, die sich geduerende 't Jaer 1678. in dienst hebben bevonden, want soo sy 't Gemeenschap van Aelst in de naem van den Koning van Spangien, gelijk als den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt wil, gouverneerden, konden sy haer gepretendeerden Meester wel slimmer dienen, als met soo een exacte Declaratie van de Goederen, die aen de Confiscatie subject waren, te geven, en dat sy zelfs de geene, die een partye van de Domainen van den Cathol. Koningh maeckten, daer onder hebben begrepen.

70. tot en het 76. daer onder begrepen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh kan sonder verwonderingh niet sien de stoutmoedigheyt en affirmative stijl, met dewelcke den Procureur van

den Cathol. Koningh in veele Articulen segt: *Dat hy heeft bewesen; dat hy ten vol-
len heeft gejustificeert; dat men niet kan ontkennen.*

Evenwel schijnt het, dat hy van 't-contrarie, door al't geene dat foo positivelijck door de Geschriften en Bewijsen van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh geaffirmeert werdt, overreed behoort te zijn.

77.

By exempel, hy segt in 't 77. Articul: *Dat bewesen is, dat het Landt van Beveren een gedeelte van dat van Waes maect, en dat de Stucken, die den Procureur van den Alder-Christel. Koningh ter contrarie by brengt, t'eenemaal door de Bewijsen, die hy exhibeert heeft, en noch exhibeert, vernietigt zijn.* Dit niet-tegenstaende heeft den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteyt verতোont de independentie van het Landt van Beveren, door een formele Trans-Actie, voorgaende alle de Tituls, die door den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt voort-gebracht zijn.

79. tot en het 84. daer onder begrepen.

Hy brengt met deselve stoutmoedigheyt by, dat den Oudenburgh van Gent niet als een Corps met de Stadt van Gent en maect, om dat de Hooft-plaets van den Oudenburgh binnen de Stadt van Gent is, sonder reflectie te maken, dat de Plaets, daer 't Collegie van den Oudenburgh by een komt, aen den Koningh behoort; dat het niet van de Magistraet van Gent dependeert; dat het Collegie van den Oudenburgh daer sijn Vergaderinge niet en houdt, dan als in een geleende plaets; dat dit Huys en meenigte andere plaetsen, die in de omtreck van de Mueren van Gent zijn, zijn insluutfelen, die niet van de Stadt dependeren; dat'er insluutfelen van dese nature in verscheyde andere Steden gevonden worden, als by exempel, 't Leen van la Motte-Madame, waer 't Hof sich onthoudt, en Hale de Phalempin tot Rijffel; en dat eyndelijck den Oudenburgh absolut afgetrocken en van de Stadt Gent gefepareert is door de expresse Terrhen van de Caroline, die nu foo dickmaels zijn gerepeteert.

Dit foo zijnde, en den Oudenburgh van Gent aen den Alder-Christel. Koningh behoorende, gelijk als den Procureur van sijn Majesteyt bewesen geloofft te hebben, is hy dan niet in 't recht om te pretenderen, dat den Koningh van Spangien de possessie van de Dependencien van den Oudenburgh, die in de Stadt van Gent zijn ingeslooten, (als volgens de verwisselinghe, waer aen sijn Alder-Christel. Majesteyt, volgens 't 14. Articul van 't Tractaet van Nimwegen de handt sal leenen) niet kan houden?

Want wanneer den Procureur van den Alder-Christel. Koningh gedeclareert heeft, dat den Koning sijn Meester geen Propositie van een Æquivalent meer soude aennemen, heeft hy alleen maer verstaen te sprecken van dat, 't welck sijn Alder-Christel. Majesteyt aengeboden had om voor alle de gecontesteerde Plaetsen te ontfangen, en niet van particuliere verwisselingen van insluutfelen, die in conformiteyt van 't 14. Articul van 't Tractaet van Nimwegen moeten geschieden; van dewelcke den Alder-Christel. Koningh sich oock niet en pretendeert te ontslaen, noch op dit poinct, noch op een ander.

Men.

85. 86. 87. en 88.

Men heeft de Independentie van de gecontesteerde Plaetsen van de Stadt van Gent soo wel bewesen, selfs in 't stuck van de Aydes, dat men sich verwondert dat den Procureur van den Koningh van Spangien die saeck noch soo in 't lange verhandelt, en dat hy derft by-brenghen, dat de Caroline geen veranderingh in dit regard geeft.

Evenwel voor de Caroline dede de Magistraet van Gent de beroepingh van de Castellanyen, die men pretendeert Subalterne te zijn; ingevolge van deselve sette die oock Imposten op het Lit of Quartier van Gent, en nu is het vast, dat die niet meer dese Authoriteyt heeft, aengesien de Beroepingh van de Castellanyen, die men pretendeert Subalterne te zijn, niet door de Magistraet van Gent geschiedt, maer door Brieven van den Raedt van Vlaenderen, en dat die geene, by exempel, welcke de Castellanye van Aelst ontfangt, geheel gelijkvormig is aen die geene, welcke de Magistraet van Gent krijgt, welcke, volgens de Termen van 't 75. Art. van de Caroline, *geene Jurisdictie, Authoriteyt, Praëminentie of Superioriteyt op den Oudenburgh, de Steden en Castellanyen van Aelst, Grammont en Ninove, de vier Ambachten en de rest, heeft*; hoe soude hy dan kunnen pretenderen, dat alle dese Plaetsen Subalternen van de Stadt van Gent, met deselve Sub-ordinatie, als sy van alle tijdt gehad hebben, souden wesen? kan het wesen, dat den Procureur van den Cathol. Koningh in dese Conferentie sustineert eene Pretentie, die de Fiscalen van Keyser Carel de V. als een Attentaet handelden, en waer van sy oock een Capitael Hooft van Beschuldiginghe maeckten, door haer Procederen van 't Jaer 1539. waer op oock soo scherpe Condemnatien tegens de Magistraet en Gemeente van Gent quamen?

89.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft niet geseght, dat het geen Steden zijn, die den Staet composeren, maer wel de Geestelijcken en de Magistraten van de Steden, 't welck belachelijck soude zijn; en indien den Procureur van den Cathol. Koningh de Termen te berde bracht, van de welcke die van sijn Alder-Christel. Majesteit sig heeft bedient, so soude sijn Propositie waer en incontestabel zijn; hy heeft geseght, dat, hoewel de Leden, welcke de Staten van Vlaenderen composeren, haer naem van de Steden van Gent, Brugge en Yperen, die de considerabelste van de Provintie zijn, nemen, het echter dese Steden niet en zijn, die de Staten composeren, maer wel de Geestelijcken, de Magistraten van de Steden, en de Gedeputeerden van de Castellanyen van elck Lit; dat al die te samen de Staten van de Provintie representeeren, want hoewel de Gedeputeerden van de Castellanyen niet in de Vergaderingh van de vier Leden assisteren, soo is het seecker, dat de Geestelijcken en de vier Leden niets, raeckende t Accoort van de Aydes, kunnen besluyten, sonder dat de Gedeputeerden van de Castellanyen beroepen zijn geweest, om de Propositie te hooren, en dat sy haer advys gegeven hebben; en 't is oock niet waer dat men seght, dat dese Stem van de Collace tot Gent niet alleen de Inwoonders van de Stadt obligeert, maer oock 't gantsche Lit

van Gent; 't is seecker, dat de Stem van 't Collace van Gent de Castellanye van Aelst niet meer obligeert, als die van Cassel, en dat die van 't Collace van Yperen de Castellanye van Aelst foodanigh obligeert, als die van 't Collace van Gent; in een woordt, de particuliere Stem van een van de Collaces van de vier Leden is ten reguarde van de Castellanyen, die het Lit composeren, niet decisif, als uyt de naem van 't welcke dese Collace sijn Stem geeft, maer de Resolutie van de vier Collaces en die van de Geestelijcken obligéren egalijck alle de Subalterne of niet Subalterne Castellanyen van Vlaenderen; dus kan men seecker seggen, dat uyt desen hoofde de Stadt Gent geen Superioriteyt, in 't stuck van de Aydes, op alle de gecontesteerde Plaetsen heeft.

90.

't Is waer, dat sy sich op 't Stadthuys van Gent moeten begeven, om de Propositionen, die daer wegens den Souverain gedaen werden, aen te hooren, en dat sy daer vervolgens haer advys moeten brengen, maer de Castellanyen vergaderen niet in de plaets, waer 't Collace van Gent sich onthoudt, noch oock in eenige Kamers, waer de Magistraet haer Jurisdictie exerceert; want het is alleen in de Zael, die men gemeenlijck de Sit-plaets der Staten noemt; het is oock niet in handen van de Collace of de Magistraet, dat de Gedeputeerden van de Castellanyen haer Advysen stellen, maer wel in die van de Gedeputeerden van de Staten, die deselve dan vervolgens in de generale Vergaderinge moeten representeren, invoegen den Procureur van den Cathol. Koningh uyt desen hoofde geen Sub-ordinatie of Dependentie kan by brengen.

92. en 93.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh staet oock toe, dat de Castellanyen en gecontesteerde Plaetsen haer Quote in de Aydes, in handen van den Commis van 't Lit van Gent, brengen; maer alshoon desen Commis door de Magistraet is gestelt, soo is 't echter niet als uyt kracht van de Resolutie van de vier Leden, die na een lange deliberatie hebben beslooten, om een particuliere Commis in elck Lit te stabileren, gelijk als het door de Resolutie van den 27. July 1613. blijkt.

En hoewel desen Commis door de Magistraet van Gent gestabileert zy, soo dependeert hy soo weynigh van dit Corps, dat den Tresaurier van Gent selfs geobligeert is, om hem de Quote van de Stadt in handen te geven; het is oock aen de Magistraet van Gent niet, dat dese Commis rekeninge van sijn ontfang doet, maer wel aen de Geestelijcken en vier Leden, in presentie van twee Commissarissen, door den Souverain gedeputeert; invoegen dat, wanneer de generale Vergaderinge tot Brugge of Yperen gehouden werdt, den Commis van Gent geobligeert is, om sijn Reeckeningen daer te brengen en over te geven, aengesien de Stadt Gent haer Quote, gelijk als de Castellanye van Aelst, in sijn handen stelt; derhalven kan men seeckerlijck seggen, dat sulcks geen Dependentie by brengt.

94.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh ontkent absolut, dat de Magistraet

fraet van Gent neemt, of recht heeft om te nemen eenige kennisse van de Contestatien, die in de uytbreyding van 't Lit van Gent, in 't stuck van de Aydes en Subsidien, op komen, alsoo de Caroline haer dese kennisse verbiet; en den Procureur van den Cathol. Koning vertoont niet, dat die in dit regard verwisselt, gealtereert of gematigt is; in tegendeel is deselve door 't Placcaet van den Koning van Spangien van den 30. Maert 1678, dat de Independentie van de gecontesteerde Plaetsen stabileert, geconfirmeert.

't Is wel waer, dat de Magistraet van Gent kennisse van de contestatien, die in de uytbreyding van 't Lit, in 't stuck van de perceptie van de Imposten en loopende Middelen, op komen, neemt, maer dat is niet als uyt kracht van de Macht, die haer door 't verpachten van dese Middelen, 't welck alle Jaren geschiet, wegens de Geestelijcken en vier Leden is gegeven, en de Jurisdicctie, die dese Magistraet in dit regard exerceert, is niet als gedelegueert, precario, en voor een tijdt, alsoo dese Authoriteyt natuurlijk, en in de eerste instantie niet als aen de Geestelijcken en vier Leden behoort, dewelcke tot gemak van de Inwoonders van yder Lit, sulcx jaerlijcks defereren en delegueren aen de Hooft-Magistraten, met het goet vinden van den Prince, gelijk het door de Reglementen van de Jaren 1632, 1634, 1667, 1671, en 1672. blijkt, als door dewelcke de Staten sich de Macht reserveren, om dese Macht te vermeerderen, veranderen of verminderen, gelijk als sy het tot nut van de Provintie bequaem sullen oordeelen.

Men kan dan met waerheyt seggen, dat het geen Punct van een eygen en natuurlijke Jurisdicctie aen de Magistraet van Gent is, welcke aen deselve eenige Superioriteyt op de Castellanyen, die het Lit van Gent composeren, tegens de dispositie van de Caroline, soude kunnen attribuëren, daer in tegendeel dese wyse Ordonnantie geduerigh in sijn kracht blijft, in dier voegen dat 'er geen Sub-ordinatie tusschen de Stadt Gent en de gecontesteerde Plaetsen is.

Den Procureur van sijn Cathol. Majesteit sal door dese onderfoecking kunnen oordeelen, of die van sijn Alder-Christel. Majesteit van de gesteltenis van de Staten van Vlaenderen wel geïnformeert is; hy gelooft, dat hy genoeghsaem geïnformeert is, om een bondig Commentarium van de Declaratie van de Magistraet van Gent te kunnen maecken, 't welck de artificie van dese Acte sal ontdekken.

Wy Schepenen van de twee Bans van de Stadt van Gent doen te weten en verseeckeren voor de waerheydt, dat het Landt van Waes, de Stadt en 't Landt van Aelst, de Castellanye van den Oudenburgh en andere Plaetsen, begrepen onder de naem van 't Quartier van Gent, effectivelyck Subalterne en Dependent van de selve Stadt zijn, in 't stuck van de Aydes en Subsidien (1), en dat derhalven de Gedeputeerden van ged. Plaetsen van alle tijden by een komen,

rioriteyt op alle dese Plaetsen heeft, gelijk oock niet in 't stuck van de Aydes, als andersints.

(1) Dese Pretentie is direct contrarie aen de Termen van de Caroline; alle dese Plaetsen zijn effectivelyck een gedeelte van 't Lit van Gent, maer dependeren van de Stadt Gent niet, dewelcke volgens de Caroline geene Jurisdicctie, Authoriteyt, Praëminentie of Superioriteyt op alle dese Plaetsen heeft, gelijk oock niet in 't stuck van de Aydes, als andersints.

(2) 't Schijnt door dese Termen, dat de Magistraet sich 't Recht van Convocatie, 't welk het niet en heeft, attribueert, alsoo alle de Castellanyen, door Brieven van den Raet van Vlaenderen, by een geroepen werden.

(3) 't Is waer, dat de Vergadering op 't Stadhuys van de Stadt Gent geschiedt, maer in de Zale, genaemt de Sit-plaets der Staten, en niet in de Plaetsen daer de Magistraet van Gent haer ordinaire Jurisdictie exerceert.

(4) De Particuliere Stem van 't Collace van Gent obligeert de Castellanye van Aelst niet meerder als die van de Castellanye van Brugge of Yperen.

(5) 't En is de Stem van 't Collace van Gent niet, die decisive is, maer wel het Resultat van de vier Collaces, en de Stem van de Geestelijken.

(6) Dese Jurisdictie is niet eygen en natuurlijk aen de Magistraet van Gent; deselve werdt haer jaerlijcks en voor een tijdt geattribueert en gedelegueert door de Resolutien of Reglementen van de Geestelijken en vier Leden, die haer die niet souden konnen geven, en aen foodanigen anderen Rechtbanck defereren als haer soude goet duncken.

en (2) op 't Stadt-huys van deselve Stadt vergaderen (3), om daer de Propositie, die van wegen sijn Majesteyt geschiedt, aen te hooren, van waer sy rapport aen haer Collegien en Magistraten doen, welke ingevolge van dien haer Advysen daer op senden; doch deselve obligeren die van de Collace, representerende het Corps van dese Stadt van Gent, geensints, en maecken oock geen decisive Stem uyt, maer alleen consultative Stemmen, daer in tegendeel de eenige Resolutie van die van de Collace decisive is, en niet alleen de Stadt van Gent obligeert, maer oock alle de andere gedachte Plaetsen van 't Quartier van die Stadt (4), invoegen dat sy gedwongen zyn, om sich na 't sentiment en consent van ged. Collace te conformeren, (5) 't zy dat haer Advysen en Consultative Stemmen daer mede over een komen of niet, en dat selfs ged. Subalternen (6) voor ons in Justitie betrocken konnen werden, in 't regard van alle de Quaestien, uyt de opgestelde Rechten rijsende, wegens de Betalinge van ged. Aydes en Subsidien, met uytstuytinge van alle andere Rechtbancken, in de eerste instantie.

97. daer onder begrepen 116.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh gelooft, dat, na dat hy de Independentie van de gecontesteerde Plaetsen soo wel heeft vertoont, het onnut soude zijn, om in 't ondersoeck van de verscheyde Soorten van Dependencien te treden, aengesien dat men de gecontesteerde Plaetsen onder geene van dese Soorten soude konnen rangeren; want soo het al waer mocht zijn, dat eenige van de Legale Kamer van Vlaenderen dependeerden, heeft de Conqueste van dese Plaetsen dese Feudale Dependencien niet gebrooken, en de Leden van haer Hooft verdeelt? behalvens dat den Alder-Christel. Koningh door 't Traetaet van Nimwegen de Legale Kamer van Vlaenderen met sijn Dependencien niet en heeft gecedeert, maer wel de Stadt van Gent met sijne Dependencien.

Wat Watervliet belangt, dese Plaets niet in de Eysch van den Procureur van den Alder-Christel. Koningh van den 4. Auguusty laest begrepen zijnde, soo weet men niet, waerom den Procureur van den Cathol. Koningh hier van de qualiteyt wil examineren, en decideren, onder wat soort van Dependencie dat gerangeert moet werden; het sal veel eygender wesen, om in dit ondersoeck te treden, wanneer men de Lijst van de Castellanye van Yperen sal reguleren, in dewelcke den Procureur van den Alder-Christel. Koning verklaert, dat hy 't sal begrijpen.

Den

Den Procureur van zijn Cathol. Majesteit segt met zijn gewoonelijcke stoutmoedigheid, dat hy door incontestable Bewijsen heeft bewesen, dat Vranckrijck noyt gepretendeert heeft de gecontesteerde Plaetsen verkregen te hebben, als onder den Titul van de Dependencien van Gent; men soude kunnen seggen, dat daer in een seckere stoutheit was, om alsoo van de intentien te willen oordeelen, te meer, om dat, indien hy waerlijck soude bewijsen, gelijk hy niet en kan doen, dat eenige Officiers van zijn Alder-Christel. Majesteit souden hebben kunnen gelooven, dat dese Plaetsen effectivelijck van Gent dependeerden (wat sorg dat oock den Koningh van Spangien door zijn Ordonnantien, en de Magistraten en Luyden van de Wet van een quantiteit van Gemeenschappen, genomen mogen hebben, om haer door 't vertoonen van de Caroline het contrarie in te drucken) daer uyt niet soude volgen, dat de voornaemste Ministers en den Koningh selfs in dese dooling gevallen waren.

Derhalven behoort den Procureur van zijn Cathol. Majesteit sich met de restitutie van Gent en desselfs ware Dependencien te vergenoegen, alsoo deselve geen andere en heeft als de Rijtgracht, welcke, volgens de Termen van de getuygenis van de Magistraet van Gent, die hy voort-brengt, daer van een ware Dependencie is, want men noemt het Corps van een Stadt alle het geene, dat van een Stadt dependeert en effectivelijck in de omkring van des selfs Mueren is besloten; alle het geene dat daer buyten is, en oock aen de ordres van de Magistraet onderworpen, kan waerlijck een Dependencie genoemt werden; soodanigh zijn de Banlieux van 't meestendeel der Steden, en soodanigh is oock de Rijtgracht in 't reguard van Gent, aengesien deselve sich op veel Plaetsen een half mijl van de Stadt uytstreckt, en dat dit niet tegenstaende de Magistraet daer zijn Jurisdicctie exerceert.

119. tot en het 123. daer onder begrepen.

Vranckrijck en pretendeert geen modes op te maken, of eenige nieuwe maximen in te voeren; het wil sich aen die geene houden, die van alle tijden voor Oorlogs- en Vrede-Wetten hebben gepasseert, volgens de welcke een Prins, van een gedeelte van zijn Staten gedeposideert, de possessie daer van niet weder kan bekomen, als door kracht van Wapenen, of expresse stipulacien, want wanneer een Oorlogh door een Tractaet geeyndigt werdt, soo moeten des selfs cessien of restitucien door de Termen, in de welcke het opgestelt is, gereguleert werden; en den Procureur van zijn Cathol. Majesteit kan geen voordeel trecken van de dispositie van 't 6. Articul van 't Tractaet van Aken, alsoo daer van niets in 't Tractaet van Nimwegen, van welckers Executie gehandelt werdt, staet, 't welck in deselve Termen opgestelt soude zijn.

124. tot en het 131. daer onder begrepen.

Den Procureur van zijn Alder-Christel. Majesteit heeft reeds gesegt, en selfs dickmaels erhaelt, dat de intentie van den Koningh zijn Meester niet en is, om iets op dese Barriere te ondernemen, als welcke men considereert als den Basis en 't Fondament van 't Tractaet van Nimwegen; hy en pretendeert oock niet om die te verbreken of veranderen; men heeft getoont, dat deselve uyt Plaetsen moet

bestaen, en dat het platte Landt geen plaets van Barriere kan uyt maken; men kan ook dese naem niet geven als aen eenig obstacul, dat bequaem is, om de Entrepri-
 fen, die men in prejuditie van 't Tractaet van Vrede soude kunnen doen, op te hou-
 den; doch de Castellanye van Aelst en den Oudenburgh van Gent kunnen dese
 obstacul niet formeren, voornamentlijck, daer den Alder-Christel. Koning heeft
 verklaert, dat hy geen Post in de Landen, die hy eyfcht, wil fortificeren; derhal-
 ven is 't onnut, om over al, gelijk een Molick, dese Kaert, die den Procureur van
 den Cathol. Koningh voort brengt, te vertoonen, als in dewelcke men met soo
 veel sorg en drift de uytbreiding van de gecontesteerde Plaetsen heeft uytgedruckt;
 doch dese Kaert is niet voor de Heeren Commissarissen, die seeckerlijck de situa-
 tie van dese Plaetsen beter weten als den Procureur van sijn Cathol. Majesteit;
 't is oock niet, als hy in de 132. en 133. Articulen van sijn Geschrift sijn welspreec-
 kentheyt te berde brengt, in de welcke hy seer wijt van sijn Caraciter af dwaelt, om
 de Heeren Commissarissen wijs te maecken, gelijk als hy tot noch toe niet heeft
 kunnen doen, de macht, die hem door Engelandt, Hollandt en de andere nabue-
 rige Staten van de Nederlanden gegeven is, soo dat hy sich wel konde dispensereren
 om in haer Naem te spreucken, en dingen te seggen, die sy apparentelijck souden
 desadvouieren, derhalven raedt men hem, dat hy sich in 't stucck van sijn Commis-
 sie houdt aen 't geene, dat de interesten van den Koning sijn Meester raecht, maer
 indien hy oordeelt, dat het soo important aen den Koning van Spangien en aen al
 de nabuerige Staten van de Nederlanden is, om te beletten, dat den Alder-Chri-
 stelijcksten Koningh de Souverainiteyt van de gecontesteerde Plaetsen niet en
 behoudt, begrijpt hy dan niet, dat alle dese Staten hem verwijten, dat hy ongelijck
 heeft om 't Expedient van 't Æquivalent, 't welck hem door den Procureur van
 sijn Alder-Christel. Majesteit geproponereert is, te verwerpen.

134. 135. 136.

Indien den Procureur van den Cathol. Koningh maer de moeyte wil nemen,
 om de Conditien van de Vrede, die door den Alder-Christel. Koning den 15 April
 1678. geproponereert sijn geweest, te examineren, soo sal hy lichtelijck begrijpen,
 dat de gecontesteerde Plaetsen daer in sijn begrepen, aengezien dat, na dat alles
 met namen uytgedruckt was, 't geen sijn Alder-Christel. Majesteit wel wilde ce-
 deren, en 't geen hy pretendeerde te behouden, hy daer by voeght; *dat hy preten-
 deert aen sich te reserveren alle Plaetsen en Landen, waer van hy in possessie is, uytgeno-
 men de geene, die hier boven sijn uytgedruckt, die hy wel wil weder geven.* De geconte-
 steerde Plaetsen sijn niet met namen begrepen in 't geen den Koningh wel wil
 weder geven; sy sijn 't oock niet in 't geene dat sijn Majesteit sich met namen re-
 serveert; derhalven dese Woorden; *alle de Plaetsen en Landen, waer van hy in
 possessie is,* kunnen niet anders verstaen werden als van de Plaetsen, die nu gecon-
 testeert werden.

137. 138. 139.

't Is waer, dat den Koning van Spangien dese generale Clauful door de Termen
 van sijn Acceptatie heeft willen in-krimpen, maer soo veel scheelt het, dat Vranck-
 rijk

rijk de handen tot dese restrictien heeft geleent, gelijk als den Procureur van den Catholijcken Koningh in 't 138. Articul seght, dat hy 't selve in tegendeel gestadigh heeft geweygert, en ter selver tijdt als Spangien de Clausul van 't 7. Articul van 't Project van Vranckrijck heeft willen supprimeren, 't welck mede bracht, dat den Alder-Christel. Koningh al 't geene, dat met namen niet wierdt geresitueert, soude behouden, soo heeft Vranckrijck oock in 't selve Articul 't Project van Spangien verworpen, waer van de Clausul in-hieldt: *Dat den Alder-Christel. Koningh al 't geene, dat hy geconquesteert had, uytgenomen 't geene, dat hy met namen door 't selve Project had voor behouden, soude restituëren*; en men heeft van de rest van dit Articul 't geene, 't welck het 7. van 't Tractaet van Nimwegen maect, gecomponeert.

140. 141. en 142.

Dus moet het seecker blijven, dat de gecontesteerde Plaetsen niet met namen zijn uytgedrukt, noch in de Articulen, die de restitutie, welcke den Alder-Christel. Koningh aen die van Spangien doet, in-houden, noch in dat, 't welck 't geene, dat sijn Majesteyt voor sich reserveert, in-houdt; Spangien kan die derhalven niet pretenderen, alsoo die daer van de restitutie niet gestipuleert en heeft, 't welck hem anders absolut nootfaeckelijck soude zijn, om hem een Titul te geven, uyt kracht van de welcke hy daer weder konde in komen, maer Vranckrijck heeft het recht om die te behouden, hebbende daer toe geen ander recht van nooden, als die van 't Conquest.

't Is seer ydel, dat den Procureur van den Koningh van Spangien pretendeert, dat dese Plaetsen in alle geval in de generale Clausul van de restitutie, gelijk als 't 7. Articul mede brengt, begrepen souden zijn; men geloof, dat men getoont heeft hoedanigh de ware sin van dit Articul is, 't welck niet verstaen kan werden als van onseeckere Conquesten, en die niet ter kennisse van de Plenipotentiariffen, welcke tot Nimwegen handelden, konden komen.

Niets bewijft dit klaerder als 't vervolg van dit Articul, door 't welcke Spangien sich engageert, om van sijnent wegen de Conquesten, die het gedaen mocht hebben, te restituëren; 't is openbaer, dat het 'er geen gedaen heeft, evenwel engageerde het sich om die weder te geven; 't welck doet blijcken, dat men dese stipulatie van wederzijden van onseeckere Conquesten most verstaen, waer van de Plenipotentiariffen geen kennis en hadden.

Indien het konde verstaen werden van Conquesten van deselve natdere als die, welcke den Alder-Christel. Koningh door 't 4. en 5. Articul van 't Tractaet van Nimwegen, en die hy door 't 11., in plaets van dese 4. Articulen, cedeert, soo had men maer by 't 7. te voegen gehad, dat den Alder-Christel. Koningh soo en foodanigen Plaetse soude behouden, en de rest van sijn Conquesten weder geven, 't welck licht te begrijpen is, dat sijn Alder-Christel. Majesteyt niet van intentie is geweest om te doen, soo men maer de moeyte wil nemen, om de Propositie van de Vrede te examineren.

148. 149. 150. 151. en 152.

Maer hoe soude den Procureur van den Alder-Christel. Koning intentie gehad hebben, om de gecontesteerde Plaetsen te restituëren, aengesien den Procureur van den Cathol. Koningh door 't 148. Articul advoüeert, dat Spangien niet geloof had daer van de restitutie te sullen moeten eyfischen, alshoon 't selve met namen die van 't Landt van Waes en Over-Maze had gestipuleert, in de welcke sijn Alder-Christel. Majesteyt geen meer recht had, als in de Castellanyen van Aelft en den Oudenburgh van Gent.

153.

Men heeft mede getoont, dat den Alder-Christel. Koningh geen expresse stipulatie van nooden had om de gecontesteerde Plaetsen te behouden, also de Conqueste hem de Plaets van Titul gaf; soo is oock de uydruckingh van eenige Plaetsen een overvloedige precautie, die aen desen Titul niet kan schaden, gelijk als 't gebreck van een expresse stipulatie daer op mede geen verhael kan maecken; en men weet niet welcke dese geënclaveerde Dorpen zijn, die den Procureur van den Cathol. Koningh pretendeert, dat Vranckrijck in 't Tractaet heeft laten infereren.

154. tot en bet. 157. daer onder begrepen.

Den Procureur van den Alder-Christel. Koningh heeft door sijn voorige Geschriften en Antwoorden op de 142. en 143. Articulen van den selven ten vollen bewesen de conduite, die Vranckrijck, in 't regard van de gecontesteerde Plaetsen, zedert de Teeckeninge van de Vrede, tot aen de Evacuatie van de selve Plaetsen, heeft gehouden; en den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt weet wel, dat het niet alleen van de Restanten van de vervallen Contributien voor het Conquest is, dat sijn Alder-Christel. Majesteyt de Beralingh heeft geëxigeert, maer oock van de Restanten van de Aydes en loopende Middelen, die hy wettelijck moft hebben.

158.

Vorder, den Alder-Christel. Koningh hielt sich soo verseeckert van sijn Rechten op de gecontesteerde Plaetsen, en begreep soo wel van wat importantie het voor den Cathol. Koningh was, om de possessie daer van weder te verkrijgen, dat, in de gedachte die sijn Alder-Christel. Majesteyt had, om die aen sijn Cathol. Majesteyt te abandonneren, vermits een redelijck Æquivalent daer voor genietende, hy geene swarigheydt gemaect heeft om sijn Troupen daer uyt te doen retireren; hy heeft geloof, dat dese Procedure, vol van vertrouwen, geene schade aen sijn Rechten soude doen, en dat de reservatien of protestatien die niet sterker fouden maken.

Den Procureur van sijn Alder-Christel. Majesteyt sal niet te min ter goeder trouwen bekennen, dat hy op foodanigen wijze niet gehandelt soude hebben, indien hy de lanckwyligheden en retardementen, waer aen de traegheydt van de Spaensse Ministers, en 't gebreck van de Machten van de Heeren Commissarissen en van den Procureur van sijn Cathol. Majesteyt, plaets hebben gegeven, hadde konnen

konnen voorſien; 't is ſeer onrecht, dat hy de ſchult daer van op Vranckrijck wil werpen, alſoo dat van ſijnent wegen alle mogelijcke vorderingen heeft gedaen, om in de materie te treden, en de Differenten, die in deſe Conferentie gedecideert moeten werden, promptelijck te termineren.

Het ſal dan niet als aen den Procureur van ſijn Cathol. Majesteit hangen, om de Heeren Commiſſariffen in ſtaet te ſtellen, om over ſijn Pretentien, die in deſe Commiſſie verhandelt moeten werden, Vonnis uyt te ſprecken, mits de Contestatien, die de Caſtellanyen beraken, waer in de Plaetsen, door hem gepretendeert, gelegen zijn, promptelijck inſtellende.

Derhalven perſiſteert den Procureur van ſijn Alder-Chriſtel. Majesteit in de Concluſien, welke in ſijn voorige Geſchriften door hem genomen zijn, en verſoekt aen de Heeren Commiſſariffen, dat ſy aenſtonts Vonnis willen uyt ſprecken, ſoo wel wegens den Eyſch van de Plaetsen, begrepen in ſijn Declaratie van den 4. Auguſty 1681., als wegens de Schaden en Interesteſten, door hem gepretendeert, ter oorſaecke van de niet-beſittinge van ged. Plaetsen.

Overgelevert aen Monſr. de Maleingreau, Procureur van ſijn Cathol. Majesteit, den 17 February 1682.

F A V I E R.

De Spaenſſen formeerden hier op wel weder een Antwoordt / om de ongegrontheyt van de Franſſe Pretentien op deſe Plaetsen te bewiſſen / en preſenteerden 't ſelve oock den 8. April daer aen aen den Procureur van den Alder-Chriſtel. Koningh tot Coztrijck / maer alſoo zedert de Blocquade van Luxemburgh opgebroken was / en dat het gantsche weſen van die ſaeck was verandert / gelijck als wy hier vooz hebben geſegt / wilde die 't ſelve niet aen-nemen. De Spaenſſe echter / hier mede niet geruſt / lieten 't gem. Antwoordt den 29. van deſelbe Maendt dooz haer Procureur Maleingreau wel op nieuw aen Monſr. le Pelletier / zijnde een van de Franſſe Commiſſariffen tot Coztrijck / tot Rijſſel preſenteren / maer die wepgerde het mede aen te nemen / ſoo dat wy / alſoo 't ſelve wat langh valt / en onſe plaets tot andere dingen / die noch te verhandelen zijn / wel van nooden hebben / wegens die ſaeck hier mede ſullen ophouden.

Wy ſullen vervolgens eens gaen beſien / hoedanigh de ſaecten in de Spaenſſe Nederlanden by deſe gelegentheydt ſtonden. Den Prins van Parma / aldacr Gouverneur zijnde / had met het begin van 't Jaer weynigh tot voordeel van die Landen gedaen of kommen doen; alleenlijck was de Stadt Gent weder in haer vorige Privilegien / die het / zedert dat Vranckrijck die Plaets geëvacueert had / niet weder had kommen bekomen / herſtelt / doch mits een vrabe ſomme Gelts daer vooz uyt ſchietende / en op conditie / dat het ſijn eygen Geſchut ſoude moeten laten gieten. Doch ondertuſſchen de ſaecten in gem. Nederlanden

van sijn tot erger loopende / en de Soldatesque / die men voozgaf / dat wel uyt 30000 Man bestont / hoewel / na veele haer gissingh / deselve pas of rupm het derde-part konde uyt-maecten / (alsoo veele nieuw-gewozvene verlieden / en andere haer Fortuyn als Hoof-bogels op de Wegen sochten / en daer dooz haer niet bestipt onder haer Benden hielden) niet promptelijck betaelt werdende / soo veroozsaecte sulchs een groot misnoegen aen 't Spaensse Hof / te meer / om dat verscherpde Koninckl. Ministers van gem. Nederlanden aldaer dagelijcks haer klachten sonden / dat den Prince van Parma alleenlijck eenige Italianen / en vooznamentlijck den Graef d' Archinto / den Secretaris Prado / den Graef Bioglioni en andere van die soort / tot sijn Gaden gebuyckte / en andere uyt sloot / dat hy de beste Ampten / soo ober 't Krijgs-volck / als ander sints / aen sijn Gunstelingen uyt-deelde / gelijk als aen den Graef Vecchi / zijnde een Italiaen / en van hem seer bemindt / die een Regiment van 3000 Hooghduytsen soude werken / waer van hy 'er geen 1000 by een hadde gebracht / en derhalven na alle apparentie 't bozdere Henrits-geldt had opgestoken / was gebleken ; en dat hy oock veel Geldts / 't welck die Landen op-brachten / behalvens noch twee Mil-lioenen / die uyt Spangien gekomen waren / vooz hem selfs hielt / en na Venetien sondt / terwyl de Soldaten niets kregen ; doch gelijk by diergelijcke saecten in 't gemeen meer by als af gedaen werdt / en dat Princen beeltijds haer Afgunstelingen hebben / welke / wanneer sy niet tot Ampten gebozdert werden / alle 't geene / dat yemandt tot het beste van een Landt soecht te doen / op 't quaedste verdzayen / sullen wy ons niet bemoeven / om die saecten verder te ondesoecten / vooz te staen of tegen te streven / maer vergenoegen met te seggen / dat het Spaensse Hof / als bresende dat de saecten in de Nederlanden hier vooz slijmer mochten afsloopen / (vermits de afgunst onder de Grooten dickmaels geheele Landen bederft) daer op aenstonts in deliberatie was / om dese saecten / soo 't mogelijk was / te verbeteren ; ten dien eynde bondt het vooz het raedsaemst / om een andere Gouverneur / die by 't Volck bemindt was / en oock goede kennis van saecten had / derwaerts te senden / en wierdt eyndelijck den Marquis de Gzana / die als Kepsersl. Ambassadeur aen 't Spaensse Hof was / en niet alleen vooz een Persoon van een groote kennis in de Oozlogs / maer oock in Staets-saecten / gehouden wiert / het bequaemste daer toe gedoozdeelt / en met toestemmingh van sijn Kepsersl. Majestejt daer toe verkoozen ; echter met die omsicht / dat de Spaenssen hem maer in 't eerst den Titul van Gouverneur van de Wapenen in de Nederlanden gaben / om aen den Prince van Parma / als wiens tijdt van 3 Jaren / gelijk de Spaensse Gouverneurs in de Nederlanden meest blijven / noch niet om was / geen aenstoot noch achterdocht te geven / dat men hem sijn Gouvernement wilde ontnemen / gelijk hy oock tot op het lest noch niet en hadde / alsoo den Franssen Commissaris Monsr. le Pelletier tot Coztrijck aen de Spaensse Commissarissen aldaer / ontrent 6 Wecken vooz sijn komst / opentlijck uyt seyde / dat sy haest verandering in 't Gouvernement souden hebben / en dat den Marquis de Gzana Gouverneur

neur soude worden. Gem. Marquis de Grana / dan tot het Ruyt van Gouverneur van de Wapenen in de Nederlanden door 't Spaensse Hof verkooren zijnde (hoewel het in der daedt tot Gouverneur van gem. Nederlanden was) en sijn Depeschtes ten dien eynde hebbende ontfangen / begaf sich in 't midden van Maert in een van de Habens van Biscayen t' s'cheep / en voer soo na Nieuwpoort / doende eerst Engelandt aen / doch hy sprack aldaer met den Koningh niet. Tot Nieuwpoort quam hy in 't lest van Maert / en den 30. der selver Maendt ten 6 uren 's avonts tot Brussel / alwaer hy van de boornaemste van qualiteyt wierdt gecomplimenteert / en selfs de Complimenten aen den Prince van Parma / die hem als doen / als meenende sijn minder booz te hebben / liet staen / terwijl dat hy sat / gingh afleggen ; doch daer wierdt als doen geobserveert / dat hy aen gem. Prince alleenlijck den Titul van Excellentie / daer de selve zedert sijn komst in de Nederlanden altijt die van Hoogheyt had aengemen / gaf. De Conferentie / die sy in dese gelegentheyt hadden / duurde maer een quartier uurs / en liet den Prince van Parma door sijn Soon 's avonts weder de Contra-complimenten aen hem doen ; maer soo als hy 's anderen daegs verwacht hadde / dat gem. Marquis de Grana hem / volgens 't gemeene gebrypck / weder soude komen op-wachten / verstant hy met verdriet / dat de selve / volgens des Konings ordres / aen den Super-Intendant van de Militaire Justitie / den Tresaurier Generael van de Finantien (welcke door ordre van sijn Majesteit van Spangien eenige dagen van te boezen gesloten waren geworden) en de Hoofden van de Kamer van Reekeningen had gesonden / om te vernemen in hoedanigen staet de Staets- en Oorlogs-saecten stonden. Den Prince van Parma / hier door wel merckende / dat hy in sijn Gouvernement gerestringeert soude zijn / en sulchs niet wel konnende lijden / beval aenstonts dat men hem wat eten soude gereet maecken / en begaf sich / na dat hy 't selve genuttigt had / in een Karos / van sijn Soon en den Graef Dioglini verselt / den eersten April 's na-middaghs ten twee uren uyt Brussel / vertrekkende vozders ober Leuven en St. Cruyen na Luyck (van waer hy naderhandt ober Ceulen na Italien is gegaen) en latende het Gouvernement van selfs in dier boegen bredighlijck aen den Marquis de Grana / welcke naderhandt de Patenten uyt Spangien daer toe kreeg / en den Secretaris Prado / benebens eenen Sr. Wfferden / die mede Secretaris van den Prince van Parma was / gebangen liet nemen.

Wy sullen de saecten van de Spaensse Nederlanden nu booz een weenig tijt laten berusten / en ondertusschen eens gaen besien wat in 't Duytsche Rijck / en booznamentlijck in de Conferentien tot Franckfort / alwaer wy in de laetste Mercurius gesegt hebben / dat alle de Gesanten / soo van den Keyser / Dancckrijck als 't Rijck / gekomen waren / is gepasseert.

Zedert dat in 't boozledene Jaer de Resolutie hy de Rijcks-Vergaderinge tot Regensburgh genomen was / om een Armee van 40000 Man op de been te
 bren.

bzingen / en dat 'er by was geordonneert / dat de respectibe Creptfen haer con-
 tingent van Volck ten dien eynde souden gereet maecten / was men in de selve
 Creptfen / doch booznamelijck in de Franckise / Swabise en Beyerse / aen-
 stonts besigh / om daer ober te delibereren ; doch dewijl veele Plaetsen aldaer
 om haer onvermogen by dese Rijcks-Vergaderingh tot Regensburgh aenhiel-
 den / dat sy eenige verminderinge in haer Quotes mochten bekomen / gelijk
 als 't selve oock aen eenige Plaetsen / als Wangen / Wiberach / Lauff op Riepm
 en Kempten wierdt toegestaen / waren de andere by ongemackelijck / en susti-
 neerden / dat sy 't Suppliment van dese Quote niet schuldigh waren om te vol-
 doen ; maer op persuasie van andere / die 't gebaer van 't Rijck considereerden /
 en wel wisten / dat het oprichten van dese Rijcks-Armee absolut nootfaecke-
 lijk was / staptten sy daer ober / en bewilligden / dat haer portie in dese 40000
 Man geworben soude werden ; den Keyser / om een ander een goet exempel te
 geven / liet tot Regensburgh presenteren / dat hy / voor de Quote van den Oos-
 tenrijckisen Crepts / 9000 Man / 't welck veel meer was / als der selver getal
 bedroegh / soude geven / en noch 5000 Man daer-en-boven / indien men dese
 bewuste Armee niet noch 20000 / en alsoo tot 60000 Man / wilde vermeerde-
 ren / benebens oock de noodige Ammunitie en 't Canon ; maer dese vermeer-
 deringh van de 20000 Man konde aldaer geen doozgangh vinden / alsoo de
 meeste Standen / waer van eenige oock al op de Francke kant waren / daer toe
 gantsch niet inclineerden. Men had ondertusschen tot Regensburgh boozn.
 weder verscheyde Doozslagen te berde gebracht / om alle noodigheden voor dese
 Armee te bezorgen / doch alsoo de Standen daer ober seer verdeelt en onder den
 anderen oneens waren / liep het langh aen eer sy accordeerden / alsehoon men
 van de Keyserlijcke kant pberigh daer toe aenhielt ; eyndelijck wierdt noch
 in Maert geacordeert / dat alle de Rijcks-Standen / sonder eenige exceptie /
 voor 't expireren van de Maent Mey / haer Quote in de generale Krijgs-kasse /
 welckers somme in 't geheele Duytsche Rijck 53125 Rijcksdaelders bedroeg /
 souden hebben te bzingen / of dat de nalatige anders daer toe geconstringeert
 souden werden ; soo dat als doen maer alleenigh ober bleef / om de Commissie
 van het Nijpt van Rijcks-Veldtheer op te maken. Men gem. Vergaderingh
 tot Regensburgh wierden ondertusschen noch wel eenige particuliere Remon-
 strantien van dese en geente Doozsten van 't Rijck / de eene om betalingh van sijn
 achterstalligheden / en de andere tot securiteyt van des selfs Landen / overgele-
 bert / maer wy sullen / als van particuliere saecken / geen mentie daer van ma-
 ken / en alleen maer seggen / dat die van de Stadt Franckfort / allwaer men de
 Archiven van 't Kamer-Gerecht van Spiers geresolbeert had te bzingen /
 waer van 'er oock eenige aldaer gekomen waren / aen de Rijcks-Vergaderinge
 lieten versoecken / dat sulcks maer'provisoneel soude mogen zijn / en van geen
 consequentie / om daer te blijven / wesen / als oordeelende / dat het selve maer tot
 verderf van haer Stadt soude strecken / gelijk als sy in 't Jaer 1620. aen Key-
 ser Ferdinand de III. die haer mede de bewaringh van dese Archiven hadde
 aen-

aenbevolen/ van gelijcken hadden vertoont/ welke haer als doen daer van ont-
sloeg; inwoegen sulchs haer by probisse mede wierdt toegestaan.

De Franssen / die sich ondertusschen tot Straetsburgh en andere Plaetsen
van der Elsas onthielden/ deden aldaer haer uytterste poging / om die Plaetsen
met Fortificatien op het krachtigste te boozsien/ gelijk sy dan de Citadelle / d e
aen Straetsburgh boozn. gebouwt wierdt/ en de Rijn en Kepler-Schans al-
daer soo sterck / dooz een groot getal van Arberys-Luyden / lieten maken / dat
men die niet licht weder soude hebben derben aentasten.

In 't Hertogdom Tweebzugge was mede eenige moepte / want den Prince
van Birckenfelt aldaer dooz sijn Majestejt van Franckrijck de possessie beko-
men hebbende / soo meende den Prins Johan Adolf / Oom van den Koningh
van Sweden / die sich de naeste Erfgenaem daer van hieldt / hem sulchs te be-
disputeren; hy had in dese gelegentheit wel eenige toeloop van de Boeren / die
hem huldigen / en de Stadt Bergh-Zabern hielpen in-nemen / doch de Fran-
sen setten hem daer weder uyt / soo dat sy sich beyde na Parijs begaben / om
haer recht aen sijn Koninckl. Majestejt van Franckrijck booz te stellen; doch
de laetste schoot te kort / en wierdt de eerste in de possessie van 't selve Hertogh-
dom geconfirmieert.

Wy komen eyndelijck tot de Conferentien tot Franckfort / alwaer de Fran-
se Plenipotentiarijssen / siende dat de Disputten tusschen de Gedeputeerden
van 't Rijk/ wegens den Rangh en Legittimatie/ soo hoogh liepen/ dat 'er in 't
kort noch geen Handelinghe met haer aengevangen soude konnen werden / en
daer ober by verdrietigh zijnde / den 2. January de volgende Propositie ober-
leberden/ om sonder veel Disputten de Differenten tusschen 't Roomse Rijk
en Franckrijck te termineren.

*Propositie, door de Heeren van St. Romain en Harlay, Ambassadeurs
Extraordinaris en Plenipotentiarijssen van Franckrijck, in de Con-
ferentien tot Franckfort gedaen.*

D At sijn Majestejt niets en wil vergeten, om aen den Keyser, Ceurvorsten,
Princen en Staten van 't Rijk te betuygen 't verlangen, dat hy heeft, om de
Vrede te conserveren, en met haer geduerigh een goede en volmaeckte correspon-
dentie te onderhouden.

Dat hy ten desen opfichte, zedert het vertreck van sijn Ambassadeurs, alle Re-
unien, waer toe hy recht had, om die, ingevolge van de Tractaten van Munster en
Nimwegen, te doen, wel heeft wilen suspenderen.

Dat, alchoon dat hem seer licht soude vallen, om de gerechticheydt van sijne
Pretentien op veel andere Plaetsen en Landen, die hem moeten toebehooren; soo
uyt kracht van de ged. Tractaten, als uyt al het geene, dat wegens dit subject in de
Conferentien tot Nimwegen gepasseert is, te bewijsen, hy echter die wel door een
Accommodement; 't welck geen subject van mis-trouwen van wederzijden sal

overlaten, noch oock eenige twijffelachtige Uytlegging aen de Tractaten, die daer van het principaelste Fondament geven, maken, wil bepalen.

Dat ten desen eynde sijn Majesteit toestaet, om alle sijne Pretentien, tot het beste van de Vrede, tot op Straetsburgh en alle de Plaetsen en Landen, waer van hy sich, zedert het vertreck van sijn ged. Ambassadeurs na Franckfort, in possessie heeft gestelt, te brengen.

Ingevolge van 't welke hy wel wil, dat 'er van nu afaen een Bekentenis en Declaratie tusschen sijn Ambassadeurs en die van den Keyser en 't Rijk werdt gemaect van alle de Plaetsen en Landen, die tot Limiten tusschen Vranckrijk en 't ged. Rijk moeten dienen, en dat, wat Tituls daer oock naderhandt van de een en de andere zijde voor of tegens de Rechten van sijn Majesteit opgevonden mochten werden, deselve geen veranderingh aen de vast-stellingh van de Palen en Limiten fullen brengen, welke alsoo, gelijk als voorgesteld is, gemaect sal werden op de voet van de possessie, die door sijn Majesteit voor 't vertreck van sijn Ambassadeurs genomen is, en op die van de submissie van Straetsburgh, daer na gebeurt zijnde.

En tot een veel grooter bewijs van de sinceriteit van de intentien van sijn Majesteit, en om te beter aen 't gantsche Rijk te vertoonen, hoe verre dat het van daer is, dat hy oyt eenige Conqueste aen geen zijde van den Rhijn soude willen doen, soo wil hy wel toestaen, in cas dat den Keyser en het Rijk sulcks tot haer veyligheyt begeert, dat alle de Fortificatien van de Stadt, 't Casteel en de Forten van Fryburgh, alshoon de excessive onkosten, die sijn Majesteit daer aen gedaen heeft, dese Plaets de onaenkomelijckste van alle de geene, die onder sijn Dependencien zijn, gemaect heeft, 'een emael gedemolieert fullen werden, en dat de Stadt aen den Keyser weder-gegeven werdt, mits dat sijn Keyserl. Majesteit van gelijcken de Fortificatien van Philipsburgh laet raferen, en dat dese Plaets, gelijk oock 't geene dat daer van dependeert, aen den Bisschop van Spiers weder-gegeven werdt.

Indien dese Propositien aengenomen werden, fullen die een volkomen rust in 't Rijk herstellen, en dat voor altijd conserveren, gelijk als sijn Majesteit wenscht, sonder eenige plaets van vreefe over te laten, dat het oyt weder ontruff kan werden.

Dese Propositie bleef langh onbeantwoordt/ alsoo/ gelijk als wy gesegt hebben/ de Gedeputeerden van 't Rijk onder malkander wegens den Rangh en Legitimatie niet eens konden werden/ en liep sulcks oock tot in Maert aen/ eer dat sy malkander daer in konden verstaen/ als pretenderende de Ceurborstel. Gesanten een grooter Titul als die van de Vorsten en Rijcks-Steden te hebben; doch den Lunenburghsen Gesant/ om dese saecken ten eersten voort te setten/ daer in boozgaende/ en door die van Oostenrijk en Bamberg/ welke het laest hier ober scrijbbelden/ gevolgt werdende/ soo wierdt eyndelingh dese saeck den 13. Maert afgedaen/ en geadjusteert als by een wegh van Tempement;

rament; de Legitimatie geschiede daer op daegs daer aen / en sonden de Voorsiel. Gesanten als doen haer Volmachten door haer Secretarissen aen de Gesanten van Ceur-Mentz / welke die wel in Persoon aennamen en eenigstints besagen / maer doen weder aen gem. Secretarissen restitueerden / ten eynde die deselve in handen van haer Secretaris souden ober leveren. 't Poinct van de Sessie wierdt vergeleken / dat de Gesanten van de Voosten en Rijcks-Steden soo wel aen een Tafel als die van de Ceurvoosten souden sitten / doch dat die van de Voosten tusschen die van de Ceur-Voosten en Rijcks-Steden geplaeft souden werden / om alsoo te beter de drie Rijcks-Collegien te representeren. Den Titul van Excellentie wierdt in discretie gestelt / en scheenen sy alle wel gesint / om malkander den Titul van hoog-geëerden Gesant / gelijk als tot Regensburgh gebuyckelijck was / te geven. De Questie / of de Gedeputeerden van de Steden Ceulen en Regensburgh wel in de Karosse na de Vergaderinge souden mogen rijden / 't welck tot Regensburgh aen haer niet permitteert is / wierdt van de andere mede ober gestapt / soo dat alle de Rijcks-Gedeputeerden als doen bequaem gemaecht wierden en waren om met de Fransse Plenipotentiarissen te handelen.

Gem. Keyserl. en Rijcks-Gedeputeerden dan aldus geligitimeert zijnde / soo wierden 'er verscheyde Vergaderingen met den ander gehouden / en stelden de laeste eyndelijck op den 9 April de volgende Conclusie in / om tot Antwoordt op de Fransse Propositie te dienen.

*Translaet uyt het Hooghduyts, van de Conclusie der Rijcks-Gedeputeerden,
op de Fransse Propositie.*

H Et hoogst-aensienlijke Gesantschap, 't welke sijne Rooms Keyserl. Majesteyt tot de tegenwoordige Conferentie geordonneert heeft, sich hier mede na behooren hebbende bekent gemaect, na dat de Koninckl. Fransse Propositie by de hier tegenwoordige Rijcks Deputatie in behoorlijke deliberatie gestelt was, beantwoort, dat men aen de zijde van de Rijcks Deputatie seer gaerne vernam de over-gebrachte hoogst-roemlijke begeerte van de Kroon Vranckrijck, tot bevestinge van de Vrede van Munster en Nimwegen, en dat insgelijcks niet meer wenschte, en met alle krachten daer heenen arbeyden wilde, dat soodanigen Vrede en Rust op 't best mogelijk mochte geconserveert werden, ten welcken eynde men verhoopte ende vertrouwde, soo niet al 't geene, 't welck na den Nimwegghen Vrede geoccupeert is, in den voorigen staet mocht gefet worden, dat ten minsten, uyt krachte van de voorz. Pacificatien, en in conformité van de versceekeringe, de welke sijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, noch voor het aentreden van de Conferentie, gedaen heeft, niet alleen die tot dato continuerende soo genoemde Reünien, en andere op den Rijcks-Bodem voor te nemen occupatien, geheel op-houden, maer oock 't geene, soo na 't vertreck van de Fransse Gesanten van Parijs, d'een en d'andere Standt en Lit van 't Rijk, door de Koninckl.

ninckl. Franſſe Civile en Militaire Bediendens, is ontrocken, ingevolge van de voortz. Franſſe Propoſitie ſelts, ſoo voort mag gereſtitueert en daer voor reſpectivelijck behoortlike ſatisfactie gegeven werden; ende ſulcks geſchiedt zijnde, de Grieven van de noch overige gegraveerde Rijcks-Stenden en Leden, ſoo wel die by 't Rijcks Convent tot Regensburgh alrede aengegeven zijn, ofte hier noch ſouden mogen volgen, ten eerſten alhier by der handt genomen, aen gehoort, en af gedaen, oock daer tegen niemant in 't toekomende verder beſwaert mochte werden; waer over, beneffens de overige Poincten, de welke in de Franſſe Propoſitie mochten vervat zijn, men aen de zijde van de preſente Rijcks Deputatie bereyt is, met de gem. Heeren Franſſe Gefanten, naer voorgaende grondige diſcuſſie en vergelijckinge van den waren en eygentlijcken ſin van het Munſterſſe, en het daer op gegronde Nimweegheſe Vredens-Tractaet, gelijk het ſelve van het geheele Rijck aengenomen, geratificeert, en, naer inhoudt van het Neurenburghſe Reces van Executie, is volrocken geworden, te tracteren en te handelen, en ſich oock in conformité van 't ſelve en van de hebbende Rijcks Volmacht met recht en billickheyt te laten vinden.

Signatum Frankfort den 9. April 1682.

Die van Paltz-Lautern boegden 't volgende daer by:

A En de zijde van Paltz-Lautern weet men niet anders t'erinneren, als 't geene in voorige Votis alrede meermalen geërinneert is, namentlijck, dat dit de wegh niet was, om met de Franſſe Ambaſſadeurs een eynde van ſaecken te maecten; want deſe Concluſie ſal van haer, als een gepractiſeert Dilay, opgenomen werden, nademael men ſeven geheele Maenden met veele Difficulteyten en præliminare Quaſtien toegebracht heeft, en nu eerſt in voorſlagh komt om het Inſtrumentum Pacis deſen aengaende t'examineren, waerom men dan deſe gedane Reſervatie mits deſen wil voor gerepeteert houden.

't **S**elbe wierdt daeghs daer aen aen de Keyſerl. Miniſters ober-gelebert/ om haer Approbacie te hebben/ welke wel daer mede ober-een-ſtenden / doch echter den 14. dito daer aen 't volgende Geſchriſt aen 't Ceur-Mentziſe Directorium / 't welck deſe ſaecken het eerſt aen de andere moſt booz-ſtellen / ſond.

Copie van 't geene, dat het Keyſerl. Geſantſchap, wegens de Reſolutie van de Rijcks Gedeputeerden, aen 't Ceur-Mentze Directorium heeft geſonden.

DE Gevolmachtighde hoog-aenſienlijcke Extraordinaire Afgeſanten van ſijn Rooms Keyſerl. Majesteit tot de tegenwoordige Vergaderingh hebben door de Reſolutie van de Rijcks Deputatie van den 9. deſer, door 't loffelijcke Ceur-Mentziſe Directorium aen haer gepreſenteert, verſtaen, in wat voegen; op haer aen-dringen, de Propoſitie van de Koninckl. Franſſe Gefanten van meer-gedachte

voor-

voortreffelijke Rijcks Deputatie in behoorlijke deliberatie is gestelt, en dat sy verwachten souden, hoedanigh deselve te beantwoorden was. Aengesien nu hoogst-ged. Keyserl. Gefanten de ged. Resolutie, volgens de gewichtigheydt der saecken, en haer speciale verklaringh, gaerne willen in-schicken, op dat daer door de Antwoordt aen de Koninckl. Heeren Fransse Gefanten soude werden bevordert, en niets aen haer zijde langer verschoven werden, soo laten sy het selve hier mede in den Naem en van wegen aller-hoogst-ged. sijn Keyserl. Majesteit by de tegenwoordige Resolutie van de voor-treffelijke Rijcks Deputatie beruften, namentlijk, dat aen de Koninckl. Fransse Heeren Afgefanten van wegen sijn Keyserl. Majesteit en 't Rijck een Antwoordt *juxta Imperii sylum tractandi cum externis* in de Latijnsse Spraeck gegeven sal werden, en aen deselve oock bekent gemaect, dat sy in 't toekomende sich soo weynig in 't schrijven en handelen van de Fransse Tael, als men sich aen dese kant van de Duytse doet, fullen bedienen, en doorgaens, na proportie van de Stijl, de Latijnsse Tael gebruycken; en gelijk de meer-hoog-ged. Keyserl. Gefanten, ingevolge van de eerste Acten van de Vergaderinge, tot sulcken eynde de Resolutie van sijn Keyserl. Majesteit, den 10. Sept. laest door den Keyserl. Commissaris op den Rijcks-dagh tot Regensburgh overgelevert, gaerne aen de voortreffelijke Rijcks Deputatie willen laten toekomen, op dat sich daer onder geen nieuwe difficulteyten mochten op doen, en het werck tot de gemeene schade verder removeren, soo hebben sy noodigh geacht sulcks mede te kennen te geven, alsoo men aen de zijde van hoogst-ged. Keyserlijke Gefanten dit niet aen de Rijcks Deputatie wilde onthouden; blijvende onder-tusschen, &c. Geteekent Franckfort an Meyn den 14 April 1682.

(L. S.)

W. A. Rosenbergh.

(L. S.)

A. H. Straetman.

De Antwoordt die hier op bervolgens wegens de Keyserse Ambassadeurs en Rijcks Gedeputeerden den 20. der selve Maendt gegeven wierdt/ bestont in de volgende Woorden.

Copie van 't Antwoordt, in de Naem van den Keyser en 't Rijck aen de Fransse Ambassadeurs overgelevert.

't IS sijn Keyserlijke Majesteit en 't Rijck seer aengenaem geweest, uyt de Propositie van haer Excellentien de Heeren Fransse Ambassadeurs, onlanghs in Geschrift overgelevert, te verstaen de daer in uytgedruckte lust en begeerte van sijn Alder-Christel. Majesteit tot de continuatie van de Vrede, welckers Rechten, gelijkse by haer voor heyligh gehouden werden, soo zynse oock, volgens de Tractaten van Munster, Neurenburg en Nimwegen, op de welcke des selfs in-houden steunen, van haer tot noch toe religieuselijck nagekomen, en fullen in 't toekomende nagekomen werden: oock sal van haer kant wijders niet nagelaten werden

den iets, door't welcke, volgens de selve Tractaten, de gem. Vrede, en met de selve een ware en sincere vrientfchap en veylige Nabuurfchap tuffchen dese beyde vermaerde Natien geftabileert mach werden en seecker blijven; ten welcken eynde, gelijk fy, om 't selve te prefteren, van hun zijde in alle getrouwigheyt offeren al 't geene, dat uyt krachte van de even-genoemde Tractaten, na dat in dese by-een-komft der selver eygen fin opgeloft en geaprobeert fal zijn, erkent fal werden aen den Alder-Christel. Koningh en de Kroon Vranckrijck te behooren; alsoo verwachten fy van gelijcken, met reden, dat zijn Alder-Christel. Majesteyt van het Rijk en des selfs Staten en Leden niets, dat in de gefeyde Tractaten tegen-geproken werdt, pretenderen, noch door de explicatie van die, door exclusie van de andere mede handelende Party, volgens der selver in-houdt, iets sich vendiceren, of in zijn eygen saeck recht spreekken, en 't selve executeren fal willen, maer al 't gene dat hy, uyt kracht van de voorn. Vredens-Tractaten, pretendeert hem toe te komen, buyten eenigh gewelt in dese By-een-komft proponeren en deduceren; gelijk oock, volgens des selfs Koninghlijcke en seer rechtvaardige Declaratie, alle verdere Reünien, gelijk men 't noemt, door sijne Recht-Bancken en Bedienden, soo Civile als Militaire en andere occupatien, mitsgaders het maken van Vestingen, en generalijck alderhande nieuwigheden in 's Rijcks Landen, seeckerlijck en geheelijck te beletten, en 't geene op dese manier geoccupeert en geinnoveert is, indien niet ten eerften alles, ten minften dat geene, dat, na 't vertreck van de Heeren Franffe Ambassadeurs van Parijs, in eeniger manieren in 't Rijk geoccupeert en geinnoveert is, volgens zijn Koninckl. Majesteyts sinceriteyt, voor alles in 't geheel en 't gebied over 't selve, volkomen af-staen, en de Staten en Leden, die eenigfints gegraveert zijn, in de voorgaende staet en possessie van immediëteyt, vryheyt en Rechten, soo Geestelijcke als Wereltlijcke (dewelcke fy voor heen genooten hebben) volkomen en geheel te restitueren, en, na dat dese restitutie gedaen sal zijn, van de andere gegraveerde, gelijk oock van de rest, in de voorn. Franffe Propositie begrepen, met den Keyser en 't Rijk, volgens den in-houdt van de nu meenigmael gementioneerde Tractaten, gelijk deselve van den Keyser en 't Rijk geratificeert zijn, na dat eerst door vriendelijcke t'Samen-spraek in desen in de ten desen eynde meest aengestelde By-een-komft, der selver ware en eygentlijcke fin opgeloft sal zijn, soo te tracteren, dat den Keyser en 't Rijk, en des selfs gegraveerde Staten en Leden, volgens de Conditien van de dickwils gem. Westphaelisse en Nimweegse Vrede, voldaan mach werden, de gravamina geaboleert, en in 't geheel en yder deel bysonder de gemelde Vrede ongeviolert en onverbroocken mach blijven.

Indien in 't toekomende van beyde kanten, en voor 't Gemeene-best, goet gevonden sal werden, om, 't geen aen de Propositie van de Heeren Franffe Ambassadeurs van Fryburg en Philipsburg geannexeert is, aen een nader t'Samen-spraek en Handelingh te committeren, sal men als dan lichtelijck daer van over een konnen komen.

Welck alles, nademael het de reden, rechtvaardigheyt en de ged. Vredens-
Tracta-

Tractaten, in 't geheel en ten deele, self de Declaratien en Sinceratien van sijn Alder-Christel. Koninkl. Majesteyt conform is, den Keyser en 't Rijck van de æquanimiteyt van sijn Koninckl. Majesteyt niet t'onrecht verwachten, en belooven sich door 't selve, dat men het oogmerck van de Vrede en Vriendtschap, dewelcke men van beyde kanten in 't sin heeft, met Gods hulp sal kunnen bereycken.

Franckfort an Main den 20. April 1682.

De Fransse Ambassadeurs formeerden acht dagen daer na hier op weder de nabolgende Antwoordt / en gaven die aenstonts aen de Keyserse Gesanten en de Gedeputeerden van 't Rijck over.

DE Propositie, waer van gehandelt werdt, en op de welcke men, in de naem van den Keyser en 't Rijck, op den 20. deser Maendt heeft geantwoordt, is al by monde aen de Keyserl. Ambassade door de Fransse Ambassadeurs, op den 20 November laetstleden, in 't Convent van de Carmeliten, gedaen, na een lange contentatie wegens de sin vande Tractaten van Munster en Nimwegen, wegens de gepretendeerde Grieven van eenige particuliere Staten, en wegens den in-houdt, in dese Propositie vermeldt; de Keyserl. Ambassade heeft die ontfangen, en op sich genomen, om aen de Heeren Gedeputeerden daer van rapport te doen, gelijk als hy in effect aenstonts oock heeft gedaen.

Den 8. December legitimeerden sich de Ambassadeurs van den Keyser, benevens de Ambassade van Vranckrijck, en versochten van de selve, op de instantie van de Heeren Gedeputeerden van 't Rijck, deselve Propositie in Geschrift.

De selve wierdt aen de een en de ander den 2. January laetst over-gelevert, en zedert die tijdt hebben de Fransse Ambassadeurs gestadigh gereet geweest, om in Conferentien over de sin van de Tractaten, over de Grieven en over de Propositie te treden, en sy hebben oock in effect verscheyde Conferentien over dese Materien met de Keyserlijcke Ambassade en alle de Ministers, die gewilt hebben, gehad.

De Envoyez van den Alder-Christel. Koningh in de Hoven van Duytslandt en tot Regensburgh, hebben daer deselve saeck van harent wegen gedaen, en dat met soodanigen succes, dat tegenwoordigh veele van de voornaemste Princen van 't Duytse Rijck, en selfs de voornaemste van de geene, die de gepretendeerde Grieven hebben, toestaen, dat het tot het beste en 't generale intrest van 't Rijck, soo wel als voor haer particulier, is, om de Vrede ten eersten op dese Conditien te verseeckeren, en sy hebben 't oock aen dese Vergaderinge laten verklaren.

De Rechten van den Koningh op alle de Landen, waer van quaestie is, breyden sich verre boven de Reünien, die door sijn Officiers gedaen zijn, uyt, en zijn oock incontestabel door 't Tractaet van Munster, en al 't geene, dat in de Negotiatie van dat van Nimwegen gepasseert is, gestabileert; derhalven soude het exacte en geheele ondersoek van wederzijds Pretentien, ten desen reguarde, seer voordeeligh voor

voor zijn Alder-Christel. Majesteyt zijn; maer den Koningh, voorfiende, dat dit Examen en ondersoeck, hoe favorabel die oock voor hem mochten zijn, bequaemer souden wesen, om plaets te geven aen disputen en contestatien sonder vrucht en eynde, als om promptelijk de bequaemste expedienten, om de Vrede te confereren, te vinden,

Soo heeft zijn Alder-Christel. Majesteyt, om daer toe te seeckerder en te eerder te komen, aen den Keyser en 't Rijck in de Maendt van November laetst de Condi en, waer van gehandelt werdt, laten aen-bieden, als een korter wegh, en in de welke men, na veele onnutte contestatien, altijd door noot sal moeten komen, indien men alles in 't goede soude willen eyndigen.

Dit is, 't welk men sich niet heeft konnen onthouden, om te bekennen, wanneer in de particuliere Conferentien de Ambassadeurs van den Koningh gelegentheyth gehad hebben, om hier veel mael wegens de Poincten, waer van quaestie is, te contesteren, soo met de Ambassadeurs van den Keyser, als met die geene van de Rijks Gedeputeerden, die sulcks begeerden.

En dit is oock 't geene, waer van de gantsche Vergaderingh van 't Rijck, ten desen tijde, gelijk als het is, zedert langen tijdt wel geperfuadeert geweest soude zijn, indien die in staet was geweest, om over dese Materien in Conferentien te treden, gelijk men ten eersten sich had voor-gestelt; maer indien de swarigheden, die haer tot noch hebben belet, en waer in Vrankrijck geen deel heeft, de tijdt, die hier toe gedefstineert was, en die daer toe veel beter geëmployeert geweest konde zijn, hebben doen verliezen, soo is den Koningh voortaan soo veel meerder in 't recht, dat men, alle dese contestatien en ondersoecken verwerpende, die doch noyt ergens toe dienen konnen, aenstonts tot het ware voorwerp van de Conferentie en de Negotiatien treden; dat is te seggen, om het eenige middel te nemen, dat bequaem is om de Vrede voor altijd te bevestigen tusschen 't Rijck en Vrankrijck; en 't is oock 't geene, dat publijckelijck van de Standen van 't Rijck werdt gewenscht, die het meeste interest hebben aen 't geene, dat hier verhandelt moet werden.

En, na dat den Koning door de eenige begeerte, om de Vrede te bevestigen, veel van de uytbreiding van zijn Conquesten heeft afgesneden, en die door zijn Propositie nauwer palen heeft gegeven, welke men niet moet verhoopen, dat sy door een andere beweegh-reden of consideratie weder souden konnen verkrijgen, nu dat wy in een tijdt zijn, die veel eygender is, om party te nemen, als ondersoeking te doen, soo heeft men reden om te verhoopen, dat, indien den Keyser en 't Rijck een goede Vrede met Vrankrijck willen onderhouden, sy niet sullen differeren, om aenstonts een precijse Antwoordt op dese Propositie te geven; en zijn Alder-Christel. Majesteyt sal van nu voortaan niet als voor een weygeringh konnen nemen, indien men, in plaets van sulcks te accepteren, continueerde om de Negotiatie daer van te willen verwerpen met ondersoeking en contestatien (van welckers gevaer en onnuttigheydt de gantsche Wereldt overreed moet wesen, en van waer het minste inconvenient soude zijn, om de saecken in longeur te trekken)

ken) welcke noch met het interest van 't Rijck noch met de intentien van den Alder-Christel. Koningh over een komt.

Vorders, belangende de preallable restitutie van 't geene zedert 't vértreck van sijn Ambassadeurs gereünieert mach zijn, soo acht men niet dat 'er yets considera- bels van dese nature is; maer indien sulcks al mocht zijn, soo soude des Konings Propositie daer in genoegsaem voldoen, indien men sich ter goeder trouwe wilde accommoderen.

En wat de opschortingh daer van beraect, men geloof niet, dat men tegen- woordigh reden om te klagen heeft, dat men daer tegen contravenieert; maer ge- lijk als den Koningh deselve niet heeft geaccordeert, als in 't dessein, om de be- vestinge van de Vrede te faciliteren en voort te setten, indien wegens den Keyser en 't Rijck de Negotiatie een andere wegh nam, soo soude sijn Alder-Christel. Majesteit in 't recht zijn, om in dit regard van conduite te veranderen.

Gedaen tot Franckfort den 28. April 1682.

Geteeckent

St. Romain en Harlay.

Terwijl dat dese Handelingh tot Franckfort soo langh was aengeloopen/ eer dat men tot verhandeling van de saken had konnen komen / waren de Franssen daer ober verdrietigh geworden / als oordeelende / dat sulcks te veel tijts na sich sleepte / en lichtelijck noch veel tijts wegh slepen soude / om dat alle de Negotia- tien / die 'er gedaen wierden / na Regensburgh gesonden wierden / om de Ap- probatien van 't Rijck daer ober te hebben; derhalven / dewijl sy gaerne alles dooz een korte wegh afgedaen sagen / en sich / in het onder soeck van haer Recht tot diergelijcke Handelingen in 't Duytse Rijck / niet wilden in-wickelen (waer dooz de geene / die 't intrest van 't gem. Duytse Rijck omhelsden / oordeelden / dat sy of geen recht daer toe hadden / of soo 'er al iets mocht wesen / dat sulcks niet weynigh fondament was / en licht dooz andere bewijfen omgestooten soude konnen werden) bonden sy booz 't raedsaemst / om dese geheele Handelingh / soo 't mogelijk was / tot Regensburgh te bzingen; 't selve had wel veel boeten in de aerde / alsoo het Rijcks-Collegie aldaer uyt soo veelderhande Leden bestaet / dat het niet wel doenlijck is / om die al te mael tot een sentiment te bzingen / doch de Franssen / in al haer saecken seer Politicg zijnde / meenden die zwaarighepdt te sullen konnen ober stappen / met de boornaemste Leden aen haer zijde te trec- ken / op dat die sulcks booz haer op de gem. Rijcks-Vergaderinge tot Regens- burgh souden konnen uytwercken; ten dien eynde stelde den Franssen Gesant Monfr. de Verjus tot Regensburgh boozn. aen 't geheele Collegie niet alleen booz / om de Handelingh van Franckfort derwaerts te transporteren / maer de andere Franse Gesanten / die sich in de Hoben van de Ceur-Dozsten en Doz- sten van 't Rijck bebonden / poogden die saeck / benevens de eerste Franse Pro- positie / om de saken ten eersten te bereffenen / smakelijck te maken; boven dien

wierden noch van de Fransse kant eenige Envoyez na de Creptzen in Duytslandt afgebaerdigt / om die saeck aldaer mede vooz te dragen / en deselve dooz het gebaer / dat uyt een Oozlog stondt te komen / als waer in sy het meeste ongemack lijden souden / daer toe te bewegen ; by veele vond dese saeck wel een gzeote ingressie / en voozamentlijck by die geene / die dooz de Franssen aen haer zijde getrocken waren / of het naest daer lagen / om ten eersten van deselve oberballen / en met de Oozlogs-lasten geplaezt te werden ; doch sommige / die meenden het meeste vooz 't intrest van den Keyser en 't Rijck te spreucken / oozdeelden / dat sulchs al te grooten nadeel vooz 't Rijck soude zyn / en bysonder / dat men de Stadt Straetsburgh / op soo een bequame Passagie op den Rijn leggende / soude laten baren : dat Brancrijck daer dooz het Rijck / als hem nu sulchs toegestaen wierdt / in een geduerige vzeese soude konnen houden ; en dat het niet seecker was / dat het daer mede de palen van sijn Heerschapppe (alsoo het na 't oozdeel van eenige na een absolute Monarchie trachte) soude willen besluypen / en dat men hem derhalven / dooz 't licht affstaen van soo veel considerable Plaetsen / stof soude geben / om by tijden en wijlen / als de gelegentheydt vooz-guam / meer andere dingen tot des Rijcks nadeel te ondernemen ; de andere in tegendeel sustineerden / dat / dewijl Brancrijck nu tot soo een hooze Macht gestegen was / en dat den Keyser en 't Rijck / alshoon sy van andere Potentaten ondersteunt wierden / niet machts gendeegh hadden / om hem te wederstaen / te meer / om dat de saecken in Engelandt niet en stonden / om yets van daer tot voozdeel te verwachten / het beter was yets te laten baren / als alles te verliezen ; inboegen dat dese laetste opinie by de meeste Vozsten van 't Rijck de oberhandt nam ; want de Ceur-Vozsten van Brandenburg / (die onder tusschen in Verbondt met Brancrijck was getreden) Mentz / Ceulen en Palatijn inclineerden tot het selve / en poogden / voozamentlijck de eerste / de Ceur-Vozsten van Beperen en Saren mede daer toe te brengen / maer sulchs hadt weynigh voozt gangh / alsoo die de Partye van den Keyser omhelsden ; by vele Vozsten en Creptzen kreegh dese Fransse Propositie mede wel ingressie / maer alsoo andere weder daer toe niet konden verstaen / viel daer ober geen finale Resolutie tot Regensburgh / alsoo yder eerst het advijs van sijn Principalen wegens dese saeck wilde af-wachten.

Wy hadden gemeent de staet van de saecken in Duytslandt hier by te laten / doch dewijl het Accommodement met de Franssen niet alleen dooz haer selfs / maer oock dooz haer Bontgenooten / seer sterck wierdt voozt-gedreven / sullen wy de redenen / die den Secretaris van Denemarchen / Nicolaes Witte genaemt / (wiens Koningh mede met Brancrijck in Verbondt was getreden) aen eenige Rijcks Bedeputeerden tot Regensburgh / alsoo den Heer Lenthe vooz Deenssen Gesant aldaer stont te komen / om 't intrest van sijn Koningh waer te nemen / wegens dese saecken / en om 't gem. Accommodement voozt te setten / gaf / hier in-laffen. Cerstelijkt / dat sijnen Koning niet alleen geresolveert hadde den Heer Lenthe derwaerts te senden / maer hem Secretaris oock ge-

geinjungeert hadde / om eenige Rijcks Gedeputeerden vooz te stellen het ge-
 vaer / waer in het geheele Roomse Rijck vooz jaloufie en oneenigheyt foodanigh
 verdeelt was / dat 'er op een goede vereenighingh en harmonie heel geen hoope
 te maecten was. Ten tweeden / dat 'er sommige van wegens hare Rijcks-
 Stenden vooz den laetsten Oozlogh foodanigh ontzenuwt / en andere / van we-
 gens hare situatie en upt andere oozsaecten / soo slecht beschapen waren / dat
 sy te samen noch vooz sich iets doen / noch tot de algemeene Defentie eenige
 kracht by-bzengen konden. Ten derden / dat eenige van de vooznaemste en
 sterkste Rijcks-Stenden alrede andere Partypen gekosen hadden. Ten vierden/
 dat/onaengesien sich eenige in postuur setten/ deselve nochtans van sodanig ver-
 mogen niet waren/ dat men daer op eenige reflectie maken konde/ uptgenomen
 alleen den Keyser. Ten vijfden/ dat den Keyser in Ongaryen alrede so verre ge-
 impliceert was/ dat het seker tot een Turkisen Oozlog stont upt te bersten/ waer
 vooz hy soude belet werden/ sijne Macht tot dienst van 't Roomse Rijck t'employe-
 ren. En ten seften/ dat 'er op vzeemde Kroonen en Machten wepnig te bouwen
 was; want wat Sweden aenging / 't welck sich met den Keyser en Hollandt
 in Alliantie begeben hadde / daer van soude men in 't toekomende sien/ wat het
 worden soude: Spangien maecte wel mine van groote Oozloghs-Prepara-
 tien/ maer sulcks was meermalen geschiedt / en men wiste by experientie / hoe
 men sich daer op hadde te verlaten / &c. Engelandt hadde veel beloofst / maer
 sich onlangs eerst verklaert van in geen Oozlogh te willen treden: De Fursten
 van Itallen inclineerden in 't minste oock niet ten Oozlogh; en Switserlandt
 was daer oock soo aduers van / dat het sich van Franckryck lieber wilde laten
 om-thynnen/ als daer tegens in oppositie komen: Daer-en-tegen bevondt sich
 Franckryck in de beste toestand van de Wereldt/ en was victorieus / gelukkig/
 en met soo groote en wel-geoeffende Militie voozsien / dat/ wanneer dien Ko-
 ningh daer mede quam los te bzeecken / deselve Duytslandt vooz een groot ge-
 deelte soude ruineren/ soo niet tot een generale Reolutie bzingen/ vooz en al eer
 men sich eens in behoorzijcke staet van Defentie soude gestelt hebben.

Dese Redenen versocht hy dat men in de Rijcks-Vergaderinge soude willen
 ober leggen/ met verseeckeringe/ dat sijn Koningh de Rust en Vrede in Duyts-
 landt ten allen tijden soude behertigen / al schoon hy sich daer vooz noch niet wel
 konde verklaren / om dat hy t'eenemael in den laetsten Oozlogh verlaten was
 geworden. Veele van de Gedeputeerden van 't Rijck / die gaerne mede de
 Vrede souden gehad hebben/ indien sy hadden konnen bemerken of sien/ dat die
 standt had konnen grijpen / scheenen tot dit Accommodement seer wel te incli-
 neren / maer alsoo sy daer aen twijffelden/ gaven sy by prohibisie 't volgende Ant-
 woordt aen gemelde Secretaris upt de Raem van haer Principalen: Dat sy
 danckbaer waren vooz de loffelijke forbuldigheyt van de Kroon Denemarcken/
 tot behoudt en welbaren van Duytslandt/ en dat 'er niet een van alle de Rijcks-
 Stenden was/ die niet meer tot Vrede als Oozlogh inclineerde / als men maer
 versekert konde zyn/ dat den Vrede durabel soude wesen.

Op hadden noch wel pets meerder hier by te voegen van't geene door dese en geene Dorsten van't Rijck bygebracht is geworden / om de Fransse Propositie ten desen reguarde te amplecteren ; maer alsoo sulchs eenige tijdt naderhandt is geweest / sullen wy dat een wepnigh tijds laten berusten / en ondertusschen eens sien / hoe 't verder met de Conferentien tot Franckfort stont.

Zedert dat de Fransse Gesanten aldaer haer laetste Propositie overgelebert hadden / en dat die in de Fransse Cael gestelt was / waren de Keyserlijcke Plenipotentiarissen en de Gedeputeerden van't Rijck daer ober niet te vreden / als oordeelende / dat die / gelijk sy de hare deden / in't Latijn opgesteld most wesen ; 't selve wierdt wel aen de Fransse Gesanten bekent gemaecht / op dat die sulchs souden verhelpen / maer die scheenen daer toe niet te inclineren / onder vooz-geven / dat sy haer Geschriften in de Handelingen tot Muuster en Rimwegen niet anders / als in de Fransse Cael / gestelt hadden / en derhalven daer mede konden bestaen ; de Keyserlijcke Ambassadeurs en eenige Gedeputeerden van't Rijck sustineerden echter 't contrarie / en wilden / vooz dat de Franssen daer in consenteerden / de Handelingh niet vooz setten / soo dat beslooten wierdt / om aen de Rijcks - Vergaderinge tot Regensburgh hier van advys te geven / en der selver Resolutie daer ober te hebben ; maer in't af-zenden van dese saeck ontstont weder eenigh verschil / alsoo wegens den Titul van Excellentie / de welke aen de Gedeputeerden van de Ceur-Dorsten tot Regensburgh / in't rappoort van dese saeck / gegeven wierdt / die van de Rijcks-Dorsten tot Franckfort het gemelde rappoort niet wilden onderteekenen ; dit gingh selfs soo verre / dat de Gedeputeerden van de Rijcks-Dorsten tot Regensburgh vooznoemt / wanneer dese saeck door 't Ceur-Mentze Directozium / als 't welck de dingen / die in deliberatie gelept werden / voozdraecht / te berde gebracht wierdt / daer ober niet wilden vergaderen / soo dat dese saeck als in longueur raecte ; waer by noch komende / dat het gedachte Ceur-Mentzise Directozium / wanneer het de Rijcks-Vergaderinge tot Regensburgh beriep / geduerigh de Memozialen van den Franssen Gesant Monsr. Verjus aen de andere Gesanten vooz-stelde / om daer op te delibereren / soo wilden de Gedeputeerden van de Rijcks-Dorsten geensints daer ober vergaderen / alshoon 't Ceur-Dorstelijcke Collegie t'eenemaet hier toe inclineerde / soo dat daer door al de Commerce tusschen de Rijcks-Vergaderinge tot Regensburgh en de Deputatie tot Franckfort afgesneden wierdt / en geen nader Instructien van de eerste aen de laetste / gelijk als die versocht hadden / gesonden konde werden. Tot Franckfort was men ondertusschen wel besigh geweest / om een Temperament in dit Idiomaet van de Cael te vinden / maer dan behaeghde dese het eene / en geene weder het andere niet / soo dat de tijdt meest vruchteloos passeerde ; eenige souden wel gaerne gesien hebben / dat men op dit Poinct soo hardt niet gemissteert hadde / en dat ondertusschen de Conferentien voortgangh genomen souden hebben /

maec:

maer dit kon echter geen doozgangh binden / alsoo de Gedeputeerden van Ceur-Mentz daer ober dagelijks arbeeyden / en aen de Franssen hoop gaben / dat alles noch wel getermineert soude konnen werden / vermits sich die dagelijks daer ober seer verdrietigh en ongemackelijck betoonden; inboegen sy den 6. July ten dien eynde 't volgende Geschrift daer op aen 't Ceur-Mentzise Directorium sonden:

*Antwoordt, door de Fransse Ambassadeurs aen 't Ceur-Mentzise
Directorium, den 6. July 1682. over-gegeven.*

WY ontfangen, met soo veel te meer vermaeck, de Propositie, die het Uw belieft aen ons te doen, om dat die ons reden geeft, om te verhoopen, dat de Vergaderingh van 't Rijck eyndelijck ter goeder trouwe wil treden in de ware wegh van een ernstige Negotiatie, en alle obstaculen, die sich daer tegen opposeren, uyt de wegh nemen.

De aldervoornaemste, na ons dunckt; is die geene, welcke tegenwoordigh de soo noodige Correspondentie tusschen dese By-een-komst en de generale Vergaderingh belet, als sonder de welcke wy niet met nut in eenige Negotiatie, op 't geen dat van de een of de andere zijde voor-gestelt mocht werden, konnen treden.

Indien dese Commercie noch langer geïnterrompeert en geëmbarasseert bleef, souden wy ons in ons particulier niet konnen dispenser; om den Koningh, onsen Meester, daer van te informeren, gelijk als een saeck, die ons verblijf alhier onnut soude maecken, en de Conferentie sonder hoop van eenigh succes. Wy versoecken derhalven aen de Vergaderinge, dat die daer op, voor alle andere Deliberatie, reflectie wil maecken, en wel geperfuadeert zijn, dat, als dit Obstacul wegh genomen sal zijn, alles licht sal uyt-vallen, maer dat voor dit alles onmogelijck is. Vorder, wat reden dat wy oock mogen hebben, om voortaan niet licht in Negotiatie, op het Poinct van 't Idiomaet te treden, zedert dat (sonder exempel of een contrarie pretext) men het recht en possessie, waer in wy geduerigh ten desen reguarde geweest zijn, in twijffel heeft willen trecken, soo zijn wy nochtans foodanigh gedisponeert, om alles; tot vorderingh van de Vrede, en faciliteringh van de Handelingh; te doen, dat wy seer gaerne Traductien van onse Geschriften, gelijk wy sulcks reeds aengeboden hebben, sullen geven, mits dat wy daer door verseeckert werden, dat men 'neenmael de swarigheydt, die men ons, wegens 't Idiomaet van onse Geschriften, gedaen heeft, termineert, en dat wy oock andersints, dese Vergaderingh in staet sien, om sonder retardement de ordres van de generale Vergaderinge te begeeren en te ontfangen; als de welcke nootfaeckelijck zijn, om het Tractaet, waer van gehandelt werdt, tot een goet en prompt eynde te brengen.

Terwijl de Gedeputeerden van de Rijcks-Dozsten op dese Franse Propositien / die door Monfr. Verjus tot Regensburgh gedaen waren / niet wilden vergaderen / poogde 't Ceur-Dozstel. Collegie / 't welck die soo goet als amplecteerde / deselve by yder smaechelijck te maken / resolberende ten dien eynde niet alleen een Missive aen sijn Keyserl. Majestejt / om hem 't gebaer van 't Duytse Rijk booz ooggen te houden / indien dese Propositie niet aengenomen wierdt / te senden / maer oock liet den Ceur-Dozst van Brandenburg noch bysonder / wegens het Wit van Maegdenburgh / de redenen / die daer toe konden dienen / aen de Rijcks-Vergaderinge tot Regensburg / tot tweemaal toe / boozhouden / waer van top de laetste / als meest van een in-houdt als de eerste (die in Mey over-gegeven wierdt) hier in sullen lassen.

Remonstrantien, gedaen in de Rijcks-Vergaderinge tot Regensburgh, door de Gedeputeerden van Maegdenburg, op den 18. Augusty 1682.

MAEGDENBURG: dat men altijd van meeningh geweest is, gelijk men oock noch is, dat men de dringende importante interesten des Vaderlands, mitsgaders de deliberatien, welcke zedert soo lange tijdt in een openbare Rijcks-dagh gearresteert zijn, niet verwaerloosen moet; dat men liever de Materien, die zedert soo vele Weecken tot ontwerp van onse deliberatien beteeckent zijn geweest, en het Hooft-punct, daer het om te doen is, en waer van de bevestigingh van de gemeene-rust en gelucksaligheyt af-hangt, behoort t'examineren; dat men een Resolutie moet nemen, treffende het wit, 't geen men sich voorgestelt heeft; en dat men gestadigh aen de Gedeputeerden des Rijcks te Franckfort andere instructien moet fourneren, op dat sy, tot de bevestinge der Vrede met Vranckrijck, kunnen arbeyden, en dit alle te meer, vermits het Ceur-Vorstel. Collegie, in d'ordinaire formen al op den 11. des voorgaenden Maendts aen het Collegie der Princen heeft doen weten, dat men daer over de Materien, geproponeert tot onderwerp der Deliberatien, gedelibereert had; dat men daer een Hooft-conclusie had gemaect, en dat men 'er gereet was tot een Re-en Correlatie te komen, en dat de Deputatie des Rijcks, die te Franckfort is, verwacht, dat men haer van hier expedienten sal openen, om hare Conferentien, welcke men weet, dat al over verscheydene Weecken gearresteert zijn geweest, weêr aen te vangen; dat men van wegen sijn Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburg de laetste Remonstrantien van Maegdenburg, welcke op den 6. Mey gelezen zijn, en die in alles en over al conform d'Instructien zijn geweest, reclameert.

Dat sijn Ceur-Vorstel. Doorl., na alle dingen door-grondt en rijpelijk geconfidereert te hebben, al over langh gedrongen is geweest van gevoelen te zijn, dat de conservatie der Vrede in het Rijk in alle manieren te prefereren is boven een nieuwe vyandschap en rupture; dat hy soo verre is van sijn remonstrantien, die op de reden en op d'ervarentheyt gefondeert zijn, te veranderen, dat hy selfs hoe langer hoe meer sich in de selve gevoelens versterckt vindt; dat hem ongetwijfelt

felt daer niets meer in versterckt, als effectivelijck te sien gebeuren, 't geen hy onder andere ongelegentheden al zedert soo lange tijd voor sien had, dat is te seggen, te sien, dat de nootfaeckelijcke eenigheydt en 't goedt vertrouwen, alreets van een andere kant geweldigh verswackt, soodanigh vermindert is, en dat de verdeelt-heden der geeften en der gevoelens tot zulck een hooghte gekomen zijn, dat men noch te Franckfort noch hier niet eens over het Gemeene-best en de gemeene seeckerheydt delibereren, en 'er noch minder iets heylsaems besluyten kan; en dat daer-en-boven de correspondentie tusschen de geenen, die gedeputeert hebben, en de Gedeputeerden self, 'teenemaal afgebroocken is; dat men wel siet dat yemandt moeyte sal hebben, om opentlijck tegen de gemaecte Vrede, en voor de vernieuwingh van een seer gevaerlijcke vyandschap, 't opineren, en dat hy daer wel in doet, maer dat hy daerom niet beletten moet de Stemmingen der geenen, welke de Vrede en des selfs conservatie, die voor het Rijck soo nootfaeckelijck is, getrouwelijck en forgvuldigh soecken, en die verheugt souden zijn, dat sy de selve wel bevestigt sagen.

Dat men 't aen 't oordeel der Geïnteressèerden stelt, of 't een bequaem middel is om de verschillende opinien over een te brengen, en tot een heylsamen conclusie te komen, niet in 't gemeen te willen delibereren, de geenen die de groote wegh volgen te verhinderen, en hinder-palen tegen de rechten der Stemmingen te formeren; dat den inhoudt van sijn Keyserl. Majesteys Brief, om dese Rijcks-dagh te beroepen, bekend is, alsoo wel als het *Cur hic*; en dat het overtolligh is de selve 't allegèren; en eyndelijck, wat gevolg 'er voor ons, die soo weynigh vereenight zijn, of immers voor eenigen van ons, te verhoopen staet uyt het bevechten van een uytheemse Natie, welke altijd een selve gevoelen volgt, en dat uyt weet te voeren; dat men onder de handt verstaet, dat de gedachten der wel-geïntentioneerden voor de Vrede, de rust, en de sekerheydt, wel eeniger mate strecken tot d'acceptatie der door Vranckrijck aengebodene Conditien, en niet tot een-nieuwe Rupture, door eenigen qualijck uyt-geleght en geduyd geworden: maer gelijk men de Liederen lichtelijck de vryheyte laet van, volgens hun particuliere neygingh, wegens de gewichtigste saecken des Werelts *pro & contra* te redeneren, dat alsoo de Staten, die hun gevoelens publijckelijck en oprechtelijck verklaert hebben, ter goeder trouwe gaen, en al te mael gedisponeert zijn, om oock aandachtelijck de Propositien en d'Expedienten der anderen aen te hooren; dat men bekennen moet, als men de saecken in 't generael examineert, en de selve van hun circumstantien af-zondert, dat d'ontleding van de Stadt Straetsburgh, en der andere Plaetsen, ongemackelijck en verdrietig valt, maer dat, soo men de rampen en d'ongemacken des Oorloghs considereert, soo men reflectie maect op het geen, 't welck de tegenwoordige staet der saecken vereyscht, en soo men het alles met de voordeelen en de vruchten van de Vrede vergelijkt, desen lichtelijck al het overige overwinnen sullen; dat 'er geen regel sonder exceptie is; dat de regels, selfs gemaect wordende van de conjuncturen en circumstantien, welke de regels niet en volgen, om de selven niet veranderen, en 'er geen wetten af nemen; dat daer

van.

van de regulen gemaect zijn; dat men sich na den tijdt moet schicken; dat men van twee quaden 't best moet kiezen; dat dese regels de Bronnen zijn, uyt dewelken de Westphaelfse, de Pyreneeſse, d'Aeckeneſe, en ongetwijffelt oock de Nimweegheſe Tractaten zijn geſprooten; dat men oock daer-en-boven conſidereren moet, dat de Stadt Straetsburgh, welcke een conſiderabele en wel-gelegene Plaets van Wapenen was, in de Macht van Vranckrijck is; datſe onvergelykelyck ſterker is als van te vooren; datſe door veel andere ſtercke Plaetsen onderſteunt, en bynagantsch omringht wordt; dat het moeyte, tijdt, geldt, en ſelfs bloedt ſal koſten, omze uyt haer handen te rucken; dat men den Rhijn ſoo gemakelijck niet meer paſſeren, daer poſt vatten, een talrijck Leger^{er} van Vivres en Munition voorſien, en^{er} een veylige Wijk-plaets in de noodt kan vinden; en dat, geſtelt zijnde, dat 'er niets mancqueert, en dat men in alles ſijn beſt doet, den uytſlag der ondernemingen daerom echter niet en laet twijffelachtigh te weſen; dat het derhalven redelijck is, 't ſeeckere ſonder noodſaeckelijckheyt voor het onſeeckere niet in gevaer te ſtellen, en geen twijffelachtigen Oorlogh te kiezen voor een eeuwige Vrede, welcke Vranckrijck, na de tijdt daer wy in zijn, onder billijcke Conditien aanbied, namentlijck alles te reſtituëren, 't geenſe genomen heeft zedert het vertreck harer Ambaſſadeurs; niets meer te nemen, gelijkſe fulcks tot noch toe wel heeft konnen doen; de met het Rijck gemaecte Vrede voor eeuwich te beveſtigen, en van nu af voor altijd van alle hare Pretentien af te ſtaen; de limiten, welcke hare Staten van het Rijck ſullen ſcheyden, te reguleren, en daer alle de noodſaeckelijcke verſeeckeringen af te geven, om de geſchillen, die in 't toekomende ſouden ontſtaen, te voorkomen.

Dat ſijn Ceur-Vorſtel. Doorl. van Brandenburgh, welcke me^r als yemandt in het geluck of ongeluck des Rijcks geïntereſſeert is, die daer veel by waegt, die een groot deel neemt in de conſervatie van de forme des Staets, en die beproeft heeft wat de Vrede en den Oorlogh is, door alle dese Conſideratien gedreven wordt tot d'aennemingh der Propoſitien van Vranckrijck aen te raden, in geval men door de wegen van zoetheydt, en ſonder tijdt te verlieſen, geen beter Conditien obtineren kan, en fulcks te meer, dewijl hy vreeſt, dat dese Kroon, ſonder dese ſpoedige acceptatie, ſich 'er t'avondt of morgen af ontſlaen, of harder Voorwaarden proponeren mocht, welcke naderhandt 't Accomodement ſwaerder ſouden maken, en doen ſien, dat ſijn Ceurvorſtel. Doorl., ſoo veele Ceur-Vorſten, Princen, en Staten, ſoo veele Koningen, en gantsche Kreiſen, welcke de beveſtiging van een goede vriendschap en correfpondentie met Vranckrijck ſoo ſeer gerecommandeert, onophoudelijck daer aen gearbeydt, en de Rupture afgeraden hebben, effectivelijck 't beſt en intereſt des Rijcks ſullen hebben geſocht en bevordert, en anderen daer-en-tegen 't voordeel van Vranckrijck, 't geen door Gods genade d'omſtandigheden en de Hemels-teeckenen niet meer en dreygen met een gemèene Oorlogh des Rijcks, dewijl al de Werelt ſich voor de conſervatie der Vrede verklaert, en dat veele ſich opentlijck bemoeyen om deſelve te beveſtigen, waer uyt ſelfs geen particuliere Oorlogh quam t'ontſteecken, ſonder dat

dese

deze droevige noodfchickelijckheydt van het Rijk afgewent kon worden, men in minder als een Jaer, en mogelijk noch eer, sien en beproeven soude, wie gesproken en gearbeydt sou hebben voor de prosperiteyt des Vaderlandts, of voor het voordeel en de grootheydt van een uytheemfse Natie; dat dese particuliere Oorlogh, indienze tegen alle verwachtingh komt voor te vallen, ongetwijffelt, volgens de loop der natuurlijke faecken (want yeder Oorlogh eyndigt met een Vrede) van een Vrede gevolgt sal worden; dat dese twee dingen, den Oorlogh, en de Vrede, die daer op volgt, om eygentlijk te spreken, de Bronnen van Vranckrijcks grootheydt en macht zijn; dat die haer Meesters van soo veel Staten en Landen gemaect hebben. 't Is aen al de Werelt bekend, dat men door de Vrede van Munster de drie Bisdommen van Mets, van Toul, en van Verdun, met de Steden van deselve namen, 't Landt-Graeffchap van der Elzas, 't Provoostschap van Hagenauw, en de Steden Brisack, en Pignerol, aen Vranckrijck afgestaen heeft; dat de Pyreneeische Vrede haer Meester heeft gemaect van een groot getal Plaetsen in Vlaenderen, in Artois, in Luxemburgh, Rouffilion, en Perpignan, welcken sy eertijds vruchteloos belegert had gehad; dat de Vrede van Aken daer noch andere considerable Plaetsen by gevoeght heeft, als Rijffel, Douay, Doornick, &c. en dat de Nimweeghsche Vrede, die na deselven gevolgt is, om haer met Conquesten op te hoopen, het gantsche Franche Comté, met de Keyserlijcke Stadt Besançon, Kamerick, Valencijs, St. Omer, en Arien, van waer men Vranckrijck voornamentlijk aen konde tasten, mitfgaders verscheydene andere Plaetsen van Henegouwen, in haer handen heeft gestelt; en dat deselve Vrede haer gelegentheydt gegeven heeft om het Hertoghdome van Lottharingen, Bar, Pont à Mouzon, Nomeny, 't Hertoghdome van Luxemburgh, elf Keyserlijcke Steden, en een meenigte van andere Staten, die men niet en noemt, te behouden, dat soo groote en soo talrijcke Conquesten overwinnende blijcken zijn van dat dickwils met Vranckrijck Oorlogh en Vrede te maecten, het rechte middel is om haer Macht gestadigh te vergrooten; dat men dan gelooven moet, dat het tot des Rijcks voordeel streckt, aen dese Kroon geen gelegentheydt of reden tot een Rupture, en vervolgens tot een nieuwe Vrede, te geven, en by gevolgh nieuwe Conquesten te maecten, maer liever alle haer sorgvuldigheydt aen te wenden, om een goede vriendtschap te queecken en t'onderhouden; dat 'er eenigen zijn, die sich niet beletten konnen te gelooven, dat, al wilde men, ter liefde van de Vrede en rust, van alles afstaen, Vranckrijck echter de bestemde Limiten niet langh observeren soude; dat men de sorgen en een weynighje wantrouwens niet kan laecken, maer dat men niet te min na alles sich vertrouwen moet op de ter goeder trouwe geslootene Tractaten, gelijk als op banden, die de burgerlijcke gezelligheythandhaven, en het wantrouwen, 't welck Vranckrijck oock van ons kan opvatten, en dese soorten van swarigheden eenmael laten varen; dat, als men de Wapenen al weér op nam, men altijd soude moeten komen tot de Termen van sich op malkander te vertrouwen; dat men liever alle dubbelfinnigheden in de Tractaten behoort te vermijden, en deselven niet te teekenen en ratificeren, als in de voorgaende tijdt, om naderhant

besondere verklaringen en uytleggingen, welcke de Tractaten in twijffel trecken, en de Protestanten selfs schadelijcker als voordeeligh zijn, by d'Acten te voegen; dat men daer-en-boven de Garantie van een Tractaet aen de machtige Princen van Europa kan versoecken; en eyndelijck, dat, indien Vranckrijck in eenige der geaccordeerde Poincten gebreeckig quam te blijven, of de geselde Limiten t'overreden, sy haer reputatie in 't gesicht des Rijcks en des geheele Wereldts verliesen soude; en dat men als dan reden soude hebben, om een algemeene Resolutie te nemen, en gezamenderhandt t'agèren, 't geen tegenwoordigh niet geschieden kan, om de hier voor geallegueerde Redenen en Motiven, en insonderheydt, vermits de verdeeltheden in het Rijck tot soo verre zijn gekomen, dat men malkander in lange tijdt niet aengehoort, noch publijckelijck gesproocken heeft; dat men Protocollen gehouden, gedelibereert, en geconcludeert heeft; dat de Commercie tusschen de drie Collegien des Rijcks afgebroocken is; dat men niet tot een Re-en Correlatie kan komen; dat de Meesters niet geïnformeert kunnen worden van de gevoelens hunner Collegiën; en dat de Gedeputeerden des Rijcks aen hun Committenten niet kunnen schrijven, noch 'er instructie af ontfangen.

Hoe kan men na sulcke verdeelde radingen een gemeene Wapeningh en goede effecten verhoopen? dat, indien Particulieren sich sonder het gantsche Lichaem in een Oorlogh engagèren, hen wedervaren sal, 't geen het oude Spreeck-woordt segt, *dum singuli pugnant, universi vicuntur*; dat het niet minder ondoenlijck is, Quartieren in eens anders Staten te beteekenen of te nemen, of 'er Contributien af te vorderen, gelijk de Memorie van den 24. des voorgaenden Maendts, gefondeert op de constitutien en conclusien des Rijcks, sulcks klaerlijck betoont, sonder dat het van nooden zy hier daer meer af te seggen.

Dat men, voor het overige, hier herhaelt, 't geen men alreeds gestipuleert heeft; dat, indien de tegenwoordige gelegentheydt van een goede Vriendtschap met Vranckrijck te bevestigen, en een Rupture te vermijden, verwaerlooft wort, het Rijck, en insonderheydt de Staten, welcke de Vrede publijckelijck en instantelijck aengeraden, en 'er moeyte toe hebben gedaen, reparatie sullen eyschen van de geenen, die de selve sullen tegen gehouden of verwaerlooft, en voet tot een nieuwen Oorlogh gegeven hebben, 't geen men noch van niemandt presumeren wil.

Dat alle de geenen, die de gerechtigheyt beminnen, goet sullen keuren, dat sijn Ceur-Vorstel. Doorl. alles in 't werck stelt, en alle mogelijcke voor-sorgen gebruyckt, om te beletten, dat het vuur, 't welck nauwelijcks uytgedooft is, weêr ontfstecken kome te worden, en d'onnooselen met de schuldigen verteere, insonderheydt als zy op de voorgaende tijt reflectie sullen maecken, en als zy considereren sullen, dat de Staten van Kleef, van der Marck, van Ravensperg, van Minden, van Brandenburgh, van Pomeran, van Kamin, van Lauwenburgh, en van Pruyssen, eerst omcingelt, en vyandlijck aengetast, en laetst geëvacueert zijn geworden, hoewel sijn Ceur-Vorstel. Doorl. de Vrede en vriendtschap met al de Werelt gehou-

houden, en soo verre geweest heeft van oorsaeck tot een Oorlogh te geven, dat hy selfs sijn uyerste vlijt heeft aengewent, om ze te stutten; dat sijn Ceur-Vorstel. Doorl. sich verlaten heeft op de Vredens-Tractaten, op de Constitutien des Rijcks, en op sijn Alliantien, doch vruchteloos; dat d'ene of d'anderen, die men niet noemen wil, hun begeerte vernoegen, Legers in sijn Staten brengen, of selve daer vyandlijck in treden moesten; en dat men daer-en-boven voor-bedachtelijck en op de authentijckste forme Plaetsen aen d'Uythheemschen heeft weten t'accorderen, om op hun gemack sijn Staten te kunnen aentasten, gelijk het gebeurt is, en selfs alle wegen van Secours beletten; maer dat, hoewel men weynigh geseght heeft, men niet meer seggen sal van dese hatelijcke Materien, welke men vergeten moet, gelijk gepasseerde dingen, en die hier oock niet geallegueert zijn, alsop dat ze niet meer geschieden; dat men een mael aen sijn Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt de satisfactie geve, welke hy zedert ettelijcke Jaren met alle zedigheyt verfocht heeft, en die hy niet heeft kunnen verwerven, dat men door een nieuwen Oorlogh, die men noch vermijden kan, sijn Staten en sijn getrouwe Onderfaten niet weêr en dompele in nieuwe swarigheden, verliezen en kosten, daer alreeds maer al te veel apparentie toe is; en dat men sijn Rechten en sijn billijcke Pretentien, die alreeds verscheydene Millioenen be-
loopen, niet en vermeerdere, maer hem eyndelijck daer wegens effectivelijck en promptelijck vernoege.

Wat de Brief belangt, welke mijn Heer den Ceur-Vorst van Mentz aen dese Rijcks-Vergaderingh geschreven heeft, rakende d'afbreekingh der Commercie tusschen de twee Vergaderingen des Rijcks, en die tegenwoordig t'onderwerp der deliberatien maect, en wat betreft de Minute van het antwoordt, 't geen men daer op moet doen, dat men wegens dese Puncten niet geïnstrueert is, maer dat, dewijl men verseeckert is, dat sijn Ceur-Vorstel. Doorl. verheught sal wesen de Negotiatien van Franckfort te sien avanceren, men de saecke by mangel van instructie niet stutten wil.

Wat belangt, dat de gevolmachtigde Minister der doorluchtigste Huysen van Saxon Gotha, Koburg, en Altemburg, sich gedient heeft van de Tituls van Hertogh van Gulick, Kleef, en Mons, in de namen der Princen sijn Meesters, dat men de Vergaderingh door lange Discoursfen hier over niet importuneren wil, maer om door stilswijgen aen de gedachte Princen niets van sijns Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheys Rechten af te staen, wijst men in een woordt dese Vergaderinge na het geen, 't welck in andere gelegentheden over dit selve onderwerp gesegt is geworden.

Wy sullen de Stemmen van verscheyde andere Dorsten van 't Rijck / welke na die Partye helden / en de andere tot dese saeck mede sochten te bewegen / hier by boegen / om alsoo den Leser vergenoegen te geven.

HILDESHEYM: dat sijn Ceur-Vorstel. Doorluchtigheyt van Ceulen alreeds verscheydene malen in 't publijck en in 't particulier heeft doen betuygen,

tuygen, dat hy niet anders begeert, als de confervatie van de Vrede en de ruft in 't Rijk; dat hy noch in dit felve gevoelen is; en dat hy ten defen eynde hem gerecommandeert heeft, als de gelegentheydt fich daer toe aen fal bieden, van fijnen 't wegen te verklaren, dat fijn Ceur-Vorftel. Doorl., confidererende de tegenwoordige Conjuncturen, niet en fiet, hoe men fich sonder een geheele en gewiffe ruïne des Rijcks in een nieuwen Oorlogh fal kunnen engagéren; en dat men, op wat wijs het oock zy, de Vrede moet conferveren en maintineren, al foudé zelfs fulcks oock moeten gefchieden door d'acceptatie van des Konings Conditien, in geval men niet beters obtineren kan.

En gelijk fijn Ceur-Vorftel. Doorl. van advys is, dat men sonder uytftel aen de Deputatie des Rijcks een nieuwe en gevoegelijcker Instructie, als d'eerfte, moet fourneren, dat men 'er van fijnent wegen een fpoedige expeditie af recommandeert; en dat men fich voor het overige in alles gedraegt aen t geen, 't welck, noopende de præminentie der Ceur-Vorften, door Beyeren en Maeghdenburgh geallegeert is.

't Selfde voor *Luyck* en *Berchtolsgaden*.

PADERBORN en MUNSTER: dat men niet vergeten kan hebben, en dat men gemackelijck betoonen kan door de Protocolen van het voorgaende en van dit Jaer, dat fijn Hoogheyt, met de handt te leenen aen de bevestigingh des Poinct's van d'algemeene seeckerheydt door d'aenbiedingen, welcke hy edelmoedigh gedaen heeft van te contribuëren tot alles, 't geen algemeenlijck goet gevonden foudé zijn, geen ander oogherck gehadt heeft, als de gemeene Ruft te conferveren en te bevestigen; en dat hy feer wel verseeckert is geweest, dat men de felve door de te Franckfort aengestelde Conferentien foudé kunnen obtineren; dat hy ten defen eynde sonder ophouden aen dese Vergaderingh heeft doen bespeuren de noodtsaeckelijckheydt van de Deliberatien te hervatten en tot het eyndt toe te continuëren; en dat hy zelfs na de Conferentien gefonden heeft, om daer te doen vertoonen de noodtwendigheyt des Vredes, en het gevaer, 't verlies, en de ruïne van foo veel Staten des Rijcks, indien men de Rupture niet en vermijdt.

Dat fijn Hoogheyt altijd hoopt, dat men te Franckfort de gevoegelijke middelen van de Vrede te bevestigen fal kunnen vinden, en van d'een en d'andere kant daer wegens over-een-komen, indien men maer eens ernstelijck in Handelingh tradt: en dat hy met dit oogherck hem bevoolen heeft noch een-mael aen dese Vergadering te recommanderen, van des Rijcks wegen alles te contribuëren, 't welck men gelooven fal bequaem te zijn om de Conferentien voort te zetten en t'eyndigen, en insonderheyt een langer tarding en een geheele verbreking der Onderhandeligen, tot een onvergoedelijck nadeel der Staten, forgvuldigh te vermijden.

Dat fijn Hoogheyt de verdrietige gevolgen van een onvoorfiene Rupture, en de schaden, de verdruckingen, en de verwoestingh, welcke men daer door lijden foudé, foo geweldigh vreeft, dat hy, om de zelve te voor-komen, de zorg
en

en kosten van aen de meeste Hoven des Rijcks, en in de generale en particuliere Vergaderingen, te fenden, wel op sich heeft willen nemen; en dat hy selfs de Resolutie heeft genomen van de Propositie, door d'Ambassade van Vranckrijck te Franckfort gedaen, liever suyverlijck en eenvoudiglijck t'accepteren, als de tegenwoordige Vrede-handelingen t'abandonneren; en, gelijk de Resolutien, welke men nemen sal tot d'openingh der Handelingen, en tot het Reglement van de handel-wijs, contribuëren moeten tot de vorderingh der Conferentien, dat men bewilligen kan in de voor-gestelde Minute, *sub rato & salvo ulterioribus*.

HOLSTEYN, GLUKSTAD: dat men door de laetste Remonstrantien van den 29 Mey aen dese Vergaderingh heeft doen kennen d'oprechtheyt der meeningen van sijn Deensche Majesteyt voor de Vrede en voor de rust des Rijcks, en d'onvermoeyelijke zorgen om de selve daer in te maintenireren; dat men sulcks hier nochmaels doet, en dat alles in dit poinct bestaet; dewijl, het gevaer van een Oorlog met de Turcken dagelijcks toenemende, en de saken sich na een Rupture met Vrankrijck wendende, de krachten des Keyfers en des Rijcks verdeelt en onbequaem fullen wesen om twee sulcke machtige Vyanden tegen te staen, dewijl 'er soo veel Staten en gantsche Kreytsen zijn, die een affchrick van den Oorlogh hebben, of die in geen staet zijn van het Gemeen t'assisteren; dewijl het Rijck selfs manquement van alles heeft, om soo groote Deseynen t'ondernemen, en dat het niet vervult en is als met gedachten van wantrouwen en zijdigheydt; dewijl men geenig secours of assistentie van d'uytheemsche Machten te verwachten heeft, waer uyt men dan, ingeval van Rupture, weynig hoop moet hebben van een geluckigh gevolg, of van te behouden, 't geen het Rijck noch overigh heeft, en noch minder van het verloorene weêr te winnen; dat sijn Deensche Majesteyt, confidererende dese gesteltheyt der saken, en der selver omstandigheden, sich voor de sekerheyten en de prosperiteyt des Rijcks geen gevoegelijcker middel in kan beelden, als de Vrede op de door Vranckrijck geproponeerde Conditien te conserveren, indien men 'er geen beter obtineren kan, en aldus den Oorlogh en alle de rampen, daer de selve mede verzelt is, volgens het Spreeck-woort, *si bellum dixeris, omne malum dixeris*, van het Rijk af te wenden, en order en instructie aen de Gedeputeerden des Rijcks te Franckfort te geven, van sonder dralen op de Propositie van Vranckrijck in handelingh te treden.

Dat men wijders van het selve gevoelen is als Maeghdenburgh, noopende alles 't geen van daegh van des selfs wegen op de geproponeerde Materie, en rakende de conservatie van de Vrede, gefegt is.

OSNABRUGGE, KALENBERG, en GRUBENHAGEN: dat sijn Doorluchtigste Hoogheydt oordeelt, dat het voor de rechten der Staten seer nadeeligh is, de veelvoudige en opentlijck bekende misbruycken, welke het Directorium van Frankfort in d'oeffening van haer Chargie begaet, insonderheit met uit haer eygene autoriteyt de Publicatie der Conclusien van de Deputatie des Rijcks, gearresteert door de meerderheyten der Stemmen, te rugh te houden, langer te dulden, en toe te laten dat de decisive Stem, die een der fraeyste Rechten der

Staten is, in Compromis gelegd wordt, en haer werckingh niet hebben kan, als met het believen van het Directorium.

Dat men derhalven van het Directorium niet alleenlijk een behoorlijcke satisfactie moet trecken, raeckende het geen, 't welck tot hier toe tegen 't gebruyck en tegen de rechten der Staten des Rijcks gepasseert is, maer oock positive en sufficiente verzekeringen, tegen dusdanige proceduren voor het toekomende, vorderen; dat men de Directoriums van Mentz niet erkennen moet, voor dat men dese satisfactien en verzekeringen geobtineert heeft; en dat men aen sijn Deensse Majesteit moet schrijven, om hem te bidden, dat hy het Directorium van Mentz door sijn autoriteyt wil verplichten haer debitoir te doen, satisfactie voor het gepasseerde, en verzekeringen voor het toekomende te geven.

En gelijk men door het Directorium, of door de Keyserlijcke Ambassade, noch nieuwe remonstrantien aen d' Ambassade van Vranckrijck sal kunnen doen, raeckende de Handel-wijs, en ondertuffchen de deliberatien op hun Replique continuëren, uit kracht van het geen, 't welck door de meerderheyt der Stemmen hier over gearresteert is geworden, dat men alsoo niet afwijcken moet van het oud gebruyck, en van de laetste stijl des Rijcks, daer men sich in d' onderhandelingen met Vranckrijck, en met andere Uytheemse Machten, afgedient heeft.

Dat men eyndelijk de Deputatie van Franckfort, en insonderheyt Gedeputeerden van Princen, daer oock niet toe verplichten, en in ongewoonlijke Termen bewilligen kan, en insonderheydt de Titul van Excellentie, wanneer men van Franckfort aen de Rijcks-Vergaderinge sal schrijven; en dat de Commerce, die ten anderen tuffchen beyde dese Vergaderingen soo noodsaeckelijck is, gemackelijck herstelt kan worden, indien men sich dienen wil van de stijl, daer men sich tot noch toe in d'extraordinaire Deputatien afgedient heeft, te weten, de Relaaften sonder Titul en sonder Ceremonie te sturen, gelijk men in den Jare 1670. in de saeck van Nassauw Sarbruck gedaen heeft; of de gewoonelijcke Tituleringh t'observeren, Excellentie achter-latende, of selfs dese Relaaften van 't eene Directorium aen het ander te doen adresseren, volgens het door den Directeur geproponeerde expedient, behoudens dat men in de volle Raedt wegens 't onderwerp der Relaaften over een gekomen zy, en dat de Notulen daer naeukeurighlijck geobserveert worden.

Dese Gedenen scheenen wel seer krachtigh te wesen / maer die na de Keyserse kant hielden / oordeelden dat de andere / die daer tegens ingezacht konden worden / noch veel krachtiger waren / soo dat wy / om den Leser te voldoen / hier oock de Resutatie van dit Memoziael van Maegdenburgh / welke dooz de Oostenrijckse Gedeputeerden den 10. October daer aen ter Rijcks-Vergaderinge wierdt ober-gelevert / sullen in-laffen / als waer dooz men van de kracht van peders Gedenen sal konnen oordeelen.

NAdemael binnen desen loopenden Jare, gelijk bekend is, van wegens Ceur-Brandenburgh, als Hertogh van Maegdenburgh, ter Rijcks-Vergaderinge twee Memorialen zijn over-gegeven, soo heeft sich zijn Keyserlijcke Majesteit genootsaeckt gevonden; door des selfs Oostenrijckse Gesantschap, dese Contra-Informatie aen de Rijcks-Stenden te geven. Uyt de voorz. Memorialen blijkt, dat het oogemerck van Maegdenburgh principalijcken daer inne bestaet, dat de twee Propositien, die de Franffe Ambassadeurs op den 21. November en 2 January laetst-leden tot Franckfort mondelingh en schriftelijck gedaen hebben, mochten aengenomen werden; dat is, dat men aen de Kroon Vranckrijck, tegens de Tractaten van Munster en Nimwegen, soude af-treden en over geven omtrent het sevende en nobelste gedeelte van Duytlandt, met soo veel trouwe en onschuldige Stenden en Leden, beneffens de Stadt Straetsburgh, welcke den voornaemsten Sleutel van Duytlandt is, met alle de Vryheden en Gerechtigheden van deselve, en sulcks maer alleen daerom, dat men anders soude in gevaer staen van noch meer te verliefen, niet om redenen, als of men in 't Rijck, gelijk de voorz. Memorialen mede brengen, geen suffisante Macht hadde tot noodigen tegenstant, maer dat het Rijck tegenwoordigh tot geen Oorlogh geconstitueert is, zijnde het selve door den geprecipiteerden Vrede van Nimwegen in confusie en mis-trouwen geset, met byvoeginge, dat men wel wiste, waerom den laetsten Oorlogh was begonnen en gevoert, en dat men dus doende het nu wederom tot een Rijcks-Oorlogh soude laten komen, en wat diergelijcke meer in de selve Memorialen, tot geen kleyndere verachtinge en verminderinge van 't Roomsse Rijck, als tot verheffinge van den Koningh van Vranckrijck en des selfs Macht, in de voorz. Memorialen *sub rato* geëxprimeert staet. Aengaende nu het begin en den oorsprongh van den laetsten Oorlogh, waer van men den haet en het verdacht op den Keyser schuyven wil, soo is uyt de publijcke Acten ten genoeghen bekend, na dat de Koningh van Vranckrijck de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden in April den Oorlogh aengesegt hadde, met dewelcke Ceur-Brandenburgh sich daer op in Mey allieerde, dat zijn Keyserl. Majesteit toen op het instandigh aenhouden en imploreren van den Vorst Georg van Anhalt, dien zijn Ceur-Vorstelijcke Doorl. ten dien eynde expres naer Weenen gefonden hadde, sich tegens Vranckrijck niet eerder geëngageert heeft, tot dat de Koningh van Vranckrijck zijn geheele Macht op en over den Rijcks-Bodem hadde gevoert, verscheyde Steden en Forten in 't Hertoghdom Kleef ingenomen, deselve ten deele beset en ten deele gerafeert, en op die wijze den Vrede van Munster *de facto* veelvoudigh gevioleert, gelijk sulcks genoeghsaem consteert uyt de Memorialen, dewelcke op den 14. January 1673. en daer na aen de noch durende Rijx-Vergaderinge tot Regensburgh tegens Vranckrijck zijn overgegeven; waer op, als mede op de klachten van meer andere Ceur-Vorsten en Stenden, de Koning van Vrankrijk eyndelijck van 't Rijck tot openbaren Vyandt verklaert is geworden, sulks niemand, veel minder de geene, op wiens beweeglijk en instandig aenroepen de Keyser tot Defentie van 't Rijck in den oorlog getreden is, hem met recht d'oorspronk van den oorlog kan imputeren.

En

En wat de Vrede van Nimwegen aengaet, soo is insgelijcks uyt de publijcke Acten notoir, dat sijne Keyserlijcke Majesteit daer op niets heeft geprecipiteert, noch sich eer daer toe heeft laten bewegen, tot dat aen d'eene zijde de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, en by nootfakelijck gevolg de Kroon Spanjen oock voort daer op, door het maken van een particuliere Vrede met Vranckrijk, uyt de gemeene Alliantie getreden waren, en dat aen d'andere zijde (andere particuliere Tractaten te geswijgen) Ceur-Brandenburgh, selfs buyten voorgaende kennisse ofte participatie van den Keyser, sijnen Geheymen Raed Meynders, door den welcken hy in 't Jaer 1673., sonder eenig reguard van de gemeene Alliantie, sich met de Kroon Vranckrijk oock apart vergeleecken heeft, na't Fransse Hof gefonden, en om een particuliere Vrede hadde laten aenhouden, waer by noch komt, dat alle de ses overige Ceur-Vorsten, mitsgaders alle de Vorsten en Stenden des Rijcks toen eenpaerlijck en ootmoedigh versochten, dat sijn Keyserl. Majesteit de door Vranckrijk geoffereerde redintegratie van de Westphaelssse Vrede, en de rust en welvaert van 't geheele Rijck niet wilde voor by gaen, om alleen de gemaecte Conquesten van d'een of d'ander te mainteniren, daer toe men door geene Tractaten verbonden was.

By dese constitutie van saecken heeft den Keyser eyndelijck voor sich en voor 't Rijck de Vrede met de Kroonen van Vranckrijk en Sweden oock laten tracteren, in dier voegen nochtans, dat al't geene daer omtrent quam te passeren, aen de Deensse en Brandenburgse Ministers, die toen tot Nimwegen waren, t'elckens gecommuniceert wierde, met serieuze en vriendelijcke vermaninge, dat sy te gelijck op haren Vrede mede wilden bedacht zijn, en de generale Vredens-Conditionen na behooren helpen dresserer: waer op eyndelijck gevolght is, dat den Westphaelssen Vrede, als het eenige oogwit van de Alliantien, in allen deele is geresabileert geworden, met op-offeringe nochtans van de Keyserlijcke Patrimoniele Stadt Fryburgh, latende hoogst-ged. Keyser alle de Conquesten, alhoewel hy voor sich en voor 't Rijck daer aen mede te pretenderen hadde, in handen van Deenemarcken en Brandenburg, om daer door haren Vrede voordeeliger te maken, waer toe genoegh tijdt en stilstant is bedongen geworden. Aengezien nu dit alles billijck en recht is, en mits dien al't getraecteerd geapprobeert is geworden, soo is niet te begrijpen, hoe Ceur-Brandenburgh uyt het maken van dese Vrede de voorz. Confusie en mis-trouwen kan infereren, met sustenue dat het Rijck, tot defentie en reddinge van des selfs noot-lijdende Stenden en Leden tegenwoordig heel onmachtig zijnde, tot der selver oppressie en afscheuringe soude consenteren, en de voor-gem. Fransse Propositie, hoe onbillijck, beswaerlijck, schimpelijck en schadelijck de selve oock zy, aen-nemen, en het voor een geluck erkennen, dat men niet meer komt te verliezen.

De grieven voor eerst, dewelcke niet alleen van de Protesterende Stenden (onder de welke Maegdenburgh mede is) van wegens hunne Geloofs-genooten, die aen d'over-zijde van den Rhyn wonen, in 't Jaer 1680. aen den Franssen Minister Monfr. Verjus zijn voor-gedragen, maer die oock van 't gesamentlijcke Rijck den

den 27. July 1680. en den 7. February 1681. aen den Koning in Gefchrift wijtloophgeremonstreert zijn, doen onwedersprekelijk en soo klaer als 't licht aen den Hemel blijcken, dat de Propositien en Conditien, daer mede de Franffe Ambassadeurs tot Franckfort, in plaetse van de geaccordeerde Conferentie *super genuino sensu Tractatum*, en tot opheffing van alle Grieven, voor den dag zijn gekomen, regelrecht strijden met de Tractaten van Munster en Nimwegen, met de Tractaten van Executie, tot Neurenburgh geslooten, met een dertigh-jarige observantie, met de publijcke verklaringe van Monfr. Gravel, by 't aengaen van 't Compromis tot Regensburg, en met d'Uytspraecken en vergelijcken, raeckende de thien vrye Steden in d'Elzas.

Ten tweeden, soo is handtastelijk, dat soo grooten demembratie van 't Rijck, gelijk de Franssen boven alle Tractaten, sonder toelatinge van eenige discussie, sonder reflectie op de Vredens-Tractaten, sonder fundament van Justitie en genoegtaem met voor-geschrevene Woorden, in plaetse van de geaccordeerde Conferentie, op 't nieuw pretenderen, niet alleen ten hoogsten schadelijk, en by de gegraveerde en ongepassioneerde Stenden soo wel als by de Posteriteyt onverantwoordelijk, maer oock by alle Natien tot het grootste dis-respect van den Duytschen Naem, die by de lieve Voor-Ouderen altijd soo dierbaer en waerde is gehouden, hoogst schimpelijk en spottelijk soude zijn.

Ten derden, ingevalle het Rijck, ongeacht al het boven-verhaelde, daer toe al quam te verstaen, so soude echter daer door de Rust en Vrede met Vrankrijk even soo min en noch weyniger verfekert zijn, als door de Tractaten van Nimwegen; want behalven dat de Kroon Vrankrijk gewent is 'telkens verder om sich te tasten, voornamentlijk by dese Regeeringe, *cujus unicus scopus est dilatare pomaria*, en behalven dat 'er geen meer Cauteelen, als al voor heen gebruyckt zijn, bedacht konnen werden; daer-en-boven dewijl het elck een suspect moet voor-komen, dat de voorz. Propositie klaerlijk in den mondt voert, dat aen de selve Kroon noch veel meer Pretentien tegens 't Rijck aen wederzijden van den Rhyn compeeteren, sonder te seggen *an ex Instrumentis Pacis Monasteriensis & Neomagensis, an ex jactato saepe jure Caroli Magni, Dagoberti aut aliorum*, ofte waer uyt deselve anders spruyten, alsoo deselve Kroon geresolveert heeft geen van deselve in discussie te laten komen, om dat op die wijze *juxta vulgata Gallorum Principia* alle de Renuntiatiën, die de Koningh daer op mochte komen te doen, met wat voor solemniteyten ofte præscriptie van tijdt de selve oock mochten bekrachticht zijn, onnadeelig aen de Kroon, en by gevolge nul en van geender waerde souden zijn, soo kan men sich soo veel te minder met redenen eenige securiteyt ofte bestandigheidt daer van belooven, als foodanigen gepretendeerde Cessie boven alle voorige Tractaten en Justitie enorm is, en hoe meer de Franssen daer uyt bemercken souden, *populum ad servitueem paratum esse*, en dat dit nieuw en soo groot gewin haer soo veel verstercken, als Duytslandt verfwacken soude, soo veel te meer komt het voornaemste Argument van de voorz. Maegdenburgse Memorialen (te weten, dat men om sich niet meer in gevaer te setten, van noch meer te verliefen,

al't geene doen moſte, wat Vranckrijck begeert te vervallen, op welke wiſe anderſints het geheele Roomſche Rijck ſoude komen te geraken in de bloote diſcretie van Vranckrijck.

Ten vierden, ſoo is het een notoir Recht, dat geen Stand vermach den anderen alſoo op te offeren, noch na ſijn believen van 't Rijck af te ſtemmen, en aen een vreemde Kroon te cederen: De gefamentlijke Rijcks-Stenden hebben op den 29. September 1648. tot Munſter ſolemnelijck gecontesteert, en aen den Koning van Vranckrijck geſchreven, *non in illorum poteſtate ſitum eſſe ulli Conſtatuum Imperii in ſua Germanicæ immediatæ ſecuritate & libertate præjudicare, aut ea præcipere quæ neque ipſis accepta fuerunt neque præcario ſed jure ſuo poſſident.* Ook kan geen Stand door ſijn ſtemmen ſijn Mede-ſtand præjudiceren, als'er alleen quaëſtie is over hondert guldens Collecten, of over een Kerck, ofte over d'exercitie van Religie, hoe veel te minder is men dan bevoegt, ſoo veel aenſienlijke en trouwe Rijcks-Stenden en Leden *cum omni libertate, immediate, collectis* en alle Gerechtigheden, ſonder eenigh fundament van Juſtitie of van Tractaten, ſoo los van 't Rijck in de Franſſe dienſtbaerheyt over te geven.

Ten vijfden, ſoo vermach geen Rijcks-Standt, ſonder præallable kenniſſe en conſent van den Keyſer en van 't Rijck, ſich in een vreemde dienſtbaerheyt onderwerpen.

Ten ſeften, ſoo bevindt ſich den Keyſer door ſijn beſwoorne Capitulatie verbonden, niet alleen om niet het minſte van 't Rijck vrywilligh te geven, maer oock om al 't geene op de gevoegelijkſte wiſe te vindiceren, wat de Kroon Vranckrijck tegens de Vrede van Weſtphalen en Nimwegen, en onder anderen de thien vrye Rijcks-Stenden in d'Elſas, naer eygen goetduncken, van 't Rijck afgeſcheurt heeft.

Ten ſevenden, ſoo zijn alle en een yder van de getrouwe Rijcks-Stenden gehouden den Keyſer, ingevolge van de Rijcks-Ordonnantien van defentie en executie, met raedt en daedt gehoorſaemt by te ſtaen.

Daer-en-boven ſoo wordt in de voorſz. Maegdenburghſe Memorialen ſeer nadrukkelijk gepreſupponeert, en de Franſſen klaerlijck in de mondt gegeven, dat men, van wegens deſe gegraveerde en tot vreemde dienſtbaerheyt gedwongene Stenden, noyt geen rechtſaecke moet maecken, maer dat men alle de ſelve, in cas men, ſonder wijtloopigheyt, niet beters van Vranckrijck in der minne ſoude konnen verwerven, eens voor al op-offeren en abandonneren ſoude, daer by voegende alle noodige reſerve en proteſtatie tegens de geene, die ſich hunne noodt-lijdende Mede-Stenden ſouden komen aen te nemen, en tot der ſelver reddinge, na ſchuldigheid, te concurreren; op welcken voet, by aldien morgen een andere Standt, en Ceur-Brandenburg ſelfs, mochte werden aengetaſt, hy even ſoo min om Rijckshulpe ſoude mogen aenhouden; en by conſequentie ſoude op die wiſe *tota Imperii compages*, en alle des ſelfs fundamentele Wetten, t'eenemaal opgeſchooven, en elck aen een vreemt gewest geëxponeert en *primi occupantis* werden.

De meer-gedachte Brandenburgſe Memorialen melden wel, dat na deſe Ceffie
de

de Vrede met Vranckrijck foude eeuwigh dueren, om dat den Koningh sich daer toe aanbied, en ten dien eynde alle lijne tegenwoordige en toekomende prentien, geene uytgefondert, in eeuwigheydt wil renuntiëren, mitsgaders dat hy een seeckere en onprejudiciable Limijt-scheydinge wil maecten, en aen het Rijk genoeghsame verseeckeringe geven: maer waer in sal dese verseeckeringe bestaen? Tot Munster en Nimwegen is een eeuwige Vrede beloofst, *Pax perpetua*, en daer is op alle Pretentien gerenuntieert. Oock is'er tot Nimwegen tusschen Spangien en Vranckrijck een Barriere in Plaets van een Limijt-scheydinge in de Nederlanden gemaect, en daer is allen Potentaten vry gestelt de Vrede te guaranderen, en nochtans is sulcks voor een groot gedeelte even in 't selve Jaer, als de Vrede gemaect was, over hoop geworpen. Handt, Woordt, Zeegel, Eed en Limijt-scheydinge *manus sunt contra eum, cui omnia sunt intra Dominatorem*; geene Renuntiatien valideren, *ubi semel Corona Galliae jus acquisitum est*. De Garantie van andere Potentaten is misselijck, en staet in eens anderen welgevallen, waer van d'Exempelen hier te odieus fouden vallen. Men bringe eens een eenigh Tractaet van Vrede voor den dagh, 't welck Vranckrijck by dese Regeeringe gehouden heeft.

Noch wort'er in de Maegdenburgse Memorialen gesegt, dat men het te maecten Vredens-Tractaet soo klaer en buyten alle obscuriteyt stellen kan, dat daer over niet te disputeren valt; Wy bekennen geen foodanige gesien te hebben, *unde fraudi species juris & illecebrae quæri non potuerit*; soud'er wel iets kunnen klaerdet zijn, als dat in de Tractaten van Munster en Nimwegen aen Vranckrijck alleen het Landt-Graeffschap van d'Elzas, en niet de geheele Elzas, gecedeert is; waer by noch (*Teneatur*) alle d'overige Stenden in d'Elzas van de voorz. Cessie uytdruckelijck geëximeert zijn; van de welke sommige, en specialijck Landauw en Hagenauw, door de Franssen aen 't Rijk gerestitueert zijn, hebbende den tegenwoordigen regeerenden Koningh van Vranckrijck daer-en-boven tot Regensburgh, by't entamieren van 't bewuste Compromis, door sijnen Gefant Monfr. Gravel expres verklaert, dat hy niets te pretenderen hadde op der selver Stenden en Steden Immediëteyt, als de welcke haer uyt krachte van de Vrede van Munster uytdruckelijck was gereserveert. Onaengesien alle dese Bewijsen, die soo Sonnenklaer en onwiderspreeckelijck zijn, soo is't nochtans, dat Vranckrijck die alle in eygendom onder treckt. Sijne Keyserlijcke Majesteyt en alle de Rijcks-Stenden bekennen gern, dat Duytslandt tegenwoordigh meer tot Vrede als tot Oorlogh geconstitueert is, waerom sy geenen oock wenschen, en desen detestieren, daer toe soo hebben sy de Vredens van Westphalen en Nimwegen oock getrouwelijck geëxecuteert en onderhouden, en presenteren oock aen den Koning van Vranckrijck goetwilligh over te geven al't geene hy sal kunnen bewijsen hem deugdelijck te competieren. Maer soo grooten en Edelen deel van Duytslandt, beneffens soo veel trouwe Stenden en Leden, met al der selver Recht en Liberteyt, sonder eenige discussie, en sonder fundament van Tractaten ofte Justitie, te storten in de slavernye, dat laten de fundamentele Weiten even soo weynigh toe, als de digniteyt,

eer, seeckerheyten en de vryheyten van de Duytsche Natie. *Omnia servituti turpitudiniquae anteferenda sunt.*

In de Maegdenburgse Memorialen wort heel wel genoteert, en met exempelen aangewesen, dat men sich voor al wel te wachten heeft met Vranckrijck dickwils te tracteren, om dat men daer by altijt verliest, 't welck even d'oorfaecke is, waerom de Keyser van de Westphaelisse en Nimweegse Tractaten niet wil afwijcken, noch andere met schade en schande in-gaen; te meer, als men desen wegh met Vranckrijck eens quam in te slaen, soo soude het noyt gedaen werck zijn, maer het nieuw op te rechten Tractaet soude haest een ander Tractaet, en dat weder een derde na sich slepen, op welke wijze het geheele Rijk haest soude werden geabforbeert, en in een schandelijcke Servituyt gestort, of ten minsten gedwongen worden tot het opvatten van de Wapenen, in een tijdt, als het tot tegenstant veel minder bequaem soude zijn als tegenwoordigh.

De Koningh van Vranckrijck contesteert allenthalven solemnelijck, dat hy de Vredens van Munster en Nimwegen getrouwelijck wil na-komen, en geensints daer van afwijcken, waer aen oock niet soude te twijffelen zijn, by aldien sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheyden van Brandenburgh en de weynigh andere Stenden, de welke uyt vreemde en particuliere insichten sich met Vranckrijck verstaen, en deselve Kroon daer door, in 't voortsetten van de Vredens Contraventien verstercken, sich met sijne Keyserlijcke Majesteit, en met d'overige Stenden, tot defentie van 't Rijk, recht t'zamen voeghden, en soodanige officien, tot vereeniging van de Stenden, by der handt namen, als tegenwoordig soo wel buyten als binnen het Rijk aangewent worden tot des selfs scheuringe, en tot soo schadelijcke en schandelijcke aenneming van de Franse Propositie: Dus soude het geheele Rijk, tot maintenu van de Vrede en van d'algemeene Vryheyten, tegenwoordigh al eenigh zijn, de Rijcks-macht, die men te Regensburgh eenpaerlijck geconserteert heeft, soude nu al langh op de been zijn, en men soude *sub clypeo*, edoch buyten Oorlogh, de Vrede met Vranckrijck op den voet van de voorige Tractaten al langh gereftabileert en verseeckert hebben. En dit is het eenige en seeckerste middel van Garantie tegens Vranckrijck, om te beletten, dat den Keyser en 't Rijk, die hare Tractaten heylig onderhouden, niet gedwongen worden t'elckens nieuwe Tractaten te maecten, ofte soo veel Contraventien te gedoogen.

Dit hoopen wy, dat sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheyden van Brandenburgh, beneffens d'andere Ceur-Vorsten en Stenden, die 't met hem houden, sal ter herten gaen: in welcken geval, mits dat de voorsz. geconserteerde Rijcks-macht oock effectivelijck by een gebracht worde, geen nieuwen Oorlogh te vreesen, maer veel eer vastelijck te vertrouwen is, dat de Vrede billijckmatigh bevesticht sal worden, en dat de gerechtige Godt in allen geval den Keyser en alle de Ceur-Vorsten en Stenden des Rijcks niet sal verlaten, maer deselve tegens alle gewelt en onrecht beschermen, en den gemaecten Vrede heylsaem maintineren.

Den Keyser / die 't wel-wesen van 't Rijk beminde / en derhalven gaerne alles tot het beste van 't selve wilde employeren / als niet genegen schijnende / dese Franse Propositien aen te nemen / had sich ondertusschen met desen Staet en den Koningh van Sweden in de Ligue van Guarantie / waer van wy in de laetste Mercurius mentie hebben gemaect / begeben / en daer op oock met de Creytsen van Francken-Landt en den Opper-Rhijn een Alliantie geslooten / om in cas van noot een Armeë aen den Rhijn-kant / waer toe hy oock al eenige Troupen uyt de Erf-Landen derwaerts had geschickt / paraet te hebben ; den Graue van Waldeck / welke voozleden Jaer tot Generael van de Rijksh-Armeë was verkozen / wierdt omtrent in 't midden van 't Jaer dooz sijn Keyserlijcke Majestejt na Weenen beroepen / en aldaer niet alleen beweegt / om dit Ampt aen te vaerden / maer oock dooz den Keyser tot Bozst gemaect / met uytzuchingh / dat hy des selfs Marschalck soude zyn / en de Troupen / die dese Creytsen van Francken-Landt en den Opper-Rhijn souden leveren / benebens de Troupen van sijn Keyserl. Majestejt / die daer by stonden te komen / commanderen / inboegen deselve sich daer op na Weenen begaf / en dit Ampt aennam ; doch op conditie evenwel / dat hy de Ampten / die hy by haer Hoogh Mog. bediende / soude mogen behouden ; 't welck oock op intercessie van den Keyser by haer Hoogh Mog. toegestaen wierdt.

Alschoon wy tegenwoordigh een wepnigh van de saeck van de Conferentien afgedwaelt zyn / sullen wy echter die weder beginnen / en seggen / dat de Rijksh-Gedeputeerden tot Regensburgh / na lange contestatie tegens den ander / eyndelijck goet vonden / dat men met de Conferentien tot Franckfort soude voortgaen / en de saecken / wegens den Titul van Excell. en 't Idiomaet van de Taelen / als by een Temperament soecken af te doen / gelijk als dat booz-geflagen en met de meeste Stemmen geresolbeert wierdt / om aen 't Ceur-Wentzise Directorium alleen de faculteyt te laten / om de Relatien van daer na Regensburgh te senden / doch in tertia Persona, waer mede dese saeck van den Titul te niet soude wesen / en yder in sijn recht blijven ; en dan wegens 't Idiomaet vast te stellen / dat de Franse Gesanten haer Boozstellingen in 't Frans / met een Latijns Translaet daer van gebende / en die van 't Rijk de hare in 't Hooghduyts / mede met een Latijns Translaet overleberende / souden konnen proponeren ; doch terwijl dat men dese saeck socht smaeckelijck te maken / kregen de Franse Plenipotentiarissen ordze om 't volgende Geschyft aen die van 't Rijk ober te leveren.

Memorie van de Extraordinaris Ambassadeurs van den Alder-Christelijcksten Koningh aen de Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van 't Rijk, tot acceptatie van sijn Majestejts aanbiedingen.

DE extraordinaire Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van den Alder-Christelijcksten Koningh op de Vergaderinge tot Franckfort, hebben ordre van

zijn Majesteyt ontfangen, om aen alle de Ambassadeurs en Ministers van dese Vergaderinge bekend te maken, dat de sincere begeerte, die hy altijd gehad heeft, om een volmaecte Correspondentie met het Rijk te onderhouden, hem met yver de eerlijkste en promptste Middelen heeft doen soecken, om de Differenten, die de Executie van de laetste Tractaten heeft doen voor-komen, te termineren. En alschoon dat het seer voordeelich aen zijn Majesteyt geweest soude hebben, dat, van de tijdt als zijn Ambassadeurs sich op de Plaets van de Conferentien begeben hebben, sy in der minne met de Plenipotentiarijfen van 't Rijk in 't Examen en ondersoeck van alle de Rechten, die aen ged. Heer Koningh, haer Meester, moeten behooren, hadden kunnen treden, in dier voegen, dat men ter goeder trouwe wegens de Uytbreyingen, die de gerechtige Pretentien van zijn Majesteyt moeten hebben, had kunnen over-een-komen, soo heeft zijn Majesteyt, niet-tegenstaende den tijdt (welcke verloopen is met de difficulteyten, die tusschen de ged. Plenipotentiarijfen van 't Rijk ontsaen zijn, en welcke geen oplicht hebben op de saecken, waer mede de Fransse Ambassadeurs belast zijn, te termineren) veel kostelijcker had gemaect 't geene noch resteerde, om dit te vereffenen, echter gelooft, dat, sonder meer in 't ondersoeck van een Materie, die in de Conferentien van Nimwegen genoeghsaem verlicht is, en die niet meerder gedebatteert kan werden, als om plaets aen dispuyt, en oneyndelijcke contestatien, te geven, te treden, hy zijn goede intentien tot bevestigingh van de Vrede niet beter konde betuygen, als ten eersten zijn Pretentien tot redelijcker Conditien, als men met recht had kunnen begeeren, te brengen, na dat hy lange Conferentien hadde laten houden, en gantsch Europa in ongerustheyt gelaten wegens de moeyelijcke gevolgen van een Rupture.

Gelijck als het niet en is als de eenige beweegh-reden, om de gemeene Rust te bewaren, die hem uyt zijn eygen motif, volgens de aanbiedingen, die de Ambassadeurs van sijnent wegen gedaen hebben, veel van zijn Pretentien, waer op hy recht soude hebben, om die te vervolgen, hebben doen abandonneren, soo heeft hy sich oock moeten belooven, dat deselve beweegh-reden de Princen en Staten van 't Rijk soude bewegen, om hem de vredige Besittingh, soo van Straetsburgh, 't Fort Keyl, en andere Forten en Dependencien, als de andere Steden, Plaetsen en Landen, waer van hy sich in possessie voor den eersten Augusty van 't voorleden Jaer, ingevolge van de Tractaten van Munster en Nimwegen, gestelt hadde, te laten.

Men kan oock niet ontkennen, dat dese wegh van Accommodement, de promptste en convenabelste voor de waerdigheyt van zijn Majesteyt en 't Rijk zijnde, niet langh geweygert kan werden, als door de geene, die sich flatteren, om haer particuliere advantages in de Troubelen en algemeene ongelucken te vinden.

En gelijk als zijn Majesteyt reeds geobligeert geweest is om seer groote onkosten te doen, om zijn Armeen in staet te brengen, ten eynde de gerechticheyt van zijn Rechten te ondersteunen, en krachtiglijk de geene, die met hem tot onderhoudt

houdt van dese Vrede souden willen over-een-komen, te ondersteunen, soo leght hem 'er aen gelegen, om ten eersten van de uytterste Resolutien van 't Rijk geclairceert te wesen, 't zy, om, in cas van Acceptatie van sijn Aenbiedingen, de excessive onkosten, tot de welcke hem 't onderhoudt van een soo groot getal Troupen verplichten, te doen cefferen, 't zy om hem te meer tot alle soorten van uitkomsten te prepareren, indien de Advysen van de Princen en Staten van 't Rijk, die het best geintentioneert zijn tot de gemeene Rust, niet suffisant kunnen wesen, om die te conserveren.

Dit is 't, 't welck de ged. Ambassadeurs obligeert, volgens de ordres, die sy daer toe van wegens ged. Koning haer Meester hebben ontfangen, om aen de Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van dese Vergaderingh te verklaren, dat sijn Alder-Christelijckste Majesteit noch wel geëngageert wil blijven, om sijn Aenbiedingen te voldoen, tot op den laetsten dagh van de Maendt November aenkomende; maer dat, indien deselve in die tijdt niet geaccepteert werden, hy pretendeert daer aen niet meer gehouden te zijn, en reserveert sich in tegendeel alle sijn Rechten en Pretentien, om die te vervolgen en van waerde te maecken in alle haer uytbreydingh, op die manieren, als hy 't best bequaemst sal vinden.

Gedaen tot Franckfort den 28. dagh van September 1682.

Gemelde Franse Ambassadeurs gaben een dagh 2 à 3 daer na noch het volgende Geschrift aen de Keiserse Gesanten en Rijcks Gedeputeerden over.

DE Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van den Alder-Christelijcksten Koningh op de Vergaderinge tot Franckfort, confirmerende 't geene dat in haer Declaratie van den 28. September laetst begrepen is, kunnen sich niet onthouden om daer by te voegen, dat, gelijk als haer verblijf tot Franckfort na den laetsten November t'eenemaal onnut soude zijn, indien de Aenbiedingen van sijn Majesteit niet geaccepteert wierden, sy in dit cas genootsaeckt souden zijn haer affcheyt te nemen, na dat sy zedert een geheel Jaer genoegsaem hebben getoont, dat het aen haer sorgen niet en heeft gemancqueert, dat de goede intelligentie tusschen sijn Majesteit en 't Rijk niet volkomentlijk door een eerlijck en redelijck Accommodement herstelt is geworden, als waer aen sijn Majesteit tot noch alle mogelijckheden, die men van sijn goede intentien konde verwachten, by gebracht heeft.

't Selve sal echter niet beletten, dat, indien de Vergaderingh van Regensburgh in 't generael, of de Gedeputeerden van de Princen, die het alder-ernstigste de bevestiging van de Vrede begeeren, by gevolgh van tijdt eenige Propositionen te doen hebben tot het Algemeene-best, sy sich daer over aen den Minister, die sijn Majest. tot Regensburgh houdt, fullen kunnen expliqueren, doch in dier voegen, dat sijn Alder-Christel. Maj. na den laetsten November aen sijn eerste Aenbiedingen niet gebonden wil zijn. Gedaen tot Franckfort den 4. October 1682.

Dit

Dit Geschrift wierdt dooz 't Ceur-Mentzise Directozium aen de andere Gedeputeerden aenstonts mede gedeelt / en daer op mede eenpaerlijck beslooten / dat men 't selve na Regensburgh soude senden / ont af te wachten / wat aldaer ober 't selve geresolveert soude werden ; die van Mentz en de Paltz besochten oock / dat men daer by ober een nieuwe Instructie soude aenhouden ; sulchs wierdt van andere wel weder tegen-gesproocken ; maer echter eyndelijck goet gebonden / en oock vast gestelt / dat men ondertusschen met de saecten ten principale soude voort gaen ; inboegen desen Bzief / met Approbatie van de Keyserse Ambassadeurs / na Regensburg voozn. afgesonden wierdt.

Tot Regensburgh waren daer op de Rijcks-Gedeputeerden hier ober wel te samen ; maer dewijl de Ceur-Dozstel. en Dozstel. Gesanten ober haer Titulature en andere saecten niet eens konden worden / wierdt hier in niets bysonders gedaen / soo dat den tijt vast verliep / en den Termijn ten eynde geraeckte / eer iets wegens die saeck beslooten konde werden ; sommige oorzeelden wel / dat men om een Prolongatie van den selven Termijn behoort aen te houden / gelijk aen Monfr. Verjus oock dooz eenige Leden wierdt gedaen / maer daer viel niets af.

Tot Franckfort ondertusschen in die saeck niet gedaen zijnde / soo scheen 't dat de Franssen sulchs bezdroot : de Deense en Brandenburghe Ministers deden in een expresse Visite by de Keyserl. Ministers wel alle debvoiren / ten eynde men daer op de Franse Propositien d'Accoort mocht raecken / vooz het expireren van den gesetten Termijn / of binnen soo korten tijdt / als 't immers mogelijk mocht zijn / alleguerende daer toe diverse Redenen van nootsaectelijckheyt / maer de Keyserssen gaven daer op tot Antwoort : Hoe sy doch tot die opinie quamen , dat den Keyser, tegens sijn geswoorene Capitulatie en tegens de Rijcks-Constitutien , soude vermoogen, aen een vreemde Kroon , van 't Rijck wegh te geven soo veele en considerable Plaetsen en Landen , en sulcks sonder de minste discussie ofte examinatie van 't Recht , 't welck de selve Kroon daer op te pretenderen had , en hoe sy, als Euangelisse Ministers, het van haer gemoed konden verkrijgen, om soo veele van hare Geloofs-genooten te abandonneren en over te geven in 't geweld van een Koningh , dewelcke die, tegens 't Edict van Nantes en tegens sijn eygene Landen, socht te extirperen ; daer by voegende, dat, al quam men Vranckrijcks Propositie al aen te nemen , men daer mede nochtans de bevreesde swarigheden niet soude ontgaen , de welcke niet beter te overwinnen waren , als door een trouwhertige t'samen-voeginge van alle de Geïnteresserdens , van de welcke hunne beyde Heeren en Meesters twee der voornaemste waren. Inboegen de Franse Ambassadeurs aldaer / siende dat sulchs niet kon helpen / en expresse last gekregen hebbeende / om op den bestemden tijdt te vertrekken / indien hare Aanbiedingen niet aengenomen wierden / vooz dat den tijdt van 't uytgaen van den Termijn om was / den 29. November 't volgende Geschrift aen de Keyserse Gesanten en Rijcks-Gedeputeerden sonden.

DE ondergeschrevene extraordinaris Ambassadeurs en Plenipotentiariffen van den Alder-Christelijcksten Koningh hebben door haer Geschrift van den 28. September aen dese Vergaderinge bekent gemaectt alle de Redenen, die sijn Majesteit hadde, om te gelooven, dat, (genoeghsaem sijn goede intentien betuygt hebbende tot bevestiging van de Vrede, door de Aenbiedingen, die niet minder selfs duurzaamheit soudē versceekeren, als aen de Pretentien van sijn Majesteits seer rechtvaardige en redelijcke palen stellen) de Vergaderingh van Franckfort die niet min redelijck tot het beste van het Rijck soude oordeelen; en dat die, na dat een Jaer tijds versleten was in onnutte Contestatien, al't geene, 't welck noch zedert den ged. dagh van den 28. September tot aen den dagh van den laetsten November reesterde, wel soude hebben willen employeren, om een Accommodement te sluyten, waer toe de Princen, die het meest in de differenten, waer van gehandelt werdt, geïnteresseert zijn, opentlijck betuygen, liever de handt te willen leenen, als haer Vaderlandt noch meer t'exponeren aen de ongelucken, die een langer vervolgh van dese Contestatien soudē kunnen doen voor-komen. Maer vermits de Keyserl. Ministers geen reden van twijffelingh meer over laten, dat, verre van tot de Vrede te concurreren, haer eenige ooghwit en geheele applicatie alleen is, om de Ceur-Vorsten, Princen en Staten van 't Rijck, die het best geïntentioneert zijn tot de rust van haer Vaderlandt, daer van te verwijderen; dat sy die trachten te perswaderen, dat het haer toekomt, om de differenten, die tusschen Vranckrijck en Spangien zijn, met die, welcke sijn Majesteit met het Rijck aenbied te termineren, te embrasseren; en dat sy, onder 't specieus pretext van een univēsele Vrede, tot de welcke men lichtelijck soude komen, indien de Aenbiedingen, die wegens sijn Majesteit, soo tot Regensburgh en Franckfort als tot Londen, gedaen zijn, aengenomen wierden, sich te stercker daer tegens opposeren, als wel oordeelende, dat dese Acceptatie t'eenemael het desseyen, dat sy hebben tot de vernieuwingh van een univēsele Oorlog, soude ruïneren, waer in sy gelooven te sullen kunnen reüsseren, door de vermengingh van de Interesten van Spangien met die van Duytslandt:

Soo zijn de Franse Ambassadeurs te meer geobligeert, om sich, volgens de ordres, die sy van sijn Majesteit hebben, om weder by hem te komen, van Franckfort te begeven, vermits het tegen sijn waerdigheit is, dat sy langer tijdt het succes van de deliberatien van een Vergaderinge afwachten, welcke genootsaecht is, om blindelings de Mouvements van de Ministers van Oostenrijck te volgen, terwijl deselve niets nalaten, om aen 't geheele Rijck de sinceriteit van de intentien van sijn Majesteit suspect te maken; dat sy, sonder eenig regard op de waerheit, verkondigen, dat sijn Ambassadeur aen den Senaet van Venetien klachten heeft gedaen, welcke geen waerschijnelijckheydt hebben, en waer van de contradictien openbaer zijn; dat sy, sonder regard op het Recht der Volckeren te nemen, 't welck altijd onder alle de Christen Princen voor heyligh is gehouden, een Domesticq van den Envoyé van sijn Majesteit tot Weenen gevangen hebben doen nemen, sonder selfs een andere oorsaek van sijn detentie en haer rigoureuse

Proceduren te kunnen allegueren, als dat hy Keyserlijcke Troupen door het Tyrol had sien passeren, voegende alleen daer by, dat hy de af-teeckeningh van eenige Plaetsen van dat Landt hadde genomen, gelijk als of het van eenige nuttigheydt voor Vranckrijck konde wesen, om daer van de sterckte of swackheyte te weten, of dat de selve op Plaetsen, die soo verre van sijn Frontieren leggen, iets soude willen ondernemen; en gelijk als of 't gebruyck, van alle tijden onder de Souverainen geobserveert, niet en was, om aen haer over de quade conduite van haer Ministers of Domesticquen te klagen, maer te wachten, dat sy die herroepen, en daer over recht doen, soo sy schuldig zijn; en dat eyndelijck, alsoo men aen 't Hof tot Weenen niet en dissimuleert, dat het selve alles in Ongaryen wil sacrificeren, om den Oorlog in Duytslant te kunnen doen, en dat men oock voordeel uyt alle regards, die den Koning haer Meester tot het generale welwese van de Christenheit heeft gehad, trekt, so kan sijn Majesteit niet meer, ten sy van de Resolutien van de Vergaderinge tot Regensburg, het herstellen, dat hy sincerely van een volkomen intelligentie tusschen hem en 't Rijk begeert, verwachten; invoegen hy nu, om aen de Ceur-Vorsten en andere Princen en Staten, die oock haer goede intentien hebben doen blijcken, te betuygen tot wat Poinct hy de instantien, die van haerent wegen tot de prolongatie van de tijdt, die sy noch nootsaekelijck achten, gedaen zijn, om in der minne de differenten, die zedert langh en soo onnut het subject van de Conferentien van dese Vergaderingh zijn geweest, considereert, aen den Grave van Verjus, sijn Plenipotentiaris tot Regensburgh, wel macht willen geven, om tot den eersten February aenstaende alle de Propositien, die hem tot bevestigingh van de Vrede gedaen fullen werden, aen te hooren; en hy wenscht, dat de tijdt, die noch resteert, soo nut door alle de Ministers van 't Rijk, tot Regensburgh vergadert, geemployeert mach werden, dat 'er aen sijn Majesteit geen subject over blijft om de excessive onkosten, waer toe hem zedert soo langen tijdt de geduerige Wapeningen van veele Princen en Staten van Duytslandt genootsaeckt hebben, te continuëren, en noch minder te vermeerderen, in dier voegen dat hy geen reden heeft, om nieuwe schadeloos-houdingen te pretenderen, en dat 'er oock niets voorvalt, 't welck de loop van een goede en sincere correspondentie tusschen sijn Majesteit en 't Rijk kan interrumpen. Gedaen tot Franckfort den 29 November 1682.

De Franssen lieten dese Declaratie door haren Secretaris wel aen de Keyserse Gesanten presenteren / maer die weygerden de selve aen te nemen / ont dat de Franse Ambassadeurs / door 't weygeren van hunne Latijne Deductie aen te nemen / haer buyten staet geset hadden / ont iets van haer over te nemen; de boorz. Secretaris begaf sich daer op na de Ministers van Ceur-Mentz / welke de selve aen namen / soo in de Latijne als Franse Tael: En hier op veretrocken de selve Franse Ambassadeurs van Franckfort / na dat sy eerst afscheypt van de Keyserse en Rijcks-Gedeputeerden genomen hadden / na hups.

Wp souden nu dese Franckfortse Conferentien wel laten baren / alsoo de meeste Gesanten hier op mede naderhandt van daer vertroocken / en ons weder na Regensburgh begeben / om te sien / hoedanigh na dit vertreck aldaer wegens dese saecken wierdt gehandelt ; maer wp moeten eerst noch seggen / dat de Rijcks-Gedeputeerden den 7. December aldaer noch vergadert waren / als wanneer die van Ceur-Mentz haer booz lasen het Project van een Rapport / om 't selve wegen het vertreck van de Fransse Ambassadeurs na Regensburg te senden ; de andere namen echter geen contentement daer in / en seyden / dat sulcks tegens de stijl van 't Rijck was / begeerende derhalven / dat men eerst in 't ronde soude vooteren / en dan een Conclusie dooz meerderheyt van Stemmen opmaken / doch het Ceur-Mentze Directozium / sonder nader bevel van haer Ceur-Dozst daer in niet willende bewilligen / soo nam dese saeck geen voortgangh / en bleef steecken.

Het Collegie van de Ceur-Dozsten tot Regensburgh had ondertusschen noch geduerigh / dooz meerderheyt van Stemmen / op 't aennemen van de Fransse Propositie gedrongen / doch dat van de Rijcks-Dozsten bleef vast daer op staen / dat men tot het behoorlijck ondersoek van de Fransse Gerechtigheden tot dese Pretentien most komen ; en ten dien eynde upteden de Gedeputeerden van Oostenrijck / als de eerste in 't Collegie van de Rijcks-Dozsten / in 't begin van December haer sentiment daer ober / en wierden daer in oock dooz de meeste Gedeputeerden van de Rijcks-Dozsten toegefallen ; 't selve sentiment bestondt voornamentlijck hier in : Dat alle de Ceur-Vorsten en Stenden by de tegenwoordige Conjuncturen alle vreemde Respecten en particuliere Affectien behoorden voor by te gaen , en sich met den Keyser , als 't Opper-Hoof van 't Rijck , te conformeren en te vereenigen ; dat sy sich gesamentlijck , door 't voort-setten van de algemeene Oorlogs-preparatien , soo als die aldaer voor een geruymen tijt geprojecteert waren , behoorden te setten in soo redoutablen postuur , dat men d'aennaderende gevallen en invallen , die men soo wel uyt Oosten als 't Westen bevreesde , in tijts , en met behoorlijcke stantvastigheyt , konde af-keeren ; dat men in de Rijcks-Vergaderinge geen ander subject behoorde op 't Tapijt te brengen , tot dat dit Poinct van Securiteyt ten vollen afgedaen was ; dat den Keyser tot geen Oorlogh inclineerde , maer dat hy maer alleen socht te maintineren 't geen hem van rechts wegen toe quam ; dat hy de Vrede van Nimwegen bevordert had , oock met verlies van een gedeelte van sijn eygen Patrimonieel goedt ; dat hy geen oorfaecke was van 't traineren deser Conferentie , maer dat men die de Franssen veel meer konde imputeren , door dien sy , in plaets van d'examinatie en discussie hunner Fondamenten tot de Reünien , voor den dagh waren gekomen , eerst met de bekende Propositie , en daer na met de præfixie van een korten termijn , waer door sy alle minnelijcke Tractaten hadden afgesneden , als begeerende , dat men hunne voorgestelde Wetten blindelings soude aennemen ; daer-en-boven , dat de Franssen frivole Quæstien gemoveert hadden in 't Idiomaet , en diergelijcke meer ; dat sy nu den Keyser en 't Rijck dreygden even in een tijdt , dat den Keyser in ge-

vaer stont van den Turck aengetast te werden, daer sy nochtans het selve gevaer gepretendeert hadden als een oorfaecke van den Ophef hunner Blocquade voor Luxemburg; dat men, in cas van Accoort over de Landen en Plaetsen in quaestie, tegens hare onmatige Ambitie niet lange soude verseeckert zijn, te meer, wanneer hunne Macht, door 't onderdrucken van Italien, gelijk sy scheenen voor te hebben, merckelijck mochte aen gegroeyt zijn; dat d'experientie dese bekommernisse vergroote, als men aensagh hunne Procedueren tegens Spangien, met de Pacificatie van de Pyreeneen en Aken, en tegens het Rijck na de Tractaten van Munster en Nimwegen; dat den Keyser geen seeckerheydt tegens de Franssen te gemoet sagh, als naer een generael Accommodement van alle strijdigheden, onder eene univsersele Guarantie, terwijl dat de Conferentien tot Franckfort haren vryen loop behielden, en dat men dieswegen de Franssen soude moeten versoecken, om afftant te doen van 't voorschrijven van Termijnen, en om in te houden met hare gedreygde Reünien en Violentien.

De Gedeputeerde van Maegdenburg / die assistentie van die van de Paltz en den Bisschop van Munster kregen / brachten hier tegens weder in: Dat het sentiment van sijn Heer, den Ceur-Vorst van Brandenburg, tot behoudt van de rust en Vrede in Duytslandt, ten genoegen bekend was uyt de Memorialen, die ten dien eynde ter Rijcks-Vergaderinge waren overgelevert, waer aen hy sich om kor. heys wille refereerde, met byvoeginge, dat hy soo veel meer oorfaecke hadde, om daer by te blijven persisteren, als de Conjuncturen zedert verergert waren; dat van den Keyser alrede genoegh geoccupeert was in Ongaryen; dat alle de Militie, die in Duytslandt vaerdigh stont om te kunnen marcheren, naeuwelijcks suffisant was om den Turck behoorlijck te resisteren, veel min om het alrede verloren te recupereren, en dat sy dieswegen van opinie bleven, dat men sich met het Ceur-Vorstelijcke Collegie hoe eer hoe liever behoorde te conformeren, om aen te nemen de Fransse Propositie, by aldien men geen betere Conditien in der minne soude kunnen bedingen.

Echter wierdt eenige dagen daer na in 't Collegie van de Rijcks-Vorsten geconcludeert: Dat men aen de Kroon Vranckrijck soude voorstellen, dat deselve tot de Conferentie tot Franckfort de eerste aenleydinge gegeven had, om haer gepretendeert Recht tot de geoccupeerde Plaetsen te examineren, ende in der minne daer over te handelen; dat men onder Godes genade door 't selve middel noch hoopte buyten Wapenen en in der minne d'accoort te werden; dat dien-volgende hoogst-noodigh was, dat de hoogst-ged. Kroon van haer gedane Propositie, mitsgaders van den voorz. Termijn, afstand dede; dat de selve met de gedreygde Reünien ende Feytelijckheden wilde in-houden, en dat deselve de begonnen Tractaten tot Franckfort haren vryen loop wilde laten, waer door blijcken soude waer te zijn, dat deselve Kroon een oprechte genegentheyt hadde tot de Vrede, gelijk die soo meenigmael gecontesteert had; waer tegens men aen de zijde van 't Rijck na vermogen alle de middelen wilde gebruycken, die tot de voortgangh van de selve Tractaten eenigints konden dienen. **In 't eynde van dese Conclusie was**

was noch by geboeght: Dat men op een generael Accommodement van alle de Strijdigheden, onder een univerfele Guarantie, moſte bedacht zijn, als zijnde het naefte middel, om met malkanderen in gewenſchte ruſt te kunnen leven.

Deſe Concluſie dan aldus geadjuſteert zijnde / ſoo vernam men tot Regensburgh / dat de Franſſe Ambaſſadeurs van Franckfort vertroocken waren; inboegen den Miniſter van den Ceur-Vorſt van Brandenburg in 't Collegie van de Rijcks-Vorſten proponeerde: Dat door 't voorſz. vertreck de Conferentie tot Franckfort heel was verandert, en weder aen den Rijksdag tot Regensburg verval- len; dat Monfr. Verjuſ ſijn nieuwe Volmacht hadde over-gegeven om daer te han- delen; dat Regensburgh daer toe de bequaemſte en reputatieuſte Plaetſe was; dat men ſich van deſelve occaſie hoe eer hoe beter moſte bedienen; dat ſijnen Heer en Meefter daer toe alle mogelijke faciliteyten wilde by-brengen, en dat hy verſocht dat mē de voorſz. Concluſie naer den tegenwoordigen ſtaet van de Conferentien wilde veranderen, ende daer uyt laten 't geene men in 't eynde van de generale Vrede-handelingē ende Guarantie hadde gementioneert, ſeggende, noch niet te weten wat men eygentlijk daer mede meende, en begeerende, dat de geene, die ſulcks eerſt geproponeert hadden, hem daer van omſtandigh wilden informeren, om het ſelve ſijnen Ceur-Vorſt te kunnen toe-dienen, en des ſelfs bevel daer op af te wachten; met by-voeginge, dat men in ſaecken, de welcke de geheele Chriſtenheydt concerneerden, voorſichtigh moſte procederen; dat de Conferentien tot Franckfort, ende de Deliberatien op den Rijcks-dagh, bloot en alleen op de Traſtaten met Vranckrijck aengelegt waren; dat men 't daer by moſte laten be- ruſten, en het werck niet wijdtloopigh noch impracticabel maecken; dat, wan- neer men met Vranckrijck eerſt eenig was, 't overige ſich dan wel ſoude ſchicken: daer-en-boven dat het Rijck hier toe noch van geen Buyten-landtſche Machten verſocht was, ende dat men niet wiſte, of d'een of d'ander zulcks niet qualijck duy- den ſoude, als men ſich daer mede ongenoodight wilde moeyen; vragende met eenen, wie dat ſulcken generalen By-een-komſt ſoude uyt-ſchrijven? hoe ſwaer het vallen ſoude, ſich met malkanderen over de tijt en plaetſe te vergelijcken? hoe veele ofte hoe weynige aldaer ſouden compareren? hoe men over ſoo veele Cere- monien en Formaliteyten, mitſgaders over 't Sitten, ſoude eenigh worden? wie Directeur ſoude zijn? wie proponeren en concluderen ſoude? en van welke Differenten men eerſt ſoude beginnen, en waer eyndigen? dat men na alle appa- rentie daer uyt veel eer een generale confuſie als een generael Accommodement had te verwachten; dat men 't exempel van deſe Conferentien voor ſich had, hoe dat onder ſoo weynigh Leden van een en deſelve Republijck ſoo veele difficultey- ten waren ontſtaen; en dat, als men een ſaeck univerfeel wilde maken, men dan deſelve in 't particulier moſte beginnen, ende dat daerom elck gegraveerd Po- tentaet wel ſoude doen, als hy ſich voor hem apart met d'een of d'ander vergeleek. God zelfs, hoewel het hem mogelijk was, had de Werelt niet in een dagh ge- maeckt, en ons daer door deſe Leſſe gegeven, dat wy niet al te veel te gelijk fou- den ondernemen: Wie was'er, die alle Potentaten ſocdanigh ſoude concilieren,

dat sy, en voornamentlijck de Machtighsten, hare Pretentien niet ongedecideert op-houden noch nieuwe maecten souden? Soo weynigh als de beste Mathematici en Astronomici door alle hare Konsten de duysternisse konden voor-komen, even soo min souden de beste Politicquen alle Quæstien en Oorlogen tusschen nabuerige Potentaten præcautioneren; maer als elck sijn Huys in rust en seeckerheydt hadde geset, dan was hy te bequamer, om anderen oock met nadruck daer toe te helpen. Het Exempel van Nimwegen was noch in versche geheugenisse, daer d'een voor en d'ander na sich met Vranckrijck accommodeerde, en daer na offer-ten dede, om d'anderen mede te vereenigen.

Wegens 't een en 't ander wierdt tot Regensburgh naderhandt noch gedebatteert / om te sien of men eenigh middel konde upt-vinden / om met Vranckrijck tot Accoord te geraken; doch alsoo van 't Jaer niets daer van gevolgt is / sullen wy sulcks booz dese mael laten berusten.

Wy hebben hier booz iets gerept van een Alliantie / die tusschen sijn Keysers-lijke Majesteit en den Franckisen en Opper-Rhynissen Creptz geslooten was; zedert wierdt noch wegens een Alliantie tusschen den Keysers / dese Creptzen en den Ceur-Dozst van Beperen gehandelt / maer met de laetste ging 't so pberig niet boozt / soo dat het selve noch wel tot het naeste Jaer aen liep; den Swabissen Creptz / in de welke de Franssen booz eenen van haer Afgesanten / genaemt Monfr. de Bourgaville / alles hadden poogen aen te wenden / om sich tot haer interest tot Regensburgh te verklaren / doch te vergeefs / s'cheen ondertusschen wel gesint / om mede in dese Alliantie te treden / maer booz eenige Obsta-culen wierdt sulcks noch verhindert. Verschepte Keyserslijcke Volcheren waren ondertusschen upt de Erftanden na de Waldt-steden en den Rhijn-kant gecommandeert en afgesackt / soo men meende / om in gebal van noot sich met de Troupen van dese Franckise en Opper-Rhynisse Creptzen / onder 't gebiedt van den Dozst van Waldeck / te verboegen / en op de Franssen / in gebal van eenigh ongemack / een waechend oogh te houden / doch de saecken quamen van dit Jaer soo verre niet. Echter waren verschepte Dozsten in 't Rijk / en booz namentlijck den Ceur-Dozst van Ceulen / beducht / dat haer Landen / indien het soo gelegen had mogen komen / met eenige Inquartieringh en Contribu-tien deser Keyserslijcke Volcheren gequelt gebozden souden zijn / inboegen den laetsten tot Regensburgh daer tegens een Memoziael in de Rijcks-Bergaderingh liet ober geben; doch de Gedeputeerden van Oostenrijck / na het schijnt hier ober ondernoeght / klaegden / dat den Ceur-Dozst van Ceulen in 't boozs. Memoziael de goede intentie en Vaderlijke sozgvuldigheyt van den Keysers seer verkeert en sinister upt-leyde / daer deselve nochtans nergens anders toe aen-gesien was / als tot de enckele desentie en conserbacie van 't Rijk. De Mini-ster van Brandenburg repliceerde echter weder daer op: Dat hy specialijck gelast was, om d'intentie van Ceur-Ceulen in desen op 't krachtighste te seconderen, alsoo de selve seer loffelijck dede, dat hy sich in tijds opposeerde tegens een saecke van een soo grooten gevolg, de welke regel-recht aen-liep tegens de Rijcks-Con-

Constitutien, en na sich sleepte de onderdruckinge van de vryheydt der Rijcks-Stenden, hoopende dat alle goede Patriotten hem hier in souden affisteren, om voor te komen, dat diergelijcke gevaerlijcke Attentaten niet en mochten komen in te scheuren, waer door den eenen Standt naer den anderen soude werden onderdruckt, door 't open stellen van der selver Landen, tot d'Inquartieringe van de Militie, om daer naer haer eygen wel-gevallen te leven.

Inboegen de Ceur-en Rijcks-Dozsten/hier ober gedelibereert hebbende/epndelijck de volgende Resolutie ter neder stelden; Dat, al waer 't selve Memoriael op de Vrede van Munster en Nimwegen, en op de Rijcks-Constitutien, was gefondeert, tegens de welcke men verseeckert was, dat den Keyser van sich selfs niet gedoogen soude, dat d'een Rijcks-Standt door den anderen met Quartieren oft Contributien beswaert wierde, men sijn Majesteit versoecken soude, om die voorsieninge te doen, dat het Ceur-Vorstendom en de Landen van den Ceur-Vorst van Ceulen van alle eygen-matige Inquartieringen en Contributien mochten werden verschoont, en tegens onbehoorlijck Geweldt beschermt; mitsgaders, dat al 't geene de voorsz. Constitutien dicteerden, strictelijck mochte geobserveert worden, op dat alle en een yder van de Rijcks-Stenden te bequamer mochten blijven, om haer behoorlijck Contingent soo wel aen Manschap als anders in 's Rijks Krijgs-Kasse by te brengen.

Den Minister van den Ceur-Dozst van Brandenburgh protesteerde wel tot Regensburgh tegens de geslooten Alliantie tusschen den Keyser en beyde Creptzen van Francken-Landt en den Opper-Rhijn/ en wierdt daer in doech van andere gevolgt; doch in tegendeel wierdt in 't Na-jaer weder een andere Alliantie/ tot onderlinge Defentie / tusschen de Koning van Denemarcken/ de Ceur-Dozst van Brandenburg en den Bisschop van Munster geslooten/ onder de volgende Voorwaerden / soo 't gemeene gerucht liep:

1. Dat 'er een ware en innerlijcke Vriendtschap onder haer en hare Ministers, in de Vergaderingen van 't Rijck, en de Circulen en andere, soo ordinaire als extraordinaire, sal wesen, en dat sy niets sullen doen, als met concert van den een en den ander. 2. Dat geene van drien geene Ligue of Confoederatie met andere, dewelcke directelijck of indirectelijck tot schade van de andere twee kan strecken, sal mogen maecten, en dat, soo men hun al iets aanbied, sy gehouden sullen zijn, om 't selve reciproquelijck te communiceren, en te sien, of haer sulcks aenstaet, en sy daer in willen treden. 3. Dat sy tot het oprechten van de Vrede sullen arbeyden, en met concert wercken, om die te verkrijgen, ten eynde de Oorlogs-ongemacken te vermijden; dat sy die sullen doen tracteren op de Conditien, welcke door Vranckrijck zijn aengeboden, en andere diergelijcke, die men sal kunnen hebben; en dat, indien een van de Geconfoedereerden in sijn Staten wordt geïnfulteert, of met Logementen en andere Vexatien, contrarie het Vredens-Tractaet en de Constitutien van 't Rijck, belast, of andersints geoppreffeert, de andere gehouden sullen zijn, om, soo haest als 't mogelijk is, hem te secoueren. 4. Te weten, den Koningh van Denemarcken met 1400 Man, den Ceur-Vorst

Vorft van Brandenburg met 2400 Man, en den Biffchop van Munfter met 1200 Man, waer van 't vierde gedeelte altijd op de been gehouden fal werden; en fullen de Geconfedereerden oock, volgens de exigentie van faecken, defe Troupen dubbelt, drie-dubbelt, of vier-dubbelt vermeerderen. 5. Dat, indien yemandt van 't Rijck den Oorlogh tegens den Koningh van Vranckrijck onderneemt, sonder dat het gantsche Rijck daer in confenteert, fy haer Troupen, die fy anderfints aen 't Rijck, ter oorfaecke van de Landen, welcke fy daer in besitten, moeten geven, niet fullen fourneren; maer dat, indien die met consent van 't gantsche Rijck gedeclareert wierdt, fy alle 't geene, dat fy daer toe aengeboden hebben, fullen executeren. 6. Dat, ten reguarde van den Koning van Denemarcken, Holsteyn en 't Graeffchap Oldenburgh in dit Tractaet gecomprehendeert fullen zijn, en ten reguarde van den Ceur-Vorft van Brandenburg en den Biffchop van Munfter alle de Landen, die fy aen dees zijde van de Elve en 't Bisdom Hildesheim hebben. 7. Dat de Auxiliaire Troupen door de geene, die deselve fullen fenden, fullen werden onderhouden, en dat die niet fullen werden herroepen, 't en zy dat de Vrede geflooten; of het ongelijck gerepareert is. 8. Dat dese Ligue 3 Jaren fal duren, en dat alle de geene, die de Vrede begeeren, daer in fullen konnen treden. 9. Dat de Ratificatie hier van binnen den tijdt van 6 Weecken fal geschieden of uytgewiffelt werden. En is door een Secret Articul, in faveur van den Biffchop van Munfter, alleen bedongen, dat hy van 't geven van sijn Secours ontslagen fal zijn, indien hem 't selfde eenige Oorlogh of ander ongemack op den hals konde halen, of dat hy door yemandt anders geattacqueert wierdt, of dat de andere twee Geconfedereerden geloofden, dat het sijn intrest was, dat hy yemandt attacqueerde, doch dat hy sich echter in sulcken geval eerft Neutrael fal houden.

Wy hadden wel gemeent tegenwoordigh na 't Keyserslijcke Hof ober te stappen / doch wy fullen echter eerst / om de nabuurfchap / Switserlandt in 't hoest aen doen; aldaer was zedert eenigen tijdt een Quæstie wegens de Religie tusfchen de Roomsche en Gereformeerde / in 't Canton van Glaris / boozgeballen / waer dooz beyde de Partpen seer hevig tegen malkander waren. De Cantons in 't generael / met het begin van 't Jaer tot Baden by een vergadert zijnde / poogden die saeck wel te beslechten / maer konden niets op doen; inboegen den Franssen Gesant / op deselve Vergaderinge / de volgende Propositie ten dien ende dede.

Propositie van den Franssen Ambassadeur, op de Vergadering van de Switserse Cantons tot Baden, den 25. January 1682. gedaen.

ERWAERDIGE HEEREN:

Het en is tegenwoordig wel soo veel niet om aen de gewoonte, als aen mijn eygen inclinatie, en de bewegingh van een seer cordiale affectie, te voldoen, dat ick op heden van de gelegenthey van 't Nieuwe-Jaer, waer in wy komen te treden, fal

sal profiteren, om U dat met een gevolg van veele andere te wenschen, die met het geluck en alle Voorspoedigheden, welcke het meest met Uw begeerten over-een-komen, verselt zijn.

Ick wensch oock van gelijcken aen de loffelijcke Cantons in 't generael, en aen yder van haer, 't geluck en de noodige voordeelen tot bevestinge van de Rust, die sy tot noch genooten hebben, gelijk oock des selfs geduerfaemheydt, waer toe my niet beter schijnt, dat eenigh middel ter Wereldt capabelder, om daer toe te contribuëren, soude wesen, als de Eendracht, en dese bandt van Broederlijcke reciproque Eendracht, die haer zedert eenige Eeuwen soo wel vereenight heeft gehouden.

Ten desen opzicht is 't, dat den Koningh, mijn Meeſter, uw beste Vriendt, Geallieerde en Geconfoedereerde, wegens 't subject van dese Vergaderinge geïnformeert zijnde, my expres belast heeft, om my daer by te begeven, om Uw van sijnen 't wegen te vermanen, dat gy onder Uw dese geeft van soetheyt en vrede wilt aennemem, die aen Uw alle de wil en eygentlijcke expedienten inspireert, om op het minnelijckste de differenten van een van de loffelijcke Cantons, waer van de goede intelligentie aen yder foodanigh ter herten dient te gaen, als van sijn eygen selfs, te accommoderen.

Sijn Majesteit heeft soo veel bewijsen van de confideratie, die hy voor sijn oude Vrienden en Geallieerden, en voornamentlijk voor 't loffelijcke Switserſſe Corps hadde, gegeven, dat hy sich belooft, dat gy niet alleenlijck dese vermaninge, die ick hier door sijn ordres doe, als een nieuwe betuyginge van sijn Vriendtschap, sult aennemem, maer oock dat gy daer op regard sult slaen, soo door uw eygen intrest, als het deel dat hy daer in wel wil nemen.

Voor my, Eerwaerde H E E R E N, ick weet wel, dat gy al te omsichtigh en verstandigh zijt in de conduite van uw eygen Affairen, om mijn Advys van nooden te hebben. 't Sal Uw echter gelieven my toe te laten, soo 't Uw belieft, dat ick door een enckelde Beweegh-reden van een vrede-lievende inborst mijn gevoelens zeg, voor soo veel als die door de weynige kennisse, die ick in des Werelts faecken heb, verlicht konnen zijn. Verstandige Luyden hebben altijd aengemerkt, dat Burgerlijcke en Politijcque Lichamen een seer groote over-een-komst met de natuurlijke Lichamen hebben, als waer van 't eene Lidt niet en lijdt, of niet soo ras van sijn natuurlijke plaets gewrongen wordt, of de andere hebben 't gevoelen daer af; waer uyt voorkomt, dat sy alle geen macht, kracht of sterckte konnen hebben, ten zy dat de rechte harmonie, die onder de partyen ontmoet moet werden, daer in volkomentlijck zy herstelt.

Te meer schijnt my dese opmerckingh te voorſichtiger te wesen, om dat de minste dispuyt tusschen Souverainen niet te ras gereguleert en afgedaen konnen werden; vermits sonder dat daer allengskens ombragie en mis-trouwens voort komen; daer uyt weder haet en vyandschappen, en eyndelijck een Rupture, waer in de Partyen, die tegens malkander geopposeert zijn, met wat goet succes sich yder oock mach vleyen, in 't gemeen en sonder twijffel verlieſen, en 't geene, dat noch

een groote opmerckingh vereyscht, is, dat soo veel te meer als de beste Vrienden, Gebueren en Geallieerden in staet zijn, om sich, wel vereenicht zijnde, met glorie te ondersteunen, soo veel te meer hebben sy oock de gelegentheydt, om sich gevaerlijck te beschadigen, wanneer sy eenmael twistigh beginnen te werden, onder malkander te debatteren, en den anderen te chocqueren.

Eerwaerde H E E R E N, ick hoop niet dat het God behagen sal, dat sulck een straf in Uw lieve Vaderlandt komt. Ick ben wel van 't contrarie verseeckert, alshoon ick dese kleyne Remonstrantie, die ick de vryheyt genomen heb om te doen, ten desen reguarde doe. De wijte voorforgen, die Uw loffelijcke Vaders en Gy-lieden ten allen tijden hebt genomen, om niet in diergelijcke ongemacken te vallen, zijn my niet onbewust, want ick houde het als voor seecker, dat, zijnde tegenwoordigh vergadert, om de geene, die noch mochten op-bortelen, te prave-niëren, en alle soorten van moeyelijcke gevolgen te vermijden, Gy 't vermaeck en de eygenschap sult hebben, om niet te scheidten, sonder de Contestatien, waer van gehandelt werdt, tot een gemeene en generale vernoegingh te termineren, 't welck ick oock uyt al mijn hert wensch, en met soo grooten sucht als ick soude kunnen hebben, als ick de macht had, om daer in nut te kunnen zijn.

Gedaen tot Baden den 20 January 1682.

Dit hielp echter weynigh of niet / alshoon hem weder een Antwoordt daer op gegeven wiert / vermits de Gemoederen te hebigh tegen malkander waren / soo dat tot Arrau naderhandt een bysondere By-een-komst hier ober wierdt gehouden; maer daer oock niet komende eenig werden / soo scheidten sy byzuchteloos / en zijn die saecken oock onafgedaen gebleven.

Wy komen tegenwoordigh in 't Keyserl. Hof. Zedert dat dooz den Landt-dag in Ongarpen alles tot genoegen van de meeste Stenden was af gedaen / en dat 'er een Stilstandt van Wapenen met den Grave Tschely / zijnde het Hoofst van de Malcontenten in Ongarpen / (die dooz sijn vigilantie en Policie de saecken van de Protestanten / welke booz desen dooz de Roomsche Geestelijckheyt in dat Koninckrijck onderdrucht waren getwozden / weder in staet / om niemant te breefen / gestelt had) was getroffen / was men in 't Keyserlijcke Hof niet alleen besigh / om den selven Tschely met eenige voordeelige Aanbiedingen / tot het aennemmen van dit Besluyt van den Ongarissen Landt-dagh / te bewegen / als waer toe den Baron van Saponara en den Grave Serini eenige mael aen hem gesonden wierden / maer oock om den Turckisen Keyser tot het amplexeren van een Prolongatie van den laetst gemaecten Trekes van 20. Jaeren / die nu in een Jaer à twee stontd te expireren / te doen bewilligen / vermits men in 't Booz-jaer den Grave Albrecht van Capzara ten dien eynde van Weenen na Constantinopolen sondt / om sulcks albaer uyt te wercken; doch alle beyde dese saecken hadden geen voortgangh / alsoo den Tschely wel goede woordt gaf / maer sich te bezre met de Turcken hadde geëngageert / om die te verlaten /

en de Turcken selfs geen genegenheydt hadden/ om sonder eenigh boozdeel desen Treves te prolongeren/ en de Tribuyt/ welke sy van dese Malcontenten genooten/ te laten baren/ soo dat van die kant groote preparatten ten Oozlogh wierden gemaecht/ wel niet/ om den Keyser selfs aen te tasten/ maer om de Malcontenten/ die sy in haer Protectie genomen hadden/ te assisteren. De Tractaten/geduerende de Stilstant/ tusschen 't Keyserlycke Hof en meer-gem. Ceckely wierden echter onder tusschen noch gecontinueert/ dewyl gestadigh hoop tot een goet Accommodement wierdt gegeven; welke gelegenheydt den laetsten by 't hooft vattende/ aen 't Keyserlycke Hof versocht en verkreegh/ dat hy met de Dozstinne Weduwe Ragotzki soude mogen trouwen/ gelijk oock den 14. Juny tot Mongatz in Ongarpen dit Huwelijck gecelebreert wierdt; deselve was een Suster van den Grabe Serini/ en als doen Roomsch Catholijck/ doch sy was met desen Grabe Ceckely nauwelijcks enige Weecken getrouwt/ of sy wierdt Protestants/ en verjoggh al haer Roomse Dienaers; dit gaf aen 't selve Keyserlycke Hof een groote achterdocht/ soo dat/ terwyl men van de Dooz-tijdt al geduerigh nieuwe Volckeren had aengenomen/ eenige Croupen na Ongarpen gesonden wierden/ om op de bewegingen van de Malcontenten en Turcken/ als waer van men toen niet veel goets vertrouwde/ te passen; en waerlijck de saecken liepen oock soodanig upt; want de Turcken/ met kleyne Croupen zedert het Dooz-jaer upt Assien na Ongarpen gekomen zijnde/ bevonden sich in July aldaer soo sterck/ dat sy wel omtrent 50000 Man konden upt-maecten/ en daer mede omtrent Offen quamen legeren; inboegen den Ceckely/ alsoo den Stilstant van Wapenen toen upt-gingh/ sijn Volckeren mede by een trock/ en daer op tegens de Keyserse los gingh: sijn Macht/ die dooz de Onderdanen van sijn Gemalinne seer bergroot was/ hoit/ na 't gemeene gerucht liep/ 12000 Man upt-maecten; waer by een Corps van de Turcken/ hoewel sulcks maer als per middel van Assistentie geschiede/ komende/ en hem versterckende/ soo was sijn Leger omtrent 20000 Man sterck/ en hy oock van Resolutie/ om iets booznaems te ondernemen; de Stadt Caschoubi in Ongarpen was wel de sterckste/ en de naeste/ die den Keyser daer had/ doch die had een bzabe Citadelle/ soo dat 'er langh werck geweest soude hebben/ om die met geweld te vermeersteren/ eventwel/ alsoo hem deselve best gelegen quam/ trock hy hier 't Bosse-bel in plaets van den Leeuwen-huyt aen; want dooz sijn Verspieders verkondschapt/ dat 'er geen nauwe of scherpe Wacht in dese Citadelle gehouden wierdt/ soo sond hy in 't laetst van July/ na dat hy sich met de Turcken hadde geconjungeert/ een Detachement van 1000 Man van sijn Croupen in stilte verwaerts/ om dese Citadelle by nacht te overballen; 't selve geluckte oock soo wel/ dat sy sonder yemants weten of boozdacht daer in quamen/ en de Dendzich en 80 Soldaten/ die daer in lagen/ neder zabelden/ en alsoo de possessie daer van namen; sy meenden daer op des morgens als met een stratagema/ en als of sy Keyserlycke Volckeren upt de Citadelle waren/ mede wel in de Stadt te komen/ doch een Schildwacht daer van eenige ingelaten

ten hebbende/en merckende dat het 't rechte Volck niet was/ maechte datelijck allarm/ inboegen die van binnen aenstonts in de Wapenen quamen/ en de oberige / die mede in de Stadt meenden te dzingen / deden retireren; 't selve verhinderde aen den Tockelp echter niet / om sijn voorgenomen Oeffen op de Stadt Caschau voort te setten/ want / als een gesleepen Politicus/ genoeghsaem verkondschapt / dat de Keyserse Armee / die onder den Generael Strafoldo in Ongarpen was/ sich op verre na niet sterck genoegh bevondt / om hem eenige afbreuck te doen / (hoewel men daer van seer breecht op-gegeven had/ 't welck nu in effect anders bleeck) soo belegerde hy de gem. Stadt Caschau met de gewoonelijcke formen / en benauwde die met Schieten en Stozmen in de tijdt van 3 Weeken foodanigh/ dat den Luyt. Collonel Lamb / van 't Regiment van den Generael Strafoldo / welcke daer in 't Oppcr-gebiedt hadde/ van de eene kant niet siende om de Plaets / soo dooz de zwachtheyt van 't Garnisoen / als dat de Soldatesque selfs de Stadt wilde over geven / te behouden/ en van de andere zijde geen Ontset vernemende / den 14. Augusty / 's morgens tusschen 10 en 11 uren / gem. Stadt Caschau aen den Tockelp most over geven/ met bedingh / dat hy met sijn Volck met een Staf in de Handt daer uyt soude mogen trecken/ en dooz Polen na Silesien gaen ; dit Accoozt wierdt wel geslooten / doch maer tamelijck onderhouden / alsoo eenige 100 Man van dit Garnisoen/so dooz groote beloften/als anders genootsaekt wierden/ om dienst onder den Tockelp te nemen/ en andere/ om dat sy een Rijn verborzen hadden/ ter neder gezabelt ; met de rest/ bestaende noch uyt ruim 150 Man / gingh desen Obersten Luyt. Lamb dooz Polen na Silesien / van waer hy aenstonts na 't Keyserlijcke Hof geroepen/ en/ tot Weenen komende/gearresteert wiert/ om sich wegens dese Ober-gaef te verantwoozden ; doch hy had nauwelijks eenige dagen in dit Arrest geweest/ of hy storf seer subijt.

De andere Turckse Volckeren/ die sich met den Tockelp niet verboegt hadden/ hadden sich ondertusschen by Willeck en Onoth in Ongarpen gelegert/ om de Keyserssen/ indien sy Caschau hadden willen of trachten te ontfetten / te keer te gaen ; dese/ verkondschapt/ dat 'er maer 150 Duysen/ en soo veel Husfaren / onder den Hopman Hieronimus Strafoldo/ in Onoth lagen / quamen plings daer booz/ en werchten met haer Geschut soo veel uyt/ dat de Besetting most accozderen ; deselve bedongh wel met Sack en Pack/ Boben- en Ondergeweer uyt te trecken / doch de Turcken hielden 't Accoozt niet / maer beroofden haer van alles/ waer na sy haer na Zendze lieten conboperen.

Middelertwijle waren 'er oock noch wel eenige Strooperpen van Partpen/ en ontmoetingen tusschen malkander / vooz-geballen / waer in dan de eene en dan de andere het voozdeel hadde / doch dewyl deselve tot de Hoof-saek niets van gewicht by brengen / sullen wy / om lanckwijlijghedt te vermijden/ die laten baren.

Dit verlies van Caschau/ aen 't Keyserlijcke Hof tot Weenen ruchtbaer werdende / gaf aldaer een groote verslagenthedt ; men had wel van te voozen
aen

aen den Generael **Strasoldo** ordze gesonden/ om alle de **Tropen**/ die hy by een konde versamelen/ op de been te brengen/ met belofte/ dat hem noch meer andere toegevoegt souden werden/ om het ontfet van die **Plaets** te tenteren; oock was aen den Generael **Capzara**/ die een ander **Cozps** in **Ongarpen** commandeerde/ belast/ om sich met het selve by den eersten te begeben; en boven dien waren in 't **Eplant Schut**/ leggende by **Kraab** en **Comozra**/ onder **Prins Louis** van **Baden**/ eenige **Volkeren** gelegt/ om sig in alle gelegentheyt daer van te konnen bedienen; maer eer dat die by malkander quamen of konden komen/ (alhoewel beele sustineerden/ alshoon die geconjungeert waren geweest/ dat sy tot het **Ontfet** te **zwack** geweest souden hebben) was die **Plaets** en eenige andere al ober; inboegen men aen 't selve **Hof** daer ober seer onbernoegt was/ en den Generael **Strasoldo**/ als aen wiens quade directie eenige dat wilden imputeren/ rebocceerde/ gelijk hy oock aenstonts tot **Weenen** quam en in sijn **Hups** gearresteert wierdt; hy poogde sich naderhandt wel te justificeren/ maer sijn redenen/ na dat het gebleecken is/ konden geen ingressie binden/ soo dat hy sich in een **Klooster** retireerde. In sijn plaets in **Ongarpen** wierdt weder den **Gzabe** van **Capzara** gestelt; en ondertusschen delibereerde men te **Weenen** niet alleen met de **Kaden** van 't **Hof**/ maer oock met de **Ongarisse Magnaten**/ en voornamentlyck den **Palatijn**/ dooz wat middelen men best de saken in **Ongarpen** een andere keer soude doen nemen; men scheen en was oock wel gesint/ om de **Tractaten** met de **Turcken** te prolongereren/ en met den **Ceckely** sich te accommoderen/ doch dit kon nu in soo een korten tijdt/ dat sy met haer **Machten** in 't **Veldt** en **victorieus** waren/ niet geschieden/ en derhalben wierdt geresolbeert/ alsoo dit noch wel wat tijt van nooden had/ dat den selven **Ongarissen Palatijn** den **Ongarissen Adel** en **Onderdauen** tot desentie van haer **Vaderlandt** soude op ontbieden/ en sich daer mede of by de **Keyserlijke Volkeren** voegen/ of apart ageren/ na dat de gelegentheyt van saken sulcks verperschte.

Op den selven dagh/ als sich **Caschauw** aen den **Ceckely** ober gaf/ wierdt de **Stadt Esperies**/ zijnde een **gzabe** en **groote Stad** in **Ongarpen**/ mede dooz haer berobert/ met beding/ dat het **Guarnisoen** met **Onder- en Hoben-geweer** daer int dooz **Polen** na **Silesien** soude mogen marcheren. Den **Keyserl. Generael Strasoldo**/ die sich toen noch in **Ongarpen** beband/ en met sijn **Volkeren** sich in de **Berg-Steden** onthield/ om die **voorz** overbal te bewaren/ sonde daer op aenstonts ordze aen den **Oversen** van **Scherffenberg**/ die in **Leutschau** commandeerde/ om deselve **Plaets** te verlaten/ en met het **Guarnisoen** en de **Ammonitie**/ alsoo hy 't onmogelijck oordeelde/ dat hy sich soude hebben konnen defenderen/ by hem te komen/ gelijk den eersten oock dede/ en alsoo dese **Was** aen den **Ceckely** overgaf. Deselve quam daer op/ nevens de **Turcken**/ **voorz** **Villekt**/ zijnde mede een **gzabe** **Vestinge**/ welke wel eenige tegenweer dede/ maer/ geen ontfet **voorz** **handen** siende/ also de **Volkeren** van de **Generaels Strasoldo** en **Capzara**/ om dat een bysonder **Cozps** op haer paste/ niet by malkander hadden konnen komen/ sich den 16 **Septemb.** mede most ober geben/ te meer/ om dat het **Duytse** en **Ongarisse**

Guarnisoen haer Commandanten / genaemt Cohari en Ertrat met geweld daer toe dwongen ; in welke gelegentheydt dese Commandanten / alsoo sy 't Contract niet wilden onderteekenen / booz Oorlogs-gevangens wierden gehouden : deselve Bestinge Dilleck wiert naderhandt booz de Turcken en Malcontenten geslecht.

Ondertusschen den Ongarissen Palatijn / volgens de Resolutie van 't Keyserlijcke Hof / eenige 1000 Man by malkander gebzacht hebbende / begaf sich daer mede na Cornau/om sich by 't andere Keyserlijcke Leger te boegen/maer den Generael Capzara / (na 't vertreck van den Generael Strasoldo / wiens Volckeren/ na 't verlies van Dilleck/ de Bergh-steden hadden verlaten/ en sich met den selven Generael Capzara by de Ribier de Waegh / alwaer hy lagh/ om verder inbreuck van de Turcken te booz-komen/ geconjungeert) nu 't Gebiedt van de Keyserlijcke Volckeren in Ongarpen hebbende / oordeelde sulcks niet raedtfaem/ en dat daer booz maer schaersheydt van Wibzes onder 't Volck soude komen/ so dat dese Volckeren van malkander verspreyt bleben/en tegens de Malcontenten of Turcken niets konden upt-wercken.

Den Ceckely/ middelerwijl verstaen hebbende / dat de Keyseresse de Bergh-Steden hadden verlaten / sondt daer aenstonts eenige van sijn Volckeren / om die booz hem te verseeckeren / gelijk sy dock deden/ soo dat hy toen booz de meeste part Meester van geheel Opper-Ongarpen was / en booznamentlijck van dese Bergh-Steden/ welke/om haer Goudt-Mijnen/ de meeste rijckdom aen dit Koninckrijk brengen ; doch hy / vreesende dat de kans wel konde keeren/ en van de eene kant siende/ dat de Turcken/ alsoo het wat laet in 't Jaer begonde te werden/ na haer Winter-quartieren wilden trecken en trocken / ende bemerkende / dat men van wegens de Keyserlijcke kant veele Volckeren upt de Erf-Landen en het Rijck deede marcheren / om die in Ongarpen te employeren en hem tegens te gaen / dacht sich met dese winst te vergenoegen ; en ten dien eynde liet hy twee Gedeputeerden van sijnen 't wegen/ booz welke hy aen den Generael Capzara om Passpoorten had versocht / na Weenen gaen / om weder een Stilstant van Wapenen booz te stellen ; dese Propositie was aldaer wel eenigstints aengenaem / maer men kon niet resolveren om de Berg-Steden in die gelegentheydt in sijn macht te laten ; doch des selfs Gedeputeerden vertoonende / dat hy sulcks nu niet buyten consent van den Visir van Offen konde doen / doch dat hy echter aldaer in alles de Keyserlijcke Berg-werckers gunstigh soude zijn / en die booz den Keyser laten arbeiden / mits dat hy pets booz hem selfs tot Saubeguarde daer van Maendelijcks genoot/ soo wiert dese Stilstant van Wapenen weder vast gestelt / en gingen daer op de meeste Volckeren van weder-zijden in de Winter-quartieren ; maer alsoo de Keyseresse de Turcken in Newheusel niet vertrouwden / bleben noch eenige van haer Trouppen in 't Eplandt Schut en aen de Ribier de Waegh leggen / om een waeckend oogh op de Stroperven van de Turcken en Malcontenten in Mozabien en Silesien (alwaer de laetste noch in 't laetst van 't Jaer een Casteel / genaemt Wo-

Woglitz / dooz 't Gebiedt van Polen gekomen zijnde / uytgeplondert hadden) te houden / en daer mede waren van dit Jaer alle andere Krijgs-actien aldaer gedaen.

Dese ongeluckige uytbal van saecken in Ongarpen gaf aen 't Keyserlijke Hof al eenige perplexiteyt ; men had daer wel gehoopt / dat 'er een Accommodement dooz den Keyserlijcken Envoyé Capzara met de Ottomannisse Pozte getroffen gewozden / en dat de Malcontenten dan oock lichtelijck geaccozdeert souden hebben / maer dit viel nu gantsch contrarie uyt / want den Turckischen Sultan was / op 't aenraden van den Primo Visir / t'eenemael overreed gewozden / om den Oozlogh tegens den Keyser in Ongarpen boozt te setten / ten ware / dat hem soodanige voordeelige Conditien wierden toe-gestaen / die tot nadeel van de Reputatie van sijn Keyserlijke Majesteit mosten strecken ; en derhalven was men in 't Turckse Gebiedt over al besigh / om Troupen by malkander te versamelen / en een groote meenigte Ammunition en Divyses na Belgrado in Ongarpen te senden / ten eynde tegens 't aenstaende Jaer Ongarpen en 't Keyser-rijck daer mede te beoozlogen. Den Keyser / dan geen vastigheyt van dese saeck hebbende / en bezeeft / dat dese Turckse Macht / welke men wel op 150000 Man schatte / als een overstroomend Water soude in-bzeecken / gaf in 't laetst van 't Jaer bebel / dat men sijn Troupen met eenige 1000 Man tegens 't Dooz-jaer soude vermeerderen / om in alle gelegentheyt daer tegens bestandt te wesen / en de Dooz-Steden van Weenen af-bzeecken / op dat / indien de Turcken / gelijk als 't gerucht liep / daer op wilden af-komen / sy geen voordeel van deselve souden genieten / maer wel een groote tegenstant van binnen binden.

Wy sullen de saecken in Ongarpen booz tegenwoozdigh hier mede laten baren / alsoo 'er zedert niet booznaems in dit Jaer meer is gebeurt ; en ondertuschen sien wat aen 't Keyserlijke Hof wegens de saecken van 't Rijck boozviel ; men had daer / om die te beter de behulpsame handt te konnen bieden / eenige tijt te boozen met sommige Creyptzen / en booznamentlijck de Kroon Sweden / eenige Alliantien gemaecht / waer van wy die met de Kroon Sweden boozn. hier in sullen lassen / bestaende uyt de volgende Articulen :

NAdemael in het Duytse ende de nabuerige Rijcken de oneenigheden en verschillen vermeerderen , hebben den Doorluchtigen en Machtigen Heer , den Heer LEOPOLDUS , verkooren Roomsche Keyser , semper Augustus , Koningh van Duytslandt , Hongaryen , Bohemen , Dalmatien , Croatien , Slavonien , Aerts-Hertogh van Oostenrijck , Hertogh van Bourgondien , Brabant , Stirien , Carinthien , Carniolen , Marck-Graef van Moravien , Hertogh van Luxemburgh , Opper- en Neder-Silesien , Wirtembergh en Teche ; Prins van Swabenlandt , Grave van Habspurgh , Tyrol , Ferreten , Ryburgh en Goritien ; Landt-Graef van der Elfas , Marck-Graef van 't H. Roomse Rijck , Pourgraven en het Opper- en Neder-Lufats , Heer van het Marck-Graeffchap Schlavonien , Portas , Nudis & Salinarum : En den Doorluchtigen en Machtigen Prins en Heer ; den
Heer

Heer CAROLUS, Koningh der Sweden, Gotthen en Wandalen, Groot-Vorft van Finlandt, Hertogh van Schoonen, Esthoniën, Livoniën, Careliën, Bremen, Verden, Stettijn, Pomerèn, Caffubiën en Wandalen, Prins van Rugen, Heer van Ingriën en Wismar, Paltz-Graef aen den Rhijn en Beyerèn, en Hertogh van Gulick, Kleef en Bergen, goedt gevonden, soo om de gemeene Rust en eygen securiteyt te conserveren, als om een vasten bandt van Vriendtschap te maken, tusschen haer een Defensief Verbondt op te rechten. En derhalven is, na dat tot Weenen tusschen de Keyserlijcke Ministers en den Konincklijcken Afgesant en Plenipotentiaris, den Heer Graef Gabriël Oxenstern, eenige Articulen en Condi-tien seer verre gebracht waren, forgh gedragen, dat dit werck by der handt genomen is door die geene, die sijn Keyserlijcke Majesteit goet gedacht heeft, om, tot dit Werck te perficiëren, aen sijn Koninckl. Majesteit, als sijn Plenipotentiaris, namentlijk den Doorluchtigen Michaël Venceslaus Franciscus, van 't H. Roomse Rijk Graef tot Atthan, Vry-Heer te Goldsburg en Murtetten, Heer van Grulich, Mittelwald, Schonfeld, Wolfetsdorf, Durn, Krut en Theyhowits, by sijn Keyserl. Majesteit Cancelier van 't Konincklijck Graeffschap, en opperste Capiteyn van de Sterckte Glatens, af te senden. En op dat dese aengevangene Negotia-tie tot een gewenscht eynde, door reciproque Arbeydingen gebracht mochten werden, zijn van wegen sijn Koninckl. Majesteit tot Commissarissen en Plenipoten-tiarissen aengestelt de Doorluchtige, treffelijcke, Illustre en genereuse Heeren, de Heer Benedictus Oxenstern, Graef van Norshem en Vasa, Vry-heer van Mothroy en Lindholm, Heer van Kispurcèn en Kattila, Raedts-heer van sijn Koninckl. Majesteit van Sweden, Cancelier van de Aboense Academien, en opperste Wet-gever van Ingrisò en Ketholmie: den Heer Eduard Ehrensteen, Hæreditarius in Forsbygan en Barkertorp, Præsident van de Opperste Koninckl. Rechtbanck tot Wismar, en den Heer Franciscus Joël Ornsted, Hæreditarius, Erf-heer in Schottorp, Krufenhoff, en Hafgæed, Hof-Cancelier van sijn Koninckl. Majesteit, dewelcke met den boven-gem. Heer Keyserl. Afgesant, de faecken, die tot Wee-nen begonnen waren, gereassumeert hebbende, na dat van wederzijden de Brie-ven van Macht of Volmacht geapprobeert waren, en dat men met malkander ge-sproocken had, in de navolgende Accoort-Articulen geconsenteert, en uyt de naem van de Doorluchtige Heeren haer Principalen bedongen hebben, dat desel-ve ongeviolent nagekomen fullen werden.

I.

Daer zy een vaste Vrede en onverbrekelijcke Bandt van Vriendtschap tusschen sijn Keyserlijcke Majesteit en 't Huys van Oostenrijk van de eene, ende sijn Konincklijcke Majesteit en 't Rijk van Sweden van d'andere zijde, en daer sal van beyde kanten alles aangewendt werden, dat tot het beste en nutte voor de andere strecken kan, en met alle yver alle periculen en schaden, die de Rijken, Provin-tien en Heerschappyn van de andere dreygen mochten, door een vriendelijcke en tijdelijcke Communicatie, of door eenigh ander mogelijk middel, voor-geko-men werden.

II.

Het ooghmerck van dit defensif Verbondt sal zijn de conservatie van de publijcke rust en wederzijds securiteyt, in 't geheel op die voet, als in de Westphaelste Vrede in 't Jaer 1648. en de Nimweegse Vredens-TRACTATEN van de Jaren 1678. en 1679. vast gestelt en gestabileert is.

III.

Derhalven belooven en verbinden sich wederzijds de Geallieerden, na haer krachten, en volgens haer plicht, alles aen te wenden, en haer Raedts-besluyten derwaerts te dirigeren, dat de boven-gem. Westphaelste en Nimweegse Tractaten in haer volkomen en geheele vigeur foodanigh geobserveert mogen werden, dat de ware en oprechte sin van deselve, in alle en yder bysonder Poinct, volkomen voldaan mach werden.

IV.

Maer, indien 't mocht komen te gebeuren, dat over de twijffelachtige sin van de gem. Tractaten eenigh verschil ontstont, of 't contrarie, of geheel anders als in deselve begrepen is, ondernomen mocht werden, sullen de Geallieerden gehouden zijn, so dra als 't quaedt begint, alle vriendelijcke Officien en middelen t'adhiberen, en, indien deselve geen geluckige uytkomst hebben, tegen de Aggresseurs van 't Verbondt, door Raedslagen, en met macht, na de exigentie van de saeck en grootheyt van 't pericul, te procederen.

V.

Onder dese reciproque Conditie, om te beschermen en assisteren, sullen de Geallieerde gehouden zijn, de een de Provintien, Landen en Heerschappyen van de andere, hier onder beschreven, te gelijk met alle de Prærogativen en Rechten, soo deselve door Vyandlijcke Wapens aengetast werden, te beschermen en defenderen; namentlijk, van de kant van sijn Keyserlijcke Majesteit werden alle de Heerschappyen en Provintien, dewelcke sijn Keyserlijcke Majesteit na de Westphaelste en Nimweegse Vrede in 't Roomse Rijck (het Koninckrijk Bohemen, met de geïncorporeerde Provintien, daer onder begrepen) veyl possideert. En om deselve reden van de zijde van sijn Konincklijcke Majesteit van Sweden alle Provintien en Heerschappyen, dewelcke aen sijn Koninckl. Majesteit, uyt kracht van deselve Vredens Instrumenten (Schoonen van gelijken daer onder gerekent) onderworpen zijn, onder dit Verbondt begrepen.

VI.

Ten welken eynde, en tot de wederzijds Defentie van de gem. Heerschappyen, indien deselve op eenige manier geturbeert werden, sal in de Provintien van de Geallieerden, een Leger van 11000 gewapende Mannen, waer van een derde-part in Cavallery en de rest in Infantery bestaen sal, by der handt gehouden moeten werden.

VII.

Tot het gemelde getal van Soldaten sullen sijn Keyserlijcke Majesteit, en sijn Konincklijcke Majesteit van Sweden, 3000 Man moeten contribuëren, dewelcke

op die plaets, daer de Partye, die deselve van doen heeft, na tijds gelegenthey, en de grootheyd van 't pericul, deselve noodigh sal achten, gebracht sullen moeten werden.

VIII.

Maer indien de noot een grooter getal Volck mocht exigéren, en 't pericul ver-eyffchen, sal tusschen de hoog-gem. Geallieerden nader geconvenieert moeten werden.

IX.

Maer indien 't sal blijcken, dat van yemandt aen een van de Geallieerde den Oorlogh gedreygt, of dat 'er eenigh pericul van wegens opentlijcke infractie is, sal den ander van de Geallieerde den lederende door Ministers en Ambassadeurs van alle gewelt *scavia facti* dehorteren, en alle steen des aenstoots, dewelcke het gevoeglijk accomoderen van de differenten soude kunnen verhinderen, wegh nemen; doch indien door 't selve niet uytgerecht, noch na een vriendelijcke afmaningh gehoort werdt, sal tegens de Aggresseur met gemeene Wapenen en Raedslagen geprocedeert, en den selven soo vervolght moeten werden, tot dat hy tot de restitutie van de schaden en eerlijcke Vredens-Conditiën, tot volkomene satisfactie van de geledeerde, gebracht kan werden.

X.

Maer op dat yder van de Geallieerden genoegsaem tijdt mach hebben, om 't gedachte getal van Volck ter behoorlijcker plaets te vergaderen, sal de verfochte met den eersten, als 't eerder niet geschieden soude kunnen, binnen 3 Maenden, na 't gedane verfoeck, sijn Troupen op die Plaets, daer de verfochte deselve begeert, moeten doen zijn, soo nochtans, dat sijn Keyserlijcke Majesteit, volgens den inhoudt van 't Vredens Instrument Art. 17. 8. 9. voor de vrye en onverhinderlijcke Door-tocht, door de Heerschappyen van de andere Staten van 't Rijck, voor de Sweedsche Soldaten, uyt kracht van de Keyserlijcke Constitutiën, sorg sal moeten dragen.

XI.

Wat de mindere Oorlogs-Instrumenten en verdere Militaire toerustingh-belangt, sal yder van de Geallieerden voor sijn eygen Troupen moeten sorgh dragen, maer de grooter Instrumenten sal de verfoeckende Party moeten contribuëren.

XII.

De Troupen, uyt kracht van 't Verbondt, van beyde de Geallieerden tot Assistentie gesonden, sullen, ten voordeel van de Verfoeckende, soo langh sy in deffels Territoir blijven, of elders deffels saeck waer nemen, oorloghen, maer indien sy in de Steden of Vastigheden van een van de Geallieerden helpen, sullen sy sich oock aen den selven requirerende met de Militaire Eed moeten verbinden, en sullen aen den Generael, dewelcke de requirerende met de hoogste Macht over de Militie voorz. heeft, alle de andere, geduerende de geheele tijdt van de expeditie, pieren, soo nochtans, dat beyde de Generaels van de Verfoeckende en Verfochte deselve digniteyt en Character hebben, oock den Generael van de Auxiliaire Soldaten

ten altyt by de Krijgs-Raden present, en de Oorlogs expeditie bysonderlijck, so'er iets ondernomen werdt, deelachtigh sal zijn.

XIII.

In geval dat het komt te gebeuren, dat een van de Geallieerden, op die tijdt als de Auxiliaire Troupen van hem verfocht werden, in sijn eygen Heerschappyn geïnvadeert, en door Oorlogen aengetaft sal zijn, soo sal hy niet gehouden wesen dit Accoort te voldoen, en Auxiliaire Troupen, volgens het voor-gem. getal, te senden. Welcke invasie echter te verstaen sal moeten werden, dat het selve niet sal mogen op een lichte en eerste geweld van een vyandlijcke infestatie, maer alleen op foodanigen invasie geappliceert werden, dewelcke als een morele impossibilyteyt om sijne krachten, die hy in sijn eygen Landt nootfaeckelijck moet gebruycken, elderste keeren, by-brenght. Vorders sal de verfochte sijn Auxiliaire Troupen van de noodige Kosten, Soldyen, en Oorlogs-toerusting. soo langh die Expeditie duuren sal, voorsien; maer de Hospitien en Servitien, gelijk men het gemeenlijck noemt, sal de requirerende Party aen de selve, gelijk hy aen sijn eygen Soldaten gewoon is te geven, moeten beschicken.

XIV.

Indien een van de Geallieerde, door de geluckige progressen van sijn Wapenen, eenige Landen en Plaetsen, in 't Vyandlijcke Landt gelegen, met de Wapens overwint, en, geduerende de Expeditie, in sijn macht houdt, sal hy deselve, sonder het Consent van de andere Party, aen de Vyanden niet weder over geven, maer de staet van de Religie en Kercken sullen in deselve geheel en onverhindert blijven, en niets in deselve, op wat pretext of tijdt 't zy, verandert werden. Men sal oock door Militaire Troupen het Leger vry en onverhindert sijn Religie laten gebruycken. De rest, 't welck van de Vyandt gerooft werdt, of tot onderhoudt en subsistentie van de Soldaten gekregen werdt, sal tusschen de Landt-palen van beyde de Geallieerde, na proportie van 't getal, gedistribueert werden: maer de voorname Gevangens sullen, tot uytwisselingh of eenigh ander Oorlogs-prosijt, bewaert werden.

XV.

De requirerende Party sal forgh dragen, dat de nootfaeckelijckheden tot onderhoudt van de Soldaten, soo langh sy in die Plaetsen vertoeven, niet ontbrecken sullen, maer dat deselve in de naeste Steden en bequame Plaetsen, tot een rechtvaardige en billijcke prijs, bekomen kunnen werden, op dat deselve, door 't gebreck van de nootfaeckelijckheden niet gedwongen, deserteren, en tot de Vyanden overloopen mogen.

XVI.

In en buyten de Landen van de Geallieerden sal over de Soldaten een strenge Justitie en Discipline gehouden werden, op dat haer ongebondentheyt gestraft blijve, soo tot schade of ruine van de Onderdanen, als tot een defect van Militaire subsistentie niet mach strecken.

Sijn Keyferlijke Majesteyt sal, voor soo veel in hem is, sorg dragen, dat het sijne Konincklijke Majesteyt van Sweden over al in 't Rijck vry sal staen sijn Soldaten te brengen, en alderhande Wapenen en Paerden te koopen, volgens de Constitutien van 't Rijck; maer die liberteyt sal aen de Vyanden van beyde de Geallieerden geweygert werden.

XVIII.

Beyde de Geallieerden belooven oock, sonder consent en kennis van de andere, geduerende dit Verbondt, noch Vrede, noch Stilstant, noch eenigh Tractaet met iemandt, die dese tegenwoordige Conventie contrarieert, of eenighsints te niet doet, in te gaen. En gelijk uyt liefde van de Vrede en publijcke tranquilliteyt en wederzijds securiteyt het tegenwoordig Verbondt in gegaen is, soo suilen oock andere Koningen en Princen, door welckers Conjunctie de rust van 't Rijck verseeckert kan werden, ende die specialijck in dit Verbondt begrepen sullen willen zijn, met consent van beyde de Geallieerden geadmitteert werden.

XIX.

Ondertusschen wordt voor tegenwoordigh in dit Verbondt, ende de daer uyt spruytende Guarantie, ontfangen den Hertogh van Holstejn Gottorp, den Heer Christianus Albertus, te gelijk met sijn Domainen Sleeswijck en Holstejn, en stipuleren sijn Keyferlijke Majesteyt en sijn Konincklijke Majesteyt van Sweden, dat sy hem in de Rechten en Prærogativen, volgens de Vrede-handelingen van Westphalen en Nimwegen, en door dit Verbonds-Instrument vast gemaect, de Conventien van Rotschild en Hafnen, gelijk de voorn. Heer Hertogh deselve voor de laetste Oorlogs-beroerten gepossideert heeft, beschermen en protegéren willen; in de tegenwoordige sal sijn Keyferlijke Majesteyt besorgen, dat den selven Heer Hertogh, volgens de Conclusien van de Neder-Saxische Kreytz, tot sijn voordeel onlangs genomen, dit selve genieten sal; en dat van gelijcken den Heer Hertogh dat geene, dat hy tot bewaringh, 't best en de tranquilliteyt van 't Roomsche Rijck als doen aen den Saxischen Creytz belooft heeft, exactelijck sal vervullen, en, na tijds gelegentheyt, beyde de hoog-gem. Geallieerde na sijn krachten helpen.

XX.

Dit Verbondt sal dueren, en van beyde de Geallieerden strict en geheel in alles, en yder bysonder, geduerende den tijdt van 10 Jaren, onderhouden werden, en na verloop van deselve, over de Prolongatie van dien, met wederzijds consent gehandelt werden, 't welck binnen den tijt van twee Maenden, of; soo 't eer geschieden kan, beslooten sal werden. Tot verseeckering van 't boven-gem. en meerder kracht van waarheyt en sinceriteyt, hebben wy boven-gem. Gedeputeerden Plenipotentiarissen dit Instrument onderteekent, twee gelijcke Exemplaren, met onse Zegels verzegelt, reciproque over gegeven en uyt-gewisselt. Stockholm den 12. van de Maendt October Anno een duysent ses hondert twee-en-tachtigh.

(L. S.) *Benedictus Oxenfirna.*

(L. S.) *Franciscus Joël Ornsted.*

(L. S.) *Eduardus Ehrensteen.*

10p

Wy hebben hier vooz gesegt / dat tusschen sijn Keyserlijke Majestejt en den Franchisen Creytz / tot Desentie van 't Rijk / mede een Alliantie was gemaect; doch nu sullen wy daer noch by voegen / dat de selve Creytz / versocht zijnde / om mede in de Alliantie van Guarantie met Sweden en desen Staet te komen / sulcks dooz 't volgende accepteerde :

Aengaende het seste Poinct, namentlijk, de Sweedse en Staetse Associatie, soo is door meerderheydt van Stemmen geresolveert, dat men deselve, sonder verder bedencken, sal amplecteren, gelijk mits desen geschiedt; edoch onder dese expresse Conditiën ende Reserve, dat de Vorsten ende Stenden van desen Creytz niet sullen geobligeert zijn tot meerder Werving, ofte verdeeling van hare Volkeren, noch tot de vreemde Oorlogs-voorvallen, die tegens de tegenwoordige intentie mochten komen aen te loopen, noch tot de private Quæstien, die tusschen Fursten en Stenden mochten komen voor te vallen; en by gevolge, dat sy in effeete tot niet anders sullen gehouden zijn, als om, naer inhoudt van de Tractaten van Munster en Nimwegen, de gemeene Rust en Vrede naer 't uytterste vermogen te maintaineren: maer nopende de maniere, hoe en op wat wijze men dese bytredinge der Geünieerdens sal incamineren, soo is geresolveert, dat men, van wegens 't Hoogh-Vorstelijke Uyt-schrijf-Ampt, de inclinatie, die men aen dese zijde heeft, aen den Heere Schamsky, Konincklijcken Sweedse Breemsen Afgefant tot Regensburgh, als mede aen den Heere Valckenier, Nederlandtschen Resident tot Franckfort, sal bekend maecten, ende deselve verfoecken, of sy sich mochten gevallen laten by hare hooge Heeren Principalen het daer heenen te dirigéren, dat sy selfs ofte yemandt anders tot formeele ende volstandige voltreckinge van de voorz. Associatie mochten gemachtigt werden, ende dat sulcks mochte bekend gemaect werden aen het Hoogh-Furstelijke Uyt-schrijf-Ampt, op dat ten selven fine een gelijcke Creytz-deputatie mochte geschieden; waer by dan noch geresolveert is, dat men al 't voorz. mede bekend sal maecten aen de overige Heeren Mede-Geallieerdens, namentlijk, aen de Stenden van den Opper-Rhijnssen Creytz, om sich daer mede te confirmeren, of om andere bequame middelen by der handt te nemen.

Van de Keyserlijke kant pooghde men het Hof vanden Ceur-Doost van Saken mede wel te bewegen / om in dese Alliantie van Guarantie te komen / waer toe selfs den Grave van Lamberg / welke doen van Berlijn tot Weenen gekomen is / derwaerts wierdt gesonden / doch daer van is echter van dit Jaer geen volkomen beslupt gemaect / hoewel den Heer van Amerongen / wegens haer Hoogh Mog. mede derwaerts getcommitteert / sijn uytterste blijft ten dien eynde aentwende.

Mer wy noch 't Keyserlijke Hof verlaten / moeten wy hier in-laffen / dat men in het laetst van 't Jaer een seker Frans Edelman tot Weenen / genaemt Monfr. du Fapel / alsoo men hem vooz een Spion hieldt / had gearresteert en aengehouden / (zijnde deselve waer van de Franse Ambassadeurs in haer laetste Declaratie tot Franckfort mentie maecten) doch den Franssen Emboyé

Monfr. de Sepperville hier van verwittigt / was daer over niet wel te vreden / onder booz-geben dat het sijn Domestijcq was / en dat men hem selfs hier mede gequetst had ; hy deed ten dien eynde wel sijn klachten aen 't Keyserlijcke Hof / maer daer kon men niet aennemem / dat het des selfs Domestijcq was / soo dat hy niet op dede. Den Koningh van Franckrijck liet weder naderhandt als hy wegen van Keyseralien den Secretaris van den Keyserlijcken Ambassadeur / den Graue van Mansfelt / tot Parijs in de Bastille brengen ; inwoegen men van de Keyserlijcke zijde kortst daer aen gem. Monfr. du Papel weder op sijn vrye voeten stelde / op dat 'er geen ongemak aen den selben Keyserl. Secretaris / die daer op aenstonts mede uyt de Bastille gelaten wierdt / soude komen ; en daer mede was alle gebreeft onheyl / dat daer uyt scheen te sullen komen / te niet.

Wy souden by na vergeten hebben / om hier in te voegen / dat den Hertog van Lottharingen in 't begin van dit Jaer van soo zwaren en langduerigen Sieckte wierdt aengetast / dat 'er geen of weynigh hoop van sijn opkomst was / doch na 't schijnt des selfs stercke natuur / en de sorg der Doctozen / quam alles weder te boven / soo dat hy in 't laest van 't Jaer t'eenmael gebetert was. Sijn Gemalime de Koninginne van Polen was ondertusschen te Anspuck van een doodt kindt in de Kraem gekomen / 't welck sommige uyt schrick oorz- deelden toegekomen te sijn / om dat men haer gerappozteert had / dat haer Gemael tot Weenen overleden was.

In 't begin van Juny is de Keyserinne van een jonge Prins in de Kraem gekomen / waer over naderhandt veel vzeughde-teeckenen tot Weenen en in andere Plaetsen van 't Rijck sijn gehouden.

Wy hebben hier booz geseyt van een Alliantie / die tusschen de Kroonen Franckrijck en Denemarcken en den Ceur-Doost van Brandenburg geslooten was ; sulcks was wel waer / maer deselve was alleen Defensijf / hoewel sommige seer sterck in 't eerst wilden booz-geben / dat die Offensijf was ; de Articulen daer van wierden wel niet gemeen gemaeckt / maer men sagh echter naderhandt een Extract van 't Tractaet tusschen sijn Majesteit van Franckrijck en de Kroon Denemarcken / 't welck wy tot holdoeningh van den Leser hier in laten bloepen / alshoon wy niet konnen verseeckeren / of de Articulen in der daedt soodanigh sijn geweest.

Extract van de voornaemste Poincten , behelsende het geslooten Tractaet tusschen sijn Konincklijke Majesteit van Franckrijck en sijn Konincklijke Majesteit van Denemarcken.

DAt sijn Konincklijke Majesteit van Franckrijck aen Denemarcken jaerlijks sal geven acht Tonnen Goudts, waer voor Denemarcken sich verobligeert 12000 Man in 't Holsteynse en Oldenburgse te houden, en boven dien 18 Oorlogh-schepen. Dat, by aldien sijn Koninckl. Majesteit van Denemarcken, nevens sijn

sijn Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburgh, mochten resolveren sijn Koninckl. Majesteys van Swedens Landen te attacqueren, sijn Konincklijke Majesteit van Vranckrijck de selve niet alleen sal seconderen, nemaer oock wegens de te verkrijgene Conquesten guaranderen. Dat Vranckrijck d'Intresten des Koninghs, wegens Holsteyn, Lubeck, oock op Hamburg, om die te emportereren, niet sal tegen wesen, maer eerder sijn Koninckl. Majesteit daer toe helpen. Dat Vranckrijck sich verplicht, naer de Ratificatie deses Tractaets, geene Conquesten meer te doen in of op 't Rijck; in cas sulcks mochte komen te geschieden, dat in sulcken geval het Tractaet daer mede soude opgeheven wesen. Dat sijn Koninckl. Majesteit van Denemarcken, gelijk oock sijn Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburgh, hare respectieve Troupen naer het Oldenburghse en Sleeswijckse sullen laten marcheren, om daer door diversche te alarmeren; oock sullen by den Koning en by sijn Ceur-Vorstel. Doorl. 7 Oorlogh-schepen geëquipeert werden, om daer door de Spaensse en Hollandtsche Koopvaerdy-schepen, by forme van Represalien, wegens d'achterstallige Subsidie-Penningen, t'attacqueren, en daer uyt satisfactie te nemen, doch by aldien Sweden sich daer in wilde mengen, sal Vranckrijck deselve aanvallen met alle force.

By veele gaf dit in 't eerst een groote achterdocht en mis-vertrouwen / als meenende / dat men daer dooz aen de Deensse zijde deses Staet in alles afzucht socht te doen; en gelijk by de meeste saecken in 't gemeen meer toegeboegt als afgedaen werden / wierd noch boven dien gespargeert / dat de Deensse / vermits die een machtige Scheeps-Bloot lieten uyt-rusten / op de Oost-Indise Schepen / die in 't midden van de Somer hier te Lande stonden te komen / wilden passen / en die wegh nemen; doch 't gevolg heeft 't contrarie geleert / want alschoon 'er noch al eenige Differenten tusschen sijn Majesteit van Denemarcken en deses Staet open stonden / en daer onder wegens het Schip Coznelia / (waer van wy in onse boozige Mercuriussen mentie hebben gemaecht / en waer over in dit Jaer eenige Gedeputeerden van Denemarcken / en van de West-Indise Compagnie deser Landen / als dooz wiens Schepen dit Schip genomen was / tot Hamburg te samen quamen / doch welke vuchteloos schepdeden) so liet den Koningh van Denemarcken echter geduerigh aen deses Staet representeren / dat hy de vrientfchap met deselve wilde onderhouden; en om noch te meerder getuygenis daer van te geven / schreef hy de volgende Missive aen de Stadt Amsterdam.

Edele, Erentfeste, Hoog-geleerde en Wel-wijse, Lieve, Besondere:

CHRIStIAEN de VYFDE, door Gods Genade Koning van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotten, Hertog tot Sleeswijk, Holsteyn, Stormarn en der Ditmarschen, Grave tot Oldenburgh en Delmerhorst, &c. Wy hebben zedert eenigen tijdt herwaerts, soo wel uyt de gemeene geruchten, als dese

dese en geene ingekomene particuliere Relatien, niet als met sonderlinge bevremding vernomen, in welcker voege de geene, die den Staet der Vereenigde Nederlanden onse Confilia soecken suspect te maken, ende het tusschen ons en den selven hergebrachte goedt verstant te krencken, over en weder debiteren en uytstroyen, als of wy met de Kroon Vranckrijck ende sijn Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburg een, den Staet hoogst præjudicieerlijk, Tractaet geslooten, en ons met deselve daer henen vergeleucken hebben, om hare Navigatie ende Commercie te troubleren, en in specie de verwacht-werdende Oost-Indische Retour-schepen aen te grijpen, om daer door wegens de pretentie, die wy op de Vereenigde Provincien hebben, satisfactie te erlangen.

Hoewel wy nu t'eenemaal in die verhoopingh zijn, dat sy sulcke valsche en verdichte uytstroyfels geen geloof geven sullen, oock onse Actiones tot hier toede onwaerheydt en de ongegrondheyt daer van ten vollen doen blijcken, dewijl niet te præsumeren is, noch den geringsten schijn van waerheydt hebben kan, dat, daer wy, om de jegenwoordige algemeyne Tranquilliteyt te behouden, soo yverig besig zijn, oock tot dien eynde met soo groote onkosten over al alle mogelijcke officien laten aenwenden, Wy selfs tot eenige onrust oorfsake souden geven, en specialijck tegen de Vereenighde Nederlanden, contrarie de tot nu toe haer bewesene sinceriteyten, ietwes vyandlijcks voor te nemen, ende hare Commercie, by welke wy, wegens de situatie onser Rijcken en Landen, selfs soo hoogh geïnteresseert zijn, te incommoderen, de Resolutie souden nemen: Soo hebben wy niet te min de aen U, door onsen Envoyé Extraordinaris, sich in Hollandt bevindende, onlangs van Onse den Staet, ende bysonderlijk oock uwer goede Stadt toedragende oprechte vrientdschap ende affectie, gedane Contestatien, nochmaels by desen herhalen, en daer benevens die verseeckeringsh doen willen, dat onse met Vranckrijck en Ceur-Brandenburgh genomene mesures tot niemands, veel weyniger tot des Staets en desselfs onderhoorige, præjuditie en nadeel aengesien, maer enckelijck en alleen daer heen gericht zy, hoe de saecken in de jegenwoordigen vredelijcken toestand gehouden, en alle besorglijcke verwijderingen voorgekomen mogen werden. Maer in 't overige is onse meyninge soo gantsch verre van daer geweest, de alleenlijck tot onse eygene seeckerheyt aengestelde Equipagie tegens de onder-gehoorige der Vereenighde Nederlanden te gebruycken, dat wy veel eer der selver Navigatie en Commercie by alle mogelijcke wegen genegen zijn te favoriseren en te bevorderen; mits 't welck wy dat goedt vertrouwen hebben, dat de Staten Generael, volgens haer bekende Æquanimiteyt, uyt haer selfs daer heen bedacht sullen zijn, ten eynde de tusschen Ons ende Haer noch openstaende Differenten, daer van sich de misgunstigen, om, waer 't mogelijk, eenige oneenigheden tusschen Ons en Haer te verwecken, bedienen, op billijcke bereyckelijcke manieren afgedaen mogen werden, oock op Uwe ende Uwe Stadt dat goedt vertrouwen hebben, dat gelijk wy tot noch toe Uwe goede intentie jegens Ons en Ons Konincklijck Huys in veele andere occasien hebben bespeurt, gy oock deselve hier in niet min betoonen sult, en sulcken heilwerck, door Uwe veel-geldende coöperatie by den

den Staet te seconderen, U aen gelegen sult laten zijn. Wy hebben onsen Minister in Hollandt aenbevolen, dit alles aen Uw breeder voor te dragen, ende verfoecken Uw, dat gy hem deswegen volkomen geloof wilt geven. Wy verblijven U en uwe goede Stadt met Konincklijke Liefde en alles goeds bestandelijck wel toe gedaen.

Gegeven op ons Slot tot Coldingen den 2. Augusty Anno 1682.

Ende was geteekent

CHRISTIAEN.

't Opschrift luyde:

Den Edelen, Erentfesten, Hoog-geleerden en Wel-wijsen, Onsen Lieven Bysonderen, Burgermeesteren en Raedt der Stadt Amsterdam.

Wy sullen dese saeck hier mede laten steecken / alsoo van dit Jaer geen ongemack wegens onse Oost-Indische Schepen is geweest. Ondertusschen was tusschen hoog-gem. sijn Majestept van Denemarcken en den Ceur-Doyst van Brandenburg tot Itzehoe in't Landt van Holsteyn een t Samen- of By-eenkomst vast-gesteld geworden / en verscheen aldaer sijn Majestept van Denemarcken in 't laetst van Mey; den Ceur-Doyst van Brandenburg tardeerde eenige dagen langer / doch quam mede met een groote Suite in 't begin van Juny aldaer; de Magistraet van Hamburg / soo als hy tot Bergerdoz was / noodighde hem wel / om eerst haer Stadt te komen besichtigen / doch hy ontschuldigde sich / ebeuwel met belofte / dat hy in sijn te rugge-komst aldaer soude komen / gelijk oock geschiede / en wierdt hy daer treffelijck ontfangen. 't Gemeene gerucht liep als doen / dat in dese Conferentie wegens de saecken van Holsteyn / van 't welke de Deense eenige Contributien begeerden / gesproocken was / doch wat daer van zy of niet konnen wy niet verseecken; maer men heeft naderhandt gesien / dat de Deense in 't selve Landtschap Holsteyn een groote Contributie op stelden / namentlijck 18 Rijcksdielders op pder Ploeg / 't welck oock / alsoo den Hertogh van Holsteyn Gottoz daer toe niet konde resolveren / en de Ingesetenen by onwilligh waren / om soo groote lasten te betalen / met eenige Executie wiert ingehaelt. Wy sullen dit hier mede dan laten berusten / en weder op onse vorige reden komen; den Koningh van Denemarken / meenende na dese Conferentie met den Ceur-Doyst van Brandenburg na Oldenburgh ober te schepen / betroock op eenigh Advijs / soo men meende / om dat gespargeert wierdt / dat de Sweedse Vloot in Zee gelooopen was / te rugh na Coppenhagen / en dede sijn Zee-Vloot / bestaende in 20 groote en kleine Schepen mede Zee kieser; doch sulcks van noch soo grooten gewicht niet zijnde / soo begaf sijn Majestept sich van Coppenhage in 't laetst van July weder na Holsteyn / en boer van Geluckstad nu Oldenburg ober; doch sijn Trouwen aldaer besichtigt en advys bekomen hebbende / dat sijn Gemalinne tot

Coppenhage van een jonge Princesse in de Kraem was gekomen / welke kortst na de Geboorte overleden was / soo trock hy weder te rug / en scheepte na Geluckstadt ober ; in welke gelegentheyt hy al groot gevaer leed / om te vergaen / doch sijn Masestept / als doen soo genercus als Julius Cæsar in sulcken pericul / stondt alles met een ongemeene grootmoedigheyt dooz ; van Geluckstadt quam hy wel weder tot Coppenhagen / maer vertroock op nieu / na een dagh 3 à 4 verbljvens aldaer / na Holsteyn / alwaer hy sijne Volckeren en Troupen monsterde / en sich doen weder na Coppenhagen begaf / daer hy voorts 't gantsche jaer bleef.

Middelerwijle was 'er noch een Actie in Denemarcken voorgeballen / die men vreesde dat van meerder gebolgh geweest soude zijn / namentlijck / dat men tot Coppenhagen in April twee Schepen / tot Lubeck t'hups hoozende / en upt Branckrijck en Portugael komende / had aengehouden ; soo beele voogaben / onder pretert / dat die Kroon vooz de geassigneerde Winter-quartieren in den laetsten Oorlogh van de selve Stadt noch een considerable somme Gelts most hebben / en dat men derhalven daer van betaelt wilde zijn ; doch den Lunenburgsen Embosé den Heer Wackerbahyt / welke sich als doen tot Coppenhage bevondt / en wegens sijn Heeren en Meesters een groot intrest daer in hadde / alsoo deselve / volgens de Nimweegse Bredde / benebens de Kroonen Branckrijck en Sweden / Guarandeurs van de Hanzee-steden waren / hier ober met den Deenssen Rijcks-Cancelier gesproocken hebbende / soo wierdt hem gesegt / dat sulcks niet by der handt genomen was / om dese Pretentien te moveren / maer om dat de Deensse Inwoonders in Holsteyn en tot Coppenhagen geen Recht of Justitie in de Stadt Lubeck hadden konnen bekomen. Den Keijserlijcken Minister / die mede hier ober by den Rijcks-Cancelier klachtigh viel / kreegh by na eben 't selfde Antwoozdt ; doch men heeft echter daer na gesien / dat die saeck wat in stilstandt is geraeckt / alsoo dese Lubeckse Schepen naderhandt op Bozgtocht ontflagen wierden / en die van Lubeck eenige Gedeputeerden na Coppenhagen sonden / om wegens alles 't geen dese saeck berackte / te tracteren.

Terwijl dese Lubeckse Schepen tot Coppenhagen aengehouden waren / komt een Hollandts Schip in de Sont vooz Elsenear / 't welck / na 't voozgeven mede eenige Goederen vooz die van Lubeck in had / inboegen de Deensse Bedienaers 't selve aldaer aenhielden / en niet wilden laten vertrecken ; dese tijding te Coppenhagen komende / soo was men aenstonts in beraet / of men de Lubeckse Goederen / die daer in waren / soude behooren aen te houden of niet / doch by meerderheydt van Stemmen wierdt in den Deenssen Raedt goedt gebonden van neen / en dat men dit Schip / om meer quade gebolgen / die daer upt souden hebben konnen spruyten / te vermijden / soude laten varen.

Vooz Elsenear vooznoemt viel oock pers wegens een Sweedts Oorloghschip vooz ; want het selve Schip / (van Particulieren afgehuurt / en met eenige Waeren upt Portugael komende.) in Zee sijn groot Zepl verloozen hebbende / en

en vooz Elfenour komende / soo meenden de Deenen dat het selve streeck / ge-
lijck als de Sweedse Koopbaerdyschepen daer gewoon zijn te doen ; inboe-
gen sy het selve op sijn Eer-schooten niet begroeteden / maer om dat het geen
volkomen strijcklingh dede / met Scherp beantwoozden / en naderhandt in 't in-
komen aenhielden / begeerende dat het de gewoonlijcke Boete soude betalen ;
doch den Sweedsen Enbopé tot Coppenhagen hier ober klachtigh vallende /
soo wierdt die saeck noch bygeleght.

Wy souden tegenwoozdigh wel weder na Duytslandt keeren / doch wy sullen
echter eerst het Koninckrijck Sweden eens aendoen ; aldaer was in 't begin
van February de Alliantie van Guarantie tusschen die Kroon en desen Staet
geratificeert ; waer op volgde / dat men in dat Rijck een groote Equipagie soo
te Water als te Lande dede / om in alle gelegentheydt in goet postuur te zijn ;
daer wierdt wel een brave Zee-Bloot toegerust / maer deselve / alsoo de saecken
soo beyre niet en quamen / konde en behoefde oock niet veel dienst te doen. In
Schoonen / 't Sticht Bremen en andere Provintien van dat Rijck wierden
eenige Plaetsen gestreht / en andere weder gefortificeert / om in tijdt van noodt
soo veel Guarnisoenen niet te onderhouden / en meerder Volck in 't Velt te kon-
nen brengen.

In de Regeeringh geschiede selfs een klepne veranderingh / want de Rijcks-
Raden aldaer haer Ampt als van 't Rijck behoudende / soo scheen sijn Majes-
teyt van Sweden daer mede niet vergenuegh / maer liet haer af-bragen / dooz
wat Authoziteyt sy daer aen gekomen waren ; inboegen deselve / wel siende /
dat den Koningh met dese Titul niet te vreden was / verklaerde / dat sy vooz
desen geen Rijcks maer Konincklijke Raden waren geweest / en met geen
meerder Titul erkent behoefden te werden / met versoek / dat sy daer in mocht-
ten continuëren ; het welck sijn Majesteyt oock gracieuselijck aen haer toe-
stont / doch op conditie eventwel dat haer getal tot op 12 Personen soude upt-
sterben.

Met de Gzooote Commissie / waer van wy vooz desen meer geseght hebben /
in dat Rijck / was nu soo vberigh voozt gebaren / dat de meeste Sententien tot
laste van de Gzooten / die Donations-Giften getrocken hadden / waren gebelt /
inboegen beele / om niet t'eenemael geruineert te werden / met den Koningh ac-
cozdeerden / en veel Geldts mosten geben.

De Koninginne van Sweden quam den 27. Juny van een seer brave en
schoone jonge Prins / tot overgroote vzeugde van de Inwoonders van dat Rijck /
in de Kraem / en wierdt deselve naderhandt Carolus genaemt.

Tegens den vierden October wierdt tot Stockholm weder een Rijcks-dagh
beroeppen / waer ober beele verwondert waren / alsoo sulcks vooz desen in 't
gemeen niet eerder als om de vier Jaren plagh te geschieden. De Standen
van tegens die tijdt aldaer gekomen zijnde / wierden dooz sijn Majesteyt seer
wel onthaelt / en aen haer de volgende Propositie gedaen.

Propositie wegens sijn Konincklijcke Majesteyt van Sweden, aen de Rijcks-Stenden, op den Rijcks-dagh tot Stockholm vergadert, voor-gestelt den 17. October S. N. 1682.

OF wel sijne Konincklijcke Majesteyt seer genadighst heeft overwogen de beswaernisse ende ongelegentheden, die d'een en d'andere Rijcks-Standt, door de Uyt-schrijvinge van een algemeene By-een-komste, gevoelen soude, ende dieswegen geern sulcke Convocatie wilde laten aenstaen, soo heeft evenwel sijn Koninckl. Majesteyt, volgens de continuële voorforge, die hy voor de Welvaert en 't op-nemen van 't Vaderlandt draeght, ten insichte der tegenwoordige Rycks-geschapentheydt ende ver-uyt-siende toestandt, voor onvoor-by-ganckelijck en onvermydelijck bevonden te zijn, met sijne getrouwe Onderfaten en Rycks-Stenden t'samen te treden, om aen deselve voor eerst en voor alle dingen naricht te geven van 't verloop van al't geene, dat zedert den nieuwelinghs gehouden Rycks-dagh, tot des Rycks bescherminge ende seeckerheydt, ter handt voorgenomen is, daer naer oock, om met haer te overleggen, wat nu of t'eeniger tijdt raedtfaemst en dienlijck mochte zijn, om den vreedfamen toestandt, waer by de hooghste God 't Ryck, ende die onder 't selve Rycke gehoorige Provintien, tot noch toe geconserveert heeft, wyder te confirmeren ende bevestigen; sijne Konincklijcke Majesteyt neemt het over sulcks seer genadigh op, dat de Rijcks-Stenden het sich niet swaer hebben willen laten vallen; sich, op het begeeren, alhier te laten vinden, nademael sijne Konincklijcke Majesteyt verder daer by bespeuren en af-nemen kan de bereytwillige gehoorfaemheydt, de welcke deselve altijdt roemlijck bewesen hebben; ende welcke sijn Konincklijcke Majesteyt tegens alle ende een yder, met bysondere genaden, sal erkennen; ende wil sijne Konincklijcke Majesteyt niet twyffelen, of die Stenden, die op den jonghsten Rycks-dagh verscheenen, ende van de welcke veele hier wederom tegenwoordigh fullen zyn, weten sich t'erinneren de aengename naricht, die syne Konincklycke Majesteyt haer doenmaels heeft laten geven, op wat maniere en wyse, door Godes genadige hulpe en bystandt, als oock door sijne Konincklycke Majesteyts hoogh-roemlycke dapperheydt en vredelievent gemoedt, het Vaderlandt uyt een beswaerlycken Oorlogh wederom in eenen vreedfamen toestandt gestelt is geworden, met alle de Puiffances, van 't welke het op 't hartste aengetast geweest is, als oock hoedanigh sijne Konincklycke Majesteyt, tot bevestinge van de gerestabilieerde Vryheydt des Rycks, niet alleen een vereeniginge tot de nabuurschap te weegh gebracht heeft, maer oock op aenstaende middelen bedacht moeten zyn, dat soo wel dese gemaecte vereeniginge bevestight, als oock de Alliantien met de Bondtgenooten wyders voort-geset en gecontinueert mochten werden.

Ende wat op foodanige Communicatie, uyt eene onderdanigste toeverlicht tot
sijne

syne Konincklycke Majesteyts sorgvuldigheyt, (dewelcke hy heerlyck bewesen had, terwyl hy sich de welvaert van 't Ryck ende syne Onderdanen in diervoegen aengelegen heeft laten zyn, dat hy geene moeyte heeft gespaert, ja oock syn eygen Konincklyck Persoon in geen gevaer verschoont heeft) de Rycks-Stenden syne Konincklycke Majesteyt hebben willen over geven en t'huys stellen, wat tot des Rycks besten bevonden konde werden te zyn; alsoo heeft syn Konincklycke Majesteyt, met bysondere begenadigde vergenoeginge, dese hare onderdanige toeverzicht vernomen, maer erinneren sich oock genadighst de roemrycke volvaerdigheyt, met dewelcke deselve sig soe wel doenmaels als te vooren bereytwillich te zyn bewesen hebben, syne Konincklycke Majesteyt in des selfs swaer Regiments-last onder de Armen te grijpen, ende met haren onderdanigen Raedt by te staen, waer door syne Koninckl. Majesteyt haer genadighst laet bedancken, ende op d'aenslagen, middelen ende wegen bedacht sal zyn, waer door de soodanige verkrege Vrede, als 't heerlyckste Juweel en 't voornaemste stuck van een geluckige Regeeringe, te conserveren zy: Ende heeft syne Koninckl. Majesteyt sich tot noch toeten hooghsten aen gelegen laten zyn, hoe desen zegen ende genadigen bystant in 's Rycks Grensen ende Provintien, by dese ongeruste en turbulente Conjuncture, waer toe sich alles tot noch toe in Europa aenstelt en schickt, geen aenftoot lyden mochte, waer by het de hooghste God oock noch gelieve te laten verblyven; gelyck dan syne Koninckl. Majesteyt voor eerst seer wel behertight, van wat groote importantie het zy, dat de beyde Noordse Kroonen, by bestandige goede vertrouweyckheydt, t'samen verblyven, soe wel na de securiteyt van beyde dese Rycken selver, als oock wegens de nuttigheydt en force, die om het algemeene wel-wesen daer uyt aengroeyen kunnen; weshalven dan syne Majesteyt de Vriendtschap ende de Vredens-Pacta met den Koningh van Dene-marcken door een Alliantie, tot defentie van dit Ryck gesticht, ende daer benevens, door een naerder Bandt bevestigt, oock sulcks door goede Correspondentie te conserveren gesocht heeft, in diervoegen, dat by dese Kroonen de saecken sich in een vreedfamen toestandt bevinden.

Syne Konincklycke Majesteyt heeft oock in diervoegen wegens het oude Verbondt met Vranckryck forge gedragen, ende dat deselve Alliantie op even deselve gronden, waer op deser beyder Kroonen vriendtschap van 't begin aen gebouwt geweest is, verder onverruckt en bestandigh blijven mochte; en gelyck ten dien eynde sijne Konincklycke Majesteyt niet alleen, doen de laetsten Oorlogh door de Vrede getermineert wierdt, door sijne Ministers in Vranckrijck heeft laten negotieren, om een Verbondt, tot maintainue van de Westphaelste ende Nimweeghe Vredens, te sluyten, soe hebben sy altijds hare Ministers in Vranckrijck gehouden, alwaer sich tegenwoordigh noch een bevindt, om acht te slaen op 't geene, dat tot avancement en bevorderinge van sulcken Verbin-tenisse strecken konde, oock om te betuygen, dat sijne Konincklycke Majesteyt van sijne kant niet mancqueren wil met Vranckrijck in d'oude Vriendtschap te verblijven.

Hier nevens is oock ſijn Koninckl. Majestejt bedacht geweest, om hem meer Vrienden ende Bontgenooten te verwerven; ten eynde des Rijcks seeckerheydt ſoo veel te krachtiger te conſerveren; en gelijk als uyt de voorgaende tijden bekend is, wat voor groote confidentie tuſſchen de Kroon Sweden en de Vereenigde Nederlanden geweest is, en de experientie oock vertoont heeft, hoewel men ſich aen beyde zijden daer by bevonden heeft, ſoo wel wegens den handel ende wandel, als oock wegens d'innerlijke macht en force die men daer by gehad heeft; ſoo is, in conſideratie van dit alles, de oude Vriendſchap met de Republijk van de Vereenighde Nederlanden, welke door de onlangſe Oorlogs-conjuncture eenige aenſtoot geleden heeft, door de Nimweegſe Vrede niet alleen op vorigen voet herſtelt, maer ſijne Koninckl. Majestejt ende de Generale Staten hebben door de binnen Nimwegen geſlooten en herſtelden Vrede, als mede door de Pacta, raeckende de Commercie, alles krachtighlijck geconſirmeert, en daer door wegh genomen, wat tot een verder mis-trouwen aenleydinge hadde kunnen geven, en oock voor 't toekomende ſoude geven; ende op dat door 't ſelve het oude en aen het Rijk ſeer voordeelige Verbondt mochte werden geconſirmeert; waer inne dan oock ſijn Koninckl. Majestejt d'algemeene Vredens-conſervatie hem doorgaens tot een oogwit en doel geſet heeft, (bemerckende mede dat de Heeren Generale Staten daer heenen hare Conſilia dirigeerden) ſoo heeft ſijn Koninckl. Majestejt het mede ſoo veel te nootſaeckelijcker geacht, ſich met deſelve t'ſamen te voegen in de roemlijke intentie, die men in haer tot de Vrede aengemerckt heeft, terwijl den onſeekeren toestandt en de uytſlagh van veele ſaecten ſijne Koninckl. Majestejt oock daer toe aenmaenden, om op middelen en wegen bedacht te zijn deſelve gevaeren t'ontgaen, ende heeft hy dienvolgens met de Generale Staten eene deſenſive Alliantie geſlooten, onder ſulcke Conditien, dewelcke niet alleen tot beyderzijds reſpective Rijcks en Landeryen innerlijke deſentie, tegens alle vyandlijke Attacques en aanvallen, dienen en ſtrecken kunnen, maer oock een waeckſaem oogh en voorſorge voor de algemeene Vrede in Europa met ſich voeren, ende derhalven apparentelijck van alle wel-geintentioneerde niet anders als voor hoogſt noodigh, Chriſtelijck ender redelijck geacht kunnen werden, waer van ſijn Koninckl. Majestejt aen de Rijcks-Stenden eene uytvoerlijke naricht ſal geven.

Deſe Alliantie heeft, wegens ſijn op den Vrede gedirigeert af-ſien, by andere Potentaten roem en approbatie veroorſaect, ende waerlijck in dier voegen, dat die geene, dewelcke, wegens de voorige tijden, een ſoo volkomen vertrouwen op ſijne Koninckl. Majestejt niet hebben kunnen ſtellen, tegenwoordigh d'oude apprehentie ende diffidentie in een ſincere toeverſicht verandert hebben, als oock die geenen, die voor de Kroon Sweden wel geintentioneert geweest zijn, daer door geheelijck bevestigt zijn geworden; ende heeft inſonderheit ſijne Keyſerl. Majestejt, wegens de merckelijke preuve die ſijne Koninckl. Majestejt door deſe Alliantie gegeven heeft, met wat yver ende ernſt hy op die in 't Rijk door de Weſtphaelſe, en de daer op gefondeerde Nimweegheſe geſlooten Vrede, is ſtaen-
blij-

blijven, ſich niet alleen in de gem. Alliantie geaffocieert, maer ſich oock paraet en bereydt vinden laten tot een byſondere vereeniging, tot beſcherminge van ſijn Koninckl. Majesteys Landen en Provintien, en ten dien fine ſulks na de Conventie, dewelcke tot Weenen met ſijne Koninckl. Majesteys ſich aldaer bevindende Plenipotentiaris onder handen geweest is, ſoo verre voort geſet, dat deſelve meerendeels voltrocken is, en van gelijcken oock ſijnen Extraordinaris Afgeſant aen ſijne Koninckl. Majesteyt afgevaerdicht heeft, om verder uyt te voeren, wat het algemeene intrefſt wijder ſoude komen te requireren.

Sijne Koninckl. Majesteyt heeft ſich mede beneerſticht met de Rijcks-Stenden in goede confidentie te leven, na dat hy door ſijn Afgeſanten tot Regensburgh ſich heeft laten bevljtigen tot alle het geene, waer door des Roomschen Rijcks welvaert kan werden bevordert, in diervoegen, dat een yegelijck vermoedelijck daer uyt beſluyten kan, met wat voor oprechtigheyt ſijne Koninckl. Majesteyt niet alleen ſoeckt te conſerveren d'innerlijcke eendracht des Rijcks, op dat een yeder in de rechtmatige geobtineerde, ende in het Weſtphaelſſe Vredens-beſluyt geadjudiceerde gerechtigheyt verblijven en geprotegeert werden mach, maer oock gearbeyt, om, mits der geſamentlijcke Stenden vreedſamen raedt, alle uytlandtſche onruſten te beletten, (waer door het Rijck in groote ongelegentheden konde vervallen, ende dewelcke ſich tot ſijne Koninckl. Majesteyt in Duytſlands leggende Provintien ſouden konnen extenderen; daer benevens oock terwijl d'een en d'andere Standt in 't Rijck ſich ſeer geporteert heeft beſuyght, met ſijne Konincklijcke Majesteyt in eene nadere Vriendtſchap te treden) en ſulcke occaſien niet willen laten voor by gaen, gelijk oock ſich alreede met eenige in foodanige onderhandelinghe heeft in gelaten, waer van ſijne Koninckl. Majesteyt eenen gewenſchten ende tot ſijnes Rijcks wel-wefen een gelukkig uytſlag verwacht.

Wat de Czaaren van Moscovien aengaen, ſoo heeft ſijne Koninckl. Majesteyt, zedert den jongſt-voorleden Rijcks-dagh, op de aenleydinge van den doenmaels regeerenden Czaar, ſijne Gevolmachtighde afgeſonden, om op de Grenſen de Tractaten te reäſſumeren, welcke van ſyn Koninckl. Majesteys kant, wegens de doenmaelſe Vyanden, ſoo wat achterwaerts geraeckten, ende heeft van gelycken ſyne Czaarſſe Majesteyt ſyn Afgeſanten afgevaerdicht, dewelcke oock met ſyn Koninckl. Majesteys Afgeſanten begonnen hadden over de Plaetſen der Tractaten te handelen, en van wie deſelve verkofen ſouden werden, welcke Controverſie niet ſoo haest vergeleeken konde werden, of des Jaers ſayſoen, en de onbequaemheydt, om ſich langer op die Grenſen op te houden, was aengenadert; de Czaarſſe Afgeſanten hebben ſich oock dieswegen naer der Moscouw begeven, doch ſyne Koninckl. Majesteyt heeft evenwel, na het vertreck der gem. Czaarſſe Afgeſanten, een tydt langh ſyn Afgeſanten dicht daer omtrent laten verblijven, op dat deſelve ſoo veel te eerder by de handt mochten zyn, om ſich aldaer in te ſtellen, ſoo dra de Czaarſſe te rugh mochten komen, om met de Tractaten voort te varen, 't welck oock vermoedelyck geſchiedt ſoude zyn, indien niet de ondertuſſchen voorgevallene doot van den Czaar ſulcks belet hadde, en op die door de veranderinge

ringe in de Regeeringe aldaer, nevens andere groote Troublen en verwerringen in dat Rijk, gevolgt waren, in diervoegen dat de Regeerende geen tijdt gehad hebben, sich om Uytlandtsche saecken te bekommeren, voor en al eer het werck aldaer in een seeckeren standt gestelt mochte zijn, daer by dan noch alles vreedsaem van haer verwacht kan werden, nademael uyt de jongste Ambassade schrijvens is te sien, dat sy in goede Confidentie met sijn Konincklijke Majesteit verblijven willen.

De Standen waren in 't eerst by wat oneenigh onder den anderen / alsoo de Ridderchap met de Priessterschap / Burgers en Boeren in beelderlyse saecken niet ober-een-quamen / want de laetste stelden de volgende Articulen op / om die aen den Koningh toe te staen / namentlyck: 1. Dat de Vonnissen van de Groote Commissie vlytigh voort geset souden werden, en, 't geene daer van inquam, tot betalingh van de Schulden aengelegt werden soude. 2. Dat men de Liquidations-Commissie mede soude vervorderen. 3. Dat aen de geene, die op de Capitale Panden Geldt tot 8 per cent hadden gedaen, nu maer tegens 6 betaelt soude werden. 4. Dat alle Soldaten Hoeven, en 't geene dat op verbodene Plaetsen lagh, gereduceert souden werden. 5. Dat alle het geene, dat na den Rijcks-dagh van 't Jaer 1680. aen 't Konincklyck Hof behoorende, gereduceert was, nades Kroons Boecken gereeckent moeste werden. 6. Dat alle Donatien in de Provincien, na de Resolutie tot Nortkoningh genomen, op 600 Daelders Silvere Munt gereduceert souden werden, 't en zy dat sijn Majesteit na yders meriten sulcks anders oordeelde. 7. Dat alle Donatien, 't zy oock wanneer die gegeven waren, na de Resolutie van Nortkoning verstaen souden moeten werden. 8. Dat alle Dependencien van de Donatien aen den Koningh souden behooren. 9. Dat het halve gedeelte van 't Vee-geldt, Arbeyts-loon, &c. aen den Koningh, als een onderstandt, om in geval van noot tot den Oorlogh te gebruycken, toegestaen soude werden. 10. Dat de Donatien van de 600 Daelders Silvere Munt alleen op de eerste Besitter, en niet op de Erfgenamen, verstaen souden werden; en ten 11. dat, indien sulcks niet mocht toereycken, men dan de Donatien noch tot een mind're Som als 600 Daelders Silvere Munt soude brengen, op conditie evenwel, na dat het sijn Koninckl. Majesteit na yder meriten goet soude vinden.

De Ridderchap bracht wel haer saecken daer weder tegens in / maer de saeck wierdt eyndelingh soodanigh uytgebonden / dat aen den Koning de macht gelaten wierdt / om het Koninckryck dooz de middelen / die hy best soude goedt binden / in soodanigen postuur te setten / dat het capabel tegens yder een soude zyn; en daer mede scheyde dese Rijcks-dagh weder in 't begin van 't aenstaende Jaer.

By schepen weder na de Duytse Kust ober. In de voorzige Mercurius is gerept / dat de besmettelijcke Siechte tot Waegdenburgh / Halberstadt en daer omtrent grasserde; nu sullen wy voor dit Jaer hier by voegen / dat die Steden dit Jaer noch so geheel by daer van niet waren / en dat de Pest selfs in de Oude
Markt

March van Brandenburg / als tot Stendal / Tangermunde / Merben / en op meer andere Plaetsen / was gekomen / waer door al een meenigte Volcks wierd wegh gesleept; doch in 't Jaer is deselve aldaer noch by vermindert.

De Lunenburgse Vorsten hadden dit gantsche Jaer / wegens de gesteltheit van de saecken in Duytslandt / veele nieuwe Volckeren laten werben / om alsoo in goet postuur te zijn. Den 2. December wierdt oock een Pubwelijk tusschen den oudsten Prins van Hanover en de Princesse van Zell tot Zell met eenige vracht gecelebreert.

Tot Ceulen was men met het begin van dit Jaer seer bevreest / dat de Franssen op die Stadt pets souden ondernemen / te meer / om dat sy in February de stercke Vestinge Arenberg / leggende in der Eyffel aen de Rivier d' Aër / inkregen; sommige sustineerden / dat sulchs door Verraedt van den Commandant was toegekomen / doch andere / dat de Hertoginne van Arenbergh die Plaets aen Brancrijck had over-gedaen / doch 't zy hoe 't zy / de Franssen namen de possessie daer van / en versterkten deselve Plaets ongemeen / hoewel sy naderhandt / lichtelijck dat sy geen voordeel daer mede sagen te doen / die weder berlieten / en de Fortificatie-wercken deden op-springen. Ondertusschen had men tot Ceulen voornemt met den Ceur-Vorst van die Naem geaccoordeert / om 800 van sijn Volckeren / tot desentie dier Stadt / in te nemen / en quamen naderhand noch 1000 Man van den Westphaelssen of Neder-Saxissen Creptz daer by; doch den Koningh van Brancrijck sondt kortz daer na aen Prince Willem van Furstembergh de volgende Brieft / om die aen de Magistraet van Ceulen te vertoonen / en deselve alsoo gerust te stellen.

DEN Koningh, geduurigh een particuliere forge gedragen hebbende, om een goede intelligentie en Unie tusschen sijn Kroon en de nabuerige Staten te onderhouden, en voornamentlijck met de geene, die van 't Rijk dependeren, doch geadverteert zijnde, dat eenige van de geene, die de publijcke rust en tranquilliteyt willen troubleren, eenigh gerucht doen loopen, dat hy eenigh Desseyn tegens de Stadt Ceulen heeft geformeert, heeft aen den Prince Willem van Furstembergh wel macht willen geven, niet alleen om die Stadt van het contrarie te verseeckeren, maer oock van de goede intentie, die hy heeft, om alles, 't geen van hem dependeert, daer toe te contribuëren, 't zy in Oorloghs- of Vredens-tijden, te assureren, mits dat ged. Prins Borgh soude zijn by sijne Majesteyt, dat sy eene conduite souden houden, die hem geen rechtvaerdige oorfaeck van mis-trouwen tegens haer soude kunnen geven. Sijn Majesteyt autoriseert oock door dese tegenwoordige ged. Prins Willem van Furstembergh, om aen ged. Stadt Ceulen alle veyligheyt te geven, die deselve ten dien eynde van hem soude kunnen begeeren. Gedaen tot St. Germain en Laye den 25. dagh van Maert 1682.

Geteekent

LOUIS,
En lager COLBERT.

Ⓒ

Den

Den Prince Willem van Furstembergh communicceerde dese Missive aenfronts aen de Magistraet van Ceulen/ en wierdt die daer oock met aengenaem-
 hejdt ontfangen / soo dat men naderhandt niet heeft gesien / dat iets daer van
 gevolght is.

Den Bisschop van Straetsburgh / Broeder van dese Prins Willem van
 Furstembergh / welke vooz desen soo veel geruchts in de Wereldt heeft ge-
 maecht / overleed den 11 April binnen Ceulen / en wierdt sijn Lichaem / na dat
 het eenige dagen ten toon hadde gestaen / oock in de Gzootte Kerck aldaer begraven.
 Naderhandt is meer-gem. Prins Willem van Furstembergh in sijn
 Ampt gesuccedeert / dooz de Verkiezingh van 't meerder getal van de Stem-
 men van 't Capittel van Straetsburgh / en is sulchs oock dooz den Paus gecon-
 firmeert gewozden.

Wy sullen in 't kort hier maer by boegen / dat de saecken tusschen de Magi-
 straet en de Gemeente tot Ceulen / wegens 't uyt-setten van de Burgermeeste-
 ren / waer van vooz desen meer geseght is / van dit Jaer noch niet af gedaent
 wierden / en dat sulchs onder den ander heeft blijven smeulen / te meer / om
 dat de Magistraet een secker Burger van Ceulen / die vooz 't Recht van sijn
 Gildt stondt / van sijn Gilde-huyjs liet af-halen / en gebangen setten / doch des-
 selve is naderhandt op 't aendzingen van de Burgers weder gerelaxeert.

Wy sullen in 't kort mede de Differenten / die tusschen den Ceur-Dozst van
 Ceulen / als Prince van Lupck / en de Stadt Lupck waren / over-loopen /
 en seggen / dat deselve / alshoon van de Keyseresse en Fransse kant daer in sterck
 gearbeydt wierdt / niet en zijn getermineert gewozden.

In 't laetst van Augusty en 't begin van September deses Jaers heeft men
 op verscheyde Plaetsen / doch voornamentlyck in Duytsland / en daer omtrent /
 weder een Sterre met een Staert gesien / doch deselve is na eenige dagen ver-
 dweenen ; de Sterre was wel grooter als die vooz anderhalf Jaer verscheen /
 doch de Staert weder kleynder.

't Fransse Hof vermaeckte sich dese Somer / alsoo 'er geen Oozlogen van
 Duyten waren / meest in Dibertissementen / om de Daufine / die swanger was /
 eenigh vermaeck aen te doen. Gem. Daufine quam oock den 7. Augusty van
 een jonge Prins in de Kraem / welke dooz sijn Majestejt van Franckrijck
 met den Titul van Hertogh van Bourgondien wierdt voozsien. Den Koningh
 en 't gantsche Hof betoonden sich daer over seer verhenght / en wierden niet al-
 leen in Franckrijck / maer oock in de meeste Hoben / daer Fransse Ministers
 waren / groote Dzeughde-betooningen / soo niet het vanden van Dick-tommen
 als het aenstreecken van Duur-wercken / daer over gehouden.

Wy souden hier wel een groot Verhael van deselve Dzeughde-betooningen /
 die daer en elders over dese Geboorte zijn geschiedt / konnen in-laffen / alsoo die
 tot Parijs en in de meeste Steden van Franckrijck / behalvens noch de geene /
 die Duyten's Landts gedaen wierden / ongemeen excessijf zijn geweest / maer
 delwijl

delwijl alle de Particulariteyten daer van hoor ons te groot souden zyn/ om te melden/ en dat/ als men 't een stelt/ men 't ander niet wel hoor by kan gaen/ sullen wy verder daer mede swijgen/ en ons vergenoegen met het geene in 't gene- rael daer van geseght is.

In 't selve Koninkrijck was men zedert de laetste Declaratien tegens de Gereformeerden/ om haer in hare Gods-dienst te besnoepen/ waer by noch dagelijks nieuwe wpt-gegeven wierden/ pberigh besigh/ om die ter executie te leggen/ maer alsoo deselve soo veel hoordeel niet en deden als men sich wel had ingebeeldt/ alshoon men verscheyde Kercken van gem. Gereformeerden/ onder ptext/ dat haer Predikanten Roomse Luyden in die Religie hadden aen- genomen/ ('t welck op poene van het af-werpen der Kercken verboden was) hadde gerafeert/ gelijk als die van Nompellier en andere/ in welleke gele- genhepdt al eenige moepelijckhepdt hoor-biel/ en verscheyde Gereformeer- den daer ober gebangen geset wierden/ soo meende men het op een andere boegh te wenden/ te meer/ om dat noch beele van dese Luyden/ liever haer Goederen willende verlaten/ als in haer Conscientie gedwongen werden/ wpt dat Ko- ninckrijck verbrocken; ten dien eynde dan maecte de Geestelijckhep aldaer/ welke van dit Jaer verscheyde Vergaderingen/ doch meest ober de differen- ten van 't Franse en Roomse Hof wegen de Regalien/ hielt/ by den Koningh smaekelijck/ om een Project van een Vereenigingh tusschen de Roomse en Gereformeerden op te stellen/ en die daer hoor als onder 't Roomse jock te hzengen; 't selve wierdt oock hoor goeudt geheurt/ en ingeolge van dien eenige Articulen opgesteld/ om deselve Gereformeerden daer hoor als tot 't amplecte- ren van die saeck te bewegen/ welke Articulen wy hier oock/ om den curieusen Leser te holdoen/ sullen in-boegen.

XVI. Articulen, door de Clergé van Franckrijck binnen Parijs in de Maend July 1682. opgesteld, en aen alle Bisschoppen des Rijcks gesonden: ge- lijck oock door ordre des Koninghs door desselfs Gedeputeerde aen de Consi- storie van Charenton voorgedragen.

I.

DE eerste stelling, die men haer moet voor-houden, is die geene, daer den Car- dinael Richelieu sich van wilde bedienen, om, by middel van Dispuyt of on- derhandelinghe, de gepretendeerde Gereformeerde in der minne weder tot de Kerck te doen keeren, en met deselve te doen vereenigen.

Dese stellingh is haer te overtuigen door hun Synodael Besluyt 1632. tot Cha- renton genomen, in het welke sy aenbieden, die van de Augsburgse Confessie in haer gemeenschap aen te nemen, dewelcke de wezentlijcke tegenwoordigheyt des Lichaems Christi in het Broodt des Avondmaels vast stellen, behalvens dat sy noch in veel andere Poincten met de Belydenis des Geloofs der gepretendeerde Gereformeerde verschillen; en van welke den Predikant van Aillié in sijn Apo-
logie

logie segt, *Dat, indien de Roomse Kerck geen andere Dwalingen had gehad dan dese, dat 'er dan voor haer geen redenen, om van deselve te scheidten, souden geweest zijn.*

Nu is 't seecker, dat alle d'andere Poincten des Geloofs, die tusschen ons en haer in verschil zijn, van geen meerder gewicht en aengelegentheydt noch swaerder, als even dit, te gelooven zijn. Dat door haerlieden selfs altijd voor een van de voornaemste oorfaecken van hun scheidigh is geoordeelt, en daer het gemeene Volk meest van ingenomen is; want dat d'Aillie, om de kracht van dese stelling te ontgaen, by brengt, en segt: *Dat de Lutherianen d'Aenbidding Jesu Christi in het Broodt des Avondmaels niet toe laten, is t'eenemael buyten en tegen de reden, dewijl dat Calvinus selfs de Lutherianen in desen berispt, en moet bekennen, dat d'Aenbidding een noodsaeckelijck gevolg van de wezentlijke tegenwoordigheyt is. Wat is 'er vreemder, segt hy, als hem in 't Broodt te stellen en niet aen te bidden? en by aldien Jesus Christus in het Broodt is, soo moet men hem onder de gedaente des Broodts oock aenbidden;* over sulcks, dewijl, volgens de meeninge der Calvinisten, in dit Synode de Fondamenten des Geloofs, door de wezentlijke tegenwoordigheyt, en d'andere Articulen, daer over sy met de Lutherianen in verschil zijn te gelooven, niet werden omgeworpen, soo pooghde dese Cardinael haer daer door te overtuygen, dat sy haer sonder en tegens reden van de Roomse Kerk hadden afgefondert, aengesien men, volgens haer eygen Gronden, daer in kanzaligh werden.

't Is door een diergelijcke Redenvoeringh, dat de Oudt-Vaderen van Africa de Donatisten overtuygen, datse r'onrecht van de Catholijcke Kerck, die met Ceciliaen gemeenschap hield, waren geweken, om datse een Besluit van Eenigheyt, met de Maximianisten, die sy te vooren veroordeelt hadden, maakten. 't Was in 't Concilie van Carthago, dat onder Anastasius wierdt gehouden, waer in de Vaderen, ten opsichte van dese Ketteren, hun in deser voegen droegen: en de 4. Canon deed haer zien, *soose haer oogen maer eeniger mate voor het Goddelijck Licht wilden openen, datse met even soo grooten onrecht van d'eenigheyt der Kerck waren afgeweken, als de Maximianisten van haer gemeenschap waren gescheidten.*

II.

De tweede stellingh of onderrichtingh is haer te vertoonen, dat men, volgens het natuurlijck Licht, (dat sy selfs mede toestaen) wanneer van de Zaligheyt der Menschē, 't welck een noodige saeck is, werdt gehandelt, sich altijd aen het seeckerste moet houden. Nu is 't seecker, dat, volgens dit Synodale Besluit van Charenton, het al of niet gelooven van de wezentlijke tegenwoordigheyt by haer onverschilligh wordt geoordeelt. Wy stellen dit te gelooven in tegendeel noodsaeckelijck: 't is dan seeckerder sulcks te gelooven: en soo sy maer een weynigh van hun voor-oordeel wilden laten varen, 't is seecker, dat sy desen wegh mede souden volgen, en omtrent d'andere Twist-Poincten d'onse mede inslaen. Want, volgens de onderstellingh van den Prediker Meffrizat, in sijn Tractaet van de Heilige Schrifture, soo zijn de noodsaeckelijcke Poincten, die men moet gelooven, alleen de geene, die soo klaer in de Schrifture uytgedruckt staen, dat 'er gantsch niet

niet aen te twiiffelen is, gelijk de X. II. Articulen des Geloofs zijn; zoo'er eenige saeck duyster is, segt hy, die oordeel ick niet onder de noodsaeckelycke ter Zaligheydt te behooren, en dat men sonder deselve, hebbende Geloove, Hoop en Liefde, een seer goet Christen kan zijn.

Nu is't klaer, dat de Verschils-Poincten, die sy tegen ons staende houden, soo duydelyck in de Schrifture, (dat men daer aen niet soude kunnen twiiffelen) niet zijn uyt-gedrukt; dewyl wy met fundament staende houden, darze niet klaer zijn uyt-gelegt: soo mach men dan, volgens dese hunne stelling, die sonder gevaer van sijn zaligheydt niet gelooven. Wy daer-en-tegen seggen, dat het op poene van verdoemenisse noodsaeckelyck is, die tegens haer strijden te gelooven: soo dan, indien sy het seeckerste begeeren te verkiefen, soo moeten sy haer aen deselve onderwerpen.

III.

De derde Stelling en onderrichting is, met haer in vriendelijcke onderhandelingen te treden, en aen te wijfen, dat onse Articulen des Geloofs in de Schrifture en Traditien, gelijk de Vaderen van d'eerste Eeuwen d'een en d'ander hebben verstaen, werden gevonden, sonder tot Reden-kavelingen, Gevolgen, Sluyt-redenen en anders te bekomen, gelijk de Cardinalen Bellarminus, Perron, Gretser en andere Twist-redenaers doen, welke wijze van doen gemeenlijk niet dan Dispuytten, die noyt eyndigen, voortbrengen. Dus was het dat men in de algemeene Concilien placht te doen, en dat den H. Augustinus tegens Julianus, om de Erfsonden te bewijsen, deed; op dat ick, segt hy, *Julianus uw gebouw soud omwerpen en uw Konsten, door de gevoelens der Oud-vaderen, die met grooter eer de H. Schrifture uyt-gelegt hebben, vernietigen*; waer op hy vervolgens de Schriftuur-plaetsen bybrengt, soo alsse Ambrosius, Ciprianus, Gregorius Nazianzenus en andere verstaen hebben.

IV.

De vierde onderrichting en Stelling is, dat men segge, dat geen Predikant dit, dat wy kunnen doen, noch in de Schrifture een eenige Articul, daer sy met ons in verschillen, kunnen aenwijfen, en dit is seer waerachtigh: by voorbeeldt, sy brengen nimmermeer een Schriftuur-plaets te voorschijn, die met de eygen woorden segt, 't geen sy leeren: „Als dat de Erfsonde na den Doop blijft; dat men het „Lichaem Christi alleen door het Geloof ontfanght; dat het na de Consecratie „noch Broodt blijft; dat'er geen Vagevuur is; dat wy door onse goede Wercken „niets verdienen: En men mach hier by voegen; dat onder alle de Schriftuur-plaetsen, die sy ter zijden van hun Belijdenis stellen, niet een eenige en is, die met uytgedruckte en gelijk-luydende woorden is, of die sin hebben, die sy willen dat men sal gelooven. Dit is de wijze en stelling van d'Heer Verron, dien hy van Augustinus heeft ontleent, wanneer deselve tot de Manicheen segt: *Toont my dat sulks in de Schrifture is*, en op een andere plaets, *dat hy my aenwijft, dat het selve in de H. Schriftuur werdt gevonden*. Men moet haer dan vrymoedelyk vertoonen, dat en niet een eenige van hun Twist-Articulen is, die sy uyt de Schriftuur kunnen be-

wijfen, of eenige van d'onse met uytdruckelijcke woorden, of genoegh-doende gevolgen uyt defelve foodanigh beftrijden, dat men hun Leeringen voor 't waere Geloove, en d'onse voor Dwalingen, foude moeten aennemem.

V.

De vijfde Stellingh is de vreedfame Grond-regel, door het Synode van Dordrecht, uyt kracht van de H. Schrifture, vast-geftelt, en die alle de gepretendeerde Gereformeerde Kercken van Vranckrijck hebben aengenomen en voor goedt gekeurt: namentlijck, dat, wanneer 'er twift, over eenige Articulen, die in verfchilftaen tuffchen twee Partyen, die in de ware Kerck zijn, mocht komen te ontftaen, de foodanige daer in de Kercke moefte hooren, en die weygert, fich deffelfs oordeel te onderwerpen, fchuldigh aen fcheuringh en Kettery fal zijn: Nu wanneer wy te rugge (en tot dien tijdt, wanneer men eerst over eenigh Articul, by voorbeeldt over de wezentlijke tegenwoordigheyt, heeft beginnen te difputeren) gaen, soo fullen wy bevinden, dat de Voor-Ouderen van de gepretendeerde Gereformeerde en d'onse beyde in eene Kerck, welcke de waerachtige was, dewijl fy d'eenige voor de fcheuring was, zijn geweest: wanneer nochtans hun Voorfaten haer 't oordeel van de Kerck niet wilden onderwerpen, en, om dat haer gevoelens door defelve veroordeelt waren, van defelve zijn gefcheyden, dan in gevolge oock Scheurmaeckers en Ketteren zijn geworden: gelijk dese, om dat fy defelve gevoelensftaende houden, oock foodanige blyven: hier op en konnenfe niet antwoorden, dat door yemandt van d'andere Ketteren niet by gebracht, en van alle tijden veroordeelt zy. Dese Stellingh is in al zijn deelen bewefen in het Tractaetje, dat daer van gemaect is.

VI.

De fefte Stellingh is haer te vertoonen, dat de Roomffe Kerck, of die, die op de gantschen Aardbodem den Paus of Biffchop van Romem erkent voor de Navolger van Petrus, en Hooft der Kerck, de ware Kercke zy; want daer is geen andere, dit dit ontwijffelbaer Kenteecken, (welcke is de altoos-duerende Sichtbaerheyt, van Christus af tot nu toe) dan dese heeft. Dit is een Grondt-ftellingh, die alle Catholijcken gemeen is, en die feer wel en in 't korte ter neder geftelt is in het Tractaetje van de ware Kerck, dat by dat van de vreedfame Methoden werdt gevonden. Dat is het middel, meermalen door Augustinus tegens de Donatiften gebruyckt, en voornamentlijck in fijn Boeck van d'Eenigheyt der Kerck, en in fijn Brieven, waer uyt de voornaemfte Plaetsen, door wijlen de Heer Aerts-Biffchop van Rouaan, in fijn Apologie van het Euangelium, uyt het eerfte Boeck (daer hy op een uytsteekende wijfe dese faeck verhandelt) zijn getrocken, en door hem by gebracht.

Men kan by dese onderrechtende Stellingh noch voegen de Grondt-regulen, waer van Tertullianus, in fijn Tractaet der Voorfchriften voor de Ketteren, en Vincent Lerinus, in fijn Waerfchouwinge, fich bedient hebben. Men vergenoege fich alhier, dat wy alleen feggen, dat dese twee Tractaten machtig zijn een ygelijk, die ze fonder vooroordeel gelieve te lefen, een waerachtig onderscheyd tuffchen de

de ware Kerck van Jesus Christus en alle Vergaderingen, die hun deselve Naem pogen toe te eygenen, te doen maecken.

VII.

De sevende Stellingh, tot onderrichtingh, is te toonen, dat de geene, die voorgewend hebben d'eerste verbetering in de Kerck te doen, (in dewelcke sy met ons waren) geen de minste noch gewoone of boven-gewoone zending, om een andere Leere, dan 'er geleert wierdt, te verkondigen, hebben gehad; en by gevolge, dat men haer niet had behooren te gelooven, vermits sy geenige macht om te Prediken, gelijk sy deden, hadden ontvangen. *Want hoe sullen sy Prediken, 't en zy datse gefonden zijn?* Dit is de Stelling, die alle Verkondigers van Gods Woordt noodsaect hun zending te moeten bewijzen, 't geene sy lieden noyt kunnen doen. Dit snijdt alle Disputen t'eenemael af, en 't is een van d'onderrichtingen van den Cardinael Richelieu.

VIII.

De achtste onderrichtingh is, haer te seggen, dat sy niet en weten, dat dit of dat Boeck Gods Woordt is, dan door de Kerck, in dewelcke sy waren voor de scheuringh; en dat derhalven deselve Kerck oock de Uytleggingh over de verschillige Schriftuur-plaetsen, en niemandt anders, toekomt. Dit is de Grondt-regel daer Augustinus hem op verscheyde Plaetsen van bedient heeft, en wel voornamentlijck in sijn Boeck, *De Utilitate Credendi*, en in sijn Boeck *Contra Epistolam Fundamenti*, daer hy seght, *Ick en soude in het Euangelium niet gelooven, indien de Kerck my daer toe niet verplichte.* Dese Stelling is pertinent ter neder gestelt in het Tractaet van het Ware Woordt Godts, dat t'zamen gevoegt is met de vreedfame Methode.

IX.

De negende onderrichting is, dat men haer vertoone, dat, dewijle de Kerck, in dewelcke sy voor hun scheydingh geweest zijn, de Ware is geweest, om dat sy d'eenige was, sy geen verbeteringh in de Leere, met het voortbrengen van een andere, hebben kunnen maecken, alsoo sy anders in dwalingen gevallen, ende de Poorten der Hellen tegens haer eenigh vermogeu fouden gehad hebben, hetwelcke t'eenemael strijdigh is tegens de Belofte Jesu Christi, dewelck niet liegen kan, en gesegt heeft, *dat de Poorten der Hellen deselve niet sullen overweldigen.*

X.

De tiende onderrichting is deselve, die den Biffchop van Meaux, voordesen Biffchop van Condom, in sijn Boeck, genaemt *Verklaringe van de Leere der Roomse Kercke*, heeft gebruyckt, waer mede hy van yder Lidt des Geloofs het noodige van het niet noodige af-zondert en scheyt, en daer door doet sien, dat 'er niets in is, dat een redelijck Mensch aenstootelijck kan zijn, ten minsten, dat men de mis-slagen van eenige bysondere, die wy selfs veroordeelen, ofte de dwalingen, die men ons valschelijck op-dicht, ofte de uytbreydingh van eenig Geleerde, die door de Kerck niet gemachtigt zijn, voor de Leere onses Geloofs niet behoort aen te nemen.

Defen

Dese wijze van onderrichting is genomen uyt Hilarius, in sijn Boeck der Synoden: *Laet ons gesamentlijck, segt hy, alle de valsche uytleggingen veroordeelen, doch de vastigheyt des Geloofs niet vernietigen het Woordt van medewezenheit mach quaelijck verstaen zijn: Laet ons vast stellen de wijze, hoe men't wel verstaen sal wy mogen onder ons de ware staet des Geloofs vast stellen, mits dat wy, het gene wel ingestelt is, niet, maer alleen de quade uytlegginge en bevattinge van 't selve, verwerpen.*

XI.

De elfde onderrichtingh is genomen uyt de algemeene Sluyt-redenen, die de Godts-geleerde de Beweegh-redenen des Geloofs noemen, en welcke getrocken is uyt het Boeck der Voor-schriften van Tertullianus, en uyt de optellinge der Beweegh-redenen, die Augustinus maect, waeromme dat hy in de Catholijcke Kerck bleef.

XII.

De twaelfde onderrichtingh, die seer kort en klaer is, is, dat men haer met dese Reden vange, dat voor Wiclef, Luther, en Calvinus, ja zelfs de Waldensen, die in de twaelfde Eeuw geleeft hebben, de Kerck van de gepretendeerde Gereformeerde in weynigh Perfoonen heeft bestaen, of sy is 'er gantsch niet geweest; soo sy 'er gantsch niet geweest is, soo moet sy valsch zijn, dewijl sy niet altijd-duerende geweest is, gelijk de ware Kerck, volgens de Beloften Jesu Christi, (*de Poorten der Helle en salze niet overweldigen ick ben by u tot het eynde der eeuwen.*) moet zijn. Indien hun Kerck geweest is, soo moet deselve, volgens haer eygen Gronden, verdorven en befmet geweest zijn: en dewijle sy-lieden ons dit kleyne getal van hun voor-gewende Geloovigen niet konnen aenwijzen, die voor hunne eerste Reformateurs veroordeelt hebben, gelijk sy tegenwoordig *de Vergaderingen van het Pausdom, dewelcke sy seggen, dat door By-geloovigheydt en Afgoderye overstroomt zijn*, doen, ten minsten hebben sy omtrent het uyerlijcke als anderen gedaen; over sulcks soo is de Kerck, die uyt dit kleene onbekende hoopken te samen gevoeght was, niet Heyligh, en ingevolge de ware Kerck niet geweest.

XIII.

De dertiende onderrichting wert genomen uyt de natuur van het scheuren selfs, dat men noyt mach doen, 't zy wat redenen men oock soude mogen by-brengen: want, volgens het geene hun Leeraren selfs seggen, soo konnen sy geen andere Beweegh-redenen toonen, dan de ingekropen Dwalingen, die sy voorwenden dat in de Kerck, (waer van sy door hun scheuringh zijn gescheyden) geweest zijn. Nu hebben de geene, die in deselve Kerck soo wel als sy-lieden waren, geoordeelt en staende gehouden, gelijk wy tegenwoordig noch doen, dat het geen Dwalingen, maer Waerheden, zijn, die sy-lieden als foodanigh by-brengen: en 't is seecker, dat van dese geschillende gevoelens het eene de waerachtige Leere, en het andere valscheyt en dwalingen, moet zijn; by gevolge 't eene het goede Zaedt en 't ander het Onkruyt: Nu vermach niemandt op sijn bysonder seggen het geene sy Onkruyt noemen uyt te roeyen; en daer is niemandt als Godt, die de waerachtige Vader des Huys-gefins is, die de Macht heeft, om sulcks te doen, en aen anderen de-

deselve kan mede-deelen: Den selven is't, die aen de Maeyers, dat is aen den Paus en de Bisschoppen, die by Engelen vergeleeken werden, beveelt het Onkruyt van het goede Zaedt te scheidten, en het eene sonder het andere aen te raecten tot den tijdt des Oogfts, voorzigtiglijk uyt te plucken, dat is te seggen, in een Concilie, of door gemeene toestemminge van de gantsche Kerck; en voor tegenwoordigh is geen Concilie noodsaeckelijck: *Indien gy wilt, wy sullen't uyt-roeyen, en doet het niet, op dat gy't Onkruyt verzamelende, de goede Tarwe niet mede uyt en treckt: laetse beyde op-wasschen tot den tijdt des Oogfts.* Men moet dan noyt, onder wat deckmantel het soude mogen zijn, eenige scheuringe of afzonderinge maecken; maer men behoort met lijdzaamheydt te dulden en te dragen het geene men voor dwaling en mis-slagen houdt, verwachtende de tijt dat de Kerck het Onkruyt selfs uytroeye. Dit is noch eene van de onderrichtingen en stellingen, die Augustinus tegens de Donatisten gebruyckte, wanneer hy door de voorbeelden van Moses, Aäron, Samuël, David, Esaias, Jeremias, en Paulus (die selfs de valsche Apostelen heeft verdragen) toont, dat men noyt van sijn Broederen behoort te scheidten, ten zy alvorens een solemneel Vonnis door de Kerck gevelt is.

Hy gaet voort en zegt: *Dat de Donatisten een onverdraeghlycke quaedaerdigheydt hadden bedreven, door het maecken van een Scheuringh, 't oprichten van een Altaer tegens Altaer, en door hun te scheidten van't Erfdeel Jesu Christi, uytgebreydt, volgens sijne Beloften, over de gantsche Aerde; waer by hy dan verder voegt, dat sy, die mochten dencken, dat dit te doen een geringe saeck ware, maer de Schrifture heeft te openen en te sien, wat deselve, door de ontfangen straffe der geene, die soodanigen misdaed hadde begaen, wil leeren.*

Want, segt hy, die geene, die Afgodery met het Gouden Kalf hebben bedreven, sijn door het Swaerd gestraft; maer de geene, die een Scheuringh hadde gemaect, door d'Aerde verswolgen. Door dese verscheydenheydt van Straffe kan men sien en af-nemen, dat het maecken van een Scheuringh grooter misdaadt, dan selfs d'Afgodery is.

Men moet hier op nasien den 171. Brief, daer in hy, uyt de naem van de Kerck, de Donatisten vermaent, van hun scheidtingh affstandt te doen, wanneer hy onder andere daer in dese navolgende en uytsteekende woorden laet vloeyen: *Waerom wilt gy de Klederen onses Heeren verscheuren, en waerom wilt gy niet liever met de verdere Geloovigen desen Rock der Liefde, die geweeven en sonder naed is, dewelcke oock sijne Vervolgers niet hebben willen verbreecken, in sijn geheel behouden?* En wat lager: *Gy veynst, voor de tijdt des Oogfts, het Onkruyt, dat'er, na u seggen, met u vermengt is, te vermijden, om dat gy selfs dit Onkruyt zyt; want soo gy-lieden het goede Zaedt waert, soo zoud gy dulden met het Onkruyt vermengt te zijn, en u zelfs van de Tarwe Jesu Christi niet scheidten.*

Men hehoeft het woordt van Donatisten maer in dat van Calvinisten te veranderen: alle het welcke ons klaer aenwijst de staet waer in de Kerck altijd geweest is, en dat sy altijd voor onfeylbaer behoort erkent te werden, dewijl men op der selver uytwijfsing afftant moet doen, en dat de Oud-vaderen soo krachtig hebben

gedrongen, dat men noyt van deselve behoort te scheidē. En men is te meer verplicht daer by te blijven, om datze noyt weygert de voorstellingen van haer Kinderen te hooren.

XIV.

Om dese voorgaende Stellingh door een veertiende te bevestigen, soo moet men de Calvinisten op alle de Articulen onses Geloofs vragen 't geen Augustinus aen de Donatisten deed, wanneer de Kerck de berouw-hebbende Ketteren, sonder te herdoopen, wederom aennam.

By voorbeeldt, soo kan men haer vragen, wanneer men, voor de Scheuringh, Jesus Christus in de Eucharisty of Broodt des Avondtmaels aenbad, was doen de Kerck de ware Kerck, of was sy het niet? Indien sy het doen noch was, soo vermocht men van deselve, om een bysondere oeffeningh van dese of geene dienst, niet te scheidē; indien sy de ware Kerck doen niet is geweest, *van waer is Calvinus dan gekomen? wat Landt heeft dese Spruyt voort-gebracht? wat Zee heeft hem op onse strandt geworpen? uyt wat Hemel is hy op d'Aerde gevallen? van waer zijn dese Reformateurs gekomen? van wie hebben sy hun Leer en de Macht om te Prediken ontfangen? dat sy, dieze volgen, wel overwegen, dewyl sy niet hooger als tot dit Volck kunnen opklimmen, om hun Beginzelen te toonen, waer dat sy zijn; voor ons, wy zijn in sekerheit, door de gemeenschap van de Kerck, in dewelcke men heden en over al pleegt het geene in deselve voor Agrippinus en Ciprianus tijden al gedaen wierdt; waer na hy dese uytsteekende Woorden, die Rechtscheydig zijn, voegt: Ondertusschen soo is noch Agrippinus, noch Ciprianus, of yemandt der geene die hun volgde, niet-tegenstaende sy een gevoelen strijdig met den anderen hadden, van de Kerck gescheidē, maer zijn met de geene, daer sy mede verschilden, in de gemeenschap en eenigheydt van deselve Kerck gebleven, dat is te seggen, in verwachtingh, dat deselve haer uytwijfingh over hun verscheelende Poincten soude doen, en na dat hy in weynigh woorden 't geseyde herhaelt heeft, soo maect hy vervolgens dit Besluit: Indien de Kerck wegh is geweest, om datze geleert heeft, dat den Doop der Ketteren goetd was, soo en kunnen sy de oorspronck van hun gemeenschap niet toonen; doch, soo de ware Kerck echter bestendig is gebleven, soo kunnen sy de scheuringe en de scheidinge, die sy gemaect hebben, niet verdedigen. Men mach even dit selve tegens de Waldensen, Lutheranen, Calvinisten, en andere Ketteren seggen, die niet hooger kunnen opklimmen als tot Waldus, Luther, Calvinus en hun andere Hoofden. Dese stelling van Augustinus is uytsteekende.*

By aldien onse Broederen, de gepretendeerde Gereformeerde, hun willen verdedigen met te seggen, gelijk sy in kracht en in eenige van hun Boecken doen, dat sy de scheidigh niet gemaect hebben, maer dat deselve veel eer door ons veroorsaect is, en dat wy die geene zijn, die haer van onse gemeenschap hebben afgesneden, soo moet men haer antwoorden, dat'er tweederleye scheidingen zijn, d'een die strafbaer, en d'andere die rechtmatig is. D'eerste is, wanneer men sich door een openbare ongehoorsaemheyd van sijn Herder of Leer-meester scheidt; de tweede is, wanneer den Herder van de Kudde scheidt, foodanige die een rot op hun
zelfs.

zelfs maken, en weygerigh zijn haer de Kerckelijcke Beveelen te onderwerpen; d'eene is een gebreck, en d'andere een misdaedt; het eene is een vrywillige uytgangh, en d'andere een afsnijdingh by uytspreeck en door vonnis. Aldus spreeckt den Rechter 't oordeel uyt tegen de geene, die zijn selfs 't leven onwaardig gemaect, of alrede benomen heeft.

Het bewijs van dese twee verscheyden Scheydingen vindt men in den 38. Brief van Ciprianus, daer hy gewagh maect van eene genaemt Agendus, die, een aenhangen van Felicissimus, Diaken was geworden, en het schijnt dat desen grooten Heyligh hem opgeschort en uyt de gemeenschap gestelt of gebannen heeft, om dat hy hem sijne gehoorfaemheydt ontrocken, en andere in deselve scheydinge had ingewickelt, *dat de geene die zijn gevoelens en verdeeltheydt volgen, leeren, dat sy geen meer gemeenschap met ons sullen hebben, overmits sy hun van de Kerck hebben willen scheyden;* 't zelfde segt hy oock in den 76. Brief van Novatus, en de geene die hem in sijn afval zijn gevolght, *om dat sy de Kerck door hun weder spannichcydt verscheurden, en de eenigheyt en vrede van Jesus Christus verbraken, soo poogden sy t'onrecht hun byzondere Leere gezagh te doen hebben, van niemandt afhangende te zijn, te Doopen, en d' Offerhande te doen.*

Dese onderscheydingh is seer klaer uytgedruckt in de vierde Actie van 't Concilie van Calcedon, daer de twee oude Canons van 't Concilie van Antiochien weder vernieuwt, en ter neder wierden gestelt, behelsende d'eene, welcke men moet afzonderen, en d'andere handelt van de geene, die hun zelfs vrywilligh afscheyden.

Men heeft de herschrijving van dese beyde Canons daer ter plaetse noodigh geloof, om datze de fundamentale Wetten der Kerck, hoedanig men sich omtrent de Ketteren en Scheur-maekeren, soo der geene, die afgefondert wierden, als die zulks zelfs deden, had te dragen, in sich behelsden.

Dese Canons zijn de 4. en 5. van 't Concilie van Antiochien, en de 27. en 30. van de Apostolijcke Canons: en onse gepretendeerde Gereformeerde en konnen 't gezag der zelve niet verwerpen, dewijl dat sy, soo wanneer eenig Predikant, ofte yemandt van hun Gemeente, hen 't oordeel van hun Synoden niet willen onderwerpen, deselve tucht gebruycken.

XV.

By alle dese voorgaende mach men noch dese voor een vijftiende doen, en toonen aen onse gepretendeerde Gereformeerde, dat in de Belijdenis van hun Geloof, in hare Catechismus, Articulen der Kercke-tucht, ende in de Boecken van hun voornaemste Predikanten, die over de Verschil-Poincten hebben geschreven, verscheyden Articulen werden gevonden, waer uyt wy, volgens haer eygen toe-stemminge, Sluyt-redenen van de Waerheydt onses Geloofs konnen maecten. By voorbeeldt, hare Kercke-tucht laet de onderhoudingh des Avondtmaels aen de geene, die geen Wijn konnen drincken, onder een gedaente toe. Waer uyt men kan besluyten, dat de onderhoudingh des Avondtmaels, onder twee gedaenten, geen Articul van noodtsaeckelijckheydt zy, en dat sy groot onrecht

hebben 't selve Poinct als een wettig 1 fundament van hunne scheidinge by te brengen.

Den Leeraer d'Aillié, en verscheyden anderen, belijden, dat ten tijde van Gregorius Nazianzenus, Chriostomus en Jeronimus, d'aenroeping der Heyligen, so wel als de Eerbiedigheyt, die wy de Reliquien toe-dragen, in gebruyck is geweest. Jan Forbese voegt 'er by, dat de Traditie van 't bidden voor de Dooden eenstemmigh in de Kerck is aengenomen; doch dewijl hy ontkent, dat de Boecken der Machabeen Canonijck zijn, soo segt hy, dat 'er de Schrifteuere niet van spreekt: Maer sonder sich in dese strijdt, ten opsichte van de Boecken der Machabeen, daer sy geen meerder recht, als in alle het overige, hebben in te laten, soo mach men met reden besluuten, dat het ongeoorloft was van de Kerck te scheidten, om een saeck, die, volgens haer eygen gronden, door een soo aenmerckelijck gesagh in de Kerck ingestelt, en door een volstandige eenigheyt in de gantsche Kerck, zedert soo veel Eeuwen, was bevestigd.

XVI.

Men kan eyndelijck, met een bysondere vastigheyt, dese Nieuw-gefinde bestrijden met de strijdigheyt van de Leer-stucken haes Geloofs, en dit wanneer men haer aenwijst de veranderingh, die sy in de Confessie van Augsburg gemaect, als mede door de verscheyde Belijdenissen des Geloofs, die sy aengenomen en zedert dien tijdt gehandhaeft hebben: het welck een bewijs is, dat hun Geloove, onseker en wisselvalligh zijnde, oock de naem, van door God geopenbaert te wesen, niet mach hebben, dewijl de Goddelijcke openbaringen seker ende bestandigh vereyschen te zijn. „ Daer is niet dan het Geloove dat geen verbetering kan lijden. Tertullianus heeft sich van dese Sluyt-reden in verscheyden van sijn Boecken bedient, en Hilarius gebruyckt deselve op een uytsteekende wijze tegens den Keyser Constantinus, by gelegentheydt van het dagelijcks verkondigen der Arriaense Articulen, en de geduerige veranderinge van hun Geloof, middelerwijl dat de Catholijcke Kerck bestendigh in dat van Nicea bleef.

Men soude sich van noch een andere Stellingh en onderrichting kunnen bedienen, welke bestaet in de betooningh van de over-een-komste, die 'er in de meeste Articulen des Geloofs, die tusschen ons en de genaemde Gereformeerde in verschil staen, in de Roomse en Grieckse Kerck werdt gevonden, waer by men selfs de Vergaderingen, die van de Kerck gescheurt zijn, mach voegen, als daer zijn de Nestorianen en Eutichianen, welcker gevoelen door de genaemde Gereformeerde, soo wel als door ons, veroordeelt werdt.

By dit alles moet men de bysondere t'Samensprekingen, bondige Schriften, vermaningen, en zendingen voegen, doch alle dese middelen moeten door een zachtfinnige geest en liefhebbend gemoet, sonder eenige scherpte, ofte bitterheyt, voor al sonder schelden, haer toegedient en voorgehouden werden, gedachtigh zijnde aen de gulde Woorden van Augustinus: „ Ik en bejegene de geene, met welk ik „ disputere, niet qualijck, om alsoo voordeel op haer te behalen. Ick en soeck niet „ als haer te overtuygen en te behouden.

En aen de Canon; die in 't Concilie van Africa werdt gevonden, die, niet-tegenstaende datze wil, dat de Donatisten, om hunne scheurings halven, van de Kerck afgesneden souden werden, echter leert, dat men haer sachtsinnigh en vriendelijck soude handelen, op hoope, (haer met sachtmoedigheydt soeckende te verbeteren, volgens de Leere des Apostels) of Godt haer de genade des berouws, om de waarheyte te kennen, en haer uyt de stricken des Duyvels, waer in sy gevangen zijn, te kunnen verlossen, mocht geven.

De Executie van dit Project/ of dese Articulen/ wierdt aen den Nerts-Bisshop van Parijs gestelt / welke daer op den Intendant de Menars / nebens noch eenige andere/ in 't laetst van September na Charenton sondt/ om aen die van de Gereformeerde Religie / welke aldaer de Oeffeninge van haer Gods-dienst pleegden/ sulchs bekent te maechen/ gelijk sy oock deden / en aen de geene/ die de opzicht van die Kerck hadden/ te recommanderen/ om sich daer na te boegen; deselve / gelijk sy aen 't respect van sijn Majesteit van Brancirijck/ als haer Opper-Heer/ niet konden of wilden contravenieren/ namen dit Project wel aen/ om te over-sien/ maer gaven nader handt/ met seer bondige Redenen / haer Antwoordt daer op in / bestaende meest van in-houdt / dat sy/ om de Redenen / die al van te boozen gealleguereert hadden geweest / sich tot dit Project niet konden gedragen/ of dese Articulen amplecteren / als ten hooghsten met de Grondt-regulen van haer Gods-dienst verschillende / brenghende booznamentlijck de volgende Redenen ten dien eynde in / als dat men ten 1. een vreemde Tael by de Gods-dienst gebruyckte. 2. Dat men in 't H. Avondtmael de Kelck aen de Gemeente niet uyt-deelde. 3. Dat men de Heyligen en Engelen; gelijk oock de gezegende Maegt en 't Kruys-aenriep, en aen deselve Eer-bewijfing dede. 4. Dat men het Vagevuur vast stelde. 5. Dat men de Trans-substantiatie of veranderingh van 't Broodt voor goetd keurde. 6. Dat men de Beelden eerde, en die Eer-bewijfing deed. 7. Dat men het Sacrament in het H. Avondtmael aendrong. 8. Dat men het Mis-Offert dede. 9. Dat men de Rechtvaerdiging door de Wercken socht. 10. Dat men de Verdiensten van de Wercken by-bracht; en ten 11. Dat men de Authoriteyt en Onfeylbaerheyte aen den Paus toeschreef. Dese Redenen waren wel met meer omstandigheden verselt / doch alsoo die saken in 't geheel niet in 't publijck gekomen zijn / sullen wy ons met het geene/ dat in 't generael gesegt is / vergenoegen/ en 't andere aen de geene / die naeuwwer ondersoeck daer van begeeren te nemen / laten over blijven / tot dat sulchs in 't licht komt.

't Different / dat 'er tot noch toe zedert eenige Jaeren tusschen 't Franse en Roomse Hof wegens de Regalien geweest was / heeft dit geheele Jaer noch niet getermineert konnen werden / alshoon den Cardinael d'Estrees tot Rome sijn uytterste blijt daer toe aenwende; want den Paus / door sijn Creaturen opgemaecht / bleef in sijn Recht persisteren / en was seer onbernoegt op de Jesuyten/ om dat die hem in dese saeck tegen waren. De Franse Gesetelick-

heydt was in tegendeel eenige mael van dit Jaer hier ober bergadert / en selde deselve als doen 4 Propositionien op / waer by dooz haer gesustineert wierdt / dat den Paus / (alschoon dooz desen het tegendeel altijd de Grondt-slagh van de Roomse Kerck is geweest) konde doolen ; men poogghde die van de Sorbonne tot Parijs mede daer toe te persuaderen / maer die wilden daer niet aen / soo dat aen veele Doctozen verboden wierdt aldaer te verschijnen ; maer vermits dit werck noch 't gantsche Jaer is blijven trotteren / en dat men 'er geen uyt slagh van gesien heeft / sullen wy 't selve hier by laten berusten.

In de boozige Mercurius hebben wy van een different tusschen de Antwoonders van Andape en Pontarabie / op de Grenzen van Spangien en Franckrijk / eenige mentie gemaect ; met het begin van 't Jaer schein 't dat Franckrijk / als oordeelende / dat het van Spangien wegens die saeck geen satisfactie konde krijgen / Pontarabie wilde laten aentasten / alsoo van die kant veel Troupen / onder den Marquis de Boufflers / en alderhande Oorzogs-voorzraet derwaerts gesonden wierden / doch de Spaense van haer kant mede een goet aental Volkhs sendende / en de Blocquade van Luxemburg ondertusschen opgebozen zijnde / soo is daer niets van gevolgt / en alles in den ouden staet gebleven.

In Mey is 'er een groote Siechte onder de Beesten in Bourgondien / die men meende / dat van de kant van Italien quam / geweest / soo dat veele wegh stozven / eer men een bequame remedie / die noch gebonden wiert / daer toe konde appliceren ; deselve Siechte was niet alleen aldaer / maer kroop oock vorder tot in Switserlandt / geheel Duytslandt / en Brabant selfs / doch in 't eynde van 't Jaer is die meest opgehouden / alsoo men ober al de bequame remedie daer toe gebuyckte.

Wegens 't Prinsdom van Orangie is in Augusty in Franckrijk pets hoorgeballen / doch wy sullen 't Verhael daer van tot een nader gelegentheydt uytstellen.

Wy hebben in de boozgaende Mercurius geseght / dat den Franssen Lt. Admirael Monfr. du Quesne sich met een Esquadze Oorzlog-schepen in de Archipelago bevondt / en daer de Tripoliese Corsairen / welke hy by Scio een groote afbreuck gedaen hadde / hadde gedwongen / om de Vrede met de Fransse Kroon te maecten ; nu sullen wy mentie maecten / dat hy in gem. Archipelago noch eenigen tijdt bleef / om den Grooten Heer of Turcksen Keyser te persuaderen / om aen den Franssen Gesant tot Constantinopolen toe te staen / dat hy aen den selven de Sophy / (zijnde een soort van een Stoel of Scabel) als hy by hem ter Audientie quam / soude vergunnen / maer 't selve konde echter by de Turcken / booznamentlijk by den Prins Disir / als de eerste Minister van den Sultan / geen ingressie vinden / alschoon desen Monfr. du Quesne / als tot een groote bohaas / de gantsche Archipelago gestooten hielt / en belette / dat geen Turckse Schepen konden uyt komen. Ondertusschen de tijdt naderende / dat sijn Majesteit van Franckrijk die van Algiers / wegens 't verklaren van den Oorzlogh tegens hem / wilde bespringen / en dese Monfr. du Quesne / als de ervarenste Zec-

Zee-Officier van geheel Franckrijk/ verhooren hebbende/ om 't Gebiedt van de Zee-Vloot/ die daer tegens soude ageren/ te hebben / (te meer / om dat met het begin van 't Jaer een Gesant van den Keyser van Fez en Marocco tot Parijs was geweest / welke wonderlijke saccken wegens sijn Meester / om die Stadt aen de Landt-kant te beslypten/ beloofde / hoewel 'er naderhandt weynigh of niet van quam) soo wierden ordzes aen Monsr. du Quesne gesonden/ om sich upt de Archipelago te retireren / en weder na Coulon te komen. Den selven Monsr. du Quesne / dese ordze ontfangen hebbende / verliet daer op den 4. April deses Jaers 't Eylandt Tenedos/ waer onder hy sich had begeben/ en quam den 18. Juny tot Coulon te rugh/ van waer hy op een nieuwe Ordze des Konings den 12. Julij met 4 Oorlog-schepen/ 3 Bzanders/ 3 Fluyten en twee Cartanen weder vertroock/ en sich naderhandt in Zee met het Esquadze van de Ridders de Courville en de Lery/ die met eenige Oorlog-schepen op de Algierse Roovers krussteden/ conjungeerde. De Galeyen/ die tot Marseille ten dien eynde geëquipeert waren / begaven sich mede hier by ; doch eeren Monsr. de Foran/Commandeur van een Oorlog-schip/ dat van Habze de France en Dwynercken met 5 Gallioten/ waer op de Noztieren met de Bomben waren/ quam/ arriveerde eerst in 't midden van Julij vooz Algiers/ waer op de andere Vloot/ zedert den 18. Julij onder de Eylanden van Formentiers gelegen hebbende / tusschen den 20. en 21. daer aen weder van daer vertroock / en op de Kust van Barbarpen arriveerde. Den 22. zeylde deselve na Algiers / en ankerde daer in de Baey tot op twee Canon-schooten van de Haven / alwaer sy dese Gallioten en andere Schepen vondt / en bestondt doen dese gantsche Vloot in de volgende Oorlog-schepen/ Galeyen en Gallioten.

Lijste van de Franse Oorlog-schepen, Galeyen en Gallioten,
die voor Algiers zijn geweest.

Schepen.

St. Canon.

L E Sainct Esprit, Admirael Monsr. den Marquis du Quesne, gecommandeert door Monsr. du Quesne Quiton, sijn Neef, gemonteert met	70
Le Vigilant, gecommandeert door Monsr. de Tourville, met	58
Le Prudent, gecommandeert door den Ridder de Lhery, met	46
L'Eole, gecommandeert door Monsr. de St. Aubin, met	44
Le Vaillant, gecommandeert door Monsr. de Baulieu, met	54
E'Assuré, gecommandeert door den Commandeur de Cogelin, met	46
Le Cheval Marin, gecommandeert door den Marquis de La Porte, met	46
L'Aimable, gecommandeert door Mr. Grinvé, met	46
L'Indiën, gecommandeert door den Ridder de Bellefontaine, met	46
L'Etoile, gecommandeert door Monsr. de Bel-Isle, met	41
Le Laurier, gecommandeert door Mr. Foran, met	

Galeyen.

La Reale.
 La Patrone.
 La Reyne.
 La Grande.
 La Fleurdelys.
 La Madame.
 La Fiere.
 La Forte.

La Couronne.
 La Syrene.
 Le St. Louis.
 L'Invincible.
 L'Amazone.
 La Valeur.
 La Hardie.

Gallioten.

La Brulante, gecommandeert door Monfr. des Herbieres.
 La Menaçante, door Mr. Goëtton.
 La Foudroyante, door Monfr. Beauffier.
 La Bombarde, door Monfr. de la Combe.
 La Cruelle, door Mr. de Poincty.

N.B. Op yder defer Gallioten waren 2 Mortiers en 4 Carions.

De Galeyen hadden in haer wegh noch een Hondze / die van Alexandrie na Algiers gingh / en met Kijss geladen was / genomen / en wierdt die naderhandt mede tegens die van Algiers gebuycht ; wat nu verders van haer verrichtinge vooz die Plaets gebeurt is / sal men lichtelijck uyt de volgende Missive van eenen Monfr. de Poincty / zijnde Commandeur van een Galliot / (welcke daer het meeste effect mosten doen) geweest / konnen sien / welke wy hier oock boornamentlijck in-boegen / om dat deselve by onpartijdigh is / en de saecken met wepnig of geen pronckterpen / gelijk als by de Franssen somtijds wel de gewoonte is / vooz doet.

Relatie van Monfr. de Poincty, wegens 't geene in de Expeditie van de Fransse Armade voor Algiers voorgevallen is.

Monfr. du Quesne op den 22. July voor de Rede van Algiers geconjungeert zijnde met de Gallioten, die aldaer den 17. van te vooren door Sr. de Foran geconvoyeert waren, en welke onderwegen de Ridders van Tourville en de Lery, de eene Lt. Generael en de andere Hooft van een Esquadre, met 6 Schepen gevonden hadden, soo beston den alle de Machten, die tegens Algiers gedeftineert waren, uyt 11 Oorlog-schepen, 15 Galeyen, 7 Gallioten, 2 Branders en eenige Fluyten en Tartanen.

Men was toen ten eersten bedacht, om sich in staet te setten, ten eynde het geene, dat men geprojecteert had, uyt te voeren, maer alsoo men noch eenigen tijdt van nooden had, om de Bomben te laden, en de Gallioten tot de Executie te disponeren, soo wierdt Monfr. du Quesne geadvertteert, dat 'er noch twee kleyne Schepen tot Serfelle lagen, invoegen hy resolveerde, om die te gaen verbranden; hy
 nam

nam ten dien eynde sijn eygen Schip, de Prudent, de Temeraire, en de Eole, door de Ridder de Lery, Beaulieu en Infreville gecommandeert, benevens 8 Galeyen, waer by sich den Ridder de Noailles, Luyt. Generael van defelve, bevondt; een van ged. kleyne Schepen wierdt door onse Chaloupen verbrandt, doch de Vuurwercken mancqueerden op 't andere. Men beschoot de Plaets, en men wierdt oock weder daer uyt beantwoordt, doch men weet niet wat schade dat daer aen gedaen is; van onse kant wierden 'er echter 40 Mannen gedoodt of gequetst, daer onder Sr. de Fennelon, Scheeps-vaendrig, die sijn Been afgeschooten wierdt.

Mr. du Quesne weder gekeert zijnde, soo meende men Algiers den 28. te attacqueren, maer een groote streeck uyt 't Noordt-Westen komende, waer door men voor een Windt van die kant, als de gevaerlyckste voor de Schepen aldaer zijnde, bevreesd was, soo was men genootsaeckt om alles tot den 5. Augusty, alsoo de Zee door de Noordt-Oosten Windt seer hol gingh, uyt te stellen; de Windt echter eyndelingh Oost-Noordt-Oost geworden zijnde, waer door dese holligheyt overgingh en de stilte aen quam, soo disponeerde men sich, om 's avondts derwaerts te gaen, alsoo men den Vyandt by nacht wilde aentaften, op dat die te minder tijt soude hebben, om sich in posituur daer tegens te stellen.

Dewijl de ordre van 't Hof foodanigh was, dat Schepen, Galeyen en Gallioten souden vechten, had Monfr. du Quesne in deser voegen de saecken gedisponeert.

De Sainct Esprit, waer op hy van dese Campagne was, door 2 Galeyen opgevoert, soude sich aen 't Noordt-Oosten van den Toorn van 't Vuur-baken of den Lantaern posteren; twee Gallioten, door een Galeye opgevoert, aen de linckerhandt, te weten na 't Zuyden; en de 3 andere, mede door 2 Galeyen geleyt, aen de rechterhandt na 't Noorden. Alle de Schepen, vervolgens sich na 't Zuyden en Noorden uytbreydende, souden een halve Maen langs de Muur, die de Haven besluyt, maken; yder Galeye, oock een Schip opvoerende, soude sich, na dat het 't selve op sijn post gebracht had, tusschen beyde voegen.

Men begonde reeds al voort te gaen, om dese Ordre van Bataille te formieren, maer de holte tot op den avondt laet noch duerende, en Monfr. du Quesne vreesende, dat de nacht ons overvallen soude hebben, eer yder op sijn stel was, siende oock daer-en-boven, dat men niets als met dis-ordre konde doen, soo nam hy de resolutie om te ankeren, daer hy sich bevondt, te weten, een weynigh dichter aen de Stadt als van te voren, en tot 's anderendaeghs te wachten, om alles op sijn plaets te brengen; 's anderendaegs bliefen de Winden echter foodanigh uyt het Noord-Oosten, dat men alle hoop en gedachte begon te verliezen, om eenige Attacque te doen, te meer, om dat mer het minste begin de Zee seer opstuyft; en dat het slimst van allen is, is dat wel 3 vierendeel van den tijdt dese Windt aldaer op de Reede, die ick veel ongemackelijcker, als my afgebeeldt was, hebbe bevonden, regeert.

In dese gesteltheit bleven wy tot den 13, als wanneer de Winden Oost-Noord-Oost gelooopen zijnde, ons een stilte voor de aenstaende nacht deden verhoopen; en waerlijck men kon geen schijnbaerheden van een gunstiger tijt begeeren; men

ftelde ſich derhalven in ſtaet, om ſich daer van te bedienen, en yder deſe mael oock exactelijck op ſijn Poſt zijnde, ſoo begon men met de aenkomſt van de nacht met fulcken blijdfchap van 't Scheeps-volck voort te gaen, dat yder, die de voorſte foudede wesen, ſich geluckigh achte; maer voor dat wy noch een Canon-ſchoot van de Stadt af waren, veranderde het Weder; daer quamen Blixemen; de Windt, die ontfont, veranderde ons gantſche Compas; de Zee liep hoog en op; de geſtadige Storingen deden ons voor onſe Malten vreeſen, alſoo wy op de kufft waren, en de Galeyen, in plaets van ons te ſecoureren, waren ſelfs in de uytterſte extremeit. De Windt ſich echter noch geluckigh na de Landt-kant houdende, ſoo raecten onſe Schepen onder zeyl, en begaven ſich in de wijde Zee. De Galeyen ſalveerden ſich oock na 't Punct van de Caep de Metiferi; maer de arme Gallioten, die by na alles moſten weg werpen, om de Mortieren die ſy in hadden, waren in een ſeer gevaerlijcke ſtaet. Yder ſich echter in deſe nood, ſoo veel als hy konde, behelpende, en de Mars van 't Schip, door hulp van 't Volck, alleen opſettende, ſoo retireerden wy ons noch, met hulp van de Landt-Windt, dwers door 't Tempeeft heen, 't welck de gantſche nacht duurde.

Dit ongemack ſcheen ons alle hoop benomen te hebben; want de Galeyen, die al 8 dagen gebreck aen Vivres hadden geleden, moſten eyndelijck vertrecken, te meer, om dat deſelve op deſe Reede altyt het grootſte gevaer des Werelts lijdende, en by de abſentie deſer Galeyen ſcheen het ongemeen ſwaer te wesen, om de Gallioten, op dat men den dienſt, die men daer van verwachtte, foudede genieten, wel te plaetsen.

In deſe onſeekerheyt en 't quade We'er, 't welck continueerde, bleef men tot den 16, wanneer Monfr. du Queſne, een middel bedacht hebbende, om de Gallioten tot aen de Muur van Algiers op te voeren, en daer in door 't gevoelen van de Ridders de Tourville en de Lery geconſirmeert zijnde, door de Chaloupen eenige Anckers na de Haven liet brengen, op ſoodanigen diſtantie als men redelijck oordeelde; vijf Schepen wierden oock gedetacheert, om, een weynig meer naderende als de andere, het eynde van de Cabel-touwen van deſe Anckers vaſt te houden, en de Gallioten te onderſteunen, die daer aen fouden leggen, en ſich onder malkander mengen, als ſy na genoegh waren; ſich echter evenwel tot haer te rugge-komſt aen 't Schip weder optreckende.

De Vigilant, waer op den Ridder de Tourville, die ſich in 't midden bevondt, was, en welcke ſich recht tegens over de Tooren van 't Vuur-baken moſt leggen, had het Cabel-touw van de Cruelle; op de rechterhandt had de Valliant, gecommandeert door Beaulieu, 't Cabel-touw van de Menaçante, waer van Goiton 't commandement had; aen de Noordt-kant had den Ridder de Lhery op de Prudent dat van de Brulante, gecommandeert door Des Herbiers en Longchamp onder hem; aen de lincker-zijde van den Ridder de Tourville had Foran op l'Estoile 't Cabel-touw van de Foudroyante, gecommandeert door Boiffier; en aen de Zuydt-kant had Bel-Iſle op de Laurier dat van de Bombarde, gecommandeert door de Combe; en op dit Gallioot had ſich oock Camelin, Capiteyn van de Landt-

Landt-Bombardiers, die expres door den Koningh tot dese Expeditie afgefonden was, begeven.

Dese wijze van oorlogen geheel nieuw zijnde, soo konden de saecken met sulcken bequaemheyt, als men wel gewenscht had, niet uytgevoert werden. Camelin, die anders met een groote applicatie arbeyde, als geen kennis van Zee-saecken hebbende, konde niet weten, hoe men sich in dese gelegentheydt moft posteren, soo dat de Anckers al te dicht aen malkander geplaetst waren; en de Voorwerpen by nacht veel nader schijnende, als sy in der daedt zijn, soo waren deselve veel verder van de Stadt als men gedacht hadde. Daer uyt ontstonden twee ongemacken; 'tcene, da de Gallioten, op haer Anckers gekomen zijnde, sich als aen malkander geabordeert, of ten minsten belemmert vonden; en 't andere, dat de Bomben nauwelijcks tot in de Haven quamen, en geensints in de Stadt. Wy gingen eyndelijck de nacht van den 21. Augusti weder voort, alsoo de tijdt het niet eerder toeliet; maer 't Cabel-touw van de Menaçante sich belemmert gevonden hebbende, soo kon die niet als lang daer na komen, en moft sich oock in een andere Post, als die voor deselve gemarcqueert was, leggen, de Brulante en ick, tusschen wie 't moft komen, sich als geabordeert vindende; de Foudroyante, die aen mijn linker zijde was, scheen my oock te willen geraecken, maer de Bombarde, zijnde een weynigh langhsamer, vond sich wat verder van ons. De Foudroyante begon eerst te schieten; ick volgde, en de Brulante een oogenblick daer na. De Vyanden antwoorden met 8 à 10 Canon schooten sonder meer. Voor ons, wy sagen met een groot verdriet onse brandende Bomben, waer op men sich vertrouwde, en voornamentlijck, dat sy de Vyandlijcke Schepen souden verbranden, alle met het uytgaen van de Mortiers bersten, en onse ordinaire Bomben of oock bersten, of, uytgenomen 2 à 3, niet tot de Stadt toe-dragen. In dese onlust schoot men noch eenige schooten, als wanneer een van mijn Mortiers, met een brandende Bombe geladen, weygerde af te gaen, en, echter ontvlamt zijnde, my voor een gewisse brandt deed vreesen. De Soldaten Bombardiers van Camelin, die mijn Zee-volck de groote ongemacken van de slagen deser brandende Bomben gesegt hadden, en haer alsoo een vrees aengejaegt, sich, uytgenomen haer Sergeant en 2 à 3 andere, in Zee of in de Chaloupen, die onse Munitien in-hadden, begeven hebbende, soo wierden sy door de grootste partye van mijn Volck gevolgt, yder om 't seerst trachtende, om dese vlam te vermijden. Eyndelijck eenige van mijn Zee-Officiers op 't Achter-Schip gebleven zijnde, soo vindt ick my met mijn Contre-Maitre alleen op 't Voor-schip, daer de brandt was. Landouillet, Commissaris van de Zee-Artillerye, en Renault, 2 van mijn Vrienden, die sich met my geëmbarcqueert hadden, wilden my echter niet verlaten, maer bleven by de achterste Bateriae. Ondertusschen wierp de Bombe sin Granaden uyt, en sulcken dicken Vuur, als 2 Mannen groot waren, soo dat ick my van de Vlammen bedeckt sagh: ick had doen noch wel 40 brandende Bomben, benevens andere dingen, die in een Schip licht ontvlammen, in 't Gallioot. Ick, mijn Contre-Maitre, en een Soldaet van de Bombardiers, die by my quam, namen echter de Resolutie, om

het Vuur uyt te bluffen; en vermits wy fagen, dat de eerfte Emmers met Water, die wy daer op gooten, 't felve vernietigden, continueerden wy daer in, en meenden het in een oogenblick uytgebluft te hebben; maer de Bombe fijn kracht herne- mende, en de Granaden en Musquet-kogels, die het in hadde, op nieuw uytwer- pende, foo hervatte de vlam. 't Eerfte succes ons echter gecourageert hebbende, foo quamen wy weder tot het gieten met het Water; en een van mijn Soldaten, van fijn fchrick herstelt zijnde, my rontom de Mortier fiende, wierp fulcken grooten Emmer met Water daer in, dat de Vlam als doen t'eenemael uytgebluft wierdt.

Verfcheyde Chaloupen, die rontom 't Gallioot waren, en die de Vlam genoot- faeckt had, om daer van te vertrecken, quamen weder aen Boort. Sr. Demont, Luyt. van het Gallioot, die, om eenige andere dingen te doen, in een Canot ge- gaen was, het Vuur fiende op gaen, begaf fich mede aenftonts aen Boort. Onder- tuffchen hadden fich oock verfcheyde Boots-gefallen van de Foudroyante, welkers Cabel-touw in defe desordre afgefneeden was, in Zee geworpen.

Alle defe desordres aen de Ridders de Tourville en de Lery, die de fong wegens defe Attacque hadden, hebbende doen oordeelen, dat het noodigh was, dat men fich retireerde, foo gaven fy daer toe de ordres; de Vyanden lieten ons fulcks uyt- voeren, fonder ons te ontrufften, en met het opgaen van den dagh bevonden wy ons ter felver plaets, van waer wy vertrocken waren.

Het quade succes van de brandende Bomben, de weynige fchoone dagen, en het evident pericul, om op een foo quade Reede, als die van Algiers, over te blijven, voornamentlijk in een tijdt dat de Winden aldaer dagelijcks zijn, deed ons gelooven, dat men van dit Jaer niets meer foude tenteren; evenwel alfoo men bemerkte had, dat, indien al eenige ordinaire Bomben waren geborften, 'er noch andere waren, die niet en hadden gemancqueert, als om dat ze te wijdt van de Stad af waren, foo wilde Monfr. du Quefne noch een tweede proef doen, en derhalven de mesures, op 't geen 'er gepaffeert was, genomen hebbende, bracht men den 26. andere Anckers; den Ridder de Lery nam de laft op fich, om die in de Grondt te werpen, en wierden defelve, wijdt genoegh de een van de andere, tot op een Pi- ftool-fchoot van de Muur, die de gantsche Haven beflyt, gebracht. De Sentinel- len onse Chaloupen toefchreeuwende, en door ordre van den Ridder de Lery be- antwoordt werdende, foo fonde men eenige Gefchut-fchooten na haer toe.

De Gallioten difponeerden fich dan, om fich op de Cabel-touwen van defe An- kers op te trecken. Den 30. alfoo het eerder noch geen bequaem We'er was ge- weest, en dat de eerfte ordre oock verandert was, gingh den Ridder de Tourville, die het Cabel-touw van de Cruelle most hebben, na de ingangh van de Haven ankeren, als waer men voor dit mael defe Gallioten wilde plaetfen, en den Rid- der de Lery na de andere zijde aen 't Noorden, hebbende 't Cabel-touw van de Brulante; tuffchen hem en my lagen op de Rechterhandt de Menaçante, ge- holpen door de Temeraire; de Bombarde door de Laurier, en de Foudroyante door l'Etoile.

In dese dispositie vorderden wy onse wegh, en 't geluck hebbende, dat mijn Cabel-touw geen belemmeringh had, soo quam ick ter plaetse om my zylyngs te leggen, en eenige tijt te schieten, voor dat de andere Gallioten op haer Posten waren, voornamentlijk die aen de Noordt-kant, welke, onaengesien alle de vigilantie van den Ridder de Lery, een weynigh tardeerden.

De Vyanden waren dese mael soo wijs niet als in de eerste reys; want soo ras als ick geschooten had, schooten sy oock de gantsche nacht seer sterck, soo op my, als op de andere Gallioten; en dewijl ick recht voor een groot Flancq was geposteert, soo kon men lichtelijck reekenen, dat sy voor elcke Bombe aen de andere Gallioten 4 of 6 schooten antwoordeen, en aen de mijne 20 of 22, en somtijdts meer; echter schooten sy niet, dan als de Bombe aengeftoken wiert, alsoo de vlam haer aenwees, waer op die gemunt was.

Dit werck duurde soo tot aen den dagh, als wanneer de Ridders de Tourville en de Lery, die dese nacht, geli,ck oock vervolgens de andere nachten, sich in haer Canots by de Attacquen bevonden, op welke sich mede de Hertogen van Mortemar, en de Villars, den Marquis de Bellefonds, de Graven van Seppeville en Chalar, benevens meer andere, voor Volontairen begeven hadden, ordre gaven, om te retireren; de Gallioten, die verscheyde schooten in haer Hout-werck, Zeylen en Tou-werck hadden ontfangen, hadden echter, alshoon 'er 1000 of 1200 Canon-schooten door de Vyanden gedaen waren, niet eenen doode op. Den Grave van Seppeville had onderwijl de gantsche nacht sich op een Londre, die onse Galeyen hadden genomen, en waer op men 160 Man gezet had, tusschen de ingang van de Haven en de Galeyen, om die te ondersteunen, gehouden, doch dit Schip sich zelfs niet konnende handelen, wierdt vervolgens gedesarmeert.

's Anderendaegs verstont men door eenige Slaven, die sich bergden, dat de consternatie ongemeen groot binnen Algiers was, dat 'er verscheyde Huysen om verre geworpen waren, en veel Volcks gedoodt. Wy hadden echter geen recht bescheyt daer van als door den Consul, die eenige dagen daer na door de Turcken, gelijk ick naderhandt seggen sal, afgefunden wierdt. Dien nacht schoot men weder 14 Bomben.

Wat yver dat men oock aenwende, soo kon men echter sich 's anderendaeghs niet in staet stellen, om weder derwaerts te gaen; en sulcks geschiede oock niet voor den 3. September, met dese circumstantie, dat door andere Slaven, die sich zedert de eerste gebergt hadden, rapport quam, dat de Algerinen de Galeye, welke in haer Haven gebleven was, benevens eenige Brigantijs armeerden, om de Gallioten wegh te nemen; invoegen men 't Volck daer op versterckte. 't Rapport deser Slaven was niet onnut; en vermits ick my de eerste op dese Passagie bevondt, oordeelde ick my genootsaeckt, om wat meer forg en Volck als de andere by my te nemen, alsoo die niet als na my geattacqueert konden werden. Verscheyde Capiteynen van de Schepen, die noch niet gecommandeert waren geweest om aen te naderen, quamen incognito by dese Actie, en bysonder den Marquis de la Porte en den Baron de Paliere.

De Vyanden lieten ons plaetsen, sonder ons te ontruften, en vermits door de forg van den Ridder de Tourville, en mijn bysonder geluck, mijn Cabel-touw geduerig sonder belemmering was, soo kon ick oock schieuten eenige tijdt voor dat de andere Gallioten op haer plaets waren; die aen de Noordt-zijde, te weten de Brulante en Foudroyante, die met een Cabel-touw opgetrocken wierden, sich onder malkander belemmert hebbende, quamen niet als laet aen; d'andere volgden my van dichte by.

De Vyanden op onse Bomben niet antwoordende, gelijk als sy gedaen hadden, soo deed ons dit stilswijgen oordeelen, dat haer Schepen uyt waren, om ons te attacqueren; den Major quam my daer van oock waerfchouwen. In der daedt de Chaloup, die men op de wacht voor de ingangh van de Haven hadde gelegd, deed een oogeblick daer na het teecken, dat bestemt was, ingeval 'er eenige Refcontre van de Vyanden mocht komen; ick sag daer op oock de Galeye, geaccompagneert van eenige Brigantijns, recht boven mijn Achter-steven roeyen; ter selver tijdt quamen de Ridders van Flavacourt en Guiche, die de Chaloupen van den Indiaen en Cheval Marin commandeerden, my aborderen, en met alle haer Equipagien verstercken; ick had 30 Man van den Ridder de Tourville, gecommandeert door den Ridder de Blenac, aen boort; en boven dien noch een Troup Officiers voor Volontaires, behalvens noch andere Volontaires en Guardes de Marine, invoegen ick niet twijffelde, of dese Galeye soude niets op doen; ondertusschen hielt ick my heel stil, om haer de kennisse van 't Volck, dat ick op had, bestaende wel uyt 120 Man, te benemen; maer alfoo die seer na by quam, begon het Volck met een seer onbescheyden yver *Vive le Roy* te roepen; de Galeye begon echter met sijn Canon en Musquetten vuur te geven, maer in plaets van nader te komen, deynsde die weder af; ick oordeelde derhalven, dat deselve my aen de Voor-steven wilde bespringen, en begaf my derwaerts, latende ondertusschen sterck met Musquetten en Geschut schieuten, soo dat hy af weeck, en na de Menaçante, die aen mijn rechter zijde lagh, liep; doch aldaer omtrent even eens ontfangen zijnde, begaf hy sich mede na de Bombarde, alwaer hy van gelijcken niet siende op te doen, sich weder na de Muur van de Haven begaf, en sich alfoo retireerde. In dese Attacque had ick maer een doode van een Musquet-schoot, en op de Menaçante wiert den Ridder de Cominges gequetst en Denneville gedoodt.

Soo ras als de Galeye voor by my was gepasseert, insisteerde ick by Fandouillet, die 't gesag over de Mortiers en die gereet had, dat hy daer mede soude agéren, terwijl dese Galeye noch by de handt was, op dat de Vyanden sich niet beroemen souden, dat sy ons verhindert hadden; men continueerde dan in 't schieuten als van te vooren.

De rest van de nacht wierdt in 't werpen van Bomben van onse kant, en in 't schieuten van Canon van de Vyanden, door-gebracht; maer een soo dicke Nevel, dat men malkander nauw konde sien, als men den ander al aen raecte, veroorsaecte, dat men van wederzijden soo vinnig niet 'en schoot, als wel gedaen geweest konde zijn; want daer wierden maer 100 Bomben uytgeworpen, en omtrent 600

Canon-

Canon-schooten gedaen, en wy retireerden, volgens gewoonte, op't punct van den dagh met verscheyde schooten in de Gallioten, sonder dat echter yemant daer van was geraeckt. Den 4. quam den Pater Vacher, Consul van de Franffen tot Algiers, met de Chaloup van den Schout-by-Nacht van Zeelandt, die daer was gekomen, om de Slaven van sijn Natie te lossen, aen Boort van Monfr du Quesne, en feyde, dat dien morgen den Koningh en de voornaemste van Algiers hem hadden laten halen, om hem uyt te vragen, of'er oock eenige gelegentheyt tot een Accommodement was; doch Monfr. du Quesne antwoorde daer op, dat hy van hem niets daer van wilde hooren, en dat, indien de Algerinen yets te versoecken hadden, sy zelfs mochten komen; desen Consul ging met dit Antwoordt weder heen, maer hy gaf eerst noch raport, dat in de twee Nachten, dat men met Bomben geschoten had, 50 Huysen om verre geworpen waren; dat de helft van't sijne, daer een Capelle was, en de helft van de groote Mosquée onder de ruinen waren begrepen, gelijk oock dat wel 500 Menschen doot gebleven waren; dat vele Vrouwen en Kinderen uyt de Stadt waren gevluht; en dat'er 30 dooden op de Galeye van die van binnen waren geweest; hy had aen Monfr. du Quesne wel verfocht, dat men dien dagh met alle dingen soude op-houden, maer alsoo het te moyen We'er was, geloofde men geen tijdt te moeten verliezen, invoegen wy's nachts tusschen den 4. en 5. weder na onse ordinaire Posten avanceerden, met dit onderscheyt evenwel, dat het Cabel-touw van de Menaçante den voorigen avondt afgesneden zijnde, en Goiron, die dit Gallioot commandeerde, door een val aen't Hooft gequetst zijnde, 't selve, gelijk oock de Brulante, niet by dese expeditie konden zijn; ick had echter 't vermaeck om eenige Bomben te werpen voor dat de andere Gallioten geplaetst waren. Dien nacht wierp men de Bomben alleen in de Haven, om eenige Schepen te doen springen, en men volharde, volgens gewoonte, daer in tot den dagh; de Vyanden deeden wel veel schooten in mijn Gallioot, doch sy dooden niet eenen Mensch; de Brulante had echter 's avonts te voren door een Canon-kogel van 64 pont, die in sijn Achter-steven quam, 12 Man soo dooden als gequetsten kregen, en een Barcke, die daer by was, 8 dooden en gequetsten. Een Galeye van die van Algiers, in Zee geweest zijnde, quam dien dagh, met het opgaen van de Son, te voorschijn, en wierdt buyten de Haven door de andere, die ons was komen bespringen, ontfangen; doch vermits men het van gewicht oordeelde, om de Vyanden de gedachten te benemen, dat de conjunctie van dese twee Galeyen bequaem soude zijn, om onse Actien te verhinderen, soo prepareerde men sich (te meer, om dat het op dien dagh seer moy We'er was) om na onse oude Post te gaen, en dese Galeyen, indien sy yets hadden willen tenteren, af te wijfen; yder van dese 3 Gallioten, als de Cruelle, de Bombarde en de Foudroyante, die gereet waren, om voort te gaen, waren met een Barck, die seer wel met Volck voorzien was, versterckt; maer soo ras als men begonde te naderen, ontstack de Lucht foodanigh, dat men, in plaets van te gaen vechten, voorforgh tegens de toevallen van't harde We'er most nemen, 't selve quam oock soo vinnigh, en bleef continueren, dat'er geen apparentie was, om yets te ondernemen; in tegendeel

onse:

onse Schepen in sulcken We'er, sonder een blijckelijck gevaer, niet konnende blijven, soo most men eyndelijk resolveren, om de Reede van Algiers te verlaten; met die vertroostingh evenwel, dat, indien men dese Stadt niet t'eenmael heeft kunnen t'onder brengen, deselve echter een weynigh getemt is, &c.

Dese Fransse Vloot/ Algiers dus weder gequiteert hebbende / quam kortst daer aen tot Coulon te rug / en wiert daer op gelept / gaende Monsr. du Quesne na Parijs / om daer aen den Koningh bericht van dese saect te geven; naderhandt hebben de Fransse / booznamentlijck tegens 't Door-jaer / weder een groote Zee-Equipagie begomen / om tegens 't aenstaende Jaer die van Algiers op nieuws aen te tasten / doch wat daer van sal komen / moet het gebolgh van tijdt upt-wijzen.

Wp hebben in de boozgaende Mercurius gesegt / dat men aen de Ottomanische Pozte seer geboeligh was ober de schade / die Monsr. du Quesne by Scio hadde gedaen; van de Turckse kant epschte men daer ober by den Franssen Ambassadeur tot Constantinspolen wel reparatie / maer die wilde ten eersten daer toe niet verstaen; ebenwel om het ongemack / 't welck de Fransse Koopluyden in Turckpen daer door soude hebben konnen ober komen / te vermijden / presenteerde hy naderhandt pets te geven als upt sijn particulier / en niet door sijn Konings ordre; de Turcken waren echter daer mede niet te vreden / als oordeelende / dat dit Present te kleyn was / soo dat hy noch aenhood pets meer daer by te voegen; dit vondt mede geen ingressie / en ondertusschen Monsr. du Quesne upt de Archipelago met sijn Oorlogh-schepen vertrocken zijnde / soo quam 'er een Officier by den selben Franssen Ambassadeur / met aenseggings / dat den Grooten Heer met dese vermeerderingh niet te vreden was / alsoo die geen gelijkenis na de schade / die tot Scio was geschiedt / had; daer by voegende / dat het Rijck daer door echter noch seer geoffenceert soude blijven / maer dat men upt de oude Vriendtschap alles soude ober sien / indien de schade gerepareert wierdt / waer by hy noch dese gelijkenis bracht / dat / indien men een Kober in 't Huys van sijn Vriendt verbolgde / en daer iets stucken brack / met 't selve gehouden was om te betalen; den Franssen Ambassadeur repliceerde daer op weder / dat hy de schade tot Scio met minder Geldt soude konnen betalen / als hy reeds upt sijn particulier en boven sijn macht had gepresenteert / en dat het aen den Grooten Heer en Primo Visir voldoening behoorde te geven / dat hy sich selfs bedoof / om de Vrede tusschen de twee Rijcken te onderhouden / alsoo hy vreesde / dat dit sijn aengebodene Present door sijn Koningh / aen wien hy noyt mentte daer van gemaect had / niet wel opgenomen soude werden. Dese Officier / daer op gram werdende / seyde hem upt de naem van den Sultan en Primo Visir / dat die geresolbeert waren / om hem in de 7 Coorens te laten setten / en de Fransse Koopluyden in gevangenis; dat de Pozte wel wijs / dat den Koning van Branchrijck noyt pets gedessapprobeert had / als sijn Ambassadeurs gualijck hadden gedaen / en dat men met den Grooten Heer en Visir niet

niet most spotten/ met haer eenige Orologien/ Arm-stoelen/ Stoffen en eenige Diamanten van geringe waerde aen te bieden voor een schade van 700 Beursen / soo in 't dooden van 400 Turcken / 't ruineren van een gantsche Stadt / en 't destrueren van Mosquéen en een gantsch Casteel ; den selven Ambassadeur antwoorde hem weder daer op/ dat sijn gramschap hem niet verwonderde / en dat hy daer ober verschrikt soude zijn / indien hy sulchs tegens de Chiaussen/ waer van hy de tweede Officier was/ sprack ; dat het leven van de Turcken altydt soo duur niet en was gehouden ; dat het getal van de dooden tot Scio soo groot niet en was ; en dat 'er niet een doodt gebleven soude zijn / indien men daer de Roovers met de Franse Prisen niet hadde ontfangen ; dat / indien hy op de 7 Coozens quam / hy / sonder ordre van sijn Meester / daer niet soude afgaen / en dat hy berept was hem daer te volgen : Desen Officier/ hier ober by ongemackelijck/ verseeckerde/ dat hy 's anderendaegs daer gebracht soude werden / doch den Ambassadeur antwoorde daer op / dat hy sulchs niet geloofde/ alsoo hy de Sultan rechtbaerdigh / de Visir voorzichtig / en sijn Koningh machigh genoegh oordeelde ; den Officier repliceerde daer op weder / dat den Ambassadeur sprack / als pemandt die 100000 Man hy hem had ; doch den selven erhaelde/ dat sijn Meester wel 400000 Man in dienst had/ die ober al en 'elckens hadden gewonnen/ en dat hy sprack als pemandt die sijn beloften wilde onderhouden. Den Visir was hier ober by vertoorent / en liet hem naderhandt door den Kiaia aensleggen / dat hy sijn Present soude moeten vermeerderen / of dat hy hem om sijn eegen reputatie in de 7 Coozens soude moeten laten setten ; doch den Ambassadeur wilde daer toe niet verstaen. Eenigen tijt daer na wierd hem weder genotificeert/ dat den Primo Visir van den Grooten Heer een considerable afflag van de 700 Beursen gekregen had / en dat die te breden soude zijn/ dat hy/ behalvens de Orologien en andere Kariteyten/ 400000 Ponden in Diamantengaf / doch den selven Ambassadeur liet daer op weder antwoorden/ dat hy noch / om de Visir te voldoen / 12000 Ecus daer by soude voegen/ en niets meer ; de Visir liet hem daer op weten/ dat hy hem selfs wel wilde spreken/ maer den Ambassadeur wepgerde het/ alsoo hem de Sopha (waer van hier voor meer gesegt is) afgeslagen wierdt ; eventwel / alsoo den Primo Visir hem by hem wilde hebben/ resolbeerde hy daer te gaen / gelijk hy oock in 't laetst van Mey dede ; hier vielen weder verscheyde Contestatien ober de vermeerdering van 't Present ; van de Turckse kant quam men eerst op 350000 Ponden/ daer na op 100000 Ponden/ epndelijck op 50000 Ponden/ en ten laetsten op 10000 Ecus ; maer echter wierdt op 15000 Ponden geaccoordeert : waer toe de Turckse Officiers/ soo om den Visir te bergenoegen/ als den Franzen Ambassadeur te breden te stellen / de grootste moeyten des Werelts moesten doen. Dit Geldt/ nevens de Presenten/ wierdt kortz daer aen gegeven/ en bestonde de laetste in een kleyne snoer Diamanten/ twee Arm-stoelen/ een Veneetse Spiegel/ vijf Orologien of Hang-Orologien / een gesneden Tapijt / 12 Geborduurde Franse Klederen/ en eenig Laecken/ Satijn en andere Stoffen ; waer

mede dese saeck van Scio wel afgedaen was / doch het different wegens de Sophy bleef aldaer noch continueren.

Geduerende dat de Franse Vloot noch vooz Algiers lag / was den Zeeuwsen Schout-by-Nacht van der Putten met een Oorlog-schip aldaer gekomen, om Slaven te lossen / doch de Franssen wilden hem niet laten dooz-passieren, vooz dat sy haer meeste poogingh met de Mortiers op die Plaets hadden gedaen / als bzeesende dat hy aen die van binnen eenige kondschap van haer standt soude gegeven hebben; gedachte Schout-by-Nacht / dan den 1. September aldaer in de Haven gekomen zijnde / verrock / na sijn geb. Lossingh der Slaven / den 17. dito weder van daer.

Den Bassa tot Algiers / bekennt by de Naem van Baba Assan / na 't vertreck van de Franse Vloot de handen nu ruyt hebbende / en sijn Soldaten te Lande konnende gebzuycken / trock met sijn meeste Macht na 't Landt van den Keyser van Fez en Marocco / om dat die met de Franssen tegen hem aengespannen had / en nam van deselve een groote Stadt / genaemt Maschio / in; waer op hy / sonder iets verders te ondernemen / weder te ruyt keerde.

Wy hadden by na vergeten om hier in te voegen / dat die van Algiers al in Mey met de Engelsen / welke haer groote schade hadden gedaen / en veel van haer Schepen genomen / Vrede hadden gemaect / welke oock naderhandt vooz sijn Majesteit van Engelandt is geaprobeert. Den Engelsen Admiraal Herbert / die dit by die van Algiers uytgewerckt had / begaf sich daer op met het Esquadre Oorlogh-schepen / dat hy in de Middelandtse Zee commandeerde / na Zalee / om met die Koobers mede over een Vrede te tracteren / doch konde in 't eerst aldaer niet op doen / hoewel 'er naderhandt noch een Treves vooz eenige Maenden tusschen deselve en de Engelsen wierdt gemaect.

In de voorgaende Mercurius hebben wy gesegt / dat 'er een Huwelijck tusschen den Hertogh van Savoyen en de Infante van Portugael was geslooten / en dat selfs de Onder-Trouw daer over al was geschiede; zedert wierden soo in Savoyen als in Portugael groote preparatien gemaect / om dit Huwelijck te celebzeren. Tot Lissabon verbaerdigde men oock 8 Oorlogh-Schepen / om desen Hertogh daer mede over te halen en aldaer te brengen; dese Schepen / in Mey gereet zijnde / waren soo heerlijck toegerust / als men opt Schepen soude konnen prepareren; want yder noch een Edelman van groote Qualiteit / behalvens den ordinairen Capiteyn / tot Gouverneur op hebbende / soo hadden die haer Kamers soo treffelijck laten op maecken / dat het eer Princelijcke Cabinetten als Scheeps Casuyten geleken: Den Hertogh van Cadabal / een van de grootste Heeren van 't Koninckrijk / had het Commando deser Vloot / welke den 30. Mey van vooz de Stadt Lissabon de Ribier af en in Zee liep / bestaende in de volgende Schepen:

*Lijste van de Portugijſſe Armade, geſonden om ſijn Koninckl. Hoogheys
den Heere Hertogh van Savoyen af te halen.*

	Schepen.	Stuc.	Man
Admiraal Pedro Jaques de Mangelhoes . . .	St. Francisco	80 . . .	562
Vice-Ad. Den Grave van St. Vincent . . .	St. Benetito	58 . . .	444
S. by Nagt. Gonſalvo de Coſta	St ^a . Clara	58 . . .	450
Gouvern. Den Marquis de Frontiera . . .	St. Anton. de Padua . . .	48 . . .	381
Gouvern. Den Grave de Cuculin	St. Boa Vintura	46 . . .	272
Gouvern. Don Jouo de Caſtro	St. Anton. das Flores . . .	48 . . .	301
Gouvern. Luis Lobo	Noſtr. da Lonciacos . . .	54 . . .	436
Gouvern. Victorio Zagalo	St. Franc. de Porges . . .	44 . . .	297

Noch een Advys-Jacht, en drie Fluyt-Schepen.

(NB:) De Lijſte van deſe Bemanninge was alleenlijk van 't Bootsvolk en Soldaten, die betaelt wierden, als zijnde het getal van de Volontairen onſeker.

Op deſe Bloon waren veel Volontairen / en ſouden'er noch meer op geweest zijn / indien men die alle op de Schepen hadde kommen laten / alſoo yder ſeer begeerig was / om haer aenſtaende Koningh te ſien / en hem te dienen. De ſelbe quam in 't laetſte van Juny tot Pizze / zijnde een Savoyſe Haben / inboegen den Hertog van Cadabal van ſijn arrivement aldaer aenſtonts bericht na Turin ſont. Doch ondertuſſchen ſont het daer gants anders geſchapien ; men had wel groote Preparatien tot deſe ſaech gemaecht / en veel Bagagie en ander Goed na Pizze geſonden / om 't ſelbe na Portugael te doen overſchepen / maer eenige tijd voor de komſt deſer Bloon was den Hertog van Savoyen ſieck geworden / ſoo dat ſelſ al een Courier na Liſſabon wierdt geſonden / om deſe Bloon aldaer op te houden / maer die quam te laet. Den Hertog van Cadabal / middelerwijl tot Pizze gearriveert / en hier van bericht zijnde / begaf zig aenſtonts zelſ na Turin / om de rechte geſchapienheit van de ſaech te weten / en vernam hy aldaer 't zelfde / want deſen Hertogh bleef de gantsche Sommer t'eenemaal indiſpoost / (hoewel by eenige gezegt wierdt / dat zulckx meest uyt policie voort-quam / om dat hy niet gaerne na Portugael wilde gaen /) en daer door als onbequaem / om de Reys te konnen verdragen : Den zelven Hertog van Cadabal wiert ondertuſſchen / nebens de meeste Portugijſſe Officiers en Edelen / tot Turin wel treffelijck onthaelt / en met Geſchencken vereert / maer alſo de tijdt baſt verliep / om met het mope We'er op Zee te zijn / en dat de Bloon van alle dingen gebreek kreeg / moſt den meergem. Hertog van Cadabal eyndelijck in October weder te rug / en ſonder den Hertog van Savoyen (die aenſtonts na dit vertreck t'eenemaal gezont wierdt) na Portugael gaen. En is dit Onwelijck / waer van ſoo veel gezegt geweest is / naderhant t'eenemaal verbroochen.

Wy zullen ons tegenwoordigh na Engelandt begeben. In 't begin van 't Jaer storf aldaer een seckerer Turberbille / welke in de saecken van den Lord Staffort en den Graue van Schaftsburp een groote Getuygen hadde geweest / en bleef hy oock in sijn eynde persisteren in 't geene / dat hy daer van getuyght hadde. Verscheyde andere van dese Getuygens / soo wel voor als tegens de Protestanten / zijn aldaer naderhandt in een seer slecht credijt gekomen / alsoo sy dan tegens den een en dan tegens den ander getuygden.

Met het begin van 't Jaer bleef de Verbolgingh tegens de Vergaderingen van de Nonconformisten niet alleen binnen Londen / maer oock in 't gantse Koninckrijk Engelandt / pbr'igh continuëren / en zijn verscheyde Predickers en andere / die dese Vergaderingen frequenteerden / in de Boeten / die daer op gestelt waren / beslagen / en die sulchs niet wilden betalen / met geweld daer toe gedwongen.

Wegens het bewuste Complot heeft men van dit Jaer niet veel naders gehoozt / alleen zijn sommige Druckers en andere / die schandalenise dingen tegens het Goubernement hadden gedrukt en gemaect / in groote Geldt-boetens beslagen / en aen de Willozp geset / doch andere / die sich submitteerden / en belofte gaben / dat sy sich met diergelijcke dingen niet meer souden bemoeven / zijn op byre boeten gestelt.

Ondertusschen gebeurde een by wonderlijcke saeck in Engelandt. Een seckerer Juffer aldaer / met de naem van de Lady Ogle bekent / met eenen Mylord Ogle / toen sy 14 Jaeren oudt was / getrouwt geweest / doch naderhandt Weduwe geworden zijnde / wierdt / toen sy 17 Jaer oudt was / weder van andere ten Huwelijck gepretendeert; onder andere stont den Graue van Koningsmarck / zijnde een Sweedts Heer / mede na haer; dese met een seckeren Heer Thijn in Engelandt / die men voor een van de rijckste van dat Koninckrijk oordecde / in seer goede vriendtschap zijnde / versocht aen hem / alsoo hy aen dese Lady Ogle goede kennis hadde / dat hy hem by deselbe een goet woort ten dien eynde soude doen / maer desen Heer Thijn / die selfs met dese Lady ondertrouwt pretendeerde te zijn / ('t welck op dese wijze geschiedt soude wesen / dat sy in secker Geselschap t'samen zijnde / daer uyt vermaeck Bruydtje wierdt gespeelt / waer in hy Thijn de Bruydegom en sy Lady Ogle de Bruydt was / door een secker Persoon in vermomde Klederen / 't welck een Predicant was / die in de Kamer quam / in presentie van 't gantsche Geselschap getrouwt waren) maecte selfs by haer de Serbiteur / in plaets van voor de andere te spreken / hoewel hy doch niets op dede / alsoo dese Lady in dit gepretendeerde Huwelijck niet wilde bewilligen / en Engeland selfs daer om verliet; den Graef Koningsmarck sulchs ter ooren gekomen zijnde / en daer ober ongemeen gestoot / eyschte de ged. Thijn wel 10 à 12 mael in Duël / doch deselbe antwoorde daer op t'elkens / dat het geen braef Engels-man paste / om tegens een lompen Duytser in Duël te bechten; den selben dus sich niet wetende te wreken / alsoo den Heer Thijn meest geduerig by den Hertog van Monmouth was / vertrok na Brank-
rijk/

rijck / en verhaelde sulks aen eenige van sijn Officiers / en daer onder oock aen eenen Cap. Fratz / uyt de March-Brandenburg van Geboorte / welke benevens noch een Duptser en een Pool / daer op uyt seyden / dat sy 't selve wilden rebengeren ; sy vertroocken dan voozt na Engelandt / en begaf sich den Grabe van Koningsmarck mede derwaerts ; den Capiteyn Fratz en de andere gingen aenstonts in een Huys by de Palmagie-baen / als waer sy vernomen hadden / dat den Heer Thijn dickwils in een Caros sijn vermaeck quam nemen / logeren / om op hem te passen / alsoo haer booznemen lagh / om hem te dooden / alhoewel sy booz gaben / dat sy hem alleen wilden bevechten : Den 22 Februarj gem. Sr. Thijn dan met een Carosse / waer in den Hertogh van Monmouth sich mede bevondt / in de Palmagie-baen komende / wierdt dooz haer verspiet en opgewacht / tot soo lange / dat den boozn. Hertogh uyt de Carosse ging / alsoo hy ergens anders most wesen. Capiteyn Fratz had aen de Pool / dat sijn Dienaer was / belast / dat hy niet soude doen / booz dat hy de Paerden van de Caros had vast gehouden / en / Houdt op Koetsier, riep ; den Pool beloofde sulks na te komen / en dede het oock maer al te wel / want so ras had deselve Cap. Fratz de Paerden niet vast gehouden / en / Houdt op Koetsier, geroepen / of dese Pool brande met een Musquetton / 't welck hy by hem hadde / en waer op 6 kogels waren / op den Heer Thijn aenstonts los / en quetste hem doodelijck , sy gingen daer op aenstonts dooz / en twee Straten van daer logeren / namentlijck Capiteyn Fratz by een Dupts Doctoz / en de andere twee op een andere plaets. Dit gaf aenstonts een groot gerucht / alsoo gem. Thijn 's anderen-daegs overleed. Den Koningh liet datelijck de Zee-habenen sluyten / op dat 'er niemand soude uyt komen / en den Hertogh van Monmouth gingh oock met 50 Man de ronde omtrent de Plaets / daer de Noozt voozt-gevallen was / doen / doch sy vonden niets meer als een Pistool ; hier mede voozt-gaende / ontmoeteden sy een Hoogduytsse Jongen / die wel eer Capiteyn Fratz gedient had / welke haer afbergde / wat sy niet dat Pistool / 't welck hy sijn Meesters seyde te zyn / deden ; sy vragghden hem hier op / waer dat dese sijn Meester sich onthieldt ; doch de Jongen antwoorde daer op weder / dat het sijn Meester nu niet meer was / maer wel eer geweest had / en dat hy daer by in een Straet / soo als hy geloofde / by een Dupts Doctoz logeerde ; sy gingen daer op derwaerts / en vragghden na soo een Persoon / doch de Doctoz seyde / dat hy niemandt had als die van een slechte genesen wierdt ; sy seyden / dat sy hem wilden sprecken / en gingen na hoven / alwaer sy Capiteyn Fratz vonden / wien sy na dese saeck vragghden / doch hy seyde niets gedaen te hebben ; sy antwoorden wederom / dat sy ordze hadden / alsoo sy suspitie op hem namen / om hem in verseeckeringh te stellen / en dat hy sich dan konde justificeren. Apt dit Huys gingen sy weder na een ander / daer sy de Pool en den Duptser vonden ; welke sy aenstonts mede gebangen namen / en haer alle booz den Raedt brachten ; hier wierden sy gecramineert en afge- vragt / of sy daer aen oock schuldig waren ; de Pool bekende aenstonts / dat hy de geen was / die de Noozt gedaen had / en dat hy sich geobligeert had gebonden / om soo een Persoon als den Grabe van Koningsmarck was / te rebeng-

gären / of dat hy sich anders waerdigh geacht soude hebben / om gehangen te worden ; een Heer van den Raedt dit woordt op-battende / vzaegde hem / of hy nu mede niet meende aen de Galg te geraken / en of hy dacht dat dit Feyt sulcks niet waert was ; doch dese Pool antwoorde daer op / dat is eben veel of ick nu hangen moet / dan of ick anders had moeten aen de Galgh geraken ; inboegen den Raedt haer aenstonts na Newgate gebangen sondt. Sijn Majestejt / hier ober ten hoogsten geboeligh / liet aenstonts een pzaemie van 200 Ponden Sterlings beloven booz de geene / die den Grabe van Koningsmarck / alsoo in 't eerst gesustineert wierdt / dat sulcks dooz sijn ordze was geschiedt / gebangen konde krijgen / en wierdt den Opfiender van de Broeder van desen Grabe / die in Engelandt sich in de Woestel-Exercitie oeffende / mede booz den Raedt ontboden / om te vernemen / waer of desen Grabe was / maer men konde wpt hem niet anders vernemen / als dat hy noch in Londen was / en sich aldaer met een bedeckte naem onthielt ; daer op wierdt aenstonts een pberige ondersoekingh na hem gedaen / waer hy sich mocht bebinden / doch desen Grabe was toen al wpt Londen / en meende sich met een Sweeds Schip / dat tot Grabefande lag / en na Sweden soude gaen / wegh te begeben ; hy wierdt echter ontdeckt / 't zy dat de Sweedse Schipper / om de groote pzaemie te genieten / sulcks aenbracht / of / gelijk andere seggen / sijn Vrouw 't selve dede / inboegen hy dooz een Guarde na Londen wierdt gebracht / en in des Konings Raedt ober dese saeck ge-examineert ; hy ontkende eenig part of deel aen 't Affassinaet van Sr. Chijn te hebben / en veel min ordze daer toe te hebben gegeven / pretererende wpt affectie tot een schoon Vrouw-Mensch / hoewel van slechte qualitept / in Engeland ober-gekomen te zijn / en om van een quaet / hem daer dooz ober-gekomen / genesen te worden ; sulcks wierdt echter niet aengenomen / soo dat hy in Newgate gebangen geset wierdt ; hy versocht wel in den Colwz gebracht te mogen werden / maer sulcks wierdt afgeslagen. Den 10. Maert wierden sy booz den Opper-Rechter Pemberton en andere Rechters te recht gestelt / doch den Grabe van Koningsmarck defendeerde sich als doen soo wel / dat de Jurys hem booz onschuldig verklaerden / en in byshedyt lieten stellen ; doch de andere drie / die alles beleden / en desen Grabe t'eenemaal by spraecken / wierden booz schuldig verklaert / en gecondemneert om gehangen te werden / gelijck oock den 20. van deselve Maendt geschiede. Den Grabe van Koningsmarck begaf sich aenstonts na Brankrijck / daer hy een Regiment in dienst van die Kroon hadde. Naderhandt is ober dese saeck noch veel te doen geweest / alsoo verschepde Engelsse Heeren / die Bloedtberwanten van Monfr. Chijn waren / hem in Duél epschten / doch echter is daer van niets gevolgt. De Lady Ogle quam naderhandt oock weder op ordze van den Koningh in Engelandt / en trouwde aldaer met den Hertog van Somerset.

In 't laetst van Januarj arriveerden 6 Schepen wpt Oost-Indiën / booz de Engelsse Compagnie / op de Ribier van Londen / te weten 3 van Bantam en 3 van de Kust van Chozomandel / soo dat die Compagnie daer op 150 per cent besloot

besloot uyt te deelen / te weten 50 in Geldt / en 100 in Obligatien ; der selver Obligatien strepgerden daer op tot 700 / hoewel noch verscheyde Particulieren in Engelandt / waer ober al eenigh spul is geweest / op de Indiën handelden : de Koopluyden in de Levantse Handel aldaer / meenende dat dooz die Compagnie haer veel afbreuck gedaen wierdt / poogden sulchs te beletten / en sochten derhalben mede in deselve Compagnie eenig Geldt in te leggen / of permissie te bekomen / om apart op de Indiën te mogen handelen ; verscheyde Koopluyden / die hier toe inclineerden / beslooten hier op een Fonds op te rechten / gelijk sy oock wel tot de Somme van ober de 100000 Ponden Sterlings by in-teecheninge deden / en gaben in Mey ten dien eynde 't volgende Request aen den Koningh ober.

ALfoo den Oost-Indischen Handel zedert eenige Jaren ongemeen seer vermeerdert ende aengewasschen is, tot merckelijcke nadeel van Buytenlandtsche en Inheemsche, die daer door geheel verflonden worden, de voor-geroerden Handel tegenwoordigh met Geldt op Interest voort geset werdende, tot voordeel van eenige weynige, in plaetse dat dien Handel by sijne Majesteys Charter gedestineert is tot advantagie van alle sijne Onderdanen in 't generael, soo dat hier door verscheyde Koopluyden, tot de Commercie opgebracht, daer van ge-excludeert werden, ende niet weten waer sy haer Capitael in andere Gewesten van de Wereldt tot eenigh voordeel souden kunnen employeren ; Soo is 't, dat, om te toonen onse gereetheyt, om in desen Handel mede te komen, met een considerabele Somme van Penningen, wy, wiens Namen hier onder geschreven zijn, ons verbinden in dien Handel te leggen de respective Sommen, voor de welcke wy geteyckent hebben, soo haest het sijne Majesteys genadigste geliefte sal zijn, ons een aendeel daer aen te vergunnen, door het maecken van eene redelijcke Taxatie van het tegenwoordige Capitael, of door het openen van de Boecken van de Geoctroyeerde Compagnie, in ordre, tot het aennemeu van nieuwe inschrijvinge in deselve. Gedaen in Londen den 10. April 1682.

Doch sijn Majesteit / dooz de Oost-Indische Compagnie tot het contraris aengesocht / wees dese Koopluyden niet beleefsheyt af / soo dat bozders daer van niets meer is gevolgt.

Met dese Engelsche Oost-Indische Schepen quam oock een Ambassadeur van den Koning van Bantam / om met den Koningh van Engelandt / wegens de Negotie van wederzijds Onderdanen / nader te tracteren ; hy bracht wel booz 1600 Ponden Sterlings aen Presenten mede ; doch vertroock / na eenigen tijdt verblijf / met de Schepen van deselve Compagnie weder te rugh na sijn Landt.

In 't begin van 't jaer was tot Londen oock een Ambassadeur van den Koning van Fez en Marocco gekomen / om wegens Canger nader te tracteren / gelijk geschiede / en vertroock deselve in de Somer daer op weder na huys.

Den

Den Heer Hertogh van Forck / die / zedert dat het laetste Parlement in Schotlandt hadde gefeten / sich noch aldaer onthouden had / quam in 't midden van Maert uyt Schotlandt te Water tot Farmupen / en begaf sich van daer te Lande na Newmarket / daer den Koningh en 't Hof sich bevondt / blijvende daer tot in 't midden van April / als wanneer hy met sijn Majestejt en 't selve Hof tot Londen quam / en aldaer van de meeste Grooten wierdt gecomplimentteert ; en vermits des selfs Gemalinne zwanger was / wierdt geresolveert / dat gem. Hertogh deselve uyt Schotlandt selfs soude gaen af halen / en tot Londen brengen / gelijk hy dan oock ten dien eynde sich den 13. Mey na Greenwiche begaf / en aldaer op het Fregat de Glochester / verselt van eenige Konings Jachten / embarcqueerde ; doch den 15. daer aen omtrent 5. Mijlen van de Bochte van Humber / zijnde omtrent op de Limjten van Engelandt en Schotlandt / gekomen zijnde / soo raecte dit Fregat de Glochester op de Bancken / genaemt Lemon en Oze / en vermits het Water was afgeloopen / barste het selve / en gingh 8 uren daer na te gronde ; den Hertog van Forck bergde sich echter noch op een Konings Jacht / benebens eenige Heeren van Qualitejt / maer andere / die haer best deden / om den selven Hertog te salveren / sneubelden / en onder anderen den Grabe van Roxbouroug / den Lord Obzian / den Lord Kepton / Sr. Joseph Douglas / Mr. Perce / en Mr. Hyde / Broeder van den Grabe van Clarendon ; van 300. Menschen / die op dit Fregat waren / wierden 'er ruym 100. gesalveert ; den Hertog van Forck ging ebenwel met de Jachten aenstonts boort na Schotlandt / en quam een dagh à twee daer na tot Edenburgh / van waer hy weder met sijn Gemalinne in 't begin van Juny na Londen vertroock / en den 7. der selver Maent aldaer quam. Men imputeerde het verlies van dit Fregat meest aen de Pilot / 't welck een Capit. en Wyze genaemt was / (hoe wel men dooz ondervinding wist / dat hy seer goede kennis van alle de Sanden daer omtrent had) inboegen hy oock hier ober te recht gestelt / en in een eeuwigge Gevangenis naderhandt verwesen wierdt. Men de Weduwen en Kinderen van de geene / die op dit Fregat gesneubelt waren / wiert naderhand een bracf Pensioen / om van te leven / toegelept.

In Schotlandt waren ondertusschen de onlusten niet 't eenmael gedaen / alsoo eenige van de geene / die sich met de Engelsse Kerck niet wilden confirmieren / noch verschepte Placcaten hier en daer daer tegens aen plackten ; doch dewijl op haer seer nauw gepast wierdt / konden sy niets uyt-rechten. Men bracht tot Edenburg oock eenige van de Persoonen / die in de Rebelle tot Pentland / en by Bothwelbrugge geweest waren / gebangen / daer onder eenen Wearmont en Boscobe / welke eerste oock booz Luyt. Generael onder dit Volck hadde gedient ; en wierden sy beyde naderhandt ter doodt gecondemneert en geëxecuteert.

Tot Londen is dit Jaer / wegens 't verkiezen van de Nieuwe Sherifs aldaer / veel te doen geweest / alsoo den Lord Masoz / pretenderende dat het aen hem stondt / om een van deselve te verkiezen / den Heer North / zijnde Broeder van

van den Opper-rechter Noth / dooz toedzincien (gelijck als sulckis een ende
 gewoonte by de Engelfse is) daer toe hadde verkozen / daer de oude Sherifs
 in tegendeel sustineerden / dat de Common-hal / zijnde de Gildens / of een seer
 ker getal uyt peder Gilde / gemeenlijck Librey-mannen genaemt / dit recht
 van Verkiefingh hadden ; den 4. Julij van / zijnde den dagh / dat de Sherifs
 verkozen mosten werden / soo quam dese Common-hal in Guild-hal by een ;
 den Lord Major / benevens de Aldermans / aldaer mede verscheenen zijnde /
 soo wierdt / na een boozgaende solemnele aenspraeck / den Raem van den Heer
 Noth opgelesen / om / als by den Lord Major / dooz het solemneel toe-
 dzincien / gekosen / geconfirmceert te werden. Maer alsoo daer op aenstonts geroepen
 wierde / geen Confirmatie , geen Confirmatie , maer Electie , Electie , ging men
 voort met de Verkiefinge / die gewoonlijck geschiedt met het uytstecken van
 handen ; deselve gedaen zijnde / soo verklaerden de Sherifs / welcke / na 't ver-
 trek van den Lord Major / in d' Electie assisteerden / dat de Heeren Papillion en
 Du Bois / by meerderheyt van Stemmen / tot Sherifs booz 't toekomende
 Jaer verkosen waren ; maer van de andere zijde geroepen werdende om een
 Poll , dat is te seggen / om een Tellinge der Stemmen / by 't op-schrijven van de
 Namen der Verkiefers / soo wierde het selve toegestaen / doch eenige wren
 daer mede boozt-gegaen zijnde / soo quamen sommige Persoonen by den Lord
 Major klagen / dat de Sherifs haer de bypheydt gerefuseert hadden / om haer
 Raem te laten aentepchenen / als stemmende tot de confirmatie van de Electie
 van den Heere Noth / waer op den Lord Major / met eenige Aldermannen uyt
 sijn Huys in Guild-hal komende / de Sherifs liet weten / dat sy niet souden
 boozt gaen met het gesepde Pollen ; de gem. Sherifs echter oordeelende / ende
 te verstaen gebende / dat den Lord Major haer in desen niet hadde te gebieden /
 als zijnde een saecke / die epgentlijck de Sherifs / als in dit cas Bediende van
 de Probinctie van Middelfer / ende niet alleen van de Stadt van Londen / raecht-
 te / gingen daer mede boozt / maer den Lord Major / in de groote Hal van Guild-
 hal komende / liet dooz den Hptroeper van de Stadt proclameren / dat alle de
 daer tegenwoozdige Persoonen aenstonts souden hebben te vertrecken / ende
 Dingsdagh daer aen / zijnde den 7. van deselve Maendt / ten 9 uren des moz-
 gens / wederom in gedachte Guild-hal te verschijnen ; des-niet-tegenstaende
 wierdt by de Sherifs met het Pollen noch een tijdt gecontinueert / edoch epn-
 delijck / naer boozgaende deliberatie / (de Kloek omtrent half thien gebozden
 zijnde) oock by deselve de Vergaderinge tot des Dingsdags booznoemt uyt-
 gestelt. Het Hof hier van hemisse hebbende gekregen / ende oordeelende / dat
 de Sherifs sich hier in te buyten gegaen hadden / dede den Lord Major den 6.
 dito booz-de-middagh booz des Konings Raedt verschijnen / alwaer / volgens
 gewoonte / dooz den Griffier en beyde de Sherifs opgepast zijnde / soo wierden
 beele klachten tegens de Sherifs gedaen / als dat sy verscheyde insolen-
 tien dooz 't gemeene Volck / aen den Lord Major self bewesen / niet hadden ge-
 weert / als mede / dat sy dooglyckingh hadden gebuyckit ober een dangerense en

tummultueuse Vergaderinge ende By-een-blyvinge van een groot getal Ge-
peupel tegens de Wetten / soo dat daer op aensfontz een ordze van den Raedt
opgemaecht wierde / onderteyckent van 24. Heeren van des Konings Raedt/
by welke gedachte Sherifs / in de Karoffe van een der selver geaccompagneert/
dooz 4. van des Konings Guarde / ende een Bode van den Raedt / dooz de
grootste Straten van de Stadt / na den Colwz gesonden wierden / doch sy / noch
den selven dagh Copie van de boorz. Ordze van den Raedt verkregen hebben-
de / versochten daeghs daer aen een Habeas Corpuz / om aensfontz haer
Proces af gedaen te hebben / ofte op Cautie ontslagen te werden / en wierdt haer
het versochte Habeas Corpuz dock toegestaen / ten welcken eynde sy den 10.
Julp Mr. Michael Godfrep / Mr. Benjamin Godfrep / Mr. Jekel en Al-
derman Hayes tot haer Borgen stelden / en alsoo weder upt den Colwz gingen.
De Verkiefsingh van de Sherifs was hier op noch 8 dagen uptgesteld / met
hope / dat de humeuren middelerwijl beter bedaert souden zyn.

Wegens dese saeck quamen datelijck veele scherpe Geschyften upt / meest
om te bewyzen / dat den Lord Major geen recht had / om een van de twee She-
rifs te verkiefen / en de Gemeente aen te manen / om op haer recht te blijven
staen : wy sullen ons echter hier mede niet ophouden / en alleen seggen / dat
veele Gemoederen daer ober byz verbittert waren / als oordeelende dat hier
dooz 't recht van de Verkiefsinge gebroken was ; doch den Lord Major / die dese
macht pretendeerde te hebben / bekreunde sich echter weynigh daer aen / want
verstaen hebbende / dat verscherpde Luyden / die aen geene Gildens depende-
den / haer stem tot dese Verkiefsinge mede hadden gegeven / soo sondt hy aen alle
de Gildens ordze / om een pertinente Lijste van haer Ledematen op te geben.

Den 15. van deselve Maent Julp het dan weder / volgens 't Adjournement
van den Lord Major / den dag zynde / dat de Verkiefsinge van de Sherifs voort
soude gaen / soo verscheenen 13 Aldermannen en de Thyzep-mannen van de re-
spective Gildens in Guild-hal / om sulchs voort te setten ; maer den Griffier
van Londen quam ondertusschen by haer / om hun bekent te maecten / dat den
Lord Major / schielijck sieck gekwozden zynde / en genootsaecht om het Bedde te
houden / liet versoeken / dat men de Vergaderinge tot op den 17. soude willen
upt stellen ; by de Sherifs (welcke als booz gesegt is onder een Habeas Corpuz
upt den Colwzgegaen waren / en hier wederom verscheenen) daer op ombrage
gedaen zynde / of men sulchs soude doen of niet / so wierd geresolveert van Heer-
en daer op noch berder gebraegt zynde / of men met de begonnen Aenteycke-
ninge der Namen van den 4. Julp te boozen wilde voort gaen / of een nieuwe
beginnen / so wiert geresolveert / om met de begonnene voort te gaen ; tot 3 uren
in de na-middagh hier mede gecontinueert zynde / soo wierden de Boecken ge-
flooten / en na 't optellen van de booznoemde Namen de Stemmen aldus be-
bonden / te weten den Heer North 1557 / den Heer Papillion 2754 / den Heer
Du Bois 2709 / en den Heer Box 1609. De Sherifs verklaerden daer op
dat de Heeren Papillion en Du Bois wettelijck verkozen waren / en wierdt
dock

doek verstaen / dat van dit gepasseerde aenteekeninge soude werden gedaen ; waer op de Vergaderingh scheidde.

Den Lord Major keurde echter dit niet voor goet / want hy liet by eenige Rechts-geleerde vernemen / of het versoek / dat hy door den Griffier had laten doen / niet voor een wettig Adjournement genomen kon werden ; maer die oordeelden van Neen / om dat het door den Griffier / en niet door een Alderman / die de insignia van 't Ampt van den Lord Major by hem gehad most hebben / was geschiedt. Gemelde Lord Major was daer op met de Sheriffs en eenige Aldermans voor des Konings Raedt / sijn Majesteit present zijnde / en wierdt aldaer doen aen haer belast / dat sy / om de onbehoorzijckte Proeeduren van de Gildens in dese saeck / de Verkiefinge souden herhalen / en sozgh dragen / dat de oude Costumpen en gewoonten van de Stadt gemaintineert wierden.

De Gildens quamen den 24. daer op weder by een / en resolbeerden op dese Ordres de Verkiefinge op nieuw te doen / doch den Lord Major seyde haer daer op rondt upt / dat hy Mr. North tot een van de Sheriffs hadde verkozen / en dat sy nu haer Stem konden geven / om noch een ander tot dat Ampt te verkiefen / waer op sy tot 's anderendaegs geadjourneert wierden.

Dese Stemming geschiede des anderendaegs wel / maer de Gildens wilden voor de 4 alleen stemmen / en Mr. North niet voor verkozen houden / gelijk dan weder by omzage van Stemmen bevonden wierdt / dat 'er Mr. North 107 / Mr. Papillion 2487 / Mr. Du Bois 2480 / en Mr. Box 173 hadden / hoewel den Lord Major in een bysonder Boeckje 1180 voor de laetste meer had opgetelt / en derhalven Mr. North / en Mr. Box tot Sheriffs wilde verklaren / doch de Gildens wilden daer na niet hoozen / soo dat hy / sonder de saeck afgedaen te hebben / vertroock. De twee Sheriffs verklaerden echter / dat Mrs. Papillion en Du Bois wettig geeligeert waren ; en verscheyde Luyden / die na die kant hielden / wilden den Lord Major daerom in Proces betrecken / geschiedende sulcks oock met sulcken hevigheyt / dat 'er in 't kort wel 100 en meer Persoonen quamen / die sulcks niet alleen wilden doen / maer oock haer Actien ten dien eynde bepleyden ; doch den Lord Major wilde geen van allen accepteren. Veele versochten oock by de Aldermans / dat Mrs. Papillion en Du Bois gesommeert mochten werden / om het Sheriffs-Ampt aen te vaerden / maer daer ober quam echter geen resolutie / alsoo den selven Lord Major op de verkiefinge van Mrs. North en Box bleef staen.

De saecken in dese gelegentheit aldus staende / te weten / dat den Lord Mayor Mrs. North en Box tot Sheriffs verklaerde / en dat de Gildens / met hulp van de oude Sheriffs / Monstrs. Papillion en du Bois wilden hebben / waer by noch veele hevigheden van d'een en d'andere kant passeerden / soo dacht het Monstr. Box / als die zich in geen moeyte daer omtrent wilde inwiehelen / het best / om dit Sheriffs-Ampt te weygeren / en om alle gemack daer van af te staen / gelijk dan sulckx oock / mits dat hy de gewoonlycke Boete / bestaende in eenige 100 Ponden Sterlings / betaelde / door den Lord Mayor

de Aldermans wierdt toegestaan : Den Heer Nozth presenteerde echter dit Ampt aen te vaerden / soo dat alle de Requesten / wel tot 4 toe / die de Gildens / om Mrs. Papillion en du Bois daer in te krijgen / aen den Lord Mayor overgaven / niets by den selven konden uytwercken.

Hier op wiert weder den 29 September een Common-Hal beroepen ; den Secretaris van Londen deede daer in eerst het Woort / en een klepne Oratie / doch wiert dooz die van de Common-Hal in 't selve verhindert / also die boozgaf / dat zy by haer eygen Verkiefsinge wilde blijven : den Lord Mayor echter van de Husfings / zijnde de Plaets / waer op hy in diergelijke gelegentheyt zit / gaende / bracht drie nieuwe booz Mr. Bor op de Nominatie / te weten eenen Mr. Rich / Mr. Gziffeith en Mr. Nicols ; en hoewel dese Common-Hal noch gedurig op haer boozgaende Verkiefsinge bleef persisteren / soo wiert echter dese Nominatie dooz gem. Lord Mayor dooz gebzongen / en Mr. Rich by meerderheyt van Stemmen verklaert wettigh daer toe verkozen te zijn / alshoon de Gildens daer tegens hart protesteerden / en verscheyde Aldermans Monsrs. Papillion en du Bois oock daer toe sochten in te dzingen / doch te vergeefs / also den Lord Mayor op de Verkiefsinge van Mrs. Nozth en Rich t'eenemaal bleef staen / en daer toe oock de behulpfame hant van 't Hof hadde.

De Verkiefsinge deser Sherifs aldus tusschen beyde staende / also den Lord Mayor / en de geene / die na de zijde van 't Hof hielden / Mrs. Nozth en Rich daer toe wilden hebben / en de Gildens (welcke appzehendeerden / dat dooz dese Verkiefsing de Jurys / die verkozen stonden te werden / t'eenemaal na de hant van 't Hof souden wesen) Mrs. Papillion en du Bois / soo genaecte den dagh / dat de Sherifs in Guildhal bezwozen mosten werden ; dese was den 7. October ; verscheyde Aldermans begaben zich daer toe derwaerts / maer eenige Compagnie Trainbands / zijnde soo veel als Burger-Compagnien binnaen Londen / als doen op de Macht gestelt zijnde / om alle ongemacken booz te komen / lieten verscheyde Aldermans wel dooz passeeren / maer beslooten die oock in de Raed-Kamer / op dat'er niemant by soude komen / booz dat den Lord Mayor quam ; veele willen / dat haer Luyt: Colonel Quiney al eenige dingen in dese gelegentheyt buyten de ordinaris gewoonte deede / doch wy sullen dat in sijn geheel / 't zy dat het soo getweest is of niet / laten / en alleen seggen / dat / soo haest als den Lord Mayor quam / de Aldermans zig by hem verboegden / en Monsr. Papillion en Du Bois mede by hem quamen / om bezwoozen te werden ; ten welcken eynde sy het volgende Geschzift over leberden.

Declaratie van Thomas Papillion en Johan du Bois aen den Lord Mayor en Aldermans.

ONSe afwesentheydt in 't Landt in de voorleden Somer, en oock eenige tijdt te vooren, als zijnde toen in Persoon als Vremdelingen geweest, alsoo wy ter dier tijdt niet zijn verscheenen, noch ons selven in de Proceduren, die in de Verkie-

kiefing van de Sherifs voor dese Stadt en 't Graeffschap Middelfex voor 't aenstaende Jaer geschiedt zijn, hebben ingewickelt, soude onse nalatenschap by uw Lordschap en dit eerwaardige Hof voor dese tijdt en in die gelegentheydt lichtelijck kunnen ontschuldigen hebben, indien wy niet door verscheyde geïnformeert waren geworden, dat wy door de meerderheydt van de Stemmen deser Burgers in den gemeenen Hal gerechtelijck tot Sherifs voor dese Stadt en 't Graeffschap van Middelfex voor 't aenstaende Jaer waren verkoren.

Alhoewel nu onse personele onwetenheydt in de Proceduren, die in dese saeck gebruyckt zijn, soodanigh heeft geweest, en dat wy geen intimatie of commando, raeckende 't selve, van u Lordschap, of dit eerwaardige Hof, hebben ontfangen, waer by wy gelegentheydt gehad mochten hebben, om te verklaren, of wy dit liever wilden aennemen, of van dat Ampt geëxcuseert zijn; nochtans in 't regard van de geseyde informatie, om dat de tijdt tot sulcken verklaringh, gelijk oock tot een verdere verkiefingh, is vervallen, niet wetende ondertusschen van wat consequentie dit op ons mach zijn, of wat inconvenienten of gevaren daer onder verborgen mogen leggen, of op ons geëxponeert werden, indien wy t'eenemael stilswijgent en lijdende in dese saeck souden mogen zijn.

Soo hebben wy, om alle nadeelen en inconvenienten wegh te nemen, het een behoorlijcke toeval voor ons geacht, om ten desen tijde voor uw Lordschap en dit eerwaardige Hof te verschijnen, niet om eenige Proceduren of Trans-Actien in dese saeck te debatteren, noch soo een lastigh of qualijck gelegen Ampt voor ons te solliciteren, maer als Burgers van Londen, die geobligeert zijn om den Koning en 't Landt te dienen, als behoorlijck daer toe beroepen zijnde, en oock begerigh om ons selven van alle imputatie van crimen of versuym van plicht, die op ons geleght mocht werden, te suyveren; wy verklaren hier by met alle submissie aen uw Lordschap en dit eerwaardige Hof, dat wy gereedt zijn en presenteren ons selven, om op ons 't Ampt van Sherifs voor de Stadt Londen en 't Graeffschap van Middelfex voor 't aenstaende Jaer te nemen, en in die Chargie, volgens onse Electie, beswooren en geadmitteert te werden; gelijk oock ingevolge van dien uw Lordschap en de Aldermans op de Hustings of een andere bequame Plaets te verwachten, om de Eeden van dit Ampt, en sulcke andere Eeden, als de Wet vereyscht, te nemen, mitsgaders noch verders alle 't geene te volvoeren, dat de Wet of de Rechten en Costuymen van dese Stadt van ons, raeckende die Chargie, vereyscht, en wy versoecken ootmoedighlijck het Antwoordt van uw Lordschap en 't Hof daer op.

Thomas Papillion.

Johan du Bois.

Dit versoek bondt echter geen ingressie by den Lord Mayor / alschoon verscheyde Aldermans aen die kant hielden / want hy riep aenstonts Mrs. North en rief by hem / om die te bezwoeren / terwijl dese Trainbands de Gildens of Liberty-mannen daer van daen hielden; inboegen Mrs. Papillion en Du Bois.

Bois weder 't volgende Geschrift aen hem over gaven / om sulchs te verhinderen.

WY presenteren ons selven alhier, en zijn gereet om het Ampt van Sheriff van dese eerwaardige Stadt van Londen en 't Graeffchap van Middelfex voor 't aenstaende Jaer op ons te nemen, waer toe wy, gelijk als wy geïnformeert zijn, door meerderheydt van Stemmen en den gemeenen Hal deser Stadt zijn verkoren; Wy zijn bereyt, en presenteren ons selven, om daer toe geadmitteert te werden, en den Eedt van dat Ampt te nemen, en sulcke andere Eeden te doen, als de Wet vereyscht, gelijk oock te volvoeren al 't geene dat de Wet, Rechten of Costuymen deser Stadt, relaterende tot dat Ampt, van ons vorderen.

Dit niet tegenstaende gingh den Lord Major met het bezwoeren van Mrs. North en Rich boort / alsoo Mr. Papillion sijn handt op 't Boeck leyde / om bezwooren te werden / doch den Lord Major en eenige Aldermans sepden op het laetst / dat hy sich soude retireren / gelijk hy toen oock dede; en daer mede was dese Verkiefsingh / hoewel tot ongenoegen van vele van de Burgerpe / vast gestelt. De oude Sherifs / als Mrs. Pilkington en Shute / sochten naderhandt noch wel een veranderingh daer in by te brengen / en gingen oock by den Lord Chief Justicier / om te vragen / of sy de Sleutels van de Gevangnissen aen Mrs. North en Rich gehouden waren over te geben / maer die sich daer mede niet willende vermengen / soo is die saeck van geen effect geweest. De verkoozen Sherifs Papillion en Du Bois trachteden naderhandt het Recht van haer Electie mede wel te bewijzen / en trocken daer toe den Lord Major in Recht / maer men heeft niet gehoozt / dat daer van iets gevolgt is.

Dit aldus afgedaen zijnde / hoewel tegen de sin van de contrarie Partye van 't Hof / soo quam men aenstonts tot een nieuwe Electie van een Lord Major / en wierden daer toe 4 Persoonen opgesteld / als eenen William Richard / Hendrick Culse / Thomas Gould en den Alderman Cornish; waer van de eerste 2233 / de tweede 236 / de derde 2289 / en de laetste 2258 Stemmen in de eerste instantie kreegh; doch alsoo den Lord Major oordeelde / dat in dese gelegentheydt verscheyde Persoonen haer stem hadden gegeven / die daer toe niet gerechtigt waren / wierden deselve ondersocht / en / na dat de geene / die ongerechtigt hier toe bevonden wierden / uytgeschrypt waren / had William Richard 2138 Stemmen / den Ridder Gould 2124 / en den Alderman Cornish 2093 / soo dat de eerste booz Lord Major wierdt verklaert / en wierdt sulchs oock naderhandt dooz sijn Majestejt geapprobeert; inboegen die vervolgens oock Sessie daer van nam.

Dit verkiefsen van de Sherifs en den Lord Major gaf al by eenige perplexiteyt aen de contrarie Partye van 't Engelsse Hof / alsoo die oordeelde / dat de Jurys nu na 't sentiment van 't selve Hof gestelt werdende / de geene / die iets gepetceert hadden / niet alleen in Recht betrocken souden konnen werden / maer

oock schuldigh verklaert; inboegen eenige / die niet veel sin daer in hadden / Engelandt verlieten / en sich elders retireerden / waer onder den Grabe van Schaftsburp / als tegens wien aen sijn Majestejt veel Addresseen / tot berfoeying van de Associatie / die hy opgesteld had / overgelebert waren / wel de boornaemste was.

Den selven Grabe van Schaftsburp had van te boozen wel eenige Luyden / die hem sommige schandelijke dingen na gaben / op het Recht van Scandalum Magnatum ('t welck een Recht in Engelandt is / als yemandt een groot Heer van dat Rijk met dingen / die hy niet kan bewijzen / te na spreect) beroepen / doch daer volgde echter niet van / alsoo deselve Luyden buyten Londen / 't welck haer oock toegestaen wierdt / wilden wesen / en desen Grabe geen andere Rechtbank als die van Londen wilde erkennen.

Den Hertoge van Jozck had oock den ouden Sherif Pilkington / wegens deselve Acte van 't Scandalum Magnatum / booz 't Recht beroepen / en wiert den selven / hoewel dit Proces noch al eenigen tijdt duurde / naderhandt in een goede somme Geldts gecondemneert.

Den Hertoge van Monmouth / die sich met alle dese saecken weynigh of niet gemoeyt hadde / hoewel echter geoordeelt wierdt / dat hy van de contrarie Partje van 't Hof was / had sich ondertusschen tot sijn vermaeck na Chester / zijnde een Landt-stadt in Engelandt / begeben; hier wierdt hy van beele van den Adel en Inwoonders met een groot gejuych ontfangen; en willen oock sommige spargeren / dat de geene / die in dese gelegentheyt niet en quamen / van andere of de sijne seer qualijck getracteert wierden; doch wy sullen sulcks latent veruften / en alleen seggen / dat sijn Majestejt van Engelandt ober de Cerbewijsingh / die hem daer gedaen wierdt / alsoo deselve alsoo groot was / gelijk als of hy 'er selfs had geweest / (als oordeelende / dat sulcks maer op een tumultueuse en onwettige manier geschiede) niet wel vergeboegt was / en derhalven een Sergeant derwaerts sondt / om hem te saiseren / gelijk oock geschiede; gem. Hertogh wierdt daer op na Londen gebzacht / en aen den Secretaris van Staet den Heer Jenkins gewesen / doch hy weygerde aldaer te komen / als oordeelende / dat een Habeas Corpus / 't welck sijn Vrienden booz hem verkregen hadden / hem daer van bevizide; den Koningh echter ondertusschen begeerende / dat hy tot Withal soude komen / soo verscheen hy aldaer / doch wierdt alleen booz gem. Heer Jenkins gebzacht / die hem wel begon te examineren / doch hy weygerde te antwoorden. Den Heer Jenkins seyde daer op / dat hy hem dan Bozgh soude doen stellen booz 40000 Pont Sterlings / gelijk hy oock dede / en bleven de Lords den Grabe van Clare / Gray / Russell / Gore en Ashley verbonden / dat hy in de naeste Termijn booz des Konings Rechtbank soude verschijnen; sulcks geschiede wel / maer alsoo 'er niemant quam / die iets tot sijn laste in bzacht / wierdt hy aldaer t'eenemaal booz hzy verklaert.

Wegens de Charters of Privilegien van de Stadt Londen is dit Jaer mede veel te doen geweest / alsoo den Koningh booz sijn Procureur Generael aen den Raedt:

Raedt liet booz houden / dat deselve dooz beele ertessen / die daer in begaen waren / waren verbeurt ; doch de Stadt Londen sustineerde het tegendeel / en liet eenige Deductien daer tegens maecten ; inboegen dese saeck noch van 't Jaer niet is uytgewesen / te meer / om dat William Jones / zijnde een hart Parlements Man / en die doek goede kennis van de Privilegien der Stadt Londen had / overleden was.

De Hertoginne van Jozck / gelijk als wy gesegt hebben / uyt Schotlandt tot Londen gekomen zijnde / gelag den 25 Augusti aldaer van een Jonge Princesse / welke den 27. daer aen dooz den Bisschop van Londen wierdt gedoopt / en Charlotta Maria genaemt ; den Hertogh van Ormont / (die Onder-Koning in Ierlandt / en na dat hy 't Gouvernement aldaer aen sijn Soon den Graave van Arran had gelaten / in Engelandt gekomen was / om in des Konings Raedt te assisteren) stondt daer over tot Gevader / en de Gravinne van Arundel en Clarendon tot Meters / doch dese Princesse is den 18. October weder overleden.

't Gewoonlijk verbanden tot Londen van de Beeltenisse van den Paus geschiede in November weder aldaer / ter gedachtenisse van 't ontdecken van 't bewuste Buspoeder-Complot ; doch daer in geschiede al eenige Waldadigheid / want in Zouthwarck / zijnde een Boorzstadt van Londen / begonden sommige onder 't Pieren te roepen / een Monmouth, een Monmouth ; andere weder / een Jorck, een Jorck ; sulchs dat daer dooz al eenige Commotie ontstondt / en noch sijnmer lichtelijck gevolgt soude hebben / indien dooz 't apprehenderen van de Belhamels alles in 't kozt niet was gestilt geworden.

In 't laetst van November ontstont tot Londen in een Plaets / genaemt Wapping / een hevigen Brandt / welke soo binnigh was / dat wel 1000 Hupsen / doch meest oude en slechte / daer dooz wegh genomen wierden.

Den Prince Robbert / Soon van den gewesenen Koning van Bohemen / en Neef van sijn Majesteit van Engelandt / overleed den 9. December tot Londen / in het 63. Jaer van sijn Ouderdom / waer dooz het Vice-Admiraelschap van Engelandt quam te vaceren / 't welck den Koningh naderhandt aen den Hertogh van Grafton heeft gegeven.

Wy komen weder tot de Spaensse Nederlanden. Zedert dat de Blocquade van booz Luxemburgh dooz de Franffen was opgebroochen / en dat sijn Majesteit van Franckrijck die saeck aen de Arbitragie van Engelandt hadde gestelt / wierdt sulchs mede aen het Spaensse Hof gebracht / op dat men daer toe aldaer mede soude resolveren. Den Engelschen Envoyé tot Madrid den Heer Goderick leverden aen sijn Majesteit van Spangien ten dien eynde een Memorie in ; doch alsoo men aen dat Hof soo ras hier niet over konde resolveren / en oock niet gesint scheen / om sich van den Keyser te separeren / soo wierdt den selven Envoyé by provisie daer op tot Antwoozdt toe-gevoeght ; Dat men den Koningh van Groot Britannien voor de moeyte, die sijn Majesteit doorgaens
nam,

nam, om de Differenten tusschen de twee Kroonen uyt de wegh te leggen, bedanckte; doch dat voor soo veel de saeck selfs aengingh, als van importantie zijnde, sijn Majesteyt die aen den Keyser en andere Geïnteresseerdens soude communiceren, om, het Antwoordt daer van ingekomen zijnde, met te beter fundament en kennisse van saecken foodanige Resolutie te kunnen nemen, als men soude meenen te behooren. 't Sentiment van 't Spaensse Hof was te meer verbzenit van 't aememen deser Arbitragie / om dat het oordeelde / dat den Koningh van Engelandt in dese gelegentheyt / als sich niet in staet oordeelende / om een Oorlogh van buyten te ondernemen / meerder aen Franckrijck in dese decisie soude toestaen / als 't selve dacht dat het behoorde. Echter scheen men by 't selve Spaensse Hof wel gesint / om te toonen / dat het oock geen Oorlogh socht / de Arbitragie aen te nemen / maer op conditie / dat van de Vrede-handelinge generael soude moeten zijn / en alle de Scallieerden daer in gecompzehendeert werden; gelijk oock dat sijn Majesteyt van Engelandt / alshoon hy Arbitrer was / in de gemaecte Alliantien souden moeten continueren; doch vermits dese saeck aen de andere kant soo niet verstaen wierdt / bleef dit noch eenigen tijdt trotteren.

Ondertusschen / alshoon de Differenten in de Nederlanden dooz Franckrijck aen den Koning van Engelandt waren gestelt / soo wierden de Gebangens / die in 't Wyse van Brugge en daer omtrent gekregen waren / dooz de Franssen noch vast gehouden; de saeck van 't saiseren der Goederen van de Spaensse Onderdanen in de geconquesteerde Landen was oock noch onafgedaen gebleven; inboegen den Marquis de Grana / die nu het Gubernement van de Spaensse Nederlanden had aengebaert / eenen Heer Del Val na Parijs sonde / om daer uyt te wercken / dat dese Gebangens ontslagen / en de Arresten op dese Goederen ontheben mochten werden; 't eerste werckte desen Heer wel uyt / maer op conditie / dat eenigh Geldt vooz haer gegeven soude werden; doch op 't laetst verklaerde sijn Majesteyt van Franckrijck: Dat, alsoo sulcks een saeck was, daer particuliere Onderdanen van sijn Rijck by geïnteresseert waren, hy daer over soo ras niet konde disponeren, maer dat die saecken met het gros van alle openstaende Differenten souden werden afgehandelt, soo ras men uyt Spangien, op de Propositie door sijn Majesteyt aldaer gedaen, om den Koning van Engelandt als Mediateur over deselve te willen aen nemen, bescheyt hadde gekregen. De Spaenssen / dan in die saeck by Franckrijck niet hebbende konnen opdoen / vielen hier ober aen den Koningh van Engelandt en desen Staet klachtigh / en leverde der selver Ambassadeur (delwyl hy diergelijcken saeck vooz onbillijck oordeelden / en derhalven daer tegens op diergelijcke wijze wilden procederen / alsoo de Geïnteresseerde in dese saiseringe aen den Marquis de Grana tot Brussel dagelijcks haer klachten daer ober quamen doen) ten dien eynde het volgende Geschijft aen sijn Majesteyt van Engelandt ober.

S I R E.

NAdemael de Violentien, die de Franssen bedrijven, hoewel onrechtvaardigh, blijven continuëren, en de Confiscatien der Goederen van de Onderdanen van de Spaensse Nederlanden niet ingetrocken werden, ook door dien tot Cessatie van deselve, op dat de Eygenaers haer genot daer van weder souden mogen krijgen, geen middel heeft uytgevonden konnen werden; hoewel, om 't selve te remediëren, alle mogelijcke, ja selfe de alderkrachtigste diligentie, 't welck is de Konincklijcke interpositie van U Majesteyt, geadhibeert is geworden, laet Don Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, aen Uw Majesteyt weten, dat den Marquis de Grana van voornemen is, met de Goederen, die aen de Franssen, in de Staten van den Koningh sijn Meester, toe-komen, door dien noch de reden, noch de instantien van de Geïnteresserde, toe-laten, dat men haer niet deselve of een egale satisfactie soude geven, op gelijcke manier te handelen, met 't welck hy echter niet heeft willen voort gaen, sonder daer van eerst kennisse aen Uw Konincklijcke Majesteyt gegeven te hebben, en deselve te laten oordeelen, wat hier in gedaen behoorde te werden, alsoo men van onse kant geen oorfaeck om de Vrede, aen welckers behoudt soo veel gelegen is, te turberen, willende geven, goet gevonden is, in de handen van Uw Majesteyt te stellen een saeck, dewelcke, voor ons selven inexcusabel zijnde, tegenwoordig voor de Franssen soude konnen zijn een occasie, hoewel wy in de Executie noch soo niet handelen als sy doen, door dewelcke sy de Goederen, die sy aengehaelt hebben, souden foecken te behouden, en de geamitteerde wederom te eyschen.

Den ondergeschreven Ambassadeur verfoeckt derhalven aen Uw Majesteyt, dat deselve een Antwoordt, conform deselve Propositie, in dewelcke hy de Consideratien van den Koningh sijn Meester, en het respect, dat den Marquis de Grana en alle sijne Ministers voor Uw Majesteyt zijn hebbende, geopenbaert heeft, gelieft te geven. Londen den 23. July 1682.

Don Pedro Ronquillo.

Hier op wierdt hem weder tot Antwoordt van de Engelse zijde toegevoegt:

1. Dat sijn Majesteyt het respect, en de deferentie, die den Gouverneur van de Spaensse Nederlanden hem wilde betoonen, met hem het voornemen, dat hy hadde, om, wegens de Saiferingen en Confiscatien, van gelijcken te handelen, te communicëren, in 't goede op nam.
2. Dat, alsoo'er een openingh, wegens den Alder-Christel. Koningh, zedert eenige Maenden, aen sijn Majesteyt was gedaen, waer by verklaert wierdt, dat alle soorten van Prætentien en Differenten tusschen de twee Kroonen aen sijn Majesteyt wierden gestelt, en welcke sijn Majesteyt aen den Cathol. Koningh had laten notificeren, hy van te voren wel wenschte te weten des selfs Sentimenten hier over; want als sulcks wierdt aengenomen, souden alle wegen van geweld aenstonts gesuspendeert werden, so wel wegens de Saiferingen en Confiscatien van de Particulieren, als wegens de Veyligheydt en Gemeene-rust.
3. Dat sijn Majesteyt sich van de Conduite van ged. Gouverneur be-

beloofde, dat hy sich in dier voegen, in soo een tedere faeck, soude gedragen, dat'er niets gedaen wierdt, dat de hoop, die nu opgevat was wegens foodanigh een Accommodement, mochte verydelen, als 't welck Nederlandt in rust soude stellen, en de Algemeene Vrede in Europa bevestigen.

Den Spaenssen Envoyé den Heer Fuen Major in den Hage / gaf oock tot dien eynde naderhandt de volgende Memozie aen haer Hoog Mog. ober.

Hoogh Mog. Heeren :

DE Violentien, soo wel bekend als onrechtvaardigh zijnde, welcke de Franssen door de Confiscatien van de Goederen der Onderdanen van sijn Majesteit in de Nederlanden exercéren, waer in men geen uytgang fiet, dat die fullen cesséren, en dat men aen de Eygenaers daer van de vrye besittingh sal laten, alschoon men, om sulcks voor te komen, alle mogelijcke en de efficacieuste naarstigheden heeft gebruyckt, als de interpositie van sijn Majesteit van Groot Brittangien en Uw Hoogh Mog., soo maect Don Balthazar de Fuen Mayor, Envoyé Extraordinaaris van Spangien, aen Uw Hoog Mog. bekend, dat den Heer Marquis de Grana geresolveert is, om reciproquelijck, in 't regard van de Goederen, behoorende aen de Franssen, onder de Heerschappye van den Koningh, te procederen, alsoo hem noch de reden, noch de instantien van de Geïnteresseerden toelaten, om haer te onthouden, van hun dese eenige diergelijcke satisfactie te doen hebben; hy heeft sich echter hier in noch niet willen engagéren, voor dat hy aen Uw Hoog Mog., gelijk oock aen sijn Majesteit van Groot Britannien is geschiedt, als een gelijcke Geallieerde van Spangien, daer van kennisse hadde gegeven, aengefien men van onse kant niet en soeckt om eenige Beweegh-reden, van de Vrede te troubléren, welcke men soo dier behoort te conservéren, te geven, en dit een faeck is, die, in ons regard onvermijdelijck zijnde, lichtelijck tot een pretext aen de Franssen sal dienen, om de gelegentheden, die sy maer soecken, op te pronken, en waer in sy alleen wenschen, dat wy in de uytvoering niet anders souden agéren, als sy hebben gedaen. Gedaen in den Hage den 7. Augusti 1682.

Don Balthazar de Fuen Mayor.

Dese saeck quam echter soo verre niet / want de Franssen dese Saiferingen alleen booz den Prins van Finguien / wegens een Proces / dat hy tot Brussel verloozen had / gedaen hebbende / soo wierdt hier ober naderhandt / als by een Temperament / tot Brussel gehandelt / en een Accoord getroffen / waer op alle dese Goederen van haer Arresten weder wierden ontslagen.

Vermits nu onderwijl de Arbitragie / die wegens Franckrijck aen sijn Majesteit van Engelandt / wegens de Differenten / die het met de Spaensse Kroon hadde / gestelt was / by den Koningh van Spangien geen groote ingressie vond / en dat sommige meenden / dat desen Staet / als welke daer by grootelijcks geïnteresseert was / groote saecken daer in soude konnen uyt-wercken / gaf den

Ceur-Brandenburgsen Envoyé Dieft in Julij de volgende Memozie ten dien-
 ende aen haer Hoog Mog. ober / soo wel ten opfichte van de Spaenffe Neder-
 landen/ als het Duytse Rijk.

Hoogh Mog. Heeren :

't **I**S nu anderhalf Jaer dat sijne Ceur-Vorstelijke Doorluchtigheyt van Branden-
 burgh, mijnen genadigsten Heere, gelieft heeft my in Qualiteyt als sijnen
 Extraordinaris Envoyé aen desen Staet af te senden, omme de tusschen deselve
 en U Ho. Mog. soo lange tot beyderzijds nut en vernoegen gestabileerde nabuur-
 lijcke Vriendschap en Correspondentie beter en krachtiger te onderhouden en
 cultiveren, gelijk dan hoogst-ged. sijn Ceur-Vorstel. Doorl. U Ho. Mog. door
 my doen ter tijdt heeft laten verseeckeren van sijne Vriendt-nabuurlijcke gene-
 gentheydt ende oprechten goeden wille, ende dat hem niets aengeneramer soude
 zijn, als het welwesen ende de voorspoet van desen Staet, ende de lange continua-
 tie van dien, te vernemen: soo blijft sijne Ceur-Vorstel. Doorl. noch in deselve
 Sentimenten, en wenscht niet anders, als met desen Staet in eene goede Harmo-
 nye en vertrouwelijcke Correspondentie te leven, en met U Ho. Mo. by dese
 perplexe en verre-uytsiende Conjuncturen, daer alles in Europa van nieuws schijnt
 in Beroerte te willen komen, te communiceren, en gesamentlijck te overleggen,
 hoe der selver beyderzijds Staten en Onderdanen in ruste geconserveert, ende
 voor eene totale Ruïne bewaert mogen werden, tot sulcken eynde heeft hoogst-
 ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorl. my genadigst bevolen U Ho. Mo. dese Creden-
 tialen t'overleveren, en de naervolgende Voorstellinge te doen.

Uw Ho. Mo. is bekend, dat de grootste Quaestie, die tegenwoordig in Europa
 voorkomt, ende dewelcke alle Gemoederen van malkanderen deelt, is, of men de
 Differenten tusschen het Roomse Rijk en Vranckrijk, als mede tusschen gem.
 Kroon en Spangien, behoort in der minne te slossen, ende de Vrede met de voorsz.
 Kroon op de toedragelijckste wijze, ende op die van deselve gedane Propositien,
 te bevestigen, of dat men alle 't geene, dat de Kroon Vranckrijk, zedert den on-
 geluckigen Vrede van Nimwegen, onder 't een of 't ander pretext, heeft geïncor-
 poreert, ende in haer besit gebracht, by soo verre deselve dat niet restituëren wilde,
 met kracht van Wapenen behoort te hernemen. Ick sal rondt uyt seggen, ick
 ben uyt last van mijnen genadigsten Heer een Bode des Vredens; Godt geve,
 dat die Redenen, dewelcke ick Uw Ho. Mog. uyt speciale last sal voort-brengen,
 in hare herten eene volkomene dispositie mogen vinden, om de Vrede, soo nood-
 saeckelijck en dienstigh aen wederzijds Landen en Onderdanen, ende aen geheel
 Europa, door reële Officien te willen promovëren, soo sullen daer door weder-
 zijds Onderdanen florëren, ende in ruste kunnen leven.

Hoog Mog. Heeren : Uw Ho. Mog. moet ick voor af seggen, dat mijne ordre
 ofte intentie niet en is, om my alhier particulierlijck in te laten in een naeuwkeu-
 rig Ondersoeck, of het geene de Kroon Vranckrijk, in 't Poinct van de Reünien,
 ofte Dependencien, tegens het Roomse Rijk, ofte tegens de Spaenffe Nederlan-
 den,

den, voorgenomen heeft, is gefondeert oft niet? veel min om 't selve te approbèren of defendèren, maer sal my hier van t'eenemael abstrahèren, en alleen tot een bewijs nemen, dat de tegenwoordige Vrede nootfaeckelijck behoort geconserveert te werden, ende dat den Oorlogh niet als de uytterste Ruine na sich slepen sal; met U Ho. Mo. permissie sal ik op eene Politique Waegschael leggen, en U Ho. Mo. in bedencken geven, of de Conjuncturen nu advantagieuser zijn, om een Oorlog tegens Vranckrijck te entamèren, als deselve waren, doen men de Vrede tot Nimwegen sloot, ende doen desen Staet, om sulcks te moeten doen, voor eene absolute noodfaeckelijckheydt oordeelde; dan of die hope, omme die van de Kroon Vranckrijck naer den Vrede geïncorporeerde Landen, soo in Duytslandt, als in Nederlandt, ende in specie, om Straetsburgh wederom te winnen, meritèren soude de seeckere schade, ende het pericul dat aen de andere zijde is, om noch een meerder te verliezen, met geheel Europa in Oorlog, ende de Christenheyt tegens malkanderen in een deplorable Bloedtbadt te fetten.

Sijn Ceur-Vorstel. Doorl., mijn genadigsten Heer, heeft sich noyt van de gemeene faecke gesepareert, ende noyt sijne particuliere Intresten aen het Gemeenebeste geprefereert.

Uw Ho. Mog. ende geheel Europa konnen getuygenisse geven, wat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. voor sijne Vrienden gehazardeert heeft, dat deselve na geen particuliere Affairen heeft willen luyfteren, maer tot het eynde toe by sijne Alliantien; nevens de Kroon Denemarcken, bestendig is gebleven.

Uw Ho. Mog. is oock bekend, dat niemant meerder geleden heeft als hoogstgedachte sijne Ceur-Vorstel. Doorl., om over den Nimweeghsen Vrede misnoegt te zijn.

Echter houdt het sijne Ceur-Vorstel. Doorl. daer voor, dat men deselve behoort te maintainèren, want sijne Ceur-Vorstel. Doorl. heeft uyt de Suites van dien Oorlog, als oock uyt een lange experientie, by eene 40 jarige geduerige Regeeringe, gesien, hoe weynig staet te maecken is, selfs by geluckige Successen, op veele Geconfoedereerde, die alle differente Visées en Interesten hebben tegen een Machtigen, met verscheyde considerable Armèen, met heerlijcke Fortressen, groote Magasijnen, raet en daet voor sijnen Vyandt; ende heeft daerom van die ure af alle sijne Confilia daer henen gedirigeert, hoe die Vrede, soo goet en soo quaet als de selve mach wesen, mochte geconserveert blijven, altoos soo lange, tot dat men met meerder advantagie, ende seeckerheyt, als tegenwoordigh, andere Mesures soude kunnen nemen.

Hadde men dien præcipitanten Vrede tot Nimwegen niet gemaect, ende sulcks een exempel aen de Posteriteyt gegeven, soo was nu geene Deliberatie noodig: maer grooter Resolutie is het eenen nieuwen Oorlogh te beginnen, als den selven te continuèren. Dat ick nu tot de Balance mach komen, soo gelieven Uw Ho. Mog. te considerèren de constitutie van saecken by het sluyten van de voorfz. Vrede.

Doen hadde sijne Keyserlijcke Majesteit verscheyde considerable, ende treffe-

lijcke geprovideerde Arméén aen den Rhijn-Stroom; den Treves met den Turk was noch op 6 Jaren vast; heel Duytslandt hadde den Oorlogh tegens de Kroon Vranckrijck gedeclareert, ende was meer als oyt met sijne Keyserl. Majesteit vereenigt: Mijnen genadigsten Heer hadde de Noordse Geallieerde van Vranckrijck niet alleen geflagen, maer oock t'eenemaal van den Duytsen Bodem verdreven; hare by-een-raepsels in Pruysen over de 100. Mijlen geëfloigneert; des selfs Armée was victorieus, gedisciplineert, onder beroemde Generalen ende de Conduite van sulcken grooten Prince, vaerdigh om naer dese kant te marcheren, daer mede een confiderabel Corps van de Kroon Denemarcken, van het Vorstelijck Huys Lunenburgh, ende van den Heere Bisschop van Munster, hadde konnen conjungeren, alle heerlijcke, ende in verscheyde geluckige Batalien goeffende Soldaten.

Daer by hadde men by Mons de advantagie, ende stonden de saecken aen den Boven-Rhijn seer besorglijck voor Vranckrijck; Straetsburgh was noch aen het Rijck, soo een confiderabel Magasijn, bequaem om den Oorlogh offensive in der Elsas, ende tegens het Franche Compté, te voeren.

Hier in dese Provintien was den eersten schrick gepasseert, de waerdye van de Goederen, van Obligatien, van Actien, waren aen't steygeren, alles liet hem favorabel aensien, selfs het Engelsche Hof was doen ter tijdt meer als oyt gedisponeert, om sich met de Geallieerden tegens Vranckrijck te verklaren: Ende by sulcken Constitutie vonden Uw Ho. Mog. goet eenen separaten Vrede te maecken, ende oordeelden deselve voor desen Staet noodsaeckelijck, terwijl den Oorlog de Commercien, als de Grontvesten ende Fondamenten van desen Staet, ruineerden, ende na andere Nabuuren, daer men buyten Oorlogh was, dede over gaen, ende men seyde, dat de Ingefetenen sich wat mosten recolligieren, ende dusdanigh soude den Staet suffisanter werden tegens eene toekomende ongelegenthey.

Uw Ho. Mog. confidereren daer tegens de tegenwoordige Constitutie van saecken; sijne Keyserl. Majesteit heeft datelijck naer dien Vrede verscheyde van sijne oudtste en beste Regimenten gecasseert; den Treves met den Turck loopt ten eynde, ende de Rebellen in Ongaryen zijn noch niet gedempt, ofte geappaiseert: in het Rijck is het Ceur-Vorstel. Collegie voor den Vrede, ende geresolveert op de Propositien van Vranckrijck te tracteren; het Collegie der Vorsten is noch tot geene Resolutie gekomen; d'Armature van't Rijck is tot geene perfectie, meest van nieuw ongedisciplineert Volck, ende soude men twijffelen moeten, of het noodige vertrouwen van de Generaels tot hare Soldaten, ende *vice versa*, dat soo grooten saeck in den Oorlog is, daer soude konnen wesen.

Gantsch Duytslandt is noch van de voorgaende Winter-quartieren, Marchen, Remarchen en Contributien mat, en voelt nu na den Oorlog so wel als desen Staet het ellende, dat deselve haer toegebracht heeft.

De Prijzen van de Vaste Goederen zijn daer en hier noch onwaerder als by den Oorlogh, ofte ten tijde doen men de Vrede maeckte, soo dat het Quaedt noch niet overwonnen is. Uw Ho. Mog. weten selfs wat de Impositien in de respectieve

Provincien doen ter tijdt en nu op-brengen , ende kunnen daer uyt de doenmalige Forces ende de tegenwoordige balancéren.

De Commerciën, de Ziele van alles, ende sonderling van desen Staet, gaen dusdanigh, gelijk Uw Ho. Mog. selfs weten.

Daer beneffens soo verklaert hem den Koning van Denemarcken , die met een considerable Armée voorsien is , mede voor de Vredens-Propositien tot Regensburgh ; ende boven dat soo continueert den Koningh van Engelandt meer als oyt sijne Officiën voor de Vrede , gelijk sulcks des selfs Minister niet alleen aen sijne Ceur-Vorstel. Doorl. tot Hamburg gecontesteert heeft , maer doet oock des selfs Minister in Spangien tot sulcken sine continuële instantien.

Dit nu alles tegen malkander rijpelijk overwogen zijnde, geloove ick niet , dat yemandt soude kunnen loochenen , dat niet tegenwoordigh met thien-mael meer dis-advantage voor alle die geene , die haer daer mede sullen mefléren , den Oorlogh soude begonnen werden , als men den selven, doen de Vrede gemaect wierde, hadde kunnen continuëren.

Het tweede aengaende, soo is de hope , om Straetsburgh en alle geoccupeerde Plaetsen wederom te winnen, op een seer slechten grondt gefondeert.

Wat advantage heeft niet Vranckrijk , als het alleen op sijne Defensive wil blijven ? Heeft oock dien machtigen Keyser Carel Metz uyt de Franffe handen kunnen recuperéren ? keerde sich daer niet sijn geluck ? Wat comparatie tusschen Vranckrijk in dier tijdt, ende tegenwoordigh onder sulcken Grooten Koningh ? Ick wil swijgen van die geëxerceerde Militie , die Keyser Carel by hem hadde. Hier tegen balanceert in 't Rijck, dat, in cas van Rupture, alle Ceur-Vorsten, Vorsten, Stenden, ende hare Landen, aen beyde zijden van den Rhijn geruïneert zijn, ende of van Vyandt of van Vriendt geconsumeert werden.

Daer beneffens in desen Staet , so deselve sig daer in insensiblement liet engagéren, het sekere verloop van de Commerciën, die haer altijd elders transportéren , so haest een Koopman siet , dat hy, sonder noot van eygen behoudnisse , of sonder Obligatie van eenige Alliantie , door onbekende Consideratien , in Oorlogh geset werdt, sonderlinge, indien Naburige Landen, die tot de Commercie heerlijck gesitueert zijn, gelijk apparent is, in Vrede-blijven sitten.

Daer beneffens komt noch dit gevaer , dat, als Vranckrijk eens wederom met Duytslandt en Spangien soude in Oorlogh geraecken , het selve , als men die geene, dewelcke eygentlijk hem het Hooft soudén willen bieden, of in staet zijn om te kunnen bieden , ende hare Macht met de sijne overweegt , na apparentie wederom groote Conquesten soude maken; want het Collegie der Ceurvorsten hebbende geresolveert , als boven gesegt is , so is geen generale Rijcks-Declaratie te verwachten ; ende die Princen , dewelcke uyt particuliere redenen daer in soudén willen de Spaensse Interesten embrasséren, kunnen heel weynigh uyt hare particuliere Macht by-brengen.

De Middelen, die de Kroon Spangien haer soude promittéren te fournéren , heeft men gesien hoe haest die verdwijnen , ende hare Troupen op hare Mede-

Stan-

Standen des Rijcks-kosten te onderhouden, is van de grootmoedigheydt sulcker Princen niet te praesumeren, of souden in sulcken cas seeckerlijck Oppositie vinden, en sulcke demelées zijn wel suffisant om den Oorlogh in Duytlandt tegens sich selven te ontfteecken.

Maer wat avantagie brengen hare Machten en Troupen dan aen de andere van die Party, of die sich daer mede engagéren tegens Vranckrijck.

Dit zijn de Consideratien, dewelcke sijne Ceur-Vorstel. Doorl., mijn genadigsten Heer, my geordonneert heeft Uw Ho. Mo. in alle confidentie te representéren, ende sulcks daerom voornamentlijck, terwijl sijn Ceur-Vorstel. Doorl. een Intrest neemt aen alle het geene wat tot het wel-wesen van desen Staet kan bedacht werden, en de Interesten van wederzijds Landen eenerley en met malkander geenclaveert zijn, soo kent oock sijn Ceur-Vorstel. Doorl. deses Staets gemeene intentien, ende weet dat deselve tot de Vrede zijn streckende.

Maer gelijck Uw Ho. Mog., na hare hoogh-wijse Voorfichtigheydt, licht oordeelen kunnen, dat, by sulcke importante en gevaerlijcke Conjuncturen als dese, de goede intentie alleen geen effect in de gemeene saecken kan by-brengen, want by soo verre, na de geruchten, den Oorlogh (dat Godt verhoede) tusschen sijn Majesteyt den Keyser, ende sijne Majesteyt den Koningh van Vranckrijck, komt uyt te bersten, soo soude seeckerlijck Spangien en desselfs Nederlanden in 't spel komen, ende Uw Ho. Mog. by gevolge infensiblement mede geëngageert werden, en soude het Vuur, dat in de Nabuurschap aldus brande; Uw Ho. Mog. niet toe-laten stil te fitten; en alschoon de Resolutien van Uw Ho. Mog. tegenwoordigh daer toe mochten strecken, soo souden doch als dan Uw Ho. Mog. niet meer in staet zijn, om de Verkiesinge van Vrede of Oorlog na haer believen te doen.

Doch in tegendeel, als tegenwoordigh Uw Ho. Mog. hare sentimenten met die van hoogst-ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorl. gelieven te voegen, soude men gesamenlicherhandt sulcke Resolutien kunnen nemen, daer beyderzijds Onderdanen by floréren souden, ende het nut in geheel Europa by geconserveert wierde.

Sijne Ceur-Vorstel. Doorl. twijffelt niet, of Uw Ho. Mog. fullen, naer hare beroemde Wijsheydt en Voorfichtigheydt, dit Grootte Werck in den haren rijpelijk overleggen, ende de goetheydt hebben van hare gedachten met my, na het oude vertrouwen, dat tusschen sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt en desen Staet, by sware en dangereuse Conjuncturen, altijd is onderhouden, te communicéren, op dat men, nu de saecke noch in integro is, ende eer Uw Hoog Mog. eenigfints geïnvolveert worden, de selve mach voor-komen, ende het eminente gevaer praeveniëren.

Daerom versoeck ick, uyt speciale last van hoogst-ged. sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt, dat Uw Ho. Mog. gelieven mogen met sijne Koninckl. Majesteyt van Denemarcken, ende sijne Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburgh, mijn genadigsten Heer, tot dese wel-gemeende intentie te concurréren, en na een gemeen onderling concert mede alle krachtige Officien aen te wenden, op dat de Differenten met de Kroon Vranckrijck in der minne getermineert, de Vred
nie

niet alleen geconferveert, maer oock dusdanigh door alle efficacieuse wegen ende bedenckelijcke Middelen verseeckert worden, dat deselve mach eeuwig-duerende wesen. Sijne Ceur-Vorstel: Doorluchtigheydt heeft my gelast hier over Uw Ho. Mog. Resolutie te vernemen, gelijk ick dan deselve hier mede gediensfigh verseecke. Hage den 8. July 1682.

Geteeckent

Frederick Willem van Dieft.

Hare Hoogh Mog. gaven eenige tijdt daer na / om haer Bzdeliebentheydt te toonen / en te bewijfen / dat sy niet anders als de Bzede sochten / 't volgende Antwoordt weder hier op:

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Veneris den 17. July 1682.

IS gehoort het Rapport van de Heeren van Hekeren ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Buytenlandsche Saecken, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 7. deser, 'gevisiteert ende geëxamineert de Propositie, die den Heere van Dieft, Extraordinaris Envoyé van den Heere Ceur-Vorst van Brandenburgh, ten selven dage ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. eerst by monde heeft gedaen, ende daer na by Geschrifte overgelevert: Waer op gedelibereert, en ingenomen zijnde de Consideratien ende 't hoogh-wijs Advys van sijne Hoogheydt den Heere Prince van Orangien, is in conformité van dien goet gevonden en verstaen; dat den gem. Heere van Dieft, tot Antwoordt op de voorz. Propositie, sal werden toegevoegt, dat hare Ho. Mo. sijne Ceurvorstel. Doorl. hooghlijk bedanken voor de sinceratien, die deselve doet, om met haer in een oprechte Vrundschap te willen leven, en dat sy van haer zijdeniet sullen mancqueren aen yets, dat dienen kan, om niet alleen dese sijne Ceurvorstel. Doorluchtigheys genegentheyte te conservéren, maer soo veel mogelijk te doen aengroeyen, ook in weerwil van die geene, die deselve gaerne souden sien ginterrompeert, ende dat het haer seer gevallig sal zijn, om sulcks te mogen betoonen, soo wanneer haer occasie soude mogen voor-komen, van metter daedt te kunnen bewijfen, dat sy iets tot sijn Ceur-Vorstel. Doorlts. genoeg, endetot dienst van sijne Onderdanen, kunnen toebrengen; dat hare Ho. Mog. noyt hadden gedacht, dat men soude hebben kunnen meynen, dat van noode soude zijn geweest, dat men haer soude moeten afvorderen of aenmanen tot het prestéren van Officien, om de Vrede en Ruste van Europa te conservéren: Dat sy niet anders kunnen doen dan te prijsen het Christelijck en salutair voornemen, dat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. heeft, om de voorz. Ruste mede te willen bevorderen, en dat sy wel verseeckert zijn, dat so wanneer sijn Ceur-Vorstel. Doorl. de macht

heeft, het vermogen en aensien, dat Godt de Heer Almachtigh aen sijne Ceur-Vorstel. Doorl. op de Wereldt heeft verleent, soude believen t'appliceren, om de gemaecte Vrede te conserveren ende t'appuyeren, 't gunt aen de eene zijde de gemaecte Tractaten souden mogen met sich brengen, en 't gunt aen d'andere zijde 't gemeene welwefen van de Christenheyt oock door een seer benigne interpretatie van deselve Tractaten soude kunnen vereyffchen, hoogst-ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorl. geen kleyn gewicht daer toe soude hebben kunnen en noch kan toebrengen, ja, dat de soo hoogh-gewenschte en noodsaeckelijcke Rust alsdan misfchien al lange geobtaineert soude zijn geweest; dat hare Ho. Mog. niet alleen niet willen voor-brengen, maer sijne Ceur-Vorstel. Doorl., die haer d'eere doet, van haer soo eene importante Propositie in de vertrouwelijckheyt te communiceren, kunnen en moeten verseeckeren, dat haer niets soo seer ter herten gaet, als de consideratie van de voorz. gemaecte Vrede, en dat haer ware intentie daer toe eeniglijck tendeert, en dat sy geen reflectie willen maken op ietwes, dat de Conjunctionen van andere tijden, en het nemen van andere mesures, hier naer souden mogen aenraden, door dien sy altoos geacht hebben en noch achten; dat de Gemeene-ruste dan best werdt geconserveert, als men sinceerlijck en oprechtelijck onderhoudt 't geen men eens heeft geconvenieert en geaccordeert; dat sy, aengaende die hare oprechte en sincere intentie, aen niemandt beter noch met meer recht kunnen appelleren, als aen sijne Ceur-Vorstel. Doorl. selfs, dewijle die een van de aldereerste is geweest, aen dewelcke sy hebben gecommuniceert de Conventie, die sy met sijne Koninckl. Majesteyt van Sweden hadden aengegaen tot conservatie van de voorz. Vrede, in sijn eygen en gemeene sin; een Conventie, soo innocent in sich selfs, soo vredelievend, soo Christelijck, en soo eerlijck naer haer oordeel, dat niemandt die konde tegensprecken, die niet te gelijk wilde advoueren, dat sijne intentie niet was de gemaecte Vrede te willen onderhouden, aengesien deselve Conventie was ter neder gestelt sonder onderfcheyt van yemant, en sonder yemant ter Wereldt in het ongelijck of gelijk te stellen, en sonder eenig het alderminste ooghermerck van particuliere interesten van Subsidien, Assistentien oft Belastingen van andere, en sonder eenigh het alderminste, men laet staen engagement tot, particuliere voordeel en profijt, of tot yemandts nadeel en verkortinge, en dat deselve Conventie mede bracht, dat, indien (dat Godt verhoeden wil) eenige nieuwe Onlusten souden mogen ontstaen of ontstaen zijn, die de voorz. Vrede wederom in onseeckerheyt souden kunnen brengen, de Geallieerden met den anderen souden overleggen de maniere, waer op men die onrust by de aldervriendelijckste wegen soude kunnen doen cesseren, ende dat men tot geen extremiteyten soude komen, dan soo wanneer alle vriendelijcke Officien van geen operatie meer souden zijn geweest, ende dat een onvermijdelijcke noot aen de Geallieerden soude hebben geëxtorqueert een Defentie, die men sonder sijn ruine niet konde nalaten; dat sy evenwel soo ongeluckigh zijn geweest, dat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. niet heeft kunnen goet vinden een soo vredelievend voornemen t'aggreeren, of sich tot soo een Christelijke ende innocente Verbintenisse in te laten; dat hare Ho. Mog. noch recht,

recht, noch intentie hebben, om te willen penetreren, wat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. niet alleen daer toe, maer tot andere engagementsen, mach hebben bewogen, dat vertrouwen hebbende, dat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. by de conservatie van de Rust van Europa soo verre als yemandt geïnteresseert, ten aensien van sijne Provintien en Landen, met veel voorlichtigheydt sijne mesures, hoe die oock aen anderen souden mogen voor-komen, sal hebben genomen, voor soo veel haer Ho. Mog. aengaet; dat het onnoodig is, dat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. haer representere den bedroefden toestandt, daer in den voorigen Oorlogh haer seeckerlijck, sonder haer schuldt, heeft gebracht; dat geen Pen capabel is die soo wel uyt te drucken, als sy die dagelijcks sien en ondervinden, ende dat niet alleen eenige weynige Jaren, maer oock een groot verloop van tijt, niet machtig fullen kunnen zijn hare goede en arme Ingesetenen haer ongeluck, daer door veroorsaect, te doen vergeten, of haer of hare Familien de smerten van dien te laten te boven komen; dat den toestandt van Middelen van deselve hare goede ende arme Ingesetenen aen haer ruym soo wel als aen sijn Ceur-Vorstel. Doorl. is bekent, en dat sy hopen en versoecken, dat die kennisse, die sijn Ceur-Vorstel. Doorl. daer van soo naeuwkeurig genomen heeft, ende sy noyt hebben willen dissimuleren, tot een meer volkomene preuve mach strecken, dat hare onmacht oorsaeck is geweest, dat sy niet hebben kunnen continuëren, en daerom hebben moeten op-feggen de soo sware Subsidiën, daer inne men haer hadde geëngageert en trachten te houden; dat sy niet fullen sprecken van 't gunt in den jongsten Oorlogh is gepasseert, want dat hare Ho. Mog. daer aen niet, sonder d'uytterste ontstentenis, kunnen gedencken, en dat sy Godt Almachtigh in alle hare ongelucken daer voor noch hertelijck moeten dancken, dat die geene, die 't meeste by de voorz. Vrede hebben verlooren, ende die mischien uyt de gemaecte Tractaten aldersterckst hadden kunnen sprecken, evenwel die geene zijn geweest, die, wetende hare Ho. Mog. oprechte en sincere genegentheydt tot het Gemeene-best, wat eclatante preuves sy daer van hadden gegeven, en de gelegentheydt by haer doenmaels bevonden, de gemeene onlusten oock aldermeest hebben beklaegt, en hare Ho. Mog. conduite het alderminste hebben gereprocheert; dat hare Ho. Mo. de voorlichtigheydt van sijn Ceur-Vorstel. Doorl., geconfirmereert door een experientie van veele Jaren, seer hoog estimeren, en daer aen altijd seer veel fullen defereren, en dat den jongsten Oorlogh haer, tot haer seer groote droefheydt, niet dan al te klaer heeft doen sien, dat sijne Ceur-Vorstel. Doorl. over groote reden heeft van bekomert te zijn, dat sociale Machten niet doen dat effect; dat een formidable Macht, onder een seer aensienelijck ende ontfaggelijck Hooft, begaest met groote wijsheyt en resolutie, en hebbende alle middelen, om sijne deffeynen te kunnen uytvoeren, ende oock konnende alleen ordonneren, kan uyt-wercken, maer dat sy tot noch toe niet weten, dat yemandt sich heeft gedeclareert, al eer door sijn ontfag en aensien meester te willen maecken van 't gunt hy pretendeert hem toe te komen, veel min, dat sy met sijne Ceur-Vorstel. Doorl. by de voorz. Memorie souden moeten praesupponeren soo een Vyandt te moeten hebben, dat sy moeten seggen, dat sy uyt de ver-

klaringen, die soo wel sijn Keyserlycke Majesteit als sijn Konincklycke Majesteit van Spanjen, door de Heeren desselvs Ministers, hebben gedaen, seer groote hoope scheppen, dat d'ontstane Differenten in der minne sullen kunnen werden geaccommodeert, indien de saecken tot Onderhandelingē kunnen komen, dat sijn Konincklycke Majesteit van Vranckrijck tot veele-malen seer sincerlijck heeft doen verklaren geen andere intentie te hebben, dan de gemaecte Tractaten te willen onderhouden, en de ruste in de Christenheydt conservēren; dat men seckerlijck haer groot ongelijck soude geven, indien sy daer aen souden willen twijffelen, en dat sy derhalven niet anders kunnen doen, dan met patientie afwachten, hoe die Machten haer sullen verklaren en houden, wanneer over het Accommodement van wederzijds Pretentien sal werden gehandelt; dat hare Hoogh Mogende by het voorz. Accommodement geen andere Visées hebben, en geen het minste Interest maecken of beöogen, als alleen de Conservatie van de voorz. Vrede, ende dat geen nieuwe onrusten in het Christendom souden mogen rijsen; dat sy den Oorlogh voor desen Staet ende de Ingefetenen van dien soo ondienstiglijck, soo schadelijck, ja soo ruineus achten als yemandt, en daerom alles sullen helpen by-brengen, wat van eerlijcke, vredelievende, ende in vrede-geïnteresseerde Menschen soude kunnen werden vereyscht, om Oorloghs-Beroerten voor te komen; dat sy niet weten wat sijn Ceur-Vorstelycke Doorluchtigheydt begeert, wanneer de gemelde Heer van Dieft in de voorschre-ve Memorie betuyght, dat tot de conservatie van de voorschreve Vrede niet kan helpen een enixe genegentheyt tot deselve Vrede, maer dat daer toe reële Officiē souden zijn gerequireert; dat sy niet kunnen gelooven, dat sijn Ceur-Vorstelycke Doorluchtigheydts intentie kan zijn, dat men of sijn Keyserlycke Majesteit, het Rijck, en sijn Konincklycke Majesteit van Spangien, of sijn Konincklycke Majesteit van Vranckrijck daer toe soude moeten obligēren, of door de prangh van Wapenen, of door het ontfeggen van hulp en Assistentie, die sy rechtvaerdighlijck, in kracht van vorige gemaecte Tractaten, souden kunnen eysschen, dewijle sy de Justitie soo wel aen sijn Keyserlycke Majesteit, het Rijck, ende sijn Konincklycke Majesteit van Spangien, als aen sijn Konincklycke Majesteit van Vranckrijck schuldigh zijn; dat sy moeten bekennen in deselve æquanimiteyt te hebben gevonden, dat geen van die soo groote en machtige Princen immermeer hebben gepretendeert, dat hare Hoogh Mog. souden moeten mancqueren aen't geen sy aen hare Geallieerden by gemaecte Tractaten hebben belooft, en dat hare Ho. Mog. het houden voor een maxime, sonder dewelcke sy achten niet tē kunnen bestaen, dat sy aen hare Geallieerden woordt houden in't geen sy hebben belooft, niet naer't geen men van haer pretendeert, maer naer't geene dat den oprechten ende gemeenen sin van deselve Tractaten mede brengt, ende dat het aen haer niet te vergen soude zijn van eene soo eerlijcke en redelijcke maxime af te treden; dat sy haer niet sullen inlaten, om te justificeren of tegens te sprecken de Pretentien wederzijds gemaect, om dat sy in
dat

dat vaste vertrouwen zijn; dat sijne Konincklijke Majesteit van Groot Brittanien, naer sijne groote wijsheydt en vredelieventheydt, expedienten sal weten te vinden, niet alleen om de twee Kroonen te houden buyten feytelijckheydt en nieuwe onrusten; maer om die oock tot een eeuwig-duerende Vrede en Vriendschap te permoveren; dat sy, voor soo veel sy het hare daer toe kunnen doen gelden, sulcks met d'uytterste applicatie fullen doen, ende van sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt dat vertrouwen willen hebben, dat deselve daer toe mede sal arbeyden; dat hare Hoogh Mog. sulcks van deselve sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt seer vriendelijck versoeken; en gaerne met deselve fullen contesteren, wie van haer daer in het meeste geyvert sal hebben, ende wat sijne Keyserlijcke Majesteit ende het Duytsche Rijck aengaet, dat haer Ho. Mog. seer wenschen te weten wat men begeert; dat sy tot bevorderinge van dien fullen contribuieren; dat sy de uytterste genegentheydt hebben, om hoogst-gedachte sijne Keyserlijcke Majesteit, en daer het van vrucht kan zijn, te persuaderen, dat een goede en eerlijcke Vrede verre te prefereren is aen de onseckere uytkomsten van den Oorlogh; dat sy van herten wenschen, om daer toe meer util te mogen zijn, want dat sy glorie souden maecten van haer yver en wel-meenentheydt dien aengaende te kunnen doen sien, om dat sy die getuygenissen soo wel aen hoogst-gedachte sijne Keyserlijcke Majesteit als Konincklijke Majesteit van Spangien schuldigh zijn, dat deselve temoigneren tot een soodanige Vrede soo seer genegen te zijn, als sy tot noch toe aen deselve in redelijckheydt kunnen vergen; dat sy haer oock niet fullen in-laten op de Quæstien, die tusschen sijn Keyserlijcke Majesteit en het Rijck, en sijn Konincklijke Majesteit van Vranckrijck, differentiael zijn; dat sy van soo veel kloecke en evaren Princen in het Rijck, soo seer by een eerlijcke Vrede geïnteresseert, dat vertrouwen moeten hebben, dat sy haer Interest en gevaer beter als yemandt fullen kunnen apprehenderen en balanceren, en dat sy niet anders kunnen doen, als alleen alle goede Officien toe-brengen; ten eynde de strijdende Parthyen tot een eerlijcke en goede Vrede willen resolvieren; dat sy aan sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt in alle oprechtigheydt kunnen verklaren, dat het selve haer principalijckste bekommeringe en forge is, ende dat sy daer toe doen, daer sy gehoor kunnen vinden, alles wat men kan vereysschen, maer dat sy seer zijn geperfuadeert, dat het niet alleen van geen nuttigheydt soude zijn, dat sy haer souden verklaren, soo als uyt de voorschreve Memorie schijnt, dat sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt soude hebben gedaen ofte willen, dat hare Hoogh Mogende souden moeten doen, ende dat alle haer aanmaningen en aenradingen seer suspect souden moeten zijn, en sulcks seer veel hindernissen aen het establisement van de Gemeene-ruste, by haer soo seer gedefireert, soude toe-brengen, indien sy haer tot een diergelijcke Verklaringe quamen uyt te laten: Ende dewijle mits de voorschreve gedane Verklaringe van hoogst-gedachte sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt sijne Konincklijke Majesteit van Vranckrijck ontwijffelijck een seer groot

vertrouwen op sijne Ceur-Vorftel. Doorl. fal hebben gevat, ende dat haer Ho. Mog. niet mogen twijffelen, of die Majesteit is seer geinclineert tot de conservatie van de generale Vrede, mits de sinceratien daer van soo menigmael gedaen; dat hare Ho. Mog. den selven seer gediensfig verfoecken, dat sijn Ceur-Vorftel. Doorl. alle Officien by hoogst-ged. sijne Majesteit wil aenwenden, om soo heerlijcken, heylfamen en Christelijcken werck, als is de conservatie van de gemaecte Vrede, te helpen effectuëren; dat hare Ho. Mog. sijne Ceur-Vorftel Doorl. mitsdesen wel willen verseeckeren, dat sy hebben gedaen, en noyt naer laten sullen te doen, al wat in haer vermogen is, om door de conservatie van de voorfz. gemaecte Vrede alle Oorlogs-Beroerte te helpen voor-komen, daer heen, soo als het geoordeelt sal werden van vrucht te zijn; dat sy niet weten daer omtrent ergens in te hebben gemancqueert, ende indien yets, dat daer toe dienende en redelijck is, by haer soude mogen zijn over het hoofd gesien, ofte konnen werden gevordert, dat sy sulcks seer gaerne sullen toe-brengen en betoonen; dat sy niets soo seer beoogen als de voorfz. conservatie van de voorfz. Ruste, ende het naerkomen van de Tractaten, met hare Geallieerden gemaect, ende dat geen intrest noch voordeel, noch hope van advantage, Conquesten of diergelijcke, capabel sal zijn, als sijn Ceur-Vorftel. Doorlts. intentie daer omtrent in alle vertrouwen te mogen verstaen, en haer gedachten wederom aen sijn Ceur-Vorftel. Doorl. sincerlijck bekent te maecken.

Den Deenssen Enboyé / den Heer Petrum / leberde ten dien eynde oock de volgende Memozie aen haer Hoog Mog. ober.

Hoog en Mogende Heeren:

DEn onder-geschreven Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteit den Koning van Denemarcken en Noorwegen, aen sijn Hoogheyd den Heere Prince van Orangie, aen den Heer Raedt-Pensionaris en aen eenige andere Leden van den Staet reeds gecommuniceert hebbende, dat de laetste entreveuë van sijn gedachte Majesteit met sijn Ceurv. Doorl. van Brandenburg alleen is geweest, om te delibereren en t'samen te conveniëren op wat manier, en door wat middel men het meest tot de conservatie van de Vrede en de rust van de Christenheydt soude konnen contribuëren; en gelijk als sy geresolveert hebben, dat yder van haer sijn Vrienden en Geallieerden van dit goet Desseyn most laten verwittigen, en die ter selver tijdt noodigen, om daer mede in te seconderen, soo heeft sijn Majesteit aen ged. Envoyé gecommundeert, om dese plicht by Uw Ho. Mog. af te leggen, en haer van sijnen't wegen te seggen, dat hy bemerckt, dat in verscheyde Plaetsen van Europa veele woelende Gemoederen, die haer reeckeninge by de Vrede niet en vinden, sich sonder ophouden bemoeyen, om, door haer practijcken en konsten, 't vuur van een nieuwen Oorlogh te ontfteecken, dewelcke ongetwijffelt langer soude dueren, en van een gevaerlijcker gevolgh wesen, als die geene geweest is, welke Uw Ho. Mog. goet gevonden hebben door de Vrede van Nimwegen te

ter-

terminéren; deselve heeft soodanigh de Landen van uwe Geallieerden, en ongetwijffelt oock uwe Provintien, van Volck en Geldt uytgeput, dat de rust en de continuatie van de Vrede haer noodsaeckelijck is, indien selfs alle de particuliere Tractaten haer niet hadden gedesunieert, en 't misvertrouwen, 't welk men zedert onder 't meeste gedeelte van haer heeft sien regéren, gecauseert. Indien de Princen en Staten, die van de Zee afgelegen zijn, den Oorlogh soecken te vermijden, soo hebben de geene, die aen de Zee-kant leggen, grooter reden, om daer van af te schrieken, als hebbende de ongemacken soo wel ter Zee als te Lande daer van te lijden; en die geene, die de Commercie en Navigatie tot haer deel hebben, lijden niet alleen op haer Kusten, maer oock in alle partyen des Werelts, en lopen niet alleen gevaer, indien den Oorlogh langh continueert, om sich van den Boom, maer oock van des selfs Vruchten, berooft te sien; dese Consideratien, by noch vele andere gevoeght, persuaderen sijn Majesteit, dat Uw Ho. Mo. haer sorgen en ernstigste gedachten sullen applicueren, om den Oorlog te verwerpen, en de continuatie en bevestiginge van de Vrede, soo wel als hy selfs, te begeeren. Maer gelijk als het niet genoegh is, dat men die wenscht, en oock mogelijk niet dat yder van sijn kant bysondere Officien doet, aengesien men op dese wijze de intrigues van de geene, die contrarie oogmercken hebben, niet soude breecken, soo gelooft sijn Majesteit, dat de veyligste wegh, om tot dit ooghwit, dat men sich voorstelt, te komen, soude zijn, indien Uw Ho. Mog. sich met hem, met den Ceur-Vorst van Brandenburg, en andere van haer Geallieerden, die met concert gaen om de Vrede te maintineren en bevestigen, souden willen voegen, mits sich unierende tegens de geene, die de intentie mochten hebben, om deselve te troubleren. En vermits Uw Ho. Mog. dese Propositie haer reflexien sonder twijffel waerdigh sullen vinden, soo sullen sy, volgens haer hooge voorsichtigheyt, oordeelen, of men de Executie daer van behoort uyt te stellen, aengesien de contrarie partye sich van de tijdt, die men geeft, soude kunnen prevaléren, en de hope, die men daer van heeft opgenomen, bespotten.

Den Alder-Christel. Koning doet Propositien wegens de zijde van Duytslandt, en stelt sijn Differenten aen de Arbitragie van den Koning van Groot Brittanien. Indien de Propositien, tot Franckfort overgelevert, hart zijn, soo gelooft sijn Majesteit echter, dat men daer op soude kunnen handelen; die van Nimwegen waren 't niet minder; evenwel hebben Uw Ho. Mog. die niet verworpen, en de noodsaeckelijckheyt, om die aen te nemen, was mogelijk als doen soo groot niet als nu; doch 't zy hoe 't zy, aengesien den Alder-Christel. Koning een Koning, die een Geallieerde van Spangie, en so gewichtig in de conservatie van de Nederlanden geinteresseert is, tot Arbitrer heeft verkoren, so betuygt hy daer door geen adversie tot de Vrede te hebben; maer indien men niet en helpt om de difficulteyten, die in de Negotiatie van Duytslandt ontmoet werden, wegh te nemen, en dat den Cathol. Koningh langer differeert, om sijn Resolutie, aengaende de geproponeerde Arbitragie, te geven, so apprehendeert sijn Majesteit, dat den Alder-Christel. Koning dese lanckwijgheden moede sal werden; dat hy de Associatie

of Lignes van Garantie voor Offensive Alliantien, die men tegens hem of zijn Geallieerde formeert, sal nemen; en dat hy daer door sal geloven recht te hebben, om de geene, die hy vermoedt dat hem willen aentasten, te praeveniëren. En aengesien op dese wijze Europa weder in een Oorlog soude kunnen komen te vallen, waer uyt Uw Ho. Mog. geen voordeel kunnen verhopē, en dat sy de grootste last souden hebben te lijden, en de meeste aanvallen uyt te staen, behalvens noch het deel, dat sy in de publijcke calamiteyt van een algemeene omkeeringh, welke de verdeltheden in 't Rijk, door vreemde Machten ondersteunt, ons moeten doen apprehendēren, souden hebben, soo hoopt den ondergeschreven Envoyé, dat Uw Ho. Mog. de sorgen van den Koningh sijn Meester, om de Vrede te conservēren, sullen moeten prijsen, en dat sy hem selfs daer in van haer kant wel sullen willen soulagēren en secondēren, in sulcker voegen, als sy met hem sullen kunnen over-een-komen; ten welcken eynde hy oock gaerne het sentiment van Uw Ho. Mog. sal vernemen, soo ras als sy dat van de Provintien sullen weten, op dat hy daer van het rapport aen den Koningh sijn Meester soude kunnen doen.

Gedaen in den Hage den 23. July 1682.

Simon van Petkum.

Men heeft echter niet gehoozt / dat hem naderhandt een schriftelyck Antwoordt daer op toegevoegt is.

Hare Hoogh Mog. dese saecten dan / alsoo 'er de rust van Europa aenhangh / ter herten nemende / en gaerne siende / dat alles door minnelijcke wegen mocht afgedaen werden / namen den den 4. September / om sulcks te effectueren / de volgende Resolutie.

Veneris den 4. September 1682.

DE Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt en West-Vrielandt hebben, op expresse ordre van de Heeren Staten van de hoogh-gem. Provintie, hare Principalen, ter Vergaderinge voor-gedragen, dat de hoogh-gem. Heeren Staten aen de eene zijde hadden geconsidereert de groote Armatures, die by de Christen-Potentaten alomme wierden gedaen, ende de groote ongemacken, daer in de Christenheydt soude kunnen komen te geraecken, indien aen d'een of d'andere zijde eenige aggressie ofte Rupture soude mogen komen voor te vallen, en dat aen d'andere zijde in de vriendelijcke wegen, om, door een generael Accommodement, uyt d'ontstane onrusten te komen, ende de ruste van Europa te verseeckeren, tot noch toe weynigh was gevordert; dat sijne Keyserlijcke Majesteyt en het Roomse Rijk, tot nederlegginge van de Differenten, die deselve met sijn Koninkl. Majesteyt van Vranckrijk uytstaende hadden, wel eenige Heeren Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen, om met hooghst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijk te tractēren over Middelen, door dewelcke deselve Differenten souden kunnen ofte behooren te werden geassopieert, hadden gecommiteert, ende dat die Heeren Ambassadeurs ten wederzijden daer over oock effecti-

velijk in Handelingē waren getreden, maer dat d'andere Princen en Staten, die oock eenige strijdigheden met den anderen waren hebbende, noch soo verre niet waren geavanceert, daer nochtans de hoogh-gem. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslant oordeelden, dat een algemeene onderhandelingē seer noodigh was, om uyt den jegenwoordigen onrust te mogen geraecken, ende dat die door alle de Geïnteresseerden, ende die eenige Pretentien d'een tegen den anderen soude mogen hebben, hoe eerder soo beter soude mogen werden by der handt genomen, en een Plaetse daer toe bequaemst soude mogen werden geacht, op dat de voorz. Ruste alsoo universelijck soude mogen werden geconsequēert, en voorgekomen d'ongemacken, die, of door separate en affonderlinge Handelingē, op eene Plaets te gelijk by alle Geïnteresseerde Princen te laten entamēren, souden kunnen voorvallen, ende dat de hoogh-gem. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant derhalven meynden, dat de Heeren van Citters ende van Beuningen, ordinaris Ambassadeur en extraordinaris Envoyé van desen Staet aen het Hof van sijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien, by hare Hoogh Mog. souden behooren te werden aengeschreven, dat sy alle meest krachtige Officien by hoogst-gem. sijne Majesteyt souden willen aenwenden, ten eynde deselve sijne Majesteyt de goetheyt soude willen hebben, van door des selfs hoogst-aensienlijcke en vermogent Credit de faecke daer heenen te willen helpen beleyden, ten eynde ten spoedigsten een bequame Plaetse mocht werden genoemt, op dewelcke alle de Geïnteresseerden soude mogen senden hare Ambassadeurs of andere Ministers, om t'effens ende te gelijk, door de krachtige interpositie ende bemiddelingē van hoogst-gem. sijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien, te helpen accommoderen ende uyt de wegh te leggen de Differenten, die de Christen Princen onder den anderen zijn hebbende, ende alsoo gesamentlijck ende te gelijk te helpen conservēren, maintainēren ende stabiliēren de Vrede ende Ruste in Europa, ende voor te komen d'ongemacken ende onheylen, die, of uyt een separate onderhandelingē, of uyt een langer dilay van soo een generale en universele Byeen-komst, souden kunnen ontsaen; Waer op gedelibereert zijnde, hebben hare Ho. Mog. haer het voorz. geproponēerde wel laten gevallen, ende voorts goet gevonden ende verstaen, dat de gem. Heeren van Citters ende van Beuningen sal werden aengeschreven, dat sy, in conformitē van dien, alle meest krachtigste Officien by hoogst-gem. sijne Majesteyt sullen aenwenden, ten eynde deselve mach werden gepermoveert, met hare Ho. Mog. in gelijcke sentiment te komen, ende de krachtige handt te bieden, om tot een soodanigh generael Accommodement te geraecken; ende werden de Heeren van Heeckeren ende andere haer Ho. Mo. Gedeputeerden tot de Buytenlandtsche Saecken mits desen verfocht ende gecommitteert, om van de voorz. hare Ho. Mog. Resolutie kennisse te geven aen de Heeren Konincklijcke Ministers van Spangien ende Sweden, als mede aen de Heeren Ministers van sijne Koninckl. Majesteyt van Denemarcken ende sijne Ceur-Vorstel. Doorl. van Brandenburgh, met verfoeck, dat deselve Heeren Ministers alle meest efficacieuse Debvoiren ende Officien by de Heeren hare Principalen

palen willen aanwenden, om deselve tot gelijke Sentimenten te permoveren, en gelijke Officien, tot vast-stellinge van de voorz. Vrede, alomme neffens hare Ho. Mog. te willen doen.

Sulcks wierdt door gem. Ambassadeurs aen sijne Majesteit van Engelandt wel booz-gehouden; doch men oordeelde aldaer / dat Franckryck tot geen Algemeene Handel-Plaets soude willen verstaen / en dat derhalven met geen vucht in dit Werck iets gedaen soude konnen werden.

De saecken dan ondertusschen soo staende / ende de Spaense blijvende tarden / om de Arbitragie van sijn Majesteit van Engelandt aen te nemen / soo wierden de Franssen hier over verdzietig / en maecte derhalven den Franssen Ambassadeur tot Londen aen sijn Majesteit van Engelandt bekent / dat den Koningh / sijn Meester / niet gesut was om langer aen dese Aanbiedingen tot de Arbitragie te blijven / als tot den laetsten November van dit Jaer / gelijk uyt de volgende Memozie blijkt.

Memorie van den Franssen Ambassadeur aen den Koningh van Groot Brittanien.

DEn ondergeschreven extraordinaris Ambassadeur van den Alder-Christel. Koningh heeft ordre van sijn Majesteit ontfangen, om aen den Koningh van Groot Brittanien te representeren, dat hy niets vergeten heeft van alle het geene, dat van hem kan afdalen, om de Differenten, die hy met Spangien heeft, door de Arbitragie van ged. Heer Koningh te termineren; en dat, alhoewel de langwijligheydt, die den Cathol. Koningh daer in tot noch betuygt heeft, en de naerstigheiden, die des selfs Ministers van alle kanten hebben gedaen, om gantsch Europa op te wecken, om een nieuwen Oorlogh met haer te ondernemen, sijn Majesteit genoodsaect hebben, om excessive Onkosten te doen, om sich in staet te stellen, van de Gerechtigheyt en sijn Rechten te ondersteunen, hy echter in de aanbiedingen, die hy gedaen heeft, niet en heeft verandert, soo door de Memorie van sijn ged. Ambassadeur van den 4. February, als door die van den 19. Maert, sich gestadigh inbeeldende, dat Spangien eyndelijck een Propositie, die so veel te eerlijcker en voordeeliger voor deselve is, als het niet kan twijffelen van de sincere intentien van den ged. Heer Koningh van Groot Brittanien, soude accepteren; maer gelijk dese Kroon tot noch geene dispositie tot dit Accommodement heeft laten blijcken, en dat sijne Majesteit een groot intrest heeft, om ten eersten van 't geene, dat hy daer van moet verwachten, geclairceert te zijn, 't zy om, in geval van een prompt Besluit, sich van de extraordinaire Onkosten, die hy genoodsaect is te doen, te onlasten, of om die te vermeerderen, in cas van een weygeringh of retardement, en sich te meerder tegens alle soorten van uytkomst te prepareren. Dit is het dan dat den gem. Ambassadeur, volgens de Ordre, die hy van den ged. Koningh sijn Meester ontfangen heeft, obligeert, om aen den ged. Heer Koningh van

van Groot Britannien te declareren; dat sijne Alder-Christel. Majesteit noch wel aen sijn aanbiedingen, tot den laetsten dagh van de Maendt November aenstaende, wil geëngageert blijven, maer dat, indien deselve in die tijdt niet geaccepteert werden, hy daer aen niet pretendeert meerder gehouden te zijn, en sulcke mesures sal mogen nemen, die hy het convenabelste sal vinden.

Gedaen tot Londen den 1. October 1682.

Geteeckent

B A R I L L O N.

Ondertusschen had sijn Majesteit van Spangien wel geresolbeert / om de Mediatie van Engelandt aen te nemen; doch mits dat de saecken van den Keyser en de andere Geallieerden gelijckelijck afgedaen souden werden / gelijck sulchs upt de volgende Memozie / die den Heer Don Fuen Napor aen hare Hoogh Mog. over gaf / blijktt.

Copie van de Memorie door den Spaenssen Minister aen hare Hoogh Mogende den 5. October 1682. overgelevert.

DEn Engelsen Minister tot Madrid, aen sijn Majesteit, van wegen den Koning sijn Meester, de Propositie, waer van hier een Copie nevens gaet, gedaen hebbende, soo heeft sijn gedachte Majesteit aen Monsr. de Ronquillo geordonneert, om van sijnen 't wegen aen den Koningh van Engelandt te seggen, dat sijn Majesteit soo veel redenen heeft, om sich, wegens de observantien van de Tractaten met Vranckrijk, te mis-trouwen, gelijck als de inobservantie van dat van de Pirineen, van 't geene men in het Tractaet van Aken heeft gestipuleert, ende de begane infractien, die men noch actuëlijck van dat van Nimwegen doet, sulchs genoegh hebben bevestigt, sonder meer titulen of redenen, als die van geweldt, te hebben, dat, ten aensien van dese soo bekende Voorbeelden aen de geheele Wereldt, hy geene groote seeckerheydt op de trouwe van dese nieuwe Tractaten souden kunnen maecten met dese Kroon, als die niet in de saecken in sijn interieur heeft voldaan; doch dat, alsoo sijn Majesteit, niet-tegenstaende dese kennisse en soo veele gereitereerde en publijcke ondervindingen, niets wenscht, als ten allen tijde de voorstellingh, die hy tot de rust van de Christenheydt heeft gehad, (voor welckers welwesen en tranquilliteyt hy soo veel van sijn Domeynen heeft gesacrificeert) te doen blijcken, soo sal hy gesamentlijck met den Keyser, 't Rijck en de andere Geallieerden treden, om de goede Officien, die den Koning van Engelandt aanbied, te admittieren, considerende sijn Majesteit, dat, alschoon dese infractien, in soo grooten getal, zedert de laetste Vrede, zijn gebeurt, niet alleen in de Domeynen van sijn Majesteit, maer oock in die van 't Rijck, van den Keyser en de Geallieerden, hy sich niet van de geene, die nu in 't gemeen en naeuw met hem zijn geallieert, kan affcheyden; en aengesien sy alle in de restitutien van de Ursupatien van Vranckrijk zijn geïnteresseert, soo gelooft sijn Majesteit, dat, indien

hy alleen met den Alder-Christel. Koningh soude handelen, wegens't geene dat onse Differenten beraecht, de Vrede niet vast en durabel soude zijn, aengesien, indien een van de Geallieerde geoffenseert bleef, om dat hy niet en wierdt gerestitueert in 't geen, dat van hem geüfurpeert was, sijn Majesteit niet soude kunnen na-laten om hem te assistieren, en dat wegens eenige twist, die niet geaccommodeert soude zijn, men immediatelijck weder in tweedracht en Oorlogh soude komen. Dat sijn Majesteit hoopt, dat den Koningh van Engelandt, alle dese redenen wel overwegende, van sijnen't wegen de efficacieuste Officien sal by-brenghen tot een saeck van soo grooten consequentie. Den ondergeschreven Envoyé extraordinaris van Spangien vindt sich derhalven, door ordre van den Koning sijn Meester, verplicht, om van alle't bovenstaende aen Uw Ho. Mog. kennis te geven, en twijffelt niet of Uw Ho. Mog. sullen een soo prijsselijcke en conforme Resolutie aen der selver maximen en sentimenten aggreëren, als voor de welcke sijn Majesteit sulcken regard heeft, en op dewelcke hy gestadig de reflectien, als de ondervindingh doet blijcken, maect. Gedaen in den Hage den vijfden October 1682.

Geteekent

Don Balthazar de Fuen Mayor.

Copie van 't Geschrift, 't welck den Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteit van Engeland tot Madrid den 10. Juny 1682. aen den Heer Marquis de los Balbases heeft overgelevert.

M Y N H E E R,

A Een uw Excellentie voorleden Maendagh gecommuniceert hebbende den inhoudt van een Depesche, die ick van den eersten Secretaris van Staet van den Koningh mijn Meester heb ontfangen, bysonderlijck wegen't Poinct, dat hy den Spaenssen Ambassadeur ten vollen en aenstonts geïnformeert hadde, op de eerste openingh, welcke die van Vrauckrijck van de aanbiedingen van den Alder-Christel. Koningh had gedaen, ten regarde van een Accommodement van alle de Differenten tusschen de twee Kroonen; en hem oock ter selver tijdt geseght hebbende, dat, aengesien'er nu een wegh geopent was, om die eerlijck ende met succes (onder Godes zegen) af te doen, de twee Koningen hem seer begeerigh en gedisponeert fouden vinden, om eenige Officien, die eerlijck konnen geschieden, tusschen twee soo hooge en machtige Princen te ondernemen, ten eynde dese animositeit, die soo schijnbaerlijck scheen te sullen voort gaen, voor dat de Franffe Troupen sich van voor Luxemburgh hadden getireert, te pravenieren.

En uwe Excellentie my verseeckert hebbende, dat den selven Ambassadeur in geene Depesche aen sijn Majesteit, of des selfs Ministers, in de ged. forme hadde aengetrocken dit sentiment van den Koning, mijn Meester, en my derhalven ten vollen van sijn Konincklijke intentie geïnstrueert vindende, om door alle wegen,

(onder

(onder Godes zegen) om soo een groot Werck te assistéren en te continuéren, om een vaste en egale Vrede tusschen de twee Kroonen te stabiléren, (de experientie en notoriteyt toestemmende, hoedanigh sijn Majesteyt een efficaceux instrument is geweest, om de laetste Vrede van Nimwegen te besorgen en perfectioneren) te meer, om dat aen my blijktt de Konincklijke intentie, om alle toevallen te gemoet te gaen, en de motiven van dilayen in een geval van soo groote consequentie te dissipéren, ten aensien dat een van de Partyen onverhoopt voor den dagh komt, om Propositionen tot een soo gewenscht werck te doen, met een groote deferentie tot sijn Konincklijke interpositie; soo dunckt het my noodigh, om dese notitie en intimatie, gelijk ick doe, aen uw Excellentie te repetéren, op dat het aen den Cathol. Koningh blijktt, en dat hy oock kennisse van den yver van den Koning, mijn Meester, tot de Vrede, de Gemeene-rust en sijn Conduite in so een extraordinaris geval heeft. Waer by ick voege, dat de Ministers van de Heeren Staten Generael in een Audientie, die sy onlangs hebben gehad, sijn Majesteyt bedanckende, om dat die solliciteerde, om haer Meesters in een gelijk vertrouwen, wegens de directie van een foodanige Negotiatie, te introducéren, aen hem dese instantie hebben gedaen, dat sijn Majesteyt gedient mocht zijn, om niet te insisteren, dat sy gesamentlijck daer in treden, op dat daer door in 't minste niet het entaméren van een Tractaet tusschen de twee Kroonen van Vrankrijk en Spangien belet of verschóven mocht werden. Alle het geene dat ick tegenwoordigh seggh, is de ware staet van dese saeck. Gedaen tot Madrid den 10. Juny 1682.

Geteeckent -

G O D R I C E.

Maer alsoo men aen 't Engelste Hof/ alwaer een diergelijcke Memorie door Don Pedro Ronquillo/ Spaenssen Ambassadeur/ was overgelevert/ sich met dese Verklaringh der Spaenssen niet genoeghsaem geauthoriseert vondt/ om dit aen te hangen/ wiert wegens sijn Majesteyt van Groot Brittanien aen den selven Don Pedro Ronquillo het volgende Antwoort gegeven.

Den Franssen Ambassadeur door sijn Memorie van den 21. deser aen sijn Majesteyt gepresenteert hebbende, dat den Alder-Christel. Koningh, wel begerende dat de Differenten, die hy met Spangien heeft, door de Arbitragie van sijn Majesteyt wierden getermineert, tot noch toe niets en hadde verandert in de aanbiedingen, die ged. Ambassadeur in de Naem van den selven Alder-Christel. Koningh, door sijn Memorien van den 4. February en 19. Maert, hadde gedaen; doch dat meer-gedachte Ambassadeur, volgens een ordre, die hy op nieuw van sijn Koningh hadde ontfangen, sich genootsaeckt vondt om aen sijn Majesteyt te verklaren, dat hoogst-ged. syn Alder-Christelijckste Majesteyt noch wel by syn aanbiedingen, tot op den laetsten dagh van November aenstaende, wilde blijven, maer dat, indien de selve in dien tydt niet geaccepteert werden, den selven Alder-

C. 3.

Christel.

Christel. Koningh pretendeert, daer aen niet meerder gehouden te zijn, en sulcke Mesures sal mogen nemen, als hy de convenabelste sal vinden; welcke Memorie van den 21. deser Maendt aenstonts aen sijn Excell. Don Pedro Ronquillo, Spaenschen Ambassadeur, gecommuniceert zijnde, soo heeft ged. Ambassadeur op gisteren uyt de naem van den Cathol. Koningh, sijn Meester, een Memorie aen sijn Majesteit gepresenteert, waer in hy aen deselve vertoont, dat den ged. Heer Catholijcken Koningh gelijckelijck met den Heer Keyser en 't Ryck, benevens de Geallieerden, soude komen, om de goede Officien, die sijn Majesteit van Groot Brittanien offereerde, te admittieren. Welcke termen geen soo exacte overeen-komst hebbende, als wel te wenschen was, volgens de aanbieding van Vrankrijck, soo recommandeert sijn Majesteit t'eenmael aen ged. Ambassadeur van Spangien, om de noodige reflexien op ged. aanbiedingh te maecten, en daer op een prompter en cathégoriquer Antwoordt, als dese woorden zyn, te besorgen. De aanbiedingh van den Alder-Christel. Koningh is in sijn Brief van den 22sten Maert laetstleden aen den Marschalck de Crequi in deser voegen opgesteld: *Ick heb geresolveert, om op een stoot de saecken van Nederlandt te termineren, het Equivalent, 't geen my voor de Renunciatie van de wettige Pretentien, door mijn Procureur op de Conferentie tot Kortrijck den 4. July laetst geëyscht, gegeven moet werden, ter Arbitragie van den Koningh van Engelandt te stellen; en lager in deselve Missive: Ick zend u dese Brief, om u te laten weten, dat mijn intentie is, dat, soorras als gy die ontfangen sult hebben, gy een Officier aen die geene, welcke in de Stadt van Luxemburgh commandeert, zult zenden, om hem van de Resolutie te adverteren, die ick genomen hebbe, om ter decisie van den Koningh van Engelandt alle de Differenten, die ick met den Catholijcken Koningh heb, te stellen.* Dese Remise van de Pretentien van den Alder-Christel. Koningh aen de Differenten, die gedachte Koningh met Spangien heeft, gestelt zynde, soo schynt het noodsaeckelyck te wesen, dat men op dese openingh net en præcys antwoordt; en daerom is het oock, dat sijn Majesteit aen den ged. Ambassadeur recommandeert, dat hy wel sterck in Spangien representeere, dat, ingevalle de Arbitragie in deselve uytbreydingh niet wierde geaccepteert, als Vranckrijck die hadde voorgeslagen, sijn Majesteit genoeghsaem voor-sagh, dat het seer beswaerlyck soude vallen, om een nieuwe Oorlogs-Rupture te præveniëren ten eynde van de Maendt November aenstaende, alsoo den Alder-Christel. Koningh gedeclareert heeft, dat hy na die tydt niet en pretendeert, om aen sijn eerste Aenbiedingen gehouden te zyn, maer sulcke Mesures sal mogen nemen, als hy best convenabel sal vinden. Gedaen tot Withall den 5. October 1682.

Geteekent

L. JENKINS.

Den Heer Cramprecht had oock 't volgende Geschyft aen haer Hoog Mog. overgelevert/om de Memorie van den Heer Don Fuen Napor te bekrachtigen.

Memorie

*Memorie van de Heer Crampricht, Resident van zijn Keyserl.
Majesteit aen haer Hoogh Mogende.*

DEn ondergeschreven heeft door dese aen uw Ho. Mog. willen communicéren, 't geen hy by monde aen eenige van der selver Ministers zedert eenigen tydt heeft geseght, te weten, dat syn Keyserlycke Majesteit in de begeerte van een algemeene Vrede volharde, en, om daer toe te komen, inclineerde tot de middelen, welke syn Catholycke Majesteit en syne Geallieerden convenabel bevonden souden hebben. En vermits den Envoyé van Spangien aen uw Ho. Mog. heeft gedeclareert, dat syn Meeister gefamentlyck met syn Keyserlycke Majesteit, het Ryck, en de andere Geallieerden, sal treden, om de goede Officien, die syn Konincklycke Majesteit van Groot Brittannien aen hem door syn Minister tot Madrid heeft aangeboden, te admittéren.

Soo heeft den ondergeschreven aen Uw Hoogh Mog. wel willen notificéren, dat syn Keyserlycke Majesteit gesint is, om 't selve te doen, mits dat daer door het Tractaet van Franckfort ('t welck tot noch door de Konst van de contrarie Partye getraineert is) niet geïnterrupteert en werdt, en dat den Koningh van Engeland, door de interpositie van syn Officien, sich niet gedispenseert oordeelt van de Obligatien, die hy, uyt krachte van de gemaeckte Alliantien, heeft; gelyck oock dat dit Tractaet van Vrede generael zy, om de rust aen syn Majesteit en 't Ryck, ende ter selver tydt aen de Koningen en andere Geallieerden te retablisséren.

Den ondergeschreven en twijffelt niet, of Uw Hoogh Mog. sullen de intentie van syne Keyserlycke Majesteit seer loffelyck, nut voor het Gemeen, en conform aen haer Intresten en sentimenten vinden. Gedæen in den Hage den 6den October 1682.

Geteeckent

C R A M P R I C H T.

Dese Verklarings van syn Majesteit van Franckryck / om niet langer aen syn Aanbiedingen / wegens de Arbitragie van syn Majesteit van Engelandt / gehouden te wesen als tot den laetsten November / gaf een groote bekommeringe by de meeste Dorsten / en booznamentlyck by desen Staet / dat 'er na die tijdt weder nieuwe Hostiliteyten souden geschieden / inboegen door haer Hoogh Mogende de volgende Resolutie / op dat sulckis booz-gekomen mocht werden / genomen wierdt.

Foris den 8. October 1682.

BY Resumptie gèdelibereert zijnde op de Missive van de Heer van Citters en van Beuningen, hare Hoog Mog. Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé aen het Hof van den Koningh van Groot Brittannien, geschreven aldaer den 25. September.

tember laetst-leden, houdende onder anderen, dat den Heer de Barillon, &c. Ambassadeur van den Koningh van Vranckrijck aen 't hoog-gem. Hof hadde bekend gemaect, dat den Koningh, sijn Meeſter, ordres gegeven had, aen sijne Plenipotentiariſſen tot Franckfort, om aldaer te verklaren, dat sijn Majesteit niet verſtont veel langer in de tegenwoordige onſeekerheyt te verblijven omtrent den uytſlag van de Differenten met het Duytſche Rijck, en daerom niet langer wilde gehouden zijn om die te terminéren op de Conditien, van sijnen 't wegen voorgestelt, ende by het meerder-getal van de Ceur-Vorſten, ende veele Vorſten en Stenden van 't Rijck, opgevolgt, als tot den laetſten dagh van November naest-komende, ende is daer nevens mede geleſen de Miſſive van de gem. Heeren van Citters ende Van Beuningen, geſchreven inſgelijcks tot Weſtmunſter den 2. deſer, ende daer nevens een Bylage, geaddreſſeert aen den Griffier Fagel, houdende onder anderen, dat den gem. Heer de Barillon aen sijn Majesteit van Groot Britannien ingedient hadde de Memorie, nevens de voorſz. Miſſive gevoegt, dewelcke door ordre van hoogſt-ged. sijn Majesteit aen den Ambassadeur van Spangien, ende door den ſelve aen haer was gecommuniceert, daer by sijne Koninckl. Majesteit van Vranckrijck sijne aanbiedinge tot de Arbitragie niet langer als tot het eynde van November naest-komende wilde geſtant doen, breeder in de ſecrete Notulen van den 6. deſer vermeld: Is goet gevonden ende verſtaen, dat aen de gem. Heeren van Citters en van Beuningen ſal werden gereſcribeert, dat hare Hoogh Mog. dien Voorſtel ende Notificatien niet ſonder ſeer groote bekommeringe hebben vernomen; dat ſy ten uytterſten beducht zijn, dat die wederom oorſaek fullen geven tot noch verder ende nieuwe verwijderingen, ende miſſchien Rupture tuſſchen den Keyſer, het Rijck, den Koningh van Spangien ende hoogſt-ged. sijn Majesteit van Vranckrijck, daer alle haer Conduite en arbeyt daer heen heeft gegaen ende noch gaet, omme door alle behoorlijke ende betamelijke wegen ende middelen te bevorderen ende te effectuëren, dat de differenten ende verwijderingen, die tuſſchen de Chriſten Princen zijn ontſtaen, in der minne ende op eerlijke ende redelijke Conditien, daer over ſy den anderen ſouden kunnen verſtaen, in 't geheel ende univerſelijk ſouden mogen werden uyt de weg gelegd, dewyl haer Hoog Mog. altyd zijn geweest, ende noch zijn in die opinie ende van dat verſtant, dat de ſoo ſeer gewenſchte ende noodige Ruſte ende Vrede van de Chriſtenheyt niet ſal kunnen werden geconſerveert, indien alle deſelve Differenten niet t'eenemael en t'effens ende te gelyck werden geaccommodeert ende geaffopiëert, gelyck ſy haer daer toe by voorige Reſolutien ſoo meenighmael hebben verklaert aen alle Hoven van hare Geallieerden, daer ſy gehoor hebben kunnen vinden, ten dien eynde ernſtige inſtantien hebben laten doen, ende daer inne noch dagelijcks continuëren, dat de voorſz. Denunciatien hare voorſz. bekommeringen noch meer vermeederen, wanneer ſy daer aen gedencken, wat moeyten men heeft gehad, om het Congres, tot wegh-neming van de voorſz. Differenten, te doen aenvangen en te continuëren, om dat van wegen sijne Konincklijke Majesteit van Vranckrijck, aen de gem. Heeren des ſelfs Plenipotentiariſſen, laſt

was gegeven, niet als op seeckere Conditien te handelen, en om te surmontéren de difficulteyten, dewelcke gemaect wierden omtrent een præliminaire restitutie van 't geoccupeerde, ende dat het hares oordeels onmogelijck is een onderhandelingh van Vrede, over soo importante Poincten, eerst in een Lichaem, gecompofeert uyt soo veele Leden, als is het Duytse Rijck, alle niet even seer geïnteresseert, en seer verre van den anderen gelegen, ende dan noch met andere uytheemse Koningen ende Princen geëngageert tot een gemeene bescherming, in soo korten tijdt tot perfectie te brengen; want indien de voorz. Declaratien ende het oogherck van dien alleen soude gaen, om door middelen van dien de saecken van het Duytse Rijck van Spangien te separéren, ende alsoo die geene, die met den anderen in een ende deselve Vriendtschap ende Alliantie zijn, van den anderen te scheyden, dat sy als dan de voorz. Declaratien noch voor soo veel te dangereuscr souden moeten achten, gemerckt een soodanige separatie evidentelijck met sich soude slepen de ruine van die geene, die haer van den anderen laten affsonderen, dat hare Hoogh Mog. niet soo lief fullen sien, als dat de voorz. Ruste en Vrede univierselijck en tegelijck onder alle de Partyen met den anderen hebbende, mach blijven geconserveert op eerlijcke ende redelijcke Conditien, daer over de Geïntereffeerdens haer met den anderen sullen konnen verstaen, ende liever souden sien, dat sulcks heden als morgen mocht werden geëffectueert, oock daer toe gaerne sullen contribuëren alles wat in haer vermogen is, maer ten uystersten sullen moeten af sien van alles, wat dienen kan, om de Vrienden ende Geallieerden van den anderen te separéren, de Differenten van den eenen te terminéren, en die van den anderen te laten staen, ende oock van alles, dat dienen kan om de saecken met den Keyser, het Rijck, den Koningh van Spangien, ende de andere Vrienden en Geallieerden tot verwijderingh ende Rupture te brengen, dewijl de Oorloghsvlamme, die aldaer (dat God genadelijck verhoede) soude mogen komen op te gaen, haer seeckerlijck en onvermijdelijck mede soude aenstecken, soo wel ten aensien van de Situatie van desen Staet, als sijne Koninckl. Majesteyt van Spangien, die sich soo verre hebbende verklaert, dat deselve op de instantie van hoogst-ged. sijne Majesteyt van Groot Britannien heeft aengenomen de offre aen hem door deselve sijne Majesteyt van Spangie gedaen, en sulcks aengenomen te doen wat hem is geveert, en de Keyser gedeclareert hebbende te vrede te zijn, om door entremise van deselve Majesteyt de differenten in Duytslandt aenstonts te willen terminéren, hare Hoog Mog. niet weten, hoesy haer souden ingeréren, veel min op wiens verfoeck sy haer souden aenmatigen, om sijne Koninckl. Majesteyt van Spangien tot de voorz. Arbitragie te perssen, door dien sy het niet kunnen doen op het verfoeck van sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, alsoo die Majesteyt sulcks alleen niet begeert, maer rondt uyt, soo sy Heeren van Citters en van Beuningen voor desen hebben geschreven, qualijck genomen hebbende, dat haer Hoog Mog. haer met de voorz. Arbitragie of Vrede wilden moeyen, dat sy toonden daer toe in het verfoeck van sijn Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien te inclinieren, niet op het verfoeck van deselve sijne Majesteyt van Groot Brittan-

nien, dewijle die Majesteit dat aen Spangien noyt heeft verfocht, en dat sy het niet kunnen doen uyt haer eygen selven; vermits men haer met reden soude reprocheren, dat sy sijn Koninckl. Majesteit van Spangien meer souden pretenderen te vergen, als hoogst-ged. sijn Majesteit van Groot Britannien self hadde voor-gehouden, &c. ende nademael hoogst-ged. sijn Koninckl. Majesteit van Groot Britannien alsoo seer en alsoo verre is geëngageert in de Conservatie van de Spaensse Nederlanden als hare Hoogh Mog., als hebbende even deselve Tractaten met sijne Majesteit van Spangien aengegaen, ende dat deselve sijne Majesteit van Groot Britannien sich aen de conservatie van de voorsz. Rust van Europa seer veel laet gelegen leggen, ende seer noode soude sien, dat de saecken tot de feytelijckheden souden uytbersten, dat sy Heeren van Citters ende van Beuningen derhalven niet fullen nalaten, sonder eenigh het minste tijdt-versuym, aen hoogst-ged. sijne Majesteit van Groot Britannien op het alderkrachtigste te representeren de voorsz. hare Hoogh Mog. bekommeringe, ende de seeckere ende rechtvaerdige vreesse, die hare Hoogh Mog. hebben, dat de Procedures, die by sijn Koninckl. Majesteit van Vranckrijk, of voor of naer de expiratie van den voorsz. laetsten November, wederom feytelijck by de handt soude mogen werden genomen, de Christenheyt onfeylbaerlijck wederom in een Oorlogh fullen inwickelen, daer inne soo wel sijn Majesteit als desen Staet mede souden werden geëntreineert, en dat sy derhalven seer dienstig verfoecken, dat sijn Majesteit, om soo grooten quaet, en daer van haer Hoogh Mog. alsoo avers zijn, als sijn Majesteit kan wesen, in tijdt te vermijden, door sijn hoogh-aensienlijcke intercessie en interpositien wil effectuëren, dat noch door de voorsz. Declaratien, noch door eenige andere wegen of middelen, verdre of nieuwe Beroerten mogen ontstaen, ende het daer henen helpen beleyden, dat alle de Partyen, by den jegenwoordige toestant geïnteresseert, ende met den anderen different hebbende, hoe eerder hoe liever op eenen deselve Plaetsen mogen by-een-komen, om door bemiddeling van deselve sijn Majesteit op eerlijcke en redelijcke Conditien, daer over sy den anderen fullen kunnen verstaen, t'effens ende te gelijk alle Differenten uyt de wegh te ruymen, en alsoo de seer noodige ruste van de Christenheyt, ende de Vrede onder alle universelijck ende generalijck te stabilëren ende vast te setten.

Den Heer van Beuningen / als zijnde den Heer Citters eenige dagen van te boezen vertroocken / insisterde daer op by den Koningh en de Engelsse Ministers wel sterck / dat dit ten effecte mochte werden gebracht / maer sijn Majesteit van Engelandt / oordeelende dat sulcks by sijn Majesteit van Vranckrijk geen ingressie soude vinden / alshoon hy daer op insisterde / trachte in tegendeel by desen Staet de aengebodene Arbitragie smaeckelijck te maecten / op dat soo alle Differenten uyt de weegh gelegd souden kunnen werden; doch dewijl on-der tusschen haer Hoogh Mog. goede meeningh / om de Vrede voort te setten / by somwinge seer verheert wierdt upgeleyt / en dat oock de debboiren / die sy aen t'Engelsse Hof ten dien eynde deden / door die van de contrarie Partye tot haer nadeel

nadeel wierden geinterpreteert / soo betoonden sy sulchs gants anders in de volgende Resolutie/ welke sy ten dien eynde in 't laetst van October namen.

Jovis den 29. October 1682.

IS gehoort het Rapport van de Heeren haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Buytenlandfche Saecken, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van der felfer Resolutien Commissoriael van den 24. en 27. deses gevifiteert, ende ge-examineert, beyde de Missivens van den Heere van Beuningen, haer Hoog Mog. extraordinaris Envoyéaen het Hof van den Koningh van Groot Britannien; waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verstaen, dat den gem. Heere van Beuningen sal werden gerescribeert, dat haer Hoog Mog. uyt de voorfz. Missiven met seer groote verwonderinge hebben gesien, dat deselve werden geïnfilmeert, niet alleen by den Heere van Barillion, Ordinaris Ambassadeur van sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, van dat sy souden woelen, om alle de Wereldt jegens die Majesteyt op te maecten, maer oock selds by eenige van de Heeren Ministers van sijn Koninckl. Majesteyt van Engelandt, met een vry ernstige toon, dat sy meer den Oorlog dan de Vrede souden desideréren; dat sy niet weten, dat sy iets ter Wereldt hebben gedaen, veel min gewoelt, om yemandt tegens hoogst-ged. sijne Majesteyt van Vranckrijck op te maecten, 't en ware dat men voor woelen en voor opmaecten soude willen nemen en aensien de Debvoiren, die sy met veel ernst en yver hebben aangewent, om de Rust en Vrede in Europa te conservéren, en voor te komen de ongemacken, die door nieuwe onrusten souden mogen ontfiaen, en forge te dragen, dat desen Staet soude mogen blijven ongemoeyt en ongetroubleert, oock geappuyeert door de Assistentie van hare goede Vrienden en Geallieerden (onder de welke sy sijn Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien een van d'eerste en voornaemste altoos hebben gereeckent, ende noch reeckenen) niet om yemandt, veel min sijn Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, eenige de alderminste moeyelijckheyt of offensie te causéren, maer enckel en alleen tot haer en haer 'er Geallieerde bloote en naeckte bescherminge en defentie, ende dat haer eerlijck ende Christelijck voornemen het geluck heeft gehad van gevonden te hebben een seer volkomen Approbatie van hoogst-ged. sijne Majesteyt van Groot Britannien; dat sy gelooven dat alle de Wereldt te seer is geperfuadeert, soo wel van het interest, als van de constitutie van desen Staet, om te mogen blijven buyten alle soorten van Oorloge, hoedanigh die oock souden mogen wesen, ende van gaerne te fullen adhibéren alle eerlijcke ende mogelijcke middelen, om die te præveniéren en voor te komen, als dat men die in een contrarie opinie soude konnen brengen, of persuadéren, dat yemandt van de Regeeringe die gedachten soude konnen hebben, om den Oorlogh te willen of voortsetten, of fovéren, en dat sy wenschten, dat die geene, die haer so grooten ongelijck doen, van haer daer van te insimuléren, eens aen wesen, waer eenige demarche of pas sy daer toe hebben gedaen, ja wat demarche of pas sy hebben genegligeert of nagelaten, die soude hebben konnen diéren, om den Oorlog of nieuwe Beroerten, ja zelfs aenleydinge

daer toe te mogen evitéren en ontgaen; dat sy als noch voor Godt en de gantsche Wereldt kunnen protestéren, dat sy niets soo seer wenschen, dan dat de Rust en Vrede in Europa mach blijven geconserveert, en alles, wat sy dien-aengaende sullen contribuëren, seer gaerne sullen toe-brengen: dat sy, om te toonen haer onpartydigheyt, niet alleen in 't gunt voorgevallen is in het Duytse Rijck, maer oock selfs in de Spaensse Nederlanden, in welckers conservatie sy soo seer zijn geinteresseert, en tot welckers defentie sijne Majesteit van Groot Britannien sich met haer door een en deselve Engagementen wel heeft gelieven te verbinden, noyt hebben declaréren willen, wie van de strijdende Partyen in het gelijk of ongelijk was, op hope, dat deselve Partyen, door bemiddeling van andere Koningen en Princen, den anderen op eerlijcke Conditien souden verstaen, ende dat sy die hare conduite soo seer hebben doen uytstecken, oock ten aensien van sijn Koninckl. Majesteit van Spangien; dat sy al in den aen vanck van dit Jaer, als de Stadt van Luxemburgh was geblocqueert, hebben verklaert, dat sy het Secours, dat die Majesteit doenmaels van haer vorderde, souden geven, in die vaste verwachtinge, dat sijn Majesteit in Handeling soude treden met sijn Koninckl. Majesteit van Vranckrijck, indien deselve Majesteit daer toe geliefden te resolvéren, dat sy, daer na verstaen hebbende, dat sijn Majesteit van Vranckrijck de pretentien, tot laste van sijn Koninckl. Majesteit van Spangien gemaect, hadde verbleven aen sijn Koninckl. Majesteit van Groot Britannien, alle debvoiren hebben aangewent, om hooght-ged. sijn Koninckl. Majesteit van Spangien te permovéren, om de voorz. Differenten, door de entremise van die Majesteit, te doen terminéren, ende het werck alsoo buyten feytelijckheydt te houden, en tot een gewenschte rust te brengen; dat sy oock noyt, en oock selfs niet nu ter tijdt, hebben geraden, noch aen hooght-ged. sijn Koninckl. Majesteit van Spangien, om de voorz. Arbitragie niet aen te nemen, noch aen sijn Keyserl. Majesteit en het Rijck, om aen sijn Koninckl. Majesteit van Vranckrijck Straetsburgh of andere Plaetsen niet te cedéren, maer dat al haer studië heeft gegaen, en noch gaet, om door een redelijck en eerlijck Accommodement alle occasien tot nieuwe Onlusten in de grondt te præcidéren en af te snijden, en dat sy daerom selfs, eer sy wisten wat sijn Koninckl. Majesteit van Spangien soude antwoorden, op de Propositionen van sijn Koninckl. Majesteit van Groot Britannien aen hem Heere van Beuningsen ordre hebben gegeven, om by sijn Koninckl. Majesteit van Groot Britannien aen te houden, dat die Majesteit Officien soude willen doen, om te komen op een gemeene Handel-plaets, en tot een gemeen Congres, en dat na haer oordeel het eenige middel is, om eenmael promptelijck uyt alle de Differenten te geraecken, want dat daer door aenleydinge en occasie kan werden gegeven, om d'een en d'ander Partye, in consideratie van elck anders Interesten; Assécuratien en andere gelegentheden, te permovéren, van aen d'een of d'andere zijde yets te laschéren of af te treden, en dat sy niet kunnen sien, dat de voorz. Saecken, wanneer die na behooren souden werden gehandelt, van een langen aessem of treyn soude kunnen zijn; dat hare Hoog Mog. meynen wel versceekert te zijn, dat so wel den Keyser en sijn Geallieerden,

als

als Spangien, fullen aggreëren de Stadt Franckfort, en dat het Duytsche Rijk die Plaets niet kan refusëren, dewijl van wegen het Rijk aldaer alrede gehandelt werdt, en dat mits dien haer Hoogh Mog. onbegrijpelijk voor-komt, dat men op dat prætext van Præliminariën de gemeene Handel-plaets komt te verschuyven, daer nochtans door haer onverdrietigen arbeyt, en de Keyser en Spangien, haer soo verre hebben uytgelaten, dat sy, sonder op Præliminariën te infistëren, fullen komen tot een materie van onderhandelinghe selfs; dat sy mits dien haer hooglijck moeten bedroeven, dat, daer naer het oordeel van sijne Konincklijcke Majesteit van Groot Britannien, ende de Heeren des selfs Ministers, best was, alle onlusten door een generael Accommodement uyt de wegh te leggen, men evenwel van de handt wijft 't geene daer toe dienen kan, en selfs haer promptelijck, en sonder eenigh het minste tijdt-verlies, indien het sijne Konincklijcke Majesteit van Vranckrijk maer beliefte dat te aggreediëren, namentlijck, dat alle de strydende Partyen tot Franckfort by den anderen mogen komen, en aldaer door entremise van sijn Konincklijcke Majesteit van Groot Britannien tot de Onderhandelinghe selfs toe treden, en dat de sacecken van dien, soo wel in 't Rijk, als in Spangien diermaten zijn geprepareert, dat de voorz. Onderhandelinghe over al met veel spoet souden kunnen voortgeset werden, en gesien wat uytkomst in die saken te vinden souden mogen wesen, en dat sy haer over dese facheuse incidenten te meer moeten bedroeven, om dat sy niet kunnen sien, dat sijne Konincklycke Majesteit van Vranckrijk daer by het minste hinder of ongelegentheydt heeft, sonderlinge daer de Heeren des selfs Ambassadeurs aldaer zijn, en dat die Majesteit soo sinceerlyck verklaert, spoedigh te willen zijn uyt alle Embarassen, door een spoedige generale Vrede, en te mogen lyden, dat de generale Vrede door alle, ende specialijck door sijn Konincklijcke Majesteit van Groot Britannien, werde geguarandeert, want indien die intentien soo sinceer zyn, gelyck hare Hoogh Mog. gaerne willen en moeten gelooven, soo schijnt het haer onbegrijpelijk, dat die Majesteit immers met reden kan refusëren een foodanige gemeene Handel-plaets, daer alles promptelyck en spoediger te gelyck kan werden afgedaen, als wanneer daer over op verscheyde Plaetsen soude werden gehandelt, en gebruyckt alderhande sineffen en uytstellen, om doch voor te komen, dat het Accommodement met den een of met den anderen niet anders als te gelyck soude mogen werden gemaect, 't welck nochtans de voorlagen souden zyn, soo hy Heer van Beuningen schrijft, van gemelde Heeren Minister van sijne Konincklycke Majesteit van Groot Britannien; dat hare Hoogh Mog. altoos voor oogen gehadt hebbende, ende noch hebbende het voorz. generael Accommodement, als haeres oordeels het eenige middel om uyt de tegenwoordige en swevende onrusten te geraecken, ende de Vrede eenmael bestendiglyck herstelt te sien, niet kunnen te samen brengen ofte begrijpen, hoe het mogelijk is om tot een goet eynde te komen, als syne Konincklycke Majesteit van Spangien door een Arbitragie de Decisie van desselfs Differenten met syne Konincklycke Majesteit van Vranckryck laet aen hoogst-gem. syne Konincklycke

Majesteit van Groot Brittannien, en dat over de Differenten met den Keyser en het Ryck tot Franckfort gehandelt werdt, ende dat het niet alleen de uytterste longeurs, maer meenigte van incidentéle Quæstien en oneyndige klachten sal veroorsaecken, indien de Correspondentie tusschen de Heeren Ministers van sijn Keyserl. en Koninckl. Majesteiten van Spangien den voortgangh van 't generael Accommodement sal moeten of verhaesten, of verachten, en dat sy wel eens wilden wesen geïnformeert, hoe de longeurs, en de voorz. klachten, en het misnoegen, dat daer uyt onfeylbaerlijck sal rijzen, souden kunnen werden voorgekomen; dat hare Hoogh Mog., in desen procederende met de uytterste candeur en oprechtigheyt, van opinie zijn, dat op soo een gemeene Handel-plaets, en soo een gemeen Congres, dadelijck soude kunnen werden gesien waer aen den voortgang van een goet Besluit soude mogen haperen, ende wat men soude kunnen of moeten doen, om de voorkomende Obstaculen wegh te nemen; dat men haer ten hoogsten verongelijckt, wanneer men haer beschuldigt, dat sy sijn Koninckl. Majesteit van Groot Brittanniens saecken niet gunstig souden zijn, en door een Partye, aen het Hof contrarie, haer souden laten aensetten, om eenige representatien te doen; dat hare Hoog Mog. mede seer sinceerlijck kunnen verklaren, met niemant ter Wereldt, als met de Heeren sijne Majesteits Ministers, te hebben gecorrespondeert, of gesproocken, of doen spreekken, directelijck of indirectelijck, over 't Beloop van de voorz. Onderhandelinghe, of iets van 't gunt daer aen dependeert, en veel weyniger met yemandt van de geene, die in partyfchap met het Hof aldaer souden staen, en dat sy niet alleene wel geperfuadeert, maer seecker zijn, dat daer van oock niet het aldergeringste sal consteren, en dat sy sijne Majesteit wel kunnen verseeckeren, dat sy niet soo lief sullen sien, dan dat de saecken in Engelandt mogen zyn gebracht tot een gewenschte ruste ende eenigheydt, en dat syne Majesteit daer door mach jousseren van al het gesag en author.teyt, dat deselve noodig soude mogen achten, soo voor syne affaires, als voor die van syne Vrienden; dat sy haer oock geensints hebben geöpponeert, of sullen opponeren of wederhouden tegens de Resolutie, die syne Koninckl. Majesteit van Spangien soude mogen nemen, om de voorz. Differenten aen de Arbitragie van syne Majesteit te verblijven, maer aensien dat de voorz. Resolutie door den Heer Ambassadeur van Spangien, aen 't Hof van sijn Majesteit residerende, of andersints geëffectueert wordt, dan dat sy niet anders hebben kunnen doen als te remonstreren de onmogelijckheydt, die sy meenden te moeten voorsien, dat daer in soude residieren, dewyle sy hadden gemarqueert, dat syne Koninckl. Majesteit van Spangien op syne Majesteits offres tot een entremise over de voorz. Differenten niet hadde gelieven te resolvén, sonder daer over te hooren de Consideratien van syne Keyserl. Majesteit, en dat sy beducht waren, dat die Majesteit de voorz. Arbitragie soude aensien als een saecke, die haer Interesten van den anderen souden separeren, ende dat men dies sich te vergeefs soude vergapen aen de voorz. Arbitragie, en mogen negligeren het noodige, om de Rust van Europa te conserveren; dat sy haer oock niet hebben geöpposeert, of sullen opposeren, of tegen

gaen, en, voor soo veel haer aengaet, aensien de Resolutie die syne Keyserl. Majesteyt en het Ryck souden mogen of willen nemen, om aen syne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck in te willigen 't geen by syne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck werdt gepretendeert, wanneer die sulcks achten te zyn van hare convenientie; maer dat sy haer niet vinden met genoeghame redenen gemunieert, om syn Koninckl. Majesteyt van Spangien, of syn Keyserl. Majesteyt, daer toe te overreden, dewyle die Majesteyt door geen Tractaet is geöbligeert, om de Differenten, die syne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck, door de bewuste occupatie, heeft gmoveert, en noch wyders staet te maecten, te moeten verblyven aen yemandts uyt spraeck, en dat sy niet vinden, dat die Majesteyt by de gemaecte Tractaten, of oock andersints door 't gunt tot noch toe onder Uythemsche Koningen is gebruyckt en geüfeert, verder is verbonden, dan te admittären de Entremise van neutrale Vrienden, en dat die Majesteyt hadde verklaert te admittären de Entremise van syn Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien, en daer door voldoet 't geene aen deselve Majesteyt is, en precijfelijck na den inhoudt der voorfsz. Tractaten gevergh't kan werden: Ende dat den Keyser en syne Geallieerden sich insgelijcks soo verre hebben gedeclareert, hoewel hare Hoog Mog., als geseyt is, die Majesteyt noch hare Geallieerden nimmermeer eenigermate hebben willen wederhouden, om haer dien-aengænde nader en breeder te verklaren, indien sy daer toe konnen verstaen, of gepermoveert werden, hoewel sy seer beducht zyn, dat de Differenten tusschen syne Koninckl. Majesteyt van Vranckryck aen de eene, ende den Keyser, het Duytsche Ryck, en Spangien aen de andere zyde, ter neder geleyt zynde, haer Hoogh Mog. maer sullen hebben gearbeydt, om nieuwe moeyelijckheden op haren hals te halen, ter saecke van Pretentien, die men dan immers, soo alle apparentien leggen, en hy Heere van Beuningen in syne voorfsz. Brieven schijnt te apprehendären, tegens Spangien en desen Staet sal willen werckstelligh maecten, en die doen gelden door het Appuy en de Macht van anderen, dat niet te beduchten soude wesen, als alle Differenten door een generael Accommodement uyt de wegh wierden geruymt; dat sy niet konnen gelooven, dat syn Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien van intentie soude zijn de Tractaten, tusschen syne Majesteyt, en syne Koninckl. Majesteyt van Spangien, en desen Staet gemaect, niet te executären, indien of syne Majesteyt van Spangien, of desen Staet wederom souden mogen werden geattacqueert, en dat hy Heere van Beuningen in syne voorfsz. Missive van den 20. deser over al seer positijf schryvende, dat van de zyde van Engelandt niets te wachten soude zyn, indien syne Majesteyts Vrienden in den Oorlogh souden mogen geraken, en dan wederom simpelyck, dat 'er een apparente onmogelijckheit was, om eenigh Secours van daer te trecken, haer Hoogh Mog. gaerne souden zyn geïnformeert van de rechte en positive intentie van hoogst-ged. syn Majesteyt, ende namentlijck, of deselve syne Majesteyt niet en soude executären de voorfsz. Tractaten, ingevalle syne Majesteyt of hare Hoogh Mog. van nicuws wederom souden mogen werden geattacqueert, en of sy op deselve Tractaten geen toeverlaet noch versecckeringe souden

souden mogen hebben, en dat sy daer van by een schriftelycke positive en nader verklaringe van syne Majesteyt verfoecken te mogen werden geëluceert, van hare Meures daer naer te konnen en te mogen nemen, want dat daer aen hares oordeels merckelyck gelegen leyt, naer de tegenwoordige constitutie van saecken, die voor het welwefen van Europa zyn van de uytterste importantie, en dat hare Hoogh Mog. vastelyck vertrouwen, en haer daer op t'eenmael verlaten, dat syne Majesteyt de voorz. Tractaten soo religieuselyck en sinceerlyck sal executeren en naerkomen, indien, 't geene Godt verhoeden wil, de saecken tot extremiteyten souden mogen komen, als sy gesint zyn die aen hare zyde te executeren ende te voldoen, en dat sy meynen, dat sy aen deselve syne Majesteyt ongelyck souden doen, indien sy daer van andere gedachten quamen op te vatten, en dat hy Heere van Beuningen, 't geene voorz. is, van wegen hare Hoogh Mog. by monde ende Geschrifte, soo het van de meeste vrucht kan zyn, sal voor-dragen, ende specialyk insiftieren op de voorz. schriftelyke Verklaringe, indien hem soude mogen voor-komen, dat syne Koninckl. Majesteyt van Groot Britannien niet gesint, of in vermogen soude zyn, om de voorz. Tractaten te executeren ende na te komen.

Den Heere van Beuningen presenteerde dese saeck wel aen sijn Majesteyt van Engelandt / en de Ministers van den Keyser en Spangien albaer deden wel haer best / om uyt te wercken / dat 'er een algemeene Handel-plaets / om alle Differenten uyt de weegh te leggen / verkozen mocht werden; doch aen 't Engelfse Hof oordeelde men / dat sulchs by Branchryck niet geëffectueert soude konnen werden / maer dat de Arbitragie behoorde geampleteert te werden; inboegen / om dit te meer smaekelijck te maechen / den Heer Engelfsen Envoyé Chudley in den Hage de volgende Memorie aen haer Hoogh Mogende overleberde.

Memorie van den Heer Chudley, Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteyt van Groot Britannien aen de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

DEn onder-geschreven Envoyé Extraordinaris van den Koningh van Groot Britannien vindt sich door een expresse ordre verplicht, om aen Uw Hoogh Mog. te vertoonen, dat het met een groote droefheydt is, dat sijn Majesteyt siet, dat, in eene saeck van soo grooten gewicht, gelijk als is het beletten, dat de Christenheyd in geen nieuwen Oorlogh komt, de Sentimenten van Uw Hoogh Mog. sich van die van sijn Majesteyt soo verwydert vinden, en dat in soo een essentieel Point, voor de Interesten van sijn Majesteyt en Uw Hoogh Mog.; sijn Majesteyt is soo sterck geperfuadeert, dat het noodsaekelick is, dat sijn gedachten en de Uwe aen een soo grooten Werck, sonder langer dilay, werden geattacheert, dat hy sich niet wil op-houden met andere Particulariteyten, die in de Memorie, door den

den Heer van Beuningen den 26. October laetst geprefenteert , en in de Resolutie van Uw Hoog Mog. van den 29. der selver Maendt O. S. zijn vervat , als aen die geene alleen , die van de conservatie van de Gemeene-rust handelen ; alle het andere niet zijnde als 't geene dat in particuliere Discourssen gebeurt soude zijn , welcke den Heer van Beuningen in Engelandt gehad soude hebben , over een Poinct, waer van Uw Hoog Mog. verfocht hebben door een positive en cathagorricque Antwoordt by Geschripte van sijne Majesteyt geëclaircisseert te zijn , 't welck, volgens het oordeel van sijn Majesteyt, beter met stilswijgentheydt gepasseert mochte zijn , dewijl het niet mogelijk en is , om op soo een extraordinair verfoeck , en waer van men geen exempel heeft , te antwoorden sonder scherphedyd en ressentiment , 't welck eer soude strecken om te verkoelen en te verminderen , als te vermeerderen de vrientdschap tusschen sijne Majesteyt en Uw Hoog Mog. , welckers conservatie sijn Majesteyt soo gewichtigh tot het welwesen van de Christenheyt oordeelt : En daerom is het , dat hy wel wil hoopen , dat , indien Uw Hoog Mog. de gerechtige reflexien op alle 't geene , dat men daer op soude kunnen antwoorden , gemaect fullen hebben , sy eerder reden fullen vinden , aen sijn Majesteyt danck te weten , dat hy sich niet heeft laten bewegen , om foodanigen Antwoordt te geven , als dit verfoeck wel verdiende . En gelijk als sijn Majesteyt veel eerder wenscht om sich aen de middelen te houden , om de ongelucken van een nieuwen Oorlogh te voor-komen , en boven alles begeert , dat Hy en Uw Hoogh Mog. wegens dit Poinct d'Accoort zijn , soo heeft hy noodigh geoordeelt , om voor Uw Hoog Mog. haer sentimenten , wegens dit subject , te brengen , benevens haer redenen , die in de ged. Resolutie zijn opgesteld ; waer na ged. Envoyé extraordinaris ordre heeft , om de sentimenten , die sijn Majesteyt daer op heeft gevat , te vertoonen .

Ten eersten , hebben Uw Hoog Mog. aen den Heer van Beuningen geordonneert , om aen sijn Majesteyt feer ootmoedighlijck te verfoecken , dat hy Officien wilde doen , op dat men wegens een Plaets tot een algemeen Congres over-eenquam , gelijk als het eenige middel , volgens haer opinie , om promptelijck alle de Differenten uyt de weegh te leggen , en 't welck oock occasien soude geven , waer door de Partyen onderling onder den anderen , uyt consideratie van haer Intresten , Verseeckeringen en andere Beweegh-redenen , sich soudén kunnen disponéren , om eenige saecken van de een en de andere kant af te staen ; Uw Hoog Mog. daer by voegende , dat sy niet kunnen begrijpen , dat dese Negotiatie , indien die beleyt wierdt als het behoorde , van een groote longeur soude zijn ; dat sy sich verseeckert achten , dat den Keyser en de Geallieerden , soo wel als Spangien , ten dien eynde de Stadt Franckfort fullen aggreëren , dat het Rijck die niet kan weygeren , om dat men van haren 't wegen daer reeds tracteert ; en dat Uw Hoog Mog. om dese redenen sich verwonderen van te sien , dat op dit pretext , of op dat van de Præliminariën , men een Plaets van een algemeen Congres wil verwerpen , aengesien door Uw Hoog Mog. sorgen den Keyser en het Rijck sich reeds hebben verklaert , dat sy , sonder op de Præliminariën te insistéren , aenstonts wegens 't Principael willen

handelen. Dat Uw Ho. Mog. ongemeen bedroeft zijn te verstaen, dat men (niet-tegenstaende dat, volgens het oordeel van sijn Majesteit selfs, het seer te wenschen was, dat alle de inconvenienten door een Accommodement wierden voorgekomen) echter alles wat ten dien eynde, en selfs promptelijck, en sonder tijt-verlies, (mits dat het aen den Alder-Christel. Koningh behaeght om sulcks toe te staen) mach strecken, verwerpt, te weten, dat alle de Geïnteresseerden tot Franckfort fouden over-een-komen, en daer aenstonts, onder de Entremise van sijn Majesteit, wegens 't Principael laten tractéren; alles soo wel gedisponeert zijnde, soo in 't Ryck als in Spangien, dat de Negotiatie in weynigh tijds aldaer soude konnen avancéren, en dat men wel haest het middel soude vinden, om uyt dese Affaires te raken; dat dese moeyelijcke incidenten Uw Hoog Mog. te meerder moeten moeyen, om dat sy niet konnen bemercken, dat den Alder-Christel. Koning daer door het minste nadeel ontfangt, te meer, om dat sijn Ambassadeurs sich aldaer reeds bevinden, en dat desen Koning soo sincer verklaert, om vaerdiglijck door een generale Vrede van alle embarassen ontslagen te willen zijn, en dat hy wel wil dat dese generale Vrede van alle, en particulierlijck van sijn Majesteit, werdt gearandeert. Dat het door dese reden aen Uw Hoog Mog. vreemt dunckt, dat sijn ged. Majesteit soude konnen, ten minsten niet reden, een diergelijcke Plaets van Congres weygeren, als waer alles vaerdiglijcker sal konnen afgedaen werden, dan of men op verscheyde Plaetsen handelde; en Uw Hoogh Mog. voegen daer noch by, dat, sy altydt gewenscht hebbende een Accommodement generael, als 't eenige middel, om uyt dese tegenwoordige ongerustheden te komen, en eyndelijck de Vrede te stabiléren, sy niet en konnen te samen brengen en begripen, hoe het mogelijk is om tot een goet eynde te komen, indien den Koningh van Spangien de Arbitragie van sijn Majesteit aenneemt, terwyl men wegens de Differenten van den Keyser en 't Ryck tot Franckfort handelt, en dat 'er niet alleen groote longeurs uyt voort fullen komen, maer ook veele incidenten en oneyndige klachten, indien de Correspondentie tusschen de Ministers van den Keyser en den Koningh van Spangien 't geseyde Accommodement verhaest of verachtet; en dat Uw Hoogh Mog. wel blyde fullen zyn om onderricht te fullen wesen, op wat manier de longeurs, klachten en misnoemens, die daer uyt onfeylbaerlijck fullen ontstaen, vermijdt konnen werden; dat Uw Hoog Mog. hier in gebruyckende de uytterste candeur en sinceriteyt, van opinie fouden zijn, dat men in soodanigen Plaets van een Congres generael ten eersten soude konnen sien, waer aen sich de Conclusie van dese importante Affaires sich soude accochéren, en 't geen dat 'er te doen soude staen om de Obstaculen, die daer in geformeert fouden konnen werden, wegh te nemen.

Dit zijn, gelijk als het aen sijn Majesteit toe-schijnt, de voornaemste Redenen, getrouwelijck uyt haer Resolutie getrocken, waer op den ged. Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteit ordre heeft, om dese Antwoordt te geven.

Dat het wel notoir is, dat geen Princen of Staten, wat inclinatie dat sy oock tot de Vrede mogen hebben, 't zy door haer natuurlijcke eygenschap, of dat sy door haer

haer eygen voordeelen daer toe gebracht mogen werden, soo grooten interest fullen hebben als sijn Majesteit, om de Vrede in de Christenheyt te conservéren, en dat men door alle reflexien, die men op de tegenwoordige gesteltheit van de saecken van sijn Majesteit soude mogen nemen, dese Propositie niet kan ontkennen; het soude seer wonderlijck zijn, indien sijn Majesteit na alle de Deliberatie, die 'er genomen mach wesen, en selfs na dat hy rijpelijk alle de Argumente, die in Uw Hoog Mog. Resolutie voort-gebracht werden, heeft overwogen, sich middeleerwijl in een soo contrarie wegh aen sijn voornemen soude bevinden, als waer aen hy ten minsten soo grooten intrest heeft als eenigen Prins van Europa; en dewyl niet seeckerder als dit is, soo kan sijn Majesteit geensints met Uw Hoogh Mog. over-een-komen, dat een Plaets van een generael Congres het eenige middel zy, om promptelijck alle Differenten af te doen, want voor dat men Antwoort op de Redenen, die in de Resolutie van Uw Hoog Mog. zijn vermeld, geeft, is 'et veel noodsaeckelijcker te begeeren en oock te obtinéren, dat alle saecken in de selve staet fullen blijven als die tegenwoordigh zijn, en dat men van de eene noch van de andere kant eenige pretentie door de wegh van geweld sal vervolgen; soude een Plaets van een Congres generael, indien die selfs al wierdt geaccordeert, eenig effect kunnen hebben, om ged. Differenten te terminéren? heeft men dese verseeckeringe laten proponéren, of gelooven Uw Hoogh Mog. dat die eer geaccordeert als begeert sal werden? sal men die voor 't Congres generael proponéren, of soo ras als de Vergadering geformeert sal zijn? wie kan antwoorden, dat dese verseeckeringe sal werden toegestaen, en dat den Koningh een gelegentheit sal willen verliezen, die hy soude mogen gelooven dat hem voordeeligh was, 't en zy dat hy niet wel en was geperstuadeert, dat hy wel haest door een generale Vrede van alle embarras bevrijdt soude zijn? en wie kan beletten, dat, geduerende men daer over delibereert, den Oorlogh sich niet aen alle kanten uytstort? waer na den Keyser en den Koningh van Spangien, wel verre van ten eersten wegens 't principael te tractéren, waer toe Uw Hoog Mog. haer tegenwoordigh geëmporteert gelooven, als dan noodtsaeckelijck geöbligéert fullen zijn, om op den Oorlogh te dencken, welke wel meerder miserie en ruine, als de Christenheyt oyt heeft geleden, na sich mochte slepen. Konnen Uw Hoog Mog. noch in 't selve sentiment blijven, dat, men d'Accoord wordende wegens de Plaets van een Congres generael, alle de Partyen daer in gedisponeert fullen zijn, om sich tot een Accommodement generael te disponéren? en soude men niet eerder reden hebben om gelooven, dat het overdenken van de Tractaten en Engagementen, die altijt met sulcken exactitude onder de Geconfoedereerden niet werden geëxecuteert, nieuwe difficulteyten souden verwecken, voornamentlijck als de eene en de andere sich geöbligéert vinden, om sich te ontslaen van 't geen dat yder voor hem selfs bequaem sal achten, en de goede Officien en Vriendtschap van sijn Geallieerden verdient, meent te hebben; en soude het wel mogelijk zijn, dat Uw Hoogh Mog. souden kunnen gelooven, dat een Negotiatie in een Plaets van een generael Congres van geen langer adem soude zijn? 't en zy dat sy vergeten hebben hoe veel tydt dat 'er tot Nime-

wegen, en noch veel meer tot Munster, is versleten, om de Præliminarien en Ceremonien, die in dit geval onvermijdelijk zijn, af te doen.

Men is daer in tegenwoordigh eens, dat het niet min het sentiment als het in-trest van sijn Majesteit is, dat alle de inconuenienten door een generael Accommodement mogen werden voorgekomen, ende ged. Envoyé Extraordinaris heeft oock last, om aen Uw Hoog Mog. te laten weten, dat het absolut het sentiment van sijn Majesteit is, dat een separaet Accommodement tusschen de twee Kronen, of eenige andere van de geïnteresseerde Partyen, van geen duur kan wesen, indien de Geallieerden daer in niet begrepen werden; en op wat Plaets dat de Tractaten oock genegotieert mogen werden, soo is het noodsaeckelijck, dat de handelende Partyen een Correspondentie te samen houden, om sorg voor haer gemeene seeckerheit te dragen; en als dit alles al geaccordeert sal zijn, soo sal daer uyt niet volgen, dat Uw Hoog Mog. reden hebben, om te seggen, dat men alles, 't geen tot een generael Accommodement kan strecken, verwerpt, alsoo men niet ten rechten wegens 't middel met Uw Hoog Mog. was over-een-gekomen, 't welck, volgens 't geene dat aen sijn Majesteit geoffereert komt te werden, geene Rupture sal kunnen beletten, 't en zy dan dat de ged. verseeckertheydt, om van alle wegen van geweldt af te staen, eerst begeert en geaccordeert wordt; en indien selfs de Partyen, die van beyde zijden principelijck zijn geïnteresseert, al wegens de Plaets van een generael Congres over-een-quamen, moet het dan wesen, dat daer uyt precys volgt, dat de Stadt Franckfort generalijck werdt aengenomen: Uw Hoog Mog. fullen, soo 't haer gelieft, reflectie maecten, dat sijn Majesteit, wiens Mediatie, en selfs aen Uw Hoog Mog., soo noodsaeckelijck schijnt, door soo rechtvaardige als waerdige Motiven aen sijn Grandeur soude kunnen pretendéren, dat dese Plaets van Congres van sijn Koninckl. Persoon niet verwijderd wierdt.

Daerom is het dat Uw Hoogh Mog. sich te minder moeten verwonderen, dat den Alder-Christel. Koningh sodanigen Plaets van Congres heeft gerefuseert, aengesien het schijnt, dat als alle de Partyen daer in souden geconsenteert hebben, sijn Majesteit echter redenen soude kunnen hebben, om sich daer tegens t'oppo- féren; en vervolgens kunnen Uw Hoogh Mog. niet determinéren, dat een Plaets van een Congres generael veyliger middel is, om promptelijck alle de Differenten te terminéren, dan of men daer over op verscheyde Plaetsen handelde, want alshoon men d'Accoord was, dat alles beter in een generale Plaets getermineert soude kunnen werden, soo sou 'er echter noch tydt van nooden zijn, om te verkiezen wat Plaets dat men soude nemen.

De lanckwyligheden, klachten en misnoegingen, die Uw Hoogh Mog. sodanig schijnen te apprehendéren, indien den Koning van Spangie de Arbitragie van den Koningh van Engelandt accepteert, gederende dat men wegens de Differenten van den Keyser en 't Ryck tot Franckfort handelt, souden mogelijck in een saeck, waer in de geheele Christenheit sodanig is geïnteresseert, wel kunnen voorvallen; maer aengesien Uw Hoogh Mog. seer gaerne geïnstrueert souden willen zyn, op wat wyse men de inconuenienten soude kunnen éviréren, soo oordeelt sijn Majesteit,

steyt, dat, ingevalle de ged. Arbitragie geaccepteert werdt, het credit, 't welck hy by de twee Koningen sal hebben, veel meer tot een geluckigh besluyt van alle de andere Differenten sal contribuëren, als eenigh ander expedient, dat men tot noch geproponeert heeft.

De saeck dan aldus zijnde, soude men het soo contrarie aen de Reden achten, dat men geloofde, dat het lichter was een generale brandt uyt te blussen, beginnende daer toe de remedien van eene kant te gebruycken, dan of alle de andere, die tegenwoordigh souden zijn, sich op hielden om over de middelen, om alles op een stoot uyt te blussen, te beraedtslagen? Men soude van de kant van sijn Majesteyt noch wel meer andere redenen kunnen by-brengen, om te toonen, dat de toestemming van een algemeen Congres het eenige middel niet en is, om tot een prompt Accommodement van alle de Differenten te komen, indien sijn Majesteyt, die geen ander oogherck in alle het geene, dat hy geproponeert heeft, heeft als het voordeel en de seeckerhey, die daer uyt kunnen resulteren, soo wel aen sijn Geallieerden, als aen sich selfs, sich aen dese redenen alleen niet rapporteerde, om te toonen, dat hy in sijn sentiment wel gefondeert is; dat 'er geen redelijcker middel is, dat men met meer schijnbaerhey van succes, om den gedreyghden Oorlogh te præveniëren, kan contribuëren, als dat van het besorgen, dat de Arbitragie volkomen geaccepteert werdt; ende sijn Majesteyt kan sich oock niet wel onthouden van te gelooven, of alle de schrèden, die men soude mogen doen, om daer van 't refus of de verachteringh te veroorsaecken, sullen geduerigh een gemeene afkeerigheydt van de Vrede uyt-drucken, wat extraordinaire Protestatien dat men oock ter contrarie mach doen; en indien den Oorlogh geheelijck na soodanige Retardementen mocht komen te volgen, soo sal sijn Konincklijcke Majesteyt van Groot Britannien niet alleen de troost hebben, van alle sijne ongemeene sorgen te hebben by-gebracht, om die te præveniëren, maer hy sal sich kunnen justificeren, in dat hy sich niet met haer engageert, als welcke, niet-tegenstaende alle sijne gedane instantien, alle de calamiteyten, die de volkomene Rupture onseylbaerlijck sal causieren, op haer willen halen.

Uw Hoogh Mogende hebben wel bekend, dat het door de interpositie van sijn Konincklijcke Majesteyt is, dat men is gekomen om de Blocquade van Luxemburgh op te breecken, en sijn Majesteyt kan met het selve recht seggen, dat alle het geene dat noch van de Spaensse Nederlanden is over-gebleven, bysonderlijck door sijn middel is gesalveert, en aengesien dat de middelen, die sijn Konincklijcke Majesteyt daer in heeft bygebracht, van soodanigen grooten succes zijn gevolght, too is het met te meerder reden, dat hy verwacht, dat men sich daer op noch vertrouwt; maer indien men evenwel sijne Koninckl. Majesteyt wilde rebuteren met die te verwerpen, hoe reedelijck dat sy oock mogen wesen, soo is 'er weynigh, na soo een Proceduere, voor de Geallieerden te verhoopen.

Sijn Majesteyt heeft noyt de minste gedachte gehad, dat den Koningh van

Spangien sich verplicht vondt door eenigh Tractaet, om de Differenten, die hy heeft; of hier na mocht hebben met zijn Alder-Christel. Majesteyt, aen de decisie van yemandt te setten, of dat den Cathol. Koningh door Tractaten, of om dat het tot noch soo onder Souverainen is gepractiseert, sich tot iets anders vindt verplicht, als om de Mediatie van neutrale Vrienden aen te nemen. Uw Hoogh Mog. weten seer wel, dat het niet uyt kracht van de Tractaten is, dat zijn Majesteyt in dese gelegentheydt ageert; sy weten oock met wat grooten wederstrevigheyt zijn Majesteyt is geporteert geworden, om aen sich een Arbitragie te stellen, waer de decisie van de Differenten niet als van hem alleen dependeert, en dat hy veel liever gewenscht soude hebben de Functie van een Mediateur waer te nemen; in alle het geene, dat hy in dese saeck aen zijn Minister aen 't Hof van Spangien heeft geordonneert, heeft hy, soo veel als mogelijck was, dit woordt selfs van de Arbitragie vermijdt, en niets soude oock bequaem zijn geweest, om hem dat te doen aennemen, veel min om daer na te trachten, als het al te schijnbare gevaer van een haestige Rupture, 't en zy dat die door een Vorst (die sich in Vrede bevondt, en sich in de macht sagh om sulcks, tot onderlingh genoeg van de Partyen, die gereet stonden, om in Oorlogh te treden, te beletten) wierdt voor-gekomen. Hier toe is het, dat men den Cathol. Koningh soude willen emportéren, niet uyt consequentie van de Tractaten, maer door de eenige motiven van voorsichtigheyt, en daerom is het mede, dat zijn Majesteyt geporteert is, om de ware gevoelens van teederheyt voor de Christenheyt wel te willen ondernemen, op dat, bewarende dit gedeelte, waer het Vuur sich 't alderlichtste soude kunnen ontfsteecken, men sich te beter van de convenabelste middelen soude kunnen bedienen, om daer oock de interesten van de andere Geallieerden te kunnen doen begrijpen. Zijn Majesteyt kan niet gelooven, dat men met het minste fundament kan ontkennen, dat de acceptatie van de Arbitragie door den Catholijcken Koningh, in deselve maniere als den Alder-Christel. Koningh die heeft geproponeert, ten minsten geen goet begin is, en een voordeelige trede, die men tot het oprechten van de generale Vrede soude hebben gedaen; en, na dat dese eerste voortgangh geschiedt was, soude zijn Majesteyt sich haest in vryheydt gesien hebben, om aen den Alder-Christel. Koningh alle de Propositien, die de Geallieerden hadden te doen, aen te bieden, en als dan in staet zijn, om zijn beste Officien te employéren, ten eynde de Vrede generael en inviolabel te maecken; daer andersints zijn Majesteyt niet goet kan vinden, om Propositien aen den Alder-Christel. Koningh te doen, 't en zy dat hy eerst een Antwoordt op die, welke den selven Koningh zedert soo langen tijdt gedaen heeft, heeft ontfangen.

Door alle dese Consideratien is het, dat zijn Majesteyt aen ged. Envoyé Extraordinaris ordonneert, om Uw Hoog Mog. te disponéren, dat sy niet behoeven te verwachten, dat 'er een Plaets tot een algemeen Tractaet genoemt sal werden; sulcks soude oock geen andere gevolgen kunnen geven als ombragien aen den Alder-Christel. Koningh, gelijk als of men geen ander oogmerck hadt als om tijdt te winnen, en hem voordeelen te doen verliezen, die de tegenwoordige conjuncture

junctione hem soude kunnen geven; 't welek hem oock mogelijk soude brengen om mesures te nemen, die hem de convenabelste dachten te wesen, en waer van de gevolgen fatael voor de Rust van Europa souden zijn, in plaets dat de acceptatie van de Arbitragie geen prejuditie aen de Geallieerden kan brengen, vermits 't onmogelijk is, dat men het Accommodement tusschen de twee Kroonen te boven kan komen, sonder dat alle de andere Differenten daer in zijn begrepen. Sijn Majesteit kan sich oock niet vernoegen met de verseeckeringen, die Uw Ho. Mog. geven, van aen den Koningh van Spangien niet geraden te hebben, om ged. Arbitragie niet te accepteren, als geloovende, dat men sich met geen vigeur en effect acquiteert in 't geen hy van de sorgen en officien van sijne goede Vrienden en Geallieerden soude hebben te verwachten, met alleenlijck by haer beslooten te hebben, om aen ged. Koningh niet te raden, 't geene sijn Majesteit in sijn hooge voorsichtigheydt, tot het welwesen van de Christenheit, noodig heeft geoordeelt. Sijn Majesteit verwacht derhalven met meerder reden, dat Uw Hoog Mog. sterke instantien by den Cathol. Koningh sullen doen, en hem selfs oock aenraden, om de Arbitragie te accepteren, als de weg, die het naeste tot de Gemeene-rust is, en het middel, waer van sijn Majesteit sich in staet bevindt, om sich aen sijn Geallieerden nut te maecken.

Ten desen opfichte is het, dat sijn Majesteit expres aen Uw Hoog Mog. recommandeert, dat sy de salutare Advysen, die hy haer geeft, willen volgen, en vertrouwen in sijn conduite stellen, gelijk oock in sijn goede intentien; en hy belooft sich, dat Uw Hoog Mog., met wien sijn Majesteit geduerig een naeuwe en eeuwige Vriendschap wil onderhouden, de concert met hem sullen trachten, om de gefeyde Arbitragie te doen accepteren, en oock ten desen eynde op een wijze te willen ageren, om geen reden aen den Cathol. Koningh te geven van te gelooven, dat het hem voordeeligh soude kunnen zijn, om de instantien, die hem door soo considerable Geallieerden gedaen sullen werden, te verwerpen.

Gedaen in den Hage den 27. November 1682.

Haer Hoogh Mog. namen in December daer op de volgende Resolutie:

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Martis den 22 December 1682.

IS gehooft het rapport van de Heeren van Hekeren en andere Gedeputeerden van hare Hoog Mog. tot de Buytenlandsche Saecken, die, om aen haer Resolutien van den 7, 15, en 21. deser Maendt te voldoen, hebben gesien en geëxamineert de Memorien van den Heere Chudley, Envoyé Extraordinaris van sijn Majesteit van Groot Britannien, den 7. en 15. van deselve Maendt in de Vergaderinge gepresenteert, en breeder in de Acten van deselve dagen vermelt; Waer op gedelibereert en ingenomen zijnde 't hoog-wijs Advys van sijn Hoogheydt den Heere

Heere Prince van Orangie, soo is goet gevonden en gearresteert, om, conform dit Advys, tot Antwoordt aen ged. Heer Chudley te geven, dat hare Hoog Mog. met groot verdriet door sijn Memorien sien, dat sijn Majesteyt betuygt soo qualijck vergenoegt over haer Resolutie van den 29. Octoer laetst te wesen; dat sy wel kunnen verklaren, en oock met groote sinceriteyt aen sijn Majesteyt verklaren, dat sy daer in geen andere intentie hebben gehad, als om hem te doen verstaen de sincere inclinatie, die sy altijd hebben gehad, en noch hebben, om te sien, of de tegenwoordige Differenten door een redelijck Accommodement getermineert souden kunnen werden; dat sy uyt al haer gemoet souden wenschen daer toe te kunnen contribuëren, en dat sy altijd soo een seer groot vertrouwen op de sincere inclinatie van sijn Majesteyt hebben gehad; dat sy noyt hebben getwyffelt, of hy soude haer sterckelijck in alle gelegentheden hebben geassisteert, niet-tegenstaende alle de opinien, die hem van 't contrarie zijn gegeven; dat sy tot noch toe hebben voldaan, en voortaan met yver en al haer plicht fullen voldoen aen de Tractaten, die sy de eer hebben van met sijn Majesteyt te hebben gesloten; dat sy heylighlijck verklaren, wel verre dat sy hebben getracht, of oock de minste gedachten gehad, om sijn Majesteyt eenigints in sijn Domesticque Affaires te incommoderen, dat sy noyt iets anders hebben gewenscht, ende tot noch niet yveriger wenschen, als sijn Majesteyt in een seer goede intelligentie met sijn Onderdanen te sien, en van alle de macht en autoriteyt te jouïfferen, die hem het meeste kan dienen, om sijn goede intentie, tot het welwesen van de Christenheyt, te efficacieuser te doen ageren; dat sy wel weten, dat sijn Majesteyt veel heeft gecontribueert, en noch meerder kan contribuëren, door sijn considerable Macht, tot de conservatie der Spaense Nederlanden, en dat het met groot vermaek is, dat sy aen hem de glorie daer van fullen contribuëren; en sijn Majesteyt haer oock de eere doet, om haer door de geseyde Memorien van sijn affectie t'haerwaerts verseeckert; en dat het op hem, naest Godt, is, op wien sy haer hoop hebben geset, en tot noch setten, gelijk als op een van de aldervaste Fondamenten van haer Staet; en dat sy uyt al haer hert wel souden wenschen, om hem teekenen te geven van de erkentnisse en 't respect, waer mede sy de achtigh, die sy voor de eer van sijn Vriendtschap hebben, accompagneren; dat sy seer ootmoedighlijck aen sijn Majesteyt verfoecken, dat hy haer dat recht wil doen van te gelooven, dat sy geen meer affchrick als van den Oorlogh hebben, en dat alle haer Hooge Geallieerden hebben betuygt, en noch betuygen, daer van een ongemeene advertie te hebben; dat de ged. Geallieerden van 't selve sentiment met haer zijn, dat de Differenten, waer van nu gehandelt werdt, niet beter en met meerder succes getermineert kunnen werden, als door de Mediatie van sijn Majesteyt, en dat sy derhalven niet alleen met yver die aennemen, maer oock sijn Majesteyt verfoecken, dat hy dese moeyte op sich wil nemen; dat'er niets meerder is, daer haer Hoogh Mog. en hare Geallieerden na verlangen, als het Accommodement generael, en van een vaste duursaemheydt te sien, op dat de Christenheydt daer door in de gewenschte Ruste gehouden soude kunnen werden; en dat niets meer haer soude ontruften, als te sien, dat het ged.

Accom-

Accommodement separaet was; dat 'er mistrouwen onder de Geallieerden soude ontfaen; en dat eyndelijck de een van de andere t'eenmael gefcheyden soude werden; hare Hoog Mog. oordeelende dat 'er niet desadvantageufer noch ruineufer voor haer is, als dat de Differenten, die 'er nu tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt en den Keyser en 't Rijck, of tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt en den Koningh van Spangien zijn, separatelijck en door particuliere Accommodementen wierden getermineert, alsoo sulcks niet alleen een groot mistrouwen soude verwecken, maer oock de separatie en des-unie van de geene, die tot noch verenigt en geallieert zijn geweest; voor soo veel, dat sijn Alder-Christel. Majesteyt sich in dit geval met sijn macht soude kunnen bedienen tegens de geene, die de laefte souden zijn, om in dit Accommodement te treden, en dat de geene, die alsoo van haer Geallieerden geabandonneert souden zijn, groote reden souden hebben, om daer over te klagen, en sich gerechtelijck van de observantie van 't Tractaet, 't welck de Geallieerden onder haer gemaect hebben, niet om yemandt te offenseren, maer tot een eenige en onderlinge defentie van haer selven, gedispenseert oordeelen; dat sy sich verscekeren, dat sijn Majesteyt van Groot Brittannien niet alleen niet en tracht na dese separatie en des-unie van de Geallieerden, maer selfs dat hy die des-approbeert, gemerckt hare Hoog Mog. 't geluck hebben gehad, om daer in met sijn Majesteyt te concurreren; dat de goede intelligentie en 't vertrouwen onder de Geallieerden niet en streckt tot de oppressie van yemandt, maer alleenlijck tot een mutuële defensie, als zijnde een van de beste middelen, om de publijcke veyligheydt te beforgen, die men door soo veel konsten gepoogt heeft te traverseren en de Geallieerden in des-unie te brengen, gelijk als sijn Majesteyt beter weet als yemandt; dat het geene, 't welck haer belet heeft, om aen sijn Koninkl. Majesteyt van Spangien te raden, om sijn Differenten door de wegh van de Arbitragie van sijn Majesteyt van Groot Brittannien af te doen, alleen is geweest uyt de apprehensie, om te sien, dat de Geallieerden separate Accommodementen, die haer seer nadeelig, en voornamentlijck aen hare Hoog Mog., souden zijn, maecten, en dat alle de Propositien, die sy daer in souden kunnen doen van 't geene, dat sy het beste daer in souden oordeelen, een seer quade impressie in de Gemoederen van de Hooge Geallieerden souden geven, en selfs veroorsaecken het grootste mistrouwen ten reguarde van desen Staet; dat sy hem versoecken, dat hy haer dat recht wil doen van te gelooven, dat sy sijn Majesteyt geensints mistrouwen, of oock in eenigerhande manieren gelooven, dat hy anders soude willen ageren als door de wegh van billijckheydt en recht, om de Differenten te accommoderen, en dat sy heel wel weten, dat die in geen beter handen als die van sijn Majesteyt kunnen wesen, als de welke in een groote estime by de twee Kroonen is, ende sich oock foodanigh in de conservatie van de Spaensse Nederlanden interesseert; doch dat sijn Majesteyt gelieft te overwegen het gevaer, waer in den Staet sich soude bevinden, indien de Differenten met Spangien door de ged. Arbitragie waren geaccommodeert, en de Troubelen met het Rijck souden continueren, gelijk oock dat den Oorlogh aldaer wierdt ontstecken, en de gantsche

Nabuurſchap ontſonckte; 't welck haer op nieuws ſoude doen vallen in ongelucken en desordres, die ſy tot noch niet als al te wel gevoelen, en waer uyt ſy niet als door Miracul zijn getrocken, alſoo het aen haer ſonder contradictie toefchijnt, dat, indien de Differenten, die tuſſchen de twee Kroonen zijn, geaſſopieert waren, en ſy alſoo gemunieert, dat als dan, indien de Differenten, die met het Rijck zijn, ter ſelver tijdt niet en wierden geaccommodeert, den Oorlogh weder aldaer ſoude beginnen, en met te meerder rigeur voortgeſet werden; en dat hare Hoog Mog. niet alleen niets ſouden hebben gewonnen, om 't Vuur des Oorloghs aen de kant van Spangien uytgebluſcht te hebben, maer ſich oock een groot ongelijck gedaen, van daer aen gearbeydt te hebben, 't welck oock oorſaek ſoude zijn, dat men den Oorlogh meer als oyt te vooren aen de zijde van 't Rijck ontſteecken ſoude ſien, en ter ſelver tijdt hare Geallieerden tot de onmogelijckheydt gebracht, om haer in cas van noodt te ſecourén; 't geen tot nu toe van de kant van Spangien en de andere Geallieerden is ontmoet, hebben ſy aen niets anders konnen inferén, als dat deſe ſubmiſſie plaets aen ſeparate Accommodementen ſoude geven; derhalven een geheel miſtrouwen en een des-unie van de Geallieerden is de eenige oorſaek, waerom ſijn Cathol. Majesteit niet heeft konnen reſolvén, om de Differenten, die hy met den Alder-Chriſtel. Koningh heeft, aen de Arbitragie van ſijn Majesteit van Groot Britannien te ſtellen, en dit niet-tegenſtaende (in die vaſte hoop en verwachting, dat de Differenten generalijck te ſamen geaſſopieert ſullen werden) hebben ſy verklaert, dat ſy ſich noyt tegens deſe ſubmiſſie hebben geöppoſeert, maer die ſouden hebben laten paſſeren; dat ſy hem daer niet toe hebben konnen raden, op dat ſy by de eerſte gelegentheydt niet geconfidereert of geaccuſeert ſouden konnen werden, gelijk als of ſy ſich van hare Geallieerden hadden willen ſeparén, of haer eenige de minſte reden van miſtrouwen te hebben gegeven; en dat ſy ter ſelver tijdt wel willen doen blijcken, dat ſy, dit Poinct niet konnende obtinén, ſich tegens een ſaek niet hadden willen oppoſén, die ſy ſien, dat ſijn Majesteit ſoo ſterck ter herten nam, in plaets dat een ſoodanige Arbitragie aenradende, en daer op inſiſtérnde, ſy ſeekerlijck ſouden hebben gegeven, en noch ſouden geven in de Gemoederen van alle haer Geallieerden deſe imprefſie en dit miſtrouwen; dat ſy niets ſochten als haer ſelfs te ſalvéren, ſonder op eenige van de Geallieerden te dencken, en dat het deſen Staet niet ter herten gingh, of hare Geallieerden geſepareert waren of niet, en dat men ſich oock weynig bekommerde, wat haer mocht over komen, als haer Ho. Mog. maer 't geluk hadden, om al haer commoditeyten te genieten; dat ſy geobligeert zijn geweest, en noch zijn, om met ſoo veel te meer omſichtigheyte te agén, om dat men in alle Hoven van de Koningen en Princen deſe imprefſie heeft getracht te geven, dat deſen Staet ſijn Geallieerden ſal abandonnéren, om alſoo de uytterſte miſtrouwens tegens haer Hoog Mog. te verwecken, en alle de Princen en Staten te detournén, om ſich met haer te verbinden, en oock die geene van haer Alliantie te degoutén, met wien ſy de eere hebben, om geallieert te zijn. Dus is het, waerom haer eenige wensch is geweest, en noch is, om in een Plaets van een algemeen Tractaet, gelijk als

als dickmaels gedaen is, en byna altijd, by een te komen, op dat men daer mach sien, door wat Expedienten en Propositionen de ged. Differenten souden mogen werden geëssopiëert, en de Gemeene-rust geconferveert; en dat het tot haer groote droefheydt is, dat 'er soo veel tijdt onnut is door-gegaen; dat sy noyt de Plaets hebben voor-geschreven, die men soude mogen verkiezen, en dat alle Plaetsen en voornamentlijk de Stadt van Londen seer na haer sin souden hebben geweest en noch zijn; en dat, sijn Alder-Christel. Majesteyt willende alle soorten van Entreprisens doen cesséren, gelijk het hem belieft heeft sich van te voren daer over te expliquéren, dit, na haer Advys, de alderveylighste en kortste wegh soude zijn, om, door de interpositie van sijn Majesteyt van Groot Brittannien, tot een generale en verseeckerde Rust te komen; dat sy gelooven, dat sijn Majesteyt wel gepersuadeert sal zijn, dat soo veel dilayen niet als des-advantageux voor desen Staet kunnen zijn, en dat door de Tractaten, die men tusschen sijn Alder-Christel. Majesteyt, den Keyser, 't Rijck en den Cathol. Koningh soude hebben, haer Hoogh Mog. geen particuliere Intrest hebben, en niét doelen als op de soo seer gewenschte Rust; en dat sy derhalven wel vergenoeght sullen zijn, dat het ged. Accommodement ten eersten geschiedt, gelijk oock dat sy voor seer aengenaem sullen houden alle de Middelen en Expedienten, die sijn Konincklijke Majesteyt van Groot Brittannien soude mogen employéren, mits dat alle nieuwe Entreprisen cesséren, soo wel tegens de een als den anderen; dat het ged. Accommodement generael zy, en dat alles ter selver tijdt tendeert tot een generale conclusie, en dat de Hooge Geallieerden de een van den anderen niet gesepareert, of tot een rechtvaerdigh mistrouwen werden gebracht; dat alle het geene, dat alsoo getermineert werdt, generalijck en ter selver tijde geguarandeert sal werden, en dat 'er een wederzijds Engagement is om malkander te beschermen; en hare Hoogh Mog. sullen van haer kant seer gaerne contribuëren alle het gene, dat soude mogen dienen, om een soo onnoosel, goet en noodsaeckelijck voornemen te obtinéren.

De saecken wegens dese Acceptatie van de Arbitragie bleven dit gantsche Jaer op die wijze / gelijk als hier booz geseyt is / berusten / sonder dat 'er iets naders in gedaen wierdt of gedaen kon werden / soo dat wy hier mede sullen op houden / en sien wat verandering het aenstaende Jaer daer in sal toe-brengen.

In de Spaensse Nederlanden was zedert het vertreck van den Prince van Parma niet bysonders geschiedt / als alleen dat den Marquis de Crana / die nu het Gubernement van deselve Nederlanden hadde aengenomen / een groote Reformatie in het een en 't andere maecte / en een ongemeene forge nam / om / door 't bestipt betalen van de Soldaten / de Militie in een goede discipline en haer bestemt getal te houden.

Wy komen na Hollandt. Den Grabe d'Abaux / Ambassadeur van sijn Majesteyt van Franckrijck / versocht in Augustij Audientie by haer Hoog Mog. te hebben / soo men meende om de Geboorte van den Hertogh van Bourgondien

bekent te maecten / maer alsoo hy pretendeerde dooz de Poort / die op het Buyten-Hof uyt komt / en waer dooz sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie alleen passeert / met slaende Trommel en de Guardes en Hape gerecipieert te worden / was daer over eenigh verschil / alsoo haer Hoogh Mog. sulchs als onghoort oordeelden / gelijk men uyt de volgende Resolutie / die sy tot dien eynde namen / en aen gem. Grave d'Avaux lieten over leveren / waer in hem sulchs beleefdelijck wierdt gewepgert / sal konnen sien :

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog. Heeren Staten. Generael der Vereenigde Nederlanden.

Jovis den 20. Augusty 1682.

IS gehoort het Rapport van de Heeren van Heeckeren , en andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerdens tot de Buytenlandsehe Saecten , hebbende , in gevolge en tot voldoeninge van der selver Resolutien Commissoriael van den 12. en 19. deser , gevisiteert en geëxamineert het gerapporteerde by den Agent Spronssen , ter saecke van de Receptie en Audientie van den Heere Grave d'Avaux , Extraordinaris Ambassadeur van den Koningh van Vranckrijck , den voorz. 12. deser ter Vergaderinge gedaen , mitsgaders het Extract uyt het Memoriael , door een Edelman van den gem. Heere Grave d'Avaux aen den Griffier Fagel ter handt gestelt , en door den selven ten voorz. dage mede ter Vergaderinge geëxhibeert , en in de Notulen aldaer vermelt ; als mede het gerapporteerde by den Heere van Werckendam , den voorz. 19. deser Maendt ter Vergaderinge gedaen , van 't geene was gepasseert en voorgevallen in de Conferentie , die den gem. Heere van Werckendam met den gem. Heere Grave d'Avaux over 't selve subject ter voorz. dage hadde gehouden ; mitsgaders de Memorie , by den gem. Heere Grave d'Avaux op 't voorz. subject aen hare Hoogh Mog. ten selven dage overgegeven : Waer op gedelibereert , en de retro-acta , ter materie dienende , exactelijck naer gesien zijnde , is goet gevonden en verstaen , dat aen den gem. Heere Grave d'Avaux tot antwoordt sal werden toegevoegt , dat hare Hoogh Mog. voor hoogst-ged. sijne Majesteit altoos hebben gehad , en sullen behouden soo veel respect , als deselve sijne Majesteit soude kunnen eysschen van die geene , die de eere van des selfs vriendschap hebben , en in een seer hooge achtinge , so als haer Ho. Mog. hebben gedaen en noch doen , en dat sy derhalven nimmermeer sullen mancuieren aen de Heeren des selfs Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs en Ministers te bewijfen alle demonstratien van eere en civilityt , die sy aen deselve omtrent hare receptie en Audientien hebben bewefen , of die sy oock aen eenige Heeren Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs en Ministers van andere , wie die oock souden mogen zijn , betoonen , wel wetende , dat God de Heere Almachtigh hoogst-ged. sijne Majesteit in soo grooten top van eere en aensien heeft gestelt , dat sy souden hebben seer groot onrecht , indien sy aen de Heeren Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs en Ministers van sijne Majesteit iets souden weygeren omtrent dat

poinct:

poinct van eer, dat sy aen de Heeren Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs en Ministers van andere lieten wedervaren; dat sy met alle diligentie nagesien hebbende de retro-acta, op die materie applicabel, niet konnen ondervinden, dat ter immermeer eenigh het minste different is geweest over de Poorten, door dewelcke de Heeren Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs en Ministers, by haer Hoog Mog. Audientie sullende hebben, ter selver Audientie souden werden gebracht; dat sy wel vinden, dat den Heer Bruyn in den Jare 1649. alhier is gekomen, in qualiteyt van Ordinaris Ambassadeur van sijne Koninckl. Majesteit van Spanjen; maer dat sy niet vinden, dat den selven Heer Bruyn door de West-poorte of de Poorte, siende op het Buyten-Hof, ter Audientie is geleyt, oock niet dat de Heeren van Bellievre, Chanut, de Thou, d'Esstrades en Pompone, Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs van hoogst-ged. sijne Majesteit, door de voorsz. Poorte ter Audientie souden zijn gebracht, hoewel haer Hoog Mog. niet konnen ontkennen, dat die, naer 't affterven van sijn Hoogheyd Prins Willem de II. hoog-loffelijcker Memorie, tot dat sijne Hoogheyd, den jegenwoordigen Prince van Orangie, Stadthouder van de Provintie van Hollandt geworden is, indistinctelijck, selfs by particuliere Persoonen, is gebruyckt, om daer door dagelijcks met hare Carossen van en aen het Hof te rijden, en dat het geschrifte, dat van wegen den gem. Heere Grave d'Avaux, by dese occasie den 12. van de loopende Maendt aen haer Hoogh Mog. over-gegeven is, wel expres mede brengt, dat 'er een tijdt was geweest, dat men door die voorsz. Poorte niemandt ter Audientie brachtte, invoegen dat dat Geschrifte selfs uyt-wijft, dat 'er een tijdt was geweest, dat haer Hoog Mog. sonder offensie van yemant, de Heeren Ambassadeurs door de voorsz. Poorte niet hadden laten ter Audientie brengen; maer dat gem. Heer Ambassadeur Brun daer in eerst veranderinge soude hebben gemaect, daer van, als geseyt is, oock niets ter werelt blijktt; dat hare Ho. Mog. al op den 3. Maert 1681. en sulcks soo veel tijt te voren, eer sy konden dencken, dat eenige Heeren Extraordinaris en Ordinaris Ambassadeurs eenige pretentie soude konnen maken, om door de voorsz. West-poorte ter Audientie gebracht te werden, by formele Resolutie hebben verklaert, dat haer 's wetens daer door nimmermeer geen uytheemse Ambassadeurs ter Audientie waren geleyt, en dat oock tot die tijdt toe niemandt van de Heeren uytheemse Ministers haer hadde geveert, door de voorsz. Poorte ter Audientie te moeten werden gebracht, als alleen den Heere Lente, schoon hy noch Ambassadeur, noch Extraordinaris Envoyé, en maer alleen Resident van sijn Koninckl. Majest. van Denemarcken was, en dat sy daerom by de voorsz. Resolutie al hadden vast gestelt, geen uytheemse Ministers door de voorsz. Poorte ter Audientie te brengen, en dat sy van de æquiteit van hoogst-ged. sijne Majest. niet konnen verwachten, dat deselve sijne Majest. haer soude willen ordonnénen, dat sy daer omtrent een gantsch nieuwe en ongehoorde veranderinge souden doen, die dan vervolgens oock, in 't regard van andere Ambassadeurs, soude moeten werden gevolgt, en daer van selfs in de Memorie, by gemelden Heere Grave d'Avaux den 18. Maert van den Jare 1679. over-gelevert, noch oock in eenige voorige ofte volgende Memorien van eenige

Extraordinaris of Ordinaris Ambassadeurs van sijne Majesteit immermeer mentie is gemaekt; dat wel waer is, dat in de voorz. Memorie van den voorz. 18den Maert 1679. werdt gefeyt, dat sijne Majesteit hadde geaccordeert, dat de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet, doenmaels aen 't Hof aldaer zijnde, fouden werden gerecipieert met alle de tekenen van eer, die aen haer waren geaccordeert zedert het Jaer 1609. door den Koningh Henrick de Grootte, en gecontinueert onder het Rijck van den Koningh Louis de XIII. en van sijn Majesteit, en dat des selfs intentie soude zijn, dat de Guarde die alhier op 't Hof is, en de Wapenen neemt, en de Trommel slaat, soo meenighmael als den Heere Prince van Orangien in komt of uyt gaet, die selve eer soude doen aen sijne Majesteits Ambassadeurs, t'elkens als die by haer Hoog Mog. Audientie soude hebben, en dat soo langh geduerende, als die eer soude werden gedaen aen den gem. Heere Prince; maer haer Hoogh Mog. vertrouwen, dat sijne Majesteit daer op niet sal willen blijven infistieren, gemerckt die eer aen sijne Hoogheydt niet werdt toegebracht als alleen in qualiteit als Erf-Stadthouder en Erf-Capiteyn Generael van de Militie deser Landen, dat immers geen gemeynschap heeft, of hebben kan met eenige uytheemsche Ambassadeurs; soodanige Capiteynen Generael, en sijn Hoogheydt in die voorz. qualiteit, van de Militie ontfangende en over de Militie exercierende seer veel gefagh en autoriteit, die aen niemandt kunnen werden gecommuniceert, ende die hier te Lande oock soo nieuw en ongehoort zijn, ten reguarde van de gemelde Heeren uytheemsche Ambassadeurs, dat daer van noyt en is gehoort, behalven dat selfs by haer Hoog Mog. naer de fundamentele Wetten van de Unie directelijck geen ordres gegeven konnen werden aen de Militie, om iets te doen, of te effectueren binnen de stemmende Provintien, die Militie; soo langh die in deselve Provintien leyt, dien-aengaende subject zijnde de ordres van de Provintie, daer in die leyt, of den Capiteyn Generael van deselve Provintie, ende dat sy mits dien fouden moeten ondernemen iets nieuws en ongehoort, en dat sy dan noch selfs fouden moeten versoeken aen de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslant, oftē der selver Capiteyn Generael, ende dat dan oock weder verder gemeyn gemaekt soude moeten werden met alle andere; dat hare Hoogh Mog. seer wel weten, wat respect sijn Hoogheydt voor sijne hoogst-ged. Majesteit heeft, en dat sy wel verseeckert zijn, dat deselve sijne Hoogheydt aen de Heeren sijne Majesteits Ambassadeurs of Ministers laet wedervaren al dat respect, dat aen eenige Ambassadeurs of andere Ministers van eenige uytheemsche Koningen of Princen gedaen werdt, en geerne sien, dat sulcks geschiedt, en daer inne gecontinueert werdt, maer dat sy gantsch seer gediensstig versoeken verschoont te mogen werden, van te moeten doen Ceremonien, die hier zijn ongehoort, ende selfs by haer Hoogh Mog. naer een Forme van de Regeeringe niet kunnen werden gedaen, ende die, alsse eens waren gedaen, soude moeten werden general ende univerfeel; dat hare Hoogh Mog. aen sijne Majesteit verfocht hebbende, dat de Heeren hare Ambassadeurs aldaer fouden mogen werden gerecipieert op de maniere, op dewelcke sy altoos waren ontfangen, ende de Heeren Ambassadeurs

van de Republijcque van Venetien ontfangen wierden, wel duydelijck hebben verklaert, dat sy haer gaerne souden contentéren met alles wat sijne Majesteit soude believen dien-aengaende goet te vinden, als sy maer wierden gelijk gestelt met de Republijcque van Venetien; dat sy derhalven verwachten, dat hoogst-ged. sijne Majesteit sal gelieven te consideréren, dat hare Hoog Mog. geen Poinct van eer daer in kunnen maken, dat den gem. Heere Grave d'Avaux de voorsz. Poort passeert, of dat de Militie de Wapenen op neemt en den Trommel slaet, dewijl hoog-gem. sijne Hoogheyd den Heere Prince van Orangien die ordre heeft gegeven, dat hy Heer Ambassadeur de voorsz. Poort passeert, en oock de Soldaten onder het Geweer doet komen, en den Trommel slaen, wanneer hy Heer Ambassadeur ter Audientie by sijn Hoogheyd komt, maer alleen om dat die Poort, als zijnde de Poorte van sijn Hoogheydts Hof, als Stadthouder van Hollandt, aen de dispositie van sijn Hoogheyd is gelaten, en dat hare Hoogh Mog. aen de Militie, alhier Guarnisoen houdende, directelijck niets kunnen ordonnéren of aenbeveelen.

D. van WYNGAERDEN, vt.

Accordeert met 't voorsz. Register,

H. F A G E L.

Dese versochte Audientie is daer mede blijven stecken/ en heeft men naderhandt niet meerder daer van gehoozt.

Hier vooz is pets wegens de Stadt en 't Prinsdom van Orangie geseght. Zedert dat sijn Alder-Christel. Majesteit de Declaratien tegens de Gereformeerden in sijn Koninckrijck ter executie hadde laten stellen / waren veel kinderen van de Gereformeerden in Franckrijck na Orangie / als een Souverain Prinsdom/ gesonden/ om daer haer Studiën te voltrecken / doch 't schijnt / dat sulcks by hoogst-ged. sijn Majesteit niet aengenaem en was/ alsoo hy in 't midden van Augusti van dit Jaer den Intendant van Provence/ Monsr. Mozan/ benebens ruym 2000 Krjgs-lieden/ onder 't gebiedt van Monsr. de Montanegues / Lieut. Generael van sijn Majesteit in Languedocq / derwaerts sondt/ om aen de Regeeringh / die sijn Hoogheyd den Heere Prince van Orangien daer had/ te belasten/ dat sy alle de kinderen / die ten dien eynde daer waren / te rugh souden senden/ en geen meer van deselbe in haer Academie of Schoolen aennemen; dit Bebel / alshoon het die van de Regeeringh wat zwaer dacht/ nam deselbe Regeering aen om te doen/ om meerder ongemack vooz te komen/ belovende in dien geballe geen meer kinderen aen te nemen/en aen de Ouders van de geene/ die daer waren/ te schrijven / dat sy deselbe te rugh souden roepen; Dit scheen daer mede wel gedaen te sullen zijn geweest / maer Monsr. Montanegues/ ondertusschen met sijn Troupen tot aen de Stadt genadert zijnde / en ordre hebbende/ om de Muuren van die Stadt te laten af breecken / quam met sijn Volckeren / en voornamentlijck 8 Compagnien Dragonders / die by de

Burgers geïnquartiert wierden/en veel ongeregeltheden en exactien pleegden/ daer binnen/ en liet niet gewelt/so dooz de Inwoonders als andere Onderdanen van sijn Hoogheydt/ daer omtrent woonende/ het af breecken van dese Muuren en Toozens/ die men dooz Mijnen liet op-springen/ beginnen; 't selve wierdt dooz gem. Inwoonders en Onderdanen/om te eerder van dese Gasten/die men wil/ dat selfs verschepden Waegden schoffierden/ bevizdt te zijn/ met sulcken yber en ernst boozt geset/ dat den 23. Augustij alles van gem. Muuren/ behalven noch eenige kleyne overblijffels/ was om bezre gewoopen/ welke de Kegeeringh aldaer aen Monfr. de Montanegues/ op dat hy niet sijn Volck van daer soude vertrecken/ (gelijck hy eenige dagen daer na deede/ na dat hy eenigh Geldt/ dat sijn Volck van de Inwoonders had geërtozqueert/ had laten restituëren) selfs beloofde te laten rasëren. Dese saek dooz de Raden van sijn Hoogheydt verstaen zijnde/ soo addresseerden deselve sich aenstonts aen haer Hoogh Mog./ welke den 3. September daer op de volgende Resolutie namen.

Jovis den 3. September 1682.

IS ter Vergaderinge gelesen de Memorie van de Heeren Raden ende Reeckeninge van sijne Hoogheydt den Heere Prince van Orangien, leverende daer beneffens over d'Originele Verbalen van 't geene deser dagen in ende omtrent de Stadt van Orangien was gepasseert, ten eynde hare Hoog Mog. in consideratie nemende het manifeste ongelijck, dat hoog-gem. sijne Hoogheydt, directelijck tegens de jongst geslooten Tractaten, werdt aengedaen; mitfgaders de miserie en uytterste ruine, die de Ingesetenen van hoog-gem. sijne Hoogheys Stadt en Prinsdom werdt toegebracht, ende de vordere consequentien, die uyt foodanige Procedueren staen te resultëren, daer over gelieven te resolvëren, soo als fullen oordeelen te behooren; Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verstaen, dat Copye van de voorz. Verbalen sal werden gefonden aen den Heer van Sterrenbergh, Ordinaris Ambassadeur van desen Staet aen 't Hof van Vranckrijck, met last ende ordre, om aen sijn Majesteyt, ende daer het van vrucht kan zijn, op de civielste ende discreetste, doch niet te min krachtigste en efficacieuft maniere te representëren, dat hare Hoogh Mog. met seer groot leetwefen ende geen minder verwonderinge, het voorz. toeval hebben vernomen, ende dat sy voor de gevolgen van dien ten alleruyttersten bekomert zijn, dat hy aen hoogst-gem. sijne Majesteyt op 't allervriendelijckste sal verfoecken, dat het deselve sijne Majesteyts goede geliefte mach zijn, ten minsten by provisie, die ordre te stellen, dat de voorz. Militie aenstonts uyt het voorz. Prinsdom mach délogëren, ende aen de Burgers en Ingesetenen van de voorz. Stadt en Prinsdom restituëren de Penningen, die sy de voorz. Burgers ende Ingesetenen aen haer hebben doen betalen, met vergoedinge van de schade, die sy de voorz. Burgeren hebben toegebracht: Dat voorts door de Heeren van Heeckeren, ende andere hare Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Buytenlandsche Saecten, aen den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van hoogst-ged. sijne Majesteyt aen desen Staet, gelijcke representatie sal

sal werden gedaen; met verfoeck, dat deselve alle goede Officien wille aenwenden, ten eynde hoogst-gem. sijne Majesteyt mach werden gepermoveert, om de voorz. Militie aenstonts te rappelléren ende die te houden; om aen de voorz. Burgeren en Ingesetenen de voorz. restitutie ende vergoedinge te doen. Dat voorts Copie van de voorz. Verbalen mede gefonden sal wereen aen de Heeren van Citters ende van Beuningen, Ordinaris Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé van desen Staet aen 't Hof van sijn Koninckl. Majesteyt van Groot Brittanien, om aen deselve, en daer het vrucht kan doen, te representéren het groot ongelijck, dat hoogst-ged. sijne Hoogheydt door de Procedueren, daer in gemelt, is aengedaen, ende van wat consequentie deselve, in 't regard van alle andere Princen en Staten, zijn, ende wat een yder van dien te vreesen en te verwachten heeft, indien sy in het midden van de Vrede foodanige Procedueren in haer eygen Landen moeten essuyéren ende uytstaen; dat sulcks ten opsichte van hoogst-gemelde sijne Hoogheydt noch des te vreemder is, niet alleen om dat de voorz. Stadt en Prinsdom niet zijn in staet, om aen yemandt, wie het oock mochte zijn, ombragie te geven, maer dat, buyten de Burgeren en Ingesetenen van dien, selfs niet een eenigh Soldaet, ofte gewapent Man, daer in is geweest; dat hare Hoog Mog. niet weten, van gevolge de voorz. saecke sal zijn, maer daer voor ten uyttersten zijn bekommert, ende dat sy aen hoogst-ged. sijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijk, de voorz. hare surpris ende bekommeringe over het voorz. toeval bekent gemaect hebbende, hebben verfocht, dat deselve sijne Majesteyt de goetheyt wilde hebben, van de voorz. Militie aenstonts uyt het voorz. Prinsdom te doen vtrecken, ende aen de voorz. Burgeren en Ingesetenen te doen restituéren, 't gunt sy haer hebben afgevordert, met vergoedinge van de schade haer toegebracht, ende dat haer Hoogh Mog. niet alleen daer toe verfoeckén sijne Majesteys coöperatie, maer die oock onfeylbaerlijck te gemoet sien, en oock gaerne souden weten, hoe sijne Majesteyt meent, dat men best sal kunnen voor-komen d'ongemacken, die het voorz. voorval dreygt te sullen occasionéren, ende dat sy Heeren Ambassadeur en Extraordinaris Envoyé niet sullen nalaten daer op ten uyttersten te insistéren; dat wyders Cope van de voorz. Verbalen sal werden gefonden aen de Heeren Staten van de respectie Provincien, om de Heeren hare Gedeputeerden in dese Vergaderinge tijdelijck t'informéren, wat deselve oordeelen, dat daer in by verder voorval sal moeten werden gedaen en geresolveert. De Heeren Gedeputeerden van de Provincien van Vrieslandt ende Stadt en Landen hebben in de bovenstaende Conclusie geconsenteert, op het behagen van de Heeren Staten hare Principalen.

Angebolge dan van dese hare Hoogh Mog. Resolutie / stelde den Heer van Sterrenbergh / onsen Ambassadeur in Vranckrijk / de volgende Memozie op / om die aen sijn Alder-Chzistel. Majesteyt over te leveren.

Aen den Koningh.

S I R E:

DEn ondergeschreven Ambassadeur van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien van de Nederlanden heeft ordre, om aen Uw Majesteyt te representéren, dat het met groot deplaisier en geen minder verwonderinge is, dat haer Hoog Mog. , sijn Meesters, hebben verstaen door de geene, die van den Raedt en Reecken-kamer van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie zijn, dat den Heer de Montanegues, Lt. Generael van Uw Majesteyt in Languedocq, met sijn Guardes en 8 Compagnien Dragonders in 't Prinsdom en de Stadt van Orangie is komen logéren, aldaer op discretie levende, veele violentien exercérende, en groote Sommen Geldts van de Burgers extorquérende, gelijk ook haer ordonnérende, om de Muuren van de Stadt te demoliéren; en dat Sr. de Moran, Intendant van uwe Majesteyt in Provence, aen de Regeeringh in die Stadt bevolen soude hebben, om alle de Scholieren, zijnde Onderdanen van uwe Majesteyt, en doende professie van de Gereformeerde Religie, die in de Academie van die Stadt, of in de particuliere Schoolen, waren, weder te rugh te senden, met Verbodt, om geene meer in 't toekomende te ontfangen; en sulcks alles met de uytterste ruïne en miserie van de Inwoonders van de ged. Stadt en het Prinsdom, en directelijck tegens het laetste Tractaet, tot Nimwegen gemaect; en gelijk door dit alles haer Hoog Mog. in een ongemeene ongerustheydt zijn wegens de gevolgen en inconvenienten, die dese affaires na sich soudén kunnen slepen, soo versoecken sy seer gediensstigh en vriendelijck aen uwe Majesteyt, dat hy by provisie ordre wil geven, dat de ged. Troupen promptelijck uyt die Stadt en 't Prinsdom délogéren, en dat men aen de Burgers de groote Sommen Geldts, die men haer heeft doen betalen, restitueert, met reparatie van de ontfangene schaden.

Gedaen tot Parijs den 8. September 1682.

Geteekent

G. DE WASSENAAR.

Dese Memozie wierdt dooz gem. Ambassadeur aen den Heer de Croissy/ zijnde een van de boornaemste Ministers van den Koning / verhandtrepcht / en beloofde die deselve aen sijn Majesteyt / na dat hy eenige reden daer ober hadde gegeven / te verhandtrepcken.

Haer Hoog Mog. Ministers in Engeland mede aenschrijving gekregen hebbende / om dese saecht van Orangie aldaer booz te houden / en de interpositie van sijn Koninckl. Majesteyt van Groot Brittannien ten dien eynde te versoecken / verorden aldaer de volgende Memozie ober.

Aen

Aen den Koningh van Groot Brittannien.

DEn ondèrgefchreven Ambaffadeur en Envoyé Extraordinaris van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden hebben voor defen de eere gehad, om aen Uwe Majesteyt te representéren, dat den Heere Prince van Orangie, als een Souverain Prins van de Stadt en 't Prinsdom van die Naem, sich verplicht had geloofd, om aen de sorgen, die hy aen fijn Onderdanen fchuldig is, te voldoen, de oude Muur, die van oudts tot een omtreck van de Stadt Orangie hadde gedient, door een nieuw ftuck, eenige voeten langh, aen de kant, daer de Fortificatien van 't Kasteel gedemolieert zijn, en die open gelaten hadden, te laten befluyten; dat dit ftuck van de Muur publijckelijck en in 't geficht van gantsch Vranckrijck was gemaect, sonder dat daer in eenige oppositie was gefchiedt, uyt krachte van 't Recht van Souverainiteyt, waer van fijn Hoogheydt incontestabel in poffeffie is; doch dat niet-tegenftaende dit alles den Marquis de Montanegues, Lieut. Generael van den Alder-Christel. Koningh in de Provintie van Languedocq, aen de Magiftraet van de ged. Stadt had laten weten, dat hy ordre van den Koning van Vranckrijck hadde, om haer te beveelen, ten eynde aenftonts het ged. ftuck van de Muur af te breecken; dat ged. Magiftraet, na een rijpe deliberatie, met alle behoorlijck respect had geantwoordt, dat fy, als Onderdanen van den Heere Prince van Orangie, aen geen ordres, als aen die van fijn Hoogheydt, konde gehoorsamen, sonder tegens de getrouwheyt, die fy aen hem hadden afgeleyt, te contraveniëren, verfoeckende derhalven tijdt, om hem daer van te advertéren; doch dat, in plaets van sich met soo een redelijck en onderwerpend antwoordt te contentéren, den ged. Heer de Montanegues aen defelve Magiftraet had laten weten, dat, alfoo fy niet gehoorsaemt hadden, hy de rigoureuze en precise ordres, die hy van den Koningh, fijn Meester, hadde, soude executéren, en met Krijgs-volck in die Stadt komen, daer by voegende, dat hy haer waerschouwde, om aen de Inwoonders ordres te geven, om ged. Muur ter neder te werpen, alfoo hy haer naderhandt soude noodfaecken om die te doen demoliëren, op die wijfe, als den Alder-Christel. Koningh hem hadde geordonneert; en alschoon de verwonderingh, die door dese verkondigingh veroorsaecht wierdt, ged. Magiftraet hadde gebracht, om een Deputatie aen den Heer van Montanegues te doen, met instructien, die genoegsaem uytdruckten, dat men de destructie van 't ged. ftuck van de Muur wel soude kunnen doen, sonder dat men meerder violentie gebruyckte, soo had men echter bevonden, dat het Deffeyn tegens het Prinsdom en de Stadt van Orangie meerder in de grondt is geweest, want men verftaet met de uytterfte verwonderingh, dat Sr. de St. Moran, Intendant van Provence, maeckende den Souverain in een anders Landt, den 15. Augusty tot Orangie is gekomen, en aen de Magiftraet van die Stadt bekent gemaect en geordonneert heeft uyt de naem van den Alder-Christel. Koningh, dat fy in fijn Koninckrijck alle de Scholiers, fijn Onderdanen, doende professie van de Gereformeerde Religie, welcke in de Academie of in de particuliere

liere Schoolen mochten wesen, en sich in ged. Stadt bevonden, te rugge souden senden, met gebodt, van in 't toekomende geen andere aldaer te ontfangen; en dat hy ged. Magistraet heeft genoodsaecht, onder 't dreygen van de geheele ruine van de Stadt, om daer aen te gehoorfamen, ende sulcks door de ged. gantsche Stadt, onder 't geluyt van Trompetten, te laten publiceren; en al-hoe-wel dese nieuwe Acte van Submissie 't gemoedt van de geene, die in dese gelegentheydt ageerden, behoorde versacht te hebben, soo heeft men nochtans bevonden, dat den ged. Sr. de Montanegues met gewapender handt in 't Prinsdom van Orange is getrocken, en in de Plaets van die Naem Oorlogs-volck heeft gebracht, welke daer op discretie hebben geleest, en verschrickelijke exactien en extorqueringen hebben gedaen, onder dewelcke de Inwoonders van die Stadt sich noch den 19. Augusti hebben bevonden, (ten welcken dage dese Tydingen van daer zijn gegaen) hebbende sy de Inwoonders niet alleen gedwongen, om het nieuwe Stuck van de Muur, dat in quaestie is, maer oock alle de oude Muuragien, die, geduerende den Oorlogh gebleven, en met de restitutie van de Stadt en 't Prinsdom van Orangie weder gegeven zijn, (gelijck als het ampelder, door het by-gevoegde Recit; blijkt) af te werpen; en gelijck als dese Procedueren openbare Acten van Hostiliteyt in een volle Vrede zijn, en geaccompagneert met alle onwaerdigheden en circumstantien, die deselve te min inexcusabel en insupportabel kunnen maecken, soo in de maniere als de forme, tegens een Prince, die de eer heeft, om soo na aen sijn Majesteyt te behooren, en so directelijck tegens de Tractaten van de Vrede, in de welke het Articul van de restitutie van den Heere Prince van Orangien is gecomprenhendeert, en waer van Uwe Majesteyt zich wel als Guarandeur heeft willen constituieren door een solemnele Alliantie, waer mede hy oock wel de ged. Heeren Staten, onse Heeren, heeft willen honoreren; soo vinden sich de ondergeschreven Ambassadeur en Envoyé Extraordinaris, door expresse ordre, verplicht, om aen Uw Majesteyt seer ootmoediglijck te representeren het rechte leedwesen, waer mede de Heeren Staten dese bekende onrechtvaardigheden, die aen den Heere Prince van Orangien zijn gedaen, aensien, en de uytterste ongerustigheden, die sy van de gevolgen apprehenderen, soo in haer reguard; als in dat van alle de andere Princen en Staten, hare Vrienden en Geallieerden; dewelcke onvermijdelijck souden zijn, indien noch de Vredens-Tractaten, noch de Alliantien, haer niet bedeckt voor foodanige oppressien kunnen stellen; deselve zijnde soo veel te verwonderlijcker, om dat het sichtbaerlijck blijkt, dat het stuck van de Muur, in quaestie zijnde, van geene defentie in de minste attacque was, ende oock niet en was gemaect, als om een Stadt te besluuten, die de Hooft-Stadt van een gantsch Prinsdom, de Residentie van een Parlement, en van een Bisschoppelijcke Stoel is, en waer in niet een Krijgs-man in dienst gevonden werdt, die de minste schaduwe van jaloufye, aen wie dat het ook mocht wesen, en voornamentlijk aen een seer groot Monarch; soude kunnen geven, en dat door des selfs demolitie geene schijnbare nuttigheydt konde voort komen aen die geene, die het hebben gedaen; en dat ged. Heeren Staten, onse Heeren, aen haer Minister tot Parijs ordre hebben

hebben gegeven, om aen den Alder-Christel. Koningh de extreme verwonderinge bekent te maecken, waer in dese saeck haer heeft gestelt, en sijn Majesteit te verfoecken, dat hy de goetheydt wilde hebben, om ordres te geven, op dat de ged. Troupen aenstonts uyt ged. Stadt Orangien mochten vertrecken, en geobligiert werden, om aen de Burgers en Inwoonders van deselve alle't geene, dat sy van haer geëxtorqueert hadden, met schadelooshoudingh van 't geene sy in dese ontmoetingh hadden geleden, te restituëren; gelijk oock dat haer Hoogh Mog. aen Uwe Majesteit niet alleen ernstigh verfoecken, dat hy ten dien eynde met haer daer in wil coöpereren, maer dat sy hun dit faveur ontwijffelbaer belooven; 't welck verwachtende, soo sullen sy wel vergenoeght zijn, om te weten, op wat wijze Uw Majesteit denckt en oordeelt, volgens sijn hooge verlichtingh, dat men de quaden en obstaculen van de bevestigingh van de Gemeene-Rust, welke dit incident soude konnen voort-brengen, soude konnen præveniëren, soo wel door de natuurlijke gevolgen, als door de reflectien, die alle de Princen en Staten (naeuwkeurighlijck de conduite van Uwe Majesteit, en van de ged. Heeren Staten, onse Heeren, observierende, om hare mesures wegens de effecten te nemen, die sy uyt de Tractaten van Vrede en de Liguen van Guarantien sullen sien voortkomen) daer op sullen nemen. Gedaen tot Windsor den 13 September 1682.

Geteeckens:

A. VAN CITTERS.

C. VAN BEUNINGEN.

Wen't Engelsse Hof wierdt dese saeck van de Stadt en 't Prinsdom van Orangie seer ter herten genomen/ en kreegh den Engelschen Endopé tot Parijs/ den Heere Preston/ daer op bebel/ om krachtige instantien wegens die saeck by sijn Majesteit van Oranckrijck te doen.

Onsen Ambassadeur in Oranckrijck / den Heer van Sterrenbergh / ondertusschen op de Memorie/ die hier dooz gestelt is / en welke hy aen den Heer de Croissy hadde ober-gelevert / geen Antwoordt bekomen hebbende / stelde weder / op nieuwe Orde van haer Hoog Mog. / een andere Memorie in / en liet die dooz sijn Secretaris na Versailles / waer den Koningh sich doen behondt / brengen / bestaende deselve in dese Woorden:

Aen den Koningh.

S I R E:

D Oor de continuatie van de Remonstrantien, de welke die van den Raedt van sijn Hoogheydt den Prince van Orangie aen de Heeren Staten Generael hebben gedaen, zoo hebben haer Hoogh Mog. haer ordres aen den ondergeschreven vernieuwt, om aen Uwe Majesteit de uytterste ongerustheyt te betuygen, waer in sy sich bevinden, om dat de Troupen van Uwe Majesteit continuëren in de Stadt en 't Prinsdom van Orangie te blijven, gelijk oock dat Uwe Majesteit door een

G 9 3.

Arrest

Arrest van den 23. July hadde verboden, eenige Waeren of Koopmanschappen, die wassen of gefabriqueert zijn in de ged. Stadt en 't Prinsdom, in de Landen onder sijn gehoorzaamheydt te laten komen; gelijk oock in ged. Stadt en 't Prinsdom te doen of laten passeren eenige Waeren of Koopmanschappen, soo uyt de Landen onder sijn Heerschappye als Uythemsche Plaetsen; haer Hoogh Mog. konnen niet gelooven, dat het de intentie van Uwe Majesteit is, om alsoo het Prinsdom te attacqueren, en soo veel schade aen sijn Hoogheyd en des selfs Onderdanen te doen; en daerom is het, dat, alsoo de gevolgen, die dese affaires souden konnen hebben, haer geweldigh ongerust maecten, sy seer officieuselijck aen Uwe Majesteit verfoecken, dat het hem believe, om sijn Troupen uyt de Stadt en 't Prinsdom te trecken; de schade, die sy daer gemaect hebben, te doen repareren, en de Burgers en Inwoonders van deselve 't effect van de laetste Tractaten vryelijck te laten genieten; gelijk oock, dat het aen haer vry gestelt werdt, om haer Waeren en Koopmanschappen in de Landen van Uwe Majesteit te brengen, en dat de Onderdanen van Uwe Majesteit van gelijcken de hare in ged. Stadt en 't Prinsdom mogen senden. Gedaen tot Parijs den 15. September 1682.

Geteekent

G. DE WASSENAAR.

Gemelden Heere van Sterrenbergh selfs eenige dagen daer na tot Versailles en by den Heer de Croissy gekomen zijnde / soo seyde hem deselve / dat hy van sijn Alder-Christel. Majesteit last hadde / om hem op dese sijne Memozien te antwoorden; Dat sijn Majesteit recht en reden hadde om te doen 't geene hy gedaen hadde; dat, wat aengingh 't Geldt, 't geene de Burgers was afgeeycht, het selve buyten ordre van den Koningh was, en dat sijn Majesteit geordonneert hadde, dat men dat soude restituieren; dat de Troupes jegenwoordig daer uyt waren, en belangende het Arrest van 't Verbodt van de Commercie, dat 't selve wel was gegeven, maer niet geëxecuteert, dewijle die van Orangie voldaan hadden aen het geene sijn Majesteit van haer hadde gevordert, dat sy in 't toekomende niet meer in haer Colleges souden ontfangen Studenten van de Gereformeerde Religie, Onderdanen van sijn Majesteit. Gemelden Heer van Sterrenbergh bracht daer tegens wel weder in: Dat hy niet konde begrijpen, wat recht sijn Majesteit in 't Prinsdom van Orangie konde pretendieren, dewijl het incontestabel was, dat sijn Hoogheyd en des selfs Prædeceffeurs van alle tijden Souveraine Princen van 't selve waren geweest, en, wat aengingh het op-timmeren van een simpele Muur aen een Stadt, midden in 't Rijck gelegen, en die maer alleen gemaect was, om die Plaets te konnen sluyten, dat hy geloofde, dat sulcks geen ombragie konde geven; en dat hy vertrouwde, dat de restitutie van 't Geldt, dat de Soldaten van de Burgers hadden afgevordert, niet alleen soude geschieden, maer dat oock de vordere schade aen de Ingesetenen soude werden voldaan: Maer gem. Heer bleef by sijn
hoo-

doezige gesejde/ als 't geen hy upt last van den Koningh te seggen hadde / doch
 boegde/ soo hy seyde / upt sijn eppen selfs daer by: Dat de Burgers moesten con-
 sidereren, dat sy voor een gedeelte oorfaeck van die schade waren, dewijle men
 haer te vooren hadde gewaershouwt, van niet met het optimmeren van die nieu-
 we Muur voort te varen; dat dese Procedueren van sijne Majesteit niet en waren
 tegens de laestt gemaecte Tractaten, dewijle wel waer was, dat sijne Hoogheydt
 uyt den hoofde van dien in possessie van Orangien was gekomen, maer dat men
 verstaen moeste, dat 't selve moeste blijven in die staet, daer het van te vooren in
 was geweest; dat men van de kant van sijne Hoogheydt nieuwigheden hadde be-
 goft in 't op-timmeren van den gesejden Muur, ende dat sijne Majesteit noyt sou-
 de lijden, dat eenige Fortificatien in sijn Rijck souden werden gemaect.

Doch alsoo dit Antwoort niet geheel voldoende was/resolbeerden haer Hoog
 Mog. in November een Extraordinaris Emboyé na Brancrijck te senden/
 om ten desen eynde seer krachtiglyck te insisteren / en booznamentlyck te repre-
 senteren het ongelijck, dat sijne Hoogheydt den Heere Prince van Orangien door
 de voornoemde Procedueren, soo wel ten aensien van de Materie, als ten aensien
 van de Forme, was aengedaen. Dat hare Hoog Mog. gantsch gediensstig en vrien-
 delijck verfochten, dat sijn Majesteit de goetheit wilde hebben, van hoogst-
 gem. sijne Hoogheydt, ende de Ingesetenen van 't gem. Prinsdom, onverhindert
 en onbekommert te laten jooiffieren van 't Tractaet van Vrede, in den Jare 1678.
 geslooten, ende sulcks sijn Hoogheydt van 't selve Prinsdom, ende van alle sijne
 Rechten, Actien, Privilegien, Usantien ende Prærogativen laten gebruycken en
 genieten, sonder oock aen de voorz. Ingesetenen de Commercie met sijn Maje-
 steits Ingesetenen in eeniger maniere te verhinderen ofte te beletten; mitsgaders
 mede, in Conformité van 't voorz. Tractaet, doen repareren alle Schaden, soo
 wel aen hoogst-gem. sijne Hoogheydt, als de voorz. Ingesetenen, door de voorz.
 Procedueren toegebracht, en specialijck mede te doen herstellen de Muur, die de
 Inwoonders van de voorz. Stadt geöbligert waren geweest te doen demoliëren
 en af te breecken.

Tot desen Extraordinaris Emboyé wierdt den Heer Hensius/ Pensionaris
 van de Stadt Delft / verkozen / doch alsoo die van dit Jaer na Brancrijck
 noch niet en is gegaen / is in dese saeck niet verders geschiedt / ende alles op die
 wijze blijven steecken / soo dat wy hier mede sullen af-breecken / en sien / wat
 het aenstaende Jaer verder daer in sal geben.

Wy hebben in de boozgaende Mercurius eenige mentie van de Oost-Pris-
 saecken / wegens het different tusschen de Dorstinne en de Standen van 't selve
 Landtschap / gemaect. Haer Hoogh Mog. hadden zedert die tijt verschepe-
 mael dooz haer Gedeputeerden laten delibereren / op wat wijze sulcks best af-
 gedaen soude konnen werden; de Keyserisse / Brandenburghs en andere Mi-
 nisters insisterden ondertusschen wel / dat dese saeck ter decisie van sijn Keyser-
 lijcke Majesteit gestelt soude mogen werden / maer desen Staet / oozdeelende
 dat dit haer toe quam / soo leverden der selver Gedeputeerden in 't laestt van 't
 booz

voorzeden Jaer haer Consideratie ten dien eynde over / welke in de volgende Resolutie van haer Hoogh Mog. vermeldt zijn.

Sabbathi den 27. December 1681.

DE Heeren Verbolt ende andere haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Oost-Vrieslandt, hebbende, ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutien Commissoriael van den 6. en 27. November laetstleden, gevisiteert ende geëxamineert de Memorie van den Heer Lintelo, alhier aenwesende Vorstelijcke Oost-Vrieffe Minister, verfoeckende, om geallegueerde Redenen, dat hare Hoogh Mog., in conformité van der selver Resolutie van den 3. October laetstleden, over de drie Poincten, te weten, *het Zegel, Prorogatie der Landtdagen, ende het Bewindt van de Gemeene Landts-Middelen*, nu eyndelijck eenmael gelieven te disponéren, als deselve, na inhoudt van de Accoorden ende Verdragen, sullen bevinden te behooren: Als mede de Memorie van den Heere Smith, alhier aenwesende Minister van hare Vorstel. Doorluchtigheden de Heeren Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh, verfoeckende dat haer Hoogh Mog. gelieven een eynde te maecken van de bewuste Differenten tusschen hare Vorstel. Doorluchtigheden ende de Stenden van Oost-Vrieslandt, hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat deselve, onder 't wel-nemen van haer Ho. Mog., souden meynen, dat, noopende het gebruyck van een Zegel, de Heeren Stenden van Oost-Vrieslandt de saecke, in conformité van haer Hoog Mog. Resolutie van den Jare 1618., behooren te laten by het oude gebruyck, ende sulcks haer van 't gebruyck van 't Zegel, by haer nu van nieuws geobtineert, te onthouden: Ende dewijl de gem. Heeren Stenden hebben een vrye Keure ofte Wael, om ten Landtdage, soo meenighmael die uytgeschreven werdt, te senden soodanige Persoonen, als het haer belieft, dat ten Landt-dage geen saecken behoorden te worden geproponeert, daer op den selven Landt-dagh niet was uytgeschreven, ende dat de Heeren Stenden te meermalen versocht hebbende, dat de Gedeputeerden, eens gekooren zijnde tot den Landt-dagh, souden mogen continuëren, sulcks t'elckens was afgeslagen, dat oversulcks de gem. Heeren Stenden den uytgeschreven Landt-dagh niet behoorden te prorogéren, sonder bewilliging van den Landts-Heer, alsoo sy dan geen eynde souden maecken van de saecken, daer toe sy beschreven, ende daer toe sy gevolmachtigt moeten zijn, ende haer selven oock alsoo stilswijgende in de voorz. Deputatie souden continuëren; doch dat wel expresselijck behoort te worden verklaert, dat haer Hoog Mog. niet verstaen de Heeren Stenden, eenige Gravamina hebbende voor te dragen, hier door in het geringste te prejudiciëren in het Recht van een Landt-dagh te verfoecken, ende te doen houden, volgens d'ordre en forme-by de voorz. Tractaten voor-geschreven; ende dewijl de Bedieninge van de Inspector, die den Landts-Heer in het Collegie van de Administrateuren of Assignateuren mach hebben, is gesepareert van de Bedieninge van den Commissaris, die by den Landts-Heer wordt gecommitteert, om op te nemen de Rekeningen, die alle Jaren door den Ontfanger ende Penning-Meester

Ge-

Generael wordt gedaen, ende dat ten respecte van dien Inspector uytdruckelijck is ter neder gestelt, dat den selven Inspector in 't voorfz. Collegie der Administrateuren of Assignateuren geen Votum sal hebben, noch sich de handeling van 's Landts Penningen aen-matigen, dat mitsdien sulcks oock by den Landts-Heer, ten aensien van den voorfz. Inspector, niet en behoort te werden gepretendeert, voor behoudens dat de voorfz. Inspector, meynende dat eenige abuysen omtrent de maniantie van 's Landts Penningen souden mogen werden gecommiteert, of te buyten gegaen d'ordre, die de voorfz. Administrateuren en Assignateuren is voorgeschreven, de voorfz. Administrateuren of Assignateuren d'abuysen soude mogen voor houden, en de Notulen doen houden van 't gunt hy voorgedragen heeft, ten eynde daer van, des noot, oock elders, daer sulcks behoort ende geschieden kan, redres van de voorfz. abuysen mochte werden verfocht; ende nademael, ten aensien van den Commissaris, tot het hooren van de voorfz. Reeckeninge, by den Landt-Heer gecommiteert, niet is geëxpresseert, dat hy Commissaris daer over geen Votum soude hebben, dat derhalven de voorfz. Commissaris, omtrent het hooren van de voorfz. Reeckeninge, in alles gelijk recht behoort te hebben, ende getraecteert te moeten worden als de Gedeputeerden van de Heeren Stenden; Waer op gedelibereert zijnde, hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Vrieslandt ende Stadt en Landen het voorfz. gerapporteerde over-genomen, om in den haren breeder gecommuniceert te worden, dewelcke verfocht worden, haer daer op ten spoedigsten te willen verklaren.

De Minister van de Stenden van Oost-Vrieslandt / bebbeest dat haer Hoog Mog. op dese wijze een finale Resolutie souden nemen / gaf daer op de volgende Memozie over.

Hoogh Mog. Heeren:

DEn ondergeschreven Minister van de Stenden van Oost-Vrieslandt bevindt sich seer gesurprenneert, wanneer tegenwoordig in ervaringe komt, dat Uw Hoog Mog. eergisteren hebben ingenomen het Rapport, nopende de drie Poincten, als van het Zegel van sijn Keyserl. Majesteit, den Stenden voorn. *ex plenissima Casarea potestate* verleent, van de Prorogatie der Landt-dagen, ende van 't Collegie der Administrateuren, nopende het Bestier over de Landts-Middelen, ende dat Uw Hoog Mog. hebben gedecideert, dat de Stenden het voorfz. Zegel fullen moeten laten varen, geene Landts-dagen meer prorogeren, als met bewilligingh van den Landts-Heer, ende des selfs Commissarium fullen moeten admittieren met een voerenden Vote: Welcke Poincten deels buyten d'Accoorden, en over sulcks Uw Hoogh Mog. maintenuen noyt zijn gesubmitteert, eens deels daer omtrent in gemelde Accoorden heel contrarie gestatueert, ende dat huyden over dit alles de Resumptien gaen, en door een eyndelijcke Resolutie decifoir van Uw Hoogh Mog. de Stenden soo groote prejuditie sal toegevoegt werden: Soo heeft den ondergeschreven, uyt de Naem sijnere Heeren Principalen, ootmoedigst te

verfoecken, dat alle de essentiële Poincten mochten werden gehouden buyten Resumptie, ende dat by wege van Inductie over dese en alle verder openstaende Differenten, volgens een loffelijcke ende noyt anders gewoone practijcque ende uiantie, alles mach werden ingeschickt; of anders, indien Uw Hoogh Mog. in de boven-gem. drie Poincten decisive souden blijven, soo moet hy, voor behoudens het respect, dat hy anders aen Uw Hoogh Mog. geerne wil schuldigh wesen, in de Name van meer-wel-gem. Stenden, met reservatie van der selver believende nader te doene Protestatie, seggen, dat deselve sich niet fullen kunnen in desen aen Uw Hoog Mog. Uytpraecke submittéren; Uw Hoog Mog. fullen dan, de hoog-aengelegentheyt van dese saecken, ende hare schadelijcke gevolgen, met een hoog-oogh, oock den deerlijcken toestandt insiende, alles laten in *statu quo*. Hage den 29. December 1681.

Aen de kant van de Vorstinne van Oost-Vrieslant hadde men in tegendeel gaerne gesien / dat hier ober een finale Resolutie was genomen getwoerden / ten welcken eynde den Heer Smith in January de volgende Memorie aen hare Hoog Mog. ober leverde.

Hoogh en Mog. Heeren:

DE Heeren Gedeputeerden tot de Oost-Vrieffe Differenten haer Rapport, wegens de ged. saecken, in de Vergadering van Uw Hoog Mog., den 27 December van 't voorleden Jaer, gedaen hebbende, soo had men als doen geloofd, dat de saeck van de Vorstinne van Oost-Vrieslant soo billijck gevonden en soo wel gefondeert geweest soude zijn, dat de gantsche Wereldt daer van overwonnen geweest behoorde te hebben, en dat alle haer Pretentien generalijck geaprobeert souden zijn geworden; doch vermits eenige Leden van de Doorluchtige Vergaderinge van Uw Hoogh Mog. verklaerden, dat sy als doen met geen genoegsame Instructien voorsien waren, om haer Advysen te geven, soo heeft men haer tijdt toegestaen, om aen haer Principalen te schrijven, en der selver particuliere Ordres te verkrijgen. En dewijl 'er nu weder zedert die tijdt vier Weecken zijn gepasseert, en dat men niet en twijffelt, of ged. Leden sullen met Instructien voorsien zijn, soo verfoeckt den ondergeschreven aen Uw Hoog Mog., om tegenwoordigh een finale Resolutie, wegens dese questieuse saecken, te willen nemen. Gedaen in den Hage den 23 January 1682.

Geteeckent

Gustaef Daniel Smith.

Diergelijcke instantien wierden naderhandt mede dooz den Heer Tintelo gedaen / so dat hare Hoog Mog. alles overwogen hebbende / en oock oordeelende uyt de Oude Contracten / dat haer de Decisie van de saecken van Oost-Vrieslant toequam / eyndelijck in Maert de volgende finale Resolutie wegens dese saeck namen.

Extract

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog. Heeren
Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Jovis den 26. Martii 1682.

IS ter Vergaderinge gelesen de nadere Memorie van den Heer Lintelo d'Ehse, Minister van de Vrouwe Furstinne Douariere Regente tot Oost-Vrieslandt, daer by den selven, mits d'aenkomste van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden van de Provintien van Vrieslandt ende Stadt en Landen nu wederom reitereert sijn voorige versoek, by verscheyde Memorien, ende noch jongst den 5. deser Maendt, gedaen, van dat hare Hoogh Mog. het bewuste Rapport door derselver Gedeputeerden tot de saecken van Oost-Vrieslandt, over de bewuste drie differentiale Poincten, tusschen de hoogh-gem. Vrouwe Furstinne Regente, en de Land- Stenden van Oost-Vrieslandt, hier bevoorens gedaen, als noch by Resolutie geliefden vast te stellen; Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verstaen, dat, nopende het gebruyck van een Zegel, de Heeren Stenden van Oost-Vrieslandt de saecke, in conformité van haer Hoogh Mog. Resolutie van den jare 1618. te moeten laten by het oude gebruyck, ende sulcks haer van 't gebruyck van 't Zegel, by haer nu van nieuws geobtineert, t'onthouden: Ende dewijle de gem. Heeren Stenden hebben een vrye Keure ofte Wael, om ten Landts-dage, so meenigmael die uytgeschreven werdt, te senden foodanige Perfoonen als het haer belieft, dat ten Landt-dage geen saecken en mogen werden geprooneert, daer op der selver Landt-dagh niet was uytgeschreven, ende dat de Heeren Stenden te meermalen verfocht hebbende, dat de Gedeputeerden, eens gekooren zijnde tot den Landt-dagh, souden mogen continuëren, sulcks t'elckens was afgeslagen; dat overfulcks de gem. Heeren Stenden den uytgeschreven Landt-dagh niet en konnen prorogéren, sonder bewilliging van den Landt-Heer, alsoo sy dan geen eynde souden maecken van de saecken, daer op sy beschreven, ende daer toe sy gevolmachtigt moeten zijn, ende haer selven oock alsoo stilswijgende in de voorz. Deputatie souden continuëren: Doch dat wel expreffelijck wordt verklaert, dat haer Hoogh Mog. niet verstaen, de Heeren Stenden eenige Gravamina hebbende voor te dragen, hier door in 't geringste te prejudiciëren in het Recht van een Landt-dagh te versoeken, ende te doen houden, volgens d'ordre en forme, by de voorz. Tractaten voor-geschreven: Ende dewijle de Bedieninge van den Inspector, die den Landt-Heer in 't Collegie van de Administrateuren of Assignateuren mach hebben, is gesepareert van de Bedieninge van de Commissaris, die by den Lands-Heer werdt gecommitteert, om op te nemen de Reeckeningen, die alle Jaren door den Onsfanger en Penningh-Meester Generael werdt gedaen, ende dat ten respecte van dien Inspector uytdruckelijck is ter neder gestelt; dat den selven Inspector in 't voorz. Collegie der Administrateuren of Assignateuren geen Votum sal hebben, noch sich de handeling van 's Landts Penningen aenmatigen, dat mitsdien sulcks oock by den Landt-Heer, ten aensien van den Inspector, niet en

behoort te werden gepretendeert, voor behoudens dat de voorfz. Inspector niemandt, dat eenige abuysen omtrent de maniantie van 's Landts-Penningen fouden mogen werden gecommitteert ofte te buyten gegaen d'ordre, die de voorfz. Administrateuren en Assignateuren is voor-geschreven, de voorfz. Administrateuren ofte Assignateuren de abuysen fouden mogen voor-houden, en de Notulen doen houden van 't gunt hy voor-gedragen heeft, ten eynde daer van des noot, ook elders daer fulcks behoort en gefchieden kan, redres van de voorfz. abuysen mochte werden verfocht: Ende nademael ten aensien van den Commissaris, tot het hooren van de voorfz. Reeckeninge, by den Landt-Heer gecommitteert, niet is geëxpresseert, dat hy Commissaris daer over geen Votum soude hebben, dat derhalven de voorfz. Commissaris, omtrent het hooren van de voorfz. Reeckeninge, in alles gelijk Recht moet hebben, en getraecteert moet werden als de Gedeputeerden van de Heeren Stenden. Ende sal Extract van dese haer Hoog Mog. Resolutie gefonden werden aen den Extraordinaris Envoyé Hamel Bruynincx, om te strecken tot sijne narichtinge, ende, by voorvallende occasien, hem daer van te dienen fulcks en daer 't behoort.

Dese Resolutie was echter niet na de sin van sijn Keyserl. Majesteit / alsoo die gaerne gesien had / dat daer alles / volgens des selfs decisie / was afgedaent geworden / gelijk dan den Heere Crampzicht ten dien eynde verscheyde Memozien heeft over-gelevert gehad / waer van wy hier echter maer eene / die in September / benevens een Brief van sijn Keyserlijke Majesteit / over-gegeven wierdt / sullen in-voegen.

Hoogh Mog. Heeren :

IN de Brief van sijn Keyserlijke Majesteit, die hier by gevoegt is, sullen Uwe Hoog Mog. believen te sien; hoedanigh deselve de Resolutie, den 26. van de Maendt Maert laetst genomen, wegens de Oost-Vrieffe Saecten, heeft opgevat, als in dewelcke sy gepretendeert hebben, om in de Jurisdicctie met het Rijck te concurreren, en dat meer is, om sich de censure van de principale Poincten, die door de Sententien, door sijn Keyserl. Majesteit in de formen, na eene exacte kennis van de redenen, welcke de Partyen by gebracht hebben, gegeven, zijn gedeceert, aen te matigen. En vermits 'er geen Accoorden of Tractaten zijn, waer door de Staten van Oost-Vriesslandt oyt sich van de Jurisdicctie van het Rijck hebben kunnen of willen onttrecken, soo schijnt het, dat Uw Hoogh Mog. seer qualijck geïnformeert geweest moeten zijn van de geene, die door al te grooten yver eenige verdiensten daer door hebben meenen te bekomen, als trachtende daer door de Jurisdicctie van desen Staet te doen aen-wassen; maer dewijl der selver grootheyt niet vermeerdert of bevestigt wert door diergelijke wegen, en dat hare ware glorie en veyligheyt alleen bestaet, om op de Leden van 't Rijck niet te willen usurperen, soo belooft sich den Ondergeschreven, dat, wegens de geseyde Brief, en soo veel over-geleverde Memorien en mondelijcke by-gebrachte Redenen,

nen, Uw Hoog Mog. wel fullen willen desistèren, om sich verder, als het behoort, in de saecken van Oost-Vrieslant in te wickelen, als welckers Jurisdictie privativelijck aen sijn Keyserl Majestejt behoort.

't Is seecker, dat Uw Hoog Mog. daer toe te meer geëmporteert fullen zijn, door de eenige Beweegh-reden van haer eygen billijckheydt, als sy fullen willen overwegen, hoe weynigh sy te vreden fouden zijn, indien eenige Vorst, door diergelijcke Redenen of Pretexten, ondernam, om sich met haer Jurisdictie te bemoeyen.

Met het welke oock de goede intelligentie, die ten desen tijde soo noodsaecelijck is, met het Rijck geconserveert sal worden; de sorgten van sijn Majestejt, en de applicatie van de Vorsten van den Westphaelschen Kreytz, die, tot het welwesen van de gemeene saeck, in de tegenwoordige Conjuncture gebruyckt konnen werden, fullen alsdan door de Protectie en Conservatie, die sy aen Oost-Vrieslant schuldigh zijn, niet gediverteert werden. Waer op hy een Antwoort, die haer Hooge Voorfichtigheyd en Billijckheyd verdient, verwacht.

Gedaen in den Hage den 15. September 1682.

Geteeckent

C R A M P R I C H T.

De Bries van sijn Keyserlijcke Majestejt / welke in seer krachtige termen bestont / om haer Hoogh Mog. dese Decisie van de Oost-Briesse saecken te ont-raden / en die aen des selfs Sententie te laten / bestont in de volgende Woorden :

Copie van 't Antwoort van den Keyser aen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

L E O P O L D U S.

Seer lieve Vrienden : Hoe seer Wy en 't Rijck met U L. tot dese tijdt toe geduerigh een vriendelijcke Nabuurschap onderhouden hebben, kan niemandt in 't minste onbekent zijn, wijl wy alle onse vlijt en naerstigheydt t'allen tijden, om deselve te vermeerderen, aengewent hebben; dienvolgens is ons met soo veel te meer displaifier ter ooren gekomen, dat U L., hoewel nu al eenige tijdt bekend en openbaer is geweest, dat het verschil tusschen de Voogdesse Weduwe Princeesse van Oost-Vrieslant en de Provintiale Stenden van 't selve Landt, om verscheyde van beyde zijden voor ons en onse Keyserl. Hof-Raedt voort-gebrachte Gravamina aen ons alleen, als Keyser en opperste Hooft en Rechter van het Rijck, dependeerden, 't geen Gy self niet alleen te vooren geweten hebt, maer over 't welck U oock door onsen Raedt en Resident, de Ceur-Vorstelijcke Brandenburgse, Bisschoppelijcke ende Vorstelijcke Munsterse ende andere Ministers, verfocht zijt geweest, dat U Lieden U in dese saeck, als-doen al

voor een gedeelte van ons gedecideert, en noch voor een gedeelte voor onse Judicio hangende, geensints soude gelieven te immisceren, nochtans u selfs, wy weten niet wat voor, de autoriteyt, om dit te decidieren, aenmatigende, deselve Staten van Oost-Vrielandt het gebruyck van 't Zegel, aen haer van ons geconsenteert, ende door de Provintiale Prærogativen haer toekomende, geïnterdiceert, en de manier van 't Geldt t'adminitreren, tegens de Trans-actie op 't wederzijds versoek, onlangs van ons geconfirmeert, en meer andere dingen, verandert hebt; 't welck, door dien de Authoriteyt van onse Opperste Keyserl. Jurisdicctie, in dit en andere Staten en Onderdanen van 't Rijk, eeniglijk en privativelijck ons toekomende, en de Voor-vaderlijke Rechten van 't Rijk ten hoogsten geledeert is, en dat ons, tot conservatie van deselve; het Keyserlijcke Ampt is toevertrouwt, soo hebben wy niet minder konnen doen, als dese uwe onrechtmatige Decreten, Ampts-halven, t'abogeren en annulleren, gelijk wy door ons Keyserl. Decreet gedaen hebben, en verder, door naerdere Mandaten aen beyde Partyen, de observantie van uwe Handelingen geïnhibeert; geensints twijfelende, of U L. sult, door de evidente noodsaeckelijckheyt en circumstantien van dese saeck, door den selven onsen Resident en Uw Minister, aen ons Keyserl. Hof residierende, door de onsen nader geïnformeert, en wel verstaen hebbende, dit eyndelik advouëren, en van het incompetent oordeel over dese saeck en onse Keyserlijcke Jurisdicctie in 't toekomende niet alleen cesseren, maer oock de gemelde uwe decisie selfaboleren, en daer door de Bandt van Vriendtschap met ons en 't Rijk volkomender observieren, fullende U L. van ons en 't Rijk oock alle mutuële Officien van Vriendtschap genieten, gelijk wy onse Keyserlijcke Benevolentie U L. wijders differeren.

Laxemburgh den 15 Juny 1682.

Haer Hoogh Mog. echter oordeelende / dat dese saeck aen haer competeerde / als van over veele Jaren daer van in possessie geweest zijnde / konden sich van dese saeck niet ontslaen / soo dat de Commissie / die aen den Ceur-Dozst van Brandenburg al zedert eenige tijd te boozen van de Keyserlijcke zijde was gegeven / in 't werck gestelt wierdt; daer op quamen 400 Brandenburgse Volckheren / die op de Rivier d'Elbe ingescheept waren / in November na Gzietzepl in Oost-Vrielandt / zijnde een Haven aen de Noord-Zee en op de Watten / en namen aldaer het Kasteel / dat daer was / in Besettingh; den Ceur-Dozst van Brandenburg liet / om dese saeck te justificeren / de volgende Memozie aen haer Hoogh Mog. / door sijn Minister den Heere Diest / in den Hage overleveren.

Hoog en Mogende Heeren:

D'Ondergeschreven Extraordinaris Envoyé van sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt van Brandenburg vind sich genoodsaect, op speciale ontfangene last en ordre van sijnen genadigsten Heer, aen Uwe Hoogh Mog. gediensstigh te repre-

representéren , dat hoogh-ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorl. eenigen tijdt herwaerts bemerckt heeft , dat 'er verscheyde quaedaerdige Menschen sich bevonden , die haer werck uyt d'een of andere particuliere insichten , en tot bereycking van haer gepretendeert oogwit , daer van hebben willen maecken , om alle de Actien , en 't geene van sijne Ceur-Vorstel. Doorl. voorgenomen wordt , ja sijne Ceur-Vorstel. Doorlts. hooge Persoon selfs , by Uwe Hoog Mog. verhaet en suspect te maken. Uwe Hoog Mog. is bekent , wat niet voor valsche geruchten in de Maendt van Juny laetst-leden , en nu in de Maendt van October gepasseert , door quade Menschen zijn gespargeert geworden. Sijne Ceur-Vorstel. Doorl. laet sulcks ter zijden staen , en is in den haren vastelijck verseeckert , dat , als Uwe Hoog Mog. met ongepassioneert gemoed , na hare *Æquanimiteyt* , beliefsden te consideréren , wat hoogst-ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorl. , uyt een oprechte genegentheyd , by de uytterste extremiteyten deses Staets , in den voorgaenden Oorlog gedaen heeft , en hoe deselve tot het laetste moment toe , daer Uwe Ho. Mog. haren particulieren Vrede sloten , daer in heeft gecontinueert ; dat oock noch naer het slot van deselve op 't nieuw een naeuwe en vertrouwde Alliantie met Uwe Hoogh Mog. heeft ingegaen , ende Schencken Schans vrywillig over-gelevert , oock andere meer Preuven van sijne oprechte en sincere affectie en genegentheyd gegeven , Uwe Hoogh Mog. selfs van een ander gevoelen in haer gemoedt sullen overtuyghd zijn. Sijne Ceur-Vorstel. Doorl. desidereert noch altoos dese van soo veele jaren herwaerts met den Staet gestabileerde Vriendtschap en Nabuurlijckheden verder te cultivéren , en in alle Poincten de geslooten Alliantie getrouwelijck na te leven , vertrouwende diergelijcken inclinatie mede altoos by Uwe Hoog Mog. te vinden. En terwijl d'ondergeschreven Extraordinaris Envoyé licht oordelen kan , dat de voorgeroerde soort van Menschen het gene , 't welk van sijnen genadigsten Heer in Oost-Vrielandt voorgenomen is , seer hatelijck sullen weten te rapportéren , en van die weynige Troupen , die aldaer te Lande geset zijn , Uwe Hoog Mog. groote ombrages maecken , soo heeft deselve in den Naem van sijne Ceur-Vorstel. Doorl. hier mede opentlijck aen Uwe Hoogh Mog. declaréren willen , dat al het geene , wat in dese saeck geschiedt is , of noch geschieden mocht , sijne Ceur-Vorstel. Doorl. alleen tot schuldigh nakomen van het Keyserlijck Conservatorium deed , waer in aen hoogst-ged. Ceur-Vorstel. Doorl. , sijne Vorstel. Genade van Munster , en sijne Doorl. Paltz-Nieuwburgh t'samen , en een yder in 't particulier , de beschermingh van 't geseyde Landt , en alle des selfs Standen en Ingesetenen , met hoogst-verbindelijcke Woorden , gelijk de bygaende Cope doet blijcken , op-gedragen wordt. Sijne Ceur-Vorstel. Doorl. heeft den onder-geschreven voor eenigen tijt naer Oost-Vrielandt afgezonden gehadt , om des selfs Mediatie , soo wel aen hare Doorluchtigheyd de Vorstin , als aen de Standen van 't Landt , tot minnelijcke bylegging van wederzijds differentiële Poincten , t'offeréren : En of wel hare Doorl. selfs tot dese Afzendingh by sijne Ceur-Vorstel. Doorl. occasie ende gelegentheyd hadde gegeven , ende sich oock daer toe in 't begin genoeghsaem genegen toonde , soo heeft de selve echter naderhandt sulcken Mediatie geexcuseert , en men heeft

klaer

klaer en duydelyck konnen bespeuren, dat 'er seer gevaerlijcke Deseynen, om het Landt tegens dit Conservatorium met vreemde Inquartierungen te belasten, op handen waren: dies dan sijne Ceur-Vorstel. Doorl. van Ampts- en Plichts-wegen sich genoodfaeckt gevonden heeft, eenig Volck, en sulcks bloot alleen, ingevolgt van het Conservatorium, tot bescherminge van 't Landt en des selfs Standen, als een Sauvegarde, daer heen te senden, en specialijck te Water, terwijl men te Lande by desen tijdt daer toe geen Convenientie gesien heeft. Sijne Ceur-Vorstel. Doorl. doet Uwe Hoog Mog. verseecken, dat het selve tot niemands prejuditie, veel min tot Uwe Hoog Mog. of andere Nabueren nadeel of schade aengegiefen is, en sulcks blijkt uyt de weynigheyt van 't Volck, dat 'er gesonden is, dat daer onder geen gevaer of nadeeligh Deseyn kan verborgen leggen. Sijne Ceur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt heeft de saecken aen de Conservatoren gecommuniceert, en sal dat noch verder doen: en is oock geïntentioneert, soo haest dat van sijne Keyserlijcke Majesteit geïntendeert oogwit, namentlijk de Conservatie van de Vrede van Oost-Vrieslandt, en de Bescherminge der Standen en Ingetetenen, tegens vrende Inquartiering en geweld sal bevrijdt en verseeckert zijn, altoos sijne Keyserl. Majesteits verdere dispositie en Ordonnantie te volgen en na te komen. De ondergeschreven twijfelt niet, of Uw Hoog Mog. sullen hier uyt de volkomene en gemeene intentie van sijnen genadigsten Heer begrepen hebben, en de geene, die tegens hoogst-ged. sijne Ceur-Vorstel. Doorlts. hier in gevoerde conduite eenige impressien misschien souden willen geven, van haer ter zijden stellen. Gedaen den 13. November 1682.

Dit werck / alsoo haer Hoogh Mog. sich niet gaerne in moepten wilden inwikkelen / is noch dit gantsche Jaer blijven sineulen / en bleven de Branderburgse Volckeren ondertusschen tot Gietzepl. Den Bisschop van Munster en Paderborn liet by haer Hoogh Mog. in December wel de Mediatie toegens dese Affaires aanbieden / maer men heeft niet gehoozt / dat 'er nader in het een of het ander is gedaen / waer mede wy dese saeck dan booz dit Jaer nock sullen laten berusten.

Den Staet van Oorloge deser Provintien wierdt / volgens het Advijs van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien / den Heer Stadthouder van Vrieslandt en den Raedt van Staten / met het begin van dit Jaer dooz hare Hoogh Mog. vast-gestelt / en brachten de respective Provintien daer op vervolgens hare Consenten in / alsoo de Militie van desen Staet met eenige 1000 Man wierdt gerecruteert.

De saeck van de Conbopen en Licenten / waer van soo veel is gesegt geweest / en welke soo lange heeft getrotteert / is van dit Jaer noch niet afgedaen / alsoo de Nieuwe Lijste noch niet opgemaect konde werden / en dat het lichten van de gem. Conbopen en Licenten dooz haer Hoog Mog. op de voet als zedert den 4. April van 't voorszeden Jaer was vast-gestelt / van tijdt tot tijdt wierdt geconfirmieert.

Haer Hoogh Mog. resolbeerden in Juny in een nieuwe Aenbouw van 36 Schepen van Oorlog van diverse Chartern / te weten 10 tot 80 Stucken / 8 tot 70 / 8 tot 60 en 10 tot 50 Stucken Canon / met conditie / dat die in twee Jaeren voltrocken souden moeten zijn / en dat alle Jaeren daer van de gerechte helft van de Chartern by de respectieve Collegien ter Admiraliteyt / als van Amsterdam / de Maze / 't Noorder-Quartier / Zeelandt en Vrieslandt / gereet gemaect souden moeten werden ; de Bestecken / om die te besteden / wierden derhalven opgesteld / en heeft men vervolgens na de Besteedingh daer van een aenvangh gemaect.

Den Deenssen Envoyé Extraordinaris den Heere Pettecum in den Hage wierdt in 't laetst van dit Jaer door sijn Koningh t' huys geroepen / ende quam eenen Heer Borgaerd met deselve Character in sijn plaetse / welke op sijn aankomste haer Hoog Mog. in een Memorie verseeckerde / dat den Koningh / sijn Heer en Meester / geen andere intentie hadde / als om met desen Staet in seer goede vriendschap en intelligentie te leven / waer op desen Staet aen die Majesteit seer beleeft liet rescribieren.

Tusschen hare Hoogh Mog. en Sweden was in het laetste Tractaet van Drede vast gestelt / dat de Waerdye van de Graen-schepen / die door den Grabe Koningsmarck in den laetsten Oorlogh tot Straelsfont waren aengehouden / gerestitueert soude moeten werden ; de Geïnteresseerden dan hier in / volgens Waerschonwinge van haer Hoogh Mog. / hare Pretentien opgesteld hebbende / om haer Gelden te bekomen / soo was men in Sweden soo heel wel met Penningen niet voorzien / om sulchs ten eersten te betalen / doch echter / om hier aen te voldoen / wierdt geresolveert / en met haer Hoog Mog. wegens Sweden geaccoordeert / dat de Tollen / die onse Schepen tot Stockholm en Gottenburgh mosten geben / daer toe geëmployeert souden werden / ten welcken eynde de Schepen / van hier derwaerts gaende / deselve Tollen aen de Admiraliteyten of de Gecommitteerden / die daer toe gestelt wierden / alhier souden moeten betalen.

Alsoo den Commissaris Hees wegens den Staet na Algiers op een Oorlogschip van dit Landt gesonden wierdt / om / volgens het laetste Accoozt met die Roovers / onse Slaven aldaer te lossen / soo versocht den Sweedse Minister Cantersteyn by Memorie aen haer Hoogh Mog. / dat de Sweedse Slaven aldaer door gem. Commissaris Hees tot de eygenste Prijs mede souden mogen werden gelost ; 't welck oock van haer Hoogh Mog. wierdt toegestaen. Den meer-ged. Commissaris Hees vertroock kortst daer aen na Algiers / om daer de beloofde Presenten te brengen en de Slaven te lossen / gelijk hy oock naderhandt dede / alsoo die van Algiers / verdrietig dat deselve soo lange bleven trotteren / onsen Consul Berck gepersuadeert hadden / om na Huys te gaen / en het senden van deselve te bebozderen.

Op de Presentatie van den Keyser van Fez en Marocco / welke oock 't Gebiedt over Zalee heeft / namentlijk dat hy met desen Staet wel Drede wilde maecten op de eygen Condities / als met die van Algiers was geschiedt / op

conditie ebenwel / dat hy 600 Quintalen van 't fijnste Buspoeder / en een brave Karosse / soude genieten / resolbeerden hare Hoogh Mog. sulcks aen te nemen; doch echter met dat onderschept / dat de 600 Quintalen Buspoeder in Geldt betaelt souden werden / d'eene helft tot laste van de Post van de Desroeymenten van de Heeren Staten van Hollandt en West-Overijssel in den Staet van Oorlogh deses Jaers / ende de andere helft tot laste van de Collegien ter Admiraliteyt in Hollandt en West-Overijssel.

De Schepen van de Oost-Indische Compagnie deser Landen quamen in den Somer / ten getale van acht / uyt Indiën geluckigh binnen; met deselve quam oock den Heer van Goens / die Generael in Indiën was geweest / en dat Ampt kortz vooz sijn vertreck aen den Heer Speelman had ober-gelaten: nammen uyt des selfs rappoort hoorde / stonden de saecken vooz onse Compagnie aldaer noch by wel.

De Engelsse Oost-Indische Compagnie kreeg dit Jaer mede uyt Indiën veel Schepen t'huys met een goede Lading / waer van 't laetste / dat in October op de Ribier van Londen arriveerde / tijding mede bracht van een geheele veranderinge tot Bantam / zijnde de vooznaemste Plaets / daer de Engelsen in de Indiën handelen; naderhandt is noch nader tijdinge / hoewel in Maert van 't volgende Jaer / van daer in Engelandt gekomen / hoedanigh die saeck vorder afgeloopen is / 't welck wy hier echter / als mede in dit Jaer behoorende / sullen in-laffen.

Den ouden Koningh van Bantam / welke altoos in verskil / en genoeghsaem als in statu Belli, met onse Nederlandtsche Compagnie hadde geweest / (als hebbende allerhande onberdraeglijke Injurien en Offensien / gelijck oock een ober-groote en enorme schade / geduerende sijn Regeeringe / aen deselve toegebracht / soo met het debauchereren en aenhouden van duysenden Ingesetenen / Lijf-epgenen en Slaven van de Compagnie / die derwaerts bluchteden ende Wyddom kregen / als dooz 't beletten / met gewapende Vaer-tuygen / tot diersefche malen het aen-komen van Doozse en Indiaense Schepen tot Batabia / welke aldaer haer Koopmanschappen meenden te brengen / en welke hy niet alleen hadde genomen en geconfisqueert / maer oock des Compagnies ergent Schepen overballen / en haer Loges en Volck op Sumatra verraderlijck doen bespringen / en de Manschap vermoorden) had zedert eenige tijdt de Regeeringe aen sijn Soon afgestaen / op conditie / dat hy eenige Goederen / om van te leven / vooz hem soude behouden; desen jongen Sultan / dan op den Throon gestegen zijnde / toonde sich by wat geboeglijker omtrent onse Compagnie / tot soo verre selfs / dat / als hy de Regeeringe aenbaert hadde / hy sijne Ambassadeurs na Batabia sond / om ober een Vrede te handelen / en de oude Contracten te vernieuwen / met belofte van de gebluchte Slaven te restituëren / en vooztaen geen andere in sijn Rijck te sullen gedoogen; sulcks heeft hy oock altydt punctuëlijck na-gekomen / en alle goede vrientchap met de Compagnie onderhouden gehad / als betuygende selfs / dat hy die vooz sijn Vrand hield / en altydt ge-

gehouden hadde / die sijn Vader en Hem het contrarie hadden aengeraden. Dit aldus soo staende / en den ouden Koningh de meeste inkomsten van 't Rijkh booz hem / tot onderhoudt van Hem en sijn andere Kinderen / behouden hebben / de / soo schijnt het / dat den jongen Koning / sich met die lasten bezwaert bindende / eenigh ongenoegen daer ober op-vatte ; 't welck verder aengroeyende / alsoo aen den ouden Koningh geen Pluym-strijckers ontbraecken / om hem 't een en 't ander wijs toemaecten / en oock in te pzenten / dat sijn jongste Soon bequaemer tot de Regeeringh als dese sijn oudste was / soo trachte desen ouden Koningh / alsoo sulcks indruck by hem kreegh / den jongen Koningh / sijn oudste Soon / van den Throon te konssen / ende sijn jonger Soon in des selfs plaets te stellen ; doch alsoo desen jongen Koningh daer van tijdelijck naricht kreegh / belaste hy aen sijn Vader / dat hy een Reys na Mecha soude gaen doen / of sich op sijn Landt-Goederen stil houden ; sulcks verdroot den selven soodanig / dat hy / met hulp van sijn Hobelingen / een goet aental Volcks op de been bracht / en daer mede seer onberwaacht booz de Stadt Bantam quam / en die niet alleen in-nam / maer oock in kolen leyde / hebbende den jongen Koningh / met weynige van de sijne / nauwlijcks tijdt / om sich op het Kasteel te retireren ; deselve dan / hier als belegert zijnde / sich tot het uytterste geëxponeert / en van alle hulpe ontbloot siende / liet aenstonts om Secours tot Batabia aenhouden / het welck de Regeeringe aldaer (considererende dat den jongen Sultan niet alleen haer Geallieerde was / maer oock van de Engelsse en andere Europise Natien / die daer haer Loges hadden / ende aen deselve niet alleen Protectie / maer oock een bypen Handel vergunde) toestondt / om hem van dese oppressie te bevrijden ; inboegen van Batabia booznoemt een sterck Secours / bestaende uyt 14 Compagnien / pder van 50 Man / en 400 Indianen / in Schepen na Bantam gesonden wierdt ; dit Secours booz Bantam gekomen zijnde / soo meende het selve wel aen Landt te gaen / doch de Franssen / Engelsse en Deenen / wiens Logien in het verbranden van de Stadt Bantam booz den ouden Koningh verschoont waren / en welke dieshalven meer inclinatie tot den selven als tot den jongen Koningh hadden / als meenende dat die sich in 't hozte in de genade van de Vader soude hebben moeten ober geven / opposeerden sich daer tegens / en schooten met scherp op d'onse / doch daer op wierdt niet weder geantwoordt / en de Landingh noch booz eenige tijdt opgehouden ; den Generael Major St. Martin / die onse Troupen commandeerde / versterckte sich ondertusschen booz kleyne Partpen tot 2000 Man / en bleef daer mede booz de Stadt leggen / doch alsoo 't selve wat langh duurde / wierdt Capiteyn Tack met diergeijcke Character derwaerts gesonden / welke booz Daertuygen op een dagh de Landingh liet doen / alshoon de Ayttheemsche Natien / als Franssen / Engelsse en Deenen / sterk op hem chargeerden / en de Landing scheenen te willen beletten. De Troupen van onse Compagnie / echter aldus gelandt zijnde / tasten datelijck de Volckeren van den ouden Koningh aen / en dwongen haer / na een stercke tegenweer / uyt de Stadt te wijcken / en sich in de Bosschen te retireren / soo dat

den jongen Koningh als doen weder in possessie van de Stadt wierdt gestelt; in dit Gebecht bleven van den ouden Koningh 1800 Man / en van onse Compagnie maer 7 à 8 Persoonen doot / welke oock eenige gequetsten had / daer onder Capiteyn Tack. Den jongen Koningh / dus weder in den Throon gestelt zijnde / was seer hebigh tegens de Engelsse / Fransse en Deenen tot Bantam / als oozdeclende / dat die hem / alshoon hy haer soo lange hadde geprotegeert / trouwlooselijck hadden verlaten / en niet alleen sijn Vader waren toegeballen / maer oock de Landingh aen de Volckeren van onse Compagnie hadden bedisputeert; inboegen hy lichtelijck iets krachtigs / apparent met 't verlies van haer Leben en Goederen / om sijn ressentiment daer ober te toonen / tegens haer booz-genomen soude hebben / indien die van onse Compagnie sulcks niet belet / en deselve Natien in haer protectie genomen hadden; welke dan oock / alsoo den jongen Koningh geensints begeerde / dat sy in Bantam souden blijven / en haer leven aldaer oock niet secker was / haer na Batavia lieten ober-voeren / van waer sy naderhandt sich na haer Vaderlandt transporteerden. Terwyle dat dit te Water aldaer soodanigh gepasseert was / hadde de Regeeringe tot Batavia mede een kleyn Leger / bestaende in 250 Soldaten en 350 Indianen / onder Capiteyn Teent / na de Rivier Tangerang geschickt / alwaer een goet Corps van den ouden Koningh van Bantam in hinder-laeg lag / doch het selve wierdt mede soodanigh geattacqueert / dat die van gedachten ouden Koningh sich met verlies van 2000 Man ober die Rivier mosten retireren.

Wy hadden gemeent / alsoo wy nu de booznaemste saecten van belangh / die van dit Jaer in Europa geschiedt zijn / verhandelt hebben / hier mede af te hzeken; doch echter / eer dat wy van den gunstigen Leser afscheyt nemen / moeten wy noch iets van 't Muscobise Rijk seggen.

Den Muscobisen Czaar / wiens Gemalinne / met wien hy omtrent twee Jaren geleden / was getrouwt / oberleden was / resolbeerde in February van dit Jaer weder te trouwen / alshoon hy niet heel gesont was / en dat sijn Doctoren hem 't selve af-radeden; hy nam tot sijn Gemalinne een Dochter van een Adelijcke Poolse Familie / genaemt Marva Matveona Euphraxini; dit Huwelijck wierdt wel gecelebreert / maer den selven Czaar / geduerigh hoe langer hoe zwacker wordende / oberleed in de Maendt van Mey / tot groote droefheydt van sijn gantsche Hof. In sijn plaets wierdt aenstonts weder sijn jonghste Broeder / zijnde van het tweede Bedde van sijn Vader / en omtrent 10 Jaren oudt / verkoozen / alsoo de oudste / als half blindt zijnde / dooz de booznaemste van 't Rijk tot de Regeeringe niet bequaem geoordeelt wierdt; doch de Hofwachten / anders genaemt Strelitzen / hier ober murmurerende / als meenende dat de oudsten booz-gegaen behoorde te hebben / raecten kortz daer na op de been; en alsoo sy wel 10000 Man binnen der Muscouw sterck waren / trocken sy na het Paleys / en dooden daer de geene van de grootste Heeren / en selfs sommige van haer Officieren / die sy dachten dat het meest tot dese Verkie-singh

singh gecontribueert hadden; en onder anderen voornamentlijk dese onderstaende.

Notitie van de geene, die in den Oplloop in Muscouw den 15, 16, en 17. Mey zijn omgebracht, te weten:

Ses Boyaren, als Knees Jurgen Alexewitz, Knees Michailo Jurgewitz Dolgeroeka, Knees Grigory Grigorewitz Romodanofky, Ivan Maximowitz Jafikof, Artemon Sergewitz Matseof, en Ivan Kirilof Narisken. Twee Doemnoidijaken, als: Carion Ivanof en Owerke Stephanof. Stolnicki: Feuderpetrof Soltitlof, Waffily, Vilimonof Naritsken, Ostonawy Kirilof Naritsken, Michailo Danilof van Galden en Waffily Carion. Twee Oversten: André Semenof Docterofof, en Condraty Garliskin. Twee Medicijne Doctors: Danilo van Galden, en Jan Goetmentfch.

Vervolgens lieten sy den oudsten Prins / genaemt Pector Alexewitz, uyt het Klooster / waer in hy sich geretireert hadde / halen / en verklaerden hem mede tot Czaar / hoewel hy sulchs in 't eerst weygerde aen te nemen / en verfocht sijn dagen in 't Klooster te mogen slijten; doch daer toe hart aengesocht zijnde / nam hy eyndelijck dit Ampt wel aen / doch op conditie / dat hy sijn Broeder in raedt en daedt alleen behulpsaem soude zijn. Paderhandt zijn noch wel eenige moeyten wegens dit werck in der Muscouw booz-geballen / maer alles is sonder verdere Bloedt-stoztingh afgeloopen / en hebben dese twee Czaaren als doen gesamentlijk blijven regeren.

Omtrent May hebben de Kroomse / als dooz een blinden yber gedreven / de Gereformeerde Kerck in der Wilda / zijnde de Hoofst-stadt van Littawen / aengetast en t'eenemaal gerasert / in welke gelegentheydt oock de Dooden in de Graven niet byz zijn gewoest / maer de ontsinnigheydt van dese onbesnyde Luyden hebben moeten uyt-staen. Den Veldt-Heer van Littawen / Pacz genaemt / Gereformiert zijnde / en hier van bericht bekomen hebbende / wierdt daer ober soo ontfelt / dat hy aenstonts / gelijk als van een Apoplexie / overleed. Paderhandt hebben de Gereformeerden echter weder aldaer een nieuwe Kerck gebouwt / en verfochten en kregen daer toe Assistentie van Geldt van andere Vorsten en Potentaten.

E Y N D E.

REGI-

R E G I S T E R.

A.

- A**ccoort tuffchen Sweden en defen Staet wegens de Graen - fche - pen, 249. -
- Alliantie, tuffchen den Koning van Denemarcken, Ceur-Brandenburgh en Biffchop van Munfter gefloten, 119
- Alliantie tuffchen den Keyfer en Sweden, 128.

B.

- B**iffchop van Straetsburg fterft, 146
- Prins Willem van Furftemberg komt in fijn plaets, *ibid.*
- Brief van den Koningh van Vranckrijk aen de Stadt Ceulen, 145.
- By-een-komft van den Koning van Denemarcken en den Ceurv. van Brandenburg tot Itzehoe in Holstein, 137

C.

- C**onferentien tot Kortrijk werden vervolght, 31. Antwoordt van de Spaenffen aen de Franffen, 32. Weder-antwoordt van de Franffen aen de Spaenffen, 59. Worden afgebroken, 77
- Conferentien tot Frankfort beginnen, 81
- Propofitie van de Franffe Ambaffadeurs tot de Vrede, *ibid.* Difpuyt wegens de Legitimatie onder de Rijcks-Gezanten wert afgedaen, 83. Deliberatien van de Gezanten wegens de Franffe Propofitie, *ibid.* 84, 85. Antwoordt van den Keyfer en 't Rijck op gem. Franffe Propofitie, *ibid.* Weder-antwoordt van de Franffe Ambaff. 87.
- Franffen foecken de Conferentien tot Regensburg te brengen, en doen daer toe grote pogingen, 89, 90. Verfcheyde Ceurvorfthen inclinieren tot het felve. gelijk oock Denemarcken, *ibid.* Difpuyt wegens 't overieveren van de Gefchriften, die de Rijcks-Gedepu-

- teerden in 't Latijn willen hebben, 92.
- Gefchrift van de Franffen aen't Ceur-Mentzife Directorium, 93. Remonstrantien van Maegdenburgh, &c. tot Regensburg, 94. tot 102. Refutatie van defelve door de Oostenrijcke Gedeputeerden, 103. Verdere Handelingh tot Franckfort, 109. Memorien van de Franffe Ambaffadeurs, waer by haer belast wort defe Conferentien af te breecken, 109, 111. Difpuyten daer omtrent, 112. Nader Memorie vande Franffe Ambaffadeurs, 113. die van Franckfort vertrecken, 114.
- Chudley, Engelften Envoyé, komt in den Hage, 21. Miffive van fijn Koningh aen haer Ho. Mog. 22.

D.

- D**aufne in Vranckrijk komt van een jonge Soon in de Kraem, 146.
- Differenten tuffchen de Burgermeesters en Gemeente tot Ceulen continuieren, 146. gelijk oock die tuffchen den Ceurvorf van Ceulen en de Stadt Luyck, *ibid.*
- Different wegens de Regalien tuffchen Vranckrijk en den Paus blijft continuieren, 158.
- Different tuffchen de Franffen en Ottomanife Porte bygelegd, 169.
- Differenten in Ooft-Vrieflandt, 239.
- Refolutie van haer Hoogh Mog. daer omtrent, 240. Memorie van den Minister yande Stenden van Ooft-Vrieflandt, 241. Memorie van den Minister van de Vorftinne van Ooft-Vrieflandt, 242. Finale Refolutie van haer Ho. Mog. in die faek, 243. Memorie van den Heer Crampricht, benevens een Miffive van fijn Keyferl. Majefteyt daer tegens, 244, 245. Brandenburgse

R E G I S T E R.

burgse Volckeren komen hier op tot Grietzeyl, 246. Memorie van den Heer Dieft dien-aengaende, *ibid.*

E.

Engelisse maken Vrede met die van Algiers, 170.

Engelant laet de Nonconformisten vervolgen, 172. Eenem Turberville sterft, *ibid.* Verscheyde Personen in Boetens beslāgen, *ibid.* Eenem Mr. Thijn vermoort, 173. de schuldige gestraft, 174. Request van eenige Koopluyden om op de Indiën te mogen handelen 175, wordt afgewesen, *ibid.* Ambassadeur van Bantam komt te Londen, doch vertreckt weder, *ibid.* gelijk ook een van den Keyser van Marocco, *ibid.* den Hertog van Jorck lijt Schipbreuk op de Schotse Kust, 176. Onlusten wegens't verkiesen van de Sherifs tot Londen, 177. Declaratie van Mrs. Papillien en du Bois, 181, 182. Mrs. North en Rich tot Sherifs bezworen, 182. Mr. William Prichard tot Lord Major verkoren, *ibid.* Eenige voorvallen op een Acte van't Scandalum Magnatum, 183. Hertog van Monmouth gearresteert, doch weder ontslagen, *ibid.* Den Koning laet een Acte tegens de Privilegien van Londen inbrengen, 184. Hertoginne van Jorck gelegd van een Princesse, die sterft, *ib.* Des Paus Beeltenisse tot Londen verbrandt, *ibid.* Brandt tot Londen, *ibid.* Prins Robbert sterft, *ibid.*

F.

Franssen fortificeren Straetsburg en haer Plaetsen in't Elfas, 81.

Frankisen Creytz komt mede in de Alliantie van Guarantie, 133.

Frans Edelman tot Weenen gearresteert, doch weder ontslagen, *ibid.*

Franssen nemen de Vesting Arenbergh in, doch verlaten die weder, 145.

G.

Grave van Waldeck tot Vorst en Veldt-Marschalck van den Keyser gemaect, 109.

Groote Storm en hoge Water-vloedt in Hollandt, Zeelandt en Vlaenderen, 1 Lijsten van de onder-gevloeyde Polders, 3, 4, 5, 7. Twist tusschen die van Gent en haer Ho. Mog. wegens't hermaken van een Dijck, 8. Resolutie van haer Hoog Mog. daer op, *ibid.*

H.

Haer Hoog Mog. resolvēen nieuwe Oorlog-schepen te bouwen, 249 Hertogh van Lottharingen werdt seer kranck, doch betert, 134.

Huwelijk tusschen den Prins van Hannover en Princesse van Zel, 145.

I.

Instantien van den Engelfsen Envoyé tot Madrid, om Spangien tot de Arbitragie van Engelant te bewegen, 184 Sentiment van het Spaensse Hof daer over, 185. Differenten tusschen de Spaensse en Fransse wegens't faiseren van eenige Goederen, 185. Memorie ten dien eynde aen den Koningh van Engelandt, 186. Antwoort, *ibid.* Memorie daer over aen haer Hoog Mog. 187. alles wert geaccommodeert, *ibid.*

K.

Keurvorst van Ceulen, beducht voor Inquartieringh, levert een Memoriael tot Regensburgh ten dien eynde over 118. wert van Ceur-Brandenburg daer in gesecondeert, 119. Resolutie van de Rijcks-Vergaderingh, *ibid.*

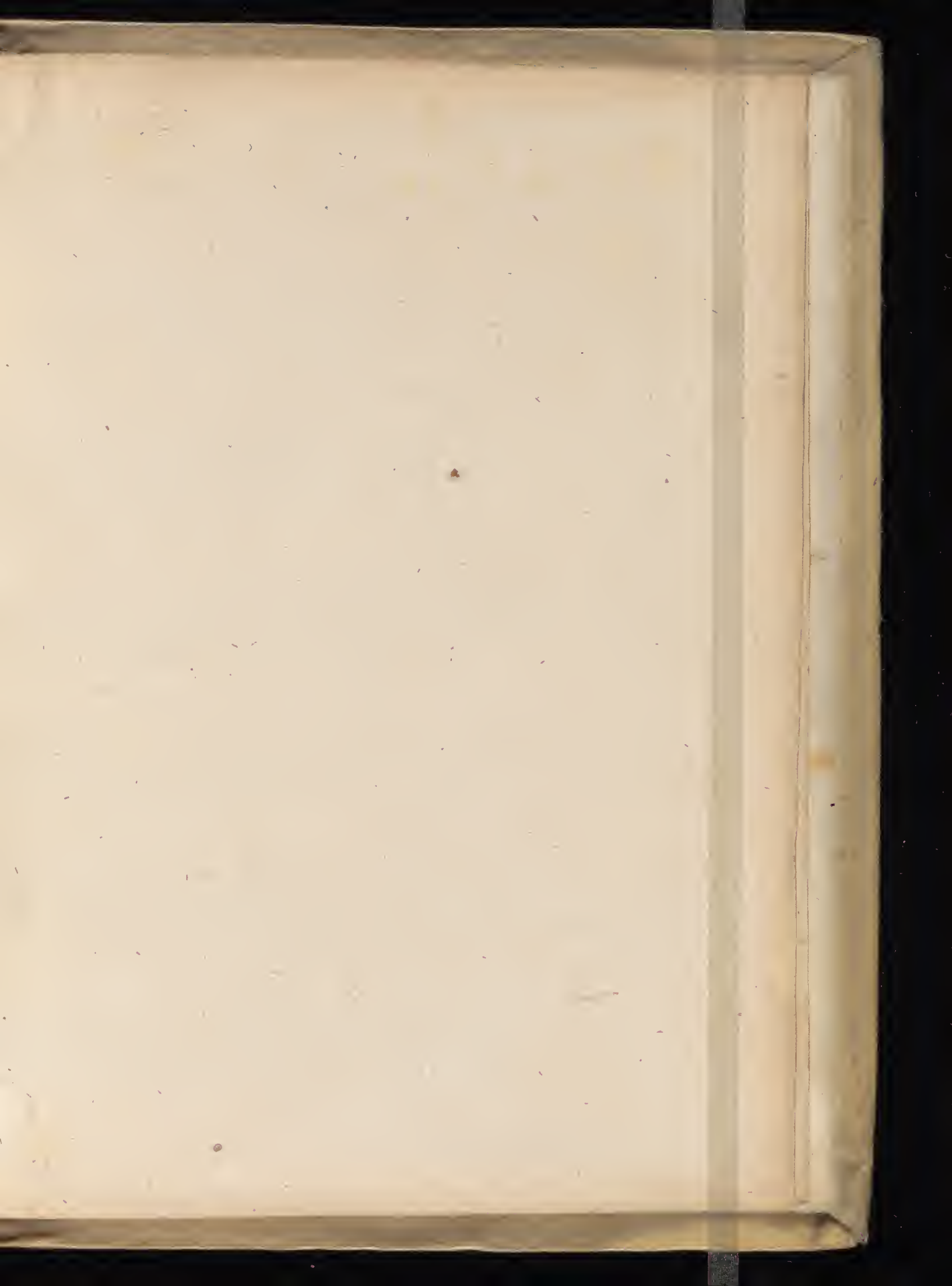
Keyser treet in de Alliantie van Guarantie, 109. en maekt een Verbont met de Frankise en Opperrijnse Creytzen, *ib.*

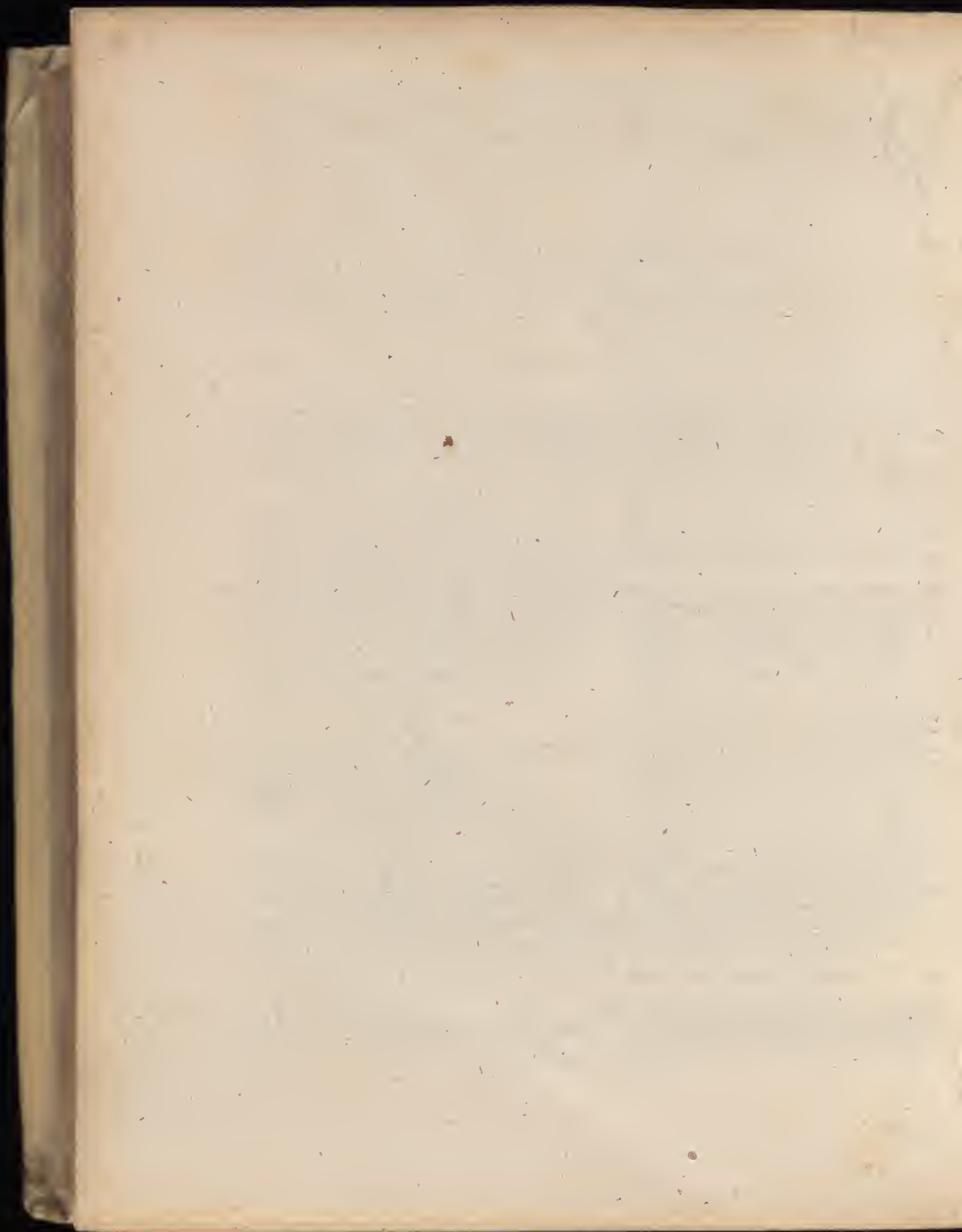
Keyser

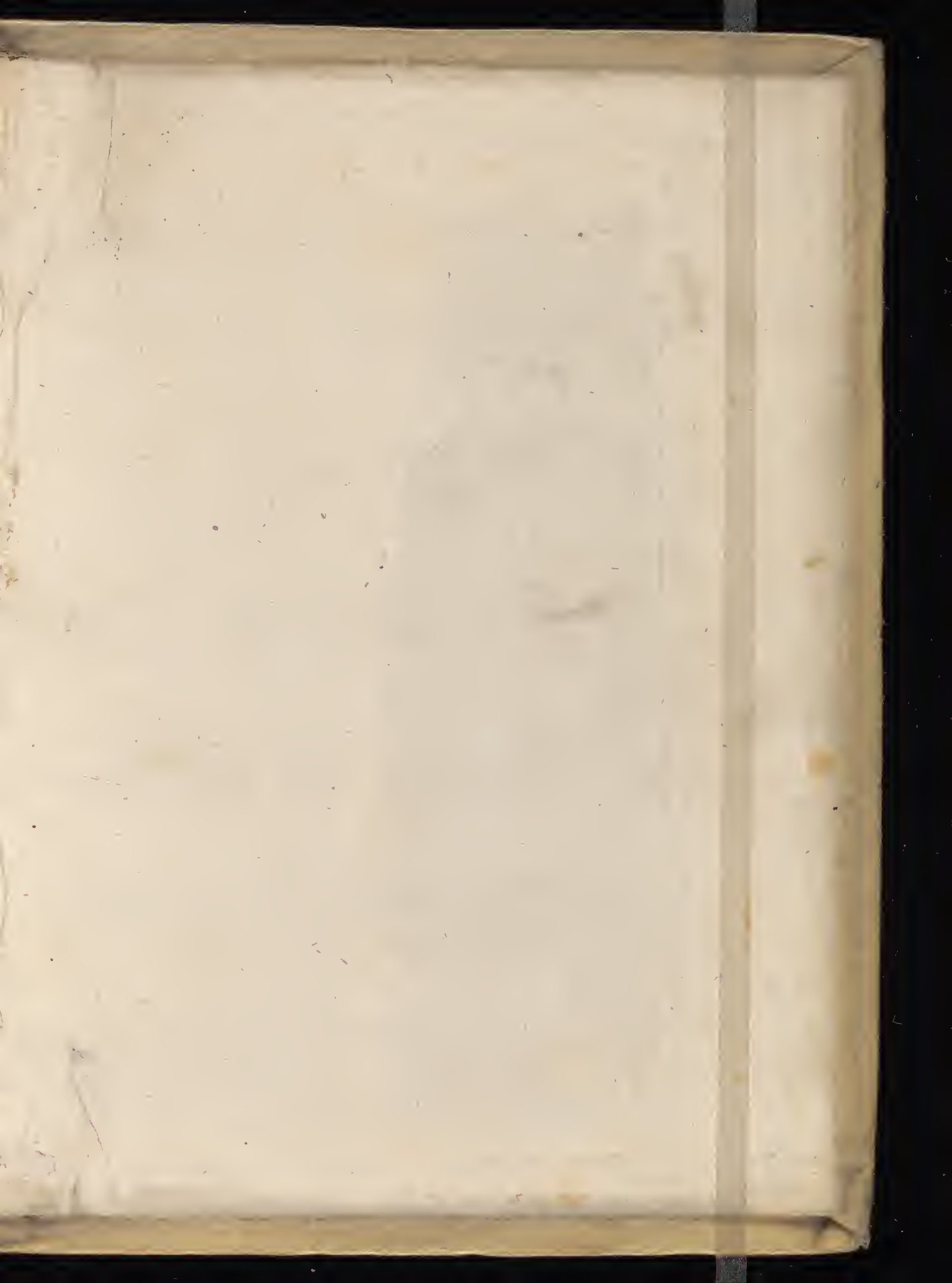
REGISTER.

- Keyfer tracht den Teckely tot een Accommodement te bewegen, maer te vergeefs, 122. Den ſelven Teckely trouwt met de Weduwe van Ragotsky, 123. Conjungeert met de Turcken, ibid. en neemt Caſchaw in, 124. gelijk ook Onoth, ibid. Eſperies, Luſchau en Villeck, 125. Item de Bergh-Steden, 126. Een Stilſtant van Wapenen vaſt-geſtelt, ibid.
- Keyſerinne komt van een jonge Princeſſe in de Kraem, 134.
- Koninginne van Denemarcken gelegd van een jongé Princeſſe, die ſterft, 138.
- Koninginne van Sweden komt van een jonge Prins in de Kraem, 139.
- L.
- L**ubekſe Schepen tot Coppenhagen aengehouden, doch weder ontſlagen, 138.
- M.
- M**emorie van den Heere Dieſt aen haer Hoog Mog. wegens de Spaenſſe Nederlanden, 188. Antwoordt daer op, 193. Memorie van den Deenſſen Envoyé ten dien eynde, 198. Reſolutie van haer Ho. Mog. omtrent deſe ſaken, 200. Memorie van den Franſſen Ambaſſadeur in Engelandt wegens die ſaeck, 202. Memorie van den Spaenſſen Miniſter aen haer Hoog Mog. 203. Memorie van den Engeliſſen Miniſter tot Madrid, 204. Antwoort van Engelandt aen de Spaenſſen, 205. Memorie van d'Heer Crampricht aen haer Ho. Mog. 206. Reſolutie van haer Ho. Mog. wegens die ſaeck, 207. Nader Reſolutie van haer Ho. Mog. 211. Memorie van den Heer Chudley aen haer Hoogh Mog. 216. Antwoort daer op, 223.
- Miſſive van ſijn Majesteit van Denemarcken aen de Stadt Amſterdam, 135.
- O.
- O**nluſten in der Muſcouw, 254. Liſt van de geene, die daer gedoodt zijn, 255.
- Oorlogh tot Bantam in Indiën, 253.
- Orangie ('t Prinsdom) door eenige Volckeren van ſijn Majesteit van Vranckrijck beleyt, en de Muren aldaer afgebroken, 231. Reſolutie van haer Ho. Mog. daer op, 232. Memorie van den Heer Sterrenbergh aen den Koning van Vranckrijck, 234. Memorie van onſe Ambaſſadeurs aen den Koning van Engelandt, 235. Nader Memorie van den Heer Sterrenbergh in Vranckrijck, 237. Antwoordt daer op, 238. Den Heer Heynſius tot Extraordin. Envoyé wegens haer Ho. Mog. verkoren, om over deſe ſaeck na Vranckrijck te gaen, 239.
- P.
- P**eft graffeert tot Maegdenburg, Halberſtadt en andere Plaetſen in Duytſland, 145.
- R.
- Portugeeſſe Vloot komt in Savoyen, om den Hertog van daer na Portugael te brengen, 171 doch moet ſonder deſelve te rug komen, ibid.
- Preparatie der Franſſen tegens die van Algiers, 159. Liſt van haer Vloot, ibid. Verhael van 't geen voor Algiers gepaſſeert is, 160.
- Prins van Birckenfelt in 't Hertogdom Twee-Brugge geconfirmceert, 81.
- Propoſitien van den Franſſen Ambaſſadeur aen de Switſerſſe Cantons, 120.
- R.
- R**eligions-ſaecten in Vranckrijck, 147. Articulen van de Clerge voor de Gereformeerden tot Charenton, ibid. Antw. daer tegens, 157
- Reſolutie tot Regensburg wegens de Rijks-Armee, &c. 80. Diſpuyt tuſſchen de Rijks-Gedeputeerden wegens de Propoſitie van Monfr. Verjus, 115. Sentiment van de Gedeputeerden van Ooſtenrijck daer over, ibid. Verſcheyde Tegenwerpingen en Sentimenten van andere Gefanten daer tegens, 116, 117.
- Reſolutie van haer Hoog Mog., wegens eenige Pretentien van den Grave d'Avaux, Franſſen Amb., om door de Poort, die op't Buytenhof inde Hage uitkomt, gerecipieert te werdē, 228
- Rijksdag tot Stokholm beroepen, 139. Propoſitie van den Koning aen deſelve, 140. Scheyt, 144.
- S.
- S**ieckte onder de Beſten in Bourgondien, 158
- Spaenſſen klagen over de Blocquade van Luxemburg aen den Koning van Vranckrijck, 12.
- Antwoort van den Koning daer op, ibid. Sijn Maj. van Engelandt en deſen Staet laten ten dien eynde een Memorie aen den Koning van Vranckrijck overleveren, 13. Antwoort van den ſelven Koning daer op, 16. Memorie van Don Fuen Mayor wegens deſelve ſaek aen haer Ho. Mog. 18. Memorie van den Grave d'Avaux in tegendeel, 20. Propoſitie van Monfr. de Barillon in Engelandt, 21. Memorie van den Engeliſſen Envoye Chudley, 22, 23. Reſolutie van haer Ho. Mog. 24. Don Fuen Mayor verſoekt Aſſiſtentie by haer Ho. Mo. 26. Reſolutie van haer Ho. Mog. daer op, 27. De Blocquade van Luxemburg wert opgebroken, 28.
- Brieven van den Marquis de Louvois en den Koning van Vranckrijck ten dien eynde, 29, 30
- Staert-Sterre in Duytſland geſien, 146.
- Staet van Oorlog by deſen Staet opgemaekt, 248
- T.
- T**raſtaet tuſſen Vranckrijck en Denemarken, 134
- V.
- V**erandering in de Spaenſſe Nederlanden, 77. Daer den Marquis de Grana als Gouverneur komt, en den Prins van Parma vertreckt, 79.

Eynde van 't Register.

94-541

